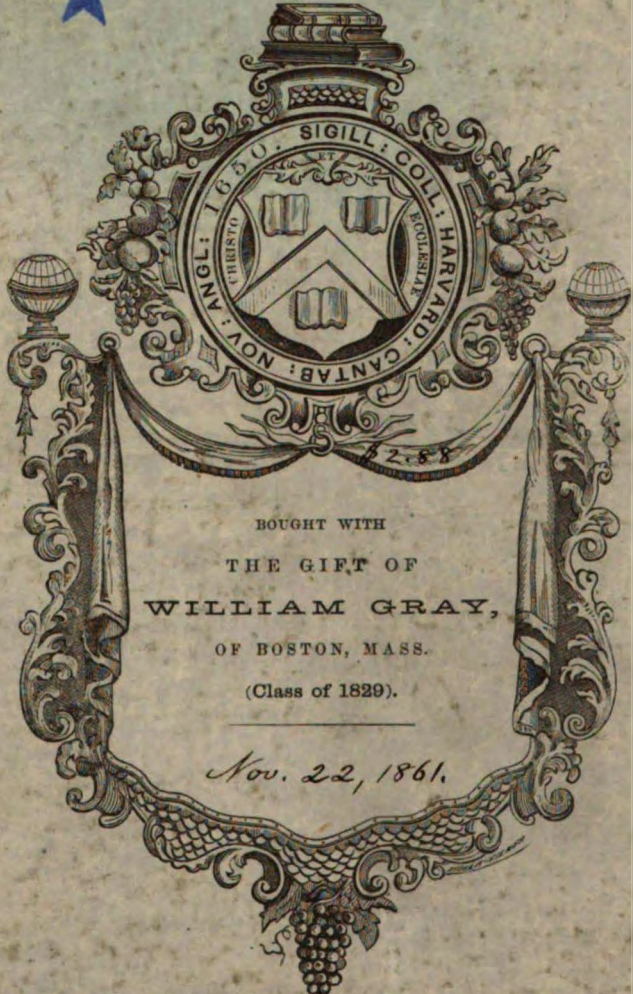

17-9-5

C550.4

19.80.3-

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 891) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIMA
ECCLESIAE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA ;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA ;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS AUCTA ;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA ;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA ;

OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA ;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM,
CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE ; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDI-
CIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS
TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET
THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR ; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO
LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS
SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD
NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHIARÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTAN-
TIS SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES,
LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA.
LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VICINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, MOXVE POST
PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-VICINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE
TIPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLECTITUR, ET AD DUO-
DECIM ET CENTUM VOLUMINA UNA CUM INDICIBUS PERVENIET ; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHI-
BET, IDEOQUE INTRA OCTO ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINEBITUR ; UTRAQUE VIGESIMA QUARTA DIE DECEM-
BRIS 1860 OMNINO APPARUERAT, SED SINE INDICIBUS, UNUNQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUM-
QUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTRÔBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO
FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT, SECUS ENIM
CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN ; SI QUIS
EMAT INTEGRÆ ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE
VOLUMEN PRO NOVE VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS XXXIV.

SS. MACARII AMBO, ÆGYPTIUS ET ALEXANDRINUS. HISTORIA LAUSIACA. '

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENSIA.

1860

SÆCULUM IV, ANNUS 390.

ΤΩΝ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΕΡΩΝ ΗΜΩΝ

ΜΑΚΑΡΙΟΥ,
ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ,
ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ,
ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

SANCTORUM PATRUM

MACARII ÆGYPTII,
MACARII ALEXANDRINI,
OPERA QUÆ SUPERSUNT OMNIA;

AD FIDEM VATICANI, VINDOBONENSIS, BEROLINENSIS, ALIORUM CODICUM, PARTIM PRIMUS EDIDIT, PARTIM EDIYA RECOGNOVIT, GRÆCE ET LATINE, HENRICUS JOSEPHUS FLOSS, PHILOS. ET SS. THEOL. DOCTOR, SS. THEOLOGIE IN UNIVERSITATE BONNENSI PROFESSOR, NEMPE A PRINCIPIO VOLUMINIS AD COLUMNAM 448 INCLUSIVE, CÆTERIS COLUMNIS INDE AD FINEM AB EDITORIBUS *Cursus completi* SUMMA CURA ABSOLUTIS.

ACCEDIT, AB IISDEM EDITORIBUS RECOGNITA,

PALLADII HELENOPOLITANI EPISCOPI HISTORIA LAUSIACA.

TOMUS UNICUS.

VENIT 10 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENA.

1860

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO XXXIV CONTINENTUR.

SS. MACARII AMBO, ÆGYPTIUS ET ALEXANDRINUS.

De SS. Macariorum, Ægyptii et Alexandrini, Vitis questiones criticae et historicae ab Henr. Josepho Floss scriptae cum duplici Appendice.

col. 1

S. MACARII ÆGYPTII SCRIPTA.

Apophtegmata.	229
Epistolæ.	405
Preces.	445
Homiliæ.	449
De custodia cordis.	821
De perfectione in spiritu.	841
De oratione.	853
De patientia et discretione.	865
De elevatione mentis.	889
De charitate.	907
De libertate mentis.	935

S. MACARII ALEXANDRINI SCRIPTA.

Apophtegmata.	col. 235
Sermo de exitu animæ justorum et peccatorum.	385

APPENDIX AD MACARIORUM OPERA.

Palladii Helenopolitani episcopi Historia Lausiaca.	991
(Ut fidem liberemus quam in Palladio Helenopolitano episcopo (tom. hujus Patrol. LXV) dedimus; Historia Lausiaca ex editione Ducæana et Cotelieriana cum interpretatione Rosweidi prodit.)	

AVIS.

On nous a demandé, de toutes les parties de l'univers catholique, pourquoi le tome XXXIV* de notre *Cours complet de Patrologie Gréco-Latine*, commencé dans le premier mois de 1858, n'était point terminé en 1860, tandis que presque tous les volumes subséquents l'étaient depuis plus ou moins longtemps.

Nous voudrions ne pas répondre à une question si naturelle et si universelle; mais, quelque douloureux qu'il nous soit de le faire, force nous est de dire au moins la partie de la vérité nécessaire à notre justification.

En conséquence, nous répondons que c'est par la faute du collaborateur qui s'était chargé d'annoter les Macaire. Par convention explicite, datant de 1856 et renouvelée en 1857, le savant docteur devait nous livrer, en peu de mois, la copie entière de son volume; mais, sous des prétextes sans cesse renaissants, le manuscrit ne nous a été livré que tardivement et par petites parties, pour être ensuite retenu tout à fait. Nous pouvons dire avec vérité que, dans les 28 ans de notre carrière de grand éditeur catholique, aucun des milliers d'auteurs ou de traducteurs avec lesquels nous avons eu des rapports, ne nous a fait ainsi tendre la langue. Cependant, pour porter la patience aux limites les plus extrêmes, nous l'avons attendu jusqu'au dernier volume de notre *Patrologie*; et ce n'est qu'arrivés là que, forcés de voir, malgré plus de 50 lettres affranchies de notre part, qu'il n'y avait plus rien à attendre, nous nous sommes mis de guerre lasse, ou pour mieux dire par force majeure, à éditer le volume béant depuis 3 ans. Dieu seul sait les peines et les frais de toutes sortes que nous avons eu à subir pour un seul tome manquant à une si vaste collection! Une masse d'acheteurs de France et surtout de l'étranger n'ont jamais voulu épouser une publication ainsi tronquée. D'autres ont refusé de payer les volumes reçus antérieurement et postérieurement par la seule crainte de ne jamais recevoir le 54°. Et, le long de l'édition, en ne le voyant jamais sortir de dessous presse, tous s'applaudissaient de leur prudence à n'avoir pas voulu souscrire ou payer.

Nous le répétons : il nous est on ne peut plus pénible de dévoiler ces petites misères intérieures; mais pouvons-nous rester sous le coup de réclamations ou de reproches si multipliés? Du reste, cette peine, croyons-nous, est adoucie devant Dieu comme devant les hommes, en ce que, malgré des pertes proportionnées à l'étendue du plus grand ouvrage qui jamais ait été édité dans le monde, nous avons eu le courage chrétien de ne pas nommer l'auteur de tant de frais et de tant de sollicitudes.

Quoi qu'il en soit, nous espérons que les lecteurs ne perdront rien de ce qu'ils avaient droit d'attendre. Nous avons fait tous nos efforts pour continuer sans trop d'inégalité le travail abandonné; de sorte que, si quelques intérêts sont blessés, ce sont les nôtres seuls. LES ÉDITEURS.

Col. 493, D 2, μεταστασις l. [didotastic. Col. 520 A 14, συνέθειαν l. συνήθειαν. Col. 532 B 2, την l. τη. Col. 566 C 2, non l. nunc. Col. 570 C 1, et ignis æterni l. et ab igne æterno. Ibid. 2, constituit l. constituit nos. Col. 617 C 1, Ινα l. Ινα. Col. 758 C 3, est l. es. Col. 741 B 12, η l. η. Col. 747 C 6, ob l. ab. Col. 768 A 15 C ορχεται l. αρχεται. Col. 822 in Monito lin. 2, Georgio Pretio l. Pritio. Ibid lin. 6, l. Vindobonensis. Col. 825 A 12, insectis l. insectis. Col. 830 B 2, ipsoque l. ipsosque. Col. 846 A locum ex psal. cxviii sic lego, ad omnia mandata tua dirigebar; omnem viam iniquitatis odio habui. Col. 850 D 1, terrenis, l. terrenis. Col. 858 A 9, vineæ l. vineæ. Col. 860 C 9, dele τό. Col. 862 D 1, quet l. quent. Col. 929 C 1, κατά l. μετά. Col. 949 C 14, φιλόνηρον, dele accentum ultimæ. Col. 951 A 9, dictum est l. ut dictum est. Col. 956 C 7, δόξα; l. δόξης.

DE SANCTORUM MACARIORUM

AEgyptii ET ALEXANDRINI

VITIS

QUAESTIONES CRITICAE ET HISTORICAE.

SCRIPSIT EDITOR. EDITIO RECOGNITA.

INDEX CAPITUM.

CAPUT I. Prolegomena.

CAPUT II. Palladius de sancto Macario Aegyptio.

CAPUT III. Palladius de sancto Macario Alexandrino.

CAPUT IV. Rufinus de sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino.

CAPUT V. Evagrius, S. Hieronymus, Cassianus de sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino.

CAPUT VI. Collectionis Rosweidianaе liber tertius, quintus, sextus, septimus vitarum Patrum et sententiae Patrum Aegyptiorum de sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino.

CAPUT VII. Apophthegmata a Possino et a

A Cotelario edita, inedita codicum Vindobonensium appendix Cotelarii Apophthegmatum, vitae Sanctorum de sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino.

CAPUT VIII. Sanctorum Macariorum Aegyptii et Alexandrini exilium sub Lucio Ariano Alexandriae episcopo. Socrates, Sozomenus, ceterique rerum ecclesiasticarum scriptores de iisdem. Quando memoria sanctorum Macariorum Aegyptii et Alexandrini agatur.

CAPUT IX. A sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino Macarium S. Antonii ministrum aliosque cognomines diversos esse ostenditur.

1 CAPUT PRIMUM.

PROLEGOMENA.

§ 1. In vastissimis Libyae desertis, haud procul a Nitriae paludibus nitro uberrimis, quatuor ad hodiernum diem exstant monasteria. Quorum unum, quod ab Itali cujusdam, qui paludes istas pretio conduxit, castello in Nitria sito, quantum horis circiter octo asino vectus permeabis, spatium adest, ad nostra usque tempora *monasterium sancti Macarii* appellatur; reliqua singula, singulis distincta nominibus, in universum *Abu Macar* monasteria vocantur, et tota regio *Macariana eremus*. Qui illic degunt monachi paucissimis anni diebus carne vescuntur, ceterum pane vivunt et lentibus bulbo et oleo permixtis, atque in cellulis, quae non nisi per arctissi-

B mam portam lucem intromittunt, habitant precibus dediti. Primo mane surgunt et in ecclesiam properant, ubi adsistunt innixi baculis, Macarianis hodieque nominatis. Rariorem ad quem ibi vitae tempora producant finem, exemplum senis ostendit illius a Tischendorfio, cuius narratione utimur (1), ibi conspecti, centum viginti annos nati, senectute, vigiliis et pernicioso sub fervescente sole arenae colore oculorum lumine privati, animo coelum spectantis et vix unam diei horam somno largientis. Fratres in universum pedibus, quoad calor arenae permittit, inopertis incedunt, ecclesiam non nisi nudis pedibus intrant. Quodsi Tischendorf habitum fratrum illorum ex omni parte descripsisset, veteres non dubito Scetis solitudinis 2 fratres — sic enim Macariana ista

(1) Constantin Tischendorf Reise in den Orient 1846 T. I p. 110 sqq.

PATROL. GR. XXXIV.

eremus et antiquis et nostris temporibus vulgo appellatur — eos nimirum, qui ab Evagrio, Cassiano, aliis describuntur, ante oculos habere crederes. Ipsa monasteria etiamnunc quadrata aut quadrilonga forma sunt et muris, intra quos hortulus nutritur, obsepta. Fac te videre illic senem quendam caecum, ter altare circumgredientem et iuvenili voce alleluia canentem, aut illum centum viginti annos natum, cellam egredientem et abeunti tibi benedicentem, ineffabili sine dubio et ipse, sicut Tischendorf, perfundereris venerationis sensu. Circum ea, quae dixi, quatuor monasteria et Nitriae montes, qui, paullulum eminentes, paludes illas in ampla valle sitas includunt, in arenosis atque immensis solitudinibus, per multa hinc illinc moenia conspiciuntur testantia, quanta olim ibi exstiterit copia monasteriorum (1).

§ 2. Macarius ille, cuius nomine eremus et monasteria hodie dum appellantur — ipsius imago, qua baculo innixus conspicitur, istic frequentissima est (2) — nisi me omnia fallunt, Aegyptius Macarius fuit, primus Scetis solitudinis incola (3), clarus virtutibus, egregius atque invictus athleta Dei (4). Ac moenia vicina, quae in mediis illis desertis creberrima exstant, monasteriorum, quae a quarto saeculo circum Nitriam et in Cellulis floruerunt innumera, venerandae antiquitatis reliquiae sunt, neque iniuste fratres Macariani coenobii ex traditione monasterium suum ante mille quingentos annos fundatum esse contendunt (5), quod, licet non de muris, qui nunc cernuntur, tamen de prima coenobii fundatione certo dici potest. Nec silentio praetereunda esse perpulchra illa traditio videtur, qua praeterito saeculo cuidam in illis regionibus peregrinanti (6) abbas Macariani monasterii affirmavit, in Scete et in Nitriae montibus tot olim exstitisse monasteria, quot annus dies numeret; idque, si rem, non verba spectas, cum variis quarti et quinti saeculi enarratio-

nibus optime convenit. Etiam Ludolfus, rector ecclesiae parochialis in Suchem, dioecesis Paderbornensis, in libro « De itinere terrae sanctae, » quem circa a. 1350 composuit, de illis monasteriis haec tradidit: « Item in Aegypto adhuc quam plurima stant integra claustra et monasteria, ecclesiae et eremitaria, sed tamen deserta, et optime depicta, sed pictura per Saracenos est diversimode vituperata. Item in desertis Aegypti adhuc tot stant cellulae et sanctorum Patrum eremitaria, quod in aliquibus locis, ut credo, per duo vel tria milliaria, de uno ad aliud possit sagittari, et in quam pluribus adhuc degunt Indi Nubiani et Suriani, ad ordinem sancti Antonii et Macarii se habentes. In his desertis Deus per sanctos Patres multa mirabilia est operatus, et specialiter in loco qui *Stichi* [leg. *Scithi*, *Scete*] dicitur, per sanctos Antonium et Macarium, ut in vitis Patrum continetur. In hoc deserto est locus sub altissima et artissima rupe, quo sanctus Antonius degebat, et ex illa rupe fonticulus effluit ad semijactum lapidis currens in sabulum, ut aqua fluida nivem intrat et ultra non apparet. Idem locus a plurimis causa devotionis et delectationis visitatur, atque etiam per gratiam Dei et honorem sancti Antonii multae infirmitates ex ipso fonte sanantur et fugantur. Nam eius specialibus precibus ex rupe creditur fonticulus effluxisse, quod etiam bene patet, quia non videtur plus fluxisse, quam ad modicum habitaculi sui, et hortulum suum irrigasse (7). »

Macarii Aegyptii monasterium in Scete situm « per diei et noctis iter » a Nitria distabat, ut refert scriptor libri secundi Vitarum Patrum, quas edidit Rosweidus (8); Nitriae montium monasteria fundaverat S. Ammon, qui superstite etiam S. Antonio diem supremum obiit (9), ideoque, quod infra patebit, Macarios nostros aetate aliquantulum praecessit. Ille vero locus, ubi alter Macarius, Alexandrinus cognominatus, qui aequalis

(1) Tischendorf l. 1. ; G. Wilkinson *Modern Egypt and Thebes* 1843 Vol. I p. 382 sqq.

(2) Tischendorf l. 1. p. 123.

(3) Cassian. Coll. XV cap. 3, Cassiani Opp. ed. Gazaenus. Lips. 1733 p. 468, Migne Patrol. T. XLIX p. 995.

(4) *Historia Lausiaca* Palladii Macarios Aegyptium et Alexandrinum vocat *γερραλονς ἀρδαρς καὶ ἀκαταγρηστονς ἀβλητὰς*. Cf. infra Caput II.

(5) Tischendorf l. 1. p. 127.

(6) Patri Sicardo, Tischendorf l. 1. p. 117. Cf.

Wandslebli descriptionem monasteriorum codice arabico antiquo desumptam in libro cui titulus: Paulus *Sammlung der merkwürdigsten Reisen in den Orient* T. III p. 255 sqq.

(7) Ludolf, rectoris ecclesiae parochialis in Suchem, *de itinere terrae sanctae* liber. Nach alten Handschriften berichtigt herausgegeben von Dr. F. Deyks. Stuttgart 1851 p. 61 sq.

(8) VV. PP. ed. Rosw. lib. II cap. 29 Ed. Antv. 1628 p. 481, 1. Cf. infra Caput IV.

(9) Vita S. Antonii, S. Athanasii Opp. ed.

Aegyptio fuit, sedebat, ob cellarum ibi dispersarum multitudinem Cellia seu Cellulae nominabatur, quae eodem illo auctore distabant decem fere milliaria a Nitria in interiore deserto (1). Unde colligitur, Alexandrini habitationem, licet Nitria in medio utriusque posita esset, certe haud multum ab Aegyptii monasteriis remotam fuisse. Tanta autem fama duorum Macariorum erat inter illius regionis fratres, ut eidem auctori patres quidam in Celliis narrarent, duos in locis istis Macarios « quasi duo caeli lumina refulsisse (2), » et Palladius, qui una cum Macario Alexandrino tres annos habitaverat in Celliis, illorum laudes referens singulari quadam introductione opus sibi esse putaret, *ne tanta narrans mentiri videretur* (3). Vitae severitas paene incredibilis tum in innumeris Aegypti monasteriis vigeat, quo referenda sunt crebra et longa ieiunia (4), omnis fere carnis abstinentia (5), vigiliae (6), habitatio in cellulis, in quibus vix poterat corpus moveri (7), et alia, quae duriora in monasteriis exerceri solebant. A monachis in monasteriis degentibus distinguendi sunt eremitae, qui maioris spiritualis perfectionis gratia, abbate consentiente, in interiorum solitudinem se abdebant, ubi parvam cellam inhabitantes singulis diebus aquam e monasterio missam cum pane recipiebant (8); nonnumquam vero et ipsi locum aquosum sibi eligebant, quo sererent et panem sua manu conficerent (9). Sed eremitica vita etiam abbates aut senes monasterio-

Bened. Patavii 1777 T. I P. II p. 672 (cap. 60); VV. PP. Rosw. p. 51, 1 (cap. 32). Vita S. Pachomii cap. 1, VV. PP. Rosw. p. 115, 2.

(1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478, 1.

(2) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2.

(3) Hist. Laus.; cf. infra Caput II.

(4) Alii post quinque dies, alii post duos, alii post tres, alii semel tantum in hebdomade comederunt, alii hebdomades integras ieiunarunt. Cf. Rosweidi *Indicem rerum in vitas Patrum s. v. ieiunium*.

(5) « De carnibus vero et vino tacere melius puto quam quidquam dicere, quando nec apud plurimos quidem monachorum istiusmodi aliquid reperitur. » Vita S. Antonii, S. Athan. Opp. I. I. p. 638 (cap. 7), VV. PP. Rosw. p. 38, 1 (cap. 6).

(6) Vigiliae et nocturnae orationes apud monachos creberrimae erant. Cf. Rosweidi *Indicem s. v. vigiliae*.

(7) Talem cellulam inhabitavit Macarius Alexandrinus. Cf. infra Caput III.

(8) Sulpicius Severus Dial. cap. 10, Gallandii Bibl. PP. T. VIII p. 405, 2, Migne Patrol. T. XX

rum saepissime utebantur, ita quidem, ut sol se in cellam monasterio vicinam reciperent, quod quidem de S. Antonio (10), Macario Aegyptio (11), aliis relatum legimus. Eremitarum denique severitatem longissime superabant anachoretae (12), qui, saepenumero totam paene vitam in interiore solitudine sine ulla hominis ope degentes, per quinquaginta saepe annos et amplius nullius hominis vultum adspiciebant, radicibus, pomis, herbis vescentes. Nec sine voluptate fervescentem solis ignem, sitis ardorem, defectum aquae in honorem Christi ferebant. Nonnumquam viator, desertum peragrans, ante ipsorum obitum quasi a Deo missus superveniebat, qui nudos eos longisque capillis in corpore obtectos in ultima hora reficiebat et honesto tumulo sepeliebat (13). Fratres autem in monasteriis semper nudis pedibus et baculis inmixtos incessisse, caput cucullo indutum et humeros scapulari, corpus zona cinctum habuisse, insuper melotem i. e. ovinam pellem gessisse, apud Evagrium (14), Cassianum (15) et in Vitis Patrum editionis Rosweidianae copiosissime narratur.

§ 3. Solitariam in Aegypto vitam quarti saeculi et, quo inde late diffusa est, in Syria et Palaestina uberius describere, ab hoc loco alienum est. Quamquam haec pauca adiungenda duximus. Pater monachicae institutionis in Aegypto S. Antonius magnus fuit; nam « necdum [ante eum] tam crebra erant in Aegypto monasteria, neque omnino quis p. 190. Cf. Vit. S. Antonii, S. Athan. Opp. I. I. cap. 50, VV. PP. Rosw. cap. 24, 25.

(9) Ita S. Antonius. Vita S. Antonii, S. Athan. Opp. I. I. p. 665 (cap. 50), VV. PP. Rosw. p. 48, 2 (cap. 25).

(10) Vita S. Antonii, S. Athan. Opp. I. I. p. 662 (cap. 45), VV. PP. Rosw. p. 47, 2 (cap. 22).

(11) Cf. infra Caput II.

(12) « Habitant plerique in eremo sive ullis tabernaculis, quos anachoretas vocant; vivunt herbarum radicibus, nullo unquam certo loco consistunt, ne ab hominibus frequententur; quas nox coegerit, sedes habent. » Sulp. Sever. Dial. I cap. 15 (Rosw. I. I. p. 540, 2).

(13) Vita Onuphrii, VV. PP. Rosw. p. 99 sqq. De coenobitis et anachoretis cf. S. Hieron. ep. 22, Opp. ed. Migne T. I [Patrol. T. XXII] p. 419 sqq. Cassian. Coll. XVIII cap. 4 sqq. Opp. ed. Gazaeus p. 316 sqq., Migne Patrol. T. XLIX p. 1093.

(14) In libro, qui inscriptus est *Capita practica ad Anatolium*. Galland. Bibl. PP. T. VII p. 553 sqq.

(15) Cf. de coenobiorum institutis lib. I Cassiani Opp. ed. Gazaeus p. 4 sqq., Migne I. I. p. 59 sqq.

quam aviam solitudinem noverat, sed quicunque in Christi servitute sibimet ipsi prodesse cupiebat, non longe a sua villula separatus instituebatur (1). » S. Antonius vero, licet vita eius multos patres ad imitationem inflammaverit, et « cunctis ad imitandum praeclare proposita (2) » novum illum ad eremos concursum multum promoverit, minime hunc interiorum gentis Aegyptiae religiosum animi sensum temere procreavit, verum tempora illa Aegypti ad 6 vitam monachicam quam maxime inclinabant. « Post persecutionem Diocletiani et Maximiani crudelium principum multitudo gentium [in monasteria] intravit, et fecunditas Ecclesiae fructus amplissimos coepit exhibere (3). » Nam « considerantes, qui de gentibus in Christo crediderant, martyrum passiones, eorumque sincerum circa Christum confessionis affectum, coeperunt et ipsi per gratiam Domini Sanctorum vitam conversationemque sectari, et huius institutionis esse, ut etiam his illud aptaretur Apostoli: Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus non erat dignus mundus, in solitudinibus errantes et montibus, in speluncis et cavernis terrae (4). » Vides studium martyrii, timorem Dei, atque curam verae salutis animae viros illos in eremum eduxisse, in qua vitam in Deo collocatam viverent, et morte pro Christo in persecutionibus subeunda non dignati nunc sibi ipsi et mundo morerentur, ut exurgerent in Christo. Anachoreticam et solitariam quarti saeculi vitam continuatum martyrium

A dicas, novum quoddam martyrii genus, quod, quo magis ipsorum voluntatem Deus ducere dignaretur ad exitum, ipsi sibi imponebant, ac tanquam viam perfectiorem securioremque sibi eligebant, saecularem vitam, id quod bene observes, minime despicientes (5). Ex illo autem interiore tantum, quod spiritus effervescens operatur, desiderio sanctitatis exemploque a senibus sanctis ad imitandum proposito explicari potest, quod tota quasi Aegyptus senes 7 illos in deserto sit secuta, et una cum iis lubentissime asperrimos vitae labores tulerit, quod post sex vel septem decennia vastissimae solitudines monasteriis sanctisque viris ita fuerint refertae, ut, « quanti populi habebantur in urbibus, tantae paene in desertis haberentur multitudines monachorum (6), » quod ad horribiles Scetis locos e palatio Arsenius (7), e mollibus aedibus iuvenes tenerae aetatis (8) ad labores vix ferendos properaverint, quod Nitria mons quinque millibus (9), Scete magno numero monachorum (10), Cellia innumeris abundaverint cellulis (11), regiones ad Memphim et Babylonem pertinentes ingenti monachorum multitudine affluerint (12), circa Nilum numerosissima conspecta sint monasteria (13), quod Serapion fere decem millia monachorum rexit (14), quod in Tabennis Pachomius pergrandem fratrum copiam regula tenuerit (15), civitas autem Oxyrynchus in Thebaide monachis fuerit intrinsecus et extrinsecus repleta et circumdata, eius aedes publicae nec non templa antiquae superstitionis a monachis inhabita-

(1) Vita S. Antonii, S. Athan. Opp. l. 1. p. 634 (cap. 3), VV. PP. Rosw. p. 36, 2 (cap. 3).

(2) Vita S. Pachomii cap. 4, VV. PP. Rosw. p. 113, 2.

(3) Ibid. p. 114, 1.

(4) Prolog. in Vitam S. Pachomii, ibid. p. 113, 1.

(5) Revelatur, Paphnutium sanctitate similem esse symphoniaci cuidam, qui in vico quodam cantandi arte victum quaerebat. Eundem revelatur similem esse praeposito vici calusdam vicini. Idem sanctitate similis indicatur negotiatori Alexandrino viginti millibus solidorum mercimonia tribus navibus deferenti ex Thebaide. VV. PP. Rosw. lib. II cap. 16 p. 473 sqq.; Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44, 45, 46. Macario vox Dei: « Macari, » inquit, « necdum ad mensuram duarum mulierum pervenisti, quae in proxima pariter habitant civitate. » Ibid. lib. III cap. 97 p. 515, 1. Talia vero exempla in VV. PP. multa inveniuntur.

(6) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 7 p. 461, 2; Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 52, Opp. Meursii ex recens. J. Lami Florentiae 1746 T. VIII p. 497.

(7) Index Rosweidi s. v. Arsenius.

(8) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 2; lib. III cap. 196. Cf. infra Caput VI.

(9) Hist. Laus. l. 1. cap. 8 p. 359.

(10) Cf. infra Caput II.

(11) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 26 p. 501, 1; lib. II cap. 22 p. 478, 1.

(12) Ibid. lib. II cap. 18 p. 476, 1.

(13) Sulp. Sev. Dial. I cap. 10, 17, Gallard. Bibl. PP. T. VIII v. 405, 407, Migne Patrol. T. XX p. 190, 195.

(14) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 18 p. 476, 1; Hist. Laus. cap. 77 Opp. Meurs. l. 1. p. 537. Codicibus Vindobonensibus Historiae Lausiacaе nihil de Serapione continetur, cf. Palladii *Historiam Lausiacaе ad codicis Vindobonensis fidem a nobis breviter delineatam*, infra huic nostrae editioni Historiae Lausiacaе praepositam.

(15) Vita S. Pachomii, VV. PP. Rosw. p. 112 sqq.; VV. PP. Rosw. lib. III cap. 34; Hist. Laus. cap. 39, Opp. Meurs. l. 1. p. 454. Monasterium quoque virginum S. Pachomius sorori suae exstruxit. Vita

ta sint, et per totam illam civitatem multo plura monasteria, quam domus exstiterint, ita ut urbs tota una ecclesia esse videretur, atque episcopus loci viginti millia virginum et decem millia monachorum **8** inibi habitare affirmaret (1). Ex interno tantum martyrii sensu, qui totam Aegyptum inflammabat, ex adpectu libidinosae paucorum paganorum vitae, ex desiderio anteactae vitae severiore disciplina corrigendae, e senum eremitarum constantia, patientia, virtutibus, miraculis Dei ope patris, intelligi potest ille concursus ad monasteria vitaeque severitas, quae nimia saepenumero cuiuspiam videatur e vulgari more modoque iudicanti, atque effecit, ut exeunte quarto saeculo Aegyptus cunctis terris religionis facem praetulerit. S. Hieronymus e Dalmatia, Rufinus ex Italia, Sulpicius Severus e Massilia, Evagrius e Ponto, Palladius e Constantino- poli, Cassianus aliique e Palaestina, nobiles viri et feminae (2) e Roma Aegyptum petunt, ut adpectu et consuetudine senum fructus Spiritus sancti sibi colligant. Ad Francos (3) usque et Indos (4) fama curationum, quas per senes Deus efficiebat, penetravit. Aegyptus unum monasterium, cuius filiae essent Syria et Palaestina (5), esse videbatur. Tanta vero inter omnes monachos disciplina vige-
C bat, tamque mire quemvis trahebat seniorum exemplum, ut duo iuvenes, aegroti eremitae ficus aliquot deportare iussi, cum a via aberrassent, post nonnullos dies defuncti fame invenirentur in deserto, intactis ficibus, quas aegroti tradituri fuerant (6). **9** Qua obedientia quosdam modum severitatis excessisse vix negari potest; sed e contraria parte libertatis atque inertiae modus multo saepius ex-

ceditur, et extraordinaria tempora non ordinariis normis diiudicanda sunt. Simeon Stylites (7) ille, qui totum paene vitae tempus in columna stabat, et altero genu arecente vermibusque e corpore ebullientibus in altero sano insistebat solo per integros multos annos, qui, quum mater clamaret: Pater tuus propter te tristitia confectus decessit, ac lacrimas profunderet acerbissimas, ita ut testante discipulo, qui vitam eius descripsit, omnes qui aderant flerent, ipse quidem « audiens vocem genetricis suae posuit faciem suam in manus suas et ploravit amare (8), » sed de proposito suo hominum vires excedente moveri non poterat: ille, inquam, Simeon Stylites quid non exemplo severitatis suo effecit! quot paganos incultos hoc inaudito spectaculo Christo lucratus est! quanta nominis fama per totum percrebrescens Orientem infideles concussit et Christianos inflammavit! Fructus autem quam uberes e mirabili illo Orientis ad angelicam vitam volatu in Ecclesiam redundarint, et argumento sunt quarti et quinti saeculi Patres, qui sancto studio eius temporis nutriti ad maximam illam sanctitatis et magnitudinis claritatem evehebantur, et ostendunt cetera quae sequuntur saecula, quibus monachica vita ad occidentales quoque regiones accessit. In quas e monachica vita, praecipue inde a tempore S. Benedicti, fructus redundasse amplissimos, nemo negat.

§ 4. Sed incommoda quoque ex indiscreto quorundam et superabundanti studio (9) interdum emanasse fatendum est. **10** Quid, quod ipsi fundatores et primi illius vitae auctores, quum ingens hominum multitudo cuiusvis aetatis omnisque vitae conditionis atque ge-

Pach. cap. 28 p. 124, 1; cf. Hist. Laus. cap. 40 sqq., ibid. p. 457 sqq.

(1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 5; Paradisus Opp. Meursii T. VIII p. 642; Codd. Vindob. Hist. Laus., cf. Palladii *Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem a nobis breviter delineatam*, infra huic editioni *Historiae Lausicae* praepositam: edita vero exemplaria *Historiae Lausicae de Oxyryncho* civitate nihil narrant. De monasteriis civitatis Antinoi in Thebaide sitae cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 96.

(2) Fabiola, Paula, Marcella, aliae, quarum vitas S. Hieronymus pulcherrime epistolis suis descripsit. S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I [Patrol. XXII].

(3) Vita S. Hilarionis cap. 17, VV. PP. Rosw. p. 79.

(4) Vita Barlaam eremitae a Joanne Damasceno conscripta cap. 1, VV. PP. Rosw. p. 243, 1.

(5) S. Hilarion († 371), S. Antonii discipulus, prima Palaestinae et Syriae monasteria exstruxit. In cuius vita haec leguntur: « Habebat Dominus Jesus in Aegypto senem Antonium, habebat in Palaestina Hilarionem iuniorem. » Vita Hilarion. cap. 10, VV. PP. Rosw. p. 78, 1. De S. Hilarione cf. Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. Henricus Valesius p. 519 sqq., et Epp. S. Hieron.

(6) Cassian. lib. V de spir. gastr. cap. 40, VV. PP. Rosw. p. 551, 1, Cassiani Opp. ed. Gazaeus d. 103 sq., Migne Patrol. T. XLIX p. 263 sq.

(7) VV. PP. Rosw. p. 170 sqq.

(8) Ibid. cap. 8 p. 172, 2.

(9) Huc pertinent Valens, Hero, Ptolemaeus, virgo lapsa, Stephanus, Eucarpus, de quibus narrat *Historia Lausiaca* ed. Meurs. capp. 32. 33. 34. 35. 105. Alios infelices monachos recenset Cassian. Coll. II. capp. 5. 6. 7. 8.

ueris ad eos conflueret, ad finem, quem initio sibi proposuissent, non pervenire se questi sint! Illo quo S. Antonius moriebatur anno S. Hilarion, qui in Syriae desertis monasteria instituerat, cum grande aedificium et multitudinem secum habitantium turbasque eorum cerneret, qui diversis languoribus et immundis spiritibus occupatos ad se deducebant, ita ut omni genere hominum tota solitudo repletur, quotidie flebat moerens ac dicens: rursus se ad saeculum reversum esse, monasterii nomine ad dispensationem fratrum se villae possessiones et supellectilem habere; quare postea aedes in Juliani Apostatae persecutione, dum ipse abfuit, dirutas restituere noluit, sed in vastitates secessit (1). Neque infitior, indignos nonnunquam ad monasteria confugisse, cuius rei exempla apud scriptores invenimus, licet plurimi impii senum mansuetudine pii tandem effecti sint (2); immo ipsas haereses ex caecis nonnullorum studiis interdum processisse (3). Sed nihilominus tempora illa salutem Ecclesiae quam maxime promoverunt. Quod tribus prioribus saeculis martyres, id quarto et ineunte quinto saeculo anachoretae, **11** eremite, monachi Orientis, tanquam novi quidam innumeri martyres (4) efficiebant. Nam ut martyrum cruciatibus fides ac vita Christianorum sibi facem accendebat, ita severitate illorum, qui mundum prorsus spernebant, ceterorum fidelium voluntas incendebatur. Ut martyrum constantia paganismi vim frangebatur, ita solitariorum exemplum ultima templa diruit. Ut e vultu martyrum, quum ad crudelissima supplicia pergerent, hilaritas et laetitia coeli effulgebat, ita in ardore et studio, quo monachi omnia carnis supplicia ipsi sibi imponebant, christianae religionis virtus revelabatur. Ut tria priora saecula sine historia martyrii eorum, qui se Christo addixerant, intelli-

(1) Vita S. Hilarion. cap. 23 sqq., VV. PP. Rosw. p. 81, 1 sqq.

(2) Ipsos latrones ab iis conversos et monachos factos esse legimus. VV. PP. Rosw. lib. X cap. 166 p. 912, 1; lib. I p. 77, 1; Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 99, passim. A veris monachis, coenobitis nimirum et anachoretis, de quibus solis hic agitur, distinguendi sunt isti pseudomonachi, quos S. Hieronymus Remobooth, Cassianus Sarabaitas, alii Βόρχοι seu pabulatores vocarunt. S. Hieronymus: « Hi, » inquit, « bini vel terni, nec multo plures simul habitant, suo arbitratu ac ditone viventes, et quasi ars sit sancta, non vita, quidquid vendiderint, maioris est pretii Apud hos affectata sunt omnia: laxae manicae, ca-

gere nequis, ita quarti et quinti saeculi Ecclesiae historia cum hoc novo martyrio monachico, ex quo iustam lucem suam accipit, arctissime cohaeret. Macariis autem nostris id debetur, quod post Antonium primi fere exstiterint magnae illius in Aegypto saeculi quarti religiosae animorum inflammationis auctores et promotores: quo quidem in genere quantum excellerint, viva illa traditio, quae Macarii nomen ad hodiernum diem prae ceteris omnibus, qui in istis vastitatibus Libyae olim vixerunt, per quindecim saecula tulit (5), luculenter demonstrat. Signa vero et prodigia ab his senibus facta, quamvis a scriptoribus illius temporis saepenumero praeter verisimilitudinem narrentur, vix tamen semper psychologicae, ut nonnulli fecerunt, aut alio quodam naturali modo interpreter. Quisquis Christiano nomine non indignus est, magnis temporibus manum Dei in hominibus magna fecisse profiteri paratus est. Idque ipsum cur hic non statuatur, quum idem in apostolis et Patribus Ecclesiae minime infitiamur, non intelligo. In fabulosa autem narrationum forma si saepenumero offenderis, scito et cum gentis Aegyptiae indole et cum singulari senum vivendi genere temporumque insuper natura eam intime cohaerere; quocirca illis libris de **12** patribus eremi scriptis poesin quandam contineri dixerim a factis ac prodigiis senum profectam, sed fama et poetica gentis atque aetatis indole mire excultam et exornatam.

§ 5. Sed haec de primordiis vitae monachicae sufficiunt. Jam antequam, quae de Macariis leguntur, digerere incipiamus, de fontibus breviter monendum est. Auctores, qui Macariorum tempore aut paulo post mortem eorum in Aegypto fuerunt, ita ut vel Macarios ipsi viderint, vel ab eorum aequalibus edocti sint, nomino Evagrius, Rufinus, S. Hiero-

ligae follicantes, vestis grossior, crebra suspiria, visitatio virginum, detractatio clericorum, et si quando dies festus venerit, saturantur ad vomitum. » Ep. 22, S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I. [Patrol. T. XXII] p. 419. Cassian. Coll. XVIII, 7, Opp. ed. Gazaetus p. 521, Migne p. 1102 sq.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. c. 36. De monacho, qui in sectam Hieracitarum incidit, vide infra Caput II. De monachis Origenismum proflentibus cf. Sulp. Sev. Dial. I cap. 6, Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 404, 2 sqq., Migne Patrol. T. XX p. 187.

(4) Cassianus anachoretas et coenobitas « vivos martyres » vocat. Coll. XVIII cap. 7 ed. Gaz. p. 522, Migne p. 1106.

(5) Tischendorf l. l. p. 119.

nymum, Palladium, Cassianum. Quorum, si **A** **Macarios** spectas, locupletissimus atque fidis-
simus testis est Palladius, qui secundo Theo-
dosii magni imperantis anno ad portum Ale-
xandriae appulit (1), triginta sex mensibus in
monasteriis, quae circa Alexandriam erant,
peractis in montem Nitriae secessit (2), et in
Celliis, in quibus novem annos transigebat,
tres una cum Macario Alexandrino vixit (3).
Aegyptius vero Macarius anno, antequam Pal-
ladius in solitudinem egrediebatur, mortuus
erat (4). Itaque facile intelligis, auctoritatem
Palladii maximi faciendam esse, idque eo mag-
gis, quum se fidum spectatorem exhibeat, et **B**
longa annorum serie « ex virtute gesta san-
ctorum sanctarumque in Aegypti solitudine
et in Libya et Thebaide et Syene et Tabennis,
deinde in Mesopotamia, Palaestina et Syria,
et in partibus Occidentis et Romae et in Cam-
pania et in iis, quae sunt circa eas, partibus »
ipse peregrinando cognoverit (5). Liber, quem
Palladius de monachis edidit, Lauso cuidam
praeposito dedicatus est, unde nomen *Histo-*
riae Lausiaca, aut simpliciter *Lausiaca*
(graece *Ἱστορία πρὸς Λαύσον*) traxit. Cuius tres
exstant latinae versiones valde inter se diffe-
rentes. Ex quibus ea, quae ceteris duabus
multo locupletior est, Gentiano Herveto **13**

A interprete CLI capita complectitur (6). Altera,
quae pariter ac ceterae apud Rosweidum le-
gitur, incerto vetere interprete, capitibus XX
constat (7). Tertia denique, itidem incerto ve-
tere interprete, LVIII capitibus prodiit hoc
indice: « Heraclidis paradisus (8), » qui quidem
titulus falsus est, quum legendum sit « Palla-
dii paradisus, » ut est in vetustissimo codice
eiusdem versionis ineunte sec. IX scripto,
quem adii Romae in bibliotheca monasterii
Yerusalemme in Croce (9). Heraclidis paradi-
sus alius omnino liber fuisse videtur, cuius
codices Romae in bibliotheca Christinae regi-
nae asservantur (10). Sed ad illas tres versiones
14 *Historiae Lausiaca* accedit graeci textus
itidem triplex editio, quarum nulla cum versio-
nibus convenit. Princeps graeca editio prodiit
ex codice bibliothecae Palatinae cura Meursii
capitibus CIII (11), eaque haud parum a versione
Herveti, prorsus autem a ceteris versionibus di-
stat. Quo quidem textu Meursiano longe pleni-
orem e codicibus Regiis una cum versione Her-
veti capitibus CLI edidit Fronto Ducaeus (12).
Denique capita nonnulla in hac ceterisque
editionibus omissa tanquam nova quaedam
illius editionis supplementa vulgavit Cotele-
rius (13). Quibus additamentis et Ducaeii et Cote-
lerii auctam editionem iam habes in collectione

(1) Hist. Laus. cap. 1. Opp. Meurs. T. VIII, p. 348.

(2) Ibid. cap. 8 p. 360.

(3) Ibid. cap. 21 p. 396.

(4) Ibid. cap. 20 p. 396.

(5) Prolog. ad Hist. Laus. Opp. Meurs. I. I. p. 340; VV. PP. Rosw. p. 706.

(6) Primum prodiit Parisiis 1555, 4°; recusa est ibidem 1570, 4°, atque cum scholiis Laurentii Barrensis in eius historia christiana veterum Patrum Paris. 1583 fol. p. 55, nec non in Bibl. PP. cur. de la Bigne Paris. 1589 et 1610 T. VII, in VV. PP. Rosw. lib. VIII p. 704 sqq., et in Meursiana editione *Historiae Lausiaca* Palladii, Opp. Meursii T. VIII p. 334 sqq.

(7) Edita est in Vitis Patrum, quae triplici vice sine typographi, loci et anni nota tempore nascentis typographiae prodierunt, fol.; recusa in Theodorici Loher a Stratis prototypo veteris ecclesiae, Coloniae 1547, fol., et in VV. PP. Rosw. p. 984 sqq.

(8) Eam sub titulo: « Heraclidis paradisus » primus videtur edidisse Jac. Faber Stapulensis Paris. 1504. Collata cum codice ms. Veneto, qui non Heraclidem, sed Palladium scriptorem recte profitetur, prodiit in Vitis per Aloysium Lipomanum collectis T. III Venet. 1554. Denique exstat in VV. PP. Rosw. p. 939 sqq. De variis bisce trium versionum editionibus cf. Jo. Alb. Fabricium in

Bibliotheca Graeca, Opp. Meurs. ex rec. Lami T. VIII p. 667, 1, infra in initio nostrae editionis *Historiae Lausiaca*, et VV. PP. Rosw. Proleg. XIV, p. XLIV.

(9) Huius Bibliothecae codice XLI fol. 9 haec legis: « *Incipit liber, qui appellatur paradysus Palladii monachi, qui fuit discipulus Evagrii.* Multi quidem multos variosque libros, cet. » Textus codicis a libro impresso parum nobis discrepare visus est. Codex Venetus quoque Palladium scriptorem praese fert.

(10) In catalogo latino Bibl. Christinae Romae legis: « Cod. Nr. 432 Heraclidis paradisus sive lib. de VV. SS. Patrum ad Lausum praepositum palatii. » Nomine scriptoris omisso in catalogo latino Bibl. Vaticanae legitur: « 2. Paradisus, liber sic inscriptus de Vitis Sanctorum, 353 Nr. 499; denuo 363 Nr. 1312. » Graviter dolemus, quod rebus gravioribus nimis occupati hos codices, cum Romae essemus, examinare non potuimus.

(11) Lugd. Bat. 1616, 4°. Meursius notas addidit eruditas, nonnulla etiam e codice Bibliothecae Regiae Parisiensis, cum Lutetiae versaretur, supplevit.

(12) Auctarium Bibl. PP. Paris. 1624, fol., T. II p. 893 — 1053; Bibl. PP. Paris. 1654 T. XIII p. 893-1053. Accedunt Ducaeii notae.

(13) Eccl. Graec. Mon. Lut. Paris. 1677 T. III p. 417 — 420 et p. 158 — 170.

Operum Meursii ex recensione Joannis Lauri (1). Caveo teste in Isaaci Vossii bibliotheca codex Lausiaca inveniebatur, qui editis duplo auctior fuit (2). Ex omnibus vero istis, quae habentur, editionibus nulla ita comparata est, ut genuini textus speciem prae se ferat. Vides igitur, difficultatem maximam hic nobis oboriri. Sed commode evenit, ut in bibliotheca Caesarea Vindobonensi genuinam, quod mihi quidem videtur, Historiam Lausiacam adhuc incognitam repererim in duobus Codd. Mss., quorum utroque integra continetur, membranaceo et pervetusto uno, chartaceo altero (3). Ac genuinitatis 15 notam huic inedito textui vindico cum propter nexum rerum, a qua parte nihil desideratur, tum propter simplicitatem dictionis et praeclaram totius libri dispositionem. Edita exemplaria Historiae Lausiaca si cum textu horum codicum confers, mire interpolata et babylonica quadam confusione affecta apparent, ita ut, quae in medio libro legenda sunt, legantur in fine, et, quae ad finem pertinent, medium locum occupent (4). Quare primum genuino Historiae Lausiaca de Macariis textu, quem ex codicibus descripsi, infra utemur; deinde edita exemplaria comparabimus. Varietates illae in exemplaribus inde natae esse videntur, quod ex aliis de vita patrum eremi scriptis modo plura, modo pauciora in Historiam Lausiacam translata, atque antiquis iam temporibus cum ea commixta sint. E quo numero praecipue illum Heraclidis paradisum fuisse existimo, qui dedicatus fuisse videtur (5) eidem Lauso praeposito, cui Palladius Historiam Lausiacam inscripsit. Sic ex prooemiis duobus Historiae Lausiaca, quae Meursiana editio affert, prius, quod a verbis: *Ἐν ταύτῃ τῇ βιβλίῳ κ. τ. λ.* incipit (6), equidem Heraclidi tribuerim. Nam Palladium ambas

A dedicatorias epistolas, quae ibi leguntur, operi suo praefixisse vix credideris: Vindobonenses vero codices, priore omisa, statim ab altera, quae incipit: *Μακαρίῳ κ. τ. λ.* (7), ordiuntur. Praeterea edita Historiae Lausiaca exemplaria haud exigua receperunt incrementa e graeco et latino textu libri VV. PP., qui in collectione Rosweidi ordine secundus est (8). Atque ipsum hunc librum, ut mox videbimus, Rufinus e graeco in latinum 16 sermonem transtulit, quam versionem iam S. Hieronymus bene cognovit. Graecum autem exemplar in Lausiaca scribenda, ut patebit, ipse Palladius adhibuit. Ex quibus colligitur, ea quae in editis Historiae Lausiaca exemplaribus praeter illud, quod codex Vindobonensis suppediabit, reperiantur, e fonte satis antiquo fluxisse, atque etiam observatu dignissima esse. De singulari vero necessitudine, quae inter istum Heraclidis paradisum, hunc librum secundum et Historiam Lausiacam Palladii intercedere videtur, disseremus.

§ 6. Expedita hac difficultate ad novam haud minus incommodam accedimus, quam affert Rufinus. Is sub Valentis imperio, quum S. Athanasio mortuo Lucius Arianus sectator in episcopatum Alexandriae per fenestram, ut dicunt, se intrusisset, una cum senibus in deserto vivebat, dirasque Lucii persecutiones sustinebat. Nam istas turbas describens ipse: « Per idem, » inquit, « tempus patres monachorum vitae et antiquitatis merito Macarius et Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus, Antonii discipuli, per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus habebantur viri, qui consortium vitae et actuum non cum ceteris mortalibus, sed cum supernis angelis habere credebantur; quae praesens vidi loquor, et eorum gesta refero, quorum

(1) Jo. Meursii Opp. ex rec. Jo. Lami T. VIII Florentiae 1746, fol., p. 534 — 670.

(2) Guill. Cave, Scriptt. eccles. Hist. litt. de Palladio ed. Bas. 1741 T. I p. 376. Meursius quoque Palladii quandam *δήγησιν περὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον διαλαμψάντων κατέρων* invenit. Atque Meursius: « id quoque opus », inquit, « si placere hanc Historiae Lausiaca editionem intellexero, communicabo. » Sed nunquam hoc praestitit, neque satis certo scimus, quid illo inedito libro comprehensum sit. Cf. Opp. Meursii T. VIII p. 332. 668. [infra initio nostrae editionis Historiae Lausiaca].

(3) Alter est Cod. ms. hist. graec. Bihl. Caes. Vindob. Nr. 84, olim 29, membran., pervetustus, optimae notae, 4°, et constat foliis 123. Alter char-

taceus est Cod. ms. hist. graec. N. 9, olim 42, antiquus, fol. maiore, quo Lausiaca continetur fol. 163 — 230. Cf. Commentt. Lambecii Vindob. 1782 T. VIII p. 663. 840; de Nessel Catal. P. V. p. 143. 31.

(4) Ordinem, quo res in textu codicum Vindobonensium narrantur, legis in *Palladii Helenopolitani episcopi Historia Lausiaca ad codicis Vindobonensis fidem breviter delineata*, infra huic nostrae editioni Historiae Lausiaca praeposita.

(5) De hac re infra videbimus.

(6) Opp. Meurs. l. l. p. 333.

(7) Ibid. p. 337.

(8) VV. PP. Rosw. p. 448-485.

in passionibus socius esse promerui (1). » A multitudo referebat (5). » Qua in epistola quum Rufinus S. Athanasio superstiti in Aegyptum venisse videtur; etenim Melaniam, cuius Rufinus in itinere comes fuit, S. Athanasius ovina pelle, quam ipse a Macario abbate dono acceperat, donavit (2). Atque 17 Melania, postquam res suas Alexandriae vendidit, montem Nitriae ingressa cum sanctis patribus dimidium fere annum versabatur. Quos deinde a praefecto Alexandriae relegatos in Palaestinae regionem circa Diocaesaream sitam secuta est, suisque et opibus et manibus sedulo adiuvit (3). Rufinum vero una cum Melania in Palaestinam advenisse S. Hieronymus audiverat, qui Florentio scribit: « Et quia frater Rufinus, qui cum sancta Melania ab Aegypto Hierosolimam venisse narratur . . . (4). » Epistolam eidem Rufino reddendam S. Hieronymus literis ad Florentium iunxerat, in qua legimus: « Audio te Aegypti secreta penetrare, monachorum invisere choros, et caelestem in terra circumire familiam; » tum: « Rufinum enim Nitriae esse, et ad beatum perrexisse Macarium, crebra commeantium

senes Aegypti « confessores et voluntate iam martyres » nominet, tempus istius persecutionis, quam Lucius agitabat, aperte significatur (6). Ille quidem nuntius, Rufinum cum Melania Hierosolyma advenisse, vanus fuerat; nam Rufinus nondum eo venerat (7): probat tamen haec altera epistola, Rufinum tunc senes Aegypti 18 invisisse. Atque hic ipse de Nitria et de Macario a se visitatis in Apologia [Invectiva] II: « Ego, » inquit, « qui sex annis Dei causa commoratus sum, et iterum post intervallum aliquod aliis duobus [Ed. Bened. post intervallum *aliquot aliis diebus*], ubi Didymus . . . , et ut ad eremimagistros veniam, quibus et attentius et frequentius vacabamus, ubi Macarius Antonii discipulus, et alter Macarius, et Isidorus, et Pambus . . . (8). » Sex isti anni, de quibus loquitur, quin migrationem ipsius ex Aegypto in Palaestinam antecesserint, dubium esse nequit. Istos quoque duos annos [vel *aliquot dies*], quia Palladius Rufinum, Aegypto relicta, Hierosolymis una cum Melania degisse narrat (9), in alteram 19 [brevem] quandam

(1) Hist. Eccl. lib. II cap. 4 Auctt. Hist. Eccles. Basil. 1544 p. 242, Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 271, Migne Patrol. T. XXI p. 511.

(2) Textus Meursii eo loco, quo de hac pelle narratur, corruptus est. Legitur enim: « Κώδιον προδάτου μεγάλου ηνεγκεν [ή θαινα] τῷ ἀγίῳ καὶ μακαρίῳ Μακαρίῳ, ὅπερ κώδιον οὗτος ὁ τοῦ Χριστοῦ θούλος καταλέλοιπεν τῷ ἀγίῳ καὶ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ τῷ μεγάλῳ, ὡς δὲ καὶ [ἡ] μακαρία δούλη τοῦ Χριστοῦ Μελάνη μοι εἶπεν, ὅτι παρὰ τοῦ ἀγίου καὶ θαυμασίου ἀνδρὸς Μακαρίου ἐγὼ εἶλαον τὸ κώδιον ἐκεῖνο κ. τ. λ. (Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 21 p. 410.) Ubi sine dubio legendum est: παρὰ τοῦ ἀγίου καὶ θαυμασίου ἀνδρὸς μακαρίου Ἀθανασίου κ. τ. λ. Codices Vindobonenses Historiae Lausiaca recte scribunt: ὅπερ κώδιον αὐτὸς κατέλιπε τῷ ἀγίῳ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ. Καὶ ἡ μακαρία δὲ Μελάνη εἶπέ μοι ὅτι παρὰ τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου ἐκεῖνο τὸ κώδιον εἶλαον, ξένιον τῆς δαίτης λεγόμενον. Aliter omnino de pellis donatione refert fragmentum, quod exstat in codice ms. theol. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nro. 274, olim 238, chart. fol. 247, 2, in harum quaestionum Appendice priore sub IV typis excusum, ubi legimus: Κώδιον, ὅπερ ὁ ἄγιος Μάρκος καταλέλοιπε τῷ ἀγίῳ Μακαρίῳ τῷ μεγάλῳ, καὶ οὗτος τῇ μακαρίᾳ Μελάνη ἀφήκεν τὸ ξένιον τῆς δαίτης ἐπιλεγόμενον. Sed hoc fragmentum recenti manu negligenter scriptum non potest auctoritati eodicum illorum Historiae Lausiaca opponi. Neque vero Marcus, sed Macarius Alexandrinus, pellem a leaena accepit, quam Athanasio reliquit. Rufin. Hist. Eccl. lib. II cap. 4 l. l. De permutatione nominum

Μάρκος et Μακάριος cf. infra Caput III.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 117 Opp. Meurs. l. i. p. 594.

(4) Ep. 4, S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I [Patrol. T. XXII] p. 336.

(5) Ed. 3, ibid. p. 332. 333.

(6) S. Hieron. Opp. ed. Migne T. 1 [Patrol. T. XXII] Praef. p. XLIX.

(7) « Rufinus autem frater, ut scribis, necdum venit. » S. Hieron. cap. 5 ad Florentium, ibid. p. 336.

(8) Rufini Apologia [Invectiva] in S. Hieronymum lib. II cap. 12 Opp. ed. Vallarsi p. 367 cum nota, Migne Patrol. T. XXI p. 594; S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV P. II. p. 424.

(9) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 119 Opp. Meurs. l. i. p. 596. Palladius tradidit, *Rufinum Hierosolymis viginti septem annos una cum Melania hospites undique adventantes excepisse*. Quod non omnino verum esse potest. Nam Rufinus iam duos annos Aquileiam reversus Anastasio Papae anno 301 scripsit, *se post triginta fere annos parentibus reditum esse*. Rufini Apologia ad Anastasium cap. 1, Opp. ed. Vallarsi p. 403, Migne Patrol. T. XX, p. 623. S. Hieron. Apol. II, S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV p. 389. Idem fere Rufinus passim in Apologiis [Invectivis] in S. Hieronymum tradit. Rufini Apol. [Invectiva] lib. II cap. 22, Opp. ed. Vallarsi p. 331, Migne l. i. p. 560; S. Hieronymi Opp. ed. Bened. T. IV p. 376. Ergo Rufinum, qui in Aegypto per sexennium degit, plus annos viginti duos Hierosolymis vixisse, statui nequit. At error

commorationem cadere credideris, quam Rufinus Alexandriae fecerit, antequam in Palaestinam abiret. Certe hi duo anni [vel *aliquot dies*] annum 385, quo Theophilus episcopus Alexandriae factus est (1), antecedunt. Nam S. Hieronymus in Apologia Rufino: « Tu, » inquit, « postquam hic [Theophilus] episcopus factus est, Alexandriae non fuisti (2). » Hinc igitur Rufinum bis tantum Alexandriae et quidem ante annum 385 fuisse, satis in promptu est.

Quorsum haec, quae de Rufino disputavimus, spectent, iam, quaeso, perpende. Legimus enim apud S. Hieronymum: « Huius [Evagrii] libros per Orientem graecos et interpretante discipulo eius Rufino latinis plerique in Occidente lectitant. Qui librum quoque scripsit quasi de monachis, multosque in eo enumerat, qui nunquam fuerunt, et quos fuisse describit, Origenistas, et ab episcopis damnatos esse non dubium est, Ammonium videlicet, et Eusebium, et Euthymium, et ipsum Evagrium, Or quoque et Isidorum, et multos alios, quos enumerare taedium est, et iuxta illud Lucretii (I, 935 sqq.):

Ac veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis flavoive liquore.

Ita ille unum Joannem in ipsius libri posuit

Palladii facillime inde explicatur, quod Rufinus Hierosolymis una cum Melania vixit, quae viginti septem annos Hierosolymis fuit. Hist. Laus. cap. 417, 418. Melania, Hieronymo teste, quem de hac re bene edoctum esse oportebat, *Hierosolyma* venit anno X Valentis imperatoris, i. e. anno 374. (Hieron. Chronicon.) Idem quod Palladius (Hist. Laus. cap. 417) indicat, Paulinus Nolanus (Opp. ed. Lebrun ep. 29) non negat. Paulinus (l. 1.) Melaniam « post quinque lustra » Romam remeasse ait, numero usus pleno, qui non urgendus, sed ad accuratiorem Palladii summam explicandus est. Inde vero, quod editus Palladii textus (cap. 419) habet, Melaniam triginta septem annos hospites excepisse, nequaquam cum Tillemontio statuas, eam decem annos in Aegypto quoque mansisse, quum apertum errorem scriptoris hic deprehendamus, qui pro $\kappa\eta'$, i. e. viginti septem posuerit $\lambda\eta'$, i. e. triginta septem. Haec de Melania annotavimus, quia in hoc capite Tillemontium (Mémoires ed. Paris. T. X p. 596. sqq. 821 sqq.), Rosweidum (Rufini et Melaniae peregrinatio VV. PP. p. 425 sqq.) et Stillingium (Vita S. Hieron., AA. SS. Boll. Sept. T. VIII p. 552 sqq.), licet ipsi inter se multum discrepent, graviter errasse invenimus. Superest, ut annotemus, Rufinum senes quoque Mesopotamiae « apud Edessam et in Carrarum par-

tibus » vidisse (Rufin. Hist. Eccl. lib. II c. 8 Opp. ed. Vallarsi p. 279, Migne Patrol. T. XXI p. 517), quod iter, postquam Hierosolyma venit, instituisse videtur.

A principio, quem et catholicum et sanctum fuisse non dubium est, ut per illius occasionem ceteros, quos posuerat, haereticos ecclesiae introduceret (3). » Hisce S. Hieronymi verbis quin liber indicetur, quem Rosweidus « secundum librum VV. PP. » inscripsit (4), in quo de Joanne primo loco, deinde de Ammonio, Evagrío, Or, Isidoro, 20 aliis multa leguntur, dubitari nequit. Fateor, de Eusebio quidem et de Euthymio nihil haberi in illo Rosweidianae collectionis libro secundo: at S. Hieronymum ea nomina cum Eulogio et Didymo, qui in libro leguntur (5), confundere, aut corruptionem longa temporum serie in ipsos codices aut libri aut S. Hieronymi epistolae irrepsisse, consentaneum est.

Itaque verbis illis S. Hieronymus Rufinum libri istius significat scriptorem, non Evagrium, uti nonnulli (6) contenderunt, quod, qui locum S. Hieronymi attente legerit, sibi facile persuadebit (7). Accedit, ut complures codices manu scripti, inter quos unus vetustus, quem Rosweidus in edendis vitis adhibuit, Rufini nomen aperte profiteantur (8).

Unde iam difficultas satis magna oritur. Nam si in librum secundum accuratius inquiris, luce clarius apparet, Rufinum esse non posse C auctorem.

Primum enim auctor libri secundi non tem-

tibus » vidisse (Rufin. Hist. Eccl. lib. II c. 8 Opp. ed. Vallarsi p. 279, Migne Patrol. T. XXI p. 517), quod iter, postquam Hierosolyma venit, instituisse videtur.

(1) Socr. Hist. Eccl. lib. V cap. 12. Sozom. Hist. Eccl. lib. VII cap. 14. Tillemont Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique, Paris. 1707 T. IX p. 594. XII p. 447, 2. Fleury Hist. Eccl. Ed. Aug. Vind. ac Oenop. 1768 T. IV p. 755.

(2) Apol. III, S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV p. 455.

(3) Ep. 133 ad Ctesiph., S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I [Patrol. T. XXII] p. 1151.

(4) VV. PP. Rosw. p. 448 sqq.

(5) Capp. 14 et 24 p. 472, 2; 479, 1

(6) Baronius, alii.

(7) Librum Xysti Pythagorae ab eodem scriptore sub nomine Sixti Papae et martyris, et librum Eusebii Caesariensis sub nomine Pamphili martyris editos esse, illa epistola S. Hieronymi docet, cuius apologia eandem banc fraudem *Rufino* tribuit. S. Hieron. Ep. 133 l. 1. Apol. adv. Ruf. lib. II ed. Bened. T. IV p. 419; lib. III ibid. p. 449. Cf. Tillemont Mémoires T. XVI p. 657, 1.

(8) VV. PP. Rosw. Proleg. § X p. XXVII.

pore Valentis imperatoris paullo post S. Athanasii mortem (373), aut ante annum 385 monasteria Aegypti lustravit, quo tempore Rufinum in Nitria versatum esse cognovimus, sed multo post exeunte anno 394 sub finem imperii Theodosii Magni, qui obiit anno 395 d. XVI Calend. Februarii (1); socium vero itineris Palladium habuit, qui Historiam Lausiacam scripsit. Quae quidem ex libro secundo ipso dilucide colliguntur. Nam auctor huius libri statim ab initio haec narrat: Fuisse septem, se nimirum cum sex sociis, qui Joannem eremitam prope Lycum civitatem convenissent. Joannem ipsis, quum **21** ab eo profecturi essent, praedixisse, hac ipsa die victorias religiosi principis Theodosii de Eugenio tyranno reportatas Alexandriae nuntiatas esse, ipsumque Theodosium non multo post propria morte vitam finiturum. Triduo autem post discessum suum de morte Joannis se in itinere certiores esse factos (2). Sed eadem haec, quae in libro secundo Rosweidiana collectionis latino sermone leguntur, graece expressa fere ad verbum in Historia Lausiaca Palladii exstant, hoc uno discrimine, quod, quae noster ipse expertus est, Palladius a sociis narrata esse refert. Septem fratres peregrinos omnes fuisse in solitudine Nitriae, se quidem, nec non beatum Evagrium, Albinum et Ammonium. Scire se omnes studuisse, quae nam Joannis virtus esset, sed dubitasse Evagrium, an omnino eum convenire possent. Quare postero die, oclusa cella, solum se, nesciis sociis, ad Joannem in Thebaidem profectum esse. Quum vero ab eo reversus sociis rem narrasset, post duos menses hos quoque senes ad Joannem venisse, sibi autem nar rasse. Sequuntur fere ad verbum, ut monuimus, illa, quae modo ex libro secundo retulimus (3). Eugenium vero tyrannum Theodosius apud Alpes devicit anno 394 d. VIII Idus Septembris (4). E quibus colligitur, scriptorem libri secundi senes Aegypti invisisse

A exeunte anno 394, et Palladium eius itineris, quod e Nitria ad Joannem in Lyco fecerat, socium habuisse.

Alterum quidem, Palladium scilicet scriptoris libri secundi socium in itinere fuisse, alius quoque huius libri locus comprobat. Legimus enim, Apollonium monachus suis tres dies, antequam scriptor libri secundi cum sociis eum convenerit, praedixisse: « post triduum adfuturos tres fratres de Hierosolymis venientes (5). » Sed idem Palladius quoque triduo ante suum **22** adventum ab Apollonio praedictum esse in Historia Lausiaca iisdem plane verbis narrat (6). Ubi ne offendaris, quod Palladius dicitur venisse Hierosolymis. Nam Palladius, etsi novem annos ordinariam sedem in Celliis fixerat, hoc tamen ipso tempore nunquam peregrinatus est. Circa annum 394 Hierosolymis adfuit. Quod epistola indicat, quam paullo ante ad episcopum Hierosolymorum a S. Epiphanio scriptam anno 394 S. Hieronymus latine reddidit. Cuius in fine S. Epiphanius: « Palladium vero, » inquit, « Galatam, qui quondam nobis carus fuit, et nunc misericordia Dei indiget, cave, quia Origenis haeresim praedicat et docet, ne forte aliquos de populo tibi credito ad perversitatem sui inducat erroris (7). » Exeunte anno 394 (8) Palladius Joannem in Lyco invisit, atque sex illi socii se Hierosolymis venisse aperte fatentur; nam Joanni: *Pro utilitate*, inquit, *animarum nostrarum ad te venimus ab Jerusalem, ut, quod auditione acceperamus, id cerneremus oculis* (9). Ex quibus, quando Palladius Hierosolymis fuerit, et quando inde redux factus sit, apparet. In eodem vero reditu Hierosolymis Palladius cum duobus sociis Apollonium quoque inviserit necesse est. Nam altero in Palaestinam itinere valetudinis gratia tribus annis post, quam Joannem in Lyco inviserat, suscepto non in Aegyptum rediit, sed in Bithyniam venit, ubi episcopus ordinatus est (10).

23 Constat ergo, scriptorem libri secundi

(1) Socr. Hist. Eccl. lib. V cap. 25.

(2) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 1. p. 451, 1. 457, 1.

(3) Hist. Laus. cap. 44 Opp. Meurs. l. I. p. 468. 472. 488.

(4) Socr. Hist. Eccl. lib. V cap. 24. Cf. Baronii Annal. a. 394 num. V sqq. ed. Luc. T. VI p. 145. Fleury Hist. Eccl. T. IV p. 1034.

(5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 7 p. 464, 1.

(6) Hist. Laus. cap. 53 Opp. Meurs. l. I. p. 503.

(7) Ep. 51. S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I

[Patrol. T. XXII] p. 527.

(8) Duobus scilicet mensibus ante victoriam, quam Theodosius d. VIII Id. Septembris de Eugenio reportavit, Alexandriae nuntiatam.

(9) Hist. Laus. cap. 44 Opp. Meurs. l. I. p. 473; VV. PP. Rosw. lib. II p. 451, 1.

(10) Hist. Laus. cap. 44 Opp. Meurs. l. I. p. 472. Tillemontius (Mémoires T. XII p. 656, 2) aumat, scriptorem libri secundi Apollonium senem ante annum 385 invisisse; sed locus, quo Tillemontius innititur, a latino libri interprete perpe-

et cum Palladio exeunte anno 394 Hierosolymis in Aegyptum venisse, Apolloniumque una cum eo invisisse, et e numero sex sociorum Palladii fuisse, qui Joannem in Lyco senem adierunt. Sed ut ista argumentatio iusto fundamento nitatur, res gravis explicanda superest. Multa enim capita libri secundi, inter quae totum illud de Apollonio, paene ad verbum in Historia Lausiaca habentur. Unde igitur haec necessitudo?

Quam, si utrumque librum accurate examina-veris, maximam esse invenies. Nam quae illic de senibus Thebaidis et circumiacentis regionis leguntur, cuius quidem generis sunt, quae de Joanne in Lyco, abbate Ben, civitate Oxyryncho, Theone, Apollonio, Coprete, ex ore Copretis de Patermutio, abbate Syro, Isaia et Paulo, de Pithyrione, Eulogio, Apelle, ex ore Apellis de Joanne quodam, denique de Paphnutio referuntur, ea omnia tam accurate Historia Lausiaca continentur, ut fere nulla nisi latini et graeci idiomatis differentia appareat. Reliqui autem tres senes e regione Thebaidis, quorum liber secundus mentionem facit, duo Ammones scilicet, de quibus capitibus IV et VIII narratur, et Elias, in Lausiaca plane omittuntur. Illa vero quae de Nitria eique confinibus, quorum e numero sunt narratio de Ammonio, Evagrio, Cronio, de Macariis, de Ammone primo Nitriae monacho, de Paulo Simplice, ipsa quoque regionis descriptio, porro quae de senibus Alexandriae, quo pertinet relatio de Isidoro et de Didymo, in libro secundo exstant, ea apud Palladium longe aliter et multo uberius describuntur. Idem de Serapione regionis Arsenoitidis valet; de Origene vero et Piammone Palladius nihil tradit. De abbate Or quomodo auctores inter se differant, infra exponetur. Epilogus denique, quo liber secundus finem itineris Aegyptiaci narrat, non minus in Historia Lausiaca reperitur.

En necessitudinem, quae inter librum secundum et Historiam Lausiacam, quam codices Vindobonenses exhibent, intercedit. His enim genuinum Lausiacae textum contineri supra

ram redditus est, quod, si Historiam Lausiacam de eodem sene contuleris, facile intelliges. Ceterae autem difficultates, quae Tillemontio aliud tempus itineris Aegyptiaci indicare visae sunt, facillime explicantur.

(1) Hist. Laus. prolog., Opp. Meurs. l. l. p. 340, VV. PP. Rosw. p. 706.

(2) Hist. Laus. cap. 1, Opp. Meurs. l. l. p. 348 cum nota Meursii.

monuimus. Sed unde talis necessitudo librorum istorum, qui de 24 senibus Thebaidis eadem eodem plane modo narrant, nata est?

Res sane duplici tantum modo explicari potest. Aut enim alter scriptor ipse librum alterius e capitibus illis de senibus Thebaidis compilavit, aut tertius quidam spuria illa intulit. Posterius statui nequit. Nam Historia Lausiaca codicum Vindobonensium ita comparata est, ut de tot capitibus spuris cogitare prorsus nequeas; sin capita ista e Historia Lausiaca tanquam spuria tolleres, partem libri integram desiderares. Liber vero secundus si capita ista de senibus Thebaidis tanquam spuria tollantur, vix libri nomen retinet.

Difficillimum igitur est ad credendum, illa capita in alterutro libro, aut in utroque, spuria esse. Verum multae rationes admonent, ut Palladium ipsum e libro secundo ea mutuatum esse et Historiae Lausiacae suae intexuisse statuamus.

Primum enim Palladius Historiam Lausiacam multo post, quam liber secundus editus est, vulgavit. Nam Historia Lausiaca prodiit, quum Palladius « tricesimum tertium annum ageret in conversatione cum fratribus et vita solitaria, vicesimum autem episcopatus, totius autem vitae quinquagesimum tertium (1). » Ac Palladius ad fratres venit « viginti annos natus Theodosio Magni iterum consule, » i. e. anno Christi 388 (2). Quare Lausiaca ante annum 421 non edita est. S. Hieronymus vero, qui librum secundum novit, mortuus est anno 420, et Rufinus, quem libri secundi interpretem esse probabimus, iam anno 410 obiit (3). Unde librum secundum Historia Lausiaca aetate multo priorem esse sequitur.

Quod si constat, facillime intelligitur, Palladium saltem libri secundi caput de Joanne in Lyco compilasse. Totum enim libri caput de Joanne in Lyco etiam in Historia Lausiaca paene 25 ad verbum exstat (4). Sed unum locum, quo liber secundus commemorat, septem simul fratres ad Joannem venisse (5), scriptor huius capituli Lausiacae correxit: se

(3) Tillemont Mémoires T. XII p. 303. 313. Epistolam ad Ctesiphontem S. Hieronymus anno 415 scripsisse videtur. S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I [Patrol. T. XXI] Praef. p. LXXXIX.

(4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 1 p. 449 - 457; Hist. Laus. cap. 44. 45. 46. 47. Opp. Meurs. l. l. p. 464-485.

(5) VV. PP. Rosw. l. l. p. 431, 1.

primum, sex postea Joannem adiisse, ac sibi de sorte sua futura a Joanne varia praedicta esse (1). Quae praedicta de Palladio valent. Unde apertum est, Palladium ipsum illud caput libri secundi mutuatum esse, e suis vero illa, quae visitationem Joannis accuratius ac uberius explicent, addidisse. Nam etiam libri secundi caput de Joanne in Lyco genuinum esse S. Hieronymus testatur (2).

Sin autem Palladius unum caput libri secundi satis longum in Historiam Lausiacam suam transtulit, quid obstat, quin et cetera capita, quae utriusque libro communia sunt, ab eodem Historiae Lausiacae intexta esse dicamus, praecipue, quum Palladius, ut saltem e capite de Joanne haud dubie constat, scriptoris libri secundi in itinere socius fuerit, quocum una Hierosolymis venerat.

Ergo probabile est, Palladium, quum Historiam Lausiacam scriberet, capita illa de senibus Thebaidis e libro secundo in eam transtulisse. Iam vero istam necessitudinem, si tertius quidam capitum compilator statuatur, iuste explicari non posse, supra vidimus. Quare solum restat, ut statuamus, ista capita ab ipso Palladio Lausiacae intexta esse. Id vero rectius explicari nequit, quam eo, ut Palladium non solum Joannem in Lyco et Apollonium, de quibus iam certo constat, sed ceteros quoque omnes Thebaidis senes una cum scriptore libri secundi invisisse, eademque ista una cum eo expertum esse opinemur. Quapropter postea, quae socius bene exposuerat, in librum suum recepit; quae vero longiore habitatione ipse melius quam socius cognoverat, scilicet quae ad senes circa Alexandriam et in Nitria eique confinibus habitantes spectant, suo Marte descripsit. **26** Quod si contendimus, necessitudo ista te amplius offendere nequit.

Itaque necessitudine, quae libro secundo Rosweidianae collectionis intercedit cum Historia Lausiaca Palladii, iuste explicata, conclusio, scriptores horum librorum exeunte anno 394 socios itineris in Thebaide fuisse, non evertitur, sed magnopere confirmatur. Re-

deamus nunc ad gravissimam rem, quaerentes, num hic socius Palladii et libri secundi scriptor Rufinus fuerit, nec ne. Quod quidem fuisse nequit. Nam supra (3) ostendimus, Rufinum post annum 385 in Aegypto non amplius adfuisse. Neque in Rufini libris, neque in illa dissensione, quae Rufino cum S. Hieronymo fuit, de itinere, quod exeunte anno 394 aut omnino post annum 385 in Aegyptum susceperit, quidquam invenitur. Palladius denique, si Rufinus itineris socius fuisset, de eo in Historia Lausiaca aliter sane scripsisset, ac scripsit (4).

Hinc igitur satis perspicuum videtur, Rufinum illum Palladii socium et libri secundi scriptorem non esse. Quod alio firmissimo argumento probatur. Legimus in libro secundo: « Narrabant autem nobis quidam ex patribus, qui ibi [in Celliis] erant, quod in locis istis duo Macarii quasi duo caeli lumina refulsissent (5). » Ergo scriptor libri Macarios, quibuscum se in Nitria versatum esse Rufinus supra ipse nos docuit, ipse non cognovit. Quo fit, ut Rufinus libri secundi scriptor esse non possit. Neque Evagrius eius libri scriptorem existimare licet, quod quispiam fortasse e verbis S. Hieronymi supra allatis conficere velit. Nam Evagrius itidem se cum Macariis conversatum esse ipse testatur (6).

Apparet, uti probavimus, Rufinum librum secundum non composuisse. Sed eum, nisi S. Hieronymus et codices antiqui omnino erraverint, saltem interpretem libri esse necesse est. **27** Atque librum istum, qui in collectione Rosweidi idiomate latino exstat, primitus graece scriptum fuisse, si textus graeci fragmenta a Cotelerio vulgata (7) aut fragmenta, quae in Historia Lausiaca Meursianae editionis servata sunt (8), contuleris, facile tibi persuadebis. Itaque iam de interprete, num Rufinus sit nec ne, accurate videamus.

Ae primum quidem, quia in libro secundo Macarius Alexandrinus, qui Palladio oculato teste in Celliis vixit (9), in Scete habitasse dicitur (10), nemo inducatur, ut statuat, Rufinum interpretem non esse, quippe qui, si fuisset,

(1) Hist. Laus. l. I. Opp. Meurs. l. I. p. 468-472.

(2) Ep. 433 ad Ctesiph.

(3) Initio huius §.

(4) Hist. Laus. cap. 118. 119.

(5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2.

(6) Capita practica ad Anatolium 93. 94. Galland. Bibl. PP. T. VII p. 565.

(7) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 171-184. Opp. Meurs. l. I. p. 639 sqq.

(8) Multa enim libri istius capita graece in Historia Lausiaca legi, supra (p. 23) ostendimus.

(9) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 21 Opp. Meurs. l. I. p. 396. Cf. infra Caput III.

(10) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 21 p. 481, I.

talem errorem, quia cum Macariis ipse versatus est, correxisset. Nam error illi relationi non inest, quum Macarius Alexandrinus eodem Palladio teste non in Celliis solum, sed interdum in Scete quoque habitavit, ubi cellam habuit (1). Deinde Rufinus, licet in interpretandis libris summa cum libertate versetur, vix unquam tamen artem criticam sic exercuit, ut scriptorem emendarit. Quare, si scriptor errasset, id a Rufino correctum esse vix expectari posset. Denique num omnino Rufinus, qui in summa illa rerum perturbatione, quum Lucius monachos eremi exagitaret, Macarios in Nitria convenit (2), de habitatione singulorum tam accurate edoctus fuerit, admodum potest dubitari. Istinc igitur nihil obstat, quominus Rufinum libri secundi interpretem esse dicamus.

Iam porro, quod Rufinum interpretem esse comprobet praeter S. Hieronymi verba et codicum testimonia, audi. In libro enim secundo, in fine narrationum de Macariis locum legis, qui a nemine nisi a Rufino scriptus esse potest. Locus hic 28 est: « Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti Macarii Alexandrini mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in XI libro Ecclesiasticae Historiae inserta, qui requirit, inveniet (3). » En apertam allegationem Continuationis Historiae Ecclesiasticae Eusebii, quam scripserat Rufinus. Neque vero talis parenthesis a Rufino interprete textui adiecta offendant, quum Rufinus in interpretandis libris maxima cum libertate versari solet. Ad Continuationem autem istam provocat, in qua scripserat de Macario haecque verba addiderat: « Verum si singulorum mirabilium gesta [a Macario scilicet] prosequi velimus, excludimur a proposita brevitate, maxime cum haec narrationem proprii habere operis mereantur (4). » Ad ea igitur verba, quin ille locus libri secundi respiciat, dubitari nequit. Neque, quum scripserit: « ut diximus, » dubitationi locus relinquitur, Rufinum ut Continuationis, ita et illius loci libri secundi esse scriptorem, ipsius autem libri secundi si non scriptorem, tamen interpretem.

(1) Hist. Laus. l. 1. p. 408.

(2) Rufini Hist. Eccl. lib. II cap. 4 ed. Basil. l. p. 242, ed. Vallarsi p. 27, Migne l. 1. p. 511.

(3) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 482, 2.

(4) Rufin. Hist. Eccl. lib. II cap. 4, l. 1.

(5) VV. PP. Rosw. p. 548.

(6) Eccl. graec. Mon. l. 1.; Opp. Meurs. l. 1. p. 639 sqq.

Quod de libri istius interprete disputavimus, praefatio quoque libri (5) saltem aliquatenus comprobare videtur. Quae graece bis habetur, et in « Paradiso, » cuius fragmenta Cotelerius edidit (6), et in priore prooemio Meursianae editionis Historiae Lausiacaе (7). Atque edita Paradisi fragmenta, inter quae etiam praefatio, satis accurate cum libro secundo conveniunt. Contra a prooemio isto Meursianae editionis praefatio Paradisi et libri secundi hisce gravibus capitibus differt. Ubi enim scriptor prooemii se rogatu Lausi praepositi scripsisse ait, ibi praefatio illa scriptorem « in gratiam fratrum in monte Oliveti commanentium » scribere perhibet. Rursus prooemii scriptor addit, se et de mulieribus dicturum, quod autem praefatio omisit; neque libro secundo de mulieribus quidquam continetur. Ceterum praefationem inter et prooemium istud intimam necessitudinem 29 esse, in aperto est. Quid igitur? Num prooemium istud, an illa praefatio vel Paradisi vel libri secundi prius extitit?

Quae res, nisi forte codicibus aliquando decernatur, ad liquidum vix perducetur. Si vero coniecturis uti licet, prooemium aetate prius esse dixeris. Vix enim quisquam loco verborum: *librum in gratiam monachorum in monte Oliveti commanentium scriptum esse*, dedicationem ad Lausum ponet, aut librum de mulieribus quoque narraturum esse falso addet, nisi ut sic nova praefatio prodeat, qua alii cuiquam libro praefetur. Iam vero Historia Lausiaca genuinum prooemium, quo liber Lauso dedicatur, habet. Quare nemo, ut alterum cum altera ad Lausum dedicatione fabricaret et adderet, compelli potuit. Neque alius liber, cui libri secundi praefatio sic depravata praefigi potuerit, cognoscitur. Unde praefationem istam illo prooemio aetate priorem esse parum verisimile est.

Quapropter haec coniecerim. Cum multa significant, Lauso dedicatum et Heraclidis librum fuisse (8), quid, si prooemium istud, quod ad Historiam Lausiacam non pertinere supra ostendimus, reapse libri Heraclidis

(7) Opp. Meurs. l. 1. p. 333 sqq.

(8) Heraclidem librum de vitis patrum Lauso dedicatum scripsisse cum codicibus Vaticanis, quos supra recensuimus, tum eo probatur, quod in fine et libri a Rosweido sub Heraclidis nomine editi et Historiae Lausiacaе a Meursio editae *epilogus ad Lausum* exstat, qui codicibus Vindobonensibus testibus ad Historiam Lausiacam non pertinet. Cf.

prooemium, Heraclidis vero illum habendum esse librum dicamus, quo liber secundus et Historia Lausiaca innituntur?

30 Quod si status, difficultates omnes facile explicantur. Heraclides enim, Rufinus et Palladius amici et Origenistarum duces fuerunt (1). Rufinus in monte Oliveti cellam habens, ut Melania coetui virginum, ita ipse congregationi monachorum praefuit (2). A quibus ut librum de senibus componeret rogatus, ex Heraclidis amici libro quae sibi usui erant congeffit et ore latino edidit. Opusculum, quod sic nascebatur, monachis Oliveti inscripsit, atque, quia monachi muliebria non curant, quae Heraclides de mulieribus habebat, omisit. E senibus praecipue Origenistas attulit, quapropter in S. Hieronymi accusationem incurrit, qui Rufinum, quum quasi novus liber ita prodiret, auctorem dicere iure aliquo potuit. Nec non istiusmodi compositionis vestigia liber secundus aliquantum prae se ferre videtur.

Isto igitur modo difficultates facile solvuntur. Sed si illa posueris, Rufini librum ut ore latino ita et graeco exstitisse statues. Quod cum fragmenta Cotelerii postulant, tum libri secundi narratio de Or abbate comprobare videtur. Sic enim Palladius de eo scripsit: « Magno huic sancto suo testimonio tribuit virtutem universa fraternitas, praecipue autem ancilla Dei Melania, quae hunc montem ante me est ingressa. Ego enim eum non offendi vivum (3). » Ergo Or abbas mortuus fuit, antequam Palladius senes Thebaidis adiit. Liber vero secundus longa utitur narratione, quae incipit: « Vidimus et alium apud Thebaidem

Palladii Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem breviter delineatam, infra huic nostrae editioni Historiae Lausiacae praepositam. De libro graeco ab Historia Lausiaca diverso, qui Cotelerio et Caveo testibus in codicibus mss. sub nomine Heraclidis exstat, non satis compertum habemus. Trithemius in libro de Scriptt., Eccl.: « Heraclides, » inquit, « inter alia scripsit ad aedificationem legentium opus insigne de vita et conversatione sanctorum patrum in eremo vel in coenobiis degentium sub regula, cui titulus est Paradisus. » Sed cui liber dedicatus sit, Trithemius non addit. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 566. Cave Scriptt. Eccles. Hist. lit. s. v. *Heraclides*. Trith. de Scriptt. Eccl. cap. XCHII.

(1) Palladii Dial. de vit. S. Joannis Chrysost. cap. XX, S. Chrysost. Opp. ed. Montfaucon (Paris. 1734 sqq.) T. XIII p. 76 sqq., Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 320. Tillemont Mémoires T. XI. Cave Scriptt. Eccles. Hist. lit. s. v. *Heraclides*.

A venerabilem virum Hor nomine (4). » Itaque scriptor huius capituli libri secundi abbatem vidit, quem Palladius non amplius vidit. Quamquam eum una cum scriptore isto senes Thebaidis invisisse supra ostendimus. Fateor huius quidem difficultatis explicandae varia sane genera excogitari posse. Sed quia Melania Or abbatem adiit, de quo eximia Palladio narravit, verisimillima explicatio haec esse videtur, Rufinum una cum Melania ad abbatem Or esse profectum, atque in componendo libro secundo illa de hoc sene suo Marte addidisse. Iam vero eadem de abbate narratio, quae latine in libro secundo exstat, graeco quoque servata est inter quaedam fragmenta a Cotelerio edita et in Meursiana editione Lausiaca (5). Unde, cum et alia graeca libri secundi fragmenta inveniantur, eum librum existimabis et latine et graeco exstitisse, ut usui graecorum ac latinorum monachorum inservire posset. Nomen Paradisi graeco exemplari inditum inde explicatur, quod Heraclidis liber, cuius pars erat, Paradisus inscriptus fuit

Atque haec existimatio nostra, Rosweidianae VV. PP. collectionis librum secundum etiam graeco exstitisse, codicum fide egregie probatur. Nuper enim Montefalconii bibliothecam Coislinianam (Paris. 1715 fol.) evolvens, p. 138 indicem offendi libri graeci, qui codice LXXXIII saeculi circiter x continetur, inscripti: *Ἱερωτόμων ἢ κατ' Αἴγυπτον τῶν μοναχῶν ἱστορία*, cuius capita cum libro secundo omnino ita concinunt, ut omnis dubitatio tollatur. Id quod ei, qui rem accuratius examinaverit, plane apparebit (6). S. Hieronymo hunc librum falso attribui, non est quod pluribus dicam.

(2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 118 Opp. Meurs. l. I. p. 596. Rufin. Apol. [Invectiva] in S. Hieron. lib. II cap. 8, Opp. ed. Vallarsi p. 363, Migne Patol. T. XXI p. 594, S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV p. 420.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 11, l. I. p. 369.

(4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 2 p. 457, 2.

(5) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 159; Hist. Laus. ed. Meurs. l. I. p. 371.

(6) Montefalconius illum librum ita describit: « Cod. LXXXIII, olim CCCXLVIII, membranaceus x circiter saeculi, foliorum 357. Continet ea quae sequuntur... fol. 266 *Ἱερωτόμων ἢ κατ' Αἴγυπτον τῶν μοναχῶν ἱστορία*, i. e. *Historia monachorum Aegyptiorum*. Liber Hieronymo perperam adscriptus. Similis fere argumenti librum Palladio adscriptum iamdiu notum fecit Joannes Meursius, in praefatione videlicet ad Lausiacam Historiam, quod opus graecum primus edidit ille Lugduni Batavorum a. 1616. Est, inquit, in bibliotheca mea eiusdem an-

Itaque hoc obtinuisse mihi videor, illa coniectura difficultates optime solvi; quas vix alia ratione tam facile solvi crediderim. Sin autem vera sunt, quae coniecimus, Rufinum interpretem libri secundi esse, atque quodammodo auctorem dici posse, denuo intelligitur (1).

Sed conjecturas mittamus, atque ex iis, quae de libro secundo disputavimus, quae certa sunt, in unum componamus. Ea quidem huc redeunt. Graecus scriptor rerum, quae in libro secundo leguntur, certo non cognoscitur. Nec solum liber secundus, sed etiam graecus liber, e quo ille hauriebatur, Palladii Historiam Lausiacam aetate multum antecedunt. Deinde e libro secundo, aut, quod verisimilius est, ex eodem, quo is utebatur, fonte Palladius ea, quae ad senes Thebaidis pertinent, aliaque nonnulla in Lausiacam suam transtulit. Latinus denique 32 libri secundi interpres Rufinus est, qui librum in eam formam redegit, quae nunc habetur. Ac-

cloris διήγησις περί τῶν κατ' Αἴγυπτον διαλαμψάντων ἀγίων πατέρων. Id quoque opus, si placere hanc Historiae Lausiacae editionem intellexero, communicabo [Cf. annotationem nostram supra p. 14 not. 5]. An idem qui hic noster liber fuerit, incertum est. Vide notas Frontonis Ducaei in Lausiacam Palladii Tom. II Biblioth. Patrum graecolatinae. Auctoris praefatio praemittitur, cuius initium hoc: Εὐλογητός ὁ Θεός ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπιγνώσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ὁ καὶ ἡμᾶς καθοδηγήσας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, καὶ δείξας ἡμῖν μεγάλα καὶ θαυμαστά καὶ γραφῆς ἀξία etc., i. e. Benedictus Deus, qui omnes homines vult salvos fieri, et ad veritatis agnitionem venire. Qui et duxit nos in Aegyptum, ibique nobis ostendit magna et mirabilia, memoria scriptoque digna. Hunc librum conscripsit, inquit, παρακληθεὶς συνεχῶς ὑπὸ τῆς εὐλαβοῦς ἀδελφότητος τῆς ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τῶν ἐλαιῶν πολιτενομένης, i. e. frequenter rogatus a religiosae fraternitate quae in sancto monte Olivarum conversatur. Describit autem vitas sanctorum Patrum Joannis Lycopolitani, abbatis Or, Ammonis, abbatis Ben, monachorum civitatis Oxyrynchi, Theonis, Eliae, Apollo, Amun, Copretis, Patermutii, abbatis Surus, abbatis Elle, Apelle Joannis, Paphnutii, Pityrionis, Eulogii presbyteri, Isidori, Seraptonis, Appollonii martyris, Dioscori, monachorum Nitriae, alterius Ammonii, alterius Didymi oculatissimi, Chronidis et eorum qui cum eo erant, Macarii Aegyptii, Amun, Macarii cognomento πολιτικοῦ, Pauli simplicis, Ammonae, et Joannis. Deinde enumeratione facta periculorum, quibus hac in peregrinatione perfunctus est, claudit fol. 322, verso. »

A cedit coniectura, Heraclidis fortasse librum fuisse, e quo libri secundi scriptor et Palladius hauserunt. Quantopere vero optandum sit, ut singulae vitae patrum eremi hucusque non editae, quarum multos codices graecos in bibliothecis vidimus, nec non Heraclidis paradisus, Historia Lausiaca Palladii graecumque libri secundi nostri exemplar edantur vel ad melioris fidei codices excudantur, unde nova lux huius quaestionis oriri possit, facile patet (2).

Expedita iam de libro secundo quaestione de Rufino id solum restat monendum, alium insuper fontem historiarum de Macariis ab eo relictum esse in *Continuatione* illa operis Eusebii, quam modo laudavimus.

§ 7. Et haec quidem de Rufino. Nunc ad Evagrium transeamus, qui varia de senibus scripta reliquit, in quibus de Macario tertantum loquitur. Fuit is natu maior Palladio; hic enim apud Socratem illius discipulus appellatur, ita tamen, ut paulo post mortem

(1) Tillemont. Mémoires T. XII et iterum T. XV statuit, Rufinum librum secundum non nomine suo scripsisse, sed alterius, Petronii scilicet Bononiensis episcopi, cuius itineri describendo calatum suum commodarit. Nititur Tillemontii argumentatio loco Gennadii, qui cap. XLI: « Petronius, » inquit, « scripsisse putatur vitas patrum monachorum Aegypti. » Sed doctum virum errasse dissertatio de vita Petronii, quae AA. SS. Boll. Oct. T. II p. 422 sqq. exstat, pag. 428. 429, dilucide ostendit.

(2) In codice ms. 11831 Bibliothecae Burgundicae Bruxellensis Sec. XVII, 4°, invenimus *Διηγήματα περί τοῦ βίου τῶν ἀγίων πατέρων*, in quorum sine haec verba leguntur: « Ex ms. Bibliothecae Augustanae ταύτας τὰς διηγήσεις descripsit fide qua debuit Danielis Davidis ex fratre nepos Hoeschelius Anno S. N. 1664 mense Januario. » Is, qui codicem descripsit, in schedulae fronti adglutinatae pag. 1 notavit haec verba: Τοῦ μακαρ. καὶ ἀγιοτάτου Παλλადίου ἐπισκόπου Ἐλενουπόλεως πρὸς Λαῦσον πραικόσιτον διηγήματα περί τοῦ βίου τῶν ἀγίων πατέρων. Ex codice membranaceo Bibliothecae Augustanae. Quod in margine saepiuscula huius apographi compendiose legitur exaratum σημ., nihil aliud est quam σημειῶσαι i. e. nota, observare, » etc., pag. 2 indicem capitum latine apposuit. Capita autem graeca illius libri ita se excipiunt: I. Περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐν Λυκῷ, ἑστὶ δὲ πάλιν Θεοδοῦτος. Ἐθεασάμην οὖν ἐν τοῖς ὄροις Λυκῷ τῆς Θεοδοῦτος τὸν μέγαν καὶ μακάριον Ἰωάννην ἄνδρα ἄγιον ἀληθῶς κ. τ. λ. (in cod. p. 1 sqq.). II. Περὶ Ἡρωῶς τοῦ ἀκριβοῦς καὶ ἐναρέτου τὸν βίον καὶ περὸ ὁδῶν... γειτνιῶν μοι Ἀλεξανδρέως κ. τ. λ. (p. 30 sqq.), finitur μετ' ὀλίγας ἡμέρας. III. Περὶ τῶν Ταβερνησιωτῶν καὶ

Valentis Augusti, qui anno 378 obiit, uterque A floruerit (1). Evagrius in solitudinibus Aegypti ipse solitariam vitam duxit, et Palladio teste quinquaginta quatuor annos natus in solitudine animam efflavit (2). Unus ex septem sociis fuit, inter quos Palladius et libri secundi scriptor e Nitria ad Joannem in Lyco profecti sunt (3). Scriptor quidem iste Evagrium in Celliis vidit (4); Evagrius ipse in libris ad Anatolium amicis scriptis se in Scete residere profitetur (5). Quum Evagrius tribus solis locis (6) de Macariis loquatur, neque, de quonam Macario narret, ubique addiderit, licet aetate ceteris antecedit, et una cum Macariis in illis regionibus 33 eodem tempore vixerit, post Palladium et Rufinum testem audiri eum consentaneum videtur.

§ 8 Venimus ad S. Hieronymum. Qui non nisi oblata occasione obiterque de Macariis loquitur, sed unam nobis difficultatem de Macario quodam obicit (7), quam suo loco expediemus. Multum temporis in Aegypto illum

τὰ περὶ τὸν ἄγιον Παχώμιον. Ταβέννησις ἐστὶ τόπος ἐν τῇ Θηβαΐδι κ. τ. λ. (p. 33 sqq.), finis : ἀκοινωνήτους ποιήσας. IV. Περὶ τῆς ὑποκρινομένης μωρίας παρθένου. Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος τις ἦν κ. τ. λ. (p. 40 sqq.), finis : καὶ ὑπὸ τῶν πλειόνων μυστατομένη. V. Περὶ Πιτηροῦμ [finis huius nominis in codice lectu difficilis est]. Περὶ ταύτης τῆς ὁσίας τῷ ἁγίῳ Πιτηροῦμ [nomen lectu difficile est] παρῆστη ἄγγελος κ. τ. λ. (p. 42 sqq.), finitur : περὶ τῆς γενναίας ταύτης μακαρίας. VI. Περὶ Διδύμου τοῦ ἀπὸ ὀμμάτων καὶ ἐρμηνείας τῶν θείων Γραφῶν, κ. τ. λ. (p. 45 sqq.), finitur : καὶ τὴν ἑβδομάδα, καὶ εὐρηται οὕτως. VII. Περὶ Παφνουτίου. Μιὰ τῶν ἡμερῶν συνδραμόντος καὶ Παφνουτίου κ. τ. λ. (p. 47 sqq.), finitur : τοὺς ἀλλοφύλους εἰς τὸ θρος τοῦ δοῦκ. VIII. Περὶ τοῦ ἄλλου Παφνουτίου. Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ τὸν τόπον Παφνουτίου κ. τ. λ. (p. 56 sqq.), finis est : καὶ ἀγγέλων ἀναλαβανόμενον ὑμνοῦντων τὸν Θεόν. IX. Περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις καὶ μεγάλου πατρὸς Ἀπολλῶ. Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον ἄνδρα ἁγίον κ. τ. λ. (p. 63 sqq.), finitur : Ἰερουσαλήμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν. X. Περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Κόρη, ἐν οἷς καὶ περὶ τοῦ μεγάλου πατρὸς Πατερμουθίου. Ἦν δὲ τις πρεσβύτερος ἔχων πλησίον ἐκεῖ κ. τ. λ. (p. 85 sqq.), finis : τὴν τῶν ἀδελφῶν ἀνάπαυσιν. XI. Περὶ τῆς ἀειμνήστου καὶ μακαρίας Μελάνης. Ἡ τρις μακαρία Μελάνη Σπάνη ἦν κ. τ. λ. (p. 98 sqq.), finitur : ἐν Ἰερουσαλήμ ἔχουσα συνοδίαν παρθένων. XII. Ἐτι περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας Μελάνης λόγος ἕτερος τοῦ αὐτοῦ. Περὶ τῆς θαυμασίας καὶ ἁγίας ἐν γυναιξὶ Μελάνης κ. τ. λ. (p. 100 sq.), finitur : ἀπρακτα μετανοούντων ὄψε τοῦ καιροῦ. XIII. Περὶ Μελάνης τῆς νεωτέρας. Ἐπεὶ δὲ προὔπεσθόμην ἀνωτέρω δι-

transegisse vix crediderim. Id enim ex Rufini Apologia [Invectiva] II colligi potest, qua legitur : « Ceterum iste [S. Hieronymus], qui in tota vita sua non totos triginta dies Alexandriae, ubi erat Didymus, commoratus est, per totos paene libellos suos longe lateque se iactat Didymi videntis esse discipulum, et καθῆγετόν, id est praeceptorem, in Scripturis sanctis habuisse Didymum. Et omnis ista iactantia uno mense quaesita est (8). » Quamquam autem S. Hieronymus Alexandriae aliquantisper tantum Didymum auditurus consedit, tamen, antequam in Palaestinam rediret, Aegypti monasteria peragravit. Ipse enim scribit : « Contendi Aegyptum, lustravi monasteria Nitriae et inter Sanctorum choros aspides latere perspexi (9), » Origenistas intelligens, quibus favebat Rufinus. Singula igitur, quae per S. Hieronymi opera sparsa de Macariis leguntur, post Evagrii loca diiudicabimus.

§ 9. Ultimus se nobis offert Cassianus. Is exeunte saeculo quarto, quum iuvenis esset,

γῆσασθαι περὶ τοῦ παιδίου Μελάνης κ. τ. λ. (p. 103 sqq.), finis : καὶ παρθένων καὶ δουλίδων. XIV. Περὶ Πινναίου τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Ὁμοίως καὶ Πινναίου ὁ τότε ἀνὴρ αὐτῆς, νῦν δὲ τῆς ἀρετῆς σύνεργος κ. τ. λ. (p. 109), finis : ἔργοις τῆς ἀρίστης πολιτείας. XV. Περὶ τῆς ὑποδεξαμένης παρθένου τὸν μακάριον Ἀθανάσιον. Παρθένον οἶδα τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἣν κατέλιθα κ. τ. λ. (p. 109 sqq.), finis : εἰς τὴν ἐμὴν δόξαν καὶ ἀσφάλειαν. XIV. Διήγησις Ἰππολύτου τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων. Ἐν ἄλλῳ βιβλιδιῶν [cod. βιβλιοδωρίῳ] ἐπιγεγραμμένῳ Ἰππολύτου κ. τ. λ. (p. 112 sqq.), finis : μακαρίων σταφάνων παρὰ τῆς ταύτου φιλανθρωπίας ἡξιώθη. Itaque hoc opus non tam libro collectionis Rosweidianaee secundo cognatum, quam e singulis capitibus Historiae Lausiacaee compositum esse intelligitur.

(1) Hist. Eccles. lib. IV cap. 23 ed. Valesius Mog. 1677 p. 238.

(2) Hist. Laus. cap. 88 Opp. Meurs. l. I. p. 549.

(3) De hac re supra p. 24 disputavimus.

(4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 27 p. 479, 1.

(5) Galland. Bibl. PP. T. VII p. 553.

(6) Ibid. p. 561. 565.

(7) In vita S. Pauli eremitae, S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV. P. II p. 69.

(8) Rufini Apologia [Invectiva] in S. Hieronymum lib. II cap. 12, Opp. ed. Vallarsi p. 367, Migne Patrol. T. XXI p. 594; S. Hieron. Opp. ed. Bened. l. I. p. 422.

(9) Apol. adv. Rufinum lib. III, S. Hieron. Opp. ed. Bened. l. I. p. 459 sq. De itinere S. Hieronymi in Aegypto cf. S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I [Patrol. XXII] p. 60 sqq.

ex coenobio Bethlehemitico in Aegyptum venisse videtur (1), et in sola Thebaidis eremo septennium explevit (2); unde colligere licet haud exiguum temporis spatium reliquae peregrinationi—nam multum peregrinatus est—ipsum impendisse. Neutrum Macariorum superstitem invenit, sed, quae in Collationibus Patrum de iis refert, ex 34 ore Serapionis senis, et Nesterotis, antiquissimi anachoretæ, accepit (3). Nihilominus libri Cassiani ad cognoscendam indolem et disciplinam solitario-um illius temporis magni pretii sunt et ob integritatem scriptoris et ob prudens, quo eum excellere arbitror, iudicium.

§ 10. Commemoratis auctorum, qui cum Macariis vixerunt, aut ab eorum aequalibus de iis edocti sunt, scriptis restat, ut de ceteris fontibus, quorum auctores et aetatem nescimus, quaeramus. In his numerandi sunt Rosweidianae collectionis tertius (4), quintus (5), sextus (6) et septimus (7) liber VV. PP., atque liber sententiarum patrum Aegyptiorum (8). Qui quidem libri quibusnam graecis scriptoribus—nam primitus graece compositi fuerunt—originem debeant, ignoramus, ac sola latinorum interpretum nomina cognita sunt, ex quibus istos quoque antiquissimis illis temporibus scriptos esse apparet. Tantum vero abest, ut iis propria contineatur temporum senumque descriptio, qualem libri Palladii, Rufini, aliorum praebent, ut nihil nisi collectio relationum et sententiarum videantur congestarum ex variis de senum vita et disciplina scriptis sive deperditis aut in pulvere adhuc delitescens, sive iam excusis. Nihil, qui eos concinnavit, ipse vidit, nihil ipse percepit, nihil ipse expertus est. Incipiens ab aliqua historiuncula alteram et tertiam addit, quae singulae singulos senes spectant, ac saepenumero ipsis verbis auctoris cuiusdam, quem novimus, ita ut compilationem undique manifestam deprehendas. Magni autem, dummodo quae confuderunt acriter dispiciamus, aestimandi sunt libri illi, quum multa nobis

A referant, quae apud auctores Macariis aequalis non leguntur, et fortasse ex scriptis sunt desumpta, quae aetatem Macariorum attingunt. 35 Liber quartus Rosweidianae collectionis supra haud nominabatur, quod non nisi excerptis Sulpitii Severi et Cassiani locis constat, qui melius in plenis eorum libris leguntur, et ad superiorum scriptorum classem pertinent. Neque Sulpitius Severus de Macariis expresse uspiam loquitur. Libro nono et decimo VV. PP. Rosweidianae collectionis nihil de Macariis continetur. Iam vero quod ad librum tertium et septimum attinet, animadvertendum est, omnes locos, qui in septimo leguntur de Macario, si eadem narratio in tertio quoque reperitur, cum huius libri relatione prope ad verbum consentire. Unde efficitur, alterutrum interpretum in libro conscribendo non solum eundem graecum textum, sed etiam alterius versionem ad manus habuisse. Verum inter librum tertium et quintum ea tantum similitudo intercedit, ut in narrationibus de Macariis, quae in utroque leguntur, concinnatores eodem graeco textu usos esse statui oporteat. Quod idem de nexu inter sextum et tertium librum valet, hoc solo discrimine, quod una de Macariis narratiuncula in utroque iisdem verbis reddita est. Sententiae denique patrum Aegyptiorum a Rosweido in fine collectionis editae paucissima dumtaxat in nostram rem suppeditabunt.

§ 11. Sed ad fontes a Rosweido editos alii accedunt. Inter quos primo loco nominanda videntur illa *Apophthegmata patrum*, quae apud Cotelierum Eccl. Graec. Mon. T. I p. 338 sqq. habentur, alphabetico ordine digesta. Quod opusculum, cuius primam mentionem saec. XII factam esse invenio (9), ita compositum est, ut singulorum patrum nominibus narrationes, quae de iis circumferebantur, subiunctae sint. Codices ego Viennae duos inspexi, unum membranaceum et pervetustum (10), 36 alterum chartaceum (11). Qui quidem codices ab exemplari Cotelierii non-

(1) Cf. Cassiani Opp., Alardi Gazaei ep. ad lectorem initio. Oudin. Commentar. de Scriptt. ecclesiast. T. I p. 1133 sqq.

(2) Coll. XVII cap. 31, Opp. Cassiani ed. Gazaenus p. 513, Migne p. 1087.

(3) Cf. infra Caput V.

(4) VV. PP. Rosw. p. 492 sqq.

(5) Ibid. p. 562 sqq.

(6) Ibid. p. 644 sqq.

(7) Ibid. p. 665 sqq.

(8) Ibid. d. 1002 sqq.

(9) Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 166 cum nota Cotelierii p. 747. Cf. infra Caput VII.

(10) Cod. ms. hist. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nr. 44, olim 41 fol. Apophthegmata illa exstant a fol. 1 usque ad fol. 141, 2. Codicem maximopere dignum, qui cum exemplari Cotelierii conferatur, descripsit Lambecius Commentar. T. VIII p. 838.

(11) Cod. ms. hist. graec. Nr. 9, olim 42 in fol. maiore. In principio et fine mutilus est. Apophthegmata illa habentur fol. 1—80. Codicem Lambecius descripsit l. I. p. 840 sqq.

nullis locis differre, atque etiam locupletiores esse videbantur, ita ut maximopere digni sint, qui cum edito textu Cotelieri conferantur. Observandum autem est, compilatorem illius opusculi Apophthegmata inscripti in praefationis fine de appendice quadam a se adiecta loqui, qua « senum effata, quorum nomina non nominantur, » collegert (1). Eam igitur appendicem, quam nuspiam editam videmus, chartaceo illo altero codice a fol. 80, 1 usque ad fol. 163, 1 contineri existimo, quippe quo continuo post Apophthegmata collectio narrationum de patribus sine inscriptione sequatur; sed initium deesse videtur. Hae autem narrationes solummodo usque ad fol. 145, 2 de senibus anonymis agunt, unde aliae nonnullae de senibus, quorum nomina addita sunt, sequuntur, atque inter eas tres de Macariis, quas e codice descriptas iusto loco adjugetur. Neque illud hic omittere, in altero quoque, membranaceo illo et pervetusto, codice post Apophthegmata a fol. 141, 2 usque ad fol. 158 quasdam narrationes continuo sequi inscriptas: *Διήγησις ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἀββᾶ Δανιήλ. Ἦν τις γέρων ἐν τῇ Σκήτῃ...* (2). Itaque alteram habemus Apophthegmatum appendicem, quae tamen, quum nomina senum, de quibus agitur, adscripta sint, eadem illa, cujus Apophthegmatum praefatio memorat, esse nequit. De Macariis huic alteri membranacei codicis appendici nihil inest.

Iam praeter illa Apophthegmata et quae cum iis cohaerent, alia quoque nonnulla Apo-

(1) Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 339: Ἐπειδὴ δὲ εἰσι καὶ ἕτεροι λόγοι γερόντων ἀγίων καὶ πράξεις μὴ ἐμφαίνοντες τὰ ὀνόματα τῶν τε εἰρηκότων αὐτοῦσι καὶ πραξάντων, τούτους μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν κατὰ στοιχείον ἐν κεφαλαίοις ἐξεθέμεθα.

(2) Brevem hoc loco notitiam rerum, quae in altera hac, membranacei codicis, appendice continentur, cum lectore communicare lubet. Ubi fol. 141, 2 — fol. 158 narrationes septem leguntur ita inscriptae: I. *Διήγησις ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἀββᾶ Δανιήλ. Ἦν τις γέρων ἐν τῇ Σκήτῃ ὀνόματι Δανιήλ καὶ εἶχε μαθητὴν. συνέκησαν δὲ τῷ μαθητῇ αὐτοῦ κ. τ. λ. II. Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἀπὸ ὀμμάτων. III. Περὶ τῆς ἀγίας καὶ σώφρονος κόρης. IV. Περὶ τῆς πατρικίας μετονομασθείσης εὐνοῦχος. V. Περὶ ἀργυροπράτου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Ἦν τις ἀργυροπράτης ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ νεώτερος ὀνόματι Ἀνδρονίκος κ. τ. λ. VI. Περὶ τῆς προσποιουμένης μεθύειν. VII. Περὶ τοῦ Λατόμου. His igitur capitibus codex terminatur. Recentior manus in fine adscripsit: *τέλος τῶν ἀποφθεγμάτων καὶ πράξεων τῶν ἀγίων πατέρων*, quae re-*

spicere videntur ad vocabula ab eadem manu in folio chartaceo fronti codicis adglutinato scripta: *βιβλος περιέχουσα Ἀποφθέγματα καὶ πράξεις ἀγίων πατέρων συναθροισθεῖσα ὑπὸ διαφόρων ἀγίων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν*. Apophthegmata autem, quae codicis fol. 1, 1—141, 2 leguntur, hoc titulo antiqua manu scripto: *βιβλος περιέχουσα Ἀποφθέγματα καὶ πράξεις ἀγίων πατέρων* insignita sunt.

apophthegmata, quae Possinus prior, 37 deinde Pritius edidit (3), adhibebimus, nec non ea, quae passim in vitis Sanctorum, quas Bollandistae ediderunt, habemus (4). Porro quae de exilio senum temporibus illius persecutionis a Lucio excitatae e Rufino, Socrate et Sozomeno repetuntur, non omitemus, ac locum denique e vita S. Posthumii examinabimus, quo lis de Macario S. Antonii discipulo, num unus ex nostris Macariis fuerit, nec ne, discernetur (5). Neque vero nostrum esse illud visum est, eorum quoque Historiae Ecclesiasticae scriptorum, qui fontibus illis primariis innituntur, ex iisque res et verba hauserunt, e quorum numero Socrates, Sozomenus, deinde Suidas, Nicephorus Callistus sunt; locos relationesque in medium proferre, quippe quibus parum proficere possimus. Attamen eos breviter recensere a re alienum non esse putavi.

Stratam igitur viam alacriter iam nunc insistamus, singulis de Macariis in unum componentes et claram idoneamque eorum effigiem, quantum possumus, depingentes. Ac primum quidem Palladium testem audiamus.

CAPUT II.

PALLADIUS DE SANCTO MACARIO AEGYPTIO.

§ 12. Palladii Historia Lausiaca, quae codicibus Vindobonensibus continetur, de duobus Macariis incipit hoc modo: « Sanctorum et immortalium patrum, Macarii Aegyptii et Macarii Alexandrini, egregiorum et invictorum athletarum, honestae vitae certamina, quae sunt multa et magna, vereor dicere et descri-

spicere videntur ad vocabula ab eadem manu in folio chartaceo fronti codicis adglutinato scripta: *βιβλος περιέχουσα Ἀποφθέγματα καὶ πράξεις ἀγίων πατέρων συναθροισθεῖσα ὑπὸ διαφόρων ἀγίων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν*. Apophthegmata autem, quae codicis fol. 1, 1—141, 2 leguntur, hoc titulo antiqua manu scripto: *βιβλος περιέχουσα Ἀποφθέγματα καὶ πράξεις ἀγίων πατέρων* insignita sunt.

(3) Thesaurus Asceticus sive syntagma opusculorum octodecim a graecis olim patribus de re ascetica scriptorum. Ea nunc primum prodeunt e vetustissimis mss. codicibus eruta, collectore atque interprete Petro Possino Soc. Jesu. Parisiis 1684. 4. Apophthegmata exstant p. 243 sqq. Sancti Patris Macarii Aegyptii opuscula nonnulla et apophthegmata ed. Jo. Georgius Pritius Lipsiae 1699. Apophthegmata exstant p. 251 sqq. Eaque typis repetivimus infra in harum quaestionum Appendice altera sub II.

4) Cf. infra Caput VII.

5) Cf. infra Caput VIII.

bere, ne iis, qui talia minus curant, mendax esse videar propter immensam magnitudinem exercitationum vires naturae excedentium. Sed et eorum gratia, qui virtutibus spiritus ornati dona divina experti sunt dignis distributa, virtutes enarrabo sanctorum Macariorum, qui nomina quoque sanctis suis certaminibus asceseos digna possidebant. » Qua singulari atque insolita introductione usus Palladius Macarios sane prae ceteris senibus, quorum res gestas narravit, magnopere praedicat. Ac pergit ita narrare : « Primum quidem Macarii Aegyptii, qui vixit integros nonaginta annos, virtutes proferam. Is in solitudinem triginta annos natus ascendit, in qua annos sexaginta peregit. Tanta labores exercitationis tulit constantia, ut post decem annos insigni quadam distinctione dignus habitus *παῖδα-ριότητων* vocaretur, quia citius, quam pro aetate, virtutibus profecerat. Quadraginta enim annos natus potestatem expellendi daemones, gratiam curationis, spiritumque prophetiae accepit, et honorabili quoque sacerdotio dignus existimatus est. Cum ipso duo habitabant discipuli in intima solitudine, quae vocatur Scete. Quorum unus semper prope illum erat eorum causa, qui veniebant, ut curarentur; alter seorsum sedebat in propria cella. Procedente autem tempore vir sanctus perspicaci oculo praevidens, ei, qui sibi ministrabat, Joannis nomine, qui postea presbyter factus est in ipsius vicem : Audi, inquit, frater, meam admonitionem, quoniam te tentat spiritus avaritiae. Ita enim equidem vidi, neque ignoro, si meam aequo animo tuleris exhortationem, in opere Dei hoc loco consummaturum te esse gloriosumque fore et flagellum non appropinquaturum tabernaculo tuo. At si me non audieris, Giezi in te finis veniet, cujus et morbo laboras. Haec dicta sunt quinque annos antequam sanctus obiit. Et quindecim annis post mortem Macarii quum Joannes bona pauperum avertisset, ita laboravit elephantiasi, ut in corpore eius non inveniretur integer locus, in quo quis digitum figere **39** posset. Ita in eo, qui non obedierat, propheta sancti viri impleta est. De cibo autem et potu supervacaneum est narrare, quoniam ne apud socordiores quidem monachos monasteriorum, quae extra sunt, inveniri ingluvies possit aut alia quaedam a consuetudine eorum, qui in istis locis morantur, diversa vivendi libertas, cum propter inopiam rerum necessariorum, tum propter zelum Dei inter eos, qui

A ibi habitant, unoquoque semper proximum variis vitae institutis vincere contendente. Atque ad aliam hujus viri exercitationem quod spectat, ipse dicebatur adsidue in ecstasi esse, et majori tempore Deo magis quam rebus terrenis occupari. Nec pauca feruntur miracula ab eo peracta.

« Libidinosus quidam homo, Aegyptius genere, captus erat amore cuiusdam pudicae mulieris, quae viro nupserat. Quum desiderio frustraretur, convenit magum, cui : Fac, inquit, arte tua, aut ut amet me, aut ut maritus eam foras eiiciat. Magus, quae poterat expertus, quoniam castum ejus animum dimovere non posset, effecit, ut equa videretur iis, qui eam intuebantur. Maritus ergo ejus ubi foras venit, in forma equae eam conspicatus ingemuit ac flevit de iis, quae acciderant. Vocatis deinde vici presbyteris eam ostendit, sed ne hi quidem rem intellexerunt. Quum igitur illa tribus diebus nihil omnino comedisset, postremum Deus, sanctum suum glorificaturus, cogitationem marito iniecit adeundi cum ea sanctum virum in solitudine; quare is capistro ligatam ut equam duxit, ubi vir Dei habitabat. Appropinquant fratres : Quid, inquit, huc equam adduxisti? Ille respondet : Ut iusti oratione misericordiam consequatur. At hi : Quid tandem mali habet? Respondet : Haec, quam videtis equam, cara mea uxor erat, et, quid iam ei acciderit, nescio. Revelata autem sancto omnia erant, quae femina patere-tur, et Deum orabat pro ea. Illi vero quum ista audivissent, referunt ad servum Christi Macarium, dicentes : Equam aliquis huc adduxit. Quibus is : Vos, inquit, estis equi, qui equorum oculos habetis; illa autem femina est, ut est creata, et ita transformata oculis tantum **40** apparet eorum, qui sunt decepti. Deinde aqua benedicta nudam, quam adduxerant, a summo vertice aspersit, quumque super caput eius precatus esset, statim omnibus eam videntibus femina apparuit. Atque vir Dei ei cibum apponi iussit. Tum eam commonuit, dicens : Nunquam non compares in ecclesia Dei et in communione mysteriorum Christi; haec enim tibi acciderunt, quia iam quinque hebdomadibus non accessisti ad intemerata Christi mysteria. Ita eam corpore et anima sanata dimisit.

« Porro dicebatur posteriore vitae suae tempore subterraneum fodisse cuniculum in dimidii spatium stadii et speluncam adiecisse. Si quando igitur complures ei erant molesti,

occulte e cella egressus abiit in speluncam, ita, ut nemo eum inveniret. Abiens vero per cuniculum viginti quatuor orationes dicebat usque ad speluncam, et rediens totidem.

« De eo quoque fama exiit, quod mortuum suscitavit, ut convinceret haereticum, qui resurrectionem corporum non profitebatur. Quae quidem fama constans fuit in solitudine.

« Alias ad ipsum mater adduxit adolescentem, qui a daemone vexabatur, a duobus adolescentibus utrimque constrictum. Eamque in eum vim daemon exercuit, ut trium modiorum panes comederet et amphorae Ciliciensis aquam biberet. Quos cibos exinde eructans in vaporem resolvebat, tanquam igne consumerentur. Est enim ordo quidam daemonum, qui igneus vocatur; qui quidem non essentia, sed, ut in hominibus quoque invenitur, mente potius differunt. Iste igitur adolescens, si a matre non satis ei suppeditabatur, saepe propriam suam edebat corporis egestionem et lotium bibeat. Flente matre et lamentante sanctumque enixe obtestante, istum sanctus excepit et supplex pro eo Deum oravit. Ac post duos dies miserum daemon cruciatum remisit. Tunc matri ejus: Quantum, inquit, vis, ut comedat? Quam, cum decem libras significasset, increpavit, quia nimium dixisset; atque iterum super adolescente precatus cum ieiunio septem dierum, daemonem ingluviei ab eo expulit et cibum ei constituit trium librarum panem, quem comedere deberet, **41** si operaretur. Ita et hunc virtute divinae gratiae sanatum matri reddidit.

« Talia Deus stupenda miracula fecit per dilectum suum Macarium, cuius immortalis anima nunc est cum angelis. Ego sanctum ipse non conveni; anno enim, antequam in solitudinem ingrediebar, obierat (1).»

§ 13. Hisce ea, quae Historia Lausiaca codicum Vindobonensium de Macario Aegyptio habet, continentur. E quibus singula si contuleris, cognosces, textum Meursii in hoc quidem capite rebus vix differre, sed depravationibus scatere. Ad ea autem, quae commemoravimus, adnotanda nobis haec esse videntur.

Primum quidem e verbis, quibus duos di-

(1) Textus graecus legitur infra in harum Quaestionum Appendice priore sub I.

(2) Cf. supra p. 4.

(3) Vita S. Antonii, S. Athanas. Opp. T. I P. II p. 689 sqq., Rosw. VV. PP. 59 sqq.; Hist. Laus.

A scipulos una cum Macario in Scete habitasse legimus, unum in cella Macarii, alterum in propria cella, nemo concludet, alios solitarios una cum Macario inibi non vixisse. Senes enim abstinentia et virtutibus insignes procul aliquantum a monasteriis, quibus praeerant, sibi cellam instituere solitos esse supra docuimus (2). Ita S. Antonius legitur duos pariter ad mortem usque secum discipulos habuisse, ceteris monachis, qui sub ejus disciplina vivebant, in vicinitate degentibus (3). Solitarios vero praeter duos illos cum Macario in Scete habitasse, iam inde patet, quod Macarius presbyter Scetis fuit.

B Narratio, quae sequitur, de femina in equam mutata etiam in libro secundo (4), sed nupiam alibi invenitur. Nec libri secundi narratio tam large exculta est, atque illa Palladii, neque mulier est, sed virgo, filia patris familias vicini oppidi, quae, ut verbis ipsis utamur, « per phantasias magicas videbatur hominibus in equinum animal versa, ut putaretur equa esse, et non puella. Hanc adduxerunt ad eum [Macarium **42** Aegyptium]. Tunc ille perconctatus, quid vellent? Aiunt parentes eius: Equa haec, quam vident oculi tui, puella virgo et filia nostra fuit, sed homines pessimi magicis artibus in animal hoc quod vides mutaverunt eam. Rogamus ergo, ut ores Dominum, ut commutet eam in hoc quod fuit. At ille ait: Ego hanc, quam ostenditis mihi, puellam video nihil in se pecudis habentem; hoc autem, quod dicitis, non est in eius corpore, sed in oculis intuentium. Phantasiae enim daemonum sunt istae, non veritas rerum. Et cum introduxisset eam cum parentibus suis intra cellulam, flexis genibus orare Dominum coepit, simulque et parentes rogat secum Domino supplicare; et post haec perungens eam oleo in nomine Domini, omni fallacia visus expulsa, virginem videri omnibus ut etiam sibi videbatur effecit. » Verisimile est, utramque et Historiae Lausiacaе et libri secundi narrationem ex eodem fonte manasse. Quod facilius creditur, quum ex iis, quae supra disseruimus (5), constet, Palladium, qui Lausiacam scripsit, aut librum secundum aut, quod nobis probabilius visum est, textum graecum, e quo liber ille fluxit, adhibuisse

ed. Meurs. cap. 26 Opp. Meurs. I. I. p. 419.

(4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 480, 1; Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 194, Migne Patroł. T. XXI p. 451.

(5) Cap. I §. 6.

Eundemque, qui anno post mortem Macarii Nitriae montem intravit, ubi decem fere annos solitudini Scetis vicinus degit (1), accuratorem famae relatores duxeris, praesertim quum Rufinum infidum interpretem esse constet.

Quod ad fabulam ipsam attinet, magicas artes apud Aegyptios ab antiquissimis inde temporibus in usu fuisse, non est, quod dicam. Legimus etiam, Commodum imperatorem Philippum Aegypti administratorem « cunctis curiositatem magicam sectantibus finem imposuisse (2). » Quarto saeculo imperatores adversus magos leges sanxerunt (3), quarum una eorum quoque scientiam proscribit, qui magicis accincti artibus aut contra salutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse **43** detegantur (4). Iuvenis e regione Gazae urbis oriundus, de quo in vita S. Hilarionis († 372) narratur, a magis edoctus sub limen domus puellae amatae tormenta quaedam verborum et portentosas figuras in aëris Cyprii lamina sculptas defodit; quo facto insanire virgo coepit, inclamare nomen adolescentis, et prae amore in furorem verti, quo a S. Hilarione liberatur (5). In nostra fabula magus feminam, cui turpem amorem iniicere nequit, non ita mutat, ut sit, sed ut videatur tantum equa esse. Apud veteres ethnicae gentes legimus, homines quosdam in animalia ita

converti, ut re vera animalia sint, quorum naturam, mente integra servata, accipiant. Quod experti sunt socii Ulyssis, Actaeo, Io, alii a Circe, Diana, Jove aliisque diis in animalia mutati (6). Ac magi medii aevi ipsi quidem formam ac naturam animalium induunt, cuius rei exempla apud veteres quoque non desunt (7), neque tamen alios in animalia verte potuisse dicuntur (8). Quare et ab istis antiquis et ab hisce medii aevi mutationibus nostra probe est distinguenda, quae, magicis praestigiis effecta, non in corpore feminae, sed in oculis intuentium exstitit. Talem autem vim, qua hominum oculi decipiuntur, magis attribuunt S. Lactantius, Tertullianus (9), Minucius Felix. E quibus S. Lactantius: « Magorum quoque ars, » inquit, « omnis ac potentia horum [daemonum] aspirationibus constat, a quibus invocati, visus hominum **44** praestigiis obcaecantibus fallunt, ut non videant ea, quae sunt, et videre se putent illa, quae non sunt (10). » Minucius Felix: « Magi quoque, » inquit, « non tantum ciunt daemones, sed etiam, quidquid miraculi ludunt, per daemones faciunt; illis adspirantibus et infundentibus praestigias edunt, vel quae non sunt, videri, vel, quae sunt, non videri (11). » Sed exempla, magos praestigiis effecisse, ut homo conspiceretur animal, multa inveniri vix crediderim (12). Quanquam alia oculorum ludibria

(1) C. infra Caput III §. 20.

(2) S. Eugeniae vita cap. 1, VV. PP. Rosw. p. 340, 1.

(3) Tit. Cod. de maleficis et mathematicis (IX, 18).

(4) Lex 5 Cod. l. l.

(5) S. Hilarionis vita cap. 14, VV. PP. Rosw. p. 78, 2 sqq.

(6) Odys. X, 229 sqq.; Ovid. Metam. lib. III, 193 sqq.; Aeschyl. Prometheus; Ovid. Metam. lib. I, 610.

(7) Herod. IV, 105.

(8) Grimm Mythologie Ed. I p. 623. Ubi vir doctus non omnino vere dixisse videtur; nam in Trithemii Chron. Hirsaug. ed. Francof. 1601 ad a. 1010 de iuvene a duabus vetulis in formam asini mutato legitur. Cf. Vinc. Bellov. Spec. Nat. III, 109. Heliodorus quemvis hominem in quodlibet animal mutare poterat. Cf. Fazelli rerum Sicularum decas I lib. III, 4, 59 sqq. Grimm illum locum libri sui ipsaq. iam reprobasse videtur; nam in altera editione non habetur.

(9) Apolog. cap. 22. 23.

(10) Divin. instit. II, 15 §. Lact. Opp. ed. Migne T. I p. 332.

(11) Octavius cap. 26, Bibl. Patrum Eccl. Lat. select. c. Gersdorf Vol. XIII Lips. 1842 p. 37,

Migne Patrol. T. III p. 322.

(12) S. Augustinus de civ. Dei XVIII, 18: « Et nos, » inquit, « cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, ubi stabularias mulieres, imbutas his malis artibus, in caseo dare solere dicebant, quibus vellent seu possent viatoribus, unde in iumenta illico verterentur, et necessaria quaeque portarent, postque perfuncta opera iterum ad se redirent, nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque servari, sicut Apuleius in libris, quos Asini aurei titulo inscripsit, sibi ipsi accidisse, ut accepto veneno, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicavit, aut finxit. » Augustinus addit: « Haec vel falsa sunt, vel tam inusitata, ut merito non credantur. » S. Aug. Opp. ed. Migne T. VII [Patrol. XLI] p. 574. Trithemius l. l.: « Contigit, » inquit, « circa haec tempora Henrici imperatoris mirabile factum. Iuvenis quidam maleficio duarum vetularum in formam asini mutatus est, ita ut omnibus videntibus asinus appareret, quod multis impossibile videtur non intelligentibus, quod permissione divina spiritus malignus oculos hominum mirandis ludificationibus illudere potest. » Cf. Vinc. Bellov. l. l. et Fazelli l. l. In Chronici Hirsaugiensis editione altera locupletiore, S. Galli 1690

a magis facta medio aëvo saepe narrantur. Faustus, ut unum tantum prodam, currum foeno oneratum devorare ac postea evomere videtur, vina, quæ compotores optant, e mensa elicit, efficitque, ut quisque nares ceterorum pro uvis habeat (1). Neque, utrum daemone ope magus Aegyptius equae speciem suggererit feminae, a Palladio et libro secundo edocemur (2). In apocrypha S. Basilii vita — saeculo 45 mea quidem sententia octavo vel nono conscripta — de amatore traditur, qui suadente mago diabolum ipsum adit, apud quem per literas Christo renuntiat, sed nuptiis factis ad poenitentiam se con-

vertit (3). Atque incolae Siwah Oasis hodie dum magos sibi amorem mulierum conciliare posse credunt (4).

46 Iam, quomodo Macarius feminam a magi praestigiis solvat, animadvertite! Orationibus ad Deum praemissis infelicem aqua benedicta a summo inde vertice capitis madefacit, ut Palladius narrat, oleo sancto perungit, testante libro secundo. Quod quidem utrumque, et oleum et aqua benedicta, apud senes Aegypti in usu fuit ad magorum fallacias evertendas. Olei usus ad curandos infirmos, aquae benedictae ad magorum incantationes solvendas frequentior fuisse videtur. Aqua benedicta et

T. I p. 155, eadem, ut videtur, historiuncula ad a. 1013 haec traditur: « Circa haec tempora res miranda contigisse in Burgundia legitur, de qua multi sapientes diversimode opinantur. Mulier quaedam saga, quales vulgo recte maleficas appellamus, iuvenem quendam poculo exantato diabolicis non dubium carminibus in bestiam commutasse visa est, ita quod omnibus, qui eam viderant, non homo, sed asinus apparebat. Quae res quam sit facilis permittente Deo, ac sagae coeoperante diabolo, iam dudum sententia doctorum exploratum habemus, qui confirmant, diabolo non esse difficile, modo cunctipotens permiserit Deus, hominum decipere sensus.»

(1) Die Sage von Doctor Johannes Faust unters. von H. Düntzer 1846 p. 177. 203. 70. Similia prodigia in oppido Crucenaco magister Theodo Magus fecit. De quo Trithemius in chron. Spauheim. ad a. 1262 ed. Francof. a. 1601 p. 284 haec narrat: « Anno Joannis abbatis huius monasterii X, venit quidam homo ex partibus inferioribus ad terras istas, qui vocabatur magister Theodo, magus et praestigiator admirabilis, qui multa et incredibilia fecit prodigia. Nam in oppido Creutznacht coram omni populo publice in foro caput fauuli sui amputavit, quod post spatium unius dimidiae horae corpori iacentis restituit. Cum canibus in aere quasi ad venandum ambulare videbatur, ascendens atque descendens, et clamans in altissimis quasi a remotis. Armatum hominem devorasse putabatur. Currus quoque lignis seu focuo oneratos cum equis devoravit, sicut nescientes modum putabant. Alia quoque stupenda fecit, quae scribi hoc in loco superfluum duxi.»

(2) Magos vim suam ad prodigia faciendâ daemone repetere credi solet. De prodigiis autem, quae daemone ope edunt, S. Augustinus l. l.: « Firmissime tamen, » inquit, « credendum est, omnipotentem Deum omnia posse facere quae voluerit, sive vindicando, sive praestando, nec daemones aliquid operari secundum naturae suae potentiam, quia et ipsa angelica creatura est, licet proprio sit ultio maligna, nisi quod ille permiserit, cuius iudi-

B cia occulta sunt multa, iniusta nulla. Nec sane daemones naturas creant, si aliquid tale faciunt, de qualibus factis ista vertitur quaestio; sed specie tenus, quae a vero Deo sunt creata, commutant, ut videantur esse quod non sunt. Non itaque solum animum, sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim daemone arte vel potestate in membra et lineamenta bestialia veraciter posse converti, sed phantasticum hominis, quod etiam cogitando sive somniando per rerum innumerabilia genera variatur, et cum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus, ad aliorum sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perducî, ita ut corpora ipsa hominum allicubi iaceant, viventia quidem, sed multo gravius atque vehementius quam somno suis sensibus obseratis; phantasticum autem illud veluti corporatum in alicujus animalis effigie appareat sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse videatur, sicut talia sibi videri posset in somnis, et portare onera; quae onera, si vera sunt corpora, portantur a daemone, ut illudatur hominibus, partim vera onerum corpora, partim iumentorum falsa cernentibus. » S. Aug. Opp. ed. Migne T. VII p. 574 sq.

(3) Vita S. Basilii, scriptore Pseudo-Amphilochio, cap. 8, VV. PP. Rosw. p. 156, 1 sqq. cf. AA. SS. Boll. Junii T. II p. 307 sqq. Hoc antiquissimum pacti cum diabolo inibi exemplum est, si Pseudo-Amphilochius fabulam, quam ab Helladio Basilii ministro se accepisse refert, revera e vita S. Basilii, quam Helladius scripsit, mutuatus est. Foederibus Theophili vicedomini (AA. SS. Boll. Febr. T. I p. 484. 888; Sommer de Theophili cum diabolo foedere Berol. 1844), Militarii (Mone Anzeiger 1834 p. 266 sqq.), Heliodori (Vit. S. Leonis Cataniae Episc. AA. SS. Boll. Febr. T. III p. 224), aliorum cum diabolo ictis non amor puellae iniiciendus, sed honores, divitiae, artes magicae expetuntur.

(4) V. Minutoli, Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste und nach Oberaegypten, herausg. von Dr. Toelken, Berlin 1824 p. 179.

oleo sancto Macarius Alexandrinus daemoniacum curat (1). Aqua illa S. Hilarion incantationes magorum a stabulo Itali avertit (2), Macedonius mulierem daemone ingluviei liberat (3), insanae medetur (4), Aphraates equum Imperatoris sanat (5), locustas arceat (6). Aqua a senibus benedicta « salutare pharmacum » vocatur, quo et morbi depelluntur, et daemones fugere coguntur (7). Exorcismos tamen a senibus ad daemonem emovendum adhibitos esse non reperi.

Porro causam, cur magus feminae nocere potuerit, Macarius hanc indicat, quod quinque ea hebdomadibus non accesserit ad intemperate Christi mysteria. Quibus verbis eucharistiam intelligi, vix ambigere poteris. Eucharistia autem illusiones daemonum arceri aut, si adhibitae sunt, destrui, saepissime legitur. Cassianus, ut unum e multis exemplum afferamus, iuvenem, sumpto pane caelesti, ab impudica daemonum illusionem liberatum esse tradit (8). Atque alia exempla, quibus eucharistia praestigias daemonum solutas esse docemur, Delrio congescit, ad cuius librum derogamus (9). Si vero intima cum 47 Christo consociatione et crebro ad eius mysteria accessu fallaciae daemonum eliduntur, quanto magis praestigiae hominum, quibus daemon vim nocendi suppeditat, diluentur!

§ 14. Sed transeamus ad cetera, quae de Macario Aegyptio Palladius retulit. De cuniculo a Macario acto, per quem, si qui ei molesti erant, in speluncam abibat, apud solum Palladium legimus. De mortuo vero, quem resuscitavit, ut haeretico resurrectionem corporum persuaderet, liber secundus (10), Cassianus (11), nec non appendix ad Apophthegmata, quae

A typis nondum vulgata est, fuse narrant. Cassiano quidem rem « antiquissimus anachoreta » Nesteros exposuit, ut ostenderet, patres non nisi extrema et inevitabili necessitate coactos signa fecisse. Ac Nesteros haeticum appellavit Eunomii sectatorem; liber secundus « Hieracitam, quod genus haereseos invenitur apud Aegyptum » vocat. Eumque Hieracitam fuisse, quia resurrectionem carnis negavit, probabilius est, Eunomianis, utpote Ariano- rum asseclis, de trinitate errantibus (12). Haeticus, arte dialectica usus, sinceritatem fidei catholicae subvertere conabatur et « magnam iam multitudinem hominum deceperat, » ut Cassianus, « per multam loquendi artem plurimos fratrum, qui habitabant in eremo, conturbabat, » ut liber secundus perhibet. Macarius igitur, a catholicis viris, qui ruina tantae subversionis gravissime movebantur, rogatus, ut simplices 48 animos totius Aegypti ab infidelitatis naufragio liberaret, advenit (13), quo praesente haeticus pravam fidem suam itidem asserere ausus est (14). Tum sanctus « Aristotelicis spinis » impeditus (15), quoniam verba simplicia callidis argumentis elidi et fidem fratrum periclitari videret (16), multiloquio haeretici apostolica brevitate finem imponens (17): Quid, inquit, opus est, nos verbis contendere ad subversionem audientium? Exeamus ad sepulchra et nomen Domini super mortuum, qui primus inventus fuerit, invocemus et, cui nostrum concesserit Dominus, suscitare mortuum, sciant omnes, quia illius fides probatur a Deo (18). Qui sermo omnibus, qui aderant, fratribus placuit. Iam vero narratio Cassiani differt. Libro enim secundo Macarius cum Hieracita statim, ut vi-

(1) Cf. infra Caput III.

(2) Vita S. Hilarion. cap. 14, VV. PP. Rosw. p. 79, 1.

(3) VV. PP. Rosw. lib. IX cap. 13 p. 850, 1.

(4) Ibid.

(5) Ibid. cap. 8 p. 821, 1.

(6) Ibid. p. 821, 2.

(7) Ibid. cap. 21 p. 840, 2.

(8) Collat. XXII cap. 6. Cassiani Opp. ed. Gazaenus p. 581, Migne p. 1225.

(9) Disquisit. magic. lib. VI cap. II Sect. III Q. 3 ed. Mog. 1624 p. 985 sqq.

(10) Cap. 28 VV. PP. Rosw. p. 480, 2.

(11) Coll. XV cap. 3. Cassiani Opp. ed. Gaz. r. 468, Migne p. 995.

(12) Eunomius corpora resurrectura esse non negavit; nam in fidei confessione sua: « Posthaec, » inquit, « credimus in eam, quae per Salvatorem fu-

tura est, resurrectionem corporum, horum scilicet ipsorum quae dissoluta sunt, una cum propriis membris ac partibus, nullo deficiente aut immutato ex iis, quae uniuscuiusque corpus componebant, dum viveret ». Basnage lectt. antiqq. T. I, 180. De Eunomio cf. ibid. p. 172 sqq. Tillemontius (Mémoires ed. Brux. 1719 T. III P. III p. 998) monet, Hieracitas, qui et de Trinitate falsa docuerint, Eunomianos appellari posse. Sed hic de haeretico agitur, qui corporum resurrectionem negavit, quod quum in Eunomianos non cadat, ille haeticus Eunomianus vocari prorsus nequit.

(13) Cass.

(14) Lib. sec.

(15) Cass.

(16) Lib. sec.

(17) Cass.

(18) Lib. sec.

detur, ad sepulchra venit, eumque hortatur, ut mortuum in nomine Domini evocet. Sed Hieracita : Tu, inquit, qui proposuisti, prior evoca. Macarius igitur, in orationem ante Deum prostratus, postquam sufficienter oravit, elevatis sursum oculis : Domine, ait, quis nostrum rectam fidem teneat, ostende elevato hoc mortuo. Id cum dixisset, fratris cuiusdam, qui nuper sepultus erat, nomen evocat. Quo de tumulo respondente, accedentes fratres continuo, quae superposita fuerant, auferunt, et eductum e sepulchro vivum exhibent. Hieracita vero, ubi haec vidit, obstupefactus in fugam vertitur et a fratribus cunctis insequentibus extra terminos terrae illius exturbatur. Apud Cassianum vero res aliter se habet. Ibi enim non statim ad sepulchra procedunt, sed haereticus, quum illa sibi a Macario proposita esset doctrinae probatio, coram circumstante plebe pudore constrictus assentiri se simulat, seque crastino die adfuturum promittit. Postridie autem expectantibus omnibus, qui spectaculi cupiditate commoti ad locum condictum studiosius confluerant, mala conscientia infidelitatis suae exterritus aufugit ac protinus e terra Aegypti decessit. Quem quidem Macarius, usque ad horam nonam cum multitudine praestolatus, quum declinasse videret, assumpta plebe ad sepulchra perrexit, et mortuum e temporibus Pharaonum ad respondendum sibi evocavit, quem deinde cum ceteris in pace dormire iussit. Atque Nesteros addit : « Haec igitur eius [Macarii] virtus et gratia, quantum in ipso fuit, semper fortasse latuisset, nisi eum necessitas totius provinciae periclitantis, et erga Christum plena devotio amorque sincerus istud exercere miraculum compulisset. Quod utique ut ab eo fieret, non ostentatio gloriae, sed caritas Christi et totius plebis extorsit utilitas; ut beatum quoque Heliam fecisse Regum lectio manifestat, qui ignem de caelo super hostias impositas pure idcirco descendere postulavit, ut periclitantem Pseudoprophetarum praestigiis fidem totius populi liberaret. » En satis magnam differentiam ! Libro enim secundo est fratris cuiusdam corpus humatum, quod evocatur, apud Cassianum antiqua mumia e tempore Pharaonum. Qua idem occasione data Aegyptiorum morem, ob Nili inundationem corpora defunctorum pigmentis redolentibus condita editioribus cellulis recondendi, uberius describit. Nam mos corpora humandi apud Aegyp-

tios demum inde a S. Antonio obtinuit, qui pulverem pulveri reddendum esse censuit (1). Praeterea mumia illa, postquam locuta est, denuo dormit, a Domino resuscitanda in fine temporum; frater vero libri secundi, terra detecta, surgit, prodit, nec eum in tumulum revertisse legimus. Deinde quod haereticus apud Cassianum secreto aufugit, libro vero secundo a Macario convictus fugatur, levioris momenti differentia est.

Sed narrationibus libri secundi et Cassiani longe copiosior est illa, quae in ista Apophthegmatum appendice typis nondum vulgata exstat. Quam, etsi longa sit et amplificata, tamen 50 quum quaedam habeat memoratu digna, latine redditam integram apponere placuit :

« Senex tradidit de abbate Macario. In terra Arsenoita monachus quidam sedebat, qui multos annos vitam sanctorum egerat. Cui, quum gloriae cupidus esset, propter superbam elationem et temeritatem spiritus pythonis insedit, qui primum a vera fide eum depulit, tum ad doctrinam eorum, qui Hieracitae vocantur, adduxit. Atque hi Salvatorem humanam assumpsisse carnem, nostrumque, quo vestiti sumus, corpus resuscitari negant. Tria esse principia iidem dicunt, Deum, materiam et malum, quibus quisque construatur, neque Deum Verbum hominem esse factum perfectumque hominem assumpsisse, neque omnino servari causam omnium rerum effectricem. Ita vero ipse perversus animas seduxit quingentas. Quod effecit multa multis et quidem variis prorsus modis loquendo, interitum scilicet, inventa, mortisque despectum. Nec non daemonia eiecisse ferebatur secundum illud in evangeliiis : Signa facient et prodigia, ut, si fieri possit, etiam electi seducantur. Multum enim principes daemonum in hoc genere valent ad illa nimirum ipsa abolenda; nam libenter consentiunt in interitum animarum. Loci igitur episcopus cum clero suo virum Dei Macarium abbatem adiit, quo summa cum reverentia salutato : Si vis, inquit, veni nobisque succurre. Nam si te superstite vicinitatem nostram non purgamus, omnes illi adhaerebunt, et facillime fiet, ut plures etiam, quam hucusque, errori subiecti seducantur. Cui ille respondet : Ecce ego plebeius homo quid ei faciam? Episcopus autem perstitit venerabundus et : Ita, inquit, confido, si tu veneris, Deum pacificaturum Ecclesiam suam; saepe enim

(1) Vit. S. Anton. cap. 90, S. Athan. Opp. l. l. p. 689.

in h proposueram, ad te proficisci, sed prohibuit clerus, ne mundanis hominibus derisui fierem. Iam vero non amplius ferens populi corruptionem et etiam Dei, qui ait : Sanguinem ipsius quaeram e manu vestra, accusationem timens te adii, missus a Deo. Tum ille surrexit, eumque ad seductorem secutus est. Quem ubi vidit, episcopo : Hic, inquit, spiritum principem habet, eumque eiiciendi **51** meum opus non esse scito; nam contra hos spiritus nondum omnino certavi. Duo enim agmina daemonum esse sancti aiunt, unum eorum, qui libidines corpori infundunt, alterum eorum, qui spirituales afferunt errores. Quod quidem alterum genus difficile est ad subigendum. Eos enim satanas immittit magis et seductoribus et haeresiarchis et veneficis et si qui alii id generis sunt. At episcopus : Quid ergo, inquit, faciemus ? Respondet senex : Precibus opus est; nam sermo non proficit. Iubent igitur procedere seductorem, isque ad eos egressus est. Quem statim episcopus lingua adortus : Cur, inquit, tanto temporis spatio nobiscum non communicasti ? Cui ille : Quia, inquit, non recte sentitis. Tum sanctus Macarius : Tune igitur, inquit, recte sentis ? Sane quidem, ille respondet. Macarius : Quid vero est, quod tu sentis ? Ille : Num recte creditur, carnem et ossa suscitari ? Sanctus respondet : Si ex nobis loquimur, bene loqueris. Sin veritas id voluit, quid obloqueris ? Sed ne multa verba perdamus, dicam tibi, quid sentiamus; quibus si assentieris, bene facies; sin minus, Deo repugnans, cuius dogmata spernis. At ille : Ego, inquit, prior fidem meam exponam. Tum Macarius : Prava, ait, fides ne nominetur, sed dicamus catholicam Ecclesiae fidem. Et statim innuit episcopo, ut eam profiteatur. Qui circumstante populo incipit fidem ita exponere : Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, et in coessentiale eius Verbum, per quod aeva fecit, quod in consummatione temporum in abolitionem peccati apparuit in carne, quam e sancta Maria virgine susceperat, quod crucifixum, mortuum et sepultum est, et resurrexit tertia die, sedetque ad dextram Patris, ac denuo venturum est in tempore futuro, iudicare vivos et mortuos; et in Spiritum sanctum, Patri eiusque Verbo coessentialem; credo in resurrectionem quoque animae et corporis, sicut Apostolus ait : Seminatur corpus naturale, suscitatur corpus spirituale, et rursus : Oportet enim corruptibile hoc induere incorrupti-

A bilitatem. Post haec Macarius haeretico : Vides, inquit, quid dicat. Is vero respondet : Mihi quidem e verbis noli fidem **52** afferre, sed eamus ad sepulchra; si unum ex ibi iacentibus suscitaveris, sciam vos bene sentire; ipse ego animam sine corpore afferam. Sanctus vero Macarius ad episcopum conversus : Multum, inquit, nefas sane, Deum tentare, neque dignaturum esse eum propter unum daemonicum tantum facere signum confido. Respondet episcopus : Minime, pater, veruntamen propter totam vicinitatem. Tunc abierunt ad sepulchra. Incipit Hieracita invocare daemonem, sed minime potuit animam evocare tenuem aq nudam. Quum igitur nihil effecisset — ipsi enim revera repugnabat Spiritus sanctus — iis : Propter incredulitatem, inquit, vestram non possum animam evocare. Statim Macarius indignatus genua flectit, nihil vero promisit, et quum unam horam in oratione perseverasset, in conspectu omnium surrexit, et sepulchro palma pulsato — baculi enim, quibus monachi illius regionis utuntur, rami palmarum sunt — hominem suscitavit non in terra defossum, nuper mortuum, sed ex antiquis aliquem. Tum Hieracita vocato : Quare, inquit, ex hoc, num suscitatur corpus. Qui tanto signo exanimatus, postquam daemon ab eo discessit, ad pedes sancti provolutus est cum cuncto populo. Quum vero eum occidere quaererent, Macarius eos prohibuit, atque in eremum eum abduxit. Suscitatus autem, interrogatus, num Christum profiteretur, dixisse fertur, se ne audivisse quidem de eo in vita sua. Pharaonis enim regis tempore se obiisse dixit, ideoque ante adventum Christi vixit. Quem quum baptizasset Macarius, secum habuit tres annos, quibus elapsis veram ille dormitionem dormivit, ita, ut ei aptetur verbum Domini : Neque hic peccavit, neque parentes eius, sed ut reveletur gloria Dei. Interrogavit autem episcopus sanctum Macarium, an non gloria in cor eius ascenderit, tam multis ante eum procumbentibus ob tantum signum. Cui respondet : Cuius cor otium habet gloriam hominum respiciendi, is Deum nondum cognovit. Is enim, quidquid facit, hominibus facit. Qui vero dignus est habitus afflatu Dei, is in multo certamine versatur, quasi in novacula staret, timens, ne decidat. Talis unum solum habet desiderium, egrediendi **53** scilicet e corpore. Quod vero ad gloriam attinet, haec ei ne in mentem quidem venit. Hanc autem ei doctrinam dedit : Adduc mihi.

inquit, aliquem in mari ambulantem et coelum versus oculos in solem, cuius radii sustentetur, defigentem; cui quis praecipiat: Si locum, in quo ambulas, adspicis, in mare submergeris, quid ei accidet, si inobediens fuerit? Ita, qui in gloriam Dei oculos intendit, gloriam, quae ab hominibus provenit, pedibus calcat. Hanc autem si respicit, ab illa decedit. A qua si deciderit, multis aliis affectibus agitur. Cetera vero huius sancti, quam misericors fuerit et fraternus, et quantam habuerit discretionem in operibus, nunc quidem silebo (1).»

Haec igitur narratio a duabus istis, quas e libro secundo et e Cassiano supra attulimus, eo potissimum differt, quod resuscitatum a Macario baptizatum esse et tribus annis in eremo transactis denuo obiisse docet, quod liber secundus non habet et Cassianus aperte negat. Quando vel a quo narratio scripta sit, neque ex ea ipsa, neque aliunde satis constat. Fides, quam episcopus exponit, Spiritum sanctum Patri et Filio *ἁμοούσιον* vocat. Qua voce synodus Constantinopolitana et symbola fidei de Spiritu sancto non utuntur (2). Sed Spiritum Patri et Filio *ἁμοούσιον* iam S. Athanasius appellat (3). 54 Unde verisimile est, eam vocem in Aegyptiorum formulis fidei antiquo usu receptam fuisse. Quia vero e verbis, quibus symbolum Constantinopolitanum de Spiritu sancto loquitur, in illa, quam episco-

(1) Textus graecus legitur infra in harum quaestionum Appendice priore sub V.

(2) Symbolum concilii Constantinopolitani de Spiritu sancto haec habet: « Καὶ [πιστεύομεν] εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν ». Mansi Conc. Ampl. Coll. T. III p. 565. Iisdem fere verbis de Spiritu sancto cetera quoque fidei symbola loquuntur.

(3) « Καὶ οὐκ ἄδηλον, ὅτι οὐκ ἔστι τῶν πολλῶν τὸ πνεῦμα, ἀλλ' οὐδὲ ἄγγελος, ἀλλ' ἐν ὄν. μᾶλλον δὲ τοῦ λόγου ἐνὸς ὄντος ἴδιον, καὶ τοῦ θεοῦ ἐνὸς ὄντος ἴδιον καὶ ἁμοούσιον ἐστίν. » S. Athan. Ep. ad Serapion. cap. 27. S. Athan. Opp. ed. Petav. 1777 T. I P. II p. 540. S. Athanasius Spiritum sanctum cum Patre et Filio eiusdem substantiae (τῆς αὐτῆς οὐσίας) esse ait. De Incarn. contra Arian. cap. 9. 19. Opp. S. Athan. I. I. p. 704, 708. Spiritum sanctum σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας τε καὶ ἐξουσίας esse docet Damasus papa (366-384) in epistola, quam scripsit Paulino episcopo Antiocheno. Mansi Conc. Ampl. Coll. T. III p. 488. Sanctam trinitatem consubstantialiam (*ἁμοούσιον τὴν ἄγλιαν τριάδα*) praedicat Meletius episcopus Antiochenus. Ibid. p. 339. Cf. S. Epiphan. haer. 76 et in

opus exponit, fide ne unum quidem legitur, formulam totamque istam, cui inserta est, narrationem satis antiquam esse facile credideris. Hieracitas resurrectionem corporum negasse S. Epiphanius docet, qui doctrinam eorum large exposuit (4). Neque vero S. Epiphanius, neque S. Hilarius (5), neque alius quisquam, quantum invenio, retulit, Hieracitas tria rerum principia agnovisse et, Deum Verbum hominem factum esse, causamque omnium rerum effectricem servari, infitiatos esse. Unde hisce nova aliqua de Hieracitis edocemur, quibus fundamenta doctrinae, quam profitebantur, dilucidius cognoscuntur. Ad illud vero enuntiatum Macarii, se contra daemones principes nihil valere, quod spectat, idem S. Antonius quoque professus est teste Palladio (6). Mortuum ad respondendum evocatum esse legimus in libro Samuelis (7). Umbrae mortuorum evocatae esse dicuntur in Homeri *Νεκυία* (8), apud Lucanum (9), Tacitum (10), Plinium (11), Philostratum (12), Dionem Cassium (13), 55 alios (14). Apud quos umbrae interrogatae aut respondent, aut respondere detrectant; deinde ad inferos revertuntur (15). Moses, ne Iudaei magos, qui *νεκρομαντεῖα* faciunt, adirent, lege vetuit (16). *Νεκρομαντεῖα* superstitiosa esse Cicero ostendit (17). Tertullianus illas manium apparitiones fallacias daemonum appellat (18). Quod

Ancorato. Spiritus Patri « consubstantialis » iam vocatur in liturgia S. Iacobi fratris Domini, cf. Binterim Denkwürdigkeiten T. IV P. II p. 149.

(4) Haer. 67.

(5) Hilarius de Hieraca disputat De Trin. lib. VI, 12. S. Hilar. Opp. cur. Migne T. II p. 165 sqq.

(6) Hist. Laus. cap. 29 Opp. Meurs. I. I. p. 453.

(7) Sam. I, 28.

(8) Od. XI, 23 sqq.

(9) Phars. VI, 632 sqq.

(10) Annal. II, 28.

(11) Nat. Hist. XXX, 6.

(12) Vit. Apoll. Tyan. IV, 16.

(13) Hist. Rom. LXXVII, 15.

(14) Hor. sat. I, 8, 41. Plura exempla habet Delrio Disquisit. magic. II, Q. 26.

(15) Apollonius (apud Philostratum I. I.) de umbra Achillis, quam evocarat: « Ταῦτα, inquit, εἰπὼν . . . ἀπῆλθε εἰς ἀστραπὴν μετρία, καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀλεκτρούνας ἦδη ψόθης ἤπτοντο. Ed. Olearii Lips. 1709 fol. P. 154.

(16) V Mos. XVIII, 11. III Mos. XIX, 31.

(17) Tusc. disp. I, 16.

(18) Lib. de anima cap. 57. Tertull. Opp. ed. Semler T. IV p. 284 sqq., Migne Patrol. T. II.

idem fere senserunt S. Chrysostomus, S. Augustinus, alii (1). Nec minus postero quoque aevo imagines mortuorum a magis excitatae esse leguntur. Sic, ut haec tantum exempla prodam, Basilio imperatori filii umbra a Santabareno monacho ostenditur (2); a Fausto Helena formosissima femina scholaribus monstratur (3). Ab his igitur magorum fallaciis aut ludibriis miracula senum plane differunt. Qui non magorum instar imagines tantum efferunt, sed Christi ope, ut anima in corpus redeat, totusque homo reviviscat, efficiunt. Submersos quidem, suffocatos et sine baptismo mortuos senum ope vel oratione resuscitados esse, centies legitur (4). E quibus ii, qui resuscitantur, ut baptismum accipiant, vel aliud ipsis aliisve utile opus peragant, expleto hoc munere statim denuo mori solent; ceteri saepe 56 longum etiam tempus vivunt (5). Sed mortuos ad respondendum evocatos esse raro invenitur. Macarius Aegyptius duos alios defunctos, non quidem, ut resurgerent, sed ut e tumultu sibi ad interrogata responderent, coegisse (6), atque etiam, ut cranium alicuius defuncti, quod super terra invenit, sibi de poenis inferni loqueretur (7), effecisse fertur. Mortuus vero ad corporum resurrectionem probandam resuscitatus esse in vita S. Patricii quoque plane consimili modo traditur (8). Quia Palladius narrat, constantem in solitudine famam fuisse de mortuo, quem Macarius resuscitavit, ut corporum

p. 747 sqq. Sauli Samuelem vere apparuisse docuit Justin. Resp. ad Quaest. 52 Quaest. Christian.

(1) S. Chrysost. homil. 29 in Matth., Opp. ed. Montfaucon T. VII p. 366 sqq., S. Aug. de Civit. Dei lib. X, 9 sqq. et passim. Cf. Justin. Apol. II cap. 5 sqq. ed. Paris. 1638 p. 65 sqq., ed. Otto Iena 1842 T. I p. 295 sqq.; Orig. contra Celsum I, 68 et passim.

(2) Michael Glycas anal. Pars IV ed. Bonn. p. 550.

(3) H. Düntzer Die Sage von Doctor Johannes Faust p. 175; cf. ibid. p. 159 sqq. Delrio Disquisit. magic. l. I.

(4) In indice morali cuiusvis fere toni AA. SS. Boll. s. v. *mortuus* plurima exempla laudantur.

(5) Mortuus monachus, a S. Comgallo resuscitatus, quindecim postea annos vixit. AA. SS. Boll. Mai. T. II p. 581, d.

(6) Cf. infra Capita IV et VI.

(7) Cf. infra Caput VI.

(8) Patricio, Hiberniae apostolo, regulus, quem baptizarat: «Si,» inquit, «avum meum a diebus multis incineratum resuscitaveris in virtute Jesu Christi, firmiter credam resurrectionem mortuo-

a resurrectionem Hieracitae probaret, neque quando et qua oblata occasione id factum sit, addit, credideris, varias de hoc prodigio iam illis Palladii temporibus exstitisse narrationes magnopere inter se discrepantes. Quae si non exstitissent, Palladius historiam prodigii haud omisisset.

§ 15. De illo adolescente, qui tam multos panes comedebat cibosque comesos evomebat, a Macario Aegyptio sanato solus Palladius tradit. Hominem illustrem, qui a daemone furioso 57 occupatus pariter propria comedebat excrementa, sanavit S. Antonius (9). Mulier quaedam, quae quotidie triginta gallinas comedebat neque cibi aviditatem explere poterat, sanata est a S. Macedonio (10). Adolescenti isti morbum ingerit daemon ingluviei, qui ex ordine est eorum, qui ignei vocantur. In vita S. Antonii, ubi de daemonibus large disseritur (11), ordo quidem igneorum daemonum non distinguitur. De gradibus vero daemonum scribens Trithemius: « Multa enim, » inquit, « sunt genera daemonum, et certis inter se gradibus distant, ratione locorum, in quae cadentes a principio sunt detrusi. Primum quidem genus daemonum appellatur igneum. Quod circa superiorem pervagatur aerem, nec unquam ante iudicii diem ad inferiora demergitur, sed continuo sub regionibus permanentes lunaribus nullum habent cum hominibus in terra commercium (12). » Quam Trithemii descriptionem igneorum daemonum

rum. » Patricius cum regulo et plebe multa ad tumulum accessit. Quem cum baculo Jesu signasset humumque erui fecisset, facta oratione hominem in admirationem omnium et confirmationem fidei catholicae resuscitavit. Qui poenas inferni enarrat, baptizatur et eucharistia percepta in eodem sepulchro in Domino dormit. Neque quisquam eorum, qui aderant, de resurrectione mortuorum amplius dubitavit. AA. SS. Boll. Mart. T. II p. 557, e. At, D inquires, quomodo homo, qui poenas inferni sustinuit, baptizari, eucharistiam percipere et salvari potest? Eadem difficultas etiam in narratione de crano, quod Macario Aegyptio de poenis inferni loquitur, occurrit. De qua infra Cap. VI. Sed Patricii prodigium illi, quod in resuscitando mortuo Macarius edidit, simillimum est.

(9) Vit. S. Antonii, VV. PP. Rosw. cap. 36, S. Athan. Opp. cap. 64 p. 674.

(10) VV. PP. Rosw. lib. IX cap. 15 p. 830, 1.

(11) Vita S. Antonii, S. Athan. Opp. cap. 22—43.

(12) Jo. Trithemii Lib. octo quaestionum ad Maximilianum Caesarem q. VI. Cf. Delrio Disquisit. magic. lib. II Q. 27 Sect. 2.

maxima ex parte falsam esse bene Delrio animadvertit, qui tamen concedit, igneos ideo vocari daemones, quia in aeris regione superiore maneat (1). Sed Palladius daemonem, qui adolescentem istum agitabat, igneum ideo vocat, quia cibi, quos infelix iste evomebat, tanquam igne consumebantur; quare daemon ille propter naturam suam, quae igni comparari potest, neque propter suam in aere habitationem igneus vocatur. Adolescens vinculis adstrictus ad Macarium ducitur; daemoniaci enim, ne noceant, vinculis constringi solebant (2).

§ 16. E verbis denique Palladii, quibus narrationem ille de Macario Aegyptio concludit, quando hic Macarius mortuus sit, definiamus. Palladius: « Ego, » inquit, « sanctum ipse non conveni; anno enim, antequam in solitudinem ingrediebar, obierat (3). » Ergo, quando Palladius solitudinem ingressus sit, quaeritur. Ipse se Alexandriam venisse refert secundo consulatu Theodosii Magni (4). Quem gessit Theodosius, fastis consularibus testibus, collega Fl. Cynegio, anno Chr. 388 (5). Palladius ab Isidoro xenodocho Dorothei senis, prope Alexandriam habitantis, disciplinae traditus est, quam non totos tres annos sustinuit, quia in morbum vehementem incidit (6). Tribus vero annis in monasteriis, quae circum Alexandriam erant, peractis in montem Nitriae se contulit, ubi annum integrum degit. Tum demum in *intimam solitudinem*, qua Cellia seu Cellulae significantur (7), venit (8). Ergo, num inter Palladii adventum in montem et in solitudinem distinguendum sit, quaeritur. Palladius de habitatione sua *in monte* saepe loquitur (9). Nathanael senem obiisse narrat quindecim annos ante suum adventum in mon-

te (10). Evagrius, in monte Nitriae quum habitasset biennium, tertio anno ingressum esse tradit solitudinem (11). Unde inter adventum in monte et adventum in solitudine Palladius ipse distinguere videtur. Quod Bollandus statuit (12), Tillemontius in ambiguo relinquere videtur (13). Ac Bollandum secuti sunt Caveus (14), Possinus (15), Fabricius (16), 59 de Nessel (17), Pritius (18). Sed num recte omnino senserint, ambigo. Vix enim dubium esse videtur, quin Palladius dicere voluerit, Macarium Aegyptium *anno antequam ipse illas regiones accesserit* obiisse. Atque mons Nitriae Sceti solitudini propinquior fuit, quam Cellulae (19); neque, cur Palladius annum mortis Macarii a tempore adventus sui in Cellulis definierit, intelligitur. Accedit, quod Palladius inter montem Nitriae et *intimam solitudinem* distinguit, quare adventu in solitudine adventum in Nitria significari probabile est. Nec Palladium dicere voluisse, Macarium Aegyptium anno antequam ipse in *solitudinem Scetis* venerit — nam Palladius solitudinem Scetis bis invisit — obiisse, facile credes; id enim Palladii verbis non inest.

Quare probabilior sententia haec esse videtur, Macarium Aegyptium anno antequam Palladius in montem Nitriae venit, i. e. anno 390 (20) mense Januario, ut Martyrologia tradunt (21), mortuum esse. Unde natus est anno Chr. 300, et eremum intravit anno Chr. 330. Nam in solitudinem venit triginta annos natus, in qua sexaginta annos usque ad mortem suam explevit.

§ 17. Hactenus ea, quae ad Palladii de Macario Aegyptio narrationem erant annotanda. Restat, ut videamus, quomodo ea, quae adhuc e codicibus Vindobonensibus protulimus, in

(1) Delrio Disquis. magic. l. l.

(2) Daemoniacos catenis oneratos adduci legis in Vita Hilarionis capp. 12, 13, et innumeris aliis locis. D

(3) Supra p. 41.

(4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 1 Opp. Meurs. l. l. p. 348.

(5) Ab Almeloven Fasti Rom. Consul. ad ann. Chr. 388 ed. II Amstelod. 1740 p. 166. Relandi Fasti Consul. ad ann. Chr. 388 Trai. Bat. 1715 n. 495. Tab. Chronolog. auct. de Graveson in eius Hist. eccl. ed. Mansi T. IX (Venet. 1761) p. 84, 2.

(6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 2 Opp. Meurs. l. l. p. 349.

(7) Ibid. cap. 21 Opp. Meurs. l. l. p. 396.

(8) Ibid. cap. 8 Opp. Meurs. l. l. p. 380, 361.

(9) Ibid. cap. 10, 11, 12, 15.

(10) Ibid. cap. 21 Opp. Meurs. l. l. p. 385.

(11) Ibid. cap. 88 Opp. Meurs. l. l. p. 533.

(12) AA. SS. Jan. T. I p. 1007.

(13) Not. 7 de Macar. Aeg., Mémoires ed. Brux. T. VIII P. III p. 1423.

(14) Scriptt. eccles. Hist. litt. s. v. Macarius senior.

(15) Thes. Ascet. Paris. 1684 Proleg. §. V.

(16) Bibl. Graec. ed. Harles. T. VIII p. 361.

(17) Supplem. Commentar. Lambec. Vindob. 1690 T. II in indice alphabetico s. v. Macarius cognomine Magnus.

(18) Macarii Aegyptii Opusc. et Apophthegm. Lips. 1699 Praef. § IV.

(19) Cf. supra p. 3.

(20) De tempore, quo Palladius in Nitriam venerit cf. infra Caput III § 21.

(21) Cf. infra Caput VIII.

singulis editionibus Historiae Lausiacaе exhibeantur.

E quibus graeca Meursii editio et interpretatio Herveti a nostro codicum Vindobonensium textu raro atque levissimis tantum rebus differunt. Neque in Paradiso, Heraclidi perperam tributo, ulla gravior differentia invenitur. Multo **60** autem locupletior ceteris in hoc capite est antiqua ista versio, quae in Rosweidi appendice exstat. Quae primum post illam de femina in equam mutata historiam hanc de puella addit :

« Alia quoque puella ad eum deducta est, cuius obscoena corporis ita ex omni parte computruerant, ut consumptis carnibus interiora quoque et secretiora naturae nudarentur, ac vermium inde ebulliret innumera multitudo, ita ut non accederet quisquam ad eam prae foetoris horrore. Haec cum allata a parentibus et proiecta fuisset ante fores eius, miserans virginis cruciatus : Aequo animo esto, inquit, filia ; haec tibi ad salutem Dominus, non ad interitum dedit. Unde providendum est magis, ut sanitas tua nullum tibi periculum inferat. Et cum stetisset in orationibus per septem continuos dies, et oleum benedicens in nomine Domini perungeret membra eius, ita eam sanam reddidit, ut et reparata naturae qualitas et perfecta muliebris in ea species appareret, essetque ei de cetero inter homines conversatio absque pristinae infirmitatis obstaculo (1). »

Haec narratio etiam libro secundo iisdem verbis legitur, neque vero eam alibi reperi (2). Quae antiqua versio de resuscitatione mortui habet, cum narratione libri secundi pariter ad verbum conveniunt. In fine autem capitis de Macario Aegyptio, postquam dictum est, eum anno antequam Palladius solitudinem intraverit, obiisse, antiqua ista versio longam hanc historiam addit, quam ita adumbratam nuspian invenio :

« Quodam tempore cum ad beatum Macarium quidam venisset, desiderans in proposito monachorum servire Christo, et deprecaretur sanctum senem, ut instrueret eum ac doceret, et ex fonte doctrinae salutaris, quae in eo per Spiritus **61** sancti gratiam abundabat, confirmaret et, qualiter posset iuvante Domino insidias atque impugnationes maligni evadere, praemoneret, respondens beatus Ma-

carius dixit : Si vere desideras ex toto corde renuntiare huic saeculo, filiule, et adhaerere Domino Salvatori, sicut dicit Propheta in psalmo : Adhaesit anima mea post te, me autem suscepit dextra tua — parata enim est dextra Domini, confugientes ad se suscipere — oportet te renuntiare huic mundo et omnes actus eius abiicere, sicut dicit Apostolus scribens ad Colossenses : Mortui enim estis huic mundo, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. Haec audiens junior dixit : Crede mihi, beatissime pater, quia et mentem meam alienavi ab hoc mundo et ab omnibus, quae in eo sunt, ut iam tanquam mortuus degam in huius temporis vita. Cognovi enim, quoniam temporalia et transitoria atque corruptibilia sunt omnia, quae in hoc mundo videntur esse bona. Tunc dicit ei senior : Audi me, fili, et vade ad sepulchra mortuorum, et quamplurimis iniuriis, multis conviciis ac maledictis, etiam et lapidibus eos detestare, ut provocati irriterentur adversus te. His auditis iunior statim perrexit ad monumenta mortuorum. Cumque secundum praeceptum beati senioris multis eos, ut putabat, iniuriis affecisset, reversus ad sanctum Macarium dixit ei quod fecerat : interrogavitque eum senior, si nihil ei respondissent illi mortui ? Et respondens dixit : Nihil penitus dixerunt, domine. Iterum autem praecepit ei dicens : Perge crastino die, et multis praeconiis collauda et glorifica eos. Abiit iterum frater ad sepulchra mortuorum, et coepit laudare honorificisque sermonibus glorificare eos dicens : Vos magni estis, et sancti, et similes apostolicis viris, et iustitia magna in vobis est. Et alias quamplurimas laudes cum ad eos dixisset, reversus ad cellam dixit seniori : Ecce secundum praeceptum tuum, domine pater, laudavi et glorificavi illos mortuos, et nihil mihi penitus dixerunt. Tunc dixit ei sanctus Macarius : Considera, fili, quoniam, sicut injuriis et contumeliis exprobrasti illos mortuos, **62** et nihil tibi locuti sunt, ita ergo et tu, si vis salvus esse et in sancto proposito placere Salvatori nostro, imitare ipsum Dominum Salvatoremque nostrum, sicut dicit beatus Joannes apostolus et evangelista : Qui dicit, se in Christo manere, debet, quemadmodum ille ambulavit, et ipse ambulare. Unde et in

(1) VV. PP. Rosw. p. 989, 2.

(2) Virginem simili morbo laborantem sanavit

S. Antonius. Vit. S. Antonii cap 58, S. Athan. Opp. p. 670 sqq.

Evangelio quidem legimus, quoniam ipsi perfidissimi nostrae fidei aemuli Judaei multas iniurias, instigante humani generis hoste diabolo, in Dominum nostrum Jesum Christum Salvatorem dixerunt: Samaritanum esse, et daemonium habentem, et in Beelzebub principe daemoniorum eicientem daemonia; nam et seductorem eum ausi sunt dicere: et haec omnia patienter ipse pius Dominus noster Jesus Christus caeli, terrae et maris, omnium quoque eorum, quae in eis sunt, creator sustinuit, ut nobis patientiae suae, lenitatis et humilitatis praeberet exemplum. Nam si voluisset potentiam suae maiestatis ostendere et iniurias vindicare, omnem subito mundum in chaos deduceret, et nec genus hominum, nec ipse saltem appareret mundus, sed in momento omnia interirent. Verumtamen noluit haec facere inenarrabilis Christi Domini pietas bonitatis, qui non ad puniendum, sed ad salvandum venerat mundum. Ideo enim patienter omnia sustinuit, ut nobis exempla patientiae et humilitatis ostenderet. Unde et sequentibus se discipulis dixit: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Sed et omnes a saeculo sancti, tam prophetae quam apostoli, opprobriis et iniuriis ac diversis afflicti tormentis semper immobilem virtutem patientiae et humilitatis tenuerunt, et nequaquam humanis laudibus sunt decepti. Respuentes namque inanis gloriae praesentis vitae vanos rumores, illam solam caelestem aeternamque gloriam concupiscunt, qui Christo placere desiderant, quae ex Deo est et permanet in aeternum; cuius claritatis splendorem nulla humana lingua potest exponere. Haec ergo exempla patientiae et humilitatis considerans, filiule, si quando irrogatae tibi fuerint iniuriae, fortissime virtutem patientiae et humilitatis custodi, imitans Prophetam qui dixit: Ego autem tanquam surdus non audiebam **63** et sicut mutus non aperiens os suum, et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones. Quod certe ad commonendum sensum nostrum quotidie in synaxi psallitur. Cave etiam, ne vana gloria laudeque hominum delecteris, et perdas omnia, quae laborando in bonis operibus acquisieris, fructusque ieiunii et abstinentiae tuae vigiliarumque et orationum mercedem in aeterna vita non consequaris a Domino, quia ipse dixit in Evan-

Agelio de iis qui laudes hominum quaerunt: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Et alia multa sunt, quae de cavenda vana gloria sanctae Scripturae admonere non cessant. Cave ergo, o filii, et neque ad irrogatas iniurias exardescat in iracundia animus tuus, et si incitatum fuerit cor tuum, ipse tamen districte in timore Domini refrena ab iracundia animum tuum, ut possis virtutem humilitatis ac patientiae custodire; et tunc veraciter ostendis, quod promisisti dicens, quia tanquam mortuus degas in hoc mundo, si nihil turbulentum respondeas iis qui tibi iniurias irrogant, sicut nec illi de monumentis mortui, in quos multas iniurias et convicia dixisti, et nihil tibi penitus responderunt. Ideoque oportet, ut fortiter custodiamus virtutem humilitatis ac patientiae, quatenus possimus ad caelestia praemia et ad aeternae vitae gloriam pervenire, sicut dicit in Apocalypsi Dominus: Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam (1). »

Haec longa ad fratrem admonitio cum ingenio et indole homiliarum Macarii Aegyptii tam egregie concinit, ut eam e homiliis compilatam et historiae illi de fratre iussu Macarii sepulchra adeunte additam esse haud aegre credideris. Quae historia, omissis ista exhortatione et doctrinis, in Apophthegmatis exstat his fere verbis: « Frater convenit abbatem Macarium Aegyptium, cui: Abba, inquit, dic mihi verbum, quomodo salver. Ait senex: Vade in sepulchrum et maledictis mortuos impete. Abiens igitur frater eos conviciis et **64** lapidibus appetiit, reversusque annuntiavit seni. Qui ab eo quaerit: Nihilne tibi responderunt? Ille: Nihil. Tum senex: Iterum, inquit, proficiscere cras, eosque laudibus effer. Pergens itaque frater collaudavit eos vocans: Apostoli, sancti, iusti. Tum adiit senem dixitque: Laudavi. Qui: Nihilne, inquit, tibi responderunt? Frater: Nihil. Tunc senex inquit: Nosti, quantis eos contumeliis affeceris, nec quidquam responderunt tibi, et quantis eisdem laudibus ornaveris, nihilque ad te prolocuti sunt. Ita et tu, si salvari cupis, mortuus fias, neque iniurias hominum nec laudes eorum cogites instar mortuorum: sic enim poteris salvus fieri (2). » Eandem historiam nusquam alibi inveni.

Antiqua autem versio deinde hanc aliam addit Macarii Aegyptii doctrinam: « Sanctus abbas Macarius commonebat saepe discipulos

Macarius Aegyptius § XXIII; in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(1) VV. PP. Rosw. p. 990, 2.

(2) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 538 s. v.

suos et docebat eos dicens : Mementote semper, quia ante conspectum Domini omnipotentis conversamini, qui prospicit omnium hominum cogitationes et singulorum corda scrutatur. Quod etiam et sanctae Scripturae testantur, et Apostolus docet et dicit : Vivus est enim sermo Dei et efficax et acutior omni gladio ancipiti et pertingens usque ad animae divisionem ac spiritus compagum quoque et medullarum, discretor cogitationum et intentionum cordis; et non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius; omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius. Ideoque si nos, fratres, pulsaverit delectatio carnis et concupiscentia fornicationis, festinemus repellere et abiicere de corde nostro sordidissimam et pessimam cogitationem, invocantes intentissime adiutorium Domini nostri Jesu Christi in orationibus ac ieiuniis, ut virtute potentiae suae eripiat nos et protegat et conterat Satanam sub pedibus nostris. Oportet ergo, ut etiam nosmetipsos poenitendo et a peccatis abstinendo corripiamus, dicamusque ad animam nostram : Quoniam delectatio quidem corporis, quae te male oblectat, ad modicum tempus est; nam tormenta et **65** cruciatus animae et corporis in igne aeterno gehennae in perpetuas permanent poenas. Illud etiam admonentes animam nostram dicamus : Si erubescis homines similes tui peccatores, ne videant te peccantem, quare non magis revereri et timere debes maiestatem Dei omnipotentis, qui omnium secreta cordium considerat, sicut et Apostolus ait : Omnia nuda et aperta sunt oculis eius. Talibus ergo cogitationibus si increpamus nosmetipsos, continuo timor Domini venit in corde nostro, et in amorem castitatis confirmatur anima nostra, etiam et ad omnia praecepta Domini facienda incitatur, adiuvante nos gratia Domini nostri Jesu Christi, qui servientibus sibi in sanctitate et castitate promisit caelestia et aeterna donare in illa gloriosa futuri saeculi vita, cum angelis sanctis in perpetui luminis splendore semper gaudere (1). »

Et haec quidem antiqua versio de Macario Aegyptio praeter ea, quae codices Vindobonenses et ceterae Historiae Lausiaca editio-

(1) VV. PP. Rosw. p. 991, 1.

(2) Cf. Evagr. Capita practica, initio. Galland. Bibl. PP. T. VII p. 535.

(3) VV. PP. Rosw. lib. V cap. 21 p. 598.

(4) Cap. 22, 17 VV. PP. Rosw. p. 1001.

(5) Lib. III cap. 87; lib. V libell. 4, 28. Coteler.

nes versionesque habent, sola exhibet. Posterior exhortatio, quam attulimus, tota e mente Macarii Aegyptii, quae ex homiliis cognoscitur, concepta est. Humilitas autem cordis, timor Domini, studium castitatis, praecipua illorum monachorum praecepta fuerunt (2). Ac peccantibus magis erubescendum esse propter Deum omnipraesentem, quam propter homines, meretricem quandam Ephraem Syrus insigni modo edocuit (3).

Restat, ut sententiam Macarii, quae ultimo antiquae versionis capite legitur, hanc addamus : « Dixit abbas Macarius : Si aliquem corripueris commotus ad iracundiam, propriam passionem adimple. Nec enim, ut alium salves, teipsum perdere debes. Erue proximum tuum a peccatis sine improprio, in quantum praevaldes, quia ad se Deus convertentes non proicit. Sermo autem malitiae non demoretur in corde tuo contra eum, ut possis dicere : Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Dei autem est dimittere et confirmare **66** petitionem nostram (4). » Cuius quidem sententiae prior pars in collectionis Rosweidi libro tertio et quinto atque in Apophthegmatis a Cotelerio editis legitur (5), eamque Macarii Aegyptii sententiam esse, e libro quinto (6) collectionis patet.

Sed iam iis, quae singula Historiae Lausiaca exemplaria de Macario Aegyptio praebent, cognitis, ad ea, quae de Macario Alexandrino a Palladio narrantur, transeundum est.

CAPUT III.

PALLADIUS DE SANCTO MACARIO ALEXANDRINO.

§ 18. Historia Lausiaca, quae in codicibus Vindobonensibus legitur, postquam de Macario Aegyptio illa retulit, ita pergit narrare : « Sanctum vero Macarium Alexandrinum conveni, qui presbyter erat Celliorum, quae dicuntur. In quae ego novem annos secessi, ex quibus tres mecum vixit ille Macarius in quiete degens. Atque alia quidem ipse vidi apud eum optima eius vivendi rationis opera et signa, alia ab iis, qui una cum eo vixerunt, didici, alia denique a compluribus aliis audivi. Exercitatio igitur Macarii magni, ut ego et multi apud eum didicimus, haec fuit. Si

Ecc. Graec. Mon. T. I p. 586 s. v. *Macarius Aegyptius* § XVII; in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(6) Lib. V libell. 4, 28 legis : « Dixit item Macarius ; » sed capite antecedente de « Macario maiore in Scithi » narratur.

quod opus exercitationis aliquem unquam fecisse audierat, idem efficere ardentem studuit. Hic igitur sanctus, quum audiisset, Tabennesiotas per totam quadragesimam nulla re vesci, quae igni admota esset, statuit et ipse septennio nihil, quod per ignem transiisset, comedere, et septem annis nihil aliud gustavit, nisi cruda olera, et si quae forte invenisset legumina humectata. De alio audierat, qui libram panis comederet; quare fregit, quae habuit, buccellata et in lagemam immisit, statuens tantum comedere, quantum manus ipsius sursum tulisset. Magna autem haec quoque fuit continentia. Nam festive nobis narrabat: Plura quidem frusta apprehendebam, sed efferre non poteram ob angustiam foraminis. Publicanus enim, inquit, mihi non permittebat omnino non vesci. Sic igitur tres annos peregit, quatuor quidem vel quinque uncias comedens et modicum aquae bibens: Olei autem sextarium toto anno in alimentum consumebat. Statuit aliquando superare somnum, ut ipse nobis narravit: Totis viginti diebus et noctibus sub tectum non sum ingressus, interdum quidem aestu urebar, noctu vero febris rigebam. Quod nisi tectum citius essem ingressus, inquebat, et somno usus essem, cerebrum ita mihi esset arefactum, ut, quin in ecclasiā agerer, parum abesset. Et quantum, inquit, in me fuit, vici somnum, quantum opus est, naturae concedens.

« Quum hic sanctus mane in cella sederet, in pede eum culex pupugit, quem, sanguine saturatum, dolore tactus manu elisit. Deinceps vero se reprehendit, qui se ipse ultus esset, seque condemnavit, ut sederet nudus sex menses in palude Scetis, quae est in vasta solitudine. Ubi culices possunt vel aprorum pelles sauciare, quum sint aequae magni ut vespae. Ab iis igitur totus ita sauciatus est, ut et aculei in toto corpore ipsius viderentur, ac nonnulli crederent, elephantiasis eum laborare. Reversum vero in cellulam suam ex sola voce cognoverunt Macarium esse.

« Cupiit aliquando, ut nobis ipse narravit, ingredi monumentum, quod dicitur *κηροάφου* Jannes et Jambres magorum, qui fuerunt tempore Pharaonis, videndi causa, aut daemones, qui ibi sunt, conveniendi. Dicebantur enim multi iique feroces ibi ab illis collocati esse daemones per excellentiam magicae artis, qua primas quoque illo tempore partes apud Pharaonem habuerunt. Qui ita nacti

A potestatem in Aegypto, tempore vitae suae ex quadratis lapidibus construxerunt illud opus, in quo monumentum fecerunt, et multum aeri deposuerunt, omnis quoque generis arbores plantarunt, et puteum aquae maximum foderunt, sperantes quidem fore, ut post suam hinc illuc discessum fruenter delicias in hoc paradiso. Servus igitur Christi Macarius quum viam, quae ad hunc hortum ducit, ignoraret, sola conjectura secutus est astra, sicut nautae, qui maria transmittunt. Sic totam pervasit solitudinem. Fasciculum vero arundinum tenuit, ex quibus unam in unoquoque 68 milliari tanquam signum posuit, cuius ope remearet. Novem diebus prope illum hortum venit, et nocte oppressus parum dormavit. Improbus vero daemon arundines illas collectas ad caput eius posuit, fortasse Dei permissu ad maiorem sancti exercitationem, ne in arundinibus ducibus spem suam haberet, sed magis in gratia Dei, qui per columnam ignis et nubis quadraginta annos in ista solitudine populum Israel non obedientem et repugnantem deduxit. Surgens igitur arundines colligatas invenit. Sanctus autem: Ubi, inquit, ad hortum propius accessi, ex eo egressi sunt mihi quoque occurrunt septuaginta fere daemones variis formis praediti, alii quidem clamantes, alii vero exsistentes, alii cum magno fremitu in me dentibus stridentes. Ceteri tanquam corvi volantes audebant vultui meo insultare dicentes: Quid vis, Macari, tentatio monachorum? Quid ad nos accessisti? An nos quoque contra aliquos monachorum machinati sumus? Quae nostra sunt, habes illic cum tui similibus, solitudinem dico, e qua cognatos nostros fugavistis. Tecum nihil commune habemus: quid nostra loca ingredieris? Anachoreta contentus esto solitudine. Qui hunc locum aedificaverunt, eum nobis assignarunt. Non poteris hic manere. Quid quaeris ingredi locum, quem nemo hominum, qui vixerunt, ex quo tempore fratres, qui eum condiderunt, nobis hic sepulti sunt, est ingressus? Sanctus: Quum, aiebat, multum insuper turbarent lamentarenturque daemones, dixi: Ingrediar tantum, videbo, et hinc recedam. Daemones: Hoc, inquiunt, nobis promitte in conscientia tua. Et quum dixissem: Hoc faciam, confestim evanuerunt. Ingressus igitur, aiebat, vidi omnia. Ubi inveni cadum aeneum, catena ferrea pendentem ex puteo, sed tempore consumptum, et fructus malo-

rum siccarum, quae intrinsecus vacuae erant. Sanctus igitur quum absque perturbatione illinc recessisset, per viginti dies remeavit. Consumptis vero cibariis solitudinem peragrans paene nihil omnino gustavit, quod res quoque probavit; atque tentata est tolerantia eius. Quum vero iam parum abesset, quin collaberetur, ei visa est unum fere stadium distans puella quaedam **69** munda linea veste induta, quae urnam tenebat aqua stillantem atque eum provocabat. Tres igitur dies ingressus eam vidit, neque assequi potuit; spe autem bibendi languorem sustinuit. Postquam apparuit multitudo bubalorum; reperiuntur enim in illis regionibus. E quibus, aiebat, una vitulum habens mihi ex adverso stetit. Cuius uterum quum lacte fluere viderem, accessi, et usque ad satietatem nutritus sum. Ac divino iussui parens me secuta est usque ad cellam, et me quidem nutrit, neque vero vitulum suum admisit

« Rursus alias hic virtute praeditus vir, quum prope folia et sarmenta puteum foderet in recreationem monachorum, ab aspidemorsus est. Quod animal letale venenum habet. Apprehensam igitur a faucibus aspidem sanctus ambabus manibus discerpsit, et : **C** Quum, inquit, te non miserit Dominus meus, quomodo ausa es ad me accedere ?

« Hic Macarius magnus diversas cellas in solitudine habuit, in quibus certamina virtutis peregit : unam quidem in Scete, quae regio est in interiore vasta solitudine, unam in Libya in Cellis, quae dicuntur, et altam in monte Nitriae. Ex quibus aliae quidem ostio carebant, in quibus Macarius dicebatur tempore quadragesimae sedere in tenebris. Altera autem cella multo angustior erat ceteris, in qua nec pedem extendere poterat. Tertia vero amplior erat, in qua etiam eos conveniebat, qui ad ipsum ventitabant.

« Hic vir sanctus tantam multitudinem sanavit eorum, qui a daemonibus vexabantur, ut eos numerando haud facile percenses. Quum nos adessemus, ad hunc sanctum virgo Thessalonica oriunda, nobilis genere et in hac vita dives, apportata est, quae multis annis paralysi laborabat. Atque ad eum adducta prope cellam sancti proiecta est. Qui misericordia commotus quum preces fundens et oleo sancto eam propriis suis manibus ungens viginti diebus super eam sedulo ac multum orasset, sanam in civitatem eius di-

A misit. Quae propriis pedibus regressa, copiosam sanctis oblationem misit.

« Hic magnus Macarius quum audisset, Tabennesiotas praeclarum habere vitae institutum, mutata veste et adsumpto mundano operarii habitu, spatio quindecim **70** dierum in Thebaidem, per solitudinem profectus, pervenit. Ubi quum in monasterium Tabennesiotarum venisset, Pachomium eorum archimandritam quaesivit, virum probatissimum, qui gratiam prophetiae habebat. Cui tamen Macarium magnum esse abscondebatur. Eum igitur cum Macarius convenisset : **B** Oro te, inquit, domine, suscipe me in monasterium tuum, ut monachus fiam. Cui Pachomius : Aetate tam proventus qui deinceps se exercere poteris ? Fratres a iuventute se exercent, et in laboribus adoleverunt, neque ferunt laborem. Tu vero hac aetate non potes sustinere tentationes exercitationis. Offenderis, exibis et maledices nobis. Neque eum suscepit. Ille autem perstitit ac ieiunus remansit septem dies. Deinde Macarius magnus. Me, inquit, suscipe, abba, et nisi ieiunavero, sicut illi, et operatus fuero, quae operantur, tum iube me eici e monasterio. Magnus igitur Pachomius fratribus persuadet ut eum suscipiant. Conventus autem illius monasterii constat mille-quadringentis viris in hodiernum usque diem. Hoc igitur monasterium Macarius magnus intravit. Brevi autem tempore post erat quadragesima. Ac Macarius magnus, quum vidisset unumquemque diversa suscepisse vivendi instituta, alium quidem vespere, alium post duos, alium post quinque dies comedere, alium etiam stare per totam noctem, interdium autem ad opus sedere : ipse, quum ramos sibi palmarum multos madefecisset, in angulo uno stetit, neque, donec quadragesima impleta esset et pascha advenisset, panem neque aquam tetigit, neque genu flexit, neque sedit, neque accubuit, neque omnino aliud quidquam gustavit, nisi cruda crambes folia, quae sumpsit die dominica, ut videretur comedere neque in aliquam de se opinionem incideret. Atque, si quando propter necessitatem suam egrediebatur, citius regradiens stetit ad opus manus suae, neque os aperuit, nec pauca locutus nec multa, sed stetit silens. Neque prorsus aliud quidquam, nisi orationem egit in corde, et ramos tractavit quos habebat in manibus. Haec autem omnes exercitatores illius monasterii quum vidissent, insurrexerunt adver-

sus praefectum suum atque : **71** Undenam, in-
quunt, nobis adduxisti hunc hominem tan-
quam sine carne degentem ad nostram con-
demnationem? Aut eum hinc eiice, aut bene
scito, nos omnes hinc hodie esse recessuros.
Quae quum Pachomius magnus a fratribus
audiisset, sciscitatus est de eo. Et quum didi-
cisset eius vitae instituta, Deum oravit, ut, quis
esset, sibi revelaretur. Revelatum est ei, Ma-
carium monachum esse. Tum dominus Pachomius
eius manumprehendit eumque foras
eduxit; atque quum in domum oratorii, ubi
est altare, eum deduxisset amplexusque es-
set: Tune, ait, es venerande senex? Tune es
Macarius, idque celasti, nec mihi manifesta-
sti? Ex multis annis cupii te videre, quum
de te audirem. Habeo tibi gratias, quod sub-
egeris filios meos, ne alte sentiant de exer-
citatione sua. Rogo te, recede in locum
tuum; nos enim satis aedificasti; atque ora
pro nobis. Deinde ab eo rogatus, petentibus
quoque omnibus fratribus, recessit.

Rursus alias hic vir impatibilis nobis narra-
vit: Omne, inquit, vitae monachicae institutum,
quod expetebam, expertus ad aliud tandem
spirituale desiderium veni. Statui enim ad
tale operum desiderium accedere. Volui, in-
quit, quinque dies solam mentem meam red-
dere a Deo individuam, neque aliud quidquam
omnino cogitare, sed ei soli adhaerere. Quod
quum apud me statuissem, cellam meam atque
extrinsecus aulam clausi, ut nulli adveni-
enti responsum darem. Ac steti incipiens a secunda,
menti meae praecipiens et dicens: Vide ne
descendas e coelis; ibi angelos habes et ar-
changelos, supernas potestates, Cherubim ac
Seraphim, Deum horum omnium effectorem.
Illic versare. Ne sub coelum descendas; ne in-
cidas in mundanas cogitationes. Sic, inquit,
quum duobus diebus ac duabus noctibus per-
severassem, ita daemone irritavi, ut flamma
ignis fieret, mihi que omnia, quae in cellula
erant, combureret, ita ut etiam storea, in qua
stabam, concremaretur, et sic me quoque to-
tum aduri existimarem. Postremum timore
affectus tertio die destiti ab hoc proposito meo
atque, quum mentem meam amplius indivul-
sam tenere non possem, descendi in contem-
plationem huius mundi, **72** ne id mihi repu-
taretur in superbiam

« Quondam quum ad hunc sanctum venis-
sem, extra cellam eius iacentem inveni vici
cuiusdam presbyterum, cuius caput ita erat
exesum morbo qui cancer dicitur, ut et ip-

sum os totum appareret in vertice. Neque eum
ad colloquium admittebat. Rogavi igitur ac:
Precor, inquam, miserere huius miseri, et sal-
tem responsum ei da. Respondit mihi: Indi-
gnus est, qui sanetur. Haec enim ei immissa
est disciplina. Sin eum vis sanari, suade ei, ut
deinceps abstineat a sacrificio. Ego: Cur, in-
quam, obsecro? Respondet: Fornicans sacrum
peregit ministerium, unde iam castigatur.
Quodsi metu desistat ab iis, quae per contem-
ptum ausus est facere, Deus eum sanabit. Hoc
ei, qui affligebatur, dixi. Qui iureiurando apud
Deum pollicitus est, se non amplius sacerdo-
tis munera esse obiturum. Tum eum suscepit
eique: Credisne, inquit, esse Deum, quem ni-
hil latet? Ille respondet: Maxime, rogo te.
Deinde: Num, inquit, potuisti illudere Deo?
Respondet: Non potui, mi domine. Magnus:
Si agnoscis, inquit, peccatum tuum ac disci-
plinam Dei, qua haec subiisti, te corrigas in
posterum. Qui confessus est peccatum, et fi-
dem dedit, se non amplius esse peccatum,
neque altari ministraturum, sed laici sortem
amplexurum. Deinde sanctus ei manus impo-
suit. Qui paucis diebus sanatus est, capillique
capitis ei creverunt, et in domum suam rever-
sus glorificavit Deum, ac gratias egit sancto.

« Rursus vidi ad eum adduci puerum a spi-
ritu maligno vexatum. Cui sanctus manum
dextram in caput imposuit et sinistram supra
cor, ac tamdiu oravit, donec fecisset eum pen-
dere in aere. Puer igitur, sicut uter inflatus, in
corpore maximopere intumuit, deinde, quum
subito exclamasset, per omnes sensus aquam
emisit; quae quum desisset, in eam, qua initio
fuerat, mensuram rediit. Eumque quum oleo
sancto unxisset et aqua benedicta perfudisset,
patri reddidit, ac vetuit, ne carnem nec vinum
attingeret quadraginta diebus. Puer quidem
ita sanato eos dimisit.

« Hunc Macarium magnum quondam vexa-
runt cogitationes vanae gloriae, quae eum e
cella eiicere tentarunt, **73** et suggererunt ei,
ut dispensationis gratia Romam pergeret, ius-
tamque causam allegarunt sanationem eorum,
qui ibi sunt, infirmorum. Valde enim in eo
adversus spiritus operabatur gratia Domini.
Longo autem tempore ab iis tentatum, quum
non obediisset, ut egrederetur, acrius agita-
runt. Prostratus igitur sanctus in limine cellae
suae pedes foras emisit, daemonibusque vanae
gloriae: Trahite, inquit, me et vellite, daemo-
nes, si potestis. Ego enim meis pedibus alias
non abibo. Sin potestis talem me deportare,

quo dicitis perveniam. Atque furavit iis : Sic, inquit, iacebo usque ad vesperam. Nisi me moveritis, vobis non obediam. Quum vero immotus mansisset, sero vesperi tandem surrexit. Sed nocte adventante rursus eum vehementius etiam insectati sunt. Quare sanctus surrexit, duorumque fere modiorum sportam arena implevit, qua humeris imposita totam solitudinem pervasit. Cui occurrit Theosebius Cosmetor Antiochenus, et : Quid, inquit, portas, abba ? Cede mihi onus, neve ipse vexeris ! Ille autem : Vexo, inquit, eum, qui me vexat. Ipse enim quum lascivus sit, mihi peregrinationes suggerit. Sic vero quum se multum permovisset, in cellam intravit contrito corpore (1). »

§ 19. Haec hucusque Historia Lausiaca, quae in codicibus Vindobonensibus legitur, sub indice : De Macario Alexandrino. Sequitur in codice membranaceo sub indice : « De Marco » (2), in codice chartaceo sub indice : « De Marco exercitatore » (3) caput quoddam, cuius maxima pars in editis Historiae Lausiacae exemplaribus de Macario Alexandrino agit. Neque ipse codex membranaceus sibi constat, qui senem, de quo narratur, modo Marcum, modo Macarium indicat. Chartaceus autem semper quidem Marcum nominat, quem tamen saepe *ὁ μακάριος μάρκος* (4) **74** appellat. Quae quum ita sint, fas erit, hoc quoque caput, quod in codicibus Vindobonensibus : « De Marco » inscribitur, apponere et, num in eo de Marco, an de Macario narretur, dispicere. Quod quidem ita praestabimus, ut textum codicis membranacei latine redditum apponamus, variantes autem nominis senis illius lectiones, quae in codice chartaceo habentur, sub textu annotemus. Ita enim codicis membranacei Historia Lausiaca narrare pergit : « De eodem sancto Marco magno exercitatore (5) hic admirabilis Macarius hoc incredibile nobis narravit : Quum sacro, inquit, munere fungerer, tempore distributionis mysteriorum

A Christi ego observavi, Marco exercitatori nunquam me dedisse oblationem, sed angelus ei dabat de altari. Ego vero solum splendorem manus vidi eius, qui ei oblationem dabat. Hic vero Marcus quum iunior esset (6), vetus et novum testamentum memoriter didicit, fuitque insigniter mitis atque castus, si quis alius.

« Quodam die quum otium mihi esset, ad eum in extrema eius senectute perrexi. Quem quum ego, utpote qui rudis essem, supra hominem esse existimarem, ut etiam fuit, ostio cellae ipsius adsedi et, quid loqueretur vel ageret, auscultavi. Solus igitur intus quum iam centum fere annos haberet dentesque amisisset, secum et cum diabolo pugnavit ac : Quid tandem, inquit, vis, male senex ? En vinum bibisti et oleum tetigisti. Quid vis amplius tibi faciam, vorax in canitie, serviens ventri ? Ita se ipse contumeliis castigavit. Diabolo autem : Recede, inquit, a me, diabole. Consequisti mecum in pigritia. Infirmiorem corporis mihi inflixisti. Vinum et oleum me percipere fecisti. Voluptarium me reddidisti. Qui tibi insuper debeo ? Nihil invenis in me, quod deripere velis. Recede ergo a me, inimice hominum. Ac veluti latro **75** sibi ipse : Agedum, inquit, nugator, in canitie vorator et in heluatione senex ! Quamdiu etiam tecum ero ?

C « Paphnutius quoque Christi servus et praeclari huius viri discipulus haec nobis narravit : Quodam, inquit, die, quum Macarius domi in aula sederet (7) et animum Deo intentum haberet, hyaena catulum caecum suum attulit, et ostio aulae capite pulsato ingressa est, illo etiam sedente. Cuius ante pedes eum proiecit. Sanctus igitur Macarius quum catulum accepisset (8) eiusque in oculos spūisset, oravit, et statim catulus vidit. Quem quum lactasset, hyaena abiit. Die autem sequenti pellem magnae ovis sancto Marco attulit (9), quam quidem pellem is sancto Athanasio episcopo reliquit; beata autem Melania mihi

(1) Textus graecus legitur infra in harum Quaestionum Appendice priore sub II.

(2) Graece : Περὶ Μάρκου. Cf. harum Quaestionum Appendicem priorem sub II c. nota.

(3) Graece Περὶ τοῦ Μάρκου τοῦ ἀσκήτου. Cf. infra Appendicem I. I.

(4) Litera prima nominis proprii in codicibus Vindobb. minuscula esse solet, unde nomen proprium Μακάριος ab adiectivo μάκαριος in iis scriptura non differt.

(5) Περὶ τοῦ ἀγίου τούτου Μάρκου τοῦ μεγάλου ἀσκήτου. ..Cod. chartac. rectius : Περὶ Μάρκου τοῦ

μὲν ἀσκήτου...

(6) Οὗτος δὲ ὁ μάρκος νεώτερος ὢν... Cod. chartac. : Οὗτος δὲ ὁ μακάριος μάρκον νεώτερος ὢν... Ubi μάρκον positum esse pro μάρκος, neque pro μάρκου, ut quispiam fortasse crediderit, e codicis scriptura intelligitur.

(7) ... καθεζομένου τοῦ μακαρίου οἴκου. Cod. chart. : ... καθεζομένου τοῦ μακαρίου καὶ ἀθανάτου Μάρκου.

(8) Τοῦτον τὸν σκύμον λαβὼν ὁ ἅγιος Μακάριος. Cod. chart. : Τ. τ. σκ. λ. ὁ ἅγιος μάρκος.

(9) Ἦνεγκε τῷ ἁγίῳ Μάρκῳ uterque codex.

dixit, se a sancto Athanasio illam pellem, quae munus hyaenae appellabatur, accepisse. Id autem Dominus fecit, ut gloriosum redderet servum suum, sicut etiam in Elia et in Daniele fecit.

« Dicebatur hic sanctus, ex quo baptizatus esset, humi non spuisse per sexaginta annos. Annos enim quadraginta natus baptizatus est (1). Statura autem illa aetate satis minuta ac rara fuit; pilos in solo labro habuit, atque in suprema parte menti habuit paucos. Nam propter nimios exercitationis labores ne pili quidem menti eius enati sunt.

« Hunc sanctum die quodam conveni valde anxius animo et : Abba, inquam, Marce (2), quid faciam; nam affligunt me cogitationes insusurrantes mihi : Nihil facis; recede hinc. Sanctissimus Marcus mihi respondit (3) : Dic tu, inquit, cogitationibus tuis : Propter Christum parietes 76 custodio. Haec quidem e multis magnisque signis ac certaminibus inclyti et virtute ornatu Marci (4) indicavi. »

Cum duobus codicibus Vindobonensibus de hoc loco componendus est tertius quidam codex bibliothecae Caesareae Vindobonensis (5), in quo capitibus asceticis cuiusdam Marci inscriptis : Τοῦ ἀββᾶ μαρκου περι τοῦ πνευματικοῦ νόμου (6) prologus praemittitur (7) e capite Historiae Lausiacaе, quod attulimus, compilatus. Qui incipit verbis : Οὗτος ὁ ἀθάνατος καὶ μακάριος μαρκος νεώτερος ὢν παλαιὰν καὶ καλὴν γραφὴν ἀπεστήθισεν.... Tum sequitur : Περὶ τοῦτου ἐφη ὁ μὲν μακάριος ὁ Ἀλεξάνδρινος πρεσβύτερος ὢν, ὅτι μαρκῶν τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα ἐγὼ προσφορὰν... Qua narratione de oblatione, quam Marco seni angelus dederit, finita, alteram legis de catulo ac pelle hyaenae, quae incipit verbis : Οὕτως ὁ μέγας καὶ ἀθάνατος μαρκος ποτὲ καθεζομένου ἐν τῇ αὐλῇ τῆς κέλλης αὐτοῦ καὶ τῷ θεῷ προσομιλοῦντος ὕαινα τὸν ἑαυτῆς σκύμνον τυφλὸν ὄντα ἤνεγκε καὶ ῥίπτει αὐτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου, ὃν καὶ ἐθεράπευσεν ὁ ἅγιος τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ κώδιον προβάτου μεγάλου ἁγίου ἤνεγκε, ὅπερ ὁ ἅγιος μαρκος καταλέλοιπε τῷ ἁγίῳ μακαρίῳ. Qua quidem narratione prologus iste terminatur (8). Mar-

cus pellem, ab hyaena sibi oblatam, hoc prologo teste, S. Macario reliquit, a quo eam S. Melania accepit (9).

Ergo in codice, e quo prologus compilabatur, res illae non minus de Marco narratae esse videntur.

Quid autem, si in codicibus Vindobonensibus in illo capite erratum sit? Quid, si index ille : « De Marco » margini adscriptus reapse ad solam prodigiosam Macarii Alexandrini de Marco, cui oblationem angelus dederit, narrationem pertinet, ac librarii ipso hoc indice, ut aut nomen μακάριος in μαρκος mutarent, aut voci μακάριος alteram μαρκος adderent, adducti sunt!

77 Quod quidem cum per se non abhorreat a verisimilitudine, textu editionum versionumque Historiae Lausiacaе comprobari videtur. In textu enim Meursii, Cotelerii (10), Fronto-Ducaei, atque in versione Herveti, narratis iis, quibus in codicibus Vindobonensibus historia Macarii Alexandrini finitur, primum narratio Paphnutii de catulo ac pelle ab hyaena Macario Alexandrino oblati, tum cetera, quae in codicibus usque ad finem capituli habentur, subiunguntur. Deinde post verba : « Haec quidem e multis et magnis signis ac certaminibus inclyti ac virtute praediti Macarii significavi » eiusdem Macarii de Marco, cui oblationem angelus dederit, narratio legitur; ac tum demum sub indica : « De Marco » hunc senem sacras scripturas edidicisse, probum et castum fuisse et cetera, quae de Marci secum et cum diabolo certaminibus attulimus, usque ad verba : « Quamdiu etiam tecum ero » sequuntur.

Ergo in editionibus graecis Historiae Lausiacaе et in versione Herveti maxima pars capituli, quod in codicibus : « De Marco » inscriptum est, ad Macarium Alexandrinum refertur; reliqua vero, quae de Marco agunt, novo capite comprehenduntur.

Aliter vero se habet in Paradiso atque in versione Historiae Lausiacaе antiqua. In quibus narrationes capituli illius eodem pro-

(1) Τεσσαρακονταετής γὰρ ἔθαπτισθη. Cod. chart. : T. γ. ἔθαπτισθη ὁ γνήσιος τοῦ Χριστοῦ δούλος μαρκος.

(2) Ἀββᾶ Μάρκε uterque codex.

(3) Ἀποκρίνεται μοι ὁ ἀγιώτατος μαρκος uterque codex.

(4) . . . τοῦ αἰδίου καὶ ἐναρέτου μαρκου. . . uterque codex.

(5) Cod. ms. theol. graec. Nr. 274, olim 238

chart.

(6) Excusa sunt in Magn. Bibl. VV. PP. Paris. T. XI p. 888.

(7) In codicis fol. 247, 2.

(8) Cf. harum Quaestionum Appendicem priorem, sub IV.

(9) Cf. supra p. 16 not. 2.

(10) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 162.

sus ordine sequuntur atque in codicibus Vindobonensibus. Neque vero Paradisus sibi constat, qui pariter atque codex membranaeus Vindobonensis nomen senis modo Marcum, modo Macarium indicat. Nam quum primum de *Marco* narrasset, postea scribit: « Ad hunc [Marcum] cum venissem diceremque: Abba *Macari*. . . », tum in fine capituli: « Haec pauca de multis ex factis sancti *Macarii* vel dictis significavi. » Contra in versione Historiae Lausiacaе antiqua totum caput ad *Macarium* refertur, qui Palladio ante cellam pius sedente et auscultante secum et cum diabolo ista confabulatus sit, et cui plane omnia, quae capite illo habentur, convenient. Neque in ea Marci mentio fit, nisi ut, quae Macarius de eo retulerit, narrentur; quibus adiungitur, Marcum, quum iuuenis esset, s. scripturas edidicisse, et insigniter mansuetum et castum fuisse.

78 Quid igitur? Num statuemus, facta Marci mentione librarios inductos esse, ut, quae Macario convenient, Marco tribuerint, an, quod in iis, quae antecedunt, de Macario narratum est, Macario tribuisse, quae ad Marcum spectant?

Haec quaestio primo quidem aspectu satis perplexa esse videtur; sed, si accurate distinxerimus, facile solvetur. Rufini enim Continuatione Historiae Ecclesiasticae Eusebii, quae multo ante Historiam Lausiacam scripta est, edocemur, catulo hyaenae oculos a Macario Alexandrino restitutos esse. Nam legis: « Idem ipse Macarius leaenae speluncam habuit cellulae [suae] vicinam. Et quadam die catulos suos caecos ad eum bellua producit et ante pedes eius ponit. At ille quum intellexisset, pro caecitate oculorum bestiam supplicare, rogavit Dominum, ut eis redderet visum. Quo recepto matrem sequentes redeunt ad speluncam. Et paulo post ipsa cum catulis suis regrediens pelles ovium lanatas plurimas velut munus pro suscepta gratia ad senem defert morsu oris evectas, et ante fores eius depositis abscedit (1). » Dubium sane esse vix potest, quin eandem hanc sanationem catulorum leaenae supra Palladius significet. Quod si constat, dubitari amplius nequit, quin cetera quoque, quae capite isto Palladii narrationem de catulo hyaenae ad finem usque

sequuntur, ad Macarium Alexandrinum spectent: eum, ex quo baptizatus sit, sexaginta annos non humi spuisse, annos quadraginta natum baptizatum esse, statura brevi fuisse et cetera, quae usque ad finem capituli leguntur. Nam ordo totius huius orationis postulat, ut haec de eodem sene intelligantur, a quo oculi catulo hyaenae restituti sunt. Illa vero si de Macario intelligenda sunt, senem quoque centum annorum, qui se et diabolum tam acerbe increpavit, Macarium fuisse facile statuet. Nam quadraginta anni, quos Macarius ante baptismum vixit, et sexaginta, quos vixit accepto baptismo, si computantur, centum annos efficiunt.

79 Itaque in sola antiqua versione rectam inveniri nominum scripturam intelligis, cunctaque, quae capite illo codicum Vindobonensium: « De Marco » inscripto habentur, ad Macarium Alexandrinum spectare, neque omnino Marcum in capite nominari, nisi ut id, quod de eo Macarius dixerit, narretur, cui quidem narrationi Palladius, Marcum, quum iuuenis esset, s. scripturas edidicisse, ac sanitate et castitate insignem fuisse, addiderit.

Nec non, ut illud caput ita interpretemur, etiam nexus narrationis Palladii de Macario suadere videtur. Nam Palladium, qui, quamdiu Macarius Aegyptius vixerit, memorat, pariter, quot annos Macarius Alexandrinus attigerit, indicasse consentaneum est. Accedit, quod narratio Palladii de Macario Alexandrino, si illud caput ad Marcum refertur, iusto fine prorsus caret; contra, si ad Macarium pertinet, ambae de Macariis Palladii narrationes praeclare invicem sibi respondent.

Tertium denique et firmissimum argumentum repetimus a Sozomeno, qui senem, de quo isto capite narratur, Macarium esse aperte docet. Sozomenus enim: « Alter [Macarius Alexandrinus] vero », inquit, « serius quidem presbyter factus est. Sed omnibus fere arctioris disciplinae exercitationibus est perfunctus, quarum alias ipse excogitaverat, quasdam ab aliis acceptas tanto studio excoluerat, ut *ex nimia cutis ariditate pili barbae ei non succreverint* (2). » Ubi Sozomenum Historiam Lausiacam e capite isto compilasse manifestum est. Quodsi autem ea, quae de barba senis in capite Lausiacaе leguntur, ad

(1) Ruf. Hist. Eccl. lib. 11 cap. 4 ed. Basil. l. p. 243, Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 272, Migne Patrol. T. XXI p. 512.

(2) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. Valesius p. 316.

Macarium spectant, quis, quin cetera quoque, A solum tres integros annos, sed etiam tres fere annos indicare posse (3). Etiam si vero hoc statuamus, certe tamen ante annum 400 Palladius ex Cellulis non decessit.

Itaque perspicuum est, in codicibus Vindobonensibus pro Μακάριος falso scriptum esse Μάρκος. Qui quidem error cum ex adfinitate verborum tum ex indice: « De Marco » natus est, quem cum librarius aut lector, facta Marci mentione longum caput de Macariis finitum esse ratus, in margine adscripsisset, corruptela postmodum in textum facillime irrepsit.

80 Quam quidem corruptelam, quod in membranaceo codice modo Μακάριος modo Μάρκος legitur, antiquam esse, sed paulatim B tantum genuinam vocem: Μακάριος textu expulisse, ut est in codice chartaceo, credideris. Auctoritati autem codicum Vindobonensium Lausiaca illo errore vix quidquam derogatur, quorum virtus in eo potissimum cernitur, quod res iusto ordine integras narrant, quod in editionibus graecis et in Herveti versione, ut saepissime, ita hic quoque, desideratur.

Sed haec, quae Palladius de Macario Alexandrino retulit, nunc quidem haecenus. Reliquum est, ut ad ea illustranda pauca moneamus.

§. 20. Ac primum quidem eo, quod Palladius narrat, se novem annos in Celliis seu C Cellulis vixisse, difficultas quaedam chronologica nascitur. Palladius enim, qui se anno 388 Alexandriam venisse ipse testatur, etiam tradit, se, antequam in Cellulas abiret, tres annos circum Alexandriam (1), et annum integrum in monte Nitriae (2) habitasse. Quare, si anni computantur, ante annum 401 Cellulas non reliquisse videtur. Fateor quidem, verba: 'Επι τῶν τριῶν, quibus habitationis suae circum Alexandriam tempus significat, non

Atque cum hac temporum descriptione optime conveniunt Palladii verba, ipsum tredecim annos monachum fuisse, antequam episcopus fieret (4). E Cellulis enim afflictiae valetudinis causa, ut ipse narrat, Alexandriam, deinde medicorum consilio Hierosolyma petiit, unde quum in Bithyniam venisset, episcopus ordinatus est (5). Quapropter eum anno post adventum suum tertio decimo Aegyptum reliquisse, et anno 401 episcopum B factum esse consentaneum videtur. Praeterea anno 400 Palladium Alexandriae fuisse, iis quoque, quae de morte Evagrii ipse retulit, probabile fit (6).

Sed quominus id statuamus, prohiberi videtur loco dialogi de S. Chrysostomi vita, quem, testibus Georgio Alexandrino et Photio (7), Palladius episcopus scripsit. In hoc enim dialogo legitur, synodo Constantinopolitanae indictione XIII habitae interfuisse Palladium episcopum Helenopolis (8), quae est urbs Bithyniae. Viri igitur docti, imprimis Baronius (9) et Tillemontius (10), non dubitarunt, hunc Helenopolis episcopum eundem facere cum scriptore Historiae Lausiaca. Quoniam vero indictio XIII ab VIII Calend. Octobris i. e. XXIV Septembris (11) anni 399 incepit (12), Tillemontius, Montefalconius, Neander synodum mense Maio anni 400 habitam esse statuerunt (13). Scriptor vero vitae S. Chrysostomi, quae in AA. SS. Boll. invenitur, mense Martio aut Aprili anni 399 eam fuisse arbitratus est ob difficultates, quae synodum anno 400 habitam esse non admittunt (14).

(1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 8 Opp. Meurs. l. I. p. 360.

(2) Ibid. p. 361.

(3) Matthiae Ausf. Griech. Grammatik ed. II T. II § 536.

(4) Hist. Laus. ed. Meurs. prolog. Opp. Meurs. l. I. p. 340.

(5) Ibid. cap. 44 Opp. Meurs. l. I. p. 472.

(6) Ibid. cap. 38 Opp. Meurs. l. I. p. 550 sqq.; Tillemont Mémoires T. X p. 368 sqq., p. 796 Not. 7.

(7) Georg. Alexandrinus in Vita S. Jo. Chrysostomi. Photius in Bibl. ex rec. Bekker. Berol. 1824 p. 78, b. Cf. S. Jo. Chrysost. Opp. ed. Montfaucon T. XIII Praef. p. xi sq.

(8) Pallad. Dial. de vita S. Jo. Chrysostomi cap. 13. 14. S. Jo. Chrysost. Opp. ed. Montfau-

con T. XIII p. 50 sq., Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 298. 300.

D (9) Baron. Annal. a. 398. 400. 403. 404. 405. 406.

(10) Tillemont Mémoires T. XI p. 500 sqq.

(11) Ideler Lehrb. d. Chronologie Berlin 1831 p. 412; Du Cange Glossar. s. v. indictio.

(12) AA. SS. Boll. Sept. T. IV p. 545, b. Tillemont Mémoires T. XI p. 158. 382.

(13) Tillemont l. I. p. 581 sqq. Not. 59. Montfaucon in Vita S. Jo. Chrysostomi, S. Jo. Chrysost. Opp. ed. Montfaucon T. XIII p. 137 sqq. Neander, Der h. Joh. Chrysostomus u. die Kirche in dessen Zeitalter Berlin 1822 T. II p. 77 sqq.

(14) AA. SS. Boll. Sept. T. IV p. 543 sqq. Cf. Cave et Oudin. s. v. Chrysostomus. Bollandus Jan. T. I p. 1097 synodum Constantinopolitanam anno.

82 Atque Baronius, Tillemontius, ceteri, ut Palladium Lausiaca scriptorem eundem facerent cum illo Helenopolis episcopo, praecipue locis quibusdam Historiae Lausiaca inducti sunt, quos genuinos esse vix certo constat. E quorum numero est locus Paradisi, quo, postquam prophetia Joannis in Lyco, Palladium episcopum fore, narrata est, haec leguntur: « In quo [episcopatu] tempestatis illius, quae sub sancto Joanne commota est, interfui malis » (1). Idem habetur quidem etiam in graeco Meursii textu (2); sed Hervetus haec profert: « Dignus habitus sum ordinatione, quae meas vires superat, in eum casum incidens, quem Joannes [in Lyco] praedixerat » (3). » Quae quidem lectio, quum toto capite de Joanne in Lyco narretur, probabilior videtur. (Quomodo codices Vindobonenses locum exhibeant, non examinavi.) Rursus et Baronius et Tillemontius tradunt (4), scriptorem Historiae Lausiaca Romae ob causam S. Joannis [Chrysostomi] morantem a Piniano Melaniae iunioris marito exceptum esse. Quod quidem in editione Meursii (5) et in Paradiso (6) legitur, sed deest in codicibus Vindobonensibus (7) et in antiqua versione. Denique Tillemontius Historiam Lausiacam in codicibus *Palladio Helenopolis episcopo* tribui docet (8), quod non omnino verum est; nam codices Vindobonenses eam *Palladio episcopo* inscribunt (9).

83 Fateor ea, quae Palladio Helenopolis

401 habitam esse putavit, quod quidem neque cum verbis dialogi (l. l.), quo tum tumultum propter Gainam barbarum fuisse traditur, neque cum tota ejus temporis chronologia convenit.

(1) Parad. cap. 22, VV. PP. Rosw. p. 966. Cf. Baronii Annal. a. 388; Tillemont Mémoires T. XI p. 516.

(2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44 Opp. Meurs. D l. l. p. 472.

(3) Ibid. p. 471, VV. PP. Rosw. lib. VIII c. 43 p. 740, 2.

(4) Baron. Annal. a. 388; Tillemont Mémoires T. XI p. 515.

(5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 123 Opp. Meurs. l. l. p. 604.

(6) Cap. 49, VV. PP. Rosw. p. 980, 1.

(7) Cf. *Palladii Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem a nobis breviter delineatam*, infra huic nostrae editioni Historiae Lausiaca praepositam.

(8) Tillemont Mémoires l. l. p. 500.

(9) Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς γραφείσης Λαύσῳ

A episcopo inde a tempore, quo S. Chrysostomus in exilium missus est, i. e. ab anno 404 accidisse dialogus tradit, in Lausiaca scriptorem optime cadere. Ille enim propter causam S. Chrysostomi Romam petiit, unde redux factus in urbem Syenen in Aegypto prope Blemmyes sitam in exilium abiit multosque diu perpessus est labores (10). Atque Palladius Lausiaca scriptor se Romae et Syenae fuisse ipse testatur (11). Accedit, quod Lausiaca scriptori Joannes in Lyco praedixit, ipsum, si episcopus factus esset, multos labores calamitatesque perpessurum esse (12). Denique illud, quod Palladius Lausiaca scriptor narrat, se, postquam episcopus factus per undecim menses in cella tenebrosa latuerit, recordatum esse verbi beati Joannis in Lyco (13), optime de exilii tempore, quo Palladius, Helenopolis episcopus, in Aegyptum abductus est, dici potest.

At alia, quae de Palladio Helenopolis episcopo in dialogo leguntur, eum scilicet synodo isti Constantinopolitanae interfuisse, in Lausiaca scriptorem cadere nequeunt. Primum enim descriptio temporum, qua hic in Historia Lausiaca ipse utitur, aperte repugnat. Deinde Palladius Lausiaca scriptor, quum Alexandria proficisceretur, hydropisi laborabat (14), ita ut eum vix reducem, postquam recens episcopus ordinatus est, ad causam Antonini Ephesi episcopi disceptandam, id quod dialogus tradit, a synodo electum esse,

κραιπνοῖσι παρὰ Παλλαδίου ἐπισκόπου κατὰ βίον διαφόρων ἀσκητικῶν καὶ δειῶν κτηρῶν. Cf. *Palladii Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem a nobis breviter delineatam* infra l. l.

(10) Pallad. Dial. de vita S. Jo. Chrysost. c. 3. 4. 20. S. Jo. Chrysost. Opp. ed. Montfauc. T. XIII p. 11 sqq., 77 sq., Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 267 sqq. 320. 321.

(11) Hist. Laus. Prolog. Opp. Meurs. l. l. p. 339.

(12) Ibid. cap. 44 p. 471.

(13) Ibid. l. l.

(14) Palladius tribus annis postquam Joannem in Lyco invisit, i. e. exeunte anno 397 (cf. supra p. 21), splene et stomacho laborare coepit. Qui morbus deinde in hydropisim vertit, unde a fratribus Alexandriam missus medicorum consilio aeris subtilioris gratia exeunte anno 400, ut patebit, aut ineunte 401 Hierosolyma et in Bithyniam venit. Hist. Laus. l. l.

aut instante aestate tam longum iter Ephesum suscepisse (1), parum verisimile sit. **84** Difficultates autem expediendi haec restat via. Socrates refert (2), Palladium episcopum Helenopoli Aspunam translatum esse. Quid, si id ad Palladium episcopum dialogi scriptorem pertineat, ac paullo post synodum Ephesinam anno 401 habitam factum sit, Palladius vero Lausiaca scriptor hoc ipso anno in eius locum sit suffectus?

Atque rem ita se habere dialogus ille quodammodo ostendit. Cuius scriptor Photio et Georgio Alexandrino testibus est *Palladius episcopus* (3), in codicibus *Palladius episcopus Helenopolitanus, ab aliis etiam episcopus Asponensis dictus* (4). Is igitur in dialogo se Romam primum venisse (5) ait aliquanto post Palladium Helenopolitanum episcopum, quem sub Innocentio Papa ibi fuisse ob causam S. Chrysostomi (6), et eo tempore, quo dialogus instituitur, apud Blemmyes in Aegypto detineri (7) scribit. Porro scriptor dialogi a Theodoro diacono, quocum illum sermonem conseruit, saepe per canos suos, ut verum dicat, senex obsecratur (8), quod sine dubio in Palladium Lausiaca scriptorem, qui tum vix annos quadraginta natus erat, cadere non potest. Unde inter duos illius temporis Palladios Helenopolis episcopos distinguendum esse probabile est (9). Quod si constat, difficultatem illa, quae testimonio Socra-

tis nititur, coniectura optime solvi vides. **85** Quomodocumque vero res se habet, ex iis, quae disputavimus, hoc liquet, iustam causam non esse, cur cum Tillemontio (10) chronologia, quae in Historia Lausiaca legitur, relicta statuamus, Palladium Lausiaca scriptorem anno 399 Alexandria profectum esse, ineunte anno 400 episcopum esse ordinatum, et in Nitriam anno 390 venisse. Immo haec potius tenenda est chronologia, Palladium secundo Theodosii Magni consulatu, qui incepit a Calendis Januariis anni 388 (11), Alexandriam appulisse, anno 391 in Nitriam, ac subsequente in Cellulas venisse, annoque 401 episcopum in Bithynia ordinatum esse, unde etiam Historiam Lausiacam, ut supra (12) iam docuimus, anno 421 scriptam esse e verbis Palladii conficitur.

§ 21. Quod si est exploratum, Macarium Alexandrinum saltem usque ad annum 395 superstitem fuisse apparet. Nam tres annos cum Palladio in Cellulis vixit in quiete degens (13). Atque quin tres primi anni, quos Palladius in Cellulis transigebat, significantur, non facile dubitabis. Nec te Hierosolymitanum iter, quod Palladius circa annum 394 instituit (14), quominus tres primos annos fuisse dicas, impedit. Palladius enim, qui novem annos, quanquam saepissime interea peregrinatus **86** est, in Cellulis transegisse se nar-

(1) Pallad. Dial. cap. 13. 11. S. Chrysost. Opp. l. 1. p. 429 sqq., Galland. Bibl. PP. l. 1. p. 298, 299, 500.

(2) Socr. Hist. Eccl. lib. VII cap. 36 ed. L. p. 381.

(3) Cf. supra p. 81.

(4) Emeric. Bigot. de Palladio episcopo Helenopolitano Praef. in Bibl. Galland. l. 1. Proleg. p. XXV.

(5) Cap. 1, S. Chrysost. Opp. l. 1. p. 3, Galland. Bibl. PP. l. 1. p. 264.

(6) Cap. 3, S. Chrysost. Opp. l. 1. p. 11, Galland. Bibl. PP. l. 1. p. 267.

(7) Cap. 20, S. Chrysost. Opp. l. 1. p. 77, Galland. Bibl. PP. l. 1. p. 320.

(8) Cap. 4, S. Chrysost. Opp. l. 1. p. 16, Galland. Bibl. PP. l. 1. p. 270, 271, et passim per dialogum.

(9) Id Gregorius Alexandrinus et Photius sensisse videntur, qui scriptorem dialogi simpliciter *Palladium episcopum* dicunt. Ac Photius Palladium episcopum Helenopolitanum antea (Bibl. ex rec. Bekkeri p. 18, b laudaverat. Palladium episcopum cum tribus aliis episcopis S. Chrysostomo pulso Romam venisse Innocentius Papa clero Constantinopolitanae ecclesiae scripsit. S. Chrysost. Opp. ed. Montfaucon T. III p. 524, Eundem propter se

et propter ecclesiam aeorum affei ipse S. Chrysostomus tradit in ep. 148 l. 1. p. 686. Eidem Palladio S. Chrysostomus (annis 404—407) epistolam scripsit, in cuius fine petit, ut ipsam Palladius de valetudine sua certiore faciat. Ep. 113 l. 1. p. 656. Quae quidem in aegrotantem Historiae Lausiaca scriptorem optime cadunt. Plurima, quae viri docti de Palladio disputarunt, legis Opp. Meurs. T. VIII p. 650 sqq. Cf. Emeric. Bigot. l. 1.

(10) Tillemont Mémoires T. XI de Palladio D p. 500—533 et passim.

(11) Teste Cassiodoro iade ab a. u. 601 consulatus a Calendis Januariis incepit. Cassiod. Chron. Opp. Cassiod. ed. 1656 p. 481, ed. Gareti p. 384, Migne Patrol. T. LXIX p. 1223. Cf. Ideler Lehrb. d. Chronologie p. 328. El. Handbuch der mathematischen u. technischen Chronologie Berlin 1825 T. II p. 149. De anno 388 cf. supra p. 58 not. 3.

(12) P. 24. Plurimi eam falso, ut iam patet, anno 420 aut 419 scriptam esse statuerunt; annum 421 indicarunt Cave et Oudin. s. v. *Palladius*, et Reuber in libro: Allg. Encyklop. v. Ersch u. Gruber s. v. *Palladius*.

(13) Cf. supra p. 66.

(14) Cf. supra p. 21. 22.

rat, etiam tres se annos cum Macario vixisse A dicere potuit, etsi illo tempore breve iter instituerit. Macarium in quiete sedisse vix aliud quidquam significat, nisi eum munere sacerdotii in usum fratrum propter senectutem tum non amplius functum esse (1). Tillemontius e verbis Palladii conclusit, tribus illis annis elapsis Macarium obiisse (2), unde mors eius in annum 395 caderet, et quidem testante Martyrologio in IV ante Non. Januarias, Graecis Menaeis testibus in XIV ante Calend. Februarias (3). Sed num e verbis Palladii illud recte colligi possit, in dubium iure vocatur. Macarium enim post illos tres annos statim animam efflasse Palladius non dicit, sed hoc solum : Macarium Aegyptium anno ante adventum ipsius in solitudinem mortuum esse; cum Macario autem Alexandrino, Cellularum presbytero, se tres annos vixisse. Quid, si Macarius Alexandrinus, qui Palladio teste (4) in Nitria et in interiore vasta solitudine cellas habuit, post illos tres annos in aliam cellam abiit? Quid si congressui fratrum omnino se subduxit? Fateor, Tillemontii sententiam verisimilem quidem esse, sed certam eam nequaquam dixerim.

Sin, Tillemontii opinionem secuti, statuimus, Macarium Alexandrinum mense Januario anni C 395 vita decessisse, eundem ante annum 295 natum, et ante annum 335 baptizatum esse, statuamus necesse est. Nam Palladio auctore annos quadraginta natus baptismum suscepit, ex quo saltem sexaginta annos vixit (5). Macarii illo ad Tabennesiotas itinere edocemur, eum ante annum 348, quo Pachomius diem supremum obiit (6), 87 magna vitae monachicae laude floruisse; etenim Pachomius ei : « Multis », inquit, « abhinc annis cupii te videre, quum

de te audirem » (7). Quare post annum 335 baptizatum esse eum aegre credideris.

Fabricius (8), Caveus (9), Oudinus (10), de Nessel (11), Pritius (12) nescio quibus fulti rationibus tradunt, Macarium Alexandrinum anno 404 e vita decessisse. Sed vix dubium est, quin in eum errorem ideo inducti sint, quod in textu graeco Meursii (13), in versione Herveti (14) atque in Paradiso (15) legitur, Macarium Alexandrinum Macario Aegyptio iuniorem fuisse. Id vero si fuisset, eum post annum 300 natum, post annum 340 baptizatum esse, et ante annum 348 tantam virtutis famam multis abhinc annis habuisse necesse esset, quod a verisimilitudine plane abhorret. Illud vero, Macarium Alexandrinum Aegyptio iuniorem fuisse, neque in codicibus Vindobonensibus, neque in antiqua versione habetur. Tillemontius Macarium Alexandrinum aetate fuisse minorem ideo putavit, quod scriptores eum semper post Macarium Aegyptium commemoraverint (16). Rem Sozomenus explicat, qui, postquam de Macario Aegyptio disputavit : « Macarius », inquit, « Alexandrinus serius quidem presbyter factus est » (17). Atque etiam verisimile est, Macarium SS Alexandrinum post Macarium Aegyptium monachum factum esse. Macarium vero Alexandrinum Aegyptio natu minorem fuisse, iam apud Makrizium legis (18). Nec, unde error in illa Historiae Lausiaca exemplaria irrepserit, certo dixeris. Quia autem Sozomenus ea, quae de Macariis habet, e Palladii Historia Lausiaca compilasse manifesto patet, additamentum, Macarium Alexandrinum serius presbyterum esse factum, iam Sozomeni tempore in Lausiaca exstitisse probabile est.

§ 22. Sed ad narrationes ipsas de Macario

(1) Simili modo Ephraem τὸν ἡσυχὸν δεῖ δεῖξασθαι βίον dicitur. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 101 Opp. Meurs. I. I. p. 572.

(2) Tillemont Mémoires ed. Bruxelles T. VIII P. III p. 1078.

(3) Cf. infra Caput VIII.

(4) Supra p. 69.

(5) Cf. supra § 19 p. 75 sqq.

(6) AA. SS. Boll. Mai T. III p. 290 sqq., cf. Tillemont Mémoires ed. Brux. T. VII P. III p. 1233.

(7) Cf. supra p. 71.

(8) Bibl. Graec. ed. Harless. T. VIII Hamburg. 1802, 4°, p. 365 s. v. *Macarius iunior Alexandrinus*.

(9) Scriptt. eccles. Hist. lit. s. v. *Macarius junior*.

(10) Comment. de Scriptt. eccles. s. v. *Macarii tres monachi*.

(11) Supplem. Comment. Lambec. Vindob. 1690 T. II in indice alphabetico s. v. *Macarius junior*.

D (12) S. Macarii Aegyptii Opusc. et Apophthegm. Lips. 1699 Praef. § VII.

(13) Cap. 20 Opp. Meurs. I. I. p. 389.

(14) Ibid., et VV. PP. Rosw. lib. VIII cap. 19 p. 719, 2.

(15) VV. PP. Rosw. cap. 6 p. 930, 1.

(16) « Celui d'Alexandrie a été apparemment postérieur à celui d'Egypte aussi bien pour l'entrée dans la solitude que pour la naissance, puisqu'on le met toujours après l'autre. » Mémoires T. VIII P. III p. 1043.

(17) Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. I. p. 516.

(18) Macrizi Geschichte der Copten v. Ferd. Wüstenfeld Götting. 1845 p. 110. 111.

Alexandrino e Historia Lausiaca prolata veniamus. Quarum nulla apud alium scriptorem invenitur praeter solam de magorum monumento a Macario Alexandrino viso, quae in libro secundo (1) fere hoc modo habetur: Macarium prae ceteris senibus amatorem eremi fuisse, et inaccessa perscrutum esse deserta. Aliquando eum invenisse locum in remotissimis eremi partibus positum omnibusque bonis repletum. Ubi duos habitasse fratres, qui propter multitudinem daemonum ibi degentium, ne alios eo monachos deduceret, eum admonuerint. Regressus autem quum opportunitatem loci fratribus indicasset, multorum animos inflammatos esse, sed ceteros dixisse: « Locus iste si vere, ut iactatur, a Janne et Mambre consitus est, non aliud de eo credendum est, nisi quod diaboli opere ad deceptionem nostram praeparatus sit. Si enim vere, ut perhibent, deliciosus est et abundans, quid sperabimus in futuro saeculo, si hic deliciis fruimur? » Quibus verbis tandem ferventes juvenum animos repressos esse. Rem scriptor libri secundi fama acceperat; nam scripsit: « *Ferebant* eum amatorem fuisse . . . » tum: « Ubi etiam duos fratres invenisse *ferebatur*. » Fortasse etiam fama de duobus monachis, quos Macarius Aegyptius in remotissimis solitudinis partibus nudos 89 invenit (2), in indolem J'ri secundi narrationis vim aliquam exercuit.

Ad ordinem deinde, quo narrationes in editis exemplaribus se excipiunt, quod attinet, Paradisus et versio antiqua res eodem ordine, quo codices Vindobonenses, narrant; altera in hoc solo discrepat, quod illud, Macarium sibi proposuisse, ut quinque diebus in solo Deo mentem defigeret, omisit. Magis autem a codicibus differunt graecae editiones et interpretatio Herveti. In quibus ab initio capituli quatuor narrationes, quae in codicibus desunt, inveniuntur, atque cellarum Macarii enumeratio virginisque Thessalonica oriundae sanatio post historiam infelicis sacerdotis, qui fornicans sacra obierat, leguntur.

Ad res denique quod spectat, causa, cur Macarius sex menses nudus in palude Scetis

sederit, in Herveti et in antiqua versione non culicis elisio, sed spiritus fornicationis indicatur. In quibus haec legis: « Ei aliquando molestiam exhibuit spiritus fornicationis, et tunc condemnavit seipsum sedere nudum sex menses in palude Scetis . . . » (3). Quam eausam falsam esse existimo et inde fictam, quod talis poena soli ultioni culicis pungentis non congrua visa sit. Versio Herveti Macario quatuor tribuit cellulas in Scete, Libya, Celliis et monte Nitriae sitas. Sed Cellia ad Libyam pertinuerunt, neque codices neque editiones ceteraeque versiones plus tribus Macarii cellis norunt. Antiqua versio non habet, Macarium, quum cogitationibus vanae gloriae vexaretur, arena humeris imposita eremum pervasisse, sed: « Sic ergo, » inquit, « iacuit usque ad vesperam; postmodum surrexit ad consuetum opus Domini » (4). Denique in Herveti et in antiqua versione, postquam narratum est, daemones e monumento « Janne et Mambre » magorum egressos a Macario fugatos esse, haec adduntur: « Ingrediente autem eo [Macario] in paradisum ei occurrit diabolus 90 cum stricta rhomphaea, ei minitans. Ad quem hanc vocem respondit sanctus Macarius: Tu venis ad me in stricta rhomphaea, et ego contra te ingrediar in nomine Domini Sabaoth, in acie Dei Israel (5). »

Et haec quidem sunt, quibus editiones versionesque Historiae Lausiacae a codicibus differunt. Hoc solum accedit, quod in editionibus graecis et in versione Herveti traditur, Macarium Alexandrinum *bellaria vendidisse* (6). Ubi in Paradiso habetur: « *Negotiator erat*, » glossa in margine adscripta: « Ms. addit: *qui poma vel legumina nucesque vendebat* » (7). Quae glossae verba etiam in codicis pervetusti, quem Romae in bibliotheca monasterii Yerusalemme in Croce adii (8), D textu leguntur. Antiqua denique versio Rosweidiana collectionis idem, quod graecus textus et Herveti versio, profert: « *Grutaria vendens* (9). » Sed neque codicibus Vindobonensibus neque ceteris antiquis fontibus, quos examinabimus, eiusmodi quidquam continetur.

(1) Cap. 29, VV. PP. Rosw. p. 480, 2 sqq.

(2) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 4; Apophthegm. s. v. *Macarius Aegyptius* § II; Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 526 sqq. Cf. infra Caput VI.

(3) VV. PP. Rosw. p. 722, 1. 992, 1.

(4) Cap. 10, VV. PP. Rosw. p. 993, 2.

(5) Herveti versio cap. 20, VV. PP. Rosw.

p. 722, 2. Antiqua versio cap. 10, ibid. p. 992, 1.

(6) *Τρατήματα πικρῶσμων* Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 20 Opp. Meurs. p. 389. Versio Herveti ibid. p. 390 et VV. PP. Rosw. p. 719, 2.

(7) Cap. 6, VV. PP. Rosw. p. 950, 1.

(8) Cf. supra p. 13.

(9) Cap. 9, VV. PP. Rosw. p. 989, 2.

Hoc etiam, quod in graecis editionibus, Herveti A
 versione et in Paradiso habetur, Macarium Alexandrinum virtutibus vitae monachicae Macario Aegypto antecelluisse (1), in eodibus Vindobonensibus et in versione antiqua non legitur.

§ 23. Ad singulas autem narrationes, quas de Macario Alexandrino e Lausiaca Palladii protulimus, illustrandas haec animadvertenda sunt.

Primo abstinentia Macarii Alexandrini magnopere praedicatur. Qui usum Tabennesiotarum per totam quadragesimam coctis cibis se abstinentium secutus, septem annis nihil, quod igni admotum esset, comedit, sed sola cruda olera 91 et legumina, si quae forte invenisset, humectata gustavit. Ac quum audivisset, fratrem quendam libram panis comedere, buccellatis, quae habuit, in lagenam immissis solummodo tantum, quantum manu efferre poterat, comedit, tribusque annis quatuor tantum vel quinque unciarum cibis usus est. Olei autem sextarium anno in alimentum consumpsit. Iam ad libram duodecim unciae redeunt (2). Ac *Ἐξάρης* seu sextarium olei duodeviginti fere uncias habuit (3). Unde abstinentiam Macarii maximam fuisse apparet (4). Nec solum oleo senes in alimentum, sed etiam ad unguendas et molliendas ab opere manus C
 uti solebant (5); a quo usu iam S. Antonius se abstinuit (6). Ac coctis cibis multi senes usi non esse dicuntur. Ex quibus Ammonius inde a iuventute usque ad mortem solis crudis cibis vesceretur, nec unquam, quod igni admotum esset, comedit praeter panem (7). Moyses abbas ex latrone monachus factus, quum plurimum operaretur et quinquaginta orationes quotidie perageret, nihil praeter siccum duodecim unciarum panem sumpsit (8). Apollo abbas non amplius quam

olera, quae sponte nascuntur in terra, nequa panem, nec legumen, neque ex fructibus arborum quidquam, neque omnino ea, quibus igni admotis homines vescuntur, comedit (9). Serapion Sindonita praeter panem et aquam nihil sumpsit (10). Evagrius, ex quo in solitudinem 92 venit, neque lactuocam tetigit, neque minutum olus, nec viride quidquam, nec fructum, nec uvam, nec lavacram, nec carnem, nec panem, nec vinum, neque omnino quidquam ex iis, quae per ignem transeunt, praeter quaedam olera cruda et modicum aquae. Sextodecimo autem huiusmodi vitae anno quum propter corporis stomachique imbecillitatem panem quidem tetigisset, cocta tamen olera ad mortem usque non gustavit (11). Philoromus denique presbyter coctis cibis duodeviginti annis se abstinuit (12).

Macarius Alexandrinus, ut omnino non vesci cupiit quod tamen humana natura non admittebat, ita etiam in somno vincendo quid posset experiri statuit, totisque viginti diebus sub coelo degens nihil omnino dormivit; sed postremum naturae eum cedere necesse fuit. Noctem vero saepissime pervigilasse multi senes feruntur. Ex quibus Dorotheus, apud quem Palladius Lausiaca scriptor prope Alexandriam vixit, a iuventute usque ad senectutem nunquam sponte dormivit, sed non nisi inter operandum vel comedendum oculos somno parum connivebat (13). Porro Arsenius unam somni horam strenuo exercitatori sufficere perhibuit, atque ipse tota nocte pervigilata mane parum sedens dormivit (14). S. Antonius denique totam persaepe noctem insomnem duxit (15). Quanquam senem aliquem somno sic, ut Macarium Alexandrinum, abstinuisse non inveni.

Tertium denique summae Macarii Alexan-

(1) Hist. Laus. ed. Meurs. l. 1. Versio Herveti l. 1. Paradis. l. 1.

(2) Boeckh Metrolog. Untersuchungen Berl. 1838 p. 160 sqq.

(3) Ibid. p. 17 sqq. Cf. Steph. Thes. s. vv. *Ἐξάρης* et *Ὀύρα*.

(4) Evagrius quatuordecim annis libram panis quotidie ac tribus mensibus sextarium olei consumpsit. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 88 Opp. Meurs. l. 1. p. 353. Dorotheus senex quotidie sex unciarum panem comedit ac modicum aquae bibit. Ibid. cap. 2 p. 349. Abbas Elias, senex quum esset, trium unciarum panem et tres oleae quotidie comedit. Ibid. p. 493.

(5) Regula S. Pachemii cap. XCII, Holat. Cod.

D Regularum ed. Aug. Vindelic. 1750 T. I p. 31, 1.

(6) Vita S. Antonii cap. 7, S. Athan. Opp. T. I P. II p. 638.

(7) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 14 Opp. Meurs. l. 1. p. 577.

(8) Ibid. cap. 23 p. 416.

(9) Ibid. cap. 53 p. 496.

(10) Ibid. cap. 84 p. 542.

(11) Ibid. cap. 88 p. 533.

(12) Ibid. cap. 113 p. 584.

(13) Ibid. cap. 2 p. 352.

(14) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 2. 5.

(15) Vita S. Antonii cap. 7, S. Athan. Opp. T. I P. II p. 638.

drini exercitationis argumentum hoc est, quod A propter solam ultionem culicis pungentis sex menses nudus in palude Scetis sedit. Unde quum reverteret, a culicibus toto corpore ita vulneratus fuit, ut ex sola voce agnosceretur, et elephantiasi laborare videretur. Ita vero etiam Evagrius, qui a spiritu blasphemiae 93 quondam vexatus diebus quadraginta tectum non ingressus erat, toto corpore muscis scatuisset traditur (1). Idemque Evagrius, a daemone fornicationis quondam vexatus, hiemis tempore tota nocte in puteo stetit (2). Sed nequaquam Palladius ita intelligendus est, ut dixerit, Macarium sex mensibus in paludis aqua sedisse : sed, ut sponte elucet, apud paludes vel in ripa paludium. Quas regiones culicibus aliisque insectis hodie abundare Minutoli indicat (3). Librarius autem, qui Macarium in paludibus propter spiritum fornicationis sedisse finxit (4), Palladium falso isto modo intellexisse videtur. Idemque Macarius Alexandrinus alias ob aliam causam in Scetis paludes secessisse, unde culicibus perforatum Macarius Aegyptius ad fratres reduxerit, in Apophthegmatis (5) legitur.

Sed iam de illo cepotaphio Jannes et Mambres magorum, quod a se visum esse C Macarius ipse Palladio retulit, disputemus. Eo enim nomine a Judaeis magi dicebantur, quibuscum Moses et Aaron coram Pharaone prodigiis concertarunt. Ex qua traditione, ut recte docet Theodoretus, Paulus apostolus nomina illa in epistola ad Timotheum desumpsit, omnes increpans, qui, quemadmodum Jannes et Mambres Mosi resisterint, ita ipsi

veritati resistent (6). Quae apostoli verba ad librum apocryphum « Jannes et Mambres » inscriptum respicere, Origines perhibuit (7). Unde patet, traditionem, qua Jannes et 94 Mambres magi Mosi adversantes vocabantur, satis antiquam fuisse. Atque eodem nomine magi isti a Targumista Jonathan, nec non in Talmud Babylonico (8) appellantur. Nec solem apud Judaeos, sed etiam apud Graecos, et apud Romanos Jannes et Mambres laude magicae artis floruerunt. Nam Jannes et Mambres magos artibus magicis excelluisse, et ab Aegyptiorum populo Musaeo (Mosi) oppositos esse, Numenius Pythagoraeus in fragmento, quod est apud Eusebium (9), scripsit. Ac Plinius (10) : « Est, » inquit, « et alia Magices factio a Mose et Jamne et Jotape Judaeis pendens. » Abulpharagius in Dynast. I. Artemonium quendam laudat, qui Moesen decem annos natum a filia Pharaonis Jannes et Mambres sapientibus instituendum traditum esse docuerit (11). Atque in vetere Midrasch ad Exod. XV, 10 « Joannes et Mamres » magos submersos esse in mari rubro narratur, quocum catena arabica ms. in Pentateuchum convenit, in qua haec habentur : « Haec nomina magorum, qui steterunt contra Moesen : Deiannes, Jambaras et Sarudas. Deus vero eos perdidit in mari rubro (12). » Unde Hammundo (13) visum est, apud Palladium pro κηποτάφιον legendum esse κενοτάφιον i. e. sepulchrum vacuum. Cui Palladii narratio, daemones dixisse, ab ipsis magos ibi sepultos esse, repugnat (14). Sepulchrum vero in horto arboribus consito, quales etiam- 95 nunc pulcherrimi in Oasis plantan-

(1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 88 Opp. Meurs. I. l. p. 553.

(2) Ibid. I. l.

(3) Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste u. nach Oberaegypten p. 205. D

(4) Cf. supra p. 89.

(5) S. v. *Macarius Aegyptius* § XXI Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 537 sqq. Cf. infra Caput VII.

(6) II Timoth. 3, 8. Ad quem Apostoli locum Theodoretus haec scripsit : *Τὰ μέγιστα τούτων ὀνόματα οὐκ ἐκ τῆς θείας προφητείας γινώσκων ὁ θεὸς ἀπόστολος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀγράφου τῶν Ἰουδαίων διδασκαλίας.* Ed. Noesselt. Halae 1771, 8°, F. III p. 689.

(7) In Math. Comm. Series § 117. Orig. Opp. ed. de la Rue Paris. 1740 T. III p. 916, 2.

(8) Tract. Menachoth cap. IX.

(9) Praep. evang. IX, 8, ed. Heinichen Lipsiae

1842, 4°, T. II p. 12.

(10) Nat. Hist. XXX, 2, ed. de Grandsagne Paris. 1829 T. VIII p. 288. Cf. notas ibi ad l. i. adiectas.

(11) Bar-Hebraei Chron. Dyn. ed. Kirsch Lips. 1788 p. 14.

(12) Hear. Hammond. ad II Timoth. 3, 8.

(13) Ibid.

(14) Magorum nomina apud varios scriptores varie leguntur. In N. T. leguntur *Ἰαννης* et *Ἰαμβρῆς*, atque in solis duobus codd. legitur *Μαμβρῆς*. In Vulgata, Evangelio Nicodemi et apud Patres habetur lectio *Mambres* atque interdum *Jannes*. In Peschito vocantur : *Jonis* et *Jambaris*, in Talmud, Targumim et libris rabbijn. : *Janis* et *Jambris*, *Jannes*, *Jannis*, *Jannos*, *Jones*, *Jochane*, *Jachne*, *Jochana* et *Mamre*, *Jambros*, *Jombros*, *Jambres*. Cf. Coteler. Patres Apostolic. Constitut. Apost. VIII, 1 ed. Antv. 1700 T. I p. 388. Atg. Encyclop. v. Ersch u. Gruber s. v. *Jannes*.

tur (1), positum saxoque quadrato, quo hodieum Aegyptia monumenta exstructa conspiciuntur (2), aedificatum fuit. Nec non puteo, qui fere in nullo tali Aegypti sepulchro desideratur (3), ornatum fuit, multumque auri in monumento depositum esse fama tulit. Appropinquanti vero Macario septuaginta fere daemones e monumento egressi variisque formis praediti occurrerunt, alii clamantes, alii exsistentes, alii magno fremitu in eum dentibus stridentes; ceteri tanquam corvi volantes eius vultui insultarunt. Consimili autem modo S. Antonio in sepulchro pernoctanti daemones in forma leonum, ursorum, leopardorum, taurorum, serpentum, aspidem, scorpionum atque luporum apparuerunt dentibusque in eum striderunt (4). Eidemque Antonio in castello quodam degenti daemones clamantur: « E nostris recede sedibus! Quid tibi cum eremo? Nostras nunquam feres insidias » (5). Iisdem fere verbis daemones isti Macarium Alexandrinum exceperunt. Quorum quidem eos, qui volabant, cum corvis, quibus illa eremus hodieum abundat (6), Macarius comparat. Atque corvorum species daemonibus haud raro tribuuntur (7). Sepulchra denique monumentaque 96 eremi a daemonibus inhabitari eorumque in potestate haberi, Siwah Oasis incolae etiam nunc credunt (8). Mirum est, quod Macarius daemonibus, cognito monumento se recessurum esse, fide data promisit. Nam daemones omnino non audiendos esse S. Antonius docuit (9). In antiqua versione Macarius haec tantum verba: « Oportet me ingredi et videre » respondisse, daemonesque non curans intrasse perhibetur (10). Quod tamen textui codicum, editionum ceterarumque versionum repugnat. Neque Macarius vere pa-

ctum cum daemonibus iniit, sed illa, ut daemones recederent, sponte promisit. Diabolus iste, qui Macario monumentum intranti stricto gladio obviam venisse in duabus, ut monuimus, Lausiaca versionibus falso traditur, daemon princeps esse videtur, qui testante S. Antonio, ceteris daemonibus superatis, ipse « advenit horribili forma, ut terrorem incutiat, multaue iactitat, sed mentitur, nec extimescendus est, quia per Christi gratiam vana sunt omnium daemonum molimina » (11). Res vero, quas Macarius monumentum ingressus invenit, cadum aeneum catena ferrea ex puteo pendentem, malaque intrinsecus vacua, a Palladio 97a vocata, aliaque eiusmodi in Aegypti sepulchris hodieum inveniri, non est quod pluribus dicam. Ac fraus illa diaboli, qui arundines signi causa in via positas collegerat, virgoque munda veste induta, quae urnam aqua stillantem in capite gestans fessum sennem tres dies provocabat, grex denique bubalorum, qui siti oppressum nutrit, virtutem et constantiam Macarii divinaeque gratiae ei impertitae magnitudinem ostendunt. Bubali autem circum Nitriae paludes hodieum creberrimi sunt (12). Narratio vero libri secundi de eodem monumento a Macario viso fama, ut docuimus, valde depravata Palladii narrationi posthabenda est. Atque istum magorum hortum manibus 97 Aegyptiorum iussuque, ut videtur, Pharaonis adornatum fuisse, a Palladio haud obscure indicatur; quare ab hortis magicis, qui haud raro leguntur, ille distinguendus esse videtur (13). Sed ad cetera veniamus.

Macarius aspidem, a qua in puteo ad recreandos fratres fodiendo mordebatur, inde a faucibus prorsus discerpit. Isque mos apud Mamelucos hodieum obtinuit, qui a scorpione

In codice membranaceo Vindob, magi vocari videntur: *Ἰαυρηῆς καὶ Ἰαμβρηῆς*, in codice chartaceo vocantur *Ἰαυρηῆ καὶ Ἰαμβρηῆ*. De illis magis quae viri docti disputarunt, collegit Fabricius in libro: Cod. Pseudoepigr. V. T. Hamb. 1722 p. 813 sqq. De iisdem scripsit Zentgraf.: Disp. hist. de Janne et Jambre celeberrimis Aegyptiorum magis Witteb. 1689, 4°. J. G. Michaelis: Diss. de Janne et Jambre famosis Aegyptiorum magis Halae 1747, 4°.

(1) Minutoli Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste u. nach Oberaegypten p. 175. Cf. Sulp. Sev. Dial. I cap. 13 Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 406, 2, Migne Patrol. T. XX p. 492.

(2) Minutoli l. I. p. 61.

(3) Ibid. p. 44. 61.

(4) Vita S. Antonii cap. 9, S. Athan. Opp. T. I.

D P. II p. 640 sqq.

(5) Ibid. cap. 13 p. 642.

(6) Minutoli l. I. p. 186.

(7) Cf. S. Hieron. Comment. in lib. Job in fine cap. 38. Grimm Deutsche Mythologie Ed. II p. 940.

(8) Minutoli l. I. p. 82.

(9) Vita S. Antonii cap. 24. 25. S. Athan. Opp. l. I. p. 650 sqq.

(10) VV. PP. Rosw. p. 992, 1.

(11) Vita S. Antonii cap. 24 l. I. p. 650.

(12) Minutoli l. I. p. 206. Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 51.

(13) Eos non accurate distinguere videtur Duentzer in libro: Die Sage von. Dr. Johannes Faust. p. 192.

puncti, ut vulnere medeantur, scorpionem ipsum super recens vulnus conterunt (1). Scorpionibus autem eremus illa abundat (2).

E tribus cellis, quas in interiore vasta solitudine, in Celliis et in monte Nitriae Macarius Alexandrinus habuit, una, in qua per quadragesimam in tenebris sedebat, ostio caruit. Cellae enim monasteriorum illius regionis fenestris hodie quoque carent, ita ut lux tantum per ostium intret (3). Eamque Macarii cellulam in interiore vasta solitudine sitam fuisse verisimile est. Altera autem in Celliis, ut videtur, sita angustissima fuit, in qua ille ne pedem quidem extendere poterat. Cujusmodi cellis alii quoque senes usi esse dicuntur (4). In tertia denique cella, duabus illis ampliore, Macarius adventantes excepit, quod in cellam Nitriae montis, quem plurimi et monachi et peregrini visere solebant, optime cadit. Erga quos, si ad ipsum accedebant, Macarium Alexandrinum hilariorem Aegyptio Macario fuisse, atque urbanitate quadam iuniores ad disciplinam monachicam allexisse, Socrates nescio unde accepit (5).

De virgine Thessalonica oriunda, quam Macarius Alexandrinus oleo sancto unxit precibusque viginti dierum sanavit, non est quod disputemus. Quare ad monasterium Pachomii a 98 Macario invisum transeamus. Quod permagno numero monachorum affluxisse constanter traditur (6). Macarium quidem veste operarii indutum Pachomius septem diebus admittere noluit. Ubi animadvertas, Pachomii regula, ut saeculo renunciaturus paucos dies ante ianuam monasterii remaneret dignumque se esse ostenderet, praescriptum

fuisse (7). Iisemque tere verbis, quibus Macarium Pachomius, aliquando Palaemon Pachomium (8), S. Antonius Paulum simplicem (9) repulerant. Pachomius in illa narratione spiritum prophetiae habuisse dicitur, quod et in vita eius quodammodo traditur (10). Ac monachi monasterii illius ramos palmarum tractant, quod in monasteriis S. Antonii aliorumque senum fieri solebat (11). Atque in Teraneh, quae est urbs prope Nitriam sita, ex iunco, qui in ejus paludibus creberrimus est, tapetes venustissimi adhuc texuntur (12).

Propositum Macarii, quinque diebus cum solo Deo conversandi totamque mentem in eo solo defigendi, tertio die daemon, in flammam ignis conversus, irritum fecit. Qui storem, in qua senex stabat, combussit, eumque ipsum adurere visus est. Unde hunc ignem non phantasma daemonis fuisse, sed vim comburendi habuisse credideris. Daemones vero, qui varias omnino induunt formas (13), ignis specie apparuisse atque incendium excitasse, alibi haud facile leges.

99 Sacerdos ille, qui fornicans sacra peregerat, non nisi data fide, munera sacerdotis se non amplius obiturum esse, a Macario sanatur. Veteris enim ecclesiae disciplina fuit, ut sacerdos, qui carnis peccatum aut aliud grave crimen commiserat, a ministerio altaris prohiberetur et ad laicorum communionem redigeretur. Cuius exempla sunt in Decreto Gratiani (14) et in libris poenitentialibus (15). Macarius infelicem, cui funestissimus cancri morbus ob istud peccatum erat inflictus, num credat Deum esse, quem nihil lateat nec quisquam illudere possit, numque cognoscat pec-

(1) Minutoli l. l. p. 77.

(2) Ibid. p. 204.

(3) Tischendorf et Wilkinson l. l. supra p. 2.

(4) Passim. Marcianus in cella non ampliore corpore suo se inclusisse legitur VV. PP. Rosw. lib. IX cap. 3.

(5) Socr. Hist. Eccl. IV cap. 23 ed. Vales. p. 234.

(6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 39 in fine, Opp. Meurs. l. l. p. 456. Vita S. Pachomii cap. 5, AA. SS. Boll. Mai. T. III p. 310. S. Hieron. Praef. in regulam S. Pachomii Holsten. Cod. Regul. T. I p. 25.

(7) Regula S. Pachomii cap. 49 Holsten. l. l. p. 28.

(8) Vita S. Pachomii cap. 4, l. l. p. 297, 4.

(9) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 29 Opp. Meurs. l. l. p. 429.

(10) Pachomium res occultas cognovisse atque

absentes vidisse in eius vita capp. 4 et 6 l. l. p. 308, 1. 314, 2 legitur.

(11) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 40. 29. 2 acpassim.

(12) Minutoli l. l. p. 189. 202.

(13) Specie galli gallinacei adhibita diabolus Pachomium tentare conatur. Vita S. Pachomii cap. 2. In forma vaporis diabolus apparere tradit Delrio Disquis. magic. lib. II Q. 28 S. 2 p. 302. ed. I.

(14) Can. 9 Dist. L: « Qui igitur post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, ut ad altaris ministerium ulterius non accedat. » Tum ibid. can. 10: « Sin autem eum fraternitas tua talem poenitentiam agere cognoverit, ut ei iuste ad recipiendam inter laicos communionem et ante exitum debeat misereri, hoc in tuae fraternitatis ponimus potestate. » Cf. ibid. can. 8. 11. 12.

(15) Lib. Poenit. Theodori Cantuar. XVIII § 1. Die latein. Poenitentialbücher der Angelsachsen von

catum suum, interrogat. Quae quum amuisset et peccata confessus esset, morbo liberatus est. Equidem his Macarii interrogationibus ordinem ad dandam poenitentiam tum usitatum contineri crediderim; nam in libro poenitentiali Bedae presbyteri (1) sacerdos consimili modo poenitentem primum, num in Deum credat, denique num peccata ipsi demitti velit, interrogare iubetur. Alio cancri morbo, qui *φαιδαίνα* nominabatur, Stephanus Libys genere aegrotasse legitur (2).

De iuvene illo a daemone vexato, quem Macarius manibus in caput et cor ejus impositis sanavit, non est quod disseramus. Mirum autem id, quod sequitur, cuiusmodi videatur, cur Macario Alexandrino in mentem venire potuerit, adire Romam *οικονομία* gratia, ut in textu graeco legitur. Sed e S. Hieronymo discimus, eo tempore, quo totus Oriens **100** monachis affuebat, Romae atque omnino in Occidente monachicam vitam in primis incunabulis iacuisse. Quae inde ab Alexandrinis presbyteris, papa Athanasio ac postea Petro eius successore, qui Romae exulantes S. Antonii vitam divulgarent, prima in Occidente initia cepit. Nam Romae nemo propter rei novitatem ignominiosum vel turpe nomen adsumere eo usque ausus erat (3). Haec quum ita se habeant, ubinam Macarius uberiores homines sanandi et Deo reconciliandi messem invenire potuit, quam Romae, unde Rufinus, S. Hieronymus, Melania, Marcella, Paula, alii, ut senum vitam cognoscerent et imitarentur, in Aegyptum ventitabant? Verba *οικονομία* gratia non ad dispensationem rerum terrestrium, quo sensu vox illa est in Palladii capite de Serapione, sene regionis Arsenoitidis (4), sed ad dispensationem virtutum, quas a Christo Macarius acceperat, retulerim. Sicut vero Macarius arena humeris imposita cogitationes xenodoxiae impugnavit, ita Palaemonis hortatu Pachomius arenam portando abegisse somnum legitur (5). Quis ille Theosebius cosmetor fue-

rit, invenire non potui. Cui Macarium, quid portaret, interroganti responsum datum est: « Vexo eum, qui me vexat ». Consimile responsum Palladius ab Isidoro, quem interrogaverat, cur aetate admodum proventus corpusculum contereret, hoc accepit: « Id me occidit, ego ipsum occidam (6) ».

Et, haec quidem erant adnotanda ad ea, quae in codicibus Vindobonensibus « De Macario Alexandrino » inscripta leguntur. Ad cetera, quae sub falso indice: « De Marco » eisdem codicibus protulimus et ad eundem Macarium Alexandrinum spectare ostendimus, haec animadvertenda sunt.

Primum similem gratiam perspicendi cuiusvis monachi ad sacramenta accedentis mentem Eulogius presbyter possedisse **101** legitur (7). Ammon quoque, quum sacrificium offerret, vidit angelum stantem in dextra altaris, fratresque ad sacram communionem accedentes in libro notantem (8). Alius etiam senex sacrificanti sibi a dextra et a sinistra angelos adstantes vidisse narratur (9). Ac Macarium dignitatem vel indignitatem eorum, qui ad altare accedebant, cognovisse legimus libro secundo (10). Quod idem de Marco sene Sozomenus (11) retulit, Palladium secutus.

Istis autem verbis *πολιοφάγε, λήρη, φαγόγυρε*, quibus Macarius, quum in extrema senectute in tella sederet, se ipse increpuit, S. Antonio et Paulo simplici daemonem quendam maledixisse legis (12). Neque incongrue iis dicta contumeliosa, quibus summa incontinentia significetur, cernas.

De caecis hyaenae vel leaenae-catulis a sene erenti sanatis etiam Sulpitius Severus tradidit (13), qui senem oculos eorum restituentem non nominavit, attamen *eum duobus Nitriae monachis olim in monasterii conversatione carum et familiarem fuisse, et duodecim annos in extremo illo deserto Blembis contiguo anachoretam habitasse* ait. Ubi pro *Blembis* in collectione Rosweidi falso, ut opinor,

Dr. Fr. Kunstmann Mainz 1844 p. 56. Beda de remediis peccatorum, *ibid.* p. 435. Similia in aliis libris poenitentialibus leguntur.

(1) *Ibid.* p. 146.

(2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 21 Opp. Meurs. b. l. p. 440.

(3) S. Hieron. ep. 127.

(4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 77 Opp. Meurs. p. 537.

(5) Vita S. Pachonii cap. 1, AA. SS. Boll. Mai. T. III p. 297.

(6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 2 Opp. Meurs. l. l. p. 349.

(7) *Ibid.* cap. 76 p. 537.

(8) *Ibid.* cap. 73 p. 536.

(9) VV. PP. Rosw. lib. X cap. 199 p. 927, 2.

(10) Cf. infra Caput IV.

(11) Sozom. Hist. Eccles. lib. VI cap. 29 ed. Valles. p. 681.

(12) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 29 p. 436.

(13) Dial. I cap. 15 Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 407, 1, Migne Patrol. T. XX p. 193.

Memphis (1) est; nam desertum Memphi contiguum vix extremum vocaveris. Ad desertum, in quo anachoreta vivebat, a Nitria longe distare cum Sulpitius Severus ipse narrat, tum inde patet, quod illi Nitriae monachi septimo demum mense id invenerunt (2). Blembos vero Sulpitius Severus Blemmyes vocare videtur, Strabone testante (3) Aethiopum subditos, 102 Aegyptiis finitimos. Etenim Sulpitius Severus paullo post, adolescentem quendam, quum in Aegypto tribunus esset, frequentibus adversum Blembos expeditionibus quaedam eremi loca contigisse (4), narrat. Quae expeditiones quin contra Blemmyes nomades, finium Aegypti accolae, factae sint, vix dubium est (5). Sed Macarium Alexandrinum duodecim annos in ista Blemmyum eremo anachoretam vixisse, id quod alibi non traditur, solo Sulpitio teste non crediderim; is enim rem fama accepit, quam Palladio Paphnutius, Macarii discipulus, retulit, qui Macarium, quum catulis oculos restitueret, domi in aula cellae ipsius sedisse dixit. Familiaritatis autem senum cum feris plurima exempla inveniuntur (6). Ludolfus quoque quum saec. XIV Palaestinam inviseret, de terris Jordani adiacentibus haec tradidit: « Supra fluxum Jordanis sunt plurima Graecorum et Schismaticorum monasteria et eremitoria gratiosa. Juxta eundem fluxum innumerabilia cernuntur animalia silvestria parva et magna omni vespere se adaquantia, specialiter leones, vulpes, capreoli, cervi et lepores, capri silvestres et huiusmodi animalia, quae iuxta homines incedunt ut animalia domestica. In eodem loco temporibus meis trans ripam Jordanis leo adsidue esse solebat, et homines transeuntes aspexit et cauda blandiens more canis et non fugit, nec de die alicui aliquid damna intulit. Tandem quidam sagittarius noster, volens eum terrere et irritare, sagittam emisit. Leo se non movebat, sed ad sagittam adorabat, et cum ille denuo sagittam emitteret, leo se directe contra sagittam erexit, quasi ore et pedibus eam capere

desideraret. Postmodum in hoc loco non est visus leo, sed quam plurima damna intulit hominibus et iumentis (7). »

Porro causam, cur Macarius, ex quo baptizatus est tempore, septuaginta annis humi non spuerit, aliam nisi ut continentiam ostenderet, non invenio. Sed pili barbae ob nimiam exercitationem etiam Joanni in Lyco non enati esse leguntur (8). Ultima denique ista narratio de cogitationibus, quae Palladium abire iusserint, quod nihil ageret in solitudine, varie exulta alibi quoque occurrunt (9).

§ 24. Et haec quidem ad caput Palladii de Macario Alexandrino illustrandum dicenda erant. Restat, ut quatuor narrationes, quibus textum a Meursio editum Hervetique versionem in illo capite codicibus Vindobonensibus ceterisque versionibus locupletiore esse docuimus, examinemus. Quae quidem capituli initio post Palladii verba, Macarii Alexandrini 103 alia se ipsum vidisse opera et signa, alia se ab iis, qui una cum eo vixerint, didicisse, ita leguntur:

« Is quum apud patrem Antonium magnum electos quondam palmae ramos, quos ille tractabat, vidisset, unum ab eo manipulorum petiit. Cui Antonius: Scriptum est, inquit, Non concupisces res proximi tui. Quod solum quum dixisset, rami omnes statim tanquam igni torrefacti sunt. Id ubi Antonius vidit, Macario, Ecce, inquit, spiritus requievit super te, erisque mihi deinceps haeres virtutum mearum.

« Eundem corpore valde defatigatum in solitudine diabolus invenit, eique: Ecce, inquit, gratiam Antonii accepisti; cur tandem non uteris dignitate, atque a Deo cibum et vires ad iter ingrediendum petis? Hic autem respondit: Virtus mea et laus mea Dominus. Tu autem ne tentaveris servum Dei! Fecit ergo diabolus, ut ei phantasma appareret, camelus onera baiulans et errans per solitudinem, habens omnia ad usum necessaria. Quae mano praebuerunt. » Cf. Vopisc. Aurelian. 33. 41.

(6) Nonnulla legis in Sulpitii Severi Dial. I. capp. 13. 14: Alia multa in VV. PP. occurrunt.

(7) Ludolfi rectoris ecclesiae parochialis in Suckem *De itinere sanctae terrae* liber. Nach alten Handschriften berichtet herausgegeben von Dr F. Deyks. Stuttgart. 1851 p. 89 sq.

(8) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44 Opp. Meurs. I. I. p. 473.

(9) VV. PP. Rosw. lib. III capp. 106. 107. 108; lib. V libell. 7, 33.

(1) VV. PP. Rosw. lib. IV cap. 8 p. 540, 2.

(2) Dial. I, l. I.

(3) Geograph. lib. XVII initio.

(4) Dial. I cap. 22 Galland. Bibl. PP. I. I. 408, 2, Migne I. I. p. 497.

(5) Plinius (Nat. Hist. V, 8) Blemmyas gentem in confinibus Aegypti habitantem perhibet, « quibus traduntur capita abesse, ore et oculis pectori affixis. » Vopiscus in Probo 17: « Blemmyas, » inquit, « etiam subegit, quorum captivos Romam transmisit. Qui mirabilem sui visum stupente populo Ro-

quidem prope Macarium, quem viderat, A ex urbe Alexandria oriundus, appellatur. Ac adsedit. Ipse phantasma esse, ut erat, suspicatus substitit ad orandum, atque extemplo camelus terra absorpta est.

« Idem Macarius πολιτικός quondam venit ad Macarium magnum. Ambo quum Nilum essent transmissuri, evenit, ut maximum pontonem ingrederentur, in quem intrarunt tribuni cum magno fastu, qui rhedam habebant totam aeneam, et equos frenis aureis instructos, ac milites quosdam satellites puerosque torquibus et aureis zonis ornatos. Tribuni igitur monachos conspicati veteribus pannis indutos, qui in angulo sedebant, simplicitatem eorum beatam praedicarunt; unusque ex tribunis: Beati, inquit, vos estis, qui mundo illusistis. Cui Macarius πολιτικός respondit dicens: Nos quidem mundo illusimus, vobis autem illusit mundus. Scito tamen non tua sponte, sed propheticè te hoc dixisse; etenim ambo Μακάριοι vocamur. Quo sermone compunctus tribunus, simulatque domum venit, exutis vestibus vitam monachicam delegit multasque fecit eleemosynas.

« Alias missam, qua vesci cupierat, uvam recentem, continentiam ostendens suam, ad fratrem quendam aegrotantem, qui 104 idem uvas desiderabat, misit. Atque hic uvam summa cum laetitia acceptam alii fratri eundem cibum appetenti obtulit. Sed et hic, uvam nactus, idem fecit, etsi ipse ea vesci valde cupiebat. Quum vero deinceps ad multos fratres uvae pervenissent, nec ullus eas edere voluisset, ultimus, qui acceperat, eas ad Macarium remisit, tanquam magnum ei donum largiturus. Qui cognitis uvis reque curiose inquisita miratus gratias Deo ob tantam illorum continentiam egit, nec ipse quidem eas comedit. »

Vides, ex quatuor hisce narrationibus duas priores ad Macarium S. Antonii, cuius dignitatem quasi haereditarie acceperat, discipulum spectare, ceteras vero duas ad Macarium πολιτικόν, i. e. ex urbe oriundum, quo nomine Sozomeno teste (1) Macarius Alexandrinus,

duae illae priores narrationes alibi non reperiuntur; reliquae vero bis, altera quidem de tribunis libro secundo (2) et sexto (3), altera de uva libro secundo (4) et tertio (5) Rosweidiana collectionis ita leguntur, ut ex eodem graeco fonte eas manasse probabile sit. Nomen *urbicus* (6) Macario non quidem in libro secundo, sed in libro sexto inditum est; in Historia Lausiaca autem, ut mox videbimus, nomen πολιτικός semel ei tribuitur. Quare posteriores duae narrationes quin ad Macarium Alexandrinum spectent, vix dubium esse potest, idque solum, num duae priores de eodem referant, quaeritur. Quod inde pendet, num Macarius, S. Antonii discipulus eiusque haeres virtutum, unus ex nostris Macariis fuerit. At hoc non fuisse, infra dilucide probabimus. Ergo duas priores narrationes ad nostros Macarios non pertinere (7) sponte patet.

105 § 25. His igitur, quae in codicum ac singularum Historiae Lausiacae editionum versionumque capite: De Macario Alexandrino leguntur, in medium prolatis, iam ut ad ceteros etiam Lausiacae locos, quibus Macariorum mentio fit, animum advertamus, ordo disputationis postulare videtur. Quibus quidem non Macarius Aegyptius, sed Macarius Alexandrinus aliive Macarii memorantur.

Ac primum quidem Macarius ille presbyter, ptochotrophii Alexandrini praefectus et ab adolescentia lapidarius, de quo Palladius narrat (8), cum nostris duobus Macariis ne confundatur. Nec non ille iunior Macarius, qui iuvenis undeviginti annorum caedem involuntariam fecerat (9), ab illis distinguendus est. Macarius Alexandrinus (10) autem memoratur in capite Περί Παύλου inscripto, quod e codicibus Vindoboenis latine redditum apponimus:

« Mons est in Aegypto abducens in vastam Scetis solitudinem, qui Pherme appellatur; in quo viri fere quingenti sedent, qui exercentur. Ex quibus Paulus, monachus optimus, toto tempore suo hanc vitam agebat.

(1) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. Vales. p. 515.

(2) Cap. 29, VV. PP. Rosw. p. 482, 1.

(3) Libell. III, 15 p. 656, 2.

(4) Cap. 29 p. 481, 1.

(5) Cap. 42 p. 507, 2.

(6) In Nicephori Callisti Eccles. Hist. lib. IX cap. 14 versione latina legitur: *Macarius urbanus*.

(7) Illam uvae historiam nimis libere exposuit H.

Bone in Legendis poetice descriptis.

(8) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 7.

(9) *ibid.* cap. 18.

(10) Palladium secutus iuniorem illum Macarium a nostris Macariis bene distinguit Sozomenus Hist. Eccl. lib. IV cap. 29 ed. Vales. p. 681. Sozomenum sequitur Nicephorus Callistus Eccl. Hist. lib. XI cap. 35.

Nunquam opus attigit, nec negotium suscepit, neque ab aliquo unquam accepit quidquam, praeter quod ipso die comederet. Opus autem exercitationis eius fuit orare perpetuo. Atque statutas habebat preces trecentas, quas hoc modo numeravit : calculos collectos sinu tenuit, quorum unum post unamquamque orationem abiecit. Vir utilitatis ac colloquii spiritualis gratia convenit sanctum Macarium πολιτικόν, cui : Abba, inquit, Macari, affligor valde. Qui dicere eum coegit causam, ob quam tristaretur. Is igitur : In vico quodam, inquit, virgo habitat, quae tricesimo anno iam exercetur. Quam multi mihi narra-

B runt nullo alio die nisi sabbato et dominica cibum sumere, sed toto 106 tempore trahens hebdomadas ac post quinque dies comedens orationes facit septingentas. Hoc quum didicerim, reprobavi me ipse perpendens, me, hominem maioribus, quam illa, corporis viribus instructum, plures trecentis orationibus facere non potuisse. Respondens sanctus Macarius : Ego, inquit, sexagesimum ago annum, ex quo statutas centum orationes facio, eaque, quae sunt ad alimentum necessaria, meis mihi manibus comparo, ac fratribus debitam me adeundi copiam reddo, nec me mea

C conscientia indicat negligentem esse. Tu vero, quum trecentas orationes faciens a conscientia iudicaris, aut non pure eas te facere prodis, aut, quamvis plures facere possis, non facere (1). »

Hic Macarius πολιτικός i. e. Alexandrinus appellatur. Quod cognomen, Sozomeno teste, Macario, ut vidimus, Alexandrino inditum, hoc tantum Historiae Lausiacaе loco legitur. Sed ad illa Macarii verba animadvertas dicentis, sexagesimum agi annum, ex quo eam sibi vitae regulam praescripserit. Unde Macarium, qui annos quadraginta natus baptismum suscepserat, anno vitae suae centesimo h. e. eodem fere tempore, quo una cum eo Palladius in Cellulis vixit, illud Paulo seni responsum dedisse, perspicuum est. Pherme autem mons, qui in solitudinem Scetis vergebat, a Cellulis haud multum abfuit. E quibus etiam denuo conficitur, istud caput, quod sub indice : *De Marco* in codicibus plurimisque

(1) Textus graecus legitur infra in harum Quaestionum Appendice priore sub. III, 1. Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 23, 24.

(2) § 19 p. 78 sqq.

(3) Cf. Palladii Historiam Lausiacam ad codicis

A editionibus supra (2) egimus, ad solum Macarium Alexandrinum esse referendum. Porro capite subsequente (3) Historiae Lausiacaе, quod Περὶ Εὐλογίου καὶ τοῦ λελωθημένου καὶ τῆς κρήσεως τοῦ ἁγίου Ἀγτωνίου inscribitur, Macarius S. Antonii discipulus nominatur a Cronio quodam, qui Palladio haec retulit : « Est autem [mons S. Antonii] inter Babylonem et Heracleam situs in vasta solitudine, quae fert ad 107 mare Rubrum ac triginta fere millia-ria distat a fluvio. Ad monasterium igitur quum venissem prope fluvium situm ac Pispir vocatum, ubi discipuli eius sedebant Macarius et

B Amatas, qui etiam sanctum Antonium defunctum sepelierunt, quinque diebus, ut sanctum Antonium convenirem, exspectavi. Qui ad hoc monasterium modo post decem, modo post viginti, interdum et post quinquaginta dies accedere dicebatur, prout Deus eum ageret ad subveniendum iis, qui eo advenerant. Varii autem fratres ob varias necessitates conveneramus, ex quibus et Eulogius Alexandrinus fuit, cum eoque alius membris mancus. » Tum causa, cur Eulogius mutilatum hominem ad monasterium « Magni » adduxerit, exposita Palladius ita pergit : « Evenit, ut altero die magnus Antonius, chlamyde, sicut Cronius narravit, pellicea amictus sero vesperi veniret. Atque ingressus est monasterium suum. Hac autem in Macario discipulo suo de iis, qui advenerant, interrogando utebatur consuetudine, ut monachos vocaret Hierosolymitanos, saeculares vero Aegyptios. Magnus igitur : Macari frater, inquit, veneruntne huc aliqui fratres ? Respondit : Venerunt. Ille : Suntne Aegyptii, an Hierosolymitani ? Eique signum dederat, ut eos, quibus minus negotii esset, Aegyptios esse diceret. Atque ad Aegyptios quod spectat, Macario : Para, inquit, lentem, et da iis comedere. Deinde cum iis orationem faciebat,

D eosque dimittebat. Tunc Macarius de nobis ob mutilatum illum respondit : Mixti adsunt. Sin dicebat : Hierosolymitani sunt, sanctus per totam noctem sedebat, ad eosque, quae ad salutem pertinent, loquebatur. Illa autem vespera Magnus sedens omnes arcessivit... (4) »

Hic igitur Macarius S. Antonii minister fuit, atque in coenobio Pispiritano, quod est prope

Vindobonensis fidem breviter delineatam infra nostrae editioni Historiae Lausiacaе praepositam.

(4) Textus graecus est infra in harum Quaestionum Appendice priore sub III, 2.

mare Rubrum, habitavit, Macariis Aegypto et Alexandrino in eremis Libyæ degentibus. Quem quidem S. Antonii ministrum non fuisse Macarium Aegyptium, ex iis, quae de hoc Palladius retulit, satis colligitur. Neque Macarium Alexandrinum fuisse eum probabile est, quod, si fuisset, 108. Palladius in capite: « De Macario Alexandrino » inscripto id laudare non omisisset. Sed S. Antonii ministrum alium omnino illius temporis Macarium fuisse, ex iis, quae infra de eo disseremus, clare patebit.

Denique Macarius presbyter memoratur in capite, quod inscribitur: Περὶ Οὐάλεντος. Cuius partem e codicibus Vindobonensibus desumptam ac latine redditam adscribere liceat: « Valens quidam, genere Palaestinus, in solitudinem profectus longum tempus nobiscum habitavit. Qui quum maxima vivendi severitate summam asceticam vitam suscepisset, vana de se opinione ac superbia a daemone irrisus et tali perniciose animi calamitate brevi tempore deceptus est, ut angelos cum ipso conversari, et in quovis ministerio ipsi inservire iactaret. Is quondam sportam consuens, ut eius socii narrarunt, vesperi, quum multae tenebrae essent, acum, qua consuebat, amisit. Qua non inventa, daemon ei lampadem fecit, qua acum reperit, ita ut miser iste magis etiam vano tumore inflaretur. Dei autem providentia fraternitati calamitas eius citius manifesta facta est. Nam accidit, ut hospites quidam fratribus fructus aestivos afferrent. Quorum manipulum dominus Macarius presbyter unicuique in cellulam misit, pariterque misero Valenti. Hic eum, qui attulerat, verberavit et contumelia afficiens: Dic, inquit, Macario: Te deterior non sum, quod tu mihi munera mittas. Quum igitur sanctus Macarius eum deceptum esse cognovisset, abiit ad eum cohortandum, et: Valens frater, inquit, illusus es; desine et deprecare Deum! Qui admonitionem eius non audivit, sed inobediens oblocutus est. Diabolus igitur quum compertum haberet, maximam sibi fidem eum habuisse, figuram Salvatoris induit, et noctu ad eum in phantasmate cum mille daemonibus lampadas ferentibus venit, rotamque igneam ostendit, in qua media Salva-

toris figuram simulavit: Unus autem accido: Dilexit te, inquit, Christus ob vitae tuae integritatem institutumque tuum et advenit, ut te videat; egredere e cella eumque, si procul stantem videris, procumbens adora. Egressus igitur e cella comitatum vidit 109. lampadas ferentium et spatio fere stadii Antichristum, quem procumbens adoravit. Miser autem tantopere subactus et deceptae mentis fuit, ut die subsequente veniret in ecclesiam et coram omnibus diceret: Mihi communionem opus non est; Christum enim vidi hodie. Tunc patres comprehensum eum per tempus aliquod ferro vinxerunt. Cui continuis deinde precibus pro eo factis et multimoda despectione vitaeque austeriore vanam opinionem ademerunt, ita ut sanaretur. Contrariis enim contraria conveniunt medicamenta (1). »

Macarius ille presbyter Valentem corripiens et admonens, quin Macarius Alexandrinus, presbyter Cellularum, fuerit, dubitari vix potest. Nam Valentem in solitudine, in qua Palladius vixit, h. e. in Cellulis, longo tempore habitasse legimus. Sequitur narratio de Herone, qui « beatum Evagrium » consimili contumelia affecit. (2). Ubi Hervetus in margine adscripsit, Evagrii loco in aliis codicibus « Macarium presbyterum » legi (3). Quae corruptela procul dubio inde nata est, quod capite antecedente de Macario presbytero, in quem Valens superbiisset, narratum erat. Editionum quoque versionumque locis illis nomina: Macarius πολιτικός, Macarius S. Antonii discipulus, Macarius presbyter, eadem reperiuntur; antiqua autem versio historias de Paulo et de Valente omisit.

Iam ergo ad finem rerum de Macario Alexandrino e libro Palladii cognoscendarum pervenimus. Transeamus igitur ad Rufini testimonia de Macariis Aegypto et Alexandrino.

CAPUT IV.

RUFINUS DE SANCTIS MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

§ 26. In libro secundo VV. PP. collectionis Rosweidianaë de Macariis haec leguntur: « Narrabant autem nobis 110 quidam ex pa-

num Appendice priore sub III, 4; Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 37.

(3) VV. PP. Rosw. p. 754, 4.

(1) Textus graecus legitur infra in harum Quaestionum Appendicæ priore sub III. 3. Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 32.

(2) Textus graecus exstat infra in harum Quaestio-

tribus, qui ibi [in Cellulis] erant, quod in locis illis duo Macarii quasi duo coeli luminaria refulsissent, ex quibus unus Aegyptius genere et discipulus beati Antonii fuit, alius Alexandrinus. Quibus ut vocabula nominis, ita virtutes animi et coelestium gratiarum magnificentia concordabat. Uterque enim Macarius, uterque abstinentiae exercitiis et virtutibus animi aequaliter pollens; hoc solo alius praecellens, quod quasi haereditatem gratiarum et virtutum beati Antonii possidebat (1). »

En Macarium Aegyptium S. Antonii magni discipulum virtutumque eius quasi haerodem! Quam rem antequam expediamus, reliqua, quae de Macario Aegypto in libro secundo subiunguntur, audiamus :

« Hinc denique ferunt, aliquando quum homicidium in locis vicinis fuisset admissum et innocenti cuidam impingeretur orimen admissi, confugisse ad eius cellulam eum, qui calumniam patiebatur. Adfuisse etiam eos qui perurgebant, allegantes et dicentes, periclitari se ipsos, nisi comprehensum legibus traderent homicidam. Is vero, cui crimen impingebatur, cum sacramentis affirmabat, conscius se non esse sanguinis illius. Et cum diu ab utraque parte certamen haberetur, interrogabat sanctus Macarius, ubi sepultus esset qui dicebatur occisus. Cumque designassent locum, cum omnibus, qui ad perurgendum hominem venerant, pergit ad sepulchrum, atque ibi fixis genibus, invocato Christi nomine, ait ad eos, qui astabant : Nunc Dominus ostendet, si vere reus est hic, qui perargetur a vobis. Et elevata voce ex nomine clamat defunctum. Cumque ei de sepulchro vocatus respondisset, ait ad eum : Per fidem Christi te obtestor, ut dicas, si ab hoc homine, qui calumniam patitur, occisus es? Tunc ille de sepulchro clara voce respondit dicens : non se esse ab eo interfectum. Et cum obstupefacti omnes decidissent ad terram ac pedibus eius advolverentur, rogare coeperunt, ut interrogaret eum, a quo esset occisus. Tunc ille : Hoc, inquit, non interrogabo; sufficit enim mihi, ut innocens liberetur; non est autem meum, 111 ut reus proda-

tur (2). » Sequuntur tres narrationes de puella in equam mutata, de puella minore, cuius ex corpore vermium innumera multitudo ebulliebat, et de mortuo homine ad Hieracitam haereticum refellendum resuscitato : quae tria Macarii Aegyptii miracula iam ex Palladio cognovimus (3). Finitur demum narratio libri secundi de Macario Aegypto his verbis : « Multa etiam et alia ferebantur de eo, quae nimis proluxa sunt ad scribendum, sed ex his paucis etiam cetera eius opera noscuntur (4). »

Nemo profecto dubitabit, quin hic Macarius Aegyptius idem sit, de quo supra retulit Palladius. Quare iure offendit, quod Macarius Aegyptius libro secundo S. Antonii discipulus gratiarumque eius ac virtutum quasi haeres vocatur, cuius dignitatis Palladius nullam plane mentionem fecit. Etenim legimus quidem in Meursiana Historiae Lausiaca editione de Macario quodam, quem virtutum suarum haerodem fore S. Antonius ipse praedixerit; sed locum spurium esse censuimus, narrationemque Macario Alexandrino ab interpolatore tribulam Pispiritano magis, quam nostris convenire Macariis (5). De Macario autem Aegypto nihil omnino eiusmodi memoratum hucusque invenimus.

Rem a Socrate expediri haud temere credideris, qui quum reliqua, quae de Macariis refert, ex libris Evagrii mutuatus sit, haec e libro secundo assumpsisse videtur : « Porro inter monachos, qui eo tempore vixerunt, duo fuere sanctissimi eodem nomine nuncupati; uterque enim Macarius dicebatur. Quorum alter ex superiore Aegypto, alter ex urbe Alexandria erat oriundus. Ceterum ambo praeceteris illustres fuerunt tum propter abstinentiam, tum ob mores et conversationem, tum ob miracula, quae per eorum manus perpetrabantur. Aegyptius quidem Macarius tot sanavit aegros, tot obsessos a daemone liberavit, 112 ut, quae per gratiam Dei gessit, separatim opus desiderent (6). » Quae quidem Socratis verba ita cum libro secundo concinunt, ut suspicari liceat, illud, quod narratur, Macarium Aegyptium S. Antonii discipulum virtutumque eius quasi haerodem fuisse, in genuino graeco libri secundi textu, quo So-

(1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2. Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 193, Migne Patol. T. XXI p. 449 sq.

(2) VV. PP. Rosw. l. I.; Rufini Opp. ed. Vallarsi l. I. Migne l. I. p. 450.

(3) Cf. supra Caput II §§ 12. 13. 14. 17.

(4) VV. PP. Rosw. l. I. p. 480, 2; Vallarsi l. I. p. 196, Migne l. I. p. 452.

(5) Cf. supra Caput III p. 102 sqq.

(6) Socr. Hist. Eccl. lib. IV cap. 23 ed. Valz. p. 234.

crates utebatur, non inventum, sed Rufini A sit, et aget poenitentiam, ut salvetur anima interpretis fortasse commentum esse, aut postmodum a manu interpolatrice esse adiectum. eius (6). »

Rufinum quidem inter duos Macarios, quos in Continuatione Historiae Ecclesiasticae Eusebii vocat (1), Macarium Alexandrinum retulisse ex contextu apparet; quum vero Isidorum, Heraclidem, Pambum idem discipulos S. Antonii appellet, hoc vocabulum sensu latiore accipiendum esse videtur. Neque minus in Apologia [Invectiva] II (2) Rufinus « Macarium Antonii discipulum » et « alterum Macarium » commemorat, ubi tamen utrum Macariorum vel num omnino unum ex nostris dixerit, non intelligitur. Quare *Macarium Aegyptium* a Rufino S. Antonii discipulum proprie vocari, certo non constat.

Atque *Macarium Aegyptium* S. Antonii discipulum fuisse praeter librum secundum solus Makrizius habet. Makrizius eum a S. Antonio veste monachorum indutum et in Wadi-al-Natron i. e. in vallem Nitriae [deserta Scetis] missum esse, ex traditione fortasse coenobii Macariani retulit (3). Cui tamen aperte obloquantur historiae libri quinti VV. PP. Rosw. (4) et Apophthegmatum Cotelerii (5), quibus *Macarium Aegyptium* sponte in Scetim abiisse, neque nisi posteriore tempore S. Antonium C invisisse traditur.

Quapropter e verbis libri secundi nihil certi colligi posse videtur, nisi quod et ex ceteris fontibus efficiatur, *Macarium* interdum ex ore S. Antonii, quem viserat, instituta vitae **113** monachicae percepisse eumque laude virtutum paene aequiparasse.

His expositis solum restat quod moneam, narrationem, quam attulimus de mortuo ad purgandum hominem, qui homicidii falso accusabatur, a Macario resuscitato fere ad verbum in libro tertio legi, ubi tamen in fine post verba : « non est autem meum, ut reus D prodatur, » haec adduntur : « forsitan enim compungetur adhuc pro scelere quod commi-

§ 27. Quum de Macario Alexandrino in Continuatione Historiae Ecclesiasticae Eusebii Rufinus ipse exposuerit, eam primum excutiamus. Ubi de Lucii Arianorum episcopi persecutionibus in eremitas verba faciens postquam scripsit : « Per idem tempus patres monachorum vitae et antiquitatis merito Macarius et Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus Antonii discipuli per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus habebantur . . . (7), » hanc postea subiungit historiam : « Ante aliquantulum vero temporis caecus quidam rogabat deduci se ad cellulam Macarii, quae erat in deserto, itinere trium dierum. Quo posteaquam caecus multo ductantium labore pervenit, *Macarium* non reperit domi. Contristatus valde nullatenus mitigare moestitiam poterat, sanitatis solatio carens. Tum vero fervore fidei concalescens : Deprecor, inquit ad eos qui deduxerant, applicate me ad illam partem parietis, ubi cubare senior solet. Et cum fuisset admotus, parum luti aridi, unde paries oblitus videbatur, assumens palmae suae superposuit. Rogat etiam, ut aquam de puteo, ex quo bibere solebat, haurirent. Quo humore resolvens glebulam eodemque luto oculos suos superungens, et lavans de aqua quae hausta fuerat, repente recepit visum, ita ut nullo indigens adminiculo rediret ad sua. Sed ne secundum leprosos illos ageret, quos a se curatos in Evangeliiis ingratos Dominus notat, cum omni domo sua regressus et Deo **114** gratias referens rem, ut gesta fuerat, indicavit (8). » Tum historiam tradens leaenae eiusque caecorum catulorum, quos Macarius sanavit, Rufinus his concludit verbis : « Verum si singulorum mirabilium gesta prosequi velimus, excludimur a proposita brevitate, maxime cum haec narrationem proprii habere operis mereantur (9). » Morbus ille oculorum et caecitas hodie quoque in

(1) Rufini Hist. Eccl. lib. II cap. 4 ed. Basil. 1544 p. 242, Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 271, Migne Patrol. T. XXI p. 614.

(2) Rufini Apologia [Invectiva] in S. Hieronymum lib. II cap. 12, Opp. ed. Vallarsi p. 367, Migne Patrol. T. XXI p. 594, S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV P. II p. 424.

(3) Makrizi Geschichte der Copten, ed. 1. p. 40.

(4) Lib. V libell. 7. 9.

(5) Apophth. de Macario Aegyptio cap. I. IV.

XXVI. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 526. 530. 540; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(6) VV. PP. Rosw. lib III cap. 41 p. 507, 2.

(7) Cf. supra Caput. I § 6 p. 16.

(8) Rufini Hist. Eccles. lib. II cap. 4 ed. Basil. I. p. 242 sq., Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 271, Migne I. I. p. 512.

(9) Ibid. ed. Basil. I. p. 243, Vallarsi p. 272, Migne I. I.

Aegypto et in Libya creberrima sunt (1). De Macario autem Alexandrino Rufinum ibi narrare, indicat liber secundus, ad quem nunc venimus.

§ 28. Scriptor libri secundi VV. PP. collectionis Rosweidianaе, postquam de Macario Aegypto retulit, de Alexandrino narraturus ita incipit : « Alius vero sanctus Macarius magnificas etiam ipse virtutes consummavit, de quibus et alii nonnulla scripserunt, quae sufficere possint ad virtutum eius magnitudinem contuendam, et ideo nos ea compendio praeterimus (2). » Ad quosnam de Macarii Alexandrini virtutibus scriptores spectet, quaeres. Sine dubio ad Palladium respicere nequit, quippe qui Historiam Lausiacam multo post scripserit. Quare soli relinquuntur Rufinus in Continuatione, quam attulimus, et Timotheus episcopus († 385) (3), quem complurium monachorum vitas literis mandasse Sozomenus tradit (4). Istitis autem verbis libri secundi scriptor quinque subiungit historias, quarum tres iam apud Palladium invenimus, de viso scilicet monumento magorum, quae primo, de uva, quae secundo, et de congressu cum duobus tribunis, quae ultimo loco legitur. Sed inter primam illam alteramque narrationem loci, quem Macarius inhabitavit, hanc descriptionem interponit :

« Locus autem, in quo habitabat ipse sanctus Macarius, Scithium appellatur. Est autem in eremo vastissima positus, diei et noctis iter habens de Nitriae monasteriis, et hoc nulla semita, neque terrenis aliquibus colligitur vel monstratur indicium, sed stellarum signis et cursibus pergitur. Aqua raro invenitur, et sicubi inventa fuerit, odoris quidem dirissimi est, et quasi bituminea, sed saporis innoxii. Sunt ergo ibi viri valde perfecti; nec enim patitur tam terribilis locus nisi perfecti propositi habitatores summaeque constantiae; charitatis tamen inter se et erga omnes, si qui forte ad eos accesserunt, summum studium gerunt (5). »

Etsi e Palladio didicimus, e tribus cellis, quas Macarius Alexandrinus habuit, unam in

Scete sitam fuisse (6), offendit tamen, quod iam simpliciter in Scete habitasse dicitur, id quod eodem Palladio auctore proprie ac stricte de solo Macario Aegypcio valet. Sed quum scriptor libri secundi de habitatione Macarii Aegyptii nihil referat, haud temere colligi videtur, scriptorem aut confudisse hac in re Macarium Aegyptium cum Alexandrino, aut de habitatione Macarii Alexandrini non accurate edoctum fuisse. Palladio enim, qui tres annos una cum Macario Alexandrino vixit, in ea re maiorem fidem adhibendam esse plane patet.

Descriptio autem ista Scetis solitudinis, cum quantis difficultatibus monachis, qui eam inhabitabant, dimicandum fuerit, satis ostendit. Quae quidem eadem descriptio in libro sexto (7) legitur. Atque asperrima etiam in Cellulis vita obtinuisse videtur, quoniam perfectiores Nitriae montis monachi eo se recipiebant, singulique cellis ita inter se distantibus, ut alter alterum nec videre nec voce assequi posset, utebantur (8). Monasteria denique Nitriae montis, in quibus fere quinque millia virorum cum octo loci presbyteris vivebant, quam praeclare instituta fuerint, Palladius exposuit (9).

116 Restat, ut duas illas narrationes, quas nobis de Macario Alexandrino liber secundus novas exhibet, afferamus. Haec igitur post historiam, quae de uva agit, scripta reperimus :

« Ad fidem namque confirmatum nobis de eo est ab his, qui ex ore eius audierant, quod quodam tempore noctis daemon ad ostium cellulae eius pulsaverit dicens : Surge, abba Macari, et eamus ad collectam, ubi fratres ad vigiliis congregantur. Sed ille, qui gratia Dei repletus falli non poterat, intellexit, diaboli esse fallaciam, et ait : O mendax et veritatis inimice! quid enim tibi consortii, quid societatis est cum collecta et congregatione sanctorum? At ille : Latet ergo te, inquit, o Macari, quod sine nobis nulla collecta agitur nullaque congregatio monachorum? Veni denique et videbis opera nostra. Tunc ille : Imperet, inquit, tibi Dominus, daemon. immunde. Et

(1) Minutoli l. l. p. 31 sq. Tischendorf l. l.

(2) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 480, 2; Vallarsi l. l. p. 196, Migne Patrolog. l. l. p. 452 sq.

(3) Tillemont Mémoires T. VI P. II p. 649.

(4) Sozom. Hist. Eccl. lib. VI cap. 29 ed. l. p. 680.

(5) VV. PP. Rosw. l. l. p. 481, 1; Vallarsi l. l. p. 197, Migne l. l. p. 453

(6) Supra Cap. III p. 69. cf. p. 89.

(7) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 15 p. 656, 2

(8) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478. cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 70 Opp. Meurs. l. l. p. 532.

(9) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 8 Opp. Meurs. l. l. p. 360 sq.

conversus ad orationem petiit a Domino, ut sibi ostenderet, si hoc verum esset, quod gloriatus est daemon. Abiit ergo ad collectam, ubi a fratribus vigiliae celebrantur, et iterum in oratione Dominum deprecatur, ut sibi veritatem verbi huius ostendat. Et ecce, vidit per totam ecclesiam quasi parvulos quosdam puerulos Aethiopes tetros discurrere huc atque illuc, et velut volitando deferri. Moris est autem inibi sedentibus cunctis ab uno dici psalmum, ceteris vel audientibus vel respondentibus. Discurrentes ergo illi Aethiopes pueruli singulis quibusque sedentibus alludebant, et si cui duobus digitulis oculos compressissent, statim dormitabat; si cui vero in os immersissent digitum, oscitare eum faciebant. Ubi vero post psalmum ad orandum se proiecissent fratres, percurrerant nihilominus singulos, et ante alium iacentem in oratione quasi mulierum specie ferebantur, ante alium quasi aedificantes atque portantes aliquid, ac diversa quaeque agentes apparebant. Et quaecunque daemones quasi ludendo formassent, haec orantes illi in cordis sui cogitatione versabant; a nonnullis tamen, ubi aliquid horum agere coepissent, quasi vi quadam repulsi praecipites deiiciebantur ita, ut nec stare quidem prorsus aut transire iuxta eos auderent. Aliis vero **117** etiam infirmis fratribus supra cervices et dorsa iudebant, quia non erant in oratione sua intenti. Haec cum vidisset sanctus Macarius, ingemuit graviter, et lacrymas profundens ad Dominum: Respice, ait, Domine, et ne sileas, neque mitigeris Deus. Exsurge, ut dispergantur inimici tui, et ut fugiant a facie tua; quoniam anima nostra repletur illusionibus. Post orationem tamen examinandae veritatis gratia seorsum evocatis singulis quibusque fratribus, ante quorum faciem viderat daemones diverso habitu et variis imaginibus ludentes, requirit ab eis, si in oratione vel aedificandi cogitationes habuerint, vel iter agendi, vel alia diversa, quae unicuique imaginata per daemones viderat, et singuli eorum ita confitebantur in corde suo fuisse, ut ille arguebat. Et tunc intellectum est, quod omnes vanae et superfluae cogitationes, quas vel psalmorum vel orationum tempore unusquis-

que conceperit, ex illusionem daemonum sunt; ab his autem, qui omni custodia cor suum servant, tetri repelluntur Aethiopes. Deo enim coniuncta mens et in ipso tempore praecipue orationis intenta, nihil alienum, nihil superfluum recipit (1). » Animadvertite, eandem rem ad verbum in Rosweidiana collectionis libro tertio haberi (2). Ad collectam, graece συναξι, qua omnis conventus ad quodvis sacrum ministerium intelligitur (3), Cellularum monachi solo die sabbati et dominica conveniebant, ceteris vero diebus singuli in cellis suis remanebant (4). Sed altera in libro secundo haec narratio sequitur :

« Aliud quoque multo terribilius addebat, quod vidisset eo tempore, quo fratres accedebant ad sacramenta : ubi porrexissent ad suscipiendum palmas, in nonnullorum manibus praevientes Aethiopes carbonem deponere, corpus autem, quod tradi sacerdotis manibus videbatur, redire ad altare : aliis vero, quos meliorum merita iuvabant, extendentibus manus ad altare longe recedere daemones et cum ingenti **118** metu refugere. Angelum enim Domini assistere cernebat altari, qui cum sacerdotis manu suam quoque manum in sacramentorum distributione superponeret. Ex hoc iam permansit ei a Deo gratia ista, ut in vigiliis fratrum psalmorum et orationis tempore, si quis aliud aliquid secundum illusionem daemonum in corde cogitasset, agnosceret, et accedentium ad altare vel indignitates eum vel merita non laterent (5). » Simile quid supra de Macario Alexandrino percepimus (6). Abbates autem monachorum suorum res occultas cognoscere haud raro credebantur.

Congressum denique Macariorum cum duobus tribunis quum scriptor libri secundi narrasset, caput de Macariis finit his verbis : « Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti Macarii Alexandrini mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in XI libro Ecclesiasticae Historiae inserta, qui requirit, inveniet (7). » Ex quibus id, quod diximus (8), perspicuum est, in Continuatione de Macario Alexandrino Rufinum retulisse. Iam expositis iis, quae Rufinus habet de Macariis — nam in eius

(1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 481, 2 sq.; Vallarsi l. l. p. 198, Migne l. l. p. 453.

(2) Ibid. lib. III cap. 43 p. 507, 2.

(3) Binterim Denkw. T. IV P. I p. 557.

(4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 473, 1; Vallarsi l. l. p. 187; Migne l. l. p. 444 sq.

(5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 482, 4; Vallarsi l. l. p. 199, Migne l. l. p. 455.

(6) Cf. supra Caput III p. 74. 101.

(7) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 482, 2; Vallarsi l. l. p. 200, Migne l. l.

(8) Supra § 27 in fine, p. 114.

Apologiarum [Invectiviarum] in S. Hieronymum libris praeter ea, quae supra monuimus (1), nihil invenitur — ad cetera transeamus.

CAPUT V.

EVAGRIUS, S. HIERONYMUS, CASSIANUS DE SANCTIS MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

§ 29. Evagrium ter tantum de Macario loqui, supra monuimus (2); Macarium vero Aegyptium dici ab eo, videbimus. Evagrius in libro secundo multo ex tempore a beato Macario, quem famosissimum in Dei gratia signisque et virtutibus insignem fuisse omnibus notum sit, instructus esse (3); uter vero Macariorum dicatur, e libro secundo, qui utrumque Macarium « ab continentiae exercitiis et virtutibus animi aequaliter polluisse » gloriatur (4), non colligitur. Accedit, quod verba de Macario Evagrii praeceptore in graeco libri secundi textu, cuius fragmenta Cotelerius edidit, desunt (5). Neque illud etiam satis constare videtur, libri secundi verbis: « Vidimus ibi et sapientissimum virum... Evagrium » (6) comprobari, Evagrium habitasse in Cellulis, de quarum monachis eousque narratum erat; nam et vocabulum *ibi* in fragmento graeco desideratur (7). Sin autem illa temere ac prave in graeco fragmento omittantur, minime tamen sequitur, Macarium Alexandrinum fuisse praeceptorem Evagrii; ex eo enim, quod tunc Evagrius in Cellulis vixit, id colligi non potest, praecipue quum illo tempore Macarii iam mortui essent. Socrates vero Evagrium Macariorum Aegyptii et Alexandrini discipulum vocat, a quibus, quam antea solis verbis philosophatus esset, re ipsa philosophari didicerit (8).

De Macario Evagrius in libri, cui titulus est: « Capita practica ad Anatolium, » capite, quod « Πρώτοι μοναχῶν ἀγίων » inscribitur, haec memorat:

« Aegyptius senex Macarius, vas illud ele-

ctum, interrogavit me, quam ob causam acceptarum quidem ab hominibus iniuriarum reminiscendo memoriae vim ac facultatem in animo corrumperemus, acceptas vero a daemonibus iniurias memoriae commendantes illaesi maneremus. Cumque ego haesitasset ignarus quid respondendum esset, petissemque ab illo, ut ipse mihi eius rei causam exponeret: Quia, inquit, prior quidem affectio contra naturam, posterior vero secundum animi naturam est (9). » Idem Macarii dictum legis apud Socratem (10), 120 in VV. PP. libro quinto (11) et septimo (12), in sententiis Patrum, quas Rosweidus habet (13), et in Apophthegmatis a Cotelerio editis (14), hoc solo discrimine, quod praeter Socratem ceteri Evagrium, cui Macarius istud dixit, non nominant.

Aterum de Macario enuntiatum Evagrius ibidem hoc suggerit: « Accessi ipso fervido meridie ad sanctum patrem Macarium, et siti vehementer oppressus aquam petii ad bibendum. Is autem: Umbra, inquit, contentus esto. Multi enim, qui nunc iter faciunt vel navigant, etiam huius carent solatio. Dein disputanti mihi et de abstinentia cum eo conferenti: Confide, inquit, filii; totos viginti annos neque pane neque aqua neque somno usus sum ad satietatem. Nam panem meum certo pondere comedi, aquam hibi certa mensura, ac somni exiguam partem suffuratus sum inclinando me ad parietes (15). » Quod idem narratur a Socrate (16) et in libro sexto VV. PP. (17). Legem autem cibi, potus et somni desiderio nunquam omnino satisfaciendi postea Columbanus monachis suis praescrispsit (18).

Tertius denique locus, quo Macarium Evagrius commemorat, in eiusdem libri capite, quod « Θεωρήματα πρακτικά » inscribitur, hic est:

« Nonnulli sunt ex daemonibus immundis, qui legentibus semper assident, mentemque eorum abripere conantur, sumpta saepe nau-

(1) Supra § 26 p. 412.

(2) Cf. § 7 p. 52.

(3) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 27 p. 479, 2; Rusoi Opp. ed. Vallarsi p. 492; Migne I. I. p. 449.

(4) Cf. supra p. 410.

(5) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 176 sq.; Opp. Meurs. I. I. p. 644.

(6) VV. PP. Rosw. I. I.; Vallarsi I. I., Migne I. I. p. 448 sq.

(7) Coteler. I. I.; Opp. Meurs. I. I.

(8) Socr. Hist. Eccl. lib. IV cap. 23 ed. I. p. 234.

(9) Caput XCIII, Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 99 sq., Galland. Bibl. PP. T. VII p. 565. Harum narrationum versionem a nobis castigatam exhibebimus.

(10) Socr. Hist. Eccl. I. I. p. 235.

(11) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 10, 34 p. 599, 2.

(12) Ibid. cap. 57, 4 p. 681, 2.

(13) Ibid. sent. 15 p. 1008, 1.

(14) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 546 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXVI; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(15) Cap. XCIV, Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 100, Galland. Bibl. PP. I. I.

(16) Socr. Hist. Eccl. I. I.

(17) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 4, 17, 18 p. 659, 2 sq.

(18) Columbanus abb. regula coenobialis cap. 3 et in fine. Holstenii Cod. Regular. T. I p. 170, 9, 174, 2.

mero occasione ex ipsis divinis scripturis in A prava cogitata desinentes Interdum quoque contra morem oscitare **121** cogunt, atque gravissimum somnum immittunt magnopere a consueto diversum, idque, ut in quibusdam fratribus deprehensum est, natura ineffabiliter renitente. Quod ego cum frequenter observassem, ipse comperi. Capessunt palpebras cum toto capite, idque proprio corpore frige-
 factant; admodum enim frigida sunt daemou-
 num corpora, et crystallo similia, unde et caput sentimus velut cucurbita medicorum attractum cum stridore. Hoc autem faciunt, ut, si insitum calvae calorem ad se ipsos traxe-
 rint, palpebrae humore demum et frigore
 relaxatae circumfluant pupillis oculorum. Quare palpebras saepe si contrectavi, inveni instar crystalli compactas, totamque faciem mortui similem et horridam. Attamen somnus naturalis corpora calefacit, sanorumque vultus nitidos reddit, quod ipsa quoque experientia discimus. Sed illi contra naturam ex ore nimium distento oscitationem efficiunt, attenuantes se, et interiora oris occupantes. Ego quidem nondum hoc intellexi, etsi persaepe passus sim; at sanctum Macarium audivi de hoc mihi loquentem, qui ad rem probandam attulit oscitantium consuetudinem, os signo crucis muniendi ex traditione antiqua immemoriali (1). Ceterum omnia illa patimur, quia lectioni non attendimus vigilanter, neque sancta Dei vivi eloquia nos legere nobis consciumus (2). » Haec quidem Evagrii notatio ad vetustatem consuetudinis, qua oscitantes os signo crucis munire solent, comprobendam gravissima est. Uter vero Macariorum illa Evagrius exposuerit, certo vix definiatur; quantum cum Evagrius bis Macarium Aegyptium laudibus extulerit, haud incongrue creditur, hic quoque, ubi simpliciter Macarii mentio fit, eundem intelligi. Sed audiamus nunc ea, quae D nobis praebet S. Hieronymus.

§ 30. Is Macarios passim in epistolis, sed obiter tantum commemorat. In Palaestina vitae monachicae ipse se dederat, quam quantum dulcedine amplexus sit, eius epistolae 2. 3. 14. 22. 24, quae omnes ante annum 384 scriptae **122** sunt (3), ostendunt, nec non aliae, quas postea scripsit, comprobant. Romae quum moraretur, complures nobiles feminas ad pro-

positum virginitatis aut viduitatis servandae et ad simpliciorum vitam traduxit, quapropter multi eum obiurgabant (4). In epistola quadam circa annum 395 scripta de « Aegypti et Mosopotamiae, Ponti, Cappadociae et Armeniae examiniibus monachorum » loquitur (5); sed et in Italia monachos non defuisse, ex iis, quae de defuncta Fabiola anno 398 tradidit, discimus (6). Iam ex his paucis, quam occasione data S. Hieronymus Macariorum mentionem fecerit, colliges; aut enim amico, qui ad eremum Macariorum accesserat, congratulatur, aut amicos Occidentem versus habitantes ad exempla eorum revocat. Locos quanta potuimus diligentia hosce congesimus.

Primum huc spectat epistola 3 ad Rufinum Aquileiensem, quem in Aegyptum venisse S. Hieronymus audierat, aestate anni 374 scripta, in qua: « Prima, » inquit, « inopinati gaudii ab Heliodoro fratre mihi est nuntiata felicitas. Non credebam certum, quod certum esse cupiebam, praesertim quum et ille ab alio se audiisse diceret, et rei novitas fidem sermonis auferret. Rursum suspensa vota, nutantemque mentem quidam Alexandrinus monachus, qui ad Aegyptios confessores, et voluntate iam martyres, pio plebis iam dudum fuerat transmissus obsequio, manifestus ad credulitatem nuntii auctor impulerat. Fateor et in hoc meam labasse sententiam. Nam cum et patriam tuam ignoraret et nomen, in eo tamen plus videbatur afferre, quod eadem asserebat, quae iam alius indicaverat. Tandem plenum veritatis pondus erupit: Rufinum enim Nitriae esse et ad beatum perrexisse Macarium crebra commeantium multitudo referebat. Hic vero tota credulitatis frena laxavi, et tunc vere aegrotum esse me dolui. Et nisi me attenuati corporis vires quadam compede praepedissent, nec mediae fervor **123** aestatis, nec navigantibus semper incertum mare pia festinatione gradienti valuisset obsistere. Cre-
 das mihi, frater, non sic tempestate iactatus portum nauta prospectat, non sic sitientia imbres arva desiderant, nec sic curvo assidens littori anxia filium mater exspectat (7). » Ibi alterutrum ex nostris Macariis, et fortassis quidem Alexandrinum, qui prope Nitriam in eremo Cellularum vixit, intelligi in aperto est. Rufinum vero circa Nitriam cum duobus Ma-

(1) Graece: κατά ἀρχαίων παράδοσιν ἀβήητον.

(2) Cap. LXVI, Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 88 sq., Galland. Bibl. PP. t. I. p. 561.

(3) Cf. S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I Praef. p. L sq.

(4) Cf. Ep. 66. 73. 45. 39. 54.

(5) Ep. 58, S. Hieron. Opp. ed. l. T. I p. 581.

(6) Ep. 73, S. Hieron. Opp. ed. l. T. I p. 694.

(7) S. Hieron. Opp. ed. l. T. I p. 532 sq.

caris congressum esse persecutionis a Lucio A
faetae tempore, quo epistola S. Hieronymi
scripta est, iam e Rufini Continuatione His-
toriae Ecclesiasticae Eusebii percepimus (1).

Porro laudanda est epistola 22, de custo-
dienda virginitate ad Eustachium virginem,
Paulae nobilissimae apud Romanos matronae
filiam, anno 384 scripta. Eam enim admonens,
ut avaritiam vitet, S. Hieronymus addit: « Quid
ante non plures annos Nitriae gestum sit, re-
feremus. Quidam ex fratribus parcior magis
quam avarior, et nesciens triginta argenteis
Dominum venditum, centum solidos, quos
lino texendo acquisierat, moriens dereliquit.
Initum est inter monachos consilium — nam
in eodem loco circiter quinque millia divisi
cellulis habitabant — quid facto opus esset.
Alii pauperibus distribuendos esse dicebant,
alii dandos ecclesiae, nonnulli parentibus re-
mittendos. Macarius vero et Pambo et Isidorus
et ceteri, quos patres vocant, sancto in eis lo-
quente Spiritu decreverunt, infodiendos esse
cum domino suo dicentes: Pecunia tua tecum
sit in perditionem. Nec hoc crudeliter quis-
quam putet factum: tantus cunctos per totam
Aegyptum terror invasit, ut unum solidum
dimisisse sit criminis (2). » Macarium Alexan-
drinum Cellularum presbyterum hic intelligi C
apparet. Nam in monte Nitriae Pambo habita-
vit (3). Isidorus cellam habuit (4). Quinque
vero millia monachorum montem illum Cellu-
lasque incoluisse pariter Palladius retulit (5).
124 Ceterum idem de Nitriae monacho avaro
in VV. PP. Rosw. libro tertio traditur (6).

Etiam in epistola 58, circa annum 395 con-
scripta, Macarios S. Hieronymus vocat. Ubi
legis: « Sin autem cupis esse quod diceris, mo-
nachus, id est solus, quid facis in urbibus,
quae utique non sunt solorum habitacula, sed
multorum? Habet unumquodque propositum
principes suos. Romani duces imitentur Cam-
illos, Fabricios, Regulos, Scipiones. Philoso-
phi proponant sibi Pythagoram, Socratem,
Platonem, Aristotelem. Poetae aemulentur Ho-
merum, Virgilium, Menandrum, Terentium.

(1) Cf supra § 6 p. 16. cf. infra § 142.

(2) S. Hieron. Opp. ed. l. T. I p. 418 sq.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 12 Opp. Meurs.
l. I. p. 373.

(4) Ibid. cap. 1 p. 348.

(5) Ibid. cap. 8 p. 361.

(6) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 219 p. 533, 1.

(7) S. Hieron. Opp. ed. l. T. I p. 583.

(8) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. l. p.
520. Edessenum dici existimat Tillemontius Mé-

Historici Thucyoidem, Sallustium, Herodotum,
Livium. Oratores Lysiam, Graccos, Demosthe-
nem, Tullium. Et ut ad nostra veniamus, epi-
scopi et presbyteri habeant in exemplum
Apostolos et apostolicos viros, quorum hono-
rem possidentes habere nitantur et meritum.
Nos autem habeamus propositi nostri princi-
pes Paulos et Antonios, Iulianos, Hilariones,
Macarios (7). » Quem Iulianum dicat, ambigo;
an forte Edessenum, de quo Sozomenus tra-
dit (8)? Macarium vero Alexandrinum intel-
ligi — numerum pluralem pro singulari posi-
tum esse sponte liquet — ex loco, qui cum
nostro conferendus est, sequente conieceris.

Etenim eodem prorsus modo S. Hieronymus
Macarium in epistola 108, anno 404 scripta, citat.
Ibi quum vitam Paulae enarrasset, eiusque iti-
nera pia accurate descripsisset, Nitriam appel-
lat « oppidum Domini, in quo purissimo vir-
tutum nitro sordes lavantur quotidie plurimo-
rum. Quod cum [Paula] vidisset, occurrente
sibi sancto et venerabili episcopo Isidoro con-
fessore et turbis innumerabilibus monacho-
rum, ex quibus multos sacerdotalis et leviticus
sublimabat gradus, laetabatur quidem ad glo-
riam Domini, sed se indignam tanto honore
fatebatur. Quid ergo narrem Macarios, Arse-
nios, Serapionas et reliqua columnarum Chri-
sti nomina? Cuius non intravit 125 cellulam?
Quorum pedibus non advoluta est (9)? » Hic
quidem Macarium Alexandrinum, clarum Cel-
lularum presbyterum et in Nitriae monte cel-
lam habentem innui, verisimile est. Unde su-
pra, quum eodem modo inducatur, eundem
plane Macarium Alexandrinum intelligi haud
temere dixeris.

Prodendus denique est ultimus S. Hierony-
mi locus de Macariis; nam Macarius iste,
quem in epitaphio Marcellae viduae S. Hiero-
nymus vocat (10), et Rufinus in praefatione in
Origenis libros *Περὶ ἀρχῶν* (11), nec non in Apo-
logiis [Invectivis] laudat (12), Origenista Ru-
finique discipulus fuit. Unus igitur locus re-
stat, quem difficultatis quidquam habere iam
supra monuimus (13), hisque concipitur ver-
moires T. VII P. III p. 1017 sqq. Alium innuere vi-
dentur docti editores Opp. S. Hieron. ad h. l.

(9) S. Hieron. Opp. ed. l. T. I p. 890.

(10) S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV P. II p. 782.

(11) Ep. 80, S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I p. 733.

(12) Rufini Apol. [Invectiva] in S. Hieronymum
lib. I cap. 11, Opp. ed. Vallarsi p. 316, Migne p.
548; S. Hieron. Opp. ed. Bened. l. I. p. 360.

(13) Cf. p. 33.

bis : « Amatas vero et Macarius discipuli Antonii, e quibus superior magistri corpus sepe-
 livit, etiam nunc affirmant, Paulum quendam Thebaeum principem istius rei [vitae monachicae] fuisse, non nominis; quam opinionem nos quoque probamus (1). » Eisdem discipulos ambo sepelivisse Antonium legimus in Historia Lausiaca (2), multo post vitam S. Pauli, in qua verba illa habentur, edita (3). Quamquam in duabus eiusdem S. Pauli graecis vitis, quas ab Hieronymiana profectas esse probabimus, Amatae et Macarii nominum mentio non fit. Erasmus quidem monuit, vitae S. Pauli exemplaria ita inter se discrepare, ut S. Hieronymus ipse idem argumentum saepius aliis verbis tractasse aut alius hoc fecisse videatur. Quo facto Centuriatores Magdeburgenses eo temeritatis progressi sunt, ut vitam illam commentum exercendi ingenii causa, non serio a S. Hieronymo conscriptum dixerint (4).
 126 Sed Rosweidus bene animadvertit, se quidem tantam varietatem non invenisse (5), idem quod et Bollandus atque Henschenius ex septem octove aliorum codicum veterum fide asseruerunt (6), et ipsi examinatis quibusdam codicibus comprobamus. Graecae vero duae S. Pauli vitae modo cum Hieronymiana concinunt, modo ab ea discrepant, ipsaeque inter se perraro conveniunt. Ex quibus altera Bollando et Henschenio, qui eam e codice Bavarico graeco perquam vitioso in latinum sermonem conversam ediderunt, ob verba quae continet : « ut ipsemet (Antonius) mihi narravit (7), » Hieronymiana Pauli vita antiquior visa est, et ab ipso Amata Macariove

fortasse aut alio quovis Antonii discipulo concinnata, qui ideo scripserit, Amatam et Macarium *etiamnunc* Paulum primum eremitam praedicare. Sed vereor, ne viri docti erraverint. Nam illa verba in graeco legeris oportet : *ὡς αὐτός μοι διηγήσατο*, pro quibus S. Hieronymus habet : « ut ipse asserere solebat. » Quis igitur non credat, in codice graeco, editoribus testibus, mendis, quae ne ipsi quidem omnia expunxerunt in versione sua (8), scaten-
 te (9), pro *μοι* legendum esse *μέν*! Quo posito nihil profecto superest, cur eam Hieronymiana antiquiorem dixeris. Alteram graecam S. Pauli vitam, Bavarica illa et ipsa Hieronymiana locupletio-rem, sed ab Hieronymiana, ut facile elucet, profectam, in codice Caesareo Vindobonensi ipsi adivimus (10), in quo locus ille de S. Antonii 127 discipulis his verbis se offert : *Ἀντωνίου γὰρ ἐστὶ καὶ σήμερον οἱ φοιτηταὶ περιόντες, ὅφ' ὦν ἐκαίνοσ καὶ τάφου ἐτυχεν, αὐτοὶ βεβαιούσιν, Παῦλόν τινα θηβαίον, κ. τ. λ.* Quare iure dubites, an omnino nomina Amatae et Macarii, discipulorum S. Antonii, primitus in textu S. Hieronymi exstiterint.

Quomodocumque vero id se habet, Amatam et Macarium insignes S. Antonii discipulos fuisse, non solum ex Palladio, sed etiam ex S. Hieronymi Chronico constat, in quo ad a. XIX Constantii iunioris i. e. a. 359 legis : « Sarmata, Amatas et Macarius discipuli Antonii insignes habentur (11). »

Itaque quaeritur, num Macarius insignis hic S. Antonii discipulus unus ex nostris Macariis fuerit? Sed eum a nostris Macariis probe discernendum esse, iam supra obiter monui-

(1) S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV P. II p. 69.

(2) Cf. supra p. 107.

(3) S. Hieronymi vitam S. Pauli primi eremitaе editores Benedictini circa a. 365 scriptam esse existimant. Cf. S. Hieron. Opp. ed. Bened. I. I.

(4) Cent. IV, 10.

(5) In vitam S. Pauli. not. 1, VV. PP. Rosw. p. 21.

(6) AA. SS. Boll. Ian. T. I p. 602.

(7) Ibid. p. 603.

(8) Lambecius Commentt. ed. altera T. VIII p. 721.

(9) AA. SS. Boll. I. I. p. 603, 1.

(10) Exstat enim in cod. ms. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nr. 58 olim 31 p. 237, 2 — 247. Prodiit graece et latine sub titulo : *Acta sincera S. Pauli Thebaei cognomento primi eremitaе graeco-latina cum variantibus lectionibus et notis variorum. Accedunt aasseratio vraeliminaris de dubiis haec Acta cir-*

cumstantibus et Epistola R. P. Claudii Sicardi S. I. Missionis Aegyptiae superioris de suo per inferiorem Thebaidem confecto itinere hodiernoque rerum statu antiquissimorum monasteriorum SS. Pauli et Antonii, consimilibus notis aucta, qua per multa in antedictis Actis hactenus obscura et alias incognita illustrantur; studio et opera Matthiae Fuhrmann ord. eiusd. S. Pauli primi eremitaе provinciae Austriae sacerdotis. Neostadii. Austriae 1760. Kollarius (Lambec. Commentt. I. I. p. 719 not.) notat, editionem hanc puerilibus scaterere erroribus, atque interpretem coniecturis potius snis, quam codicis inniti fide voluisse. Hoc quidem verum, sed tamen illa codicis potius vitia, quam errores editoris sunt, ita ut manu peritissima opus sit, quae textum restituat. Id quidem accurato eius examine ipsi nobis persuasimus

(11) S. Hieron. Opp. ed. Migne T. VIII p. 687.

mus. (1). Neminem Macarium Aegyptium in Scete obiisse, Alexandrinum extrema etiam senectute Cellularum presbyterum fuisse, e Palladio didicimus; Macarium vero S. Antonii discipulum eidem successisse in coenobio Pispiritano, ibique vitam finivisse, infra videbimus. (2).

Hisce continentur ea, quae ex S. Hieronymo colligi possunt. Ut Evagrius Macarium Aegyptium, ita S. Hieronymus Alexandrinum laudibus extulit. Neque id temere fecit. Nam in Aegyptum adventantes, ad quos vel de quibus S. Hieronymus scribebat, Nitriae aut in Cellulis Macarium presbyterum ~~120~~ facile adibant, in abdita vero Scetis deserta non facile penetrabant. Unde Macarium Alexandrinum in Occidente illustriorem fuisse oportet (3).

§. 31. Sed transeundum est ad Cassianum, qui quinque locis de nostris Macariis tradit. Ex iis unum, quo de mortuo a Macario, « qui habitationem Seythioticae solitudinis primus invenit, » ad haereticum refellendum resuscitato narratur, iam supra excussimus (4). Ac sexto quodam loco de Macario, qui « xenodochio apud Alexandriam praefuit, » sermo est, a nostris Macariis certe distinguendo (5). Restant igitur quatuor nobis loci examinandi.

Et primo quidem Cassianus in libro, quem « de spiritu gastrimargiae » inscripsit, haec verba facit : « Adhuc unum beati Macarii profertur nobis salutare mandatum, quo libellum ieiuniorum et continentiae tanti viri claudat sententia. Ita inquit debere monachum ieiuniis operam dare, ut centum annis in corpore commoraturum, ita motus animi refranare et iniuriarum oblivisci, tristitiasque respuere, dolores quoque ac detrimenta contemnere, tanquam quotidie moriturum. In illo namque utilis est prudensque discretio, aequali monachum distractione faciens semper incedere, nec permittens sub occasione debilitati corporis de arduis ad perniciosissima praecepta devolvi; in hoc vero magnanimitas salutaris, quae valeat, non solum quae videntur prospera mundi praesentis despiciere, verum etiam adversis tristibusque non frangi, et ea velut parva nullaque contemnere, illic ha-

A. bens iugiter defixum suae mentis intuitum, quo quotidie singulisque momentis accersendum esse se credit (6). » Uter Macariorum, vel etiam num alteruter ex nostris ea docuerit, Cassianus non docuit. Equidem Macarii Aegyptii sententiam ~~121~~ esse ex similitudine cum doctrina, quam is Evagrio dedit (7), et cum homiliis eius timide comiecerim.

Deinde Cassiano in Collationis quintae capite, quod inscribitur « In quo utilis sit cenodoxia, » Serapion senex exponit, multos saepenumero homines adhuc carnales cenodoxiae vitio ab aliis turpibus indignisque vitiis custodiri. Nonnullos quidem confessos esse, se in Syriae coenobiiis quinque diebus cibum sumpsisse talemque abstinentiam sine labore tolerasse, in eremo autem tanta se fame inde ab hora tertia vexari, ut ad nonam usque vix possint ieiunia quotidiana differre. Post haec addit : « Super qua re pulchre abbas Macarius cuidam percunctanti, cur fame ab hora tertia in eremo pulsaretur, qui in coenobio hebdomadibus integris refectionem saepe contemnens non sensisset esuriam, respondit : Quia nullus hic est ieiunii tui testis, qui te suis laudibus nutriat atque sustentet, ibi autem te digitus hominum et cenodoxiae relectio saginabat (8). » Cuiam Macario ea tribuenda sint, non est indicatum. Utrique nostrorum reapse optime conveniunt. Nec dubitavit Tillemontus, ea Macario Aegyptio adjudicare, cuius tamen rei rationem non addidit (9).

Tum Collationis septimae capite, quod inscribitur « De tentatione abbatis Moysis, » Serenus abbas ita loquitur : « Secundus vero quem diximus in hac eremo commoratum [abbas Moyses], cum ipse quoque singularis et incomparabilis vir esset, ob reprehensionem unius sermonis, quem contra abbatem Macarium disputans paulo durius protulit, quadam scilicet opinione praeventus, tam diro confestim est traditus daemone, ut humanas egestionem ori suo, ab eo suppletus, ingereret. Quod flagellum purgationis gratia se Dominus intulisse, ne scilicet in eo vel momentanei delicti macula resideret, velocitate curationis eius atque au-

(1) Cf. p. 107 sq.

(2) Cf. infra Caput IX § 45.

(3) Cf. propositum Macarii Romam abeundi supra p. 73. 99 sq.

(4) Cf. § 14 p. 47 sqq., Cassian. Coll. XV cap. 3, Cassiani Opp. ed. Gaz. p. 468, Migne Patrol. T. XLIX p. 993.

(5) Coll. XIV cap. 4, Cassiani Opp. ed. Gaz. p.

450, Migne p. 938; Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 7 Opp. Meurs. l. I. p. 757 cf. supra § 25 p. 105.

(6) De coenobiorum institutis lib. V (de spir. gastr.) cap. 41 Cassiani Opp. ed. Gaz. p. 104, Migne p. 265.

(7) Cf. supra § 29.

(8) Coll. V cap. 12 Cassiani Opp. ed. Gaz. p. 232.

(9) Mémoires T. VIII P. III p. 983.

ctore remedii demonstravit. Nam continuo ab-
bate Macario in oratione submisso **130** dicto
citius nequam spiritus ab eo fugatus absces-
sit (1). » Quin Macarius Aegyptius intelliga-
tur, vix dubium est; nam Moyses abbas egre-
gius Scetis monachus fuit (2). Quod et Apo-
phthegmata a Cotelerio edita comprobant, in
quibus legis: « Moyses abbas Macario abbati
in Sceti: Volo, inquit, cum quiete ac silentio
vivere, nec sinunt me fratres. Cui Macarius
abbas respondit: Video te indolis mollioris
esse, nec posse fratrem a te avertere; sed si
desideras quietam vitam, proficiscere ad ere-
mum, intro, in petra quiete deges. Fecit igitur
hoc et conquievit (3). » Praeterea Tille-
montius illam Moysis abbatis sanationem Ma-
cario Aegypto sine ulla haesitatione attri-
buit (4).

Ultimus denique Cassiani locus de Macariis
nostris in Collatione vigesima quarta inveni-
tur, ubi Macarii fabula ab Abraham abbate
narrata haec est: « Nam quod alios quoque
salvare vos posse confiditis, et spe maioris
lucris ad revisendam patriam festinatis, audite
etiam super hoc quandam abbatis Macarii fa-
bulam iucundissime atque aptissime figura-
tam, quam et ille cuidam similibus desideriis
aestuanti medicinam opportunissimae narra-
tionis ingressit. Erat, inquit, in civitate quadam
peritissimus tonsor, qui denariis ternis unum-
quemque detondens, tenuem vilemque mer-
cedem sui operis acquirendo, ex hac eadem
quantitate necessaria suo victui quotidie com-
parabat, centumque denarios expleta omni
corporis cura marsupio suo diebus singulis
inferebat. Sed cum indesinenter hunc conde-
ret quaestum, audivit in quadam longe posita
civitate singulorum solidorum singulos homi-
nes tonsori praebere mercedem. Quo ille
comperito: Quamdiu ero, inquit, hac mendi-
citate contentus, ut trium denariorum stipem
cum labore conquiram, quum possim illo
pergens ingenti solidorum quaestu divitias
congregare? Itaque sumens artis **131** suae
protinus instrumenta, expensis in sumptu
omnibus, quae hic multo tempore collecta
servarat, ad urbem illam quaestuosissimam
cum summo labore pervenit. Ubi cum ea, qua

A ingressus est, die secundum id, quod compe-
rerat, ab unoquoque mercedem sui operis re-
cepisset, ad vesperam se videns grandem soli-
dorum numerum conquisivisse, ad macellum
laetus intendit, escas refectioni suae necessa-
rias coempturus. Quas cum coepisset magno
solidorum pretio comparare, expensis in per-
exiguo victu universis quos acquisierat soli-
dis, ne unius quidem denarii intulit lucrum.
Cumque ita singulis diebus acquisitionem suam
vidisset insumi, ut non solum nihil redigeret,
sed vix ipsam quotidianae substantiae neces-
sitate posset explere, apud semetipsum re-
cogitans: Revertar, inquit, ad civitatem meam,
illumque repetam tenuissimum quaestum, ex
quo mihi expleta omni corporis cura, quod
ad sustentationem senectutis accresceret, quo-
tidiana exuberantia conferebat. Quod quam-
vis parvum videretur et tenue, non mediocrem
tamen summam iugi pariebat augmento. Quae-
stuosior quippe mihi fuit ille nummorum,
quam iste solidorum imaginarius quaestus, ex
quo non solum nihil exuberat, quod recon-
dam, sed etiam vix ipsa quotidiani victus ne-
cessitas sustinetur. Et idcirco rectius nobis
est, hunc solitudinis huius tenuissimum fru-
ctum indurpta iugitate sectari, quem nullae
C saeculares curae, nullae mundanae distentiones,
nullae cenodoxiae ac vanitatis arrodant elatio,
nullae sollicitudines diurnae necessitatis
imminuant (5). » Uter Macariorum vel num
omnino unus ex iis pulcherrimam fabulam
invenerit, non traditur.

Iam recensitis Cassiani quoque testimoniis
libros VV. PP. a Rosweido editos, quorum
scriptores atque aetatem ignoramus (6), ex-
cutiamus.

132 CAPUT VI.

D COLLECTIONIS ROSWEIDIANAE LIBER TERTIUS,
QUINTUS, SEXTUS, SEPTIMUS VITARUM PATRUM
ET SENTENTIAE PATRUM AEGYPTIORUM DE
SANCTIS MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

§. 32. Liber tertius VV. PP. collectionis Ros-
weidiana sedecim historias de Macariis con-
tinet. Quarum quatuor, de homine, qui caedis
reus, facta a Macario Aegypto viri occisi ad
vitam revocatione, liberatus est (7), de uva

(1) Coll. VII cap. 27 Cassiani Opp. ed. Gaz. p. 528, Migne p. 706 sq.

(2) Cf. Cassian. Coll. I.

(3) Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 558 v. *Macarius Aegyptius* § XXII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(4) Mémoires T. VIII P. III p. 1007.

(5) Coll. XXIV cap. 13 Cassiani Opp. ed. Gaz. p. 618, Migne p. 1501 sq.

(6) Cf. supra § 10 p. 54.

(7) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 11 p. 507, l.

Macario Alexandrino missa (1), de daemone A eundem Macarium ad collectam invitante (2), de sententia denique, verum monachum in arguendo alio nunquam ad iracundiam moveri, sed semper sese vincere (3), supra cognovimus (4). Duodecim ceterae hae sunt :

« Abbas Macarius quotiescunque cum fratribus facta charitate reficiebat, hoc in proprio corde statuerat, ut quantos vini calices oblatos hausisset, tantis diebus nec et ipsam aquam gustaret omnino. Cum ergo ei fratres viam porrigerent, cum gaudio sumebat, ut postea se siti maceraret. Quod cum discipulus eius didicisset, patefacto senis consilio, ne ei vinum porrigerent, coniurabat, tormenta illi potius esse quam pocula manifestans (5). » Idem in libro quinto (6) legitur, et graece in Apophthegmatis a Cotelerio editis, a quorum compilatore ad Macarium Aegyptium refertur (7). Pro « quotiescunque cum fratribus facta charitate reficiebat, » in graeco est *εὐχαρίστος μετὰ ἀδελφῶν*, in libro quinto « si vacavit inter fratres, » quare illa noli perperam intelligere. Fratres Scetis 133 vino reffectos esse a verisimilitudine abhorret, ita ut in itineribus, quae Macarius ad invisendos fratres interdum faciebat (8), id accidisse existimem.

« Abbas Macarius dum in illa solitudine, in qua solus erat, maneret, inferior autem plena esset multis fratribus, sero per viam circumspiciebat, et vidit daemonem venientem in figura hominis, vestitum tunica linea perforata, et per singula foramina vascula parva dependebant. Et dixit illi senex : Quo vadis, maligne? Et respondit ei : Vado commovere (9) fratres hos, qui sunt inferius. Cui senex dixit : Et propter quid tot vascula fers tecum? At ille dixit : Gustum fero fratribus, et ideo tanta fero, ut, si unum displicuerit, ostendam aliud, et si illud non placet, porrigam aliud; et fieri non potest, nisi unum ex ipsis aliquod placeat iis. Et haec dicens discessit. Permansit autem senex iterum viam circumspiciens, usquequo rediret, et, cum rediret, dicit ei : Salveris! Dicit et ille : Quomodo istud mihi verbum

dicis, quia omnes mihi contrarii facti sunt, et nullus meis consiliis acquiescit. Et dicit ei senex : Ergo nullum habes amicum? At ille respondit : Unum habeo amicum, vel ipse consentit mihi, et quoties me viderit, huc atque illuc cito convertitur. Cumque nomen eius ab eo requisivisset, ait, quia Theopemptus dicitur. Discedente illo mox surrexit abbas Macarius et descendit ad inferiorem eremum. Quod cum audiissent fratres, egressi sunt illi obviam et unusquisque sperans, quod apud se maneret, praeparavit se. At ille requirens cellam Theopempti ad eum profectus est. Cumque cum gaudio illum suscepisset, et essent utrique simul soli, dixit ei senex : Quemadmodum est tecum, fili? At ille respondit : Orationibus tuis bene sum. Et ait senex : Non te impugnant cogitationes? At ille respondit : Interea bene sum. Erubescerat enim dicere. Et dixit ei senex : Ecce quot annos sum in solitudine, et ab omnibus honoror, et in hac aetate, cum sim senex, molestant 134 me cogitationes meae. Respondit Theopemptus : Crede mihi, abba, quia similiter et mihi faciunt. Tunc senex singulas cogitationes quasi se impugnantem fingebat, usquequo totum illi Theopemptus confiteretur. Post haec dixit ei :

C Quemadmodum ieiunas? At ille dicit ei : Usque ad nonam. Cui senex ait : Usque ad vesperam ieiuna, et de Evangelio vel de aliis Scripturis sine cessatione semper aliquid meditare; et quoties tibi aliqua immunda cogitatio supervenerit, nunquam deorsum aspicias, sed sursum, et mox Dominus tibi adiutor est. Et mox ita discessit abbas Macarius in propriam solitudinem. Iterumque viam circumspiciens vidit daemonem redeuntem, et requirit eum : Quo vadis? At ille respondit : Simili modo commovere (10) fratres. Cum autem reverteretur, requisivit eum, quemadmodum agerent fratres. At ille dixit : Male, quoniam omnes agrestes effecti sunt, et, quod de omnibus peius est, eum quem habui amicum et obedientem mihi, ipse nescio quomodo conversus est, et omnibus amplius asperior mihi visus est. Et iuravit, non ibi accedere, nisi post multum

(1) VV. PP. Rosow. lib. III cap. 42 p. 507, 2.

(2) Ibid. cap. 43 p. 507, 2.

(3) Ibid. cap. 87 p. 513, 2.

(4) Cf. §. 26 p. 110. 113. § 24 p. 103 sq. § 28 p. 116 sq. §. 17 p. 65 sq.

(5) Cap. 53 l. 1. p. 509, 1.

(6) VV. PP. Rosow. lib. V libell. 4, 26 p. 569, 2.

(7) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 533 s. v.

Macarius Aegyptius § X; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(8) Sic monachos Nitriae Macarius Aegyptius invisere solebat. Cf. infra § 34.

(9) Sic, facili lapsu pro *commonere*, ut est in lib. VII cap. 4, 8. Cod. Corb. *commonere* et *admonere*. Cf. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 813 ad h. l.

(10) Sic pro *commonere*.

tempus, et haec dicens discessit (1). » Eadem in libro quinto (2), et septimo (3), et in Apophthegmatis a Cotelerio editis traduntur (4), hoc quidem discrimine, ut monachus ille in quinto *Theoctistus*, in septimo, qui ceterum cum libro tertio ad verbum convenire solet (5), *Theopistus* vocetur; sola Apophthegmata cum libro tertio *Theopemptum* appellant. Porro in narrationis libri quinti fine legis: « Senex vero sanctus intravit in cellam suam adorans et gratias agens Deo Salvatori, » in Apophthegmatis: « Tunc sanctus intravit in cellam suam. » Uter vero Macariorum intelligatur, dicere haesito. Apophthegmatum quidem compiler Macarium Aegyptium agnovit. Nec prorsus immerito; 135 nam Macarius Aegyptius procul aliquantum a monachis, quibus praerat, habitasse perhibetur (6). At nonne de Macario Alexandrino Cellularum presbytero idem valebit? Inde vero, quod Macarium illum in paneremo habitasse legis (7), Macarium Aegyptium fuisse non patet, propterea quod etiam Cellulae in paneremo sitae erant. Atque Macarium Alexandrinum daemone familiariter usum esse supra cognovimus (8). Sed quomodo daemon homines tentet, singularem in modum S. Athanasius in vita S. Antonii descripsit (9).

« Abbas Macarius cum esset in Aegypto. et egressus fuisset de cella sua, reversus invenit quendam furantem id, quod in cella sua habebat. Stetit ergo et ipse tanquam peregrinus, et caricavit (10) animal cum illo cum multa requie, et perduxit eum dicens: Nihil in hunc mundum intulimus; Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut et ipse voluit, ita factum est; benedictus Dominus in omnibus (11). » Idem reperis in libro quinto (12), ubi abbas ille « Macarius in Aegypto positus » vocatur, in libro septimo (13), et in Apophthegmatis a Cotelerio

editis (14). Fusius tamen eadem res hoc altero Apophthegmatum loco explicatur: « Narrabant, in absentia Macarii abbatis latronem ingressum esse cellulam eius. Ipse igitur quum ad cellulam redisset, invenit latronem camelum supellectile sua onerantem. Quare introiens in cellulam et Macarius de vasis accipiebat, et una cum eo onerabat camelum. Sarcina igitur imposita fur coepit verberare camelum, ut surgeret. Neque tamen surgebat. Quod ubi vidit abbas Macarius, cellulam ingressus 136 parvum saroulum invenit, quod emissum imposuit camelo dicens: Frater, hoc quaerit camelus. Ac pede pulsans eam senex ait: Surge. Confestimque surrexit, et parumper itineris confecit propter eius sermonem. Sed iterum resedit, neque exsurrexit, donec deposuissent cuetam supellectilem. Tunc demum abiit (15). » Macarium Aegyptium, cui Apophthegmatum compiler rem attribuit, significari, libri quinti verba: « Macarius in Aegypto positus, » et eadem, quae apud Cotelerium sunt, vocabula graeca: Μακάριος ἐν Αἴγυπτῳ ὅν satis comprobant. Illa Iobi verba Macarius Aegyptius etiam in homiliis laudibus effert (16). Latrones vero illo tempore in Aegypti desertis creberrimi erant. De latrone, qui virginem Deo sacratam e manibus sociorum stuprare eam cupientium eripuit, legis in libro secundo (17). Cellam S. Hilarionis latrones per totam noctem quaesierunt, neque invenire potuerunt (18). S. Ammoni latrones frequenter panem abstulerunt, quare sanctus duos eremi dracones ingentes ad ostium cellae collocavit, quorum aspectu semineces, quum appropinquassent, latrones in cellam introducti, mensa apposita, in meliorem vitam conversi sunt (19). Bello inter duorum incolae pagorum coorto alter latrone quodam duce ad bellum gerendum maxime idoneo confide-

(1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 61 p. 510, D 1 sq.

(2) Ibid. lib. V libell. 18; 9 p. 637, 1 sq.

(3) Ibid. lib. VII cap. 1, 8 p. 665, 2 sq.

(4) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 528 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § III; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(5) Cf. supra § 10 p. 55.

(6) Cf. supra §§ 12; 13, p. 38, 41.

(7) Apophth. I. I.

(8) Cf. supra § 28, p. 116 sq.

(9) Opp. Athanasii ed. I. T. I P. II p. 651.

(10) Ad hanc vocem gloss. vet. *carrico, onero*. Rosw. I. I. p. 535, 1 not. 43.

(11) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 73 p. 512, 1.

(12) Ibid. lib. V libell. 16, 6 p. 651, 1.

(13) Ibid. lib. VII cap. 3, 1 p. 666, 2.

(14) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 536 s. v. *Macarius Aegyptius* § XVIII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(15) Ibid. p. 548 s. v. *Macarius Aegyptius* § XL.

(16) Cf. infra locum Hom. V a nobis nunc primum editum.

(17) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 16 p. 474; 1; Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 176, Migne p. 450.

(18) Vita S. Hilarion. cap. 7, VV. PP. Rosw. p. 77, 1.

(19) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 8 p. 465, 2. sq. Rufini. Opp. ed. Vallarsi p. 158; Migne p. 46.

bat (1). Facinora latronum, eorundemque ad mellioram vitam reditus in VV. PP. saepenumero occurrunt (2). Beduinos quoque incertis semper sedibus per solitudines huc illuc ad praedandum vagatos esse, ex perpulchra S. Malchi vita a S. Hieronymo conscripta discimus (3).

« Quodam tempore orante beato Macario abbate, vox ad eum personuit dicens : Macari, necdum ad mensuram duarum mulierum **137** pervenisti, quae in proxima pariter habitant civitate. Quo audito senex exurgens arrepto baculo in designatam pervenit civitatem. Cumque ostium quaesitae domus atque inventae pulsaret, egressa una ex illis cum magna exultatione eum suscepit. Quas utraque senex convocatas ita est allocutus : Propter vos tantum laborem veniens ex solitudine longinqua sustineo, ut opera vestra cognoscerem, quae mihi vos condicite ac narrate. Cui illae sic dixerunt : Crede nobis, sanctissime pater, quia nec praesenti nocte a maritorum lectulis fuimus separatae. Qualia ergo opera a nobis exquiris? Sed senex in precibus persistebat, ut ei vitae suae ordinem declararent. Cui tunc illae compulsae dixerunt : Nos nulla inter nos sumus parentelitatis affinitate coniunctae; contigit autem, ut duobus fratribus iungeremur, et cum his quindecim annis in domo una pariter permanentes neque turpe verbum altera dixit ad alteram, neque litem aliquando commisimus, sed in pace haecenus viximus, et pari consensu tractavimus, quatenus pariter relictis maritis in congregatione religiosarum virginum proficisceremur, et multis precibus hoc a coniugibus non valuimus obtinere. Quo non adepto, inter nos et Deum posuimus testamentum, ut usque ad mortem nostram saeculare verbum non loqueremur omnino. Quae cum audiisset beatus Macarius, dixit : In veritate non est virgo, neque maritata, neque monachus, neque saecularis, sed Deus tantum propositum quaerit, et spiritum vitae omnibus ministrat (4). » Eadem in libro sexto narratio est, ubi incipit verbis : « Orante aliquando eodem abbate Macario... (5). » Qua ex re, quum antea de Macario

Scetis abbate relatum esset, Aegyptium intelligi sequitur. Ceterum similia, quibus liceat comprobare, vitam saecularem cum Dei amore actam magis nonnunquam Deo, quam monachicam placere, e VV. PP. supra congestimus (6). A quibus narrationibus etiam germanicum **138** insigne poema, quod nuper prodit, medio aevo elaboratum et : *Der gute Gerhard* inscriptum (7), initia sua cepisse crediderim. Atque similes historias nuper congestit clarus Simrockius noster in libro suo, qui inscribitur : *Der gute Gerhard und die dankbaren Todten* (8).

« Beatus Macarius de semetipso referebat dicens : Dum essem iuvenis, et tamen in cella residerem, invitum me tenentes clericum ordinaverunt in vico. Cum autem nolens illic esse, in vicum alterum effugissem, et quidam mihi saecularis religiosus opere meo vendito ministraret, contigit, quandam virginem per stuprum ventris onus accipere. Quae dum a parentibus, a quo fuisset compressa, requiritur, dixit illa : Anachoreta ille vester hoc in me facinus perpetravit. Egressi vero parentes puellae comprehendentes me suspenderunt meo collo vasa fictilia, et per singulas semitas circumducebant me caede mactantes, atque insuper his vocibus insultantes : Hic monachus filiae nostrae vim intulit. Cumque me usque ad necem fustibus paene multassent, quidam ex senioribus dixit ad eos : Usquequo hunc peregrinum monachum caede mactatis? Sed et ministrante mihi sequente et rubore perfuso, iniurias irrogabant dicentes : Ecce quid fecit hic, pro quo tu testimonium perhibebas? Parentes autem puellae dixerunt : Nulla hunc ratione dimittimus, nisi pro alimentis puellae praestandis aliquis pro ipso satisfactor accesserit. Quod dum ministranti mihi, ut faceret, innuissem, interposita me sua fide suscepit. Itaque regressus ad cellulam, quantascunque inveni sportellas ei contribuebam, quibus venditis victum mihi coniugique meo ministraret. Dicebam autem : Ecce, Macari, invenisti tibi uxorem; necesse est ergo amplius operari, ut eam valeas enutrire. Et tam diebus quam noctibus operabar, ut ei quotidie

(1) VV. PP. Rosw. lib. VIII cap. 52 p. 749, 1.

(2) Cf. supra § 4 p. 10.

(3) VV. PP. Rosw. lib. I p. 93 sq.

(4) Ibid. lib. III cap. 97 p. 515, 1.

(5) Ibid. lib. VI libell. 3, 17 p. 657, 1.

(6) Cf. supra § 3 o. 6 not. 3

(7) *Der gute Gerhard. Eine Erzählung von Rupert.* PATROL. GR. XXXIV.

dolf von Ems herausgegeben von Moriz Haupt. Leipzig 1840.

(8) *Der gute Gerhard und die dankbaren Todten. Ein Beitrag zur deutschen Mythologie und Sagenkunde* von K. Simrock. Bonn bei Adolf Marcus 1856.

victum ministrarem. Sed quando miserae tempus pariendo advenit, diebus plurimis parere cruciata non potuit. Quae quid fecisset requisita respondit : Quia anachoretæ illi causam non habenti crimen imposui. Nam me iuvenis vicinus noster ille compressit. Quod cum ille, qui mihi ministrabat, audisset, gaudio repletus **139** advenit, infelicem illam puellam, priusquam fateretur, quod tibi calumniam frustra contexit, parere nullatenus potuisse vociferans, sed et omnes vicinos venire, et in te commissi veniam postulare. Quae ego cognoscens, ne me et ipsi homines molestant, festinus abscedens in hunc locum perveni, et haec est causa mei in istis locis adventus (1).» Idem traditur in VV. PP. libro quinto (2), et in Apophthegmatis a Cotelario editis (3), et utrobique locus, in quem Macarius fugit, Scete appellatur; ex quo Macarium Aegyptium fuisse eum apparet. Eum vero anno trigesimo aetatis suae in Scetim abiisse e Palladio constat (4). Ac sancti quidem non pauci de crimine scorti falso accusati esse dicuntur, quorum innocentia postea detecta est. E quorum numero fuerunt Marina, Eugenia, Apollinaris virgines, quae habitu virili adsumpto sancte vixerunt (5), et Eustathius lector Caesareae urbis in Palaestina sitae, cui idem plane, quod Macario, accidisse comperimus (6). Etiam hodie in Elephantine insula, stupro commisso, propinqui virginis lapsae et ipsam et eum, a quo corrupta est, occidere solent (7).

« Abbas Macarius dum diluculo palmarum folia portans ad cellam suam reverteretur, occurrit ei diabolus cum falce praeacuta, volensque eum percutere non valebat. Qui exclamans dixit : Magnam a te vim patior, o Macari, qui, cum te cupio nocere, non valeo, dum, quaecunque tu facis, ego magis ex opere facio. Tu ergo ieiunas interdum, ego nullo unquam cibo reficior. Tu saepe vigilas, me vero sopor nunquam **140** oppressit. Sed in una re me vincis, ipse profiteor. Cum ab eo rem

A ipsam beatus Macarius requisivisset : Humilitas tua, dixit, sola me vincit. Haec dicente inimico, et extendente beato Macario manus suas ad orationem, spiritus immundus inter auras evanuit (8). Eadem plane ad verbum leguntur in libro septimo (9); in libro autem quinto (10) et in Apophthegmatis a Cotelario editis (11) hoc quidem discrimine habentur, ut finis ille, orante Macario diabolus evanuisse, desideretur. Animadvertendum est, in Apophthegmatis rem bis inveniri; nam ibi postea iterum legis : « Alias iterum daemon adversus Macarium abbatem insurrexit cum gladiolo, eius pedem amputaturus. Quod cum propter humilitatem eius non potuisset, ei : Quaecunque habetis, inquit, habemus et nos; sola humilitate a nobis differtis et praevalentis (12). » Cum Apophthegmatis, ubi res s. v. *Macarius Aegyptius* occurrit, convenire videtur libri quinti scriptor, qui narrationi de Macario Aegyptio illam subiunxit :

« Quodam tempore abbas Macarius, dum ad montem Nitriae ascenderet, discipulo suo, ut parum praecederet, imperavit. Qui cum ante illum pergeret, obvium habuit quendam sacerdotem idolorum, cursu concito venientem, et lignum grande portantem. Cui exclamans ait : Quo curris, daemon? At ille iratus tantis eum plagis affecit, ut exanimem paene relinqueret; et relicto eo sacerdos iterum currebat. Progressusque parum obviavit beato Macario, qui ait ad eum : Salveris, laborator, salveris! At ille admiratus respondit : Quid in me boni conspexisti, ut me salutes? Cui senex ait : Quia vidi te laborantem, et curris ignoranter. Cui sacerdos dixit : Et ego salutatione tua compunctus magnum servum Dei te cognovi; nam alter **141** nescio quis miserabilis monachus occurrens mihi iniurias fecit, sed et ego plagas illi pro verbis imposui. Tunc apprehendens pedes beati Macarii clamabat dicens : Nisi me monachum feceris, non desistam. Pergentesque pariter venerunt ad locum, ubi

(1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 99 p. 515, 2 sq.

(2) Ibid. lib. V libell. 15, 21 p. 623, 2 sq.

(3) Cotelar. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 524 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § I; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(4) Cf. supra § 12 p. 38.

(5) Vita S. Marinae VV. PP. Rosw. lib. I p. 393 sqq. Vita S. Eugeniae ibid. p. 340 sqq. De Apollinari virgine cf. infra Caput VII § 41.

(6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 144 Opp. Meurs. l. I. p. 627. In codd. Vindobon. locus de Eustathio deest.

(7) Minutoli Reise zum Tempel des Jupiter Ammon p. 292.

(8) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 124 p. 518, 2.

(9) Ibid. lib. VII cap. 13, 6 p. 670, 2.

(10) Ibid. lib. V libell. 15, 26 p. 624, 1.

(11) Cotelar. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 534 s. v. *Macarius Aegyptius* § XI; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(12) Ibid. p. 545 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXV; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

cacsus frater iacebat. Quem utrique tollentes, A quoniam gradi non poterat, manibus in ecclesiam pertulerunt. Cum autem fratres vidissent sacerdotem illum beatum Macarium comitantem, stupefacti cum admiratione monachum illum perficiunt, et multi propter illum ex paganis facti sunt Christiani. Dicebat ergo abbas Macarius: Quia sermo superbus et malus etiam bonos viros convertit ad malum, sermo vero humilis et bonus etiam malos mutat in melius (1). » Eadem inter Apophthegmata apud Cotelierum leguntur, ubi ita incipiunt: « Narrarunt Macarium Aegyptium abbatem aliquando e Scete ascendisse in montem Nitriae..(2); » cetera vero accurate cum illis conveniunt.

« Abbas Macarius dum ambularet in deserto, caput cuiusdam hominis aridum invenit in terra. Quod postquam baculo suo convertit, vocem visum est emittere. Quod senex, quisnam esset, interrogat. At ille respondit: Ego quidem princeps eram sacerdotum idolorum, qui in hoc loco habitabant. Tu autem es abbas Macarius Spiritu divino repletus. Quacumque enim hora misertus eorum fueris, qui in poena sunt, et pro iis oraveris, consolationem aliquam sentiunt. Cui senex: Et quae est consolatio vestra vel poena? responde. At ille altius ingemiscens: Quantum, inquit, coelum distat a terra, tantum ignis est altus, in quo medio sumus a pedibus usque ad caput undique perfusi, nec cuiquam licet faciem alterius intaeri, sed facies nostro dorso coniunctae sunt. Cum ergo oras pro nobis, ex parte videmus alterutrum, et hoc nobis pro consolatione constat. His auditis lacrimas fudit dicens: Vae diei illi, in quo homo mandata Dei transgressus est! 142 Et iterum ab eo, si esset altera poena maior, inquit. Cui ille respondit: Sunt nobis alii multo inferius. Cumque qui essent illi interrogaret, dixit: Nos quidem, qui Deum non cognovimus, misericordiam D

quantulamcunque patimur; illi vero, qui cognitum negaverunt, gravioribus et ineffabilibus poenis subtus nos cruciantur. Quibus auditis beatus Macarius capite altius terrae defosso discessit (3). » Idem in libro sexto (4) de abbate Macario maiori i. e. Aegyptio, atque in Apophthegmatis a Cotelierio editis (5) s. v. *Macarius Aegyptius* traditur. Nec non idem colloquium Ioannes Damascenus, falso ut videtur, in Historia Lausiaca legisse se tradidit (6), in qua hodie non amplius legitur. Atque insuper a Michaeli Glyca (7), in Menaeis Graecorum (8), a Nicephoro Blemida (9), et in Ioannis Hagiolitae encomio Macarii Aegyptii (10) memoratur. Theologorum scholasticorum ingenia ob difficultates, quae ei insunt, dogmaticas multum exercuit. Quas quidem S. Thomas, refutatis ceterorum scholasticorum loci explicationibus, optime expedire studuit (11). Sed rem fabulosam esse, quis non existimat? Origenistam forte composuisse eam suspicor, quia Origenistae de damnatorum statu post mortem male sentiebant. Ceterum in ms. Aquicinct. teste Rosweido historia legebatur ita verbis concepta, ut difficultates penitus cessarent (12).

143 « Quidam frater beatum Macarium postulabat, ut ei sermonem diceret, per quem posset salvari. Cui senex ait: Oportet fugere homines, et sedere in cella, et pro peccatis iugiter lamentari, et quod super omnes virtutes est, tam linguam coercere quam ventrem (13). » Eandem Macarii doctrinam in Apophthegmatis a Cotelierio editis bis invenis. Et semel quidem his verbis concipitur: « Esaias abbas, interrogans Macarium abbatem: Profer mihi, inquit, sententiam. Cui senex respondit: Homines fuge. Esaias abbas: Quid, inquit, est fugere homines? Respondit senex: Sedere in cella tua et deflere peccata tua (14). » Alter vero Apophthegmatum locus

(1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 127 p. 518, 2.

(2) Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 547 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXIX; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(3) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 172 p. 526, 1 sq.

(4) Ibid. lib. VI libell. 3, 16 p. 656, 2 sq.

(5) Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 546 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXVIII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(6) Oratio de iis qui in fide dormierunt. Io. Damasc. Opp. T. I p. 585.

(7) Ep. 26. Cf. Fabricii Biblioth. Graec. s. v. *Palladius* ed. I. Vol. X p. 106.

(8) Synaxarium Graecorum 26 Ian.

(9) Diatriba, qualem esse deceat imperatorem Cf. Fabricii Biblioth. Graec. I. I.

(10) Consule Leonem Allatum de libris ecclesiasticis Graecorum diss. II ed Paris 1645 p. 117 — 123.

(11) In IV. Sent. Dist. XLV q. II art. II ad IV. Cf. VV. PP. Rosw. lib. VI not. 12 p. 622, 2.

(12) VV. PP. Rosw. lib. III not. 20 p. 535, 1.

(13) Ibid. lib. III cap. 189 p. 528, 1.

(14) Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 540 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXVII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

in eo solo differt, quod pro Esaia abbate Aio abbas legitur (1). Aio autem abbas in Thebaide habitavit (2); Esaias abbas in quibus Aegypti regionibus vixerit, non invenio (3). Num compiler Apophthegmatum rem Macario Aegyptio iuste tribuerit, aliunde non liquet.

« Venerunt aliquando duo quidam iuvenes ad beatum Macarium, unus quidem ad plenum doctus, alter vero adhuc incipiens. Et provoluti pedibus eius postulabant, ut secum eos habitare permetteret. Quos cum vidisset quasi corpore deliciosos, existimavit eos erenum ferre non posse. Dixitque ad eos : Hic, fratres mei, non potestis manere. Et illi dixerunt : Si tecum non possumus habitare, pater, quid ergo faciemus? Quo ille audito coepit intra se ita reputare : Si illos hinc eiecero, scandalum patientur; nunc dicam illis : Venite, construite vobis cellulam, si potestis. Cumque illi locum sibi tantummodo demonstrari rogarent, duxit eos et ostendit 144 iis petram, qua incisa sibi habitaculum praepararent, et lignis allatis de palude contegerent. Arbitrabatur autem Macarius confestim illos pro iniuncto labore discedere. Illi vero interrogaverunt eum, dicentes : Quid operis exercere iubes nos, pater? Tunc ille sublatis foliis funiculum illis intexere ostendit, quem pro victu eos distrahere comonuit; et ita ab iis discessit. At illi cum summa patientia, quaecumque iis fuerant imperata, perfecerunt. Videns ergo eos senex in operibus bonis quotidie succrescere, et frequenter in ecclesiam cum silentio in orationibus persistere, desiderabat scire vera opera eorum. Septimana ergo integra ieiunavit, et rogavit Dominum, ut sibi opera eorum dignaretur ostendere. Et post haec profectus est ad eos, pulsavitque ostium speluncae eorum. Quo aperto et viso homine Dei adorerunt utrique in terra. Et postquam facta ex more oratione consederunt, ille maior innuit minori, et egressus est foras. Ipse autem sedebat torquens funiculum, nihil loquens omnino. Hora vero nona pulsavit ostium frater iunior, et ingressus est cum cibo, quo reficerentur. Eodem nutu iussus mensulam parvulam cum

tribus paximatiis (4) apposuit, tacensque stetit. Cumque comedissent, dixerunt ad beatum Macarium : Discedis, pater, an non? Et ille illic se quiescere velle respondit. Tunc illi mattulam in uno angulo ad opus ipsius collocarunt, ipsi vero in altero angulo quieverunt, quasi ad dormiendum se proiecissent. Iterum ergo Macarius rogavit Dominum, ut ei opera ipsorum declararet. Et ecce, velut dissipato tecto lux clara cellulam illam quasi media dies implevit, quam tamen illi non senserunt. Sed postquam arbitrati sunt senem dormire, surgentes in orationem sese dederunt, extendentes manus ad coelum. Quos quidem ille, quid facerent, intuebatur; illi autem illum videre non poterant. Intentius autem senex respiciens vidit tanquam muscas daemones venientes in illius minoris ore atque oculis residere volentes, sed angelus Domini rhomphaea ignea armatus 145 tamillum circumdabat et defendebat, quam daemones repellebat et eiiciebat; ad maiorem vero accedere nullo modo praevalabant. Prope vero iam luce proiecerunt se in eodem stratu suo. Tunc Macarius velut evigilans surrexit; similiter surrexerunt et ipsi quasi de longo somno excitati. Et accedens senior frater ad senem dixit : Vis, pater, vel duodecim psalmos canamus. Cumque psallerent, de ore iunioris fratris per singulos versus fax ignis egressa ascendebat ad coelum. Item et maior cum decantaret, quoties ad psallendum labia deducebat, velut funiculus ignis de ore eius similiter tendebatur ad coelum. Postquam vero expleverunt matutinos (5), egressus Macarius obsecrabat eos, ut pro se orare dignarentur; illi vero tacentes ad eius pedes sunt provoluti, seipsos orationibus illius commendantes. Et cognovit senex, quoniam maior quidem esset in timore Dei perfectus, minorem vero adhuc daemones impugnarent. Post paucos vero dies maior frater receptus est in pace; tertio die etiam minor est cum adsecutus (6). » Idem uberius ipse Macarius narrasse traditur in libro sexto (7) et in Apophthegmatis a Cotelerio prolatis (8); utrobique enim his incipit verbis : « Dicebat abbas Vin-

(1) Ibid. p. 549 § XLI.

(2) Ibid. p. 400 sq. s. v. Aio.

(3) De Esaia abbate cf. VV. PP. Rosw. lib. II cap. 40 p. 469, 2. Hist. Laus. ed Meurs. cap. 57 Opp. Meurs. l. I. p. 515. (Genuina esse, quae ibi leguntur, docent codd. Vindobon. quos p. 14 recensuimus.) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. I. p. 518. Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 445 s. v. Esaia.

(4) In graeco textu Cotelerii *τρεις παξιμάδας*.

(5) In graeco textu ap. Cotelerium *περι τῆς πρωτης*, circa matutinum tempus.

(6) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 195 p. 528, 2 sq.

(7) Ibid. lib. VI libell. 3, 2 p. 651, 2 sq.

(8) Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 541 sqq. s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXIII; infra in harum Quaestionum appendice altera sub III.

demius [in Apophthegmatis Βιττιμως], quia A narravit abbas Macarius: Sedente me aliquando in Scithi [Apophthegmata: εΙς Σκητιν] descenderunt duo adolescentes peregrini . . . » et in narrationis demum fine haec adduntur: « Et cum aliqui patrum advenirent abbati Macario, ducebat eos in cellam ipsorum dicens: Venite videre martyrium horum minorum peregrinorum. » Macarium igitur Aegyptium intelligi sponte lucet.

« Cum quidam fratres, quemadmodum orarent, beatum Macarium requisivissent, respondit illis dicens: Non sunt necessaria 146 nobis superflua verba, sed extendere tantum manus ac dicere debemus: Deus, quomodo vis et sicut tibi placet, ita fiat. Si autem tentatio irruerit, aut impugnatio, dicendum est: Deus, auxiliare nobis. Ipse enim scit, quae nobis expediant (1). » Eadem Macarii exhortatio in libro quinto (2) et in Apophthegmatis Cotelarii (3) legitur. Atque ex morfachis alii per multas quotidie orationes recitasse (4), alii eandem brevem semper repetiisse traduntur (5). Ceterum quam eximie de oratione Macarius Aegyptius senserit, ex eius homiliis clare patet.

« Abbas Macarius dum semel de Scithi portaret sportellas, quas texerat, grandem habens C viae laborem resedit et dixit: Deus, tu scis, quia amplius non valeo ambulare, et mox inventus est ad fluvium, unde adhuc multis aberat intervallis (6). » Idem in libro sexto verbis: « Dicebant de abbate Macario illo maiore . . . (7), » et in Apophthegmatis a Cotelario editis ita incipit: « Dicebant de abbate Macario Aegyptio . . . (8), » unde, uter Macariorum dicatur, perspicuum est. Fluvius, quem innuit, Nilus est; ad urbes enim in fluminis ripa sitas adventare solebant monachi, sportulas quas texerant, vendituri.

Et haec quidem insunt de Macariis VV. PP. D libro Rosweidianae collectionis tertio. Quae maximam partem ad Macarium Aegyptium

A spectare invenimus, id quod et in ceteris VV. PP. eiusdem collectionis libris deprehendimus. Rosweidus 147 cum e genere dicendi et quibusdam praefationis verbis, quae cum libri secundi praefatione conveniunt, tum ex praefationum libri secundi et tertii affinitate cum prooemiis Historiae Lausiacaе, Rufinum libri tertii scriptorem (interpretem) esse coniecit. Quia enim libri tertii praefatio epistola Palladii ad Lausum Historiae Lausiacaе praemissa certo innititur, praefatio autem libri secundi, cuius interpres Rufinus, ad prooemium, quod in fronte Historiae Lausiacaе Meursianae et Rosweidianae editionis legitur, haud dubie alludit, eundem utriusque libri scriptorem (interpretem aut praefationum scriptorem) Rufinum esse, satis audacter quidem coniecit (9). Quanquam vel eo, quod Rufinus mortuus erat, antequam Historia Lausiaca prodiret (10), a tali errore revocari debebat. Etenim prooemium istud Meursianae et Rosweidianae editionis (11) Historiae Lausiacaе, quocum libri secundi praefatio sine dubio cohaeret, spurium est (12) et Historia Lausiaca vetustius, unde id in libro secundo ante Historiam Lausiacam scripto adhiberi facile explicabis (13). Libri vero tertii praefatio genuinis Historiae Lausiacaе innititur locis, quapropter eam post Rufini mortem conscriptam esse non minus perspicuum est. Id solum constat, libri tertii praefationem e libri secundi et Historiae Lausiacaе praefationibus compilatam, illumque igitur librum hisce duobus aetate posteriorem esse.

§ 33. Libro quinto VV. PP. collectionis Rosweidianae septendecim de Macariis historiae continentur. Quarum octo de Macario Aegyptio cum fratribus vinum bibente, sed postea pro quovis calice diem integrum aqua abstinente (14), de eiusdem Macarii dicto, in increpandis aliis ad iracundiam commotum se ipsum perdere (15), de eiusdem doctrina, nos acceptarum 148 ab hominibus iniuria-

(1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 207 p. 531, 1.

(2) Ibid. lib. V libell. 12, 10 p. 614, 1.

(3) Cotelar. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 536 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § XIX; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(4) Cf. supra § 25 p. 106. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 33 Opp. Meurs. l. I p. 444; cap. 39 p. 456; cap. 47 p. 481; cap. 53 p. 493; cap. 88 p. 553.

(5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 9 p. 467, 1 Opp. Meurs. l. I. p. 644 sq., passim.

(6) Ibid. lib. III cap. 213 p. 532, 1.

(7) Ibid. lib. VI libell. 2, 6 p. 649, 2.

(8) Cotelar. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 535 s. v. *Macarius Aegyptius* § XIV; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(9) VX. PP. Rosw. Proleg. V p. XXIX sq.

(10) Cf. supra § 6 p. 24.

(11) VV. PP. Rosw. lib. VIII p. 704 sq.

(12) Cf. supra § 5 p. 15 § 6 p. 28 sq.

(13) Cf. Ibid. p. 24. 28 sq.

(14) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 26 p. 569 2 sq.

(15) Ibid. libell. 4, 28 p. 570, 1.

rum reminiscendo vim memoriae laedere, a malorum vero a daemonibus inflictorum recordatione non laedere (1), de modo orandi (2), de puella gravida a Macario Aegypto se corruptam esse mentiente (3), de diabolo humilitate a Macario Aegypto se vinci fatente (4), de fure, quem idem Macarius in cella sua deprehendit (5), de daemone denique, qui visitatis fratribus solum sibi Theoctistum fratrem in monasterio favere eidem Macario fassus sit (6), supra excussimus (7). Superest, ut ceteras novem ex ordine recenseamus.

« Dixit abbas Macarius abbati Zachariae : Dic mihi, quod est opus monachi? Dixit ei : Me interrogas, pater? Et dixit ei abbas Macarius : Certus sum de te, fili Zacharia; est enim, qui me pulsat, ut interrogem te. Dixit ei Zacharias : Quantum ad me, pater, hoc puto, quoniam, quicumque semetipsum necessitatibus subiecerit, atque coegerit, ipse est monachus (8). » Idem reperis in Apophthegmatis a Cotelero editis s. v. *Zacharias*, quem in Scete resedissee ibi edoceres; qua ex re Macarium Aegyptium nostro loco intelligi haud iniuste colliges. Zachariae autem responsio in graeco textu fere haec est : « Quantum ego quidem existimo, pater, qui se ipsum cogit ad omnia, is est monachus (9). »

« Interrogaverunt quidam patrum abbatem Macarium Aegyptium dicentes : Quomodo corpus tuum, et quando manducas, et quando ieiunas, siccum est? Et dixit iis senex : Sicut lignum in manu hominis, cum quo frutices in igne versantur atque reversantur, semper ab igne consumitur, ita, si homo mundaverit mentem suam in timore Dei, ipse timor Dei etiam ossa eius 149 consumit (10). » Idem Macarii Aegyptii dictum in Apophthegmatis saepe laudatis legitur (11). Nec non simili cor-

poris ariditate Macarius Alexandrinus fuit, cui ne pili quidem menti enati erant ob nimios exercitationis labores obque nimiam cutis ariditatem (12).

« Miserunt aliquando senes de monte Nitriae ad abbatem Macarium in Scithi, rogantes, ut veniret ad eos, alioquin sciret, omnem multitudinem, si ipse ad eos non veniret, ad ipsum esse venturam, quoniam desiderabant videre eum, antequam migraret ad Dominum. Qui cum venisset in montem, congregata est omnis multitudo fratrum ad eum. Rogabant autem eum senes, ut faceret verbum ad fratres. Ille autem lacrimans ait : Ploremus, fratres, et producant oculi nostri lacrimas, antequam eamus hinc, ubi lacrimae nostrae corpora comburant. Et fleverunt omnes et ceciderunt proni in faciem dicentes : Pater, ora pro nobis (13). » Idem exstat in Apophthegmatis a Cotelero editis (14). Verba autem senis nonaginta fere annos nati et ultimum Nitriam visitantis animos fratrum ad lacrimas commovisse, quis non facile credet? Indidem, quanti eum fecerint fratres, elucet.

« Abbas Macarius maior in Scithi dicebat fratribus post missas ecclesiae : Fugite, fratres. Et dicit ei unus fratrum : Pater, ubi habemus fugere amplius a solitudine ista? Et ponebat digitum suum in ore suo dicens : Istud est, quod fugiendum dico; et sic intrabat in cellam suam et claudens ostium sedebat solus (15). » Idem habes in Apophthegmatis a Cotelero editis (16), hoc uno discrimine, quod pro « post missas ecclesiae » in graeco 150 « postquam dimisit ecclesiam » legitur. Taciturnitas autem praecipuis monachorum Aegypti virtutibus adnumeranda est (17).

« Abbas Theodorus, cognomento de Pherme, habebat tres codices bonos. Et cum venisset

(1) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 10, 34 p. 599, 2.

(2) Ibid. libell. 12, 10 p. 614, 1.

(3) Ibid. libell. 15, 25 p. 623, 2 sq.

(4) Ibid. libell. 15, 26 p. 624, 1.

(5) Ibid. libell. 16, 6 p. 631, 1.

(6) Ibid. libell. 18, 9 p. 637, 1 sq.

(7) Cf. § 32 p. 132 § 17 p. 65 § 29 p. 119 § 52 p. 145. 138 sq. 139 sq. 135 sq. 133 sq.

(8) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 1, 6 p. 562, 1.

(9) Cotelero. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 445 s. v. *Zacharias* § 1; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub IV.

(10) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 8 p. 565, 2 sq.

(11) Cotelero. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 534 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § XII; infra in harum Quae-

stionum Appendice altera sub III.

(12) Cf. supra § 49 p. 75. 79.

(13) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 9 p. 566, 1.

(14) Cotelero. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 545 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXIV; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(15) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 27 p. 570, 1.

(16) Cotelero. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 536 s. v. *Macarius Aegyptius* § XVI; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(17) Agatho abbas, ut taciturnitatis virtutem nanciscatur, tres annos lapidem in ore gestasse fertur. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 7 p. 568, 1. Taciturnitatis exempla laudantur in *Indice rerum in Vitis Patrum* apud Rosweidum.

ad abbatem Macarium, dixit ei : Habeo tres A ipsa plecta per fenestram descendebat in spelunca. Et egrediens mane sanctus Antonius vidit collectionem plectarum abbatis Macarii, et admiratus est, et osculatus manus eius dicebat : Multa virtus de istis egreditur (6). » Eadem in Apophthegmatis a Cotelerio editis traduntur (7). Macarium vero Aegyptium cum S. Antonio († XVI. Cal. Febr. 356) (8) congressum esse, hic iterum comperimus (9). Quam quidem historiam cum iis, quae supra de Macario Pispir coenobii abbate relata sunt (10), confundendam non esse facile perspicias.

« Descendit aliquando ipse Macarius de Scithi ad locum qui dicitur Terenuthin, et intravit dormire in monumento, ubi erant antiquitus sepulta corpora paganorum. Et traxit unum corpus sub caput suum tanquam plumatum de scirpo. 151 Daemones autem, videntes fiduciam eius, invisibiles sunt, et volentes terrere eum, vocabant quasi quandam mulierem dicentes : Nonna illa, veni nobiscum ad balneum. Et alter daemon desub ipso tanquam ex mortuis illis respondit dicens : Peregrinum quendam habeo super me, non possum venire. Senex autem non expavit, sed confidens tunde-
 bat corpus illud, dicens : Surge, vade, si potes. Quod cum audiissent daemones, clamaverunt voce magna dicentes : Vicisti nos. Et fugerunt confusi (11). » Eadem res in Apophthegmatis saepe laudatis habetur (12). Terenuthin vero ubi situm fuerit, invenire non potui.

« Narravit abbas Petrus, qui fuit discipulus abbatis Lot, dicens : Eram aliquando in cella abbatis Agathonis, et venit frater quidam ad eum, dicens : Volo habitare cum fratribus, sed dic mihi, quomodo habitem cum iis. Dicit ei senex : Sicut in prima die, quando ingrederis ad eos, ita custodi peregrinationem tuam omnibus diebus vitae tuae, nec assumes fidu-

« Venit abbas Macarius maior ad abbatem Antonium in montem, et cum pulsasset ostium, exivit ad eum et dixit ei : Tu quis es? Et ille ait : Ego sum Macarius. Et claudens ostium intravit, et dimisit eum foris. Et cum vidisset postea patientiam eius, aperuit ei. Et adgaudens ei dicebat : Multum tempus est, ex quo te videre desiderabam, audiens de te. Et exhibens ei hospitalitatem refecit eum; erat enim fessus de multo labore. Vespere autem facto infudit sibi abbas Antonius modicas palmas, et dicit ei abbas Macarius : Da mihi, ut ego infundam quod operer. Ille autem dixit : Non habeo plus. Et faciens fasciculum maiorem infudit eum. Et sedentes a sero et colloquentes de utilitate animarum faciebant plectam, et

« Venit abbas Macarius maior ad abbatem Antonium in montem, et cum pulsasset ostium, exivit ad eum et dixit ei : Tu quis es? Et ille ait : Ego sum Macarius. Et claudens ostium intravit, et dimisit eum foris. Et cum vidisset postea patientiam eius, aperuit ei. Et adgaudens ei dicebat : Multum tempus est, ex quo te videre desiderabam, audiens de te. Et exhibens ei hospitalitatem refecit eum; erat enim fessus de multo labore. Vespere autem facto infudit sibi abbas Antonius modicas palmas, et dicit ei abbas Macarius : Da mihi, ut ego infundam quod operer. Ille autem dixit : Non habeo plus. Et faciens fasciculum maiorem infudit eum. Et sedentes a sero et colloquentes de utilitate animarum faciebant plectam, et

« Venit abbas Macarius maior ad abbatem Antonium in montem, et cum pulsasset ostium, exivit ad eum et dixit ei : Tu quis es? Et ille ait : Ego sum Macarius. Et claudens ostium intravit, et dimisit eum foris. Et cum vidisset postea patientiam eius, aperuit ei. Et adgaudens ei dicebat : Multum tempus est, ex quo te videre desiderabam, audiens de te. Et exhibens ei hospitalitatem refecit eum; erat enim fessus de multo labore. Vespere autem facto infudit sibi abbas Antonius modicas palmas, et dicit ei abbas Macarius : Da mihi, ut ego infundam quod operer. Ille autem dixit : Non habeo plus. Et faciens fasciculum maiorem infudit eum. Et sedentes a sero et colloquentes de utilitate animarum faciebant plectam, et

(1) VV. PP. Rosw lib. V libell. 6, 6 p. 582 sq.

(2) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 451 s. v. *Theodorus Phermensis* § I; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub IV.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 24 Opp. Meurs. l. I. p. 417; cf. *Palladii Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem breviter delineatam*, infra huic nostrae editioni Historiae Lausiaca praepositam.

(4) Coteler. l. I. p. 457. 458 s. v. *Theodorus Phermensis* § XXV. XXVI. XXVII.

(5) Cf. Rosweidi *Indicem rerum* in VV. Rosw. s. v. *Paupertas*.

(6) VV. PP. Rosw. lib. V. libell. 7, 9 p. 585, f.

(7) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 550 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § IV; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(8) Cf. Tillemont *Mémoires* T. VII P. I p. 228.

(9) Cf. Apophthegm. Coteler. l. I. p. 539 sq. § XXVI; infra § 38.

(10) Cf. supra § 24 p. 105 sq.

(11) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 10 p. 585, 2.

(12) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 555 s. v. *Macarius Aegyptius* § XIII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

ciam. Dicit ei abbas Macarius : Quid enim facit fiducia? Dicit ei senex : Sic est sicut aestus grandis; qui quando exarserit, omnes fugiunt a facie ejus, quia aestus etiam arborum fructus corrumpit. Dixit abbas Macarius : Sic mala fiducia est? Respondit abbas Agathon : Non est peior altera passio quam fiducia; genitrix est enim omnium passionum. Convenit ergo operatio monacho non sumere fiduciam, vel si solus sit in cella (1). » Hoc Agathonis responsum fratri datum etiam in libro tertio (2) et in libro septimo (3) legis; sed Macarii verba in solis Apophthegmatis a Cotelerio editis adduntur (4). Quae an sint Aegyptii Macarii verba, non satis perspicuum est. Etenim Agathon abbas **152** in Scete non videtur vixisse (5); Petrus autem abbas in Cellulis habitabat (6), et Lot magistrum eius in parva palude Arsenoitis regionis degisse credideris (7).

« Abbas Macarius volens consolari fratres dicebat : Venit huc aliquando cum matre sua puer, qui a daemonio vexabatur, et dicebat matri suae : Surge, eamus hinc. Illa autem dicebat : Non possum pedibus ambulare. Et dicebat ei filius suus : Ego te porto. Et admiratus sum astutiam daemonum, quomodo eos inde fugare volebat (8). » Idem in Apophthegmatis a Cotelerio editis habetur (9). Utri autem Macariorum res tribuenda sit, historia, quae sequitur, indicat.

« Dicebat iterum de desolatione Scithi ad fratres : Quando videritis cellam aedificatam iuxta paludem, scitote, quia prope est desolatio Scithi; quando autem arbores videritis, iam ante ianuam est; quando autem vide-

ritis pueros, tollite melotes vestras, et disceditis (10). » Eandem Macarii Aegyptii prophetiam in Apophthegmatis a Cotelerio editis deprehendis (11). Quaeenam Scetis devastatio inuatur, num sub Lucio Arianorum episcopo Alexandriae Macario superstita facta (12), an illa barbarorum, qui Moysen abbatem cum sociis trucidarunt (13), an tertia quaedam nobis incognita, discerni vix poterit. Tillemontius invasiohem barbarorum istorum, quos e crudelissima Mazicum gente fuisse nescio quibus de rationibus existimat, **153** praedici autumavit (14). Ea autem, quae S. Augustinus de Aegypti monasteriis devastatis tradidit (15), huc non spectare videntur.

Quando liber quintus compositus sit, non satis constat. Laudatur autem a Photio (16), et Pelagium libri interpretem saeculo sexto vixisse, non temere coniecerunt (17). Sed ad librum sextum transimus.

§. 34. Libro sexto undecim insunt historiae de Macariis, quarum septem de Macario Aegyptio postquam fatigatus oravit, elevato et trans flumen demisso (18), de duobus adolescentibus peregrinis eundem Macarium adeuntibus et tanta virtute excellentibus (19), de Macariorum cum duobus tribunis congressu adiecta illa descriptione Scetis (20), de cranio Macario Aegyptio poenas infernorum enarrante (21), de revelatione eidem Macario facta, ipsum virtutem duarum mulierum nondum attigisse (22), de eiusdem Macarii verbo quod dixit Evagrio : Umbra contentus esto (23), de eiusdem affirmatione, se viginti annis aqua, pane et somno satietatem

(1) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 10, 8 p. 596, 2.

(2) Ibid. lib. III cap. 198 p. 529, 2.

(3) Ibid. lib. VII cap. 42, 1 p. 683, 1.

(4) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 372 sq. s. v. *Agathon* § I; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub IV.

(5) Congressu in Scete habito Agathon abbas venit fratribusque non recte sancitum esse dixit; ex quo eum in Scete non habitasse recte colliges. Cf. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 377 s. v. *Agathon* § XIV.

(6) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 646 s. v. *Petrus Pionita* § I.

(7) Ibid. p. 521 s. v. *Lot abbas* § I.

(8) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 10 p. 638, 1.

(9) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 531 s. v. *Macarius Aegyptius* § VI; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(10) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 11 p. 638, 1.

(11) Coteler. Eccl. Graec. Mon. I. I. p. 531 s. v.

Macarius Aegyptius § V; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(12) Cf. supra § 6 p. 16 sqq. §. 27 p. 113 et infra Cap. VIII § 42.

(13) De hac caede cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 13. 14. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 553 s. v. *Mose abbas* §. X.

(14) Tillemont Mémoires T. VIII P. III p. 992, cf. T. X ed. Paris. p. 75. 728. De Mazicum gente cf. Pallad. Hist. Laus. cap. 8. Cassian. Coll. II, 6.

(15) Ep. 111 (alias 122), S. August. Opp. ed. Migne T. II p. 422.

(16) Bibl. cod. CXCVIII.

(17) VV. PP. Rosw. Proleg. XV p. XLII.

(18) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 6 p. 649, 2.

(19) Ibid. libell. 3, 2 p. 651, 2.

(20) Ibid. libell. 3, 15 p. 656, 2.

(21) Ibid. libell. 3, 16 p. 656, 2 sq.

(22) Ibid. libell. 3, 17 p. 657, 1.

(23) Ibid. libell. 4, 17 p. 659, 2.

usque usum non esse (1), iam recensui-
mus (2). Ceterae quatuor hae sunt :

« Habebat quidam filium paralyticum in Aegypto, et adduxit eum ad cellam beati Macarii, et relicto eo ad ostium flente recessit longe. Respiciens ergo senex vidit puerum plorantem, et dixit ei : Quis te adduxit huc? Qui dixit : Pater meus proiecit me hic et abiit. Et dicit ei senex : Surge **154** et apprehende eum. Qui statim sanus factus est, et surgens apprehendit patrem suum, et sic abierunt in domum suam (3). » Idem in libro tertio Besarioni abbati in Scete habitanti (4), in Apopthegmatis vero a Cotelerio editis Macario Aegypto tribuitur (5). De puella similiter a parentibus ad ianuam Macarii Aegyptii proiecta et a sancto sanata supra audivimus (6).

« Dicebat abbas Sisois : Quando eram in Seithi cum abbate Macario, ascendimus metere cum eo, septem nomina. Et ecce una vidua colligebat spicas de post nos, et non cessabat plorans. Vocavit ergo senex dominum agri illius et dixit ei : Quid est aniculae huic, quod semper plorat? Qui dixit ei : Quia vir eius habuit depositum cuiusdam, et mortuus est non loquens, et non dixit, ubi posuit illud, et vult dominus depositi accipere eam et filios eius in servitute. Et ait senex : Dic illi, ut veniat ad nos, ubi requiescimus in caumate. Et cum venisset, dicit ei senex : Ut quid semper ploras? Quae ait : Vir meus defunctus est, accipiens commendatum alicuius, et non dixit moriens, ubi posuit illud. Et dixit ei senex : Veni, et ostende nobis sepulchrum viri tui. Et assumptis secum fratribus abiit cum ea. Et cum venissent ad locum, ubi positus erat, dixit ad illam senex : Recede hinc in domum tuam. Et orantibus illis vocavit se-

nex illum, qui mortuus fuerat, dicens illi : Ubi (7) posuisti alienum depositum? Qui respondens dixit ei : In domo mea absconditum est sub pede lectuli. Et ait illi senex : Dormi iterum usque in diem resurrectionis. Videntes autem fratres ceciderunt ad pedes eius; quibus dixit senex : Non propter me factum est hoc; nihil enim sum; sed propter illam viduam et orphanos ipsius fecit Deus hanc rem. Hoc enim est magnum, quia sine peccato vult Deus esse animam, et si quid petierit, accipit. Veniens autem nuntiavit viduae illi, ubi erat illud commendatum. At illa sumens **155** illud reddidit domino suo et liberavit filios suos. Et qui audierunt hoc, glorificaverunt Deum (8). » Idem in Apopthegmatis a Cotelerio editis habetur (9). Rosweidus illud « septem nomina » quid sibi velit, non intelligere se fatetur (10). Sed e graeco id facile explicatur, ubi legis « ἐπὶ τὰ ὀνόματα » i. e. septem homines. Etenim vox ὀνόματα pro ἄνθρωποι saepe reperitur (11), unde cod. ms. Bodecensis Bollando teste recte protulit « septem fratres (12). » Noli autem mirari, quod Macarius Aegyptius abbas exiisse legitur ad metendum. Mos enim non solum fratrum Serapionis presbyteri, qui decem fere millia monachorum in regione Arsenoite regebat, sed omnium paene Aegypti monachorum fuit, ut messis tempore ad metendum se conducerent, mercedisque, quum octogenos modios frumenti plus minus singuli accepissent, partem iis, quos noverant, pauperibus offerrent, nec non Alexandriam usque naves frumento, quod egentibus distribueretur, onustas dirigerent (13). Pariter vero Spiridioni, Cypri episcopo, filia defuncta, ubi depositum posuerit, e sepulchro respondisse traditur (14).

(1) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 4, 218 p. 659 sq.

(2) Cf. supra § 32 p. 146; 143 sqq.; § 24 p. 105 sq.; § 28 p. 148; § 32 p. 141 sq.; 136 sq.; § 29 p. 119; 120.

(3) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 7 p. 649, 2.

(4) Ibid. lib. III cap. 122 p. 518, l.

(5) Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 535 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § XV; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(6) Cf. supra § 17 p. 60.

(7) Sic male, pro *dicens* : *Ille, ubi*; graece λέγων ὁ δεῖρα. Cf. Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 815.

(8) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 8 p. 649, 2 sq.

(9) Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 532 s. v. *Macarius Aegyptius* § VII; infra in harum Quae-

stionum Appendice altera sub III.

(10) VV. PP. Rosw. lib. VI not. 6 p. 662, 1.

(11) Exempla congegit Cotelarius l. l. p. 814 in nota ad nostram historiam (p. 532, A).

(12) AA. SS. Boll. Jan. T. I p. 1009, 1 not. b.

(13) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 48 p. 476, 1. Cf. lib. V libell. 17, 20 p. 654, 2. In Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 77 Opp. Meurs. l. l. p. 537 duodecim artabas i. e. circa quadraginta modios unusquisque accepisse fertur. Ista igitur differentia quomodo explicanda sit, nescio. Caput vero illud editionis Meursianae, quum in codd. Vindobon. desideretur, spurium esse verisimile est.

(14) Rufin. Hist. Eccl. lib. I cap. 5, ed. Basil. l. p. 218, Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 222. Migne Patrol. T. XXI p. 471.

« Venit aliquando abbas Macarius ille Aegyptius de Scithi in montem Nitriae in die oblationis ad monasterium abbatis Pambo, et dixerunt ei seniores loci illius : Dic fratribus verbum aedificationis, pater. Qui dixit iis : Ego nondum factus sum monachus, sed vidi monachos. Et dixit : Sedente enim **156** me aliquando in cella in Scithi, perurgebant me cogitationes meae dicentes : Surgens vade usque in desertum, et considera, quod illic vides. Et permansit reluctando huiusmodi animus meus per quinque annos dicens : Ne forte a daemonibus sit haec suggestio. Cum ergo perseverasset cogitatio ista in me, abii in eremo, et reperi ibidem stagnum aquarum, et insulam in medio eius. Veniebant quoque diversa animalia eremi, et bibebant ex eo. Inter quae vidi duos homines nudos, et contremuit corpus meum; putabam enim, quia spiritus sunt. Cumque vidissent illi me, trepidantem, locuti sunt ad me dicentes : Noli timere; et nos enim homines sumus. Dixi itaque illis : Unde estis, et quomodo in hanc eremum venistis? Qui dixerunt : De coenobio fuimus, et factus est nobis consensus, et egressi sumus huc, ecce quadraginta anni sunt. Erat autem unus ex ipsis Aegyptius, alius vero Libycus. Interrogaverunt autem me et ipsi dicentes : Quomodo est mundus, et si ascendit aqua secundum tempus suum, si etiam habet mundus abundantiam suam? Respondi iis : Etiam. Quos et ego interrogavi : Quomodo possum fieri monachus? Dicunt mihi : Nisi quis renuntiaverit omnibus, quae in mundo sunt, non potest fieri monachus. Quibus dixi : Ego infirmus sum et non possum sicut vos. Responderunt mihi : Si non potes sicut nos, sede in cella tua et plange peccata tua. Interrogavi ergo eos dicens : In hieme non sentitis frigus aut in aestate non incenditur corpus vestrum in caumate? At illi dixerunt : Deus fecit nobis hanc dispensationem, ut neque in hieme frigus neque aestate ardorem sentiamus. Ideoque dixi vobis, quia ego nondum factus sum

A monachus. Ignoscite mihi fratres (1). Idem in Apophthegmatis Cotelerii reperis (2). Pambo abbatem cum monachis suis in monte Nitriae habitasse, testis est Palladius (3). Duo illi monachi fuerunt e genere anachoretarum, quorum vitam supra descripsimus (4). **157** Monachorum autem esse, sedere in cella et deflere peccata sua, ipsum docuisse Macarium cognovimus (5).

« Venit quidam adolescens ad abbatem Macarium, ut sanaretur a daemonio. Et dum esset foris stans, ecce advenit quidam frater de alio monasterio et concubuit in peccatum cum adolescente illo. Egressus autem senex cernit fratrem illum peccantem cum parvulo illo, et non eum increpavit dicens : Si Deus, qui plasmavit eos, videns patientiam in illis habuit, qui, si vellet, incenderet eos, ego quis sum, qui arguam eos (6)? » Huius facinoris ceteri fontes memoriam non faciunt.

Libri sexti interpres latinus est Ioannes subdiaconus, quem Pelagii, interpretis libri quinti, aequalem fuisse existimant (7). Sexti quoque libri textum graecum Photius laudat (8).

§. 35. Libro septimo sex de Macariis continentur historiae, e quibus tamen novi parum discimus, quum una sola excepta omnes iam recensuerimus. Narratur enim de diabolo fratres invisente atque Macario Aegypto se solum « Theopistum » amicum habere profitente (9), de fure, quem idem Macarius in cella apprehendit (10), de diabolo sola illius humilitate se vinci fatente (11), de Cronio, qui in Pispir coenobio Macarium Antonii ministrum convenit (12), de Macarii Aegyptii expositione, cur recordatione malorum a diabolo inflictorum memoriae non noceamus (13). Superest igitur sola haec historia :

« Beatus Macarius dixit : In veritate si facta est monacho **158** despectio quasi laus, paupertas sicut divitiae, inopia sicut epulae, nunquam moritur. Impossibile est, bene credentem et pie colentem Deum cadere in passio-

(1) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 4 p. 653, 1.

(2) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 526 s. v. *Macarius Aegyptius* § II; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 12 Opp. Meurs. I. I. p. 373, 1 sqq.

(4) Cf. supra § 3 p. 4 sq.

(5) Supra § 32 p. 143.

(6) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 4, 34 p. 661, 1. sq.

(7) Ibid. Proleg. XIV p. XLII.

(8) Bibl. cod. CXCVIII.

(9) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 1, 8 p. 665, 2.

(10) Ibid. lib. VII cap. 3, 1 p. 666, 2.

(11) Ibid. lib. VII cap. 15, 6 p. 670, 2.

(12) Ibid. lib. VII cap. 19, 3 p. 673, 2.

(13) Ibid. lib. VII cap. 37, 4 p. 681, 2. Recensuimus quinq̄ue illas historias supra § 32 p. 133 § 33 p. 148; § 32 p. 133 sq. § 33 p. 148; § 32 p. 139 sq. § 33 p. 148; § 23 p. 106 sq. § 29 p. 119 § 33 p. 148.

nam immundam et in errorem daëmonum (1). Idem in sententiis patrum Aegyptiorum a Rosweido (2) et in Apophthegmatis a Cotelerio (3) editis occurrit.

Quae deinde in libro septimo de Macario camelario, qui nitrum furatus sit, traduntur (4), ad neutrum ex nostris, sed ad Macarium iuniorem, qui ad annum usque aetatis duodevigesimum pecora paverat, videntur spectare (5). Latinus autem interpres libri septimi est Paschasius diaconus, quem etiam saeculo sexto vixisse hatid temere credunt (6).

§ 36. Ex Rosweidiana collectione solus sententiarum Aegyptiorum patrum liber examinandus restat. Ubi de Macariis quatuor tantum locis traditur, quorum tres sententiam Aegyptii, cur recordatione malorum a daemone inflictorum memoriae vim non laedamus (7), ejusdem doctrinam, iracundum sibi ipsum nocere (8), illudque, quod modo audivimus, dictum de monacho perfecto (9) perhibent (10). Quartus vero hic est :

« Dicebant pro abbate Macario maiore, quae sicut Deus protegit totum mundum et portat peccata hominum, ita et ille quasi quidam Deus terrenus fuit in fratribus, operiens delicta illorum, et ea, quae videbat vel audiebat, quasi non videns et non audiens (11). » Quod narratur etiam in Apophthegmatis 159 a Cotelerio editis (12), et cum ceteris, quae de Macario Aegyptio legimus, bene convenit.

Sed nunc Apophthegmata a Possino et a Cotelerio edita inspiciamus.

CAPUT VII.

APOPTHHEGMATA A POSSINO ET A COTELERIO EDITA, INEDITA CODICUM VINDOBONENSIVM APPENDIX COTELERII APOPTHHEGMATVM, VITAE SANCTORVM DE SANCTIS MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

§ 37. De Apophthegmatis Macarii, quae e codice collegii S. I. Romani Possinus primus

A edidit (13), brevissime loqui sufficet. Cum enim didacticae plane indolis sint, et a Pritio (14), nec non in Gallandii Bibliotheca PP (15). denuo excusa facile evolvantur, ea integra adscribere nolimus. Leguntur vero in iis effata Macarii « magni, » i. e. Aegyptii de perfectione monachi, de eius consolatione, de conversatione cum senibus, de patientia, de amore vero, de vi orationis et patientiae, de taciturnitate, de sanctitate sine doctrina et doctrina sine sanctitate, de non appetenda praefectura monachorum, de oratione. Atque eadem in iis, quae in hominibus Macarii Aegyptii, deprehenditur indoles. Sed quoniam opuscula, quae sub Macarii Aegyptii nomine Possinus ex eodem codice Romano protulit (16), codice, quem ipse Vindobonae adii (17), teste 160 a Simeone Logotheta (e scriptis Macarii Aegyptii) compilata sunt, Apophthegmata illa simili modo conflata esse non temere suspicor. Atque haec Apophthegmata cum versione a nobis castigata infra in harum Quaestionum Appendice altera sub II typis repetivimus.

§ 38. In Apophthegmatis a Cotelerio editis de Macario Aegyptio XLI capitibus narratur, quae tamen solis decem historiis exceptis omnia iam excussimus. Neque ea apud Palladium, in libro secundo, apud Cassianum, S. Hieronymum, Evagrium, sed in sola antiqua Historiae Lausiaca versione et in VV. PP. libris deprehendimus. Unde compilatorem in opere suo congerendo non operibus scriptorum, sed secundariis tantum fontibus, VV. PP. nimirum libris, innisum esse certo elucet. Sed haec sunt decem illae historiae :

« Petrus abbas narravit, beatum Macarium, quum aliquando anachoretam quendam invenisset aegrotantem, sciscitatum esse ex eo, quidnam cibi sumere vellet. Qui postquam pastillum petiit, virum fortem, quum nihil in

§ 35.

(11) VV. PP. Rosw. 107 p. 1006, 1 sq.

(12) Coteler. l. l. p. 541 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(13) Cf. supra p. 57 not. 1.

(14) Cf. supra l. l.

(15) Galland. Bibl. PP. T. VII p. 222 sq.

(16) Libro a nobis supra p. 37 n. 1 laudato. Eadem opuscula recusa sunt hoc indice : *S. Patris Macarii Aegyptii opuscula*, etc. ed. Pritius Lips. 1699 et in Galland. Bibl. PP. T. VII p. 161 sqq.

(17) Est cod. Bibl. Caes. Vindob. ms. theol. graec. No. 104, olim 240, ubi fol. 53, 2 sqq. opu-

(1) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 38, 2 p. 682, 1.

(2) Ibid. Aegypt. patrum sententiae 23 p. 1003, 1.

(3) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 537 s. v. *Macarius Aegyptius* § XX : infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(4) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 12, 2 p. 669, 2.

(5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 18 Opp. Meurs. l. l. p. 385. Cf. supra p. 105.

(6) VV. PP. Rosw. Proleg. XIII p. XLIII.

(7) VV. PP. Rosw. 15 p. 1003, 1.

(8) Ibid. 16 p. 1003, 1.

(9) Ibid. 23 p. 1003, 2.

(10) Recensuimus eos supra § 29 p. 119 § 33 p. 147 sq. § 35 p. 157 ; § 17 p. 65 § 52 p. 132 § 33 p. 147

cella esset, proficisci Alexandriam non piguit, ut aegro afferret; neque mira res manifesta cuiquam facta est (1). » De Petro abbate in Cellulis, Lot abbatis discipulo, supra disputavimus (2).

« Iterum memoravit: Macario abbati prae ounctis fratribus in simplicitate conversanti quidam: Cur, inquit, talem te praebes? Ille respondit: Duodecim annis servivi Domino meo, ut mihi hanc largiretur gratiam, et vos omnes mihi consilium datis, ut deponam oam (3)? » Haec sane cum iis, quae de Macario Aegypto hucusque comperimus, optime conveniunt.

« Proditum est, duos fratres in Scete deliquisse. Quos quum Macarius πολιτικός abbas segregasset, nonnulli Macarium magnum Aegyptium abbatem adeuntes hoc nuntiarunt. Is: Non, inquit, fratres sunt segregati, sed Macarius; nam diligebat eum. Macarius autem abbas, a sene se segregatum esse audiens, fugit ad paludem; atque ille reperit eum a 161 culicibus perforatum. Cui: Tu, inquit, segregasti fratres, iique, ecce, secedere poterant in vicum. Ego vero te segregavi, tuque velut pulchra virgo in interius cubiculum huc fugisti. At ego vocatis fratribus didici, nihil horum factum esse. Prospice igitur et tu, frater, ne a daemonibus illusus fueris; nam nihil vidisti; sed poenitentiam age pro delicto tuo. Ille respondit: Si vis, da mihi poenitentiam. Videns igitur senex humilitatem eius: Vade, inquit, ieiuna tribus hebdomadis, semel singulis hebdomadis comedens. Haec enim erat exercitatio eius perpetua, per hebdomadas ieiunare (4). » Macarium πολιτικόν Alexandrinum esse supra ostendimus (5). Eum vero iterum aliam ob causam in palude Scetis sedisse scimus (6).

« Proficiscens aliquando Macarius abbas cum fratribus per Aegyptum puerum audit

A dam diligit me, et odi eum; pauper vero odit me, et diligo eum. Quo audito sermone Macarius abbas admiratus est. Tum fratres: Quid, inquit, hoc verbi est, pater, quod admireris? Senex respondit: Revera Dominus noster dives est, et diligit nos, ipsi autem nolumus ei obtemperare; inimicus contra noster diabolus pauper est, oditque nos, et nos diligimus impuritatem eius (7). » Dignè sane haec explicatio, quae ad posteros transferatur.

« Rogans Poemen abbas eundem multis cum lacrimis: Dic mihi, inquit, quomodo salver. Cui senex respondit: Quam quaeris rem, iam B recessit a monachis (8). » Poemen et Ioseph abbates Rufinus in Pispir vidisse se tradit (9): sed Poemen abbas etiam in Scete vixit (10).

« Macarius abbas aliquando adiit Antonium abbatem. Quocum collocutus, cum in Scetim reverteretur, fratribus obviam 162 venientibus inter sermocinandum: Antonio, inquit, abbati dixi, nos non habere in loco nostro oblationem. Sed Patres aliis de rebus disserere coeperunt, nec quaesierunt amplius discere responsum senis, neque ipse prolocutus est. Hoc igitur quidam ex patribus dixit: Si viderint patres, e fratrum memoria excidere, ut de C re iis utili interrogent, adigunt se ipsos, ut principium sermonis proferant; quodsi vero a fratribus non adigantur, sermonem non persequuntur, ut ne deprehendantur locuti non interrogati, videaturque loquela otiosa esse (11). » Macarium Aegyptium ad S. Antonium profectum esse iam supra comperimus (12); unde haud inepte discipulus S. Antonii sensu latiore a Rufino appellari nobis visus est (13).

« Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipulus, hoc retulit: Rogavi, inquit, patrem meum, ut mihi diceret verbum. Is autem: D Neminem, inquit, laesis, nec quemquam condemnaveris. Haec observa et salvabe-

scula legis sic inscripta: *Κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μακαρίου μεταφρασθέντα παρὰ Σιμέων τοῦ λογοθέτου ρπ*. Opuscula vero maximam partem compilata esse iam levi eorum cum homiliis comparatione intelligitur.

(1) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 533 s. v. *Macarius Aegyptius* § VIII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(2) § 33 p. 152.

(3) Coteler. l. l. p. 533 § IX; infra in Append. I.

(4) Ibid. p. 537 § XXI; infra in Append. I.

(5) Cf. §§. 24, 25 p. 104, 106.

(6) Cf. supra p. 67, 89.

(7) Coteler. l. l. p. 539 § XXIV, infra in Append. I.

(8) Ibid. p. 539 § XXV, infra in Append. I.

(9) Rufin. Hist. Eccl. lib. II cap. 8, ed. Basil. I. p. 246, Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 278 sq., Migne p. 517. Cf. infra § 42 p. 176.

(10) Coteler. l. l. p. 587. 655 s. v. *Poemen* § IV. § CLXXX.

(11) Coteler. l. l. p. 539 sq. § XXVI, infra in Append. I.

(12) § 33 p. 150.

(13) Supra § 26 p. 112.

ns (1). » Paphnutius, quanquam Palladio A quidem teste Macarii Alexandrini discipulus (2), etiam in Scete degisse legitur (3); primum tamen in solitudine Thebaidis eum habitasse verisimile est (4).

« Macarius abbas dixit : Noli dormire in cella fratris, quem m̄la fama petiit (5). »

« Ad Macarium abbatem in Scete quondam accesserunt fratres, nec quidquam invenerunt in cella eius nisi aquam putridam. Itaque ei : Abba, inquit, ascende in pagum, et reficiemus te. Quibus senex respondit : Nostis, fratres, pistrinum illius hominis in pago? Dicunt : Etiam. Deinde senex : Ego quoque novi. Nostis et praedium illius hominis, **163** ubi fluvius salit? Aiunt : Novimus. Senex : Et ego, inquit, novi. Quando igitur placet, vobis mihi opus non est, sed ipse mihi adporto (6). » Haec exercitationis virtus cum ceteris, quae de Macario Aegypto percepimus, optime consentit.

« Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipulus, retulit, senem dixisse : Quando puer eram, buculas cum aliis pueris pascebam, qui perrexerunt furatum ficus. Dumque currunt, una ex iis cecidit, quam tollens comedi. Quoties igitur rei eius memoria redit, plorans se deo (7). » De Paphnutio Macarii abbatis discipulo monuimus (8).

Haec quidem de Macario Aegypto insunt Apophthegmatis a Cotelero editis s. v. *Macarius Aegyptius*. Sed evolventi mihi cetera Apophthegmatum capita tribus aliis locis Macarii, ut videtur, Aegyptii mentio occurrit (9). Quos quidem locos supra iam cognovimus atque recensuimus (10).

164 § 39. De Macario Alexandrino in Apo-

phthegmatis a Cotelero editis hae tres historiae referuntur :

« Macarius πολιτικός ille abbas aliquando ad secandos palmarum ramos exiit, fratribus ipsum comitantibus. Qui primo die ei : Veni, inquit, pater, nobiscum comede. Accessit igitur ille et comedit. Altero eum die iterum rogant, ut comedit. At is renuens : Vos, inquit, filii, cibum sumatis necesse est; adhuc enim caro estis; ego vero nunc nolo manducare (11). » Haec historia in duobus Apophthegmatum codicibus Vindobonensibus s. v. *Macarius Aegyptius* post § XXXII perperam, ut quisque facile intelligit, inserta legitur (12). Quantopere autem Macarius Alexandrinus cibus absinuerit, e Palladio didicimus (13).

« Macarius abbas convenit Pachomium abbatem Tabennesiotarum. Quem Pachomius interrogans : Si, inquit, fratres disciplinae ordinem non servant, bonumne est corripere eos? Respondit Macarius abbas : Castiga et iuste eos iudica, qui tibi subiiciuntur; extra vero iudicaveris neminem; nam scriptum est : Nonne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis? Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit (14). » Macarium Alexandrinum cum Pachomio congressum esse, a Palladio accepimus (15). Ceterum e colloquio isto denuo probatur, Macarium Alexandrinum iam ante annum 348, quo quidem mortuus est Pachomius, non exigua virtutis et asceseos fama excelluisse (16).

Macarius abbas aliquando per quatuor integros menses quotidie visitabat fratrem quendam, neque unquam, ne semel quidem, invenit eum vacantem ab oratione. Admiratus igitur dixit : Ecce, terrestri angelus (17)! » Cellularum monachi singuli in cellis degentes sola die sabbati et dominica **165** convenire

(1) Cotel. l. . p. 540 § XXVIII, infra in Append. l.

(2) Cf. § 19 p. 75.

(3) Cotel. l. l. p. 649 s. v. *Paphnutius* § IV. Cassian. Coll. III, 1.

(4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 63 Opp. Meurs. l. l. p. 524 sq. Animadvertendum est, in capite de Paphnutio Historiam Lausiacam codicum Vindobonensium a Meursiana ita differre, ut vix uno verbo consentiat. Cf. *Palladii Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem a nobis breviter delineatam*, infra huic editioni Historiae Lausiacae praepositam.

(5) Cotel. l. l. p. 540 § XXIX; infra in Append. l.

(6) Ibid. p. 544 § XXX, infra in Append. l.

(7) Ibid. p. 546 § XXXVII, infra in Append. l.

(8) Modo p. 162. not. 7.

(9) Cotel. l. l. T. I p. 372. 443. 451. s. vv. *Agathon* § I, *Zacharias* § I, *Theodorus Phermensis* § I.

(10) Supra § 32 p. 151. 148. 150.

(11) Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I s. 572 s. v. *Macarias πολιτικός* seu *urbicus* §. I; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub V.

(12) Codices laudavimus supra § 11 p. 35 not. 2. p. 36 not. 1.

(13) Supra cap. III.

(14) Cotel. l. l. p. 573 § II; infra in Append. l. sub V. Cf. I Cor. 5, 12. 13.

(15) Cf. supra p. 70. 86 sq.

(16) Cf. supra p. 86 sq.

(17) Cotel. l. l. p. 573 § III; infra in Append. l. sub V.

solebant in ecclesia (1); e quorum fortasse a crucifigentibus Christum iudicium ex Apostoli verbis subibunt. »

Expositis igitur iis, quae in Apophthegmatis illis de Macario Alexandrino reperiuntur, ad appendicem Apophthegmatum ineditam transire licebit.

§ 40. Etenim in ea appendice, cuius codicem in bibliotheca Caesarea Vindobonensi adii (2), tres historiae de Macario exstant, quarum ultimam de mortuo ad refellendum Hieracitam haereticum a Macario Aegypto resuscitato cum lectoribus communicavimus (3). Reliquae, quarum una in codicis fol. 148, altera fol. 161, 1 habetur, latine redditae hae sunt :

« Dixit Macarius abbas : Quid iudicas interfectores et adulteros et sepulchrorum depilatores, et si quis alius eiusmodi legis violator? Habent iudicem suum. Immo inquire non modo in aliena facinora, sed etiam in delicta tua saepe praemeditata, et te ipsum saepenumero invenies illis peiorem. Nam tu quoque lascivis oculis non raro circumspexisti; id quod, ut ipse scis, verum iam est adulterium. Saepe etiam fratri tuo maledixisti, neque ignoras, hac de re Dominum revelasse, dicentem quemque ad fratrem suum « fatue, » reum esse gehennae ignis. Atque, quod omnium atrocissimum est, vel indignus fortasse ad sancta et intemerata eius mysteria accedis, ita ut reus fias corporis et sanguinis Christi. Ille igitur, quem iudicas, merum hominem occidisse deprehenditur; tu vero deprehenderis Christum ipsum occidens mortisque eius reus, quum indignus participes intemeratum corpus et sanguinem. Legis enim : Qui indigne manducat et bibit, reus est corporis et sanguinis Christi et iudicium sibi manducat et bibit; hoc est : Sicut Iudaei illi occiderunt eum, ita et ii, qui indigni corpus et sanguinem eius sumunt, idem faciunt. Nam verisimillimum est, et eum, qui purpuram regiam scindat, et qui eam maculet, 166 eandem mortem pati. Unde et qui corpus eius aliquando perforarunt, et qui nunc inquinant illud, quippe impura ipsum mente percipientes, idem cum

« Alias confessus est Macarius abbas : Quum iunior essem curisque in cella vacarem, in eremum profectus mecum reputans dixi : Cui occurris, eum interroga pro utilitate tua. Atque puerulum inveni boves pascentem, cui : Quid, inquam, faciam, puerule, quia esurio? Is mihi : Comede, inquit, tandem. Tum ego : Comedi, sed iterum esurio. Ac rursus mihi dixit : Ergo iterum comede. Similiter et ego : Saepenumero, inquam, comedi, denuoque semper esurio. Ad haec ille respondit : Non multum abest, ut asinus sis, abba, quippe qui semper vesci velis. Itaque nactus utilitatem discessi (4). »

Etsi perpulchrae hae duae historiae reapse utriusque Macariorum bene conveniunt, tribuerim tamen eas Aegypto; et alteram quidem propter similitudinem doctrinae cum homiliis eius, alteram ob ipsius nexum cum historia de mortuo ad refellendum Hieracitam resuscitato, quae in codice proxime subiuncta ad eundem Macarium respicit (5).

§ 41. Superest, ut vitas aliorum Sanctorum, in quibus Macariorum nostrorum mentio fit, examinemus. Quem in finem singula volumina AA. SS. Bollandi diligenter evolvimus, sed fructus paucos percepimus. Macarius Alexandrinus in fine epistolae « Ammonis episcopi ad Theophilum papam Alexandriae de conversatione et particulari vita S. Pachomii et Theodori » memoratur, ubi cum beato Pior, Aelurione, Ammonio et Isidoro, anachoretarum omnium antiquissimo, etiam *beatus Macarius* iis adnumeratur, quos in monte Nitriae Ammonius episcopus viderat et magnopere admiratus erat (6); Macarium igitur Alexandrinum intelligendum esse verisimillimum est. Praeterea inter reliquias ecclesiae Senonensis 167 Macarii abbatis recensentur reliquiae, quae num alterutrius ex nostris Macariis sint, certo dicere nequis (7). Rursus Macarii mentio fit in vita Iusti episcopi Lugdunensis ab anonymo quodam descripta, quae prodiit e codice XXXIII Reginae Sueciae. Iustus enim episcopus exeunte saec. IV Aegyptum petierat. In cuius vita scriptor incognitus haec verba

(1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478, 1; Hist. Laus. ed Meurs. cap. 70 Opp. Meurs. lib. I p. 532. Cf. supra § 28 p. 117.

(2) Hanc appendicem descripsimus supra § 41 p. 56, codicem ibid. not. 1.

(3) Supra § 14. p. 49 sqq.

(4) Textum graecum e codice descriptum legis in-

fra in harum Quaestionum Appendice priore sub V 1. 2.

(5) Eius textus graecus legitur e codice descriptus infra in harum Quaestionum Appendice priore sub V, 3.

(6) AA. SS. Boll. Mai. T. III p. 357 -

(7) Ibid. Mai. T. VII p. 131, F.

facit : « Ego autem ipse sanctum quendam A presbyterum paene iam nonagenariam aetatem agentem vidi, cuius mihi relatione haec comperta sunt; nam in sermone eius quasi sanctae historiae fides inerat. Referabat, se in illis eremi partibus diu moratum fuisse, nec solum vidisse beatissimi nominis Iustum, sed etiam familiaritate eius usum fuisse, ac magnificentum apparuisse inter illos, qui tunc in eremo revelationibus atque virtutibus tanquam magna luminaria refulgebant, sanctum Macharium, Paphnutium ceterosque, quorum sanctitatis fama per Orientem vigeat (1). » Bollandistae Macarium Aegyptium Scetis abbatem, ubi etiam Paphnutius abbas degebat, intelligi haud temere arbitrati sunt (2). Verbis, « tanquam magna luminaria refulgebant, » scriptor anonymus ad Rufini librum respicere videtur (3). Denique plura leguntur de Macario Aegypto in vita S. Apollinaris Syncleticae, Dorotheus nuncupatae, quam iam accuratius pertractemus. Summa autem rerum, quae eius vita continentur, huc redit :

Apollinaris virgo, Anthemii imperatoris filia, vitae monachicae studio acta, quum sancta loca invisisset et Alexandriam navigasset, ad sepulchrum S. Mennae venit. Inde patres Scetis aditura, ubi prope paludem in fontem, qui fons Apollinaris postea appellari solebat, incidit, lecticario et comite itineris eunucho dormientibus, vestes mutavit habituque monachico, quem secum recondemat, induto, in paludem effugit. **168** Ubi multos annos cum daemonibus certans, corpus a culicibus exesum pelli testudinis simile gerebat. Postea a Deo edocta, ut interroganti nomen ipsius Dorotheus diceret, e palude egressa est eunuchus ab omnibus habita. « Cum esset autem mane, occurrit ei S. Macarius, et dicit ei : Benedic, pater. Illi autem data sibi invicem caritate ambulabant in solitudine. Interrogavit vero Dorotheus dicens : Pater, quis es? Ille autem dixit : Ego sum Macarius. Is vero dixit : Fungere officio caritatis; sine me habitare cum fratribus. Praebuit autem ei quoque cellam protinus (4). » Isto igitur loco die noctuque orans acerrime certabat. « Quodam autem die abbas Macarius venit in eius cellam, et dicit ei : Fungere officio caritatis, bone frater; emitte nobis preces. Illa vero dicit :

A Pater, ego a te volo benedici. Cumque fecissent preces, sederunt. Eam autem rogavit abbas Macarius dicens : Dic mihi, frater, undenam venis, et quod est tibi nomen? Illa vero dixit : Vocor Dorotheus, et cum audissem de sanctis, qui hic sunt, Patribus, volui una cum iis habitare, si sim dignus. Dicit autem ei rursus senex : Quodnam opus facis? Ea vero dicit : Faciam, si quid me iubes. Is autem ostendit ei, ut faceret catenam. Deus vero volens ostendere eius animi fortitudinem, non declaravit abbati Macario, eam esse feminam, sed is tanquam virum eunuchum eam esse putabat. Multas autem curationes Deus per eam peregit (5). » Ac sanctae quidem una sola erat soror, capta a daemone, qui lacerare eam coepit et dicere : Nisi in solitudinem me tuleritis, non egrediar ex ea. Tandem imperator magno cum comitatu eam ad patres solitudinis dimisit. « Cumque ii venissent in Scetim, novit S. Macarius, propter quamnam causam adsint in illo loco, iisque progressus obviam, excepit eos et dixit : Quid huc acceditis, o filii? Illi vero dixerunt : Noster inprimis pius imperator Anthemius misit filiam suam, ut per Deum curetur et preces vestras. Cum eam autem accepisset a **169** cubiculario, deduxit eam ad abbatem Dorotheum, et dicit ei : Fungere officio caritatis, quoniam est filia imperatoris, et opus habet patrum precibus et vestris. Ora pro ea, ut curetur. Haec est enim merces tua. Haec autem cum audisset, coepit flere et dicere : Quisnam ego sum peccator, quod de me talem concepisti opinionem? Flexisque genibus dicebat : Concede mihi, pater, ut mea peccata defleam; nam multa sunt. Ego enim sum imbecillus, planeque rudis et ignarus ad hanc rem. Dicit ei abbas Macarius : An non sunt etiam alij patres, qui per Deum signa faciunt? Sed tamen haec remansit merces. Illa vero dicit : Fiat Dei voluntas, et mota eam esse sororem, flensque conquievit. Eam autem amplexa dixit : Bene venisti, soror. Dei vero opere fuit os obstructum daemone, ne argueret ancillam Dei, quod esset femina. Cum autem daemon eam diu affligeret, per preces eum domuit (6). » Sanata demum filia domum rediit cum magna civitatis laetitia. Sed postmo-

(1) Ibid. Sept. T. I p. 373 cap. 4.

(2) Ibid. p. 374 not. f. Cf. supra § 58 p. 162.

(3) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2; Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 193, Migne p. 450.

(4) AA. SS. Boll. Ian. T. I p. 260 cap. 3.

(5) Ibid.

(6) Ibid. cap. 4.

solebant in ecclesia (1); e quorum fortasse a crucifigentibus Christum iudicium ex Apostoli numero ille frater fuit, quem Macarius Alexandrinus Cellularum presbyter tot menses quotidie adiens semper orantem invenit.

Expositis igitur iis, quae in Apophthegmatis illis de Macario Alexandrino reperiuntur, ad appendicem Apophthegmatum ineditam transire licebit.

§ 40. Etenim in ea appendice, cuius codicem in bibliotheca Caesarea Vindobonensi adii (2), tres historiae de Macario exstant, quarum ultimam de mortuo ad refellendum Hieracitam haereticum a Macario Aegypto resuscitato cum lectoribus communicavimus (3). Reliquae, quarum una in codicis fol. 148, altera fol. 161, 1 habetur, latine redditae hae sunt:

« Dixit Macarius abbas: Quid iudicas interfectores et adulteros et sepulchrorum depilatores, et si quis alius eiusmodi legis violator? Habent iudicem suum. Immo inquire non modo in aliena facinora, sed etiam in delicta tua saepe praemeditata, et te ipsum saepenumero invenies illis peiorem. Nam tu quoque lascivis oculis non raro circumspexisti; id quod, ut ipse scis, verum iam est adulterium. Saepe etiam fratri tuo maledixisti, neque ignoras, hac de re Dominum revelasse, dicentem quemque ad fratrem suum « fatue, » reum esse gehennae ignis. Atque, quod omnium atrocissimum est, vel indignus fortasse ad sancta et intemerata eius mysteria accedis, ita ut reus fias corporis et sanguinis Christi. Ille igitur, quem iudicas, merum hominem occidisse deprehenditur; tu vero deprehenderis Christum ipsum occidens mortisque eius reus, quum indignus participes intemeratum corpus et sanguinem. Legis enim: Qui indigne manducat et bibit, reus est corporis et sanguinis Christi et iudicium sibi manducat et bibit; hoc est: Sicut Iudaei illi occiderunt eum, ita et ii, qui indigni corpus et sanguinem eius sumunt, idem faciunt. Nam verisimillimum est, et eum, qui purpuram regiam scindat, et qui eam maculet, 166 eandem mortem pati. Unde et qui corpus eius aliquando perforarunt, et qui nunc inquinant illud, quippe impura ipsum mente percipientes, idem cum

(1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478, 1; Hist. Laus. ed Meurs. cap. 70 Opp. Meurs. lib. I p. 532. Cf. supra § 28 p. 117.

(2) Hanc appendicem descripsimus supra § 11 p. 36, codicem ibid. not. 1.

(3) Supra § 14. p. 49 sqq.

(4) Textum graecum e codice descriptum legis in-

fra in harum Quaestionum Appendice priore sub V 1. 2.

« Alias confessus est Macarius abbas: Quum iunior essem cursusque in cella vacarem, in eremum profectus mecum reputans dixi: Cui occurris, eum interroga pro utilitate tua. Atque puerulum inveni boves pascentem, cui: Quid, inquam, faciam, puerule, quia esurio? Is mihi: Comede, inquit, tandem. Tum ego: Comedi, sed iterum esurio. Ac rursus mihi dixit: Ergo iterum comede. Similiter et ego: Saepenumero, inquam, comedi, denuoque semper esurio. Ad haec ille respondit: Non multum abest, ut asinus sis, abba, quippe qui semper vesci velis. Itaque nactus utilitatem discessi (4). »

Etsi perpulchrae hae duae historiae reapse utriusque Macariorum bene conveniunt, tribuerim tamen eas Aegypto; et alteram quidem propter similitudinem doctrinae cum homiliis eius, alteram ob ipsius nexum cum historia de mortuo ad refellendum Hieracitam resuscitato, quae in codice proxime subiuncta ad eundem Macarium respicit (5).

§ 41. Superest, ut vitas aliorum Sanctorum, in quibus Macariorum nostrorum mentio fit, examinemus. Quem in finem singula volumina AA. SS. Bollandi diligenter evolvimus, sed fructus paucos percepimus. Macarius Alexandrinus in fine epistolae « Ammonis episcopi ad Theophilum papam Alexandriae de conversatione et particulari vita S. Pachomii et Theodori » memoratur, ubi cum beato Pior, Aelurione, Ammonio et Isidoro, anachoretarum omnium antiquissimo, etiam *beatus Macarius* iis adnumeratur, quos in monte Nitriae Ammonius episcopus viderat et magnopere admiratus erat (6); Macarium igitur Alexandrinum intelligendum esse verisimillimum est. Praeterea inter reliquias ecclesiae Senonensis 167 Macarii abbatis recensentur reliquiae, quae num alterutrius ex nostris Macariis sint, certo dicere nequis (7). Rursus Macarii mentio fit in vita Iusti episcopi Lugdunensis ab anonymo quodam descripta, quae prodiit e codice XXXIII Reginae Sueciae. Iustus enim episcopus exeunte saec. IV Aegyptum petierat. In cuius vita scriptor incognitus haec verba

fra in harum Quaestionum Appendice priore sub V 1. 2.

(5) Eius textus graecus legitur e codice descriptus infra in harum Quaestionum Appendice priore sub V, 3.

(6) AA. SS. Boll. Mai. T. III p. 357 -

(7) Ibid. Mai. T. VII p. 131, F.

facit : « Ego autem ipse sanctum quendam A Pater, ego a te volo benedici. Cumque presbyterum paene iam nonagenariam aetatem agentem vidi, cuius mihi relatione haec comperta sunt; nam in sermone eius quasi sanctae historiae fides inerat. Referebat, se in illis eremi partibus diu moratum fuisse, nec solum vidisse beatissimi nominis Iustum, sed etiam familiaritate eius usum fuisse, ac magnificentum apparuisse inter illos, qui tunc in eremo revelationibus atque virtutibus tanquam magna luminaria refulgebant, sanctum Macharium, Pafnutium ceterosque, quorum sanctitatis fama per Orientem vigeat (1). » Bollandistae Macarium Aegyptium Scetis abbatem, ubi etiam Paphnutius abbas degebat, intelligi haud temere arbitrati sunt (2). Verbis, « tanquam magna luminaria refulgebant, » scriptor anonymus ad Rufini librum respicere videtur (3). Denique plura leguntur de Macario Aegypto in vita S. Apollinaris Syncreticae, Dorotheus nuncupatae, quam iam accuratius pertractemus. Summa autem rerum, quae eius vita continentur, huc redit :

Apollinaris virgo, Anthemii imperatoris filia, vitae monachicae studio acta, quum sancta loca invisisset et Alexandriam navigasset, ad sepulchrum S. Mennae venit. Inde patres Scetis aditura, ubi prope paludem in fontem, qui fons Apollinaris postea appellari solebat, incidit, lecticario et comite itineris eunucho dormientibus, vestes mutavit habituque monachico, quem secum recondemat, induto, in paludem effugit. 168 Ubi multos annos cum daemonibus certans, corpus a culicibus exesum pelli testudinis simile gerebat. Postea a Deo edocta, ut interroganti nomen ipsius Dorotheus diceret, e palude egressa est eunuchus ab omnibus habita. « Cum esset autem mane, occurrit ei S. Macarius, et dicit ei : Benedic, pater. Illi autem data sibi invicem caritate ambulabant in solitudine. Interrogavit vero Dorotheus dicens : Pater, quis es? Ille autem dixit : Ego sum Macarius. Is vero dixit : Fungere officio caritatis; sine me habitare cum fratribus. Praebuit autem ei quoque cellam protinus (4). » Isto igitur loco die noctuque orans acerrime certabat. « Quodam autem die abbas Macarius venit in eius cellam, et dicit ei : Fungere officio caritatis, bone frater; emitte nobis preces. Illa vero dicit :

fecissent preces, sederunt. Eam autem rogavit abbas Macarius dicens : Dic mihi, frater, undenam venis, et quod est tibi nomen? Illa vero dixit : Vocor Dorotheus, et cum audissem de sanctis, qui hic sunt, Patribus, volui una cum iis habitare, si sim dignus. Dicit autem ei rursus senex : Quodnam opus facis? Ea vero dicit : Faciam, si quid me iubes. Is autem ostendit ei, ut faceret catenam. Deus vero volens ostendere eius animi fortitudinem, non declaravit abbati Macario, eam esse feminam, sed is tanquam virum eunuchum eam esse putabat. Multas autem curationes Deus per eam peregit (5). » Ac sanctae quidem una sola erat soror, capta a daemone, qui lacerare eam coepit et dicere : Nisi in solitudinem me tuleritis, non egrediar ex ea. Tandem imperator magno cum comitatu eam ad patres solitudinis dimisit. « Cumque ii venissent in Scetim, novit S. Macarius, propter quamnam causam adsint in illo loco, iisque progressus obviam, excepit eos et dixit : Quid huc acceditis, o filii? Illi vero dixerunt : Noster inprimis pius imperator Anthemius misit filiam suam, ut per Deum curetur et preces vestras. Cum eam autem accepisset a 169 cubiculario, deduxit eam ad abbatem Dorotheum, et dicit ei : Fungere officio caritatis, quoniam est filia imperatoris, et opus habet patrum precibus et vestris. Ora pro ea, ut curetur. Haec est enim merces tua. Haec autem cum audisset, coepit flere et dicere : Quisnam ego sum peccator, quod de me talem concepisti opinionem? Flexisque genibus dicebat : Concede mihi, pater, ut mea peccata defleam; nam multa sunt. Ego enim sum imbecillus, planeque rudis et ignarus ad hanc rem. Dicit ei abbas Macarius : An non sunt etiam alij patres, qui per Deum signa faciunt? Sed tamen haec remansit merces. Illa vero dicit : Fiat Dei voluntas, et mota poenitentia eam accepit in cellam, et novit eam esse sororem, flensque conquievit. Eam autem amplexa dixit : Bene venisti, soror. Dei vero opere fuit os obstructum daemone, ne argueret ancillam Dei, quod esset femina. Cum autem daemon eam diu affligeret, per preces eum domuit (6). » Sanata demum filia domum rediit cum magna civitatis laetitia. Sed postmo-

(1) Ibid. Sept. T. I p. 373 cap. 4.

(2) Ibid. p. 374 not. f. Cf. supra § 58 p. 162.

(3) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2; Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 193, Migne p. 450.

(4) AA. SS. Boll. Ian. T. I p. 260 cap. 3.

(5) Ibid.

(6) Ibid. cap. 4.

dum diabolus eam rursus ita subiit, ut praegnans videretur. Examinanti autem ista imperatori instigante diabolo respondit, a monacho Dorotheo allatum sibi stuprum esse. Satellitibus igitur irati principis in Scetim missis Dorotheus ipse se obtulit, abeuntemque totus conventus tristitia afflictus precibus suis persecutus est. « Sciebat enim abbas Macarius, in illo nihil esse mali. » Ad aulam deductam quum imperator uxorque eius exceperent, ac se detecta veritate dimissuros eam esse promisissent, filiam ipsorum se illa exhibuit, sororeque sanata post paucos dies in Scetim reversa est, ubi mox e mundo se exituram intelligens abbati Macario: « Fac, » inquit, « officium caritatis. Si contigerit me e vita excedere, ne me componant monachi. Is vero dicit ei: Quomodo potest hoc fieri? Ea autem consummata venerunt sancti patres, ut sanctum eius corpus lavarent. Viderunt autem eam esse sexu feminam, et exclamarunt dicentes: Gloria tibi, Christe, qui multos habes sanctos occultos. Admiratus 170 est autem abbas Macarius, quod hoc sibi non fuisset revelatum. Una vero nocte videt visionem, quae ei dicit: Ne angaris propterea. Oportet enim te coronari cum sanctis patribus, qui sunt a saeculo. Tunc ei narravit vitam et nomen beatae. Allatisque sanctis eius reliquiis eam posuerunt ad Orientem sanctae ecclesiae in antro abbatis Macarii cum gaudio et gloria, usque in hodiernum diem, per Deum et sanctos patres, et post sanctae dormitionem peraguntur curationes gratia et clementia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria et potentia in saecula (1). » Quem quidem Macarium non, ut perperam statuit Bollandus, Alexandrinum, sed Aegyptium fuisse, qui in Scete habitavit, et praesagii seu prophetiae spiritu excelluit, facile elucet. Quanti autem feceris illam, quam aequalis scripsisse fertur, historiam, ipse videto. Plura in VV. SS. Bollandi de Macariis nostris ego non offendi.

CAPUT VIII.

SANCTORUM MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI EXILIUM SUB LUCIO ARIANO ALEXANDRIAE EPISCOPO. SOCRATES, SOZOMENUS, CETERIQUE RERUM ECCLESIASTICARUM SCRIPTO-

(1) Ibid. p. 261 cap. 6.

(2) Supra § 6 p. 16, § 27 p. 113, § 33 p. 152.

(3) Petri episcopi epistola in Theodoret. Hist. Eccl. lib. IV cap. 49, Opp. ed. Noesselt Halae 1771. 8°. T. III p. 987 sqq.

RES DE HISDEM. QUANDO MEMORIA SANCTORUM MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI AGATUR.

§ 42. Saepius locuti sumus de Aegypti senum persecutione a Lucio Arianorum Alexandriae episcopo excitata (2), in qua quoniam praeter alios abbates etiam Macarii nostri in exilium missi sunt, id quomodo gestum sit, enarrandum est. Rei autem testes sunt Rufinus, quem persecutiones istae ipsum petiere, deinde Socrates, Sozomenus et Theodoretus, qui Rufini enarratione innituntur.

Athanasio a. 373 mortuo Petrus ab episcopis provinciae monachisque in locum eius substitutus est. Praefectus autem urbi impius, ethnicorum et Iudaeorum manu convocata, Petrum eiecturus ecclesiam occupavit, quam milites turpiter 171 profanarunt, nec non multas virgines stupraverunt aliasque fustibus contusas ne sepeliri quidem passi sunt. Paucis post diebus Lucius Arianus militibus cinctus ab Euzoio Antiochiae praesule, Arianorum tunc principe, in episcopatum Alexandriae intrusus est. Qui statim alios minis, vinculis, tormentis, alios pollicitationibus a fide Nicaena avocare studuit, eosque, qui resistebant, Heliopolim in Phoenicia, ubi idola colebant omnes, deportandos curavit; murmurantes vero ad metalla Phennensia et Proconensia deducebantur, inter quos haud pauci fuerunt monachi (3). Alexandria igitur subacta episcopisque provinciae Neocaesaream, quam urbem Iudaei inhabitabant, in exilium missis, milites ad monasteria solitudinum directi sunt, cui expeditioni ipse interfuit Lucius. Nam recte Sozomenus: « Fidei, » inquit, « senum adhaerebat multitudo vulgi, quippe quod veritati indulgere crederet eos, qui virtutem factis ipsis profiterentur, » et: « Unde Lucius, quum bene intelligeret, fieri non posse, ut Ariani devincerent catholicos, nisi monachos istos ad partes Arianorum deduxisset, eos vi cogere aggressus est, quibus persuadere verbis non poterat (4). » Atque in eremo, quo milites venerunt, teste Rufino « Macarius et Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus Antonii discipuli per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus » sederunt (5), ac tria millia

(4) Sozom. Hist. Eccl. lib. VI cap. 20 ed. Valerii Mog. 1677 p. 662.

(5) Ruf. Hist. Eccl. lib. II cap. 4 ed. Basil. I. p. 242; Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 271, Migne Patrolog. T. XXI p. 511.

simul virorum aut amplius per solitudinem dispersorum oppugnabantur (1). Qua de re Rufinus ita scribit : « Quae praesens vidi loquor, et eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui. Hi ducebant exercitum Domini, non mortalibus telis, sed fide religionis armatum, exercitum moriendo vincentem, et qui sanguinis sui profusione victor Christum sequeretur ad coelum. Quique dum in tabernaculis positi et orantes exspectarent interfectores suos, delatus est ad eos homo olim membris omnibus et praecipue pedibus aridus. 172 Sed cum ab iis in nomine Domini oleo fuisset perunctus, statim confirmatae sunt plantae eius. Et dicentibus iis : In nomine Iesu Christi, quem Lucius persequitur, surge et sta in pedibus tuis, et redi in domum tuam, continuo exurgens et exsiliens benedicebat Deum, ostendens quia vere erat in iis Deus (2). » Narratis deinde caeci illius hominis et catulorum leaenae sanationibus, quae Macarii Alexandrini virtute factas iam attulimus, Rufinus sic pergit : « Sed in his omnibus Lucius non erubuit, nec aliquid reverentiae virtutum mirabilibus detulit ; quin immo iubet patres ipsos ablatos a grege suo, immo clam raptos, in insulam quandam Aegypti paludium deportari, in qua compererat, neminem prorsus esse Christianum, quo per hoc vel absque solatiis vel absque consuetis actibus viverent. Senes igitur cum duobus solis pedisequis noctu ad insulam deducuntur, in qua erat templum quoddam summa veneratione a loci incolis observatum. Cumque primum navicula senum oram soli illius contigisset, ecce subito sacerdotis templi illius virgo filia correpta spiritu, cum ingenti vociferatione et clamoribus usque ad coelum datis, agi per medios populos coepit, et crebros ducens rotatus, stridens huc atque illuc rabida ora vibrare. Cumque ad spectaculum tam ingentis monstri, maxime quod esset sacerdotis filia, qui in honore praecipuo apud illos erat, populi convenissent, per auras eam raptam sequentes perveniunt usque ad naviculam senum. Ibi vero proiecta eorum pedibus et prostrata clamare coepit : Quid venistis huc, o servi Dei summi, antiquis nos et veteribus evol-

vere domiciliis ? In hoc loco depulsi undique latebamus. Quomodo vos nequaquam latere potuimus ? Cedimus antiquis sedibus, populos vestros terrasque recipite. Cum haec diceret, increpatus ab iis erroris spiritus effugatur, et puella sana una cum parentibus suis iacebat ad pedes nostri temporis apostolorum. Qui talibus exordiis praedicantes iis fidem Domini nostri Iesu Christi, in tantam conversionem repente eos perduxerunt, ut statim die ipsa manibus 173 suis antiquissimum templum et in summa veneratione habitum destruerent, et ecclesiam confestim aedificarent. Nec ad deliberandum spatio temporis eguerunt, quibus fidem rerum fecerant non verba, sed virtus. Sed hoc cum fuisset Alexandriae nuntiatum, veritus Lucius, ne forte etiam suorum in eum odia justa consurgerent, qui aperte iam bellum non hominibus, sed Deo indiceret, occulte eos revocari et in eremum remitti iubet (3). » Hucusque Rufinus de senum exilio. Socrates claudi illius hominis sanationem non exposuit, sed haec tantum scripsit quae sequuntur : « Cumque ad locum ipsum pervenissent, viros deprehenderunt solitis studiis et exercitationibus occupatos, orantes scilicet, morbis medentes, daemonia efficietes (4). » De senibus in exilium pulsatis Socrates : « Quoniam igitur, » inquit, « admirabiles illi viri omni violentia, quae ipsis inferebatur, superiores existerent, animum tandem despondens Lucius duci exercitus mandavit, ut patres monachorum in exilium mitteret. Illi autem erant Macarii duo, Aegyptius et Alexandrinus. Viri igitur illi deportati sunt in insulam, in qua nullus erat Christianus (5). » Cur Socrates solos Macarios nominet, nisi eos principessenum duxerit, non intelliges. Ceterum in enarranda ipsa exilii senum historia Rufini, quem persecutionis istius testem laudat (6), vestigiis aperte ingreditur. Sozomenus illam claudi hominis curationem his allegat verbis : « Eo ipso tempore, quo milites in eos impetum facturi erant, traditus ipsis quidam esse dicitur, cuius artus iamdudum ita arefacti erant atque extenuati, ut pedibus insistere non posset... (7), » vocabulo « λέγεται » « dicitur » fortasse Rufinum significans, a quo id acceperat. De senibus a Lucio

(1) Ibid. lib. II cap. 3 ed. Basil. I. p. 342, Vallarsi p. 270 sq., Migne I. I.

(2) Ibid. lib. II cap. 4 l. I.

(3) Ibid. ed. Basil. I. p. 243, ed. Vallarsi p. 272 sq., Migne p. 512 sq.

(4) Socrat. Hist. Eccl. lib. IV cap. 24 ed. I. p. 239.

(5) L. I.

(6) L. I.

(7) Sozom. Hist. Eccl. lib. VI cap. 20 ed. I. p. 663.

exagitatis Sozomenus haec refert: «Cuiusmodi A tunc monachorum praefectos fuisse accepimus Macarios duos, de quibus iam antea diximus, et Pambo 174 atque Heraclidem ceterosque Antonii discipulos (1).» Sed et ipse cum Rufino consentit, hoc solo discrimine, quod in Sozomeni historia de ista sacerdotis filia «Macarius eiusque comites» daemonem obiurgant, et in fine Lucius occulte praecipit, «ut, qui eum Macario essent, ad sedes suas et in solitudinem revertantur (2)». Theodoretus denique, quum de crudelitibus in persecutione ista perpetratis ad literas Petri episcopi (3) delegasset, de exilio senum haec verba facit: «Viri sunt in Aegypto, qui angelorum conversationem aemulantes ab urbium tumultibus se subdixerunt, vitamque in solitudine agere maluerunt. Ubi arenosum ac sterile solum fertile reddentes fructum Deo suavissimum pulcherrimumque ferunt virtutem, quam sibi tanquam legem imposuerunt. Cuius quidem disciplinae duces cum alii multi exstiterent, tum optimus religiosorum ordinum magister fuit Antonius ille celeberrimus, qui ad virtutis palaestram monachis solitudinem evexit. Eius igitur viri discipulos — ipse enim cum maximis et pulcherrimis oneribus ad tranquillos portus appulerat — miser iste et infelicissimus [Lucius] insectatus est, ac divinorum illorum coetuum duces, celebrem illum Macarium, et alterum eiusdem nominis, nec non Isidorum aliosque de speluncis abductos in insulam quandam relegavit, quae ab impiis hominibus habitata nullum unquam pietatis magistrum habuerat. Cumque insulae orae appropinquasset navigium, daemon, qui ibi colebatur, consecratum sibi deserens simulacrum, quod antiquum eius fuerat domicilium, filiam sacerdotis ad insaniam concitavit et furibundam ad litus deduxit, quo navim remiges appulerant (4).» Cetera, quae sequuntur, ad id, quod e Rufino didicimus, plane redeunt. In fine Theodoretus: «Haec,» inquit, «ubi in urbe innotuerunt, omnium illico factus est concursus Lucium obiurgantium et divina se iram plectendos dicentium, nisi divinus ille sancto-

rum choros dimitteretur. Ita 175 civium tumultum extimescens Lucius sanctis viris, ut ad speluncas suas redirent, concessit (5).»

De exilio quidem senum haec nobis in medium proferenda erant. Persecutionem vero istam monachorum Lucius, urbis praefectus, eiusque satellites non tam suo Marte, quam lege Valentis imperatoris innixi egisse videntur. Socrates enim de lege quadam loquitur, qua Valens praecipit, «ut [orthodoxi], qui Alexandriae et in reliqua essent Aegypto, fugarentur (6).» Ceterum Valens a. 373, prima Ianuarii die, legem sancivit, cuius tenor hic est: «Quidam ignaviae sectatores desertis civitatum muneribus captant solitudines ac secreta, et specie religionis cum coetibus Monazonton congregantur. Hos igitur atque huiusmodi intra Aegyptum deprehensos per comitem Orientis erui e latebris consulta praeeptione mandavimus, atque ad munia patriarum subeunda revocari, aut pro tenore nostrae sanctionis familiarium rerum carere inlecebris, quas per eos censuimus vindicandas, qui publicarum essent subituri munera functionum. pp. Byritho Kalend. Ianuar. Valentiniano et Valente AA. Coss. (7).» Quo igitur in decreto non propter vitam, quam degunt, monachicam, verum quia munera civilia et curialia effugere velle putabantur, sectatores ignaviae dicuntur. Simili ex causa alii quoque imperatores, inter quos Constantinus, curiales sacerdotes fieri vetuerant (8). Neque vero de quovis monacho, neque nominatim de munere militari lex illa loquitur, sed de hominibus, qui *desertis muneribus publicis, specie religionis* cum monachis degunt; eos enim aut ad munia patriae obeunda retrahi, aut re familiari spoliari iussit. Quamquam inimicos catholicorum lege turpiter abuti facile potuisse, nemo non intelligit. Prosper quidem Aquitanus legem a Valente datam esse tradidit: «ut monachi militarent, nolentes fustibus necarentur (9).» 176 Quod quidem etsi lege non exprimitur, magnam certe crudelemque fuisse monachorum persecutionem, a Valente excitatam, e S. Chryso-

(1) Ibid. p. 662.

(2) Ibid. p. 663 in fine.

(3) Exstant in Theodoret. Hist. Eccl. lib. IV cap. 19, Opp. ed. Noesselt T. III p. 987 sqq.

(4) Theodoret. Hist. Eccl. lib. IV cap. 18 ed. I. p. 985 sq.

(5) L. I. p. 986 sq.

(6) Socr. Hist. Eccl. lib. IV cap. 24 ed. I. p. 258.

(7) Cod. Theodos. XII, 1, 63.

(8) Constantinus Cod. Theodos. XVI, 2, 3. 6; Valentinianus ibid. XVI, 2, 17.

(9) Prosp. Aquitan. Chron. integr. P. I, Nigae Patrol. T. LI p. 585.

stomi libris *adversus oppugnatores vitae monachicae* (1) discimus.

Restat ut Macariorum mentionem, quam data persecutionis istius narrandae occasione Rufinus fecit, breviter hic subiungamus. Is enim, quum temporum illorum historiam descripsisset: « Florebat, » inquit, « igitur Aegyptus ea tempestate non solum eruditus in christiana philosophia viris, verum etiam his, qui per vastam eremum commanentes signa et prodigia Apostolica simplicitate vitae et cordis sinceritate faciebant. Ex quibus interim, quos ipsi vidimus, et quorum benedicti manibus meruimus, hi sunt: Macarius de superiori eremo, alius Macarius de inferiori, Isidorus in Scyti, Pambus in Cellulis, Moyses et Benjamin in Nitria, Scyrion et Helias et Paulus in Apeliote, alius Paulus in Focis, Poemen et Ioseph in Pispiri, qui appellabatur mons Antonii. Sed et alios quamplures huiusmodi viros in Aegypti partibus habitare, fidei comperimus auditu (2). » Inter Aegyptum superiorem et inferiorem si distinguitur, superioris eremi Macarium Aegyptium Scetis incolam, inferioris Alexandrinum Cellularum presbyterum fuisse crediderim.

§ 43. Socratis, Sozomeni, Suidae, Nicephori Callisti, aliorumque rerum ecclesiasticarum scriptorum, qui non tam suo Marte, quam e fontibus illis primariis, quos hucusque examinavimus, de Macariis tradunt, locos relationesque integras in medium proferre superfluum esse antea arbitrati sumus (3). Attamen eos breviter recensere a re alienum non erit. Et Socratis quidem tota de Macariis relatio libris Evagrii innititur, exceptis paucis quibusdam sententiis. E quarum numero sunt illa, quae supra ad librum secundum respicere docuimus (4); 177 sed ultima, quae e Socrate ibi attulimus, verba haec: « Aegyptius [Macarius] tot sanavit aegros, tot obsessos a daemonibus liberavit, ut, quae per gratiam Dei gesserit, separatim opus desiderent (5), » ad si-

millima ea, quae de virtutibus Macariorum Rufinus in Continuatione Historiae Ecclesiasticae Eusebii scripserat (6), alludere videntur. E fontibus denique incognitis Socrates haec nova adiecit: « Erat porro [Macarius Aegyptius] reverendus pariter ac severus in illos, qui ipsum adibant. Macarius vero Alexandrinus, cum usquequaque similis esset Aegyptio, eo tantum discrepabat, quod hilaris fuit erga eos qui ad ipsum accesserant, et urbanitate quadam iuniores ad disciplinam monachicam allexit (7). » Cetera igitur, ex Evagrio deprompta, ad duas Macarii Aegyptii historias de causa, cur iniuriarum ab hominibus inflictarum recordatione memoriae vim corrumpamus, a daemonibus vero acceptarum reminiscendo non laedamus, et de abstinentia, qua Evagrius siti oppressum umbra contentum esse iusserat, redeunt (8). Sozomenus de Macariis pauca retulit ex Historia Lausiaca, hoc tamen praemisso exordio: « Ordinar autem ab Aegypto, et a duobus Macariis, celeberrimis rectoribus, qui in Scete et in monte regionis illius praefuerunt. Quorum alter quidem Aegyptius fuit, alter πολιτικός i. e. urbicus dicebatur. Erat enim oriundus ex urbe Alexandria. Nec non uterque ob divinam praescientiam ac philosophiam admirabilis et daemonibus formidabilis multa miracula et curationes stupendas perfecit (9). » Illud etiam, quod supra monuimus, Sozomenus solus nos edocet, Macarium Alexandrinum serius, quam Aegyptium, presbyterum factum esse (10). Ceterum ex Historia Lausiaca famam de mortuo a Macario Aegypto ad Hieracitam refellendum suscitato, de aetate Macarii Aegyptii, et cur nomen παιδαριούργων 178 ei inditum fuerit, historias, denique singularem Macarii Alexandrini continentiam tradidit (11). Praeterea Sozomenus Macarium Alexandrinum « Cellularum presbyterum » denuo laudat, qui non se, sed angelum Marco semper ea, « quae a sacerdote fidelibus ad altare praebere ius fasque est (12), » porrexisse docuerit, id quod

(1) Io. Chrysostomi Opp. ed. Montfaucon T. I p. 44 sqq.

(2) Rufin. Hist. Eccl. lib. II cap. 8 ed. Basil. l. p. 246; Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 278, Migne Patrol. T. XXI p. 517.

(3) Supra § 41 p. 37.

(4) Supra § 24 p. 111 sq.

(5) L. I.

(6) Cf. supra § 27 p. 114.

(7) Socr. Hist. Eccl. lib. IV cap. 23 ed. l. p. 254. Cf. supra §. 23 p. 97.

(8) Socr. l. I. p. 235 sq. Cf. supra § 29 p. 119 sq.

(9) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. l. p. 515 sq.

(10) Cf. supra § 21 p. 87 sq.

(11) Sozom. l. I.

(12) Sozom. Hist. Eccl. lib. VI cap. 29 ed. l. p. 681. Probe animadvertas, Sozomenum h. l. inter « Macarium Cellularum presbyterum, » et « Macarium » vel « Macarium iuniorem » distinguere, ita ut verba: « Macario verum donatum fuit a Deo... » non de Macario Cellularum presbytero, sed de Ma-

supra e Palladio percepimus (1). Apud Theodoretum praeter ea, quae audivimus (2), de Macariis nostris nihil reperi. Neque quidquam apud Orosium de iisdem uspiam legitur; atque ea, quae in Cassiodori historia tripartita de Macariis Aegypto et Alexandrino exstant, e Socrate et Theodoro desumpta sunt (3). Similiter Suidas id, quod s. v. *Macarius* scribit (4), e Socrate, ac Nicephorus Callistus quae habet (5), e Sozomeno et e Socrate compilarunt.

Fabricius in Bibliotheca Graeca passim Ioannem quendam Hagioelitam vel Hagio-politam i. e. Hierosolymitanum nominat, quem ait Leone Allatio teste *Encomium Macarii Aegyptii* in bibliothecis codd. mss. delitescens elaborasse (6). Cuius opusculi Leo Allatius data occasione duo parva protulit fragmenta, unum in libro suo de purgatorio, alterum in dissertatione II, quam de libris ecclesiasticis Graecorum 179 scripsit. Prius igitur fragmentum latine redditum hoc est: « Oportuit autem et eum utpote hominem commune debitum exsolvere et in requiem illam transire. Accessitur enim a rectore omnium Deo ad beatam quietem, ipse vere beatus, et Dominico throno assistit, ad angelorum coetus provectus (7). » Alterum vero ad fabulam de capite sacerdotis gentilis Macario Aegypto de poenis inferni disserente (8) respicit hisque concipitur verbis: « Cuius preces et calvaria cuiusdam gentilis sacerdotis in eremo projecta admirario iuniore, qui adolescens caedem involuntariam fecerat, valeant.

(1) § 19 p. 74. §. 23 p. 101.

(2) § 42 p. 174.

(3) Hist. tripart. lib. VII cap. 1. 7 ed. Basil. 1544 p. 482. 492 (e Socrate), lib. VII cap. 39 p. 475 (e Theodoro, vel potius e Rufino, quippe quem Theodoretus sequatur).

(4) Suidae Lexic. h. v.

(5) Niceph. Callisti Eccl. Hist. lib. IX cap. 14 ed. Basil. 1555 p. 406, lib. XI cap. 35 p. 572 (e Sozomeno); lib. XI cap. 42 p. 579 (e Socrate).

(6) Fabricii Bibl. Graec. ed. Harless. Hamburg. 1801. T. X p. 106. 271. T. XI p. 657.

(7) Ἐδει δὲ καὶ τοῦτον ὡς ἀνθρώπων τὸ κοινὸν ἀποτίσαι χρέος, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μεταθεῖναι ἀνάπαυσιν. μετακαλεῖται παρὰ τοῦ τῶν ὀλων Θεοῦ πρὸς τὴν μακαρίαν λῆξιν, ὁ ὄντως μακάριος καὶ τῷ δεσποτικῷ θρόνῳ μετακομίζεται χορελαίς ἀγγέλων προσκομπύμενος. Leonis Allatii de utriusque Ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua in dogmate de purgatorio consensione, Romae 1655 p. 734 sq.

(8) Supra § 32 p. 141.

biliter praedicavit iisque, qui in tormentis erant, cessationem, cum pro illis funderentur, suppeditantes monstravit (9). » Ex quibus conieceris, encomium illud hucusque, quantum sciam, ineditum (10) sermonem panegyricum esse, quo Macarius Aegyptius laudibus effertur. Nec non idem encomium Assemanni laudat in Calendariis, vitamque Macarii Aegyptii a Ioanne Hagiopolitita seu Hierosolymitano scriptam appellat (11). Eundem porro Ioannem Hagioelitam seu Hagiopolitam Leo Allatius alibi post Ioannem Damascenum ita commemorat, ut non multo hoc serius vixisse eum verisimile videatur (12). Rursus 180 in Leonis Allatii libro Συμμικτά inscripto Epiphaniae Hagiopolitae *Enarratio Syriae, urbis sanctae et sacrorum ibi locorum* habetur, ubi postquam S. Menae et S. Theodoraе, « quae mutato nomine dicta est Theodorus et accusata, » sepulchra memorata sunt, de Macario haec leguntur: « Hinc ad meridiem Alexandriae sex dierum spatio remotus est S. Macarius magnus, qui paradiso adpropinquavit. Cuius monasterium abbates mille continet et mille cellulas; est autem munitum instar castelli. Atque a S. Macario distant dierum quatuor itinere repositoria XXXVI Iosephi, ex iisque locis praetervehere potes Phison fluvium ad pontem, qui sustinetur octoginta navigiis, atque inde Babylonem magnam Pharaonis regiam ingrederis (13). » Vix dubium est, quin de monasterio Macarii Aegyptii loquatur.

(9) Οὗ τὰς προσευχὰς καὶ κρανίον Ἑλληνὸς τινὸς ἱερέως ἐν ἐρήμῳ κείμενον παραδόξως ἀνεκέρυξεν, καὶ τοῖς ἐν τοῖς βασάνοις ἄνεσιν χαριζομένους ἐνέδειξεν, ὅταν ὑπὲρ αὐτῶν γένοιτο. Leonis Allatii de libris ecclesiast. Graecorum dissert. II. Paris. 1645 p. 123.

(10) Fabricius unum tantum codicem laudat *Nepianum* CXXXVI Nr. 24, quo encomium istud legitur, Ioannique *Hagioelitae* adscribitur. Bibl. Graeca ed. Harless. T. X p. 271.

(11) Assemanni *Calendaria Ecclesiae universae* T. VI Romae 1755 p. 98.

(12) Libri, qui inscribitur: Ioannes Henricus Hottingerus fraudis et imposturae manifestae convictus a Leone Allatio, Romae 1661 p. 156.

(13) Καὶ πρὸς νότον τῆς Ἀλεξανδρείας ἡμερῶν ἑξ κεῖται ὁ ἁγιος Μακάριος ὁ μέγας, ὁ πλησιάσας τὸν παράδεισον. Ἐχει δὲ ἡ αὐτοῦ μονὴ ἀβάδας χιλίους καὶ χίλια κελλία. Ἐστὶ δὲ ἰδιόκαστρον, καὶ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ὡς ἀπὸ ἡμερῶν τεσσάρων, εἰσὶν αἱ ἀποθῆκαι τοῦ Ἰωσήφ αἱ τριάκοντα ἑξ. καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖσε περνᾷς τὸν ποταμὸν τὸν Φισὼν εἰς γέφυραν βασταζομένην ὑπὸ ὀδοήκοντα καράβων. καὶ ἐκεῖθεν εἰσέρχεται τὴν μεγάλην Βαβυλῶνα, εἰς τὸ βασιλεῖον

Theodora vero seu Pseudo-Theodorus ille A haud dubie est Dorotheus vel Apollinaris Syncretica virgo, cuius cum Macario Aegyptio congressum exposuimus (1).

Ad Macrizium venimus, Sec. XV historiae Coptorum scriptorem, e gente Arabum (2). Qui etsi praeclare scripsit, de Macariis tamen propter inscitiam multa falsa commiscuit. Sed quum liber eius rarius inveniatur, locus integer nobis depromendus esse videtur, qui latino sermone hic est: « Ad Wâdi Habtb, » inquit, « quod attinet, id quod et Wâdi-l-Natrîn vel planities Schfhât vel planities Asquit vel Mizân-el-Colûb [libra cordium] vocatur, B olim centum ibi monasteria erecta erant, ex quibus postea septem Occidentem versus ad latus planitiei regionibus el-Buheira et el-Fejjûm interiacentis sita, ubi campi arenosi solum sale plenum, agri aquae egeni prae-rupta saxa excipiunt, remanserunt. Incolae aquam ad bibendum e puteis hauriebant, munera iis eleemosynasque offerebant Christiani. Nunc quidem funditus diruta 181 sunt. Atque Christiani rerum gestarum scriptores tradiderunt, ex illis monasteriis Amr Ben el-'Asi septuaginta millia monachorum obviam venisse, quorum quisque baculum C gestabat. Quibus ille, quum ipsi se subiecissent, epistolam dedit hodieque apud eos repertam. Ad ista igitur monasteria monasterium Bu Macâr natu maioris, prae ceteris celebratum, pertinet, in cuius conspectu multa monasteria diruta adiacent. Id olim coenobium monachorum fuit, nec patriarcha, etiamsi in cathedra Alexandriae positus, ab iis agnoscebatur, antequam ei, ut solium ipsorum coenobii occuparet, permisissent. Ac mille quingenti monachi quondam ibi habitasse dicuntur; nunc perpauci tantum incolunt. Macarii tres distinguuntur, natu maior, cuius illud fuit coenobium, Abu Macâr Alexandrinus, et Abu Macâr episcopus. Quorum ossa tribus singulis loculis ligneis recondita a Christianis D

monasterii frequentantur; ibique etiam epistola, ab 'Amr Ben-el-'Asi monachis Wadi Habtb de collectione [decimarum] in regionibus lateris occidentalis scripta reconditur, quod mihi quidam narravit, qui ab alio, cuius oculis illa obiecta fuerat, acceperat. Abu Macâr natu maior i. e. Macarius vitam monachicam ab Antonio didicit, qui primus eorum cucullum et aschkim h. e. cingulum e corio confectum, e quo effigies Christi cruci affixi pendet, gestabat, illud quidem, quo monachi cingi solent. Antonium quidem in monte orientali, ubi coenobium el'Araba est, invenit, quumque aliquantum temporis illic remansisset, ab eo veste monachorum indutus, in Wadi-l-Natrûn habitare iussus est, quo magnus monachorum numerus ad obtemperantem confluit. Multa autem eaque praeclarissima narrantur, in quibus et hoc memoratu dignum est, quod quinquaginta integros dies ieiunans nec cibum, nec potum sumpserit, noctesque insuper per-vigilaverit. Praeterea palmarum foliis, quae sibi praeparaverat, victum quaesivit, neque unquam recentem panem comedit, sed oleribus (3) aqua palmarum foliis superfusa emol-litis 182 ipse cum monachis vescebatur, quamdiu vivebant, sine omni additamento. C Hic igitur cibus eorum per totum vitae spatium fuit, usquedum in patriam reversi sunt. Abu Macâr Alexandrinus Alexandria ad illum, quem diximus, Macarium venit, cuius in manus vota monachica fecit. Tertius accessit Abu Macâr, qui episcopus factus est (4). » Sed Macrizium Macario Aegyptio a S. Antonio, quocum aliquantum temporis ille vixerit, vestem monachicam datam esse, falso narrare supra docuimus (5); atque in iis, quae de virtutibus Macarii scripsit, Aegyptium cum Alexandrino, de quo eadem Palladius tradidit (6), confundere eum, nemo non videt. Macarius vero ille episcopus quisnam fuerit, nisi forte Hierosolymorum episcopus (7), ignoro.

Ad recentiores denique rerum ecclesiasticarum scriptores quod attinet, Baronius (8),

τοῦ Παπαῦ. Leonis Allatii Συμμετρά sive opusculorum graecorum et latinorum vetustiorum ac recentiorum libri duo, Coloniae Agrippinae 1653 lib. I p. 55.

(1) Supra § 41 p. 167 sqq.

(2) Obiit Macrizi anno Heg. 845, Christi 1441, teste de Schmurrer Bibl. Arabica Halae 1811 p. 156.

(3) Pro oleribus codices arabici calcamenta trita vel anteriores partes ocreae; restitui oleribus ex Hist. Lausaica Palladii, quam sequi hoc loco

Macrizium in aperto est.

(4) Macrizi Gesch. der Copten Aus d-n Handschriften zu Gotha und Wien v. Wüstenfeld, Goetting. 1845 p. 109 sq.

(5) § 26 p. 112.

(6) Cf. supra p. 66.

(7) De Macario Hierosolymorum episcopo cf. Theodoret. Hist. Eccl. lib. I cap. 16

(8) Baronii Annales ad a. 372 N° 88, ed. Luc. T. V p. 387 sq.

Bollandus (1), Dupin (2), Fleury (3), Oudin (4), Cave (5), alii de Macariis Aegyptio et Alexandrino verba quidem fecerunt, sed rem critice dispexit solus Tillemontius (6), cuius expositiones cunctis, quae ceteri habent, longe antecellunt, licet et ipse nonnulla perperam intellexerit, 183 id quod nostras quaestiones qui legerit, ipse inveniet. Cur Bollandus meliora non attulerit, facile inde explicatur, quod de Macariis primo insignis operis volumine disputandum erat, ideoque apparatus ille literarius, quo posteriora volumina eminent, nondum aderat. Ad postremum Semlerus in dissertationibus, quas de Macariis scripsit, non vitam, sed scripta eorum examinavit (7).

§ 44. Superest, ut de die, quo utriusque Macarii memoria in ecclesia celebretur, breviter disquiramus. Etenim martyrologia vetera latina Macario Aegyptio diem XV, Alexandrino diem II Ianuarii tribuunt. E quorum numero sunt Beda (8), Usuardus (9), Ado (10), Notker (11), martyrologium romanum (12), cetera (13). A Graecis vero uterque Macarius XIX Ianuarii colitur, ut e Menaeis et Menologio patet (14). Haec igitur 184 diversitas unde nata sit, nisi forte emagna illius nominis virorum, qui ab ecclesia

colebantur, multitudine, dicere non ausim. Macarium vero, cuius festum Romani XV Ianuarii agunt, i. e. Aegyptium, in martyrologiis latinis haud raro S. Antonii discipulum appellari, quod Bollandus observasse se arbitratus est (15), magnopere quidem non offendat, quum sensu latiore etiam Macarius Aegyptius Antonii discipulus dici possit. Ceterum de diebus, quibus recte colantur fastis testibus, plura qui addiscere cupit, Assemanni librum et Bollandum (16) evolvat, ubi apparatus idoneus reperitur.

CAPUT IX.

B A SANCTIS MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO MACARIUM S. ANTONII MINISTRUM ALIOSQUE COGNOMINES DIVERSOS ESSE OSTENDITUR.

§. 45. Macarium, S. Antonii discipulum, cui quindecim annis ministrabat et cuius corpus sepelivit, a Macariis Aegyptio et Alexandrino probe distinguendum esse saepius docuimus (17). Macarius enim S. Antonii discipulus in coenobio Pispir prope mare Rubrum vixit, Macariis nostris in desertis Libyae degentibus (18). Sed unus remanere potuit scrupulus. Quid, si alteruter ex nostris Macariis primum S. Antonii discipulus quindecim annis fuerit,

(1) AA. SS. Boll. Ian. T. I p. 1005 sqq. 84 C 599.

(2) Dupin Nouvelle bibliothèque des Auteurs ecclésiastiques Paris 1695 T. II p. 69 sqq.

(3) Fleury Histoire ecclésiastique Paris 1724 T. IV p. 220 sqq.

(4) Commentarius De Scriptt. ecclesiast. T. I p. 474 s. v. *Macarii tres monachi*.

(5) Scriptt. eccles. Hist. litt. s. v. *Macarius senior et Macarius iunior*.

(6) Mémoires T. VIII P. III p. 955 sqq. 1041 sqq. cum notis in fine tomi adiectis.

(7) Prior prodiit sub indice: Specimen examinis critici operum, quae ita feruntur, Macarii, sub laetissimos festosque dies Christo ab inferis magnifice redeunt sacros boni ominis causa edidit I. S. S. Sal. Thur. S. LL. S. Halae Magdeburgicae 1745; altera hoc inscribitur titulo: Specimen animadversionum in aliquot opuscula graeca Macarii, in natalem diem viri summe reverendi, excellentissimi, doctissimi Sigismundi Iacobi Baumgarten SS. Theol. doct. et prof. p. o. Sem. theol. directoris, patroni et praeceptoris officiosissime colendi, bene ominabundus edidit Io. Sal. Semlerus Salfelda Thuring. Halae Salicae 1746. Quarum dissertationum cardo in eo vertitur, ut ostendatur, Macarii scripta, imprimis eius *Opuscula* quae feruntur, spuria esse, ad quod ostendendum partim coniecturis, partim argumentis ex ipso *Opusculorum* textu petitis utitur.

(8) Additiones nimirum ad Bedae Martyrologium, quas e codd. S. Cyriaci Henschenius et Papebrochius ediderunt. AA. SS. Boll. Martii T. II p. VIII. IX.

(9) Martyrologium Usuardi, AA. SS. Boll. Mai. T. VI p. 5. 34.

(10) Adonis arch. Vienn. Martyrologium, Bibl. Max. PP. Lugd. T. XVI p. 832. 834.

(11) Notkeri Martyrologium, Galland. Bibl. PP. T. XIII p. 760. 763.

(12) Tercium Romanum martyrologium, Bibl. Max. PP. Lugd. T. XVI p. 812. Martyrologium Romanum ed. Baronius ad h. dd.

(13) Plura martyrologia recensentur a Bollaudo AA. SS. Ian. T. I p. 84.

(14) Cf. Menologio Sirlleti, quod Canisius edidit. Canisii lect. antiq. ed. Basnage T. III p. 413 in fine. In Calendario ecclesiae Constantinopolitanae ed. Morcelli Romae 1788 T. I p. 85 ad XIX Ianuarii legis: « τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Ῥωμαίου (sic!) καὶ ἐτέρου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου. »

(15) In Macarii Alexandrini vita l. I., et in vita Macarii Aegyptii l. I., p. 1005.

(16) Assemanni Calendaria Ecclesiae universae ad XIX Ianuar. T. VI Romae 1755 p. 98 sq. AA. SS. Boll. Ian. T. I p. 84.

(17) § 24 p. 104. § 25 p. 107. § 30 p. 125 sqq.

(18) Supra § 25 p. 107.

deinde post mortem eius deserta Libyae A petierit? Haec igitur dubitatio plane movetur vita Posthumii, qua Macarium S. Antonii ministrum in coenobio **185** Pispir diem etiam supremum obiisse edocemur : Macarium autem Aegyptium, ut e Palladio constat, in Scete (1), atque Alexandrinum, quod ex eodem verisimillimum est, in Cellulis obdormisse scimus (2). In vita enim illa haec leguntur : « Nota igitur facta est sancto Macario, scilicet beati Antonii discipulo, conversatio Posthumii, et celebre eius factum est nomen, visumque est illi, ad hunc abire in eremum. Nam idem Macarius ab illustri viro Antonio monachorum fere quinquaginta millia susceperat gubernanda. Eiusdem igitur Macarii exitus de saeculo appropinquabat, et Dominico gregi, quis post eius excessum magisterii nomine subrogaretur, inquirebatur. Sanctus itaque Macarius cum ad sanctum venisset Posthumium, excepit eum libenter, praecipue cuius iam ab angelo famam audierat. Non ergo ille ut hospes, sed eius subtiliter explorare propositum venerat. Porro Macarii adspectibus Posthumii complacuit conversatio, et eum suadere coepit, ut sancti Antonii anachoretarum principis non gravaretur visitare reliquias. Sed cum omni virtute reniteretur et abire penitus C noluisset, in somnis Posthumius sine aliquo cunctamine ire iussus divinae contradicere non poterat maiestati. Itaque cum Macario aggreditur iter, multitudinem congregationis monachorum, quae a solo gubernabatur Macario, ingressus, de quo saepe diximus, corpus sepeliisse magistri, cum spiritus eius vocatus est ex saeculo. Qui cum se in extremo vitae istius temporalis adspiceret, advocato ad se sancto Posthumio, ita exorsus est ei : En, frater, tempus resolutionis meae instat; quapropter audiens bonum testimonium de te, finem senectutis meae debilitatis supposui D gressibus ad pertingendum usque ad te. Nunc igitur bene fecisti venire mecum. Suscipe ergo paterno amore gregem Dei ad regendum. Noli quaerere, quod tibi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant; ne ergo neges suscipiendi honoris gratiam, mercedem a Domino rece-

pturus tempore opportuno. **186** Tunc sanctus Posthumius pedibus eius provolutus ait : Carrissime pater, quomodo mihi tam magnae multitudinis curam imponis, rustico homini, literas nescienti? Provide igitur ex iis meritum hominem, qui possit cum sollicitudine tantas animas regere populorum. Tunc Macarius ait Posthumio : Excusationes non audio, neque causas recipio; hi enim omnes sub tua ditione manebunt, nec alius est tantae abstinenciae vir, qui possit istius populi gubernare animas, ac sollicite pertractare; et ut certius dicam, dilectissime frater, te electione sua Dominus designavit ad suscipiendum hunc ministerii locum; nequaquam ergo coelesti poteris contradicere iussioni. Nihil ex hoc Posthumius locutus est Macario, sed dum eius verba secum in animo volveret, Macarius emisit spiritum, statimque populorum ingens turba intente ad funus currunt. Ibi psallentium multitudo diversis hymnorum vocibus, quasi uno ore, laudes Deo canebant, donec corpus ad sepulchrum deduceretur humandum; nemo tamen vehementer dolebat eo, quod sanctus Macarius tam velociter monasterium relinqueret, quoniam Dominus similem ei Posthumium gregi suo magistrum providerat (3). » Quidquid igitur de hac vita statuis, etsi satis antiqua ea esse videatur, apparet tamen, Macarium, quem vitae scriptor S. Antonii discipulum vocat et ministrum, qui corpus eius sepeliverit, monachisque post mortem S. Antonii praefuerit, a nostris Macariis diversum esse. Quapropter etiam duas illas de Macario gratiarum S. Antonii haerede historias, quas supra e Meursiana Historiae Lausiaca editione spurias exhibuimus (4), ad Pispiritanum referendas esse crediderim.

§ 46. Ad ceteros deinde istius temporis Macarios quod attinet, nostri quidem Macarii a Macario iuniore, qui, quum boves pascens caedem haud praemeditatam perpetrasset, in solitudine monachus poenitentiam agebat (5), et a Macario **187** Alexandriae presbytero ptochotrophique Alexandrini praefecto (6), nec noua

(1) Supra § 12 p. 41.

(2) Supra § 21 p. 86. § 30 p. 127.

(3) Vita S. Posthumii cap. 7, VV. PP. Rosw. p. 257 sq.

(4) § 24. p. 103 sq.

(5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 18 Opp. Meurs. I. l. p. 385. Cf. Sozom. Hist. Eccl. lib. VI cap. 29.

Cassiodor. Hist. tripart. lib. VIII cap. 1 in fine. Nicephor. Callist. Eccles. Hist. lib. XI cap. 35.

(6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 7 Opp. Meurs. I. l. p. 757 sq. Idem Macarius presbyter Alexandriae fuisse videtur, quem laudant Socr. Hist. Eccl. lib. I. cap. 27; Sozom. Hist. Eccl. lib. II cap. 22, tum Cassiodorus, Nicephorus Callistus cet.

Macario Hierosolymorum episcopo (1), aliisque (2) facillime distinguitur. Sed una superest difficultas, quam obiicit fragmentum e sermone Philippi Sidensis XXIV in Gallandii Bibliotheca PP. excusum, quo scholae Alexandrinae enumerantur praepositi. Ab Athenagora enim, qui Hadriani et Antonini temporibus florebat, incipiens, recensitis nonnullis aliis ad Serapionem transit, « quem, » inquit, « exceptit magnus ille Petrus episcopus martyrio inclutus. Post Petrum Macarius, qui πολιτικός a conterraneis est cognominatus. Post eum Didymus, post Didymum Rhodon, qui etiam, ut testis est ipse Philippus, scholam transtulit in illam ipsam civitatem Siden imperante magno Theodosio. Huius Rhodonis se discipulum fuisse ait Philippus... » (3). Quid igitur? Num Macarius Alexandrinus, qui Palladio aliisque testibus πολιτικός a coaetaneis vocatus est (4), aliquando, ante Didymum scilicet scholae Alexandrinae praefuit? Omnia sa-

ne, quae de Macario Alexandrino Palladius ceterisque tradiderunt, ei contradicunt. Accedit, quod Palladius, qui tres annos cum Macario Alexandrino vixit (5), et Rufinus, qui, Didymo sex annos audito, in eremum ad Macarium profectus est (6), illius rei ne levissimam quidem mentionem faciunt. Ex quibus ego quidem conicio, Macarium quoque πολιτικόν illum, scholae Alexandrinae aliquando antistitem, a nostris Macariis diversum fuisse. Num vero Macarius presbyter iste Alexandrinus antistes scholae illius statuendus sit, neque negare neque affirmare ausim.

Itaque quaestiones de Macariorum Aegyptii et Alexandrini vitis absolvimus. Ad scripta eorum quod attinet, ea quidem dignissima sunt, de quibus simili ratione accuratius inquiretur. Sed hac disquisitione, quum ab hoc quidem proposito nostro aliena sit, in praesentia super sedemus.

(1) Sozom. Hist. Eccl. lib. I cap. 17; Theodoret. Hist. Eccl. lib. I cap. 16, Opp. ed. Noesselt T. III p. 791 sq.

(2) Huc pertinent Macarius Romanus, cuius vita exstat VV. PP. Rosw. 224 sq., Macarius Mathematicus, quem Rufinus in Apolog. [Invectiv.] lib. II

laudat, cet.

(3) Galland. Biblioth. PP. T. IX p. 401.

(4) Cf. supra § 24 p. 104 § 25 p. 105 sqq.

(5) Supra p. 66. 85.

(6) Supra § 6 p. 18.

APPENDIX PRIOR

QUAE CONTINET

ACTA SANCTORUM MACARIORUM

AEGYPTII ET ALEXANDRINI

Ad codicum mss. fidem partim recognita, partim primum edita, cum versione Editoris.

INDEX.

- I. Vita sancti Macarii Aegyptii ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.
- II. Vita sancti Macarii Alexandrini ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.
- III. Ceteri Historiae Lausiaca loci, quibus sancti Macarii Aegyptius et Alexandrinus nec non Macarius S. Antonii minister memorantur, ad codicum duorum Vindobonensium fidem editi.
- IV. De sancto Marco abbate historia e codice Vindobonensi edita.
- V. De sancto Macario historiae e codice Vindobonensi editae.
- VI. Specimen interpretationis germanicae antiquae historiarum de sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino e codice bibliothecae Jesuitarum Coloniensis de promptum.
- VII. Macarii cuiusdam abbatris visiones de sanctis angelis e codice Vindobonensi primum editae.

247 I.

VITA SANCTI MACARII AEGYPTII

Ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.

Cod. ms. hist. graec. LXXXIV, olim XXIX, Bibl. Caes. Vindobon. membranac. pervetustus. A
 Cod. ms. hist. graec. IX, olim XLII, Bibl. Caes. Vindobon. chartac. antiquus. B

In duobus Bibliothecae Caesareae Vindobonensis codicibus mss. textam genuinam Historiae Lausiaca a Palladio conscriptae haberi supra p. 12 sqq. monuimus. Ex his igitur codicibus, quos descripsimus supra p. 14 not. 5 [Cf. Lambecii Comment. Vindob. 1782 T. VIII p. 684 840; de Nessel Catal. P. V. p. 145 51], vitam sancti Macarii Aegyptii, in Historiae Lausiaca capite xv obviam, edidimus, lectionibus variis depravati Meursianae editionis textus neglectis.

Περὶ τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου¹.

De sancto Macario Aegyptio.

Τὰ κατὰ τοὺς ἁγίους καὶ ἀθανάτους πατέρας Μα-
 κάριον τὸν Αἰγύπτιον καὶ Μακάριον τὸν Ἀλεξανδρία,
 τοὺς γενναίους² ἄνδρας καὶ ἀκαταγωνίστους³ ἀθλη-
 τὰς, τοῦ⁴ ἐναρέτου αὐτοῦ βίου ἔθλα πολλὰ ὄντα καὶ
 μεγάλα ὀκνῶ λαλεῖν καὶ γράφειν, μήποτε τοῖς ἀμε-
 λετέροις ἀπιστοῖς εἶναι δόξω διὰ τὸ ὑπερβάλλον μέ-
 γεθος τῶν ὑπὲρ φύσιν κατορθωμάτων. χάριν δὲ
 ὁμῶς τῶν πεπεραμένων ἐκ τῶν λογίων τοῦ πνεύμα-
 τος τὰς θείας δωρεὰς τοῖς ἀξίοις διανενημένας⁵
 διηγήσομαι τὰ κατὰ τῶν ὁσίων Μακαρίων⁶ τῶν κατ'
 ἄξιαν τῶν ὁσίων ἔθλων τῆς ἀσκήσεως αὐτῶν καὶ τὰ
 ὀνόματα κεκτημένων⁷. καὶ πρῶτον μὲν διηγήσο-

A Sanctorum et immortalium patrum, Macarii
 Aegyptii et Macarii Alexandrini, egregiorum et in-
 victorum athletarum, honestae vitae certamina quae
 sunt multa et magna, vereor dicere et describere,
 ne iis, qui talia minus curant, mendax esse vi-
 dear propter immensam magnitudinem exercitatio-
 num vires naturae excedentium. Sed et eorum
 gratia, qui virtutibus spiritus ornati dona divina
 experti sunt dignis distributa, virtutes emarrabo
 sanctorum Macariorum, qui nomina quoque sanctis
 suis certaminibus **248** asceseos digna possidebant.
 Primum quidem Macarii Aegyptii, qui vixit iute-

VARIAE LECTIONES.

¹ A Περὶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως. ² B τῶς μακαρίους. ³ AB ἀκαταγωνήστους. ⁴ B καὶ τοῦ. ⁵ Emend., AB διανενημένας. ⁶ Corr., A κατὰ τῶν ὁσίων μακαρίων, B κατὰ τοὺς ὁσίους τούτους μακαρίους. ⁷ τῶν κατ' ἄξιαν — κεκτημένων om. B.

gros nonaginta annos, virtutes proferam. Is in solitudinem triginta annos natus ascendit, in qua annos sexaginta peregit. Tanta labores exercitationis tulit constantia, ut post decem annos insigni quadam distinctione dignus habitus παιδαριογέρων vocaretur, quia citius, quam pro aetate, virtutibus profecerat. Quadraginta enim annos natus potestatem expellendi daemones, gratiam curationis, spiritumque prophetiae accepit, et honorabili quoque sacerdotio dignus existimatus est. Cum ipso duo habitabant discipuli in intima solitudine, quae vocatur Scete. Quorum unus semper prope illum erat eorum causa, qui veniebant ut curarentur; alter seorsum sedebat in propria cella. Procedente autem tempore vir sanctus perspicaci oculo praevidens, ei, qui sibi ministrabat, Joannis nomine, qui postea presbyter factus est in ipsius vicinia: Audi, inquit, frater, meam admonitionem, quoniam te tentat spiritus avaritiae. Ita enim equidem vidi, neque ignoro, si meam aequo animo tuleris exhortationem, in opere Dei hoc loco consummaturum te esse, gloriosumque fore, et flagellum non appropinquaturum tabernaculo tuo. At si me non audieris, Giezi in te finis veniet, cujus et morbo laboras. Haec dicta sunt quinque annos antequam sanctus obiit. Et quindecim annis post mortem Macarii quum Joannes bona pauperum avertisset, ita laboravit elephantiasis, ut in corpore ejus non inveniretur integer locus, in quo quis digitum figere posset. Ita in eo, qui non obedierat, prophetia sancti viri impleta est. De cibo autem 249 et potus supervacaneum est narrare, quoniam ne apud hocordiores quidem monachos monasteriorum, quae extra sunt, inveniri ingluvies possit aut alia quaedam a consuetudine eorum, qui in istis locis morantur, diversa vivendi libertas, cum propter inopiam rerum necessariorum, tum propter zelum Dei inter eos, qui ibi habitant, unoquoque semper proximum variis vitae institutis vincere contendente. Atque ad aliam hujus viri exercitationem quod spectat, ipse dicebatur adsidue in extasi esse, et majori tempore Deo magis quam rebus terrenis occupari. Nec pauca feruntur miracula ab eo peracta.

Libidinosus quidam homo, Aegyptius genere, captus erat amore cujusdam pudicae mulieris, quae viro nupserat. Quum desiderio frustraretur, convenit magum, cui: Fac, inquit, arte tua, aut ut amet me, aut ut maritus eam foras ejiciat. Magus quae poterat expertus, quoniam castum ejus animum dimovere non posset, effecit, ut equa videretur iis, qui eam intuebantur. Maritus ergo ejus ubi foras

Α μαί ° τοῦ Αἰγυπτίου Μακαρίου τὰς ἀρετὰς· δς ° ἐξηκοτὰ σύμπαντα ἔτη ἐνενήκοντα 16· ἀνελθὼν μὲν τριακονταετής νεώτερος, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποιθηκώς ἔτη 11· τὸσαύτη ἐχρόσατο καρτερίᾳ πόνων ἀσκητικῶν, ὡς εἰς δέκα ἔτη τοῦτον 12 πολλῆς καὶ μεγάλης ἀξιώθῃναι διακρίσεως, ὥστε καλεῖσθαι αὐτὸν παιδαριογέροντα διὰ τὸ θάπτειν τῆς ἡλικίας ταῖς ἀρεταῖς προκόψαι. ἐτῶν γὰρ μ' γενόμενος 13 καὶ κατὰ πνευμάτων ἔλαβεν ἐξουσιαστικὴν δύναμιν καὶ χάρισμα 14 λαμάτων καὶ πνεῦμα προβόησεων καὶ τῆς ἐντιμίου ἰερωσύνης κατηξιώθη. τοῦτω συνῆσαν δύο μαθηταὶ εἰς τὴν ἐνδοτάτην 15 ἐρημον τὴν καλουμένην Σκήτιν 16. ὁ μὲν εἰς 17 πλησίον αὐτοῦ ἦν 18 διὰ τοὺς 19 περὶ θεραπείας 20 ἐρχομένους 21· ὁ δὲ ἄλλος ἀνεχώρει κατ' ἰδίαν κέλλαν 22. χρόνον δὲ προκόψαντος διορατικῶς ἤματι λέγει τῷ ὀνηρητοῦντι αὐτῷ ὄνοματι Ἰωάννη, εἰς ὕστερον δὲ 23 γενομένῳ πρεσβυτέρῳ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἁγίου· ἀκούσον μου τῆς νοουθεσίας, ἀδελφέ, ἐπειδὴ πειράζει σε τὸ πνεῦμα τῆς φιλαργυρίας. οὕτω γὰρ ἐγὼ εὔρακα καὶ οἶδα, ὅτι, ἐάν μου ἀνάσχῃς τῆς παρακλήσεως, τελειωθήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ τόπῳ τοῦτω καὶ δοξασθήσῃ καὶ μάλιστα οὐκ ἔγγιεῖ τῷ 24 σκηνώματί σου. ἐάν δὲ μου παρακούσῃς, τοῦ Γιεζὶ ἦξει ἐπὶ σὲ τὰ τέλη, οὐ καὶ τὸ πάθος νοσεῖς. καὶ ταῦτα μὲν πρὸ ε' ἐτῶν τῆς κοιμήσεως τοῦ ἁγίου εἰρηται. καὶ μετὰ ἄλλα ιε' ἔτη οὕτως ἐλεφαντίασε νοσφισάμενος τὰ τῶν πτωχῶν, ὡς μὴ εὐρεθῆναι ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἀκέραιον 25 τόπον, ἐν ᾧ τις δάκτυλον πῆξοι 26· καὶ οὕτως ἐπὶ τὸν παρακούοντα 27 ἡ προφητεία τοῦ ἁγίου πεπλήρωται. Περὶ μὲν οὖν βρώσεως καὶ πόσεως περιττόν ἐστι διηγεῖσθαι, ὅποτε οὐδὲ παρὰ τοῖς βραθυμοτέροις τῶν ἔξω μοναστηρίων ἔστιν εὐρεθῆναι ἀδηφαγίαν ἢ ἀλγὴν τινὰ ἀδιαφορίαν, ἢ παρὰ τοῖς οὖσις ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, καὶ διὰ 28 τὴν σπάνην τῶν χρεῶν, καὶ διὰ τὸν κατὰ θεὸν ζῆλον τῶν κατοικοῦντων ἐκεῖ, ἀεὶ πρὸς ἀλλήλους 29 ἐκάστων φιλονεικούντων 30 ὑπερβαίνειν τὸν πλησίον ταῖς 31 διαφόροις πολιταῖς 32. περὶ δὲ 33 τῆς ἄλλης ἀσκήσεως τοῦ ἁγίου, οὗτος ἐλέγετο ἀδιαλείπτως 34 ἐξίστασθαι καὶ μάλλον τῷ πλείονι χρόνῳ προσδιαιτρίβειν 35 Θεῷ ἢ τοῖς ὑπ' οὐρανὸν πράγμασιν. οὐ καὶ διάφορα φέρονται θαύματα 36.

Ἄσωτός τις ἀνὴρ Αἰγύπτιος ἐρασθεὶς γυναικὸς ὑπάνδρου καὶ σώφρονος καὶ ἀποτυχῶν τῷ σκοποῦ προσωμίλησε γόητι λέγων· Ἔργασαι τῇ τέχνῃ σου, ἢ ἵνα ἀγαπήσῃ με, ἢ ἵνα ῥίψῃ 37 αὐτὴν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. καὶ λαθὼν ὁ γόης τὸ ἱκανὸν παρ' αὐτοῦ 38, καὶ μὴ δυνηθεὶς μεταστῆσαι τὸν σώφρονα νοῦν αὐτῆς, παρασκευάζει, ὡς φορβάδα 39 αὐτὴν φαίνεσθαι ταῖς ὀρώσιν· καὶ ἐξελθὼν ἐξῴθεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ ἰδὼν

VARIAE LECTIONES.

° διηγήσομαι om. B. ° B οὗτος. 16 B ἐνενήκοντα ἔτη. 11 B ἐν τῇ ἐρημῷ πεποιθὴς δὲ ἐκείσεν ἐξήκοντα ἔτη. 12 Coni., τοῦτον om. B, A τούτου. 13 B γεγονώς. 14 A χάρισμα. 15 Emend., AB ἐνδοτάτην. 16 B σκήτην. 17 B καὶ ὁ μὲν εἰς. 18 B ἴκα. 19 διὰ τοὺς om. B. 20 Emend., A περὶ θεραπείας, B πρὸς θεραπείαν. 21 B τῶν ἐρχομένων. 22 B κατ' ἰδίαν εἰς κέλλαν. 23 δὲ om. B. 24 B ἐν τῷ. 25 A ἀκαίριον, B ὑγιῆ. 26 Ex Coni., A πῆξει, B θήσοι. 27 Emend., A B παράκουον. 28 διὸ om. A. 29 τῶν κατοικούντων—πρὸς ἀλλήλους om. B. 30 Βεκάστων φιλονεικούντος. 31 Pro ταῖς B ἐν. 32 AB πολιταῖς. 33 Corr. AB τῇ. 34 B ὅτι ἀδιαλείπτως. 35 B προσδιαιτρίβε. 36 B addit indicem· Περὶ τοῦ (sic!) εἰς φορβάδα μετακληθείσης γυναικός. 37 Ex conii., A ῥίψει, B ἐκβάλλη. 38 B ἀπ' αὐτοῦ. 39 A φορβάδα, et sic ubique.

αὐτὴν ἐν σχήματι φορβάδος ἀπωδύρετο καὶ ἔκλειε τὴν συμφορὰν· καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς πρεσβυτέρους τῆς κώμης δείκνυσι αὐτὴν, καὶ οὐδὲ αὐτοὶ συνῆκαν τὸ γεγονός. καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μηδενὸς γευσάμενης αὐτῆς, τέλος, ἵνα δοξασθῇ ὁ Θεὸς τὸν ἄγιον αὐτοῦ, ἀνέθη ἐπὶ τὸν νοῦν τοῦ ἀνδρός, ἀγαγεῖν αὐτὴν εἰς τὴν ἔρημον πρὸς τὸν ἄγιον. καὶ φορβιάσας αὐτὴν ὡς ἴππον, οὕτως αὐτὴν ἤγαγεν, ἔνθα ὤκει ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος. καὶ ἐν τῷ πλησιάζει λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοί· τί ὧδε τὴν φορβάδα ἤγαγες; καὶ λέγει ἐκεῖνος· ἵνα ἐλεθῇ τῇ προσευχῇ τοῦ δικαίου. οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· τί γὰρ ἔχει κακόν; λέγει αὐτοῖς· αὕτη, ἣν ὁρᾶτε φορβάδα, ἡ γυνὴ μου ἦν ἡ ἀθλία, καὶ οὐκ οἶδα, τί νῦν μὲν αὕτη ἀπεκαλύφθη δὲ τῷ ἁγίῳ πάντα τὰ γεγονότα αὐτῇ, καὶ ἦν δεόμενος τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτῆς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα ἀναφέρουσι τῷ θεράποντι τοῦ Χριστοῦ Μακαρίῳ λέγοντες, ὅτι φορβάδα ἐνταῦθά τις ἤγαγεν. λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐστε ἴπποι, οἱ τῶν ἴππων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες· ἐκαίνη δὲ γυνὴ ἐστίν, ὡς ἐπίσθη, ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη μετασχηματισθεῖσα τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἡπατημένων. καὶ προσαχθείσης αὐτῆς εὐλόγησας ὕδωρ καὶ ἀπὸ κορυφῆς ἐπιπέσας αὐτῇ γυμνῇ, καὶ εὐχὴν ποιήσας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, παραχρῆμα ἐφάνη πᾶσι γυνὴ καθορώσιν, καὶ ἐκέλευσεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. ἠπέθετο δὲ αὕτη ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος εἰπὼν· μηδέποτε ἀπολειφθῆς τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ. τοῦτο γάρ σοι συνέθη διὰ τὸ ἐπὶ πέντε ἑβδομάδας μὴ προσαηλυθῆναι ες τοὺς ἀχράντους μυστηρίους. οὕτως ἱασάμενος αὐτὴν σώματι καὶ ψυχῇ ἀπέλυσεν αὐτὴν.

Ἐλέγετο δὲ, ὅτι ἐν τῷ μακρῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ ὑπόγειον ποιήσας σύριγγα ὀρύγματος ἀπὸ τῆς κέλλης αὐτοῦ ἡμισταδίου μήκος εἰς τὸ ἄκρον σπηλαίων ἀπετέλεσεν, καὶ εἰ ποτε πλείονες αὐτῷ ὄχλων, κρυπτῶς ἐκ τῆς κέλλης ἐξίω ἀπῆει εἰς τὸ σπηλαίον καὶ οὐχ εὐρίσκατο· καὶ ὅτι ἀπὼν διὰ τῆς σύριγγος εἴκοσι τέσσαρας ἐποίησε εὐχὰς ἕως τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐρχόμενος πάλιν ὁμοίως.

Περὶ τούτου ἐξῆλθε φήμη, ὅτι καὶ νεκρὸν ἤγειρεν, ἵνα αἰρετικὸν πείσῃ μὴ ὁμολογοῦντα ἀνάστασιν σωμάτων· καὶ αὕτη ἡ φήμη ἐκράτει περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Καὶ ἄλλοτε προσενέχθη αὐτῷ νεανίσκος δαιμονίων παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς, δυσὶ νεανίσκοις συνδεδεμένους ἐξ ἑκατέρου μέρους· ταύτην δὲ τὴν ἐνέργειαν ὁ δαίμων εἶχεν· τριῶν μοθίων ἄρτους ἤσθις, καὶ κικλίσιον ὕδατος ἔπιεν· ἄπερ ἐρευγόμενος εἰς ἀτμὸν ἀνέλυε τὰ βρώματα ὡς ἀπὸ πυρὸς δαπανώμενα. ἔστι γάρ τι δαιμόνιον τάγμα πύρινον λεγόμενον, οὐκ οὐσίας μεταβληθείσης, ἀλλ' ὡς καὶ

A venit, in forma equae eam conspicatus, ingemuit ac flevit de iis, quae acciderant. Vocatis deinde vici presbyteris eam ostendit, sed ne hi quidem rem intellexerunt. Quum igitur illa tribus diebus nihil omnino comedisset, postremum Deus sanctum suum glorificaturus cogitationem marito iniecit adeundi cum ea sanctum virum in solitudine; quare is capistro ligatam ut equam duxit, ubi vir Dei habitabat. Appropinquantii fratres: Quid, inquit, huc equam adduxisti? Ille respondet: Ut justi oratione misericordiam consequatur. At hi: Quid tandem mali habet? Respondet: Haec, quam videtis equam, cara mea uxor erat, et, quid jam ei acciderit, nescio. Revelata autem sancto omnia erant, quae femina pateretur, et Deum orabat pro ea. Illi vero cum ista audivissent, referunt ad servum Christi Macarium, dicentes: Equam aliquis huc adduxit. Quibus is: Vos, inquit, estis equi, qui equorum oculos habetis; illa autem femina est, ut est creata, et ita transformata oculis tantum apparet eorum, qui sunt decepti. Deinde aqua benedicta nulam, quam adduxerant, a summo vertice aspersit, quumque super caput ejus precatus esset, statim omnibus eam videntibus femina apparuit. Atque vir Dei ei cibum apponi jussit. Tum eam commonuit dicens: Nunquam non compareas in ecclesia Dei et in communione mysteriorum Christi; haec enim tibi acciderunt, quia jam quinque hebdomadibus non accessisti ad intemerata Christi mysteria. Ita eam corpore et anima sanatam dimisit.

Porro dicebatur posteriore vitae suae tempore subterranean fodisse cuniculum in dimidii spatii stadii, et speluncam adjecisse. Si quando igitur complures ei erant molesti, occulte e cella egressus abiit in speluncam, ita, ut nemo eum inveniret. Abiens vero per cuniculum viginti quatuor orationes dicebat usque ad speluncam, et rediens totidem.

Deo quoque fama exiit, quod mortuum suscitavit, ut convinceret haeticum, qui resurrectionem corporum non profitebatur. Quae quidem fama constans fuit in solitudine.

251 Alias ad ipsum mater adduxit adolescentem, qui a daemone vexabatur, a duobus adolescentibus utrimque constrictum. Eamque in eum vinum daemoni exercuit, ut trium modiorum panes comederet, et amphorae Ciliciensis aquam biberet. Quos cibos exinde eructans in vaporem resolvebat, tanquam igne consumerentur. Est enim ordo quidam daemonum, qui igneus vocatur, qui quidem non essentia,

VARIAE LECTIONES.

⁴⁰ B εις. ⁴¹ B αὐτὴν πρὸς αὐτόν. ⁴² A ἔριμον, et sic fere ubique. ⁴³ πρὸς τὸν ἄγιον om. B. ⁴⁴ Sic AB. ⁴⁵ B οἱ δὲ εἶπον. ⁴⁶ A ὁρᾶται. ⁴⁷ AB αὕτη. ⁴⁸ A αὕτη, B εις αὐτήν. ⁴⁹ Pro ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη B οὕτω δὲ φαίνεται. ⁵⁰ Pro καὶ ἀπὸ κορυφῆς—ποιήσας B ἐπέχεεν ἐπὶ τὴν κορυφὴν αὐτῆς καὶ ποιήσας εὐχὰς. ⁵¹ αὐτῆς om. A. ⁵² Pro ἐφάνη πᾶσι γυνὴ καθορώσιν B ἔδειξεν αὐτὴν γυναῖκα κατὰ εὐσιν. ⁵³ δοθῆναι om. B. ⁵⁴ B ἀπολειφθῆναι. ⁵⁵ τοῦ Θεοῦ om. A. ⁵⁶ τοῦ Χριστοῦ om. B. ⁵⁷ ἐπὶ om. B. ⁵⁸ Emend., AB ὑπόγειον. ⁵⁹ A ποιήσας. ⁶⁰ B addit titulum: Περὶ τοῦ δαιμονιώτου καὶ πολλὰ ἐσθλοτοῦς. ⁶¹ Pro ταύτην δὲ A male ὅς ταύτην. ⁶² B ἄπερ καὶ. ⁶³ Pro ἀτμὸν B male αὐτόν. ⁶⁴ B ὑπό. ⁶⁵ Corr., AB δαπανώμεναι. ⁶⁶ Corr., A B μεταβληθείσης.

sed, ut in hominibus quoque invenitur, mente potius differunt. Iste igitur adolescens, si a matre non satis ei suppeditabatur, saepe propriam suam edebat corporis egestionem, et lotium bibebat. Flente matre et lamentante, sanctumque enixe obtestante, istum sanctus excepit, et supplex pro eo Deum oravit. Ac post duos dies miserum daemon cruciatum remisit. Tunc matri ejus: Quantum, inquit, vis, ut comedat? Quam, quum decem libras significasset, increpavit, quia nimium dixisset; atque iterum super adolescente precatus cum jejunio, septem dierum daemonem ingluviei ab eo expulit, et cibum ei constituit trium librarum panem, quem comedere deberet, si operaretur. Ita et hunc virtute divinae gratiae sanatum matri reddidit.

Talia Deus stupenda miracula fecit per dilectum suum Macarium, cujus immortalis anima nunc est cum angelis. Ego sanctum ipse non conveni; anno enim, antequam in solitudinem ingrediebar, obierat.

Α ἐπὶ ἀνθρώπων γνώμης μᾶλλον ἀλλοιούμενης. οὗτος τοίνυν μὴ ἐπαρκούμενος παρὰ τῆς μητρὸς τὴν ἴδιαν κόπρον πολλὰκις ἤσθιε καὶ τὸ ⁶⁶ οὔρον ἔπινε. κλαιούσης οὖν ⁶⁷ τῆς μητρὸς καὶ ὀδυρομένης καὶ ⁶⁸ τὸν ἅγιον ἰκετεούσης λαβὼν ἔκαινον ὁ ἅγιος, καὶ ἐπευξάμενος αὐτῷ καὶ ⁶⁹ τὸν Θεὸν ἰκετεύων ἐπὶ δύο ἡμέρας, ὑπαλώφησε τοῦ δαιμονίου πάθους ὁ δαίμων. τότε λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· πόσον θέλεις ἵνα ἐσθῆ; καὶ αὐτῆς δέκα λίτρας εἰπούσης ἐπατίμησεν αὐτῇ ὡς πολὺ εἰρηκίας, καὶ ἐπευξάμενος πάλιν τῷ νεανίσκῳ μετὰ νηστείας ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐξέλασεν ἀπ' αὐτοῦ τὸν δαίμονα τῆς πολυφαγίας, καὶ ἔστησεν ⁷⁰ αὐτῷ τὴν τροφήν τριῶν λιτρῶν ἄρτους ⁷¹, ὡς ὀφειλοντα ἐργασόμενον τοῦτο ἐσθίειν. οὕτως οὖν καὶ τούτον τῇ τῆς θείας χάριτος συνεργίᾳ ⁷² ἰασάμενος ὀγιτῆ τῇ μητρὶ ἀπέδωκεν.

Β Ταῦτα τὰ παράδοξα θαύματα πεποίηκεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ γνησίου αὐτοῦ ⁷³ φίλου Μακαρίου, οὗ ἡ ἀθάνατος ⁷⁴ ψυχὴ νῦν μετὰ ἀγγέλων ⁷⁵ ἐστίν. ἐγὼ τῷ ἁγίῳ τούτῳ οὐ ⁷⁶ συνέντευχον· πρὸ ἑνιαυτοῦ γὰρ τῆς εἰς τὴν ἔρημον ἐμῆς εἰσόδου ἐξεκοίμητο ⁷⁷.

252 II.

VITA SANCTI MACARII ALEXANDRINI

Ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.

Cod. ms. hist. graec. LXXXIV, olim XXIX, Bibl. Caes. Vindobon. membranac. pervetustus A
 Cod. ms. hist. graec. IX, olim XLII, Bibl. Caes. Vindobon. chartac. antiquus B

Sunt iidem codices atque supra. In quibus sancti Macarii Aegyptii vitam altera haec excipit sancti Macarii Alexandrini. Textus Meursiani lectioes varias, quae sunt innumeratae, non adscripsimus.

De sancto Macario Alexandrino.

Sanctum vero Macarium Alexandrinum conveni, qui presbyter erat Celliorum, quae dicuntur. In quae ego novem annos secessi, ex quibus tres mecum vixit ille Macarius in quiete degens. Atque alia quidem ipse vidi apud eum optimae ejus vivendi rationis opera et signa, alia ab iis, qui una cum eo vixerunt, didici, alia denique a compluribus aliis audivi. Exercitatio igitur Macarii magni, ut ego et multi apud eum didicimus, haec fuit: Si quod opus exercitationis aliquem unquam fecisse audierat, idem efficere ardentem studuit. Hic igitur sanctus, quum audiisset, Tabennesiotas per totam quadragessimam nulla re vesci quae igni admota esset, statuit et ipse septennio nihil, quod per ignem translisset, comedere, et septem annis nihil aliud gustavit, nisi cruda olera, et si quae forte **253** invenisset legumina humectata. De alio audierat, qui libram

С *Περὶ τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρίνου* ⁷⁸. Τῷ δὲ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ Ἀλεξανδρείῃ συντετύχηκα προσκυτέρῳ ἐντι τῶν λεγομένων καλλίων, εἰς ἃ ἐγὼ παρήχησα ἐννεία ἔτη ⁷⁹. ἐν οἷς τρία ἔτη μοι ἐπέζησεν ⁸⁰ ὁ Μακάριος οὗτος, διάγων ἐν ἡσυχίᾳ. καὶ τὰ μὲν ⁸¹ εἶδον ἐγὼ παρ' αὐτοῦ ⁸² τῆς ἀρίστης πολιτείας αὐτοῦ ⁸³ ἔργα τε καὶ σημεῖα, τὰ δὲ ⁸⁴ παρὰ τῶν τούτου συμβιωσάντων μεμάθηκα, τὰ δὲ παρ' ἑτέρων πλειόνων ⁸⁵ ἀκήκοα. ἡ μὲν οὖν ἀσκήσις τοῦ μεγάλου Μακαρίου, ὡς ἐγὼ καὶ πολλοὶ παρ' αὐτῷ ἤκριθώσαμεν, ἦν αὕτη ⁸⁶. εἰ τι ἀκήκοε πώποτε τινα πεποιηκότα ⁸⁷ ἔργον ἀσκήσεως, διὰ σπουδῆς ⁸⁸ τοῦτο κατώρθωσεν. ἀκούσας ⁸⁹ οὖν, ὅτι οἱ Ταβεννησιῶται διὰ πάσης τῆς τεσσαρακοστῆς ἀπυρον ἐσθίουσιν, ἔκρινε ⁹⁰ οὗτος ὁ ἅγιος ἐπὶ ἑπταετίαν ὃ διὰ πυρὸς ⁹¹ διέρχεται, μὴ φαγεῖν ⁹², πλην λαχάνων ὠμῶν καὶ εἰ που εὔρεν ὀσπρίου ⁹³ βρεκτοῦ, μηδενὸς ⁹⁴ ἄλλου ἐπὶ ἑτεσι γευσάμενος ⁹⁵. ἤκουσεν ἄλλου ⁹⁶, ὅτι λί-

VARIAE LECTIONES.

⁶⁶ Corr., AB τόν. ⁶⁷ A τοίνυν. ⁶⁸ καὶ om. A. ⁶⁹ καὶ om. A. ⁷⁰ B καὶ τετύχησεν. ⁷¹ B τρεῖς λίτρας ἄρτου. ⁷² Corr., AB συνεργία. ⁷³ A διὰ τοῦ σαυτοῦ (forte δαυτοῦ?) γνησίου. ⁷⁴ ἀθάνατος om. B. ⁷⁵ Sic AB. sine apostropha, ut saepe. ⁷⁶ AB οὐκ. ⁷⁷ Ex conl., A κεκοίμητος B ἐκοίμητο. ⁷⁸ Indicem hunc om. A. ⁷⁹ B ἑνναστίας. ⁸⁰ B ἐπέζησέ μοι. ⁸¹ B καὶ πολλὰ μὲν. ⁸² παρ' αὐτοῦ om. B. ⁸³ B τῆς ἀρίστης αὐτοῦ πολιτείας. ⁸⁴ B καὶ δὲ. ⁸⁵ Pro τὰ δὲ παρ' ἑτέρων πλειόνων B ἕτερα δὲ καὶ παρ' ἄλλων πολλῶν. ⁸⁶ Pro ὡς ἐγὼ καὶ πολλοὶ — αὕτη B ὡς ἐγὼ τε καὶ πλείονες ἕτεροι ἠκριθώσαμεν, αὕτη ἐστίν. ⁸⁷ B ἐργασάμενον. ⁸⁸ B διὰ πολλῆς σπουδῆς. ⁸⁹ B ἀκηκώς. ⁹⁰ B ἔκρινε. ⁹¹ Pro ὃ διὰ πυρὸς — φαγεῖν B μὴ φαγεῖν ἃ διὰ πυρὸς διέρχεται. ⁹² Corr., A ὀσπρέου, B ὀσπρίων. ⁹³ A καὶ μηδενός. ⁹⁴ Pro πληρ λαχάνων -- γευσάμενος B μηδενός ἄλλου ἐπὶ ἑπτά ἔτεσι γευσάμενος πληρ λαχάνων ὠμῶν καὶ ὀσπρίων βρεκτῶν, εἰ ποτε τούτων εὐκρίθησε. ⁹⁵ Pro ἤκουσε ἄλλου B περὶ δὲ τινος ἄλλου ἀκούσας.

τραν ἔρτου ἐσθίει, καὶ κλάσας τὰ βουκαλάτα, ἃ εἶχεν, A panis comederet; quare fregit, quae habuit, buccellata, et in lagenam immisit, statuens tantum comedere, quantum manus ipsius sursum tulisset. Magna autem haec quoque fuit continentia. Nam festive nobis narrabat: Plura quidem frusta apprehendebam, sed efferre non poteram ob angustiam foraminis. Publicanus enim, inquit, mihi non permittebat omnino non vesci. Sic igitur tres annos peregit, quatuor quidem vel quinque uncias comedens et modicum aquae bibens. Olei autem sextarium toto anno in alimentum consumebat. Statuit aliquando superare somnum, ut ipse nobis narravit: Totis viginti diebus et noctibus sub tectum non sum ingressus, interdiu quidem aestu urebar, noctu vero febris rigebam. Quod nisi tectum citius essem ingressus, inquietabat, et somno usus essem, cerebrum ita mihi esset arefactum, ut, quin in exstasi agerer, parum abesset. Et quantum, inquit, in me fuit, vici somnum, quantum opus est, naturae concedens.

Τοῦ ἀγίου τούτου ἐν τῇ κέλλῃ καθεζομένου πρῶτ¹⁶ κώνωφ ἐπὶ τοῦ ποδὸς αὐτὸν ἐκέντησεν. καὶ ἀλγῆσας τῇ χειρὶ τούτου κατέαξεν¹⁷ κεκορημένον¹⁸ τοῦ αἵματος. ὕπερον δὲ κατεγυμνώσας¹⁹ ἑαυτοῦ²⁰ ὡς ἑαυτὸν²¹ ἐδικήσαντος καταδικάζει ἑαυτὸν, ὥστε εἰς τὸ ἔλος τῆς Σκήτως, ὃ ἐστὶν ἐν τῇ πανερήμῳ²², καθεσθῆναι γυμνὸν ἐπὶ μῆνας ἕξ, ἐνθα οἱ κώνωπες δύνανται²³ καὶ σῦάγων δέρματα τιτρώσκειν ὡσεὶ σφήκας ὄντες μεγάλοι. οὕτως ὅτ' αὐτὸν ἐτρώθη ὄλος, ὡς καὶ σφονδύλους ἐξεγεγκεῖν καθ' ὄλου τοῦ σώματος, καὶ τινὰς νομίσαι²⁴ ὅτι ἐλεφαντίησεν²⁵, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς φωνῆς μόνον²⁶ ἐγνωρίζετο αὐτὸν εἶναι τὸν Μακάριον.

Ἐπεθύμησέ²⁷ ποτε, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγήσατο, εἰς τὸ κηποτάφιον εἰσελθεῖν Ἰαννοῦ²⁸ καὶ Ἰαμβροῦ²⁹, τῶν μάγων τῶν ἐπὶ τοῦ Φαραῶ, ἱστορίας χάριν ἢ συντυχίας τῶν ἐκεῖσε δαιμόνων. ἐλέγετο γὰρ πολλοὺς καὶ χαλεποὺς ἀποκεκληρωῦσθαι ἐν αὐτῷ παρ' αὐτῶν³⁰ δαίμονας δι' ὑπερβολὴν μαγικῆς τέχνης, δι' ἧς καὶ τὰ πρῶτα εἶχον τῶν κατ' ἐκείνου³¹ καιροῦ παρὰ τῷ Φαραῶ³² ὡς οὖν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείαν κεκτημένοι ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνῳ³³ ἐκ τετραπέδων λίθων ἔκτισαν τὸ ἔργον ἐκεῖνο, ἐν αὐτῷ μνημα³⁴ πεποιηκότες καὶ χρυσὸν πολὺν ἀποθέμενοι, καὶ δένδρα παντοῖα ἐφυτεύσαντο, καὶ φρέαρ ὕδατος μέγιστον ὠρυξαν³⁵ ἐλπίζοντες θῆθεν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκεῖσε ἐφιξίν³⁶ ἐν τούτῳ³⁷ τῷ παραδείσῳ τρυφᾶν. τὴν οὖν ἐπὶ τὸν κῆπον τούτου ὁδὸν ἀγνοῶν ὁ τοῦ Χριστοῦ

Quum hic sanctus mane in cella sederet, in pede eum culex pupugit, quem, sanguine saturatum, dolore tactus manu elisit. Deinceps vero se reprehendit, qui se ipse ultus esset, seque condemnavit, **254** ut sederet nudus sex menses in palude Scetis, quae est in vasta solitudine, ubi culices possunt vel aprorum pelles sauciare, quum sint aeque magni ut vespae. Ab iis igitur totus ita sauciatus est, ut et aculei in toto corpore ipsius viderentur, ac nonnulli crederent, elephantiasi eum laborare. Reversum vero in cellulam suam ex sola voce cognoverunt Macarium esse.

Cupit aliquando, ut nobis ipse narravit, ingredi monumentum, quod dicitur κηποτάφιον Jannes et Jambres magorum, qui fuerunt tempore Pharaonis, videndi causa, aut daemones, qui ibi sunt, conveniendi. Dicebantur enim multi iique feroces ibi ab illis collocati esse daemones per excellentiam magicae artis, qua primas quoque illo tempore partes apud Pharaonem habuerunt. Qui ita nacti potestatem in Aegypto, tempore vitae suae ex quadratis lapidibus construxerunt illud opus, in quo monumentum fecerunt et multum auri deposuerunt, omnis quoque generis arbores plantarunt, et puteum aquae maximum foderunt, sperantes quidem fore, ut post suum hinc illuc discessum fruerentur deliciis in hoc paradiso. Servus igitur Christi Ma-

VARIAE LECTIONES.

¹⁶ Pro καὶ κλάσας — ἐσθίειν B τὰ βουκαλάτα, ἃ ἐκέντητο, εἰς μικρὰ τρίψας ἀπέβαλεν εἰς κέραμα τοσοῦτον μόνον ἐσθίειν κρίνας. ¹⁷ μὲν om. B. ¹⁸ δὲ om. B. ¹⁹ φησὶ om. A. ²⁰ A συνεχώρει φησὶ. ²¹ B τὸ μὴ ὄλω. ²² B οὕτως δέ. ²³ B οὐγκίας τῆς ἡμετέρας. ²⁴ Corr., τὸν om B, A τὸ. ²⁵ Ἴσον om. A. ²⁶ δὲ om. A. ²⁷ ὅτι om. B. ²⁸ B εἰσῆλθεν. ²⁹ ἡμέρας om. A. ³⁰ ἔφη, ὑπο στέγην — μου om. B. ³¹ Pro Τοῦ ἀγίου — πρῶτ B Ἄλλοτε ποτε ἐν κέλλῃ τούτου καθεζομένου. ³² Pro τούτου κατέαξεν B συνετέριψε τούτου. ³³ Corr., AB κορησμένον. ³⁴ Corr., AB κατωγυμνώσας σεαυτοῦ. ³⁵ AB σεαυτὸν. ³⁶ Emend., A πανερήμῳ, B ἐρήμῳ. ³⁷ A δύνανται. ³⁸ A νομίσει. ³⁹ Corr. B ἐλεφαντία, ἐστίν. ⁴⁰ B ἀπὸ μόνης τῆς φωνῆς. ⁴¹ B Ἠθέλησε δέ. ⁴² B Ἰαννῆ. ⁴³ B Ἰαμβρῆ. ⁴⁴ Pro ἐν αὐτῷ παρ' αὐτῶν B παρ' αὐτῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ. ⁴⁵ Corr., AB κατ' ἐκείνῳ. ⁴⁶ B ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνῳ om. B. ⁴⁷ B ἐν αὐτῷ τὸ μνημα αὐτῶν. ⁴⁸ B φρέαρ μέγιστον ὠρυξαν ὕδατος. ⁴⁹ Pro ἐκεῖσε ἐφιξίν B μετὰστασιν. ⁵⁰ B ἐν ἐκείνῳ.

carius quum viam, quae ad hunc hortum ducit, ignoraret, sola conjectura secutus est astra, sicut nautae, qui maria transmittunt. Sic totam pervasit solitudinem. Fasciculum vero arundinum tenuit, ex quibus unam in unoquoque milliari tanquam signum posuit, cujus ope remearet. Novein diebus prope illum hortum venit, et nocte oppressus parum dormivit. Improbis vero daemon arundines illas collectas ad caput ejus posuit **255**, fortasse Dei permissu ad majorem sancti exercitationem, ne in arundinibus ducibus spem suam haberet, sed magis in gratia Dei, qui per columnam ignis et nubis quadraginta annos in ista solitudine populum Israel non obedientem et repugnantem deduxit. Surgens igitur arundines colligatas invenit. Sanctus autem: Ubi, inquit, ad hortum propius accessi, ex eo egressi sunt mihi que occurrerunt septuaginta fere daemones variis formis praediti, alii quidem clamantes, alii vero exsistentes, alii cum magno fremitu in mentibus stridentes. Ceteri tanquam corvi volantes audebant vultui meo insultare dicentes: Quid vis, Macari, tentasti monachorum? Quid ad nos accessisti? An nos quoque contra aliquos monachorum machinati sumus? Quae nostra sunt, habes illic cum tui similibus, solitudinem dico, e qua cognatos nostros fugavistis. Tecum nihil commune habemus, quid nostra loca ingrederis? Anachoreta contentus esto solitudine. Qui hunc locum aedificarunt, eum nobis adsignarunt. Non poteris hic manere. Quid quaeris ingredi locum, quem nemo hominum, qui vixerunt, ex quo tempore fratres, qui eum condiderunt, a nobis hic sepulti sunt, est ingressus? Sanctus: Quum, aiebat, multum insuper turbarent lamentarenturque daemones, dixi: Ingrediar tantum, videbo, et hinc recedam. Daemones: Hoc, inquit, nobis promitte in conscientia tua. Et quum dixissem: Hoc faciam, confestim evanuerunt. Ingressus igitur, aiebat, vidi omnia. Ubi inveni cadum aeneum, catena ferrea pendentem ex puteo, sed tempore consumptum, et fructus malorum siccarum, quae intrinsecus vacuae erant. Sanctus igitur quum absque perturbatione illinc recessisset, per viginti dies remeavit. Consumptis vero cibariis solitudinem peragrans paene nihil omnino gustavit, quod res quoque probavit; atque tentata est tolerantia ejus. Quum vero jam parum abesset, quin collaberetur, ei visa est **256** unum fere stadium distans puella quaedam munda linea veste induta, quae urnam tenebat aqua stillantem, atque eum provocabat. Tres igitur dies ingressus eam vidit, neque assequi potuit; spe autem bibendi languorem sustinuit. Post quam apparuit multitudo bubalorum; reperiuntur enim in illis regionibus.

Α δούλος Μακάριος στοχασμῷ μόνῳ ἠκολούθει τοῖς ἀστροῖς, καθάπερ ναυτικοὶ διαβαίνοντες τὰ πελάγη. οὕτως δὲ ²⁵⁵ τὴν ἔρημον πᾶσαν διώδευσεν. ἔχων δέμα ²⁵⁵ καλάμων χάριν σημείου ἕνα κατὰ μίλιον ἴστα, ὅπως ²⁵⁵ δι' αὐτῆς ὑποστρέψῃ ²⁵⁵. καὶ ἐντὸς ἡμερῶν θ' ²⁵⁵ πλησίον τοῦ κήπου γέγονε, καὶ νυκτὸς καταλαβούσης μικρὸν ἐκαθεύδῃσεν· ὁ δὲ πονηρὸς δαίμων συναγαγὼν τοὺς καλάμους ἐκείνους πρὸς τῆ κεφαλῇ αὐτοῦ τέθεικεν, τάχα τοῦ Θεοῦ συγχωρησαντος πρὸς μείζονα τοῦτου γυμνασίαν, ἵνα μὴ ὀδηγίῃ ²⁵⁷ καλάμων ἐλπίζῃ, ἀλλὰ τῆ τοῦ Θεοῦ χάριτι μάλλον, τοῦ διὰ στόλου πυρὸς καὶ νεφέλης ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη μάλλον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐρήμῳ τὸν ἀπειθέα καὶ ἀντιλογὸν τοῦ Ἰσραὴλ λαὸν ὀδηγήσαντος. καὶ ἀναστὰς εὗρεν ἐν δεσμῷ τοὺς καλάμους. Ἐλεγε δὲ ὁ ἅγιος, ^B ὅτι ἐγγίσαντός μου τῷ κήπῳ ἐξῆλθον ἀπ' αὐτοῦ εἰς συνάντησίν μου ὡσεὶ ὁ ²⁵⁵ δαίμονες παντοίῳ σχήματι, οἱ μὲν βοῶντες, οἱ δὲ πηδῶντες, ἄλλοι μεγάλῳ βρυγμῷ τρίζοντες κατ' ἐμοῦ τοὺς ὀδόντας, ἕτεροι ὡς κόρακες περυσσομένοι ²⁵⁵ ἐτόλμων κατὰ τῆς ἐμῆς ὄψεως λέγοντες· τί θέλεις, Μακάριε, πειρασμὲ τῶν μοναχῶν; τί πρὸς ἡμᾶς παρεγένου; μὴ καὶ ἡμεῖς εἰς τινὰ τῶν μοναχῶν ἐνηργήσαμεν; ἐκεῖ τὰ ἡμέτερα ἔχεις, τὴν ἔρημον, μετὰ τῶν ὁμοίων σου, ἀφ' ἧς τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν ἐδιώξατε. οὐδὲν κοινὸν ἔχομεν μετὰ σοῦ ²⁵⁵, τί ἐπιβαίνεις ἡμῶν τοῖς τόποις; ὡς ἀναχωρητῆς ἀρκέσθητι τῇ ἐρήμῳ. ἡμῖν τοῦτον τὸν τόπον οἱ κτίσαντες ἀπεκλήρωσαν. οὐ δύνησῃ ὧδε μέναι. τί ζητεῖς εἰσελθεῖν, εἰς ὃ ²⁵⁵ οὐδεὶς τῶν ζώντων ἀνθρώπων εἰσῆλθεν, ἀφ' οὐπερ οἱ τοῦτο κτίσαντες ἀδελφοὶ ²⁵⁵ ὧφ' ἡμῶν ἐνθάδε κατεκτηδεύθησαν; καὶ ἐτι πολλὰ τῶν δαιμόνων ταραττομένων καὶ ὀλοφυρομένων εἶπον αὐτοῖς, φησὶν, εἰσέλθω ²⁵⁵ μόνον καὶ ἱστορήσω καὶ ἀπέρχομαι ἐνθεν. οἱ δὲ δαίμονες· τοῦτο ἡμῖν ὁμολόγησον ἐν συνειδήσει σου ²⁵⁵. καὶ εἰπόντος μου· τοῦτο ποιήσω, εὐθὺς ἠφανίσθησαν. εἰσελθὼν οὖν, φησὶν, ἐθεασάμην πάντα, ἐν οἷς εὗρον κάδον ²⁵⁵ χαλκοῦν σιδηρᾷ ἀλύσει κρεμάμενον κατὰ τοῦ φρέατος, λοιπὸν ²⁵⁵ τῷ χρόνῳ ἀναλωθέντα, καὶ καρπῶν ῥοῶν ξηρῶν οὐδὲν ἐχόντων ἐνδον. ἀταράχως οὖν ἐκεῖθεν ²⁵⁷ ἀναχωρήσας ὁ ἅγιος διὰ εἰκοσι ἡμερῶν ὑπέστρεψεν. ἀναλωσθειῶν δὲ τῶν τροφῶν σχεδὸν οὐδ' ὄλως ἐγεύσατο ὀδεύων τὴν ἔρημον, ὡς καὶ ²⁵⁵ τὸ πρᾶγμα εἰδείξεν, καὶ εἰς ὑπομονὴν ἐπειράζετο. καὶ ὡς ἐγγὺς ἐγένετο τοῦ ὀκλάσαι, ὤφθη αὐτῷ τις ὡς ἀπὸ σταδίου ἐστῶσα κόρη, καθαρὰν ὀθόνην φέρουσα, καὶ καυκάλου ὕδατος κατέχουσα σάτζον, καὶ τοῦτον προσκαλουμένη. καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὤδευσε, βλέπων μὲν αὐτήν, καταλαβεῖν δὲ μὴ δύνηθεις, τῇ δὲ ἐλπίδι τοῦ πιεῖν ὑπομείνας τῇ ἀτονίᾳ. μεθ' ἣν ἀνεφάνη πλήθος ²⁵⁵ βουβάλων· εἶσι γὰρ ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ἐξ ὧν μία ἔχουσα μόσχον ἐστὶ, φησὶ, κατ' ἐναντί μου. καὶ ἰδὼν, ὅτι ἔρρει αὐτῆς τὸ γάλα, ὑ-

VARIAE LECTIONES.

²⁵⁵ Α οὕτως καὶ. ²⁵⁵ Β δεσμὸν. ²⁵⁵ Β πρὸς τό. ²⁵⁵ Β ὑποστρέψαι. ²⁵⁵ Β ἐννέα. ²⁵⁷ Εξ conii., Α Β ὀδηγίῳ. ²⁵⁵ Β ἐβδομήκοντα. ²⁵⁵ Εξ conii., Α Β περυσσομένοι. ²⁵⁵ Β μεθ' ὧμων. ²⁵⁵ Pro εἰς ὁ Β ἴν'. ²⁵⁵ Β ἡμῶν ἀδελφοί. ²⁵⁵ Β ὅτι εἰσέλθω. Sic pro ὅτι εἰσελεύσομαι. ²⁵⁵ Β σου, εἶπον'. ²⁵⁵ Β καὶ κάδον. ²⁵⁵ λοιπὸν om. Β. ²⁵⁵ ἐκεῖθεν om. Β. ²⁵⁵ Β ὡς δέ. ²⁵⁵ Pro μεθ' ἣν ἀνεφάνη πλήθος Β μετὰ δὲ τοῦτο πλήθος αὐτῆ ἀνεφάνη.

εισελθῶν καὶ θηλάσας ἠρέσθη. ἡ ⁵⁰ καὶ θείψ προστάγματι πειθαρχοῦσα ἠκολούθει ἕως τῆς κέλλης, ἐμοῦ μὲν θηλάζοντος ⁵¹ αὐτὴν, τὸν δὲ μόσχον αὐτῆς μὴ δεχομένη.

Ἄλλοτε πάλιν πλησίον θρώων καὶ φρυγάνων ὀρύσων ⁵² φρέαρ ὁ ἐνάρετος ⁵³ οὗτος εἰς ἀνάπαυσιν μοναχῶν ὑπὸ ἀσπίδος ἐδόχθη. ἀναιρετικὸν δὲ ἰδὼν ἔχει τοῦτο τὸ θηρίον. δραξάμενος οὖν τῆς ἀσπίδος ὁ ἄγιος ταῖς χερσὶν ἀπὸ τῶν χελυνοῦν ⁵⁴ αὐτῆς διέρρηξεν αὐτὴν εἰπὼν· μὴ ἀποστειλαντός ⁵⁵ σε Κυρίου μου πῶς ἐτόλμησας σὺ πρὸς με ἕλθειν;

Οὗτος ὁ μέγας Μακάριος διαφόρους κέλλας εἶχεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν αἷς τοὺς ἄθλους τῆς ἀρετῆς εἰργάζετο, μίαν ἐν τῇ Σκήτει τῇ ἐνδοτέρᾳ ⁵⁶ πανερήμῳ, μίαν εἰς Λιθύην ⁵⁷ εἰς τὰ λεγόμενα κέλλα, καὶ ἄλλην εἰς τὸ βρος τῆς Νιτριάς. καὶ αἱ μὲν εἰσιν ⁵⁸ ἀθυρίδιωτοι, εἰς ἃς ἐλέγετο ὁ Μακάριος ἐν τῇ μ' καθέζεσθαι ⁵⁹ ἐν σκοτιᾷ· ἡ δὲ ἄλλη κέλλα στενωτάτη ὑπῆρχε πάνυ, εἰς ἣν ἔκτειναι τοὺς ⁶⁰ πόδας οὐκ ἦν· ἡ δὲ τρίτη πλατυτέρα ⁶¹ ἦν, ἐν ἣ καὶ συνετύγχανε τοῖς πρὸς αὐτὸν φοιτῶσιν.

Οὗτος ὁ φιλόθεος τοσοῦτον πληθὸς ἐθεράπευσε θαμιμονύτων, ὡς μὴ βραδίως τοῦτους ὑποβάλλεσθαι ἀριθμῷ. παρόντων δὲ ἡμῶν πρὸς τοῦτον τὸν ὄσιον παρθένος τις ἀπὸ Θεσσαλονίκης, εὐγενῆς τῷ γένει, πλουαία τῷ βίῳ ⁶², φοράδην ἐκομίσθη, πολυετίαν ἔχουσα ἐν παραλύσει. καὶ τοῦτῳ προσαχθεῖσα ἐβρίβη πλησίον τῆς αὐτοῦ κέλλης. εἰς ἣν σπλαγγισθεὶς καὶ ἐπευξάμενος, ἐλαίῳ ἀγίῳ ἀλείφων αὐτὴν ⁶³ ταῖς αὐτοῦ χερσίν, καὶ ἔκτεινός ὑπὲρ αὐτῆς προσευχόμενος συχνῶς ⁶⁴ ἐπὶ εἰκοσι ἡμέρας ταύτην ὑγιᾶ εἰς τὴν ἑαυτῆς ἀπέστειλε πόλιν ⁶⁵, ἰδίοις ποσὶν ἀπελθοῦσαν ⁶⁶, ἥτις πολλὴν καρποφορίαν ἀπέστειλε ⁶⁷ τοῖς ἀγίοις.

Οὗτος ὁ μέγας Μακάριος ἀκούσας ⁶⁸, ὅτι μεγάλην ἔχουσα πολιτείαν οἱ Ταβεννησιῶται, μεταμφιεσάμενος ⁶⁹ καὶ ἀναλαβὼν κοσμικὸν σχῆμα ἐργάτου, δι' ἡμερῶν ἑ' εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θηβαῖδα διὰ τῆς ἐρήμου ὁδεύσας ⁷⁰· καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ τῶν Ταβεννησιωτῶν ἐπεζῆτει τὸν ἀρχιμανδριτὴν αὐτῶν Παχώμιον, ἀνδρα δοκιμώτατον, καὶ χάρισμα ἔχοντα προφητικόν. ἀπεκρύβη ⁷¹ δὲ τοῦτῳ ⁷² τὰ κατὰ ⁷³ τὸν μέγαν ⁷⁴ Μακάριον. περιτυχὼν ⁷⁵ οὖν αὐτῷ λέγει ⁷⁶ αὐτῷ ὁ Μακάριος· δέομαί σου, κύριε, δέξαι με εἰς τὴν μονὴν σου, ἵνα γένωμαι μοναχός. λέγει αὐτῷ ὁ Παχώμιος· λοιπὸν εἰς γῆρας ἤλασας, πῶς σὺ ἀσκεῖν δύνασαι; ἀδελφοὶ εἰσὶν ἀπὸ νεότητος ἀσκήσαντες καὶ τοῖς πόνοις συνανατραφέντες, καὶ οὐ ⁷⁷ φέρουσι τὸν κάματον. σὺ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ οὐ δύνασαι ὑπενεργεῖν ⁷⁸ τοὺς τῆς ἀσκήσεως πειρασμούς, καὶ

A E quibus, aiebat, una vitulum habens mihi ex adverso stetit. Cujus uterum quum lacte fluere viderem, accessi, et usque ad satietatem nutritus sum. Ac divino jussui parens me secuta est usque ad cellam, et me quidem nutriti, neque vero vitulum suum admisit.

Rursus alias hic virtute praeditus vir, quum prope folia et sarmenta puteum foderet in recreationem monachorum, ab aspide morsus est. Quod animal letale venenum habet. Apprehensam igitur a faucibus aspitem sanctus ambabus manibus discepit, et : Quum, inquit, te non miserit Dominus meus, quomodo ausa es ad me accedere?

Hic Macarius magnas diversas cellas in solitudine habuit, in quibus certamina virtutis peregit : unam quidem in Scete, quae regio est in interiore vasta solitudine, unam in Libya in Celliis, quae dicuntur, et aliam in monte Nitriae. Ex quibus aliae quidem ostio carebant, in quibus Macarius dicebatur tempore quadragesimae sedere in tenebris. Altera autem cella multo angustior erat ceteris, in qua nec pedem extendere poterat. Tertia vero amplior erat, in qua etiam eos conveniebat, qui ad ipsum ventitabant.

Hic vir sanctus tantam multitudinem sanavit eorum, qui a daemonibus vexabantur, ut eos numerando haud facile percenseres. Quum nos adessemus, ad hunc sanctum virgo Thessalonica oriunda, nobilis genere et in hac vita dives, apportata est, quae multis annis paralyti laborabat. Atque ad eum adducta, prope cellam sancti projecta est. Qui misericordia commotus quum ²⁵⁷ preces fundens et oleo sancto eam propriis suis manibus ungens, viginti diebus super eam sedulo ac multum orasset, sanam in civitatem ejus dimisit. Quae propriis pedibus regressa, copiosam sanctis oblationem misit.

Hic magnus Macarius quum audiisset, Tabennesiotas praeclarum habere vitae institutum, mutata veste et adsumpto mundano operarii habitu, spatio quindecim dierum in Thebaidem, per solitudinem profectus, pervenit. Ubi quum in monasterium Tabennesiotarum venisset, Pachomium eorum archimandritam quaesivit, virum probatissimum, qui gratiam prophetiae habebat. Cui tamen Macarium magnum esse abscondebatur. Eum igitur cum Macarius convenisset : Oro te, inquit, domine, suscipe me in monasterium tuum, ut monachus fiat. Cui Pachomius : Aetate tam proventus qui deinceps te exercere poteris? Fratres a juventute se exercent, et in laboribus adoleverunt, neque ferunt laborem. Tu vero hac aetate non potes sustinere tentationes exercitationis. Offenderis, exhibis, et maledices

VARIAE LECTIONES.

⁵⁰ ἡ om. A. ⁵¹ Pro θηλάζοντος B δεχομένη θηλάζειν. ⁵² AB ὀρύσων. ⁵³ B ὁ μακάριος ⁵⁴ Corr., AB χελυνοῦν. ⁵⁵ A ἀποστέλλαντος, B ἀποστέλλοντος. ⁵⁶ A τῇ ἐν ἐνδοτέρᾳ. ⁵⁷ Pro μίαν εἰς Λιθύην P ἐτέραν ἐν λιθύῃ. ⁵⁸ B ἦσαν ⁵⁹ B καθέδουεν. ⁶⁰ τοῖς om. A. ⁶¹ AB πλατυτέρα. ⁶² B ἐν βίῳ. ⁶³ συχνῶς om. B. ⁶⁴ B κόμη. ⁶⁵ B βαδίζουσαν. ⁶⁶ B ἀπέσταλε. ⁶⁷ B ἀκηκόως. ⁶⁸ AB μεταμφιεσάμενος. ⁶⁹ Pro διὰ τῆς ἐρήμου ὁδεύσας B ὁδεύων διὰ τῆς ἐρήμου. ⁷⁰ A ἀπεκρύβε. ⁷¹ B δὲ τότε τῷ ἀγίῳ ἐκεῖν. ⁷² A μετὰ. ⁷³ μέγαν om. B. ⁷⁴ B ἐντυχῶν. ⁷⁵ B καὶ μόλις. ⁷⁶ B ἐνεργεῖν.

nobis. Neque eum suscepit. Ille autem perstitit ac jejunus remansit septem dies. Deinde Macarius magnus : Me, inquit, suscipe, abba, et nisi jejunavero, sicut illi, et operatus fuero, quae operantur, tum jube me ejici e monasterio. Magnus igitur Pachomius fratribus persuadet, ut eum suscipiant. Conventus autem illius monasterii constat mille quadringentis viris in hodiernum usque diem. Hoc igitur monasterium Macarius magnus intravit. Brevi autem tempore post erat quadragesima. Ac Macarius magnus quum vidisset unumquemque diversa suscepisse vivendi instituta, alium quidem vespere, alium post duos, alium post quinque dies comedere, alium etiam stare per totam noctem, interdiu autem ad opus sedere : ipse, quum ramos sibi palmarum multos madefecisset, in angulo uno stetit, neque, donec quadragesima impleta esset et pascha advenisset, panem neque aquam tetigit, neque genu flexit, neque sedit, neque accubuit, neque omnino aliud quidquam gustavit, nisi cruda crambes folia, quae sumpsit die dominica, ut videretur comedere, neque in aliquam de se opinionem incideret. Atque, si quando propter necessitatem suam egrediebatur, citius regrediens stetit ad opus manus suae, neque os aperuit, nec pauca locutus nec multa, sed stetit silens. Neque prorsus aliud quidquam, nisi orationem egit in corde, et ramos tractavit, quos habebat in manibus. Haec autem omnes exercitatores illius monasterii quum vidissent, insurrexerunt adversus praefectum suum, atque : Undenam, inquirunt, nobis adduxisti hunc hominem tanquam sine carne degentem ad nostram condemnationem? Aut eum hinc ejice, aut bene scito, nos omnes hinc hodie esse recessuros. Quae quum Pachomius magnus a fratribus audiisset, aciscitatus est de eo. Et quum didicisset ejus vitae instituta, Deum oravit, ut, quis esset, sibi revelaretur. Revelatum est ei, Macarium monachum esse. Tum dominus Pachomius ejus manum prehendit eumque foras eduxit; atque quum in domum oratorii, ubi est altare, eum deduxisset, amplexusque esset : Tune, ait, es, venerande senex! Tu es Macarius, idque celasti, nec mihi manifestasti! Ex multis annis cupii te videre, quum de te audirem. Habeo tibi gratias, quod subegeris filios meos, ne alte sentiant de exercitatione sua. Rogo te, recede in locum tuum; nos enim satis aedificasti, atque ora pro nobis. Deinde ab eo rugatus, petentibus quoque omnibus fratribus, recessit.

259 Rursus alia hic vir impatibilis nobis narravit. Omne, inquit, vitae monachicae institutum, quod

σκανδαλίη, καὶ ἐξέρχη, καὶ κακολογεῖς ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐδέξατο αὐτόν. ὁ δὲ ἠτόνησε παραμείνας νῆσις ἕως ἡμερῶν ἑπτὰ. ὕστερον δὲ λέγει αὐτῷ ὁ μέγας Μακάριος· δέξαι με, ἀββᾶ, καὶ ἐὰν μὴ νηστεύσω κατ' αὐτούς καὶ ἐργάζωμαι, ἃ ἐργάζονται, τότε κέλευσόν με ἐκρῖφθαι τῆς μονῆς. πειθεὶ οὖν τοὺς ἀδελφοὺς ὁ μέγας Παχώμιος δέξασθαι αὐτόν. ἔστι δὲ τὸ σύστημα τῆς μονῆς ἐκείνης χίλιοι τετρακόσιοι ἄνδρες μέχρι τῆς σήμερον. εἰσῆλθεν οὖν εἰς ταύτην ὁ μέγας Μακάριος. παρελθόντος δὲ ὀλίγου χρόνου ἐπέστη ἡ μ' ἡμέρα, καὶ ἰδὼν ὁ μέγας Μακάριος ἕκαστον αὐτῶν διαφόρου πολιτείας ἀναλαμβάνοντα, τὸν μὲν ἐσθλοντα ἐν ἐσπέρῃ, τὸν δὲ διὰ δύο, τὸν δὲ διὰ πέντε, ἄλλον δὲ πάλιν ἐστῶτα διὰ πάσης τῆς νυκτὸς, τὴν δὲ ἡμέραν καθήμενον εἰς ἔργον, οὗτος βρέξας θαλλοὺς τοὺς ἐκ φοινίκων εἰς πλῆθος ἔστη ἐν γωνίᾳ μιᾶ καὶ, μέχρις οὗ ἡ μ' ἐπληρώθη καὶ τὸ πάσχα παραγέγονεν, οὐκ ἄρτου, οὐκ ὕδατος ἤψατο, οὐ γόνου ἔκαμψεν, οὐκ ἐκαθέσθη, οὐκ ἀνέπεσεν, οὐδενὸς ἄλλου ἐγεύσατο παρεκτὸς φύλλων κρᾶμθης ὠμῶν, ὧν ἐλάμβανεν κατὰ κυριακὴν, ἵνα δόξη ἐσθίειν, καὶ μὴ εἰς οἴησιν ἐμπέση. καὶ εἶποτε ἐξῆς εἰς τὴν χρεῖαν αὐτοῦ, θάπτον εἰσιῶν ἴστατο εἰς τὸ ἐργάζεσθαι, μὴ ἀνοίγων στόμα, μὴ λαλήσας μὴ μικρὸν μὴ μέγα, ἀλλ' ἐστῶς ἐσώπα, μηδὲν ἄλλο ποιῶν παρεκτὸς τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ προσευχῆς καὶ τῶν θαλλῶν, ὧν εἶχεν ἐν ταῖς χερσίν. θεασάμενοι δὲ τοῦτον πάντες οἱ ἀσκηταὶ τῆς μονῆς ἐκείνης ἐστασίασαν κατὰ τὸν ἠγούμενον αὐτῶν λέγοντες· πόθεν ἡμῖν ἤγαγες τοῦτον τὸν ἄσαρκον ἀνθρώπον εἰς ἡμέτεραν κατάκρισιν; ἢ ἐκβαλλε τοῦτον ἐντεῦθεν, ἢ ἴσθι, ὅτι ἡμεῖς ἄπαντες ἀναχωροῦμεν σου σήμερον. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ μέγας Παχώμιος παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἠρώτησε τὰ κατ' αὐτόν, καὶ μεθῶν τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας προσηύξατο τῷ θεῷ, ἵνα αὐτῷ ἀποκαλύψῃ τὸ τίς ἐστὶν οὗτος. ἀπεκαλύφθη δὲ αὐτῷ, ὅτι οὗτός ἐστι Μακάριος ὁ μοναχός. τότε ἐκράτει αὐτὸν τὴν χεῖρα ὁ κύριος Παχώμιος καὶ ἐξάγει αὐτόν ἐξω, καὶ εἰσαγαγὼν αὐτόν εἰς τὸ εὐκτήριον οἶκον, ἐν ᾧ τὸ θυσιαστήριον ἦν, καὶ ἀσπασάμενος αὐτόν λέγει αὐτῷ· δεῦρα, καλόγηρε. σὺ εἶ Μακάριος καὶ ἀπέκρυψας καὶ οὐκ ἐφανέρωσάς μοι. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ἐπεθύμουν σε ἰδεῖν, ἀκούων τὰ περὶ σοῦ. χάριν σοι ἔχω, ὅτι ἐκονήσας τὰ καυθία μου, ἵνα μὴ μέγα φρονῶσιν ἐπὶ τῇ ἐαυτῶν ἀσκήσει. παρακαλῶ σε, ἀπελθε εἰς τὸν τόπον σου· αὐτάρκως γὰρ ὑποκόμησας ἡμᾶς, καὶ εὐχου ὑπὲρ ἡμῶν. τότε ἀξιωθεὶς ὑπ' αὐτοῦ δεηθέντων αὐτῶν πάντων τῶν ἀδελφῶν ἀνεχώρησεν.

Ἄλλοτε πάλιν διηγήσατο ἡμῖν οὗτος ὁ ἀκαθής, ὅτι πᾶσαν πολιτείαν ἀσκητικὴν ἦν ἐπεθύμησα κατ-

VARIAE LECTIONES.

ἢ ἕως ἡμερῶν. ἢ κατ' αὐτούς om. B. ἢ ἐκρῖφθαι με. ἢ χίλιοι πεντακόσιοι. ἢ Α δέ. ἢ B εἰς αὐτήν. ἢ B τεσσαρακοστή. ἢ Pro ὁ μέγας Μακάριος B ὁ γέρων. ἢ αὐτῶν om. A. ἢ B ἀναλαμβάνοντα. ἢ B καὶ τόν. ἢ AB ἀλλίω. ἢ Sic AB. ἢ μὴ om. B. ἢ B ἢ. ἢ B θαλλῶν. ἢ δὲ om. A. ἢ B κατὰ τοῦ ἠγούμενου. ἢ αὐτῶν om. B. ἢ A ἢ ἵνα εἰδέναι ἔρχομαι. ἢ A ὅτι πάντες ἡμεῖς. ἢ εἰ om. B. ἢ B τότε κρατήσας. ἢ B τῆς χειρός. ἢ B ὁ μακάριος. ἢ B καὶ ἐξήγαγερ. ἢ ἐν ᾧ ἦν om. B. ἢ Emend., AB ἀποκρύψας. ἢ B ἐπὶ τῇ ἀσκήσει αὐτόν. ἢ Ex conii., A ἐξιωθεὶς pro τότε ἀξιωθεὶς B οὕτως οὖν παρακληθεὶς. ἢ AB ἀλλίω. ἢ A διηγήτο.

ορθώσας, τότε ⁹ εἰς ἄλλην ἐπιθυμίαν πνευματικὴν ἄ-
 ἤλθον ¹⁰, καὶ ἠθέλησα, φησί, πέντε ἡμέρας τὸν
 νοῦν ¹¹ μου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπερίσπαστον ποιῆσαι, καὶ
 μηδὲν ὅλως ἄλλο τι ¹² ἐννοῆσαι ¹³, ἀλλ' ἐκείνῳ μόνῳ
 προσανασχεῖν ¹⁴. καὶ τοῦτο χρίνας ἐν ἐμαυτῷ ¹⁵
 ἀπέκλεισά μου τὴν κέλλαν καὶ ἐξωθεν τὴν αὐλήν ¹⁶,
 ὥστε μὴ δοῦναι ἀνθρώπῳ ἐλθόντι ἀπόκρισιν. καὶ
 ἔστιν ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς δευτέρας, παραγγελίας μου
 τῷ νῷ καὶ εἰπόν αὐτῷ· βλέπε μὴ κατέλθης ἐκ τῶν
 οὐρανῶν· ἔχεις ἐκεῖ ἀγγέλους, καὶ ἀρχαγγέλους, τὰς
 ἄνω δυνάμεις, τὰ χερουθίμ καὶ τὰ ¹⁷ σεραφίμ, τὸν
 Θεὸν τῶν ἀπάντων ¹⁸ τούτων ποιητὴν· ἐκεῖ διάτρι-
 ψον· μὴ κατέλθης ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ· μὴ ἐμπέ-
 σης ¹⁹ εἰς λογισμοὺς ψυχικούς· καὶ διαρκέσας ²⁰,
 φησί, δύο ἡμέρας καὶ ὅσας οὕτως παρούμενα τὸν
 δαίμονα, ὡς φλόγα πυρὸς γενέσθαι τοῦτον καὶ κατα-
 γνῶσαι μου πάντα ²¹ τὰ ἐν τῷ κελίῳ, ὡς ²² καὶ τὸν
 ψίθον, ἐφ' ὃν εἰστήκειν, καταφλεχθῆναι ²³, καὶ
 οὕτω ²⁴ νομίσει με, ὅτι καγὼ ὅλως ἐμπίπραμαι.
 τέλος, πληγὴς ἐγὼ τῷ φόβῳ, ἀπέστην τῆς ²⁵ προ-
 θέσεως ταύτης τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, μηκέτι δυνήθεις λοι-
 πὸν ἀπερίσπαστόν μου ποιῆσαι τὸν νοῦν ²⁶, ἀλλὰ ²⁷
 κατῆλθον εἰς θεωρίαν τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα μὴ
 λογισθῆ μοι τοῦτο εἰς τύφον ²⁸.

A expetebam, expertus ad aliud tandem spirituale de-
 siderium veni. Statui enim ad tale operum deside-
 rium accedere. Volui, inquit, quinque dies solam
 mentem meam reddere a Deo individuum, neque
 aliud quidquam omnino cogitare, sed ei soli ad-
 haerere. Quod quum apud me statuissem, cellam
 meam atque extrinsecus aulam clausi, ut nulli ad-
 venienti responsum darem. Ac steti incipiens a se-
 cunda, menti meae praecipiens et dicens: Vide ne
 descendas e coelis; ibi angelos habes et archan-
 gelos, supernas potestates, cherubim ac seraphim,
 Deum horum omnium effectorem. Illic vorsare. Ne
 sub coelum descendas; ne incidas in mundanas cog-
 itationes. Sic, inquit, quum duobus diebus ac
 duabus noctibus perseverassem, ita daemonem irri-
 tavi, ut flamma ignis fieret, mihi que omnia, quae in
 cellula erant, combureret, ita ut etiam storea, in
 qua stabam, concremaretur, et sic me quoque totum
 aduri existimarem. Postremum timore affectus tertio
 die destiti ab hoc proposito meo atque, quum men-
 tem meam amplius indivisam tenere non possem,
 260 descendi in contemplationem hujus mundi,
 ne id mihi reputaretur in superbiam.

Παραβαλὼν ποτε ²⁹ τῷ ἁγίῳ ³⁰ εὗρον ἔξω τῆς κελ-
 λης αὐτοῦ πρεσβύτερον κώμησ τινὸς κατακείμενον, οὗ
 ἔκρυπτε τὸ πρόσωπον, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὄστρον ἀπὸ ³¹
 τῆς κορυφῆς φαίνεσθαι ἄπαν ὑπὸ πάθους τοῦ λεγο-
 μένου καρκίνου, καὶ τοῦτον οὐδὲ ἐν συντυχίᾳ ἐδέχετο
 παρακαλέσας ³² τοῖνον αὐτὸν λέγων ³³ κατοικτεῖρη-
 σον, δέομαί σου, τοῦτον τὸν ἄθλιον, καὶ ὁδὸς αὐτῷ
 κτλ ἀπόκρισιν. καὶ ³⁴ λέγει μοι· ὅτι ³⁵ ἀνάξιος ἐστὶ
 τοῦ ἰαθῆναι. παιδεῖα γὰρ αὐτῷ ἀπεστῆλη αὐτῇ. εἰ
 δὲ θέλεις αὐτὸν ἰαθῆναι ³⁶, πείσον αὐτὸν ἀποστῆναι τῆς
 λειτουργίας. καὶ εἶπον ἐγὼ· διὰ τί, δέομαί σου; λέ-
 γει μοι· πορνείων λειτουργεῖ ³⁷, καὶ διὰ τοῦτο παι-
 δεύεται νῦν. ἐὰν οὖν ἀποστῇ φόβῳ, ὡν καταφρονῶν
 κατετόλμησεν ³⁸, ὁ Θεὸς ἰάται αὐτόν ³⁹. καγὼ ⁴⁰ εἶπον
 τῷ πάσχοντι. ὁ δὲ συνέθετο ὑμῶσας ἐπὶ Θεοῦ, μηκέτι
 ἱερατεύσαι. καὶ τότε ἐδέξατο καὶ λέγει αὐτῷ· πι-
 στεύεις, ὅτι ἔστι Θεός, ὃν οὐδὲν λανθάνει; καὶ ἀπ-
 εκρίνατο ⁴¹ καὶ δέομαί σου. εἶτα λέγει αὐτῷ· μὴ
 ἠδυνήθης διαπαίξαι τὸν Θεόν; καὶ λέγει ἐκεῖνος· οὐκ
 ἠδυνήθην, κύριέ μου. λέγει ὁ μέγας· εἰ γνωρίζεις
 σου τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ παιδεῖαν, δι' ἣν
 ταῦτα ὑπέστης, διόρθωσαι εἰς τὸ ἐξῆς· καὶ ἐξωμο-
 λογῆσατο τὴν ἁμαρτίαν ⁴², καὶ ἔδωκε λόγον τοῦ μη-
 κέτι ἁμαρτῆσαι μήτε λειτουργῆσαι τῷ θυσιαστηρίῳ,
 ἀλλὰ τὸν λαϊκὸν ἀσπάσασθαι κληρὸν· εἶθ' οὕτως
 ἐπέσθηκεν αὐτῷ χεῖρας ὁ ἅγιος, καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέ-

Quondam quum ad hunc sanctum venissem, extra
 cellam ejus jacentem inveni vici cujusdam presby-
 terum, cujus caput ita erat exesum morbo, qui cancer
 dicitur, ut et ipsum os totum appareret in vertice.
 Neque eum ad colloquium admittebat. Rogavi igitur
 ac: Precor, inquam, miserere hujus miseri, et sal-
 tem responsum ei da. Respondit mihi: Indignus est,
 qui sanetur. Haec enim ei immissa est disciplina.
 Sin eum vis sanari, suade ei, ut deinceps abstineat
 a sacrificio. Ego: Cur, inquam, obsecro? Respondet:
 Fornicans sacrum peregit ministerium, unde jam
 castigatur. Quodsi metu desistat ab iis, quae per
 contemptum ausus est facere, Deus eum sanabit.
 Hoc ei, qui affligebatur, dixi. Qui jurejurando apud
 Deum pollicitus est, se non amplius sacerdotis mun-
 nera esse obiturum. Tum eum suscepit eique: Cre-
 disne, inquit, esse Deum, quem nihil latet? Ille
 respondet: Maxime, rogo te. Deinde: Num, inquit,
 potuisti illudere Deo? Respondet: Non potui, mi
 domine. Magnus: Si agnoscis, inquit, peccatum
 tuum, ac disciplinam Dei, qua haec subiisti, te cor-
 rigas in posterum. Qui confessus est peccatum, et
 fidem dedit, se non amplius esse peccaturum, neque
 altari ministraturum, sed laici sortem amplexurum.
 Deinde sanctus ei manus imposuit. Qui paucis diebus
 sanatus est; capillique capitis ei creverunt, et in

VARIAE LECTIONES.

⁹ B τελευταῖον. ¹⁰ Pro ἤλθον A ἤλθον, ἐν οἷς ἐκρινά ποτε εἰς ταύτην τῶν ἔργων τὴν ἐπιθυμίαν
 ἔλθειν. ¹¹ A μόνον τὸν νοῦν. ¹² τι om. B. ¹³ Ex conl., AB ἐννοήσε. ¹⁴ Ex conl., AB προσανασχῶν.
¹⁵ ἐν ἐμαυτῷ om. B. ¹⁶ A ἄλλην. ¹⁷ τὰ om. A. ¹⁸ A πάντων ¹⁹ A ἐμπέσις. sic saepius i pro η.
²⁰ Emend., AB διαρκέσας. ²¹ B πάντα μου. ²² ὡς om. B. ²³ καταφλεχθῆναι om. B. ²⁴ οὕτω om.
 B. ²⁵ A ἐκ τῆς. ²⁶ Pro ποιῆσαι τὸν νοῦν B τὸν νοῦν τηρήσαι. ²⁷ B λοιπόν. ²⁸ Pro λογισθῆ μοι
 τοῦτο εἰς τύφον B εἰς τύφον ἐμπέσω. ²⁹ B δέ ποτε. ³⁰ B ἁγίῳ τούτῳ. ³¹ ἀπὸ om. B. ³² B παρεκά-
 λεσω. ³³ B λέγων. ³⁴ καὶ om. B. ³⁵ ὅτι om. B. ³⁶ παιδεῖα — ἰαθῆναι om. B. ³⁷ Sic AB, forte pro
 ἐλειτούργει. ³⁸ Pro καταφρονῶν κατετόλμησεν B κατατολμῶν κατεφρόνησεν. ³⁹ B αὐτὸν ἰάσει.
⁴⁰ Emend., AB κ' ἐγώ. ⁴¹ Corr., A ἀποκρίνετο, B λέγει. ⁴² καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ παιδεῖαν — ἁμαρτίαν om. B.

domum suam reversus glorificavit Deum, ac gratias A egit sancto.

Rursus vidi ad eum adduci puerum a spiritu maligno vexatum. Cui sanctus manum dextram in caput imposuit **261** et sinistram supra cor, ac tamdiu oravit, donec fecisset eum pendere in aere. Puer igitur, sicut uter inflatus, in corpore maximopere intumuit, deinde, quum subito exclamasset, per omnes sensus aquam emisit; quae quum desiisset, in eam, qua initio fuerat, mensuram rediit. Eumque quum oleo sancto unxisset et aqua benedicta perfudisset, patri reddidit, ac vetuit, ne carnem nec vinum attingeret quadraginta diebus. Puero quidem ita sanato eos dimisit.

Hunc Macarium magnum quondam vexarunt cogitationes vanae gloriae, quae eum e cella ejicere tentarunt, et suggererunt ei, ut dispensationis gratia Romam pergeret, justamque causam allegarunt sanationem eorum, qui ibi sunt, infirmorum. Valde enim in eo adversus spiritus operabatur gratia Domini. Longo autem tempore ab iis tentatum, quum non obediisset, ut egrederetur, acrius agitarunt. Prostratus igitur sanctus in limine cellae suae pedes foras emisit, daemonibusque vanae gloriae: Trahite, inquit, me et vellite, daemones, si potestis. Ego enim meis pedibus alias non abibo. Sin potestis talem me deportare, quo dicitis, perveniam. Atque juravit iis: Sic, inquit, jacebo usque ad vesperam. Nisi me moveritis, vobis non obediam. Quum vero immotus mansisset, sero vesperi tandem surrexit. Sed nocte adventante rursus eum vehementius etiam insectati sunt. Quare sanctus surrexit, duorumque fere modiorum sportam arena implevit, qua humeris imposita totam solitudinem pervasit. Cui occurrit **262** Theosebius Cosmetor Antiochenus, et: Quid, inquit, portas, abba? Cede mihi onus, neve ipse vexeris! Ille autem: Vexo, inquit, eum, qui me vexat. Ipse enim quum lascivus sit, mihi peregrinationes suggerit. Sic vero quum se multum permovisset, in cellam intravit contrito corpore.

De sancto Marco magno exercitatore hic admirabilis Macarius hoc incredibile nobis narravit: Quum sacro, inquit, munere fungeret, tempore distributionis mysteriorum Christi ego observavi, Marco exercitatori nunquam me dedisse oblationem, sed angelus ei dabat de altari. Ego vero solum splendorem manus vidi ejus, qui ei oblationem

ραϊς λάθη και ἐτρίχωσε και ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων⁴¹ τὸν Θεὸν και εὐχαριστῶν τῷ ἁγίῳ.

Εἶδον πάλιν⁴², ὅτι προσηνέχθη αὐτῷ παιδαρισκος⁴³ ἐνεργούμενος ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ. Ἐπιθεὶς δὲ αὐτῷ τὴν δεξιάν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς και τὴν εὐώνυμον ἐπὶ τὴν καρδίαν, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ ἅγιος⁴⁴ προσήύξατο, ἕως οὗ αὐτὸν ἀπὸ ἀέρος ἐποίησε κρεμασθῆναι⁴⁵. οὐκ ἔδησας οὖν ὁ παῖς ὡς ἀσκὸς ὑπερμεγέθης⁴⁶ τῷ σώματι ὠγκώθη⁴⁷, και αἰφνιδίον ἀνάκράξας διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ὕδωρ ἤνεγκεν⁴⁸, και λωφῆσας εἰς ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς γέγονεν⁴⁹. και ἀλείψας αὐτὸν ἁγίῳ⁵⁰ ἐλαίῳ ἠύλογημένον⁵¹ ὕδωρ ἐπιχέων παραδίδωσιν⁵² αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ, παραγγείλας, μὴ κρεῶν, μὴ οἴνου ἀψασθαι αὐτὸν ἐπὶ ἡμέρας μ'. και οὕτως ἰασάμενος ἀπέλυσεν αὐτούς⁵³.

B Ὁμῶν τούτῳ ποτὲ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ λογισμοὶ κενοδοξίας πειρώμενοι τοῦτον ἐκβαλεῖν τῆς κέλλης, ὑποτιθέμενοι οἰκονομίας χάριν καταλαμβάνειν τὴν Ῥώμην, ὡς ἐπὶ προφάσει δῆθεν εὐεργεσίας τῶν ἐκεῖ ἀβρωστούντων. ἄκρω γὰρ κατὰ τῶν πνευμάτων εἰς αὐτὸν ἐνήργει⁵⁴ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου. και ὡς ἐπὶ πολλὸν ὀχλοῦντες οὐκ ὑπήκουε⁵⁵, σφοδρότερας αὐτῷ προσελάσαντες τοῦτον ἐξήλαυον. πᾶσιν οὖν ἐπὶ τὴν φλίαν τῆς ἑαυτοῦ κέλλης ὁ ἅγιος τοὺς⁵⁶ πόδας ἐκτείνας ἀφήκεν ἐπὶ τὰ ἔξω, λέγων τοῖς τῆς κενοδοξίας δαίμοσιν· Ἐλκετέ με σύροντες⁵⁷, δαίμονες, ἐὰν δύνασθε⁵⁸. ἐγὼ γὰρ τοῖς ἐμοῖς ποσὶν ἀλλαγῶ οὐκ ἀπέρχομαι. εἰ οὖν δύνασθε⁵⁹ με οὕτως ἀπενεγκεῖν, ὅπου λέγετε, ἀπελεύσομαι, διομνύμενος αὐτοῖς· ὅτι οὕτως ἔσομαι κείμενος ἕως ἑσπέρας· ἐὰν μὴ με σαλεύσητε, οὐ μὴ ὤμων ὑπακούσω. και μεῖνας ἀσάλευτος⁶⁰ ἀνέστη λοιπὸν ἑσπέρας οὐσης βαθείας. νυκτὸς δὲ πάλιν ἐπιγενομένης σφοδρότερας ἐνώχλων. ἀναστὰς οὖν ὁ ἅγιος⁶¹, και⁶² λαβὼν σπυρίδα ὡς δύο μοδίῳ ψάμμου, ταύτην ἐπλήρωσε, και θεθεικῶς ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ὦμον διεκίνηε⁶³ τὴν ἔρημον. τούτῳ συνήτησεν⁶⁴ Θεοσεβίος ὁ κοσμητὴρ Ἄντιοχεῦς⁶⁵ και λέγει αὐτῷ· τί βαστάζεις, ἀββᾶ; παρακώρησον ἐμοὶ τὸ φορτίον και μὴ σκύλλου αὐτός· ὁ δὲ εὐεγε· σκύλλου τὸν σκύλλοντά με· ἄνετος γὰρ ὢν ἀποδημίας μοι ὑποβάλλει. και ἐπὶ πολλὸν διακινήσας οὕτως εἰσηλθεν εἰς τὴν κέλλαν συντριψάς τὸ σῶμα.

Περὶ⁶⁶ Μάρκου τοῦ μὲν ἀσκητοῦ τὸ παράδοξον⁶⁷ τοῦτο ὁ θαυμάσιος οὗτος Μακάριος διηγῆσατο λέγων· ὅτι ἐν τῷ λειτουργεῖν με ἐπεσημνήμαην ἐγὼ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς διαδόσεως τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ἔτι Μάρκῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα⁶⁸ ἐγὼ⁶⁹ προσφορὰν, ἀλλ' ἄγγελος αὐτῷ ἔδιδω⁷⁰ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου λαμβάνων. ἐγὼ δὲ τὸν ἀστράγαλον

VARIAE LECTIONES.

⁴¹ B χαίρων, δοξάζων. ⁴² AB πάλιν, sic iere ubique. ⁴³ B παῖς. ⁴⁴ ὁ ἅγιος om. B. ⁴⁵ Pro ἕως οὗ — κρεμασθῆναι B ἕως αὐτὸν εἰς ἀέρα κρεμασθῆναι ἐποίησεν. ⁴⁶ Corr., AB ὑπερμεγέθη. ⁴⁷ B ὠγκώθη ὅλῳ τῷ σώματι. ⁴⁸ B ἐξένεγκε. ⁴⁹ Emend., A γέγονε, B κατέστη. ⁵⁰ ἁγίῳ om. B. ⁵¹ Corr., AB εὐλογημένον. ⁵² Pro ἐπιχέων παραδίδωσιν B ἐπιχέας παραδέδωκεν. ⁵³ και οὕτως — αὐτούς om. B. ⁵⁴ Emend., AB ἐνήργη. ⁵⁵ Sic AB. ⁵⁶ B και τοὺς. ⁵⁷ A σύροντες. ⁵⁸ A δύνασθαι. ⁵⁹ A δύνασθαι. ⁶⁰ Emend., AB ἀσάλευτος. ⁶¹ ὁ ἅγιος om. B. ⁶² και om. A. ⁶³ B διήγει. ⁶⁴ B συνήτησεν δὲ τούτῳ. ⁶⁵ B ὁ ἀντιοχεύς. ⁶⁶ A literis miniatis ad marginem adscriptis: περὶ μάρκου. B inscripsit: περὶ τοῦ μάρκου τοῦ ἀσκητοῦ. ⁶⁷ A περὶ τοῦ ἁγίου ταύτου μάρκου τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ παράδοξον. ⁶⁸ B δέδωκα. ⁶⁹ ἐγὼ om. B. ⁷⁰ Corr., AB αὐτὸ ἔδιδου.

μόνον τῆς χειρὸς ἰθεώρου τοῦ ἐπιδιδόντος αὐτῷ τὴν κοινωσίαν. οὗτος δὲ ὁ Μάρκος ⁷¹ νεώτερος ὢν ⁷² παλαιὰν καὶ καινὴν γραφὴν ἀπεστήθισεν πρὸς ὧν καθ' ὑπερβολὴν, ἀγνὸς δὲ εἰ καὶ τις ἄλλος.

Μιάς δὲ τῶν ἡμερῶν καιρούμενος ⁷³ ἐγὼ εἰς τὸ ἐγατον αὐτοῦ γῆρας λοιπὸν ἀπέρχομαι πρὸς αὐτόν. καὶ παρακαθέξομαι τῇ θύρᾳ τῆς κέλλης αὐτοῦ, ὡς ἂν ἐγὼ ἀρχάριος ⁷⁴ ὢν νομίζων ⁷⁵ αὐτὸν ὑπὲρ ἀνθρώπων εἶναι, ὡσπερ καὶ ἦν. καὶ ἠεροώμην, τί ἄρα λαλεῖ ἢ τί διαπράττει ⁷⁶. καὶ μονώτατος ὢν ἔνδον περὶ τὰ ἑκατὸν ἔτη ἐλάσας ἤδη καὶ τοὺς ὀδόντας ἀπολέσας ἑαυτῷ διεμάχετο καὶ τῷ διαβόλῳ, λέγων ⁷⁷ τί θέλεις λοιπὸν, κακότηρε; ἰδοὺ καὶ οἴνου ἐλαβες καὶ ἐλαίου ἤψω. λοιπὸν τί θέλεις ⁷⁸ ποιήσω σοι, πολλοφάγε, κοιλιόβουλε ἑαυτὸν ἐξυθρίζων; εἶτα τῷ θαμίῳ· ἄπελθε, λέγων, ἀπ' ἐμοῦ ⁷⁹, διάβολο συγγεγραχάκι μοι ἐν ἀδιαφορίαις, ἀσθένειάν μοι τοῦ σώματος ἐπιβόησας. οἴνου με ⁸⁰ ἐποίησας μεταλαβεῖν καὶ ἐλαίου, φιλήδονόν με ἀπεργασάμενος. μή ⁸¹ ἀκμήν σοι τι χρεωστῶ; οὐδὲν εὐρίσκεις ἐν ἐμοὶ ὃ θέλεις συλῆσαι ⁸². ἄπελθε εὐρὸν ἀπ' ἐμοῦ, μισάνθρωπε. καὶ ὡς στερίζων ἑαυτῷ διελέγετο· δεῦρο λοιπὸν, λῆρε, πολιοφάγε, φαγόγηρε, ἕως πότε ἔσομαι μετὰ σοῦ;

Διηγῆσατο ⁸³ δὲ ἡμῖν καὶ ὁ δούλος τοῦ Χριστοῦ ⁸⁴ Παφνούτιος ὁ τοῦ γενναίου ⁸⁵ τούτου μαθητῆς, ὅτι μιάς τῶν ἡμερῶν καθεζομένου τοῦ Μακαρίου ⁸⁶ οἴκου ⁸⁷ ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ τῷ Θεῷ προσομιλοῦντος βαινα λαβοῦσα τὸν ἑαυτῆς σκύμνον ⁸⁸ τυφλὸν ὄντα ἤνεγκε, καὶ τῷ θυριδίῳ τῆς αὐλῆς κρούσασα τῇ κεφαλῇ εἰσῆλθεν ἐπὶ αὐτοῦ ἐκεῖ καθεζομένου. καὶ βλέπει αὐτὸν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· τούτον τὸν σκύμνον λαβὼν ὁ ἅγιος Μακάριος ⁸⁹ καὶ ἐπιπτύσας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐπεύχετο, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ θηλάσαντα αὐτὸν ⁹⁰ βαινα ἀπέηλε. καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κώδιον μεγάλου προδότηου ἤνεγκε τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ ⁹¹· ὅπερ κώδιον αὐτὸς κατέλιπε τῷ ἁγίῳ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ. καὶ ἡ μακαρία δὲ Μελάνη εἶπέ μοι· ὅτι παρὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐκεῖνο τὸ κώδιον ἐλαβον ⁹², ξένιον τῆς ὑάλνης λεγόμενον ⁹³. τοῦτο γὰρ πεποίηκεν ὁ κύριος, ὥστε δοξάσαι τὸν δούλον αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Ἠλίου ⁹⁴ καὶ τοῦ Δανιὴλ πεποίηκεν.

Ἐλέγετο δὲ ⁹⁵ περὶ αὐτοῦ τοῦ ⁹⁶ ἁγίου, ὅτι, ἀφ' οὗ ἔθαπτισθη, οὐκ ἔπτυσσε ⁹⁷ χαμαὶ ἐπὶ ἐξήκοντα ἔτη. τεσσαρακονταετῆς γὰρ ἔθαπτισθη ⁹⁸. ἦν δὲ τὸ εἶδος τῆς αὐτοῦ ⁹⁹ ἡλικίας ὑποκόλοδον, σπανὸν ¹⁰⁰, ἐπὶ τοῦ χειλοῦς μόνον ἔχον τρίχας, καὶ εἰς τὸ ἄκρον δὲ τοῦ γενείου εἶχεν ὀλίγας· ὑπερβολῇ γὰρ ἀσκητικῶν πόνων οὐδὲ αἱ τρίχες τῆς γενειάδος αὐτοῦ ἐξέφυσαν.

VARIAE LECTIONES

⁷¹ B οὗτος δὲ ὁ μακάριος μάρκος; sed haud dubie ibi legendum est ὁ μακάριος μάρκος. ⁷² ὢν om. B. ⁷³ B ἀκαιρούμενος. ⁷⁴ Sic AB. ⁷⁵ Corr., AB νόμιζον. ⁷⁶ B διαπράττειται. ⁷⁷ Pro διεμάχετο—λέγων B διελέγετο τῷ διαβόλῳ μαχόμενος. ⁷⁸ θέλεις om. B. ⁷⁹ B ἀπελθε ἀπ' ἐμοῦ λέγει. ⁸⁰ A μοι. ⁸¹ μή om. B. ⁸² οὐδὲν εὐρίσκεις—συλῆσαι om. B. ⁸³ Hic B habet titulum: περὶ τῆς ὑάλνης τῆς τὸν τυφλὸν σκύμνον ἐχοῦσης. ⁸⁴ B θεοῦ. ⁸⁵ AB γενοῦ (sic). ⁸⁶ B μακαρίου καὶ ἀθανάτου μάρκου. ⁸⁷ οἴκου om. B. ⁸⁸ B αὐτῆς τὸν σκύμνον. ⁸⁹ B μάρκος. ⁹⁰ Sic AB. Forte addendum λαβοῦσα. An praefers corr. θηλάσαντα αὐτόν? ⁹¹ Corr., AB μάρκου cf. supra p. 75 sqq. ⁹² B ἔλαβε. ⁹³ B ἐπιλεγόμενον. De hac pellis donatione disputavi p. 16 not. 2. ⁹⁴ AB ἡλία. ⁹⁵ Emend., AB ἐλέγε τότε. ⁹⁶ τοῦ om. A. ⁹⁷ Ex conii., AB ἔπεσε. ⁹⁸ B ἔθαπτισθη ὁ γνήσιος τοῦ Χριστοῦ δούλος μάρκος. ⁹⁹ B αὐτοῦ τῆς. ¹⁰⁰ 20 Corr., AB σπανός.

A dabat. Hic vero Marcus quum junior esset, vetus et novum testamentum memoriter didicit, fuitque insigniter mitis atque castus, si quis alius.

Quodam die quum otium mihi esset, ad eum in extrema ejus senectule perrexi. Quem quum ego, utpote qui rudis essem, supra hominem esse existimarem, ut etiam fuit, ostio cellae ipsius ad sedi et, quid loqueretur vel ageret, auscultavi. Solus igitur intus quum jam centum fere annos haberet, dentesque amisisset, secum et cum diabolo pugnavit ac: Quid tandem, inquit, vis, male senex! En vinum bibisti et oleum tetigisti. Quid vis amplius tibi faciam, vorax in canitie, serviens ventri? Ita se ipse contumeliis castigavit. Diabolo autem: Recede, inquit, a me, diabole. Consenuisti mecum in pigritia. Infirmi-tatem corporis mihi inflixisti. Vinum et oleum me **263** percipere fecisti. Voluptarium me reddidisti. Quid tibi insuper debeo? Nihil invenis in me, quod deripere velis. Recede ergo a me, inimice hominum. Ac veluti latro sibi ipse: Agedum, inquit, nugator, in canitie vorator, et in heluatione senex. Quamdiu etiam tecum ero?

Paphnutius quoque Christi servus et praeclari hujus viri discipulus haec nobis narravit: Quodam, inquit, die, quum Macarius domi in aula sederet, et animum Deo intentum haberet, hyaena catulum caecum suum attulit, et ostio aulae capite pulsato ingressa est, illo etiam sedente. Cujus ante pedes eum projecit. Sanctus igitur Macarius quum catulum accepisset, ejusque in oculos spuisset, oravit, et statim catulus vidit. Quem quum lactasset, hyaena abiit. Die autem sequenti pellem magnae ovis sancto Marco attulit, quam quidem pellem in sancto Athanasio episcopo reliquit; beata autem Melania mihi dixit, se a sancto Athanasio illam pellem, quae munus hyaenae appellabatur, accepisse. Id autem Dominus fecit, ut gloriosum redderet servum suum, sicut etiam in Elia et in Daniele fecit.

D Dicebatur hic sanctus, ex quo baptizatus esset, humi non spuisse per sexaginta annos. Annos enim quadraginta natus baptizatus est. Statura autem illa aetate satis minuta ac rara fuit; pilos in solo labro habuit, atque **264** in suprema parte menti habuit paucos. Nam propter nimios exercitationis labores ne pili quidem menti ejus enati sunt.

Hunc sanctum die quodam conveni valde anxio animo, et : Abba, inquam, Marce, quid faciam? nam affligunt me cogitationes insusurrantes mihi : Nihil facis; recede hinc. Sanctissimus Marcus mihi respondit : Dic tu, inquit, cogitationibus tuis : Propter Christum parietes custodio.

Τούτω τῷ ἀγίῳ ἐγὼ προσῆλθον μιᾶς τῶν ἡμερῶν, λέγων αὐτῷ, ἐν ἀκηδία μου σφόδρα διάγοντος ἰ· ἀββᾶ Μακάριε ὦ, τί ποιήσω; ὅτι θλιβλοῦσί με οἱ λογισμοὶ λέγοντές μοι, ὅτι οὐδὲν ποιεῖς, ἀπελθε ἐντεύθεν ὦ. ἀποκρίνεται μοι ὁ ἀγιώτατος Μακάριος ὡ· εἰπόν σου τοῖς λογισμοῖς, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν τοὺς τοίχους τηρῶ.

haec quidem e multis magnisque signis ac certaminibus inclyti et virtute ornati Marci indicavi.

Ταῦτα ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων σημείων καὶ ἀθλῶν τοῦ ἀοιδίου καὶ ἐναρέτου Μακαρίου ὡ ἐσήμανα ὦ.

VARIAE LECTIONES.

¹ ἐν ἀκηδία — διάγοντος om. B. ² Corr., AB μάρκε. cf. supra p. 75 sqq. ³ Corr., AB ἐνταῦθεν. ⁴ Ex conii., AB μάρκος. ⁵ Ex conii., AB μάρκου. ⁶ B ἐσημαρᾶμηρ.

265 III.

CETERI HISTORIAE LAUSIACAE LOCI,

Quibus sancti Macarii Aegyptius et Alexandrinus necnon Macarius S. Antonii minister memorantur, ad codicum duorum Vindobonensium fidem editi.

Cod. ms. hist. graec. LXXXIV, olim XXIX, Bibl. Caes. Vindobon. membranac. pervetustus A
Cod. ms. hist. graec. IX, olim XLII, Bibl. Caes. Vindobon. chartac. antiquus B

Sunt iidem codices mss. atque supra. In quibus illi loci leguntur capp. XVIII, XIX, XXX, XXXI [cf. Ed. Meurs. capp. XXIV, XXV, XXVI, XXVII, XXXII, XXXIII]. Macariorum quidem mentio non fit in capite « De Herone », quod sub ἔ posuimus; sed id omittere noluimus, quia Rosweido teste in latinis quibusdam Historiae Lausiacae exemplaribus Hero beatum Macarium contumelia affecisse tradebatur, id quod falsum esse ex hoc codicum textu elucet; de Rosweido vero observatione breviter disputavimus p. 109.

A

B

De sanctis in Pherme.
De Paulo.

Περὶ τῶν ἐν Φέρμῃ ἀγίων.
Περὶ Παύλου ὧ.

Mons est in Aegypto abducens in vastam Scetis solitudinem, qui Pherme appellatur; in quo viri fere quingenti sedent, qui exercentur. Ex quibus Paulus, monachus optimus, toto tempore suo hanc vitam agebat. Nunquam opus attigit, nec negotium suscepit, neque ab aliquo unquam accepit quidquam, praeter quod ipso die comederet. Opus autem exercitationis eius fuit orare perpetuo. Atque statutas habebat preces trecentas, quas hoc modo numeravit : calculos collectos sinu tenuit, quorum unum post unamquamque orationem abiecit. Hic vir Dei utilitatis ac colloqui spiritualis gratia convenit sanctum Macarium πολιτικόν, cui : Abba, inquit, Macari, affligor valde. Qui dicere eum coegit causam, ob quam tristaretur. Is igitur : In vico quodam, inquit, virgo habitat, quae tricesimo 266 anno iam exercetur. Quam multi mihi narrarunt nullo alio die nisi sabbato et dominica cibum sumere, sed toto tempore trahens hebdomadas ac post quinque dies comedens orationes facit septingentas. Hoc quum didicerim, reprobavi me ipse perpendens, me, hominem maioribus, quam illa, cor-

Ἦρος ἐστὶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀπάγον ἐπὶ τὴν πανέρημον τὴν Σχήτην ὦ, ὃ καλεῖται Φέρμη, καὶ ἐν αὐτῷ καθέζονται ἄνδρες ὡσεὶ πεντακόσιοι ἀσκούμενοι, ἐν οἷς ἐστὶ μοναχὸς ἀριστος Παῦλος καλούμενος, ὃς ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ αὐτοῦ ταύτην εἶχε τὴν πολιτείαν· οὐκ ἔργου ἤψατό ποτε, οὐ πραγματείας τινός, οὐκ ἔλαθε παρά τινος πώποτε παρεκτός ὃ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐσθίειν ἐμελλεν. ἔργον δὲ αὐτοῦ τῆς ἀσκήσεως γέγονεν τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι. οὗτος τετυπώμενος εἶχε τὰς εὐχὰς τριακοσίας, ἠρίθμει δὲ αὐτὰς οὕτως· λήθων ψήφους συνάγων καὶ ἐν τῷ κόλπῳ κατέχων, καθ' ἐκάστην εὐχὴν ῥίπτων ψήφον μίαν ὦ. οὗτος ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἔνεκεν ὠφελείας καὶ συντυχίας πνευματικῆς παρέβαλε τῷ ἀγίῳ Μακαρίῳ τῷ πολιτικῷ, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀββᾶ Μακάριε, θλιβομαι σφόδρα· καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν ὦ εἰπεῖν, δι' ἣν αἰτίαν λυπεῖται. ὃ δὲ λέγει αὐτῷ· ἐν κόμῃ τινὶ παρθένος τις ὦ κατοικεῖ, τριακοστὸν ἔτος ἤδη ἔχουσα ἀσκουμένη, περὶ ἧς μοι πολλοὶ διηγήσαντο, ὅτι παρεκτός σαθράτου καὶ κυριακῆς οὐδέποτε ἐσθίει ἄλλην ἡμέραν, ἀλλὰ τὸν σύμπαντα χρόνον ἔλκουσα τὰς ἑβδομάδας, διὰ πέντε ἡμερῶν ἐσθίουσα, ποιεῖ εὐχὰς ἑπτα-

VARIAE LECTIONES.

⁷ Sic A; B παρὶ παύλου τοῦ ἐκ τῆς φέρμης ὀρμωμένου. ⁸ Corr., A τὴν σκήτην, B τῆς σκήτης. ⁹ B ῥίπτων μίαν ψήφίδα. ¹⁰ B ἐαυτὸν. ¹¹ τις omi. B.

κοσίας, καὶ ¹³ ἀπειδύχησα ἐγὼ ἐμαυτοῦ τοῦτο μαθὼν λογιζόμενος, ὅτι ἀνὴρ δυνατώτερος κατ' ἐκείνην τῇ βώμῃ τοῦ σώματος δημιουργηθεὶς ὑπὲρ τὰς τριακοσίας εὐχὰς οὐκ ἠδυνήθη πλείω ποιῆσαι ¹⁴. ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ ἅγιος Μακάριος λέγων αὐτῷ· ἐγὼ ἐξηκοστὸν ἔτος ἔχω, ἀφ' οὗ τεταγμένας ἑκατὸν εὐχὰς ποιῶ, καὶ τὰ πρὸς τὴν τροφήν ἐργαζόμενος ταῖς χερσὶ, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τὴν ὀφειλομένην συντυχίαν ἀποδιδούς, καὶ οὐκ κρίνει με τὸ συνειδός μου ὡς ἀμελήσαντα· σὺ δὲ [εἰ] ¹⁵ τριακοσίας εὐχὰς ποιῶν ὑπὸ τοῦ συνειδότος κρίνη, δῆλος εἶ ἢ καθαρώς αὐτὰς μὴ εὐχόμενος, ἢ πλείονας δυνάμενος εὐχῆσθαι καὶ μὴ ποιῶν.

2.

Περὶ Εὐλογίου καὶ τοῦ λελωθμένου καὶ τῆς κρίσεως τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ¹⁶.

... Ἔστι δὲ (τὸ ὄρος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου) μεταξὺ Βαβυλῶνος καὶ Ἡρακλέους εἰς τὴν πανέρημον, τὴν φέρουσαν κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὡς ἀπὸ τριάκοντα σημείων τοῦ ποταμοῦ. ἔλθων εἰς τὸ μοναστήριον τὸ παρὰ τὸν ποταμόν, ἐν ᾧ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ¹⁷ ἐκαθίζοντο, εἰς τὸ λεγόμενον Πίσπιρ ¹⁷, Μακάριος καὶ Ἀμάτας, οἳ καὶ ἐθάψαν τὸν μακάριον Ἀντώνιον ¹⁸ κοιμηθέντα, ἐξεδεξάμην ἡμέρας πέντε, ἵνα συντύχῃ τῷ ἁγίῳ Ἀντωνίῳ. ἐλέγετο δὲ παραβάλλειν αὐτὸν τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ ποτὲ μὲν διὰ ιβ' ¹⁹, ποτὲ δὲ διὰ κ' ²⁰, ποτὲ δὲ διὰ ν' ²¹ ἡμερῶν, καθὼς αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῶν παρατυγχανόντων ἤγεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. διάφοροι οὖν συνήχθησαν ἀδελφοὶ ^C διαφόρους ἔχοντες χρείας, ἐν οἷς καὶ Εὐλόγιός τις κ. τ. λ.

... συνέθε δὲ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔλθειν τὸν μέγαν Ἀντώνιον ἐσπέρας βραδείας, ὡς ἔφη ὁ Κρόνιος, ἐμπεφιδλωμένην ²¹ χλαμύδα δερματίνην φορῶν. εἰσῆρχετο εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, καὶ ταύτην εἶχε τὴν συνήθειαν ἐν τῷ ἐρωτᾶν τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Μακάριον περὶ τῶν ἐρχομένων, τοὺς μὲν μοναχοὺς Ἱεροσολυμίτας καλεῖν, τοὺς δὲ κοσμικοὺς Αἰγυπτίους. ἡρώτα οὖν ὁ μέγας· ἀδελφε Μακάριε, ἤλθόν τινες ἀδελφοὶ ἐνθάδε; καὶ ἀπεκρίθη· ἤλθον. καὶ λέγει· Αἰγύπτιοι εἰσιν ἢ Ἱεροσολυμίται; ἔδωκε δὲ αὐτῷ σημείον τοὺς ἀπραγοτέρους καὶ ²² ἀεργεῖς λέγειν ὅτι Αἰγύπτιοι εἰσιν, καὶ ἔλεγεν αὐτῷ περὶ τῶν Αἰγυπτίων ²³· ποίησον φακὸν καὶ ὀδὸς αὐτοῖς φαγεῖν. καὶ ἐποίησε αὐτοῖς εὐχὴν ²⁴ καὶ ἀπέλυεν αὐτούς. ἀπεκρίνατο δὲ τότε ὁ Μακάριος περὶ ἡμῶν διὰ τὸν λελωθμένον, ὅτι μιγάδες εἰσίν. ἐὶν δὲ ἔλεγεν, ὅτι Ἱεροσολυμίται εἰσιν ²⁵, ἐκαθίσετο διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἔλάλει αὐτοῖς τὰ πρὸς σωτηρίαν. ἐν ἐκείνῃ οὖν τῇ ἑσπέρᾳ καθεσθεις, ψησί, προσκαλεῖται πάντας ὁ μέγας κ. τ. λ.

VARIAE LECTIONES.

¹³ καὶ om. A. ¹⁴ Pro κατ' ἐκείνην — ποιῆσαι B ὑπὲρ γυναικα καὶ ἐγὼ πλείω τῶν τριακοσίων εὐχῶν οὐκ ἠδυνήθη ποιῆσαι. ¹⁵ ei om. A B, addidi ex conii. ¹⁶ B profert titulum : περὶ εὐλογίου τοῦ σχολαστικοῦ καὶ τοῦ λελωθμένου. ¹⁷ B μαθηταὶ τοῦ μεγάλου ἀντωνίου. ¹⁸ ἐκαθίζοντο — Πίσπιρ om. B. ¹⁹ Pro τὸν μακάριον Ἀντώνιον B αὐτὸν τόν. ²⁰ B δέκα. ²¹ B εἰκοσι. ²² B περὶ τὰς (sic). ²³ A verbo φιδλοῦν. cf. Stephani Thesaur. ²⁴ καὶ om. A. ²⁵ περὶ τῶν Αἰγυπτίων om. B. ²⁶ B εὐχὴν μίαν. ²⁷ εἰσιν om. A.

A poris viribus instructum, plures trecentis orationibus facere non potuissc. Respondens sanctus Macarius : Ego, inquit, sexagesimum ago annum, ex quo statutas centum orationes facio, eaque, quae sunt ad alimentum necessaria, meis mihi manibus comparo, ac fratribus debitam me adeundi copiam reddo, nec me mea conscientia iudicat negligentem esse. Tu vero, quum trecentas orationes faciens a conscientia iudicaris, aut non pure eas te facere prodis, aut, quamvis plures facere possis, non facere

2.

B De Eulogio et mutilato, et de discrimine a sancto Antonio facto.

Est autem (mons S. Antonii) inter Babylonem et Heracleam situs in vasta solitudine, quae fert ad mare Rubrum ac triginta fere milliaria distat a fluvio. Ad monasterium igitur quum venissem prope fluvium situm ac Pispir vocatum, ubi discipuli eius sedebant Macarius et Amatas, qui etiam sanctum Antonium defunctum sepelierunt, quinque diebus, ut sanctum Antonium convenirem, expectavi. Qui ad hoc monasterium modo post decem, modo post viginti, interdum et post quinquaginta dies accedere dicebatur, prout Deus eum ageret ad subveniendum iis, qui eo advenerant. ²⁶⁷ Varii autem fratres ob varias necessitates conveneramus, ex quibus et Eulogius Alexandrinus fuit.....

... Evenit, ut altero die magnus Antonius, chlamyde, sicut Cronius narravit, pellicea amictus sero vesperi veniret. Atque ingressus est monasterium suum. Ilac autem in Macario discipulo suo de iis, qui advenerant, interrogando utebatur consuetudine, ut monachos vocaret Hierosolymitanos, saeculares vero Aegyptios. Magnus igitur : Macari frater, inquit, veneruntne huc aliqui fratres? Respondit : Venerunt. Ille : Suntne Aegyptii, an Hierosolymitani? Eique signum dederat, ut eos, quibus minus negotii esset, Aegyptios esse diceret. ^D Atque ad Aegyptios quod spectat, Macario : Para, inquit, lentem, et da iis comedere. Deinde cum iis orationem faciebat, eosque dimittebat. Tunc Macarius de nobis ob mutilatum illum respondit : Mixti adsunt. Sin dicebat : Hierosolymitani sunt, sanctus per totam noctem sedebat, ad eosque, quae ad salutem pertinent, loquebatur. Illa autem vespera Magnus sedens omnes accessivit.....

De Valente.

Περὶ Οὐάλεντος.

Valens quidam, genere Palaestinus, in solitudinem profectus longum tempus nobiscum habitavit. Qui quum maxima vivendi severitate summam asceticam vitam suscepisset, vana de se opinione ac superbia a daemone irrisus et tali perniciose animi calamitate brevi tempore deceptus est, ut angelos cum ipso conversari, et in quovis ministerio ipsi inservire iactaret. Is quondam sportam consuens, ut eius socii narrarunt, **268** vesperi, quum multae tenebrae essent, acum, qua consuebat, amisit. Qua non inventa, daemon ei lampadem fecit, qua acum reperit, ita ut miser iste magis etiam vano tumore infarctur. Dei autem providentia fraternitati calamitas eius citius manifesta facta est. Nam accidit, ut hospites quidam fratribus fructus aestivos afferrent. Quorum manipulum dominus Macarius presbyter unicuique in cellulam misit, pariterque misero Valenti. Hic eum, qui attulerat, verberavit et contumelia afficiens: Dic, inquit, Macario: te deterior non sum, quod tu mihi munera mittas. Quum igitur sanctus Macarius eum deceptum esse cognovisset, abiit ad eum cohortandum, et: Valens frater, inquit, illusus es; desine et deprecare Deum! Qui admonitionem eius non audivit, sed inobediens oblocutus est. Diabolus igitur quum compertum haberet, maximam sibi fidem eum habuisse, figuram Salvatoris induit, et noctu ad eum in phantasmate cum mille daemonibus lampadas ferentibus venit, rotamque igneam ostendit, in qua media Salvatoris figuram simulavit. Unus autem accito: Dilexit te, inquit, Christus ob vitae tuae integritatem institutumque tuum, et advenit ut te videat; egredere e cella eumque, si procul stantem videris, procumbens adora. Egressus igitur e cella comitatum vidit lampadas ferentium et spatio fere stadii Antichristum, quem procumbens adoravit. Miser autem tantopere subactus et deceptae mentis fuit, ut die subsequente veniret in ecclesiam et coram omnibus diceret: Mihi communionem opus non est; Christum enim vidi hodie. Tunc patres comprehensum eum per tempus aliquod ferro vinxerunt. **269** Cui continuis

deinde precibus pro eo factis et multimoda despectione vitaeque austeriore vanam opinionem ademerunt, ita ut sanaretur. Contrariis enim contraria convenient medicamenta.

Οὐάλης τις το γένος Παλαιστινός τὴν ἔρημον καταλαβὼν ὤκησε μεθ' ἡμῶν ἐπὶ πλείστον χρόνον. ὅστις μεγάλη βιούς ²⁶⁸ σκληραγωγία τὸ ἄκρον ²⁷ τῆς ἀσκήσεως κατορθώσας ²⁸, ἐν οὐήσει καὶ τύφῳ ὑπὸ δαίμονος χλευασθεὶς, καὶ ὑπὸ τοῦ τοιοῦτου δλεθρίου πάθους κατὰ μικρὸν ἀπατώμενος, τὴν διάνοιαν αὐτοῦ παρεσκευάσε μεγαλοφρονῆσαι, ὡς ἀγγέλων αὐτῷ συντυγχανόντων καὶ τὰ πρὸς ἐκάστην διακονίαν αὐτῷ εὐτρεπιζόντων. καὶ ποτε στυρίδα βράπτουτος αὐτοῦ ²⁹, ὡς διηγούντο οἱ τούτου συνήθεις, ὅτι ἐν ἐσπέρι βαθείας σκοτίας οὐσης τῆς βελόνης ἐκπεσοῦσης ³⁰, ἐν ἧ κατέβραπτ[α]σεν, καὶ μὴ εὐρίσκοντος αὐτὴν ³¹, λαμπάδα αὐτῷ ὀδαίμων πεποίηκεν, ὡς καὶ εὐρεῖν τὴν βελόνην, καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ³² ἔγκω κενῶ φησθῆναι τὸν ἄθλιον. κατ' οἰκονομίαν δὲ τοῦ Θεοῦ ὁσίων τῇ ἀδελφότητι ἡ τούτου βλάβη κατὰδῆλος γέγονε. συνέθη ξένους τινὰς ὀπώρας ἐνεγκεῖν τῇ ἀδελφότητι ³³. ὁ δὲ κύριος Μακάριος ὁ πρεσβύτερος ἀπέστειλε πρὸς δράκα ἐκάστην εἰς τὰ κέλλα, ὁμοίως καὶ τούτῳ τῷ ἄθλιῳ Οὐάλῃ ³⁴. ὁ δὲ τὸν κομισάνα ἐτύψε καὶ ὕβρισε ³⁵ λέγων· εἰπέ τῷ ³⁶ Μακαρίῳ, οὐκ εἰμί σου χείρων ³⁷, ἵνα σύ μοι εὐλογίαν ³⁸ πέμπῃς. καὶ γνοὺς ὁ ἅγιος Μακάριος· τὴν πλάνην αὐτοῦ, μεθ' ἡμέρας ³⁹ ἀπῆλθε παρακαλέσαι αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀδελφε Οὐάλη, ἐνεπαίχθης· παῦσαι καὶ δεηθῆτι τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ οὐ προσέσχεν τῇ παραίνεσι, ἀπειθῶν καὶ ἀντιλέγων. πληροφορηθεὶς οὖν ὁ διάβολος, ὅτι εἰς ἄκρον αὐτῷ πέφθεται, σχηματίζει ἐαυτὸν εἰς ⁴⁰ τὸν Σωτῆρα, καὶ παραγίνεται πρὸς αὐτὸν νυκτὸς ἐν φαντασίᾳ μετὰ δαιμόνων χιλίων λαμπαδηφόρων ⁴¹, δεικνύων τροχὸν πύρινον, καὶ ἐν μέσῳ τὸν Σωτῆρα σχηματίζων, καὶ ἕνα προσλαμβάνοντα ⁴² καὶ λέγοντα αὐτῷ· ἡράσθη σου ὁ Χριστὸς τῇ τοῦ βίου καθαρότητι καὶ πολιτείᾳ σου, καὶ παρεγένετο πρὸς σὲ τοῦ ἰδεῖν σε. Ἐξελθε τῆς κέλλης σου, καὶ τούτον πόρρωθεν ἐσώτα ἰδὼν κύψας προσκύνησον. ὁ δὲ ἐξελθὼν εἶδε παράταξιν λαμπαδηφόρων ⁴³, καὶ ὡς ἀπὸ σταδίου τὸν ἀντίχριστον, καὶ πεσὼν προσεκίνησεν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἐφρενοβλάβησεν αἰχμαλωτισθεὶς ὁ ἄθλιος, ὡς μεθ' ἡμέραν ἐλθόντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ πάντων εἰπεῖν· ἐγὼ κοινωνίας χρεῖαν οὐκ ἔχω· τὸν Χριστὸν γὰρ εὐρακα σήμερον. τότε λαβόντες αὐτὸν οἱ πατέρες ⁴⁴ δεσμοῦσι σιδῆρῳ ἐπὶ ἕνα χρόνον, καὶ συνεχέσι ταῖς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχαῖς καὶ ποικίλῃ ἀδιαφορήσει ⁴⁵ καὶ ἀπραγοτέρῳ βίῳ τὸ οὐμα αὐτοῦ καθελόντες ἀπεθεράπευσαν ⁴⁶. τοῖς γὰρ ἐναντίοις τὰ ἐναντία ἰάματα. ἀναγκαῖον οὖν ἡγήσάμην καὶ τοὺς τῶν ἠπατημένων βίους ἐνθεῖναι τῷ βιβλίῳ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν μὲν ἐντυγχανόντων, ὅτι καὶ ἀρεταὶ ὑπόθεσις γίνονται πτώσεως τοῖς ἀδιακρίτως αὐτὰς μετερχομένοις.

VARIAE LECTIONES.

²⁶⁸ βιούς om. B. ²⁷ A τὸν ἄκρον βίον. ²⁸ B κατορθωκώς. ²⁹ Pro βράπτουτος αὐτοῦ B βράπτουτι. ³⁰ A πεσοῦσας. ³¹ Pro εὐρίσκοντος αὐτὴν B εὐρίσκομένης. ³² ἐπὶ τούτῳ πάλιν om. B. ³³ B τοῖς ἀδελφοῖς ἐνεγκεῖν. ³⁴ B οὐάλεντι. ³⁵ B ὕβρισε καὶ ἐτύψε. ³⁶ τῷ om. A. ³⁷ Ex conji., A B χείρων. ³⁸ B εὐλογίας. ³⁹ B μεθ' ἡμέραν. ⁴⁰ B ὡς. ⁴¹ AB λαμπαδηφόρων. ⁴² B προσλαμβάνοντα. ⁴³ AB λαμπαδηφόρων. ⁴⁴ B οἱ ἅγιοι πατέρες. ⁴⁵ B ἀδιαφορία. ⁴⁶ B ἐθεράπευσαν.

Περὶ Ἡρώου.

Ἡρῶν τις γέγονεν Ἀλεξανδρεύς, γειτνιῶν μοι, ἀστειός, νεώτερος, εὐφύης τὴν διάνοιαν, καθαρὸς τὸν βίον, καθ' ὑπερβολὴν λεπτός τῇ ἀρίστῃ πολιτείᾳ, ὡς πολλοὺς ⁴⁶⁻⁴⁷ τῶν συνήθων αὐτοῦ λέγειν, ὅτι πολλάκις διὰ τριῶν μηνῶν ἤσθιεν ⁴⁸, μόνῃ τῇ κοινωνίᾳ ἀρχομένου καὶ εἰ ποῦ παραφανείη ἀγριολάχανον. πείραν δὲ τούτου ἔσχον ἀγῶ σὺν τῷ μακαρίτῃ Ἀλβίνῳ ἐπὶ τὴν Σκῆτιν ἀπίοντι ἀπέχουσαν ἀφ' ἡμῶν ⁴⁹ ἐπὶ μ' ⁵⁰ σημείοις. καὶ ἐν τούτοις ὀδεύοντες ἡμεῖς δεύτερον ἐφάγομεν καὶ τρίτον ⁵¹ ἐπίομεν, ἐκεῖνος δὲ μὴδ' ὄλωσ γευσάμενος πεζεύων ⁵² ἀπεστήθιζεν ψαλμοὺς τῶν μέγαν καὶ ἄλλους ἰε', τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν καὶ Ἡσαίαν, καὶ μέρος Ἰερεμίου τοῦ προφήτου, καὶ Β Λουκᾶν τὸν Εὐαγγελιστὴν, καὶ τὰς Παροιμίας, καὶ τούτων καταλαβεῖν οὐκ ἠδυνήθημεν βαδίζοντα. ὅς καὶ αὐτὸς μετὰ πόνοους μεγάλους καὶ ἰδρωτᾶς γενναίους τῷ τύφῳ τῆς ἀπονοίας ἀρθεὶς εἰς ὕψος μετέωρον, κάκειθεν ἔλειπεν πᾶσι πτώμα κατενεχθεὶς, καὶ κατὰ τῶν ἀγίων πατέρων οἴσει ματαίᾳ μεγαλοφρονήσας, πάντα ἐξύβρισε λέγων· ὅτι οἱ πειθόμενοι ὁμῶν τῇ διδασκαλίᾳ ἀπατώνται· οὐ χρῆ γὰρ διδασκάλους ἑτέροις χρῆσθαι ⁵³. παρεκτός τοῦ Χριστοῦ μόνου, ὅτι αὐτὸς ὁ Σωτὴρ εἶπεν· ὁ μὴ καλέσῃτε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς. ὁ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον καὶ αὐτὸς ἐσχοτίσθη τὴν διάνοιαν ⁵⁴ τῇ κενοδοξίᾳ τῆς οἰήσεως ἀνωθεν κάτω ἔλθῶν ⁵⁵, ὡς αὐτὸν μὴδὲ ⁵⁶ τοῖς θεοῖς μυστηρίοις θέλειν προσέρχεσθαι. τελευταῖον δὲ, ὡς ὅπῃ σφοδροτάτου πυρὸς ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἐλασθεὶς, C κατῆλθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν προνοίᾳ τῆς θείας οικονομίας ⁵⁷, ὥστε ἦλθ τὸν ἦλον ἀποκρούσασθαι· περιέπασεν γὰρ ἀδιαφορίας, καὶ θεατρικαῖς ⁵⁸ ἱπποδρομίας, καὶ καπηλείας τὰς διατριβὰς εἶχεν ⁵⁹. τέλος καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γυναικομανίας ληφθεὶς καὶ, ὡς ⁶⁰ ἐσκέπτετο ἀμαρτῆσαι, μιμᾶδι τινὶ συνεχῶς τὰ πρὸς τὸ ἔλωσ αὐτοῦ διελέγετο ⁶¹. καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ⁶² ὅντι ⁶³ γέγονεν αὐτῷ κατὰ τινα οἰκονομίαν ἀνθραξ κατὰ τῆς βαλάνου, καὶ ἐπὶ ἕξ μῆνας τοσοῦτον ⁶⁴ ἐνόσησεν, ὡς κατασαπῆναι αὐτοῦ τὰ μόρια καὶ αὐτομάτως ἀποπεσεῖν. ὕστερον δὲ ὑγιάνας καὶ εἰς συναίσθησιν ἔλθῶν ἐπανῆλθεν ἄνευ τῶν μελῶν τούτων, καὶ εἰς μνήμην τῆς οὐρανοῦ πολιτείας ἐν θείῳ φρονήματι γεγῶνός, καὶ ἐξομολογησάμενος τοῖς ἁγίοις D πατράσι πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ, ἐνεργῆσαι τῇ πολιτείᾳ μὴ φθάσας μετ' ὀλίγας ἡμέρας κεκοίμηται.

De Herone.

Fuit Hero quidam Alexandrinus, mihi vicinus, urbanus, adolescens, bono ingenio, integra vita, conversatione supra modum subtili eaque optima, ita ut multi e familiaribus suis dicerent, eum saepe intra tres menses semel comedere, sola contentum communiōne et sicubi apparuisset olus agreste. Experimentum huius rei ipse feci cum beato Albino abeunte in Scetim, quae aberat a nobis fere quadraginta milliariibus. Atque in hoc itinere nos bis comedimus et ter bibimus: ille vero quum nihil prorsus gustasset, inter eundem memoriter pronuntiabat psalmum magnum et alios quindecim, epistolam ad Hebraeos, et Isaiam, et partem Ieremiae prophetae, deinde Lucam evangelistam et Proverbia: neque eum poteram consequi progredientem. Idem post magnos labores et praecarios sudores fastu et stultitia in summum fastigium elatus, et dehinc miserabili omnibus casu **270** praecipitatus, etiam sanctos patres vana sui opinione ita contemptui habuit, ut omnibus insultaret dicens: Qui parent vestrae doctrinae, decipiuntur; neque enim oportet magistris aliis uti praeter solum Christum, quia ipse Salvator dixit: *Ne vocaveritis magistrum super terram.* Idem mente tantopere obcaecatus est vana persuasione opinionis, deorsum praeceps factus, ut nollet accedere ad divina mysteria. Postremum sicut a vehementissimo igne a daemone agitatus, venit Alexandriam divino quodam consilio, ut clavo clavum extruderet. Incidens enim in indifferentem rerum usum, in scenicis hippodromis, et in cauponis versabatur. Denique et in cupiditatem mulieriositatis lapsus quum meditaretur peccare, cum mimia quadam assidue confabulatus ei vulnus suum aperuit. Atque quum tali consuetudine uteretur, enatus est ei divino quodam consilio carbunculus in glande, et per sex menses adeo aegrotavit, ut computruerint eius virilia et sua sponte deciderint. Postmodum vero quum convaluisset et ad meliorem frugem se recepisset, reversus est absque membris illis, et cum in memoriam revocasset coelestem conversationem, ut ea sentiret quae Dei sunt, et confessus esset sanctis patribus, quae acciderant ei, ad opus conversationis non amplius pervenit, sed paucis post diebus obdormivit.

VARIAE LECTIONES.

⁴⁶⁻⁴⁷ A πολὺς. ⁴⁸ A B ἔσθιεν. ⁴⁹ Ex conl., A ἀπέχους ἀφ' ἡμῶν, B ἀγίῳ ἀπέχουση (sic). ⁵⁰ B τεσσαράκορτα. ⁵¹ τρίτον om. A. ⁵² πεζεύων om. B. ⁵³ B χρῆσασθαι. ⁵⁴ Pro ὅς ἐπὶ — διάνοιαν B τσοῦτον δὲ ἐσχοτίσθη τὸν λογισμόν. ⁵⁵ τῇ κενοδοξίᾳ — ἔλθῶν om. B. ⁵⁶ Ex conl., A ὡς ὕστερον σιθηρωθῆναι καὶ αὐτὸν μὴδὲ, B ὡς μὴδὲ (αὐτὸν om.). ⁵⁷ Pro κατῆλθεν—οικονομίας B τῇ θείᾳ προνοίᾳ οἰκονομήμενος κατῆλθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν. ⁵⁸ Corr., AB θεατρικαῖς. ⁵⁹ A εἶγς B ἐποίειτο. ⁶⁰ καὶ ὡς om. B. ⁶¹ μιμᾶδι τινὶ — διελέγετο om. B. ⁶² B ἐν τούτοις. ⁶³ A ὄντι. ⁶⁴ Corr., A B τοιοῦτον.

271 IV.

DE SANCTO MARCO ABBATE HISTORIA

E codice Vindobonensi edita.

Cod. ms. theol. graec. cclxxiv, olim ccxxxvii, Bibl. Caes. Vindobon. chartaceus, in-4.

In hoc codice de sancto Marco abbate historia haecce, e Palladii Historia Lausiaca desumpta, et a manu recenti negligenter scripta, tanquam prologus asceticis Marci cuiusdam Capitibus praefigitur ita inscriptis: Τοῦ ἀββᾶ Μάρκου περὶ τοῦ πνευματικοῦ νόμου, quae in Magna Bibl. Veterum Patrum Paris. T. XI p. 888 sqq. excusa sunt. Codicem descriperunt Lambecius T. V p. 194, de Nessel T. I p. 379. De hac sancti Marci historia cf. supra p. 16 not. 2 et p. 76 sqq.

Hic immortalis et beatus Marcus, quum junior A easset, vetus et novum testamentum memoriter didicit, fuitque insigniter mitis et sobrius. De quo Macarius Alexandrinus, qui erat presbyter: Marco, inquit, exercitatori nunquam dedi ego oblationem, sed angelus ei dabat de altari sumens, ego vero solum splendorem manus vidi ejus, qui dabat ei. Sic magnus et immortalis Marcus. Aliquando quum sederet in aula cellae suae, et animum Deo intentum haberet, hyaena catulum caecum suum attulit, eumque ante pedes sancti projecit. Quem et sanavit sanctus. Die autem sequenti hyaena pellem magnae ovis sancto attulit, quam sanctus Marcus reliquit sancto Macario magno, et is beatæ Melaniae tradidit eam quae munus hyaenae appellabatur. Hic quadraginta annos natus baptizatus est B probus Christi servus.

Οὗτος ὁ ἀθάνατος καὶ μακάριος Μάρκος ** νεώτερος ὢν παλαιὰν καὶ καινὴν γραφὴν ἀπεστῆθισεν, πρῶτος ὢν καθ' ὑπερβολὴν καὶ σώφρων. περὶ τούτου ἐφη ὁ μὲν ** Μακάριος ὁ Ἀλεξανδρίνος πρεσβύτερος ὢν, ὅτι Μάρκῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα ἐγὼ προσφορὰν, ἀλλ' ἄγγελος αὐτῷ ἀπέδιδεω ** ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου λαμβάνων, μόνον δὲ τὸν ἀστράγαλον τῆς χειρὸς ἐθεώρουν ἐγὼ τοῦ ἐπιδιδόντος. οὕτως ὁ μέγας καὶ ἀθάνατος Μάρκος. ποτὲ καθεζομένου ἐν τῇ αὐλῇ τῆς κέλλης αὐτοῦ καὶ τῷ Θεῷ προσομιλοῦντος, ὕαινα τὸν ** ἑαυτῆς σκύμνον τυφλὸν ὄντα ἤνεγκε, καὶ ῥίπτει αὐτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου, ὃν καὶ ἐθεράπευσεν ** ὁ ἅγιος. τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ κώδιον προβάτου μεγάλου ἁγίῳ ἤνεγκε, ὅπερ ὁ ἅγιος Μάρκος καταλέλοιπε τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ μεγάλῳ, καὶ οὗτος τῇ μακαρίᾳ Μελάνῃ ἀφῆκεν τὸ ξένιον τῆς ὑαίνης ἐπιλεγόμενον. οὗτος τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐθαπτίσθη ὁ γνήσιος δοῦλος τοῦ Χριστοῦ.

VARIAE LECTIONES.

** Nomina propria in codice literis parvis scribuntur. ** Cod. aut μὲν aut μὲν(ας). ** Cod. ἀπεδίδου. ** Corr., cod. τὸ. ** Cod. θεράπευσε.

DE SANCTO MACARIO HISTORIAE

E codice Vindobonensi editae.

Cod. ms. hist. graec. IX, olim XLII, Bibl. Caes. Vindobon. chartac. antiquus in-fol.

In hoc codice [cf. Lambec. T. VIII p. 840, de Nessel T. V p. 51] appendicem ad Apophthegmata a Cotelerio edita, quam eorum compiler in praefationis fine memorat, contineri supra p. 36 docuimus. Ex ea igitur appendice, cuius fol. 80, 1—145, 2 de senibus anonymis, deinde usque ad fol. 163, 1 de senibus, quorum nomina addita sunt, narratur, tres de Macario historias hasce proferimus, quarum una codicis fol. 148, altera fol. 161, 1, tertia ad finem usque appendicis legitur.

1.

Dixit Macarius abbas: Quid indicas interfectores et adulteres et sepulchrorum depilatores, et si quis alius eiusmodi legis violator? Habent iudicem suum. Immo inquire non modo in aliena facinora,

C

Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· τί κρίνεις τοὺς φονεῖς καὶ μοιχοὺς καὶ τυμβωρύχους καὶ εἰ τινα δῆποι τῶν παρανόμων; ἔχουσιν ἴδιον δικαστήν. μᾶλλον δὲ μὴ μονομερῶς ἐξέταζε τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ

σεαυτοῦ πταισμάτα πολλά προγεγόμενα ⁷⁰, καὶ εὐρή-
σεις ⁷¹ σεαυτὸν ἐκείνων πολλάκις χεῖρονα. καὶ γὰρ
οὐ πολλάκις εἶδες ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς · τοῦτο δὲ καὶ
αὐτὸς οἶδας ὅτι μοιχεία ἀπαρτισμένη ἐστίν. καὶ πολ-
λάκις ἐλοιδόρησας τὸν ἀδελφὸν σου · οὐκ ἀγνοεῖς, ὅτι
καὶ περὶ τοῦτου ὁ κύριος ἀπεφήνατο, ὅτι ὁ εἰπὼν
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ *μωρὸς*, ἐνοχὸς ἐστί· εἰς τὴν γένειαν
τοῦ πυρός. τὸ δὲ πάντων φρικωδέστερον, ἴσως ἀ-
ναξίως προσέρχῃ τοῖς ἀγίοις καὶ ἀχράντοις αὐτοῦ
μυστηρίοις, καὶ ἐνοχὸς γίνῃ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵ-
ματος τοῦ Χριστοῦ. καὶ ὃν μὲν κρίνεις, εὐρίσκειται
ἔτι ψιλλὸν ἀνθρωπὸν ἐφένουσε, οὐ δὲ εὐρίσκει αὐτὸν
τὸν Χριστὸν φονεύων, καὶ τῆς ἐκείνου σφαγῆς
ὑπεύθυνος, ὡς ἀναξίως μετέχων τοῦ ἀχράντου σώ-
ματος καὶ τοῦ αἵματος. ὁ γὰρ ἀναξίως, φησὶν, ἐσθίων
καὶ πίνων ἐνοχὸς ἐστί τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος
τοῦ Χριστοῦ, καὶ κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει,
τοῦτ' ἐστίν · ὡσπερ ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι ἔτρωσαν αὐ-
τόν, οὕτω καὶ οἱ ἀναξίως μετέχοντες τοῦ σώματος
καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν, καὶ μάλ' εἰ-
κότως, ὅτι διαβήξας πορφύραν βασιλικὴν καὶ ὁ βυ-
πώσας αὐτὴν τὸν αὐτὸν θάνατον ὑπομένουσιν. ὥστε
οὖν καὶ οἱ κατατεμέντες τὸ σῶμα αὐτοῦ τότε καὶ
οἱ νῦν βυποῦντες αὐτὸ ἐν ἀκαθάρτῃ ψυχῇ μεταλαμ-
βάνοντες αὐτὸ τὴν αὐτὴν τοῖς σταυρώσασιν αὐτὸν
καὶ ὑποστήσονται δίκην, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου
ἀπόφασιν.

2.

Ἔλεγε ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι ὅτε ἤμην νεώτερος,
ἀκηδῆσας ἐν τῷ κελλήῳ ἐξῆλθον εἰς τὴν Ἐρημον, λέ-
γων τῷ λογισμῷ μου, ὅτι ἦ ἂν ἀπαντήσης, ἐρώτη-
σον αὐτὸν χάριν ὠφελείας. καὶ εὗρον παιδίον βόσκον
βούς ⁷², καὶ λέγω αὐτῷ · τί ποιήσω, παιδίον, ὅτι πει-
νῶ; λέγει μοι · καὶ φάγε. πάλιν εἶπον, ὅτι ἔφαγον,
καὶ πάλιν πεινῶ. πάλιν λέγει μοι · καὶ πάλιν φάγε.
καὶ πάλιν εἶπον, ὅτι πολλάκις ἔφαγον, καὶ πάλιν
πεινῶ. τότε λέγει μοι · τάχα βnos εἶ, ἀββᾶ, ὅτι πάν-
τοτε τρώγειν θέλεις. καὶ ὠφελῆθεις ἀνεχώρησα.
respondit : Non multum abest, ut asinus sis, abba,

3.

Γέρων τις διηγῆσατο περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι
περὶ τὸν Ἀρσενοῖτην ἐκαθέζετο τις μονάζων ἐπὶ ἔτη
πολλὰ, τὸν τῶν ἁγίων ἀσκήσας βίον, ἦ πνεῦμα πύ-
θωνος προσεπέλασε κενοδόξῳ ὄντι διὰ τὴν περὶ τὴν
ὑπερηφανίαν κουφότητα · καὶ πρῶτον μὲν πλανᾷ αὐ-
τὸν ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ εἰσάγει αὐτὸν εἰς
τὸ φρόνημα τῶν λεγομένων Ἰερακίτων, οἵτινες λέ-
γουσιν μῆτε τὸν Σωτῆρα ἀνθρώπινον ἀνεληφέναι ⁷³
σῶμα, μῆτε ἐγείρεσθαι· τὸ ἡμέτερον σῶμα, ὃ περι-
κείμεθα, καὶ ὅτι τρεῖς εἰσὶν ἀρχαί, Θεὸς καὶ ὕλη καὶ
κακία, ἐξ ἧν κατασκευάζεται, μῆτε ἠνθρωπικεῖναι
τὸν Θεὸν Λόγον καὶ τέλειον ἀνεληφέναι ⁷⁴ ἀνθρωπὸν,
μῆτε μὴν σώζεσθαι τὸ εἶναι τῶν ⁷⁵ πάντων αἰτιον.
οὕτως δὲ διαστραφεῖς ἀποσπᾷ ψυχὰς πεντακοσίας.
ἔσχυσε δὲ διὰ τὸ λέγειν πολλοῖς πολλὰ, καὶ ἀπωλείας

A sed etiam in delicta tua saepe praemeditata, et te
ipsum saepenumero invenies illis peiorem. Nam tu
quoque lascivis oculis non raro circumspexisti ; id
quod, ut ipse scis, verum iam est adulterium.
Saepe etiam fratri tuo maledixisti, neque ignoras,
hac de re Dominum revelasse, dicentem quemque
ad fratrem suum « fatue » reum esse gehennae
ignis. Atque, quod omnium atrocissimum est, vel
indignus fortasse ad sancta et intemerata eius
mysteria accedis, ita ut reus fias corporis et san-
guinis Christi. Ille igitur, quem iudicas, merum
hominem occidisse deprehenditur ; tu vero depre-
henderis Christum ipsum occidens mortisque eius
reus, quum indignus **273** participes intemeratum
corpus et sanguinem. Legis enim : Qui indigne man-
ducat et bibit, reus est corporis et sanguinis Chri-
sti et iudicium sibi manducat et bibit ; hoc est :
Sicut Iudaei illi occiderunt eum, ita et ii, qui
indigni corpus et sanguinem eius sumunt, idem
faciunt. Nam verisimillimum est, et eum, qui pur-
puram regiam scindat, et qui eam maculet, ean-
dem mortem pati. Unde et qui corpus eius ali-
quando perforarunt, et qui nunc inquinant illud,
quippe impura ipsum mente percipientes, idem
cum crucifigentibus Christum iudicium ex apo-
stoli verbis subibunt.

2.

Alias confessus est Macarius abbas : Quum
junior essem curisque in cella vacarem, in ere-
mum profectus mecum reputans dixi : Cui occur-
ris, eum interroga pro utilitate tua. Atque pueru-
lum inveni boves pascentem, cui : Quid, inquam,
faciam, puerule, quia esurio? Is mihi : Comede,
inquit, tandem. Tum ego : Comedi, sed iterum
esurio. Ac rursus mihi dixit : Ergo iterum co-
mede. Similiter et ego : Saepenumero, inquam,
comedi, denuoque semper esurio. Ad haec ille re-
spondit : Non multum abest, ut asinus sis, abba, quippe qui semper vesci velis. Itaque nactus utilitatem discessi.

3.

Senex tradidit de abbate Macario. In terra Ar-
senoita monachus quidam sedebat, qui multos
annos vitam sanctorum egerat. Cui quum gloriae
cupidus esset, propter superbam elationem et
temeritatem spiritus pythons insedit, qui primum
a vera fide eum depulit, tum ad doctrinam eorum,
qui Hieracitae vocantur, adduxit. Atque hi Salva-
torem humanam assumpsisse carnem, nostrumque,
quo vestiti sumus, corpus resuscitari negant. Tria
esse genera iidem dicunt, Deum, materiam et ma-
lum, quibus quisque construat, neque Deum Ver-
bum hominem esse factum perfectumque hominem
assumpsisse, neque omnino servari causam **274**
omnium rerum effectricem. Ita vero ipse perversus
animas seduxit quingentas. Quod effecit multa

VARIAE LÉCTIONES.

⁷⁰ Ex conii., cod. πταισμάτα πολὺ προγόννα. f. πολιπράγμονα? ⁷¹ Cod. εὐρίσει. ⁷² Cod. βόας.
⁷³ Ex conii., cod. ἀρηλαζέται. ⁷⁴ Cod. ἀρηλαζέται. ⁷⁵ Ewem., cod. τόν. ῥ

multis et quidem variis prorsus modis loquendo, interitum scilicet, inventa mortisque despectum. Nec non daemonia eiecisse ferebatur secundum illud in Evangeliiis : Signa facient et prodigia, ut, si fieri possit, etiam electi seducantur. Multum enim principes daemonum in hoc genere valent ad illa nimirum ipsa abolenda; nam libenter consentiant in interitum animarum. Loci igitur episcopus cum clero suo virum Dei Macarium abbatem adiit, quo summa cum reverentia salutato : Si vis, inquit, veni nobiscum succurre. Nam si te superstite viciniam nostram non purgamus, omnes illi adhaerebunt, et facillime fiet, ut plures etiam, quam bucusque, errori subjecti seducantur. Cui ille respondet : Ecce ego plebejus homo quid ei faciam? Episcopus autem perstitit venerabundus et : Ita, inquit, confido, si tu veneris, Deum pacificaturum ecclesiam suam; saepe enim mihi proposueram, ad te proficisci, sed prohibuit clerus, ne mundanis hominibus derisui fierem. Jam vero non amplius ferens populi corruptionem et etiam Dei, qui ait : Sanguinem ipsius quaeram e manu vestra, accusationem timens te adii, missus a Deo. Tum ille surrexit, eumque ad seductorem secutus est. Quem ubi vidit, episcopo : Hic, inquit, spiritum principem habet, eumque ejiciendi meum opus non esse scito; nam contra hos spiritus nondum omnino certavi. Duo enim agmina daemonum esse sancti ajunt, unum eorum, qui libidines corpori infundunt, alterum eorum, qui spirituales afferunt errores. Quod quidem alterum genus difficile est ad subigendum. Eos enim sathanas immittit magis et seductoribus et haeresiar-chis et veneficis et si qui alii id generis sunt. At episcopus : Quid ergo, inquit, faciemus? Respondet senex : Precibus opus est; nam sermo non proficit. Jubent igitur **275** procedere seductorem, isque ad eos egressus est. Quem statim episcopus lingua adortus : Cur, inquit, tanto temporis spatio nobiscum non communicasti? Cui ille : Quia, inquit, non recte sentitis. Tum sanctus Macarius : Tune igitur, inquit, recte sentis? Sane quidem, ille respondet. Macarius : Quid vero est, quod tu sentis? Ille : Num recte creditur, carnem et ossa suscitari? Sanctus respondet : Si ex nobis loquimur, bene loqueris. Sin veritas id voluit, quid obloqueris? Sed ne multa verba perdamus, dicam tibi, quid sentiamus; quibus si assentieris, bene facies, sin minus, Deo repugnas, cujus dogmata spernis. At ille : Ego, inquit, prior fidem ineam exponam. Tum Macarius : Prava, ait, fides ne nominetur, sed dicamus catholicam ecclesiae fidem. Et statim innuit episcopo, ut eam profiteatur. Qui circumstante populo incipit fidem ita exponere : Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, et in

καὶ εὐρέσεις καὶ ἀποβολὰς θανάτου ἐν διαφόροις τρόποις. ἀλλὰ καὶ δαιμόνια, φησὶν, ἐξέβαλε κατὰ τὸ ἐν Εὐαγγελίοις εἰρημένον, ὅτι δύσουςι σημεῖα καὶ τέρατα, ὥστε εἰ δυνατὸν πλανῆσαι καὶ τοὺς ἐκλεκτούς· σφόδρα γὰρ τὰ ἀρχοντικὰ δαιμόνια περὶ ταῦτα ἰσχύει, τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα δῆθεν ⁷⁶ καταργεῖν. πάνυ γὰρ συμφωνοῦσιν ἐπὶ ἀπόλειαν ψυχῶν. ὁ οὖν τοῦ τόπου ἐκείνου ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ κλήρου παραγίνεται πρὸς τὸν ἀνθρώπον τοῦ Θεοῦ ἀββᾶ Μακάριον, ἀξίων αὐτὸν ὅτι ὡς θέλεις ἐλθε καὶ βοηθήσον ἡμῖν. ἐάν γὰρ μὴ σοῦ ζῶντος τὴν γειτονίαν ἡμῶν καθάρωμεν, πάντες αὐτῷ πρόσκεινται, καὶ εὐχερώς περὶ τὰ φαινόμενα τῇ πλάνῃ ὑπαγόμενοι ἀπάγονται. ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐφη καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ἰδιώτης ἀνθρώπος, τί αὐτῷ ποιήσω; ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἐπέμενε ἀξίων καὶ λέγων, ὅτι οὕτως πιστεύω, ὅτι, ἐάν ἔλθῃς, ὁ Θεὸς εἰρηνεύσει ⁷⁷ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ. πολλὰ γὰρ προθέμενος ἐλθεῖν ἐκωλύθη ἀπὸ τοῦ κλήρου, ὡς καταγεωόμενος ⁷⁸ ἀπὸ τῶν κοσμικῶν. νῦν οὖν μὴ φέρων τὴν ἀπίλειαν τοῦ λαοῦ, ἄλλως δὲ καὶ τὸ ἔγκλημα τοῦ Θεοῦ φοβούμενος λέγοντος· ὅτι ἐδ αἷμα αὐτοῦ ἐκζητήσω ἐκ τῆς χειρὸς ὑμῶν, ἦλθον πρὸς σὲ πέμψαντός με τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ ἀναστὰς ἠκολούθησε αὐτῷ. καὶ ἔρχονται ἕως ἐκείνου τοῦ πλάνου. καὶ ὁρᾷ αὐτὸν καὶ λέγει τῷ ἐπισκόπῳ· οὗτος πνεῦμα ἔχει ἀρχοντικόν, καὶ ἵνα οἶδας, ὅτι ἐμὸν ἔργον τοῦτο οὐκ ἔστιν. οὐδὲ γὰρ ⁷⁹ πρὸς ταῦτα τὰ πνεύματα ὄλος ἐπάλαισα. δύο γὰρ τάγματα λέγουσιν οἱ ἅγιοι δαιμόνων, ἐν τῷ τὰς ἡδονὰς ἐμβάλλον τῷ σώματι, καὶ ἐν τῷ τὰς ψυχικὰς ἐμπνοῦν ⁸⁰ πλάνας, ὃ καὶ σφόδρα ἐστὶ δυσουπὸτακτον. ταῦτα γὰρ ἀφορίζει ὁ σατανᾶς τοῖς γόησι καὶ πλάνοις καὶ αἰρεσιάρχαις καὶ φαρμακομάντεσι ⁸¹, καὶ εἰ τιτι τοιοῦτῳ λέγει ὁ ἐπίσκοπος· τί οὖν ποιήσομεν; λέγει ὁ γέρον· εὐχῶν χρεῖα· λόγος γὰρ οὐκ ἰσχύει. κελεύουσιν οὖν ἐξελεῖν· ὁ δὲ ἐξέρχεται πρὸς αὐτούς. καὶ παραχρῆμα δέχεται αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος χεῖρσιν καὶ λέγει πρὸς ⁸² αὐτόν· πῶς τοσοῦτον χρόνον οὐ παρέλαβες ἡμῖν ⁸³; ὁ δὲ εἶπεν· ὅτι οὐ φρονεῖτε ὀρθῶς. λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Μακάριος· σὺ οὖν καλῶς φρονεῖς; ὁ δὲ· καὶ πάνυ, φησί. τί δὲ ἐστὶ, φησὶν, ὃ ὑμεῖς; φρονούμεν ὀρθῶς, ὅτι σάρκα καὶ ὀστέα ἀνεληφέναι ⁸⁴; λέγει ὁ ἅγιος Μακάριος· εἰ μὲν ἀφ' ἐαυτῶν λέγομεν, καλῶς· εἰ δὲ ἀλήθεια οὕτως ἠθέλησε, σὺ τί ἂν λέγεις; ἵνα δὲ μὴ πολλοὺς ἀναλώσωμεν λόγους, λέγει μὲν σοι, ὡς φρονούμεν, καὶ εἰ μὲν πεισθείης, καλῶς ποιεῖς, εἰ δὲ μὴ, πρὸς τὸν Θεὸν ἔχεις, οὐ τὰ δόγματα ἀθετεῖς. ὁ δὲ ἔφη· ἐγὼ πρῶτος λέγω μου τὴν πίστιν. εἶτα λέγει ὁ ἅγιος· κακὴ πίστις ⁸⁵ μηδὲ ὀνομαζέσθω, ἀλλὰ λέγωμεν τὴν καθολικὴν τῆς Ἐκκλησίας πίστιν. καὶ λέγει τῷ ἐπισκόπῳ εἰπεῖν. ἐστῶτος οὖν τοῦ λαοῦ ἄρχεται ἐκτίθεσθαι τὴν πίστιν οὕτως· πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς τὸν ὁμοούσιον αὐτοῦ Λόγον, δι' οὗ ἐποίησε τοὺς ⁸⁶ αἰῶνας. τὸν ἐπὶ συντελεῖα τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν τῆς ἀμαρτίας ἐπιδημήσαντα ἐν σαρκί, ἣν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου

VARIAE LECTIONES.

⁷⁶ Haec vox in codice est difficillima ad legendum. ⁷⁷ Corr., cod. *εἰρηνοῦσαι*. ⁷⁸ Ex conii., cod. *καταγεωόμενος*. ⁷⁹ Corr., cod. *οὐδὲ δὲ γὰρ*. ⁸⁰ Corr., cod. *ἐμπνοῦν*. ⁸¹ Corr., cod. *φαρμακοῖς μόντεσι*. ⁸² πρὸς om. cod., addidi ex conii. ⁸³ Sic cod. ⁸⁴ Corr., cod. *ἀνεληφέναι*. ⁸⁵ Cod. *πίστις*. ⁸⁶ Cod. *τάς*.

Μαρίας ταυτῶ ὑπεστήσατο, τὸν σταυρωθέντα καὶ ἀποθανόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Λόγῳ αὐτοῦ. πιστεύομεν δὲ καὶ εἰς ἀνάστασιν ψυχῆς καὶ σώματος, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. καὶ πάλιν· δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν. ὁρᾶς, πῶς λέγει τοῦτο; ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθη· ἐμοὶ ⁸⁷ τὴν ἐκ λόγων πίστιν ⁸⁸ μὴ πρόσφερε, ἀλλ' ἀτέλωμεν εἰς τὰ μνημεῖα, καὶ ἐνα τῶν ἐκεῖ κειμένων ἀνάστησόν μοι, καὶ οἶδα, ὅτι καλῶς φρονεῖτε· ἐπεὶ ἐγὼ ψυχὴν χωρὶς ⁸⁹ σώματος ἄγω. στραφεὶς δὲ ὁ ἅγιος Μακάριος λέγει· τῷ ἐπισκόπῳ· μέγα κακόν, ὅτι πειράζωμεν τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐδὲ ἐγὼ παρῆρησιαν, ἀξιώσαι τὸν Θεὸν δι' ἓνα δαιμονιακὴν τηλικούτου σημείου γενέσθαι. λέγει ὁ ἐπίσκοπος· οὐχί, πάτερ, ἀλλὰ δι' ὀλόκληρον παροικίαν. τότε ἀπέρχονται ἕως τῶν μνημάτων, καὶ ἀρχεται ὁ Ἱερακίτης ἐπικαλεῖσθαι δαίμονα. οὐ γὰρ δὴ που ψυχὴν ἠδύνατο ἀναγαγεῖν ψιλὴν καὶ γυμνήν. καὶ ὡς οὐδὲν ἔχυσεν, ἀντέκειτο δὲ αὐτῷ ἀληθῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, λέγει αὐτοῖς· διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν οὐ δύναμαι ἀνάγειν ⁹⁰. παραχρῆμα δὲ δριμύτως ἑαυτὸν ὁ Μακάριος ἔκαμψε τὰ γόνατα, μηδὲν ὑποσχόμενος, καὶ ὤραν μίαν παρατείνας ἐν τῇ εὐχῇ μετὰ πάντων ἀνέστη. καὶ τύψας ⁹¹ τῷ βατῶ τὸ μῆψμα — οἱ γὰρ βάρδοι τῶν ἐκεῖ μοναχῶν ἐκ βατῶν εἰσὶν — ἐγείρει ἀνθρώπον, οὐχ ὑπόγειόν τινα ἄρτι τελευτήσαντα, ἀλλὰ τῶν ἀρχαίων. καὶ φωνεῖ τὸν Ἱερακὰ καὶ λέγει αὐτῷ· ἐξέτασον τοῦτον, εἰ ἐγείρεται σῶμα. ὁ δὲ ἀποψύξας ⁹² τοῦ δαίμονος αὐτοῦ ὑποχωρήσαντος ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ σημείῳ πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ. ζητούντων δὲ αὐτὸν φονεῦσαι οὐ συνεχώρησεν, ἀλλ' ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. φησὶ δὲ, ὅτι ἐρωτηθεὶς ὁ ἀναστάς, εἰ ἐπίσταται τὸν Χριστόν, ἔφη, ὅτι οὐδ' ἀκηχοῖναι αὐτὸν [ζῶν]. Φαραὼ γὰρ βασιλέως εἰρήκει τετελευτηκῆναι. [πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἦν ⁹³.] βαπτίσας οὖν αὐτὸν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἔτη τρία τὴν ἀληθῆ λοιπὸν κοίμησιν κοιμηθέντα, ὡς ἀρμόζειν ἐπ' αὐτὸν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὅτι οὔτε οὗτος ἡμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ ⁹⁴ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. ἡρώτα οὖν ὁ ἐπίσκοπος τὸν ἅγιον Μακάριον, εἰ ἀνέθη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ δόξα τοσοῦτων ὑποπεσόντων αὐτῷ ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ σημείῳ; καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ· οὐ ἡ καρδία σχολὴν ἔχει δόξαν ἀνθρώπων παραβλέψασθαι, ὅτι οὗτος Θεὸν μὲν οὐπω ἔγνω. ὁ δὲ ποιεῖ, ἀνθρώποις ποιεῖ. ὁ δὲ ἀξιώθεις ἐπιτινοῖα Θεοῦ, ἐν πολλῷ ἀγωνίᾳ ἔστιν ὡσπερ ἐπὶ ξυροῦ ἐστῶς, φοβούμενος μὴ ἐκπέσῃ. ὁ τοιοῦτος μίαν μόνην ἐπιθυμίαν ἔχει, τὸ ἐξελεῖν ἐκ τοῦ σώματος. περὶ γὰρ δόξης οὐδὲ εἰς

A coessentiale ejus Verbum, per quod aeva fecit, quod in consummatione temporum in abolitionem peccati apparuit in carne, quam e sancta Maria virgine susceperat, quod crucifixum, mortuum et sepultum est et resurrexit tertia die, sedetque ad dextram patris, ac denuo venturum est in tempore futuro, judicare vivos et mortuos; et in Spiritum sanctum, Patri ejusque Verbo coessentialem; credo in resurrectionem quoque animae et corporis, sicut apostolus ait: Seminatur corpus naturale, suscitatur corpus spirituale; et rursus: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem. Post haec Macarius haeretico: Vides, inquit, quid dicat. Is vero respondet: Mihi quidem e verbis noli fidem afferre, sed eam us ad sepulchra: si unum ex ibi jacentibus suscitaveris, sciam vos bene sentire, ipse ego animam siue corpore afferam. Sanctus vero Macarius ad episcopum conversus: Multum, inquit, nefas sane, Deum tentare, neque dignaturum esse eum propter unum daemonicum tantum facere signum confido. Respondet episcopus: Minime, pater; verumtamen propter totam vicinitatem. Tunc abierunt ad sepulchra. Incipit Hieracita invocare daemonem, sed minime potuit animam evocare tenuem et nudam. Quum igitur nihil effecisset — ipsi enim repugnabat spiritus sanctus, — iis: Propter incredulitatem, inquit, vestram non possum animam evocare. Statim Macarius indignatus genua flectit, nihil vero promisit, et quum unam horam in oratione perseverasset, in conspectu omnium surrexit et sepulchro palma pulsato — baculi enim, quibus monachi illius regionis utuntur, rami palmarum sunt — hominem suscitavit non in terra defossum, nuper mortuum, sed ex antiquis aliquem. Tum Hieracita vocato: Quaere, inquit, ex hoc, num suscitetur corpus. Qui tanto signo exanimatus, postquam daemon ab eo discessit, ad pedes sancti provolutus est cum cuncto populo. Quum vero eum occidere quaererent, Macarius eos prohibuit, atque in eremum eum abduxit. Suscitatus autem interrogatus, num Christum profiteretur, dixisse fertur, se ne audivisse quidem de eo in vita sua. Pharaonis enim regis tempore se obiisse dixit, ideoque ante adventum Christi vixit. Quem quum baptizasset Macarius, secum habuit tres annos, quibus elapsis veram ille dormitionem dormivit, ita, ut ei aptetur verbum Domini: Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut reveletur gloria Dei. Interrogavit autem episcopus sanctum Macarium, an non gloria in cor ejus ascenderit, tam multis ante eum procumbentibus ob tantum signum. Cui respondet: Cujus cor otium habet gloriam

VARIAE LECTIONES.

⁷ Corr., cod. ἐμῆ. ⁸⁸ Cod. πίστην. ⁸⁹ Cod. χωρὶς. ⁹⁰ Ex conii., cod. ἀνάγειν. ⁹¹ Emend., cod. τίψας. ⁹² Corr., cod. ἀποψύξας. ⁹³ Verba unciis inclusa aut glossa ex margine in textum illata, aut loco suo mota esse videntur. Vocem ζῶν ad verba πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἦν pertinere crediderim. Forte corr. ἔφη, ὅτι οὐδ' ἀκηχοῖναι αὐτόν, ὅτι πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ζῶν ἦν· φαραὼ (cod. φαραῶ) γὰρ βασιλέως εἰρήκει τετελευτηκῆναι. ⁹⁴ Emend., cod. ἡγαφανερῶθη.

hominum respiciendi, is Deum nondum cognovit. **277** Is enim, quidquid facit, hominibus facit. Qui vero dignus est habitus afflatu Dei, is in multo certamine versatur, quasi in novacula staret, timens, ne decadat. Talis unum solum habet desiderium, egrediendi scilicet e corpore. Quod vero ad gloriam attinet, haec ei ne in mentem quidem venit. Hanc autem ei doctrinam dedit: Adduc mihi, inquit, aliquem in mari ambulantein et coelum versus oculos in solem, cujus radiis sustentetur, defigentem, cui quis praecipiat: Si locum, in quo ambulat, aspicias, in mare submergeris, quid ei accidet, si inobediens fuerit? Ita, qui in gloriam Dei oculos intendit, gloriam, quae ab hominibus provenit, pedibus calcet. Hanc autem si respicit, ab illa decedit. A qua si deciderit, multis aliis affectibus agitur. Cetera quoque hujus sancti, quam misericors fuerit et fraternus, et quantam habuerit discretionem in operibus, nunc quidem silebo.

ἔνοιαν ἔρχεται. ὑπόδειγμα ⁹⁵ δὲ δίδωσιν αὐτῷ τοιοῦτα, καὶ φησιν· ἤγησαι μοί τινα ἐπὶ θαλάσῃ περιπατοῦντα καὶ εἰς οὐρανὸν ἀτενίζοντα τῷ ἡλίῳ ὑπὸ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ βασταζόμενον· τῷ τοιοῦτῳ ὑποτίθεται τις, ὅτι, ἐὰν ἴδῃς ⁹⁶ τὸν τόπον, ἐφ' ᾧ ⁹⁷ ἐπιβαίνει, ποντώσει ⁹⁸, τί ἂν πάθοι παρακούσας; οὕτως ὁ τῆ ⁹⁹ τοῦ Θεοῦ δόξῃ ἐνατενίζων πατεῖ τὴν παρά ἀνθρώπων δόξαν. ἐὰν δὲ περὶ ταύτην στραφῇ, ἐκείνης ἐκπίπτει. ἐκπεσῶν δὲ ἐκείνης, ἐκ πολλῶν ἄλλων παθῶν κλυδωνίζεται. τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ ἀγίου τούτου, ὅπερ ἦν ἐλεῆμων καὶ φιλάδελφος καὶ πόστην ¹⁰⁰ εἶχεν διάκρισιν περὶ τὰ πράγματα, τὸ κατειδὸς σιγήσομαι.

VARIAE LECTIONES.

⁹⁵ Cod. ὑπόδαγμα. ⁹⁶ Cod. ἴδεις. ⁹⁷ ᾧ om. cod., addidi ex conii. ⁹⁸ Cod. πορτώσαι, forte mavis corr. ποντώσει vel ποντισθήσει. ⁹⁹ Cod. τι. ¹⁰⁰ Cod. πόστην.

278 VI.

SPECIMEN INTERPRETATIONIS GERMANICAE ANTIQUAE HISTORIARUM

DE SANCTIS MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO

E codice bibliothecae Jesuitarum Coloniensis depromptum.

Cod. ms. Bibl. Jesuitarum Colon. chartac. saec. XIV vel XV satis bene exaratus in-4

Est codex ms. foliorum 300. In cuius operculo legitur inscriptio: *Bibl. de Croisiers*; quare ad bibliothecam fratrum crucis Coloniensium olim pertinuisse videtur. Insunt ei pulcherrimae de Barlaam et Josaphat sanctisque senibus historiae, germanico quidem idiomate elaboratae, in iisque plurimae de Macariis ex quibus quatuor tantum hic ad codicis fidem accuratissime descriptis proponimus.

1.

EYN ZEICHEN.

Dar na sachten sy ons ouch eyn selssen zeichen. It was eyn rych man de hadde eyne schone dochter. Vnd omb de so warff eyn jungelinck. Ind do sy eme syns bosen willen neit in wolden volgen. Do machde hey dat myt zoueryen. Dat sy ir vader ind ir moder. ind vyl anderre lude neyt anders in saegen dan vur eyn wylt pert. End da van ir vader ind ir moder ind ir ander vrunt waren in groissem lyden. Ind voirten sy gezoumet ind gebunden vur den heyligen vader sante machario. Ind veyllen vur syne voysse myt groissem weynen ind sprachen zo eme. Ouwe heylige vader dese maget de du heir suys dat was onse dochter. Ind bose lude synt zo getuaren ind haynt sy mit zoueryen verwandelt. Dat sy is geworden als du wail sust. Wir bydden dich durch den schepper hemelrichs ind ertrichs ind de alle creaturen geschaffen bait. Dat du god byddes dat sy weder werde. Als hei sy van eirsten bait geschaffen. Do lachde der heylige vader gar goitlichen ind sprach. Ich in sien

B 279 neit deirlyches an ir. dan eyns mynschen nature. ouch in is an irne lyue neit deirliches. Mer it is in der lude ougen de sy an sien den duncket dat is van des duuels wercke. Vnd do hey dat hadde gesprochen. da voirte hey sy in syne celle. Ind na vyl gebedes dat hey ouer sy dede. Do salsde hey sy myt olye in deme namen ones heren Ihs Xps Want sy van groissem arbeyde alle yr kraeft hadde verloren. Do gaff hey ir zo essen ind voirte sy her vs zo eren vrunden. Do sagen ssys an vur eyue iunffrouwe. Als sy in der wairheit was. End do ir vader ind eir vrunt groislichen danckden machario deme heyligen vader end got loueden. Do sprach hei zo der iunffrouwen. Des duuels gewalt ist da van an dir schynber geworden. Want duhais vuufl wechen ayn den heyligen licham gotz geweist. End also voirten sy de dochter mit vrouden weder zo heyme.

2.

Dar na begerde der heylige vader dat hey queme in den bongarden. Janme ind manbe. Dat waren die zwene zouener de by konyneck pharone wa-

ren. Do moyses van gode wart tzo eme gesant. de da zeichen vur eme daden. Do deden de zweyn zouener mit dem duuel also dane zeichen. dat sy pharonem bedrogen. Dat hey moyses ind synen zeichen neit in wolde gelouuen. Inddie selue zweyn zouener. Mambre ind Janne De machden sich seluer eyn seir duyrbare graiff in eynen bongarden. Ind grouen dar eynen borne ind plantzden dair in vyl boume van mencherhande vruchten. Also dat de bongarde is recht als eyn paradys. Dair is ouch grois schatz van syluer ind van golde ynne verborgen. Nu is euer derduuele also vyl da ynne. dat geyn mynsch e an menchen iaren nye in dorste dar in komen. Ind do der heylige man macharius desen bongarden wolde sien. Doe machte hey eyn busschelgin van helmen. Ind wanne hey eyn myle weges was gegangen. so lachte hey dar eynen balm an den wech. Dat hey neit in vereird wanne hey weder solde gayn. Want hey moyste. IX dage **280** gayen ee hey dar kunde komen. End do hei deme garden op eyne myle na was. Do lachte hey sich neder ind wolde rouwen. Do quam der duuel ind hadde de helme alle op gelesen. Ind lachte sy zo syme houfde. vnd do hei ontwachede do vant hey sy. Ind vernam zo hantz ind bekante des duuels ontruwe. Ind dachte dat hey sich nrygen. dan zo gode in solde verlaissen. Ind do hey zo deme garden quam Do quamen de duuel her vs nryt groissem geschrey. Ind sprachen machario wat woltu moynech heir in onsem huse. Wail vs balde du in hais heir neit zo schaffen. Dese stede is vms. dych in leist nemant dar yn. du yn machs heir neit blyuen. Do sprach macharius ich mois her in. ind besien we it heir is geschaffen. Ind do hey hyn in geynck do quam der duuel euer intgayn in myt eyne bloissen swerde. Ind dede recht off hey in doit wolde slayn. Ind sprach ganck weder in dyne celle. Dich duncket gar ongevoichlich wanne wyr omb dyn huys gayn. Inde meyns du dan dat du myt gewalt sols bynnen onse huys gayn? Do antworde hey dem duuel end sprach. Du koms intgayn mich myt eyne swerde. Ind ich gayn intgegen dych in dem namen onses heren Ihs Xps. End also moiste eme der duuel wychen. Ind do hey in den garden quam Da vand hey eynen bornen. Ind dar was eyn enmier mit eyne yseren ketten ange-macht. Mer sy was vervullet inde zo brochen. Hey vant da ouch vyl guldenre afgode ind vyl groisses schatzes. hey vant ouch da de schoinste boume van granaten ind van vyggen. ind van alrehande vrucht. Ind do hei dat allet hadde besien. Do geynck hei weder vs. ind leis syluer ind gold lyggen dat hei is neit in beroirde. Ind zo hantz do hei vs quam. Do voiren de duuele dar weder in. Vnd kratzden in reiffen eme na recht als de rauen. Nu hadde hey mit sich wasser ind broit gedragen. des gebrach eme do. Ind do hey weder durch de woystenie geynck. do doirste in also sere. dat hey rechte wolde verderuen. End do hey in groissen

noeden was Do sach hey gar eyne schone yun-frauwe de hadde gareyn wys hemde an. lude hadde op dem houfde eyne **281** gelten myt wasser de sweifde op der erden. Nu was sy van eme also verre als man myt eyne bogen moichte scheissen. End do hey ir also na geynck. Do geynck sy eme vuur dry dage. Ind an dem veirden dage do quamen vyl wylder deir gaynde. Vnde onder den was eyne hynde. ind der leyff ir kyndelyn na. End der hinden ontvlois ere mylch op de erde. Ind do hey de yonffrauwe allet sach vur eme gayn mit der gelten myt deme wasser. Do gewan hey doch eyne craeft van yrme gesichte. Do hey do de hynden hadde gesien. Do sprach eyne stymme van dem hemel zo eme. Macharius ganck zo der hynden ind such sy : zo hantz. do hey intgegen ir geynck. do stoint sy zo hantz stulle. Ind do hey gesouch do gewan hey alle syne craeft weder. Ind de hynde geynck vort mit eme sees dage durch de woyste-nye. Ind hey soich sy weder den durst. Ind do hey weder in syne celle quam. Do geynck de hynde weder mit irme kynde in de woystenie. Ind do macharius den broederen sachte van der groisser nutzicheit de hey gesien hadde. vnd sachte dat da gar wail broedere woenen solden. Do wart der yunger broeder herize gar sere intfenget. Ind wolden weder stryt dar End do de alde broedere dat hoirten. Do vorteden sy. dat de yunge broedere vur den duuelen dair neit in moichten blyuen. Ind brachten it in vs dem synne. wa myt dat symoichten. vnd spraichen zo deme lesten. Is it wail dat ir da vur den duuelen blyuen moicht. Wat loyns woldet ir dan van gode warden. Synt dat da also groisse waillust is. ind dat man da sunder alle lyfliche gebrech leuet. Also in daden onse vurvaren neit de heylige alt vaders. de in soichten geyn lyfliche waillust. Mer wa sy gode alre heimelichste deynen moichten. we hart inde we woyste dat dit da was. dat was in alreleifste. Und myt desen worden so brachten sy dat den yongen broederen vs deme synne.

282 3.

EYN ZEICHEN.

It wart zo eyne zit eyn drufe gesant machario. D Nu was syn hertze alle zyt dar op gerychtet dat hey lieuer schaffde syns euenen crysten nutz dan syns selues. So gedachte hey ouch heir an. Ind sante den drufuen vort eyne anderen. Ind gedachte dat is die noitturflicher were dan hey seluer. Ind der selue broder was siech. Ind der broder hadde ouch de selue doeget we siech dat hey was. Do gedachte hey doch dat eyn ander syns bes bedoifste dan hey. ind sante den drufuen vort eyne anderen. Ind mit kurten worden so quam der drufue in alle de cellen die in der woystenien waren. sy weren na off verre. Ind eyn eicklich dachte dat synre eyn ander bes bedorfte dan hey. Inde zo deme lesten wart der drufue macharius weder gesant. Do hoif hey syne hende op ind louede got

myt groteren vreden om de broederlike liefde
ind drinne ind om de gante volkomenheit de in
als den broeders was.

4.

Abbet macharius stoynt tzo eyne zit in syne
cellen spade an deme auende. Ind sach tzo eyne
vynsteren vs. Do geynck der duuel da byn gar
ontlychen. Ind hadde eyne roeck an. da waren
vyl lucher an. End an eyne eicklichen beynek eyn
wyllych. recht als da de aptekere ir krut ind ir
sulfur huynt. Doe sprach macharius du groisser
was wyllyc hyn? Do antwerle der duuel ind sprach.
Ich wil bliue yn die woystenye de broedere
ind geynck. Do sprach macharius wat meynst
int dat du so vyl boissen drages. Do sprach der
duuel. Ich brengen den broeders mynen dranck
tzo versoecken. Inde brengen dar omb so mencher-
hande Off in dat eyne neyt in benalle dat ich in
dat onder beide. Ind it kan neyt gesyn dar in sy
ommer gut onder dat in benalle. Ind do hey dat
gesprochen hadde do voir hey vort verbas. Nu
was de celle macharius op eyne herge. **283** Ind
vyl cellen dair onder in der woystenye da vyl
guter broeder yne waren. End do dat macha-
rius van deme duuel hoirte. Do stoynt hey ind
beide byn dat der duuel weder quam. Ind do hey
weder quam. doe sprach hey euer tzo eme. bys
wyllykomen. Do antwerle eue der duuel gar on-
werdlichen ind sprach. Wat sal myr dyne groisse.
Mir synt doch alle de geue de ich hayn gesien gar
wederpennich geworden. Do sprach macharius ind
in hait da da geynen vrunt. Do wolde hey eme
hannen gelouen. Do vraichde hey eme euer. Ind do
moyste it eme der duuel sagen. do sprach der
duuel ich hayn dair eyne de begynnet sich wail
na myne willen zo halden. wes ich eme beyden
des intenget hey etzwat vyl. do vraichde eme
macharius we hey heysche. Do sprach der duuel
hey heyschet theopenticus. Ind mit den worden do
war hey euer eyne strassen. Tzo hantz do hey
cwech voir. Do nam macharius synen staff in
sine hant ind geynck op den berch zo den broe-
ders in die woystenye. Ind do in dat wart gesacht
do gegangen sy eme alle integen. Ind ein eicklich
meyste dat hey tzo in yn de cellen hebde gekeirt
ind gegangen. Do vraichde hey wa theopenticus
coile ween. Ind geynck do tzo eme. Do wart hey
em wo ind outgeruck in gar leyflichen. Ind do de
tweue alleyn waren ind de broedere alle van eme

waren gegangen. Do sprach macharius tzo Theo-
penticus. Lyeue broder we geheltz du dich. Do
sprach hey wail lyeue vader van dyme gebede.
Do sprach euer macharius moyent dich ouch boese
gedancken. Do sprach hey ya heilige vader onder
wryen. Ind schamede sich eme tzo sagen wa mit
syn hertze was bekummert. Dat myreckde macha-
rius tzo hantz ind wolde mit behenden lysten vs
eme de wairheit wynnen. Ind sprach tzo eme als-
sus. Also mench iair als ich in der woystenye
hain verdreuen. Ind mich alle de broedere vur
eynen heyligen vader halden. Ind ouch by na op
hundert iair alt byn. ind in kan des doch neit
ouerwynnen mych in moyen de gedancken. Do
sprach theopenticus. Gelouue myr heylige vader
sy moyent mich gar sere. Ind do macharius hoirte
284 dat hey begunte tzo geen Do lachte hey eme
alsulche rede vur myt kundicheit recht of hey be-
kummert were myt den vyl bosen gedancken. Ind
myt alsulcher behendicheit so wan hey us eme dat
hey geyde alle der gedancken da mit in der duuel
ouch mit hadde bekort. Do sprach Macharius tzo
eme. Lyeue broder we lange vastestu. Do sprach der
broder bys tzo noenen zyt. Do sprach macharius.
lyeue broder vaste bys tzo vesper zyt. Ind nym van
deme ewangelyo etzwat ind van der heyliger schryft
ind betrachte da vs. Ind wanne dich eyne bese
gedancken moyent. So in such neit omb dich.
mer bosen dych tzo gode ind der kompt dir tzo
hulpen ind hey in verleist dich neit. End do hey
vil myt eme redede ind in leirde we hey sich int-
gaya des duuels lagen solde halden. Do geynck
hey weder heym in syne celle. Ind dar na eyns da-
ges do quam der duuel myt deme seluen krame
als hey vur hadde gedayn. Do groite in euer ma-
charius inde sprach. war woltu groisser. Do sprach
der duuel ich wyl euer de broedere vysenteiren.
Nu beite macharius euer eyne wyle bys dat hey
weder quam. Ind do hey do weder quam do
vraichde hey in euer. We dat de broedere nu de-
den. Do sprach der duuel myt eyne gar harder
stymmen Ouwe sy synt mir alle wederwordich ge-
worden. Euer den ich wail in myne vruntschaf
hadde gebracht. De hait sich alre meyst integen
mich gesat. Ind is also mortlych integen mich ge-
worden. dat ich synre cellen neit in dorste gene-
ken. Ind ich hayn gesworen dat ich in langer
zyt nummer dar in wyl gekomen. In do hei dat
gesprach do voir hey synen wech.

285 VII.

MACARII CUIUSDAM ABBATIS VISIONES DE SANCTIS ANGELIS

E codice Vindobonensi primum editae.

Cod. ms. theol. graec. CC, olim CLXXXVII, Bibl. Caes. Vindobon. chartaceus in-4°.

Codicem negligenter exaratum, in quo si pro i vel u saepissime scriptum invenis, descripsit Lambecius T. IV p. 442, de Nessel T. I p. 294. Ista autem visiones exstant codicis pagg. 97, 1-100, 2. Quas descriptas, etsi Macariorum Aegyptii vel Alexandrini non esse videntur, adicere statuimus.

Διήγημα φορικτὸν καὶ ξενίζον τὸν ἑοῦν.

Εἶπαν ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι ἐλθόντος μου ἐν Κωνσταντίνου² πόλει, ἐπιθυμοῦν³ γάρ μοι ἦν τοῦ θεάσασθαι αὐτήν, καὶ περιπατῶν⁴ ἐν τινι ἐμβόλω, τῆς ἀληθείας μαρτυρούσης μοι εἰς ταῦτα τὰ λαλούμενα παρ' ἐμοῦ, βλέπων τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς δεδωρημένοις μοι παρὰ Κυρίου πρὸς τὸ νοεῖν με τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἀνθρωπὸν τινα ὡσπερ εὐνοῦχον ἐξωθεν τοῦ καταγωγίου⁵ τοῦ πορνικοῦ ἐστῶτα, πάνυ κατηφῆ κρύπτοντα⁶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ταῖς δυοῖ παλάμαις αὐτοῦ, καὶ ἐθρήγει τῷ σχήματι, ὥστε νομίζειν, ὅτι καὶ ὁ οὐρανὸς συνεθρήγησεν⁷ αὐτῷ· προσεγγίσας δὲ λέγω πρὸς αὐτόν· τί ἐστίν ὁ τρόπος τοῦ θρήνου σου καὶ ἡ κατηφία⁸, καὶ οὐκ ἀναχωρεῖς τῶν ἐνθάδε, ὅτι πορνῶν καὶ ἀσελγῶν καταγύγιον⁹ γυναικῶν ὑπάρχει; εἰπέ μοι, παρακαλῶ· ἔχει γὰρ συμπάθειαν πολλὴν ὁ θρηγνός σου. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει μοι· φύσει, ἐνδοξε δοῦλε τοῦ Θεοῦ, ἄγγελός εἰμι, ὡσπερ¹⁰ πάντες οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ βαπτίσματος ἕκαστος λαμβάνει ἄγγελον παρὰ τοῦ Θεοῦ, πρὸς φυλακὴν καὶ σκέπην τοῦ ὄντος ὡς ἀνθρώπου, καὶ πολλὰ θλίβουμαι ὁρῶν αὐτὸν ὡδ' ἐργαζόμενον ταῖς ἀνομίαις καὶ ἀσωτείαις¹¹, ὡς καὶ νῦν ἐν τῷ καταγωγίῳ¹² τοῦτῳ κειμενον¹³ εἰς ἀνομίαν, ὡς ὄρᾳς, μετὰ τῆσδε τῆς πόρνης· καὶ πῶς μὴ θρηγήσω τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ εἰς τοιοῦτον σκότος κατασταθεῖσαν; λέγω [πρὸς]¹⁴ αὐτὸν ἐγὼ· καὶ διὰ τί οὐ νουθετεῖς αὐτὸν τοῦ φυγεῖν τὸν ζόφον τῆς ἀμαρτίας ταύτης; καὶ λέγει μοι ὁ ἄγγελος· ἐπειδὴ οὐκ ἔχω χώραν ἐγγίσει πρὸς αὐτόν. ἀφ' οὗ γὰρ ἤρξατο ποιεῖν τὴν ἀμαρτίαν, δοῦλός ἐστι δαιμόνων, καὶ οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχω εἰς αὐτόν. [καὶ ἐγὼ λέγω πρὸς αὐτόν·] πόθεν δῆλον, ὅτι οὐδεμίαν ἐξουσίαν [ἔχεις¹⁵] ἐν αὐτῷ, τοῦ Θεοῦ σοι αὐτὸν ἐμπιστεύσαντος; καὶ λέγει μοι πάλιν ὁ ἄγγελος· ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαθὸς ὢν καὶ φιλόανθρωπος αὐτεξούσιον ἐποίησε τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἔασεν αὐτὸν τῇ ἀρεσκείᾳ πορεύεσθαι ὁδόν, δειξας αὐτῷ τὰς δύο ὁδοὺς, τὴν στεγνὴν καὶ τὴν πλατείαν, εἰρηκῶς αὐτῷ ἀμφοτέρων τὴν

A Narratio horrenda et obstupesciens animum.

Dixit abbas Macarius: Quum venissem Constantinopolim, desiderium enim me incesserat visendi eam, et ambularem in quodam porticu, veritate constante mihi ad haec quae narrantur a me, conspicio mentis oculis, datis mihi a Domino ad intelligenda mirabilia eius, hominem quendam tanquam eunuchum extra diversorium meretricum stantem, valde contristatum, obtegentem faciem suam ambabus palmis suis, in speciem gementis, ut crederes et coelum congemiscere cum eo. Appropinquans autem dico ad eum: Quanam est ratio gemitus tui et quae contristatio? cur non recedis dehinc, quod meretricum et lascivarum diversorium mulierum est? Dic mihi, obsecro. Habet enim misericordiam multam gemitus tuus. At respondens dixit mihi: Natura, inclyte serve Dei, angelus sum, sicut omnes Christiani in hora baptismatis suum quisque accipit angelum a Deo, ad custodiam et tutelam versantis hincce hominis; et multum tribulor, videns eum hic deditum libidinibus et spurcitiis, ut et nunc in diversorio hoc **286** concumbentem libidinis causa, ut vides, cum hac meretrice; et qui non deplem imaginem Dei in tantas tenebras deiectam? Dico ei ego: Et cur non admones eum fugere caliginem huius peccati? Et dixit mihi angelus: Quoniam non habeo locum appropinquandi illi. Ex quo enim coepit facere peccatum, servus est daemioniorum, et nullam potestatem habeo in eum. [Et ego dico ad eum:] Unde liquet, quod nullam potestatem [habes] in eum, quum Deus tibi eum crediderit? Et respondet mihi angelus: Deus nostrum, qui bonus est et hominum amans, liberum creavit hominem, et sivit eum arbitrio insistere viam, monstrans ei duas vias, unam angustam, alteram latam, constituens ei utriusque finem, angustae quidem et tritae viae meatus parvum quidem laborem habentes in praesens, at in

VARIAE LECTIONES.

¹ Ex conii., pro ξενίζον τὸν cod. ξενίζοντα. ² Cod. κωνσταντινου. ³ Ex conii., cod. ἐπιθύμων. ⁴ Sic cod. ⁵ Cod. καταγωγίεου. ⁶ Ex conii., cod. κρατούρητα. ⁷ Emend., cod. συνεθρήγη (sic). ⁸ Sic cod. pro κατηφεια. ⁹ Corr., cod. καταγώλειον. ¹⁰ Cod. καὶ ὡσπερ; vox καὶ supervacanea esse videtur. ¹¹ Sic cod. pro ἀσωταίαις. ¹² Cod. καταγωγίεω. ¹³ Corr., cod. κειμενος. ¹⁴ πρὸς om. cod., addidi ex conii. ¹⁵ Verba uncis inclusa ex conii. addidi.

myt groissen vrouwen omb de broederliche leifde A ind truwe ind omb de gantze volkomenheit de in alle den broederen was.

4.

Abbet macharius stoynt tzo eyne zit in synre cellen spade an deme auende. Ind sach tzo eyne vynsteren vs. Do geynck der duuel da hyn gar entlychen. Ind hadde eynen roeck an. da waren vil locher an. End an eyne eicklichen heyneck eyn vesgen. recht als da de aptekere ir krut ind ir salue in haynt. Doe sprach macharius du groisser wa woltu hyn? Do antwerde der duuel ind sprach. Ich wil hie hyne yn die woysteny de broedere tzo soicken. Do sprach macharius wat meynet dat dat du so vyl boissen drages. Do sprach der duuel. Ich brengen den broedern mynen dranck tzo versoicken. Inde brengen dar omb so mencherhande Off in dat eyne neyt in beualle dat ich in dat ander bede. Ind it kan neyt gesyn dar in sy ommer get onder dat in beualle. Ind do hey dat gesprochen hadde do voir hey vort vurbas. Nu was de celle macharius op eyne berge. 283 Ind vyl cellen dair onder in der woystenyen da vyl goeder broeder ynne waren. End do dat macharius von deme duuel hoirte. Do stoynt hey ind beite bys dat der duuel weder quam. Ind do hey weder quam. doe sprach hey euer tzo eme. bys wyllekomen. Do antwerde eme der duuel gar onwertlichen ind sprach. Wat sal myr dyne groisse. Mir synt doch alle de gene de ich hayn gesien gar wederspennych geworden. Do sprach macharius ind in hais du da geynen vrunt. Do wolde hey eme hauen geloegen. Do vraichde hey eme euer. Ind do moyste it eme der duuel sagen. do sprach der duuel ich hayn dair eynen de begynnet sich wail na myne willen zo halden. wes ich eme beydem des intfenget hey etzwat vyl. do vraichde eme macharius we hey heysche. Do sprach der duuel hey heischet theopenticus. ind mit den worden do voir hey euer synre straißen. Tzo hantz do hey enwech voir. Do nam macharius synen staff in synre hant ind geynck op den berch zo den broederen in die woysteny. Ind do in dat wart gesacht do geyngen sy eme alle intgegen. Ind ein eicklich meynte dat hey tzo in yn de cellen hedde gekeirt ind gegangen. Do vraichde hey wa theopenticus celle were. Ind geynck do tzo eme. Do wart hey gar vro ind outfeyneck in gar leyflichen. Ind do de tzweue alleyne waren ind de broedere alle van eme

waren gegangen. Do sprach macharius tzo theopenticus. Lyeue broder we gebeltz du dich. Do sprach hey wail lyeue vader van dyme gebede. Do sprach euer macharius moyent dich ouch boese gedancken. Do sprach hey ya heilige vader onder wylen. Ind schamede sich eme tzo sagen wa mit syn hertze was bekummert. Dat myrckde macharius tzo hantz ind wolde mit behenden lysten vs eme de wairheit wynnen. Ind sprach tzo eme alsus. Also mench iair als ich in der woystenyen hain verdreuen. Ind mich alle de broedere vur eynen heyligen vader halden. Ind ouch by na op hundred iair alt byn. ind in kan des doch neit ouerwynnen mych in moyen de gedancken. Do sprach theopenticus. Gelouue myr heilige vader sy moyent mich gar sere. Ind do macharius hoirte 284 dat hey begunte tzo geen Do lachte hey eme alsulche rede vur myt kundicheit recht of hey bekummert were myt den vyl bosen gedancken. Ind myt alsulcher behendicheit so wan hey us eme dat hey geyde alle der gedancken da mit in der duuel ouch mit hadde bekort. Do sprach Macharius tzo eme. Lyeue broder we lange vastestu. Do sprach der broder bys tzo noenen zyt. Do sprach macharius. lyeue broder vaste bys tzo vesper zyt. Ind nym van deme ewangelyo etzwat ind van der heyliger schryft ind betrachte da vs. Ind wanne dich eynige bose gedancken moyent. So in such neit omb dich. mer bouen dych tzo gode ind der kompt dir tzo hulpen ind hey in verleist dich neit. End do hey vil myt eme redede ind in leirde we hey sich intgayn des duuels lagen solde halden. Do geynck hey weder heym in synre celle. Ind dar na eyns dages do quam der duuel myt deme seluen krame als hey vur hadde gedayn. Do groite in euer macharius inde sprach. war woltu groisser. Do sprach der duuel ich wyl euer de broedere vysenteiren. Nu beite macharius euer eyne wyle bys dat hey weder quam. Ind do hey do weder quam do vraichde hey in euer. We dat de broedere nu deden. Do sprach der duuel myt eyne gar harder stymmen Ouwe sy synt mir alle wederwordich geworden. Euer den ich wail in myne vruntschaf hadde gebracht. De hait sich alre meyst intgegen mich gesat. Ind is also mortlych intgegen mich geworden. dat ich synre cellen neit in dorste geneken. Ind ich hayn gesworen dat ich in langer zyt nummer dar in wyl gekomen. In do bei dat gesprach do voir hey synen wech.

285 VII.

MACARII CUIUSDAM ABBATIS VISIONES DE SANCTIS ANGELIS

E codice Vindobonensi primum editae.

Cod. ms. theol. graec. CC, olim CLXXXVII, Bibl. Caes. Vindobon. chartaceus in-4°.

Codicem negligenter exaratum, in quo si pro i vel u saepissimescriptum invenis, descripsit Lambecius T. IV p. 442, de Nessel T. I p. 294. Ista autem visiones exstant codicis pagg. 97, 1-100, 2. Quas descriptas, etsi Macariorum Aegyptii vel Alexandrini non esse videntur, adicere statuimus.

Διήγημα φρικτὸν καὶ ξενίζον τὸν ῥοῦν.

Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι ἐλθόντος μου ἐν Κωνσταντίνου² πόλει, ἐπιθυμοῦν³ γάρ μοι ἦν τοῦ θεάσασθαι αὐτήν, καὶ περιπατῶν⁴ ἐν τινι ἐμβόλῳ, τῆς ἀληθείας μαρτυρούσης μοι εἰς ταῦτα τὰ λαλούμενα παρ' ἐμοῦ, βλέπω τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς δεδωρημένοις μοι παρὰ Κυρίου πρὸς τὸ νοεῖν με τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἀνθρωπὸν τινα ὡσπερ εὐνοῦχον ἐξωθεν τοῦ καταγωγίου⁵ τοῦ πορνικοῦ ἐστῶτα, πάνυ κατηφῆ κρύπτοντα⁶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ταῖς δυοῖ παλάμαις αὐτοῦ, καὶ ἐθρῆγει τῷ σχήματι, ὥστε νομίζειν, ὅτι καὶ ὁ οὐρανὸς συνεθρήνησεν⁷ αὐτῷ· προσεγγίσας δὲ λέγω πρὸς αὐτόν· τί ἐστίν ὁ τρόπος τοῦ θρήνου σου καὶ ἡ κατηφία⁸, καὶ οὐκ ἀναχωρεῖς τῶν ἐνθάδε, ὅτι πορνῶν καὶ ἀσελγῶν καταγώγιον⁹ γυναικῶν ὑπάρχει· εἰπέ μοι, παρακαλῶ· ἔχει γὰρ συμπάθειαν πολλὴν ὁ θρηῆνός σου. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει μοι· φύσει, ἐνδοξε δοῦλε τοῦ Θεοῦ, ἄγγελός εἰμι, ὡσπερ¹⁰ πάντες οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ βαπτίσματος ἕκαστος λαμβάνει ἄγγελον παρὰ τοῦ Θεοῦ, πρὸς φυλακὴν καὶ σκέπην τοῦ ὄντος ὡς ἀνθρώπου, καὶ πολλὰ θλίβομαι ὁρῶν αὐτὸν ὡς ἐργαζόμενον ταῖς ἀνομίαις καὶ ἀσωτείαις¹¹, ὡς καὶ νῦν ἐν τῷ καταγωγίῳ¹² τοῦτῳ κείμενον¹³ εἰς ἀνομίαν, ὡς ὄρξ, μετὰ τῆσδε τῆς πόρνης· καὶ πῶς μὴ θρηγήσω τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ εἰς τοιοῦτον σκότος κατασταθεῖσαν; λέγω [πρὸς]¹⁴ αὐτὸν ἐγώ· καὶ διὰ τί οὐ νουθετεῖς αὐτὸν τοῦ φυγεῖν τὸν ζόφον τῆς ἁμαρτίας ταύτης; καὶ λέγει μοι ὁ ἄγγελος· ἐπειδὴ οὐκ ἔχω χώραν ἐγγίσει πρὸς αὐτόν. ἀφ' οὗ γὰρ ἤρξατο ποιεῖν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι δαιμόνων, καὶ οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχω εἰς αὐτόν. [καὶ ἐγὼ λέγω πρὸς αὐτόν·] πόθεν δῆλον, ὅτι οὐδεμίαν ἐξουσίαν [ἔχεις¹⁵] ἐν αὐτῷ, τοῦ Θεοῦ σοι αὐτὸν ἐμπιστεύσαντος; καὶ λέγει μοι πάλιν ὁ ἄγγελος· ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαθὸς ὢν καὶ φιλόανθρωπος αὐτεξούσιον ἐποίησε τὸν ἀνθρωπὸν, καὶ ἔασεν αὐτὸν τῇ ἀρεσκείᾳ παρεῦσθαι ὁδόν, δειξας αὐτῷ τὰς δύο ὁδοὺς, τὴν στενὴν καὶ τὴν πλατείαν, εἰρηκῶς αὐτῷ ἀμφοτέρων τὴν

A Narratio horrenda et obstupesciens animum.

Dixit abbas Macarius: Quum venissem Constantinopolim, desiderium enim me incesserat visendi eam, et ambularem in quodam porticu, veritate constante mihi ad haec quae narrantur a me, conspicio mentis oculis, datis mihi a Domino ad intelligenda mirabilia eius, hominem quendam tanquam eunuchum extra diversorium meretricum stantem, valde contristatum, obtegentem faciem suam ambabus palmis suis, in speciem gementis, ut crederes et coelum congemiscere cum eo. Appropinquans autem dico ad eum: Quanam est ratio gemitus tui et quae contristatio? cur non recedis dehinc, quod meretricum et lascivarum diversorium mulierum est? Dic mihi, obsecro. Habet enim misericordiam multam genitus tuus. At respondens dixit mihi: Natura, inclyte serve Dei, angelus sum, sicut omnes Christiani in hora baptismatis suum quisque accipit angelum a Deo, ad custodiam et tutelam versantis hinc hominis; et multum tribulor, videns eum hic deditum libidinibus et spurcitiis, ut et nunc in diversorio hoc **286** concumbentem libidinis causa, ut vides, cum hac meretrice; et qui non deplem imaginem Dei in tantas tenebras deiectam? Dico ei ego: Et cur non admones eum fugere caliginem huius peccati? Et dixit mihi angelus: Quoniam non habeo locum appropinquandi illi. Ex quo enim incepit facere peccatum, servus est daemoniorum, et nullam potestatem habeo in eum. [Et ego dico ad eum:] Unde liquet, quod nullam potestatem [habes] in eum, quum Deus tibi eum crediderit? Et respondet mihi angelus: Deus nostrum, qui bonus est et hominum amans, liberum creavit hominem, et sivit eum arbitrio insistere viam, monstrans ei duas vias, unam angustam, alteram latam, constituens ei utriusque finem, angustae quidem et tritae viae meatus parvum quidem laborem habentes in praesens, at in

VARIAE LECTIONES.

¹ Ex conii., pro ξενίζον τὸν cod. ξενίζοντα. ² Cod. κωνσταντίνου. ³ Ex conii., cod. ἐπιθύμων. ⁴ Sic cod. Cod. καταγωγίῳ. ⁵ Ex conii., cod. κρατοῦντα. ⁶ Emend., cod. συνεθρήνη (sic). ⁷ Sic cod. pro κατήφεια. ⁸ Corr., cod. καταγώγιον. ⁹ Cod. καὶ ὡσπερ; vox καὶ supervacanea esse videtur. ¹⁰ Sic cod. pro ἀσωτείαις. ¹¹ Cod. καταγωγίῳ. ¹² Corr., cod. κελμερος. ¹³ πρὸς om. cod., addidi ex conii. ¹⁴ Verba uncis inclusa ex conii. addidi.

infinita saeculorum saecula requiem, latae vero punitiōnem aeternam et ignem gehennae et ceteras omnes poenas. Quae nam admonitio mihi reliqua est, qua utar in hunc hominem, quem mihi tradidit Deus custodiendum? Ipse enim Dominus et Deus noster Jesus Christus, Filius Dei vivi, admonet et cohortatur et decet omnes, abstinere obscenis operibus, ac vix unquam ulli observant diligenter divina verba eius. Dico igitur ei: Cur extendisti manus tuas gemens versus coelum? Et respondet mihi angelus: Conspicio daemones circa eum plaudentes, et alios tragoedos agentes, alios deridentes eum indecore, et idcirco fredebam super insolentis illis, et precabar ad Deum, ut servaretur a daemonibus creatura eius, et donet mihi unam diem laetari in eo de poenitentia eius et reditu ad meliorem vitam et confessione, et dignum haberi me, cui tradatur anima eius in confessione et poenitentia incontaminata et pura per Dominum, iustificata benignitate Dei. **287** Haec ubi dixit angelus, disparuit ex oculis meis. Dico autem vobis, fratres mei, quod certo scio, nullum esse immundius peccatum, nisi adulterium, et fornicationem et Sodomitarum scelus detestabile. Si autem in his peccatis versans ad meliorem frugem rediturus est, benignius eum recipit Deus supra omnes peccatores, quia ex libertate oritur passio, velificatur autem ei diabolus per prurimum. Sin autem conetur quis mortificare passiones hasce in vigilantia et continentia, Deus exstinguit eas.

ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς, διότι ἐκ προαιρέσεώς ἐστι τὸ πάθος, πληθύνει ²² δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος διὰ τὸν γαργαλισμὸν· ἐάν δὲ θέλῃ τις ²³ ἀποκτεῖναι τὰ πάθη ταῦτα ἐν ἀγρυπνίᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ, ξηραίνει ²⁴ αὐτά.

2.

C

Eiusdem aliae narrationes.

Dixit rursus idem sanctus Macarius: Die quadam precabar ad Dominum Deum. Dein suspexi in coelum intuens, et ecce, erat apertum, et angeli Dei alii sursum meabant alii deorsum, animas efferentes. Aliquot autem nigri et tenebrosi in aere magnam habebant colluctationem rapiendi et detrahendi animas hominum. Angeli contra resistebant fortiter et valide, utpote valde verberantes eos et salvantes animas. Rursus suspicio, et ecce duo angeli in coelum hominis animam asportantes. Ubi igitur appropinquabant telonio fornicationis et moechationis et andromaniae — haec enim sunt omnium teloniorum turpissima; in via autem sursum ferente appropinquabant animam tenentes angeli Dei — coepit princeps telonii obstrepere horribiliter et vehementer perturbari ac dicere ad

λύσιν, τῆς μὲν στενῆς καὶ θεβλιμμένης ¹⁶ ὁδοῦ τὰ διαβήματα μικρὸν μὲν πόνον ἔχοντα πρὸς τὸ παρὸν ¹⁷, καὶ εἰς ἀτελευτήτους αἰώνων αἰῶνας τὴν ἀνάπαυσιν, τῆς δὲ πλατείας κλάσιν αἰώνιον καὶ τὸ πῦρ τῆς γενένης καὶ τὰς λοιπὰς πάσας κολάσεις. ποῖαν νοθεῖαν ἔχω ποιῆσαι λοιπὸν πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνθρωπον, ὃν μοι ἐνεχείρισεν ¹⁸ ὁ Θεὸς τοῦ σκέπειν αὐτόν; αὐτὸς γὰρ ὁ κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος νοθετεῖ καὶ παρακαλεῖ καὶ διδάσκει πάντας ἀπέχεσθαι τῶν σαπρῶν πράξεων, καὶ μάλιστα ποτέ τινες σκέπτονται ἀκριβῶς τοὺς θελοὺς λόγους αὐτοῦ. λέγω οὖν πρὸς αὐτόν· τί ἐξέτεινας τὰς χεῖράς σου στενάζων πρὸς τὸν οὐρανόν; καὶ λέγει μοι ὁ ἄγγελος· ὁρῶ τοὺς δαίμονας κύκλῳ αὐτοῦ κροτοῦντας, καὶ ἑτέρους ¹⁹ [ἑτέρους ²⁰] γελῶντας αὐτοῦ ἀσέμνως, καὶ τούτου ἕνεκεν διεπριώμην ²¹ ἐπὶ τὰ ἐλελίσματα ²² ἐκείνα καὶ ἠγχομένη τῷ Θεῷ, ἵνα ῥυσθῆ ἀπὸ τῶν δαιμόνων τὸ πλάσμα αὐτοῦ, καὶ ὠρήσῃται ²³ μοι μίαν ἡμέραν χαρῆναι ²⁴ ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ ἐπιστροφῇ τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ τῇ ἐξομολογήσει, καὶ ἀξιωθῆναι ²⁵ με τοῦ παραδοθῆναι ²⁶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει· καὶ μετανοίᾳ ἁπλοῦ καὶ καθαρᾷ διὰ τοῦ κυρίου, ἀμειπτον ²⁷ τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ. καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ ἄγγελος ἄφαντος ἐγένετο ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. λέγω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί μου, ὅτι ἀκριβῶς οἶδα, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη δυσωδέστερα ἁμαρτία, εἰ μὴ ἡ μοιχεία ²⁸ καὶ ἡ πορνεία καὶ ἡ ²⁹ τῶν Σοδόμων ἐπικαίρατος· ἐάν δὲ θέλει ἐν τούτοις τοῖς ἁμαρτήμασιν ὡς μετανοῆσαι, θερμότερον δέχεται ³⁰ αὐτόν ³¹ ὁ Θεὸς

2.

Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα διηγήματα.

Ἐλεγε πάλιν ὁ αὐτὸς ἅγιος Μιχαῖριος, ὅτι ἐν μᾶ ἡμέρᾳ ἦν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν προσευχόμενος. εἶτα ἀνέβλεψα ³² εἰς τὸν οὐρανὸν ἰδὼν, καὶ ἰδοὺ ³³ ἦν ἀνεψυγμένος, καὶ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ οἱ μὲν ἀνήρχοντο, οἱ δὲ καθήρχοντο, τὰς ψυχὰς ἀναφέροντες. τινὲς δὲ μέλανες καὶ ζοφώδεις ἐν τῷ ἀέρι εἶχον περισσασμὸν πολλὸν ³⁴ τοῦ ἀρπάξαι καὶ κατασπᾶν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ ἄγγελοι ἀνθίσταντο κραταιῶς καὶ ἰσχυρῶς ὡς σφόδρα μαστιζόντες αὐτοὺς καὶ σώζοντας τὰς ψυχὰς. βλέπω δὲ πάλιν, καὶ ἰδοὺ ³⁵ δύο ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανὸν ψυχὴν ἀνθρώπου φέροντες. ὡς οὖν προσέγγισαν τῷ τελωνίῳ ³⁶ τῆς πορνείας καὶ τῆς μοιχείας ³⁷ καὶ ἀνδρομανίας ³⁸ — ταῦτα γὰρ εἰσι πάντων τῶν τελωνίων αἰσχρότερα· ἐν ὁσῷ γὰρ πρὸς τὰ ἄνω ἤγγιζον οἱ κατέχοντες τὴν ψυχὴν ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ — ἤρξατο ὁ ἄρχων τοῦ τελωνίου ταράττεσθαι

VARIAE LECTIONES.

¹⁶ Corr., cod. τεβλιμένης. ¹⁷ Corr., cod. πονόν. ¹⁸ Corr., cod. ἐνεχειρίσεν. ¹⁹ Corr., cod. τραγωδιούντας. ²⁰ Vocem ἑτέρους unciis inclusam ex conii. addidi. ²¹ Cod. διεπριώμην. An parvis corr. διεπριώμην. ²² Sic cod., forte ἐρεθίσματα? ²³ Cod. δορεῖσθαι. ²⁴ Cod. χαρῆναι. ²⁵ Cod. καὶ τοῦ ἀξιωθῆναι. ²⁶ Ex conii., cod. παραδοθῆναι (sic). ²⁷ Ex conii., cod. ἀμειπτων (sic). ²⁸ Corr., cod. μοιχεία. ²⁹ Ex conii., cod. εἰ. ³⁰ Cod. δέχεται. ³¹ Cod. αὐτό. ³² Cod. πληθύνει. ³³ Cod. θηλή τῆς. ³⁴ Cod. ξηραίνει. ³⁵ Emend., cod. ἀναβλέψας. ³⁶ Ex conii., cod. ἰδόν. ³⁷ Corr., cod. σολιήν. ³⁸ Cod. ἰδόν. ³⁹ Corr., cod. τῷ τελωνίῳ (sic). ⁴⁰ Cod. μοιχίας. ⁴¹ Cod. ἀνδρομανίας.

δαινας καὶ ἀλλοιοῦσθαι καὶ λέγειν πρὸς τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ· ποιῶ τρόπων ὑμεῖς τὴν ψυχὴν ταύτην ἔλατε ἡμετέραν ὑπάρχουσαν ⁴²; λέγουσιν οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτόν· τί σοι τὸ σόφισμα ἐν αὐτῇ, εἰπέ; λέγει οὖν αὐτοῖς· ὅτι ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἐπόρνευε, καὶ τὴν σοδομὴν ἁμαρτίαν πολλάκις ἰδίᾳ προαιρέσει ἐπράξατο. οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἔκρινε τὸν πλησίον αὐτοῦ λοιδῶρας, καὶ τί οὖν δεινότερον τούτων τῶν ἐγκλημάτων ἔχετε εὑρεῖν ἐν αὐτῷ; λέγουσιν οἱ ἄγγελοι· εἰ καὶ ἦν δεδουλωμένη ἡ ψυχὴ αὐτῆ τοῖς τοιοῦτοις πάθεσιν, ἀλλ' ἐξέκοψε ταῦτα ἐξ αὐτῆς πρὶν ἢ τὸ τέλος αὐτῆς ἔλθειν. λέγει δὲ ὁ διάβολος· οὐχί, οὐκ ἔστι, ὡς λέγετε ⁴³, ἀλλὰ ἀμετανόητος ἐτελεύτησεν ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς, μὴδ' ὄλω παυσάμενος τὰς ἀνομιὰς· οὐδαμῶς εὐρέθη ἐξαγόρευσιν ποιησάμενος ⁴⁴ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ πασῶν ⁴⁵, ἢ ἀποκρῖν τῶν πονηρῶν ποιησάμενος, ἀλλ' οὕτως ἐτελεύτησε, δοῦλος ὢν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐμὸς συνεργάτης. τότε λέγει εἰς τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ· ἀληθῶς σοι ⁴⁶ τῷ ἐχθρῷ οὐ πιστεύομεν· ὄλω γὰρ ψεῦδος ὑπάρχεις, ἀκάθαρτε· ἀλλὰ κληθῆτω ⁴⁷ ὁ ἄγγελος ὁ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος δοθεὶς αὐτῷ εἰς παραφυλακὴν, κάκεινος φράσει τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἔστιν. ὡς δὲ ἐκλήθη ἐκεῖσε, ἦν γὰρ ἀσχολούμενος περὶ τῆς ταφῆς τοῦ σώματος αὐτοῦ, λέγουσιν ⁴⁸ οἱ ἄγγελοι αὐτῷ· εἰπέ ἡμῖν, ἔταίρε ⁴⁹· ἡ ψυχὴ αὐτῆ μετενόησεν ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς ἢ συναπέθανεν αὐταῖς; καὶ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς εἶπεν ὁ ἄγγελος· ἀπὸ τῆς ὥρας, ἐν ἣ κατέπεσεν ἐν τῇ νόσῳ, πρὶν ἢ αὐτὸν βαρυνθῆναι εἰς μνήμην ⁵⁰ ἔλθῶν τοῦ θανάτου, ἤρξατο θρηγεῖν καὶ δακρῦειν, καὶ ἐκάλεσεν ἔλθειν τὸν πρεσβύτερον τῆς ἐκκλησίας, καὶ κατὰ μόνας ἤρξατο θρηγεῖν καὶ δακρῦειν καὶ ἐξομολογεῖσθαι πάσας ⁵¹ τῷ Θεῷ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἱερέως, ἐκτείνων τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν οὐρανόν, πικρῶς στεναζῶν καὶ ὀδυρόμενος. εἰ οὖν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς ταύτην ⁵² τῇ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ, καὶ μάλα εἰκότως, εἴτ' οὐχὶ δόξα τῇ δικαιοκρασίᾳ ⁵³ αὐτοῦ; ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τοῦ φωτὸς ἄγγελοι κατεγέλειτο τῷ διαβόλῳ ἔασαντες ⁵⁴ αὐτόν. καὶ ὅπως παρῆλθεν ἡ ψυχὴ ἐκεῖνη ἐκ τῆς παγίδος ⁵⁵ τῶν θηρευόντων. καὶ πάλιν θεωρῶ, καὶ ἐφαίνεται ἕτερα ψυχὴ· ἦν δὲ φύσει εὐνοῦχος, καὶ κατηγοροῦν αὐτῷ μεγάλως οἱ δαίμονες ἐλέγχοντες αὐτοῦ μιᾶς ἐκάστης ἁμαρτίας κατ' εἶδος καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸν τόπον, λέγοντες τὰς αὐτοῦ πονηρίας ⁵⁶ καὶ πράξεις αἰσχράς. καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀντέλεγον, δικαιώματά τινα ἔχειν αὐτόν· ἐν τῇ ζωῇ γὰρ αὐτοῦ πολλάκις καὶ πτωχούς τι εἶδῶ ⁵⁷, ἀλλ' εἰ καὶ πονηρὸν τι ἐποίησεν, εὐθὺς ἐστρέφετο μετανοῶν, καὶ ὠνείδιζεν ἑαυτὸν καὶ ἐμέμπετο καὶ ἐστνάεζε δακρῶν. καὶ ταῦτα λέγοντες οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ διςχυρίζοντο ⁵⁸ καὶ κατεγέλων ⁵⁹ μὴ κτερίζοντας ⁶⁰ τοὺς δαίμονας ἀνθιστάμενοι καὶ πειθόντες ⁶¹, [ὡς] ⁶²

angelos Dei : Quo pacto vos animam hanc rapitis ad nos pertinentem? Respondent angeli ei : Quo sophismate uteris in ea, dic! Respondet iis : Quia usque ad finem vitae fornicabatur et sodomiticum peccatum saepe propria voluntate perpetrabat. Neque id solum : et iudicabat proximum suum calumnians ; et quodnam gravius hisce criminibus potestis invenire in eo? Dicunt angeli : Etiam si haec **288** anima in servitute erat talium libidinum, tamen eradicavit eas ex se antequam finis eius advenit. Dixit autem diabolus : Minime, non est ut dicitis, sed sine contritione permansit ad extremum usque spiritum, nec prorsus a flagitiis abstinuit. Nequaquam inveniebatur abrenuntians omnibus peccatis suis, aut abstinens a malis, sed sic decessit, utpote servus peccati et meus cooperator. Tum ait unus ex angelis Dei : Vere tibi adversario fidem non habemus. Omnino enim mendacium es, immunde. Sed accessit angelus inde a baptisate datus ei in custodiam, et ille indicabit veritatem, qualis est. Qui ut vocatus est illuc, erat enim occupatus circa sepulturam corporis eius, dicunt ei angeli : Dic nobis, amice; haec anima conversa est a peccatis suis, an in iis obiit? Ac respondens iis dixit angelus : Ab hora, qua in morbum incidit, antequam ingravesceret, recordabatur mortis, et incipiebat gemere et lacrimari, et vocari iussit presbyterum ecclesiae, et singillatim coepit plangere et deslere et confiteri omnia peccata sua Deo coram sacerdote, extendens manus suas versus coelum, amare suspirans et congemiscens. Si igitur remisit Deus hoc peccatum ex potestate sua, et hoc valde consentaneum est, nonne tum gloria iusto ipsius iudicio? Haec audientes lucis angeli irriserunt diabolum, mittentes eum. Ac vere evasit anima illa e laqueo insidiatorum. Ac dum rursus conspicio, apparuit alia anima. Erat autem natura eunuchus, et accusabant eum copiose daemones, exprobrantes ei uniuscuiusque peccati speciatim et modum et locum, recensentes eius improbitates et facta turpia. Et angeli Dei obloquebantur, iustitiae opera quaedam habere eum. In vita enim saepius et pauperibus aliquid erogabat; ac licet mali quid fecit, statim convertebatur in contritionem, et obiurgabat se ipsum et vituperabat et ingemiscebat lacrimans. Et haec dicentes angeli Dei vicerunt, **289** et deriserunt daemones, qui non sepelirent eum, obloquentes atque obtinentes, Deum habere potestatem miserendi animae eius. Rursus autem dicebant daemones conquerentes : A iuventute sua, inquit, multa fecit mala, qualia dedebant ipsum, qui Christianus esset et eunuchus, fornicans, adulterans, et commaculans se istis, qui sodomiticum peccatum committerent,

VARIAE LECTIONES.

⁴² Cod. ἡμετέρα ὑπάρχουσα. ⁴³ Ex conii., cod. λέγεται. ⁴⁴ Cod. ποιουσάμενος. ⁴⁵ Corr., cod. πάντων. ⁴⁶ Corr., cod. σύ. ⁴⁷ Cod. κληθεῖτο. ⁴⁸ Cod. καὶ λέγουσιν. ⁴⁹ Cod. ἑτέρε. ⁵⁰ Ex conii., cod. μνή (sic). ⁵¹ Cod. πάντας. ⁵² Scilicet ἁμαρτίαν. ⁵³ Sic cod. ⁵⁴ Ex conii., cod. εαπτήσαντες (sic). ⁵⁵ Cod. παγίδος. ⁵⁶ Cod. ποσειρίας. ⁵⁷ Vocem ex parte extinctam ex conii. restitui. ⁵⁸ Cod. διςχυρίζοντο. ⁵⁹ Cod. καταγέλων. ⁶⁰ Corr., cod. κτηρίζοντες. ⁶¹ Cod. πηθόντες. ⁶² Vocem ὡς unciis inclusam ex conii. addidi.

atque in omnes insultans, ira exardescens et immaniter verberans multa homicidia perpetravit. Quod si huic debetur salus, accipite et mundum universum, et omnes peccatores terrae gratuito salvate. Etenim nos frustra laboramus. Tum ei respondent angeli : Attendite, miseri, quod omnia illa, quae peccavit ex iuventute sua, eradicavit, et abrenuntiavit iis, et Deus ei haec remisit. Atque elemosynas et oblationes per sacerdotes fecit ad Dominum Deum pro salute animae suae. Quid igitur vobis videtur, bestiae foetidae? Conveniunt hanc animam salute potiri nec ne? Etenim Dominus, hominum amator, ista iudicat, quae per confessionem in lucem non veniunt. Omne enim apertum lux est. Nam omnia, quae confitebuntur homines sacerdotibus in humilitate multa et cum contritione ex toto corde suo, abstinentes malis operibus, misericors Deus non imputat. Qui vero occultant peccata, ut luceant, Deo et homini, eos omnes iudicat Deus et confutat et contumelia afficit, ignique tradit in infinita saecula. Haec quum angeli dixissent, repulerunt malos spiritus, et sic illinc discesserunt. Et ingressi sunt in portam coeli. Liberata est autem et haec anima a malis spiritibus malitiae, et inventa est salutis particeps apud Deum, qui salvat creaturam suam. Et ecce rursus alia anima sursum ferebatur, quae erat admodum religiosa ac timens Deum, utpote quae elemosynam largiter in vita sua distribuerat. Habebat autem et caritatem erga omnes homines, et castitatem et sanctitatem. Inhiabant vero ei daemones, 290 dentibus suis frendentes in eam. Anima autem contremebat conspicata atrocitatem eorum, et confugebat in brachia angelorum Dei. Qui vero descendebant angeli propter alias animas, occurrentes eam salutabant. Factum est autem quum ingrederentur angeli ianuam coeli, tenentes sanctam illam animam, obviam venerunt omnes potestates coelorum, et consalutabant eam gaudentes ac dicentes : Gloria tibi, Deus, quod redempta est haec anima ab ima voragine et ab horrendo dracone. Et quantum ascendebant sursum, tanto magis congratulabantur eam omnes ordines spiriujum laetitia gestientes. Hoc enim proprium est sanctarum potestatum, quod laetantur et exsultant de unaquaque anima quae salvatur. Ubi vero advenerunt ad thronum illum radiantem gloriae Dei, et eam beatam praedicarunt apud Patrem suum, et effusa est gratia Dei et Patris, et ipsa tota repleta est immortalis lumine et odoribus et suavitate. Et tradita est Michaëli principi testamenti, qui duceret eam in aeternam requiem. Et ecce alia anima ducebatur a daemonibus aspere ad inferos. Erat autem opera-

A Ἰνα ⁶³ ὁ Θεὸς ἔχει ἐλεῆσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Εἰζὼν δὲ πάλιν οἱ δαίμονες ἐνθρηνησάμενοι ⁶⁴· ἐκ νεότητος αὐτοῦ πολλὰ ἔπραξεν κακὰ, ὅσα οὐκ ἔπρεπον αὐτὸν Χριστιανὸν ὄντα καὶ εὐνοῦχον ⁶⁵, πορνείων, μοιχείων καὶ μιαιῶνων ἑαυτῷ τοὺς τὴν σοδομικὴν ἁμαρτίαν ἐργαζομένους ⁶⁶, πάντας δὲ ὑβρίζων καὶ ὀργιζόμενος καὶ τύπτων δεινῶς πολλοὺς φόνους εἰργάσατο. εἰ οὖν πρέπει τοῦτω σωτηρία, λάβετε καὶ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς σώσατε δωρεάν· ἡμεῖς ⁶⁷ γὰρ εἰς μάτην κοπιῶμεν. καὶ λέγουσι τότε πρὸς αὐτὸν οἱ ἄγγελοι· προσέγετε, ἄθλιοι, ὅτι, ἅπερ ἤμαρτεν ἐκ νεότητος αὐτοῦ, ἐκ πάντων ἐκείνων ἐξέκοψε καὶ ἀπέστη, καὶ ὁ Θεὸς συνεχώρησε ταῦτα· καὶ ἐλεημοσύνας καὶ προσφορὰς διὰ τῶν ἱερέων ἐποίησε πρὸς κύριον τὸν Θεὸν ὑπὸ ψυχικῆς σωτηρίας αὐτοῦ. τί οὖν ὑμῖν ⁶⁸ δοκεῖ, θηρία σαπριώμενα ⁶⁹; πρέπον ἐστὶ τῇ ψυχῇ ταύτῃ σωτηρίας τυχεῖν ἢ οὐ; ὁ γὰρ φιλόανθρωπος κύριος ἐκεῖνα κρίνει ⁷⁰, ἃ δὲ ἐξαγορεύσεως εἰς φῶς οὐκ εἴθουσιν. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστίν· πάντα γὰρ, ὅσα ἐξημολογήσονται οἱ ἄνθρωποι διὰ ἱερέων ἐν ταπεινώσει πολλῇ καὶ στεναγμῷ ἐξ ὅλης καρδίας αὐτῶν καὶ παύσονται τῶν πονηρῶν πράξεων, ὁ ἐλεήμων Θεὸς οὐ λογίζεται. τὰς ἁμαρτίας κρύψαντας ⁷¹ τὸ δοκεῖν ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, πάντας αὐτοὺς κρίνει ⁷² ὁ Θεὸς καὶ ἐλέγχει καὶ δεικνύει καὶ τῷ πρὸ δοκιμάζει εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας. ταῦτα οἱ ἄγγελοι εἰπόντες κατίσχυσαν ⁷³ τὰ πονηρὰ πνεύματα, καὶ οὕτως διέστησαν τῶν ἐκεῖ, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ. ἐλευθερώθη δὲ καὶ αὕτη ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, καὶ ἐρέθη σωτηρίας τυχοῦσα παρὰ Θεοῦ τοῦ σώζοντος τὸ πλάσμα αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ ⁷⁴ πάλιν ἑτέρα ψυχὴ ἀνεφέρετο, ἣτις ⁷⁵ ἦν πάνυ εὐλαθῆς καὶ φοβουμένη ⁷⁶ τὸν Θεόν, τὴν ἐλεημοσύνην ἰσχυρῶς ἐπὶ ζωῆς πολιτευσάμενη ⁷⁷. εἶχε δὲ καὶ ἀγάπην πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ἀγγελίαν τε καὶ σεμνότητα. ἐνεδύκοντο ⁷⁸ δὲ αὐτῇ οἱ δαίμονες τρίζοντες τοὺς ὀδόντας αὐτῶν κατ' αὐτῆς. ἡ δὲ ψυχὴ ἔτρεμεν ὀρώσα τὴν ἀγριότητα αὐτῶν, καὶ συνεστασαν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. οἱ δὲ κατερχόμενοι ἄγγελοι ἐπὶ ἑτέρων ψυχῶν συναπαντῶντες ἠσπάζοντο αὐτήν. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν τοὺς ἀγγέλους εἰς τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ κατέχοντας ⁷⁹ τὴν ἁγίαν ἐκείνην ψυχὴν, ἀπήνησαν πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, καὶ κατησπάζοντο αὐτὴν χαίροντες καὶ λέγοντες· δόξα σοι, ὦ Θεός, ὅτι ἐλυτρώθη ἡ ψυχὴ αὕτη ἀπὸ βάθους κατωτάτου καὶ ἐκ τοῦ δεινοῦ δράκοντος· καθ' ὅσον δὲ ἀνέβαινον ⁸⁰ ἐπὶ τὰ ἄνω, τοσοῦτον ἐπικατησπάζοντο αὐτὴν πάντα τάγματα τῶν ἀσωμάτων ἀγαλιώμενα· τοῦτο γὰρ ἔχουσιν αἱ ἅγια δυνάμεις, τὸ χαίρειν καὶ ἀγάλλεσθαι ἐφ' ἐκάστη ψυχῇ σωζομένῃ. ὅτε δὲ ἐφθασαν εἰς τὸν θρόνον ἐκείνον τὸν ἀστραῖον ⁸¹ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ

VARIAE LECTIONES.

⁶³ Coni., cod. ἰς. ⁶⁴ Ex coni., cod. ἐνθρημισόμενοι. ⁶⁵ Sic cod. ⁶⁶ Corr., cod. ἐργαζομένη. ⁶⁷ Corr., cod. ἡμᾶς. ⁶⁸ Corr., cod. ὑμῖς. ⁶⁹ Ex coni., in codice vox lectu difficilis est. ⁷⁰ Corr., cod. κρίνει. ⁷¹ Ex coni., cod. κρύψας αὐτάς. ⁷² Corr., cod. κρίνει. ⁷³ Ex coni., cod. κατήσπασαν. ⁷⁴ Cod. ἰδοὺ. ⁷⁵ Ex coni., cod. εἰ τις. ⁷⁶ Cod. φοβουμένα. ⁷⁷ Cod. πολητευσαμένα. ⁷⁸ Cod. ἐνεδρυκούντο. ⁷⁹ Corr., cod. κατέχοντες. ⁸⁰ Cod. ἀνέβαινον. ⁸¹ Ex coni., in codice literae ἀστ tantum certo dignoscuntur.

ἐμακάρισαν⁸² αὐτὴν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐξ- A rii cuiusdam, qui illa hora laqueo se strangulave-
 εχύθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, καὶ ἐπλήσθη ὅλη rat. Sequebatur autem post eum angelus eius,
 ἀθανάτου φωτὸς καὶ εὐωδίας καὶ ἡδύτητος· καὶ παρ- conquerens eius interitum, ac lugens dicebat: Vae
 εδόθη Μιχαὴλ τῷ ἄρχοντι τῆς διαθήκης, τοῦ κατα- improbis daemonibus, qui horrenda haecce effe-
 τάξαι αὐτὴν εἰς τὴν αἰώνιαν ἀνάπαυσιν. καὶ ἰδοὺ⁸³ runt.
 ἄλλη ψυχὴ ἦγετο ὑπὸ δαιμονίων⁸⁴ εἰς τὰ καταχθόνια ὁξέως· ἦν δὲ οἰκέτου τινός, ὅστις ἦν τῆ ὥρᾳ ἐκεῖνη
 σχολοῖν αὐτὸν πνίξας· ἠκολούθει⁸⁵ δὲ ὁπισθεν ὁ ἄγγελος αὐτοῦ καὶ ἐκόπτετο ἐπὶ τῆ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ, καὶ
 ἔλεγε λυπούμενος· οὐαὶ τοῖς ταλαιπώροις δαίμοσι τοῖς τὰ δεινὰ ταῦτα κατεργαζομένοις⁸⁶.

VARIAE LECTIONES.

⁸² Cod. *ἐμακάρισεν*. ⁸³ Cod. *ἰδόν*. ⁸⁴ Sic cod. ⁸⁵ Corr., cod. ἠκολούθη. ⁸⁶ In codice addita est
 vox ἰδόν, qua pag. 100, 2 finitur; deinde pag. 101, 1 his incipit verbis: βίος καὶ πολιτεία (sic) τῆς ὁσίας
 μητέρος ἡμῶν Εὐφροσύνης τῆς μετακληθείσης σμαραγδίου καὶ τῶν αὐτῆς γονέων. Εὐλόγησον, Πάτερ. Ἐγέ-
 νετό τις ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ μεγάλη πόλει ἀνὴρ ἔνδοξος ὀνόματι Παφνούτιος, κ. τ. λ.

APPENDIX ALTERA

QUAE CONTINET

SS. MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI

APOPHTHEGMATA

Cum versione ab Editore castigata.

INDEX.

- I. *Evagrii historiae de sancto Macario.*
 II. *Apophthegmata sancti Macarii magni [Aegyptii]*
a Petro Possino edita.
 III. *Apophthegmata sancti Macarii Aegyptii a Jo.*
Bapt. Cotelerio edita.
 IV. *Alia sancti Macarii Apophthegmata a Jo. Bapt.*
Cotelerio edita.
 V. *Apophthegmata sancti Macarii Alexandrini a Jo.*
Bapt. Cotelerio edita.

I.

EVAGRII HISTORIAE DE SANCTO MACARIO.

Evagrii « Capita practica ad Anatolium » capp. LXVI. XCIII. XCIV, Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III.
 p. 88 sqq., 99 100.

1. Εἰσὶ τινες τῶν ἀκαθάρτων δαίμονες, οἷτινες B
 αἰεὶ τοῖς ἀναγινώσκουσι προσκαθέζονται καὶ τὸν
 νοῦν αὐτῶν ἀρπάζειν ἐπιχειροῦσι, πολλάκις καὶ ἀπ'
 αὐτῶν τῶν θείων γραφῶν λαμβάνοντες ἀφορμὰς, καὶ
 εἰς λογισμοὺς πονηροὺς καταλήγοντες· ἴσθι δ' ὅτε
 καὶ πρὸς τὴν συνήθειαν χασμάσθαι καταναγκά-
 ζοντες, καὶ ὑπνον βαρύτερον ἐπιβάλλοντες πολὺ τοῦ
 συνήθους ἀλλότριον· ὡς μὲν τινες τῶν ἀδελφῶν
 ἐφαντάσθησαν, κατὰ φυσικὴν ἀντίθεσιν ἀρρήτων.
 οὕτω δὲ ἐγὼ παρατηρήσας πολλάκις κατέμαθον·
 ἐφαπτόμενοι τῶν βλεφάρων καὶ ὅλης τῆς κεφαλῆς,
 καὶ ταύτην τῷ οἰκείῳ σώματι καταψύχοντες· ψυχρὰ
 γὰρ λίαν τὰ τῶν δαιμόνων σώματα, καὶ χρυστάλλῳ

1. Nonnulli sunt ex daemonibus immundis, qui le-
 gentibus semper assident, mentemque eorum abri-
 pere conantur, sumpta saepenumero occasione ex
 ipsis divinis Scripturis in prava cogitata desinentes.
 Interdum quoque contra morem oscitare cogunt, atque
 gravissimum somnum immittunt magnopere a con-
 sucto diversum, idque, ut in quibusdam fratribus
 deprehensum est, natura ineffabiliter renitente.
 Quod ego cum frequenter observassem, ipse com-
 peri. Capessunt palpebras cum toto capite, idque
 proprio corpore frigeant; admodum enim frigida
 sunt daemonum corpora, et crystallo similia, unde
 et caput sentimus velut cucurbita medicorum at-

tractum cum stridore. Hoc autem faciunt, ut, si insitum calvae calorem ad se ipsos traxerint, palpebrae humore demum et frigore relaxatae circumfluant pupillis oculorum. Quare palpebras saepe si contrectavi, inveni instar crystalli compactas, totamque faciem mortui similem et horridam. Attamen somnus naturalis corpora calefacit, sanorumque vultus nitidos reddit, quod ipsa quoque experientia discimus. Sed illi contra naturam ex ore nimium distento oscitationem efficiunt, attenuantes se, et interiora oris occupantes. Ego quidem nondum hoc intellexi, etsi persaepe passus sim; at sanctum Macarium audiavi de hoc mihi loquentem, qui ad rem probandam attulit oscitantium consuetudinem, os signo crucis muniendi ex traditione antiqua immemoriali. Ceterum omnia illa patimur, quia lectioni non attendimus vigilanter, neque sancta Dei vivi eloquia nos legere nobis conscii sumus. παράδοσιν ἀρρήτων. ταῦτα δὲ πάντα πάσχομεν διὰ τὸ μὴ προσέχειν ἡμᾶς ζῶντος ἀναγινώσκοντες.

2. Aegyptius senex Macarius, vas illud electum, interrogavit me, quam ob causam acceptarum quidem ab hominibus injuriarum reminiscendo memoriae vim ac facultatem in animo corruperemus, acceptas vero a daemonibus injurias memoriae commendantes illaesi maneremus. Cumque ego haesitasset ignarus quid respondendum esset, petissemque ab illo, ut ipse mihi eius rei causam exponeret: Quia, inquit, prior quidem affectio contra naturam, posterior vero secundum animi naturam est.

3. Accessi ipso fervido meridie ad sanctum patrem Macarium, et siti vehementer oppressus aquam petii ad bibendum. Is autem: Umbra, inquit, contentus esto. Multi enim, qui nunc iter faciunt vel navigant, etiam huius carent solatio. Dein disputanti mihi et de abstinentia cum eo conferenti: Confide, inquit, fili; totos viginti annos neque pane neque aqua neque somno usus sum ad satietatem. Nam panem meum certo pondere comedi, aquam bibi certa mensura, ac somni exiguam partem suffuratus sum inclinando me ad parietes.

Α παρεμφερῆ ὄθεν καὶ ὡς ὑπὸ σικύας αἰσθανόμεθα τῆς κεφαλῆς ἐλκομένης μετὰ τρισμοῦ. τοῦτο δὲ ποιοῦσιν, ἵνα τὴν ἐναποκειμένην τῷ κρανίῳ θερμότητα πρὸς αὐτοὺς ἐπισπώμενοι, ὑπὸ τῆς ὑγρότητος λοιπὸν καὶ ψυχρότητος χαλασθέντα τὰ βλέφαρα, περιβρυῆ ταῖς κόραις τῶν ὀφθαλμῶν. πολλάκις γοῦν ψηλαφήσας, κατέλαβον δίκην χρυστάλλου πεπηγηῖα τὰ βλέφαρα, τὴν δὲ ὄψιν νενεκρωμένην ὄλην καὶ φρίσσουσαν. καίτοι ὁ φυσικὸς ὕπνος θερμαίνει μὲν τὰ σώματα πέφυκε, καὶ τῶν ὑγαινόνητων τὰς θψεις ἀνθηρὰς ἀπεργάζεται· ὡς ἔστι καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς πείρας μαθεῖν· τὰς δὲ παρὰ φύσιν καὶ διατεταμένους χάσμα ποιοῦσι, λεπτιύοντες αὐτοὺς καὶ τῶν ἐσθῶν τοῦ στόματος ἐφαπτόμενοι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐγὼ μέχρι τῆς σήμερον οὐκ ἐνόησα, καίτοι πολλάκις αὐτὸ πεπονθῶς· τοῦ δὲ ἀγίου Μακαρίου ἤκουσα τοῦτο μοι λελαληκότος καὶ εἰς ἀπόδειξιν φέροντος, τοῦ σφραγίζειν τοὺς χασμωμένους τὸ στόμα, κατὰ ἀρχαίαν μὴ προσέχειν νηφόντως ἡμᾶς τῇ ἀναγνώσει, μηδὲ

2. Ἡρώτησέ με τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ Αἰγύπτιος γέρον Μακάριος· τί δήποτε μνησικακοῦντες μὲν τοῖς ἀνθρώποις τὴν μνημονευτικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς ἀφανίζομεν, δαίμοσι δὲ μνησικακοῦντες ἀβλαβεῖς διαμένομεν; κάμου πρὸς τὴν ἀπόκρισιν ἀπορήσαντος, καὶ παρακαλοῦντος τὸν λόγον μαθεῖν· διότι, φησὶν ἐκεῖνος, τὸ μὲν πρότερον παρὰ φύσιν, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ φύσιν ἐστὶ τοῦ θυμοῦ (α).

3. Παρέβαλον κατ' αὐτὴν τὴν σταθερὰν μεσημβριαν τῷ ἀγίῳ πατρὶ Μακαρίῳ, καὶ λίαν ὑπὸ τῆς δίψης φλεγόμενος ἤτουν ὕδωρ πίνειν. ὁ δὲ φησὶν· ἀρχέσθητι τῇ σικίᾳ· πολλοὶ γὰρ νῦν ὄδοι ποροῦντες ἢ πλέοντες καὶ ταύτης ἐστέρηται. εἶτα λόγους μου πρὸς αὐτὸν περὶ ἐγκρατείας γυμνάζοντος· θάρσει, φησὶν, ὦ τέκνον, ἐν ὄλοις ἔτεσιν εἴκοσι οὔτε ἄρτου οὔτε ὕδατος οὔτε ὕπνου κόρον εἴληφα· τὸν μὲν γὰρ ἄρτον μου ἤσθιον σταθμῶ, τὸ δὲ ὕδωρ ἔπινον μέτρῳ, τοῖς τοίχοις δὲ ἑμαυτὸν παρακλίνων, μικρὸν τι τοῦ ὕπνου μέρος ἀφήρπαζον (β).

NOTAE.

(a) Cf. Socr. Hist. Eccl. lib. IV cap. 23; VV. PP. Rosw., lib. V libell. 10, 34; lib. VII cap. 37, 4; Sententiae Aegypt. PP. 15; Apophthegmata s. v. Macarius Aegyptius, § XXXVI, Coteler. Eccl. Graec.

Mon. T. I p. 546.

(b) Cf. Socr. Hist. Eccl. l. I.; VV. PP. Rosw. lib. VI, libell. 4, 17. 18.

II.

APOPHTHEGMATA SANCTI MACARII MAGNI

[AEGYPTII]

A PETRO POSSINO EDITA.

Fetri Possini Thesaurus asceticus, Parisiis 1684, 4°, p. 243 sqq.

Quidam e fratribus interrogavit Macarium magnum abbatem, exquirens, quatenam esset, et in quo

231 Ἀδελφός ἠρώτησε τὸν ἀββᾶν Μακάριον τὸν μέγαν, λέγων περὶ τελειότητος· καὶ ἀποκριθεὶς

ὁ γέρων εἶπεν· ἐὰν μὴ κτήσῃται ἄνθρωπος ταπει-
νωσιν μεγάλην τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ τῷ σώματι· καὶ
μὴ μετρεῖν ἑαυτὸν ἐν τινὶ πράγματι· ἀλλὰ μᾶλλον
τιθεῖναι ἑαυτὸν ἐν ταπεινώσει ὑποκάτω τῆς κτίσεως·
καὶ τὸ μὴ κρῖναι ὅπως τινὰ εἰ μὴ ἑαυτὸν μόνον· καὶ τὸ
ὑποφέρειν ὄβριον· καὶ τὸ ἀποβρίπτειν ἀπὸ τῆς καρδίας
πᾶσαν κακίαν· καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἶναι μακρόθυ-
μον, χρηστὸν, φιλάδελφον, σώφρονα, ἐγκρατῆ· γέγρα-
πται γάρ (α)· *βιαστῶν ἐστι· βασιλεία τῶν οὐρανῶν*·
καὶ τὸ ὀρθὰ βλέπειν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τὸ φυλακῆν
ἔχειν τῆς γλώσσης, καὶ ἀποστροφῆν πάσης ἀκοῆς μα-
ταίας καὶ ὀλεθρίου· καὶ τὴν τῶν χειρῶν δικαιοσύνην
καὶ τὸ τῆς καρδίας καθαρὸν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὸ τοῦ
σώματος ἀσπιλον· καὶ **232** τὸ ἔχειν τὴν μνήμην
τοῦ θανάτου πρὸ ὀφθαλμῶν καθ' ἡμέραν, καὶ ἀπο-
ταγῆν τῆς κατὰ πνεῦμα ὁργῆς καὶ κακίας, καὶ ἀπο-
ταγῆν τῆς ὕλης, καὶ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν ἅμα
καὶ ἡδονῶν· καὶ ἀποταγῆν τῷ διαβόλῳ καὶ πᾶσι
τις ἔργοις αὐτοῦ· καὶ τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι·
καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι καὶ
παντὶ ἔργῳ παρεδρεύειν Θεῷ· οὐ δύναται τέλειος
εἶναι.

2. Ἀδελφὸς ἠρώτησε γέροντα· ἀββᾶ, πῶς ποιῶ
πάντα τὰ πρόποντα ἐν τῷ κελλίῳ μου, καὶ οὐχ εὐρί-
σω παράκλησιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ; λέγει αὐτῷ γέρων·
τοῦτό σοι συμβαίνει διὰ τὸ συνδιατρέχειν σε ἀπρα-
γοτέρῳ, καὶ βούλεσθαι σε τὸ θέλημά σου προδοῖναι.
λέγει ὁ ἀδελφὸς γέροντι· τί οὖν θέλεις ἵνα ποιήσω,
πάτερ; λέγει ὁ γέρων· ἀπελθε, κολλήθητι ἀνθρώπῳ·
233 φοβουμένῳ τὸν Θεόν, καὶ ταπεινωσον σεαυτὸν
αὐτῷ, καὶ ἔκδος τὸ θέλημά σου· καὶ τότε εὐρήσεις
παράκλησιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

3. Εἶπε γέρων· ὁ εἰσερχόμενος εἰς μυρψικόν, κἄν
μηδὲν ἀγοράσῃ, ἀλλὰ πάντως μεταλαμβάνει τῆς εὐω-
δίας· οὕτω καὶ ὁ παραβάλλων τοῖς πατράσιν, ἐὰν
θελήσῃ ἐργάσασθαι, ὑποδεικνύουσιν αὐτῷ τὴν ὁδὸν
τῆς ταπεινώσεως· καὶ τείχος αὐτοῦ γίνεται ἐν ταῖς
ἐπιδρομαῖς τῶν δαιμόνων.

4. Εἶπε γέρων· ἐὰν φθάσῃ σοι ἀρρώστια σώματος,
μὴ ὀλιγώρει· ἐὰν γὰρ θέλῃ σε ὁ δεσπότης σου κα-
κοῦσθαι τῷ σώματι, σὺ τίς εἶ ὁ δυσχεραίνων; οὐκ
αὐτὸς σου φροντίζει ἐν πᾶσι; μὴ παρὲς αὐτοῦ ζῆς;
ἀνεξικάκει οὖν καὶ παρακάλει αὐτὸν, παρασχεῖν σοι
συμφέροντα· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θέλημα αὐτοῦ· κάθου
μετὰ μακροθυμίας, φάγε ἀγάπην.

234 5. Εἶπε ὁ γέρων· φύσει ἐὰν ἐστὶν ὁ ἄνθρω-
πος ἀγωνιστής, ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς παρ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ
ἔχη προσπάθειαν ὕλης σωματικῆς ἕως μικρᾶς ρα-
φίδος· δύναται γὰρ ἐμποδῆσαι αὐτοῦ τὸν λογισμὸν ἐκ
τῆς ἀδολεσχίας τοῦ ἡμέρου καὶ τοῦ πένθους.

A sita perfectio. Respondens senex: Nisi, inquit, acqui-
sierit homo humilitatem magnam, quam non solum
corde teneat, sed et corpore praeferat; in nulla re
se ipsum aestimans, sed potius in humilitate sua se
infra omnem creaturam ponens; non iudicando
unquam omnino quemquam, nisi se solum; suffe-
rendo contumeliam, eiciens ex corde suo omnem
malitiam; vim sibi faciendo ad hoc, ut sit longa-
nimis, benignus, fraterum amator, sobrius, conti-
nens; scriptum est enim: *Vim sibi facientium est
regnum coelorum*, recta tantum videndo, linguam cu-
stodiendo, avertendisque auribus ab omni auditi-
one vana et noxia; manus tenendo, ne quidquam
nisi iustum operentur; cor mundum coram Deo
servando, corpusque impollutum; habendo quotidie
B prae oculis mortis memoriam; abnegando intus in
spiritu iram et malitiam, exterius autem materiam
et res sensibiles, cognatos quoque secundum car-
nem simulque voluptates; renuntiando item diabolo
et cunctis operibus eius; ad haec indesinenter
orando, et in omni tempore et loco et negotio et
opere adstando Deo, praesentemque sentiendo ac
venerando eum: nisi quis, inquam, haec omnia fe-
cerit, perfectus esse non potest.

2. Frater interrogans senem: Abba, inquit,
qui sit, ut, cum ego in cellula mea faciam cuncta
quae decent, tamen non inveniam consolationem a
Deo? Ait illi senex: Hoc tibi contingit eo, quod
vanis cum otioso confabulationibus indulges; et quia
omnino vis potiri optato voluntatem tuam. Respon-
det frater seni: Quid igitur facere me iubes, pater?
Respondet senex: Vade, ini familiaritatem cum
viro timente Deum, et humilia te ipsum coram eo,
et renuncia voluntati tuae: et tunc invenies con-
solationem a Deo.

3. Dixit senex: Qui ingreditur seplasiam, etsi
nihil emat, omnino tamen fruitur odore. Sic qui
conversatur cum patribus, siquidem velit recte
agere, viam ei ostendunt humiliationis; et eorum
exempla verbaque instar illi muri sunt ad arcendas
daemonum incursions.

4. Dixit senex: Si te infirmitas occupet cor-
poris, ne demittas animum. Si enim velit Domi-
nus tuus morbo te corporeo affligi, tu quis es,
qui aegre ferre audeas? Nonne ipse tui curam in
omnibus gerit? An sine ipso vel potes vivere? Pa-
tienter ergo tolera, et ora eum, ut tibi quae expe-
diunt praebeat. Haec enim est voluntas eius. Sede
cum longanimitate, comede charitatem.

5. Dixit senex: Si natura homo certator est, exi-
git ab eo Deus, ne affectu nimio inhaereat mate-
riae corporeae cuiquam, usque ad minutam aciem;
ea enim potest impedire mentem eius per praestigias
desiderii et noeroris.

VARIAE LECTIONES

Corr., pro *ἐστι*. Ed. *ἐπι*.

NOTAE.

(α) *Matth.* xi, 12.

6. Dixit senex : Oratio et sensus sobrii et corporis vexatio, maiori cum diligentia Deo oblata, instruunt potestate in passionibus.

7. Interrogatus est senex : Quid est, vivere hominem tanquam hospitem et peregrinum? Et respondit : Dic tibi, Non habeo hic negotium. Haec itera omni tempore et in omni loco et operatione : tunc eris vere in statu advenas et peregrini.

8. Dixit senex : Vita sancta sine doctrina plura bona efficit, quam doctrina sine vita. Nam sanctus indoctus vel tacens prodest; doctus vero sine sanctitate, etiam solum cogitans, obturbat. Doctrina autem sana et vita sancta si in unum concurrant, philosophiae totius veram et plenam speciem absolunt.

9. Dixit senex : Ne ambias, caput fieri congregationis fratrum, ne forte imponas collo tuo alienorum onera peccatorum.

10. Dixit senex : Vim sibi facere in orando, et in oratione persistere, gignit orare cum gaudio et eum quiete. Vim enim sibi facere boni propositi est : orare autem cum quiete munus est gratiae.

6. Εἶπε γέρον· προσευχὴ καὶ λογισμοὶ νήφοντες καὶ σώματος ὑποπιασμός, διὰ πλείονος ἐπιμελείας προσφερόμενα, τὸ κατὰ τῶν παθῶν ἀναδύοντα κράτος.

7. Ἠρωτήθη ὁ γέρον· τί ἐστὶ ξενετεία; καὶ εἶπε· [εἰπέ·] οὐκ ἔχω πρᾶγμα· καὶ τοῦτο ποιεῖ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι· καὶ αὕτη ἐστὶ ἡ ἀληθὴς ξενετεία.

8. Εἶπε ὁ γέρον· ὅτι βίος ἀνευ λόγου πλεῖον ἐνεργεῖν 235 πέφυκεν ἢ λόγος ἀνευ βίου· ὁ μὲν γὰρ σιγῶν ὠφελεῖ· ὁ δὲ καὶ νοῶν ἐνοχλεῖ· εἰ δὲ καὶ λόγος καὶ βίος συνδραμοῦνται εἰς ἓν, φιλοσοφίας ἀπάσης ἀποτελοῦσιν ἄγαλμα·

B

9. Εἶπε γέρον· μὴ σπεύσης κεφαλεῦσαι ἀδελφότητα· ἵνα μὴ ἐπιθήσης ἀλλοτρίους φόβους ἀμαρτημάτων ἐπὶ σῶν τραχήλῳ.

10. Εἶπε ὁ γέρον· τὸ μετὰ βίας προσεύεσθαι καὶ ὑπομένειν τίκτει τὸ μετὰ χαρᾶς καὶ μετὰ ἀναπαύσεως προσεύεσθαι· καὶ τὸ μὲν μετὰ βίας, τῆς προαίρεσεως, τὸ δὲ μετὰ ἀναπαύσεως, τῆς χάριτος.

VARIAE LECTIONES.

* εἰπέ om. Ed., addidi ex conii.

III.

APOPHTHEGMATA SANCTI MACARII AEGYPTII

A JO. BAPT. COTELERIO EDITA

« Sanctorum sanum Apophthegmata » s. v. *Macarius Aegyptius* apud Jo. Bapt. Cotelerium, *Eccl. Graec. Mon. T. I.*, p. 524 sqq.

De Macario abbate Aegyptio.

1. Narravit de se ipso Macarius abbas dixitque : Quando eram iuvenis, et in cellula sedebam in Aegypto, apprehenderunt me ac fecerunt clericum in vico; sed nolens acquiescere fugi ad alium locum. Et venit ad me saecularis vir pius, qui accipiebat quod manibus operabar, et ministrabat mihi. Contigit autem per tentationem, ut quaedam virgo lapsa sit in stuprum. Ea cum uterum gereret, interrogabatur, quis esset auctor criminis? Respondit anachoretam esse. Unde egressi comprehenderunt me adduxeruntque ad vicum; atque appenderunt collo fuligine infectas ollas cum ansis vasorum,

C

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.

1. Δηγήσατο περὶ ἑαυτοῦ ὁ ἀββᾶς Μακάριος, λέγων· ὅτε ἤμην νεώτερος καὶ ἐκαθήμην εἰς κελλον εἰς Αἴγυπτον, ἐκράτησάν με καὶ ἐποίησαν 236 κληρικὸν εἰς τὴν κώμην· καὶ μὴ θέλων καταδέξασθαι, ἔφυγον εἰς ἕτερον τόπον. καὶ ἤλθε πρὸς με εὐλαθὴς κοσμικὸς, καὶ ἐλάμβανε τὸ ἐργόχειρόν μου, καὶ διηκόνει μοι· συνέβη δὲ ἀπὸ πειρασμοῦ * παρθένον τινὰ εἰς τὴν κώμην ἐκπεσεῖν· καὶ λαβοῦσα κατὰ γαστέρος ἠρωτάτο τίς εἴη ὁ τοῦτο πεποιηκώς; ἡ δὲ ἔλεγεν· ὁ ἀναχωρητής. καὶ ἐξεληθόντες συνέλαβόν με ὁ εἰς τὴν κώμην, καὶ ἐκρέμασαν ἐν τῷ τραχήλῳ μου ἡσθλωμένας χύτρας καὶ ὠτία κούφων (α), καὶ περι-

VARIAE LECTIONES.

* Al. inser. διαβολικοῦ. ὁ Al. οἱ τῆς κώμης.

NOTAE.

(α) Κούφων, vox graeco-barbara, ex graeca κῦφος, ni fallor. Praeter grammaticos, Orientalium Synodica ad Theophilum imperatorem, in Originibus CP. Combesii p. 131 : περικλείει ἑαυτὸν ἐν τοῖς τοῦ

Δαγιστεύς μεγάλου λουτροῦ τῶν καμίνων κούφοις. In Dagistei magni balnei caminorum cupis sese includit. COTELER.

επίμπουσάν με ἐν τῇ κώμῃ κατὰ ἀμφοδον (α), τύπτου-
 τές με καὶ λέγοντες· οὗτος ὁ μοναχὸς ἐφθείρεν ἡμῶν
 τὴν παρθένον, λάβετε αὐτὸν, λάβετε. καὶ ἐτυψάν με
 παρὰ μικρὸν τοῦ ἀποθανεῖν. ἔλθων δὲ τις τῶν γερόν-
 των εἶπεν· ἕως ποῦτε τύπτετε τὸν ξένον μοναχόν; ὁ
 δὲ διακονῶν μοι ἠκολούθει ὀπίσω μου αἰδοῦμενος·
 ἦσαν γὰρ ὑβρίζοντες αὐτὸν πολλὰ καὶ λέγοντες· ἰδοὺ
 ὁ ἀναχωρητὴς, ὃν ὁ σὺ ἐμαρτύρεις, τί ἐποίησε; καὶ λέ-
 γουσιν οἱ γονεῖς αὐτῆς· **237** οὐκ ἀπολύομεν αὐτόν,
 ἕως ὃν ἐγγυητὴν τοῦ τρέφειν αὐτήν. καὶ εἶπον τῷ
 διακονητῇ μου· καὶ ἐνηγγυήσατό με. καὶ ἀπελθὼν
 εἰς τὸ κελλίον μου, ἔδωκα αὐτῷ ὅσα εἶχον σπυρίδεια,
 λέγων· πώλησον καὶ ὀδὸς τῇ γυναικί μου φαγεῖν. καὶ
 εἶπεν τῷ λογισμῷ μου· Μακάριε, ἰδοὺ εὔρες ἐαυτῷ
 γυναικᾶ· χρὴ ἐργάζεσθαι μικρὸν περισσὸν*, ἵνα τρέ-
 φῃς αὐτήν· καὶ εἰργαζόμεν ὑκτα καὶ ἡμέραν, καὶ
 ἐπεμπον αὐτῇ. καὶ ὅτε ἦλθεν ὁ καιρὸς τῇ ἀθλίᾳ τε-
 κείν, ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας βρασανιζομένη, καὶ
 οὐκ ἔτικτε. καὶ λέγουσιν αὐτῇ· τί ἐστὶ τοῦτο; ἡ δὲ
 εἶπεν· ἐγὼ οἶδα· ὅτι τὸν ἀναχωρητὴν ἐσυκοφάντησα,
 καὶ ψευσαμένη ἠτιασάμην· καὶ οὗτος οὐκ ἔχει πρᾶ-
 γμα, ἀλλ' ὁ θεὸς ὁ νεώτερος. καὶ ἔλθων ὁ διακονῶν
 μοι χαίρων εἶπεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθη τεκεῖν ἡ παρθέ-
 νος ἐκείνη, ἕως οὗ ὠμολόγησε λέγουσα, ὅτι οὐκ ἔχει
 πρᾶγμα ὁ ἀναχωρητὴς, ἀλλ' ἐψευσάμην κατ' αὐτοῦ·
 καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ κώμη θέλει ἔλθειν **238** ὧδε μετὰ
 ὀδύνης, καὶ μετανοῆσαι σοι. ἐγὼ δὲ ἀκούσας ταῦτα, ἵνα
 μὴ θλίψωσί με οἱ ἄνθρωποι, ἀνέστην καὶ ἐφυγον ὧδε
 εἰς Σκήτιν. αὕτη ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτίας, δι' ἣν ἦλθον
 ὧδε (β).

A et circumduxerunt me in vico per compita, verberantes ac dicentes : Iste monachus vitiauit nostram virginem ; capite eum, capite. Et percusserunt me paene ad mortem. Accedens vero aliquis senum dixit : Quousque caeditis monachum istum peregrinum ? Qui autem mihi ministrabat, sequebatur post me, pudore suffusus. Multis quippe contumeliis eum affecerant dicentes : Ecce anachoreta, cui tu testimonium perhibebas, quid fecit ? Et aiunt parentes puellae : Non dimitemus eum, donec fidensorem dederit, quod aliturus sit eam. Itaque significavi ministro illi meo, et spondit pro me. Tum abiens in cellulam meam, dedi ei quas habui sportulas, dicens : Vende et affer cibum uxori meae. Et apud me : Macari, inquam, ecce tibi invenisti uxorem ; oportet, ut paulo amplius labores, quo nutrias eam. Et operabar noctu ac interdium, mittebamque ei. Porro cum advenit tempus miserae, ut pareret, ad multos dies in cruciatibus permansit, nec pariebat. Percontantur, quid hoc esset ? Illa respondit : Ego scio ; quoniam anachoretam calumniata sum, mendaxque accusavi ; neque enim hic in culpa est, sed ille iuvenis. Tunc qui ministrabat mihi, laetus adveniens nunciavit : Virgo illa non potuit parere, donec ita confiteretur dicens : Non in culpa est anachoreta, sed mentita sum adversus eum ; et ecce totus vicus huc accedere vult cum honore, ut veniam a te supplex postulet. His ego auditis, ne mihi molestiam parent homines, surrexi, atque huc in Scetim fugi. C En principium causamque mei huc adventus.

2. Ἦλθέ ποτε Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος ἀπὸ Σκήτεως εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτριάς, εἰς τὴν προσφορὰν τοῦ ἀββᾶ Παμῶ· καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ γέροντες· εἰπέ βῆμα τοῖς ἀδελφοῖς, πάτερ. ὁ δὲ εἶπεν· ἐγὼ οὕτω γέγονα μοναχός, ἀλλ' εἶδον μοναχούς· καθήμεν γάρ μοι ποτε ἐν τῷ κελλίῳ εἰς Σκήτιν, ὠχλήσαν μοι οἱ λογισμοὶ λέγοντες· ἀπελθε εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἰδὲ τί βλέπεις ἐκεῖ· ἔμεινα δὲ πολεμῶν τῷ λογισμῷ πέντε ἔτη, λέγων, μήπως ἀπὸ δαιμόνων ἐστίν. καὶ ὡς ἐπέμενεν ὁ λογισμὸς, ἀπῆλθον εἰς τὴν ἔρημον· καὶ εὔρον ἐκεῖ λίμνην ὕδατων, καὶ νῆσον ἐν μέσῳ αὐτῆς· καὶ ἦλθον τὰ κτήνη τῆς ἐρήμου πιεῖν ἐξ αὐτῆς· καὶ εἶδον ἐν μέσῳ αὐτῶν δύο ἀνθρώπους γυμνοῦς· καὶ ἔδειλᾶσε τὸ σῶμά μου· **239** ἐνόμισα γὰρ ὅτι πνεύματά εἰσιν. αὐτοὶ δὲ με ὡς εἶδον δειλιῶντα, ἐλάλησαν πρὸς με· μὴ φοβῶ· καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι ἐσμεν. καὶ εἶπον αὐτοῖς· πόθεν ἐστέ, καὶ πῶς ἦλθετε εἰς τὴν ἔρημον ταύτην ; καὶ εἶπον· ἀπὸ κοινοβίου ἐσμέν· καὶ γέγονεν ἡμῖν συμφωνία, καὶ ἐξήλθομεν ὧδε· ἰδοὺ τεσσαράκοντα ἔτη. καὶ ὁ μὲν ὁ εἰς Αἰγύπτια, ὁ δὲ ἕτερος Λιθυκὸς

2. Macarius Aegyptius aliquando e Sceti venit ad montem Nitriae in oblatione Pambo abbatis. Et dicunt ei senes : Sermonem profer fratribus, pater. Tum ille inquit : Egonondum factus sum monachus, sed vidi monachos. Sedenti enim mihi aliquando in cellula apud Scetim molestae erant cogitationes, quibus iubebar proficisci in solitudinem, et videre, quid illic oculis meis occurreret. Perstisti autem quinque annis, pugnans adversus cogitationem ac dicens : Ne forte a daemonibus sit. Cum vero perseveraret cogitatio, abii in eremum. Atque illic inveni stagnum cum insula in medio eius, et ad illud veniebant bestiae eremi, ut biberent. Quas inter conspexi duos homines nudos, et contremuit corpus meum ; existinavi enim esse spiritus. Ipsi vero postquam me viderunt trementem, ita locuti sunt mihi : Noli timere ; etiam nos homines sumus. Et dixi iis : Unde estis, et quomodo venistis in solitudinem hanc ? Responderunt : E coenobio sumus, atque ex mutuo consensu egressi venimus huc, ecce quadraginta ab-

VARIAE LECTIONES.

* Al. ᾄ. * Al. περισσῶς. † Al. ἔχομεν.

NOTAE.

(α) Περιεπόμευσάν με ἐν τῇ κώμῃ κατ' ἀμφοδον. Minima mutatione corrigi debet Pelagii versio : miserunt me circumdantem in vico illo, scribendo circi-

urum. Ed. Lugd., circuire. An circitare? COTELER. (β) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 99 ; lib. V libell. 15, 25.

hinc anni praeterierunt. Atque unus e nobis Aegyptius est, alter Libycus. Ipsi quoque interrogaverunt me et dixerunt: Quomodo se habet mundus? Venitne aqua in tempore suo? Mundus obtinetne abundantiam solitam? Respondi: Etiam. Vicissim ego percontatus sum: Quanam ratione fieri potero monachus? Aiunt mihi: Nisi quis renunciaverit omnibus mundi rebus, non potest fieri monachus. Excepi: Ego infirmus sum, nec possum sicuti vos. Exceperunt etiam illi: Si non potes, quemadmodum nos, sede in cellula tua, et peccata tua desse. Quaesivi ab eis: Quando hiems est, nonne algetis? quando aestus est, nonne uritur corpus vestrum? Responderunt: Deus erga nos hac usus est dispensatione: neque hieme rigemus, neque aestate nos aestus laedit. Propterea dixi vobis, me nondum esse monachum, sed vidisse monachos. Ignoscite mihi, fratres.

3. Macarius abbas cum in omnimoda solitudine habitaret: solus autem illic anachoreticam vitam ducebat; infra vero alia erat eremus, in qua plures fratres degebant: ista igitur in solitudine aliquando per viam circumspiciens senex, vidit satanam venientem in figura hominis, ut locum, in quo erat, transiret: apparebat autem quasi tunicam gestans lineam perforatam, a cuius foraminibus pendebant parvae lecythi. Dicit ei senex magnus: Quo vadis? Respondit: Prosciscor ad fratres, ut iis suggeram. Tum senex: Et quare tibi ampullae hae? Ille: Affero fratribus condimenta. Senex: Et haec omnia? Excepit: Etiam; si cui unum non placuerit, aliud porrigo: si neque hoc, do aliud: omnino autem ex illis saltem unum placebit ei. Quae cum dixisset, abiit. At senex remansit, observans vias, donec reverteretur. Ulque conspexit illum senex, ait: Salvus sis. Ille respondit: Quomodo contingere mihi poterit, ut salvus sim? Senex: Quare? Ille: Quia, inquit, cuncti mihi fuerunt immites, nec ullus mihi favet. Ad eum senex: Nullusne ergo illic tibi amicus? Ille respondit: Nae, unum ibi monachum amicum habeo, qui vel ipse mihi obtemperat, et cum me conspiciat, aurae instar vertitur. Tum senex: Quomodo vocatur frater? Ille ait: Theopemptus. Quo dicto discessit. Atque surgens Macarius abbas perrexit ad inferiorem eremum. Quod cum comperissent fratres, sumptis ra-

A ὑπάρχει. καὶ ἐπηρώτησάν με καὶ αὐτοὶ λέγοντες· πῶς ὁ κόσμος; καὶ εἰ ἔρχεται τὸ ὕδωρ κατὰ καιρὸν αὐτοῦ, καὶ εἰ ἔχει ὁ κόσμος τὴν εὐθηνίαν αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτοῖς· ναί. καὶ γὰρ αὐτοὺς ἠρώτησα· πῶς δύναμαι γενέσθαι μοναχός; καὶ λέγουσί μοι· ἐὰν μὴ ἀποτάξῃται τις πᾶσι τοῖς τοῦ κόσμου, οὐ δύναται γενέσθαι μοναχός. καὶ εἶπον αὐτοῖς· ἐγὼ ἀσθενής εἰμι καὶ οὐ δύναμαι ὡς ὑμεῖς· καὶ εἶπόν μοι καὶ αὐτοὶ· καὶ ἐὰν οὐ δύνασαι ὡς ἡμεῖς, κάθου εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ κλαῦσον τὰς ἁμαρτίας σου· καὶ ἠρώτησα αὐτοὺς· ἔτιαν γίνηται χειμῶν, οὐ ριγᾶτε; καὶ ὅταν γίνηται καῦμα, οὐ καίεται τὰ σώματα ὑμῶν; οἱ δὲ εἶπον· ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἡμῖν τὴν οἰκονομίαν ταύτην· καὶ ὅτε τῷ χειμῶνι ριγῶμεν, ὅτε τῷ θερεὶ τὸ καῦμα ἡμᾶς ἀδικεῖ. διὰ τοῦτο εἶπον ὑμῖν, ὅτι οὕτω γέγονα μοναχός, ἀλλ' εἶδον μοναχοὺς. συγχωρήσατέ μοι, ἀδελφοί (a).

3. Ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὅτε ἔκει ἐν τῇ πανερήμῳ· ἦν δὲ μόνος ἐν αὐτῇ ἀναχωρῶν, παρακάτω δὲ ἄλλῃ ἐρημος ἦν πλείονων ἀδελφῶν. παρετήρει δὲ ὁ γέρον τὴν ὁδὸν, καὶ ὄρᾶ τὸν σατανᾶν, ἀνερχόμενον ἐν σχήματι ἀνθρώπου, παρελθεῖν δι' αὐτοῦ· ἐφαίνεται δὲ ὡς στιχάριον φορῶν λινοῦν τρωγλωτόν· καὶ κατὰ τρυμαλιὰν ἐκρέματο ληκύθιον⁹. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρον ὁ μέγας· ποῦ πορεύῃ; καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀπέρχομαι ὑπομνήσαι τοὺς ἀδελφούς (b). ὁ δὲ γέρον εἶπε· καὶ ἴνα τί σοι τὰ ληκύθια⁹ ταῦτα; καὶ εἶπε· γεύματα ἀποφέρω τοῖς ἀδελφοῖς. ὁ δὲ γέρον εἶπε· καὶ ταῦτα ὅλα; ἀπεκρίθη· ναί· 241 ἐὰν μὴ τὸ ἐν ἀρέσῃ τινί, φέρω ἄλλο· ἐὰν δὲ μὴδὲ τοῦτο, διδῶ ἄλλο· πάντως δὲ ἐξ αὐτῶν κἂν ἐν ἀρέσει αὐτῷ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν· ὁ δὲ γέρον ἔμεινε παρατηρούμενος τὰς ὁδοὺς ἕως πάλιν ἐκείνος ἐπανήλθε. καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν ὁ γέρον, λέγει αὐτῷ· σωθεὶς; ὁ δὲ ἀπεκρίθη· ποῦ ἐν μοι σωθῆναι; λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· διὰ τί; ὁ δὲ λέγει· ὅτι πάντες ἄγριοί μοι ἐγένοντο (c), καὶ οὐδεὶς μου ἀνέχεται¹⁰. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· οὐδένα οὖν φίλον ἔχεις ἐκεῖ; ὁ δὲ ἀπεκρίθη· ναί, ἓνα μοναχόν¹¹ ἔχω ἐκεῖ φίλον¹², καὶ κἂν αὐτός μοι πείθεται· καὶ ὅτε ὄρᾶ με, στρέφεται ὡς ἀνέμη¹³. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· καὶ τίς καλεῖται ὁ ἀδελφός; ὁ δὲ λέγει· Θεόπεμπος. εἰπὼν δὲ ταῦτα ἀπῆλθεν, καὶ ἀναστὰς ὁ ἀββᾶς Μακάριος ἀπέρχεται ἐπὶ τὴν παρακάτω ἐρημον, καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀδελφοί, λαβόντες βᾶτα ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ (d). καὶ λοιπὸν ἕκαστος ἡγύτρειζέτο

VARIAE LECTIONES.

⁹ Corr., Cotel. *ληκύνθιον*. ¹⁰ Corr., Cotel. *ληκύνθια*. ¹¹ Al. *μοι πείθεται*. ¹² Al. *μόνον*. ¹³ Al. *ἀδελφόν*. ¹⁴ Sic Cotel. pro *ἀνεμος*.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. vi libell. 3, 4.
(b) Ἀπέρχομαι ὑπομνήσαι τοὺς ἀδελφούς. In Vitis Patrum: Vado commovere fratres, facili lapsu vice commovere, quemadmodum recte in Paschasio [VV. PP. Rosw. lib. vii cap. 1, 8]. Parque erratum occurrit sub finem Apophthegmatis. Cod. Corb. *commovere et admonere*. COTELER.
(c) Πάντες ἄγριοί μοι ἐγένοντο, [et in fine] ἄγριοί εἰσιν ὅλοι, [et iterum in fine] πάντων ἀγριώτερος ἐγένετο, ex Rufini interpretatione [VV. PP. Rosw. lib. iii, cap. 61] *contrarii et agrestes* atque *omnibus amplius asperior*. ex illa vero Paschasii [VV. PP.

Rosw. lib. vii, cap. 1, 8] *contrarii, agrestes, omnibus asperior*. At Pelagius [VV. PP. Rosw. lib. v libell. 18, 9] *legebat ἄγριοί ac ἀγριώτερος*, nam vertit: *Omnes sanctificati sunt; toti sancti sunt; omnibus sanctorum est factus: minus bene*. COTELER.
(d) Λαβόντες βᾶτα ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. Ad illustrandum morem praeclearum, obviam eundi alicui honoris causa, gestando ramos palmarum aut aliarum arborum, tria deprompsi ex adversariis meis insignia testimonia. Primum petitur ex Itinerario Hierosolymitano Antonini: *Ibi venerunt mulieres in occursum nobis cum infantibus, palmas*

νομίζων, ὅτι παρ' αὐτῷ ἐμίλλε καταλύειν ὁ γέρον. ὁ δὲ **242** ἐζήτει, τίς εἴη ὁ καλούμενος Θεόπεμπος ἐν τῷ ὄρει. καὶ εὐρίην εἰσῆλθε εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ. ὁ δὲ Θεόπεμπος ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. ὡς δὲ ἤρξατο ἰδιάζειν αὐτὸν, ὁ γέρον λέγει· πῶς τὰ κατὰ σέ, ἀδελφέ; ὁ δὲ εἶπεν· εὐχαῖς σου, καλῶς. εἶπε δὲ ὁ γέρον· μὴ πολεμοῦσί σε οἱ λογισμοί; ὁ δὲ εἶπε· τέως καλῶς εἰμι· ἤδειτο γὰρ εἰπεῖν. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ἰδοὺ πόσα ἔτη ἀσκῶ, καὶ τιμῶμαι παρὰ πάντων, καὶ ἐμοὶ τῷ γέροντι ὀχλεῖ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας. ἀπεκρίθη λέγων ὁ Θεόπεμπος· πίστευε, ἀδελῆ, καὶ ἐμοὶ· ὁ δὲ γέρον προεφασίζετο καὶ ἐτέρους λογισμοὺς πολεμεῖν αὐτῷ, ἕως ποιήσει αὐτὸν ὁμολογήσαι· εἶτα λέγει αὐτῷ· πῶς νηστεύεις; ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· τὴν ἐνάτην. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· νηστευε ἕως ὀψέ, καὶ ἄσκει· καὶ ἀποστήθιζε τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῶν ἄλλων γραφῶν· καὶ ἐάν σοι **B** ἀναβῆ λογισμός, μηδέποτε πρόσχησ κάτω, ἀλλὰ πάντοτε ἄνω· καὶ εὐθέως σοι ὁ κύριος βρῆθαι. καὶ τυπώσας ὁ γέρον τὸν ἀδελφὸν ἐξῆλθεν **243** εἰς τὴν ἰδίαν ἔρημον. καὶ παρατηρῶν πάλιν ὄρα ἔκείνον τὸν δαίμονα, καὶ λέγει αὐτῷ· ποῦ πάλιν ἀπέρχῃ; ὁ δὲ λέγει· ὑπομνήσαι τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἀπῆλθεν. ὡς δὲ πάλιν ἐπανῆλθε, λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος· πῶς οἱ ἀδελφοί; ὁ δὲ λέγει· κακῶς· ὁ δὲ γέρον λέγει· διὰ τί; ὁ δὲ εἶπεν· ἄγριοι εἰσιν ὄλοι· καὶ τὸ μείζον κακόν, ὅτι καὶ ἐνεῖχον φίλον ὑπακούοντά μοι, καὶ αὐτὸς οὐκ οἶδα πῶθεν διεστράφη, καὶ οὐδὲ αὐτός μοι πειθεται, ἀλλὰ πάντων ἀγριώτερος ἐγένετο· καὶ ὤμοσα μηκέτι τὰ ἐκεῖ πατῆσαι, εἰ μὴ μετὰ χρόνον. καὶ οὕτως εἰπὼν ἀπῆλθεν ἐάσας τὸν γέροντα· καὶ ὁ ἅγιος εἰσῆλθε εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ (a).

quentem mihi, ipse etiam, unde nescio, conversus ferocior evasit : unde iuravi, me amplius ea loca non calcaturum, nisi post tempus. Atque haec cum dixisset, discessit, senem relinquens. Tunc sanctus

4. Παρέβαλεν ὁ ἀδελῆς Μακάριος ὁ μέγας τῷ ἀδελῆ Ἀντωνίῳ εἰς τὸ ὄρος, καὶ κρούσαντος αὐτοῦ τὴν θύραν ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ· **244** σὺ τίς εἶ; ὁ δὲ ἔφη· ἐγὼ εἰμι Μακάριος· καὶ κλείσας τὴν θύραν εἰσῆλθε καὶ ἀφῆκεν αὐτόν. καὶ ἰδὼν τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ ἤνοιξεν αὐτῷ. καὶ χαριεντιζόμενος μετ' αὐτοῦ ἔλεγεν· ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐπεθύμουν σε ἰδεῖν, ἀκούων τὰ περὶ σοῦ. καὶ φιλοξενήσας αὐτὸν ἀνέπαυσεν· ἦν γὰρ ἀπὸ καμάτου πολλοῦ. ὀφίας δὲ γενομένης ἔβρεξεν ἑαυτῷ ὁ ἀδελῆς Ἀντωνίος θαλλία· καὶ λέγει

mis palmarum ei obviam prodierunt. Ceterum unusquisque eorum praeparabat se, putans, quod apud ipsum diversaturus esset senex. At ille requisivit, quisnam in monte Theopemptus appellaretur. Quo invento intravit in cellulam eius, Theopemptus autem suscepit eum laetus. Utque coepit solum secum habere eum, senex : Quomodo, inquit, se res tuae habent, frater? Is dicit : Recte, precibus tuis. Et senex : Num impugnant te cogitationes? Ille : Interim mihi bene est. Pudebat enim eum edicere. Ait illi senex : Ecce a quot annis vitam asceticam duco, et honore afficior ab omnibus, at tamen me senem spiritus fornicationis divexat. Theopemptus excepit : Crede, abba, etiam me. Senex vero simulabat, ab aliis etiam cogitationibus impugnari se, donec eum ad confessionem adduceret. Deinde : Quomodo, inquit, ieiunas? Respondet : ad horam nonam. Tum senex : Ieiuna usque ad vesperam et exerce te ; meditare ac recita memoriter ex Evangelio ceterisque Scripturis ; cumque te subierit cogitatio, nunquam deorsum spectas, sed sursum semper ; statimque tibi Dominus praebebit auxilium. Et senex, postquam fratrem informavit, reversus est ad solitudinem suam. Ubi observans iterum videt illum daemone, cui ait : Quo iterum pergis? Is : Fratres, inquit, instigatum ; atque abiit. Ut vero rursus transiit, sanctus sciscitatus est ex eo, quo modo se haberent fratres. Respondit : Male. Et senex : Cur? Daemon : Cuncti, inquit, feroces sunt, et quod **C** peius est, ille quem habebam amicum et obsequens, nec amplius a me persuadetur, sed cunctis non calcaturum, nisi post tempus. Atque haec cum intravit in cellulam suam.

4. Macarius magnus abbas venit ad Antonium abbatem in montem ; cumque pulsasset ostium, is egressus est petiitque : Tu quis es? Respondit : Ego sum Macarius. Et ille ostio clauso intravit, relinquens eum. Sed postquam cognovit patientiam eius, aperuit. Atque cum eo urbane agens dixit : A multo tempore desiderabam te videre, audita tui fama. Et hospitaliter susceptum refecit ; erat enim e multo labore fessus. Vespere autem facto Antonius abbas sibi madefecit ramos palmarum. Et ait

NOTAE.

in manibus tenentes, et ampullas cum rosaceo oleo : **D** excusatorias literas illi exhibuerunt praesentiam. Insuper etiam a canonicis et monachis atque correptionibus presbyteris totius dioecesis atque infinita multitudo utriusque sexus. Qui omnes cum ramis palmarum et cereis ardentibus, laudesque Deo intimis cordibus et excelsissimis vocibus proclamantes, longe ei ab ecclesia obviverunt, et usque ad ecclesiam indesinenter psallentes eum perduxerunt. Notissimum est Christi Domini exemplum Joh. xii. 13. Sed et ad exsequias cum palmis prodibant, ut videre est apud Ammonium monachum de Patribus Sinaitis et Rhaitensibus p. 106. 128. 129, et in Historia Lausica cap. 39. Mitto multas alias consimiles consuetudines. COTELER.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III. cap. 61 ; lib. V libell. 18, 8 ; lib. VII cap. 1, 8. Dorothei Doctr. 5.

ei Macarius abbas : Jube, ut et ego mihi intinguam. Ille : Intingue, inquit. Confectoque magno fasciculo intinxit. Igitur sedentes a vespera, collocuti de animarum salute, plectebant : plecta autem per fenestram descendebat in speluncam. Et mane ingrediens beatus Antonius, vidit plectae Macarii abbatis copiam et : Multa, inquit, virtus e manibus istis egreditur.

5. Macarius abbas praedixit fratribus de vastatione Sceteos : Quando spectaveritis cellulam aedificatam iuxta paludem, scitote, quod prope sit Sceteos desolatio : quando videritis arbores, ad fores est : cum autem pueros conspexeritis, tollite melotes vestras atque discedite.

6. Dixit iterum, volens fratres consolari : Venit huc cum matre sua puer, qui a daemonio vexabatur, et dicebat matri : Surge, anus, abeamus hinc. Illa vero : Non possum, inquit, pedibus incedere. Tum puer ad eam : Ego te portabo. Et admiratus sum daemionis nequitiam, quomodo eos hinc fugare vellet.

7. Sisoes abbas retulit : Quando eram in Sceti cum Macario, ascendimus septem nomina, ut cum eo meteremus. Et ecce, vidua quaedam pone nos spicas colligebat, nec cessabat plorare. Vocavit ergo senex dominum praedii, cui : Quid, inquit, habet anus haec, quod semper plorat ? Respondit : Quia ejus vir, alicuius depositum dum servat, subito mortuus est, nec enunciavit, ubi posuerit illud, vultque dominus depositi eam et liberos eius sibi in servos vindicare. Tum senex : Dic ei, inquit, ut veniat ad nos, ubi ob aestum conquiescimus. Cumque venisset mulier, ait illi senex : Ut quid semper ita ploras ? Respondit : Maritus meus accepto deposito migravit e vita, nec significavi moriens, ubi illud posuerit. Tunc senex : Veni, inquit, ostende mihi, ubi sepelieris eum. Itaque ductis secum fratribus cum ea egressus est. Ut pervenerunt ad locum, dixit senex mulieri : Recede in domum tuam. Et postquam peccati fuissent, voca-

Α αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος· κέλευσον, ἵνα καὶ γὼ βρέξω ἑμαυτῷ. ὁ δὲ εἶπε· βρέξον. καὶ ποιήσας δεσμὸν μέγαν ἔδραξε· καὶ καθήμενοι ἀπὸ ὄψε λαλοῦντες περὶ σωτηρίας ψυχῶν ἐπλεκον· καὶ ἡ σειρὰ διὰ τῆς θυρίδος εἰς τὸ σπήλαιον κατέβαινε. καὶ εἰσελθὼν πρῶτ' ὁ μακάριος Ἀντώνιος εἶδε τὸ πλῆθος τῆς σειρᾶς τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, καὶ ἔλεγε· πολλὴ δύναμις ἐκ τῶν χειρῶν τούτων ἐξέρχεται (α).

5. Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος περὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς Σχήτεις τοῖς ἀδελφοῖς· ὅταν ἴθητε κελλιον οἰκοδομούμενον 245 ἐγγὺς τοῦ ἔλους, μάθετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς· ὅταν ἴθητε δένδρα, ἐπὶ θυρῶν ἐστὶν. ὅταν δὲ ἴθητε παιδία, ἀρατε τὰ μηλωτάρια ὁμῶν, καὶ ἀναχωρήσατε (β).

6. Ἔλεγε πάλιν, παρηγορῆσαι θέλων τοὺς ἀδελφούς· ἦλθεν ὧδε παιδίον δαιμονιζόμενον μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε τῇ μητρὶ αὐτοῦ· ἐγειρε, γραῖα ¹⁴, ἀγῶμεν ἔνθεν. ἡ δὲ εἶπεν· οὐ δύναμαι πεζεῦσαι. καὶ εἶπεν αὐτῇ τὸ παιδίον· ἐγὼ σε βαστάξω. καὶ ἐθαύμασα τὴν πονηρίαν ¹⁵ τοῦ δαιμονος, πῶς ἠθέλησεν αὐτοὺς φυγαδεῦσαι (γ).

7. Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Σισόης· ὅτε ἤμην εἰς Σχίτην μετὰ τοῦ Μακαρίου, ἀνέβημεν θερίσαι μετ' αὐτοῦ ἑπτὰ ὀνόματα (δ). καὶ ἰδοὺ μία χήρα καλαμωμένη ἦν ὀπίσω ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐπαύετο κλαίουσα· ἐφώνησεν οὖν ὁ γέρον τὸν κύριον τοῦ χωρίου καὶ εἶπεν αὐτῷ· τί ἔχει ἡ γραῦς αὕτη, ὅτι πάντοτε κλαίει ; λέγει αὐτῷ· ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς εἶχε παραθήκην τίνος, καὶ 246 ἀπέθανεν ἄφνω, καὶ οὐκ εἶπε πού ἐθηκεν αὐτὴν· καὶ θέλει ὁ κύριος τῆς παραθήκης λαβεῖν αὐτὴν καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς εἰς δούλους. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· εἰπέ αὐτῇ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ἡμᾶς, ὅπου ἀναπαυόμεθα τὸ καῦμα. καὶ ἐλλούσης τῆς γυναίκος εἶπεν αὐτῇ ὁ γέρον· τί πάντα ¹⁶ οὕτως κλαίεις ; καὶ εἶπεν· ὁ ἀνὴρ μου ἀπέθανε λαθῶν παραθήκην τίνος, καὶ οὐκ εἶπεν ἀποθνήσκων, πού ἐθηκεν αὐτὴν. καὶ εἶπεν ὁ γέρον πρὸς αὐτὴν δεῦρο, δεῖξόν μοι πού ἐθηκας αὐτόν. καὶ λαθῶν τοὺς ἀδελφοὺς μετ' αὐτοῦ, ἐξῆλθε σὺν αὐτῇ· καὶ ἐλθόντων ἐπὶ τὸν τόπον, εἶπεν αὐτῇ ὁ γέρον· ἀναχώρησον εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ προσευξαμένων αὐτῶν, ἐφί-

VARIAE LECTIONES.

• γραῖα om. al. ¹⁴ Al. *καρουργία*. ¹⁵ Al. *πάντοτε*.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 9.
(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 11.
(c) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 10.
(d) Ἐπτὰ ὀνόματα, ad verbum Joannes interpretat [VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 8] *septem nomina*; ex sensu ms. Bodecense referente Bollando, et cod. Corbeiensis *septem fratres*. Nomina autem pro hominibus dici, a tot auctoribus probatum fuit, ut mirer potuisse id viros doctos ignorare. In chronico Theophanis p. 363 A. : ἀπέκτειναν τοὺς κλειδούχους ὀνόματα ξ'. Joannes Moschus Λειμωναρίου cap. 135 : μοναστήριον παρθένων vel παρθενοουσῶν ὡς ὀνομάτων τεσσαράκοντα, et cap. 143 : ἦσαν δὲ μοναχοὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ὀνόματα. Sub finem Tomi XIX Origenis in Joannem : ὡ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἀκουστέον τοῦ πρὸ καταβολῆς κόσμου ἐπίτῃδες τοιαύτην ἐπίνοιαν πλασάντων ὀνομάτων ἀγίων τὸ τῆς καταβολῆς. Lege ἐπίτῃδες διὰ τοιαύτην ἐπίνοιαν. In Colbert. codd. duobus : Ἐν τῷ ὄρει τοῦ ἀββᾶ Ἀντωνίου ἐκαθίστοτο ἑπτὰ ὀνόματα, καὶ τῷ

D καιρῷ τῶν φοινίκων ἐφύλαττεν ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν τοῦ ἀποσοθεῖν τὰ πετεινά· ἦν δὲ ἐκεῖ γέρον· καὶ ὅτε ἐφύλαττεν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ, ἔκραζεν λέγων ὑπάγετε οἱ ἐσω πονηροὶ λογισμοί, καὶ τὰ ἔξω πετεινά. At ms. reg. 1787 : Ἔλεγον ὅτι ἐν τῷ δ. τ. ἀ. Ἄ. ἐκάθητο ἑπτὰ μοναχοί, καὶ ἐν τῷ κ. τ. φ. ἐφύλαττον τοῦ σοθεῖν τὰ πετεινά ἐκ διαβολῆς εἰς καθ' ἡμέραν. εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν γέρον, ὅτε ἦν ἡ ἡμέρα αὐτοῦ, καὶ ἐφύλαττεν, ἔκραζε λέγων κ. τ. λ. Hoc est Pelagio interprete [VV. PP. Rosw. lib. V libell. 11, 50] : *Dicebant senes, quia in monte abbatii Antonii sedebant septem monachi (cod. Suession. et Fossat. nomina) tempore dactylorum, et unus ex iis abigebat ab iis volucres : erat autem ibi senex, qui in die, qua eum dactylos custodire contingebat, clamabat dicens : Discedite ab intro, malae cogitationes, et de foris, aves. Apud Georgium Alexandrinum n. 38 : λαθῶν στρατιώτας ἕως ὀνομάτων πεντακισίων. Sed quis finis similia colligenti? COTELER.*

ησαν ὁ γέρων τὸν νεκρὸν λέγων ὁ δεῖνα (a), ποῦ ἔθηκας τὴν ἀλλοτρίαν παραθήκη; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· εἰς τὸν οἶκόν μου κέκρυπται ὑπὸ τὸν πόδα τῆς κλίνης. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· κοιμῶ πάλιν ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως. ἰδόντες δὲ οἱ ἀδελφοί, ἀπὸ τοῦ φόβου ἔπεσον εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ εἰπαν αὐτοῖς ὁ γέρων· οὐ **247** δι' ἐμὲ γέγονε τοῦτο· οὐδὲν γὰρ εἰμι· ἀλλὰ διὰ τὴν χήραν καὶ τὰ ὄρφανὰ ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸ πρῶγμα· τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ μέγα, ὅτι ἀναμάρτητον θέλει ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν· καὶ εἰ τι ἂν αἰτήσεται, λαμβάνει. ἔλθων δὲ ἀνήγγειλε τῇ χήρᾳ ποῦ κεῖται ἡ παραθήκη· ἡ δὲ λαβοῦσα αὐτὴν ἔδωκε τῷ κυρίῳ αὐτῆς, καὶ ἡλευθέρωσε τὰ τέκνα αὐτῆς. καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν (b).

8. Ἐλεγεν ὁ ἀββᾶς Πέτρος περὶ τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ὅτι παραγενόμενός ποτε πρὸς τινὰ ἀναχωρητὴν, καὶ εὐρών αὐτὸν κακούμενον, ἐπυθάνετο τὴν βούλοιο τραφήναι οὐδενὸς ὄντος ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. καὶ φήσαντος ἐκείνου, πάστιλον, εἰς τὴν Ἀλεξανδρίαν πόλιν οὐκ ὤκνησεν ὁ ἀνδρείος παραγενέσθαι καὶ δοῦναι τῷ κάμνοντι· καὶ τὸ θαυμαστὸν μηδὲν κατάδηλον γενόμενον (c).

9. Εἶπε πάλιν, ὅτι ἐν ἀκακίᾳ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου πολιτευομένου πρὸς **248** πάντας τοὺς ἀδελφούς, ἔφησαν αὐτῷ τινες· διὰ τί οὕτως ἑαυτὸν ποιεῖς; ὁ δὲ εἶπε· δώδεκα ἔτη ἐδούλευσα τῷ κυρίῳ μου, ἵνα μοι χαρίσθαι τὸ χάρισμα τοῦτο, καὶ πάντες μοι συμβουλεύετε ἀποθέσθαι αὐτό;

10. Ἐλεγεν περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι εἰ εὐκαίρησε μετὰ ἀδελφῶν, ἐτίθει ἑαυτῷ ὄρον· ὅτι ἐὰν εὐρεθῇ οἶνος, διὰ τοὺς ἀδελφούς πίνει, καὶ ἀντὶ ἐνὸς ποτηρίου οἴνου μίαν ἡμέραν μὴ πῖνῃ ὕδωρ· οἱ οὖν ἀδελφοὶ χάριν ἀναπαύσεως εἰδίου αὐτῷ· ὁ δὲ γέρων μετὰ χαρᾶς ἐλάμβανεν, ἵνα ἑαυτὸν βασανίσῃ· ὁ δὲ μαθητῆς, εἰδὼς τὸ πρῶγμα, ἔλεγε τοῖς ἀδελφοῖς· διὰ τὸν κύριον, μὴ δῶτε αὐτῷ· εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ κελλίον μέλλει ἑαυτὸν δαμάζειν. καὶ μαθόντες οἱ ἀδελφοὶ οὐκ ἔτι αὐτῷ παρεῖχον (d).

11. Παρερχόμενός ποτε ἀπὸ τοῦ ἔλους εἰς τὸ κελλίον ἑαυτοῦ ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ἐδάσταζε θαλλὰ, καὶ ἰδοὺ ὑπήνησεν αὐτῷ ὁ διάβολος **249** κατὰ τὴν ὁδὸν μετὰ δρεπάνου. καὶ ὡς ἠθέλησεν αὐτὸν κρούσαι, οὐκ ἴσχυσε. καὶ λέγει αὐτῷ· πολλὴ βία ἀπὸ σοῦ, Μακάριε, ὅτι οὐ δύναμαι πρὸς σέ· ἰδοὺ γάρ, εἰ τι ποιεῖς, κἀγὼ ποιῶ· σὺ νηστεύεις· κἀγὼ ¹⁷ ἀγρυπνεῖς· κἀγὼ ὄλωσ οὐ κοιμῶμαι· ἐν ἐστὶ μόνον, ἐν ᾧ νικᾷς με. λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος· ποῖον τοῦτο; ὁ δὲ ἔφη· ἡ ταπεινότης σου. καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι πρὸς σέ.

12. (e) Ἐρώτησάν τινες τῶν πατέρων τὸν ἀββᾶν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον, λέγοντες· πῶς ὄτε ἐσθίεις καὶ ὄτε νηστεύεις τὸ σῶμά σου ξηρὸν ἐστὶ; καὶ λέγει

A vit senex mortuum his verbis: Ille, ubi posuisti alienum depositum? Responsum dedit homo: Absconditum est in domo mea sub pede lecti. Senex ad ipsum: Iterum dormi usque ad resurrectionis diem. Quod conspicati fratres prae timore ceciderunt ad pedes eius. Tum iis senex ait: Non propter me id evenit; nihil quippe sum: sed propter viduam et pupillos Deus remi fecit. Hoc vero magnum est, quod Deus vult animam esse sine peccato, et quicquid petierit accipiet. Profectus igitur nuntiavit viduae, ubi iaceret depositum. Quae accipiens dedit domino, ac in libertatem asseruit liberos. Omnesque, qui miraculum audiverunt, gloriam dererunt Deo.

8. Petrus abbas narravit, beatum Macarium, B quum aliquando anachoretam quemdam invenisset aegrotantem, sciscitatum esse ex eo, quidnam cibi sumere vellet. Qui postquam pastillum petiit, virum fortem, quum nihil in cella esset, proficisci Alexandriam non piguit, ut aegro afferret; neque mira res manifesta cuiquam facta est.

9. Iterum memoravit: Macario abbati prae cunctis fratribus in simplicitate conversanti quidam: Cur, inquit, talem te praebeas? Ille respondit: Duodecim annis servivi Domino meo, ut mihi hanc largiretur gratiam, et vos omnes mihi consilium datis, ut deponam eam?

10. Dicebant de Macario abbate, quod, si vacans versaretur cum fratribus, hanc sibi legem constitueret: Si vinum adfuerit, propter fratres bibe, et pro uno vini poculo per unum diem non bibas aquam. Igitur fratres, eum reficere cupientes, dabant ei. Senex autem cum gaudio admittebat, ut se ipsum torqueret. At discipulus eius, cui res nota erat, dicebat fratribus: Per Dominum, ne praebeatis illi; alioqui in cella confecturus est se. Quo comperto fratres non amplius ei porrigebant.

11. Proficiscens aliquando Macarius abbas a palude in cellulam suam portabat palmarum ramos, et ecce occurrit ei in via diabolus falcem gerens. Qui ut voluit eum ferire, non valuit. Atque ei: Multa, inquit, a te vis, Macari, quod adversus te nihil possum. En enim, quidquid facis, et ego facio. Tu jejunas; et ego: vigilas; et ego penitus non dormio. Unum solum est in quo vincis me. Interrogavit Macarius abbas: Quidnam est illud? Respondit: Humilitas tua. Ac propterea adversus te nihil possum.

12. Interrogaverunt quidam e patribus Macarium Aegyptium abbatem dicentes: Qui sit ut sive comedas, sive ieiunes, corpus tuum siccum sit:

VARIAE LECTIONES.

¹⁷ Αἰ. ἐγὼ οὐδὲ ὄλωσ τρώγω.

NOTAE.

(a) Λέγων· ὁ δεῖνα, in Vitis Patrum: *dicens illi, pro dicens ille.*

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 8.

(c) Cf. Raderi Viridar. III, 6, 19.

(d) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 53; lib. V libell. 4, 26.

(e) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 124; lib. V libell. 15, 26; lib. VII cap. 13, 6.

Respondet iis senex : Lignum, quod versat sarmenta quae comburuntur, omnino ab igne consumitur. Similiter si mundaverit homo mentem suam in timore Dei, ipse timor Dei corpus ejus consumit.

13. Profectus aliquando Macarius abbas e Sceti in Terenuthim, ingressus est fanum, ut dormiret. Ibi erant vetera Ethnicorum cadavera ; e quibus unum acceptum posuit sub capite suo velut embrium. Daemones ergo, intuitu ejus audaciam, inviderunt ei. Ac volentes eum terrere, velut feminae nomen vocabant dicentes : Heus tu, veni nobiscum ad balneum. Respondit autem alius daemon desub ipso tanquam e mortuis, loquens : Peregrinum habeo super me, nec possum venire. At senex territus non est, sed audacter verberabat corpus, et : Surge, inquit, vade in tenebras, si potes. Quo audito daemones clamaverunt voce magna dicentes : Vicisti nos. Et pudore suffusi aufugerunt.

14. Dicebant de Macario Aegyptio abbate, quod ascendens e Sceti, ac sportulas portans, defatigatus sedit ; oravitque in hunc modum : Deus, tu scis, nihil mihi virium superesse. Et, illico ad fluvium delatus est.

15. Quidam in Aegypto filium habuit paralyticum. Quem cum ad cellulam Macarii abbatis tulisset, et ad ostium plorantem reliquisset, longe recessit. Igitur senex deorsum adspiciens vidit puerum et interrogat eum : Quis te huc attulit ? Respondet : Pater meus huc me projecit et abiit. Ait ei senex : Surgens assequere eum. Statimque sanatus surrexit et patrem consecutus est. Atque ita abierunt in domum suam.

16. Macarius magnus abbas dicebat fratribus in Sceti, postquam dimisit ecclesiam : Fugite, fratres. Ait illi senum quidam : Quonam fugere poterimus ultra solitudinem hanc ? Ipse vero digitum suum ad os ponebat dicens : Fugite hoc. Tum ingrediebatur in cellulam suam et clauso ostio sedebat.

17. Idem Macarius abbas dixit : Si quempiam increpando ad iram commoveris, affectui tuo satisfacis. Neque enim ut alios salves, perdes te ipsum.

18. Idem Macarius abbas, cum esset in Aegypto, invenit hominem habentem jumentum et praedantem quae ad usum suum possidebat : ipse vero tanquam peregrinus adstans furi, una onerabat jumentum, magnaue cum quiete dimisit eum dicens : *Nihil intulimus in mundum : haud dubium quod nec au-*

αὐτοῖς ὁ γέρων· τὸ ξύλον τὸ στρέφον τὰ καύματα φρύγανα δι' ἑλοῦ ἐσθίεται ἐκ τοῦ πυρός. οὕτως ἐάν καθαρεύσῃ ἄνθρωπος τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ κατεσθίει τὸ σῶμα αὐτοῦ (a).

13. Ἀνέβη ποτὲ ὁ ἀββᾶς Μακάριος ἀπὸ Σκήτεις εἰς Τερενοῦθιμ· καὶ εἰσηλθεν εἰς τὸ ἱερὸν κοιμηθῆναι· ἦσαν δὲ ἐκεῖ σκηνώματα Ἑλλήνων παλαιά· 250 καὶ λαβῶν ἕν, ὑπέθηκε τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ ὡς ἐμβρίμιον· οἱ οὖν δαίμονες ὄρωντες αὐτοῦ τὸ θαρσαλέον, ἐφθόνησαν· καὶ θέλοντες αὐτὸν πτοῆσαι, ἐφώνουν ὡς γυναικὸς θυομα, λέγοντες· ἦ δεῖνα, δεῦρο μεθ' ἡμῶν εἰς τὸ βαλανεῖον· ὑπήκουσε δὲ ἄλλος δαίμων ὑποκάτωθεν αὐτοῦ ὡς ἐκ τῶν νεκρῶν λέγων· ξένον ἔχω ἐπάνω μου, καὶ οὐ δύναμαι ἔλθειν. ὁ δὲ γέρων οὐκ ἐπτοήθη, ἀλλὰ θαρρῶν ἐτυπτε τὸ σκῆνωμα λέγων· Ἐγείραι, ὕπαγε εἰς τὸ σκότος, εἰ δύνασαι. καὶ τοῦτο ἀκούσαντες οἱ δαίμονες, ἐδόθησαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες· ἐνίκησας ἡμᾶς· καὶ ἐφυγον κατασχινόμενοι (b).

14. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου¹⁸, ὅτι ἀναβαίνων ἀπὸ Σκήτεις, καὶ βασιτάζων σπυρίδας, κοπιάσας ἐκαθέσθη· καὶ εὗξαστο λέγων· ὁ Θεὸς, σὺ οἶδας ὅτι οὐκ¹⁹ ἰσχύω· καὶ εὐθέως εὐρέθη ἐπὶ τὸν ποταμὸν (c).

15. Ἦν τις ἔχων υἱὸν παραλυτικὸν ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ ἤνεγκεν αὐτὸν εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου· καὶ ἀφείξ αὐτὸν ἐπὶ 251 τὴν θύραν κλαίοντα, ἀνεχώρησε μακράν. παρακύψας οὖν ὁ γέρων εἶδε τὸ παιδίον²⁰, καὶ λέγει αὐτῷ· τίς ἤνεγκέ σε ὧδε ; καὶ λέγει· ὁ πατήρ μου ἐβρῦσέ με ὧδε, καὶ ἀπῆλθε. λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· ἀναστὰς κατάλαβε αὐτόν. καὶ εὐθέως ὑγιάντας ἀνέστη, καὶ κατέλαβε τὸν πατέρα αὐτοῦ· καὶ οὕτως ἀπῆλθον εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν (d).

16. Ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ μέγας ἔλεγε τοῖς ἀδελφοῖς ἐν τῇ Σκήτει, ὡς ἀπέλυε τὴν ἐκκλησίαν· φεύγετε, ἀδελφοί. καὶ εἶπεν αὐτῷ τις τῶν γερόντων· ποῦ ἔχομεν φυγεῖν πλέον τῆς ἐρήμου ταύτης ; ὁ δὲ ἐτίθει τὸν δάκτυλον αὐτοῦ εἰς τὸ στόμα λέγων· τοῦτο φεύγετε. καὶ εἰσηρχετο εἰς τὸ κελλίον ἑαυτοῦ καὶ ἔκλειε τὴν θύραν καὶ ἐκάθητο (e).

17. Εἶπεν ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Μακάριος· ἐάν τινα ἐπιτιμῶν εἰς ὄργην κινήθῃς, ἴδιον πάθος πληροῖ ; οὐ γὰρ ἵνα ἄλλους σώσης, σεαυτὸν ἀπολέσεις (f).

18. Ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Μακάριος, ἐν Αἰγύπτῳ ὢν, εὗρεν ἄνθρωπον 252 ἔχοντα κτήνος καὶ συλοῦντα τὰς χρεῖας αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ὡς ξένος παραστὰς τῷ συλοῦντι, συνεγέμου τὸ κτήνος, καὶ μετὰ πολλῆς ἡσυχίας προέπεμπεν αὐτὸν λέγων, ὅτι οὐδὲν εἰσηγήκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενε-

VARIAE LECTIONES.

¹⁸ Al. τοῦ μεγάλου. ¹⁹ Al. οὐκέτι. ²⁰ Al. add. ὅτι ἐκλαίσεν.

NOTAE.

- (a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 8.
 (b) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 10.
 (c) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 213 ; lib. VI, libell. 2, 6.
 (d) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 7. Idem

Besarioni tribuitur ibid. lib. III cap. 122.

(e) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 27.

(f) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III, cap. 87 ; lib. V libell. 4, 28.

καί τι δυνάμεθα ²¹. ὁ Κύριος ἔδωκεν ὡς αὐτός ἠθέλησεν, οὕτως καὶ ἐγένετο. εὐλογητός Κύριος ἐπὶ πάντων (a).

19. Ἠρώτησάν τινες τὸν ἀββᾶν Μακάριον, λέγοντες· πῶς ὀφειλομέν προσεύχεσθαι; λέγει αὐτοῖς ὁ γέρον· οὐκ ἔστι χρεία βαττολογεῖν, ἀλλ' ἐκτείνειν ²² τὰς χεῖρας, καὶ λέγειν· κύριε, ὡς θέλεις καὶ ὡς οἶδας ἐλέησον ²³. ἐὰν δὲ ἐπίκειται πόλεμος· κύριε, βοήθει ²⁴. καὶ αὐτὸς οἶδε τὰ συμφέροντα, καὶ ποιεῖ μεθ' ἡμῶν ἔλεος (b).

20. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· εἰ γέγονεν ἐν σοὶ ἡ ἐξουδένωσις ὡς ὁ ἔπαινος, καὶ ἡ πενία ὡς ὁ πλοῦτος, καὶ ἡ ἔνδεια ὡς ἡ δαψύλεια, οὐκ ἀποθνήσκεις· ἀμήχανον γάρ ἐστι τὸν καλῶς πιστεύοντα, **253** καὶ ἐν εὐσεβείᾳ ἐργαζόμενον, ἐμπνεῖν εἰς ἀκαθαρσίαν παθῶν καὶ δαιμόνων πλάνην (c).

21. Ἐλεγον, ὅτι ἐσφάλησαν δύο ἀδελφοὶ [εἰς ²⁵⁴] Σκήτιν· καὶ ἐχώρισεν αὐτοὺς ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ πολιτικός· καὶ ἤλθόν τινες, καὶ εἶπον τῷ ἀββᾶ Μακαρίῳ τῷ μεγάλῳ τῷ Αἰγυπτίῳ. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐκ εἰσὶν οἱ ἀδελφοὶ κεχωρισμένοι, ἀλλὰ Μακάριός ἐστι κεχωρισμένος· ἦν γὰρ ἀγαπῶν αὐτόν. ἤκουσεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι ἐχωρίσθη ὑπὸ τοῦ γέροντος, καὶ ἔφυγεν εἰς τὸ ἔλος. ἐξήλθεν οὖν ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ μέγας· καὶ εὗρσκει αὐτὸν τιτρωσκόμενον ὑπὸ τῶν κωκῶπων· καὶ λέγει αὐτῷ· σὺ ἐχώρισας τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἰδοὺ εἶχον ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν κώμην. ἐγὼ δὲ σε ἐχώρισα, καὶ σὺ ὡς καλῆ παρθένος εἰς τὸν ἐσώτερον κοιτῶνα ἔφυγες ὧδε. ἐγὼ καλέσας τοὺς ἀδελφούς, ἔμαθον παρ' αὐτῶν καὶ εἶπον· οὐδὲν τούτων γέγονε. βλέπε οὖν καὶ σὺ, ἀδελφέ, μὴ ἀπὸ δαιμόνων ἐχλευάσθης, οὐδὲν γὰρ ἑώρακας· **254** ἀλλὰ βάλε μετάνοιαν ὑπὲρ τοῦ σφάλματός σου. ὁ δὲ εἶπεν· εἰ θέλεις δός μοι μετάνοιαν. ἰδὼν δὲ ὁ γέρον τὴν ταπεινώσιν αὐτοῦ, ἔλεγεν· Ὑπαγε, καὶ νήστευσον τρεῖς ἑβδομάδας, κατὰ ἑβδομάδα ἐσθίων· αὕτη γὰρ ἦν ἡ ἐργασία αὐτοῦ πάντοτε, τὰς ἑβδομάδας νηστεύειν.

22. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μωυσῆς τῷ ἀββᾶ Μακαρίῳ εἰς Σκήτιν· θέλω ἡσυχάσαι, καὶ οὐκ ἀφισοῦσί με οἱ ἀδελφοί. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος· θεωρῶ, ὅτι ἡ φύσις σου ἀπαλή ἐστι, καὶ οὐ δύνασαι ἀποστρέψαι ἀδελφόν· ἀλλ' ἐὰν θέλῃς ἡσυχάσαι, Ὑπαγε εἰς τὴν ἔρημον ἔσω εἰς τὴν πέτραν, κάκει ἡσυχάζεις. καὶ τούτο ἐποίησε καὶ ἀνεπάη.

23. Ἀδελφὸς παρέβαλε τῷ ἀββᾶ Μακαρίῳ τῷ Αἰγυπτίῳ, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀββᾶ, εἰπέ μοι ῥῆμα πῶς σωθῶ. καὶ λέγει ὁ γέρον· Ὑπαγε εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ ὕβρισον τοὺς νεκρούς. ἀπελθὼν οὖν ὁ ἀδελφὸς ὕβρισε καὶ ἐλίθασε· καὶ ἐλθὼν ἀπήγγειλε τῷ γέροντι. καὶ λένει αὐτῷ· οὐδὲν σοὶ ἐλάλησαν;

VARIAE LECTIONES.

²¹ ὁ ἦλον — δυνάμεθα om. al. ²² Al. inser. *πυκνά*. L. Dorothei Epist. I. ²³ Al. add. *με*. ²⁴ Al. add. *μοι*. ²⁵³ *εἰς* om. Edd., addidi ex conji.

NOTAE.

(a) I Tim. VI, 7. Job 1, 21. Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 73; lib. V libell. 16, 6; lib. VII cap. 3, 1.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III, cap. 207; lib. V

libell. 12, 10.

(c) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 38, 2. Sententiae Aegypt. PP. 23.

A *ferre quid possumus. Dominus dedit; sicut ipse voluit, ita et factum est. Benedictus Dominus in omnibus.*

19. Interrogaverunt quidam Macarium abbatem dicentes: Quomodo debemus orare? Respondit iis senex: Non opus est loqui multum, sed extendendae sunt manus et dicendum: Domine, sicut vis et sicut nosti, miserere. Si autem ingruerit tentationis impugnatione, dic: Domine, adjuva. Ipse autem scit, quae expediant, et facit nobiscum misericordiam.

20. Dixit Macarius abbas: Si apud te exstiterit contemptus velut laus, paupertas tanquam divitiae, indigentia sicut abundantia, non morieris. Fieri enim non potest, ut, qui recte credit, et in pietate operatur, incidat in vitiorum sordes ac daemonum errorem.

21. Proditum est duos fratres in Sceti deliquisse. Quos quum Macarius πολιτικός abbas segregasset, nonnulli Macarium magnum Aegyptium abbatem adeuntes hoc nuntiarunt. Is autem: Non, inquit, fratres sunt segregati, sed Macarius; nam diligebat eum. Macarius autem abbas, a sene se segregatum esse audiens, fugit ad paludem; atque ille reperit eum a culicibus perforatum. Cui: Tu, inquit, segregasti fratres, iique, ecce, secedere poterant in vicum. Ego vero te segregavi, tuque velut pulchra virgo in interius cubiculum huc fugisti. At ego vocatis fratribus didici, nihil horum factum esse. Prospice igitur et tu, frater, ne a daemonibus illusus fueris; nam nihil vidisti; sed poenitentiam age pro delicto tuo. Ille respondit: Si vis, da mihi poenitentiam. Videns igitur senex humilitatem ejus: Vade, inquit, jejuna tribus hebdomadis, semel singulis hebdomadis comedens. Haec enim erat exercitatio ejus perpetua, per hebdomadas jejunare.

22. Moyses abbas Macario abhati in Sceti: Volo, inquit, cum quiete ac silentio vivere, nec sinunt me fratres. Cui Macarius abbas respondit: Video te indolis mollioris esse, nec posse fratrem a te avertere; sed si desideras quietam vitam, proficiscere ad eremum intro in petram, et ibi quiete deges. Fecit igitur hoc et conquevit.

23. Frater convenit Macarium Aegyptium abbatem, cui: Abba, inquit, dic mihi verbum, quomodo salver. Ait senex: Vade in sepulchrum, et maledictis mortuos impete. Abiens igitur frater eos conviciis et lapidibus appetiit, reversusque annuntiavit seni. Qui ab eo quaerit: Nihilne tibi lo-

cuti sunt? Ille : Nihil. Tum senex : Iterum, inquit, A **255** proficiscere cras, eosque laudibus effer. Pergens itaque frater collaudavit eos, vocans : Apostoli, sancti, justi. Tum adiit senem dixitque : Laudavi. Qui : Nihilne, inquit, tibi responderunt? Frater : Nihil. Tunc senex inquit : Nosti, quantis eos contumeliis affeceris, nec quidquam responderunt tibi ; et quantis eisdem laudibus ornaveris, nihilque ad te prolocuti sunt. Ita et tu, si salvari cupis, mortuus fias, nec injurias hominum, nec laudes eorum cogites, instar mortuorum : sic enim poteris salvus fieri.

24. Proficiscens aliquando Macarius abbas cum fratribus per Aegyptum puerum audivit matri suae ita loquentem : Mater, dives quidam diligit me, et odi eum ; pauper vero odit me, et diligo eum. Quo auditio sermone Macarius abbas admiratus est. Tum fratres : Quid, inquit, hoc verbi est, pater, quod admireris? Senex respondit : Revera Dominus noster dives est, et diligit nos, ipsi autem nolumus ei obtemperare ; inimicus contra noster diabolus pauper est, oditque nos, et nos diligimus impuritatem ejus.

25. Rogans Poemen abbas eundem multis cum lacrimis : Dic mihi, inquit, quomodo salver. Cui senex respondit : Quam quaeris rem, iam recessit a monachis.

26. Macarius abbas aliquando adiit Antonium abbatem. Quocum collocutus, cum in Scetim revertetur, fratribus obviam venientibus inter sermocinandum : Antonio, inquit, abbati dixi, nos non habere in loco nostro oblationem. Sed patres aliis de rebus disserere coeperunt, nec quaesierunt amplius discere responsum senis, neque ipse prolocutus est. Hoc igitur quidam ex patribus dixit : Si viderint patres, e fratrum memoria excidere, ut de re iis utili interrogent, adigunt se ipsos, ut principium sermonis proferant ; quod si vero a fratribus non adigantur, sermonem non persequuntur, ut ne deprehendantur locuti non interrogati, videaturque loquela otiosa esse.

27. Esaias abbas interrogans Macarium abbatem : Profer mihi, inquit, sententiam. Cui senex respondit : Homines fuge. Esaias abbas : Quid est, inquit, fugere homines? Respondit senex : Sedere in cella tua et delere peccata tua.

28. Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipulus, hoc retulit : Rogavi, inquit, patrem meum, ut mihi diceret verbum. Is autem : Neminem, inquit, laeseris, nec quemquam condemnaveris. Haec observa et salvaberis.

29. Macarius abbas dixit : Noli dormire in cella fratris, quem mala fama petiit.

255 ὁ δὲ εἶπε· οὐχί· λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ὑπαγε πάλιν αἰβριον, καὶ δόξασον αὐτούς· ἀπελθὼν σὺν ὁ ἀδελφὸς ἐδόξασεν αὐτούς λέγων· ἀπόστολοι, ἄγιοι, καὶ δίκαιοι· καὶ ἦλθε πρὸς τὸν γέροντα, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐδόξασα· καὶ λέγει αὐτῷ· οὐδὲν σοι ἀπεκρίθησαν ; εἶπε ὁ ἀδελφὸς· οὐχί· λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· οὐδὲν σοι ἀπεκρίθησαν, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίθησαν, καὶ πόσα ἐδόξασας αὐτούς, καὶ οὐδὲν σοι ἐλάλησαν· οὐτως καὶ σὺ, ἐὰν θέλῃς σωθῆναι, γενοῦ νεκρὸς· μήτε τὴν ἀδικίαν τῶν ἀνθρώπων, μήτε τὴν δόξαν αὐτῶν λογιση, ὡς οἱ νεκροὶ· καὶ δύνασαι σωθῆναι (a).

24. Παρερχόμενος ποτε ὁ ἀββᾶς Μακάριος μετὰ ἀδελφῶν διὰ τῆς Αἰγύπτου, ἤκουσε παιδίου λέγοντος τῇ μητρὶ αὐτοῦ· ἀμμᾶ, πλουσιὸς τις ἀγαπᾷ με, καὶ μισῶ αὐτόν· καὶ πτωχὸς μισεῖ με, καὶ ἀγαπῶ αὐτόν. Β **25.** καὶ ἀκούσας ὁ ἀββᾶς Μακάριος ἐθαύμασε. καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ· τί ἐστὶ τὸ ῥῆμα τοῦτο, κάτερ, ὅτι θαύμασας ; **256** καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ γέρον· ἀληθῶς ὁ κύριος ἡμῶν πλουσιὸς ἐστὶ καὶ ἀγαπᾷ ἡμᾶς, καὶ οὐ θέλομεν αὐτοῦ ἀκούσαι· ὁ δὲ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος πτωχὸς ἐστὶ καὶ μισεῖ ἡμᾶς, καὶ ἀγαπῶμεν αὐτοῦ τὴν ἀκαθαρσίαν.

25. Παρεκάλεσεν ὁ ἀββᾶς Ποιμὴν αὐτὸν μετὰ πολλῶν θαυμάσιων λέγων· εἰπέ μοι ῥῆμα πῶς σωθῶ. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ γέρον εἶπεν αὐτῷ· τὸ πρᾶγμα δὲ ζητεῖς, ἀπῆλθε νῦν ἀπὸ τῶν μοναχῶν.

26. Παρέβαλε ποτε ὁ ἀββᾶς Μακάριος τῷ ἀββᾶ **266** Ἄντωνίῳ· καὶ καλῆσας αὐτῷ ὑπέστρεψεν εἰς Σκητίν· καὶ ἦλθον οἱ πατέρες εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· καὶ ὡς ἐλάλουν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ γέρον· εἶπεν τῷ ἀββᾶ **267** Ἄντωνίῳ, ὡς οὐκ ἔχομεν προσφορὰν ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν. καὶ ἤρξαντο οἱ πατέρες λαλεῖν περὶ ἄλλων, καὶ οὐκ ἠρώτησαν εἰ μαθεῖν τὴν ἀπόκρισιν παρὰ τοῦ γέροντος, οὔτε ὁ γέρον αὐτοῖς εἶπε. τοῦτο σὺν ἐλεγέ τις τῶν πατέρων, ὅτι ἐὰν ἴδωσιν οἱ πατέρες ὅτι λανθάνει τοὺς ἀδελφούς **257** τὸ **25** ἐρωτῆσαι περὶ πράγματος ὠφελούντος αὐτούς, ἀναγκάζουσιν αὐτούς εἰπεῖν ἀρχὴν τοῦ λόγου· ἐὰν δὲ μὴ ἀναγκασθῶσι παρὰ τῶν ἀδελφῶν, οὐκ εἶτι λαλοῦσι τὸν λόγον· ἵνα μὴ εὐφρεθῶσιν ὡς μὴ ἐπερωτούμενοι καὶ λαλοῦντες, καὶ ὡς ἀργολογία εὐρίσκειται.

27. Ἠρώτησεν ὁ ἀββᾶς Ἡσαίας τὸν ἀββᾶν Μακάριον λέγων· εἰπέ μοι ῥῆμα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους. ἔλεγε αὐτῷ ὁ ἀββᾶς **268** Ἡσαίας· τί ἐστὶ τὸ φεῦγειν τοὺς ἀνθρώπους ; ὁ δὲ γέρον εἶπεν αὐτῷ· τὸ καθίσαι εἰς τὸ κελλὸν σου, καὶ κλαῦσαι τὰς ἀμαρτίας σου (b).

28. Ἐλεγεν ὁ ἀββᾶς Παφνούτιος ὁ μαθητῆς τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι παρεκάλεσα τὸν πατέρα μου, λέγων· εἰπέ μοι λόγον. ὁ δὲ εἶπε· μὴ κακοποιήσῃς τινὰ, μηδὲ κατακρίνης τινὰ· ταῦτα τήρει καὶ σώσῃ.

29. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· μὴ κοιμηθῆς εἰς κελλὸν ἀδελφοῦ ἔχοντος κακὴν φήμην.

VARIAE LECTIOES.

²⁵ Al. τῷ.

NOTAE.

(a) Cf. Hist. Laus. antiqua versio cap. 9. VV PP. Rosw. p. 990, 2.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 189.

30. Παρέβαλον ποτε τῷ ἀββᾷ Μακαρίῳ ἀδελφοί **A** εἰς **258** Σκήτιν, καὶ οὐχ εὗρον ἐν τῷ κελίῳ αὐτοῦ οὐδέν, εἰ μὴ ὕδωρ σαπρὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ἀββᾶ, δεῦρο ἦν εἰς τὴν κώμην, καὶ ἀναπαυόμεν σε. λέγει αὐτοῖς ὁ γέρων· οἴδατε, ἀδελφοί, τὸ ἀρτοκοπεῖον τοῦ δεινός εἰς τὴν κώμην; καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ναί. λέγει αὐτοῖς ὁ γέρων· κἀγὼ οἶδα αὐτό. οἴδατε καὶ τὸ χωρίον τοῦ δεινός ὅπου ὁ ποταμὸς κρούει; λέγουσιν αὐτῷ· ναί. λέγει αὐτοῖς ὁ γέρων· κἀγὼ οἶδα αὐτό· ὅτε οὖν θέλω, οὐ χρεῖαν ὑμῶν ἔχω, ἀλλ' ἐμαυτῷ ἀναβάξω ²⁶.

31. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι εἰ προσήρχετο αὐτῷ ἀδελφός ὡς ἀγίῳ γέροντι καὶ μεγάλῳ μετὰ φόβου, οὐδὲν ἐλάλει αὐτῷ. εἰ δὲ ἔλεγεν αὐτῷ τις τῶν ἀδελφῶν ὡς ἐξουθενῶν αὐτόν· ἀββᾶ, ἄρα **B** ὅταν ἦς καμηλίτης καὶ ἐκλεπτες νίτρον καὶ ἐπιώλεις αὐτό, οὐκ ἔδερόν σε οἱ τηρηταί ²⁷; εἰ ταῦτά τις ἔλεγεν αὐτῷ, ἐλάλει αὐτῷ μετὰ χαρᾶς, εἰ τι αὐτὸν ἠρώτα (a).

32. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ μεγάλου, ὅτι γέγονε, καθὼς ἔστι γεγραμμένον, θεός **259** ἐπίγειος (b)· ὅτι ὡσπερ ἔστιν ὁ θεός σκεπάζων τὸν κόσμον, οὕτως γέγονεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος σκεπάζων τὰ ἐλαττώματα, ἃ ἔβλεπεν ὡς μὴ βλέπων, καὶ ἃ ἤκουεν ὡς μὴ ἀκούων (c).

33. Διηγήσατο ὁ ἀββᾶς Βιτίμιος, ὅτι ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· καθήμενου μοῦ ποτε εἰς Σκήτιν, κατέβησαν δύο νεώτεροι ξενικοὶ ἔχει· καὶ ὁ μὲν εἰς εἶχε γένειον, ὁ δὲ ἄλλος ἀρχὴν βάλλων γενείου. καὶ ἦλθον **C** πρὸς με λέγοντες· ποῦ ἔστιν ἡ κέλλα τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου; κἀγὼ εἶπον· τί θέλετε αὐτόν; καὶ λέγουσιν· ἀκούοντες τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς Σκήτεως ἠλθομεν ἰδεῖν αὐτόν. λέγω αὐτοῖς· ἐγὼ εἰμι. καὶ ἔβαλον μετάνοιαν, λέγοντες· ὧδε θέλομεν μεῖναι, ἐγὼ δὲ βλέπων αὐτοὺς τρυφεροῦς καὶ ὡς ἀπὸ πλοῦτου, λέγω αὐτοῖς· οὐ δύνασθε καθίσαι ὧδε. καὶ λέγει ὁ μειζότερος· ἐὰν μὴ δυνώμεθα καθίσαι ὧδε, ὑπάγομεν ἀλαχοῦ. λέγω ἐγὼ τῷ λογισμῷ μου· διὰ τί διώκω αὐτοὺς καὶ σκανδαλίζονται; ὁ κόπος ποιεῖ αὐτοὺς δι' **260** ἑαυτῶν φυγεῖν. καὶ λέγω αὐτοῖς· δεῦτε, ποιήσατε ἑαυτοῖς κελλίον εἰ δύνασθε. καὶ λέγουσι· δεῖξον ἡμῖν τόπον, καὶ ποιῶμεν. ἔδωκε δὲ αὐτοῖς ὁ γέρων πέλεκυν ²⁸ καὶ ἀναβολίδιν ²⁹ μεστὸν ψωμίων καὶ ἄλας. ἔδειξε δὲ αὐτοῖς ὁ γέρων καὶ πέτραν σκληρὰν λέγων· λατομήσατε ὧδε, καὶ φέρετε αὐτοῖς ξύλα ἐκ τοῦ ἔλους, καὶ στεγάσαντες καθίσατε. ἐνόμιζον δὲ ἐγὼ, φησίν, ὅτι μέλλουσι διὰ τὸν κόπον ἀναχωρεῖν ³⁰. ἠρώτησαν δὲ με, τί ἐργάζονται ὧδε. λέγω αὐτοῖς· τὴν σειρὰν· καὶ λαμβάνω βατὰ ἐκ τοῦ ἔλους, καὶ δεικνύω αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν τῆς σειρᾶς, καὶ πῶς ῥάπτειν δεῖ, καὶ εἶπον· ποιεῖτε σπιρίδας, καὶ παρῆχτε τοῖς φύλαξι, καὶ φέρουσιν ὑμῖν ψωμῖα. λοιπὸν οὖν ἐγὼ ἀνεχώρησα. αὐτοὶ δὲ μεθ' ὑπομονῆς πάντα

30. Ad Macarium abbatem in Scete quondam accesserunt fratres, nec quidquam invenerunt in cella ejus nisi aquam putridam. Itaque ei : Abba, inquit, ascende in pagum, et reficiemus te. Quibus senex respondit : Nostis, fratres, pistrinum illius hominis in pago? Dicunt : Etiam. Deinde senex : Ego quoque novi. Nostis et praedium illius hominis, ubi fluvius salit? Aiunt : Novimus. Senex : Et ego, inquit, novi. Quando igitur placet, vobis mihi opus non est, sed ipse mihi adporto.

31. Aiebant de Macario abbate, quod, si ad eum accederet frater cum timore, tanquam ad sanctum et magnum senem, nihil ei loquebatur. Si vero fratrum quispiam tanquam nihili eum faciens diceret ei : Abba, quando eras camelarius et nitrum furabaris ac vendebas, nonne verberabant te custodes? Si talia quis esset ei locutus, huic cum gaudio, si quid eum interrogasset, responsum dabat.

32. De Macario magno abbate asserebant, quod exstiterit, sicut scriptum est, deus terrestris, quia quemadmodum Deus mundum tegit, ita Macarius abbas delicta obtegebat, quae viderat quasi non vidisset, quae audierat quasi non audivisset.

33. Vitimius abbas narravit Macarium abbatem ita retulisse : Sedente me aliquando in Sceti, illuc descenderunt duo iuvenes peregrini; quorum unus barbam gerebat, alter vero primam emittebat lanuginem. Qui venerunt ad me rogantes : Ubi est cella Macarii abbatis? Ego : Num quid, inquam, eum vultis? Aiunt : Audita eius ac Sceteos fama venimus, ut videamus eum. Dico iis : Ego sum. Factaque corporis inclinatione : Hic, inquit, cupimus manere. Ego vero videns eos delicatos et velut in divitiis educatos aio : Non potestis residere hic. Maior respondet : Si non possumus remanere hic, ad alium pergenus locum. Tum ego, apud me : Cur, inquam, pello eos, et scandalum patientur? Labor efficiet, ut sponte fugiant. Itaque dico iis : Venite, construite vobis cellulam, si potestis. Illi : Ostende nobis locum et construemus. Dedit autem iis senex securim, peramque plenam panibus, et sal. Ostenditque petram duram monens : Lapidem hic incidite, atque portate vobis ligna ex palude, tectoque imposito residete. Putabam autem, inquit, eos propter laborem recessuros esse. Porro petierunt a me, quid eo loci operaturi essent. Respondeo : Plectam facite. Sumptisque foliis palmarum e palude, ostendo iis plectae principium, et quomodo consuere oporteat, et : Facite, inquam, sportas, quas tradetis custodibus, si vero afferent vobis panes. Deinde abscessi. At illi patienter quae-

VARIAE LECTIONES.

²⁶ Sic pro ἀναβιάζω. ²⁷ Al. κριταί. ²⁸ Al. πέλυκα. ²⁹ Al. ἀραβολλιδιον. ³⁰ Al. φεύγειν.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 12, 2.

(b) Cf. Constii. Apost. II, 26 Coteler. Patres

Apost. Tom. I p. 239.

(c) Cf. Sententiae Aegypt. PP. 107.

cunque mandaveram exsecuti sunt, nec venerunt ad me tribus annis. Ego vero assidue cum animo meo colluctabar, reputans: Ecquae est eorum operatio, quod non accesserint interrogaturi de cogitatione? Qui procul habitant, veniunt ad me: et isti cum propinqui sint, non accesserunt, nec ad alios profecti sunt: dumtaxat pergunt ad ecclesiam taciti, ut accipiant oblationem. Atque oravi Dominum, ieiunans una hebdomade, ut dignaretur mihi ostendere operationem eorum. Post hebdomadem vero surgens ad eos abii, ut intuerer, quomodo agerent. Et cum pulsassem aperuerunt, meque salutarunt cum silentio. Feci orationem, et sedi. Maior innuit minori, ut egrederetur, ipseque sedit ad conficiendam plectam, nec quidquam loquebatur. Ad horam vero nonam strepitum edidit. Venit iunior, fecit paulum polentae, ac maiore innuente adposuit mensam, cumque super eam tres paximates posuisset, stetit tacens. Ego vero dixi: Surgite, comedamus. Et consurgentes cibum sumpsimus. Attulit haucale, ac bibimus. Ut autem advenit vespera, dicunt mihi: Recedisne? Respondi: Non, sed hic dormio. Unde posuerunt mihi stoream ex parte, et sibi ad angulum ex parte, et deposuerunt zonas suas et succinctoria, simulque collocaverunt se in matta ante me. Ceterum postquam composuerunt se, oravi Deum, ut mihi operationem eorum revelaret. Tunc apertum est tectum, ortaque est lux velut per diem: ipsi autem non cernebant lucem. Cum vero existinarent dormire me, maior fodit minoris latus. Consurgunt, cingunt se et expandunt manus ad coelum. Porro ego cernebam eos; ipsi non videbant me. Atque vidi daemones instar muscarum, venientes super minorem; quorum alii accedebant, ut sederent in ore eius, alii in oculis. Simul conspexi angelum Domini tenentem gladium ignis, circumvallantem eum, daemonesque ab eo propellentem. At maiori non poterant appropinquare. Circa matutinum vero tempus recubuerunt: atque ego assimilavi me mox expergefatum; ipsique similiter. Hoc autem dumtaxat mihi elocutus est verbum maior: Vis recitemus duodecim psalmos? Aio: Etiam. Tum psallit minor quinque psalmos, a sex versibus, et unum alleluia, atque ad unumquemque versum exhibat ignis lampas ex ore ejus, ascendebatque in coelum. Pari modo etiam major quando aperiebat os suum psallendo, tanquam funiculus ignis egrediebatur, et pertingebat usque in coelum. Etiam ego parumper ex pectore recitavi. Dein exiens dixi: Orate pro me. Ipsi autem inclinaverunt se et tacuerunt. Comperi ergo, quod major perfectus esset, minorem vero adhuc impugnaret inimicus. Ceterum post paucos dies obdormivit

ἔποίησαν, ὅσα εἶπον αὐτοῖς· καὶ οὐ παρέβαλον μοι ἐπὶ τρία ἔτη. καὶ ἔμεινα πολεμῶν τοῖς λογισμοῖς, λέγων· τίς ἄρα ἐστὶν ἡ ἔργασία αὐτῶν, ὅτι οὐκ ἤλθον ἐρωτησαί λογισμὸν; οἱ ἀπὸ μήθοθεν ²¹ ἔρχονται πρὸς με· καὶ οὗτοι οἱ ἐγγύς οὐκ ἤλθον, **261** οὕτε δὲ πρὸς ἄλλους ὑπήγον· εἰ μὴ μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν σιωπῶντες, λαβεῖν τὴν προσφορὰν. καὶ ἠύξάμην τῷ Θεῷ νηστεύσας τὴν ἑβδομάδα, ἵνα δείξῃ μοι τὴν ἐργασίαν αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ μετὰ τὴν ἑβδομάδα, ἀπῆλθον πρὸς αὐτοὺς ἰδεῖν, πῶς κάθηνται· καὶ χροῦσαντός μου ἀνέφραξαν, καὶ ἠσπάσαντό με σιωπῶντες· καὶ ποιήσας εὐχὴν ἐκάθισα. νεύσας δὲ ὁ μελίων τῷ μικροτέρῳ ἐξελθεῖν, ἐκάθισε πλέκειν ²² τὴν σειρὰν λαλήσας μηδέν. καὶ τῇ ὥρᾳ τῆς ἐνάτης ἔκρουσε, καὶ ἤλθεν ὁ νεώτερος ²³, καὶ ἐποίησε μικρὸν ἔψημα, καὶ παρέθηκε τράπεζαν, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ μειζοτέρου· καὶ ἔθηκεν εἰς αὐτὴν τρεῖς παξιμάδας, καὶ ἔστη σιωπῶν. ἐγὼ δὲ εἶπον· ἐγείρεσθε, φάγωμεν. καὶ ἀναστάντες ἐφάγομεν. καὶ ἤνεγκε τὸ βαυκάλιον, καὶ ἐπίομεν. ὡς δὲ ἐγένετο ἔσπερα, λέγουσί μοι· ὑπάγεις; ἐγὼ δὲ εἶπον· οὐχί, ἀλλ' ὧδε κοιμῶμαι, καὶ ἔθηκά μοι ψιάθιον παρὰ μέρος, καὶ ἑαυτοῖς εἰς τὴν γωνίαν ²⁴ παρὰ μέρος. καὶ ἦραν **262** τὰς ζώνας αὐτῶν καὶ τοὺς ἀναλάβους, καὶ ἔθηκαν ἑαυτοὺς ὀμοῦ εἰς τὸ ψιάθιον ἐμπροσθέν μου. ὡς δὲ ἔθηκαν ἑαυτοὺς, ἠύξάμην τῷ Θεῷ, ἵνα μοι ἀποκαλύψῃ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν. καὶ ἠνεύχθη ἡ στέγη, καὶ ἐγένετο φῶς ὡς ἡμέρα ²⁵. αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐθεώρουν τὸ φῶς. καὶ ὡς ἐνόμιζον ὅτι κοιμῶμαι, νύσσει ὁ μελίων τὸν μικρότερον εἰς τὴν πλευρὰν, καὶ ἐγείρονται, καὶ ζωνῦσιν ²⁶ ἑαυτοὺς, καὶ ἐκτείνουσι τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ θεοῦρον αὐτοὺς· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐθεώρουν με· καὶ εἶδον τοὺς δαίμονας ἐρχομένους ὡσερ μύιας ἐπὶ τὸν μικρότερον· καὶ οἱ μὲν ἤρχοντο καθίσει εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, οἱ δὲ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. καὶ εἶδον ἄγγελον κυρίου κατέχοντα ῥομφαίαν πυρρός, καὶ περιχαρακούντα αὐτὸν καὶ διώκοντα τοὺς δαίμονας ἀπ' αὐτοῦ. τῷ δὲ μειζοτέρῳ οὐκ ἐδύνατο προσεγγίσειν, καὶ ὡς περὶ τὴν πρωῖαν ἔθηκαν ἑαυτοὺς· κατῶ ἐποίησα ἑμαυτὸν ὅτι διυπνίσθη, καὶ αὐτοὶ ὡσαύτως. εἶπε δὲ μοι ὁ μελίων τὸν λόγον τοῦτον μόνον· θέλεις βάλλωμεν τοὺς δώδεκα **263** ψαλμοὺς; λέγω· ναί· καὶ ψάλλει ὁ μικρότερος πέντε ψαλμοὺς ἀπὸ ἑξ ὀκτῶν καὶ ἑν ἄλληλούια. καὶ κατὰ στίχον ἐξήρχετο λαμπρὸς πυρρός ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἀνέβαινεν εἰς τὸν οὐρανόν. ὡσαύτως καὶ ὁ μελίων ὅτε ἤνοιγε τὸ στόμα αὐτοῦ ψάλλων, ὡς σχοινίον πυρρός (α) ἐξήρχετο, καὶ ἔφθανεν ἕως τοῦ οὐρανοῦ. κατῶ εἶπον μικρὸν ἀπὸ στήθους. καὶ ἐξεθῶν λέγω· εὐξασθε περὶ ²⁷ ἐμοῦ. αὐτοὶ δὲ ἔβαλον μετάνοιαν σιωπῶντες. ἔμαθον οὖν ὅτι ὁ μελίων τέλειός ἐστι, τῷ δὲ μικροτέρῳ ἀκμῆν ἐπολέμει ὁ ἐχθρὸς. μετὰ δὲ μικρὰς ἡμέρας ἔκοιμήθη ὁ μελίων ἀδελφός, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ μ-

VARIAE LECTIONES.

²¹ Al. μακρόθεν. ²² Al. πλέκων. ²³ Al. μικρότερος. ²⁴ Al. inser. ἄλλη. ²⁵ Al. ἐν ἡμέρᾳ.
²⁶ Corr., Coteler. ζωνοῦσιν; al. ζωννύουσι. ²⁷ Al. ὑπέρ.

NOTAE.

(α) *Σχοινίον πυρός, funiculus ignis* Rufino interprete [VV. PP. Rosw. lib. III cap. 195]. Porro ad

Joannis versionem in iisdem Vitis Patrum sumus irrepsit, ex abbreviatura vocis *funiculus*. COTELER.

κρότερος. καὶ ὅτε παρέβαλόν τινες τῶν πατέρων πρὸς Ἀ τὸν ἀββᾶν Μακάριον, ἐλάμβανεν αὐτοὺς εἰς τὴν κέ-
λαν αὐτῶν λέγων· δεῦτε, ἴδετε τὸ μαρτύριον τῶν
μικρῶν ξένων (a).

34. Ἀπέστειλάν ποτε πρὸς τὸν ἀββᾶν Μακάριον
ἐν 264 τῇ Σκήτει οἱ γέροντες τοῦ βρους, παρακα-
λοῦντες αὐτόν· καὶ φασὶ πρὸς αὐτόν· ἵνα μὴ σκυλῆ
πᾶς ὁ λαὸς πρὸς σέ, ἀξιούμέν σε παραγενέσθαι πρὸς
ἡμᾶς, ὅπως θεασώμεθα πρὸ τοῦ σε ἐκδημῆσαι πρὸς
κύριον. παραγενομένου αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει, συνήχθη
πᾶς ὁ λαὸς πρὸς αὐτόν· καὶ παρεκάλουν αὐτόν οἱ
γέροντες εἰπεῖν λόγον τοῖς ἀδελφοῖς. ὁ δὲ ἀκούσας
ἔφη· κλυύσωμεν, ἀδελφοί, καὶ καταγαγέτωσαν οἱ
ὀφθαλμοὶ ἡμῶν δάκρυα, πρὸ τοῦ ἡμᾶς ἀπελθεῖν,
ὅπου τὰ ἡμῶν δάκρυα κατακαύσει τὰ σώματα ἡμῶν.
καὶ ἔκλαυσαν πάντες, καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐ-
τῶν καὶ εἶπον· πάτερ, εὐξαι ὑπὲρ ἡμῶν (b).

35. Ἄλλοτε πάλιν δαίμων ἐπέστη τῷ ἀββᾷ Μα-
καρίῳ μετὰ μαχαίριου, θέλων τὸν πόδα αὐτοῦ κόψαι·
καὶ διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ μὴ δυνηθεὶς
λέγει αὐτῷ· ὅσα ἔχετε, καὶ ἡμεῖς ἔχομεν· μόνη τῇ
ταπεινοφροσύνῃ διαφέρετε ἡμῶν, καὶ κρατεῖτε (c).

265 36. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· ἐὰν μνησθῶ-
μεν τῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπαγομένων ἡμῖν κα-
κῶν, ἀναιροῦμεν τὴν δύναμιν τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης·
ἐὰν δὲ μνησθῶμεν τῶν κακῶν τῶν δαιμόνων, ἐσόμεθα
ἄτρωτοι (d).

37. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Παφνούτιος ὁ μαθητὴς τοῦ ἀββᾶ
Μακαρίου, ὅτι εἶλεγε ὁ γέρον, ὅτι ὅτε ἤμην παιδίον,
μετὰ τῶν ἄλλων παιδιῶν ἐσοσκον βοῦδια· καὶ ἀπῆλ-
θον κλέψαι σικίδια· καὶ ὡς τρέχουσιν, ἔπεσον ἐν ἑξ
αὐτῶν, καὶ λαθῶν ἔφαγον αὐτό· καὶ ὅτε μνημονεύω
αὐτοῦ, κάθημαι κλαίων.

38. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι περιπατῶν ποτε
εἰς τὴν ἔρημον, εὑρον κρανίον εἰς τὸ ἔδαφος νεκροῦ
ἐρβριμμένον· καὶ σαλεύσας αὐτὸ τῇ βαινῇ ῥάβδῳ,
ἐλάλησέ μοι τὸ κρανίον· καὶ λέγω αὐτῷ· σὺ τίς εἶ;
ἀπεκρίθη μοι τὸ κρανίον· ἐγὼ ἤμην ἀρχιερεὺς τῶν
εἰδώλων, καὶ τῶν μεινάντων Ἑλλήνων²⁸ ἐν τῷ τόπῳ
τούτῳ· σὺ δὲ εἶ Μακάριος ὁ πνευματοφόρος· οἶαν
ὥραν 266 σπλαγχνισθῆς τοὺς ἐν τῇ κόλασει, καὶ
εὐχῆ περὶ αὐτῶν, παραμυθουῦνται ὀλίγον. λέγει αὐτῷ
ὁ γέρον· ποία ἐστὶν ἡ παραμυθία, καὶ τίς ἡ κόλασις;
λέγει αὐτῷ· ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, το-
σοῦτόν ἐστιν πῦρ ὑποκάτωθεν ἡμῶν, ἀπὸ ποδῶν ἕως
κεφαλῆς ἑστηκότων ἡμῶν μέσον τοῦ πυρός· καὶ οὐκ
ἔστι πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θεάσασθαι τινα, ἀλλὰ
τὸ πρόσωπον ἐκάστου²⁹ πρὸς τὸν ἐτέρου νῶτον κε-
κόλληται. ὡς οὖν εὐχῆ ὑπὲρ ἡμῶν, ἐκ μέρους τις
ἠεωρεῖ τὸ πρόσωπον τοῦ ἐτέρου· αὕτη ἐστὶν ἡ πα-

maior frater, ac tertia die minor. Cumque e Patri-
bus nonnulli adirent Macarium abbatem, ducebat
eos in cellam eorum dicens: Venite, videte mar-
tyrium minorum peregrinorum.

34. Miserunt aliquando ad Macarium abbatem
in Sceti senes montis, precantea eum ac dicentes:
Ne universa multitudo ad te veniendo fatigetur,
precamur, ut accedas ad nos, teque videamus, an-
tequam emigres ad Dominum. Qui cum adfuisset in
montē, congregata est omnis multitudo ad eum.
Senes vero rogaverunt, ut ad fratres haberet ser-
monem. Ille igitur: Ploremus, inquit, fratres, et
oculi nostri profundant lacrimas, antequam eo
abeamus, ubi lacrimae nostrae combusturae sunt
corpora nostra. Et ploraverunt cuncti, ceciderunt-
que super faciem suam et dixerunt: Pater, ora pro
nobis.

35. Alia iterum vice daemon adversus Macarium
abbatem insurrexit cum gladiolo, eius pedem am-
putaturus. Quod cum propter humilitatem eius non
potuisset, ei: Quaecunque habetis, inquit, habe-
mus et nos; sola humilitate a nobis differtis, et
praevalētis.

36. Dixit Macarius abbas: Si retinuerimus me-
moriam malorum ab hominibus nobis inflictorum,
abolemus vim recordationis Dei: si vero recordati
fuerimus malorum, quae per daemones contingunt,
erimus invulnerati.

37. Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipu-
lus, retulit, senem dixisse: Quando puer eram, bu-
culas cum aliis pueris pascēbam, qui perrexerunt
furatum fletus. Dumque currunt, una ex iis cecidit,
quam tollens comedi. Quoties igitur rei eius memo-
ria redit, plorans sedeo.

38. Narravit Macarius abbas: Iter agens ali-
quando per eremum, inveni calvariam mortui ad
solum iacentem; quam cum baculo palmae movis-
sem, locuta est mihi calvaria. Dico ei: Tu quis
es? Respondit mihi calvaria: Ego eram pontifex
idolorum, eorumque gentilium, qui in hoc loco
degebant: tu vero es Macarius Spiritu divino re-
pletus; quacunquē hora commotus fueris miseri-
cordia erga eos, qui in tormentis sunt, et oraveris
pro iis, paululum sentiunt solatii. Ait senex: Quod-
nam est solatium, et quodnam tormentum? Illa:
Quantum, inquit, a terra distat coelum, tantum est
ignis infra nos, a pedibus usque ad caput stantibus
nobis in medio ignis, nec licet facie ad faciem vi-
dere quemquam, sed cujusque facies dorso alterius
adhaeret. Quando igitur oras pro nobis, unus ex
parte spectat faciem alterius. Hoc est solatium. Et

VARIAE LECTIONES.

²⁸ ΑΙ. ἱερεὺς τῶν Ἑλλήνων τῶν μεινάντων. ²⁹ ΑΙ. ἀλλὰ νῶτος ἐκάστου.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 195; lib. VI
libell. 3, 2.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 9.

(c) Cf. supra sub 44; VV. PP. Rosw. lib. III cap.
124; lib. V libell. 15, 26; lib. VII cap. 15, 6.

PATROL. GR. XXXIV.

(d) Cf. Evagr. Capita practica ad Anatolium cap.
XCIII; Socr. Hist. Eccl. IV, 25; VV. PP. Rosw.
lib. V libell. 10, 34; lib. VII cap. 37, 4; sententiae
Aegypt. PP. 15.

lacrimans senex dixit : Vae diei in qua natus est homo ! Atque ait ei senex : Estne aliud gravius supplicium ? Respondet cranium : Major poena est subter nos. Ait ei senex : Et quinam illic degunt ? Respondet ei cranium : Nos, utpote qui ignoravimus Deum, modice misericordiam consequimur ; qui vero cognoverunt Deum et negaverunt eum, subter nobis sunt. Tunc senex calvariam sumens humo mandavit.

39. Narrarunt Macarium Aegyptium abbatem aliquando e Sceti ascendisse in montem Nitriae. Qui quum appropinquaret, ait discipulo suo : Praecode paululum. Qui quidem cum praeiret, obviam habuit quendam gentilium sacerdotem. Atque clamans frater eum vocavit : Heu, heu, inquires, quo curris, daemon ? Ille vero conversus plagas ei infixit, reliquitque semimortuum. Ac tollens quod portabat lignum, cucurrit. Paululum progresso obviam fit inter cursum Macarius abbas, qui ei : Salvus sis, inquit, salvus sis, labore confecte. Ille admiratus venit ad eum et ait : Quid boni vidisti in me, quod me salutaveris ? Ait ei senex : Quoniam conspexi te labore fessum, ac nescis te in vanum defatigari. Respondet ille : Et ego salutatione tua compunctus sum, et cognovi ex parte Dei te esse. Alius vero malus monachus mihi obviam factus contumelia me affecit, quare ego dedi ei plagas ad mortem. Et cognovit senex, eum de discipulo suo loqui. Tum apprehensis eius pedibus sacerdos ita locutus est : Non dimittam te, nisi me feceris monachum. Et venerunt sursum, ubi erat monachus, et sustulerunt eum portaveruntque in ecclesiam montis. Sed cernentes sacerdotem cum eo stupefacti sunt. Et fecerunt eum monachum. Multique gentilium propter eum facti sunt Christiani. Asserebat ergo Macarius abbas, quod sermo malus etiam bonos malos faciat, et sermo bonus etiam malos reddat bonos.

40. Narrabant in absentia Macarii abbatis latronem ingressum esse cellulam eius. Ipse igitur quum ad cellulam rediisset, invenit latronem camelum supellectile sua onerantem. Quare introiens in cellulam et Macarius de vasis accipiebat, et una cum eo onerabat camelum. Sarcina igitur inposita surgebat. Quod ubi vidit Macarius abbas, cellulam ingressus parvum sarculum invenit, quod emissum imposuit camelo dicens : Frater, hoc quaerit camelus. Ac pede pulsans eum senex ait : Surge. Confestimque surrexit, et parumper itineris confecit propter eius sermonem. Sed iterum resedit,

Α ραμυθία. και κλαύσας ὁ γέρον ἐπέειπεν· οὐαὶ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ἣ ἔγεννηθῆ ὁ ἄνθρωπος ⁴⁰. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ἐστὶν ἄλλη χεῖρων βάσανος; λέγει αὐτῷ τὸ κρανίον· μείζοτέρα βάσανός ἐστιν ὑποκάτωθεν ἡμῶν. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· και τίνες εἰσὶν ἐκεῖ; λέγει αὐτῷ τὸ κρανίον· ἡμεῖς ὡς μὴ εἰδότες τὸν Θεόν, κἂν ὀλίγον ἐλεούμεθα· οἱ δὲ ἐπιγόντες τὸν Θεόν, και ἀρνησάμενοι αὐτόν ⁴¹, ὑποκάτωθεν ἡμῶν εἰσι. και λαβὼν ὁ γέρον τὸ κρανίον, ἔχωσεν αὐτό (a).

267 39. Ἔλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, ὅτι ἀνέβαινέ ποτε ἐκ τῆς Σκήτους εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας· και ὡς ἤγγισεν εἰς τὸν τόπον, εἶπε τῷ μαθητῇ αὐτοῦ· πρόλαβε μικρόν. και ἐν τῷ προάγειν αὐτὸν συναντᾷ τινι ἱερεῖ τῶν Ἑλλήνων· και κράξας αὐτῷ ὁ ἀδελφός ἐφώνει λέγων· αἱ, αἱ, δαίμων, ποῦ τρέχεις; στραφεῖς δὲ ἐκεῖνος διδοὶ αὐτῷ πληγὰς και ἀφείει αὐτὸν ἡμιθανῆ. και ἔρας τὸ ξύλον ἔτρεχε και προσβάντι ὀλίγον συναντᾷ αὐτῷ ἀββᾶς Μακάριος τρέχοντι· και λέγει αὐτῷ· σωθεῖς, σωθεῖς, καμητηρέ. και θαυμάσας ἦλθε πρὸς αὐτόν και εἶπεν· τί καλὸν εἶδες ἐν ἐμοί, ὅτι προσηγόρευσάς με; λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ὅτι εἶδόν σε κοπιῶντα· και οὐκ οἶδας, ὅτι εἰς κενὸν κοπιᾷς. λέγει αὐτῷ και αὐτός· κἀγὼ ἐπὶ τῷ ἀσπασμῷ σου κατενύγην· και ἐμαθον, ὅτι τοῦ μέρους τοῦ Θεοῦ εἶ· ἄλλος δὲ κακὸς μοναχὸς ἀπαντήσας μοι, ὕβρισέ με· κἀγὼ ἔδωκα αὐτῷ πληγὰς εἰς θάνατον. και ἔγνω ὁ γέρον, ὅτι ὁ μαθητής

268 αὐτοῦ ἐστι. και κρατήσας τοὺς πόδας αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἔλεγεν· οὐκ ἀφῶ σε, ἐὰν μὴ ποιήσης με μοναχόν. και ἦλθον ἐπάνω ὅπου ἦν ὁ μοναχός, και ἐβάσταξαν αὐτόν και ἤνεγκαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶ ὄρους· και ἰδόντες τὸν ἱερέα μετ' αὐτοῦ, ἐξέστησαν· και ἐποίησαν αὐτόν μοναχόν· και πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο δι' αὐτόν Χριστιανοί. ἔλεγεν οὖν ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι ὁ λόγος ὁ κακὸς (b) και τοὺς καλοὺς ποιεῖ κακοὺς· και ὁ καλὸς λόγος και τοὺς κακοὺς ποιεῖ καλοὺς (c).

40. Ἔλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι ἀπόντας αὐτοῦ εἰσῆλθε ληστής εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ εἰς τὸ κελλίον, εὔρε τὸν ληστὴν γαμίζοντα τὴν κάμηλον τὰ σκεύη αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὸ κελλίον ἐλάμβανεν ἀπὸ τῶν σκευῶν, και συνεγέμιζε μετ' αὐτοῦ τὴν κάμηλον. ὡς οὖν ἐγέμισαν, ἤρξατο ὁ ληστής τύπτειν τὴν κάμηλον, ἵνα ἀναστῇ· και οὐκ ἠγείρετο. ἰδὼν δὲ ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι οὐκ **269** ἐγείρεται, εἰσελθὼν ἐν τῷ κελλίῳ εὔρε μικρὸν σκαλίδιον ⁴²· και ἐκβαλὼν ⁴³ ἐπέθηκε τῇ καμῆλῳ λέγων· ἀδελφέ, τοῦτο ζητεῖ ἡ κάμηλος. και κρούσας αὐτὴν ὁ γέρον τῷ ποδὶ λέγει· ἀνάστα· και εὐθέως ἀνέστη, και ἀπῆλθε μικρὸν δεξιὰ τὸν λόγον

VARIAE LECTIONES.

⁴⁰ Al. add. *si αὐτὴ ἐστὶν ἡ παραμυθία τῆς κολάσεως.* ⁴¹ Al. add. *και μὴ ποιήσαντες αὐτοῦ τὸ θέλημα.* ⁴² Al. *σκαλίδιον.* ⁴³ Al. *λυθῶν.*

NOTAE.

(a) Cf. VV. Rosw. lib. III cap. 172; lib. VI libell. 3, 16.

(b) Ὁ λόγος ὁ κακός. In Colbertino libro hoc reperi Apophthegma : Εἶπεν γέρον· ὁ λόγος ὁ σκλη-

ρὸς και τοὺς καλοὺς ποιεῖ κακοὺς· ὁ δὲ καλὸς ὠφελεῖ πάντας. *Coteler.*

(c) Cf. VV PP. Rosw. lib. III cap. 127.

αυτοῦ· καὶ πάλιν ἐκάθισε, καὶ οὐκ ἀνέστη, ἕως ἀπεγέμισαν ὅλα τὰ σκεῦη· καὶ οὕτως ἀπῆλθεν (a).

41. Ὁ ἀββᾶς Ἀἰὼ ἠρώτησε τὸν ἀββᾶν Μακάριον λέγων· εἰπέ μοι ῥῆμα. λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος· φεύγε τοὺς ἀνθρώπους· κάθισον εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ κλαῦσον τὰς ἀμαρτίας σου, καὶ μὴ ἀγαπήσης λαλιὰν ἀνθρώπων· καὶ σώζη (b).

A neque exsurrexit, donec deposuissent cunctam suppellectilem. Tunc demum abiit.

41. Aio abbas interrogavit Macarium abbatem et : Profer mihi, inquit, sententiam. Respondet ei Macarius abbas : Fuge homines, sede in cellula tua et desse peccata tua, neque dilexeris loquelam hominum, salusque tibi obtinget.

NOTAE.

(a) Cf. supra sub 18, VV. PP. Rosw. lib. III cap. 73, lib. VII cap. 3, 1.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 189.

IV.

ALIA SANCTI MACARII APOPHTHEGMATA

A JO. BAPT. CÔTELERIO EDITA.

(Sanctorum senum Apophthegmata) s. vv. Agathon, Zacharias, Theodorus Phermensis apud Jo. Bapt. Cotelerium Eccl. Graec. Mon. T. I, p. 372. 445. 451.

1. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Πέτρος ὁ τοῦ ἀββᾶ Λώτ, ὅτι ἐν τῷ κελλίῳ τοῦ ἀββᾶ Ἀγάθωνος ἤμην ποτέ, καὶ ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἀδελφὸς λέγων· θέλω οἰκῆσαι μετὰ ἀδελφῶν· εἶπόν μοι πῶς μετ' αὐτῶν οἰκήσω. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ὡς ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ὅτε εἰσέρχῃ πρὸς αὐτούς, οὕτως φύλαξον τὴν ξενιτείαν σου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, ἵνα μὴ παρῆρσιασθῆς μετ' αὐτῶν. λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος· τί γὰρ ποιεῖ ἡ παρῆρσια; λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ἔοικεν ἡ παρῆρσια καύσωνι μεγάλῳ· ὅς ὅταν γίνηται, πάντες φεύγουσιν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ τῶν δένδρων τὸν καρπὸν διαφθείρει. λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος· οὕτως χαλεπὴ ἐστὶν ἡ παρῆρσια; καὶ εἶπεν ὁ ἀββᾶς Ἀγάθων· οὐκ ἔστιν ἕτερον πάθος χαλεπώτερον τῆς παρῆρσίας· γεννήτρια γάρ ἐστι πάντων τῶν παθῶν· πρέπει δὲ τῷ ἐργάτῃ μὴ παρῆρσιάζεσθαι, καὶν μόνος ἢ ἐν τῷ κελλίῳ. οἶδα γὰρ ὅτι ἀδελφὸς ποιήσας χρόνον ἐν τῷ κελλίῳ οἰκῶν, ἔχων τι κοιτωνάριον, εἶπεν, ὅτι μετέβην ἐκ τοῦ κελλίου, μὴ γνοὺς αὐτὸ τὸ κοιτωνάριον, εἰ μὴ ἕτερός μοι εἶπεν. ὁ τοιοῦτος ἐργάτης ἐστὶ καὶ πολεμιστὴς (a).

2. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος τῷ ἀββᾶ Ζαχαρίᾳ· εἰπέ μοι τὸ ἔργον τοῦ μοναχοῦ. λέγει αὐτῷ ἐμὲ ἐρωτᾶς, πάτερ; καὶ λέγει ὁ ἀββᾶς Μακάριος· πληροφοροῦμαι εἰς σέ, τέκνον Ζαχαρία· ἔστι γὰρ ὁ νόσσων με τοῦ ἐρωτῆσαι σε. λέγει αὐτῷ ὁ Ζαχαρίας· τὸ κατ' ἐμὲ, πάτερ, τὸ εαυτὸν βιάζεσθαι εἰς πάντα, οὕτως ἐστὶν ὁ μοναχός (b).

3. Ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ τῆς Φέρμης ἐκτίησάτο τρία βιβλία καλά· καὶ παρέβαλε τῷ ἀββᾶ Μακαρίῳ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὅτι ἔχω τρία βιβλία καλά, καὶ ὠφελοῦμαι ἐξ αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ κυχρῶνται αὐτᾶ

1. Petrus abbas, discipulus Lot abbatis : Eram; inquit, aliquando in cellula Agathonis abbatis, ad quem venit frater dicens : Volo habitare cum fratribus; doce me quo pacto cum iis maneam. Cui senex respondit : Quemadmodum primo die ingressus tui, sic custodito hospitium tuum peregrinationemque cunctis diebus vitae tuae, ita ut erga illos non utaris fiducia. Ait ei Macarius abbas : Quid enim efficit fiducia? Cui senex : Similis est, inquit, fiducia aestui magno, qui quando contigerit, fugiunt omnes a facie eius, quique arborum fructus corrumpit. Dicit Macarius abbas : Adeone saevit fiducia? Agatho abbas : Nullus est, inquit, affectus saevior fiducia. Omnium quippe perturbationum mater est. Decet autem cultorem sui fiducia carere, etiamsi solus in cella versetur. Novi etenim fratrem, qui diu in cellula perseveraverat habens lectulum, dixisse : E cella emigrassem, non percepto illo lectulo, nisi alius monuisset me. Talis autem vere est operarius et bellator.

2. Macarius abbas Zachariae abbati : Dic mihi, inquit, opus monachi. Ait ei : Tunc me interrogas, pater? Tum Macarius abbas : De te, inquit, mihi persuasum est, filii Zacharia. Est enim qui me pulsat, ut interrogem te. Zacharius hanc protulit sententiam : Quantum ego quidem existimo, pater, qui se ipsum cogit ad omnia, is est monachus (b).

3. Theodorus abbas Phermae tres bonos libros possidens ad Macarium abbatem venit, et : Tres, inquit, mihi sunt libri praeclari, ex quorum lectione fructum capio; fratres quoque iis utuntur, et

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 198; lib. V libell. 10, 8; lib. VII cap. 42. Doroth. Doctr. 4.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V 4, 6

pariter proficiunt. Effare igitur mihi, quid debeam A
facere; num ad meam fratrumque utilitatem eos
retineam, an vendam demque pauperibus? Senex
respondit: Pulchrae quidem actiones sunt, sed
melior omnibus est paupertas. Quo audito discessit,
eosque vendidit, et pecuniam dedit pauperibus.

καὶ ὠφελοῦνται. εἰπέ οὖν μοι, τί ὄφειλον ποιῆσαι;
κατάσχω αὐτὰ εἰς τὴν ἐμὴν καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν
ὠφέλειαν, ἢ πωλήσω αὐτὰ καὶ δώσω πτωχοῖς; καὶ
ἀποκριθεὶς ὁ γέρον εἶπε· καλὰ μὲν αἱ πράξεις, ἀλλὰ
μείζων πάντων ἡ ἀκτημοσύνη ἐστὶ. καὶ τοῦτο ἀκού-
σας, ἀπελθὼν ἐπώλησεν αὐτὰ, καὶ διέδωκε πτωχοῖς.

V.

APOPTHEGMATA SANCTI MACARII ALEXANDRINI

A JO. BAPT. COTELERIO EDITA.

«Sanctorum senum Apophthegmata» s. v. *Macarius urbicus* apud Jo. Bapt. Cotelerium Eccl. Graec. Mon. t. I, p. 572 sq.

De abbate Macario urbico.

1. Macarius πολιτικός ille abbas aliquando ad se-
candos palmarum ramos exiit, fratribus ipsum co-
mitantibus. Qui primo die ei: Veni, inquit, pater,
nobiscum comede! Accessit igitur ille et comedit.
Altero eum die iterum rogant, ut comedat. At is re-
nuens: Vos, inquit, filii, cibum sumatis necesse
est; adhuc enim caro estis; ego vero nunc nolo
manducare.

2. Macarius abbas convenit Pachomium abbatem
Tabennesiotarum. Quem Pachomius interrogans:
Si, inquit, fratres disciplinae ordinem non servant,
Bonumne est corripere eos? Respondit Macarius ab-
bas: Castiga et iuste eos iudica, qui tibi subiiciun-
tur; extra vero iudicaveris neminem; nam scrip-
tum est: *Nonne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis?* C
Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit (a).

3. Macarius abbas aliquando per quatuor integros
menses quotidie visitabat fratrem quendam,
neque unquam, ne semel quidem, invenit eum
vacantem ab oratione. Admiratus igitur dixit:
Ecce terrestris angelus!

^a Al. ἀμελοῦντα.

(a) I Cor. v, 12, 13.

B Περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ πολιτικοῦ.

1. Ἀπῆλθέ ποτε ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ πολιτικός
κόψαι θάλλα καὶ οἱ ἀδελφοὶ μετ' αὐτοῦ. καὶ λέγουσιν
αὐτῷ τὴν πρώτην ἡμέραν· δεῦρο, φάγε μεθ' ἡμῶν,
πάτερ. ὁ δὲ ἀπῆλθε καὶ ἔφαγε. καὶ πάλιν τῇ ἄλλῃ
λέγουσιν αὐτῷ φαγεῖν. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλ' ἔλεγεν
αὐτοῖς· ὑμεῖς χρεῖαν ἔχετε φαγεῖν, τέκνα· ἀκμὴν γὰρ
σάρεξ ἔστε· ἐγὼ δὲ νῦν οὐ θέλω φαγεῖν.

2. Παρέβαλεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος πρὸς τὸν ἀββᾶν
Παχώμιον τῶν Ταβεννησιωτῶν· ὁ δὲ Παχώμιος ἠρώτα
αὐτὸν λέγων· ὅτε εἰσὶν ἀδελφοὶ ἄτακτοι, καλὸν ἐστὶ
παιδεῦσαι αὐτούς; λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος·
παιδεύσον, καὶ κρῖνον δικαίως τοὺς ὑπὸ σέ· ἔξω δὲ
μὴ κρῖνης τινάς. γέγραπται γάρ· οὐχὶ τοὺς ἐσω
ὑμεῖς κρῖνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ Θεὸς κρῖνει.

3. Ἐποίησέ ποτε ὁ ἀββᾶς Μακάριος τετράμηνον,
παρεβάλλων τινὶ ἀδελφῷ ἡμερούσιον· καὶ οὐχ εὔρεν
αὐτὸν εὐκαιροῦντα ^a) ἀπὸ τῆς προσευχῆς οὐδὲ ἀπέ-
καὶ θαυμάσας ἔλεγεν· ἰδοὺ ἐπιγείως ἀγγελος.

VARIAE LECTIONES.

NOTAE.

JO. SAL. SEMLERI

DISSERTATIONES DUAE DE SCRIPTIS S. MACARII AEGYPTII.

DISSERTATIO PRIOR.

*Specimen examinis critici Operum quae ita feruntur Macarii, sub laetissimos festosque dies Christo ab inferis
magnifice redeuntis sacros, boni ominis causa editid J. S. S. Sal. Thur. S. LL. S. Halae Magdeburgicae, ty-
pisi Joannis Christiani Hendelii Acad. Typ. MDCCXLV (a).*

[Pag. 3] *Viro summe reverendo, amplissimo, doctissimo D. Gotth. Augusto Franckio, Fac. Theol. Hal. Se-
niori, patrono suo summo vere venerando. [Pag. 4.] Viro summe reverendo, amplissimo, doctissimo D. Sigism.*

NOTAE.

(a) Constat paginis 24 in-4. De Macario usque ad pag. 21 agitur, dein pag. 21-24 de Tertulliani Ape-

Jacobo Baumgarten, Sem. Theol. directori, patrono suo summopere venerando. Leve hoc et tenue scriptum reverentiae suae documentum multis faustisque in festos hos dies omnibus et precationibus offert auctor.

[Pag. 5] Bella sunt verba, viri summe reverendi, quae habentur in Homilia inter Macarii vulgo creditas V^o (a) § 9, omnibus veris Christianis Xanthicum mensem, sive Aprilem, non iniuria fausta quaeque polliceri. Hic enim, quemadmodum renovat quasi frigidi et inimici olim caeli naturam, et calidiorem iam iucundamque reddit, ita beata recordatio eorum, quae sub hoc fere idem tempus in nos omnes per Salvatoris novam quasi vitam redundarunt, non potest non animi opprimere tristitiam, mentemque divina quadam perfundere laetitia. Unde oro atque obsecro, viri summe reverendi, pro eximia vestra benevolentia clementer interpretamini, quod sollemne hoc Christiano orbi tempus vobis ex animi sententia gratulari sustineo, inque eam rem leve hoc vobis offero scriptum. Quod quidem ipse satis intelligo ita esse comparatum, venerabilibus ut personis vestris dignum videri vix possit. Quare et ipse non mediocriter dubitabam, an summis nominibus vestris inscribere illud commode possim. At videbar mihi satis cognovisse in vobis, viri summe reverendi, [Pag. 6] eam virtutem, qua, ut potestis maxime, omnia benevolentissime in eam accipere soletis partem quae est lenior. Quidni ergo eodem me beneficio fruiturum sperem, dum meorum rationem vobis studiorum his reddere volo? Tum ne mihi ipsi quidem satisfeci, sed multa adhuc reprehendo. Hoc tamen, licet forte unicum, non omnino carere sua quacunque utilitate mihi videbatur, quod jam intelligi potest, ex se ipso Macarium, si diligenter volvatur, posse in multis corrigi, quod omnia bis aut ter occurrunt, et librariorum inde errores abstergi optime possunt. Quod licet parvum utilitatis momentum si vobis non penitus improbari intellexero, viri summe reverendi, videbor mihi non inutiliter hanc parvam operam consumsisse. Valet et benevolentia vestra, nisi indignus videbor, parro me amplectimini. Dabam Halae sub ipsos festos dies.

[Pag. 7] § I.

Quae Macarii circumferuntur Opuscula, ut diligenti lectione non omnino indigna sunt, ita nec forte hoc examine, Macarii an nomen jure prae se ferant et revera ab eo sint. Atque hic non dubito fore plerosque qui mirentur, quid sit quod ego potissimum dubitem de re, de qua nemini unquam fere in mentem venit. Quin et ipse aliquantum timidum me esse non nego. Utcunque vero res ceciderit, juvabit tamen errori, quem esse suspicatus sum, me ipsum pro virili parte obstitisse.

§ II.

Quod antea jam tetigi, posse mihi forte aliorum obstare auctoritatem, qui nihil tale suspicati sunt, id adhuc contendo vitio mihi verti nullo modo [Pag. 8] posse. Ita enim in his studiis mihi jam diu multorum auctoritatibus suasi esse versandum, ut temere nihil, nec sine rationibus facile crederem. Neque hoc meum examen ulla in re nomini magnorum virorum derogare aliquid potest. Mirari enim nemo erit qui vetet, cur hanc nemo quaestionem moverit. Nisi quis eo forte referat Possinum, qui in Thesaurp suo ascetico de tertio Macario ideae cogitat, quod horum duorum neutri veterum testimonium exstet. Quam quidem litem simul confecerero, si hanc potuero, quam ipse incipio.

§ III.

Atque videamus jam, quibus argumentis fidem haberi velint aut velle possint, qui Macario, quicumque is sit, ista adscribunt. Nulla certe habere alia possunt, quam omnino duo. Quorum alterum

A codicum MSS. est, alterum ex ipsis veterum scriptis petitum et testimoniis. Quod si ergo nostrum stabile et firmum sit, non temere dubitare ego videbor. Atque id ipsum ego assero.

Primum enim quod attinet ad MSS., ad quae in his rebus provocare non exiguum est testimonium, multa erunt circumspicienda. Quam antiqui tales codices sint, qui Macarium auctorem produunt, statuere vix possum, quia eorum in his terris, ut fit, nulla aut exigua est notitia. At contendere vix vereor, non ultra saeculum XII aut XIII esse posse, quia, ut ostendemus postea, nemo ferè ante ista tempora istorum operum Macarii sub nomine mentionem facit. Hoc ergo sane non multum roboris habebit argumentum. [Pag. 9] Accedit, sint licet B MSS. multi, possunt ab uno omnes profecti esse, atque ergo auctoritatis adhuc minoris. Tum, si vel maxime de auctoritate MSS. constaret, iis tamen ex eo tantum capite aliquid dandum esset, quod rationibus contraria non dicunt. Jam vero fieri vix potest, ut auctor asceticus, qualis est Macarius, tam diu monachis ignoratus sit per x et plura saecula, ut nemo ejus meminerit. Adde, quod multi talia praecepta scripserint, ut hoc studium ἀσκητικὸν fere semper vigerit. Ita hoc eodem jure Caveus, Hist. Lit. P. I, Macarii negat esse opusculum aliquod de exodio animae justorum et impiorum, quod, licet MS. praeferat Macarii nomen, tamen ratio tractationis absona et non conveniens sit. Et profecto, si licet conjecturis indulgere, non dubito, nostra omnia Macariana Opuscula tempore eodem cum hoc isto nata et consarcinata fuisse.

NOTAE.

logetico disputatio additur brevis hoc indice: *Expiciendi spatii causa, quod me fefellit, pauculas anim-*

adversiones in Tertulliani Apologeticum prodo. Edit. (a) Corr., Senlerus falso scripsit X^{ma}. lb.

§ III.

MSS^{is} ergo, ut vidimus, nisi aliunde auctoritas accedit, nulla est. Videamus jam argumentum alterum, utrum tale aliquid exstet in veterum scriptis. Ubi quidem cogitate scribere me credo et judicare, nemini veterum notum fuisse, quod *Macarius* ista reliquerit.

Ita omnes, qui de scriptoribus ecclesiasticis tradiderunt, certo ex consilio de *Macario* et his ejus Opusculis tacent. Atque hos ego auctores, quo cujusque [Pag. 10] major esse auctoritas videtur, singulos ordine collocabo. Agmen omnium ducit *Hieronymus*. Hic, quod notum inter omnes est, non vulgari diligentia in isto argumento versatus est, veterumque reipublicae Christianae insignium virorum vitas, et praesertim scripta eorum reliquit. At idem hic *Hieronymus* nescit, *Macarium* aliquid conscripsisse, et ideo ex isto albo omittit. Atque hoc argumentum eo est gravius, quod Hieronymi aetas non solum *Macarii* tempora non multo post est consecuta, sed et ipse habitaculum *Macarii* oculis suis vidit, ut testatur de se ipse inter opuscula de *Vitis patrum*. Mortui jam erant *Macarii*, et qui iis supervixerant, multa *Hieronymum* de eorum vita et rebus gestis docuerunt, at de scriptis tacent. Quod si ergo hi, qui omnia, quae ad laudem *Macariorum* pertinere videbantur, contulerunt, nulla ejus scripta sciunt, scire multo minus ii possunt, qui multum postea vixerunt. Sed et certo nesciunt, quia itidem tacent. *Hieronymum* enim jam excipit *Gennadius*, testimonium perhibiturus, se de his *Macarii* nihil omnino suo tempore cognovisse. Nec objiciat quis, quod *Macarium* inter scriptores ecclesiasticos ponat. Illud enim nihil huc juvat. Videamus ipsa *Gennadii* de *Macario* verba.

§ V.

Macarius, monachus ille Aegyptius, signis et virtutibus clarus, unam tantum scripsit ad juniores professionis suae epistolam, in qua docet, [Pag. 11] illum perfecte posse servire Deo, qui conditionem creationis suae cognoscens ad omnes semetipsum inclinaverit labores, et luctando atque Dei auxilium adversum omne, quod in hac vita suave est, explorando, ad naturalem quoque perveniens puritatem, continentiam velut naturae debitum munus obtinuerit.

Hic, ut videmus, meminit scripti alicujus a *Macario*, sed epistolam, et quidem unam tantum appellat. Adeoque nec *Homilias*, nec alia Opuscula audiverat aut viderat. Venit in mentem illius, quod *Caveus* Hist. Lit. P. u de *Macario* contra *Possinum* scribit, qui eadem de causa tertium *Macarium* exculpserat, quod *Gennadius* de *Aegypto* taceret. Respondet, inquam, *Caveus* ita : « Quid si *Gennadius* de solis *Macarii* epistolis loquitur? Quid si alia scripserit *Macarius*, quae *Gennadii* diligentiam fugerint, cum non pauca sint scripta, quae frustra

A apud *Gennadium* quaeri possint? » Haec *Caveus*. Quae et contra me sint, nisi averterem. Quod facile possum. Miror enim, virum in hoc genere doctissimum ista scripsisse. Putat de solis epistolis loqui *Gennadium*. At id non credibile est, quia confecturus erat indicem potiorum auctorum et scriptorum. *Macarius* isto tempore notissimus; ideo dicit, ille *Aegyptius*. Et cum ejus mentionem faciat, utique non minorem partem ab eo scriptorum nominasset, sed majorem et potiolem. Et si fuissent nostra eo tempore, fuissent tritissima, quia ἀσχετά. Cum [Pag. 12] ergo taceat *Gennadius*, idem est ac si dicat, *Macarium* haec non scripsisse. Deinde aperte *Gennadius* dicit, scripsit unam tantum epistolam, i. e. nihil aliud ultra. Nec fugisse eadem de causa ista possunt ejus oculos aut diligentiam, quia et majus opus, quam epistola, conficiunt, et nota fuissent omnium maxime. Quin et haec epistola, quam *Macario* dat *Gennadius*, vix mihi revera ab eo esse videtur, quod *Hieronymus* non mentionem facit; qui, si exstitisset, eam in deserto isto domicilio monachorum, quibus praefuit *Macarius*, sine dubio vidisset. His addo adhuc *Rufinum*, qui libro xi cap. 4 (a) et 8 de *Macariis* agit, at de scriptis tacet; *Honorium Augustodunensem*, qui pleraque quidem ex *Gennadio* et aliis sublegit, at quia tacet, nihil ultra cognovisse credendus est. Sed omisi *Palladium*, qui primo post *Hieronymum* loco commemorandus fuisset, nisi isti mihi conjungendi esse visi fuissent. Hic anno post obitum *Macarii* eundem in locum solitudinis accessit, et tamen nihil horum scriptorum meminit in *Historia Lausiaca*, licet *Macarii* egregia facta collaudet. Omisi et *Joannem Cassianum*, qui de institutis monasticis scribens multa celebra *Macarii* dicta affert, at haec ejus Opuscula ignorat, quae tamen proprie ad suum scribendi genus pertinuissent, si exstitissent. Quin, quod adhuc addo, tacet et *Suidas*. Neque enim in vita *Macarii* scripta ejus ulla memorat, sed quaedam *Evagrii*, discipuli illius. Unicus restat, sed is ex recentioribus, *Joannes Trithemius*, qui *Macarium* inter scriptores [Pag. 13] ponit, nulla tamen ejus scripta commemorat. Quod ad *Simeonem Logothetam* attinet, quem *Caveus* monet capitula CLXX ascetica metaphrasi illustrasse, hoc sufficiat, eum, quia aut incerti sit, aut certe xii demum saeculi, parum posse ista scripta tueri. Si ad manum aliquando ipse fuerit is liber, plura forte notabimus. Certum ergo est, ante saeculum xii non nota fuisse *Macariana*.

§ VI.

Satis ergo suis rationibus destituitur, ut credo, opinio pervulgata de *Macarii* scriptis. Sed nec his argumentis solis innitor, quum de Opusculis istis dubito. Addam aliud adhuc, quod tantum abest ut istis cedat, ut pondere suo praestare potius opiner. Scilicet totam scribendi rationem, qua confecti isti

NOTAE.

(a) Corr., Semlerus habet 3. Edit.

sunt libelli, alienam esse non solum a *Macario*, sed a quovis alio auctore contendo. Eccui enim illud probabile videtur, ab aliquo auctore bis et ter eadem et verba eademque sententias diversa συναφείῃ, in parva scriptorum mole, pro integris et aliis opusculis repeti et obtrudi? At id ostendemus ita in his *Macarii* esse, ita tamen, ut simul nonnunquam alia quoque, pauca tamen moneamus, quae ad diversam scripturam et lectionem pertinere videbuntur.

§ VII.

Exempli loco apponemus ea, quae de cap. 13 Opusculi de *Custodia cordis* p. 22 edit. Pritianae [Pag. 14] notavimus. Ex isto integra Homilia collecta est, iisdem verbis et sententiis, XIX^a scilicet p. 287. Quo addam denique Opusculum de *Libertate*

mentis cap. 18, et *Apothegma* primum p. 231. In Opusculo de *Custodia cordis* p. 22 ita habemus: ὁ βουλόμενος προσελθῆν τῷ Κυρίῳ, καὶ ζωῆς αἰῶντος καταξιωθῆναι, καὶ κατοικητήριον Θεοῦ γινῆσθαι, καὶ πνεύματος ἁγίου καταξιωθῆναι, ἵνα τοὺς καρποὺς αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου δυνήθῃ ἀμώμως καὶ καθαρῶς ποιεῖν, οὕτως ὀφείλει ἐνάρξασθαι. Haec periodus prima primi Opusculi (a). Et similiter eadem verba in Homiliae periodo prima, nisi quod pro Θεοῦ legitur τοῦ Χριστοῦ (b), pro καταξιωθῆναι, πληρωθῆναι, quod forte factum, ne idem verbum statim bis occurreret; pro καρποὺς αὐτοῦ legitur καρποὺς τοῦ πνεύματος, ubi, quis αὐτὸς sit, exprimitur; pro κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου legitur καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ sane perplacet; Christus pro Domino, quia in Patrum scriptis Dominus et Christus pro eodem est. Tum pro ἀμώμως καὶ καθαρῶς legimus καθαρῶς καὶ ἀμώμως, levi mutatione; et pro ποιεῖν, ποιῆσαι, non male, quia hoc tempus saepe sequitur; pro οὕτως, οὕτος, male, nam legendum οὕτως; pro ἐνάρξασθαι, ἀρξασθαι, quod melius ἀρξασθαι. Periodus altera levi mutatione differt.

In Opusculo de *Custodia* sequitur: καὶ εἰς τὴν εὐχὴν πάντοτε προσκαρτερεῖν αὐτόν· καὶ μὴ ἀπογενώσκειν προσδεχόμενος τοῦ Κυρίου τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τὴν βοήθειαν πάντοτε, τὸν σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχων διὰ παντός. In Homilia aliquantum aliter: καὶ εἰς τὴν εὐχὴν χρῆσθαι αὐτόν [Pag. 15] πάντοτε προσκαρτερεῖν, et ita quidem recte; nam χρῆσθαι aut exprimendum, quod malim, aut subintelligendum. Sed porro ita legit: ἐν πίστει προσδοκίας τοῦ Κυρίου τὴν ἐπίσκεψιν καὶ βοήθειαν αὐτοῦ πάντοτε ἐκδεχόμενον, τὸν σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχοντα διὰ παντός. Quae docent, perperam in vulgatis istius Opusculi editionibus esse προσδεχόμενος et ἔχων, cum sermonis series manifesto requirat casum quartum. Ista, de non desperando, non commode hic sunt, et in Opusculo de *Libertate mentis* cap. 16 et 17 meliori συναφείῃ

idem traditur; ut inde ferme appareat, consarcinata aliunde haec esse. Quod vero ad varietatem scripturae allatorum verborum porro attinet, possint ista conjuncta fuisse videri: καὶ μὴ ἀπογενώσκειν, ἀλλ' ἐν πίστει cet., aut facile ab aliquo addita sunt. Neque enim dubito, quod ex sequentibus apparebit melius, diversos fuisse, qui ista ex diversis aliis congesserint. Sed vix placent, quae ibidem sunt: τὸν σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχοντα διὰ παντός. Neque enim scire facile est, quid ista significant. Et cum non ita multo post sequatur: μόνον τὸν Κύριον δεῖ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, parum abest quin legam: τὸν τε σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτον [τὸν Κύριον] ἔχειν διὰ παντός. Licet enim liquido intelligere, omnia inter se, si materiam ipsam spectes, confusa esse. Atque hoc ipsum, ut Christum quis intueatur, monet Opusculum de *Libertate* cap. 16 et 17, unde vix dubito haec esse excerpta. Nec est quod quis ideo dubitet de hac conjectura, quod scriptura haec eadem sit in Homilia. Videbimus enim alterutrum natum et factum esse posterius, [Pag. 16] et adeo corruptam aut bonam alterius scripturam accepisse.

Sequitur porro in de *Custodia*: εἶτα βιάζεσθαι χρῆσθαι εἰς πᾶν ἀγαθόν, καὶ εἰς πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, κἂν μὴ θελούσης τῆς καρδίας διὰ τὴν συνουσίαν αὐτῆ ἁμαρτίαν. In Homilia omittitur δεῖ, nec id male; additur vero ἔργον ἀγαθόν, item non male; omittitur item κἂν μὴ θελούσης τῆς καρδίας, non bene. In Opusculo enim de *Libertate mentis* cap. 13 id additur, quod mox pluribus videbimus.

In Opusculo primo ita procedit: οἶον βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ ταπεινοφρονεῖν ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων, καὶ ἑαυτὸν πάντων ἐλάττω καὶ χεῖρονα ἡγείσθαι, μὴ ζητῶν τιμὴν ἢ ἐπαινον ἢ δόξαν παρά τινος, καθὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται. In Homilia pro βιάζεσθαι est βιάζεσθω, non male, quod imperativus saepe sequitur, et ubique forte reponendus sit. Nam sequitur: μὴ ζητῶν τιμὴν cet., quod non stare potest cum βιάζεσθαι [χρῆ], sed casus quartus esse debebat. Omissis, quae non multum differunt, pro παρά τινος est δόξαν ἀνθρώπων παρά τινος, quod putem invertendum δόξαν παρά τινος ἀνθρώπων.

In Opusculo porro est: ἀλλὰ μόνον τὸν Κύριον δεῖ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, αὐτῷ μόνῳ βουλόμενος ἀρξασθαι. In Homilia pro ἔχειν est ἔχων, idque recte. Supplendum enim βιάζεσθω cet. ἔχων. Cetera parum distant.

De *Custodia* porro: εἰς τὴν πραότητα ὁμολῶς ἑαυτὸν βιάζετω, καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας, ὡς φησὶν ὁ Κύριος: μάθετε ἀπ' ἐμοῦ cet. Homilia addit εἰς τὴν πραότητα τῆς καρδίας, et omittit βιάζετω, quod a glossatore puto ex superioribus

NOTAE.

(a) Sic Semlerus; lege: Haec periodus prima capituli 13 primi Opusculi. Edit.

(b) Corr., Semlerus habet: pro τοῦ Θεοῦ legitur Χριστοῦ. Ib.

repetitum esse, Nam abfuisse docet id, quod non intercedit signum connexionis, sed tamquam perpetuo [Pag. 17] sermone junctum est.

In *Custodia* porro: *ὁμολως εἰς τὸ εἶναι ἐλεήμονα, χρηστὸν, εὐσπλαγγρον, ἀγαθόν, ὁση δύναμις, ἑαυτὸν ἐθίζει μετὰ βίας, ὡς φησὶν ὁ Κύριος ᾠνεῖσθε* cet. In Homilia pro infinitivo melius ἐθίζετω, omisso μετὰ βίας, quod nollem.

Quae porro sequuntur, non multum differunt, nisi quod in Homilia pro vulgato legere vellem: ὡσπερ ὑπογραμμὸν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχεται ἐν πάση μνήμῃ αὐτοῦ ἀληθαργήτω, quia aliter ista ultima non bene cohaerent, et p. 25 in Opusculo *de Custodia* haec fere repetuntur: τότε θεωρῶν ὁ Κύριος. . . πῶς βιάζει ἑαυτὸν πάντοτε εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ cet.; hinc additum vellem αὐτοῦ, scil. τοῦ Χριστοῦ.

In *de Custodia* p. 24 sequitur: *καὶ ὁση δύναμις βιάσθω ταῖς εὐχαῖς προσκαρτερεῖν, διὰ παντὸς θεόμενος καὶ πιστεύων*. In Homilia omittitur βιάσθω et scribitur προσκαρτερεῖτω.

Sequitur porro ibidem, omissis quae nihil fere mutant: *καὶ οὕτως ἃ νῦν μετὰ βίας καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐθίζει ἑαυτὸν διὰ παντὸς εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ τοῦ Κυρίου δεῖ μνημονεύειν, καὶ προσδοκᾷ αὐτὸν διὰ παντὸς ἐν πολλῇ ἀγαθότητι καὶ ἀγάπῃ*. In Homilia pro μὴ θελούσης cet. est ἀκούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐκουσίως (a) πράξει ποτέ, Ἐθίζων cet., ἐθίζων quoque legendum est in Opusculo. Nam ἐθίζειν non placet, quod librarii ita fecerunt, ut videretur constructio, quae tamen nulla est. Mallem tamen ceterum legere ἀκουσίως καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας, quia sequitur ἐκουσίως: et certe ita credo fuisse.

Porro in Opusculo eodem — omitto non pauca, quia hoc specimen breve esse debet — p. 26: *ὅτε καρποφορεῖ καθαρῶς*, pro quo ex Homilia p. 290 scribendum *τότε καρποφορεῖ καθαρῶς*. Ibidem: *χρὴ δὲ πρότερον*. . . οὕτως βιάζειν καὶ αὐτὸν, pro quo in Homilia § 3 βιάζεσθαι ἑαυτὸν exstat. Et [Pag. 48] id placet, quia divulgum βιάζεσθαι peperisse videtur diversitatem. Jam vero haec *χρὴ πρότερον* cet. tertium occurrunt in Opusculo *de Libertate mentis* cap. 18. Ibi enim omnia ab initio conveniunt cum Homiliae scriptura, nisi quod haec melius habet *προσελθόντα*. Quae sequuntur in eodem *de Libertate* Opusculo: *βιαστή γὰρ, φησὶν ὁ cet.*, recte hunc locum occupant; in Homilia vero et Opusculo I non optimo loco exstant. Corrupta vero sunt, quae mox in Opusculo *de Libertate* sequuntur. Vulgo enim ita sunt: *ἀγωνίζεσθαι πάλιν αὐτὸν εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας*, quae et latinum interpretem deceperunt. Certo autem legendum est: *καὶ πάλιν [γέγραπται:] ἀγωνίζεσθαι cet.*, ut fere exstat in *de Custodia* p. 24.

Omitto judicare de iis, quae in Homilia et Opusculo I interjecta sunt, et pergo ad p. 26 hujus

A ejusdem Opusculi: *προσδοκῶντα διὰ παντὸς ἐν πίστει ἀδιστάκτω τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ οἰκτερεῖν cet.*, pro quo auctius in Homilia, *προσδοκῶντα διὰ παντὸς ἐν πίστει ἀδιστάκτω τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀγάπην, μὴ ἔχοντα ἀγάπην· βιάζεσθαι cet.*; et rectius quidem ita, quod docet Opusculum *de Libertate* c. 18: *πρὸς ἀγάπην, μὴ ἔχοντα ἀγάπην*. Jam scriptura in Homilia et Opusculo I^o aliquantulum differt, unde quid statuamus, ex scriptura Opusculi *de Libertate* exponemus. Quae talis est: [συνωθεῖν] *πρὸς τὸ ἀνέχεσθαι ἀτιμίας καὶ παρασσεως καὶ τοῖς ἐξουθενουμένοις ἔγχαρτερεῖν*, pro quo lege casu quarto τοὺς ἐξουθενουμένους scil. ἡμᾶς, i. e. ut in Homilia exstat: *εἰς τὸ. . . ἐξουθενουμένον ἢ ἀτιμαζόμενον μὴ ἀγανακτεῖν cet.*

B Sequitur porro in *de Custodia*: *βιάζεσθαι τε ἑαυτὸν εἰς τὴν εὐχὴν, μήπω ἔχοντα εὐχὴν πνεύματος*. Homilia parum differt, et corrigemus hinc [Pag. 19] locum in *de Libertate*, ubi ita exstat: *ὁπω ταύτην ἐσχηκότας τὴν ἔξιν πρὸς εὐχὴν, μήπω πνεύματος εὐχὴν κεκτημένους*, pro quibus legendum πρὸς εὐχὴν (scil. συνωθεῖν), μήπω ταύτη; *ἐσχηκότας τὴν ἔξιν, καὶ μήπω cet.*

§ VIII.

Sed ut jam perveniam ad id, cujus rei causa haec scripsi, omittam orationis in Macario seriem, et ostendam, probabile esse, haec omnia a *Macario* non scripta esse, sed celebrata tantum sermone, ab aliis deinde talia apophthegmata subinde collecta et aucta, et tandem in haec opera digesta esse. Subjecit Pritius editioni suae Apophthegmata quaedam *Macarii*, quorum primum exstat p. 231, quod si quis legit, et leget postea ea, de quibus scripsimus, offendet eadem re ipsa diversa verbis esse et sententiis. In ipsa tamen illa scriptura malum pro *καὶ μὴ μετρεῖν, τοῦ μὴ cet.*, similiter pro *καὶ τὸ μὴ κρῖναι, καὶ τοῦ μὴ cet.*, et *καὶ τοῦ ὑποφέρειν*, et *καὶ τοῦ ἀπορρίπτειν*, et *βιαστῶν ἐστι βασιλεία* pro *ἐπί*. Quod ergo diversi diversis locis ista egregia hominis dicta collegerunt, at alio alii ordine digesserunt, inde venit, quod haec Opuscula nata sunt, et multa aut pleraque omnia bis et ter occurrunt.

§ IX.

Sed mihi omnino videndum, ne desinat hoc esse specimen. Sufficiat ostendisse omnia verba ita esse repetita, ut vix differant levi traiectione aut aliquot literis. Ceterum spondere ausim, me alio forte tempore ostensurum, vix minimam partem semel dici, sed omnia fere bis, multa ter occurrere. [Pag. 20] Paucis adhuc attingam, quae uberius olim exponenda sunt. Primum, male omnia ista esse composita, ut, cum sit aliquod Opusculum *de Oratione*, multa in eo sint, quae alio, et in aliis plura, quae eo pertinebant. Deinde praecipue in Homiliis oratio non interrupta solum quaestiu-

NOTAE.

(a) Corr., Semlerus ἐκουσίως. EDIT.

culis, sed et hae ipsae satis incompressae sunt, et λ responsiones haud raro ineptae, ut appareat non esse responsiones, et non posse a primo auctore natas esse. Nolo multis his immorari. Legat, si quis volet, quae sunt in Homilia viii in fine § 4, et addat Opusculum *de Charitate* cap. 10 extremo. Jungat porro istius Homiliae § 5 et illius Opusculi cap. 12, ubi integrum caput inseritur, quod ex Homilia abest. Tum vero omnium maxime se fraus prodit Homiliae ejusdem § 6 per egregiam responsionem. Quaesitum erat, in quibus gradibus perfectionis tu es? et respondetur: μετὰ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ νῦν ἡ χάρις οὕτως ἐνεργεῖ, καὶ εἰρηνεύει ὅλα τὰ μέλη καὶ τὴν καρδίαν, ὥστε τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς πολλῆς χάριτος ὡς παιδίον ἀκακὸν φαίνεσθαι, καὶ οὐκ ἐτι κατακρίνει ὁ ἀνθρώπος Ἕλληνα ἢ Ἰουδαῖον. Quae quam absurde β cohaereant, dicere non attinet. Jungatur Opusculum *de Charitate* cap. 12.

§ X.

Ultimo loco addo illud adhuc, pro mea sententia, nescire me, quid sibi velit illud quod saepe occurrit *γενῆν*. Tale ego semper credo esse narrantis aliquid de altero, non vero scribentis sua. At exstat cap. 10, cap. 9, cap. 8 *de Charitate*. Ita quoque cap. 9 ita scribitur: *Ad interrogantem, an [Pag. 21] possit homo in eo semper statu durare, sic respondendum est cet.* In Homilia vero octava § 2 habetur et quaestio et responsio, omissis istis *ita respondendum est*. Facile apparet dictum aliquod et memoratum postea responsum Macarii ad tale quid rogantem in hanc regulam conversum esse. Possem plura. Sed de his et aliis, unde et quando ista opera Macarii consarcinata videantur, si Deus voluerit, et haec non displicuerunt, aliquando uberius exponemus.

DISSERTATIO ALTERA.

Specimen animadversionum in aliquot Opuscula Graeca Macarii, in natalem diem viri summe reverendi, excellentissimi, doctissimi Sigismundi Jacobi Baumgarten, SS. Theol. Doct. et Prof. Publ. Ordin., Seminar. Theol. Directoris, patroni et praeceptoris officiosissime colendi, bene ominabundus edidit Jo. Sal. Semlerus, Salfelda Thuring. Halae Salicae Literis Joannis Christiani Hendelii. 1746. (a)

[Pag. 3] *Vir summe reverende, excellentissime, doctissime, Fautor et patrone benevolentissime.*

In communi Academiae huius laetitia, qua insignis hic dies omnes Musarum perfundit ordines, patere et me sollemni huic luci gaudium et vota per summam pietatem decernere. Ad me enim hoc officium unum omnium maxime videtur pertinere, in quem tot sane et tanta exstant Tua beneficia et eximiae benevolentiae documenta, ut, quem Praeceptoris Tuum numen venerabundum effecerat, jam [Pag. 4] Fautoris beneficentia tam reddiderit suum, ut diligenter negem mihi quemquam in officiis erga Te esse superiorem. Neque vero, licet praecipua ejus pars mea sit, mea unius est haec pietas; omnes boni, ut hunc diem Tuum gaudent, ita felicem ejus reditum votis omnibusque optimis precantur. Quibus quidem rite susceptis votis tam confidimus Deum responsurum, quam certo scimus, Dei Te singulari beneficio in aberrimum multorum emolumentum hanc lucem adspexisse. Ceterum clementem Te, vir summe reverende, huic levi scripto opto interpretem, quod et brevissimum est, quia scio otium ferme Tuis negotiis deesse, nedum his juvenilibus rebus, et levissimum, quod hujus diei laetitia severiorem gravitatem pati non videbatur. Tu vero, vir summe reverende, serva sis mihi favorem et benevolentiam. Vale.

Dies XIII Martii feliciter. MDCCXLVI.

[Pag. 5] Cum a nemine, quod sciam, peculiaris β cura in Macarii Opera adhuc suscepta sit, hic autem idem fatum sustinuerit ac alii scriptores veteres, ad quos et lectorum imperitia et temporum injuria multum valuerunt, brevissime tantum per aliquot Opuscula Macariana ostendam, ea expectare adhuc meliorem scripturae curam. Ubi, omissis tum typographicis tum versionis vitiis, potiora quaedam scripturae menda sublata ibo, quae inter legendum annotavi. Usus sum editione Pri-
tū. Jam

AD OPUSCULUM PRIMUM, quod est *Περὶ φυλακῆς καρδίας*, haec fere annoto:

CAP. I: οὐ γὰρ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ κάθαρσις, ἀλλ' ἡ κατὰ συνείδησιν τελετὰ κάθαρσις, neque enim abstinentia a grandioribus vitiis est puritas, sed perfecta conscientiae expurgatio. Sensus paululum incommodus. In Opuscula enim VI°, *Περὶ ὑψώσεως* [Pag. 6] τοῦ νοός, cap. 20 extremo aliter habetur: καὶ γὰρ οὐχ ἡ τῶν φαινομένων κακῶν

NOTAE.

(a) Constat paginis 20 in-4°. Edit.

ἀποχή τελείωσις ἐστίν, ἀλλ' ἡ κατὰ δianoian κάθα-
σις, αὕτη τελεία. Et in Homilia xvi § 15: οὐ γὰρ ἡ
ἀποχή τῶν κακῶν, αὕτη ἐστίν ἡ τελείωσις, ἀλλ' cet.,
ubi paulum variat. Planiora ita essent in Opusc. I,
si pro primo κάθαρσις esset τελείωσις, ut in aliis
locis, licet in scriptis Graecorum asceticis τελείω-
σις et κάθαρσις idem fere sit. Ultima verba ca-
pitis hujus I^{mi} haec vulgo sunt: εἰ δὲ μὴ, τραπε-
ωθεὶς ὡς ἐνδεής καὶ ἀμαρτωλὸς ὑπὲρ τῶν κρυφίων
σου δέομενος τοῦ Θεοῦ. Ubi deest verbum ad quod
ista participia pertinent. Quod supplendum est ex
Opusc. V cap. 21: *προσελθε* ὑπὲρ τῶν κρυφίων cet.

Ad cap. II de verbis ultimis monemus: δὴ καὶ
ὑπνον λέγομεν τὴν κοίμησιν τῶν ἀγίων. Melius ex
Homilia ista xv § 39 legi: ὑπνον οὖν λέγομεν καὶ
κοίμησιν τῶν ἀγίων τὸν θάνατον. Nam ὑπνος et
κοίμησις idem significat.

Omissis aliquot capitibus leviterque variantibus
scripturis ad cap. VI venimus. Ibi ita exstat: οὕτω
καὶ ὁ προβλεπτικὸς νοῦς προβλέπει ταχὺς ὦν τῆς
ἀντικειμένης δυνάμεως τὰς τέχνας cet. Homilia au-
tem vii § 8: οὕτω καὶ ὁ νοῦς προβλέπει γοργόρος
ὦν cet. Legendum γοργός, non γοργόρος: et ista
vox saepe occurrit in Homilia iiii. Hesychius: γορ-
ρός, εὐκίνητος, ταχύς, σκληρός, λιπαρός, εὐτρα-
φής. Adeo ταχύς in Opusc. I cap. 6 est glossa τοῦ
γοργός.

Cap. VII pro τοῦ νοῦ ἡμῶν προσκαλουμένου μετὰ
τοῦ Κυρίου πάντοτε lege: προσκολλωμένου τῷ Κυ-
ρίῳ cet.; ita exstat in Opusc. II cap. 13: ὁ γὰρ
νοῦς ἡμῶν οὕτω διαπαντὸς τῷ Θεῷ προσκολλώμενος
cet. Praeterea provocatur ad I Cor. vi, 17, ubi hoc
[Pag. 7] verbum item exstat. Vulgata lectio sine
sensu, ut docet versio latina. Sequitur ibi statim:
τούτων δὲ τὸν κρυπτὸν ἀγῶνα καὶ μελέτην Κυρίου
καὶ πόνον νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἔχειν ἡμᾶς χρὴ εἰς
πάσαν ἐπιτήδευσιν ἐντολῆς, εἴτε εὐχομένων, εἴτε
ἐσθιόντων, ἢ διακονούντων, ἢ πινόντων, ἢ ἑτερόν τι
ποιούντων. Ubi constructio graeca claudicat a ver-
bo χρὴ pendens. Legendum ex eodem Opusc. II
ubique casu quarto: εἴτε εὐχομένους, εἴτε διακο-
νούντας, ἢ ἐσθιόντας, ἢ πινόντας, ἢ ἑτερόν τι ποιοῦν-
τας, mutato simul ordine secundi et tertii verbi.

Cap. VIII occurrit phrasid: εἰ δ' ἄλλο διὰ τούτων
αἰνύσσεται τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἡ ὑψηλοτέραν θεωρίαν
ἐμφαίνων cet. Quae ultima verba lucem quandam
accipiunt ex Andreae Caesariensis Prologo in com-
mentarium suum in Apocalypsin. Qui postquam
monuerat de triplici sensu aut divisione Scripturae,
ut in qua quasi corpus sit, et πνεῦμα et ψυχὴ de
altero ita pergit: καθάπερ δὲ πνεῦμα ἢ τῶν μελ-
λόντων καὶ ὑψηλοτέρων ἀγαγωγὴ καὶ θεωρία πέ-
φηνεν. Ubi idem est θεωρία ὑψηλοτέρων ac ὑψηλο-
τέρα. Nisi forte in Macario pro ὑψηλοτέραν legen-
dum est ὑψηλοτέρων. Ibidem... κομίζειν δεῖν πάν-
τοτε τὴν τῆς καρδίας ἱερὰν θυσίαν τὰ ἀκροθίνια,
καὶ τὰ ἄκρα τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν... ἀπασχολοῦντος.
Ita adhuc sine sensu legitur. Pro quo casu quarto
scribendum ἀπασχολοῦντας, scil. δεῖ κομίζειν: inde

A enim dependet constructio. Latina versio similiter
errat, quae solet nonnunquam satis mala esse.

Cap. IX post medium: καλὸν ἐστίν ἡ νηστία, ἢ
ἀγρυπνία, ἢ ξενίτεια· ἀλλὰ ταῦτα ἀκμὴ πολιτείας
ἐστίν ἀγαθῆς· πλὴν ἡ τάξις τῶν Χριστιανῶν [Pag.
8] ἐσωτέρα ἐστὶ τούτων cet. Latina versio talis est:
Sed haec flos ipse ac vigor sunt conversationis bonae.
Ceterum ordo Christianorum interior est his cet. Hic
qualis sensus? Si aliquid est praecipuum in aliqua
re, cur illud tam parvi ducatur? In Opusculo VI cap.
30 haec ita habentur: καλὸν ἡ νηστία,... καὶ προ-
οίμια ταῦτα πολιτείας θεοφιλοῦς· ἀλόγιστον δὲ ἀτε-
χνῶς τὸ ἀπλῶς τοῖς τοιοῦτοις ἐπιθαρρῆν. Reddita
sunt: *haec prooemia sunt conversationis Deum aman-*
tium, sensu non incommodo, sed huc non per-
tinente. Lege: καὶ παρόμοια ταῦτα πολιτείας· θεο-
φιλοῦς, et similia talia exercitia. Sic et in Opusc.
I legi velim: καὶ ἄλλα ταῦτα καὶ ὅμοια, ἃ πολιτείας
ἐστίν ἀγαθῆς· πλὴν ἡ ἀξία τῶν Χριστιανῶν cet.,
dignitas eorum altior est. Τάξις tamen potest ferri,
significatu rariori.

Cap. X: μὴ νομίση εαυτὸν κατεληφέναι τι, καὶ
οἰθῆναι εἶναι τις, καὶ ἀρξεται διδάσκειν. Quid διδά-
σκειν hic velit, non invenio, cum in sequentibus di-
catur de siti ulteriore gratiae. Accedit, in Opusc.
VI cap. 30 sine pro his legitur: μὴ νομίσει κατε-
ληφέναι, μηδὲ κατακόρως ἔχειν. Unde forte pro
διδάσκειν legendum διαρξείν, quod celerantibus ni-
mis oculis pro διδάσκειν acceptum est. Paulo
post: ἴνα ἔχη τὸν πόνον, τὴν διψάν, pro quo in
Opusc. VI: ἀλλὰ πεινᾷν τότε καὶ διψᾷν. Unde πόνον
vix recte habet. Legerem τὴν πείναν, nisi paulo
insolentior vox esset. Forte fuit: ἴνα ἢ τότε πει-
νῶν καὶ διψῶν cet. Ibidem sequitur: καὶ ἔχη υἱὸν
μονογενῆ καὶ παιδεύσει αὐτόν cet. Ubi nescio quid
ad amorem et ad augmentum luctus intersit, si
filium castigavit mater. Potius cum in Homilia
[Pag. 9] xvi § 11 haec eadem occurrant, et pro his
vocibus legatur ibi εὐειδέστατον, rescribo: καὶ
παῖδα εὐειδέστατον, *et eum vultu honestissimo pul-*
cherrimoque. Hic enim si moritur, ad luctum
multum facit, quia forma tam excellenti, et non
solum unicus fuit.

Cap. XI: μὴ νομίσωσιν, ὅτι εἰσῆλθον εἰς τὴν κα-
τάπαυσιν, ὡς δὲ ἀκμὴν εἰς τὰ πρόθυρα καὶ εἰς τὰς
αὐλάς εἰσέρχονται. In Opusculo VI cap. 31: μὴ νο-
μιζέτωσαν ἤδη τοῦ τέλους καὶ τῆς καταπαύσεως
ἐπιθῆναι· πόθεν; ἔτι γὰρ αὐτοῖς περὶ τὰ πρόθυρα
καὶ τὰς αὐλάς ἡ ἀναστροφή. Unde forte in Opus-
culo I legendum: πῶς γε; ἀκμὴν γὰρ εἰς cet.;
aliter graeca languent. Sequitur in Opusc. I: εἰ δὲ
καὶ χάριτος μέτοχος γένηται, οἰθῆναι ὡς κατα-
λαβῶν, in Opusc. VI: καὶ χάριτος τινος πνευματι-
κῆς ἠξιώθησαν· μηδὲ τοῦτο πάλιν αὐτοὺς ἀπατίτω
cet. Addendum ergo in Opusc. I *Μή, μὴ οἰθῆναι,*
quod exstat quidem in versione, sed ob sensum
tantum; graecum vitium mansit. Porro Opusc. I:
οὐκ ὀφείλει ἔρευνην ἔκαστον, εἰ εὖρον ἐν τῷ ὄ-
τρακίῳ σκεύει τὸν θησαυρόν cet. Latina versio: nec

conveniunt scrutari unquamque, num forte inveniat, cet.; impio sensu; quod mireris servatum esse. In Opusc. VI: ἐρευνᾶν οὖν προσήκων, recte vero. Lege ergo: ὀφείλει οὖν ἐρευνᾶν. Ibidem: ἔστι γὰρ ἡ χάρις πολλάκις ἐνεργούσα ἀδιαλείπτως, in Opusc. VI: ἐὼν γὰρ, ὡς πολλάκις δεδήλωται, καὶ τὴν χάριν ἀδιαλείπτως ἐνεργεῖν, sensu multo meliore. Lege ergo: ἔστι γὰρ ἡ χάρις, ὡς πολλάκις εἴρηται, ἐνεργούσα ἀδιαλείπτως. Corruptio aut lacuna ista nescio unde accidit; accidisse ex Opusc. VI certum est.

CAP. XII post medium: ἐπειδὴ οὖν [Pag. 10] ἡ ἐναντία δύναμις προτρεπτικὴ ἐστίν, οὐκ ἀναγκαστικὴ, καὶ θεία χάρις προτρεπτικὴ ἐστίν. Lege ob meliorem connexionem: ἐπειδὴ οὖν, ὡς ἡ ἐναντία δύναμις, καὶ ἡ θεία χάρις προτρεπτικὴ ἐστίν, διὰ τὸ ἀντεξούσιον καὶ λιτὸν τῆς φύσεως, λοιπὸν ἐάν cet. Ita omnia cohaerent. Pro λιτὸν malim ἀνταίτιον, quod idem fere est ad ἀντεξούσιον, notans libertatem arbitrandi et discernendi. Pro quo in Opusc. VII cap. 3 est ἐλεύθερον καὶ ἀντεξούσιον. Affines sunt literae A et Λ graecae; inde error, per compendium scribendi adjunctus. Et similiter erratum esse videtur paulo post in eodem Opusc. I: ἐπειδὴ ἐαυτῷ ἐγένετο ὁ ἀνθρώπος αἰτιος τοῦ ἀγαθοῦ· αὐτῆς γὰρ ἐστὶ τῆς φύσεως οὗτος. Pro quibus legendum puto: ἀντεξουσίου γὰρ ἐστὶ τῆς φύσεως. Nam vulgata scriptura obscuro sensu. Et priora quidem verba non temere accipienda sunt, ne minus pelagizare videantur.

CAP. XIII: καὶ οὕτως ἂ νῦν μετὰ βίας καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐθίζειν ἐαυτὸν διὰ παντὸς εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ τοῦ Κυρίου ἀεὶ μνημονεύειν, καὶ προσδοκᾶν αὐτὸν διὰ παντὸς ἐν πολλῇ ἀγαθότητι καὶ ἀγάπῃ. Versio: *Et sic quae nunc per vim et corde invito facit, adsuafacient ipsum in omne tempus ad bonum, et ad semper vitam Dei memoriam habendam, et exspectandum eum semper in multa bonitate et caritate.* Ubi sensus sat bonus, modo eum graeca paterentur. Nam integra sententia omissa est ex oscitantia librarii, ex Homilia XIX, ubi omnia eadem habentur § 2, repetenda et restituenta. Legitur enim ibi ita: καὶ οὕτως ἂ νῦν μετὰ βίας ἀκούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐκουσίως πράξει ποτὲ, ἐθίζων [Pag. 11] ἐαυτὸν διὰ παντὸς εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ τοῦ Κυρίου μνημονεύων cet. Hinc in Opusc. I legendum: τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐκουσίως πράξει ποτὲ, ἐθίζων.... μνημονεύων καὶ προσδοκῶν cet. Ita recte jam habent. Paulo post: μάλλον δὲ ὁ Κύριος ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐντολάς, καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ πνεύματος, ὅτε καρποφορεῖ καθαρῶς. Legendum τότε καρποφορεῖ, nempe talis homo. Ita non solum in Homilia excitata legitur, sed et ipsa connexio jubet. Porro: καὶ ἀπαξαπλῶς τηρεῖ αὐτῷ τὸν καρπὸν τοῦ πνεύματος. Legendum ex Homilia et Opusculo VII cap. 18: πληροὶ αὐτὸν τῶν καρπῶν. Vitium a dictante venit. Post pro: χρεὶ γὰρ ἕκαστον, ὥσπερ εἰς τὴν εὐχὴν βιάζεται ἐαυτὸν καὶ ἀγχεῖ cet., licet

A non plane nullus sit sensus, tamen ex Homilia et Opusculo VII restituendus est infinitivus βιάζεσθαι καὶ ἀγχεῖν. Ibidem pro: κατὰ τὸ γραμμικόν, quod etiam in Homilia ita legitur, restituendum videtur κατὰ τὸ εἰρημένον, quia in toto N. T. tale quid non exstat, et in Opusc. VII legitur πρὸς τὰ εἰρημένα, unde fidem, credo, fecimus conjecturae nostrae. Denique: τὸ λοιπὸν γὰρ ἐλθὼν ὁ Κύριος, ἐλθὼν καὶ γενόμενος ἐν αὐτῷ. Aut alterum ἐλθὼν eliciendum, aut legendum ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ γενόμενος cet., ut exstat in Opusc. VII; et corruptio quidem facilis.

CAP. XIII paulo post initium pro ἡ ἀπόλει τὴν χάριν, ἡ λαμβάνει καὶ πίπτει lege: ἦν ἔλαβε, καὶ πίπτει: ἦ cet. Et paulo post: ὀφείλουσιν οὖν βουλόμενοι ἐξ ἀληθείας εὐαρεστῆσαι τῷ θεῷ... καὶ βιάζεσθαι πρῶτον ἐαυτὸν: dele καὶ ante βιάζεσθαι, et pone pro eo colon, et pro ἐαυτὸν [Pag. 12] lege ἐαυτούς; nam pertinet ad βουλόμενοι. Sequitur postea: μεγάλη ὑψωσις ἡ ταπεινώσις· καὶ τιμιότης καὶ ἀξίωμα ἡ ταπεινοφροσύνη. Pro quo in Homilia citata [Hom. XIX § 8] legitur: μεγάλη ταπεινώσις ἡ ὑψηλοφροσύνη· καὶ μεγάλη ὑψωσις καὶ τιμιότης καὶ ἀξίωμα ἡ ταπεινοφροσύνη: similiter exstat in Opusc. VII cap. 19. Atque hoc melius esse videtur. Et ad finem porro legitur: καὶ οὕτως τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου πληρωθεῖσιν ἐφ' ἡμῖν. Pro quo legendum ἐφ' ἡμῶν, ut etiam in Homilia exstat. Haec breviter ad I^{um} Opusculum.

AD SECUNDUM OPUSCULUM, Περὶ τελειότητος ἐν πνεύματι, pauca et levia item habeo quae proferram.

CAP. V legitur vulgo et distinguitur: οἶδε γὰρ, φησὶν ἡ γραφή, τὰ κρύφια ταῦτα τῆς ψυχῆς ἀμαρτήματα ἐν ἰσῷ τοῖς ἐκτός τιθεσθαι, ex versione vulgari ita ipem distincta: *Novit enim, ait Scriptura, occulta haec animae peccata pari loco cum externis Dominus censere.* Ubi adeo Κύριος male a sequentibus abruptum et huc tractum est, quia aliter deerat subjectum in ratione. Sed perperam. Vox φησὶ minime ad γραφή pertinet, sed est illa sollemnis in his Opusculis formula, qua scriba aut collector horum Macarianorum innuit, Macarium hoc illud sermone celebrasse. Distingue ergo ita: οἶδε γὰρ, φησὶν [Μακάριος], ἡ γραφή τὰ κρύφια... τίθεσθαι, *novit enim Scriptura haec occulta animae vitia pari in pretio, ac illa externa ponere.* Sequentia docent, hunc esse verum sensum, ubi alligantur aliquot carmina Scripturae de occultis talibus vitiis [Pag. 13] pronuntiantia. Statim post ista sequitur corruptus item locus: καὶ τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ πάλιν· καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομιὰς ἐργάζεσθαι ἐν τῇ γῆ. Ubi primum sensus non exprimitur, qui in Psalmo est, scilicet eos, qui aliud in pectore, quam in lingua habeant, a Deo insigniter puniri, ut alios aperte peccatores. Deinde efficitur quasi alius locus: ἐν καρδίᾳ ἀνομιὰς ἐργάζεσθαι ἐν τῇ γῆ, quem et versio latina ita exprimit, cum

tale dictum non inveniatur, et si inveniretur, tamen ad rem tractatam non pertineat. Hinc ante λαλούντων reponenda sunt, quae exstant in Ps. xxviii, 3: Μη συνελκύσης μετὰ ἀμαρτωλῶν τὴν ψυχὴν μου, καὶ μετὰ ἐργαζομένων ἀδικίαν μὴ συναπολέσης με, τῶν λαλούντων cet., delenda vero sunt ἐν καρδίᾳ... τῇ γῆ. Nam ἀνομίας vel ἀνομίαν erat varians lectio τοῦ ἀδικίαν in Psalmo, et cetera corrupta aliunde sunt, memoriae vitio maximam partem, ubi alius citata aliter explevit. Nam non integer locus appositus fuit, sed tantum prima verba, et signum orationis abruptae κ. τ. ε. Mox sequitur: ἐπεὶ πῶς δυνατόν ἀγαθοεργούντας ἐσάπαν λαθεῖν, pro quo melius legi videtur posse: εἰ ποῖς πῶς cet., dices. Nam ἐπεὶ caret connexionē, quam tamen mentitur.

CAP. XI: ἤτις [ἐντολή, non ἀγάπη, ut supplet interpres] ἀπὸ τῆς ἔνδον ἡμῶν διαθέσεως συνειδήσεως τε ἀγαθῆς, καὶ ὑγεῖν τῶν πρὸς Θεὸν ἐννοιῶν, συνάμα καὶ βοηθείας συναφαπτομένης συνίσταται cet. Lege βοηθείας θείας, nam haec vox a βοηθείας syllabis postremis absorpta est.

AD TERTIUM OPUSCULUM, Περὶ προσευχῆς, pauca haec praefero.

CAP. V: εἰ μὴ ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ ἀπλότης τε καὶ ἀγαθότης κατακολλῶσιν [Pag. 14] ἡμῖν τὴν εὐχὴν cet., Nisi.... *conglutinent nobis orationem*; sensu non optimo. Legendum κατακαλλιῶσιν, ornent, ut (a) in Opusc. I cap. 9: ἐὰν μὴ ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀπλότης καὶ ἡ ἀγαθότης κατακοσμήσῃ ἡμᾶς. Ubi pro ἡμᾶς adde ἡμῖν τὴν εὐχὴν, ut necessario sensus postulat et collatio cum Opusculo isto III. Κοσμεῖω et καλλιῶω eodem sensu sunt. Et in fine capituli hujus V pone signum interrogandi: μὴ ἀγνοῶν φαίνεται ψυχαγωγεῖν ἐαυτὸν παρακρούμενος, καὶ μεγάλων ὄντως καρπῶν τοῦ πνεύματος, διὰ τὸ οὕτως ἔχειν, ἀποστερῶν; In vulgatis est τελεία στιγμή, quod sensum impedit.

CAP. IX extremo pro ὡς τὸ πολὺ οὐκ ἐκπλεόνασε, καὶ ὡς τὸ ὀλίγον οὐκ ἠλαττόνησεν lege ex II Cor. viii et Exod. xvi: ὁ τὸ πολὺ, et ὁ τὸ ὀλίγον vel ἔλαττον.

CAP. X post initium: καὶ τῇ εὐχῇ ὀκνηρὸς cet.; lege ob meliorem connexionem καὶ γο, vel καὶ γὰρ cet.

Pergo ad CAP. XIII, omissis multis mendis typographicis: τοὺς ἀδόνατον ἠγούμενους... ὁ ἀπάτολος διαβρῆδην εἰκότας αὐτοὺς δείκνυσι τοῖς δι' ἀπιστίαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν μὴ ἤξιωμένοι, καὶ διὰ τοῦτο πεπτωκότων αὐτοῖς τῶν κώλων ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ubi graeca oratio soloiκίζει; saltem ita videtur, nisi commode explicetur. Latina versio haec graeca neglexit propter solam hanc causam, et posuit versionem vulgati interpretis. Tu ita verte: *expresse similes dicit istis, qui a promissa terra propter ἀπιστίαν prohibiti sunt, prostratis vel propter hoc, i. e. quia non credebant, membris*

A ipsorum et cadaveribus in deserto. Ita, inquam, graeca reddenda sunt. Clariora omnia essent, si abesset καὶ, et legeretur tantum διὰ τοῦτο. Eodem capite paulo post ista: τὸ δὲ ἀποστῆναι οὐκ ἐπὶ τοῦ ἀρνήσασθαι, [Pag. 15] ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ταῖς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἀπιστῆσαι, τέθεικεν· ἀμῶνι καὶ τὰ τυπικὰ τῶν Ἰουδαίων ἀλληγορῶν. Ubi quid sit ἀμῶνι, non interpretari possum. Legendum puto pro eo τέθεικεν, ἐπαγγελίας καὶ τὰ τυπικὰ τῶν Ἰουδαίων, ἀλληγορῶν cet.

OPUSCULUM III, De Patientia et Discretionē.

Cap. III legitur: ὡς οἱ περὶ Ἰαννῆ φημι καὶ Μαρδρῆν, ut *Jannes et Mambres*. Ubi licet Ἰαμβρῆς frequentius sit, quam per *M Mambres*, hoc tamen ferri debet, quia in evangelio apocrypho Nicodemi *Mambres* item legitur, quam scripturam etiam servat MS. codex in bibliotheca Orphanotrophii. Ceterum videatur Fabricius in Codice Apocrypho N. T. de hac voce. Idem MS. codex exhibet *Jannes* pro *Jannes*; nec piget integrum locum exscribere, quia differt a vulgata lectione apud Fabricium: *et erant ibi curantes medici nomine Jannes et Mambres, et fecerunt signa, quae fecit Moyses, sed non omnia.* Lectio vulgata habet: *Erant ibi magi Jannes et Mambres, feceruntque et ipsi per incantationes suas signa, quae fecerat Moyses, sed non per omnia.* In MS. illo codice mendum est, ita forte tollendum: *Et erant ibi incantatores magici cet.* Hujus codicis MS. ideo hic feci mentionem, quia dignus est qui cum edito textu Fabricii conferatur, quod et accuratior et plenior scriptura, et multis historicis et narrationibus auctior est libellus. Exemplum ejus rei proferam quaedam ex posterioribus [Pag. 16] foliis, paulo ante finem evangelii hujus, ibi, quae occurrunt, omnia a vulgatis absunt. Inter alia et haec de Simone Mago, cujus in eodem hoc capite Macarii fit mentio: *Antea quidam Samaritanus venerat nomine Symon, in arte magica nimis eruditus, in quo et demonia multa inhabitabant. Qui dicebat, quod ipse passus fuisset, mortuus et sepultus, et tertia die asserebat se resurrexisse. Quae dum Neroni Caesari nunciata fuissent de Iesu Christo, Filio Dei vivi, et omnia, quae de eo erant acta apud Iudaeam, nunciatum est simul ei de Pylato. Qui statim direxit suos milites in Cymerinam civitatem, et Pylatum ad se accersiri praecepit. Et cum ei praesentatus fuisset, narravit Neroni omnia quae de Christo Nazareno dicta sunt, praesentavitque ei discipulos ejus Petrum et Paulum. Ipsi autem apostoli, refutantes Symonem esse Christum, dixerunt Neroni Caesari: Bone imperator, si vis scire, quae gesta sunt de Iudaea, accipe literas hujus Pontii Pylati ad Claudium missas, et tunc omnia cognoscere poteris. Ille autem mittens ad bibliothecam Capitolii, in quo ipsa scripta continebantur. Accepitque easdem literas, et legit eas; et series ita erat: Pontius Pylatus regi Claudio salutem. Nuper.... Et mortuus est [Nero], et a lupis devoratus.*

NOTAE.

(a) Sic ap. Semler.; leg. et. Ed.

ius, quemadmodum per dyaboli artem interpretatus fuerat et Symon. Hic jam finis evangelii post additam doxologiam. Quae omnia et multa ante haec in vulgato evangelio apud Fabricium absunt. Si quando otium suppeditat, polliceor huic MS. cum edito [Pag. 17] conferendo meam qualemcunque operam. Jam ad Macarium redeo.

CAP. III. Καθαπερει τεκμηράμενον τὴν τῆς αὐτοῦ βασιλείας καθαίρεισιν, pro quo videtur legendum esse τεκμαιρόμενον vel τεκμηριούμενον, a τεκμαίρομαι aut τεκμηριώω. Istud vulgatum ejusmodi sit, non interpretor. In eodem adhuc capite : ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου πρὸς ἀλήθειαν τοῦτο παθεῖν, reddit interpretes a Domino, quod melius reddidisset adveniente Domino. Notissimum enim est, ἐπὶ in his tempus notare.

CAP. VIII. Item errat versio : καὶ γὰρ ὁ τοιοῦτος, ἐν λεπτότητι διὰ τῆς πίστεως φημι, καὶ τῆς προθυμίας, ἥδη κοινωνεῖ τῷ Θεῷ. Latina habent : *Et enim talis (in tenuitate mea per fidem et confidentiam aio) talis inquam jam Deo communicat*; quasi essent verba auctoris de se loquentis. Minus autem recte. Vertendum est : in exiguo, i. e. quodammodo, talis jam κοινωνεῖ τῷ Θεῷ propter fidem et desiderium seu promptum animum. Auctor vult, hanc animi credentis dispositionem, qua exoptat conjunctionem cum Deo, jam esse κοινωνίαν aliqualem, seu, ut statim inferius dicit, talem καθάπερ ἦδη κοινωνεῖ τῷ Θεῷ. Quod ostendit ab exemplo Matth. v, 28, ubi cupido adulterii a Deo reputetur pro ipso adulterio. Est et hoc elegans testimonium antiquitatis de ratione fidei.

Falsa legitur sententia CAP. XI : καὶ γὰρ . . . ἡ δὴ τοῦ πνεύματος ἁγίου γέννησις εἰκόνα τελειότητος ἔχει ἐν τε τῇ μορφῇ καὶ τοῖς μέλεσιν· οὐ μέντοι δυνάμει, ἢ νῷ, ἢ ἀνδρείᾳ, non tamen virtute, aut mente, aut fortitudine. Legendum : . . . μέλεσιν, ἢ ἐν τῇ δυνάμει cet.

Vitium similiter esse videtur CAP. XXIII in verbis : δι' ἐνδὸς δὲ ὑποδείγματος γνώρισμα [Pag. 18] ἔσται τῷ μετὰ χεῖρας, ubi graeca languent. Legentem . . . γνωρίσομεν ταῦτα, ὅ ἐστι μετὰ χεῖρας.

In CAP. XXV item mendosa est lectio : τὸ γὰρ ἐκδοτον αὐτὸν παρασχέιν τῷ φίλων αὐτῷ φαίνεται, ἕτερος ὁμίλιας ἐς οὐδὲν δέον. Quae interpretis ita explevit : *nam impendere se ipsum amicis vindicandis laus ipsi videtur; alii jucundae sunt confabulationes facetae de pugis scurrilibus*. Quem sensum haec graeca pati non possunt. Tentarem restituere : ὁ ἕτερος ἐκδοτον αὐτὸν παρασχών τῶν φίλων αὐτῷ, φαίνεται ἕτερας ὁμιλίας ἐς οὐδὲν δεόμενος, ut auctor ἕτερον ὁμίλιαν intelligat consuetudinem cum Deo, cujus ista cum aliis improbis amicitia impedimentum sit.

Nec desunt nodi scripturae in CAP. XXVI : ὡς τοῦ ἔκρησμου ἦσθετο, γυμνὸς ἐκπέφυγε, πάντων ἀμείψας, καὶ τῆς αὐτοῦ μόνης ψυχῆς γενόμενος. Ubi γενόμενος sine sensu est. Nisi aliquid exciderit, legendum ἡγουμένης, da ihm sein Leben über alles ging.

Qui significatus hujus verbi Graecis non insolens est. Ibidem paulo ante finem : εὐθὺς ὡς εἶχε τοδὸν ἐκφυγεῖν, μὴ μελήσαν αὐτῷ τῶν μηδενός, pro quo forte scribendum : μὴ μελήσαντος αὐτῷ τῶν αὐτοῦ μηδενός. Quia breviter tantum delibare hic ibi quaedam constitui, verito me jam ad.

OPUSCULUM V, De Elevatione mentis.

CAP. I. Hic statim primo in capite levis error in graecis ab interprete non cautus est : ὑμεῖς γὰρ, φησὶν, . . . κατοπτριζόμεθα cet. Sunt excitata verba ex Epistola [Pag. 19] Pauli secunda ad Corinth. c. iii, 18. Ubi interpretes per oscitantiam vix condonandam reddidit : Vos... speculantes, cum tam ex συναφείᾳ luculenta, quam ex loco allato scire debuisset legendum esse ἡμεῖς, nos.

B Omitto quaedam, et in CAP. VIII : οὕτω φησὶ καὶ ἐκάστῳ τῶν ἱερέων καὶ ἁγίων ὁ θεὸς ὡφθη scribo τῶν πατέρων καὶ ἁγίων. Nam de sacerdotibus nihil tale legimus, et qui sequuntur non sunt sacerdotes. Ne quis dubitet, legit etiam Homilia iv § 13 τῶν ἁγίων πατέρων. Ibidem recensetur Dāniel inter Noam et Mosen, pro quo legendum Σαμουήλ; nam Daniel pertinet ad prophetas, de quibus statim dicit : καὶ ἐκάστῳ τῶν προφητῶν.

In fine CAPITIS IX item vitium est : σχολῇ γ' ἂν οἱ ἐκείνῳ τῷ ἀπαθεῖ βληθέντες, ἔρωτι τινὶ τῶν τοῦ κόσμου καθεκτοὶ γένοιτο. Ubi se male torquet interpretes : *An segne otium erit desiderio perturbationis omnis immuni permissis amorem aliquem mundi non cohibendi?* Lego : ὅσω μᾶλλον οἱ ἐκείνῳ τῷ πόθῳ βληθέντες ἔρωτι τε, τῶν τοῦ cet. Ita suadet conexio.

Statim ab initio CAP. XIII est vitium duarum litterarum : εἰ τὸ σύνθετον ἐκεῖνο ἔλαιον τοσαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὡς τοὺς χρησαμένους αὐτῷ. Lege χρησιμῶν; ex Homilia xvii, ubi haec omnia occurrunt. In eodem capite occurrit vox rarior τρανός : τρανός καὶ ἀνεπικωλύτοις ὀφθαλμοῖς. Pro qua in Homilia est bona glossa καθαροῖς, quae significatio nec apud veteres est Lexicographos. Hesychius enim *τρανός, σαφής, ἀληθής*. Cyrilli Onomasticon *τρανώς, expresse*. Haec adeo vox eleganter declaratur per καθαρός et ἀνεπικώλυτος.

OPUSCULUM VI, De Charitate.

D Primum CAPUT ostendit lacunam, unde et Pritius aut interpretes in margine notat (corruptus videtur locus.) Habet illa : ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ σταυροῦ δυνάμει· τοῦτοις ἐνεργούμενος ἐν ὑποστάσει τοῖς καταξωθεῖσι ταύτην κτήσασθαι. Videbar mihi itaque restituere. . . δυνάμει· οὕτως ἐνεργούμενός ἐστιν ὁ περὶ σταυροῦ λόγος τοῖς καταξωθεῖσι ταύτην [σοφίαν] κτήσασθαι, vel ἐν τοῖς καταξωθεῖσι, vel δυνάμει. Corruptio ex compendiis scribendi venit.

CAP. III ab initio : οὕτω διακορῆς γίνεται, μᾶλλον τῆς ἐπιθυμίας. Videtur excidisse γίνεται δὲ μᾶλλον, ut γίνεται bis occurrat.

CAP. V occurrit vox μυχοί, in qua Hesychius vitiosus est, *μυχοί, αἱ καταδύσεις, οἱ ἐνδύτατοι καὶ ἀπύκρυφοι τόποι, λιμένες, κοιλότητες, ἴσχατα καὶ τὰ*

ποιήματα, ἢ τὰ ἐσώτερα μέρη. Τὰ ποιήματα varie A Cap. X : 'Ἐδείχθη ἐκεῖνα δὴ τὰ θαυμάσια cet. Vi-
tentant notae doctōrum virorum ad Hesychium. detur excidisse : καὶ γὰρ, ἃ εἰδείχθη, cet. Aliter lan-
Mibi verum videtur ταπεινώτατα. guent graeca. Καὶ ταῦτα δὴ μὲν ταῦτα.

HOMILIARUM S. MACARII AEGYPTII

EDITIO PRINCEPS

CUI TITULUS : ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ ΟΜΙΛΙΑΙ Ψ. B. *Macarii Aegyptii Homiliae quinquaginta. Ex Bibliotheca Regia. Parisiis M. D. LIX. Apud Guil. Morelium, in Graecis typographum Regium. Ex privilegio Regis. 12°.*

Praefationis loco Suidae testimonium prae se fert hocce :

| ΕΚ ΤΩΝ ΣΟΥΙΔΑ.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ. Δύο ἐγένοντο μακάριοι ὁμώνυμοι καὶ περιβόητοι δι' ἄσκησιν, διὰ βίον, διὰ τρόπον, διὰ τὰ μαθήματα. ὁ μὲν αἰγύπτιος θαυματουργὸς ἦν, καὶ μετὰ τοῦ εὐλαβοῦς πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας αὐστηρὸς· ὁ δὲ ἀλεξανδρεὺς κατὰ πάντα ὦν παραπλήσιος τῷ αἰγυπτίῳ καὶ ἰαρός· οὕτως ἰαρός ἦν τοῖς ἐντυγχάνουσι, καὶ τῷ χαριεντίζεσθαι τοὺς νέους ἤγε πρὸς ἄσκησιν. τούτων Εὐάγγελος γενόμενος μαθητὴς τὴν δι' ἔργων φιλοσοφίαν ἐκτήσατο, πρότερον λόγῳ μόνῳ φιλόσοφος ὦν· ὅς ἐν Κωνσταντινῶν πόλει ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου εἰς τὴν τοῦ διακόνου προσχειρίσθη τάξιν. ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον καταλθὼν, καὶ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐντυχῶν ἀνδράσι, τὸν ἐκείνων βίον ἐζήλωσε. τούτῳ βιβλία ἄγαν σπουδαία συγγέγραπται· ὦν τὸ μὲν μοναχὸς ἢ περὶ πρακτικῆς ἐπιγέγραπται· τὸ δὲ γνωστικὸς ἢ περὶ τῶν καταξιωθέντων γνώσεως· κεφάλαια δὲ αὐτοῦ πεν | τήκοντα· τὸ δὲ ἀντιρρήτικὸν πρὸς τοὺς πειράζοντας δαίμονας, ἐν ὅκτῳ διηρημένον μέρεσι, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁκτῶ λογισμῶν· καὶ ἐξακόσια προγνωστικὰ προβλήματα· καὶ στιχηρὰ β'· ἐν πρὸς τοὺς ἐν κοινοβίοις ἢ συνοδαῖς μοναχοῦς· καὶ ἐν πρὸς τὴν παρθενίαν. καὶ φησι κατὰ λέξιν οὕτως· ἀναγκαῖον τὰς ὁδοὺς τῶν προοδουσάντων μοναχῶν ὀρθῶς διερωτᾶν, καὶ πρὸς αὐτὰς κατορθοῦσθαι· πολλὰ γὰρ ἐστὶν ὑπ' αὐτῶν τὰ βῆθη καὶ πραχθέντα καλῶς· ἐν οἷς καὶ τοῦτ' τις ἐφησε, τὴν ξηροτέραν καὶ ἀνώμαλον διαίταν, ἀγάπη συζευχθεῖσαν, θάπτον διάγειν τὸν μοναχὸν εἰς ἀπάθειαν.

[Sequuntur Homiliae graece pagg. 1-567. In fine libri legitur : *Excudebat Guil. Morelius in graecis typographus Regius M. D. LIX.*]

JOANNIS PICI PRAEFATIO

AD VERSIONEM LATINAM HOMILIARUM S. MACARII AEGYPTII

Quam edidit hoc titulo :

S. Patris Macarii Aegyptii Homiliae quinquaginta, interprete Joanne Pico, in Senatu Parisiensi classium inquisitoriarum praeside. Parisiis M. D. LIX. Apud Guil. Morelium in Graecis typographum Regium. Ex privilegio Regis. 12°.

Joannes Pico, in senatu Parisiensi Classium inquisitoriarum Praeses, piis omnibus Christi et Ecclesiae sanctae cultoribus Salutem.

Quam antiqua sit et illustris anachoretarum ac monachorum origo, declarat inprimis beati Joannis Baptistae solitaria conversatio, quam Evangeliorum libro descriptam habemus; declarant secundo loco monumenta, quae nobis reliquerunt Apostolorum discipuli et eorum coaevi philosophi, cujus generis exstitit Philo philosophus et orator clarissimus, qui sanctorum Petri Marci apostolorum temporibus floruit; declarant postremo auctores Historiae ecclesiasticae, rerumque divinarum doctores et interpretes: quos introducere loquentes malo, quam sermonem meum illis affingere, quoniam in ea tempora incidimus, quibus omne, quantumvis verum, oppugnatur, nec creditur a plerisque nisi quod lubet et arridet. Depromamus ergo primum quaedam ex libro beati Dionysii Apostolorum discipuli de Ecclesiastica hierarchia 1 (a): ε' Ἡ δὲ τῶν τελομένων ἀπασῶν ὑψηλοτέρα τάξις, ἢ τῶν μοναχῶν ἐστὶν ἰερὰ διακόσμησις, πᾶσαν μὲν ἀποκεκαθαρομένη καθαρίσιν, ὀλιγῇ δυνάμει, καὶ παντελεῖ τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν ἀγνότητι, πάσης δὲ, ὅσης θε-

NOTAE.

(a) Cap. 6 de ordinibus qui initiantur.

μῶν αὐτῆ θεωρεῖν, ἱερουργίας ἐν νοεῶ | θεωρίᾳ καὶ κοινωνίᾳ γεγεννημένη, καὶ ταῖς τῶν ἱεραρχῶν τελειωτικαῖς δυνάμεσιν ἐγχειριζομένη, καὶ ταῖς ἐνθέοις αὐτῶν ἀλλάμψεσι καὶ ἱεραρχικαῖς παραδόσεσιν ἐκδιδασκομένη εἰς ἐποπευθεῖσας τῶν κατ' αὐτὴν ἱερῶν τελετῶν ἱερουργίας, καὶ πρὸς τῆς ἱερᾶς αὐτῶν ἐπιστήμης ἀναλόγως εἰς τελειοτάτην ἀναγομένη τελειώσιν. ἔνθεν οἱ θεοὶ καθηγεμόνες ἡμῶν ἐπωνυμιῶν αὐτοὺς ἱερῶν ἤξωσαν, οἱ μὲν θεραπευτᾶς, οἱ δὲ μοναχοὺς ὀνομάσαντες, ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ καθαρᾶς ὑπηρεσίας καὶ θεραπείας, καὶ τῆς ἀμερίστου καὶ ἐνιαίας ζωῆς, ὡς ἐνοποιοῦσας αὐτοὺς ἐν ταῖς τῶν διαιρετῶν ἱεραῖς συμπύξιν, εἰς θεοειδῆ μονάδα καὶ φιλόθεον τελειώσιν. δι' ὃ καὶ τελεστικὴν αὐτοῖς ἐδωρήσατο χάριν ἡ ἱερά θεομοθεσία, καὶ τινοὺς αὐτοὺς ἤξωσεν ἀφιερωτικῆς ἐπικλήσεως οὐχ ἱεραρχικῆς, ἐκείνη γὰρ ἐπὶ μόναις γίγνεται ταῖς ἱερατικαῖς τάξεσιν, ἀλλ' ἱερουργικῆς, ὑπὸ τῶν ὁσίων ἱερέων τῇ ἱεραρχικῇ τελετουργίᾳ δευτέρως ἱερουργουμένης.

Μυστήριον μοναχικῆς τελειώσεως.

Ὁ μὲν ἱερεὺς ἔστηκεν ἐπίπροσθε τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου, τὴν μοναχικὴν ἐπικλήσιν ἱερολογῶν ὁ δὲ τελοῦμενος ὀπίσω τοῦ ἱερέως ἔστηκεν, οὐκ ἀμφω τῷ πόδε κλίνων, οὐχ ἕνα τοῖν ποδοῖν, οὐκ ἐπὶ κεφαλῆς ἔχων τὰ θεοπαράδοτα λόγια, μόνον δὲ τῷ ἱερεῖ παρεστῶς ἱερολογοῦντι τὴν ἐπ' αὐτῷ μυστικὴν ἐπικλήσιν. τελέσας δὲ αὐτὴν ὁ ἱερεὺς, ἐπὶ τὸν τελούμενον ἐλθὼν, ἐπερωτᾷ πρῶτον αὐτὸν, εἰ πάσαις ἀποτάσσεται ταῖς διαιρηταῖς οὐ μόνον ζωαῖς, ἀλλὰ καὶ φαντασίαις. εἶτα τὴν τελειοτάτην αὐτῷ ζωὴν ὑφηγεῖται, μαρτυρούμενος, ὅτι χρῆ τῆς μέσης αὐτὸν ὑπερανεστηκέναι. ταῦτα δὲ πάντα τοῦ τελοῦμένου προσεχῶς ὁμολογήσαντος, τῷ σταυροειδεῖ τύπῳ σφραγισάμενος αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ἀποκείρει, τὴν τριστὴν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιδοῆσας ὑπόστασιν, καὶ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀπαμφιεῖ | σας, ἐτέραν ἀμφιένυσσι, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν ὅσοι πάρεσιν, ἀσπασάμενος, αὐτὸν κοινωνὸν ἀποτελεῖ τῶν θεαρχικῶν μυστηρίων. τὸ μηδένα τοῖν ποδοῖν κλίνειν, μηδὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἔχειν τὰ θεοπαράδοτα λόγια, παρεστάναι δὲ τῷ ἱερεῖ τὴν ἐπικλήσιν ἱερολογοῦντι, δηλοῖ τὴν μοναχικὴν τάξιν οὐκ εἶναι προσαγωγικὴν ἐτέρων, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτῆς ἔστωσαν ἐν μοναδικῇ καὶ ἱερᾷ στάσει, ταῖς ἱερατικαῖς ἐπομένῃν τάξεσι, καὶ πρὸς αὐτῶν ὡς ὀπαδὸν ἐπὶ τὴν θείαν τῶν κατ' αὐτὴν ἱερῶν ἐπιστήμην εὐπειθῶς ἀναγομένην. ἡ δὲ τῶν μεριστῶν οὐ μόνον ζωῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ φαντασιῶν ἀποταγὴ τὴν τελειοτάτην ἐμφαίνει τῶν μοναχῶν φιλοσοφίαν, ἐν ἐπιστήμῃ τῶν ἐνοποιῶν ἐντολῶν ἐνεργουμένην. ἔστι γὰρ, ὡς ἔφη, οὐ τῆς μέσης τῶν τελοῦμένων τάξεως, ἀλλὰ τῆς πασῶν ὑψηλοτέρας. δι' ὃ καὶ πολλὰ πρὸς τῆς μέσης τάξεως ἀκατακρίτως ἐνεργουμένων ἀπειρηται τρόπῳ παντὶ τοῖς ἐνιαίοις μοναχοῖς, ὡς πρὸς τὸ ἐν αὐτῶν ἐφειλότων ἐνοποιεῖσθαι, καὶ πρὸς ἱερὰν μονάδα συνάγεσθαι, καὶ πρὸς τὴν ἱερατικὴν, ὡς θεμιτὸν, ἀπομορφῶσθαι ζωὴν, ὡς τὸ συγγενὲς αὐτῆς ἔχουσιν ἐν πολλοῖς, καὶ μᾶλλον αὐτῇ παρὰ τὰς λοιπὰς τῶν τελοῦμένων τάξεις πλησιάζουσιν. ἡ δὲ τοῦ σταυροειδοῦς τύπου σφραγίς, ὡς ἤδη παρ' ἡμῶν εἴρηται, δηλοῖ τὴν πασῶν ὁμῶ τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων ἀνενηρησίαν. ἡ δὲ τῶν τριχῶν ἀπόκαρσις ἐμφαίνει τὴν καθαρὰν καὶ ἀσημάτιστον ζωὴν, οὐκ ἐπιπλάστοις σχήμασι τὸ κατὰ νοῦν δυσειδὲς ἐπιθετικῶς καλλωπίζουσιν, ἀλλ' αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὐκ ἀνθρωπικαῖς κάλλεσιν, ἀλλ' ἐνιαίοις καὶ μοναχοῖς εἰς τὸ θεοειδέστατον ἀναγομένην. ἡ δὲ τῆς προτέρας ἐσθῆτος ἀποβολή, καὶ τῆς ἐτέρας λήψις, τὴν ἀπὸ μέσης ἱερᾶς ζωῆς ἐπὶ τὴν τελειοτέραν μετὰταξιν ἐμφαίνει, καθάπερ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς θεογενεσίας ἡ τῆς ἐσθῆτος ἀμειψίς ἐδήλου τῆς ἀποκαθαίρουμένης ζωῆς | εἰς θεωρητικὴν καὶ σοφιστικὴν ἔξιν ἀναγωγὴν. εἰ δὲ καὶ νῦν ὁ ἱερεὺς τε καὶ πάντες ὅσοι πάρεσιν ἱεροῖ τὸν τελεσάμενον ἀσπάζονται, τὴν ἱερὰν τῶν θεοειδῶν ἐννόησον κοινωνίαν, ἀγαπητικῶς ἐν εὐφροσύνῃ θείᾳ συνηδόμενων ἀλλήλοις. ἐν τέλει δὲ πάντων ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὴν θεαρχικὴν κοινωνίαν καλεῖ τὸν τετελεσμένον, ἐμφαίνων ἱερῶς, ὡς ὁ τελεσθεὶς, εἴπερ ἀληθῶς ἐπὶ τὴν μοναχικὴν ἀφίκοιτο καὶ ἐνιαίαν ἀναγωγὴν, οὐ θεωρητικῶς μόνον ἔσται τῶν κατ' αὐτὸν ἱερῶν, οὐδὲ κατὰ μέσσην τάξιν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν ἤξει τῶν ἱερωτάτων συμβόλων, ἀλλὰ μετὰ θείας τῶν ὑπ' αὐτοῦ μετεχομένων ἱερῶν γνώσεως, ἐτέρῳ τρόπῳ παρὰ τὸν ἱερὸν λαὸν ἐπὶ τὴν μετὰληψιν ἤξει τῆς θεαρχικῆς κοινωνίας. »

Quae sic vertit Perionius.

« Summus vero eorum omnium, qui initiantur et perficiuntur, ordo est sanctorum monachorum, cum et omni piaculo, tota vi omnique actionum suarum sanctimonia expiatus sit, et omnis mysterii, quod quidem ei fas sit aspicere, spiritalis spectator particepsque sit factus traditusque perficienti pontificum ordini, ac divinis eorum illustrationibus pontificiisque institutis discat sanctorum mysteriorum, quae eum attingunt, sacra quae aspexerit, atque sancta eorumdem scientia pro modo suo ad summam perfectionem virtutemque efferatur. Hinc divini praeceptores nostri sanctis eos nominibus appellari voluerunt, alii cultorum, alii monachorum, a puro Dei famulatu et cultu, individuaque ac singulari vita, quippe quae eos unum faciat sanctis rerum dividuarum coniunctionibus, ad divinam unionem Deoque gratam perfectionem adipiscendam. Itaque perficiendi eis munus sancta lex concessit, dignataque est eos invocatione quae vim consecrandi | habet, non pontificia quidem, ea enim est tantum penes sacerdotum ordines, sed sacerdotali, quae a sanctis sacerdotibus secundo a pontificio munere-loco adhibetur.

Mysterium monasticae consecrationis.

Sacerdos quidem stat ante divinum altare, precationem quae monachos attingit recitans ac pronuncians; is autem, qui consecratur et initiatur, stat post sacerdotem, nec ntrumque genu flectit nec alterum, nec

caput habet suppositum divinis libris, sed tantum praesto est sacerdoti qui mysticam precationem a ipso recitat. Sacerdos vero ea perfecta, cum ad eum qui initiatur venit, illum rogat primum, num remittat nuntium non solum dividuis distinctisque vitis, verum etiam visionibus; deinde perfectissimam ei vitam exponit, hoc pro testimonio dicens, eum mediam vitam superare ac transilire oportere. Quae ubi omnia is qui initiatur continenter professus est se esse facturum, sacerdos signo crucis eum consignatum tondet, appellans tres personas divinae beatitudinis; omnique veste detracta eum alia induit, et eum aliis sanctis viris qui adsunt, cum eum salutavit, participem facit divinorum mysteriorum.

Contemplatio.

« Quod neutrum genu flectit, neque habet caput divinis libris subiectum, praestoque est sacerdoti precationem recitanti, declarat, monachorum ordinis non esse alios deducere, sed in se ac per se perstare in singulari sanctoque statu, sacerdotum ordines assectantem, et ab eis ad divinam sacrorum quae illum attingunt scientiam facile traduci. Divisarum autem diversarumque non solum vitam, sed etiam visionum ut ita | dicam abrenunciatio perfectissimam monachorum philosophiam significat, quae in praeceptorum, quae unum faciunt, scientia vim et efficacitatem habet. Est enim, ut dixi, non medii eorum qui initiantur ordinis, sed summi omnium. Itaque multa eorum, quae impune ac sine improbatione a medio ordine geruntur, omni ratione singularibus monachis interdicta sunt; quippe qui cum uno coniungi debeant et cum sacra monade colligi atque ad sacerdotum vitam, quantum licet, formari; quod ei ordini in multis ordo ille similis sit, et unus ex omnibus ordinibus eorum qui initiantur, ad eum proxime accedat. Signum vero figurae crucis, ut iam a nobis dictum est, declarat universarum ad corpus pertinentium cupiditatum privationem. Capillus autem tonsus puram nullaque figura fucatam vitam indicat, quae non fictarum figurarum aut colorum inductione deformitatem mentis ornet, sed per seipsam non humana pulchritudine, verum singulari et unica ad divinam excitet. Prioris vero vestis detractio et alterius inductio significat a media sancta vita ad perfectiorem traductionem: quemadmodum in ortu a Deo sive baptismo vestis vicissitudinem ac mutationem a vita quae expiatur ad contemplationis sapientiaeque statum et habitum migrationem significare dicebamus. Quod si nunc etiam et sacerdos et omnes sancti qui intersunt eum qui initiatus est consulant, intellige sanctam eorum qui divinitatem imitantur societatem, amanter cum divina laetitia inter se gratulantium. Postremo sacerdos ad divinam communionem invitat eum qui initiatus est, sancte indicans illum qui | consecratus est: si vero ad monachorum institutum, quod singulare est, pervenerit, non solum spectatorem sacrorum quae ei permissa sunt fore, nec ritu medii ordinis in sanctissimorum sacramentorum societatem communionemque venturum, sed cum divina eorum sacrorum quae percepit cognitione, alio quam sanctus populus modo venturum esse ad divinae societatis adeptionem et perceptionem. » Philo vero de eorundem ortu scripsit hunc in modum 1 (a): « Postquam de Essaeis disseruimus, qui vitam activam exercent, omnibus, aut, quod minus invidiosum dictu est, plerisque feliciter ordo postulat, ut deinceps dicamus quae dicenda sunt de contemplationi deditis. Non debet enim huiusmodi virorum virtus eximia causam praebere silentii his qui nihil honestum putant tacendum dissimulandumque. Institutum autem huius philosophiae mox apparet ex ipsis appellationibus; vocantur enim *therapeutae*, *therapeutridesque*, hoc est curatores et curatrices, sive cultores et cultrices, vero nomine, vel quia profitentur medicinam praestantiorum ista vulgata per omnia oppida; haec enim medetur solis corporibus, illa et animas liberat morbis gravibus et adversus medelas contumacibus, quos infixerunt voluptates, concupiscentiae, dolores, timores, avaritiae, insipientiae, iniustitiae et ceterae perturbationes et vitiorum agmen innumerabile; vel quia didicerunt a natura et e sacris legibus colere illud *Ens* et bono melius et uno sincerius et unitate in generando antiquius atque, ut ita dicam, principalius. Horum pietati quos tandem merito comparabimus? » Et paucis interiectis: « At | illud hominum genus therapeuticum semper in divinitatis contemplatione proficiet, etiam sole hoc sensibili praeterito, nec unquam suum ordinem deseret tendentem ad felicitatem perfectissimam. Huic vitae instituto qui se addicunt, non ex more aut rogati id faciunt, sed amore correpti rerum caelestium, et quasi divino furore perciti, donec ad contemplationem illam desideratissimam perveniant. Deinde prae immortalis beataeque vitae cupidine quasi iam hac mortali defuncti, facultates suas relinquunt liberis aut cognatis, ultro eis possessione cedendo: atque etiam sociis et amicis, si cognati desint. Oportet enim, ut qui perspicaces divitias adeptus est, caecas illas relinquat mentibus caecutientibus. » Nec multo post: « Relictis igitur facultatibus et avocamentis omnibus fugiunt, nulla habita ratione fratrum, liberorum, parentum, uxorumque, et deserunt numerosas cognationes, societates, amicitias, ipsas denique patrias, in quibus geniti educatique sunt. Quando quidem consuetudo magnum momentum habet ad affectandos animos. Demigrant autem non in aliam civitatem, sicut servi, qui se vendi aliis heris impetrant miseri, ut qui servitutum mutant, non effugiunt. Quaevis enim civitas, vel optimis ornata legibus, plena est tumultu plurimo,

NOTAE.

(a) Lib. De vita contemplativa sive supplicum virtutibus.

quem nemo sapientiae sectator sustineat. Sed extra mœnia degunt in hortis aut villis solitariis, amantes solitudinem, non hominum odio, sed ad cavendos congressus cum dissimilibus, quos sciunt bonis moribus officere. Hoc genus reperitur in multis orbis regionibus, merito, ut absolutæ probitatis, receptum a Graecis atque Barbaris. Maxime tamen | in Aegypto frequentatur per praefecturas singulas, praesertim circum Alexandriam. Ex omnibus autem locis optimus quisque therapeutarum, tamquam in huius generis patriam, colonus mittitur in locum quendam aptissimum, situm ad stagnum Mariam, in terreno colle acclivi leviter, tutum simul ab aeris temperie. Securitatem enim ei praestant villae vicique proximi; aerem vero temperat emissarium stagni exonerantis se in mare, et auræ nunquam non ex alto aspirantes tenuiter, sicut crassiores feruntur e stagno, quibus permixtis temperamentum existit saluberrimum. Domicilia vero convenarum sunt admodum frugaliter parata contra aestum tantummodo et frigora, non contigua ut in urbibus, non enim placet id amantibus solitudinem, nec tamen longe remota, quia societatem diligunt, ut sibi possint invicem succurrere adversus latronum ineursus fortuitos. Singuli autem habent sacras aediculas quae *σπηλαια* vocant sive monasteria, ubi solitarii sanctae vitae mysteriis dant operam. Nec cibi potusve quicquam eo inferunt, aliudve in usam corporis, sed legem tantum et prophetarum oracula divinitus prodita hymnosque et quaedam alia pietati scientiaeque promovendae utilia. Itaque perpetuum habent Dei memoriam, ut ne in somnis quidem aliud eis obversetur quam imagines divinarum pulchritudinum. Et sunt in his qui somnando produunt praeclaras sacrae philosophiae sententias. Quotidie bis precari solent, mane ac sub vesperam: oriente sole petentes diem vere felicem, utque mentes eorum caelesti repleantur lumine; occidente vero, ut anima in totum exonerata | sensibus moleque rerum sensibilibus veritatem vestiget in consistorio domestico. Medium vero matutini vespertinique temporis interstitium totum meditationi tribuitur. Versantes enim sacra volumina dant operam philosophiae per manus acceptae a maioribus, scrutando eius allegorias, quoniam sub apertis verbis latere credunt secreta naturae, coniecturis explicanda probabilibus. Habent etiam praeceptorum commentarios, qui huius sectae auctores multa monumenta reliquerunt de allegoriis eiusmodi, ad quorum imitationem posterius se accommodant. Itaque non solum contemplantur, sed etiam cantica hymnosque in Dei laudem componunt, vario metrorum carminumque genere rhythmis concinnatos in augustiorem ac religiosam speciem. Per sex dies seorsum quisque in suis illis modo dictis monasteriis philosophantur, non progredientes foras, immo ne prospicientes quidem. Septima vero conveniunt in coetum communem, et iuxta aetatis ordinem considunt decenti habitu, manus continentes sub pallio, dextram inter pectus barbamque, sinistram applicant lateri. Tum progressus in medium natus maximus et dogmatum eius sectae peritissimus disserit vultu ad gravitatem composito, voce moderata, non sine magna prudentia, secus quam oratores aut aetatis nostrae sophistae ostentatores eloquentiae: ut cui magis cordi sunt exquisitae sententiae diligensque et accurata harum enarratio, quae non summis insidat auribus, sed per auditum penetret in animum ibique firmiter inhaereat. Reliqui omnes auscultant per summum silentium, annutantes oculis tantam aut capite. Id commune *σπηλαιον*, in quod | septimo die conveniunt, septo clauditur duplici, separatim virorum et mulierum coetibus. Nam mulieres quoque auscultant ex more, duntaxat quae institutum idem sectantur. Medius autem paries a solo surgit tribus quatuorve cubitis in modum loriculae; superiora usque ad tectum patent. Unde gemina provenit commoditas, et quod pudori foeminei sexus consuetudo, et quod verba doctoris exaudiuntur facile absque obstaculis quae vocem intercipiant. Temperantiae tanquam fundamento in anima iacto virtutes ceteras superstruunt. Nec cibum nec potum quisquam sumit ante solis occasum, quod sapientiae studium luci convenire iudicent, tenebris vero curam corporis. Ideo totos dies alteri, alteri vero exiguam noctis partem tribuunt. Nonnulli ex his vix tertio quoque die famem sentiunt, attentius magis ad disciplinarum scientiam. Nec desunt, qui praelatis accepto epulo sapientiae copiose praebentis sua placita, perdurant duplum eius temporis, et vix sexto die degustant cibum necessarium, assæti sicut cicadae rore vivere, canticis, opinor, solantes inedia. Septimum vero diem, ut festum sacratumque, honore dignantur eximio; quo post curam animi corpus quoque reficiunt, sicut iumento relaxantes laborem continuum. In cibata utuntur pane simplici; sal vicem supplet obesanti; qui delicatesiores sunt, hyssopum pro condimento adiciunt. Potum e fluentis hauriunt, contenti placere dominas a natura mortalibus additas, famem sitimque, absque omnibus lenociniis, fruendo rebus sine quibus non licet vivere. Edunt igitur ne esuriant, bibunt ne sitiunt, saturitatem cavendo ut inimi | cum animo pariter ac corpori. Et quoniam tegminis quoque duae sunt species, vestis tectumque, de aedibus iam dixi, esse incultas et extemporaneas, factas ad praesentem usum tantummodo. In veste autem eadem apparet simplicitas, ad arcendos calores et frigora, pro pelliceis erassa tunica in hyeme, aestate vero exomis aut interula linea. In universum enim exercent modestiam, ut fontem veritatis, sicut e fastu mendacium prognatum autumant. Profluunt enim e mendacio variae malorum species; contra ex veritate omnium felicitatum humanarum divinarumque copia. Deinde quibusdam interiectis haec ait: « Ubi vero convenere candidati et laeti cum summa gravitate ad signum datum a quopiam ephemereuta—sic huiusmodi ministros nominant—priusquam discumbant, stantes una serie decenter, sublatisque ad caelum manibus atque oculis: his quoniam didicerunt spectare caelestia,

illis utpote incorruptis a muneribus et quaestu illicito : precantur, ut Deo placeat id convivium. Absolutis precibus seniores discumbunt, ac mox alii pro cuiusque dignitate. Nec enim seniores ex annis aestimant, sed quantumvis grandaevis habent pro pueris, si sero institutum hoc complexi sunt; honorem vero senectutis tribuunt his qui exerceverunt se a iuventute in hac pulcherrima divinaque parte contemplativae philosophiae. Adhibentur mensae foeminae quoque, anus pleraeque, sed virgines, non coactae castitatis, sicut apud Graecos quaedam sacrificulae, sed sponte continentes prae amore sapientiae, cuius studio per totam vitam contempserunt voluptates corporis, nimirum divinae, non mortalis, prolis cupidae, quam solae Deo | charae animae ex seipsis pariunt, excipientes pro semine intelligibiles Patris radios, ut decreta sapientiae contemplando percipere valeant. Discubitus ita distribuitur, ut seorsum viri dextrum latus, seorsum foeminae sinistrum teneant. Quod si quis suspicatur, lectisternia etsi non sumptuosa, certe molliuscula parari hominibus ingenuis et philosophiae deditis, sciat esse tegetes rudes e vili contextas materia, videlicet e papyro indigena, sic humi aggestas, ut eminendo fulciant cubitos. Remittunt enim paululum illam laconicam disciplinae durtitiam, semper et ubique probantes liberalem frugalitatem, totis viribus aversando voluptatis illecebras. » Et paulo post : « Vinum per illos dies non praebetur, sed aqua limpidissima, ceteris frigida, calida vero his qui inter seniores tractantur delicatius. Mensa pura est a cruentis dapibus. Pro cibo panis apponitur, sal pro obsonio, et pro condimento hyssopus in delicatorum gratiam. Operantur enim ut sacerdotes sacris abstemiis, tota victus ratione castigata ad eandem frugalitatem. Nam vinum habent pro veneno afferente dementiae, opiparis autem obsoniis aiunt irritari concupiscentiam, belluam insaturabilem. Haec sunt exordia convivii. » Et post pauca subditur : « Enarrationes autem sacrarum literarum constant ex allegoriis. Nam hi viri totam legem existimant habere animalis similitudinem, quod praecepta corpus referant, animam vero sententiae retrusiores sub velamine verborum additae. In quibus rationalis anima egregie seipsam contemplatur tanquam in speculo, sub his ipsis verbis miram sententiarum pulchritudinem conspiciens et explicans e figu | rarum involucris, atque ita penitentiorem intellectum in lucem producens duntaxat apud eos, qui per occasionem admoniti sciunt obscura ex apertis colligere. Ubi vero praeses visus est rem bene tractando satisfecisse auditorum desiderio, plausus pro palam editur ab omnibus. Tum ille assurgens hymnum in laudem Dei primus canit, aut recens a se compositum, aut desumptum ab aliquo vatum veterum. Exstant enim huius generis carmina prisca, versu trimetro, et hymni cum suis accentibus inter sacra canendi ante altaria, vel a stantibus, vel a choreas ducentibus moderatas variis flexibus atque reflexibus. Praesulem mox imitantur ceteri decenti ordine, omnibus intente quieteque auscultantibus, praeterquam in fine hymni extremaque clausula. Tunc enim universi vocem extollunt, sine sexus discrimine. » Ista sunt Philonis verba. Quae quantum ad religionem christianam et ecclesiasticum ordinem faciant, liquido declarat Eusebius Caesariensis Historiae Ecclesiasticae libro secundo. Qui quidem horum θεραπευτῶν ducem affirmat esse beatum Marcum apostolum et evangelistam, primum Alexandriae episcopum, Philonemque ecclesiasticae institutionis initia et originem apostolicae atque etiam evangelicae traditionis eidem Supplementum libro intexuisse, sic scribens ¹ : « Marcus hunc primum aiunt ad Aegyptum missum, evangelium illic, quod et conscripserat, praedicasse, primumque ecclesiam Alexandriae constituisse. Tanta autem ibi credentium virorum ac mulierum multitudo prima accessione per exercitium philosophicum admodum ac diligentissimum collecta est, ut exercitia eorum, conventus, symposia, et universam re | liquam vitae conversationem Philo literis mandare dignatus sit. Fertur etiam hic Philo Romae sub Claudio ad colloquium Petri Romanis tum praedicantis venisse. Neque hoc vero dissimile est. Commentarius enim ille, quem tandem ab eo posterioribus temporibus elaboratum esse dicimus, Ecclesiae canones, qui ad haec nostra usque tempora servantur, manifeste continet. Imo quoniam vitam etiam religiosorum nostrorum quam fieri potuit accuratissime descripsit, satis manifestum relinquitur, non modo vidisse eum viros illos apostolicos sui temporis ex Hebraeis, ut vero simile est, profectos, ob eamque causam priscorum ritum adhuc more Iudaeorum observantes, sed et probasse, divinosque et honestos iudicasse. Cum primis et hoc liquet, quod nihil ultra veritatem aliunde aut ex seipso his, quae scribere conatus fuit, adicere volens in eo libro, quem de vita contemplativa aut de precantibus inscripsit, cultores eos, et mulieres, quae cum eis erant, cultrices vocari dixerit, causamque appellationis huius adiecerit, aut quod animos accedentium a passionibus malitiae instar medicorum liberantes curaverint ac sanaverint, vel quod caeleste nomen mundo cultu sinceraque religione venerati sint. Sive igitur hanc illis appellationem de suo ob praedictas causas imposuit, nomenque virorum istorum proprie hoc pacto descripsit, sive statim initio vere sic vocati sint, cum Christianum nomen haudquaquam tum quovis loco celebraretur, non est necesse ut contendamus. Hoc tamen cum primis testatur, quod facultatibus suis renunciarint, ac bonis ad se pertinentibus cesserint hi qui philosophari coepissent; deinde et a cun | ctis vitae huius curis abstinnerint, relictisque muris in agris et hortis solitarie conversati sint, certo scientes consortia eorum, qui disparem sequebantur vivendi rationem, inutilia et noxia esse illis qui tum temporis hoc, ut par erat, agebant, et

¹ Lib. II cap. 16 sq.

alacri ferventique fide eos imitarentur qui prophetica vitam ducebant. Etenim et in Actis apostolorum¹, de quibus nihil est dubii, hoc memoratur, quod omnes Apostolorum discipuli possessiones ac facultates suas divenditas cunctis distribuerint, iuxta quod cuiusvis exigebat necessitas, ita ut nemo prorsus inter eos egeret. Quotquot enim, sicut ipsa verba habent, possessores erant agrorum aut aedium, vendiderunt, ac pretium distractorum honorum afferentes ad pedes Apostolorum ponebant, ad hoc, ut singulis secundum cuiusvis necessitatem expenderetur. Consimilia istis praedictus Philo testificatus, ad verbum subiicit dicens : « Est autem in multis quidem terrarum locis hoc genus hominum ; oportebat enim perfecti boni participes fieri tam Graecos quam Barbaros : verum in Aegypto in singulis praefecturis, sicuti vocant, abundat, et maxime circa Alexandriam. Undique autem optimus quisque velut in patriam, ita in cultorum coloniam ad commodissimum locum, qui lacui Mariae in tumulo submissiore adiacet, admodum opportune propter securitatem aeris temperiem sese recipit. » Deinde et habitationes eorum, quales illae fuerint, describens, de ecclesiis eius regionis haec dicit : « In singulis autem sacrum domicilium est, quod *σεμειον* et monasterion vocatur ; in quo manentes, honestae ac sanctae vitae mysteria celebrant, nihil illo inferentes, nec potum, nec cibum, neque aliud quidquam eorum quae ad corporis sustentationem necessaria, sed leges et oracula prophetarum et hymnos ac reliqua huiusmodi, quibus scientia et pietas augescunt et consummantur. » Et aliquanto post dicit : « Totum autem illud temporis spacium, quod a diluculo est usque ad vesperam, in exercitium illis insumitur. Sacras quippe Scripturas legentes philosophantur, ac patriam philosophiam allegorice tractant. Etenim putant ea, quae in manifesta sunt Scripturarum expositione, quaedam esse absconditae naturae symbola per figuras significata. Habent et commentarios priscorum virorum, qui cum haereseos ipsorum duces essent, multa in forma rerum allegorice traditarum post se monumenta reliquerunt, quibus tanquam archetypis usi propositi illorum imitantur rationem. » Haec igitur ita videntur ab hoc viro dicta, ut appareat, illum eorum fuisse auditorem, qui sacras Scripturas exposuerunt. Vero simile autem est, commentarios illos priscorum virorum, quos apud eos fuisse dicit, esse Evangelia et Apostolorum scripta, et quasdam antiquorum prophetarum expositiones, quales cum ea, quae ad Hebraeos est, tum aliae plures epistolae Pauli continent. Denique et de eo, quod de novo psalmos composuerint, ad hunc modum scribit : « Itaque non modo divina contemplantur, sed et cantica et hymnos ad Deum sacratoribus omnis generis metrorum et carminum rhythmis graviter construunt. » Et alia quidem multa de illis, quorum hic mentionem facimus, in eo libro disserit. Verum illa visa sunt necessario deligenda, per quae certas ecclesiasticae conversationis notas posuit. Quod si cuiquam ea quae, dicta sunt, non proprie ad evangelicam pertinere politiam, sed et aliis praeter dictos cultores adaptari posse videntur, credat saltem his illius verbis quae subiiciemus, ex quibus indubitatum, si aequo sit animo, hac de re testimonium reportabit. Sic enim scribit : « Continentiam autem primum tanquam fundamentum quoddam in anima collocant, deinde et alias virtutes superstruunt. Cibum aut potum nemo illorum ante solis occasum usurpat. Etenim philosophiae studium luce, corporis vero necessitates tenebris dignas esse iudicant ; unde et diem illi, istis vero modicam noctis partem tribuunt. Nonnulli ex eis toto triduo cibi non recordantur, quibus maius scientiae quam cibi desiderium inseedit. Nonnulli ita laetantur ac delectantur sapientia pasci, quae dogmata opulente et abunde subministrat, ut duplicato temporis spatio abstineant, ac vix per sex dies necessario cibo gustantes vescantur. » Haec Philonis verba clare et absque ulla contradictione de nostris esse dicta putamus. Si vero adhuc quisquam obfirmate contradixerit, vel sic sibi persuaderi sinat, ut clarioribus demonstrationibus credat, quas non apud alios quosdam nisi solam Christianorum secundum Evangelium religionem invenire licet. Dicit enim, apud eos, de quibus loquitur, mulieres quoque reperiri, quarum pleraeque grandaevae virgines castitatem non necessitate, sicut quaedam sacerdotes apud gentes, magis quam sponte sua propter zelum ac desiderium sapientiae custodiant, cuius commercium studiose colentes, corporum voluptates, im | mortalium liberorum, quos solus amans Dei animus ex se gignere potest, non mortalium cupidae aspernentur. Deinde subsecutus clarius ista exponit : « Interpretationes autem, » inquit, « sanctarum Scripturarum allegoricae illis ac figuratae sunt. Videtur enim viris istis universa legis Scriptura animanti similis esse, ita ut superficies verborum, corporis, sensus vero in verbis reconditus, animae sit loco, quem ipsorum religio praecipue, quasi per speculum nominum eximiam sententiarum pulchritudinem relucens observans, contemplari coepit. » Quid opus est istis adiciere, quomodo in unum congregati, separatimque viri ac separatim mulieres conversati sint, et quae illis exercitia in consuetudine fuerint ; quae etiam apud nos durant, et praecipue circa salutaris Passionis festum diem in ieiuniis et vigiliis nocturnis divinarumque sermonum lectione exercere consuevimus ? Quae vir praedictus eodem modo, quo apud nos solos hactenus sunt servata, diligenter annotavit et commentariis suis inseruit, praesertim nocturnas magni festi vigilas, et horum exercitia, cum hymnis qui apud nos dici solent, describens ; et quomodo uno cum rhythmo psallente reliqui cum silentio auscultantes extremam hymnorum partem una cum illo concinendo terminent ; quomodo etiam praedictis diebus humi in stragulis

¹ Act. iv. 32 sqq.

iacentes, vinum in universum, sicut ipsis verbis scripsit, et de animantibus ne gustant quidem, sed sola illis aqua potum praebeat, et obsonium sit panis cum sale et hyssopo. Praeterea scribit, quo pacto praesideant inter eos ii quibus ecclesiastica commissa sunt ministeria, diaconatus etiam, | et quae supra cancel eminent episcopatus praesidentiae. Quod si cui desiderium inerit ista exacte cognoscendi, discat ea ex dicta iam viri huius historia. Quod igitur Philo illic de primis evangelicae doctrinae praecolibus et ritibus olim ab Apostolis traditis disserens ista scripserit, cuivis manifestum est. Singulares anachoretarum vitas summae auctoritatis in Ecclesia viri scripserunt : D. Athanasius Alexandrinae urbis episcopus ac Dorotheus vitam Antonii Magni, quam postea latino sermone tradidit Evagrius; D. Hieronymus Pauli heremitae, Hilarionis atque Malchi captivi monachi; reliquorum autem monachorum vitas prosecuti sunt Theodoretus ac Palladius iustis voluminibus, quae latina nuper prodierunt in lucem opera Gentiani Herveti, viri de christiana republica bene meriti. Istorum porro colloquia si quis desideret, legat Cassianum. At cum huiusmodi homines per deserta respersi vitamque solitariam agentes, sibi duntaxat prodese viderentur, et religionem christianam parum promovere, Basilius Magnus Caesareae Cappadociae episcopus, ut ait Nazianzenus in Vita Basilii, deduxit eos ad civitates et oppida, ut ab his populus Deo gratam vivendi rationem ac cultum divinum ediceret. Itaque Gregorii Nazianzeni verba (a) subicere non poenitebit : « Ut autem, » ait, « non solum sibi, sed et aliis quoque proficeret, primus coenobia excogitavit, ritumque illum monachorum antiquum atque agrestem ad ordinem quandam formulamque religioni propiorem reduxit. Cum enim animadvertisset, eos, qui in communi vita, hoc est, inter alios mixtim agunt, mo | nasticam licet abstinentiam servent, aliis quidem utiles, sibi vero nequaquam existere, cum in multis eos necesse sit versari malis quae vitae quietae ac plane perfectae contraria videntur, eos vero, qui in solitudine procul ab aliis agunt, firmiores sane proposito magisque Deo coniunctos quam supradictos vidit, attamen sibi tantum utiles, cum rerum experientiam nequaquam teneant, nec cum aliis commercium ullum habeant, utrumque vitae genus coniungere conatus est. Quamobrem monachorum coenobia haud procul ab iis, qui in hominum societate vivunt, aedificari iussit, nec omnino separavit, ut et propinquitate, cum opus charitatis exposceret, adesse valeret, disisti alioqui propriis terminis, ne quies eorum aut pax interrumpi per multitudinem posset, nec ipsi monachi actionis merito, quod ex impendenda aliis pietate esset, privarentur, neque rursus eorum actio per tumultus inutilis efficeretur, et alter alterum hoc modo iuvare posset, et monachorum vita per conversationem eorum, qui in communi agunt, pia fieret, et ipsi ex monachis quietem, constantiam, sapientiam, contemplationem edicerent, quemadmodum tellus ac pontus invicem se iuvant ac suscipiunt. » Hos ergo ubi coegisset Basilius in urbes, ac e monachis et anachoretis coenobitas effecisset, vivendi regulam Evangelio consentaneam illis conscripsit, quam et in precio habemus, et totius Graeciae monachi hactenus observant atque reveriti sunt, quemadmodum et Latini sumptam inde regulam beatorum Hieronymi, Augustini, Benedicti, Dominici, Francisci, Bernardi, ac reliquorum. Ceterum ne variis allegationibus obruen | tes lectoris animum epistolae modum excedamus, institutumque nostri videamur oblii, duos fuisse Macarios testantur Palladius ac Nicephorus (b), alterum Alexandrinum genere, qui licet iunior in iis, quae sunt monachorum praecipua, primas obtinebat, alterum Aegyptium, aetate grandio rem, qui has ipsas graece scripsit Homilias, quas in latinum sermonem transtulimus. Hic nonaginta vixit annos integros, quorum sexaginta transegit in solitudine. Itaque natus annos triginta, et in juvenili constitutus aetate, tam toleranter talia labores exercitationis totum decennium, ut magna quadam et insigni dignus haberetur distinctione, adeo ut vocaretur *πατριωτέρας*, id est, in pueri aetate senex, quoniam citius quam pro aetate profecerat virtutibus. Quadraginta annos natus potestatem accepit adversus daemones, gratiam item curandi, spiritumque praedicendi futura. Dignus quoque est habitus honorando sacerdotio. Habitarunt cum eo duo discipuli in intima solitudine quae vocatur Scete. Quorum unus quidem, velut minister, illi semper assidebat eorum gratia qui veniebant curandi, alter autem seorsum secedebat in cellam. Procedente vero tempore cum sanctus perspicaci oculo praevidisset, dixit ministro suo nomine Joanni, qui postea factus presbyter suffectus est in locum Macarii : Audi, mi frater Joannes, meamque fer aequo animo admonitionem tibi valde profuturam. Tentaris enim, inquit, et te tentat spiritus avaritiae; sic enim perspectum habeo; scio tamen, si meam benigne tuleris adhortationem, te perfectum fore in Dei timore atque eius opere, laudaberisque, et | flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quod si non audieris, in te venient, quae Giezi tandem acciderunt, cuius vitio laboras. Contigit porro, ut defuncto Macario non paruerit, sed ei, qui propter avaritiam alligavit Judae laqueum. Elapsis itaque quindecim aut viginti annis, cum bona pauperum usurpasset, tam gravi laboravit elephantia, ut in toto eius corpore non inveniretur integer locus, in quo quis digitum figere posset. Haec fuit Macarii propheta. Ferebatur hic sanctus pati continentem ecstasin, saepiusque vel cum Deo, vel in rebus versari caelestibus. Fama etiam constans erat, in solitudine illum suscitasse mortuum, ut persuaderet cuidam haeretico neganti resurrectionem. Reliqua,

NOTAE.

(a) Ex monodia Greg. Nazianzeni in vitam Basilii.

(b) Pallad. in Historia Patrum cap. 19, 20; Niceph. Hist. Eccl. lib. ix cap. 14.

nae divino beneficio gesta sunt ab eo, petenda sunt e Palladio. Spiritus igitur divinus, qui vigeat in Macario nostro, non potuit otiosus esse, quin per eum fructum aliquem ederet, effecitque ut qui consodalibus duntaxat monachis exemplo proderat, scriptis ad posteros transmissis omnibus prodesset. E quibus quinquaginta solum homiliae graece scriptae accepimus e Bibliotheca Regia. Quas cum legentes animadverteremus non tantum monachis et religionem, quod aiunt, profitentibus, sed cuicumque christiano lectori profuturas, tum quod afflictum ac moerentem valde solantur animum, eumque a nugis futilibus huius mundi traducunt ad caelum, tum quod bene beateque vivendi normam Evangelio convenientem praescribunt, in latinum sermonem convertimus, cuiuslibet homiliae argumento brevi praefixo, unde confestim emergat, quid unaquaeque contineat. Has ipsas impressas graece latineque, vobis animo grato suscepturis mittimus, si quid melius allatura sit temporum tranquillitas, protinus emissuri. Valete plurimum, Deumque precemini, ut nostris faveat ad gloriam eius susceptis consiliis.

Lutetiae Calend. Maii M.D.LIX.

JOANNIS DAVAL TREPORTUENSIS

DOCTORIS THEOLOGI IN LAudem D. PICI PRAESIDIS
HEXASTICHON.

*Quo celebrem, Macari, donabis munere Picum,
Qui splendore suo candidat Aethiopem?
Silenos aperit, miscet simul utile dulci,
Atque suis Graecas unguibus auget opes?
Pelle sub obscura celasti clausus odores;
At celata diu Picus aperta facit.*

| De Macariis.

E Suida.

Deo fuerant Macarii eiusdem nominis ac professione ascetica insignes, vita, moribus, doctrina. Alter Aegyptius, miraculis clarus ac cum religiosa cautione in eos qui se conveniebant severus: alter Alexandrinus, per omnia similis Aegyptio, necnon comis et festivus; in eos qui ad se veniebant ita humanus ac blandus hic erat, ut ea festivitate juvenes ad asceticam vitam pelliceret. Horum Evagrius discipulus fuit, ac factis philosophiam exercuit qui verbis duntaxat prius philosophabatur. Idem Constantinopoli a Gregorio Theologo diaconorum ordini adscriptus est; quia etiam in Aegyptum profectus ac cum Macariis quos dixi collocutus vitam illorum aemulatus est. Ab hoc libri valde graves ac serii conscripti sunt. Quorum unus *Monachus* sive de vita activa inscriptus est; alter *Gnosticus* sive de iis qui cognitionis munere donati sunt, qui capita complectitur numero quinquaginta; tertius *Antirrheticus* adversus tentantes daemones, octo partibus distinctus, ut octo cogitationum modi recensentur; itemque sexcenta Prognostica problemata, et Elementaria duo, unum ad monachos in coenobiis aut contuberniis viventes, alterum ad virginum coetum. Eius autem sunt haec verba: «Necesse est, ut sedulo eorum qui praecesserunt monachorum vias indagemus, ad earumque normam dirigamur; multa enim ab iis recte et dicta sunt et facta; inter quae et hoc quispiam dixit, aridiorum et asperam vivendi rationem cum charitate copulatam celerius monachum ad animi tranquillitatem, quam ἀνάστασις appellant, perducere.»

| Homiliarum Macarii singularum argumenta.

I	Interpretatio allegorica visionis apud Ezechielem descriptae.	Pag. 1
I'	De regno tenebrarum, hoc est peccato, et hominem solius Dei beneficio liberari ab eo.	12
III	De quiete fratrum inter se conversatione et proelio interiori.	17
IV	Qua ratione promovendum in vita Christiana.	21
V	Quantum discrepat vita Christianorum a reliquorum hominum vita.	40
VI	De modo precandi.	50
VII	De clementia Christi erga homines. Continet etiam responsiones ad quasdam interrogationes forte curiosas.	55
VIII	De his quae contingunt Christianis inter orandum.	59
IX	Promissiones ac prophetias divinas per varios successus et tentationes impleri, et soli Deo adhaerendo liberari nos ab infestationibus daemonum.	63
X	Humilitate et alacritate retinentur et augentur dona gratiae divinae, superbia autem et ignavia perduntur.	70
XI	Virtutem sancti Spiritus in corde hominis se habere instar ignis.	75
XII	De statu Adae post imaginem Dei perditam.	84
XIII	Quem fructum a Christiano Deus exigit.	94
XIV	Qui se dedicant Deo, non sine sive remunerationis id faciunt.	95.

XV	<i>Quam sancte et caste se gerere debeat anima Christiani erga Christum sponsum suum.</i>	100
XVI	<i>Spirituales homines obnoxios esse tentationibus et afflictionibus, quarum origo est primum peccatum.</i>	132
XVII	<i>De Christianorum unctione spiritali et gloria.</i>	141
XVIII	<i>De thesauro Christianorum qui est Christus et Spiritus sanctus variis modis exercens eos ad perfectionem assequendam.</i>	150
XIX	<i>Christianus proficere volens ad omne id quod bonum est, se vi compellere debet.</i>	157
XX	<i>Solus Christus sanavit animam, quam ornamento gratiae suae vestivit.</i>	166
XXI	<i>Homini Christiano duplex incumbit bellum, externum et internum.</i>	168
XXII	<i>De duplici statu decedentium.</i>	171
XXIII	<i>Hi soli diadema regium gestare possunt, qui sunt e semine regio.</i>	172
XXIV	<i>Christianorum status mercaturae et fermentationi similis est.</i>	174
XXV	<i>Per inobedientiam redacti sumus in servitutem, a qua per mysterium crucis liberamur; item de lacrimarum et ignis divini efficacia.</i>	178
XXVI	<i>De dignitate, facultate et operationibus animae, et qua ratione tentetur a diabolo et ab eo liberetur.</i>	184
XXVII	<i>Dignitatem et statum hominis Christiani prosequitur, eiusque liberum arbitrium, permixtis interrim utilibus quaestionibus.</i>	200
XXVIII	<i>Describit ac deplorat calamitatem animae in qua propter peccatum non habitat Christus.</i>	214
XXIX	<i>Duplici ratione gratiam suam largitur Deus, cuius fructum tandem iusto iudicio repetit.</i>	218
XXX	<i>Ex Spiritu sancto renasci debet anima Dei regnum ingressura, et qui hoc fiat.</i>	223
XXXI	<i>Fidelis animo mutari debet et in Deum colligere cogitationes omnes, a quibus vere dependet obsequium divinum.</i>	230
XXXII	<i>Gloria Christianorum modo latet in animis eorum, quae resurrectionis tempore emerget et illustrabit corpora pro suo quaeque modo.</i>	234
XXXIII	<i>Quam attente diligenterque precandum sit.</i>	241
XXXIV	<i>De gloria Christianorum illis non ignota.</i>	244
XXXV	<i>De sabbato antiquo et novo.</i>	246
XXXVI	<i>Diversa est resurgentium gloria.</i>	248
XXXVII	<i>De paradiso et lege spiritali.</i>	249
XXXVIII	<i>Exacto opus est iudicio in discernendis veris Christianis, et quinam sint illi.</i>	258
XXXIX	<i>Ad quid Scriptura divina nobis donata est a Deo.</i>	261
XL	<i>Virtutum inter se colligatio, itidem vitiorum.</i>	262
XLI	<i>Quam profunda sint animae penetralia, quae paulatim incrementa gratiae aut vitiorum accipiunt.</i>	266
XLII	<i>Non externa, sed interna promovent aut laedunt hominem, veluti spiritus gratiae aut spiritus nequitiæ.</i>	268
XLIII	<i>De progressu viri Christiani, cuius tota vis dependet a corde, ut hic varie describitur.</i>	270
XLIV	<i>Quantam in homine Christiano mutationem ac renovationem faciat Christus, qui morbos animae sanavit.</i>	276
XLV	<i>Nullis artibus aut operibus huius mundi, sed solo Christi adventu sanatum esse hominem; cuius magnam cum Deo cognitionem refert haec homilia.</i>	282
XLVI	<i>De differentia inter verbum Dei et verbum mundi, et inter filios Dei et filios huius mundi.</i>	287
XLVII	<i>Explicatio allegorica quorundam sub lege benefactorum.</i>	291
XLVIII	<i>De perfecta fide in Deum.</i>	301
XLIX	<i>Non satis est huius saeculi delicias reliquisse, nisi quis alterius saeculi beatitudinem consequatur.</i>	305
L	<i>Deus est, qui per sanctos suos et creaturas edit miracula.</i>	308

[Post « Scripturae locorum sacrae qui in homiliis citantur » atque « rerum memorabilium » duos Indices exstant Homiliae latine p. 1-311. In quarum fine legis : Excudebat Guil. Morelius in Graecis typographus Regius Lutetiae Parisiorum M. D. LIX. Cal. Maias.]

ZACHARIAE PALTHENII PRAEFATIO

AD EDITIONEM HOMILIARUM S. MACARII AEGYPTII

QUAM INSCRIPSIT

SANCTI PATRIS MACARII EREMITAE AEGYPTII HOMILIAE SPIRITUALES QUINQUAGINTA DE INTEGRITATE QUAE DECET CHRISTIANOS, cunctis quibus animae salus revera curae est, tum propter insignem pietatis doctrinam, tum propter similitum frequentiam maxime utiles ac necessariae, E GRAECO IN LATINUM SERMONEM conversae et coniunctim nunc primum in Germania editae a M. ZACHARIA PALTHENIO FRIDBERGENSI 1594. Francofurti Apud Joan. Wecheli viduam, impensis Nicolai Bassaei. 8° min.

| Reverendo, generis splendore ac nobilitate antiqua, religione, virtute, doctrina multisque in Ecclesiam Christi meritis praestantissimo viro DD. JOANNI SWICHARDO A CRONBERG, insignis metropolitanae ecclesiae Moguntinensis Scholastico, S. Albani Praeposito, nec non reverendissimi et illustrissimi Domini D. Wolfgangi Archiepiscopi et Principis Electoris Moguntinensis in spiritualibus Vicario generali, Domino ac Patrono suo plurimum colendo S. P.

Quotiescunque, reverende, nobilissime et amplissime Do. Schwicharde, Maecenas clarissime, vir summis

laudum praeconis atque nomine nunquam interituro dignissime, quotiescunque, inquam, hac tristissima mundi senecta adeo frigide ac supine graecam linguam in plerisque locis tum tradi tum addisci conspicio, continuo animus meus obruitur luctu, moerore et tristitia non exigua. Quae etenim est dementia, quae fatuitas, quae insaniam eorum hominum, qui absque huius | linguae rudimentis rarae et solidae eruditionis laudem se consequi posse sperant? Non minor certe, ac si quis absque rati immensum ac vastum pelagus transire, aut absque alis in aethera evolare, aut absque lingua seu Spiritus sancti dono aeternae salutis mysteria enodare, patefacere et explicare, aut denique absque Christo rege et fratre nostro supernam Ierusalem civitatem caelestem et gaudia paradysi ingredi conaretur. Et certe tanta est huius linguae praestantia, tanta dignitas, tanta dignitati coniuncta utilitas, tanta amplitudo, tanta maiestas tantisque decor et ornatus, ut, si instituta collatione haec lingua cum ceteris comparetur, reliquas omnes tum copiosa vocabulorum serie, tum miranda dialectorum varietate sic anteire et superare videatur, ut sol in superius hemisphaerium productus cunctas octavi orbis stellas splendore suo offuscat. Nulla enim est e circulo humanarum atque ingenuarum artium ac disciplinarum, quae hac carere, nulla quae absque hac perfecte doceri, et nulla quae absque hac penitus percipi cognoscive possit. Si et | enim, ut luce meridiana clarius est, latinus sermo e graeco manavit atque processit, adeo ut, quod Homerus de oceano canit :

Ἐξ ὅπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
Καὶ πᾶσαι κρήναι καὶ φρέατα πάντα νόοισι

de graeca lingua non immerito dici possit, nemo, opinor, vel impudentissimus negaverit, absque graecae linguae cognitione, principio nimirum atque origine rei, exactam atque perfectam latinae linguae scientiam comparari non posse. Quod sane, si, ut ipsius rei maiestas exigit, in singulis vel artium disciplinis, vel earundem summis facultatibus demonstrare atque evincere vellem, vereor, ne in infinitum extenderetur oratio nostra. Modo paucis rem delibabo, ne, quod dixi, mendacio magis quam veritati congruum ac consentaneum videatur. Atque principio, nonne omnes artes, grammatica, dialectica, rhetorica, musica, arithmetica, geometria, astronomia, poetica, politica, therapeutica, physica, theologia atque adeo universa philosophia omnisque disciplinarum orbis, quem ἐγκυκλοπαιδείαν vocamus, graecos etiamnunc fontes sapiunt? | Adeo ut ne nomina quidem alia, quam nativa et graeca admittant, neque nos aliis nominibus eas agnoscamus, eoque iure se nobis permittant, ut a fontibus secludi non patiantur. Si a literis velut ab ovum retexamus, nonne Latini omnes suas literas, una duntaxat atque altera demta, a Graecis mutuati, nec tamen graecarum literarum concisam brevitatem aut potius elegantiam perfecte ac plene (a) assecuti sunt? Quod enim Latini quatuor, id Graeci duabus expriment literis, id quod apparet in dictione ἀπόθεγμα, φθίσις, et similibus. Nonne quoque Grammatici huius linguae peritia summopere indigent, adeo ut qui *Criste* pro *Christe*, *eleison* pro *eleeson* et sonant et scribunt, rudes atque omnium rerum ignari existimentur? Quid de dialectica, quidve de rhetorica dicam? Quam infinitis, quaeso, utuntur illae vocabulis, quae partim sunt graeca, partim eorum imitatio facta, quorum vim ac significationem qui ignorant quam graviter hallucinentur, notum omnibus. Et certe multa sunt apud Aristotelem, quae aut latine transferri optime ne | queunt, aut translata alio sensu accipiuntur a legentibus quam ab eo dicuntur. Quin et poetas graecarum literarum ignaros incassum laborem suscipere ac nunquam Musarum penetralia ingredi posse vel ex eo patet, quod omnes fabulae ac figmenta poetica e Graecis pendeant. Quid de mathematicis scientiis loquar? Illae tam possunt sine graecis literis perfecte teneri, quam sine graecis auctoribus? Quis, quaeso, nisi Graecus intelliget Euclidem? quis Ptolemaeum? quis Proclum? Quis nisi Graecus explicabit quid sit *trigonus*, quid *tetragonus*, quid *monas*, quid *trias*, quid *diapente*, quid *diatezaron*, quid *excentrici*, quid *syncentrici*, quid *epicyclii*, quid *eclipses*, et eius generis tanta turba, ut audiendo prius quam commemorando omnia defatigari quis possit. Ad serias vero atque arduas si progrediar disciplinas, medicina tantopere indiget graecis literis, ut qui eius cognitione careant, dum, ut poeta canit,

Φάρμακα πολλὰ μεμιγμένα λυγρὰ καὶ ἐσθλά

ministrant, aegrotos non raro in extremum vitae periculum coniciant. Cum enim phar | macorum, unguentorum, cataplasmatum, potionum, ceromatum, item animantium, plantarum, gemmarum, morborum, remediorum, instrumentorum, ponderum et mensurarum vocabula omnia sint graeca, quis, quaeso, citra huius linguae cognitionem periti medici laude ac praeconio exornari mereatur? Quis Hippocratem et Galenum omnium medicorum κορυφαίους et δαδούχους, de quibus re vera dici posset quod fuerint

Ἱητροὶ ἀνδρῶν πολλῶν ἀντάξιοι ἔλλων,

quis, inquam, eos absque huius linguae scientia intelliget, quis enodabit, quis genuinum verumque sensum ex iis eruet? Nec vero iuris prudentiam graecae linguae adminiculo carere posse, hinc sit manifestum.

NOTAE.

(a) Corr., Palth. pleni. Edit.

quod epistolae et rescripta imperatorum aliorumque iureconsultorum responsa pleraque sermone graeco prolata atque edita sint, multaque voces et sententiae graecorum philosophorum, poetarum et oratorum tanquam gemmae et lumina orationis ad res significantius exprimendas insertae sint. Quin etiam aliquot sunt leges et tituli, quos totos a Graecis mutuati sunt iureconsulti, ab Aristotele nimirum titulus *de usuris*, a Platone *ff. de nundinis l. 2*, sic titulus *de poenis* ex Homero et Demosthene. Summopere ergo graecarum literarum ope indiget legum cupida iuventus. Quoad theologiam vero, quae nobis sacrosancta oracula atque adeo salutis nostrae summam tradit, si quis huius linguae cognitione se carere posse asserat, is mihi non multum absimilis videtur esse ei, qui absque nutrimento et cibo corpus saluum et incoluere conservari statuit. Nonne omnes Evangelistae, excepto uno Matthaeo, nonne omnes epistolae Pauli, nonne apocalypsis Joannis graeco sermone perscripta et ad nos delata est? Nonne Basilius, nonne Chrysostomus, nonne Nazianzenus, nonne Eusebius, nonne Origenes, nonne Theophylactus, nonne Athanasius atque Epiphanius, viri vitae sanctimonia atque eruditione commendati, cum quibus quem compares cuiuscunque vel linguae vel aetatis theologum, non facile video: nonne, inquam, omnes graeco sermone sua opera conscripserunt? Quis ergo ex illis nobis futurus fructus, quae consolatio aut oblectatio, si graecae linguae studium negligeremus? Nullus certe. Et certe hoc pacto, quod absit, irritus atque inanis omnium illorum labor fuisset, fatcor quidem, ex Latinis gustum maximum hauriri atque percipi posse, attamen hac in parte poetae adstipulor qui canit:

Gratius ex ipso fonte bibuntur aquae.

Haec ergo quum omnia ita, ut dixi, sic se habeant, quis adeo pervicax, adeo obstinatae mentis, adeo durae cervicis atque adeo perversi iudicii esse possit, qui tantam huius linguae praestantiam, tantam dignitatem dignitatique coniunctam utilitatem non agnoscat, agnitam praedicet, atque debitis laudum encomiis ornet? Recte igitur atque optime subtilis iudicii atque profundae eruditionis vir H. S. velut παρῳδός de hac lingua canit:

Γλώσσης θησαυρὸς γλώσσαν παρὰ πᾶσαν ἁριστος
Ἑλλαδικῆς, πασῶν χαρίτων πᾶν μέτρον ἔχουσης.

Et quidem, ut ingenue fatear, tantus me huius linguae incessit amor, tanta me a teneris fere unguiculis detinuit cupiditas, ut per totum semestre spatium, invidia dicto absit, uni Homero

*A quo ceu fonte perenni
Vatum Pieris ora rigantur aquis,*

perlegendo, relegendum atque revolvendo, totum me dederim. Idem enim accidebat mihi, quod iis, qui exiguo aliquo divinorum mysteriorum gustu percepto, quo majora sibi revelata fuerint gaudia caelorum, eo ardentiori desiderio tenentur. Sic ego quo majori fervore scriptores graecos tum solutae tum ligatae orationis evolvebam, eo vehementius aestus ille animi inflammari atque incendi coepit, adeo ut me illius studii nulla unquam ἀμικροία aut fastidium ceperit, et quo magis esurirem, nunquam tamen fames illa sedari, expleri aut exsaturari potuerit. Quumque hac hieme a continuis laboribus, quibus ultra sesquiennium obrutus, non tamen oppressus fui, respiratio exigua concederetur, incidi forte fortuna in sanctum atque divinum sancti patris Macarii opus, sanctissimas nimirum atque summa pietate refertas Homilias, quarum lectio me adeo oblectavit, recreavit et detinuit, ut, priusquam spatium trium dierum librum evolvissem, perversis meis cogitationibus omnino gravem et molestum me exhibuerim. Tanta enim religione scatent hae homiliae atque sermones, ut vel in agone mortis constitutum in vitam reducere, atque consolatione pia praesto esse queant. Summa ergo suavitate huius sacerrimae lectionis illectus atque devinctus, tandem insignium aliquot et praecipuarum homiliarum versionem aggredior latinam; non tamen eo animo, ut, quas latina veste exornarem, alteri mecum essent communes, sed ut aridos ingenii mei rivulos irrigarem atque incultos memoriae agellos excolerem. Quas latinitate donatas quomodo apud me conspexissent viri quidam non infamae existimationis eruditionisque, illi coeptum urgere, instare ac dicere, me, si, quae coepissem telam pertexere, ad finem perducerem, tum cupidae graecarum literarum iuventuti, tum ceteris omnibus, quibus animae salus re vera curae est, rem non omnino ingrati praestitutum. Quorum tandem ardenti desiderio et voluntati, quod equum erat, satisfacere cupiens, opus, quod spero, non inutile in manibus sumpsi, in quo quantum laboris posuerim aut sustinuerim, testes erunt illi, qui quos dies nocturno in typographis nostris labores impendo, norunt. Ut enim factae promissioni atque prelo satisfacerem, nocturnas quasdam horas suffurari necesse fuit, quarum tamen molestias et asperitatem, ut non persentiscerem, vicit amor linguae, superavit ipsa operis amoenitas, levavit consolationum copia, molliit caelestis animo depicta requies, adeo ut, Sisyphi saxum dum volverem, id a me volvi minime sentirem. Quoniam vero, ut fieri solet, non defuturos iniquiores aliquos censors et aristarchos verebar, qui minus laborem hunc meum probarent, operae pretium esse sum ratus, si quem patronum operi huic quaererem, qui ipsum et eruditione sua pro-

habe et contra alios, pro re nata, protegere posset. Eum autem quod Te, *Swicarde* (a) *nobilissime*, prae ceteris selegerim, plures reddi possunt causae. Cum etenim Tu unus sis, quem hac aetate tum propter eximias animi dotes, tum propter praecleara virtutis ornamenta, quae ad hominem ornandum cumulate valere possunt, iure merito suspiciunt, admirantur ac venerantur omnes, cui potius quam | T. R. D. excelso atque nobilissimo nomini sanctas sancti Macarii Homilias insignirem, dedicarem atque consecrarem. Quid enim de alta et antiqua stemmatis Tui progonie et familia, quae multis abhinc saeculis summa semper viguit laude, plura dicam?

*Fortes creantur fortibus,
Est in iuvenis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.*

Testantur hoc ipsa historiarum monumenta per totam Germaniam atque adeo totum fere orbem, quibus virtus Vestra illustrata, ignota diutius esse nequit. Taceo Imperatores et Principes, et non domesticos tantum, sed externos etiam, quibus prudentia Cronbergiorum in consiliis, fortitudo in rebus bellicis, et usui et summae semper admirationi fuit. Quid de Guilielmo Cronbergio, equite aurato dicam, cuius et virtus et fortitudo, quum ludis equestribus Augustae Trevirorum a Conrado II imperatore et Franciae Orientalis duce institutis rex praeficeretur, atque amplissimis victoriae βασιλειᾷ onustus dum reverteretur, ante multa saecula emicuit? Quid de Eberwini episcopi Wormatiensis ab heroico vestro stemmate orti pietate, vitae integritate atque sanctitate dicam, qui velut inter cetera astra aurorae sidus elucescit? Quid de Philippi Cronbergii fortitudine atque infracto animo, quem imperator Carolus huius nominis V, exigentibus id eius meritis atque animi dotibus praestantissimis, militaribus copiis praefecit atque primarium ductorem constituit? Quid de reliquorum summa cognitione et scientia bonarumque literarum eruditione dicam, quorum omnium gloria et aeterni nominis fama in excelso posita est loco? Cui non cognita atque perspecta summa animi magnitudo, prudentia, religio, pietas et humanitas reverendissimi atque illustrissimi Principis ac Domini D. Waltheri Cronbergii, totius Ordinis Teutonici per Italiam et Germaniam Magistri supremi? Cuius rei testimonia e scriptoribus dignissimis clarissima atque evidentissima peti possent, si res postularet. Verum ne externa prosequi videar, Hartmannus a Cronberg, senior suae aetatis P. M., nobilissimus ille tuus parens, quantis, quaeso, virtutibus, quanta animi constantia, iustitia atque ceteris virtutum ornamentis emicuit? Tantis quidem, ut ad summam illum dignitatem summosque honores exerint, atque apud Reverendissimum Illustrissimum Principem Electorem Moguntinum tantam fidem atque auctoritatem illi conciliarint, ut nihil ardui, nihilque, quod alicuius momenti vel ponderis esset, incideret, in cuius deliberationem ac diffinitionem non fuerit adhibitus, imo praecipuo loco habitus? Quid vero fratres Tuos, viros nobilissimos memorem, quorum singuli in Illustrissimi Principis Electoris Moguntini consilium asciti tantis animi dotibus ornati sunt, ut ex re, ex tempore, de qualibet re ad negotium quoquo modo pertinente, quid facto opus sit, deliberare, tum commode quoque de his, quae deliberaverint, dicere, eaque, quoties res exegerit, conficere possint. Quae res effecit, ut ad amplissimas atque honorificentissimas sint promoti dignitates, quibus cum laude praesunt. Taceo hic reliquos, quos aut Burggra | viatus aut praefecturae amplissima dignitate suscepto balthei militaris decore exornatos totus suscipit orbis, tota veneratur ac colit Germania. De Te vero, reverende ac amplissime Swicarde, avita Tuorum religione et nobilitate laudatissimo quid dicam? Cui non sunt cognitae ac perspectae plurimae, quae in Te elucet, virtutes? Pietas, humilitas, comitas, humanitas, aequanimitas, rerum experientia, linguarum peritia, laborum et molestiarum tolerantia, et erga omnes vel infimae sortis homines et egentes summa benignitas et propensa benefaciendi voluntas, totus virtutum orbis Te totum velut margarita quaedam pretiosa circumvestiunt, Te totum sibi vindicant totumque ad suas partes pertrahunt. Sed nolo in Tuis laudibus recanendis, quae innumerabiles sunt, diutius immorari, ne Tuas virtutes plurimas tenui oratione mea videar imminuere: quanquam pro Tua modestia graviter feras, eas a quoquam praedicari. Illud certissime constat, quod demonstrare volui, Te unum esse, quem literarum scientia expoliti literarum et | virtutum antistitem habeant et observent, communemque defensorem ac patronum sibi diligant. Quo nomine etsi ego in numero literatorum minime sum reponendus, si Te mihi patronum versionis huius constituo, videor id meo summo iure vindicare. Offero ergo Tibi, reverende ac spectabilis Swicarde, sanctum sancti Patris opus, e graeco sermone in latinum, praefixis et additis singularum homiliarum (b) argumentis, de integro a me conversum: quod verene verterim, Tu omnium sapientissime iudicabis, si modo vacat, animum a gravioribus curis ad sanctum sancti Patris opus perlegendum convertere. Quod omnino iam Tuam benevole suscipias, Tuo splendore illustres, dignitate foveas, auctoritate defendas, ut si non de auctore, certe de patrono ubique possit suo iure gloriari: meque cum ipso T. R. D. ex asse devinctum recipias et ames, atque, quod in Te est, ad

NOTAE.

(a) Sic | Edit.

(b) Corr., Palth. additis *singuli Homiliae suis*. Id.

caput habet suppositum divinis libris, sed tantum praesto est sacerdoti qui mysticam precationem in ipso recitat. Sacerdos vero ea perfecta, cum ad eum qui initiatur venit, illum rogat primum, num remittat nuntium non solum dividuis distinctisque vitis, verum etiam visionibus; deinde perfectissimam ei vitam exponit, hoc pro testimonio dicens, eum mediam vitam superare ac transilire oportere. Quae ubi omnia is qui initiatur continenter professus est se esse facturum, sacerdos signo crucis eum consignatum tondet, appellans tres personas divinae beatitudinis; omniqve veste detracta eum alia induit, et eum aliis sanctis viris qui adsunt, cum eum salutavit, participem facit divinorum mysteriorum.

Contemplatio.

« Quod neutrum genu flectit, neque habet caput divinis libris subiectum, praestoque est sacerdoti precationem recitanti, declarat, monachorum ordinis non esse alios deducere, sed in se ac per se perstare in singulari sanctoque statu, sacerdotum ordines assectantem, et ab eis ad divinam sacrorum quae illum attingunt scientiam facile traduci. Divisarum autem diversarumque non solum vitarum, sed etiam visionum ut ita dicam abrenunciatio perfectissimam monachorum philosophiam significat, quae in praeceptorum, quae unum faciunt, scientia vim et efficacitatem habet. Est enim, ut dixi, non medii eorum qui initiantur ordinis, sed summi omnium. Itaque multa eorum, quae impune ac sine improbatione a medio ordine geruntur, omni ratione singularibus monachis interdicta sunt; quippe qui cum uno coniungi debeant et cum sacra monade colligi atque ad sacerdotum vitam, quantum licet, formari; quod ei ordini in multis ordo ille similis sit, et unus ex omnibus ordinibus eorum qui initiantur, ad eum proxime accedat. Signum vero figurae crucis, ut iam a nobis dictum est, declarat universarum ad corpus pertinentium cupiditatum privationem. Capillus autem tonsus puram nullaque figura fucatam vitam indicat, quae non fictarum figurarum aut colorum inductione deformitatem mentis ornet, sed per seipsam non humana pulchritudine, verum singulari et unica ad divinam excitet. Prioris vero vestis detractio et alterius inductio significat a media sancta vita ad perfectiorem traductionem: quemadmodum in ortu a Deo sive baptismo vestis vicissitudinem ac mutationem a vita quae expiatur ad contemplationis sapientiaeque statum et habitum migrationem significare dicebamus. Quod si nunc etiam et sacerdos et omnes sancti qui intersunt eum qui initiatus est consulant, intellige sanctam eorum qui divinitatem imitantur societatem, amanter cum divina laetitia inter se gratulantium. Postremo sacerdos ad divinam communionem invitat eam qui initiatus est, sancte indicans illum qui consecratus est: si vero ad monachorum institutum, quod singulare est, pervenerit, non solum spectatorem sacrorum quae ei permissa sunt fore, nec ritu medii ordinis in sanctissimorum sacramentorum societatem communionemque venturum, sed cum divina eorum sacrorum quae percepit cognitione, alio quam sanctus populus modo venturum esse ad divinae societatis adeptionem et perceptionem. » Philo vero de eorundem ortu scripsit hunc in modum (a): « Postquam de Essaeis disseruimus, qui vitam activam exercent, omnibus, aut, quod minus invidiosum dictu est, plerisque feliciter ordo postulat, ut deinceps dicamus quae dicenda sunt de contemplationi deditis. Non debet enim huiusmodi virorum virtus eximia causam praebere silentii his qui nihil honestum putant tacendum dissimulandumque. Institutum autem huius philosophiae mox apparet ex ipsis appellationibus; vocantur enim *therapeutae*, *therapeutridesque*, hoc est curatores et curatrices, sive cultores et cultrioes, vero nomine, vel quia profitentur medicinam praestantiorum ista vulgata per omnia oppida; haec enim medetur solis corporibus, illa et animas liberat morbis gravibus et adversus medelas contumacibus, quos infixerunt voluptates, concupiscentiae, dolores, timores, avaritiae, insipientiae, iniustitiae et ceterae perturbationes et vitiorum agmen innumerabile; vel quia didicerunt a natura et e sacris legibus colere illud *Ens* et bono melius et uno sincerius et unitate in generando antiquius atque, ut ita dicam, principalius. Horum pietati quos tandem merito comparabimus? » Et paucis interiectis: « At illud hominum genus therapeuticum semper in divinitatis contemplatione proficiet, etiam sole hoc sensibili praeterito, nec unquam suum ordinem deseret tendentem ad felicitatem perfectissimam. Huic vitae instituto qui se addicunt, non ex more aut rogati id faciunt, sed amore correpti rerum caelestium, et quasi divino furore perciti, donec ad contemplationem illam desideratissimam perveniant. Deinde prae immortalis beataeque vitae cupidine quasi iam hac mortali defuncti, facultates suas relinquunt liberis aut cognatis, ultro eis possessione cedendo: atque etiam sociis et amicis, si cognati desint. Oportet enim, ut qui perspicaces divitias adeptus est, caecas illas relinquat mentibus caecutientibus. » Nec multo post: « Relictis igitur facultatibus et avocamentis omnibus fugiunt, nulla habita ratione fratrum, liberorum, parentum, uxorumque, et deserunt numerosas cognationes, societates, amicitias, ipsas denique patrias, in quibus geniti educatique sunt. Quando quidem consuetudo magnum momentum habet ad allectandos animos. Demigrant autem non in aliam civitatem, sicut servi, qui se vendi aliis heris impetrant miseri, ut qui servitatem mutant, non effugiunt. Quaevis enim civitas, vel optimis ornata legibus, plena est tumultu plurimo,

NOTAE.

(a) Lib. De vita contemplativa sive supplicum virtutibus.

quem nemo sapientiae sectator sustineat. Sed extra moenia degunt in hortis aut villis solitariis, amantes solitudinem, non hominum odio, sed ad cavendos congressus cum dissimilibus, quos sciunt bonis moribus officere. Hoc genus reperitur in multis orbis regionibus, merito, ut absolutae probitatis, receptum a Graecis atque Barbaris. Maxime tamen | in Aegypto frequentatur per praefecturas singulas, praesertim circum Alexandriam. Ex omnibus autem locis optimus quisque therapeutarum, tamquam in huius generis patriam, colonus mittitur in locum quendam aptissimum, situm ad stagnum Mariam, in terreno colle acclivi leviter, tutum simul ab aeris temperie. Securitatem enim ei praestant villae vicique proximi; aerem vero temperat emissarium stagni exonerantis se in mare, et aurae nunquam non ex alto aspirantes tenuiter, sicut crassiores feruntur e stagno, quibus permixtis temperamentum existit saluberrimum. Domicilia vero convenarum sunt admodum frugalia, parata contra aestum tantummodo et frigora, non contigua ut in urbibus, non enim placet id amantibus solitudinem, nec tamen longe remota, quia societatem diligunt, ut sibi possint invicem succurrere adversus latronum ineursus fortuitos. Singuli autem habent sacras aediculas quae *σπηλαια* vocant sive monasteria, ubi solitarii sanctae vitae mysteriis dant operam. Nec cibi potusve quicquam eo inferunt, aliudve in usam corporis, sed legem tantum et prophetarum oracula divinitus prodita hymnosque et quaedam alia pietati scientiaeque promovendae utilia. Itaque perpetuam habent Dei memoriam, ut ne in somnis quidem aliud eis obversetur quam imagines divinarum pulchritudinum. Et sunt in his qui somniando produunt praeclaras sacrae philosophiae sententias. Quotidie his precari solent, mane ac sub vesperam: oriente sole petentes diem vere felicem, utque mentes eorum caelesti repleantur lumine; occidente vero, ut anima in totum exonerata | sensibus moleque rerum sensibilibum veritatem vestiget in consistorio domestico. Medium vero matutini vespertinique temporis interstitium totum meditationi tribuitur. Versantes enim sacra volumina dant operam philosophiae per manus acceptae a maioribus, scrutando eius allegorias, quoniam sub apertis verbis latere credunt secreta naturae, coniecturis explicanda probabilibus. Habent etiam priscorum commentarios, qui huius sectae auctores multa monumenta reliquerunt de allegoriis eiusmodi, ad quorum imitationem posterius se accommodant. Itaque non solum contemplantur, sed etiam cantica hymnosque in Dei laudem componunt, vario metrorum carminumque genere rithmis concinnatos in augustiorem ac religiosam speciem. Per sex dies seorsum quisque in suis illis modo dictis monasteriis philosophantur, non progredientes foras, immo ne prospicientes quidem. Septima vero conveniunt in coetum communem, et iuxta aetatis ordinem considunt decenti habitu, manus continentes sub pallio, dextram inter pectus barbamque, sinistram applicant lateri. Tum progressus in medium nata maximus et dogmatum eius sectae peritissimus disserit vultu ad gravitatem composito, voce moderata, non sine magna prudentia, secus quam oratores aut aetatis nostrae sophistae ostentatores eloquentiae: ut cui magis cordi sunt exquisitae sententiae diligensque et accurata harum enarratio, quae non summis insidat auribus, sed per auditam penetret in animum ibique firmiter inhaereat. Reliqui omnes auscultant per summum silentium, annutantes oculis tantam aut capite. Id commune *σπηλαιον*, in quod | septimo die conveniunt, septo clauditur duplici, separatis virorum et mulierum coetibus. Nam mulieres quoque auscultant ex more, duntaxat quae institutum idem sectantur. Medius autem paries a solo surgit tribus quatuorve cubitis in modum loricae; superiora usque ad tectum patent. Unde gemina provenit commoditas, et quod pudori foeminei sexus consuetudo, et quod verba doctoris exaudiuntur facile absque obstaculis quae vocem interceptant. Temperantiae tanquam fundamentum in anima iacto virtutes ceteras superstruunt. Neo cibum nec potum quisquam sumit ante solis occasum, quod sapientiae studium luci convenire iudicent, tenebris vero curam corporis. Ideo totos dies alteri, alteri vero exiguam noctis partem tribuunt. Nonnulli ex his vix tertio quoque die famem sentiant, attenti magis ad disciplinarum scientiam. Nec desunt, qui praelaute accepto epulo sapientiae copiose praebentis sua placita, perdurant duplum eius temporis, et vix sexto die degustant cibum necessarium, assueti sicut cicadae rore vivere, canticis, opinor, solantes inedia. Septimum vero diem, ut festum sacratumque, honore dignantur eximio; quo post curam animi corpus quoque reficiunt, sicut iumento relaxantes laborem continuum. In cibata utuntur pane simplici; sal vicem supplet obsonii; qui delicates sunt, hyssopum pro condimento adiciunt. Potum e fluentis hauriunt, contenti placere dominas a natura mortalibus additas, famem sitimque, absque omnibus lenociniis, fruendo rebus sine quibus non licet vivere. Edunt igitur ne esuriant, bibunt ne sitiant, saturitatem cavendo ut inimi | cum animo pariter ac corpori. Et quoniam tegminis quoque duae sunt species, vestis tectumque, de aedibus iam dixi, esse incultas et extemporaneas, factas ad praesentem usum tantummodo. In veste autem eadem apparet simplicitas, ad arcendos calores et frigora, pro pelliceis erassa tunica in hyeme, aestate vero exomis aut interula linea. In universum enim exercent modestiam, ut fontem veritatis, sicut e fassa mendacium prognatum autumant. Profluunt enim e mendacio variae malorum species; contra ex veritate omnium felicitatum humanarum divinarumque copia. » Deinde quibusdam interiectis haec ait: « Ubi vero convenere candidati et laeti cum summa gravitate ad signum datum a quopiam ephemereuta—sic huiusmodi ministros nominant—priusquam discabant, stantes una serie decenter, sublatisque ad caelum manibus atque oculis: his quoniam didicerunt spectare caelestia,

illis utpote incorruptis a muneribus et quaestu illicito : precantur, ut Deo placeat id convivium. Absolutis precibus seniores discumbunt, ac mox alii pro cuiusque dignitate. Nec enim seniores ex annis aestimant, sed quantumvis grandaevos habent pro pueris, si sero institutum hoc complexi sunt; honorem vero senectutis tribuunt his qui exercuerunt se a iuventute in hac pulcherrima divinaque parte contemplativae philosophiae. Adhibent mensae foeminae quoque, anus pleraeque, sed virgines, non coactae castitatis, sicut apud Graecos quaedam sacrificulae, sed sponte continentes prae amore sapientiae, cuius studio per totam vitam contempserunt voluptates corporis, nimirum divinae, non mortalis, proles cupidae, quam solae Deo | charae animae ex seipsis pariunt, excipientes pro semine intelligibiles Patris radios, ut decreta sapientiae contemplando percipere valeant. Discubitus ita distribuitur, ut seorsum viri dextrum latus, seorsum foeminae sinistrum teneant. Quod si quis suspicatur, lectisternia etsi non sumptuosa, certe molliuscula parari hominibus ingenuis et philosophiae deditis, sciat esse tegetes rudes e vili contextas materia, videlicet e papyro indigena, sic humi aggestas, ut eminendo fulciant cubitos. Remittunt enim paululum illam laconicam disciplinae duritiam, semper et ubique probantes liberalem frugalitatem, totis viribus aversando voluptatis illecebras. » Et paulo post : « Vinum per illos dies non praebetur, sed aqua limpidissima, ceteris frigida, calida vero his qui inter seniores tractantur delicatius. Mensa pura est a cruentis dapibus. Pro cibo panis apponitur, sal pro obsonio, et pro condimento hyssopus in delicatorum gratiam. Operantur enim ut sacerdotes sacris abstemiis, tota victus ratione castigata ad eandem frugalitatem. Nam vinum habent pro veneno afferente dementia, opiparis autem obsoniis aiunt irritari concupiscentiam, bellum insaturabilem. Haec sunt exordia convivii. » Et post pauca subditur : « Enarrationes autem sacrarum literarum constant ex allegoriis. Nam hi viri totam legem existimant habere animalis similitudinem, quod praecepta corpus referant, animam vero sententiae retrusiores sub velamine verborum abdita. In quibus rationalis anima egregie seipsam contemplatur tanquam in speculo, sub his ipsis verbis miram sententiarum pulchritudinem conspiciens et explicans e figu | rarum involucris, atque ita penitentiorem intellectum in lucem producens duntaxat apud eos, qui per occasionem admoniti sciunt obscura ex apertis colligere. Ubi vero praeses visus est rem bene tractando satisfacisse auditorum desiderio, plausus propalam editur ab omnibus. Tum ille assurgens hymnum in laudem Dei primus canit, aut recens a se compositum, aut desumptum ab aliquo vatum veterum. Exstant enim huius generis carmina prisca, versu trimetro, et hymni cum suis accentibus inter sacra canendi ante altaria, vel a stantibus, vel a choreas ducentibus moderatas variis flexibus atque reflexibus. Praesulem mox imitantur ceteri decenti ordine, omnibus intente quieteque auscultantibus, praeterquam in fine hymni extremaeque clausula. Tunc enim universi vocem extollunt, sine sexus discrimine. » Ista sunt Philonis verba. Quae quantum ad religionem christianam et ecclesiasticum ordinem faciant, liquido declarat Eusebius Caesariensis Historiae Ecclesiasticae libro secundo. Qui quidem horum θεραπειῶν ducem affirmat esse beatum Marcum apostolum et evangelistam, primum Alexandriae episcopum, Philonemque ecclesiasticae institutionis initia et originem apostolicae atque etiam evangelicae traditionis eidem Supplicum libro intexuisse, sic scribens ¹ : « Marcum hunc primum aiunt ad Aegyptum missum, evangelium illic, quod et conscripserat, praedicasse, primumque ecclesias Alexandriae constituisse. Tanta autem ibi credentium virorum ac mulierum multitudo prima accessione per exercitium philosophicum admodum ac diligentissimum collecta est, ut exercitia eorum, conventus, symposia, et universam re | liquam vitae conversationem Philo literis mandare dignatus sit. Fertur etiam hic Philo Romae sub Claudio ad colloquium Petri Romanis tum praedicantis venisse. Neque hoc vero dissimile est. Commentarius enim ille, quem tandem ab eo posterioribus temporibus elaboratum esse dicimus, Ecclesiae canones, qui ad haec nostra usque tempora servantur, manifeste continet. Imo quoniam vitam etiam religiosorum nostrorum quam fieri potuit accuratissime descripsit, satis manifestum relinquitur, non modo vidisse eum viros illos apostolicos sui temporis ex Hebraeis, ut vero simile est, profectos, ob eamque causam priscorum ritum adhuc more Iudaeorum observantes, sed et probasse, divinosque et honestos iudicasse. Cum primis et hoc liquet, quod nihil ultra veritatem aliunde aut ex seipso his, quae scribere conatus fuit, adiacere volens in eo libro, quem de vita contemplativa aut de precantibus inscripsit, cultores eos, et mulieres, quae cum eis erant, cultrices vocari dixerit, causamque appellationis huius adiecerit, aut quod animos accedentium a passionibus malitiae instar medicorum liberantes curaverint ac sanaverint, vel quod caeleste numen mundo cultu sinceraeque religione venerati sint. Sive igitur hanc illis appellationem de suo ob praedictas causas imposuit, nomenque virorum istorum proprie hoc pacto descripsit, sive statim initio vere sic vocati sint, cum Christianum nomen haudquaquam tum quovis loco celebraretur, non est necesse ut contendamus. Hoc tamen cum primis testatur, quod facultatibus suis renunciarint, ac bonis ad se pertinentibus cesserint hi qui philosophari coepissent; deinde et a cun | ctis vitae huius curis abstinerint, relictisque muris in agris et hortis solitarie conversati sint, certo scientes consortia eorum, qui disparem sequebantur vivendi rationem, inutilia et noxia esse illis qui tum temporis hoc, ut par erat, agebant, ut

¹ Lib. II cap. 16 sq.

alacri ferventique fide eos imitarentur qui propheticam vitam ducebant. Etenim et in Actis apostolorum¹, de quibus nihil est dubii, hoc memoratur, quod omnes Apostolorum discipuli possessiones ac facultates suas divenditas cunctis distribuerint, iuxta quod cuiusvis exigebat necessitas, ita ut nemo prorsus inter eos egeret. Quotquot enim, sicut ipsa verba habent, possessores erant agrorum aut aedium, vendiderunt, ac pretium distractorum bonorum afferentes ad pedes Apostolorum ponebant, ad hoc, ut singulis secundum cuiusvis necessitatem expenderetur. Consimilia istis praedictus Philo testificatus, ad verbum subiicit dicens: « Est autem in multis quidem terrarum locis hoc genus hominum; oportebat enim perfecti boni participes fieri tam Graecos quam Barbaros: verum in Aegypto in singulis praefecturis, sicuti vocant, abundat, et maxime circa Alexandriam. Undique autem optimus quisque velut in patriam, ita in cultorum coloniam ad commodissimum locum, qui lacui Mariae in tumulo submissiore adiacet, admodum opportune propter securitatem aerisque temperiem sese recipit. » Deinde et habitationes eorum, quales illae fuerint, describens, de ecclesiis eius regionis haec dicit: « In singulis autem sacrum domicilium est, quod *σεμνεῖον* et monasterium vocatur; in quo manentes, honestae ac sanctae vitae mysteria celebrant, nihil illo inferentes, nec potum, nec cibum, neque aliud quidquam eorum quae ad corporis sunt sustentationem necessaria, sed leges et oracula prophetarum et hymnos ac reliqua huiusmodi, quibus scientia et pietas augescunt et consummantur. » Et aliquanto post dicit: « Totum autem illud temporis spacium, quod a diluculo est usque ad vesperam, in exercitium illis insumitur. Sacras quippe Scripturas legentes philosophantur, ac patriam philosophiam allegorice tractant. Etenim putant ea, quae in manifesta sunt Scripturarum expositione, quaedam esse absconditae naturae symbola per figuras significata. Habent et commentarios priscorum virorum, qui cum haereseos ipsorum duces essent, multa in forma rerum allegorice traditarum post se monumenta reliquerunt, quibus tanquam archetypis usi propositi illorum imitantur rationem. » Haec igitur ita videntur ab hoc viro dicta, ut appareat, illum eorum fuisse auditorem, qui sacras Scripturas exposuerunt. Vero simile autem est, commentarios illos priscorum virorum, quos apud eos fuisse dicit, esse Evangelia et Apostolorum scripta, et quasdam antiquorum prophetarum expositiones, quales cum ea, quae ad Hebraeos est, tum aliae plures epistolae Pauli continent. Denique et de eo, quod de novo psalmos composuerint, ad hunc modum scribit: « Itaque non modo divina contemplantur, sed et cantica et hymnos ad Deum sacratoribus omnis generis metrorum et carminum rhythmis graviter construunt. » Et alia quidem multa de illis, quorum hic mentionem facimus, in eo libro disserit. Verum illa visa sunt necessario deligenda, per quae certas ecclesiasticae conversationis notas posuit. Quod si cuiquam ea quae, dicta sunt, non proprie ad evangelicam pertinere politiam, sed et aliis praeter dictos cultores adaptari posse videntur, credat saltem his illius verbis quae subiiciemus, ex quibus indubitatum, si aequo sit animo, hac de re testimonium reportabit. Sic enim scribit: « Continentiam autem primum tanquam fundamentum quoddam in anima collocant, deinde et alias virtutes superstruunt. Cibum aut potum nemo illorum ante solis occasum usurpat. Etenim philosophiae studium luce, corporis vero necessitates tenebris dignas esse iudicant; unde et diem illi, istis vero modicam noctis partem tribuunt. Nonnulli ex eis toto triduo cibi non recordantur, quibus maius scientiae quam cibi desiderium inedit. Nonnulli ita laetantur ac delectantur sapientia pasci, quae dogmata opulente et abunde subministrat, ut duplicato temporis spatio abstineant, ac vix per sex dies necessario cibo gustantes vescantur. » Haec Philonis verba clare et absque ulla contradictione de nostris esse dicta putamus. Si vero adhuc quisquam obfirmate contradixerit, vel sic sibi persuaderi sinat, ut clarioribus demonstrationibus credat, quas non apud alios quosdam nisi solam Christianorum secundum Evangelium religionem invenire licet. Dicit enim, apud eos, de quibus loquitur, mulieres quoque reperiri, quarum pleraeque grandaevae virgines castitatem non necessitate, sicut quaedam sacerdotes apud gentes, magis quam sponte sua propter zelum ac desiderium sapientiae custodiant, cuius commercium studiose colentes, corporum voluptates, im (mortalium liberorum, quos solus amans Dei animus ex se gignere potest, non mortalium cupidae aspernentur. Deinde subsecutus clarius ista exponit: « Interpretationes autem, » inquit, « sanctarum Scripturarum allegoricae illis ac figuratae sunt. Videtur enim viris istis universa legis Scriptura animanti similis esse, ita ut superficies verborum, corporis, sensus vero in verbis reconditus, animae sit loco, quem ipsorum religio praecipue, quasi per speculum nominum eximiam sententiarum pulchritudinem relucens observans, contemplari coepit. » Quid opus est istis adhaerere, quomodo in unum congregati, separatimque viri ac separatim mulieres conversati sint, et quae illis exercitia in consuetudo fuerint; quae etiamnum apud nos durant, et praecipue circa salutaris Passionis festum diem in Ieiuniis et vigiliis nocturnis divinorumque sermonum lectione exercere consuevimus? Quae vir praedictus eodem modo, quo apud nos solos hactenus sunt servata, diligenter annotavit et commentariis suis inseruit, praesertim nocturnas magni festi vigillas, et horum exercitia, cum hymnis qui apud nos dici solent, describens; et quomodo uno cum rhythmo psallente reliqui cum silentio auscultantes extremam hymnorum partem una cum illo concinendo terminent; quomodo etiam praedictis diebus humi in stragulis

¹ Act. iv. 32 sqq.

[The text in this block is extremely faint and illegible due to heavy noise and low contrast. It appears to be a dense block of text, possibly a list or a series of paragraphs.]

quae divino beneficio gesta sunt ab eo, petenda sunt e Palladio. Spiritus igitur divinus, qui vigeat in Macario nostro, non potuit otiosus esse, quia per eum fructum aliquem ederet, effecitque ut qui consodalibus duntaxat monachis exemplo proderat, scriptis ad posteros transmissis omnibus prodesset. E quibus quinquaginta solum homiliae graece scriptas accepimus e Bibliotheca Regia. Quas cum legentes animadverteremus non tantum monachis et religionem, quod aiunt, profitentibus, sed cuicumque christiano lectori profuturas, tum quod afflictum ac moerentem valde solantur animum, eumque a nugis futilibus huius mundi traducunt ad caelum, tum quod bene beateque vivendi normam Evangelio convenientem praescribunt, in latinum sermonem convertimus, cuilibet homiliae argumento brevi praefixo, unde confestim emergat, quid unaquaeque contineat. Has ipsas impressas graece latineque, vobis animo grato suscepturis mittimus, si quid melius allatura sit temporum tranquillitas, protinus emissuri. Valet plurimum, Deumque precemini, ut nostris faveat ad gloriam eius susceptis consiliis.

Lutetiae Calend. Maii M.D. LIX.

JOANNIS DAVAL TREPOTUENSIS

DOCTORIS THEOLOGI IN LAUDEM D. PICI PRAESIDIS
HEXASTICHON.

*Quo celebrem, Macari, donabis munere Picum,
Qui splendore suo candidat Aethiopem?
Silenos aperit, miscet simul utile dulci,
Atque suis Graecas unguibus auget opes?
Pelle sub obscura celasti clausus odores;
At celata diu Picus aperta facit.*

| *De Macariis.*

E Suida.

Duo fuerant Macarii eiusdem nominis ac professione ascetica insignes, vita, moribus, doctrina. Alter Aegyptius, miraculis clarus ac cum religiosa cautione in eos qui se conveniebant severus: alter Alexandrinus, per omnia similis Aegypto, necnon comis et festivus; in eos qui ad se veniebant ita humanus ac blandus hic erat, ut ea festivitate juvenes ad asceticam vitam pelliceret. Horum Evagrius discipulus fuit, ac factis philosophiam exercuit qui verbis duntaxat prius philosophabatur. Idem Constantinopoli a Gregorio Theologo diaconorum ordini adscriptus est; quia etiam in Aegyptum profectus ac cum Macariis quos dixi collocutus vitam illorum aemulatus est. Ab hoc libri valde graves ac serii conscripti sunt. Quorum unus *Monachus* sive de vita activa inscriptus est; alter *Gnosticus* sive de iis qui cognitionis munere donati sunt, qui capita complectitur numero quinquaginta; tertius *Antirrheticus* adversus tentantes daemones, octo partibus distinctus, ut octo cogitationum modi recensentur; itemque sexcenta Prognostica problemata, et Elementaria duo, unum ad monachos in coenobiis aut contuberniis viventes, alterum ad virginum coetum. Eius autem sunt haec verba: «Necesse est, ut sedulo eorum qui praecesserunt monachorum vias indagemus, ad earumque normam dirigamur; multa enim ab iis recte et dicta sunt et facta; inter quae et hoc quispiam dixit, aridiorem et asperam vivendi rationem cum charitate copulatam celerius monachum ad animi tranquillitatem, quam ἀνάσταν appellat, perducere.»

| *Homiliarum Macarii singularum argumenta.*

I	<i>Interpretatio allegorica visionis apud Ezechielem descriptae.</i>	Pag. 1
I'	<i>De regno tenebrarum, hoc est peccato, et hominem solius Dei beneficio liberari ab eo.</i>	12
III	<i>De quiete fratrum inter se conversatione et proelio interiori.</i>	17
IV	<i>Qua ratione promovendum in vita Christiana.</i>	21
V	<i>Quantum discrepat vita Christianorum a reliquorum hominum vita.</i>	40
VI	<i>De modo precandi.</i>	50
VII	<i>De clementia Christi erga homines. Continet etiam responstones ad quasdam interrogationes forte curiosas.</i>	55
VIII	<i>De his quae contingunt Christianis inter orandum.</i>	59
IX	<i>Promissiones ac prophetias divinas per varios successus et tentationes impleri, et soli Deo adhaerendo liberari nos ab infestationibus daemonum.</i>	63
X	<i>Humilitate et alacritate retinentur et augentur dona gratiae divinae, superbia autem et ignavia perdantur.</i>	70
XI	<i>Virtutem sancti Spiritus in corde hominis se habere inatar ignis.</i>	73
XII	<i>De statu Adae post imaginem Dei perditam.</i>	84
XIII	<i>Quem fructum a Christiano Deus exigit.</i>	94
XIV	<i>Qui se dedicant Deo, non sine sive remunerationis id faciunt.</i>	95.

iacentes, vinum in universum, sicut ipsis verbis scripsit, et de animantibus ne gustant quidem, sed sola illis aqua potum praebeat, et obsonium sit panis cum sale et hyssopō. Praeterea scribit, quo pacto praecedant inter eos ii quibus ecclesiastica commissa sunt ministeria, diaconatus etiam, | et quae supra cunctis eminent episcopatus praesidentiae. Quod si cui desiderium inerit ista exacte cognoscendi, discat ea ex dicta iam viri huius historia. Quod igitur Philo illic de primis evangelicae doctrinae praeconiis et ritibus olim ab Apostolis traditis disserens ista scripserit, cuivis manifestum est. Singulares anachoretarum vitas summae auctoritatis in Ecclesia viri scripserunt : D. Athanasius Alexandrinae urbis episcopus ac Dorotheus vitam Antonii Magni, quam postea latino sermone tradidit Evagrius; D. Hieronymus Pauli heremitae, Hilarionis atque Malchi captivi monachi; reliquorum autem monachorum vitas prosecuti sunt Theodoretus ac Palladius iustis voluminibus, quae latina nuper prodierunt in lucem opera Gentiani Herveti, viri de christiana republica bene meriti. Istorum porro colloquia si quis desideret, legat Cassianum. At cum huiusmodi homines per deserta respersi vitamque solitariam agentes, sibi duntaxat prodesse viderentur, et religionem christianam parum promovere, Basilius Magnus Caesareae Cappadociae episcopus, ut ab Nazianzenus in Vita Basili, deduxit eos ad civitates et oppida, ut ab his populus Deo gratam vivendi rationem ac cultum divinum ediceret. Itaque Gregorii Nazianzeni verba (a) subiicere non poenitebit : « Ut autem, » ait, « non solum sibi, sed et aliis quoque proficeret, primus coenobia excogitavit, ritumque illum monachorum antiquum atque agrestem ad ordinem quandam formulamque religioni propiorem reduxit. Cum enim animadvertisset, eos, qui in communi vita, hoc est, inter alios mixtim agunt, mo | nasticam licet abstinentiam servent, aliis quidem utiles, sibi vero nequaquam existere, cum in multis eos necesse sit versari malis quae vitae quietae ac plane perfectae contraria videntur, eos vero, qui in solitudine procul ab aliis agunt, firmiores sane proposito magisque Deo coniunctos quam supradictos vidit, attamen sibi tantum utiles, cum rerum experientiam nequaquam teneant, nec cum aliis commercium ullum habeant, utrumque vitae genus coniungere conatus est. Quamobrem monachorum coenobia haud procul ab iis, qui in hominum societate vivunt, aedificari iussit, nec omnino separavit, ut et propinquitate, cum opus charitatis exposceret, adesse valeret, disisti alioqui propriis terminis, ne quies eorum aut pax interrumpi per multitudinem posset, nec ipsi monachi actionis merito, quod ex impendenda aliis pietate esset, privarentur, neque rursus eorum actio per tumultus inutilis effloeretur, et alter alterum hoc modo iuvare posset, et monachorum vita per conversationem eorum, qui in communi agunt, pia fieret, et ipsi ex monachis quietem, constantiam, sapientiam, contemplationem edicerent, quemadmodum tellus ac pontus invicem se iuvant ac suscipiunt. » Hos ergo ubi coegisset Basilius in urbes, ac e monachis et anachoretis coenobitas effecisset, vivendi regulam Evangelio consentaneam illis conscripsit, quam et in precio habemus, et totius Graeciae monachi hactenus observant atque reveriti sunt, quemadmodum et Latini sumptam inde regulam beatorum Hieronymi, Augustini, Benedicti, Dominici, Francisci, Bernardi, ac reliquorum. Ceterum ne variis allegationibus obruen | tes lectoris animam epistolae modum excedamus, institutum nostri videamur obliiti, duos fuisse Macarios testantur Palladius ac Nicephorus (b), alterum Alexandrinum genere, qui licet iunior in iis, quae sunt monachorum praecipua, primas obtinebat, alterum Aegyptium, aetate grandiosem, qui has ipsas graece scripsit Homilias, quas in latinum sermonem transtulimus. Hic nonaginta vixit annos integros, quorum sexaginta transegit in solitudine. Itaque natus annos triginta, et in juvenili constitutus aetate, tam tolerantem talis labores exercitationis totum decennium, ut magna quadam et insigni dignus haberetur distinctione, adeo ut vocaretur *παραπολιτευς*, id est, in puerili aetate senex, quoniam citius quam pro aetate profecerat virtutibus. Quadraginta annos natus potestatem accepit adversus daemones, gratiam item curandi, spiritumque praedicendi futura. Dignus quoque est habitus honorando sacerdotio. Habitarunt cum eo duo discipuli in intima solitudine quae vocatur Scete. Quorum unus quidem, velut minister, illi semper assidebat eorum gratia qui veniebant curandi, alter autem seorsum secedebat in cellam. Procedente vero tempore cum sanctus perspicaci oculo praevidisset, dixit ministro suo nomine Joanni, qui postea factus presbyter suffectus est in locum Macarii : Audi, mi frater Joannes, meamque fer aequo animo admonitionem tibi valde profuturam. Tentaris enim, inquit, et te tentat spiritus avaritiae; sic enim perspectum habeo; scio tamen, si meam benigne tuleris adhortationem, te perfectum fore in Dei timore atque eius opere, laudaberisque, et | flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quod si non audieris, in te venient, quae Giezi tandem acciderunt, cuius vitio laboras. Contigit porro, ut defuncto Macario non paruerit, sed ei, qui propter avaritiam alligavit Judae laqueum. Elapsis itaque quindecim aut viginti annis, cum bona pauperum usurpasset, tam gravi laboravit elephantia, ut in toto eius corpore non inveniretur integer locus, in quo quis digitum figere posset. Haec fuit Macarii propheta. Ferebatur hic sanctus pati continentem ecstasin, saepiusque vel cum Deo, vel in rebus versari caelestibus. Fama etiam constans erat, in solitudine illum suscitasse mortuum, ut persuaderet cuidam haeretico neganti resurrectionem. Reliqua,

NOTAE.

(a) Ex monodia Greg. Nazianzeni in vitam Basili.

(b) Pallad. in Historia Patrum cap. 19, 20; Niceph. Hist. Eccl. lib. ix cap. 14.

quae divino beneficio gesta sunt ab eo, petenda sunt e Palladio. Spiritus igitur divinus, qui vigeat in Macario nostro, non potuit otiosus esse, quin per eum fructum aliquem ederet, effecitque ut qui consodalibus duntaxat monachis exemplo proderat, scriptis ad posteros transmissis omnibus prodesset. E quibus quinquaginta solum homiliae graecae scriptae accepimus e Bibliotheca Regia. Quas cum legentes animadverteremus non tantum monachis et religionem, quod aiunt, profitentibus, sed cuicumque christiano lectori profuturas, tum quod afflictum ac moerentem valde solantur animum, eumque a nugis futilibus huius mundi traducunt ad caelum, tum quod bene beateque vivendi normam Evangelio convenientem praescribunt, in latinum sermonem convertimus, cuiilibet homiliae argumento brevi praefixo, unde confestim emergat, quid unaquaeque contineat. Has ipsas impressas graecae latineque, vobis animo grato suscepturis mittimus, si quid melius allatura sit temporum tranquillitas, protinus emissuri. Valet plurimum, Deumque precemini, ut nostris faveat ad gloriam eius susceptis consiliis.

Lutetiae Calend. Maii M.D. LIX.

JOANNIS DAVAL TREPOTUENSIS

DOCTORIS THEOLOGI IN LAUDEM D. PICI PRAESIDIS
HEXASTICHON.

*Quo celebrem, Macari, donabis munere Picum,
Qui splendore suo candidat Aethiopem?
Silenos aperit, miscet simul utile dulci,
Atque suis Graecas unguibus auget opes?
Pelle sub obscura celasti clausus odores;
At celata diu Picus aperta facit.*

| *De Macariis.*

E Suida.

Duo fuerant Macarii eiusdem nominis ac professione ascetica insignes, vita, moribus, doctrina. Alter Aegyptius, miraculis clarus ac cum religiosa cautione in eos qui se conveniebant severus: alter Alexandrinus, per omnia similis Aegypto, necnon comis et festivus; in eos qui ad se veniebant ita humanus ac blandus hic erat, ut ea festivitate juvenes ad asceticam vitam pelliceret. Horum Evagrius discipulus fuit, ac factis philosophiam exercuit qui verbis duntaxat prius philosophabatur. Idem Constantinopoli a Gregorio Theologo diaconorum ordini adscriptus est; quia etiam in Aegyptum profectus ac cum Macariis quos dixi collocutus vitam illorum aemulatus est. Ab hoc libri valde graves ac serii conscripti sunt. Quorum unus *Monachus* sive de vita activa inscriptus est; alter *Gnosticus* sive de iis qui cognitionis munere donati sunt, qui capita complectitur numero quinquaginta; tertius *Antirrheticus* adversus tentantes daemones, octo partibus distinctus, ut octo cogitationum modi recensentur; itemque sexcenta Prognostica problemata, et Elementaria duo, unum ad monachos in coenobiis aut contuberniis viventes, alterum ad virginum coetum. Eius autem sunt haec verba: «Necesse est, ut sedulo eorum qui praecesserunt monachorum vias indagemus, ad earumque normam dirigamur; multa enim ab iis recte et dicta sunt et facta; inter quae et hoc quispiam dixit, aridiorum et asperam vivendi rationem cum charitate copulatam celerius monachum ad animi tranquillitatem, quam ἀνάσταν appellat, perducere.»

[*Homiliarum Macarii singularum argumenta.*

I	<i>Interpretatio allegorica visionis apud Ezechielem descriptae.</i>	Pag.	1
I'	<i>De regno tenebrarum, hoc est peccato, et hominem solius Dei beneficio liberari ab eo.</i>		12
III	<i>De quiete fratrum inter se conversatione et proelio interiori.</i>		17
IV	<i>Qua ratione promovendum in vita Christiana.</i>		21
V	<i>Quantum discrepat vita Christianorum a reliquorum hominum vita.</i>		40
VI	<i>De modo precandi.</i>		50
VII	<i>De clementia Christi erga homines. Continet etiam responsiones ad quasdam interrogationes forte curiosas.</i>		55
VIII	<i>De his quae contingunt Christianis inter orandum.</i>		59
IX	<i>Promissiones ac prophetias divinas per varios successus et tentationes impleri, et soli Deo adherendo liberari nos ab infestationibus daemonum.</i>		63
X	<i>Humilitate et alacritate retinentur et augentur dona gratiae divinae, superbia autem et ignavia perduntur.</i>		70
XI	<i>Virtutem sancti Spiritus in corde hominis se habere inatar ignis.</i>		73
XII	<i>De statu Adae post imaginem Dei perditam.</i>		84
XIII	<i>Quem fructum a Christiano Deus exigit.</i>		94
XIV	<i>Qui se dedicant Deo, non sine sue remunerationis id faciunt.</i>		95.

XV	<i>Quam sancte et caste se gerere debeat anima Christiani erga Christum sponsum suum.</i>	100
XVI	<i>Spirituales homines obnoxtios esse tentationibus et afflictionibus, quarum origo est primum peccatum.</i>	152
XVII	<i>De Christianorum unctione spiritali et gloria.</i>	141
XVIII	<i>De thesauro Christianorum qui est Christus et Spiritus sanctus variis modis exercens eos ad perfectionem assequendam.</i>	150
XIX	<i>Christianus proficere volens ad omne id quod bonum est, se vi compellere debet.</i>	157
XX	<i>Solus Christus sanavit animam, quam ornamento gratiae suae vestivit.</i>	166
XXI	<i>Homini Christiano duplex incumbit bellum, externum et internum.</i>	168
XXII	<i>De duplici statu decedentium.</i>	171
XXIII	<i>Hi soli diadema regum gestare possunt, qui sunt e semine regio.</i>	172
XXIV	<i>Christianorum status mercaturae et fermentationi similis est.</i>	174
XXV	<i>Per inobedientiam redacti sumus in servitutem, a qua per mysterium crucis liberamur; item de lacrimarum et ignis divini efficacia.</i>	178
XXVI	<i>De dignitate, facultate et operationibus animae, et qua ratione tentetur a diabolo et ab eo liberetur.</i>	184
XXVII	<i>Dignitatem et statum hominis Christiani prosequitur, cuiusque liberum arbitrium, permixtis interrim utilibus quaestionibus.</i>	200
XXVIII	<i>Describit ac deplorat calamitatem animae in qua propter peccatum non habitat Christus.</i>	214
XXIX	<i>Duplici ratione gratiam suam largitur Deus, cuius fructum tandem iusto iudicio repetit.</i>	218
XXX	<i>Ex Spiritu sancto renasci debet anima Dei regnum ingressura, et qui hoc fiat.</i>	225
XXXI	<i>Fidelis animo mutari debet et in Deum colligere cogitationes omnes, a quibus vere dependet obsequium divinum.</i>	230
XXXII	<i>Gloria Christianorum modo latet in animis eorum, quae resurrectionis tempore emerget et illustrabit corpora pro suo quaeque modo.</i>	254
XXXIII	<i>Quam attente diligenterque precandum sit.</i>	241
XXXIV	<i>De gloria Christianorum illis non ignota.</i>	244
XXXV	<i>De sabbato antiquo et novo.</i>	246
XXXVI	<i>Diversa est resurgentium gloria.</i>	248
XXXVII	<i>De paradiso et lege spiritali.</i>	249
XXXVIII	<i>Exacto opus est iudicio in discernendis veris Christianis, et quoniam sint illi.</i>	258
XXXIX	<i>Ad quid Scriptura divina nobis donata est a Deo.</i>	261
XL	<i>Virtutum inter se colligatio, itidem vitiorum.</i>	262
XLI	<i>Quam profunda sint animae penetralia, quae paulatim incrementa gratiae aut vitiorum accipit.</i>	266
XLII	<i>Non aeterna, sed interna promovent aut laedunt hominem, veluti spiritus gratiae aut spiritus nequitiæ.</i>	268
XLIII	<i>De progressu viri Christiani, cuius tota vis dependet a corde, ut hic varie describitur.</i>	270
XLIV	<i>Quantam in homine Christiano mutationem ac renovationem faciat Christus, qui morbos animae sanavit.</i>	276
XLV	<i>Nullis artibus aut operibus huius mundi, sed solo Christi adventu sanatum esse hominem; cuius magnam cum Deo cognitionem refert haec homilia.</i>	282
XLVI	<i>De differentia inter verbum Dei et verbum mundi, et inter filios Dei et filios huius mundi.</i>	287
XLVII	<i>Explicatio allegorica quorundam sub lege benefactorum.</i>	291
XLVIII	<i>De perfecta fide in Deum.</i>	301
XLIX	<i>Non satis est huius saeculi delicias reliquisse, nisi quis alterius saeculi beatitudinem consequatur.</i>	305
L	<i>Deus est, qui per sanctos suos et creaturas edit miracula.</i>	308

[Post e Scripturae locorum sacrae qui in homiliis citantur atque e rerum memorabilium, quos Indices exstant Homiliae Latinae p. 1-311. In quarum fine legis: Excudebat Guil. Morelius in Graecis typographus Regius Lutetiae Parisiorum M. D. LIX. Cal. Maias.]

ZACHARIAE PALTHENII PRAEFATIO

AD EDITIONEM HOMILIARUM S. MACARII AEGYPTII

QUAM INSCRIPSIT

SANCTI PATRIS MACARII EREMITAE AEGYPTII HOMILIAE SPIRITUALES QUINQUAGINTA DE INTEGRITATE QUAE DECET CHRISTIANOS, cunctis quibus animae salus revera curae est, tum propter insignem pietatis doctrinam, tum propter similitum frequentiam maxime utiles ac necessariae, E GRAECO IN LATINUM SERMONEM conversae et coniunctim nunc primum in Germania editae a M. ZACHARIA PALTHENIO FRIDBERGENSI 1594. Francofurti Apud Joan. Wechelii viduam, impensis Nicolai Bassaci. 8° min.

| Reverendo, generis splendore ac nobilitate antiqua, religione, virtute, doctrina multisque in Ecclesiam Christi meritis praestantissimo viro DD. JOANNI SWICHARDO A CRONBERG, insignis metropolitanae ecclesiae Moguntinensis Scholastico, S. Albani Praeposito, nec non reverendissimi et illustrissimi Domini D. Wolfgangi Archiepiscopi et Principis Electoris Moguntinensis in spiritualibus Vicario generali, Domino ac Patrono suo plurimum colendo S. P.

Quotiescunque, reverende, nobilissime et amplissime Do. Schwicharde, Maecenas clarissime, vir summis

laudum praeconiis atque nomine nunquam interituro dignissime, quotiescunque, inquam, hac tristissima mundi senecta adeo frigide ac supine graecam linguam in plerisque locis tum tradi tum addisci conspicio, continuo animus meus obruitur luctu, moerore et tristitia non exigua. Quae etenim est dementia, quae fatuitas, quae insania eorum hominum, qui absque huius | linguae rudimentis rarae et solidae eruditionis laudem se consequi posse sperant? Non minor certe, ac si quis absque rati immensum ac vastum pelagus transire, aut absque aliis in aethera volare, aut absque lingua seu Spiritus sancti dono aeternae salutis mysteria enodare, patefacere et explicare, aut denique absque Christo rege et fratre nostro supernam Ierusalem civitatem caelestem et gaudia paradysi ingredi conaretur. Et certe tanta est huius linguae praestantia, tanta dignitas, tanta dignitati coniuncta utilitas, tanta amplitudo, tanta maiestas tantusque decor et ornatus, ut, si instituta collatione haec lingua cum ceteris comparetur, reliquas omnes tum copiosa vocabulorum serie, tum miranda dialectorum varietate sic anteire et superare videatur, ut sol in superius hemisphaerium productus cunctas octavi orbis stellas splendore suo offuscat. Nulla enim est e circulo humanarum atque ingenuarum artium ac disciplinarum, quae hac carere, nulla quae absque hac perfecte doceri, et nulla quae absque hac penitus percipi cognoscive possit. Si et | enim, ut luce meridiana clarius est, latinus sermo e graeco manavit atque processit, adeo ut, quod Homerus de oceano canit :

Ἐξ οὐπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
καὶ πᾶσαι κρῆναι καὶ φρέατα πάντα νόουσι

de graeca lingua non immerito dici possit, nemo, opinor, vel impudentissimus negaverit, absque graecae linguae cognitione, principio nimirum atque origine rei, exactam atque perfectam latinae linguae scientiam comparari non posse. Quod sane, si, ut ipsius rei maiestas exigit, in singulis vel artium disciplinis, vel earundem summis facultatibus demonstrare atque evincere vellem, vereor, ne in infinitum extenderetur oratio nostra. Modo paucis rem delibabo, ne, quod dixi, mendacio magis quam veritati congruum ac consentaneum videatur. Atque principio, nonne omnes artes, grammatica, dialectica, rhetorica, musica, arithmetica, geometria, astronomia, poetica, politica, therapeutica, physica, theologia atque adeo universa philosophia omnique disciplinarum orbis, quem ἐγκυκλοπαιδείαν vocamus, graecos etiam nunc fontes sapiunt? | Adeo ut ne nomina quidem alia, quam nativa et graeca admittant, neque nos aliis nominibus eas agnoscamus, eoque iure se nobis permittant, ut a fontibus secludi non patiantur. Si a literis velut ab ovum retexamus, nonne Latini omnes suas literas, una duntaxat atque altera demta, a Graecis mutuati, nec tamen graecarum literarum concisam breviter aut potius elegantiam perfecte ac plene (a) assecuti sunt? Quod enim Latini quatuor, id Graeci duabus exprimunt literis, id quod apparet in dictione ἀπόφθεγμα, φθίσις, et similibus. Nonne quoque Grammatici huius linguae peritia summopere indigent, adeo ut qui *Criste pro Christe, eleison pro eleison* et sonant et scribunt, rudes atque omnium rerum ignari existimentur? Quid de dialectica, quidve de rhetorica dicam? Quam infinitis, quaeso, utuntur illae vocabulis, quae partim sunt graeca, partim eorum imitatione facta, quorum vim ac significationem qui ignorant quam graviter hallucinentur, notum omnibus. Et certe multa sunt apud Aristotelem, quae aut latine transferri optime ne | queunt, aut translata alio sensu accipiuntur a legentibus quam ab eo dicuntur. Quin et poetas graecarum literarum ignaros incassum laborem suscipere ac nunquam Musarum penetralia ingredi posse vel ex eo patet, quod omnes fabulae ac figmenta poetica e Graecis pendeant. Quid de mathematicis scientiis loquar? Illae tam possunt sine graecis literis perfecte teneri, quam sine graecis auctoribus? Quis, quaeso, nisi Graecus intelliget Euclidem? quis Ptolemaeum? quis Proclum? Quis nisi Graecus explicabit quid sit *trigonus*, quid *tetragonus*, quid *monas*, quid *trias*, quid *diapente*, quid *diatesaron*, quid *excentrici*, quid *syncentrici*, quid *epicyclii*, quid *eclipses*, et eius generis tanta turba, ut audiendo prius quam commemorando omnia defatigari quis possit. Ad serias vero atque arduas si progrediar disciplinas, medicina tantopere indiget graecis literis, ut qui eius cognitione careant, dum, ut poeta canit,

Φάρμακα πολλὰ μεμιγμένα λυγρὰ καὶ ἐσθλά

ministrant, aegrotos non raro in extremum vitae periculum coniiciant. Cum enim phar | macorum, unguentorum, cataplasmatum, potionum, ceromatum, item animantium, plantarum, gemmarum, morborum, remediorum, instrumentorum, ponderum et mensurarum vocabula omnia sint graeca, quis, quaeso, citra huius linguae cognitionem periti medici laude ac praeconio exornari mereatur? Quis Hippocratem et Galenum omnium medicorum κορυφαίους et δαδούχους, de quibus re vera dici posset quod fuerint

Ἴητροὶ ἀνδρῶν πολλῶν ἀντάξιοι ἔλλων,

quis, inquam, eos absque huius linguae scientia intelliget, quis enodabit, quis genuinum verumque sensum ex iis eruet? Nec vero iuris prudentiam graecae linguae adminiculo carere posse, hinc fit manifestum.

NOTAE.

(a) Corr., Palth. *pleni*. Ebn.

quod epistolae et rescripta imperatorum aliorumque iureconsultorum responsa plersque sermone graeco prolata atque edita sint, multaeque voces et sententiae graecorum philosophorum, poetarum et oratorum tanquam gemmae et lumina orationis ad res significantius exprimendas insertae sint. Quia etiam aliquot sunt leges et tituli, quos totos a Graecis mutuati sunt iureconsulti, ab Aristotele nimirum titulus *de usuris*, a Platone *ff. de nundivis l. 2*, sic titulus *de poenis* ex Homero et Demosthene. Summopere ergo graecarum literarum ope indiget legum cupida iuventus. Quoad theologiam vero, quae nobis sacrosancta oracula atque adeo salutis nostrae summam tradit, si quis huius linguae cognitione se carere posse asserat, is mihi non multum absimilis videtur esse ei, qui absque nutrimento et cibo corpus saluum et incolume conservari statuit. Nonne omnes Evangelistae, excepto uno Matthaeo, nonne omnes epistolae Pauli, nonne apocalypsis Joannis graeco sermone perscripta et ad nos delata est? Nonne Basilius, nonne Chrysostomus, nonne Nazianzenus, nonne Eusebius, nonne Origenes, nonne Theophylactus, nonne Athanasius atque Epiphanius, viri vitae sanctimoniam atque eruditione commendati, cum quibus quem comparet cuiuscunque vel linguae vel aetatis theologum, non facile video: nonne, inquam, omnes graeco sermone sua opera conscripserunt? Quis ergo ex illis nobis futurus fructus, quae consolatio aut oblectatio, si graecae linguae studium negligeremus? Nullus certe. Et certe hoc pacto, quod absit, irritus atque inanis omnium illorum labor fuisset. Fateor quidem, ex Latinis gustum maximum hauriri atque percipi posse, attamen haec in parte poetae adstipulor qui canit:

Gratius ex ipso fonte bibuntur aquae.

Haec ergo quum omnia ita, ut dixi, sic se habeant, quis adeo pervicax, adeo obstinatae mentis, adeo durae cervicis atque adeo perversi iudicii esse possit, qui tantam huius linguae praestantiam, tantam dignitatem dignitatique coniunctam utilitatem non agnoscat, agnitam praedicet, atque debitis laudem encomiis ornet? Recte igitur atque optime subtilis iudicii atque profundae eruditionis vir H. S. velut *παρῳδός* de hac lingua canit:

Γλώσσης θησαυρὸς γλῶσσαν παρὰ πᾶσαν χριστὸς
Ἑλλαδικῆς, πασῶν χαρίτων πᾶν μέτρον ἐχούσης.

Et quidem, ut ingenue fatear, tantus me huius linguae incessit amor, tanta me a teneris laere unguiculis delinuit cupiditas, ut per totum semestris spatium, invidia dicto absit, | uni Homero

*A quo ceu fonte perenni
Vatum Pieris ora rigantur aquis,*

perlegendo, relegendo atque revolvendo, totum me dederim. Idem enim accidebat mihi, quod iis, qui exiguo aliquo divinorum mysteriorum gustu percepto, quo majora sibi revelata fuerint gaudia caelorum, eo ardentiori desiderio tenentur. Sic ego quo majori fervore scriptores graecos tum solutae tum ligatae orationis evolvebam, eo vehementius aestus ille animi inflammari atque incendi coepit, adeo ut me illius studii nulla unquam *ἀμικροία* aut fastidium ceperit, et quo magis esurirem, nunquam tamen fames illa sedari, expleri aut exsaturari potuerit. Quumque hac hieme a continuis laboribus, quibus ultra sesquiennium obrutus, non tamen oppressus fui, respiratio exigua concederetur, incidi forte fortuna in sanctum atque divinum sancti patris Macarii opus, sanctissimas nimirum atque summa pietate refertas Homilias, quarum lectio me adeo oblectavit, recreavit et detinuit, ut, priusquam spatium trium dierum librum evolvissem, perversis meis cogitationibus omnino gravem et molestum me exhibuerim. Tanta enim religionis scaten haec homiliae atque sermones, ut vel in agone mortis constitutum in vitam reducere, atque consolatione pia praesto esse queant. Summa ergo suavitate huius sacerrimae lectionis illectus atque devinctus, tandem insignium aliquot et praecipuarum homiliarum versionem aggredior latinam; non tamen eo animo, ut, quas latina veste exornarem, alteri mecum essent communes, sed ut aridos ingenii mei rivulos irrigarem atque incultos memoriae agellos excolerem. Quas latinitate donatas quum apud me conspexissent viri quidam non infimae existimationis eruditionisque, illi coeptum urgere, instare ac dicere, me, si, quae cooperissem telam pertexere, ad finem perducerem, tum cupidiae graecarum literarum iuventuti, tum ceteris omnibus, quibus animae salus re vera curae est, rem non omnino ingrati praestitutum. Quorum tandem ardenti desiderio et voluntati, quod aequum erat, satisfacere cupiens, opus, quod spero, non inutile in manibus sumpsi, in quo quantum laboris posuerim aut suscipuerim, testes erunt ii, qui quos dies nocturnaque in typographis nostris labores impendo, norunt. Ut enim factae promissioni atque prelo satisfacerem, nocturnas quasdam horas suffurari necesse fuit, quarum tamen molestias et asperitatem, ut non persentiscerem, vicit amor linguae, superavit ipsa operis amoenitas, levavit consolationum copia, mollit caelestis animo depicta requies, adeo ut, Sisyphi saxum dum volverem, id a me volvi minime sentirem. Quoniam vero, ut fieri solet, non defuturos iniquiores aliquos censors et aristarchos verebar, qui minus laborem hunc meum probarent, operae pretium esse sum ratus, si quem patronum operi huic quaererem, qui ipsum et eruditione sua pro-

bare et contra alios, pro re nata, protegere posset. Eum autem quod Te, *Swicarde* (a) *nobilissime*, prae ceteris selegerim, plures reddi possunt causae. Cum etenim Tu unus sis, quem hac aetate tum propter eximias animi dotes, tum propter praeclara virtutis ornamenta, quae ad hominem ornandum cumulate valere possunt, iure merito suspiciunt, admirantur ac venerantur omnes, cui potius quam | T. R. D. excelso atque nobilissimo nomini sanctas sancti Macarii Homilias insignirem, dedicarem atque consecrarem. Quid enim de alta et antiqua stemmatis Tui progone et familia, quae multis abhinc saeculis summa semper viguit laude, plura dicam?

*Fortes creantur fortibus,
Est in iuvenis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.*

Testantur hoc ipsa historiarum monumenta per totam Germaniam atque adeo totum fere orbem, quibus virtus Vestra illustrata, ignota diutius esse nequit. Taceo Imperatores et Principes, et non domesticos tantum, sed externos etiam, quibus prudentia Cronbergiorum in consiliis, fortitudo in rebus bellicis, et usui et summae semper admirationi fuit. Quid de Guiljelmo Cronbergio, equite aurato dicam, cuius et virtus et fortitudo, quum ludis equestribus Augustae Trevirorum a Conrado II imperatore et Franciae Orientalis duce institutis rex praeficeretur, atque amplissimis victoriae βαβαλοῖς onustus dum reverteretur, ante multa saecula emicuit? Quid de Eberwini episcopi Wormatiensis ab heroico vestro stemmate orti pietate, vitae integritate atque sanctitate dicam, qui velut inter cetera astra aurorae sidus elucescit? Quid de Philippi Cronbergii fortitudine atque infracto animo, quem imperator Carolus huius nominis V, exigentibus id eius meritis atque animi dotibus praestantissimis, militariis copiis praefecit atque primum ductorem constituit? Quid de reliquorum summa cognitione et scientia bonarumque literarum eruditione dicam, quorum omnium gloria et aeterni nominis fama in excelsis posita est loco? Cui non cognita atque perspecta summa animi magnitudo, prudentia, religio, pietas et humanitas reverendissimi atque illustrissimi Principis ac Domini D. Waltheri Cronbergii, totius Ordinis Teutonici per Italiam et Germaniam Magistri supremi? Cuius rei testimonia e scriptoribus dignissimis clarissima atque evidentissima peti possent, si res postularet. Verum ne externa prosequi videar, Hartmannus a Cron | berg, senior suae aetatis P. M., nobilissimus ille tuus parens, quantis, quaeso, virtutibus, quanta animi constantia, iustitia atque ceteris virtutum ornamentis emicuit? Tantis quidem, ut ad summam illum dignitatem summosque honores exerint, atque apud Reverendissimum Illustrissimum Principem Electorem Moguntinum tantam fidem atque auctoritatem illi conciliarint, ut nihil ardui, nihilque, quod alicuius momenti vel ponderis esset, incideret, in cuius deliberationem ac diffinitionem non fuerit adhibitus, imo praecipuo loco habitus? Quid vero fratres Tuos, viros nobilissimos memorem, quorum singuli in Illustrissimi Principis Electoris Moguntini consilium asciti tantis animi dotibus ornati sunt, ut ex re, ex tempore, de qualibet re ad negotium quoquo modo pertinente, quid facto opus sit, deliberare, tum commode quoque de his, quae deliberaverint, dicere, eaque, quoties res exegerit, conficere possint. Quae res effecit, ut ad amplissimas atque honorificentissimas sint promoti dignitates, quibus cum laude praesunt. Taceo hic reliquos, quos aut Burggra | viatus aut praefecturae amplissima dignitate suscepto balthei militaris decore exornatos totus suscipit orbis, tota veneratur ac colit Germania. De Te vero, reverende ac amplissime Swicarde, avita Tuorum religione et nobilitate laudatissimo quid dicam? Cui non sunt cognitae ac perspectae plurimae, quae in Te elucet, virtutes? Pietas, humilitas, comitas, humanitas, aequanimitas, rerum experientia, linguarum peritia, laborum et molestiarum tolerantia, et erga omnes vel infimae sortis homines et egentes summa benignitas et propensa benefaciendi voluntas, totus virtutum orbis Te totum velut margarita quaedam pretiosa circumvestiunt, Te totum sibi vindicant totumque ad suas partes pertrahunt. Sed nolo in Tuis laudibus recensendis, quae innumerabiles sunt, diutius immorari, ne Tuas virtutes plurimas tenui oratione mea videar imminuere: quanquam pro Tua modestia graviter feras, eas a quoquam praedicari. Illud certissime constat, quod demonstrare volui, Te unum esse, quem literarum scientia expoliti literarum et | virtutum antistitem habeant et observent, communemque defensorem ac patronum sibi diligant. Quo nomine etsi ego in numero literatorum minime sum reponendus, si Te mihi patronum versionis huius constituo, videor id meo summo iure vindicare. Offero ergo Tibi, reverende ac spectabilis Swicarde, sanctum sancti Patris opus, e graeco sermone in latinum, praefixis et additis singularum homiliarum (b) argumentis, de integro a me conversum: quod verene verterim, Tu omnium sapientissime iudicabis, si modo vacat, animum a gravioribus curis ad sanctura sancti Patris opus perlegendum convertere. Quod omnino iam Tuam benevole suscipias, Tuo splendore illustres, dignitate foveas, auctoritate defendas, ut si non de auctore, certe de patrono ubique possit suo iure gloriari: meque cum ipso T. R. D. ex asse devinctum recipias et ames, atque, quod in Te est, ad

NOTAE.

(a) Sic! Emr.

(b) Corr., Palth. additis *singuli Homiliae suis*. In.

dignitates et honores promoveas, quam humillime oro. Quod superest, aeternum Deum patrem Liberatoris nostri Jesu Christi ex imo pectore precor, ut Reverendam | Dominationem Vestram tanquam singulare et electum gratiae suae organum sub umbra alarum suarum protegat, tranquillam et pacatam vitam largiatur, benedictionem animae et vitae conferat, et tandem immarcescibili beatitudinis corona exornet.

Francofurti ex meo Musaeo, Calend. Aprilis, anno a nato Rege Messia filio Dei 1594.

R. T. D.

devinctissimus.

M. ZACHARIAS PALTHENIUS Fridbergensis.

| *Carmen heroicum in vitam B. Macarii Aegyptii, instituti vitae eremiticae Primarii, discipuli quondam D. Patris Antonii devotissimi etc. ad eundem reverendum, nobilem et amplissimum virum Dominum Dn. Joannem Swichardum a Cronberg, etc. D.D. suum gratiosum, scriptum a M. Valentino Leuchthio, S. Palatii Aulaeque Lateranensis Comite etc.*

Quaestio mota diu, sacrae non infima sortis,
Quis prior aut potior Divorum ex ordine vitam
Foverit abstractam, et deserta habitacula ferarum.
Nam quidam referunt *Heliam* Thesbitide cretum,
Qui iuga Carmeli conscendit et aspera montis,
Indignos regina tuos Isabella furores
Evitans, saevas et iniquis frontibus iras.

Sunt, qui *Baptistam* memorant, quem Spiritus ipsis
Visceribus matris complevit numine clausum,
A teneris qui annis montosa cacumina lustrans,
Et populi turmas fugit mundique favores,
Ad scopulos nemorum petiit Iordanidis undae,
Texta camelorum gessit velamina setis;
Et zonae pellis medium cinxere ferinae, |
Et virides victum dederant de rure locustae,
Silvestrisque cava mellis favus ilice sumptus;
Bacche, tuas vires risit, nec cetera curans
Quae mentes hominum genialia pocula mulcent.

Ast alii et quorum melior sententia menti
Insidet, a quodam *Paulo* deducier ortum
Monstrant, qui Decii crudelis tempore diro
Insidias fugiens accessit inhospita rura,
Ut silvas inter, inter quoque Iustra leonum,
Christe tibi gratas resonaret Maxime laudes,
Efferretque tuum sincero pectore nomen.

Hunc exercitio felix *Antonius* uno
Austerae sequitur vitae; nam laetus eremo
Conspectus hominum liquit carosque parentes,
Ut casses satanae, mundi, carnisque dolosos,
Et liber posset fraudes vitare malignas,
Ac Christo soli pacato corde placere,
Servitiumque Deo sine fine litare supremo.

Proximus hinc noster *Macarius* ordine fertur,
Quem studio Aegypti tellus fecunda Pelago
Edidit, et nobis divino sidere misit.

Aemulus Antonii vitam moresque beatos
Discipulus fidi sequitur placido ore magistri,
Se tibi, Christe, dedit totum, vitamque solutam
A curis legit rigidoque gravamine plenam.
Delicias mundi contempsit iugiter omnes,
Nimbosos petiitque animosa mente recessus,
Atque ibi nudus, inops, saxo vix tectus adeso,
Sub Jove ferre nives statuit glacialibus auris
Hiberno, expertus quantum patientia tandem
Duraque paupertas humanaque membra valerent.
Exili cuius tenuatum corpus amictu,
Desidiae patiens, tolerans algoris et aestus,
Rugosa facie, lacrimisque fluentibus ore
Sub tacito pastum, queruli constante doloris |
Pectore duritiem consumpsit, laeta salutis.
Quem volucres cinxere leves pia verba sonantem,
Aurita ante pedes stupere animantia quaevit.
Non auro splendente domus, gemmisque decora,
Illi punecio nec lana colore rubescens,
Non centum versata iugis felicia campi
Iugera, crescenti nec palmite dives agellus,
Aut gregis innumeri foetus, nec merce Sabaca
Niliaco plenae venientis litore naves,
Efficiunt alias felicem quamve, fuere.
O quam laeta piae est paupertas conscia mentis,
Immortale viro forti decus atque perenne!

Qua vel Achaemenios luxus, regnumque Phrahatis
 Vicerat excelsum, vel ditia fortiter arva.
 Cui calidi cessere ignes, victusque refugit
 Moesta dolo assiduo semper qui corda revisit.
 Crudeles fraudes et noxia crimina pressit
 Omnia, deiecitque animo phantasmata casto,
 Et variis mandata Dei virtutibus implens,
 In paucis locuples, fluidae nec non bona vitae
 Praesentis fugiens, potuit sperare futura,
 Praemia digna tulit, caelestia regna petivit.
 Nunc caeli plenis meritis sortitus honores
 Exigit aeternos horis felicibus annos.
 Exemplum egregium nobis dedit ille sequendum,
 Ut mundi pompas fugeremus et alta viarum,
 Atque Deum puro meditantibus pectore semper.
 O nimium felix animae sors atque beatis
 Coelicolis socianda poli, quos clauserit aether;
 Exempla haec cui tanta placent, quae tanta secuta,
 Ibit ad Elysios multo cum fenore campos.
 Nunc ad Te, Schwicharde, feror, generosa propago,
 Antiquae Cronbergiacae flos inclyte stirpis,
 Insigni virtute potens, laudateque fama,
 Quem pietas, honor et zelus, devotio, vera
 Religio, Charites trinae, constantia cordis,
 Commendant multum, Musarum splendor et ingens.
 Accipe Macarium divum, sermone Pelasgo
 Scriptorem quondam, Latio nunc ore loquentem,
 Pammenius quem mente pia doctissimus offert,
 Et studiis Leuchtii consueto more faveto.

Joannes Trithemius de scriptoribus Ecclesiae.

Macarius monachus Aegyptius et B. Patris Antonii quondam discipulus, vir devotus sanctissimae conversationis, de quo multa miracula narrantur, quomodo etiam mortuorum voces de sepulchris pro fidei confirmatione impetravit, claruit multa sanctitate sub Constantino et Constantio principibus anno Domini 350; cuius gesta habentur in vitis Patrum.

ΕΚ ΤΩΝ ΣΟΨΙΑΔΑ.

Δύο ἐγένοντο Μακάριοι ὁμώνυμοι καὶ περιβόητοι· ἁ ἄσκησιν, διὰ βίον, διὰ τρόπον, διὰ τὰ μαθήματα. ὁ μὲν Αἰγύπτιος θαυματουργὸς ἦν, καὶ μετὰ τοῦ εὐλαβοῦς πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας αὐστηρὸς· ὁ δὲ Ἀλεξανδρεὺς κατὰ πάντα ὢν παραπλήσιος τῷ Αἰγυπτίῳ καὶ ἰλαρὸς· | οὕτως ἰλαρὸς ἦν τοῖς ἐντυγχάνουσι, καὶ τῷ χαριεντιζεσθαι τοὺς νέους ἤγε πρὸς ἄσκησιν. τούτων Εὐάγγελος γενόμενος μαθητὴς τὴν δι' ἔργων φιλοσοφίαν ἐκτήσατο, πρότερον λόγῳ μόνῳ φιλόσοφος ὢν· ὃς ἐν Κωνσταντινῷ πόλει ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου εἰς τὴν τοῦ διακόνου προεχειρισθὴ τάξι. ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον κατελθὼν, καὶ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐντυχῶν ἀνδράσι, τὸν ἐκεῖνων βίον ἐξήλωσε. τούτῳ βιβλία ἄγαν σπουδαία συγγέγραπται· ὧν τὸ μὲν *Μοναχός* ἢ περὶ πρακτικῆς ἐπιγέγραπται· τὸ δὲ *Γνωστικός* ἢ περὶ τῶν καταξωθέντων γνώσεως· κεφάλαια δὲ αὐτοῦ πενήτηντα· τὸ δὲ *Ἀντιρρητικός* πρὸς τοὺς πειράζοντας δαιμονίας, ἐν ὀκτῶ διηρημένον μέρεσι, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκτῶ λογισμῶν· καὶ ἐξακόσια προγνωστικὰ προβλήματα· καὶ στιχηρὰ β', ἐν πρὸς τοὺς ἐν κοινωβίοις ἢ συνοδίας μοναχοὺς, καὶ ἐν πρὸς τὴν παρθενίαν. καὶ φησι κατὰ λέξιν οὕτως· *Ἀναγκαῖον τὰς ὁδοὺς τῶν προδευσάντων μοναχῶν ὀρθῶς διαρωτῆσαι, καὶ πρὸς αὐτὰς κατορθοῦσθαι· πολλὰ γὰρ ἔστιν ὑπ' αὐτῶν τὰ βηθέντα καὶ πραχθέντα καλῶς, ἐν οἷς καὶ τοῦτο τις ἔφησε, τὴν ξηροτέραν καὶ ἀνώμαλον διαίταν, ἀγάπη συζευχθεῖσαν, θῆαι τὸν διαίτην τὸν μοναχὸν εἰς ἀπάθειαν.*

Duo fuerunt Macarii eiusdem nominis atque decantati propter exercitia studiorum, vitam, mores atque disciplinam. Alter quidem Aegyptius, qui miracula edebat, ac religiosa cautione in eos, qui se conveniebant, erat severus: alter Alexandrinus per omnia similis Aegyptio et humanus, | adeo humanus erat erga eos, qui se conveniebant, ut lepida urbanitate utendo iuvenes ad exercitia provocaret. Horum Evagrius discipulus factus, factis philosophiam exercebat, qui prius verbis duntaxat philosophabatur. Qui Constantinopoli a Gregorio Theologo in diaconorum adscitus est ordinem, quin etiam in Aegyptum profectus, in praedictos incidit viros atque illorum vitam aemulatus est. Ab hoc libri valde graves et serii conscripti sunt, quorum unus *Monachus* sive de vita activa inscriptus est. Alter *Gnosticus* sive de iis, qui cognitionis munere donati sunt. Capita vero eius libri sunt quinquaginta. Tertius *Antirrheticus*, adversus tentantes daemones, octo distinctus partibus secundum numerum octo cogitationum. Item sexcenta Prognostica problemata, et Elementaria duo, unum ad monachos in coenobiis aut contuberniis viventes, alterum ad virginum coetum. Atque haec sunt eius verba: *Necessum est, ut vias eorum, qui praecesserunt, monachorum sedulo indagemus, et ad eorum normam dirigamur. Multa ab iis et dicta et facta sunt recte, inter quae et hoc quispiam dixit: Aridiorum et asperam vivendi rationem cum caritate copulatam celerius perducere monachum ad affectionum vacantem.*

*Homiliarum B. Macarii singularum
argumenta.*

	Pag.
I	1
II	21
III	28
III	35
V	68
VI	85
VII	94
VIII	101
IX	108
X	120
XI	126
XII	145
XIII	164
XIV	166
XV	174
XVI	250
XVII	246
XVIII	264
XIX	277
XX	288
XXI	296
XXII	502
XXIII	505
XXIV	507
XXV	314
XXVI	326
XXVII	354
XXVIII	380
XXIX	387
XXX	396
XXXI	407
XXXII	414
XXXIII	426
XXXIV	450
XXXV	454
XXXVI	457
XXXVII	459
XXXVIII	452
XXXIX	457
XL	458
XLI	466
XLII	469
XLIII	472
XLIV	482
XLV	493
XLVI	502
XLVII	509
XLVIII	525
XLIX	351
L	537

Homiliae exstant graece et latine pagg. 1-542. Quibus singulis praemissa argumenta graeca multo prolixiora a Palthenio, ut ipse in Praefatione supra col. 506-508 testatur, conscripta, habes infra in Praefatione ad editionem alteram Parisiensem Homiliarum S. Macarii Aegyptii col. 317 aeqq. Homiliae excipit Index rerum ac sententiarum S. Macarii Homiliis contentarum alphabetico ordine digestus, quem sequuntur Palthenii atque typographi hae litterae:

PALTHENIUS LECTORI SALUTEM.

E Suida et Trithemio, amice lector, in prioribus libelli paginis de vita Macarii quaedam edicimus.

nec tum alios scriptores Macarii mentionem facientes ad manum habuimus. Verum cum hanc ad finem paulatim opus tenderet, revolvimus Nicephorum et Palladium. Sane uterque, ut supra dictum, duos fuisse Macarios testantur, alterum Alexandrinum genere, qui, licet iunior, in iis quae monachorum sunt praecipua, primas obtinebat, alterum Aegyptium, aetate grandiosem, qui has ipsas graecae conscripsit Homilias, quas in latinum sermonem transtulimus. Hic XC vixit annos integros, quorum LX transiegit in solitudine. Itaque natus annos XXX et in iuvenili aetate constitutus, tam toleranter tulit labores exercitationis totum decennium, ut magna quadam et insigni dignus haberetur distinctione, adeo ut vocaretur *παιδαριόγερων*, id est in puerili aetate senex, quoniam citius quam pro aetate profecerat virtutibus. XL annos natus potestatem accepit adversus daemones, gratiam item sanandi, spiritumque praedicandi futura. Dignus quoque est habitus honorando sacerdotio. Habitarunt cum eo duo discipuli in intima solitudine quae vocatur Scete. Quorum unus quidem velut minister illi semper assidebat eorum gratia qui veniebant curandi; alter autem seorsum secedebat in cellam. Praecedente vero tempore cum sanctus perspicaci oculo praevidisset, dixit ministro suo nomine Joanni, qui postea factus presbyter successus est in locum Macarii: *Audi, mi frater Joannes, meamque ser aequo animo admonitionem tibi valde profuturam. Tentaris enim, inquit, et te tentat spiritus avaritiae; sic enim perspectum habeo. Scio tamen, si meam benigne tuleris adhortationem, te perfectum fore in Dei timore atque eius opere, laudaberisque, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quod si non audieris, in te venient quae Giesi tandem acciderunt, cuius vitio laboras.* Contigit porro, ut defuncto Macario non paruerit, sed ei qui propter avaritiam alligavit Judae laqueum. Elapsis itaque XV aut XX annis, cum bona pauperum usurpasset, tam gravi laboravit elephantia, ut in toto eius corpore non inveniretur integer locus in quo quis digitum agere posset. Haec fuit Macarii prophetia. Ferebatur hic sanctus pati continentem ecclasiā, saepiusque vel cum Deo vel in rebus versari caelestibus. Fama etiam constans erat in solitudine, suscitasse eum mortuum, ut persuaderet cuidam haeretico neganti resurrectionem. Reliqua, quae divino beneficio gesta sunt, petenda sunt e Palladio in Historia Patrum cap. 19 et 20, Nicephoro Hist. Eccl. lib. ix cap. 14. Vale. }

Typographus Lectori S.

Diligentiam quam in Macarii Homiliis adhibuimus, benevole lector, praedicare nolumus; ipse satis perspicies in transcurso lectionis. Nec tamen asseverare volumus, nihil prorsus nos hic fugisse, sed, quae oculos nostros fefellerunt, pleraque omnia facile per te cognosci posse. In uno tamen monendum es. Demandaramus manus versionis describendae ex auctoris autographo studioso cuidam; verum is quae scet levitate alicubi misere pervertit auctoris verba. Volumus itaque ut ea sic restituas.

Sequuntur Corrigenda octo locorum versionis.

PRAEFATIO

AD EDITIONEM HOMILIARUM S. MACARII AEGYPTII

QUAE COMPARUIT SUB TITULO:

SS. PP. GREGORII NEOCAESARIENSIS EPISCOPI COGNOMENTO THAUMATURGI, MACARII AEGYPTII ET BASILII SELEUCIAE ISAVRIAE EPISCOPI OPERA OMNIA QUAE REPERIRI POTUERUNT. Nunc primum Graecae et Latinae coniunctim edita, cum indicibus necessariis. Accessit Joannis Zonarae Expositio Canoniarum Epistolarum. Parisiis sumptibus Michaelis Sonni, Claudii Morelli et Sebastiani Cra-moisy, via Jacobea. MDCXXII. Cum privilegio Regio fol.

Illustrissimo viro Merico de Viq, summo Galliarum procancelario.

Alienum nimis a munere nostro credebamus, vir illustrissime, si inter tot ac tanta publicae congratulationis indicia, quibus universa Gallia communibus votis et vocibus Nomen Vestrum commendat, ipsi soli taceremus, et nulla nostri etiam obsequii officia testaremur. Ex quo enim iustissimus idemque invictissimus Rex noster Ludovicus XIII matura deliberatione ad sanctora consilii sui Te admisit penetralia, et ad regionum Sigillorum custodiam deputatum Te voluit, nemo fuit, cui cognita tua virtus est, qui non laudaret, non approbaverit, et regium et egregium factum non praedicaverit. Virum scilicet maturum consilio, iusti et aequi amantissimum, prudentem, sapientem, de republica summe meritum; virum, inquam, ad summa natum, longo rerum usu et seria variorum negotiorum exercitatione ad status politici regimen apte versatum, tali vocatione dignum. Unde factum est, ut ipsae etiam Musae castissimae in partem exultationis venire gestientes, Tibi patrono suo ad patrios lares redeunti et triumphatorem regem nostrum

comitanti obviam forent ovantes. Et quoniam virum ad tantum dignitatis apicem evectum maxime condecet pietas et antiqua veterum Patrum fides et religio, ecce e typis nostris prodeunt in manus vestras tres invicti fidei athletae Gregorius Thaumaturgus, Basilius Isauricus, et Aegyptius ille nomine reque beatus Macarius, qui ex Orientis fontibus ut tres olim generosi Davidis milites aquam de cisterna Bethleem, id est, avitae fidei et limpidiore doctrinae latices Tibi porrectum veniunt. Tres quidem non Atticae tantum facundiae gloria celebres, sed, quod amplius, et morum probitate et vitae sanctimonia et miraculorum frequentia conspicui.

Gregorius equidem, qui Neocaesariensi ecclesiae praefectus ita pastoralis officii munus implevit, ut adiunctis sibi septemdecim non amplius sociis universos urbis et ruris incolas ad Christi fidem adduxerit; qui precibus montem excelsum transtulit; qui lacum altissimum in solum ferax convertit et exundantis fluminis cursum virgae tactu in proprium alveum reduxit, unde et alter Moses dictus est; qui futurorum praedictione nulli Prophetarum inferior, sed varia miraculorum operatione multis superior effectus, Thaumaturgus inde est appellatus.

Tum Basilius, qui supra aetatem sapiens duodeviginti tantum annos natus Seleucia Isauriae in Episcopi gradum evectus haereticae pravitati singulari qua pollebat cum doctrina tum animi fortitudine murum se pro domo Dei opposuit; qui coacto Chalcedonensi centum quinquaginta episcoporum concilio in primis affuit, Nicenae synodi decreta sententiae suae auctoritate firmavit, et Dioscorum fidei vomitum confregit.

Macarius denique eremicularum decus, solitariae quietis amantissimus, qui transacto in solitudine sexaginta annorum stadio nulla non fuit expertus religiosae pietatis exercitia. Cui daemones arcere, varios morbos curare, et spiritu prophetico futura praedicere familiare fuit. Qui in futurae resurrectionis fidem ad revincendum cuiusdam dubitantis errorem suscitati etiam mortui hominis testimonium advocavit. Cui perspectae erant cordium cogitationes, et qui continua paene mentis ecstasi adhuc in terris positus Deo coniunctus vivebat.

Quid ergo est quod in istis Patribus non aequi bonique consulat vir sapiens? Elige itaque, vir clarissime, aut huius facundiam, aut illius probitatem, aut istius sapientiam, vel melius utrumque amplectere. Habes enim in triplici tantorum virorum delectu complexam omnium virtutum, quae virum gravem condecorant, encyclopaediam. Habes in sacris ipsorum monumentis, quae suis scriptis posteritati consignarunt, expressam ad vivum cum sinceram doctrinae, tum fidei catholicae, imo ipsius pietatis imaginem. Unde nec munus nostrum, qualecunque est, tanto viro de re literaria quam bene merito minus dignum iudicavimus. Imo quem aequum rerum aestimatorem comperimus, eidem quem rei literariae auctorem et fautorem sperat, sua quantula sunt munera dicat societas nostra typographica. Interim dum grata benignus accipis nostri in Te animi monumenta, excipiat Altissimus vota nostra, et Te quam optamus diu, cum Ecclesiae suae sanctae tum totius Galliae bono servet incolumen. Vale.

Vestrae Celsitudini addictissimi

Michael Sonnius.
Claudius Morellus.
Sebastianus Cramoisy.

Sequuntur S. Gregorii Thaumaturgi Opera pagg. 1-116, dein titulus :

S. PATRIS MACARII AEGYPTII HOMILIAE QUINQUAGINTA
GRAECE ET LATINE CONIUNCTIM EDITAE
INTERPRETE JOANNE PICO IN SENATU PARIISIENSI
CLASSIUM INQUISITORIARUM PRAESIDE.

Joannis Daval Treportuensis Doctoris Theologi
in laudem D. Pici praesidis
Hexastichon.

Quo celebrem Macari donabis munere Picum,
Qui splendore suo candidat Aethiopem?

cet., ut in Jo. Pici Praefatione ad
versionem latinam Homiliarum S.
Macarii Aegyptii supra col. 297-298.

Joannes Picos in senatu Parisiensi classium inquisitoriarum Praeses et piis omnibus Christi et Ecclesiae sanctae cultoribus salutem.

Quam antiqua sit et illustris anachoretarum et monachorum origo cet., ut ibidem supra col. 233-234.

Ex Suida.

Ἐκ τῶν Σουΐδα.

Duo fuerunt Macarii cet., ut in Zachariae Palthenii
Praefatione supra col. 310.

Δύο ἐγένοντο Μακάριοι κ. τ. λ., ut in Zachariae
Palthenii Praefatione supra col. 309.

Joannes Trithemius de scriptoribus Ecclesiae.

Macarius monachus Aegyptius cel., ut ibid. supra col. 309-310.

Index capitum Homiliarum sancti Macarii Aegyptii.

Ἀλληγορικὴ παράφρασις τῆς παρὰ τῷ Ἰεζεκιήλ τῷ προφήτῃ γεγραμμένης ὄπτασις. Ὁμιλία α'. pag. 1

Περὶ τῆς βασιλείας τοῦ σκότους, τοῦτ' ἔστι, τῆς ἁμαρτίας· καὶ ὅτι μόνος ὁ Θεὸς δύναται ἀλρεῖν ἀφ' ἡμῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ρύσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἄρχοντος τοῦ πονηροῦ. β'. 10

Ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἐν εἰλικρινείᾳ, ἐν ἀκεραιότητι, ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ μετ' ἀλλήλων συνδιάγειν, καὶ ἐν τοῖς ἔσω λογισμοῖς ἀγῶνα καὶ πόλεμον ποιεῖν ὀφείλουσιν. γ'. 13

Τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τοῦ κόσμου τούτου προσεχόντως καὶ ἀκριβῶς διέρχεσθαι δεῖ τοὺς Χριστιανούς, ἵνα ἐπαύτων οὐρανίων παρὰ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων τύχωσι. δ'. 16

Πολλὴ μετὰστασις μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου. οἱ μὲν γὰρ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἔχοντες, τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ νῷ ἐν τοῖς γηϊνοῖς θεσμοῖς δέδονται· οἱ δὲ τὴν ἀγάπην τοῦ ἐπουρανίου πατρὸς ἐπιποθοῦσιν, αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ ἔχοντες. ε'. 31

Οἱ βουλόμενοι Θεῷ εὐαρεστησαί, τὰς εὐχὰς ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ καὶ ἡμερότητι καὶ σοφίᾳ ποιῆσαι· ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ κραυγαῖς κεκρημένοι εἰς πάντας σκανδαλίζωνται. συνέχει δὲ ἡ ὁμιλία ζητήσεις δύο, εἰ οἱ θρόνοι καὶ οἱ στέφανοι κρίσματά εἰσιν, καὶ περὶ τῶν δώδεκα θρόνων τοῦ Ἰσραήλ. ς'. 38

Περὶ τῆς χρηστότητος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπον. συνέχει καὶ ἡ ὁμιλία ζητήσεις καὶ ἀποκρίσεις τινὰς σχεδὸν ἀτόπους ἢ ματαιάς. ζ'. 42

Περὶ τῶν συμβαινόντων τοῖς Χριστιανοῖς μεταξὺ τοῦ εὐχὰς ποιεῖσθαι, καὶ περὶ τῶν μέτρων τῆς τελειότητος, δηλαδή εἰ εἰς τὸ μέτρον τὸ τέλειον ἔρχεσθαι δύνανται οἱ Χριστιανοί. η'. 46

Τὰς ἐπαγγελίας καὶ προφητείας τοῦ Θεοῦ διὰ παμποικίλης δοκιμασίας καὶ πειράσεως διαπληροῦσθαι· καὶ μόνῳ τῷ Θεῷ προσκαρτεροῦντας λυτροῦσθαι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν τοῦ πονηροῦ πειράσεων. θ'. 49

Ταπεινοφροσύνη καὶ προθυμία διασώζεται καὶ αὐξάνεται τὰ δῶρα τῆς θείας χάριτος· ἐπάρσει δὲ καὶ βῆθυμίᾳ ἀπόλλυται. ι'. 54

Τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡς πῦρ καὶ τίνων χρῆζομεν πρὸς τὸ διακρίνεσθαι τοὺς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ βρῶντας. καὶ περὶ τοῦ νεκροῦ ὄφους εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ξύλου παρὰ Μωσέως προσπεπηγμένου, ὃς τύπος ἐγένετο τοῦ Χριστοῦ. συνέχει καὶ [ἡ] ὁμιλία διαλογισμοὺς δύο· ἕτερον μὲν Χριστοῦ μετὰ τοῦ πονηροῦ σατανᾶ, θάτερον δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν μετὰ τοῦ αὐτοῦ. ια'. 57

Περὶ τῆς στάσεως τοῦ Ἀδάμ πρὸ τοῦ παραδῆναι αὐτὸν τὴν ἐνταλὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ τὸ αὐτὸν ἀπο-

Interpretatio allegorica visionis apud Ezechielum prophetam descriptae. Homilia 1. pag. 1

De regno tenebrarum, hoc est peccato, et Deum solum posse a nobis peccatum auferre, ac nos liberare e jugo servitutis principis nequissimi. 2. 10

Quod fratres in sinceritate, simplicitate, dilectione ac pace inter se conversari, ac cogitationibus internis bellum inferre debeant. 3. 13

Cursum stadii hujus mundi attente et accurate absolvere oportet Christianos, ut caeleste praeconium a Deo et angelis consequantur. 4. 16

Magna differentia inter Christianos et homines huius saeculi. Hi enim spiritu mundi praediti animo tenuis ac corde terrestribus vinculis devincti sunt, illi vero dilectione caelestis patris detenti, eum solum ob oculos in omni desiderio habent. 5. 31

Qui Deo placere cupiunt, preces suas in pace, tranquillitate, mansuetudine ac sapientia facere debent, ne minus decentibus clamoribus usi, omnibus scandalum pariant. Continet vero homilia duas quaestiones, utrum throni et coronae creaturae sint, et de duodecim thronis Israel. 6. 38

De clementia Christi erga homines; continet etiam homilia interrogationes et responsiones quasdam ferme ineptas aut frivolas. 7. 42

De his quae contingunt Christianis inter orandum, et de gradibus perfectionis, utrum videlicet ad perfectum gradum pervenire possint Christiani. 8. 46

Promissiones ac prophetias divinas per varias probationes et tentationes impleri, et soli Deo adhaerendo liberari nos ab infestationibus daemonis. 9. 49

Humilitate et alacritate retinentur et augentur dona gratiae divinae, superbia autem et ignavia perduntur. 10. 54

Virtutem sancti Spiritus in corde hominis habere instar ignis, et quibus rebus indigeamus ad discernendum cogitationes in corde scaturientes, et de serpente mortuo ad sublimitatem ligni a Mose affixo qui typus fuit Christi. Continet quoque homilia disputationes duas, unam quidem Christi cum nequissimo satana, alteram vero peccatorum cum eodem. 11. 57

De statu Adae, antequam transgrederetur mandatum Dei, et postquam amisit propriam ac caelestem

imaginem. Continet quoque homilia quaedam quae- A
stiones omnino utiles. 12.

λέσαι καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπουράνιον. συν-
· ἔχει καὶ ἡ ὁμιλία ζητήσεις τινὰς πάνυ ὠφελίμου.
13.

Quem fructum a Christianis Deus exigit. 13. 74

· Ὅν καρπὸν ἀπαιτῆ ὁ Θεὸς παρὰ τῶν Χριστιανῶν.
14.

Qui cogitationes ac mentem Deo dedicant, hoc sub spe illuminandorum oculorum cordis faciunt, ac Deus huiusmodi in summa san | ctimonia ac puritate mysteriis dignos reputat, ac participes facit illos gratiae suae. Quidque bona caelestia consecuturi agere debeamus. Tandem Apostoli et prophetae assimilantur radiis solaribus per fenestram ingressis. Docet quoque homilia, quae sit terra satanae et quae angelorum, et quod utraque nec contractari nec videri possit. 14. 75

Οἱ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὸν νοῦν τῷ Θεῷ ἐπιδίδοντες, τοῦτ' ἐπ' ἐλπίδι τοῦ φωτισθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ποιοῦσι, καὶ ὁ Θεὸς τοιούτους ἐν ἀγιότητι καὶ καθαρότητι | μεγίστη μυστηρίων ἀξιῶν, καὶ μεταδίδωσιν αὐτοῖς ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ. καὶ τί ἀγαθῶν ἐπουρανίων τυχεῖν βουλόμενοι ποιεῖν ὀφείλομεν. λοιπὸν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται ἀφομοιοῦνται ταῖς ἀκτίβιν ἡλίου διὰ θυρίδος· εἰσερχομέναις διδάσκει καὶ ἡ ὁμιλία, τίς ἡ γῆ τοῦ σατανᾶ, καὶ τίς τῶν ἀγγέλων, καὶ ὅτι ἀμφοτέρω ἀηλάρητος καὶ ἀράτος. 15. 75

Docet homilia haec prolixè, quo pacto anima in sanctitate, castitate ac puritate erga sponsum suum Christum Jesum, Servatorem mundi, se gerere debeat. Continet verò quaedam quæstiones summa doctrina refertas, videlicet, utrum in resurrectione omnia membra resurgant, et alias infinitas de vitio, de gratia, de libertate arbitrii et dignitate generis humani. 15. 78

Διδάσκει αὐτὴ ἡ ὁμιλία διὰ πολλῶν, πῶς τὴν ψυχὴν ἐν ἀγιότητι καὶ ἀγνότητι καὶ καθαρότητι πρὸς τὸν νυμφίον αὐτῆς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν σωτήρα τοῦ κόσμου χρῆ διακεῖσθαι. συνέχει δὲ τινὰς ζητήσεις πολλῆς διδασκαλίας γεμούσας, δηλαδὴ εἰ ἐν τῇ ἀναστάσει δια τὰ μέλη ἀνίστανται; καὶ ἄλλας μυρίας περὶ τοῦ κακοῦ καὶ τῆς χάριτος καὶ τοῦ αὐτεξουσίου καὶ τῆς ἀγιότητος τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. 16. 78.

Spirituales homines obnoxios esse tentationibus atque afflictionibus ex primo peccato scaturientibus. 16. 105

Τοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους ὑποκεῖσθαι ταῖς πειρασμοῖς καὶ θλίψεσι ταῖς ἐκ πρώτης ἀμαρτίας βρουούσαις. 17.

De spiritali Christianorum unctione et gloria, et quod absque Christo salvari aut vitam aeternam consequi impossibile sit. 17. 110

Περὶ τῆς πνευματικῆς τῶν Χριστιανῶν χρίσεως καὶ δόξης, καὶ ὅτι ἀνευ Χριστοῦ σωθῆναι ἢ ζωῆς αἰωνίου μέτρον γίνεσθαι ἀδύνατόν ἐστι. 18. 110

De thesauro Christianorum, videlicet Christo et Spiritu sancto, variis modis exercente eos ad perfectionem assequendam. 18. 117

Περὶ τοῦ θησαυροῦ τῶν Χριστιανῶν, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου, διαφόρως ἀσκούντος αὐτοὺς πρὸς τὸ φθάσαι εἰς τὴν τελειότητα. 19. 117.

Christiani proficere et crescere volentes, debent se vi compellere ad omne id quod bonum est, ut liberentur ab inhabitante peccato, et Spiritu sancto repleantur. 19. 122

Οἱ Χριστιανοὶ προκόπτειν καὶ αὐξάνεσθαι βουλόμενοι ὀφείλουσιν ἑαυτοὺς βιάζεσθαι πρὸς πᾶν τὸ ἀγαθόν, ὥστε λυτροῦσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐνοικουμένης ἀμαρτίας, καὶ πνεύματος ἁγίου πληροῦσθαι. 20. 122

Solus Christus, verus medicus interioris hominis, sanare potest animam, eamque vestimento gratiae suae exornare. 20. 127

Μόνος ὁ Χριστὸς, ὁ ἀληθινὸς τοῦ ἕσω ἀνθρώπου ἰατρός, θεραπεύσαι δύναται τὴν ψυχὴν, καὶ αὐτὴν τῷ τῆς χάριτος ἐνδύματι διακοσμήσαι. 21. 127

Christiano homini duplex incumbit bellum, interaum videlicet et externaum; hoc quidem in ree | dendo cum a distractionibus terrenis, illud vero in corde adversus cogitationes spirituum [malorum]. 21. 130

Τῷ Χριστιανῷ ἀνθρώπῳ διπλὸς πρόκειται πόλεμος, ἐσώτερος δηλαδὴ καὶ ἐξώτερος· ὁ μὲν ἐν | τῷ ἀφίστασθαι αὐτὸν περισπασμῶν γηϊνῶν, ὁ δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ πρὸς λογισμοὺς τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας. 22. 130

De duplici statu eorum, qui ex hac vita decedunt. 22. 135

Περὶ διπλῆς στάσεως τῶν ἐκ τοῦ βίου τούτου ἐξέρχόντων. 23.

Quemadmodum regiam ac pretiosam margaritam gestare solum possunt, qui ex regio semine sunt pronati, eodem modo caelestem margaritam solum filiis Dei gestare licet. 23. 134

Ὅς τὸν βασιλικὸν καὶ πολύτιμον μαργαρίτην φορεῖται μόνον δύναται οἱ ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ βασιλέως γεννηθέντες· τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν οὐράνιον μαργαρίτην μόνον τοῖς τοῦ Θεοῦ τέκνοις φορεῖται· ἔξοσι. 24. 134

Status Christianorum similis est mercaturae e fermentationi. Perinde enim ac mercatores terrena accumulunt lucra, sic illi dispersas per hoc saeculum cogitationes. Et quemadmodum fermentum totam massam reddit fermentatam, sic fermentum peccati universum genus Adae percurrit. Verum Christus caeleste bonitatis fermentum fidelibus animis infundit. 24 136

Ἡ στάσις τῶν Χριστιανῶν ὅμοια τῇ ἐμπορίᾳ καὶ τῇ ζυμώσει. ὥσπερ γὰρ οἱ ἔμποροι τὰ γῆινα κέρδη ἐπισυνάγουσι, οὕτως καὶ κἀκεῖνοι διασκορπισμένους ἐν τῇ αἰῶνι λογισμοῦς. καὶ ὥσπερ ἡ ζύμη φύραμα ὧν ἀπεργάζεται ζύμην, οὕτως ἡ ζύμη τῆς ἀμαρτίας πᾶν γένος τοῦ Ἀδάμ διατρέχει. πλὴν ὁ Χριστὸς οὐράνιον ἀγαθότητος ζύμην ταῖς πισταῖς ψυχαῖς ἐνεῖθισεν. 25. 136

Διδάσκει αὐτὴ ἡ ὁμιλία, ὅτι οὐδεὶς ἀνθρώπων, εἰ μὴ δυναμωθείς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τῶν τοῦ πονηροῦ πανθάλων περιγίνεσθαι ἰσχύει· καὶ τί δεῖ τοὺς τῆς θείας δόξης ὀρεγομένους πράττειν. διδάσκει καὶ ὅτι διὰ παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ εἰς δουλείαν τῆς σαρκὸς παθῶν κατήλωμεν, ἀφ' ἧς διὰ τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μυστηρίου ρυόμεθα. παιδεύει λοιπὸν ἡμᾶς, ὅτι μεγάλη ἐστὶ τῶν δακρύων καὶ τοῦ θείου πυρὸς δύναμις. κς'.

159

Περὶ τῆς ἀξιοῦτος, καὶ τῆς τιμιότητος, καὶ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἐργασίας τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, καὶ πῶς αὐτὴ ὑπὸ τοῦ σατανᾶ πειράζεται, καὶ τῆς ἐλευθερώσεως ἀπὸ τῶν πειρασμῶν τυγχάνει. συνέχει δὲ ζητήσεις τινὰς πάλιν πολλῆς διδασκαλίας γαμούσας. κς'.

144

Περὶ τῆς ἀξιοῦτος καὶ στάσεως τοῦ Χριστιανοῦ ἀνθρώπου διὰ πολλῶν διηγουμένη διατελεῖ αὐτὴ ἡ ὁμιλία, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη. ἔπειτα περὶ τοῦ αὐτεφουσίου πανωφέλιμα πολλὰ διδάσκει, ἀναμεινύσα ζητήσεις τινὰς θείας σοφίας πλήρεις. κς'. |

156

Διαγράφει καὶ ἀποδύρεται αὐτὴ ἡ ὁμιλία τὴν ξυμφορὰν τῆς ψυχῆς, ὅτι διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ Κύριος οὐκ οἰκεῖ ἐν αὐτῇ, καὶ περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, ὅτι οὐδεὶς ἐν γεννητοῖς γυναικῶν αὐτοῦ μεῖζων ἐστὶ. κη'.

167

Κατὰ διπλὸν τρόπον τὰς οἰκονομίας τῆς χάριτος εἰς τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξεργάζεται ὁ Θεός, μέλλων τῆς αὐτῆς καρποῦς ἐν δικαίῳ κρίματι πάλιν ἀπαίτησαι. κθ'.

170

Ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος δεῖ γεννηθῆναι τὴν μέλλουσαν εἰσελθεῖν εἰς βασιλείαν Θεοῦ ψυχὴν· καὶ ἐν τῷ τρόπῳ τοῦτο γένηται. λ'.

174

Δεῖ τὸν πιστεύοντα μεταλλαγῆναι τοῦ νοῦ αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς λογισμοὺς εἰς Θεὸν συλλέγειν, ἐν οἷς ἀληθῶς πᾶσα διακονία τοῦ Θεοῦ ἐστὶ. λα'.

179

Ἡ δόξα τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς ἐμμένει, μέλλουσα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως φανερωθῆναι καὶ δοξάσαι τὰ σώματα κατ' ἀναλογίαν τῆς αὐτῶν εὐσεβείας. λβ'.

182

Ἄδιαλείπτως καὶ προσεχῶς δεῖ τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι. λγ'.

187

Περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν δόξης, ἧς τὰ σώματα αὐτῶν ἐν τῇ ἀναστάσει καταξιώθησεται καὶ μετὰ τῆς ψυχῆς φωτισθήσεται. λδ'.

189

Περὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ καινοῦ σαββάτου. λε'.

191

Περὶ διπλῆς ἀναστάσεως τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων, καὶ διαφόρου δόξης τῶν ἀνισταμένων. λς'.

195

Περὶ τοῦ παραδείσου καὶ νόμου πνευματικοῦ. λζ'.

194

Πολλῆς ἀκριβείας καὶ συνέσεως χρεῖα ἐστὶν ἐν τῷ δοκιμάσαι τοὺς ἀληθινοὺς Χριστιανοὺς, καὶ τίνες ἐκείνοι ὄσιν. λη'.

200

Τίνος ἔνεκεν ἐδόθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ θεία γραφή. λθ'.

203

Ὅτι πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ καὶ πάντα κακὰ ἀλλήλων ἐκδέδενται, καὶ ὡσπερὶ ἀλυσίς τις μία τῆς μιάς ἤρτηνται. μ'.

204

Βαθεῖα ἴσταν τὰ τῆς ψυχῆς ταμεῖα, τῆς ἀπὸ μέρους

PATROL. GR. XXXIV.

A Docet haec homilia, nullum nominem, nisi a Christo corroboratum, scandala nequissimi superare posse, et quid iis, qui divinam gloriam appetunt, agendum. Docet quoque, nos per inobedientiam ad servitatem carnis redactos esse, a qua per mysterium crucis liberamur. Instruct denique nos, magnam esse lacrimarum et ignis divini efficaciam. 25.

159

De dignitate, praestantia, facultate et operationibus immortalis animae, et qua ratione ea a Satana tentetur et liberationem e tentationibus consequatur. Continet vero quaestiones quasdam summa doctrina refertas. 26.

144

B Dignitatem et statum Christiani hominis copiosa oratione prosequitur haec homilia, ut et quae praecedit. Deinde de libero arbitrio multa non prorsus inutilia docet, permixtis quaestionibus quibusdam divinae sapientiae plenis. 27. |

156

Describit ac deplorat haec homilia calamitatem animae, in qua propter peccatum non habitat Christus. Et de Joanne Baptista, quod inter natos mulierum nullus eo sit maior. 28.

167

Duplici ratione dispensationem gratiae in genus humanum exercet Deus, eius fructus iusto iudicio denuo repetiturus. 29.

170

C Ex Spiritu sancto renasci oportet animam, quae regnum Dei ingressura est, et quo pacto hoc fiat. 30.

174

Fidelem oportet mutari animo, atque in Deum omnes cogitationes colligere, in quibus vere omnino obsequium divinum consistit. 31.

179

Gloria Christianorum amodo in illorum animis latet, quae tempore resurrectionis emerget, et illustrabit corpora pro modo eorum pietatis. 32.

182

Indesinenter et attente oportet Deo vota facere et precari. 33.

187

De gloria Christianorum, qua corpora illorum in resurrectione dignabuntur et cum anima illustrabuntur. 34.

189

D De sabbato antiquo et novo. 35.

191

De duplici resurrectione animarum et corporum, et diversa resurgentium gloria. 36.

195

De paradiso et lege spirituali. 37.

194

Accurato iudicio atque intellectu opus est in discernendis veris Christianis, et quinam sint illi? 38.

200

Ad quid Scriptura divina nobis a Deo donata sit. 39.

203

Cunctas virtutes et cuncta vitia inter se colligata esse et velut catenam unam ab altera dependere. 40.

204

Profunda valde sunt penetralia animae, quae

11

paulatim incrementa gratiae aut vitiorum accipit. 41.	207	Α τῆ χάριτι καὶ ταῖς κακίαις συναυξανομένης. μ'.	207
Non externa, sed interna promovent aut laedunt hominem, veluti spiritus gratiae aut spiritus nequitiae. 42.	209	Μὴ τὰ ἐξωθεν, ἀλλὰ τὰ ἐνδοθεν προάγει ἢ βλάπτει τὸν ἄνθρωπον, δηλαδὴ τὸ τῆς χάριτος πνεῦμα, ἢ τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας. μβ'.	209
De progressu viri christiani, cuius tota vis ex corde dependet, ut hic varie describitur. 43.	210	Περὶ τῆς προκοπῆς τοῦ Χριστιανοῦ ἀνδρός, ἧς πᾶσα ἡ δύναμις ἐκ τῆς καρδίας ἀποκρυσταλλομένη ἐστίν, ὥστερ ποικίλως ἐνταῦθα διαγράφεται. μγ'.	210
Quantam in homine christiano mutationem et renovationem faciat Christus, qui animae affectiones ac morbos sanavit. 44.	215	Ποίαν ἐν ἀνθρώπῳ Χριστιανῷ μεταβολὴν καὶ ἀνακαινίσιν ἀπεργάζεται ὁ Χριστός, ὃ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη καὶ νόσους θεραπεύσας. μδ'.	215
Nulla ars aut divitiae huius mundi, sed solus Christi adventus sanare hominem potest, cuius maximam cum Deo cognationem haec homilia explicat. 45.	219	Οὐδεμία τέχνη, οὐ πλοῦτος τοῦτου τοῦ κόσμου, εἰ μὴ ἡ μόνη ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνεια θεραπεύσαι τὸν ἄνθρωπον δύναται, οὐ μεγίστην πρὸς τὸν Θεὸν συγγένειαν αὕτη ἡ ὁμιλία ἀποφαίνεται. με'.	219
De differentia inter verbum Dei et inter verbum mundi, et inter filios Dei et inter filios huius mundi. 46.	223	Περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ τε λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λόγου τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν τέκνων τοῦτου τοῦ κόσμου. μς'.	223
Explicatio allegorica quorundam sub lege factorum. 47.	227	Ἀλληγορικὴ παράφρασις τῶν ὑπὸ νόμον γεγενημένων. μζ'.	227
De perfecta fide in Deum. 48.	234	Περὶ τῆς τελείας πίστεως εἰς Θεόν. μη'.	234
Non satis est, huius saeculi delicias reliquisse, nisi quis alterius saeculi beatitudinem consequatur. 49.	237	Οὐκ ἐπαρκεῖ, τῆς τρυφῆς τοῦτου τοῦ κόσμου ἀπαλλαγῆναι, ἐὰν μὴ τις τὴν μακαρίαν ἄλλου τοῦ κόσμου λάβῃ. μθ'.	237
Deus est, qui per sanctos suos et creaturas edit miracula. 50.	240	Θεὸς ἐστὶν ὃ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ θαυματουργῶν. ν.	240

[Sequuntur Locorum Scripturae qui in homiliis citantur atque Rerum memorabilium indices duo, deinde Homiliae pagg. 1-242.]

PETRI POSSINI SOC. JES. PROLEGOMENA.

AD OPUSCULA S. MACARII AEGYPTII AB IPSO PRIMUM EDITA IN LIBRO
CUI TITULUS:

Thesaurus asceticus sive Syntagma Opusculorum octodecim a graecis olim Patribus de re ascetica scriptorum. Ea nunc primum prodeunt e vetustissimis mss. codicibus eruta. Collectore atque interprete Petro Possino societatis Jesu. [Tolosae et vaeneunt.] Parisiis apud Antonium Dezallier, in vico San-Jacobaeo ad Coronam auream. MDCLXXXIV. Cum approbatione et privilegio 4°.

[Venerando in Christo Patri domno Joanni Le Houx Cartusiae Tolosanae Priori dignissimo Petrus Possinus societatis Jesu salutem in Christo veram.

Cum qui thesaurum in solo alieno reperit, communicare illum domino agri legibus Augustorum iubeatur (1), hunc asceticum a me inventum in monumentis anachoretarum et coenobitarum Graeciae veteris ei me repraesentare debere familiae sentio, quae vitae solitariae ac socialis decora in se una colligens, bona cuncta priscaerum vel anachoreseon vel societatum hereditaria successione transmissa jure possidere quam optimo creditur

Haec sine dubio sacra Cartusiana Religio est, orbe toto clarissima summeque venerabilis. Nec vero quaerendus procul est, cui debitum hoc depositum consignem: Te habens prae oculis, [venerabilissime pater, Tuamque istam a Te sapientissime religiosissimeque gubernatam Tolosanam Cartusiam.

Quemadmodum Tu omnium praesidum istius sanctissimi ordinis, qui unquam fuerunt aut uspiam sunt, ita illa communitatum reliquarum sub S. Brunonis disciplina Deum coelentium locis passim variis per Europam universam, plenum instar exhibetis, ut quidquid utriusque generis praestans admirabileque alibi conspicitur, in vobis illustri collectum compendio, et quasi refractis in centrum undique radiis luculenter uno expressum aere concavo cernamus

NOTAE.

(1) Cod. Theodos. lib. X tit. XVIII.

Non evagor extra Te, dum communitatis Tibi commissae gloriam exsequor. Corporis vis et flos totius in capite residet; inde vigent sensus, valent artus; motus, facultas, omnis actio eo laudem sui referant fas est, unde originem et vigorem utique trahunt. Nec gratuitus hic Tibi otiosae felicitatis fructus est, sed sollicitae et enixe certantis proventus industriae; curas, satagis, contendis, indesinenter attentus vigiliae custodiaeque gregis Tui. Verbo admones exemplo monstrans, nocturnis aequae diurnisque psalmodiis assiduissimus perseverantissimusque praecentor et choragus. Novitiorum institutione ipse defungeris; ipse iunioribus professis consentaneam illi statui culturam impertis; ipse curandis dirigendisque provecioribus non officia solum cuncta exhibes ordinis constitutionibus praescripta, sed et supererogas quae multa variaque in rem praesentem opportune suggerit solertis ingenium caritatis.

Haec sunt arcana vestra; de quibus eo parcius dicere cogimur, quod talium notitia non nisi tenui ad nos externos odore transspirat. Illa iam percutiunt sensus apertius. Per vos illata hodie urbibus eremi sanctitas, ut, cum primis Christianae memoriae saeculis ecclesiae ac cleri angelicam anachoretarum vitam non aliter quam famae longinqua narrantis indicio cognoscerent, mariaque ac lata terrarum se obliicerent spatia spectare illam optantibus, meliori iam sorte nostris felicioribus reservata temporibus Nitrias et Thebaides non modo intra Continentem, citra mare, sed in suburbanis, sed intra ipsa civitatum frequentium moenia videamus (2), opportunitate non ad spectaculi magis novitatem | expetibili aut ad iucunditatem, quam vel inprimis ad animi fructum et morum in intuentibus emendationem quaestuosa.

Quidni hoc putemus tanto ante praedictum ab Isaia verbis illis: *Laetabitur deserta et invia, et exultabit solitudo, et florebit quasi liliam* (3)? Attemperavit se videlicet industria caritatis humanae debilitati, et velut ne suus squallor, larvam virtutis horribilem induens, odiis eam imprudentium obliiceret, *spinis* quaedam spis insivit *lilia*; floridior apparere sustinuit; et austeritatem intus recondens suam tectorum sibi circumdedit amoenius; nihil sibi quidem indulgens aut relaxans intimae asperitatis, at in gratiam et utilitatem intuentium eminentem exterius horrorem pie cuiusdam aspersione suavitatis emolliens, ne infirmi aspectu primo territi averterentur, quos allici ad bonum expedit.

Egrediebatur, ait Evangelista Marcus, *ad Ioannem* [Baptistam] *omnis Iudaeae regio et Hierosolymitae universi* (4). Tolosanis per vos lucrifit egrediendi labor, ut proficiant. Habent intra portas, unde ad sanctioniam intuentur. Vestra illis se obliiciens Cartusia scenam aperit coelestem: vestibulum, atria, porticus, muri, postes, aer ipse paradisum spirans, claustrorum prospectus, et in quadrum digesti late circumiacentium ordines cellarum, quas videns merito exclamet cum Iacob Patriarcha: *Castra Dei sunt haec* (5), castra utique Cartusiae, novae Sulamitidis et Christi sponsae, *ut castrorum acies ordinatae* (6). E quibus cum statis horis procedere cernuntur ascetae vestri illa fronte adhuc a recenti cum Deo congressu fulgente, illis oculis adhuc uvidis e contemplationis arcanae fletu, illa compositione quae angelos referat, totam Antoniorum, Hilarionum et Paulorum e speluncis in apertum ad Dei laudem prodeunium exhibent speciem, nisi quod admota penitus cuti cilicia, quae illi monstrabant, candidae obtentu vestis abscondunt. Merito tales Tolosana civitas censuit esse illos *vigiles custodes murorum qui custodiunt civitatem* in Scripturis memoratos (7), dum magistratum ac populi plenissimo et liberalissimo consensu, quem Senatus deinde auctoritas comprobavit, extendi iussit septem Tolosanae Cartusiae usque ad muros urbis, et comprehensam eo spatio moenium partem ac turres vestrae fidei commisit, sapienter reputans, nullum esse ad tuendas urbes munitius Religione propugnaculum. Meminerant quid Romae contigisset a Vitige rege Gothorum obsessae, quam quum propugnans Belisarius, partem muri ruptam et insulibus paene patentem instaurare ac munire decrevisset, consensu reclamantis populi prohibitus abstulit, civibus passim universis affirmantibus, S. Petri se tutelae locum illum credidisse, certoque confideres numquam Romam ea parte capiendam. Nec spes illos fefellit sua. Nam Vitiges frustra omnia conatus solvere obsidionem est coactus, prout haec ex oculato testimonio refert qui praesens adfuit Procopius (8).

E Tuis ad Te nunc revertor, *venerabilissime pater*. Spissa et multiplex persona vobis Cartusiarum praepositis imponitur, ex intimis profundissimae adytis asceseos exire isto subinde officio coactis in tractatus cum proceribus et populo promiscuos, in hospitalitatem comem et mundam, in sermones accommodatos audientibus status ac generis cuiusvis. Pauci ad fundum penetrant, quanta vis sit illius Pauli apostoli sententiae: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos* (9). Quam vivida, inquam, et scintillantem mentis experrectae praestantia opus Apostolo gentium fuerit, ut ab ecstasi, qua raptus ad paradisum arcana ineffabilia audierat, ad facunde perorandum in medio Areopago, ad prolixè disserendum coram Festo praeside, rege Agrippa et regina Berenice, ad urbane conversandum cum Sergio Paulo Cypri pro-

NOTAE.

(2) Corr., Possin. videmus. EDITOR.

(3) Isai. XXXV, 1.

(4) Marc. I, 5.

(5) Gen. XXXII, 2.

(6) Cant. VI, 3.

(7) Cant. V, 7.

(8) Gothic. lib. I cap. 33, ed. Reg. p. 368; lib. II cap. 2 p. 410.

(9) I Cor. IX, 22. II Cor. XII, 4.

consule, denique ad familiariter simulque utiliter agendum Philippis cum Lydia purpuraria, Iconii cum Thecla virgine, aliisque alias innumeris (10). Sic nusquam luculentius quam in Te apparet, quod quidam veterum siebat, eloquentiam silentii prolem esse, et neminem loqui uberius et dulcius, quam qui diu religiosissime tacuerit; dum, ut Bernardus ex umbra et recessu silvarum, ita Tu e severissima claustriturnitate, quasi e schola rhetorum prodians audiris, quotiescumque loquendum est, mellifluus orator.

In locum me ancipitem propulsum sentio, ubi praedicare, quod haec civitas universa sentit et loquitur, prohibeor modestiae Tuae respectu, quam suarum obtusione laudum scio quantum offenderem. Utar ergo astutia Pauli apostoli, artificium suum quoddam | tale adeo non dissimulantis, ut ultro prodiderit, quando ait Corinthiis: *Cum essem astutus, dolo vos cepi* (11). Nempe idem Corinthiis huiusmodi alibi profitetur, se quaedam, quae de ipsis, offensionem eorum metuens, declarare verebatur, *transfigurasse in se et suum in praedicatione ad ipsos socium vel administrum Apollo, propter ipsos* (12), ut pudori scilicet ipsorum parceret. Sic et ego in aliis personis Tuae decora constituens, simul erubescitiam Tibi Tuam lucrifaciam, simul tamen officio meo non deero significandi, quae nosse multorum interest.

De Magno Antonio S. Athanasius scribit, fuisse illum ita in congressu et sermone cum omni hominum genere humanum et suavem, ut non e desertis montibus, ubi omnem aetatem solitarius exegerat, sed e sinu cultarum urbium prodire videretur. Verba ipsa ponam Athanasii, ne quis a me fingi suspicetur: οὐχ ὡς ἐν ὄρει τραφεῖς, κάκει γέρον γενόμενος, ἄγριον εἶχε τὸ ἦθος· ἀλλὰ καὶ χαρίεις ἦν καὶ πολυτικός· τὸν δὲ λόγον εἶχεν ἡρτυμένον τῷ θεῷ ἀλατῇ, hoc est: *non ut in monte nutritus et ibi senex factus, agrestem habuit conversationem, sed suavis erat et civilis, sermonem autem habebat divino sale conditum*. Haec Athanasius, qui eiusdem alibi Antonii eloquentiae specimina profert insignia, longas ipsius, etiam ad gentiles philosophos, orationes recitans, quibus in admirationem illi raperentur. Antonii quoque discipulus Marcarius cognomento Alexandrinus, etsi vitam et ipse in deserto longam duxerat, tamen, ut Sozomenus testatur (13), eam exhibuit in promiscuo cum illum aduentibus usu morum et sermonum elegantiam, ut vulgo cognominaretur *αστός*, hoc est *urbanus et civilis*. Talem Te passim gratulantur admirantes, qui e congressu Tuo redeunt, simul e prudentia consilliorum, e gravitate admonitionum, e sententiarum sapientia fructum animi mansurum in sinu reportantes.

Nec tenent se, quin in laudes postea erumpant. Unde, ut fit, gliscens fama, impleta civitate, in provinciam redundat eo strepitu, cuius sonitus ne ad Te perveniat, ulla claustris ac solitudinis obstare munita queant. Non igitur Te latet; sed nec Te laedit, hoc est, humilem Tui sensum, qui verae sanctitatis indubitatissimus character est, in Te ulla ex parte minuit publicum istud Tibi honorificum praeconium. Quo plus eveheris, eo Te altius apud Te eorum | ram Deo deprimis, sancta illa, philosophis ignota gentilibus, unius propria christianismi humilitate, quae nusquam eminet probatior, quam ubi inter faventissimos vulgi plausus et famae buccinantis elogia sonora locum nihilominus suum, hoc est infimum, mordicus retinet. *Magna et rara virtus*, ut idoneus talium iudex, Tuorum exemplar decorum, S. Bernardus pronunciat, *humilitas honorata* (14).

Huius Tibi carissimae pretio dotis commendandum apud Te quem offero librum autumo, in cunctis fere paginis christianissimae ac religiosissimae virtutis huius encomia ambiciose, paene dixerim, perorantem.

Nec minus, spero, placebit ascetis istis venerandis et domus hic huius Tuae et universi alibi usquam sacri vestri ordinis. Iuvabit ipsos illic abstinentiam, quam orbe obstupescere mire continuam exercent; silentium aeternum, coelituum alloquiis confabulationes hominum permutatione quaestuosa compensans; abnegationem evangelicam sui, abdicationem terrenorum, adhaesionem Deo super omnia indivulsam glutino nunquam intermissae iuxta suggestiones apostolicas (15) orationis, caeterasque religiosissimas observationes ubique praescriptas, praedicatas, praeceptis pariter et exemplis commendatas, informatas intueri. Suas prorsus ipsorum in hoc quasi speculo formas aspicient, et quae instituto dudum vestro domestico usurpant, dictis, actis, legibus antiquissimorum Ecclesiae Patrum jam olim exercita comprobataque recognoscent voluptate, quantum auguror, non parva. Cuius in suggerenda per hanc editionem occasione ac facultate, si quam mihi contingeret a Te et illis inire gratiam, abunde ampla illi merces rependeretur, ubi per Vestrae indulgentiam caritatis participatione quadam meritorum suffragiorumque Vestrorum aspergerer. Quod, multum iis indigens, licet non minus immeritus, opto et voveo, faustissima Vobis omnia precans et augurans. Vale, *venerabilis pater*, et hoc quaecumque obsequium ne graveris admittere addictissimi Tibi et universo vestro sanctissimo ordini devotissimi clientis. Scribebam Tolosae XVI Kal. Sept.

A. CIOICLXXXII.

NOTAE.

(10) Act. XVII, 22. XXV. XXVI. XIII, 7. XVI.

(11) II Cor. XII, 16.

(12) I Cor. IV, 6.

(13) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 43.

(14) S. Bernardi Hom. IV super *Missus est*.

(15) I Thess. V, 17.

PETRI POSSINI SOC. JESU

IN THESAURUM ASCETICUM PROLEGOMENA

I. Duodecim graecorum Patrum veterum octodecim Opuscula, numquam hactenus vel graece edita vel latine reddita, utraque simul exposita lingua hoc collecta syntagmate tibi, *lector*, offerens oro, ut dum de iis et eorum auctoribus meaque in illis exscribendis et interpretandis opera quaedam, quae te nosse juverit, expono, ne brevem commodare audientiam gravere.

Multum et dulce a prima mihi inventute studium fuit bibliothecas veteres lustrandi, quaeque in iis inedita, praesertim graeca, servarentur ab elegantibus olim ingeniis composita, non cognoscendi solum, quod insatiabili voluptate faciebam, sed etiam, in quo vincendum saepe taedium aerumosi laboris fuit, longa describendi patientia in literas lectu faciliores ex archetypis aevo iam evanescentibus transferendi, si qua ex his aliorum aut meo usui quondam profutura sperarentur. In quo equidem a nullo scriptorum laudabilium abhorruì genere, utique qui rhetorum etiam et poetarum nonnullam sic congesserim faragine, historicos vero quosdam ediderim; fateor tamen, priori me affectu incubuisse ad scripta Patrum ac Magistrorum Ecclesiae priscorum adhuc latentia e pulvere pluteorum eruenda, seu quae ad librorum canonicorum expositionem spectant, seu culturam morum religionisque disciplinam ex professo tractantia. Prioris argumenti quaedam luci dedi, plura in scriniis habeo. Sunt enim penes me, ultra dudum datas Patrum symbolas in Matthaëum et Marcum, supplementa et auctaria insignia Catenarum editarum in Lucam ac Joannem et in Genesim; Catenae item integræ copiosissimae in Isaiam, Ezechielem, Danielelem; scholia pariter graeca in prophetas minores duodecim; perpetuus insuper Commentarius libris duodecim expansus S. Gregorii episcopi Agrigentini in Ecclesiasten, quem erudito iuveni Joanni Francisco de Rubeis Romano latinitate ac luce donandum | reliqui Roma discedens anno superiori 1681; denique complementum operis imperfecte editi S. Gregorii Nysseni in eundem Ecclesiasten, post octo, quae exstant, homilias expositionem perducentes ad tertium duntaxat, nec ipsum totum sacri eius libri caput, reliquum universum Patris eiusdem disertissimi usque ad verum ultimum postremi duodecimi capituli commentarium exhibens.

II. Confliteri tamen debeo, delectatum me potissimum occursum operum ab antiquis magni nominis Patribus scriptorum de interiori religionis disciplina quam *ascetin* vocant, graeco vocabulo *exercitationem* latine sonante, sed plus quippiam significante quam primo eius vocis auditu menti subiicitur. Quo injungi mihi officium sentio, rem ipsam hanc totam,

A cuius intima notio cum tituli huic collectioni praefixi intelligentia et universo argumento librorum hoc systema conflantium implicata est, lucide, si possum, distincteque declarandi. Graecum verbum, cui latina *exercere* ac *meditari* respondent, iam ab aevo priscorum Atticorum non ad cuiusvis exercitii significationem applicatum est, sed constanter et ex professo iterati ad certum finem perficiendi vel corporis vel animi. Nam et militia et pugilatas, cursus, lucta ceterique agones, et venatio, et cantus, et tiliarum ac fidium melodia, similesque aut iucundae aut utiles ideoque in pretio habitae artes, suas habent cuique accommodatas *ascetes*, *meditationes* et *praexercitationes*, quibus ad eas initientur qui clarescere aut beari per illas sperant. Plerumque tamen philosophi veteres ad mentis culturam virtutumque praxim, per quas homo ad felicitatem disponitur, *ascetes* appellationem adaptarunt. Quos imitati unanimi consensu iam a primis legis novae saeculis ecclesiastici scriptores *ascetin* non fere aliam agnoscunt et praedicant, quam quae ab ipsis distinguitur adiuncto pietatis ac religionis, *quae animam pascit divinis sensibus*: verba sunt Basilii Magni, scriptorum asceticorum facile principis, in libro De vita solitaria. Addicta igitur usu iam olim ecclesiastico est *ascesis* graeca vox indicandae praxi actuum internorum humanae mentis et voluntatis Deo colendo et sibi perficiendis, semper quidem et ubique, sed in secessu praesertim ac solitudine, aut in convictu et contubernio idem ex instituto meditantis sodalitates attendentium.

III. Character Ecclesiae Christi est, honorare numen non labiis solum aut usurpatione sensibili rituum, quod faciebat Synagoga, sed conceptis intime sensibus affectibusque devoti penitus animi. Hoc discrimen Christus exprimit his verbis Samaritanam alloquens Joan. IV: *Mulier, venit hora, et hunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate*. Summam sibi religionis vetus Iudaeorum natio ponebat in speciosis cerimoniis et pompis, qualium ostendarum professam et quaestuosam artem Scribae praesertim Pharisaeique factitabant. Iis quomodocunque functi perfectos se arbitrabantur, securi celatorum intus ulcerum reae mentis et criminorum affectuum consciae. Quod exprobrans illis Christus ait Matth. XXIII, 25: *Vae vobis, Scribae et Pharisaei, quia mundatis quod deforis est calicis et paropsidis, | intus autem pleni estis rapina et immunditia... similes sepulchris dealbatis, quae aforis parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia*. Quemadmodum ergo certam methodum ac formulam observationum istarum Mosaicarum Iudaei legis doctores

digestam in regulas et compositam habebant trahebantque ad usum plerumque merum ambitiosae ostentationis, ita par fuit, sanctos legis novae mystas interioris huius Dei cultus tacitis sensibus mentis et voluntatis motibus exerciti totam, exploratam animadversione longa, et literis commissam explicare rationem.

Talis hyle, talis scopus est horum quos edimus librorum, non monachis duntaxat aut anachoretis, quod videri cuipiam posset, utilium, sed promiscue cunctis Ecclesiae statibus ordinibusque profutorum; quoniam, etsi Christi Ecclesia per Bethaniam figurata Mariam habeat in solidum contemplationi deditam et Martham vitae activae ministeriis attendentem, tamen ex suis alterutrae officii invicem interdum participant. Nam et Maria ministerii corporei nonnihil attingit, dum Christi hospitaliter epulantis caput spicato nardino suavissimi odoris dapsilliter inunxit; et ipsa Martha orationum momenta suis occupationibus infundit, prout vel ex eo patet, quod stetit Christum alloquens et orans, ut iuvari se curaret a sorore. Commune profecto cunctis cuiusvis sexus, aetatis, ordinis Christianis orandi et actus interiores fidei, spei, caritatis, religionis exercendi praeceptum est, hoc solo discrimine coenobitarum et anachoretarum a caeteris, quod illi semper et unice religioni se totos impendunt, hi cogitant quidem quae sunt mundi pro sui conditione status, sic tamen, ut religionis officia non negligant, Deo reddentes quae Dei sunt, interim dum et patriae et familiae prout res exigit consulere non desistant. Unde iis quoque sua pars asceticae competit.

Est igitur cur sperem, non ingrati Publico futuram a me curatam productionem in lucem uno collectorum corpore duodeviginti talis materiae tanti usus Opusculorum a celebribus duodecim elucubratorum auctoribus, cum par in tanto minus dignis rariusque utilibus libellis coniunctim edendis diligentiae exempla faverit excepta praeiverint. Equidem sentire me secus, quam par sit, de politissimi huius acumine et aequitate saeculi crederem, si, cum ab eo laudata et magni habita videam syntagmata cynegeticorum, accipitrariorum, georgicorum, agrimensorum, hippiatricorum et similibus, despici vereretur et a delicatiorum fastidiis frigeret, dum asceticorum non antehac visorum operum connexam uno sermo seriem offero; quasi agrorum vel culturae vel dimensionis, mulorumque medicinae gratiosius sit praecepta vulgare ab istarum consultis artium tradita, quam disciplinae scitu dignissimae ac cunctis necessariae Deo placendi, mundandae animae, fidem, spem, caritatem, humilitatem, patientiam exercendi, orandi non solum illa initiali cunctis facili oratione, sed sublimiori altera quam contemplationem vocant, multa cautione ob periculum illusionum egente, certam methodum exploratamque rationem a viris sanctissimis, doctissimis, antiquissimis, accuratis explicatam commen-

tariis ita e graeca latinam facere, ut ipsa tamen archetypa non supprimerem, | cum ad pignus meae fidei praebendum, tum ad fructum non invidendum eruditus, ex ipsa, quod passim malunt, fonte hauriendi.

IV. Reddenda deinceps ratio est Opusculorum. Inprimisque prodendum unde quodque hauserim. Inter volumina manus antiquae graeca plurima, quae Franciscus Turrianus Societatem nostram Romae iniens anno 1566 in domo professa Romana, ubi hactenus asservantur, deposuit, unum est auctorum facile tringinta lucubraciones de re ascetica colligens, veteri transmarina exaratum manu, annis abhinc retro plus quingentis, quantum fumida ferrugo chartae olim candidae augurandum praebet. Ex eo sexdecim Opuscula descripsi, hoc est, omnia exceptis duntaxat duobus XIII et XVIII; nam prius e Vaticano perantiquo codice, cui numerus inscribitur 730, descriptum est, ultimum e Cryptoferratensi bibliotheca deprompsi.

Omnium in fronte posui epistolam S. Joannis Chrysostomi ad monachos, ita clare in Turrianiensi codice inscriptam. Esse illam Chrysostomi si quis negaret, ab hoc iure meo exigere, ut testimonium pro se auctoritati Turriani codicis *aequilibre* aut potius praeponderans afferret. Cum certum sit Patrem illum sanctissimum, ipso affirmante lib. I De sacerdotio, sat longo tempore antequam presbyter et ecclesiastes Antiochiae fieret, unde est ad thronum Constantinopolitanum evocatus, inter monachos vixisse, verisimillimum est, tam foecundum ingenium non abstinuisse a scribendo de rebus quas tunc meditabatur, atque adeo hanc eo iam tum tempore epistolam, et plura forte alia parisi argumenti literis mandasse, quae, quod non compareant in collectionibus vulgo editis Operum illius, causa esse potuit, quoniam ea potissimum ex illis in codices publicos referebantur quae ad promiscui generis homines docendos pertinere viderentur, alia seorsum in monachorum scriniis et coenobiorum archis uti professionis ascetarum propria sinebantur custodiri. Istam porro epistolam praeposui cunctis aliis Opusculis non antiquitatis praerogativa, qua Chrysostomum superant Macarius et Amphilochius, ille septem Opusculorum a II ad VIII, hic decimi auctores, sed ob claritatem tam noti et celeberrimi Ecclesiae doctoris, quomodo inter Paulinas epistolas primatum occupat Romanis scripta propter Romanae vel urbis vel Ecclesiae praecellentem dignitatem, licet aliquanto posterius quam quaedam ceterarum data. In reliquorum sane dispositione Opusculorum aetatis cuiusque rationem, quantum licuit, habui.

Septem Opuscula sequentia unius sunt auctoris Macarii Magni, prout diserte singulorum titulus signabat in codice Turrianeo. Erant autem ea ibi non uno continue ductu expansa, sed in duo separatim, multis interpositis, divisa systemata nominis eiusdem. Priori siquidem hic praefigebatur in-

dex : *Macarii Magni de custodia cordis*; incipit a folio 150 Turrianei codicis, et in 158 desinit. Alterum a folio 245 ad 291 extensum rubrica exarato insignitur titulo sic latine sonante : *E dictis ac scitis divini Macarii vere beati de perfectione in spiritu summaria epitome*. Legens et comparans animadverti, opus utrumque unius exhibere doctrinam auctoris, sed a duobus exceptam, | et prout ex ore dicentis audierant, suo cuiusque ingenio missam in literas. Hinc notabilis cernitur styli diversitas inter priorem posterioremque collectionem, quamquam eadem utrobique sententiarum quasi substantia est, unus tenor ordoque praeceptorum, nec differentia plerumque verba. Tantum pressior et paulo incomptior primus exceptor est, nihil prorsus referens, quod non in secundo syntagmate alicubi legatur. Id illum qui digessit, non efferre in eo propriae mentis sensa, sed aliena, nominati videlicet in fronte operis Macarii Magni recitare, cum alia declarant, tum inserta subinde vox valens ait, ubi minus expectes; quam interpretando plerumque negligere sum coactus, metu, ne, si scrupulose redderem, sententiae limpidadem et prorum fluxum molesta nec utilis ad quidquam interpelleret iteratio.

Totum autem commentarium priorem Opusculorum Macarianorum primo, syntagmatis huius secundo, complexus, alterum haud paulo uberius et prolixius in sex alia molis ferme parvis Opuscula discrevi, non arbitrio mere meo, sed indicia secutus inspersionum certis intervallis peculiarium titulorum, quos in fronte cuiusque Opusculi expressi. Capita quoque sic ut exhibui distincta in originali codice visuntur, rubrica et suo cuique indito numero dirempta ordinataque invicem.

V. Non dissimulo, septem haec Macarii Opuscula praecipuam mihi fuisse causam huius editionis adornandae, ceterosque auctores undecim totidem his adiunctorum libellorum non alio ferme consilio, quam ut Macario pompam facerem, neve incomitatus parum honeste prodiret, a me adscitos. Cui consentaneae proposito agere hic paulo diligentius de Macario Magno debeo, non omissurus de aliis item reliquorum auctoribus Opusculorum suo cuiusque loco et ordine quae dici oportere videbuntur.

Multa me ad impendendam Macarianis hisce Opusculis e situ eruendis diligentiam moverunt. Verbum vetus est S. Ambrosii : *Primus discendi ardor nobilitas est magistri* (1). S. Patris auctoritas, Magno Athanasio aequalis, Magno quoque Antonio familiaris, in opere illa ipsa proferente, quae divinitus illustratus Antonius antiquissimo discipulorum ac filio primogenito, intimi longo usu contubernii ministro fidelissimo, arcane communicavit, digna visa est quam venerarer, et ea commendatum non despicerem latere in perpetuum sinendo volumen, praesertim spectabile utileque in [non] paucis, ut

A mox ostendam, ubi prius absolvero quod coepi, definiendo quis sit iste Macarius inter plures etiam Magni Antonii discipulos quos idem signavit nomen.

Duo celebres Macarii feruntur, Aegyptius prior dictus, alter hoc iunior Alexandrinus. Fasti sacri Ecclesiae latinae priorem die secunda Januarii, alterum quinta decima memorant; Graeci utrumque die mensis eiusdem undevigesima venerantur. Non falso ambo discipuli Antonii vocantur. Viderunt enim audieruntque illum, sed seniore iuvenes, sero tandem et obiter ad ipsum, ut multi tunc, profecti ad brevem venerationem, reversi mox ad statas habitationes suas a statione magni anachoretarum Patris distitas plurimum. Aegyptius quippe Macarius in Scithi sedem habuit, Alexandrinus in Celliis, | quae loca in Libya sunt, longe a Thebaide distantia, in qua et mons interior, ubi solus plerumque residebat Antonius, erat, et ab hoc non multum distans mons exterior, in quem subinde excurrerat, ut in eo habitantes suos monachos viseret.

Ab hoc utroque Macario alium diversum et ambobus seniore fuisse docent nos Athanasius in S. Antonii, Hieronymus in Pauli primi eremita Vita, dum aiunt, Magnum Antonium duos secum discipulos intimos, comites individuos, habuisse Macarium et Amatham, praesertim ultimis quindecim vitae suae annis, quos et solos obitus sui testes et sepulturae, de qua illis mandata suprema dedit, esse conscios voluit. Contigit S. Antonii obitus anno Constantii 19, Christi 356. Atqui de Macario Aegyptio, quem passim ponunt Alexandrino fuisse seniore, ex eius Actis constat, eum naturae debitum solvisse anno Christi 391 nonagenarium, post annos sexaginta in Scithica solitudine transactos. Unde sequitur, capessivisse illum solitariam apud Scithin vitam anno Christi 334, ubi cum ad finem perseveraverit, nisi quod peregrinatus interdum ad Antonium est visendi et consulendi eius gratia, mox ad stationem regrediens suam, consequenter haud sane dici posse, fuisse hunc Aegyptium Macarium, illum Amathae collegam, ministrum et socium individuum Magni Antonii, quem ille iam ab anno Christi 344—hic enim quintus decimus est ante mortem Antonii—dum in montem interiorem, illic reliquae vitae stadium decursurus, secederet, in loco huic vicino, hoc est in monte exteriori praesto semper sibi ad extremum esse iusserit.

VI. Hunc equidem Macarium socium Amathae existimo tam quinquaginta, quae dudum exstant inscriptae nomine Macarii, Homiliarum auctorem, quam horum septem Opusculorum quae nunc edimus. Nam quod vir doctissimus Joannes Picus, qui Homilias illas a se latine redditas vulgavit, opinatur, scriptas eas fuisse a Macario Aegyptio, Scithicae incola solitudinis, valide refellitur contrario testimonio Gennadii Massiliensis, cuius cap. X libri De

NOTAE.

(1) Lib. De virg.

viris illustribus haec leguntur verba : *Macarius illo monachus Aegyptius, signis et virtutibus clarus, unam tantum ad. juniores professionis suae scripsit epistolam.* Ita ille : cuius tam idonei tam disertae auctoritati testis quid satis validum obtendi eluctandae queat, haud video ; atque adeo pro certo teneo, quaerendum alium a Macario Aegypto Macarianarum Homiliarum auctorem.

Suggeret forte quispiam alterum hoc iuniorem Macarium, vulgo dictum Alexandrinum a civitate in qua natus est. At cum inter multa, quae de isto Macario Sozomenus lib. III cap. 13, Socrates lib. IV cap. 18, et ex his de more Nicephorus lib. IX cap. 14 colligunt, nihil prorsus referant, unde scripsisse quidquam eum, quod in lucem ac famam exierit, possit intelligi, nec ei quisquam alius veterum, quod sciam, aut recentiorum hoc opus tribuat : quis non videt, magna nos invitari verisimilitudine ad Homilias istas antiquissimo Macario Magni Antonii intimo atque individuo ministro vindicandas ? Nec qua eas occasione quove officio graece a se redditas ex Antonii magistri dictatis protulerit, latere poterit reputantem, praepositum eum ab Antonio | fuisse gubernandis eius nomine quinque millibus monachorum, qui ultimis quindecim vitae Antonii annis monasterium Pispiritanum frequentabant. Hoc disertissime testatur antiquissimus vitae abbatis Posthumii scriptor anonymus, quem referunt et a fide maxime commendant nostri Bollandus et Henschenius Tom. I Januarii pag. 1006. Is enim narrans, Macarium post rectum a se solo aliquot a morte Antonii annis Pispiritanum coenobium, senio se fatiscere sentientem, in sui locum elegisse successurum sibi Posthumium, clarissime ait, fuisse Posthumii decessorem *Macarium B. Antonii discipulum*, ac mox tertio post versu : *nem idem Macarius ab illustri viro Antonio monachorum fere quinque millia acceperat gubernanda.* Nimirum S. Antonius, qui literas a puero non didicisset, et patria una lingua coptica semper loquens, graeca non expedite uteretur, propterea solitus cum Graecis agere per interpretem, ut haec omnia diserte Athanasius testatur, addens etiam, ad hoc ad manum habuisse hominem idoneum maxime, non alium, opinor, a Macario, insuperque ab instituto suo veteri anachoreseos, hoc est vitae solitariae, recedere non volens, cum in monte interiori, loco sibi divinitus monstrato, solus perseverare usque ad mortem, prout revera fecit, decrevisset, nec tamen deesse vellet tot millibus hominum, qui undique ad eum studio ad salutem aeternam ex ipso proficiendi confluebant, eorum commorationi assignavit montem alium illi suo vicinum, et ad eius differentiam exteriorum vocatum, in quo Pispiritanum monasterium extractum est, a monachis frequentatum, qui discretis cellulis circum degentes, sparsi per spatium tri-

ginta miliarium, ad locum exterioris montis, interiori propinquum, cui loco nomen erat *Pisiper* (2), ubi Amathas et Macarius residebant, soliti erant convenire audiendae gratia sacrae doctrinae a Macario Antonii interprete, quin et ipsius Antonii visendi, qui eo consueverat certis dierum intervallis se conferre. Nihil horum credi mihi postulo. En oculatum, referente Palladio in *Vitis Patrum*, de his cunctis testimonium Cronii cuiusdam presbyteri Nitriensis, se venisse aientis *ad monasterium S. Antonii in loco qui Pisiper dicitur.* In quo, inquit, *sedebant eius discipuli Macarius et Amathas, qui etiam eum, cum dormisset, sepelierunt.* Addit, *expectasse se dies quinque, ut conveniret sanctum Antonium.* Dicebatur enim, ait, *accedere ad hoc monasterium aliquando quidem post decem dies, aliquando vero post viginti, aliquando vero post quinque, prout expediebat pro beneficio eorum qui veniebant ad monasterium.* Porro iis, qui in eo erant monasterio, praefuisse vicarium Antonii Macarium clare tradit idem qui viderat Cronius presbyter, hoc modo supra descriptis adiungens : *Accidit autem, ut alio die veniret Magnus [Antonius] sero vespere, amictus chlamyde pellicea. Ingressus est ergo suum monasterium. Erat autem haec eius consuetudo, ut alloqueretur Macarium, et eum interrogaret : Frater Macari, veneruntne huc aliqui ? Respondebat Macarius : Venerunt. Dicebat autem Magnus : Suntne Aegyptii an Hierosolymitani ? Dederat autem Magnus ei signum dicens : Cum videris venisse aliquos quibus est minus negotii, dic : Adsunt Aegyptii ; quando autem videris venisse aliquos religiosiores et paulo consideratiores, dic : | Sunt Hierosolymitani.* Haec Cronius, quae viderat fide presbyteri referens. Ex quibus manifeste patet, assidue mansisse in Pispiritano coenobio Macarium, vices Antonii, quoad is vixit, gerentem et videlicet quotidianas aut frequentes erudiendis aptas monachis Homilias habentem, quarum ipse non tam auctor quam interpres esset. Audita enim ab Antonio cooptice loquente ipse graece perorabat. Audi enim Athanasium in *Vita Antonii* Tom. II Athanasianorum Opera edit. Paris. anni 1627 pag. 479, ubi, postquam dixit, Antonium Alexandriae praesentem tempore persecutionis Maximini obtulisse se ad martyrium praesidi alioqui fero et sanguinario, nec tamen, quod impense cupiebat, fuisse comprehensum, adiungit : *Erat autem Dominus illum reservans in nostram et aliorum utilitatem, ut in accessi, quam e Scripturis ipse didicerat, multis magister fieret.* Magisterium autem istud Antonius exercuit coptica, quam solam, ut dixi, callebat, lingua. Ex qua S. Athanasius graece reddit bene longas eius orationes duas, priorem a pag. 461 ad 477, alteram a pag. 492 ad 497, saepe etiam alias eruditus eius eo de genere sententias, responsa et praecepta memorans, quorum pleraque eadem in Macarii Homiliis

NOTAE.

(2) Sic ! Edit.

librisque hodie apparent, haud dubio indicio originis inde haustae. Et illae igitur Homiliae Antonianae potius, quam Macarianae sunt, quippe quarum verus auctor Antonius, merus ferme interpretes Macarius fuerit, prorsus idem unusque, cuius nomen tum Homiliis, tum septem modo per nos editis Opusculis praefigitur. Etenim si non alius a prisco Macario, prout ostendimus, quaerendus auctor est Homiliarum quinquaginta a Pico editarum, repertus nobis opera eadem fuerit verus auctor septem quae nunc damus Opusculorum. Tanta quippe germanitas comparando agnoscitur scriptionum ambarum, ut dubitari fere nequeat, quia Patris unius duo foetus sint. Sensa invicem congruentia, expressionis unus genius, elocutionis et styli saliva, structurae atque ordinis forma par, contextus compositionisque totius color et succus idem, ut mihi quidem non nix, quod aiunt, nivi ad aspectum, non lac lacti aut mel melli ad gustum similior, quam ista duo ad legentis sensum scripta videantur. Accedit suffragium communis utrisque naevi, quali maxime rapi ad persuasionem solent, qui, expositum recens a partu aut alio casu aliquo abreptam a nutricis gremio infantem postquam diu quaesiere, dubitant an puer iam adultior pro tali oggestus idem vere sit. Tunc enim, ubi maculam aut verrucam in filio, cum est natus, observatam mater aut obstetrix in oblato quoque corpore notarunt, exclamare consueverunt: Nihil amplius quaerendum, hic prorsus, hic ipse est. Idem usu veniat par est nobis Macarium Homiliarum scriptorem in septem asceticorum librorum auctore quaerentibus. Deformitas quaedam cernitur in Macariana Homilia tertia doctrinae nunc falsi convictae, olim magnis Patribus visae probabilis, de corporeitate angelorum et animarum. Eadem porro cum Opusculo huius Thesauri VI cap. item VI pag. 124 legatur, et quidem hisdem fere verbis, quidni nos quoque iam convicti fateamur: Manus haec omnino manus, imo et vox quoque Homiliarum auctoris Macarii est.

VII. Nolim tamen hac offensum confessione labis lectorem continuo; praedudicare luce indignum et opera editoris ea sorde inquinatum commentarium. Nimis multos tam praiceps sententia prosciberet. Nam e graecis S. Methodius martyr, S. Basilius Magnus, uti et huius aequalis et familiaris S. Ephrem Syrus, Severianus Gabalensis, S. Cyrillus Alexandrinus, Caesarius, Anastasius Sinaïta et alii, e latinis vero Tertullianus, S. Augustinus, S. Fulgentius, S. Petrus Chrysologus, Arnobius, Cassianus, Maximus Taurinensis, Gennadius, Rupertus, S. Bernardus, hunc errorem hodieque suis exstantibus consignatum libris praeferunt, prout allegatione locorum demonstrat Dionysius Petavius Tom. III Theologicorum dogmatum lib. I de angelis cap. II. Quid quod, cum ex modo nominatis quidam, uti Tertullianus et Cassianus, alia perniciose suo superseminata tritico zizania habeant, nempe

A prior praeter caetera errores damnatissimos Montanistarum, alter Semipelagianum odiosissimum dogma, quia illa uterque vitia magnis virtutibus redimunt, adeo non interdicuntur usu ac luce, ut eorum etiam suadeatur lectio et commendetur: quis tam iniquus arcere cunctos visu et contactu lucubratorum Magni Macarii conetur propter tres quatuorque versus labecula nulli hodie noxia reppersos in libris septem sana, inculpatissima, saluberrima eruditione redundantibus?

Licebit igitur per omnes aequos et prudentes nobis in hoc quoque horto rosarum odore frui, vitato, quod facillime possumus, spinae unius aculeo; in hoc campo metere purum frumentum in annonam, neglecto relectoque unius illic forte adnati surculo lolii. Non vulgaris spes ad hoc operae pretii vocat. Utique vix uspiam alibi reperturos enucleatius, disertius, intelligentius declaratam rationem omnem ac methodum artis aliqui reconditae ac perplexae, serviendi Deo in spiritu, mentisque ac voluntatis cuiusque nostrarum via recta certaue promovendarum ad gratum divino Numini obsequium praestandum, nosque per heroicarum exercitia virtutum eliminandos ad perfectionem, quanta homini potest in hac vita contingere, sicque disponendos ad ineundam statim ab obitu possessionem regni diligentibus Deum promissi. Invabit etiam in puritate catholici dogmatis et capitibus praecipuis orthodoxarum veritatum, hodie cum maxime adversus haereses propugnatis, miram Ecclesiae quae nunc vivit, cum ea quae Magnorum Antonii et Athanasii aevo floruit, consensionem in his libris agnoscere. Absoluta in omnibus necessitas gratiae supernaturalis ad bene operandum in ordine ad salutem aeternam, cum ubique passim insinuat, tum disertissime asseritur cap. XV Opusc. VI pag. 134, ubi non magis posse bene cogitari aut agi sine speciali naturae meritum excedente Dei adiutorio dicitur, quam videri sine oculo, dici sine lingua, sine pedibus ambulari. Capite vero XIX Opusc. VII pag. 165 pulcherrime idem adstruitur inductione generali creaturarum rerum, naturales etiam suas operationes exsequi non valentium, nisi iis subveniat alienae naturae auxilium. Idem antea demonstratum fuerat cap. IV Opusc. VI pag. 118, eo argute applicata Evangelica parabola decem virginum, quarum quae prudentes merito dicuntur quinque: *Peregrinum*, ait auctor, *a sua ipsarum natura oleum, quod est spiritus gratiae, in vasis cordis praesumpserant.... quinque vero factuae ea sibi sufficere ducentes, quae natura ipsius suppeditabat sua, excludi a thalamo meruerunt, in quem priores sunt admissae.*

VIII. His opponi forte posset locus ex fine capituli XXIX Opusc. VIII pag. 221, ubi Macarius ait, *renuere hominem et non condelectari cogitationibus pravis sine Deo adiuvante esse possibile.* Ac nihil hic doctrinae orthodoxae de necessitate auxilii gratiae actualis ad omnem actum bonum positivum con-

trarii est. Agit enim-auctor de dissensu mere negativo, hoc est suspensione assensus, quae, cum mera negatio et purum nihil sit, auxilio non eget nisi pariter negativo. Talem esse Macarii mentem, prope manifeste patet ex his eius verbis immediate praecedentibus : *sine Deo adiuvante et per se ipsum liberare se quemquam, quoad lucta, quae ipsi est cum cogitationibus, expeditus fuerit, est impossibile*. Siquidem *liberare se, et lucta cogitationum expedit se*, actus hominis positivos indicant, ad quales omnes prorsus indispensabiliter necessarium Dei per gratiam actuale adiutorium esse auctor pronunciat; de suspensione vero assensus mera, quae vere nihilum sit, concedit actuali eam auxilio non egere. Scio, a quibusdam hodie scholasticis negari, esse possibiles puras istiusmodi omissiones. Ab aliis tamen eae non paucis nec parum illustribus admittuntur. Quorum sententiae Macarius hoc loco suffragatur; agere enim se de mera, ut dixi, cessatione voluntatis pravis cogitationibus tentatae eo significat, quod cum suspensionem assensus expressisset verbo *renuere* aut *contradicere*, in quo erat emphasis quaedam positivi actus, quasi corrigens aut explicans statim adiungit : *et non condelectari*, ubi *et*, ut saepe alias, expositivum est, quasi diceretur *id est*. His adiungat, si quis volet, plerosque theologos docere, ad actus quidem omnes vere salutare et meritorios vitae aeternae requiri actualem gratiam supernaturalem in *substantia*, sive, ut loquuntur, in *entitate*; ad non succumbendum autem tentationi per simplicem renutum mere naturalis ordinis sufficere actualem gratiam supernaturalem tantum *quoad modum*, non vero in *substantia*. Quod si putetur hic Macarius indicare voluisse, etiam sic expertus erroris erit. Apparet praeterea, septem hos libros scriptos ante natam Evagrii Pontici Origenistae, et alumni huius, Pelagii, doctrinam, quae impeccabilitatem et salutis securitatem cum plena extinctione passionum hominibus in hac vita possibilem finxit. Contra enim horum auctor absolutam securitatem salutis in hac vita propter vertibilem in malum etiam post ecstases et visa divina voluntatem ne primis quidem Apostolis post acceptum die Pentecostes Spiritum sanctum concedit cap. XVI Opusc. VI pag. 135, ut timere videlicet cum Paulo potuerint, *ne cum aliis praedicavissent, ipsi reprobi efficerentur*. Unde capite libri eiusdem XX pag. 139 exemplum affert monachi post visum in raptu paradisi foede lapsi. Quare capitibus VIII et IX Opusc. VII pag. 152 et 153 perfectionem omnibus absolutam numeris et plenam impeccantiam homini viventi contingere ait posse solum momentaneam in puncto raptus et ecstasi, post quae iterum peccabilem sic passum divina nihilominus esse pronunciat. Capite autem Opusculi eiusdem VII duodecimo pag. 157 haec nota ponit verba : *Nondum autem quemquam vidi Christianum perfectum, aut omni ex parte in tempore*

A omne liberum, a periculo videlicet peccandi. Atqui Magnum Antonium viderat qui hoc scribit, intimo ei convictu diu familiaris.

Contrarius est scopulus sanam gratiae doctrinam tradentibus vitandus, oppressio humani arbitrii ac vertibilis in contraria et contradictoria inficiatio libertatis. Hunc semper studiosissime declinat Macarius hic noster, velis numquam non remisque in oppositam incumbens professionem vertibilitatis indifferenter liberae sui compotis voluntatis, ita semper aut gratiae praesenti ad bene agendum, aut tentationi seu concupiscentiae instiganti ad male operandum consentientis, ut possit pro arbitrio resistere : in quo fontem residere meriti et vituperii verumque cardinem negotii humanae iustificationis aut depravationis, quatenus haec imputabiles homini sunt vel ad praemii meritum, vel ad poenae iustissimae reatum, verissime hic auctor censet. Haec cum paginis fere omnibus perpetuas aut inculcat aut innuit tum praesertim Opusc. II cap. XII et Opusc. VIII cap. III pagg. 37 et 185 ex professo tam luculenter enunciat, ut qui sic loquitur saeculo Ecclesiae fluente quarto, videri possit orthodoxam de libero arbitrio deque gratiae cum ipso ac concupiscentiae cooperante doctrinam non potuisse disertius, uberius circumspiciusque proponere, si decreta et canones sacrae synodi Tridentinae Sessionis VI plus mille annis posterius celebratae iam tum legisset; adeo illis consentaneae catholicam de hominum iustificatione fidem edisserit.

IX. Dicendum hic aliquid superest de cognomento *Magni*, Macarii nomini adiuncto. Expressum id clare praefert antiquissimus quem exscripsi codex non solum in Macarianorum Opusculorum titulo, sed praeterea in Opusculo IX quod inscribitur *Apothegmata Patrum*, ut videre est pag. 243, quin et in Opusc. XVII Nicephori, argumento, ni fallor, satis certo, receptum olim hoc fuisse et usu vulgari tritum. Cuius triplex excogitari ratio potest.

Prima, ingens viri meritum; doctrinae, inquam, eius et sanctimoniae praestantia, quas quotidiano proprie quisque longo usu experientiae cum perspicere, et praesenti fructu sentirent tot millia monachorum, quos ante et post mortem Antonii ante plurimam lacte divini verbi aluit et efficacissima dexteritate ad profectum spiritus promovit, exemplo semper praeiens in omni functione religiosi officii, tam excellentem magistrum sibi visi sint tali honorare appellatione debuisse, Evangelio etiam auctore, ubi legebant Matth. V, 19 : *Qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno coelorum*.

Alter, quod cum Antonium solerent *Magnum* sine addito vocare, adeo ut istud adiunctum in nomen iam proprium migrasset, prout intelligitur ex supra recitatis Cronii presbyteri apud Palladium verbis, et Macarium viderent e sinu Antonii productum, vices eius in ipsorum regimine gerentem, et in omni laude simillimum, aequum duxerint,

post Antonii praesertim mortem, eodem Macarium impertire titulo, quo Patrem et suum cunctorum communem, et pe | culiarem ipsius exemplarque archetypum Magnum Antonium, dum viveret, honoraverant.

Postrema huius rei sat verisimilis causa est, quod, cum iam tum fama florent duo alii, de quibus superius est dictum, iuniores Macarii et diversis in partibus degentes Aegyptius et Alexandrinus, ut suum antiquiorem ab illis distinguerent, *Magni* eum insigniendum epitheto putaverint qui tunc vivebant. Quod utinam constantius fuisset a posteris observatum; sic enim foret damnosa et periniqua confusio vitata, quae veneratione propria in fastis ecclesiasticis Patris olim sanctissimi et coelestium merentissimi honorum obrutam ambiguitate memoriam fraudavit; ut cum dies assignatus anniversario cultui proprius in Martyrologiis et Menologiis signetur Aegyptio et Alexandrino Macariis, eorumque Acta separatim descripta legantur, solus antiquior ambobus et neutro minus illustris Macarius Magnus innominatus praetereatur. Cui, spero, medebuntur incommodo Antuerpienses nostri, quorum laus tanta est in Actis Sanctorum illustrandis, si propriam historiam vitae abbatis Pispiritani Macarii, ab anonymo veteri, qui Posthumii ei succedentis Acta literis tradidit, ut ipse indicat, compositam, reperire alicubi potuerint, cum tunc forte adhuc blattisque luctantem.

X. Diu nos tenuit Macarius. Utinam transigere velocius queamus quae de aliis sequentium Opusculorum auctoribus necessario praefanda videbuntur. Nonum Opusculum anonymi est collectoris sententiarum Patrum. Huius aetatem prodit, quod non nisi antiquissimorum nomina recitat: argumento, eum ante posterius celebrium tempora vixisse. Opusculum X simplicem in meo archetypo Turriano codice praeferebat titulum qualem exhibeo: *S. Amphilochei de non desperando*. Quod non fit hic mentio Iconiensis episcopatus, uti neque supra in titulo I Opusculi S. Joanni Chrysostomo tributi citra ullam sedis Constantinopolitanae memoriam, indicio est, opus utrumque ab iis Patribus fuisse scriptum, dum adhuc privati inter monachos viverent, antequam in thronos promoverentur; quae avborum talis temporis et argumenti lucubrationes in monachorum tabulariis relictas fuerint, tanquam iis solis accommodatae. Scio, non unum esse in antiqua Ecclesiastica memoria celebrem Amphilocheium; tamen huius, quem hic edimus, libelli verum fuisse patrem antiquissimum illum doctrina et sanctimonia late inclutum, ex monacho Iconiensem episcopum Amphilocheium, a SS. Basilio, Gregorio Nazianzeno, Hieronymo multisque aliis veterum magnifice laudatum, cuius in Martyrologio Romano ad diem IX Kal. Dec., in Graecis Meneis eodem die splendida elogia leguntur, manifeste constat ex eo, quod in operibus eiusdem S. Patris ante hos annos XL graece simul latineque Parisiis editis, quae

octava numero ponitur eius oratio inscripta *de poenitentia et quod non sit desperandum*, duas hoc quod damus expansas scripto narrationes totidem plane recitat verbis continua serie ab extrema pagina centesima, quae illius orationis ibi nona est, usque ad centesimam duodecimam. Et sunt ambae illae historiae adeo inopinatae ac mirae, ut describenti mihi sollicitudinem moverent, ne pro apocryphis et temere confictis relicerentur. Quocirca habeo muniri eas tam irrefragabilis auctoris minime dubio nec cuiquam recusabili suffragio. Puto autem hunc commentarium ab Amphilocheio adhuc monacho et monachorum institutore compositum, ex quo idem postea Iconiensis antistes, in occasione praemuniendi suum populum adversus tentationem desperationis, duo ista exempla verbis plane iisdem retulerit, alia plura omittens quae monachis alias allegata utiliter, saecularibus docendis minus opportuna viderentur.

XI. Opusculum undecimum equidem plurimi facio propter efflorescentem in illo genuinam indolem vere asceticorum sensuum, et quendam suavissime fragrantem ex uberi, qua penitus imbuitur, unctione spiritus heroicae sanctimoniae odorem. Nullum libentius exscripsi, in nullo interpretando tantum intimae dulcedinis sum expertus. Quo mihi contendendum enixius statui ad ejus tempus auctoremque, ignotissimum utrumque, vestigiis omnibus indagandum.

Continet id alloquia quatuordecim studio auditoris in literas missa, prout excepta fuerant ex ore senis cuiuspiam grandaevis, longo usu vitae religiosae per omnes perfectionis Evangelicae gradus ad apicem evecti sanctitatis, quantam capit divinis adiuta beneficiis humana mortalitas. Alloquiorum auctor nominatur beatus abbas Zosimas. De exceptore tantum innuitur, fuisse illum ex eius assiduis auditoribus unum, verisimiliter sodalem eiusdem in quo degebat Zosimas coenobii. Diu de his et sollicite disquirenti mihi ea tandem sedit sententia, eundem istum esse Zosimam cum illo celebratissimo divinitus electo, ut sanctae poenitentis Mariae Aegyptiae, seu, ut vulgo loquuntur, Aegyptiacae, et cognosceret vitam et funus curaret. Exstat de his commentarius omni fide firmatus, non Sophronii, ut perperam inscribitur a multis, quod invictis argumentis confutatur ab ultimo eius scripti editore, nostro Daniele Papebrochio Tom. I Aprilis pag. 69, sed anonymi monachi coenobii prope Jordanem siti, in quo Zosimas ultimos suae vitae annos exegit, prout ipse innuit auctor sic scribens sub finem narrationis suae, postquam docuisset, reversum a S. Mariae Aegyptiacae funere Zosimam quae viderat et audiverat saepe retulisse: *Perseverarunt autem monachi [post Zosimae videlicet obitum] haec ipsa per traditionem discentes atque ad communis utilitatis argumentum proponentes audire volentibus, sed non adivi quemquam scripto signasse narrationem. Ego*

vero quae citra scripturam comperi, per literas curavi nota facere. Indicia hinc exsequar, quibus moveor ad opinandum, horum auctorem Alloquiorum Zosimam non alium esse ab eo, cui testi unico Mariae Aegyptiacae notitiam debet Ecclesia, sicut Antonio Pauli primi eremitaе.

Primum : detector latebrarum Aegyptiacae Mariae Zosimas, a puero traditus monasticae disciplinae in quodam coenobio Palaestinae, in eo laudatissime vitam asceticam exercuit per annos supra quinquaginta, testante id ipso, cujus haec verba anonymus monachus exscribit num. 3 suae narrationis : *Dicebat autem ipse de se Zosimas, quod ab ulnis, ut sic loquar, paternis in monasterium istud datus, per annos quinquaginta tres in monastico cursu perseveravit.* | Monasterium porro istud, ut initio narrationis clare dicitur, fuit unum ex iis quae per Palaestinam sunt monasteriis. Atqui haec Alloquia eius sunt, qui in Palaestina vixerit et consequerit, nec aliam admodum orbis partem, quantum ex eius verbis intelligitur, incoluerit. Nam Alloquio VI haec loquitur : *Iter agebamus ego et frater unus via Neapolitana cum quibusdam saecularibus, venimusque ad locum ubi erat telonium cet.* Fuit olim Neapolis celeberrima Palaestinae civitas, teste inter innumeros alios Plinio, cuius haec lib. V cap. 13 verba sunt : *Samariae oppida Neapolis, quod Mamorta dicebatur cet.* Iterum Alloquio X dicit Zosimas : *Cum essem in monasterio quod est apud Tyrum.* Est quidem Tyrus Phoeniciae urbs, sed quae, uti et Sidon, propter propinquitatem Palaestinae contribuitur. Hodierni geographi Palaestinam duodecim Israeliticarum tribuum habitatione definiunt, nec cum Veteris nec cum Novi Testamenti historiis consentientes. Nam rex duodecim tribuum Saul, ut ex I Regum patet, et qui ei successit David, ut ex II, itemque ex I Paralip. manifestum est, universam XII tribuum ditionem obtinentes, multa bella cum Philistaeis, hoc est Palaestinis, habuerunt, qui utique aliam ab Israelitide terra regionem habitabant. Christus vero ipse, qui se aiebat non venire nisi ad oves quae perierant domus Israel, Matth. XV, 24, tamen, ut ibidem V, 21 dicitur, recessit in partes Tyri et Sidonis, quod et Marcus cap. VII confirmat, et ibi curavit filiam Chanananae, prout ibidem Evangelistae narrant; quasi ut ostenderet, Phoenicem jam tum ad Palaestinam, prout haec Israeliticam regionem denotat, pertinuisse. Certe in historiis sacrarum expeditionum Tyrum, Sidonem, et Phoenicem universam Palaestinae partem videmus habitam. Antiquiores vero longe latius fines Palaestinae porrexerunt, ut Ovidius, qui ripam Tigris amnis marginem Palaestinae vocat illo versu Fast. II.

Inque Palaestinae margine sedit aquae,
adstipulante Plinio, qui lib. VI cap. 28 Sittacem regionem Tigri continuam Palaestinae accenset; ut omnitan quod testatur Plutarchus, Strymonem Macedoniae fluvium Palaestinum olim dictum : cur? nisi quod Palaestina eo usque protendi vide-

atur. Utut de iis sit, certum videtur, post Judaeam deletam primis Ecclesiae saeculis, et IV potissimum, quo Zosimas vivebat, ut ostendimus, Tyrum Palaestina fuisse comprehensam. Herodi sane Agrippae, nepoti Herodis Magni, cum sub Caesare Claudio pareret maxima Judaeae pars, ut docet Josephus lib. XIX Antiq., subjectos fuisse Tyrios et Sydonios indicat S. Lucas Actorum XII, 20. Quae cum ita sint omnia, cur affirmare dubitemus, monasterium, quod apud Tyrum fuerit, vere situm in Palaestina dici potuisse? Meminit praeterea Zosimas in quodam Alloquio *campestrium*, ubi ait se fuisse. Quae haec *campestria*, nisi campus magnus Galilaeae et latissima illa planities tam saepe in Scripturis memorata? Alibi ait, se Hierosolymis diversatum, alias, quemdam se vidisse Caesareae; loca haec omnia Palaestinae. Denique initio Alloquii XIII lauram abbatis Gerasimi memorat tanquam vicinam loco in quo tunc Zosimas degebat; coenobio nempe prope Jordanem, quo ex Tyrio migraverat : fuisse autem lauram quoque sive monasterium Gerasimi propinquum Jordani, clare docet Moschus cap. CVII Prati sic scribens : *uno fere milliaro distat a Jordane monasterium quod abbatis Gerasimi dicitur.* Ex his conficitur, tam Zosimam Alloquiorum auctorem, quam repertorem Mariae Aegyptiacae in Palaestina vixisse.

XII. *Secundus* est character identitatis utriusque Zosimae, genius amborum unus ac mores. Relator Actorum Mariae, quod e scripto anonymi monachi patet, doctus quidem et disertus vir fuit, docere tamen viva praesentes voce contentus a scribendo abstinuit. Audiamus hoc testantem anonymum; sic num. 2 scribit : *Iste Zosimas orthodoxus fuit, qui in uno monasteriorum [nempe Tyrio, ex supra dictis] ab initio conversatus, per omne exercitacionis [graeco ascesis] genus probatus est, et ad omnem virtutem congruenter institutus, totum quidem ordinem in eiusmodi palaestra solitum servari custodivit, multa vero et sponte adiecit, volens carnem spiritui subicere; quod ita ei successit, ut propter multam rerum spiritualium experientiam saepius ex vicinis, aut etiam remotioribus monasteriis ad eum confuere plures, ipsius doctrina ad perfectionem informandi. Ita ille. An non haec et occasionem et argumentum horum Alloquiorum manifeste indicant? Subdit mox idem : *Cum autem tantam animarum tractandarum peritiam assecutus esset senex, nunquam remissius egit in meditatione eloquiorum divinorum, sed insistebat iisdem, seu decumberet strata, seu assurgeret, vel quidpiam manibus operaretur cet.* Nusquam hic scriptiois mentio; qua certo et irrevocabili iudicio abstinuisse Zosimam nihil magis declarat, quam quod Acta tam mira Mariae poenitentis, quorum unus esset ipse conscius, scriptis haud commiserit, narrare verbo satis habens. Sic enim habetur num. 40 eiusdem narrationis : *Zosimas reversus in coenobium [a curato S. Mariae Aegyptiacae funere] narravit omnia monachis, nihil**

eorum quae audierat ac viderat reticens. Paulo post : *Perseveraverunt autem monachi haec ipsa per traditionem discentes.... sed non audivi quemquam scripto signasse.* Adeo a scribendo alieni erant illi veteres ascetae sancti, sibi videlicet ex instituto unis vacantes, exemplo Antonii Magni, qui cognitam a se solo mirabilem vitam Pauli primi eremitaе, multis licet annis ei superstes, nec scripsit, nec dictavit, voce tantum narrare contentus, posteritate id ignoratura, nisi Hieronymus Pauli memoriam e discipulis Antonii compertam literis consignasset. Ad quem modum Zosimas, quae admirabilia de Maria poenitente sensibus praesens hauserat, etsi, cum centenariam attigerit aetatem, ut in *Vitis Patrum* lib. I pag. 299 diserte traditur, triginta totis minimum annis Mariae Aegyptiacae supervixerit, tamen nec ipse, nec eius suasu aut sponte sua quisquam auditorum illius ea curavit in chartam mittere, donec sero exstitit anonymus monachus, qui Deo movente talem operam posteris praestaret : quem equidem ipsum, aut divino simili motum impulsu alium e coenobitis vel Tyrri prioris, ubi Zosimas diu vixit, vel alterius Jordani propinqui, quo iam senex migravit, monasterii quempiam crediderim haec nobis, quae aut ipse a Zosima audierat, aut e referentibus cognorat, Alloquia servasse, iis scripto complectendis.

| *Tertium* exstat indicium a tempore ductum, ni fallor, vehemens ad suadendum, B. Zosimam, cuius haec Alloquia nomen praeferunt, eundem esse ipsum, qui S. Mariam Aegyptiacam sepelivit. Non multos per ea tempora fama celebres fuisse Zosimas indicat anonymus editor Actorum Mariae, qui suum cum nostro cognominem et, ut credimus, unum eundemque a cunctis synonymis se salis distinxisse credidit, ubi eum ab uno discrevisset, solo videlicet tunc noto alio Zosima. En id eius testantia verba : *Nemo autem appellationi soli inhaerens sermonem mihi existimet esse de eo Zosima, qui circa doctrinam lapsus minus recte sapuit. Alius enim hic, et ille alius, multumque differunt inter se, quamvis nomenclaturam ambo eandem sortiti.* Sic ille. In cuius verbis si quaerimus quis sit ille alius Zosimas, qui circa doctrinam lapsus minus recte sapuit, docebit id nos Marcellinus in lib. De schismate Ursicini et Damasi, quem librum cum ex recenti memoria scripserit, intelligimus eius auctorem sub Damaso, aut paulo post, hoc est, circiter annum Christi 590 floruisse. Ibi autem meminit cuiusdam Zosimi sive Zosimae quem Ariani suis tinctum erroribus in episcopatum urbis per Italiam clarae Neapolis, eiecto inde orthodoxo et sancto episcopo Maximo, intruserunt. Hunc sua poena celebrem fecit. Aggresso enim episcopale officium in ecclesia Neapolitana obire, intumescens ei lingua extra os excessit, nec nisi Zosima extra templum egresso retrahi potuit. Quo facto, cum iterum a tertio Zosimas tentasset ingressus aedem sacram episcopali fungi munere, toties pari coactus

A malo est abscedere compulsus. Unde *ob eam causam tandem cessit episcopatu, ut pristinum sibi linguae officium redderetur* : verba sunt Marcellini, qui mox addit : *non res antiquas referimus.... nam et hodie Zosimas in corpore est, usum linguae non amittens, postquam maluit cum amissione episcopatus vivere.* Videri potest hic Zosimas tam evidenti miraculo resipuisse, quae causa fortasse fuerit anonymo de eius errore ut praeterito loquendi. Quidquid in re sit, ex his habemus, et S. Zosimam et alium eiusdem nominis non sanctum eodem tempore, hoc est, sub finem quarti saeculi vixisse. Hoc quidem hieromonacho B. abbati Zosimae competit. Nam cum Daniel Papebrochius noster Tom. I April. pag. 68 argute demonstret ex caractere Paschae, S. Mariam Aegyptiacam obisse die I April. parasceve Paschae anno Christi 432, postquam pridie a Zosima circiter septuagenario sacrum Christi corporis et sanguinis viaticum percepisset, manifestum est, eum multis annis ante quingentesimum aerae Christi non solum vixisse, sed vitam etiam asceticam sanctissime coluisse in priori apud Tyrum monasterio, ex quo, antequam in aliud Iordani citium migraret, vitam religiosam se in primo exercuisse per annos tres et quinquaginta ipse, ut prius vidimus, testatur. Confirmat hanc chronologiam totus Alloquiorum Zosimae contextus. Nam ibi et Evagrius, non ille Origenista, sed alius antiquior sanctissimus Macarii discipulus, et Pachomius, alique paris antiquitatis tanquam homines recentis memoriae nominantur; sed et cum alia referantur ex *Vitis et Actis Patrum*, nihil omnino proditur non anno Christi sesquingentesimo anterieus. Ex his corrige quae Rosweidus noster, deceptus corrupto apographo Actorum Aegyptiacae Mariae sub falso nomine Sophronii vulgato, annotavit ad *Vitas Patrum* pag. 299 his verbis : *Claruit Maria Aegyptiaca temporibus Iustini senioris circa annum Domini 520.* Ea enim metachronismo laborare integri fere saeculi erudite demonstrat supra laudatus Papebrochius, quem vide Tom. I Aprilis a pag. 67 ad 70. Iure igitur nostro hoc Opusculum, B. Zosimae Alloquia complectens, superiori, quod S. Amphilocheum Iconensem episcopum habet auctorem, sine medio coniungimus, ordinem temporum secuti, quo vitae digeruntur amorum ita comparatae, ut communes annos aliquot habuerint, Amphilochei senectute concurrente cum Zosimae adolescentia.

Non erit abs re, hic ad extremum admonere, Ioannem Moschum, libri celebri jam olim et a sexta generali Synodo laudati, cui *Pratum spirituale* titulus est, auctorem, haec sine dubio Zosimae Alloquia vidisse. Nam cap. CCXI ex iis decimum describit, verbis inde fere totidem referens historiam monachi, qui ex pillari cellam suam a vicino monacho cum clare vidisset, patientissime tolerans, etiam postquam audivit improbissimum illum furem ob id facinus delatum ad iudicem

clausum carcere teneri, primum corrogatos cibos ad eum in custodiam detulit, deinde a iudice liberationem eius impetravit. Id solum discrimen est, quod, cum Zosimas dicat, senem corrogasse ova et cathara, quae ad furem vinctum deferret, Moschus pro iis ponit, aliqua *esculenta*, vitans forte necessitatem exponendi quid essent cathara. Quam vocem neque in ullis glossariis declaratam reperi, et cum de ea Graecos in Italia monachos interrogarem, fatentes audivi nescire se prorsus quid ea signaret, unde ipsum vocabulum latinis expressum literis in mea interpretatione sum coactus relinquere. Moschus idem cap. CCXII exscribit ex Alloquio XIII duo exempla senum sanctorum ultro latronibus offerentium sua omnia, ea sola differentia, quod vocem *scaldion* interpretatur *marsupium pendens*, praeterquam minus perite, eum vetus Theocriti scholiastes ad Idyllium X vocabulum *scalis* explicet *instrumentum agriculturae*, unde sarculum sum interpretatus, sed etiam improbabiliter numerans inter mobilia cellae monasticae *marsupium*, praesertim quod addit *pendens*, quod statim latrones vidissent, nec opus habuissent abeuntes a sancto sene admoneri, ut quod non advertentes relinquebant tollerent. Est praeterea caput CCXVI Prati ex Alloquio Zosimae sexto descriptum. Caput vero CCXVIII ex undecimo. Denique caput CCXIX ex tertio decimo. Sed de his iam satis.

XIII. Zosimae Isaac Syrum Opusculi XII auctorem proxime adnotum subiungimus, quoniam hunc Posevinus, ex Gennadio referens, ponit imperatorum Martiani ac Leonis temporum aequalem. Quem et ait, praeter multa contra haereticos, etiam ascetica scripsisse. Supra Opusc. IX pag. 247 fit mentio cuiusdam Isaac, qui fuerit discipulus Magni Arsenii. Idem is sane cum hoc nostro esse potuit. Dubium quidem mihi non est, quin, quae infra Opusc. XVII Nicephori monachi ex Isaac Syro describuntur, eiusdem huius nostri sint. Memini alias in Bibliotheca Vaticana vidisse me multa et praeclara Isaac | Syri opera, quae multum profutura, si prodirent, interpretis et editoris operam implorant. Theodorum Studitam Isaac Syro continuo, quod illum inter plerosque sequentium auctores Opusculorum certae et notae aetatis video esse. Vixit octavo saeculo. Multa, quae de eo dicenda sunt, cumulate congeret vir doctissimus omnium eius operum plenam et luculentam editionem adornans.

Abbatis Isaiae quartum decimum est Opusculum. Hunc alii Esaiam appellant, ego Ecclesiae latinae usum receptum in Isaiae vocabulo efferendo tenui, securus scripturae Graecorum in verbo Hebraicae originis. Bellarminus in libro De scriptoribus ecclesiasticis de eo ait, se, quo tempore vixerit, invenire nequivisse. Vide etiam de illo Possevinum. Huius quoque honorifice meminit infra Nicephorus monachus Opusc. XVII.

Sermo S. Philothei de mandatis Christi Opusculum

XV conficit. Quod non ponerem hoc loco ante tria sequentia, si crederem, eius auctorem, quod aliqui autumant, esse illum, cuius meminit Spondanus Tom. I Contin. ad annos 1330, 1354, 1355 et 1362. His ne assentiar, tria retrahunt: I. quod titulo sanctitatis huic in nostro codice tributo parum congruant hominis mores, qui se schismaticum actis et scriptis acrem praebuerit, quique Constantinopolitanum patriarchatum, scelere partum, iusta poena perdidit; II. quia nihil videtur causae, cur non compareret in titulo episcopatus Heracleensis et patriarchatus Constantinopolitanus, quibus duabus successive insignitus infulus ille Philotheus dicitur; III. quoniam scriptor saeculi XIV non potest credi auctor operis in codice descripti, cuius manus et charta aetatem praefereunt annorum, ut supra dixi, quingentorum, praesertim cum ibi post illud alia ponantur aetatis manifeste senioris. Scripserit ergo hunc sermonem multo antiquior quidam et sanctior e plurimis omni aevo insignitis Philothei vocabulo monachis.

De Theodoro archiepiscopo Edesseno Opusculi XVI auctore non constat quis fuerit, unde oriundus, ubi vitam, quod apparet, monasticam ante archiepiscopatum exercuerit, quando et qua occasione coenobio ad Edessenam cathedram fuerit promotus. Tom. XXII Bibliothecae Patrum editionis novissimae Lugdunensis quinquaginta ex eius capitulis, hoc est non totum dimidium libri eius [quem integrum damus], idque mere latine exhibentur, deque eo in generali indice Tom. I dicitur floruisse illum XII saeculo. Sane serius non potuit Theodorus noster, quam istius saeculi initio vivere. Testatur enim Eugenius III summus Pontifex literis ad Ludovicum regem Francorum scriptis, quas recitat Baronius Tom. XII num. XXXI anni 1145, captam a Saracenis eo anno Edessam, occiso ab iis archiepiscopo pluribusque aliis. Ex quo tempore vacasse illam sedem apparet, quoad erepta Saracenis per Francos Edessa est, qui deinceps, quamdiu Hierosolymis regnarunt, archiepiscopos ei latinos dederunt. Nec videtur verisimile, archiepiscopum a Saracenis interfectum hunc ipsum fuisse Theodorum. Martyr enim fuisset dictus, qui in Turrianeo codice duntaxat *Sanctus pater noster* inscribitur. Obiisse ergo illum naturali morte ante annum 1145 credibile est, imo forte aliquanto submotiore re- | tro aetate, ut, quem Saraceni Edessae expugnatores occiderunt, successor illius non immediatus, sed secundus, tertius, quartusve fuerit.

Paris cum Theodoro Edesseno aetatis Nicephorum monachum opinari licet Opusculi XVII, libri valde utilis, auctorem, cum certiori rerum et actorum eius testimonio careamus.

Hoc forte antiquior fuerit auctor XVIII ultimi Opusculi, anonymus monachus coenobii graeci ordinis S. Basilii in agro Tusculano, a S. Nilo juniore circa finem saeculi X fundati, cuius amplificator insignis exstitit unus e Nili discipulis, eiusdem-

que successor tertius, S. Bartholomaeus, cum quo se virisse qui hanc eius vitam conscripsit significat. Certo autem caractere S. Bartholomaei abbatis Cryptoferratensis aetas consignatur in hoc scripto, dum dicitur, Pontificem, qui tunc Romanam regerat Ecclesiam, iuvenem ob grave delictum clam patrum morsa adactum conscientiae Bartholomaeum consuluisse, a quo cum audisset, quod in hac Vita legitur: *Non licet tibi sacro fungi sacerdotio; opus est redigere te in ordinem, et privatim animae tuae remedio vacare, ac divinum placere numen, cuius iram peccando provocasti; obsequens ille statim, ut ibidem additur, throno relicto, privatus apparuit.* Fuit hic sine dubio Pontifex, quem alii

Benedictum VIII, alii IX numerant, anno Christi 1033 creatus ambitu et factione cognatorum Tusculanorum comitum adolescentulus vixdum puer. Qui duodecim annis Romanam vexavit et conspurcavit Ecclesiam, anno tandem 1045 deiectus. Vide de his Ciaconium edit. novissimae Romanae Tom. I a col. 775 ad 779. Ultimam huic sedem Opusculo decrevi, quod non, ut alia, didacticum dogmaticumque sit, doctrinae asceticae praecepta tradens, verum eius praxim in exemplo illustri ascetae clarissimi demonstrans. His iam nimis multis etsi quae adjungerem se offerant, verbum non addam, ne in librum exerescat praefatio. Vale, lector, et fave.

Facultas provincialis Soc. Jesu et communicatio privilegii regii.

Ego Petrus Allemand, provincialis Societatis Jesu in provincia Tolosana, juxta privilegium concessum a Regibus Christianissimis Henrico III 10 Maii 1583, Henrico IV 20 Decemb. 1605, Ludovico XIII 14 Febr. 1612 et Ludovico XIV nunc regnante 23 Decembr. 1650, quo prohibetur omnibus librariis et typographis, ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos absque permissu superiorum imprimant, permitto Guillelmo Bosc, ut librum cui titulus est *Thesaurus asceticus* etc, ab aliquot Societatis nostrae theologis probatum, excudere et vendere possit. Datum Tolosae die 21 Aprilis anno 1682. Petrus Allemand.

SERIES OPUSCULORUM.

Opusculum I	Sancti Ioannis Chrysostomi Epistola ad monachos.	4
Opusc. II	S. Macarii Magni de custodia cordis liber.	49
Opusc. III	Eiusdem de perfectione in spiritu liber.	47
Opusc. IV	Eiusdem de oratione liber.	63
Opusc. V	de patientia et discretionem liber.	81
Opusc. VI	de elevatione mentis liber.	115
Opusc. VII	de caritate liber.	141
Opusc. VIII	de libertate mentis liber.	185
Opusc. IX	Aphorismata Patrum.	228
Opusc. X	S. Amphilochii de non desperando liber.	255
Opusc. XI	B. abbatis Zosimae Alloquia.	279
Opusc. XII	Isaac Syri de cogitationibus libellus.	308
Opusc. XIII	S. Theodori Studitae capitula.	311
Opusc. XIV	Abbatis Isaiae capitula.	315
Opusc. XV	S. Philothei de Mandatis Domini nostri Iesu Christi sermo.	326
Opusc. XVI	S. Theodori archiepisc. Edessae capitula CII.	345
Opusc. XVII	Nicephori monachi de custodia cordis liber.	404
Opusc. XVIII	Vita S. Bartholomaei abb. Cryptoferratensis.	429

[Sequuntur Opuscula pagg. 1-435, tum Index rerum.]

Libri a Possino editi censuram hanc, quae exstat in *Actis eruditorum Lips.* [liber prohibitus decr. ab a. 1685 ad a. 1757] a. 1685 mens. Novemb. pagg. 488-491, adicere lubet.

Thesaurus asceticus sive syntagma opusculorum octodecim a Graecis olim Patribus de re ascetica scriptorum. Ea nunc primum prodeunt e vetustissimis Mss. codicibus eruta. Collectore atque interprete Petro Possino Soc. Iesu.

Parisiis apud Ant. Dezallier. 1684 in-8.

Cum, qui Scriptorum gentilium fragmenta colligant atque typis publicis exscribi curant, non leve operae pretium fecisse putantur, tum maius illi laboris meruisse censendi sunt, qui sanctorum virorum fragmenta pietati excitandae idonea typorum opera vindicant ab interitu. Fecit id laudabili sane industria eruditissimo Possinus. Nam *Thesaurum* hoc asceticum duodeviginti Opuscula complectitur; quorum sedecim ex antiquissimo volumine Ms. graeco triginta lucubrationes de re ascetica continente et a Francisco Turriano in domo professa Romae anno 1566 deposito, cum Societatis Iesu ille membrum fieret, descripsit. Reliqua duo, nempe *S. Theodori Studitae Capitula*, ex codice Vaticano perantiquo, cui numerus inscriptus 750, et *Vitam S. Bartholomaei abb. Cryptoferratensis*, quod ultimum est in hoc volumine, ex Cryptoferratensi bibliotheca depromsit.

Primum omnium istorum Opusculorum est *S. Ioannis Chrysostomi Epistola ad monachos* in Turriano codice inscripta, quam scripsisse illum putat, cum Antiochiae inter monachos vixerit, antequam episcopus fieret Constantinopolitanus. Septem opuscula quae post laudatam Epistolam collocantur, ut *De custo-*

dia cordis, De perfectione in Spiritu, De oratione, De patientia et discretionem, De elevatione mentis, De caritate, De libertate mentis, Macario Magno, prout in codice Turriano illa hoc titulo signata legerat, ipse tribuit. Qua occasione duos celebres fuisse Macarios observat, unum Aegyptium in Scithi; alterum, et quidem eo iuniorem, Alexandrinum, in Cellis degentem: ambos Antonii anachoretæ discipulos. Ab utroque vero hoc alium Macarium, et illis quidem antiquiorem fuisse, ex Athanasio in S. Antonii, et Hieronymo in Pauli primi Eremitæ Vita comprobatur. Hi enim Magnum Antonium aiunt duos secum habuisse discipulos intimos, comites individuos, Macarium et Amatham, obitus sui testes, qui anno Constantii XIX, Christi CCCLVI contigit. Atqui de Macario Aegyptio, quem passim ponunt Alexandrino fuisse seniore, ex eius actis constat, eum naturæ debitum solvisse anno 391 nonagenarium, post annos sexaginta in Scithica solitudine transactos. Unde sequitur, capessivisse illum solitariam vitam apud Scithin anno Christi 331. Ubi cum ad finem vitæ commoratus fuerit, consequitur, hunc non fuisse Macarium illum Amathæ collegam, Magni Antonii socium indivulsum, quem ille iam ab anno Chr. 344, dum in montem interiorem, reliquæ vitæ illic stadium decursurus secederet, in loco huic vicino, hoc est in monte exteriori, praesto sibi semper ad extremum esse iusserit. Macarium ergo socium Amathæ Possinus auctorem fuisse tum quinquaginta Homiliarum, quæ Macarii nomine inscriptæ prostant, tum septem modo nominatorum Opusculorum statuit. Atque ideo Io. Picum, qui illos a se latine redditos vulgavit, et Macario Aegyptio Scithicæ solitudinis incolæ tribuit, contrario Gennadii Massiliensis testimonio nixus refutat. Deinde, ne quis iuniorem Macarium, vulgo Alexandrinum a civitate, qua natus fuerat, dictum, illarum auctorem putet, negat, hunc quidquam, quod in lucem et famam exierit, scripsisse, quia Sozomenus lib. III cap. 13, Socrates lib. IV cap. 18, et qui ex his de more sua hausit Nicephorus lib. IX cap. 14, ubi de Macario hoc agit, nihil de scriptis eius commemorant; neque alius quisquam seu veterum seu recentiorum scriptorum illi libellos hos tribuerit. Quapropter memoratas Homilias cum hisce VII Opusculis antiquissimo Macario Magni Antonii intimo individuoque ministro vindicat, ita quidem, ut eum non tam illorum auctorem, quam interpretem faciat. Audita enim ab Antonio magistro coptice loquente ipsum Macarium in gratiam monachorum graecæ reddidisse ac perorasse, inde illis Macarii nomen praefixum fuisse ait. Enimvero quod de Macario Alexandrino heic inspergit Possinus, nihil illum scripsisse quod quidem innotuerit erudit, aliter sese habere ex codice Ms. antiquo Bibliothecæ Lipsiensis nostræ Academicæ, quæ Paulina vocatur, novimus. Nam inter varia eius Mss., quorum catalogum singulari industria confectum proxime bibliothecarius noster Academicus, vir clarissimus L. J. Fellerus publicavit, exstat Macarii Alexandrini Ms. hoc titulo insigne: Τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρείας λόγος περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν, τὸ πῶς χωρίζονται ἐκ τοῦ σώματος καὶ τῶς ψυχῆς, id est D. Macarii Alexandrini sermo de egressu animæ iustorum et peccatorum, qua ratione separentur a corpore et quomodo sint. Id quod obiter hic memorare libuit. De cetero recte Possinus naevum Macarii de angelorum et animarum corporeitate, qui in Opusculo Theauri huius sexto p. 121 et in eius Homilia III occurrit, simul notavit. Nonum opusculum Theauri huius sunt Apophthegmata Patrum, a scriptore anonymo collecta. Decimum, De non desperando, S. Amphilochii nomen praefert, ommissa episcopatus Iconiensis cui ille praefuit mentione, quia, ut Possinus arbitratur, commentarius hic ab Amphilochio adhuc monacho scriptus fuerit. Cf. Amphilochii Opera ante hos XII annos Parisiis graeco simul et latine edita p. 94 sqq., ubi oratio De poenitentia, quodque de sua ipsius salute non sit desperandum legitur. Opusculum XI, quod Alloquid quatuordecim B. Abbatis Zosimæ sanctimoniae laude celebris continet, ipse editor magnopere commendat, simul probans, eundem esse hunc Zosimam cum illo celebratissimo viro, qui sanctæ poenitentis Mariae Aegyptiacæ cognovit vitam eiusque fanus curavit. Postea Isaaci Syri De cogitationibus libellus sequitur, cuius auctoris multa et praeclara opera nondum edita in bibliotheca Vaticana sese vidisse memorat. Huic S. Theodori Studitæ, qui saeculo octavo vixit, Capitula subiungit, quæ XIII Opusculum faciunt. De quo multa praefari supersedit auctor, quia vir quidam doctissimus omnium eius operum plenam et luculentam editionem adornaret. Exstant alias in nostra Paulina Bibliotheca viri huius ducenti et viginti sermones graeci, una cum Testamento eius graeco ad discipulos, et Naucratis filii Studitæ, qui se ἀμαρτωλῶν μοναχὸν nominat, Epistola graeca ms. ad spirituales Fratres et Patres hinc inde dispersos. In Theauro autem hoc porro Abbatis Isaiae vel Esaiæ Opusculum XIV Capitulum nomen inscriptum habet, qui quo tempore vixerit, Bellarminus De Script. eccl. invenire se non potuisse scribit. Nicephorus tamen monachus infra in Opusculo XVII eiusdem mentionem iniicit. Sermo S. Philothei de mandatis Christi, qui XV Opusculum est, subiungitur; quem alium esse ab illo, cuius Spondanus in Contin. ad ann. 1350, 1354 et 1362 meminit, auctor tribus argumentis evincit. S. Theodori archiepiscopi Edesseni, qui Opusculi sequentis XVI auctor vocatur, aetatem ad initium saeculi XII refert. In Tomo XXII Bibliothecæ Patrum editionis novissimæ Lugdunenais quinquaginta eius capitula latine exstant. Sed Possinus centum et duo heic graeco et latine exhibet. Paris cum Theodoro Edesseno aetatis Nicephorum Monachum, auctorem Opusculi De custodia cordis, quod est hic penultimum, editor clarissimus facit. Ultimi denique Opusculi De vita S. Bartholomæi auctor anonymus monacho coenobii graeci ordinis S. Basilii in agro Tusculano, a S. Nilo iuniore circa finem saeculi X fundati, celebratur. His octodecim memoratis Opusculis index rerum copiosus satisque accuratus subiungitur.

JO. GEORGH PRITH PRAEFATIO

AD EDITIONEM HOMILIARUM S. MACARII AEGYPTII

QUAE PRODIT HOC INDICE :

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ ΟΜΙΛΙΑΙ. Sancti Patris Macarii Aegyptii Homiliae. Io. Georgius Prithius textum graecum accurate revideit, et in sectiones dispescuit, latinamque versionem quamplurimis in locis emendatiorem magisque perspicuam reddidit, adnotatis ubique, ad quae provocatur, Scripturae sacrae dictis. Lipsiae, in bibliopoli Grossiano. Anno MDCCXIV.

Viro illustri excellentissimoque Io. Ernesto a Schoenleben, serenissimi principis Anhaltino-Servestiani,

Caroli Guilielmi, cancellario, consiliario intimo et sacri consistorii praesidi, eminentissimo, patrono singulari, Macarium, sanctissimum Patrem, atque seipsum obsequiosissimo cultu et studio offert Jo. Georgius Pritius. |

Vir illustris!

Quum Dei Optimi Maximi singulari nutu, et Serenissimi Caroli Guilielmi summi Principis iussu et auspiciis, Tuis tamen etiam consiliis, Lipsia, e charissima omnium patria, ad Servestanos evocatus abitum meditarer, adducendum insimul existimavi comitem venerandum Macarium illum Aegyptium, inter Patres Ecclesiae Christianae pietatis solidioris laude et viva rerum spiritalium scientia incomparabilem. Quem enim dabimus, qui, nisi divinarum mysteriorum a Spiritu sancti gratia fuerit peculiariter particeps factus, de excellentissima animae praestantia, de lapsu hominis miserrimo, de extrema hominum in peccatis iacentium pravitate, de insidiis hostium infernalium et molitionibus in mentem humanam periculosissimis, de suavissimo divini Spiritus ductu, de gratia Dei, | gratiaque a natura distinctione, universaque salutis nostrae oeconomia solidius scripserit, quam veteranus ille inter Christi Salvatoris ministros Macarius? Tantum virum quod in hospitium deducam, nisi ad Te, vir excellentissime? quippe qui pro inusitata rerum divinarum, qua polles, peritia es unus omnium maxime ad existimandum idoneus, quodnam sit tam eximiis animabus statuendum pretium. Quod qui noverit, quam et cupide calideque olim nostris sacris dederis operam, quam amplas interioris sapientiae divinae possideas facultates, quam et morum praestes singulari integritate, quantoque amore in pietatem sinceram eiusque cultores feraris, iuxta mecum agnoscet libenter et praedicabit. Mihi vero et ista ratio fuit in clientelam Tuam tradendi divinum Macarium nostrum, nostris qualibuscunque vigiliis nunc paulo politius prodeuntem in publicum, ut me quoque hac ratione sisterem Tibi, vir illustris, ad perpetua servitia, ac aliquod exstet grati animi erga Te documentum: cui imprimis refero acceptum, quod apud Servestanos vestros et in ecclesia et in cathedra publica ea tra | dendi concessa mihi sit facultas, quae populo Christiano et studiosae iuventuti possint esse ad vitam Christianam recte ingrediendam atque colendam, ac ad veram eruditionem comparandam necessaria et utilia; quo vitae ego genere maxime omnium iam a multis annis vehementer delector. Recipe igitur, vir illustris, hospitem hunc novum ea fronte, qua ad suavissimam humanitatem, dotem Tibi a natura faventer impertitam, et elegantissima vivendi ratione plurimum auctam, compositus, non doctos tantum, sed praesertim pietatis cultores ad conspectum Tuum benignissime admittis. Recipe et me in favorem, qui enixim in id connitur, ut quibus muneribus Tuo beneficio praeficior, satisfaciam semper, et de cetero quibuscunque possim officiis ad Te, vir eminentissime, ornandum sim paratissimus. Vale. Lipsiae in abita meo Cal. Octobr. A. O. R. clc lcc XCVIII.

| Lectori Benevolo salutem dicit Io. Georgius Pritius, SS. Theologiae Licentiatu et Professor Publicus.

Eulgamus hic, quod Deus faustum esse iubeat, in Ecclesiae veraeque pietatis studiosorum utilitatem Macarii, Patrum antiquissimi, Homiliae, rebus optima frugis divinissimaque mysteria complexis refertissimas. De qua nova editione in lectori paulo accuratius constet, erunt aliqua, licet brevissimis, praemittenda, antequam ad lectionem libri utilissimi admittatur. Editionem, ut apparet, Francofurtanam, quam Zacharius Palthenius anno saeculi superioris nonagesimo quarto adornaverat, repetivimus quidem; sed ut paulo somtior tamen prodiret elaboravimus. Nam graecum textum accurato studio revisimus, sublatis hinc inde mendis, quae in priorem editionem irrepserant. Ubi quidem in vo | tis nobis fuisset, ut ad manus nobis codex exstitisset manu exaratus, quum alicubi satis esset manifestum, lectionem libri excusi in vitio curare. Multis id locis posset ostendi, sed unum saltem speciminis loco adferre sufficiat. Homilia X p. 221 editionis Francofurtanae nullo sensu legitur ἐκπεινεί καὶ ἐκδιψῆ ὑπάρχουσι, in quorum verborum locum reposuimus ἐν πείνῃ καὶ δίψῃ ὑπάρχουσι. Quamvis nec minus congruenter legi possit ἐκπεινοὶ καὶ ἐκδιψοί, quae verba paulo post in ipso quoque contextu occurrunt. Ubi ergo et manifestum fuit, verba auctoris esse corrupta, et manifesta quoque emendationis ratio patuit, tentavimus auctorem sibi restituere. Aliquibus vero in locis Cotelerii diligentia nobis inserviit, ex manuscriptis codicibus in Ecclesiae Graecae Monumentis, quae Parisiis lucem adspexerunt, subinde variantes lectiones adnotantis, quas vel in textum recepimus vel ad latus adnotavimus. Latina versio miserrime omnino se habebat, adeo quidem, ut multis in locis foeda stribligine et barbarismis horreret, nec saepissime verum Macarii sensum exprimeret. Deditur igitur operam, tum ut paulo magis Latinus sit interpres, tum ut fidelius, quae senserit ipse auctor, suo sermone exhibeat. Quanquam | nec sic quidem possimus spondere, nihil superesse in versione amplius, quod emendari mereatur, quum sit difficillimum, quae peccata sunt ab aliis, ita plene sustollere, ut nullus amplius naevus appareat. Ac mihi quidem facilius longe videbatur fore, novam concinnare versionem, quam veterem illam tot locis incongruam, et male auctoris menti respondentem corrigere. Textum in sectiones dispaucimus, interpretem germanicum ea in re secuti, ut videlicet, qui germanicum idioma cum graeca auctoris oratione conferre cupiant, quod quae-runt, faciliori negotio invenire possint, nec ceteroquin aliqua oriatur exinde confusio. Quamvis non negetur, si nostra libertate uti hic nobis datum fuisset, aliam nos haud infrequenter distinguendi rationem fuisse secuturos. Argumenta Homiliae ipsi praemissa retinivimus quidem, quamvis non ipsius sint Macarii, sed alterius cuiusdam

auctoris, inepte saepius Macarii mentem in summa proponentis, auctoremque ipsum, non raro a se ne intellectum quidem, intempestiva notantis censura. Non diffitemur interim, Homiliarum summam succinctius multo accuratiusque referri potuisse. Index denique multis in locis auctior redditus et ordinatior factus est. Ut nunc quidem sperare liceat, sanctissimi Patris labores insigni cum fructu a studiosorum manibus teri posse. Quae vero ad ipsius Macarii patriam, genus, vitae rationem, scribendi modum, summamque, quanta cogitari potest, rerum divinarum intelligentiam, aliaque multa pertinent, de iis prolicius tum sumus dissertaturi, quum Macarii Opuscula, a Petro Possino, e societate Jesu viro, ante annos aliquot Tolosae e manuscriptis primum nobis exhibita, Homilias has consequi jubebimus. Interim valeat lector, et quae promisimus iamiam, propediem nos exsoluturos esse certissime sibi persuadeat. Properabam Lipsiae incunibus nundinis auctumnalibus anni reparatae salutis cIo Ioc XCVIII.

| Homiliarum B. Macarii singularum Argumenta.

I	Interpretatio allegorica visionis apud Ezechielem descriptae.	1
II	De regno tenebrarum, hoc est peccato, et hominem solius Dei beneficio liberari ab eo.	22
III	De quiete fratrum inter se conversatione, et proelio interiori.	29
IV	Qua ratione promovendum in vita Christiana.	37
V	Quantum discrepet vita Christianorum a reliquorum hominum vita.	72
VI	De modo precandi.	90
VII	De clementia Christi erga homines; continet etiam responsiones ad quasdam interrogationes forte curiosas.	99
VIII	De his quae contingunt Christianis inter orandum.	106
IX	Promissiones ac prophetias divinas per varios successus et tentationes impleri, et soli Deo adhaerendo liberari nos ab infestationibus daemonum.	115
X	Humilitate et alacritate retineri et augeri dona gratiae divinae, superbia autem et ignavia perdi.	126
XI	Virtutem sancti Spiritus in corde hominis se habere instar ignis.	132
XII	De statu Adae post imaginem Dei perditam.	151
XIII	Quem fructum a Christiano Deus exigit.	171
XIV	Qui se dedicant Deo, non sine spe remunerationis id facere.	175
XV	Quam sancte et caste se gerere debeat anima Christiani erga Christum sponsum suum.	181
XVI	Spirituales homines obnoxios esse tentationibus et afflictionibus, quarum origo est primum peccatum.	240
XVII	De Christianorum unctione spirituali et gloria.	257
XVIII	De thesauro Christianorum, qui est Christus et Spiritus sanctus, variis modis exercens eos ad perfectionem assequendam.	274
XIX	Christianus proficere volens ad omne id quod bonum est, se vi compellere debet.	281
XX	Solus Christus sanavit animam, quam ornamento gratiae suae vestivit.	298
XXI	Homini Christiano duplex incumbit bellum, externum et internum.	307
XXII	De duplici statu decedentium.	313
XXIII	Hi soli diadema regium gestare possunt qui sunt e semine regio.	314
XXIV	Christianorum status mercaturae et fermentationi similis est.	318
XXV	Per inobedientiam redacti sumus in servitutem, a qua per mysterium crucis liberamur; item de lacrimarum et ignis divini efficaciam.	325
XXVI	De dignitate, facultate, et operationibus animae; et qua ratione tentetur a diabolo, et ab eo liberetur.	358
XXVII	Dignitatem et statum hominis Christiani prosequitur, eiusque liberum arbitrium, permixtis interim utilibus quaestionibus.	367
XXVIII	Describit ac deplorat calamitatem animae, in qua propter peccatum non habitat Christus.	384
XXIX	Duplici ratione gratiam suam largitur Deus, cujus fructum tandem iusto iudicio repetit.	401
XXX	Ex Spiritu sancio renasci debet anima Dei regnum ingressura, et qui hoc fiat.	411
XXXI	Fidelis animo mutari debet, et in Deum colligere cogitationes omnes, a quibus vere dependet obsequium divinum.	422
XXXII	Gloria Christianorum modo latet in animis eorum, quae resurrectionis tempore emerget, et illustrabit corpora pro suo quaeque modo.	450
XXXIII	Quam attente diligenterque precandum sit.	445
XXXIV	De gloria Christianorum illis non ignota.	447
XXXV	De sabbato antiquo et novo.	453
XXXVI	Diversa est resurgentium gloria.	455
XXXVII	De paradiso et lege spirituali.	457
XXXVIII	Exacto opus est iudicio in discernendis veris Christianis, et quinam sint illi.	470
XXXIX	Ad quid Scriptura divina nobis donata est a Deo.	475
XL	Virtutum inter se colligatio, iidem vitiorum.	477
XLI	Quam profunda sint animae penetrantia, quae paulatim incrementa gratiae aut vitiorum accipit.	485
XLII	Non externa, sed interna promovent aut laedunt hominem veluti Spiritus gratiae aut Spiritus nequitiae.	488
XLIII	De progressu viri Christiani, cuius tota vis dependet a corde, ut hic varie describitur.	491
XLIV	Quantam in homine Christiano mutationem ac renovationem faciat Christus, qui morbos animae sanavit.	502
XLV	Nullis artibus aut operibus huius mundi, sed solo Christi adventu sanatum esse hominem; cuius magnam cum Deo cognationem refert haec homilia.	515
XLVI	De differentia inter verbum Dei et verbum mundi, et inter filios Dei et filios huius mundi.	525

	AD EDITIONEM OPUSC. S. MACARII AEGYPTII.	359
XLVII	<i>Explicatio allegorica quorundam sub lege [bene] factorum.</i>	550
XLVIII	<i>De perfecta fide in Deum.</i>	547
XLIX	<i>Non satis est huius saeculi delicias reliquisse, nisi quis alterius saeculi beatitudinem consequatur.</i>	554
L	<i>Deus est, qui per sanctos suos et creaturas edit miracula.</i>	561

[Sequuntur Homiliae pag. 1-566, dein *Index rerum ac sententiarum in B. Macarii Homiliis contentiarum alphabetico ordine digestus.*]

EIVSDEM PRAEFATIO

AD EDITIONEM OPUSCULORUM S. MACARII AEGYPTII

INSCRIPTAM :

Sancti Patris Macarii Aegyptii Opuscula nonnulla et Apophthegmata. Io. Georgius Pritius collegit, revidit, latinam versionem studiosè emendavit, indicibusque adiectis edidit. Cum Privilegio S. Regiae Majest. Polon. et Elect. Sax. Lipsiae, in bibliopolio Grossiano. Literis Christoph. Fleischeri. Anno clò 1706 IC.

Viro magnifico Adriano Stegero Icto, scabinatus electoralis adessori et civitatis Lipsiensis consuli hoc tempore regenti gravissimo viro de patria splendidissime merito, Haec Macarii monumenta a se revisa et emendata sacra esse iubet tanti nominis perpetuus cultor Io. Georgius Pritius. |

Vir magnifice!

Cum nuper admodum Macarii Homilias studio qualicumque nostro politius prodire faceremus, fidem pariter obstringebamus, fore, ut brevi quoque tempore, quae reliqua essent Macarii, pari ratione a nobis emendata consequerentur. Quam dissolvere nunc, quod boni est debitoris, cum apud animum constituerimus, Tu imprimis, vir amplissima illustris auctoritate, obveniebas animo, cui quicquid id est traderetur in clientelam. Summam Opuscula haec et dicta Macarii spirant ubique pietatem, quae coelestissima virtus tantopere Tibi cordi est et curae, ut haudquaquam Tibi satis fuerit ingenti prudentiae civilis florere laude, et copiosissimas sapientiae omnis possidere opes, nisi et eandem exquisitissimis istis, quibus abundas, bonis adiungeres, quae bona iam esse desinunt, si comitem, vel ducem rectius, non habeant pietatem. Memini, nec sine voluptate memini prudentissimi illius sermonis, quem haurire aliquando, cum officii causa Te reverenter salutarem, ex ore Tuo sapientissimo mihi feliciter contigit, cum de pietatis studio recte et non ambitiose excolendo sane quam elegantissime dissereres, ut et fidei puritatem cum cura custodiendam, et vitae tamen insimul sanctitatem fervidius, quam vulgo fieri adsolet, colendam esse, tempestive admodum graviterque moneres. Fateor enimvero, his dictis Tuis in animi proposito de virtutis studio amplectendo, et recto de incidentibus controversiis sensu, me praecclare fuisse confirmatum. Mirabar vero insimul, virum, negotiis civilibus districtum, et in republica quotidie versantem, de rebus pariter divinis tam prompte, tam exquisite, tamque solide posse sermoninari. Sed ea magnorum virorum, quos cura felicitatis suae tenet, ratio est, ut levia omnia esse existiment, summis fulgere honoribus, circumfluere, quae in bonis sunt, omnibus, scientiis instructum esse, excellentissimis, nisi et colendi Numinis modum sollicitius investigent, investigatumque haud segnius retineant. Haud ergo ingratum arbitror Tibi fore hoc munusculum, Macariana Opuscula, | cum, si cuiusquam alius ingenii monumenta, res divinissimas bonaeque frugis, in aeternam quoque vitam duraturae, fertilissimas contineant. Cuiusmodi voluminibus haud mihi ignotum est, quantum nunc delecteris, decliviori praesertim aetate ad beatæ hinc demigrationis meditationem Te invitante, ut quandocumque Te evocare placuerit ad felicia illa regna sua Deo, Te inventurus sit omnibus momentis ad ultimum iter ingrediendum paratissimum. Ego vero ex animo opto, ut benignissimum Numen Te, vir nobilissime, inter tota egregia, quibus Lipsia mea ad invidiam efflorescit, decora diu adhuc et corpore et animo validum conservet : ita enim et patriae meae, vel absentis carissimae, prospicietur porro utilitatibus, Tuasque merita magis magisque impense augebuntur. De favore Tuo, toties a Te et universa nobilissima gente Tua mihi demonstrato, iam non amplius dubitare me patitur animi Tui constantissima benevolentia, quam certe et religiosis precibus compensare, et, si qua possum, inserviendi promptitudine nutrire studiosissime semper connitar. Vale. Lipsiae die VI Iduum Martii Anno R. O. clò 1706 IC. |

IO. GEORGII PRITHI

SS. THEOLOGIAE LICENTIATI ET PROFESSORIS PUBLICI

AD MACARIANA OPERA PRAEFATIO.

I. Cum Patris sanctissimi nominisque in Ecclesia maximi, magni illius Macarii, monumenta quae reperiri potuerunt omnia, divinissimae sapientiae plenissima, ut collecta a nobis et studio non plane nullo revisa sunt, prodeant nunc in publicum: lectoris interesse putamus, ut non tantum quae ad ipsum Macarium, sed et quae ad illius Opera insignemque illam, quae admirabilis in illo est, docendi rationem, et nostram denique, quam Patri venerando ut orbi literato integer sisteretur, praestitimus operam, pertinere videntur, in hoc veluti vestibulo exhibeantur; id quod nuper admodum, cum Homilias praecedere partem hanc alteram iuberemus, fuimus polliciti.

II. Duos autem hoc insignes imprimis nomine in historia res personasque ecclesiasticas exponente occurrere videas, quorum unum Macarium dicunt Aegyptium, alterum vero Alexandrinum; sed ambo, ut habet Menologium antiquum, *exercitatione monastica, vita, moribus, admirabili abstinentia et miraculis fuere illustres* (1). Nec minus et Socrates, ecclesiasticae historiae conditor, refert, fuisse duos inter monachos eodem tempore viros, Deo amabiles, utrumque Macarii nomine, unum ex Aegypto superiore, alterum Alexandrinum, utrumque multis rebus insignem, et imprimis propter abstinentiam, conversationem, mores, miraculaque, quae eorum manibus (2) perpetrabantur (3).

III. Unum ex iisdem magni illius Antonii, disciplinae monasticae auctoris primarii, fuisse discipulum, antiquorum testimonio perhibent: sed uter illorum is fuerit, Aegyptiusne an Alexandrinus, res, ut videtur, apud auctores nondum confecta est; id quod et in causa fuerit, ut de natali die, utriusque distincte adsignando, certum aliquid pronuntiari nequeat. Nam Martyrologia antiqua duos quidem fastis suis inseruerunt Macarios, quorum unum beati Antonii fuisse discipulum sane memorant; sed quinam ille ex duobus a nobis memoratis fuerit, non perinde adiungunt. Sic enim Martyrologium Romanum non tantum vetus, sed et Bellini diem II Ianuarii beato Macario simpliciter ita dicto, diem vero XV eiusdem mensis Macario abbati An-

tonii discipulo sacrum esse et sanctum testatur. Quamquam Galesinius et Baronius suis in Martyrologiis priori illi Alexandrini vocabulum adiciunt, ut inde posteriorem Aegyptium esse hariolari liceat. Vicissim tamen Palladius, cum de Macario Aegypto agit, adeo non memorat, eundem Antonii discipulum fuisse, ut id potius de Macario Alexandrino referat (4). Res ergo haec esse videtur in certa, nisi aliquis cum Petro Possino de utroque persuaderi sibi sinat, non falso eosdem Antonii discipulos vocari, quippe qui viderint illum audiverintque, quamvis seniore iuvenes, ac sero tandem et obiter, cum ad ipsum ad brevem venerationem essent profecti, mox iterum ad habitationes suas, quae a statione Antonii plurimum dissitae fuerint, reversuri (5). Nec certe videmus quid obstat, cur, cum eodem tempore cum Antonio vixerint Macarii, cum vitam in solitudine sanctissimis meditationibus deditam consecrati fuerint (6), cuius instituti princeps erat Antonius, credi non possit, ad eundem se recepisse viros istos disciplinae rigidioris studiosissimos, ut a viro sanctitatis opinione claro in eo, quod susceperant, vitae proposito confirmarentur.

IV. Sed praestat singulos intueri distinctius. Macarius igitur, quem Aegyptium et seniore dicunt, e regione Thebaide suam traxit originem (7). Florente iam aetate et cum adhuc esset iuvenis, virtutis studium amplectebatur, tamque austero vitae generi dabat operam, ut *παιδαγωγέων* a monachis appellaretur. Cum XL iam annos natus esset, in presbyterum consecratus est. LX vero annos exegit in solitudine; demumque cum XC annos vivendo fere explevisset, animam suam, corporeis vinculis liberam, Deo reddidit circa annum CCCXCI. Multis miraculis insignem fuisse produnt omnes, qui de eo faciunt memoriam, Hieronymus imprimis, Palladius ac Sozomenus (8).

V. Solet praeterea frequentissime nomini eius Magni cognomen addi, credo non imitatione tantum magni illius Antonii, quem sine addito Magnum vocare solebant, ut, cum Macarius ipsi in omni laude esset simillimus, eodem quoque cum tanto patre titulo insigniretur; sed imprimis id fieri

NOTAE.

- (1) Die xix Jan.
 (2) Sic Prithius; leg. quae per eorum manus. [EDITOR.
 (3) Socrat. Hist. Eccles. lib. IV cap. 23.
 (4) Pallad. cap. 20.
 (5) Petrus Possinus Prolegom. in Thesaur. Ascet.

- (6) Vide infra p. 156. 245.
 (7) Theodoret. lib. IV cap. 21; Sozom. lib. III cap. 14; Socrat. lib. IV cap. 25.
 (8) De Vitis Patrum cap. 28; Pallad. Histor. Lausiac. cap. 19; Sozom. lib. III cap. 15.

patet ob ingentia viri merita et ob singularem plane doctrinae atque sanctimoniae, quibus virtutibus mirum in modum effulsit, praestantiam.

VI. Eremus, in qua divinarum rerum studio et coelestibus cogitationibus vacabat, Scetis erat, quam tamen diversis nominibus et Sceticam, Scetinam, Scetiacam, Scyticam, Scytiacam et Scytioticam nuncupari identidem videas. Aegypti vero solitudo haec fuit, confluxu virorum sanctitati studentium frequentissima. Testis enim Cassiodorus (1) est, in eremo hac Scyti monachorum probatissimos patres et omnium sanctorum moratam esse perfectionem. Qua occasione vero istum in locum se receperit, narrat eum ipsum audire, qui volet, poterit Macarium (2).

VII. Sed de Macario Alexandrino aliquid etiam dicendum est. Hunc iuniorem appellant et *politicum*: iuniorem quidem, quoniam Macario illi Aegypto superstes exstitit, mortuus demum, cum C annos vixisset, anno CCCIV. *Politicus* vero dicitur est, quod non in solitudine duntaxat Nitriensi, in quam secesserat, vitam monasticam amplexus versaretur, sed quod etiam in urbem aliquando veniret, qui et magnam vitae partem in luce et oculis hominum transegisset. Anno aetatis XL baptismum suscepisse dicitur, presbyter deinde factus et archimandrita Nitriensis. | Cum vero in eo cum Macario Aegypto conveniret, quod solitudinem amaret, et severiori disciplinae ac vitae sanctioris studio esset addictissimus: tum vero in ea parte ab eodem plurimum discrepabat, quod hilari fronte invisentes ad ipsum exciperet, lepidisque oblectaret sermonibus, iuniores urbanitate quadam ad vitae monasticae cultum alliciens; id quod in Aegypto secus se habebat. Nec minora vero, quam de Aegypto, de eius virtutibus, vivendi genere frugalissimo miraculisque referuntur, quae qui legere descripta cupiat, evolvat Palladium (3).

VIII. Tertium vero aliquem Macarium producit Petrus Possinus, ab utroque illo Macario diversum et ambobus seniore, Antonii discipulum et comitem, Amathae socium, quem magno molimine probat Operum Macarianorum esse auctorem, eo ad hanc rem probandam utens argumento, quod Athanasius in Vita Antonii et Hieronymus in Vita Pauli Antonium memorent duos secum discipulos intimos comitesque individuos habuisse, Macarium et Amatham: non concedere vero temporis rationem, hoc ut in Macarium vel Aegyptium vel Alexandrinum conveniat. Fatemurque, tanti hoc argumentum momenti visum fuisse viro antiquitatum ecclesiasticarum peritissimo Guilielmo Cavo, ut

A ista quoque in sententia se acquiescere scriberet, praesertim cum Oudinum quoque Possino succinere animadvertisset (4). Interim re melius expensa, alia nunc mente praeditus est vir eruditissimus, ut praeter Aegyptium et Alexandrinum tertium Macari | um aliquem admittere haudquaquam velit. Et certe quod observatum et Cavo est, non alios Macarios, qui Antonii discipuli fuerint, sistunt nobis Socrates, Sozomenus, Theodoretus, et qui his ipsis in locis et hoc tempore vixit Palladius, cum tamen diligenter de his rebus fuerint commentati. Nec vero est, cur, quae Possinus allegat, moveri se iisdem aliquis patiatur. Nam quod Athanasium suam in rem citat, fallitur in eo ipse et fallit, cum de Macario apud Athanasium plane nihil exstet. Sic et Hieronymus meminit quidem Macarii et Amathae veluti discipulorum Antonii, qui et Amatham ait. magistrum suum tumulo intulisse; sed de Macario nihil praeterea docet. Et quare ex duobus istis, Macariis, quos exstitisse omnino confessione constat, unus Antonii comes esse non potuerit, nondum possumus perspicere. Incoluerit Macarius Aegyptius per LX annos solitudinem Sceticam: putabimusne, per integrum id tempus uno ipsum loco adfixum aliorum aliquando non migravisse? Atqui vero compertum est, solitariam vitam amantes suas saepe sedes commutavisse. Quid obstat ergo, quod nec ipse Possinus negat, quominus Macarius subinde se ad Antonium contulerit, ex ore ipsius saluberrima praecepta hausturus? quem et, cum mori eum contigisset eo, quo praesens aderat, tempore una cum Amatha sepultura honestaverit? Nec vero Sozomenus Macarium in una Sceti, sed in solitudine LX annos exegisse commemorat. Qualia et de Macario Alexandrino facile possent probari, si vellemus hoc agere. Suas | ergo res Macarius sibi habeat a Possino praeter necessitatem historiaeque fidem productus; nobis vero sufficiant Macarii duo, sub quorum unius nomine haec, quae nunc lucem adspiciunt, circumferuntur Opera.

IX. Sed nunc considerandum erit exactius, utri illorum foetus isti sint adscribendi? Et Homilias quidem Aegypto adscriptas semper fuisse ex inscriptione, quam manu exarati pariter et typis excusi codices prae se ferunt, manifestum est. Sed nec hoc placet Possino, qui eandem Macario a se praeter rem conficto vindicare satagit (5). Ad Gennadii Massiliensis auctoritatem provocat, qui *unam tantum Macarium* aiat ad iuniores professionis suae scripsisse *epistolam* (6). Sed nondum persuaderi possumus, Possino ut adstipulemur; nec verba Gennadii, quod vult Possinus, satis evincunt, cum-

NOTAE.

(1) Leg. *Cassianum*. Pritius Cassiodorus cum Cassiano confundit. Edit.

(2) Socrat. *Hist. lib. IV cap. 18*; Cassiodor. [sic Pritius, leg. Cassian.] *Collat. I cap. 1*; Theodoret. *lib. IV cap. 21*; Sozom. *lib. III cap. 14*; Socrat. *lib. IV cap. 25*.

(3) Pallad. *Hist. Lausiac. cap. 20*. Petrus Possinus in *Proleg. ad Thesaur. Ascet.*

(4) Cave *Hist. Lit. P. I p. 212. P. II p. 76*.

(5) Possinus l. l.

(6) Gennad. *De viris illustr. c. 16*.

eum in sensum possint accipi, quod tantum de literis a Macarii conscriptis agant. Quid si et scripserit aliqua Macarius, a Gennadio, ut multa alia, oculis non usurpata? Unde non opus erit, ut multa comminiscamur, veluti facit Possinus, qua occasione quoque officio Homilias istas Macarius Amathae socius graece a se redditas ex Antonii magistri dictatis protulerit.

X. Quid vero de Opusculis istis dicemus, quae nunc post Possinum in Germania primum a nobis evulgantur, et cui patri liberos istos adseremus? Possinus vero hic iterum suum nobis supponit Macarium, quem tamen in mundo non fuisse, iam, ut arbitramur, monstravimus. Celeberrimus Cavius (1) tribuenda quidem Macariorum nostrorum alterutri Opuscula haec non immerito esse iudicat; sed in eam tamen magis propendet sententiam, quod Alexandrino illi sint adsignanda.

XI. Nobis autem id ante omnia videtur esse certissimum, quod unus auctor fuerit, qui divinissimas nobis dedit Homilias, cum illo, cui debemus isthaec Opuscula. Id enim et res ipsae probant, quae et in Homiliis et Opusculis occurrunt, summa fidei nostrae mysteria, et praecipua Christianae religionis capita, maxime quae ad usum transferenda sunt, exhibentes; et verba quoque modique loquendi, circa quos summa ubique similitudo est; et par orationis forma elocutionisque dignitas. Addi etiam potest, quae desiderari in Macario possent, et qui in elegantissimo hoc corpore naevi observantur, eos utrobique sese nobis offerre. Cum igitur paulo ante Macario Aegypto Homilias assertum iverimus, patet ratio, quare Opuscula ei sint quoque adiudicanda; praesertim cum codices manuscripti in bibliotheca Vindobonensi, ipso docente Cavo, (2) Macario nostro haec et similia opuscula attribuant. In ipso etiam, quo usus Possinus est, codice exserte Macarii nomini *Magni* appellatio, facte editore, est adiuncta, quam non Alexandrino, sed Aegypto Macario addi frequentissime notissimum est. Nam quod Possinus persuadere nobis conatur, personarum hic contigisse confusionem, videlicet suae inservit causae, ut iure aliquo, quae Macario Aegypto debeatur, novo suo et antiquis incognito Macario adscribere posset. Quamquam interim refragari nolimus, fuisse, qui ex ore di | centis saltem Macarii haec exceperit; unde et esse putamus, cur tam frequenter in Graeco vox Ἐπὶ occurrat, in versione ut plurimum ommissa; ut adeo omnium quidem, quae traduntur, auctor fuerit Macarius, quanquam ipse illa non scripserit.

XII. Pertineant ergo foetus isti per nos ad Macarium Aegyptium. Nunc qua ratione ex tenebris, quibus circumsepti per aliquot saecula fuerant, emergerint, aegedum videamus. Homiliae primum

A spirituales illae graece seorsim prodierunt Parisiis anno superioris saeculi LIX elegantissimis typis excusae: separatim vero et latina versio lucem adspexit, a Ioanne Pico, nisi fallimur, concinnata. Successit postmodum Zachariae Palthenii diligentia, qui anno XCIV eiusdem saeculi et graecum sermonem, et latinam versionem, a se non exiguis laboribus exornatam, coniunctim edidit, typis, quales et nostri sunt, paulo minutioribus. Opuscula vero reliqua diutius obscuritati suae immersa delituerunt, usquedum felici Petri Possini, e Societate Jesu viri, opera in *Thesaur*, quem vocat, *Ascetica*, cuius partem faciunt primariam, in lucem publicam sunt exposita. Unde tantum ipse habuerit thesaurum, non equidem dissimulat. Franciscum enim B Turrianum, notissimi nominis Iesuitam, cum anno 1610 LXVI societatem illam Romae ingrederetur, inter volumina refert graeca plurima, quae antiquae manus prae se ferant vestigia, quaeque in domo antiqua professa Romana deposuerit, unum quoque auctorum ferme triginta de re ascetica continens lucubrationes, annis abhinc plus quingentis a manu transmarina exaratum, bibliothecae Patrum societatis intulisse; et inde Possinum, cum Romae degeret, praeter alia, isthaec Macariana descripsisse.

XIII. Cum vero Homiliae illae Palthenianae nostris in bibliopoliis non amplius exstarent, Opuscula autem reliqua a Possino edita rarissime apud nos conspicerentur, visum est, e re fore reipublicae literariae, imprimisque iuventutis studiosae, praeter hanc graecae delicias pietati quoque operantis, in corpus unum revocare omnia quae Macarium agnoscunt auctorem, Macarium inquam, quem existimamus esse Aegyptium. Nam quae in bibliotheca Paulina Lipsiensi manuscripta exstat, et a Guilielmo Cavo ac Iacobo Tollio in latinum simul conversa prodita est *De animae iustorum peccatorumque exitu Oratio* (3), et in titulo Alexandrino Macario adscribitur, et aniles ineptasque fabulas complectitur, ut recentioris cuiusdam graeculi videatur esse commentum, nec proinde hic locum invenire potuerit.

XIV. Quae vero circa Homilias a nobis sint praestita, de iis in praefatione ad eandem actum sunt. Nunc vero quid circa Opuscula, quae sequuntur, quidque circa Apophthegmata egerimus, breviter indicandum est. In Opusculis autem illis VII Possini editionem, cum manuscriptis destitueremur, secuti sumus, sublatis tamen, quae in editione Possiniana apparebant frequentissime, sphalmatibus typographicis. Longe plura circa versionem latinam agenda invenimus. Possinus enim genus interpretandi liberius secutus, mirifice non raro evagatur, ut commentatoris potius, quam interpretis partes suscepisse videri possit; quae instituti ratio licet

NOTAE.

(1) Cave *Hist. Lit. P. II* p. 76.(2) Id. *Hist. Lit. P. II* p. 75.(3) Id. *Hist. Lit. P. I* p. 708. Tollius *Insign. Ital.* p. 199.

cum aliqua lectoris utilitate coniuncta sit, eius tamen, qui sermonem alicuius in aliud idioma convertere instituit, limites egreditur, cum sine dubio hoc sit optimum interpretandi genus, cum simplicissime verbis auctoris inhaeretur, mente eius sine ambiguitate hinc inde excursionibus repraesentata. Possinus vero et excurrit creberrime, et praeterea genus loquendi sequitur fastuosius, ac altius verbis adsurgit, quam interpretem decere videbatur. Nos itaque superflua resecurimus, et quae pomposius dicuntur, tumoreque aliquo inflata sunt, ad modestiam redeamus, id ubique sedulo navantes operam, ut Macarii cogitata verbis in latino sermone perspicuis, planis et sponte fluentibus lectoribus exhibeantur. Qua in re quidem haud exiguae tolerandae nobis fuerunt molestiae, cum longe minus sit difficile, sua potius proferre, indolique suae accommodata, quam in aliorum laboribus emendandis occupatum esse. Neque tamen censeat lector velim, nihil in versione restare amplius, quod luxuriam Possini sapiat, aut alias in melius restitui non potuisset; satis nobis fuit, tantum hac vice praestare, quantum praestitimus, reliqua lectorum iudicio permittentes. Apophthegmata vero viro eruditissimo Io. Baptistae Cotelero, linguae graecae in academia Parisina Professori regio debemus, quae ipse, cum in bibliotheca Regia manuscripta inveniret, Tomo I Monumentorum Ecclesiae Graecae, Lutetiae Parisiorum anno MDCLXXVII prodeuntium, inserta edidit. Eiusdem quoque versionem retinimus, cum ipse auctorum verbis insistat pressius, et genus scribendi sequatur simplex, liquidum, et ab omni tumore ornatuque anxie conquisito alienum. Adiecta denique a nobis sunt fragmenta Macariana adhuc alia, quae auctores hinc inde evolutionibus se nobis obtulerunt.

XV. Nunc ad ipsum propius intuendum Macarium accedamus. Constare autem vel ex prima Operum eius inspectione poterit omnibus, virum fuisse Macarium ut sanctitatis studiosissimum, ita in rebus divinis et spiritualibus, si ullum alium, longe expertissimum, et admirandis gratiae divinae dotibus cumulate exornatum; quales qui sunt, illi vero maxime omnium existunt idonei, qui, qua luce divina illustrantur, alios perfundant. Si quis ergo est, qui, nucleo insuper habito, externo cortice delectatur, qui verborum flosculis ducitur, rebus contemptis, qui mente terrae affixa coelestia in minimis habet, cui nauseam creat, quidquid de carne cruci defigenda, et de perpetua mentis ad Deum elevatione dicitur, et qui denique, quidquid ad veram solidamque cum devotione pietatem attinet, in extremis curat: eum certum esse iubeo, nequaquam se, quod iuvare eius possit animum, hic reporturum esse. Nam qui hac mente non est praeditus, ut posthabitis rebus sub adspectum cadentibus, immoto animi proposito desideris suis, et omnibus animae viribus in spiritualia divinaque feratur; et contra vel gloriae saltem suae inservit,

vel vitae delicias et com | moda cupide consectatur: eidem non possunt non vel ingrata esse penitus et fastidio, vel plane non intelligibilia, quae ab animabus, totas se sublimioribus cogitationibus dudentibus, et a divino Spiritu copiosius illustratis, de salutis humanae negotio Deique in animas operatione praeclare disserunt. Sed qui impulsu divini excitationis sibi iam attendere incipit, et id ea cum cura, quam negotii exposcit sublimitas; qui quam nihil ad veram hominis constantemque et aeternam conferant felicitatem omnia, quae lapsa in peccatum perditaeque tam magni aestimat natura humana edoctus, iam ad Deum, beatitudinis omnis fontem, et ad Dei propiorem coniunctionem sollicite aspirat, et de obtinenda animae suae salute decenter satagit: ille demum in Macario offendet, unde abundantissime ipse sitim suam restinguat.

XVI. Quid enim in iisdem occurrit aliud quam sanissima illa saluberrimaque in omnem Christianismi partem dogmata? Lapsu humanum genus in peccatum miserrime esse corruptum et deformatum, ut aversae iam a Deo mentes hominum ab adversaria maligni spiritus potestate in omni generis grandia peccata abripiantur. Inde divina gratia esse opus, ut tam male se habens ex peccato mortalium genus convalescat. Hanc vero nunquam non in animam hominis potenter operari, ut ipsa erepta adversario suo in libertatem adseratur; desperandum esse homini de suis viribus, nisi ipsi a Spiritu coelesti gratiose subveniatur. Christum a Deo hominibus destinatum re | demptorem et omnes homines profuso sanguine expiasse, et in omnium salutem hominum solerter incumbere. Quod tam frequenter, tamque dilucide inculcat Macarius, ut Io. Gerhardus Vossius, vir in evolvenda antiquitate diligentissimus, in doctissimo Historiae Pelagianae opere, cum id probare debet, Macarium in doctrinae tam salutaris testem creberrime excitet. Quam porro docet egregie, quantis insidiis satanas animas hominum circumveniat, quamque constanter hominum salutem evertere studeat. Quanta certamina homini salutem acquisituro, quam vehementia, quamque difficilia per omne vitae tempus sint sustinenda. Quanta cum devotione et quam ardentem semper preces ad Deum sint fundendae. Quam diligenter ad res divinas omnes animi cupiditates sint alligandae. Et denique, ut breviter complectar omnia, quid natura sit et gratia, quibus signis utraque dignoscatur: quo certe in capite summam sapientiae consistere apud Christianos omnium est certissimum. Et profecto vix videre ex veteribus contigit ullum, unde tam luculenter divinae gratiae operationes et indolem licuit addiscere.

XVII. In pulcherrimo vero hoc corpore si quidam deprehendantur naevi: quid mirum est, si et Macarius fuerit homo errandi facilitati expositus? Nec ex omni antiquitate sisti possit ullus, qui labia omnis et erroris fuerit expertus. Statuerit ergo Maca-

rius, angelis quoque esse corpus quoddam tenue (1): A condonemus ipsi qualemcumque hunc errorem, cum Patres Ecclesiae venerandi nominis, vel | uti Basilius, Ephrem, Cyrillus Alexandrinus, Tertullianus, Augustinus, Hilarius, Fulgentius, Arnobius, Cassianus, aliique plures, adnotante etiam Possino, eundem erraverint. Si quae et porro sunt in dogmatibus fidem attinentibus, in quibus minus recte sensisse videtur, ea in ipsum utamur animi aequitate, quam reliquis Patribus graviter aliquando hallucinantibus haudquaquam invidemus. Nam id et charitas Christiana exposcit, et sine summo Chri-

stianae religionis detrimento omitti nequit. Cum enim in palmariis et capitalibus fidei sanctissimae capitibus rectas aliquis fovet opiniones, si propter quaedam minus bene dicta condemnetur statim, censentur reliqua quoque eius esse erronea et condemnanda. Quo casu saepe contingere videas, ut, quae admirandae in religionem Christianam utilitatis esse, et rem pietatis strenue adjuvare poterant, cum ipsa pietate flocci fiant et proscribantur.

XVIII. Restat ut testimonia aliqua de Macario subiiciamus.

Suidas in Macario.

Duo fuerunt Macarii eiusdem nominis atque de- B cantati propter exercitia studiorum, vitam, mores atque disciplinam. Alter quidem Aegyptius, qui miracula edebat, ac religiosa cautione in eos, | qui se conveniebant, erat severus. Alter Alexandrinus per omnia similis Aegypto et humanus : adeo humanus erat erga eos, qui se conveniebant, ut lepida urbanitate utendo juvenes ad exercitia provocaret. Horum Evagrius discipulus factus, factis philosophiam exercuit, qui prius verbis duntaxat philosophabatur. Qui Constantinopoli a Gregorio Theologo in diaconorum adscitus est ordinem, quin etiam in Aegyptum profectus, in praedictos incidit viros, atque illorum vitam aemulatus est. Ab hoc libri valde graves et serii conscripti sunt, quorum unus *Monachus* sive de vita activa inscriptus est; alter *Gnosticus* sive de iis qui cognitionis munere donati sunt; capita vero eius libri sunt quinquaginta; tertius *Antirrheticus* adversus tentantes daemones octo distinctus partibus, secundum numerum octo cogitationum. Item sexcenta Prognostica Problemata, et Elementaria duo, unum ad monachos in coenobiis aut contuberniis viventes, alterum ad virginum coetum. Atque haec sunt eius verba: *Necesse est, ut vias eorum, qui praecesserunt, monachorum sedulo indagemus, et ad eorum normam dirigamur. Multa ab iis et dicta et facta sunt certe, inter quae et hoc quispiam dixit, aridiorem et asperam vivendi rationem cum charitate copulatam celerius perducere monachum ad adfectionum vacuitatem.*

JO. TRITHEMIUS DE SCRIPTORIBUS ECCLESIAE.

Macarius Monachus Aegyptius, et beati Patris | Antonii quondam discipulus, vir devotus et sanctissimae conversationis, de quo multa miracula narrantur, quomodo etiam mortuorum voces de sepulcris pro fidei confirmatione impetravit. Claruit multa sanctitate sub Constantino et Constantio Principibus anno Domini 350. Cuius gesta habentur in Vitis Patrum.

MYSTER. INIQUITAT. AUCTORE M. B. F. B. pag. 209.

B. *Macarius scriptor religiosissimus, et de quo B. Arndus mihi confirmavit, fuisse, cum illum verbotenus posset libro seposito recitare.*

Δύο ἐγένοντο Μακάριοι ὁμώνυμοι καὶ περιβόητοι δι' ἀσκησίν, διὰ βίον, διὰ τρόπον, διὰ τὰ μαθήματα. ὁ μὲν Αἰγύπτιος θαυματουργὸς ἦν, καὶ μετὰ τοῦ εὐλαβοῦς πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀσσηρὸς ὁ δὲ Ἀλεξανδρεὺς κατὰ πάντα ὢν παραπλήσιος τῷ Αἰγυπτίῳ καὶ Ἰακρός. οὕτως Ἰακρός ἦν τοῖς ἐντυγχάνουσι, καὶ τῷ χαριεντίζεσθαι τοὺς νέους ἤγε πρὸς αὐτὸν σκησίν. τούτων Εὐάγριος γενόμενος μαθητὴς τὴν δι' ἔργων φιλοσοφίαν ἐκτίσατο, πρότερον λόγῳ μόνῳ φιλόσοφος ὢν ὃς ἐν Κωνσταντινίου πόλει ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὴν τοῦ διακόνου προεχειρίσθη τάξιν· ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν Αἰγύπτου καταλθὼν, καὶ τοὺς προλεχθεῖσιν ἐντυχῶν ἀνδράσι, τὸν ἐκείνων βίον ἐξήλωσε· τοῦτω βιβλία ἔγαν σπουδαία συγγέγραπται· ὧν τὸ μὲν *Μοναχός* ἢ περὶ πρακτικῆς ἐπιτέλεσται· τὸ δὲ *Γνωστικός* ἢ περὶ τῶν καταξιοθέντων γνώσεως· κεφάλαια δὲ αὐτοῦ πενήκοντα· τὸ δὲ *Ἀντιρρητικός*, πρὸς τοὺς πειράζοντας δαίμονας, ἐν ἑκτῷ διηρημένον μέρει, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκτώ λογισμῶν· καὶ ἑξακόσια προγνωστικὰ προβλήματα· καὶ στιχηρὰ β', ἐν πρὸς τοὺς ἐν κοινωβίοις ἢ συνοδίας μοναχοὺς, καὶ ἐν πρὸς τὴν παρθενίαν· καὶ φησι κατὰ λέξιν· οὕτως ἀγακταῖον τὰς ὁδοὺς τῶν προοδυσάντων μοναχῶν ὀρθῶς διερωτῶν, καὶ πρὸς αὐτὰς κατορθοῦσθαι· πολλὰ γάρ ἐστιν ὅσα αὐτῶν τὰ βηθέντα καὶ πραχθέντα καλῶς, ἐν οἷς καὶ τοῦτο τις ἔφησε, τὴν ξηροτέραν καὶ ἀνώμαλον διαίταν, ἀγάπη συζηυχθεῖσαν, ὅσπερ διαίτην τῶν μοναχῶν εἰς ἀπάθειαν.

D PETRUS POIRET DE ERUDITIONE SUPERFICIARIA p. m. 202.

Macarii Aegyptiaci admirabiles et divina prorsus sapientia abundantes Homiliae.

XIX. Nihil nunc restat amplius, quam ut lectorem benevolum rogemus, aegre ne ferat, si menda typographica forte alicubi occurrant. Neque enim adesse licuit speciminum emendationi. Si quae vero relegendi Macarium se obtulerunt, ea in calcem libri adnotavimus; quae tollantur licet, antequam ad librum legendum fiat accessio. Deum vero oramus supplicibus precibus, ut libri huius lectoribus

NOTAE.

(1) *Macar. Homil. IV § 9 p. 47, 48, De elevat. mentis cap. VI p. 115. Petavius Tom. III Dogm.*

Theol. lib. I de Angel. cap. II. Dallaeus de usu Potrum p. m. 268.

sui spiritus impertiat gratiam, et, quo usus est in- A tatem, nullis temporum periodis terminandam viam.
strumento ad demonstrandas exuberantes suas divi- dignetur dirigere. Scripsimus Lipsiae in urbe pa-
tias spirituales, Macario, eius divinissimis scriptis tria die IX Martii Anno recuperatae salutis cō-
multas ad se allicere, et in rectam, quae ducit ad felici- loc Ic. |

| SERIES eorum, quae in hoc libro de Macario continentur.

I	De Custodia Cordis.	1
II	De Perfectione in Spiritu.	33
III	De Oratione.	50
IV	De Patientia et Discretionē.	70
V	De Elevatione Mentis.	108
VI	De Charitate.	136
VII	De Libertate Mentis.	181
VIII	Apophthegmata Macarii a Petro Possino edita.	251
IX	Apophthegmata Macarii a Io. Baptista Cotelerio edita.	235
X	De Macario Relatio ex Hieronymo.	270
XI	De Macario Relatio ex Palladio.	273
XII	De Macario Excerpta ex Cassiodoro.	279

[Sequuntur Opuscula pag. 1-283, tam « Index rerum et verborum » et « Index locorum Scripturae quae in his Opusculis obiter explicantur. »

* Leg. Cassiano. Cassiodorum cum Cassiano confundit Pritius. Edit.

ANDREAE GALLANDII PRESBYTERI CONGREGATIONIS ORATORII

PROLEGOMENA

IN VITAS ET SCRIPTA SS. MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI.

(Bibl. veterum Patrum antiquorumque scriptorum ecclesiasticorum T. VII. p. III-VI.)

[Pag. III] De S. Macario Aegyptio.

I. *Macarius senior* genere Aegyptius, et *Magni* cognomentum adeptus (1), florente adhuc aetate monasticum institutum amplexus est. Quo quidem tempore virtutibus atque austero vivendi genere adeo enituit, ut *παιδαγωγέπων*, id est *puersenes*, a monachis vocaretur (2), quoniam citius quam pro aetate in monasticae disciplinae studiis profecerat. Deinceps vero in intimam solitudinem secedens, in Sceti sedem posuit (3). Ubi egregiis religiosae vitae certaminibus inclutus, pluribusque gratiae donis divinitus cumulatus, annos natus quadraginta ad sacerdotium evehctus est. Magno Athanasio aequalis, Magno quoque Antonio familiaris (4), ex hac vita migravit nonagenarius, postquam ipsos annos sexaginta solitariam vitam egisset, Palladio teste, qui et praecleara eius facinora pluribus edisserit (5). « Quid ego narrem, » inquit Hieronymus (6), « *Macarios*, *Arsenius*, *Serapionas* et reliqua columnarum Christi nomina? » Eius memoria in Ecclesiae Latinae fastis die XV Januarii recolitur.

II. Non solum autem vitae sanctioris institutis eximius existit *Macarius Aegyptius*, sed etiam doctrina praestans sacrarumque literarum scientia apprime excultus fuisse comperitur. Sub eius nomine circumferuntur Homiliae quinquaginta *de integritate quae decet Christianos*, spiritualis succi plenae. Has primus ex codice Bibliothecae Regiae graecae latineque edidit Parisiis Joannes Picus, in senatu Parisiensi classium inquisitoriarum vices; eademque editio cum Gregorii Thaumaturgi et Basilii Seleuciensis operibus ibidem iterum prodijt anno 1621. Antea vero, anno scilicet 1594, ex versione Zachariae Palthenii Friedbergensis Francofurti fuerant eadem Homiliae secundo evulgatae. Atque hanc posteriorem editionem, graeco textu ex mss. codicibus, quos in suis *Ecclesiae Graecae Monumentis* excitavit Cotelerius, potissimum recensito, ac versione Paltheniana subinde castigata, rursus prelo commisit Lipsiae anno 1698 Joannes

NOTAE.

(1) Pallad. Hist. Laus. cap. 20 p. 924; Apophthegmata Patrum ap. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 537.

Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 806 Not. IV sur S. Macaire.

(2) Pallad. l. l. cap. 19.

(3) S. Hieron. Ep. CVIII al. XXVII ad Eustoch. § 14, S. Hieron. Opp. ed. Veron. T. I p. 698 [Migne T. I [Patrol. T. XXII] p. 890].

(4) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14.

(5) Pallad. l. l. cap. 19 p. 924.

(6) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 530 sq.;

Georgius Pritius additis praeterea septem opusculis asceticis, a Petro Possino in *Thesaurō Ascetico* primum in lucem eductis, subiectisque simul eiusdem sancti abbatis Apophthegmatis cum Possinianis tum Cotelorianis, nec non excerptis, quae de nostro Macario in Vitis Patrum et apud Palladium atque Casianum habentur. Quam propterea editionem ceteris auctiorem accuratioremque typis excudendam consignavimus.

III. De Homiliarum porro integritate ut paucis agamus, earum auctorem Macarium Aegyptium agnoscent non solum impressi codices, verum etiam mss. complures, quos laudant Montfauconius (7) et Fabricius (8). Neque vero hac de re unquam suborta fuerat dubitatio, donec alium ab Aegypto Macarium, Amathae socium et Magni Antonii discipulum, excogitare placuit Petro Possino, eumque sive Homiliarum quinquaginta, sive septem Opusculorum asceticorum ab se editorum parentem statuere (9). Verum viri docti placita non esse omnino admittenda, pluribus evincunt Caveus (10) et Pritius (11), sed maxime Tillemontius (12). Atque hinc etiam respuenda Oudini sententia, qui eiusmodi scripta, de quibus loquimur, ad Marcum Ἀσκητήν seu *Exercitorem*, Macarii iunioris discipulum, spectare arbitratur (13). Quorum quidem virorum cll. iudicium non minimum confirmare videtur Ioannes, patriarcha Antiochenus, in Oratione quam vulgavit Cotelierus. Sic enim ille (14) : « A divinis sanctisque patribus nostris Athanasio, Basilio, Nysseno, aliisque eorum temporum editi sunt ascetici atque a Deo inspirati libri, qui comunitur vendendi et vivendi rationem, omnemque absolutae monachorum vitam et institutionem praestituunt; sed et qui primum in Aegypto compositus fuit maximus liber sanctorum Senum Scetis, Thebaidis et Libyae, complectens ordine alphabetico sacra eorum gesta et dicta. Quia vero per gratiam Christi etiam multi in disciplinis exercitati ac philosophi saeculi, angustam et arctam viam sectati, monachi sanctique evaserunt, conscripserunt illi quoque non paucos libros divinitus inspiratos, qui sic inscribuntur : LIBER..... SANCTI MACARII » cet. Ex quibus intelligas, et *Scetis* solitudinem heic nominari, quam incoluisse Macarium Aegyptium superius ex Palladio didicimus, et *Macarii librum* laudari, quem eidem abbati Aegypto iure adscribas. Alter enim, Alexandrinus, in *Cellis* habitasse traditur, ut mox videbimus.

IV. Idem porro ferendum videtur iudicium de septem Opusculis asceticis a Possino in vulgus emissis : eorum nimirum auctorem unum eundemque cum illo (15) esse, a quo fuere Homiliae conscriptae. Etenim praeterquam quod res ipsae, quae utrobique ferme edisseruntur, unum scriptorem produunt (16), et Macarium quidem Aegyptium cognomento Magnum, accedit in primis ms. codicis fides quo usus est Possinus, ut ipsemet testatur his verbis : « Septem, » [P. IV] inquit, « Opuscula unius sunt auctoris *Macarii Magni*. prout diserte singulorum titulus signabat in codice Turriano. Erant autem ea ibi non uno continue ductu expansa, sed in duo separatim, multis interpositis, divisa systemata *nominis eiusdem*. Priori siquidem hic praefigebatur index : *Macarii Magni de custodia cordis* (17) » cet. At vero non est heic dissimulandum, quod ex Joannis Mariae Brasichellani Expurgatorio Indice in literas retulit Labbeus (18). Sic autem locus se habet : « Illud opportune observamus, quaedam illis [Homiliis] inesse obscura, ambigua et a proprio exactoque more loquendi theologorum quadamtenus aliena, proinde que cum iudicio et circumspecte legenda. Et subest suspicio, ne ab aliquo Pelagiano sint alicubi interpolatae. » Haec ibi. Quem in locum lectorem haud pigeat laudatum subinde Tillemontium adire (19), sed in primis ipsummet Opusculorum editorem Possinum (20).

V. Alia praeterea nonnulla de iisdem Macarii Homiliis observare nostra interest. Ev primum quidem homiliam XXV sub titulo *De libero arbitrio* fuisse olim inter Basilianas recensitam, ut probe intellexit eruditus Bengelius (21). Neque id sane olfecit Combefisius, qui eandem propterea, tanquam integram Basilii Magni foetum existimans, suo Ecclesiastae graeco intexuit (22). Verum Garnierius, doctissimus Basilianorum Operum editor, quamvis legitimum laudatae homiliae parentem Magnum Macarium haud agnoverit, eam tamen sancto Basilio perperam fuisse adscriptam pluribus a contextu ac stilo ductis rationibus demonstravit (23); quam proinde in appendicem reiecit (24). At vero acrem viri

NOTAE.

(7) Montf. Bibliotheca Bibliothecarum manuscriptorum nova Paris. 1739 fol. T. I p. 67 C.

(8) Fabric. Bibl. Graec. T. VII p. 492 [ed. Harles Hamburg. 1802 T. VIII p. 363 not.]

(9) Possin. Prolegom. ad Thesaur. Ascet. § VI.

(10) Cave Hist. Lit. [ed. Basil. 1741] T. I p. 256.

(11) Pritius Praef. ad Macar. Opusc. § VIII sqq.

(12) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 619.

810 Not. X sur S. Macaire.

(13) Oudin de Scriptt. eccl. [Lips. 1722] T. I p. 478.

(14) Joan. Antioch. apud Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 66 § V.

(15) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 610.

Pritius l. 1. § XI.

(16) Possinus l. 1. § VI sub fin.

(17) Ibid. § IV.

(18) Labbe Dissert. hist. de Scriptt. eccl. T. II p. 41.

(19) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 810 Not. X sur S. Macaire.

(20) Possin. l. 1. §§ VI sub fin. VII ac VIII.

(21) Bengel. in not. ad Gregor. Thaum. panegy. in Originem p. 255.

(22) Combefis. Eccl. Graec. P. I p. 455.

(23) Garnier Praef. ad S. Basilii Opp. T. II § VIII p. XXVI-XXVIII.

(24) Id. ibid. p. 613.

critici censuram emollire placet mitiore iudicio, quod post Dupinium tulit cl. Tillemontius his verbis : « Le style en est simple, et l'on voit sans peine que c'est un solitaire qui parle du cœur, sans affectation, sans ornement, et quelquefois aussi sans ordre (25). » Admonendum praeterea, homiliam ex Macarianis XXXVII *De paradiso et lege spirituali* inscriptam prooemio ad Opuscula Marci Eremitae asceptica integram fuisse intextam. Quae quidem hactenus observata, si aevo superiore ac nostro fuissent nonnullis eruditis viris comperta, neque fidenter nimis pronuntiassent, ut arbitror, aliquot nimirum aliorum scriptorum homilias Macarianis insertas deprehendi, neque adeo de legitimo earum auctore Macario Aegypto suspicionem admisissent ingessissentque.

VI. Quod superest, de locis Novi Testamenti a Macario recitatis varia observat Millius (26), quae hec excutere neque vacat, neque libet. (Quae vero sententia de hac ipsa re absque ullo vade a Weststenio profertur (27), loca scilicet sacrae Scripturae in codicibus Macarii editis ad Vulgatam latinam conformata esse vel potius detorta, neque nobis probatur, neque ulli qui recte sapiat admittenda videtur. Quod enim ait, neminem ex Graecis umquam legisse Μαμβρη̄ς ad II. Tim. III, 8, id equidem ab eo dictum nollem. Nam eiusmodi lectionem agnoscunt Constitutiones Apostolorum (28), auctor Synopseos Scripturae sacrae Magno Athanasio tributae (29), atque Antiochus monachus (30), quamvis, ne quid dissimulem idem alibi (31) legat Ταμβρη̄ς, ut omittam interim Origenis interpretem in Matthaeum (32) aliosque veteres, quos apud Cotelierium (33), Fabricium (34) et Wolfium (35) videas. Quid plura? Vel ipsum Weststenium sententiam deinceps mutasse comperimus, quippe qui nostrum Macarium recenseat (36) inter graecos Ecclesiae scriptores, qui ad laudatum Apostoli locum Μαμβρη̄ς legisse noscuntur. At de his satis.

II.

De S. Macario Alexandrino.

I. Macarius iunior, domo Alexandrinus, cum Macario Aegypto aetate coniunctus, sed ipsi superstes, monasticae disciplinae primum sese addixit, Magno Antonio magistro usus; serius vero presbyter ordinatus Celliorum, τῶν λεγομένων Κελλίων, teste Palladio (37); ac demum archimandrita Nitriensis. Celliorum item mentio in Apophthegmatis Patrum (38): ἦν τις γέρων εἰς τὰ Κελλία. Locus nimirum celebris, inquit Cotelierius (39), in Aegypti eremo, a multitudine cellularum nuncupatus Cellia, Cellae, Cellulae. Eundem porro Macarium πολιτικόν, id est *urbicum*, fuisse appellatum produnt veteres Sozomenus (40), collector Apophthegmatum Patrum (41), nec non Philippus Sidetes (42), qui et eum scholae catecheticae Alexandrinae praefuisse ob singularem eius doctrinam tradit. Eo autem sensu πολιτικὸς dictus existimatur, quod non ita eremum incoletet, ut vulgo solebant reliqui ascetae, sed quod partim in solitudine, partim ἐν τῇ πόλει, in *urbe*, videlicet Alexandrina, vitam ageret, catecheseων nimirum doctor. Praeclara eius gesta fuse describit Palladius (43), qui [Pag. V] eum probe noverat; atque alibi praeterea testatur (44), ipsum in iis, quae sunt monachorum praecipua, primas partes egisse. Qui tandem omnibus fere arctioris disciplinae exercitationibus perfunctus, ut verbis utar Sozomeni (45), anno demum Christi CCCXCIV aut CCCXCV ineunte grandaeus supremum diem obiisse videtur (46). Eius dies festus in Ecclesia quidem latina die II Ianuarii, apud Graecos vero XIX eiusdem mensis peragitur (47).

II. Exstat in Codice Regularum a sancto Benedicto Anianensi abbate olim contexto *sancti Macarii Alexandrini abbatis Nitriensis Regula ad monachos* (48). De hac porro nonnullis viris eruditus visus est verba fecisse Gennadius (49), quam tamen Macario seniori Aegypto adscripserit. Aevo autem posteriore duo exstiterent scriptores anonymi, qui Regulae Macarianae meminere. Et alter quidem in Vita sancti Joannis, abbatis Reomaensis, cuius haec sunt verba: *Studuit denuo ipse [Joannes] salubria dogmata sub*

NOTAE.

- (25) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 619.
 (26) Millius Prolegom. ad N. T. Gr. §§ 819-820.
 (27) Wetsten. Prolegom. ad N. T. Gr. ed. Semler p. 186.
 (28) Const. Apost. lib. VIII cap. 1.
 (29) S. Athan. Opp. ed. BB. T. II p. 132 [ed. Bened. Patav. 1777. T. II p. 101].
 (30) Antioch. Hom. XXXII p. 69.
 (31) Id. Hom. LVI p. 103.
 (32) Orig. in Matth. tract. XXVI, XXVII, Opp. ed. Benedict. [Delarue] T. III p. 848. 916.
 (33) Cotelier. ad Const. Apost. l. I.
 (34) Fabric. Cod. pseudoep. Vet. Test. T. I p. 816; Ei. Cod. apocr. N. T. I p. 249. 342.
 (35) Wolf. Cur. crit. et philol. T. V p. 522.
 (36) Wetsten. in not. ad N. T. Gr. T. II p. 362.
 (37) Pallad. Hist. Laus. cap. 20 p. 924.
 (38) Apophth. Patr. apud Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 383 § IV.
 (39) Cotelier. ad l. I. p. 802 B.
 (40) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14.
 (41) Apophth. Patr. l. I. p. 537 § XXI.
 (42) Philip. Sid. apud Dodwell. ad lin. Dissertat. Iren. p. 488.
 (43) Pallad. l. I.
 (44) Pallad. Hist. Laus. cap. 49 p. 920.
 (45) Sozom. l. I.
 (46) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 648.
 (47) Menol. graec. ed. Urbin. 1727 P. II p. 121.
 (48) Holsten. Cod. Reg. p. 43-50.
 (49) Gennadius de viris illustribus cap. 10.

regulari tenore, quem beatus MACARIUS Aegyptiorum indidit monachis, ministrare (50). Alter vero sancti Philiberti, abbatis Gemeticensis et Heriensis I, res gestas literis tradens: *Basilii sancti charismata*, inquit, *MACARII regulam, Benedicti decreta, Columbani instituta sanctissima lectione frequentabat assidua* (51). Utri autem Macario, Aegyptione an Alexandrino, uterque biographus Regulam eiusmodi tribuat, haud plane liquet; minus enim accurate Macarios distinxisse sequioris aevi scriptores noscuntur. Eos tamen, quorum verba modo protulimus, de Macario potius Alexandrino, quam Aegyptio esse accipiendos, cum Holstenio (52) existimaverim equidem. Constat enim, Aegyptium et seniore altero et multo celebriorem existisse, Magni propterea cognomentum adeptum; Alexandrinum vero *urbici* tantum vocabulo ab alio fuisse discretum: ut proinde seri scriptores, Macarii simpliciter mentionem iniicientes, Alexandrinum magis quam Aegyptium plura laudis insignia consecutum respexerint. Verum, ut ut res se habeat, non est cur demum a vetusti codicis scriptura, quem Benedictus Anianensis abbas descripsit, recedamus, ubi Regula, de qua loquimur, Macario Alexandrino diserte adscribitur. Idem porro dicendum de Epistola monachis inscripta eidemque Regulae adjecta. Et in hanc quidem sententiam plura eruditissimus Tillemontius, qui praeterea Gennadii verba excutiens, eius auctoritatem merito elevare comperitur (53).

III. Sub huius item Macarii Alexandrini nomine habetur *Sermo de excessu iustorum et peccatorum, quorum scilicet eorum animae e corpore demigrent et quomodo se habeant*. Hunc vero sermonem primus in lucem extulit Guilielmus Caveus ex ms. codice Bibliothecae Paulinae Lipsiensis, Henrico Warthono interprete usus (54). Postmodum vero ex eodem ms. Lipsiensi, cum duobus codicibus Viennensibus collato, iterum velut adhuc ineditum vertit evulgavitque Jacobus Tollius (55), quam quidem posteriorem editionem altera exactiorem secuti sumus. Licet autem codices cum Lipsiensis tum unus ex Viennensibus Macario Alexandrino huiusmodi opusculum adserant, alter tamen eiusdem Bibliothecae Caesareae codex membranaceus Macarii Alexandrini discipulo illud vindicat. Sic enim ibi: *Τοῦ ἀγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρείως ὁ μαθητῆς διήγησατο, ὅτι πρὸς κ. τ. λ.* Ceterum de visione in eo sermone relata sinistrum editoris utriusque iudicium satis corripit atque emendat par Magni Antonii διήγημα, quod legas apud Palladium (56), ut opportune advertit Fabricius (57). Neque deesse complura huic assinia in Vitis et Apophthegmatis Patrum, iam norunt eruditi.

IV. His porro hactenus recensitis Opusculis subiicitur *sanctorum patrum, Serapionis, MACARII, Paphnutii et alterius MACARII abbatum Regula ad monachos*, cui aliae duae praeterea accessere; quae quidem ex codice Regularum Holsteniano desumpsimus. Consentant autem merito ac iure, ut videtur, viri eruditissimi (58), duos Macarios hoc loci memoratos illos esse celeberrimos anachoretas, de quibus superius verba fecimus, Aegyptium videlicet atque Alexandrinum. Rufinus: « Per idem tempus, » inquit « patres monachorum vitae et sanctitatis merito, *Macarius* et Isidorus, aliusque *Macarius* atque Heraclides et Pambus, Antonii discipuli, per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus habebantur; viri qui consortium vitae et actuum non cum ceteris mortalibus, sed cum supernis angelis habere credebantur (59). » Et infra: « Florebat igitur Aegyptus ea tempestate non solum eruditus in Christiana philosophia viris, verum etiam his, qui per vastam eremum commanentes, signa et prodigia Apostolica simplicitate vitae et cordis sinceritate faciebant. Ex quibus interim, quos ipsi vidimus et quorum benedicti manibus meruimus, hi sunt: *Macarius* de superiori eremo, alius *Macarius* de inferiori (60) cet. » At vero Serapion, qui primum in Regulae inscriptione locum obtinet, vel ipso Macario Aegyptio antiquior in solitudine fuerit, dictus propterea Palladio (61) et Sozomeno (62): *Σεραπίων ὁ μέγας, magnus ille Serapion*. Paphnutius autem eidem Palladio plurimum commendatur (63).

V. Huiusmodi syllogen claudit *Regula orientalis ex Patrum orientalium Regulis collecta a Vigilio diacono*. De opusculo eiusque auctore Gennadius haec habet: « *Vigilius* diaconus composuit ex traditione « patrum *Monachorum Regulam*, quae in coenobio ad profectum fratrum in conventu legitur, breviate « et aperto sermone totius monasticae professionis in se tenentem disciplinam » (64). Ad quem locum non exstare hanc opellam adnotat Fabricius, quod sane mirari subit. Eandem quoque Regulam memorant praeter Honorium Augustodunensem (65) et Trithemium (66), Annales Trevirenses (67). Neque

NOTAE.

(50) Mabillon AA. SS. O. S. Bened. Saec. I p. 614 § VIII.

(51) Ibid. Saec. II p. 785 § V.

(52) Holsten. Cod. Reg. p. 45.

(53) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 618. 809. Not. VIII sur S. Macaire.

(54) Cave Hist. Lit. T. I p. 258.

(55) Jacobi Tollii Insignia Itiner. Ital. p. 192-199.

(56) Pallad. Hist. Laus. c. 27 p. 941.

(57) Fabric. Bibl. Graec. T. VII p. 495 [ed. Harles I. T. VIII p. 366]; Ei. Cod. apocr. N. T. T. II p. 949 not. (1).

(58) Bulteau Hist. de l'Ordre de S. Benoît p. 130. Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 618.

(59) Rufin. Hist. Eccl. lib. II cap. 4.

(60) Id. ibid. cap. 8.

(61) Pallad. Hist. Laus. cap. 147.

(62) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14.

(63) Pallad. l. I.

(64) Gennadius de viris illustribus cap. 51.

(65) Honor. Aug. de scriptoribus eccl. lib. II cap. 50.

(66) Trithemius de scriptoribus eccl. cap. 138.

(67) Annal. Trev. P. II cap. 1.

illam ignorarunt sanctus Benedictus [Pag. VI] Anianensis et Smaragdus abbas, qui et superiorem *Macarii Alexandrini*, et alteram pariter *sanctorum Patrum* non solum saepius laudarunt, sed multa etiam inde capita, ille quidem in concordiam Regularum, hic vero in expositionem Regulae sancti Benedicti, transulisse perhibentur, ut monet Holstenius (68).

NOTAE.

(68) Holsten. Cod. Reg. p. 25. 45. 156,

CASIMIRUS OUDINUS

DE SS. MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

[Casimiri Oudini Commentarius de scriptoribus Ecclesiae antiquis illorumque scriptis Francof. ad Moenam 1722 fol. T. I p. 474-480.]

Macarii tres monachi. Hos simul iungimus, cum disiungi vix possint, atque ad distinctionem a se mutuo magis perspicuam simul iconiungi conveniat. Vixerunt hi tres eodem tempore, atque magistri eiusdem Antonii discipuli pariter exstiterunt. De quorum primis duobus hic inserendis loquuntur Socrates *Hist. Eccl.* lib. IV cap. 23, Sozomenus lib. III cap. 14, Theodoretus lib. IV cap. 21, Palladius *Hist. Laus.* capp. 19 et 20. Horum primus Macarius, gente Aegyptius, monachus Scetensis, Magni Antonii discipulus claruit ab anno 350. Qui in iuventute adhuc constitutus ita virtutibus monasticis et austero vivendi genere excelluit, sibi semper praesens et gravis, ut a fratribus *παραπολιτῶν* vocaretur. Annos natus quadraginta ad presbyterii gradum evectus est. Miraculis et prophetia clarus tot sanavit aegros, tot a daemone obsessos liberasse dicitur, ut Socrate teste miracula ab eo patrata speciale opus exigent. Nihil mirum vero, tam celebrem inter monachos [Pag. 475] virum fuisse etiam inter Scriptores ecclesiasticos successu temporis recensitum. Illos enim insignes homines monachi sequiorum temporum pro viribus inter doctos etiam suppositis Operibus allegerunt. Hunc Macarium inter Scriptores non omisisset Hieronymus, si tempore suo aliquid sub Macarii nomine exstisset. Annis circiter centum post Hieronymi aetatem Gennadius Massiliensis presbyter retulit hunc Macarium inter Scriptores ecclesiasticos libro *De viris illustribus* cap. 10, cui unicum duntaxat attribuit Epistolam, quippe cum tunc temporis haec tantum sub Macarii celeberrimi nomine prostaret. Socrates, qui illorum Macariorum virtutes *Hist. Eccl.* lib. IV cap. 23 magnifice extollit, de scriptis silet, quamvis ibidem Evagrii illorum discipuli Opera positive recenseat. Nihil ergo sub Macariorum nomine tempore Socratis exstabat scriptum, quod sane dicere tam praeclara occasione data non omisisset; quorum et Apophthegmata illic refert, sicut et Palladius l. 1. Audacior sane Graecia ac monachismus recentior, qui erubisset, si nihil sub Macariorum nomine scriptum exstisset. Sub falso igitur *S. Macarii Senioris et Aegyptii*, quem unicum duntaxat scripsisse Epistolam voluit l. 1. Gennadius, productae *Homiliae spirituales quinquaginta de integritate quae Christianos decet.* Exstant graece et latine Parisiis 1559 in-8, deinde cura Zach. Palthenii Francofurti 1594 in-8, denique cum Operibus Gregorii Thaumaturgi Parisiis in fol. anno 1622. Quas cum Caveus, si recte sensisset, ceu supposititias nulloque antiquitatis testimonio fultas proscribere debuisset, ab aliquo forsitan sequioris saeculi interpolatas dixisse satis habuit. Illas Petrus Possinus e Soc. J. in *Prolegomenis* ad Thesaurum Asceticum graece et latine impressum in-4 anno 1684 Tolosae apud Guilielmum Bosch, censet pertinere ad Macarium iuniorem Aegyptium eodem tempore illustrem: quae contentio modici momenti est, cum uterque et senior et iunior tempore eodem vixerint. Ego ob veterum de his Operibus silentium utrique Macario Homilias istas opinor suppositas a monachis graecis ad maiorem Macariorum nominis famam. Omisso veterum de his Operibus silentio dico tum *Epistolam* illam, de qua loquitur Gennadius, tum has *Quinquaginta Homilias*, de quibus supra egimus, non posse esse Macarii illius Aegyptii, sive senioris, sive iunioris, qui seniori synchronus erat atque aetate duntaxat iunior. Rationem optimam affero Pelagianismum subtilissimum atque purissimum, quo et *Epistola* et *Homiliae* plenae sunt, ut attente legenti constabit. Erant autem hi tres Macarii mortui omnes ante Pelagianam ortam haeresim, unde scripta illa ad Macarios istos pertinere nullatenus possunt. De *Epistola*, quae interiit, expressum est Gennadii qui legerat testimonium ex libro *De viris illustribus* cap. 10 his conceptum verbis: « Macarius monachus ille Aegyptius, [Pag. 476] signis et virtutibus clarus, unam tantum ad iuniores professionis suae scripsit Epistolam, in qua docet, illum perfecte posse Deo servire, qui conditionem creationis suae cognoscens ad omnes semetipsum inclinaverit labores, et luctando atque Dei adversum omne quod in hac vita suave est auxilium implorando, ad naturalem quoque perveniens puritatem, continentiam velut naturae debitum munus obtinuerit. » Continentiam enim esse munus naturae debitum, non gratiae, doctrina Pelagiana praesus est contra Salomonem *Sap. VIII, 2* et *X, 2*,— Apostolum *Gal. V, 23*: *Fructus autem*

Spiritus est cet. fides, modestia, continentia, castitas. Quod etiam hae *Quinquaginta Homiliae* ad Macarium istum, atque alios eiusdem temporis duos nullatenus spectent, his duobus affirmo argumentis :

Primum. Homiliae istae non sunt proprie homiliae ad populum habitae, sed tantum farrago quaedam ab aliquo archimandrita collecta ac privatim composita, quae interdum quidem homilias continet, interdum vero Quaestiones varias et Responsiones nullam homiliarum speciem habentes, quas consarcinator pro captu, absque connexionione simul collegit. Ex inspectione et lectione illarum res constare potest, quod non diffitetur Elias du Pin *Nov. Biblioth. Scriptt. Eccles.* Tom. II Saec. IV pag. mihi 70. Nam ad finem homiliae VI *de oratione* movet duas Quaestiones *de incarnatione Jesu Christi* cum totidem Responsionibus, quae ad argumentum Orationis nihil faciunt. Homiliae VII et VIII constant quoque variis Quaestionibus et Responsionibus. Unde liquet sole clarius, non esse Homilias ad populum dictas, sed *collectaneum Quaestionum*, quas ad archimandritam aliquem monachi accedentes proposuisse finguntur. Homilia XII continet Quaestiones et Responsiones vel nullatenus vel parum utiles. Homilia XV nullam habet speciale argumentum, sed varias Quaestiones *de resurrectione et concupiscentia* continet, quae nullam inter se connexionem habent. Homilia XXVI continet plures Quaestiones et Responsiones *de tentationibus diaboli et gratiae effectibus.* Homilia XXVII respondet quoque Quaestionibus multis *de gratiae effectibus.* Homilia XXXVII habetur verbotenus inter Opuscula Marci Exercitatoris. Homilia XL tres adhuc Quaestiones proponit, quas Responsionibus totidem solvit. Non ergo collectaneum istud Homiliarum proprie est, sed farrago variorum indiscriminatim, ut collectori allubuit.

Secundo. Quisquis istius farraginis auctor, is post ortam Pelagianam haeresim scripsit, quam subtiliter et caute docet passim. Quod et agnovit Ellias du Pin l. 1., dum inquit Homilias istas, de quibus agimus, esse conformes quoad doctrinam *Epistolae* sub Macarii nomine, quam depingit Gennadius in libro *de viris illustribus* cap. 10. At Epistola ista Pelagiana est, idemque dicendum de Homiliis istis. Nam Homilia XV vult *concupiscentiam* esse quandam ignis [Pag. 477] in homine accensi speciem, omnes, ut ita dictum sit, ipsius partes accendentem, cui resistere potest, si assidue invigilet sibi atque pugnet : *Eos autem, qui passionibus resistunt, sanctum Spiritum atque Christi gratias recipere.* Quod Pelagianum omnino est, quasi ante gratiam Christi perceptam concupiscentiae ac passionibus accensis ex naturae viribus resistere valeamus. Homilia XVI inquit hominem debere semper timere, eo quod semper tentationibus expositus sit; itaque qui gratiam nondum habent, debere semper et bonum agere et malum fugere ex motibus naturalibus; qui vero gratiam acceperint, non indigere motibus his naturalibus atque interioribus. Supponit ergo, hominem etiam, antequam gratiam habeat, posse et bonum facere et malum fugere ex instinctibus naturalibus; quod Pelagianum est, quasi his naturae laboribus et conatibus gratiam Dei ad nos trahamus. Homilia XXVI tota quoque Pelagiana est, ut attente legenti constabit, atque ex iis, quae affert l. 1. Ellias du Pin, cognosci abunde potest. Miror tamen, cur pagina mihi 72 Aethiopem dealbare conetur intendatque, auctorem hunc nihil aliud velle quam conciliare gratiae necessitatem cum liberi arbitrii nostri cooperatione. Aliud sane vult Pelagianus ille; initium nempe salutis nostrae esse a nobis per opera naturae incipientibus, quibus accedente divina gratia salus iam ad perfectionem adducatur. Unde quamvis saepius dicat gratiam esse necessariam vel ad iustitiam perfectam, vel vitam aeternam, ut Homilia XXIV, vel ad evitandas omnes peccati occasiones, vel ad omnibus tentationibus resistendum, ut Homilia XXV, nunquam tamen asseruit, illam esse necessariam ad omne et quodlibet in singulari opus bonum, opinatus nempe iuxta Pelagium et Pelagianos, initium salutis esse a nobis ex natura operantibus.

Convenit maxime hic auctor quoad doctrinam cum Marco *ἀσκητῆ* seu Exercitatore, qui olim Macarii huius discipulus fuit, nec difficile fuit, ut scripta discipuli magistro postmodum ex quadam maioris auctoritatis affectatione vel etiam malitia attribuerentur. Plura de his Homiliis seu etiam Quaestionibus ne postea in Marco Asceta, cui adiudicandas ob doctrinae et styli similitudinem censemus.

Exstant autem hae S. Macarii Aegyptii Homiliae MSS. graece in Bodleiano Oxonii in Anglic. Bibliotheca codice 215 in MSS. Baroccianis. Atque in hoc codice exstant *Homiliae* LVII, quarum quae in editis postrema est, in MS. isto auctior est quam in impressis.

Eiusdem Homilia LI ad Symeonem Ascetam pag. 202, b : *Μακάριος τοῖς ἀσκητοῖς.*

Eiusdem Homilia LII in Natali Christi pag. 208 : *ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἔργον τῆς ἀληθείας.*

Homilia LIII de longanimitate et tolerantia in afflictionibus pag. 215 : *ὁ βουλόμενος Θεῷ εὐαρστοῦσθαι.*

[Pag. 478] Homilia LIV de beneplacito Dei et permissione divina : *Πάντα τὰ γινόμενα.*

Homilia LV contra inanem gloriam captantes in concionibus ad populum pag. 230, b : *Ἰστέον δεῖ τινέσιν εἶναι ψεύτεροι.*

Homilia LVI de nomine et officio monachi pag. 234, b : *Τί ἐστι μονάζων.*

Homilia LVII de variis Spiritus sancti operationibus pag. 238, b : *Τὸ πνεῦμα δυνάμει θέλει, κτλ.*

Quae eandem cum impressis methodum, eandem doctrinam asceticam continent, atque in aliis Homiliarum eiusmodi MSS. exemplaribus non reperiuntur.

Adducor autem maxime ut credam, has omnes *Homilias et Quaestiones asceticas* spectare ad Marcum

Ascetam seu Exercitorem, qui inter monachos Nitrienses solitariam vitam duxit, atque Macarii Aegyptii iunioris discipulus fuit, clarus anno 400 sqq. usque ad annum circiter 440 vel ultra; de quo Sozomenus lib. VI cap. 29, Palladius *Hist. Laus.* capp. 20 et 21, Nicephorus *Hist. Eccl.* lib. XIV cap. 54. Vixit enim post Pelagianam haeresim multis annis, perveniens ad decrepitam usque aetatem, obiitque centenario maior. Nec mihi rationes seu coniecturae desunt: I. Ipsa doctrina Pelagiana, quam eandem cum Marco Exercitatore prorsus habet. II. Homilia XXXVII *De paradiso et lege spirituali* habetur verbotenus inter Opuscula Marci Exercitatoris, unde non leve indicium est, omnem hanc Homiliarum collectionem ad eum pertinere, maxime cum Macarius Aegyptius abbas etiam iunior ad tempora Pelagianae haereseos non pervenerit, sed Marcus Exercitator, qui eam ubique operum sparsit. III. Stylus Homiliarum istarum apprime convenit cum stylo Marci Exercitatoris, de quo loquitur Photius in *Bibliotheca* cod. 200. IV. Hae Homiliae S. Macarii Aegyptii L possunt convenire cum iis, quae Marco Exercitatori I. I. Nicephorus Callistus asserit, ex *Marci Exercitatoris operibus ad aetatem suam pervenisse libros octo universalium affectionum numerum aequantes, et alios triginta duos de re ascetica*. Possunt enim hae Homiliae L sub nomine S. Macarii Aegyptii complecti Opuscula illa XL, quae Marco Exercitatori a veteribus tribuuntur. Nam plurimi Marcum consulabant quaestionibus asceticis, quibus ille responsiones dabat, ut constat ex *Epistola Nicolai cuiusdam*, qua gratias Marco agit ob praecepta eius salutaria sibi nuncupata. Cum autem plures quam XL sint, hoc nihil facit contra Marcum Exercitorem, quia omnia ipsius opera Nicephorus non assecutus fuerat. Huic Macario Aegyptio seniori Opuscula omnia Macariis diversis attributa adscribit imperite omnino Joannes Georgius Pritius, qui ea collecta simul edenda graece et latine curavit Lipsiae a. 1698 et 1699 tomis duobus in-8, itemque a. 1709 cum Prolegomenis. Denique Macarius hic senior exactis in solitudine sexaginta [Pag. 479] annis obiit nonagenarius, ut volunt, a. 391 die II Januarii.

Macarius alter, iunior passim dictus, Alexandriae ortum duxit, in qua iunioribus annis bellaria vendendo quaestum quaerebat, cum superiore Macario eiusdem Antonii discipulus. Nam urbe simul Alexandrina et arte renuntiatis, in eremum Nitriensem secedens, vitam monasticam amplexus est. Anno quadragésimo aetatis baptismum suscepit, deinde successu temporum presbyter factus et archimandrita Nitriensis. Arctiorem vitae monasticae disciplinam tanto studio sectatus est, ut ex nimia cutis ariditate pili barbae ei non succreverint, inquit Sozomenus *Hist. Eccl.* lib. III cap. 14. Macarius vero Alexandrinus, inquit Socrates *Hist. Eccl.* lib. IV cap. 23, cum usquequaque similis esset Aegyptio, in hoc uno discrepabat, quod hilaris esset erga eos qui ad ipsum accesserant, et urbanitate quadam iuniores ad disciplinam monasticam alliceret. Mira de eius virtutibus, abstinentia, miraculis patris et daemonibus per illum expulsis narrat Palladius *Hist. Laus.* cap. 20, de quibus plurimum amigo, quamvis eo familiariter uteretur qui recenset. Hic quoque cum Macario Aegyptio virtutibus et miraculis inferior non esset, inter ecclesiasticos quoque Scriptores recenseri a monachis graecis recentioribus debuit, ne doctrina alteri cederet. Habetur ergo adscripta illi latine *Regula monastica*, XXX capitulis comprehensa, quam primus edidit Petrus Roverius Jesuita in *Historia monasterii Reomacensis* pag. 24. Eandemque edidit Lucas Holstenius in *Codice Regularum* Paris. a. 1663 in-4° apud Ludovicum Billaine. Sed cum Regulae istae nullo testimonio veterum nixae sint, figmenta recentiorum monachorum Graeciae a viris prudentibus censentur. Edidit et Caveus sub eiusdem Macarii Alexandrini nomine Sermonem ex MS. codice Paulinae Lipsiensis Bibliothecae absurdissimum, graece et latine, in *Hist. Lit. Scriptt. Eccl.* ad a. 373 pag. 208. Eundem sermonem etiam graece et latine iterum ex eodem MS. codice edidit Jacobus Tollius a. 1696 in-4° Traiecti ad Rhenum apud Franciscum Halmam in *Insignibus Itinerarii Italici* pag. 192, collatum ad MSS. codices Bibliothecae Caesareae [Pag. 480] Vindobonensis ac variantibus lectionibus ditatum. Cuius ex lectione in promptu est intelligere impudentiam atque ignorantiam eorum, qui tales naenias recentiorum temporum antiquis Ecclesiae Patribus obrudunt. Mortuus dicitur Macarius Alexandrinus circa a. 404, annos aetatis centam habens, cuius memoria in Martyrologio Romano die XV mensis Januarii agitur.

Tertius Macarius, etiam S. Antonii Magni discipulus, amborum praecedentium aequalis, Amathae socius, ab aliis duobus, altero Aegyptio, altero Alexandrino distinctus. De hoc Macario tertio abunde Possinus in *Prolegomenis* ad Thesaurum asceticum num. V. VI sqq., ubi recte tres Macarios, S. Patris Antonii discipulos, distinguit, nempe Aegyptium, qui Scythi sedem habuit, Alexandrinum, qui in Celliis quae in Libya sunt, locis longe distantibus a Thebaide, ubi Antonius degebat. Itaque in Thebaide erat mons interior, ubi solus plerumque residebat Antonius, et mons exterior, in quem subinde excurrerat, ut habitantes in eo suos monachos inviseret. In eo hic tertius Macarius habitavit, sub cuius nomine Opuscula septem, nempe *de custodia cordis* pag. 19, *de perfectione in spiritu* pag. 47, *de oratione* pag. 63, *de patientia et discretionem* pag. 81, *de elevatione mentis* pag. 115, *de caritate* pag. 141, *de libertate mentis* pag. 183 edidit Petrus Possinus in *Thesauro Ascetico* graece et latine impresso Tolosae in-4° a. 1684 apud Guilielmum Bosch. Plurima illic in Prolegomenis de isto Macario tertio, quem Aegyptium quoque cum primo facit, et cui etiam *Homilias quinquaginta*, quae tamen vulgo Aegyptio seniori inscribuntur, huic iuniori quidem et tertio attribuit. Claruit eodem tempore quo Antonius abbas, cui a. 357 morienti adfuit.

Incerta igitur omnia Opuscula, quae tribus his Macariis hoc saeculo a doctis viris adscripta sunt, quorum nullus veterum mentionem fecit. De his tribus agit Macariis Petrus Possinus in *Prolegomenis* ad Thesaurum Asceticum, Guillelmus Caveus in *Hist. Lit. Saec IV* ad a. 375 pag. 207, 208 et 212, Acta Eruditorum Lipsiae a. 1685 mense Novembri pag. 488 latissime ad 491.

GUILIELMUS CAVEUS

DE SS. MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

[Guilielmi Cave Scriptorum ecclesiasticorum Historia Literaria Ed. Basil. 1741 fol. T. I p. 236-260.]

MACARIUS senior (1), cognomine Magnus, gente Aegyptius, ex Thebaide provincia oriundus, monachus Scetensis, Magni Antonii discipulus, claruit circa a. 373. [Socr. lib. IV cap. 23; Soz. lib. III cap. 14; Theodoret. lib. IV cap. 21.] In juventute adhuc constitutus virtutibus ac philosophico et austero vivendi genere ita enituit, ut παιδαριωγέρων a monachis vocaretur. Annos natus quadraginta ad presbyterii gradum evehctus est, et exactis in solitudine annis sexaginta obiit nonagenarius anno, ut voluit, 391. Moribus erat reverendus pariter ac severus erga illos qui ipsum adibant. Miraculis et prophetia clarus tot sanavit aegros, tot obsessos a daemonibus liberavit, ut teste Socrate miracula ab eo patrata peculiare opus exigent. De iis fuse agit Palladius Hist. Laus. cap. 19.

Scripsit *Homilias spirituales* I de integritate quae decet Christianos, quae ab aliquo forsitan sequioris saeculi interpolatae exstant gr. Paris. 1559, 8°; deinde cura Zach. Palthenii *Francofurt.* 1594 in 8°; denique cum Operibus Gregorii Thaumaturgi Paris. 1622 fol. Ejus etiam sunt Opuscula VII videlicet de Custodia cordis, de Perfectione in spiritu, de Oratione, de Patientia et Discretionem, de Elevatione mentis, de Charitate, de Libertate mentis. Haec eundem cum Homiliarum auctore parentem habere, idem stylus et dicendi character, idem ingenium, eadem dogmata satis arguunt. Opuscula haec graece et latine in Thesauro suo Ascetico Petrus Possinus Soc. Jes. edidit Tolosae 1684, 4°. Tandem omnia Macarii opera, tum Homilias, tum Opuscula ascetica et Apophthegmata collegit et graece simul ac latine edidit, textum graecum revidit, versionem emendavit, et excerpta ex Palladio et Cassiano addidit Jo. Georg. Pritius Lipsiensis Lips. 1698, 8° (2). Sed praeter scripta, quae ei vulgo tribui solent, habentur graece MSS. in Bibliotheca Vindobonensi sub ejus nomine Opuscula varia, nempe *Capita ascetica* 170, metaphrasi illustrata a Simeone Logotheta; Cod. theol. 104. *Parenaesis ascetica* Cod. 140 num. 3, *Capita ascetica* 100 Cod. 179 num. 8. *De Custodia cordis* Capita 30 Cod. 192 num. 15, *Capita 170 de Perfectione spirituali* Cod. 192 num. 16. Verum haec omnia nihil fere aliud continent quam VII illa Opuscula ascetica, quae in Thesauro suo edidit P. Possinus Paris. 1684, quaeque tertio cuidam Macario tribuenda esse contendit; certe vel nostro, vel Macario Alexandrino vindicanda, uti mox ostendemus.

MACARIUS junior (3), et Ηοτριχός dictus, domo Alexandrinus, ubi aetate prima bellaria vendendo quaestum exercebat, Antonii discipulus, alterius Macarii σύγγραφος eique superstes, urbe simul ac arte renunciata, in eremum Nitriensem secedens, vitam monasticam amplexus est. [Socrat. l. IV c. 25; Sozom. l. III c. 14; Theodoret. l. IV c. 21]. Anno aetatis quadragesimo baptismum suscepit, dein presbyter factus et archimandrita Nitriensis. Obiit centenarius circa a. 404. Arciorem vitae monasticae disciplinam tanto studio excoluit, ut ex nimia cutis ariditate pili barbae ei non succreverint. Interim in hoc uno ab altero Macario discrepabat, quod hilari fronte ad ipsum advenientes exceperit et lepido sermone oblectarit, urbanitate quadam juniores ad disciplinam monasticam alliciens. Mira de ejus virtutibus, abstinencia, miraculis patris et daemonibus ab eo fugatis narrat Palladius, qui eo familiariter utebatur, Hist. Laus. c. 20. Quod vero *politicus* dicebatur, inde factum est, quod non modo in solitudine inter monachos versaretur, sed et εν τη πόλει, i. e. in urbe Alexandria natus, magnam vitae partem in publica hominum luce transiegit. Fuisse scholae catechesew Alexandrinae praefectum testatur Philippus Sidetes. Quod vero cum Petro martyri in hoc munere successisse scribit, vereor ut ne illud cum temporis ratione stare possit. Demus enim, Petrum scholam una cum episcopatu ad vitae usque finem tenuisse, quod tamen non constat, neque satis probabile videtur, cum certum sit, Petrum maximam episcopatus sui partem sub persecutione et in carcere

NOTAE.

(1) Cf. Oudin Tom. I p. 474. *Du Pin* Hist. eccl. Vol. II p. 55 sq.; *Fabr. Bibl. Graec.* lib. V cap. 12 § 4 Vol. VII p. 492. [Ed. Harles. Vol. VIII p. 257]; *Tillemont Mémoires eccl.* Vol. VIII ad vit. *Macar.*; *Long. Bibl. sacr.* p. 839.

(2) *Denuo Lips.* 1714. 8.

(3) Cf. *Tillemont Mémoires eccl.* Vol. VIII ad vit. *Macar.*; *Fabr. Bibl. Gr. lib. V cap. 12 § 2* Vol. VII p. 494. [Ed. Harles. l. 1.]; item *Bibl. Eccles. ad Gennad.* c. 10.

egisse; ut sit, obit is martyrio coronatus anno 302. Quo tempore Macarium nostrum verfuissa juniorem ac pene puerum necesse est. Quem Historiae Ecclesiasticae conditores Magni Antonii discipulum [Pag. 257] faciunt, et Constantii temporibus claruisse volunt; imo quocum, exeunte hoc saeculo, per triennium in solitudine vixit Palladius [Hist. Lausiac. c. 20 p. 924]. Aut igitur juvenis admodum munus hoc scholasticum inuit, aut post Petri martyrium schola vacaverit, aut, quod potius suspicari licet, alius quis scholae magister intervenerit a Philippo praeteritus. Nullo enim alios a Petri morte, praeter Macarium Didymum, per integrum saeculum hoc saeculum hujus scholae praeceptores exhibet. Erat et alter Macarius Aegyptius, Senior dictus, de quo nos alibi. Quin et tertium, Antonii etiam discipulum et comitem, Amathae socium, nobis exsculpsit Petrus Possinus [Proleg. in Thes. Ascet.], cui etiam *L. homiliae a Pico* primum editas, et VII Opuscula a se in lucem emissa, adjudicanda censet. Et in hac quidem sententia me olim fuisse fateor. Verum re melius perpensa aegre a me impetrare possum ut credam, praeter Aegyptium et Alexandrinum tertium etiam fingendum esse Macarium, Antonii discipulum, Amathae collegam, Operum *Macarianorum* auctorem. Certe non alios Macarios Antonii discipulos nobis exhibent Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Nicephorus, et qui hoc ipso tempore, his ipsis locis vixit deque iis prolixè agit, ipse Palladius. Ut Macarium suum probet Possinus, Athanasium in *vita Antonii* et Hieronymum in *vita Pauli* testes citat. Athanasius vero de *Macario* ne verbum quidem habet. Hieronymus Macarii et Amathae Antonii discipulorum meminit, et Amatham quidem magistrum suum sepeliisse docet; de Macario nihil habet. Quaero igitur a Possino, cur ex nostris unus, Antonii discipulus, Amathae collega, Opusculorum patet censi non possit? Non Aegyptius, inquit, cum sexaginta annis in Scythica solitudine transegisse dicitur. Quid vero? An Stylitae ad instar totis sexaginta annis in cella sua immobilis perstitit? Quid solitariis illis familiaris quam ἀσκήσεως suae sedes subinde mutare? Ut adeo loca quaedam Antonio vicina inhabitare facile potuerit Macarius, eique data occasione, praesertim vergente ad finem vita, praesto esse, et defuncti corpus una cum Amatha sepelire. Nec enim plus de hac re testatur Cronius presbyter apud Palladium cap. 25. Neque dicit Sozomenus, Macarium in sola *Sceti*, sed et ἐν ταῖς ἐρήμοις LX suos annos exegisse. Multo minus id Alexandrino nostro negari potest, quem diversas habuisse cellas diserte testatur Palladius: unam quidem in *Sceti* quae est interior in solitudine, unam in Libya in Celliis, et unam in monte Nitriae, ut Antonio adesse eique ministrare facile possit. Nec validiora sunt argumenta, quibus praedicta Opuscula horum neutri adscribenda esse probare nititur Possinus. Non Aegyptio, quia refert Gennadius [de Script. Eccl. c. 10.], ipsum unam tantum ad juniores professionis suae scripsisse epistolam. Quid si vero Gennadius de solis Macarii epistolis loquitur? Quid si alia scripserit Macarius, quae Gennadii diligentiam fugerint, cum non pauca scripta sint, quae frustra apud Gennadium quaeri possunt? Non denique Alexandrino nostro, quia scilicet inter multa, quae de eo habent Sozomenus, Socrates et Nicephorus, nihil prorsus referant, unde scripsisse quidquam eum, quod in lucem ac famam exierit, possit intelligi. Imbelle prorsus et plane ficulneum argumentum! Quis enim nescit, non id sibi voluisse Socratem et Sozomenum, de scriptoribus ecclesiasticis ex professo agere? Viros quidem eruditione claros enumerare solent, scripta raro aut nunquam recensere; adeo ut nihil obstat, nequicquam renitente Possino, quominus praedicta Opuscula Macariorum nostrorum alterutri, et forsitan Alexandrino nostro, non immerito tribuenda sint. Exstat graece MS. sub Macarii nostri Alexandrini nomine fragmentum ex *Quaestionibus ad Magnum Eusebium episcopum Alexandrinum* Bibl. Vindob. Cod. Theol. 84, quo anonymi cujusdam *Loci communes ascetici de caractere veri Christianismi* ex variis SS. Patrum operibus collecti continentur. Quis vero fuerit hic *Magnus Eusebius*, hoc circiter tempore episcopus Alexandrinus, ad quem hae quaestiones scriptae sunt, fateor me nec divinando assequi posse.

Habetur latine ei inscripta *Regula monastica* XXX capitulis comprehensa, quam primus edidit Petrus Roverius Jesuita in *Historia monasterii Reomaensis* pag. 24. Verum an revera Macarii nostri sit, mihi nondum constat. Immo plane videtur potius compendium regularum ex Macarii aliorumque ἀσκητῶν scriptis compilatum. Exstat penes me Macarii Alexandrini, ita enim habet titulus, *Sermo de exitu statuque animarum post hanc vitam*, ex bibliothecae Paulinae Lipsiensis MS. codice descriptus. Plures quidem laetas et aniles fabulas continet, et recentioris cujusdam Graeculi commentum mihi videtur, qui quae haec de re somniavit, ad dialogi formam Macarium inter et angelos redegit. Quoniam vero ἀνέχδοτος sit, et nitem novitate sua se lectori commendabit, versione latina ornatum hic subjiciam. [Pag. 258.]

τῷ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως λόγος περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν, τὸ πῶς χωρίζονται ἐκ τοῦ σώματος καὶ πῶς εἰσιν.

Ποτὲ διοδεύοντων ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, εἶδον δύο ἄγγελους συνακολουθοῦντας τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ. Ἐνα ἄγγελος, καὶ ἕνα ἐξ εὐνούμων· καὶ ἐν τῷ συμπο-

S. Macarii Alexandrini sermo de exitu animae iustorum et peccatorum, quomodo separantur a corpore, et in quo statu manent.

Nobis quondam in eremo iter facientibus vidi duos angelos S. Macarium stipantes, alterum a dextra, a sinistra alterum; cumque una progredere-

remur, repertum est cadaver jacens et foetidum. A Foetorem persentiens S. Macarius nares sibi manu obstruxit, donec transivisset. Similiter fecerunt et angeli. Id videns senex dixit illis : An et vos etiam mundi foetorem suboletis? Responderunt illi : Nequaquam; te vero nares occludentem videntes, fecimus et nos similiter; nos enim foetorem mundanum minime sentimus, solum autem animarum peccatricum foetorem subolfacimus; pari modo ac tu cadaveris istius foetorem aversaris. Dicit illis senex : Notum mihi facite, quaeso, utrum in hac vita vel post mortem foetidam peccatorum animam sentiatis? Et quomodo inter peccatorum animas illas, quae in Dominum crediderunt, ab impiis non credentibus dignoscatis? Id mihi dicite, si gratiam apud vos consecutus fuerim. Dixerunt angeli : Ausculta, electe Dei Macari. Peccatrix anima dum adhuc in corpore manet, malarum actionum foetorem emittit quandam, post mortem vero majorem multo. Actiones enim suae animam manifeste prementes, tenebras illi nigramque inducunt dicam. Anima enim ex natura sua lucida et pura est, immortalis quippe lucis spiramen; in corpore autem posita, si illud bene non gubernet, a peccato quodammodo polluitur, ista quidem magis, illa vero minus. Quomodo autem animae e corporibus tam fideliā quam infidelium liberantur, audi, et terrestria seu vulgaria coelestibus omnino minora esse putes, Macari. Quemadmodum enim a terreno rege missi satellites ad apprehendendum aliquem supervenientes vel invitum constringunt; iste vero timore tremit, ipsamque militum ad iter vi trahentium praesentiam exhorrescit; pari modo, cum mittuntur angeli animam seu justī seu injusti accepturi, timore tremit ista, ipsamque terribilium et inclementium angelorum praesentiam exhorrescit. Tunc facile enim sentit anima inanem esse, debilem ac inutilem omnino divitiarum, cognatorum, et sine amicorum copiam; adstantium lachrymas ac lacrimas videt: ipsa vero ne verbum mutire potest, cum nunquam antea eiusmodi evocationem experta fuerit; quin et infinitam vitae longitudinem, diversamque vitae instituendae rationem metuit. Contristatur etiam praesentium, quorum [Pag. 259] est in potestate, angelorum inclementia. Omnibus quin etiam compatitur, ipsique corporis infortunio. Hujusce separationem dolet, ab eo quippe, cui jamdiu consuevit, disjuncta, cum unicam ac solam consolationem, quae ex propria exoritur conscientia, habere non possit, nisi bonas actiones coluisse sibi conscia fuerit. Talis anima etiam antequam sistatur judici, a conscientia sua indesinenter judicatur. Dicit iterum abbas Macarius : Itane vero? Domini mei, id mihi etiam explicatum detis oro. Quandoquidem ex patribus traditam est, ter-

ρεύσθαι ἡμᾶς, εὐρέθη θνησημαῖον κείμενον καὶ ὄζον. καὶ αἰσθανόμενος ὁ ἅγιος Μακάριος τῆς δυσωδίας, συνέκλεισε μετὰ τῆς ἰδίας χειρὸς τοὺς ταυτοῦ μυκτῆρας, ἕως οὗ παρήλθεν· ἐποίησαν δὲ καὶ οἱ ἄγγελοι οὕτως. καὶ ἰδὼν ὁ γέρων εἶπεν αὐτοῖς· καὶ ὑμεῖς οὕτως ὀσφραίνεσθε τὴν δυσωδίαν τοῦ κόσμου; οἱ δὲ εἶπον· οὐχί, ἀλλὰ σὲ ἰδόντες ἐποίησαμεν καὶ ἡμεῖς οὕτως· ἡμεῖς γάρ τῆς δυσωδίας τοῦ κόσμου οὐκ αἰσθανόμεθα, ἀλλὰ τῆς ὀζομενίας τῶν ψυχῶν τῶν ἁμαρτωλῶν ὀσφραίνόμεθα μόνον, ὃν τρόπον σὺ τὴν δυσωδίαν τοῦ θνησημαίου τούτου ἀποστρέφῃ. καὶ ὁ γέρων λέγει αὐτοῖς· γνωρίζατέ μοι, παρακαλῶ, τὸν τῆς δυσωδίας ψυχῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ αἰσθάνεσθε, ἢ μετὰ θάνατον; καὶ πῶς τὰς ψυχὰς τῶν ἁμαρτωλῶν, πῶς δὲ τῶ κυρίῳ πεπιστευκότων, τῶν ἀσεδῶν, τῶν μὴ πεπιστευκότων [δηέρετε (1)]; εἶπατέ μοι, εἰ εὗρον χάριν ἐνώπιον ὑμῶν. καὶ οἱ ἄγγελοι εἶπον· ἀκουσον, ἐκλεκτὲ τοῦ Θεοῦ Μακάριε. ἡ ἁμαρτωλὸς ψυχὴ καὶ ἐτι οὕσα ἐν τῷ σώματι τὴν τῶν κακῶν πράξεων ὄζωδιαν ἀποδίδωσι, μετὰ δὲ θάνατον πολὺ πλέον. τῶν γὰρ πράξεων φανερώς ἐπιχειμένων αὐτῇ σκοτοῦσι καὶ μελανίαν δίκην αὐτῇ περισφύουσι· ἢ γὰρ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν φωτεινὴ καὶ καθαρὰ ἐστίν, ὡς τοῦ ἀθανάτου φωτὸς ἐμφύσημα· ἀλλὰ ἐν τῷ σώματι γινομένη, καὶ μὴ καλῶς αὐτὸ κυβερνώσα, μολύνεται κατὰ μέρος ἐκ τῆς ἁμαρτίας, ἢ μὲν πλέον, ἢ δὲ λιγόν. τὸ δὲ πῶς αἱ ψυχαὶ ἐκ τῶν σωμάτων λαμβάνονται πιστῶν τε καὶ ἀπίστων, ἀκουσον, καὶ πάντων ἐπίγεια ἢ κοινὰ ἐλαχίστων (2) τῶν ἐπουρανίων νόμιμα εἶναι, Μακάριε. ὡς περὶ γὰρ ἐκ τοῦ ἐπιγείου βασιλείας ἀποστελλόμενοι στρατιῶται ἐπὶ τῷ παραστῆσαι τινα, ἐλθόντες συνέχουσιν αὐτὸν καὶ μὴ θέλοντα· ὁ δὲ καταπίπτει μὲν τῷ φόβῳ, τρέμει δὲ καὶ τὴν παρουσίαν τῶν ἀσυμπαθῶς πρὸς τὴν ὀδοιπορίαν ἐκόντων οὕτω καὶ ὅταν ἀποσταλῶσιν ἄγγελοι παραλαβεῖν τὴν ψυχὴν, εἶτε δικαίου, εἶτε ἁμαρτωλοῦ, καταπίπτει τῷ φόβῳ, καὶ τρέμει τὴν παρουσίαν τῶν φοβερῶν καὶ ἀποτόμων ἀγγέλων. καθορᾷ γὰρ τότε ἡ ψυχὴ ἀπορῶν καὶ ἀσθενῆ καὶ ἀνωφελῆ πάντοθεν τὴν τοῦ πλάτου καὶ συγγενῶν καὶ φίλων παρουσίαν, τὰ δάκρυα καὶ τοὺς θρήνους τῶν περιστάτων αἰσθάνεται, καὶ λαίψαι ἢ ἀφιέναι φωνὴν οὐ δύναται, μηδέποτε περισθεῖσα τοιαύτῃ κλήσει, δέδοικε δὲ καὶ τὸ ἀπειρον τῆς ὁδοῦ καὶ τὴν ἐναλλαγὴν τῆς διαγωγῆς. συνέχεται δὲ καὶ τῇ τῶν ὀρωμένων ἀρχόντων ἀσυμπαθείᾳ· προσπάσκει δὲ καὶ πρὸς πάντας (3), καὶ τῇ τοῦ σώματος συμδιώσει· καὶ θρηνητὴ τὴν τοῦτου ἀπόζευξιν, ὡς τῶν ἐν συνηθείᾳ χωριζομένη· μίαν καὶ μόνην παρουσίαν μὴ δυναμένη ἔχειν ἐκ τοῦ οἰκείου συνεδῶν· εἰ μὴ ἐὰν καλῶν ἔργων πρᾶξιν ἑαυτῇ σύνουδεν. τοιαύτῃ ψυχῇ καὶ πρὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ κριτοῦ ἀπὸ τοῦ συνεδῶτος ἀδιαλείπτως κρινεται. καὶ ὁ ἅγιος Μακάριος λέγει πάλιν· τί οὖν; κύριοι μου, ὁμοῦ ὑμῶν, καὶ τοῦτο ἐρμηνεύσατε· ἐπειδὴ ἐκ τῶν πατέρων παραδέδοται ἐν τῇ γ' ἡμέρᾳ καὶ τῇ θ' καὶ

NOTAE.

(1) Vox haec in MS. aegre legi potest. Forte legendum διακρίνεσθε. [Leg. διακρίτε. EDITOR].

(2) Forte legendum πάντως ἐπίγεια καὶ κοινὰ

ἐλάττωρα vel ἐλαχιστότερα.

(3) Lege πρὸς πάντα.

μ' προσφέρεσθαι τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσφορὰν ὑπὲρ τοῦ τελευτήσαντος, τί τὸ ὄφελος ἐκ τούτου τῇ μεταστάσει (4) ψυχῇ γίνεται; καὶ ὁ ἄγγελος ἔφη· οὐδὲν ἀκέρως (5) οὐδὲ ἀνωφελῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ συνεχώρησεν ὁ Θεὸς γίνεσθαι, ἀλλὰ τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια αὐτοῦ μυστήρια ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ συνεχώρησεν ὁ Θεὸς γίνεσθαι καὶ ἐκέλευσε τελεῖσθαι· ἐν γὰρ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ γιγνομένης προσφορᾶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, παραμυθίαν τῆς θλίψεως, ἣ ἀπεχωρίσθη τοῦ σώματος, δέχεται ἡ ψυχὴ μὲν θαυῶσα παρὰ τοῦ συνέχοντος αὐτὴν ἀγγέλου, ὅτι εὐλόγησις καὶ προσφορὰ ὑπὲρ αὐτῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ προσκεκόμισται, καὶ εὐελπίς γίνεται ἐν τούτῳ. τὰς γὰρ δύο ἡμέρας συγχωρεῖται ἡ ψυχὴ ἅμα τοῖς συνούσιον αὐτῇ ἀγγέλοις πορεύεσθαι, ἔνθα βούλεται, ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ οὖν φιλοσώματος ψυχὴ ἀπέρχεται ποτὲ μὲν περὶ τὸν οἶκον, ἔνθα ἀπεξεύχθη, ποτὲ δὲ περὶ τὸ μνήμα, ὅπου κατετέθη τὸ σῶμα, καὶ οὕτως ἐκτελεῖ τὰς δύο ἡμέρας ζητοῦσα ὡσπερ ὄρνειον (6) τὴν νοσίου (7) αὐτῆς· ἡ δὲ ἐνάρετος ψυχὴ ἀπέρχεται εἰς τόπους, ὅπου εἶχε συνήθειαν ἐργάζεσθαι τὴν δικαιοσύνην. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ [ἀνυψοῦσθαι (8)] καλεῖται πάσῃ ψυχῇ Χριστιανῶν εἰς οὐρανοὺς ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ Χριστὸς ὁ πάντων Θεός, κατὰ μίμησιν τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως, εἰς προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ τῶν ἀπάντων. καλῶς οὖν κατέχει ἡ ἐκκλησία τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ προσφορὰν καὶ εὐχὴν ποιῆσθαι ὑπὲρ τῆς ψυχῆς. μετὰ οὖν τὸ προσκύνησι (9) τὸν Θεὸν γίνεται κέλευσις παρ' αὐτοῦ, ὥστε ἐπιδειχθῆναι αὐτῇ τὰς διαφορὰς καὶ τερπνὰς σκηνὰς τῶν ἁγίων καὶ τὴν τοῦ παραδείσου ὠραιότητα. καὶ ταῦτα πάντα καταμανθάνει ἡ ψυχὴ ἕξ ἡμέραις θαυμάζουσα καὶ δοξάζουσα τὸν εὐτρεπιστὴν τούτων Θεόν· καὶ ταῦτα πάντα θεωροῦσα ἡ ψυχὴ μεταβάλλεται καὶ ἐπιλαυνθάνεται τῆς θλίψεως, ἥσπερ εἶχεν ἐν τῷ σώματι οὔσα. ἐὰν δὲ ἐστὶ ἐν ἀμαρτίαις ὑπεύθυως, θεωροῦσα τὰς ἀπολαύσεις τῶν ἁγίων ἀρχεται λυπεῖσθαι καὶ καταγινώσκειν ἑαυτὴν, λέγουσα· Οἱ μοι, πῶς ἐματαιώθην ἐν τῷ κόσμῳ ἐκείνῳ, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ βίου ἀσχοληθεῖσα. τὸ πλεῖστον τοῦ βίου ἔδαπάνησα ἐν ἀμελείᾳ, καὶ οὐκ ἐδοῦλευσα τῷ Θεῷ κατὰ τὸ πρέπον. ὅπως καγὼ ἠξιώθην τῆς χάριτος καὶ τῆς δόξης ταύτης. οἱ μοι τῇ ἀθλίᾳ, εἴ μοι συμβάλλονται αἱ φρονεῖδες καὶ ὁ ἀκερὸς (10) περισπασμὸς ὃν εἶχον ἐν τῷ κόσμῳ. ποῦ δὲ μοι χρησιμεύουσι οἱ ἀμπελώνες, οὓς ἐφύτευσα, καὶ οἱ ἐλαιῶνες; πόταν δὲ μοι ὠφελίαν παρέξεται, ὃν ἐκτησάμην ἀγρόν; τί δὲ μοι ὠφελὲς τὸ [ἐθνῶν] ἐκεῖ χρυσίον; πόταν δὲ μοι ὄφελος παρέξει ὁ πλοῦτος ἐκεῖσε; τί δὲ μοι ἔδωκεν πᾶν τερπνὸν τοῦ βίου καὶ τοῦ κόσμου ἐκείνου; οἱ μοι, εἰς μάτην ἐκοπίασα· οἱ μοι, ὅτι ἀπρόνωσ ἐδίωσα· οἱ μοι, τὴν ἐν ὀλίγῳ καιρῷ δόξαν ἠγάπησα, τὴν αἰωνίαν πτωχίαν ἐκτησάμην· οἱ μοι

tia et nona et quadragesima die oblationem pro mortuo in ecclesia Deo reddi, quid utilitatis exinde animae in exitu redundat? Dixit angelus: Nil inopportune neque inutiliter in ecclesia sua fieri concessit Deus, coelestia vero et terrena ipsius mysteria in ecclesia sua fieri concessit Deus et celebrari jussit. Tertio enim die facta in ecclesia oblatione levamen doloris, quem a corpore separata subiit, ab angelo ipsam apprehendente accipit anima defuncta, quoniam gratiarum actio et oblatio pro ipsa in ecclesia Dei apparata est; et exinde bonam spem concipit anima. Per duos enim dies permittitur animae, ab angelis sui satellitibus stipatae, in terra, ubicunque velit, obambulare. Quae corporis igitur amori mancipata est anima, aliquando domum, a qua separata est, circumvagatur, nonnunquam sepulchrum, in quo reconditum est corpus; et ad hunc modum biduum exigit, portus ad instar cadaver suum quaerens. Pia vero anima ad locos, in quibus iustitiam operari consuevit, abit. Tertio autem die omnes Christianorum animas ad coelos adduci jubet, qui die tertio e mortuis resurrexit, Christus omnium Deus, ut resurrectionem ipsius imitatae Deum omnium creaturarum adorent. Bene igitur morem istum retinet ecclesia, ut oblationem et orationem die tertio pro anima faciat. Post adoratum igitur Deum ab illo mandatur, ut diversa amoenaque sanctorum habitacula et paradisi pulchritudo animae ostendantur. Ista omnia perdiscit anima sex integris diebus Deum omnium conditorem admirans et collaudans. Illa omnia videns anima derepente mutatur et doloris sui, quem in corpore posita patiebatur, obliviscitur. Sin vero peccatis obnoxia sit, cum sanctorum voluptates videt, contristari seipsamque condemnare incipit huiusmodi fere verbis usa: Hei mihi! quanta in illo mundo laboravi stultitia, in cupiditatibus vitae occupata. Maximam vitae partem oscitanter decoxi, neque Deo, uti par erat, servivi, ut et ipsa gratiam gloriamque istam consequerer. Vae mihi miserae; adhuc animo meo insident curae et [Pag. 260] intempestiva sollicitudo, quibus illo in mundo distinebar. Quid mihi jam prosunt vineta, quae plantavi, et oliveta? qualem vero mihi utilitatem conferet, quem possedi, ager? Quid demum hic mihi proderit auri pondus? aut quale mihi commodum hoc in loco dabunt divitiae? Aut quamnam mihi utilitatem afferunt omnes vitae et mundi illius jucunditates? Hei mihi! frustra laboravi; hei mihi! quod stulte vixerim. Hei mihi! exigui temporis gloriam amavi, aeternam paupertatem obtinui. Hei mihi! quid passa sum? Vae mihi! quomodo obtenebrata sum? Non novi sane. Vae mihi! Nullus mihi

NOTAE.

(4) *Lege ἐν τῇ μεταστάσει.* [f. μεταστάση. EDIT.](5) *Lege ἀκέρως.*(6) *Forsan ὄρνειον.*(7) *Forsan νοσίου.* Si legas ὄρνειον τὴν νοσίου, veritas sicut avis nidum quaerens.

(8) Vox haec in MS. vix legi potest; forsā ἀνορούσθαι legenda est. [Leg ἀνυψοῦσθαι EDITORI.]

(9) *Lege προσκυνῆσαι.*(10) *Lege ἀκαιρὸς.*

auxilium ferre potest, ut et ego etiam misera Domini gloriam consequar. Postquam totum justorum gaudium sex diebus anima inspectaverit, rursus ab angelis ad adorandum Deum adducitur. Bene igitur ecclesia die nona liturgias pro defuncto offert et oblationem celebrat. Post secundam autem adorationem rursus ab omnium rerum Domino mandatur, ut in infernum deducatur anima, et poenarum loca ibi posita, diversaque inferorum claustra, et diversae illi ostendantur impiorum poenae, quibus assidentes peccatorum animae assiduo lugent ac dentes stridunt. Per hasce poenarum diversitates circumfertur anima dies triginta, contremiscens, ne et ipsa forsitan in illo loco incarcerari condemnatur. Die quadragesimo sursum iterum ad adorandum Deum reducitur; et tunc secundum opera illius locum illi, ubi in aeternum asservetur, indicit judex. Bene igitur in ecclesia celebratur in defunctorum et baptizatorum memoriam. De animabus vero, quae sacrum baptismum nunquam receperunt, res sese pari modo non habet, sed in eo casu angeli inclementes animas non baptizadas e corpore accipiunt, verberantes illas et dicentes: Ades dum, impia anima; quis Dominus tuus omniumque Deus, quem scire noluisti, in mundo secura degens? Nunc vero eum agnosce aeternis addicta poenis. Dein ad primum usque coelum illam adducentes, eam sistunt, illique e longinquo ostendunt angelorum omniumque coelestium potestatum gloriam dicentes: Istorum omnium Dominus est Jesus Christus Dei vivi filius, quem agnoscere et adorare noluisti. Apage abhinc vero ad tui similes impios eorumque principem diabolum abducta in aeternum ignem apparatus diabolo atque angelis ejus, quos in vivis adhuc posita tanquam Deos adorasti. Postquam ista dixissent angeli, servum Dei Macarium amplexi e conspectu nostro evanuerunt. Vos vero gloriam reddamus Patri et Filio et Spiritui sancto nunc et in saecula saeculorum. Amen. vonτο ἀφ' ἡμῶν. Ἡμεῖς δὲ δόξαν ἀναπέμφωμεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

τί πέπονθα; οὐαὶ μοι, πῶς ἐσκοτίσθη; οὐκ οἶδα οὐαὶ μοι, οὐδεὶς δυνήσεται νῦν βοηθῆσαι μοι, ὅπως κἀγὼ ἢ ἀθλία τύχω τῆς δόξης τοῦ κυρίου. μετὰ δὲ τὸ θεωρῆσαι πᾶσαν τὴν γαράν τῶν δικαίων ἐν ταῖς ἕξ ἡμέραις, πάλιν ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ. καλῶς οὖν προσφέρει ἐν τῇ ἡμέρᾳ λειτουργίας καὶ προσφορὰν ἐκτελοῦσα ὑπὲρ τοῦ τελευτήσαντος. μετὰ δὲ τὴν δευτέραν προσκύνησιν πάλιν γίνεται κέλευσις παρὰ τοῦ πάντων δεσπότητος, καταγαγεῖν αὐτὴν ἐν τῷ ἔθῃ καὶ δεῖξαι αὐτῇ τὰ ἐκεῖσε κολαστήρια καὶ διάφορα ταμίια τοῦ ἔθου, καὶ τὰς τῶν ἀσεβῶν διαφορὰς κολάσεις, εἰς ἃς παρακαθεζόμεναί αἱ ψυχαὶ τῶν ἀμαρτωλῶν διηγεκῶς θρηνοῦσι καὶ βρῦχοῦσι τοὺς ὀδόντας. καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις διαφοραῖς τῶν κολάσεων περιφέρεται ἡ ψυχὴ ἡμέρα (11-12) ἄτρεμουσα, μήπως ἄρα καὶ αὐτὴ ἐν τῷ τοιοῦτῳ τόπῳ κατακριθῆ ὑφ' αὐτῆς. καὶ τῇ μὲν ἡμέρᾳ ἀναφέρεται πάλιν προσκυνῆσαι τῷ κυρίῳ, καὶ τότε λοιπὸν πρὸς τὰ ἔργα αὐτῆς κελεύει ὁ κριτὴς τὸν τόπον τῆς παραφυλακῆς. καλῶς ἐκτελεῖται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταῖς μνηταῖς τῶν μεθισταμένων καὶ πεπτισμένων. ἐπὶ δὲ τῶν ψυχῶν τῶν μὴ ἔχουσῶν βάπτισμα τὸ ἅγιον, οὐχ οὕτως. ἀλλὰ [ἀπονοῖς (13)] ἄγγελοι ἀπότομοι (14) λαμβάνουσι τὰς ἀφωτιστοὺς ψυχὰς ἀπὸ τοῦ σώματος, τύπτοντες καὶ λέγοντες: δεῦρο, ἀσεβῆς ψυχῆ, εἰς ὃν δεσπότης σου καὶ πάντων κύριος, ὃν οὐκ ἐθέλησας γινῶναι, ἐν ἀνέσει διάγουσα ἐν τῷ κόσμῳ; νῦν γινῶθι τιμωρομένη αἰωνίως. καὶ μέχρι τοῦ πρώτου οὐρανοῦ ἀνάγοντες ἰσθᾶσι καὶ δεικνύουσιν αὐτῇ ἐκ μήκοθεν τὴν δόξαν τῶν ἀγγέλων καὶ πάντων τῶν οὐρανίων δυνάμεων, λέγοντες: πάντων ἀπάντων κύριός ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὃν οὐκ ἠθέλησας γινῶναι καὶ προσκυνῆσαι· ἀλλ' ἀπαχθεῖσα πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀσεβεῖς καὶ τὸν τοῦτων ἄρχοντα τὸν διάβολον εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, οὗς ἐν τῷ βίῳ σου ὡς θεὸς προσεκύνησας. ταῦτα εἰπόντες οἱ ἄγγελοι καὶ ἀπεισάμενοι τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Μακάριον, ἀφανεῖς ἐγένοντο. καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

NOTAE.

(11-12) *Lege ἡμέρας.*(13) *Vox forte corrupta. [Leg. ἀπηρῶς. Editr.]*(14) *Forsan legendum ἀλλὰ ἄγγελοι ἀπεισάμενοι καὶ ἀπότομοι.*

IOANNES ALBERTUS FABRICIUS

DE

SS. MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI VITIS ET SCRIPTIS

Cum notis Gottlieb. Christophori Harles.[Io. Alb. Fabricii Bibliotheca Graeca sive notitia scriptorum veterum graecorum. Editio nova cura Gottl. Christophori Harles. Hamb. 1802, 4° Vol. VIII p. 361—366.]

1 Macarius Magnus, Aegyptius monachus et presbyter, S. Antonii discipulus (1), magister Evagrii Pontici, obiit in deserto Scithi, in quo ab a. C. 321 versatus est, nonagenarius circa a. C. 391. De quo Socre-

NOTAE.

(1) *Cf. Lambec. Comm. T. VIII pag. 722 sqq. HARL.*

tes IV, 25, Palladius Lausiaca. cap. 19, Joannes Hagiopolita in laudatione Macarii Aegyptii, Menaeis Graecorum inserta 15. Januar., quae incipit μικροῦ Μακάριος διέφυγε ὁ Αἰγύπτιος, e recentioribus praeter interpretes et editores Jo. Bollandus 15. Januar. T. I p. 4005 sq., Tillemontius T. VIII Memor. Eccl. Fabr. G. Cave Hist. Lit. SS. Eccl. T. I p. 256, Cas. Oudin. Comm. de SS. Eccl. T. I p. 474, ubi trium Macariorum monachorum persequitur vitas, Stollii Nachr. von den Kircheng. p. 440 sqq., qui alios vett. ac recent. memorat VV. DD., D. Ell. du Pin Nouv. bibl. T. II p. 69, R. Ceillier Hist. gén. des Aut. ecclés. T. VI p. 709 sqq., J. G. Walchii Hist. Eccl. N. T. p. 1567, Hamberger Z. N. II p. 857 sqq., Saxii Onom. I p. 397 sq., qui « Macarius » ait, « a. 331 ab Athanasio ad Constantinum Aug. missus est, ut criminationis invidiam ab episcopo depelleret », citatque Pagii Crit. Baron. ad a. C. 333 Nr. III p. 248 sqq. Macarius quum adhuc juvenis esset, tam severo vitae genere virtutibusque monasticis excelluit, ut παιδαριωγέρων h. e. in puerili aetate senex appellaretur a monachis. Hinc per LX annorum spatium vitam consumpsit in solitudine quadam Aegyptiaca, quae diversis nominibus vocatur Scetica, Scetina, Scetiaca, Scytica, Scytiaca et Scytolica. Hic propter vitae sanctitatem ac miraculorum et prophetiae opinionem famamque in summa vixit auctoritate. Quae potiora aut singularia eius fuerint placita, ea enumerat quoque Stollius l. l. HARL.

Exstant sub eius nomine (2) Homiliae quinquaginta pie ac lectu dignae de integritate quae decet Christianos. Prodierunt graece ex Bibl. Regia Paris. apud Guil. Morellium 1559, 8°, [Pag. 362] typis nitidis, et eodem anno separatim latine 8° ex versione Joannis Pici classium inquisitoriarum in senatu Paris. praesidis (3). Eadem versio ibidem 1562 et in Bibliothecis Patrum saepius lucem vidit Parisiis, Coloniae, Lugduni. Graece et latine cum versione Zach. Palthenii Friedbergensis Francof. 1594. 1621. 8°. Atque iterum cum Pici versione adiunctae operibus Gregorii Thaumaturgi et Basilii Seleuciensis Zonaraeque in epistolas canonicas Paris. 1622 fol. [a. 1621 in cat. Bibl. Leid. p. 45 et supra Vol. VII p. 260]. Denique sectionibus distinctae ex recensione D. Jo. Georgii Pritii, senioris Francofurtensis, cum versione Palthenii ab ipso castigata Lips. 1698, 8°. Germanice Godfrido Arnoldo interprete Lips. 1696, 8°. Goslar. 1702. 1716. 8°. belgice Antwerp. 1580, 8° interprete Cornelio Kiel. In nova versione Anglicana, quam singulari studio adnotata Londini 1721, 8° edidit Thomas Haywood, ex codice Bodleiana Bibl. Barocciano (4) multa loca mendata, suppletatae lacunae, sublata homiliae XIII et XIV confusio, et quinquagesima homilia auctoris utraeque paginae accessione. Ex eodem codice Bodleiano apographum homiliarum septem adhuc inedita cum Hudsonus misit ad laudatum Pritium, ut Haywoodus p. 86 introductionis testatur (5). Exstant etiam

NOTAE.

2) Petrus Possitius in Prolegg. ad Thesaur. Asceticum gr. et lat. Tolos. 1684, 4° contendit, Homiliae las et septem quae primus iste vulgavit Opusculam etorem agnoscere antiquiorem quemdam Macarium, Antonii itidem discipulum, ex quo cooptice puenite pleraque graeco stylo exceperit, eiusque a. C. 341 indivisum cum Amatha comitem et a. 3 obitus testem. Sed non opus esse, diversum ne ab altero illo statuere Aegyptio, docent doctissimi viri Guil. Caveus in Hist. Lit. Scriptt. Eccl. T. II altera et Io. Georgius Pritius sua ad Macarium Praefatione. Fabr. Oudin l. l. contra Possitium, du Pin et Caveum contendit multisque fundamentis suam argumentis, et epistolam [Pag. 362] illam, quam unicam Gennadius, Massiliensis episcopus, tribuit Macario, et quinquaginta Homiliae esse supposititias, atque propter veterum de iis scriptum et quia Pelagianismum subtilissimum ac insidiosum redoleant, haud habere auctorem Macarium Aegyptium, neque seniore neque iuniore, sed Macariis omnibus ante ortam sectam Pelagianam vita defunctis. Enimvero iam ante Pelagianismum Pelagianismi sparsa erant; v. J. G. Walch. p. 1369, et G. J. Voss. Histor. de controversiis Pelagius eiusque reliquiae moverunt, Oudin. 1655. 4° lib. I cap. 3 p. 4 sqq. Denique de Ascetae, Macarii iunioris quondam discipulo, a. 400 et sqq. usque ad a. circit. 440 vel ultra, inter monachos Nitrienses vitam duxit solitudo. Omnes Homiliae et asceticae quaestiones ob hanc et styli similitudinem adiudicandas esse Oudinus pluribus rationibus adductis. Idem Pritii sententiam, eumque affirmat imperscripsisse Macario Aegyptio seniori omnia illa Macariis diversis attributa. Sed J. G. Walch. p. 1368 sq. neque agnoscit tertium Macarium Oudini rationes iudiciumque probat et

A vero refutat. HARL.

3) In fine Praefationis Lutetiae Kal. Maii 1559 scriptae editor: « Has ipsas, » ait, « impressas graece latineque vobis piis Christi et Ecclesiae S. cultoribus animo grato suscepturis mittimus, si quid melius allatura sit temporum tranquillitas, protinus emissuri. » HARL.

4) De illa versione v. Acta erudit. a. 1724 p. 86, et Bruggemann View etc. p. 402, a quo insuper memorantur The forty—fifth Homily of S. Macarius, done out of Greek. 4. s. a. et l. et A Homily of Macar. versa ab Henr. Guil. Ludolf in Reliquiis Ludolfianis Lond. 1712. 12. Nr. VI. HARL.

5) In cod. Barocc. memor. est et Homilia quinquagesima auctoris quam in editis, et quae septem praeterea in illo tantum cod. servantur Homiliae, eas referunt confector catal. codd. Angliae etc. I pag. 30, atque Oudin. l. l., qui eas quoque animadvertit eandem cum editis methodum eandemque doctrinam asceticam continere. In catal. codd. Angliae etc. in indice quidem Vol. I et interdum in aliis quoque catalogis confusi videntur Macarii. Nam tribuuntur Macario Alexandrino seniori, Aegyptio, qui itidem dicatur Abbas Nitriensis, qui tamen est iunior, cum Homiliae iam laudatae, tum alia, quae brevitate studio hic simul paucis ex illo aliisque catalogis repetam. Reperiri igitur dicuntur in cod. Barocc. CXLVII Macarii eremitaе visio animarum; in cod. Oliveri Cromwelli CCLXXVII Nr. 5 ex Palladii Lausiaca Hist. de Macario Alex. ἀξέφαλος; ibid. Nr. CCXC, 28 ex Macario fragmentum exiguum; inter codd. Digbaei Nr. MDCXXXIV, et inter codd. Bodlei. Nr. MMCCXI, 22 ac Nr. MMDLXXII, 8 Macarii epistola ad alios; inter codd. Bodlei. Nr. MMCCXXIX, 43, et Cantabrigiae inter codd. domus S. Petri [Pag. 363] Nr. MDCGLXXVI, 45 Macarii epistola ad mo-

MSS. [Pag. 363] *Macarii Aegyptii Homiliae* in aliis bibliothecis, ut Leidensi et ex Is. Vossii suppellectile [Pag. 364] et Venetiis inter libros Julii Justiniani, procuratoris S. Marci, sed quos eo defuncto in manus ignotas devenisse testatur *Montfauconus* in *Diario Italico* p. 433 sq.

Opuscula septem Aetetica I. περί φυλαχῆς καρδίας, de custodia cordis II. περί τελειότητος ἐν πνεύματι, de perfectione in spiritu III. περί προσευχῆς, de oratione IV. περί ὁπομονῆς καὶ διακρίσεως, de patientia et discretionem V. περί ὑψώσεως τοῦ νοῦς, de elevatione mentis VI. περί ἀγάπης, de caritate VII. περί ἐλευθερίας νοῦς, de libertate mentis. Haec una cum *Apophthegmatis* quibusdam *Macarii* p. 243 ex cod. *Francisci Tertianus* primus edidit et latinam versionem suam addidit *Petrus Possinus* S. J. in *Thesaurio ascetico* (6) Paris. 1684, 4°. Deinde graece et latine una cum *Macarii* Homiliis recudi curavit, aliaque *Apophthegmata* a *Jo. Baptista Cotelerio* (7) pridem vulgata, et quae de *Macario* Hieronymus, Palladius et Cassianus, sublimiter laudatus *D. Jo. Georgius Pritius* Lips. 1699, 8° (8). Germanice vertit edita a *Possino* *Opuscula* et *Apoph-*

NOTAE.

nachos; denique Nr. MMDLXXI *Macarii* itinerarium usque ad paradisum terrestrem seu de vita et consuetudine eius per Theophilum, Sergium et Chium monachos. Secundum Vol. II catalogi inter codd. Eccl. cathedr. *Sarisburyensis* Nr. MXLII *Macarii* epistolae; inter codd. Vossianos Nr. MMCIL *Macarii* Homiliae, [in cat. bibl. Leidens. p. 594 Nr. LXVII inter codd. Voss. sic citantur: *Macarii Aegyptii* Homiliae de perfectione christiana numero VII περί τῶν ἀπογοιμένων h. e. mortuorum; τοῦ αὐτοῦ κατηχητικός.]; *Dublino* inter codd. *Narcissi* archiep. Nr. MCCLIV liber theologic. (forsan *Macarii*, iudice confectore cat.) directiones complectens et preces christianas. *Mediolani* in *Bibl. Ambros. Macarii* cuiusdam monachi Epistola ad *Macarium*; item *Macarii* abbatis dialogus de baptismo, et *Macarii* martyris vita ac miracula, nec non *Macarii* martyris et sociorum vita, teste *Montfauconus* in *Bibl. Biblioth. MSS.* Tom. I p. 504 B. C. E. Eodem teste sunt in codd. *Vatican.* *Macarii abbatis* sermones ad monachos; ad filios Dei; et epistola; et *Macarii Aegyptii* Homiliae in IV codd. (Tom. I p. 67 C.); *Florentinae* in *Bibl. Camaldulensium* b. *Mariae* etc. *Macarii Aegyptii* abbatis epistola (ib. p. 413 C, et iterum p. 430 D, ubi epistolae in illo cod. inesse dicuntur); inter codd. monasterii S. *Audoeni Rothomagensis Macarii* epist. ad monachos (ib. II p. 4238 D); *Venetis* in *Bibl. Marc.* *Macarii monachi* flores ex diversis auctoribus (ib. I p. 474 B, sed in catal. codd. gr. Marc. desideratur illius indicium); inter codd. *Escorial.* *Hisp.* *Macarii* aliorumque Patrum preceptiones monach. (ib. I p. 624 C.); in *Bibl. Pilieri* etc. deest illius cod. notitia); in *Bibl. Basileensi* *Macarii* sermo contra *Arianos* (ib. I p. 613 C.). *Venetis* in *Bibl. S. Michaelis* prope *Marian.* *Macarii* excerpta in *Evangel. S. Matthaei* in catena gr. teste *Mittarellio* in cat. codd. illius *Bibl.* p. 698. Attamen comment. ac fragm. in catenis Patrum ad *Macar.* *Chrysocephalus* saepe pertinere videntur. *Taurini* in cod. *LXXX gallico* ep. *Macarii* ad monachos, v. cat. codd. *Taurin.* Vol. II p. 482. *Parisiis* in *Bibl. publ.* sunt secundum cat. codd. Tom. III in tribus codd. *Mac. sermo* ad monachos latine (v. indic.), graece autem secundum Tom. II *Macarii Aegyptii* Homiliae L in codd. DLXXXVII, MCLVII et duae in cod. MCCCLXXII Nr. 36 et 37; *Macarii* cum angelo colloquium in cod. CMXXIX Nr. 12; capita ascetica in epitomen redacta in cod. CMXVIII Nr. 2 et in cod. MDXCVIII Nr. 6, in cat. p. 370 sic citantur: *Macarii abbatis* capita ascetica sive additamenta ad librum I Patrum; Opusc. de anima in cod. MMDCXV Nr. 2 ex cod. quodam vet. anglicano a *Baluzio* a. 1584 descripto; epistola *Macarii* abbatis ad *Esaiam* abbatem in codd. CMXVI, et al. in cod. CMLXXV. In eadem *Bibl.* inter codd. *Syriac.* in cod. CXLV Nr. 5 sententiae selectae e sermonibus *Macarii magni* et aliorum, et Nr. 7 *Mac. Sermones* IV et Opusc. quaedam ascetica. In pluribus codd. *Bibl. Coislinianae* nomen, loca scriptaque *Macariorum* occurrunt, notante *Montfauconus* in *Bibl.*

Coislin. in codd. XXXVII, CXVII, CXXII, CCXXXII in collectionib. locorum etc. (p. 444. 494. ex eius vita 198. 294.); inter scholia ad *Io. Climaci* scilicet am (p. 306); in cod. CCLXXXII ex *Historia Lausiaca* vita trium *Macariorum*, n. *iuenioris Aegyptii* et *politici* utpote diversorum, memoratur (p. 399); in cod. LXXXIII in *historia monachorum Aegyptiorum*, *Hieronymus* perperam adscripto, duo *Macariorum vitae*, n. *Aegyptii* et *politici*, describuntur (p. 138 sq.); in cod. CXIII ex *Macarii Scetiota* quaedam (ib. 246). In *Bibl. Laurent. Medici Florentinae* citantur *Macarii* loca in expositione error. praeceptorum in cod. IV plut. 6, et cod. XVII plut. 9 (*Bandin.* cat. codd. gr. Tom. I p. 99 et 436); in collect. capp. asceticorum cod. XXXI plut. 10 (*Bandin.* l. I p. 495); vita *Macarii* in cod. II plut. 6 (*Bandin.* I p. 100). *Taurini* in *Bibl. Regi.* cod. CXCXV ex S. *Macario* de perfectione spiritus capitula L. v. cat. codd. gr. *Taurin.* p. 296. *Vindobonae* in *Bibl. Caesar.* in cod. XLII *Macarii abbatis Aegyptii* citatur in catena Patrum in *Lucam. de cente Lambecio* in *Comment.* Tom. III p. 166; in cod. LXXVI Nr. 12 *Macarii* precatio, v. *Lambec.* ib. p. 379; in cod. CLVI Nr. 8 *Macarii* capp. ascetica centum, is vocatur in hoc cod. *Mac. magnus* quaedam de eo [Pag. 364] tradit et plures de *Macario* laudat scriptores *Lambec.* Tom. IV p. 325 sqq.; in cod. CLXXXIX Nr. 3 *Macarii abbatis* paraenesis, in collect. Opusculor. asceticorum a in cod. CLXXXVII Nr. 7 eiusdem narrationis *Macariorum* visionum suarum de sanctis angelis (*Lambec.* Tom. IV p. 418 sqq. et p. 442) add. *Kollar.* in *Lambecii* comm. Tom. I p. 771 ex catal. italicorum in cod. *Naniano* Venet. CXIII tribuitur id *Opusc.* de suis visionibus etc. *Macario Aegyptio*, v. cat. codd. gr. Nan. p. 230. In cod. CCXLI Nr. 1 citatur *Macarius* in lo. patriarchae *Antiochei* legis asceticis (*Lambec.* Tom. V p. 222 sqq. et nota *Kollarii*). *HARL.*

6) Alia, quae in *Thesaurio* illo ascetico continetur, refert *D. Thomas Ittigius* libro de *Bibliothecis* catenis Patrum p. 360 sq. Vide et *Acta eruditiorum* a. 1685 p. 488 sqq. *FABR.* Et de codd. v. notam superiorem. *HARL.*

7) Tom. I Mon. Eccl. Graec. Paris. 1677, 4° p. 300
8) Inscriptio est: *Macarii* etc. *Opuscula* nulla et *Apophthegmata Io. Georg. Pritius* collecta revidit, latinam versionem studiose emendavit, indicibusque adiectis edidit Lips. ap. her. Grae. 1699, 8°. Haec et superior *Homiliarum* editio, utraque coniunctim denuoque typis repetita videntur, novam accepit epigraphen *Macarii Homiliarum Opuscula* Lips. 1714, 8°. Sed *Macarii Opuscula* sculapium suum et meliorem scripturae curam huc expectare, pluribus exemplis docuit multum *Opusculorum asceticorum loca haud imperite citavit explicitque Io. Salom. Semler* in specul. animadversionum in aliquot *Opuscula graeca Macarii*, *Halae Salicae* 1746, 4°. Idem ibidem 1747 edidit *Specimen examinis critici operum.*

thegmata et Homiliis Macarii sublunxit *Godfridus Arnoldus*, addiditque Gregorii Naz. orationem I sive apologeticum de fuga sua, Zenonis Veronensis sermonem de fide, S. Ephraemi sermones quatuor, S. Nili librum asceticum, et capita paraenetica 229, Sextique sententias 430, Emanuelis Phile Hymnum ad Spiritum sanctum, et Christi dicta, quae in evangelistis non reperiuntur.

[Pag. 365] Nonnulla Macarii *fragmenta* ex *Catenis Patrum*, ut *Corderiana* in *Matthaeum*, etc., et orationes nonnullas latine *Franciscus Combesius* Bibliothecae suae concionatoriae inseruit, qui, *de his disputare*, inquit, *et an vere Macarii senioris illae Homiliae sint nihilque Pelagiani surfuris inspersum habeant, nec eius quicquam laboret ἀπάθεια* [et quod angelos animosque corporeae naturae esse Homil. 3. et libro de caritate statuit], *alterius otii sit, fereque occupavit Brasichellani diligentia in Romano indice expurgatorio, emendati quandoque a Labbeo non male, plerisque locis modeste laudati, quicquid in Labbeum invehatur Raynaudus.*

Capita ascetica CLXX metaphrasi illustrata a *Simeone Logotheta* exstant MSS. in *Bibl. Caesarea* teste *Lambecio* lib. V p. 101 (9). Evolvisse etiam illa se testatur *Allatius* de *Simeonum scriptis* p. 132. Incertum, qualis liber Macarii inter alia Ascetarum scripta commendetur a *Joanne Antiocheno* apud *Coteleium* T. I Mon. Eccl. Graec. p. 167.

II. *Macarius junior, Alexandrinus*, discipulus et ipse *Magni Antonii*, monachus, presbyter et abbas *Nitriensis*, qui circa a. C. 404 centenarius obiit. De eo *J. Bollandus* 2 *Januar. T. I* p. 84 sq., et *Tillemontius* T. VII *Memor. Hist. eccl. Palladius* cap. 20 *Lausiac. πολιτικόν* (10) dictum fuisse testatur, ab urbe nempe *Alexandria*, ut notat *H. Dodwellus* ad fragmentum *Philippi Sidetae* p. 512 (11), a quo inter *διδασκάλους* sive catechetas *Alexandrinos* loco undecimo nominatur *Μακάριος ὁ πολιτικός*. Exstat sub eius nomine *Regula monastica* (12) triginta capitulis comprehensa, quam ex codice MS. *Beccensi* primus latine edidit illustravitque *Petrus Roverius S. J.* in *Hist. monasterii Reomaensis* in tractu [Pag. 366] *Lingonensi* *Paris. 1637, 4°*, p. 24, et post *Roverium* *Lucas Holstenius* in codice *Regularum* (13) *Rom. 1637, 4°*. *Fabr. Regula Macarii abbatis* latine in cod. *MDLXIV* Nr. 2 *Bibl. publ. Parisinae*. In cod. regio *Taurin. gr. CLXXVII* fol. 29 *Canon S. metropolitae dom. Macarii iunioris, qui propriam sedem reliquit humilitatis causa, ignorantiam simulans, atque asceticae vitae se dedit in partibus Cretae, multaque praeclara miracula ubique fecit, etc.* v. *Cat. codd. gr. Taur.* p. 262. Num vero noster *Macarius*, an *Ancyranus metropolitae*, an alius sit intelligendus, ii qui codicem possunt comparare, decernant, sed *Regulam* illam *monasticam* aequae ac sermonem de exitu animae iustorum, etc. *J. G. Walch. H. E.* p. 1373 cum aliis adnumerat monumentis suppositis. HARL.

Alia *Regula Serapionis, Macarii, Paphnutii, iunioris Macarii* et aliorum 34 ex codice *Affligemenensi* primum edita ab *Henrico Cuicquio*, episcopo postea *Ruremondensi*, ad calcem *Cassiani Antverp. 1578, 8°*, et deinde in codice *Regularum Holsteniano* recusa.

Λόγος περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν τὸ πῶς χωρίζονται ἐκ τοῦ σώματος καὶ πῶς εἰσὶν, *Sermo de exitu animae iustorum et peccatorum, quomodo separantur a corpore et in quo statu manent, sub*

NOTAE.

circumferuntur, *Macarii. Phil. Labbe* editioni suae *Glycae* annalium (inter *Scriptores Hist. Byzantinae*) praemisit syllabum auctorum sive editorum a *Glyca* memoratorum. Inter ineditos citatur *Macarius abbas, ὁ μέγας Μακάριος ἐν ἐπιστολαῖς*, a *Glyca* p. 81 laudatus. *Censor Scriptor. Hist. Byzant.* in *Baumgartenii* opere: *Nachrichten von einer hallischen Bibl. Tom. V* p. 420, *Not. docet, intelligenda esse Opuscula ascetica, et locum a Glyca citatum convenire cum capite II Opusculi quarti, et opinatur, nomen Epistolarum aptius videri, quam vulgatum Opusculorum atque Homiliarum. Opusculum I de custodia cordis est in Cod. Caes. Vindob. CCXXXIV* Nr. 15, v. *Lambec. Comm. Tom. V* p. 151, notamque *Kollarii*. HARL.

9) [Pag. 365] Sive p. 214 sqq. ed. *Kollar. de cod. CCXL. Eadem Macarii capita, sed sine mentione Simeonis Metaphrastae, exstant etiam in cod. Caesar. CCXXXIV* Nr. 16, v. *Lambec. Tom. V* p. 151, atque *Kollar. adnotat, Opusc. esse adhuc ineditum, et illud, quod Possinus in Thes. ascet. p. 47 praemissa epigrapha Περὶ τελειότητος ἐν πνεύματι protulisset, nihil aliud esse ac brevem huius Opusculi epitomen. HARL.*

10) *Macarii πολιτικοῦ vita* gr. in cod. *CMXIV* Nr. 15 *Bibl. publ. Paris. Macarii et Aegyptii et politici vita* ex *Hist. Lausiaca* in cod. *Coislin. CCLXXII*. Utriusque *Macarii dicta* in collectione quadam asceticorum in cod. *Coislin. CCXXXI*, v. *Montfauc.*

A Bibl. Coislin. p. 399 et 295. Utriusque vita in *Hist. monachorum Aegyptior. in cod. Coislin. LXXXIII*, v. *Montfauc. l. l. p. 138 sq. Idem p. 114 recenset cod. XXXVII s. Niconis collectionem locorum SS. et Scriptor. Ecclesiasticor., inter quos occurrit Macarius Alexandrinus ad magnum Eusebium Alexandrinum, de quo cf. supra in Vol. VIII. p. 295 a Fabricio et cel. Keilio adnotata. Add. indic. Montfauc. ad Bibl. Coisl. voce. Macarius etc. HARL.*

11) Est quoque translatum in *I. A. Fabr. librum de salutari luce Evangelii cap. IX* p. 188. cf. *Caevum* *Tom. I* p. 256. HARL.

12) Hanc regulam videtur intelligere *Gennadius* cap. 10 de *Script. Eccl.*, eamque tribuere *Macario Aegyptio*, signis et virtutibus claro, quem ait *unam ad iuniores professionis suae scripsisse epistolam, in qua docet illum perfecte posse servire Deo, qui conditionem creationis suae cognoscens, ad omnes semetipsum inclinaverit labores, et luctando atque Dei auxilium adversus omne, quod in hac vita suave est, implorando, ad naturalem quoque perveniens puritatem, continentiam veluti naturale debitum munus obtinuerit. Fabr. Illam autem epistolam, cuius meminit Gennadius, potuisse Homilias continere suspicatur *J. G. Walch. H. E.* p. 1369. *Add. V. D. iudicium paulo ante ex Baumgartenii Nachrichten etc. allatum. HARL.**

[Pag. 366] 13) Alia in codice *regularum Holsteniano* contenta vide *B. Ittigii* libro p. 652 sq.

huius Macarii nomine editus est ex codice MS. Bibl. Paulinae Lipsiensis a *Guilermo Caveo* (14) interpretatione *Henrici Warthoni*. Postea veluti ineditum ex eodem Lipsiensi et duobus Viennensibus codicibus (15) cum versione sua vulgavit *Jacobus Tollius* (16) in *Insignibus Itineris Italici* p. 192 Ultraiect. 1696, 4°. In alio MS., quod memorat *Lambecius* lib. VI p. 303 (17), tribuitur *Alexandro Ascetae*, Macarii scilicet discipulo. Nam in alio, quem Tollius etiam inspexit, praemittuntur verba τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως - ὁ μαθητὴς διηγήσατο ὅτι ποτὲ etc. Cf. similem licet breviorē διήγησιν τοῦ μακαρίου Ἀγτωνίου apud *Palladium* in *Lausiaca Historia* p. 69 Edit. Meursii.

Fragmentum ex τῶν ἐρωτήσεων πρὸς τὸν μέγαν Εὐσέβιον Ἀλεξανδρείας in MSS. Anonymi locis communibus asceticis, de quibus *Lambecius* lib. V p. 154 sq. [in cod. CCLI v. p. 326 Ed. Kollar. et de Eusebio Alexandrino ad init. huius II sectionis. HARL].

—
IDEM

Sub indice a Sanctorum elogia et vitae »

DE HISDEM.

Ibid. Vol. X p. 271.

Macarii cognomento πολιτικοῦ Paris. in cod. CMXIV N° 15 et Nr. 16 narratio de duabus mulieribus et abbate Macario. In Bibl. publica. HARL.

Macarii Aegyptii. Μικροῦ Μακάριος διέφυγεν ὁ Αἰγύπτιος. Auctor Joannes Hagiopolita sive Hierosol. FABR. In cod. Naniano CXXXVI Nr. 24, in quo auctor dicitur Hagiopolita, v. cat. codd. gr. Nan. p. 316. HARL.

Macarii eremitae. Παρακαλοῦμεν οἱ ταπεινοί. Cod. Barocc. CXLVII.

Macariorum duorum Aegyptii et Alexandrini Marcique monachi, auctore Palladio episcopo Macedoniae. *Illa quae de praedicabilibus et beatis referuntur viris*. Latine apud Surium 2 Januar. ex Palladii Hist. Lausiaca. FABR. Cf. AA. SS. Januar. Tom. I. p. 1005 sqq. vita ex Ms. graec. cum comment. notisque Bollandi, et ibid. p. 1012 et seqq. vita ex Palladii Hist. Lausiaca, ex Rufino et Vitis Patrum, cum Bollandi notis. Vita Macarii abbatis Alexandrini ex Vitis Patrum collecta cum comment. et notis ibid. p. 84 sqq. HARL.

NOTAE.

14) In Hist. Lit. Scriptt. Eccl. ad a. C. 575 Lond. 688, fol.; Genev. 1694. 1705. 1720 fol.; Basil. 1741, fol.

15) Scilicet cod. CCX Nr. 12. Inscriptio autem et initium est: τοῦ Ἀ66ᾶ Μακαρίου πῶς χωρίζεται ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ σώματος, etc., v. *Lambec.* Comment. Tom. V p. 49, ibique Kollarii not. In cod. CCXXXVIII Nr. 13 est anonymi narratio de statu animarum post hanc vitam et de S. Macario Alexandrino. *Lambecius* l. l. p. 208 observat *Joannem Sambucum* sua manu in margine cod. adnotasse auctorem istius narrationis esse *S. Isaacum Syrum, abbatem et anachoretam*. Cf. supra notitiam codicum init. huius

cap. HARL.

16) Alia, quae in illo Tollii volumine occurrunt, vide recensita ab *Ittigio* p. 710 sq., et in *Actis Erud.* a. 1696 p. 297.

17) In priore *Lambecii* edit. cod. mem. recensio haerebat in appendice libri VI, sed in edit. Kollarii numeratur in Vol. V p. 628 (ubi v. not. Kollar.) cod. CCCXXXVII, in quo est Nr. 2 sub nomine *Alexandri eremitae*: inc. τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀσκητοῦ λόγος περὶ ἐξόδου ψυχῆς. Ποτὲ διοδεύόντων ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἴδον δύο ἀγγέλους συνακολουθεῖν τὰς τῷ Ἀ66ᾶ Μακαρίῳ etc. Add. *Fabric.* infra lib. V cap. 45 Vol. X p. 473. HARL.

S. MACARII AEGYPTII

EPISTOLAE, PRECES.

PRAEMONENDA.

Qui Gennadii (de viris illustribus cap. 10) verba haec legit : « Macarius monachus ille Aegyptius signis et virtutibus clarus unam tantum ad iuniores professionis suae scripsit epistolam, in qua docet illum perfecte posse servire Deo, qui conditionem creationis suae cognoscens ad omnes semetipsum inclinaverit labores, et luctando atque Dei adversum omne, quod in hac vita suave est, auxilium implorando, ad naturalem quoque perveniens puritatem, continentiam velut naturae debitum munus obtinuerit », ei fieri non potest quin suboriatur suspicio, Macarium Aegyptium doctrinae Pelagianae, e qua continentia naturae, non gratiae donum est, quasi facem praetulisse. Unde Oudinus in Commentariis de scriptoribus et scriptis ecclesiasticis v. *Macarii tres monachi*, aliique, inter quos Petittidierius in libro qui inscribitur : *Remarques sur la bibliothèque des auteurs ecclésiastiques de M. Du Pin Paris. 1692 T. II p. 198 sqq.*, homilias quoque, quae Macarii Aegyptii nomine feruntur, puro puto Pelagianismo infectas esse probare sunt conati. Verum epistola a Petittidierio l. l. p. 220 e codice ms. abbatiae S. Vitoni (S. Vauve) prolata ab ea, quam Gennadius commemorat, et argumento et universo tenore ita distat, ut eadem cum illa nullo modo haberi possit. Quam ipsissimam me in codice ms. olim Treverensi, quem Dr. Binterim v. cl. pretio emptum antehos quatuordecim annos Bollandistis in Belgia dono dedit, detexisse eo magis gaudeo, quod eam ne levissima quidem eiusmodi haereseos macula conspersam esse statim mihi persuasi. Eam igitur epistolam, quae quin Macarii Aegyptii sit dubitari nequit, ad fidem trium codicum primo loco edidimus. Huic alteram graecam subiunximus e codice Berolinensi erutam, in quo eidem Macario Aegyptio diserte tribuitur. Quae cum Macarii Aegyptii homiliis ita convenit, ut ab eodem auctore profecta esse arguatur. Tertia porro epistola adscribitur cuidam Macario, quem ab Aegyptio diversum esse et stylus et sententiarum discrepantia prodere videntur. Quartam denique epistolam addidimus illam, quam Petittidierius publici iuris fecit, a nobis ad fidem duorum codicum recognitam. Quam quidem epistolam e prima et tertia compilatam esse, si inter se comparaveris illas, facile intelliges. Reliquum est, ut codices describamus.

Primae epistolae codices tres quos contulimus sunt *Vaticanus* bibliothecae Christinae 588 membranaceus, saec. XIII, in fol., in quo epistola legitur fol. 112-114, *Treverensis* olim bibliothecae S. Maximini qui nunc apud Bollandistas in Belgia asservatur, membranaceus, saec. XV, in fol., et *Confluentinus* bibliothecae gymnasii 23, chartaceus, saec. XV, in fol., ubi fol. 125, 2-127 exstat. In codice autem Vaticano epistolam excipiunt novem historiae de mortuo a Macario Aegyptio resuscitato, de eodem Macario, postquam fatigatus oravit, elevato et trans flumen demisso, de cranio sacerdotis gentilis eidem poenas infernorum enarrante, de duobus monachis quos in insula eremi nudos invenerat, de eiusdem doctrina, cur acceptarum ab hominibus iniuriarum reminiscendo vim memoriae laedamus, malorum vero a daemionibus inflictorum recordatione non laedamus, de Macario Aegyptio e sepulchro mortuum quendam, qui depositum quoddam ubi posuerit indicet, evocante, eiusdem responsum Theodoro abbati datum de paupertate pulchris actionibus praeferenda, eiusdem ad monachos, ut multiloquium fugiant, exhortatio, denique sententia eiusdem Macarii, verum monachum nunquam ad iracundiam moveri, sed semper se vincere. His aliisque similibus Patrum creni historiis plenus est codex ille. Codex alter olim Treverensis hunc praec se fert indicem : *Istz*

continentur in isto volumine per ordinem requirenda. Liber primus vitarum patrum. Liber secundus. Vita Sancti Frontini abbatis habetur post librum secundum. Liber tertius vitarum Patrum. Vita-sancte Martine virginis que in monasterio virorum degebat. Vita Sancti Pachomii quem Angelus Domini crudivit. Liber quartus vitarum patrum. Vita Sancti Abrahe viri dei post quartum librum habetur. Epistola beati Macharii abbatis ad filios suos dilectos. Sermo beati athanasii Alexandrine civitatis episcopi ad monachos. Profectus Religiosorum moralis a beato Bernhardo metricè compositus. Omilia beati Bernhardi super evangelium Ecce non etc. in die Benedicti. Constitutiones Benedicti papae duodecimi de ordine nigrorum monachorum. Sermones beati Bernhardi super Psalmum Qui habitat. Tractatus beati Anselmi Cantuarensis episcopi Unde supra. Omilia Sancti Bernhardi super evangelium de decem virginibus. Tempus vero, quo scriptus sit codex, notula haec indicat : Anno domini 1461 sub venerabili patre et domino Anthonio abbate scriptus est liber iste per fratrem Ludovicum Rathingen professum. Orate pro eo. Tertius denique codex, Confluentinus, satis bene exaratus, constat foliis 242, et foliis 21 quae vacant scriptura. Folia chartacea antecedit unum pergamenum cum indice rerum. In tegumenti parte interiore legis : *Iste liber est. mihi. de Merle.* In hoc autem codice haec continentur : fol. 1-33,2 liber secundus vitarum Patrum, a Rosweido editus Antv. 1628 p. 448 sqq., fol. 34,1-125,1 liber quintus et sextus vitarum Patrum [Rosw. p. 562 sqq., 644 sqq.], fol. 125,2-127,1 Sancti Macarii epistola ad filios a nobis primum in lucem prolata, fol. 127,1-138,1 « Excerpta utilia » e libro septimo vitarum Patrum [Rosw. p. 665], fol. 138,1-141,2 vita S. Pauli [Rosw. p. 17 sqq.], fol. 142,1-168,2 vita S. Antonii abbatis [Rosw. p. 35 sqq.], fol. 168,2-178,2 vita S. Hilarionis monachi [Rosw. p. 75 sqq.], fol. 178,2-183,1 vita S. Simonis Stylitae [Rosw. p. 170 sqq.], fol. 183,1-185,2 vita S. Malchi captivi monachi [Rosw. p. 93], fol. 185,2-188,2 vita S. Frontonii abbatis [Rosw. p. 238 sqq.], fol. 188,2-190,1 vita S. Marinae virginis [Rosw. p. 393 sq.], fol. 190,1-194,1 S. Athanasii sermo ad monachos : « Et si quid gloriari—et Deus pacis erit vobiscum », qui exstat in S. Athanasii Opp. ed. Bened. Patavii 1777 T. II p. 642, fol. 194,1-198,1 vita S. Pelagiae meretricis [Rosw. p. 376 sqq.], fol. 198,1-210,1 vita SS. Epicteti presbyteri et Astionis monachi [Rosw. p. 211 sqq.], fol. 210,1-218,2 vita S. Abrahae eremitae [Rosw. p. 144 sqq.] et vita S. Mariae meretricis neptis Abrahae eremitae [Rosw. p. 368 sqq.], fol. 218,2-222,2 vita S. Euphrosynae virginis [Rosw. p. 363 sqq.], fol. 222,2-231,1 vita S. Mariae Aegyptiacae [Rosw. p. 382 sqq.], fol. 231,1-242,1 Palladii Historia Lausiaca usque ad verba : « de periculis liberare et cognoscamus earum apud dominum potentiam » [Rosw. p. 964-999.2]. Explicit codex : Et sic est finis huius opusculi.

Penna fuit vilis et palma [fuit] puerilis;
Dentur pro penna scriptori caelica regna.

Epistolam secundam graecam e cod. ms. gr. N° 16 Bibl. Reg. Berolinensis bombycino optimae notae in fol., ubi duodecim ultimis foliis exstat sub titulo : τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Μακαρίου ἐπιστολὴ μεγάλη καὶ πάνυ ὠφελιμὴς, descripsi. Antecedunt inde ab initio codicis τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ αἰγυπτίου ἐμλίαι πνευματικαὶ, πάνυ πολλῆς ὠφελείας πεπληρωμένα, περὶ τῆς ὑπεροχῆς καὶ σπουδαζομένης χριστιανοῖς τελειότητος; unde epistolam hanc eiusdem esse Macarii manifestum est. De hoc codice plura invenies infra nostrae editioni S. Macarii Aegyptii Homiliarum praemissa. Versionem epistolae latinam nostram addidimus.

Ad tertiam epistolam quod attinet, bibliothecae Burgundicae Bruxellensis codicem chartaceum, saec. XV, in fol., N° 15010, ubi exstat fol. 67, 2, quin cum textu Holstenii Cod. Reg. T. I p. 21 Bruxellis versans conferrem, impeditus sum. Titulum solum et clausulam ex hoc codice descripsi et suo loco recepi. Ceterum Macarii Alexandrini esse epistolam haud temere suspicari mihi videor.

Quartae denique epistolae a nescio quo consarcinatae codices duo, quos contuli, sunt Vindobonensis bibliothecae Caesareae 4800, olim cod. theol. 361, membranac., saec. XIV, ubi exstat fol. 146, 2, et Bruxellensis bibliothecae Burgundicae chartaceus saec. XV in fol. N° 15011, ubi legitur fol. 68,1. Codicem priorem descripsit Denis Catal. Vol. II T. I, p. 802.

Reliquum est ut moneam S. Macarii Aegyptii epistolarum etiam alios codices mss. nondum collatos in bibliothecis delitescere. Sic teste *Catalogo codd. Angliae* Vol. I et II exstat in codd. Digbaei N° 1634 et in codd. Bodlei. N° 2211,22 ac N° 2572,8 *Macarii epistola ad filios*, in codd. Bodlei. N° 2229,13 et Cantabrigiae in cod. domus S. Petri N° 1776,15 *Macarii epistola ad monachos*, in codd. eccl. cathedr. Sarisburiensis N° 1042 *Macarii epistolae*. Teste Montfauconio exstat Mediolani in codd. graecis Bibl. Ambrosianae *Macarii cuiusdam monachi epistola ad Macarium* (Bibl. bibliothec. mss. T. I p. 501), Florentiae in bibliotheca Camaldulensium B. Mariae de Angelis *S. Macarii abbatis Aegyptii epistolae* (ibid. p. 413. 430), in codd. monasterii S. Audoeni Rothomagensis, nunc Bibl. publ. Rothomagensis N° 508 membranac., *epistola Macarii data ad monachos* (ibid. T. II p. 1238; Haenel Catalogi librorum mss. p. 423). Taurini in cod. 80 est *epistola S. Macharii ad monachos* in gallicum sermonem conversa, cuius initium: « Si ung homme cognoist bien que il est et que est son Createur et il se veult repentir de ses peches cet. (Mss. codd. Bibl. Reg. Taurinensis Taurinae 1749 T. II p. 482). Parisiis in Bibl. publ. cod. 916 exstat *epistola S. Macarii abbatis ad Esaiam abbatem*; item in cod. 975 *S. Macarii epistola*.

Porro Assemannio auctore arabice exstant in codice a. Chr. 1055 scripto *S. Macarii abbatis epistolae et sermones ad monachos XXVI*, et in alio codice arabico scripto a. Chr. 885 *S. Macarii sermo de Oratione atque epistola ad monachos* (Bibl. Orient. T. II p. 511). Syriace autem in cod. Nitriensi 18 exarato a. Ch. 769 leguntur *Macarii Magni Aegyptii discipuli S. Antonii sermones III et epistolae VIII*, et *Macarii Alexandrini sermones III et epistolae VII* (ibid. T. I p. 567). Item in cod. Beroensi scripto a. 1578 inveniuntur *Macarii Aegyptii sermones III et epistolae VIII* et *Macarii Alexandrini sermones II et epistolae IX* (ibid. p. 586); item in codice syriaco 6, exarato a. 1223, *S. Macarii Aegyptii sermones III et epistolae X*, et *Macarii Alexandrini sermones V et epistola ad sanctimoniam quandam* (ibid. p. 610).

S. Macarii Preces e Bibliothecae Vindobonensis codice ms. theol. graec. 231, olim 76, chartaceo, antiquo, in 4°, proferimus, ubi fol. 61, 1 sqq. leguntur, sequentibus canticis ad S. Antonium et S. Onufrium. Quare Macarii Aegyptii illas esse verisimile nobis visum est. Codicem Lambecius Commentar. T. III ed. altera p. 372 sqq., de Nessel Catal. T. I p. 327 sqq. descripserunt.

I.

EPISTOLA SANCTI MACARII AEGYPTII.

Cod. ms. Vat. Bibl. Christinae 588 membranac. Saec. XIII fol. A
Cod. ms. olim Bibl. S. Maximini Treverensis, nunc Bollandistarum Bruxellis, membranac. Saec. XV fol. B
Cod. ms. Confluentinus, Bibl. Gymnasii 23 chartac. Saec. XV fol. C

Exstat haec epistola cod. A fol. 112-114, cod. B fere medio, et cod. C fol. 125, 2-127. De codicibus et de epistola praemonuimus supra col. 401-404.

Incipit epistola sancti Macharii ad filios Dei ¹⁾.

In primis quidem si ²⁾ coeperit ³⁾ homo semetipsum agnoscere, cur creatus sit, et factorem suum deum, tunc incipiet poenitere ⁴⁾ super hiis, que commisit in ⁵⁾ tempore negligencie suae. Sic demum benignus deus dat illi tristitiam pro peccatis, et post hec iterum per suam benignitatem donat illi afflictionem ⁶⁾ corporis in ieiuniis et ⁷⁾ vigiliis, et oracionis instantiam, et contemptum mundi, et ut libens illa-

tas sibi iniurias sufferat, et ut odio habeat omne refrigerium corporale, et ut diligat planctum magis quam risum. Post hec tribuet illi desiderium fletuum planctumque et humilitatem et humiliacionem cordis, et ut trabem oculi sui consideret, non alterius festucam nitatur eruere, et dicat semper, quoniam iniquitatem meam ego agnosco et peccatum meum contra me est semper, et ut diem exitus sui ⁸⁾ in mente habeat, et quomodo in conspectu dei oc-

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Dei om. BC. — ²⁾ B siquidem si. — ³⁾ BC ceperit. — ⁴⁾ BC poenitere, et sic ubique scribitur. — ⁵⁾ in om. B. — ⁶⁾ C afflictionem, et sic ubique. — ⁷⁾ et om. C. — ⁸⁾ C male sue.

cursum sit, sed et iudicia et penas describat in conspectu mentis suae, nec non etiam meritos⁹⁾ honores qui dandi sunt sanctis. Si igitur [192] viderit, quoniam haec illi suavia sunt, temptat eum, si abrenuntiat voluptatibus, et resistit¹⁰⁾ adversus impugnantes¹¹⁾ huius mundi principes¹²⁾, qui vixerunt eum prius, sed et escarum varie delectaciones, que emolliiri faciunt cor, ut¹³⁾ rursus¹⁴⁾ propemodum¹⁵⁾ vinci queat e¹⁶⁾ lassitudine corporis et longinquitate, dicentibus illi cogitationibus suis: quanto temporis spacio hunc laborem sufferre poteris, et quia ardui laboris sit, ut mereatur quis inhabitatorem habere deum, presertim tu, qui multa peccasti, et quanta tibi possunt remitti peccata a deo! Si autem cognoverit, quia cor illius firmum est in timore dei et non dimittit locum suum, sed fortiter resistit et pugnat¹⁷⁾, tunc venient illi sub occasione iusticie dicentes: Peccasti quidem, sed penitenciam egisti, iam sanctus es; et faciunt illum¹⁸⁾ recordari quorundam hominum peccata, qui non egerunt penitenciam, superseminantes illi in corde vanam gloriam. Non solum vero haec, sed etiam faciunt quosdam homines laudare eum subdole, et provocare eum ad opera, que ferre non potest, immittentes illi cogitaciones non veseendi et non bibendi, nec non et vigiliarum, et multa alia, que longum est dicere, et facilitatem illi ad haec perficienda tribuunt, si¹⁹⁾ quo modo eum ad haec illiciant²⁰⁾, precavente scriptura et dicente: ne declinaveris ad dextram neque ad sinistram, sed rectum iter ingrediere. Si autem benignus deus perspexerit, quia nulli eorum acquievit cor ipsius, dicente david et de huiuscemodi temptacionibus²¹⁾ significante: probasti cor meum et visitasti nocte²²⁾, igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. Et hoc perspicendum, cur nocte²³⁾ dixerit et non die²⁴⁾; videlicet quia circumvenciones inimici nox sunt, sicut²⁵⁾ beatus paulus dixit²⁶⁾, [193] non esse nos filios tenebrarum²⁷⁾, sed lucis, quia filius dei dies est²⁸⁾, diabolus²⁹⁾ vero nocti assimilatur. Si vero haec omnia bella supergressa fuerit anima, tunc incipiunt illi immittere adversarios³⁰⁾ cogitaciones, fornicacionis desiderium et nefandum³¹⁾ stuprum. In hiis³²⁾ igitur omnibus infirmatur anima et cor tabescit, ut impossibile³³⁾ sibi credat esse custodiam castitatis, subiungentes illi, ut dixi, temporis proximitatem, virtutum arduum³⁴⁾ laborem, et quia grande sit onus ipsarum et importabile³⁵⁾, subiungentes illi infirmitatem corporis et fragilitatem na-

ture. Si autem ad has impugnaciones non lassaverit, tunc benignus et misericors deus mittit illi virtutem suam, et confirmat cor ipsius, et dat illi letificiam et refrigerium et possibilitatem, ut fortior inimicis inveniatur, ut illorum adversus illum³⁶⁾ pugna³⁷⁾ non prevaleat, timentibusque prestat virtutem³⁸⁾, sicut et sanctus paulus dicit: contendite, et accipietis virtutem. Haec quippe³⁹⁾ est virtus, quam beatus petrus loquitur dicens: hereditatem incorruptam et immarcessibilem conservatam in celis in vobis, qui in virtute⁴⁰⁾ dei custodimini per fidem. Tunc benignus et clemens deus, si viderit, quia⁴¹⁾ cor ipsius corroboratum est super inimicos suos, tunc paulatim subtrahit virtutem, que illi⁴²⁾ opitulabatur, et concedit inimicis impugnare⁴³⁾ eum variis concupiscenciis carnis, nec non et vane glorie⁴⁴⁾ cupiditate, et superbia, ceterisque⁴⁵⁾, que⁴⁶⁾ ad perditionem trahunt, ut propemodum⁴⁷⁾ assimiletur navi, que sine gubernaculo in scopulis hoc illucque⁴⁸⁾ offendit. Cum autem cor eius⁴⁹⁾ emarcuerit in hiis, et ita⁵⁰⁾ defecerit ad singula temptamenta⁵¹⁾ inimici, tunc hoc [194] minime amator deus, curam habens creature suae, immittit illi sanctam virtutem et confirmat, subiciens cor et animam et corpus ipsius et omnia viscera eius sub iugo paracliti⁵²⁾, ipso dicente: tollite iugum meum super vos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde. Et sic demum benignus deus incipit adaperire⁵³⁾ oculos cordis ipsius⁵⁴⁾, ut intelligat, quoniam ipse est, qui confirmat eum, et tunc vere incipiet nosse homo honorem dare deo cum omni humilitate et actione graciaram, sicut david dicit: sacrificium deo spiritus contribulatus. Ex hoc enim labore prelii humilitas et contribulacio et mansuetudo efficitur⁵⁵⁾. Cum hiis igitur omnibus fuerit probatus, tunc incipiet illi spiritus sanctus revelare occulta⁵⁶⁾, hoc est, que sanctis iure meritoque debentur et hiis, qui sperant super misericordia eius, et tunc reputat secum homo dicens illud apostolicum: quia non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam, que revelabitur in nobis, et illud david: quid enim michi est in celo, et a te quid volui super terram? hoc est: o domine, quanta michi paraveras in celo, et ego quid a te querebam⁵⁷⁾ in vita mortali? Et sic etiam incipient illi revelari tormenta, que passuri sunt peccatores, et multa alia, que me tacente sanctus vir intelligit. Post haec vero omnia incipiet paraclitus inire pactum cum puritate cordis ipsius et anime firmitate et

VARIAE LECTIONES.

⁹⁾ C radendo corr. merito. — ¹⁰⁾ B resistat. — ¹¹⁾ AB impugnaciones. — ¹²⁾ B principum. — ¹³⁾ C male et. — ¹⁴⁾ AB prorsus. — ¹⁵⁾ BC prope modum. — ¹⁶⁾ A vincique a. — ¹⁷⁾ et pugnat om. A. — ¹⁸⁾ C eum. — ¹⁹⁾ C male sed. — ²⁰⁾ AB illiceant. — ²¹⁾ A cogitationibus. — ²²⁾ C probasti cor meum et visitasti cor meum et visitasti nocte. — ²³⁾ BC in nocte. — ²⁴⁾ BC in die. — ²⁵⁾ C sicud, et sic ubique. — ²⁶⁾ BC dicit. ²⁷⁾ BC tenebrarum filios. — ²⁸⁾ est om. A. — ²⁹⁾ C Dyabolus. — ³⁰⁾ BC adversarie. — ³¹⁾ BC nefandum. — ³²⁾ hiis om. C. — ³³⁾ A possibilem. — ³⁴⁾ A verum, C vanum. — ³⁵⁾ B inportabile. — ³⁶⁾ C eum. — ³⁷⁾ AC impugnacio. — ³⁸⁾ A timentiumque quae inhabitat in eo virtutem. — ³⁹⁾ quippe om. BC. — ⁴⁰⁾ B per virtutem. — ⁴¹⁾ B quantum. — ⁴²⁾ illi om. BC. — ⁴³⁾ C male pugnare. — ⁴⁴⁾ A vana gloria. — ⁴⁵⁾ BC ceterarumque. — ⁴⁶⁾ que om. C. — ⁴⁷⁾ B prope modum. — ⁴⁸⁾ A atque illuc. — ⁴⁹⁾ A illius. — ⁵⁰⁾ A et ut itu dicam. — ⁵¹⁾ B demptamenta. — ⁵²⁾ A paracliti. — ⁵³⁾ A aperire. — ⁵⁴⁾ BC ipsius cordis. — ⁵⁵⁾ B efficiuntur. — ⁵⁶⁾ A ecclesiam. — ⁵⁷⁾ B quid a te quid querebam.

sanctitate corporis et cum spiritus eius humilitate, A et faciet⁵⁸⁾ cum progredi⁵⁹⁾ omnem creaturam, et ut non loquatur os eius opera hominum, et ut recta oculis suis videat, et ut ori suo custodiam ponat, et iter faciat rectum⁶⁰⁾ gressibus suis, et ut iusticiam habeat manuum suarum, hoc est operum, et orationis instanciam, nec non et⁶¹⁾ afflictionem corporis et vigiliarum frequentiam. Et hec disponit cum eo in mensura et discrecione, et non in turbulencia, sed in quiete⁶²⁾. Si vero mens ipsius dispositionem sancti [195] spiritus contempserit, tunc virtus, que in eum⁶³⁾ collata fuerat⁶⁴⁾, discedit, et sic pugne efficiuntur in corde eius et conturbaciones⁶⁵⁾, et conturbant eum⁶⁶⁾ passiones corporis per momenta singula expugnacione inimici. Si autem conversum fuerit cor eius et optinuerit⁶⁷⁾ precepta spiritus sancti, proteccio domini fit super eum. Et tunc homo agnoscet⁶⁸⁾, quia indesinenter adherere deo bonum

est, et quoniam ipse⁶⁹⁾ est vita eius, dicente david : clamavi ad te et sanasti me; et iterum : quia apud te est fons vitae. Igitur secundum meum consilium quidem⁷⁰⁾, nisi homo grandem possederit⁷¹⁾ humilitatem, que virtutum omnium culmen est, et custodiam posuerit ori suo, et cordi timorem dei, et in eo quidem se probat excellere ceteris, non se preferat⁷²⁾ tanquam aliqui boni fecerit, et ut injurias sibi illatas libenter sufferat, et prebeat percutienti se aliam maxillam, et ut ad omne opus bonum violenter erumpat et diripiat, et ut animam suam in manu portet quasi cottidie moriturus, et ut vana ducat omnia, que sub hoc⁷³⁾ sole⁷⁴⁾ cernuntur, et⁷⁵⁾ dicat : cupio dissolvi et esse cum Christo, et : michi vivere Christus est et mori lucrum, non poterit precepta servare spiritus sancti. *Explicit epistola beati Macarii ad filios*⁷⁶⁾.

VARIAE LECTIONES.

⁵⁸⁾ A facit. — ⁵⁹⁾ A supergredi. — ⁶⁰⁾ A iter rectum faciat. — ⁶¹⁾ et om. C. — ⁶²⁾ sed in quiete om. BC. — ⁶³⁾ BC in eo. — ⁶⁴⁾ B fuit. — ⁶⁵⁾ C tribulaciones. — ⁶⁶⁾ eum om. C. — ⁶⁷⁾ C obtinuerit. — ⁶⁸⁾ A cognoscet. — ⁶⁹⁾ A ipsum. — ⁷⁰⁾ quidem om. BC. — ⁷¹⁾ BC possederit grandem. — ⁷²⁾ C proferat. — ⁷³⁾ hoc om. B. — ⁷⁴⁾ C sole hoc. — ⁷⁵⁾ et om. C. — ⁷⁶⁾ Explicit epistola beati Macarii ad filios om. A.; beati Macarii ad filios om. C.

II.

EPISTOLA SANCTI MACARII AEGYPTII

CUM VERSIONE EDITORIS.

Cod. ms. graec. Fol. 16 Bibl. Reg. Berolinensis bombyciens Saec. XII vel XIII fol.

Antecedunt epistolam inde ab initio codicis « Τὸ ὄσιον Πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου ὁμίλια πνευματικὰ πᾶν πολλῆς ὠφελείας πεπληρωμένα καὶ τῆς ὀφειλομένης καὶ σπουδαζομένης Χριστιανοῖς τελειότητος » : unde epistolam hanc eiusdem Macarii Aegyptii esse apparet. Notandum est, in codicis textu homiliarum verba interdum nonnulla errore librarii excidisse, quod an non etiam in epistolae textu nonnunquam acciderit, dicere haesito. De codice vide PRAEMONENDA ad S. Macarii Aegyptii Homilias infra col. 447-448.

Τὸ αὐτοῦ ἁγίου Μακαρίου ἐπιστολὴ μεγάλη καὶ C Eiusdem sancti Macarii epistola magna et perutilis. πᾶν ὠφέλιμος¹⁾.

Γινώσκεις βούλομαι τὴν σύνεσίν σου, ὅτι χρὴ τὸν τέλειον ἄνδρα ἀφιερωμένον τυγχάνοντα μὴ μόνον αὐτὸν ἐν Θεῷ εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν ἐν αὐτῷ καθὼς φησιν ὁ κύριος· ὁ μένων ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. δεῖ γὰρ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον καὶ παροικῆσαι ἐν τῷ σκηνώματι τῷ θεϊκῷ, καὶ κατασκηνῶσαι ἐν τῷ ἁγίῳ ὅρει τῆς ἀχράντου θεότητος, ἵνα μὴ μόνον περιέγων ἦ, ἀλλὰ καὶ περιεχόμενος ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ μὴ συγχωροῦντος²⁾ καταδυναστεύεσθαι ὑπὸ τῆς τοῦ σκότους ἐνεργείας τῶν παθῶν. ἁγιασμοῦ γὰρ χάριν καὶ τῆς οἰκειᾶς ἀπαθείας ἐνοικεῖ τοῖς ἀξίοις ὁ σωτήρ, ἵνα καὶ, ὡς αὐτὸς ἀπαθῆς τυγχάνῃ, καὶ τοὺς δεξα-

199 Cognoscere cupio mentem tuam, an censeas necesse esse perfectus vir, qui sit sanctificatus, non solum ipse in Deo sit, sed et Deus in eo, sicut ait Dominus : qui manet in me, et ego in eo (1). Oportet enim Dei hominem et habitare in tabernaculo divino, et ponere tabernaculum in sancto monte immaculatae Deitatis, ut non solum circumdet, sed etiam circumdatus sit gloria eius, qui non patitur redigi eum sub potestatem tenebrarum ac passionum. Sanctificationis enim et propriae apathiae gratia inhabitat dignis Salvator, ut, quemadmodum ipse passionum expertus est, ita etiam illos, qui

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Cod. ὀφέλιμος. — ²⁾ Cod. συγχωροῦντος.

NOTAE.

(1) Joh. XV, 5.

eum receperunt, a passionibus liberet, iam non agitato et circumlato quovis vento. Sunt enim qui non modo ipsi procul a Christi mysteriis degentes, verum etiam proximis potum sordidae corruptelae praebentes, veritatem Dei in iniustitia detineant, in quibus, inquit, **200** quod notum est Dei, manifestum est (1). Nam vani in cogitationibus suis et obscuro in insipienti corde suo facti, dicunt naturales esse et a Deo procreatas passiones ignominiae, voluptatem inquam corruptionis, et animum iniustum, iram indecoram, non secundum Deum motam, et alia eiusmodi.

Nos igitur et illos et voces eorum tanquam a proposito aberrantes missos facientes, consideremus libertatis arbitrium ab eo nobis datum qui condidit nos, ut in nostra potestate sit et meliora appetere et a peioribus abstinere. Neque enim iustus iudex puniret nos passionibus subditos, si ipse esset earum auctor. Apage, iubeo, apage, neque in mentem venias. Abominanda enim omni pie menti prava illa et stulta doctrina. Nam mundarum et valde bonarum naturarum opifex Deus, sicut praedicat Spiritus sanctus in mundi creatione: *Ecce enim, inquit, cuncta valde bona* (2). Jeremias autem lugens et ambigens de passionum ignominia: *Dominus, inquit, non dixit: Quis est iste qui dixit ut fieret, Domino non iubente? Ex ore Altissimi non egredientur mala, sed bona* (3). Et iterum interrogatio in Evangelio ad Dominum ab intellectualibus potestatibus facta. *Domine, aiunt, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde haec zizania* (4)? Alibi vero Salvator ipse de iisdem dicit: *Omnis plantatio, quam non plantavit Pater coelestis, eradicabitur* (5). Omnem enim, quae ex Deo sit, plantationem esse bonam testatur Paulus, in quo Christus loquitur: *Quia omnis creatura Dei bona est* (6). E quibus intellige, nostras non esse passiones in nobis reconditas, sed alienas. Nam: *ab occultis meis, inquit, munda me, et ab alienis parce servo tuo* (7). Et: *Alieni insurrexerunt adversum me, et sortes quaesierunt animam meam* (8). Et: *Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me* (9). Quae igitur occulta, vel qui nocentes et impugnantes, vel qui **201** alieni, nisi malitiae spiritus Christi virtutibus oppositi? mouñtas, ἢ τινες οἱ ἀλλότριοι, εἰ μὴ τὰ τῆς πονηρίας πνεύματα τὰ ἀντικείμενα ταῖς Χριστοῦ ἀρεταῖς;

Attende diligenter, quemadmodum et lex digne clamitet de interioris hominis munditia: *Non usurpabis, ait, nomen Domini Dei tui frus-*

A μένους αὐτὴν ἀπαθεῖς κατασκευάσῃ, μηκέτι κλυδωνιζομένους καὶ περιφερομένους ὑπὸ παντὸς ἀνέμου. εἰσὶ γὰρ τινες, οἱ οὐ μόνον αὐτοὶ πόρρωθεν τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων τυγχάνοντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον ποτίζοντες ἀνατροπὴν θολερὰν¹, τὴν ἀθήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀδικίᾳ κατέχουσιν². ἐν οἷς, φησί, τὸ πρῶτον τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν. ματαιωθέντες γὰρ ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ σκοτισθέντες κατὰ τὴν ἀσύνετον αὐτῶν καρδίαν, φάσκουσι φυσικὰ εἶναι καὶ ἐκ Θεοῦ γεγενῆσθαι τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, ἥσθη λέγω φθορᾶς, καὶ θυμὸν ἀδικῶν, ὄργην ἀπρεπῆ, μὴ κατὰ Θεὸν κινουμένην, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Ἡμεῖς τοίνυν αὐτοὺς τε καὶ τὰς φωνὰς αὐτῶν ὡς ἐκτροπὰς ἐλάσαντες, ἐπιγνώμεν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν τῆς ἐλευθερίας αὐτεξουσίτητα παρὰ τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς, (ἵνα ἐφ' ἡμῖν ἦ τὸ³) καὶ τῶν κρειττόνων ὀρέγεσθαι, καὶ τῶν χειρόνων ἀπέχεσθαι. οὐ γὰρ ἂν ὁ δίκαιος κριτὴς ἐκλόαζεν ἡμᾶς ἐνεργουμένους ὑπὸ τῶν παθῶν, εἴπερ ἦν αὐτὸς αὐτῶν ποιητής. ἀπαγε, παρακαλῶ, ἀπαγε, μὴδὲ εἰς ἔνοϊαν Ἑλλάδα⁴ βδελυκτὴν γὰρ πάσης εὐσεβοῦς διανοίας τὸ ἄτοπον τοῦτο καὶ εὐηθὲς δόγμα. καθαρῶν γὰρ καὶ λίαν καλῶν φύσεων δημιουργὸς ὁ Θεός· καθὼς διαγορεύει τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ· ἰδοὺ γάρ, φησί, πάντα καλὰ λίαν. Ἱερουσαλὴς δὲ ὀδυρόμενος καὶ ἀμφισβητῶν περὶ τῆς τῶν παθῶν ἀτιμίας κύριος, φησί, οὐκ εἶπα τίς οὕτως⁵ εἶπα καὶ ἐγενήθη; κύριος οὐκ ἐνετελλάτο, ἐκ στόματος ὕψιστου οὐκ ἐξελεύσεται τὰ κακὰ, ἀλλὰ τὰ ἀγαθὰ. καὶ αὐτὶς ἢ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πρὸς τὸν κύριον ἐπερώτησις τῶν λογικῶν δυνάμεων κύριε φησὶν, οὐ καλὸν σπέρμα ἐσπεριμὸς ἐν τῷ σῶ ἀρῶ; πόθεν τοῦτο τὸ ζιζάνιον; ἐτέρωθι δὲ αὐτὸς ὁ σωτὴρ περὶ τῶν αὐτῶν φησὶ· πάντα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατὴρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐκριζώθησεται. Ὅτι γὰρ πᾶσα ἢ ἐκ Θεοῦ φυτεία καλὴ, μαρτυρεῖ Παῦλος, ἐν ᾧ ὁ Χριστὸς λαλεῖ· ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν. γίνωσθε τοίνυν, μὴ ἡμέτερα εἶναι τὰ ἐναποκεκρυμμένα ἡμῖν πάθη, ἀλλὰ⁶) ἀλλότρια. ἐκ τῶν κρυφίων μου γάρ, φησί, καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φέισαι τοῦ δούλου σου. καὶ ἀλλότριον ἐπανέστησαν ἐπ' ἐμέ, καὶ κραταῖοι ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου. καὶ δικασσον, κύριε, τοὺς ἀδικούντάς με, πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με. τί οὖν τὰ κρύφια, ἢ τινες οἱ ἀδικούντες καὶ ποι-

D Πρόσχε ἀκριδῶς, ὅπως καὶ ὁ νόμος διαρρήθην βοᾷ περὶ τῆς κατὰ τὸν ἕω ἀνθρωπῶν καθαρότητος· οὐ λήψῃ, φησί, τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ

VARIAE LECTIONES.

¹) Cod. ἀνατροπὴν θολερὰν. οἱ τινες τὴν κ. τ. λ. Ubi haud dubie error calami irrepsit. Sive enim οἵτινες corrigis, sive οἱ τινες i. e. « vac quidam » retines, hae voces quomodo nexui orationis conveniant, non liquet. Quare aut post θολερὰν excidisse verba nonnulla, aut vox οἵτινες (οἵτινες), sive relativum οἱ, quod antecedit, delenda videntur. — ²) Coni., cod. ἦτω — ³) Corr., cod. οὔτως. — ⁴) Sic in codice sine apostropho, ut passim.

NOTAE.

- (1) Rom. I, 19.
- (2) Gen. II, 31.
- (3) Thren. III, 36. 37. 38.
- (4) Matth. XIII, 27.
- (5) Matth. XV, 15.

- (6) I Tim. IV, 4.
- (7) Psalm. XVIII, 13. 14.
- (8) Psalm. LIII, 5.
- (9) Psalm. XXXIV, 4.

ματαιῶν· οὐ γὰρ μὴ καθάρῃσει κύριος τὴν καρδίαν τοῦ λαμβάνοντος τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαιῶν. διὰ καὶ ὁ ἀπόστολος σαφῶς παραινεὶ φάσκων καθαρῶσαι μὲν ἑαυτοὺς ἀπὸ σαρκὸς ἀπὸ παντὸς μόλυσμῶν οὐ μόνον σαρκός, ἀλλὰ καὶ πνεύματος. καὶ ἐτέρωθι· ἐφάρτισμένοι, φησί, τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως ποτηρᾶς. καὶ πάλιν· δόκλιρον ὄμων τὸ σῶμα, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ, ἀμέμπτως διαφυλαχθεῖη. καὶ· Ἰνα γένησθε τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα. ὅσοι τοίνυν βούλονται τῆς υιοθεσίας ἀξιωθῆναι, οὐ τὸ σῶμα μόνον ἄγνον [ἐχόντων] ¹⁾, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν κατὰ τὸν λέγοντα· γρηθηθῶ ἡ καρδία μου ἀμωμος ἐν τοῖς δικαιώμασί σου, ὅπως ἂν μὴ αἰσχυρθῶ. οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ νόμον τὰ τῆς σαρκὸς δικαιώματα ἐπιτελοῦντες μόνον τὴν ἐκτὸς φυλάττουσι καθαρότητα, οἱ δὲ ὑπὸ χάριν καὶ τῆς ἐξ ὧν ἐν ἀγιασμῶ εἰρήνης ὀρέγονται, πεισθέντες τῷ εἰρηκότι· ἂν μὴ περισσεύσῃ ὄμων ἡ δικαιοσύνη πλείων τῶν φαρισαίων καὶ γραμματέων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. οἱ γὰρ φαρισαῖοι, τυφλότεροντες τὴν διάνοιαν, τὸ ἔξω τοῦ ποτηρίου πλύνουσι. ὡς καὶ νῦν οἱ κατ' αὐτοὺς νέοι φαρισαῖοι τὸν ἔξω ἀνθρώπων ἀνεπιτηθεύτω νοτ σχηματίζοντας, ἑαυτοὺς δικαιοῦσι, μὴ συμμαρτυροῦντος τοῦ ἀγίου πνεύματος τῷ πνεύματι αὐτῶν, ἵνα ὡς τέκνα Θεοῦ κατὰ τὸν λέγοντα ἀπόστολον αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ· καὶ μὴ βουλόμενοι γνωρίσαι τὴν ἐν ἀγιασμῶ ἀξίαν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ἀλλὰ πληροφοροῦμενοι μόνον ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς κατορθώμασι· μὴ γνόντες, ὅτι πᾶσα ἡ δόξα τῆς θουατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν. ἔστι γὰρ τις, ὡς εἰκεν, ἕκαστος ἡμῶν νοητὴ συκῆ, παρ' ἧς ὁ κύριος τὸν ἐξ ὧν καρπὸν ἐπιζῆται, καὶ οὐ τὸν ἐκ φύλλων ἐπιχειμενον σχηματισμόν. ὁ τοίνυν συνηγορῶν τοῖς πάθεσι τῆς ἀτιμίας ὡς φυσικοῖς, καὶ οὐχ ὡς συμβεβηκόσι, μετήλλαξε τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν ἐν τῷ οἰκείῳ ψεύδει. ὡς γὰρ προέφη, ὁ ἀχραντος καὶ καθαρὸς καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ὁμοίαν κατεσκεύασεν ἑαυτῷ· φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε. ἐπειδὴ τοίνυν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· ἐν ἀνομίαις κυθηέν ²⁾, καὶ ἐν ἀμαρτίαις γεννηθέν, ἀπηλοτριώθη ἀπὸ μητέρας καὶ ἐπλανήθη ἀπὸ γαστρὸς, βασιλευσάσης τῆς ἀμαρτίας ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἦλθεν Ἰλασθεὶς ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ἄραι τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου διὰ τῆς οἰκείας αὐτοῦ δυνάμεως, δῆσας πρότερον τὸν ἰσχυρόν, καὶ οὕτως διαρπάσας τὰ αἰχμαλωτισμένα αὐτοῦ σκευὴ κατὰ τὸ εἰρημένον· ἠχμαλωτίσας αἰχμαλωσίαν καὶ πάλιν· ἔλαβεν αἰχμαλωσίαν. ἦγουν ἔστιν ἡμῖν φρονεῖς, ἀνακληθῆναι ἀπὸ τῆς αἰχμαλω-

tra; neque enim mundabit Dominus cor eius, qui super re vana nomen eius assumpserit (1). Quare et Apostolus aperte monet dicens: *Mundemus nos ab omni inquinamento non carnis solum, sed et spiritus* (2). Et alibi: *Aspersi, inquit, cor a conscientia mala* (3). Et iterum: *Integrum corpus vestrum, et spiritus et anima sine querela custodiatur* (4). Et: *Ut sitis filii Dei sine querela* (5). Quotquot igitur volunt adoptione filiorum digni haberi, non corpus solum castum [habent], sed animum quoque secundum eum qui dicit: *Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ne confundar* (6). Nam ii quidem, qui sub lege carnis justificationes operantur, exteriorem tantum servant munditiam; ii vero, qui sub gratia, etiam interioriorem quae in sanctificatione condita est pacem appetunt, obsecuti illi qui dixit: *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Pharisaeorum et Scribarum, non intrabitis in regnum coelorum* (7). Etenim Pharisaei mente obcaecati exterae poculi partem lavant. Sicut etiam nunc novi secundum eos Pharisaei exteriorem hominem nativa quadam sagacitate exornantes se ipsos iustificanc, Spiritu sancto testimonium non perhibente spiritui eorum, ut sint filii Dei secundum Apostolum dicentem: *Ipsa enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei* (8), neque volentes cognoscere interioris hominis augmentum quod est in sanctificatione, sed abundantes tantum in carnis operibus, ignorantes, *omnem gloriam filiae regis ab intus* (9). Quisque enim nostrum, ut ita dicam, ficus illa intellectualis esse videtur, cuius internum fructum Dominus quaerit, et non propositam foliis formam. Is igitur, qui causam dicit passionum ignominiae ut naturalium, et non ut **202** accidentium, commutavit veritatem Dei in proprium mendacium. Ut enim supra dixi, immaculatus et purus etiam imaginem suam similem paravit sui, invidia autem diaboli mors in mundum intravit. Postquam igitur genus humanum in iniquitatibus conceptum et in peccatis genitum abalienatum est ab utero, et a ventre in errorem inductum, regnante peccato ab Adam usque ad adventum Christi, venit propitiatus agnus Dei, ut tolleret peccatum mundi propria sua potentia, postquam fortem vinxit, ita ereptis captivis vasis eius, sicut dictum est: *Captivam fecit captivitatem*; et iterum: *Cepit captivitatem* (10). Nimirum curare debemus, ut revocemur a captivitate et portemus imaginem coelestis, sicut portavimus imaginem terreni (11), et exhibeamus membra nostra, servire

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ ἐχόντων conjectura addidimus. — ²⁾ Ex conii., cod. xi. ηθὲν. Num una an duae literae exciderint, certo dici nequit.

NOTAE.

- (1) Deut. V, 14.
- (2) II Cor. VII, 1.
- (3) Hebr. X, 22.
- (4) I Thess. V, 23.
- (5) Phil. II, 15.
- (6) Psalm. CXVIII, 5 G.

- (7) Matth. V, 20.
- (8) Rom. VIII, 16.
- (9) Psalm. XLIV, 14.
- (10) Psalm. LXVII, 18. Eph. I v, 8.
- (11) I Cor. XV, 49.

justitiae et sanctificationi, sicut exhibuimus peccato (1). Credamus debere nos in luce ambulantes sine offensa videre mirabilia Dei secundum eum qui ait: *Revela oculos meos et considerabo mirabilia tua de lege tua* (2). Nam ut, quod ad sensus pertinet, is, qui in luce ambulat, non offendit, sic, quod ad spiritum atinet, is, qui in perfecta sanctificatione versatur, non concupiscit mala, non cogitat prava. Nulla enim est societas luci ad tenebras (3), neque consensus templo Dei cum idolis (4). Itaque tanquam templum Dei considera teipsum, effugiens spirituum idolorum in corde effigiem. Omnis enim affectus operans in anima idolum est. Unde benedictum: *a quo quis superatus est, huius et servus est* (5). Sin carnis voluptatibus servi facti sumus, manifestum est, sancti et innocentis spiritus servos nos factos non esse. Nemo enim potest duobus dominis servire: *Non potestis*, inquit, *Deo servire et mammonae* (6). Templum enim **203** Dei sanctum est, *non habens maculam aut rugam aut aliquid huiusmodi* (7). Quare Spiritus sanctus fugiet dolium et recedet a cogitationibus insipientibus, neque in fraudulentam animam intrabit disciplina. Credentes igitur, omnem nostram legem digito Dei in corde scribi, non atramento, sed Spiritu divino, suscipiamus veritatem legislatoris dicentis: *Ego sum veritas* (8), eius, qui et cordis circumcisionem operatur, et inscribit in mentibus dignorum bonitatis suae legem, sicut in propheta ait: *Dabo legem meam in cordibus eorum, et in visceribus eorum scribam eam* (9). Illico itaque, quibuscumque curae est in

σίας, και φορέσαι τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, και παραστῆσαι τὰ μέλη ἡμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ και τῷ ἁγιασμῷ, καθὼς παρεστῆσαμεν τῇ ἁμαρτίᾳ. πιστεύωμεν¹⁾, ὅτι χρῆ ἡμᾶς ἐν τῷ φωτὶ περιπατοῦντας ἀπροσκόπως ὄρᾶν τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὸν φησάντα: ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, και κατανοήσω τὰ θαυμάσιά σου ἐκ τοῦ νόμου σου. ὡς γὰρ κατὰ τὸ αἰσθητὸν ὁ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶν οὐ προσκόπτει, οὕτως κατὰ τὸ νοητὸν ὁ ἐν τῷ τελειῷ ἁγιασμῷ ὑπάρχων οὐκ ἐνθουμείται πονηρά, οὐ λογίζεται φαῖλα· οὐδεμία²⁾ γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, οὐδὲ συγκατάθεσις ναοῦ μετὰ εἰδώλων. ὡς οὖν ναὸς Θεοῦ ἐπίγνωθι σεαντόν, ἀποδιδράσκων τὴν ἐν καρδίᾳ τῶν νοητῶν εἰδώλων ἀποτύπωσιν· πᾶν γὰρ πάθος ἐργουῶν ψυχῆ ἐβωλόδ ἐστιν· θθεν καλῶς εἰρηται· ὡς τις ἤττηται, τοῦτω και δεδουλωται. εἰ δὲ τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσι δεδουλωμέθα, δηλονότι³⁾ τῷ ἁγίῳ και ἀπαθεῖ πνεύματι οὐ δεδουλωμέθα· οὐ γὰρ δύναται τις δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· οὐ δύνασθε, φησί, Θεῷ δουλεύειν και μαμμωνᾷ. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἁγίος ἐστι, μὴ ἔχων σπῖλον ἢ ρυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων. διότι ἅγιον πνεῦμα φεῖζεται δόλον, και ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων, και εἰς κακότεχνην ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται παιδεία. πιστεύσαντες οὖν, ὅτι πᾶς ὁ ἡμῶν νόμος δακτύλῳ Θεοῦ ἐν καρδίᾳ γράφεται, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεῷ, δεξώμεθα τὴν ἀλήθειαν τοῦ νομοθέτου εἰπόντες· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια τοῦ και τῆν τῆς καρδίας περιτομῆν ποιουμένου, και ἐπιγράφοντος ἐπὶ τὰς διανοίας τῶν ἀξίων τὸν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ νόμον· ὡς φησιν ἐν τῷ προφήτῃ· διδοὺς [δῶσω⁴⁾ νόμους μου⁵⁾ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, και ἐπὶ τὰς διανοίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς· αὐτίκα γοῦν ὅσοις φρονεῖς ἐστιν εἰς γένος ἐκλεκτῶν φθάσαι, εἰς βασιλῆιον ἰσράτευμα, εἰς ἔθνος ἅγιον, εἰς λαὸν περισούσιον, βραδίως δέχονται ἐν ἑαυτοῖς τὴν τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος ἐνέργειαν. διόπερ παρακληθῆτε εὐχεσθαι⁶⁾, ὅπως καταξωθῶμεν κἄν γοῦν βραχέως συνείναι τὴν μονότροπον ἐν Χριστῷ πολιτείαν εὐθύτητα. ἢ γὰρ τοιαύτη ψυχὴ ἀποθεμένη τὴν τοῦ προσώπου αἰσχύνην, και μηκέτι κατακυριευομένη ὑπὸ τῆς αἰσχροτήτος τῶν λογισμῶν, και μοιγευομένη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, μόνου δηλαδὴ τοῦ ἐπουρανίου νυμφίου κοινωνεῖ, ὡς αὐτῇ⁷⁾ μονότροπος· τετραμένη γὰρ τῇ εἰς αὐτὸν ἀγάπῃ ἐπιποθεῖ και ἐκλείπει, ἵνα τοιμήσας εἴπω, τὴν πρὸς αὐτὸν ὡς ὠραῖαν νοητὴν και μυστικὴν συνουσίαν κατὰ τὴν ἀφθαρτον συνάφειαν τῆς ἐν ἁγιασμῷ κοινωνίας. μακαρία ὡς ἀληθῶς και

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Cod. πιστεσομεν. Primum librarius scripsisse videtur πιστεύομεν, deinde autem litera υ supra adscripta correxisse aut πιστεύσομεν, υ in σ, aut πιστεύωμεν, υ in ω (ω) emendans. — ²⁾ Ex conii., cod. οὐδεῖς. — ³⁾ Em., cod. δῆλον ὅτι. — ⁴⁾ δῶσω om. cod., addidi ex Jerem. XXXI, 33. — ⁵⁾ μου supra adscr. alia m. — ⁶⁾ cod. εὐχεσθαί, ε supra adscr. cad. m. — ⁷⁾ Conii., cod. αὐτε vel οὐτε.

NOTAE.

- (1) Cf. Rom. VI, 19.
- (2) Psalm. CXVIII, 48.
- (3) II Cor. VI, 14.
- (4) II Cor. VI, 16.
- (5) II Petr. II, 19.

- (6) Matth. VI, 24.
- (7) Eph. V, 27.
- (8) Joh. XIV, 6.
- (9) Jerem. XXXI, 33.
- (10) I Pet. II, 9. Tit. II, 14.

εὐδαίμων ἢ τοιαύτη ψυχὴ, ἥτις ἡττηθεῖσα τῷ πνευματικῷ ἔρωτι, ἀξίως ἐνυμφεύθη τῷ θεῷ¹⁾ λόγῳ. λεγέτω τοίνυν αὐτῇ, λεγέτω· ἀγαλλιᾶσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ· ἐνέδυσσε γὰρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης περιέθηκέ μοι, ὡς τυμφίῳ μίτραν²⁾, καὶ ὡς τύμφῃν κατακόσμησέ με κόσμῳ. ταύτης γὰρ τὸ κάλλος ἐπιθυμήσας ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης κατηξίωσεν αὐτὴν χρηματίζεσθαι οὐ μόνον ναὸν θεοῦ, ἀλλὰ καὶ θυγατέρα βασιλέως καὶ βασιλίδα· ναὸν μὲν θεοῦ ὡς οικειωθείσαν τῷ ἁγίῳ πνεύματι· θυγατέρα δὲ βασιλέως ὡς τεκνοποιηθεῖσαν παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων· καὶ βασιλίδα ὡς συναφθεῖσαν τῇ θεότητι τῆς δόξης τοῦ μονογενοῦς. καθ' ὃν γὰρ τρόπον ὁ κύριος, εἰς ὃν κατ' οὐσίαν, πολυώνυμος γέγονε κατὰ τροπολογίαν ἕνεκεν τῆς οἰκονομίας σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων (πῆ μὲν πέτρα ὀνομασθεὶς καὶ θύρα, πῆ δὲ ἀξίνη καὶ ὁδός, καὶ αὖθις ἄμπελος καὶ ἄρτος, πέτρα μὲν διὰ τὸ ἐν τῇ βῶμῃ αὐτοῦ ἄσειστόν τε καὶ ἀπόσιτον· θύρα δὲ διὰ τὸ αὐτὸν εἶναι εἰσοδὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἀξίνη δὲ διὰ τὸ ἐκκόπτειν αὐτὸν τὰς τῆς κακίας ρίζας· καὶ ὁδὸς διὰ τὸ ἄγειν αὐτὸν τοὺς ἀξίους ἐπὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν· καὶ ἄμπελος, εἰ ἐξ αὐτοῦ ὁ εὐφραίνων καρδίαν ἀνθρώπου οἶνος καρποφορεῖται· ὁμοίως δὲ καὶ ἄρτος, ὅτι στηρίζων καρδίαν λογικοῦ ζώου) τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ οικειωθείσα τῷ θεῷ³⁾ λόγῳ ἄμωμος ψυχὴ μονότροπος τυγχάνουσα κατὰ πολλὰς προκοπὰς τῶν πνευματικῶν ἀρετῶν καὶ τῶν δωρεῶν ἀξιοθήσεται. εἰρηται δέ μοι ταῦτα ἕνεκεν τοῦ⁴⁾ οὐ μόνον τριχῆ νοεῖσθαι τὸν χρηματισμὸν τῆς νύμφης, ἀλλὰ καὶ πολλαχῶς γίνωσκε δέ, ὅτι τοῦτο κόπος⁵⁾ ἐστὶν ἐνώπιον ἡμῶν⁶⁾, ἕως οὐ εἰσέλθωμεν⁷⁾ εἰς τὸ ἁγιαστῆριον τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά ἡμῶν. βούλεται γὰρ ἡμᾶς ὁ σωτὴρ ἐν σαρκὶ ὄντας καὶ τῆς ἀπαθείας αὐτοῦ καταξικθῆναι, καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ πληρωθῆναι, ἵνα θαρρόντες λέγωμεν· ἐν σαρκὶ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα· τὰ γὰρ ὄπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαιρεσιν ὀχυρωμάτων· λογισμοὺς καθαιρούντες καὶ πᾶν ὄψωμα ἐπαιρόμερον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ. χρῆ τοίνυν ἐντεῦθεν ἡδὴ προσηλωσαί ἡμᾶς τῷ σταυρῷ τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας κατὰ τὴν τοῦ προφήτου εὐχὴν· καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. σὰρξ γὰρ καὶ αἷμα, περὶ ὧν λέγει ὁ ἀπόστολος μὴ δύνασθαι βασιλεῖαν θεοῦ κληρονομήσαι, οὐ τοῦτό ἐστι τὸ δρώμενον σῶμα· τοῦτο γὰρ ὑπὸ θεοῦ ἐπλάσθη· ἀλλὰ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς τὸ κινούμενον ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, τῶν ἐνεργούντων τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας. οὐ γὰρ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα τοῖς ἐν Χριστῷ τελείοις ἀγωνισταῖς ἡ πάλη, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁾ Sic cod., non θεϊκῷ. — ²⁾ Emend., cod. μίτραν. — ³⁾ Sic cod., non θεϊκῷ. — ⁴⁾ Emend., cod. τῷ. — ⁵⁾ Sic cod., forte σκοπός? — ⁶⁾ Cod. μου, sed eadem m. supra adscr. literam ἡ signumque circumflexi syllabae μου imposuit, unde ἡμῶν legendum esse existimavi. — ⁷⁾ Cod. εἰσέλθω, sed ead. m. supra adscr. ομεν.

NOTAE.

- (1) Isai. LXI, 10.
(2) Psalm. XLII, 4.
(3) II Cor. X, 3, 4, 5.
(4) Psalm. CXVIII, 120.

- (5) Rom. VIII, 6.
(6) Eph. II, 2.
(7) Eph. VI, 12.

Quodsi confitemur, non naturalem esse operationem istam, sed adversariarum virtutum, poterimus, accepta adversus eas *armatura* Christi, resistere earum *insidiis* (1), donante nobis potestatem Salvatore *calcandi supra serpentes et scorpiones et super omnem virtutem adversarii* (2); ut audeamus dicere dum in carne sumus: *Iniquitatem si aspesi in corde, non exaudiet Dominus* (3); et: *Sine iniquitate cucurri et direxi* (4), id est, sine affectu quodam carnali viam coelestis conversationis facile ingredior, ad *destinatum persequens, ad bravium supernae vocationis* (5). Ab omni enim affectu abalienati audebimus dicere: non modo *fidem servavi*, sed etiam *cursum consummavi* (6). Neque enim credere solum oportet Christo, sed etiam pati cum eo, secundum illud quod dictum est: *Vobis enim donatum est non solum ut in Christum credatis, sed ut etiam pro illo patientini* (7). Nam solum credere Deo eorum est qui terrena sapiunt, ne dicam et immundorum spirituum qui dicunt: *Scimus te qui sis, fili Dei* (8). Utraque enim pars inimica est crucis Christi; *quorum finis interitus, quorum Deus venter est et gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt* (9). Videse, non tantum apostaticas virtutes inimicos crucis esse, sed et eos qui terrena sapiunt? Pati autem cum Christo et conglorificari solum eorum est, qui sese crucifixerunt rebus huius mundi, quique *Domini stigmata in propriis corporibus portant* (10). Oportet enim eos, qui recte philosophari norunt, atque animas ex malitiae inquinantis redemerunt, accurate scire philosophiae finem, ut cognito et itineris labore et cursu termino, omnes deiciant superbiam et gloriationem de bonis **206** operibus, atque animam suam una cum vita secundum praeceptum Scripturae abnegantes (11) unum intueantur thesaurum, quem dilectionis in Christum praemium diligentibus proposuit Deus, vocans ad eum omnes qui certamen accipiendi [crucem] lubenter subeunt: quibus sufficit ad eiusmodi certaminis cursum viaticum crux Christi, quam cum iucunditate bonaque spe portantes sequi necesse est Salvatore Deum, legem et viam vitae facientes illius dispensationem. Sicut dixit ipse Apostolus: *imitatores mei estote, sicut et ego Christi* (12), et rursus: *per patientiam currimus ad propositum nobis certamen, adspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet* (13). Nam metuendum est, ne donis a Spiritu acceptis elati, et recte faciendo aliquid per virtutem occasionem ar-

A. Εἰ οὖν ὁμολογοῦμεν, μὴ φυσικὴν εἶναι τὴν ἐνεργειαν ταύτην, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, δυνησόμεθα, κατ' αὐτῶν ἀναλαβόντες τὴν Χριστοῦ *παροπλῆαν*, ἀντιστήναι ταῖς μεθοδίσαις αὐτῶν, θεωρούμενοι ἡμῖν δύνάμιν τοῦ σωτῆρος πρὸς τὸ *κατεῖν ἡμᾶς ἐπάνω θρῶν καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πάσῃ τῇ δύνάμει* τοῦ ἀντικειμένου· ἵνα θαρρῶμεν λέγειν ἐν σαρκὶ βντες· *ἀδικίαν εἰ ἐθεώρουν ἐν καρδίᾳ, μὴ εἰσακουσάτω κύριος*. καὶ· *ἀνευ ἀγομίας ἐδραμον καὶ κατεύθυντα*· τοῦτ' ἐστίν, ἀνευ πάθους τινὸς σαρκικοῦ τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτεῖαν ῥαβδίως βαίνω, κατὰ σκοπὸν *διώκων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως*. παντὸς γὰρ πάθους ἀλλοτριωθέντες τοιμήσωμεν λέγειν· οὐ μόνον *τὴν πίστιν τετήρηκα*, ἀλλὰ καὶ τὸν *δρόμον τετέλεκα*. οὐ γὰρ πιστεύειν μόνον δεῖ Χριστῶν, ἀλλὰ καὶ συμπάσχειν αὐτῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον· *ὅμιρ γὰρ ἐχαρίσθη οὐ μόνον τὸ εἰς Χριστὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπερ αὐτοῦ πάσχειν*. τὸ γὰρ μόνον πιστεύειν θεῶ τῶν τὰ ἐπιγεια φρονούντων ἐστίν, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων τῶν λεγόντων· *οἰδαμέν σε τίς εἶ, υἱὸς τοῦ θεοῦ*· ἐκότερα γὰρ τὰ μέρη ἐχθρὰ ὑπάρχει τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ· *ὡν τὸ τέλος ἀπάλεια, ὡν ὁ θεός ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπιγεια φρονούντες*. ὁρᾷς, ὅτι οὐ μόνον αἱ ἀποστατικά· δυνάμεις ἐχθροῦ τοῦ σταυροῦ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ τὰ ἐπιγεια φρονούντες; τὸ δὲ συμπάσχειν Χριστῶν καὶ συνδοξάζεσθαι μόνον τῶν ἑαυτοῦ σταυρωσάντων τῶν τοῦ κόσμου τούτου καὶ τὰ τοῦ κυρίου *στίγματα ἐν τοῖς οἰκείοις σώμασι βασταζόντων* *) ἐστίν. Ἥκει γὰρ τοὺς ὁρθῶς φιλοσοφεῖν ἐγνωκότας, καὶ τὰς ψυχὰς ἐν τῶν τῆς κακίας μολυσμῶν λυτρούμενους, ἀκριβῶς εἰδέναι τὸν τῆς φιλοσοφίας σκοπὸν, ὅπως μεμαθηκότες τῆς τε πορείας τὸν πόνον, καὶ τοῦ δρόμου τὸ πέρασ ρίψωσι μὲν πάντας τὴν αὐθάδειαν, καὶ τὸ φρονεῖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι, τὴν τε ἑαυτῶν ψυχὴν μετὰ τοῦ βίου κατὰ τὸ πρόσταγμα τῆς γραφῆς ἀρνησάμενοι πρὸς ἓνα βλέπωσι *) πλοῦτον, ὃν τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἄλλον τοῖς ἀγαπῶσιν ἔθηκεν ὁ θεός, καλῶν εἰς αὐτὸν πάντας τοὺς τὸν ἀγῶνα τοῦ λαβεῖν προθύμως ὑφισταμένους· οἷς ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν τοῦ τοιούτου πορείαν ἐφόδιον ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ὃν δεῖ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἀγαθῆς ἐλπίδος βασταζόντας ἀκολουθεῖν τῷ σωτῆρι θεῶ, νόμον καὶ ὁδὸν τοῦ βίου τὴν ἐκείνου ποιούμενοι οἰκονομίαν· καθῶς εἶπεν αὐτὸς ὁ ἀπόστολος· *μιμηταί μου γίνεσθε, καθῶς καὶ γὰρ Χριστοῦ*. καὶ πάλιν· *δι' ὑπομονῆς τρέχομεν τὸν προκειμένον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀπὸ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν*,

VARIAE LECTIONES.

*) Cod. *βασταζόντων*, sed ead. m. corr. *βασταζάντων*. — *) Emend., cod. βλέπωσι.

NOTAE.

- (1) Eph. VI, 11. 13.
 (2) Luc. X, 19.
 (3) Psalm. LXV, 18.
 (4) Psalm. LVIII, 5.
 (5) Phil. III, 14.
 (6) II Tim. IV, 7.
 (7) Phil. I, 29.

- (8) Luc. IV, 34.
 (9) Phil. III, 19.
 (10) Cf. Gal. VI, 17.
 (11) Math. XVI, 24 sq. Luc. IX, 24.
 (12) I Cor. IV, 16.
 (13) Hebr. XII, 1. 2.

αισχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ ὀρθοῦ A
 τοῦ θεοῦ κεκἀθήκε ¹⁾. δέος γάρ, μὴ τοῖς πρῶτα τοῦ
 πνεύματος δωρήμασιν ἐπαυρόμενοι, καὶ τὰ κατορθῶσαι
 τι δι' ἀρετὴν ἀφορμὴν λαθόντες εἰς τὸ φρονεῖν καὶ σε-
 μνύεσθαι, πρὶν εἰς τέλος τῶν ἐλπίζομένων ἔλθειν, ²⁾
 ἐκπέσωμεν ³⁾ τῆς ὁρμῆς, ἀχρεῖον ἑαυτοῖς καὶ τὸν
 προλαθόντα πόνον τῆ αὐθαδεῖα ποιήσαντες, καὶ ἀν-
 άξιοι φανέντες τῆς τελειότητος, εἰς ἣν ἡ τοῦ πνεύματος
 εἰλκυσεν ἡμᾶς χάρις. δεῖ οὖν μιῦδαμου τὸν τοῦ πόνου
 τόνον ἐκλύειν, μὴδὲ ἐξίστασθαι τῶν προκείμενων ⁴⁾
 ἀγώνων, μὴδὲ τοῖς κατόπιν, εἴ τι πέπρακται, σπου-
 δαῖον κατέχειν, ἀλλ' ἐκείνων μὲν λήθην λαμβάνειν,
 ἐπὶ δὲ τῶν ἔμπροσθεν κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐπεκτεί-
 νεσθαι, καὶ συντρίβειν ταῖς τῶν πόνων φροντίσι τὴν
 καρδίαν, ἀκόρεστον ἔχοντας τὴν τῆς δικαιοσύνης ⁵⁾
 ἐπιθυμίαν, ἥς μόνῃς χρῆ πεινήν καὶ διψῆν τοὺς εἰς B
 τὸ τέλειον φθάσαι ζητούντας. ταπεινοὺς δεῖ καὶ περι-
 δεεῖς γινομένους ὡς πῶρρω που τῶν ἐπηγγελμένων
 τυγχάνοντας καὶ τῆς τελείας τοῦ Χριστοῦ μακρὰν
 ἀπικειμένους ἀγάπης. ὁ γὰρ ἐκείνης ἐρών, καὶ πρὸς ⁶⁾
 τὴν ἄνω βλέπων ἐπαγγελίαν ⁷⁾, οὔτε νηστεύων, οὔτε
 ἀγρυπνῶν, οὔτε ἄλλο τι τῶν τῆς ἀρετῆς σπουδάζων
 ἴσταιται τοῖς προλαθοῦσι κατορθώμασιν ἐπηγμένους·
 ἀλλὰ μεστὸς ὢν τοῦ θείου πόθου, καὶ πρὸς τὸν καλοῦντα
 συντόνας βλέπων, πᾶν μὲν, ὃ τι ἀν ἀγωνίσεται, πρὸς ⁸⁾
 τὸ τυχεῖν ἔκκειναι μικρὸν ἡγεῖται καὶ τῶν ἄλλων. φι-
 λωνεκεῖ δὲ μέχρι τῆς τοῦ βίου τούτου τελευτῆς, πόνους
 πόνους, καὶ ἀρετὰς ἀρεταῖς συνάπτων, μέχρις ἀν τί-
 μιον ἑαυτὸν τῷ θεῷ καταστήσῃ διὰ τῶν ἔργων, οὐκ
 ἔχων ἐν τῷ συνειδότη τὸ νομίζειν ἄξιον ἑαυτὸν πε-
 ποιηκέναι θεῷ. τοῦτο γάρ ἐστι κατόρθωμα μέγιστον ⁹⁾
 φιλοσοφίας, τὸ μέγαν ὄντα τοῖς ἔργοις συστέλλεσθαι
 τῇ καρδίᾳ καὶ καταγινώσκειν τοῦ βίου, κάτω που
 βίψαντα ¹⁰⁾ τῷ πρὸς τὸν θεὸν φόβῳ τὴν οἴησιν, ὅπως
 ἀπολαύσῃ τῆς ἐπαγγελίας, καθὼς ἀν ¹¹⁾ πιστεύσας ¹²⁾
 ἡράσθη ταύτης, οὐ καθὼς ἀν ¹³⁾ πονέσας εἰργάσατο·
 μεγάλων γὰρ ὄντων τῶν δωρεῶν οὐκ ἐστι πόνους
 ἀξιόους εὑρεῖν· μεγάλης δὲ δεῖ πίστεως καὶ ἐλπίδος, εἰς τὸ
 ταύταις μετρηθῆναι, μὴ τοῖς πόνοις, τὴν ἀμοι-
 ρίην πίστεως δὲ ὑπόστασις πνεύματος πτωχεῖα καὶ ἡ πρὸς
 θεὸν ἀμετρος ἀγάπη.

Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ σκοποῦ τοῖς φιλο-
 σόφως ζῆν ἡρημένοις ἱκανῶς εἰρησθαι νομίζω. δεῖ
 δὲ λοιπὸν προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις, ὅπως μὲν χρῆ
 συνεῖναι τοῖς τοιοῦτοις ἀλλήλοις, ὁποῖους δὲ ἀγαπᾶν
 πόνους, ὅπως δεῖ ¹⁾ τρέχειν μετ' ἀλλήλων, ἕως ἀν ἐπὶ
 τὴν ἄνω πόλιν ἀφίκωνται.

Δεῖ τοίνυν τὸν τὰ τοῦ βίου τούτου σεμνὰ καθαρῶς
 ἀτιμάζοντα, καὶ ἀρνούμενον μὲν τοὺς συγγενεῖς, ἀρ-
 νούμενον δὲ πᾶσαν τὴν κάτω δόξαν, καὶ ὀρώντα [τὰ] ²⁾
 τῆς οὐρανίας τιμῆς, καὶ τοῖς κατὰ θεὸν ἀδελφοῖς
 πνευματικῶς συναπτόμενον, ἀρνήσασθαι μετὰ τοῦ
 βίου καὶ τὴν ἐκτουτοῦ ψυχῆν. ἀρνησις δὲ ψυχῆς τὸ
 μηδανοῦ ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, θεραπεύειν μᾶλλον
 δὲ ἑαυτοῦ θέλημα, ποιεῖν τὸν ἐφεστώτα τοῦ θεοῦ λό-

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Cod. κεκἀθήκε. — ²⁾ Emend., cod. ἐκπέσωμεν. — ³⁾ Emend., cod. ἐπαγγελίαν. — ⁴⁾ Emend., cod. βίψαντας. — ⁵⁾ Ex conii., conl. ὄν. — ⁶⁾ Ex conii., cod. ὄν. — ⁷⁾ Sic cod., forte leg. δέ, vel τε δεῖ. — ⁸⁾ Conii. addimus τὰ, quod in cod. desideratur.

NOTAE.

(1) Phil. III, 13.

A ripientes superbiendi et gloriandi, priusquam in fi-
 nem rerum sp̄alarum pervenerimus, excidamus
 studio, inutilem nobis etiam susceptum laborem su-
 perbia facientes, atque indigni apparentes perfe-
 ctione, in quam Spiritus traxit nos gratia. Oportet
 igitur nusquam laboris contentionem dissolvi, neque
 nos discedere a propositis certaminibus, neque iis
 quae retro sunt, si quid actum sit, studere, sed
 eorum oblivionem capere, ad ea vero quae sunt
 prioru secundum Apostolum extendere nos ipsos (1),
 laborumque curis cor conterere, habentes insatia-
 bilem iustitiae cupiditatem, quam solam esurire
 sitiquire debent ii, qui ad perfectionem student
 pertingere. Humiles nos et timidissimos fieri oportet,
 utpote qui procul simus a promissis longaeque
 remoti a perfecta Christi dilectione. Nam is, qui
 illam ardentem desiderat et ad supernam spectat
 promissionem, nec ieiunans, nec vigilans, neque
 alii cuiquam virtutis exercitio vacans stat elatus
 ad bona opera, quae talia anticipant, sed **207**
 plenus divino desiderio, et ad vocantem intente
 spectans, vel omne certamen, quodcunque certaverit,
 ad illud consequendum parvum aestimat. Eni-
 titur autem ad finem usque huius vitae, laboribus
 labores et virtutes virtutibus iungendo, donec pre-
 tiosum se Deo praestet propter opera, nec in consci-
 entia sua credens, dignum ipsum se reddidisse
 Deo. Hoc enim est opus maximum philosophiae,
 magnum in operibus humiliari corde, et reprehendere
 vitam, abjiciendo timore Dei opinionem, ut
 particeps fiat repromissionis, quasi credendo hanc
 appetiverit, non quasi operando eam lucratus sit.
 Quoniam enim magna sunt dona, labores digni inveniri
 non possunt; magna autem fide et spe opus est,
 ut his, non laboribus, compensentur: fidei autem
 substantia est spiritus paupertas et infinitus erga Deum amor.

Et haec quidem, quae ad spem pertinent finis
 iis, qui philosophice vivere elegerunt, satis dicta
 esse censeo. Oportet igitur cetera nos addere, quomodo
 tales alii alii adesse debeant, quales aniare labores,
 quomodo oporteat eos una currere, donec
 ad supernam civitatem perveniant.

Oportet ergo eum, qui huius vitae splendorem
 pure contemnat, et abneget cognatos, abnegetque
 etiam omnem terrenam gloriam, et intueatur coelestem
 honorem, fratribus secundum Deum suis
 spiritualiter coniunctus, abnegare una cum vita
 etiam animam suam. Abnegatio autem animae est
 nunquam quaerere suam voluntatem, immo subi-
 gere propriam voluntatem, facere instans nobis

verbum Dei, eoque uti tanquam bono gubernatore, A congregationem fratrum cum concordia ad portum voluntatis Dei dirigente. Possidere autem nihil debes vel nominare proprium extra id, quod commune est, praeterquam pallium quo corpus tegitur. Etenim si nihil eorum habet, sed exutus est propriae vitae cura, communis erit **208** necessitudinis minister, et praepositorum iussum cum voluptate et spe prompte perficiet, tanquam probus ac simplex servus Christi, ad communem fratrum necessitudinem redemptus. Hoc enim Dominus vult monetque dicens : *Qui vult inter vos primus esse et magnus, esto omnium novissimus et omnium minister et omnium servus* (1). Oportet igitur servitutem coram hominibus infructuosam esse, neque ullum servienti afferre honorem vel gloriam, ne contra Scripturam quasi *hominibus placens* videatur, appareatve *ad oculum serviens* (2), neque hominibus, sed ut ipsi Domino serviens, arctamque viam insistens. Uni illius iugo prompte collum submittentis, idque portans continenter, in voluptate fertur ad finem cum bona spe. Debet igitur subiectus esse omnibus, et tanquam mutui dati debitor ministrare fratribus, omnium curis in anima sua repositis, reddensque debitam caritatem. Oportet autem etiam praepositos spiritualis chori curae sibi incumbentis magnitudinem intuentes, artesque insidiantis fidei malitiae attendentes, digne praesidio suo certare, nec ob potestatem assumere spiritum. Hoc enim loco est periculum. Et sunt quos, cum ceteris iam se praestare putarent, eosque ad aeternam ducere vitam, latuerit, superbia se ipsos interire. Debent igitur in praesidio plus ceteris praepositi laborare, humiliter autem subiectis cogitare, atque typum servitutis vitam suam praebere fratribus, atque depositum Dei existimare eos, qui sibi concrediti sunt. Etenim si ita se habent, exercentes simul sanctum ministerio suo chorum, et doctrinam secundum cuiusque necessitatem palam proponentes, ad salvandum cuique consentaneum ordinem, in occulto vero humilitatem exercentes in mente, tanquam probi ministri fidem servantes, magnam sibi lucrantur tali vita mercedem. **209** Sic igitur eorum curam gerere debent, ut boni magistri puerorum tenerorum, qui sibi concrediti sunt a patribus eorum. Nam illi, puerorum indolem spectantes, alii verbera, alii correptiones, alii laudem, alii aliud huiusmodi afferunt, neque cum studio, neque cum odio quidquam eorum faciendo, sed sicut rei convenit, et pueri postulat natura, ut **210** fiant huius vitae homines honesti. [Sic] nos quoque oportet omni odio in fratrem omnique arrogancia

γον, και τούτω κεχρησθαι καθάπερ αγαθῶ κυβερνήτῃ, το κοινόν τῆς ἀδελφότητος πληρωμα μεθ' ὁμοίας ἐπὶ τὸν λιμένα τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ εὐθύνοντι. κεκτῆσθαι δὲ οὐδὲν χρῆ ἢ ¹) ὀνομάζειν ἴδιον παρὰ τὸ κοινόν, πλην τοῦ τὸ σώμα καλύπτοντος [ματίου. εἰ γὰρ μηδὲν ἔχει τούτων, ἀλλὰ γυμνὸς εἶη ²) τῆς καθ' ἑαυτὸν τοῦ βίου φροντίδος, τῆς κοινῆς ἔσται χρεῖας θεραπευτῆς, και τὸ παρὰ τῶν προσεστώτων ἐπιτασσόμενον μεθ' ἡδονῆς και ἐλπίδος προθύμως ἐπιτελών, καθάπερ εὐνοῦς και ἀπλοῦς δοῦλος τοῦ Χριστοῦ, πρὸς τὴν κοινὴν τῶν ἀδελφῶν χρεῖαν ἡγορασμένος. τοῦτο γὰρ ὁ κύριος βούλεται και παραινεί λέγων· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος και μέγας, ἔστω πάντων ἔσχατος, και πάντων διάκονος, και πάντων δοῦλος. χρῆ οὖν τὴν δουλείαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις· B ἀκαρπον εἶναι, και μηδεμίαν φέρουσαν τῷ δουλεύοντι τιμὴν μηδὲ δόξαν, ὅπως μὴ παρὰ τὸ γεγραμμένον ἀνθρώπων ἀρεσκος φαίνοιτο, σχηματίζων ἑαυτὸν ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ ³), μηδὲ ἀνθρώποις, ἀλλ' ὡς αὐτῷ τῷ κυρίῳ δουλεύων, και τὴν θεβλιμμένην βαδίζων δόξῃ. ἐνὶ ⁴) τῷ ἑκείνου ζυγῷ προθύμως ὑποβέλις τὴν αὐχένα, και βαστάζων διὰ τέλους, ἐν ἡδονῇ φέρεται πρὸς τὸ τέλος μετὰ ἀγαθῆς ἐλπίδος. δεῖ οὖν ὑποτάχθαι πᾶσι, και καθάπερ δανείου χρεώστην θεραπεύειν τοὺς ἀδελφοὺς, τὰς ὑπὲρ πάντων φροντίδας ἐναποθέμενον τῇ ψυχῇ, και ἀποπληροῦντα τὴν ὀφειλομένην ἀγάπην. | χρῆ δὲ και τοὺς προεστώτας τοῦ πνευματικοῦ χοροῦ τὸ μέγεθος τῆς αὐτῶν σκοποῦντας φροντίδος ⁵) και τῆς ἐφεδρευούσης τὴν πίστιν κακίας λογιζομένους τὰς τέχνας, ἀξίως τῆς ἐπιστασίας ἀγωνίζεσθαι, μὴ πρὸς τὴν ἐξουσίαν ἀναιρουντας φρόνημα. κίνδυνος γὰρ ἐνταῦθα. και τινες ἤδη δοκοῦντες ⁶) ἐτέρων προεστάται, και τούτους ἐπὶ τὴν οὐράνιον εὐθύνειν ζῶν, ἔλαθον ὑπὸ φρονήματος ἑαυτοὺς ἀπολέσαντες. δεῖ οὖν ἐν τῇ ἐπιστάσει μείζονα μὲν τῶν ἄλλων τοὺς προεστώτας πονεῖν, ταπεινότερα δὲ τῶν ἀρχομένων φρονεῖν, και τύπον δουλείας τὸν ἑαυτοῦ βίον παρέχειν τοῖς ἀδελφοῖς, παρακαταθήκην θεοῦ νομιζοντας ἔχειν, οὐς ἐπιστεύθησαν. εἰ γὰρ οὕτως ἔχουσιν, C συγχροτοῦντες τὸν ἱερὸν τῇ θεραπείᾳ χορὸν, και τὴν μὲν διδαχὴν κατὰ τὴν ἐκάστου χρεῖαν ἐν φανερῷ ποιούμενοι, πρὸς τὸ σώζειν τὴν ἐκάστου πρέπουσαν τάξιν, ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ κατὰ διάνοιαν τὴν ταπεινοφροσύνην, καθάπερ εὐγνώμονες δοῦλοι τηροῦντες τὴν πίστιν, μέγαν ἑαυτοῖς ἐργάζονται τῷ τοιοῦτω βίῳ μισθόν. οὕτως οὖν [δεῖ] ⁷) ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ὡς ἀνχρηστοὶ παιδαγωγοὶ παιδῶν ἀπαλῶν, οὐς ἐπιστεύθησαν παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν. ἑκείνοι γὰρ, τῶν παλίων τὰς ἔξεις σκοποῦντες, τῷ μὲν πληγὰς, τῷ δὲ νοθεύσας, τῷ δὲ ἐπαινον, τῷ δὲ ἄλλο τι τοιοῦτον προσάγουσιν, οὐδὲν οὔτε πρὸς χάριν οὔτε πρὸς ἀπίχθειαν τούτων ποιῶντες, ἀλλ' ὡς ἀνῆκε τοῦ πράγματος, και

VARIAE LECTIONES.

¹) Coni. add. ἢ, in cod. desideratur. — ²) Sic cod. — ³) Emenu., cod. ὀφθαλμοδουλεία. — ⁴) Cod. tvi. — ⁵) Emend., cod. φροντίδας. — ⁶) Emend., cod. δοκῶντες. — ⁷) δεῖ om. cod., addidi ex conji.

NOTAE.

(1) Marc. IX, 34; X, 43 sq.; Matth. XX, 26 sqq., XXIII, 11.

(2) Eph. VI, 6, 7; Col. III, 22.

ὁ τοῦ παιδὸς ἀπαιτεῖ τρόπος, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτοὺς A seposita ad cuiusque virtutem ac mentem accom-
 τοῦ βίου τούτου σεμνοῦς. [οὕτω] ¹⁾ καὶ ἡμᾶς χρῆ admodare verbum. Hoc vitupera, illud increpa, aliam
 πᾶν μῖσος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ πᾶσαν αὐθάδειαν adhortare secundum cuiusvis indigentiam, quasi
 ἀποθεμένους πρὸς τὴν ἐκάστῳ ²⁾ δύναμιν καὶ γνώμην bonus medicus adhibens medicinam. Is enim ad
 ἀρμόζειν τὸν λόγον. τὸ ³⁾ μὲν ἐπιτίμησον, τὸ ⁴⁾ δὲ 5 passionem spectans, huic levius, illi vehementius
 νοθεύτησον, ἄλλον παρακάλεισον, πρὸς τὴν ἐκάστου proponit medicamentum, nemini eorum, qui cura-
 χρεῖαν, καθάπερ ἰατρὸς ἀγαθὸς προσάγων τὸ φάρμα- tionem indigent, iratus, sed plagis corporibusque
 κον. ἐκεῖνος μὲν γάρ, πρὸς τὰ πάθη σκοπῶν, τῷ accommodans artem. Tu autem ita sequere rerum
 μὲν πρῶτον, τῷ δὲ σφοδρότερον ἐπέθηκε φάρμακον, necessitatem, ut, anima discipuli ad te respicientis
 οὐκ ἐν τῶν θεραπειᾶς δεομένων ἀχθόμενος, ἀλλὰ ταῖς 10 bene exulta, candidam eius virtutem adducas pa-
 πλῆγαις καὶ τοῖς σωμασιν ἀρμόζων τὴν τέχνην. σὺ tri, dignum donationis eius haerodem. Si tali vos
 δὲ ἀκολούθει τῇ χρεῖᾳ τοῦ πράγματος, ὅπως τὴν invicem modo habetis, et praepositi, et qui iis
 ψυχὴν τοῦ πρὸς σὲ βλέποντος μαθητοῦ καλῶς ἐκπαι- utuntur magistris, hi cum gaudio iussis obtempe-
 δεύσας λαμπρὰν τὴν ἐκείνης ἀρετὴν προσαγάγῃς τῷ rantes, illi cum voluptate fratres ad perfectionem
 πατρὶ, κληρονόμον ἄξιον τῆς ἐκείνου δωρεᾶς. ἐάν 15 adducentes, atque honoribus invicem praeventis(1),
 οὕτως ἔχητε πρὸς ἀλλήλους, ὅτε ἐφεστότες καὶ B angelorum in terra vivetis vitam. Nulla igitur in
 οὗ τοῦτοις χρώμενοι διδασκάλοις, οἱ μὲν πειθόμενοι vobis cognoscatur superbia, sed simplicitas et con-
 μετὰ χαρᾶς τοῖς ἐπιτατομένοις, οἱ δὲ μεθ' ἡδονῆς cordia et animus doli expers coniungat chorum.
 τοὺς ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ τέλειον προσαγόμενοι, καὶ Doceat autem quisque se ipsum, non fratre solum,
 ταῖς τιμαῖς ἀλλήλους προηγῆσθε ⁵⁾, τὸν τῶν ἀγγέλων 20 qui secum degat, se inferiorem fore, sed et omni
 ἐπὶ γῆς ζήσεσθε βίον. μηδεὶς οὖν ἐν ὑμῖν γνωρίζεσθω homine. Id enim qui cognoscit, is vere erit disci-
 τύφος, ἀλλὰ ἀπλότης καὶ ὁμόνοια καὶ διάθεσις ἄδολος pulus Christi. Nam qui se exultat, humiliabitur, et
 συγκροτεῖτω τὸν χερσίν. πειθεῖτω δὲ ἕκαστος ἑαυτόν, qui se humiliat, exaltabitur (2), et iterum : Qui ex
 ὡς οὐ τοῦ συνόντος ἀδελφοῦ μόνον ἔσται καταδείστε- vobis vult primus esse, erit omnium novissimus et
 ρος, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἀνθρώπου. τοῦτο γὰρ γνωσάσκων 25 omnium minister (3). Sicut etiam : Filius hominis non
 μαθητῆς ὄντως ἔσται Χριστοῦ· ὁ γὰρ ὑψῶν ἑαυτὸν venit ministrari, sed ministrare, et 210 dare ani-
 ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθή- mam suam redemptionem pro multis (4). Et Aposto-
 σεται. καὶ πάλιν· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, lus : Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Jesum
 ἔσται πάντων ἕσχατος καὶ πάντων διάκονος. Christum Dominum nostrum, nos autem servos ve-
 καθὼς καὶ· ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε δια- 30 stros per Jesum (5). Scientes igitur et humilitatis
 κηροῦναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν fructus et damnum superbiae, imitamini Domi-
 ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀρετῆ πολλῶν. καὶ ὁ ἀπόστο- num, diligentes vos invicem, et neque mortem
 λος· οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν neque aliam quandam castigationem ad bonum in-
 Ἰησοῦν, κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ vicem timete, sed quam ambulavit in nobis viam
 Ἰησοῦν. εἰδότες οὖν τῆς τε ταπεινότητος τοὺς καρ- 35 Salvator, eam vos ad illum ambulate, et in cor-
 ποῦς, καὶ τὴν ζημίαν ⁶⁾ τοῦ τύφου, μιμησάσθε ⁷⁾ pore animaue una procedite ad supernam vocatio-
 τὸν δεσπότην, ἀγαπῶντες ἀλλήλους, καὶ μήτε θάνα- nem, diligentes Deum et vos invicem. Amor enim
 τον, μήτε ἄλλην τινὰ τιμωρίαν εἰς ἀγαθὸν μετ' ἀ- et timor Domini prima legis est consummatio. Opor-
 λήλων ὀκνεῖτε ⁸⁾, ἀλλ' ἦν ἐβάδισεν ἐν ἡμῖν ὄδον ὁ tet igitur quemque vestrum tanquam forte quod-
 σωτήρ, ταύτην ὑμεῖς πρὸς ἐκεῖνον βαδίζοντες, ἐν 40 dam firmumque fundamentum timorem et amorem
 σώματι καὶ ψυχῇ μὴ χωρεῖτε πρὸς τὴν ἄνω κλῆσιν, ponere in anima sua, et hunc rigare bonis operibus
 ἀγαπῶντες τὸν θεὸν καὶ ἀλλήλους· ἀγάπη γὰρ καὶ et oratione sufficienti. Neque enim simpliciter, ne-
 φόδος ὁ πρὸς τὸν κύριον τὸ πρῶτον τοῦ νόμου ἐστὶ que sua sponte amor erga Deum in nobis nasci so-
 πλήρωμα. δεῖ οὖν ἕκαστον ὑμῶν καθάπερ ἰσχυράν let, sed multis laboribus gravibusque curis et co-
 τινα καὶ στερεὰν κρηπίδα τὸν φόβον τε καὶ τὴν ἀγά- 45 operatione Christi, sicut dixit Sapientia : Si enim
 πτην ἐν τῇ ἑαυτοῦ τιθένα ψυχῇ, καὶ ταύτην ἐπάρδειν quaesieras eam, inquit, quasi pecuniam, et sicut
 ἔργοις τε ἀγαθοῖς καὶ εὐχῇ διαρκεῖ. οὐ γὰρ ἀπλῶς, thesauros effoderis illam : tunc intelliges timorem
 οὐδὲ αὐτομάτως ἡμῖν ἢ πρὸς θεὸν ἀγάπη ἐγγίνεσθαι Domini, et scientiam Dei invenies (6). Dei vero sci-
 πέφυκεν, ἀλλὰ διὰ πολλῶν πόνων, καὶ μεγάλων entiam inveniens et timorem intelligens, facile et
 φροντίδων, καὶ συνεργείας τῆς τοῦ Χριστοῦ, καθὼς 5 quod sequitur recte perficies, scilicet ut proximum

VARIAE LECTIONES.

) οὕτω om. cod., addidi ex conii. — ²⁾ Sic cod., forte mavis ἐκάστου. — ³⁾ Sic cod., forte leg. τῷ. — ⁴⁾ Sic cod., forte leg. τὸν. — ⁵⁾ Emend., cod. προηγῆσθαι. — ⁶⁾ Corr., cod. ζυμῶν. — ⁷⁾ Cod. μι-
 μῆσασθαι, s supra adscr. ead. m. — ⁸⁾ Corr., cod. ὀκνήτε.

NOTAE.

- (1) Rom. XII, 10.
 (2) Luc. XIV, 11.
 (3) Marc. IX, 34.

- (4) Matth. XX, 28.
 (5) II Cor. IV, 5.
 (6) Prov. II, 4, 5.

diligas. Primo enim et magno labore condito, alterum hoc, cum minus sit, facilius primo consequitur; sed ubi ille desideratur, nec alterum pure et sancte fiet. Nam qui Deum non ex tota anima et toto corde diligit, quomodo salubriter et siucere fratrum dilectionis curam gerat, cum amorem non adimpleat eorum, per quae fratrum dilectionis cura geritur? Nam eum, qui ita se habet, ut neque totam animam suam Deo tradiderit, nec ad illius trahatur amorem, inermem inveniens artifex malitiae facile vincit pravisque cogitationibus subvertit: nunc quidem efficiens, ut gravia videantur Scripturae mandata et **211** molestum erga fratres ministerium, nunc in superbiam vel tumorem ex ipsa erga conservos cura eum efferens, eique persuadens, implevisse eum mandata Domini, et magnum esse in coelis. Nec parva haec iniquitas; debet enim probus ac sollicitus servus Domino committere probitatis iudicium, nec ipse pro Domino iudex et laudator suae ipsius conversationis fieri. Si enim ipse fiat iudex, vero iudice extruso, nec mercedem inde accipiet, quum ante eius iudicium ipse se laudibus ac vana de se opinione repleverit. Oportet enim secundum eloquium Pauli *Spiritum Dei testimonium reddere spiritui nostro* (1), neque vero nostro iudicio nostra iudicari. *Non enim, inquit, qui se ipsum commendat, ille probatus erit, sed quem Deus commendat* (2). Qui vero non expectat, sed praeventit illius iudicium, in humanam incidit gloriam, honorem sibi apud fratres ex propriis laboribus quaerens, et opera infidelium faciens. Infidelis enim est, qui humanos honores pro coelestibus sectatur. Ut ipse alicubi Dominus dicit: *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam, quae a solo Deo est, non quaeritis* (3)? Iis quippe similes esse mihi videntur, qui *mundant, quod deforis est calicis et parapsidis, intus autem pleni sunt omnimoda malitia* (4). Videte igitur, ne tale quid patiamini, sed sursum elevantes animas, et solam curam habentes, ut Deo placeatis, neque unquam memoria coelestium excidatis, neque vitae huius honores arripiatis, ita currite, occultantes verbo certamina virtutis causa suscepta, ne quidquam inveniat is, qui terrenos honores suggerit, unde rapiat animam vestram, et ex veritatis incuria ad res vanas et errore plenas detradat. Neque enim omnino inveniens opportunitatem **212** nec introitum, ut eos, quorum animae sursum degunt, pelliciat, perit iacetque mortuus; nam mors est diaboli, malitiam esse inertem et otiosam.

Α εἰρηκεν ἡ σοφία· εἶν γὰρ ζητήσεως αὐτήν. ἤτις, ὡς ἀργύριον, καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξερευνησε¹⁾ αὐτήν, τότε συνήσκις φόβον κυρίου καὶ ἐπίγνωσιν θεοῦ εὐρήσεις. θεοῦ δὲ ἐπίγνωσιν εὐρών καὶ φόβον συνείς, βραδίως καὶ τὸ ἐφεξῆς κατορθώσεις, τὸ ἀγαπᾶν λέγω τὸν πλησίον. τοῦ γὰρ πρώτου καὶ μεγάλου πόνου κτισθέντος, τὸ δεύτερον ἔλαττον ἢ ἀπονώτερον ἔπεται τοῦ πρώτου. ἐκείνου δὲ μὴ ὄντος οὐδὲ τὸ δεύτερον ἂν γένοιτο καθαρῶς. ὁ γὰρ θεὸς μὴ ἀγαπῶν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας, πῶς ἂν ὑγιῶς καὶ ἀδόλως ἐπιμελοῖτο τῆς τῶν ἀδελφῶν ἀγάπης, ἐκείνων μὴ πληρῶν τὴν ἀγάπην. οἱ ὧν ἐπιμελεῖται ταύτης τούτων; τὸν γὰρ οὕτως ἔχοντα, καὶ μὴ τὴν ψυχὴν ὅλην ἀποδόντα θεῷ, μὴδὲ πρὸς τὴν ἐκείνου ἔκεκωνωμένον²⁾ ἀγάπην εὐρών ἐξωπλισμένον ὁ τῆς κακίας τεχνίτης χειροῦται βραδίως λογισμοῖς ποτηρῶν ὑποσκελιζῶν, νῦν μὲν βαρέα φαίνεσθαι ποιῶν τὰ τῆς γραφῆς ἐπιτάγματα καὶ ἐπαχθῆ τὴν εἰς τοὺς ἀδελφούς θεραπείαν, νῦν δὲ ἐπαίρων εἰς ἀλαζονείαν ἢ τύφον³⁾ ἀπ' αὐτῆς τῆς εἰς τοὺς ὁμοδόλους⁴⁾ διακονίας, καὶ πεθῶν αὐτόν, ὡς, ὅτι ἐπλήρωσε τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου, καὶ ἔστι μέγας ἐν οὐρανοῖς. οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο ἀδίκημα· δεῖ γὰρ τὸν εὐνοῦν καὶ σπουδαῖον δοῦλον τῷ δεσπότῃ πιστεύειν τῆς εὐνοίας τὴν κρίσιν, ἀλλὰ μὴ αὐτόν⁵⁾ ἀντὶ τοῦ δεσπότου δικαστὴν καὶ ἐπαινέτην τῆς αὐτοῦ⁶⁾ γενέσθαι πολιτείας. εἰ γὰρ αὐτὸς γένοιτο κριτῆς, τὴν ἀληθινὸν παρωσάμενος, οὐδὲ τὸν μισθὸν ἐκείθεν ἔξει, πρὸ τῆς ἐκείνου κρίσεως ἑαυτὸν⁷⁾ τοῖς ἐπαινοῖς καὶ τῇ οἰήσει ἀποπληρώσει. δεῖ γὰρ κατὰ τὸ λόγιον Παύλου τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ συμμιγρνεῖν τῷ πνεύματι ἡμῶν, ἀλλὰ μὴ τῇ ἡμετέρᾳ κρίσει τὰ ἡμέτερα δοκιμάζεσθαι. οὐ γὰρ, φησὶν, ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἔσται⁸⁾ δόκιμος, ἀλλ' ὁ δὲ κύριος συνίστησιν. ὁ δὲ μὴ ἀναμένων, ἀλλὰ φθάων τὴν ἐκείνου κρίσιν, εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ἐκπίπτει δόξας, τιμὴν ἑαυτῷ τὴν παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἐκ τῶν ἰδίων πόνων πραγματευόμενος, καὶ ποιῶν τὸ τῶν ἀπίστων· ἀπιστος γὰρ ὁ τὰς ἀνθρωπίνους ἀντὶ τῶν οὐρανίων θηρεύων τιμὰς· ὡς αὐτὸς ποῦ⁹⁾ φησὶν κύριος· πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεύειν, διὲπον παρὰ ἀλλήλων¹⁰⁾ λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; τίσιν¹¹⁾ ὡν εἰκέναι μοι¹²⁾ δοκοῦσιν, οἱ¹³⁾ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος τὸ ἐκτὸς περικαθαίρουσιν, ἐντὸς δὲ ἁμεστοῖς παντοίας οὐσί¹⁴⁾ κακίας. ὁρᾶτε οὖν, μὴ τὸ πάθειτε τοιοῦτο, ἀλλὰ ἄνω δόντες τὰς ψυχὰς, καὶ μίαν ἔχοντες φροντίδα τοῦ ἀρέσαι τῷ κυρίῳ, καὶ μηδέποτε τῆς τῶν οὐρανῶν ἐκπίπτειν μημίαν, μηδὲ¹⁵⁾ δέξασθαι τὰς τοῦ βίου τούτου τιμὰς, ὡς περὶ σφ' ἰστέχετε, κρύπτοντες τῷ λόγῳ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Corr., cod. ἐξερευνησεῖς. — ²⁾ Ex conī., cod. κεκωνωμένον. An praefers κεκωνισμένον, vel κινημένον? — ³⁾ Cod. τύφον. — ⁴⁾ Emend., cod. ὁμοδόλους. — ⁵⁾ Emend., cod. αὐτήν. — ⁶⁾ Cod. αὐτοῦ. — ⁷⁾ Cod. ἑαυτῷ. — ⁸⁾ Sic cod., non ἔσται. — ⁹⁾ Corr., cod. αὐτὸ σπου. — ¹⁰⁾ Sic in cod. sine apostropho, ut passim. — ¹¹⁾ Cod. τίσιν. — ¹²⁾ Ex conī., cod. εἰκέναν ἔμοι. — ¹³⁾ Cod. οἱ. — ¹⁴⁾ Corr., cod. οὐσῆς. — ¹⁵⁾ Ex conī., cod. μὴ.

NOTAE.

(1) Rom. VIII, 16.
(2) II Cor. X, 18.

(5) Joh. V, 44.
(4) Matth. XXIII, 25.

ἀγῶνας, ὅπως μικρὸν εὐρῶν ὁ εὐδὸς ἐκ τῆς γῆς τιμὰς ὑποβάλλων, καὶ ἐντεῦθεν ἀρπάσας ὑμῶν τὸν νοῦν, ἐκ τῆς τῶν ἀληθινῶν ἀσχολίας ἐπὶ τὰ μάταια καὶ πλάνης μεστὰ καταβάλλῃ ¹⁾. μὴ εὐρῶν δὲ καιρὸν ὄλωσ μηδὲ παρῆσθουσιν, εἰς τὸ δελεᾶσαι τοὺς ἄνωγ²⁾ ταῖς ψυχαῖς διατριβοντας ἀπόλωλε ³⁾ καὶ κείται νεκρός· θάνατος γὰρ διαδόλου τὸ ἀπρακτὸν ἔχειν καὶ ἀνεργητὸν τὴν κακίαν. ἀγάπης οὖν ἐν ὑμῖν παρούσης τοῦ θεοῦ ἀνάγκη καὶ τὰ λοιπὰ ταύτη συνέπεσθαι, τὸ φιλάδελφον, τὸ πρᾶον, τὸ ἀνυπόκριτον, τὸ περι⁴⁾ τὰς εὐχὰς διαρκὲς καὶ σπουδαῖον, καὶ ἀπλῶς πᾶσαν ἀρετὴν. ὡς οὖν μεγάλου τοῦ κτήματος ὄντος μεγάλων καὶ πόνων δεῖ περι τὴν κτῆσιν, οὐ πρὸς ἔνδειξιν ἀνθρώπων γινομένων, ἀλλ' εἰς τὸ ἀρέσαι τῷ κυρίῳ τῷ τὰ κρυπτὰ εἰδότει, πρὸς ὃν δεῖ βλέπειν ἀεὶ, καὶ τῷ ἔνδον τῆς ψυχῆς διερευνᾶν, καὶ περιφράσσειν τοῖς τῆς εὐσεβείας λογισμοῖς, ὅπως μὴ παρῆσθουσιν εὐρη τινὰ μηδὲ χώραν ἐπιβουλῆς ὁ ἀντίδικος, γυμνάζειν δὲ καὶ προσάγειν πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ διάγνωσιν τὰ ἡσθενηκότα τῆς ψυχῆς μέλη. γυμνάζειν δὲ αὐτὴν οἶδεν ὁ τῷ θεῷ ἐπόμενος ⁵⁾ νοῦς καὶ συνοικίζων ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν ψυχὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐκ τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης, καὶ τῶν κρυπτῶν τῆς ἀρετῆς ἐννοιῶν καὶ ἔργων ἐντολῆς ἰώμενος τὸ σαθρὸν καὶ συνάπτων τῷ δυνατῷ. ἐπει οὖν μία ἐστὶ φρουρὰ καὶ θεραπεύσασ⁶⁾ τὴν ψυχῆς, τὸ μεμνησθαι ἐν κόβῳ θεοῦ, καὶ αἰεὶ τῶν ἀγαθῶν ἔχεσθαι ἐννοιῶν, μὴ ἀποστῶμεν τῆς τοιαύτης σπουδῆς, ἥτε ἐσθίοντες, ἥτε πίνοντες, ἥτε ἡμεροῦντες, ἥτε ποιοῦντές τι, ἢ φθειγόμενοι, ὅπως πάντα τὰ παρ' ἡμῖν εἰς τὴν τοῦ θεοῦ συντελεῖ δόξαν, καὶ μήτε εἰς τὴν ἡμετέραν αὐτῶν, μηδὲ ἔχη⁷⁾ τινὰ βύβον ἢ κηλίδα ἡμῶν ὁ βίος ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ ἐπιβουλῆς· καὶ ἄλλως ⁸⁾ δὲ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν εὐκόλος καὶ ἡδὺς τῶν ἐντολῶν ὁ νόμος, ἐλαφρὸν καὶ ἐπέραστον ἡμῖν τὸν ἀγῶνα τῆς πρὸς ἐκεῖνον ποιούσης ἀγάπης. διὰ τοῦτο καὶ ὁ πονηρὸς πάντα ἀγωνίζεται τρόπον, ἐκβαλεῖν τὸν τοῦ κυρίου φόβον ἀπὸ τῶν ψυχῶν, καὶ διαλύσαι τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπην ἡδοναῖς παρανόμοις καὶ τερπινοῖς ἀγκίστροις, φιλονεικῶν, ὅπως γυμνήσῃ τῶν πνευματικῶν ὄπλων ⁹⁾ καὶ φρουροῦν λαβῶν τὴν ψυχὴν, τοὺς πόνους ἡμῶν διαφθείρη, τὴν ἐκ τῆς γῆς ἡμῖν δόξαν ἐπειράγων τῇ οὐρανίῳ, καὶ ἐπιθολῶν τὰ ὄντως καλὰ τοῖς δοκοῦσιν εἶναι καλοῖς τῇ τῶν ἀπατωμένων φαντασίᾳ· δεινὸς γάρ ἐστι καὶ, βιβουμῶντας εἰ ¹⁰⁾ εὐρη τοὺς φύλακας, κλέψαι καιρὸν, καὶ ἐπισελεθεῖν τοῖς τῆς ἀρετῆς πόνοις, καὶ συγκατασπείραι τῷ σίτῳ τὰ ἑαυτοῦ ζιζάνια, λοιδορίαν λέγω καὶ τυφον καὶ κενοδοξίαν καὶ τιμῆς ἐπιθυμίαν καὶ ἔριν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας δημιουργήματα. δεῖ οὖν ἐργηγορέναι καὶ τηρεῖν πάντοθεν τὸν ἐχθρὸν, ὅπως, πρὸς ἡμᾶς προσβάλλῃ τινὰ μηχανὴν ὑπ' ἀναισχυντίας, πρὶν ἀνασθαι τῆς ψυχῆς, ἀποκρούσασθαι. μνημονεύετε δὲ μοι συνεχῶς κακείνων, ὅτι Ἄβελ μὲν προσέφερε τῷ θεῷ θυσίαν ἀπὸ πρωτοτόκων προβάτων καὶ στεάτων,

A Quodsi amor Dei vobis inest, necesse est et cetera illum consequi, amorem fraternum, mansuetudinem, sinceritatem, in oratione perseverantiam, et zelum, et omnino omnem virtutem. Sed quum magnus sit thesaurus, magni etiam sint labores necesse est ad eum adipiscendum, qui non ad ostentationem apud homines fiant, sed ut placeamus Domino qui novit abscondita, quem semper respicere debemus, et interiora animi scrutari, pietatisque munire cogitationibus, ne introitum inventatis neque locum insidiarum adversarius, exercere vero et ducere ad boni et mali cognitionem morbida animae membra. Exercere autem eam scit Deum sequens mens et totam animam sibi copulans ad illum ex Dei amore, et occultis virtutis cogitationibus mandatorumque operibus putridum sanans et quantum licet conjungens. Quum autem una sit custodia et cura animae, Dei scilicet cum desiderio recordari, et semper bonis cogitationibus inhaerere, ne excidamus tali zelo, sive edentes, sive bibentes, sive otiosi, sive agentes aliquid, sive loquentes, ut omnia, quae facimus, in Dei laudem cedant, non in nostram ipsorum, neque quae sordidum vel immunditiae vita nostra ex diaboli insidiis trahat. Praeterea Deum diligentibus facilis et suavis mandatorum labor, quum leve et amabile nobis certamen reddat illius amor. Quare etiam diabolus omni modo nititur, ut timorem Domini e cordibus evellat, et amorem erga illum illicitis voluptatibus suavibusque hamis dissolvat, contenditque, ut, cum animam nudam spiritualibus armis et incustoditam deprehenderit, nostros labores perdat, terrenam nobis gloriam pro coelesti suggerens, et obscurans quae vere pulchra sunt, iis quae pulchra esse videntur imaginationi deceptorum. Terribilis enim est et, negligens si invenit custodes, in opportunitate arripienda et virtutis laboribus irrependo, et tritico sua zizania interserendo, maledictum scilicet et superbiam et inanem gloriam et honoris cupidinem et contentionem et cetera malitiae facinora. Oportet igitur vigilem esse et undique custodire inimicum, ut, etiamsi machinam quandam impudenter adhibeat, priusquam animam capiat, eum propulsemus. Memente vero mihi etiam semper, quod Abel Deo sacrificium de primitiis ovium et adipum obtulit, Cain vero de fructibus terrae, sed non de primitiis fructuum. *Et respexit, inquit, Deus ad sacrificia Abel, ad munera Cain autem non respexit* (1). Quae igitur historiae utilitas? Discitur, quam beneplacens Deo omne sit, quod cum timore et fide fit, neque vero id quod sumptuose sine amore perficitur. Nec aliter Abraham a Melchisedech benedictionem accepit, nisi etiam primitias et opima offerens sacerdoti

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Cod. καταβάλλῃ. — ²⁾ Cod. ἀπόλωλε. — ³⁾ Cod. ἐπόμενος. — ⁴⁾ Corr., cod. ἔχειν. — ⁵⁾ Emend., cod. ἄλλος. — ⁶⁾ Cod. ὄπλων. — ⁷⁾ εἰ om. librarius, sed. m. corr. supra adscr. οἱ.

NOTAE.

(1) Genes. IV, 4.

Dei (1); opima autem dicit et primitias substantiarum ipsam animam et ipsam mentem, imperans nobis, ne pusillanimiter immolemus Deo laudes et preces, neque obvia quaeque Domino offeramus, sed quod optimum est animae, immo potius ipsam totam tradere cum omni amore et alacritate, ut semper nutriti Spiritus gratia, et virtutem, quae ex Christo est, assumentes expedite curramus cursum salutis, eumque facilem et suavem reddamus, cursum scilicet iustitiae, opitulante nobis Deo ad laborum studium, et perficiente per nos iustitiae opera. πρεπῶς θύειν τῷ θεῷ τὰς αἰνέσεις καὶ τὰς εὐχάς, μηδὲ τὰ τυχόντα τῷ θεοῦ προσάγειν, ἀλλ' εἰ τι καίριον τῆς ψυχῆς, μᾶλλον δὲ αὐτὴν ὀλην ἀνατιθέναι μετὰ πάσης ἀγάπης καὶ προθυμίας, ὅπως αἰετρεφόμενοι τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι καὶ δυνάμει τὴν ἐκ τοῦ Χριστοῦ προσλαμβάνοντες, τρέχωμεν βίαιως τὸν σωτηρίου δρόμον, κούφον καὶ ἥδυν ποιούντες, τὸν ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, συναντιλαμβανόντος ἡμῶν τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν τῶν πόνων σπουδὴν, καὶ ἀποτελούντος δι' ἡμῶν τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα.

Et haec quidem hactenus. De virtutis autem partibus, quanam melior sit existimanda et prae ceteris expetenda, quanam post eam secunda, et ceterae deinceps singulae, dici nequit. **214** Nam pari honore inter se sunt, et invicem studiosos ad fastigium ducunt. Etenim simplicitas ad obedientiam perducit, obedientia ad fidem, fides ad spem, spes ad ministrationem, et haec ad humilitatem; a qua mansuetudo excipiens ad gaudium perducit, gaudium ad caritatem, caritas ad orationem, et ita mutuo devinctae et devincentes eum, qui eas possidet, ad ipsum perducunt rei desideratae fastigium: sicut e contrario nequitia suos amicos per proprias ipsius partes ad extremam malitiam deducit. Oportet autem vos magis orationi operam navare. Siquidem ea dux quaedam est in choro virtutum. Per quam et ceteras virtutes a Deo petimus, ut communio atque coniunctio existat, per mysticam sanctitatem et spiritualem quandam operationem et ineffabilem dispositionem, eius qui in orationem incumbit. Spiritus enim inde duces et militiae socium assumens incenditur ad Domini amorem, et ardet desiderio, fastidium orationis non inveniens, sed sepius ad amorem boni inflammatus et animam alacritate refrigerans, sicut dictum est: *Qui edunt me, adhuc esuriant, et qui bibunt me, adhuc sitient* (2), et alibi: *Didisti laetitiam in corde meo* (3), et Dominus: *Regnum coelorum intra vos est* (4). Quodnam regnum dicit intra nos esse, nisi omnino illam desuper per Spiritum infusam animabus laetitiam? Haec enim est ut illud et exemplum et pignus aeterni gaudii, quo sanctorum animae in venturo saeculo perfruuntur. Consolatur igitur nos Dominus per operationem Spiritus in omni tribulatione nostra, ut salvet nos, et de spiritibus bonis et ipsius charismatis nobis communicet. *Qui enim, inquit,*

Καὶν δὲ ἀπὸ καρπῶν τῆς γῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῶν πρώτων καρπῶν. καὶ ἐπειθε, φησί, ὁ θεός ἐπὶ ταῖς θυσίαις τοῦ Ἀβελ, ἐπὶ δὲ τοῖς δώροις τοῦ Κάιν οὐ προσέσχε. τί τοίνυν τῆς ἱστορίας τὸ κέρδος; ἐπι᾿ ἔστι μαθεῖν, ὡς εὐάρεστον τῷ θεῷ πάντοτε [τὸ] μετὰ φόβου καὶ πίστεως, οὐ τὸ πολυτελῶς ἀνευ ἀγάπης γινόμενον. οὐδὲ Ἀβραὰμ παρὰ τοῦ Μελχισεδεκ ἄλλως ἐδέξατο τὴν εὐλογίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπαρχάς· καὶ τὰ καίρια προσενέγκας τῷ Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ· τὰ καίρια δὲ λέγει καὶ τὰ ἀκροθίνια τῶν ὑπαρχόντων αὐτῆν τῆ ψυχῆν καὶ τὸν νοῦν αὐτόν, κελεύων ἡμῖν, μὴ μικροψύχως τὰ τυχόντα τῷ θεοῦ προσάγειν, ἀλλ' εἰ τι καίριον τῆς ψυχῆς, μᾶλλον δὲ αὐτὴν ὀλην ἀνατιθέναι μετὰ πάσης ἀγάπης καὶ προθυμίας, ὅπως αἰετρεφόμενοι τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι καὶ δυνάμει τὴν ἐκ τοῦ Χριστοῦ προσλαμβάνοντες, τρέχωμεν βίαιως τὸν σωτηρίου δρόμον, κούφον καὶ ἥδυν ποιούντες, τὸν ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, συναντιλαμβανόντος ἡμῶν τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν τῶν πόνων σπουδὴν, καὶ ἀποτελούντος δι' ἡμῶν τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα.

Καὶ ταῦτα μὲν μέχρι τούτου. περὶ δὲ τῶν τῆς ἀρετῆς μερῶν, ποῖον δεῖ κρεῖττον ἡγεῖσθαι καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐπιτηδεύειν, ποῖον δὲ τούτου δεύτερον, καὶ ὅσα ἄλλα ἐφεξῆς καθ' ἕναστον, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. ἀλλήλων γὰρ ὁμοσίμως ἔχονται, καὶ δι' ἀλλήλων ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοὺς χρωμένους ἀνάγουσιν. ἡ μὲν γὰρ ἀκλόστη τῇ ὑπακοῇ παραδίδωσιν, ἡ δὲ ὑπακοὴ τῇ πίστει, αὐτῇ δὲ τῇ ἐλπίδι, καὶ ἡ ἐλπίς τῇ δικαιοσύνῃ, κάκεινῃ τῇ ταπεινότητι, παρὰ δὲ ταύτης ἡ πραότης παραλαμβάνουσα τῇ χαρᾷ προσάγει, ἡ δὲ χαρὰ τῇ ἀγάπῃ, καὶ ἡ ἀγάπη τῇ εὐχῇ, καὶ οὕτως ἀλλήλων ἐξηρητημένα καὶ ἐξαρτήσασαι τὸν ἔχοντα, ἐπ' αὐτὴν ἀνάγουσι τοῦ ποθομένου τὴν κορυφὴν καθάπερ ἀπ' ἐναντίων ἡ πονηρία τοὺς ἑαυτῆς φλους διὰ τῶν οικειῶν αὐτῆς μερῶν ἐπὶ τὴν ἐσχάτην καταγαίει κακίαν. δεῖ δὲ ὑμᾶς πλέον τῇ εὐχῇ προσκαρτερεῖν. οἷον γὰρ κορυφαῖός τις τῷ χορῷ τῶν ἀρετῶν αὐτῇ τυγχάνει· δι' ἧς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς αἰτοῦμεθα παρὰ τοῦ θεοῦ, ὡς κοινωνεῖ καὶ συνάπτει· δι' ἀγιότητος μυστικῆς καὶ πνευματικῆς τινος ἐνεργείας καὶ διαθέσεως ἀρρήτου ὁ τῇ εὐχῇ προσκαρτερῶν. τὸ γὰρ πνεῦμα λαβὼν ἐντεῦθεν ὁδηγὸν καὶ σύμμαχον φέγγεται πρὸς τὴν τοῦ κυρίου ἀγάπην, καὶ ζεεῖ τῷ πόθῳ, κόρον τῆς εὐχῆς οὐχ εὐρίσκων, ἀλλ' αἰετρεφὸν τὸν ἔρωτα τοῦ ἀγαθοῦ ἐκκαίόμενος, καὶ ἄρῶν τῇ προθυμίᾳ τὴν ψυχὴν, καθὼς εἰρηται· οἱ τρώγοντές με ἔτι πεινρῶσιν, καὶ οἱ πίνοντές με ἔτι διψήσουσι. καὶ ἄλλαχού· ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου. καὶ ὁ κύριος· ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντός ὑμῶν ἔστι. τίνα δὲ λέγει βασιλείαν ἐντός ἡμῶν εἶναι, ἢ πάντως τὴν ἀνωθεν διὰ τοῦ πνεύματος ἐγγινομένην ταῖς ψυχαῖς εὐφροσύνην; αὐτὴ γὰρ ἔστιν οἷον ἐκείνη καὶ δειγμα καὶ ἀρραβὼν τῆς αἰωνίου χαρᾶς, ἧς ἀπολαύουσιν αἱ τῶν ἁγίων ἐν τῷ προσδοκώμενῳ αἰῶνι ψυχαί. παρακαλεῖ οὖν ἡμᾶς ὁ κύριος διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ τὸ om. cod., addidi ex conl. — ²⁾ Corr., cod. καλέσειν. — ³⁾ Corr., cod. Ἐν δὲ. — ⁴⁾ Corr., cod. τρέχωμεν. — ⁵⁾ Corr., cod. σωτηρίον. — ⁶⁾ Corr., cod. αὐτῆ. — ⁷⁾ Corr., cod. πείνοντες. — ⁸⁾ Sic cod. —

NOTAE.

(1) Genes. XIV, 18.
(2) Eccl. XXIV, 29.

(3) Psalm. IV, 7.
(4) Luc. XVII, 21.

ἡμῶν, εἰς τὸ σῶσαι καὶ μεταδοῦναι τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων. ὁ παρακαλῶν γὰρ, φησὶν, ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ ἀληθείᾳ ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμῶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει. καὶ ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγαλλιάσασατο ἐπὶ θεῶν ζῶντα. καὶ ὡσεὶ ¹⁾ στέατος καὶ πύθηςτος ἐκπλησθῆναι ²⁾ ἡ ψυχὴ μου. ταῦτα πάντα δι' αἰνιγμάτων παραδηλοῦνται.

Ἐπειδὴ τοίνυν δέδεικται, τίς ὁ τῆς εὐσεβείας σκοπός, ὃν χρὴ προκίεσθαι τοῖς τὸν θεοφιλεῖ βίον ζῆν αἰρουμένοις, ὅς ἐστι ψυχῆς καθαρισμὸς καὶ τοῦ πνεύματος δι' ἔργων ἀγαθῶν προτροπῆς ἐνοικήσις, ἐκιστος ὑμῶν κατὰ τὸν ὑπαχθέντα σκοπὸν παρασκευάσας τὴν ψυχὴν, καὶ μέγιστον θεοῦ ποιήσας ἔρωτα ³⁾, οὕτως ἀποδίδωμι ἑαυτὸν ταῖς εὐχαῖς καὶ νηστεαῖς κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα, μεμνημένοι τοῦ παρακαλοῦντος τὸ ἀδιαλείπτως προσεύεσθαι, καὶ τῇ εὐχῇ προσκαρτεροῦντες καὶ ταῖς τοῦ κυρίου ἐπαγγελίαις, ἐν ἧ ⁴⁾ φησὶν· πῶσω μᾶλλον ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν ὁ θεὸς τῶν βδώντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Ἐλθε γὰρ, φησὶ, καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε εὐχασθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν. ὅτι δὲ ἡ περὶ τὴν εὐχὴν σπουδὴ μεγάλη χαρίζεται, καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ταῖς ψυχαῖς ἐνοικίζει, δηλοῖ σαφῶς, δι' ὧν προτρέπει ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος λέγων· διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καρπῷ ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσῃ καὶ δεήσει. ⁵⁾ ὅστις τῶν ἀδελφῶν τούτῳ ⁶⁾ τῷ μέρει αὐτῆς ⁷⁾ ἑαυτὸν ἀποδίδωσι, τῷ τῆς εὐχῆς λέγω, καλὸν θησαυρὸν περιέπει καὶ ἔραστοῦ μεγίστου ⁸⁾ κτήματος ⁹⁾ μόνον συντόνῳ καὶ ὀρθῇ συνειδήσει, μηδαμοῦ κατὰ τὴν διάνοιαν ἐκουσίως περιπλανώμενος, μηδὲ ὡσπερ ἀκούσιον ἀποδιδούς ¹⁰⁾ ὑπ' ἀνάγκης χρέος, ἀλλ' ἔρωτα καὶ πόθον ἀποπληρῶν τῆς ψυχῆς, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τῆς παραμονῆς καρποὺς πᾶσιν ἐπιδεικνύς. χρὴ δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς δίδοναι τῷ τοιοῦτῳ καιρῶν, καὶ συγκαίρειν τῇ παραμονῇ τῆς προσευχῆς, ὅπως καὶ αὐτοὶ μετὰσχῶσι τῶν ἀγαθῶν καρπῶν, ἅτε δὴ κοινωνοὶ τοῦ τοιοῦτου βίου τῷ συνήδεσθαι γεγονότες ¹¹⁾. δώσει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ κύριος τοῖς αἰτοῦσιν, ὅπως εὐχασθαι δεῖ, κατὰ τὸ εἰρημένον· ὁ διδούς εὐχὴν τῷ εὐχόμενῳ. δεῖ οὖν αἰτεῖν καὶ εἰδέναί, ὡς κρεῖττον τῇ εὐχῇ προσκαρτεροῦντα, πράγματι τοσοῦτον, μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ πάσης δυνάμεως ἐναθλεῖν τῷ ἀγῶνι· τὰ γὰρ μεγάλα ἄθλα μεγάλων δεῖται καὶ πόνων, ἐπειδὴ μάλιστα ἡ κακία τοῖς τοιοῦτοις ἐφεδρεῖει πανταχόθεν, περιεραζομένη καὶ περιτρέχουσα καὶ ζητούσα περιτρέψαι τὴν σπουδὴν· ἐκεῖθεν ὕπνος καὶ βάρησις σώματος, καὶ ψυχῆς μαλακία, ἀκηδία, ὀλι-

A consolatur nos in omni veritate nostra, ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt (1). Et: Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum (2). Et: sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea (3). Haec omnia laetitiam et consolationem ex Spiritu per aenigmata indicant.

τὴν ἐκ τοῦ πνεύματος εὐφροσύνην καὶ παράκλησιν

Quum igitur demonstratum sit, quis sit pietatis finis, quem proponere sibi debent vitam Deo placentem eligentes, et est animae purgatio et Spiritus per exhortationem ad bona opera inhabitatio, unusquisque vestrum ad propositum finem animum praeparet, et Dei amorem summum reddens, ita se dedat orationibus et ieiuniis secundum eius voluntatem, memores eius qui hortatur, ut sine intermissione oremus et in orationem incumbentes et in Domini promissa, ubi: quanto magis, inquit, faciet vindictam Deus clamantium ad se die ac nocte (4). Dicebat autem, inquit, parabolam, quoniam oportet semper orare et non deficere (5). Quod vero orationis zelus magna largitur, et, ipse Spiritus animis ut inhabitet, facit, aperte ostendunt ea, quibus Apostolus nos exhortatur dicens: per omnem orationem et obsecrationem orantes omni tempore in Spiritu et in ipso vigilantes in omni instantia et observatione (6) Quisquis e fratribus huic parti, orationis scilicet, se dedit, pulchrum thesaurum tractat, qui est amatoris maximae possessionis tantummodo firma ac recta conscientia, nusquam in mente voluntarie circumvagans, neque quasi invitum debitum necessario solvens, sed amorem et desiderium animi explens, bonosque perseverantiae fructus omnibus ostendens. Oportet autem et ceteros tali dare tempus, et congaudere perseverantiae in oratione, ut et ipsi bonorum fructuum participes fiant, utpote consortes talis vitae facti congaudendo. Dabit vero et ipse Dominus petentibus, quo modo oporteat orare, secundum quod **216** dictum est: qui dat petitionem petenti (7). Debemus igitur petere et scire, quanto melius is, qui in orationem incumbit negotium tantum, cum magna sollicitudine et omni virtute certamen sustineat; magna enim certamina magnos etiam postulant labores, quoniam maxime malitia talibus undique insidietur, curiose agens, circumiens et sollicitudinem demere tentans; inde somnus et gravitas corporis et animae molities, acedia, incuria, inconstantia, et ceterae malitiae passiones et operationes, quibus occiditur anima ex parte rapta et ad ipsius inimicum trans-

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Corr., cod. ὡς ἐκ. — ²⁾ Corr. cod. ἐμπλησθῆναι. — ³⁾ Corr., cod. μεγίστην θέλον ποιήσας ἔρωτος. — ⁴⁾ Sic cod. — ⁵⁾ Cod. ὡς τίς. — ⁶⁾ Emend., cod. τούτων. — ⁷⁾ Emend., cod. τῆς. — ⁸⁾ Corr., cod. μεγίτου. — ⁹⁾ Coni., cod. Στήματος. — ¹⁰⁾ Corr., cod. ἀποδίδω. — ¹¹⁾ Emend., cod. γεγονότι.

NOTAE.

(1) II Cor. I, 4.
(2) Psalm. LXXXIII, 2.
(3) Psalm. LXII, 6.
(4) Luc XVIII, 7.

(5) Ibi. XVIII, 1.
(6) Eph. VI, 18.
(7) Psalm. CV, 15.

fuga. Oportet igitur in oratione, ut sapientem gubernatorem, collocare animum, nec unquam mentem turbationibus maligni spiritus praebere, neque illius fluctibus circumferri, sed rectis oculis ad portum coelestem respicere et animam integram reddere Deo, qui eam ipsi concedidit et repetit. Neque enim in genua procumbere, et in modum eorum qui iacent in oratione extendi, consentaneum est Scripturae et beneplacitum, mente procul a Deo vagante, verum omnem cogitationum negligentiam et injustum sensum expostulare, totamque cum corpore animam orationi tradere. Atqui etiam praepositi debent tali opitulari, et cum omni sollicitudine et correptione nutrire orantis ad propositum fervorem, et diligenter illius animam purgare. Eorum enim, qui ita se habent, fructus virtutum quum infirmis ostenditur, non solum ei, qui iam profecit, sed etiam parvulis et doctrina indigentibus sit utilis, consolans eos et ad imitationem excitans eorum, quae vident. Fructus autem sinceræ orationis sunt simplicitas, dilectio, humilitas, fortitudo, innocentia, et quae sunt eiusmodi, quos ante coelestes fructus per hanc vitam solliciti in oratione hominis labor hic germinat. Talibus oratio ornatur fructibus. Quibus careas inanem suscipit laborem.

217 Nec solum oratio, sed etiam omnis philosophiae via, e tali germine nata, vere iustitiae est via et ad rectum perducit finem. Illis autem qui spoliatus est, ei vanum nomen relinquitur, et stultarum virginum similis est, quibus tempore necessitatis non aderat oleum in thalamo (1). Non enim habebant, in animis lumen, virtutis fructum, neque lucernam Spiritus in mente. Quare et stultas merito vocavit eas Scriptura, deficiente earum virtute, priusquam veniret sponsus, et propterea miseris thalamo superno exclusit. Non enim in ipsis studium virginis reputavit, quum operatio Spiritus ipsis deesset. Et valde merito. Etenim quae utilitas vitis cultae, si fructus desunt, propter quos laborem subit agricola? Quae utilitas ieiunii et orationis et vigiliarum, si pax deest et dilectio et ceteri gratiae Spiritus fructus, quos sanctus enumerat Apostolus? Omnem enim sustinet laborem propter ea amator supernae patriae, quibus Spiritus attrahitur. Et gratiae, quae inde nascitur, particeps factus fructum affert et cum gaudio fruitur cultura agri, quam in humilitate sua et studio operum Spiritus coluit gratia. Oportet igitur labores orationis et ieiunii et ceterorum operum cum multo gaudio et bona spe subire, flores vero laborum et fructus credere Spiritus esse operationes. Quae si quis sibi adscribat et omnia suis laboribus attribuat, pro immarcescibilibus fru-

A γωρία, ἀνυπομονησία, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας πάθη καὶ ἐνεργήματα, δι' ἃ ἀπόλλυται ἡ ψυχὴ κατὰ μέρος ἀρπαζομένη καὶ αὐτομολούσα πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἑαυτῆς. χρὴ οὖν ἐφροσύνην ἐπὶ προσευχῇ, καθάπερ σοφὸν κυβερνήτην, τὸν λογισμὸν, μηδαμῶς τὴν διανοίαν ἐνδιδόντα πρὸς τὰς τοῦ πονηροῦ πνεύματος παραχάξαι, μηδὲ τοῖς ἐκείνου κύμασι συμπεριφερόμενον, ἀλλ' εὐθὺς βλέποντα πρὸς τὸν ἄνω λιμένα, καὶ ψυχὴν ἀκέραιον ¹⁾ ἀποδιδόντα τῷ πιστεύσαντι καὶ ἀπαιτοῦντι θεῷ. οὐ γὰρ τὸ πεσεῖν ἐπὶ γόνυ καὶ στήματι τῶν δι' εὐχῆν κειμένων ἐκτετάσθαι σπουδαίως τῇ γραφῇ καὶ ²⁾ εὐάρεστον, τῆς διανοίας ἔξω τῷ θεῷ πλανωμένης ³⁾, ἀλλὰ τὸ πᾶσαν ἐκκαλοῦντα τῶν λογισμῶν βραθυμίαν τε καὶ ἄδικον ἔννοιαν, ὅλην μετὰ τοῦ σώματος ἀποδοῦναι τὴν ψυχὴν ταῖς εὐχαῖς. καὶ τοὺς προεστῶτας δὲ χρὴ συναντιλαμβάνειν ἐφ' τοιοῦτω, καὶ διὰ πάσης σπουδῆς καὶ νοουθεσίας τρέφειν τὴν περὶ τὸ προκειμένον τοῦ εὐχομένου ἐπιθυμίαν, καὶ καθαιρεῖν ἀκριβῶς τὴν τοῦτοῦ ψυχῆν. τῶν γὰρ οὕτως ἐχομένων ὁ καρπὸς τῶν ἀρετῶν τοῖς νοσοῦσιν ἐπιδεικνύμενος οὐ τῷ προκόψαντι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπινηπίοις καὶ θεομένοις διδασκαλίας χρησιμὸς γίνεται ⁴⁾, παρακαλῶν αὐτοὺς καὶ προτρέπων εἰς μίμησιν, ὧν ὁρῶσι. καρποὶ δὲ εἰλικρινοῦς εὐχῆς ἀπλότης, ἀγάπης, ταπεινοφροσύνης, καρτερίας, ἀκακίας, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ πρὸ τῶν αἰωνίων καρπῶν παρὰ τὸν βίον ὁ τοῦ σπουδαίου περὶ τὴν εὐχὴν πόνος ἐνταῦθα βλαστάνει. τούτοις εὐχὴ καλλωπίζεται ἢ τοῖς καρποῖς ἀποροῦσα δὲ τούτων μάταιον ἔχει τὸν πόνον. καὶ οὐκ εὐχὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα φιλοσοφίας ὁδὸς, τοιαύτην μὲν ἔχουσα τὴν βλάστην, δικαιοσύνης ὄντως ἐστὶν ὁδὸς, καὶ πρὸς ὀρθὸν ἄγει τέλος τούτων δὲ ἐστερημένω κενὸν ὄνομα καταλείπεται, καὶ ταῖς μωραῖς εἰκῶς παρθένους, αἷς παρὰ τὴν καιρὸν τῆς χρείας οὐ παρῆν ἐν τῷ νυμφῶνι τὸ ελαιον. οὐ γὰρ εἶχον ἐν ταῖς ψυχαῖς τὸ φῶς, τὸν τῆς ἀρετῆς καρπὸν, οὐδὲ τὸν τοῦ πνεύματος ἐν τῇ διανοίᾳ λόγον. ὅθεν καὶ μωρὰς εἰκότως ὠνόμασεν ἡ γραφὴ, συληθείσης ⁵⁾ αὐτῶν τῆς ἀρετῆς πρὶν ἔλθειν τὸν νυμφίον, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἄνω νυμφῶνος τὰς ἀθλίους ἀπέλειπεν. οὐ γὰρ ἐλογίσαστο αὐταῖς τὴν σπουδὴν τῆς παρθενίας τοῦ μὴ παρεῖναι τὴν τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν. καὶ πάνυ δικαίως. τί γὰρ ὄφελος ἀμπέλου πεπονημένης, καρπῶν μὴ παρόντων, ὧν ἔνεκεν ὑπομένει τὸν πόνον ὁ γεωργός; τί κέρδος νηστείας καὶ προσευχῆς καὶ ἀγρυπνίας, εἰρήνης ἀπουσίας καὶ ἀγάπης καὶ τῶν λοιπῶν τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος καρπῶν, οὓς ὁ ἄγιος ἀπαριθμεῖται ἀπόστολος; πάντα γὰρ ὑφίσταται πῶνον τούτων ἔνεκεν ὁ τῆς ἄνω χώρας ἔραστής, δι' ὧν ἐφέλλεται τὸ πνεῦμα. καὶ τῆς ἐκεῖθεν μεταλαμβάνων χάριτος καρποφορεῖ καὶ ἀπολαύει μετ' εὐφροσύνης τῆς γεωργίας, ἣν ἐν τῇ ἑαυτοῦ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἐπι-

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Emend., cod. ἀκαίριον. — ²⁾ καὶ in cod. delere studuit rec. m. — ³⁾ Emend., cod. πλανωμένης. — ⁴⁾ An γενήσεται? cod. γενήται. — ⁵⁾ Emend., cod. καλλοπίζεται. — ⁶⁾ Corr., cod. σ. ἐσθήσις, litteras ubi blattis extinctas coni. addidi.

NOTAE.

(1) Matth. XXV, 1 sqq.

μελεῖ τῶν ἔργων ἢ τοῦ πνεύματος ἐγεώργησε χάρις. A
 δεῖ οὖν τοὺς μὲν πόνους τῆς εὐχῆς καὶ νηστείας καὶ
 τῶν λοιπῶν ἔργων μετὰ πολλῆς ἡδονῆς καὶ ἀγαθῆς
 ἐλπίδος ὑφίστασθαι, τὰ δὲ ἀνθ' τῶν πόνων, καὶ τοὺς
 καρπούς, τοῦ πνεύματος εἶναι πιστεύειν ἐνεργείας.
 εἰ γὰρ ἑαυτῷ τις λογιζοίτο ταῦτα, καὶ τὸ πᾶν ἀνα-
 θεῖη τοῖς πόνοις, ἀντὶ τῶν ἀκηράτων ἐκεῖνων καρπῶν
 ἀλαζονεία τῷ τοιοῦτῳ καὶ φρόνημά τι ¹⁾ φύεται.
 ταῦτα δὲ τὰ πάθη καθάπερ τις σηπεδῶν ²⁾ ταῖς τῶν
 εὐκόλων ψυχαῖς ἐμφυόμενα διαφθείρει καὶ ἀπόλλυσι
 τοὺς πόνους. τί οὖν χρῆ ποιεῖν τὸν τῷ θεῷ καὶ τῇ
 ἐκείνου ζῶντα ἐλπιδί; τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς
 ἀγῶνας μεθ' ἡδονῆς ὑπομένειν, τὴν λύτρωσιν τῆς
 ψυχῆς ἐκ τῶν παθῶν, καὶ πρὸς τὴν ἀκροτάτην ³⁾
 τῶν ἀρετῶν ἄνοδον τῆς τελειότητος, ἐπ' ἐκεῖνω
 παρίστασθαι τὴν ἐλπίδα, καὶ τῇ παρ' ἐκείνου φιλαν-
 θρωπία πιστεύειν. οὕτως γὰρ παρασκευασμένος ⁴⁾
 καὶ ἀπολαύσας τῆς, δ ⁵⁾ πεπιστεύκε, χάριτος, ἀπό-
 νως τρέχει, καταφρονῶν τῆς τοῦ ἐχθροῦ κακίας, ἅτε
 δὴ ξένος ἐκεῖνος καὶ λελυτρωμένος τῶν παθῶν τῇ
 τοῦ Χριστοῦ χάριτι. ὥσπερ γὰρ οἱ τὰ πονηρὰ πάθη
 διὰ τῆς τῶν καλῶν βαθυμίας τῇ ἑαυτῶν ἐπεισάγον-
 τες ⁶⁾ φύσει, καὶ διατρέθοντες ἐν αὐτοῖς μετὰ χαρᾶς,
 ἐπιτελοῦσι βράδιως ὥσπερ τινὰ ἔμφυτον ἡδονὴν καὶ
 οἰκίαν, καρποῦμενοι πλεονεξίαν καὶ τὸν φθόνον καὶ
 τὴν πονηρίαν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἀντικειμένης
 κακίας, οὕτως καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας
 ἐργάται διὰ τε τῆς πίστεως καὶ τῶν τῆς ἀρετῆς πόνων
 τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν αὐτῶν ἀγαθὰ παρὰ τῆς τοῦ
 πνεύματος χάριτος μεθ' ἡδονῆς ἀβρότου καρποῦνται, C
 καὶ ἀπόνως ἐπιτελοῦσι τὴν ἄδολον καὶ ἀτρεπτον
 πίσιν, τὴν ἀμετάπτωτον εἰρήνην, τὴν ὄντως ἀγαθό-
 τητα, τὰ τε λοιπὰ πάντα, δι' ὧν ψυχὴ κρείττων
 ἑαυτῆς γινομένη καὶ τῆς τοῦ ἐχθροῦ δυνατωτέρα
 κακίας, οἰκητήριον καθαρὸν ἑαυτὴν παρέχει τῷ
 προσκυνητῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι, παρ' οὗ τὴν ἀθάνα-
 τον τοῦ Χριστοῦ λαβοῦσα εἰρήνην, συνάπτεται δι'
 αὐτῆς καὶ προσκολλᾶται τῷ κυρίῳ. λαβοῦσα δὲ τὴν
 τοῦ πνεύματος χάριν καὶ κολληθεῖσα τῷ θεῷ, καὶ εἰς
 ἐν πνεῦμα μετ' αὐτοῦ γενομένη, οὐ μόνον τὰ τῆς
 οἰκειᾶς ἀρετῆς ἔργα βράδιως ἐπιτελεῖ, μηδὲν ἀγωνι-
 ζομένη πρὸς τὸν ἐχθρὸν τοῦ κρείττων τῆς ἐκαίνου
 τυγχάνειν ἐπιβουλῆς, ἀλλὰ τὸ πάντων μείζον, τὰ
 τοῦ σωτήρος εἰς ἑαυτὴν ἀναδέχεται πάθη, καὶ ἐν-
 τρυφᾷ τούτους πλέον ἢ οἱ ἐρασταὶ τοῦ βίου τούτου
 ταῖς παρὰ τῶν ἀνθρώπων τιμαῖς καὶ δόξαις καὶ δυ-
 ναστείαις. χριστιανῶν γὰρ διὰ πολιτείας ἀγαθῆς
 καὶ τῆς τοῦ πνεύματος δωρεᾶς, εἰς τὸ τῆς νοητῆς
 ἡλικίας μέτρον, τῆς δεδομένης αὐτῆς χάριτος, προ-
 ελθόντων δόξα καὶ τρυφὴ καὶ πάσης ἡδονῆς κρείττων
 ἀπόλαυσις τὸ μισεῖσθαι διὰ Χριστόν, τὸ ἐλαύνεσθαι,
 τὸ πᾶσαν ὕβριν καὶ αἰσχύνην ὑπὲρ τῆς εἰς θεὸν πί-
 στεως ὑπομένειν. τῆς γὰρ ἐλπίδος ὅλης οὐσης τῷ

ctibus illis fastus tali et superbia quaedam gignitur.
 Tales autem passiones ut putredo quaedam in so-
 cordibus animis insita labores disperdunt et cor-
 rumpunt. Quidnam igitur facere debet is qui Deo et
 spei eius vivit? Certamina virtutis cum gaudio sus-
 tinere, purgationem animae a passionibus, et ad
 summum virtutum gradum perfectionis, **218** in
 ipso spem ponere, et illius benignitati confidere. Ita
 enim paratus et fruens ea, quam credidit, gratia,
 sine labore currit, despiciens adversarii malitiam,
 quippe quum iam sit peregrinus ille et solutus a
 passionibus gratia Christi. Sicut enim, qui iniquas
 passiones per neglectum honorum in ipsarum natu-
 ram introducunt, et in ipsis cum delectatione ver-
 santur, facile quasi innatam et propriam voluptatem
 B in se suscipiunt, fructificantes avaritiam et invidiam
 et malitiam et ceteras partes adversariae pravitatis;
 ita et Christi et veritatis cultores per fidem et virtu-
 tis labores bona sua supernaturalia cum ineffabili
 gaudio fructificant, et sine labore sinceram et im-
 mobilem fidem perficiunt, immutabilem pacem, ve-
 ram bonitatem, et cetera omnia, quibus anima se
 ipsa melior facta, et fortior adversarii malitia, taber-
 naculum purum se ipsam exhibet adorabili et sancto
 Spiritui, a quo immortalem Christi pacem accipit,
 per quam iungitur et copulatur Domino. Accepta
 autem Spiritus gratia, et Deo coniuncta et unus
 Spiritus cum eo facta, non solum propriae virtutis
 opera facile perficit, nihil certans contra inimicum
 ut fortior fiat illius insidiis, sed, quod omnium
 maximum est, Salvatoris passiones in se ipsam
 C suscipit, et in illis magis delectatur, quam amatores
 vitae huius humanis honoribus et gloria et regnis.
 Christianis enim per bonam conversationem et do-
 num Spiritus sancti in intellectualis aetatis mensu-
 ram, gratiam, inquam, ipsis datam, pro vectis gloria et
 deliciae et omni iucunditate melior voluptas est odio
 haberi propter Christum, tundi, omnem contumeliam
 et ignominiam propter fidem in Deum sustinere.
 Quum enim spes omnis huic sit in resurrectione et
 futuris bonis posita, contumelia omnis et flagella et
219 persecutiones et ceterae passiones usque ad
 crucem omnes deliciae et requies et pignora sunt
 coelestium thesaurorum. *Beati enim estis, inquit,*
cum maledixerint vobis et persecuti vos fuerint omnes
homines et dixerint omne malum adversum vos men-
tientes, propter me; gaudete et exultate, quoniam mer-
ces vestra copiosa est in coelis (1). Et Apostolus: *Non*
solum autem, sed et gloriantes in tribulationibus (2);
 et alibi: *Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus*
meis, ut inhabitet in me virtus Christi. Propter quod
placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in ne-
cessitatibus, in carceribus; cum enim infirmor, tunc

VARIAE LECTIONES.

¹ Cod. φρονήματι. — ²) Emend., cod. τισηπεδῶν. — ³) Emend., cod. ἀκροτάτων. — ⁴) Corr., cod. παρασκευασμένος. — ⁵) Sic cod. — ⁶) Corr., cod. ἐπεισάγονται.

NOTAE.

(1) Matth. V, 11.

(2) Rom. V, 3.

potens sum(1). Et iterum : *Sicut Dei ministri in multa patientia*(2). Haec enim gratia Spiritus totam animam occupans, et implens habitationem gaudio et virtute, dulces reddit animae Domini passiones, spe futurorum praesentis doloris sensum exstinguens. In tam excelsam igitur virtutem et honorem cooperatione Spiritus pervenire cupientes ita conversamini, omnem laborem et certamen cum gaudio subeuntes, ut digni videamini inhabitatione Spiritus in nobis, et hereditate cum Christo nequaquam elati neque levitate dissoluti, ut neque ipsi cadatis, neque aliis auctores peccati statis. Si qui vero nondum summae orationis habentes tenorem, neque debitam huic operi diligentiam et virtutem, hac virtute destituuntur : in ceteris impleant obedientiam, pro viribus servientes, lubenter operantes, diligenter ministrantes cum gaudio, non mercede honoris, neque propter humanam gloriam, neque propter mollitiam vel socordiam labores remittentes, neque ut alienis corporibus et animabus **220** servientes, sed ut Christi servis, ut nostris visceribus, ut purum et sincerum opus vestrum appareat coram Deo. Nemo vero de honorum operum studio dictitet, non posse se perficere ea quae animam salvent. Neque enim Deus impossibilia iniungit servis, sed tam abundantem et largum ostendit amorem et bonitatem Deitatis, ut unicuique pro voluntate sua tribuat boni aliquid facere posse, et nemo, qui studium habet salutis, potestate careat. *Quicumque, inquit, potum dederit aquae frigidae in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam* (3). *Quid hoc mandato potentius? Frigidum potum merces coelestis sequitur. Et vide mihi amoris hominum immensum. Quamdiu, inquit, fecistis uni ex his, mihi fecistis* (4). Mandatum quidem parvum, sed obedientiae utilitas magna, quae a Deo abundanter redditur. Itaque nihil ultra vires postulat. Sed sive parvum sive magnum facis, te sequitur pro voluntate merces. Si in nomine ac timore Dei, splendidum atque inamissibile advenit donum; sin vero ad ostentationem et gloriam hominum, audi ipsum Dominum iurantem : *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam* (5). Ne igitur hoc patiamur, mandat discipulis suis et nobis per illos : Attendite, ne faciatis misericordiam vestram aut orationem aut ieiunium vestrum coram hominibus; *alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in coelis est* (6). Ita despiciere iubet atque fugere hos mortales mortaliumque laudes, et marcescentem et

Α τοιούτω πρὸς τῇ ἀναστάσει καὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς, ὕβρις πάσα καὶ μάστιγες καὶ διωγμοὶ καὶ τὰ λοιπὰ πάθη μέχρι τοῦ σταυροῦ πάντα τρυφή καὶ ἀνέκαστος καὶ τῶν οὐρανῶν ἐνέχυρα θησαυρῶν· μακάριοι γὰρ ἐστε, φησὶν, ὅταν ὀνειδίωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ εἰπωσι πᾶν κοληρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ ¹⁾· χαίρετε ²⁾ καὶ ἀγαλλιῶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολλὸς ἐν ταῖς οὐρανοῖς. καὶ ὁ ἀποστόλος· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν ταῖς ἐπιφύσει. καὶ ἀλλαχού· ἤδιστα οὐ καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμέ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ· διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρει, ἐν ἀνάγκαις, ἐν φυλακαῖς· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. καὶ πάλιν· ὡς θεοὶ Β διδασκάλου ἐν ἀπομορφῇ πολλῇ. αὕτη γὰρ ἡ χάρις τοῦ πνεύματος ἔλην κατασχούσα τὴν ψυχὴν καὶ πληρώσασα τὸ οἰκῆτήριον τῆς εὐφροσύνης τε καὶ δυνάμει, γλυκεία ³⁾ ποιεῖ τῇ ψυχῇ τὰ τοῦ κυρίου παθήματα, τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι τῆς παρουσίας ὁδύνης ἀραιρούσα τὴν ἀσθησιν. ὡς οὖν ἐφ' οὕτως ὕψηλὴν ⁴⁾ δύναμιν καὶ δόξαν μέλλοντας ἀνίεσαι τῇ συνεργείᾳ τοῦ πνεύματος, ο[ὕ]τω πολιτεύεσθε ⁵⁾, πάντε[α] πᾶσι καὶ ἀγῶνα με[τὰ] χα[ρ]ᾶς ὑφίστάμενοι, πρὸς [τὸ δέξ]οι φανῆναι [τῆς ἐ]ν ἡμῖν ἐπιδημίας τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ κλη[ρονομίας] ⁶⁾ μηδαμού χαυνούμενοι, μηδὲ ἐκλυόμενοι ἀπὸ βαθυμίας, πρὸς τὸ μῆτε αὐτοὶ πεσεῖν, μῆτε τοῖς ἄλλοις αἰτια τοῦ ἀμαρτάνειν γενέσθαι. εἰ δέ τινες μήπω τὸν τῆς ἀκρας εὐχῆς ἔχοντες τόνον, μηδὲ τὴν ὀφειλομένην τῷ πράγματι σπουδὴν τε καὶ δύναμιν, ἀπολιμπάνονται ταύτης τῆς ἀρετῆς, ἐν τοῖς ἄλλοις πληρωτούσαν τὴν ὑπακοήν, κατὰ δύναμιν διακονοῦντες, προθύμως ἐργαζόμενοι, σπουδαίως θεραπεύοντες μεθ' ἡδονῆς, μὴ ἐπὶ μισθῷ τιμῆς, μηδὲ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ἕνεκα, μηδὲ ἐνδιδόντες ὑπὸ μαλακίας ἢ βαθυμίας τοῖς πόνους, μηδὲ ὡς ἄλλοτεροῖς σώμασι καὶ ψυχαῖς ὑπηρετούμενοι, ἀλλ' ὡς Χριστοῦ δούλοις, ὡς ἡμετέροις ⁷⁾ σπλάγγνοις, ἵνα καθαρὸν ὑμῶν τὸ ἔργον καὶ ἄδολον ἀποφανθῇ τῷ θεῷ. προφασίζέσθω δὲ μηδεὶς πρὸς καλῶν ἔργων σπουδὴν, ὡς ἀδύνατος ἐπιτελεῖν τὰ σώζοντα τὴν ψυχὴν. οὐδὲ γὰρ ὁ θεὸς ἀδύνατον ἐπιτάττει τοῖς δούλοις, ἀλλ' οὕτως ἐκκαχυμένη καὶ πλουσίαν ἔδειξε τὴν ἀγάπην καὶ ἀγαθότητα τῆς θεότητος, ὡς ἐκάστω κατὰ τὸ θέλημα παρασχέιν τὸ πράττειν τι δύνασθαι ἀγαθόν, καὶ μηδένα τῶν σπουδῶν ἐχόντων σωθῆναι διαμαρτεῖν τοῦ δύνασθαι· ὅς ⁸⁾ ἄν, φησί, ποτίσῃ ποτίριον ψυχροῦ μόνον. εἰς δόγμα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Literae uncis inclusae, in codice blattis paene exstinctae, probabili a nobis coniectura in textum restitutae sunt. — ²⁾ Emend., cod. χαίρεται. — ³⁾ Emend., cod. γλυκεία. — ⁴⁾ Coni., cod. ἐφ' οὕτως; ἐφ' ὕψηλῃν. — ⁵⁾ Emend., cod. πολιτεύεσθαι. — ⁶⁾ Literae uncis inclusae in codice blattis mutilato paene exstinctae sunt, sed probabili coniectura a nobis in textum restitutae. — ⁷⁾ Ὑμετέροις, η supra adsc. ead. m. — ⁸⁾ Corr., cod. ὤ;

NOTAE.

- (1) II Cor. XII, 9 sq.
(2) II Cor VI, 4.
(3) Matth. X, 42.

- (4) Matth. XXV, 40.
(5) Matth. VI, 2.
(6) Matth. VI, 1.

τὸν μισθὸν αὐτοῦ. τί τῆς ἐντολῆς ταύτης δυνατότε-
ρον; ψυχρῶ ποτηρίῳ μισθὸς ἑπουράνιος ἔπεται. καὶ
μοι σκόπει τῆς φιλανθρωπίας τὸ ἀμετρον. ἐφ' ὅσον
ἐν τούτων, φησίν, ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε.
τὸ μὲν ἐπίταγμα μικρὸν, τὸ δὲ τῆς ὑπακοῆς κέρδος
πολύ, καὶ παρὰ θεῶ πλουσίως ἀνταποδιδόμενον.

ὥστε οὐδὲν ὑπὲρ δύναμιν ἀπαιτεῖ. ἀλλὰ καὶ μικρὸν καὶ μέγα ποιεῖς, ἔπεται σοι κατὰ τὴν προαίρεσιν ὁ
μισθός. ἐὰν μὲν γὰρ εἰς ὄνομα καὶ φόβον θεοῦ, λαμπρὰ καὶ ἀναφαίρετος ᾗθλην ἡ δωρεά· ἐὰν δὲ εἰς
ἐπιδειξιν καὶ δόξαν ἀνθρώπων, ἀκουσον ὁμνούντος αὐτοῦ τοῦ κυρίου· ἀμήν λέγω ὑμῶν, ἀπέχουσι τὸν
μισθὸν αὐτῶν. ἵνα οὖν μὴ τοῦτο πάθωμεν, παραγγέλλει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ δι' ἐκείνων ἡμῖν
βλέπετε, μὴ ποιῆτε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν ἢ τὴν εὐχὴν ἢ τὴν νηστείαν ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
πων· εἰ δὲ μήτε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτως ἀποστρέφεσθαι
καλεῖται καὶ φεύγειν τοὺς θνητοὺς τούτους καὶ παρὰ θνητῶν ἐπαίνους, καὶ τὴν μαραινόμενην καὶ φεύγου-
σαν *) ἡμᾶς δόξαν, ζητεῖν δὲ μόνον ἐκείνην, ἥς *) οὐδὲ κάλλος ἔστιν εἰπεῖν οὐδὲ *) πέρας εὐρεῖν, δι' ἧς καὶ
αὐτοὶ θνησόμεθα τυχεῖν τῶν ἀρρήτων μυστηρίων ἐκείνων, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ἀμήν.

VARIAE LECTIONES.

*) Sic cod. — *) Corr., cod. f.v. — *) Sic cod. οὐδὲ — οὐδὲ. Forte corrigendum οὔτε — οὔτε.

III.

EPISTOLA CUIUSDAM BEATI MACARII

UT VIDEATUR ALEXANDRINI.

Lucae Holstenii codex Regularum Augustae Vindel. 1759 T. I p. 21.

Exstat haec epistola in Bibl. Burgundicae Bruxellensis cod. ms. N° 15010 chartac. Saec. XV. fol. 67, 2. Codicem
quiu conferrem Bruxellis versans impeditus sum. Cf. ΠΑΛΑΕΟΚΡΕΤΑ supra col. 403-404.

Incipit epistola beati Macarii data ad monachos (1).

Lignorum copia ingentem excitat flammam, mul-
titudine autem escarum emittit concupiscentiam.
Pessima concupiscentia escarum et inobedientia
generat mortem. Indigens venter in orationibus
vigilantiam praestat et coronam animae acquirit,
repletus autem somnum inducit gravissimum.
Oculus gulosi convivia scrutatur, oculus autem
sapientum meditatur continentiam. Formidolosus
miles horrescit ad tubam quae bellum significat,
et gulosus, si abstinentiam praedicantem audierit,
non libenter auscultat. Flamma cum marcescit,
elucescit iterum si acceperit lignum, et libido
sopita rursus crescit in saturitate. Non miserearis
corpori, si lassitudine defecerit: equus consentiens
indigens corpus nec ascensorem deiecit unquam.
Concupiscentia gulae mater est libidinis. Oleum
nutrit lampada lucernae et ignem reaccendit con-
fabulationem mulieris. Facies mulieris sagitta est truce-
culenta, infigit vulnus in animam. Ut venenum fuge
confabulationem mulieris, si castus esse volueris;

A absconsum namque in eis est venenum bestiarum
nequissimum. Magis appropinqua igni ardenti,
quam mulieri novellae. Cum sis iuvenis, fuge im-
petum libidinis et confabulationem mulieris. Qui
repleverunt ventrem, et promiserunt castitatem,
sibi mentiuntur. Forma pulchritudinis peius quam
procella submergit. Species mulieris, si semel
mentem contriverit, etiam ipsam mentem contem-
nere persuadet. Ut enim, si paleis remoretur ignis,
excitat flammam; sic memoria mulieris permanens
succendit concupiscentiam. Ut enim cumulata na-
vis undarum ictu obruitur, sic multa possidens
monachus non salvabitur. Nihil possidens mona-
chus athleta insuperabilis, nihil possidens mona-
chus cursor levis, velociter ad bravium vocationis
B pervenit. Avarus monachus operari negligit; nihil
possidens monachus post opus moderatum oratio-
nibus et lectionibus vacat. Avarus monachus the-
saurizat sibi iram in die ultionis; nihil possidens
monachus thesaurizat in coelo et dabit laudem
cum angelis Deo. Gloriatio monachi patientia in

NOTAE.

(1) Sic inscribitur epistola in cod. ms. Bruxellensi N°. 15010. Vocem *Incipit* om. Ed. Holstenii.
Edit.

tribulationibus eius. Gloriatio monachi longanimitas cum charitate. Gloriatio monachi nullas res praesentis vitae possidere. Gloriatio monachi vigiliae et fletus in orationibus. Gloriatio monachi mansuetudo et cordis silentium. Gloriatio monachi, quando Dominum ex toto corde dilexerit, et proximum suum tanquam seipsum. Gloriatio monachi abstinentia escarum et a multiloquio linguae. Gloriatio monachi, quando proximum suum sicut seipsum patitur. Gloriatio monachi, quando verba eius operibus consonant. Gloriatio monachi, quando in loco suo permanet et huc illucque non vagatur. Gloriatio monachi longanimitas. Sicut lampas in loco tenebroso, sicut sol radians, sic monachus mente sobria et corde pervigili in tempore salutis

suae. Sicut pondus salis deprimit virum infirmum, sic somnus monachum. Sicut spinae et tribuli agro opimo, sic et cogitationes turpes pessimae in corde monachi. Sicut tineae exterminat vestimentum, sic distractiones animam monachi. Noli te dare ad colloquium mulierum, ne flas separatus a regno Dei; et ne velis dicere: loquar cum muliere et mundus sum. Monachus sapiens suis manibus operatur et victum sibi quotidianum acquirit et lucratus est orationes et ieiunia sua; si autem ab alio acceperit victum, quid prodest quod oral et vigilat? Sicut mercenarius malus nudus evadit; quia scriptum est: *Melius est dare quam accipere* (2). Qui legis, intellige in Domino semper. *Explicit epistola beati Macharii abbatis data ad monachos* (3).

NOTAE.

(2) Act. xx, 35.

(3) Sic cod. Bruxellensis; *abbatis data ad monachos* om. Ed. Holstenii. Edr.

IV.

EPISTOLA SUPPOSITICIA

sub nomine Macharii a Petitdidier edita, ad fidem codicum hic denno excussa.

Cod. ms. Bibl. Caes. Vindob. 4800, olim cod. theol. 561, membranac Saec. XIV fol. A
Cod. ms. Bibl. Burgundicae Bruxellensis N° 15011 chartac. Saec. XV fol. B
Editio Petitdidier. e cod. ms. abbatiae S. Vitoni adornata C

Prodiit epistola haec e ms. cod. abbatiae S. Vitoni (S.-Vanne) in libro qui inscribitur: *Remarques sur la bibliothèque des auteurs ecclésiastiques de M. Du Pin, par D. Muthieu Petitdidier. Paris. 1692. T. II p. 220 seqq.* Exstat in cod. A fol. 146, 2; in cod. B fol. 68, 1. Cf. *PRÆMONENDA* supra col. 405-404.

Incipit epistola beati ¹ Macharii ad monachos ². Inprimis quidem si ceperit homo seipsum ³ agnoscere cur creatus sit, et exquisierit factorem suum deum ⁴, tunc sciet ⁵ penitere de hiis, que commisit in tempore negligencie sue, et sic demum benignus deus ⁶ dat illi tristitiam pro peccatis, et post iterum per suam benignitatem dat illi afflictionem corporis in ⁷ ieiuniis, in ⁸ vigiliis, et orationum ⁹ instanciam ¹⁰, et contemptum ¹¹ mundi, ut libens illatas iniurias ¹² sufferat, et odio habeat ¹³ omne refrigerium corporale, et diligit ¹⁴ planctum magis quam risum. Post hec tribuet illi desiderium, et fletum, et humilitatem ¹⁵ cordis ¹⁶, ut trabem oculi sui consideret, non ¹⁷ alterius festucam nitatur ¹⁸

B auferre, et dicat semper: quoniam iniquitatem meam ego ¹⁹ cognosco ²⁰, et peccatum ²¹ meum contra me est semper, et ut diei ²² exitus sui memor sit, et quomodo in conspectu dei ²³ occursurus sit, et iudicia et penas describat ²⁴ in conspectu mentis sue, nec non etiam ²⁵ merita et honores qui dandi sunt sanctis (1). Si autem cognoverit, quia cor illius firmum est in timore domini, et non dimittit locum suum, sed fortiter resistit (2) adversario suo, ille perfectus monachus et miles Christi vocatur. Ut enim cumulata ²⁶ navis undarum ictu obruitur, sic multa possidens monachus non salvabitur. Nihil possidens monachus viator expeditus ²⁷ est. Nihil possidens monachus quasi aquila ad ex-

VARIÆ LECTIONES.

¹ beati om. A ² B Incipit alia epistola eiusdem Macharii abbatis, que tamen in multis magnam convenientiam habet cum predicta epistola. ³ B semetipsum. ⁴ C dominum. ⁵ Pro tunc sciet AB et. ⁶ C dominus. ⁷ in om. C. ⁸ in om. C. ⁹ C orationibus. ¹⁰ BC instanciam. ¹¹ BC contemptu. ¹² B contumelias. ¹³ B et idio habet. ¹⁴ BC diligit. ¹⁵ B humilitionem, C humilitionem et humilitatem. ¹⁶ cordis om. C. ¹⁷ C et non. ¹⁸ A desideret. ¹⁹ ego om. C. ²⁰ C agnosco. ²¹ BC delictum. ²² C diem. ²³ C domini. ²⁴ BC describit. ²⁵ etiam om. A. ²⁶ Ex conj., pro cumulata A nullarum, B cum multa portans, C cum multa. ²⁷ A expeditior.

NOTAE.

(1) Hinc incipit discrepare haec ab ea, quam sub I vulgavimus, epistola.

(2) Quae abhinc usque ad finem sequuntur, spu-

ria sunt, et e Macarii (Alexandrini) epistola N° III compilata.

celra ³⁷ pervolat. Tunc descendit ad escas, quando A compellit necessitas. Prudens monachus non adlabitur propter voluntatem ventris divitibus. Nihil possidens monachus cursor levis sagacius ad bravium superne vocacionis domini ³⁸ perveniet. Verus monachus post opus moderatum oracionibus et leccionibus vacat. Nihil possidens monachus thesaurizat ³⁹ in celo, canit domino ⁴⁰ laudes die ac nocte in timore domini. Gloriacio monachi paciencia ⁴¹ cum charitate. Gloriacio monachi, cum nullas res desiderat presentis vite possidere ⁴². Gloriacio monachi mansuetudo et fides. Gloriacio monachi vigilie et ⁴³ fletus in oracionibus. Gloriacio monachi, quando deum ⁴⁴ ex toto corde dilexerit, et proximum suum sicut se ipsum. Gloriacio monachi abstinentia ⁴⁵ escarum et non ⁴⁶ multiloquium lingue. Gloriacio monachi, quando verba ejus operibus consonant. Gloriacio monachi, quando in loco suo ⁴⁷ permanet et huc illucque non vagatur. Gloriacio monachi longanimitas cum humilitate et gratia. Sicut lampas ⁴⁸ splendida in loco tenebroso, et sicut sol radians splendidus est, sic monachus perfectus in sobrietate et castitate et corde pervigili in tempore psalmodum ⁴⁹. Sicut pondus salis deprimit virum infirmum, sic sompnus in oculis monachi. Sicut spine et tribuli in agro

optimo, sic cogitationes turpes in corde monachi. Sicut tineas exterminat vestimentum, sic detractio animam ⁵⁰ monachi ⁵¹. Noli te dare ad colloquium ⁵² mulieris ⁵³, ne sis separatus a regno dei ⁵⁴, et ne velis dicere : loquor cum muliere ⁵⁵ et mundus sum. Monachus sapiens suis manibus operatur et victum sibi cottidianum ⁵⁶ acquirit ⁵⁷ et lucratus est oraciones et ieiunia sua ⁵⁸. Si autem ab alio acceperit ⁵⁹ victum, quid prodest, quod vigilat et orat? Sic est ut mercenarius durus et malus ⁶⁰. Quia scriptum est : melius est dare quam accipere. Lignorum quoque ⁶¹ copia ingentem suscitatur flammam; multitudo autem escarum inobedientiam parit et mortem. Indigens venter ⁶² in oracionibus vigilantiam ⁶³ prestat et coronam anime acquirit; repletus autem escis sompnus inducit et gravitatem. Oculi gulosi convivia perserutatur, oculus autem sapientium ⁶⁴ meditatur continentiam martyrum. Formidolosus miles horrescit ⁶⁵ tubam, que bellum ⁶⁶ significat; et gulosus monachus si abstinentiam predicantem ⁶⁷ audierit, non libenter auscultat. Flamma, cum arserit ⁶⁸, elucescit iterum si accipiat lignum, et sopita libido ⁶⁹ rursum ignescit ⁷⁰ in saturitate escarum. *Explicit epistola Macharii data ad monachos* ⁷¹.

VARIAE LECTIONES.

³⁷ ad excelsa om. A. ³⁸ B dei. ³⁹ B thesaurizat. ⁴⁰ B deo. ⁴¹ A sit paciencia. ⁴² B cum nullas res presentis vite desiderat, C cum nullas res presentis vite possidere desiderat. ⁴³ vigiliae et om. C. ⁴⁴ C dominum. ⁴⁵ C abstinentie. ⁴⁶ non om. AC. ⁴⁷ C in locum suum. ⁴⁸ BC lampada. ⁴⁹ C pervigili interpretatur psalmos. ⁵⁰ B in anima. ⁵¹ sicut tineas — monachi om. C. ⁵² A colloquia. ⁵³ C mulieri. ⁵⁴ C domini. ⁵⁵ B cum mulieribus. ⁵⁶ BC cotidianum. ⁵⁷ C acquirit, et sic ubique. ⁵⁸ sua om. A. Pro et lucratus est oraciones et ieiunia sua B et lucratur (oraciones et ieiunia sua om. B). ⁵⁹ B acceperit ab alio. ⁶⁰ BC malus et durus. ⁶¹ quoque om. BC. ⁶² C veram. ⁶³ A vigiliam. ⁶⁴ A sapientum. ⁶⁵ A perhorrescit. ⁶⁶ C bella. ⁶⁷ A predicare. ⁶⁸ C marcescit. ⁶⁹ A subito libido, C libid. sopita. ⁷⁰ ignescit om. C. ⁷¹ data ad monachos om. A; *Explicit epistola Macharii data ad monachos* om. C.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ

ΕΥΧΑΙ.

SANCTI MACARII ÆGYPTII

PRECES.

(E bibl'othecæ Cæsareæ Vindobonensis codice ms. theol. græc. CCXXXI, olim LXXVI, chartaceo, antiquo, in-4, quem Lambecius Commentar. T. III, ed. altera p. 372 sqq., de Nessel Catal. P. I, p. 327 sqq., describunt; ubi preces Macarii fol. 60, 1 sq. leguntur, sequentibus canticis ad sanctum Antonium et ad sanctum Onulfium, quare Macarii Ægyptii illas esse verisimile mihi visum est.)

Εὐχὴ τοῦ ἁγίου Μακαρίου.

Ὁ Θεός, ἰλάσ' ἡτὶ μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, ὅτι οὐδὲν ἐποίησα ἀγαθὸν ἐνώπιόν σου. Ἀναρῶσαί με ἀπὸ τοῦ Πονηροῦ, καὶ ἀξιώσόν με ἀκατακρίτως ἀνοίγειν τὸ

Oratio sancti Macarii.

O Deus, miserere mei peccatoris, quia nihil boni feci coram te. Erue me a Malo, et dignare me clementer aperire os meum indignum, et cantare

sacrosanctum nomen tuum Patris et Filii et Spiritus sancti. Ignosce mihi, Domine, illicitum quemque motum cordis, qui scutaris corda et renes. Tu enim, Domine omnium, scis me invito fieri. Ignosce mihi indigne ad te accedenti, quoniam desideravi te et desidero. Ignosce mihi qui sim peccator, iniquus, mendax, impatiens, pusillanimus, inconstans, socors, sacrorum mandatorum tuorum negligens, qui omnia et omnimoda peccata injustitiasque perfecim, fornicationes, **232** adulteria, mollitias, in terra, in mari, omnique imperii tui loco, Domine, coram oculis tuis, quos nihil latet, non destiti omnia iniqua atque turpia perpetrare. Et etiamnum adversarius commensationibus et voluptatibus et iniquis cupiditatibus, dolis et vana gloria et blasphemias me irretire non desinit. Tu autem, qui solus es bonus et misericors, auxiliare mihi et salva me utpote perditum, utpote publicanum, utpote scortatorem, utpote raptorem. Eia, Domine, hominum amator, optime, ne spernas me peccatorem et inutilem servum tuum, precibus immaculatissimæ Dominæ nostræ Deiparæ, et omnium sanctorum tuorum.

στόμα μου τὸ ἀνάξιον, καὶ ἀνομιεῖν τὸ πανάγιον ὄνομα σου τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Συγχώρησόν μοι, Κύριε, πᾶν ἄτοπον ὄρημα τῆς καρδίας μου, ὃ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς. Σὺ γὰρ γινώσκεις, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, ὅτι ἀκούσιά μου εἶσι. Συγχώρησόν μοι ἀνομίαν προσερχομένην σοι, διότι εἰ ἐπόθησα καὶ ποθῶ. Συγχώρησόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, τῷ πονηρῷ, τῷ ψεύστῃ, τῷ ἀνομιονήτῃ, τῷ ὀλιγοψύχῳ, τῷ ἀσυστάτῃ, τῷ ῥαθύμῳ, τῷ ἁμελεῖ τῶν ἁγίων σου ἐντολῶν, τῷ πᾶσαν καὶ παντοίαν ἁμαρτίαν καὶ ἀνομίαν τελῶσαντι, πορνείας, μοιχείας, μαλακίας ἐν γῆ, ἐν θαλάσῃ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτίας σου. Κύριε, ἐνώπιον τῶν ἀλαθῆτων σου ὀφθαλμῶν οὐκ ἐπαυσάμην πάντα ἐργάζεσθαι τὰ πονηρὰ καὶ αἰσχρά. Καὶ ἀκμὴν ὃ ἐχθρὸς γαστριμαργίας καὶ ἡδοναῖς καὶ πονηραῖς ἐπιθυμίας, δόλοισ τε καὶ κενοδοξίαις καὶ βλασφημίαις ἐμπλέκειν με οὐ παύεται. Ἄλλὰ σὺ, ὡς μόνος ὢν ἀγαθὸς καὶ ἐλεήμων, βοήθησόν μοι καὶ σῶσόν με ὡς τὸν ἄσωτον, ὡς τὸν τελώνην, ὡς τὴν πόρνην, ὡς τὸν ληστὴν. Ναί, Δέσποτα, φιλόανθρωπε, ὑπεράγαθε, μὴ βδελύξῃ με τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀχρεῖον οἰκίτην σου, προσδοκίαις τῆς παναχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων.

Quæ sequuntur ad angelum custodem preces antecedunt in codice supra descripto. Quamvis nullum eucior præ se ferant nomen, hic tamen appositas haud ingrate, spero, lector inveniet.

Oratio ad sanctum angelum a Deo ordinatum ad servandos et custodiendos nos.

Sancte angele, custos meæ miseræ animæ et infelicis vitæ meæ, ne derelinquas me peccatorem, neve recedas a me propter meam immunditiam, ne des locum maligno spiritui dominare in me dominatione mortalis hujus corporis. Complectere miseram atque languentem manum meam, et deduc me in viam salutis. Eia, sancte angele Dei, custos meæ miseræ animæ et corporis, omnia mihi ignosce, quidquid te contristavi cunctis diebus vitæ meæ, et si quid peccavi hodierna die. Custodi me hac nocte, et serva me ab omni maleficio et insurrectione adversarii, ne nullo peccato lacebam Deum. Et ora pro me ad Dominum, ut corroboret me in timore ipsius, et dignum reddat me servum sanctitatis suæ. Amen.

Εὐχὴ εἰς τὸν ἄγιον ἀγγελὸν τὸν ἀπὸ Θεοῦ ταχθέντα σκεπεῖν¹ καὶ διαφυλάττειν ἡμᾶς.

Ἄγιε ἀγγελε, ὃ ἐφροσῶς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ ταιλαπύρου μου ζωῆς, μὴ ἐγκαταλίπῃς με τὸν ἁμαρτωλὸν, μηδ' ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν μου, μὴ δὲ² χῶραν τῷ πονηρῷ θαίμῳ, κατακυριεύσαι μου τῆ καταδυναστεία τοῦ θνητοῦ τούτου σώματος. Κράτησον τῆς ἀθλίας καὶ παρεμμένης χειρὸς μου, καὶ δδήγησόν με εἰς ὄδον σωτηρίας. Ναί, ἄγιε ἀγγελε τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐφροσῶς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, πάντα μοι συγχώρησον, ὅσα σοι ἐβλήσα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ εἴ τι ἥμαρτον τὴν σήμερον ἡμέραν. Σκέπασόν με ἐν τῇ παρουσίᾳ νυκτὶ καὶ διαφυλάξόν με ἀπὸ πάσης ἐπιρθείας καὶ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου, ἵνα μὴ ἐν τινὶ ἁμαρτήματι παροργίσω τὸν Θεόν. Καὶ πρόσθευε ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Κύριον τοῦ ἐπιστηρίξαι με ἐν τῷ φόδῳ αὐτοῦ καὶ ἄξιον ἀναδείξαι με δούλον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. Ἄμην.

VARIE LECTIONES.

¹ Sic cod. ² Sic cod., forte σκοπεῖν vel σκέπτειν? ³ Corr., cod. δῆψ.

NOTÆ.

¹ Psal. vii, 10.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ

ΟΜΙΛΙΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ,

ΠΑΝΤ ΠΟΛΛΗΣ ΟΦΕΛΕΙΑΣ ΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΑΙ,

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΖΟΜΕΝΗΣ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙΣ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ.

S. P. N. MACARII ÆGYPTII

HOMILIÆ SPIRITUALES,

PERMAGNA UTILITATE REFERTÆ,

DE INTEGRITATE QUÆ DECET CHRISTIANOS, CUIQUE OPERAM DARE DEBENT.

(GALLAND. Vet. Patrum Biblioth. t. VII, p. 3.)

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ.

Ἀλληγορικὴ παράφρασις τῆς κατὰ τῷ Ἐζεκιήλ
τῷ προφήτῃ γεγραμμένης ὄψεως.

Α'. Ἦν Ἐζεκιήλ προφήτης ὄψεσιν καὶ ὄρασιν
ἐνθεον καὶ ἐνδοξον θεωρήσας, διηγήσατο καὶ ἔγρα-
ψεν ὄψεσιν μυστηρίων ἀλαλήτων γέμουσαν. Εἶδε
γάρ ἐν τῷ πεδίῳ ἄρμα Χερουβιμ, τέσσαρα ζῶα
πνευματικά· ἐν ἑκάστῳ ζῳί τέσσαρα πρόσωπα,
ἔχοντα, τὸ ἐν πρόσωπον λέοντος, καὶ τὸ ἐν πρό-
σωπον ἀετοῦ καὶ τὸ ἕτερον μόσχου, καὶ ἄλλο πρό-
σωπον ἀνθρώπου. Καὶ πτέρυγες καθ' ἑαστον πρό-
σωπον ὡς μὴ ἐννοεῖσθαι τι· τὰ ἑμπροσθεν, ἢ ὀπί-
σθια. Τὰ νῶτα αὐτῶν ὀφθαλμῶν ἔγεμον· καὶ αἱ κοι-
λῆαι ὁμοίως πεπληρῶνται ὀμμάτων. Καὶ οὐκ ἦν
τόπος τις, ὅς οὐκ ἔγεμον ὀφθαλμῶν. Καὶ τροχοὶ καθ'
ἐν πρόσωπον τρεῖς, ὡς ἐν τροχῷ. Καὶ ἐν τοῖς τροχοῖς
ἦν πνεῦμα, καὶ εἶδεν ὡς ὁμοίωμα ἀνθρώπου, καὶ τὰ
ὀπί τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὡς ἔργον σαρκίτου. Καὶ
ἔφερε τὸ ἄρμα τὰ Χερουβιμ, καὶ τὰ ζῶα τὸν ἐπ-
οχοῦμενον Δεσπότην. Οὐ ἂν ἐβούλετο πορεύεσθαι, κατὰ
πρόσωπόν ἐστι. Καὶ εἶδεν ὑποκάτω τῶν Χερουβιμ,
ὡς χεῖρα ἀνθρώπου ὑποβαστάζουσιν καὶ φέρουσαν.

Β'. Καὶ τοῦτο ἔπερ εἶδεν ὁ προφήτης ἐν ἐκστά-
σει, ἀληθινὸν ἦν καὶ βέβαιον. Ὑπεδείκνυτο δὲ τι
ἕτερον καὶ προετυπούτο μυστικόν καὶ θεῖκον πρᾶγμα,
γεωστήριον ἀποκεκρυμμένον ἀληθῶς ἀπὸ τῶν γενεῶν,
ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν χρόνων φανερωθὲν ἐπὶ τῆς ἐπι-

Α

1-3 HOMILIA PRIMA.

Allegorica interpretatio visionis apud
Ezechielem descriptæ.

I. Quam Ezechiel propheta divinam illustremque
visionem viderat¹, eam litterarum monumentis man-
davit ac descripsit, mysteriis humane menti im-
pervis referam. Vidit enim in campo currum
Cherubim, quatuor animalia spiritualia. Quorum
singulis erant quatuor facies, uni quidem leonis,
alteri aquilæ, tertio vituli, quarto hominis facies
erat. Singulis quoque faciebus erant alæ, ut neque
anteriora, neque posteriora cognosci poterint.
Terga illorum oculis plena: et pectora similiter
oculis abundabant, nec ullus erat locus, qui oculis
non fuerit plenissimus. Et rotæ secundum quamque
faciem tres, in modum rotæ: et in rotis inerat spi-
ritus. Et vidit tanquam similitudinem hominis, et
quæ subtus pedes ejus erant tanquam opus sup-
phiri. Et ferebat currus Cherubim, animalia vero
insidentem Dominum. Quocumque progredi vole-
bant, in faciem erat. Et vidit subtus Cherubim
veluti manum hominis, gestantem et falcidentem.

II. Et hoc quod vidit propheta in ecstasi seti
stupore constitutus, verum ac certum erat. Si-
gnificabatur enim ac adumbrabatur alia quedam,
non minus arcana, quam divina res, mysterium
scilicet a generationibus revera absconditum, in

¹ Ezech. i, 1 seq.; x, 2 seq.

nifestandum tamen ultimis temporibus in apparitione Christi. Videbat enim mysterium animæ, quæ Dominum suum amplexura, et thronus gloriæ futura erat. Anima siquidem, quæ de Spiritu sancti, præparantis illam sibi in sedem et habitationem, participare lumine digna judicata, et pulchritudine inenarrabilis gloriæ ejus illustrata est, tota sit lumen, tota facies et tota oculus: nec ulla est ejus pars, quæ oculis spiritualibus luminis plena non sit: hoc est, nulla ejus pars tenebris offusa, sed tota lumen et Spiritus effecta, et tota oculata, nec anteriorem, nec posteriorem partem ullam habet, sed undique in facie est, descendente super illam, et in ea insidente ineffabili pulchritudine gloriæ luminis Christi. Et quemadmodum sol undequaque sui similis, ⁴ nullam partem posteram aut imperfectam habet, sed totus omnino lumine coruscat, et totus lumen est, ex similibus partibus conflatus; aut quemadmodum ignis, ipsum scilicet lumen ignis, totus sibi similis est, nec antierius, aut posterius, aut majus, aut minus quid in se habet: sic et anima, ineffabili pulchritudine gloriæ luminis faciei Christi perfecte illustrata, et Spiritus sancti perfecte particeps facta, et quæ fieret habitatio et sedes Dei digna judicata, tota oculus, tota lumen, tota facies, tota gloria et tota spiritus sit, ita præparante eam Christo, ferente, agente, portante, gestante, sicque exornante ac decorante illam pulchritudine spirituali; inquit enim: *Manus hominis erat subtus Cherubim* ³. Quia ipse est qui in ea vehitur, et qui viam ei commonstrat.

III. Quatuor autem illa animalia currum ferentia typum præ se ferebant præcipuarum animæ rationalis partium. Quemadmodum enim aquila cæteris avibus dominatur, et leo agrestibus feris, ac taurus mansuetis animalibus, et homo creaturis præstat: sic et animæ sunt potentia, aliæ aliis excellentiores. Dico autem, voluntatem, conscientiam, mentem et diligendi vim. Per illas enim currus animæ gubernatur, et in his requiescit Deus. Aliter vero et ad cælestem sanctorum Ecclesiam transferri hoc potest. Et quemadmodum illuc dicit, *quod animalia erant valde sublimia, plena oculis, nec cuiquam licebat comprehendere numerum oculorum, aut sublimitatem* ², quia horum cognitio data non est; et quemadmodum sidera in cælo contemplari et admirari datum est omnibus hominibus: numerum vero eorum cognoscere in nullius viribus est: eodem modo in cælestem sanctorum Ecclesiam ingredi quidem et refocillari omnibus certamen inituris licet: cognoscere vero et comprehendere numerum, soli Deo ascribitur, illique soli tribuitur. Fertur igitur et vehitur insidens ille a curru et throno oculatorum animalium, aut a qualibet anima, quæ ipsi thronus et sedes facta est, et quæ oculus et lumen existit, cum ascenderit

² Ezech. x, 4. ³ ibid. 12.

A φανείας τοῦ Χριστοῦ. Ψυχῆς γὰρ μυστήριον ἰθεὶρα, τῆς μελλούσης δέχεσθαι τὸν ἑαυτῆς Κύριον, καὶ θρόνος δόξης αὐτῷ γενέσθαι. Ψυχὴ γὰρ ἡ καταξωθεῖσα κοινωνῆσαι τῷ Πνεύματι τοῦ φωτὸς αὐτοῦ, καὶ καταλαμφθεῖσα ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς ἀρρήτου δόξης αὐτοῦ, ἐτοιμάσαντι αὐτὴν ἑαυτῷ εἰς καθέδραν καὶ οἰκητήριον, ὅλη φῶς γίνεται, καὶ ὅλη πρόσωπον, καὶ ὅλη ὀφθαλμὸς· καὶ οὐδὲν αὐτῆς μέρος μὴ γέμον τῶν πνευματικῶν ὀφθαλμῶν τοῦ φωτὸς· τοῦτ' ἐστὶν οὐδὲν ἐσκοτισμένον, ἀλλ' ὅλη δι' ὅλου φῶς καὶ πνεῦμα ἀπεργασθεῖσα, καὶ ὅλη ὀφθαλμῶν γέμουσα, μὴ ἔχουσα δὲ ὑστερόν τι ἢ ἐπισθεν μέρος, ἀλλὰ πάντη κατὰ πρόσωπον τυγχάνει οὐσα, ἐπιβεδηκῶτος ἐκ αὐτῆν καὶ ἐπικαθεσθέντος τοῦ ἀρρήτου κάλλους τῆς δόξης τοῦ φωτὸς, τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὡσπερ ὁ ἥλιος πάντη ὁμοῖός ἐστι, μὴ ἔχων τι μέρος ὑστερον ἢ ἐλλείπον, ἀλλ' ὅλος ἐξ ὅλου δεδόξασται τῷ φωτι, καὶ ὅλος φῶς ἐστὶν, ὁμοιομερῆς τυγχάνων· ἢ ὡσπερ πῦρ, αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ πυρὸς, ὅλον ὁμοιον αὐτῷ ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ πρῶτον, ἢ ἔσχατον, ἢ μέσον, καὶ ἔλαττον· οὕτω καὶ ψυχὴ ἡ καταλαμφθεῖσα τελείως ὑπὸ τοῦ ἀρρήτου κάλλους τῆς δόξης τοῦ φωτὸς τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, καὶ κοινωνήσασα Πνεύματι ἁγίῳ τελείως, καὶ κατοικητήριον καὶ θρόνος Θεοῦ καταξωθεῖσα γενέσθαι, ὅλη ὀφθαλμὸς, καὶ ὅλη φῶς, καὶ ὅλη πρόσωπον, καὶ ὅλη δόξα, καὶ ὅλη πνεῦμα γίνεται, οὕτως αὐτὴν κατασκευάζοντος Χριστοῦ, τοῦ φέροντος καὶ ἄγοντος, καὶ βαστάζοντος, καὶ φοροῦντος αὐτὴν, καὶ οὕτω εὐτρεπίζοντος, καὶ κατακοσμοῦντος· κάλλει πνευματικῷ· καὶ γὰρ φησι, *Χεῖρ ἀνθρώπου ὑποκάτω ἦν τῶν Χερουθίμ*· ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἐν αὐτῇ βασταζόμενος, καὶ ὀδηγῶν αὐτήν.

Γ'. Τύπον δὲ ἔφερον τὰ τέσσαρα ζῶα τὰ φέροντι τὸ ἄρμα, αὐτῶν τῶν ἡγεμονικῶν λογισμῶν τῆς ψυχῆς. ὡσπερ γὰρ ὁ ἀετὸς βασιλεύει τῶν ὀρνέων, καὶ ὁ λέων τῶν ἀγρίων θηρίων, καὶ ὁ ταῦρος τῶν ἡμέρων ζῶων, καὶ ὁ ἀνθρωπος τῶν κτισμάτων· οὕτως εἰσι καὶ οἱ βασιλικώτεροι λογισμοὶ τῆς ψυχῆς· λέγω δὲ, τὸ θέλημα, ἢ συνείδησις, ὁ νοῦς, ἢ ἀγαπητικὴ δύναμις· δι' αὐτῶν γὰρ τὸ ἄρμα τῆς ψυχῆς κυβερνᾶται, καὶ εἰς τοῦτους ἐπαναπαύεται ὁ Θεός. Κατ' ἄλλον δὲ τρόπον, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν τὴν τῶν ἁγίων λαμβάνεται. Καὶ ὡσπερ ἐκεῖ λέγει, *ὅτι τὰ ζῶα ἦν ὑψηλὸ λίαν, γέμοντα ὀφθαλμῶν, καὶ οὐκ ἦν δυνατὸν τινὶ καταλαβεῖν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τὸ ὕψος*, ὅτι οὐκ ἰδόθη τούτων ἡ γνῶσις· καὶ ὡσπερ τὰ ἐν οὐρανῷ ἄστρα, τὸ μὲν θεωρεῖν καὶ θαυμάζειν ἰδόθη πᾶσιν ἀνθρώποις, τὸ δὲ εἶδέναι τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν οὐδενὶ δυνατόν· τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῆς ἐπουρανίου Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων, τὸ μὲν εἰσελθεῖν καὶ ἀπολαύειν εἰς αὐτὴν πᾶσι τοῖς βουλομένοις ἀγωνισασθαι ἰδόθη· τὸ δὲ ἰδεῖν καὶ καταλαβεῖν τὸν ἀριθμὸν, αὐτῷ μόνῳ Θεῷ ἀπονέμεται γινώσκειν. Ἄγεται τοίνυν καὶ φέρεται ὁ ἐποχοῦμενος ὑπὸ τοῦ ἄρματος, καὶ τοῦ θρόνου τῶν ὀλοφθάλμων ζῶων, ἦτοι ὑφ' ἐκάστης ψυχῆς γινομένης αὐτῷ θρόνου καὶ καθέδρας, καὶ οὐσης ὀφθαλμοῦ καὶ φωτὸς,

ἐπιθεδικῶς αὐτῇ καὶ ἡνιοχῶν ταῖς ἡνίαις τοῦ Πνεύ-
ματος, καὶ καθὼς ἐπίσταται, ὀδηγῶν αὐτήν. Ὡσπερ
γὰρ τὰ ζῶα τὰ πνευματικά, οὐχ ὅπου ἐβούλοντο
πορεύεσθαι ἐπορεύοντο, ἀλλ' ὅπου ἦδει καὶ ἤθελεν ὁ
ἐπικαθήμενος καὶ ἐδθύνων. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, αὐ-
τὸς ἡνιοχεῖ καὶ ἀγει ὀδηγῶν τῷ Πνεύματι αὐτοῦ·
οὕτως καὶ πορεύονται, οὐ κατὰ τὸ αὐτῶν θέλημα
ὅτε βούλονται ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐρριμένον τοῦ
σώματος ἡνιοχεῖ καὶ ἐλαύνει ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῷ
φρονήματι τὴν ψυχὴν καὶ πάλιν ὅτε βούλεται, ἐρ-
χεται ἐν τῷ σώματι καὶ τοῖς λογισμοῖς· ὅτε δὲ βού-
λεται εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ ἀποκαλύψεις μυ-
στηρίων δείκνυσιν αὐτῇ. Ὁ τοῦ καλοῦ καὶ χρηστοῦ,
μόνου ἡνιόχου ἀληθινοῦ! Οὕτω δὲ καταξιώθησονται
καὶ τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει, τῆς ψυχῆς οὕτω
νῦν προδοξαζομένης, καὶ τῷ Πνεύματι ἀνακίρνω-
μένης.

Δ'. Ὅτι δὲ οὐράνιον φῶς γίνονται αἱ ψυχαι τῶν
δικαίων, αὐτὸς ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγεν·
Ἵμεις ἐστέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Αὐτὸς γὰρ ἀπερ-
γασάμενος αὐτοὺς φῶς, δι' αὐτῶν φωτίζεσθαι τὸν
κόσμον προσέταξε· καὶ, *Οὐ καίνοσι, φησι, λύχνον,
καὶ τιθέασιν ὑπὸ τὸν μύδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυ-
χνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ· οὕτω
λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
πων· ἀντὶ τοῦ, Μὴ κρύψατε τὸ δόμα ὃ ἐλάβετε παρ'
ἐμοῦ, ἀλλὰ ὅτε πᾶσι τοῖς βουλομένοις· καὶ πάλιν·
Ὁ λύχνος τοῦ σώματος, ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς. Ἐὰν
ᾗ ὁ ὀφθαλμὸς σου φωτεινός, ὅλον τὸ σῶμά σου
πεφώτισται· εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου ποτηρός, ὅλον
τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς
τὸ ἐν σοί, σκότος, τὸ σκότος πῶσον;* Ὡσπερ γὰρ
τοῦ σώματος ὁ ὀφθαλμὸς φῶς εἰσι, καὶ ἐπὶ οἱ
ὀφθαλμοὶ ὑγιεῖς ὦσιν, ὅλον τὸ σῶμα πεφώτισται·
ἐπὶ δὲ παρεμπέση τι καὶ σκοτισθῶσιν, ὅλον τὸ
σῶμα σκοτεινὸν ἔστιν· οὕτως οἱ ἀπόστολοι, ὀφθαλμοὶ
καὶ φῶς ὅλου τοῦ κόσμου ἐτέθησαν. Ἐλεγεν οὖν αὐ-
τοῖς παραγγέλλων ὁ Κύριος· Ἐὰν ὑμεῖς στῆτε,
καὶ μὴ παρατραπήτε, φῶς ὄντες τοῦ κόσμου,
ἰδοὺ ὅλον τὸ σῶμα πεφώτισται τοῦ κόσμου. Εἰ
δὲ ὑμεῖς οἱ ὄντες φῶς σκοτισθῆτε, τὸ σκότος
πῶσον, ὃ ἐστὶν ὁ κόσμος; Φῶς οὖν γενόμενοι οἱ
ἀπόστολοι, φῶς διεκόνησαν τοῖς πιστεύουσι, τὰς δὲ
καρδίας αὐτῶν φωτίσαντες τῷ ἐπουρανίῳ τοῦ Πνεύ-
ματος φωτὶ, ᾧ περ καὶ αὐτοὶ πεφωτισμένοι ἐτύγ-
χανον.

Ε'. Καὶ ἅλας αὐτοὶ ὑπάρχοντες ἤρτυον καὶ ἤλιζον
πᾶσαν ψυχὴν πιστεύουσαν τῷ ἅλατι τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος. Ἐλεγε γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος· Ἵμεις ἐστέ
τὸ ἅλας τῆς γῆς, τὴν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων
καλῶν. Διεκόνησαν γὰρ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώ-
πων τὸ ἐπουράνιον ἅλας τοῦ Πνεύματος, ἀρτύσαντες
αὐτοὺς, καὶ ἀσηπτους καὶ ἀσινεῖς ἀπεργασάμενοι ἐκ
πολλῆς δυσωδίας. Ὡσπερ γὰρ κρέας, ἐὰν μὴ ἔχη
ἅλας, σέσηπται, καὶ πολλῆς δυσωδίας μεμέστωται,
ὥστε πάντας ἀποστρέφειν ἐκ τῆς κακίστης ὁσμῆς·
καὶ σκώληκες ἐρποῦσιν εἰς τὸ σέσηπός κρέας, καὶ

A super illam, habentis Spiritus eam regens, et prout
novit dux viæ ei existens. Quemadmodum enim
animalia spiritualia, non quocumque volebant,
progrediebantur, sed eo quo sciebat et volebat
ille, qui insidebat et dirigebat : sic quoque hic
ipse habenas tenet ac moderatur, et viam mon-
strans ducit in Spiritu suo : sic quoque progrediun-
tur non pro suo habitu, quo volunt, in cælo. Et
abjecto corpore ducit et regit in cælis animam sa-
pientia : et rursus quando libet, venit in corpus et
cogitationes ; quando autem libet in fines terræ, et
revelationes mysteriorum ostendit illi. O bonum et
utilem et solum verum agitatore ! Eodem autem
et corpora in resurrectione digna judicabuntur ho-
nore, quem nunc anima, quæ Spiritui permista est,
B prius percipit.

IV. Quod autem in cæleste lumen evadant ani-
mæ justorum, ipse Dominus apostolis dicit : *Vos
estis lux mundi* *. Ipse enim, qui effectit eos lucem,
per illos illuminari mundum jussit ac præcepit.
*Non accendunt lucernam, inquit, et ponunt illam
subter modium, sed super candelabrum, et lucet om-
nibus, qui sunt in domo : sic luceat lux vestra coram
hominibus* †, hoc est, ne occultetis donum, quod
accepistis a me, sed date omnibus volentibus. Et
rursus : *Lucerna corporis est oculus. Cum igitur
oculus tuus fuerit lucidus, totum quoque corpus tuum
S lucidum erit. Quod si malus erit, totum quoque cor-
pus tuum tenebrosum erit. Si igitur lumen, quod in
te est, tenebræ sunt, tenebræ quantæ futuræ* ††? Quem-
admodum enim oculi corporis lumen sunt, et
quando oculi incolumes ac sani sunt, totum cor-
pus illuminatur ; si vero quid incidat, ut tenebris
offundantur, totum corpus tenebrosum redditur :
sic apostoli, oculi et lumen totius mundi constituti
ac ordinati sunt : dixit igitur iis præcipiens Domi-
nus : *Si vos, qui estis lux mundi, perseveraveritis,
nec deflectatis, ecce totum corpus mundi illustratum
est : si vero vos, qui estis lux, caligine obducti fue-
ritis, quantæ futuræ tenebræ, quæ sunt mundus ?*
Lux igitur cum essent facti apostoli, lucem præ-
buerunt credentibus, illuminantes illorum præ-
cordia cælesti Spiritus lumine, quo et ipsi illumi-
D nati erant.

V. Et sal cum essent ipsi, condiebant et salie-
bant omnem animam credentem, sale Spiritus san-
cti. Dixit enim iis Dominus : *Vos estis sal terræ* †,
terram vocans animas proborum hominum ; sub-
ministrabant enim animis hominum sal Spiritus
cæleste, condientes illos, et a putredine ac noxa
ex multo fetore vindicantes. Quemadmodum enim
caro, si sale non sit conspersa, putrescit. et multo
fetore repletur, adeo ut omnes avertantur ob gra-
vem odorem ; et vermes irrepunt in carnem putri-
dam, illicque pascuntur, comedunt, et in cavernu-

* Matth. v, 14. † ibid. 15. 16. †† Matth. vi, 22, 23; Luc. xi, 34. * Matth. v, 13.

lis delitescunt: si vero supervenerit sal, interficiuntur et pereunt illic depascentes vermes, et gravis odor fetoris cessat: natura siquidem salis est, ut interimat vermes, et fetorem tollat: eodem quoque modo omnis anima, non condita Spiritu sancto, caelestisque salis, hoc est, potentiae Dei particeps non facta, putredine vitiat, ac fetore pravaram cogitationum copioso repletur, adeo ut avertatur facies Dei a gravi fetore vanarum ac tenebrosarum cogitationum, et affectionum eidem animae inhærentium. Et noxii atque improbi vermes, qui sunt spiritus malitiae, et potestates tenebrarum in ea inambulant, illic pascuntur, delitescunt et repunt, atque eam devorant et corrumpunt: *Fetorem enim præbuerunt, et putruerunt vibices mei* ⁹. Si vero ad Deum confugiat, credat et petat salem vitæ, Bonum ac humanum Spiritum, tum veniens sal caeleste interimit tetros illos vermes, et sublato pessimo fetore, exstinguit graveolentiam virtute potentiae salis: et sic illa incolumis et illæsa effecta per verum sal, in usum et ministerium caelestis Domini ordinatur. Propterea etiam in lege, exemplo utens Deus, jussit omnes victimas sale saliri ¹⁰.

θινού, εἰς χρῆσιν καὶ ὑπερσίαν τῷ ἐπουρανίῳ Δεσπότην ἀποκαθίσταται. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τῷ νόμῳ ὑποδείγματι χρώμενος ὁ Θεός, ἐκέλευε πᾶσαν θυσίαν ἄλατι ἀλιζεσθαι.

VI. Oportet igitur primum victimam mactari a sacerdote, et mori, et tunc dissectam sale condiri, deinde sic igni imponi. Nisi enim prius mactet et occidat ovem sacerdos, non salitur, neque ad holocaustum Domino adducitur: sic et nostram animam accedentem vero Pontifici Christo, oportet mactari ab eo, et cogitationibus ac pessimæ vitæ, cui vivebat, hoc est, peccato mori, et tanquam vitam oportet ex ea egredi pravæ affectiones. Quemadmodum enim corpus, postquam evolavit anima, mortuum est, nec amplius vivit vita, qua vivebat, neque audit, neque ambulat: sic postquam mactavit et gratia virtutis suæ interemit mundo vitam nostram caelestis Pontifex Christus, moritur illa vitæ perversæ, secundum quam vivebat, et amplius ⁶ neque audit, neque loquitur, neque versatur in tenebris peccati; quia per gratiam discedunt, velut anima ejus, malæ affectiones. Et Apostolus exclamat, dicens: *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* ¹¹. Anima enim, quæ in mundo et tenebris peccatorum adhuc vivit, ab eoque non est mortificata, sed adhuc animam malitiae, hoc est, potentiam tenebrosarum peccati affectionum in se habet, et ab illa nutritur, non est de corpore Christi, nec est de corpore lucis, sed est corpus tenebrarum et ex portione tenebrarum adhuc est. Quemadmodum e converso, qui habent animam lucis, hoc est, virtutem Spiritus sancti, ex portione lucis sunt.

VII. Sed dicat aliquis, quo pacto animam dicis

⁹ Psal. xxxvii, 6. ¹⁰ Lev. ii, 2, 13. ¹¹ Gal. vi, 14.

ἔχει ἐννέμονται καὶ ἐσθίουσι καὶ φωλεύουσι· ἐπὶν δὲ ἔλθῃ τὸ ἅλας, ἀναιροῦνται καὶ ἀπόλλυνται οἱ ἐκεῖ νεμόμενοι σκώληκες, καὶ ὁσμη τῆς δυσωδίας παύεται, (ἡ γὰρ φύσις τοῦ ἁλατος, ἀναιρετικὴ ἐστὶ τῶν σκωλήκων, καὶ τῆς δυσωδίας ἀφανιστικὴ)· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πᾶσα ψυχὴ ἡ μὴ ἠλισμένη τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ μὴ μετέχουσα τοῦ ἁλατος τοῦ ἐπουρανίου, τοῦτ' ἐστὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, σέσπεται, καὶ δυσωδία; πολλῆς λογισμῶν πονηρῶν ἐμπέπλη[σ]ται, ὥστε ἀποστρέφεται τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς δεινῆς δυσωδίας τῶν ματαίων λογισμῶν τοῦ σκότους, καὶ τῶν παθῶν τῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ ψυχῇ ἐνοικούντων. Καὶ οἱ κακοὶ καὶ δεινοὶ σκώληκες, ἃ ἐστὶ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ σκότους, ἐν αὐτῇ ἐμπεριπατοῦσι, κάκει ἐννέμονται, καὶ φωλεύουσι, καὶ ἐρπουσι, καὶ αὐτὴν ἐσθίουσι καὶ φθείρουσι. *Προσώξασαν γὰρ, φησὶ, καὶ ἐσάπηνσαν οἱ μάλωπές μου.* Ἐπὶν δὲ προσφύγῃ τῷ Θεῷ, καὶ πιστεύσῃ, καὶ αἰτήσῃ τὸ ἅλας τῆς ζωῆς, τὸ ἀγαθὸν καὶ φιλόανθρωπον Πνεῦμα, τότε ἔλθον τὸ ἅλας τὸ οὐράνιον ἀναιρεῖ τοὺς δεινοὺς σκώληκας, καὶ ἀφανίζει τὴν πονηρὰν δυσωδίαν, καὶ καθαίρει αὐτὴν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ οὕτως ὑγιὲς καὶ ἀσινῆς ἀπεργασθεῖσα, ὑπὸ τοῦ ἁλατος τοῦ ἀληθινοῦ ἀλιζεσθαι.

Γ'. Δεῖ οὖν πρῶτον τυθῆναι ὑπὸ τοῦ ἱερέως, καὶ ἀποθανεῖν, καὶ τότε ἀλισθῆναι μελισθῆν, εἰθ' οὕτως εἰς τὸ πῦρ ἐπιτίθεσθαι. Ἐὰν γὰρ μὴ πρότερον θύτῃ καὶ θανατώσῃ τὸ πρόβατον ὁ ἱερεὺς, οὐχ ἀλιζεται, οὔτε εἰς ὀλοκάρπωσιν τῷ Δεσπότην προσάγεται. Οὕτω καὶ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν προσερχομένην τῷ ἀληθινῷ ἀρχιερεῖ Χριστῷ, δεῖ τυθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τῷ φρονήματι ἀποθανεῖν, καὶ τῇ κακίστῃ ζωῇ, ἣ ἐστὶ, τουτέστι τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ ὡσπερ ζῶν ἐξελεῖν εἰς ἐξ αὐτῆς, τὴν τῶν παθῶν πονηρίαν. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα, ἐπὶν ἐξέλθῃ ἡ ψυχὴ, ἀπέθανε, καὶ οὐκέτι τῇ τῇ ζωῇ ἐν τῇ ἐξῆ, οὔτε ἀκούει, οὔτε περιπατεῖ· οὕτως ἐπὶν θύσῃ καὶ θανατώσῃ τῷ κόσμῳ τὴν ζωὴν ὁ ἐπουράνιος ἀρχιερεὺς Χριστὸς τῇ χάριτι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἀποθνήσκει τῇ ζωῇ τῆς πονηρίας ἣ ἐξῆ, καὶ οὐκέτι οὔτε ἀκούει, οὔτε λαλεῖ, οὔτε πολιτεύεται ἐν τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας· ὅτι διὰ τῆς χάριτος ἐξέρχεται, ὡσπερ ψυχὴ αὐτῆς, ἡ πονηρία τῶν παθῶν. Καὶ ὁ Ἀπόστολος βοᾷ λέγων· Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ. Ψυχὴ γὰρ ἡ ἀκυτὴν ζῶσα ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας, καὶ μὴ θανατωθεῖσα ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐτι τὴν ψυχὴν τῆς κακίας, τοῦτ' ἐστὶ τὴν ἐνεργείαν τοῦ σκότους τῶν παθῶν τῆς ἁμαρτίας ἐν ἐαυτῇ ἔχουσα, καὶ ὑπ' αὐτῆς ποιμαινομένη, οὐκ ἐστὶ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἐστὶ τοῦ σώματος τοῦ φωτός· ἀλλ' ἐστὶ σῶμα τοῦ σκότους καὶ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ σκότους· ἀκμήν ἐστιν. Ὡσπερ καὶ πάλιν, οἱ ἔχοντες τὴν ψυχὴν τοῦ φωτός, τοῦτ' ἐστὶ τὴν δύναντα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐκ τῆς μερίδος εἰσὶ τοῦ φωτός.

Z'. Ἀλλ' ἐρεῖ τις· Πῶς σῶμα τοῦ σκότους λέγεις τὴν

ψυχῆν, μὴ οὖσαν αὐτοῦ κτίσμα; Ὡδε προσέχων, καὶ ἄρθως νόησον· Ὡσπερ ἐνδυμα ἱμάτιον, ὃ φορεῖς, ἄλλος κατασκεύασε, καὶ σὺ αὐτὸ ἐν[δέ]δυσαι· ὁμοίως καὶ οἶκον ἕτερος ψυκοδόμησε καὶ ἐκτίσε, καὶ σὺ οἰκεῖς ἐν αὐτῷ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Ἀδάμ παραβάς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκούσας τοῦ πονηροῦ ὄφρατος, ἐπράθη καὶ ἐπώλησεν ἑαυτὸν τῷ διαβόλῳ· καὶ ἐνεδύσατο τὴν ψυχῆν ὁ πονηρὸς, τὸ καλὸν κτίσμα, ὃ κατασκεύασεν ὁ Θεός, πρὸς τὴν αὐτοῦ εἰκόνα, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· Ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ἐθριάμβευσεν αὐτοὺς ἐν τῷ σταυρῷ. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Κυρίου γεγένηται, ἵνα ἐκβάλῃ αὐτούς, καὶ ἀπολάβῃ τὸν ἴδιον οἶκον καὶ ναὸν, τὸν ἀνθρώπων. Τούτου τοίνυν ἐνεκεν σῶμα λέγεται ἡ ψυχὴ τοῦ σκότους τῆς πονηρίας, ἕως οὗ ἔστιν ἐν αὐτῇ τὸ σκότος τῆς ἀμαρτίας, ὅτι ἐκεῖ ζῆ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν πονηρὸν τοῦ σκότους, καὶ ἐκεῖ κεκράτηται, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος, σῶμα ἀμαρτίας; καὶ σῶμα θανάτου καλῶν λέγει· Ἴνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἀμαρτίας. Καὶ πάλιν, Τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; Ὁμοίως πάλιν ἡ πιστεύουσα τῷ Θεῷ ψυχὴ καὶ ἐκ τῆς ἀμαρτίας ῥυθιθεῖσα, καὶ θανατωθεῖσα ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ σκότους, καὶ τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὡσπερ ζῶν λαβοῦσα, καὶ ἐκεῖθεν ζήσασα, ἐκεῖ λοιπὸν διατρίβει, ὅτι ἐκεῖ κεκράτηται τῷ φωτὶ τῆς θεότητος. Οὕτε γὰρ φύσεως τῆς θεότητος ἔστιν ἡ ψυχὴ, οὕτε φύσεως τοῦ σκότους τῆς πονηρίας, ἀλλ' ἔστι κτίσμα τι νοερὸν, καὶ ὠρατὸν, καὶ μέγα, καὶ θαυμαστὸν, καὶ καλὸν ὁμοίωμα καὶ εἰκὼν Θεοῦ· καὶ διὰ τὴν παράθεσιν εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ἡ πονηρία τῶν παθῶν τοῦ σκότους.

Ἡ· Τὸ λοιπὸν, ᾧ συγκέκραται, καὶ συνήνωται ἡ ψυχὴ ἐν τοῖς θελήμασιν. Ἦτοι οὖν τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῇ ἔχουσα, καὶ ἐν αὐτῷ ζῶσα ἐν πάσαις ταῖς ἀρεταῖς, τοῦ φωτὸς τῆς ἀναπαύσεως ἔστιν· ἦτοι τὸ σκότος τῆς ἀμαρτίας ἔχουσα, τῆς κατακρίσεως τυγχάνει. Ψυχὴν γὰρ τὴν θέλουσαν ζῆσαι παρὰ Θεῷ ἐν ἀναπαύσει καὶ φωτὶ αἰωνίῳ, προσελθεῖν δεῖ, ὡς προσεῖρηται, τῷ ἀληθινῷ ἀρχιερεῖ Χριστῷ, καὶ τυθῆναι καὶ ἀποθανεῖν τῷ κόσμῳ, καὶ τῇ προτέρᾳ ζωῇ τοῦ σκότους τῆς πονηρίας, καὶ μετατεθῆναι ἐν ἑτέρᾳ ζωῇ καὶ ἀνατροφῇ θεῶν. Ὡσπερ ἐάν τις ἀποθάνῃ ἐν πόλει, οὕτε φωνῆς τῶν ἐκεῖ ἀκούει, οὕτε λαλιᾶς, οὕτε ἤχων, ἀλλὰ καθάπαξ ἀπέθανε, καὶ μετατίθεται ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, ἐνθα οὐκ εἰσὶ φωναὶ καὶ κραυγαὶ τῆς πόλεως ἐκεῖνης· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ἐπὶ τὴν τυθῆν καὶ ἀποθάνῃ, ἐν ᾗ διατρίβει καὶ ζῆ πόλει τῆς κακίας τῶν παθῶν, οὐκέτι ἀκούει· ἐν αὐτῇ τῆς φωνῆς τῶν διαλογισμῶν τοῦ σκότους· οὐκ ἔτι ἀκούεται λαλιὰ καὶ κραυγὴ ματαίου διαλογισμοῦ, καὶ παραχῆς πνευματικῶν σκότους· ἀλλὰ μετατίθεται εἰς πόλιν ἀγαθότητος καὶ εἰρήνης μεστέην, εἰς πόλιν φωτὸς θεότητος, κακεῖ ζῆ καὶ ἀκούει, κακεῖ πολιτεύεται καὶ λαλεῖ, καὶ διαλογίζεται, κακεῖ ἐργάζεται ἐργα πνευματικὰ καὶ Θεοῦ ἄξια.

A corpus tenebrarum, cum non sit ab illis genita? Huic adhibens mentem bene attendito, quemadmodum vestem aut indumentum, quod gestas, alius confecit, et tu eo indueris; similiter et domum alius ædificavit et extruxit, et tu nihilominus inhabitas illam: eodem modo Adam transgressus mandatum Dei, et obtemperans malitioso serpenti, vendidit seipsum diabolo, induitque tum animam ille malitiosus: elegantissimam scilicet creaturam; quam condiderat Deus ad sui imaginem, ut et Apostolus dicit: *Exspolians principatus et potestatem, triumphavit de illis in cruce* ¹². Propterea enim et adventus Domini contigit ut ejiceret ipsos, et reciperet propriam domum et templum, hominem scilicet. Quocirca dicitur anima corpus tenebrarum malitiæ, quandiu in illa sunt tenebræ peccati. quia illic vivit in sæculo tenebrarum perverso, et illic capta tenetur: quemadmodum et Paulus corpus peccati et corpus mortis appellat, dicens: *Ut destruaturs corpus peccati* ¹³. Et rursus: *Quis me liberabit ex corpore mortis hujus* ¹⁴? Similiter et e converso anima Deo credens, et a peccati sordibus soluta, ac per mortem sublata ex vita tenebrarum, postquam lumen Spiritus sancti tanquam vitam acceperit, illic vivens reliquum vitæ terit, quia illic capta tenetur a lumine divino. Neque enim naturæ divinæ est anima, neque naturæ tenebrarum malitiæ, sed est quid creatum, intellectuale, pulchrum, insigne, et admirandum, atque elegans similitudo et imago Dei, in quam propter transgressionem invasit malitiæ affectionum, quæ sunt tenebrarum.

VIII. Reliquum, cum quo commiscetur anima, cujusque tenetur dominio, cum eo quoque voluntatibus conjuncta est. Sive igitur lucem Dei in se habeat, et in illa vivat omnem virtutum orbem complexa, luce acquiescentiæ abundat: sive tenebris peccati obvoluta sit, condemnationis particeps est. Animam igitur, quæ vult vivere apud Deum in requie et luce æterna, accedere oportet, ut dictum est, ad verum Pontificem Christum, mactari, et mori mundo ac priori vitæ tenebrarum et malitiarum, atque transponi in alteram vitam et educationem divinam. Quemadmodum, si quis moritur in civitate, neque voces illorum, qui ibi degunt, neque sermonem, neque sonum ullum exaudit, sed prorsus mortuus est, et transponitur in alium locum, ubi nullæ sunt voces, nulli clamores illius civitatis: sic et anima, postquam mactata et mortua fuerit civitati maliarum affectionum, in qua degebat ac vivebat prius, non amplius exaudit in se ipsa vocem cogitationum tenebrarum. Non amplius auditur sermo et clamor frivolorum disputationum, **7** et turbæ spirituum tenebrarum: sed transfertur in civitatem bonitatis et pacis plenam, in civitatem divinæ lucis; illic vivit et audit, illic conversatur, loquitur et ratiocinatur, illic operatur opera spiritualia et Deo digna.

¹² Coloss. ii, 15. ¹³ Rom. vi, 6. ¹⁴ Rom. vii, 24.

IX. Oremus igitur et nos, ut per virtutem ejus A mactemur, et moriamur sæculo malitiæ tenebrarum, inque nobis extinguatur spiritus peccati, induamurque et accipiamus animam Spiritus cœlestis, ac transferamur ex malitia tenebrarum in lumen Christi, ad requiescendum in vita per omnia sæcula. Veluti enim in cursu stadorum currus antevertens impedit, reprimit atque prohibet alterum, ne progrediatur et palmam præripiat: sic et cogitationes animæ et peccati currunt in homine. Si ergo contingat cogitationem peccati præcedere, id impedit, avertit et prohibet animam, ne appropinquet Deo, et victoriam adversus peccatum reportet; ubi vero Dominus ipse inscendat et gubernet animam, semper illa victoriam consequitur, regens et ducens scienter currum animæ per omnia ad cœlestes ac divinas contemplationes. Non enim bellum gerit contra malitiam, sed cum pro arbitrio et auctoritate sua quidvis agendi potestatem habeat, victoriam ipse parat. Aguntur igitur Cherubim, non quo progredi volunt; sed qua sessor et dirigens ducit, quoque liberit illi, eo progrediuntur, et illos bajulat. *Manus enim*, inquit, *erat sub illis* ¹⁵. Ducuntur animæ sanctæ, et reguntur a Spiritu Christi, qui dirigit illas, quo vult, et interdum pro voluntate sua per cœlestes cogitationes, interdum per corpus: ubi liberit, illic ei ministrant. Quemadmodum enim pedes volucrum sunt alæ: sic cœleste lumen Spiritus accipit alas cogitationum dignarum animæ, eamque C dirigit ac ducit prout ipse novit.

X. Tu igitur, quando auditu hæc percipis, respice te ipsum, an possideas hæc reipsa et vera in anima tua: non enim sunt verba simpliciter ac nude prolata, sed opus vere in anima efficitur. Et si non possideas, ac tantorum spiritualium honorum egenus sis, tristitiam, mœrorem ac luctum perpetuum habeto, velut adhuc mortuus a regno, et velut sauciatus, continuo clama ad Dominum, et pete confidenter, ut te quoque vera hæc vita dignetur. Quemadmodum enim Deus, qui hoc corpus condidit, non ex sua ipsius natura, neque ex corpore dedit ei habere vitam, cibum, potum, indumenta et calceamenta: sed, cum D corpus creasset per se nudum, et tale quidem, quod absque illis, quæ extra corpus sunt, hoc est, absque cibo, potu et vestimentis, vivere non posset, omnem sustentationem vitæ extrinsecus concessit: quod si in sua ipsius natura solum constiterit, nullo exteriori assumpto, corrumpitur ac interit: eodem modo et anima, divino lumine destituta, condita vero secundum imaginem Dei (sic enim Deo ex dispensatione placuit, eam habere vitam æternam) non ex propria natura, sed ex ipsius Dei divinitate, ex peculiari Spiritu, ac peculiari lumine, habet cibum ac potum spiritua-

Θ. Παρακαλέσωμεν τοίνυν και ημείς, τυθήναι διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, και ἀποθανεῖν τῷ αἰῶνι τῆς πονηρίας τοῦ σκότους, και ἀναιρεθῆναι ἐν ἡμῖν τὸ πνεῦμα τῆς ἁμαρτίας, και ἐνδύσασθαι και λαβεῖν ψυχὴν Πνεύματος οὐρανοῦ, και μετατεθῆναι ἐκ τῆς κακίας τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, και ἀναπαυθῆναι ἐν ζωῇ θλου αἰῶνας. Ὡσπερ γὰρ ἐν σταδίῳ τὰ ἄρματα τρέχουσι και προλαμβάνον ἐμποδίζει και ἐπέχει και κωλύει τὸ ἕτερον, τοῦ μὴ προκόψαι, και προλαβεῖν εἰς νίκος: οὕτως οἱ διαλογισμοὶ τῆς ψυχῆς και τῆς ἁμαρτίας τρέχουσιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· ἐὰν μὲν τύχη προλαβεῖν τὸν διαλογισμὸν τῆς ἁμαρτίας, ἐμποδίζει και ἀπέχει, και κωλύει τὴν ψυχὴν, τοῦ μὴ προσεγγίσει τῷ Θεῷ, και τὸ κατ' αὐτῆς νίκος ἄρσασθαι: ὅπου δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐπιθαίνει και ἡνιοχεῖ τὴν ψυχὴν, πάντοτε αὐτὸς νικᾷ, ἡνιοχῶν και ὀδηγῶν ἐπιστημόνως τὸ ἔρμα τῆς ψυχῆς εἰς τὸ οὐράνιον και ἐνθεον φρόνημα διὰ παντός. Οὕτε γὰρ πολεμεῖ πρὸς τὴν κακίαν, ἀλλ' ἀθένης και ἐξουσιαστικῆς τυγχάνων ἀεὶ, τὴν νίκην αὐτὸς ἐργάζεται. Ἄγεται τοίνυν τὰ Χερουθιμ οὐχ ὅπου θέλουσι πορεύεσθαι, ἀλλ' ὅπου ὁ ἐπιθετικῶς και ὁ ἡνιοχῶν ὀδηγεῖ, και ὅπου θέλει αὐτὸς, ἐκεῖ πορεύονται, και αὐτὰ βαστάζει. *Χεῖρ γὰρ*, φησὶν, *ἀνθρώπου ὑποκατέω ἀπὸ τῶν ἡν.* Ἄγονται αἱ ἔγναι ψυχαὶ και ὀδηγοῦνται ὑπὸ τοῦ ἡνιοχοῦντος Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπου βούλεται, ὅτε βούλεται, ἐν οὐρανόις λογισμοῖς· ὅτε βούλεται ἐν τῷ σώματι, ἐνθα βούλεται, ἐκεῖ αὐτῷ διακονοῦσιν. Ὡσπερ γὰρ τοῦ πετεινοῦ οἱ πόδες τὰ κτερά εἰσιν· οὕτω τὸ οὐράνιον φῶς τοῦ Πνεύματος ἀναλαμβάνει τὰ κτερά τῶν λογισμῶν τῶν ἀξίων ψυχῆς, ὀηγῶν και ἡνιοχοῦν ὡς ὀδὸν αὐτό.

Γ. Σὺ τοίνυν ὅταν ἀκούῃς ταῦτα, πρόσχεσ σεαυτῷ, εἰ κέκτησαι ταῦτα ἐν ἔργῳ και ἀληθεῖς ἐν τῇ ψυχῇ σου· οὐ γὰρ εἰσιν ἀπλῶς λόγοι λαλούμενοι, ἀλλ' ἐργονἀληθείας ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ γιγνόμενον. Καὶ εἰ οὐ κέκτησαι, ἀλλὰ πτωχεύεις ἐκ τῶν τηλικούτων πνευματικῶν ἀγαθῶν, λύπη και πένθος και πόσος ἀδιάλειπτος ὀφείλεις ἔχειν· ὡς ἀκμὴν νεκρῶς ὦν ἀπὸ τῆς βασιλείας, και ὡς τραυματίας, ἀεὶ βόα πρὸς τὸν Κύριον, και αἰτεῖ πιστῶς, ἵνα και αὐτὸς ταύτης τῆς ἀληθινῆς ζωῆς καταξιώθῃς. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα τοῦτο ποιήσας ὁ Θεός, οὐκ ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως, οὐδὲ ἐκ τοῦ σώματος ἔδωκεν αὐτῷ ἔχειν τὴν ζωὴν, τὴν βρώσιν, και τὴν πόσιν, και τὰ ἐνδύματα και τὰ ὑποδήματα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν τῆς ζωῆς ἔξωθεν ἔδωκεν ἔχειν, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ σῶμα γυμνὸν ποιήσας, και χωρὶς τῶν ἔξωθεν τοῦ σώματος ὄντων ζῆσαι τὸ σῶμα ἀδύνατον, τοῦτ' ἐστὶ, χωρὶς βρώσεως και πόσεως, και ἐνδυμάτων· ἐὰν δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν μόνον στή, μηδὲν τῶν ἔξωθεν προσλαβὼν, διαφθείρεται και ἀπόλλυται· τὸν αὐτὸν τρόπον και ψυχὴ ἢ μὴ ἔχουσα φῶς θεῖον, κτισθεῖσα δὲ κατ' εἰκόνα Θεοῦ· οὕτως γὰρ αὐτὴν ὑπονόμησε και εὐδόκησεν ἔχειν τὴν αἰώνιον ζωὴν· οὐκ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος, ἐκ τοῦ ἰδίου πνεύματος, ἐκ τοῦ ἰδίου φωτός, ἔχει βρώσιν και πό-

¹⁵ Ezech. x, 21.

σιν πνευματικῆν, καὶ ἐνδύματα οὐρανια, ἃ ἐστὶν ἡ Ἀ

δὲντως ζωὴ τῆς ψυχῆς.

IA'. Ὡσπερ οὖν τῷ σώματι, καθὼς προσίρηται, ἡ ζωὴ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἐστὶν, ἀλλ' ἐξωθεν αὐτοῦ, τοῦτ' ἐστὶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ χωρὶς τῶν ἐξωθεν αὐτοῦ ὄντων, ἀδύνατον αὐτῷ ζῆσαι· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ἐὰν μὴ γεννηθῆ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς ἐκείνην τὴν γῆν τῶν ζώντων, ἀκείθεν τραφεῖ πνευματικῶς τῷ Κυρίῳ προκατόπυσα, καὶ ἀμφιασθῆ ἕκ τῆς θεότητος ἀρρήτα ἄμφια οὐρανοῦ κάλλους, χωρὶς ἐκείνης τῆς τροφῆς ζῆσαι αὐτὴν ἐν ἀπολαύσει καὶ ἀναπαύσει ἀπ' ἑαυτῆς ἀδύνατον. Ἐγεί γάρ ἡ θεὰ φύσις καὶ ἄρτον ζωῆς, τὸν εἰπόντα, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· καὶ, Ἰδοὺ ἴωρ καὶ, Ὅϊνον εὐφραίνοντα καρδίας ἀνθρώπου· καὶ, Ἀγαλλιάσθωσθε ἑλαϊον, καὶ παμποικίλον τροφὴν οὐρανοῦ Πνεύματος, καὶ ἐνδύματα B φωτὸς οὐράνια ἕκ τοῦ Θεοῦ τυγχάνοντα. Ἐν τούτοις ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ τῆς ψυχῆς. Οὐαὶ σώματι, ἑπὶ ὅταν εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἐστήκη, ὅτι διαφθείρεται καὶ ἀποθνήσκει· καὶ οὐαὶ ψυχῇ, εἰ εἰς τὴν ἑαυτῆς φύσιν μόνον ἕστηκε, καὶ εἰς τὰ ἑαυτῆς ἔργα μόνον πέποθε, μὴ ἔχουσα θέλου Πνεύματος κοινωνίαν, ὅτι ἀποθνήσκει ζωῆς αἰωνίου θεότητος μὴ καταξιοθεῖσα. Ὡσπερ γάρ ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων, ἐπὶ ἀν μὴκέτι τὸ σῶμα δύνηται λαβεῖν τροφὴν, ἀπελπίζουσιν αὐτοῦς, καὶ κλαίουσι πάντες γνήσιοι φίλοι, συγγενεῖς καὶ ἀγαπητοί· οὕτω κλαίει ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄγιοι ἄγγελοι τὰς ψυχὰς τὰς μὴ τρεφομένας τροφὴν οὐράνιον τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐν ἀφθαρσίᾳ ζήσασας. Ταῦτα δὲ καὶ πάλιν φημί, οὐκ εἰσὶν ἀπλῶς λόγοι λαλούμενοι, ἀλλ' ἔργον πνευματικῆς ζωῆς, ἔργον ἀληθείας, εἰς τὴν ἀξίαν καὶ πιστὴν ψυχὴν γιγνόμενον.

IB'. Εἰ τοίνυν ἐγένου θρόνος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιθέσθηεν ἐπὶ σὲ ὁ οὐράνιος ἡνίοχος, καὶ ἐγένετο ἡ ψυχὴ σου ὅλη ὀφθαλμὸς πνευματικὸς, καὶ ὅλη φῶς· καὶ εἰ ἐτράφης ἐκείνην τὴν τοῦ Πνεύματος τροφὴν, καὶ εἰ ἐποίσθης ἕκ τοῦ ζώντος ὕδατος, καὶ εἰ ἐνεδύσω τὰ τοῦ ἀρρήτου φωτὸς ἐνδύματα· εἰ τούτων ἀπάντων ὁ ἔσω σου ἀνθρώπος ἐν περὶ καὶ πληροπορίᾳ καθέστηκεν, ἰδοὺ ζῆς καὶ τὴν ὄντως αἰώνιον ζωὴν, ἀπὸ τοῦ νῦν μετὰ τοῦ Κυρίου ἀναπαυομένης τῆς ψυχῆς σου. Ἰδοὺ κέκτησαι καὶ ἑλαβες ταῦτα παρὰ τοῦ Κυρίου ἐν ἀληθείᾳ ἵνα ζῆς ζωὴν ἀληθινήν. Εἰ δὲ μὴδὲν τούτων σύννοιδας σεαυτῷ, κλαίε καὶ λυποῦ καὶ ὀδύρου, ὅτι τοῦ αἰωνίου καὶ πνευματικοῦ πλοῦτου ἀκμὴν οὐδέπω τετύχηκας, καὶ τὴν ὄντως ζωὴν ἀκμὴν οὐδέπω ἐδέξω. Πόνον οὖν ἔχε περὶ τῆς πτωχείας σου, δεόμενος τοῦ Κυρίου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὅτι εἰς τὴν δεινὴν πενίαν τῆς ἀμαρτίας ἕστηκας. Εἶθε δὲ κἄν πόνον τις ἐκέκτητο, διὰ τὴν ἑαυτοῦ πτωχείαν· τὸ μὴ ὡσπερ κεκορησμένοι ἐν ἀμεριμνίᾳ διήγομεν, ὅτι ὁ πόνον ἔχων, καὶ ζητῶν καὶ αἰτῶν τὸν Κύριον ἀδιστακτικῶς, ταχέως τεύχεται τῆς ἀπολυτρώσεως, καὶ τοῦ ἐπουρανοῦ πλοῦτου, καθὼς ὁ Κύριος ἔλεγε, περὶ τοῦ ἀδίκου κριτοῦ καὶ τῆς χήρας διεξερχόμενος τὸν λόγον· Πόσω μᾶλλον ὁ Θεὸς ποιήσει

lem, et vestimenta caelestia, quæ sunt vera vita animæ.

XI. Quemadmodum igitur corpus, ut supra dictum, vitam non ex se, sed aliunde habet, hoc est a terra, et absque iis, quæ extra sunt, impossibile est ei vitam ducere : ita et anima, nisi ab hoc tempore regeneretur in illam viventium terram, et illic spiritualiter alatur, et spiritualiter Domino proficiens crescat, et arcanis vestimentis caelestis pulchritudinis ex divinitate desumptis induatur, absque illo cibo in gaudio et quiete ex se ipsa vivere plane non potest. Habet enim etiam divina natura panem vitæ, qui dicit : *Ego sum panis vitæ* ¹⁶, et : *Aquam viventem* ¹⁷, et : *Vinum lætificans cor hominis* ¹⁸, et : *Oleum essultationis* ¹⁹, et multiplicem caelestis Spiritus cibum, et vestimenta luminis caelestia, a Deo profecta. In his consistit æterna animæ vita. Væ corpori, si in sua ipsius natura constiterit, quia corrumpitur et moritur. Væ etiam animæ, si in sua ipsius natura consistat, et suis operibus solum fidat, non habens participationem Spiritus divini, quia moritur, nec vitæ æternæ ac divinæ idonea putatur. Quemadmodum enim infirmis accidit, ut, si corpus amplius cibum capere nequeat, omnem de eorum vita spem abjiciant, omnesque veri amici, cognati atque familiares plorent : sic deplorat Deus et sancti angelis animas, non vespentes caelesti cibo Spiritus, nec in incorruptione viventes. Hæc vero rursus dico, non sunt verba nude et simpliciter prolata, sed opus vitæ spiritualis, opus verum, quod efficitur in anima digna et fideli.

XII. Si igitur thronus Dei effectus es, et insederit in te caelestis auriga, et anima tua tota oculus spiritualis, et tota lumen effecta est : si quoque caelesti illo Spiritus cibo enutritus es, et ex aqua vitæ bibisti, atque vestimenta arcani luminis induisti : si denique tuus interior homo hæc omnia expertus ac in fidei abundantia constitutus est, ecce vivis vitam revera æternam, requiescente anima tua ad hoc momento cum Domino. En adeptus es et accepisti hæc a Domino in veritate, ut vitam veram vivas. Si vero nihil horum tibi conscius es, plora, contristare ac geme, quod æternarum ac spiritualium divitiarum particeps factus nondum es, et veram vitam nondum accepisti. Sollicitus ergo esto de inopia tua, supplicans Domino noctes et dies, eo quod in gravi paupertate peccati es constitutus. Utinam vero sit aliquis qui de penuria sua anxius sit ! et non velut saturati in securitate vivamus ! quia qui laborem ejusmodi sustinet, quaerit et indesinenter Dominum obsecrat, mox consequetur redemptionem ac caelestes divitias, quemadmodum Dominus dixit, de injusto judice et vidua sermonem habens : *Quanto magis Deus vindictam faciet clamantium ad se nocte et die ?*

¹⁶ Joan. vi, 35. ¹⁷ Joan. iv, 10. ¹⁸ Psal. civ, 15. ¹⁹ Psal. xlv, 8.

per te dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum²⁰.
Cui gloria et potentia in sæcula, Amen.

HOMILIA II.

De regno tenebrarum, hoc est, peccato : et Deum solium posse a nobis peccatum auferre, ac nos liberare a iugo servitutis principis nequissimi.

I. Regnum tenebrarum, malitiosus nimirum ille princeps, homine ab initio captivo reddito, sic circumdedit et induit animam tanquam hominem potestate tenebrarum : *Et creent eum regem, et induant eum vestibus regalibus, et a capite ad unguis regalia ferat vestimenta*, Ita animam, ac totam B ejus substantiam peccato induit nequam ille princeps, totam inquinavit, et totam captivam in C regnum suum abduxit, nec reliquit ullum ejus membrum a se liberum, non cogitationes, non mentem, non corpus, sed amicitivit eam purpura tenebrarum. Quemadmodum enim corporis non una pars, aut unum membrum patitur, sed totum omnino passioni obnoxium est : sic et tota anima affectionibus malitiæ et peccati. Induit igitur totam animam, præcipuum hominis membrum ac partem, improbus ille malitia sua, hoc est, peccato : et sic corpus passioni ac corruptioni subjectum est.

II. Cum enim Apostolus dicit : *Exuite veterem hominem*²¹, integrum dicit, habentem oculos suis C oculis adjectos, caput capiti, aures auribus, manus manibus, pedes pedibus. Totum enim hominem, animam et corpus, improbus ille polluit et distrahit, subiitque hominem, veterem hominem, pollutum, impurum atque Dei hostem, non subjectum legi Dei, hoc est, ipsum peccatum, ita ut amplius non videat homo pro lubitu suo, sed ut perperam videat, perperam audiat, et pedes habeat ad perpetrandum facinus accelerantes²², ac manus iniquitatem operantes, et cor cogitans mala. Obsecremus igitur et nos Deum, ut exuat nos homine veteri, quia ipse solus a nobis auferre potest peccatum : quia fortiores sunt, qui nos captivos abduxerunt, et in regno suo detinent. Ipse vero promisit se liberaturum nos ex servitute hac. Quemadmodum enim sol cum lucet, et ventus spirat, sol D quidem proprium corpus et propriam naturam habet, item et ventus propriam naturam et proprium corpus habet, et nemo potest separare ventum a sole, nisi solus Deus ventum, ne amplius spiret, sedaverit : sic et peccatum animæ commissum est, utroque nihilominus propriam naturam habente.

III. Impossibile igitur est separare animam a peccato, nisi Deus sedet et sistat malitiosum hunc ventum, habitantem in anima et corpore. Et rur-

α την εκδικησιν των βοαντων προς αυτον τυχιος και ημερας· και λεγω, ποιησει την εκδικησιν αυτων εν ταχει· η η δόξα και το κράτος εις τους αιωνας. Αμήν.

OMILIA B.

Περὶ τῆς βασιλείας τοῦ σκότους, τοῦτ' ἐστὶ, τῆς ἀμαρτίας· και ὅτι μόνος ὁ θεὸς δύναται αἰρεῖν ἀφ' ἡμῶν τὴν ἀμαρτίαν, και ρύσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἀρχοντος τοῦ κοληροῦ.

A'. Ἡ βασιλεία τοῦ σκότους, ὁ πονηρὸς ἀρχων, αἰχμαλωτεύσας τὸν ἀνθρωπον ἀπαρχῆς, οὕτω περιέθηκε και ἐνέδουσε τὴν ψυχὴν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ σκότους ὡσανεὶ ἀνθρωπον· *Και ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, και ἐνδύσωσιν αὐτὸν ἐνδύματα βασιλικὰ, και ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ὀνύχων βασιλικὰ φορή.* Οὕτως τὴν ψυχὴν, και ἄλλην τὴν ὑπόστασιν αὐτῆς ἐνέδουσε τὴν ἀμαρτίαν ὁ ἀρχων ὁ πονηρὸς, και ἄλλην ἐμίανε, και ἄλλην ἠχμαλώτευσεν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, και οὐκ ἀφήκεν οὔτε ἐν μέλος αὐτῆς ἐλεύθερον ἀπ' αὐτοῦ, οὐ λογισμοῦς, οὐ νοῦν, οὐ σῶμα, ἀλλ' ἐνέδουσε αὐτὴν πορφυρίδα τοῦ σκότους. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα οὐχὶ ἐν μέρος, ἢ μέρος, πάσχει, ἀλλ' ὅλον ἐξ ὅλου παθητόν ἐστιν· οὕτως και ἡ ψυχὴ ἄλλη ἐπαθε τὰ τῆς κακίας πάθη και ἀμαρτίας. Ἐνέδουσε οὖν τὴν ψυχὴν ἄλλην, τὸ ἀναγκαῖον τοῦ ἀνθρώπου μέρος και μέρος ὁ πονηρὸς τὴν κακίαν αὐτοῦ, τοῦτ' ἐστὶ, τὴν ἀμαρτίαν, και οὕτως τὸ σῶμα παθητὸν και φθαρτὸν ἐγένετο.

B'. Ὅταν γὰρ λέγῃ ὁ Ἀπόστολος· *Ἐκδύσαθε τὸν παλαιὸν ἀνθρωπον*, τέλειον λέγει, ὀφθαλμοῦς ἔχοντα πρὸς ὀφθαλμοῦς, κεφαλὴν πρὸς κεφαλὴν, ὡτα πρὸς ὡτα, χεῖρας πρὸς χεῖρας, πόδας πρὸς πόδας. Ὅλον γὰρ τὸν ἀνθρωπον ψυχὴν και σῶμα ἐμίανεν ὁ πονηρὸς, και κατέσπασε, και ἐνέδουσε τὸν ἀνθρωπον, παλαιὸν ἀνθρωπον, και μιανὸν, ἀκάρταρον, και θεομάχον, και μὴ ὑποτασσόμενον τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν, ἵνα μηκέτι βλέπῃ, ὡς θέλει ὁ ἀνθρωπος, ἀλλ' ἵνα πονηρῶς ὀρᾷ, και πονηρῶς ἀκούῃ, και πόδας ἔχῃ σκευδόντας ἐπὶ κακοποιαν, και χεῖρας ἐργαζομένας ἀνομίαν, και καρδίαν πονηρὰ διαλογιζομένην. Παρακαλέσωμεν οὖν και ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἵνα ἐκδύσῃ ἡμᾶς τὸν παλαιὸν ἀνθρωπον, ὅτι αὐτὸς μόνος ἄρει ἀφ' ἡμῶν τὴν ἀμαρτίαν δύναται· ὅτι ἰσχυρότεροι ἡμῶν εἰσιν οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς, και κατέχοντες ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῶν. Αὐτὸς δὲ ἐπηγγελάτο τοῦ ρύσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας ταύτης· ὡσπερ γὰρ ὅταν ἡλιος ᾗ, και ἀνεμὸς τις πνέῃ, ὁ μὲν ἡλιος ἴδιον σῶμα ἔχει και ἴδιαν φύσιν, ὁμοίως και ὁ ἀνεμος ἴδιαν φύσιν ἔχει και ἴδιον σῶμα· και οὐδεὶς δύναται χωρῖσαι τὸν ἀνεμον ἀπὸ τοῦ ἡλλου, εἰ μὴ μόνος ὁ θεὸς παύσῃ, ἵνα μηκέτι πνέῃ· οὕτω και ἡ ἀμαρτία τῇ ψυχῇ μεμιγμένη ἐστὶν, ἐκείνης ἐκείνης ἴδιαν φύσιν.

Γ'. Ἀδύνατον οὖν ἐστὶ χωρῖσαι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἐὰν μὴ ὁ θεὸς παύσῃ και στήσῃ τὸν πονηρὸν τοῦτον ἀνεμον, τὸν ἐνοικοῦντα τῇ ψυχῇ και

²⁰ Luc. xviii, 7. ²¹ Ephes. iv, 22. ²² Psal. lviij, 5.

τῷ σώματι. Καὶ πάλιν, ὡς περ τις θεωρεῖ πετεινὸν ἀνοήτως, καὶ βούλεται καὶ αὐτὸς πτεῖναι, μὴ ἔχων δὲ περὶ ἀδυνατίως ἔχει πέτασθαι· οὕτω καὶ τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ μὲν θέλειν παράκειται τοῦ εἶναι καθαρὸν, καὶ ἀμωμον, καὶ ἀσπιλὸν, καὶ μὴ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν κριτίαν, ἀλλ' αἰετὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὸ δύνασθαι δὲ οὐκ ἔχει· πετασθῆναι μὲν εἰς τὸν ἀέρα τὸν θεῖον καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος θέλει, ἀλλ' ἐὰν μὴ λάθῃ πτέρυγας, οὐ δύναται. Παρκαλέσωμεν οὖν τὸν Θεόν, ἵνα δῶ ἡμῖν πτέρυγας περισσεύσας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἵνα πετασθῶμεν πρὸς αὐτὸν καὶ καταπαύσωμεν, καὶ ἵνα διαχωρίσῃ καὶ παύσῃ ἀπὸ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν τὸν πονηρὸν ἀνεμον, αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν τὴν κατοικοῦσαν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν. Αὐτῷ γὰρ μόνῳ δυνατὸν τοῦτο ποιῆσαι. Ἰδοὺ γάρ φησιν, ὁ Ἄμωμος τοῦ Θεοῦ δάιδων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Αὐτὸς μόνος τὴν ἐλεημοσύνην ταύτην ἐποίησε τῶν ἀνθρώπων τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, ὅτι λυτροῦται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῖς προσδοκῶσιν αἰετὶ καὶ ἐλπίζουσι, καὶ ζητοῦσιν ἀδικαίεπτως, ποιεῖ τὴν σωτηρίαν ταύτην τὴν ἀνεκδιήγητον.

Δ'. Ὡς περ ἐν νυκτὶ ζοφερᾷ καὶ μελαίνῃ πνέει ἀνιμὸς τις ἀγριος, καὶ πάντα τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα κινεῖ, καὶ ἐρευνᾷ, καὶ σειεῖ· οὕτω καὶ ὁ ἀνθρώπος πεσὼν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς νυκτὸς τοῦ σκότους, τοῦ διαβόλου, καὶ ὢν ἐν νυκτὶ καὶ σκότει, κλονεῖται τῷ δεινῷ ἀνέμῳ τῆς ἁμαρτίας πνέοντι, καὶ σειεται, καὶ κινεῖται. Καὶ ἐρευνᾶται πᾶσαν τὴν φύσιν, τὴν ψυχὴν, τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ καὶ τὸν νοῦν. Καὶ πάντα σειεται τὰ σωματικὰ μέλη· καὶ οὐδὲν ἐλευθερον, οὐδὲ ἀπαθὲς μέλος ψυχῆς ἢ σώματος· ἐστὶν ἀπὸ τῆς ἐνοικουστῆς ἐν ἡμῖν ἁμαρτίας· ὁμοίως ἐστὶν ἡμέρα φωτὸς καὶ ἀνεμος θεοῦ· τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πνέων καὶ ἀναψύχων τὰς ψυχὰς, τὰς οὐσας ἐν ἡμέρᾳ τοῦ φωτὸς τοῦ θεοῦ· καὶ δεικνύμενος πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς, καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ πᾶσαν τὴν οὐσίαν, καὶ πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀναψύχων καὶ ἀναπαύων ἀναπαύσει θεϊκῇ καὶ ἀλαλήτῳ. Τοῦτο ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος· Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν τέκνα νυκτὸς, οὐδὲ σκότους· πάντες γὰρ ὑμεῖς υἱοὶ φωτὸς ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας. Καὶ ὡς περ ἐκεῖ ἐν τῇ πλάνῃ ἀνθρώπων τέλειον ἀπεδύσατο ὁ παλαιὸς ἀνθρώπος, καὶ φορεῖ ἔνδυμα βσιλείας σκότους, ἔνδυμα βλασφημίας, ἀπιστίας, ἀφοβίας, κενοδοξίας, ὑπερηφανίας, φιλαργυρίας, ἐπιθυμίας· καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως τῆς βσιλείας τοῦ σκότους φορέματα βρακώδη καὶ ἀκάθαρτα, καὶ μιὰ· οὕτω πάλιν ἐνταῦθα ὅσοι ἀπαδύσαντο τὸν παλαιὸν καὶ καταχθόνιον ἀνθρώπον, καὶ ὅσοις ἀν' ἐξέδυσεν ὁ Ἰησοῦς τὰ ἔνδυμα τῆς βσιλείας τοῦ σκότους, ἐνέδυσαντο τὸν νέον καὶ ἐπουράνιον ἀνθρώπον Ἰησοῦν Χριστόν, πάλιν ὁμοίως ὀφθαλμοῖς πρὸς ὀφθαλμοῖς, ὠτα πρὸς ὠτα, κεφαλὴν πρὸς κεφαλὴν, ἵνα ὅλος καθαρὸς ᾦ, καὶ φορῶν τὴν ἐπουράνιον εἰκόνα.

Ε'. Καὶ ἐνέδυσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος ἔνδυμα βασιλείας φωτὸς ἀρρήτου, ἔνδυμα πίστεως, ἐλπίδος,

A sum, quemadmodum si quis cernit avem volantem, vult et ipse volare, alis vero destitutus volare nequit. : sic quoque homini adest voluntas, purum, irreprehensibile et impollutum esse, nihil malitiae in se ipso habere, sed semper cum Deo conversari, facultatem vero non habet. Volare quidem in aerem divinum atque libertatem Spiritus sancti cupit, sed, nisi acceptis alis, non potest. Precemur igitur Deum, ut concedat nobis alas columbae sancti Spiritus, ut volumus ad eum et requiescamus, ut etiam segreget et tollat ab anima et corpore nostro improbum ventum, ipsum scilicet peccatum in membris animae et corporis nostri habitans. Ipsi enim hoc facere solum est possibile. Ecce, ait enim, *Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*. Ipse solus misericordiam hanc, quod a peccato redimat, exhibuit hominibus in se credentibus, et hanc inenarrabilem salutem confert semper expectantibus, et assidue cunctis eum, in eoque spem suam ponentibus.

IV. Quemadmodum in nocte caliginosa et obscura vehemens quidam ventus spirat, et omnes plantas ac semina concutit, commovet et agitat : sic quoque homo lapsus sub potestatem noctis tenebrarum diaboli, et in nocte tenebrisque degens, gravi vento peccati flante commovetur, concutitur et quassatur, qui omnem naturam, animam scilicet, cogitationes et mentem perscrutatur : omnia denique concutiuntur corporis membra, neque ullum membrum animae aut corporis immune, nec ullum ab affectionibus peccati, in nobis habitantis, liberum est : similis itaque dies luci, et ventus divinus Spiritui sancto, perspirans et recoillans animas, quae in die lucis divinae vivunt, et pertransiens omnem naturam animae et cogitationes, ac omnem substantiam, et omnia membra corporis recreans et recoillans divina et inenarrabili requie. Id quod dixit Apostolus : *Nos non sumus filii noctis, neque tenebrarum : omnes enim vos filii lucis estis et filii diei*. Et quemadmodum illic, in via erronea, hominem integram ac perfectum exiit homo vetus, et gestat indumentum regni tenebrarum, vestimentum blasphemiae, diffidentiae, audaciae, inanis gloriae, superbiae, avaritiae et concupiscentiae, et alia similia regni tenebrarum gestamina pannosa, impura et contaminata : sic e converso quicumque exierunt veterem et terrestrem hominem, et quoscunque exiit Jesus vestimentis regni tenebrarum, induerunt illi novum et caelestem hominem Jesum Christum, ut rursus oculi oculis, aures auribus, caput capiti congiungantur, ut totus purus sit, gestans imaginem caelestem.

V. Et induit ipsos Dominus indumentis regni lucis arcanae, indumentis fidei, spei, dilectionis,

¹² Psal. LV, 7. ¹³ Joan. I, 29. ¹⁴ I Thess. V, 5,

gaudii, pacis, bonitatis, humanitatis et omnibus cæteris indumentis lucis, vitæ, divinis, viventibus, requiei inenarrabilis : ut perinde ac Deus dilectio est, et gaudium, et pax, et benignitas, et bonitas, talis et novus homo fiat per gratiam. Et quemadmodum regnum tenebrarum et peccatum in anima usque ad diem resurrectionis absconditum est, quando ipsum corpus peccatorum cum tenebris nunc in anima occultatis revelabitur : sic et regnum lucis, et cœlestis imago, Jesus Christus, mystice nunc animam illuminat, et dominatur animis sanctorum. Absconditus vero ab oculis hominum Christus, solis oculis animæ vere conspicitur usque ad diem resurrectionis, quando et ipsum corpus revelabitur, et glorificabitur luce Domini, quæ nunc est in anima hominis, ut et ipsa corpus regnet cum anima, quæ nunc regnum Christi consecuta, requiescit et luce divina illuminatur. Gloria sit commiserationi et misericordiæ ejus, quia miseretur servorum suorum, illuminat, et liberat eos ex regno tenebrarum, ac donat eos lumine et regno suo, cui gloria et potentia in sæcula. Amen. τούς δούλους ἑαυτοῦ, καὶ φωτίζεται, καὶ ῥύεται αὐτούς ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ φῶς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

HOMILIA III.

Quod fratres in sinceritate, simplicitate, dilectione ac pace inter se conversari, ac in cogitationibus internis bellum gerere debeant.

I. Fratres in summa dilectione invicem conversari debent, sive preces faciant, sive legant Scripturas, sive operis quid faciant, ut fundamentum charitatis mutuum habeant; et ita approbari poterunt illorum instituta seu studia, et qui precibus operam dant, et qui legunt, et qui operantur, omnes possunt in sinceritate et simplicitate degentes a se invicem adjuvari. Cur enim scriptum est, *Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra*? **II** ut quomodo angeli in cœlis inter se congregiuntur in unanimitate summa, in pace et dilectione degentes, nec est ullus illic fastus aut invidia; sed in dilectione et sinceritate mutua conversantur: eodem modo fratres inter se sint. Contingit quosdam ad triginta in unum convenire, totum diem ac noctem una perseverare non possunt; sed quidam eorum dant operam precibus sex horas, et volunt legere: quidam vero prompte ac benevole ministrant, cæteri ex ipsis operis quid faciunt.

II. Debent igitur fratres, si quid operis faciant, in charitate et lætitia inter se conversari; et qui operatur, de eo, qui preces facit, sic dicat: *Thesaurum quem frater meus possidet, quoniam communis est, et ego habeo*; et qui precatur, de eo, qui legit, sic dicat: *Quod ille percipit commodum ex lectione, in meum cedit lucrum*. Et qui operatur, rursus sic dicat: *Ministerium quod præsto, in communem cedit utilitatem*. Quemadmodum enim membra corporis multa cum sint, unum corpus

²⁰ Matth. vi, 10.

ἀγάπης, χάρας, εἰρήνης, ἀγαθωσύνης, χρηστότητος, καὶ πάντα ὁμοίως τὰ ἐξῆς ἐνδύματα φωτός, ζωῆς, θεϊκῆς, ζῶντος, ἀναπαύσεως ἀνεκλαλήτου, ἵνα ὡσπερ ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ χάρα, καὶ εἰρήνη, καὶ χρηστότης, καὶ ἀγαθωσύνη· οὕτω καὶ ὁ νέος ἄνθρωπος γίνηται κατὰ χάριν. Καὶ ὡσπερ ἡ βασιλεία τοῦ σκότους καὶ ἡ ἁμαρτία κέκρυπται εἰς τὴν ψυχὴν ἕως ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅταν καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτωλῶν τῷ σκότει καλυφθῆ τῷ ἀπὸ τοῦ νῦν κεκρυμμένῳ εἰς τὴν ψυχὴν· οὕτω καὶ ἡ βασιλεία τοῦ φωτός, καὶ ἡ ἐπουράνιος εἰκὼν Ἰησοῦς Χριστὸς μυστικῶς νῦν τὴν ψυχὴν φωτίζει, καὶ βασιλεύει εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἁγίων· κεκρυμμένος δὲ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων, μόνος ἐστὶ Χριστὸς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς θεωρούμενος ἐν ἀληθείᾳ ἕκ ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα καλυφθήσεται καὶ δοξασθήσεται τῷ τοῦ Κυρίου φωτί, τῷ ὄντι ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὴν ψυχὴν, ἵνα καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα συμβασιλεύσῃ τῇ ψυχῇ, τῇ ἀπὸ τοῦ νῦν λαμβανούσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, ἀναπαυομένη καὶ φωτισομένη φωτὶ αἰωνίῳ. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς καὶ τῇ εὐσπλαγγίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἐκεῖ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA Γ.

Ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἐν εὐκρίτειᾳ, ἐν ἀκραίῳ, ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰρήνῃ μετ' ἀλλήλων συνδιῶσαν, καὶ ἐν τοῖς ἔσω λογισμοῖς ἀγῶνα καὶ πόλεμον ποιεῖν ὀφείλουσιν.

A'. Οἱ ἀδελφοὶ ὀφείλουσιν ἐν ἀγάπῃ πολλῇ συνίνα ἀλλήλους, εἴτε εὐχονται, εἴτε ἀναγινώσκουσι τὰς Γραφάς, εἴτε ἔργον τι ποιοῦσιν, ἵνα ἔχωσι τὸν θεμέλιον τῆς ἀγάπης πρὸς ἀλλήλους· καὶ οὕτως δύναται εὐδοκία γενέσθαι εἰς ἐκείνας τὰς προαιρέσεις, καὶ οἱ εὐχόμενοι, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες, καὶ οἱ ἐργαζόμενοι, πάντες δύναται ἐν ἀκραίῳ καὶ ἀπλότῃ διάγοντες μετ' ἀλλήλων ὠφεληθῆναι. Τί γὰρ γέγραπται, *Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς*; ἵνα ὅν τρόπον οἱ ἐν οὐρανῷ ἐγγίαι σὺνεῖσιν ἀλλήλους, ἐν ὁμονοίᾳ πολλῇ, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ διάγοντες, καὶ οὐκ ἐστὶν ἐκεῖ ἔπαρσις, ἢ φθόνος· ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ καὶ εὐκρίτειᾳ μετ' ἀλλήλων εἶσιν, οὕτως ἵνα καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὡς μετ' ἀλλήλων. Συμβαίνει τινὰς εἶναι τριάκοντα ὑπὸ τὸ ἐν, διὴν τῆς ἡμέρας καὶ τὴν νύκτα οὐ δύναται προσκαρτερεῖν· ἀλλὰ τινὰς μὲν αὐτῶν σχολάζουσι τῇ εὐχῇ ὥρα ἕξ, καὶ βούλονται ἀναγῶνας· ἄλλοι δὲ προθύμως διακονοῦσιν, ἄλλοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐργάζονται τι ἔργον.

B'. Ὀφείλουσιν οὖν οἱ ἀδελφοὶ, εἴ τι ποιοῦσι, ἐν ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ εἶναι μετ' ἀλλήλων· καὶ ὁ ἐργαζόμενος περὶ τοῦ εὐχομένου οὕτω λεγέτω, ὅτι *Ὁ ὁ ἀδελφός μου κτῆται θησαυρός, ἐπεὶ κοινός ἐστι, καὶ γὰρ ἔχω*. Καὶ ὁ εὐχόμενος περὶ τοῦ ἀναγινώσκοντος οὕτω λεγέτω, ὅτι *Ὁ ἐκεῖνος ὠφελεῖται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, εἰς ἐμὸν προσχωρεῖ κέρδος*. Καὶ ὁ ἐργαζόμενος αὖθις τοῦτο λεγέτω, ὅτι *τὴν διακονίαν ἤν κοῦω, κοινή ἐστὶν ὠφέλεια*. Ὅσπερ γὰρ τὰ μέλη τοῦ σώματος πολλά ὄντα ἐν ἐστὶ σῶμα, καὶ

βοηθοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ ἕκαστον ἴδιον ἐκτελεῖ ἔργον· πλὴν ὁ ὀφθαλμὸς ὑπὲρ ὅλου τοῦ σώματος βλέπει, καὶ ἡ χεὶρ ὑπὲρ ὅλων τῶν μελῶν ἐργάζεται, καὶ ὁ πούς περιπατεῖ, ὅλα τὰ μέρη ἐπιφερόμενος, καὶ ἄλλο συμπάσχει· οὕτω καὶ οἱ ἀδελφοὶ μετ' ἀλλήλων ἔστωσαν. Καὶ μήτε ὁ εὐχόμενος κρινέτω τὸν ἐργαζόμενον, διότι οὐκ εὐχεται· μήτε ὁ ἐργαζόμενος κρινέτω τὸν εὐχόμενον, ὅτι ἐκεῖνος παραμένει, κατὰ τὸ ἐργάζομαι· μήτε ὁ διακωνῶν κρινέτω τὸν ἑτερον. Ἄλλ' ἕκαστος εἴ τι ποιεῖ εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτω. Ὁ ἀναγινώσκων τὸν εὐχόμενον ἔχη ἐν ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ, τοῦτο λογιζόμενος, ὅτι Ὑπὲρ ἐμοῦ εὐχεται· καὶ ὁ εὐχόμενος περὶ τοῦ ἐργαζομένου τοῦτο λογιζέσθω, ὅτι ὁ ποιεῖ, εἰς κοινὴν ὠφέλειαν ποιεῖ.

Γ'. Καὶ οὕτω δύναται ὁμοφωνία πολλή, καὶ εἰρήνη καὶ συμφωνία ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης κρατεῖν ἀλλήλους, καὶ συνδιάγειν μετ' ἀλλήλων ἐν ἀκεραιότητι, καὶ ἀφελότητι, καὶ εὐδοκίᾳ Θεοῦ. Τὸ δὲ κεφαλαϊκώτερον πάντων, δηλονότι ἡ πρὸς καιρὸν κατεργασίη ἐστὶ τῆς εὐχῆς· πλὴν δὲ ἐν ζητεῖται, ἵνα ἔχη τις θησαυρὸν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τὴν ζωὴν, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος ἐν τῷ νῦν· εἴτε ἐργάζεται, εἴτε εὐχεται, εἴτε ἀναγινώσκει, ἵνα ἔχη ἐκεῖνο τὸ κτήμα τὸ μὴ παρερχόμενον, ὃ ἐστὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εἰσι δὲ τινες τοῦτο λέγοντες, ὅτι ὁ Κύριος μόνους φανεροῦς καρποὺς ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ἀνθρώπων· τὰ δὲ κρυπτὰ ὁ Θεὸς κατορθοῖ. Οὐχ οὕτως δὲ εἰσι τὰ πράγματα, ἀλλ' ὥσπερ εἰς τὸν ἕξω ἀνθρώπου ἀσφαλίζεται, οὕτως ὀφείλει καὶ ἐν τοῖς λογισμοῖς ποιεῖν ἀγῶνα καὶ πόλεμον· ἀπαιτεῖ σε γὰρ ὁ Κύριος, ἵνα ἔργισθῆς σεαυτῷ, καὶ μάχην ποιήσῃς μετὰ τοῦ νοῦ σου, μήτε συμφωνήσῃς, μήτε συνηδυνήσῃς τοῖς λογισμοῖς τῆς κακίας.

Δ'. Λοιπὸν τὸ ἐκτριῶσαι τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὸ συνὴν κακῶν, τοῦτο τῇ θείᾳ δυνάμει μόνον δυνατὸν ἐστὶ κατορθῶσαι. Οὐκ ἔξεσι γὰρ οὔτε δυνατὸν ἀνθρώπῳ ἐξ ἰδίας δυνάμεως ἐκτριῶσαι τὴν ἀμαρτίαν· τὸ ἀντιπαλαῖσαι, τὸ ἀντιμαχεσθῆναι, δεῖραι, δαρῆναι σὸν ἐστὶν ἐκτριῶσαι δὲ, Θεοῦ ἐστὶν. Εἰ γὰρ σὺ ἠδύνω τοῦτο ποιῆσαι, τίς χρεῖα τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου; Ὡς γὰρ οὐκ ἐστὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἀνευ φωτὸς βλέπειν, ἢ λαλεῖν ἀνευ γλώττης, ἢ ἀκούειν ἀνευ ὠτων, ἢ περιπατεῖν ἀνευ ποδῶν, ἢ ἐργάζεσθαι ἀνευ χειρῶν· οὕτως οὐ δύνασαι ἀνευ τοῦ Ἰησοῦ σωθῆναι, ἢ εἰσελθεῖν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν. Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι Ἐν τοῖς φαινομένοις οὐ πορνεύω, οὐ μοιχεύω, οὐκ εἰμι φιλάργυρος, λοιπὸν δικαίος εἰμι· πεπλάνησαι ἐν τούτῳ, νομίσας ὅτι πάντα ἐξετέλεσας. Οὐκ εἰσι μόνον τρία μέρη τῆς ἀμαρτίας εἰς ἃ ὀφείλει τις ἀσφαλισασθαι, ἀλλὰ μυρία· ἡ τύφωσις, ἡ ἀφοβία, ἡ ἀπιστία, τὸ μῖσος, ὁ φθόνος, ἡ δολιότης, ἡ ὑπόκρισις, πόθνη ἐστὶν; οὐκ ὀφείλεις πρὸς ταῦτα ἔχειν τὴν πάλην καὶ τὸν ἀγῶνα ἐν τοῖς λεληθόσιν ἐν τοῖς λογισμοῖς; ὥσπερ ἐὰν ἦ ληστής ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὸ λοιπὸν ὑποβλίβει σε, καὶ οὐκ ἐᾷ σε ἀμεριμνεῖν, ἀρχὴ δὲ καὶ σὺ ἀντιπύπτειν αὐτὸν, δέρεις καὶ δέρῃ· οὕτως ὀφείλει καὶ ἡ ψυχὴ ἀντιπύπτειν καὶ ἀντιμάχεσθαι, καὶ ἀντιπρῶσειν.

A sunt, et se mutuo adjuvant, et unumquodque suo fungitur officio, velut oculus pro toto corpore videt, et manus pro omnibus membris laborat, et pes ambulat omnia membra sustinens, et aliud membrum compatitur : sic et fratres inter se sint. Itaque qui preces facit, non judicet laborantem, quod non precetur : neque qui laborat, condemnet precantem, quod ille quiescat, ipse vero laboret : neque qui ministrat, alterum damnet. Sed unusquisque, si quid facit, in Dei gloriam faciat. Qui legit, amore et gaudio prosequatur precantem, sic secum colligens, quia pro me orat. Et qui orat, de laborante hoc statuatur, quia quod operatur, ad communem utilitatem facit.

B III. Et sic summa concordia et pax, animarumque consensus in vinculo pacis eos inter se continere potis erit, ut conversentur in sinceritate et simplicitate et benevolentia Dei. Maximum autem omnium est, videlicet, opportuna precum continuatio. Præterea unum requiritur, ut quis habeat thesaurum in anima, et vitam, quæ est Dominus in animo : sive laboret, sive precetur. sive legat, ut habeat illam possessionem non perituram, quæ est Spiritus sanctus. Non desunt, qui dicant Dominum manifestos solos fructus requirere ab hominibus : interiora vero Deum corrigere. Non autem res sic se habet : sed quemadmodum adversus exteriorem hominem se munit, sic et adversus cogitationes bellum inire et gerere debet. Exigit enim a te Dominus, ut tibi ipse irascaris, et pugnam committas cum mente tua, neque assentiaris aut delecteris cogitationibus pravis.

C IV. Quod superest, peccatum illique adhærens malum radicitus evellere, hoc divina solum virtute emendari potest. Non licet enim, neque possibile est homini propriis viribus exstirpare peccatum. Reluctari quidem, repugnare, cædere, vulnerari in tuis viribus est; eradicare vero solius Dei est. Si etenim hoc præstare in tua potestate fuisset, quid opus fuisset adventus Domini? Perinde enim, ut non licet oculum absque luce videre, aut loqui absque lingua, aut audire absque auribus, aut incedere absque pedibus, aut labores perferre absque manibus : sic nec absque Jesu salvari, aut regnum cælorum ingredi potes. Quod si dicas, manifeste stupro aut adulterio me non polluo, nec avaritiæ crimen incurro; consequens est, ut justus sim : toto cælo hic aberras, putans te omnia perfecisse. Non sunt 12 solum tres species peccati, adversus quas quis se munit oportet, sed infinitæ. Arrogantia, temeritas, diffidentia, odium, invidia, fraus, hypocrisis unde sunt? Nonne tibi adversus hæc certamen et pugna in secretis tuis cogitationibus ineunda est? Quemadmodum, si latro domum tuam invaserit, jam te molestia magna afficit, nec te vacuum esse curis sinit; incipis vero et tu repugnare illi, cædis atque cæderis : ita et anima debet referire, repugnare et retundere.

V. Demum vero voluntas repugnans, molestia A atque afflictione obruta, incipit superior fieri, cadit, erigitur. Denuo peccatum conjicit animam in decem aut viginti congressus; vincit animam atque prosternit: et anima quidem temporis intervallo decretoria pugna superat peccatum. Rursum si perstiterit anima, nec languidior in parte aliqua fuerit, incipit superior evadere, et discernere, reportare palmas adversus peccatum. Sed in his, si recte res suis ponderibus librata examinetur, tandem peccatum hominem subvertit, donec evadat in virum perfectum, in mensuram ætatis ²⁷, et omnino superet mortem. Scriptum enim est: *Novissimus hostis aboletur mors* ²⁸. Et sic superiores evadunt et victores diaboli. Si vero, ut jam diximus, dicat quis, nec scortor, nec adulterio me polluo, nec avarus sum, hoc sufficit mihi; dimicavit is quidem hoc modo adversus tres peccati species: contra reliquas vero viginti, quas peccatum adversus animam habet, non pugnavit, sed victus est. Pugnandum igitur et dimicandum est illi adversus omnes peccati species. Mens enim, ut sapius diximus, adversaria est, et æquas habet vires adversus peccatum, ut contradicat et resistat cogitationibus.

VI. Quod si dicas, potentiores esse adversas vires, et malitiam omnino homini dominari, injustum facis Deum, qui condemnet humanam naturam, eo quod Satanæ obediens, quando quidem fortior est, et vi cogente hominem sibi subjicit: majorem et fortiozem eum anima constituitis. Sed tandem me audies. Quemadmodum si juvenis sit, qui luctam ineat cum puella, et si puellus, si succubuerit, condemnetur, quod inferior evaserit, multum hoc habet iniquitatis: perinde dicimus et nos, mentem adversariam esse, et æquis viribus præditam. Et hujusmodi anima, opem et auxilium, si serio querat, id consequitur, et digna censetur redemptione. Certamen enim et pugna in æqualitate virium consistit. Glorificemus Patrem et Filium et Spiritum sanctum in sæcula. Amen.

HOMILIA IV.

Cursum stadii hujus mundi attente et accurate absolute oportet Christianos, ut cæleste præconium a Deo et angelis consequantur.

I. Qui vitam Christianam studio accurato transigere intendunt, eos præ cæteris facultatis intelligendi et discernendi, quæ in anima est, summam curam habere oportet, ut, cum exactam boni mali que dijudicationem nacti ea, quæ præter naturam puræ naturæ undequaque invehantur, distinxerimus, recte et absque offendiculo conversemur; ut velut discernendi facultate oculo utentes, id consequamur, ut idonei non simus, qui eum pravitate et malitia fœdus percutere possimus; sicque divino munere ornati digni Domino simus. **13** Exemplum capiamus ab iis, quæ visui subjecta sunt. Si-

²⁷ Ephes. iv, 9. ²⁸ I Cor. xv, 26,

Ε'. Λοιπόν ἡ προαιρέσις ἀντιμαχομένη, καὶ ἔχουσα πόνον καὶ θλίψιν, ἀρχεται ἀνωτέρα γίνεσθαι πίπτει, ἐγείρεται· πάλιν ῥίπτει ἡ ἁμαρτία εἰς δέκα ἢ εἰς εἴκοσι ἀγῶνας· νικᾷ τὴν ψυχὴν καὶ ῥίπτει, καὶ ἡ ψυχὴ διὰ χρόνου εἰς μίαν ἀγωγὴν νικᾷ τὴν ἁμαρτίαν· πάλιν ἐὰν ἡ ψυχὴ ὑπομείνῃ καὶ μὴ χυνοῦθῃ κατὰ μέρος, ἀρχεται πλεονάζειν καὶ διακρίνειν, καὶ ἀποφέρεσθαι τὰ νικητήρια κατὰ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' εἰ καὶ ἐν τούτοις ἐξετάζεται, ἀκμὴν ἡ ἁμαρτία καταστρέφει τὸν ἄνθρωπον, ἕως οὗ ἔλθῃ εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας, καὶ τελείως νικῆσῃ τὸν θάνατον· γέγραπται γάρ, Ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος· καὶ οὕτως ἀνώτεροι γίνονται, καὶ νικηταὶ τοῦ διαβόλου. Εἰ δὲ, καθὼς προείπομεν, λέγει τις, Οὐ πορνεύω, οὐ μοιχεύω, οὐ φιλαργυρῶ, ἀρκεῖ μοι· οὕτως εἰς τρία μέρη ἠγωνίσαστο, καὶ εἰς ἄλλα εἴκοσι, ἅπερ ἔχει ἡ ἁμαρτία κατὰ τῆς ψυχῆς, οὐκ ἠγωνίσαστο, ἀλλ' ἠττήθη. Ὅφειλε οὖν εἰς πάντα ἀγωνισασθαι, καὶ ἀδελφὲν ὁ γὰρ νοῦς, καθὼς πάλαις εἴπομεν, ἀντίπαλός ἐστι, καὶ ἔχει ἰσὸρροπον δύναμιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀντιλέγειν καὶ ἐναντιοῦσθαι τοῖς λογισμοῖς.

Γ'. Εἰ δὲ λέγεις ἰσχυροτέραν εἶναι τὴν ἐναντίαν δύναμιν, καὶ βασιλεύειν τὸ ἅλον τὴν κακίαν κατὰ τὸ ἄνθρωπον, ἄδικον ποιεῖς τὸν Θεόν, κατακρίνοντα τὴν ἀνθρωπότητα, διότι ὑπέκουσε τῷ Σατανᾷ, ὅπου ἰσχυρός ἐστι, καὶ ἀναγκαστικῆ τινὲς δυνάμει ὑποτάσσεται· μεῖζω καὶ ἰσχυρότερον αὐτὸν ἐποίησας τῆς ψυχῆς. Καὶ ἐν τέλει μοι ὑπακούσεις· ὥσπερ ἐὰν ἡ νεανίσκος, καὶ ἔχη πάλιν πρὸς παιδίον, καὶ ἐὰν ἠττήθῃ τὸ παιδίον, κατακρίνεται, διότι ἠττήθη, τοῦτο πολλῆς ἀδικίας ἐστίν· ὅθεν ἡμεῖς λέγομεν ἀτίταλον εἶναι τὸν νοῦν καὶ ἰσὸρροπον. Καὶ ἡ τοιαύτη ψυχὴ ἐπιζητοῦσα, τυγχάνει βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως, καὶ καταξιοῦται τῆς λυτρώσεως. Ἡ γὰρ πάλη καὶ ὁ ἀγὼν ἐπὶ τῇ ἰσοδυναμίᾳ κείται. Δοξάζομεν Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Δ'.

Τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τοῦ κόσμου τούτου προσεχόντως καὶ ἀκριβῶς διέρχεσθαι δεῖ τοὺς Χριστιανούς, ἵνα ἐπαλῶν οὐρανῶν παρὰ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων τύχωσι.

Α'. Οἱ τὸν βίον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν πολλῇ ἀκριβείᾳ κατορθῶσαι βουλόμενοι, πρὸ πάντων τοῦ διανοητικοῦ καὶ διακριτικοῦ μέλους τῆς ψυχῆς ἐν πάσῃ δυνάμει ἐπιμελεῖσθαι ὀφείλουσιν, ἵνα τὴν διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν ἀκριβεῖ κτησάμενοι, καὶ τὰ παρὰ φύσιν εἰσαχθέντα τῇ καθαρᾷ φύσει πάντοτε διακρίνοντες, εὐθέως καὶ ἀπροσκόπως πολιτευώμεθα· ἵνα ὡς ὀφθαλμῶ τῷ τῆς διακρίσεως μέλει χρώμενοι, ἀσυνῆστοι, καὶ ἀσύνθετοι πρὸς τὰς τῆς κακίας ὑποθέσεις εἶναι δυναθῶμεν, καὶ οὕτως τῆς θείας δωρεᾶς καταξιοθέντες, ἄξιοι τοῦ Κυρίου γενώμεθα. Ἀπὸ δὲ τῶν ὀρωμένων ὑπόδειγμα

λάβωμεν· τοῖς γὰρ τὸ σῶμα τῆ ψυχῆ, καὶ τὰ τοῦ σώματος· πράγματα τῆ ψυχῆ, καὶ τὰ φαινόμενα τοῖς κρηπίοις.

Β'. Ὅσπερ γὰρ τὸ σῶμα ἔχει ὁδηγὸν τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ αὐτὸς ὁρῶν ὅλον ὁδηγεῖ τὸ σῶμα εἰς εὐθύτητα· ὑπέθου δέ μοι διέρχεσθαι τίνα διὰ τόπων ὕδατων, καὶ ἀκανθῶν πεπληρωμένων καὶ βορβόρων, ἐνθα καὶ πῦρ ἀναβάλλει, καὶ ξίφη παραπεπήγασι, κρημνοὶ τε καὶ ὕδατων πλήθη ἐκεῖ τυγχάνει· τὸ λοιπὸν ὁ γοργὸς καὶ σπουδαῖος καὶ ἀκίνητος, ἔχων τὸν ὀφθαλμὸν ὁδηγόν, πάνυ προσεχόντως παρερχεται τοῖς χαλεποῖς ἐκείνοισι τόποις, συνέχων πανταχόθεν χεροὶ καὶ ποσὶ τὸν χιτῶνα ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ἐν ταῖς ὕλαις καὶ ἀκάνθαις περισχισθῆ, ἢ ἀπὸ τοῦ βορβόρου ἀφανισθῆ, ἢ ὑπὸ ξίφους διακοπῆ. Καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὅλον ὁδηγεῖ τὸ σῶμα, φῶς ὢν αὐτοῦ, ἵνα μὴ κρημνοῖς καταβράγῃ, ἢ ὕδασι καταποντισθῆ, ἢ τινι χαλεπῷ καταβλαθῆ. Ὁ οὕτω γοργὸς καὶ συνετός, καὶ μετὰ πάσης νήψεως παρερχόμενος συσφίγγων τὸν χιτῶνα αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ εὐθέως ὁδηγούμενος, φυλάσσει καὶ ἑαυτὸν ἀβλαθῆ, καὶ τὸν χιτῶνα τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ ἀκαυστον καὶ ἀσχιστον διατηρεῖ. Ἐὰν δέ τις ἢ ἀργὸς καὶ ὀκνηρὸς, καὶ ῥέθυμος, καὶ βαρῦς, καὶ χανὸς, διὰ τῶν τοιούτων παρερχόμενος τόπων, περιβρέων ὁ χιτῶν αὐτοῦ ἐνθεν καὶ ἐνθεν, εἰς τὰς ὕλας καὶ ἀκάνθας περισχίζεται, ἢ ὑπὸ τοῦ πυρὸς κατακαίεται, διὰ τὸ μὴ συνέχειν πάντοθεν ἀνδρείως τὸ ἐνδύμα· ἢ ὑπὸ τῶν παραπεπηγμένων ξιφῶν παρακόπτεται, ἢ ὑπὸ τοῦ βορβόρου σπιλοῦται, καὶ ἀπαξιλῶς τάχιον καταφθίρει τὸν καλὸν καὶ καινὸν τοῦ ἐνδύματος· χιτῶνα, διὰ τὴν ἀπροσεξίαν, καὶ χανότητά, καὶ ὀκνηρίαν αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ καλῶς καὶ εὐθέως τῷ ὀφθαλμῷ προσέχει, καὶ αὐτὸς εἰς φάραγγα πέσειται, ἢ ἐν τοῖς ὕδασι καταποντισθῆσεται.

Γ'. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ φοροῦσα ὡσπερ χιτῶνα καλὸν τὸ ἐνδύμα τοῦ σώματος, ἔχουσα διακριτικὸν μέλος εὐθύνοον ὅλην τὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος, παρερχομένην διὰ τῶν ὕλων καὶ ἀκανθῶν τοῦ βίου, καὶ βορβόρου, καὶ πυρὸς, καὶ κρημνῶν, τοῦτ' ἔστιν ἐπιθυμιῶν, καὶ ἡδονῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἀτόπων τοῦ αἰῶνος τοῦτου, πάντοθεν ὀφείλει μετὰ νήψεως, καὶ ἀνδρίας, καὶ σπουδῆς, καὶ προσοχῆς συσφίγγειν καὶ φυλάσσειν ἑαυτήν, καὶ τὸν χιτῶνα τοῦ σώματος, μὴ που περισχισθῆ ἐν ταῖς τοῦ κόσμου ὕλαις καὶ ἀκάνθαις, μεριμνῶν, καὶ ἀσχολιῶν, καὶ περισπασμῶν γηϊνῶν· καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς ἐπιθυμίας κατακαυθῆ· ὅλον ἐνδεδυμένη τὸν ὀφθαλμὸν ἀποστρέφει, τοῦ μὴ ἰδεῖν πονηρὰ· τὸ οὖς ὁμοίως ἀποστρέφει, τοῦ μὴ ἀκούειν καταλαλιά. Τὴν γλῶσσαν τοῦ μὴ λαλεῖν μάταια· χεῖρας καὶ πόδας ἀπὸ ἐπιτηδεύματων κακῶν. Ἐχει γὰρ θέλημα ἡ ψυχὴ τοῦ ἀποστρέφει καὶ κωλύσαι τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ κακίστων θεαμάτων καὶ ἀκοῆς πονηρῆς, καὶ αἰσχροῦ, καὶ λόγων ἀπρεπῶν, καὶ ἐπιτηδεύματων κοσμικῶν καὶ πονηρῶν.

Δ'. Ἀποστρέφει δὲ καὶ ἑαυτήν ἡ ψυχὴ ὑπὸ βεμβασμῶν πονηρῶν, φυλάττουσα τὴν καρδίαν, τοῦ μὴ βέμβεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ τὰ μέλη τῶν λογισμῶν αὐτῆς· καὶ οὕτως ἀγωνιζομένη, καὶ σπουδάζουσα, καὶ συν-

A. multitudinem enim quamdam habet corpus cum anima, et ea, quæ sunt corporis, cum iis quæ ad animam spectant, et quæ videntur, cum iis quæ sub aspectum non cadunt.

H. Quemadmodum enim corpus oculum habet duccem, et ipse oculus videns totum corpus in rectam id viam deducit. Statuas mihi, transire quemdam per loca silvestria, spinosa et lutosa, ubi et ignis erumpat, et gladii affixi, et præcipitia sint, et multæ aquæ. Jam ergo agillis ille, sedulus et immotus, habens oculum duccem, omnino attente transit loca ista difficilia, continens undequaque manibus et pedibus tunicam suam, ne a fruticibus et spinis discerpatur, aut luto commaculetur, aut a gladio diffindatur. Et oculus totum corpus dirigit, lumen ipsius existens, ne per præcipitia dirumpatur, aut aquis immergatur, aut casu difficili lædatur: sic ergo alacris ille et cautus transgrediens coarctata veste sua, summa animi sobrietate, ab oculo recta deductus, non seipsum solum illesum, sed et tunicam suam incombustam et indivisam conservat. Si vero quispiam minus alacer, tardus, segnis, socors, lentus et ignavus hæc loca transgrediatur, tunica ejus hinc inde diffluens, fruticibus et spinis discerpitur, aut igni comburitur, eo quod eam non strenue contineat; aut ab affixis gladiis diffinditur, aut cæno polluitur, et, ut breviter dicam, citius perdit elegantem ac novam illam vestem, propter negligentiam, oscitantiam et ignaviam suam. Quinimo, si minus diligenter et alacriter oculo attendat, aut incidit in foveam, aut aquis demergetur.

III. Eodem modo et anima, quæ tunicam corporis gestat, veluti præclaram vestem, pollens facultate discernendi, quæ dirigit totam cum corpore animam, transeuntem per nemora et spinas vitæ, et per cœnum, et ignem, et præcipitia, hoc est, cupiditates et voluptates, et reliquas hujus sæculi absurditates, ubique debet sobrie, fortiter, diligenter et attente continere et observare se ipsam, et tunicam corporis, ne dilaceretur inter frutices et spinas hujus mundi, ut sunt sollicitudines, negotia et curæ terrestres; aut ab igne concupiscentiæ comburatur: ea velut induta oculum avertit, ne videat mælitiam: similiter et aures, ne audiant detractiones; linguam, ne loquatur vana; manus et pedes ab actionibus et studiis inhonestis. Habet enim anima voluntatem avertendi, et avocandi membra corporis ab inhonestis spectaculis, ab auscultatione ejus quod malum et turpe est, a sermone minus decenti, et officiis mundanis ac perversis.

IV. Avertit etiam seipsam anima ab occupationibus mentis minus piis, observans cor, ne cogitationes ejus per mundum hinc inde circumagantur: et sic non absque pugna et labore, ex omni parte

diligenter et attente continens membra corporis a malitia, ab omni laceratione, combustione et inquinacione, præclaram corporis tunicam, immunem conservat. Illa ipsa denique per suam voluntatem, quæ cognoscendi, intelligendi et discernendi vi prædita est, ac omnino ut dicam, per Domini virtutem conservabitur, quæ et se ipsam pro viribus suis cohibet et ab omni concupiscentia mundana subducit: **14**, atque sic auxilium a Domino nanciscitur, ut revera custodiatur a malis, quæ antea enumeravimus. Si quando enim Dominus quempiam viderit, qui gnaviter ab hujus mundi voluptatibus, distractionibus et curis crassis ac terrenis vinculis atque vanarum cogitationum occupationibus se avocet, præstat illi peculiare gratiæ auxilium, illæsamque animam illam, quæ fortiter præsens hoc sæculum perversum pertransit, conservat. Et sic anima cœlestis præconium a Deo et angelis ejus consequitur, quod vestem corporis sui et se ipsam accurate conservavit, et quod, quantum in se fuit, ab omni concupiscentia mundana aversa et remota, auxilioque divino potita, cursum stadii hujus vitæ feliciter absolverit.

V. Si quis autem pigritia et segnitie diffuens, caute in hac vita non ambulet, et ex sua ipsius voluntate omnem concupiscentiam mundanam non aversetur, nec Dominum solum in omni desiderio requirat, in spinas et nemora hujus mundi conjicitur, et ab igni concupiscentiæ vestis corporis comburitur, et cœno voluptatum inquinatur: et sic timida, ac sine fiducia in die judicii anima deprehenditur, eo quod, cum suam vestem immaculatam conservare non potuerit, eam fallaciis hujus sæculi corruperit: et propterea regno extruditur. Quid enim facturus Deus est illi, qui sponte se ipsum mundo tradiderit, voluptatibusque deceptus ac terrenis occupationibus seductus oberat? Illi quidem auxilium præstat, qui sordidas voluptates, et priores mores aversatus, omni vi ac impetu cogitationes suas semper ad Dominum dirigit, et se ipsum abnegat, solumque Dominum ardentem quærit. Hunc conservat, qui se custodit a laqueis ac restibus silvæ hujus mundi, qui etiam *cum timore et terrore suam ipsius salutem operatur* ²⁰, omnique intentione per laqueos, restes et concupiscentias hujus sæculi transit, Dominique auxilium requirit, ac per gratiam misericordiæ ejus salvari sperat

VI. Ecce enim ²⁰ quinque prudentes ac sobriæ virgines, alacriter accersentes hospitem naturæ suæ, accepto in vasibus cordis sui oleo, hoc est, superna gratia Spiritus, potuerunt ingredi una cum Sponso in cœlestem thalamum. Reliquæ vero fatuæ in sua ipsius natura permanentes, non vigilarunt, nec operam dederunt, ut oleum exsultationis acciperent in vasis suis, sed velut in carne adhuc

ἔχουσα πάντοθεν ἐν πολλῇ προσοχῇ τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ κακῶν, ἀσχιστον, καὶ ἄκαυτον, καὶ ἀσπιλον τὸν καλὸν χιτῶνα τοῦ σώματος διαφυλάσσει· καὶ αὐτὴ διὰ τοῦ γνωστικοῦ καὶ διανοητικοῦ, καὶ διακριτικοῦ θελήματος αὐτῆς, τὸ δὲ πᾶν διὰ τῆς τοῦ Κυρίου δυνάμεως, φυλαχθήσεται, αὐτὴ αὐτὴν ὅση δύναμις συσφιγγούσα, καὶ πάσης ἐπιθυμίας κοσμητικῆς ἀποστρέφουσα· καὶ οὕτως ὑπὸ τοῦ Κυρίου βοηθουμένη εἰς τὸ ἐξ ἀληθείας φυλαχθῆναι αὐτὴν ἀπὸ τῶν προειρημένων κακῶν. Ἐπὶ γὰρ Ὡθ ὁ Κύριός τινα γενναίως ἀποστρεφόμενον τὰς τοῦ βίου ἡδονάς, καὶ περισπασμούς καὶ μερίμνας ὕλικὰς καὶ δεσμούς γηϊνοῦς, καὶ βραβασμούς λογισμῶν ματαίων, δίδωσι τὴν ἰδίαν τῆς χάριτος βοήθειαν, ἀπτωτον διατηρῶν τὴν ψυχὴν ἐκείνην διεξερχομένην καλῶς τὸν ἐνεστώτα πονηρὸν αἰῶνα. Καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ ἐπαίμων οὐρανίαν παρὰ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων τεύξεται, ὅτι τὸν χιτῶνα τοῦ σώματος αὐτῆς καλῶς διεφύλαξε καὶ αὐτὴν, ὅσον τὸ ἐν αὐτῇ δυνατόν, πᾶσαν ἐπιθυμίαν τοῦ κόσμου ἀποστραφείσα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ βοηθηθεῖσα, τὸν ἄφρονον τοῦ σταθίου τοῦ κόσμου τούτου καλῶς διεφύλαθεν

E. Et dicitur in chrysolite et rubrica non prosequitur in tunc bivo tunc porceus, et ex thelmatibus idioi ouk apotrefetatai pdsan epithumiam tou kosmou, kai ton Kurion monon en pdsan epithumia epizetia, ek tds aknths kai vlas toutou tou kosmou peritairtai, kai upo tou purds tds epithumias o xiton tou somatos parakaitai, kai upo tou borbdrou twn hdonwn spiloutai, kai outws apabrhhsiasos h psychi en hmera krisews eufiskeitai, to enduma autis aspiilon mh dnythhsia tprhsai, alla kataphthhsas autd tais apatais tou aiwnos toutou· kai dia toutw apobhthos tds basileias gignetai· ti gar pthhsai o theos tw thelmati tw idiw paradidonti eautn tw kosmw, kai apatwmenw tais hdonais autou, h mbrasmois ulikois ekplanwmenw; ekainw gar bofhhsis didwsi, tw apotrefomewn tds ulikas hdonas, kai proteras sunthhsas· kai biva twn dianoiwn pntw p rds Kurion ilkoneta, arnoumenw te eauton, kai tn Kurion monon epizetounti· touton diaτηρει, ton fulassomenon pantaxothen ek twn pagidwn kai brhxwn tds vlhs tou kosmou, ton meta fobou kai trmw twn eautou swtprion katagrazomenon, kai mit pdsan prosekias dia twn pagidwn kai brhxwn ep epithumiwn tou aiwnos toutou parrhxomenon, kai t t tou Kurioi bofhthian epizetounta, kai tw ellei autd dia tds xaritos swzesqhai epilizonata.

G. Idui garai pante parthnoi ai fprnmoi, vhsazw kai yorpeusomai to xeron tds eautwn fwsas, idousai to elaiou en tois aggeliois tds kardias autw. toutesti twn anwthen xarion tou Pneumatos, tsonthhsan suneisalthein tw Numphi eis ton epouranion nupfwna. Ai de allai ai mwarai, ai en t h idia fwsa apomelinasai, ouk enhsan kai epoudasasan degeatw to elaiou tds agalliasews en tois aggeliois autw.

²⁰ Philip. II, 12. ²⁰ Matth. xxv, 1 seqq.

ὡς ἐτι ἐν σαρκὶ ἦσαν, ἀλλ' ὡσπερ ἀπεκοιμήθησαν δι' ἀμύλιαν, καὶ χαιρότητα, καὶ βραθυμίαν, καὶ ἀγνωσίαν, ἢ καὶ οἴησιν δικαιοσύνης· διὸ καὶ τοῦ νυμφῶνος τῆς βασιλείας ἀπεκλείσθησαν, μὴ δυνηθεῖσαι εὐαρεστῆσαι τῷ ἐπουρανίῳ Νυμφίῳ. Δεσμῶ γὰρ κόσμου, καὶ ἀγάπῃ τινὶ γῆνῃ κατασχεθεῖσαι, τὴν ἀγάπην αὐτῶν ὄλην, καὶ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον οὐκ ἔδωκαν, οὐτε τὸ ἔλαιον ἐκομίσαντο. Καὶ γὰρ αἱ τὸ ξένον τῆς φύσεως τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος ζητοῦσαι ψυχαί, ὄλην τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς Κύριον ἀποδασμοῦσι, κακεὶ περιπατοῦσι, κακεὶ εὐχονται, κακεὶ λογίζονται πάντα ἀποστρεφόμεναι· ἐὼ καὶ καταξιοῦνται λαβεῖν τὸ ἔλαιον τῆς ἐπουρανίου χάριτος· καὶ οὕτως ἀπτῶτοι διεξελθεῖν δύνανται, τελείως τῷ πνευματικῷ Νυμφίῳ εὐαρεστοῦσαι. Αἱ γὰρ εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν ἀπομείνουσαι ψυχαί τῷ λογισμῷ ἐπι τῆς γῆς ἔρπουσιν, ἐπι γῆς λογίζονται, ἐπι γῆς τὴν δίαίταν ὁ νοῦς αὐτῶν ἔχει· καὶ τῷ μὲν δοκεῖν νομίζουσι τοῦ Νυμφίου εἶναι, καὶ δικαίωμασι κεκοσμηθεῖσαι σαρκός· ἀνωθεν δὲ ἐκ τοῦ Πνεύματος οὐκ ἐγεννήθησαν, τὸ ἔλαιον τῆς ἀγαλλιόσεως μὴ δεξιόμεναι.

Z. Αἱ γὰρ πάντε λογικαὶ αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς, ἐὰν δέξωνται τὴν ἀνωθεν χάριν, καὶ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος, ἀληθῶς παρθένοι φρόνιμοι τυγχάνουσι, τὴν ἀνωθεν τῆς χάριτος δεξιόμεναι φρόνησιν. Εἰ δὲ εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν μόνην ἀπομείνουσι, μωραὶ εὐρίσκονται, καὶ τέκνα τοῦ κόσμου ἀποδείκνυνται· οὐκ ἀπαδύσαντο γὰρ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, κἀν τῷ δοκεῖν νομίζουσι, δι' εὐλόγοφρασίας τινὰς καὶ σχῆμα, τοῦ Νυμφίου εἶναι νόμφαι. Ὡσπερ γὰρ αἱ δαίαι ἐξ ὄλου τῷ Κυρίῳ προσκολλώμεναι ψυχαί, ἐκεῖ εἰσι τῷ λογισμῷ, κακεὶ εὐχονται, κακεὶ περιπατοῦσι, κακεὶ ἐπιποθοῦσιν εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην· οὕτω πάλιν ψυχαί, αἱ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ κόσμου δοθεῖσαι, καὶ ἐν τῇ γῆ τὴν δίαίταν ἔχειν βουλόμεναι, ἐκεῖ περιπατοῦσι, καὶ ἐκεῖ λογίζονται, ἐκεῖ ὁ νοῦς ἐνδίαίταται. Διὸ καὶ ἀμετάτρεπτοι πρὸς τὸ ἀγαθὸν φρόνημα τοῦ πνεύματος τυγχάνουσι, ξένον ὅν τι τῆς φύσεως ἡμῶν, λέγω δὲ τὴν ἐπουράνιον χάριν, χρεῶν συστήναι καὶ συμπλακῆναι τῇ φύσει ἡμῶν, ἵνα δυνηθῶμεν εἰς τὸν ἐπουράνιον νυμφῶνα τῆς βασιλείας τῷ Κυρίῳ συνεισελθεῖν, καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας τυχεῖν.

H'. Ξένον γὰρ τῆς φύσεως ἡμῶν, τὴν κακίαν τῶν παθῶν διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐν ἑαυτοῖς ἐδεξιόμεθα, ἣν καὶ ὡσπερ φύσιν ἡμῶν καταστᾶσαν συνηθεία καὶ προλήψει πολλῇ, διὰ τοῦ ξένου τῆς φύσεως ἡμῶν, τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος ἐξω[σ]θῆναι πάλιν χρῆθ, καὶ εἰς ἀρχαίαν καθαρότητα ἀποκαταστῆναι. Καὶ ἐὰν μὴ ἐκείνην τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἀγάπην τοῦ Πνεύματος δεξιόμεθα νῦν ἐν πολλῇ αἰτήσει, καὶ δεήσει, καὶ πίστει, καὶ προσευχῇ, καὶ ἀποστρεφῆ τοῦ κόσμου· καὶ προσκολληθῆ τῇ ἀγάπῃ, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος, καὶ ἁγιασθῆ ἢ μιανθεῖσα ὑπὸ τῆς κακίας φύσεως ἡμῶν, ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἐκείνης τοῦ Πνεύματος· καὶ ἕως τέλους διαμείνωμεν ἀπτῶτοι, ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ ἀκριδῶς ἀναστρεφόμενοι, τῆς ἐπουρανίου βασιλείας τυχεῖν οὐ δυνησόμεθα.

A essent, per negligentiam, segnitiam, socordiam, ignorantiam, aut etiam opinionem justitiæ, obdormiverunt. Propterea etiam thalamo regni exclusæ sunt, cum placere non possent cœlesti Sponso. Vinculo enim mundi, et terreno quodam amore detentæ omnem dilectionem et amorem suum cœlesti Sponso non obtulerunt, neque oleum secum sumserunt. Quæ enim animæ naturæ suæ hospitem, sanctificationem scilicet Spiritus, quærunt, tota sua dilectione Domino devinciuntur, illic ambulant, illic precantur, illicque cogitationes suas desigunt, cæteris omnibus spretis. Propterea etiam dignæ habentur, quæ accipiant oleum divinæ gratiæ : et sic absque ulla offensione vitam transigere possunt, valde spirituali Sponso acceptæ et gratæ. Animæ vero in sua natura permanentes cogitationibus humi repunt, humana cogitant, humi illarum mens domicilium habet : et quidem opinione sua persuasæ, se ad Sponsum spectare, atque justificationibus carnis exornatas se esse putant ; desuper vero ex Spiritu natæ non sunt, cum oleum exultationis non acceperint.

VII. Quinque enim animæ rationalis sensus, accepta superna gratia et sanctificatione Spiritus revera sunt prudentes virgines, quippe quæ acceperint superne sapientiam gratiæ. Si vero in sola natura sua persistent, fatuæ deprehenduntur, et filix mundi esse demonstrantur : non enim exuerunt spiritum mundi, quamvis exteriore sermone, opinione ac forma motæ, se esse Sponsi sponsas, falso sibi persuadeant. Quemadmodum enim animæ, quæ totæ omnino Domino devinctæ sunt, illic cogitationes suas, atque illic preces suas exercent, illic ambulant, et illic desiderio dilectionis Dei tenentur : sic et converso animæ, quæ dilectioni mundi deditæ sunt, et in terra domicilium habere volunt, illic ambulant, illic cogitant, illic earum mens habitat. Propterea etiam ad bonam spiritus prudentiam, quæ est hospes naturæ nostræ, consequendam converti nequeunt, cœlestem, inquam, gratiam, quam nostræ conjungi et agglutinari naturæ oportet, ut possimus in cœlestem thalamum regni una cum Domino ingredi, et æternam salutem consequi.

VIII. Loco enim hospitis naturæ nostræ, malitiam affectionum per inobedientiam primi hominis in nos recepimus, quam in nobis veluti quamdam naturam consuetudine et longo usu confirmatam, per hospitem nostræ naturæ, cœlestem scilicet donum Spiritus, rursum expelli et pristinæ puritati restitui convenit. Et nisi nunc ardentī petitione, et rogatione, et fide, ac oratione atque aversatione mundi, cœlestem dilectionem Spiritus acceperimus, et natura nostra juncta fuerit dilectioni, quæ est Dominus, et a malitia, qua est inquinata, per illam dilectionem Spiritus sanctificata fuerit, et nisi ad finem usque, absque labe et offenculo, in omnibus mandatis ejus diligenter versati perseveraverimus, cœlestem regnum consequi non poterimus.

IX. Atqui subtilius et profundius concessa mihi facultate disseram. Quapropter attente audite. Infinitus, inaccessus et increatus Deus, corpus assumpsit, propter immensam et ineffabilem bonitatem suam, et, ut ita loquar, velut imminuit se ipsum ab inaccessa gloria; ut uniri posset visibilibus suis creaturis, veluti animis sanctorum et angelorum, ut possint vitæ divinæ participes fieri. Unumquodque enim horum, secundum naturam suam corpus est, angelus scilicet, anima et dæmon: quamvis enim subtilia sint, tamen in substantia, forma et figura secundum tenuitatem naturæ eorum, corpora sunt tenuia: quemadmodum et hoc corpus in substantia sua crassum et solidum est. Sic et anima subtilis cum sit, comprehendit in se oculum, per quem videt, aurem, per quam audit: similiter et linguam, per quam sermonem profert: manus, et in summa totum corpus, et membra ejus complectens anima, commiscetur cum eo, per quod omnes hujus actiones seu opera edit et exercet.

X. Eodem modo Deus, qui fines et intellectum nostrum longe transcendit, per bonitatem suam se ipsum imminuit, et induit membra corporis hujus, et retraxit se ipsum ab inaccessa gloria: ac per benevolentiam et humanitatem suam, transmutata forma, assumpsit corpus et commiscetur, atque assumit animas sanctas sibi quam acceptas et fideles, et fit cum eis *unus Spiritus*, secundum dictum Pauli: anima, ut ita loquar, evadit in animam, et substantia in substantiam, ut possit anima in novitate vivere et immortalē vitam sentire, ac æternæ gloriæ particeps fieri, ea, inquam, anima, quæ eo, Deo scilicet, digna est, eique perplacet. Si enim Deus ex iis, quæ non erant, ut essent, condidit hanc visibilem creaturam, magna cum differentia et varietate, quæ, antequam fieret, non erat²¹; voluit etiam, et nullo cum labore condidit ex iis, quæ non erant, substantias solidas et duras, velut terram, montes, arbores (quæ durities naturæ sit vides), et rursus medias aquas, et ex iis volucres nasci mandavit: et denuo tenuiora, ignem ac ventos, et cætera, quæ propter subtilitatem aciem oculi corporei effugiunt.

XI. Quo pacto infinita et ineffabilis multiplicis sapientiæ divinæ scientia condidit ex iis, quæ non erant, et crassiora, et subtiliora, et simpliciora corpora, quæ subsisterent voluntate sua: quanto magis ipse, qui est ut vult, et quod vult, per inenarrabilem clementiam et incomprehensibilem bonitatem se ipse transmutat et imminuit seque assimilat, assumpto, quoad capax fuit, corpore, sanctis, dignis ac fidelibus animabus; ut conspiciatur ab iis is qui sub aspectum non cadit, et contrectetur secundum naturam tenuitatis animæ, is qui tactum omnem effugit: et sic degustent ipsi ejus suavitatem, et benignitate luminis ineffabilis voluptatis ipso experimento fruantur. Quandocunque

²¹ Rom. iv, 17.

Θ. Λεπτὸν δὲ τινὰ λόγον καὶ βαθὺν κατὰ τὴν προσοῦσάν μοι δύναμιν εἰπεῖν βούλομαι· διὸ συντελεῖς ἀκούσατε· Ἐσωματοποίησεν ἑαυτὸν ὁ ἄπειρος καὶ ἀκρόστιος, καὶ ἀπόλητος Θεός, διὰ τὴν ἀκρίβητον χρηστότητα, καὶ ὡς εἰπεῖν ὡς ἐμίκρυνεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀκροστίτου δόξης, ἵνα συνεννοηθῆται διηνεθῆ τοῖς ὁρατοῖς αὐτοῦ κτίσμασιν, οἷον ψυχῆς ἀγίων καὶ ἀγγέλων λέγει, ἵνα δυναθῶσι ζωῆς θεότητος μετασχεῖν. Ἐκαστον γὰρ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν σώμᾳ ἐστίν, ὁ ἀγγελος, ἡ ψυχὴ, ὁ δαίμων· ἅπαν κἀν λεπτὰ ὄντιν, ὅμως ἐν ὑποστάσει καὶ χαρακτῆρι, καὶ εἰκότι κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς φύσεως αὐτῶν, σώματα τυγχάνει λεπτὰ, ὡς περ ἐν ὑποστάσει τῶν τοῦ σώματος παχῶ ἐστίν. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ λεπτὴ ὡς περιέλαβε τὸν ὀφθαλμὸν δι' οὗ ὄρα, τὸ οὐς δι' οὗ ἀκούει. Ὅμοιος τὴν γλῶσσαν δι' ἧς λαλεῖ, τὴν χεῖρα, καὶ ἀπαξάπλως, πᾶν σῶμα, καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ περιλαβοῦσα ἡ ψυχὴ, συγκέκεραται, δι' οὗ ἀπεργάζεται πάντα τὰ τοῦ βίου ἐπιτηδεύματα.

Γ. Τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ ἄπειρος καὶ ἀνεκλήτος Θεός τῇ χρηστότητι αὐτοῦ ἐμίκρυνεν αὐτὸν, καὶ ἐνεδύσατο τὰ μέλη τοῦ σώματος τούτου, καὶ περιέλαβεν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἀκροστίτου δόξης· καὶ ἐκ τῆς ἡμερότητας καὶ φιλανθρωπιαν μεταμορφούμενος σωματοποιεῖ ἑαυτὸν, καὶ ἀναμίγνυται, καὶ παραλαμβάνει τὰς ἀγίας καὶ εὐαρέστους καὶ πιστὰς ψυχὰς, καὶ γίνεταί μετ' αὐτῶν εἰς ἓν Πνεῦμα, κατὰ τὸ λόγον Παύλου· ψυχὴ ὡς εἰπεῖν εἰς ψυχὴν, καὶ ὑπόστασις εἰς ὑπόστασιν, ἵνα ἡ ψυχὴ δυναθῆ ἐν τῇ νεότητι ζῆσαι, καὶ αἰσθεσθῆαι ἀθανάτου ζωῆς, καὶ δόξης ἀφθάρτου μέτοχος γένηται, ἡ γὰρ ἀξία αὐτοῦ καὶ εὐαρέστου. Εἰ γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι πεποίηκε τὴν ὁραμένην κτίσιν τοιαύτην, ἐν πολλῇ τινι διαφορᾷ καὶ ποικιλίᾳ, καὶ πρὶν γενέσθαι οὐκ ἦν· ἠθέλησε δὲ, καὶ εὐκόλως ἐποίησεν ἐκ τῶν μὴ ὄντων ὑποστάσεις παχείας καὶ σκληράς, οἷον γῆν λέγω, ὄρη, ἕρπυλα (ὄρας οἷα σκληρότης φύσεως)· καὶ πάλιν μέσα ὕδατα καὶ ἐξ αὐτῶν γενέσθαι πετεινὰ προσέταξε· καὶ τὰ λεπτότερα, πῦρ, καὶ ἀνέμους, καὶ διὰ λεπτότητος μὴ ὁρώμενα τῇ τοῦ σώματος ὀφθαλμῶ.

ΙΑ'. Πῶς ἡ ἄπειρος καὶ ἀνεκλήγητος τῆς παντοκράτου σοφίας τοῦ Θεοῦ τέχνη ἐκτίσεν ἐκ μὴ ὄντων παχύτερα καὶ λεπτότερα καὶ ἀκαλύστερα σώματα ἐνυπόστατα τῷ θελήματι αὐτοῦ; πόσω μᾶλλον αὐτῶν ὡς θέλει, καὶ ὅθεν θέλει, διὰ χρηστότητα ἀφραστῆ, καὶ ἀγαθότητα ἀνεκλήτητον μεταβάλλει καὶ σμικρύνει καὶ ἐξομοιοῖ ἑαυτὸν, σωματοποιῶν κατὰ χωρῆσιν, ταῖς ἀγίαις καὶ ἀξίαις πισταῖς ψυχαῖς· ἵνα ὁραθῆ αὐταῖς ὁ ἀόρατος, καὶ ψηλαφηθῆ κατὰ τὴν φύσιν τῆς λεπτότητος τῆς ψυχῆς ὁ ἀψηλάφητος· καὶ αἰσθῆναι αὐτοῦ τῆς γλυκύτητος, καὶ τῆς χρηστότητος τοῦ φωτός τῆς ἀρήτου ἀπολαύσεως αὐτῇ περὶ ἀπολαύσεσιν. Ὅτε βούλεται πῦρ γίνεταί, πᾶν γὰρ ὅλον καὶ ἐπείσκατον πάθος τῆς ψυχῆς κατακαλεῖν καὶ

γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ κατακαίεισιν, φησίν. Ὅτε ἂν
βούλεται, ἀνάπαυσις ἀβήρητος καὶ ἀφραστος, ἵνα ἀνα-
παῖ ἡ ἀναπαύσει θεότητος ἢ ψυχῆ· ὅτε βούλεται, χαρὰ
καὶ εἰρήνη, θάλαπων καὶ περιπέτων αὐτῆν.

IB'. Εἰ δὲ καὶ εἰς ἐν τῶν κτισμάτων ἑαυτὸν ἀφ-
ομοῦσαι βούλεται, δι' ἀγαλλίαισιν καὶ εὐφροσύνην
τῶν νοερῶν κτισμάτων, οἷον ἡ πόλις φωτὸς Ἰερου-
σαλήμ, ἡ ὄρος Σιών ἐπουράνιον, δύναται ὡς θέλει
πάντα καθὼς εἰρηται· Ὑμεῖς δὲ προσεληλύθατε
Σιών ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἰερουσαλήμ
ἐπουρανίῳ. Πάντα εὐκόλα αὐτῷ καὶ εὐχερῆ, εἰς ἃ θέ-
λει μεταμορφουμένῳ ταῖς ἀξίαις αὐτοῦ καὶ πισταῖς
ψυχαῖς· μόνον τις ἀγωνιζέσθω φίλος καὶ εὐάρεστος
αὐτῷ γίνεσθαι, καὶ αὐτῇ πείρῃ καὶ αἰσθήσει ὄψεται
ἀγαθὰ ἐπουράνια, καὶ τρυφὴν ἀνεκφραστον, καὶ
πλουτοῦν ἀπειρον θεότητος ἀληθῶς, ἃ ὀφθαλμῶς οὐκ
ἴδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
οὐκ ἀνέβη, τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου γιγνόμενον εἰς
ἀνάπαυσιν τῶν ἀξίων ψυχῶν, καὶ ἀγαλλίαισιν, καὶ
τρυφῆν, καὶ ζωὴν αἰώνιον. Σωματοποιεῖ γὰρ ἑαυτὸν
καὶ εἰς βρώσιν καὶ πόσιν ὁ Κύριος, καθὼς γέγραπται
ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· Ὁ τρώγων τὸν ἄρτον τοῦτον, ζή-
σεται εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα ἀναπαύσῃ ἀνεκκαλήτως,
καὶ ἐμπλήσῃ εὐφροσύνης πνευματικῆς τὴν ψυχὴν·
καὶ γὰρ φησίν· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Ὁμοίως
καὶ εἰς πόσιν νόματος ἐπουρανίου, καθὼς φησίν,
Ὁ πίπων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενή-
σεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν
αἰώνιον· καὶ πάντες, φησὶ, τὸ αὐτὸ πόμα ἐποτί-
σθημεν.

II'. Οὕτως ἐκάστη τῶν ἁγίων Πατέρων ὤφθη, ὡς
ἠθέλησε, καὶ ὡς συνέφερον· ἄλλως τῷ Ἀβραάμ, ἄλ-
λως τῷ Ἰσαάκ, ἄλλως τῷ Ἰακώβ, ἄλλως τῷ Νῶε,
τῷ Δανιήλ, τῷ Δαβὶδ, τῷ Σολομῶντι, τῷ Ἡσαΐα, καὶ
ἐκάστη τῶν ἁγίων προφητῶν. Ἄλλως τῷ Ἠλίᾳ, ἄλλως
τῷ Μωϋσῆ· καὶ ἐγὼ νομίζω, ὅτι Μωϋσῆς κατὰ πᾶ-
σαν ὥραν ἐν τῷ ὄρει, ἐν τῇ τῶν τεσσαράκοντα ἡμε-
ρῶν νηστείᾳ εἰς ἐκείνην τὴν πνευματικὴν τράπεζαν
εἰσερχόμενος ἐνετρέφα καὶ ἀπέλασεν. Ἐκάστη οὖν
τῶν ἁγίων ὡς ἠθέλησεν ὤφθη, εἰς τὸ ἀναπαῦσαι καὶ
σῶσαι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἀγαγεῖν. Πάντα γὰρ
αὐτῷ εὐχερῆ ἐστὶν ἃ βούλεται, καὶ ὡς θέλει μικρό-
νων ἑαυτὸν σωματοποιεῖ, καὶ μεταμορφοῦται ὀπτανό-
μενος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, ἐν ἀπροσίτῳ δόξῃ φωτὸς,
κατὰ πολλὴν καὶ ἀφραστον ἀγάπην φανερούμενος
τοῖς ἀξίοις κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν. Ψυχὴ γὰρ
ἡ καταξιωθεῖσα ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ προσδοκίᾳ,
καὶ πίστει, καὶ ἀγάπῃ δέξασθαι ἐκείνην τὴν ἐξ
ὑψους δύναμιν, τὴν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος ἀγά-
πην, καὶ τὸ ἐπουράνιον πῦρ τῆς ἀθανάτου ζωῆς
λαβοῦσα, πάσης ἀγάπης κοσμικῆς ἐξ ἀληθείας λύ-
σει, καὶ παντὸς δεσμοῦ κακίας ἐλευθεροῦται.

IA'. Ὅτι περὶ γὰρ σίδηρος, ἢ μόλιθος, ἢ χρυσοῦς,
ἢ ἄργυρος ἐπὶ πῦρ βληθεὶς λύεται, ἐκ τῆς φύσεως
τῆς σκληροῦς εἰς ἀπαλότητα μεταβαλλόμενος, καὶ

vult fit ignis, omnem improbam et ultro accersit-
tam affectionem adurens. *Deus enim noster ignis
consumens est*²², inquit; quando vult fit ineffabilis
et arcana requies, ut requiescat anima in requie
divina: quando vult, fit gaudium et pax, fovens et
protegens animam.

XII. Si vero Deus velit, uni creaturam similem
se reddere, propter exultationem et lætitiã in-
telligibiliã creaturarum, velut est aut civitas lucis
Jerusalem, aut mons Sion cœlestis, potest pro
voluntate omnia, quemadmodum dictum est: *Vos
autem accessistis ad Sion montem, et civitatem Dei
viventis, Jerusalem cœlestem*²³; omnia ei sunt facilia
et proclivia, qui se, in quam vult speciem, trans-
mutat, in gratiam eo dignarum et fidelium ani-
marum: modo quis intendat ei gratus et acceptus
fieri: et quidem ipso facto et sensu videbit bona
cœlestia, et delicias ineffabiles, atque immensas
vere divitiã divinitatis²⁴, quæ certe omnia oculus
non vidit, nec auris audivit, nec quæ in cor ho-
minis ascenderunt. Fitque Spiritus Domini ad re-
quiem animarum dignarum, et exultationem, et
delicias, et vitam æternam. Seipsum enim trans-
format Dominus in cibum et potum, sicut scriptum
est in Evangelio: *Qui manducat panem hunc, vivet
in æternam*²⁵; ut recreet modo ineffabili, et læ-
titiã spiritali repleat animam. Inquit enim: *Ego
sum panis vitæ*²⁶. Similiter transformat se in potum
cœlestis scaturiginis, sicut ait: *Quisquis biberit ex
aqua, quam ego ei dabo, fiet in eo fons aquæ sa-
lientis in vitam æternam*²⁷. Et omnes, ait, *eumdem
potum bibimus*²⁸.

XIII. Sic singulis sanctis Patribus apparuit, prout
volebat et in rem videbatur, aliter Abraham, aliter
Isaac, aliter Jacob, aliter Noe, Daniel, David,
Salomon, Isaia, et unicuique sanctorum propheta-
rum. Aliter Eliæ, et aliter Moysi. Et certe quidem
ego statuo, Mosen, eo tempore quo erat in I7 monte,
in jejuniis quadraginta dierum, spiritali mensæ
accessisse, ac multis deliciis oblectatum fuisse.
Unicuique igitur sanctorum ut voluit apparuit, ut
refocillaret ac servaret eos, et in cognitionem Dei
deduceret. Omnia enim facilia ei sunt, quæ modo
vult, et quando ei placet, seipsum imminuens cor-
poreum reddit ac transformat, et conspicuus fit
diligentibus eum, in inaccessa gloria luminis; et
apparet ex immensa et ineffabili dilectione iis, qui
digni sunt secundum potentiam suam. Anima enim,
quæ digna fuit habita in summo desiderio, et ex-
spectatione, et fide, et dilectione, ut recipiat illam
e sublimi virtutem, cœlestem Spiritus dilectio-
nem, et quæ cœlestem ignem æternæ vitæ fuit con-
secuta, omni dilectione mundana exsolvitur, et ab
omni vinculo malitiæ liberatur.

XIV. Quemadmodum enim ferrum aut plumbum,
aut aurum, aut argentum in ignem coniecta, a du-
ritie naturæ suæ solvuntur, in molliem mutata:

²² Deut. iv, 24; Hebr. xii, 29. ²³ Hebr. xii, 22, 23. ²⁴ I Cor. ii, 8. ²⁵ Joan. vi, 35. ²⁶ ibid. 33, 37. ²⁷ Joan. iv, 14. ²⁸ I Cor. x, 4.

et quanto diutius in igne fuerint, tanto magis resolvitur et alteratur eorum naturalis durities, propter calidam ignis virtutem : eodem modo et anima, quæ abnegans mundum solius Domini desiderio tenetur in magna animi pervestigatione, contentione ac labore; atque indesinenter in spe et fide eum exspectat : quæque cœlestem illum ignem divinitatis et dilectionis Spiritus consecuta est : tum revera omni dilectione mundi exsolvitur, et ab omni mala affectione liberatur, et omnia longe a se projicit, atque naturali suo habitu ac duritie peccati mutatis, cætera omnia superflua ducit, solo cœlesti Sponso, quem recepit, requiescens in ferventi et ineffabili ejus dilectione.

XV. Dico autem tibi, quod hos Deo dilectos fratres, quos ante oculos habet, si subducant se ab illa dilectione, ut ita dicam, rejiciat. *Illam enim animæ vita est et requies, mystica nempe et ineffabilis regni cœlestis participatio.* Si enim carnalis communionis dilectio separat a patre, fratre, matribus, et omnia extranea sunt animo, et si quid diligit, ad modum externorum diligit : omnem vero affectionem erga conjugem suam retinet : *Propterea enim, inquit, relinquet homo patrem et matrem, et adheret uxori suæ, et erunt hi duo in carnem unam*²⁹. Si igitur dilectio carnis sic ab omni amore solvit, quanto magis ii, qui digni habiti sunt vera participatione Spiritus illius sancti, cœlestis ac dilecti, ab omni amore mundi expedientur, et omnia ipsis superflua videbuntur; eo quod cœlesti desiderio victi et lapsi ejus uniti sunt? Illic enim desideria, illic cogitationes suas deponunt, illic vivunt, illic cogitationes eorum circumvagantur, atque illic mens assidue degit, divino ac cœlesti amore et desiderio spirituali superata.

XVI. Tandem, dilecti fratres, cum tanta nobis sint oblata bona, et tantæ promissiones factæ, agite, omnia impedimenta a nobis rejiciamus, omnem amorem mundi aversemur, atque huic soli bono pervestigatione et desiderio nos dedamus, ut possimus participes fieri arcane illius dilectionis Spiritus, ad quam divus Paulus nos adhortatus est, ut acceleremus; *Sectamini*, inquit, *dilectionem*³⁰ : ut digni haberi possimus, quorum mutetur durities per dextram Altissimi, et ut perveniamus ad suavitatem et requiem spiritualem, amore divini Spiritus sauciati. **¶** Dominus enim multa in homines fertur benignitate, et intima misericordia tangitur, si quando toti prorsus ad eum convertamur, ab omnibus, quæ contraria sunt, nos eripientes. Quamvis enim nos per summam ignorantiam, infantiam ac anticipatam de malitia opinionem aversemur veram vitam, ac impedimenta multa nobis ipsi ponamus, revera resipiscere nolentes : ipse tamen multum miseretur nostri, longanimiter exspectans, quando

A ἐφ' ὅσον ἐν τῷ πυρὶ τυγχάνει, λύεται καὶ ἠλλοίωται τῆς φυσικῆς σκληρότητος, διὰ τὴν τοῦ πυρὸς θερμὴν δύναμιν· τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ψυχὴ ἀρνησαμένη τὸν κόσμον, καὶ τὸν Κύριον μόνον ποθήσασα, ἐν πολλῇ ψυχῆς ζητήσει, καὶ πόνῳ καὶ ἀγῶνι, καὶ τὴν προδοκίαν ἀδιάλειπτον ἔχουσα πρὸς αὐτὸν ἐλπίδι καὶ πίστει· καὶ δεξαμένη ἐκεῖνο τὸ ἐπουράνιον πῦρ τῆς θεότητος καὶ ἀγάπης τοῦ Πνεύματος· τότε ἐξ ἀληθείας πάσης ἀγάπης κότμου λύεται, καὶ πάσης κακίας παθῶν ἐλευθεροῦται, καὶ πάντα ἐκτὸς ποιεῖται αὐτῆς, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φυσικῆς ἕξεως καὶ σκληρότητος τῆς ἀμαρτίας μεταβάλλεται, καὶ πάντα περισσὰ ἔγινται, πρὸς μόνον τὸν ἐπουράνιον Νυμφίον ὃν ἐἴδετο, ἀνιπαυομένη ἐν τῇ ζεοῦσῃ καὶ ἀρρήτῳ αὐτοῦ ἀγάπῃ.

B IE'. Λέγω σοι δὲ, ὅτι αὐτοὺς τοὺς περιποθῆτους, ἀδελφοὺς, οὓς ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐὰν ἐμπέσωσιν ἀπ' ἐκείνης τῆς ἀγάπης, ὡσπερ εἰπεῖν, ἀποστρέφεται· *Ἐκεῖνο γὰρ ἐστὶν αὐτῆς ζωὴ καὶ ἀνάπαισις, ἡ τοῦ ἐπουρανίου βασιλείως μυστικὴ καὶ ἀρρήτος κοινωνία.* Εἰ γὰρ σαρκικῆς κοινωνίας ἀγάπη χωρίζῃ πατρὸς, μητρὸς, ἀδελφῶν, καὶ πάντα ἐξώτερα αὐτῶν γίγνεται ἐν τῷ νῷ· καὶ εἰ ἀγαπᾷ, ἐξωτέρως ἀγαπᾷ τὴν δὲ διάθεσιν αὐτοῦ πᾶσαν εἰς τὴν σύνοικον αὐτοῦ κέκτεται· *Ἄρτι τοῦτου γὰρ, φησὶ, καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικί, καὶ ἕσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν.* Εἰ οὖν ἡ τῆς σαρκὸς ἀγάπη οὕτω λύει πίσσης ἀγάπης, πόσῳ μᾶλλον ὅσοι κατηξιώθησαν ἐκεῖνοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐπουρανίου καὶ ἀγαπῆσαι ἐξ ἀληθείας κοινωνῆσαι, πάσης ἀγάπης κόσμου λυθίσονται, καὶ πάντα περισσὰ αὐτοῖς καταφανήσεται, τῷ νενικῆσθαι αὐτοὺς τῷ οὐρανίῳ πόθῳ, καὶ τῇ πύσσει αὐτοῦ ἠνώσθαι! Ἐκεῖ γὰρ ἐπιποθοῦσιν, ἐκεῖ λογίζονται, ἐκεῖ ζῶσιν, ἐκεῖ οἱ λογισμοὶ αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐκεῖ ὁ νοῦς πάντοτε τὴν διατριβὴν ἔχει, νενικημένῳ τῷ θεῷ καὶ οὐρανίῳ ἔρωτι, καὶ πόθει πνευματικῷ.

C IG'. Ἴδὲ λοιπὸν, ὧ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τοιούτων ἀγαθῶν προκειμένων, καὶ τοσοῦτων ἐπαγγελιῶν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐπιγγεμένων, πάντα τὰ ἐμπόδια ἀφ' ἑαυτῶν ἀπορρίψωμεν, καὶ πᾶσαν ἀγάπην τοῦ κόσμου ἀποστραφῶμεν, καὶ πρὸς ἐκεῖνο μόνον τὸ ἀγρυπνῆσαι τῇ ζητήσει, καὶ τῷ πόθῳ ἐκρυτοῦς ἐκδῶμεν, ἵνα δυνηθῶμεν τυχεῖν ἐκείνης τῆς ἀρρήτου ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, περὶ ἧς ὁ μακάριος Παῦλος παρήκει σπεύδειν ἡμᾶς πρὸς αὐτήν, λέγων· *Διώκετε τὴν ἀγάπην·* ἵνα δυνηθῶμεν ἐκ τῆς σκληρότητος ἡμῶν τῆς ἀλλοιώσεως τῆς δεξιᾶς τοῦ Ἰψίστου καταξιώθημεν, καὶ εἰς ἡμερότητα καὶ ἀνάπαυσιν πνευματικῆν ἔλθειν, ἔρωτι θεοῦ Πνεύματος τρωθέντες· *Ὁ γὰρ Κύριος πολὺ φιλήθρωπος ἐστὶ σπλαγχνιζόμενος, πᾶσι ἐπιστρέψωμεν ὅσοι ἐξ ὅλου πρὸς αὐτὸν, πάντων τῶν ἐναντίων ἑαυτοὺς ἐξείροντες.* Εἰ γὰρ καὶ ἡμεῖς διὰ πολλὴν ἀγνωσίαν καὶ νηπιότητα καὶ πρόληψιν κακίας ἀποστρεφόμεθα τὴν ζωὴν, καὶ ἐμπόδια πολλὰ τίθεμεν ἑαυτοῖς, μὴ βουλόμενοι ἐξ ἀληθείας μετανοεῖν ἀλλ' αὐτὸς πολὺ σπλαγχνίζεται ἐφ' ἡμᾶς μακρο-

²⁹ Matth. xix, 5; Ephes. v, 31. ³⁰ I Cor. xiv, 1.

θυμῶν, πότε ἐπιστρέψαντες προσέλθωμεν πρὸς αὐτὸν, καὶ τὸν ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπον φωτισθῶμεν, ἵνα μὴ καταισχυνθῶσι τὰ πρόσωπα ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

17'. Εἰ δὲ καὶ δύσκολον ἡμῖν καταφαίνεται διὰ τὴν σκληρὰν τῆς ἀρετῆς ἀσκησιν, μᾶλλον δὲ διὰ τὴν ὑπόθεσιν καὶ συμβουλίαν τοῦ ἀντικειμένου, ἰδοὺ αὐτὸς σπλαγγνίζεται καὶ μακροθυμεῖ ἐκδεχόμενος τὴν ἡμετέραν ἐπιστροφήν, καὶ ἀμαρτανόντων ἡμῶν ἀνέχεται, ἀναμένων τὴν μετάνοιαν ἡμῶν, καὶ πίπτοντας ἡμᾶς οὐκ ἐπαισχύνεται πάλιν δέχεσθαι, καθὼς εἶπεν ὁ Προφήτης· *Μὴ ὀκίπτων οὐκ ἀρίσταται, ἢ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει;* Μόνον ἡμεῖς διανήψωμεν ἔννοιαν ἀγαθὴν κτησάμενοι, καὶ ἐπιστρέψωμεν εὐθέως καὶ ὀρθῶς, βοήθειαν παρ' αὐτοῦ ἐπιζητοῦντες· καὶ αὐτὸς ἐστὶ σῶσαι ἡμᾶς ἔτοιμος· ἐκδέχεται γὰρ τοῦ θελήματος ἡμῶν τὴν πρὸς αὐτὸν ζήουσαν ὁρμήν, ὅσον ἔχομεν δυνάμει· καὶ τὴν ἐκ προαρίσεως ἀγαθὴν πίστιν καὶ προθυμίαν, τὴν δὲ κατόρθωσιν πᾶσαν αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐργάζεται. Σπουδάσωμεν τοίνυν, ἀγαπητοί, ὡς τέκνα Θεοῦ, ἀποδυσάμενοι πᾶσαν πρόληψιν καὶ ἀμέλειαν καὶ χυθύνωσιν, γενναῖοι καὶ ἔτοιμοι γενέσθαι ἀκολουθεῖν ὅπισω αὐτοῦ, μὴ ἀναθάλωμεν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπὸ τῆς κακίας ὑποκλεπτόμενοι· οὐ γὰρ οἴδαμεν, πότε ἢ ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἡμῶν ἐξοδος γίνεται. Μεγάλοι γὰρ καὶ ἀρρήτοι εἰσιν αἱ τῶν Χριστιανῶν ἐπαγγελίαι, τοσοῦτον, ὅτι μὴ ψυχῆς πίστιν καὶ τλοῦτον οὐκ ἀναλογεῖ πᾶσα ἡ δόξα καὶ τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ ἡ λοιπὴ διακόσμησις τε καὶ ποιικιλία, καὶ πλοῦτος καὶ ὠραιότης, καὶ τρυφὴ τῶν ὀρωμένων.

18'. Πῶς τοίνυν οὐ θελήσωμεν τοσαύταις προτροπαῖς καὶ ἐπαγγελίαις τοῦ Κυρίου, ὅλοι ἐξ ὅλου προσελθεῖν, καὶ ἐκδότους ἑαυτοῦς αὐτῷ παραστήσαι, ἀρνησάμενοι, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, μετὰ πάντων καὶ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, καὶ μόνον αὐτὸν ἀγαπήσαι, καὶ σὺν αὐτῷ ἄλλο οὐδέν; 'Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ ταῦτα πάντα, καὶ πόση δόξα ἐδόθη; πόσαι οικονομίαι τοῦ Κυρίου ἀπὸ τῶν Πατέρων καὶ προφητῶν γεγόνασι; πόσαι ἐπαγγελίαι ἐπηγγέλησαν; καὶ πόσαι προτροπαί; πόση εὐσπλαγγνία τοῦ Δεσπότη ἐξ ἀρχῆς ἐφ' ἡμᾶς γέγονεν; ἔσχατον δὲ, καὶ διὰ τῆς ἰδίας ἐπιδημίας τὴν ἀρρήτον χρηστότητα ἐφ' ἡμᾶς διὰ τῆς σταυρώσεως ἐπεδείξατο, ἵνα ἡμᾶς εἰς ζωὴν ἐπιστρέψαντας μετενέγκῃ· καὶ ἡμεῖς τῶν θελημάτων ἡμῶν καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου, καὶ τῶν προλήψεων καὶ συνθηκῶν κακῶν, οὐκ ἀναχωροῦμεν. Διδ, ὀλιγόπιστοι, ἢ καὶ ἄπιστοι δεικνύμεθα· καὶ ἐπὶ τοῦτοις πᾶσιν, ἰδοὺ αὐτοῦ χρηστεύεται, ἀοράτως φρουρῶν καὶ περιθάπτων, μὴ κατὰ τὰ ἀμαρτήματα παραδιδούς ἡμᾶς εἰς τέλος τῇ κακίᾳ, καὶ τῇ τοῦ κόσμου ἀπάτῃ ἀφῶν ἡμᾶς ἀπολέσθαι, διὰ πολλὴν χρηστότητα καὶ μακροθυμίαν ἀποσκοπῶν, πότε πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψωμεν.

19'. Ἄλλὰ δέδοικα μὴ ποτε τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥῆτον πληρωθῆ ἕως ἡμᾶς τῇ καταφρονητικῇ ἐννοίᾳ

A *conversi accedamus ad eum, et quoad internum nostrum hominem illuminemur, ne confundantur facies nostræ in die iudicii.*

XVII. Quod si difficile ac molestum nobis id videtur, propter duram virtutis exercitationem, magis vero propter suggestionem ac consilium ad versarii; nihilominus ipse summa commiseratione motus leni et patienti animo est, exspectans nostram conversionem, atque peccantes nos tolerat, ac nostram penitentiam desiderat, et lapsos nos recipere non erubescit, ut dixit propheta: *Nunquid qui cadit, non resurgit, aut qui aversus est, non revertitur*⁴¹. Modo nos bono corde præditi, in sobrietate vivamus, et statim ac vere implorato ejus auxilio convertamur: promptissimus vero est ipse ad nostram salutem. Excipit enim benevole ferventem voluntatis nostræ ad illum, quantum in nostris viribus est, impetum, et bonam fidem ac promptitudinem ex voluntate nostra manantem: correctionem vero omnem ipse in nobis operatur. Industriam igitur adhibeamus, o dilecti, tanquam filii Dei, ut omnem occupationem, negligentiam ac pigritiam exuentes, alacres ac prompti fiamus ad eum sequendum; ne de die in diem rem differamus, ac a malitia præveniamur. Nescimus enim, qua hora exitus e carne sit futurus. Magnæ enim sunt et ineffabiles Christianis factæ promissiones, in tantum quidem, ut cum unius animæ fide ac divitiis nullam omnino proportionem habeat omnis gloria et pulchritudo cæli et terræ, et reliquus ornatus et varietas, et divitiæ, et decor ac deliciæ spectabilium.

XVIII. Qui sit ergo, quod tantis exhortationibus et promissionibus impulsus, toti omnino eum adire, et nos totos ei dedere, abnegatis secundum Evangelium cum omnibus et anima nostra, eumque solum amore prosequi et nihil aliud cum eo, renuamus? Sed ecce hæc omnia et quanta præterea gloria data est! quot dispositiones a Patrum et prophetarum temporibus factæ sunt? quot promissiones? et quot exhortationes? quanta misericordia Domini in nos ab initio fuit? tandem vero et suo ipsius adventu ineffabilem erga nos benignitatem per crucifixionem ostendit, ut nos conversos in vitam transferat: nos tamen a voluntate nostra, dilectione mundi, anticipationibus et consuetudinibus pravis non secedimus. Quare nos aut exigua, aut nulla omnino fide præditos esse hinc apparet. Et præter hæc omnia, benignum se exhibet nobis, protegit ac fovet nos invisibiliter, nec nos, secundum peccata nostra, malitiæ et mundi deceptionibus in perpetuum traditos, sinit perire propter summam clementiam et longanimitatem suam, ab alto dispiciens, quando ad eum convertamur.

XIX. Atqui vereor, ne dictum Apostoli in nobis, qui animo ad omnia contemnenda proclivi vivi-

⁴¹ Jerem. viii, 4.

mus, et anteceptis opinionibus abripimur, impleatur, quod ait : *An divitias bonitatis illius, ac tolerantie lenitatisque contemnis, ignorans, quod bonitas Dei ad pœnitentiam te invitat*⁴⁹? Quod si longanimitate, bonitate et tolerantia ejus abusi, plura addiderimus peccata, et graviora judicia, negligentia et contemptu nostro nobis ipsis accersiverimus, implebitur illud dictum : *Sed secundum duritiam tuam, et cor pœnitere nesciens, colligis tibi ipsi iram in die iræ revelationis justi judicii Dei*⁵⁰. Deus enim summa et inenarrabili bonitate ac lenitate ineffabili erga genus humanum utitur, si modo respiscere velimus, et penitus ad eum converti studeamus, ut salutis participes fieri valeamus.

XX. Quod si cognoscere desideres Dei longanimitatem et summam bonitatem, id est sacrosanctis codicibus discamus. Respice Israelitas, ex quibus sunt patres, quibus promissiones factæ sunt, ex quibus Christus secundum carnem, quibus cultus et testamentum erat⁵¹, quanta peccaverunt? quoties aversi sunt? ipse tamen Deus non reliquit eos in perpetuum, sed ad certum tempus ad ipsorum commodum eos castigationibus subiecit : duritiemque cordis eorum per afflictionem emollire cupiens, convertebat, aduonebat, prophetas mittebat. Insuper quandiu longanimitas erat erga peccatores et offendentes se, et nihilominus conversos cum gaudio recipiebat : et cum denuo sese averterent, eos ipse nos destituit, sed per prophetas ad conversionem revocavit : atque sæpissime a se aversos, et postmodum conversos, benevole toleravit, atque humaniter recepit, donec tandem in magno peccato deprehensi sunt manus injicientes proprio Domino, quem exspectabant secundum traditionem Patrum ac prophetarum sanctorum redemptorem, Salvatorem, regem et prophetam. Venientem enim non amplexi sunt, sed e contrario magna eum ignominia et infamia notatum, tandem crucis supplicio affecerunt. Et in hac tam grandi offensa et ingenti lapsu, peccata illorum, quæ ad summum adaucta erant, completa sunt, et ita tandem perpetuo deserti sunt, Spiritu sancto ab iis recedente, quando velum templi discissum est. Et sic illorum templum gentibus traditum, subversum et desolatum est, secundum Domini dictum : *Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur*⁵². Et sic in perpetuum traditi sunt gentibus, et dispersi in omnem terram a regibus, eos tunc in captivitatem abducentibus, adeo ut in propria loca amplius reverti omnino iis prohibitum sit.

XXI. Sic igitur et nunc Deus bonus et benignus longanimitem se præstat erga unumquemque nostrum, videns quantum quisque impingat; et quiescit exspectans, quando respiscat, et avertatur a committendis peccatis, recipiens eum a peccato

⁴⁹ Rom. II, 4. ⁵⁰ ibid. 5. ⁵¹ Rom. IX, 4, 5. ⁵² Matth. XXIV, 2.

συνζώντας, καὶ ταῖς προλήψεσι συναπαγομένους, ἐὶ λέγον· Ἡ τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφανοῦς, ἀγνοῶν δὲ τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετέπειτα σε ἀγει; Εἰ δὲ τῆ μακροθυμίας καὶ τῆ χρηστότητι καὶ τῆ ἀνοχῇ αὐτοῦ πλεονα προστιθεμεν ἁμαρτήματα, καὶ κατακρίσεις μείζους διὰ τῆς ἀμελείας καὶ καταφρονήσεως ἡμῶν ἑαυτοῖς πορισόμεθα, πληρωθήσεται τὸ λόγιον· Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητα σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησανορίζεις σεαυτῷ ἐργὴν ἐν ἡμέρᾳ ἐργῆς, καὶ ἀποκαλύψῃς τῆς δικαιοκρίσιος τοῦ Θεοῦ. Πολλὴ γὰρ ἀγαθότητι ἀνεκδιήγητη, καὶ μακροθυμίας ἀνεκφράστῃ κέχρηται ὁ Θεός· περὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, μόνον εἰ ἡμεῖς ἀναγίψαι θελήσομεν, καὶ ἐξ ὄλου ἐπιστραφῆναι πρὸς αὐτὸν σπουδάσομεν, ἵνα σωτηρίας τυχεῖν δυνηθῶμεν.

B K'. Εἰ δὲ βούλει ἐπιγνώσαι τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, καὶ τὴν πολλὴν χρηστότητα, ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν καταμάθωμεν. Ἀπόβλεπον εἰς τὴν Ἰσραὴλ, ἐξ ὧν οἱ Πατέρες, οἷς αἱ ἐπαγγελίαι ὤρισθησαν, ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, οἷς αἱ λατρεῖαι καὶ ἡ διαθήκη, πῶσα ἡμαρτον; ποσάκις ἐξετράπησαν; καὶ αὐτὸς οὐκ εἴασεν αὐτοὺς εἰς τέλος, ἀλλὰ πρόσκαιρον χρόνον πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῖς παιδιαῖς παρεδίδου, τὸ σκληρὸν τῆς καρδίας αὐτῶν διὰ τῆς θλίψεως μαλάξει βουλόμενος, ἐπέστρεψε, παρεκάλει, προφήτας ἀπέστειλε. Καὶ πόσοις χρόνοι; ἐμακροθύμει ἁμαρτανόντων καὶ προσκοπτόντων αὐτῶν; καὶ ἐπιστρέφοντας μετὰ χαρᾶς προσεδέχεται, καὶ πάλιν ἐκτερομένους αὐτῶν αὐτὸς οὐκ ἀφίστατο, ἀλλὰ διὰ τῶν προφητῶν εἰς ἐπιστροφήν αὐτοὺς μετακαλεῖτο· καὶ πλεονάκις ἐκτραπέντων καὶ ἐπιστραφομένων ἡδέως ἀντέιχετο, καὶ φιλανθρώπως προσεδέχεται, ἕως οὗ ὕστερον ἐν τῷ μεγάλῳ παραπτώματι εὐρέθησαν, χεῖρας ἐπιθαλόντες ἐπὶ τὸν ἴδιον Δεσπότην, ὃν προσεδέκων διὰ παραδόσεων Πατέρων καὶ προφητῶν ἁγίων λυτρωτὴν καὶ Σωτῆρα, καὶ βεσίλειαν, καὶ προφήτην. Ἐλθόντα γὰρ οὐ παρεδέξαντο, ἀλλὰ τὸναντίον πολλὰ αὐτῷ ἐνδειξάμενοι ἀτιμίας δξια, ὕστερον σταυρῷ θανάτου ἐτιμωρήσαντο, καὶ ἐν τούτῳ τῷ μεγάλῳ προσκόμματι, καὶ ὑπερβάλλοντι παραπτώματι, αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν ὑπερπληθύνασαι ἀνεπληρώθησαν, καὶ οὕτω λοιπὸν εἰς τέλος ἀφείθησαν, τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκεῖθεν ἀναχωρήσαντος, ὅτε τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη. Καὶ οὕτως αὐτῶν ὁ ναὸς ἔθνεσι παραδοθεὶς κατεσκάφη, καὶ ἡρημώθη κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν· Οὐ μὴ μείνη λίθος ἐπὶ λίθον ὧδε, ὃς οὐ καταλυθήσεται. Καὶ οὕτως εἰς τέλος παρεδόθησαν τοῖς ἔθνεσι, καὶ διεσκορπίσθησαν ἐν πάσῃ τῇ γῆ ὑπὸ τῶν αἰχμαλωτισάντων αὐτοὺς τότε βασιλέων, μηκέτι εἰς τοὺς ἰδίους ἀνακάμψαι τόπους κελυσθέντες.

D KΑ'. Οὕτως οὖν καὶ νῦν ἐφ' ἐκάστῳ ἡμῶν χρηστῶν καὶ ἀγαθῶν, μακροθυμεῖ, ὁρῶν πῶσα ἕκαστος προσκόπτει, καὶ ἡσυχάζει ἐκδεχόμενος, πότε διανίψεται, καὶ ἀποστραφῆσεται τοῦ μηκέτι προσκόπτειν, ἐν πολλῇ ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τῆς

ἀμαρτίας δεχόμενος. Οὕτω γάρ φησι· *Χαρά γίνεται ἅπασαν ἡμέραν ἐπὶ ἐπὶ ἀμαρτωλῶν μετανοούντων· καὶ πάλιν· Ὁὐκ ἔστι θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, ἵνα ἀπόληται εἰς τῶν μικρῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων.* Εἰ δέ τις τῆς χρηστότητος καὶ μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ πολλῆς ἐπιχειμένης ἐπ' αὐτῷ, μὴ ἐπιβουλεύσῃ εἰς ἀμυναν τοῖς κατὰ μέρος τῶν ἀμαρτημάτων προσκόμμασιν, εἴτε κρυπτοῖς, εἴτε φανεροῖς, ὀρώντος καὶ ἡσυχάζοντος ὡς εἰς μετάνοιαν ἐκδεχομένου τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς εἰς καταφρόνησιν πολλὴν ἐλθὼν, ἀμαρτήματα προστιθήσιν ἐπὶ ἀμαρτήματα, καὶ βραθυμίαν ἐπὶ βραθυμίαν συνάπτει, καὶ πρόσκομμα ἐπὶ πρόσκομμα οἰκοδομεῖ, πληροὶ τοῦ ὄρους τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ εἰς τοσοῦτον λοιπὸν πρόσκομμα ἔρχεται, ἐξ οὗ οὐκέτι δύναται ἀνανεῦσαι, ἀλλὰ συντριβεται καὶ εἰς τέλος τῷ πονηρῷ παραδοθεὶς ἀπόλλυται.

ΚΒ'. Οὕτως ἐπὶ Σοδόμων γέγονε. Πολλὰ γὰρ ἀμαρτάνοντες καὶ οὐκ ἐπιστρέφοντες, ὕστερον οὕτω προσέκοψαν ἐπὶ τῇ τῶν ἀγγέλων κακῇ βουλή, ἀρβυροκοίαν εἰς αὐτοὺς ἐργάσασθαι θελήσαντες, ὥστε μηκέτι αὐτοὺς ἔχειν μετάνοιαν, ἀλλ' εἰς τέλος ἀπεδοκιμάσθησαν. Ἀνεπλήρωσαν γὰρ τὸν ὄρον τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ ὑπέβησαν· διὸ καὶ πυρρακυστοὶ ὑπὸ τῆς θείας δίκης γεγόνασιν· οὕτως καὶ ἐπὶ Νῶε γέγονε, προσκόπτοντες πολλὰ καὶ μετανοοῦντες, εἰς τηλικαῦτα ἀμαρτήματα ἐφθασαν, ὥστε εἰς τέλος πᾶσαν τὴν γῆν καταφθάρηαι. Οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν Αἰγυπτίων πολλὰ προσκοψάντων, καὶ εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἀμαρτησάντων, ἐχρηστεύετο ὁ Θεὸς μὴ τοιαύτας αὐτοῖς μάλιστα ἐπιφέρειν, ὥστε εἰς τέλος αὐτοὺς διαφθεῖραι· ἀλλ' εἰς παιδείαν, καὶ ἐπιστροφήν, καὶ μετάνοιαν ἔφερεν αὐτοῖς ἐκεῖνας τὰς μικρὰς πληγὰς τῶν μαστίγων, μακροθυμῶν, καὶ εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς ἐκδεχόμενος. Οἱ δὲ, πολλὰ ἀμαρτήσαντες εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ πάλιν μεταμελόμενοι, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπιστίαν τῆς κακῆς προαιρέσεως καθιστάμενοι, καὶ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καταπονήσαντες, ὕστερον, ὅτε διὰ θυμωσίων πολλῶν ὁ Θεὸς τὸν λαὸν ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἐξέβαλε, μέγα προσέκοψαν, καταδιώξαντες ὀπίσω τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Διὸ καὶ εἰς τέλος ἡ θεία δίκη τοὺς ἀνήλωσε καὶ διέφθειρε, καὶ ἐν τοῖς ὕδασι κατέπνιψε, μὴδὲ τῆς ὀρωμένης ζωῆς ἀξίους κρίνασα.

ΚΓ'. Ὁμοίως ὁ Ἰσραὴλ, ὡς προείρηται, πολλὰ προσκόπτων καὶ ἀμαρτάνων, τοὺς προφήτας τοῦ Θεοῦ ἀποκτείνων, καὶ ἄλλα πολλὰ κακὰ ποιῶν, ἐπὶ ὁ Θεὸς ἐμακροθύμει ἡσυχάζων, καὶ εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς ἐκδεχόμενος, ἔσχον οὕτω προσέκοψαν, ὅθεν συντριβέντες οὐκέτι ἠγέρθησαν. Εἰς τὸ Δεσποτικὸν γὰρ ἀξίωμα τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἐπέβαλον. Διὸ καὶ εἰς τέλος καταλειφθέντες ἀπεβλήθησαν, καὶ ἤρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ προφητεία, καὶ ἡ Ἰσραελῆτις, καὶ ἡ λατρεία, καὶ ἐδόθη τοῖς πιστεύουσιν ἔθνεσιν, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· *Ἀρθήσεται ἀπ' ὑμῶν ἡ βασιλεία, καὶ δοθήσεται ἔθνεσι ποιούντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς.* Μέχρι γὰρ τότε ἠνείχετο αὐτῶν, καὶ ὁ Θεὸς ἐμακροθύμει, καὶ οὐκ ἀφίστατο σπλαγγίζόμενος· ἐπ' αὐτοὺς· ὅτι δὲ ἀν-

conversum cum magna dilectione et gaudio. Sic enim inquit : *Gaudium fit super uno peccatore resipiscente*⁴⁶. Et rursum : *Non enim est voluntas Patris mei, ut pereat unus ex parvulis istis minimis*⁴⁷. Si vero quis ingenti erga se bonitate ac lenitate Dei, qui in vindictam singulorum peccatorum, tam occultorum quam manifestorum, non procedit, sed spectat, tacet, ac tanquam pœnitentiam præstolat, abusus, eo contumaciæ procedat, ut peccata peccatis apponat, et socordiam socordię annectat, et offensam offensæ superædificet, ille omnes fines peccati implet, et in tantam iniquitatem incidit, ex qua emergere non possit, sed conteritur, et malo in perpetuum traditus, perit.

20 XXII. Sic Sodomitæ contigit. Multa enim cum peccassent, nec conversi fuissent, eo criminis, ob pessimum in angelos consilium, masculinum coitum cum illis exercituri, prolapsi sunt, ut nec amplius pœnitentia ducerentur, sed in perpetuum reprobandentur. Impleverunt enim terminos peccati, quinimo transgressi sunt. Quare igni ex divino iudicio consumpti sunt. Ita et temporibus Noe contigit, multa cum scelera perpetrassent, nec resipissent, in tanta peccata inciderunt, ut tandem universa terra periret. Sic in Ægyptios multum offendentes et in Dei populum peccantes clementia Deus usus est, non tantis pœnis illos afficiens, ut omnino perirent : sed ad castigationem, conversionem et pœnitentiam inflixit ipsis exiguas has flagellorum plagas, patienti animo exspectans eorum resipiscentiam. Verum hi, cum multis modis in populum Dei peccassent, et ad Deum conversos postmodum conversionis pœniteret, et in inveterata pravæ voluntatis diffidentia ipsi constituerentur, populumque Dei molestiis fere opprimerent, tandem, cum per ingentia miracula Deus populum suum ex Ægypto per Mosen educeret, graviter peccarunt, persequentes a tergo populum Dei. Quapropter demum iudicium divinum illos penitus consumpsit et delevit, et aquis obrutos ne hac quidem vita dignatus est.

XXIII. Eodem modo populus Israel, ut prædictum est, cum multis iniquitatibus et peccatis se pollueret, interficiens prophetas Dei, et alia facinora, infinita perpetrans, quia Deus quiescens, et illorum pœnitentiam exspectans, lenitate multa utebatur, tandem ita peccarunt, ut contriti non resurrexerint ; siquidem in Dominicam majestatem manus iniecerant. Quocirca in perpetuum deserti ac rejecti sunt, et ablata ab illis est prophetia, sacerdotium, et cultus Dei, et data sunt ea gentibus credentibus, sicut ait Dominus : *Auferetur a vobis regnum, et dabitur genti fructus ejus facienti*⁴⁸. Hactenus enim sustinuerat illos Deus, nec destituerat illos ex intimis visceribus eorum misertus. Quoniam autem

⁴⁶ Luc. xv, 10. ⁴⁷ Matth. xviii, 14. ⁴⁸ Matth. xxi, 43.

napleverunt terminum peccati, imo manibus Domini-
nicæ majestati injectis transgressi sunt, in perpetuum a Deo sunt deserti.

XXIV. Cæterum, dilecti, hæc copiosius disseruimus, ex sacris Litteris astruentes, oportere nos converti celerius, et festinare ad Dominum, qui clementer exspectat nos, et ab omni pravitate et præoccupatione mala penitus recedentes magno cum gaudio recipit, ne exaugeatur in nobis contemptus de die in diem, et peccata cumulata in nos redundant, et ob id iram divinam nobis ipsis accersamus. Demus igitur operam, ut conversi cum vero corde ad eum accedamus, non desperantes de salute (quod malitiæ et pravitatis proprium est) per recordationem prævenientium peccatorum, quæ hominem ad desperationem, ad socordiam, ad negligentiam et ad segnitiem adigunt, ne conversus ad Dominum accedat, et salutis particeps fiat, cum tamen summa benignitas generi humano a Deo proposita sit.

XXV. Quod si vero velut difficile et impossibile nobis videatur, nos a magna peccatorum mole velut præoccupatos converti, quod, ut prædiximus, indicium malitiæ, et impedimentum salutis nostræ est, recordemur et perpendamus, quomodo Dominus in mundo dum esset, cæcis visum restituerit, **21** paralyticis curaverit, omnem morbum sanaverit, mortuos jam fere corruptos, et in oblivione constitutos, resuscitaverit, surdos audire fecerit, legionem diabolorum ex homine ejecerit, et tanta insania laborantem mentis integritati restituerit? Quanto magis igitur animam ad eum conversam, et misericordiam ab eo requirentem, et ejus ope indigentem, convertet, et in lætam affectionum vacuitatem, et statum omnis virtutis ac mentis renovationem restituet; atque sanitate et aspectu mentis et tranquillitate cogitationum redditis, a cæcitate, surditate, morte infidelitatis, et ignorantia atque temeritate ad sapientiam virtutis, et puritatem cordis eam traducet? Qui enim condidit corpus, idem ipse condidit quoque animam. Et quemadmodum in terris dum versaretur, accedentibus ad se, et ab eo petentibus auxilium et sanitatem; liberaliter et benigne præstitit et exhibuit, velut bonus et solus medicus; eodem modo in spiritualibus.

XXVI. Si enim erga corpora, quæ dissolvuntur et morte pereunt, tanta commotus est misericordia, et unicuique quod quærebat prompte et benevole præstitit; quanto magis animæ immortalis, indissolubili et incorruptibili, oppressæ morbo ignorantiae, malitiæ, infidelitatis, temeritatis et reliquarum peccati affectionum, accedenti ad Dominum, et ab eo auxilium requirenti, ac in misericordia ejus intuenti, nec non gratiam Spiritus ab eo recipere desideranti ad redemptionem et salutem suam, et ab omni malitia et affectu liberationem, concedet quam celerrime et promptissime velut medicam li-

επλήρωσαν τὸν ὄρον τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ὑπερεκεί-
νασαν, εἰς τὸ Δεσποτικὸν ἀξίωμα τὰς χεῖρας αὐτῶν
ἐπιβαλόντες, εἰς τέλος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καταλείφθησαν.

ΚΔ'. Ταῦτα δὲ διὰ πλείονων διεξήλομεν, ἀγα-
πητοί, ἀπὸ Γραφικῶν ἐννοιῶν συνιστῶντες, τὸ εἶναι
ἡμᾶς ἐπιστρέφειν τάχιον, καὶ σπεύδειν πρὸς τὸν Κύ-
ριον χρηστευόμενον καὶ ἐκδεχόμενον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης
πονηρίας καὶ προλήψεως κακῆς τελείως ἀναχωροῦν-
τας, καὶ ἐπιστρέφοντας μετὰ πολλῆς χαρᾶς προσεχό-
μενον, ἵνα μὴ ἐπαυξήσῃ ἡ καταφρόνησις ἡμῶν ἡμέ-
ραν ἐξ ἡμέρας, καὶ τὰ προσκόμματα τιθέμενα πλει-
νάζῃ εἰς ἡμᾶς, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ
ἐπενέγκωμεν ἑαυτοῖς. Σπουδάσωμεν τοίνυν ἐπι-
στραφέντες ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ προσελθεῖν αὐτῷ, μὴ
ἀπελπίζοντες τὴν σωτηρίαν, ὅπερ καὶ αὐτὸ τῆς κακίας
καὶ πανουργίας τυγχάνει, ὑπομνήσει προλαβουσῶν
ἁμαρτιῶν, εἰς ἀπελπισμὸν φερουσῶν τὸν ἄνθρωπον,
καὶ εἰς χαύκωσιν καὶ ὀλιγωρίαν, καὶ βῆθυσίαν· ἵνα
μὴ ἐπιστρέψας καὶ προσελθὼν τῷ Κυρίῳ, σωτηρίας
τύχῃ, πολλῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου ἐπιχειμένης
τῷ ἀνθρωπίνῳ γένηται.

ΚΕ'. Εἰ δὲ ὡς περ δύσκολον ἡμῖν καταφαίνεται,
καὶ ἀδύνατον ἐκ πολλῶν ἁμαρτημάτων ἐπιστρέψαι,
ὡς προειλημμένους, ὅπερ, ὡς προειρήκαμεν, ὑπέδειξεν
τυγχάνει τῆς κακίας, καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐμπό-
διον· μνημονεύσωμεν καὶ ἀπίθωμεν, πῶς ὁ Κύριος
ἐπιδημήσας τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ τυφλοὺς ἀναβλέψαι
ἐποίησε, παραλυτικούς ἐθεράπευσε, πᾶσαν νόσον ἴα-
σατο, νεκροὺς τοὺς εἰς διαφθορὰν καὶ ἀφανισμόν ἦλθον
τυγχάνοντας ἀνέστησε, κωφοὺς ἀκοῦσαι πεποίηκε,
λεγεῖνα δαιμόνων ἀπὸ ἐνὸς ἀνθρώπου ἐξέβαλε, καὶ
εἰς σωφροσύνην κατέστησε τὸν εἰς τὸσαύτην μανίαν
κεχωρηκότα. Πόσῳ οὖν μᾶλλον ψυχὴν ἐπιστρέφουσαν
πρὸς αὐτὸν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος ἐπιζητούσαν,
καὶ δεομένην τῆς αὐτοῦ βοηθείας, οὐκ ἐπιστρέψει,
καὶ εἰς εὐφροσύνην ἀπαθείας, καὶ κατάστασιν πάσης
ἀρετῆς, καὶ νοδὸς ἀνακαινισμῶν ἐνεγκεῖ, καὶ μετα-
βαλεῖ εἰς ὑγιότητα, καὶ ἀνάβλεψιν διανοίας, καὶ λο-
γισμῶν εἰρήνην, ἀπὸ τῆς τυφλώσεως, καὶ κωφώσεως
τῆς ἀπιστίας καὶ ἀγνωσίας, καὶ ἀφοβίας, εἰς σωφρο-
νισμόν ἀρετῆς καὶ καθαρότητα καρδίας ἐνενεγκόν· ὁ
γὰρ κτίσας τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὸς πεποίηκε.
Καὶ ὡς περ ἐπιδημήσας ἐν τῇ γῆ, τοῖς προσερχομέ-
νοις καὶ ζητοῦσι τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν καὶ ἴσπιν,
ἀφθόνως τῇ χρηστότητι αὐτοῦ παρείχετο, καθὼς
ἐχρηζον, ὡς ἀγαθὸς καὶ μόνος ἰατρός· οὕτω καὶ ἐπὶ
τῶν πνευματικῶν.

ΚΖ'. Εἰ γὰρ ἐπὶ τὰ λυόμενα καὶ ἀποθνήσκοντα
πάλιν σώματα, οὕτως εὐσπλαγγίσθη, καὶ ἐκάτω δ
ἐπεζητεῖ πεποίηκε προθύμως, καὶ χρηστῶς, πόσῳ
μᾶλλον τῇ ἀθανάτῳ ψυχῇ καὶ ἀδιαλύτῳ καὶ ἀφθάρτῳ
τυγχανούσῃ ἐν νόσῳ ἀνείας, τῆς κακίας, ἀπιστίας
τε καὶ ἀφοβίας, καὶ τῶν λοιπῶν τῆς ἁμαρτίας πα-
θῶν· προσερχομένη δὲ τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν παρ' αὐ-
τοῦ βοήθειαν ἐπιζητούσῃ, καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ εὐε-
λπίαν ἐπισκοπούσῃ, καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος παρ' αὐ-
τοῦ δέξασθαι· ἐπιθυμοῦσα εἰς λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν
αὐτῆς, καὶ πάσης κακίας καὶ παντὸς πάθους ἀπα-
λλαγῆναι, οὐ δωρήσεται τάχιον καὶ ἐτοιμοτέρως τὴν

ἀπολύτρωσιν τῆς ἰασηως, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον· *Pater cælestis faciet vindictam clamantium ad se die ac nocte?* Et subdit, dicens: *Certe dico vobis, cito faciet vindictam illorum*⁴⁹. Et rursum alibi adhortatur: *Petite et dabitur vobis. Omnis enim qui petit, accipit, et qui quærit, invenit, et pulsanti aperitur*⁵⁰. Et paulum progressus subjicit: *Quanto magis Pater vester cælestis dabit Spiritum sanctum poscentibus eum*⁵¹? Amen dico vobis, etsi non dabit illi, eo quod amicus sit, propter impudentiam tamen ejus surget, et dabit quantum opus habet⁵².

ΚΖ'. Ἀναιδῶς οὖν καὶ ἀδιαιδέπτως, καὶ ἀπερικακήτως αἰτεῖν ἡμᾶς τὴν παρ' αὐτοῦ τῆς χάριτος ἀντίληψιν, διὰ τούτων πάντων προετρέψατο. Διὰ γὰρ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἦλθεν, ἵνα ἐπιστρέψωσι πρὸς αὐτὸν, καὶ ἴσῃται τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ· μόνον ἡμεῖς τῶν κακῶν προλήψωμεν ἀποστῆσωμεν ἑαυτοὺς, ὅσον τὸ ἐν ἡμῖν δυνατὸν, καὶ μισήσωμεν τὰ φαῦλα ἐπιτηδεύματα, καὶ τὰς τοῦ κόσμου ἀπάτας, καὶ τοὺς πονηροὺς καὶ ματαίους λογισμοὺς ἀποστραφώμεν, καὶ πάντοτε πρὸς αὐτὸν ὅση δύναμις προσκολληθῶμεν· καὶ αὐτὸς ἑτοιμὸς ποιεῖν ἡμῖν τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν. Εἰς τοῦτο γὰρ ἔστιν ἐλεῶν, καὶ ζωοποιῶν, καὶ ἰώμενος τὰ ἀνάτα πάθη, καὶ λύτρωσιν ποῶν τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψουσι, πάσης κοσμικῆς ἀγάπης ὅση δύναμις ἐκ θελήματος καὶ προαιρέσεως ἀναχωροῦσι, καὶ τὴν διάνοιαν ἀπὸ γῆς ἔλκουσι, καὶ πρὸς αὐτὸν τῇ ἐπιζητήσει καὶ ἐπιποθήσει ἀποκρεμαμένοι· ἢ τοιαύτη ψυχὴ τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας ἀξιοῦται, ἢ πάντα περισσὰ ἡγουμένη, καὶ ἐπὶ μηδενὶ τοῦ κόσμου ἀναπαυομένη· ἀλλ' εἰς τὴν αὐτοῦ ἀνάπαυσιν τῆς χρηστότητος ἀναπαῖναι καὶ εὐφρανθῆναι ἐκδεχομένη· καὶ οὕτως διὰ τῆς τοιαύτης πίστεως ἐπιτιχοῦσα τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς ἐν πληροφορίᾳ διὰ τῆς χάριτος ἀναπαύσασα, καὶ λοιπὸν συμφώνως καὶ ἀκολουθῶς τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ διακονήσασα, καὶ ὁσημέραι εἰς τὸ ἀγαθὸν προκόπτουσα, καὶ εἰς τὸ τέλος ἀκαμπτος καὶ ἀσυνδύαστος εἰς τὸ κακίας μέρος διαμείνασα, καὶ τὴν χάριν ἐν μηδενὶ λυπήσασα τῆς αἰωνίου σωτηρίας σὺν πᾶσι τοῖς ἀγίοις καταξιοῦται ἅτε δὴ κοινωνὸς καὶ σὺνδρομος κατὰ μέμησιν αὐτῶν ἐν κόσμῳ διαστραφεῖσα. Ἀμήν.

OMILIA E.

Πολλὴ μετάστασις μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου. Οἱ μὲν γὰρ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἔχοντες, τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ ῥῶ ἐν τοῖς γῆϊοις δεσμοῖς δέδονται· οἱ δὲ τὴν ἀγάπην τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς ἐπιποθοῦσιν, αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ ἔχοντες.

Α'. Ὁ τῶν Χριστιανῶν κόσμος ἕτερός ἐστι, καὶ διαγωγή, καὶ νοῦς, καὶ λόγος, καὶ πράξις ἕτερα τυγχάνει, καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου διαγωγή, καὶ νοῦς, καὶ λόγος, καὶ πράξις ἕτερα. Ἄλλο τί εἰσιν ἐκεῖνοι καὶ ἄλλο τί εἰσιν οὗτοι, καὶ

A berationem, secundum idem dictum: *Quanto magis Pater cælestis faciet vindictam clamantium ad se die ac nocte?* Et subdit, dicens: *Certe dico vobis, cito faciet vindictam illorum*⁴⁹. Et rursum alibi adhortatur: *Petite et dabitur vobis. Omnis enim qui petit, accipit, et qui quærit, invenit, et pulsanti aperitur*⁵⁰. Et paulum progressus subjicit: *Quanto magis Pater vester cælestis dabit Spiritum sanctum poscentibus eum*⁵¹? Amen dico vobis, etsi non dabit illi, eo quod amicus sit, propter impudentiam tamen ejus surget, et dabit quantum opus habet⁵².

XXVII. Absque pudore igitur, indesinenter et indefesse ut petamus ab eo donum gratiæ, hisce omnibus exhortatus est. Propter peccatores enim venit, ut converterent se ad illum, et curaret credentes ipsi. Modo nos ipsi a malis præoccupationibus abstinemus, quantum in viribus nostris est, et odio prosequamur opera mala, et mundi technam atque improbos ac vanos sermones abhorreamus, et per omnia ei, quantum fieri potest, agglutinemur. Ipse quidem paratus est exhibere nobis suum auxilium. Propterea enim misericors est, vivificans et sanans affectiones incurabiles, et redemptionem faciens iis qui invocant eum, et qui ad eum conversi, ab omni dilectione mundi, quantum fieri potest, sponte et voluntarie recedunt, quique mentem a terrenis abstractam ad eum voto et desiderio suspendunt. Ejusmodi anima ejus auxilio digna habetur, quæ omnia pro superfluis existimat, et in nulla re mundana acquiescit; sed exspectat in requie benignitatis requiescere et gaudere: et sic per hujusmodi fidem cælestis donum consecuta, omne suum desiderium in plena fide per gratiam collocat, et denique congrue et convenienter Spiritui sancto ministrat, quotidie bonitate **22** proficit, inque via justitiæ perseverans in perpetuum, ad malitiæ genera non flectitur, nec ad vitia ullo modo declinat, atque gratiam in nulla re tristitia afficit, et æterna salute cum omnibus sanctis digna censetur, velut iis socia et comes imitatione eorum in mundo conversata. Amen.

ἀγίοις καταξιοῦται ἅτε δὴ κοινωνὸς καὶ σὺνδρομος κατὰ μέμησιν αὐτῶν ἐν κόσμῳ διαστραφεῖσα. Ἀμήν.

D

HOMILIA V.

Magna differentia inter Christianos et homines hujus sæculi. Hi enim spiritu mundi præditi animotenus ac corde terrestribus vinculis vincti sunt: illi vero dilectione cælestis Patris detenti, eum solum ob oculos in omni desiderio habent.

I. Alius est Christianorum mundus, aliud vitæ institutum, alia mens, alius sermo atque alia opera; et aliud est vitæ institutum hominum hujus mundi, alia mens, alius sermo, atque alia opera: aliud sunt illi, et aliud sunt hi: et magna differentia est inter

⁴⁹ Luc. xviii, 7, 8. ⁵⁰ Matth. vii, 7, 8. ⁵¹ Luc. xi, 9. ⁵² ibid. 10.

hos et illos. Habitatores enim terræ, et filii hujus sæculi similes sunt frumento in cribrum hujus terræ coniecto, quippe qui commoventur fluxis hujus mundi cogitationibus, et jactationibus perpetuis terrenarum rerum, desideriorum ac variarum cogitationum crassarum: jactante animas Satana, et cribrante cribro, hoc est, rebus terrenis, omne genus humanum, peccato obnoxium a tempore lapsus Adæ, qui transgressus mandatum, in principis malitiæ potestatem venit. Qua ille accepta, perpetuis fraudum et perturbationum cogitationibus cribrat, et collidit cribro terræ omnes filios hujus sæculi.

II. Quemadmodum enim in cribro triticum a cribrante alliditur, et in eo agitatum continue convertitur: sic princeps malitiæ terrenis rebus detinet homines, iisque eos agitat, conturbat ac commovet; et ut allidantur cogitationibus vanis, cupiditatibus turpibus ac vinculis terrenis et mundanis, efficit, absque ulla intermissione captivans, perturbans, et inescans omne genus Adæ peccato obnoxium: quemadmodum Dominus apostolis futuram principis nequitiae adversus eos insurrectionem prædixit: *Expetivit Satanas vos ad cribrandum sicut triticum: sed ego rogavi Patrem meum, ne deficiat fides vestra*⁸³. Verbum enim illud quod a Creatore Caino dictum est, et sententia illa palam prolata, videlicet, *Gemens ac tremens super terram agitaberis*⁸⁴, typus et imago occulta omnium peccatorum est. Sic enim genus Adæ, cum neglecto Dei præcepto, peccato obnoxium factum esset, illam imaginem latenter in se possidere cepit, agitatum postea continuis cogitationibus metus et timoris, atque omnis perturbationis, variis cupiditatibus et voluptatibus, principe hujus mundi, omnem animam ex Deo non renatam, huc illuc impellente, et velut triticum in cribro agitatum assidue hominum cogitationes conturbante, atque seductionibus hujus mundi, et voluptatibus, et timoribus ac perturbationibus omnes agitante atque inescante.

III. Itaque Dominus, ostendens eos qui illecebras et voluntatem principis nequam sequuntur, imaginem Caini malitiæ gestare, et reprehendens eosdem dixit: *Vos, ait, desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit*⁸⁵. Itaque universum genus Adæ peccato obnoxium, condemnationem illam latentem in se habet, videlicet *gementes ac trementes eritis, atque agitabimini in cribro terræ a Satana cribrante*. Sicut enim ab uno Adam genus hominum super terra multiplicatum est; ita una pravitas affectionum universum genus hominum invasit, illosque omnes princeps malitiæ continuis, crassis, vanis ac tumultuosis cogitationibus potest cribrare. Nam sicut unus ventus omnes plantas ac semina potest agitare et

Α πολλή διάστασις μεταξύ τούτων κάκεινων. Οί γάρ τῆς γῆς οἰκῆτορες, καί τὰ τέκνα τοῦ αἰῶνος τούτου, εὐλακασί σίτω βεβλημένοι ἐν σινίῳ τῆς γῆς ταύτης, σινιαζόμενοι ἐν ἀστάτοις λογισμοῖς τοῦ κόσμου τούτου, καί σάλω ἀπαύστου τῶν γῆινων πραγμάτων, ἐπιθυμιῶν, καί ποικιλοῦν ἐννοιῶν ὕλικῶν, τῆς ψυχᾶς κλυδωνίζοντος καί σινιάζοντος Σατανᾶ διὰ τοῦ σινίου, τούτέστι τῶν γῆινων πραγμάτων, πᾶν τὸ ἁμαρτωλῶν γένος τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἐκπτώσεως παραβάτης τὴν ἐντολήν· καί ὑπὸ τῶν ἔρχοντα τῆς πονηρίας γεγονότος, λαβόντος αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καί λοιπὸν ἀπαύστοις λογισμοῖς ἀπάτης καί κλόνου σινιάζοντος καί προσκρούοντος τῷ σινίῳ τῆς γῆς πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου.

Β. Ὡςπερ γὰρ ἐν τῷ σινίῳ ὁ σίτος ὑπὸ τοῦ σινιάζοντος προσκόπτει, οὕτω καὶ ἐν αὐτῷ ἀστάτως σαλευόμενος στρέφεται· οὕτω διὰ τῶν γῆινων πραγμάτων πάντας τοὺς ἀνθρώπους κατέχει ὁ τῆς πονηρίας ἔρχων, καί δι' αὐτῶν σαλεύει, καί κλονεῖ, καί προσκόπτειν ποιεῖ διαλογισμοῖς ματαίοις, καί αἰσχροῖς, ἐπιθυμίαις καί δεσμοῖς γῆινοῖς καί κοσμικοῖς, ἀστάτως αἰχμαλωτίζων καί κλονῶν, καί δελεάζων πᾶν τὸ ἁμαρτωλῶν γένος τοῦ Ἀδὰμ, ὡς ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις τὴν τοῦ πονηροῦ κατ' αὐτῶν ἐπανάστασιν μέλλουσαν ἐσεσθαι προέλεγεν· *Ἐξηγήσατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς σινιάσαι ὡς τὸν σίτον· ἀλλ' ἐγὼ ἐδέηθην τοῦ Πατρὸς μου, ἵνα μὴ ἐκλίπη ἡ πίστις ὑμῶν*. Ὁ γὰρ τῷ Κάϊν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ρηθεὶς λόγος, καί ἡ ἀπόφασις εἰς τὸ προφανές, τὸ, *Στένων, καί τρέμων, καί σειόμενος ἔση ἐπὶ τῆς γῆς*, τύπος καί εἰκὼν πάντων τῶν ἁμαρτωλῶν τυγχάνει κατὰ τὸ κρυπτόν. Οὕτω γὰρ ἐκπεσὼν τῆς ἐντολῆς τὸ γένος Ἀδὰμ, καί ἁμαρτωλῶν καταστάν, ἐκείνη τὴν εἰκόνα κατὰ τὸ κρυπτόν κέκτηται, σαλευόμενον ἀστάτοις λογισμοῖς δειλίας τε καί φόβου, καί πάσης ταραχῆς, ἐπιθυμίαις καί ἡδοναῖς παντοδαπαῖς καί ποικιλίαις τοῦ ἔρχοντος τοῦ κόσμου τούτου πᾶσαν ψυχὴν κλυδωνίζοντος, τὴν μὴ γεγεννημένην ἐκ τοῦ Θεοῦ, καί ὡς σίτον ἐν σινίῳ στρεφόμενον ἀστάτως τοὺς τῶν ἀνθρώπων λογισμοὺς ποικίλως κλυδωνίζοντος, ἐν ἀπάταις κοσμηκαῖς, σαρκῆς, καί φόβου, καί ταραχαῖς πάντας σαλεύοντος, καί δελεάζοντος.

Γ. Καί γὰρ ὁ Κύριος τοὺς ταῖς ἀπάταις καί τοῖς θελήμασι τοῦ πονηροῦ ἐξακολουθοῦντας δεικνύων, ἐπὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Κάϊν τῆς πονηρίας φέρουσιν, ἐλέγχων αὐτοὺς ἔλεγεν· *Υμεις, φησὶ, τὰς ἐπιθυμίας τοῦ Πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπαρχῆς, καί ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν*. Ὡστε πᾶν ἁμαρτωλῶν γένος τοῦ Ἀδὰμ τὴν καταδίκην ἐκείνην κατὰ τὸ κρυπτόν κέκτηται, τὸ, *Στέροντες καί τρέμοντες ἐσεσθε σειόμενοι ἐν τῷ σινίῳ τῆς γῆς, ὑπὸ τοῦ σινιάζοντος Σατανᾶ*. Ὡςπερ γὰρ ἐξ ἐνός τοῦ Ἀδὰμ πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς ἐφηπλώθη· οὕτω μία τις κακία τῶν παθῶν εἰς τὸ ἁμαρτωλῶν γένος τῶν ἀνθρώπων ἐγκατέδουσε, καί πάντας ὁ τῆς κακίας ἔρχων ἐν ἐστάτοις, καί ὕλικοῖς, καί ματαίοις, καί ταραχάδεσι

⁸³ Luc. xxii, 31, 32. ⁸⁴ Gen. iv, 12. ⁸⁵ Joh. viii, 44.

λογισμοῖς σινιάζειν ἐπαρκεῖ. Ὡσπερ γὰρ εἰς ἀνεμος ἅπαντα τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα ἐπαρκεῖ κλονεῖν καὶ σείειν· ἢ ὡσπερ ἐν σκότος τῆς νυκτός ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐφαπλοῦται, οὕτως ὁ τῆς πονηρίας ἄρχων, σκότος τι λογικὸν κακίας καὶ θανάτου ὑπάρχων, καὶ ἀνεμὸς τις κρυπτός καὶ ἄγριος τυγχάνων, πᾶν τὸ ἐπὶ τῆς γῆς γένος τῶν ἀνθρώπων κλυδωνίζει, καὶ περιφέρει ἀστάτοις λογισμοῖς, καὶ ἐπιθυμίας κόσμου δελεάζων τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκότους ἀγνωσίας, πηρώσεως καὶ λήθης ἐμπέμπησι πᾶσαν ψυχὴν, τὴν μὴ ἄνωθεν γεγεννημένην, καὶ τῷ φρονήματι καὶ τῷ νῷ ἐν ἄλλῳ αἰῶνι μεταθενηκυῖαν· καθὼς εἴρηται· Ἐμῶν δὲ τὸ πολλοῦ τευμου ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει.

Δ'. Ἐν τούτῳ γὰρ διαφέρουσιν οἱ ἀληθεῖς Χριστιανοὶ παντός τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ πολλὴ διάστασις μεταξὺ ἀμφοτέρων τυγχάνει, ὡς προελεγόμεν, ἐν τῷ τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν πάντοτε ἐν τῷ οὐρανίῳ φρονήματι τυγχάνειν, καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ ἐνοπερίζεσθαι διὰ τὴν μετουσίαν καὶ μετοχὴν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, τῷ ἄνωθεν αὐτοῦς ἐκ Θεοῦ γεγενῆσθαι, καὶ τέκνα Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ καὶ δυνάμει γενέσθαι κατηγιῶσθαι, καὶ εἰς στάσιν καὶ ἐδραιότητα, καὶ ἀταραξίαν καὶ κατάπαυσιν αὐτοῦς διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ κόπων, καὶ χρόνων κατηντηκέναι, μηδέτι σινιαζομένους καὶ κυμαινομένους ἐν ἀστάτοις, καὶ ματαίοις λογισμοῖς· ἐν τούτῳ εἰσὶ μείζους καὶ κρείττονες τοῦ κόσμου, διὰ τὸ τὸν νοῦν αὐτῶν καὶ τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ εἰρήνῃ, καὶ ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος ἀγάπῃ τυγχάνειν· ὡσπερ καὶ ὁ Κύριος περὶ τῶν τοιοῦτων διεξερχόμενος ἔλεγε μεταθεθηκέναι ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Τοιγαροῦν οὐκ ἐν σχήμασι καὶ τύποις ἐξωτέροις ἢ ἀλλοίωσις τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχει, ὡς οἱ πολλοὶ ἐν τούτῳ οἴονται εἶναι τὴν διαφορὰν καὶ διάκρισιν μεταξὺ καὶ αὐτῶν ἐν σχήμασι καὶ τύποις· καὶ ἰδοὺ τῷ νῷ καὶ τῇ διανοίᾳ ὁμοιοὶ τῷ κόσμῳ τυγχάνουσι, τὸν σεισμὸν καὶ ἀκαταστασίαν τῶν λογισμῶν, καὶ ἀπιστίαν, καὶ σύγχυσιν, καὶ ταραχὴν, καὶ δειλίαν ὡς πάντες οἱ ἄθρωποι ἔχοντες. Καὶ τῷ μὲν σχήματι, καὶ τῷ δοκεῖν τοῦ κόσμου διαφέρουσι, καὶ τισὶν ἐξωτέροις κατορθώμασι· τῇ δὲ καρδίᾳ, καὶ τῷ νῷ, ἐν τοῖς γηϊνοῖς δεσμοῖς δέδενται, ἀνάπαυσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ εἰρήνην τὴν τοῦ Πνεύματος οὐράνιον ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ κεκτημένοι· ἐπεὶ οὖν οὐκ ἐζητήσαν παρὰ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐπίστευσαν τούτων καταξιωθῆναι.

Ε'. Ἐν γὰρ τῇ τοῦ νοῦς ἀνακαινίζει καὶ τῇ τῶν λογισμῶν εἰρήνῃ, καὶ τῇ τοῦ Κυρίου ἀγάπῃ καὶ οὐρανίῳ ἔρωτι, ἢ καινῇ κτίσει τῶν Χριστιανῶν πάντων ἀνθρώπων τοῦ κόσμου διαφέρει. Διὸ καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Κυρίου γέγονε, τούτων τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν καταξιῶσαι τοὺς ἀληθῶς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. Χριστιανῶν γὰρ ἡ δόξα, καὶ τὸ κάλλος, καὶ ὁ πλοῦτος ὁ οὐράνιος ἀλάλητός ἐστι, καὶ μετὰ πόνου, καὶ ἰδρώτων, καὶ δοκιμασιῶν, καὶ ἀγώνων πολλῶν ποριζόμενος· τὸ δὲ ἔδωκεν, χάριτι Θεοῦ. Εἰ γὰρ ἡ τοῦ ἐπιγείου βασιλείως θεὰ ἐπιθυμητὴ παρὰ πᾶσιν

commovere; aut veluti unæ tenebræ noctis per universam terram multiplicantur: ita princeps malitiæ, qui est velut tenebræ rationales malitiæ et mortis, ac velut ventus occultus et agrestis, omne genus humanum, quod est super terram, conturbat ac circumagit continuis cogitationibus: et voluptatibus mundi inescat corda hominum ac tenebrarum ignorantia, cæcitate et oblivione replet omnem animam desuper non renatam, atque mente et animo in seculum aliud non translata: ut dictum est: *Nostra conversatio in cælis est* ⁸⁶.

μεταθενηκυῖαν· καθὼς εἴρηται· Ἐμῶν δὲ τὸ πολλοῦ

IV. In hoc enim differunt veri Christiani ab omni genere hominum; et magna differentia inter utrosque, ut prædixi, versatur in eo, quod animus et intellectus Christianorum semper circa cœlestes cogitationes versetur, et cœlestia bona intueatur propter participationem Spiritus sancti; quod desuper ex Deo nati, et ut fiant filii Dei in veritate et potentia, digni existimati sint, atque ad statum et stabilitatem, et tranquillitatem ac requiem per magnos labores ac sudores multa post tempora devenierint, nullo amplius cribro agitati, neque fluctuantes in caducis ac vanis cogitationibus. In quo majores ac meliores sunt mundo, eo quod intellectus eorum, et cogitatio animæ in Christi pace, atque in dilectione Spiritus versetur, sicut Dominus de hisce sermonem habens, dixit: *Eos transiisse ex morte in vitam* ⁸⁷. Non igitur in figuris aut formis exterioribus diversitas Christianorum consistit, quemadmodum in hoc existimant multi consistere diversitatem ac differentiam inter eos, in superficie ac figuris. Quippe quod tales mente atque cogitatione similes sunt mundo, ac commotione et instabilitate cogitationum, incredulitate, confusione, et perturbatione ac metu, ut cæteri omnes homines, laborent. Et hi quidem superficie tenus ac opinione et externo quodam recte facto, a mundo differunt: sed corde atque animo terrenis laqueis impediti sunt, requiem divinam et cœlestem pacem Spiritus in corde non possidentes, eo quod non petierint a Deo, nec iis se crediderint dignos reputatum iri.

V. Per mentis enim renovationem, et cogitationum tranquillitatem, et dilectionem Domini, et amorem cœlestem, omnis nova creatura Christianorum ab hominibus hujus mundi discrepat. Propterea enim adventus Domini contigit, ut hisce spiritualibus bonis dignaretur vere in se credentes. Gloria enim Christianorum et pulchritudo, et divitiæ cœlestes ineffabiles sunt, et magno labore ac sudore, tentationibus et certaminibus multis acquisitæ. Quod totum gratiæ divinæ ascribendum. Si enim terreni regis aspectus ab omnibus hominibus

⁸⁶ Philipp. iii, 20. ⁸⁷ Joan. v, 24.

desideratur, et omnis, qui in urbe regis diversatur, A desiderat ad minimum pulchritudinem ejus videre, aut elegantiam 24 vestimentorum, aut purpuræ splendorem, variarum margaritarum nitorem, diadematis decorem, atque præstantiam eorum, quæ ad majestatem ejus pertinent; nisi quod spirituales isthæc contemnunt, quia aliam gloriam cœlestem incorpoream experti, alia ineffabili pulchritudine sauciati, aliarumque divitiarum participes sunt facti, et secundum internum hominem, alium spiritum consecuti sunt. Quoniam igitur hujus mundi homines, qui spiritum mundi possident, magno desiderio tenentur terreni regis contemplandi, saltem cum omni ornata et gloria ejus: quanto enim in iis quæ videntur, conditio ejus major est quam omnium hominum, tanto gloriosius, tanto optabilius ab omnibus habetur vel tantum vidisse, et unusquisque apud se dicit: *Utinam quis mihi illam gloriam, decorem ac splendorem concedat!* prædicans eum beatum, similem alioqui sui, terrenum, iisdemque affectionibus obnoxium atque mortalem, propter momentaneum vero ornatum et gloriam desiderabilem.

VI. Si igitur, inquam, carnales homines desiderant tantopere gloriam terreni regis, quanto magis hī, in quos instillavit gutta Spiritus vitæ, qui est divinitatis; et quorum cor vulneravit amore divino erga cœlestem regem Christum, devincti sunt pulchritudine illa et gloria ineffabili, et decore incorruptibili et incomprehensibilibus divitiis veri et æterni regis Christi, cujus voto et desiderio capti tenentur, toti omnino ad eum conversi, atque desiderant consequi inenarrabilia illa bona, quæ per Spiritum intuentur; quorum gratia omnia, quæ sunt super terram pulchra, et ornatum, et gloriam, et honorem, et divitias regum ac principum nihili ducunt: divina enim pulchritudine sauciati sunt, et vita immortalitatis cœlestis in illorum animis instillavit. Quocirca illam dilectionem cœlestis regis exoptant, illumque solum ob oculos in omnibus desideriis habentes, seipsos omni mundana dilectione per eum exsolvunt, et recedunt ab omni vinculo terreno, ut possint illud desiderium solum semper in cordibus suis possidere neque aliud cum illo commiscere. Pauci vero sunt admodum qui bono initio bonum finem procurent, et ad finem perveniant absque lapsu, dilectionem soli Deo habentes, et seipsos ab omnibus solventes. Multi enim compunguntur, et multi gratiæ cœlestis participes fiunt, et cœlesti amore vulnerati sunt, sed per quotidianas pugnas et certamina, et labores, et tentationes varias maligni non sustententes, variis et diversis mundanis cupiditatibus agitati, quia voluntatem quisque habet diligendi aliquid ex hoc mundo, et non solvendi se omnino ab ejus dilectione, manserunt et submersi sunt in mundi abyssu, ob propriæ voluntatis ve-

ανθρώποις τυγχάνει, και πῆς τις ἐπιδημῶν ἐν πλει βασιλείῳ, ἐπιθυμῆϊ κἄν μόνον θεάσασθαι ἐὼς κάλλος αὐτοῦ, ἢ τὴν ὠραιότητα τῶν ἐνδυμάτων, ἢ τῆς πορφύρας τὴν δόξαν, τῶν ποικίλων μαργαριτῶν τὸ κάλλος, τοῦ διαδήματος τὴν εὐπρέπειαν, τῶν σὺν αὐτῷ ἀξιωμάτων τὴν τιμιότητα· ἐκτὸς εἰ μὴ οἱ πνευματικοὶ ἐξουδενοῦσιν αὐτὰ, διὰ τὸ ἀλλῆς δόξης ἐπουρανίου και ἀσωμάτου πεπειρᾶσθαι, και ἀλλῆ κάλλει ἀρρήτην τετρώσθαι, και ἄλλου πλοῦτου κεκοινωνηκέναι, και τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ ἔσσεσθαι, και ἕϊλου πνεύματος μετέχειν. Ἐπει οὖν τοῦ κόσμου τούτου ἀνθρωποι, οἱ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἔχοντες, ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ εἰσι τοῦ τὸν ἐπίγειον βασιλέα θεάσασθαι, μόνον συν πάσῃ τῇ εὐπρεπειᾳ και δόξῃ αὐτοῦ· ὅσον γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις πολλῶν μείζων ἢ μερὶς αὐτοῦ ἐστι παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, οὕτως ἐνδοξον, οὕτως ἐπιθυμητὸν ὑπὸ πάντων, κἄν τῷ θεαθῆναι μόνον· και ἕκαστος ἐν ἑαυτῷ λέγει· *Εἶθε τις ἐδοκέ μοι ἐκείνην τὴν δόξαν, και τὴν εὐπρέπειαν, και τὴν ὠραιότητα, μακαρίζων ἐκείνον τὸν ὅμοιον αὐτοῦ γῆϊνον, και ὁμοιοπαθῆ και θνητὸν ἔντα, διὰ δὲ τὴν πρόσκαιρον εὐπρέπειαν, και δόξαν, ἐπιθυμητόν.*

Γ'. Εἰ οὖν οὕτως οἱ σαρκικοὶ ἀνθρωποι ἐπιθυμοῦσι τῆς δόξης τοῦ γῆϊνου βασιλέως, πόσῃ μᾶλλον οἷς ἐνέσταξεν ἐκείνη ἢ βραβίς τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς τῆς θεότητος, και ἔτρωσε τὴν καρδίαν αὐτῶν ἔρωτι θεῷ, πρὸς τὸν ἐπουράνιον βασιλέα Χριστὸν, εἰς ἐκείνο τὸ κάλλος δέδεται και τὴν ἀνεκλάτητον δόξαν και ἀφθαρτὸν εὐπρέπειαν, και τὴν ἀνενώτητον πλοῦτον τοῦ ἀληθινοῦ και αἰωνίου βασιλέως Χριστοῦ, οὗ τῇ ἐπιθυμίᾳ, και τῷ πῶθῳ ἀιχμαλωτίζονται, ὅτι ἐξ ὄλου πρὸς αὐτὸν τυγχάνοντες, και ἐπιθυμοῦσι τυχεῖν ἐκείνων ὧν ἐνοπριζονται διὰ τοῦ Πνεύματος ἀλαλήτων ἀγαθῶν, οὗ ἐνεκεν πάντα τὰ ἐπὶ γῆς κίλλη και εὐπρεπειᾶς, και δόξας, και τιμᾶς, και πλοῦτον βασιλέων και ἀρχόντων ἐξουδενοῦσι· Θεῷ γὰρ κάλλει ἐτρώθησαν, και ζωῇ ἀθανασίας οὐρανόθεν ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐνέσταξε. Διὸ και εἰς ἐκείνην τὴν ἀγάπην τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως ἐπιποθοῦσι, και αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ ἔχοντες δι' αὐτοῦ πάσης ἀγάπης κόσμου λύουσι ἑαυτοὺς, και ἀναχωροῦσι παντὸς γῆϊνου δεσμοῦ, ἵνα δυνηθῶσιν ἐκείνον μόνον τὸν πόθον ἐν ταῖς ἑαυτῶν καρδίαις ἔχειν πάντοτε [(1), και μηδὲν ἕτερον σὺν ἐκείνῳ] μιγνύειν· ὀλίγοι δὲ εἰσι πάνυ οἱ τῇ ἀγαθῇ ἀρχῇ τέλος ἀγαθὸν πορισάμενοι, και διεξερχόμενοι, ἕως τέλους ἀπτωτοί, τὴν μίαν ἀγάπην πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ἔχοντες, και πάντων ἑαυτοὺς λευκότες. Πολλοὶ γὰρ κατανύσσονται, και πολλοὶ χάριτος οὐρανόθεν μέτοχοι γίνονται, και ἔρωτι οὐρανόθεν πτρώσκονται, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν μέσῳ ἀγῶνας και ἀδίκησεις και πόνους και πειρασμοὺς διαφόρους τοῦ πονηροῦ μὴ ὑπομένοντες, ἐν ποικίλαις και διαφόροις ἐπιθυμίαις κοσμικαῖς τρεπόμενοι, διὰ τὸ θελημα ἔχειν ἕκαστον τοῦ ἀγαπήσαι τι τοῦ κόσμου τούτου, και μὴ λευκέναι πάντοθεν τὴν ἀγάπην αἰ-

(1) Uncis inclusa supplentur ex cod. ms. Græc. n. 16 Bibliothecæ Berolinensis.

τοῦ, ἀπέμειναν καὶ ἐδυσίθησαν ἐν τῷ τοῦ κόσμου βυθῷ, διὰ τοῦ ἰδίου θελήματος ἀνανδρίαν, καὶ χαύωσιν, ἢ δειλίαν, ἢ δι' ἀγάπην τινα γήινον. Οἱ γὰρ ἐξ ἀληθείας διεξελθεῖν ἕως τέλους ἐν ἀγαθῇ διαγωγῇ βουλόμενοι ἄλλον ἔρωτα καὶ ἄλλην ἀγάπην σὺν ἐκείνῃ τῇ ἐπουρανίῳ παραδέξασθαι ἐκουσίως καὶ μίξαι οὐκ ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ ἐμποδισθῶσι τῶν πνευματικῶν, καὶ στραφῶσιν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τέλος ἐκπέσωσι τῆς ζωῆς. Ὡσπερ γὰρ μεγάλα καὶ ἀλάλητα καὶ ἀνεκδιήγητα ἐπηγγελμένα παρὰ Θεοῦ τυγχάνει, οὕτω πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ πόνων καὶ ἀγῶνων μεγάλων χρεία καὶ πολλῆς δοκιμασίας. Οὐ γὰρ τι μικρὸν τυγχάνει, ἃ ἐλπίζει ἀγαθὰ λαβεῖν ὁ ἄνθρωπος βασιλείας οὐρανῶν ἐπιθυμῶν· συμβασίλευσαι Χριστῷ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας βούλει, καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ πόνων καὶ πειρασμοὺς τοῦ ὀλίγου χρόνου τῆς ζωῆς ταύτης καταδέξασθαι προθύμως, ἕως θανάτου οὐ καταδέχη; τοῦ Κυρίου βούντος· *Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀρτῶν τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν χείρων, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Καὶ πάλιν· Ἐὰν μὴ τις μισήσῃ πατέρα, μητέρα, γυναῖκα, τέκνα, ἀδελφοὺς, ἀδελφάς, κτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μοι εἶναι μαθητής·* οἱ πλείστοι δὲ τῶν ἀνθρώπων βασιλείας μὲν ἐπιτυχεῖν βούλονται, καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν κληρονομήσαι θέλουσι, ζῆν δὲ ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν θελήμασι, καὶ αὐτοῖς ἐξακολουθεῖν οὐκ ἀπαναίνονται, μᾶλλον δὲ τῷ σπαίροντι τὰ μάταια (16), καὶ μὴ ἀπαρνούμενοι ἑαυτοὺς βούλονται τὴν αἰώνιον κληρονομήσαι ζωὴν, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον.

Ὁ γὰρ λόγος τοῦ Κυρίου ἀληθῆς τυγχάνει. Οὗτοι γὰρ ἄπτωτοι διεξέρχονται, οἱ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἀρνησάμενοι ὅλοι ἐξ ὅλου ἑαυτοὺς, καὶ πάσας τὰς τοῦ κόσμου ἐπιθυμίας καὶ δεσμοὺς καὶ μετεωρισμοὺς καὶ ἡδονὰς καὶ ἀσχολίας βδελυξάμενοι, καὶ αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ποιεῖν ἐπιθυμοῦντες, ὥστε ἰδίῳ θελήματι ἀποστρέφεται ἕκαστος, τῆς βασιλείας τὸ ἐξ ἀληθείας μὴ θελήσει λαβεῖν καὶ ἀρνήσασθαι ἑαυτόν, καὶ ἀγαπᾶν τι σὺν ἐκείνῃ τῇ ἀγάπῃ, τῷ ἡδεσθαί τισι τοῦ αἰῶνος τούτου ἡδοναῖς ἢ ἐπιθυμίαις, καὶ τῷ μὴ ἄλλην τὴν ἀγάπην, ὅσον ἐν προαιρέσει καὶ θελήματι δυνατὸν, πρὸς Κύριον ἔχειν. Ἐξ ἑνὸς δὲ ὑποδείγματός συννόησόν μοι πάντα. Διακρίναν μὲν ἐνίοτε διακρίνει ἕκαστος καὶ οἶδεν, ὅτι ἀτοπὸν ἐστίν, ὃ θέλει ποιῆσαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀγαπᾷ καὶ οὐκ ἀρνεῖται, ἤττηται αὐτῷ. Πρῶτερον γὰρ ἔσω ἐν τῇ καρδίᾳ ὁ πόλεμος γίνεται, καὶ ὁ ἀγὼν, καὶ τὸ στάθμιον, καὶ ἡ ῥοπή, καὶ τὸ ζύγιον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου, καὶ τότε προέρχεται, καὶ διακρίνει ἕκαστος, εἰ τύχη εἰς μάχην καὶ διαπηκτισμὸν πρὸς τὸν ἀδελφόν, λέγων ἐν ἑαυτῷ· Εἶπω; καλῶς; ἀλλὰ μὴ καλῶς; μνημονεύων μὲν καὶ τοῦ

A cordiam, et imbecillitatem, et timiditatem, aut ob terrestrem quamdam dilectionem. Qui enim in veritate ad finem pervenire volunt in bona conversatione, alium amorem aut aliam dilectionem cum illa caelesti dilectione admittere libenter et admiscere non debent, ne impediatur a spiritualibus, et convertantur retrorsum, et demum a vita sua excidant. Sicut enim magna, et ineffabilia, et inenarrabilia promissa apud Deum inveniuntur; ita fide, et spe et laboribus et pugnis magnis opus est et multa probatione. Non enim parvum aliquid sunt bona quæ sperat homo accipere, quando regnum caelorum affectat: regnare cum Christo in infinita sæcula cupis, et pugnas et labores et tentationes brevis temporis hujus vitæ sustinere viriliter usque ad mortem non suscipis? Dicente Domino: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie gaudens, et sequatur me*⁸⁸; et rursum: *Si quis non oderit patrem, matrem, uxorem, filias, fratres, sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus*⁸⁹. Plerique homines regnum adipisci volunt, et æternam vitam accipere cupiunt; vivere autem in propriis suis voluntatibus, et illis obtemperare non recusant, magis autem similes facti huic qui vana seminat, neque abnegantes semetipsos volunt æternam vitam accipere; quod impossibile est.

C Sermo enim Domini verus invenitur. Nam illi lapsu perveniunt, qui secundum Domini mandatum abnegant toti seipsos, et omnia mundi cupiditates, vincula, superbias, voluptates et impedimenta abjiciant, et illum solum quæ oculis habent, et illius mandata servare cupiunt, ita ut quisque propria voluntate avertatur, regnum nolle in veritate obtinere et seipsum abnegare, et diligere aliquid cum illa dilectione, gaudento in aliquibus sæculi hujus voluptatibus et cupiditatibus, et non habendo in Dominum totam dilectionem, quantum intentioni et voluntati possibile est. Ex uno exemplo mihi intellige omnia. Judicando judicat quisque et noscit indecorum esse quod facere vult; sed quando diligit et non recusat, hoc vincitur. Primum enim in corde intus bellum fit, et pugna, et libratio, ponderatioque dilectionem Dei inter et dilectionem mundi; tunc accedit quisque et judicat, si forte agatur de rixa et iracundia contra fratrem: dicam, aut non dicam? loquar, aut non loquar? memor quidem Dei, sed propriam gloriam procurans, et non seipsum abnegans, verum si paulo prævaluerit

⁸⁸ Matth. xvi, 24. ⁸⁹ Luc. xiv, 26.

VARIE LECTIONES.

(16) Locus certe mutilus; post μάταια nullum in codice interpunctionis signum

dilectio et pondus mundi in cordis libra, statim progreditur pravus sermo usque ad labia. Deinde tanquam sagittas dirigens mens intus proximum telis impetit per linguam, faciens tela sermonum contumeliosorum in voluntate spontanea, suamet gloriam procurans. Deinde multis ita telis proximum impetens per contumeliosos sermones, nsquedum et in decursu crescat peccatum ad lesiones aliquando et vulnera, in corpore mutuas belli partes exercet, quandoque usque ad mortem; sic necis auctor efficitur hominis pravi cupiditas, vide, unde exorta sit, et qualem habuerit finem dilectio mundanæ gloriæ pondere prævalens in cordis libra et propria voluntate. Quoniam enim aliquis seipsam non abnegavit, et aliquid e mundo dilexit, illa omnia flagitia eveniunt. Ita esse arbitrare in quocunque peccato et consuetudine mala, cum blanditur malitia et voluntatem mentis inclinatur ad mundanas cupiditates et illecebras et voluptates carnis. Ita omne malitiæ opus exercetur, ita impuditiæ et furtum, ita avaritia et pigritia, ita auri cupiditas et vana gloria, ita invidia et ambitio, et quocunque est malitiæ opus. Aliquando opera quæ bona videntur ad gloriam et laudem hominum perficiuntur, quæ apud Deum similia sunt injustitiæ, furto et aliis peccatis. Deus enim dicit: *Dispersit ossa eorum qui hominibus placent*⁶⁰; ita ut per ea quæ bona videntur malignus minister diligens apparere velit, varius enim est et mendax in cupiditatibus mundi. Nam per dilectionem quamdam terrestrem et carnalem, in qua vincitur homo propria voluntate, allicitur malitia, ut fiat illi vinculum insolubile et sarcina gravis, immergens et suffocans eum in sæculo nequitiae, neque sinens assurgere, et ad Deum redire; quoniam, quidquid e mundo aliquis dilexerit, illius mentem opprimit et obtinet, neque assurgere sinit. In hac enim libratione et ponderatione quæ per libram malitiæ sit, penditur et probatur omne hominum genus, Christianorum nempe in urbibus degentiam, aut in montibus, aut in monasteriis, aut in agris, aut in desertis locis, quia voluntate propria seductus homo diligit aliquid et quovis modo vincita est ejus dilectio, et non est tota in Deum; hic enim, verbi gratia, dilexit opes, alius aurum et argentum, alius disertam mundi sapientiam ob gloriam hominum, alius dilexit potentiam, alius laudem et honores hominum, alius iram et violentiam. Nam permittendo se prompte passioni hanc diligit, alius inutiles eventus, alius invidiam, alius omni die superbit et lætatur, alius inanibus rationibus illuditur, alius tanquam legis magister haberi diligit, ob hominum gloriam, alius socordia et incuria gaudet, alius vestibus et pannis detinetur, alius curis terrestribus se dat, alius somnum et sermonis lepo-

⁶⁰ Psal. LI, 6.

θεοῦ, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν δόξαν περιποιούμενος, καὶ μὴ ἑαυτὸν ἀρνούμενος. Ἄλλ' ἐὰν ὀλίγον καταβαρῆσθαι ἢ ἀγάπη τοῦ κόσμου καὶ ἡ ῥοπή ἐν τῷ τῆς καρδίας ζυγίῳ, εὐθὺς προέρχεται ὁ πονηρὸς λόγος μέχρι τῶν χειλέων. Ἔπειτα ὡς περ βέλη ἐντείων ὁ νοῦς ἐνδοθεὶς τοξεύει τὸν πλησίον διὰ γλώττης, πέμπων βέλη λόγων ἀπρεπῶν ἐν θελήματι ἐκουσίῳ, τὴν ἑαυτοῦ δόξαν περιποιούμενος. Ἔπειτα τοξεύων ἐπὶ πολλὸν τὸν πλησίον διὰ λόγων ἀπρεπῶν, ἕως οὗ καὶ ἐν τοῖς μέλεσι διαχυθῆ τὸ ἀμάρτημα εἰς συμπληγάδας ἐνίοτε καὶ τραύματα, διὰ τοῦ σώματος ἄλλα τὰ μέλη πολεμοῦντα ἀπεργάζεται, ἐνίοτε καὶ ἕως φόνου, θανάτου ἀπαρτίζεται τὸ τοῦ πονηροῦ ἐπιθύμημα. Ἴδε, πόθεν ἤρξατο, καὶ ποῖον ἔσχε τὸ τέλος ἀγάπη δόξης κοσμικῆς βαρυνθεῖσα (1) τῇ ῥοπῇ τοῦ τῆς καρδίας ζυγοῦ ἐξ ἰδίου θελήματος. Διὰ γὰρ τὸ μὴ ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν, καὶ ἀγαπᾶν τι τοῦ κόσμου, ἐκείνα ὅλα τὰ ἀτοπήματα γίνονται. Οὕτως νοεῖ μοι καὶ εἰς ἕκαστον ἀμάρτημα καὶ ἐπιτήδευμα φαῦλον τῆς κακίας κολακευοῦσης, καὶ προτρεπομένης τὸ θελημα τοῦ νοῦ καὶ ἐπιθυμίας κοσμικαῖς καὶ ἀπάτῃ καὶ ἡδονῇ σαρκός. Οὕτω πᾶν πρῶτον κακίας ἀπαρτίζεται (2), οὕτω μοιχεύει καὶ κλοπῇ, οὕτω πλεονεξία καὶ μέθη οὕτω φιλαργυρία καὶ κενοδοξία, οὕτω ζῆλος καὶ φιλαρχία καὶ πᾶν ὅτι οὖν ἐστὶ τῆς κακίας ἐπιτήδευμα. Ἐνίοτε καλὰ δοκούντα ἐπιτηδεύματα διὰ δόξαν καὶ ἔπαινον ἀνθρώπων ἐπιτελεῖται, ἅπερ ἐστὶ παρά Θεῷ ἴσα ἀδικίας καὶ κλοπῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων. Ὁ Θεὸς γὰρ φησὶν· Ἐσκόρπισεν ὁσπία ἀνθρωπαρέσκων· ὥστε διὰ τῶν δοκούντων καλῶν ὁ πονηρὸς ὑπηρετεῖσθαι βούλεται. Πολυποίκιλος γὰρ ἐστὶ καὶ ἀπατηλὸς ἐν ἐπιθυμίας κόσμου. Διὰ γὰρ ἀγάπην τινὰ γῆιν (3) καὶ σαρκικὴν, εἰς ἣν δεσμεῖται ἄνθρωπος θελήματι ἰδίῳ, δελεάζεται ὑπὸ τῆς κακίας, ὅπως γίνεται αὐτῷ ἄλλοις καὶ θεοῦ καὶ φορτίον βαρὸν, καταθυβίζον καὶ πνίγον ἐν τῷ αἰῶνι τῆς πονηρίας, μὴ συγχωροῦν ἀνακύψαι, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἀπελθεῖν. Ἐπειδὴ ὅπερ τις ἠγάπησεν τοῦ κόσμου, καταβαρεῖ τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ κατακρατεῖ (4), καὶ οὐκ ἐξ ἀνακύψαι. Εἰς τοῦτο γὰρ τὶ στάθμιον καὶ τὴν ῥοπήν καὶ τὸ τῆς κακίας ζύγιον κρέματα, καὶ δοκιμάζεται πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἦτοι Χριστιανῶν τῶν ἐν πόλεσιν οἰκούντων, ἢ ἐν ὄρεσιν, ἢ ἐν μοναῖς, ἢ ἐν ἀγροῖς, ἢ ἐν ἐρήμοις τόποις, ὅτι θελήματι ἰδίῳ δελεάζεται ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾶν τι καὶ ὀποδῆποτε δέδεται αὐτοῦ ἢ ἀγάπη, καὶ οὐκ ἐστὶν ὅλη πρὸς τὸν Θεόν· ἠγάπησεν γὰρ τις, εἰ τύχῃ κτήματα, ἄλλος χρυσὸν καὶ ἀργυρον, ἄλλος σεφίον λογίαν κόσμου διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος ἠγάπησεν ἀρχὴν, ἄλλος δόξαν καὶ τιμὰς ἀνθρώπων, ἄλλος ὀργὴν καὶ μῆνιν· διὰ γὰρ τὸ ταχέως ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι τῷ πάθει ἀγαπᾶ αὐτό· ἄλλος ἀκαίρους συντυχίας, ἄλλος ζῆλον, ἄλλος πῆσαν ἡμέραν μεταωρίζεται καὶ ἡδεται, ἄλλος ἀργαῖς λογισμοῖς ἀπατᾶται, ἄλλος ὡς νομοδιδάσκαλος εἶναι

VARIAE LECTIONES.

(1) Sic cod. (2) Cod. ἀπαρτίζεται. (3) Sic cod., (4) Cod. κατακρατεῖ.

ἀγαπᾷ διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος χανώσκει καὶ ἀμελεία ἤδεται, ἄλλος ἱματίοις καὶ βράχεσι δέδεται, ἄλλος μερίμναις γηθναίς ἑαυτὸν δίδωσιν, ἄλλος ὕπνον καὶ εὐτραπυλίαν ἢ αἰσχρολογίαν ἀγαπᾷ· καὶ μικρῷ γὰρ τις καὶ μεγάλῳ δεσμούμενος τοῦ κόσμου, ἐκείνῳ κατέχεται καὶ οὐκ ἔσται ἀνακύψαι. Πρὸς δὲ γὰρ τις πάθος οὐ πολεμεῖ γενναίως, ἐκείνο ἀγαπᾷ, καὶ ἐκεῖνο κρατεῖ αὐτὸν, καὶ βαρύνει, καὶ γίνεται αὐτῷ ἐμπόδιον καὶ ἄλλοις, τοῦ μὴ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπιέναι πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εὐαρεστῆσαι αὐτῷ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσαντα χρησιμεύσαι τῇ βασιλείᾳ, καὶ ζωῆς αἰωνίου τυχεῖν· ψυχὴ γὰρ ἡ ἀληθῶς πρὸς Κύριον τὴν ὁρμὴν ἔχουσα ὅλη ἐξ ὅλου τὴν ἀγάπην αὐτῆς πρὸς αὐτὸν ἔλκει (5), καὶ πρὸς αὐτὸν μόνον ἐκ προαιρέσεως, ὅση δύναμις, δεσμεῖται, καὶ κείθεν τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος προσκτάται, καὶ ἑαυτὴν ἀρνεῖται, καὶ τοῖς θελήμασι τοῦ νοῦς αὐτῆς οὐκ ἀκολουθεῖ, ὅτι δολίως πορεύεται μεθ' ἡμῶν διὰ τὸ συνὸν καὶ δελεάζον κακόν, ἀλλὰ τῷ τοῦ Κυρίου λόγῳ ὀλοτελῶς ἑαυτὴν ἐπέδιδωκε, καὶ παντὸς φαινομένου δεσμοῦ λύει ἑαυτὴν, ὅσον ἐκ θελήματος δυνατὸν, καὶ τῷ Κυρίῳ ἐξ ὅλου ἑαυτὴν δίδωσι, καὶ οὕτως διεξελθεῖν εὐχερῶς δυνήσεται τοὺς ἀγῶνας καὶ πόνους καὶ θλίψεις. Ὅπου γὰρ ἀγαπᾷται, ἐκείθεν βοήθειται, καὶ κείθεν βαρύνεται· ἐάν τι τοῦ κόσμου ἀγαπᾷ, αὐτὸ ἐκείνο γίνεται αὐτῷ φορτίον καὶ δεσμοὶ καθέλκοντες κάτω, καὶ μὴ συγχωροῦντες ἄνω πρὸς Θεὸν ἀνελθεῖν. Ἐάν δὲ τὸν Κύριον καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἀγαπᾷ, ἐκείθεν βοήθειται· καὶ κείθεν κουφίζεται, καὶ εὐκόλα αὐτῷ πάντα γίνεται τὰ τοῦ Κυρίου παραγγέλματα τῷ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀποσώζεις ὀλοκλήρωσις, καὶ βαρεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν, μᾶλλον δὲ καὶ κουφίζει, καὶ ἐλαφρύνει πάντα πόλεμον καὶ πᾶσαν θλίψιν, καὶ διὰ τῆς θείας δυνάμεως τὸν κόσμον δια-ιδέσκει, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς κακίας, τὰς ἐν αὐτῷ παγιδευούσας τὴν ψυχὴν, καὶ βρόχοις ἐπιθυμιῶν πνιτοδαπῶν ἐν τῷ τοῦ κόσμου βυθῷ καταδεσμούσας, καὶ οὕτως ἐξελεῖσθαι (6) ἐξ αὐτῶν διὰ τῆς ἰδίας πίστεως καὶ σπουδῆς πολλῆς, καὶ διὰ τῆς ἀνωθεν βοήθειας, ἐνθα ἠγάπησε, τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀξιοῦται, ἣν ἰδίῳ θελήματι ἀγαπήσας ἐξ ἀληθείας, καὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου βοήθηθεις, τῆς αἰωνίου ζωῆς οὐκ ἐκπίπτει. Ἴνα δὲ ἀπὸ πραγμάτων φανερῶν ἀποδείξωμεν, πῶς θελήματι ἰδίῳ πολλοὶ ἀπόλλυνται, καὶ ἐν θαλάσῃ βυθίζονται, καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀρπάζονται, ὑπόθου μοι τίνα οἶκον ἐμπίπρασαι πυρὶ, καὶ ὅς μὲν σῶσαι ἑαυτὸν βουλόμενος, αἰσθηθεὶς τοῦ ἐμπρησμοῦ, γυμνὸς ἔφυγε, καταλιπὼν πάντα, καὶ ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν μόνον περιποιήσασθαι βουληθεὶς διεσώθη. Ἄλλος δὲ βουλόμενος λαβεῖν τίνα τοῦ οἴκου σκευὴν ἢ ἄλλα τινὰ εἰσῆλθεν ἄραι, καὶ ὡς ἔλαβε, κατεκυρεύσε τὸ πῦρ τοῦ οἴκου, καὶ συνέλαβεν αὐτὸν ἔνδον καὶ κατέκαυσεν. Ὅρᾳς, ὅτι ἰδίῳ θελήματι δι' ἀγάπην, τινὰ πρὸς καιρὸν παρ' ἑαυτὸν ἀγαπήσας, ἐν τῷ πυρὶ ἀπώλετο· ὁμοίως πάλιν ἐν τῇ θαλάσῃ

rem aut obscenitatem diligit, et statim ac aliquis parvo aut magno mundi vinculo detinetur, hoc possidetur nec sinitur assurgere. Passionem enim, contra quam homo non pugnat viriliter, illam diligit; et illa hunc dominatur et opprimit, sit ei impedimentum et eatena, ne mentem suam ad Deum dirigat, nec illi complaceat, neque illi soli serviens regnum obtineat et ad vitam æternam perveniat. Anima enim quæ vere ad Dominum dirigitur, tota omnino suam dilectionem in illum contrahit, et illi soli ex intentione, quantum potest, vincitur; et inde gratiæ auxilium acquirit, et seipsam abnegat, et voluntati mentis suæ non obtemperat, quia in nobis per fraudem ambulat perconcomitans et seducens malum; sed verbo Domini perfecte seipsam permittit, et ab omni visibili vinculo se liberat, quantum ex voluntate possibile est, et Domino totam omnino semetipsam dat, et ita pertransire felicitate poterit pugnans, labores et ærumnas. Ubi enim diligitur, inde auxilium venit et inde pondus venit si quid e mundo diligit homo, hoc ipsum fit illi sarcina et vincula deorsum demittentia, nec sursum permittentia ad Deum se attollere; sin autem Dominum et ejus mandata diligit, inde auxilium recipit, inde sustinetur, et expedita illi omnia sunt Domini præcepta ad servandam omnino suam in Dominum dilectionem, et inclinant ad bonum, amplius autem et levius et facilius efficiunt omne bellum et omnem ærumnam, et per virtutem divinam mundum profigaret, et malitiæ vires, quæ in illo animam illaqueant, et cupiditatum retibus multiplicium in mundi abyssu illum devinciunt, et ita liberatus ab eis per suam fidem et magnam fortitudinem, et per cæleste auxilium, ubi dilexit, æterni regni dignus judicatur, quod propria voluntate dilexit in veritate, et a Domino auxilium accipiens, æterna vita non privatur. Ut autem rebus evidentibus ostendere possimus, quomodo propria voluntate multi pereant, et in mare submergantur, et in servitutem trahantur, suppone mihi quamdam domum igne incendi, qui voluerit se salvare, ubi incendium sensit, nudus effugit, omnia relinquens et suæ vitæ solum volens curam habere, salvatus est. Alius vero volens servare aliqua domus suppellectilia aut alia quædam ingressus est ad tollendum ea, et cum apprehendit, invasit ignis totam domum, et illum intus detinuit et combussit. Vides ne, quomodo propria voluntate per dilectionem, qui aliqua ad tempus apud se dilexit, in igne perierit? similiter iterum per mare in rupem fluctuum stationem incidentes quidam naufragaverunt; et qui nudus et vestibus exutus in aquas se conjecit se solum salvare volens, et ita fluctibus agitato, et super eos natans, eo quod expeditus admodum sit, lætatus est transiisse

VARIÆ LECTIONES.

(5) Cod. ἔκει. (6) Cod. ἐξηγήσαι.

amarum æquor, sicque vitæ suæ salutem præstitit. Alius autem, volens aliquid vestimentorum suorum salvare, putavit se posse enatare et transire cum eis, quæ tulit secum, et illa quæ sumpsit illum oppresserunt et immerserunt in maris abyssum, et interiit ob exiguum lucrum, neque vitæ suæ salutem præstitit. Videsne quomodo propria voluntate sua desperierit? Iterum suppone mihi rumorem hostium venire; et hic, statim ac audiit, effugit continuo, absque vestibus et nudus evadens; alius autem credere nolens, appropinquare hostes, aut volens aliquid servare e rebus suis, et auferre secum, moratus est fugam. Et intrantes hostes apprehenderunt illum, et captivum abduxerunt in alienigenarum patriam, et illic servire coegerunt. Videsne quomodo propria sua voluntate, ob socordiam, debilitatem et dilectionem aliquam rerum in captivitatem reductus sit? similiter qui non mandatis Domini obediens, nec seipsum abnegans, non solum Dominum diligunt; sed vinculis terrestribus libenter detinentur, quando venerit ignis æternus, sicut invenientur captivi virtutum, vincti autem magis in mundi dilectione immergentur; et sub amarum mare nequitiae præcipitantur, et in servitute alienigenarum, id est spirituum nequitiae captivi facti pereunt. Si vero velis dilectionis perfectæ rectitudinem ad Dominum e sanctis et a Deo inspiratis Scripturis ediscere; vide Job, quomodo omnia exuerit, ut ita dicam, quæ possidebat; filios, divitias, animalia, famulos et reliqua quæ habebat; quomodo sic nudatus effugerit et salvaverit seipsum, et ipsam tunicam dimittens et injiciens Satanæ, nihil in sermone blasphemans neque corde neque labiis coram Domino, sed e contra benedixit Dominum, dicens: *Dominus dedit, Dominus abstulit; ut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum*⁶¹. Etsi putabatur multa possidere, a Domino probatus, patuit nihil possidens nisi solum Deum. Similiter Abraham jussus a Domino egredi e terra, et e familia, et e domo patris sui, continuo, ut ita dicam, omnia exiit, patriam, terram, consanguineos, parentes, et obediit verbo Domini; deinde interea multis probationibus et tentationibus illi contingentibus, sive quando ejus uxor ablata est, sive quando in terra aliena degens injustitiam passus est, per omnia ostensus est Deum solum super omnia diligere; denique cum per promissionem et post multos annos unicum filium quem multum desideraverat possedit, jussus hunc in sacrificium viriliter per se immolare, exuens seipsum et vere abnegans, ostendit quomodo præter Deum nihil aliud amaverit per unigeniti oblationem. Si enim hunc generose exiit, quanto magis, si

A εις στάσιν τινὲς κλύδωνος περιπεσόντες ἐναυάγησαν· καὶ ὅς μὲν γυμνὸς ἀποδυσάμενος εἰσῆλθεν ἐν τοῖς ὕδασι, ἐαυτὸν μόνον βουλόμενος σώσαι, καὶ οὕτως ὑπὸ τῶν κυμάτων τυπτόμενος, καὶ ἐκώσθη αὐτῶν ἐπικολυμβῶν, διὰ τὸ ἄλυτον αὐτὸν εἶναι, ἡδυνήθη διεξελθεῖν τὴν πικρὰν θάλασσαν, καὶ οὕτως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσατο. Ἄλλος δὲ, βουλόμενος σώσαι τι τῶν ἐνδύματων αὐτοῦ ἐνόμισε δύνασθαι κολυμβῆσαι καὶ διεξελθεῖν σὺν ἐκείνοις, οἷς ἦρε σὺν ἑαυτῷ, καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα ἄπερ εἶλαθε, κατεβάρησαν αὐτὸν, καὶ κατεβάπτισαν ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, καὶ ἀπώλετο δι' ὀλίγον κέρδος, μὴ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν περιποιήσάμενος. Ὅρξ, ὅτι ἰδίῳ θελήματι αὐτοῦ ἐθανατώθη; πάλιν ὑπόθου μοι ἀκοὴν ἀλλοφύλων ἔρχεσθαι. Καὶ ὅς μὲν ἅμα τῷ (7) ἀκούσαι ἐφυγεν εὐθέως, μὴ ἀναβαλλόμενος αὐτὸς γυμνὸς ἐξελθῶν. Ἄλλος δὲ δυσπιστῶν, ὅτι ἔρχονται οἱ ἐχθροί, ἢ θέλων τινὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων, καὶ βουλόμενος ἔραι μεθ' ἑαυτοῦ, ἐβράδυνε φυγεῖν. Καὶ ἐπελθόντες οἱ πολέμοι κατέλαβον αὐτὸν, καὶ ἠχμαλωτεύσαντο εἰς τὴν τῶν ἀλλοφύλων πατρίδα, κακεῖ δουλεύειν κατηνάγκασαν. Ὅρξ, ὅτι τῷ ἰδίῳ θελήματι αὐτοῦ διὰ χαύνωσιν καὶ ἀνανδρίαν καὶ ἀγάπην τινὰ πραγμάτων εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπηνέχθη; ὁμοίως καὶ οἱ μὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἐξακαλουθούντες καὶ ἑαυτοὺς ἀρνούμενοι καὶ μόνον τὸν Κύριον ἀγαπῶντες, ἀλλὰ δεσμοῖς γῆτινός ἐκουσίως δεσμούμενοι, ἐπελθόντος τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου, ὡς εὐρισκόμενα αἰχμάλωτοι ἀρετῶν, συνδεδεμένοι δὲ μᾶλλον ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ κόσμου καταθυβ[ισθ]ήσονται, καὶ ὑπὸ τῆς πικρᾶς θαλάσσης τῆς πονηρίας καταθυβίζονται, καὶ ὑπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἀλλοφύλων, τοῦτ' ἐστὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας αἰχμαλωτιζόμενοι ἀπώλυνται (8). Εἰ δὲ βούλῃ ἀγάπης (9) ἀπηρεισμένης εὐδότητα πρὸς Κύριον ἐκ τῶν ἀγίων θεοπνεύστων Γραφῶν καταμαθεῖν, ἴδε τὸν Ἰὼβ, πῶς ἀπεδύσατο πάντα, ὡς περ εἶπειν, ἄπερ ἦν κεκτημένος, τέκνα, κτήματα, ζῶα, παῖδας· καὶ τὰ λοιπὰ ὑπάρχοντα, πῶς ἀπεκδυσάμενος ἐφυγε, καὶ διέσωσεν ἑαυτὸν, καὶ αὐτὸν τὸν χιτῶνα ἀφελὲς καὶ βίβρας τῷ Σατανᾷ, καὶ μήτε ἐν λόγῳ βλασφημήσας· μήτε τῇ καρδίᾳ, μήτε τοῖς χεῖλεσι φθεγξάμενος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τούναντίον εὐλόγησεν τὸν Κύριον, εἰπὼν· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο· εἴη τὸ δρογμα Κυρίου εὐλογημένον. Κἂν ἐνομιζέτο γὰρ κεκτηθῆναι πολλὰ, δοκιμασθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἐφανερῶθαι μὴδὲν κεκτημένος ἢ μόνον τὸν Θεόν. Ὅμοίως ὁ Ἀβραὰμ κλειυσθεὶς; ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐξελεθεῖν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς συγγενείας καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εὐθέως, ὡς περ εἶπειν, ἀπεδύσατο πάντα, πατρίδα, γῆν, συγγενεῖς, γονεῖς καὶ ἐξηκολούθησεν τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου· εἶτα μεταξὺ πολλῶν δοκιμασιῶν καὶ πειρασμῶν αὐτῷ γινόμενων, τοῦτο μὲν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ λαμβανόμε-

⁶¹ Job. 1, 21.

VARIÆ LECTIONES.

(7) Cod. τὸ. (8) Cod. ἀπόλλυνται. (9) Cod. ἀγάπην.

νης, τοῦτο δὲ ἐπὶ ξένης (10) διαίτων, καὶ ἀδικούμενος, καὶ διὰ πάντων ἀποδειχθεὶς, ὅτι Θεὸν μόνον ἀγαπᾷ ὑπὲρ πάντα ὑστερον ἐπὶ δι' ἐπαγγελίας καὶ δι' ἐτῶν πολλῶν μονογενῆ υἱὸν κατὰ πολλὴν ἐπιθυμίαν ἐκτήσατο, αἰτηθεὶς τοῦτον εἰς θύσιαν προθύμως δι' ἑαυτοῦ ἀναφέρειν, ἀποδυσάμενος ἑαυτὸν καὶ ἀληθῶς ἀρνησάμενος· ἀπέδειξε γὰρ, ὅτι παρέχ (11) Θεοῦ ἄλλο τι οὐκ ἠγάπησε διὰ τῆς τοῦ μονογενοῦς προσκομιδῆς. Εἰ γὰρ ἐκεῖνον προθύμως ἀπαδύσατο, πόσω μᾶλλον, εἰ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ὑπάρχοντα ἐκελεύσθη εἶσαι ἢ πένησιν ὑφ' ἐν διανείμαι, ἐτοίμημαι, ἐπροθύμως ἂν ἐποίησαν! Ὁρᾷς ἀγάπης ἀπηρτισμένης ἐκ θελήματος πρὸς Κύριον εὐθύτητα; οὕτως καὶ οἱ τούτων συγκληρονόμοι γενέσθαι βουλόμενοι παρέχ (12) Θεοῦ οὐδὲν ὀφείλουσιν ἀγαπήσαι, ἴνα, ὅταν δοκιμασθῶσι, χρήσιμοι καὶ δόκιμοι εὐρεθῶσι, τελείαν τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς Κύριον ἀποσώζοντες. Οἱ τοιοῦτοι ἕως τέλους διεξελθεῖν τὸν ἀγῶνα δυνήσονται, οἱ ἐκ θελήματος Θεὸν μόνον ἀγαπήσαντες πάντοτε, καὶ πάσης ἀγάπης κόσμου ἑαυτοὺς λελυκότες. Ὁλίγοι δὲ σφόδρα εὐρίσκονται εἰ τοιαύτην ἀγάπην ἀναλαβόντες, καὶ πάσας τὰς τοῦ κόσμου ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας ὀποστρεφόμενοι, καὶ μακροθύμως τὰς ἐπαναστάσεις καὶ πειρασμοὺς τοῦ πονηροῦ ὑπομένοντες· μὴ γὰρ, ἐπειδὴ πολλοὶ ποταμοὺς παρερχόμενοι παρασύρονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων, οὐκ εἰσὶν οἱ διαπερῶντες τοὺς θαλεροὺς ποταμοὺς τῶν τοῦ κόσμου ἐπιθυμιῶν παντοδραπῶν, καὶ ποικίλων πειρασμῶν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας; καὶ ἐπειδὴ πολλὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσῃ καλυπτόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων βυθίζονται, οὐκ εἰσὶ διαπερῶντα, καὶ ἐπάνω τῶν κυμάτων διαδοῦντα, καὶ εἰς λιμένα εἰρήνης κατανήσαντα; διὰ τοῦτο πίστεως πολλῆς καὶ μακροθυμίας καὶ ἀγῶνος καὶ ὑπομονῆς καὶ πόνων καὶ πείνης καὶ δίψης εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ δέξιττος καὶ ἀναειδίας καὶ διακρίσεως καὶ συνέσεως πάντοτε χρεῖα· οἱ γὰρ κλειστοὶ τῶν ἀνθρώπων ἄνευ καμάτων καὶ ἀγῶνων καὶ ἰδρώτων ἐπιτυχεῖν βασιλείας βούλονται (13)· ὕπερ ἀδύνατόν ἐστι. Ὡςπερ οὖν ἐν κόσμῳ ἀπέρχονται τινες ἄνδρες πρὸς τινα πλοῦσιον ἐργάσασθαι εἰς θέρος ἢ εἰς ἔσπερον ἔργον, ὅπως πορίσωνται, ἃ χρῆζουσιν ἔχειν εἰς τὴν διατροφὴν αὐτῶν· εἰσὶ δὲ τινες ἐν αὐτοῖς ὀκνηροὶ καὶ ἀργοὶ, μὴ κάμνοντες δὲ οὕτως, μήτε ἀρμοζόντως ἐργαζόμενοι· οὗτοι μὴδὲν κοπιάσαντες, μήτε κάμνόντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ πλουσίου, βούλονται τὸν μισθὸν ἐξ Ἰσοῦ λαβεῖν τοῖς ἀνδρείως καὶ ὀξέως καὶ ἄλλ' αὐτῶν καμνοῦσιν ἰσχυῖ, ὡς ἦδη τὸ αὐτῶν ἔργον πεποιηκότες· τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ ἀναγινώσκωμεν τὰς Γραφάς, πῶς ὁ δεῖνα δίκαιος εὐηρέτησε τῷ Θεῷ, πῶς φίλος καὶ συνόμιλος Θεοῦ γέγονε, καὶ πάντες δὲ οἱ πατέρες πῶς φίλοι καὶ κληρονόμοι Θεοῦ γέγονασιν, πόσας θλίψεις ὑπέμειναν, πόσα διὰ τὸν Θεὸν ἔπαθον, πόσα ἠνδραγάθησαν καὶ ἠγωνίσαντο, μακαρίζομεν αὐτοὺς, καὶ τῶν ἰσῶν αὐτοῖς δωρεῶν καὶ ἀξιομάτων εὐχεῖν βουλόμεθα, καὶ ἐπιθυμοῦμεν προθύμως λαβεῖν

A reliqua omnia quæ possidebat iustus fuit et relinquere, aut privationem in uno experiri, libenter ac generose fecisset. Videsne dilectionis perfectæ ex voluntate ad Dominum rectitudinem? Sic et qui talium participes fieri volunt præter Deum nihil debeat diligere, ut, quando probantur, utiles et apti inveniuntur, perfectam dilectionem suam ad Dominum conservantes. Tales usque ad finem pugnam pertransire poterunt, qui e voluntate Deum solum omnino dilexerunt, et ab omni mundi dilectione se liberaverunt. Pauci autem admodum inveniuntur qui talem dilectionem suscipiunt, et omnes mundi voluptates et cupiditates aversantur, et viriliter impugnationes et tentationes maligni sustinent. B Nonne enim, quoniam multi fluvios transeunt aquis abripiuntur, sunt qui transeunt turbidos fluvios mundanarum cupiditatum tam diversarum variarumque tentationum spirituum nequitiae? et, quoniam multa navigia in mari abscondita fluctibus immerguntur, nonne sunt qui mare pertranseunt, qui in fluctibus procedunt, et in portum pacis deveniunt? Quocirca multa fide et fortitudine, pugna, patientia, laboribus, fame et siti ad bonum, alacritate, perseverantia, iudicio et reflexione admodum opus est. Plerique enim homines sine laboribus et pugnis et sudoribus regnum obtinere volunt, quod impossibile est. Ut igitur in mundo exeunt quidam viri ad aliquem divitem, ut laborent ad messem aut ad aliud opus, quo procurabunt quæ sibi necessaria sunt ad suum victum habendum: sunt ex illis quidam pigri et recordes, et ita non laborantes, neque convenientes opus exercentes; isti non fatigati neque laborantes in divitis domus gratiam, volunt mercedem æqualem accipere illis qui viriliter, alacriter et omnibus viribus laboraverunt, tanquam illorum opus jam fecissent. Pari modo, quando legitimus in Scripturis, quomodo iste iustus placuit Deo, quomodo amicus et contubernalis Dei factus est, et omnes patres quomodo amici et participes Dei facti sunt, quantas ærumnas perpessi sunt, quanta propter Deum sustinuerunt, quanta fortitudine luctati sunt et pugnaverunt, illos gratulamur, et æquales illis mercedes et honores obtinere volumus, et cupimus ardentem accipere inclita ista dona, omittentes illorum labores, pugnas, ærumnas et cruciatum; et illorum honores, et dignitates, quæ a Deo possederunt, ardentem obtinere volumus, labores autem et pugnas eorum non suscipimus. Dico vero tibi hoc omne hominem cupere et velle etiam meretrices, publicanos et homines injustos, facile scilicet sine laboribus et pugnis obtinere regnum; sed propter hoc in medio manent tentationes, et probationes multæ, et ærumnæ, et pugnae, et sudores, ut clare noscantur quinam in veritate,

VARIAE LECTIONES.

(10) Sic. cod. (11) Cod. παρέξ. (12) Cod. παρέξ. (13) Cod. βούλονται.

usque ad mortem progredientes, cum omni intentione et virtute Dominum solum dilexerint, et nihil aliud desiderandum cum illius amore habuerint. Ideo juste in regnum cœlorum ingrediuntur qui seipsos abnegaverunt secundum Domini verbum, et per propriam voluntatem Dominum solum dilexerunt; ideo summis cœlestibus donis ob summam suam dilectionem remunerabuntur. Nam in ærumnis, cruciatibus, patientia, et fide latent promissiones, gloria, bonorum cœlestium possessio, tanquam in semine quod in terram jactum est fructus latet, aut in arbore spinis circumdato et inter corruptum et ignobile stercus crescente. Et tunc vestimenti dignitatem, et gloriam, et multiplicem fructum ostendentur habere, ut dicit Apostolus: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum*⁶⁵; et Dominus: *In patientia vestra possidebitis animas vestras*⁶⁶; et rursus: *In mundo pressuram habebitis*⁶⁷. Labore enim, et patientia, et abstinence et omni circumspectione opus est; et alacritate, et perseverantia in oratione ad Dominum, ut possit homo pertransire terrestrium cupiditates, laqueos et illecebras voluptatum, et mundi tempestates, et malorum spirituum impugnationes devitare, et bene noscere quali vigilantia et impetu fidei et dilectionis sancti cœlestem thesaurum, id est, spiritus virtutem in suis animabus et cœlo possideant; quod est quasi arrhæ regni cœlestis. Nam beatus apostolus Paulus de hoc cœlesti thesauro, id est, gratia Spiritus enarrans, et multitudinem tribulationum exponens, simulque ostendens, quid debeat quisque exinde quærere. Et, quid possidere oporteat, dicit: *Scimus enim quod, si terrenum nostrum domicilium hujus tabernaculi destructum fuerit, ædificationem ex Deo habemus, domicilium non manufactum, æternum in cœlis*⁶⁸.

των ἐπιβουλεύσεων διαφυγῆναι, καὶ γινῶναι καλῶς, ἐν ποίᾳ νήψει καὶ γοργότητι πίστεως καὶ ἀγάπης οἱ ἄγιοι τὸν ἐπουράνιον θησαυρὸν, τοῦτ' ἐστὶ τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐνεῦθεν ἐκτίσαντο. Ὅπερ ἐστὶν ἀρραβὼν τῆς βασιλείας. Ὁ γὰρ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος περὶ τούτου τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ τοῦτ' ἐστὶν τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος διηγούμενος, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν θλίψεων ἐξαγορεύων, ἔμαθε καὶ ὑποδεικνύων, τί ὀφείλει ἕκαστος ζητεῖν ἐνεῦθεν.] Καὶ τί ὀφείλει κησασθαι, λέγει· *Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐκτίσις ἡμῶν οἰκία τοῦ οὐρανοῦ καταλυθῆ, ἀνώριον ἐν οὐρανοῖς.]*

VII. Contendendum igitur et laborandum omnibus per omnes virtutes, atque credendum, ut deinceps possideant illam domum. Si enim solvatur domus corporis nostri, non habemus aliam domum, ad quam divertat anima. Si tamen, inquit, *induti, non nudi reperimur*⁶⁹, hoc est, nudi a communione et participatione Spiritus sancti, in qua fidelis anima solum requiescere potest. Propterea enim, qui vera et virtute Christiani sunt, bono sunt animo, et gaudent migrantes e corpore, quia habent domum illam manibus non exstructam, quæ domus est virtus Spiritus sancti in illis habitans. Si igitur

⁶⁵ Act. xiv, 21.⁶⁶ Luc. xxi, 19.⁶⁷ Joan. xvi, 33.⁶⁸ II Cor. v, 1.⁶⁹ ibid. 3.

VARIE LECTIONES.

(14) Cod. κατεγίδας.

τὰ ἐνδοξα ἐκείνα χαρίσματα, ὑπερβαίνοντες αὐτῶν τοὺς πόνους, καὶ ἀγῶνας, καὶ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα, καὶ τὰς μὲν τιμὰς αὐτῶν, καὶ τὰ ἀξιώματα, ὅσα ἀπὸ Θεοῦ κέκτηνται, προθύμως λαθεῖν θέλομεν, τοὺς δὲ καμάτους καὶ πόνους καὶ ἀγῶνας αὐτῶν οὐ καταδεχόμεθα. Λέγω δὲ σοι, ὅτι τοῦτο πᾶς τις ἀνθρώπος ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει, καὶ πόρνοι καὶ τελῶναι καὶ ἄδικοι ἀνθρώποι, εὐκόλως ἀνευ κόπων καὶ ἀγῶνων τυχεῖν βασιλείας· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ πειρασμοί, καὶ δοκιμασίαι πολλαί, καὶ θλίψεις, καὶ ἀγῶνες, καὶ ἰδρωτὲς πρόκεινται, ἵνα φανεροὶ γένωνται, τινες ἐξ ἀληθείας ἕως θανάτου ἐλθόντες ἐξ ὅλης προαιρέσεως καὶ δυνάμεως τὸν Κύριον μόνον ἠγάπησαν, καὶ οὐδὲν ἕτερον σὺν τῇ πρὸς αὐτὸν ἀγάπῃ περιπέθητον ἔσχον. Διδὸν καὶ δικαίως εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσερχονται, ἀρνησάμενοι ἑαυτοὺς κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, καὶ παρὰ τὴν ἰδίαν πνοὴν τὸν Κύριον μόνον ἠγαπηκότας· διὸ καὶ ἄκροις δώροις οὐρανίοις τὴν ἀκραν ἀγάπην αὐτῶν ἀμειψθήσονται. Εἰς γὰρ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα, καὶ ὑπομονὴν, καὶ πίστιν ἐγκεκρυμμένα εἰσὶν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν ἀποκατάστασις, ὥστερ ἐν τῷ βίπτωμένῳ σίτῳ εἰς τὴν γῆν ὁ καρπὸς ἡ δένδρῳ ἐπικεντριζομένῳ διὰ σήψεώς τινος; καὶ ἀτιμίας διερχομένῳ. Καὶ τότε τοῦ ἐνδύματος τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὸν πολυπλασιάζοντα καρπὸν ἀπέδειχθησαν ἔχειν, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος· *διὰ πολλῶν θλίψεων, φησὶ, δυνάμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν*· καὶ ὁ Κύριος· *Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κησασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν*. Καὶ πάλιν· *Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε*. Πόνου γὰρ, καὶ σπουδῆς, καὶ νήψεως, καὶ πολλῆς προσοχῆς χρεῖα, καὶ δεξιότητος, καὶ ἀναιδείας ἐν τῇ πρὸς Κύριον αἰτήσει, εἰς τὸ δυναθῆναι διεξελεῖν τὰς τῶν γῆινων ἐπιθυμίας, παγίδας, καὶ βρόχους τῶν ἡδονῶν, καὶ καταγίδας (14) τοῦ κόσμου, καὶ τὰς τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

Z'. Ὅφειλε οὖν ἕκαστος ἀγωνισασθαι, καὶ σπουδάσαι διὰ πασῶν ἀρετῶν, καὶ πιστεῦσαι, ἐνεῦθεν κησασθαι τὸν οἶκον ἐκεῖνον. Ἐὰν γὰρ καταλυθῆ ἡμῶν ὁ οἶκος τοῦ σώματος, οὐκ ἔχομεν ἄλλον οἶκον, εἰς ὃν καταλύσει ἡμῶν ἡ ψυχὴ. | *Ἐγὼ, φησὶ, καὶ ἐνδυσάμενοι οὐ γυμνοὶ εὐρεθησόμεθα, τοῦτίστιν ἀπὸ τῆς κοινωνίας καὶ ἀνακράσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς ἣν μόνον ἡ πιστὴ ψυχὴ ἀναπαύεσθαι δύναται. Διὰ τοῦτο γὰρ οἱ ὄντες ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀνάρκει Χριστιανοὶ θαρβέουσι καὶ χαίρουσιν ἐξερχόμενοι τῆς σαρκός, ὅτι ἔχουσιν ἐκεῖνον τὸν οἶκον τῶν ἀχειροποίητων, ὅς ἐστιν οἶκος, ἢ οἰκοῦσα ἐν αὐτοῖς*

τοῦ Πνεύματος δύναμις. Κὰν καταλυθῆ οὖν ἡ τοῦ σώματος οἰκία, οὐ φοβοῦνται· ἔχουσι γὰρ τὴν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος οἰκίαν, καὶ τὴν δόξαν ἐκαίην τὴν ἀφθαρτον, ἣτις δόξα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως οἰκοδομήσει καὶ δοξάσει καὶ τὸν οἶκον τοῦ σώματος, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν. Καὶ πάλιν· Ἰνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῆ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν· καὶ Ἰνα, φησὶ, καταποθῆ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς.

Η'. Ἀγωνισώμεθα οὖν διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας ἐνεσθῆσθαι τὸ ἔνδυμα ἐκαίνο, ἵνα μὴ ἐνδυσάμενοι τὸ σῶμα γυμνοὶ εὐρεθῶμεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ δοξάσει ἡμῶν ἐν ἐκαίῃ τῇ ἡμέρᾳ τὴν σάρκα. Ἐκαστος γὰρ ὅσον κατηξιώθη διὰ τῆς πίστεως καὶ σπουδῆς μέτοχος ἀγίου Πνεύματος· γενέσθαι, τοσούτων ἐν ἐκαίῃ τῇ ἡμέρᾳ δοξασθῆσεται αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα. Ὁ γὰρ νῦν ἐναπαθησαύρισην ἔνδον ἢ ψυχῇ, τότε ἀποκαλυφθῆσεται καὶ φανήσεται· ἐξωθεν τοῦ σώματος. Ὡσπερ τὰ δένδρα παρεπληθῶτα τὴν χειμῶνα ἐπιθαλάσσης δυνάμεως ἀοράτου, ἐκ τε τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀνέμων ἰσθθεν, ἐκφύει καὶ ἐκβάλλει ὡσπερ ἐνδύματα φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρπούς· ὁμοίως τὰ τοῦ χόρτου ἄνθη ἐν ἐκαίῃ τῷ καιρῷ, ἔνδοθεν ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς προέρχονται, καὶ σκέπεται καὶ ἀμφιέννυται ἡ γῆ, καὶ ὁ χόρτος ὡς τὰ κρινα, περὶ ὧν ὁ Κύριος εἶπεν· Ὅτι οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. Ταῦτα γὰρ πάντα ὑποδείγματα, καὶ τύποι, καὶ εἰκόνες εἰσι τῶν Χριστιανῶν ἐν τῇ ἀναστάσει.

Θ. Οὕτω πάσαις ταῖς φιλοθέοις ψυχαῖς, τουτέστι τοῖς ἀληθινοῖς Χριστιανοῖς, ἔστι μὴν πρῶτος Ξανθικός, ὁ καλούμενος Ἀπριλλίος, ὅπερ ἔστιν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως, καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης ἔνδοθεν ἐξέρχεται δόξα τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καλύπτουσα καὶ σκεπάζουσα τὰ σώματα τῶν ἀγίων· ἦν γὰρ δόξαν εἶχον ἔνδον ἐγκεκρυμμένην ἐν ταῖς ψυχαῖς. Ὅπερ γὰρ ἔχει νῦν, αὐτὸ προέρχεται· ἐξωθεν τοῦ σώματος τότε. Οὗτος, φημί, ὁ μὴν πρῶτός ἐστι τοῖς μῆσι τοῦ ἐνιαυτοῦ· οὗτος χαρὰν προσφέρει πάσῃ τῇ κτίσει· οὗτος ἀμφιέννυσι τὰ γυμνὰ δένδρα, τὴν γῆν διανοίγων· οὗτος πᾶσι τοῖς ζώοις χαρὰν προσφέρει, οὗτος τὴν ἰλαρότητα πᾶσι δεικνύει, οὗτός ἐστι τῶν Χριστιανῶν πρῶτος μὲν Ξανθικός, ὃς ἐστὶ τῆς ἀναστάσεως καιρὸς, ἐν ᾧ δοξασθῆσονται τὰ σώματα αὐτῶν, διὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν ὄντος ἐν αὐτοῖς φωτὸς ἀρρήτου, τουτέστι τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος, ὅπερ ἔσται αὐτοῖς τότε ἔνδυμα, βρώσις, πόσις, ἀγαλλίασις, χαρὰ, εἰρήνη, ἀμφιον, ζωὴ αἰώνιος· πᾶσα γὰρ καλλοπὴ λαμπρότης, καὶ ὡραιότητος οὐρανοῦ, εἰς αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος γίνεται τότε, ὅπερ ἀπὸ τοῦ νῦν δέξασθαι κατηξιώθησαν.

Ρ. Πῶς τοίνυν ἕκαστος ἡμῶν ὀφείλει πιστεῦσαι,

A destructum fuerit corporis domicilium, non timent: habent enim caeleste Spiritus domicilium, et gloriam illam immarcescibilem, quæ gloria in die resurrectionis ædificabit et glorificabit domum corporis, ut inquit Apostolus: *Is qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit et mortalia corpora nostræ propter ipsius Spiritum inhabitantem in nobis* 67. 68. Et rursum: *Ut et vita Jesu manifestetur in mortali carne nostra* 69. — *Et ut, inquit, absorbeat mor-tale quod in nobis est, a vita* 69.

25 VIII. Certemus igitur per fidem et conversationem in omni virtute, posthac comparare nobis indumentum illud, ne corpore induti nudi deprehendamus, nec sit quod glorificet in illa die nostram carnem, Quantum enim unusquisque per fidem ac studium Spiritus sancti accipere dignus habitus est, tantum in illa die glorificabitur quoque ejus corpus. Quos enim nunc thesauros collegit intus anima, tunc revelabuntur et apparebunt externe in corpore. Quemadmodum arbores, præterita hieme, fervente illa potentia invisibili, quæ a sole et ventis est, extra projiciunt et emittunt tanquam indumenta, folia et flores et fructus: similiter et graminum flores illo tempore ab intimo sinu terræ progrediuntur, et ita tegitur atque decoratur terra, et gramen veluti lilla, de quibus Dominus dixit: *quod nequæ Salomon in universa gloria sua sic amictus fuerit ut unum ex his* 70. Omnia enim hujusmodi exempla sunt typi ac imagines Christianorum in resurrectione.

IX. Propterea omnibus animis Deum diligentibus, hoc est, veris Christianis, primus mensis est Xanthicus, qui dicitur Aprilis, qui quidem est dies resurrectionis, in quo per virtutem solis justitiæ intus exurgit gloria Spiritus sancti, protegens ac fovens corpora sanctorum: quam gloriam intus habebant absconditam in animis. Quod enim nunc habent, illud emergit tunc extra corpus. Hic, inquam, mensis primus est inter menses anni: hic gaudium affert omni creaturæ; hic vestit nudas arbores, terram aperiens; hic omnibus animalibus gaudium parit, hic omnibus hilaritatem affert, hic est Christianorum primus mensis Xanthicus, qui est tempus resurrectionis, in quo glorificabuntur corpora illorum per lumen, quod ab hoc tempore in illis est arcanum, hoc est, virtutem Spiritus, qui ipsis tunc erit indumentum, cibus, potus, exultatio, lætitia, pax, ornamentum, et vita æterna. Spiritus enim divinitatis, quem ab hoc momento consequi digni habitus sunt, sit tunc in illis omnis pulchritudo splendoris et decoris caelestis.

X. Quomodo igitur unusquisque nostram debet cre-

67. 68 Rom. viii, 11. 69 II Cor. iv, 10. 70 II Cor. v, 4. 71 Matth. vi, 29

dere et contendere, et in omni virtutis conversatione operam navare, et perseverare in spe ac tolerantia multa, ut nunc dignus censeatur consequi virtutem cœlestem, et gloriam Spiritus sancti in interiore anima, ut tum dissolutis corporibus habeamus, quod legat et vivificet nos. Si tamen, inquit, induti, non nudi reperiemur ⁶⁴. Et, Resuscitabit corpora nostra mortalitatem per inhabitantem Spiritum ejus in nobis ⁶⁵. Beatus enim Moses subindicavit nobis typo quodam, per gloriam scilicet Spiritus in facie ejus hærentem, quam nemo deflexis oculis contemplari poterat, quomodo in resurrectione justorum, glorificabuntur corpora sanctorum: quam quidem gloriam nunc in interiore homine animæ sanctorum et fidelium dignæ putantur habere. Nos enim, inquit, omnes, resecta facie, hoc est, interiori homine, gloriam Domini in speculo contemplamur, ad eandem imaginem transformati de gloria in gloriam ⁶⁶. Idem: Moses quadraginta diebus ac quadraginta noctibus, ut scriptum est, panem non comedit, nec aquam bibit ⁶⁷. Fieri autem non potest, ut corporea natura absque pane tantum temporis vitam transigat, nisi alius cibi spiritualis particeps fiat: quem **26** cibum nunc temporis sanctorum animæ invisibiliter virtute Spiritus sancti consequuntur.

XI. Duobus igitur typis beatus Moses ostendit, quam in resurrectione habituri sint gloriam veri Christiani: gloriam scilicet luminis et delicias intellectuales Spiritus, quibus etiam occulte nunc digni reputantur. Propterea tunc in corpore illorum hæc apparebunt. Quam enim nunc in suis animis gloriam sancti habent, ut prædictum est, illa tum teget et operiet nuda corpora, et ad cœlos rapiet, et tandem corpore et anima in regno cum Domino requiescemus in sæcula. Cum enim Adamus Deus conderet, non præparavit ei corporeas alas, ut volatilibus, quippe Spiritus sancti alas ei apparans, hoc est, quas largiturus ei esset in resurrectione, ut ipsum elevarent et abriperent quorum Spiritus placeret: quas alas jam nunc animæ sanctorum habere dignæ habentur, quæ mente ad cœlestes cogitationes subvolant. Christianorum enim mundus alius est, et alia mensa, et alia indumenta, et alia fruitio, alia communicatio, et alius intellectus. Quapropter et præstantiores sunt omnibus hominibus. Hanc autem virtutem intus in animis nunc digni putantur accipere per Spiritum sanctum. Propterea quoque in resurrectione corpora æternis illis Spiritus sancti bonis habebuntur digna, et gloriæ illi permiscebuntur, cujus in hac vita animæ illorum experimentum sumpserunt.

XII. Debet igitur unusquisque nostrum contendere, elaborare et in omni virtutum genere operam adhibere, et credere, et requirere a Domino,

Α και αγωνισασθαι, και σπουδασαι εν πάση ἐναρέτῃ πολιτείᾳ, και προσδοκῆσαι εν ἐλπίδι και ὑπομονῇ πολλῇ, νῦν καταξιοθῆναι την ἐξ οὐρανοῦ δόξαν λαβεῖν και δόξαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐντός εν τῇ ψυχῇ. Ἰνα τότε λυομένων τῶν σωμάτων, ἔχωμεν ὁ ἀμφιάσει, και ζωοποιήσει ἡμᾶς; Εἶπε, φησὶν, ἐνδοσώματα, οὐ γυμνοὶ εὐρεθήσομεθα· και ζωοποιήσει τὰ θνητὰ· σώματα ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν. Μωϋσῆς γὰρ ὁ μακάριος ὑπέδειξε τὸν τύπον διὰ τῆς τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐπιχειμένης τοῦ Πνεύματος δόξης, εἰς ἣν οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀτενίσαι ἠδύνατο, πῶς εν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων δοξασθήσεται τὰ σώματα τῶν ἁγίων, ἡνεκεν δόξαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνδοθεν ἐπὶ τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ ψυχῇ ἁγίων και πιστῶν καταξιοῦνται ἔχειν. Ἡμεῖς γάρ, φησὶ, πάντες ἀνακαλυμμένῳ προσώπῳ, τουτέστι τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ, τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου κατοπτρίζομεθα, εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν. Ὅμοίως πάλιν Τεσσαράκοντα ἡμέρας και τεσσαράκοντα νύκτας ἄρτον οὐκ ἔφαγεν, ὡς γέγραπται, και ὕδωρ οὐκ ἔπιεν. Ἀδύνατον δὲ τὴν τοῦ σώματος φύσιν ἔχειν ἄρτου τοσοῦτον ζῆσαι, εἰ μὴ τροφῆς ἐτέρας πνευματικῆς μεταλαμβάνεν· ἥσπερ τροφῆς ἀπὸ τοῦ νῦν τῶν ἁγίων ψυχῇ ἀοράτως ἐκ τοῦ Πνεύματος μεταλαμβάνουσι.

ΙΑ'. Κατὰ δύο οὖν τύπους ὁ μακάριος Μωϋσῆς ὑπέδειξε, ἡνεκεν εν τῇ ἀναστάσει ἔξουσι δόξαν φωτὸς και τρυφῆν νοεράν τοῦ Πνεύματος οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοί, ἧς και κρυπτῶς ἀπὸ τοῦ νῦν καταξιοῦνται. Διὸ και τότε ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῶν φανερωθήσονται. Ἐν γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν ἔχουσι εν ταῖς ψυχαῖς οἱ ἅγιοι δόξαν, ὡς προεῖρηται, ἐκεῖνη καλύψει και ἀμφιάσει, και τὰ γυμνὰ σώματα και εἰς οὐρανοὺς ἀρπάσει, και τὸ λοιπὸν σώματι και ψυχῇ εν τῇ βασιλείᾳ εἰς αἰῶνας σὺν τῷ Κυρίῳ ἀναπαυσόμεθα. Τὴν γὰρ Ἀδὰμ κτίσας ὁ Θεὸς, οὐ κατεσκεύασεν αὐτῷ σωματικὰς πτέρυγας ὡς τοῖς πετεινοῖς, τὰς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου πτέρυγας προευνεργείας αὐτῷ, τουτέστιν ἄς μάλλι διδόνα αὐτῷ εν τῇ ἀναστάσει, ἵνα αὐτὸν κουφίσωσι και ἀρπάσωσιν ἔνθα τὸ Πνεῦμα βούλεται· ἄς πτέρυγας ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ ψυχῇ τῶν ἁγίων καταξιοῦνται ἔχειν εἰς τὸ οὐράνιον φρόνημα τῷ νῷ ἀνιπτάμεναι· Χριστιανῶν γὰρ κόσμος ἑτερός ἐστὶ και ἄλλη τράπεζα, και ἄλλα ἐνδύματα, και ἄλλη ἀπόλαυσις, και ἄλλη κοινωνία, και ἄλλο φρόνημα. Διὸ και κρείττους πάντων ἀνθρώπων τυγχάνουσι. Τούτων δὲ τὴν δύναμιν νῦν ἐνδοθεν εν ταῖς ψυχαῖς καταξιοῦνται λαβεῖν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· διὸ και εν τῇ ἀναστάσει τὰ σώματα καταξιοθήσονται τῶν αἰωνίων ἐκείνων τοῦ Πνεύματος ἀγαθῶν, και τῇ δόξῃ ἐκεῖνη ἀνακραθήσονται, ἧς ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ ψυχῇ αὐτῶν τὴν πείραν ἐδέξαντο.

ΙΒ'. Ὅφειλε τοίνυν ἕκαστος ἡμῶν αγωνισασθαι, και πονῆσαι, και σπουδασαι εν πάσαις ἀρεταῖς, και πιστεῦσαι και ζητῆσαι παρὰ Κυρίου, ἐξ ἐκείνης:

⁶⁴ II Cor. v, 3. ⁶⁵ Rom. viii, 11. ⁶⁶ II Cor. iii, 18. ⁶⁷ Exod. xxxiv, 28.

της δόξης ἀπὸ τοῦ νῦν μέτοχον γενέσθαι τὸν ἰσὺ ἀνθρώπων. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀγιότητι τοῦ Πνεύματος τὴν ψυχὴν κοινωνῆσαι, ἵνα καθαρισθέντες τὸν βύθιον τῆς κακίας ἔχωμεν κἀν τῇ ἀναστάσει ὁ ἀμφιάσει γυμνά τὰ σώματα ἡμῶν ἀνιστάμενα, καὶ τὴν ἀσχημοσύνην ἐνδύσει καὶ ζωοποιήσει, καὶ εἰς αἰῶνας ἐν τῇ βασιλείᾳ ἀναπαύσει τῶν οὐρανῶν. Μέλλει γὰρ ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν οὐρανῶν κατέρχεσθαι, καὶ πάντα τὰ φῦλα τοῦ Ἀδάμ ἀναστήσει, τοὺς ἀπ' αἰῶνος κοιμηθέντας, κατὰ τὰς ἀγίας Γραφάς. Καὶ εἰς δύο μέρη στήσει πάντας, καὶ τοὺς ἔχοντας τὸ ἴδιον σημεῖον, τοῦτέστι τὴν σφραγίδα τοῦ Πνεύματος, τοὺτους ἕς ἰδίους προσφωνήσας ἐκ δεξιῶν στήσει. Τὰ ἐμὰ γάρ, φησὶ, πρόβατα τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούουσι· καὶ· Γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καὶ τότε δόξη θεία τὰ σώματα τούτων περιδιθησονται ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἔργων, καὶ δόξης Πνεύματος ἔσονται πλήρεις, ἧς ἀπὸ τοῦ νῦν εἶχον ἐν ταῖς ψυχαῖς. Καὶ οὕτως δοξασθέντες ἐν τῷ θείῳ φωτι, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀρπαχθέντες εἰς ἀκάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, πάντοτε σὺν τῷ Κυρίῳ ἔσόμεθα, σὺν αὐτῷ βασιλεύοντες εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

OMILIA Γ'.

Οἱ βουλόμενοι θεῶν εὐαρεστῆσαι, τὰς εὐχὰς ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ ἡμερότητι, καὶ σοφίᾳ ποιέσθαι ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ κρουγαῖς κερρημένοι εἰς πάντως σκανδαλίζωνται. Συνέχει δὲ ἡ ὁμιλία ζητήσεις δύο, εἰ οἱ θρόνοι καὶ οἱ στέφανοι κτίσματα εἰσιν, καὶ περὶ τῶν δώδεκα θρόνων τοῦ Ἰσραήλ.

Α'. Οἱ προσερχόμενοι τῷ Κυρίῳ, ὀφείλουσι τὰς εὐχὰς ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ καὶ καταστάσει πολλῇ ποιέσθαι, καὶ οὐχὶ ἀπρεπέσι κρουγαῖς καὶ συγκεχυμέναις, ἀλλὰ πόνῳ καρδίας καὶ λογισμοῖς νήφουσι προσέχειν τῷ Κυρίῳ. Καὶ ὥσπερ ἐὰν εἰ τις ἔχων πάθη καὶ καυτηριάζηται, καὶ χειρουργῆται, οὕτως ἀνδρείως καὶ ὑπομονητικῶς φέρει τὸν προσφερόμενον πόνον, ἀνευ θορύβου καὶ ταραχῆς κρατῶν ἑαυτοῦ· εἰσὶ δὲ ἄλλοι τὸν αὐτὸν πόνον ἔχοντες, καὶ ἐν τῷ καυτηριάζεσθαι ἢ χειρουργεῖσθαι κρουγαῖς ἀπρεπέσι κέρρηται· καὶ αὐτὸς ἔστι πόνος τοῦ βωῶντος· καὶ τοῦ μὴ βωῶντος, τοῦ ταρασσομένου καὶ τοῦ μὴ ταρασσομένου. Εἰσὶ τινες οὕτως ἔχοντες θλίψιν καὶ πόνον, καὶ εὐκαταστάτως φερόμενοι ἀνευ ταραχῆς, κρατοῦντες ἑαυτῶν τὴν νοῦν ἐν τοῖς λογισμοῖς. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι τὴν αὐτὴν θλίψιν ἔχοντες, καὶ ἀνυπομονήτως φερόμενοι, μετὰ θορύβου καὶ ταραχῆς τὰς προσευχὰς ποιῶντες εἰς τὸ καὶ τοὺς ἀκούοντας σκανδαλίζεσθαι. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι μὴ ἔχοντες πόνον, εἰς δὲ ἐπίδειξιν, ἢ ἰδιωταῖαν φερόμενοι, κρουγαῖς ἀτάκτοις κέρρηται, ὡς διὰ τούτων δυνάμενοι εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ.

Β'. Οὐ χρὴ δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ δούλον ἐν τοιαύτῃ ἀκαταστασίᾳ εἶναι, ἀλλ' ἐν πάσῃ ἡμερότητι καὶ σοφίᾳ, καθὼς εἶπεν ὁ προφήτης· Ἐπὶ τίνα ἐπι-

A ut illius gloriae ab hoc tempore particeps fiat interior homo, et in sanctitate illa de Spiritu participet anima, ut, expurgatis sordibus malitiae, habeamus quoque in resurrectione quod nuda corpora nostra resurgentia operiat, deformitatem tegat, vivificet, et in aeternum in regno caelorum refocillet. Descensurus enim est de caelis Christus et omnes generationes Adae suscitaturus, quae ab initio saeculi obdormiverunt, ut sacra Scriptura testatur. Et in duas partes statuet omnes: et qui peculiari signum, id est, signum Spiritus habuerint, hos velut suos compellabit, et a dextris statuet. *Meae enim, inquit, oves meam vocem audiunt* 68; et: *Ego cognosco meas, et cognoscor a meis* 69. Et tum eorum corpora gloria divina circumdabuntur ex bonis operibus, et illi ipsi gloria Spiritus replebuntur, quam in vita hac in anima habebant. Et ita lumine divino illustrati, et in caelum abrepti in occursum Domini, in aera, ut scriptum est, in aeternum cum Domino erimus 70, una cum eo regnantes in infinita saeculorum saecula. Amen.

HOMILIA VI.

Qui Deo placere cupiunt, preces suas in pace, tranquillitate, mansuetudine ac sapientia facere debent, ne clamoribus usi, omnibus scandalum pariant. Continet vero homilia duas quaestiones, utrum throni et coronae creaturae sint, et de duodecim thronis Israel.

I. Qui accedunt ad Dominum, debent preces suas in quiete, pace et tranquillitate multa fundere, non ineptis aut confusis clamoribus uti, sed intentione cordis et cogitationibus sobriis attendere Domino. Veluti, dum quis morbo 27 oppressus, si cauterio inuratur et chirurgica manu tractetur, quam fortiter et patienter dolorem illatum tolerat, absque tumultu et perturbatione seipsum continens. Nec desunt alii, qui eodem dolore affecti, dum cauteria adhibentur, aut a chirurgis ipsi tractantur, indecentibus clamoribus utuntur: et par tamen est dolor clamantis et non clamantis, tumultuantis et non tumultuantis. Sunt quidam qui, dum eundem dolorem et molestiam sustinent, tranquillo animo ferunt, et absque perturbatione suae mentis cogitationes sustinent. Sunt et alii eadem afflictione oppressi, qui impatienti animo dum illam ferunt, cum tumultu et perturbatione preces fundunt, ut qui audiunt, scandalum inde contrahant. Sunt et alii, qui quamvis nullum dolorem sentiant, ad ostentationem tamen, aut ex peculiari more, impertuivis clamoribus utuntur, ac si his possint placere Deo.

II. Non autem decet servum Dei in hoc tam incomposito statu vivere, sed in omni tranquillitate ac sapientia, ut inquit propheta: *Ad quem respi-*

68 Joan. x, 27. 69 ibid. 14. 70 I Thess. iv, 16, 17.

ciam, nisi ad mansuetum, et quietum, et trementem sermones meos ¹¹? Et temporibus Moysis et Elia: reperimus, quod, cum in apparitionibus, quæ illis obtigerunt, multa ministeria tubarum et virtutum præcessissent Domini majestatem, in illis omnibus agnitus fuerit et apparuerit adventus Domini in pace, et tranquillitate, et quiete. *Ecce enim, inquit, vox auræ tenuis, et in ea Dominus* ¹². Liqueat ergo, quod requies Domini sita sit in pace et tranquillitate. Fundamentum enim, quod jecerit homo, et initium quod ceperit, in eo usque ad finem permanet. Si alta nimis et querula voce preces fundere ceperit, ad finem usque eandem consuetudinem obtinet. Quia autem Dominus humanitate plenus est, contingit, ut huic etiam auxilium præstet. Hi igitur propter impulsam gratiæ ad finem usque eadem consuetudine utuntur, quamvis videamus, quod hic precandi modus idiotarum sit, propterea quod aliis scandalum pariant, et seipsum inter precandum perturbent.

III. Verum autem orationis fundamentum hoc est, attendere nimirum cogitationibus, et in multa tranquillitate et pace preces fundere, ut cæteri nulla ratione scandalum accipiant. Hic enim, si consecutus gratiam Dei et perfectionem, usque ad finem tranquille precatus fuerit, magis multos ædificabit. *Non enim est confusionis Deus, sed paciæ* ¹³. Qui enim clamoribus utuntur, hortatoribus similes sunt, et non possunt ubique precari, neque in ecclesiis, neque in vicis, nisi forte in solitudinibus, pro lubitu suo. Qui autem tranquille precantur, omnes in omni loco ædificant. Decet enim omnem laborem hominis consumi in cogitationibus, ac subjectam materiam pravaram cogitationum præcidere, et compellere seipsum ad Deum, nec obtemperare voluntati cogitationum, sed eas undique errantes colligere, discernendo naturales a pravis. Anima enim quæ peccato obnoxia est, perinde se habet ac si sit in monte magna silva, aut in flumine arundines, aut densæ spinæ ac nemora. Quicumque igitur illum locum transgressuri sunt, eos extendere manus, et cum violentia ac labore subjectam materiam amoliri oportet. Ita quoque materia cogitationum adversariæ potestatis animæ adhaeret. Magna igitur animi diligentia ac attentione opus est, ut quis discernat externas cogitationes ab adversaria potestate ortas.

28 IV. Est enim quis sua solius virtute confusus, existimans suoapte Marte circumjectos se excidere posse montes. Est quoque alius, qui, cum in tranquillitate et discretione animum suum regat, absque ulla defatigatione plenius opus suum perficit, quam ille. Sic in precibus quoque sunt quidam, qui, cum clamoribus ineptis utantur, veluti robore corporis confisi, haud norunt furta cogitationum :

βλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶον καὶ ἡσυχίον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους ; Καὶ ἐπὶ τοῦ Μωϋσεὺς καὶ τοῦ Ἠλία εὐρίσκομεν, ὅτι ἐν τῇ γιγνομένη αὐτοῖς ἐπιφανείᾳ πολλῆς διακονίας γιγνομένης σελπίγγων καὶ δυνάμεων ἔμπροσθεν τῆς Ἀσσοποτικῆς ἄξιᾶς, ἐν ἐκείνοις πᾶσι διεκρίθη καὶ ἐφανερώθη ἡ τοῦ Κυρίου παρουσία, ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ ἀναπαύσει. Ἰδοὺ γάρ, φησὶ, φωνὴ ἀθραὺς λεπτῆς, καὶ ἐν αὐτῇ ὁ Κύριος. Δείκνυται τοίνυν, ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάπαυσις ἐν εἰρήνῃ καὶ καταστάσει ἐστὶ· θεμέλιον γάρ ὄν τιθῆσιν ἀνθρώπος, καὶ ἀρχὴν ἦν ἀρχεται, ἐν αὐτῇ μέχρι τέλους διαμένει· ἐὰν ἐν φωνῇ, καὶ ταραχῇ ἀρξῆται τὴν προσευχὴν ποιεῖσθαι, μέχρι τέλους τὴν αὐτὴν συνθέειν κρατεῖ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος φιλόανθρωπος ἐστὶ, συμβαίνει, ὅτι καὶ τοῦτω δίδωσι βοήθειαν. Οὗτοι οὖν διὰ τὴν προτροπὴν τῆς χάριτος, ἕως τέλους τῇ αὐτῇ συνθέει ἀποκέρχνηται, ἀλλ' ὁρῶμεν ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἰσχυρῶν ἐστὶ, διὰ τὸ καὶ ἄλλους σκανδαλίζειν, καὶ αὐτοὺς τεταραγμένους ποιεῖσθαι τὴν προσευχὴν.

Γ'. Ὁ δὲ ἀληθινὸς θεμέλιος τῆς προσευχῆς οὗτός ἐστι, τὸ προσέγειν τοῖς λογισμοῖς, καὶ ἐν πολλῇ ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ ποιεῖσθαι τὴν προσευχὴν, ὡς μήτε τοὺς ἔξωθεν σκανδαλίζεσθαι. Οὗτος γάρ ἐὰν ἐπιδέξῃται τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ τελειώσιν ἄχρι τέλους ἐν ἡσυχίᾳ ποιήσει, πλείον τοὺς πολλοὺς οἰκοδομήσει. Οὗ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλ' εἰρήνης. Οἱ γὰρ ταῖς κραυγαῖς κεχηρημένοι, κελυσταῖς τοῖσιν, μὴ δυνάμενοι πανταχοῦ εἶδασθαι, μήτε ἐν ἐκκλησίαις, μήτε ἐν κώμαις, εἰ μὴ τάχα ἐν ἐρημίαις, κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν. Οἱ δ' ἐν ἡσυχίᾳ προσευχόμενοι, πάντας οἰκοδομοῦσιν ἐν παντὶ τόπῳ. Χρὴ γὰρ ὄλον τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου ἐκτελεῖν ἐν τοῖς λογισμοῖς, καὶ τὴν περικειμένην ὕλην τῶν πανηθῶν λογισμῶν ἀποκόπτειν, καὶ ἐπέγειν ἑαυτὸν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ μὴ ποιεῖν τὰ θελήματα τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ πανταχοῦθεν βεμβομένους αὐτοὺς συναγειν, διακρίνοντα τοὺς φυσικοὺς ἀπὸ τῶν πανηθῶν. Πελάζεται γὰρ ἡ ψυχὴ οὔσα ὑπὸ ἁμαρτιᾶν, ὥσπερ ἐὰν ἦ ἐν ὄρει ἢ ἐν ποταμῷ καλαμώνες, ἢ δάση τινὰ ἀκανθῶν, καὶ ὕλων. Οἱ οὖν βουλόμενοι δι' ἐκείνου τοῦ τόπου παρελθεῖν, ἐρείλουσιν ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, καὶ μετὰ βίας καὶ καμάτου ἀπωθεῖσθαι τὴν περικειμένην ὕλην. Οὕτω καὶ ἡ τῶν λογισμῶν τῆς ἐναντίας δυνάμεως ὕλη περικείται τῇ ψυχῇ. Πολλῆς οὖν σπουδῆς καὶ προσοχῆς νοδὸς χρειαῖ, ἵνα τις διακρίνη τοὺς ἄλλωτριους λογισμοὺς τῆς ἐναντίας δυνάμεως.

Δ'. Ἔστι γάρ τις θαρρῶν τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει, νομίζων ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκκόπτειν τὰ περικείμενα ὄρη. Ἔστι ἔτι ἄλλος ἀπὸ καταστάσεως καὶ διακρίσεως διοικῶν τῷ νοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀκαμάτως πλείον ἐκείνου τὸ ἔργον αὐτοῦ διανύων. Οὕτω καὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς εἰσὶ τινες κραυγαῖς κεχηρημένοι ἀπρεπέσιν, ὡς δὴ τῇ σωματικῇ ἰσχύϊ πεποιθότες, μὴ εἰδότες τὰς κλοπὰς τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ νομίζοντες τῇ ἰδίᾳ δυνάμει τὸ

¹¹ Isa. LXVI, 2. ¹² I Reg. XIX, 12. ¹³ I Cor. XIV, 13.

ελευον κατόρθωμα ποιεῖσθαι. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι, οἱ τοῖς λογισμοῖς προσέχοντες, καὶ ἄλλοι τὸν ἀγῶνα ποιούμενοι ἔσωθεν. Οὗτοι διὰ τῆς συνέσεως αὐτῶν καὶ διακρίσεως δύνανται κατορθῶσαι, καὶ ἀποστῆναι τοὺς ἐπανισταμένους λογισμοὺς, καὶ μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου πορεύεσθαι. Εὐρίσκομεν δὲ ἐν τῷ Ἀποστόλῳ, ὅτι τὸν οἰκοδομοῦντα τὸν ἄλλον μείζονα λέγει. Φησὶ γάρ· Ὁ λαλῶν γλώσσας, εαυτὸν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων, μισῶν ἢ ὁ λαλῶν γλώσσας. Ἐκαστος οὖν ἐπιλέγεται τὸ ἄλλους οἰκοδομησαί, καὶ καταζοῦται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ε. Ἐρώτησις. Ἐπιδή τινας λέγουσιν, ὅτι οἱ θρόνοι καὶ οἱ στέφανοι κτίσματα εἰσι, καὶ οὐχὶ πνεύματα, πῶς ὀφείλομεν ἀκοῦσαι.

Ἀπόκρισις. Ὁ θρόνος τῆς θεότητος ὁ νοῦς ἡμῶν ἐστὶ· καὶ πάλιν ὁ θρόνος τοῦ νοῦ, ἡ θεότης ἐστὶ, καὶ τὸ πνεῦμα. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς, καὶ αἱ δυνάμεις, καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ σκότους, ἀπὸ τῆς παραδόσεως, τῆς ἐντολῆς ἐνεκάθισαν εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸν νοῦν, καὶ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ, ὡς εἰς θρόνον ἴδιον. Λοιπὸν οὖν διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Κύριος, καὶ ἔλαθεν ἐκ τῆς Παρθένου τὸ σῶμα. Εἰ γὰρ ἠθέλησε γυμνῆ τῇ θεότητι καταθελεῖν, τίς ἠδύνατο ὑπενεγκεῖν; Ἀλλὰ διὰ τοῦ ὀργάνου τοῦ σώματος ἐλάλει τοῖς ἀνθρώποις. Λοιπὸν οὖν τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, ἃ ἐνεκαθέζοντο εἰς τὸ σῶμα, καθέλειν ἀπὸ τῶν θρόνων, τῶν νοημάτων καὶ τῶν λογισμῶν, οἷς ἐνεπολιτεύοντο. Καὶ ἐκαθάρισε τὴν συνείδησιν ὁ Κύριος, καὶ εαυτῷ θρόνον ἐποίησε τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς, καὶ τὸ σῶμα.

Γ. Ἐρώτησις. Τί οὖν ἔστιν ὁ εἶπε· «Καθησθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ.»

Ἀπόκρισις. Τοῦτο εὐρίσκομεν ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ἐγένετο, ὅτι ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς· ἐπεμψε γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ παράκλητον εἰς τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, καὶ τὴν ἀγίαν δύναμιν, ἥτις ἐλήθουσα κατασκήνωσε, καὶ ἐνεκάθισεν εἰς τοὺς θρόνους τῶν νοημάτων αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ οἱ παρεστηκότες εἶπον, ὅτι οὗτοι γλυκοὺς εἰσὶ μεμεστωμένοι, λοιπὸν ἤρξατο Πέτρος κρίνειν αὐτοὺς, λέγων περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι Ἄνθρωπος δυνατὸν ἐν λόγοις καὶ σημεῖοις ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. Καὶ ἴδε, ἐκεῖ ποιεῖ θανάσιμα, διαβήσσει τοὺς λίθους τῶν μνημείων, καὶ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς. Γέγραπται γάρ· Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν. Εἰς μετάνοιαν οὖν ἦλθον κατηχηθέντες ὑπὸ ἐκλεκτῶν Θεοῦ.

Ζ'. Ὁρᾷ πῶς ἐφάνη ἀρχὴ κρίσεως; Ἐκεῖ γὰρ ἐφάνη κόσμος καινός. Ὄδε γὰρ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία καθεσθῆναι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ κρίναι. Καίτοι μελλόντων αὐτῶν καθέζεσθαι καὶ πικεῖν κρίσιν ἐπὶ

A sed existimant se propria virtute absolutum opus perfecturos. Sunt quoque alii, qui cogitationibus attendunt, et prællum omne intus committunt. Hique propter intellectum ac discretionem possunt recte agere, et amoliri insurgentes cogitationes, et secundum voluntatem Domini ambulare. Reperimus autem apud Apostolum, quod eum, qui aliam ædificat, majorem dicat; inquit enim: Qui loquitur lingua, seipsum ædificat: at qui prophetat, congregationem ædificat: qui autem prophetat, major est quam qui loquitur lingua¹⁴. Unusquisque igitur eligat potius alios ædificare, et dignus censebitur regno cælorum.

V. Interrogatio. Quoniam quidam dicant, quod throni et coronæ creaturæ sint, et non spiritus, quomodo hæc intelligenda.

Responsio. Thronus divinitatis est mens nostra, et ex adverso, thronus nostræ mentis est divinitas et spiritus. Similiter quoque Satanas, et potestates, et principes tenebrarum post transgressionem mandati, insederunt cor et mentem, et corpus Adæ, tanquam thronum proprium. Propterea ergo venit Dominus, et assumpsit ex Virgine corpus. Si enim in sola divinitate descendere placuisset, quis potuisset sufferre? Veram per organum corporis loquebatur cum hominibus. Quapropter spiritus malitiæ, qui insederant corpus, extrusit e thronis intellectus et cogitationum, quos inhabitabant; et expurgavit conscientiam Dominus, et sibi thronum paravit mentem, et cogitationes, et corpus.

VI. Interrogatio. Quid igitur est, quod dixit: «Sedebitis super duodecim thronis, judicantes duodecim tribus Israel?»

Responsio. Hoc invenimus impletum esse in terris, quando Dominus assumptus est in cælos. Misit enim Spiritum consolatorem in duodecim apostolos, et virtutem sanctam; quæ adveniens tentoria posuit, et sedit in thronis mentium ipsorum. Quia autem, qui astiterunt, dicebant musto repletos esse, inde cœpit Petrus judicare eos, dicens de Jesu: Virum potentem et verbis et prodigiis, vos crucifixistis, suspendentes de ligno¹⁶. Et ecce illic mirabilia facit, dirumpit lapides monumentorum et suscitavit mortuos. Scriptum enim est: In novissimis diebus effundam de Spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filie vestre¹⁷. Quocirca multi a Petro instructi, ad pœnitentiam redierunt, ut fieret mundus novus, isque electus a Deo.

τοῦ Πέτρου πολλοὶ, ὡςτε γενέσθαι κόσμον καινὸν

VII. Vides ergo quomodo apparuit initium iudicii? 29 Illic enim apparuit mundus novus. Hic enim illis data est potestas sedendi in hoc mundo et iudicandi. Et licet futurum sit, ut sedeant et fa-

¹⁴ I Cor. xiv, 4. ¹⁵ Matth. xix, 28. ¹⁶ Act. II 23.

¹⁷ Joel. ii, 28; Act. ii, 17.

ciant iudicium in adventu Domini, in resurrectione mortuorum, tamen hic quoque id fit, Spiritu sancto sedente in thronis mentium ipsorum. Verum nec diademata, quæ Christiani in futuro sæculo accepturi sunt, sunt creaturæ; et qui hoc dicunt, absurdum asserunt: verum hæc spiritum transformatum ostendunt. Quid enim dicit apostolus Paulus de Jerusalem cœlesti? *Illam matrem esse nostrum omnium, quacum una confitemur* ¹⁰. Vestem autem, quam gestant Christiani, quod attinet, Spiritus videlicet amicit illos in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti, in sæcula. Amen.

HOMILIA VII.

De clementia Christi erga hominem. Continet etiam homilia interrogationes et responsiones quasdam.

I. Quemadmodum si quis ingressus domos regias, contempletur illic depictas historias et omnem ornatum, alia in parte thesauros reconditos, et alia in parte alia; et accumbat cum rege, eique apponantur esculenta et poculenta suavissima, et fruatur cum delectatione omnimodo hac contemplatione et splendore; postmodum autem abstrahatur inde, et in loca graveolentia abreptus inveniat: aut quemadmodum si puella quædam, cæteris omnibus longe formosior, sapientior, ac locupletior, accipiat virum pauperem, humilem et deformem, pannis dilaceratis obsitum; et exutum sordida veste induat veste regia, ac imposita corona fiat ei conjux: tandem pauper ille incipit attonitus reddi se dicere: Mihine misero pauperi, villi et abjecto homini data est hæc consors? ita quoque Deus misero atque abjecto homini fecit. Gustum ei præbuit alterius sæculi, aliusque cibi suavissimi: ostendit illi gloriam et delicias regias, ineffabiles, cœlestes. Et tandem ille, dum confert ille spiritualia cum iis, quæ sunt hujus sæculi, omnia hæc rejicit; sive regem aspiciat, sive potentes, sive sapientes, thesaurum cœlestem intuetur. Siquidem enim Deus charitas est, accipit cœlestem ac divinum ignem Christi, et hoc fruitur, ac lætitia afficitur, et illic devinctus hæret.

II. *Interrogatio. Utrum Satanas sit cum Deo, tam in aere, quam in hominibus.*

Responsio. Si sol hic, qui est creatura, illustrans loca cæno plena, nequidquam læditur; quanto magis divinitas, si fuerit cum Satana, nec inquinatur, nec polluitur? Permisit autem Deus malum, ad exercitium hominum. Verum malum illud obtenebratum et occæcatum est, nec potest videre puritatem et simplicitatem Dei. Si vero quis dicat, proprium locum habere Satanam, proprium quoque Deum, circumscriptum eum facit, usque ad eum locum, ubi habitat Nequam. Quomodo ergo dicimus, bonum incircumscriptum esse, et in-

της παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν, καὶ ὧδε γίγνεται, τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθ' ἑσθέντος ἐν τοῖς θρόνοις τῶν νοημάτων αὐτῶν. Ἄλλὰ καὶ τὰ διαθήματα, ἅπερ λαμβάνουσιν οἱ Χριστιανοὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι, οὐκ εἰσὶ κτίσματα. Καὶ εἰ λέγοντες, κακῶς λέγουσιν. Ἄλλὰ ταῦτα τὸ πνεῦμα μεταμορφούμενον ὑποδεικνύει. Τί λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ τῆς ἐπουρανίου; ὅτι *Αὕτῃ ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν, ἣ συνομολογοῦμεν*. Περὶ δὲ τοῦ ἐνδύματος, ὁ φοροῦσιν οἱ Χριστιανοί, δηλονότι αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἀμφιτάζει αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA Z'.

Περὶ τῆς χρηστότητος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπον. Συνέχει καὶ ἡ ὁμιλία ζητήσεις καὶ ἀποκρίσεις τινάς.

Α'. Ὡσπερ ἐάν τις εἰσελθῆ εἰς οἶκους βασιλικούς, καὶ ἴδῃ τὰς ἐκεῖ ιστορίας καὶ τὰ κάλλη, ἀλλαχοῦ θησαυροὺς ἀποκειμένους, καὶ ἀλλαχοῦ ἄλλα, καὶ ἀνακλιθῆ μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ παρατεθῆ αὐτῷ ἐδέσματα καὶ πόματα ἡδύτατα, καὶ ἀναπαῆ παντοίως εἰς τὰς θεωρίας καὶ τὰ κάλλη· μετὰ ταῦτα δὲ ἀποσπασθῆ ἐκεῖθεν, καὶ εὔρεθῆ εἰς δυσώδεις τόπους ἀπαχθεῖς· ἢ ὡσπερ ἐάν τις ὠραιότερα κόρη, καὶ σοφωτέρα, καὶ πλουσιωτέρα ὑπὲρ πάσας, λάβῃ δὲ ἀνδρα πενιχρὸν, ταπεινὸν, καὶ δυσειδῆ, ἐνδεδυμένον βραχύδῃ, καὶ ἀποδύσῃ αὐτὸν τὰ βυπαρὰ ἐνδύματα, καὶ ἐνδύσῃ βασιλικὴν ἐσθῆτα, καὶ ἐπιθῆ αὐτῷ διάδημα, καὶ γένηται αὐτῷ κοινωνικὴ· λοιπὸν ἄρχεται ὁ πτωχὸς ἐκείνος πτωεῖσθαι καὶ λέγειν· Ἐμοὶ τῷ ταλαιπώρῳ, καὶ πτωχῷ, καὶ μετρίῳ, καὶ ταπεινῷ τοιαύτη κοινωνικὴ ἐδόθη; οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τῷ ταλαιπώρῳ καὶ ταπεινῷ ἀνθρώπῳ ἐποίησεν. Ἐγευσεν αὐτὸν ἄλλου αἰῶνος, ἄλλης τροφῆς ἡδυστάτης· εἰδείξεν αὐτῷ δόξας, καὶ κάλλη βασιλικὰ ἄβρῆτα, ἐπουράνια· καὶ λοιπὸν συγκρίνων ἐκεῖνα τὰ πνευματικὰ τοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου, πάντα ἀποβάλλει, εἴτε βασιλεῖα βλέπει, εἴτε δυνάστας, εἴτε σοφοὺς, θησαυρὸν τὸν οὐράνιον ἀποβλέπων. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, ἐδέξατο τὸ οὐράνιον καὶ θεῖον πῦρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀνεπάη, καὶ ἐχάρη, καὶ ἐκεῖ ἐστὶν ἀποδεδεμένος.

Β'. Ἐρώτησις. Εἰ σύνεστιν ὁ Σατανᾶς τῷ Θεῷ, εἴτε ἐν τῷ ἀέρι, εἴτε ἐν τοῖς ἀνθρώποις;

Ἀπόκρισις. Εἰ ὁ ἥλιος οὗτος κτίσμα ὢν, καταλάμπων εἰς τόπους βορβορώδεις, οὐ βλέπεται, πῶς ἄλλο τὸ θεῖον, συνὸν τῷ Σατανᾶ, οὕτε βυπούται, οὕτε μιαινεται; ἐπέτρεψε δὲ εἶναι τὸ κακὸν εἰς γυμνασίαν τῶν ἀνθρώπων· πλὴν τὸ κακὸν ἐσχάτωται καὶ τετύφλωται, καὶ οὐ δύναται ἰδεῖν τὸ καθαρὸν καὶ λεπτὸν τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ λέγει τις, ἴδιον τόπον ἔχειν τὸν Σατανᾶν, καὶ ἴδιον τὸν Θεόν, ποιεῖ αὐτὸν καὶ περιγραπτόν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐνθα κατοικεῖ ὁ Πονηρὸς. Πῶς δὲ λέγομεν τὸ ἀγαθὸν ἀπερίγραπτον εἶναι, καὶ ἀκατάληπτον, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ εἶναι, καὶ

¹⁰ Gal. iv, 26.

μη μαίνεσθαι τὸ ἀγαθὸν ὑπὸ τοῦ κακοῦ ; Μὴ γάρ, ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ἥλιος καὶ τὰ ὄρη ἐν αὐτῷ εἰσι τῷ Θεῷ, καὶ δι' αὐτοῦ συνέστηκε, μὴ καὶ αὐτὰ Θεὸς ἐγένετο ; Τὰ δημιουργήματα εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν πέπνυται, καὶ ὁ δημιουργὸς ὁ συνὼν τοῖς κτίσμασι, Θεὸς ἐστίν.

Γ. Ἐρώτησις. Ἐπειδὴ ἡ ἀμαρτία μεταμορφοῦται εἰς ἀγγελον φωτός, καὶ πυρομοία τῆς χάριτος ἐστίν, πῶς ἂν γόησῃ ὁ ἀνθρώπος τὰς μεθοδίας τοῦ διαβόλου ; καὶ πῶς δέξεται καὶ διακρινεῖ τὰς τῆς χάριτος ;

Ἀπόκρισις. Τὰ τῆς χάριτος χαρὰν ἔχει, εἰρήνην ἔχει, ἀγάπην ἔχει, ἀλήθειαν ἔχει. Αὕτη ἡ ἀλήθεια ἀναγκάζει τὸν ἀνθρώπον ἀλήθειαν ἐπιζητεῖν · τὰ δὲ τῆς ἀμαρτίας εἶδη ἐστὶ τετραγαμῖνα, καὶ οὐκ ἔχει ἀγάπην καὶ χαρὰν πρὸς τὸν Θεόν. Ὅσπερ γάρ ἐστίν ἡ πικρὸς ὁμοία τῆς θρίδακος, τὸ μὲν ἐν γλυκῷ, τὸ δὲ ἐν πικρῷ · καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ χάριτι ἐστίν ὁμοία ἀληθείας, καὶ ἐστίν αὕτη ἡ ὑπόστασις τῆς ἀληθείας. Οἶόν ἐστιν ἡ αὐγὴ τοῦ ἡλίου, καὶ αὐτὸς ὁ κύκλος, καὶ ἄλλως ἡ αὐγὴ φαίνει, καὶ ἄλλως τὸ φῶς, τὸ ἀποκείμενον ἐν τῷ κύκλῳ. Ἔστι λύχνος ἄπτων εἰς οἶκον ἄλλη ἐστίν ἡ αὐγὴ ἡ πανταχοῦ λάμπουσα, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ φῶς, τὸ ἐν αὐτῷ τῷ λύχνῳ, λαμπρότερον καὶ φαιδρότερον. Οὕτως ἐστὶ τινὰς τῆς χάριτος, ὅτε μακρόθεν αὐτοῦ ὡς ὁράσεις τινὰς βλέπει ὁ ἀνθρώπος, καὶ χαίρει εἰς αὐτὰς τὰς ὁράσεις, καὶ ἐστίν ἄλλος, ὅτε εἰσέρχεται εἰς αὐτὸν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καὶ κατέχει αὐτοῦ τὰ μέλη καὶ τὴν καρδίαν, καὶ αἰχμαλωτίζει τὸν νοῦν εἰς ἀγάπην Θεοῦ. Ὅτε τὸν Πέτρον ἐκράτησαν, καὶ ἔβαλον εἰς φυλακὴν, ὡς δ' ἦν ἐγκεκλεισμένος, ἦλθεν ἄγγελος, καὶ ἐρῆξε τὰ δεσμὰ αὐτοῦ, καὶ ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ αὐτὸς ὡσπερ ἐν ἐκστάσει ὦν, ἐνόμιζεν ὄραμα εἶναι.

Δ. Ἐρώτησις. Καὶ πῶς κίπτουσιν οἱ ενεργούμενοι ὑπὸ χάριτος Θεοῦ ;

Ἀπόκρισις. Αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ οἱ καθαροὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει ὀλισθαίνουν καὶ κίπτουσιν. Ἄρχεται γὰρ ἐπαίρεσθαι, κατακρίνειν, καὶ λέγειν· Σὺ ἀμαρτωλὸς εἶ, ἔχειν δ' αὐτὸν δίκαιον · οὐκ οἶδας τί λέγεις ὁ Παῦλος ; Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῆ σαρκί, ἄγγελος Σατάν, ἵνα με κολαφίσῃ, ἵνα μὴ ὑπερπαύμαι. Ἐχει γὰρ ἡ καθαρὰ φύσις τὸ ὑπερπαύεσθαι.

Ε. Ἐρώτησις. Εἰ δυνατόν τις διὰ τοῦ φωτός ἰδεῖν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἐπειδὴ τινες τὴν ἀποκάλυψιν ἀναιροῦσι, καὶ λέγουσι, διὰ γνώσεως καὶ αἰσθήσεως εἶναι τὴν ὄρασιν ;

Ἀπόκρισις. Ἔστιν αἰσθησις, καὶ ἐστίν ὄρασις, καὶ ἐστὶ φωτισμός. Καὶ οὗτος ὁ ἔχων τὸν φωτισμὸν, μείζων ἐστὶ τοῦ ἔχοντος τὴν αἰσθησιν. Ἐφωτισθῆ γὰρ ὁ νοῦς αὐτοῦ, ὡς ὅτι μερῖδα τινὰ μείζονα ἔλαβε παρὰ τὸν τὴν αἰσθησιν ἔχοντα, ἐπειδὴ εἶδεν ἐν ἑαυτῷ τινὰ πληροφορίαν ὁράσεων. Πλὴν ἄλλο ἐστὶν ἀποκάλυψις, ὅτε πράγματα μεγάλα καὶ μυστήρια Θεοῦ ἀποκαλύπτεται τῇ ψυχῇ.

⁹⁹ Act. xii, 3, 8. ¹⁰⁰ II Cor. xii, 7.

comprehensibile, et omnia in eo esse, nec infici bonum a malo ? Nunquid enim, siquidem cœlum, et sol, et montes in Deo ipso sint ac per eum consistant, et ipsa sunt Deus ? Opificia quælibet suo ordine constructa sunt, et opifex, qui illis adest, Deus est.

30 III. Interrogatio. Cum peccatum in angelum lucis transformetur, et simile sit gratiæ, quo pacto cognoscat homo insidias diaboli ? et quo pacto suscipiet et discernet semitas gratiæ ?

Responsio. Ea quæ sunt gratiæ, plena sunt lætitiæ, pacis, dilectionis et veritatis. Hæcce veritas impellit hominem ad inquirendam veritatem. Sed peccati species sunt turbulentæ, nec lætitiæ aut dilectionem erga Deum habent. Quemadmodum enim intybus similis est lactucæ : hæc quidem dulcis, illa vero amara : in ipsa etiam gratia quadam similia sunt veritatis, et quidem ipsa est substantia veritatis. Veluti est splendor solis et circulus ipse, et aliter splendor apparet, aliter lumen in circulo repositum. Sit lucerna in domo, alius est splendor ubique refulgens, et aliud est lumen in ipsa lucerna splendidius et elegantius. Sic sunt quædam, quæ a gratia manant : quando ea procul a se, quædam visiones quædam, intuetur homo, eorum visionibus delectatur et fit alius, quando in eum ingressa potentia Dei, detinet membra et cor ejus, ac captivam illius mentem reddit in amorem Dei. Quando Petrum comprehensum in carcerem detruserunt, cumque carcer esset clausus, venit angelus, et effractis vinculis ejus eduxit eum, ipse vero tanquam in excessu mentis constitutus, visionem putabat esse⁹⁹.

IV. Interrogatio. At quomodo cadunt, qui a gratia Dei diriguntur ?

Responsio. Ipsæ cogitationes puræ in propria natura labuntur ac cadunt. Incipit enim homo extolli, judicare, ac dicere : Tu peccator es, seipsum vero justum æstimare. Nescis, quid loquatur Paulus ? Datus est mihi aculeus carni, angelus Satiæ, ut me colaphis cædat, ne supra modum effertar¹⁰⁰. Habet enim pura quoque natura in se quamdam superbiam.

V. Interrogatio. Utrum quis per lumen conspiceret suam ipsius animam potest, quandoquidem quidam revelationem tollunt, dicentes, per cognitionem et sensum fieri visionem ?

Responsio. Est sensus, et est visio, et est illuminatio : atque qui illuminatus est, major est, quam qui habet sensum : illuminata est enim mens ejus, quippe qui majorem partem acceperit, quam qui sensum habet. Siquidem videt in se certitudinem quamdam visionum. Verumtamen aliud est revelatio, quando res magnæ et arcanzæ divinitatis revelantur animæ.

VI. *Interrogatio. Utrum videt quis per revelationem et lumen divinum animam?*

31 Responsio. Quemadmodum oculi nostri aspicunt solem: sic et illuminati vident imaginem animæ, sed hanc pauci vident Christiani.

VII. *Interrogatio. Utrum habet anima formam?*

Responsio. Habet formam et imaginem similem angelo. Sicut enim angeli habent imaginem ac formam, et sicut exterior homo habet imaginem: sic et interior habet similem angelo et interiori homini imaginem.

VIII. *Interrogatio. Utrum aliud est mens, aliud anima?*

Responsio. Quemadmodum corporis membra, multa cum sint, unus homo dicuntur: ita et membra animæ sunt multa, mens, conscientia, voluntas, cogitationes accusantes et defendentes: verum hæc omnia in unam rationem devincta sunt, et membra nihilominus sunt animæ. Unica autem est anima, interior homo. Veluti autem exteriores oculi prospiciunt eminens spinas, et præcipitia ac foveas: sic et mens, cum sit alacrior, prævidet adversariæ animæ potestatis machinas et insidias, et præmunnit animam, veluti animæ oculus existens. Gloriam ergo referamus Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

De his quæ contingunt Christianis inter orandum, et de gradibus perfectionis, utrum videlicet ad perfectum gradum pervenire possint Christiani?

I. Si ingreditur quispiam ad flectendum genu, quamprimum cor ejus repletur divina virtute, et exultat anima cum Domino, ut sponsa cum sponso, secundum quod dixit Isaias propheta, dicens: *Quomodo gaudebit sponsus super sponsam, sic gaudebit Dominus super te* ⁴¹. Contingit autem, ut qui totum diem negotiis districtus erat, una hora se precationi dedat, et interior homo ad orationem et infinitam profunditatem sæculi illius in multa suavitate abripiatur, adeo ut tota ejus mens suspensa, et illuc abrepta peregrinetur; atque ut illo tempore oblivione sepeliantur cogitationes terrenarum curarum: propterea quod repletæ sint cogitationes, et captivæ ad divinas, ad cœlestes, ad infinitas et incomprehensibiles res, ad mirabilia quædam, quæ humano ore explicari nequeunt, ut eadem hora optet et dicat, Utinam simul egrediatur anima cum precatione!

II. *Interrogatio. Utrum semper penetrat quis in hujusmodi res?*

32 Responsio. Gratia quidem indesinenter adest et radicata et commista a tenera ætate, et tanquam naturale et concretum quiddam est, quod adhæret

⁴¹ Isa. LXII, 5.

Γ'. *Ἐρώτησις. Εἰ βλέπει τις δι' ἀποκαλύψεως καὶ φωτὸς θεικοῦ τὴν ψυχὴν;*

Ἀπόκρισις. Ὡσπερ οἱ ὀφθαλμοὶ οὗτοι βλέπουσι τὸν ἥλιον, οὕτω καὶ οἱ φωτισθέντες βλέπουσι τὴν εἰκόνα τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ταύτην ὀλίγοι ὀρῶσι Χριστιανοί.

Ζ'. *Ἐρώτησις. Εἰ ἔχει μορφήν ἡ ψυχὴ;*

Ἀπόκρισις. Ἐχει εἰκόνα καὶ μορφήν ὁμοιάζουσαν τῷ ἀγγέλῳ. Ὡσπερ γὰρ οἱ ἀγγελοὶ ἔχουσιν εἰκόνα καὶ μορφήν, καὶ ὥσπερ ὁ ἕξω ἄνθρωπος ἔχει εἰκόνα, οὕτω καὶ ὁ ἔσω εἰκόνα ἔχει ὁμοίαν τῷ ἀγγέλῳ καὶ τῷ ἕξω ἀνθρώπῳ μορφήν.

Η'. *Ἐρώτησις. Εἰ ἄλλο ἐστὶν ὁ νοῦς, καὶ ἄλλο ἡ ψυχὴ;*

Ἀπόκρισις. Ὡσπερ τὰ μέλη τοῦ σώματος πολλὰ ὄντα εἰς ἄνθρωπον λέγεται, οὕτω καὶ μέλη ψυχῆς εἰσι πολλὰ, νοῦς, συνείδησις, θέλημα, λογισμοὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι, ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἰς ἓνα λογισμὸν εἰσιν ἀποδεδεμένα, καὶ μέλη ἐστὶ ψυχῆ, ὁ ἔσω ἄνθρωπος. Ὡσπερ δὲ οἱ ἔξωθεν ὀφθαλμοὶ προβλέπουσι μακρόθεν τὰς ἀκάνθας, καὶ τοὺς κρημνοὺς, καὶ τοὺς βόθρους· οὕτω καὶ ὁ νοῦς προβλέπει, γρήγορος ὢν, τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τὰς τέχνας, καὶ τὰς ἐπισκευὰς, καὶ προασφαλίζεται τὴν ψυχὴν, ὡς ὀφθαλμὸς ὢν τῆς ψυχῆς. Δόξαν οὖν ἀναπέμφωμεν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

OMILIA Η'.

Περὶ τῶν συμβαινόντων τοῖς Χριστιανοῖς μεταξὺ τοῦ εὐχὰς ποιῆσθαι, καὶ περὶ τῶν μέτρων τῆς τελειότητος, δηλαδὴ αἱ εἰς τὸ μέτρον τὸ τέλειον ἔρχεσθαι δύναται οἱ Χριστιανοί.

Α'. *Εἰσέρχεται τις κλίνας γόνυ, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ πληροῦται τῆς θείας ἐνεργείας, καὶ εὐφραίνεται ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ Κυρίου, ὡς νυμφίου, κατὰ τὸν λόγον Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος· Ὁν ἐτρόπον εὐφραίνεται νυμφίος ἐπὶ νύμφῃ, οὕτως εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ σοί· καὶ συμβαίνει, ὅτι ἀσχολούμενος πᾶσαν ἡμέραν, οὕτως ἐν μιᾷ ὥρᾳ διδωσιν ἑαυτὸν εἰς εὐχὴν, καὶ ἀρπάξεται εἰς προσευχὴν ὁ ἔσω ἄνθρωπος, εἰς ἀπειρον βάθος ἐκείνου τοῦ αἰῶνος, ἐν ἡδύτητι πολλῇ, ὥστε ξενίζεσθαι τὸν νοῦν ὅλον ὄντα μετέωρον, καὶ ἥρπασμένον ἐκεῖ· ὥστε κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν λήθην ἐγγενέσθαι τοῖς λογισμοῖς τοῦ φρονήματος τοῦ ἐπιγείου, διὰ τὸ μεστωθῆναι τοὺς λογισμοὺς, καὶ αἰχμαλωτισθῆναι εἰς τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια, εἰς ἀπέραντα καὶ ἀκατάληπτα πράγματα, εἰς θαυμάσια τινα, ἀνθρωπίνῳ στόματι φρασθῆναι ἀδύνατα, ὥστε ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εὐχέσθαι καὶ λέγειν, Ὡς εἶθε συναπῆλθεν ἡ ψυχὴ σὺν τῇ εὐχῇ.*

Β'. *Ἐρώτησις. Εἰ πάντοτε εἰσέρχεται τις εἰς ἐκεῖνα τὰ πράγματα;*

Ἀπόκρισις. Ἡ μὲν χάρις ἀδιαλείπτως σύνεσι καὶ ἐβρίζωται, καὶ ἐζῶμαται ἐκ νέας ἡλικίας, καὶ ὡς φυσικὸν καὶ πηκτὸν γέγενετο, αὐτὸ τὸ συνὸν τῷ ἀνθρώπῳ

ὡς μία οὐσία · πολυτρόπως δὲ, ὡς θέλει πρὸς τὸ συμφέρον, οἰκονομεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν πλεόν ἔκκαίεται καὶ ἄπτεται τὸ πῦρ· ποτὲ δὲ ὡς μαλθακώτερον καὶ πραότερον, καὶ αὐτὸ τὸ φῶς κατὰ καιροῦς τινὰς πλεόν ἐξάπτεται καὶ λάμπει, ποτὲ δὲ ὑποστέλλεται, καὶ συγνάζει, καὶ αὐτὴ ἡ λαμπρὰ πάντοτε καιομένη καὶ λάμπουσα, ὅταν φαιδρυνθῇ πλεόν ἐν μέθῃ ἐξάπτεται τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· αὐθις δὲ κατ' οἰκονομίαν ἐκδίδωσι, καίτοι συνὸν τὸ φῶς ἀμδλυτέρων ἐστίν.

Γ. Πλὴν ἐπιφανῆ τισὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διὰ φωτὸς, καὶ προσεπάγη τῷ ἔσω ἄνθρωπῳ, ἄλλοτε πάλιν ἐν τῇ εὐχῇ, ὡς ἐν ἐκστάσει γέγονεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ εὐρέθη εἰς θυσιαστήριον ἐστὼς ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ προσηνέχθησαν τῷ τοιοῦτῳ ἄρτοι τρεῖς ὡς δι' ἐλαίου ἐζωμωμένοι, καὶ ὅσον ἤσθειν, ἐκεῖνο πλεόν ἠβξανε καὶ ἐμηκύνετο, ἄλλοτε πάλιν ὥσπερ ἔνδυμά τι φαρτεῖνον, οἷον οὐκ ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον, οὔτε ὑπὸ ἀνθρωπίνων χειρῶν δυνατὸν κατασκευασθῆναι. Ὅν γὰρ τρόπον εἰς τὸ ὄρος ἀναβάντων ὁ Κύριος μετὰ Ἰωάννου καὶ Πέτρου, μετήμειψεν αὐτοῦ τὰ ἱμάτια καὶ ἐξαστρέψαι πεποίηκεν· οὕτως ἦν τὸ ἔνδυμα ἐκεῖνο, καὶ ἐθαύμασα, καὶ ἐθαυθεῖτο ὁ ἐκδεδυμένος ἄνθρωπος· ἐν ἄλλῳ δὲ καιρῷ αὐτὸ τὸ φῶς ἐν τῇ καρδίᾳ φαῖνον, ἤνοιγε τὸ ἐνδότερον καὶ βαθύτερον, καὶ ἀπόκρυφον φῶς, ὥστε ὄλον τὸν ἄνθρωπον καταποθέντα εἰς ἐκείνην τὴν γλυκύτητα καὶ θεωρίαν, μηκέτι ἔχειν ἑαυτὸν, ἀλλ' εἶναι ὡς μωρὸν καὶ βάρβαρον τῷ κόσμῳ τοῦτῳ, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην καὶ γλυκύτητα, διὰ τὰ ἀπόκρυφα μυστήρια· ὥστε τὸν ἄνθρωπον κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐλευθερωθέντα φθάσαι εἰς τὰ τέλεια μέτρα, καὶ εἶναι καθαρὸν καὶ ἐλεύθερον ἐκ τῆς ἁμαρτίας· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὑπέσπειλεν ἡ χάρις, καὶ ἤλθε τὸ κάλυμμα τῆς ἐναντίας δυνάμεως· φαίνεται δὲ πως μερικῶς, καὶ ἔστη εἰς ἓνα βαθμὸν τὸν κατώτερον τῆς τελειότητος.

Δ'. Ὡς, ἵνα εἰπωμεν, χρῆ δώδεκα βαθμοὺς παρελθεῖν τινὰ, καὶ φθάσαι εἰς τὴν τελειότητα. Ἐν καιρῷ τις ἐφθασε καταλαβεῖν ἐκεῖνο τὸ μέτρον, καὶ εἰσήλθεν εἰς τὴν τελειότητα· πάλιν ἐνδίδωσιν ἡ χάρις, καὶ κατέρχεται παρ' ἓνα βαθμὸν, καὶ ἔσθηκει εἰς τοὺς ἑνδεκα. Ἐἴς δὲ τις πλούσιος ἐν τῇ χάριτι, πάντοτε νυκτὸς καὶ ἡμέρας, εἰς τὰ τέλεια μέτρα ἔστηκεν, ὡν ἐλεύθερος καὶ καθαρὸς, πάντοτε αἰχμάλωτος καὶ μετέωρος. Καὶ νῦν ὃ ἐδείχθη ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια, καὶ ὡν κείραν ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος, εἰ συνῆν αὐτῷ πάντοτε, οὐκ εἶδονα τὴν οἰκονομίαν τοῦ λόγου ἢ τὸ βάρος ὑποδέξασθαι, οὔτε ἠνείχετο ἀκούειν ἢ μεριμνῆν εἰς τὸ τυχερὸν, περὶ ἑαυτοῦ, οὔτε περὶ τῆς αἰρίας, εἰ μὴ μόνον καθῆσθαι ἐν μιᾷ γωνίᾳ μετέωρον, καὶ μεμεθυμένον. Ὡστε τὸ τέλειον μέτρον οὐκ ἐδόθη, ἵνα δυνηθῇ σχολάσαι εἰς τὴν μερίμναν τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὴν διακονίαν τοῦ λόγου, πλὴν τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ διαλέλυται, καὶ νενίκηται ὁ θάνατος.

Ε. Τὰ δὲ πράγματα οὕτως ἐστίν. Ὡς γνωφώδης

A homini velut una substantia : varils vero modis ad libitum voluntatis, quantum prodest, disponit hominem : aliquando enim intentus accenditur et ardet ignis; aliquando vero remissius et lentius : ipsum quoque lumen quibusdam temporibus vehementius accenditur et luces : aliquando vero remittitur et tristius est. Sic ipsa quoque lucerna, scilicet gratia, ubique accensa et lucens, quando splendidior fuerit, intensius accenditur ab ebrietate dilectionis Dei. Rursum autem dispensatione quadam exhibet lumen, quod inest obtusius.

III. Porro per lumen apparuit quibusdam signum crucis, et affixum est in interiori homine : alias item inter precandum homo, velut in excessu constitutus, inventus est ante altare stans in ecclesia, et obliti sunt ei tres panes, velut oleo fermentati, et quanto magis ederet, tanto magis augebantur et crescebant : aliis item apparuit velut vestimentum splendidum, quale non est in terra hoc sæculo ullum, nec manibus hominum confici potest. Quemadmodum enim montem ascendens Dominus cum Joanne et Petro transformavit vestimenta sua, illaque splendida fulguris instar reddit⁹³ : ejusmodi erat vestimentum illud, ut admiraretur et obstupesceret exutus illud homo. Interdum verum lumen ipsum in corde fulgens, aperuit interius et profundius ac latens lumen, adeo ut totus homo illa suavitate et contemplatione demersus, non amplius sit sul compos, sed sit tanquam stultus et barbarus huic mundo, propter nimiam dilectionem ac suavitatem, et arcana mysteria, adeo ut homo tunc libertate donatus perveniat ad perfectum gradum purus ac liber a peccato. Verum postea subduxit se gratia, et accessit velamen adversariæ potestatis ; apparet tamen aliqua ex parte, et consistit in uno gradu inferiori perfectionis.

IV. Velut, ut dicamus, oportet aliquem duodecim gradus transcendere, et demum ad perfectionem pertinere. Aliquando quis consecutus est hunc gradum, et pervenit ad perfectionem. Iterum remissior facta gratia, descendit unum gradum, et in reliquis undecim consistit. Dives autem aliquis in gratia semper noctes atque dies in perfecto gradu consistit, liber ac purus, semper captivus ac suspensus. Et quidem, si mirabilia illa, quæ homini monstrata sunt, et quorum experientiam cepit, ei semper adessent, nec ministerium verbi aut onus aliquod suscipere posset, neque audire aut curam gerere, si quando opus esset, sui ipsius, neque crastini diei, sed solum sedere in uno angulo suspensus et inebriatus. Quapropter gradus perfectus non est concessus, ut possit vacare curæ fratrum et ministerio verbi. Verumtamen interstitium maceris dirutum est, et mors devicta.

V. Res autem sic se habet. Quemadmodum

⁹³ Matth. xvii, 2; Marc. ix, 3.

tenebrosa quædam vis incenbit, et leviter velut crassus quidam aer inopacat locum, lucerna licet semper ardente et lucente : sic adhæret illi lumini velamen. Unde constat ille, se nequaquam esse perfectum, neque omnino immunem a peccato : ita ut dicat, **33** dirutum et perfossum esse interjectum parietem macerizæ, atque iterum, in aliqua parte, non esse plane dirutum, neque in perpetuum. Aliquando enim vehementius accendit, admonet et refocillat gratia : aliquando vero remissior facta substristat apparet, prout ipsa gratia dispensat ad emolumentum hominis. Quis vero unquam ad perfectum gradum progressus gustavit et periculum fecit illius sæculi? Nondum enim ullum vidi perfectum hominem Christianum aut liberum. Sed quamvis acquiescat quis in gratia, atque ad mysteria, revelationes ac immensam suavitatem gratiæ perveniat, nihilominus tamen peccatum adhuc in eo hæret. Qui tales vero sunt, propter immensam gratiam et lumen illis adhærens, se perfectos et liberos reputant, ex imperitia decepti, postquam possident vim gratiæ. Verum necdum vidi ullum liberum. Siquidem et ego ex parte aliqua aliquando ad gradum illum perveni, et cognovi, nullum esse hominem perfectum.

VI. *Interrogatio. Dic nobis in quibus tu consistis gradibus?*

Responsio. Post signum crucis gratia nunc sic operatur, et quietam reddit omnia membra et cor, ut anima præ summa lætitia, tanquam puellus fraudis ignarus videatur, nec amplius homo condemnet Græcum aut Judæum, aut peccatorem, aut mundo deditum : verum interior homo oculo puro omnes aspicit, et lætatur homo de toto mundo, omninoque cupit venerari et diligere Græcos et Judæos. Alia quadam hora veluti filius regis confidit Filio Dei tanquam patri, et aperiuntur ei fores, et ingreditur intro in multas mansiones. Et quanto magis ingreditur, rursus aperiuntur ei juxta proportionem a centum mansionibus ad alias centum mansiones, et dicescit; et quanto magis dicescit, denovo alia recentiora mirabilia ei monstrantur. Et creduntur ei tanquam filio et hæredi res, quæ ab humana natura explicari nequeunt, nec ore aut lingua enodari. Gloria Deo. Amen.

HOMILIA IX.

Promissiones ac prophetias divinas per varias probationes et tentationes impleri : et soli Deo adhærendo liberari nos ab infestationibus dæmonis.

I. Spiritualis gratiæ Dei virtus, quæ in anima versatur, cum summa longanimitate, sapientia, et dispensatione mentis mystica operatur, magna etiam cum patientia cum temporis opportunitatibus homine dimicante. Tunc autem opus gratiæ perfectum in eo apparet, quando liberam ejus voluntatem post magnam tentationem Spiritui sancto

τις δύναμις ἐπίκειται καὶ σκεπάζεται ἐλαφρῶς ὡς ἀήρ παχύς, καίτοι πάντοτε τῆς λαμπρόδος καιρμένης καὶ φαινοῦσης· οὕτως ἐπίκειται ἐκείνῳ τῷ φωτὶ κάλυμμα. Ὅθεν ὁμολογεῖ οὗτος, ὅτι οὐκ ἔστι τέλειος, οὐδὲ ἐλεύθερος τὸ ἔλρον ἐκ τῆς ἁμαρτίας. Ὡστε εἰπεῖν, ὅτι διαλέγεται καὶ τέθραυται τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ πάλιν ἐν τινὶ οὐ διαλέγεται τὸ ἔλρον, οὕτε πάντοτε. Ἔστι γὰρ καιρὸς ὅτε πλεόν ἐξάπται, καὶ παρακαλεῖ, καὶ ἀναπαύει· ἔστι καιρὸς, ὅτε ὑποστῆλεται καὶ στυγνάζει, ὡς αὐτὴ ἡ χάρις οἰκονομεῖ πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ. Τίς δὲ ὁ ἰλλθὼν εἰς τὸ μέτρον τὸ τέλειον ἐν καιροῖς, καὶ γευσάμενος, καὶ πείραν ἔχων ἐκείνου τοῦ αἰῶνος; Ἀκμὴν γὰρ οὐδένα εἶδον τέλειον ἀνθρώπων Χριστιανὸν, ἢ ἐλεύθερον· ἀλλ' εἰ καὶ ἀναπαύεται τις ἐν τῇ χάριτι, καὶ εἰσέρχεται εἰς μυστήρια καὶ ἀποκαλύψεις, καὶ εἰς ἡδύτητα πολλὴν τὴν χάριτος, ὅμως καὶ ἡ ἁμαρτία σύνεστιν ἀκμὴν ἔσω· αὐτοὶ δὲ, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς φῶς, νομίζουσιν ἐλεύθεροί εἶναι καὶ τέλειοι, παρὰ ἀπειρίαν σφαλλόμενοι, ἐπειδὴ ἔχουσιν ἐνέργειαν τῆς χάριτος, ἀκμὴν δὲ οὐδένα εἶδον ἐλεύθερον. Ἐπειδὴ κατὰ μερικῶς ἐν καιροῖς τισιν, εἰσῆλθον εἰς ἐκεῖνο τὸ μέτρον, καὶ οἶδα καταμαθὼν, πῶς οὐκ ἔστι τέλειος ὁ ἀνθρώπος.

Γ'. *Ἐρώτησις. Εἰπέ ἡμῖν σὺ, ἐν ποιοῖς εἰ μέτροις;*

Ἀπόκρισις. Μετὰ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, νῦν ἡ χάρις οὕτως ἐνεργεῖ καὶ εἰρηνεύει διὰ τὰ μέλη καὶ τὴν καρδίαν, ὥστε τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς πολλῆς χαρῆς ὡς παιδίον ἄκακον φαίνεσθαι, καὶ οὐκέτι κατακρίνει ὁ ἀνθρώπος Ἑλληνα ἢ Ἰουδαῖον, ἢ ἁμαρτωλὸν, ἢ κοσμικόν· ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνθρώπος καθαρῶ ὀφθαλμῷ πάντας ὁρᾷ, καὶ χαίρει ὁ ἀνθρώπος ἐπὶ ὅλῳ τῷ κόσμῳ, καὶ πάντως θέλει προσκυνεῖν καὶ ἀγαπᾶν Ἑλληνας καὶ Ἰουδαίους. Ἄλλη ὥρα υἱὸς βασιλέως οὕτω θαρρεῖ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ ὡς πατρὶ, καὶ ἀνοίγονται αὐτῷ θύραι, καὶ εἰσέρχεται ἔνδον εἰς πόλιν μονὰς, καὶ ὅσον εἰσέρχεται, πάλιν ἀνοίγονται αὐτῷ πρὸς λόγον, ἀπὸ ἑκατὸν μονῶν εἰς ἄλλας ἑκατὸν μονὰς, καὶ πλουτεῖ· καὶ ὅσην πλουτεῖ, πάλιν ἄλλα καινότερα θαυμάσια δεικνύονται αὐτῷ. Καὶ ἐμπιστεύεται ὡς υἱῷ, καὶ κληρονόμῳ πράγματα μὴ δυνάμενα βῆθῆναι ὑπὸ φύσεως ἀνθρωπίνης, ἢ στόματι καὶ γλώσσῃ διαρθρωθῆναι. Δόξα τῷ Θεῷ. Ἀμήν.

OMILIA Θ'.

Τὰς ἐπαγγελίας καὶ προφητείας τοῦ Θεοῦ διὰ παμποικίλης δοκιμασίας καὶ πειράσεως διαπληροῦσθαι· καὶ μόνῳ τῷ Θεῷ προσκαρτερῶντας λυτροῦσθαι ἡμῶς ἀπὸ τῶν τοῦ Πορρωτοῦ πειράσεων.

Α'. Ἡ τοῦ Θεοῦ πνευματικὴ τῆς χάριτος ἐνέργεια ἐν ψυχῇ γιγνομένη, μετὰ πολλῆς μακροθυμίας, καὶ σοφίας, καὶ οἰκονομίας νοῦς μυστικῆς καταργεῖται, καὶ μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς χρόνοις καὶ καιροῖς τοῦ ἀνθρώπου ἀγωνιζομένου· καὶ τότε τὸ ἔργον τῆς χάριτος τέλειον εἰς αὐτὸν ἀποδείκνυται, τῆς αὐτεξουσίᾳ προαιρέσεως μετὰ πολλῆς δοκιμασίας εὐ-

ρίστου τῷ Πνεύματι ἀποδειχθείσης, καὶ διὰ χρόνων ἅπασαν τὴν δοκιμὴν καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐπιδειξαμένου. Ταύτην δὲ τὴν ἀκολουθίαν ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν διὰ τῶν ἐν φανεροῦ γεγενημένων τύπων παραστήσωμεν.

Β. Ὁ δὲ λέγω τοιοῦτὸν ἐστίν, ὅσον ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ. Ἐν πόσοις καιροῖς καὶ χρόνοις τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ τὸ περὶ αὐτοῦ ὠρισμένον ἐτελέσθη, καὶ τὰ ὅραματα ἐπληρώθη; καὶ ἐν πόσοις πρότερον πόνους καὶ θλίψεις, καὶ στενωχωρίας δοκιμασθεὶς ὑπέμεινε πάντα γενναίως, καὶ εἰς πάντα δόκιμος καὶ πιστὸς τῷ Θεῷ εὐρεθεὶς δούλος, τότε βασιλεὺς Αἰγύπτου γέγονε, καὶ τὸ γένος αὐτοῦ διέθρεψε, καὶ προφητεία τῶν ἀοράτων ἀπετελέσθη, καὶ τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ διὰ χρόνων καὶ οικονομίας πολλῆς τὴν πρόβρῃσιν ἐληφός.

Γ. Ὁμοίως περὶ τοῦ Δαβὶδ. Ὁ Θεὸς ἔχρισεν αὐτὸν εἰς βασιλείαν διὰ Σαμουὴλ τοῦ προφήτου· καὶ ὅτε ἔχρισθη, τότε ἐφυγε διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαουλ ἀναιρεθῆναι. Καὶ ποῦ ἡ χρίσις τοῦ Θεοῦ, καὶ ποῦ ἡ ἐπαγγελία, ὡς πρὸς τὸ τάχος; Μετὰ γὰρ τὸ χρισθῆναι, τότε δεινῶς ἐθλίβετο, ἐν ἐρημίαις πελαζόμενος, καὶ ὑστερούμενος ἕως ἄρτου, καὶ εἰς ἔθνη καταφεύγων διὰ τὴν τοῦ Σαουλ πρὸς αὐτὸν ἐπιβουλὴν γιγνομένην· ὃν ὁ Θεὸς ἔχρισεν εἰς βασιλείαν, τοιαύταις περιείχετο θλίψεις. Ἔτα χρόνοις δοκιμασθεὶς, καὶ θλίβετὸς, καὶ πειρασθεὶς, καὶ μακροθυμίας, ἅπασαν πεπιστευκῶς τῷ Θεῷ, καὶ ἑαυτὸν πληροφορήσας, ὅτι ὁ ἐποίησε διὰ τῆς τοῦ προφήτου χρίσεως εἰς ἐμὲ, καὶ ὁ εἶπεν ὁ Θεὸς γινέσθαι περὶ ἐμοῦ, ἀναμφιβόλως γενέσθαι δεῖ. Καὶ διὰ πολλῆς μακροθυμίας, ὕστερον γέγονε τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα, καὶ ἐβασίλευσεν ὁ Δαβὶδ μετὰ πολλὰς πείρας. Καὶ τότε ἐφανερώθη ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ χρίσις ἡ διὰ τοῦ προφήτου γεγενημένη, βεβαία καὶ ἀληθὴς ἀπεδείχθη.

Δ. Ὁμοίως καὶ περὶ Μωϋσέως. Ὁ Θεὸς τοῦτον προνοῶν καὶ προορίζων εἰς ἡγούμενον καὶ λυτρωτὴν τοῦ λαοῦ, υἱὸν ἐποίησε γενέσθαι θυγατρὸς Φαραῶ, καὶ εἰς πλοῦτον βασιλικὸν, καὶ εἰς δόξαν καὶ τρυφὴν ἠύξθη, πάση σοφίᾳ παιδευθεὶς Αἰγυπτίων, καὶ ἀνδρωθεὶς, καὶ πιστεὶ γενόμενος μέγας, ἠρνήσατο πάντα ἐκεῖνα, τὴν κακουλίαν καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον ἐλόμενος κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν. Καὶ φυχῆς Αἰγύπτου γεγωνῶν, πόσον χρόνον ἐν ποιμαντικῇ διῆγεν ἐργασία ὁ βασιλεὺς υἱὸς, καὶ εἰς τὸσούτην ἀπόλαυσιν, καὶ τρυφὴν βασιλικὴν ἀνατραφεὶς; καὶ οὕτως ὕστερον δόκιμος τῷ Θεῷ, καὶ πιστὸς διὰ τῆς πολλῆς μακροθυμίας εὐρεθεὶς, ὅσα πολλοὺς πειρασμοὺς ὑπομείνας, ἐγένετο λυτρωτὴς καὶ ἡγούμενος καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ Θεὸς τοῦ Φαραῶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προσηγορευθῆ· δι' αὐτοῦ γὰρ Αἰγύπτου ἐμάστιξε, καὶ τὰ μεγάλα καὶ θαυμάσια ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ τῷ Φαραῶ ἐνεδείξατο, καὶ τέλος ἐν

A placere manifestum est, et quando ex successu temporis probationem et perseverantiam ipsa ostendit. Hanc consequentiam autem ex sacrosanctis Litteris per manifestos typos in medium producamus.

II. Quod autem dico, tale est, quale legitur de Josepho. Quanto post tempore voluntas Dei de eo prædefinita perfecta est, et visiones completæ sunt? et quantis ante laboribus, afflictionibus, et angustiis probatus, omnia strenue sustinuit? et per omnia probatus et fidelis Deo inventus servus, tunc rex **34** Ægypti constitutus est, et familiam suam enutrivit; et prophetia eorum, quæ non videbantur, completa est, et voluntas Dei per tempora, et dispensationem multam pronuntiata **35**.

III. Idem de David traditur **36**. Deus unxit eum in regem per Samuelem prophetam **37**. Et postquam unctus est, continuo fuga sibi consuluit, persecutionem a Saulo, eum occidere conante, persequens. Ubi ergo unctio Dei? et ubi promissio, ut quæ statim effectum consecuta esset? Paulo enim postquam unctus esset, graviter affligebatur, in desertis degens; et ad penuriam panis usque redactus ad gentes confugiebat, propter Saulis adversus eum structas insidias **38**: quem Deus unxerat in regem, tantis involvebatur afflictionibus. Deinde successu temporis probatus, afflictus, tentatus et patienter adversa ferens, unice Deo confidens, et plena fide se erigens, sic colligebat, quia quod fecit Deus per unctionem in me, et quod dixit Deus futurum de me, absque omni dubio fieri oportet. Et post longam expectationem tandem voluntas Dei completa est **39**, et regnavit David post multas tentationes. Et tunc manifestatum est Dei verbum, et unctio per prophetam collata, firma et vera demonstrata est.

IV. Idem de Moyse. Deus cum eum prævisisset et prædestinasset in ducem et servatorem populi, filium fecit fieri filiæ Pharaonis **40**, atque hic quidem regis opibus et gloria, atque deliciis auctus, omni Ægyptiorum disciplina instructus est: et ad virilem ætatem cum pervenisset, ac fide grandior factus esset, respuit ea omnia, potius eligens afflictionem et contumelias **41** Christi, juxta sermonem apostolicum, quam temporalibus peccati commodis frui **42**. Et exsul Ægypti factus cum esset, quantum temporis modo iu pastoris vitam transegit opera, regis filius qui erat, et in tantis lautitiis ac regis deliciis educatus? Et sic tandem probatus Deo, et fidelis per multam patientiam inventus, quippe qui multas tentationes sustinuerat, constitutus est servator et dux, et rex populi Israel **43**, atque Deus Pharaonis a Deo appellatus? Per eum enim percussit Deus Ægyptum, et magna atque admiranda per eum Pharaoni ostendit, ac tandem in mari

33 Gen. **xxix**, 1 seq.; **xli**, 39, 40. **34** I. Reg. **xvi**, 13. **35** I. Reg. **i**, **xix**, 11 seq.; **xxiii**, 7 seq.; **xxvi**, 1 seq. **36** I. Reg. **xxi**, 11 seq.; **xxvii**, 1 seq. **37** II. Reg. **ii**, 4. **38** Exod. **ii**, 10. **39** Hebr. **xi**, 24, 25. **40** Exod. **ii**, 15. **41** Exod. **vi**, 10; **vii**, 26; **viii**, 1. Exod. **viii**, 1, 2; **ix**, 1; **v**, 23; **x**, 1, 21. Exod. **xiii**, 23.

Ægyptios submersit. Ecce Dei voluntas et propositum, quanta post temporum spatia manifestata, et quantas post probationes et afflictiones completa est.

V. Idem et de Abraham ⁹². Quanto tempore ante promiserat Deus, se ei largiturum filium, nec tamen statim dedit: sed quot interea annorum probationes et tentationes ipsi incubuerunt! Ille vero animo patienti omnia accidentia sufferens, plena fide seipsum obfirmavit, inquit, *quod qui promisit, cum sit mendacii expers, complebit verbum suum.* Sicque fidelis inventus, quod promissum erat, consequutus est.

VI. Sic et Noe quingentesimo anno jussus a Deo arcam construere ⁹³, qui Inducturum se toti terræ diluvium nuntiaverat; et sexcentesimo anno inducebat; centum annos patienter exspectans nihil omnino dubitabat, utrum quæ dixerat Deus facturus esset, necne; verum fide nixus sic constituebat, *quod quæ Deus locutus esset, absque omni dubio fieri oporteat.* Sic ergo spectatæ atque integræ voluntatis, fidelis, patientiæ et lenitatis magnæ **35** deprehensus, solus servatus est cum domo sua, mandatam pure observans.

VII. Hæc argumenta ex Scripturis attulimus ad demonstrandum, quod virtus gratiæ divinæ inest homini; et donum Spiritus sancti, quod fidelis anima consequi digna censetur, magna cum contentione, tolerantia multa, patientia, tentationibus ac probationibus comparatur, libera ejus voluntate omnibus afflictionibus probata. Et si, quando ea in nulla re Spiritum contristet, sed gratiæ in omnibus præceptis consonet, tunc liberationem ab omnibus affectionibus consequi digna reputatur, plenamque adoptionem Spiritus, de qua in mysterio dicitur, accipit, et spirituales divitias ac sapientiam, quæ non est hujus mundi, sed cujus, qui vere Christiani sunt, participes sunt. Quocirca hi ab hominibus, qui hujus mundi spiritum habent, ac prudentia, intellectu, et sapientia præditi sunt, per omnia differunt.

VIII. Siquidem, qui hujusmodi est, *omnes homines dijudicat* ⁹⁴, ut scriptum est: novit unde quisque loquatur, et ubi consistat, et in quibus gradibus constituatur: ipsum vero nullus hominum habentium spiritum mundi, cognoscere et dijudicare potest, nisi solus is, qui similem cœlestem divinitatis Spiritum habet, cognoscit similem, ut inquit Apostolus: *Spiritualibus comparantes spiritualia. Animalis autem homo non accipit ea, quæ sunt Spiritus Dei, siquidem stultitia illi sunt, nec potest cognoscere. At spiritualis dijudicat quidem omnia: ipse vero a nemine dijudicatur* ⁹⁵. Ejusmodi qui est, omnes mundi res pretiosas, divitias, luxum, ac om-

θαλάσση τοὺς Αἰγυπτίους κατεπόντισεν. Ἴδου τὸ τῷ Θεοῦ βούλημα καὶ ἡ πρόβησις μετὰ πόσους χρόνους ἀπεδείχθη, καὶ μετὰ πόσας δοκιμασίας καὶ θλίψεις ἐτελέσθη

Ε'. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ. Πρὸ πόσων χρόνων ἐπηγγελάτο ὁ Θεὸς χάρισσασθαι υἱὸν, καὶ ὡς παρ' αὐτὰ δίδωκεν, ἀλλὰ μεταξὺ πόσους ἔτεσι δοκιμασίας καὶ πειρασμοὺς πρὸς αὐτὸν γεγόνασιν. Αὐτὸς δὲ μακροθύμως πάντα τὰ ἐπερχόμενα ὑπομένει, καὶ ἑαυτὸν τῇ πίστει πληροφόρησας, ὅτι ὁ ἐπαγγελιάμενος, ἀψευδὴς τυγχάνων, πληρώσει τὸν ἑαυτοῦ λόγον. Καὶ οὕτως πιστὸς εὐρεθεὶς, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας.

Ζ'. Ὁσαύτως καὶ Νῶε πεντακοσιοστῷ ἔτει κλεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν κιβωτὸν κατασκευάζειν, ἐπαγγεिलाμένου κατακλυσμοῦν ἐπαγαγεῖν τῇ οἰκωμένῃ, καὶ ἑξακοσιοστῷ ἔτει ἐπαγαγόντος, ἑκατὸν ἔτη ἐμακροθύμησεν ἐν μηδενὶ διαστάσει, ἄρα ποιεῖ ἄκρι εἶπεν ὁ Θεός, ἢ μὴ ποιεῖ· ἀλλ' ἅπαξ τῇ πίστει πληροφόρηθεὶς, ὅτι ἄπερ ἐλάλησεν ὁ Θεός, ἀναμφιβόλως γενέσθαι δεῖ. Καὶ οὕτω δόκιμος τῇ προαιρέσει ἐν πίστει, καὶ ὑπομονῇ, καὶ μακροθυμίᾳ πολλῇ εὐρεθεὶς, διεσώθη μόνος μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ τὴν ἐντολὴν καθαρῶς φυλάξας.

Ζ'. Ταῦτα δὲ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῶν Γραφῶν ἠγάγαμεν, πρὸς τὸ ἀποδείξει, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ τῆς χάριτος ἐν ἀνθρώπῳ γιγνομένη ἐνέργεια, καὶ τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ὅπερ ἡ πιστὴ ψυχὴ λαμβάνει καταξιοῦται, μετὰ πολλοῦ ἀγῶνος, καὶ ὑπομονῆς πολλῆς, καὶ μακροθυμίας, καὶ πειρασμῶν, καὶ δοκιμασιῶν γίγνεται, τῆς αὐτεξουστου προαιρέσεως διὰ πασῶν θλίψεων δοκιμαζομένης. Καὶ ἐπὶ ἐν μηδενὶ τὸ Πνεῦμα λυπήσῃ, ἀλλὰ τῇ χάριτι διὰ πασῶν ἐντολῶν γένηται σύμφωνος, τότε τῆς ἐκ τῶν παθῶν ἐλευθερίας τυχεῖν καταξιοῦται, καὶ τῆς υἰοθεσίας τοῦ Πνεύματος πλήρῳσιν λαμβάνει, καὶ τῆς ἐν μυστηρίῳ λαλουμένης, καὶ τοῦ πνευματικοῦ πλοῦτου, καὶ τῆς συνέσεως τῆς μὴ οὐσίας τοῦ κόσμου τούτου, ἧς οἱ ὄντως ὄντες Χριστιανοὶ μέτοχοι γίνονται. Διὸ καὶ πάντων ἀνθρώπων τῶν ἐχόντων τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα, φρονίμων, συνετῶν, σοφῶν, οὗτοι εἰς πάντα διαφέρουσιν.

Η'. Ὁ τοιοῦτος γὰρ πάντας ἀνθρώπους ἀνακρίνει, κατὰ τὸ γεγραμμένον· γινώσκει ἕκαστον πόθεν λαλεῖ καὶ ποῦ ἔστηκε, καὶ ἐν ποίοις μέτροις ἐστίν· αὐτὸν δὲ οὐδεὶς ἀνθρώπων τῶν ἐχόντων τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, γινώσκειν καὶ ἀνακρίνειν δύναται, εἰ μὴ μόνον ὁ τὸ ὅμοιον ἔχων ἐπουράνιον τῆς θεότητος Πνεῦμα γινώσκει τὸν ὅμοιον, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· *Πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες· ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρὰ γὰρ αὐτῷ ἐστίν.* Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. Ὁ τοιοῦτος πάντα τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἐνδοξά, πλοῦτον, καὶ τροφήν, καὶ πᾶσαν ἀπέλασιν, αὐτῷ

⁹² Gen. xv, 4; xvii, 5, 6; xviii, 10; xx, 2 seq. ⁹³ Gen. vi, 7; vii, 1; viii, 1; ix, 1. seq. ⁹⁴ I. Cor. ii, 15. ⁹⁵ ibid., 14, 15.

εε τὴν γνῶσιν, καὶ πάντα τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνομιὰ καὶ ἡσυχία, καὶ μισητά.

Θ. Ὅσπερ γὰρ ὁ φλεγόμενος καὶ καταχόμενος πυρετῷ, ὅπερ ἂν προσενέγκῃ αὐτῷ βρῶμα ἢ πόμα ἥδιον βδελύσσεται καὶ ἀποβάλλει, διὰ τὸ πυρετῷ φλέγεσθαι αὐτὸν, καὶ ὄπ' αὐτοῦ σφοδρῶς ἐνεργεῖσθαι τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ φλεγόμενοι τῷ ἐπουρανίῳ τοῦ Πνεύματος ἱερῷ καὶ σεμνῷ πόθῳ, καὶ τῷ ἔρωτι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τὴν ψυχὴν τρωθέντες, καὶ τῷ θείῳ καὶ ἐπουρανίῳ πυρὶ, ὃ ὁ Κύριος ἐν τῇ γῆ ἤθε βαλεῖν, καὶ θέλει ἐν τάχει ἀναφθῆναι, σφοδρῶς ἐνεργούμενοι, καὶ ἐκκαίμενοι εἰς τὸν οὐρανίον τοῦ Χριστοῦ πόθον, ὡς προεῖρηται, πάντα τὰ τοῦ αἰῶνος ἐνδοξα τούτου, καὶ τιμία, ἀπόβλητα καὶ μισητὰ λογίζονται, διὰ τὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πῦρ, τὸ συνέχον καὶ ἐκκαίον, καὶ φλέγον αὐτοὺς τῇ πρὸς τὸν Θεὸν διαθέσει, καὶ τοῖς ἐπουρανίοις ἀγαθοῖς τῆς ἀγάπης ἕξ ἧς ἀγάπης οὐδὲν τῶν ἐπουρανίων, ἢ ἐπιγίων, ἢ καταχθονίων χωρῖσι δινησεται τούτους καθὼς ὁ ἀπόστολος ἐμαρτύρησε Παῦλος, ὅτι *Τίς ἡμᾶς χωρῖσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; καὶ τὰ ἐξῆς.*

Ι. Τὴν δὲ κτῆσιν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καὶ τῆς ἐπουρανίου τοῦ Πνεύματος ἀγάπης, οὐκ ἐνδέχεται τινα εὐρεῖν, ἐὰν μὴ πάντων τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἑαυτὸν ἀλλοτριώσας, πρὸς τὴν ζήτησιν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ἑαυτὸν ἐπιδῷ, καὶ πασῶν ὑλικῶν καὶ περισπασμῶν γηϊνῶν ὁ νοῦς ἐκτὸς γένηται, ἵνα περὶ τὸν ἕνα σκοπὸν ὅλος ἀσχοληθῆναι δυνήθῃ, διὰ πασῶν ἐντολῶν ταῦτα κατακυβερνῶν, ἵνα ὅλη ἡ μέριμνα, καὶ ἡ ζήτησις, καὶ ὁ περισπασμὸς, καὶ ἡ ἀσχολία τῆς ψυχῆς περὶ τὴν ἔρευναν τῆς νοερᾶς οὐσίας ἢ, πῶς αὐτὴν κοσμηθῆναι δεῖ ταῖς τῶν ἀρετῶν ἐντολαῖς, καὶ τῷ ἐπουρανίῳ τοῦ Πνεύματος κόσμῳ, καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῆς τοῦ Χριστοῦ καθαρότητος καὶ ἀγιασμοῦ, ἵνα τις πᾶσιν ἀποταξάμενος, καὶ πάντα ἑαυτοῦ περικόψας τὰ τῆς ὕλης καὶ γῆς ἐμπόδια, καὶ σαρκικῆς ἀγάπης, ἢ προσπαθείας γονέων, ἢ συγγενῶν ἐκτὸς γενόμενος, ἐν μηδενὶ ἐτέρῳ συγχωρήσῃ τῷ ἑαυτοῦ νῷ ἀσχοληθῆναι, ἢ περισπασθῆναι, οἷον ἢ ἀρχῆ, ἢ δόξῃ, ἢ τιμαῖς, ἢ φιλαίαις σαρκιαῖς κόσμου, ἢ ἐτέραις τισὶ φροντίαις γηϊναῖς, ἀλλ' ὅλος ἐξ ὅλου περὶ τὴν ζήτησιν τῆς νοερᾶς οὐσίας τῆς ψυχῆς τὴν μέριμναν καὶ θλίψιν ὁ νοῦς ἀναλάβῃ, καὶ τῇ προσδοκίᾳ καὶ ἀναμονῇ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως ὅλος ἐξ ὅλου ὑπομένῃ, καθὼς φησὶν ὁ Κύριος Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν καὶ πάλιν Ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

ΙΑ. Γένωιτο δὲ, ἵνα οὕτως τις ἀγωνιζόμενος καὶ πάντοτε προσέχων ἑαυτῷ, εἴτε ἐν ὑπακοῇ, εἴτε ἐν ἔργῳ οἰκωδῆσθε κατὰ Θεὸν γινόμενῳ, τὸ σκότος τῶν πονηρῶν δαιμονίων ἀποφυγεῖν δυνήθῃ. Ὁ γὰρ νοῦς τῆς ἑαυτοῦ ἐρεύνης, καὶ τῆς πρὸς Κύριον ζητήσεως ἐκτὸς μὴ γινόμενος, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν κτήσασθαι δύναται οὐσαν ἐν ἀπωλείᾳ παθῶν, τῷ πρὸς Κύριον

A *nem voluptatem, ipsam quoque cognitionem, et omnia quæ sunt hujus sæculi, execranda ducit et odio digna.*

IX. Quemadmodum enim qui ardenti febris laborat, quemcumque ei offeras cibum aut potum, id quamvis suavissimum, abominatur ac renuit, eo quod febris inflammatus ab ea valde exerceatur: eodem modo, qui Spiritus cælestis sancto ac venerabili desiderio accensi, amore dilectionis Dei in anima sanctiati, ac divino cælestique igne, quem Dominus in terram missurus venit⁹⁶, vultque velociter accendi, vehementer incitati; atque cælesti desiderio Christi accensi sunt, omnia, ut dictum est, quæ sunt in hoc sæculo præclara ac pretiosa, repudianda et odio digna reputant, propter ignem dilectionis Christi, qui constringit, accendit et inflammatur eos affectione Dei, et cælestibus bonis dilectionis. A qua quidem nihil, sive terrenum, sive subterraneum sit, eos separabit: sicut apostolus Paulus testatum fecit, scilicet: *Quis nos separabit a charitate Christi*⁹⁷? et quæ sequuntur.

X. Possessionem vero suæ animæ, et Spiritus cælestis dilectionis non contingit quempiam invenire, nisi ab omnibus, quæ sunt hujus sæculi, se ipsum abstrahat, et indagatiōi charitatis Christi se ipsum tradat, ac ab omnibus crassis et terrenis rebus mens procul absit; ut circa unum scopum totus satagere possit, per omnia præcepta hæc bene dirigens, ut omnis cura, inquisitio, distractio et occupatio animæ in investiganda intellectuali substantia hæreat, quomodo eam ornari oporteat præceptis virtutum, ac cælesti Spiritus ornatu, et participatione puritatis et sanctificationis Christi: ut **36** quis omnibus valedicens omniaque crassa ac terrena impedimenta resicans, ac carnalis dilectionis aut affectionis erga parentes ac cognatos expers factus, nulli alteri rei concedat animam vacare, aut ea distrabi: velut aut regnandi cupiditati, aut gloriæ, aut honoribus aut amicitias carnalibus mundi, aut aliis quibusdam curis terrenis; sed totus omnino in indaganda intellectuali substantia animæ curam et laborem animus suscipiat, et in spe atque expectatione adventus Spiritus, totus omnino patiens sit: quemadmodum ait Dominus: *In patientia vestra possideatis animas vestras*⁹⁸. Et rursum: *Quærite primum regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis*⁹⁹.

XI. Fieri autem potest, ut quis sic decertans, et continuo sibi attendens, sive in precibus, sive in obsequio, sive in opere quocumque secundum Deum perficendo, tenebras malignosorum dæmonum effugere possit. Animus enim, qui a sui persecutione et indagatiōe Domini non desistit, animam suam possidere potest, quæ animi motus pedetentim amis-

⁹⁶ Luc. xii, 49. ⁹⁷ Rom. vii, 55. ⁹⁸ Luc. xxi, 29.

⁹⁹ Matth. vi, 33.

lit, dum se ipsum violenter semper atque prompte captivum ducit ad Dominum, et illi soli adhæret ut dictum est : *Captivam ducentes omnem cogitationem et obediendum Christo* : ut per hujusmodi certamen, desiderium et indagatiōem mens digna reddatur, quæ sit cum Domino in unum Spiritum doni et gratiæ Christi, requiescens in vase animæ, ad omne bonum eam adornantis, nec ulla afficientis contumelia Spiritum Domini, suæ libidini obtemperando, atque hujus sæculi occupationibus aut honoribus, aut dignitatibus, aut propriis opinionibus, aut carnalibus voluptatibus, aut improborum hominum sodalitiis et collegiis adhærendo.

XII. Amabile enim est quidpiam anima, quæ tota omnino seipsam Domino consecrans, illique soli adhærens, in ejus mandatis sine ulla oblivione ambulans, atque Spiritum Christi advenientem, et obumbrantem reverenter honorans digna habetur, ut cum ipso unus spiritus, et una massa fiat. Sicut inquit Apostolus : *Qui adhæret Domino, unus spiritus est* . Si vero quis seipsum tradat curis, aut gloriæ, aut dignitatibus, aut honorum humanorum curam habeat, et hæc studiose quærat : sique anima ejus terrenis cogitationibus commisceatur aut confundatur, aut rei alicui hujus sæculi dedita sit ac obstricta teneatur, desideretque hujusmodi anima transillire, effugere atque expellere tenebras affectionum, in quibus detinetur a malitiosis potestatibus, non potest ; eo quod diligit ac faciat voluntatem tenebrarum, nec capitalli odio persequatur studia malitiæ.

XIII. Præparemus igitur nos ipsos, ut omni promptitudine ac tota voluntate ad Dominum accedamus, et Christi affectatores fiamus, ad perficiendam voluntatem ejus ; et recordemur omnium mandatorum ejus, eadem ut faciamus ; atque nos ipsos penitus a dilectione mundi separantes in eum solum animas nostras vertamus, et studium, curam ac investigationem ejus solius in mente habeamus. Et licet propter corpus observationi mandatorum, et obsequio divino minus diligenter vacaverimus, mens tamen a dilectione Domini, et indagatiōe, ac desiderio ejus non avertatur : at hujusmodi mente decertantes, ac recto senso viam justitiæ incedentes, semperque nobis ipsi attendentes, consequamur promissionem Spiritus ejus, et libere mur per gratiam ab interitu tenebrosarum affectionum, a quibus anima affligitur ; 37 quo digni æterno regno evadamus, et frui Christo per omnia sæcula digni habeamur, glorificantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum per omnia sæcula. Amen.

HOMILIA X.

Humilitate et alacritate retinentur et augentur dona gratiæ divinæ : elatione autem et ignavia perduntur.

I. Animæ veritatis ac Dei amantes, quæ plene Christi

¹ II Cor. x. 5. ² I Cor. vi. 17.

Α δὲ βία καὶ προθυμία αἰχμαλωτίζειν ἑαυτὸν, καὶ αὐτῷ μόνῳ προσκαλλᾶσθαι, καθὼς εἴρηται· *Αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ*· ὅπως διὰ τοῦ τοιοῦτου ἀγῶνος, καὶ πάθου, καὶ ζητήσεως ὁ νοῦς καταξιωθῆ γενέσθαι μετὰ τοῦ Κυρίου εἰς ἓν πνεῦμα τῆς δωρεᾶς; καὶ χάριτος τοῦ Χριστοῦ, ἀναπαυσάμενος ἐν τῷ ἀγγελίῳ τῆς ψυχῆς, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν προεπιτραπισαμένης αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐνουβριζούσης τὸ τοῦ Κυρίου Πνεῦμα ἐν τοῖς ἰδίῳις θελήμασι, καὶ τοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου ῥεμβασμοῖς, ἢ δόξαις, ἢ ἀρχαῖς; ἢ ἰδιογνωμοσύναις, ἢ ἡδοναῖς σαρκικαῖς, καὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων συνδουασμοῖς, καὶ κοινωνίαις;

IB'. Ἀγαπητὸν γὰρ ἔαν ὅλη ἐξ ὅλου ἑαυτὴν τῷ Κυρίῳ ἀναθεῖσα, καὶ αὐτῷ μόνῳ προσκολλημένη, καὶ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ ἀνεπιλήστως ἐνδιατριβουσα, καὶ τὸ ἐπιφοιτήσαν καὶ ἐπισκιάσαν τοῦ Χριστοῦ Πνεῦμα ἀξίως τιμήσασα, καταξιωθῆ μετ' αὐτοῦ εἰς ἓν πνεῦμα καὶ μίαν κρᾶσιν γενέσθαι, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· *Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐν πνεύμα ἐστίν*. Ἐάν δέ τις ἐκιδῷ ἑαυτὸν εἰς μέριμναν, ἢ ὕβριον, ἢ ἀρχὴν, ἢ τιμῶν ἀνθρωπίνων ἐπιμελήσεται, καὶ ταῦτα ἐπιζητῆ, καὶ ἐν γῆνοις λογισμοῖς ἡ ψυχὴ ἀναφύρηται καὶ συγγένηται, ἢ ἐν τινὶ τοῦ αἰῶνος τούτου δέδηται καὶ κεκράτηται, καὶ ποθῆ ἢ τοιαύτη ψυχὴ διαπερᾶσαι καὶ φυγεῖν, καὶ ἐξελάσαι τὸ σκότος τῶν παθῶν, εἰς ὃ κατέχεται ὑπὸ τῶν πονηρῶν δυνάμεων, οὐ δύναται, διὰ τὸ ἀγαπᾶν, καὶ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ σκότους, καὶ τελείως μὴ μισεῖν τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς κακίας.

II'. Ἐτοιμάσωμεν οὖν ἑαυτοὺς ὅλη προαιρέσει, καὶ ὅλῃ θελήματι πρὸς Κύριον πορεύεσθαι, καὶ Χριστοῦ ἀκόλουθοι γίνεσθαι, εἰς τὸ τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐπιτελεῖν, καὶ μεμνηθῆσαι πασῶν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι αὐτάς, καὶ ὅλους ἑαυτοὺς ἐπὶ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου χωρίσαντες, αὐτῷ μόνῳ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἀναρτήσωμεν, καὶ τὴν ἀσχολίαν καὶ μέριμναν καὶ ζήτησιν αὐτοῦ μόνου ἐν νῷ ἔσωμεν. Εἰ δὲ καὶ διὰ τοῦ σώματος, εἰς ἀσχολίαν ἐντολῶν, καὶ διὰ Θεοῦ ὑπακοῆν, ὀλίγον ἀσχοληθῶμεν, ὁ νοῦς τῆς πρὸς Κύριον ἀγάπης καὶ ζητήσεως καὶ πόθου μὴ χωριζέσθω· ὅπως τοιοῦτῳ νοῖ ἀγωνιζόμενοι, καὶ ὀρθῷ φρονήματι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης διοδεύοντες, καὶ πάντοτε ἑαυτοῖς προσέχοντες, ἐπιτύχωμεν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, καὶ λυτρωθῶμεν διὰ τῆς χάριτος ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ σκότους τῶν παθῶν, ὅφ' ὧν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖται, ἵνα τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀξιοὶ γενώμεθα, καὶ συναπολαῦσαι Χριστῷ ὅλους αἰῶνας καταξιωθῶμεν, δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA I.

Ταπεινοφροσύνη καὶ προθυμία διασώζεται καὶ ἀξίεται τὰ δῶρα τῆς θείας χάριτος· ἐπάρεται δὲ καὶ ῥαθυμία ἀπόλλυται.

A'. Αἱ φιλαλήθειαι καὶ φιλόθεοι ψυχὰι, αἱ τελείως

τὸν Χριστὸν ἐνδύσασθαι ἐν πολλῇ ἐλπίδι καὶ πίστει ἐπιποθεῖσαι, τῆς παρ' ἐτέρων ὑπομνήσεως οὐ τοσοῦτον χρῆζουσιν, οὔτε τοῦ οὐρανοῦ πόθου, καὶ τοῦ πρὸς Κύριον ἔρωτος, κἂν ἐπὶ πόσον ἔλαττουσθαι ὑπομένωσιν, ἀλλ' ὅλαι ἐξ ὧλου τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ προσηλωμένοι, πρὸς τὸν πνευματικὸν νυμφίον, ὅσημέραι πνευματικῆς προκοπῆς ἐν ἑαυταῖς αἰσθῆσιν ἐπιγινώσκουσι. Τετρωμένοι δὲ τῷ οὐρανῷ πόθῳ καὶ ἐκπεινοῦσαι περὶ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἀρετῶν, τὴν ἐκλαμψιν τοῦ πνεύματος ἐν ἐπιθυμίᾳ πολλῇ καὶ ἀκορέτῳ ἔχουσιν. Εἰ δὲ καὶ θείων μυστηρίων διὰ τῆς πίστεως αὐτῶν ἐπιγίγνωσιν λαβεῖν ἀξιοῦνται, εἴτε καὶ εὐφροσύνης ἐπουρανοῦ χάριτος μέτοχοι γίνονται, οὐ παροίθασιν ἐν ἑαυταῖς οἰόμεναί εἶναι τι, ἀλλ' ὅσον πνευματικῶν χαρισμάτων καταξιοῦνται, τοσοῦτον μᾶλλον ἀκορέτωσ' ἔχουσαι τοῦ οὐρανοῦ πόθου, ἐμπόνως ἐπιζητοῦσι· καὶ ὅσον ἀν πνευματικῆς προκοπῆς ἐν ἑαυταῖς αἰσθῆσιν λάβωσι, τοσοῦτον μᾶλλον ἐν πείνῃ καὶ δίψῃ εἰς τὴν μετέληψιν καὶ ἀξίωσιν τῆς χάριτος ὑπάρχουσι· καὶ ὅση πνευματικῶς πλουτοῦσι, τοσοῦτ' ἄλλοι, ὡς παρ' ἑαυταῖς εἰσι παρ' ἑαυταῖς, ἀκορέτωσ' ἔχουσαι τῷ πνευματικῷ πόθῳ πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον· ὡς φησὶν ἡ Γραφή· *Οἱ τρώγοντές με ἔτι πεινάσουσι, καὶ οἱ πίνοντές με ἔτι διψήσουσιν.*

Β'. Αἱ τοιαῦται ψυχαί, αἱ ἐμπύρως καὶ ἀκορέτωσ' τὴν ἀγάπην πρὸς Κύριον ἔχουσαι, ἄξιαί τῆς αἰωνίου ζωῆς τυγχάνουσι· διὸ καὶ τῶν παθῶν τῆς ἀπολυτρώσεως καταξιοῦνται, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἀρρήτου καὶ μυστικῆς κοινωνίας, ἐν πληρώματι χάριτος, ἐκλαμψιν καὶ μετουσίαν τελείως κομίζονται. Ὅσαι δὲ ἀνανδροὶ καὶ χαῦνοι ψυχαί, μὴ ζητοῦσαι ἀπεντεῦθεν, ὡς ἔτι ἐν σαρκὶ τυγχάνουσι, τὸν ἁγιάσμον τῆς καρδίας οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλὰ τελείως, δι' ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας δέξασθαι, καὶ κοινωνήσαι τῷ παρακλήτῳ Πνεύματι ἐν τελειότητι μετὰ πάσης αἰσθήσεως καὶ πληροφορίας μὴ ἐλπίσασαι, καὶ τῶν παθῶν τῆς κακίας λυτρωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος μὴ ἐκδεξάμεναι, ἢ πάλιν χάριτος θείας καταξιοθεῖσαι εἰς ἀμεριμνίαν τινὰ καὶ ἄνεσιν, ὑπὸ τῆς κακίας κλεπτόμεναι, ἑαυτὰς ἐξέδωκαν.

Γ'. Ὡς ὅτι λαβοῦσαι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἔχουσαι παράκλησιν τῆς χάριτος ἐν ἀναπαύσει, καὶ πόθῳ, καὶ γλυκύτητι πνευματικῇ, καὶ ἐπὶ τούτῳ πεποιθῆναι, ὄψονται καὶ ἀμεριμνοῦσι, μὴ συντριβόμεναι τὴν καρδίαν, καὶ τῷ φρονήματι μὴ ταπεινοῦμεναι, μήτε οὔσαι εἰς τὸ τέλειον τῆς ἀπαθείας μέτρον, μήτε πληρωθῆναι τελείως τῆς χάριτος ἐν πάσῃ σπουδῇ καὶ πίστει ἐκδεξάμεναι, ἀλλ' ἐπληροφορήθησαν, καὶ ἐπανεπάθησαν, καὶ ἐναπέμειναν εἰς τὴν ὀλίγην τῆς χάριτος παράκλησιν, εἰς ἐπαρσιν μᾶλλον, ἢ περ εἰς ταπεινώσιν προέβασαι αἱ τοιαῦται ψυχαί, καὶ οὐπερ κατηξιώθησαν χαρίσματος, ὅτε δῆποτε ἀπογυμνούνται διὰ τὴν ἀμελή καταφρόνησιν, καὶ τὸν μάταιον τῆς οἰήσεως αὐτῶν τύπον.

Δ'. Ψυχὴ ἡ ἀληθῶς φιλόθεος καὶ φιλόχριστος, κἂν μυρίας δικαιοσύνας ποιήσῃ, ὡς μηδὲν ἐργασασμένη,

¹ Eccli. xxiv, 28.

A stum induere in multa spe et fide desiderant, aliorum admonitione non tantopere indigent, nec etiam desiderio cœlesti, nec Domini amore; licet aliquatenus eum imminui patienter ferant; sed totæ penitus cruci Christi affixæ, quotidie spiritualem profectum erga sponsum spiritualem in seipsis percipiunt. Vulneratæ autem cum sint cœlesti desiderio, et justitiam virtutum esuriant, illustrationem spiritus summo ac insatiabili desiderio expectant. Et licet divinorum mysteriorum per fidem suam cognitionem consequi dignæ habeantur, aut lætitiæ gratiæ cœlestis participes fiant; non confidunt tamen sibi ipsæ, existimantes se aliquid esse: sed quanto magis spiritualibus donis dignæ reputantur, tanto magis ac diligentius insatiabili aviditate cœlestis desiderii detentæ inquirunt: et quanto magis spiritualem profectum in se senserint, tanto magis esuriunt ac sitiunt participationem et augmentum gratiæ: et quanto spiritualiter ditiores sunt, tanto pauperiores apud se sunt, insatiabili desiderio spirituali erga cœlestem Sponsum flagrant: ut inquit Scriptura: *Qui edunt me, adhuc esuriant, et qui bibunt me, adhuc sitient* ²

II. Hujusmodi animæ, quæ tam ardenti et insatiabili amore Dominum prosequuntur, dignæ sunt vita æterna: quocirca quoque liberatione ab affectionibus dignæ indicantur, et Spiritus sancti arcanae et mysticæ communionis illustrationem ac participationem in plenitudine gratiæ perfecte consequuntur. Quæ vero sunt minus viriles atque socordes, haud quærentes talia, ut quæ adhuc in carne vivunt, quippe sanctificationem cordis non ex parte, sed perfecte perseverantia et animo patiente consequi, et participare cum Spiritu consolatore in plenitudine cum omni sensu et certitudine, non expectarint, nec ab affectionibus malitiæ liberationem per Spiritum acceperint; aut e diverso, quæ gratia divina dignæ habitæ, ignaviæ ac socordix, clam a malitia correptæ, sese dederint.

III. Ut quæ cum acceperint gratiam Spiritus, et habeant consolationem gratiæ in requie, et desiderio, et suavitate spirituali, hoc ipso confisæ extolluntur ac secure vivunt, non contritæ corde, nec animo humiliatæ, nec perfectam mensuram vacuatis affectionum adeptæ, non integram plenitudinem gratiæ omni diligentia ac fide consecutæ; sed repletæ ac acquiescentes permanserunt in pauca gratiæ consolatione, elatione magis quam humilitate proficientes hujusmodi animæ: et quibus dignæ erant gratiæ donis, eis videlicet denudantur ob negligentem contemptum, et vanam opinionis earum negligentiam.

IV. Anima vero, quæ vere Deum ac Christum diligit, licet mille justitiæ opera ediderit, ita se ge-

rit, **38** ac si nihil fecerit, propter insatiabile desiderium ad Dominum; licet jejuniis et vigiliis corpus consumpserit, ita se habet, perinde ac si nunquam cœpisset circa virtutes elaborare; licet dona Spiritus varia, aut etiam revelationes et mysteria cœlestia consequi digna habeatur, ita se, ac si ne nunc quidem quidquam possideret, habet, propter immensam ac insatiabilem Domini dilectionem, sed quotidie esuriens ac sitibunda per fidem et dilectionem in precibus perseverando, mysteria gratiæ, et omnem statum virtutis summopere appetit, amore Spiritus cœlestis sauciata, et ardens desiderium cœlestis Sponsi, per gratiam, quam in se semper habet, excitans, desiderans perfecte digna haberi mystica et arcana, in sanctificatione spiritus cum eo communionem, resecta animæ facie, defixis super oculis aspiciens Sponsum cœlestem, facie ad faciem, in lumine spirituali et ineffabili, admista ei in omni certitudine fidei, configurata morti ejus, summis votis pro Christo mortem optetere semper sperans, et a peccatis ac tenebrosis affectionibus liberationem consequi per Spiritum certo ac plene credens: ut purificata per Spiritum, anima ac corpore sanctificata, quæ vas purum ad recipiendam cœlestem unctionem, et quæ habitatio cœlestis et veri regis Christi fiat, digna sit. Et tunc cœlesti vita digna habetur, habitaculum purum Spiritus sancti inde effecta.

V. Ad eum autem usque gradum ut anima perveniat, neque una opera statim, neque sine probatione; sed per labores et certamina multa, per longa temporum spatia et studia, cum probatione et tentationibus variis spirituale augmentum ac incrementum sumit, usque ad perfectum vacuitatis affectionum gradum demum pertingat: ut ad omnem tentationem, quæ a nequitia invehitur, fortiter ac strenue perdurans, maximos honores, et dona ritualia, divitiasque cœlestes consequatur, et sic cœlestis regni hæres evadat in Jesu Christo Domino nostro, cui gloria et imperium in sæcula. Amen.

HOMILIA XI.

Virtutem sancti Spiritus in corde hominis, se habere instar ignis. Et quibus rebus indigeamus, ad discernendum cogitationes in corde scaturientes: et de serpente mortuo ad sublimitatem ligni a Mose affixo, qui typus fuit Christi. Continet quoque homilia disputationes duas: unam quidem, Christi cum nequissimo Satana; alteram vero, peccatorum cum eodem.

I. Ignis ille cœlestis divinitatis, quem accipiunt Christiani intus in corde suo nunc in hoc sæculo, ille ipse, qui intus nunc cor illorum dirigit, quando corpus dissolvitur, erumpit: et rursus coaugmentat membra, et facit resurrectionem dissolutorum membrorum. Quemadmodum enim ignis, qui Hierosolymis ministrabat altari, tempore captivitatis

οὕτως ἔχει παρ' ἑαυτῆς, διὰ τὸν πρὸς Κύριον ἀκέρεστον πόθον· κἀν νηστείας, κἀν ἀγρυπνίας τὸ σῶμα καταδαπανῆσθαι, ὡς μηδέπω ἀρξαμένη ποιεῖν περὶ τὰς ἀρετὰς διάκειται· κἀν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος διαφόρων, ἢ καὶ ἀποκαλύψεων, καὶ μυστηρίων οὐρανίων τυχεῖν καταξιώθη, ὡς μὲν ἀκμὴν κεκτημένη ἐν ἑαυτῇ ἐστὶ, διὰ τὴν ἀμετρον καὶ ἀκέρεστον πρὸς Κύριον ἀγάπην, ἀλλὰ πᾶσαν ἡμέραν ἐκπεινος, καὶ ἐκδιψος διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐν προσκαρτερήσει εὐχῆς εἰς τὴν χάριτος μυστήρια, καὶ εἰς πᾶσαν κατάστασιν ἀρετῆς ἀκρότως ἔχει, ἔρωτι Πνεύματος οὐρανίου τετραωμένη, καὶ πόθον ἔμπυρον διὰ τῆς χάριτος ἀεὶ ἐν αὐτῇ πρὸς τὸν οὐράνιον νυμφὸν ἀνακινῶσα, ἐπιθυμοῦσα τελείως καταξιώθῃ τῆς πρὸς αὐτὸν μυστικῆς καὶ ἀβρήτου ἐν ἀγιασμῷ πνεύματος κοινωνίας, ἀποκαλυμμένη τῷ τῆς ψυχῆς προσώπῳ, καὶ ἐνατενίζουσα τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ πρόσωπον ἐν φωτὶ πνευματικῷ καὶ ἀνεκλαλήτῳ, ἀνακινωμένη τοῦτω ἐν πληροφορίᾳ πάσῃ, συμμορφιζομένη τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, ἐν ἐπιθυμίᾳ πολλῇ, τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον προσδοκῶσα πάντοτε, καὶ τῆς ἀμαρτίας, καὶ τῆς σκοτίας τῶν παθῶν τελείαν λύτρωσιν δέξασθαι ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ἐν πληροφορίᾳ πιστεύουσα· ἵνα καθαρθεῖσα διὰ τοῦ Πνεύματος, ψυχῇ καὶ σῶματι ἀγιασθεῖσα, καθαρὸν σκεῦος εἰς ὁδοχὴν τοῦ ἐπουρανίου μύρου, καὶ μονῆν τοῦ ἐπουρανίου καὶ ἀληθινοῦ βασιλείας Χριστοῦ γενέσθαι καταξιώθη· καὶ τότε τῆς ἐπουρανίου ζωῆς ἀξία καθίσταται, οἰκητήριον καθαρὸν Πνεύματος ἁγίου ἐντεῦθεν γενομένη.

C. E'. Εἰς ταῦτα δὲ τὰ μέτρα ψυχὴν ἔλθειν, οὐκ ὅφ' ἐν, οὐτε ἀδοκιμάστως ἐστίν, ἀλλὰ διὰ πόνων πολλῶν καὶ ἀγώνων, καὶ χρόνων, καὶ σπουδῆς, μετὰ δοκιμασίας καὶ πειρασμῶν ποικίλων τὴν πνευματικὴν αὐξήσιν καὶ προκοπὴν λαμβάνει, ἕως τοῦ τελείου τῆς ἀπαθείας μέτρου, ἵνα εἰς πάντα πειρασμῶν ὑπὲρ τῆς κακίας ἐπαγόμενον ὑπομένουσα προθύμως καὶ γενναίως, τότε τῶν μεγάλων τιμῶν καὶ χαριτημάτων πνευματικῶν, καὶ πλοῦτου οὐρανίου ἀξιώθη, καὶ οὕτως τῆς ἐπουρανίου βασιλείας γένηται κληρονόμος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA IA'.

D. Τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡς πῦρ· καὶ τίνας χητῶμας πρὸς τὸ διακρίνεσθαι τοὺς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ βρῶντας. Καὶ περὶ τοῦ νεκροῦ ὄφρου εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ξύλου παρὰ Μωσέως προσσκηγμένου, ὃς τύπος ἐγένετο τοῦ Χριστοῦ. Συνέχει καὶ ὁμιλία διαλογισμῶν δύο· ἕτερον μὲν Χριστοῦ μετὰ τοῦ ποτηροῦ Σατανᾶ, θάτερον δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν μετὰ τοῦ αὐτοῦ.

A'. Τὸ πῦρ τὸ οὐράνιον τῆς θεότητος, ὅταν δέχονται οἱ Χριστιανοὶ ἐντὸς αὐτῶν ἐν τῇ καρδίᾳ νῦν ἐν τῷ αἰῶνι τοῦτω, τοῦτο αὐτὸ τὸ ἐντὸς τῆς καρδίας αὐτῶν διακονοῦν, ὅταν ἀναλυθῇ τὸ σῶμα, ἐξώτερην γίνεται, καὶ πάλιν συμπήσσει τὰ μέλη, καὶ κατὰ ἀνάστασιν τῶν λελυμένων μελῶν. Ὡσπερ γὰρ τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις πῦρ τὸ διακονοῦν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ

κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ αἰχμαλωτισμοῦ χωσθὲν ἦν ἐν ἄλματι, καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο ἐν τῷ γανέσθαι εἰρήνην καὶ ἐπανελθεῖν τοὺς αἰχμαλωτισθέντας, ὡς περ ἀνεκκλινοῦσθαι καὶ συνήθως διηκόνει· οὕτω καὶ νῦν τὸ πλησίον σῶμα, ἢ μετὰ τὸ λυθῆναι γίνεται βόρβορος, ἐργάζεται τὸ οὐράνιον πῦρ, καὶ ἀνακαινίζει, καὶ ἀναπτὰ τὰ ἐφθαρμένα σώματα. Τὸ γὰρ νῦν ἐσώτερον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνοικοῦν πῦρ, τότε ἐξώτερον γίνεται, καὶ ποιεῖ ἀνάστασιν τῶν σωμάτων.

Β. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ, τὸ πῦρ ἐν τῇ χαμίνῳ οὐκ ἦν θεῖκόν, ἀλλ' ἦν κτίσμα· οἱ δὲ τρεῖς παῖδες διὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν ἐν τῷ φαινόμενῳ πυρὶ ὄντες, ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἶχον τὸ θεῖκόν οὐράνιον πῦρ ἐντὸς τῶν λογισμῶν διακονοῦν καὶ ἐνεργοῦν ἐν αὐτοῖς. Καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο ἐφάνη ἐξώτερον αὐτῶν· ἀνὰ μέσον γὰρ αὐτῶν ἔστη, καὶ ἐπέλαξε τὸ φαινόμενον πῦρ, τοῦ μὴ καίειν, καὶ βλάπτειν τι τοὺς δικαίους. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ, ἐπειδὴ ὁ νοῦς αὐτῶν καὶ ὁ λογισμὸς ἐν προθέσει εἶχε τοῦ μακρυνθῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος, καὶ εἰς εἰδωλολατρείαν τραπήναι, ἠναγκασθήναι Ἁαρῶν εἰπεῖν αὐτοῖς, ἐνεγκεῖν τὰ σκευὴ τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ κόσμια. Λοιπὸν ὁ χρυσοῦς, καὶ τὰ σκευή, ἅπερ ἐπέβαλλον εἰς τὸ πῦρ, εἰδῶλον ἐγένετο, καὶ ὡς περ ἐμιμήσατο τὸ πῦρ τὴν προαίρεσιν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ θαυμαστὸν πρᾶγμα. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ προθέσιν ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ τοῖς λογισμοῖς αὐτῶν ἐβουλεύσαντο τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ τὸ πῦρ ὁμοίως τὰ ἐμληθόντα σκευὴ εἰδῶλον εἰργάσατο, καὶ λοιπὸν ἐν τῷ φαινόμενῳ εἰδωλολάτρησαν. Ὅσπερ οὖν οἱ τρεῖς παῖδες δικαιοσύνην λογισάμενοι, ἐδέξαντο ἐν ἑαυτοῖς τὸ τοῦ Θεοῦ πῦρ, καὶ προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ ἐν ἀληθείᾳ· οὕτω καὶ νῦν αἱ πισταὶ ψυχὰὶ δέχονται ἐκεῖνο τὸ θεῖκόν καὶ ἐπουράνιον πῦρ, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο μορφοῖ εἰκόνα ἐπουράνιον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Γ. Ὅσπερ οὖν ἐμόρφωσε τὸ πῦρ τὰ σκευὴ τὰ χρυσᾶ, καὶ ἐγένετο εἰδῶλον· οὕτω καὶ ὁ Κύριος, ὃς μιμεῖται τῶν πιστῶν καὶ ἀγαθῶν ψυχῶν τὰς προαίρεσεις, καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν μορφοῖ εἰκόνα καὶ νῦν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει ἐξώτερον αὐτῶν φαίνεται, καὶ δοξάζει τὰ σώματα αὐτῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Ἄλλ' ὅν τρόπον τὰ σώματα αὐτῶν ἐφθαρμένα εἶπ' ἑώρα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ νεκρὰ, καὶ λελυμένα· οὕτως εἶσι καὶ οἱ λογισμοὶ τινῶν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐφθαρμένοι, καὶ νεκροὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς, καὶ κεχωσμένοι εἰς βόρβορον καὶ γῆν· ἀπώλετο γὰρ αὐτῶν ἡ ψυχὴ. Ὅσπερ οὖν οἱ Ἰσραηλῖται ἔβαλον τὰ χρυσᾶ σκευὴ εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἐγένετο εἰδῶλον, οὕτω νῦν τοὺς καθαρῶς λογισμοὺς καὶ καλοὺς ἐπέδωκε τῇ κακίᾳ ὁ ἀνθρώπος, καὶ κατεχώσθησαν εἰς τὸν βόρβορον τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐγένοντο εἰδῶλον. Καὶ πῶς τις ἴνα αὐτοῦς ἐξεύρη, καὶ διακρίνη, καὶ ἐκβάλῃ ἐκ τοῦ ἰδίου πυρός; ὡς δὲ λύχνου θεικοῦ χρεῖαν ἔχει ἡ ψυχὴ, Πνεύματος ἁγίου τοῦ κοσμοῦντος τὸν ἐσκοτισμένον οἶκον, τοῦ φωτεινοῦ Ἥλιου τῆς δικαιοσύνης, τοῦ φωτίζοντος καὶ ἀνατέλλοντος εἰς τὴν καρδίαν, ὅπλου χρεῖαν ἔχει τοῦ νικῶντος τὸν πόλεμον.

⁴ Dan. iii, 19. ⁵ ibid.

PATROL. GR. XXXIV.

defossus erat in fovea, et ille ipse pace facta, ac reversis captivis veluti renovatus pro moro serviebat : sic et corpus hoc familiare, quod post dissolutionem in cœnum vertitur, reficit et renovat ignis cœlestis, et resuscitat corrupta corpora. Interior enim ille ignis, cordi nostro inhabitans, tunc emergit, facitque resurrectionem corporum.

II. Nabuchodonosoris enim tempore ignis in camino **39** qui ardebat⁴, non erat divinus, sed erat creatura : tres autem illi pueri, qui eo quod justif essent, in apparenti igne erant, in cordibus suis habebant divinum ac cœlestem ignem, intra cogitationes ministrantem et operantem in ipsis. Et idem ille ignis apparuit extra illos ; in medio enim illorum stetit, et cohibuit apparen'em ignem, no ureret aut læderet aliqua ex parte justos. Similiter quoque Israelitarum temporibus, cum animus et cogitationes illorum statuisset recedere a Deo vivo, et ad idololatriam converti, coactus est Aaron indicare illis, ut afferrent aurea et venusta vasa. Postmodum aurum et vasa, quæ conjecerant in ignem, in idolum sunt conversa, et quasi imitatus est ignis illorum propositum. Hoc autem admiratione dignum. Cum enim secundum sententiam animi interioris, et in cogitationibus suis, idololatriam exercere decrevisset ; etiam ignis similiter injecta vasa in idolum convertit : et tum palam idolis cultum exhibuerunt⁵. Quemadmodum ergo tres illis pueri, qui, justitiæ operam dantes, susceperunt in se ipsi ignem divinum, et adorarunt Dominum in veritate : sic quoque nunc animæ fideles recipiunt occulte illum divinum et cœlestem ignem in hoc præsentis sæculo : et ille ignis format imaginem cœlestem in homine.

III. Sicut igitur formavit ignis vasa aurea, et factum est idolum : ita quoque Dominus, qui imitatur fidelium ac piarum animarum intentiones, ac pro voluntate earum format imaginem, quæ nunc quidem in anima est, et in resurrectione exterius apparebit ; et glorificat corpora illorum intus et extra. Verum sicut corpora illorum corrupta sunt illo tempore, mortua et dissoluta : sic quoque cogitationes quorundam a Satana sunt corruptæ et mortuæ ne vivant, et defossæ in lutum et terram : periit enim illorum anima. Quemadmodum igitur Israelitiæ conjecerunt aurea vasa in ignem, et factum est idolum : sic nunc puras et bonas cogitationes tradidit homo malitiæ, quæ obrutæ luto peccati, idolum factæ sunt. At quomodo quispiam illas possit invenire, discernere et educere e proprio igne ? Hic lucerna divina opus habet anima, Spiritu videlicet sancto, qui exornet obtenebratam domum ; et splendido Sole justitiæ, qui illuminet et oriatur in corde ; armis quoque opus habet. quibus evadat in bello superior.

IV. Illic enim vidua, quæ perdidit drachmam⁶: A primum accendit lucernam, postea emundavit domum: sicque purgata domo, accensaque lucerna, inventa est drachma, sordibus atque impuritate et terra obruta; verum anima non potest a se ipsa investigare proprias cogitationes, casque discernere; sed cum accensa fuit lucerna divina, tunc lux est in tenebris obducta domo; et tunc videt cogitationes suas, quomodo sint obrutæ impuritate et cæno peccati: oritur sol, et tum perspicit anima sui interitum, atque incipit revocare cogitationes, sordibus et squalore permistas. Perdidit enim imaginem suam anima, quæ mandatum Dei transgressa est.

V. Perinde ac si quis rex sit, qui bona et servos sub se habeat, sibi ministrantes: contingat autem B hunc ab inimicis comprehensum captivum abduci: eo capto et extra terminos abrepto, utique oportet servos et ministros a tergo illum sequi: sic quoque Adam conditus est purus a Deo in ejus ministerium: 40 hæc vero creaturæ ad serviendum ei datæ sunt: Dominus enim et rex constitutus est omnium creaturarum. Verum postquam sermo improbus ad illum pervenit, et cum eo conversatus est, ipse primum auditu exteriori suscepit eum, deinde is penetravit in cor ejus, et omnem ejus substantiam occupavit: et ita tandem capto illo, capta quoque est, quæ ministrabat et subserviebat ei, creatura. Per eum enim imperium obtinuit mors super omnem animam, et omnino imaginem Adæ delevit C propter ejus inobedientiam, adeo ut conversi atque prolapsi sint homines ad adorandos dæmones. Ecce enim fructus terræ, qui in bonum usum a Deo creati sunt, offeruntur dæmonibus. Panem, vinum et oleum offerunt altaribus eorum, et animalia imponunt. Sed non hæc tantum; sed filios etiam et filias immolarunt dæmonibus.

VI. Hoc igitur tempore ille, qui formavit corpus et animam, ipse prodit et dissolvit omne institutum mali dæmonis, ac opera ejus in cogitationibus constructa; et renovat atque format imaginem cælestem, et condit novam animam, ut Adam denuo fiat rex mortis et dominus creaturarum. Et in umbra quidem legis Moses appellabatur servator Israel: D eduxit enim eos ex Ægypto. Sic quoque nunc verus Redemptor Christus penetrat occulta animæ, eamque ejicit ex tenebrosa Ægypto, gravissimo jugo et dura servitute. Præcipit igitur nobis, ut egrediamur e mundo, et paupertatem suscipiamus, relictis omnibus quæ videmus, nec habeamus curam terrenam, sed nocte dieque ad januam stemus, et exspectemus quando Dominus aperiat clausa corda, et effundat in nos donum Spiritus sancti.

VII. Jussit, ergo, ut relictis auro, argento, et

⁶ Luc. xv, 8.

Δ'. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χήρα ἡ ἀπολέσασα τὴν δραχμὴν, πρῶτον ἤψε τὸν λύχνον, εἶτα ἐκόσμησε τὸν οἶκον, καὶ οὕτω κοσμηθέντος τοῦ οἴκου, καὶ τοῦ λύχνου ἀφθίντος, εὐρέθη ἡ δραχμὴ ἐν τῇ κόφρῳ, καὶ ἐν τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ γῆ κεχωσμένη. Καὶ νῦν ἡ ψυχὴ οὐ δύναται ἀπ' αὐτῆς εὐρεῖν τοὺς ἰδίους διαλογισμοὺς αὐτῆς καὶ χωρῖσαι, ἀλλ' ὅταν ἀφθῇ ὁ λύχνος, ὁ θεὸς, ἀπτεῖ εἰς τὸν ἐσκοτισμένον οἶκον, καὶ τότε βλέπει τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς, πῶς εἰσι κεχωσμένοι εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὸν βόρβορον τῆς ἀμαρτίας· ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, καὶ τότε βλέπει ἡ ψυχὴ τὴν ἀπώλειαν αὐτῆς, καὶ ἄρχεται ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἐν τῇ κόφρῳ καὶ θυμαρίᾳ ἀναμεμιγμένους λογισμοὺς. Ἀπόλεισι γὰρ τὴν εἰκόνα αὐτῆς ἡ ψυχὴ παραβῶσα τὴν ἐντολήν.

Ε'. Ὡσπερ ἐάν ᾤ τις βασιλεὺς, καὶ ἐχῆ ὑπαρξίν καὶ διακόνους ὑπ' αὐτὸν τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτοῦ· συμβῆ δὲ τοῦτον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν παραληφθῆναι, καὶ αἰχμαλωτισθῆναι, τοῦτου παραληφθέντος καὶ ἐξορισθέντος, ἀνάγκη καὶ τοὺς διακόνους αὐτοῦ καὶ ὑπηρετάς ὀπίσω αὐτοῦ ἀκολουθεῖν· οὕτω καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐκτίσθη καθαρὸς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς διακονίαν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα τὰ κτίσματα εἰς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ἐδόθη· Κύριος γὰρ καὶ βασιλεὺς κατεστάθη πάντων τῶν κτισμάτων· ἀλλ' ἐξ οὗ ὁ λόγος ὁ πονηρὸς προσῆλθεν αὐτῷ, καὶ προσωμίλησεν, αὐτὸς πρότερον διὰ τῆς ἐξωθεν ἀκοῆς ὑπεδέξατο αὐτὸν, εἶτα διήλθεν αὐτοῦ διὰ τῆς καρδίας, καὶ κατέσχευεν αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν· καὶ οὕτω λοιπὸν αὐτοῦ παραληφθέντος, συμπαρελήφθη καὶ ἡ διακονοῦσα καὶ ὑπηρετοῦσα αὐτῷ κτίσις, Δι' αὐτοῦ γὰρ ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἐδασίλευσεν ὁ θάνατος, καὶ πᾶσαν εἰκόνα τοῦ Ἀδὰμ ἤρπαιον ἐκ τῆς ἐκείνου παρακοῆς, ὥστε τραπῆναι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἰλεῖν εἰς προσκύνησιν δαιμόνων. Ἰδοὺ γὰρ οἱ καρποὶ τῆς γῆς οἱ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κτισθέντες καλῶς, προσφέρονται τοῖς δαίμοσιν. Ἄρτον καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον ἐν τοῖς βωμοῖς αὐτῶν, καὶ ζῆα ἐπιτιθέασιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας ἔθυσαν τοῖς δαιμονίοις.

Ζ'. Νῦν οὖν αὐτὸς ὁ πλάσας ἐὼ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, αὐτὸς ἔρχεται καὶ διαλύει πᾶσαν τὴν ἀναστροφὴν τοῦ πονηροῦ, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ ἐπιτελούμενα ἐν τοῖς λογισμοῖς, καὶ ἀνακαίνιζαι καὶ μορφαί εἰκόνα ἐπουράνιον, καὶ πικρὴν καὶ κινήν ψυχὴν, ἵνα γένηται πάλιν βασιλεὺς ὁ Ἀδὰμ τοῦ θανάτου, καὶ Κύριος τῶν κτισμάτων. Καὶ ἐν τῇ σκιᾷ δὲ τοῦ νόμου Μωυσῆς Σωτὴρ ἐπεκαλεῖτο τοῦ Ἰσραὴλ· ἐξέβαι γὰρ αὐτοὺς ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Οὕτω καὶ νῦν ὁ αἰγιόθυτος λυτρωτὴς Χριστὸς διέρχεται εἰς τὰ κρύφια τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκβάλλει ἐκ τῆς σκοτεινῆς Αἰγύπτου τοῦ βαρυντάτου ζυγοῦ, καὶ τῆς πικρᾶς δουλείας. Ἐντέλλεται οὖν ἡμῖν, ὥστε ἐξελεῖν ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ πτωχεύσαι ἀπὸ πάντων τῶν φαινομένων, καὶ μὴ ἔχειν μέριμναν γῆριν, ἀλλὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐστηκέναι εἰς τὴν θύραν, καὶ ἀπεκδέχεσθαι πότε ὁ Κύριος ἀνοίξει τὰς συγκαλεισμένας καρδίας, καὶ ἐπιχεῖ ἡμῖν τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ζ'. Εἶπεν οὖν ἀφίναί χρυσόν, ἀργυρον, συγγί-

νειαν, πωλῆσαι τὰ ὑπάρχοντα, καὶ διαδοῦναι πτω-
χοῖς, καὶ θησαυρίζειν αὐτὰ, καὶ ζητεῖν εἰς τοὺς οὐ-
ρανούς· Ὅπου γὰρ ὁ θησαυρὸς σου, ἐκεῖ ἔσται
καὶ ἡ καρδία σου. Ἡδεὶ γὰρ ὁ Κύριος, ὅτι ἐντεῦ-
θεν ὁ Σατανᾶς κατισχίζει τῶν λογισμῶν, τοῦ καταφέ-
ρειν αὐτοὺς εἰς τὴν φροντίδα τῶν ὑλικῶν καὶ γηίνων
πραγμάτων. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς προνοούμενος τῆς ψυ-
χῆς σου, εἶπεν ἀποτάξασθαι πᾶσιν, ἵνα καὶ ἄκων
ἐπιζητήσης τὸν οὐράνιον πλοῦτον, καὶ ἔχῃς τὴν καρ-
δίαν σου πρὸς τὸν Θεόν. Ἐάν γὰρ καὶ θελήσης ἐπι-
στραφῆναι πρὸς τὰ κτίσματα, οὐδὲν εὐρίσκεις τῶν
φαινομένων κακτημένος. Θέλεις, οὐ θέλεις, ὅπου
ταῦτα ἐθησαύρισας καὶ ἀπέθου, ἀναγκάζει πέμψαι
τὸν νοῦν σου πρὸς τὸν οὐράνιον· Ὅπου γὰρ ὁ θη-
σαυρὸς σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου.

Η'. Καὶ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς τῷ
Μωϋσεῖ, ἵνα ποιῆσθαι ἔβριον χαλκοῦν, καὶ τοῦτον ὑψώσῃ,
καὶ προσπήξῃ εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ξύλου· καὶ ὅσοι ὑπὸ
τῶν ὀφθαλμῶν ἐπέλθουσιν, προσέχοντες τῷ βρεῖν τῷ χαλκῷ,
λάσεως ἐτύγγανον. Τοῦτο οἰκονομικῶς ἐγένετο, ἵνα
οἱ καταχόμενοι εἰς τὰς γῆρας μερίμνας, καὶ εἰς τὰς
εἰδωλολατρίας, καὶ εἰς τὰς ἡδονὰς τοῦ Σατανᾶ, καὶ
εἰς πᾶσαν ἀσέβειαν, διὰ τοῦτου τοῦ τρόπου μερικῶς
πως ἀνακούψωσιν ἐπὶ τὰ ἄνω, καὶ ἀναψύξαντες ἀπὸ
τῶν κάτω προσέχωσιν ἐπὶ τὰ ὑψηλά, καὶ πάλιν ἀπ'
ἐκείνων προκόψωσιν εἰς τὸ ὑψηλότερον· καὶ οὕτως
κατὰ μικρὸν προκόπτοντες εἰς τὸ ὑψηλότερον καὶ
ἀνώτερον γένος ἐπιγινώσκουσιν, ὅτι ἐστὶν ὑψιστος
παρὰ πᾶσαν τὴν κτίσιν. Οὕτω καὶ σὲ ἐκέλευσε πτω-
χὸν γενέσθαι, καὶ πάντα πωλῆσαντα δοῦναι πτωχοῖς,
ἵνα λοιπὸν κἂν θελήσης κάτω βέβηαι ἐπὶ τῆς γῆς,
μὴ δυνηθῆς. Ἐρευνήσας γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἔρχου
μετὰ τῶν λογισμῶν σου διαλέγεσθαι, Παρ' ὃ ἐπὶ τῆς
γῆς οὐδὲν ἔχομεν, ἀγῶμεν πρὸς τὸν οὐρανόν,
ὅπου ἔχομεν τὸν θησαυρόν, ὅπου ἐπραγματευσά-
μεθα. Ἀρχεται ὁ νοῦς σου ἀνανεύειν πρὸς τὸ ὕψος,
καὶ ἐπιζητεῖν τὰ ἀνώτερα, καὶ προκόπτειν ἐν τούτῳ.

Θ'. Τί δὲ ἐστὶν ὁ νεκρὸς ὄφις, ὁ προσπεπηγμέ-
νος εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ξύλου, ἴστω τοὺς πεπλη-
γμένους; ὁ νεκρὸς ὄφις τοὺς ζῶντας ἐνίκαι, ὥστε τύ-
πος ἐστὶ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Τὸ σῶμα γὰρ ὃ
ἔλαβεν ἐκ τῆς Μαρίας, ἀνήνεγκεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ
σταυροῦ, καὶ ἐκρέμασε, καὶ προσέπηξεν ἐπὶ τοῦ
ξύλου, καὶ τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ὄφιν ζῶντα καὶ ἔρποντα
νεκρὸν σῶμα ἐνίκησε καὶ ἀπέκτεινεν. Ὡδε θαῦμα
μέγιστον, πῶς ὁ νεκρὸς ὄφις τὸν ζῶντα ἀπέκτεινεν;
ἀλλ' ὅν τρόπον ἐποίησε Μωϋσῆς καινὸν ἔργον, ὁμοίωμα
τοῦ ζῶντος ὄφει, ποιήσας· οὕτω καὶ ὁ Κύριος και-
νὸν ἔργον ἐκ τῆς Μαρίας ἐποίησε, καὶ τοῦτο ἐνεδύ-
σατο ἀλλ' οὐκ ἤνεγκε τὸ σῶμα ἐξ οὐρανοῦ· τὸ
Πνεῦμα τὸ οὐράνιον ἐν τῷ Ἀδάμ εἰσελθὼν ἐργά-
σατο, καὶ τοῦτον συνεκρέμασε τῇ θεότητι καὶ ἐνεδύ-
σατο, ἀνθρωπίνην σάρκα, καὶ ἐμόρφωσεν ἐν τῇ μή-
τρει. Ὡσπερ οὖν ὄφις χαλκοῦς ἕως τοῦ Μωϋσεῦς
οὐκ ἐκαλείθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐν κόσμῳ γενέσθαι·
οὕτω δὴ σῶμα καινὸν καὶ ἀναμάρτητον, ἕως τοῦ
Κυρίου οὐκ ἐφάνη ἐν τῷ κόσμῳ. Παραβάνας γὰρ

cognatis, vendamus bona nostra, et distribuamus
pauperibus⁷, et colligamus ea in thesaurum, quaeramusque in caelis: *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum*⁸. Novit enim Dominus, quod inde Satanas roboret se adversum cogitationes, ut traducat eas in sollicitudinem rerum mundanarum et terrenarum. Propterea Deus, qui curam gerit animæ tuæ, jussit renuntiare omnibus, ut vel invitus quæras cœlestes divitias, et habeas cor tuum apud Deum. Quamvis enim volueris reverti ad res creatas, nihil tamen eorum, quæ videntur, te possidere deprehendes: velis, nolisque, cogaris mittere mentem ad cœlestem thesaurum, ubi ea collegisti et deposuisti: *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum*⁹.

VIII. Sic etiam in lege præcepit Deus Moysi, ut faceret serpentem æneum, et illum exaltaret ac affigeret ad summitatem ligni¹⁰: et quicumque a serpentibus percutiebantur, intuentes in æneum serpentem, medelam consequebantur. Hocque non absque dispensatione fiebat, ut qui terrenis curis ac idololatria, atque voluptatibus Satanae, omnique impietate districti essent, hoc saltem modo aliquatenus respicerent superiora, et ab inferioribus respirantes ad sublimia attenderent, et rursus ab illis proficerent ad altissimum: et ita paulatim progredientes ad sublimiorem et superiorem progeniem, cognoscerent esse quemdam altissimum supra omnem creaturam. Sic quoque te jussit Deus pauperem fieri, ut postea, si velis denuo reperere super terram, non possis. Scrutans ergo in corde tuo, incipe cum cogitationibus tuis disputare: *Cum nihil in terris possideamus, transeamus 4.1 ad cœlum, ubi habemus thesaurum, et ubi negotiati sumus*. Incipit mens tua ad sublimia emergere, et superiora indagare et in eo proficere.

IX. Verum quid innuit serpens ille mortuus, qui sublimitati ligni affixus, sanabat percussos? Serpens ille mortuus vivos superabat, ut typus sit corporis Domini. Corpus enim quod assumpsit ex Maria, exaltavit in cruce, suspendit et affixit ligno: et ita serpentem in corde viventem et repentem corpus mortuum vicit et occidit. Hic miraculum magnum! At quemadmodum fecit Moses novum opus, cum similitudinem vivi serpentis effingeret: sic quoque Dominus novum opus ex Maria condidit, et hoc induit, non autem attulit corpus ex cœlo. Spiritum cœlestem, qui Adamum ingrediebatur, creavit, et hunc permiscuit divinitati, et induit carnem humanam, eamque formavit in utero. Sicut ergo serpentem æneum usque ad Moysen non jussit Dominus in mundo fieri: ita corpus novum et peccati expers usque ad Dominum non apparuit in mundo. Postquam enim primus Adam mandatum Dei transgressus est, regnavit mors in universos ejus filios: su-

⁷ Matth. xix, 20. ⁸ Matth. vi, 21.

paravit ergo corpus mortuum serpentem vivum. Α την εντολήν τοῦ πρώτου Ἀδάμ, ἰδασθενασεν ὁ θάνατος ἐπὶ ὅλα τὰ τέχνα αὐτοῦ· ἐνίκησεν οὖν νεκρὸν σῶμα τὸν ζῶντα ὄφιν.

X. Et hoc miraculum Judæis quidem offendiculum, Græcis autem stultitia est. Quid enim Apostolus ait : *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis vero stultitiam, nobis vero, qui servamur, Christum Dei potentiam ac Dei sapientiam*¹¹. In corpore enim mortuo vita est : hic redemptio, hic lumen ; hic accedit ad mortem, et disputat cum ea Dominus, ac mandat, ut ejiciat ex inferno et morte animas, ac reddat eas sibi. Ecce hæc hisce percussa, adit ministros suos, congregatque omnes potestates ac principes malitiæ, adducit chirographa, et dicit : « Ecce hi obedierunt verbo meo ! ecce quomodo adorarunt nos mortales ! Deus autem, qui est justus iudex, illic ostendit justitiam suam, ac dicit ad eam : Paruit tibi Adam et obtinisti inde omne cor ejus. Obtemperavit tibi humanitas, meum corpus autem quid facit hic ? Hoc peccati est expers. Corpus illud primi Adæ obligatum tibi est, et jure ob id ejus chirographa obtines : mihi autem omnes perhibent testimonium, quod non peccaverim, nihil tibi debeo, et quod sim Filius Dei universi mihi attestantur. Desuper enim ex cœlis in terram veniens vox testimonium tulit : *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite*¹². Joannes testatur : *Ecce, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*¹³. Et iterum Scriptura : *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in eo*¹⁴. Et : *Venit princeps hujus mundi, et in menon habet quidquam*¹⁵. Quinimo tu ipse, Satana, de me testaris dicens : *Novi te quod sis Filius Dei*¹⁶. Et iterum : *Quid rei nobis tecum est, Jesu Nazarene ? venisti huc ad cruciandum nos ante tempus*¹⁷, Tres ergo mihi testimonium perhibent, qui desuper e cœlis vocem emittit, et qui sunt in terra, et tu ipse. Redimo igitur corpus tibi venditum a primo Ada : dissolvo tua chirographa : ego enim satisfeci pro debitis Adæ, dum crucifixus sum, et in infernum descendi. Et mando tibi, inferne, tenebræ et mors, emitte inclusas animas Adæ. » Sicque tandem improbæ potestates, metu percussæ, restituunt inclusum Adam.

καὶ θάνατος, ἐκ βάλε τὰς ἐγκεκλεισμένας ψυχὰς τοῦ Ἀδάμ. » Καὶ οὕτω λοιπὸν αἱ πονηραὶ δυνάμεις τρομάζονται ἀποδιδούσι τὸν ἐγκεκλεισμένον Ἀδάμ.

Y. Καὶ τοῦτο θαυμάσιον, Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δὲ μωρία. Τί δὲ λέγει ὁ Ἀπόστολος· Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δὲ μωρίαν, ἡμῖν δὲ τοῖς σωζομένοις Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν. Ἐν γὰρ τῷ νεκρῷ σώματι ἡ ζωὴ· ὧδε ἡ ἀπολύτρωσις, ὧδε τὸ φῶς, ὧδε ἐρχεται πρὸς τὸν θάνατον, καὶ διαλέγεται αὐτῷ ὁ Κύριος, καὶ προστάσσει τοῦ ἐκβαλεῖν ἐκ τοῦ Ἄδου καὶ τοῦ θανάτου τὰς ψυχὰς, καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ. Ἰσοῦ οὖν οὗτος πρὸς ταῦτα ταρασόμενος εἰσέρχεται πρὸς τοὺς διακόνους αὐτοῦ, καὶ συνάγει πάσας τὰς δυνάμεις, καὶ προσφέρει ὁ ἄρχων τῆς πονηρίας τὰ χειρόγραφα, καὶ λέγει· « Ἴδε οὕτω ὑπήκουσαν τῷ λόγῳ μου, ἴδε ὅπου προσεκύνησαν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ δὲ Θεὸς, δικαιοκρίτης ὢν, κακεὶ δαίκνυσι τὸ δίκαιον αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· Ὑπήκουσέ σοι ὁ Ἀδάμ, καὶ κατέσχες αὐτοῦ πάσας τὰς καρδίας· ὑπήκουσέ σοι ἡ ἀνθρωπότης, τὸ ἐμὸν σῶμα τί ποιεῖ ὧδε. Τοῦτο ἀναράρτητόν ἐστιν· ἐκεῖνο τὸ σῶμα τοῦ πρώτου Ἀδάμ ἐχρυσώτισέ σοι, καὶ δικαίως αὐτοῦ κατέχεις τὰ χειρόγραφα· ἐμοὶ δὲ πάντες μαρτυροῦσιν, ὅτι οὐχ ἡμαρτον· οὐ χρεωστῶ σοι οὐδέν· καὶ ὅτι Υἱὸς εἰμι τοῦ Θεοῦ, πάντες μοι μαρτυροῦσιν. Ἐπάνω γὰρ τῶν οὐρανῶν ἐμαρτύρησε φωνὴ ἐλθοῦσα ἐπὶ τῆς γῆς, Ὀυτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε. Ἰωάννης μαρτυρεῖ, Ἴδε δάμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἶψων τῆν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου· καὶ πάλιν ἡ Γραφή, Ὁς ἀμάρτιαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εἰρήνη δόλος ἐν αὐτῷ· καὶ ὅτι, Ἐρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσεται οὐδέν. Καὶ σὺ δὲ αὐτός, Σατανᾶς, μαρτυρεῖς μοι λέγων, Οἰδᾶ σε τίς εἶ, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· καὶ πάλιν, Τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ· ἤλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς. Τρεῖς μοι μαρτυροῦσιν, ὁ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν φωνὴν ἀφήσιν, οἱ ἐπὶ γῆς, καὶ σὺ αὐτός. Ἐξαγοράζω οὖν τὸ σῶμα τὸ πρᾶθὲν σοι διὰ τοῦ πρώτου Ἀδάμ, παραλύω σου τὰ χειρόγραφα. Ἐγὼ γὰρ ἀπέθωκα τὰ χρεῖα τοῦ Ἀδάμ σταυρωθεὶς καὶ κατελθὼν ἐν τῷ ᾄδῃ· καὶ κελεύω σοι, ᾄδῃ καὶ σκότους, καὶ ἰαῶντος τοῦ σώματος σου. »

XI. Verum si audieris, quod illo tempore liberarit animas ex inferno et tenebris, et quod ad inferos descenderit Dominus, et perfecit opus præclarum, ne longe ab anima tua hæc negotia abesse existimes. Homo siquidem facile capit et suscipit malum. Detinet enim mors animam Adæ, et in tenebris sunt inclusæ cogitationes animæ. Et cum audieris de monumentis, ne de rebus sub aspectum cadentibus tandem cogites : monumentum enim et sepulcrum cor tuum est. Cum enim princeps nequitix, et angeli ejus illic nidum composuerint,

Δ ΙΑ'. Ἀλλ' ὅταν ἀκούσης, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἐβύβαστο τὰς ψυχὰς ἐκ τοῦ ᾄδου, καὶ τοῦ σκότους, καὶ ὅτι κατέλθεν εἰς τὸν ᾄδην ὁ Κύριος, καὶ ἐποίησεν ἐνδοξον ἔργον, μὴ μακρὰν ἀπὸ τῆς ψυχῆς σου τὰ πράγματα ταῦτα εἶναι νομίσης. Ὁ γὰρ ἀνθρωπὸς ἐστὶ χωρητικὸς καὶ δεκτικὸς τοῦ πονηροῦ· κατέχει γὰρ ὁ θάνατος τὰς ψυχὰς τοῦ Ἀδάμ, καὶ ἐνὸς τοῦ σκότους εἰσὶν οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς ἐγκεκλεισμένοι. Καὶ ὅταν ἀκούσης περὶ μνημείων, μὴ τὰ φαινόμενα λογίσῃ μόνον· μνημείων γὰρ καὶ τάφοι· ἡ καρδία σου ἐστίν. Ὅταν γὰρ ὁ ἄρχων τῆς κακίας,

⁹ Matth. vi, 21. ¹⁰ Num. xxi, 8. ¹¹ I Cor. i, 23, 24. ¹² Matth. iii, 16; xvii, 5. ¹³ Joan. i, 29. ¹⁴ Isa. lv, 9. ¹⁵ Joan. xvi, 30. ¹⁶ Marc. iii, 11. ¹⁷ Matth. viii, 20.

καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐκαὶ ἐμφωλεύωσι, καὶ ὅταν τὰς Ἀ
 τριβούζ καὶ τὰς διόδους ἐκαὶ ποιῶνται, ὅπου ἐμπε-
 ριπατοῦσιν αἱ δυνάμεις τοῦ Σατανᾶ εἰς τὸν νοῦν σου,
 καὶ εἰς τοὺς λογισμοὺς σου, οὐχὶ ἕδης, καὶ τάφος,
 καὶ μνημεῖον, καὶ νεκρὸς εἰ τῷ Θεῷ; ἐκαὶ γὰρ ὁ
 Σατανᾶ ἀργύριον ἀδόκιμον ἐγάραξεν. Ἐν τῇ ψυχῇ
 ταύτῃ ἔσπειρε σπέρματα πικρίας· ἐζύμωσε ζύμη
 παλαιᾶ· βρούει ἐκαὶ πηγὴ βορβόρου. Ἐρχεται οὖν ὁ
 Κύριος εἰς τὰς ἐπιζητούσας αὐτὸν ψυχὰς, εἰς τὸ βά-
 θος τοῦ ἔδου τῆς καρδίας, κάκει προστᾶσει τῷ θανα-
 τῷ λέγων, Ἐκβαλε τὰς ἐγκεκλεισμένας ψυχὰς,
 τὰς ἐμὲ ἐπιζητούσας, ἃς κατέχεις βιαίως. Διαβ-
 ῆρσαι οὖν τοὺς βαρεῖς λίθους ἐπικειμένους τῇ ψυχῇ,
 ἀνοίγει τὰ μνημεῖα, ἀνιστᾶ τὸν ἀληθινὸν νεκρὸν,
 σμένην ψυχὴν.

IB. Ὅν τρόπον ἐάν ἡ ἀνθρωπος δεδεμένος χειρας B
 καὶ πόδας ἀλύσει, καὶ ἔλθῃ τις ὁ διαλύων αὐτοῦ τὰ
 δεσμὰ, καὶ ἀφῆ αὐτὸν ἐλευθερον περιπατεῖν ἐν ἀνε-
 κότητι· οὕτω τὴν δεδεμένην ψυχὴν ταῖς ἀλύσει τοῦ
 θανάτου λύει ὁ Κύριος ἀπὸ δεσμῶν, καὶ ἀφήσιν
 αὐτὴν, καὶ ἐλευθεροῖ τὸν νοῦν τοῦ ἀκόπως ἐν ἀνα-
 παύσει περιπατεῖν εἰς τὸν θεῖον ἀέρα. Ὡσπερ ἐάν
 ἡ ἀνθρωπος ἐν πλησμονῇ ποταμοῦ ἐν μέσῳ, καὶ
 καταβυθισθεὶς ἐν τῷ ὕδατι κεῖται νεκρὸς, πεπνιγμέ-
 νος ἀναμέσον δεινῶν θηρίων· καὶ εἰ θελήσει ἄλλος
 ἀνθρωπος ἄπειρος τοῦ κολυμβᾶν, διασῶσαι τὸν ἐμπε-
 ρόντα, καὶ αὐτὸς συναπόλλυται καὶ πνίγεται. Λοι-
 πὸν οὖν ὡδε ἐμπείρου κολυμβητοῦ, καὶ τεχνίτου
 χρεῖα, ἵνα εἰσελθὼν εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου τοῦ
 ὕδατος ἐκεῖ καταδύσῃ καὶ ἀνεγύχῃ τὸν καταπεπον-
 τισμένον καὶ θνητὸν ἀναμέσον τῶν θηρίων· καὶ αὐτὸ C
 δὲ τὸ ὕδωρ ὅταν ἴσῃ ἐμπείρον καὶ εἰδὸτα πλέειν,
 βοηθεῖ τοῦτω, καὶ ἀναφέρει αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἀνώτερα
 μέρη. Οὕτως ἡ ψυχὴ εἰς ἄβυσσον σκότους, καὶ εἰς τὸ
 βάθος τοῦ θανάτου καταποντισθεῖσα πέπνικται, καὶ
 νεκρὰ ἔστιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀναμέσον θηρίων δεινῶν.
 Καὶ τίς δύναται εἰς τὰ ταμῖα ἐκεῖνα καὶ τὰ βάθη
 τοῦ ἔδου καὶ τοῦ θανάτου κατελθεῖν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ
 τεχνίτης ὁ ἐργασάμενος τὸ σῶμα; Αὐτὸς ἔρχεται εἰς
 τὰ δύο μέρη, εἰς τὸ βάθος τοῦ ἔδου, καὶ πάλιν εἰς
 τὸν βαθὺν κόλπον τῆς καρδίας, ὅπου κατέχεται ἡ
 ψυχὴ ὑπὸ τοῦ θανάτου σὺν τοῖς λογισμοῖς αὐτοῖς,
 καὶ ἀναφέρει ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ βυθοῦ τὸν νεκρω-
 μένον Ἀδάμ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ θάνατος, διὰ τῆς
 γυμνασίας εἰς βοήθειαν γίνεται αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου,

II. Τί γὰρ δυσχερές ἐστι τῷ Θεῷ εἰσελθεῖν εἰς D
 τὸν θάνατον, καὶ πάλιν εἰς τὸν βαθὺν κόλπον τῆς
 καρδίας, κάκειθεν ἀνακάλεσασθαι τὸν νεκρωμένον
 Ἀδάμ; ἐν γὰρ τῷ φαινόμενῳ αἰῶνι εἰσιν οἰκίαι καὶ
 οἰκοδομαί, ὅπου ἡ ἀνθρωπότης κατοικεῖ· καὶ εἰσιν
 ὅπου θηρία, λέοντες, ἢ δράκοντες, καὶ ἄλλα ἰσόβια
 θηρία. Εἰ τοίνυν ὁ ἥλιος κτίσμα ὢν, εἰσέρχεται παν-
 ταχόθεν, διὰ τῶν θυρίδων, ἦτοι θυρῶν, καὶ εἰς τὰ
 σπήλαια τῶν λέοντων, καὶ εἰς τὰς ὑπὸς τῶν ἐρπε-
 τῶν, καὶ ἐξέρχεται, καὶ οὐδὲν βλάπτεται· πόσῳ
 μᾶλλον ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης πάντων εἰσέρχεται εἰς
 τοὺς φωλεοὺς, καὶ εἰς τοὺς οἴκους, ὅπου κατεσκή-
 νωσεν ὁ θάνατος, καὶ εἰς τὰς ψυχὰς, κάκειθεν ρυό-

illique vias et interiora confecerint, quibus inambu-
 lent potestates Satanæ in mente tua, et cogitationi-
 bus tuis, nonne infernus, et sepulcrum, et monu-
 mentum, et mortuus Deo es? Illic enim Satanas ar-
 gentum reprobum impressit: In anima hac semi-
 navit semina amara, et fermentavit fermento veteri;
 scaturit illic fons lutuli. Descendit ergo Dominus in
 animas eum inquirentes, in profunditatem inferni
 cordis, illicque mandat morti, dicens: *Emitte ani-
 mas inclusas me quærentes, quas vi detines.* Perrumpit
 igitur graves lapides impositos animæ, aperit
 monumenta, resuscitat vere mortuum et educit e
 carcere tenebroso animam inclusam.

ἐκβάλλει ἐκ τῆς σκοτεινῆς φυλακῆς τὴν ἐγκεκλει-

XII. Quemadmodum si homo sit vinculus catenis
 manibus pedibusque, et veniat aliquis qui vincula
 ipsius solvat, et dimittat eum, ut liber ambulet in
 propatulo: sic animam catenis mortis vinculam
 solvit Dominus a vinculis, et dimittit illam, ac li-
 berat mentem, ut absque molestia et cum quiete
 ambulet in aerem divinum. Perinde ac si quis
 homo in pleno ac medio flumine demersus in aqua,
 jaceat mortuus, suffocatus in medio horrendorum
 et crudelium animalium: et si quis alius natandi
 ignarus velit hunc in aquam collapsum servare,
 ipse simul pereat et suffocetur; certe opus hic pe-
 rito natandi artifice est, ut ingressus in profundum
 aquæ sinum, illic aquas subeat: et referat eum qui
 demersus in medio belluarum erat: ei ipsa aqua,
 si quando peritum artis natandi artificem nacta fue-
 rit, ipsum adjuvat, et tollit in superficiem aquæ.
 Eodem modo anima in abyssum tenebrarum et
 profunditatem mortis demersa, suffocata, et mor-
 tua est a Deo in medio ferocium animalium. Et quis
 potest in penetralia illa et profunda inferni et mor-
 tis descendere, nisi ipse opifex, qui condidit cor-
 pus? Ipse penetrat duas partes, profundum scilicet
 inferni, et profundum sinum cordis, ubi detinetur
 anima a morte cum omnibus suis cogitationibus,
 atque educit ex tenebrosa profunditate mortuum
 Adam. Ipsa quoque mors exercitationis gratia adju-
 mento est ipsi homini, veluti aqua natanti.

ὡσπερ τὸ ὕδωρ τῷ κολυμβῶντι.

XIII. Quid enim est difficile Deo penetrare mor-
 tem et profundum sinum cordis, ac inde revocare
 mortuum Adam? In hoc enim præsentis sæculo
 sunt habitationes et mansiones, ubi homines habi-
 tent: et sunt quoque ubi belluæ, leones, dracones,
 et aliæ venenum emittentes feræ habitent. Si igitur
 sol, qui est creatura, quocumque penetrat, fe-
 nestras, aut januas, tam speluncas leonum, quam
 cavernas reptilium, et cgressus nequidquam læditur,
 quanto magis Deus et Dominus omnium, in-
 gressus nidos et domicilia ubi mors habitat, atque
 etiam animas, et illinc eripiens Adam, nulla injuria
 afficitur! Ac pluvia e cælo descendens ad intimas

terre partes usque pertingit, ubi exalccatas radices
43 rursus humectat et renovat, ac producit germen
 novum.

XIV. Alius est, qui certamine et bello cum Satana
 inito, afflictionem patitur : hic contritam habet
 animam : in sollicitudine enim, luctu ac lacrymis
 constitutus est : duplicem ejusmodi homo personam
 sustinet. Si igitur in his negotiis firmus permanet,
 in bello Dominus ei adest et conservat eum, quia
 quaerit assidue et pulsat januam, quando ei aperiat.
 Iterum vero, si appareat tibi frater strenuus eo in
 bello, a gratia est confirmatus : qui vero funda-
 mentum non habet, non tantopere Deum timet,
 nec contritum est cor ejus, nec in metu est, nec
 observat cor suum, et membra, ne inordinate am-
 bulent : ejusmodi adhuc dissolutam habet animam
 suam ; nondum enim praelium ingressus est. Alius
 igitur est, qui in bello et afflictione est, et alius
 qui rei militaris ignarus adhuc est. Etenim semina
 quoque in terram missa afflictionem sustinent, in
 gelu, hieme, et frigore aeris : ac deinceps debito
 tempore reviviscit germen.

XV. Contingit autem interdum, ut Satanas in
 corde tecum disputet, scilicet : *Ecce quanta mala
 commisisti, ecce quanta insaniam anima tua repleta
 est, et quam onustus es peccatis, ut amplius salvari
 non possis.* Hæc autem ideo facit, ut te in despe-
 rationem deducat, et quia non est accepta et gra-
 tia tua poenitentia. Postquam enim per transgres-
 sionem malitia introivit, postea singulis horis dis-
 putat cum anima, ut homo cum homine. Responde
 tu quoque sic : *Habeo testimonia Domini, scripto
 consignata : Nolo mortem peccatorum, sed poeniten-
 tiam, ut convertatur ipse a via perversa, et vivat.*
 Propterea enim descendit Dominus, ut peccatores
 salvaret, mortuos suscitaret, et a morte vulneratos
 vivificaret, et eos qui in tenebris erant, illuminaret.
 Vere enim Dominus adveniens, vocavit nos in
 adoptionem filiorum, ad sanctam et pacis studio-
 sam civitatem, ad vitam nunquam perituram, ad
 gloriam incorruptibilem ; modo nos principio bo-
 num finem superstruamus, perseverantes in pau-
 pertate, peregrinatione, afflictione et postulatione
 erga Deum, absque ullo pudore pulsantes januam.
 Quemadmodum enim corpus propinquum est
 animæ, ita propior est Dominus ad veniendum et
 aperiendum oclusas fores cordis, et ad largiendum
 nobis divitias cælestes. Bonus siquidem est et ho-
 minum amans ; et falsitate ejus promissiones car-
 rent, modo nos perseveremus ad finem usque in
 studio eum quaerendi. Gloria miserationibus Patris,
 et Filii, et Spiritus sancti in sæcula. Amen.

Α μενος τὸν Ἀδὰμ οὐκ ἀδικεῖται ὑπὸ τοῦ θανάτου ;
 Καὶ ὁ θεὸς ἐξ οὐρανοῦ καταρχόμενος, φθάνει κατέρ-
 χεσθαι εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς, κάκειθεν τὰς
 ξηρανθείσας ρίζας ἀνύγρανε καὶ ἀνεκαίνισε, καὶ
 ἐποίησεν ἐκεῖ γέννημα καινόν.

ΙΔ'. Ἄλλος ἐστὶν ὁ ἔχων ἀγῶνα, καὶ θλίψιν, καὶ
 πόλεμον πρὸς τὸν Σατανᾶν· οὗτος συντετριμμένην
 ἔχει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· ἐν μερίμνῃ γὰρ ἐστὶ καὶ
 πένθει καὶ δάκρυσιν. Εἰς δύο πρόσωπα εἰστέκει ὁ
 τοιοῦτος. Εἰ τοίνυν ἐν τοιούτοις πράγμασιν εἰστέκει
 οὗτος, εἰς τὸν πόλεμον μετ' αὐτοῦ ἐστὶν ὁ Κύριος
 καὶ φυλάσσει αὐτόν· ἐπιζητεῖ γὰρ σπουδαίως, καὶ
 κρούει τὴν θύραν, πότε αὐτῷ ἀνοίγει. Πάλιν δὲ εἰ
 φαίνεται σοι ἀδελφὸς ἀγαθὸς ὧδε, ὑπὸ τῆς χάριτός
 ἐστὶν ἐστηριγμένος. Ὁ δὲ μὴ ἔχων θεμέλιον, οὐκ
 ἔχει τοσοῦτον φόβον Θεοῦ, οὐ συντέτριπται αὐτοῦ
 ἡ καρδία, οὔτε ἐστὶν ἐν φόβῳ, οὔτε ἀσφαλλίζεται
 αὐτοῦ τὴν καρδίαν καὶ τὰ μέλη, τοῦ μὴ ἀτάκτως
 περιπατεῖν. Οὗτος ἀκμήν ἀπολελυμένην ἔχει τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ· οὕτω γὰρ εἰσῆλθεν εἰς ἀγῶνα. Ἄλλος
 οὖν ἐστὶν ὁ ἐν ἀγῶνι καὶ θλίψει, καὶ ἄλλος ὁ μὴ
 εἰδὸς τί ἐστὶ πόλεμος. Καὶ γὰρ τὰ σπέρματα ὅταν
 βληθῇ εἰς τὴν γῆν, θλίψιν ὑπομένει εἰς τοὺς πάγους,
 εἰς τὸν χειμῶνα, εἰς τὴν ψυχρότητα τῶν ἀέρων· καὶ
 ἐν τῷ δέοντι καιρῷ ἀναζωοποιεῖται τὸ γέννημα.

ΙΕ'. Συμβαίνει δὲ ὅτι ὁ Σατανᾶς διαλέγεται σοι ἐν
 τῇ καρδίᾳ· *Ἴδε πόσα κακὰ ἐποίησας, ἰδοὺ πό-
 σων ματιῶν πεπλήρωται σου ἡ ψυχὴ, καὶ βε-
 βαρημένος εἰ ἀπὸ ἁμαρτιῶν, ὅτι οὐκέτι δύνασαι
 σωθῆναι.* Ταῦτα δὲ ποιεῖ, ἵνα ἐνέγκῃ σε εἰς ἀπαι-
 σισμὸν, καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶν εὐπρόσδεκτος ἡ μετάνοιά
 σου. Ἐπειδὴ γὰρ παρεισῆλθε διὰ τῆς παραβάσεως
 ἡ κακία, λοιπὸν καθ' ἐκάστην ὥραν διαλέγεται τῇ
 ψυχῇ ὡς ἄνθρωπος μετὰ ἀνθρώπου. Ἀποκρίθητι
 αὐτῷ καὶ σὺ, ὅτι ἔχω τὰς μαρτυρίας τοῦ Κυρίου
 ἐγγράφως, καὶ ὅτι οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ
 ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὴν μετάνοιαν, καὶ τὸ ἀποστρα-
 φῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς πορηρᾶς, καὶ ζῆν
 αὐτόν. Διὰ τοῦτο γὰρ κατῆλθεν αὐτὸς, ἵνα τοὺς
 ἁμαρτωλοὺς σώσῃ, τοὺς νεκροὺς ἀνεγείρῃ, τοὺς τε-
 θανατωμένους ζωοποιήσῃ, τοὺς ἐν τῷ σκότει φω-
 τίσῃ. Ἀληθῶς γὰρ ἐλθὼν εἰς υἰοθεσίαν ἡμᾶς ἐκά-
 λεσεν, εἰς πόλιν ἁγίαν, εἰρηνευομένην, εἰς ζωὴν τὴν
 μηδέποτε ἀποθνήσκουσαν, εἰς δόξαν ἀφθαρτον. Μόνον
 ἡμεῖς τῇ ἀρχῇ ἡμῶν δώμεν τέλος ἀγαθόν· ἐμμε-
 νωμεν τῇ πτωχείᾳ, τῇ ξενιτείᾳ, τῇ κακουχίᾳ, τῇ
 αἰτήσει τῇ πρὸς τὸν Θεόν, μετὰ ἀναίδειας κρούοντες
 τὴν θύραν. Ὅσπερ γὰρ ἐγγύς ἐστὶ τὸ σῶμα τῆς
 ψυχῆς, οὕτως ἐγγύτερος ὁ Κύριος τοῦ ἔλθειν καὶ
 ἀνοῖξαι τὰς κεκλεισμένας θύρας τῆς καρδίας, καὶ
 δωρῆσασθαι ἡμῖν τὸν πλουτοῦν τὸν οὐράνιον. Ἀγα-
 θὸς γὰρ ἐστὶ καὶ φιλόανθρωπος, καὶ ἀψευδὲς εἰσιν
 αὐτοῦ αἱ ἐπαγγελίαι, μόνον ἐὰν ὑπομείνωμεν ἕως
 τέλους ἐπιζητούντες αὐτόν. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς Πα-
 τρός, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶ-
 νας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΒ΄.

Περὶ τῆς στάσεως τοῦ Ἀδάμ πρὸ τοῦ παραβῆναι αὐτὸν τῆν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ τὸ αὐτὸν ἀπολέσθαι καὶ τῆν ἰδίαν εἰκόνα καὶ τῆν ἐπουράνιον. Συνέχει καὶ ἡ ὁμιλία ζητήσεις τινὰς πάνυ ὠφελίμους.

Α΄. Ὁ Ἀδάμ τὴν ἐντολὴν παραβάς, κατὰ δύο τρόπους ἀπώλετο· ἓνα μὲν, ὅτι ἀπώλεσε τὸ κτήμα τὸ καθαρὸν τῆς φύσεως αὐτοῦ, τὸ ὠραῖον, τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ· ἕτερον δὲ, ὅτι ἀπώλεσεν αὐτὴν τὴν εἰκόνα, ἐν ἣ ἀπέκριτο αὐτῷ κατ' ἐπαγγελίαν ἡ ἐπουράνιος· πᾶσα κληρονομία. Ὡς περ ἐάν ἡ νόμισμα, τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως ἔχον, καὶ τοῦτο παραχαρᾷ, ὁ χρυσὸς τε ἀπώλετο, καὶ ἡ εἰκὼν οὐ χρησιμεύει, τοιοῦτον ἔπαθε καὶ ὁ Ἀδάμ· μέγας γὰρ πλοῦτος καὶ μεγάλη ἡ κληρονομία εὐτρέπιστο αὐτῷ. Ὡς περ ἐάν ἡ χωρίον μέγα, καὶ τοῦτο ἐχῆ προσόδους πολλὰς, ἐκεῖ ἀμπελος εὐθύνουσα, ἐκεῖ χῶραι εὐφορουσαι, ἐκεῖ ἀγέλαι, ἐκεῖ χρυσὸς καὶ ἀργυρὸς· οὕτως ἦν τίμιον τὸ χωρίον πρὸ τῆς παρακοῆς, αὐτὸ τὸ σκαῦος τοῦ Ἀδάμ. Ἄλλ' ἐπειδὴ κακὰ ἔσχε διανοήματα καὶ λογισμοὺς, ἀπώλετο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

Β΄. Οὐ λέγομεν δὲ ὅτι ἀπώλετο τὸ ὄλον καὶ ἡφάνισθη, καὶ ἀπέθανεν· ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπέθανε, τῆ δὲ ἰδία φύσει ζῆ. Ἴδου γὰρ ὁλος ὁ κόσμος περιπατεῖ ἐν τῆ γῆ, καὶ πραγματεύεται· ἀλλ' ὀφθαλμοῦ τοῦ Θεοῦ βλέπει αὐτὸν τὸν νοῦν, καὶ τὰς ἐνθυμήσεις, καὶ ὡς περιδλέπει, καὶ παραδλέπει, καὶ οὐ ποιεῖ ἐν αὐτοῖς κοινωνίαν, ἐπειδὴ οὐδὲν εὐάρεστον τῷ Θεῷ λογίζονται. Ὡς περ ἐάν ὤσι πανδοχεῖα, καὶ πορνεῖα, καὶ τόποι ὅπου ἀταξίαι γίνονται καὶ ἀσωτίαι· λοιπὸν οἱ θεοσεβεῖς παρερχόμενοι οὐ βδελύσσονται, καὶ βλέποντες οὐ βλέπουσιν; ὡς νεκρὰ γὰρ αὐτοῖς ἔστιν· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐπὶ τοὺς ἀποστατήσαντας διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς ἐντολῆς, ἐπιδλέπει μὲν, ἀλλὰ παραδλέπει αὐτοὺς, καὶ οὐ ποιεῖ ἐκεῖ κοινωνίαν, οὕτε ἐπαναπαύεται εἰς τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν ὁ Κύριος.

Γ΄. Ἐρώτησις. Πῶς τις δύναται εἶναι πτωχὸς τῷ πνεύματι, μάλιστα ὅτε αἰσθηθῆ ἐν εὐνοίᾳ, ὅτι μετετέθη καὶ προέκοψε, ἕκαστος εἰς γινώσκειν καὶ σύνεσιν ἤλθεν, ἢν τὸ πρότερον οὐκ εἶχε;

Ἀπόκρισις. Ἔως οὐ ταῦτα τις κτάται, καὶ προκόπτει, οὐκ ἔστι πτωχὸς τῷ πνεύματι, ἀλλ' οἴεται περὶ ἑαυτοῦ· ὅταν δὲ ἔλθῃ εἰς ταύτην τὴν σύνεσιν καὶ τὴν προκοπὴν, αὕτη ἡ χάρις διδάσκει αὐτὸν εἶναι πτωχὸν τῷ πνεύματι, τὸν ὄντα τινὰ δίκαιον καὶ ἐκλεκτὸν Θεοῦ, μὴ ἠγεῖσθαι τι ἑαυτὸν εἶναι, ἀλλ' ἔχειν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐξουθενουμένην, ὡς μηδὲν εἶδῶτα ἢ ἔχοντα, καίτοι εἶδῶτα καὶ ἔχοντα. Τοῦτο δὲ ὡς φυσικὸν καὶ πηκτὸν γίνεται ἐπὶ τῷ νοτῶν ἀνθρώπων. Οὐχ ὁρᾷ; ὁ προπάτωρ ἡμῶν Ἀβραάμ ὦν ἐκλεκτός, γῆν ἑαυτὸν καὶ σποδὸν ὠνόμαζε; καὶ ὁ Δαβὶδ, χρισθεὶς εἰς βασιλεία, Θεὸν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ· καί τί λέγει; Σκώληξ εἰμι καὶ οὐκ ἄνθρωπος, δρεῖδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένωμα λαῶν.

Δ΄. Οἱ οὖν θέλοντες τούτων εἶναι· συγκληρονόμοι,

Α

HOMILIA XII.

De statu Adæ antequam transgrederetur mandatum Dei: et postquam amisit propriam ac cælestem imaginem. Continet quoque homilia quasdam quæstiones valde utiles.

I. Adam transgressus mandatum, duobus modis periit: uno quidem, quod perdidit possessionem puram naturæ suæ, speciosam, et secundum imaginem ac similitudinem Dei conditam: altero vero, quod perdidit ipsam imaginem, in qua reposita ei erat juxta promissionem, tota hæreditas cælestis. Perinde ac si sit moneta, imagine regis insignita, quæ si adulteretur, et aurum perit, et imago nullius est pretii: tale quippiam evenit Adæ; ingentes siquidem divitiæ, et magna hæreditas ei præparata erat. Perinde ac si sit prædium amplum, illudque multos habeat redditus, in quo sit vinea fructuosa; illicque sint fertiles agri, illic greges, illicque aurum et argentum: ita vas Adæ ante inobedientiam erat tanquam prædium quoddam pretiosum. Verum ubi pravis commentis et cogitationibus se involvit, periit a Deo.

II. Non tamen dicimus, quod totus perierit, et extinctus ac mortuus sit: a conspectu Dei quidem mortuus est, sua autem natura vivit. Ecce enim universus mundus ambulat in terra, et negotia peragit: at oculus Dei videt ipsam mentem ac cogitationes, et quasi respicit et despicit, nec cum eis ullam societatem init; quia nihil quod gratum sit Deo cogitationibus moliantur. Perinde ac si sint diversoria ac lupanaria, et loca, ubi omnia incompositis moribus ac intemperanter geruntur: postea si religiosi homines transeant, nonne execrantur? et videntes non vident: (sunt enim illis quasi mortua:) sic Deus aversos a verbo ac mandato suo respicit [quidem]; attamen despicit eos, nec cum eis ullum commercium colit, nec requiescit in cogitationibus illorum Dominus.

III. Interrogatio. Quomodo quis potest esse pauper spiritu, maxime cum senserit apud se, se translatum esse ac profecisse, et cognitionem atque intelligentiam consecutum esse, qua antea carebat?

Responsio. Quandiu hæc quis possidet et proficit, non est pauper spiritu, sed de se ipso sic opinatur: quando vero pervenerit ad talem intelligentiam et profectum, ipsa gratia docet eum, qui re vera quidem justus et electus Dei est, ne putet se aliquid esse, sed animo vili et abjecto se gerat, tanquam nihil sciens aut habens, quamvis sciat et habeat. Hoc vero tanquam naturale et infixum in mente hominum est. Nonne vides, primum patrem nostrum Abraham¹⁵, cum esset electus, terram et cinerem se ipsum nominasse? Et David unctus in regem, Deum habebat secum¹⁶, et sane quid ait? Vermis sum, et non homo, opprobrium hominum, et abjectio plebis¹⁷.

IV. Qui voluit igitur esse horum cohæredes, et

¹⁵ Gen. xviii, 27. ¹⁶ I Sam. xvi, 13 ¹⁷ Psal. cxii, 7.

cives civitatis cœlestis, et eum eis glorificari, debent hac humillitate animi esse ornati, et non existimare aliquid in se esse, sed cor contritum habere. Quamvis enim gratia in singulis Christianis diversimode operetur, et diversa membra habeat, omnes tamen sunt ejusdem civitatis, animi et linguæ, se mutuo cognoscentes. Sicut in corpore membra sunt multa, una autem in omnibus anima ista movens : ita Spiritus unus operatur in omnibus diversimode, ejusdem tamen sunt civitatis, ejusdem viæ. Justi enim omnes angustam et arctam viam ambularunt, sustinentes persecutionem, afflictionem, et contumelias, ac viventes in pellibus caprinis, in speluncis et cavernis terræ²¹. Similiter et apostoli ad hanc usque horam dicunt : *Et esurimus et sitimus, et nudi sumus, et contumeliis afficimur, et instabiles sine sede vivimus*. Quorum nonnulli sunt capitis supplicio affecti, quidam vero cruci affixi, **45** alii vero variis modis afflicti. Insuper ipse Dominus prophetarum et apostolorum, oblitus quasi divinæ gloriæ, quomodo conversatus est? ille nobis in exemplum factus²², summa cum contumelia coronam spineam in capite gestavit, sputa, colaphos et crucem sustinuit.

V. Si Deus in terris sic versatus est, tuam erit, ut eum imiteris : et si apostoli ac prophetæ sic conversati sunt, nos quoque, si modo velimus fundamento Domini et apostolorum superædificari, eos imitari debemus. Inquit enim Apostolus per Spiritum sanctum : *Imitatores estote mei, sicut et ego Christi*²³. Quod si gloriam hominum expetis, et adorari colive desideras, atque vitam voluptariam quæris, de via declinasti. Oportet enim te simul crucifigi cum crucifixo²⁴, simul pati cum eo qui passus est, ut ita simul glorificeris cum glorificato. Necesse enim est, sponsam pati cum sponso, ac sic sociam ac cohæredem Christi fieri. Non enim conceditur, nisi per afflictiones, per asperam, angustam, arctamque viam ingredi civitatem sanctorum, et requiescere ac regnare cum rege in infinita sæcula.

VI. *Interrogatio. Quoniam propriam ac cœlestem imaginem perdidit Adam, igitur, si particeps fuit cœlestis imaginis, habuit Spiritum sanctum?*

Responsio. Quoad Verbum Dei erat cum illo, habebat omnia. Ipsum enim Verbum erat ei hæreditas, erat indumentum, et gloria eum operiens, ipsum erat doctrina. Data enim ei erat potestas nominandi omnia : hoc nominabat cælum, illud solem ; hoc lunam, illud terram ; hoc volucrem, illud belluam, illud arborem ; ut edocebatur, ita quoque nomina indiderat.

VII. *Interrogatio. Habebatne sensum, et participationem Spiritus sancti?*

Responsio. Verbum ipsum ei adhærens, erat ei

καὶ συμπόλλεται τῆς πόλεως τῆς ἐπουρανίου, καὶ συνδοξασθῆναι αὐτοῖς, ταύτην ὀφείλουσι τὴν ταπεινοφροσύνην ἔχειν, καὶ μὴ οἰεσθαι ἐν ἑαυτοῖς εἶναι τι, ἀλλ' ἔχειν συντετριμμένην τὴν καρδίαν. Εἰ γὰρ καὶ διαφόρως εἰς ἕκαστον τῶν Χριστιανῶν ἐνεργεῖ ἡ χάρις καὶ διάφορα ἔχει μέλη· ὁμοῦς δὲ μιᾶς εἰς πόλεως οἱ πάντες, ὁμοψυχοὶ, ὁμόγλωττοι, ἐπιγνώσκοντες ἀλλήλους. Ὡσπερ μέλη πολλά ἐστὶν ἐν σώματι, μία δὲ ψυχὴ ἐν πᾶσιν ἡ κινουσα ταῦτα· οὕτως ἐν πνεῦμα ἐνεργεῖ ἐν πᾶσι διαφόρως, μιᾶς δὲ εἰς πόλεως, μιᾶς ὁδοῦ· πάντες γὰρ οἱ δίκαιοι τὴν στείνην καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν διώδυσαν, διωκόμενοι, *κακουχόμενοι, ὀνειδιζόμενοι, ἐν αἰγείοις δέρμοισι ζῶντες, ἐν σπηλαίοις, ἐν ταῖς ὄραις τῆς γῆς*. Ὁμοίως καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἕως τῆς ἄρτι ὥρας φασί, *Καὶ πεινώμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνατεύομεν, καὶ ὀνειδιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν*. Ὡς οἱ μὲν ἀπεκεφαλίσθησαν, οἱ δὲ ἐστραυρώθησαν, ἄλλοι δὲ διαφόρως ἐθλίβησαν· αὐτὸς δὲ ὁ Δεσπότης προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων, ὡσπερ ἐπιλαθόμενος τῆς θεϊκῆς δόξης, πῶς διώδυσεν ; τύπος ἡμῖν γινόμενος, διὰ ὕβρεων στέφανον ἀκάνθινον ἐπὶ τῆς κερυλλῆς ἐφόρεσεν, ἐμπτύσματα ὑπέστη, *ραπίσματα, σταυρόν*.

Ε'. Εἰ ὁ Θεὸς οὕτως διώδυσεν ἐπὶ τῆς γῆς, ὀφείλοις καὶ σὺ μιμητῆς αὐτοῦ γενέσθαι· καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται οὕτως διώδυσαν· καὶ ἡμεῖς, εἰ θέλομεν τῷ θεμελίῳ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων ἐπαικοδομηθῆναι, ὀφείλομεν μιμηταὶ αὐτῶν γενέσθαι. Δεῖ γὰρ ὁ Ἀπόστολος ἐν Πνεύματι ἀγίῳ, *Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς κατὰ Χριστοῦ*. Εἰ δὲ ἀγαπᾶς δόξαν ἀνθρώπων, καὶ προσκυνεῖσθαι θέλεις, καὶ ἀνάπαυσιν ζητεῖς, ἐξεστράπης τῆς ἰδοῦ. Χρὴ γὰρ σε συσταυρωθῆναι τῷ σταυρωθέντι, συμπαθεῖν τῷ παθόντι, ἵνα οὕτως συνδοξασθῆς ἐφ' ὀξασθέντι. Ἀνάγκη γὰρ τὴν νόμφην συμπαθεῖν τῷ νομφῶ, καὶ οὕτω γενέσθαι κοινωνὸν καὶ συγκληρονόμον Χριστοῦ. Οὐκ ἐγχωρεῖ γὰρ ἀνευ παθημάτων, καὶ τῆς τραχείας καὶ στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ εἰσελθεῖν τινα εἰς τὴν πόλιν τῶν ἁγίων, καὶ ἀναπερῆναι, καὶ συμβασιλεῦσαι τῷ βασιλεῖ εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας.

Σ'. *Ἐρώτησις.* Ἐπεὶ δὲ ὅτι καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπουράνιον ἀπόλεσον ὁ Ἄδამ, οὐκοῦν εἰ ἐκοινώνησε τῇ εἰκόνι τῆ ἐπουρανίου, εἶχε Πνεῦμα ἅγιον ;

Ἀπόκρισις. Ἔως ὅτε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ συνῆν αὐτῷ, καὶ ἡ ἐντολή, εἶχε πάντα· αὐτὸς γὰρ ὁ Λόγος ἦν αὐτῷ κληρονομία, αὐτὸς ἔνδυμα καὶ δόξα σκίπτουσα αὐτόν, αὐτὸς διδασκαλία. Ὑπετίθετο γὰρ αὐτῷ καλέσαι πάντα, τοῦτο εἶπε οὐρανὸν, τοῦτο ἥλιον, τοῦτο σελήνην, τοῦτο γῆν, τοῦτο πτηνὸν, τοῦτο θηρίον, τοῦτο δένδρον, καθὼς ἐδιδάσκατο, οὕτως καὶ ἔλεγεν.

Ζ'. *Ἐρώτησις.* Αἰσθησὶν εἶχε καὶ κοινωνίαν τοῦ Πνεύματος ;

Ἀπόκρισις. Αὐτὸς ὁ Λόγος συνῆν, πάντα ἔν

²¹ Hebr. xi, 37, 38. ²² Matth. xxvii, 28 20. ²³ I Cor. iv, 14 ; xi, 1. ²⁴ Rom. vii, 17.

αὐτῶ, εἴτε γνῶσις, εἴτε κληρονομία, εἴτε διδασκαλία. Καὶ Ἰωάννης τί λέγει περὶ τοῦ Λόγου; Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος· ὁρᾷς ὅτι ὁ Λόγος πάντα ἦν. Εἰ δὲ καὶ ἐξῶθεν συνῆν αὐτῶ ὄψα, ὃ σκανδαλιζώμεθα ἐπὶ τούτῳ, καὶ γὰρ λέγει ὅτι γυμνοὶ ἦσαν, καὶ οὐκ ἐβλεπον ἀλλήλους, καὶ μετὰ τὸ παραβῆσαι τὴν ἐντολὴν, τότε εἶδον αὐτοὺς γυμνοὺς, καὶ ἠσχύνθησαν.

Η'. Ἐρώτησις. Οὐκοῦν πρὸ τούτου ἦσαν ἀντιπεριβολαίοι ἐνδεδυμένοι δόξαν Θεοῦ;

Ἀπόκρισις. Ὡς ἐπὶ τῶν προφητῶν ἐνήργει τὸ Πνεῦμα καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς, καὶ ἐσῶθεν αὐτῶν ἦν, καὶ ἐξῶθεν αὐτοῖς παρφαίνετο· οὕτω καὶ εἰς τὸν Ἄδμ ὅτε ἤθελε τὸ Πνεῦμα σὺν αὐτῶ ἦν, καὶ ἐδί-
 ὤσκει καὶ ὑπετίθετο, Ὁυτως εἰπέ καὶ λέγει. Πάντα γὰρ ἦν ὁ Λόγος αὐτῶ, καὶ ἕως ὅτε ἐνέμενε τῇ ἐντολῇ, φίλος ἦν Θεοῦ. Καὶ τί θαυμαστὸν, εἰ ἐν τούτοις ἦν, παρέβη τὴν ἐντολὴν; ὅποτε καὶ οἱ πληρωμένοι Πνεύματος ἁγίου, ἔχουσι τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς, καὶ ἔχουσι θέλημα τοῦ συμφωνῆσαι; Οὕτως καὶ αὐτὸς συνὼν τῷ Θεῷ ἐν παραδείσῳ, ἀφ' ἐαυτοῦ ἰδίῳ θελήματι παρέβη, καὶ ὑπήκουσε μίρει πονηρῶ· πλὴν καὶ μετὰ τὴν παράδοσιν ἔσχε γνῶσιν.

Θ'. Ἐρώτησις. Ὅποια;

Ἀπόκρισις. Ὡς περὶ ὅταν συλλαβῆ ἡσθητὴς εἰς δικαστήριον, καὶ ἀρχεται κρίνεσθαι, λέγει αὐτῶ ὁ ἄρχων, Ὅτε ἐποίησες τὰ κακὰ, οὐκ ἤδειξες, ὅτι συλλαβῆσθαι ἐχθίς καὶ ἀποθανεῖν; Ἐκεῖνος οὐ τολμᾷ εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἤδειξεν· οἶδα γὰρ, καὶ τιμωρούμενος, πάντα μνημονεύων ἐξομολογεῖται. Καὶ ὁ πορνεύων οὐκ οἶδεν ὅτι κακῶς ποιεῖ; καὶ ὁ κλέπτων, οὐκ οἶδεν ὅτι ἀμαρτάνει; οὕτως καὶ ἄνευ Γραφῶν, οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ λογισμοῦ, οὐκ οἶδασιν ὅτι Θεὸς ἐστίν; οὐ δύνανται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰπεῖν, Οὐκ ἤδειμεν ὅτι Θεὸς εἶ. Λέγει γὰρ αὐτοῖς τὰς γιγνομένας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ βροντὰς, καὶ ἀτραπὰς, οὐκ οἶδατε ὅτι ἐστὶ Θεὸς διοικῶν τὴν χτίσιν; Τί οὖν ἐκραζον οἱ δαίμονες· Ἐν εἰ ὁ Υἱὸς Θεοῦ, τί πρὸ καιροῦ ἤλθε βασιλεὺς ἡμῶν; Καὶ ἐτι ἐν τοῖς μαρτυρήσις λέγουσι, Καίς με, καίς με. Οὐκ ἤδεισαν οὖν τὸ ξύλον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ, ἢ παράδοσιν τοῦ Ἄδμ τὴν γνῶσιν ἔδωκεν.

Γ'. Ἐκαστος γὰρ ἀρχεται ἐπερωτῆν, ὡς ἐν τίνι ἦν ὁ Ἄδμ, καὶ τί ἐκραζον; Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἄδμ τὴν γνῶσιν ἐδέξατο καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Λοιπὸν ἀκούομεν ἐκ τῶν Γραφῶν, ὅτι ἐν τιμῇ καὶ ἐν καθαρότητι ἦν· καὶ παραδῶς τὴν ἐντολὴν ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου, καὶ ὠργίσθη αὐτῶ ὁ Θεός. Λοιπὸν καὶ τὰ κακὰ αὐτοῦ μανθάνει, καὶ τὰ κακὰ μαθὼν ἀσφαλίζεται ἐαυτὸν, ἵνα μηκέτι ἀμαρτήσας ἐμπέσῃ εἰς κρίμα θανάτου. Γινώσκουμεν δὲ, ὅτι πᾶσα ἡ χτίσις τοῦ Θεοῦ δι' αὐτοῦ οἰκονομεῖται. Αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν οὐρανὸν, γῆν, ζῶα, ἔρπετά, θηρία, ἃ βλέπομεν, τὸν δὲ ἀριθμὸν ἀγνοοῦμεν. Τίς γὰρ ἀνθρώπων οἶδεν, εἰ μὴ μόνον ὁ Θεός; ὁ ὢν ἐν πᾶσι, καὶ τοῖς ἐμβρύοις δὲ τῶν

A omnia, et cognitio, et sensus, et hereditas, et disciplina. Quidnam enim Joannes inquit de Verbo: *In principio erat Verbum* 22. Vides, quod Verbum omnia erat. Quod si extrinsecus ei adhererat gloria, ne offendamur propterea, quia dicit: *Quod nudati fuerint* 23, nec se mutuo videbant, at post transgressionem mandati, tunc se nudos perspexerunt, ac pudore suffusi sunt.

VIII. Interrogatio. Ergo antea erant loco indumenti induti gloria Dei?

Responsio. Quemadmodum in prophetis operabatur Spiritus, et docebat eos. et intra eos erat, et extra eos apparebat, sic quoque in Adam, quando volebat Spiritus, cum eo erat, et docebat ac præcipiebat: *Sic nomina, sic appella*. Verbum ei erat omnia, et intra mandatum subsistebat, gratum erat Deo. Et sane quid mirum, quod hoc in statu degens, transgressus 46 sit mandatum, cum et ii, qui repleti sunt Spiritu sancto, naturalibus cogitationibus occupati sint, habeantque voluntatem, quæ illis consentiat: ita quoque ipse Adam, cum esset cum Deo in paradiso, ipse sua sponte transgressus est, et obtinperavit parti deteriori: at post transgressionem habuit cognitionem.

IX. Interrogatio. Qualem?

Responsio. Perinde ac si quando latro deprehensus ad supplicium rapitur, et accusari incipit, iudex ei dicit: *Cum committeres mala, numquid sciebas, quod comprehensus capitis pœna affici possis?* Ille non audet dicere: Non sciebam. Sciebat enim, et supplicio dum afficitur, omnia in memoriam revocans confitetur. Item qui stuprum committit, nonne scit se mala agere? et qui furtum, nonne scit se peccare? Sic etiam absque Scripturis homines naturali ratione sola, nonne cognoscunt Deum esse? Non possunt itaque in illa die dicere: *Non scivimus Deum fuisse*. Enarrat enim illis emissa de cœlo tonitrua et fulmina, nescitis esse Deum, qui regit creaturam? Quid igitur clamabant dæmones: *Tu es Filius Dei: quare venisti ad cruciandum nos ante tempus* 27? Insuper in tormentis quoque dicunt: *Uris me, uris me* 28. Non noverant igitur lignum notitiæ boni et mali, transgressio Adæ cognitionem dedit.

X. Quilibet enim incipit interrogare: *In quo statu erat Adam, quidque agebat?* Ipse enim Adam notitiam acceperat boni et mali. Alterum audimus ex Scripturis, quod in honore et in puritate erat; at cum transgressus esset mandatum, ejectus est paradiso, et succensus ei Deus. Tandem quid in se bonum ac præclarum esset, discit, ac calamitatem suam edoctus cavet sibi, ne ulterius peccando incidat in iudicium mortis, Cognoscimus igitur omnem creaturam Dei per eum regi. Ipse enim fecit cœlum et terram, animalia, reptilia, belluas, quas videmus, numerum vero ignoramus. Quis enim hominum novit, excepto solo Deo, qui

22 Joan. i, 1

23 Gen. iii, 25.

27 Matth. ii, 41.

28 Matth. viii, 29.

est in omnibus, etiam in fetibus animalium imperfectis? Nonne ipse scit, quæ sunt sub terra et super cælos?

XI. Relictis igitur his, potius quæramus, velut boni negotiatores, hæreditatem cælestem possidere, et ea, quæ conducunt animæ nostræ. Discamus possidere bona, quæ sunt nobiscum permanens. Quod si enim homo cœperit indagare sensum Dei, ac dicere: *Inveni quiddam ac comprehendere*, deprehendetur mens humana transcendere sensum Dei. Verum in hoc longe aberrat, et quanto plus volueris per cognitionem scrutari ac penetrare, tanto profundius descendis, nec quidquam percipis. Ipsæ enim considerationes, quæ tibi occurrunt, quid singulis diebus in te peragatur, et quomodo, arcane sunt et incomprehensibiles, nisi quod tantum sint cum gratiarum actione suscipiendæ, atque credendum sit. Animam enim tuam, ex quo natus es ad hunc usque diem, potuistine cognoscere? recense ergo mihi a mane ad vesperam usque scaturientes in te cogitationes. Dic mihi cogitationes trium dierum; at non potes. Si igitur cogitationes animæ tuæ comprehendere non potuisti, cogitationes Dei atque mentem Dei quomodo potes scrutari?

47 XII. Verum tu quantum invenis, ede panem, ac universam terram dimitte; et abi ad ripam fluminis, ac bibe quantum indiges; mox redi, nec inquire, unde permanet, aut quomodo fluat. Nava operam, ut sanetur pes tuus, aut morbus oculi tui, ut aspicias lumen solis, nec curiose indages, quantum luminis contineat sol, aut in quoto exsergat signo. Quod cedit in commodum tuum accipe. Et quid ascendis montes, et investigas, quot illic pascantur onagri aut bestię? et puellus quando accedit ad ubera matris, lactatur et enutritur. At nescit scrutari radicem aut scaturiginem, und sic affluit. Sugit enim lac et regionem omnem mamillarum exhaurit: et denuo alia hora repletur mamilla, hoc neque puellus novit, neque mater ejus, quamvis revera ab omnibus membris proveniat lac. Si quæris ergo Dominum in profundo, illic invenis eum signa facientem. Si quæris eum in fovea, illic invenis eum in medio duorum leonum²⁰, conservantem justum Danielelem. Si quæris eum in igni, illic invenis eum auxilium ferentem ministris suis²¹. Si quæris eum in monte, illic reperis eum cum Elia et Mose.²² Ubique igitur est, tam sub terra, quam super cælis, etiam apud nos, ubique est. Sic quoque antiqua prope te est, intra te est, et extra te est. Ubi enim volueris, in remotis regionibus, illic est mens tua, sive in occidente, sive in oriente, sive in cælis illic invenitur.

XIII. Studeamus igitur in primis cauterium et sigillum Domini in nobis habere, quia in die iudicii, facta segregatione illa a Deo, et congregatis

Α ζώων; Οὐχὶ αὐτὸς ἐπίσταται τὰ θντα ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν·

ΙΑ'. Παραλιπόντες οὖν ταῦτα, μᾶλλον ζητήσωμεν, ὡς καλοὶ ἔμποροι, κληρονομίαν κτήσασθαι ἐπουρίνιον, καὶ τὰ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν· μάθωμεν κτήσασθαι κτήματα ἄπερ συμπαραμένει ἡμῖν. Ἐν γὰρ ἀρετῇ ἄνθρωπος ὢν ἐρευνᾷ τὸν λογισμὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγειν, εὐρὸν τι καὶ κατέλαβον, εὐρεθήσεται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ὑπερβαίνων τὸν λογισμὸν τοῦ Θεοῦ. Ἐν τούτῳ δὲ πολὺ πλανᾷ· καὶ ὅσον θέλεις διὰ γνώσεως ἐρευνῆσαι καὶ εἰσελθεῖν, χωρεῖς εἰς βάθος, καὶ οὐδὲν καταλαμβάνεις· αὐτὰς γὰρ τὰς ἐπισκέψεις τὰς γινομένης σοι, τί ἐργάζεται καθ' ἡμέραν ἐν σοι, καὶ πῶς, ἀρρήτᾳ ἐστὶ, καὶ ἀκατάληπτα, ἢ μόνον δέξασθαι μετὰ εὐχαριστίας καὶ πιστεύειν. Τὴν γὰρ σὴν ψυχὴν ἐξ οὗ ἐγεννήθη καὶ ἔως ἄρτι, ἡδυνήθη γνώρισαι; ἐπεὶ ἐπάγγελόν μοι ἀπὸ προῦ καὶ ἔως οὗτὸς βρῦντας ἐν σοὶ λογισμοῦς. Εἰπέ μοι τὰς ἐνθυμήσεις τριῶν ἡμερῶν· ἀλλ' οὐ δύνασαι. Εἰ οὖν τοὺς λογισμοῦς τῆς ψυχῆς σου καταλαθεῖν οὐκ ἠδυνήθης, τοὺς λογισμοῦς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν νοῦν πῶς δύνασαι εὑρεῖν;

ΙΒ'. Ἄλλὰ σὺ ὅσον εὐρίσκεις ἄρτον φάγε, καὶ ἄφες ἄλην τὴν γῆν καὶ ἀπᾶθε εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, καὶ πῖε ὅσον χρεῖαν ἔχεις, καὶ πᾶρελθε, καὶ μὴ ζητήσης πόθεν ἔρχεται, ἢ πῶς ῥέει. Σπούδασον θεραπευθῆναι τὸν πόδα, ἢ τὸν πόνον τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, ἵνα ἴδῃς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Μὴ ζητήσης δὲ πῶσον ἔχει φῶς ὁ ἥλιος πῶσον ἀνατέλλει ζῶον. Ὁ προσχωρεῖ σοὶ εἰς χρεῖαν, λάβε. Καὶ τί ἀπέρχη εἰς ὄρη, καὶ ζητεῖς πῶς σοὶ ἐκεῖ νέμονται θναγοὶ ἢ θηρία; καὶ τὸ παιδίον ὅτε προσέρχεται τῷ μαζῷ τῆς μητρὸς, λαμβάνει τὸ γάλα καὶ τρίβεται. Οὐκ οἶδεν δὲ ἐρευνᾷ τὴν ρίζαν ἢ τὴν πηγὴν πόθεν οὕτως ἐπιρρέει· θηλάζει γὰρ τὸ γάλα, καὶ τὸν ὄρον ὅλον ἀποκινεῖ· καὶ πάλιν ἄλλην ὄραν μετροῦται ὁ μαζός· τοῦτο οὕτε τὸ παιδίον οἶδεν, οὔτε ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀπὸ ὅλων τῶν μελῶν τῆς μητρὸς ἐξέρχεται τὸ γάλα. Εἰ ζητεῖς οὖν τὸν Κύριον εἰς βάθος, ἐκεῖ εὐρίσκεις αὐτὸν ποιοῦντα σημεῖα. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐν λάκκῳ, ἐκεῖ εὐρίσκεις αὐτὸν ἐν μέσῳ δύο λαόντων φυλάσσοντα τὸν δικαίον Δαυιδά. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν εἰς πῦρ, ἐκεῖ εὐρίσκεις αὐτὸν βοηθοῦντα τοῖς δούλοις αὐτοῦ. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐν ὄρει, ἐκεῖ εὐρίσκεις αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἡλίου καὶ Μωσίου. Πανταχοῦ οὖν ἐστὶ, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, εἴτε ἐν ἡμῖν, πανταχοῦ ἐστὶν. Οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἐγγύς σου ἐστὶ, καὶ ἔσωθεν σου ἐστὶ, καὶ ἐξωθεν σου ἐστὶν. Ὅπου γὰρ θέλεις, εἰς μακρὰς πατριδας, ἐκεῖ ἐστὶν ὁ νοῦς σου, εἴτε ἐπὶ δυσμᾶς, εἴτε ἐπὶ ἀνατολᾶς, εἴτε εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐκεῖ εὐρίσκειται.

ΙΓ'. Ζητήσωμεν οὖν προηγουμένως τὸν καυτήρα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν σφραγίδα ἐν ἑαυτοῖς· ἔχειν· ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως, γινομένης τῆς ἀποτομίας τοῦ

²⁰ Dan. vi, 17. ²¹ Dan. iii, 28. ²² Matth. xvii, 3.

Θεοῦ, καὶ συναγομένων ὄλων τῶν φυλῶν τῆς γῆς ἅλων τοῦ Ἀδάμ, ὅταν κἀλλίστη ὁ ποιμὴν τὴν ἰδίαν ποιμνὴν, ἔσται ὅσους τὸν καυτῆρα, ἐπιγινώσκουσι τὸν ἴδιον ποιμένα, καὶ ὁ ποιμὴν τοὺς ἔχοντας τὴν ἰδίαν σφραγίδα γνωρίζει, καὶ ἐπισυνάγει ἀπὸ πάντων τῶν ἔθνων. Τῆς φωνῆς γὰρ αὐτοῦ ἀκούουσιν οἱ ἴδιοι, καὶ ὑπάγουσιν ὀπίσω αὐτοῦ. Εἰς δύο γὰρ μέρη ἵσταται ὁ κόσμος, καὶ γίγνεται μία ποιμνὴ σκοτεινῆ, ἢ χωροῦσα εἰς πῦρ αἰώνιον. Καὶ μία πλήρης φωτὸς, ἢ πρὸς τὴν οὐράνιον λῆξιν ἀναγομένη· αὐτὸ οὖν δὴ νῦν κτώμεθα ἐν ταῖς ψυχαῖς, αὐτὸ ἐκεῖνο λάμπει καὶ φανεροῦται, καὶ τὰ σώματα ἐνδύει δόξαν.

ΙΔ'. Ὅσπερ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Ξανθοῦ μηνὸς αἱ βίβαι κεχωσμένοι ἐν τῇ γῆ, τοὺς ἰδίους καρπούς, καὶ τὰ ἴδια ἄνθη καὶ κάλλι ἐκπλαστάνουσι, καὶ καρποποροῦσι, καὶ φανεροῦνται αἱ καλαὶ βίβαι, καὶ αἱ τὰς ἀκάθαρτας ἔχουσαι φανεραὶ γίνονται οὕτως ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἕκαστος διὰ τοῦ ἰδίου σώματος, ἅπερ ἐπραξεν, ἐμφανίζεις, καὶ φανεροῦται τὰ τε καλὰ καὶ τὰ κακὰ. Ἐκεῖ γὰρ ἐστὶ πᾶσα ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀναπόδοσις. Ἔστι γὰρ ἄλλη τροφή παρὰ ταύτην τὴν φαινομένην· καὶ γὰρ Μωϋσῆς ὅτε ἀνήλθεν εἰς τὸ ὄρος, ἡμέρας τεσσαράκοντα ἐνήστευεν. Ἀνήλθεν ἀνθρώπος, κατήλθε Θεὸν ἔχων. Καὶ ἴδε βλέπομεν ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, ἐὰν μὴ ὑποστηρίχθῃ τὸ σῶμα βρώμασι, φθειρεται. Καὶ αὐτὸς ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις νηστεύσας, πλεον ὄλων ἐνδυναμώτερος κατήλθεν. Ἐτρέφετο γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἴκονομαίτο αὐτοῦ τὸ σῶμα ἄλλη τροφή ἐπουρανίω. Ὁ γὰρ λόγος τοῦ Θεοῦ τροφή αὐτῷ ἐτίγνυτο, καὶ εἶχε δόξαν εἰς τὸ πρόσωπον τὸ γενόμενον, τύπος ἦν ἐκείνη γὰρ ἡ δόξα νῦν ἕσθαι εἰς τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν λάμπει. Ἀνιστάμενα γὰρ τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει ἄλλω ἐνδύματι θεικῶ σκεπάζονται, καὶ βρώσει ἐπουρανίω τρέφονται.

ΙΕ'. Ἐρώτησις. *Τι ἐστὶ, γυνὴ ἀκατακαλύπτω κεφαλή προσυχομένη;*

Ἀπόκρισις. Ἐπειδὴ ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀποστόλων ἀριμενέας εἶχον τὰς τρίχας ἀντὶ σκεπάσματος· διὰ τοῦτο ὁ Κύριος καὶ οἱ ἀπόστολοι ἦλθον εἰς τὴν κτίσιν καὶ ἐσωφρόνησαν αὐτήν. Πλὴν ἡ γυνὴ κεῖται εἰς τύπον τῆς Ἐκκλησίας· καὶ ὡσπερ εἰς τὸ φαινόμενον ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐκεῖνοι εἶχον ἐξηπλωμέναι τὰς τρίχας ἀντὶ σκεπάσματος· οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία τὰ τέκνα αὐτῆς ἐνδύει καὶ περιβάλλει ἐνδύμασι θεικοῖς, καὶ δεδοξασμένοις. Καὶ εἰς τὸ παλαιὸν δὲ τῆς Ἐκκλησίας Ἰσραὴλ, μία ἦν ἡ συναγωγὴ, καὶ ἐσκέπετο ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἦσαν ἀντὶ δόξης περιβεβλημένοι τὸ Πνεῦμα, εἰ καὶ αὐτοὶ οὐκ ἐστοίχισαν. Ἐκκλησία οὖν λέγεται καὶ ἐπὶ πολλῶν, καὶ ἐπὶ μιᾶς ψυχῆς· αὕτη γὰρ ἡ ψυχὴ συνάγει ὄλους τοὺς λογισμοὺς, καὶ ἐστὶν Ἐκκλησία τῷ Θεῷ. Ἡρμόδωθι γὰρ εἰς κοινωνίαν ἡ ψυχὴ τῷ ἐπουρανίω νυμφίω, καὶ κινῶνται τῷ ἐπουρανίω, τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ πολλῶν νοεῖται, καὶ ἐπὶ ἐνός. Καὶ γὰρ ὁ προφήτης λέγει περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, *Ἐδρὸν σε ἔρημον καὶ γυμνὴν, καὶ ἐνδύσά σε, καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς ἐπὶ οὗ ἐνός προσώπου εἶπεν.*

²² I Cor. xi, 5. ²³ Ezech. xvi, 6.

A omnibus tribubus terræ universæ Adæ, quando vocabit pastor suum gregem, quicumque cauterium habuerint, cognoscent pastorem suum, et pastor sigillo insignitos agnoscet, et congregabit ex omnibus gentibus. Vocem enim ejus audiunt, qui sunt sui, et sequuntur eum. In duas enim partes mundus dividitur, et est unus grex tenebrosus, qui discedet in ignem inextinguibilem et æternum; alter vero plenus lumine, qui ad hæreditatem cœlestem deducetur. Illud igitur, quod nunc possidemus in animis, illud ipsum splendet et manifestabitur, et corpora induent gloriam.

XIV. Perinde ac tempore mensis Aprilis radices terra coopertæ, suos fructus, suosque flores ac lautitias producunt, fructumque ferunt, ac manifestantur secundæ radices, uti et quæ spinas ferunt, patefunt: sic in illa die, quilibet suo corpore, quid egerit, patefaciet, et manifestabuntur mala et bona. Illic enim erit universale judicium, et retributio. Est enim alius cibus præter eum, qui videtur. Moses enim cum ascenderet montem, quadraginta dies jejunavit. Ascendit homo, descendit habens Deum. Et ecce, videmus in nobis, quod perpaucorum dierum spatio, nisi corpora suffulciantur cibis, ipsa pereant, ipse vero quadraginta dies cum jejunos fuisset, fortior omnibus descendit. Alebatur enim a Deo, et corpus ejus sustentabatur alio cibo cœlesti. Sermo enim Dei cibus ei erat, et habebat gloriam in facie. *Omne quod fiebat, typus erat alterius rei.* Illa enim gloria non intus in cordibus Christianorum fulget. Resurgentia enim corpora in resurrectione, alio vestimento divino operientur, ac cibo cœlesti nutrientur.

48 XV. *Interrogatio. Quid est illud, Femina non velato capite orans?*

Responsio. Quoniam temporibus apostolorum prolixos alebant crines pro velamine, propterea Dominus et apostoli venerunt ad creaturam, ut eam ad modestiam adducerent. Verum mulier typus est Ecclesiæ. Et quemadmodum ad aliorum conspectum tempore illo mulieres gerebant passos crines pro velamine, sic Ecclesia filios suos induit et amicit vestimentis divinis et gloriosis. Antiquitus autem Ecclesiæ Israel una erat congregatio, quæ operiebatur Spiritu: et induti erant Spiritu pro gloria, quamvis ipsi non consentirent. Dicitur ergo Ecclesia tam de pluribus quam de una anima. Hæc enim anima congregat omnes cogitationes, atque Deo est Ecclesia. Aptæ enim est anima ad societatem cœlestis Sponsi, et temperatur cum cœlesti. Hoc vero non in pluribus tantum, sed etiam in uno potest intelligi. De Jerusalem enim propheta inquit: *Inveni te desertam et nudam, et indui:* et cætera, tanquam de una persona loqueretur.

XVI. *Interrogatio.* Quid est, quod Martha dixerat Domino de Maria: *Ego de multis sollicita sum, et hæc assidet tibi?*

Responsio. Quod debebat dicere Maria Marthæ, id Dominus præoccupans, eidem dixit, quod illa, omnibus relictis, sederet ad pedes Domini, ac Deo benediceret tota die. Vides assidendi beneficium, pro dilectione datum. Ut autem clarius appareat verbum Dei, audi. Si quis diligit Jesum, eique attendit assidue vero, et non remisse attendit, sed perseverat quoque in dilectione jam Deus cogitat pro dilectione illa dare aliquid illi animæ, quamvis homo nesciat, quid accepturus sit, aut qualem portionem Deus largiturus sit animæ. Et sane Mariæ, quæ diligebat eum, et assidebat pedibus ejus, non simpliciter se adjunxit; sed virtutem illi quamdam occultam ex sua substantia contulit. Sermones enim quibus alloquebatur Deus in quiete Mariam, spiritus erant et virtus quædam. Hique sermones penetrabant cor, et anima animam, spiritus spiritum, et virtus divina multiplicabatur in corde ejus. Necessario enim virtus illa, quocumque diverterit, illic perseverat, velut possessio, quæ auferri nequit. Quare Dominus sibi conscius, quid Mariæ contulisset, ait: *Maria optimam partem elegit*²⁵. Non ita longe postea, quæ benevole egerat Martha circa ministerium, promoverunt eam ad donum illud gratiæ. Illa enim consecuta est virtutem divinam in anima.

XVII. Et sane quid mirum, si qui accedunt ad Dominum, eique corporaliter conjunguntur, receperunt virtutem; cum, apostolis loquentibus verbum Dei, ceciderit super credentes Spiritus? Cornelius ex verbo Dei, quod audivit, accepit virtutem: quanto magis, cum Dominus loqueretur cum Maria, aut Zachæo, aut peccatrice, quæ passis capillis abstergebat pedes Domini, aut cum Samaritana, aut latrone, egressa est virtus, et permistus est cum eorum anima Spiritus sanctus²⁶! Nunc quoque qui Deum amore prosequuntur, et, relictis omnibus, in oratione perseverant, docentur secreto, quæ non noverant. Ipsa enim veritas secundum illorum propositum apparet illis, et docet eos. *Ego sum veritas*²⁶. Et ipsi quoque apostoli ante passionem apud Dominum perseverantes, viderunt prodigia magna, scilicet quo pacto leprosi mundarentur et mortui resuscitarentur²⁷. Nec tamen cognoverunt quomodo conversaretur virtus divina, aut ministraret in corde; et quod spiritaliter renasci et temperari cum anima cælesti eos oporteat, ac fieri novam creaturam. Propter signa vero, quæ faciebat, diligebant Dominum. Tandem Dominus dixit eis: *Quia admiramini signa, hæreditatem magnam do vobis, quam non habet universus mundus.*

XVIII. Tandiu vero hæc verba illis peregrina fuerunt, donec surrexit a mortuis, et extulit cor-

17. Ἐρώτησις. Τί ἐστὶν ὃ ἡ Μάρθα εἶπε τῷ Κυρίῳ περὶ τῆς Μαρίας, ὅτι Ἐγὼ κάμνω εἰς κἀλλή, καὶ αὐτὴ παρακαθέζεται σοι;

Ἀπόκρισις. Ὁ ὤφειλεν εἰπεῖν ἡ Μαρία τῇ Μάρθῃ, ὃ Κύριος προλαβὼν εἶπεν αὐτῇ, ὅτι πάντα ἀφῆκεν ἐκεῖνη, καὶ παρὰ τοὺς πόδας ἐκάθητο τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν Θεὸν εὐλόγει ὄλην τὴν ἡμέραν. Ὁρᾷ προσεδρεῖαν ὑπὲρ ἀγάπης. Ἴνα δὲ σαφέστερον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ φωτισθῆ, ἀκουσον. Εἰ τις ἀγαπᾷ τὸν Ἰησοῦν, καὶ προσέχει αὐτῷ ὀρθῶς καὶ οὐχ ἀπλῶς προσέχει, ἀλλὰ καὶ παραμένει ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἥδη καὶ ὁ Θεὸς λογίζεται ἀντὶ τῆς ἀγάπης ἐκεῖνης δοῦναι τι ἐκεῖνῃ τῇ ψυχῇ, εἰ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐκ οἶδε τί μέλλει λαμβάνειν, ἢ ποῖον μέρος μέλλει ὁ Θεὸς δίδόναι τῇ ψυχῇ. Καὶ τῇ Μαρτῇ γὰρ ἀγαπῶση αὐτὸν, καὶ παρακαθεζομένη παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, οὐχ ἀπλῶς προσετέθη, ἀλλὰ δυνάμιν τινα κρυφίματαν ἐκ τῆς αὐτοῦ οὐσίας ἔδωκεν αὐτῇ. Αὐτοὶ γὰρ οἱ λόγοι, οὗς ἐλάλει ὁ Θεὸς μετὰ εἰρήνης τῇ Μαρτῇ, πνεύματα ἦσαν καὶ δυνάμεις τῶν καὶ οὗτοι οἱ λόγοι εἰσερχόμενοι εἰς τὴν καρδίαν, ψυχὴ εἰς ψυχὴν, καὶ πνεῦμα εἰς πνεῦμα, καὶ δυνάμεις θεϊκῆ ἐπληροῦτο εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς. Ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἐκεῖνη ἡ δυνάμεις, ὅπου καταλύσει παράμονος γίνεται, ὡς κτήμα ἀναφαίρετον. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος εἰδὼς τί ἔδωκεν αὐτῇ, εἶπε, *Μαρία τὴν καλὴν μερίδα ἐξελέξατο.* Μετὰ δὲ καιρὸν ἐκεῖνα ἃ ἐποίησε προθύμως περὶ τὴν διακονίαν ἡ Μάρθα, ἤνεγκεν αὐτὴν εἰς τὸ χάρισμα ἐκεῖνο. Καὶ αὐτὴ γὰρ ἐδέξατο δυνάμιν θεϊκὴν τῇ ψυχῇ αὐτῆς.

17. Καὶ τί θαυμαστὸν, εἰ οἱ προσερχόμενοι τῷ Κυρίῳ, καὶ προσκολλώμενοι σωματικῶς ἐλάμβανον δυνάμιν, ὅποτε οἱ ἀποστόλοι ἐλάλουν λόγον, καὶ ἐπίπτεον ἐπὶ τοὺς πιστεύοντας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; ὁ Κορνήλιος ἐκ τοῦ λόγου οὗ ἤκουσεν ἔλαθεν δυνάμιν πόσω μᾶλλον ὁ Κύριος ὅτε ἐλάλει λόγον τῇ Μαρτῇ. ἢ τῷ Ζαχαρίῳ, ἢ τῇ ἀμαρτωλῷ, ἢ τῇ λιπάριασά τὰς τρίχας, ἀπέμασε τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου. ἢ τῇ Σαμαριτιδῇ, ἢ τῷ ληστῇ, ἐγένετο δυνάμεις, καὶ συνεκράσθη ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ νῦν οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεὸν, καὶ καταλαμβάνοντες πάντα, καὶ τῇ εὐχῇ προσκαρτεροῦντες, διδάσκονται ἐν κρυπτῷ, ἃ οὐκ οἴδασιν. αὐτὴ γὰρ ἡ ἀλήθεια κατὰ τὴν προαίρεσιν αὐτῶν φανεροῦται αὐτοῖς, καὶ δίδασκει αὐτοὺς, ὅτι Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια. Καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι πρὸ τοῦ σταυροῦ παραμένοντες τῷ Κυρίῳ, ἔβλεπον σημεῖα μεγάλα, ὅπως τε λεπροὶ ἐκδιερίζοντο, καὶ νεκροὶ ἠγείροντο. Καὶ οὐκ ἤδεισαν πῶς ἀναστρέφεται θεῖα δυνάμεις καὶ διακονεῖ ἐν καρδίᾳ, καὶ οἱ ἡμεῖλλον πνευματικῶς ἀναγεννᾶσθαι, καὶ συγκιρνεῖσθαι τῇ ἐπουρανίῳ ψυχῇ, καὶ γίνεσθαι καινὴ κτίσις, διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίησε, ἡγάπων τὸν Κύριον. Λοιπὸν ὁ Κύριος εἶπεν αὐτοῖς, *Τί θαυμάζετε τὰ σημεῖα, κληρονομίαν μεγάλην δίδωμι ὑμῖν, ἣν οὐκ ἔχει ὁ κόσμος ὅλος.*

18. Λοιπὸν αὐτοὶ ἐξενίζοντο εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἕως ὅτου ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καὶ ἀνήνεγκε τὸ

²⁵ Luc. x, 42. ²⁶ Act. x, 44; Luc. x, 42; Luc. xiv, 14. ²⁷ Matth. xi, 5.

xix, 9; Luc. vii, 48; Joan. iv, 44; Luc. xlviii, 45.

σώμα υπὲρ ἡμῶν, ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν· καὶ τότε εἰσῆλθε καὶ συνεκράσθη ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὸ Πνεῦμα τὸ παράκλητον. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια φανεροῖ ἑαυτὴν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν· καὶ ἔρχεται ὁ ἐκπυρνώσις ἄνθρωπος μετὰ τοῦ ἀνθρώπου σου, καὶ γίγνεται εἰς μίαν κοινωνίαν. Ὅσοι οὖν εἰσιν εἰς διακονίαν, καὶ προθύμως πάντα ποιοῦσι διὰ ζῆλον, καὶ πίστιν, καὶ ἀγάπην Θεοῦ, αὐτὸ ἔχεινο μετὰ καιρῶν τινα φέρει αὐτοὺς εἰς γνῶσιν αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Ὁ γὰρ Κύριος φανεροῦται ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, καὶ διδάσκει αὐτοὺς τὴν ἀναστροφὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Δόξα καὶ προσκύνησις τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ'.

Ὅν καρπὸν ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς παρὰ τῶν Χριστιανῶν ; B

Πάντα τὰ φαινόμενα ἔκτισεν ὁ Θεός, καὶ ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις εἰς ἀνάπαυσιν καὶ τρυφήν, καὶ νόμον δικαιοσύνης ἔδωκεν αὐτοῖς. Ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ἄλλον καρπὸν ζητεῖ ὁ Θεός, καὶ ἄλλην δικαιοσύνην, τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, συνειδήσιν ἀγαθὴν, λόγους χρηστοὺς, ἐνθυμήσεις σεμνάς καὶ ἀγαθὰς, καὶ πάντα τὰ τῶν ἁγίων κατορθώματα. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος, Ἐὰν μὴ περισσέυσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ δύνασθε εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, Μὴ πορεύσῃς· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μήτε ἐπιθυμήσῃς, μήτε ὀργισθῆς. Χρὴ γὰρ τὸν βουλούμενον φίλον εἶναι Θεοῦ, φυλάττειν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ρύπου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου τοῦ ὄντος· ἐν ἡμῖν. Τοῦτο ἀξιόλογος τῆς βασιλείας καθίστησιν ἡμᾶς. Δόξα τῇ εὐσπλαγγνίᾳ αὐτοῦ, καὶ γενομένη εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ'.

Οἱ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὸν νοῦν τῷ Θεῷ ἐκιδιδόντες, τοῦτ' ἐπ' ἐλπίδι τοῦ φωτισθῆναι τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς καρδίας ποιοῦσι, καὶ ὁ Θεός τοιοῦτους ἐν ἀγίῳ καὶ καθαρῷ μερίστη μυστηρίων ἀξιοῖ, καὶ μεταδίδωσιν αὐτοῖς ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ. Καὶ εἰ ἀγαθῶν ἐπουρανίων τυχεῖν βουλούμενοι ποιεῖν ὀφείλωμεν. Λοιπὸν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται ἀφομοιοῦνται τοῖς ἀκτίσιν ἡλίου διὰ θυρίδος εἰσερχομένους. Διδάσκει καὶ ἡ ὁμιλία, τίς ἡ γῆ τοῦ Σατανᾶ, καὶ τίς τῶν ἀγγέλων, καὶ οἱ ἀμφοτέρω ἀψηλάφητος καὶ ἀόρατος.

A'. Πάντα τὰ ἐν τῇ κόσμῳ φαινόμενα ἔργα ἐπ' ἐλπίδι γίνεται, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῶν καρμάτων· καὶ εἰ μὴ τις ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ ἀπολαύσῃ τῶν πόνων, οὐδὲν ὠφελεῖται. Καὶ γὰρ ὁ γεωργὸς σπείρει ἐπ' ἐλπίδι καρπῶν, καὶ καρμάτους ὑποφέρει διὰ τὴν προσοκίαν· Ἐπ' ἐλπίδι, φησὶν, ὀρατρῶν ἀροτριᾶ· καὶ λαμβάνων γυναῖκα, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ἔχειν κληρονομίαν. Καὶ ὁ ἔμπορος δίδωσιν ἑαυτὸν εἰς θάλατταν εἰς θάνατον ἑτοιμον διὰ τὸ κέρδος. Οὕτω καὶ ἐν τῇ εἰς λαβῆ τῶν οὐρανῶν, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ φωτισθῆναι τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς καρδίας, δίδωσι τὴν ἑαυτὸν, ἀνθρώπων τῶν βωτικῶν πραγμάτων, καὶ σχολάζων ἐν

20 Matth. v, 20 seq.

pus pro nobis super caelos. Et tunc introit ac commistus est eorum animis Spiritus paracletus. Ipsa quoque veritas manifestat se ipsam animis fidelibus : ac concreditur caelestis homo cum homine tuo, et sit una societas. Quicumque igitur ministerio vario vacant, et alacriter omnia peragunt, zelo, fide, dilectione Dei impulsus, illud ipsum aliquanto post ducit eos in cognitionem ipsius veritatis. Dominus enim apparet animis illorum, et docet eos conversationem Spiritus sancti. Gloria et adoratio Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in saecula. Amen.

HOMILLIA XIII.

Quem fructum a Christianis Deus requirat ?

Omnia, quae videntur, creavit Deus, et dedit hominibus in recreationem et delicias, ac legem illis dedit justitiae. Ex quo vero Christus advenit, alium fructum requirit Deus, atque aliam justitiam, puritatem nempe cordis, conscientiam bonam, sermones utiles, cogitationes castas et bonas, atque omnia sanctorum officia. Dicit enim Dominus : Nisi abundaverit vestra justitia, plus quam Scribarum et Pharisaeorum, non potestis ingredi in regnum caelorum. In lege scriptum est : Non committes adulterium : at ego dico vobis, Ne concupiscas aut irascaris. Oportet enim eum qui exoptat amicum Dei esse, conservare se a caeno peccati, et ignis aeterni, qui in nobis viget. Hoc digno regno constituit. Gloria misericordiae ejus, et propensae voluntati erga nos, Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

HOMILLIA XIV.

Qui cogitationes ac mentem Deo traant, nec sub spe illuminandorum oculorum cordis faciunt : ac Deus hujusmodi in summa sanctimonia ac puritate mysticis dignos reputat, ac participes facit illos gratiae suae. Quidque bona caelestia consecuturi agere debeamus. Tandem apostoli et propheta assimilantur radiis solaribus, per fenestram ingressis. Docet quoque homilia, quae sit terra Satanæ, et quae angelorum, et quod utraque nec contractari nec videri possit.

D

50 I. Omnia opera, quae in hoc mundo videntur, sub spe aliqua sunt fruendi laboribus suis. Et nisi quis plene sibi persuadeat se fruiturum laboribus, nil commodi percipit. Agricola enim semina sub spe fructuum, ac labores sustinet propter expectationem. In spe, inquit, qui arat, debet arare : et qui duxit uxorem, sub spe habendorum haereditum. Mercator quoque committit se mari et morti promptissimae, lucrigratia. Ita quoque in regno caelorum, sub spe illuminandorum oculorum cordis, tradit aliquis se ipsum, procul abscedens a rebus saecularibus, intentus precatio-

nibus et osecrationibus, exspectans Dominum quando veniens manifestet ei se ipsum, et emundet eum peccato ei inhaerente.

II. Nec spem habet in laboribus suis, et vitæ ratione, donec consequatur quæ sperat, quoad veniens Dominus habitet in eo in omni sensu et operatione Spiritus. Cumque gustaverit bonitatem Domini, et fructibus spiritus delectatus fuerit, ac sublatum sit velamen tenebrarum, lumenque Christi splendescat, et operetur in lætitia ineffabili: tunc plene confirmabitur, habens secum Dominum in multa dilectione, perinde ac ibi mercator, dum lucrum facit lætatur: multas tamen molestias sustinet, et metuit a latronibus et spiritibus nequitiae, ne remissior factus perdat operam, donec consequatur regnum cœlorum, supernam Jerusalem.

III. Obsecremus igitur nos quoque Deum, ut exutos nos veteri homine, induat cœlesti Christo ex hoc tempore, ut in exultatione constituti, sicque ab eo ducti in summa tranquillitate simus. Inquit enim Dominus, replere nos cum vellet gustu regni: *Sine me nihil potestis facere* 39. Et quidem apostolorum ope multos novit illuminare: creaturæ enim cum essent illi, conservos educabant: et fratrem ac filium Christi fieri, præstantius quid quam cæteri homines, efficere; hoc est, ipsum cor et mentem sanctificabant, iidem et cogitationes, ut ad Deum eas dirigerent; et sic Deus largitur occulte vitam et opem cordi, ac se ipsum ei committit. Cum enim secreta, hoc est, mentem et cogitationes quis Deo dedicat, nulla alia re aut cogitatione occupatus ac districtus, sed se ipsum vi quadam cohibens, tunc Dominus mysteriorum participem facit eum, in sanctimonia ac puritate multa, et cibum cœlestem exhibet se ipsum, ac potum spiritualem.

IV. Perinde ac quis, qui multa bona, servos ac filios possidet, alium cibum præbet servis, alium filiis ex semine suo procreatis: quia filii sunt hæredes patris, et cum eo comedunt, similes scilicet patri suo: sic Christus versus ille Dominus omnia creavit, et nutrit improbos ac ingratos: filios vero quos genuit ex semine suo, quosque participes fecit gratiæ suæ, in quibus formatus est Dominus, peculiari refectione, alimento, cibo et potu, præter cæteros homines enutrit, ac præbet se ipsum illis conversantibus eum patre suo, sicut ait Dominus: *Qui edūt meam carnem, et bibūt meum sanguinem, in me manet, et ego in illo, et mortem non videbit* 41. Qui enim possident veram hæreditatem, tanquam filii sunt ex Patre cœlesti progeniti, et in domo patris sui degunt, ut ait Dominus: *Servus non manet in domo, filius vero manet in æternum* 42.

Α εὐχαί: καὶ δεήσεις, προσδεχόμενος τὸν Κύριον, πάντα ἐλθὼν ἐμφανίσει αὐτῷ ἑαυτὸν, καὶ καθαρῶσι αὐτὸν ἐκ τῆς ἐνοικουσίας αὐτῷ ἁμαρτίας.

Β. Οὐκ ἐπαλπίζει δὲ ἐπὶ τοῖς καμάτοις αὐτοῦ, καὶ τῇ πολιτείᾳ, ἕως οὗ τύχη τῶν ἐλπίζομένων, ἕως οὗ ἐλθὼν ὁ Κύριος οἰκίησιν ἐν αὐτῷ, ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος. Καὶ διὰ τὴν γεύσθησιν τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου, καὶ τοῖς καρποῖς τοῦ πνεύματος ἐντρύφησιν, καὶ περιαιρεθῆ τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους, καὶ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ ἐλλάμψῃ καὶ ἐνεργήσῃ ἐν καρδίᾳ ἀνεκκλήτῳ, τότε πληροφορεῖται ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Κύριον ἐν πολλῇ στοργῇ· ὥστε ἐκεῖ ὁ ἔμπορος κερδήσας χαίρει. Ἄγωνα δὲ ἔχει καὶ φόβον τῶν ἀπὸ τῶν ληστῶν καὶ τῶν πνευματῶν τῆς πονηρίας, μή πως λαυνωθεὶς ἀπολέσῃ τὸν κάματον, ἕως οὗ καταξιωθῆ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐν τῇ ἀνω Ἱερουσαλήμ.

Γ. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἵνα ἀποδύσῃ ἡμᾶς τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον, καὶ ἐνδύσῃ τὸν ἐπουράνιον Χριστὸν ἀπὸ τοῦ νῦν, ὅπως ἐν ἀγαλλίασει γενόμενοι, καὶ οὕτως ὅτε αὐτοῦ ὀδηγούμενοι ἐν πολλῇ γαλήνῃ ἐσόμεθα. Θεὸς γὰρ ὁ Κύριος, πληρῶσιν ἡμᾶς τῆς γεύσεως τῆς βασιλείας βουλόμενος, *Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν*. Καίτοι γε διὰ τῶν ἀποστόλων πολλοὺς οἶδε φωτίζειν: κτίσματα γὰρ ὄντες, τοῖς ἰσοδούλους ἐξέτρεφον· καὶ ἀδελφὸν καὶ υἱὸν Χριστοῦ γενέσθαι, περισσὸν τε παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ποιεῖν, τούτέστιν αὐτῇ τὴν καρδίαν, αὐτὸν τὸν νοῦν ἀφιερῶν, καὶ τοὺς λογισμοὺς ἀναστρίβειν πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ οὕτως ὁ Θεὸς δίδωσιν κρυπτῶς ζωὴν καὶ βοήθειαν εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἑαυτὸν ἐμπιπτέει αὐτῇ. Ὅτε γὰρ τὰ κρυπτὰ, τούτέστι τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς, δίδωσιν τῷ Θεῷ, μὴ ἀσχολούμενος, μήτε βεβδόμενος ἀλλαγῆ, ἀλλ' ἑαυτὸν βιαζόμενος, τότε ὁ Κύριος μυστηρίων ἀξιοῖ τοῦτον ἐν ἀγιότητι καὶ καθαρότητι πλεῖον, καὶ τροφήν ἐπουράνιον δίδωσιν αὐτὸν, καὶ πόμα πνευματικόν.

Δ'. Ὅσοι ἐὰν ᾖ τις κεκτημένος πολλὴν περιουσίαν, καὶ δούλους, καὶ τέκνα, ἄλλην τροφήν δίδωσιν τοῖς δούλοις, καὶ ἄλλην τοῖς ἰδίοις τέκνοις τοῖς ἐκ τοῦ σπέρματος γεγεννημένοις· ἐπειδὴ τὰ τέκνα κληρονομοῦσι τὸν πατέρα, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐσθίουσιν, ἀφαιρωμένα τῷ πατρὶ αὐτῶν· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Δεσπότης, πάντα αὐτὸς ἐκτίσει, καὶ τρέφει τοὺς πονηροὺς καὶ ἀχαριστοὺς· τὰ δὲ τέκνα, ἃ ἐγέννησεν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, καὶ οἷς μετέδωκεν ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐμορφώθη ὁ Κύριος, ἰδίαν ἀνάπαυσιν καὶ τροφήν, καὶ βρώσιν, καὶ πόσιν, παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ἐκτρέφει, καὶ δίδωσιν ἐκ τῶν αὐτοῖς ἀναστρεφομένοις μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ὡς φησὶν ὁ Κύριος, *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ, καὶ θάνατον οὐ μὴ θωρήσῃ*. Οἱ γὰρ ἔχοντες τὴν ἀληθινὴν κληρονομίαν, ὡς υἱὸς ἐκ Πατρὸς ἐπουράνιου γεγεννημένοι εἰσι, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτῶν διάγουσιν, ὡς φησὶν ὁ Κύριος, *Ὁ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὁ δὲ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα*.

39 II Cor. ix, 10. 40 Joan. xv, 5. 41 Joan. vi, 54. 42 Joan. viii, 35.

Ε'. Εἴπερ οὖν καὶ ἡμεῖς βουλόμεθα ἐκ τοῦ Πατρὸς Α τοῦ ἐποικρατικοῦ γεννηθῆναι, περισσόν τι παρὰ τοῦ λοιποῦ ἀνθρώπου ὀφείλομεν ποιεῖν, σπουδῆν, ἐγὼνα, ζῆλον, ἀγάπην, πολιτείας ἀγαθῆν, ἐν πίστει καὶ φόβῳ εἶναι, ὡς βουλόμενοι τηλικούτων ἀγαθῶν τυχεῖν, καὶ θεὸν κληρονομησαί. Κύριος γὰρ μερὶς τῆς κληρονομίας μου, καὶ τοῦ ποτηρίου μου. Καὶ ὡτως βλέπων ὁ Κύριος τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν καὶ τὴν ὑπομονὴν, ποιεῖ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ καθαρῖσας ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῷ οὐρανίῳ, καὶ νοήματα νενεκρωμένα, καὶ διεφθαρμένα, διὰ τῆς καλῆς αὐτῶν ἀναστοφῆς καὶ διδασκαλίας, ἀναζωοποιῶν, καὶ ἀνεγείλων· κτίσμα γὰρ ἕτερον κτίσμα ἐκτρέφει καὶ ζωοποιεῖ. Ὡσπερ τὰ σπέρματα τοῦ σίτου, ἣ τῶν κριθῶν καὶ νέφη, κτίσματα ὄντα· ὁ υἱὸς τε καὶ ὁ ἥλιος ζωοποιεῖσι κελευόμενα. Ὡσπερ δὲ ἐστὶ φῶς διὰ θυρίδος εἰσφερόμενον, ὁ δὲ ἥλιος ὅλη τῇ οἰκουμένῃ τὰς ἀκτίνας ἐκπέμπει, οὕτως ἦσαν οἱ προφῆται τοῦ ἰδίου οἴκου μόνον φωστῆρες τοῦ Ἰσραὴλ· οἱ δὲ ἀπόστολοι ἥλιοι ἦσαν ἐκλάμποντες τὰς ἀκτίνας εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Γ'. Ἔστιν οὖν γῆ ἐν ἣ κατοικοῦσι τὰ τετράποδα· καὶ ἔστι γῆ ἐν τῷ ἀέρι, ἐν ἣ περιπατοῦσι καὶ ζῶσι τὰ ὄρνια. Καὶ ταῦτα ἐὰν θελήσωσιν ἐν τῇ γῆ στήναι ἢ περιπατῆσαι, ἔχουσι θηρευτὰς τοὺς κρατοῦντας αὐτά. Καὶ ἔστι γῆ τῶν ἰχθύων, τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ τόπων ἐγεννήθη, καὶ γῆ καὶ ἀέρι, ἔχει ἅκει τὴν διαγωγὴν καὶ τροφὴν καὶ ἀνάπαυσιν. Οὕτως ἔστι γῆ καὶ πατρὶς σατανική, οὗ διάγουσι καὶ ἐμπεριπατοῦσι, καὶ ἐπαναπαύονται αἱ δυνάμεις τοῦ σκότους, καὶ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας· καὶ ἔστι γῆ φωτεινὴ τῆς θεότητος, ὅπου ἐμπεριπατοῦσι καὶ ἐπαναπαύονται αἱ παρεμβολαὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων. Καὶ οὕτε ἢ σκοτεινὴ γῆ τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦτο σώματος ὁραθῆναι, ἢ ψηλαφηθῆναι δύναται· οὔτε ἢ γῆ τῆς θεότητος ἢ φωτεινὴ ψηλαφᾶται, ἢ ὁράται τοῖς σαρκικοῖς ὀφθαλμοῖς· τοῖς δὲ πνευματικοῖς φαίνεται τῷ ὀφθαλμῷ τῆς καρδίας, καὶ ἢ Σατανική τοῦ σκότους, καὶ ἢ φωτεινὴ τῆς θεότητος.

Ζ'. Ὡς δὲ ὁ λόγος τῶν ἐξωθεν λέγει, ἔστιν ὄρη πύρινα, ὅτι ἐκεῖ πῦρ ἐστὶ, καὶ ἔστιν ἐκεῖ ζῶα ὅμοια τοῖς προβάτοις. Λοιπὸν οἱ θηρεύοντες αὐτὰ ποιοῦσι σιδηροῦς τροχοὺς, καὶ βάλλουσιν ἀγκίστρα, καὶ πέμπουσιν εἰς τὸ πῦρ, ἐπειδὴ ἐκεῖνα τὰ ζῶα τὸ πῦρ ἔχει βρῶσιν, τὸ πῦρ ἔχει πόσιν, ἀνάπαυσιν, ἀξησιν, ζωὴν, ἀντὶ πάντων τὸ πῦρ αὐτοῖς ἐστὶ. Καὶ ἐὰν ἐξενέγκῃς αὐτὰ εἰς ἄλλον ἀέρα, ἀπόλλυνται, καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτῶν ὅταν ρυπωθῆ, εἰς τὸ ὕδωρ οὐ πλύνονται, ἀλλὰ εἰς τὸ πῦρ, καὶ γίνονται καθαρότερα καὶ λευκότερα. Οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ τὸ ἐπουράνιον πῦρ ἐκεῖνο ἔχουσι βρῶσιν. Ἐκεῖνο αὐτοῖς ἐστὶν ἀνάπαυσις· ἐκεῖνο καθαρῖζει, καὶ πλύνει, καὶ ἀγιάζει αὐτῶν τὴν καρδίαν· ἐκεῖνο φέρει αὐτοὺς εἰς ἀξησιν· ἐκεῖνο αὐτοῖς ἐστὶν ἀήρ, καὶ ζωὴ. Ἄν δὲ ἐκείθεν ἐξέλθωσιν, ἀπόλλυνται ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ὡσπερ ἐκεῖ τὰ ζῶα ἐξερχόμενα ἀπὸ τοῦ

51 V. Si igitur nos quoque velimus ex Patre caelesti pronasci, præstantius quid quam cæteri homines agere debemus, studere nempe, contendere, æmulari, diligere, bene conversari, in fide ac metu vivere, velut consecuturi tanta bona, et Deum hæreditario jure possessuri: Dominus enim pars hæreditatis meæ et calicis mei⁴³. Et ita intuens Dominus propositum illud bonum, ac tolerantiam, misericordiam suam exserit: ac purificans nos verbo caelesti, mentes mortuas ac deperditas, per bonam ipsorum apostolorum conversationem et doctrinam, vivificat alteram creaturam. Perinde ac semina frumenti aut hordei fovent nubes, quæ creaturae sunt. Pluvia quoque et sol vivificant ea, cum jubentur. Quemadmodum autem se habet lumen, quod per fenestram ingreditur, ac sol, qui per universam terram radios suos extendit, sic erant prophete luminaria peculiaris domus Israel. Apostoli vero erant soles, emittentes radios in universam mundi partem.

VI. Est igitur terra, in qua quadrupedia habitant: est quoque terra in aere, in qua ambulant ac vivunt volucres. Quæ si velint consistere super terram et deambulare, habent venatores, qui eas capiant. Est quoque terra piscium, aqua scilicet maris; at unumquodque, in quo loco fuerit natum, sive in terra sive in acre, illic degit, nutritur ac quiescit. Sic quoque terra est patria Satanæ, in qua degunt, et circumambulant, ac in qua requiescunt potestates tenebrarum et spiritus nequitiae. Est quoque terra lucida divinitatis, in qua circumambulant ac requiescunt, castra et acies angelorum et sanctorum spirituum. Atque nec terra tenebrosa oculis hujus corporis conspicitur aut contractari potest; nec terra divinitatis lucida contractatur aut videtur oculis carnis: spiritalibus vero patet, oculo nempe cordis, tum quæ est Satanæ ac tenebrarum, tum etiam quæ est lucida ac divina

VII. Verum, ut profanus sermo perhibet, sunt quidam montes ignei, quia illic ignis permanet, suntque illic animalia similia ovibus. Cæterum venatores ad ea capienda faciunt ferreas rotas, et projectos hamos mittunt in ignem, quandoquidem illa animalia ignem habent loco cibi, requiei, incrementi, vitæ, omnium denique loco ignis illis est. Ac si transferas ea alium in aerem, pereunt: et indumenta illorum, si fuerint sordibus inquinata, aqua non eluuntur, sed igni, suntuque puriora ac candidiora: sic quoque Christiani caelestem illum ignem habent vice alimenti, ille ipsis est requies, ille expurgat, lavat, et sanctificat cor illorum: ille præbet eis argumentum: ille eis est aer et vita. Si vero inde egrediantur, interficiuntur a pravis spiritibus, velut ibi animalia igni egredientia moriuntur, velut pisces aqua egredientes, velut quadrupedia

⁴³ Psal. xvi, 3.

animalia in mare projecta suffocantur : velut volucres ambulantes super terram capiuntur ab aucupibus : sic quoque anima, quæ non permanet in terra, illa suffocatur et perit : et nisi habeat ignem illum divinum loco cibi, potus, indumentorum, purificationis cordis, et sanctificationis animæ, comprehenditur ab improbis spiritibus, ac perit. Nos autem studiosè inquiramus, num seminati simus in invisibili illa terra, ac plantati in cœlesti vinea. Gloria miserationibus ejus in æternum. Amen.

52 HOMILIA XV.

Docet hómilia hæc prolixè, quo pacto anima in sanctitate, castitate ac puritate erga sponsum suum Christum Jesum, Servatorem mundi, se gerere debeat. Continet vero quasdam questiones summa doctrina rejertas, videlicet, utrum in resurrectione omnia membra resurgant, et alias infinitas de vitio, de gratia, de libertate arbitrii et dignitate generis humani.

I. Quemadmodum vir quidam, admodum dives, rex illustris, si delectetur femina paupere, nihil præterquam corpus suum possidente, ejusque amator fiat, ac velit eam sibi in sponsam ac conjugem assumere : illa contra omnem benevolentiam præstat viro, amoremque, quo eum prosequitur, conservat : ecce pauper illa ac egena, quæ nihil possidet, omnium bonorum viri sui sit domina : si vero quid præter decorum ac officium commiserit, nec convenienter ac decenter in domo viri sui versata fuerit, tunc cum infamia ac contumelia ejicitur, ambabus manibus capiti impositis : quemadmodum et in lege Moysis obscure innuitur de muliere refractaria, quæ viro suo nihil commodi præstat. Tum demum illa dolorem ac luctum maximum sustinet, cum secum perpendit quantis divitiis exciderit, qua gloria sit privata, contempta ob dementiam suam.

II. Sic quoque anima, cujus connubium petierit cœlestis Sponsus Christus in mysticam ac divinam societatem suam, atque gustaverit cœlestes divitias, magna in diligentia atque ingenue placere debet suo Sponso Christo, et ministerium spiritum sibi conceditum decenter et convenienter implere, ut placeat Deo in omnibus, et Spiritum in nulla re contristet, ac præclaram erga illum modestiam et dilectionem decenter conservet, atque in domo cœlestis Regis recte conversetur, sitque concessa gratia ipsi in omnibus grata et accepta. Ecce ejusmodi anima omnium Domini bonorum domina constituitur, atque ipse splendor divinitatis corpus ejus existit. Si vero quid aberrarit, ac citra decorum egerit quid in ministerio suo, nec grata ei fecerit, nec voluntati ejus paruerit, neque cooperata cum gratia Spiritus secum habitante fuerit, tunc non absque contumelia ac dedecore, honore exiit, ac privatur vita tanquam inutilis effecta, minimeque apta societati cœlestis Regis. Ac tandem propter

Α πυρὸς ἀποθνήσκει, ὡς περ οἱ ἰχθύες ἀπὸ τῶν ὕδατων, ὡς περ τὰ τετράποδα ζῶα βαλλόμενα εἰς τὴν θάλασσαν πνίγεται, ὡς περ τὰ πετεινὰ περιπατοῦντα εἰς τὴν γῆν κατέχεται ὑπὸ τῶν θηρευτῶν, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἢ μὴ μένουσα ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ, συμπνίγεται καὶ ἀπόλλυται. Καὶ ἐὰν μὴ ἔχη τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ θεῖον ἀντὶ βρώσεως καὶ πόσεως, καὶ ἐνδυμάτων, καὶ καθαρισμοῦ καρδίας, καὶ ἀγιασμοῦ ψυχῆς, κατέχεται ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, καὶ διαφθείρεται. Ἡμεῖς δὲ σὺν σπουδῇ ζητήσωμεν, εἰ ἐσπάρημεν ἐν τῇ ἀοράτῃ γῇ ἐκείνῃ, καὶ ἐφυτεύθημεν ἐν τῇ ἐπουρανίῳ ἀμπέλῳ. Δόξα τοῖς οὐκίτημοῖς αὐτοῦ. Ἀμήν.

OMIAIA IE'.

Διδάσκει αὕτη ἡ ὁμιλία διὰ πολλῶν, πῶς τὴν ψυχὴν ἐν ἀριότητι καὶ ἀγρότητι καὶ καθαρότητι πρὸς τὸν τυμπλον αὐτῆς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου, χρῆ διακείσθαι. Συνέχει δὲ τινὰς ζητήσεις πολλῆς διδασκαλίας γεμούσας, δηλαδὴ εἰ ἐν τῇ ἀναστάσει ὅλα τὰ μέλη ἀνίσταται; Καὶ ἄλλας μυρίας περὶ τοῦ κακοῦ, καὶ τῆς χάριτος καὶ τοῦ ἀπελευθερωτοῦ, καὶ τῆς ἀξιοῦτος τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Α'. Ὡς περ ἀνὴρ τις πλοῦσιος σφόδρα, βασιλεῦς ἐνδοξος, ἐὰν εὐδοκῆσῃ ἐπὶ γυναικὶ πενιχρᾷ μηδὲν κεκτημένη, εἰ μὴ μόνον τὸ ἴδιον σῶμα, καὶ ταύτης ἐραστὴς γένηται, καὶ βουληθῆ ἑαυτῷ νόμῳ καὶ σύνοικον αὐτῇ ἀγαγεῖσθαι, κάκιστῃ λοιπὸν πάναν εὐνοίαν ἐνδείκνυται τῷ ἀνδρὶ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην ἀποσώζουσα· Ἰδοὺ ἡ πενιχρὰ ἐκείνη καὶ ἐνδοξὴ, ἢ μηδὲν κεκτημένη, πάντων δέσποινα τυγχάνει τῶν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ὑπαρχόντων. Ἐὰν δὲ τι παρὰ τὸ δέον καὶ ὑπερίμενον πράξῃ, καὶ μὴ ἀρμοζόντως ἀναστρέφεται ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, τότε μετὰ ἀτιμίας καὶ ὕβρεως ἐκβάλλεται, τὰ δύο χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς θέσει, καθάπερ καὶ ἐν τῷ νόμῳ Μωσείως ἀντίτεταται περὶ γυναικὸς ἀνοποτάκτου, καὶ μὴ χρησιμεύουσας τῷ αὐτῆς ἀνδρὶ. Καὶ τότε λοιπὸν ὀδύνην καὶ πένθος μέγιστον κτάται, λογιζομένη, εἰς οἴου πλοῦτος ἐξέπεσε, καὶ ὅλας δόξας ἐκτὸς γέγονε, ἀτιμασθεῖσα δὲ τὴν ἀπροσῆνην αὐτῆς.

Β'. Οὕτω καὶ ψυχὴ ἢ ἀν μνηστεύσῃται νόμῳ ἐπουράνιῳ τυμπλῶν Χριστοῦ, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ μυστικὴν καὶ θεῖαν κοινωνίαν, καὶ γεύσῃται ἐπουρανίου πλοῦτος, ἐν πολλῇ σπουδῇ γνησίως ἀρέσκειν ὀφείλει τῷ αὐτῆς μνηστῆρι Χριστῷ, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος διακονίαν, ἣν ἐμπειστέυται, δεόντως καὶ ἀρμοζόντως ἐκπληροῦν, τῷ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ ἐν πάσι, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν μηδὲν λυπεῖν, καὶ τὴν καλὴν πρὸς αὐτὸν σωπροσῆνην καὶ ἀγάπην προσηκόντως τηρεῖν, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἐπουρανίου Βασιλείως καλῶς ἀναστρέφεται ἐν πάσῃ εὐνοίᾳ τῆς δοθείσης χάριτος. Ἰδοὺ ἡ τοιαύτη ψυχὴ πάντων τῶν τοῦ Κυρίου ἀγαθῶν δέσποινα καθίσταται, καὶ αὐτὸ τὸ ἐνδοξὸν τῆς θεότητος αὐτοῦ, σῶμα αὐτῆς τυγχάνει. Ἄν δὲ σφαλῇ τι, καὶ παρὰ τὸ δέον πράξῃ ἐν τῇ διακονίᾳ αὐτῆς, καὶ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ οὐ πράττει, καὶ τῷ θελήματι αὐτοῦ οὐκ ἐξακολουθῆ, οὕτε συναργὸς τῆς συνουσίας τοῦ Πνεύματος χάριτος γίνηται, τότε μετὰ ὕβρεως ἀπρεπῶς ἀτιμάζεται, καὶ ἀφορίζεται τῆς ζωῆς ὡς ἀχρεῖα γενομένη, καὶ ἀνεπιτήδειος τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἐπου-

ρανίου βασιλείας. Καὶ λοιπὸν ἐπ' ἐκείνη τῇ ψυχῇ, ἡ λύπη καὶ ὀδύνη, καὶ κλαυθμὸς πᾶσιν ἁγίοις καὶ νοσοῦσι πνεύμασι γίνεται· ἄγγελοι, δυνάμεις, ἀπόστολοι, προφήται, μάρτυρες κλαυθουσὶν ἐπ' αὐτῇ.

Γ'. Ὡς περὶ γὰρ χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ, ὡς ὁ Κύριος εἶπεν, ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶν μετανοοῦντι· οὕτως λύπη πολλή καὶ κλαυθμὸς ἐν τῷ οὐρανῷ γίνεται, ἐπὶ μιᾷ ψυχῇ ἀποσιππύουσα τῆς αἰωνίου ζωῆς. Καὶ ὡς περὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ τὸν πλούσιον ἀποθάνη ἄνθρωπος, μετὰ μελωδιῶν, καὶ θρήνων, καὶ κοπετοῦ ἐκκομίζεται τοῦ βίου ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν, καὶ πρὸς συγγενῶν, καὶ φίλων, καὶ γνωρίμων· οὕτως καὶ ἐπὶ τῇ ψυχῇ ἐκείνῃ πάντας οἱ ἄγιοι πενθοῦσι μετὰ θρήνων καὶ μελωδιῶν. Καὶ γὰρ ἀλλαγὸς τοῦτο ἡ Γραφή αἰνίττειται λέγουσα, *πέπτωκε πύργος, κέδροι ὡς περὶ γὰρ ὁ Ἰσραὴλ ὅτε ἔδωκεν εὐαρεστοῦν τῷ Δεσπότην, εἰ καὶ μηδέποτε ἦν δεῖ τρόπον εὐηρέστησε, στύλον νεφέλης εἶχεν ἐπισκιάζοντα, καὶ στύλον πυρὸς καταυγάζοντα, θάλασσαν ἕβρα σχιζομένην ἐκπροσθεν αὐτοῦ, ὕδωρ ἐκ πέτρας διαυγές ἐξερχόμενον· ἐπὶ δὲ ἐστρέφετο ὁ νοῦς αὐτῶν, καὶ ἡ προαίρεσις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τότε ὤφρασι παρεδίδοντε, καὶ τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν, ἐν αἰχμαλωσίαις δειναῖς ἀπαγοόμενοι, καὶ δουλείαις πικραῖς ἐξεταζόμενοι· τὸ αὐτὸ πάντως καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν γίνεται. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῷ προφήτῃ Ἰεζεκιὴλ μυστικῶς ἐμφαίνει τὸ Πνεῦμα περὶ τῆς τοιαύτης ψυχῆς, ὡς περὶ Ἱερουσαλήμ, ἔλεγεν· *Ἐδρόν σε, φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ γυμνήν, καὶ ἔλουσά σε ἐκ τοῦ ὕδατος τῆς ἀκαθαρσίας σου, καὶ ἐνέδυσά σε ἐνδυμα, καὶ ψέλλια περιέθηκα ἐν ταῖς χερσὶ σου, καὶ μανιὰκιον περὶ τὸν τράχηλόν σου, καὶ ἐνώτια ἐν τοῖς ὠσὶ σου, καὶ ἐγένον μοι ὄνομαστή ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· σμιδαλιν, καὶ ἔλαιον, καὶ μέλι ἐφαγες, καὶ εἰς ὕστερον ἐπαλάθου τῶν εὐεργεσιῶν μου, καὶ ἐπορεύθης ὀπίσω τῶν ἐρασιῶν σου, καὶ ἐπόρνευσας ἐν ἀσχύρῃ.**

Δ'. Οὕτως καὶ ψυχῇ τῇ διὰ τῆς χάριτος ἐπιγινωσκουσίᾳ τὸν Θεόν, τὸ Πνεῦμα παραινεί, ἥτις καθαρῶσθεῖσα ἀπὸ τῶν προτέρων ἀμαρτιῶν καὶ τοῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος κοσμίως κοσμηθεῖσα, καὶ μεταλαβοῦσα θείας καὶ ἐπουρανοῦ τροφῆς, μὴ δέοντος δὲ ἐν πολλῇ γνώσει ἀναστρεφομένη, καὶ ἀρμολόγως μὴ τηροῦσα τὴν ὀφειλομένην τῷ ἐπουρανώ νυμφίῳ Χριστῷ εὐνοίαν καὶ ἀγάπην, ἀπορρίπτεται καὶ ἐκβαλλεται τῆς ζωῆς ἥς ποτε μέτοχος γέγονε. Δύναται γὰρ ὁ Σατανᾶς καὶ μετὰ τῶν ἐχόντων τοιαῦτα μέτρα ἐπαίρεσθαι καὶ ὑφουθεῖν, καὶ κατὰ τῶν τὸν Θεὸν ἐν χάριτι καὶ δυνάμει ἐπιγινόντων, ἀκμὴν ἢ κακίαν ἐπαίρεται, καὶ ἀγωνίζεται καταράξει. Ἀγωνιστέον τοίνυν καὶ παραφυλακτέον καὶ ἡμᾶς πάσῃ συνέσει μετὰ φόβου τῆς θαντῶν σωτηρίαν καταργήσεσθαι, καθὼς γέγραπται. Ὅσοι οὖν μέτοχοι τοῦ Πνεύματος Χριστοῦ γέγονατε, ἐν μηδενὶ πράγματι, μήτε ἐν μικρῷ μήτε ἐν μεγάλῳ, καταφρονητικῶς διεκτεθῆτε, καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος μὴ ἐνουθρίσητε, ἵνα μὴ τῆς ζωῆς ἐκτὸς γένησθε, ἥς μέτοχοι εἶδη γέγονατε.

A illam animam tristitia, dolor ac luctus omnes sanctos et intellectuales spiritus invadit : angeli, potestates, apostoli, prophetae, martyres lugent ejus vicem.

III. Quemadmodum enim gaudium est in caelo, ut dixit Dominus, super uno peccatore penitentiam agente ⁴⁴, ita tristitia multa est et luctus in caelo super una anima, quae excidit vita aeterna. Et quemadmodum in terris, si quis locuples vir mortuus fuerit, cum cantu lugubri, lamentatione ac planctu effertur e vita per suos fratres, consanguineos, amicos ac familiares : sic quoque propter eam animam omnes sancti lugent lamentatione ac voce lugubri. Alibi enim Scriptura ad hoc obscure alludit, inquiens : *Cecidit pinus, lugete, cedri* ⁴⁵. Quemadmodum enim populus Israel, cum videretur placere Domino, quamvis nullo modo, quo debuit, ei placuerit, columnam nobis habebat obumbrantem, **53** et columnam ignis illustrantem, mare videbatur dividi coram ipsis, ac limpidam aquam e petra erumpere ⁴⁶ : postquam vero aversa est mens et voluntas eorum a Deo, tum serpentibus traditi et hostibus suis, ac in captivitatem miserimam abducti, atque servitutibus duris tentati sunt : idem prorsus quoque animis nostris contingit. Quod ipsum quoque per prophetam Ezechielem mystice commonstrans Spiritus de hujusmodi anima, velut de Jerusalem, loquebatur : *Inveni te, inquit, in deserto nudam, et ablui te aqua ab impuritate tua, et indui te vestimento, et armillas circumposui manibus tuis, et torques circa collum tuum, et in aures in auribus tuis, et facta es mihi nominata inter omnes gentes. Similam et oleum ac mel comedisti, et ad ultimum es oblita beneficia mea. Abiisti vos amatores tuos, et cum pudore fornicata es* ⁴⁷.

IV. Sic quoque animam, quae per gratiam Deum cognoscit, Spiritus admonet : quae purificata quidem a pristinis peccatis, et Spiritus sancti ornamentis decorata, ac particeps facta divini ac caelestis cibi, minus vero decenter in multa cognitione versata, nec convenienter debitam caelestis sponso Christo benevolentiam et dilectionem conservans, projicitur et detruditur a vita, cujus erat particeps facta. Valet namque Satanas vel adversus eos, qui ad hos gradus pervenerunt, insurgere et elevari : et adversus eos, qui Deum in gratia et virtute cognoverunt, adhuc nequitia insurgit, ac conatur eos deturbare. Contendendum igitur ac prudenter cavendum quoque nobis est, *ut cum timore nostram ipsorum salutem operemur* ⁴⁸, ut scriptum est. Quicumque igitur participes Spiritus Christi facti estis, in nulla re, sive parva sive magna, contemptim ita sitis animo dispositi, ut haec contemnatis, neque gratiam Spiritus contumelia afficiatis, ne vita privemini, cujus participes facti eratis.

⁴⁴ Luc. xv. 7. ⁴⁵ Zach. xi. 2. ⁴⁶ Exod. xiii 21 ; xiv, 19. ⁴⁷ Ezech. xvi. 6 seq. ⁴⁸ Philipp. ii, 12.

V. Hoc ipsum denuo in alia persona dicam. Quem admodum servus palatium aliquod ingressus, ut tractet vasa ministerii, ex regis bonis sumit, nudus cum ipse venerit, atque in ipsis vasibus quæ sunt regis, ministrat regi: cæterum hic magna prudentia ac judicio opus est, ne præter decorum quid ministret, alia pro aliis esculenta apponens regis mensæ, sed ut ordine servato, prima atque postrema apponat cibaria; sin vero ex ignorantia ac judicii defectu non juxta ordinem regi ministret, periculo mortisque obnoxius fit: sic et anima, quæ in gratia et Spiritu ministerium Deo exhibet, accurato judicio et cognitione indiget, ne quid aberret in vasibus divinis, aut ministerio spirituali, propriam voluntatem, non congruentem gratiæ, habens. Licet enim, ut utique in ministerio spirituali, quod clam per interiorē hominem peragitur, et in propriis vasibus, hoc est, spiritu proprio, anima Domino ministret. Absque vero Dei vasibus, hoc est, absque gratia, impossibile est quempiam Deo servire, hoc est placere in quacunoue Dei voluntate.

VI. At ubi acceperit gratiam, tum summa prudentia atque judicio opus est, quæ etiam ipsa concedit Deus animæ a se postulanti, ut gravissima ei possit exhibere servitia in Spiritu, quem accipit; et in nullo vincatur a malitia atque fallatur, per ignorantiam, temeritatem ac negligentiam aversa, præterque decorum Dominicæ voluntatis omnia peragens: quia supplicium, mors et luctus hujusmodi **54** animam manet. Quod etiam divus Apostolus dixit: *Ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar* ⁴⁰. Vides cum Dei apostolus esset, quo fuerit timore? Obsecremus igitur Dominum, ut servitium Spiritus secundum voluntatem ejus in primis exhibeamus, quicumque gratiæ divinæ participes facti sumus, neque mente ad contemptum disposita convivamus, ut hoc modo gratissima Deo conversatione utentes, ac spirituali cultu secundum voluntatem ejus illi ministrantes, æternæ vitæ hæreditatem cernamus.

VII. Morbo si quis laborat, tamen fieri potest, ut is membra quædam illæsa ac sana habeat, oculum videlicet visionis, aut aliud membrum: reliqua vero membra afficiuntur: sic quoque habet seres in spiritualibus. Probabile est, quempiam membra spiritus tria habere sana, sed non propterea perfectus est. Vides quot gradus et modi sint spiritus: quomodo per partes defæcetur ac minuat malitia, et non uno momento. Universa, quæ sunt, providentia ac dispensatione divina flunt, tum quod oriatur sol, tum quod omnes creaturæ proper regnum, quod hæreditario jure possessuri sunt electi, factæ sint, ut pacificum ac ex concordia constituent regnum.

VIII. Debent igitur Christiani per omnia conten-

⁴⁰ I Cor. ix, 27.

E. Καὶ πάλιν ἐτέρῳ προσώπῳ λέξω. Ὡσπερ δούλος ἂν εἰσέλθῃ ἐν παλατίῳ, ὑπηρετῆσαι τὰ σκεύη τῆς ὑπηρεσίας, ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως ὑπαρχόντων λαμβάνει, αὐτὸς δὲ γυμνὸς εἰσέρχεται, καὶ ἐν τοῖς τοῦ βασιλέως σκεύεσιν ὑπηρετεῖ τῷ βασιλεῖ· λοιπὸν ὡς πολλῆς συνέσεως καὶ διακρίσεως χρεία, ἵνα μήτι παρὰ τὸ δέον διακονήσῃ, ἀλλὰ ἀντὶ ἄλλων ἐδέσματα εἰσαγαγῶν τῇ τοῦ βασιλέως τραπέζῃ, ἀλλὰ κατὰ ἀκολουθίαν τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἔσχατα παραβῆ σιτία· εἰ δὲ κατὰ ἄγνοιαν καὶ ἀδιακρίσιαν μὴ διακονήσῃ τῷ βασιλεῖ καθέξῃς, κινδύνου καὶ θανάτου ἔνοχος τυγχάνει· οὕτως καὶ ψυχὴ ἐν τῇ χάριτι καὶ τῷ Πνεύματι διακονοῦσα τῷ Θεῷ, πολλῆς διακρίσεως καὶ γνώσεως χρῆζει, ὅπως μὴ τι σφαλῆ ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ σκεύεσιν, ἦγουν τῇ τοῦ Πνεύματος διακονίᾳ, τῇ ἰδίᾳ προαίρεσιν μὴ συμφωνοῦσαν τῇ χάριτι ἔχουσα. Ἔστι γὰρ ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος διακονίᾳ κρυπτῶς ὑπὸ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἐπιτελουμένη, καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις σκεύεσι, τρυτέσει τῷ πνεύματι αὐτοῦ διακονεῖσθαι τὸν Κύριον ὑπὸ τῆς ψυχῆς. Ἄνευ δὲ τῶν αὐτοῦ σκευῶν, τρυτέσει τῆς χάριτος, ἀδύνατόν τινα τῷ Θεῷ διακονῆσαι, τρυτέσειν, εὐαρεστήσαι εἰς πάντα τὰ τοῦ Θεοῦ θελήματα.

Γ'. Καὶ ὅταν λάβῃ τὴν χάριν, καὶ τότε πολλῆς συνέσεως καὶ διακρίσεως χρεία, ἅπερ καὶ ταῦτα αὐτὸς δίδωσιν αὐτῇ ζητούσῃ παρὰ Θεοῦ, ὅπως εὐαρεστῶς αὐτῷ διακονήσῃ ἐν τῷ Πνεύματι ὃ λαμβάνει, καὶ ἐν μηδενὶ κεραιῇ ὑπὸ τῆς κακίας καὶ σφαλῆ, ὑπὸ ἀγνοίας καὶ ἀφοβίας καὶ ἀμελείας παρατραπέισα, καὶ παρὰ τὸ δέον τοῦ δεσποτικοῦ διαπραξαμένη θελήματος, ἐπεὶ τιμωρία, καὶ θάνατος, καὶ πένθος τῇ τοιαύτῃ ἔσται ψυχῇ· ὃ καὶ ὁ θεὸς φησὶν Ἄπόστολος· *Μὴ πῶς ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένομαι*· ὁρᾷς, ἀπόστολος ὢν τοῦ Θεοῦ, οἷον εἶχε φόβον; Παρακαλέσωμεν τοίνυν τὸν Θεόν, ὅπως τὴν διακονίαν τοῦ Πνεύματος κατὰ τὸ αὐτοῦ θελημα διακονήσωμεν ἐξαιρέτως, ὅσοι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐτύχομεν, καὶ μὴ τῇ καταφρονητικῇ συζῶμεν ἐνοίᾳ, ἵνα οὕτως εὐαρεστῶς αὐτῷ πολιτευσάμενοι, καὶ πνευματικῇ λατρίᾳ κατὰ τὸ θελημα αὐτοῦ λατρεύσαντες αὐτῷ, τὴν αἰώνιον ζωὴν κληρονομήσωμεν.

Z'. Ἄσθενειαν περιχεῖται τις, καὶ συμβαίνει τινὰ μέλη ἔχειν αὐτὸν ὑγιᾶ, ὀφθαλμὸν ἰσως εὖφως, ἢ τι ἕτερον, ἀλλὰ τὰ λοιπὰ μέλη ἠφάνισται· οὕτως ἐστὶ καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. Εἰκὸς τινα ἔχειν ὑγιᾶ μέλη τοῦ πνεύματος τρία, ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο τέλειός ἐστιν. Ὅρᾷς πόσοι βαθμοὶ εἰσι καὶ μέτρα τοῦ πνεύματος· πῶς κατὰ μέρος διυλίζεται καὶ λεπτύνεται τὸ κακόν, καὶ οὐχ ἅπαξ. Ὅλη ἡ πρόνοια καὶ οἰκονομία τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ ἀνατέλλειν τὸν ἥλιον, καὶ πάντα τὰ δημιουργήματα, διὰ τὴν βασιλείαν, ἣν μέλλουσι κληρονομεῖν οἱ ἐκλεκτοί, γέγονασιν, διὰ τὸ τὴν εἰρηγικὴν καὶ καθ' ὁμόνοιαν συστῆναι βασιλείαν.

H'. Ὁφείλουσιν οὖν οἱ Χριστιανοὶ εἰς πάντα ἀγῶ-

νέσθαι, καὶ μῆτε κρίνειν ὄλωσ τινὰ, μὴ πόρνην ἢ προστώσαν, μὴ ἁμαρτωλοὺς, ἢ ἀτάκτους, ἀλλ' ἀπλή προαιρέσει καὶ καθαρῶ ὀφθαλμῶ πάντας ὄρῶν, ἐν ὑπάρχει τοῦτο τι νῶ φυσικὸν καὶ πηκτὸν, μηδένα ἐξουδενεῖν. μῆτε ἀνακρίνειν, ἢ βεβλύσσεσθαι, ἢ ἔχειν αὐτοὺς ἐν διακρίσει. Μονόφθαλμον ἐὰν ἴδῃς, μὴ διακριθῆς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἀλλ' ὡς ὑγίει αὐτῶ πρόσχε· τὸν ἔχοντα κυλλὴν τὴν χεῖρα, ὡς μὴ κεκυλωμένην ἴδῃ, τὸν χωλὸν ὡς ὀρθὸν, τὸν παραλυτικὸν ὡς ὑγιαίνοντα· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ καθαρότης τῆς καρδίας, ἵνα ἴδῃν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἢ ἀσθενεῖς συμπαθήσης, καὶ εὐσπλαγχνὸς ἐπ' αὐτοῖς γενῆ· συμβαίνει γὰρ καὶ ἀγιὸς Κυρίου καθέζεσθαι εἰς θέατρα καὶ βλέπειν τὴν ἀπάτην τοῦ κόσμου· αὐτοὶ δὲ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον λαλοῦσι μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τὸν ἔξω ἄνθρωπον φαίνονται τοῖς ὀφθαλμοῖς ὡς θεωροῦντες· τὰ ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα.

Θ. Ἄλλην οὖν ἔχουσιν οἱ κοσμικοὶ ἐνέργειαν ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς πλάνης τοῦ φρονεῖν τὰ γῆϊνα. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἄλλην ἔχουσι προαίρεσιν, ἄλλον νοῦν, ἄλλου αἰῶνός εἰσιν, ἄλλης πόλεως. Πνεῦμα γὰρ Θεοῦ κοινῶναι ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, καὶ καταπατοῦσι ἀντικείμενοι. Ἐγράφεται γάρ· Ἔσχατος ἐχθρὸς καταυρημένοι ὁ θάνατος. Οἱ γὰρ θεοσεβεῖς πάντων εἰσὶ δεσπῆται. Πάλιν δὲ οἱ χαῖνοι τῇ πίστει, καὶ ἁμαρτωλοὶ, ὄλωσ εἰσὶ δοῦλοι, καὶ πῦρ αὐτοὺς καίει, καὶ λίθος καὶ ξίφος ἀποκτείνει· καὶ τελευταῖον δαίμονες αὐτῶν κατακυριεύουσιν.

Γ. Ἐρώτησις. Εἰ ἐν τῇ ἀναστάσει ὄλα τὰ μέλη ἀνίστανται;

Ἀπόκρισις. Τῷ Θεῷ πάντα εὐκολὰ ἐστὶ, καὶ οὕτως ἐκηγγεῖλατο· ἀνθρωπίνῃ δὲ ἀσθενείᾳ καὶ λογισμῶ ὡσπερ ἀδύνατον τοῦτο καταφαίνεται. Ὅσπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ χοδὸς καὶ τῆς γῆς λαβῶν ὁ Θεὸς, ὡς ἄλλην τινὰ φύσιν κατεσκεύασε τὴν τοῦ σώματος μὴ οἰκτιαν τῇ γῆ, καὶ γένη πολλὰ ἐποίησεν, οἷον τρίχας, καὶ δέρμα, καὶ ὀστά, καὶ νεῦρα· καὶ ὃν τρόπον βαλλομένη ραφίς εἰς πῦρ, ἀλλάσσει τὴν χροάν, καὶ μεταβάλλεται εἰς πῦρ· μένοιγε ἡ φύσις τοῦ σιδήρου οὐκ ἀνηρέθη, ἀλλὰ συνέστηκεν· οὕτως καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει ὄλα τὰ μέλη ἀνίστανται, καὶ θρῖξ οὐκ ἀπόλλυται, καθὼς γέγραπται, καὶ ὄλα γίνονται φωτοειδῆ, ὄλα εἰς φῶς καὶ πῦρ βάπτονται, καὶ μεταβάλλονται, ἀλλ' οὐχ, ὡς τινες λέγουσιν, ἀναλύεται καὶ γίνεται πῦρ, καὶ οὐκέτι ὑφέστηκε ἡ φύσις. Πέτρος γὰρ Πέτρος ἐστὶ, καὶ Παῦλος Παῦλος, καὶ Φίλιππος Φίλιππος· ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει καὶ ὑποστάσει μένει πεπληρωμένος τοῦ Πνεύματος. Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι ἀνελύθη ἡ φύσις, οὐκέτι Πέτρος, ἢ Παῦλος, ἀλλὰ πάντῃ καὶ πανταχοῦ ὁ Θεός, καὶ οὕτως οἱ εἰς γένων ἀπερχόμενοι αἰσθάνονται τῆς κολάσεως, οὕτως οἱ εἰς βασιλείαν, τῆς εὐεργεσίας.

ΙΑ—ΙΒ. Ὅσπερ ἵνα ἢ παράδεισος ἔχων πικροτάτα δένδρα καρποφόρα, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄπιος, ἢ μῆλον, καὶ ἄμπελος ἔχουσα τὸν καρπὸν, καὶ τὰ φύλλα· συμῆ δὲ τὸν παράδεισον καὶ ὄλα τὰ δένδρα, καὶ τὰ φύλλα

A dere, neque omnino judicare quempiam, ne quidem meretricem prostitutam, nec peccatores, nec lurcones, sed simplici intentione ac puro oculo omnes aspicere; ut sit hoc cuidam quasi naturale et infixum, ne quemquam contemnat, nec judicet, aut abominetur, aut ipsos habeat in dicrimine. Si monoculum aspexeris, ne dijudices in cordē tuo, sed eum perinde ac si sanus esset intuere; mancum aliquem manu minime veluti mutilatum aspice, claudum velut erecto corpore incedentem, paralyticum velut sanum. Hæc enim est puritas cordis, ut visis peccatoribus aut infirmis, compatiaris, ac misericors erga eos sis. Contingit enim, ut sancti quoque Domini, velut in specula sedentes, prospiciant deceptiones mundi; quippe qui secundum interiorem hominem cum Deo colloquantur, secundum vero exteriorem hominem apparent oculis quasi spectare ea, quæ fiunt in mundo.

IX. Aliam igitur habent sæculares virtutem a spiritu erroris, ut sapiant videlicet terrena. Christiani vero aliam habent intentionem, alium animum, alius sunt sæculi, alius civitatis. Spiritus enim Dei societatem inquit cum illosum animis, et conculcant adversarium. Scriptum enim est: *Novissimus hostis aboletur mors*⁹⁰. Deum enim qui venerantur, omnium sunt domini. E contrario vero, qui lenti sunt fide ac peccatores, penitus sunt servi, ignis eos urit, lapisque et gladius eos interficit; ac tandem dæmones dominabuntur in eos.

X. Interrogatio. *Utrum in resurrectione omnia membra resurgant.*

Responsio. Deo omnia facilia sunt, et sic promissit: humanæ vero imbecillitati et cogitationi velut impossibile hoc videtur. Quemadmodum enim Deus e pulvere et terra sumens, velut aliam quamdam naturam condidit, naturam nimirum corporis, terræ minus similem, et genera multa creavit, velut pilos, pellem, ossa et nervos: et quemadmodum projecta 55 in ignem acus, alterato colore vertitur in ignem: quamquam natura quidem ferri non penitus tollitur, sed subsistit: ita in resurrectione omnia membra resurgent, nec perit capitulus⁹¹, ut scriptum est, omniaque lucida redduntur, atque omnia lumine et igni tincta mutantur quidem, sed non, ut nonnulli aiunt, resolvantur, et in ignem evadunt, adeo ut non amplius subsistat eorum natura. Petrus enim Petrus est, et Paulus Paulus, et Philippus Philippus. Quilibet in sua ipsius natura et substantia permanet repletus Spiritu. Quod si dicas, resolutam esse naturam, non amplius est Petrus aut Paulus, sed prorsus et ubique Deus: nec qui in gehennam abeunt, sentiunt supplicium, nec qui in regnum, beneficium.

XI-XII. Veluti si sit hortus consitus variis arboribus fructiferis, ac sit illic pyrus, pomus et vitis habens fructum et folia: accidit autem hortum omnesque arbores ac folia mutari, et converti in aliam natu-

⁹⁰ I Cor. xv, 26. ⁹¹ Luc. xxi, 18; Marc. ix, 49.

ram, sicutque priora illa lucida: sic quoque homines mutantur in resurrectione, et sicut membra eorum sancta et lucida. Quamobrem divini homines debent se præparare ad certamen et pugnam. Perinde autem, ut juvenis generosus illatas plagas ac luctam sustinet ac referit: sic quoque Christiani perferre debent afflictiones, tum externas, tum interiora bella, ut percussi per tolerantiam superiores evadant. Via enim Christianæ religionis sic se habet. Ubi spiritus sanctus, illic sequitur, velut umbra, persecutio et pugna. Vides prophetas, quomodo persecutione afflicti fuerint ab omnibus contri-
bulibus suis, in quibus nihilominus operabatur Spiritus. Vides quomodo Dominus, qui est *via et veritas*⁵⁵, non ab alio populo persecutionem passus est, sed a suis, a propria scilicet tribu Israël persecutione affectus, ac cruci affixus est: itidem et apostoli. Ex eo enim tempore, quo cruci affixus est, transiit Spiritus paracletus, et migravit in Christianos. Cæterum nullus Judæorum persecutionem pertulit, sed Christiani solum martyrio affecti sunt. Quare non est, quod Christiani in stuporem adducantur, verum oportet veritatem persecutionem pati.

XIII. *Interrogatio. Quidam aiunt exterius vitium ingredi, et si velit homo, non recipit, sed rejicit illud.*

*Responsio. Quemadmodum serpens locutus cum Eva*⁵⁶, cum obediret ipsa, introgressus est: sic quoque nunc ob obedientiam hominis ingreditur peccatum, quod extra est. Habet enim peccatum plenam potestatem et libertatem in cor ingrediendi. Neque enim cogitationes extra sunt, sed intus, ex corde proficiscentes. Inquit enim Apostolus: *Volo viros orare sine ira et cogitationibus pravis*⁵⁷. *Cogitationes enim de corde exeunt*⁵⁸, secundum Evangelium. Accede itaque ad orationem, et examina cor tuum et animum, atque considera orationem tuam Deo committere puram, atque circumspecte ibi potissimum, numquid non sit aliquod impedimentum: num oratio sit pura; num intentus sit animus tuus Domino, perinde ac animus agricolæ agriculturæ, animus viri uxori, et mercatoris negotiationi; num flectas genua tua ad orandum, nec tuas cogitationes alii distrahant.

56 XIV-XV. At inquis, *Dominum*, postquam venit per crucem, *condemnas peccatum*⁵⁹, nec amplius inuis hære. Verum perinde, ac si miles, qui deponat currum suum in domo alicujus, quando placuerit ei, facultatem habet ingrediendi et egrediendi domum illam: sic quoque peccatum habet potestatem disputationes erendi in corde. Scriptum enim est: *Introiit Satanas in cor Judæ*⁶⁰. Si vero istes, per adventum Christi condemnatum esse peccatum, nec post baptismum pabulum habere malum disputandi in corde; ignoras quod ab adventu Do-

⁵⁵ Joan. xvi, 6. ⁵⁶ Gen. iii, 5. 6. ⁵⁷ I Tim. ii, 8.

A μεταβληθῆναι, καὶ ἀλλαγῆναι εἰς ἄλλην φύσιν, καὶ γενέσθαι τὰ πρῶτα φωτειοῦ· οὕτως καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀλλάσσονται ἐν τῇ ἀναστάσει· οὕτως καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀλλάσσονται ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ γίνονται τὰ μέλη αὐτῶν ἄγια καὶ φωτειοῦ. Οἱ οὖν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι ὀφείλουσιν εὐερεπίσαι ἑαυτοὺς εἰς ἄγνια καὶ ἄβλησι. Ὡσπερ δὲ νεανίας γενναῖος τὰς ἐπιφερομένας πληγὰς, καὶ τὴν πάλιν βαστάζει καὶ ἀντιτύπτει, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὀφείλουσι φέρειν τὰς θλίψεις, τὰς τε ἐξωθεν, καὶ τοὺς ἐνδοθεν, πολέμους, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς τυπτόμενοι νικῶσιν. Ἡ γὰρ ὁδὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ οὕτως ἐστίν. Ὅπου γὰρ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκεῖ ἐπακολουθεῖ, οἷον σκίτ, ὁ διωγμὸς καὶ ἡ πάλιν. Ὁρᾷς τοὺς προφήτας, πῶς ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων δι' ὅλου, εἰς οὓς δμως ἐνήργει τὸ Πνεῦμα. Ὁρᾷς, πῶς ὁ Κύριος, ὅστις ἐστὶν ὁδὸς καὶ ἀλήθεια, οὐκ ὑπὸ ἄλλου ἔθνους ἐδιώχθη, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὑπὸ τῆς ἰδίας φυλῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἐδιώχθη καὶ ἐσταυρώθη· ὁμοίως καὶ οἱ ἀπόστολοι. Ἐξ οὗ γὰρ ὁ σταυρὸς, μετέλθε τὸ Πνεῦμα τὸ παράκλητον, καὶ ἐχώρησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς. Λοιπὸν οὐδεὶς Ἰουδαίων ἐδιώχθη, ἀλλὰ μόνον Χριστιανοὶ ἐμαρτύρησαν. Διὸ οὐκ ὀφείλουσι ἐξενίζεσθαι, ἀλλὰ ἀνάγκη διώκεσθαι τὴν ἀλήθειαν.

II. Ἐρώτησις. *Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἐξωθεν ἐπιέρχεται τὸ κακὸν, καὶ ἐὰν θέλη ὁ ἄνθρωπος, οὐδέχεται, ἀλλ' ἀποπέμπεται αὐτό.*

Ἀπόκρισις. Ὡσπερ ὁ ὄφις λαλήσας τῇ Ἐβᾶ, διὰ τὴν ὑπακοὴν ἐνδοθεν ἐπέσιλθεν, οὕτω καὶ νῦν διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπιέρχεται ἡ ἁμαρτία ἐξω οὐσα. Ἐχει γὰρ ἐξουσίαν καὶ παρῆρσαν εἰσερ-
χεσθαι ἡ ἁμαρτία εἰς τὴν καρδίαν· οἱ γὰρ λογισμοὶ οὐκ εἰσιν ἐξωθεν, ἀλλ' ἐνδοθεν ἐκ τῆς καρδίας. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος· *Βούλομαι τοὺς ἄνδρας προσεύχεσθαι χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. Εἰσὶ γὰρ λογισμοὶ ἐξερχόμενοι ἐκ τῆς καρδίας, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον. Ἀπέλθε οὖν εἰς εὐχὴν, καὶ ἐπίσκεψαι σου τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν, καὶ θέλησον τὴν εὐχὴν σου καθαρὰν ἀναπέμψαι τῷ Θεῷ, καὶ βλέψον ἐξαιρέτως ἐκεῖ, εἰ οὐδὲν ἐστὶ τὸ ἐμποδίζον, εἰ γίνεται εὐχὴ καθαρὰ, εἰ ἡσυχόληται σου ὁ νοῦς περὶ τὸν Κύριον, ὃν τρόπον τοῦ γεωργοῦ περὶ τὴν γεωργίαν, τοῦ ἀνδρὸς περὶ τὴν γυναῖκα, τοῦ ἐμπόρου περὶ τὴν ἐμπορίαν, εἰ κλίσεις τὰ γόνατά σου εἰς εὐχὴν, καὶ τοὺς λογισμοὺς σου ἄλλοι μὴ διαρπάζουσιν*

ΙΔ'.-ΙΕ'. Ἀλλὰ λέγεις, ὅτι ὁ Κύριος ἐλθὼν διὰ τοῦ σταυροῦ *κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν*, καὶ οὐκέτι ἐστὶν ἔσω. Ἀλλ' ὡσπερ ἐὰν ἡ στρατιώτης καὶ ἀποθητῆται τὸ ἔρμα αὐτοῦ εἰς οἰκίαν τινός, ὅτε θέλει, ἐξουσίαν ἔχει εἰσεῖναι καὶ ἐξεῖναι ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκεῖνη· οὕτως καὶ ἡ ἁμαρτία ἔχει ἐξουσίαν διαλογίζεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ. Γέγραπται γάρ· *Εἰσῆλθεν ὁ Σατανᾶς εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα*. Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι διὰ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ κατέκρινε ἡ ἁμαρτία, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκέτι ἔχει νομὴν τὸ κακὸν τοῦ διαλογίζεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀγνοεῖς ὅτι ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Κυ-

⁵⁹ Matth. xv, 19. ⁶⁰ Rom. viii, 3. ⁶¹ Luc. xxi, 3.

ρίου μέχρι τοῦ νῦν, ὅσοι ἐβαπτίσθησαν, καὶ πονηρὰ ἄ ποτὲ ἐλογίσθησαν; ἢ οὐκ εἰς κενοδοξίαν τινὲς αὐ- τῶν, ἢ πορνεύαν, ἢ γαστριμαργίαν ἐτρόπησαν; ἀλλὰ ὅλοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κοσμικοί, ἄμω- μον καὶ καθαρὰν ἔχουσι τὴν καρδίαν; ἢ εὐρίσκο- μεν, ὅτι μετὰ τὸ βάπτισμα πολλὰ ἁμαρτίαι γίνον- ται, καὶ πολλοὶ ἁμαρτάνουσιν; Ἔχει οὖν νομὴν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα εἰσελθεῖν ὁ ληστής, καὶ πράττειν ἃ θέλει. Γέγραπται γάρ· Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου. Ἀλλὰ λέ- γεις, ὅτι Ἀγαπῶ, καὶ ἔχω Πνεῦμα ἅγιον. Ἔχεις τὴν μνήμην, καὶ τὸν ἔρωτα, καὶ τὴν καῦσιν πρὸς τὸν Κύριον; νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκεῖ ἀποδέδεσαι; καὶ εἰ μὲν ἔχεις τοιαύτην ἀγάπην, καθαρὸς εἶ. Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, ζήτησον ἐτι ὅταν ἔλθωσιν ἀπὸ τῶν γηίνων πραγμάτων, καὶ ἀπὸ τῶν αἰσχροῶν καὶ πονηρῶν λο- γισμῶν, εἰ μὴ πρὸς ταῦτα ὑποκλίνῃ, ἀλλὰ πάντοτε εἰς ἀγάπην καὶ πόθον Θεοῦ ἕλκεται σου ἡ ψυχὴ. Οἱ γὰρ λογισμοὶ τοῦ κόσμου κατασπῶσι τὸν νοῦν εἰς τὰ ἐπίγεια καὶ φθαρτὰ, καὶ οὐκ ἔωσιν ἀγαπήσαι Θεόν, ἢ μνημονεῦσαι τοῦ Κυρίου. Καὶ πολλάκις ἀπέρχεται εἰς προσευχὴν ὁ ἰδιώτης, καὶ κλίνει γόνυ, καὶ εἰσέρ- χεται ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς ἀνάπαυσιν, καὶ ὅσον σκάπτει καὶ βαθύνει, ῥύσεται τὸ τεῖχος τῆς κακίας τὸ ἀν- θιστάμενον, καὶ εἰσέρχεται εἰς ὄρασιν καὶ σοφίαν, ὅπου οὐ φθάνουσι δυνάσται ἢ σοφοί, ἢ βῆτορες κα- ταλαβεῖν ἢ γνῶναι τὴν λεπτότητα τοῦ νοῦς αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἀσχολεῖται εἰς θεῖα μυστήρια. Καὶ γὰρ ἄπειρος τοῦ δοκιμάζειν μαργαρίτας, οὐκ οἶδε διατι- μῆσασθαι τοῦτους, διὰ τὸ ἄπειρον αὐτὸν τυγχάνειν. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ τὰ ἐνδοξα τῆς γῆς βδελύσσονται, καὶ ἡγοῦνται ταῦτα ὡς κοπρίαν πρὸς ἐκείνων τὴν σύγκρισιν τῆς μεγαλειότητος τῆς ἐνεργούσης ἐν αὐτοῖς.

ΙΓ'. Ἐρώτησις. Εἰ δύναται πεσεῖν ἄνθρωπος ἔχων χάρισμα;

Ἀπόκρισις. Ἐὰν ἀμελήσῃ, πίπτει· οἱ γὰρ πο- λέμιοι οὐδέποτε ἀργοῦσι, οὔτε ὀκνοῦσι πολεμοῦντες· πόσῳ μᾶλλον σὺ οὐκ ὀφείλεις παύσασθαι ἀπὸ τῆς ζητήσεως τῆς πρὸς Θεόν; πολλὴ γὰρ σοι ξημία γίνεται ἀμελοῦντι, εἰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μυστηρίῳ τῆς χάριτος δοκεῖς ἐξετάζεσθαι.

ΙΖ'. Ἐρώτησις. Εἰ παραμένει ἡ χάρις μετὰ τὸ πεσεῖν ἄνθρωπον;

Ἀπόκρισις. Ὁ Θεὸς θέλει τὸν ἄνθρωπον εἰς ζωὴν πάλιν ἀγαγεῖν, καὶ προτρέπεται ἐπὶ τὸ πάλιν προσκλαῦσαι καὶ μετανοῆσαι τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν δὲ καὶ παραμείνῃ, ἐπὶ τὸ πάλιν προσκλαῦσαι καὶ με- τανοῆσαι τὸν ἄνθρωπον, μετανοοῦντα τὰ ἐφ' οἷς πά- λαε ἐπλημμέλησεν.

ΙΗ'. Ἐρώτησις. Εἰ τοῖς τελείοις ἐπικρατεῖται θλί- ψις, ἢ πόλεμος, ἢ τὸ ἔλεον ἀμεριμνοῦσιν;

Ἀπόκρισις. Ὁ πολέμιος κατ' οὐδενὸς παύεται πολεμῶν, ὁ Σατανᾶς δὲ ἀππλαγχνός ἐστι καὶ μισάν- θρωπος· διὸ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ πολεμεῖν οὐκ ὀκνεῖ.

²⁴ Deut. vi, 5.

A mini ad hunc usque diem quot modo baptizati sint, et aliquando tamen nihilominus mala cogitaverint? Aut nonne quidam eorum ad vanam gloriæ cupiditatem, ad stuprum aut helluacionem conversi sunt? Porro, an omnes qui habitant in Ecclesia homines mundani, puro et inculpabili corde præditi sunt? aut nonne reperimus post baptismum nulla perpetrari peccata, ac multos errare? Habet igitur pabulum et licentiam latro, etiam post baptismum, ingrediendi atque agendi pro lubitu. Scriptum enim est: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*²⁴. Verum dicis: *Diligo, et habeo Spiritum sanctum*. Habesne memoriam et amorem, ac flagrans desiderium directum erga Dominum? esne noctu diuque illic devinctus? et siquidem hac dilectione præditus es, purus es. Sin ea minus sis præditus, ultra inquire, ubi se obtulerint negotia terrena, aut cogitationes turpes et pravæ, annon ad hæc declinaveris, an vero perpetuo ad amorem ac desiderium Dei trahatur anima tua? cogitationes enim mundanæ distrahunt mentem ad terrena et corruptibilia, nec permittunt diligere Deum, aut Domini memorem esse. At sæpenumero accedit ad orandum idiota flexo poplite, ingrediturque mens ejus in requiem, et quandiu fodit ac ima rimatur, perrumpit objectum parietem malitiæ, ac transit in visionem et sapientiam, quo non perveniunt potentes, aut sapientes, aut rhetores, ut comprehendant aut cognoscant subtilitatem mentis ejus: siquidem attentus est ad divina mysteria. Qui enim margaritas probare haud novit, ille nec eas æstimare novit, eo quod imperitus sit ejus rei. Quamobrem Christiani in terra, quæ præclara sunt, execrantur, ac pro stercore reputant ea, collatione cum majestate, quæ operatur in illis, instituta.

XVI. Interrogatio. Utrum labi potest homo, qui donum gratiæ habet?

Responsio. Si negligat, utique labitur. Inimici enim nunquam quiescunt, nec bellum ciere gravantur: quanto magis tu Deum quærere desistere non debes! non enim exiguum detrimentum manet te, si negligas, quamvis in ipso mysterio gratiæ videre probatus.

XVII. Interrogatio. Utrum permanet gratia post lapsus hominis?

Responsio. Deus in votis habet hominem n vltam denuo reducere, atque adhortatur eum iterum ad luctum et resipiscentiam. Sin vero perseveret, ad luctum et penitentiam iterum hortatur hominem, ut resipiscat propter ea, quæ olim deliquit.

57 XVIII. Interrogatio. Utrum perfectis imminet afflictio aut bellum, aut penitus secure vivunt?

Responsio. Hostis nemini bellum inferre desinit: Satanas vero inimicus est, et odit homines; quapropter etiam omnibus hominibus bellum in-

ferre non pigrescit. Verum non lisdem modis videtur omnes adoriri. Præfecti enim ac comites tributa pendunt regi; verum hic confisus divitiis suis, auro atque argento, tanquam ex eo quod abundat, sua tributa colligit, damni ratione non habita. Quemadmodum enim, qui eleemosynam præbet, nullo modo jaecturam reputat: sic quoque Satanas ista tanquam sibi superflua proponit. Cæterum est quidam pauper, destitutus cibo quotidiano. Hic affligitur et torquetur, nec potest opus illud adimplere. Est quoque, qui atteritur angustiis et torquetur, nec tamen moritur. Est quoque alius, qui propter verbum unicum capitis supplicio affici iubetur, et perit. Sic quoque inter Christianos sunt, qui vehementer impugnantur ac vellicantur a peccato: atque insuper adhuc in bello et robur et prudentiam sibi conciliant, spretis adversariorum viribus: et expertes hac in parte sunt periculi, quia certi ac firmi sunt de salute sua, eo quod valde exercitati sunt in bello adversus vitia, et experientia edocti. Habentes itaque Deum apud sese, diriguntur ac requiescunt.

XIX. Alii vero nunquam exercitati, si in angustiam aliquam inciderint, aut movetur bellum, continuo in perniciem aut interitum delabuntur. Perinde ac qui proficiscuntur in civitatem, amicos invisuri et familiares suos, quamvis multis in nundinis occurrant, non tamen ab iis impediuntur; scopus enim illorum est, ut amicos conveniant: et cum foris januam pulsaverint ac vocaverint, læti aperiant amici illorum, sin vero hæreant in foris et plateis, et illudantur aut retineantur ab iis, qui occurrunt, occluditur janua et nemo illis aperit: ita, qui ad Dominum nostrum Jesum Christum verum amicum, vadere impelluntur, cætera omnia debent contemnere et despiciere. Et quemadmodum, qui palatium ingrediuntur regem visuri, sive sint comites, sive præsides, valde metuunt, quomodo sint responsuri, et ne in respondendo lapsi, in reprehensionem et supplicium incidant; rustici vero ac plebei homines, qui nunquam principem conspexere, nihil solliciti sunt: sic quoque mundus hic, qui sub cælis est, a rebus ad pauperes usque se habet. Cum gloriam Christi ignorent, curam gerunt rerum sæcularium: nec cito quis recordatur divini iudicii. Qui vero cogitationibus ad tribunal Christi ascendunt, ubi est thronus ejus, et in ejus conspectu perpetuo sunt, semper metuunt ac tremunt, ne quovis pacto aberrant a sanctis ejus præceptis,

XX. Et quemadmodum divites in terra, sicubi multos fructus in horreo suo reposuerint, deuo majorem laborem singulis diebus sumunt, ut locupletiores sint, et non deficiant: si vero opibus in horreo reconditis freti, alias colligere negligant, ac, quæ reposita erant, consumant, continuo in paupertatem et inopiam incidunt. Propterea percipientes ac inferentes fructus debent operam na-

A 'Ἄλλ' οὐ τοῖς αὐτοῖς μέτροις φαίνεται πᾶσαν ἐπιών· καὶ γὰρ ἑπαρχοὶ καὶ κόμητες φόρους διδάσκει τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' οὗτος θαρρῶν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, καὶ τῷ χρυσῷ, καὶ τῷ ἀργύρῳ ὡς ἐκ τῶν περισσευμάτων αὐτοῦ ποιεῖται τὰς συντελείας, οὐ ζημίαν ἡγούμενος. Ὅσπερ γὰρ ὁ παιὼν ἐλεημοσύνην οὐδέποτε ἡγεῖται ζημίαν· οὕτω καὶ ὁ Σατανᾶς, ὡς ἐκ παρέρρου ταῦτα ἡγεῖται. Ἔστι δὲ πτωχὸς λειπόμομος τροφῆς ἐφ' ἑμέρου· οὗτος μαστίζεται καὶ βασανίζεται, μὴ θυνάμενος ἐκεῖνο τὸ συντέλεσμα ἀπαληρῶσαι· καὶ ἔστι ξεόμενος καὶ βασανιζόμενος χυλεπῶς, καὶ οὐκ ἀποθνήσκει. Καὶ ἔστιν ἄλλος, ὅτι καὶ ἀπὸ μιᾶς φάσεως κελεύεται ἀποκεφαλίσθῃναι, καὶ ἀπόλλυται. Οὕτως καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς εἰσιν ἰσχυρῶς ποιεούμενοι καὶ ξεόμενοι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· καὶ ἔτι εἰς τοὺς πολέμους στερεοῦνται καὶ σφίζονται, καταφρονούντες τῆς ἐναντίας δυνάμεως, καὶ οὐκ ἔχουσι κίνδυνον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ὅτι ἀπτῶτοι εἰσι καὶ ἀσφαλίζονται περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, διὰ τὸ πολλάκις γυμνασθῆναι ἐν τῷ πολέμῳ τῆς κακίας, καὶ ἐμπέρουσ γαγενῆσθαι. Ἐχόντες δὲ τὸν Θεὸν μεθ' ἑαυτῶν, ὁδηγοῦνται καὶ ἀναπαύονται.

ΙΘ'. Ἄλλοι δὲ μηδέπω γυμνασθέντες, εἰς μίαν θλίψιν ἔαν ἐμπέσωσι καὶ ἐπικινήθῃ πόλεμος, εὐθὺς καταπίπτουσι εἰς ἡλεθρον καὶ ἀπώλειαν· ὡσπερ οἱ διοδεύοντες ἐν πόλει, θέλοντες ἰδεῖν τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτῶν καὶ γνωρίμους, εἰ καὶ πολλοὺς συναντῶσιν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, οὐκ ἐμποδίζονται ἵπ' αὐτῶν· ἔχουσι γὰρ σκοπὸν τοῦ τοῖς φίλοις ἐντυχεῖν· καὶ ὅταν ἐξῶθεν κρούσωσι τὴν θύραν καὶ καλέσωσι, χαίροντες ἀνοίγουσι οἱ ἀγαπητοὶ αὐτῶν· εἰ δὲ ἀπομείνωσιν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ χλευάζωνται, ἦτοι ἐπέχονται ἀπὸ τῶν ἀπαντῶντων, ἀποκλείεται ἡ θύρα, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἀνοίγει· οὕτως καὶ οἱ πρὸς τὸν Δεσπότην ἡμῶν Χριστὸν τὸν ὄντως ἀγαπητὸν ἐπειγόμενοι φθάσαι, τῶν ἄλλων ἀπάντων ὀφείλουσι καταφρονεῖν καὶ ὑπερορᾶν. Ὅν δὲ τρόπον αἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὸ παλάτιον πρὸς τὸν βασιλέα, κόμητες μὲν ὄντες ἢ ἑπαρχοὶ, ὑπὸ φόβον πολὺν εἰσι, πῶς τὰς ἀποκρίσεις δώσουσι, καὶ μὴ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ πταίσαντες εἰς λόγον καὶ τιμωρίαν ὑποβληθῶσιν· ἀγροικοὶ δὲ καὶ ἰδιῶται ὄντες, οἱ μηδέποτε θεασάμενοι ἄρχοντα, ἐν ἀμεριμνίᾳ διαγούσιν· οὗτω δὲ καὶ ὁ κόσμος οὗτος ὁ ὑπὸ τῶν οὐρανῶν ἀπὸ βασιλέων ἕως πτωχῶν. Τὴν τοῦ Χριστοῦ δόξαν ἀγνοοῦντες, τὴν μέριμναν ἔχουσι περὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων· οὐ ταχέως δὲ τις μέμνηται τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως. Οἱ δὲ εἰσερχόμενοι τῷ λογισμῷ εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἔστιν ὁ θρόνος αὐτοῦ, καὶ κατέναντι αὐτοῦ διὰ παντὸς ὄντες, ὑπὸ φόβον καὶ τρόμον εἰσὶν αἶν, τοῦ μὴ τι σφαλῆναι περὶ τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς.

Κ'. Καὶ ὡσπερ οἱ πλούσιοι τῆς γῆς, ὅταν πολλοὺς καρποὺς εἰσενέγκωσιν εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτῶν, πάλιν ἐργάζονται καθ' ἑκάστην ἡμέραν πλεῖον, ἵνα εὐπορώσιν καὶ μὴ ἐλλείπωσιν. Εἰ δὲ θαρρήσουσι τῷ ἐναποκειμένῳ ταῖς ἀποθήκαις πλούτῳ, καὶ ἀμελήσουσι μὴ ἐπισυνάγοντες ἕτερον, ἀλλὰ καταναλίσκοντες τὰ ἀποκειμένα, ταχέως εἰς πέναν καὶ πτωχείαν ἐμπίπτουσι. Ὅθεν προσδεύμενοι καὶ εἰσφέροντες

ἀρελοῦσαι κάμνειν καὶ ἐπισυνάγειν, ἵνα μὴ ὕστερη-
θῶσιν. Οὕτως ἐστὶν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ τὸ γεύσα-
σθαι τινα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· *Γεύσασθε γάρ,*
φησί, καὶ ἴδετε ὅτι χρηστός ὁ Κύριος. Ἔστι δὲ ἡ
γεῦσις αὕτη ἐνεργητικὴ ἐν πληροφορίᾳ δύναμις
Πνεύματος διακονοῦσα ἐν καρδίᾳ. Ὅσοι γὰρ υἱοὶ
εἰσι τοῦ φωτὸς, καὶ τῆς διακονίας τῆς καινῆς δια-
θήκης ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, οὗτοι παρὰ ἀνθρώ-
πων οὐδὲν μανθάνουσι· θεοδίδακτοι γὰρ εἰσιν. Αὕτη
γὰρ ἡ χάρις ἐπιγράφει ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν
τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν εἰς
τὰς Γραφὰς μόνον τὰς διὰ μέλανος γεγραμμένας
πληροφορεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πλάκας τῆς καρ-
δίας ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐγγράφει τοὺς νόμους τοῦ
Πνεύματος, καὶ τὰ ἐπουράνια μυστήρια· ἡ γὰρ
καρδία ἡγεμονεύει καὶ βασιλεύει ὅλου τοῦ σωματι-
κοῦ ὀργάνου. Καὶ ἐπὶ ἀνὰ κατάσχη τὰς νομὰς τῆς καρ-
δίας ἡ χάρις, βασιλεύει ὅλων τῶν μελῶν, καὶ τῶν
λογισμῶν· ἐκεῖ γὰρ ἐστὶν ὁ νοῦς, καὶ ὅλοι οἱ λογι-
σμοὶ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ προσδοκία αὐτῆς. Διὸ καὶ
διέρχεται ἡ χάρις εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος.

ΚΑ'. Οὕτως πάλιν ὅσοι εἰσιν υἱοὶ τοῦ σκότους, βα-
σιλεύει τῆς καρδίας ἡ ἁμαρτία, καὶ διέρχεται εἰς
ὅλα τὰ μέλη. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται
διαλογισμοὶ πονηροί· καὶ οὕτως ὑπεκχεομένη σκο-
τίζει τὸν ἄνθρωπον. Οἱ δὲ μὴ λέγοντες εἶναι τὸ κακὸν
σύντροφον, καὶ συναυξάνον τῷ ἀνθρώπῳ, μῆτε με-
ριμνήσωσι περὶ τῆς αἰσίου, μῆτε ἐπιθυμήσωσι·
καὶ γὰρ τινεὶ ἐπαύσατο ἐν αὐτοῖς ἐνοχλοῦν τὸ κα-
κὸν, τινὰ ἐπιθυμίαν ὑποβάλλον· ὥστε ἐν ὄρκῳ δια-
θεδαιούσθαι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι Οὐκέτι ἐπανίσταται
μοι τὸ τοιοῦτον πάθος· καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν κατ-
εκάη τῇ ἐπιθυμίᾳ, ὥστε εὐρεθῆναι αὐτὸν πρὸς ἐπὶ
τούτοις καὶ ἐπιόρκον. Ὅσπερ γὰρ δι' ὄχετοῦ διέρ-
χεται ὕδωρ, οὕτως καὶ διὰ τῆς καρδίας καὶ τῶν λο-
γισμῶν ἡ ἁμαρτία· Ὅσοι δὲ τοῦτο ἀναιροῦσιν, ὑπ'
αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας μελλούσης θριαμβεύεσθαι, ἐλέγ-
χονται καὶ χλευάζονται. Σπουδάζει γὰρ τὸ κακὸν
λανθάνειν καὶ κρύπτεσθαι ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀν-
θρώπου.

ΚΒ'. Εἰ οὖν ἀγαπᾷ τις τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς συγ-
κρινᾷ τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην· πιστευθεὶς δὲ
ἄπαξ ὑπ' αὐτοῦ, προστιθεὶ τούτῳ τὴν ἐπουράνιον
πίστιν, καὶ γίγνεται διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος. Ὅπως οὖν
ἐκ τῶν μελῶν σου προσφέρεις αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν
ἐδίων ὁμοία μελῶν συγκρινᾷ τῇ ψυχῇ σου, ἵνα ἡς
πάντα καθαρῶς ποιῶν, καὶ ἀγαπῶν, καὶ προσευχο-
μενος· μέγαλον γὰρ ἀξιώματός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος·
Ἴδε πόσος ἐστὶν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ὁ ἥλιος καὶ ἡ
σελήνη, καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος, εἰ
μὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μόνῳ, ἐπαναπαύεσθαι. Τιμίω-
τερος οὖν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουρ-
γήματα, τάχα δὲ τολμήσῃ λέγειν, ὅτι μὴ μόνον τῶν
ὄρατων δημιουργημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀοράτων,
ἤγγιστον τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων. Οὐ γὰρ περὶ
Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, τῶν ἀρχαγγέλων εἶπεν, ὅτι
Ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν·

A vare, **58** et acervos accumulare, ne paupertatis
jugo premantur. Hoc modo inter Christianos con-
tingit, ut quis degustet gratiam Dei : *Gustate enim,*
inquit, et videte quoniam suavis est Dominus 59. Est
autem gustatio hæc virtus Spiritus in plenitudine
fidei operans, quæ in corde ministrat. Quotquot
enim filii sunt lucis, et ministerii novi testamenti
per Spiritum sanctum, hi ab hominibus nihil dis-
cunt : edocti enim a Deo sunt. Ipsa enim gratia
inscribit in cordibus illorum leges Spiritus. Non
igitur debent in Scripturis, atramento solum des-
criptis, plenam fiduciæ spem ponere ; verum etiam
in tabulis cordis gratia divina inscribit leges Spi-
ritus et caelestia mysteria. Cor enim dirigit ac gu-
bernat universa corporis organa. Ac si pascua
cordis gratia obtinuerit, dominatur omnibus mem-
bris ac cogitationibus. Illic enim mens hæret, et
omnes cogitationes animæ ejusque fiducia. Qua-
propter penetrat etiam gratia in universa corporis
membra.

XXI. Sic e contrario quotquot sunt filii tenebra-
rum, eorum cordi imperat peccatum, ac penetrat
omnia membra : *Ex corde enim exeunt cogitationes
malæ* 60 : et ita diffusum tenebris offundit homi-
nem. Qui veroasserunt, vitium nequaquam cum
homine foveri et crescere, illi neque de crastino
solliciti sunt, nec concupiscentia ducuntur. Certo
enim tempore cessavit illos molestia afficere vitium,
quamdam concupiscentiam suggerendo, ut jureju-
rando confirmare non vereatur homo, non ultra in
se assurgere talem affectionem ; at non ita multo
post uritur concupiscentia, ut vel in eo perjurus
deprehendatur. Perinde enim ut per fistulam tran-
sit aqua, sic quoque per cor et cogitationes pecca-
tum. Quicumque vero hæc negant, a peccato ipso,
triumphum acturo, arguuntur et illuduntur. Co-
natur enim malitia latere et delitescere in mente
hominis.

XXII. Si igitur quispiam Deum diligit, Deus
quoque cum eo commiscet suam dilectionem. Et
cum semel crediderit in eum, addit illi Deus cœ-
lestem fidem, et ita evadit homo duplex. Ut igitur
ex membris tuis Deo offeras, ille ipse ex propriis
similia membrorum permiscet cum anima tua, ut
omnia sincere ac pure peragere, diligere atque
precarī possis. Summæ enim dignitatis est homo.
Vide quantum sit cœlum, terra, sol et luna : nec
tamen placuit in iis Domino, sed in solo homine
requiescere. Præstantior ergo est homo omnibus
creaturis, et forsân dicere non verebor, non tan-
tum spectabilibus creaturis, verum etiam invisibi-
libus, nempe ministrato iis spiritibus. Non enim
de Michaelē aut Gabrielē, archangelis, Deus dixit :
Faciamus ad imaginem et similitudinem nostram 61,
sed de substantia intellectiva hominis, immortalī,

59 Psal. xxxiii, 9. 60 Matth. xv, 19. 61 Gen. 1, 26.

inquam, anima. Scriptum enim est, esse ordines *angelorum in circuitu timentium eum* 66. Creaturae autem visibiles natura quadam immutabili praeditae sunt.

XXIII. Caelum semel ordinatum est, sol, luna et terra, nec tamen acquievit in iis Dominus, neque aliter ac creata sunt, converti possunt, neque habent voluntatem. Tu vero propterea es ad imaginem et similitudinem Dei factus, quia quemadmodum Deus sui juris est, et quod vult facit: quando ei ita visum est, pro potestate et jure suo mittit justos in gehennam, ac peccatores in regnum, 59 quamvis hoc minime velit, nec placeat ei; justus enim est Dominus: sic quoque tu tui juris es, et si velis perire, mutabilis naturae. Si libeat blasphemias effundere, venena conficere aut interficere aliquem, nemo tibi reluctatur aut prohibet te. Si velit quis, morem gerit Deo, et ingreditur viam justitiae, ac vincit concupiscentias. Mens enim hujusmodi, quae resistit ac repugnat, potest superare, obfirmata ratione, impetus vitiorum et obscenas concupiscentias.

XXIV. Si enim in domo ampla, in qua sunt vasa aurea, auro tecta, et argentea, varii generis vestimenta, aurum atque argentum, adolescentes et juvenulae, quae ibi versantur, cohibent animum suum (quamvis natura propter inhabitans peccatum omnia concupiscat), et quia metuunt more hominum domini, reprimunt impetus concupiscentiae: quanto magis, ubi viget timor Dei, reluctari atque reniti mens debet inherenti pravitati? Quae enim possibilia tibi sunt, praecipit Deus. Animalium quidem ratione destitutorum natura vincata est, velut natura serpentis est amara ac venenum emittens: universi igitur serpentes sunt ejusmodi. Lupus rapax esse consuevit: omnes ergo lupi sunt ejusdem naturae. Agnus, qui simplex est, obnoxius est rapinae: omnes ergo agni sunt ejusdem naturae. Columba simplex est ac sincera: omnes ergo columbae sunt ejusdem naturae. Homo vero non ita se habet. Quidam enim est lupus rapax, et quidam velut agnus rapinae patet, et ex eodem genere humano utrumque oritur.

XXV. Est qui non contentus uxore sua, scortatur: est quoque alius, qui ne concupiscentiam quidem in corde suo excitari permittit. Est qui bona proximi diripit: est quoque alius, qui pietatis cultu motus, sua bona distribuit. Vides quam mutabilis sit ipsa natura, tam ad vitia propendens, quam e diverso ad honestum; et secundum utramque proprietatem apta declinare ad quascunque libuerit actiones. Capax igitur est natura tum boni tum mali, sive divinae gratiae, sive adversariae potestatis: necessitati tamen subjici nequit; quandoquidem ab initio Adam in puritate cum viveret, dominabatur cogitationibus suis; verum ex quo

ἀλλὰ περὶ τῆς νοερᾶς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀθανάτου λέγω ψυχῆς. Καὶ γὰρ γέγραπται, οἱ Παρ-
εμβολαὶ ἀγγέλων κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν.
Τὰ μὲν οὖν κτίσματα τὰ φαινόμενα, φύσει τινὶ ἀμεταβλήτῳ δίδεται.

ΚΓ'. Ὁ οὐρανὸς ἀπαξ τέτακται, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἡ γῆ, καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος· ἀλλ' οὐδὲ παρ' ὃ ἐκτίσθησαν μετατραπῆναι δύνανται, οὔτε ἔχουσι θέλημα. Σὺ δὲ διὰ τοῦτο εἶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ, ἐπειδὴ ὡσπερ ὁ Θεὸς αὐτεξούσιος ἐστίν, καὶ ὁ θέλει ποιεῖ· ἐὰν θέλῃ, κατὰ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πέμψῃ τοὺς δικαίους εἰς γέενναν, καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς βασιλείαν· ἀλλ' οὐχ αἰρεῖται, οὐδὲ καταδέχεται τοῦτο· δικαιοκρίτης γάρ ἐστιν ὁ Κύριος· οὕτως καὶ σὺ αὐτεξούσιος εἶ, καὶ ἐὰν θέλῃς ἀπολιθεῖναι, τρεπτικῆς φύσεως εἶ· εἰ θέλεις βλασφημῆσαι, ποιῆσαι φάρμακα, καὶ ἀποκτεῖναι τινα, οὐδεὶς σοὶ ἀντίκειται ἢ κωλύει σε. Εἰ θέλει τις, ὑποτάσσεται τῷ Θεῷ, καὶ διδοεὶ τὴν ὄδον τῆς δικαιοσύνης, καὶ κρατεῖ τῶν ἐπιθυμιῶν. Ὁ γὰρ νοῦς οὗτος ἀντίπαλός ἐστιν, ἐπικρατεῖν δυνάμενος ἐβρώμενῳ λογισμῷ τὰς τῆς κακίας ὁρμάς καὶ ἐπιθυμίας αἰσχροῦς.

ΚΔ'. Εἰ γὰρ ἐν οἰκίᾳ μεγάλῃ, ὅπου ἐστὶ χρυσώματα, χρυσόφορα, καὶ ἀργυρώματα, καὶ ἐσθῆς διάφορος, χρυσὸς τε καὶ ἀργυρὸς, νεανίσκοι καὶ νεάνιδες διατριβόντες ἀγχοῦσι τὸν ἑαυτῶν νοῦν· εἰ καὶ ἡ φύσις διὰ τὴν σύνοικον ἁμαρτίαν πάντων ἐπιθυμεῖ· καὶ διὰ τὸν ἀνθρώπινον φόβον τῶν δεσποτῶν, ἐπέχουσι τὰς ὁρμάς τῶν ἐπιθυμιῶν· πόσω μᾶλλον, ὅπου ἐστὶ φόβος Θεοῦ, ἀντιμάχεσθαι καὶ ἀντιπράττειν ὁ νοῦς ὀφείλει τῇ συνούσῃ κακίᾳ; Τὰ γὰρ δυνατὰ σοὶ προστάξεν ὁ Θεός. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἀλόγων ζώων φύσις δετή ἐστίν, ὅσῳ ἢ τοῦ ὄψεως φύσις πικρά ἐστὶ καὶ ἰοδόλος· ὅλοι οὖν οἱ ὄφεις τοιοῦτοί εἰσιν. Ὁ λύκος ἀρπάζειν ἐβωθεν· ὅλοι οἱ λύκοι τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Τὸ ἀρνίον ἀφελὲς ὄν ἀρπάζεται· ὅλα τὰ ἀρνία τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Ἡ περιστέρα ἁδολός ἐστὶ καὶ ἀκέραιος· ὅλαι αἱ περιστέραὶ τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐχ οὕτως ἐστίν. Εἷς ἐστὶν ὁ λύκος ἀρπάζων, καὶ εἷς ἐστὶν ὡς ἀρνίον ἀρπαζόμενος· ἐκ τοῦ γένους τῆς ἀνθρωπότητος· ἀμφοτέρω γενήσεται.

ΚΕ'. Ἔστι τις μὴ ἀρκοῦμενος τῇ ἰδίᾳ γυναίκῃ, ἀλλὰ καὶ πορνεύων· καὶ ἐστὶν ἄλλος, ὅστις οὐκ ἐξ οὐδὲ ἐπιθυμίαν ἀνελεῖν ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ἔστι τις διαρπάζων τὰ τοῦ πλησίον· καὶ ἐστὶν ἄλλος διὰ θεοσέβειαν καὶ τὰ ἴδια διαδιδούς. Ὁρᾶς πῶς τρεπτή ἐστὶν αὐτὴ ἡ φύσις· ἐστὶν ἐπὶ τὸ κακὸν βέπουσα, καὶ ἐστὶν ἐπὶ τὸ καλὸν αὖθις· καὶ δι' ἄμφοτέρων ἐπιτηδεύει εἶχει νεύσαι πρὸς ἃς βούλεται πράξεις· δεκτικὴ οὖν ἡ φύσις τοῦ καλοῦ τε καὶ τοῦ κακοῦ, ἦτοι θείας χάριτος, ἦτοι ἐναντίας δυνάμεως, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαστικῆ· ἐπειδὴ τὸ πρὶν αὐτὸς ὁ ἄδίκος ἐν καθαρότητι ὢν, ἐβασίλευε τῶν λογισμῶν αὐτοῦ· ἀφ' οὗ δὲ παρέβη τὴν ἐντολήν, βρῆ δυσδιάστατα

66 Psal. xxxiv, 8.

ἐπίκεινται τῷ νῷ αὐτοῦ. Καὶ οἱ τῆς κακίας λογισμοὶ παραμυγίνεντες, ὅλοι ὡς ἴδιοι αὐτοῦ ἐγένοντο, καὶ οὐδὲ εἰς αὐτοῦ ἰδιός ἐστιν, ἐπειδὴ κατέχονται ὑπὸ τῆς κακίας.

KΓ'. Λοιπὸν ὄφελεις ζητῆσαι λύχρον, ἵνα ἀφθῇ καὶ εὐρησῶ τοὺς καθαρὸς λογισμοὺς. Οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ φρυσικοί, οὓς ἐποίησεν ὁ Κύριος. Οἱ ἀνατραφέντες εἰς θάλασσαν, ἔμαθον κολυμβᾶν, καὶ ὅταν ἐπαναστώσῃ κλύδωνες καὶ κύματα, οὐ ξενίζονται. Οὕτως εἰσιν οἱ Χριστιανοί. Ὡς περ νοῦς τριετοῦς παιδίου οὐ δύναται χωρῆσαι ἢ καταλαβεῖν νοῦν τελείου σοφιστοῦ, ἐπειδὴ περ ἐν μέσῳ παρήλθε πολὺς τις χρόνος· οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὡς βρέφη νήπια τὸν κόσμον κατανοοῦσιν, ἀφορῶντες εἰς τὸ μέτρον τῆς χάριτος· ξένοι γάρ εἰσι τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἡ δὲ πόλις αὐτῶν καὶ ἡ ἀνάπαυσις ἄλλη ἐστίν· ἔχουσι γὰρ οἱ Χριστιανοὶ τὴν παράκλησιν τοῦ Πνεύματος, δάκρυα, καὶ πένθος, καὶ στεναγμὸν, καὶ αὐτὰ τὰ δάκρυα τρυφῆ αὐτοῖς ἐστίν. Ἐχουσι δὲ καὶ φόβον ἐν χαρῇ καὶ ἀγαλλιάσει· καὶ οὕτως εἰσιν ὡς ἀνθρωπῶν βασιλεύοντες εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὸ αἷμα αὐτῶν, μὴ θαβρόντες ἑαυτοῖς, ἢ αἰόμενοι τι εἶναι, ἀλλ' ὄντες ἐξουθενούμενοι καὶ ἀποδοκιμασμένοι παρὰ πάντας ἀνθρώπους.

KΔ'. Ὡς περ ἐάν ἡ βασιλεὺς, καὶ πτωχῷ τινι παράθῃται τὸν ἑαυτοῦ θησαυρὸν, ὁ παραλαβὼν φυλάξαι, οὐκ ἔχει αὐτὸν ὡς ἴδιον, ἀλλ' ὁμολογεῖ πάντοτε τὴν πτωχείαν αὐτοῦ, μὴ τολμῶν διασκορπίσαι ἐκ τοῦ ἄλλοτριου θησαυροῦ· τούτο γὰρ ἐνθυμεῖται πάντοτε, ὡς οὐ μόνον ἀλλοτρίος ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ καὶ βασιλεὺς συνάσσης παρέθετο μοι αὐτὸν, καὶ ὅταν θέλῃ λαμβάνει αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ· οὕτως ἑαυτοὺς ὀφειλοῦσιν ἠγεῖσθαι καὶ οἱ ἔχοντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ταπεινοφρονεῖν καὶ ὁμολογεῖν τὴν πτωχείαν αὐτῶν. Ὡς περ γὰρ ὁ πτωχὸς ὁ λαβὼν τὴν παραθήκην τοῦ θησαυροῦ παρὰ τοῦ βασιλέως, ἐάν πεποιθῶς ἐπι τῷ ἄλλοτρίῳ θησαυρῷ, ὡς ἴδιῳ πλοῦτῳ ἐπαρθῇ, καὶ τύφον λάθῃ ἢ καρδίαν αὐτοῦ. ἀφρεὶ ἀπ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ, καὶ μένει ὁ ἐσχηκὼς αὐτὸν ἐν παρακαταθήκῃ, οἷος ἦν πρὸ τούτου πτωχός· οὕτως καὶ οἱ ἔχοντες τὴν χάριν, ἐάν ἐπαρθῶσι καὶ τύφον λάδωσιν αἱ κάρδιαι αὐτῶν, ἀφρεὶ ἀπ' αὐτῶν ὁ Κύριος τὴν χάριν αὐτοῦ, καὶ μένουσι τοιοῦτοι, οἷοι ἦσαν πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν χάριν παρὰ τοῦ Κυρίου.

KΕ'. Ἀλλὰ πολλοὶ καίτοι σνούσης τῆς χάριτος, κλεπτόμενοι ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας οὐκ οἶδασιν. Ὡς περ ἐάν ἡ νεώτερα ἐν οἴκῳ τινι, ὁμοίως καὶ νεώτερος· καὶ λοιπὸν κολακευομένη ὑπ' ἐκείνου αὐτῆ συνθῆται αὐτῷ, μοιχεύεται, καὶ ἀπόβλητος γίνεται· οὕτω καὶ ὁ δεῖνός ὕψις τῆς ἀμαρτίας σύνοσει τῇ ψυχῇ γαργαραζῶν καὶ προτροπόμενος· καὶ ἐάν συνθῆται, κοινωνεῖ ἢ ἀσωματὸς ψυχῇ τῇ ἀσωμάτῳ κακίᾳ τοῦ πνεύματος, τουτέστι, πνεῦμα πνεύματι κοινωνεῖ, καὶ μοιχεύει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ συντιθέμενος καὶ καταδεχόμενος τὸν λογισμὸν τοῦ πονηροῦ. Τὸ οὖν μέτρον τοῦ ἀγῶνός σου τοῦτο ἐστίν, ἵνα μὴ μοιχεύσῃς ἐν τοῖς λογισμοῖς· ἀλλ' ἵνα ἀντιστῆς τῷ νῷ, καὶ ἔσῃθεν ποιήσῃς πύλεμον καὶ ἀγῶνα, καὶ μὴ ὑπακούσῃς, μηδὲ συνθῇς τῇ κα-

A transgressus est mandatum, gravissimi montes ejus incumbunt animo. Ac pravæ cogitationes permixtæ, omnino factæ sunt velut ejus propriæ, nec tamen ulla ipsius propria est, quia possidentur a vitiliis.

XXVI. Debes igitur quærere lucernam, quæ accensa reperias puras cogitationes. Illæ enim sunt naturales, quas fecit Dominus; quæ quidem enutritæ in mari didicerunt natâre: nec, si quando assurrexerint tempestates ac fluctus, stupescunt. Sicque sunt Christiani. Velut mens pueri trimi, quæ non potest assequi aut comprehendere mentem perfecti sophistæ, quia interfluxit multum temporis, sic quoque Christiani perinde ac infantes mundum despiciunt, intuentes gradum gratiæ. Hospites enim sunt hujus sæculi. Civitas autem illorum et requies est alia. Habent enim Christiani consolationem Spiritus, lacrymas, luctum et planctum: et ipsæ lacrymæ sunt illis vice deliciarum. Habent quoque metum cum gaudio et exultatione: sicque sunt velut homines gestantes in manibus sanguinem suum, non nimium sibi ipsis confidentes, aut existimantes se aliquid esse, sed sunt neglecti, contempti ac reprobat apud omnes homines.

XXVII. 60 Quemadmodum si rex apud pauperem quemdam deponat suum thesaurum, is qui accepit ad custodiendum, non reputat illum ut suum, sed ubique fatetur paupertatem suam, non audens dilapidare aliquid ex alieno thesauro: hoc semper in animo versans, non esse solum alienum thesaurum, sed etiam regem virum summæ potentie eum deposuisse apud se, ac, quando ei visum sit, a se reposcere: eosdem debent se reputare, qui gratiam divinam consecuti sunt, demisse ac humiliter de se sentire, ac constiteri inopiam suam. Perinde enim ac si pauper, qui thesaurum a rege depositum accepit, alieno thesauro fretus velut suis opibus efferatur, ac cor ejus altos sumat spiritus, aufert ab eo rex thesaurum suum, ac permanet ille, qui depositi loco eum acceperat, qualis erat antea, pauper: sic quoque, qui gratiam consecuti sunt, si extollantur, ac superbiam concipiant eorum corda, aufert ab illis Dominus gratiam suam, et remanent tales, quales erant priusquam consecuti essent gratiam a Domino.

XXVIII. Verum multi, se vel inhabitante in se gratia, a peccato clam subripi non percipiunt. Quemadmodum si sit in domo aliqua quædam juvenula, similiter et adolescens; cæterum hæc verborum illecebris ab eo devicta, illi consentit, stuprum committit, ac, quæ expellatur, meretur: sic terribilis ille serpens peccati perpetuo adest animæ: eam alliciens ac provocans, quæ si astipuletur, communicat anima incorporea cum vitio spiritus incorporeo, hoc est, spiritus cum spiritu societatem inquit, et adulterium committit in corde suo is, qui societate inita recipit cogitationem nequissimam. Modus ergo certaminis tui hic est, ne adulterium committas in cogitationibus tuis, sed ut relucteris,

et internum bellum ac uirgnam suscipias, nec morem geras, neve delecteris a nequitia in cogitationibus. Quam animi promptitudinem si Dominus in te deprehendat, in novissimo die recipiet te in regnum cœlorum.

XXIX. Sunt enim quædam, quæ ita moderatur Dominus, ne nullum testimonium gratiæ divinæ et vocationis suæ ediderit : sunt item et alia, quæ ita permittendo administrat Deus, ut probetur et exerceatur homo, ac patiat liberum voluntatis humanæ arbitrium. Afflictionibus enim ac tentationibus oppressi, si sustinuerint, non excidunt regno cœlorum. Christiani ergo in rebus asperis nullo nec dolore nec tristitia afficiuntur. Si inopia aut contumelia explorantur, non debent admiratione affici ; potius paupertate delectari, ac pro divitiis habere, jejunium pro deliciis, ignominiam pro gloria. Ex adverso si inciderint in res in hac vita præclaras, quæ eos alleclant ad quietem carnalem, ad divitias, ad gloriam, aut ad delicias, omnino non his delectari debent, sed velut ab igni aufugere.

XXX. Idem oculis subjiciamus : si gens aliqua exigua moveatur ad bellum regi inferendum, non valde sollicitus est ipse in eo conficiendo, sed mittit milites cum ducibus, qui bellum gerant. Si vero gens mota non sit exigui numeri, quæ nempe possit evertere regnum ejus, cogitur ipse rex cum domesticis et exercitu suo in bellum procedere, atque collectis copiis bellum profigare. Respice ergo dignitatem tuam, nempe, Deum exsurrexisse cum suo exercitu⁶², angelorum, inquam, et sanctorum⁶¹ spirituum, ut ea, quæ ad se spectat, legatione ipse perfunctus te redimeret a morte. Obfirma igitur te ipsum, ac cogita, quanta providentia tui gratia facta sit ! Cæterum utimur exemplo e vita humana petito tanquam in vita adhuc existentes. Periude ac si rex incidat in quemdam pauperem, infirmitate affectum, nec erubescat salubribus medicamentis ejus curare vulnera, et eum in palatium suum illatum induat purpura ac diademate, atque participem faciat mensæ suæ : sic cœlestis rex Christus accedens ad hominem graviter affectum, sanavit eum atque socium fecit regiæ mensæ suæ ; et hoc quidem nulla vi ejus voluntatem compellens, sed afficiens in tantam dignitatem eum constituit.

XXXI. Scriptum enim est in Evangelio : Dominum dimisisse servos ad vocandum eos, qui volunt venire, denuntians illis, Prandium meum paratum est. Qui vero vocati erant excusarunt se, dicentes, alter quidem. Emi, inquit, juga boum ; alius, Uzorem duxi⁶³. Vides paratum fuisse qui vocavit, vocatos vero renuisse. Profecto hi sui ipsius rei facti sunt. Tanta est igitur dignitas Christianorum. Perpende, Dominum præparasse illis regnum, et vocasse il-

αία ἐν τοῖς λογισμοῖς· καὶ ἐὰν ταύτην τὴν ἐτοιμασίαν εὕρῃ ὁ Κύριος ἐν σοὶ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ παραλαμβάνει σε ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

ΚΘ. ἔστι γὰρ τινα πράγματα, ἃ οἰκονομεῖ ὁ Κύριος ἵνα μὴ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ποιήσῃ τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς κλήσεως αὐτοῦ· καὶ ἔστι τινα πράγματα, ἃ οὕτως οἰκονομεῖ κατὰ παραχώρησιν, ἵνα δοκιμασθῇ καὶ γυμνασθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ἀποδειχθῇ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ γὰρ ἐν θλίψεσι καὶ πειρασμοῖς ὄντες, ἐὰν ὑπομείνωσιν, οὐκ ἀποτυγχάνουσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ ἐν τοῖς θλιβεροῖς πράγμασιν οὐκ ἀχθονται ἢ λυποῦνται· ἐὰν ἐν πενίᾳ ἢ κακουρχίᾳ ἐξετασθῶσιν, οὐκ ὀφείλουσι ξενίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον συνηθύνεσθαι τῇ πτωχείᾳ, καὶ ἠγεῖσθαι ἀντὶ πλοῦτος, τὴν νηστείαν ἀντὶ τρυφῆς, τὴν ἀτιμίαν καὶ ἀδοξίαν ἀντὶ δόξης· πάλιν δὲ, ἐὰν ἐμπέσωσιν εἰς πράγματα ἐνδοξα τῷ βίῳ τούτῳ, ἅπερ προτρέπεται αὐτοῖς εἰς ἀνάγκασιν σαρκικῆν, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ τρυφήν, ὀφείλουσι μὴ συνηθεσθαι τούτοις, ἀλλ' ἀποφεύγειν ὡς ἀπὸ πυρός.

Α'. Εἰς το φαίνωμενον ὄνος ἐὰν ἐλάχιστον ἐπικινηθῇ τῷ βασιλεῖ πρὸς πόλεμον, οὐ κάμνει πολεμῶν αὐτὸς, ἀλλ' ἀποστέλλει στρατιώτας μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν, καὶ ποιοῦνται τὸν πόλεμον. Ἐὰν δὲ ἴσθης μέγιστον ἢ τὸ ἐπικινηθὲν, δυνάμενον ἐμπορθῆσαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ἀναγκάζεται αὐτὸς ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς ἐν τῷ παλατίῳ καὶ τοῖς στρατοπέδοις αὐτοῦ ἀπελθεῖν συγκροτῆσαι τὴν πόλεμον. Βλέπε οὖν σου τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκινήθη μετὰ τοῦ ἰδίου στρατοπέδου, τῶν ἀγγέλων λέγω καὶ τῶν ἁγίων πνευματικῶν, εἰς τὴν πρεσβείαν δι' ἑαυτοῦ ἰλθῶν, ἵνα σὺ λυτρώσῃται ἐκ τοῦ θανάτου. Ἀσφάλισαι οὖν σεαυτὴν, καὶ ἐνοθήθῃσι οἱ ἀπερόνοια διὰ σὲ γεγέννηται. Ὑποδείγματι δὲ βιωτικῶν χρηρήματα, ὡς ἐν βίῳ. Ὡσπερ ἂν ἦ βασιλεὺς, καὶ εὕρῃ τινα ἐνδοξίαν, καὶ ἔχοντα πάθη, καὶ μὴ ἐπαισχυνθῇ αὐτὸν, ἀλλὰ φαρμάκῳ ἰαματικῷ θεραπεύσῃ αὐτοῦ τὰ τραύματα, καὶ ἀπενέγκῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἑαυτοῦ παλάτιον, καὶ ἐνδύσῃ αὐτὸν τὴν πορφύριδα καὶ τὸ διάδημα, καὶ ποιήσῃ αὐτὸν κοινωνὸν τῆς τραπέζης αὐτοῦ· οὕτως καὶ ὁ ἐπουράνιος βασιλεὺς Χριστὸς, ἰλθὼν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔχοντα πάθη ἴασατο, καὶ ἐποίησε κοινωνὸν τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ τραπέζης· καὶ τοῦτο οὐ βεβήσας τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀλλὰ προτρέψάμενος αὐτὸν εἰς τὴν τοιαύτην ἴσθησι τιμῆν.

ΛΑ'. Καὶ γὰρ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται, ὅτι Ἄπεστειλε τοὺς ἑαυτοῦ δούλους ὁ κύριος, καλεῖν τοὺς θελωτάς, δηλώσας αὐτοῖς, ὅτι Τὸ ἀριστόν μου ἡτοίμασται· αὐτοὶ δὲ οἱ κεκλημένοι παρητήσαντο λέγοντες, ὅς μὲν, Ἡγόρωσα, φησὶ, ζήτησῶν· ἄλλος, Γυναικα ἠρροσάμην. Ὅρῃς ὅτι ὁ κλήτωρ ἐτοιμὸς, οἱ δὲ κληθέντες ἀντίειπον. Ἄρα αὐτοὶ ἑαυτῶν αἰτίοι γέγονασι. Τοσοῦτον οὖν ἔστι τὸ ἀξίωμα τῶν Χριστιανῶν. Βλέπε ὅτι ὁ Κύριος ἡτοί-

⁶² Psal. xxxiv, 8. ⁶³ Luc. xiv, 18-20; Matth. xxii, 4.

μασεν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν, καὶ καλεῖ αὐτοὺς εἰσελθεῖν, αὐτοὶ δὲ οὐ θέλουσι. Πρὸς τὸ δόγμα οὖν ὁ μέλλουσι κληρονομεῖν, τοῦτο ἀντίς ὁρθῶς εἶποι, Εἰ ἕκαστος ἀπ' οὐ ἐκτίσθη ὁ Ἀδάμ, ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, ἐπολέμει πρὸς τὸν Σατανᾶν, καὶ ὑπέμεινε τὰς θλίψεις, οὐδὲν μέγα ἐποίησε πρὸς τὴν δόξαν ἣν μέλλει κληρονομεῖν. Συμβασιλεύσει γὰρ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας μετὰ Χριστοῦ. Δόξα τῷ αὐτῶς ἀγάπησαντι τὴν τοιαύτην ψυχὴν, δεῖ αὐτὸν αὐτὰς καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ ἔδωκε, καὶ ἐνεπίστευσε τῇ ψυχῇ. Δόξα τῇ μεγαλωσίῃ αὐτοῦ.

ΑΒ'. Κατὰ τὰ φαινόμενα πράγματα, ἰδοὺ πάντες οἱ καθεζόμενοι ἀδελφοὶ μίαν εἰκόνα ἔχομεν, καὶ ἐν πρόσωπον τοῦ Ἀδάμ· ἄρα καὶ εἰς τὸ κρυπτόν, καὶ εἰς τὰ ἐνόητα πράγματα, μία ἐστὶν ἡ προαίρεσις πάντων; καὶ μία καρδία; πάντες ἄρα ἐν ἑσμεν, ἀγαθοὶ καὶ θεοσεβεῖς. Ἡ ἄρα εἰσι τινες ἐξ ἡμῶν, ὅτι οἱ μὲν κοινωνοῦσι Χριστῷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, οἱ δὲ τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς δαίμοσι· καὶ ὅλοι ὡς εἰς φαινόμενοι ὁμοῦ καθεζόμεθα· ἐν πρόσωπον τοῦ Ἀδάμ πάντες ἔχομεν. Ὅρξ πῶς ἄλλοτε ἐστὶν ἡ νοερά οὐσία, ὃ ἔσω ἄνθρωπος, παρὰ τὸν ἔσω; ὅτι εἰς φαινόμεθα οἱ πάντες· καὶ οἱ μὲν μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων εἰσίν· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Σατανᾶ καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Εἰ οὖν ἡ καρδία βάθος τι ἔχει ἀπέραντον, ἔκει εἰσι τρικλίνας, καὶ κοιτῶνες, θύραι, καὶ πρόθυρα, καὶ διακονίαι πολλαί, καὶ διέξοδοι. Ἐκεῖ ἐστὶ τὸ ἐργαστήριον τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀδικίας· ἔκει ὁ θάνατος· ἔκει ἐστὶν ἡ ζωὴ· ἔκει ἐστὶν ἡ ἀγαθὴ ἐμπορία, καὶ ἡ ἐναντία.

ΑΓ'. Ὡσπερ ἐὰν ἡ παλάτιον μέγιστον, καὶ τοῦτο ἐρημιωθῇ, καὶ πληρωθῇ πάσης δυσωδίας, καὶ νεκρῶν πέλλων· οὕτω καὶ τὸ παλάτιον τοῦ Χριστοῦ ἡ καρδία ἐστὶ, καὶ γέμει πάσης ἀκαθαρσίας, καὶ ὄχλων πολλῶν πονηρῶν πνευμάτων. Χρὴ οὖν τοῦτο ἀνακτισθῆναι, καὶ ἀνοικοδομηθῆναι, καὶ εὐτρεπισθῆναι τὰ ταμίαια, καὶ τὰ κουβούκλια. Ἐκεῖ γὰρ ὁ βασιλεὺς Χριστὸς μετὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων ἐργαται ἐπαναπαῆσαι, καὶ οἰκῆσαι, καὶ ἐμπατριπατήσαι, καὶ θεῖναι τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν. Λέγει δὲ, ὡσπερ ἐὰν ἡ πλοῖον ἔχον πολλὴν κατασκευὴν, ἔκει ὁ κυβερνήτης διοικεῖ τοὺς πάντας, καὶ οἰκονομεῖ, τοῖς μὲν ἐπιπλήττων, ἄλλους δὲ ὀδηγῶν· οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ καρδία ἔχουσα τὸν νοῦν κυβερνήτην, τὴν συνείδησιν ἐλέγχουσαν, λογισμοὺς κατηγοροῦντας καὶ ἀπολογουμένους· λέγει γὰρ *Μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγοροῦντων, ἡ καὶ ἀπολογουμένων.*

ΑΔ'. Ὅρξ δὲ τὴ συνείδησις οὐ συγκρίνει τοὺς τοιοῦτους λογισμοὺς τοὺς ὑπακούοντας τῇ ἀμαρτίᾳ, ἀλλ' εὐθὺς ἐλέγχει. Οὐ ψεύδεται γὰρ, ἐπεὶ τί εἶποι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, μαρτυρεται, ὡς πάντοτε ἐλέγχουσα. Ὡσπερ ἐὰν ἡ ἄρμα καὶ ἦναι, τὰ ζῶα, καὶ πᾶσα ἡ κατασκευὴ ὑπὸ ἑνα ἡνιόχον ἐστὶ, λοιπὸν, ὅτε θέλει ἐκείνος, ὀχυράτη ὀρμηφ φέρεται ὑπὸ τοῦ ἄρματος· ὅτε δὲ θέλει, ἐπέχει αὐ-

los ad ingrediendum, ipsos vero noluisse. De munere ergo, quod Christiani hæreditario jure possessuri sunt, recte hoc quis dicere possit: Si quisque, ex quo creatus est Adam, usque ad consummationem mundi, dimicaret contra Satanam, et sustineret afflictiones, nihil magni perageret respectu gloriæ, quam consecuturus est. Regnabit enim in infinita sæcula una cum Christo. Gloria sit illi, qui tanto prosecutus est amore talem animam, ut se ipsum ac suam gratiam contulerit ac crediderit animæ. Gloria sit magnificentiæ ejus.

XXXII. Secundum ea, quæ oculis patent, ecce nos omnes fratres, qui sedemus, una sumus præditi imagine, atque una facie Adæ. Estne ergo etiam in secretis et intimis rebus, una omnium voluntas? unum cor? omnes ergo unum erimus. boni et religiosi: an utique quidam ex nobis sunt, qui societatem inierunt cum Christo ejusque angelis; reliqui vero cum Satana et dæmonibus utcunque omnes velut unus videamur sedere? unam quippe faciem Adæ gestamus. Videsne, quomodo aliud quidpiam sit substantia intellectiva, interior videlicet homo, quam exterior? omnes enim tanquam unus esse videmur. Et hi quidem cum Christo et angelis ejus sunt, illi vero cum Satana et immundis spiritibus. Cum ergo cor profunditatem infinitam habeat, ibi sunt triclinia, cubicula, fores, vestibula, ministeria multa et exitus: ibi est officina justitiæ, atque injustitiæ: ibi mors, ibique vita: ibi bona negotiatio et contraria.

XXXIII. Quemadmodum si palatium sit amplum, ac deseratur illud, et omnis generis graveolentia repleatur, ac cadaveribus multis; sic quoque cor quod palatium Christi est, abundat omnimoda impuritate et plurimis turbis pravorum spirituum. Oportet igitur id restaurari, et reedificari, ac præparari conclavia et cubicula. Illuc enim rex Christus cum angelis et spiritibus sanctis venit, ut ibi requiescat, habitet et inambulet, atque colloset regnum suum. Dico autem, perinde ac si navis multo apparatu instructa sit, in qua gubernator regat et moderetur omnes, hos quidem objurgans, illos vero dirigens: eodem modo se habet cor, pro gubernatore habens mentem, conscientiam arguentem, cogitationes accusantes ac defendentes: inquit enim: *Cogitationibus inter se invicem accusantibus et defendentibus* 44.

XXXIV. Vides conscientiam non approbare hujusmodi cogitationes, quæ peccato obtemperant, sed statim arguere. Non enim mentitur, quia quid dictura sit coram Deo in die judicii testificatur, tanquam continue reprehendens. Perinde ac si sit currus, et frena, animalia, et omnis apparatus sub uno moderatore sunt: quando ergo ei placet, velocissimo cursu vehitur a curru; quando vero ei

44 Rom, II, 15.

placet aliter, retinet illum : denuo ubi placet eum A
convertere, ibi sequitur currus; totus igitur currus
sub potestate dirigentis est : sic quoque cor habet
multas cogitationes naturales, adherentes sibi,
mens autem et conscientia reprehendunt et diri-
gunt cor, atque sopiunt et sedant naturales cogita-
tiones in corde scaturientes. Membra enim plura
habet anima, licet una sit.

XXXV. Ex quo enim transgressus est Adam
mandatum, accessit serpens, dominusque factus
est domus, et velut altera anima cum anima. Ait
enim Dominus : *Quicumque non renuntiaverit sibi
ipsi, et qui non oderit animam suam, non est meus
discipulus* 66. Et : *Qui diligit animam suam, perdet
eam* 67. Siquidem peccatum postquam invasit ani-
mam, membrum ejus factum est, ipsique corporeo B
homini adhæret, ac scaturiunt inde multæ atque
impuræ cogitationes in corde. Quocirca, qui facit
voluntatem animæ suæ, voluntatem cordis facit;
quia cum illo connexa et permista est anima. Qua-
propter, qui sub jugum animam suam mittit, et qui
sibi innatisque cupiditatibus succenset, perinde se
habet, ac qui civitatem hostium suorum subjugat :
hicque dignus habetur assequi bonam mensuram
Spiritus, atque induit virtute divina adjutus purum
hominem, seque ipso præstantior evadit. Ejusmodi
enim qui est, postea divinæ naturæ sit particeps,
et evadit filius Dei, recipiens signaculum cælestis
in anima sua. Electi enim ejus unguuntur oleo san-
ctificante, in magna dignitate constituantur, ac res C
ges evadunt.

XXXVI. Est enim homo ejusmodi naturæ, ut et
qui in profundum nequitiae demersus est et peccato
servit, converti ad bonum, et qui Spiritui sancto
devinctus, et rebus cælestibus inebriatus est, ad
malum converti possit. Perinde ac si mulier pannis
laceris obsita, esuriens et squalida; et quæ non
absque multo labore regiam dignitatem consecuta,
induitur purpura et corona, ac sit sponsa regis, in
memoriam sibi revocet pristinas sordes, ac in ani-
mo habeat ad pristinum statum reverti, nec tamen
in pristinam infamiam redire malit : hoc enim sto-
lidum est : ita quoque, qui *gustarunt gratiam di-
vinam, ac Spiritus participes facti sunt* 68, nisi sibi
caveant, desciunt, ac deteriores evadunt, quam D
cum essent mundani : non, quod Deus sit mutabilis
aut imbecillæ mentis, aut quod extinguatur Spiri-
tus sanctus, verum, quod ipsi homines non con-
sentiant gratiæ, propterea avertuntur, et in infinita
peccata incurrunt. Qui enim donum illud degusta-
runt, utrumque instar comitis habent, gaudium
videlicet et consolationem, metum ac tremorem,
exultationem et luctum. Deplorant enim se ipsos
et universum Adam, quia una est hominum natura.
Et lacrymæ his vice panis sunt, et luctus vice sua-
vitatis et requiei.

τό· πάλιν ὅπου θέλει μετατρέφαι αὐτό, ἐκεῖ αὐτό
συνέρχεται· ὅλον οὖν τὸ ἔρμα ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ
ἡνωχοῦντος καίται· οὕτως καὶ ἡ καρδία ἔχει πα-
λοῦς λογισμοὺς φυσικοὺς, συνδεδεμένους αὐτῇ, καὶ
ὁ νοῦς ἐστὶ καὶ ἡ συνειδήσις ἐπιτιμῶσα καὶ κατε-
θύνουσα τὴν καρδίαν, καὶ διὑπνίζουσα τοὺς φυσι-
κοὺς βρούντας· ἐν τῇ καρδίᾳ. Μέλη γὰρ πολλὰ ἔχει
ψυχῆ, κἀν μίᾳ ἐστίν.

ΑΕ'. Ἄφ' οὗ γὰρ παρέβη ὁ Ἀδάμ τὴν ἐντολήν,
ἐπεισελθὼν ὁ ὄφις δεσπότης γέγονε τοῦ οἴκου, καὶ
ὡς ψυχῆ ἑτέρα μετὰ τῆς ψυχῆς ἐστὶ. Λέγει γὰρ ὁ
Κύριος· Πᾶς ὅστις οὐκ ἀρνεῖται ἑαυτόν, καὶ οὐ
μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐκ ἐστὶ μου μαθητὴς·
καὶ· Ὁ ἀγαπῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει
αὐτήν. Ἐκεῖ ἡ ἡμαρτία ἐπισσελθοῦσα τῇ ψυχῇ,
μέλος αὐτῆς γέγονε, καὶ αὐτῷ τῷ σωματικῷ ἀνθρώ-
πῳ κεκόλληται, καὶ βρούουσι πολλοὶ καὶ ἀκάθαρτοι
λογισμοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ. Ὁ οὖν ποιῶν τὰ θελήματα
τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τὰ θελήματα τῆς καρδίας ποιεῖ·
ἐπειδὴ συμπλέκεται καὶ συγκέκραται ἡ ψυχὴ. Ὁ
οὖν ὑποτάσσων τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ, καὶ ὀργιζόμενος
ἑαυτῷ καὶ ταῖς συνουσίαις αὐτῷ ἐπιθυμίαις, οὕτως
ἐστίν, ὡς ὁ ὑποτάσσων πόλιν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ
οὗτος καταξιοῦται ἔλθειν εἰς μέτρα ἀγαθὰ Πνεύμα-
τος, καὶ ἀπολαμβάνει διὰ τῆς θείας δυνάμεως τὸν
καθαρὸν ἀνθρώπον, καὶ γίνεται ἑαυτοῦ μειζῶν.
Ἀποθεοῦται γὰρ λοιπὸν ὁ τοιοῦτος, καὶ γίγνεται
υἱὸς Θεοῦ, λαμβάνων τὸ οὐράνιον σίγνον ἐν τῇ ψυχῇ
αὐτοῦ. Οἱ γὰρ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ χροῖονται τὸ ἀγιαστι-
κὸν ἔλαιον, καὶ γίγνονται ἀξιωματικοὶ καὶ βασιλεῖς.

ΑΓ'. Ἔχει γὰρ τὴν φύσιν ὁ ἀνθρώπος τοιαύτην,
καὶ ὁ ὢν ἐν βλάβῃ τῆς κακίας, καὶ δουλεύων τῇ
ἀμαρτίᾳ, τοῦ τραπήναι ἐπὶ τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ δεδι-
μένος Πνεύματι ἀγίῳ, καὶ μεμειθυμένος εἰς τὴν
ἐπουράνια, ἔχει ἐξουσίαν τοῦ τραπήναι ἐπὶ τὸ κα-
κόν. Ὅσπερ ἴνα ἡ γυνὴ ἱράτεια βακυῶδη περιβεβλη-
μένη, λιμώσσουσα, ἐβρυχωμένη, καὶ αὐτὴ μετὰ
πολλοῦ καμάτου ἔλθῃ εἰς ἀξίωμα βασιλικόν, καὶ ἐνύ-
σηται πορφύραν καὶ στέφανον, καὶ γένηται νόμφη
βασιλέως, αὐτὴ μέμνηται τῆς προτέρας βυκαρίας,
καὶ ἔχει θέλημα ἐπανελθεῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον, ἀλλ'
οὐχ αἰρεῖται εἰς τὴν προτέραν αἰσχύνην ἔλθειν·
μωρὸν γὰρ ἐστὶ· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ γευσάμενοι τῆς
χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ μέτοχοι ὄντες τοῦ Πνεύ-
ματος, ἐὰν μὴ ἀσφαλίσωνται, κατασβέννυνται, καὶ
γίνονται χεῖρους ὃ ἦσαν, κοσμικοὶ ὄντες· οὐχ ὅτι
ὁ Θεὸς τρεπτός ἐστὶ καὶ ἀσθενής, ἢ τὸ Πνεῦμα
σβέννυται, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἀνθρώποι οὐ συμφωνοῦσι
τῇ χάριτι· διὰ τοῦτο ἐκτρέπονται καὶ πῆπτουσι
εἰς μυρία κακά. Οἱ γὰρ γευσάμενοι ἐκαλῆς τῆς
δωρεᾶς, ἔχουσι τὰ ἀμφοτέρα συνόντα αὐτοῖς, χαρὰν
καὶ παράκλησιν, φόβον καὶ τρόμον, ἀγαλλίασιν καὶ
πένθος. Πενθοῦσι γὰρ ἑαυτοὺς καὶ ὅλον τὸν Ἀδάμ,
ἐπειδὴ μίᾳ ἐστὶν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὰ
δάκρυα τῶν τοιούτων ἄριστος ἐστὶ, καὶ τὸ πένθος
γλυκύτης καὶ ἀνάπαυσις.

66 Luc. xiv, 35. 67 Joan. xii, 25. 68 Hebr. vi, 4.

ΑΖ'. Ἐάν δὲ ἴδῃς τινὰ ἐπηρμένον καὶ τετυφωμέ-
νον ὡς μέτοχον ὄντα τῆς χάριτος, οὗτος ἐάν καὶ
σημεῖα ποιῆσῃ, καὶ νεκροὺς ἐγείρῃ, μὴ ἐξῆν δὲ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀτιμον καὶ ἐξουδενουμένην,
καὶ ἡ πτωχὸς τῷ πνεύματι καὶ βδελυκτὸς, κλέ-
πεται ὑπὸ τῆς κακίας καὶ οὐκ οἶδε· καὶ εἰ ποιεῖ
σημεῖα, οὐκ ἔστιν αὐτῷ πιστεῦσαι· τὸ γὰρ σημεῖον
τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦτό ἐστι, τὸ ὄντα τινὰ δόκιμον
τοῦ Θεοῦ, σπουδάζειν λανθάνειν ἀνθρώπους. Καὶ εἰ
ἔχει ὄλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως, κρύπτειν
αὐτοὺς, καὶ πάντοτε λέγειν ὅτι *Οὐκ ἔστιν ἐμός,
ἄλλος μοι παρέθετο τὸν θησαυρὸν τούτον· ἐγὼ
γὰρ πτωχὸς εἰμι. Καὶ δεσ θέλει, λαμβάνει αὐτόν
ἀπ' ἐμοῦ. Εἰ δὲ τις λέγει, Πλουσιὸς εἰμι, ἀρκεῖ,
ἐκτενάρην, οὐκ ἐτι γρηῖζω, ὁ τοιοῦτος οὐκ ἔστι
Χριστιανός, ἀλλὰ σκευδὸς ἐστι τῆς πλάνης καὶ τοῦ*
διαβόλου. Ἡ γὰρ ἀπόλαυσις τοῦ Θεοῦ ἀκόρεστός
ἐστι, καὶ ὅσον αὐτοῦ γεύεται τις καὶ ἐσθίει, τοσοῦτον
ἐκπεινος γίγνεται. Καὶ τὴν παῦσιν καὶ τὸν ἐρώτα
πρὸς τὸν Θεὸν ἔχουσιν ἀκατάσχετον οἱ τοιοῦτοι· καὶ
ὅσῳ σπουδάζουσι προκόπτειν, καὶ ἐπιπορίζειν, τοσο-
οῦτον ἑαυτοὺς ἠγούνηται πτωχοὺς, ὡς ἐνδεεῖς καὶ
μηδὲν κεκτημένους· τοῦτο γὰρ λέγουσιν, ὅτι *Οὐκ
εἰμι ἄξιος, ἵνα σὺτος ὁ ἥλιος ἐκλάμψῃ μοι.*
Τοῦτό ἐστι τὸ σημεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ, αὐτὴ ἡ
ταπεινώσις.

ΑΗ'. Εἰ δὲ τις λέγει ὅτι *Ἀρχοῦμαι καὶ πεπλήρω-
μαι*, οὗτος πλάνος ἐστὶ καὶ ψεύστης. Ὅσπερ τὸ σῶ-
μα τοῦ Κυρίου ἐδοξάσθη, ἕτε ἀνήλθεν εἰς τὸ ὄρος,
καὶ μετεμορφώθη εἰς τὴν θεϊκὴν δόξαν, καὶ εἰς τὸ
φῶς τὸ ἀπειρον, οὕτως καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων
δοξάζονται καὶ ἐξαστράπτει. Ὡς γὰρ ἔσωθεν
ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ οὕτω ἐφηπλώθη τῷ σώματι
αὐτοῦ καὶ ἐξέλαμψε· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς
ἁγίοις, ἡ ἔσωθεν οὖσα τοῦ Χριστοῦ δύναμις, ἐν
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἔσωθεν εἰς τὰ σώματα αὐτῶν
ὑπερεκχίεται. Καὶ γὰρ ἐκ τῆς αὐτοῦ οὐσίας καὶ
φύσεως ἀπὸ τοῦ νῦν μετέχουσιν ἐν τῷ νῦν αὐτῶν.
Γέγραπται γάρ· *Ὁ τε ἀγιάζων, καὶ οἱ ἀγιαζόμε-
νοι ἐξ ἐνός. Καὶ Ἄδξαν ἦν δέδωκάς μοι, δέδωκα
αὐτοῖς.* Ὅσπερ ἀπὸ ἐνὸς πυρὸς ἔπιπναι λύχνοι
πολλοί, ἀνάγκη καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων μέλη Χρι-
στοῦ ὄντα, τὸ αὐτὸ γίνεσθαι ὅσπερ ἐστὶν ὁ Χριστός.

ΑΘ'. Ἐρώτησις. Πῶς ἀνώτεροι γίνονται οἱ
Χριστιανοὶ τοῦ πρώτου Ἀδάμ; *ἁετινος γὰρ ἀθά-
τος ἦν, καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀφθαρτος· οἱ δὲ
ἀποθνήσκουσι καὶ φθίρουται.*

Ἀπόκρισις. Ὁ ἀληθινὸς θάνατος ἐνδον ἐστὶν ἐν
ἡ καρδίᾳ, καὶ κέκρυπται, καὶ ὁ ἀνθρώπος ὁ ἔσω
ινέκρυπτος· εἰ τις οὖν μεταβίβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου
εἰς τὴν ζωὴν κατὰ τὸ κρυπτόν, οὕτως ἀληθῶς εἰς
οὗς αἰῶνας ζῆ, καὶ οὐκ ἀποθνήσκει. Ἄλλ' εἰ καὶ τὰ
σώματα τῶν τοιούτων λύεται πρὸς καιρὸν, ἐγείρει-
ται αὖθις ἐν δόξῃ· ἠγιασμένα γὰρ εἰσιν. Ὑπνον οὖν
ἴγομεν καὶ κοίμησιν τῶν Χριστιανῶν τὸν θάνα-

•• Hebr. II, 14. 10 Joan XVII, 22.

63 XXXVII. Si vero quempiam videas fastū ac
superbia' elatum, veluti qui sit particeps gratiæ,
hic licet signa faciat, ac mortuos exsuscitet, et
non tamen habeat abjectam et humilem animam,
nec pauper spiritu et abominandus sit, is subripi-
tur a vilio, et quidem nescius: et licet signa faciat,
non tamen ei credendum est. Signum enim Chri-
stianismi hoc est, ut aliquis Deo sit probatus, ut-
que studeat latere coram hominibus; et ut, si vel
universos thesauros regis possideat, eos occultet
ac semper dicat: *Thesaurus non est meus, sed alius
eum apud me deposuit: ego enim mendicus sum: et
quando ei placuerit, repetet eum a me.* Si vero quis
dicat: *Dives sum, sufficit, bona possideo, nihili am-
plius indigeo, ejusmodi qui est, non est Christianus,*
sed vas imposturæ et diaboli. Delectatio enim Dei
insatiabilis est, et quanto magis quis gustarit et
ederit, tanto magis esuriet. Et qui ejusmodi sunt,
ardorem atque amorem erga Dominum habent,
qui coerceri nequit, et quanto majorem adhibue-
runt operam proficiendi ac crescendi, tanto se pau-
periores reputant, tanquam egeni ac nihil possi-
dentes. Hoc enim dicunt: *Non sum dignus, ut sol
radiis suis me illuminet.* Hoc est signum Chri-
stianismi, ipsa scilicet humilitas.

XXXVIII. At si quispiam dicat: *Contentus sum
et plenus, seductor ille est et mendax.* Quemadmo-
dum enim glorificatum est corpus Domini, cum
conscendisset montem, et in divinam gloriam, et
in infinitum lumen esset transfiguratum: sic et
corpora sanctorum glorificantur, et fulgoris instar
lucent. Quemadmodum enim gloria Christi interior
sic contexit corpus, et exsplenduit; eodem modo
et in sanctis interior Christi virtus in die illa ex-
terius in corpora illorum effunditur. Etenim sub-
stantiæ et naturæ ejus ex hoc tempore participes
sunt in animo suo. Scriptum est enim: *Qui sanctifi-
cat, et sanctificatur, ex uno sunt* 99. Et: *Gloriam,
quam dedisti mihi, dedi illis* 100. Quemadmodum ab
uno eodemque igne plures lucernæ accenduntur,
sic necesse quoque est, ut corpora sanctorum,
quæ sunt Christi membra, idem evadant, quod ipse
Christus est.

XXXIX. Interrogatio. *Quo pacto evadunt Chri-
stiani ipso primo Adam superiores? ille siquidem im-
mortalis erat, et non anima modo, verum etiam cor-
pore incorruptibilis: hi vero moriuntur et corrup-
pantur.*

Responsio. Vera mors factus in corde hæret ac
latet, atque homo interior mortuus est. Si quis
ergo transierit a morte in vitam occultam, ille re-
vera in sæcula vivit, nec moritur. Licet enim cor-
pora horum solvantur ad tempus, denuo tamen
suscitantur in gloria; sunt enim sanctificata. Som-
num ergo ac dormitionem esse dicimus Christiano-
rum mortem. Quod si homo immortalis esset, et

ram, fierique priora illa lucida: sic quoque homines mutantur in resurrectione, et fiunt membra eorum sancta et lucida. Quamobrem divini homines debent se præparare ad certamen et pugnam. Perinde autem, ut juvenis generosus illatas plagas ac luctam sustinet ac referit: sic quoque Christiani perferre debent afflictiones, tum externas, tum interiora bella, ut percussi per tolerantiam superiores evadant. Via enim Christianæ religionis sic se habet. Ubi spiritus sanctus, illic sequitur, velut umbra, persecutio et pugna. Vides prophetas, quomodo persecutione afflicti fuerint ab omnibus conturbulibus suis, in quibus nihilominus operabatur Spiritus. Vides quomodo Dominus, qui est *via et veritas*⁵⁵, non ab alio populo persecutionem passus est, sed a suis, a propria scilicet tribu Israel persecutione affectus, ac cruci affixus est: itidem et apostoli. Ex eo enim tempore, quo cruci affixus est, transiit Spiritus paracletus, et migravit in Christianos. Cæterum nullus Judæorum persecutionem pertulit, sed Christiani solum martyrio affecti sunt. Quare non est, quod Christiani in stuporem adducantur, verum oportet veritatem persecutionem pati.

XIII. *Interrogatio. Quidam aiunt exterius vitium ingredi, et si velit homo, non recipit, sed rejicit illud.*

Responsio. Quemadmodum serpens locutus cum Eva⁵⁶, cum obediret ipsa, introgressus est: sic quoque nunc ob obedientiam hominis ingreditur peccatum, quod extra est. Habet enim peccatum plenam potestatem et libertatem in cor ingrediendi. Neque enim cogitationes extra sunt, sed intus, ex corde proficiscentes. Inquit enim Apostolus: *Volo viros orare sine ira et cogitationibus pravis*⁵⁷. *Cogitationes enim de corde exeunt*⁵⁸, secundum Evangelium. Accede itaque ad orationem, et examina cor tuum et animum, atque desidera orationem tuam Deo committere puram, atque circumspice ibi potissimum, numquid non sit aliquod impedimentum: num oratio sit pura; num intentus sit animus tuus Domino, perinde ac animus agricolæ agriculturæ, animus viri uxori, et mercatoris negotiationi; num flectas genua tua ad orandum, nec tuas cogitationes alii distrahant.

56 XIV-XV. At inquis, *Dominum*, postquam venit per crucem, *condemnasse peccatum*⁵⁹, nec amplius intus hæreret. Verum perinde, ac si miles, qui deponat currum suum in domo alicujus, quando placuerit ei, facultatem habet ingrediendi et egrediendi domum illam: sic quoque peccatum habet potestatem disputationes serendi in corde. Scriptum enim est: *Introiit Satanas in cor Judæ*⁶⁰. Si vero istes, per adventum Christi condemnatum esse peccatum, nec post baptismum pabulum habere malum disputandi in corde; ignoras quod ab adventu Do-

⁵⁵ Joan. xvi, 6. ⁵⁶ Gen. iii, 5. 6. ⁵⁷ I Tim. ii, 8.

A μεταβληθῆναι, καὶ ἀλλαγῆναι εἰς ἄλλην φύσιν, καὶ γενέσθαι τὰ πρῶτα φωτισιδῆ· οὕτως καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀλλάσσονται ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ γίνονται τὰ μέλη αὐτῶν ἄγια καὶ φωτισιδῆ. Οἱ οὖν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι ὀφείλουσιν ἐντραπέσαι ἑαυτοὺς εἰς ἀγῶνα καὶ ἀθλησιν. Ὡσπερ δὲ νεανίας γενναίος τὰς ἐπιφερομένας πληγὰς, καὶ τὴν πάλιν βαστάζει καὶ ἀντιτίπτει, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὀφείλουσι φέρειν τὰς θλίψεις, τὰς τε ἐξωθεν, καὶ τοὺς ἐνδοθεν, πολέμους, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς τυπτόμενοι νικῆσωσιν. Ἡ γὰρ ὁδὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ οὕτως ἐστίν. Ὅπου γὰρ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκεῖ ἐπακολουθεῖ, οἷον σκιὰ, ὁ διωγμὸς καὶ ἡ πάλιν. Ὁρᾷς τοὺς προφήτας, πῶς ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων δι' ὅλου, εἰς οὓς ὁμῶς ἐνήργει τὸ Πνεῦμα. Ὁρᾷς, πῶς ὁ Κύριος, ὅστις ἐστὶν ὁδὸς καὶ ἀλήθεια, οὐκ ὑπὸ ἄλλου ἔθνους ἐδιώχθη, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὑπὸ τῆς ἰβίας φυλῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἐδιώχθη καὶ ἐσταυρώθη· ὁμοίως καὶ οἱ ἀπόστολοι. Ἐξ οὗ γὰρ ὁ σταυρὸς, μετέβη τὸ Πνεῦμα τὸ παράκλητον, καὶ ἐχώρησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς. Λοιπὸν οὐδεὶς Ἰουδαίων ἐδιώχθη, ἀλλὰ μόνον Χριστιανοὶ ἐμαρτύρησαν. Διὸ οὐκ ὀφείλουσι ξενίζεσθαι, ἀλλὰ ἀνάγκη διώκεσθαι τὴν ἀλήθειαν.

II'. Ἐρώτησις. *Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἐξωθεν ἐπισέρχεται τὸ κακὸν, καὶ ἐὰν θέλῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐ δέχεται, ἀλλ' ἀποπέμπεται αὐτό.*

Ἀπόκρισις. Ὡσπερ ὁ ὄφις λαλήσας τῇ Ἐβᾶ, διὰ τὴν ὑπακοὴν ἐνδοθεν ἐπεισῆλθεν, οὕτω καὶ νῦν διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπισέρχεται ἡ ἁμαρτία ἐξω οὐσα. Ἐχει γὰρ ἐξουσίαν καὶ παρῆρσιαν εἰσερχεσθαι ἡ ἁμαρτία εἰς τὴν καρδίαν· οἱ γὰρ λογισμοὶ οὐκ εἰσιν ἐξωθεν, ἀλλ' ἐνδοθεν ἐκ τῆς καρδίας. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος· *Βούλομαι τοὺς ἄνδρας προσεύχεσθαι χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. Εἰσι γὰρ λογισμοὶ ἐξερχόμενοι ἐκ τῆς καρδίας, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον. Ἀπέλθε οὖν εἰς εὐχὴν, καὶ ἐπίσκεψαι σου τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν, καὶ θέλησον τὴν εὐχὴν σου καθαρὰν ἀναπέμψαι τῷ Θεῷ, καὶ βλέψον ἐξαιρέτως ἐκεῖ, εἰ οὐδὲν ἐστὶ τὸ ἐμποδίζον, εἰ γίνεται εὐχὴ καθαρὰ, εἰ ἡσχόληται σου ὁ νοῦς περὶ τὸν Κύριον, ὃν τρόπον τοῦ γεωργοῦ περὶ τὴν γεωργίαν, τοῦ ἀνδρὸς περὶ τὴν γυναῖκα, τοῦ ἐμπόρου περὶ τὴν ἐμπορίαν, εἰ κλίνας τὰ γόνατά σου εἰς εὐχὴν, καὶ τοὺς λογισμοὺς σου ἄλλοι μὴ διαρπάζουσιν*

ΙΔ'.-ΙΕ'. Ἀλλὰ λέγεις, ὅτι ὁ Κύριος ἐλθὼν διὰ τοῦ σταυροῦ *κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν*, καὶ οὐκέτι ἐστὶν ἔσω. Ἀλλ' ὡσπερ ἐν ἡ στρατιώτης καὶ ἀποθῆται τὸ ἄρμα αὐτοῦ εἰς οἰκίαν τινὸς, ὅτε θέλει, ἐξουσίαν ἔχει εἰσιέναι καὶ ἐξιέναι ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐπεινή· οὕτως καὶ ἡ ἁμαρτία ἔχει ἐξουσίαν διαλογίζεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ. Γέγραπται γὰρ· *Εἰσῆλθεν ὁ Σατανᾶς εἰς τὴν καρδίαν Ἰουδα*. Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι διὰ τῆς ἐλευσίως τοῦ Χριστοῦ κατέκρινθη ἡ ἁμαρτία, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκέτι ἔχει νομὴν τὸ κακὸν τοῦ διαλογίζεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀγνοεῖς ὅτι ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Κυ-

⁵⁸ Matth. xv, 19. ⁵⁹ Rom. viii, 3. ⁶⁰ Luc. xii, 3.

ρίου μέχρι τοῦ νῦν, ὅσοι ἐβαπτίσθησαν, καὶ πονηρὰ ἄ ποτὰ ἐλογίσθησαν; ἢ οὐκ εἰς κενοδοξίαν τινὲς αὐ- τῶν, ἢ πορνείαν, ἢ γαστριμαργίαν ἐτρέψθησαν; ἀλλὰ ὅλοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κοσμικοὶ, ἄμω- μον καὶ καθαρὰν ἔχουσι τὴν καρδίαν; ἢ εὐρίσκο- μεν, ὅτι μετὰ τὸ βάπτισμα πολλὰ ἁμαρτίαι γίνον- ται, καὶ πολλοὶ ἁμαρτάνουσιν; Ἐχει οὖν νομὴν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα εἰσελθεῖν ὁ ληστής, καὶ πράττειν ἃ θέλει. Γέγραπται γάρ· Ἄγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου. Ἀλλὰ λέ- γεις, ὅτι Ἀγαπῶ, καὶ ἔχω Πνεῦμα ἅγιον. Ἐχεις τὴν μνήμην, καὶ τὸν ἔρωτα, καὶ τὴν καύσιν πρὸς τὸν Κύριον; νυκτὸς καὶ ἡμέρας; ἐκεῖ ἀποδέδεται; καὶ εἰ μὲν ἔχεις τοιαύτην ἀγάπην, καθαρὸς εἶ. Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, ζήτησον εἰτι ὅταν ἔλθωσιν ἀπὸ τῶν γηθῶν πραγμάτων, καὶ ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν καὶ πονηρῶν λο- γισμῶν, εἰ μὴ πρὸς ταῦτα ὑποκλίνη, ἀλλὰ πάντοτε εἰς ἀγάπην καὶ πόθον Θεοῦ ἔλκεται σου ἡ ψυχὴ. Οἱ γὰρ λογισμοὶ τοῦ κόσμου κατασπῶσι τὸν νοῦν εἰς τὰ ἐπίγεια καὶ φθαρτὰ, καὶ οὐκ ἐῴσιν ἀγαπήσαι Θεόν, ἢ μνημονεῦσαι τοῦ Κυρίου. Καὶ πολλάκις ἀπέρχεται εἰς προσευχὴν ὁ ἰδιώτης, καὶ κλίνει γόνυ, καὶ εἰσέρ- χεται ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς ἀνάπαυσιν, καὶ ἔσον σκάπτει καὶ βαθύνει, ῥύσσεται τὸ τεῖχος τῆς κακίας τὸ ἀν- θιστάμενον, καὶ εἰσέρχεται εἰς ὄρασιν καὶ σοφίαν, ὅπου οὐ φθάνουσι δυνάσται ἢ σοφοί, ἢ ῥήτορες κα- ταλαβεῖν ἢ γνῶναι τὴν λεπτότητα τοῦ νοῦς αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἀσχολεῖται εἰς θεῖα μυστήρια. Καὶ γὰρ ἄπειρος τοῦ δοκιμάζειν μαργαρίτας, οὐκ οἶδε διατι- μήσασθαι τούτους, διὰ τὸ ἄπειρον αὐτὸν τυγχάνει. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ τὰ ἐνδοξα τῆς γῆς βδελύσσονται, καὶ ἠγοῦνται ταῦτα ὡς κοπρίαν πρὸς ἐκείνων τὴν σύγκρισιν τῆς μεγαλειότητος τῆς ἐνεργούσης ἐν αὐτοῖς.

ΙΓ'. Ἐρώτησις. Εἰ δύναται πεσεῖν ἄνθρωπος ἔχων χάρισμα;

Ἀπόκρισις. Ἐὰν ἀμελήσῃ, πίπτει· οἱ γὰρ πο- λέμιοι οὐδέποτε ἀργοῦσι, οὔτε ὀκνοῦσι πολεμοῦντες· πῶσῳ μᾶλλον σὺ οὐκ ὀφείλεις παύσασθαι ἀπὸ τῆς ζήτησεως τῆς πρὸς Θεόν; πολλὴ γάρ σοι ζημία γίνεταί ἀμελοῦντι, εἰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μυστηρίῳ τῆς χάριτος δοκεῖ ἐξετάζεσθαι.

ΙΖ'. Ἐρώτησις. Εἰ παραμένει ἡ χάρις μετὰ τὸ πεσεῖν ἄνθρωπον;

Ἀπόκρισις. Ὁ Θεὸς θέλει τὸν ἄνθρωπον εἰς ζωὴν πάλιν ἀγαγεῖν, καὶ προτρέπεται ἐπὶ τὸ πάλιν προσκλαῦσαι καὶ μετανοῆσαι τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν δὲ καὶ παραμείνῃ, ἐπὶ τὸ πάλιν προσκλαῦσαι καὶ με- τανοῆσαι τὸν ἄνθρωπον, μετανοοῦντα τὰ ἐφ' οἷς πά- λαε ἐπλημμέλησεν.

ΙΗ'. Ἐρώτησις. Εἰ τοῖς τελείοις ἐπικεῖται θλι- ψίς, ἢ πόλεμος, ἢ τὸ ὄλον ἀμεριμνοῦσιν;

Ἀπόκρισις. Ὁ πόλεμος κατ' οὐδενὸς παυεταί πολεμῶν, ὁ Σατανᾶς δὲ ἀσπλαγχνὸς ἐστὶ καὶ μισάν- θρωπος· διὸ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ πολεμεῖν οὐκ ὀκνεῖ.

mini ad hunc usque diem quot modo baptizati sint, et aliquando tamen nihilominus mala cogitaverint? Aut nonne quidam eorum ad vanam gloriæ cupiditatem, ad stuprum aut belluactionem conversi sunt? Porro, an omnes qui habitant in Ecclesia homines mundani, puro et inculpabili corde præditi sunt? aut nonne reperimus post baptismum multa perpetrari peccata, ac multos errare? Habet igitur pabulum et licentiam latro, etiam post baptismum, ingrediendi atque agendi pro lubitu. Scriptum enim est: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo* ⁵⁸. Verum dicis: *Diligo, et habeo Spiritum sanctum*. Habesne memoriam et amorem, ac flagrans desiderium directum erga Dominum? esse noctu diuque illic devinctus? et siquidem hac dilectione præditus es, purus es. Sin ea minus sis præditus, ultra inquire, ubi se obtulerint negotia terrena, aut cogitationes turpes et pravæ, annon ad hæc declinaveris, an vero perpetuo ad amorem ac desiderium Dei trahatur anima tua? cogitationes enim mundanæ distrahunt mentem ad terrena et corruptibilia, nec permittunt diligere Deum, aut Domini memorem esse. At sæpenumero accedit ad orandum idiota flexo poplite, ingrediturque mens ejus in requiem, et quandiu fodit ac ima rimatur, perumpit objectum parietem malitiæ, ac transit in visionem et sapientiam, quo non perveniunt potentes, aut sapientes, aut rhetores, ut comprehendant aut cognoscant subtilitatem mentis ejus: siquidem attentus est ad divina mysteria. Qui enim margaritas probare haud novit, ille nec eas æstimare novit, eo quod imperitus sit ejus rei. Quamobrem Christiani in terra, quæ præclara sunt, exsecrantur, ac pro stercore reputant ea, collatione cum majestate, quæ operatur in illis, instituta.

XVI. Interrogatio. Utrum labi potest homo, qui donum gratiæ habet?

Responsio. Si negligat, utique labitur. Inimici enim nunquam quiescunt, nec bellum ciere gravantur: quanto magis tu Deum quærere desistere non debes! non enim exiguum detrimentum manet te, si negligas, quamvis in ipso mysterio gratiæ videre probatus.

XVII. Interrogatio. Utrum permanet gratia post lapsus hominis?

Responsio. Deus in votis habet hominem n vitam denuo reducere, atque adhortatur eum iterum ad luctum et resipiscentiam. Sin vero perseveret, ad luctum et pœnitentiam iterum hortatur hominem, ut resipiscat propter ea, quæ olim deliquit.

57 XVIII. Interrogatio. Utrum perfectis imminet afflictio aut bellum, aut penitus secure vivunt?

Responsio. Hostis nemini bellum ipferre desinit: Satanæ vero immisericors est, et odit homines; quapropter etiam omnibus hominibus bellum in-

⁵⁸ Deut. vi, 5.

ferre non pigrescit. Verum non iisdem modis videtur omnes adoriri. Præfecti enim ac comites tributa pendunt regi; verum hic confisus divitiis suis, auro atque argento, tanquam ex eo quod abundat, sua tributa colligit, damni ratione non habita. Quemadmodum enim, qui eleemosynam præbet, nullo modo jaecturam reputat: sic quoque Satanas ista tanquam sibi superflua proponit. Cæterum est quidam pauper, destitutus cibo quotidiano. Hic affligitur et torquetur, nec potest opus illud adimplere. Est quoque, qui atteritur angustiis et torquetur, nec tamen moritur. Est quoque alius, qui propter verbum unicum capitis supplicio affici jubetur, et perit. Sic quoque inter Christianos sunt, qui vehementer impugnantur ac vellicantur a peccato: atque insuper adhuc in bello et robur et prudentiam sibi conciliant, spreto adversariorum viribus: et expertes hac in parte sunt periculi, quia certi ac firmi sunt de salute sua, eo quod valde exercitati sunt in bello adversus vitia, et experientia edocui. Habentes itaque Deum apud sese, diriguntur ac requiescunt.

XIX. Alii vero nunquam exercitati, si in angustiam aliquam inciderint, aut moveatur bellum, continuo in perniciem aut interitum delabuntur. Perinde ac qui profisciscuntur in civitatem, amicos invisuri et familiares suos, quamvis multis in nundinis occurrant, non tamen ab iis impediuntur; scopus enim illorum est, ut amicos conveniant: et cum foris januam pulsaverint ac vocaverint, læti aperiunt amici illorum, sin vero hæreant in foris et plateis, et illudantur aut retineantur ab iis, qui occurrunt, occluditur janua et nemo illis aperit: ita, qui ad Dominum nostrum Jesum Christum verum amicum, vadere impelluntur, cætera omnia debent contemnere et despiciere. Et quemadmodum, qui palatium ingrediuntur regem visuri, sive sint comites, sive præsides, valde metuunt, quomodo sint responsuri, et ne in respondendo lapsi, in reprehensionem et supplicium incidant; rustici vero ac plebei homines, qui nunquam principem conspexerunt, nihil solliciti sunt: sic quoque mundus hic, qui sub cælis est, a regibus ad pauperes usque se habet. Cum gloriam Christi ignorent, curam gerunt rerum sæcularium: nec cito quis recordatur divini iudicii. Qui vero cogitationibus ad tribunal Christi ascendant, ubi est thronus ejus, et in ejus conspectu perpetuo sunt, semper metuunt ac tremunt, ne quovis pacto abierent a sanctis ejus præceptis.

XX. Et quemadmodum divites in terra, sicubi multos fructus in horreo suo reposuerint, deuo majorem laborem singulis diebus sumunt, ut locupletiores sint, et non deficiant: si vero opibus in horreo reconditis freti, allas colligere negligant, ac, quæ reposita erant, consumant, continuo in paupertatem et inopiam incidunt. Propterea percipientes ac inferentes fructus debent operam na-

A 'Ἄλλ' οὐ τοῖς αὐτοῖς μέτροις φαίνεται πᾶσαν ἐπιών· καὶ γὰρ ἑπαρχοὶ καὶ κόμητες φόρους διδάσαι τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' οὗτος θαρρῶν τῷ πλοῦτῳ αὐτοῦ, καὶ τῷ χρυσῷ, καὶ τῷ ἀργύρῳ ὡς ἐκ τῶν περισσευμάτων αὐτοῦ ποιεῖται τὰς συντελείας, οὐ ζημίαν ἡγοῦμενος. Ὡς περ γὰρ ὁ παῖων ἐλεημοσύνην οὐδέποτε ἡγεῖται ζημίαν· οὕτω καὶ ὁ Σατανᾶς, ὡς ἐκ παρέργου ταῦτα ἡγεῖται. Ἔστι δὲ πτωχὸς λειπόμενος τροφῆς ἡμέρου· οὗτος μαστιζέται καὶ βασανίζεται, μὴ δύναμενος ἐκείνο τὸ συντέλεσμα ἀπαληρώσαι· καὶ ἐστὶ ξεόμενος καὶ βασανιζόμενος χαλεπῶς, καὶ οὐκ ἀποθνήσκει. Καὶ ἐστὶν ἄλλος, ὅτι καὶ ἀπὸ μιᾶς φάσεως κελεύεται ἀποκεφαλίσθηναι, καὶ ἀπόλλυται. Οὕτως καὶ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς εἰσὶν ἰσχυρῶς πολεμούμενοι καὶ ξεόμενοι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· καὶ ἐπὶ εἰς τοὺς πολέμους στερεοῦνται καὶ σφίζονται, καταφρονούντες τῆς ἐναντίας δυνάμεως, καὶ οὐκ ἔχουσι κίνδυνον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ὅτι ἀπῆλθοι εἰς καὶ ἀσφαλίζονται περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, διὰ τὸ πολλάκις γυμνασθῆναι ἐν τῷ πολέμῳ τῆς κακίας, καὶ ἐμπείρους γεγενησθαι. Ἐχόντες δὲ τὸν Θεὸν μεθ' ἑαυτῶν, ὀδηγοῦνται καὶ ἀναπαύονται.

B IΘ'. Ἄλλοι δὲ μηδέπω γυμνασθέντες, εἰς μίαν θλίψιν ἔαν ἐμπέσωσι καὶ ἐπικινήθῃ πόλεμος, εὐθέως καταπίπτουσι εἰς ἧλεθρον καὶ ἀπώλειαν· ὡς περ οἱ διοδεύοντες ἐν πόλει, θέλοντες ἰδεῖν τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτῶν καὶ γνωρίσασθαι, εἰ καὶ πολλοὶ συναντῶσιν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, οὐκ ἐμποδίζονται ἵπ' αὐτῶν· ἔχουσι γὰρ σκοπὸν τοῦ τοῖς φίλοις ἐντυχεῖν· καὶ ὅταν ἐξωθεν κρούσωσι τὴν θύραν καὶ καλέσωσι, χαίροντες ἀνοίγουσιν οἱ ἀγαπητοὶ αὐτῶν· εἰ δὲ ἀπομεινωσιν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ χλευάζωνται, ἦτοι ἐπέχονται ἀπὸ τῶν ἀπαντώντων, ἀποκλείεται ἡ θύρα, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἀνοίγει· οὕτως καὶ οἱ πρὸς τὸν Δεσπότην ἡμῶν Χριστὸν τὸν ὄντως ἀγαπητὸν ἐπιεγόμενοι φθάσαι, τῶν ἄλλων ἀπάντων ὀφείλουσι καταφρονεῖν καὶ ὑπερορᾶν. Ὅν δὲ τρόπον αἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὸ παλάτιον πρὸς τὸν βασιλέα, κόμητες μὲν ὄντες ἢ ἑπαρχοὶ, ὑπὸ φόβον πολὺν εἰσι, πῶς τὰς ἀποκρίσεις δώσουσι, καὶ μὴ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ πταίσαντες εἰς λόγον καὶ τιμωρίαν ὑποβληθῶσιν· ἄγροικοὶ δὲ καὶ ἰδιῶται ὄντες, οἱ μηδέποτε θεασάμενοι ἄρχοντα, ἐν ἀμεριμνίᾳ διάγουσιν· οὕτω δὴ καὶ ὁ κόσμος οὗτος ὁ ὑπὸ τῶν οὐρανῶν ἀπὸ βασιλέων ἕως πτωχῶν. Τὴν τοῦ Χριστοῦ δόξαν ἀγνοοῦντες, τὴν μέριμναν ἔχουσι περὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων· οὐ ταχέως δὲ τις μένηται τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως. Οἱ δὲ εἰσερχόμενοι τῷ λογισμῷ εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἐστὶν ὁ θρόνος αὐτοῦ, καὶ κατέναντι αὐτοῦ διὰ παντὸς ὄντες, ὑπὸ φόβον καὶ τρόμον εἰσὶν αἰεὶ, τοῦ μὴ τι σφαλῆναι περὶ τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς.

C K'. Καὶ ὡς περ οἱ κληρῖκοι τῆς γῆς, ὅταν πολλοὺς καρποὺς εἰσενέγκωσιν εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτῶν, πάλιν ἐργάζονται καθ' ἐκάστην ἡμέραν πλεῖον, ἵνα εὐπορῶσι καὶ μὴ ἐλλείψωνται. Εἰ δὲ θαρρῶσιν τῷ ἐναποκειμένῳ ταῖς ἀποθήκαις πλοῦτῳ, καὶ ἀμελήσουσι μὴ ἐπισυνάγοντες ἕτερον, ἀλλὰ καταναλίσκοντες τὰ ἀποκεῖμενα, ταχέως εἰς πείναν καὶ πτωχείαν ἐμπίπτουσιν. Ὅθεν προσδεύμενοι καὶ εἰσφέροντες

ὀφείλουσι κάμνειν καὶ ἐπισυνάγειν, ἵνα μὴ ὑστερηθῶσιν. Οὕτως ἐστὶν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ τὸ γεύσασθαι τινα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· *Γεύσασθε γάρ, φησί, καὶ ἴδετε ὅτι χρηστός ὁ Κύριος*. Ἔστι δὲ ἡ γεῦσις αὕτη ἐνεργητικὴ ἐν πληροφορίᾳ δύναμις Πνεύματος διακονοῦσα ἐν καρδίᾳ. Ὅσοι γὰρ υἱοὶ εἰσι τοῦ φωτὸς, καὶ τῆς διακονίας τῆς καινῆς διαθήκης ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, οὗτοι παρὰ ἀνθρώπων οὐδὲν μανθάνουσι· θεοδίδακτοι γὰρ εἰσιν. Αὕτη γὰρ ἡ χάρις ἐπιγράφει ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν εἰς τὰς Γραφὰς μόνον τὰς διὰ μέλανος γεγραμμένας πληροφορεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πλάκας τῆς καρδίας ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐγγράφει τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ ἐπουράνια μυστήρια· ἡ γὰρ καρδία ἡγεμονεῖ καὶ βασιλεύει ὅλου τοῦ σωματικοῦ ὀργάνου. Καὶ ἐπὶν κατάσχη τὰς νομὰς τῆς καρδίας ἡ χάρις, βασιλεύει ὄλων τῶν μελῶν, καὶ τῶν λογισμῶν· ἐκεῖ γὰρ ἐστὶν ὁ νοῦς, καὶ ὅλοι οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ προσδοκία αὐτῆς. Διὸ καὶ διέρχεται ἡ χάρις εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος.

ΚΑ'. Οὕτως πάλιν ὅσοι εἰσὶν υἱοὶ τοῦ σκότους, βασιλεύει τῆς καρδίας ἡ ἁμαρτία, καὶ διέρχεται εἰς ὅλα τὰ μέρη. *Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί*· καὶ οὕτως ὑπεκχεομένη σκοτίζει τὸν ἄνθρωπον. Οἱ δὲ μὴ λέγοντες εἶναι τὸ κακὸν σύντροφον, καὶ συναυξάνον τῷ ἀνθρώπῳ, μῆτε μεριμνήσωσι περὶ τῆς αὔριον, μῆτε ἐπιθυμήσωσι· *καὶ ῥῶ γάρ τινι ἐπαύσατο ἐν αὐτοῖς ἐνσχολοῦν τὸ κακόν, τινὰ ἐπιθυμίαν ὑποβάλλον*· ὥστε ἐν ὄρκῳ διαβεβαιοῦσθαι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι Οὐκέτι ἐπανίσταται μοι τὸ τοιοῦτον πάθος· καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν κατεκάτη τῇ ἐπιθυμίᾳ, ὥστε εὐρεθῆναι αὐτὸν πρὸς ἐπὶ τούτοις καὶ ἐπιόρκον. Ὅσπερ γὰρ δι' ὄχετοῦ διέρχεται ὕδωρ, οὕτως καὶ διὰ τῆς καρδίας καὶ τῶν λογισμῶν ἡ ἁμαρτία· Ὅσοι δὲ τοῦτο ἀναιροῦσιν, ὑπ' αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας μελλούσης θριαμβεῦσθαι, ἐλέγχονται καὶ χλευάζονται. Σπουδάζει γὰρ τὸ κακὸν λανθάνειν καὶ κρύπτεσθαι ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀθρώπου.

ΚΒ'. Εἰ οὖν ἀγαπᾷ τις τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς συγκρινᾷ τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην· πιστευθεὶς δὲ ἀπαξ ὑπ' αὐτοῦ, προστιθεὶ τούτῳ τὴν ἐπουράνιον πίστιν, καὶ γίγνεται διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος. Ὅπως οὖν ἐκ τῶν μελῶν σου προσφέρῃς αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν ἰδίων ὁμοία μελῶν συγκρινᾷ τῇ ψυχῇ σου, ἵνα ἦς πάντα καθαρῶς ποιῶν, καὶ ἀγαπῶν, καὶ προσευχόμενος· μέγαλον γὰρ ἀξιώματός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος· Ἰδε πόσος ἐστὶν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος, εἰ μὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μόνῳ, ἐπαναπαύεσθαι. Τιμώτερος οὖν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα, τάχα δὲ τολμήσῃ λέγειν, ὅτι μὴ μόνον τῶν ὀρατῶν δημιουργημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀοράτων, ἤτοι τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων. Οὐ γὰρ περὶ Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, τῶν ἀρχαγγέλων εἶπεν, ὅτι *Ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν*·

A vare, **58** et acervos accumulare, ne paupertatis jugo premantur. Hoc modo inter Christianos contingit, ut quis degustet gratiam Dei : *Gustate enim, inquit, et videte quoniam suavis est Dominus* 59. Est autem gustatio hæc virtus Spiritus in plenitudine fidei operans, quæ in corde ministrat. Quotquot enim filii sunt lucis, et ministerii novi testamenti per Spiritum sanctum, hi ab hominibus nihil discunt : edocti enim a Deo sunt. Ipsa enim gratia inscribit in cordibus illorum leges Spiritus. Non igitur debent in Scripturis, atramento solum descriptis, plenam fiduciæ spem ponere ; verum etiam in tabulis cordis gratia divina inscribit leges Spiritus et cœlestia mysteria. Cor enim dirigit ac gubernat universa corporis organa. Ac si pascua cordis gratia obtinuerit, dominatur omnibus membris ac cogitationibus. Illic enim mens hæret, et omnes cogitationes animæ ejusque fiducia. Quapropter penetrat etiam gratia in universa corporis membra.

XXI. Sic e contrario quotquot sunt filii tenebrarum, eorum cordi imperat peccatum, ac penetrat omnia membra : *Ex corde enim exeunt cogitationes malæ* 60 : et ita diffusum tenebris offundit hominem. Qui vero asserunt, vitium nequaquam cum homine foveri et crescere, illi neque de crastino solliciti sunt, nec concupiscentia ducuntur. Certo enim tempore cessavit illos molestia afficere vitium, quamdam concupiscentiam suggerendo, ut jurejurando confirmare non vereatur homo, non ultra in se assurgere talem affectionem ; at non ita multo post uritur concupiscentia, ut vel in eo perjurus deprehendatur. Perinde enim ut per fistulam transit aqua, sic quoque per cor et cogitationes peccatum. Quicumque vero hæc negant, a peccato ipso, triumphum acturo, arguuntur et illuduntur. Conatur enim malitia latere et delitescere in mente hominis.

XXII. Si igitur quispiam Deum diligit, Deus quoque cum eo commiscet suam dilectionem. Et cum semel crediderit in eum, addit illi Deus cœlestem fidem, et ita evadit homo duplex. Ut igitur ex membris tuis Deo offeras, ille ipse ex propriis similia membrorum permiscet cum anima tua, ut omnia sincere ac pure peragere, diligere atque precari possis. Summæ enim dignitatis est homo. Vide quantum sit cœlum, terra, sol et luna : nec tamen placuit in iis Domino, sed in solo homine requiescere. Præstantior ergo est homo omnibus creaturis, et forsitan dicere non verebor, non tantum aspectabilibus creaturis, verum etiam invisilibus, nempe ministratoriis spiritibus. Non enim de Michaelē aut Gabriele, archangelis, Deus dixit : *Faciamus ad imaginem et similitudinem nostram* 61, sed de substantia intellectiva hominis, immortalis,

59 Psal. xxxiii, 9. 60 Matth. xv, 19. 61 Gen. i, 26.

inquam, anima. Scriptum enim est, esse ordines angelorum in circuitu timentium eum⁴⁴. Creaturae autem visibiles natura quadam immutabili praeditae sunt.

XXIII. Caelum semel ordinatum est, sol, luna et terra, nec tamen acquievit in iis Dominus, neque aliter ac creata sunt, converti possunt, neque habent voluntatem. Tu vero propterea es ad imaginem et similitudinem Dei factus, quia quemadmodum Deus sui juris est, et quod vult facit: quando ei ita visum est, pro potestate et jure suo mittit justos in gehennam, ac peccatores in regnum, **59** quamvis hoc minime velit, nec placeat ei; justus enim est Dominus: sic quoque tu tui juris es, et si velis perire, mutabilis naturae. Si libeat blasphemias effundere, venena conficere aut interficere aliquem, nemo tibi reluctatur aut prohibet te. Si velit quis, morem gerit Deo, et ingreditur viam justitiae, ac vincit concupiscentias. Mens enim hujusmodi, quae resistit ac repugnat, potest superare, obfirmata ratione, impetus vitiorum et obscenas concupiscentias.

XXIV. Si enim in domo ampla, in qua sunt vasa aurea, auro tecta, et argentea, varii generis vestimenta, aurum atque argentum, adolescentes et juvenulae, quae ibi versantur, cohibent animum suum (quamvis natura propter inhabitans peccatum omnia concupiscat), et quia metuunt more hominum dominos, reprimunt impetus concupiscentiae: quanto magis, ubi viget timor Dei, reluctari atque reniti mens debet inhærenti pravitati? Quae enim possibilia tibi sunt, praecepit Deus. Animalium quidem ratione destitutorum natura vincita est, velut natura serpentis est amara ac venenum emittens: universi igitur serpentes sunt ejusmodi. Lupus rapax esse consuevit: omnes ergo lupi sunt ejusdem naturae. Agnus, qui simplex est, obnoxius est rapinae: omnes ergo agni sunt ejusdem naturae. Columba simplex est ac sincera: omnes ergo columbae sunt ejusdem naturae. Homo vero non ita se habet. Quidam enim est lupus rapax, et quidam velut agnus rapinae patet, et ex eodem genere humano utrumque oritur.

XXV. Est qui non contentus uxore sua, scortatur: est quoque alius, qui ne concupiscentiam quidem in corde suo excitari permittit. Est qui bona proximi diripit: est quoque alius, qui pietatis cultu motus, sua bona distribuit. Vides quam mutabilis sit ipsa natura, tam ad vitia propendens, quam e diverso ad honestum; et secundum utramque proprietatem apta declinare ad quascunque libuerit actiones. Capax igitur est natura tum boni tum mali, sive divinae gratiae, sive adversariae potestatis: necessitati tamen subjici nequit; quandoquidem ab initio Adam in puritate cum viveret, dominabatur cogitationibus suis; verum ex quo

⁴⁴ Psal. xxxiv, 8.

ἀλλὰ περὶ τῆς νοερᾶς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀθανάτου λέγω ψυχῆς. Καὶ γὰρ γέγραπται, οὗτοι Παρεμβολαὶ ἀγγέλων κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν. Τὰ μὲν οὖν κτίσματα τὰ φαινόμενα, φύσει τινὲ ἀμεταβλήτως δέδεται.

ΚΓ'. Ὁ οὐρανὸς ἅπασι τέτακται, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἡ γῆ, καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος· ἀλλ' οὐδὲ παρ' ὃ ἐκτίσθησαν μετατραπῆναι δύνανται, οὔτε ἔχουσι θέλημα. Σὺ δὲ διὰ τοῦτο εἰ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ, ἐπειδὴ ὡσπερ ὁ Θεὸς αὐτεξούσιος ἐστὶ, καὶ ὁ θέλει ποιεῖ· ἐὰν θέλῃ, κατὰ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πέμψῃ τοὺς δικαίους εἰς γένναν, καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς βασιλείαν· ἀλλ' οὐχ αἰρείται, οὐδὲ καταδέχεται τοῦτο· δικαιοκρίτης γὰρ ἐστὶν ὁ Κύριος· οὕτως καὶ σὺ αὐτεξούσιος εἶ, καὶ ἐὰν θέλῃς ἀπολιέσθαι, τρεπτῆς φύσεως εἶ· εἰ θέλεις βλασφημῆσαι, ποιῆσαι φάρμακα, καὶ ἀποκτείνειν τινα, οὐδεὶς σοὶ ἀντίκειται ἢ κωλύει σε. Εἰ θέλει τις, ὑποτάσσεται τῷ Θεῷ, καὶ διουδεύει τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, καὶ κρατεῖ τῶν ἐπιθυμιῶν. Ὁ γὰρ νοῦς οὗτος ἀντίπαλός ἐστιν, ἐπικρατεῖν δυνάμενος ἐβρωμένῳ λογισμῷ τὰς τῆς κακίας ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας αἰσχροῦς.

ΚΔ'. Εἰ γὰρ ἐν οἰκίᾳ μεγάλῃ, ὅπου ἐστὶ χρυσῶματα, χρυσόφορα, καὶ ἀργυρώματα, καὶ ἐσθῆς διάφορος, χρυσός τε καὶ ἀργυρός, νεανίσκοι καὶ νεάνιδες διατρέχοντες ἄγχοισι τὸν ἑαυτῶν νοῦν· εἰ καὶ ἡ φύσις διὰ τὴν σύνοικον ἁμαρτίαν πάντων ἐπιθυμεῖ· καὶ διὰ τὸν ἀνθρώπινον φόβον τῶν δεσποτῶν, ἐπέχουσι τὰς ὁρμὰς τῶν ἐπιθυμιῶν· πόσῳ μᾶλλον, ὅπου ἐστὶ φόβος Θεοῦ, ἀντιμάχεσθαι καὶ ἀντιπράττειν ὁ νοῦς ὀφείλει τῇ συνούσῃ κακίᾳ; Τὰ γὰρ δυνατὰ σοὶ προσέταξεν ὁ Θεός. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἀλόγων ζώων φύσις δετὴ ἐστὶν, ὅσον ἡ τοῦ ὄφως φύσις πικρὰ ἐστὶ καὶ ἰοδόλος· ὄλοι οὖν οἱ ὄφεις τοιοῦτοί εἰσιν. Ὁ λύκος ἀρπάζει, εἰσθεῖν· ὄλοι οἱ λύκοι τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Τὸ ἀρνίον ἀφελὲς ὅν ἀρπάσσεται· ὅλα τὰ ἀρνία τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Ἡ περιστέρα ἄδολός ἐστὶ καὶ ἀκέραιος· ὄλοι αἱ περιστέρας τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐχ οὕτως ἐστίν. Εἷς ἐστὶν ὁ λύκος ἀρπάζων, καὶ εἷς ἐστὶν ὡς ἀρνίον ἀρπαζόμενος· ἐκ τοῦ γένους τῆς ἀνθρωπότητος· ἀμφοτέρω γενήσεται.

ΚΕ'. Ἔστι τις μὴ ἀρκούμενος τῇ ἰδίᾳ γυναίκῃ, ἀλλὰ καὶ πορνεύων· καὶ ἐστὶν ἄλλος, ὅστις οὐκ εἰς οὐδὲ ἐπιθυμίαν ἀνελθεῖν ἐπὶ τὴν καρδίαν αἰτοῦ. Ἔστι τις διαρπάζων τὰ τοῦ πλησίον· καὶ ἐστὶν ἄλλος διὰ θεοσεβείαν καὶ τὰ ἴδια διαδοῦς. Ὅρως πῶς τρεπτὴ ἐστὶν αὐτὴ ἡ φύσις· ἐστὶν ἐπὶ τὸ κακὸν βέπουσα, καὶ ἐστὶν ἐπὶ τὸ καλὸν αὐθις· καὶ δι' ἄμφοτέρων ἐπιτηδεύει εἶναι νεύουσα πρὸς ὃς βούλεται πράξει· δεκτικὴ οὖν ἡ φύσις τοῦ καλοῦ τε καὶ τοῦ κακοῦ, ἦτοι θείας χάριτος, ἦτοι ἐναντίας δυνάμεως, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαστικῆ· ἐπειδὴ τὸ πρὶν αὐτὸς ὁ Ἀδὰμ ἐν καθαρότητι ὢν, ἐβασίλευε τῶν λογισμῶν αὐτοῦ· ἀφ' οὗ δὲ παρέβη τὴν ἐντολήν, ὄρη δυσβάστακτα

ἐπίκεινται τῷ κῶ αὐτοῦ. Καὶ οἱ τῆς κακίας λογισμοὶ παραμιγέντες, ὅλοι ὡς ἴδιοι αὐτοῦ ἐγένοντο, καὶ οὐδὲ εἰς αὐτοῦ ἰδιός ἐστιν, ἐπειδὴ κατέχονται ὑπὸ τῆς κακίας.

KΓ'. Λοιπὸν ὀφείλεις ζητῆσαι λύχνον, ἵνα ἀφθῇ καὶ εὐρῆς τοὺς καθαροὺς λογισμοὺς. Οὗτοι γὰρ εἰσιν οἱ φυσικοὶ, οὓς ἐποίησεν ὁ Κύριος. Οἱ ἀνατραφέντες εἰς θάλασσαν, ἔμαθον κολυμβῆν, καὶ ὅταν ἐπαναστάσῃ κλύδωνες καὶ κύματα, οὐ ξενίζονται. Οὕτως εἰσιν οἱ Χριστιανοί. Ὅσπερ νοῦς τριτοῦ παιδίου οὐ δύναται χωρῆσαι ἢ καταλαβεῖν νοῦν τελείου σοφιστοῦ, ἐπειδὴ περ ἐν μέσῳ παρῆλθε πολὺς τις χρόνος· οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὡς βρέφη νήπια τὸν κόσμον κατανοοῦσιν, ἀφορῶντες εἰς τὸ μέτρον τῆς χάριτος· ξένοι γὰρ εἰσι τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἡ δὲ πόλις αὐτῶν καὶ ἡ ἀνάπαυσις ἄλλη ἐστίν· ἔχουσι γὰρ οἱ Χριστιανοὶ τὴν παράκλησιν τοῦ Πνεύματος, δάκρυα, καὶ πένθος, καὶ στεναγμὸν, καὶ αὐτὰ τὰ δάκρυα τρυφῆ αὐτοῖς ἐστίν. Ἐχουσι δὲ καὶ φόβον ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει· καὶ οὕτως εἰσιν ὡς ἀνθρώπων βασιλεύοντες εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὸ αἷμα αὐτῶν, μὴ θαρρόυντες ἑαυτοῖς, ἢ αἰόμενοι τι εἶναι, ἀλλ' ὄντες ἐξουθενούμενοι καὶ ἀποδοκιμασμένοι παρὰ πάντας ἀνθρώπους.

KZ'. Ὅσπερ ἐάν ᾤ βασιλεὺς, καὶ πτωχῷ τινὶ παραθήσῃ τὸν ἑαυτοῦ θησαυρὸν, ὁ παραλαβὼν φυλάξαι, οὐκ ἔχει αὐτὸν ὡς ἴδιον, ἀλλ' ὁμολογεῖ πάντοτε τὴν πτωχείαν αὐτοῦ, μὴ τολμῶν διασκορπίσαι ἐκ τοῦ ἀλλοτρίου θησαυροῦ· τοῦτο γὰρ ἐνθυμεῖται πάντοτε, ὡς οὐ μόνον ἀλλότριός ἐστιν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ καὶ βασιλεὺς συνάσθησεν παρέθετό μοι αὐτὸν, καὶ ὅταν θέλῃ λαμβάνει αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ· οὕτως ἑαυτοῦς ὀφείλουσιν ἡγεῖσθαι καὶ οἱ ἔχοντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ταπεινοφρονεῖν καὶ ὁμολογεῖν τὴν πτωχείαν αὐτῶν. Ὅσπερ γὰρ ὁ πτωχὸς ὁ λαβὼν τὴν παραθήκην τοῦ θησαυροῦ παρὰ τοῦ βασιλέως, ἐάν πεποιθῶς ἐπὶ τῷ ἀλλοτρίῳ θησαυρῷ, ὡς ἴδιῳ πλοῦτος ἐπαρθῇ, καὶ τύφον λάβῃ ἢ καρδίαν αὐτοῦ, αἶρει ἀπ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ, καὶ μένει ὁ ἐσχηκὼς αὐτὸν ἐν παρακαταθήκῃ, οἷος ἦν πρὸ τούτου πτωχός· οὕτως καὶ οἱ ἔχοντες τὴν χάριν, ἐάν ἐπαρθῶσι καὶ τύφον λάβωσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, αἶρει ἀπ' αὐτῶν ὁ Κύριος τὴν χάριν αὐτοῦ, καὶ μένουσι τοιοῦτοι, οἷοι ἦσαν πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν χάριν παρὰ τοῦ Κυρίου.

KH'. Ἀλλὰ πολλοὶ καίτοι συνούσης τῆς χάριτος, κλεπτόμενοι ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας οὐκ οἴδασιν. Ὅσπερ ἐάν ᾤ νεωτέρα ἐν οἴκῳ τινα, ὁμοίως καὶ νεώτερος· καὶ λοιπὸν κολακισμένη ὑπ' ἐκείνου αὐτῆ συνθῆται αὐτῷ, μοιχᾶται, καὶ ἀπόδητος γίνεται· οὕτω καὶ ὁ δεῖνός ὕφρις τῆς ἀμαρτίας σύνεσι τῇ ψυχῇ γαργαρίζων καὶ προτρεπόμενος· καὶ ἐάν συνθῆται, κοινωνεῖ ἢ ἀσωματὸς ψυχῇ τῇ ἀσωμάτῳ κακίᾳ τοῦ πνεύματος, τούτ' ἐστίν· πνεῦμα πνεύματι κοινωνεῖ, καὶ μοιχεύει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ συντιθέμενος καὶ καταδεχόμενος τὸν λογισμὸν τοῦ πονηροῦ. Τὸ οὖν μέτρον τοῦ ἀγῶνός σου τοῦτο ἐστίν, ἵνα μὴ μοιχεύσῃς ἐν τοῖς λογισμοῖς· ἀλλ' ἵνα ἀντιστῇς τῷ κῶ, καὶ ἔσωθῃς ποιήσῃς πόλεμον καὶ ἀγῶνα, καὶ μὴ ὑπακούσῃς, μηδὲ συνδυθῇς τῇ κα-

A transgressus est mandatum, gravissimi montes ejus incumbunt animo. Ac pravæ cogitationes permixtæ, omnino factæ sunt velut ejus propriæ, nec tamen ulla ipsius propria est, quia possidentur a vitiiis.

XXVI. Debes igitur quærere lucernam, qua accensa reperias puras cogitationes. Illæ enim sunt naturales, quas fecit Dominus; quæ quidem enutritæ in mari didicerunt natæ: nec, si quando assurrexerint tempestates ac fluctus, stupescunt. Sicque sunt Christiani. Velut mens pueri trimi, quæ non potest assequi aut comprehendere mentem perfecti sophistæ, quia interfluxit multum temporis, sic quoque Christiani perinde ac infantes mundum despiciunt, intuentes gradum gratiæ. Hospites enim sunt hujus sæculi. Civitas autem illorum et requies est alia. Habent enim Christiani consolationem Spiritus, lacrymas, luctum et planctum: et ipsæ lacrymæ sunt illis vice deliciarum. Habent quoque metum cum gaudio et exultatione: sicque sunt velut homines gestantes in manibus sanguinem suum, non nimium sibi ipsis confidentes, aut existimantes se aliquid esse, sed sunt neglecti, contempti ac reprobatī apud omnes homines.

XXVII. **60** Quemadmodum si rex apud pauperem quemdam deponat suum thesaurum, is qui accepit ad custodiendum, non reputat illum ut suum, sed ubique fatetur paupertatem suam, non audens dilapidare aliquid ex alieno thesauro: hoc semper in animo versans, non esse solum alienum thesaurum, sed etiam regem virum summæ potentiæ eum deposuisse apud se, ac, quando ei visum sit, a se reposcere: eosdem debent se reputare, qui gratiam divinam consecuti sunt, demisse ac humiliter de se sentire, ac confiteri inopiam suam. Perinde enim ac si pauper, qui thesaurum a rege depositum accepit, alieno thesauro fretus velut suis opibus efferatur, ac cor ejus altos sumat spiritus, aufert ab eo rex thesaurum suum, ac permanet ille, qui depositi loco eum acceperat, qualis erat antea, pauper: sic quoque, qui gratiam consecuti sunt, si extollantur, ac superbiam concipiant eorum corda, aufert ab illis Dominus gratiam suam, et remanent tales, quales erant priusquam consecuti essent gratiam a Domino.

XXVIII. Verum multi, se vel inhabitante in se gratia, a peccato clam subripi non percipiunt. Quemadmodum si sit in domo aliqua quædam juvenula, similiter et adolescens; cæterum hæc verborum illecebris ab eo devicta, illi consentit, stuprum committit, ac, quæ expellatur, meretur: sic terribilis ille serpens peccati perpetuo adest animæ! eam alliciens ac provocans, quæ si astipuletur, communicat anima incorporea cum vitio spiritus incorporeo, hoc est, spiritus cum spiritu societatem inquit, et adulterium committit in corde suo is, qui societate inita recipit cogitationem nequissimam. Modus ergo certaminis tui hic est, ne adulterium committas in cogitationibus tuis, sed ut relucteris,

et internum bellum ac uignam suscipias, nec mo-
rem geras, neve delecteris a nequitia in cogitatio-
nibus. Quam animi promptitudinem si Dominus in
te deprehendat, in novissimo die recipiet te in re-
gnum cœlorum.

XXIX. Sunt enim quædam, quæ ita moderatur
Dominus, ne nullum testimonium gratiæ diviniæ et
vocationis suæ ediderit : sunt item et alia, quæ ita
permittendo administrat Deus, ut probetur et
exerceatur homo, ac patefiat liberum voluntatis
humanæ arbitrium. Afflictionibus enim ac tenta-
tionibus oppressi, si sustinuerint, non excidunt
regno cœlorum. Christiani ergo in rebus asperis
nullo nec dolore nec tristitia afficiuntur. Si inopia
aut contumelia explorantur, non debent admira-
tione affici ; potius paupertate delectari, ac pro di-
vitiis habere, jejunium pro deliciis, ignominiam
pro gloria. Ex adverso si inciderint in res in hac
vita præclaras, quæ eos allectant ad quietem car-
nalem, ad divitias, ad gloriam, aut ad delicias,
omnino non his delectari debent, sed velut ab igni
auferrere.

XXX. Idem oculis subjiciamus : si gens aliqua
exigua moveatur ad bellum regi inferendum, non
valde sollicitus est ipse in eo conficiendo, sed mit-
tit milites cum ducibus, qui bellum gerant. Si vero
gens mota non sit exigui numeri, quæ nempe possit
evertere regnum ejus, cogitur ipse rex cum do-
mesticis et exercitu suo in bellum procedere, atque
collectis copiis bellum profigare. Respice ergo
dignitatem tuam, nempe, Deum exsurrexisse cum
suo exercitu⁹², angelorum, inquam, et sanctorum **SI**
spirituum, ut ea, quæ ad se spectat, legatione ipse
perfunctus te redimeret a morte. Obfirma igitur te
ipsum, ac cogita, quanta providentia tui gratia
facta sit ! Cæterum utimur exemplo e vita humana
petito tanquam in vita adhuc existentes. Perinde
ac si rex incidat in quemdam pauperem, infirmitate
affectum, nec erubescat salubribus medicamentis
ejus curare vulnera, et eum in palatium suum illa-
tum induat purpura ac diademate, atque partici-
pem faciat mensæ suæ : sic cœlestis rex Christus
accedens ad hominem graviter affectum, sanavit
eum atque socium fecit regni mensæ suæ ; et hoc
quidem nulla vi ejus voluntatem compellens, sed
alliciens in tantam dignitatem eum constituit.

XXXI. Scriptum enim est in Evangelio : *Domini-
num dimisisse servos ad vocandum eos, qui volunt
venire, denuntians illis, Prandium meum paratum
est. Qui vero vocati erant excusarunt se, dicentes,
alter quidem. Emi, inquit, juga boum ; alius, Uxorem
duxi* ⁹³. Vides paratum fuisse qui vocavit, vocatos
vero renuisse. Profecto hi sui ipsius rei facti sunt.
Tanta est igitur dignitas Christianorum. Perpende,
Dominum præparasse illis regnum, et vocasse il-

αία ἐν τοῖς λογισμοῖς· καὶ ἐὰν ταύτην τὴν ἐτοιμα-
σίαν εὕρῃ ὁ Κύριος ἐν σοὶ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ πα-
ραλαμβάνει σε ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

KΘ. ἔστι γάρ τινα πράγματα, ἃ οἰκονομεῖ ὁ
Κύριος ἵνα μὴ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ποιῆσθαι τῆς θείας
χάριτος καὶ τῆς κλήσεως αὐτοῦ· καὶ ἔστι τινὰ πρά-
γματα, ἃ οὕτως οἰκονομεῖ κατὰ παραχώρησιν, ἵνα
δοκιμασθῇ καὶ γυμνασθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ἀποδειχθῇ
τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ γὰρ ἐν θλίψεσι καὶ
πειρασμοῖς ὄντες, ἐὰν ὑπομείνωσιν, οὐκ ἀποτυγχά-
νουσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Οἱ οὖν Χριστιανὲ
ἐν τοῖς θλιβεροῖς πράγμασιν οὐκ ἀχθονται ἢ λυποῦν-
ται· ἐὰν ἐν πενίᾳ ἢ κακουρχίᾳ ἐξετασθῶσιν, οὐκ
ὀφείλουσι ξενίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον συνηθύνεσθαι τῇ
πτωχείᾳ, καὶ ἠγεῖσθαι ἀντὶ πλοῦτου, τὴν νηστείαν
ἀντὶ τρυφῆς, τὴν ἀτιμίαν καὶ ἀδοξίαν ἀντὶ δόξης·
πάνιν δὲ, ἐὰν ἐμπέσωσιν εἰς πράγματα ἐνδοξα τῷ
βίῳ τούτῳ, ἄπερ προτρέπεται αὐτοὺς εἰς ἀνάγκασιν
σαρκικῆν, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ τρυφήν, ὀφείλουσι
μὴ συνήδεσθαι τούτοις, ἀλλ' ἀποφεύγειν ὡς ἀπὸ
πυρός.

Λ'. Εἰς το φαῖνόμενον· ὄνος ἐὰν ἐλάχιστον ἐπι-
νηθῇ τῷ βασιλεὶ πρὸς πόλεμον, οὐ κάμνει πολεμῶν
αὐτὸς, ἀλλ' ἀποστέλλει στρατιώτας μετὰ τῶν ἀρχόν-
των αὐτῶν, καὶ ποιοῦνται τὸν πόλεμον. Ἐὰν δὲ ἔθνος
μέγιστον ἦ τὸ ἐπικινηθὲν, δυνάμενον ἐμπορθῆσαι τὴν
βασιλείαν αὐτοῦ, ἀναγκάζεται αὐτὸς ὁ βασιλεὺς σὺν
τοῖς ἐν τῷ παλατίῳ καὶ τοῖς στρατοπέδοις αὐτοῦ
ἀπελθεῖν συγκροτῆσαι τὴν πόλεμον. Βλέπε οὖν σου τὸ
ἀξίωμα, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκινήθη μετὰ τοῦ Ἰησοῦ στρατο-
πέδου, τῶν ἀγγέλων λόγῳ καὶ τῶν ἁγίων πνευμά-
των, εἰς τὴν πρεσβείαν δι' ἑαυτοῦ ἐλθῶν, ἵνα σε
λυτρώσῃται ἐκ τοῦ θανάτου. Ἀσφάλισαι οὖν σεαυτὸν,
καὶ ἐνοήθητι οἷα πρόνοια διὰ σὲ γεγένηται. Ὑπο-
δείγματι δὲ βιωτικῶν κεχρήμεθα, ὡς ἐν βίῳ. Ὁσπερ
ἂν ἦ βασιλεὺς, καὶ εὕρῃ τινὰ ἐνδεῆ, καὶ ἔχοντα
πάθη, καὶ μὴ ἐπαισχυνθῇ αὐτὸν, ἀλλὰ φαρμακῶς
ιαματικῶς θεραπεύσῃ αὐτοῦ τὰ τραύματα, καὶ
ἀπενέγκῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἑαυτοῦ παλάτιον, καὶ ἐν-
δόσῃ αὐτὸν τὴν πορφυρίδα καὶ τὸ διάδημα, καὶ
ποίησθαι αὐτὸν κοινωνὸν τῆς τραπέζης αὐτοῦ· οὕτως
καὶ ὁ ἐπουράνιος βασιλεὺς Χριστὸς, ἐλθὼν πρὸς τὸν
ἄνθρωπον ἔχοντα πάθη ἴασατο, καὶ ἐποίησε κοινωνὸν
τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ τραπέζης· καὶ τοῦτο οὐ βια-
σάμενος τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀλλὰ προτρέψάμενος αὐ-
τὸν εἰς τὴν τοιαύτην ἴσθησι τιμῆν.

ΛΑ'. Καὶ γὰρ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται, ὅτι
Ἄπεστειλε τοὺς ἑαυτοῦ δούλους ὁ κύριος, καλῶν
τοὺς θέλοντας, δηλώσας αὐτοῖς, ὅτι τὸ ἀριστόν
μου ἡτοίμασται· αὐτοὶ δὲ οἱ κεκλημένοι παρετή-
σαντο λέγοντες, ὃς μὲν, Ἡγόρμισα, φησὶ, Λεύκη
βοῶν· ἄλλος, Γυναικίκα ἡρμούσαμην. Ὁρᾷς ὅτι ὁ
κλήτωρ ἐτοιμος, οἱ δὲ κληθέντες ἀντεῖπον. Ἄρα αὐ-
τοὶ ἑαυτῶν αἴτιοι γεγόνασι. Τοσοῦτον οὖν ἔστι τὸ
ἀξίωμα τῶν Χριστιανῶν. Βλέπε ὅτι ὁ Κύριος ἡτοί-

⁹² Psal. xxxiv, 8. ⁹³ Luc. xiv, 18-20; Matth. xxii, 4.

μασεν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν, καὶ καλεῖ αὐτοὺς εἰσελθεῖν, αὐτοὶ δὲ οὐ θέλουσι. Πρὸς τὸ δόγμα οὖν ὁ μέλλουσι κληρονομεῖν, τοῦτο ἄντις ὀρθῶς εἶποι, Εἰ ἕκαστος ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ὁ Ἀδάμ, ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, ἐπολέμει πρὸς τὸν Σατανάν, καὶ ὑπέμεινε τὰς θλίψεις, οὐδὲν μέγα ἐποίησε πρὸς τὴν δόξαν ἣν μέλλει κληρονομεῖν. Συμβασιλεύσει γὰρ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας μετὰ Χριστοῦ. Δόξα τῷ ἑστώσῃ ἀγάπῃ σου: τὴν τοιαύτην ψυχὴν, ὅτι αὐτὸν αὐτὸς καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ ἔδωκε, καὶ ἐνεπίστευσε τῇ ψυχῇ. Δόξα τῇ μεγαλωσύνῃ αὐτοῦ.

ΑΒ'. Κατὰ τὰ φαινόμενα πράγματα, ἰδοὺ πάντες οἱ καθεζόμενοι ἀδελφοὶ μίαν εἰκόνα ἔχομεν, καὶ ἐν πρόσωπον τοῦ Ἀδάμ· ἄρα καὶ εἰς τὸ κρυπτόν, καὶ εἰς τὰ ἐνδότεα πράγματα, μία ἐστὶν ἡ προαίρεσις πάντων; καὶ μία καρδιά; πάντες ἄρα ἐν ἔσμεν, ἀγαθοὶ καὶ θεοσεβεῖς. Ἡ ἄρα εἰσὶ τινες ἐξ ἡμῶν, ὅτι οἱ μὲν κοινωνοῦσι Χριστῷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, οἱ δὲ τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς δαίμοσι· καὶ ὅλοι ὡς εἰς φαινόμενοι ὁμοῦ καθεζόμεθα· ἐν πρόσωπον τοῦ Ἀδάμ πάντες ἔχομεν. Ὅρᾳς πῶς ἄλλοτε ἐστὶν ἡ νοερά οὐσία, ὁ ἔσω ἄνθρωπος, παρὰ τὸν ἔσω; ὅτι εἰς φαινόμεθα οἱ πάντες· καὶ οἱ μὲν μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων εἰσὶν· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Σατανᾷ καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Εἰ οὖν ἡ καρδιά βῆθος τι ἔχει ἀπεράντον, ἐκεῖ εἰσι τρίκλινοι, καὶ κοιτῶνες, θύραι, καὶ πρόθυρα, καὶ διακονίαι πολλαί, καὶ διέξοδοι. Ἐκεῖ ἐστὶ τὸ ἐργαστήριον τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀδικίας· ἐκεῖ ὁ θάνατος· ἐκεῖ ἐστὶν ἡ ζωὴ· ἐκεῖ ἐστὶν ἡ ἀγαθὴ ἐμπορία, καὶ ἡ ἐναντία.

ΑΓ'. Ὡσπερ ἐὰν ἡ παλάτιον μέγιστον, καὶ τοῦτο ἐρημωθῇ, καὶ πληρωθῇ πάσης δυσωδίας, καὶ νεκρῶν πᾶλλων· οὕτω καὶ τὸ παλάτιον τοῦ Χριστοῦ ἡ καρδιά ἐστὶ, καὶ γέμει πάσης ἀκαθαρσίας, καὶ ὄχλων πολλῶν πονηρῶν πνευμάτων. Χρὴ οὖν τοῦτο ἀνακτισθῆναι, καὶ ἀνοικοδομηθῆναι, καὶ εὐεραπεισθῆναι τὰ ταμεία, καὶ τὰ κουβούκλια. Ἐκεῖ γὰρ ὁ βασιλεὺς Χριστὸς μετὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων ἐρχεται ἐπαναπαῖναι, καὶ οἰκῆσαι, καὶ ἐμπεριπατῆσαι, καὶ θεῖναι τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν. Λέγω δὲ, ὡσπερ ἐὰν ἡ πλοῖον ἔχον πολλὴν κατασκευὴν, ἐκεῖ ὁ κυβερνήτης διοικεῖ τοὺς πάντας, καὶ οἰκονομεῖ, τοῖς μὲν ἐπιπλήττων, ἄλλους δὲ ὀδηγῶν· οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ καρδιά ἔχουσα τὸν νοῦν κυβερνήτην, τὴν συνείδησιν ἐλέγχουσαν, λογισμοὺς κατηγοροῦντας καὶ ἀπολογουμένους· λέγει γὰρ *Μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγοροῦντων, ἡ καὶ ἀπολογουμένων.*

ΑΔ'. Ὅρᾳς ὅτι ἡ συνείδησις οὐ συγκρίνει τοὺς τοιοῦτους λογισμοὺς τοὺς ὑπακούοντας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλ' εὐθύς ἐλέγχει. Οὐ ψεύδεται γὰρ, ἐπεὶ τί εἶποι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, μαρτύρεται, ὡς πάντοτε ἐλέγχουσα. Ὡσπερ ἐὰν ἡ ἄρμα καὶ ἡνία, τὰ ζῶα, καὶ πᾶσα ἡ κατασκευὴ ὑπὸ ἑνα ἡνιόχον ἐστὶ, λοιπὸν, ὅτε θέλει ἐκεῖνος, ὀξυτάτη ὄρμη φέρεται ὑπὸ τοῦ ἄρματος· ὅτε δὲ θέλει, ἐπέχει αὐ-

A los ad ingrediendum, ipsos vero noluisse. De munere ergo, quod Christiani hæreditario jure possessuri sunt, recte hoc quis dicere possit: Si quisque, ex quo creatus est Adam, usque ad consummationem mundi, dimicaret contra Satanam, et sustineret afflictiones, nihil magni perageret respectu gloriæ, quam consecuturus est. Regnabit enim in infinita sæcula una cum Christo. Gloria sit illi, qui tanto persecutus est amore talem animam, ut se ipsum ac suam gratiam contulerit ac crediderit animæ. Gloria sit magnificentiæ ejus.

XXXII. Secundum ea, quæ oculis patent, ecce nos omnes fratres, qui sedemus, una sumus præditi imagine, atque una facie Adæ. Estne ergo etiam in secretis et intimis rebus, una omnium voluntas? unum cor? omnes ergo unum erimus. Boni et religiosi: an utique quidam ex nobis sunt, qui societatem inierunt cum Christo ejusque angelis; reliqui vero cum Satana et dæmonibus utcumque omnes velut unus videamur sedere? unam quippe faciem Adæ gestamus. Videsne, quomodo aliud quidpiam sit substantia intellectiva, interior videlicet homo, quam exterior? omnes enim tanquam unus esse videmur. Et hi quidem cum Christo et angelis ejus sunt, illi vero cum Satana et immundis spiritibus. Cum ergo cor profunditatem infinitam habeat, ibi sunt triclinia, cubacula, fores, vestibula, ministeria multa et exitus: ibi est officina justitiæ, atque injustitiæ: ibi mors, ibique vita: ibi bona negotiatio et contraria.

XXXIII. Quemadmodum si palatium sit amplum, ac deseratur illud, et omnis generis graveolentia repleatur, ac cadaveribus multis; sic quoque cor quod palatium Christi est, abundat omnimoda impuritate et plurimis turbis pravorum spirituum. Oportet igitur id restaurari, et reædificari, ac præparari conclavia et cubacula. Illuc enim rex Christus cum angelis et spiritibus sanctis venit, ut ibi requiescat, habitet et inambulet, atque colloset regnum suum. Dico autem, perinde ac si navis multo apparatu instructa sit, in qua gubernator regat et moderetur omnes, hos quidem objurgans, illos vero dirigens: eodem modo se habet cor, pro gubernatore habens mentem, conscientiam arguentem, cogitationes accusantes ac defendentes: inquit enim: *Cogitationibus inter se invicem accusantibus et defendentibus* 45.

XXXIV. Vides conscientiam non approbare hujusmodi cogitationes, quæ peccato obtemperant, sed statim arguere. Non enim mentitur, quia quid dictura sit coram Deo in die judicii testificatur, tanquam continue reprehendens. Perinde ac si sit currus, et frena, animalia, et omnis apparatus sub uno moderatore sunt: quando ergo ei placet, velocissimo cursu vehitur a curru; quando vero ei

45 Rom. II, 15.

placet aliter, retinet illam : denuo ubi placet eum A
convertere, ibi sequitur currus ; totus igitur currus
sub potestate dirigentis est : sic quoque cor habet
multas cogitationes naturales, adhærentes sibi,
mens autem et conscientia reprehendunt et diri-
gunt cor, atque sopiunt et sedant naturales cogita-
tiones in corde scaturientes. Membra enim plura
habet anima, licet una sit.

XXXV. Ex quo enim transgressus est Adam
mandatum, accessit serpens, dominusque factus
est domus, et velut altera anima cum anima. Ait
enim Dominus : *Quicumque non renuntiaverit sibi
ipsi, et qui non oderit animam suam, non est meus
discipulus* 66. Et : *Qui diligit animam suam, perdet
eam* 67. Siquidem peccatum postquam invasit ani-
mam, membrum ejus factum est, ipsique corporeo
homini adhæret, ac scaturiunt inde multæ atque
impuræ cogitationes in corde. Quocirca, qui facit
voluntatem animæ suæ, voluntatem cordis facit ;
quia cum illo connexa et permista est anima. Qua-
propter, qui sub jugum animam suam mittit, et qui
sibi innatisque cupiditatibus succenset, perinde se
habet, ac qui civitatem hostium suorum subjugat ;
hicque dignus habetur assequi bonam mensuram
Spiritus, atque induit virtute divina adjutus purum
hominem, seque ipso præstantior evadit. Ejusmodi
enim qui est, postea divinæ naturæ sit particeps,
et evadit filius Dei, recipiens signaculum cœlestis
in anima sua. Electi enim ejus unguuntur oleo san-
ctificante, in magna dignitate constituuntur, ac res
evadunt.

XXXVI. Est enim homo ejusmodi naturæ, ut et
qui in profundum nequitiae demersus est et peccato
servit, converti ad bonum, et qui Spiritui sancto
devinctus, et rebus cœlestibus inebriatus est, ad
malum converti possit. Perinde ac si mulier pannis
laceris obsita, esuriens et squalida ; et quæ non
absque multo labore regiam dignitatem consecuta,
induitur porpora et corona, ac sit sponsa regis, in
memoriam sibi revocet pristinas sordes, ac in ani-
mo habeat ad pristinum statum reverti, nec tamen
in pristinam infamiam redire malit : hoc enim sto-
lidum est : ita quoque, qui *gustarunt gratiam di-
vinam, ac Spiritus participes facti sunt* 68, nisi sibi
caveant, deficiunt, ac deteriores evadunt, quam
cum essent mundani : non, quod Deus sit mutabilis
aut imbecillæ mentis, aut quod extinguatur Spiri-
tus sanctus, verum, quod ipsi homines non con-
sentiant gratiæ, propterea avertuntur, et in infinita
peccata incurrunt. Qui enim donum illud degusta-
runt, utrumque instar comitis habent, gaudium
videlicet et consolationem, metum ac tremorem,
exultationem et luctum. Deplorant enim se ipsos
et universum Adam, quia una est hominum natura.
Et lacrymæ his vice panis sunt, et luctus vice sua-
vitatibus et requiei.

τό · πάλιν ὅπου θέλει μετατρέψαι αὐτό, ἐκαὶ πάλιν
συνέρχεται · ὅλον οὖν τὸ ἄρμα ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ
ἡνιοχοῦντος κείται · οὕτως καὶ ἡ καρδία ἔχει πολ-
λοὺς λογισμοὺς φυσικοὺς, συνδεδεμένους αὐτῇ, καὶ
ὁ νοῦς ἐστὶ καὶ ἡ συνείδησις ἐπιτιμῶσα καὶ κατευ-
θύνουσα τὴν καρδίαν, καὶ διὑπνίζουσα τοὺς φυσι-
κοὺς βρούοντα ; ἐν τῇ καρδίᾳ. Μέλη γὰρ πολλὰ ἔχει
ψυχῇ, καὶν μὴ ἐστίν.

ΑΕ'. Ἀφ' οὗ γὰρ παρέβη ὁ Ἀδὰμ τὴν ἐντολήν,
ἐπεισελθὼν ὁ ὄφις δεσπότης γέγονε τοῦ οἴκου, καὶ
ὡς ψυχῇ ἑτέρα μετὰ τῆς ψυχῆς ἐστὶ. Λέγει γὰρ ὁ
Κύριος· Πᾶς ὁστις οὐκ ἀρνεῖται ἑαυτὸν, καὶ οὐ
μοσεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐκ ἐστὶ μου μαθητὴς·
καὶ · Ὁ ἀγαπῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει
αὐτήν. Ἐπεὶ ἡ ἡμαρτία ἐπεισελοῦσα τῇ ψυχῇ,
μέλος αὐτῆς γέγονε, καὶ αὐτῷ τῷ σωματικῷ ἀνθρώ-
πῳ κεκώληται, καὶ βρούουσι πολλοὶ καὶ ἀκίθαρτοι
λογισμοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ. Ὁ οὖν ποιῶν τὰ θελήματα
τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τὰ θελήματα τῆς καρδίας ποιεῖ·
ἐπειδὴ συμπλέκεται καὶ συγκέκραται ἡ ψυχῇ. Ὁ
οὖν ὑποτάσσων τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ, καὶ ὀργιζόμενος
ἑαυτῷ καὶ τὰς συνοῦσαις αὐτῷ ἐπιθυμίαις, οὕτως
ἐστίν, ὡς ὁ ὑποτάσσων πόλιν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ
οὗτος καταξιοῦται ἔλθειν εἰς μέτρα ἀγαθὰ Πνεύμα-
τος, καὶ ἀπολαμβάνει διὰ τῆς θείας δυνάμεως τὸν
καθαρὸν ἀνθρώπον, καὶ γίνεται ἑαυτοῦ μείζων.
Ἀποθεοῦται γὰρ λοιπὸν ὁ τοιοῦτος, καὶ γίνεται
υἱὸς Θεοῦ, λαμβάνων τὸ οὐράνιον σίγνον ἐν τῇ ψυχῇ
αὐτοῦ. Οἱ γὰρ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ χρίονται τῷ ἀγαπι-
κῶν ἔλαιον, καὶ γίνονται ἀξιοματικοὶ καὶ βασιεῖς.

ΑΓ'. Ἐχει γὰρ τὴν φύσιν ὁ ἀνθρώπος τοιαύτην,
καὶ ὁ ὢν ἐν βλάβῃ τῆς κακίας, καὶ δουλείων τῇ
ἁμαρτίᾳ, τοῦ τραπῆναι ἐπὶ τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ δεδε-
μένος Πνεύματι ἀγίῳ, καὶ μεμεθυσμένος εἰς τὰ
ἐπουράνια, ἔχει ἐξουσίαν τοῦ τραπῆναι ἐπὶ τὸ κα-
κόν. Ὡσπερ Ἰνα ἡ γυνὴ ἱράτια βακώδη περιβεβλη-
μένη, λιμώσσοισα, ἐρήρῳκαμένη, καὶ αὐτὴ μετὰ
πολλοῦ καμάτου ἔλθῃ εἰς ἀξίωμα βασιλικόν, καὶ ἐνδύ-
σθαι πορφύραν καὶ στέφανον, καὶ γένηται νόμφη
βασιλέως, αὐτὴ μέμνηται τῆς προτέρας ρυπαρίας,
καὶ ἔχει θέλημα ἐπανελθεῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον, ἀλλ'
οὐχ αἰρεῖται εἰς τὴν προτέραν αἰσχύνην ἔλθειν·
μωρὸν γὰρ ἐστὶ· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ γευσάμενοι τῆς
χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ μέτοχοι ὄντες τοῦ Πνεύ-
ματος, εἰ μὴ ἀσφαλίζονται, κατασβέννυνται, καὶ
γίνονται χεῖρους· οὗ ἦσαν, κοσμικοὶ ὄντες· οὐχ ὅτι
ὁ Θεὸς τρεπτός ἐστὶ καὶ ἀσθενής, ἢ τὸ Πνεῦμα
σβέννυνται, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἀνθρώποι οὐ συμφωνοῦσι
τῇ χάριτι· διὰ τοῦτο ἐκτρέπονται καὶ πικτοῦσιν
εἰς μυρία κακά. Οἱ γὰρ γευσάμενοι ἐκαίνης τῆς
δωρεᾶς, ἔχουσι τὰ ἀμώτερα συνόντα αὐτοῖς, χαρὴν
καὶ παράκλησιν, φόβον καὶ τρόμον, ἀγαλλασθῆναι καὶ
πένης. Πενθοῦσι γὰρ ἑαυτοὺς καὶ ὅλον τὸν Ἀδὰμ,
ἐπειδὴ μὴ ἐστὶν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὰ
δάκρυα τῶν τοιούτων ἄριστος ἐστὶ, καὶ τὸ πένης
γλυκύτης καὶ ἀνάπαυσις.

66 Luc. xiv, 35. 67 Joan. xii, 25. 68 Hebr. vi, 4.

ΑΖ'. Ἐάν δὲ ἴδῃς τινὰ ἐπηρμένον καὶ τετυφωμέ-
νον ὡς μέτοχον ὄντα τῆς χάριτος, οὗτος ἐάν καὶ
σημεῖα ποιῆσῃ, καὶ νεκροὺς ἐγείρῃ, μὴ ἐχῆ δὲ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐξουθενουμένην,
καὶ ἡ πτωχὸς τῷ πνεύματι καὶ ββελυκτὸς, κλέ-
πεται ὑπὸ τῆς κακίας καὶ οὐκ οἶδε· καὶ εἰ ποιεῖ
σημεῖα, οὐκ ἐστὶν αὐτῷ πιστεῦσαι· τὸ γὰρ σημεῖον
τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦτό ἐστι, τὸ ὄντα τινὰ δοκιμὸν
τοῦ Θεοῦ, σπουδάζειν λαυθάνειν ἀνθρώπους. Καὶ εἰ
ἔχει ὄλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως, κρύπτειν
αὐτούς, καὶ πάντοτε λέγειν ὅτι *Ὁὐκ ἐστὶν ἐμὸς,
ἄλλος μοι παρέθετο τὸν θησαυρὸν τοῦτον*· ἐγὼ
γὰρ πτωχὸς εἰμι. Καὶ δεῦ θέλει, λαμβάνει αὐτὸν
ἀπ' ἐμοῦ. Εἰ δὲ τις λέγει, *Πλοῦσιός εἰμι, ἀρκεῖ,
ἐκτεσθάρην, οὐκέτι χρῆζω*, ὁ τοιοῦτος οὐκ ἐστὶ
Χριστιανός, ἀλλὰ σκευδὸς ἐστὶ τῆς πλάνης καὶ τοῦ
διαβόλου. Ἡ γὰρ ἀπάλαυσις τοῦ Θεοῦ ἀκέραιος
ἐστὶ, καὶ ὅσον αὐτοῦ γεύεται τις καὶ ἐσθίει, τοσοῦτον
ἐκπνέως γίγνεται. Καὶ τὴν καινὴν καὶ τὸν ἐβρωτα
πρὸς τὸν Θεὸν ἔχουσιν ἀκατάσχετον οἱ τοιοῦτοι· καὶ
ὅσῳ σπουδάζουσι προκόπτειν, καὶ ἐπιπορίζειν, το-
σοῦτον ἑαυτοὺς ἡγοῦνται πτωχοὺς, ὡς ἐνδεεῖς καὶ
μηδὲν κεκτημένους· τοῦτο γὰρ λέγουσιν, ὅτι *Ὁὐκ
εἰμι ἄξιος, ἵνα οὗτος ὁ ἥλιος ἐπιλάμψῃ μοι*.
Τοῦτό ἐστι τὸ σημεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ, αὐτὴ ἡ
ταπεινωσις.

ΑΗ'. Εἰδὲ τις λέγει ὅτι *Ἀρχοῦμαι καὶ πεπλήρω-
μαι*, οὕτως πλάνος ἐστὶ καὶ ψεύστης. Ὅσπερ τὸ σῶ-
μα τοῦ Κυρίου ἐδοξάσθη, ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος,
καὶ μετεμορφώθη εἰς τὴν θεϊκὴν δόξαν, καὶ εἰς τὸ
φῶς· τὸ ἀπειρον, οὕτως καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων
δοξάζονται καὶ ἐξαστράπτει. Ὡς γὰρ ἐσωθεν
ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ οὕτω ἐφηπλώθη τῷ σώματι
αὐτοῦ καὶ ἐξέλαμψε· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς
ἁγίοις, ἡ ἐσωθεν οὕσα τοῦ Χριστοῦ δύναμις, ἐν
ἐκατῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐξωθεν εἰς τὰ σώματα αὐτῶν
ὑπερεκχέεται. Καὶ γὰρ ἐκ τῆς αὐτοῦ οὐσίας καὶ
φύσεως ἀπὸ τοῦ νῦν μετέχουσιν ἐν τῷ νῦ αὐτῶν.
Γέγραπται γάρ· *Ὁ τε ἀγαθῶν, καὶ οἱ ἀγαθόμε-
νοι ἐξ ἐνός*. Καὶ *Δόξαν ἦν δέδωκός μοι, δέδωκα
αὐτοῖς*. Ὅσπερ ἀπὸ ἐνός πυρὸς ἄπτονται λύχνου
πᾶντες, ἀνάγκη καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων μέλη Χρι-
στοῦ ὄντα, τὸ αὐτὸ γίγνεσθαι ὅσπερ ἐστὶν ὁ Χριστός.

ΛΘ'. Ἐρώτησις. Πῶς ἀνώτεροι γίνονται οἱ
Χριστιανοὶ τοῦ πρώτου Ἀδάμ; ἑκείνος γὰρ ἀθά-
ντος ἦν, καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀφθαρτος· οἱ δὲ
ποθνήσκουσι καὶ φθείρονται.

Ἀπόκρισις. Ὁ ἀληθινὸς θάνατος ἐνδον ἐστὶν ἐν
τῇ καρδίᾳ, καὶ κέρυπται, καὶ ὁ ἀνθρώπος ὁ ἐσω-
ἐνέκρυπται· εἰ τις οὖν μεταβίβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου
εἰς τὴν ζωὴν κατὰ τὸ κρυπτόν, οὗτος ἀληθῶς εἰς
οὗς αἰῶνας ζῆ, καὶ οὐκ ἀποθνήσκει. Ἄλλ' εἰ καὶ τὰ
ῶματα τῶν τοιούτων λύεται πρὸς καιρὸν, ἐγείρει-
ται αὐθις ἐν δόξῃ· ἡγιασμένα γὰρ εἰσιν. Ὑπνὸν οὖν
χομεν καὶ κοίμησιν τῶν Χριστιανῶν τὸν θάνα-

•• Hebr. II, 11. *• Joan XVII, 22.

63 XXXVII. Si vero quempiam videas fastu ac
superbia elatum, veluti qui sit particeps gratiæ,
hic licet signa faciat, ac mortuos exsuscitet, et
non tamen habeat abjectam et humilem animam,
nec pauper spiritu et abominandus sit, is subripit-
ur a vitio, et quidem nescius: et licet signa faciat,
non tamen ei credendum est. Signum enim Chri-
stianismi hoc est, ut aliquis Deo sit probatus, ut-
que studeat latere coram hominibus; et ut, si vel
universos thesauros regis possideat, eos occultet
ac semper dicat: *Thesaurus non est meus, sed alius
eum apud me deposuit: ego enim mendiculus sum: et
quando ei placuerit, repetet eum a me*. Si vero quis
dicat: *Dives sum, sufficit, bona possideo, nihili am-
plius indigeo*, ejusmodi qui est, non est Christianus,
sed vas imposturæ et diaboli. Delectatio enim Dei
insatiabilis est, et quanto magis quis gustarit et
ederit, tanto magis esuriet. Et qui ejusmodi sunt,
ardorem atque amorem erga Dominum habent,
qui coerceri nequit, et quanto majorem adhibue-
runt operam proficiendi ac crescendi, tanto se pau-
periores reputant, tanquam egeni ac nihil possi-
dentes. Hoc enim dicunt: *Non sum dignus, ut sol
radiis suis me illuminet*. Hoc est signum Christia-
nismi, ipsa scilicet humilitas.

XXXVIII. At si quispiam dicat: *Contentus sum
et plenus*, seductor ille est et mendax. Quemadmo-
dum enim glorificatum est corpus Domini, cum
conscendisset montem, et in divinam gloriam, et
in infinitum lumen esset transfiguratum: sic et
corpora sanctorum glorificantur, et fulgoris instar
lucent. Quemadmodum enim gloria Christi interior
sic contexit corpus, et exsplenduit; eodem modo
et in sanctis interior Christi virtus in die illa ex-
terius in corpora illorum effunditur. Etenim sub-
stantiæ et naturæ ejus ex hoc tempore participes
sunt in animo suo. Scriptum est enim: *Qui sancti-
ficat, et sanctificatur, ex uno sunt* *•. Et: *Gloriam,
quam dedisti mihi, dedi illis* *•. Quemadmodum ab
uno eodemque igne plures lucernæ accenduntur,
sic necesse quoque est, ut corpora sanctorum,
quæ sunt Christi membra, idem evadant, quod ipse
Christus est.

XXXIX. Interrogatio. Quo pacto evadunt Chri-
stiani ipso primo Adam superiores? ille siquidem im-
mortalis erat, et non anima modo, verum etiam cor-
pore incorruptibilis: hi vero moriuntur et corrumpuntur.

Responsio. Vera mors intus in corde hæret ac
laet, atque homo interior mortuus est. Si quis
ergo transierit a morte in vitam occultam, ille re-
vera in sæcula vivit, nec moritur. Licet enim cor-
pora horum solvantur ad tempus, denuo tamen
suscitantur in gloria; sunt enim sanctificata. Som-
num ergo ac dormitionem esse dicimus Christiano-
rum mortem. Quod si homo immortalis esset, et

corpore incorruptibilis, universus mundus rem insolentem perspicens, quod scilicet corpora Christianorum non corrumpantur, necessitate quadam, at non spontanea voluntate, ad id quod bonum est, properaret.

XL. Verum, ut penitus appareat, et rata sit libera arbitrii voluntas, quam ab initio Deus concessit **64** homini, ejus res summa cum dispensatione administrantur, sitque solutio corporum; ut in voluntate hominis sit, converti eum ad id quod bonum, aut quod malum est. Neque enim perfectus homo ad bonum, aut in peccato demersus, et se ipsum constituens vas diaboli, a quo totus mundus condemnatus est, ad id quod malum est, necessitate quadam est devinctus; sed habet liberum arbitrium, ut fiat vas electionis et vitæ. Similiter e converso, qui divinitate sunt inebriati, licet pleni sint ac devincti Spiritu sancto, non tamen necessitate ulla tenentur, sed liberum habent arbitrium, ut convertantur et faciant, quidquid placuerit, in hoc sæculo.

XLi. *Interrogatio. Paulatimne extenuatur et eradicatur, quod malum est, atque ita proficit homo gratia; an statim, ubi progressum fecerit, extirpatur quod malum est?*

Responsio. Quemadmodum infans imperfectus in utero non festim in hominem concrecit, sed paulatim formam recipit et gignitur; neque continuo perfectus homo est, sed multorum demum annorum decursu incrementum admittit, atque in virum evadit: estque velut semina hordei aut tritici, quæ in terram coniecta non statim radices agunt, verum ubi præterierint hiemes et venti, tum demum commodo tempore spicæ enascuntur: item, qui pyrum plantat, non statim percipit fructum: eodem modo in spiritualibus quoque, ubi tanta sapientia et subtilitas est, paulatim homo progreditur, *evaditque in virum perfectum, et plenitudinem ætatis*: non, ut quidam aiunt: *Induere et exuere* ⁷¹.

XLii. Qui litteras discere in votis habet, pergit primum ad ediscenda signa: ubi si primus fuerit, pergit ad scholam Latinorum, estque omnium ultimus. Rursum illic ubi fuerit primus, pergit ad scholam forensem, estque in ea rursus omnium ultimus et tiro. Deinde ubi fuerit scholasticus, omnium causidicorum est novitius et ultimus. De novo ubi illic evaserit primus, tum dux evadit; qui si principatum adeptus fuerit, adiutorem sibi sumit assessorem. Si ergo in rebus externis tot habet homo progressuum gradus: quanto magis mysteria cælestia habent profectus, et per multos gradus incrementum sumunt; et tum, qui per multas exercitationes, et per multa pericula transcenderit, perfectus evadit. Christiani enim, qui revera gustum gratiæ perceperunt, et signum crucis in mente et corde habent, hi a regibus ad pauperes usque, pro stercore et fœtore reputant omnia: et hi possunt

Α τον. Εἰ δὲ ἀθάνατος ἦν ὁ ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἀφθαρτος, βλέπων ὅλος ὁ κόσμος τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος, ὅτι μὴ φθείρονται τὰ σώματα τῶν Χριστιανῶν, ἀνάγκη τοίνυν τινί, ἀλλ' ὡς ἔκουσα γνώμη πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀνήρχετο.

Μ'. Ἀλλ' ἵνα φανεῖ καθάπαξ καὶ διαμείνῃ τὸ αἰετούσιον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς ἔδωκε τῷ ἀνθρώπῳ, τοῦτου οἰκονομικῶς τὰ πράγματα διοικεῖται, καὶ γίνεται λύσις σωμάτων, ἵνα ἐν τῷ θελήματι τοῦ ἀνθρώπου ἢ τὸ τραπῆναι αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν. Οὕτε γὰρ ὁ τέλειος εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἢ βλάβος εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ποιῶν ἑαυτὸν σκευὸς τοῦ ἁβέλου, ὅφ' οὗ τὸ ὄλον κατεκρίθη, εἰς τὸ κακὸν ἀνάγκη τινὶ δέσθαι· ἀλλ' ἔχει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ γινέσθαι σκευὸς ἐκλογῆς καὶ ζωῆς. Ὁμοίως πάνοι μεμεθυμένοι εἰς τὴν θεότηα, καίτοι πεπληρωμένοι καὶ δεδεμένοι Πνεύματι ἁγίῳ, οὐκ ἀνάγκη τινὶ πεκράτῃνται, ἀλλ' ἔχουσι τὸ αὐτεξούσιον τοῦ τραπῆναι αὐτοῦς, καὶ ποιεῖν ὃ θέλουσιν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον.

MA'. Ἐρωτησις. Κατὰ μέρος λεπτινεται τὸ κακόν, καὶ ἐκρίζουται, καὶ προκόπτει εἰς τὴν χάριν ὁ ἄνθρωπος, ἢ εὐθέως, εἰ τύχοι προκοπῆς, ἐκρίζουται τὸ κακόν;

Απόκρισις. Καθάπερ τὸ ἐμβρυον ἐν τῇ μήτρῳ οὐκ εὐθέως πηγνυται εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ κατὰ μέρος γίνεται εἰκὼν καὶ γεννᾶται, οὐκ ἦδη δὲ ἰσπ τέλειος ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐξάνει ἐν ἔτει πολλοῖς, καὶ γίνεται ἀνὴρ· ἔστι δὲ ὥσπερ τὰ σπέρματα τῶν κριθῶν ἢ τοῦ σίτου, οὐκ εὐθέως βαλλόμενα εἰς τὴν γῆν ῥίζοι, ἀλλὰ παρέρχονται χειμῶνες καὶ ἀνεμοὶ, καὶ τότε τῷ δέοντι καιρῷ γίνονται στάχυς· καὶ ὁ φύτεύων ἄπρον, οὐκ εὐθέως μεταλαμβάνει τὸν καρπὸν· ὡσαύτως καὶ τοῖς πνευματικοῖς, ὅσο τσαύτη σοφία καὶ λεπτότης, κατὰ μικρὸν ὁ ἄνθρωπος αὐξάνει, καὶ γίνεται εἰς ἄνθρωπα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας· οὐκ ὡσπερ τινὲς λέγουσιν· Ἐνδύσαι, ἐκδύσαι.

MB'. Ὁ θέλων μάθειν γράμματα ἀπέρχεται πρὸς μαθητὰς τὰ σημεῖα, καὶ ὅταν γένηται ἐκεῖ πρῶτος, ἀπέρχεται εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν, καὶ ἰσπ ὄλων ἔσχατος. Πάλιν ἐκεῖ ὅταν γένηται πρῶτος, ἀπέρχεται πρὸς τὴν σχολὴν τῶν γραμμάτων, καὶ ἔστι πάλιν ἐκεῖ ὄλων ἔσχατος, ἀρχάριος. Ἔπειτα ὅταν γένηται σχολαστικός, ὄλων τῶν δικολόγων ἀργάριος καὶ ἔσχατος ἔστι. Πάλιν ὅταν ἐκεῖ γένηται πρῶτος, τότε γίνεται ἡγεμὼν· καὶ ὅταν γένηται ἀρχὴ λαμβάνει ἑαυτῷ βοηθὸν τὸν συγκαθερβόν. Εἰ οὖν τὰ φαινόμενα τσαύτα· ἔχει προκοπῆς, κἀσπ μᾶλλον τὰ ἐπουράνια μυστήρια ἔχει προκοπῆς, καὶ βαθμοῖς πολλοῦς αὐξάνει· καὶ τότε διὰ πολλῆς γυμνασίας καὶ πολλῶν πειρατηρίων ὁ διαφυγῶν γίνεται τέλειος. Οἱ γὰρ Χριστιανοὶ οἱ γευσάμενοι τῆς χάριτος ἐξ ἀληθείας, καὶ τὸ σημεῖον ἔχοντες τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ νῦ καὶ τῇ καρδίᾳ, οὕτοι ἀπὸ βασιλείων ἕως πτωχῶν, κοπρίαν καὶ θυσιδιαν ἤρῳονται τὰ πάντα. Καὶ

⁷¹ Ephes. vi, 12.

οἱ δὲ οὐρανὸν εἰδέναι, ὅτι ὁλος ὁ κόσμος ὁ γῆνός, καὶ οἱ θησαυροὶ τοῦ βασιλείως, καὶ ἡ δόξα, καὶ οἱ τῆς σοφίας λόγοι, ἐν φαντασίᾳ τινὶ εἰσι, μὴ ἔχοντα στερεὰν βάσιν, ἀλλὰ παρερχόμενα. Καὶ εἰ τί ἐστὶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, τούτοις ἐστὶν εὐκαταφρόνητον.

ΜΓ'. Διὰ τί; ὅτι ξένα καὶ θαυμασὰ τὰ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν, τὰ μὴ ὄντα μήτε εἰς θησαυροὺς βασιλείων, μήτε εἰς σοφίαν λόγων, μήτε εἰς δόξαν κοσμηκῆν, καὶ ἀξιώματα, ἢ πλοῦτον, οἷον ἐκείνοι ἐκτίσαντο, τὸν Κύριον καὶ κτίστην πάντων ἔχοντες ἐν τῷ ἐνδοτάτῳ ἀνθρώπῳ, κτῆμα τὸ μὴ παρερχόμενον, ἀλλὰ παραμένον. Οἱ γὰρ Χριστιανοὶ τιμίαν οἶδασι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα· μόνος γὰρ ὁ ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ ἐγένετο· ἰδοὺ ὁ οὐρανὸς πόσον ἐστὶν ὑπερμεγέθης, καὶ ἡ γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κτισματα τίμια, καὶ μεγάλα τὰ Β σκευὴ αὐτῶν, ὁ δὲ ἄνθρωπος ὑπὲρ πάντα τὰ σκευὴ τίμιός ἐστιν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν μόνον εὐδόκησεν ὁ Κύριος· καὶ τὰ κῆτη δὲ τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ ὄρη, καὶ τὰ θηρία, εἰς τὸ φαινόμενον μείζονά εἰσι τοῦ ἀνθρώπου. Βλέπε οὖν σου τὸ ἀξίωμα, πῶς εἰ τίμιος; ὅτι ὑπὲρ ἀγγέλους ἐποίησέ σε ὁ Θεός, ὅποτε καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ εἰς σὴν πρεσβείαν καὶ λύτρωσιν παρεγένετο ἐπὶ τῆς γῆς.

periore angelis fecerit Deus, quando vel ipse legatione ad te et redemptione tui perfuncturus, in terris se presentem exhibuit.

ΜΔ'. Ὅτε οὖν καὶ οἱ ἄγγελοι εἰς τὴν σὴν σωτηρίαν ἦλθον; βασιλεὺς γὰρ υἱὸς βασιλείως συμβούλιον ἐποίησας το μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἀπεστάλη ὁ Λόγος, καὶ σάρκα ἐνδυσάμενος, καὶ κρύψας τὴν ἑαυτοῦ θεότητα, ἵνα διὰ τοῦ ὁμοίου τὸ ὁμοιον σωθῆ, ἔθηκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Τσαυτὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐστὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον! Ἡρετίασατο ὁ ἀθάνατος σταυρωθῆναι διὰ σέ. Βλέπε οὖν πῶς ὁ Θεός ἠγάπησέ σε τὸν κόσμον, ὅτι τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ἔδωκεν ὑπὲρ αὐτοῦ. Πῶς οὐχὶ σὴν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίζεται; καὶ πάλιν ἀλλαγῆ λέγει· Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. Δείκνυσι δὲ καὶ ἀλλαχού τοὺς ἀγγέλους λειτουργοὺς εἶναι τῶν ἁγίων· καὶ γὰρ Ἡλίας ὅτε ἦν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἦλθον κατ' αὐτοῦ οἱ ἀλλόφυλοι, τὸ παιδίον ἔλεγε· Πολλοὶ ἐρχονται καθ' ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς μόνοι ἐσμέν. Τότε ἀποκρίνεται Ἡλίας· Οὐχ ὄρα παρεμβολὰς καὶ πλήθη ἀγγέλων μεθ' ἡμῶν κύκλιον βοηθοῦντων ἡμῖν; Ὅρα; ὅτι ὁ Δεσπότης, καὶ τὰ πλήθη τῶν ἀγγέλων σύνεστι τοῖς δούλοις ὑποῦ. Πρόση οὖν ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ πῶς τιμήται πρὸ τοῦ Θεοῦ! ὅτι ὁ Θεός καὶ οἱ ἄγγελοι ταύτην ἐπιητοῦσεν εἰς κοινωνίαν ἰδίαν, καὶ εἰς βασιλείαν. Ὁ δὲ ἀτανᾶς καὶ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ταύτην ἐπιζητοῦσιν εἰς τὸ ἴδιον μέρος.

ΜΕ'. Ὡς γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις ὁ βασιλεὺς οὐ ἀκονεῖται ὑπὸ ἀγγελιαίων ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ ρχιῶν καὶ καλῶς πεπαιδευμένων, οὕτω καὶ εἰς τὸ τουράνιον παλάτιον ἐκείνοι διακονοῦσι τῷ ἑπουρα-
νῷ βασιλεῖ, οἱ ἄμωμοι, οἱ ἀνεπιληπτοί, οἱ καθαροὶ ἢ καρδίαν. Καὶ ὡσπερ ἐν τῷ παλατίῳ, ὥραται κό-

A intelligere, universum mundum terrenum, thesaurosque regis, opes, gloriam ac sapientiae eloquia, externam modo speciem de se praebere, nec habere solidum fundamentum, sed praeterire ac evanescere. Et quidquid sub caelo est, ab eis facile contemnitur.

XLIII. Qui hoc? Eo quod peregrina et admiranda sint, quae supra caelos sunt, ac neque in thesauris regum, neque in sapientia verborum, neque in gloria mundana reperiantur: ac quia dignitates, aut divitiae, quas illi possident, qui Dominum et Creatorem omnium in interiori homine habent, sint possessore nunquam interitura, sed permanentes. Christiani enim noverunt, animam longe praestantiorē esse caeteris omnibus creaturis: solus siquidem homo secundum imaginem et similitudinem Dei factus est. Ecce caelum quam immensum sit! item et terra! quam creaturae in illis viventes pretiosae! quamque magna corpora eorum! Homo nihilominus hisce corporibus omnibus multo praestantior est; quandoquidem in illo solo complacitum est Domino. Praeterea cete quoque maris, montes et belluae secundum conspectum externum magnitudine sua excedunt hominem. Respice ergo dignitatem tuam, quam sis pretiosus! quod te superiorē angelis fecerit Deus, quando vel ipse legatione ad te et redemptione tui perfuncturus, in

XLIV. Quando enim angeli ad te salvandum venerunt? Rex siquidem filius regis consilium iniiit cum patre suo, missumque est Verbum, ac carnem induit; atque occultans suam ipsius divinitatem, ut per simile servaretur, animam suam cruci imposuit. Tanta erat Dei dilectio erga hominem! Immortalis qui erat, elegit tui causa cruci affigi. Perpende ergo, quam ardentem Deus dilexerit mundum, ut unigenitum Filium daret pro eo: qui fieri potest, ut non et cum eodem omnia nobis donet? Et rursum alibi dicit: Amen dico vobis, super omnia bona constituet eum. Ostendit quoque alibi, angelos ministros esse sanctorum. Cum enim Elias esset in monte, et adversus eum insurgerent alienigenae, puer ejus siebat: Multi veniant adversus nos, et nos soli sumus; tunc respondet Elias: Non vides ordines et multitudines angelorum nobiscum in circuitu nobis opitulantium? Vides Dominum et multitudinem angelorum adesse servis suis. Quanta igitur est anima, et quantis honoribus a Deo affecta! Siquidem et Deus et angeli hanc accersunt in consortium et regnum suum. Satanas vero et potestates ejus eam desiderant ad suam partem traducere.

XLV. Quemadmodum vero in rebus visui subjectis, rex nulla ministeria recipit ab hominibus greges pascentibus, sed ab speciosis et optime institutis: sic et in caelesti palatio illi ministrant caelesti regi, qui omni culpa et reprehensione vacantes ac puri cordis sunt. Et quemadmodum in palatio ve-

²² Joan. iii, 16; Rom. vii, 52. ²³ Matth. xxiv, 27. ²⁴ IV Reg. vi, 17.

nustæ quæque puellæ, omnis labis ac reprehensionis expertes, speciosissimæ scilicet, regiæ societatis participes sunt : sic quoque in spiritali palatio, animæ, quæ omni virtutum bonarum genere sunt exornatæ, societatem ineunt cum cœlesti rege. In rebus, quæ visui patent, si ad domum quamdam inhabitandam princeps abeat, quæ sordibus quibusdam contractis impura sit, præparatur illa, ac vario ornatus genere instruitur, effusis quoque aromatibus : quanto majori domus animæ, in qua Dominus requiescit, ornatu indiget, ut illam ingredi possit, et ibi requiescere is, qui reprehensione nulla, nec macula, nec labe seu nævo notari potest ! In hujusmodi enim corde tum Deus, tum universa cœlestis Ecclesia requiescit.

XLVI. Præterea in rebus, quæ aciei oculorum patent, si pater quispiam possideat bona, et inter hæc diademata habeat ac lapides pretiosos, hæc in conditoria reponit, et reservat filio suo, cui ea largiturus est : sic quoque Deus possessionem sui cum rebus suis pretiosis concedit animæ. Tandem in rebus visibilibus, si exoriatur bellum, et venerit rex cum exercitu suo ad decertandum, sintque partes ejus minores, aut imbecilliores, continuo legatos mittit, ad rogandum ea quæ faciunt ad pacem. Si vero gens maxima cum æquali conflictum ineat, sitque rex cum rege, rex, inquam, Persarum cum rege Romanorum, oportet omnino hos reges ad bellum commoveri cum omni exercitu ac milite suo. Perpende ergo quanta tua sit dignitas, cum Deus motus sit cum omni suo exercitu, angelorum, inquam, aut spirituum, ad committendum pugnam cum adversario, ut te redimeret a morte. Deus igitur venit tui causa.

XLVII. Perinde ac si sit rex, qui in pauperem quemdam, cujus membra omnia lepra pervasit, incidat, nec erubescat medicamenta ejus vulneribus admoveere, ac adeo curet ejus plagas; illumque postea regia mensa excoptum, purpura induat, ac regem faciat : sic quoque Deus se exhibuit humano generi : abluvit illius vulnera, et sanavit illud, atque introduxit in cœlestem thalamum. Maxima igitur est Christianorum dignitas, tanta quidem, ut quod cum ea comparetur, non sit. Si vero ad defectionem excitetur et subripiatur a malitia, perinde est, ac si sit civitas, quæ muris cincta non est, quam invadunt latrones, quacunque parte volunt, nulla omnino re impediti, eamque desertam reddunt, ac incendio flammisque tradunt : sic dum negligis te ipsum, et frigide tibi ipse attendis, subeunt te spiritus malitiæ, atque deformant atque desertam reddunt mentem tuam, dispergentes cogitationes tuas in hoc sæculum.

XLVIII. Multi enim, qui circa externarum rerum inquisitionem satagunt, et scientiam excolunt, ac curam recte vivendi habent, hunc reputant perfectam, non insipientes in cor, nec videntes malitiam animam involventem. Siquidem mens interior, malitia scatus, radices mittit in reliqua membra :

Α ραι, καὶ μὴ ἔχουσαι μῶμόν τινα, εὐεἰδέσθαι ἐκείναι εἰς κοινωνίαν βασιλέων ἀπέρχονται· οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν, ψυχὰι αἱ ἐν πᾶσι τρόποις ἀγαθοῖς κεκοσμημέναι, αὗται κοινωνοῦσι τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ. Εἰς τὸ φαινόμενον, ὅπου ἀπέρχεται ἔρχων μείναι, καὶ συμβαίνει ἐκείνην τὴν οἰκίαν ἔχειν ἀκαθαρσίαν τινὰ, εὐτρεπίζεται, καὶ διακόσμησης πολὴ γίνεται, καὶ ἀρώματα ἐκχεῖται. Πόσω μᾶλλον ὁ οἶκος τῆς ψυχῆς, εἰς ὃν ὁ Κύριος ἀναπαύεται, πολλῆς διακόσμησεως χρῆζει, ἵνα δυνηθῇ ἐκεῖ εἰσελθεῖν καὶ ἀναπαύσθαι ὁ ἄσπιλος, ὁ ἀμώμος ! εἰς γὰρ τοιαύτην καρδίαν ὁ Θεὸς, καὶ ὅλη ἡ ἐπουράνιος Ἐκκλησία ἐπαναπαύεται.

B ΜΓ'. Ἐν τοῖς φαινόμενοις, ἐὰν ἔχη πατὴρ κτήματα, ἔχη δὲ καὶ διαθήματα καὶ λίθους τιμίους, ταῦτα εἰς οἴκους ἀποθέτους κρύπτει, καὶ ταμιεύεται τῷ ἀγαπητῷ αὐτοῦ υἱῷ, κἀκεῖνω δίδωσιν αὐτὰ· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τὴν ἑαυτοῦ κτῆσιν μετὰ τῶν ἰδίων τιμῶν ἐνεπίστευσε τῇ ψυχῇ. Εἰς τὸ φαινόμενον, ἐὰν ᾖ πᾶλεμος, καὶ ἔλθῃ βασιλεὺς μετὰ τοῦ στρατοπέδου εἰς τὸ πολεμῆσαι, καὶ ὑπάρχῃ τὸ μέρος αὐτοῦ Ἰαπτον, ἢ ἀσθενέστερον, εὐθέως ἀποστέλλει πρεσβείαν ἐρωτῆν τὰ πρὸς εἰρήνην. Εἰ δὲ ἔθνος μέγιστον πρὸς ἑσὴν ᾖ, καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς βασιλέα, λέγω δὴ ὁ Περσῶν καὶ ὁ Ῥωμαίων, ἀνάγκη πᾶσα τοὺς δύο βασιλεῖς κινηθῆναι μετὰ τῶν στρατοπέδων ὄλων. Βλέπε οὖν οὖν σου ἐστὶ τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκινήθη μετὰ τῶν ἰσῶν στρατοπέδων, λέγω δὴ τῶν ἀγγέλων καὶ πνευμάτων, συμβαλεῖν τῷ ἀντικειμένῳ, ἵνα σε λυτρώσῃται ἐκ τοῦ θανάτου. Ὁ Θεὸς οὖν παροενέτετο διὰ σέ.

MZ'. Ὅτι ἐὰν ᾖ βασιλεὺς καὶ εὖρη πτωχῶν ἴνα ἔχοντα λέπραν εἰς δια τὰ μέλη, καὶ μὴ ἐπισκυνῆ, ἀλλ' ἐπιθῆ φάρμακα καὶ ἐν τοῖς τραύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἰάσθαι αὐτοῦ τὰ πληγὰς, καὶ λοιπὸν εἰς τράπεζαν βασιλικὴν ἀπάγει αὐτόν, καὶ περιθῆ αὐτῷ περὶ ὄφρα, καὶ ποιῆσθαι αὐτὸν βασιλέα· οὕτως καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησε τῷ χεῖνι τῶν ἀνθρώπων. Ἀπέπλυνεν αὐτῶν τραύματα, καὶ ἰάσατο αὐτούς, καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἐπουράνιον νυμφῶνα. Μέγα οὖν ἐστὶ τὸ ἀξίωμα τῶν Χριστιανῶν, τοσοῦτον, ὡς μὴδὲ συγκρίνειν ἔχει.

D Ἐὰν δὲ μετεωρισθῇ καὶ κλαπῇ ὑπὲρ τῆς κακίας, εἶκοι τοιοῦτον τινί, ὡς περ ἐὰν ᾖ πόλις ; μὴ ἔχουσα τείχος, καὶ οἱ λησταὶ εἰσέρχονται δι' αὐτῆς, ὅθεν θέλωσι, μὴ ἐμποδιζόμενοι, καὶ ἐρημοῦσι, καὶ ἐμπυρῆσιν αὐτήν· οὕτως ἀμειλυντός σου, καὶ μὴ ἐκινήσῃ προσέχοντος, ἐπιεσέρχονται τὰ πνεύματα τῆς πορνείας, καὶ ἀφανίζουσι καὶ ἐρημοῦσι τὸν νοῦν, σπαρπίζοντες τοὺς λογισμοὺς εἰς τὸν αἰῶνα τούτου.

MH'. Πολλοὶ γὰρ περὶ τὰ ἐξωθεν ἡμερωμένοι, καὶ ἐπιστήμην ἀσκούντες, καὶ βίου ὀρθοῦ ἐπιμελούμενοι, τοῦτον νομίζουσιν εἶναι τέλειον, μὴ ἐγκόπτοντες εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ὄρνοντας τὰ ἐκεῖ συνέχοντα τὴν ψυχὴν κακὰ. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν τῆς κακίας ἰσώτερον νοῦν, ῥίζα ἐστὶν ἐν τοῖς μέλεσιν· καὶ ὁ ληστὴς ἐν τῇ

οικία ἐστὶ, τουτέστιν ἡ ἐναντία δύναμις. Ἀντιπα-
 τική οὖν καὶ νοερά ἐστι· καὶ ἐν μὴ τις θῆ ἀγῶνα
 κατὰ τῆς ἀμαρτίας, κατὰ μέρος ὑπαρχειομένη ἡ ἔσω
 κακία διὰ τὸν πλεονασμὸν, φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς
 φανεράς ἀμαρτίας, ἐπὶ τὸ κατεργάζεσθαι αὐτάς. Τὸ
 γὰρ κακὸν ὡσπερ πηγῆς ὀφθαλμὸς ἐστὶ πάντοτε
 βρώων. Καὶ σὺ οὖν γίνου ἐπὶ τὸ ἐπισχεῖν τὰ βεῦματα
 τῆς κακίας, ἵνα μὴ εἰς μυρία κακὰ ἐμπέπτων ὡς
 θαμβούμενος ἦς. Ὅν τρόπον ἐὰν ἦ τις εὐγενὴς ἀμέ-
 ριμος πλούσιος· καὶ τοῦτον οἱ διάκονοι τοῦ ἀρχοντος
 καὶ οἱ ταξέωται ἀρπάσωσιν, ἀποφέροντες πρὸς αὐ-
 τὸν, λέγοντες, ὅτι κατηγορήθης ἐπὶ ἐγκλήματι, καὶ
 θανάτῳ ὑπόκεισαι. Λοιπὸν ἐκ τῆς ψήμης τοῦ φόβου
 ἀπόλειπεν αὐτοῦ πάσας τὰς ἐνθυμήσεις, καὶ ὡσπερ
 τεθαμβημένος ἐστίν.

ΜΘ. Ὑπολάμβανε οὖν οὕτως καὶ περὶ τῶν πνευ-
 μάτων τῆς πονηρίας. Ὁ γὰρ φαινόμενος κόσμος ἀπὸ
 βασιλείων ἕως πτωχῶν, ἐν θορόβῳ εἰσὶ, καὶ ἀκατα-
 στασίξ, καὶ μάχη, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν οἶδε τὴν αἰτίαν·
 ἤγουν φαινόμενον τὸ κακὸν, τὸ παρεισελθὸν διὰ τῆς
 παροχής τοῦ Ἀδάμ, τὸ κέντρον τοῦ θανάτου. Ἡ
 γὰρ ἀμαρτία ἡ παρελθούσα, δύναμις τις οὕσα λογική
 τοῦ Σατανᾶ, καὶ οὐσία, ἐνέσπειρε τὰ κακὰ πάντα·
 ἐπειδὴ λεληθότως εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον καὶ εἰς τὸν
 νοῦν ἐνεργεῖ, καὶ μάχεται τοῖς λογισμοῖς. Οὐκ ἴσασι
 δὲ οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ἀπὸ ἀλλοτρίας τινὸς δυνάμεως
 ἐλαυνόμενοι ταῦτα πράττουσιν, ἀλλὰ νομίζουσι φυ-
 σικὰ ταῦτα εἶναι, καὶ ἀπὸ ἰδίας φρονήσεως ταῦτα
 ποιεῖν. Οἱ δὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ ἔχοντες ἐν
 αὐτῷ τῷ κῶ, καὶ τὸν φωτισμὸν αὐτοῦ, ἴσασι πόθεν
 ταῦτα κινεῖται.

Ν. Πάσχει γὰρ ὁ κόσμος πάθος κακίας, καὶ οὐκ
 οἶδε. Καὶ ἐστὶ πῦρ ἀκάθαρτον, ὅπερ ἀνάπτει τὴν
 καρδίαν, καὶ οὕτω διατρέχει ὅλα τὰ μέλη, καὶ προ-
 τρέπεται τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀσελγείας, καὶ μυρία
 κακὰ. Οἱ οὖν γαργαλιζόμενοι καὶ συνηδόμενοι, ἐν-
 δον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπιτελοῦσι τὴν πορνείαν, καὶ οὕτως
 ἰεμομένου τοῦ κακοῦ, καταπίπτουσι καὶ εἰς φανεράν
 πορνείαν. Τὸ αὐτὸ νόει καὶ περὶ τῆς φιλαργυρίας,
 ἰενοδοξίας, τύφου, ζήλου, θυμοῦ. Ὅσπερ ὅταν τις
 ἀληθῆ εἰς ἄριστον, καὶ παρατεθῆ αὐτῷ ἐδέσματα
 πολλὰ, λοιπὸν ἡ ἀμαρτία ὑποβάλλει πάντων ἀφα-
 θαι· καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ συνηδομένη βαρύνεται. Ὅρη
 ἄρ δυσβάστακτά ἐστι τὰ πάθη, ὧν ἐν μέσῳ ποτα-
 ρὲ δρακόντων καὶ ἰοδόλων θηρίων καὶ ἐρπετῶν
 σπερ ἐὰν ἦ κῆτος, καὶ καταπίη τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ
 γιλίᾳ· οὕτω καὶ ἡ ἀμαρτία καταπίνει τὰς ψυχὰς.
 λόγους πυρός εἰσι κατακαίουσαι, καὶ βέλη πεπυρω-
 ῖνα τοῦ πονηροῦ. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, Πρὸς
 εὐσηθῆναι ὑμᾶς τὰ βέλη τοῦ πορηροῦ τὰ πε-
 ρωμένα σθέσαι. Ἐνεμηθη γὰρ τὸ κακὸν, καὶ τε-
 μελῆται περὶ τὴν ψυχῆν.

ΝΑ. Οἱ δὲ φρόνιμοι, ὅταν ἐπαναστῆ τὰ πάθη, οὐχ
 ἰχοῦσιν, ἀλλ' ὀργίζονται ταῖς κακαῖς ἐπιθυ-
 ρίαις, καὶ ἐχθροὶ ἐαυτῶν γίνονται. Ὁ γὰρ Σατανᾶς
 λυθῆλει ἐπαναπαῆναι τῇ ψυχῇ, καὶ ἐφαπλωθῆναι,

A et latro, hoc est, adversaria potestas, domum in-
 gressus est. Contraria igitur potestas etiam intel-
 lectualis est. Et nisi quis bellum ineat adversus
 peccatum, paulatim malitia intus latens, effusa præ
 nimia copia abducit hominem ad manifesta peccata
 committenda. Malitia enim velut fontis scaturigo
 est undiquaque scaturiens. Tu igitur cura diligen-
 ter, ut cohibeas rivus malitiæ, ne infinitis malis
 obrutus velut attonitus evadas. Quemadmodum, si
 quispiam sit nobilis, qui, cura omni abjecta, in
 affluentia rerum vivat; quem ministri principis et
 apparitores abreptum, ad eum protrahant, dicen-
 tes: *Accusatus es ob crimen aliquod, ac capitali sup-
 plicio subjaces.* Cæterum ille præ metu ex fama
 contracto, perdit omnes cogitationes suas, ac velut
 B attonito stupore pavet.

XLIX. Eandem igitur sententiam quoque concip-
 ias de spiritibus malitiæ. Mundus enim conspicuus
 a regibus ad infimos in tumultu, perturbatione ac
 pugna constitutus est, nec ullus illorum causam no-
 vit: nimirum apertum malum, quod subiit pro-
 pter inobedientiam Adæ, et stimulus est mortis.
 Peccatum enim quod subiit, cum sit potentia quæ-
 dam et substantia rationalis Satanæ, insevit omnia
 mala. Siquidem occulte et latenter in interiori ho-
 mine ac mente operatur, atque cogitationibus re-
 pugnat. Nesciunt tamen homines, quod aliena quæ-
 dam vi impulsus hæc agant, sed putant hæc esse nat-
 uralia, et propria quædam animi deliberatione se
 hæc agere. Qui vero Christi pacem habent in ani-
 mo ipso, et ab eo sunt illuminati, illi norunt unde
 hæc orientur.

L. Sustinet enim mundus affectiones vitiosas, et
 C id nescit: quæ quidem sunt ignis impurus, qui
 accendit cor, et pervadit omnia membra, atque in-
 citat homines ad libidines et infinita mala. Quicun-
 que igitur titillantur, et voluptate afficiuntur, in-
 tus in corde fornicationem committunt, atque sic
 paulatim, dum fovetur malum, incedunt in mani-
 festum stuprum. Idem sentias quoque de avaritia,
 vana gloria, fastu, æmulatione et ira. Perinde ac
 si quis ad prandium fuerit vocatus, cui apponantur
 varia ciborum genera; tum vero peccatum suggerit,
 ut omnia degustet: sic quoque anima delectatione
 D capta oneratur. Montes enim difficillimi sunt affe-
 ctiones illæ, quorum in medio decurrunt flumina
 draconum, venenosarum ferarum ac reptilium. Per-
 inde vero ac si balæna hominem devoret in ven-
 trem, sic quoque peccatum absorbet animas. Flami-
 næ sunt ignis ardentis illæ affectiones, et tela mali
 ignita. Inquit enim Apostolus: *Ut possitis vos omnia
 tela mali ignita extinguere* 18? Fovetur enim vitium,
 ac fundamentum ponit in anima.

LI. Prudentes autem insurgentibus affectionibus
 non obtemperant, sed iram concipiunt adversus pra-
 vas cupiditates, atque hostes sui evadunt. Satanæ
 enim valde cupit in anima requiescere, ac cubile

sum constituere, et affligitur ac torquetur, quando non obtemperat anima. Non tamen desunt, qui divina virtute continentur, quia, cum videant cum muliere adolescentem, licet quædam cogitent, illorum tamen animus non polluitur, neque intus peccatum committit. Verum nondum huic est fidentum. Sunt vero alii, in quibus libido prorsus extincta atque arefacta cessat: verum hi gradus sunt summorum. Quemadmodum autem mercatores nudi in profundum maris, ac mortem aquæ descendunt, ut illic accipiant margaritas ad coronam regiam et purpuram commodas; sic quoque, qui solitariam vitam agunt, nudi exeunt mundo, et in profundum maris malitiæ, atque in abyssum tenebrarum descendunt: e qua sumunt ac reportant pretiosos lapides, aptos ad coronam Christi, ad Ecclesiam cœlestem, ad sæculum novum, ad civitatem splendidam et populum angelicum.

LII. Perinde vero ac in sagenam multa genera piscium incidunt, et minus utiles denuo staim in mare projiciuntur: sic quoque sagena gratiæ super omnes expansa est, ac quærit requiem. Verum non obtemperant homines propterea denuo in eandem profunditatem tenebrarum conjiciuntur. Veluti enim aurum a copiosa arena dilutum invenitur, suntque grana exigua instar milii: sic quoque ex multis pauci probabuntur. Qui enim regni opus habent, manifesti sunt, et qui verbum ejus exornant, conspicui sunt. Eadem ratione manifesti sunt, qui sale cœlesti sunt conditi, et qui ex thesauris Spiritus loquuntur. Apparent vasa, in quibus complacitum est Deo, quibusque suam largitur gratiam. Sunt quoque alii, qui multa cum patientia accipiunt virtutem sanctificatricem, prout Dominus vult ratione multiplici. Qui ergo loquitur, nisi dirigatur a cœlesti lumine ac sapientia, unusquisque mentem in plena fide constituere nequit; quia varia sunt hominum vitæ instituta; quidam enim bello, alii vero quieta magis delectantur vita.

LIII. Perinde ac qui civitatem solo exæquatam ædibus reflcere velit, continuo ruinam ac lapsum minantia omnino dejicit ac destruit, sicque incipit fodere, et in loco defosso fundamenta jacere, ac ædificium superstruere: nec dum vero est domus. Itidem, qui hortum constructurus est in locis desertis ac graveolentia fetidis, primum incipit purgare, ac sepimentum circumponere, et præparare aquæductus, et sic tandem plantat, et plantæ incrementum sumunt, ut hoc modo longo post tempore hortus profert fructus: sic quoque intentiones hominum post transgressionem desertæ, devastatæ atque spinosæ sunt. Dixit enim homini Deus: *Spinæ ac tribulos tibi terra producet* 76. Opus igitur est labore ac sudore multo, ut quis conquirit ac jaciatur fundamentum, donec veniat in corda homi-

76 Gen. iii, 18.

καὶ θλίβεται καὶ στενοχωρεῖται μὴ ὑπακούουσης τῆς ψυχῆς. Εἰσὶ δὲ τινες κρατούμενοι ὑπὸ θείας δυνάμεως, ὅτι ἐὰν ἴδωσι τινα μετὰ γυναικὸς νέον, οὗτοι εἰ καὶ διαλογίζονται τινα, ὁμῶς οὐ μιάνεται ὁ νοῦς αὐτῶν, οὐτε ἐπιτελεῖ ἔνδον ἁμαρτίαν. Ἄλλ' οὕτω ἐστὶ τῷ τοιοῦτῳ θαρσῆσαι. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι εἰς οὓς τελείως πέπαιται, καὶ κατεσθέσθη, καὶ ἐξηράνη· ἀλλὰ τὰ μέτρα τῶν μεγάλων εἰσὶν. Ὡς περ δὲ οἱ ἔμποροι γυμνοὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης, εἰς θάνατον τοῦ ὕδατος, ἵνα ἐκεῖ εὕρωσι μαργαρίτας εἰς στέφανον ποιοῦντας βασιλικῶν, καὶ πορφύραν, οὕτως καὶ οἱ μονάζοντες, γυμνοὶ ἐξέρχονται τοῦ κόσμου, καὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης τῆς κακίας, καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ σκότους, καὶ ἀπὸ τῶν βαθύων λαμβάνουσι καὶ ἀναφέρουσι τιμίους λίθους προχωροῦντας εἰς στέφανον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐπουράνιον, εἰς αἰῶνα καινὸν, καὶ πάλιν φωτεινὴν, καὶ δῆμον ἀγγελικὴν.

NB'. Ὡς περ ἐν τῇ σαγήνῃ πολλὰ εἶδη ἰχθύων ἐπιπίπτει, καὶ τὰ ἀρχησιότερα πάλιν εὐθέως εἰς θάλασσαν ῥίπτουσιν οὕτως καὶ ἡ σαγήνη τῆς χάριτος ἐξαπλοῦται ἐπὶ πάντας, καὶ ζητεῖ ἀνάπαυσιν. Ἄλλ' εἰ ἀνθρωποὶ οὐχ ὑπακούουσι· διὰ τοῦτο πάλιν εἰς αὐτὸν τὸν βόθρον τοῦ σκότους καταρρίπτονται. Ὡς περ γὰρ ὁ χρυσὸς ἀπὸ πολλῆς ἄμμου πλυνόμενος εὐρίσκεται, καὶ ταῦτα ἐλάχιστα ὡς κερχρίδες· οὕτως καὶ ἀπὸ πολλῶν ὀλίγοι εἰσὶ δόκιμοι. Καὶ γὰρ οἱ ἔχοντες τὸ ἔργον τῆς βασιλείας, φανεροὶ εἰσι, καὶ εἰ κοσμοῦντες τὸν λόγον αὐτῆς φαίνονται. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἠρτυμένοι τῷ ἁλατι τῷ ἐπουρανίῳ φαίνονται, καὶ οἱ ἐκ τῶν θησαυρῶν τοῦ Πνεύματος λαλοῦντες. Φαίνεται τὰ σκευὴ ἐν οἷς ὁ Θεὸς εὐδοκεῖ, καὶ δίδωσι τὴν ἑαυτοῦ χάριν· καὶ ἄλλοι μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς δέχονται τὴν ἁγιαστικὴν δύναμιν, καθὼς ὁ Κύριος θέλει πολυτρόπως. Ὁ οὖν λαλῶν, εἰ μὴ ἡ ὁδηγούμενος ὑπὸ φωτὸς οὐρανοῦ καὶ σοφίας, οὐ δύναται πληροφοροῦν τὸν ἐκάστου νοῦν, ἐπειδὴ πολλὰ εἰσὶν αἱ προαιρέσεις, αἱ μὲν ἐν πολέμῳ, ἄλλαι ἐν ἀναπαύσει.

NF'. Ὡς περ ὅταν ἡ ἡρημωμένη πόλις, καὶ θελήσῃ τις ταύτην ἀνακτίσαι, εὐθέως τὰ καταρβέουσιν καὶ πείοντα τελείως καταβάλλει, καὶ οὕτως ἀρχεται σκάπτειν, καὶ ἐν τῷ σκάμματι τοὺς θεμελίους τιθέναι, καὶ προβάλλεσθαι τὴν οἰκοδομήν, οὐδέπω δὲ ἐστὶν οἰκία. Καὶ ὁ θέλων παράδεισον ποιῆσαι εἰς τόπος ἐρήμους καὶ δυσώδεις, πρῶτον ἀρχεται καθαρίζειν, καὶ φραγμὸν περιτιθέναι, καὶ ἐτοιμάζειν ὄχτους, καὶ οὕτως φυτεύει, καὶ αὐξάνονται τὰ φυτὰ, ἵνα οὕτως μετὰ πολλὸν χρόνον ἐνέγκῃ καρποὺς ὁ παράδεισος· οὕτως καὶ αἱ προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὴν παράβασιν χειρωσμέναι εἰσι, καὶ ἡρημωμέναι, καὶ ἀκανθώδεις. Εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ, Ἀκανθὰς καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ. Χρεῖα εἰν καμάτου καὶ κόπου πολλοῦ, ἵνα τις ζητήσῃ καὶ ἀποθῆται τὸν θεμέλιον, ἕως ὅτε ἔλθῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν

ἀνθρώπων πῦρ, καὶ ἀρξῆται περικαθαίρειν τὰς ἀκάνθας· καὶ οὕτως ἀρχονται ἀγιάζεσθαι, δοξάζοντας Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ΄.

Τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους ὑποκείσθαι τοῖς χειρασμοῖς καὶ θλίψεσι, ταῖς ἐκ πρώτης ἀμαρτίας βρυσούσαις.

Α'. Πᾶσαι αἱ νοεραὶ οὐσαί, λέγω δὴ ἀγγέλων, καὶ ψυχῶν, καὶ δαιμόνων, ἀκέραιοι καὶ ἀπλούστατοι ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἐκτίσθησαν· τὸ δὲ τινὰς ἐξ αὐτῶν τραπήναι εἰς τὸ κακὸν, ἐκ τοῦ αὐτεξουσίου προσεγένετο αὐτοῖς. Ἴδιον γὰρ θελήματι ἐξετραπήσαν τοῦ προσήκοντος λογισμοῦ. Εἰ δὲ φαμεν οὕτως ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κτισθῆναι, ἄδικον κριτὴν λέγομεν τὸν Θεόν, πέμποντα εἰς πῦρ τὸν Σατανᾶν. Εἰσὶ γὰρ τινες τῶν αἰρετικῶν, λέγοντες ἕλην ἀναρχον, καὶ ἕλην ῥίζαν, καὶ ῥίζαν δύναμιν, καὶ ἰσοδυναμίαν. Πρὸς τοῦτο οὖν ἔχεις εὐλόγως ἀντιθεῖναι, ὅτι ποία ἐστὶ λοιπὸν ἡ νικῶσα δύναμις; ἀνάγκη δὲ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ. Λοιπὸν οὐκέτι ἐστὶν ἰσόχρονος, ἢ ἰσοδύναμος ὁ ἡττώμενος. Οἱ λέγοντες ἐνυπόστατον τὸ κακὸν, οὐδὲν ἴσασι. Θεῶν γὰρ οὐδὲν ἐστὶ κακὸν ἐνυπόστατον, κατὰ τὸ ἀπαθὲς αὐτοῦ καὶ θεῖόν· ἡμῖν δὲ ἐστὶν ἐνεργούσων ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ αἰσθήσει, πάσας ἐπιθυμίας ῥυπαρὰς ὑποβάλλον, οὐ συνεκράθη δὲ οὕτως, ὅν τρόπον τινὲς λέγουσι τὴν μίξιν τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος· ἀλλ' ὡς ἐστὶν ἐν μίξῃ χώρα ὁ σίτος καθ' ἑαυτὸν, καὶ τὰ ζιζάνια καθ' ἑαυτά· ὡς ἐστὶν ἐν οἴκῳ ὁ ληστής καθ' ἴδιον, καὶ ὁ οἰκοδεσπότης καθ' ἴδιον.

quo vinum aqua dilui tradunt, permistum est: verum perinde ac est in una eademque regione seorsim situm frumentum, et seorsim lolia: perinde

lomas.
Β'. Ἔστι πηγὴ βέουσα ὕδωρ καθαρὸν, καὶ ὑπόκειται βόρβορος, ὅταν ταραξῆ τις τὸν βόρβορον, ὅλη ἡ τηγὴ θολοῦται. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ὅταν ταρασσηται αἰ κιρνᾶται τῇ κακίᾳ· καὶ ἐν τῇ γίνεται ὁ Σατανᾶς μετὰ τῆς ψυχῆς, πνεύματα ἀμφοτέρω, κατὰ τὴν ὁρμείαν, ἢ τὸν φόνον· διὰ τοῦτο ὁ κολλώμενος τῇ ὁρμῇ ἐν σώματι ἐστι. Πλὴν ἐν ἄλλῃ ὥρᾳ καθ' ἑαυτὴν τινὴ ἡ ψυχὴ ἐνυπόστατος, μεταμελουμένη ἐφ' οἷς τραξε, καὶ κλαίει, καὶ εὐχεται, καὶ μνημονεύει τοῦ. Εἰ γὰρ πάντοτε ἦν ἡ ψυχὴ βεθυσιμένη εἰς τὸ ἰκὸν, πῶς ἠδύνατο ταῦτα πράττειν, τοῦ Σατανᾶ μηποτε θέλοντος εἰς μετάνοιαν ἐρχεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, ἀσπλαγχνος γὰρ ὑπάρχει. Καὶ ἡ γυνὴ κατὰ ντίθεσθαι τῷ ἀνδρὶ, ἐν μετ' αὐτοῦ, ἀλλῃ δὲ ὥρᾳ χωρισμένοι εἰσὶν· ὅτι πολλάκις ὁ εἰς αὐτῶν ἀποῆσκει, καὶ ὁ ἕτερος ζῆ. Τοιοῦτόν τι ἐστὶ καὶ ἐπὶ κοινωνίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν πνεῦμα γίνονται. Ὁ κολλώμενος γὰρ τῷ Κυρίῳ ἐν πνεύματι. Τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν καταποθῆ ὁ ἀνθρώπος· ζύτῃ τῇ χάριτι.

Γ'. Εἰσὶ δὲ τινες ἔχοντες γεῦσιν Θεοῦ, ἐπὶ ἐνεργούσων ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ ξενίζονται, ἀπειροῦς, ὅτι μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοῦ ἐνεργούσων

A num ignis, qui comburat ac depurget spinas; et sic incipiant homines sanctificari, glorificantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum in sæcula. Amen.

HOMILIA XVI.

Spirituales homines obnoxios esse tentationibus atque afflictionibus, ex primo peccato scaturientibus.

I. Omnes intellectu præditæ substantiæ, angelorum, inquam, animarum ac dæmonum, sinceræ ac simplicissimæ a Conditore creatæ sunt. Quod vero nonnullæ ex iis ad malitiam dilapsæ sunt, ortum est id a libero arbitrio. Propria enim voluntate deflexerunt a recta ratione. Si vero asseramus tales a Deo conditore creatas esse, injustum judicem esse Deum statuimus, qui Satanam in ignem conijciat. Non desunt enim quidam hæretici, qui dicant materiam initio carere, et materiam esse radicem, et radicem esse virtutem, et quidem potestate Deo parem. Cui commode ac scite objicere possis, quænam ergo demum est virtus palmam reportans? Oportet autem dubio procul potestatem Dei esse; quapropter tempore aut potestate par esse non potest, qui victus succumbit. Qui vero affirmant, malum subsistentiam in aliquo habere, omnium rerum rudes sunt: in Deo enim nullum malum subsistit, cum ipse passionibus non sit obnoxius et deitatem possideat: in nobis autem operatur cum omni potestate et sensu, obscenas omnis generis cupiditates suggerens: non tamen eo modo, ac est in una eademque regione seorsim situm frumentum, et seorsim latro, et seorsim dominus

II. Sit fons, qui puram aquam emittat, ac subjectum habeat cœnum: cum ergo aliquis cœnum turbaverit, totus fons inquinatur: sic quoque anima, si fuerit perturbata, inquinatur et permiscetur malitiæ: fitque Satanas consensu unum cum anima, utrumque quidem spiritus, ad stuprum, aut cædem committendum. Quocirca: *Qui adhæret meretrici, unum corpus est* 17. Verum alia hora seorsim anima subsistit, atque pœnitentia eorum quæ commisit ducta, luget et precatur, atque Dei recordatur. Si enim anima semper demersa esset in malitiam, quo pacto posset hæc facere? cum Satanas nunquam velit, ut ad pœnitentiam revertantur homines; immisericors siquidem est. Itidem mulier, quando cum viro sœdus connubii init, est unum cum illo, alia vero hora disjuncti sunt, cum sæpius unus ex iis vita defungatur, alter vero superstes maneat. Non aliter se res habet in societate Spiritus sancti, in unum spiritum evadunt. *Qui enim Domino adhæret, unus spiritus est* 18. Quod fit, cum homo absorbetur a gratia.

III. Sunt nonnulli, qui licet gustum divinitatis perceperint, adhuc tamen ab adversario agitantur et vexantur, adeo ut obstupescant, velut adhuc ignari,

I Cor. vi, 17. 18 ibid.

quod post visitationem divinam cogitationes vim suam exerant ad mysteria Christianæ religionis. Qui vero in iis consenuere, nulla admiratione ducuntur. Ac perinde ut agricolæ periti, ex longa consuetudine, si feracior ac uberior fuerit anni tempestas, non plane absque cura vivunt, sed exspectant famem et angustiam: nec e diverso, si fames aut angustia eos opprimat, spem omnem deponunt, cum vicissitudinem optime cognitam habeant: eodem modo se res habet in spiritualibus; ubi enim variis tentationibus oppressa fuerit anima, non obstupescit, neque spem abjicit; quia novit se ex permissione expositam esse probationibus, ac castigari a malitia: nec vicissim quando rerum omnium copia et requie affluit, cura vacat, sed exspectat vicissitudinem. Atque sol cum sit corpus et opificium, illuminans quoque loca fetida, cœno ac sordibus plena, nihil læditur aut infuscatur: quanto magis purus et sanctus Spiritus, conjunctus animæ, quæ adhuc a malo affligitur, nihil inde contrahit vitii? Etenim: *Lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt* 19.

IV. Quamvis igitur homo in profunditate sit, ac ditiescat gratia, nihilominus adest ei olus ad fovendam malitiam. Habet vero protectorem sibi opulentem. Quare si quis afflictionibus aut affectionum fluctibus obrutus fuerit, spem non abjicere debet. Magis enim hoc modo peccatum accumulatur et subintrat. Si quis vero perpetuo spem suam in Deo collocarit, attenuatur quodammodo, et exsiccatur malum. Quod igitur quidam ex paralysis, ex partium quarundam mutilatione, ex febris, et ex morbis laborent, hoc totum a peccato proficiscitur. Hoc siquidem radix est omnium malorum: et affectiones concupiscentiarum animæ, et pravæ cogitationum, ex eo scaturiunt. Perinde ac si fons decurrat, cui loca proxime subjecta sint uliginosa et humida: calore vero ingruente, tam fons, quam loca proxima exsiccantur; sic quoque servis Dei accidit, in quibus abundat gratia; exsiccatur enim non solum concupiscentias a Satana, verum etiam a natura suggestas: eo quod nunc viri Dei præstantiores sint primo Ada.

V. Deus incircumscribitus est et incomprehensus, ubique apparens, et in montibus, et in mari, et subter abyssum; et id quidem non ratione transitus, sicut angeli descendunt e cœlo in terram. Est enim in cœlo, est quoque hic. Verum objicies mihi, quo pacto potest Deus esse in gehenna, aut quo pacto potest in tenebris esse, aut in Satana, aut in locis graveolentia fetidis? Respondeo tibi, pati ipsum non posse, atque omnia continere: incircumscribitus enim est; Satanas vero, qui est ejus creatura, ligatur. Bonum autem ipsum nec sordibus inquinatur, nec tenebris offunditur. Quod si neges eum omnia continere, et gehennam, et Satanam, ipsum facis circumscribitum, quoad eum locum in quo

λογισμοί εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ· οἱ ἐν αὐτοῖς δὲ γηράσαντες οὐ ξενίζονται. Καὶ ὡς περὶ οἱ ἔμπειροι γεωργοὶ ἐκ τῆς πολλῆς συνηθείας, ὅταν γένηται εὐφορία, οὐ τελείως ἀμέριμνοί εἰσιν, ἀλλ' ἐκδέχονται καὶ λιμὸν καὶ στενοχωρίαν· οὕτε δὲ πάλιν, ὅταν καταλάβῃ αὐτοὺς λιμὸς, ἢ στενοχωρία, ἐπιποιοῦν ἀπελπίζουσι, γνωρίζοντες τὴν μεταβολὴν· οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. ὅταν πειρασμοῖς πικρῶς περιπέσῃ ἡ ψυχὴ, οὐ ξενίζεται, οὕτε ἀπελπίζει, ἐπειδὴ οἶδεν, ὅτι κατὰ συγχώρησιν ἀφίσταται δοκιμασθῆναι, καὶ παιδευθῆναι ὑπὸ τῆς κακίας. Οὕτε δὲ πάλιν, ὅτε ἐν πλούτῳ πολλῶν ἔστι καὶ ἀναπαύσις ἀμεριμνεῖ, ἀλλ' ἐκδέχεται τὴν μεταβολὴν. Καὶ ὁ ἥλιος σῶμα καὶ δημιουργημάτων ὢν, καταλάμπων καὶ εἰς τόπους δυσώδεις, ἔνθα ἔστι βόρβορος καὶ ἀκαθαρσία, οὐδὲν βλάπτεται ἢ μολύνεται· πῶς μᾶλλον ἢ καθαρόν καὶ ἅγιον Πνεῦμα συνὸν τῇ ψυχῇ ἐπιεργουμένη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, οὐδὲν συμπεριλαμβάνει ἀπ' αὐτῶν; καὶ γὰρ *τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε*.

Δ'. Καὶ ὅτε οὖν ἐν βάρει ἔστι, καὶ πλουτεῖ τῇ γέρι ὁ ἄνθρωπος, ἔστι λάχανον ἐπιπαρ' αὐτῷ τῆς κακίας· ἔχει τὸν ἀντιλήπτορα βοηθοῦντα αὐτῷ. Ὅταν οὖν τις ἐν θλίψεσιν ἢ καὶ παθῶν τρικυμῶν, οὐκ ὀφείλει ἀπελπίζειν· ἐπὶ πλεῖον γὰρ οὕτω κινεῖται ἢ ἀμαρτία καὶ ἐπεισέρχεται. Ὅταν δὲ ἔχη τὴν πάντοτε τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, ὡς περὶ λεπύνηται καὶ ἐξυδαροῦνται τὸ κακόν. Τὸ οὖν εἶναι τινὰς παρὰ τὸν νόμον, ἢ λελωθῆμένους, πυρέσσοντας καὶ ἀπένοῦντας, τοῦτο ἐκ τῆς ἀμαρτίας προσεγένετο. Αἴτιον γὰρ ῥίζα ἔστι πάντων τῶν κακῶν, καὶ τὰ πάθη αὐτῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ψυχῆς, καὶ τῶν κακῶν διαλογισμῶν ἐξ αὐτῆς εἰσιν. Ὅσπερ ἐὰν ἡ πηγὴ βίου, καὶ ἔχη τοὺς παρακατεμένους τόπους διύγρους καὶ νοτερούς· θερμῆς δὲ γενομένης, καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἐγγιστα τόποι ξηραίνονται· οὕτως καὶ εἰς τοὺς ἰώλους τοῦ Θεοῦ, εἰς οὓς πλεονάζει ἡ χάρις, ξηραίνει τὴν τοῦ πονηροῦ ἐπιθυμίαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν φυσικὴν, ἐπειδὴ νῦν οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι μέλματα γίνονται τοῦ πρώτου Ἀδάμ.

Ε'. Ὁ Θεὸς ἀπερίγραπτός ἐστι καὶ ἀκατάληπτος, πανταχοῦ ἐπιφανόμενος, καὶ ἐν τοῖς ὕδασι καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου· καὶ οὐχὶ μεταβάσιν, ὅν τρόπον οἱ ἄγγελοι κατεργόμενοι εἰς οὐρανοῦ ἐπι τὴν γῆν. Ἔστι γὰρ ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ ὧδε. Ἄλλ' ἔρεῖς μοι πῶς δύναται ὁ Θεὸς ἐν τῇ γαίᾳ εἶναι, ἢ πῶς δύναται ἐν τῷ σκότεινῳ εἶναι, ἢ ἐν τῷ Σατανᾷ, ἢ τόποις ὅπου ἔστι δυσωδία; Ἀποκρίσθαι σοι κἀγὼ, ὅτι ἀπαθὴς ἔστι καὶ πάντα περιέχει· ἀπερίγραπτος γὰρ ἔστι, καὶ ὁ Σατανᾶς ὢν κτίσμα αὐτοῦ δεσμεῖται. Τὸ δὲ ἀγαθὸν οὐτε βυκοῦται, οὐτε σκοτίζεται. Εἰ δὲ οὐ λέγεις αὐτὸν περιέχειν τὰ πάντα καὶ τὴν γένναν, καὶ τὸν Σατανᾶν, ποιεῖς αὐτὸν περιγραπτόν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἔστιν ὁ πῶς

19 Joan. 1, 15.

νηρός, ἵνα ζητῶμεν ἄλλον ἀνώτερον αὐτοῦ. Ἀνάγκη ἄ γὰρ τὸν Θεὸν πανταχοῦ ἀνώτερον αὐτὸν εἶναι· διὰ δὲ τὸ μυστήριον τῆς θεότητος καὶ τὸν λεπτότητα ἐν αὐτῷ περιεχόμενον τὸ σκότος, οὐ καταλαμβάνει αὐτὸν· οὔτε δύναται τὸ κακὸν μετέχειν τῆς καθαρότητος, ἣ ἐν αὐτῷ ἐστι. Τῷ οὖν Θεῷ οὐδὲν κακὸν ἐνυπόστατον, ἐπεὶ οὐδὲν ἀδικεῖται.

Γ'. Ἡμῖν δὲ ἐστὶ κακὸν διὰ τὸ οἰκεῖον ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐνεργεῖν, ὑποβάλλον λογισμοὺς πονηροὺς καὶ ῥυπαροὺς, καὶ μὴ συγχωροῦν καθαρῶς προσεύχασθαι, ἀλλ' αἰχμαλωτίζον τὸν νοῦν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον. Ἐνδεδυται οὖν τὰς ψυχὰς, ἤψατο δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ὁστέων μελῶν. Ὡσπερ οὖν ἐστὶν εἰς τὸν ἀέρα ὁ Σατανᾶς, καὶ ὁ Θεὸς παρῶν ἐκεῖ οὐδὲν ἀδικεῖται, οὕτως καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, ὁμοίως δὲ καὶ χάρις Θεοῦ σύνεστι μὴδὲν ἀδικουμένη. Ὡσπερ ἐὰν ἡ δοῦλος ἐγγὺς τοῦ δεσπότητος αὐτοῦ, οὗτος πάντοτε ἐγγιστά αὐτοῦ ὡν ὑπὸ φόβον ἐστὶ, μὴδὲν ἀνευ αὐτοῦ διαπραττόμενος· οὕτως καὶ ἡμεῖς τῷ Δεσπότη Χριστῷ τῷ καρδιογνώστῃ τοὺς λογισμοὺς ἡμῶν ἀνατιθέναι καὶ φανεροῦν ὀφείλομεν, καὶ ἔχειν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν ἐπ' αὐτὸν, ὅτι *Αὐτός μου ἐστι δόξα, καὶ αὐτός μου ἐστὶ Πατήρ, καὶ αὐτός μου ἐστὶ πλοῦτος*. Πάντοτε οὖν ἐν τῇ συνειδήσει ὀφείλεις ἔχειν τὴν μέριμναν καὶ τὸν φόβον. Ἐὰν δὲ καί τις μὴ ἔχη τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πεφουτευμένην καὶ πεπηγμένην ἐν ἑαυτῷ, ἔστω νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὡς φυσικὸν εἶναι προσκεκολλημένον τῇ ψυχῇ, τὸ καθ' ὥραν ὀδηγοῦν αὐτὸν καὶ διυπνίζον, καὶ ὑπορθοῦν εἰς τὰ ἀγαθὰ· ἵνα γοῦν τὴν μέριμναν ἔχη, τὸν φόβον, τὸν πόνον, ὡς φυσικὸν καὶ ἀτρεπτον τὸν συντριμμὸν τῆς καρδίας πάντοτε πεπηγμένον.

Δ'. Ὡσπερ δὲ μέλιτσα κρυπτῶς ἐργαζομένη τὸ κηρίον ἐν τῷ κοσκίνῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις κρυπτῶς ἐργάζεται ἐν ταῖς καρδίαις τὴν ἑαυτῆς ἀγάπην, καὶ μεταβάλλει ἀπὸ πικρότητος εἰς γλυκύτητα, ἀπὸ τραχύτητος εἰς λειότητα. Ὡσπερ δὲ ἀργυροκόπος καὶ ἀναγλυφάριος ἀναγλύφων δίσκον κατὰ μέρος σκεπάζει ἅπερ γλύφει διάφορα ζώδια, ἐπὶ δὲ τελέτῃ, τότε φανεροὶ αὐτὸν ἐξαστράπτοντα τῷ φωτὶ· οὕτως καὶ ὁ Κύριος ἀληθινὸς τεχνίτης ἀναγλύφει τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ ἀνακαινίζει ἐν μυστηρίῳ, ἕως οὗ ἐκδηλώσωσιν ἐκ τοῦ σώματος, καὶ τότε φαίνεται τῆς βυχῆς τὸ κάλλος. Οἱ γὰρ θέλοντες σκευὴ κατασκευίσασθαι, καὶ ἐνυφάναι ζώδια, πρῶτον κηροπλαστοῦσι, καὶ οὕτως ἐκχέουσι καθ' ὁμοίωσιν ἐκεῖνου, ὥστε τὸ ρυθὸν κατ' ἐκεῖνο ἀποτελεσθῆναι τὸ σχῆμα· οὕτως καὶ ἡ ἁμαρτία πνεῦμα οὐσα εἰκόνα ἔχει, καὶ μεταβάλλεται εἰς μορφὰς πολλὰς. Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ ἔσω νθρωπος ζώδιόν ἐστὶ τι, ἔχον εἰκόνα καὶ μὴ μορφήν. Ὁμοίωμα γὰρ ἐστὶ τοῦ ἔξω ἀνθρώπου ὁ ἔσω. Μέγα ἴν ἐστὶ τὸ σκεῦος καὶ τίμιον, ἐπεὶ δὲ ἀπὸ πάντων ὧν κτισμάτων ἐκεῖ εὐδόκησεν ὁ Κύριος. Καὶ οἱ ἐν ἀγαθῷ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς εἰκόνασι λίθοις τιμίσις εἰς μαργαρίταις, οἱ δὲ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ μεμειωμένοι εἰσὶν ὁστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρίας, καὶ δυσωδίας.

Ε'. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ ἀλλοῦ αἰῶνος εἰσιν, υἱοὶ

habitat ille nequam, ut inde inquiramus alium eo superiorem. Necesse est enim Deum ipsum ubique superiorem esse. Verum propter mysteria divinitatis et subtilitatem ejus, tenebræ quæ ab eo capiuntur, eum non comprehendunt: nec quod malum est, particeps esse potest puritatis, quæ est apud Deum. In Deo ergo nihil mali subsistit, quia re omnino nulla lædi potest.

70 VI. In nobis vero hæret malum, eo quod habitat in corde, et vires suas ibidem exserat, suggerens cogitationes pravæ et obscenas, nec permittens preces effundere puras, sed captivam ducens mentem in hoc sæculum. Induit igitur animas, atque attigit quoque ossea membra. Quemadmodum igitur Satanas est in aere, et Deus, qui præsto ibi est, nihil læditur omnino: sic peccatum est in anima, similiter quoque gratia divina, nec tamen læditur. Perinde ac si sit servus juxta dominum suum, qui cum perpetuo, dum ab ejus latere est, sit sub metu, nihil absque ejus jussu suscipit: sic quoque nos Domino Christo cordium exploratori cogitationes nostras exponere atque aperire, ac spem et fiduciam in eo collocatam habere debemus, dicentes: *Ipse est gloria mea, ipse est Pater meus, ipse divitiarum mearum*. Perpetuam igitur in conscientia habere debes sollicitudinem ac metum. Quod si quis gratiam divinam plantatam et infixam in sese non habeat, noctu diuque curet, ut, tanquam naturale sit, adhæreat animæ id, quod ad horam ipsum ducit, excitat atque dirigit ad ea quæ bona sunt, ut saltem curam habeat, metum ac laborem, tanquam naturalem et immutabilem contritionem cordis perpetuo infixam.

VII. Quemadmodum autem apis secreto favum fingit ac construit in alveo; sic quoque gratia secreto exercet in cordibus dilectionem suam, et quod amarum est mutat in dulce, quod autem asperum, in id quod leve est. Sicut autem faber argentarius et sculptor, quando discum sculpsit, aliquatenus operit varia illa, quæ sculpsit animalia: ubi vero opus fecerit, tunc profert illum in luce splendenter: sic quoque Dominus, verus ille artifex, sculptor corda nostra, ac occulte renovat, donec e corpore discedant, atque tum conspicua sit animæ pulchritudo. Qui enim supellectilem parare in eaque animalcula exprimere volunt, primum ceram effigiant, atque tum ad imaginem illam fundunt, ut opus secundum effigiem illam absolutum reddatur: non aliter peccatum, cum sit spiritus, imaginem habet, ac in varias formas convertitur. Similiter interior quoque homo animalculum quoddam est, imagine et forma præditum. siquidem similitudo est exterioris hominis interior. Præclarum ergo ac pretiosum vas est, quia præ omnibus creaturis in eo Domino complaceat est. Et bonæ quidem cogitationes assimilantur lapidibus pretiosis et margaritis; impuræ vero cogitationes plenæ sunt ossium mortuorum, et omnis spurcitiæ ac fetoris.

VIII. Christiani ergo alterius sunt sæculi, filii

Adæ cœlestis, germen novum, filii Spiritus sancti, illustres fratres Christi, similes Patris sui, Adæ spiritualis, et illustris illius civitatis, illius generis ac illius virtutis; nequaquam sunt hujus mundi, sed alterius mundi sunt. Ipse enim ait: *Non estis de hoc mundo, quoniam nec ego sum de hoc mundo*⁶⁰. Verum perinde ac mercator ex longa peregrinatione reversus, auclaque sua negotiatione ad suos mittit, ut construant sibi domos et hortos, ac vestimenta conficiant necessaria: et cum pervenerit ad sua, tum magnas divitias affert; magna vero excipiunt eum lætitia, tum domestici, tum cognati; sic quoque se res habet in spiritualibus rebus, si quidam mercati fuerint cœlestes divitias, norunt id eorum cives, hoc est, spiritus sanctorum et angelorum, et admiratione ducti, dicunt: *Immensas divitias consecuti sunt fratres nostri, qui in terris sunt*. Hi ergo **71** cum secum habeant Dominum, cum discedunt, magna cum lætitia veniunt ad cœlestes incolas; quos excipiunt, qui sunt a latere Domini, ac qui illic eis domos et hortos et splendida atque sumptuosa vestimenta præparant, excipiunt.

IX. Sobrietate igitur in omnibus opus est, ne, quæ videmur possidere bona, in perniciem nostram vertantur. Nam qui natura sunt benigni, ni sibi caveant, parum abest, quin ab ipsa bonitate subtrahantur: et qui sapientia pollent, quin ab ea ipsa surripiantur. Oportet ergo in omnibus partibus, temperatum esse hominem, nempe humanitatem cum severitate permistam habere, sapientiam cum judicio, sermonem cum opere, atque omnino fiduciam suam in Domino, non se ipso collocare. Virtus enim conditur variis modis, tanquam cibus quidam necessarius conditu aut alio quodam, et hoc non tantum melle, sed etiam pipere, et ita reperitur utilis.

X. Qui asserunt non esse peccatum in homine, perinde sunt, ac qui inundatione ingentium aquarum demersi, hoc ipsum fateri verentur, sed aiunt: *Sonum aquarum audivimus*. Sic quoque profundis malitia fluctibus demersi, negant in mente ac cogitationibus suis peccatum hæere. Alii sunt igitur, qui sermone quidem valent, et loquuntur, non tamen sale cœlesti conditi sunt; narrantque multa de mensa regia; cum tamen nihil comederint, nec quidquam adepti sint. Alius vero est, qui conspecto rege, apertisque sibi thesauris, ingreditur, ac hæreditatem cornit, edens et bibens de cibis illis pretiosissimis.

XI. Perinde vero ac matrem, habentem unicum filium, formosissimum, sapientem omnique bonorum genere exornatum, in quo omnem spem sitam habet, si eum contingat ab illa terris mandari, nihil nisi dolor assiduus, et luctus consolationem non admittens occupat: sic quoque mens, quasi a

⁶⁰ Joan. xvii, 16.

Ἀδὰμ τοῦ ἔπουρανίου, γέννημα καινὸν, τέκνα Πνεύματος ἁγίου, ἀδελφοὶ Χριστοῦ φωτεινοί, ὅμοιοι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, Ἀδὰμ τῷ πνευματικῷ καὶ φωτεινῷ, ἔκεινη; τῆς πόλεως, ἐκείνου τοῦ γένους, ἐκείνης τῆς δυνάμεως. οὐκ εἰσὶ τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ ἄλλου κόσμου εἰσὶν· αὐτὸς γὰρ λέγει, *Οὐκ ἔστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου*. Ἄλλ' ὥσπερ ἔμπορος ἀπὸ πολλῶν μονῶν ἀπερχόμενος, καὶ πολυπλασιάζων αὐτοῦ τὴν ἔμπορίαν, ἀποστέλλει πρὸς τοὺς ἰδίους ἐπὶ τῷ κτισθῆναι αὐτῷ οἴκους, παραδείσους, ἐνδύματα ἀναγκαῖα· καὶ ὅταν ἀναλύσῃ εἰς τὰ ἴδια, τότε πλοῦτον πολὺν ἐπιφέρεται· μετὰ πολλῆς δὲ χαρᾶς προσδέχονται αὐτὸν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ καὶ προσγενεῖς· οὕτω καὶ τοῖς πνευματικοῖς, εἰ τινες ἔμπορεύονται τὸν ἔπουράνιον πλοῦτον, ἴσασιν αὐτὸν συμπολλῆται, τουτέστι τὰ πνεύματα τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ θαυμάζουσι λέγοντες, *Εἰς μέγαν πλοῦτον εἰσῆλθον οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν οἱ ἐπὶ τῆς γῆς*. Ἔχοντες οὖν οὗτοι μετ' αὐτῶν τὸν Κύριον ἐν τῇ ἀναλύσει, ἐν μεγάλῃ χαρᾷ ἔρχονται πρὸς τοὺς ἀνακαὶ δέχονται αὐτοὺς οἱ τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ εὐτρεπίσαντες αὐτοῖς οἴκους καὶ παραδείσους, καὶ ἐνδύματα ἀνάλαμπρα καὶ πολυτελῆ.

Θ'. Νήψεως οὖν ἐν πᾶσι χρεία, ἵνα μὴ καὶ ἡ δεκοῦμεν ἔχειν ἀγαθὰ, πρὸς βλάβην ἡμῶν γένοινται. Καὶ γὰρ οἱ χρηστοὶ κατὰ φύσιν, ἐὰν μὴ ἀσφαλισῶνται, κατὰ μικρὸν δι' αὐτῆς τῆς χρηστότητος ὑποσύρονται, καὶ οἱ ἔχοντες σοφίαν, δι' αὐτῆς τῆς σοφίας κλέπτονται. Δεῖ οὖν ἐν πᾶσι τοῖς μέρεσι, συγκεκραμένον εἶναι τὸν ἀνθρώπον, τὸ χρηστὸν μετὰ τοῦ ἀποτόμου, τὸ σοφὸν μετὰ διακρίσεως, τὸ λόγιον μετὰ τοῦ ἔργου, τὸ ὅλον πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον, καὶ μὴ ἐφ' αὐτόν. Ἡ γὰρ ἀρετὴ διὰ πολλῶν ἀρτυρεῖται, ὥσπερ ἔδεσμά τι τῶν ἀναγκαίων διὰ κονδίτου ἢ ἐπέρου τινός, καὶ τοῦτο οὐ μόνον διὰ μέλιτος, ἀλλὰ καὶ πεπέρεως, καὶ οὕτως εὐρίσκεται χρῆσιμον.

Γ'. Οἱ λέγοντες μὴ εἶναι τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, οὕτως εἰσὶν, ὡς ὑπὸ πλημμύρας ὑδάτων πολλῶν καταπεποντισμένοι, καὶ τοῦτο μὴ ὁμολογούντες, ἀλλὰ λέγοντες, *Ἦχον ὑδάτων ἠκούσαμεν*· οὕτω καὶ αὐτοὶ καταπεποντισμένοι ὑπὸ τοῦ βυθίου τῶν κυμάτων τῆς κακίας, οὐ λέγουσιν εἶναι ἐν τῷ ᾧ καὶ τοῖς λογισμοῖς αὐτῶν τὴν ἁμαρτίαν· ἄλλοι οὖν εἰσὶν, οἱ λόγον μὲν ἔχοντες καὶ λαλοῦντες, μὴ ἔστωμένοι δὲ τῷ ἔπουρανίῳ ἄλατι, καὶ διηγούνται περὶ τραπέζης βασιλικῆς μὴδὲν φαγόντες, ἢ κτησάμενοι. Ἄλλος δὲ ἐστὶν ὁ θεασάμενος αὐτὸν τὸν βασιλέα, καὶ ἀνοιγέντων αὐτῷ θησαυρῶν, εἰσελθῶν, καὶ κληρονομήσας καὶ φαγῶν καὶ πιῶν ἐκ τῶν ἔδεσμάτων ἐκείνων τῶν πολυτελῶν.

ΙΑ'. Ὡσπερ ἐὰν ἡ μήτηρ ἔχουσα υἱὸν μονογενῆ, εὐειδέστατον, σοφόν, πᾶσι κεκοσμημένον ἀγαθῶν, ἐφ' ᾧ ἔχει πάσας τὰς ἐλπίδας; καὶ συμβῆ τοῦτον ταφῆναι ὑπ' αὐτῆς, λοιπὸν προσγίνεται αὐτῇ πόνος ἀπαυστος, καὶ πένθος ἀπαραμύθητον· οὕτως καὶ ὁ νοῦς ὡς ἀποθανούσης ἀπὸ Θεοῦ τῆς ψυχῆς, θρῆνῆς

πένθος ἀναλαβεῖν καὶ δάκρυα, πόνον ἀπαυστον, συν-
 τετριμμένην ἔχειν καρδίαν, ὑπὸ φόβον εἶναι καὶ μέ-
 ριμναν, ἔχειν δὲ καὶ τὴν πείναν καὶ δίψαν τοῦ ἀγα-
 θοῦ πάντοτε· τὸν τοιοῦτον λοιπὸν διαδέχεται χάρις
 Θεοῦ καὶ ἐλπίς, καὶ οὐκέτι ἐστὶν ἐν τῷ τοιοῦτῳ πέν-
 θος, ἀλλὰ χαίρει ὡς ὁ εὐρῶν θησαυρὸν, καὶ πάλιν
 τρέμει μὴ πως ἀπολέσῃ αὐτόν. Ἐπιέρχονται γὰρ οἱ
 λησταί. Ὡς περ ἐάν τις εἰς πολλὰς ληστουργίας, καὶ
 ζημίας ἐμπροσθῶν, μετὰ πολλοῦ καμάτου διασύγῃ,
 καὶ μετὰ ταῦτα εὖρη περιουσίαν μεγάλην, καὶ ἰπό-
 τισιν πολλήν, καὶ οὐκέτι δέδοικε ζημίαν διὰ τὸν
 πλεονάσαντα πλοῦτον· οὕτως καὶ οἱ πνευματικοί,
 πρῶτον διελθόντες ἐν πολλοῖς πειρασμοῖς καὶ φοβε-
 ροῖς τόποις. Εἶτα χάριτος πληρωθέντες καὶ μεμε-
 στωμένοι τῶν ἀγαθῶν, οὐκέτι δεδοίκασι τοὺς θέλον-
 τας αὐτοὺς συλῆσαι, ἐπειδὴ ὁ πλοῦτος οὐκ ἐστὶν
 αὐτοῖς ὀλιγός· ἔχουσι δὲ καὶ φόβον, οὐ τῶν φοβου-
 μένων τὰ πονηρὰ πνεύματα, ἀλλὰ φόβον καὶ μέρι-
 μναν, πῶς διοικήσουσι τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς
 πνευματικὰ χαρίσματα.

IB. Ἐχει δὲ ὁ τοιοῦτος ἐξουθενούμενον ἑαυτὸν
 παρὰ πάντας ἀμαρτωλοὺς, καὶ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸν
 τοιοῦτον λογισμὸν ἐμφυτευθέντα ὡς φυσικόν, καὶ
 ὅσον εισέρχεται εἰς γνώσιν Θεοῦ, τοσοῦτον ἔχει αὐ-
 τὸν ἰδιώτην, καὶ ὅσον μανθάνει, εἰς μηδὲν εἰδώς
 ἐστι. Ταῦτα δὲ ἡ χάρις διακονοῦσα, ὡς φυσικὰ ἐν τῇ
 ψυχῇ ἀπεργάζεται. Ὡς περ ἐάν ἡ παιδίον ὑπὸ νεανί-
 σκου βασταζόμενον καὶ ὁ βαστάζων, αὐτὸ περιφέρει
 ὅπου θέλει, οὕτω καὶ κατὰ βάθος ἐνεργουμένη χάρις
 βασταζει τὸν νοῦν, καὶ ἀναφέρει εἰς τοὺς οὐρανοὺς,
 εἰς τὸν τέλειον κόσμον, εἰς τὴν αἰώνιον κατάπαυσιν.
 Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ χάριτι εἰσι μέτρα καὶ ἀξιώματα.
 Ἄλλος ἐστὶν ὁ στρατηλάτης ἔχων παρρησίαν πρὸς
 τὸν βασιλέα, καὶ ὁ ἄλλος ἐστὶν ὁ ἡγεμῶν. Ὡς περ
 οἶκος πεπληρωμένος καπνοῦ ὑπερκεχεῖ τοῦτον, καὶ
 εἰς τὸν ἔξω ἀέρα· οὕτως καὶ τῇ ψυχῇ μεμειωμένη
 ἡ κακία ὑπερκεχεῖται ἔξωθεν καὶ ἐπιτελεῖ καρπούς.
 Ὡς οἱ ἐγκειρισμένοι ἀρχὰς ἐπαρχότητος, ἡ θη-
 σαυρὸν βασιλικὴν, πάντα τὸν χρόνον ἐν μερίμνῃ εἰσι,
 μήπως ἄρα προσκρούσῃσι τῷ βασιλεῖ· οὕτω καὶ οἱ
 ἐμπιστευθέντες ἔργον πνευματικῶν ἀεὶ ἐν μερίμνῃ
 εἰσι, καὶ ἔχοντες ἀνάπαυσιν, ὡς περ οὐκ εἰσιν ἀνα-
 πεπαυμένοι. Ἡ βασιλεία γὰρ τοῦ σκότους ἡ ἐπισ-
 ελθοῦσα τῇ πόλει, τοτέστι τῇ ψυχῇ, καὶ οἱ διακατ-
 ἔχοντες βάρβαροι τὰς νομάς αὐτῆς, ἐξωθοῦνται ἀπ'
 αὐτῆς.

IIΓ. Ἀποστέλλει γὰρ ὁ βασιλεὺς Χριστὸς εἰς ἐκδι-
 κησιν τῆς πόλεως, καὶ δεσμοὶ τοὺς τυράννους, καὶ
 στρατηγίαν ἐπουράνιον, καὶ παράταξιν πνευμάτων
 ἁγίων ἐκεῖ κατοικίξει, ὡς περ πατριδὰ ἰδίαν· καὶ
 λοιπὸν φαίνει ὁ ἥλιος ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ αἱ ἀκτῖνες
 αὐτοῦ διατρέχουσιν εἰς ὅλα τὰ μέλη. Καὶ ἐστὶν ἐκεῖ
 λοιπὸν βαθεῖα εἰρήνη ἡ βασιλεύουσα. Ὁ δὲ ἄγων
 τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀθλήσις, καὶ δοκιμασία, καὶ ἡ
 πρὸς Θεὸν εὐνοία τότε φαίνεται, ὅτε τῆς χάριτος
 ὑποστελλομένης ἀνδρίζεται καὶ βοήσῃ πρὸς τὸν
 Θεόν· ἀλλὰ σὺ ἀκούων, ὅτι εἰσι ποταμοὶ δρακόντων,

A Deo mortua sit anima, lugere debet, ac lacrymas
 effundere, continuoque mœrore affici, contritum
 habere cor, cum metu et sollicitudine vitam agere,
 et continua fame ac siti ipsius boni laborare. Talem
 postmodum amplectitur gratia Dei et spes, nec ultra
 est in luctu, sed gaudio perfunditur, perinde ac ille
 qui thesaurum reperit, ac rursus intremiscit, ne
 quo pacto eum perdat. Insurgunt enim latrones.
 Perinde vero ac qui in multas latronum rapinas et
 pericula illapsus, non absque magno labore evadit,
 ac postea, ingentibus opibus ac facultatibus inveni-
 tis, non amplius damnum illud propter affluentiam
 divitiarum metuit : sic quoque spirituales homines,
 qui prius per multas tentationes et formidabilia
 loca transierunt : deinde gratia impleti, bonisque
 cumulati sunt, non amplius illos formidant, qui
 deprædari eos volebant, quoniam haud exiguæ sunt
 ipsorum opes ; non tamen prorsus metu ac timore
 omni carent, metu, inquam, non qualis est, qui
 extimescunt malos spiritus ; sed hoc metu ac solli-
 citudine urgentur, quomodo rite administrent con-
 credita sibi spiritualia dona.

XII. Verum qui ejusmodi est, reputat se abjectio-
 rem omnibus peccatoribus, talemque cogitationem,
 velut naturalem, sibi insitam habet ; et quanto
 magis in notitia Dei proficit, tanto simpliciorum se
 existimat idiotam : et quanto magis didicerit, eo
 rudiorem se reputat. Hæc autem gratia directrix
 velut innata animæ, peragit. Quemadmodum 72 si
 sit infans, qui a juvene gestetur, is qui eum portat,
 circumfert eundem quocunque libuerit : sic quo-
 que gratia, in profundo vires suas exserens, gestat
 animum, eumque defert ad cœlos, ad mundum
 perfectum, ad æternam requiem. Verum in ipsa
 gratia sunt gradus et dignitates. Alius enim est
 præfectus militum, qui liberam habet adeundi regis
 potestatem : alius vero est dux. Perinde vero ut
 domus fumo repleta, eum effundit in aerem exter-
 num ; sic etiam in anima redundans malitia effun-
 ditur foras, ac fructus producit. Et sicut ii, quibus
 gerendæ præfecturæ, aut custodiendi thesauri regii,
 cura commissa est, nunquam curis vacant, ne quo
 pacto regem offendant : sic quoque quorum fidei
 opus aliquod spirituale commissum est, continua
 sollicitudine tenentur ; et ita quiete fruuntur, per-
 inde ac si ea carent. Regnum enim tenebrarum
 subintrans civitatem, hoc est, animam, et barbari
 occupantes ejus pascua, ex illa expelluntur.

XIII. Mittit enim rex Christus, qui vindictam de
 civitate illa sumant, et tyrannos in vincula conjicit,
 ac exercitum cœlestem, et ordines spirituum san-
 ctorum illic collocat, tanquam in patria propria.
 Tum vero sol in corde splendet, et radii ejus pene-
 trant omnia membra, atque sibi summa pax impe-
 rium tenet. Verum certamen ac pugna hominis,
 probatio, et erga Deum benevolentia tunc apparet,
 quando, gratia se subducente, virum se præstat, et
 clamat ad Dominum. Cum vero audis fluvios esse
 draconum, ora leonum, et potestates sub cœlo cali-

ginosas, ignem urentem, et strepitantem in omnibus membris (ut nihil tale terra continet), et ignoras, nisi acceperis arrhabonem Spiritus sancti, dum e corpore discedis; animam hæc tuam comprehendunt, nec ad cælos tibi ascensum concedunt. Itidem de dignitate animæ ubi audieris, quam præclara sit substantia illa intellectu prædita, non intelligis, quod Deus non de angelis, sed de natura humana dixerit illud: *Faciamus ad imaginem et similitudinem nostram*⁸¹, et quod cælum et terra transeant, tu vero ad immortalitatem vocatus sis, ut sis filius, frater et sponsa regis? In rebus enim quæ in hoc sæculo videntur, omnia quæ sunt sponsi, ad sponsam pertinent; sic quoque omnia quæ sunt Domini, quanta quanta sint, committit ille tuæ fidei. Venit ipse ad legationem tui causa obeundam, ut te revocaret. Tu vero nihil intelligis, neque percipis nobilitatem: ac merito ergo deplorat casum tuum ille Spiritu plenus, inquires: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis*⁸². Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula. Amen.

HOMILIA XVII.

De spiritali Christianorum unctione et gloria: et quod absque Christo salvari, aut vitam æternam consequi impossibile sit.

I. Christiani perfecti, qui digni habentur attingere gradum perfectionis, ac fieri regi proximi, hi cruci Christi perpetuo consecrati sunt. Quemadmodum enim prophetarum temporibus unctio erat res omnino pretiosa, cum in reges et prophetas ungerentur: sic quoque nunc spirituales, cœlesti unctione peruncti, evadunt Christiani per gratiam, ut ipsi sint reges et prophetæ cœlestium mysteriorum. Quinimo hi sunt filii et domini et dii, vinciti ac captivi, abjectissimi, crucifixi ac consecrati. **73** Si enim unctio olei, a planta spectabili et ligno visibili profecta, tantam habuit virtutem, ut eo peruncti dignitatem citra omnem controversiam consequerentur (ratum enim erat, ut constituerentur ipsi reges): quo etiam David inunctus⁸³, statim persecutionibus et afflictionibus expositus est, ac septimo post anno rex factus⁸⁴: quanto magis ii qui secundum mentem et interiorem hominem, sanctificante et lætificante cœlesti ac spiritali exultationis oleo⁸⁵ peruncti sunt, recipiunt signum regni illius incorruptibilis, æternæque virtutis arrhabonem scilicet Spiritus, ipsum Spiritum sanctum et paracletum? (intellige vero Paracletum, qui consoletur, et gaudio perfundat afflictionibus oppressos).

II. Hi unguento ex ligno vitæ Jesu Christi, et planta cœlesti inuncti, idonei habentur, qui perveniant ad gradum perfectionis, regni, inquam, et adoptionis; quippe qui sunt secretarii regis cœlestis, ac freti fiducia Omnipotentis, ingrediuntur palatium ipsius, ubi sunt angeli et spiritus sanctorum,

Α και στόματα λεόντων, και δυνάμεις αἱ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν σκοτειναί, και πῦρ φλέγον και καχλάζον ἐν τοῖς μέλεσιν, ὡς οὐδὲν ἡ γῆ, μὴ εἰδὼς ὅτι ἐὰν μὴ δέξῃ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι τοῦ σώματος, κατέχουσί σου τὴν ψυχὴν, μὴ ἐὼντές σε ἀνελεῖν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ὅμοιος δὲ και περὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς ψυχῆς ἀκοῶν, πὺς ἐστὶ τιμία ἡ νοερά οὐσία, οὐ συνιεῖς, ὅτι οὐκ εἶπε περὶ ἀγγέλων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸ, *Ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα ἡμετέραν και ὁμοίωσαν* και, ὅτι ὁ οὐρανὸς και ἡ γῆ παρέργεται· σὺ δὲ εἰς υἰοθεσίαν, εἰς ἀδελφότητα, εἰς νύμφην βασιλέως. Ἐν τοῖς φαινομένοις γὰρ πάντα τὰ τοῦ νομφίου τῆς νύμφης εἰσὶ, και πάντα τὰ τοῦ Κυρίου ὅσα εἰσὶ ἐμπιστεύει σοι. Ἦλθε γὰρ εἰς πρεσβείαν σὴν δι' ἑαυτοῦ, ἵνα σε ἀνακαλέσῃται· και σὺ οὐδὲν νοεῖς, οὐδὲ συνῆκας τὴν εὐγένειάν σου; Δικαίως οὖν ὁ πνευματοφόρος πενθεῖ σου τὴν πτώσιν, λέγων, Ἄρθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε· παρσουνεβλήθη τοῖς κτήρεσι τοῖς ἀνοήτοις και ὁμοιώθη αὐτοῖς. Δόξα Πατρὶ, και Υἱῷ, και ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΖ'.

Περὶ τῆς πνευματικῆς τῶν Χριστιανῶν χρίσεως και δόξης, και ὅτι ἀνευ Χριστοῦ σωθῆναι ἢ ζωῆς αἰωνίου μέτοχοι γίνεσθαι ἀδύνατόν ἐστι.

Α'. Οἱ τέλειοι Χριστιανοὶ οἱ καταξωθέντες ἐλθεῖν εἰς μέτρα τελειότητος, και γενέσθαι ἐγγύτατοι βασιλέως, οὗτοι τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ πάντοτε ἀφιερωμένοι εἰσιν. Ὅσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν προφητῶν τὸ χρίσμα ἦν ὄλον τιμώτερον, ἐπειδὴ εἰς βασιλεῖς και προφήτας ἐχρίνοντο, οὕτω νῦν οἱ πνευματικοὶ τὸ ἐπουράνιον χρίσμα χρίμενοι, γίνονται Χριστιανοὶ κατὰ χάριν, ὥστε εἶναι αὐτοὺς βασιλεῖς και προφήτας ἐπουρανίων μυστηρίων. Οὗτοί εἰσι και υἱοὶ, και κύριοι, και θεοὶ, δεδεμένοι, ἡχμαλωτισμένοι, βεβουθισμένοι, ἐσταυρωμένοι, ἀφιερωμένοι· εἰ γὰρ τὸ χρίσμα τοῦ ἐλαίου, ὅπερ ἦν φυτοῦ φαινομένου, και ξύλου ὄρατου, τσαυτῆν εἶχε δύναμιν, ὥστε τοὺς χριστούμενους ἀναντιβρόχως ἀξίωμα λαμβάνειν (ἦν γὰρ κεκυρωμένος, ὥστε καθίστασθαι αὐτοὺς βασιλεῖς)· δ και Δαβὶδ χρισθεὶς εὐθέως διωγμοῖς περιέπεσε και ἐθλίβετο, και μετὰ ἐπτὰ ἔτη ἐγένετο βασιλεὺς· πῶσιν μᾶλλον ὅσοι χρίονται κατὰ τὸν νοῦν και τὸν ἔσω ἀνθρώπων, τὸ ἁγιαστικὸν και χαροποιὸν ἔλαιον τῆς ἀγαλλιόσεως, τὸ οὐράνιον και πνευματικόν, δέχονται τὸ σίγνον τῆς βασιλείας ἐκείνης τῆς ἀφθάρτου και αἰδίου δυνάμεως, τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον και παράκλητον; Ἄκουε δὲ παράκλητον, και τὸ παρακαλεῖν και χαροποιεῖν τοὺς ἐν θλίψεσιν ὄντας.

Β'. Οὗτοι ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκ τοῦ φυτοῦ τοῦ ἐπουρανίου χριστούμενοι, καταξοῦνται ἐλθεῖν εἰς μέτρα τῆς τελειότητος, τῆς βασιλείας λέγω και τῆς υἰοθεσίας, ὄντες συμμύσται ἐπουρανίου βασιλέως ἔχοντες παρῆρησίαν πρὸς τὸν παντοκράτορα, εἰσερχόμενοι εἰς τὸ παλάτιον αὐτοῦ, ἐνθα οἱ

⁸¹ Gen. 1, 26⁸² Psal. xcix, 21.⁸³ I Reg. xvi, 13.⁸⁴ II Reg. 11, 4.⁸⁵ Psal. xlv, 8.

ἄγγελοι καὶ τὰ πνεύματα τῶν ἁγίων, καὶ ἔτι ὄντες A ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· μήπω γὰρ τὴν τελείαν κληρονομίαν λαβόντες τὴν εὐτρεπισμένην αὐτοῖς ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι, ἀσφαλεῖς εἰσὶν ἀπὸ τοῦ ἀρραθῶνος, οὗ ἐδέξαντο νῦν, ὡς ἤδη ἐστεφανωμένοι, καὶ βασιλεύοντες. Καὶ οὐ ξενίζονται μέλλοντες συμβασιλεύειν Χριστῷ, ἐπὶ τῷ πλεονασμῷ, καὶ τῇ παρῆρσι τῷ Πνεύματος. Διὰ τί; ἐπειδὴ ὄντες ἔτι ἐν τῇ σαρκὶ εἶχον τὸν νόστον ἐκείνου τῆς γλυκύτητος, καὶ τὴν ἐνέργειαν ἐκείνην τῆς δυνάμεως.

Γ'. Ὅν γὰρ τρόπον ὅταν ἡ τις φίλος βασιλέως, σχολάζων τῷ παλατίῳ, γνωρίζων τὰ μυστήρια, καὶ ὁρῶν αὐτοῦ τὴν πορφύραν· συμβῆ δὲ τοῦτον γενέσθαι βασιλέα, καὶ στεφανωθῆναι, οὐ ξενίζεται, οὐτε πτοεῖται, ἐπειδὴ ἐν πολλῷ χρόνῳ ἐνεγυμνάσθη εἰς τὰ μυστήρια τοῦ παλατίου. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται τινα B τῶν ἀγγελιαίων καὶ ιδιωτῶν καὶ ξένων τῶν μυστηρίων εἰσελθεῖν, καὶ βασιλεύσαι, εἰ μὴ τοὺς ἐμπείρους καὶ πεπαιδευμένους· οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι μέλλοντες βασιλεύειν, οὐ ξενίζονται, ἤδη προεγνωκότες τὰ μυστήρια τῆς χάριτος. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἄνθρωπος παρέβη τὴν ἐντολήν, ὁ διάβολος ὅλην τὴν ψυχὴν ἐκάλυψε καλύμματι σκοτεινῷ. Λοιπὸν οὖν ἔρχεται ἡ χάρις, καὶ ἀπεκδύεται ὅλον τὸ σκέπασμα, ὥστε λοιπὸν τὴν ψυχὴν καθαρὰν γενομένην καὶ ἀπολαβοῦσαν τὴν ἰδίαν φύσιν τὸ κτίσμα τὸ ἁμωμον καὶ καθαρὸν, πάντοτε λοιπὸν καθαρῶς ἐν τοῖς καθαρῶς ὀφθαλμοῖς τὴν δόξαν τοῦ φωτός τοῦ ἀληθινοῦ καθορᾶν, καὶ τὸν ἀληθινὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐξαστράπτοντα αὐτῇ τῇ καρδίᾳ.

Δ'. Ὅσπερ γὰρ ἐν τῇ συντελείᾳ περιαιρουμένου τοῦ στερεώματος, λοιπὸν οἱ δίκαιοι ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ τῷ φωτὶ καὶ τῇ δόξῃ διάγουσι, μηδὲν ἕτερον ὁρῶντες, ἢ καθὼς ὁ Χριστὸς ἐν δόξῃ ἐστὶ πάντοτε ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς· οὕτως καὶ οὗτοι ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς ἐκείνον τὸν αἰῶνα ἀπαχθέντες, καὶ αἰχμαλωτισθέντες, πάντα τὰ ἐκεῖ κάλλη, καὶ τὰς θαυματουργίας ὁρῶσιν. Ἡμεῖς γὰρ ἐπὶ γῆς ὄντες, ἐν οὐρανοῖς ἔχομεν τὸ πολιτεύμα, εἰς ἐκείνον τὸν κόσμον ἔχοντες τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν πολιτείαν, κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Ὅσπερ γὰρ ὁ φαινόμενος ὀφθαλμῶς καθαρῶς ὢν, καθαρῶς ὁρᾷ πάντοτε τὸν ἥλιον· οὕτως καὶ ὁ νοῦς τελείως καθαρῶς, πάντοτε ὁρᾷ τὴν δόξαν τοῦ φωτός τοῦ Χριστοῦ, καὶ σύνεστι τῷ Κυρίῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὃν τρόπον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου συναρθῆν τῇ θεότητι, πάντοτε σύνεστι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἄλλὰ ταῦτα τὰ μέτρα οὐκ εὐθέως καταλαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι, εἰ μὴ διὰ καμάτου, καὶ θλίψεως, καὶ ἀγῶνος πολλοῦ. Εἰσὶ γὰρ τινες, ὅτι σύνεστιν αὐτοῖς ἡ χάρις ἐνεργούσα καὶ ἀναπαύουσα, σύνεστι δὲ καὶ ἡ κακία ἐνδον, καὶ τὰ δύο πολιτεύματα εἰς μίαν ἐνεργεῖ καρδίαν τοῦ φωτός, καὶ τοῦ σκότους.

Ε'. Ἄλλὰ πάντως ἐρῶς μοι, τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Ποῦ γὰρ τὸ θεῖον φῶς ἐπισκοπίζεται καὶ θολοῦται, καὶ τὸ ἁμίαντον καὶ καθαρὸν ποῦ μαίνεται; Γέγραπται γὰρ, Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκο-

A et qui adhuc in hoc sunt mundo. Licet enim integram hæreditatem, sibi in illo sæculo præparatam, nondum adierint, certissimi tamen sunt ex arrhobone quem modo receperunt, ac si jam coronati essent, et regni clavum tenerent; neque obstupescunt, ut in re insolita ac nova, quod cum Christo regnaturi sint, propter abundantiam et fiduciam Spiritus. Quamobrem? eo quod, cum adhuc in carne essent, suavitate illa ac dulcedine, atque efficacia facultatis illius tenebantur.

III. Quemadmodum enim, si aliquis est qui erat amicus regis, et palatio dat operam, ac secreta regis cognoscit, atque regiam conspicit purpuram; eumque contingat fieri regem, et coronari, novitate rerum non obstupescit, nec metu percellitur, eo quod longo tempore in arcanis palatii exercitus fuerit: nequaquam enim fieri solet, ut quis e gregariis, simplicibus atque mysteriorum ignaris hominibus, accedat ad regni administrationem, sed solum ii qui doctrina et experientia instructi sunt. Sic quoque Christianis, qui regnaturi sunt in illo sæculo, nihil novi et inexpectati accidit, quippe qui antea jam noverunt mysteria gratiæ: propterea enim, quod homo transgressus sit fines mandati, diabolus universam animam caliginoso velamine operuit: verum postmodum accedit gratia, et exiit prorsus velamen illud, ita ut postea anima, existinæ puritati atque propriæ statui naturæ, creaturæ scilicet puræ atque irreprehensibili, restituta, C perpetuo ac pure purisque oculis gloriam veri luminis conspiciat, verumque Solem justitiæ in visceribus cordis, fulgoris in modum splendentem.

IV. Sicut enim in consummatione perituri firmamenti, justi in posterum in regno, lumine atque gloria victuri sunt, nihil aliud intuentes, quam quo pacto Christus in gloria perpetuo sit ad dextram Patris: sic quoque hi qui ex hoc in aliud sæculum abrepti atque captivi abducti sunt, quæconque sunt ibi pulchra atque admiratione digna contemplantur. Nos enim, qui adhuc in terra sumus, in cœlis habemus conversationem, in illo sæculo vitam agentes, atque conservantes secundum mentem et interiorem hominem. Quemadmodum enim oculus exterior, si purus sit, solem pure semper aspicit: D sic quoque mens exacte puritati restituta, semper intuetur gloriam luminis Christi, 74 estque cum Domino noctu diuque, perinde ac corpus Domini divinitati conjunctum perpetuo est cum Spiritu sancto. Verum hosce gradus non statim assequuntur homines, nisi cum labore, afflictione atque pugna multa. Non desunt enim, in quibus licet gratia vim suam in ipsis exserat atque requiescat, intus tamen aliqua latet inaltitia, atque duæ adsunt conversandi rationes, lucis scilicet et tenebrarum, in uno corde vim suam exercentes.

V. Atqui omnino, dices mihi, quæ societas luci cum tenebris? ubinam lux divina tenebris offunditur atque inquinatur, et ubi quod impollutum ac purum est, polluitur atque turbatur? Scripsum

enim est : *Et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt* ⁶⁶. Non ergo simpliciter nec uno modo hæc sunt intelligenda. Quidam enim in tantum conquiescunt in gratia Dei, quod fortiores evadant, quam est conjuncta illis malitia; atque summa erga Deum devotione et oblectatione teneantur : alia tamen hora pravis cogitationibus agitantur, ac subripiuntur a peccato, adhuc tamen existentes in gratia Dei. Simpliciores vero atque idiotæ, ubi vires suas aliqua ex parte in illis exseruerit gratia, se prorsus a peccato liberos existimant. At qui acumine judicii ac prudentia pollent, verentur negare, quod, licet gratia divina donati simus, turpibus atque obscenis cogitationibus non exerceamur.

VI. Sæpenumero enim quosdam in fratribus reperimus, tantum ipsos gaudium et gratiam esse consecutos, ut ad quinque aut sex annorum spatium concupiscentiam exaruisse assererent, atque in posterum ab ea se liberatos putarent. Verum vitium latens insurrexit in illos, atque concupiscentiæ igni adeo combusti sunt, ut attoniti ac percussi dicerent, Undenam tanto post tempore nobis prodiit tantum vitium? Nemo ergo sanæ mentis dicere audeat, Quia mecum est gratia, a peccatis prorsus liberatus sum : sed duæ personæ vim suam in mente exercent. Imperiti enim qui sunt rerum, ubi modicum quid in illis operata fuerit gratia, se jam vicisse atque perfectos Christianos esse statuunt. Ego vero sic se rem habere puto, perinde ac si sit in cælo sol, qui in puro aere lucet, et nubes advenientes eum operiant, atque aerem crassiorem reddant, nullo pacto (quippe cum interius lateat) nec in lumine, nec in substantia læditur : sic se habent, qui plene nondum sunt purificati; qui licet gratia Dei præditi sint, in imis tamen peccato detenti, habent simul motus naturales, et cogitationes erga Deum firmas, quippe a parte boni nondum plene stantes.

VII. Sic e converso, qui secundum ima, sub bona portione, gratia, inquam, tenentur, adhuc sunt servi atque obnoxii pravis cogitationibus ac parti vitiosæ. Summo igitur judicio opus est, ut per experientiam quis cognoscat, hæc se ita habere. Dico autem tibi, etiam apostolos, quibus erat Paracletus, non fuisse ex omni parte securos; gaudio enim et exultationi aderat timor et tremor, ab ipsa gratia, non ex parte vitiosa profectus : verum ipsa gratia tuebatur illos, ne vel minimum quid diverterent. Periude enim ac si quis frustulum lapidis projece- rit in murum, murum nullatenus offendit aut commovit : aut sicut telum projectum contra eum, qui fert clybanum, nullo modo læsit nec ferrum nec corpus (referit enim ac repercutit); ita licet quid vitii ad apostolos appropinquaret, nequaquam tamen ipsos lædebat, quippe qui erant perfecta Christi

⁶⁶ Joan. 1, 5.

Α τὴν φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε. Μονοτρόπως οὖν οὐ χρὴ τὰ πράγματα νοεῖσθαι, οὐδὲ μονομερῶς. Εἰς τοσοῦτον γὰρ τινες ἀναπαύονται ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ὅτι ἀνδρειότεροι γίνονται τῆς συνουσίας αὐτοῖς κακίας, καὶ ἔχοντες εὐχὴν, καὶ ἀνίπαυσιν πολλὴν πρὸς τὸν Θεὸν, ἄλλη ὥρα ἐνεργοῦνται ὑπὸ λογισμῶν πονηρῶν, καὶ κλέπτονται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἔτι ὄντες ἐν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ ἐλαφροὶ καὶ ἰδιῶται, μερικῶς ἐνεργούσης ἐν αὐτοῖς τῆς χάριτος, νομίζουσι μηκέτι εἶναι τὴν ἁμαρτίαν· οἱ δὲ ἔχοντες διάκρισιν, καὶ ὄντες φρόνιμοι, οὐ τῶμῶσιν ἀρνήσασθαι, ὅτι ἔχοντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐνεργοῦμεθα ὑπὸ αἰσχυρῶν καὶ βυκαρῶν λογισμῶν.

B

Γ'. Πολλάκις γὰρ εὐρομεν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, ὅτι τί- σαυτὴν εὐρον χαρὰν καὶ χάριν, ὥστε ἐν πέντε καὶ ἑξ ἔτεσι λέγειν αὐτοῖς, ὅτι ἐξηράνθη ἡ ἐπιθυμία, καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἐνόμισαν ἠλευθερωθῆναι ἀπ' αὐτῆς, ἐγκρυβεῖσα ἡ κακία ἐπεκινήθη αὐτοῖς, καὶ κατεκλύθησαν τῇ ἐπιθυμίᾳ, ὥστε ξενίζεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν, ὅτι μετὰ τοσοῦτον χρόνον πόθεν ἡμῖν ἐπαπέτη τοσαύτη κακία; οὐδεὶς οὖν τῶν ἐχεφρόνων τῶμῃ εἰπεῖν ὅτι συνουσίας μοι τῆς χάριτος τὸ ὅλον ἠλευθέρωμαι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὰ δύο πρόσωπα ἐν τῷ νῷ ἐνεργεῖται. Οἱ γὰρ ἄπειροι τῶν πραγμάτων, μικρόν τι ἐνεργήσασθαι, εἰς αὐτοὺς τῆς χάριτος, νομίζουσιν, ὅτι ἤδη ἐνίκησαν, καὶ εἰσι Χριστιανοὶ τέλεια. Ἐγὼ δὲ οὕτως φημι τὰ πράγματα εἶναι, ὥσπερ ὅταν ἡ ἐν οὐρανῷ ἥλιος ἐν καθαρῷ ἀέρι καταλάμπῃ, καὶ ἔλθῃσι περὶ αὐτὸν νεφέλαι, καὶ καλύπτωσιν αὐτὸν, καὶ παχύνωσιν τὸν ἀέρα, οὐδὲν ἡδίκηται αὐτὸς ἐνδοξότερος ὢν ἐκ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ, καὶ τῆς ἰδίας ὑπεστάσεως· οὕτως εἰσιν οἱ μὴ τελείως καθαρισθέντες. Ὅντες δὲ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, καὶ κατεχόμενοι ἐν βῆθει ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἔχουσι τὰ φυσικὰ κινήματα καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς ἐβρωμένους πρὸς τὸν Θεόν, καὶ μὴ ὄντες τοῦ ἀγαθοῦ ὀλοτελῶς.

Z'. Οὕτως πάλιν οἱ κατεχόμενοι ἐν βῆθει ὑπὸ τῷ ἀγαθοῦ μέρους, τῆς χάριτος λέγω, ἔτι εἰσι δοῦλοι καὶ ὑποχέριοι τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς, καὶ τῷ μέρει τῆς κακίας. Πολλῆς οὖν χρεια διακρίσεως, ἵνα διὰ πείρας τις γνῶ ταῦτα τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον. Λέγω δέ σοι, ὅτι καὶ οἱ ἀπόστολοι ἔχοντες τὸν Παράκλητον, ὀλοτελῶς οὐκ ἦσαν ἀμέριμοι. Συνῆν γὰρ τῇ χαρᾷ καὶ τῇ ἀγαλλιάσει φόβος καὶ τρόμος ἐξ αὐτῆς τῆς χάριτος, οὐ τοῦ μέρους τῆς κακίας, ἀλλὰ αὐτῆς ἡ χάρις ἠσφαλιζέτο αὐτοὺς, ἵνα μὴ κἂν εἰς μικρὸν τι ἐκτραπῶσιν. Ὡσπερ γὰρ εἰ τις βιζάκιον λίθου βίβας εἰς τείχος, οὐδὲν ἐβλαψεν ἢ παρεκίνησε τὸ τείχος· ἢ ὥσπερ βέλος ἀποστελλόμενον κατὰ τοῦ φοροῦντος κλίβανον, οὐδὲν ἡδίκησεν ἢ τὸν σίδηρον, ἢ τὸ σῶμα· ἀντικρούει γὰρ καὶ ἀντιπίπτει· οὕτως εἰ καὶ προσήγγιζέ τι μέρος κακίας τοῖς ἀποστόλοις οὐκ ἐβλαπτεν αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἦσαν ἐνδεδυμένοι τὴν τελείαν

δύναμιν τοῦ Χριστοῦ καὶ οὗτοι δὲ αὐτοὶ τέλειοι ὄντες, **A** virtute 75 induti : illique cum essent perfecti, εἶχον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀπεργάσασθαι τὰς δικαιοσύνας, poterant libere operari justitiæ opera.

Ἡ, Ἐπειδὴ οὖν τινες λέγουσιν, ὅτι μετὰ τὴν χάριν ἀμεριμνία ἐστὶ τῆς ψυχῆς, ὁ Θεὸς καὶ ἐν τοῖς τέλειοις ἐπιζητεῖ τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς εἰς διακονίαν τοῦ Πνεύματος, ὅπως συμφωνήσωσι. Λέγει γὰρ ὁ Ἀποστολος, *Τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε*. Τινὲς μὲν οὖν ἐν αὐτοῖς οὐκ ἤθελον ἐπιβαρεῖς ἄλλοις γίνεσθαι, τινὲς δὲ ἑαυτοῖς ἐστοίχουν· ἄλλοι δὲ λαμβάνοντες παρὰ κοσμητικῶν διεδίδουσαν τοῖς πτωχοῖς· τοῦτο δὲ ἀζιώτερον ἐστίν. Οἱ μὲν γὰρ ἔχοντες τὴν χάριν, τὸ ἑαυτῶν μόνον μεριμνῶσιν· ἄλλοι δὲ, καὶ ἑτέρας ψυχὰς ὠφελῆσαι σπουδάζουσιν· οὗτοι πολλῶν ἐκείνων ὑπερέχουσιν. Ἄλλοι δὲ τὴν χάριν ἔχοντες ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ τὰ σώματα αὐτῶν παραδιδόασιν εἰς ὕβρεις καὶ πάθη, πάλιν οὗτοι ἐκείνων ἀνώτεροι εἰσι. Τινὲς ἀρετὴν μετιόντες θέλουσι κομπάζειν καὶ τιμᾶσθαι ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, λέγοντες Χριστιανοὶ εἶναι, καὶ μετέχειν Πνεύματος ἁγίου· ἄλλοι δὲ κρύπτειν ἑαυτοὺς καὶ ἀπὸ συντυχίας ἀνθρώπων σπουδάζουσιν· οὗτοι πολλῶν ἐκείνων ὑπερέχουσιν. Ὅρθως, πῶς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τελειότητι εὐρίσκεται εὐνοία πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ φυσικοῦ θελήματος ἐπιτελουμένη, ἀνωτέρα καὶ πλεονάζουσα ;

Θ. Ὅσπερ εἰ τις πενιχρὰ ἐνδύματα περιβεβλημένος ἐν ὄραματι ἑαυτὸν ἰδῆ πλούσιον, ἀναστὰς δὲ ἐξ ὕπνου πάλιν ἰδῆ ἑαυτὸν πένητα καὶ γυμνόν· οὕτως καὶ οἱ λόγον πνευματικῶν λαλοῦντες τῇ ἀκολουθίᾳ δοκοῦσι λαλεῖν· μὴ ἔχοντες δὲ τὸ ἔργον τῶν λόγων ἐν γέυσει τινὶ καὶ δυνάμει, καὶ πληροφορίᾳ. ἐν τῷ νῦν κεκυρωμένον ἐν φαντασίᾳ τινὶ στήκουσιν. Ἡ ὥσπερ γενὴ ἔχουσα ὀλοσθήρικα, καὶ μαργαρίτας περιβεβλημένη, εἰς πορνεῖον προέστηκεν, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν τοιοῦτων ἡ καρδία αὐτῶν πορνελόν ἐστίν ἀκαθάρτων πνευμάτων, καὶ λαλεῖν θέλουσι περὶ δικαιοσύνης, μὴ παρακλύψαντες εἰς τὰ πράγματα.

Ρ. Ὅσπερ γὰρ οὐκ ἐστὶ δυνατόν ἰχθὺν ἀνευ ὕδατος ζῆσαι, ἢ ἀνευ ποδῶν περιπατῆσαι τινα, ἢ ἀνευ ὀφθαλμῶν ἰδεῖν φῶς, ἢ ἀνευ γλώσσης λαλεῖν, ἢ ἀνευ ὠτων ἀκοῦειν· οὕτως ἀνευ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς θείας δυνάμεως, οὐκ ἐστὶ γινώσκειν μυστήρια καὶ σοφίαν Θεοῦ, ἢ εἶναι τινα πλούσιον καὶ Χριστιανόν. Οὕτοι γὰρ εἰσιν ἀληθῶς σοφοί, **D** καὶ πολεμισταί, καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ φιλόσοφοι Θεοῦ, οἱ ὀδηγούμενοι καὶ ποιμαινόμενοι κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ὑπὸ τῆς θεϊκῆς δυνάμεως. Οἱ γὰρ φιλόσοφοι τῶν Ἑλλήνων, λόγους μαυθάνουσι· καὶ ἄλλοι εἰσιν ἰδιώται τῷ λόγῳ, εὐφραίνόμενοι καὶ ἀγαλλιώντες ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ἀνδρες θεοσεβεῖς. Διακρίνωμεν νῦν ποῖοι εἰσι βελτίονες. Ἐν ἔργῳ, φησὶ, καὶ δυνάμει ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν λόγῳ.

ΙΑ. Τὸ οὖν εἰπεῖν τινα, ὅτι ὁ ἄρτος οὗτος ἀπὸ σέτου γεγένηται, εὐκόλῳ ἐστὶ· πῶς δὲ λεπτῶς κατεσκευάζεται, καὶ πέττεται ἄρτος, χρὴ εἰπεῖν. Τὸ

VIII. Quoniam igitur asserunt quidam, quod post acceptam gratiam nulla animæ sollicitudo supersit, Deus quoque in perfectis requirit voluntatem animæ in ministerium Spiritus, ut scilicet consentiant. Inquit enim Apostolus : *Spiritum nolite extinguere* 87. Nonnulli igitur illorum nolunt aliis molesti esse, alii vero sibi ipsi gressus suos dirigunt; reliqui vero a sæcularibus accipientes largiuntur pauperibus : quod utique præstantius est. Quidam enim, qui gratia præditi sunt, eorum quæ sua sunt, unice curam gerunt ; alii vero aliorum quoque animas juvare laborant : hi illos multum præstant ; alii vero gratiam habentes pro nomine Dei corpora sua contumeliis et afflictionibus exponunt : hi illis iterum superiores sunt. Nonnulli virtutem persequentes, gloriari, et ab hominibus honoribus affici volunt, dicentes se Christianos et Spiritus sancti participes esse ; alii vero se occultare et ab hominum occurso nituntur : qui illos longe superant. Vides quomodo vel in ipsa perfectione benevolentia erga Deum, quæ a voluntate naturali efficitur, præstantior atque abundantior reperitur ?

IX. Perinde ac si quis vilibus indutus vestimentis per visum se ipsum conspiciat divitem ; surgens autem e somno, rursus se pauperem et nudum videat : sic quoque, qui sermonem spiritualem loquuntur, convenienter loqui videntur ; si vero non habeant rem ipsam cum quodam gustu, potentia ac certitudine fidei, in mentem firmatam, in nuda quadam opinione consistunt. Aut veluti femina, holosericeorum ac margaritarum cultu exornata, prostat in lupanari : sic quoque cor ejusmodi hominum lupanar quoddam est ipsorum immundorum spirituum ; ac volunt sane sermones habere de justitia, cum opera ipsa non attigerint.

X. Quemadmodum enim fieri non potest, ut piscis absque aqua vitam ducat, aut absque pedibus aliquis progrediatur, aut absque oculis lumen intueatur, aut absque lingua loquatur, aut absque auribus audiat : sic quoque absque Domino Jesu et virtutis divinæ efficacia, non licet cognoscere mysteria et sapientiam Dei, aut esse divitem et Christianum. Hi enim sunt revera sapientes, milites fortes ac philosophi Dei, qui diriguntur et gubernantur secundum interiorem hominem a potentia divina : philosophi enim Græcorum eloquentiam ediscunt ; alii vero sunt rudes eloquentiæ, sed lætantur et exsultant de gratia divina, quippe qui sint viri cultui divino addicti. Indicemus igitur qui sint præstantiores. *In opere, inquit, et virtute est regnum Dei, non in sermone* 88.

XI. Quid ergo est, ut dicat aliquis panem hunc e frumento esse confectum ; nam id facile est. Verum hoc convenit dicere, quo pacto minutim præ-

87 I Thess. v, 10. 88 I Cor. iv, 20.

paratur, et coquatur panis. Disputare ergo de affectionum vacuitate et perfectione, paucis datum est. Evangelium enim concise loquitur: *Ne irascaris: ne concupiscas. Si quis impegerit alapam in dextram maxillam, præbe quoque et alteram. Si quis te trahat in iudicium, ut tunicam tollat, dato ei quoque pallium*⁶⁶. Verum Apostolus, hæc imitatus, qua ratione paulatim opus puritatis cum patientia et longanimitate fieri debeat pluribus docet, primum **76** lacte nutriens velut infantes, deinde promovens ad incrementum et perfectionem. Evangelium enim dixit ex lana fieri vestimentum: Apostolus vero significavit, per minuta quomodo consuatur.

XII. Qui igitur verba spiritualia proferunt, quorum non habent gustum, similes sunt ei qui, maximo æstu premente, desertum agrum perambulat, et sitibundus depingit sibi fontem emittentem aquam, adumbrans se ipsum bibentem, cum tamen labra ejus ac lingua exarescant præ siti qua tenetur: aut si quis disserat de mellis suavitate, et vim dulcedinis ejus, eo quod non degustarit, ignoret: sic se habent, qui de perfectione, exultatione aut affectuum vacuitate sermonem suscipiunt, vi ac certitudine fidei carentes; certe non omnia, ut loquantur, sic se habent. Cum enim ejusmodi homo dignus aliquando fuerit habitus, ut ex parte saltem in opere ipso reperiatur, secum ipse dijudicabit: Non quemadmodum arbitrabar, sic reperi; aliter enim loquebar, aliter Spiritus operabatur

XIII. Christianorum enim cultus est esus atque potus; et quanto plus quis ex eo comederit, tanto vehementius suavitate illa allicitur animus, adeo ut retineri aut expleri nequeat, atque insatiabiliter inquirat et comedat. Aut veluti, cum quis siti laborat, præbeaturque ei potus suavis, ipseque ubi degustare cœperit, propius ad poculum accedit; ardentius scilicet accensus: sic gustus Spiritus ferme sedari nequit, ut hujusmodi rei non immerito comparetur. Et hæc quidem non sunt verba nuda, sed opus Spiritus sancti, arcana ratione inserviens animo. Existimant vero nonnulli eos, qui a muliere, et ab omnibus, quæ visui patent, abstinent, esse jam sanctos. Verum non ita se res habet. Hæret enim malum in mente, atque in corde vivit et extollitur. Ille vero sanctus est, qui purificatus et sanctificatus est secundum interiorem hominem. Ubi enim veritas paulisper inspexit, illic error pugnat atque se velare et obtegere conatur.

XIV. Cum Judæi sacerdotio potirentur, sane ex illa ipsa gente persecutionem patiebantur, graviterque affligebantur, eo quod in veritate persistebant, Eleazarus et Machabæi. Nunc vero, cum a tempore crucis et veli scissi recesserit ab eis Spiritus; atque hic revelata sit, et operetur in nobis veritas, propterea rursum quidam ex hac gente persecutionem sustinent. Ex illa vero gente persecutione et affli-

Α οὖν λαλῆσαι περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος, ὀλίγων ἐστὶ. Τὸ γὰρ Εὐαγγέλιον ἐν συντόμῳ ἀπεφῆναι, *Μὴ ὀργισθῆς, μὴ ἐπιθυμῆσῃς· ἕαν τις σε βραχίον ἐκ τῆν δεξιάν σου σιαγόνα, παράδωκε καὶ τὴν ἀλ- λην· ἕαν τις κροτήν ὀραλ σου τὸ ἱμάτιον, δὲς αὐτῷ καὶ τὸν χιτῶνα.* Ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐπακολου- θῶν, πῶς χρῆ κατὰ μικρὸν τὸ ἔργον τῆς καθάρσεως μετὰ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας γίνεσθαι, διὰ πολ- λῶν διδάσκει, πρῶτον γαλακτοτροφῶν ὡς νηπίους, εἶτα φέρων εἰς αὐξήσιν καὶ τελειότητα. Εἶπε γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον γενέσθαι ἀπὸ ἐρέας στιχάριον· ὁ δὲ Ἀπό- στολος ἐμήνυσε τὴν λεπτότητα, πῶς κατασκευά- ζεται.

Β' Οἱ οὖν λόγους πνευματικούς λαλοῦντες ἀνευ τῆς γεύσεως, τοιοῦτῳ τινὶ ἑοίκασιν, ὡσπερ ἴνα τις ἐπι- βαλόντος καύσωνος διοδεύηται πεδίῳ ἐρήμῳ, καὶ ἂν ἐκδιψῶς διαγράφη πηγῆν βέουσαν ὕδωρ, σκιογραφῶν ἑαυτὸν πίνοντα, ὅποτε τὰ χεῖλη αὐτοῦ κατεξήρανται, καὶ ἡ γλῶσσα, ἐκ τῆς καταλαβούσης δίψης· ἢ ἴνα τις λαλήσῃ περὶ μέλιτος, ὅτι γλυκὺ ἐστὶ, μὴ γευσά- μενος δὲ, οὐκ οἶδε τὴν δύναμιν τῆς γλυκύτητος· ὁ- ὅτως καὶ οἱ λόγον λαλοῦντες περὶ τελειότητος, καὶ ἀγαλλιασμοῦ, ἦτοι ἀπαθείας, μὴ ἔχοντες ἐνέργειαν καὶ πληροφροῖαν, τὰ πράγματα οὐχ ὡς λαλοῦσιν, οὕτως εἰσὶν ἅπαντα. Ὅταν γὰρ ὁ τοιοῦτος καταξωθῆ ποτε μερικῶς ἐν ἔργῳ εὐρεθῆναι, διακρίνει καθ' ἑαυτὴν, ὅτι οὐ καθὼς ὑπελάμβανον οὕτως εὗρον· ἄλ- λως γὰρ ἐλάλουν, καὶ ἄλλως τὸ πνεῦμα ἐργάζε- ται.

Γ' Ὁ γὰρ Χριστιανισμὸς βρωσίς ἐστὶ καὶ πόσις· καὶ ὅσον τις ἐσθίει ἀπ' αὐτοῦ, ἐκ τῆς ἡδύτης ἐπι- πλεῖον ἐρεθίζεται ὁ νοῦς ἀκατάσχετος καὶ ἀκόρετος ὑπάρχων, καὶ ἀπλήστως ἐπιζητῶν καὶ ἐσθίων· ἢ ὡσπερ ἂν ἡ τις δίψων, καὶ ἐπιδοθῆ αὐτῷ πόμα γλυκὺ, εἶτα ἀρξάμενος τῆς γεύσεως σφοδρότερος ἐγγίζει τῷ ποτῷ, μαιζίνων ἐκκαίμενος, καὶ σφῆδον ἀπαυστός ἐστὶν ἡ γεύσις τοῦ Πνεύματος, ὡς τοιοῦτῳ τινὶ δικαίως ἀπεικάζεται· καὶ ταῦτα οὐ λόγοι φι- λιοι. Ἔργασία γὰρ ἐστὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν μυστηρίῳ διακονοῦσα τῷ νῷ. Νομίζουσι δὲ τινες ὅτι ἀπεχόμενοι γυναικὸς, καὶ πάντων τῶν φαινομένων, ἦδη ἅγιοι εἰσιν· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστὶν. Ἔστι γὰρ ἡ κακία ἐν τῷ νῷ, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ζῆ καὶ ἐπαίρειται· οὗτος δὲ ἐστὶν ἅγιος, ὁ καθαρθεὶς καὶ ἁγιασθεὶς κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Ὅπου γὰρ ἡ ἀλήθεια ἀνακύπτει, ἐκεῖ μάχεσθαι ἡ πλάνη, σπουδάζουσα καλύψαι καὶ θλώσαι.

Δ' Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἐκράτουσιν τὴν ἱερουσόην, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ἐδιώκοντο καὶ ἐθλίβοντο, ἐπειδὴ εἰστήκεισαν ἐν τῇ ἀληθείᾳ, Ἐλεάζαρος καὶ οἱ Μακαβαῖοι. Νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ καταπετάσματος ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῶν τὸ Πνεῦ- μα, λοιπὸν ὡδὲ ἀπεκαλύφθη καὶ ἐνεργεῖ ἡ ἀλήθεια. Πάλιν οὖν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔθνους διώκονται. Ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἔθνους ἐδιώκοντο καὶ ἐθλίβοντο, ἵνα γένωνται:

⁶⁶ Luc. vi, 29; Matth. v, 40.

μάρτυρες οἱ φιλαλήθεις. Πῶς γὰρ φανήσεται ἡ ἀλήθεια, εἰ μὴ ἔχει τοὺς ὑπεναντίους ψευδεῖς ὄντας καὶ κατὰ ἀληθείας τρέχοντας; Εἰσὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς βασιτάζοντες πάθη καὶ θλίψεις· πολλῆς δὲ χριζουσιν ἀσφαλείας, ἵνα μὴ πέσωσιν. Εἷς γὰρ τις τῶν ἀδελφῶν συνευχόμενός τινι. ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ θείας δυνάμεως, καὶ ἀρπαχθεὶς εἶδε τὴν ἄνω πόλιν Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰκόνας φωτεινὰς καὶ φῶς ἀπειρον· καὶ ἤκουσε φωνῆς λεγούσης, οὗτός ἐστιν ὁ τόπος τῆς καταπαύσεως τῶν δικαίων· καὶ μετὰ μικρὸν φουσιωθεὶς, καὶ νομίσας περὶ ἑαυτοῦ ἑωρακέναι, μετὰ τοῦτο εὐρέθη ἐμπροσθεν εἰς τὰ ἄδυτα καὶ βαθύτατα τῆς ἀμαρτίας, εἰς μυρία κακά

A ctione opprimebantur, ut martyres evaderent, qui veritati studebant. Quomodo enim apparebit veritas, nisi habuerit adversarios, qui et sint mendaces, et veritatem invadant? Sunt quoque in fratrum numero, qui affectionibus aut afflictionibus obnoxii sunt. Quibus quidem magna cautio adhibenda est, ne labantur. Quidam enim ex fratribus, cum precaretur cum alio, captus est divina virtute, eaque abreptus vidit supernam civitatem Jerusalem, et personas illustres, lumenque immensum; atque audivit vocem dicentem : *Hic est locus requietis iustorum* : pauloque post inflatus, et existimans de se ipso ea vidisse, postea repertus est in adyta et profundissima peccatorum, atque in infinita mala incidisse.

IE. Εἰ οὖν ὁ ἐσώτερος καὶ ὑψηλὸς ἔπεσε, πῶς δύναιται λέγειν ὁ τυχὼν, ὅτι *Νηστεύων καὶ ξηνητέων καὶ διασκοπιζῶν τὰ ὑπάρχοντα ἤδη ἀγίος εἰμι*; οὐ γὰρ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν αὐτῆ ἐστὶν ἡ τελείωσις, ἀλλ' εἰ εἰσῆλθες εἰς τὸν νοῦν τὴν ἠφανισμένον, καὶ ἀπέκτεινας τὸν ὄφιν τὸν κατώτερον τοῦ νοῦ, καὶ βαθύτερον τῶν λογισμῶν, εἰς τὰ λεγόμενα ταμίεα καὶ ἀποθήκας τῆς ψυχῆς φρονεῖσθαι σε καὶ φωλευόντα· ἄδυσσος γὰρ ἐστὶν ἡ καρδία· εἰ τοίνυν ἐκεῖνον ἐφόνευσας, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν σοὶ ἀκαθαρσίαν ἐξέβαλες· ὅλοι γὰρ οἱ φιλόσοφοι καὶ ὁ νόμος καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἡ τοῦ Σωτῆρος Ἐλευσίς περὶ καθαρότητος ποιοῦνται. Πᾶς γὰρ ἀνθρώπων εἴτε Ἰουδαίων, εἴτε Ἑλλήνων, ἀγαπᾷ τὴν καθαρότητα, καὶ οὐ δύνανται καθαρευεῖν. Χρὴ εὖν ἐπιζητήσαι, πῶς καὶ διὰ τίνων δύναιται τὸ καθαρὸν τῆς καρδίας γενέσθαι. Οὐδαμῶς ἐτέρωθεν, εἰ μὴ διὰ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντος· αὐτός γὰρ ἐστὶν ἡ ὁδός, ἡ ζωὴ, ἡ ἀλήθεια, ἡ θύρα, ὁ μαργαρίτης, ὁ ζῶν καὶ ὁ οὐράνιος ἄρτος. Καὶ οὐκ ἐγχωρεῖ τίνα ἄνευ ἐκεῖνης τῆς ἀληθείας, ἀληθειαν γινῶναι, ἢ σωθῆναι. Ὡσπερ οὖν εἰς τὸν ἕξω ἀνθρώπων καὶ εἰς τὰ φαινόμενα πράγματα, ἀπετάξω πᾶσι, καὶ διέδοικας τὴν ὑπαρξίν σου· οὕτω καὶ ἐν τῇ σοφίᾳ τῇ κοσμικῇ, εἰ γινώσκῃς εἰς καὶ λόγων ἰσχύον, ἀπορρίψασθαι πάντα ὀφείλεις, καὶ μηδὲν ἠγγίσασθαι, ἔν' οὕτω δυνηθῆς ἐπὶ τῇ μωρίᾳ τοῦ κηρύγματος οἰκοδομηθῆναι, ὅπερ κήρυγμά ἐστὶν ἡ ἀληθὴς σοφία, οὐκ ἔχουσα κόμπον λόγων, ἀλλὰ δύναμιν δι' ἁγίου σταυροῦ ἐνεργουμένην. Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ Τριάδι εἰς τοὺς αἰῶνας. Δ

B XV. Si ergo internus et sublimis homo lapsus est, quo pacto potest dicere quisvis alius e vulgo : *Quia jejuno, hospitalitatem exerceo, ac bona mea distribuo, jam ego sanctus sum?* Non enim a malis se cohibere ipsa perfectio est, sed si inquinatam mentem tuam ingressus, occideris serpentem in interioribus mentis ac profundioribus cogitationum tuarum **77** delitescentem, quippe in conclavibus et repositoriis animæ ad te interimendum nidum suum componit (cor enim est abyssus), si, inquam, illum interfeceris, et omnem, qua inquinatus es, spurcitiem ejeceris. Omnes enim philosophi, lex et apostoli atque etiam Salvatoris adventus circa puritatem laborant. Omnes siquidem homines, sive Judæi, sive Græci, puritatem exoptant, et assequi nequeunt. Inquirendum igitur est, quomodo et quibus modis puritas cordis comparari possit. Nequaquam aliunde, quam per eum, qui pro nobis crucifixus est. Ipse enim est via, vita, veritas, ostium, margarita, vivas ac cœlestis panis; nec licet alicui, absque illa veritate, veritatem cognoscere, et servari. Quemadmodum quoad exteriorem hominem, et ea quæ subjacent oculis, omnibus renuntiasti, et bona tua distribuisti : sic quoque ad sapientiam mundanam, si rerum notitiam aut facultatem dicendi es adeptus, hæc universa abjicere debes, ac pro nihilo ducere, ut ita possis super stultitia prædicationis ædificari, quæ quidem prædicationis est vera sapientia, carens ornatu verborum, sed prædita virtute, per sanctam crucem operante. Gloria consubstantiali Trinitati in sæcula. Amen.

OMIAIA IH'.

Περὶ τοῦ θησαυροῦ τῶν Χριστιανῶν, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ Πνεύματος ἁγίου, διαφόρως ἀσκῶντος αὐτοὺς πρὸς τὸ φθάναι εἰς τὴν τελειότητα.

A'. Εἰ τις ἐν τῷ κόσμῳ πλούσιος σφόδρα τυγχάνει, καὶ θησαυρὸν ἀπόκρυφον κέκτηται, ἐκ τοῦ θησαυροῦ καὶ πλοῦτου οὐπερ ἔχει, πάντα ὅσα θέλει, κτάται· καὶ οἷα βούλεται ἐν τῷ κόσμῳ κτήματα, εὐχερῶς ἐπισυνάγει, τῷ θησαυρῷ πεποιθώς, ὅτι δι' αὐτοῦ πᾶσαν κτήσιν, ἣν ἂν βούληται, εὐκόλως κτάται. Οὕτως καὶ οἱ πρῶτον ζητοῦντες παρὰ Θεοῦ, καὶ εὐρόντες, καὶ ἔχοντες τὸν οὐράνιον τοῦ Πνεύματος θη-

HOMILIA XVIII.

De thesauro Christianorum, videlicet Christo et Spiritu sancto, variis modis exercente eos, ut ad perfectionem perveniant.

I. Si quis in hoc mundo valde opulentus sit, reconditumque thesaurum possideat, per eum atque divitias omnia, quæcunque libuerit, consequitur : et quascunque voluerit in mundo possessiones, absque omni labore, thesauro suo fretus, corradit; eo quod ejus ope omnem possessionem, quamcunque voluerit, facile consequatur. Sic qui primum et ante omnia quæruunt a Deo et inveniunt

ac consequuntur cœlestem thesaurum Spiritus, ipsum scilicet Dominum, in cordibus illorum, illi omnem justitiam virtutum, omnemque possessionem bonitatis præceptorum Domini, ope illius thesauri, qui hæret in eis Christo, perficiant, atque ejus ope cœlestes divitias accumulunt. Thesauri enim cœlestis beneficio omnem virtutem justitiæ, freti copia divitiarum spiritualium quæ sunt in iis, operantur, nulloque negotio omnem justitiam ac mandatum Domini, invisibilium divitiarum gratiæ, quæ est in ipsis, ope, reipsa peragunt. Inquit vero et Apostolus quoque: *Habentes thesaurum istum in vas fictilibus* ⁹⁰, hoc est, quem, qui in carne adhuc sunt, consequi digni habiti sunt, virtutem scilicet Spiritus sanctificatricem. Et rursus: *Qui factus nobis est a Deo sapientia, justitia, sanctificatio et redemptio* ⁹¹.

II. Quicumque igitur reperit ac possidet apud se cœlestem hunc thesaurum Spiritus, ille omnem justitiam præceptorum, ac omnem operationem virtutum, absque omni reprehensione et macula, ejus ope peragit, et quidem nullo negotio, nec ulla vi. Obsecremus igitur nos quoque Deum, postululemus ac deprecemur eum, ut thesaurum Spiritus sui nobis largiatur, ut hoc modo in mandatis ejus omnibus sine reprehensione et macula versari, et omnem justitiam Spiritus pure ac perfecte complere, cœlestis thesauri, qui est Christus, beneficio possimus. Pauper enim ac mendicus, et qui fame laborat, in mundo nihil potest comparare, paupertate eum premente. Qui vero thesaurum possidet, ut prædictum **78** est, absque omni negotio et molestia, quascunque exoptarit possessiones, consequitur: sic quoque anima nuda, ac societate Spiritus destituta, et ad duram paupertatem peccati redacta, nullum potest, quantopere voluerit, Spiritus justitiæ fructum revera producere, antequam Spiritus particeps facta sit.

III. Verumtamen vi quadam se quemque compellere oportet, ad rogandum Deum, ut dignus judicetur, qui consequatur et inveniat cœlestem thesaurum Spiritus, ac possit absque omni molestia et labore perficere omnia præcepta Domini, pure ac sine reprehensione, quæ prius, ne vi quidem adhibita, non poterat recte perficere. Pauper enim cum esset et nudus, ac societate Spiritus destitutus, qua ratione bona hæc spiritualia consequi potuit, absque thesauro et spiritualibus divitiis? Verum anima, quæ Dominum, per investigationem Spiritus, fidem ac multam patientiam, verum nempe thesaurum reperit, fructus Spiritus producit, ut dictum est, absque omni labore, omnemque justitiam, ac præcepta Domini, quæ Spiritus mandavit, in se, et per se, pure et integre, et sine reprehensione perficit.

IV. Aut rursus alio utamur exemplo. Quemadmodum si sit aliquis dives, qui cum cœnam exqui-

σαυρόν, αὐτὸν τὸν Κύριον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐλλάμποντα, πᾶσαν δικαιοσύνην ἀρετῶν, καὶ πᾶσαν κτήσιν ἀγαθότητος τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος Χριστοῦ ἐπιτελοῦσι, καὶ δι' αὐτοῦ πλείονα πλούτον οὐράνιον ἐπισυναγοῦσι. Διὰ γὰρ τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ πᾶσαν ἀρετὴν δικαιοσύνης κατεργάζονται, πεποιθότες ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ ἐν αὐτοῖς πλοῦτου πνευματικοῦ, καὶ εὐκόλως πᾶσαν δικαιοσύνην καὶ ἐντολὴν τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ ἀοράτου τῆς χάριτος ἐν αὐτοῖς πλοῦτου ἐργάζονται. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος· *Ἐχούτες τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὄστρακίνοις σκεύεσι*, τοῦτέστιν, ὃν ἐν σαρκὶ ὄντες κτήσασθαι ἐν αὐτοῖς κατηξιώθησαν, τὴν ἀγιαστικὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος· καὶ πάλιν, *Ὅς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμός, καὶ ἀπολύτρωσις.*

B'. Ὁ οὖν εὐρὼν καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος θησαυρὸν, πᾶσαν δικαιοσύνην ἐντολῶν, καὶ πᾶσαν ἐργασίαν ἀρετῶν, ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἐν τούτῳ κατεργάζεται, ἀδιάστως λατῶν καὶ εὐκόλως. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεὸν, καὶ ἐκζητήσωμεν καὶ δεηθῶμεν αὐτοῦ, ἵνα τὸν θησαυρὸν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ χαρίσθαι ἡμῖν, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ πάσαις ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἀναστραφῆναι δυνηθῶμεν, καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Πνεύματος πᾶσαν καθαρῶς καὶ τελειῶς ἀποπληρῶσαι, διὰ τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ, ὃς ἐστὶ Χριστός. Ὁ γὰρ πένης καὶ πτωχὸς καὶ λιμῶντων, ἐν κόσμῳ οὐδὲν δύναται κτήσασθαι, τῆς πενίας αὐτὸν συνεχούσης. Ὁ δὲ ἔχων θησαυρὸν, ὡς προερίρηται, εὐχερῶς, ὅσα βούλεται κτήματα, καὶ ἀνωδύτως κτάται. Οὕτως καὶ ψυχὴ ἡ γυμνὴ καὶ ἔρημος ἀπὸ κοινωνίας Πνεύματος, καὶ ὑπὸ τὴν δεινὴν πτωχείαν τῆς ἀμαρτίας οὔσα, οὐδὲν δύναται, κἂν θέλῃ τὴν καρπὸν τοῦ Πνεύματος τῆς δικαιοσύνης ἐξ ἀληθείας ποιῆσαι, πρὸ τῆς μεταλήψεως τοῦ Πνεύματος.

Γ'. Ὅμως βιάζεσθαι χρὴ ἕκαστον ἑαυτὸν εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ Κυρίου, ἵνα καταξιωθῆ λαβεῖν, καὶ εὐρεῖν τὸν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος θησαυρὸν, ὥστε ἀκοπιástως καὶ εὐχερῶς δυνηθῆναι ποιῆσαι πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, ἀμώμως καὶ καθαρῶς, ἃς πρὶν μετὰ βίας οὐκ ἔδύνατο κατορθῶσαι. Πένης γὰρ καὶ γυμνός ἀπὸ κοινωνίας Πνεύματος ὑπάρχων, πῶς ἔδύνατο τοιαῦτα πνευματικὰ κτήματα κτήσασθαι, ἄνευ θησαυροῦ καὶ πλοῦτου πνευματικοῦ; Ἡ δὲ εὐρούσα ψυχὴ τὸν Κύριον, διὰ ζητήσεως Πνεύματος, καὶ πίστεως καὶ ὑπομονῆς πολλῆς, τὸν ἀληθινὸν θησαυρὸν, τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος κατεργάζεται, ὡς προερίρηται, εὐχερῶς, πᾶσαν τε δικαιοσύνην καὶ ἐντολάς τοῦ Κυρίου, ἃς ἐνετείλατο τὸ Πνεῦμα ἐν αὐτῇ, καὶ δι' αὐτῆς ποιεῖ καθαρῶς καὶ τελειῶς καὶ ἀμώμως.

Δ'. Ἡ πάλιν ἐτέρῳ ὑποδείγματι χρῆσώμεθα. Ὁσπερ ἐάν τις ᾖ πλούσιος καὶ ποιήσῃ δεῖπνον πολυ-

⁹⁰ II Cor. iv, 6. ⁹¹ I Cor. i, 30.

τελές, ἐκ τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ καὶ θησαυροῦ οὐπερ ἔχει, ἀναλίσκει, καὶ οὐ δέδοικε, μὴ τινος αὐτῷ ἐνδεήσει πλοῦτον ἔχοντι μέγαν· καὶ οὕτως εὐφραίνει τοὺς δαιτυμόνας πολυτελῶς καὶ λαμπρῶς τοὺς κληθέντας ὑπ' αὐτοῦ, διάφορα καὶ καινότερα παρέχων αὐτοῖς ἐδέσματα. Ὁ δὲ πένης καὶ ἐνδεής πλοῦτου, ἐὰν βουληθῆ δεῖπνον κατασκευάσαι τι, πάντα κιχρᾶται, καὶ αὐτὰ τὰ σκεύη, καὶ ἱμάτια, καὶ ἄλλα εἶδη· καὶ εἰθ' οὕτως μετὰ τὸ δειπνήσαι τοὺς κληθέντας, ὡς ἐν δειπνῷ πένητος, ὕστερον ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποδιδωσιν, ὅθεν ἐχρήσατο σκευῶν ἀργυροῦν, ἢ ἱμάτων, ἢ ἕτερον εἶδος· καὶ οὕτως ἐκάστῳ ἀποδοθέντων πάντων, αὐτὸς πένης καὶ γυμνὸς ἀπομένει, μὴ ἔχων ἴδιον πλοῦτον ἐξ οὗ εὐφραίνεσθαι δύναται.

Ε'. Οὕτως καὶ οἱ πλοῦσοι τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἔχοντες τὸν πλοῦτον τὸν ἐπουράνιον ἐν ἀληθείᾳ, καὶ κοινωνίαν Πνεύματος ἐν αὐτοῖς, ἐπὶ τισὶ λαλώσι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τισὶ κοινωνῶσι λόγον πνευματικόν, καὶ εὐφραίνει ψυχὰς θελήσωσιν, ἐκ τοῦ ἰδίου πλοῦτου καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου θησαυροῦ, οὗ κέκτηνται ἐν ἑαυτοῖς, ἐξ αὐτοῦ λαλοῦν, καὶ ἐξ αὐτοῦ εὐφραίνουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκούοντων τὸν πνευματικὸν λόγον, καὶ οὐ δεδοίκασι μὴ ἐνδεήσειεν αὐτοῖς, ὅτι κέκτηνται ἐν αὐτοῖς θησαυρὸν οὐράνιον ἀγαθωσύνης, ἐξ οὗ προφέρουσι καὶ εὐφραίνουσι τοὺς πνευματικῶς ἐστιωμένους. Ὁ δὲ πένης καὶ μὴ κεκτημένος ἐκ τοῦ πλοῦτου τοῦ Χριστοῦ, μήτε ἔχων πλοῦτον πνευματικόν ἐν τῇ ψυχῇ, τὸν βρῶντα πᾶσαν ἀγαθωσύνην λόγων τε καὶ ἔργων, καὶ ἐνθυμημάτων θείων, καὶ μυστηρίων ἀλαλήτων, εἰ καὶ βούλεται οὗτος λόγον ἀληθείας λαλεῖν, καὶ εὐφραίνειν τινὰς τῶν ἀκούοντων, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μὴ κεκτημένος ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ μόνον ἀπομημονεύων καὶ κιχρῶμενος λόγους ἐξ ἐκάστης γραφῆς, ἢ παρὰ πνευματικῶν ἀνδρῶν ἀκούσας καὶ διηγούμενος καὶ διδάσκων, ἰδοὺ ἄλλους μὲν δοκεῖ εὐφραίνειν, καὶ ἄλλοι ἀπολαύουσι τῶν λόγων· μετὰ δὲ τὸ διηγήσασθαι αὐτὸν, ἕκαστος λόγος πρὸς τὰ ἴδια ἀφ' ὧν ἦρθη, ἀπέρχεται, καὶ αὐτὸς πάλιν γυμνὸς ἀπομένει καὶ πένης, μὴ ἔχων ἴδιον θησαυρὸν Πνεύματος, ἀφ' οὗ προφέρει, καὶ ὠφελεῖ, καὶ εὐφραίνει ἐτέρους, αὐτὸς πρῶτος μὴ εὐφραίνόμενος, μηδὲ ἀγαλλιωμένος τῷ Πνεύματι.

Ζ'. Διὰ τοῦτο χρὴ πρῶτον ζητῆσαι παρὰ Θεοῦ ἐν πόνοι καρδίας καὶ πίστει, ἵνα δῶ ἡμῖν εὐρεῖν τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, τὸν ἀληθινὸν θησαυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐν δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος. Καὶ οὕτως πρότερον ὠφέλειαν ἐν ἑαυτοῖς, καὶ σωτηρίαν, καὶ ζωὴν αἰώνιον εὐρόντες, τὸν Κύριον, τότε καὶ ἄλλους, ὡς δυνατὸν καὶ ἐφικτὸν ἐστιν, ὠφελήσωμεν, ἀπὸ τοῦ ἐνδον θησαυροῦ τοῦ Χριστοῦ προφέροντες πᾶσαν ἀγαθωσύνην λόγων πνευματικῶν, καὶ μυστηρίων ἐπουρανίων ποιούμενοι διηγησιν. Οὕτως γὰρ εὐδόκησεν ἡ ἀγαθότης τοῦ θελήματος τοῦ Πατρὸς, τοῦ κατοικήσαι· ἐν παντὶ τῷ πιστεύοντι καὶ αἰτουμένῳ αὐτόν. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν με, φησὶν, ἀγαπήσει με ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ γὰρ ἀγαπήσω

A sitissimis rebus instructam præparet, ex divitiis suis et thesauro, quem possidet, sumptus facit, nec metuit, ne sibi aliquid desit, divitias multas possidenti : sicque laute et splendide convivas a se vocatos exhilarat, variis ac novis subinde appositis cibis. At pauper qui est, omnique rerum abundantia destitutus, si voluerit quibusdam cœnam apparare, mutuatur omnia, vel ipsam supellectilem, vestes, ac reliquas species : sicque postea, ubi cœnaverint, qui erant vocati, ut fieri solet in convivio pauperis, denique unicuique, unde mutuo sumpserat, restituit supellectilem argenteam, vestes ac reliquum ornatum : quibus omnibus unicuique sic restitutis, ipse pauper ac nudus remanet, non habens proprias facultates, ex quibus possit recreari.

B
V. Sic quoque, qui sunt Spiritu sancto locupletates, ac cœlestes divitias revera consecuti communionem Spiritus in se habent, si quibusdam verba veritatis loquantur, et sermonem spiritualem quibusdam communicent, ac animas reficere stauerint ; ex propriis opibus, et ex proprio thesauro, quem possident apud se, ex eo, inquam, loquantur, ex eoque reficiunt animas audientium spiritualem sermonem, nec pertimescunt, ne quid sibi desit : eo quod possideant in se cœlestem bonitatis thesaurum, e quo proferunt et recreant eos qui spirituali cibo vescuntur. Pauper vero, qui nec divitias Christi possidet, nec spirituales obtinet in anima opes, producentes scaturiginis instar omnem bonitatem sermonum, operum, cogitationum divinarum, et mysteriorum ineffabilium, hic, inquam, licet velit verbum veritatis eloqui, ac recreare quosdam audientes, cum tamen secundum virtutem ac in veritate sermonem Dei non obtineat ; verum illos modo sermones, quos aut a quacunque scriptura mutuatur, aut ab aliis spiritualibus audivit, exponat et doceat ; en videtur quidem ille alios recreare, et sane fruuntur alii sermonibus : ubi vero eum sermonem recitaverit, unumquodque verbum ad sua, unde translatum erat, revertitur : tum ille denuo nudus ac pauper remanet, carens proprio thesauro Spiritus, e quo promat, juvet et recreet alios, ac primus ipse non reficitur, nec Spiritu exultat.

D
79 VI. Propterea in primis postulandum est a Deo cum contentione cordis ac fide, det nobis, ut inveniamus divitias ejus, verum thesaurum Christi in cordibus nostris in virtute ac efficacia Spiritus. Et hac ratione, ubi prius in nobis commodum, salutem ac vitam æternam, Dominum scilicet, consecuti fuerimus, postmodum quoque alios pro facultate et viribus nostris adjuvemus, ex interiori Christi thesauro promentes omnem bonitatem spiritualium sermonum, ac cœlestium mysteriorum enarrationem instituentes. Sic enim placuit bonitati voluntatis Patris, habitare apud omnem qui credit in eum eumque postulat. Qui enim diligit me, inquit, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et

*manifestabo ei me ipsum*²¹. Et iterum: *Venietus ego et Pater meus, et mansionem apud eum faciemus*²². Sic infinitæ clementiæ Patris visum est, sic incomprehensibili charitati Christi placuit: sic ineffabilis bonitas Spiritus promisit. Gloria sit ineffabili misericordiæ sanctæ Trinitatis.

VII. Qui enim evadere Filii Dei, et ex Spiritu sancto desuper renasci digni sunt habiti, atque Christum illuminantem ac recreantem eos in se possident, variis ac diversis modis a Spiritu diriguntur, et invisibiliter in corde cum requie spirituali a gratia ducuntur. Proferamus vero ex iis, quæ in mundo sunt conspicua, personarum figuras, ut, qua ratione gratia in anima se gerat, aliqua ex parte exemplis veluti demonstremus. Sunt interdum, qui a gratia ducuntur, ut qui in cœna regia lætantur, et exsultant exsultatione ac lætitia ineffabili: alia vero hora similes sunt sponsæ, quæ fruitur in conjugio cum sponso suo voluptate divina. Aliquando fiunt veluti angeli incorporei, in tanta levitate ac subtilitate una cum corpore constituti. Interdum sunt, ut qui potu inebriati et Spiritu delectantur, inebriantur, ebrietate scilicet divinorum ac spiritualium mysteriorum.

VIII. Interdum sunt velut in luctu et lamentatione propter genus humanum, ac precibus pro toto genere humano effusis, ad lacrymas, et ad luctum prolabantur, dilectione spirituali erga humanum genus accénsi. Interdum vero ad tantam exsultationem ac dilectionem a Spiritu inflammantur, ut, si fieri possit, omnes homines in sua viscera conjicerent, nulla nec honorum nec malorum habita ratione. Interdum vero demittuntur infra omnes homines in humilitate Spiritus, ut se ipsos omnium abjectissimæ ac infimæ conditionis reputent. Interdum in gaudio ineffabili a Spiritu conservantur. Interdum sunt velut fortis quispiam, qui, universam armaturam regis induens, et in prælium descendens, adversus hostes fortiter dimicat, eosque vincit. Eodem modo spiritualis homo, assumptis cœlestibus armis Spiritus, hostes invadit, prælioque commisso subjicit illos pedibus suis²³.

IX. Interdum in summo silentio, tranquillitate et pace requiescit anima, in sola spirituali voluptate, et ineffabili requie atque in optimo statu existens. Interdum in intelligentia quadam ac sapientia ineffabili, et notitia Spiritus inscrutabili a gratia instituitur, circa ea, quæ nec lingua nec ore efferi queunt. Interdum ut quivis hominum fit. Ita varie gratia versatur in iis, ac multis modis ducit animam, recreans juxta voluntatem divinam, exercetque eam diversimode, ut illam integram, **80** irreprehensibilem atque puram apud cœlestem Patrem constituat.

X. Cæterum prædictæ hæ Spiritus operationes,

²¹ Joan. xii, 21. ²² Joan. xiv, 23. ²³ Ephes. vi, 12 seq.

αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτὸν. Καὶ πάλιν Ἐλεσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου, καὶ μονήν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Οὕτως ἡ ἀπειρος χρηστότης τοῦ Πατρὸς ἠθέλησεν, οὕτως ἡ ἀνεκδήγητος ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ εὐδόκησεν, οὕτως ἡ ἀβρόητος ἀγαθότης τοῦ Πνεύματος ἐπηγγελάτω. Δόξα τῇ ἀβρίστῳ ἐσπλαγγνίᾳ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Z'. Οἱ γὰρ καταξωθέντες τέκνα γενέσθαι θεοῦ, καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἄνωθεν γεννηθῆναι, καὶ τὸν Χριστὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἐλλάμποντα καὶ ἀναπνέοντα αὐτοὺς, ἐν ποικίλοις καὶ διαφόροις τρόποις Πνεύματός εἰσιν ὀδηγούμενοι, καὶ ἀοράτως ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐν ἀναπαύσει πνευματικῇ ὑπὸ τῆς χάριτος ἐνεργούμενοι. Πρόσωπα δὲ ἐκ τῶν φαινομένων ἐν κόσμῳ ἀπολαύσεων ἐνέγκωμεν, καὶ ἐν ψυχῇ ἀναστροφῆς τῆς χάριτος ἐκ παραδειγματῶν μερικῶς ὑποδεικνύμεντες. Ἔστιν ὅτε γίνονται ὡς ἐν βασιλείᾳ δειπνῶν εὐφροσύνη ἀνεκκαλήτῳ, καὶ ἀγαλλιωθέντες ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνῃ ἀνεκκαλήτῳ. Ἄλλη ὥρα εἰσὶν ὡσπερ νύμφῃ συναναπαυομένη ἐν κοινονίᾳ τῷ νυμφίῳ αὐτῆς ἀναπαύσει θεικῇ. Ἄλλοτε γίνονται ὡσπερ ἄγγελοι ἀσώματοι, ἐν τοσαύτῃ κουφότητι ὄντες μετὰ τοῦ σώματος. Ἄλλοτε εἰσὶν ὡσπερ ἐν μέθῃ ποτῶν, εὐφραίνόμενοι καὶ μεθύοντες τῷ Πνεύματι, μέγιστον θείων μυστηρίων πνευματικῶν.

H'. Ἄλλοτε εἰσὶν ὡς ἐν κλαυθμῷ καὶ ὀδυρμῷ ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ δεόμενοι ὑπὲρ ὄλου τοῦ Ἀδάμ, πένθος καὶ κλαυθμὸν ἀναλαμβάνουσιν ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐκκαίμενοι. Ἄλλοτε ἐν τοσαύτῃ ἀγαλλιήσει καὶ ἀγάπῃ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐκπυροῦνται ὡς, εἰ δυνατὸν, πάντα ἀνθρώπων ἐν τοῖς ὕδασι σπλάγγνοις ἐμβάλεῖν, μὴ διακρίνοντας κακὸν ἀπὸ ἀγαθοῦ. Ἄλλοτε τοσοῦτον ταπεινοῦνται ὑποκάτω παντὸς ἀνθρώπου ἐν ταπεινοφροσύνῃ τοῦ Πνεύματος, ὡς ἑαυτοὺς πάντων ἰσχατωτέρους καὶ ἐλάττους νομίζουσιν. Ἄλλοτε ἐν χαρῇ ἀνεκκαλήτῳ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος διατηροῦνται. Ἄλλοτε εἰσὶν ὡσπερ τις δυνατὸς, λαβὼν πανοπλίαν βασιλικήν, καὶ κατελθὼν ἐν πολέμῳ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς ἰσχυρῶς καταγωνίζεται τοὺς τοῦ κατὰ τὸν ὄρατον. Ὅμοίως γὰρ καὶ πνευματικῶς λαμβάνει ὅτι ἐπουράνια τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς κατέρχεται καὶ πολεμεῖ, καὶ ὑποστάσσει αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ πόδας αὐτοῦ.

Θ'. Ἄλλοτε ἐν πολλῇ τινι ἡσυχίᾳ, καὶ γαλήνῃ ἡ ψυχὴ ἀναπαύεται, εἰς μόνην ἡδονὴν πνευματικῇ καὶ ἀνάπαυσιν ἁβρότητος οὐρα, καὶ εὐθηνίαν. Ἄλλοτε ἐν συνείσει τινὶ καὶ σοφίᾳ ἀβρότητῳ, καὶ γνώσει Πνεύματος ἀνεξερευνητοῦ ὑπὸ τῆς χάριτος σοφίζεται, ἅπερ διὰ γλώσσης καὶ στόματος λαλήσει ἀδύνατον. Ἄλλοτε ὡσπερ εἰς τῶν ἀνθρώπων γίγνεται. Οὕτως ποικίλως ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις ἀναστρέφεται, καὶ πολυτρόπως ὀδηγεῖ τὴν ψυχὴν ἀναπαύουσα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ γυμνάζει αὐτὴν διαφόρως, ἐν τελείᾳ καὶ ἁμωμον καὶ καθαρᾷ τῷ ἐπουρανίῳ Πατρὶ ἀποκαταστήσει.

I'. Ταῦτα δὲ τὰ προειρημένα τοῦ Πνεύματος ἐν

εργήματα, μεγάλων μέτρων εἰσι τῶν ἐγγύς τῆς τελειότητος ὄντων. Αἱ γὰρ προειρημένας τῆς χάριτος τοικίαι ἀνακαύσεις, διαφόρως μὲν λαλοῦνται, ἀδιαλείπτως δὲ εἰς αὐτοὺς ἐνεργοῦνται, ἐνεργεῖαν ἐνεργείας διαδεχομένης. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ πνεύματος κατανήσῃ, τελείως πάντων τῶν παθῶν ἀποκαθαρισθεῖσα, καὶ τῷ Παρακλήτῳ Πνεύματι διὰ τῆς ἀρρήτου κοινωνίας ἐνωθεῖσα καὶ ἀνακραθεῖσα, καὶ καταξωθῆ ἡ πνεῦμα γενέσθαι συγκαραμένη τῷ Πνεύματι, τότε ὅλη φῶς, ὅλη ὀφθαλμὸς, ὅλη καρδιά, ὅλον ἀνάκαυσις, ὅλον ἀγαλλίασις, ὅλον ἀγάπη, ὅλον σπλάγγνα, ὅλον ἀγαθότης καὶ χρηστότης γίνεται. Ὅσπερ γὰρ ἐν ἀθύσει θαλάσσης λίθος πανταχόθεν ὕδατι περιέχεται οὕτως οὗτοι, παντὶ τρόπῳ Πνεύματι ἅγιῳ ἀνακαυμένοι, ἀφομοιοῦνται τῷ Χριστῷ, τὰς ἀρετὰς τῆς θυνάμους τοῦ Ἡνεύματος ἀτρέπτως ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, ἰσῶθεν ὄντες ἕμωμοι, καὶ ἄσπιλοι καὶ καθαροί.

ΙΑ'. Διὰ γὰρ τοῦ Πνεύματος καταρτισθέντες, πῶς θύνανται καρπὸν ἔξωθεν κακίας προαγαγεῖν; Ἀλλὰ πάντοτε διὰ πάντων, οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος ἐν αὐτοῖς διαλέμπουσι. Παρακαλέσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, καὶ πιστεύσωμεν ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐλπίδι πολλῇ, ἵνα ὀψὲ ἡμῖν τὴν ἐπουράνιον χάριν τῆς θεωρίας τοῦ Ἡνεύματος, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτὸ τὸ Ἡνεῦμα κυβερνήσῃ καὶ ὁδηγήσῃ εἰς πᾶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀναπαύσῃ ἡμᾶς ἐν τῇ ποικιλότητι τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης κυβερνήσεως καὶ τοῦ γυμνασμοῦ τῆς χάριτος, καὶ τροφῆς πνευματικῆς, καταξωθῶμεν εἰς τὴν τελειότητα τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ φθάσαι, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος: *Ἴνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλῆρωμα τοῦ Χριστοῦ* καὶ πάλιν, *Μέχρι καταρτισθῶμεν οἱ πάντες εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ*. Ἐπηγγελάτω ὁ Κύριος πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, καὶ αἰτούμενοι ἐν ἀληθείᾳ θεωρησάσθαι τὰ μυστήρια τῆς ἀρρήτου κοινωνίας τοῦ Πνεύματος. Καὶ ἡμεῖς οὖν ὀλοτελῶς ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ ἀναθέντες τῶν προειρημένων ἀγαθῶν τυχεῖν σπεύσωμεν, ψυχῇ καὶ σώματι ἀφιερωθέντες, καὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ προσηλωθέντες, ἕξιοι τῆς αἰωνίου βασιλείας γενόμεθα, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνα. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΘ'.

Οἱ Χριστιανοὶ προκόψαιτε καὶ ἀξάνεσθαι βουλόμενοι ὀφείλουσιν ἑαυτοὺς βιάσθαι πρὸς πᾶν τὸ ἀγαθόν, ὥστε λυτρεύσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐνοικουσίας ἁμαρτίας, καὶ Πνεύματος ἁγίου πληροῦσθαι.

Α'. Ὁ βουλόμενος προσιθῆναι τῷ Κυρίῳ, καὶ ζωῆς αἰωνίου καταξωθῆναι καὶ κατοικητήριον τοῦ Χριστοῦ γενέσθαι, καὶ Πνεύματος ἁγίου πληρωθῆναι, ἵνα τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ δυναθῆ ποιῆσαι καθαρῶς καὶ ἀμώμως, οὗτος ὀφείλει ἀρξάσθαι πρῶτον πιστεύειν τῷ Κυρίῳ βεβαίως, καὶ ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν ἐξ ὅλου τοῖς λόγοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, καὶ ἀποτάξασθαι τῷ κόσμῳ

⁹⁹ Ephes. iii, 10. ¹⁰⁰ Ephes. iv, 13.

A ad summum gradum pertinent eorum, qui proxime a perfectione absunt. Ille enim, quarum mentionem fecimus, variae moderationes gratiae, varie quidem exprimentur, assidue tamen in homines agunt, actione actionem excipiente. Ubi enim anima ad perfectionem spiritus pervenerit, perfecte ab omnibus affectibus expurgata, et Spiritui Paraclito arcana societate unita et permista, ac temperata cum Spiritu digna habetur fieri spiritus; tum tota lux, tota oculus, tota spiritus, tota gaudium, tota delectatio, tota exsultatio, tota dilectio, tota viscera, tota bonitas et clementia fit. Sicut enim lapis in profundo maris undique aqua circumdatur: sic hi, omni modo Spiritui sancto permisti, similes sunt Christi, virtutes potentiae Spiritus constanter in se ipsis obtinentes, intus existentes, omnis maculae ac reprehensionis expertes atque puri.

XI. Cum enim per Spiritum sint restaurati, quomodo extra possunt fructum malitiae proferre? Verum perpetue per omnia fructus Spiritus in iis enitescunt. Oremus igitur quoque nos Deum, et credamus in dilectione ac spe magna, ut largiatur nobis caelestem gratiam doni Spiritus, ut et nos ipse Spiritus gubernet, et ducat ad omnem voluntatem divinam, ac nos reficiat variis requiei modis, ut ope hujus gubernationis, et exercitationis gratiae, ac promotionis spiritualis, digni habeamur ad perfectionem plenitudinis Christi pervenire, ut inquit Apostolus: *Ut impleamini in omnem plenitudinem Christi*⁹⁹. Et rursus: *Donec perveniamus omnes in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi*¹⁰⁰. Promisit Dominus omnibus in se credentibus, et in veritate postulantibus, se largiturum mysteria ineffabilis communionis Spiritus. Quapropter penitus nos ipsos Domino consecremus, et ad praedicta bona consequenda festinemus, corpore animoque consecrati, et cruci Christi affixi, digni regno aeterno flammis, glorificantes Patrem, Filium et Spiritum sanctum in saecula. Amen.

HOMILIA XIX.

Christiani proficere et crescere volentes, debent se vi compellere ad omne id quod bonum est, ut liberentur ab inhabitante peccato, et Spiritu sancto repleantur.

I. Qui exoptat accedere ad Dominum, et vita aeterna digni haberi, domicilium Christi fieri, ac Spiritu sancto repleti, quo fructus Spiritus producere, et mandata Christi facere pure et absque reprehensione possit, ille hinc initium sumat, ut in primis firmiter Domino credat, seque totum tradat praecipis ac mandatis ejus, ac renuntiet mundo per omnia, ne ullo modo circa ea, quae

oculis patent, tota ejus mens occupetur. Deinde quoque oportet eum perpetuo in oratione perseverare, in fide quæ expectat Dominum, visitationem et auxilium ejus semper expectantem, scopumque mentis suæ eo semper dirigentem. Deinde compellere oportet se ipsum ad omne opus bonum, **81** et ad omnia mandata Domini, propter innatum sibi peccatum. Veluti compellat se ipsum ad demissionem animi coram omnibus hominibus, ac se inferiorem et abjectiorem existimet, non quærens honorem, laudem, aut gloriam a quoquam hominum, ut in Evangelio scriptum est: sed solum Dominum semper ob oculos habeat, et mandata ejus, ipsi soli placere studens in mansuetudine cordis, ut inquit Dominus: *Discite a me quod mitis sum et humilis corde, et invenietis quietem animabus vestris* ⁸⁷.

II. Itidem ut sit misericors, benignus, pronus ad miserandum ac bonus, pro viribus suis se assuefaciat, ut inquit Dominus: *Estote boni ac benigni, sicut Pater vester cælestis misericors est* ⁸⁸. Et rursus inquit: *Si diligitis me, præcepta mea servate* ⁸⁹. Et rursus: *Si contendite intrare per portam angustam* ¹. Præ omnibus humilitatem Domini, ejusque vivendi rationem, mansuetudinem ac conversationem, tanquam exemplar in omni memoria minime obliviosa retineat, in orationibus perseveret, semper orans in fide, ut Dominus veniat, habitet in eo, consummet ac corroboret eum in omnibus mandatis suis; atque etiam ipse Dominus fiat domicilium animæ; et ita quæ nunc vi inviti cordis facit, sponte aliquando peragat, assuefaciens se ipsum perpetuo ad id quod bonum est, Domini semper recordans, et exspectans eum perpetuo in summa dilectione. Tum vero Dominus, cognito tanto ejus proposito et consilio ac laudabili ejus studio, nimum quomodo se compellat ut Dominum in memoria retineat, et ad id quod bonum est, ad mansuetudinem ac dilectionem cor vel invitus compellat, ac dirigat pro viribus suis omni violentia; exercet in eum misericordiam suam, et redimit eum ab inimicis suis, et inhabitante peccato, Spiritu eum sancto replens; et ita postmodum absque ulla vi ac labore vere facit omnia mandata Domini. Quinimo Dominus in eo sua mandata facit, et fructus spirituales tunc pure producit.

III. Oportet autem primum quempiam sic accedentem ad Dominum vi compellere se ipsum ad bonum, quamvis renitatur animus, exspectantem perpetuo in fide indubitata misericordiam ejus, ac compellere se ipsum ad dilectionem, si dilectione destitutus sit: compellere se ipsum ad mansuetudinem, si ea careat: compellere se ipsum ad misericordiam, et ad animum ad miserandum pronum: compellere se ipsum ad contemptum perferendum,

κατὰ πάντα, ἵνα μὴ περὶ τι τῶν φαινομένων διὰ ὁ νοῦς ἀσχολεῖται. Καὶ εἰς τὴν εὐχὴν χρῆ αὐτὸν πάντοτε προσκαρτερεῖν, ἐν πίστει προσδοκίας τοῦ Κυρίου τὴν ἐπίσκεψιν καὶ βοήθειαν αὐτοῦ πάντοτε ἐπιπέμμενον, τὸν σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχοντα διὰ παντός. Ἐἴτα βιάζεσθαι χρῆ ἑαυτὸν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ εἰς πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν συνοῦσαν αὐτῷ ἁμαρτίαν· ὅσον, βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ ταπεινοφρονεῖν ἐνώπιον πάντος ἀνθρώπου, καὶ ἑαυτὸν ἐλάττω ἡγεῖσθαι καὶ χειρόνα, μὴ ζητῶν τιμὴν, ἣ ἔπαινον, ἣ δόξαν ἀνθρώπων παρὰ τινος, καθὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται· ἀλλὰ μόνον ἀεὶ τὸν Κύριον προὐφθαλμῶν ἔχων καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, αὐτῷ βουλιόμενος ὁρέσκειν μόνῳ εἰς τὴν πραότητα τῆς καρδίας, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραὸς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.*

Β'. Ὁμοίως εἰς τὸ εἶναι ἐλεήμονα, χρηστὸν, εὐσπλαγγχον, ἀγαθὸν, ὄση δύναμις, ἑαυτὸν ἐδικτεῖω, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· *Γίνεσθε ἀγαθοὶ καὶ χρηστοὶ, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οὐκ ἐκτρέφει ἄσπί.* Καὶ πάλιν φησὶν· *Ἐὰν ἀγαπήτε με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε· καὶ πάλιν· Βιάζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας.* Ἐπὶ πᾶσι τὴν τοῦ Κυρίου ταπεινώσιν καὶ πολιτείαν, καὶ τὴν πραότητα, καὶ τὴν ἀναστροφὴν, ὡσπερ ὑπογραμμὸν ἐν πάσῃ μνήμῃ ἀληθαργήτω ἔχέτω, ταῖς εὐχαῖς προσκαρτερεῖτω, διὰ πάντος δεόμενος καὶ πιστεύων, ἵνα ἐλθὼν ὁ Κύριος ἐνοικήσῃ ἐν αὐτῷ, καὶ καταρτίσῃ καὶ δυναμώσῃ αὐτὸν ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ· καὶ ἵνα αὐτὸς ὁ Κύριος γένηται κατοικητήριον τῆς ψυχῆς· καὶ οὕτως ἂ νῦν μετὰ βίας ἐκούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐκούσιως πράξει ποτὲ, ἐθελῶν ἑαυτὸν ἡε πάντος εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ τοῦ Κυρίου μνημονεύων ἀεὶ, καὶ προσδοκῶν ἀεὶ ἐν πολλῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ. Τότε θεωρῶν ὁ Κύριος τὴν τοιαύτην προαίρεσιν, καὶ τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ σπουδὴν, πῶς βιάζεται ἑαυτὸν εἰς μνήμην τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἀεὶ καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ πραότητα καὶ ἀγάπην ἔχει καὶ μὴ θέλουσαν τὴν καρδίαν, καὶ ἀγεῖ ὄση δύναμις αὐτῷ μετὰ βίας, ποιεῖ μετ' αὐτοῦ εἰς ἔλεος αὐτοῦ, καὶ λυτροῦται αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἐνοικουσης ἁμαρτίας, Πνεύματος ἁγίου ἐμπιπλὼν αὐτόν· καὶ οὕτω λοιπὸν ἀνευ βίας καὶ καμάτου ποιεῖ πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἐξ ἀληθείας· μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας ἐντολάς, καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος τότε καρποφορεῖ καθαρῶς.

Γ'. Χρῆ δὲ πρότερον προσελθόντα τινὰ τῷ Κυρίῳ, οὕτω βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας, προσδοκῶντα διὰ παντός ἐν πίστει ἀδιστακτῶ τῷ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀγάπην, μὴ ἔχοντα ἀγάπην· βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν πραότητα, μὴ ἔχοντα πραότητα· βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ οὐκ ἐκτρέφειν, καὶ ἐλεήμονα ἔχειν καρδίαν· βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ καταφρονεῖσθαι, εἰς τὸ καταφρονούμενον μακροθυμεῖν, καὶ ἐξουδενούμενον

⁸⁷ Matth. xi, 29. ⁸⁸ Luc. vi, 36. ⁸⁹ Joan. xiv, 15. ¹ Luc. xiii, 24.

ἡ ἀτιμαζόμενον μὴ ἀνανακτεῖν, κατὰ τὸ εἰρημένον· **A** *Μὴ ἑαυτοῦς διυδικούντας, ἀγαπητοί.* Βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν εὐχὴν, μὴ ἔχοντα εὐχὴν πνευματικὴν· καὶ οὕτως ὁ Θεὸς, θεωρῶν τὸν οὕτως ἀγωνιζόμενον, καὶ βία ἑαυτὸν ἀγχοῦσα, μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας, δίδωσιν εὐχὴν ἀληθινήν Πνεύματος, δίδωσιν ἀγάπην ἀληθινήν, πραότητα ἀληθείας, σπλάγχνα οἰκτιρῶν, χρηστότητα ἀληθινήν, καὶ ἀπαξιαπλῶς, πληροῦ αὐτὸν τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος.

Δ'. Εἰ δὲ τις εἰς τὴν εὐχὴν μόνην ἐχυτὸν βιάζεται, μὴ ἔχων εὐχὴν, ἵνα σχῆ εὐχῆς χάριν, εἰς δὲ τὴν πραότητα καὶ ταπεινοφροσύνην καὶ ἀγάπην καὶ τὰς λοιπὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἑαυτὸν οὐ βιάζεται, οὔτε μέριμναν καὶ πόνον καὶ ἀγῶνα ἔχει ἕκαστα κατορθῶσαι, ὅσον τὸ ἐκ προαιρέσεως, καὶ αὐταξουσίου θελήματος, ἐνίοτε δίδεται αὐτῷ εὐχῆς χάρις ἐν ἀναπαύσει καὶ εὐφροσύνῃ τοῦ Πνεύματος μερικῶς κατὰ τὸ αἶτημα αὐτοῦ. Τοῖς δὲ τρόποις ὁμοίος ἐστὶ καθ' ὃ καὶ πρὶν ἦν, οὐκ ἔχει πραότητα, ὅτι οὐκ ἐζήτησε πόνον, καὶ πρῶτον ἐπέσειεν ἑαυτὸν οὕτως γενέσθαι· οὐκ ἔχει ταπεινοφροσύνην, ἐπειδὴ οὐκ ἦτησε, καὶ ἑαυτὸν οὐκ ἐβίασατο εἰς τοῦτο. Οὐκ ἔχει ἀγάπην πρὸς πάντας, ἐπειδὴ περὶ τούτου μέριμναν καὶ ἀγῶνα οὐκ ἔσχεν ἐν τῇ αἰτήσει τῆς εὐχῆς· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιτεθεύσει τοῦ ἔργου, οὐκ ἔχει πίστιν καὶ πεποιθήσιν πρὸς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἐγνωνκεν ἑαυτὸν, οὐκ ἐδοκίμασεν μὴ ἔχειν, καὶ οὐκ ἐπόνθησεν ἐν θλίψει, ζητῶν παρὰ Κυρίου σχεῖν τὴν πρὸς αὐτὸν βεβαίαν πίστιν, καὶ πεποιθήσιν ἀληθινήν.

Ε'. Χρὴ γὰρ ἕκαστον ὡσπερ εἰς τὴν εὐχὴν βιάζεσθαι ἑαυτὸν καὶ ἀγχοῦσα, μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας· οὕτως καὶ εἰς τὴν πεποιθήσιν, οὕτως καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, οὕτως εἰς τὴν ἀνάπην, οὕτως εἰς τὴν πραότητα, ἀκεραιότητά τε καὶ ἀπλότητα· οὕτως εἰς πᾶσαν ὁπομονὴν καὶ μακροθυρίαν καταγεγραμμένον μετὰ χαρᾶς· οὕτως βιάζεσθαι εἰς τὸ ἑαυτὸν ἐξουθενεῖν. Καὶ πτωχὸν καὶ ἐσχατὸν λογιζέσθαι· οὕτως εἰς τὸ μὴ ὀμιλεῖν τὰ μὴ ὄντα χρήσιμα, ἀλλὰ ἀεὶ τὰ τοῦ Θεοῦ μελετᾶν, καὶ λαλεῖν στόματι καὶ καρδίᾳ. Οὕτως εἰς τὸ μὴ θυμοῦσθαι, καὶ κραυγάζειν κατὰ τὸ εἰρημένον, *Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὁμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ.* Οὕτως εἰς πάντας τοὺς τοῦ Κυρίου τρόπους, εἰς πᾶσαν ἄσκησιν ἀρετῆς, καὶ πολιτείας ἀγαθῆς καὶ καλῆς· εἰς πᾶσαν ἀναστροφὴν ἀγαθότητος, εἰς πᾶσαν ταπεινοφροσύνην πραότητος, εἰς τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ ὑψηλοφρονεῖν, καὶ φυσιοῦσθαι, καὶ λαλεῖν κατὰ τινος.

Γ'. Εἰς ταῦτα πάντα ὀφείλει βιάζεσθαι ἑαυτὸν, ὁ θέλων εὐδοκίμησαι καὶ εὐαρεστῆσαι Χριστῷ, ἵν' οὕτως ὁ Κύριος ἰδὼν αὐτοῦ τὴν προθυμίαν, καὶ προαίρεσιν, τοῦ οὕτως εἰς πᾶσαν ἀγαθότητα καὶ ἀπλότητα, καὶ χρηστότητα, καὶ ταπεινοφροσύνην,

et in eo fortiter perdurandum, ne despectui habitus aut deonestatus indignetur, juxta dictum: *Non vosmetipsos ulciscentes, charissimi*²: compellere se ipsum ad preces, si preces spirituales non habeat. Sic itaque Deus, conspiciens eum, qui lan-
topere contendit, ac vi, reluctante animo, se ipsum constringit, veram Spiritus precationem largitur, veram dilectionem concedit, veram mansuetudinem, viscera misericordiae, clementiam veram, atque, ut unico verbo dicam, replet eum fructu Spiritus.

IV. Quod si quis, cum affectu precandi careat, ad preces solas se ipsum adigat, ut consequatur precationis gratiam: ad mansuetudinem vero, humilitatem animi, dilectionem et reliqua mandata Domini, minus se ipsum compellat, nec ullam curam, laborem ac studium adhibeat, ut ea recte **82** constituat: quoad illius propositum ac liberam voluntatem, conceditur illi interdum precandi gratia cum delectatione ac lætitia Spiritus, ex parte tamen juxta petitionem ejus: moribus tamen idem est, quibus antea erat, destitutus mansuetudine, eo quod non laborarit, nec se prepararit, ut talis evaderet: destitutus humilitate, eo quod non postularit, nec se ipsum ad eam compulerit: destitutus dilectione erga omnes, eo quod de ea nihil omnino sollicitus fuerit in postulatione orationis suae: et in ipsa operis administratione non habet fidem, nec fiduciam erga Deum, eo quod in cognitione sui carere se non expertus est, neque contendit cum afflictione Dominum postulare, ut obtineat firmam in illum fidem ac veram fiduciam.

V. Oportet enim unumquemque perinde ut ad preces se compellere atque adigere, repugnante animo; sic quoque ad fiduciam, sic quoque ad humilitatem, sic quoque ad dilectionem, sic quoque ad mansuetudinem, sinceritatem et simplicitatem: sic quoque ad omnem patientiam et longanimitatem cum gaudio ac prompte collimare: sic quoque se compellere ad sui ipsius despectum, ac se pauperem infimæque sortis homuncionem reputare: sic, ne intentus sit rebus minus utilibus, sed semper quæ Dei sunt meditetur, et proferat ore et corde: sic ne ira excandescat aut clamet, sicuti dictum est: *Omnis amarulentia tollatur a vobis cum omni malitia*³. Sic ad omnes mores Domini induendos, ad omnem virtutis, probi honestique vitæ instituti exercitationem, ad omnem conversationem bonitatis, ad omnem humilitatem mansuetudinis; nec extollatur, nec altum sapiat, aut infletur, vel cuiusdam famam detrectet.

VI. Ad hæc omnia se compellere debet qui cupit probari ac placere Christo, ita ut Dominus, conspecta ejus promptitudine, ac intentione, ejus, inquam, qui ad probitatem, simplicitatem, benignitatem, humilitatem, dilectionem et precationem

² Rom. xii, 19. ³ Ephes. iv, 31.

se ipsum compellit, ac vi quadam adigit, se totum illi offerat : ipse, inquam, Dominus, implens vera hæc omnia in eo pure absque ullo labore et vi, quæ ne vi quidem ulla antea observare poterat, propter inhabitans in eo peccatum. Fiantque illi hæc omnia virtutum exercitia et studia, velut altera natura. Postmodum Dominus adveniens et versatus cum eo, et ille cum Domino, ipse perficit in eo sua mandata citra omnem laborem, replens eum fructu Spiritus. Quod si vero ad solam precationem se quis adigit, donec consequatur gratiam hanc a Deo ; ad ea vero, quæ prædicta sunt, se non compellat, cogat et assuefaciat, ille vere, pure ac sine reprehensione hæc adimplere nequit. Verum ita convenit se præparare pro viribus ad id quod bonum est. Interdum enim pervenit ad eum petentem ac precantem gratia divina. Bonus enim et benignus est Deus, ac petentibus a se largitur quæ petierant. Verum qui caret iis, de quibus locuti sumus antea, nec se ad ea assuefacit aut præparat, gratiam quam consecutus jam erat, perdit, ac cadit præ nimia arrogantia ; aut nihil proficit, nec augetur in gratia sibi concessa, quoniam mandatis Domini deliberato animo se non dedit : domus enim et requies Spiritus est humilitas, dilectio et mansuetudo, et reliqua Domini mandata.

83 VII. Debet ergo, quicumque Deo vere placere cupit, ab eoque recipere cœlestem Spiritus gratiam et in Spiritu sancto crescere ac perfici, ad omnia præcepta Dei se ipsum compellere, et vel invitum animum subjugare, secundum quod dicitur : *Propterea ad omnia mandata tua dirigebar : omnem viam iniquam odio habui* *. Quemadmodum enim aliquis ad perseverandum in precatione se ipsum compellit atque adigit, donec id recte constituerit : eodem modo, si liberit, ad omnia quoque virtutum exercitia se ipsum compellit atque adigit, bonæ consuetudini assuescens ; et sic, ubi assidue Dominum obtestatus ac deprecatus, et quæ petierit, adeptus fuerit, Deum gustare cœpit, ac Spiritus sancti particeps factus fuerit, hoc agit, ut crescat et soveat gratiam sibi concessam, requiescentem in humilitate, in dilectione et mansuetudine ejus.

VIII. Ipse Spiritus largitur hæc ei, atque instruit eum vera precandi ratione, vera dilectione, vera mansuetudine, ad quæ antea vi se compellebat, quæ inquirebat, de quibus sollicitus erat, ac quæ meditabatur, quæque donata tandem ei sunt : et ita auctus et consummatus in Deo, qui hæres regni evadat, dignus habetur. Humilis enim nunquam habitur. Unde enim labi liceret ei, qui sub omnibus est ? Nimia itaque animi elatio summa est humilitas : humilitas vero magna est exaltatio, existimatio atque dignitas. Nos ergo quoque nos compella-

και ἀγάπην, και εὐχὴν ἀγχιοντος ἑαυτὸν, και ἀγχιοντος μετὰ βίας, δώσω ἑαυτὸν ὅλον αὐτῷ, αὐτὸς ὁ Κύριος ποιῶν ἐξ ἀληθείας ταῦτα πάντα καθαρῶς ἐν αὐτῷ ἀκόπως και ἀδιάστως, ἅ πρὶν οὐδὲ μετὰ βίας φυλάξαι : ἡδύνατο, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ οἰκοῦσαν ἀμαρτίαν· και γίνεται αὐτῷ τὰ τῆς ἀρετῆς πάντα ἐπιτηδεύματα ὡς φύσις. Τὸ λοιπὸν ἔλθων ὁ Κύριος, και γενόμενος ἐν αὐτῷ, και αὐτὸς ἐν τῷ Κυρίῳ, αὐτὸς ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας ἐντολάς ἀνευ καμάτων, πληρῶν αὐτὸν τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος. Εἰ δὲ εἰς εὐχὴν μόνον βιάζεται τις ἑαυτὸν, ἕως οὐ λάβῃ χάρισμα παρὰ Θεοῦ, εἰς ταῦτα δὲ τὰ προειρημένα ὁμοίως ἑαυτὸν οὐ βιάζεται, και ἀγχι και ἐθίζει, οὐ δύναται ἐξ ἀληθείας, καθαρῶς και ἀμώμως αὐτὰ ποιῆσαι. Ἄλλ' οὕτω χρὴ προουτρεπίσειν ἑαυτὸν, ὅσον δυνατόν εἰς τὸ ἀγαθόν· ἐνίοτε γὰρ γίνεται πρὸς αὐτὸν ἡ θέλα χάρις αἰτούντα και δέόμενον. Ἀγαθὸς γὰρ και χρηστός ἐστὶν ὁ Θεός, και τοῖς αἰτούσιν αὐτὸν δίδωσι τὰ αἰτήματα αὐτῶν· μὴ ἔχων ἔθ, μῆτε ἐθίσας, μῆτε προουτρεπίσας ἑαυτὸν εἰς τὰς προειρημένους, εἶγε λάθοι, ἀπολεῖ τὴν χάριν ἣν ἔλαβε, και πίπτει ὑψηλοφρονήσας, ἣ οὐ προκόπτει και αὐξεῖ ἐν τῇ χάριτι τῇ πρὸς αὐτὸν γενομένη, ἐπειδὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἐκ προαιρέσεως ἑαυτὸν οὐ δίδωσι· τὸ γὰρ κατοικητήριον και ἡ ἀνάγκαις τοῦ Πνεύματος, ἡ ταπεινοφροσύνη ἐστὶν, ἡ ἀγάπη τε και πραότης, και αἱ λοιπαὶ τοῦ Κυρίου ἐντολαί.

Z' Ὁφείλει οὖν ὁ βουλόμενος ἐξ ἀληθείας εὐαρεσθῆσαι τῷ Θεῷ, και δέξασθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἐκουράνιον τοῦ Πνεύματος χάριν, και αὐξῆσαι και τελειωθῆναι ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ βιάζεσθαι ἑαυτὸν, και μὴ θλώσαν τὴν καρδίαν ὑποτάσσειν κατὰ τὸ εἰρημένον· διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου καταρθώμην, πᾶσαν ὁδὸν ἀδικιῶν ἐμίσησα. Ὡσπερ γὰρ τις εἰς τὴν προσκαρτέρησιν τῆς εὐχῆς βιάζεται ἑαυτὸν και ἀγχι, ἕως οὐ τοῦτο κατορθώσῃ· ὁμοίως ἐάν θέλῃ και εἰς πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα βιάζεται ἑαυτὸν και ἀγχι, και ἐθίζει ἔθος ἀγαθόν, και οὕτως αἰτούμενος και δέόμενος τοῦ Κυρίου διὰ παντός, και τυχῶν τῆς αἰτήσεως, και μεταλαθῶν γεύσεως Θεοῦ, και Πνεύματος ἁγίου μέτοχος γενόμενος, αὐξαν ποιεῖ και θάλλειν τὸ χάρισμα τὸ δοθὲν αὐτῷ, ἀνεπαυόμενον ἐν τῇ ταπεινοφροσύνῃ αὐτοῦ, ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῇ πραότητι.

H' Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα χαρίζεται αὐτῷ ταῦτα, και δίδασκει αὐτὸν ἀληθινὴν εὐχὴν, ἀληθινὴν ἀγάπην, ἀληθινὴν πραότητα, ἅ προεδιάσατο και ἐζήτησε, και ἐμερίμνησε, και ἐμελέτησε, και ἐδόθη αὐτῷ· και οὕτως αὐξήσας και τελειωθείς ἐν Θεῷ, κληρονόμος τῆς βασιλείας γενέσθαι καταξιοῦται. Ὁ γὰρ ταπεινός οὐδέποτε πίπτει· πόθεν γὰρ πεισὶν ἔχει ὑποκάτω πάντων ὄν ; μεγάλη ταπεινωσις, ἡ ὑψηλοφροσύνη· και μεγάλη ὑψωσις, και τιμιότης, και ἀξίωμα, ἡ ταπεινοφροσύνη. Και ἡμεῖς τοίνυν βιασώμεθα και ἀγχιωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, και μὴ

* Psalm. cxviii, 104.

θελούσης τῆς καρδίας, καὶ εἰς τὴν πραότητα, καὶ εἰς τὴν ἀγάπην δέομενοι καὶ παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν ἐν πίστει, καὶ ἐλπίδι, καὶ ἀγάπῃ, ἀδιαλείπτως ἐν προσδοκίᾳ τοιαύτῃ καὶ σκοπῷ, ἵνα ἀποστελῇ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα εὐξώμεθα καὶ προσκυνήσωμεν τῷ Θεῷ ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ.

Θ'. Καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα διδάξει ἡμᾶς εὐχὴν ἀληθινήν, ἣν νῦν καὶ μετὰ βίας οὐ δύναμεθα ποιεῖν· ἐπλάγγνα οἰκτιρῶν, χρηστότητα, καὶ πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, διδάξει ἡμᾶς ποιῆσαι ἐξ ἀληθείας ἀλύτως καὶ ἀδιάστως, ὡς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα οἶδε πληροῦν ἡμᾶς τὸν καρπὸν αὐτοῦ, καὶ οὕτως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ πληρωθεισῶν ὑφ' ἡμῶν διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, τοῦ μόνου γινώσκοντος τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, καὶ τελειώσαντος ἡμᾶς τοῦ Πνεύματος εἰς ἑαυτὸ, καὶ τελειωθέντος εἰς ἡμᾶς καθαρισθέντος ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ καὶ σπύλου τῆς ἁμαρτίας, ὡς περ νύμφας καλὰς, τὰς ψυχὰς ἡμῶν καθαρὰς καὶ ἁμώμους παραστήσει τῷ Χριστῷ, ἀναπαυομένων ἡμῶν ἐν Θεῷ, ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀναπαυομένου τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Δόξα τοῖς αἰκτιρμοῖς αὐτοῦ καὶ τῷ ἔλεει, καὶ τῇ ἀγάπῃ, ὅτι εἰς τοιαύτην τιμὴν καὶ δόξαν κατηξίωσε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, υἱοὺς Πατρὸς ἐπουρανοῦ κατηξίωσεν αὐτοῦς, καὶ ἰδίους ἀδελφοὺς προσηγόρευσεν. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA K'.

Μόνος ὁ Χριστὸς, ὁ ἀληθινὸς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἰατρός, θεραπεύσαι δύναται τὴν ψυχὴν, καὶ αὐτὴν τῷ τῆς χάριτος ἐνδύματι διακοσμήσαι.

A. Ἐφ' ἵνα τις γυμνὸς ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ἐνδύματος τοῦ θεϊκοῦ καὶ ἐπουρανοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ Πνεύματος δύναμις, καθὼς εἰρηται· *Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ· κλαιέτω καὶ παρακαλείτω τὸν Κύριον, ἵνα λάβῃ τὸ ἐξ οὐρανοῦ πνευματικὸν ἔνδυμα· ἵνα ἁμφοισθῇ τὴν ἀπὸ θείας ἐνεργείας γεγυμνωμένην ψυχὴν· ὅτι πολλὴν αἰσχύνην ἀτιμίας παθῶν περιβέβληται, ὁ μὴ ἐνδεδυμένος τὸ τοῦ Πνεύματος ἔνδυμα.* Ὡς περ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις ἐάν τις γυμνὸς ᾖ, ἐν πολλῇ αἰσχύνῃ καὶ ἀτιμίᾳ ἐστὶ, καὶ φίλοι φίλους ἀποστρέφονται γυμνοὺς, καὶ γνήσιοι ἰδίους, καὶ τέκνα ἰδόντα γεγυμνωμένον πατέρα ἔστρεψαν τὰς ἑαυτῶν ὄψεις, τοῦ μὴ ἐνατενίσαι γυμνῷ τῷ σώματι τοῦ Πατρὸς, καὶ ὀπισθοφανῶς ἀπελθόντες ἐπεχάλυψαν αὐτὸν, καὶ οὕτως ἐπέστρεψαν τὰς ὄψεις. Οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἀπέστραπτα· τὰς ψυχὰς τὰς μὴ ἐνδεδυμένας τὸ τοῦ Πνεύματος ἔνδυμα ἐν πληροφορίᾳ, τοὺς μὴ ἐνδεδυμένους τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ.

II. Αὐτὸς ὁ πρῶτος ἀνθρωπος θεασάμενος ἑαυτὸν γυμνὸν ἠσχύνθη· τοσαύτη ἀτιμία τῇ γυμνότητι πρόσκειται. Εἰ οὖν ἐπὶ τῶν σωματικῶν τοσαύτην αἰσχύνην δείκνυσιν ἡ γυμνότης, πόσῃ μᾶλλον ἡ γυμνὴ ἀπὸ θείας δυνάμεως ψυχὴ, ἡ μὴ φοροῦσα καὶ ἡμφιεσμένη τὸ ἀρρήτον καὶ ἀφθαρτον, καὶ πνευματικὸν ἔνδυμα, αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀλη-

mus atque cogamus nos ipsos ad humilitatem, vel invito animo, et ad mansuetudinem et ad dilectionem, precantes atque obsecrantes Deum in fide, spe ac dilectione, indesinenter hac expectatione atque scopo freti, ut mittat Spiritum suum in corda nostra, quo precemur et adoremus Deum in Spiritu et veritate.

IX. Ipse quoque Spiritus docebit nos veram primum rationem, quas nunc, ne vi quidem adhibita, possumus facere. Viscera quoque misericordiae, benignitatem et omnia mandata Domini docebit nos facere revera absque ulla molestia aut coactione, prout novit Spiritus ille replere nos fructu suo. Atque hoc pacto mandatis Dei a nobis impletis beneficio Spiritus sui, qui solus novit voluntatem Domini, quique Spiritus nos consummat in se, ac perfectus in nobis, purificatis ab omni inquinamento, ac sordibus peccati, velut sponsas venustas, animas nostras puras et immaculatas Christo exhibebit, requiescentibus nobis in Deo, in regno ejus, ac Deo requiscente in nobis in infinita saecula. Gloria sit miserationibus ejus, misericordiae ac dilectioni, quod tanto honore et gloria dignatus sit genus humanum, quos dignos judicaverit, ut vocaret filios Patris caelestis ac proprios fratres. Ipse gloria in saecula. Amen.

HOMILIA XX.

Solus Christus, verus medicus interioris hominis, sanare potest animam, eamque vestimento gratiae suae exornare.

I. Si quis nudus sit et careat indumento divino ac caelesti, quod est potentia Spiritus, sicut dictum est: *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus*: ploret atque obsecret Dominum, ut caelitus consequatur spirituale indumentum, quae induat animam divina virtute spoliata: qui multo pudore ac infamia affectionum induitur, qui vestimento Spiritus amictus non est. Quemadmodum enim in rebus externis, si quis nudus sit, summo pudore atque infamia afficitur; et amici nudos aversantur amicos, et germani suos, et liberi viso nudo patre, averterunt facies suas, ne intuerentur nudum corpus patris, et retrorsum progressi operuerunt eum, et sic averterunt vultum: eodem modo Deus aversatur animas, non exornatas indumento Spiritus cum fidei certitudine, eos, inquam, qui non induerunt Dominum Jesum Christum in virtute et veritate.

II. Primus quoque homo, conspiciens se nudum esse, erubuit. Tanta ignominia nuditatem comitatur. Si ergo in rebus corporalibus tantum dedecus conciliat nuditas, quanto majore anima, quae denudata est virtute divina, nec gestat, aut exornata est ineffabili, incorruptibili ac spirituali indumento, ipso scilicet Domino Jesu Christo in veritate,

* Rom. viii, 9. * Gen. ix, 25. † Gen. iii, 7.

quanto majore, inquam, pudore atque ignominia affectionum circumdata et amicta est? Quicumque ergo caret divina illa gloria, ita debet sui ipsius pudore duci, atque agnoscere suam ipsius ignominiam, sicut Adam erubuit corpore nudus cum esset. Quamvis construxisset sibi ex foliis ficus amictum⁸, nihilominus pudore afficiebatur, mendicitate et nuditate sua cognita atque perspecta. Postulet igitur ejusmodi anima a Christo, qui largitur atque exornat eam gloria in lumine arcano: nec consuta sibi veste vanarum cogitationum arbitretur, propriæ justitiæ opinione decepta, se habere vestimentum ipsius salutaris.

III. Si enim in sua justitia atque redemptione solum quis perstiterit, frustra ac temere labores ille suscipit. Omnis enim opinio justitiæ ejus, velut pannus menstruatae apparet in extremo die, ut inquit propheta Isaias: *Facta est universa justitia nostra tanquam pannus menstruatae*⁹. Obsecrumus igitur Deum atque rogemus, ut amiciamur indumento ipsius salutaris, Domino nimirum Jesu Christo, arcano lumine, quem gestantes animæ non exuentur in sæculum; sed in resurrectione corpora quoque eorum glorificabuntur gloria luminis, quo amictæ nunc sunt fideles ac generosæ animæ, sicut Apostolus ait: *Qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit et mortalia corpora nostra, propter ipsius Spiritum inhabitantem in nobis*¹⁰. Gloria sit ineffabili ejus miserationi atque inenarrabili misericordiae ejus.

IV. Et iterum: *Quemadmodum mulier fluxu sanguinis laborans, cum crederet fidevera, et fimbriam vestimenti Domini contingeret*¹¹, statim sanitatem consecuta est, atque exsiccatus est fluxus impuri fontis sanguinis: sic omnis anima incurabili vulnere peccati percussa, ac fonte obscenarum pravatumque cogitationum obruta, si progressa ad Christum supplices preces fecerit, eique vere crediderit, sanitatem salutarem consequitur ab incurabili fonte affectionum, atque exsiccatur fons ille deficiens, qui immundas cogitationes ejaculabatur, virtute solius Jesu: alius vero hoc vulnus curare prorsus nequit. Tantam enim operam ac diligentiam adhibuit hostis in Adæ transgressione, ut vulneraret ac tenebris offunderet interiorem hominem, mentem nimirum ducem hominis, quæ Deum intuebatur. Respexerunt ergo postmodum oculi ejus ad vitia et affectiones, a bonis cælestibus exclusi.

85 V. Tantis igitur vulneribus affectus est, ut nemini datam sit ea curare, nisi soli Domino, cui soli possibile est. Ipse enim veniens, *Sustulit peccata mundi*¹², hoc est, impurum illum fontem cogitationum animæ exsiccavit. Quemadmodum enim illa, quæ sanguinis profluvio laborabat, cum omnia sua bona in medicos impendisset¹³, a nullo tamen eorum curata est; donec progressa ad Dominum,

A θεία, πλεονα καὶ αἰσχύνῃ καὶ ἀτιμίαν παθῶν περιδέληται; καὶ πᾶς τις ὢν γυμνὸς ἀπὸ τῆς θείας ἐκείνης δόξης, οὕτως ὀφείλει ἑαυτὸν ἐπαισχύνεσθαι, καὶ γινώσκειν ἀτιμίαν αὐτοῦ, ὡσπερ σωματικῶς: Ἄδὰμ ἤσχύνετο γυμνὸς ὢν, κὰν ἐποίησεν ἑαυτῷ ἐκ συκῆς φύλλον περιδέλημα, ὅμως τὴν αἰσχύνῃν ἐφέρει τὴν πτωχείαν ἑαυτοῦ ἐπιγινώσκων· αἰτεῖται οὖν ἡ τοιαύτη ψυχὴ παρὰ τοῦ διδόντος καὶ ἀμφιεννύτος δόξαν Χριστοῦ ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ, μὴ ποιοῦσα ἑαυτῇ ἱμάτιον λογισμῶν ματαίων, δοκῆσαι ἰδίας δικαιοσύνης ἀπατωμένη καὶ νομιζούσα ἔχειν ἀμφιον σωτηρίου.

B Γ. Εἰ τις γὰρ ἐν τῇ ἐξουτοῦ μόνον ἵσταται δικαιοσύνη καὶ ἀπολυτρώσει, ματαίως καὶ κενῶς κοπιᾷ. Πᾶσα γὰρ ἡ ὀφθαλμὸς τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης φανεροῦται ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, ὡς φησὶν Ἡσαίας ὁ προφήτης, Ἐγενήθη πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης. Αἰτησωμεν οὖν καὶ δεηθῶμεν τοῦ Θεοῦ ἐνδύσασθαι τὸ ἱμάτιον τοῦ σωτηρίου, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ ἀρρήτον φῶς, ὃν φορέσασαι ψυχὰς οὐκ ἀποδυθήσονται εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλ' ἐν τῇ ἀναστάσει καὶ τὰ σώματα αὐτῶν δοξασθήσονται ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτός, οὐ περιδέληται ἀπὸ τοῦ νῦν αἰ πιστῶν καὶ εὐγενεῖς ψυχῶν, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ὁ ἐγγεγραμμένος Χριστῶν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν. Δόξα τῇ ἀρρήτῳ εὐσπλαγχνίᾳ, καὶ τῷ ἀφράστῳ ἐλεει αὐτοῦ.

C Δ'. Καὶ πάλιν, Ὡσπερ ἡ αἰμορροοῦσα γυνὴ πιστεύσασα ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἀψυμένη τοῦ κρασπέδου τοῦ Κυρίου, εὐθέως ἰάσασθαι ἔτυχεν, καὶ ἐξηράνθη ἡ ῥύσις τῆς ἀκαθάρτου πηγῆς τοῦ αἵματος· οὕτω πᾶσα ψυχὴ ἔχουσα τὸ ἀνίατον τραῦμα τῆς ἀμαρτίας, τὴν πηγὴν τῶν ἀκαθάρτων καὶ κνηρῶν λογισμῶν, ἐὰν προσέλθῃ τῷ Χριστῷ, καὶ δεηθῇ πιστεύσασα ἐν ἀληθείᾳ, ἰάσεως σωτηρίου τυγχάνει ἐκ τῆς ἀνιάτου πηγῆς τῶν παθῶν, καὶ ξηραίνεται ἐκλείπουσα ἡ πηγὴ ἐκείνη, ἡ τοὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς βρῦουσα, διὰ τῆς δυνάμεως Ἰησοῦ μόνου· ἄλλω δὲ τινι ἰάσασθαι τὸ τραῦμα τοῦτο ἀδύνατον. Οὕτως γὰρ ἐπατήδευσεν ὁ ἐχθρὸς ἐν τῇ τοῦ Ἄδὰμ παραβάσει, ὥστε τραυματίσαι καὶ σκοτίσαι τὸν ἴσω ἄνθρωπον, τὸν ἡγεμόνα νοῦν τῶν ὄρωντα Θεόν. Διέβλεψαν λοιπὸν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὰ κακὰ καὶ τὰ πάθη, ἀποκλεισθέντες τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν.

D Ε'. Οὕτως οὖν ἐτραυματίσθη, ὥστε μηδὲν δυνατὸν εἶναι ἰάσασθαι, εἰ μὴ μόνῳ τῷ Κυρίῳ, τῷ μόνῳ δυνατόν ἐστιν. Αὐτὸς γὰρ ἰλθὼν, Ἦρος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, τοῦτέστι, τὴν ἀκαθάρτων πηγὴν τῶν διαλογισμῶν τῆς ψυχῆς ἐξήρανε. Ὡσπερ γὰρ ἐκείνη ἡ αἰμορροοῦσα πάντα τὰ ἑαυτῆς δακνύσασα τοῖς ἰατροῦσαι δυναμένοις, παρ' οὐδενὸς ἐθεράπευθη τούτων, ἕως οὗ πρόσήγγισεν τῷ Κυρίῳ.

⁸ Gen. iii, 7. ⁹ Isa. lxiiv, 6. ¹⁰ Rom. viii, 11.

¹¹ Matth. ix, 20. ¹² Joan. i, 20. ¹³ Matth. ix, 20.

πιστεύσασα ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἀψαμένῃ τοῦ κρασπέδου αὐτοῦ, καὶ οὕτως εὐθέως ἤσθετο τῆς ἰάσεως· καὶ ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος· οὕτω τὴν ψυχὴν τραυματισθεῖσαν ἐξ ἀρχῆς τραῦμα ἀνίαντον παθῶν κακίας, οὐδέεις οὔτε δικαίων, οὔτε Πατέρων, οὔτε προφητῶν, οὔτε πατριαρχῶν ἴσχυσε θεραπεῦσαι.

Γ'. Μωϋσῆς ἦλθεν, ἀλλ' οὐκ ἠδυνήθη ἰασιν παντελῆ δοῦναι· ἱερεῖς, δῶρα, ἀποδεκατώσεις, σαββατισμοί, νεομηνίαι, βαπτίσματα, θυσίαι, ὀλοκαυτώσεις, καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ δικαιοσύνη ἐπετελεῖτο ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἡ ψυχὴ ἰαθῆναι ἐπὶ τῆς ἀκαθάρτου ῥύσεως τῶν κακῶν λογισμῶν οὐκ ἠδυνήθη, καὶ πᾶσα ἡ δικαιοσύνη αὐτῆς θεραπεῦσαι αὐτὸν οὐκ ἴσχυσε, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ Σωτὴρ ὁ ἀληθινὸς ἰατρὸς, ὁ ὠρεᾶν ἰώμενος, ὁ ἑαυτὸς ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων λύτρῳσι καὶ ἰασιν τῆς ψυχῆς ἐποίησεν· αὐτὸς ἡλευθέρωσεν αὐτὴν ἐκ τῆς δουλείας, καὶ ἐξήγαγεν αὐτὴν ἐκ σκοτίας, ἰδίῳ φωτὶ δοξάσας αὐτήν· αὐτὸς ἐξήρανε τὴν ἐν αὐτῇ πηγὴν τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν· Ἰδοὺ γάρ, φησὶν, ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ αἱρῶν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

Ζ'. Οὐ γὰρ ἠδύνατο τὰ ἴδια ἐκ γῆς φάρμακα, τουτέστι τὰ ἑαυτῆς δικαιώματα μόνον θεραπεῦσαι καὶ ἰάσασθαι αὐτὴν ἐκ τῆς τηλικαύτης ἀοράτου πληγῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς οὐρανοῦ καὶ θείας φύσεως τῆς ὠρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ τοῦτου φαρμάκου μόνου ἠδυνήθη ἰάσεως τυχεῖν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ζωῆς ἐπιφέσθαι, καθαρισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν καρδίαν. Ἄλλ', ὥσπερ ἐκεῖ ἡ γυνὴ κἄν ἰαθῆναι οὐκ ἠδυνήθη, καὶ τετραυμάτιστο, ἀλλ' ὅμως πόδας εἶχε τοῦ ἐλθεῖν πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐλθοῦσα τυχεῖν ἰάσεως· ὁμοίως καὶ ὁ τυφλὸς ἐκεῖνος, κἄν ὑπερβῆναι οὐκ ἠδύνατο, καὶ ἐλθεῖν πρὸς τὸν Κύριον διὰ τὸ μὴ βλέπειν, ἀλλ' ὀφύτεραν ἀγγέλων ἀπέστειλε τὴν φωνήν. Ἐλεγε γάρ, *Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με*· καὶ οὕτω πιστεύσας, ἰάσεως ἔτυχεν, ἐλθόντος τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτὸν καὶ διαβλέψαι ποιήσαντος, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ, κἄν τετραυμάτισται τραύμασι παθῶν ἀτιμίας, κἄν τετύφλωται ὑπὸ τοῦ σκοτους τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ὅμως ἔχει θέλημα τοῦ βοήσαι καὶ καλεῖται Ἰησοῦν, ἵνα αὐτὸς ἐλθὼν λύτρῳσιν αἰώνιον ποιῆσῃ τῇ ψυχῇ.

Η'. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὁ τυφλός, εἰ μὴ ἐδόξασε, καὶ ἡ αἰμοβροοῦσα προσῆλθε τῷ Κυρίῳ, οὐκ ἂν ἐτύγχανον ἰάσεως· οὕτως, ἐὰν μὴ τις ἐκ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ ὀλης προαιρέσεως ἔλθῃ πρὸς Κύριον, καὶ μετὰ πληροφροῦν πίστεως δεηθῇ, ἰάσεως οὐ τυγχάνει. Διὰ τί γὰρ ἐκεῖνοι πιστεύσαντες ἰώντο εὐθέως, ἡμεῖς δὲ οὕτω διεβλέψαμεν ἐξ ἀληθείας, καὶ οὐκ ἰάθημεν ἐκ τῶν κρυφίων παθῶν; καίτοι μάλλον ὁ Κύριος φροντίδα ποιεῖται ὑπὲρ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, ἢ ὑπὲρ τοῦ σώματος· ἥτις ἐὰν διαβλέψῃ κατὰ τὸν λέγοντα, *Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου*, οὐκέτι εἰς τὸν αἰῶνα τυφλωθήσεται, καὶ λαθεῖσα οὐκέτι τραυματισθήσεται. Εἰ γὰρ ἐπιμέλειαν τῶν

et credens in veritate, tetigit simbriam vestimenti ejus; et sic mox sanitatem se consecutam esse sensit, ac stetit profluvium sanguinis: sic quoque animam sauciatam ab initio vulnere incurabili vitiosarum affectionum, nullus nec justorum, nec Patrum, nec prophetarum, nec patriarcharum curare potuit.

VI. Moses quidem venit, sed sanitatem perfectam conferre nequivit. Sacerdotes, munera, decimationes, sabbatismi, neomeniæ, ablutiones, sacrificia, holocausta, et universa reliqua justitia consummabatur in lege; nec tamen anima sanari ac purificari ab impuro fluxu pravarum cogitationum potuit; nec universa justitia ejus curare ipsum valuit, donec venit Salvator, verus medicus, qui gratis sanat: qui se ipsum pro humano genere in pretium redemptionis tradens, solus ipse magnam et salutarem redemptionem ac sanitatem animæ operatus est. Ipse liberavit eam a servitute, et eduxit eam ex tenebris, suo lumine eam illustrans: Ipse exsiccavit in ea fontem immundarum cogitationum: *Ecce enim, inquit, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi* ¹⁴.

VII. Non enim potuerunt terrena ejus medicamenta, hoc est justificationes ejus solæ, curare et sanare illam a tanta invisibili plaga: sed cœlestis et divinæ naturæ beneficio, doni nimirum Spiritus sancti, hujus medicamenti solius ope potuit sanitatem consequi homo, et ad vitam pervenire, purificato corde a Spiritu sancto. Cæterum, quemadmodum ibi mulier, quamvis vulnerata, curari non poterat; nihilominus pedes habebat, quibus accederet ad Dominum, et veniens sanationem consequeretur: itidem et cæcus ille, quamvis incedere non poterat, et venire ad Dominum eo quod visu destitueretur, acutiorem tamen angelis emisit vocem. Agebat enim: *Fili David, miserere mei* ¹⁵: et ita credens, sanitatem consecutus est, veniente ad illum Domino, eique visum restituente: sic quoque anima, quamvis sauciata sit ignominiosarum affectionum vulneribus, quamvis obcæcata sit tenebris peccati, nihilominus habet voluntatem clamandi et invocandi Jesum, ut ipse veniens æternam redemptionem animæ procuret.

VIII. Quemadmodum enim cæcus ille, nisi clamasset, et nisi quæ profluvio sanguinis laborabat, ad Dominum accessisset, sanationem non fuisset consecutus: eodem modo, nisi quis proprio motu ac integro proposito ad Dominum accedat, et cum plenitudine fidei eum deprecetur, nullo modo sanationis sit particeps. Cur enim illi simul ac crederent sanabantur, nos autem nondum revera visum recepimus, nec ab occultis affectionibus sanati sumus? Verum Dominus majorem gerit curam immortalis animæ, quam corporis. Quæ quidem visui restituta, secundum eum, qui dicit: *Revela oculos meos* ¹⁶, in æternum non amplius excæcabi-

¹⁴ Joan. 1, 29. ¹⁵ Matth. xv, 22. ¹⁶ Psalmi. cxviii, 18.

tur, et sanata non amplius vulnerabitur. Si enim corruptibilem corporum curam suscepit Dominus, in mundum cum venisset; quanto magis animæ immortalis **86** et secundum imaginem ejus conditæ? Propter incredulitatem autem nostram et seditionem nostram, quod non diligamus eum ex toto corde, neque vere ei credamus, nondum spiritualem sanitatem ac salutem consecuti sumus. Credamus ergo ei, et accedamus in veritate, ut velociter veram sanationem in nobis adimpleat. Promisit enim se largiturum *postulantibus a se Spiritum sanctum, ac pulsantibus aperturum, et a quærentibus inventum iri*¹⁷. Atque: *Non mentitur, qui promisit*¹⁸. Ipsi gloria et potentia in sæcula. Amen.

HOMILIA XXI.

Christiano homini duplex incumbit bellum, internum videlicet et externum. Hoc quidem, cum recedit ipse a distractionibus terrenis; illud vero in corde adversus cogitationes spirituum malorum.

I. Quicumque vere Deo placere exoptat, ac veras adversus adversariam partem inimicitias suscipit, hunc duplici conflictu ac duplici certamine dimicare oportet: tum in rebus visibilibus hujus vitæ, a distractionibus terrenis, ac dilectione vinculorum mundanorum, atque affectionibus peccati abhorrentem: tum in occultis contra ipsos malitiæ spiritus præliantem, de quibus Apostolus aiebat: *Non est nobis colluctatio adversus sanguinem et carnem, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundi dominos, rectores tenebrarum sæculi hujus, adversus spirituales astutias in caelestibus*¹⁹.

II. Duobus enim modis et vinculis devinctus homo est, postquam mandatum transgressus extra limites paradisi projectus est. In hac nimirum vita, rebus ad vitam pertinentibus, ac dilectione mundi, carnalium nempe voluptatum et affectionum, divitiarum et gloriæ; ac creaturarum, uxoris et liberorum; consanguinitatis, patriæ, locorum, et indumentorum, et, ut summam dicam, omnium quæ visui patent, et quibus verbum Dei præcipit eum exsolvi propria voluntate (qui ea, quæ oculis subjecta sunt, sponte quisque sectatur), ut ab iis omnibus se expediens ac liberans, perfecte mandatum observare possit. Intus vero intricata, circumvallata, muris cincta, atque catenis tenebrarum devincta est anima, per spiritus malitiæ, ita ut non possit pro lubitu diligere Dominum, nec pro lubitu credere, nec pro lubitu adorare. Nam penitus contrarietas tam in manifestis quam occultis rebus post transgressionem primi hominis nos invasit.

III. Si quis itaque audite verbo Dei pugnam inierit, atque ad hanc vitam spectantia et laqueos mundi a se projecerit, omnesque carnis voluptates repudiaverit, ex his se ipsum expediens; tum in Domini intentione perseveraverit: cognoscere hic

φθαρτῶν σωμάτων ὁ Κύριος ἐποίησατο, ἰδὼν ἐπὶ τῆς γῆς, πόσῳ μᾶλλον τῆς ἀθανάτου καὶ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πεποιημένης ψυχῆς; Ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπιστίαν ἡμῶν, διὰ τὴν διχοστασίαν ἡμῶν, διὰ τὸ μὴ αγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης καρδίας, μήτε ἐξ ἀληθείας αὐτῷ πιστεύειν, οὐδέπω τῆς πνευματικῆς ἰάσεως καὶ σωτηρίας ἐτύχομεν. Πιστεύσωμεν ὅν αὐτῷ, καὶ προσέλθωμεν ἐν ἀληθείᾳ, ἵνα ἐν τάχει τὴν ἀληθινὴν ἴασιν ἐν ἡμῖν ποιήσῃ. Ἐπηγγεῖλατο γὰρ διδόναι τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸν Πνεῦμα ἅγιον, καὶ τοῖς κρούουσιν ἀνοίγειν, καὶ τοῖς ζητοῦσιν εὐρίσκεισθαι· καὶ ἀψευδὴς ἔστιν ὁ ἐπαγγελῶμενος. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA KA'.

B Τῷ Χριστιανῷ ἀνθρώπῳ δισὸς πρόκειται κόλαμος. ἑσῶτερος δηλαδὴ καὶ ἐξώτερος. Ὁ μὲν ἐν τῷ ἀπίστασθαι αὐτὸν περισσασμῶν γηίνων, ὁ δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ πρὸς λογισμοὺς τῶν πνευμάτων τῆς πορνείας.

A'. Ὁ βουλόμενος εὐαρεστῆσαι Θεῷ ἐξ ἀληθείας, καὶ κατ' ἀλήθειαν τῷ ἐναντίῳ μίρει τῆς κακίας ἀπεχθανόμενος, πρὸς δύο ἀθλήσεις καὶ πρὸς δύο ἀγῶνας ἔχει τὴν πάλην· ἓν τε τοῖς φαινομένοις τοῦ βίου τούτου πράγμασι, περισσασμῶν γηίνων ἀγιστάμενος, καὶ ἀγάπης θεσμῶν κοσμικῶν καὶ καθῶν τῆς ἁμαρτίας· καὶ ἐν τοῖς κρυπτοῖς, πρὸς αὐτὰ τὰ τῆς πορνείας ἀπομαχόμενος πνεύματα, περὶ ὧν ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν, *Ὅτι ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πορνείας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.*

B'. Κατὰ δύο γὰρ τρόπους καὶ θεσμούς ἐδέθη ὁ ἀνθρώπος; παραβὰς τὴν ἐντολήν, καὶ ἐξαρρισθεὶς ἀπὸ τοῦ παραδείσου, ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἐν τοῖς βιωτικῶς πράγμασι, καὶ ἐν τῇ τοῦ κόσμου ἀγάπῃ, ἦγουν τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, καὶ παθῶν, πλοῦτου, καὶ δόξης, καὶ κτισμάτων, γυναικῶς, καὶ τέκνων, συγγενείας, πατριῶν, τόπων, ἐνδυμάτων, καὶ ἀπαξιακῶς πάντων τῶν φαινομένων, ἀφ' ὧν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ κελεύει αὐτὸν λυθῆναι ἰδίᾳ προαιρέσει, ἐπειδὴ εἰς πάντα τὰ φαινόμενα ἐκουσίως ἕκαστος δέδεται, ἵνα, τούτων πάντων ἑαυτὸν λύσας κατέλευθερώσας, ἐνηθῆ τελείως τῆς ἐντολῆς ἐγκρατῆς γενέσθαι. Καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ περιτερίζεται, καὶ περιπέφρακται, καὶ περιτετείχισται, καὶ δέδεται ἀλύσει σκότους ἢ ψυχῇ ὑπὸ τῶν τῆς πορνείας πνευμάτων, μὴ δυναμένη, ὡς θέλει, αγαπᾶν τὸν Κύριον, καὶ ὡς θέλει, πιστεύειν, καὶ ὡς θέλει, προσεύχασθαι. Πάντῃ γὰρ ἡ ἐναντιότης ἐν τοῖς φανεροῖς, καὶ ἐν τοῖς κρυπτοῖς, ἀπὸ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου εἰς ἡμᾶς καθήτησεν.

Γ'. Ἐπὶ τις τοίνυν ἀκούσας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀγωνίσεται, καὶ ἀπορρίψει τὰ τοῦ βίου πράγματα, καὶ δεσμὰ κόσμου, καὶ πάσας τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς ἀρνήσεται, λύσας ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, τότε προσκαρτερῶν τῷ Κυρίῳ καὶ σχολάζων, δύναται γυνῆναι,

¹⁷ Luc. xi, 13; Matth. vii, 7. ¹⁸ Tit. 1, 2. ¹⁹ Ephes. vi, 12. seq.

ὅτι ἔστιν ἐν τῇ καρδίᾳ ἄλλη πάλῃ, ἄλλη ἐναντιώσις ἄλλῃ κρυπτή, καὶ ἄλλος πόλεμος λογισμῶν πνευμάτων πονηρίας, καὶ ἄλλος ἀγὼν πρόκειται. Καὶ οὕτως δύνανται παραμένειν καὶ ἐπικαλούμενοι τὸν Κύριον ἐν πίστει ἀδιστακτῶ καὶ ὑπομονῇ πολλῇ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἐκδεχόμενοι, τυχεῖν ἐκείθεν τῆς ἑνδοθεν λυτρώσεως τῶν δεσμῶν, καὶ τριχῶν, καὶ φραγμῶν, καὶ σκότους πνευμάτων πονηρίας, ἅπερ εἶσιν αἱ τῶν κρυπτῶν παθῶν ἐνέργειαι.

Δ'. Οὗτος δὲ ὁ πόλεμος διὰ χάριτος καὶ δυνάμεως Θεοῦ καταργεῖσθαι δύναται· δι' αὐτοῦ γὰρ τις ῥύσασθαι ἑαυτὸν τῆς ἐναντιότητος, καὶ κλύσης τῶν λογισμῶν, καὶ παθῶν ἀοράτων καὶ μηχανῶν τοῦ πονηροῦ, ἀδυνατεῖ. Εἰ δὲ ἐν τοῖς φαινομένοις τις ἐνέχεται τοῦ κόσμου τούτου πράγμασι, καὶ δεσμοῖς ποικίλοις γηϊνοῖς ἐμπέπλεκται, καὶ τοῖς πάθεσι τῆς κακίας συναπάγεται, οὐδὲ ἐπιγινώσκει ὅτι ἔστιν ἄλλη πάλῃ καὶ κρυπτή καὶ πόλεμος ἑνδον· γένοιτο γὰρ, ἵνα ἕταν τις ἄρῃ ἑαυτὸν ἀγωνισάμενος, καὶ λύσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων τῶν φαινομένων δεσμῶν κοσμικῶν καὶ ὕλικῶν πραγμάτων, καὶ ἡδονῶν σαρκικῶν, καὶ ἀρῆται τῷ Κυρίῳ προσκαρτερεῖν, κενῶν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου, κὰν τότε δυνηθῇ ἐπιγινῶναι τὴν ἑνδον πάλῃ τῶν παθῶν αὐλιζομένων, καὶ τὸν ἑνδον πόλεμον, καὶ τοὺς πονηροῦς λογισμοὺς· ἴαν γὰρ μή, ὡς προέφημεν, ἀγωνισάμενος ἀρνήσῃται τὸν κόσμον, καὶ λύσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν γηϊνῶν ἐπιθυμιῶν ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ὅλος ἐξ ὅλου θέλῃ προσκολληθῆναι τῷ Κυρίῳ, οὐκ ἐπιγινώσκει τῶν κρυπτῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας τὴν κλύσιν. καὶ τὰ κρυπτά τῆς κακίας πάθη, ἀλλ' ἔστιν ἀλλότριος ἑαυτοῦ, ὡς οὐκ οἶδε τραύματα, καὶ πάθη ἔχων κρυπτά καὶ ἀγνοῶν· ἔτι δὲ εἰς τὰ φαινόμενα δέδεται, καὶ εἰς τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἐνέχεται ἐκῶν.

Ε'. Ὁ γὰρ ἀρνησάμενος κατὰ ἀλήθειαν τὸν κόσμον, καὶ ἀγωνισάμενος, καὶ ἀπορρίψας ἀπ' αὐτοῦ τὸ φορτίον τῆς γῆς, καὶ τῶν ματαίων ἐπιθυμιῶν, καὶ ἡδονῶν σαρκικῶν, καὶ δόξης, καὶ ἀρχῆς, καὶ τιμῶν ἀνθρωπίνων ἄρας ἑαυτὸν, καὶ ἐξ ὅλης καρδίας τοῦτον ἀπαγαγὼν, ὁπότε καὶ εἰς τοῦτον τὸν φανερὸν ἀγῶνα ὁ Κύριος κρυπτῶς βοηθεῖ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀρνήσεως τοῦ θελήματος τοῦ κόσμου, καὶ σταθεὶς εἰς τὴν τοῦ Κυρίου λατρείαν, καὶ προσκαρτερήσας ὅλος ἐξ ὅλου, σώματι καὶ ψυχῇ λέγω, ἐκείνος ἐδρίσκει ἐναντιότητα, καὶ πάθη κρυπτά καὶ δεσμοὺς ἀοράτους, καὶ πόλεμον ἀφανῆ, καὶ ἀγῶνα, καὶ ἀθλήσιν κρυπτῆν· καὶ οὕτως δεηθεὶς τοῦ Κυρίου, καὶ λαθὼν ὄπλα ἐξ οὐρανοῦ τοῦ Πνεύματος, ὥσπερ κατέλεξεν ὁ μακάριος Ἀπόστολος, *Τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὴν περισκεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος*, καὶ διὰ τούτων ὀπλισάμενος, δυνήσεται στήναι πρὸς τὰς κρυπτὰς μεθοδίας τοῦ διαβόλου ἐν ταῖς ἐνεστώσαις πονηρίαις. Ἄπερ ὄπλα διὰ πάσης προσευχῆς, καὶ προσκαρτερήσεως, καὶ ἰεήσεως, καὶ νηστείας, τὸ δὲ πᾶν διὰ τῆς πίστεως

A poterit, esse in corde aliam luctam, aliam contrarietatem occultam, aliud bellum cogitationum spirituum nequitiae, atque aliud certamen impendere. Qui sic perseverat in invocatione Domini, in fide indubitata ac tolerantia multa, ejusque auxilium exspectat, poterit inde consequi interiorem liberationem a laqueis, tricis, vallis et tenebris spirituum nequitiae, quae sunt occultarum affectionum operationes.

IV. Hoc autem bellum per gratiam et virtutem Dei confici potest. Sua enim virtute a contrarietate, **37** et errore cogitationum, et affectionum invisibilium, et machinationibus illius nequissimi, se aliquis liberare nequit. Quod si quis, saecularibus hujus mundi rebus detentus, variisque vinculis terrenis implicatus, affectionibus malitiae seducatur; prorsus non cognoscere potest, aliam esse luctam, pugnam et bellum internum. Fieri enim potest, ut, si quis dimicando se eximat atque exsolvat ab his externis vinculis mundanis, ac materialibus rebus, et voluptatibus carnis, incipiatque Domino adherere, spolians se hoc saeculo, utique tunc possit dignoscere pugnam affectionum intus castra metantem, intestinum bellum, atque pravas cogitationes. Nisi enim, ut praediximus, dimicando abnegaverit mundum et expedierit se ipsum e terrenis cupiditatibus ex toto corde, totusque omnino Domino agglutinari voluerit, non cognoscat occultorum spirituum malitiae deceptionem, atque occultas malitiae affectiones; sed est alienus sibi ipsi, ut qui non cognoscat vulnera, atque affectiones habeat occultas, vel ignorans: adhuc enim rebus externis deditus est, atque hujus mundi occupationibus volens tenetur.

V. Qui enim mundo revera abnegato dimicaverit, ac pondus terrenum a se projecit ac a vanis cupiditatibus ac voluptatibus carnis, gloriae, principatus, et honorum humanorum se ipsum expedierit, atque ex toto corde se ipsum avocerit, posteaquam in hoc aperto certamine Dominus secreto suppetias fert, pro modo voluntatis abnegantis mundum: atque ille perstiterit in cultu Domini, ac totus omnino, corpore, inquam, et anima, perduraverit: ille vero reperit repugnantiam, affectiones occultas, laqueos invisibiles, bellum occultum, certamen atque pugnam internam. Atque sic Deum obsecrans accipit caelitus arma Spiritus, quae recensuit beatus Apostolus: *Thoracem justitiae, galeam salutaris, scutum fidei et gladium Spiritus* ³⁸. Quibus armis succinctus stare potest adversus occultas technas diaboli malitiis imminentiibus. Quibus armis omni oratione, perseveratione, obsecratione ac jejunio, imo vero per fidem acquisitis, bellum adversus principatus, et potestates, ac rectores mundi gerere poterit: sicque devictis adversariis potestatibus, beneficio et auxilio Spi-

³⁸ Ephes. vi, 14.

ritus, propriisque virtutum omnium studio, æternæ vi-
 tæ dignus fiet, glorificans Patrem, et Filium, et Spiritum
 sanctum; cui sit gloria et potentia in sæcula. Amen.
 συνεργίας τοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς ἰδίας ἐν πάσαις
 δοξάζων Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα· ᾧ ἡ
 δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Α πορισάμενος, τὸν πρὸς τὰς ἀρχάς, καὶ ἐξουσίας, καὶ
 κοσμοκράτορας πόλεμον καταγωνίσασθαι δυνήσεται,
 καὶ οὕτως νικήσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις διὰ τῆς
 ἀρεταῖς σπουδῆς, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἔξιος γενήσεται,
 ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

HOMILIA XXII.

*De duplici statu eorum, qui ex hac vita
 decedunt.*

Quando egreditur e corpore anima hominis,
 mysterium quoddam magnum illic perficitur. Si
 enim fuerit rea peccati, accedunt chori dæmonum,
 et angeli sinistri, ac potestates tenebrarum, abri-
 piunt animam illam, atque subjugatam in suas
 partes pertrahunt: nec debet quis propterea velut
 re quapiam insolita in admirationem duci. Si enim,
 dum viveret homo, et in hoc sæculo degeret, illis
 subjectus fuit et obtemperavit, ac servus illorum
 factus est, quanto magis cum egreditur ex mundo,
 detinetur ac subjugatur ab ipsis? Ex parte autem,
 quæ melioris est conditionis, SS potes cognoscere,
 rem ita sese habere. Sanctis siquidem servis
 Dei ab hoc tempore astant angeli, ac Spiritus
 sancti circumdant, easque custodiunt. Cumque
 exierint e corpore, chori angelorum assumptas
 eorum animas in suam partem pertrahunt, in
 sæculum perpetuum, et sic adducunt eos ad Do-
 minum.

HOMILIA XXIII.

*Quemadmodum regiam ac pretiosam margaritam
 gestare solum possunt, qui ex regio semine sunt
 prognati: eodem modo celestem margaritam so-
 lum filii Dei gestare licet.*

I. Margarita illa splendida, pretiosa atque regia,
 quæ ad diadema regium pertinet, soli regi conve-
 nit; solusque rex hanc margaritam gestare potest:
 alii vero homini gestare hujusmodi margaritam non
 licet. Ita nisi quis fuerit natus a regio ac divino
 Spiritu, et genus celeste ac regium fiat, et filius
 Dei, secundum quod scriptum est: *Quotquot autem
 receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*¹¹,
 coelestem et pretiosam margaritam, imaginem lu-
 minis, inquam, ineffabilis, quæ est Dominus, ge-
 stare nequit, quippe qui non sit regis filius. Qui
 enim habent et gerunt margaritam, vivunt et re-
 gnant una cum Christo in sæcula. Sic enim inquit
 Apóstolus: *Sicut gestavimus imaginem terreni, ge-
 stabimus et imaginem celestis*¹².

II. Perinde enim ac equus, quandiu in silvis cum
 agrestibus animalibus pascitur, sub jugo ac impe-
 rio hominum esse recusat. Si quando vero, ut
 mansuefiat, capiatur, injiciunt ei frenum grave,
 donec composite et congrue progredi discat. Post-
 modum exercetur a sessore perito, ut ad bellum
 quoque commodus sit. Tandem exornant eum ar-

¹¹ Joan. 1, 12. ¹² I Cor. xv, 49.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΒ΄.

*Περὶ δισσηῆς στάσεως τῶν ἐκ τοῦ βίου τούτου
 ἐξερχόντων.*

Ὅταν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σώματος ψυχὴ ἀνθρώπου,
 μυστήριόν τι μέγα ἐκεῖ ἐπιτελεῖται. Ἐάν γάρ ἢ
 ὑπεύθυνος ἐν ἀμαρτίαις, ἔρχονται χοροὶ δαιμόνων,
 καὶ ἄγγελοι ἀριστεροί, καὶ δυνάμεις σκότους παρα-
 λαμβάνουσι τὴν ψυχὴν ἐκεῖνην, καὶ κρατοῦσιν εἰς
 τὸ βίον μέρος, καὶ οὐκ ὀφείλει τις ἐπὶ τούτοις ἐπι-
 ζεσθαι. Εἰ γὰρ ζῶν, καὶ ὢν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ὑπε-
 τάγη, καὶ ὑπήκουσε, καὶ δοῦλος ἐγένετο αὐτοῖς,
 πόσῳ μᾶλλον, ὅταν ἐξέρχηται ἐκ τοῦ κόσμου, κα-
 τέχεται καὶ κρατεῖται ὑπ' αὐτῶν; Ἀπὸ τοῦ μέρους
 τοῦ ἀγαθοῦ ὀφείλει νοῆσαι, ὅτι οὕτως ἔχει τὸ
 πρᾶγμα· καὶ γὰρ τοῖς ἁγίοις δοῦλοις τοῦ Θεοῦ
 ἀπὸ τοῦ νῦν εἰσὶν ἄγγελοι παραμένοντες, καὶ πνεύ-
 ματα ἅγια κυκλοῦντα αὐτοὺς καὶ φυλάττοντα. Καὶ
 ὅταν ἐξέλθωσιν ἀπὸ τοῦ σώματος, οἱ χοροὶ τῶν
 ἀγγέλων παραλαμβάνουσιν αὐτῶν τὰς ψυχὰς εἰς τὸ
 βίον μέρος, εἰς τὸν καθαρὸν αἰῶνα· καὶ οὕτως αὐ-
 τοὺς προσάγουσι τῷ Κυρίῳ.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΓ΄.

*Ὡς τὸν βασιλικὸν καὶ πολύτιμον μαργαρίτην
 φορέσαι μόνον δύναται οἱ ἐκ τοῦ σπέρματος
 τοῦ βασιλέως γεννηθέντες· τὸν αὐτὸν τρόπον
 τὸν οὐράνιον μαργαρίτην μόνον τοῖς τοῦ Θεοῦ
 τέκνοις φορέσαι ἔξεστιν.*

Α'. Ὁ μαργαρίτης ὁ μέγας, καὶ πολύτιμος, καὶ
 βασιλικός, ὁ εἰς διδῆμα βασιλικὸν προχωρῶν, βα-
 σιλέως μόνου χρῆζει. Καὶ βασιλεὺς μόνος τούτου τὴν
 μαργαρίτην δύναται φορεῖν· ἄλλῳ δὲ ἀνθρώπῳ φο-
 ρεῖν τὸν τοιοῦτον μαργαρίτην οὐκ ἔξεστιν. Οὕτως
 ἔάν μή τις γεννηθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ θεικοῦ
 πνεύματος, καὶ γένος ἐπουράνιον καὶ βασιλικὸν γί-
 νηται, καὶ τέκνον Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ὅσοι
 δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα
 Θεοῦ γενέσθαι, τὸν ἐπουράνιον καὶ πολυτίμητον
 μαργαρίτην, τὴν εἰκόνα τοῦ φωτός τοῦ ἀλάττου,
 ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος, οὗ δύναται φορέσαι, βασιλέως
 υἱὸς μὴ γενόμενος. Οἱ γὰρ ἔχοντες καὶ φοροῦντες
 τὴν μαργαρίτην, συζῶσι καὶ συμβασιλεύουσι Χριστῷ
 εἰς τοὺς αἰῶνας· οὕτως γὰρ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος,
*Καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χριστοῦ, φο-
 ρέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου.*

Β'. Ὅσπερ γὰρ ἵππος, ἕως μὲν ἂν ἐν ταῖς ὕλαις
 τοῖς ἀγροῖς ζῶις συννέμηται, ἀνυπότακτος ἀνθρώ-
 ποις ἐστίν· ἐπὶ δὲ πρὸς τὴν ἡμερωθῆναι κρατηθῆ,
 περιτιθέασιν αὐτῷ βαρῶν χαλινῶν, ἕως ὃς μίση
 εὐτάκτως καὶ ὀρθῶς περιπατεῖν· εἴτα γυμνάζεται
 ὑπὸ ἐμπεῖρου καθιστοῦ, ἵνα καὶ εἰς πόλεμον εὐχρη-
 στος γένηται· εἴτα ἐνδύουσιν αὐτὸν ὄπλα, τὸν θεί-

ρακα λέγω, καὶ τὰ κατάφρακτα, καὶ πρῶτον χαλινῶν A
 κρεμῶσι, καὶ συσείουσι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν
 αὐτοῦ, πρὸς τὸ συνεπιθεῖναι, καὶ μὴ ἀποπηγήναι·
 οὕτως διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιθάτου, εἰ μὴ μαν-
 θάνει, πολεμεῖν οὐ δύναται· ἐπὶ δὲ μάθῃ, καὶ
 συνεπιθεῖ εἰς τὸν πόλεμον, ὅταν ὀφραυθῇ καὶ ἀκούσῃ
 φωνὴν πολέμου, αὐτὸς ἐτοιμῶς ἔρχεται ἐπὶ τοὺς
 ἐχθροὺς, ὥστε καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς φωνῆς πτόη-
 σιν ἐμποεῖν τοῖς πολεμοῖς. Τὸν αὐτὸν τρόπον
 καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῆς παραβάσεως οὕσα ἀγρία καὶ
 ἀνυπότακτος, ἐν ἐρημίᾳ τοῦ κόσμου πελάζεται
 μετὰ θηρίων, τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, τὴν
 διακονίαν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ κατέχουσα· ὅταν δὲ ἀκού-
 σῃ λόγον Θεοῦ, καὶ πιστεύσῃ, χαλναγωγουμένη
 ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ἀποτίθεται τὸ ἀγριον ἦθος, B
 καὶ τὸ σαρκικὸν φρόνημα, ἠνιοχομένη ὑπὸ τοῦ
 ἐπιθάτου Χριστοῦ· εἶτα εἰς θλίψιν καὶ δαμασμοῦν,
 καὶ στενοχωρίαν ἔρχεται, εἰς τὸ δοκιμασθῆναι αὐ-
 τήν, ἵνα κατ' ὀλίγον ἡμερωθῇ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος,
 ἐκλειπούσης κατ' ὀλίγον καὶ ἀφανιζομένης τῆς ἐν
 αὐτῇ ἁμαρτίας. Καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ ἐνδουμένη τὸν
 θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὴν περικαφαλαίαν τοῦ
 σωτηρίου, καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, καὶ τὴν
 μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, διδάσκειται πολεμεῖν τοῖς
 ἐχθροῖς αὐτοῖς· καὶ οὕτως ὀπισθεμένη τῷ τοῦ Κυ-
 ρίου Πνεύματι, ἀγωνίζεται πρὸς τὰ πνεύματα τῆς
 πονηρίας, καὶ τὰ πεπύρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ
 σβέννυσι. Χωρὶς γὰρ τῶν τοῦ Πνεύματος ὄπλων, οὐκ
 ἀνέρχεται εἰς παράταξιν· ἔχουσα δὲ τὰ ὄπλα τοῦ
 Κυρίου, ὅταν ἀκούσῃ καὶ ἀσθηταί σφοδρῶν πολέ-
 μων, ἐν ἀλαλάγματι καὶ κραυγῇ ἐκπορεύεται, καθὼς C
 ἐν τῷ Ἰώβ εἴρηται, ὅτι καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς φωνῆς
 τῆς δεήσεως αὐτῆς προκίπτουσιν οἱ ἐχθροί· καὶ οὕτως
 ἀγωνισαμένη καὶ νικήσασα διὰ τοῦ Πνεύματος
 τὸν πόλεμον, νικηφόρος στεφάνους ἐπιφέρεται μετὰ
 παρρησίας πολλῆς, καὶ οὕτως συναναπαύεται τῷ
 ἐπουρανίῳ βασιλεῖ. Ἡ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας.
 Ἀμήν.

OMILIA KA'.

Ἡ στάσις τῶν Χριστιανῶν ὅμοια τῇ ἐμπορίᾳ καὶ
 τῇ ζυμῶσι. Ὅσπερ γὰρ οἱ ἐμποροὶ τὰ γῆνα
 κέρδη ἐπισυνάγουσι, οὕτως οὗτοι τῆς
 ἀσχορισμένους ἐν τῷ αἰῶνι λογισμοῦς. Καὶ
 ὡσπερ ἡ ζύμη φύραμα ὄλον ἀπεργάζεται ζύμην,
 οὕτως ἡ ζύμη τῆς ἁμαρτίας πᾶν γένος τοῦ
 Ἀδάμ διατρέχει. Πλὴν ὁ Χριστὸς οὐράνιος
 ἀγαθότητος ζύμη ταῖς πισταῖς ψυχαῖς ἐντί-
 θησιν.

A'. Ἐοίκασιν οἱ Χριστιανοὶ ἐμποροὶ μέγιστα κερ- D
 δη ἐμπορευόμενοι. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνοι ἐκ τῆς γῆς
 τὰ γῆνα κέρδη ἐπισυνάγουσιν, οὕτως οὗτοι τῆς
 ἑαυτῶν καρδίας ἐσχορισμένους τοὺς λογισμοῦς ἐν
 τῷ αἰῶνι τούτῳ διὰ πασῶν ἀρετῶν, καὶ διὰ τῆς τοῦ
 Πνεύματος δυνάμεως, ἐπισυλλέγουσιν ἐκ πάσης τῆς
 γῆς, ἥτις ἐστὶ μέγιστη καὶ ἀληθινὴ ἐμπορία. Ὁ
 κόσμος γὰρ οὗτος τῷ κόσμῳ τῷ ἄνω ἐναντιοῦται·
 καὶ ὁ αἰὼν οὗτος τῷ ἄνω αἰῶνι ἀντίκειται. Δεῖ τοί-
 νον τὸν Χριστιανὸν μετὰ τὰς ἁγίας Γραφάς ἀρνη-
 σάμενον τὸν κόσμον, μετατεθῆναι καὶ μεταθῆναι
 τῷ νῷ, ἐκ τούτου τοῦ αἰῶνος, ἐν ᾧ ἔγκειται καὶ
 δελεάζεται ὁ νοῦς ἀπὸ τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, εἰς

22 Ephes. vi, 14.

mis, thorace, inquam, et lorica, eumque priore
 freno suspenso, et agitato ante oculos eius, assue-
 faciunt, ne ullo terrore percussatur; atque sic
 edoctus ab insessore, nisi didicerit, prælio conten-
 dere nequit: ubi vero didicerit, et bello fuerit
 assuefactus, si modo suboluerit, et subaudierit son-
 num bellicum, ipse ad eo prompte adversus hostes
 progreditur, ut sola voce terrorem incutiat hosti-
 bus. Eodem quoque modo anima post transgressio-
 nem agresitis et indomita, in deserto hujus mundi
 conversatur cum feris, spiritibus scilicet nequi-
 tiæ, ministerium in peccato obiens. Ubi vero
 audierit verbum Dei, ac crediderit, refrenatur a
 Spiritu ac deponit mores agresiles et cogitationes
 carnis, gubernata ab insessore Christo. Postea in
 afflictionem, edomandi jagum, et angustiam incidit,
 ut probetur, ac paulatim a Spiritu mansuefiat,
 deficiente sensim atque exolescente in illa peccato.
 Sic et anima armata thorace justitiæ, et galea
 salutis, et scuto fidei, et gladio Spiritus, docetur
 prælium conserere cum hostibus suis²²: et sic
 armata Spiritu Domini, dimicat adversus spiritus
 malitiæ, et ignita nequissimi tela exstinguit. Absque
 enim armis Spiritus non progreditur in aciem:
 habens vero arma Domini, ubi audierit ac senserit
 vehementia bella, cum exultatione ac clamore profi-
 ciscitur, sicut in libro Job dictum est: *Quod etiam
 ipsa voce orationis occumbant inimici*. Et sic trans-
 acto bello, partaque victoria beneficio Spiritus,
 refert **SS** coronas victoriales cum plena fiducia, et
 ita requiescit cum cœlesti Rege. Cui gloria et po-
 tentia in sæcula. Amen.

HOMILIA XXIV.

Status Christianorum similis est mercaturæ et fer-
 mentationi. Perinde enim ac mercatores terrena
 colligunt lucra, sic illi dispersas per hoc sæculum
 cogitationes. Et quemadmodum fermentum totam
 massam reddit fermentatam; sic fermentum pec-
 cati universum genus Adæ percurrit. Verum Chri-
 stus cœlestis bonitatis fermentum fidelibus animis
 infundit.

I. Similes sunt Christiani mercatoribus, qui in-
 gentem quæstum ex mercatura faciunt. Quemad-
 modum enim hi e terra terrena colligunt lucra;
 eodem modo illi cordis sui dispersas cogitationes per
 hoc sæculum, omnium virtutum beneficio, ac vi
 Spiritus sancti, colligunt ex universa terra, quæ
 est maxima ac vera negotiatio. Mundus enim hic
 mundo superiori adversatur; et sæculum hoc sæ-
 culo superiori oppositum est. Oportet igitur Chri-
 stianum secundum sacras Litteras mundum abne-
 gantem, transferri, ac mente transcendere ex hoc
 sæculo, in quo versatur animus, ac illecebris alli-
 citur a tempore transgressionis Adæ, in alterum

seculum, et intellecta in superiori ac divino mundo versari : sicut dictum est : *Nostra aeternitas conversatio in caelis est* ²⁴.

II. Hoc autem nullo modo obtineri potest, nisi anima crediderit ex toto corde Domino, hoc seculum abnegans : et virtus divini Spiritus colligere potest cor per universam terram dispersum ad dilectionem Domini, et in mundum æternum intellectum traducere. A tempore enim transgressionis Adæ, dispersæ sunt a dilectione Dei cogitationes animæ per hoc seculum, commistæ crassis ac terrenis cogitationibus. Verum quemadmodum Adam transgressus mandatum, fermentum malitiosarum affectionum in se recepit : sic quoque participatione quadam, qui ex eo nati sunt, ac universum genus Adæ illius fermenti particeps factum est ; cæterum postea pro ratione incrementi in tantum excreverunt, et adactæ sunt in hominibus affectiones peccati, ut ad adulteria usque, libidines, idololatrias, cædes, et alia absurda devenerint, donec vitio fermentata esset humanitas. Et in tantum excrevit in hominibus malum, ut putarent, neque Deum esse ; verum inanimatos lapides adorarent, neque intellectu quidem Deum comprehendere possent, tam alte consperserat fermentum malitiosarum affectionum veteris Adæ progeniem.

III. Eodem modo placuit Domino in adventu suo pati pro omnibus, et redimere eos proprio sanguine, et fermentum cælestis bonitatis infundere fidelibus animabus sub jugum peccati redactis : et ita promotione ac incremento omnem justitiam mandatorum, omnesque virtutes in eis complere, donec fermentarentur in unum in bono, et fierent *cum Domino unus Spiritus* ²⁵, juxta dictum Pauli, ita ut malitia ac nequitia, ne pervenire quidem possit ad cogitationem animæ, Spiritu divino plene ac penitus fermentatæ, ut dictum est : *Charitas non cogitat malum* ²⁶, et quæ sequuntur. Absque fermento vero cælesti, quod est virtus divini Spiritus, ²⁷ fermentari bonitate Domini, et ad vitam pervenire animam, prorsus non potest. Sicut nec genus Adæ ad tantam malitiam ac nequitiam converti poterat, nisi malitiæ fermentum, quod est peccatum, et facultas quædam animi Satanae intellectiva, eum subintrasset.

IV. Quemadmodum enim, si quis farinam subigat, nec fermentum injiciat, quantopere videatur elaborare, invertere ac operari, fermenti expertus est massa, et ad esum minus commoda. Ubi vero injiciatur fermentum, trahit ad se totam farinæ massam, redditque totam fermentatam ; sicut et Dominus regnum assimilavit, dicens : *Simile est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum* ²⁷. Aut veluti, si quis carnes habeat, earumque conser-

A αιώνα ἕτερον, καὶ τῷ φρονήματι εἰς τὸν ἄνω τῆς θεότητος κόσμον εἶναι, καθὼς εἴρηται· *Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει*.

B. Τοῦτο δὲ οὐδαμῶς δύναται κατορθωθῆναι, εἰ μὴ ἡ ψυχὴ πιστεύσῃ ἐξ ὅλης καρδίας τῷ Κυρίῳ, ἀρνησαμένη τὸν αἰῶνα τοῦτον, καὶ ἡ δυνάμις τοῦ θεικοῦ Πνεύματος ἐπισυνάξῃ δύναται τὴν ἐσκορπισμένην καρδίαν ἐν ὅλῃ τῇ γῆ, εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην, καὶ εἰς τὸν αἰώνιον κόσμον τὸ φρόνημα μετατεθῆναι. Ἀπὸ γὰρ τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως ἐσκορπίσθησαν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον, συμμιγνύσας ὕλικούς καὶ γηϊνοὺς λογισμοὺς. Ἄλλ' ὥσπερ ὁ Ἀδάμ παραβάς ζύμην κακίας παθῶν ὑπεδέξατο εἰς ἑαυτὸν, καὶ οὕτως κατὰ μετοχὴν οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες, καὶ πᾶν τὸ γένος Ἀδάμ, ἐκείνης τῆς ζύμης μετέσχε· καὶ λοιπὸν κατὰ προκοπὴν καὶ αὐξήσιν εἰς τοσοῦτον ἠξήσεν ἐν τοῖς ἀνθρώποις τὰ πάθη τῆς ἀμαρτίας, ὥστε ἕως πορνειῶν, καὶ ἀσελγειῶν, καὶ εἰδωλολατρείων, καὶ φόνων, καὶ ἐτέρων ἀτοπημάτων χωρῆσαι, ἕως οὗ ἐζυμώθη τῇ κακίᾳ ἡ ἀνθρωπότης· καὶ εἰς τοσοῦτον ἠξήσεν ἐν ἀνθρώποις τὸ κακόν, ὡς νομίζειν μῆτε εἶναι Θεόν, ἀλλὰ λίθους ἀψύχους προσκυνῆσαι, μῆτε χᾶν ἕως ἐννοίας Θεοῦ λαμβάνειν δύνασθαι, εἰς τοσοῦτον ἐζυμώσεν ἡ τῆς κακίας τῶν παθῶν ζύμη τὸ γένος τοῦ παλαιῦ Ἀδάμ.

Γ. Τὸν αὐτὸν τρόπον εὐδόκησεν ὁ Κύριος ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ αὐτοῦ παθεῖν ὑπὲρ πάντων, καὶ ἀγοράσαι αὐτοὺς τῷ ἰδίῳ αἵματι, καὶ ζύμην ἐπουράνιον ἀγαθότητος ἐνθεῖναι ταῖς πισταῖς ψυχαῖς ταπεινωθείσας ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν· καὶ οὕτως λοιπὸν κατὰ προκοπὴν καὶ αὐξήσιν, πᾶσαν δικαιοσύνην ἐντολῶν, καὶ πάσας ἀρετὰς ἐν αὐτοῖς ἐπιτελέσαι, ἕως οὗ ζυμωθῶσιν εἰς ἓν ἐν τῷ ἀγαθῷ, καὶ γένηνται μετὰ τοῦ Κυρίου εἰς ἓν Πνεῦμα κατὰ τὸ λόγιον Παύλου, κακίας καὶ πονηρίας μὴδὲ μέχρις ἐννοίας εἶθεῖν ἐναντιμένης ἐν τῇ ζυμωμένῃ ψυχῇ ὅλη ἐξ ὄλου τῷ θείῳ Πνεύματι, καθὼς εἴρηται, *Ἡ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν*, καὶ τὰ ἀκούουσα. Ἄνευ δὲ τοῦ προζύμιου τοῦ ἐπουρανοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος δύναμις, ζυμωθῆναι ἐν τῇ χρηστότητι τοῦ Κυρίου, καὶ κατανετῆσαι ψυχὴν εἰς ζωὴν, ἀδύνατον. Ὡς περ οὐδὲ τὸ γένος τοῦ Ἀδάμ εἰς τοσαύτην κακίαν καὶ πονηρίαν ἐκτραπῆναι ἠδύνατο, εἰ μὴ τὸ τῆς κακίας προζύμιον, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀμαρτία, ὑπεισῆλθεν αὐτῷ, λογικῇ τις οἴσα καὶ νοερά δύναμις τοῦ Σατᾶν.

Δ. Ὡς περ γὰρ ἐάν τις ἀλευρα φυράσῃ, μὴ βίῃ δὲ προζύμιον, ὅσον ἂν δοκῇ ἐπιμελεῖσθαι καὶ μεταβάλλειν, καὶ κατεργάζεσθαι, ἄζυμὸν ἐστὶ τὸ φύρμα, καὶ ἀνεπιτήδειον εἰς βρώσιν· ἐπὶ δὲ βληθῇ ἡ ζύμη, ἔλκει πρὸς αὐτὴν ὅλον τὸ τοῦ ἀλεύρου φύρμα, καὶ ἀπεργάζεται ὅλον ζύμην, καθάπερ καὶ ὁ Κύριος παρέλασε τὴν βασιλείαν, εἰπὼν, *Ὅμοια ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ὡς οὐδὲ ἐζυμώθη ὅλον*. Ἡ ὥς περ ἐάν ἡ κρία, καὶ πᾶσα

²⁴ Philipp. iii, 20. ²⁵ I Cor. vi, 17. ²⁶ I Cor. xiii, 7. ²⁷ Matth. xiii, 33 ; Luc. xiii, 21.

μὴ αὐτῶν ἐπιμέλειαν ποιήσῃται τις, μὴ ἀλίση δὲ ἄλας· τῶ τῶν σκολήκων ἀναιρετικῶ, καὶ δυσωδίας ἀφανιστικῶ, ἕξει καὶ σέθηται τὰ κρέα, καὶ ἀχρησима γεγένηται τοῖς ἀνθρώποις· τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπόθου μοι πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα κρέας εἶναι καὶ ἄζυμα· τὸ δὲ ἄλας καὶ τὸ προζύμιον ἐξ ἑτέρου αἰῶνος ἔχει τὴν θεῖαν φύσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐάν οὖν μὴ μεγῆ, καὶ βληθῆ εἰς τὴν ταπεινωθεῖσαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ἑκείνου τοῦ αἰῶνος, καὶ ἐξ ἑκείνης τῆς πατρίδος ἢ ἐπουράνιος τοῦ Πνεύματος ζύμη, καὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς θεότητος ἁγίου ἄλας, οὐ μὴ μεταλλαγῆ ἢ ψυχῇ ἀπὸ τῆς δυσωδίας τῆς κακίας, οὐδ' οὐ μὴ ζυμωθῆ ἀπὸ τῆς βαρύτητος, καὶ ἄζυμότητος τῆς πονηρίας.

Ε. Ὅσα γὰρ ἀφ' ἑαυτῆς ἢ ψυχῇ δοκεῖ ποιεῖν, καὶ ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἐπιτηδεύειν, τῇ ἰδίᾳ δυνάμει μόνον ἐπεριδομένη καὶ οἰομένη δύνασθαι τελείαν τὴν κατορθώσιν δι' ἑαυτῆς ἄνευ τῆς συνεργείας τοῦ Πνεύματος καταργάσασθαι, πολὺ πλανᾶται. Οὐ χρησιμεύει γὰρ εἰς τοὺς οὐρανοὺς τόπος· οὐ χρησιμεύει τῇ βασιλείᾳ ἢ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ δι' ἑαυτῆς μόνον, ἄνευ τοῦ Πνεύματος, οἰομένη τὴν τελείαν κατορθότητα κατορθῶσαι. Ἐάν γὰρ μὴ προσέλθῃ τῷ Θεῷ ὁ ὑπὸ τῶν παθῶν ἐνεργούμενος ἄνθρωπος, ἀρνησάμενος τὸν κόσμον, καὶ πιστεύσῃ ἐν ἐλπίδι καὶ ὑπομονῇ δέξασθαι ἕξινον τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθόν, ὅπερ ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐπιστάξῃ τῇ ψυχῇ ἄνωθεν ὁ Κύριος ζῶν θεότητος, οὐ μὴ αἰσθηταὶ ζωῆς ἀληθινῆς ὁ τοιοῦτος, οὐδ' οὐ μὴ ἀνανήψῃ ἐκ τῆς μέθης τῆς ὕλης, οὐ μὴ αὐγάσῃ φωτισμὸς τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ ἐσκοτισμένῃ ψυχῇ, καὶ λάμψῃ ἐν αὐτῇ ἡμέραν ἁγίαν, καὶ ἐκ τοῦ βαθυτάτου ὕπνου τῆς ἀγνοίας ἐξυπνισθῆ, καὶ οὕτως ἐξ ἀληθείας ἐπιγῶν Θεὸν διὰ δυνάμειος Θεοῦ, καὶ ἐνεργείας χάριτος.

Ζ. Ἐάν γὰρ μὴ οὕτως καταξωθῆ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς πίστεως τοῦ λαθεῖν χάριν, καὶ ἀνεπιτήδειος· καὶ ἀνεύθετός ἐστι τῇ βασιλείᾳ· καὶ πάλιν δεξάμενος τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἐν μηδενὶ παρατρεπόμενος, καὶ τὴν χάριν μὴ ἐνυδρίζων δι' ἀμελείας καὶ κακοπραγίας, καὶ οὕτως ἐπὶ χρόνοις ἀγωνισάμενος μὴ λύπησῃ τὸ Πνεῦμα, δυνήσεται τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπιτυχεῖν. Ὅσπερ γὰρ τις αἰσθάνεται τῶν ἐνεργειῶν τῆς κακίας ἐκ τῶν παθῶν, λέγω θυμοῦ, καὶ ἐπιθυμίας, καὶ φθόνου, καὶ βάρους, καὶ πονηρῶν λογισμῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἀτοπημάτων· οὕτως αἰσθάνεσθαι ὀφείλει τῆς χάριτος καὶ δυνάμειος τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς ἐρεταῖς, ἀγάπῃ λέγω, καὶ χρηστότητι, καὶ χαρᾷ, καὶ ἐλαφρότητι, καὶ ἀγαλλιάσει θεῖα, ἵνα ἐξομωθῆναι δυνήθῃ, καὶ συγχερασθῆναι τῇ ἀγαθῇ καὶ θεῖᾳ φύσει, καὶ τῇ χρηστῇ καὶ ἁγίᾳ τῆς χάριτος ἐνεργείᾳ· κατὰ προκοπὴν δὲ καὶ αὐξήσιν δοκιμαζομένη χρόνοις καὶ καιροῖς ἢ προαίρεσις, εἰ συννοῦται πάντοτε τῇ χάριτι, καὶ εὐάρεστος εὐρίσκαται, γίνεταί ὅλη ἐξ ὅλου κατὰ προκοπὴν ἐν Πνεύματι, καὶ οὕτω λοιπὸν ἁγία καὶ καθαρὰ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐξεργασθεῖσα, τῆς βασιλείας ἀξία καθίσταται. Δόξα καὶ προσκύνησις τῷ ἀχράντῳ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

vandarum diligentem curam suscipiat, non condiat autem sale, qui vi vermes interimendi, et graveolentiam abolendi valet, illæ carnes graviter olent, ac putrescunt, atque inutiles hominibus sunt: eodem modo, status mihi omnem humanitatem carnem esse, aut massam fermenti expertem; sal autem ac fermentum ex altero seculo intelligas esse, divinam scilicet naturam Spiritus sancti. Nisi ergo permistum et immisum fuerit in humiliatam naturam hominum ex illo sæculo, et ex illa patria, cœlesti Spiritus fermentum, sanctumque ac bonum divinitatis sal, non exuet anima graveolentiam malitiæ, nec fermentabitur, ita ut deponat gravitatem, et vacua sit a fermento malitiæ.

V. Quæcunque enim videtur anima per se agere, elaborare atque perficere, solis viribus suis freta, et existimans se posse perfectum opus a se ipsa, absque auxilio Spiritus peragere, toto cœlo aberrat. Non enim idonea est ad locos cœlestes, nec idonea ad regnum, quæ a se ipsa, et per se solam, absque Spiritu sancto, existimat perfectam puritatem efficere. Nisi enim ad Deum accesserit, qui affectionibus affligitur homo, et mundum abnegaverit, ac in spe ac patientia crediderit, se suscepturum quoddam bonum aliud a sua natura, quod est virtus sancti Spiritus; ac desuper instillaverit animæ Dominus vitam divinam, is nequaquam veram vitam percipiet, neque respiciet ab ebrietate materiæ, nec fulgebit splendor Spiritus in anima obtenebrata, aut illuminabit in ea sanctam diem, nec a somno profundissimo ignorantie excitabitur, ut hoc modo revera Deum cognoscat per virtutem Dei et efficaciam gratiæ.

VI. Nisi enim sic dignus habeatur homo per fidem gratiam consequi, inutilis est, nec aptus ad regnum Dei. Rursum vero, qui consecutus est gratiam Spiritus, nec ulla parte aversus gratiam contumelia afficit per negligentiam aut delictum: et sic qui quovis tempore dimicans non contristat Spiritum, poterit æternæ vitæ particeps fieri. Quemadmodum enim quis sentit operationes malitiæ ex ipsis affectionibus, ita, inquam, concupiscentia, invidia, torpore ac pravis cogitationibus, et reliquis absurditatibus: sic sentire quoque debet gratiam et virtutem Dei in virtutibus, dilectione, inquam, benignitate, bonitate, gaudio, simplicitate et exultatione divina, ut assimilari possit ac permisceri cum bona ac divina natura, cum benigna ac sancta gratiæ efficacia. Intentio vero profectu ac incremento probata temporis successu, et opportunitate, si gratiæ semper unita et grata inventa fuerit, tota prorsus promovendo fit spiritualis, ac deinceps, sancta et pura per Spiritum effecta, regno digna efficitur. Gloria et adoratio incontaminato Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula. Amen.

HOMILIA XXV.

A

ΟΜΙΛΙΑ ΚΕ'.

Docet hæc homilia, nullum hominem, nisi a Christo corroboratum, scandala nequissimi superare posse: et quid iis, qui divinam gloriam appetunt, agendum. Docet quoque, nos per inobedientiam Adæ ad servitatem carnis redactos esse, a qua per mysterium crucis liberamur. Instruit denique nos, magnam esse lacrymarum, et ignis divini efficaciam.

I. Quibus inest divina lex, non atramento, aut litteris scripta, sed in cordibus carnis plantata, hi oculis intellectus illuminati, perpetuoque desiderio capti non sensibilis aut visibilis spei, sed invisibilis et intellectualis, superare nequissimi scandala possunt, per invictam tamen virtutem. Qui vero verbo Dei ornati non sunt, nec divina lege instituti, frustra inflati, existimant ex proprio libero arbitrio se abolituros occasiones peccati, quod per solum crucis mysterium condemnatur. Illa enim libera voluntas, quæ in hominis facultate est, in eo, ut diabolo nimirum reniti possit, sita est, non autem, ut possit omnino imperium tenere in affectus. *Nisi enim Dominus ædificaverit, inquit, domum, et custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit, et frustra laborat, qui ædificat*²⁰.

II. Impossibile est enim eum incedere super aspidem et basiliscum, et conculcare leonem, ac draconem, qui prius, quantum in viribus hominis est, se non expurgarit, nec corroboratus fuerit ab eo, qui dicit apostolis: *Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes, et scorpiones, et super omnem virtutem inimici*²¹. Si enim valuisset humana natura, absque universa armatura Spiritus sancti, stare adversus insidias diaboli, non sane dictum fuisset ab Apostolo: *Deus autem pacis conteret Satanam sub pedibus vestris brevi*²². Et iterum: *Quem Dominus interficiet spiritu oris sui*²³. Propterea quoque jussi sumus Deum obsecrare: *Ne inducas nos in tentationem, sed libera nos a malo*²⁴. Nisi enim præstantioris auxilii ope liberati ab ignitis telis nequissimi, consequi digni habeamur adoptionem filiorum, frustranea est conversatio nostra, ut qui procul a virtute Dei absimus.

III. Quicumque ergo cupit particeps fieri divinæ gloriæ, ac, velut in speculo, Christi imaginem, in principe animi sui facultate contemplari, debet insatiabili dilectione, et inexplebili desiderio, ex toto corde et viribus, noctu diuque inquirere potentissimum Dei subsidium; quod quidem consequi impossibile est, nisi, ut antea diximus, absterneat quis prius ab illecebris hujus mundi ac concupiscentiis adversariæ potestatis, quæ lucis est expers, et effectrix nequitix est, ad bene agendum minime apta, **92** ac prorsus exclusa. Quocirca si

Διδάσκει αὐτὴ ἡ ὁμιλία, δεῖ οὐδεὶς ἀνθρώπων, εἰ μὴ δυναμωθείς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ πονηροῦ σκανδάλων περιγίνεσθαι ἰσχύει· καὶ εἰ δεῖ τοὺς τῆς θείας δόξης ὀρεγομένους πράττειν. Διδάσκει καὶ, δεῖ διὰ παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ εἰς δουλείαν τῆς σαρκὸς καθῶν κατήλθωμεν, ἀφ' ἧς διὰ τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μυστηρίου ῥυθίμεθα. Παιδεύει λοιπὸν ἡμᾶς, δεῖ μεγάλη ἐστὶ τῶν δακρύων καὶ τοῦ θείου πυρὸς δύναμις.

Α'. Οἷς ἐνυπάρχει ὁ θεὸς νόμος οὐκ ἐν μέλει καὶ γράμμασιν ἐγγεγραμμένος, ἀλλ' ἐν καρδίαις σαρκίνας ἐμπεφυτευμένος, οὗτοι τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς φωτισθέντες, καὶ αἰεὶ ὀρεγόμενοι, οὐ τῆς αἰσθητῆς καὶ βλεπομένης ἐλπίδος, ἀλλὰ τῆς ἀόρατου καὶ νοητῆς, περιγίνεσθαι τῶν τοῦ πονηροῦ σκανδάλων ἰσχύουσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀηττήτου δυνάμεως. Οἱ δὲ μὴ λόγῳ Θεοῦ τετιμημένοι, μήτε νόμῳ θεῷ πεπαιδευμένοι, εἰκὴ φυσιοῦμενοι οἴονται διὰ τῷ ἰδίου αὐτεξουσίῳ καταργεῖν τὰς ἀφορμὰς τῆς ἀμαρτίας, τῆς διὰ μόνου τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μυστηρίου κατακρινόμενης. Τὸ γὰρ ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου δυνάμει αὐτεξουσίῳ ἐπὶ τοῦ ἀντιστηναι τῷ διαβόλῳ κείται, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῷ δύνασθαι ἔχειν παντελῶς τὸ κράτος κατὰ τῶν παθῶν. Ἐὰν γὰρ μὴ ὁ Κύριος οἰκοδομήσῃ, φησὶν, οἶκον, καὶ φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγγρύπησεν ὁ φυλάττων, καὶ κοπιᾷ ὁ οἰκοδομῶν.

Β'. Ἀμήχανον γὰρ ἐπιθεῖναι ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασίλειον, καὶ καταπατήσαι λέοντα καὶ δράκοντα, μὴ πρότερον, καθ' ὅσον δυνατὸν ἀνθρώπῳ, ἐκκαθάραται ἑαυτὸν, καὶ δυναμωθῆναι παρὰ τοῦ εἰπόντος πρὸς ἀποστόλους, Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν δύναμιν κατὰ τὴν ἐπάνω ὄψεω καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Εἰ γὰρ ἰσχυεῖν ἡ τῆς ἀνθρωπότητος φύσις ἐκτὸς τῆς παντοκράτου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, στήναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, οὐκ ἂν ἐξῆτο ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. Καὶ πάλιν, Ὁν ὁ Κύριος, ἀνελθεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ. Διὸ δὴ καὶ προσετέχθημεν δεῖσθαι τοῦ Κυρίου, Μὴ εἰσενέγκῃς εἰς πειρασμὸν ἡμᾶς, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἐὰν γὰρ μὴ διὰ τῆς κρείττουσ; βοηθείας ῥυθθέντες τῶν πεπυρωμένων βελῶν τοῦ πονηροῦ, καταξιώθωμεν τῆς υἱοθεσίας, εἰς μάτην παλιευόμεθα, ὡς πόρρω τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ τυγχάνοντες.

Γ'. Ὁ τοίνυν βουλόμενος μέτοχος γίνεσθαι τῆς θείας δόξης, καὶ ὡσπερ ἐν κατοπτρῷ, τὴν Χριστῷ μορφήν ὄρῃ ἐν τῷ ἡγεμονικῷ αὐτοῦ, ὀφείλει ἀκρόεστῳ στοργῇ καὶ ἀπλήστῳ διαθέσει ἐξ ὀλης καρδίας καὶ δυνάμεως νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ζῆτεῖν τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν ἐν δυνάμει, ἧς ἀμήχανον μετασχεῖν, εἰ μὴ, ὡς προείπον, ἀπόσχοιτό τις πρότερον τῆς ἡδουπάτειας τοῦ κόσμου, τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἐναντίας δυνάμεως, ἧτις φωτὸς ἄλλοτρία ἐστὶ καὶ ἐνέργεια πονηρίας ἀγαθῆς ἐνεργίας ἀνοικεῖσ; ἐστι, καὶ πάντῃ ἀπαξινωμένη. Τοιγαροῦν εἰ βούλει

²⁰ Psal. cxvii, 1. ²¹ Luc. x, 19. ²² Rom. xvi, 20. ²³ II Thess. ii, 8. ²⁴ Matth. vi, 13.

μαθεῖν τίνος ἔνεκεν κτισθέντας ἐν τιμῇ καὶ κατοικισθέντες ἐν παραδείσῳ, τελευταῖον συμπαρεβλήθημεν τοῖς ἀνοήτοις κτήνεσι, καὶ ὠμωώθημεν αὐτοῖς, ἀποπετωκότες τῆς ἀχράντου δόξης, γίνωσκε, ὅτι διὰ τῆς παρακοῆς δοῦλοι τῆς σαρκὸς παθῶν γενόμενοι ἀπεκλείσαμεν ἑαυτοὺς τῆς μακαρίας χώρας τῶν ζώντων, καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ γενόμενοι, ἔτι ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος καθεζόμεθα· καὶ διὰ τὸ ἔτι ἐν Αἰγύπτῳ ἡμᾶς κατέχεσθαι, οὕτω ἐκληρονομήσαμεν τὴν γῆν ἐπαγγελίας, τὴν βέουσαν γάλα καὶ μέλι. Οὕτω συνεφωράθημεν τῇ ζύμῃ τῆς εἰλικρινείας, ἀλλ' ἔτι ἐσμὲν ἐν τῇ τῆς πονηρίας ζύμῃ. Οὕτω ἐβράντισθη ἡμῶν ἡ καρδία τῷ αἵματι τοῦ Θεοῦ· ἔτι γὰρ τὸ πέταυρον τοῦ ἔθου, καὶ τὸ ἀγκιστρον τῆς κακίας ἐμπέπηκται αὐτῇ.

Δ'. Οὕτω ἀπειλήσαμεν τὴν ἀγαλλίαν τοῦ σωτηρίου τοῦ Χριστοῦ. ἔτι γὰρ τὸ κέντρον τοῦ θανάτου ἐγκατεβρίζωται ἡμῖν. Οὕτω ἐνεδυσάμεθα τὸν καιρὸν ἀνθρώπων, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν σοσίῳ· ἐπειδὴ οὕτω ἀπεδυσάμεθα τὸν καιρὸν ἀνθρώπων, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀνάτης. Οὕτω φορέσαστες τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, σύμμορφοι τῆς δόξης αὐτοῦ γεγόναμεν. Οὕτω προσεκυρήσαμεν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ Θεῶ, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι. Οὕτω ἰδεασάμεθα τὴν δόξαν τοῦ ἀφάρτου· ἔτι γὰρ ὑπὸ τῆς σκοτομήνης ἐνεργούμεθα. Οὕτω ἐνεδυσάμεθα τὰ ὄπλα τοῦ φωτός· ἐπειδὴ οὕτω ἀπεδυσάμεθα τὰ τοῦ σκότους ὄπλα τε καὶ βέλη, καὶ ἔργα. Οὕτω μεταμορφώθημεν ἐν ἀνακαινίσει τοῦ νοός. ἔτι γὰρ συσχηματιζόμεθα τῷ αἰῶνι τούτῳ ἐν τῇ τοῦ νοός ματαιότητι. Οὕτω Χριστῷ συνεδοξάσθημεν, διὰ τὸ μὴ συμπαθεῖν ἡμᾶς αὐτῷ. Οὕτω τὰ στίγματα αὐτοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φέρομεν, γενόμενοι ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. ἔτι γὰρ ἐν τοῖς σαρκικοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἐσμὲν. Οὕτω Θεοῦ κληρονόμοι καὶ συκληρονόμοι Χριστοῦ γεγόναμεν· ὅτι γὰρ πνεῦμα δουλείας ἐνυπάρχει, καὶ οὐχ υἰθεσίας· οὕτω γεγόναμεν υἱοὶ Θεοῦ, καὶ οἰκητήριον Πνεύματος ἁγίου· ἔτι γὰρ ἐσμὲν υἱοὶ εἰδώλων, καὶ δοχεῖον πνευμάτων πονηρίας, διὰ τὴν ἐπὶ τὰ πάθη ἑρμην.

Ε'. Ὅντως γὰρ οὕτω τοῦ τρόπου τὸ ἀκέραιον, καὶ τὴν τῆς διανοίας λαμπρότητα ἐκτεσάμεθα. Οὕτω κατηξιώθημεν τοῦ ἀδόλου καὶ λογικοῦ γάλακτος, καὶ τῆς νοητῆς αὐξήσεως. Οὕτω ἡμῖν ἡμέρα διηύρασεν, οὕτε ἐωσφόρος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἀνέτειλεν. Οὕτω συνεκράθημεν τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης, οὕτω ταῖς αὐτοῦ συνεστράψαμεν ἀκτίσιν. Οὕτω ἀπειλήσαμεν τὴν τοῦ Κυρίου ἔμοιασιν, οὕτε γεγόναμεν τῆς θείας φύσεως κοινωνοί. Οὕτω γεγόναμεν ἔδοκος πορφύρα βασιλικῆ, οὕτε ἀνόθευτος εἰκὼν θεϊκῆ. Οὕτω ἐτρώθημεν τῷ θείῳ ἔρωτι, οὕτε ἐπλήγημεν ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης τοῦ Νυμφίου. Οὕτω τὴν ἀφραστον κοινωνίαν ἐγνωρίσαμεν, οὕτε τὴν ἐν ἀγιασμῷ δύναμιν καὶ εἰρήνην ἐπέγνωμεν. Καὶ ἵνα

²² Ephes. iv, 24, 22. ²³ I Cor. xv, 49; Rom. viii, 29; Joan. iv, 24; Rom. vi, 22. ²⁴ Rom. viii, 17. ²⁵ Galat. vi, 17. ²⁶ Rom. viii, 17. ²⁷ I Cor. iii, 16. ²⁸ H Petr. i, 4.

A discere desideres qua de causa, cum essemus in honore creati, et in paradiso constituti, tandem comparati simus cum insipientibus jumentis, et illorum similes facti, et excidimus ab incontaminata gloria, scito, quod cum per inobedientiam servi affectionum carnis effecti essemus, exclusimus nos ipsos a beata regione viventium, et in captivitatem redacti, adhuc juxta flumina Babylonis sedemus; et eo, quod adhuc in Ægypto detinemur, nondum hæreditario jure possidemus terram promissionis, fluentem lacte et melle. Nondum subacti sumus in fermento sinceritatis, sed adhuc in fermento malitiæ degimus. Nondum est aspersum cor nostrum sanguine Dei; adhuc enim laqueus inferni, et hamus malitiæ illi infixus est.

B IV. Nondum accepimus exultationem super salute Christi: adhuc enim aculeus mortis radices in nobis infixas habet. Nondum induimus novum hominem, qui secundum Deum creatus est in sanctitate: quia nondum eximus veterem hominem, qui perit secundum desideria fraudis²². Nondum gestantes imaginem cælestis, conformes gloriæ illius facti sumus. Nondum adoravimus in Spiritu et veritate Deum, eo quod dominetur peccatum in mortali nostro corpore²³. Nondum contemplati sumus gloriam ejus qui incorruptibilis est; adhuc enim ab illuni nocte agitatur. Nondum induimus arma lucis; quia nondum eximus arma, tela et opera tenebrarum. Nondum transformati sumus per mentis renovationem: adhuc enim configuramur huic sæculo per mentis vanitatem. Nondum cum Christo glorificati sumus; quia non compatimur illi²⁴. Nondum stigmata illius in corpore nostro gestamus²⁵, versantes in mysterio crucis Christi: adhuc enim carnalibus affectionibus et concupiscentiis obnoxii sumus. Nondum Dei hæredes, et cohæredes Christi facti sumus²⁶: spiritus enim servitutis in nobis adhuc existit, et non adoptionis. Nondum facti sumus templum Spiritus sancti²⁷, sumus enim adhuc templum idolorum, et receptaculum spirituum malitiæ, propter impetum animæ ad affectiones.

D V. Revera enim morum simplicitatem, anime lucem nondum consecuti sumus. Nondum digni sumus habiti sincero et intellectuali lacte, et intellectus incremento. Nondum illuxit nobis dies, neque lucifer in cordibus nostris ortus est. Nondum permisti sumus Sole justitiæ, nec adhuc illius radii fulgemus. Nondum accepimus Domini similitudinem, nec participes divinæ naturæ facti sumus²⁸. Nondum facti sumus sincera purpura regia, nec genuina imago Dei. Nondum sanciatii sumus amore divino, nec percussi spirituali chaitate Sponsi. Nondum ineffabilem societatem cognovimus, neque vim et pacem, quæ in sanctificatione est, cognovimus. Et ut breviter omnia

complectens dicam, nondum sumus *genus electum*, *regalis sacerdotium*, *gens sancta*, *populus*, *qui acquirit possessionem* ³⁶: *quia adhuc sumus serpentes ac progenies viperarum* ³⁷.

VI. Quo pacto vero non serpentes sumus, qui in obedientia Dei nec dum quidem reperimur, sed adhuc in inobedientia per serpentem inducta? Quapropter quo pacto satis digne lugeam calamitatem, non invenio, et quo pacto lacrymis effusis clamare debeam ad eum, qui potest errorem in me habitantem **93** abigere, ignoro? Quo pacto vero cantabo canticum Domini in terra aliena? Quo pacto lugebo Jerusalem? Quo pacto effugiam duram servitutem Pharaonis? Quo pacto relinquam obscenum incolatum? Quo pacto abnegabo diram tyrannidem? Quo pacto egrediar a terra *Ægypti*? Quo pacto transibo Rubrum mare? Quo pacto peragrabo ingens desertum? Quo pacto non peream, morsus a serpentibus? Quo pacto vincam alienigenas? Quo pacto delebo gentes apud me habitantes? Quo pacto suscipiam in tabulis meis eloquia divinx legis? Quo pacto intuebor veram columnam lucis ac nubis a Spiritu sancto profectæ? Quo pacto vescar manna æternarum deliciarum? Quo pacto bibam aquam ex petra vivifica? Quo pacto transisso Jordane ingrediar bonam terram promissionis? Quo pacto videbo principem exercitus Domini, quem contemplatus Jesus filius Nave, in genua provolutus continuo adoravit?

VII. Nisi enim in his omnibus versatus delevero habitantes in me gentes, nequaquam ingressus requiescam in sanctuario Dei, nec particeps flam gloriæ regis. Quapropter contende diligenter, ut inculpatus filius Dei evadas, et illam requiem ingrediaris, quo præcursor Christus pro nobis introiit. Contende, ut describaris in Ecclesia ecclésiæ cum primogenitis, quo reperiaris in dextra magnificentiæ Altissimi. Contende, ut ingrediaris sanctam civitatem, pacis plenam, et supernam Jerusalem, ubi etiam est paradisus. Admirandis enim ac beatis spectaminibus his non aliter dignus reputabere, nisi lacrymas noctu diuque effundas, secundum eum qui dicit: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, in lacrymis meis stratum meum rigabo* ³⁸. Non enim ignoras, quod *qui seminant in lacrymis, in exultatione metent* ³⁹. Propterea fidenter inquit Propheta: *Lacrymas meas non sileas* ⁴⁰. Et iterum: *Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo, sicut et in promissione tus* ⁴¹. Et illud: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panis die ac nocte* ⁴². Et in alio psalmo: *Potum meum cum fletu miscebam* ⁴³.

VIII. Lacryma enim illa, quæ revera ex summa contritione et angustia cordis effunditur, in agnitione veritatis, et cum ardore viscerum, cibus est animæ ex cœlesti pane comparatas: cujus maxime

³⁶ I Petr. ii, 9 ³⁷ Math. iii, 7. ³⁸ Psal. vii, 7. ³⁹ Psal. xlii, 4. ⁴⁰ Psal. cii, 10.

συνελών πάντα εἶπω, ὅπως ἐσμέν γένος ἐκλεκτόν, βασιλείων ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαός εἰς κερικοποίησιν· ἐπειδὴ δὲ ἐτι ἐσμέν ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν.

Γ'. Πῶς δὲ οὐκ ὄφεις, οἱ μὴ ἐν τῇ ὑπακοῇ τοῦ Θεοῦ εὐρισκόμενοι, ἀλλ' ἐν τῇ διὰ τοῦ ὄφειος γενόμενῃ παρακοῇ; ἐπὶ τοῦτοις τοίνυν, πῶς μὲν ἀξίως ὀδύρωμαι τὴν συμφορὰν, οὐχ εὐρίσκω. Πῶς δὲ ἐξ ὀφείας δακρύσω πρὸς τὸν δυνάμενον ἐξελάσαι ἐγὼ ἐν ἐμοὶ ἀυλιζομένην πλάνην ἀγνοῶ· Πῶς δὲ ἔγω τὴν φθὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; Πῶς θρηνησῶ τὴν Ἱερουσαλήμ; Πῶς ἀποφύγω τὴν μοχθηρὰν δουλείαν τοῦ Φαραῶ; Πῶς καταλίπω τὴν αἰσχρὰν παροικίαν; Πῶς ἀρνησώμαι τὴν πικρὰν τυραννίδα; πῶς ἐξέλθω ἐκ γῆς Αἰγύπτου; Πῶς περάσω τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν; Πῶς παρέλθω τὴν μεγάλην ἔρημον; Πῶς μὴ ἀπολωμαι δηχθεὶς ὑπὸ τῶν ὄφειων; Πῶς νικήσω τοὺς ἀλλοφύλους; Πῶς ἐξολοθρεύσω τὰ ἐν ἐμοὶ ἔθνη; Πῶς δέξωμαι ἐν ταῖς ἐμαῖς πλαξὶ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ νόμου; Πῶς βρωμαι τὸν ἀληθινὸν στύλον τοῦ φωτὸς, καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος νεφέλης; Πῶς ἀπολαύσω τοῦ μάννα τῆς ἀβύσσου τρυφῆς; Πῶς πίω τὸ ἐκ τῆς ζωοποιου πέτρας ὕδωρ; Πῶς παρέλθω ἐν Ἰορδάνῃ, εἰσελθὼν εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας; Πῶς ἴδω τὸν ἀρχιστράτηγον Κυρίου, ὃν ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, πεισὼν παραχρήμα προσεκύνησεν;

Ζ'. Ἐὰν γὰρ μὴ διὰ τούτων πάντων γενόμενος, ἐξολοθρεύσω τὰ ἐν ἐμοὶ ἔθνη, οὐ μὴ εἰσελθὼν καταπίσω εἰς τὸ ἁγιαστέριον τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ μὴ μέτοχος γένωμαι τῆς βασιλείας δόξης. Τοιγαροῦν σκοπούδασον ἄμωμον τέκνον Θεοῦ γενέσθαι, καὶ εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσήλθε Χριστός. Σπούδασον ἀπογραφῆναι ἐν τῇ ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν πρωτοτόκων, ὅπως εὐρεθῆς ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Ὑψίστου. Σπούδασον εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, τὴν εἰρηνευομένην Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀνωτάτην, ἔνθα καὶ ὁ παράδεισος. Τούτων γὰρ τῶν θαυμαστῶν καὶ μακαρίων παραδειγμάτων, οὐχ ἑτέρως πως καταξιωθήσῃ, εἰ μὴ καταφέρεις δάκρυα ἡμέρας καὶ νυκτὸς, κατὰ τὸν λέγοντα· *Δοῦσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω*. Οὐ γὰρ ἀγνοεῖς, ὅτι *οἱ σκαίροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι*. Διὸ φησιν ὁ Προφήτης μετὰ καθήσας· *Τῶν δακρύων μου μὴ παρασιπήσης· καὶ πάλιν, Ἔθου τὰ δάκρυά μου ἐν ὄψει σου, ὡς καὶ ἐν ἐπὶ ἐπαγγελίᾳ σου; καὶ, Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς· καὶ ἐν ἑτέρῳ ψαλμῷ, Τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθρῶν ἐκίρωται*.

Η'. Τὸ γὰρ ὄντως ἐκ κολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας προεόμενον δάκρυον, ἐν γνώσει ἀληθείας μετὰ καὶ πυρώσεως σπλάγγων, βρωσίς ἐστὶ ψυχῆς χορηγουμένη ἐκ τοῦ ἐπουρανίου ἄρτου, εὖ προηγου-

³⁹ Psal. cxlvi, 5. ⁴⁰ Psal. xxxix, ⁴¹ Psal. lv, 9.

μῶς μετέσχε Μαρία καθεσθεῖσα πρὸς τοὺς ποδῶν Α τοῦ Κυρίου, καὶ δακρύουσα μετὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος. Φησὶ γάρ, *Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο*, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. Ὡ τῶν πολυτίμων ἐκείνων μαργαριτῶν ἐν τῇ ἐπιβροχῇ τῶν μακαρίων δακρύων! Ὡ τῆς εὐθείας ἐκείνης καὶ εὐπειθοῦς ἀκοῆς! Ὡ τῆς ἀνδρείας καὶ σοφῆς διανοίας! Ὡ δέξυτῃ; Πνεύματος Κυρίου ἔρωτος, σφοδρῶς πρὸς τὸν ἀχραντὸν Νυμφίον ἐπαγομένου! Ὡ κέντρον πόθου ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον! Ὡ σύντομος κοινωλία νόμης πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον!

Θ. Μίμησαι ταύτην, ὡς τέκνον, μίμησαι πρὸς μὴδὲν ἕτερον ἀφορῶσα, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν εἰπόντα, *Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἦδη ἀνήφθη*; Ἔστι γὰρ πύρωσις τοῦ Πνεύματος ἡ ἀναζωπυροῦσα τὰς καρδίας. Διότι τὸ εὖλον καὶ θεῖον πῦρ φωτίζει μὲν ψυχὰς, καὶ δοκιμάζειν εἰσθε- B θεν, ὡσπερ ἔβολον χρυσοῦν ἐν καμίνῳ · κακίαν δὲ ἀναλίσκει, ὡσπερ ἀκάνθας καὶ καλάμην · Ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκων ἐστὶ, διδοὺς ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδούσιν αὐτὸν ἐν φλογὶ πυρὸς, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσιν τῷ Ἐδωγγελίῳ αὐτοῦ. Τοῦτο τὸ πῦρ ἐνήργησεν ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ἥλικα ἐλάλουν γλώσσαις πυρίναις. Τοῦτο τὸ πῦρ διὰ τῆς φωνῆς Παύλου περιλάμψαν, τὴν μὲν διάνοιαν αὐτοῦ ἐφώτισε, τὴν δὲ ἀσθησὶν τῆς ὕψους αὐτοῦ ἡμαῦρωσεν. Οὐ γὰρ χωρὶς σαρκὸς εἶδεν ἐκείνου τοῦ φωτὸς τὴν δύναμιν. Τοῦτο τὸ πῦρ ὤφθη Μωϋσῇ ἐν τῇ βάτῳ · τοῦτο τὸ πῦρ ἐν εἴδει ὄχηματος Ἠλίαν ἐκ τῆς γῆς ἤρπασε · τούτου τοῦ πυρὸς τὴν ἐνέργειαν C ζητῶν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἔλεγε, *Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με · πύρωσον τοὺς νεφροὺς μου καὶ τὴν καρδίαν μου*.

Γ. Τοῦτο τὸ πῦρ τὴν καρδίαν Κλεόπα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἐθέρμωζε, λαλοῦντος τοῦ Σωτῆρος μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅθεν καὶ ἄγγελοι καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα τούτου τοῦ πυρὸς τῆς λαμπρότητος μετέχουσι, κατὰ τὸ εἰρημένον, Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον. Τοῦτο τὸ πῦρ τὴν ἐν εἴδῳ ὀφθαλμῶν δεκτὴν κατακαίον, καθαρὸν τὸν νοῦν ἀποκαθίστησιν, ἵνα ἀπαλαβὸν τὸ κατὰ φύσιν διορατικόν, ἐρῆ εἰς τὸ δεητικὸν τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὸν λόγοντα, Ἀποκαλύψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ καταροήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου. Τοῦτο τοιγαροῦν τὸ πῦρ δαιμόνων ἐστὶ φυγαδευτήριον, καὶ ἀμαρτίας ἀναιρετικόν, ἀναστάσεως δὲ δύναμις, καὶ ἀθανασίας ἐνέργεια, ψυχῶν ἀγίων φωτισμὸς, καὶ λογικῶν δυνάμεων σύστασις. Τοῦτο τὸ πῦρ εὐξόμεθα καὶ εἰς ἡμᾶς φθάσαι, ἵνα πάντοτε ἐν φωτὶ περιπατοῦντες, μηδέποτε κἄν πρὸς βραχὺ προσκόψωμεν πρὸς λίθον τοὺς πόδας ἡμῶν, ἀλλ' ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ φαινόμενοι λόγον ζωῆς ἐπέχωμεν αἰθίου, ἵνα ἀπαλαύοντες ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ Θεοῦ, σὺν τῷ Κυρίῳ ἀναπαυσώμεθα ἐν ζωῇ, δεξάμενοι Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἄγιον Πνεῦμα ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

particeps fuit Maria, quæ sedit juxta pedes Domini, plorans, vel ipsius Salvatoris testimonio. Inquit enim: *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*⁴³. O pretiosas margaritas illas in defluxione beatarum lacrymarum! O rectum illum et obsequiosum auditum! O fortem ac sapientem animum! O acumen Spiritus Domini amoris, erga sponsum incontaminatum vehementer affecti! O stimulum desiderii animæ erga Deum Verbum! O arctam societatem sponsæ erga Sponsum cœlestem!

IX. Imitare hanc, o filii, imitare, inquam, nihil aliud intuens præter eum solum, qui dixit: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, si jam accensus est*⁴⁴? Est enim ardor Spiritus vivificans et accendens corda. Quapropter immaterialis et divinus ille ignis illuminat animas, et probare consuevit eas, velut aurum non adulteratum in camino: vitium vero consumit, veluti spinas et stipulam. *Deus enim noster ignis consumens est, infligens ultionem iis in quibus flamma ignis, qui non noverunt eum, et qui non obtemperant Evangelio*⁴⁵. Hic ignis in apostolis vim suam exercuit, quando loquebantur linguis igneis⁴⁶. Hic ignis per vocem Paulum splendore ac lumine circumfudit, mentem quidem illius illuminavit, sensum autem visus ejus hebetavit⁴⁷. Neque enim sine carne vidit luminis illius virtutem. Hic ignis Mosi apparuit in rubo⁴⁸. Hic ignis in specie currus Eliam a terra rapuit⁴⁹. Hujus ignis efficaciam inquirens beatus David dixit: *Proba me, Domine, et tenta me. Ute renes meos et cor meum*⁵⁰.

X. Hic ignis cor Cleopæ ac socii ejus inflammabat, cum loqueretur Salvator cum illis post resurrectionem. Unde quoque angeli et administratorii spiritus splendidi hujus ignis participes sunt, secundum id quod dictum est: *Qui facit angelos ejus spiritus, et ministros suos ignem ardentem*⁵¹. Hic ignis, trabem interioris oculi consumens, purum reddit animum, ut, recepta naturati facultate videndi, conspiciat perpetuo mirabilia Dei, secundum eum qui inquit: *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua*⁵². Hic itaque ignis fugat demones, tollit peccata, resuscitandi vim habet; hic immortalitatem operatur, sanctis animas illuminat, et facultates rationales firmat. Hunc ignem obsecremus ad nos quoque pervenire, ut, perpetuo in lumine ambulantes, nunquam vel tantisper offendamus ad lapidem pedes nostros, sed velut luminaria in mundo apparentia, verbum æternæ vitæ retineamus, ut, bonis divinis fruentes, cum Domino in vita requiescamus, glorificantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, cui gloria in sæcula. Amen.

⁴³ Luc. x, 42. ⁴⁴ Luc. xii, 49. ⁴⁵ Deut. iv, 24; Hebr. xii, 29; II Thess. i, 8. ⁴⁶ Act. ii, 35. ⁴⁷ Act. ix, 3 seq. ⁴⁸ Exod. iii, 2. ⁴⁹ II Reg. iv, 11. ⁵⁰ Psal. xxvi, 2; Luc. xxiv, 32. ⁵¹ Psal. civ, 4; Hebr. i, 7. ⁵² Psal. cxviii, 18.

HOMILIA XXVI.

A

ΟΜΙΛΙΑ ΚΖ.

De dignitate, præstantia, facultate et operationibus immortalis animæ, et qua ratione ea a Satana tentatur, et liberationem a tentationibus consequatur. Continet vero quæstiones quasdam summa doctrina refectas.

I. Ne leviter intellectivam animæ substantiam perpendas, dilecte. Pretiosum quoddam vas est immortalis anima. Vide quantum cælum, et quanta terra, nec tamen delectatus est illis Deus, sed solum te! Conspecte dignitatem et nobilitatem tuam, nempe non per angelos, sed in sua ipsius persona venisse Dominum ad legationem pro te obeundam, ut te perditum ac vulneratum revocaret, et restitueret tibi primam formationem puri Adæ. Homo enim dominus erat omnium a vertice cæli ad ima usque, præditus facultate discernendi affectiones, alienus a dæmonibus, purus a peccato et vitiiis, ac similitudo Dei: per transgressionem vero periit, ac vulneratus et morti traditus est. Obscuravit enim mentem Satanas; aliqua ex parte ita se habet, aliqua ex parte vivit, discernit, ac voluntatem habet.

II. *Interrogatio. Nonne, Spiritu sancto adveniente, naturalis quoque concupiscentia extirpatur una cum peccato?*

Responsio. Antea dixi peccatum simul eradicari, hominemque recipere primam formationem puri Adæ. Hic quidem per virtutem Spiritus ac regenerationem spiritualem progreditur ad gradum perfectionis Adami primi, sitque præstantior eo: siquidem in duorum numerum refertur homo.

III. *Interrogatio. Utrum Satanas ad certum modum immittatur, an pro lubitu belligeret?*

Responsio. Impetus ejus non solum adversus Christianos, sed etiam adversus idololatras atque universum mundum fertur. Si ergo concederetur ei pro lubitu bellam gerere, omnes equidem deleteret. Qui hoc? nempe quod opus ac desiderium ejus in hoc versetur. Quemadmodum autem sigulus vasa missurus in fornacem, eam moderate succendit, non intensius, ne cocta plus quam decet, elidantur; nec remissius, ne si cruda existant, dispereant ac dissolvantur; itidem si argentarius et aurifaber ad certum modum ignem mittit; si enim abundet ignis, solvitur aurum et argentum, liquefit ac perit: itidem si humana mens novit certo quodam modo imponere onera jumento, camelo aut alii cuidam animali, quatenus servata proportione onera ferre potest, quanto magis Deus, qui novit vasa hominum, immittit adversariam potestatem variis modis!

IV. Quemadmodum vero terra, quamvis sit una, hæc quidem est saxosa, illa vero pinguis: et alia quidem est idonea ad plantationem vineæ, alia vero ad seminandum frumentum aut hordeum; ita varia sunt hominum corda atque voluntates; eodem quoque modo dona desuper conferuntur: huic quidem donatur administratio verbi, illi vero

Περὶ τῆς ἀξιοῦτος, καὶ τῆς τιμιότητος, καὶ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἐργασίας τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, καὶ πῶς αὐτὴ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ περιβάλλεται, καὶ τῆς ἐλευθερώσεως ἀπὸ τῶν περιρασμῶν τυγχάνει. Συγγίμει δὲ ζητήσεις τινὰς ἀπὸ πολλῆς διδασκαλίας γεμούσας.

A'. Μὴ ἀπλῶς τῇ νοερᾷ τῆς ψυχῆς οὐσίᾳ πρόσχη, ἀγαπητέ. Τιμίον τι σκεῦός ἐστιν ἡ ἀθάνατος ψυχή. Ἴδε πόσος ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ οὐκ ἠδέκασεν ἐν αὐτοῖς ὁ Θεός, εἰ μὴ μόνον εἰς σέ. Βλέπε σου τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν εὐγένειαν, οὐ μὴ δι' ἀγγέλων, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ ἦλθεν ὁ Κύριος εἰς τὴν πρεσβείαν, ὥστε σε τὸν ἀπολωλότα ἀνακαλέσασθαι, τὸν τετραυματισμένον, καὶ ἀποδοῦναι σοὶ τὴν πρώτην πλάσιν τοῦ καθαροῦ Ἀδάμ. Δεσπότης γὰρ ἦν ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κάτω, καὶ διακριτικὸς παθῶν, καὶ δαιμόνων ἀλλότριος, καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας ἢ κακῶν, καὶ ὁμοίωμα Θεοῦ· διὰ δὲ τῆς παραβάσεως ἀπολωλὸς ἐστὶ, καὶ τετραυματισμένος. Ἡμίρωσε γὰρ τὸν νοῦν ὁ Σατανᾶς, ἐν τινὶ οὐτως ἐστὶ, καὶ ἐν τινὶ ζῆ καὶ διακρίνει, καὶ ἔχει θάλημα.

B'. *Ἐρώτησις.* Οὐχί, τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐρχομένου, καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία συναυριζοῦται μετὰ τῆς ἁμαρτίας;

Ἀπόκρισις. Προεῖπον οὐκ ἢ ἁμαρτία συναυριζοῦται, καὶ ἀπολαμβάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν πρώτην πλάσιν τοῦ καθαροῦ Ἀδάμ. Οὗτος μέντοι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς πνευματικῆς, ἔρχεται εἰς τὰ μέτρα τοῦ πρώτου Ἀδάμ, καὶ μεῖζον αὐτοῦ γίγνεται. Ἀποθεοῦται γὰρ ὁ ἄνθρωπος.

Γ'. *Ἐρώτησις.* Εἰ ὁ Σατανᾶς μέτρον ἐπαίρειται, ἢ ὡς θέλει πολεμεῖ;

Ἀπόκρισις. Αὐτοῦ ἡ ὁρμή οὐ μόνον εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρους, καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Εἰ οὖν παρεχωρεῖτο ὡς θέλει πολεμεῖν, πάντας ἂν ἠφάνισεν. Διὰ τί; Ὅτι ἐν ἔργῳ αὐτοῦ καὶ τὸ θέλημα τοῦτό ἐστιν. Ὡσπερ δὲ ὁ κερμαεὺς βάλει τὰ σκεῦη, καὶ μέτρον ὑποκαίει τὴν κίμινον, οὐ πλέον, ἵνα μὴ ὀπτηθέντα ὑπάρ τὸ εἶον φοφήσῃ· οὐκ ἐλαττον, ἵνα μὴ ἔνωμα ὄντα ἀπολίπηται καὶ εἰ ὁ ἀργυροκόπος καὶ χρυσοχόος μέτρον βάλλει τὸ πῦρ· ἐὰν γὰρ πλεονάσῃ τὸ πῦρ, λύεται ὁ χρυσός καὶ ὁ ἀργυρός, καὶ ἐξυδαροῦται καὶ ἀπέλλεται. Καὶ εἰ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς οἶδεν ἐπιμετρεῖν τὰ βάρη τῶν κτήνι, καὶ τῶν καμήλων, ἢ ἄλλω τινὶ τῶν ζώων, ὡς δύναται κατὰ ἀναλογίαν τὰ βάρη βαστάσαι· πῶς μᾶλλον ὁ Θεός, ὃς οἶδεν τὰ σκεῦη τῶν ἀνθρώπων, οὗτος ἐπαίρησι καὶ τὴν ἐναντίαν δύναμιν διαφοροῖ!

Δ'. Ὡσπερ δὲ μία οὔσα ἡ γῆ, ἡ μὲν ἐστὶ τραχύδης, ἡ δὲ λιπαρῆς· καὶ ἄλλη μὲν ἐπιτηδεύει εἰς φυτείαν ἀμπελώνος, ἄλλη δὲ εἰς σπόρον σίτου καὶ κριθῶν· οὕτως εἰσι διάφοροι καὶ αὐταὶ τῶν καρδιῶν, καὶ τῶν προαιρέσεων τῶν ἀνθρώπων· οὕτω καὶ τὰ χαρίσματα ἀνωθεν ἐπιδίδονται· ἢ μὲν δίδονται εἰσικονία λόγου, ἢ δὲ διάκρισις· ἄλλω χαρίσματα λαμβ

των οὐδε γὰρ ὁ Θεός, πῶς τις δύναται οικονομῆσαι, καὶ οὕτως ἐπιείδωσι τὰ χαρίσματα διάφορα ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς πολέμους, μέτρῳ τινὶ ὡς δύναται ὑποδέξασθαι καὶ ὑπομῆναι, οὕτως ἐπαρίεται αὐτοῖς ἡ ἐναντία δύναμις.

Ε'. Ἐρώτησις. *Εἰ δεξιόμενος τις τὴν θείαν δύναμιν, καὶ μερικῶς ἀλλοιωθεὶς, μένει ἐν τῇ φύσει;*

Ἀπόκρισις. Ἴνα τὸ θέλημα καὶ μετὰ τὴν χάριν δοκιμασθῆ, ποῦ ῥέπει καὶ συμφωνεῖ, μένει ἐν τῇ ταυτότητι ἡ φύσις, ὁ σκληρὸς ἐν τῇ σκληρότητι, καὶ ὁ κοῦφος ἐν τῇ κορυφότητι. Συμβαίνει δὲ, ὅτι ἰδιώτης ὢν τις ἀναγεννᾶται πνευματικῶς, καὶ μεταβάλλεται εἰς σοφίαν, καὶ γινώσκειται αὐτῷ ἀπόκρυφα μυστήρια· καὶ ἰδιώτης ἐστὶ τῇ φύσει. Ἄλλος ἀπὸ φύσεως σκληρὸς ὢν, δίδωσιν αὐτοῦ τὸ θέλημα εἰς τὴν θεοσιδεῖαν, καὶ δέχεται αὐτὸν ὁ Θεός, μένει δὲ ἡ φύσις ἐν τῇ σκληρότητι, καὶ εὐδοκεῖ εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. Ἄλλος ἐστὶ χρηστῶν ἡθῶν, ἐπιεικής, ἀγαθός, δίδωσιν αὐτοῦ τὸν Θεόν, καὶ δέχεται μὲν αὐτὸν ὁ Κύριος· μὴ ἐμμένοντα δὲ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις οὐκ εὐδοκεῖ, ἐπειδὴ ἡ φύσις ὅλη τοῦ Ἀδάμ τρεπτή ἐστὶν ἐπὶ τὸ καλόν, καὶ ἐπὶ τὸ κακόν, δεκτικὴ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' εἰ θέλει οὐκ ἀποτελεστικὴ.

Γ'. Ὡσπερ σωμάτων γραφόμενόν ἐστι, διαφορὰς θελήσας ἔγραψας, πάλιν ἀπαλείψας· δέχεται γὰρ τὸ σωμάτιον πᾶσαν γραφὴν· οὕτω καὶ ὁ σκληρὸς, ἔδωκεν αὐτοῦ τὸ θέλημα πρὸς τὸν Θεόν, ἐτρέπη εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐδέχθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ Θεὸς ἵνα δείξῃ τὰ αὐτοῦ σπλάγχνα, πάντας δέχεται, πᾶσαν προαιρέσιν. Οἱ ἀπόστολοι, εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχοντο, ἐποίουν τινὰ χρόνον, καὶ ἐκ τῶν κακομένων τινὰς ἰώντο, τινὰς δὲ οὐ. Ἦθελον δὲ αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι πάντας τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ζωοποιεῖν, καὶ τοὺς κακομένους· εἰς ὑγίειαν φέρειν, καὶ ὀλοτελῶς οὐκ ἔγινετο αὐτῶν τὸ θέλημα· οὐ γὰρ ἐπετρέπετο αὐτοῖς ὅσα ἤθελον ποιεῖν. Ὁμοίως καὶ ὁ Παῦλος, ὅτε ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ ἐθνάρχου, εἰ ἤθελον ἡ σὺν αὐτῷ χάρις, ἵποισι τὸν ἐθνάρχην καὶ τὸ τελεῶς διαβραγῆναι, ἀνθρώπος ἔχων Παράκλητον· ἀλλὰ διὰ σφραγίδος χαλάται ὁ Ἀπόστολος. Καὶ ποῦ ἡ συνοῦσα θεία δύναμις; ταῦτα οικονομικῶς ἔγινετο, εἰς τινα πράγματα ποιεῖν αὐτοὺς σημεῖα καὶ θαυμάσια, καὶ εἰς τινα ἀσθενεῖν αὐτούς· ἵνα ἐν τοῦτοις διακριθῆ ἡ πίστις τῶν ἀπίστων καὶ τῶν πιστῶν, καὶ τὸ αὐτεξούσιον δοκιμασθῆ, καὶ φανερωθῆ, εἶγε εἰς τὰ ἀσθενέστερα μέρη τινὰς οὐ σκανδαλίζονται. Εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἤθελον ἐποίουν οἱ ἀπόστολοι, ἀναγκαστικῆς δυνάμει ἐφύτευον τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν θεοσεβείαν, διὰ τὰ σημεῖα, καὶ τὸ αὐτεξούσιον, καὶ οὐκέτι πίστις καὶ ἀπιστία· ὁ γὰρ Χριστιανισμὸς λίθος ἐστὶ προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου.

necessaria compulsissent homines ad cultum divinum, per miracula, et liberam potestatem, nec amplius fides fuisset, aut infidelitas. Christianorum cultus enim lapis est offensionis et petra scandali.

Ζ'. Πᾶν τὸ περὶ τοῦ Ἰῶδ γεγραμμένον, οὐκ ἐστὶν ἀπλῶς, πῶς ἐξηγήσατο αὐτὸν ὁ Σατανᾶς. Οὐ γὰρ

A discretio, alii donum conferendi sanitatem. Novit enim Deus quo pacto quis dispensare possit, atque ea ratione confert diversa dona. Similiter quoque ad bella certo quodam modo pro viribus hominis suscipienda ac sustinenda, ad hunc modum immititur illis adversaria potestas.

V. Interrogatio. *Utrum qui accipit divinam virtutem, ac in parte mutatur, in natura sua permanet?*

Responsio. Ut voluntas post acceptam quoque gratiam probetur, quo tendat, cuive consentiat, natura remanet eadem, durus in duritie, et levis in levitate. Contingit vero plebeium quempiam regenerari spiritualiter, ac mutari in sapientem, et eidem revelari occulta mysteria; qui natura tamen plebeius est. Alius durus natura, applicat voluntatem suam ad cultum divinum, quem acceptat quoque Deus; remanet vero natura ejus in sua duritie, isque Deo placet. Alius est moribus benignis, æquus, bonus; offert seipsum Deo, ac recipit eum Dominus; eo vero, qui non perseverat in bonis operibus, non delectatur; siquidem universa natura Adæ mutabilis est tum in bonum, tum in malum: capax quidem mali, quod tamen, si velit, in effectum non deducit.

VI. Quemadmodum est membrana litteris consita, in qua varie, ut volueris, scripseris, ac rursus obliteraveris (capit enim membrana quancunque scripturam) sic etiam durus voluntatem suam contulit in Deum, conversus est ad bonum, susceptus est a Deo. Deus enim, ut intima amoris viscera demonstraret, omnes recipit omnemque voluntatem. Apostoli quancunque civitatem ingrediebantur, morabantur in ea aliquantum temporis, et ex male affectis quosdam sanabant, quosdam vero non. Exoptabant vero ipsi apostoli cunctos eorum mortuos in vitam postliminio revocare, et male habentes ad sanitatem perducere; verum voluntas eorum non per omnia implebatur; non enim dabatur eis quancunque volebant, peragere. Similiter Paulus, cum detineretur a præfecto gentis, si voluisset gratia qua præditus erat, fecisset præfectum illum gentis, atque murum dirumpi, et effringi, quippe, qui homo erat Paraceto repletus; verum per sportam dimittitur Apostolus²²⁻²⁴. Et ubi virtus divina, qua præditus erat? Hæc cum dispensatione fiebant, ut quibusdam in rebus miracula ac signa ederent ipsi, in aliquibus minus possent: ut in hisce discerneretur fides credentium, et non credentium, liberumque arbitrium probaretur, ac manifestaretur, num quidam ob ipsorum in quibusdam infirmitatem offensionem paterentur, necne. Si enim, quancunque volebant, fecissent apostoli, vi quadam

²²⁻²⁴ Act. ix, 24.

eum expetiverit. Non enim potuit sine permisso a se ipso quidquam facere. Verum, quid dicit Domino diabolus? *Da mihi illum in manus, nisi in faciem tibi benedixerit*²⁵. Hoc itaque modo nunc est idem Job, idem Deus, et idem diabolus. Eo ipso ergo momento, quo consecutus erat Domini auxilium et promptus erat et fervidus gratia expetebat illum Satanas, dicens Domino: *Quia juvas illum, et succurris illi, servit tibi; relinque illum, et trade mihi, nisi in faciem tibi benedixerit*²⁶. Superest ut, quia consolatione reficitur anima, gratia se subducatur, atque anima tentationibus tradatur. Accedit ergo diabolus, inferens infinita mala, desperationem, abrenuntiationem, cogitationes pravæ, affligens animam, ut emolliat et abalienet eam a spe in Deum concepta.

VIII. Prudens autem anima, hisce malis atque afflictionibus obruta, non desperat, sed tenet, quod tenet: ac quæcumque ei illata fuerint per infinitas tentationes tolerat, inquit: *Etiam si moriar, ab eo non deficiam*: et tum, si sustineat homo usque ad finem, incipit Dominus disputare cum Satana: *Vides quanta mala, quantasque afflictiones intuleris illi, nec paruit tibi: sed mihi servit, ac me metuit*. Tum pudore suffusus Satanas, quod dicat ultra non habet. Quantum enim ad Jobum, si novisset eum in tentationes illapsus constanter perlatum esse, nec superatum iri, non certe expetivisset eum, ne pudore afficeretur. Sic quoque nunc, propter eos qui perferunt afflictiones ac tentationes, confunditur Satanas, ac pœnitentia ducitur, quod nihil effecerit. Incipit enim Dominus eum sic alloqui: *Vide, discedi, permisi tibi eum tentare, nunquid præstitisti? nunquid obtemperavit tibi?*

IX. Interrogatio. An utique cunctas hominis cogitationes et consilia novit Satanas?

97 Responsio. Si homo, qui cum homine conversatur, novit quæ sunt ejus, et tu natus annos viginti novisti ea quæ sunt proximi, nunquid ergo Satanas ipse, qui a nativitate tibi conversatur, ignorat cogitationes tuas? Sexties enim mille annorum ætatem habet. Nec dicimus eum, priusquam tentet hominem, nosse quid facturum sit. Tentat enim tentator, non tamen cognitum habet an obtemperaturus sit, necne, donec voluntatem servam ei tradat anima. Neque item dicimus, cunctas cogitationes cordis et desideria nosse diabolum. Perinde enim, ac si sit arbor quæ multos ramos habeat ac multa membra, ita quoque sunt quidam rami cogitationum et consiliorum, quos comprehendit Satanas; sunt vero aliæ cogitationes et consilia, quæ a Satana non comprehenduntur.

X. In quadam enim re prævalet pars nequitiae ad generandum cogitationes, rursus in quadam re cogitatio hominis superior evadit, acceptoque auxilio, ac redemptione a Deo, contradidit malitiae, quadam in re succumbit, et quadam in re volun-

ηδύνατο άνευ έπιπροπής άφ' έαυτού τι ποιήσαι. Άλλά τί λέγει τῷ Κυρίῳ ὁ διάβολος; *Δός μοι αὐτόν εἰς χεῖρας· ἢ μήν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει.* Οὕτως καί νῦν ὁ αὐτός Ἰώβ ἐστίν, καί ὁ αὐτός θεός, καί ὁ αὐτός διάβολος. Ἐν ὄσῳ οὖν τυγχάνει τῆς ἀντιλήψεως Θεοῦ, καί ἐστὶ πρόθυμος καί ζῶν τῇ χάριτι ἐξαίτεται αὐτόν ὁ Σατανᾶς. Καί λέγει τῷ Κυρίῳ, *Ἐπειδή βοηθεῖς αὐτῷ, καί ἀντελαμβάνεις αὐτοῦ, δουλεύει σοι; ἄρας αὐτόν καί παράδος μοι, ἢ μήν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει.* Λοιπὸν, ὡς ἐτι παρακαλεῖται ἡ ψυχὴ, ἡ χάρις ὑποστέλλεται, καί παραδίδεται ἡ ψυχὴ πειρασμοῖς. Ἐρχεται οὖν ὁ διάβολος, ἐπιφέρων μυρία κακά, ἀπειπισμὸν, ἀπόγνωσιν, ἐλεογισμοὺς πονηροῦς, θλίδων τὴν ψυχὴν, ἵνα χανώσῃ καί ἀλλοτριώσῃ ταύτην τῆς ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ.

H'. Ἡ δὲ φρονιμὴ ψυχὴ ἐν τοῖς κακοῖς οὐσα καὶ ἐν τῇ θλίψει, οὐκ ἀπελπίζει, ἀλλὰ κρατεῖ ὁ κρατεῖ καὶ ὅσα ἀν' ἐπενέγκῃ αὐτῇ διὰ μυρίων πειρασμῶν ὑπομένουσα, λέγει, *Ἐὰν καὶ ἀποθάνω, ἐγὼ αὐτόν οὐκ ἀφίω.* Καὶ τότε ἐὰν ὑπομείνῃ εἰς τέλος ὁ ἄνθρωπος, ἄρχεται ὁ Κύριος διαλέγεσθαι τῷ Σατανᾶ, *Ὅρῳς, πόσα κακά καὶ θλίψεις ἐπήνεγκας αὐτῷ, καί οὐχ ὑπέκουσέ σοι, ἀλλ' ἐμοὶ δουλεύει, καί ἐμὲ φοβεῖται.* Τότε κατασχύνεται ὁ διάβολος, καί οὐκέτι ἔχει τι εἰπεῖν. Καί γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἰώβ, εἴφη, ὅτι εἰς τοὺς πειρασμοὺς ἐμπιστῶν μέλλει ὑπομένειν καί μὴ ἠτῶσθαι, οὐκ ἀν' ἐξητήσατο αὐτόν, ἵνα μὴ κατασχυνθῇ. Οὕτως καί νῦν εἰς τοὺς ὑπομένοντας θλίψεις καί πειρασμοὺς, κατασχύνεται ὁ Σατανᾶς, καί μετανοεῖ, ὅτι μὴδὲν ἤνωσεν. Ἀρχεται γὰρ ὁ Κύριος λόγον αὐτῷ ποιεῖν· *Ἴδὲ παρεχόμενός σοι, ἴδὲ ἐπέτρεψά σοι κειράσαι αὐτόν, μή τι ἠδυνήθης; μή τι ἐπέκουσέ σοι;*

Θ'. Ἐρώτησις. Εἰ ἄρα δούλος τοὺς λογισμοὺς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ νοήματα οἶδεν ὁ Σατανᾶς;

Ἀπόκρισις. Εἰ ἄνθρωπος ἀνθρώπων σύνεστι, καί οἶδε τὰ αὐτοῦ, καί σὺ εἰκοσι ἐτῶν ὑπάρχων οἶδας τί τοῦ πλησίον, ἄρα αὐτὸς ὁ Σατανᾶς ἀπὸ γενετῆς συνών σοι οὐκ οἶδε τοὺς λογισμοὺς σου; Ἐξακισμίων γὰρ ἦδη ἐστὶν ἐτῶν. Καί οὐ λέγομεν αὐτόν πρὸ τοῦ πειράσαι τὸν ἄνθρωπον, εἰδέναι τί μέλλει ποιεῖν. Πειράζει γὰρ ὁ πειράζων, οὐκ οἶδε δὲ, εἰ ὑπεκούει αὐτῷ, ἢ μὴ ὑπεκούει, ἕως ἀν' ἐθελήμαθ' οὐλοῦν ἐφ' ἡ ψυχῇ. Οὕτε πάλιν λέγομεν, ὅτι δούλος τοὺς λογισμοὺς τῆς καρδίας καί τὰς ἐνθυμήσεις οἶδεν ὁ διάβολος. Ὅσπερ γὰρ ἐὰν ἦ δένδρον, καί ἐχη κλάδους πολλοὺς καί πολλὰ μέλη· λοιπὸν εἰσὶ τινες κλάδοι λογισμῶν καί νοημάτων, καί κατέχει αὐτοὺς ὁ Σατανᾶς. Καί εἰσὶν ἄλλοι λογισμοὶ καί νοήματα, μὴ κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ.

I'. Ἐν τινι γὰρ ἰσχυρότερόν ἐστι τὸ μέρος τῆς κακίας ἐν τῷ βρῦειν τοὺς λογισμοὺς, ἐν τινι πάλιν ὁ λογισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπερνικᾷ, λαμβάνων βοήθειαν καί λύτρωσιν παρὰ Θεοῦ, καί ἀντιλέγων τῇ κακίᾳ, ἐν τινι κερπάζεται, καί ἐν τινι ἔχει θέλημα.

²⁵ Job 11, 2. ²⁶ Job 1, 10 seqq.

Προσέρχεται γὰρ ἔστιν, ὅτε τῷ Θεῷ ζέων, καὶ οἶδεν ὁ Σατανᾶς, καὶ βλέπει ὅτι κατ' αὐτοῦ ποιεῖ, καὶ οὐ δύναται ἐπισχεῖν τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τί; ἐπειδὴ ἔχει θέλημα τοῦ βοηθεῖν πρὸς τὸν Θεόν, ἔχει φυσικοῦς καρποὺς τοῦ ἀγαπήσαι Θεόν, τοῦ πιστεῦσαι, τοῦ ἐπιζητῆσαι καὶ προσελθεῖν. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις, ὁ γεωργὸς ἐργάζεται τὴν γῆν, οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν, εἰς δύο πρόσωπα νοεῖται τὰ πράγματα. Χρὴ οὖν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ προαιρέσεως γεωργῆσαι τὴν γῆν τῆς καρβίας αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι. Ζητεῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν πόνον, καὶ κάματον, καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλ' ἔάν μὴ ἄνωθεν ἐπιφανῆ οὐράνια νέφη, καὶ ὕετοί χάριτος, οὐδὲν ὠφέλησεν ὁ γεωργὸς καμῶν.

ΙΑ'. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ σημεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅσα ἂν κάμη, καὶ ὅσας ἂν ποιῆσιν δικαιοσύνας, ὡς μὴδὲν ποιήσας διακεῖσθαι, καὶ νηστεύων λέγειν, *Ὁὐκ ἐνήστευσα· εὐχόμενος, Ὁὐκ ηὐξάμην· παραμύων τῇ εὐχῇ, Ὁὐ καρέμεινα· καὶ ἀκμήν ἀρχὴν ἔχω τοῦ ἀσκεῖν, καὶ κάμειν· κἂν δίκαιος ἦ παρὰ Θεῷ, ὀφείλει λέγειν, Ἐγὼ οὐκ εἰμὶ δίκαιος, οὐτε κάμνω, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἀρχομαι.* Ὄφείλει δὲ ἔχειν καθ' ἡμέραν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν χαρὰν, καὶ τὴν προσδοκίαν τῆς μελλούσης βασιλείας καὶ ἀπολυτρώσεως, καὶ λέγων, *Ἐάν σήμερον οὐκ ἐλυτρώθην, ἀθρίον λυτροῦμαι·* ὡς γὰρ ὁ φυτεῶν ἀμπελον πρὶν ἢ ἐξάρξασθαι τοῦ καμάτου, ἔχει τὴν χαρὰν ἐν ἑαυτῷ, καὶ τὴν ἐλπίδα· καὶ προδιαγράφει ἐν τῷ νῷ οἰνεῶνας, καὶ ψηφίζει προσόδους, μήπω γενομένους οἴνου. Καὶ οὕτως ἀναδέχεται τὸν κάματον. Ἡ γὰρ ἐλπίς καὶ ἡ προσδοκία ποιεῖ αὐτὸν προθύμως κάμνειν, καὶ τῶς ἐκ τοῦ οἴκου πολλὰς δαπάνας σκορπίζει· ὁμοίως καὶ ὁ οἰκοδομῶν οἶκον, καὶ ὁ γεωργῶν, πρῶτον ἐκ τῶν ἰδίων πολλὰ σκορπίζει διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης προσόδου· οὕτω κἀνταῦθα, ἔάν μὴ τις ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι *Μέλλω λυτρώσεως τυγχάνειν καὶ ζωῆς*, οὐ δύναται ὑπομένειν τὰς θλίψεις, οὐτε τὸ φορτίον, καὶ τὴν στενὴν ὁδὸν ἀναδέξασθαι· ἢ γὰρ συνοῦσα ἐλπίς καὶ χαρὰ ποιεῖ αὐτὸν κάμνειν, καὶ ὑπομένειν τὰς θλίψεις, καὶ τὸ φορτίον, καὶ τὴν στενὴν ὁδὸν ἀναδέξασθαι.

ΙΒ'. Ὡσπερ δὲ οὐκ ἔστιν εὐκαλον ὄλον φυγεῖν ἀπὸ πυρὸς, οὕτως οὐδὲ ψυχὴν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θανάτου εἰ μὴ διὰ πολλοῦ καμάτου. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ὁ Σατανᾶς, ὡς ἐπὶ προφάσει ἀγαθῶν λογισμῶν, ὅτι *ἐκ τούτου δύνασαι εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ*, ὑποβάλλει τῇ ψυχῇ, καὶ ὑποκλέπτει αὐτὴν εἰς λεπτά καὶ εὐλογοφανῆ νοήματα, καὶ οὐκ οἶδεν ὑποκλεπτομένη διακρίναι, καὶ οὕτως ἐμπέπτει εἰς παγίδα καὶ ἀπώλειαν τοῦ διαβόλου. Τὸ δὲ καιριώτατον ὄπλον τοῦ ἀθλητοῦ καὶ ἀγωνιστοῦ, τοῦτό ἐστιν, ἵνα εἰσελθὼν εἰς τὴν καρδίαν ποιῆσιν πόλεμον πρὸς τὸν Σατανᾶν, καὶ μισησῇ ἑαυτὸν, καὶ ἀρνήσῃται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὀργισθῇ τε καὶ ἐπιπλήξῃ, καὶ ταῖς συνοῦσαις ἐπιθυμίαις ἀντιτέξῃται καὶ ἀντιπαλαίσῃ τοῖς λογισμοῖς, καὶ μαχεσθῇ αὐτῷ.

ΙΓ'. Εἰ δὲ εἰς τὸ φαινόμενον φυλάσσεις τὸ σῶμά

tatem habet. Interaum enim accedit ad Deum fervens, scitque Satanas, ac videt eum sibi repugnare, nec tamen reprimere potest hominem. Qui hoc? Quia habet voluntatem clamandi ad Deum, habet fructus naturales, ut scilicet diligat Deum, ut credat, ut requirat, et ad eum accedat. In rebus enim externis visui subjectis, agricola terram exercet; sic quoque in re spirituali omnes res sub duabus personis intelliguntur. Oportet ergo hominem dedita opera et consulto excolere terram cordis sui, et laborare. Requirit enim Deus laborem, fatigationem, ac operationem ab homine: verum, nisi desuper apparuerint nubes cœlestes ac pluviae gratiæ, nihil proderit agricolæ labor.

XI. Hoc autem est indicium Christiani cultus, quantos quis labores sustinuerit, et quantas justitias peregerit, ac si nihil effecisset, ita se gerere; et ubi quis jejunaverit, dicere: *Non jejunavi*: ubi precatus fuerit: *Non sum precatus*: ubi in oratione perseveraverit, *Non perseveravi, nunc adhuc incipio me exercere ac elaborare.* Et licet justus sit apud Deum, debet dicere: *Non sum justus, neque laboro, sed incipio quotidie.* Cæterum per singulos dies habere debet spem, gaudium ac fiduciam de futuro regno ac redemptionis, dicens: *Si hodie non liberatus sum, cras liberabor.* Quemadmodum enim, qui plantat vineam, priusquam suscipiat laborem, spem fovet apud se ac gaudium, adumbrat in mente sua vindemias, atque supputat reditus, nondum nato vino: et hac ratione laborem aggreditur. Spes enim atque expectatio rediunt illum alacrem ad laborandum, et tam diu e re familiari magnos expendit sumptus. Itidem qui ædificat domum, aut terram excolit, primum de suo multa erogat, propter conceptam spem futuri reditus: eodem modo res hic se habet, nisi quis præ oculis habuerit gaudium ac spem, videlicet: *Consecuturus sum redemptionem ac vitam*, non poterit sustinere afflictiones, neque onus, nec angustam viam suscipere. Spes enim ac gaudium, si eum comitentur, efficiunt ut ipse laboret, ac perferat tribulationes atque onus et angustam viam suscipiat.

XII. Quemadmodum autem nonnisi summa cum difficultate, torris effugit ignem; sic quoque nec anima ignem mortis, nisi summo cum labore. Cæterum sæpenumero Satanas, velut sub prætextu bonarum cogitationum, scilicet, *ex eo potes placere Deo*, suggerit animæ, ac furtim deducit eam ad levia, atque in speciem probabilia consilia: et illa clam deducta nescit discernere, atque sic incidit in laqueum et exitium diaboli. Præcipua vero et maxime opportuna athletæ et decertantis arma sunt hæc, ut ex intimis penetralibus cordis bellum gerat adversus Satanam, odio prosequatur se ipsum, abneget animam suam, irascatur ei atque reprehendat eam, insitit cupiditatibus renitatur, reluctetur cogitationibus, atque pugnet secum.

XIII. Quod si exterius custodias corpus tuum a

corruptione et stupro; intus autem adulterium aut stuprum committas in cogitationibus tuis, adulter es apud Deum, nec prodest tibi quidquam, quod corpus habeas virgineum. Quemadmodum si sit adulescentula ac juvenis, qui fraudulentis istam verborum illecebris illectam corrumpat; illa postmodum execrabilis sit sponso, eo quod adulterium commiserit: sic quoque anima incorporea, si societatem cum serpente in interioribus animi recessibus abdito, spiritu nimirum pravo, ineat, adulteratur ante Deum. Itaque scriptum est: *Omnis qui viderit mulierem, ad concupiscendum eam, jam mæchatus est in corde suo*⁸⁷. Est enim stuprum quod corpore perficitur: est quoque stuprum animæ cum Satana participantis. Eadem enim anima socia est et soror aut dæmonium, aut Dei et angelorum; quæ vero adulterium committit cum Satana, minus commoda est cœlesti Sponso.

XIV. *Interrogatio. Utrum quiescit interdum Satanas, et homo liberatur a bello, aut quandiu vivit, bello infestatur?*

Responsio. Satanas nunquam cessat a bello gerendo; quandiu vivit aliquis in hoc sæculo, ac quandiu carnem gestat, bello lacessitur. Verum ubi tela nequissimi ignita fuerint extincta, in quo posthac illic lædere possit hominem, licet venerit Satanas in iudicium? Est aliquis amicus regis, et habet controversiam cum adversario; cum ergo regem habeat sibi propitium et benignum, qui suppetias ferat illi, nullatenus lædatur. Ubi enim quis, omnes ordines ac gradus transgressus, regis amicus evaserit, hic posthac a quonam aut qua in re offendetur? In rebus conspicuis, sunt civitates, quæ dona et annonas accipiunt; si ergo in munere obeundo pauxillum erogent, nullam jacturam faciunt, cum tanta accipiant ac suscipiant a rege. Sic quoque Christiani, licet bello petantur ab hoste, divertunt tamen ipsi ad divinitatem, atque induunt virtutem ac requiem ex alto, nec sunt quidquam solliciti de bello.

XV. Quemadmodum enim Dominus induit corpus, relinquens omnem principatum ac potestatem, eodem quoque modo Christiani induuntur Spiritu sancto, et requie fruuntur. Quod si quoque bellum exterius ingruat, ferit Satanas, verum ipsi interius virtute Domini muniti sunt, nec de Satana sunt solliciti. Sicut ille in deserto tentavit Dominum quadraginta dies, quid illi nocuit, quod exterius aggressus est corpus illius⁸⁸? Intus enim Deus erat. Sic quoque Christiani, licet exterius tententur, interius **99** nihilominus divinitate referti sunt, nec ullo damno injuriæ afficiuntur. Hos gradus autem si quis consecutus est, ille ad perfectam dilectionem Christi, et plenitudinem divinitatis, pervenit. At qui non est ejusmodi, adhuc interius bellum sustinet: hora quadam delectatur oratione, alia vero hora in afflictione ac periculo consistit; ita enim vult Dominus; cum enim adhuc sit infans, exercet illum ad prælium,

σου ἀπὸ φθορᾶς καὶ πορνείας· ἔσωθεν δὲ ἡμοιχεύσας καὶ ἐπόρνευσας ἐν τοῖς λογισμοῖς σου, μοιχεύεις τῷ θεῷ, καὶ οὐδὲν ὠφέλῃσας τὸ σῶμα ἔχων παρθένοι. Ὅσπερ ἐάν ἡ νεάνις καὶ νεανίσκος, καὶ ὄδω πολεμύσας ἀτὴν φθείρη, λοιπὸν βδελυκτὴ ἐστὶ τῷ κυμφίῳ, ὅτι ἡμοιχεύθη· οὕτω καὶ ἡ ἀσώματος ψυχὴ τῷ ἐνδομυχοῦντι ἔχει κοινωνοῦσα τῷ πονηρῷ πνεύματι, πορνεύει ἀπὸ θεοῦ· καὶ γέγραπται, Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἡμοιχεύσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ἔστι γὰρ πορνεία διὰ σώματος τελομένη, καὶ ἐστὶ πορνεία ψυχῆς κοινωνούσης τῷ Σατανᾷ· ἡ αὕτη γὰρ ψυχὴ κοινωνικὴ ἐστὶ καὶ ἀδελφὴ ἢ δαιμόνων, ἢ θεοῦ καὶ ἀγγέλων· καὶ λοιπὸν μοιχεύουσα μετὰ τοῦ διαβόλου, ἀχρηστὸς ἐστὶ τῷ ἐπουρανίῳ Νυμφίῳ.

B IΔ'. *Ἐρώτησις. Εἰ ἡσυχάζει ποτὲ ὁ Σατανᾶς, καὶ ἐλευθεροῦται ὁ ἀνθρώπος ἐκ τοῦ πολέμου, ἢ ὡς δεῖ ζῆ, ἔχει πόλεμον;*

Ἀπόκρισις. Ὁ Σατανᾶς οὐδέποτε ἡσυχάζει πολεμῶν; ὡς ἂν ζῆ τις τὸν αἰῶνα τοῦτον, καὶ φορεῖ σάρκα, πολεμεῖται. Ἄλλ' ὅταν τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα εὐσεβῆ, λοιπὸν ἔχει τί βλάπτει τὸν ἀνθρώπον, εἰ καὶ ἔρχεται ὁ Σατανᾶς πρὸς λόγον; Ἔστι τις φίλος βασιλέως, καὶ ἔχει δίκην πρὸς ἀντιδικῶν· ὅταν οὖν τὸν βασιλεῖα ἔχη ἐπιβρεπῆ καὶ φίλον αὐτοῦ, ὅστις βοηθεῖ αὐτῷ, οὐδὲν βλάπτεται. Ὅταν γὰρ τις φθᾶση ὅλας τὰς τάξεις παρελθεῖν καὶ τοὺς βαθμοὺς, καὶ γενέσθαι φίλος βασιλέως, οὕτως λοιπὸν τί βλάπτεται ὑπὸ τινος; εἰς τὸ φαινόμενον εἰσεὶ πόλις λαμβάνουσα δῶρα καὶ ἀνόνους παρὰ τοῦ βασιλέως. Εἰ οὖν ὄλιγον τι λειτουργοῦσιν, οὐδὲν ζημιοῦνται, ὅποτε τοσαῦτα πορίζονται καὶ δέχονται παρὰ τοῦ βασιλέως. Οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοί, εἰ καὶ πολεμοῦνται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' αὐτοὶ κατέλυσαν εἰς τὴν θεότητα, καὶ ἐνεδύσαντο τὴν ἐξ ὑψους δύναμιν καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ οὐδὲν φροντίζουσι τοῦ πολέμου.

IE'. Ὅσπερ γὰρ ὁ Κύριος ἐνεδύσατο τὸ σῶμα, καταλιπὼν πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐνδύονται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐν ἀναπαύσει εἰσὶν. Εἰ δὲ καὶ ἔρχεται πόλεμος ἐξωθεν, κρούει ὁ Σατανᾶς, ἀλλ' αὐτοὶ ἔσωθεν ἡσφαλισμένοι εἰσὶ τῇ τοῦ Κυρίου δυνάμει, καὶ οὐ φροντίζουσι τοῦ Σατανᾶ· καθὼς ἐκεῖνος εἰς τὴν ἔρημον ἐπέειρασε τὸν Κύριον ἡμέρας τεσσαράκοντα, τί αὐτὸν ἐβλαψεν, ὅτι ἐξῶθεν προσῆλθε τῷ σώματι αὐτοῦ; Ἐσῶθεν γὰρ θεὸς ἦν. Οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοί, εἰ καὶ ἐξωθεν πειράζονται, ἀλλ' ἔσωθεν πατηρωμένοι εἰσὶ τῆς θεότητος, καὶ οὐδὲν ἀδικοῦνται. Εἰς ταῦτα δὲ τὰ μέτρα εἰ τις ἐφθασεν, εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος κατήγησεν. Ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος, ἀκμὴν ἔσωθεν ἔχει πάλιν· ὥρα ἀναπαύεται εἰς τὴν εὐχὴν, καὶ ἄλλη ὥρα ἐν θλίψει καὶ πολέμῳ στήκει. Οὕτω γὰρ θέλει ὁ Κύριος, ἐπειδὴ ἀκμὴν νηπιῶς ἐστὶ, γυμνάζει αὐτὸν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὰ δύο πρόσωπα ἔσωθεν

⁸⁷ Matth. v, 28. ⁸⁸ Matth. iv, 2 seq.

βρούει, καὶ τὸ φῶς καὶ τὸ ἀκότος, καὶ ἡ ἀνάπαυσις Ἀ καὶ ἡ θλίψις· εὐχονται ἐν ἀναπαύσει, καὶ ἄλλη ὥρα ἐν θορύβῳ εἶσιν.

ΙΓ'. Οὐκ ἀκούεις τί λέγει ὁ Παῦλος· Ἐάν ἔχω πάντα τὰ χαρίσματα· ἐάν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καθυψωμαι· ἐάν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων λαλώ, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι. Ἐπειδὴ ταῦτα τὰ χαρίσματα προτερητικὰ εἰσι· καὶ οἱ ἐν τοῦτοις στήκοντες, εἰ καὶ ἐν φωνῇ, νῆπιοὶ εἰσι· πολλοὶ γάρ τῶν ἀδελφῶν ἦλθον εἰς τὰ τοιαῦτα μέτρα, καὶ ἔσχον χαρίσματα ἰαμάτων, καὶ ἀποκάλυψιν, καὶ προφητείαν· καὶ ἐπειδὴ οὐκ ἐφθάσαν εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, ἔβου ὁ σύνδομος τῆς τελειότητος, ἐπῆλθεν αὐτοῖς πόλεμος, καὶ ἀμελήσαντες ἔπεσον. Εἰ δὲ τις φθάσει εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, οὗτος λοιπὸν δίδεται, καὶ ἔστιν ἠχμαλωτισμένος εἰς τὴν χάριν. Εἰ δὲ τις παρὰ μικρὸν ἐγγίσει τῷ μέτρῳ τῆς ἀγάπης, μὴ φθάσει δὲ εἰς αὐτὴν τὴν ἀγάπην δεθῆναι, ἀκμὴν ὁ τοιοῦτος ὑπὸ φόβον ἔστί, καὶ πόλεμον καὶ πῦρσιν, καὶ εἰ μὴ ἀσφαλίσεται, ρίπτει αὐτὸν ὁ Σατανᾶς.

ΙΖ'. Οὕτως γάρ πολλοὶ ἐπλανήθησαν χάριτος εἰς αὐτοὺς γενομένης. Ἐνόμισαν ὅτι κατέλαβον τὴν τελειότητα, καὶ ἔλεγον, Ἄρκει ἡμῖν, οὐ χρῆζομεν· ἀλλ' ὁ Κύριος οὔτε τέλος ἔχει, οὔτε κατέληψιν. Καὶ οἱ Χριστιανοὶ οὐ τολμῶσιν εἰπεῖν, ὅτι Κατέλαβομεν, ἀλλὰ τεταπεινωμένοι εἰσι νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς φαινομένοις τὰ γράμματα ἀτέλειά εἰσι, καὶ οὐδεὶς οἶδε ταῦτο, εἰ μὴ σχολαστικὸς, ὁ μετρίως μαθὼν γράμματα. Οὕτως καὶ ὧδε, οὐδενὶ ἔστι καταληπτὸς ὁ θεὸς καὶ μετρητὸς, εἰ μὴ τοῖς γευσάμενοις ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου, οὐ ἐδέξαντο, καὶ γνωρίζουσι τὴν αὐτῶν ἀσθένειαν· εἰς χωρίον ἐάν τις ἀπέλθῃ, ὀλίγα γράμματα εἰδῶς, ὅπου εἰσὶν ἰδιώται, δοξάζεται ὑπ' αὐτῶν ὁ σχολαστικὸς· ἐπειδὴ χωρικοὶ εἰσὶν ὀλοταλῶς, μὴ εἰδότες δοκιμάσαι. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ τὰ ὀλίγα εἰδῶς γράμματα, ἐάν ἀπέλθῃ εἰς πόλιν, ὅπου εἰσι· ῥήτορες καὶ σχολαστικοί, οὐ τολμᾷ παραφανῆναι αὐτοῖς, οὔτε λαλῆσαι· ὡς χωρικὸς γὰρ κρίνεται ὑπὸ τῶν σχολαστικῶν.

ΙΗ'. Ἐρώτησις. Εἰ ὢν ἐν πολέμῳ ἄνθρωπος, καὶ ἔχων τὰ δύο πρόσωπα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς χάριτος, μετέστη ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ποῦ προχωρεῖ καταχόμενος εἰς τὰ δύο μέρη;

Ἀπόκρισις. Ὅπου ἔχει τὸν σκοπὸν ὁ νοῦς, καὶ ὅπου ἀγαπᾷ, ἐκεῖ προχωρεῖ. Μόνον εἰ ἐπέρχεται σοὶ θλίψις καὶ πόλεμος, ἀντιλέγειν ὀφείλεις καὶ μισεῖν. Τὸ γὰρ ἔλθεῖν τὸν πόλεμον, οὐκ ἔστι σὺν· τὸ δὲ μισῆσαι, σὺν ἔστι· καὶ τότε βλέπων ὁ Κύριος τὸν νοῦν σου, ὅτι ἀγωνίζῃ, καὶ ἀγαπᾷ· αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς, διαχωρίζει τὸν θάνατον ἐκ τῆς ψυχῆς σου μὴ ὥρα· οὐκ ἔστι γὰρ αὐτῷ δυσχερὲς· καὶ προσλαμβάνεται σε εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ φῶς· ἀρπάζει γὰρ σε ἐν ῥοπή ὥρας ἐκ τοῦ στόμα-

ac duæ personæ interior scaturiunt, lumen et tenebræ, quies et afflictio: precantur in quiete, alia vero hora in perturbatione consistunt.

XVI. Non audis quid ait Paulus: Si habueris omnia dona; si tradidero corpus meum ut comburam; si linguis angelorum loquar, charitatem autem non habueris, nihil sum⁹⁹. Siquidem hæc dona exhortatoria sunt: et qui in his consistunt, quamvis in luce sint, tamen infantes sunt. Multi enim fratres ad hos gradus pervenerunt, ac habuerunt dona sanationum, revelationem ac prophetiam; quoniam autem ad perfectam charitatem non pervenerunt, in qua vinculum est perfectionis¹⁰⁰, prosillit in eos bellum, quod cum negligerent occubuerunt. Si vero quis pervenerit ad perfectam charitatem, hic postea devinctus ac captivatus est a gratia. Sin quis paululum ad gradum gratiæ appropinquerit, nec dum eo pervenerit, ut a charitate devinciatur, talis adhuc est sub iugo timoris, belli ac casus; et nisi muniatur, projicit eum Satanas.

XVII. Hoc enim pacto, permulti a gratia, qua exornati erant aberrarunt, existimantes se consecutos esse perfectionem, et dicebant: Sufficit nobis, non egemus; cum tamen Dominus nec finem habeat, nec comprehendatur. Atque Christiani non audent dicere se comprehendisse, sed humiliati permanent diu noctuque. In rebus oculorum aciei subjectis, litteræ perfectionem consequi nequeunt; et nemini hoc perspectum, nisi scholastico, qui mediocriter litteras addidicit; sic quoque se res hic habet, nulli comprehensibilis est Deus; nec mentionem ab ullo admittit, præterquam ab iis qui gustarunt ex eo ipso, quem susceperunt, atque agnoscunt imbecillitatem suam. In rus si quis itaque abeat, pauca sciens de litteris, ubi sunt plebeii; celebratur tamen ab illis scholasticus ille, siquidem rustici sunt plane, nec dijudicare sciunt. Ipse vero, qui paucas didicit litteras, si proficiscatur in urbem, ubi sunt oratores et scholastici, non audet in conspectum eorum prodire, nec proloqui; siquidem velut rusticus iudicatur a scholasticis.

XVIII. Interrogatio. Si homo bello oppressus, et duplici persona in anima prædius, peccati videlicet et gratiæ, transferatur ex hoc mundo, quo pergit, a duabus partibus detentus?

Responsio. Illic, ubi intentionem suam habet animus, et ubi diligit, illuc, inquam, tendit. Solummodo, si ingruat afflictio aut bellum, contradicere debes, ac odio prosequi. Ut enim ingruat bellum, tuum non est; odisse tamen, tuum est. Ac tum Dominus, conspecto animo tuo, quod dimicet ac diligas eum ex tota anima, segregat mortem ab anima tua hora una; (non enim est ei hoc difficile), et assumit te in sinum suum ac lucem. Eripit te momento horæ e faucibus tenebrarum, ac confre-

⁹⁹ 1 Cor. xiii, 1. ¹⁰⁰ Coloss. iii, 14.

stim transfert te in regnum suum. Deo enim horæ A momento omnia peragere, facile est, modo amore ei soli devinctus sis. Nam Deus indiget opera humana, quia socia divinitatis est anima.

XIX. Et ut sæpe diximus parabolam coloni, qui laborat, ac semen terræ committit; debet desuper accipere pluviam: nisi enim nubes emerserint, ac venti flaverint, nihil juvat labor agricolæ; nudum semen enim subjacet: hoc transferre ad res spirituales. Si sua solum in operatione perseveret homo, nec suscipiat quidquam a natura sua extraneum, non potest fructus dignos Domino reddere. Quid ergo est hominis operatio? Abrennuntiare, egredi ex hoc mundo, perseverare in oratione, vigilare, diligere Deum ac fratres: hoc proprium est ejus sustinere. Si vero sua solum operatione contentus sit, nec spem foveat aliud quidpiam suscipiendi, neque venti Spiritus sancti animam afflaverint; vel emerserint nubes cœlestes, ac descenderit e cœlo pluvia, et irriget animam, nequit homo fructus dignos reddere Domino.

XX. Scriptum itaque est: *Agricola cum viderit palmitem ferentem fructum, purgat eum, ut copiosiore fructum afferat: at non ferentem fructum evellit, et comburendum tradit*⁶¹. Verumtamen hoc hominem decet, ut, sive jejuset, sive vigilet, sive precetur, sive boni quid faciat, cuncta Domino ascribat, his verbis usus: *Nisi Deus corroborasset me, non potuissem jejunare, aut precari, aut ex hoc mundo egredi*. Sicque Deus, bona animi tui intentione conspecta, nimirum te ea, quæ naturali instinctu peragis, Deo ascribere, ipse vicissim sua, spiritualia nempe, divina et cœlestia, tibi hæc jargitur: quæ vero sunt illa? fructus Spiritus, exultatio et lætitia.

XXI. *Intergogatio. Verum cum fructus naturales sint horum similes, fides nimirum et precatio, edisere nobis quomodo se habeant naturalia, et quomodo spiritualia?*

Responsio. Es, quæ te ipso auctore agis, honesta quidem sunt, et Deo grata, sed non pura: velut, diligis Deum, verum minus perfecte; venit Dominus, confert dilectionem immutabilem, cœlestem scilicet. Precaris naturaliter, occupationibus ac variis cogitationibus distractus; confert tibi Dominus precationem puram in Spiritu et veritate. In rebus quæ oculis subjacent, terra ut plurimum ex se ipsa profert spinas; colonus autem fodit, exercet diligenter ac seminat; spinæ tamen vel non satæ propullulant et multiplicantur (postquam enim transgressus est, dictum est Adamo: *Tribulos et spinas producet tibi terra*⁶²). Denuo colonus exercet terram, effodit spinas, quæ nihilominus adhuc multiplicantur. Accipe hoc spi-

τος του σκότους, και εὐθέως μετατίθησθε σε εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Τῷ γὰρ Θεῷ ἐν ῥοπή ὥρας πάντα εὐχερῆ ἐστι ποιῆσαι, μόνον ἵνα τὴν ἀγάπην ἔχη πρὸς αὐτόν. Χρῆζει γὰρ ὁ Θεὸς τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ κοινωνικὴ ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῆς θεότητος.

ΙΘ'. Καὶ καθὼς πολλάκις εἶπομεν τὴν παραβολὴν τοῦ γεωργοῦ, ὅτι καμῶν καὶ βαλῶν τὸν σπόρον ἐν τῇ γῆ, ὀφείλει ἐκδέξασθαι καὶ τὸν ἀνωθεν ὑετόν. Ἐάν γὰρ μὴ ἐπιφανῆ νέφη καὶ ἀνεμοὶ πνεύσωσιν, οὐδὲν ὠφέλησεν ὁ κάματος τοῦ γεωργοῦ· ὁ γὰρ σπόρος γυμνὸς ὑπόκειται· τοῦτο ἀνάλαβε καὶ εἰς τὸ πνευματικόν· ἐάν μόνον ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐργασίᾳ ἀπομείνῃ ὁ ἀνθρώπος, καὶ μὴ ἐπιδέξηται τι ξένον τῆς φύσεως αὐτοῦ, οὐ δύναται καρποῦς ἀξίους τῷ Κυρίῳ ἀποδοῦναι. Τί δέ ἐστιν ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου; Τὸ ἀποτάξασθαι, τὸ ἐξελεῖν ἐκ τοῦ κόσμου, τὸ ὑπομένειν ἐν τῇ εὐχῇ, τὸ ἀγρυπνεῖν, τὸ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀδελφούς. Τοῦτο ἴδιον ὑπομένειν αὐτοῦ ἐστίν. Ἄλλ' ἐάν ὑπομείνῃ ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐργασίᾳ, καὶ μὴ ἐπιπέσῃ ἄλλο τι ἐπιδέξασθαι, καὶ μὴ πνεύσωσιν εἰς αὐμὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆ ψυχῇ, καὶ ἐάν μὴ ἐπιφανῆ οὐράνια νέφη, καὶ κατέβῃ ἐξ οὐρανοῦ ὑετός, καὶ ἐπιβρέξῃ τῇ ψυχῇ, οὐ δύναται ὁ ἀνθρώπος καρποῦς ἀξίους ἀποδοῦναι τῷ Κυρίῳ.

Κ'. Γέγραπται δὲ, ὅτι Ὁ γεωργὸς ὅταν ἴδῃ τὸ κλήμα φέρον καρπὸν, καθαρίζει αὐτὸ, ἵνα κλείονα ἐξεπέσῃ· τὸ δὲ μὴ φέρον καρπὸν ἐκρίζοι, καὶ εἰς κοῦσιν δίδωσι. Πλὴν τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο ἐστίν, ἵνα εἴτε νηστεύσει, εἴτε ἀγρυπνῇ, εἴτε εὐχεται, εἴτε καλὸν τι ποιεῖ, ἐπιγράφῃ ἅπαντα τῷ Κυρίῳ, τοῦτο λέγων, ὅτι *Εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἐνεδυνάμωσέ με, οὐκ ἠδυνάμην νηστεύειν, ἢ εὐχεσθαι, ἢ ἐκ τοῦ κόσμου ἀπελεῖν*. Καὶ οὕτω βλέπων ὁ Θεὸς τὴν ἀγαθὴν σου προαίρεσιν, ὅτι τὰ σὰ, ἅπερ ἀπὸ φύσεως ποιεῖς, τῷ Θεῷ ἐπιγράφεις, πάλιν αὐτὸς τὰ ἴδια αὐτοῦ, τὰ πνευματικὰ, τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια, σοὶ ταῦτα χαρίζεται, τίνα δὲ ἐστίν; οἱ τοῦ Πνεύματος καρποὶ, ἀγαλλίας, καὶ εὐφροσύνη.

ΚΑ'. Ἐρώτησις. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰσι φυσικοὶ καρποὶ τούτοις ὅμοιοι, ἀγάπη, πίστις, εὐχὴ, διάκρινον ἡμῖν, πῶς ἐστὶ τὰ πνευματικὰ;

Ἀποκρίσις. Τὰ σὰ ἃ ποιεῖς, καλὰ μὲν ἐστὶ καὶ τῷ Θεῷ εὐπρόσδεκτα, ἀλλ' οὐκ ἐστὶ καθαρὰ· οἶον, ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐ τελείως· ἔρχεται ὁ Κύριος, δίδωσιν ἀγάπην ἀτρεπτον τὴν ἐπουράνιον. Εὐχῇ σὺ φυσικῶς μετὰ τοῦ βέμβεσθαι καὶ διαλογίζεσθαι· δίδωσι σοὶ ὁ Θεὸς τὴν καθαρὰν εὐχὴν, ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Ἐν τοῖς φαινόμενοις, ἡ γῆ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀπ' ἑαυτῆς ἐκφέρει τὰς ἀκάνθας· ὁ δὲ γεωργὸς σκάπτει, ἐργάζεται ἐπιμελῶς, βάλλει σπόρον· ἀλλ' αἱ ἀκανθαὶ μὴ σπειρόμεναι, ἀναφύουσι, καὶ πληθύνονται· μετὰ γὰρ τὴν παράδασιν ἐρρέθη τῷ Ἀδὰμ, *Τριβόλους καὶ ἀκάνθας ἀνατελεῖ σοὶ ἡ γῆ*. Πάλιν ὁ γεωργὸς ἐκπονεῖ τῇ γῆ, ἀνασκάπτει τὰς ἀκάνθας, καὶ αἰτὰ ἐπὶ πληθύνονται.

⁶¹ Joan. xv, 2. ⁶² Gen. iii, 18

Ἀνάλαβι τοῦτο πνευματικῶς · μετὰ γὰρ τὴν παρά-
 βασιν ἢ γῆ ἐκ τῆς καρδίας ἐκφέρει ἀκάνθας καὶ
 τριβόλους · ἐργάζεται ὁ ἄνθρωπος, ἐκπονεῖ, καὶ ἐτι-
 αὶ ἀκανθαί τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀναφύονται.
 Εἶτα αὐτὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῆς
 ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ Κύριος βάλει ἐν
 αὐτῇ τῇ γῆ τῆς καρδίας σπόρον ἐπουράνιον, καὶ
 ἐργάζεται αὐτήν · καὶ πεσόντος τοῦ σπόρου, ἀκμὴν
 οἱ τριβέλοι καὶ ἀκανθαί ἀναφύονται. Πάλιν αὐτὸς ὁ
 Κύριος, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐργάζονται τὴν γῆν τῆς
 ψυχῆς, καὶ ἐπὶ πονηρὰ πνεύματα καὶ αἱ ἀκανθαί
 βρούσιν ἐκεῖ, καὶ ἀναφύονται, ἕως οὗ γένῃται θέ-
 ρος, καὶ πλεονάσῃ ἡ χάρις, καὶ καταξηρανθῶσιν ἐκ
 τῆς θέρμης τοῦ ἡλίου αἱ ἀκανθαί.

ΚΒ. Εἰ γὰρ καὶ σύνεστι κακία τῇ φύσει, ἀλλ'
 οὕτως κατακυριεύει ταύτης, ἢ ἔχει νομὴν. Τὰς γὰρ
 τρυφερὰς χλόας τοῦ σίτου δύναται τὰ ζιζάνια συμ-
 πνίγειν. Φθάσαντος δὲ θέρους μετὰ τὸ ξηρανθῆναι
 τοὺς καρποὺς, οὐδὲν βλάπτουσι τὰ ζιζάνια τὸν σίτον.
 Καὶ γὰρ ἐὰν συμβῇ τριάκοντα μοδίους εἶναι, καθα-
 ροῦ σίτου, ἔστι γὰρ μίξις ἐκεῖ ζιζανίων, ὡς χοινικός
 τι παραφαίνεσθαι · κέχωσται γὰρ διὰ τὴν πλεονα-
 σμὸν τοῦ σίτου · οὕτως καὶ ἐν τῇ χάριτι, ὅταν πλεονά-
 σῃ ἢ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ. καὶ ἡ χάρις εἰς τὸν ἄνθρω-
 πον, καὶ πλουτῇ εἰς τὸν Κύριον, συνῆ δὲ ἡ κακία
 μερικῶς, οὐ δύναται καταβλάψαι τὸν ἄνθρωπον, οὐτε
 ἔχει ἰσχύν τινα, ἢ νομὴν κατ' αὐτοῦ. Ἡ γὰρ τοῦ
 Κυρίου ἔλευσις, καὶ ἡ πρόνοια διὰ τοῦτο γέγονεν, ἵνα
 τοὺς τῇ κακίᾳ δεδουλωμένους ὄντας, καὶ ἐνόχους,
 καὶ ὑποτεταγμένους ἐλευθερώσῃ, καὶ ποιῆσιν νικητὰς
 τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀμαρτίας. Οὐκ ἀπειλοῦσιν οὖν
 ἀδελφοὶ ξενίζεσθαι, εἴτε ὑπὸ τινῶν θλιβόνται πρὸς
 τὸ κακίας ἀπαλλαγῆναι.

ΚΓ. Καὶ γὰρ εἰς τὸ παλαιὸν Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν
 ἔχοντες τὴν ἱερωσύνην, πολλὰ ἐπάθον · Κατάφας δὲ
 τὴν ἐκείνων χρυσοῦραν ἔχων, αὐτὸς ἐδίωξε καὶ κατ-
 ἐκρινε τὸν Κύριον· ὁμοίως δὲ τὴν ἱερωσύνην ὁ Κύριος
 ἐμίμν, ἀφῆκεν αὐτὸ γένεσθαι · ὁμοίως οἱ προφῆται
 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ἐδίωκοντο. Λοιπὸν Πέτρος
 Μωσαία διεδέξατο, τὴν καινὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ,
 καὶ τὴν ἀληθινὴν ἱερωσύνην ἐγχειρισθείς. Νῦν γὰρ
 ἐστὶ βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος, καὶ περιτομὴ
 τις ἐν καρδίᾳ γινομένη. Τὸ γὰρ θεῖον καὶ ἐπουρά-
 νιον Πνεῦμα ἐπιδημεῖ ἐν τῷ νῷ · πλὴν οὐτε οὗτοι οἱ
 τέλειοι, ἕως εἰσὶν εἰς τὴν σάρκα, ἀμεριμνοῦσι διὰ τὸ
 αὐτεξούσιον, ἀλλ' ἔμφοβοι εἰσι · διδὸν καὶ παραχω-
 ροῦνται πειράζεσθαι. Εἰ δὲ φθάσει ἡ ψυχὴ πρὸς
 ἐκείνην τὴν πόλιν τῶν ἁγίων ἀπελθεῖν, τότε δύναται
 μόνον ἀνευ θλίψεως καὶ πειρατηρίων εἶναι · Ἐκεῖ
 γὰρ οὐκέτι ἐστὶ μέρμινα, ἢ θλίψις, ἢ πόνος, ἢ γῆ-
 ρας, ἢ Σατανᾶς, ἢ πόλεμος · ἀλλ' ἀνάπαυσις, χαρὰ,
 εἰρήνη, καὶ σωτηρία. Ὁ γὰρ Κύριος ἐν μέσῳ αὐτῶν
 ἐστίν, ὃς ἐπικαλεῖται Σωτὴρ διὰ τὸ σώζειν τοὺς
 αἰχμαλώτους · ἰατρὸς ἐπιεκέληται, ἐπειδὴ οὐράνιον
 καὶ θεϊκὸν φάρμακον δίδωσι, καὶ ἰάται τὰ πάθη τῆς
 ψυχῆς · ἐν τισὶ γὰρ κυριεύουσι τοῦ ἀνθρώπου ·
 πρὸς λόγον δὲ εἰπεῖν, ἔστι Βασιλεὺς καὶ Θεὸς, ὁ
 Ἰησοῦς · τύραννος δὲ καὶ ἀρχὼν κακῶς, ὁ Σατανᾶς.
 Jesus est Rex et Deus; Satanas autem tyrannus et princeps nequitiae.

A ritualiter. Nam post transgressionem terra cordis
 producit spinas et tribulos: excolit homo, elaborat,
 adhuc tamen spinæ pravorum spirituum ena-
 scuntur. Deinde sanctus ille Spiritus suppetias fert
 imbecillitati humanæ, et Dominus **101** mittit in
 terram cordis semen cœlestis, atque excolit eam:
 quo semine jacto, adhuc tribuli et spinæ pullulant.
 Denno ipse Dominus, ac homo exercent terram
 animæ, et septem mali spiritus ac spinæ exoriun-
 tur illic, et repullulant, donec adveniat æstas, et
 abundet gratia, ac desiccantur ab æstu solis spinæ
 enatæ.

XXII. Etsi enim nequitia adhæret naturæ, sic
 B tamen dominatur ei, quæ habet pastum. Teneras
 enim herbas frumenti potest lolium suffocare;
 ingruente vero ætate ubi fructus exsiccati fuerint,
 nihil lædit lolium frumentum. Itaque si evenerit
 ut sint triginta modii frumenti puri, vix illic per-
 mistio lolii, velut aliquota sextarii pars apparebit;
 obruta sunt enim nimia copia frumenti: sic quoque
 in gratia, cum donum Dei et gratia abundaverit in
 homine, atque ditescat erga Dominum, adsit tamen
 aliqua in parte nequitia; nequit illa lædere homi-
 nem, neque vim ullam ant imperium in eum
 obtinet. Adventus enim Domini et providentia est
 propterea, ut in servitutem malitiæ redactos, eique
 obnoxios et subjugatos liberaret, ac peccati et
 mortis victores efficeret. Non debent ergo fratres
 admiratione duci, si a quibusdam affligantur, id
 fit, ut vindicentur a malitia.

XXIII. Etenim quondam Moses et Aaron, cum
 potirentur sacerdotio, multa pertulerunt. Caiphas
 autem, qui eorum cathedram tenebat, ipse perse-
 cutus est, et condemnavit Dominum; Dominus
 tamen sacerdotium reverenter habens, permisit il-
 lud fieri. Itidem propheta a gente sua persecutio-
 nem passi sunt. Postea Moesen excepit Petrus, cui
 nova Ecclesia Christi ac verum sacerdotium com-
 missum est. Jam enim est baptisma ignis et spi-
 ritus, et circumcisio quædam in corde fit. Divinus
 enim et cœlestis Spiritus commoratur in mente.
 D Verum neque hi perfecti, quandiu sunt in carne,
 carent sollicitudine propter arbitrii libertatem;
 sed metu percutiuntur; atque propterea tentari
 permittuntur. Ubi vero anima ad illam civitatem
 sanctorum pervenerit, tum demum absque afflictio-
 nibus et tentationibus vitam agere potest. Illic
 enim non amplius est sollicitudo, aut afflictio, aut
 labor, aut senectus, aut Satanas, aut bellum, sed
 requies, gaudium, lætitia et salus. In medio enim
 illorum est Dominus, qui appellatur Salvator, quod cœle-
 stem ac divinam medicinam conferat, et affectiones
 animæ curet: aliquatenus enim imperium in ho-
 minem obtinent illæ. Uno verbo autem ut dicam,

XXIV. Quod superest, Deus et angeli ejus hominem illum volunt una secum domesticum reddere in regno: itidem diabolus et angeli ejus exoptant eum sibi adjungere et in suas partes pertrahere. Media igitur est anima inter duas hypostasies, atque utram in partem postea inclinarit voluntas animæ, ejus sit propria, ejusque filius. Perinde autem, ac si mittat pater quispiam in regionem peregrinam filium suum, ubi occurrant ei in via bestię, atque conferat illi pharmaca et antidota; ut si adorian- tur eum bellę aut dracones, oblato pharmaco illa interficiat: eodem quoque modo vos omnem nervum intendite, ut accipiat cęleste pharmacum quod mederi potest et antidotum est animę; ut ejus beneficio interimatis venenum emittentes bestias immundorum spirituum. Non est enim facile, purum cor possidere, nisi multo cum certamine et labore, **102** ut conscientiam et cor purum habeat homo, ut penitus evellatur nequitia.

XXV. Contingit enim gratia aliquem pręditum esse, cujus tamen cor nondum sit purificatum. Et propterea ceciderunt qui lapsi sunt, eo quod non crediderunt, post acceptam gratiam adherere illis sumum ac peccatum. Omnes vero justi per angustiam atque afflictionis plenam viam usque ad finem Deo placuere. Abrahamus cum esset dives, tum secundum Deum tum secundum mundum, *terram ac pulverem* ⁴³ se ipsum nominavit. Et David: *Opprobrium hominum, inquit, et abjectio plebis. Et, verum et non homo* ⁴⁴. Similiter omnes apostoli et prophetę male habiti summis affliciebantur contumeliis. Dominus ipse, qui via est et Deus, cum non propter seipsum sed propter te venit, ut typus ac exemplum tibi fieret omnis boni; perpende in quantum humilitatem se abjecerit, forma servi accepta, qui est Deus, Dei Filius, Rex, Filius Regis, donans quidem ipse curantia pharmaca, sanansque vulneratos; exterius tamen velut unus vulneratorum apparens.

XXVI. Cęterum ne despicias divinam dignitatem, dum conspicias illum exterius humiliatum, ut similem nobis; propter nos sic apparuit, non propter se ipsum. Perpende, ea hora qua clamabant: *Crucifige, crucifige eum* ⁴⁵, ac populus concurrebat, quam humiliatus erat prę omnibus? Quemadmodum in rebus aspectabilibus si quis sit improbus, postquam acceperit sententiam a magistratu, ab universo populo execrationi devovetur, ac contemptui habetur, sic quoque Dominus hora crucis, tanquam homo vitam cum morte commutaturus, vilipendebatur a Phariseis. Quando rursus conspuerunt in vultum ejus, et imposuerunt ei coronam spineam, et colaphis eum ceciderunt, quam non supergressus est humilitatem? [Scriptum enim est: *Dorsum meum dedi flagellantibus, nec averti faciem meam a turpitudine conspicientium, nec genas meas a percutientibus* ⁴⁶. Quod si Deus tantas contumelias, passionem ac humilitatem subiit, tu, qui

ΚΔ'. Λοιπὸν ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον βούλονται οικειώσασθαι μετ' αὐτῶν εἰς τὴν βασιλείαν· ὁμοίως ὁ διάβολος καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ θέλουσιν οικειώσασθαι τοῦτον εἰς αὐτούς. Μέση οὖν ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῶν δύο ὑποστάσεων, καὶ λοιπὸν εἰς οἷον ἂν μέρος ῥέψῃ εἰς τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς, ἐκεῖνου γίνεται καὶ υἱός. Ὡσπερ δὲ ἐὰν ἀποστείλῃ τις πατὴρ εἰς πατρίδα ξένην τὸν αὐτοῦ υἱόν, ἔπου ἀπαντῶσιν αὐτῷ καθ' ἴδδον θηρία, καὶ δίδωσιν αὐτῷ φάρμακα, καὶ ἀντίδοτα· ἵνα ἐὰν αὐτῷ ἐπιέλθωσι τὰ θηρία ἢ δράκοντες, ἐπιβῶ τὸ φάρμακον, καὶ ἀποκτείνῃ αὐτά· οὕτως καὶ ἡμεῖς σπουδάσατε λαβεῖν ἐπουράνιον φάρμακον, τὸ ἱαματικὸν καὶ ἀντίδοτον τῆς ψυχῆς, ἵνα δι' αὐτοῦ ἀποκτείνῃτε τὰ ἰοδόλα θηρία τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Οὐκ ἔστι γὰρ εὐκλόλον πρᾶγμα, καθαρὰν καρδίαν κτήσασθαι· εἰ μὴ μετὰ ἀγῶνος πολλοῦ καὶ καρμάτου, ἵνα συνελθῆσιν καὶ καθαρὰν καρδίαν κτήσῃται ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ὀλοτελῶς ἐκτριβῆ τὸ κακόν.

ΚΕ'. Καὶ χάριν γὰρ συμβαίνει εἶναι εἰς τινε, καὶ ἡ καρδία οὐ καθαίριται· καὶ διὰ τοῦτο ἔπισθεν οἱ πεσόντες, ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν μετὰ τὴν χάριν συνείναι αὐτοῖς τὸν κακὸν καὶ τὴν ἁμαρτίαν· πάντες δὲ οἱ δίκαιοι διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ, μέχρι τέλους εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ. Ὁ Ἀβραάμ κατὰ Θεὸν πλοῦσιος ὢν, καὶ κατὰ κόσμον, γῆν αὐτὸν καὶ σποδὸν ὠνόμαζεν· καὶ Δαβὶδ, Ὅρειδος ἀνθρώπων, φησὶ, καὶ ἐξουδένωμα λαῶν, καὶ σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Ὅμοίως πάντες οἱ ἀπόστολοι καὶ προφῆται κακουχοῦμενοι, ἐνειδιζόμενοι ἦσαν· αὐτὸς ὁ Κύριος ὅς ἐστιν ὁδὸς καὶ Θεὸς ἐλθὼν οὐ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ σὲ, ἵνα σοὶ τύπος γένηται παντὸς ἀγαθοῦ, βλέπε εἰς ποίαν ταπεινώσιν ἦλθε, μορφῆν δούλου λαβὼν, Θεὸς, Υἱὸς Θεοῦ, Βασιλεὺς, Υἱὸς βασιλέως, δδοὺς μὲν αὐτὸς ἱαματικὰ φάρμακα, καὶ θεραπεύων τοὺς τετραυματισμένους· ἐξῶθεν δὲ ὡς εἰς τῶν τετραυματισμένων φαινόμενος.

ΚΖ'. Ἀλλὰ μὴ καταφρονῆσης τοῦ θεικοῦ ὀξώματος, βλέπων αὐτὸν ἐξῶθεν τεταπεινωμένον ὡς ὁμοῖον ἑμῖν· δι' ἡμᾶς οὕτως ἐφάνη, οὐ δι' αὐτόν. Ἐνόησον ἐν ἡ ὥρᾳ Ἐκραζον, Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν, καὶ ὁ ὄχλος συνήρχετο, πῶς ἦν τεταπεινωμένος παρὰ πάντας. Ὡσπερ ἐν τοῖς φαινομένοις, ἐὰν ἡ κακοποιὸς, καὶ λάβῃ ἀπόφασιν παρὰ τοῦ ἀρχόντος, λοιπὸν ὑπὸ τοῦ δήμου ὅλου βδελυκτὸς ἐστὶ καὶ ἐξουδενωμένος. Οὕτως ὁ Κύριος ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ σταυροῦ· ὡς ἄνθρωπος μέλλων ἀποθνήσκειν κατευτελισμένος ἦν ὑπὸ τῶν Φαρισαίων. Ὅτι δὲ πάλιν ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐπέθηκαν αὐτῷ ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἐβράβιζαν αὐτόν, ποίαν οὐχ ὑπερέβη ταπεινώσιν! Γέγραπται γὰρ, ὅτι *τὸν ῥῶτόν μου δέδωκα εἰς μίστιγας, καὶ τὸ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπεστράφη ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων, καὶ τὰς σιαγόντας μου ἀπὸ βαπισμάτων*. Εἰ δὲ ὁ Θεὸς εἰς τοσαύτας ὕβρεις, καὶ πάθη, καὶ ταπεινώσιν κατήλθε, σὺ ὁ φύσει βόρβορος καὶ γυ-

⁴³ Gen. xviii, 27. ⁴⁴ Psalm. xxi, 7. ⁴⁵ Luc. xxiii, 21. ⁴⁶ Isa. l, 6.

σεως θνητης, οσα αν ταπεινωθης, ουδεν δμοιον τῷ Α Δεσποτη σου ποιησεις. Ο Θεος δια σε εαυτον εταπεινωσε, και ου δια σεαυτον ου ταπεινουσαι, αλλ' επαρη και τυφουσαι· ηλθε γαρ τας θλιψεις και τα βαρη λαθειν, και την αυτου αναπαυσιν σοι δοῦναι· και ου θελεις πονους βαστασαι και παθειν, ινα ουτω δυνηθη σου τα τραυματα ιασεως τυχειν. Δοξα τῇ ανοχη και μακροθυμια αυτου, εις τους αιωνας. Αμην.

OMIAIA KZ.

Περι της δεξιότητος και στασεως του Χριστιανου ανθρωπου δια πολλων διηγουμένη διατελει αυτη η ομιλια, ως και η προηγουμένη. Επειτα περι του αυταξουσίου παρωφέλιμα κολλα διδάσκει, αναμνηρῶσα ζητήσεις τωας θειας σοφιας πληρεις.

Α. Γνωθι σου την εγγενειαν, ὡ ανθρωπε, και το αξιωμα· πῶς τιμιος ει, αδελφος Χριστου, φιλος βασιλευς, νυμφη του εκουρανιου Νυμφιου. Ο γαρ δυνηθεις επιγυνῶναι το αξιωμα της εαυτου ψυχης, οπως δυναται επιγυνῶναι την δυναμιν, και τα μυστηρια της θεότητος, και μλλον εντευθεν ταπεινωθηναι· επειδη δια δυναμειω Θεου, βλεπει τις την πῶσιν εαυτου. Αλλ' εν τροπον αυτου δια παθημάτων και σταυρου παρηλθε, και ουτως εδοξασθη, και εκάθισεν εν δεξιῃ του Πατρος· και ουτω χρη και σε συμπαθειν, και συσταυρωθηναι, και ουτως ανελθειν, και συκαθισαι, και συναφθηναι τῷ σώμασι του Χριστου, και πάντοτε συμβασιλεύειν εν εκεινω τῷ αιῶνι, επερ συμπάσχομεν, ινα και συν-

δοξασθῶμεν. Β. Οσοι γαρ δυνηθῶσι περιγενεσθαι και παρελθειν τους θριγκους της κακιας, εισερχονται εις την εκουρανιον πολιν, την ειρηνευομένην και μετην πολλων αγαθων, οπου τα πνευματα των δικαιων αναπαύονται. Δει ουν υπερ τουτου μεγάλως πονησαι και αγωνισασθαι· ου γαρ εστι δικαιον τον Νυμφιον δια σε ελθοντα παθειν και σταυρωθηναι, και την νυμφην, δι' ην ο Νυμφιος παρεγενετο, και καυχουμένην ειναι και βεμβεσθαι· ωσπερ γαρ εν τοις φαινομένοις, εαν η τις πόρνη, κθισιν επιδιδωσιν εαυτην άτακτου· ουτω και η ψυχη παντι επιδιδωκεν εαυτην δαίμονι, και φθειρεται υπό των πνευμάτων. Βισι γαρ οι εχοντες την άμαρτιαν, και το κακον κατά προαιρεσιν· τινεσ δε παρά προαιρεσιν. Και τι εστι ταῦτα; οι μὲν κατά προαιρεσιν εχοντες το κακον, ουτοι εισιν οι το εαυτων θέλημα επιδιδόντες τῇ κακια, και συνηθόμενοι, και φιλιάζοντες, ουτοι ειρήνην εχουσι μετά του Σατανᾶ, και ου ποιοῦσι πόλεμον εν τοις λογισμοις μετά του διοθλου. Οι δε παρά προαιρεσιν, ουτοι εχουσι την εαυτοις άμαρτιαν αντιστρατευομένην εν τοις μέλεσιν αυτων, κατά τον Αποστολον. Και εστιν η ομιχλώδης δύναμις, και το κάλυμμα παρά προαιρεσιν, και ου συμφωουσιν εν τοις λογισμοις, ουτε συνήδονται, η υπακούουσιν, αλλ' αντιέγρουσι, και αντιπράττουσιν, οργίζονται εαυτοις. Ουτοι πολυ εισι καλλῶνεσ και τιμιώτεροι παρά Θεῷ, υπερ εκει-

natura limus es, et mortalis naturæ, quantumcumque humiliatus fueris, nihil, quod cum Domino tuo comparandum sit, feceris. Deus tui gratia se ipsum humiliavit, in vero tui gratia non demistis te, sed extolleris atque insolescis. Venit enim, ut afflictiones et onera tua tolleret, ac requiem suam tibi conferret: tu vero labores sufferre ac pati renuis, quo possint hoc pacto tua vulnera sanitatem consequi. Gloria sit patientiæ et longanimitati ipsius in sæcula. Amen.

HOMILIA XXVII.

Dignitatem et statum Christiani hominis copiosa oratione prosequitur hæc homilia, ut et quæ præcedit. Deinde de libero arbitrio multa utilissima docet permistis quæstionibus quibusdam divina sapientia plenis.

I. Agnosce nobilitatem tuam, o homo, tuamque dignitatem: quam pretiosus sis, frater Christi, amicus regis, sponsa Sponsi cælestis. Quicumque enim poterit cognoscere dignitatem animæ suæ, ille poterit cognoscere potentiam et mysteria divinitatis; quinimo inde humiliari poterit: quandoquidem beneficio virtutis diviniæ aliquis suum ipsius lapsum intuetur. Cæterum quo pacto ipse per passiones et crucem transiit, et ita glorificatus est ac sedit ad dextram Patris; sic quoque te compati necesse est, simulque crucifigi, et sic resurgere: et una sedere et conjungi corpori Christi, et perpetuo simul regnare in illo sæculo, siquidem simul cum eo patimur, ut et una cum illo glorificemur 67.

II. Quicumque enim superare ac transilire poterint septa nequitiæ, ingrediuntur in cælestem civitatem, pacis ac multorum bonorum plenam, ubi spiritus justorum requiescant. Super hoc igitur maxime laborandum ac decertandum: siquidem non est æquum, Sponsum tui gratia venientem, passum ac crucifixum esse; sponsam vero, propter quam Sponsus venit, in molitie versari et negligentia distrahi. Quemadmodum enim in rebus oculorum aciei subjectis, si sit meretrix quæpiam, quæ omnibus se ipsam turpiter prostituat, sic et anima, cuicumque se tradidit dæmoni, et corrumpitur a spiritibus. Non desunt enim, qui peccato et malitiæ obnoxii sunt ex proposito, quidam vero præter propositum. Quid vero sibi volunt ista? Ex proposito quidem malitiæ obnoxii sunt hi, qui voluntatem suam malitiæ tradiderunt, illaque delectati, amicitiam cum ea ineunt: hujusmodi qui sunt, pacem colunt cum Satana, nec bellum inferunt cogitationibus. Qui vero præter propositum, hi habent quidem apud se peccatum repugnans in membris eorum 68, secundum Apostolum: estque nebulosa vis et caligo præter propositum: non tamen consentiunt in cogitationibus, nec unâ delectantur aut obtemperant, sed contradicunt et contrafaciunt, irascuntur sibi ipsi: hi longe præstan-

67 Rom. viii, 17. 68 Rom. vii, 25.

tiores ac digniores sunt apud Deum, quam illi, qui de industria ac consulto voluntatem suam malitiæ tradiderunt, et una delectantur.

III. Quemadmodum si sit rex, qui inveniens puellam quamdam pauperem, pannis obsitam, non erubescat, ablatiis sordidus ejus indumentis, nigredinem eluere eamque exornet splendidis vestibus, asciscatque eam sibi sociam regis, atque mensæ suæ et convivii participem faciat, sic quoque Dominus offendit animam vulneratam ac percussam, adhibuitque ei pharmacum, et exiit eam atris indumentis, et turpitudine malitiæ, atque induit eam vestimentis regis, cœlestibus, divinis, fulgidis et gloriosis: imposuitque illi coronam, sociamque constituit regiæ mensæ ad gaudium et exultationem. Et quemadmodum si sit hortus, qui consitus sit arboribus fructiferis undique bene olentibus: sint quoque ibi loca multa amœnitatē jucunda, plane pulchra ac plena fragrantis et quietis; et quicunque ingrediatur illuc, lætetur et quiescat: sic se habent animæ in regno hoc; totæ fruuntur gaudio, lætitia et pace; reges et domini sunt et dii. Scriptum enim est: *Reges regnantium, et Dominus dominantium* 69.

IV. Non ergo Christianorum cultus est quippiam vulgare: mysterium enim hoc magnum est. Perpende ergo nobilitatem tuam, quod ad regiam dignitatem vocatus sis: *Genus electum, sacerdotium et gens sancta* 70. Mysterium enim Christianismi peregrinum est ab hoc mundo. Gloria regis quidem conspicua, ac divitiæ terrena sunt, corruptibilia, fluxa et caduca. Regnum autem illud, et divitiæ, sunt res divinæ, res cœlestes atque gloriose, nunquam præterituræ, nunquam dissolvendæ. Regnant enim cum cœlesti rege in cœlesti Ecclesia; ipseque *primogenitus est ex mortuis* 71, primogeniti quoque ipsi. Cæterum licet tales sint electi et probati apud Deum; apud se tamen sunt minimi, et valde reprobati; 104 quod illis est velut naturale et concretum, ut de se humiliter aut nihil sentiant.

V. *Interrogatio. Ignorantne ergo se accessionem consecutos, ac, quod non habebant, possidere a natura sua quidpiam alienum?*

Responsio. Ego vero tibi dico illos non esse probatos, nec esse in progressu, atque ignorare se, quod non habebant, possidere. Cæterum, qui tales sunt, eos ipsa gratia accedens docet, ne ullo in pretio habeant animas suas, dum progressum faciunt, sed natura abjectos et infames se ipsos reputent. Itaque cum apud Deum præclari sint, apud se ipsos non sunt: cumque sint in progressu et notitia Dei, perinde sunt, ac si sint omnium rerum ignari: et apud Deum cum sint locupletes, apud se sunt pauperes. Quemadmodum autem Christus, *empta servi forma* 72, per humilitatem vicit diabo-

νους τοὺς ἰδία προαιρέσει τὸ θέλημα αὐτῶν ἐπαδόντας τῇ κακίᾳ, καὶ συνηθόμενους.

Γ'. Ὡσπερ ἐὰν ᾖ βασιλεὺς, καὶ εὖρη πενιχρὸν τινα κόρην βράχην ἐνδεδυμένην, καὶ μὴ ἐκαιοχυνθῆ, ἀλλ' ἄρῃ αὐτῆς τὰ βυπαρὰ ἐνδύματα, καὶ ἀποκλήνῃ τὴν μελανίαν, καὶ κοσμήσῃ αὐτὴν ἐνδύμασι λαμπροῖς, καὶ ποιήσῃ αὐτὴν κοινωνὸν βασιλείως, καὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ, καὶ τῆς εὐωχίας μεταδῶ αὐτῇ· οὕτως καὶ ὁ Κύριος εὖρε τὴν ψυχὴν τετραυματισμένην, καὶ πληγμένην, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ φάρμακον, καὶ ἐξέβυσε αὐτὴν τὰ μέλανα ἐνδύματα, καὶ τὴν αἰσχρότητα τῆς κακίας, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὴν ἐνδύματα βασιλικὰ, ἐπουράνια, τῆς θεότητος, φωτεινὰ, καὶ ἔνδοξα· καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ στέφανον, καὶ ἐποίησεν αὐτὴν κοινωνὸν τραπέζης βασιλικῆς εἰς χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Καὶ ὡσπερ ἐὰν ᾖ παράδεισος, καὶ ἔχη ἐκεῖ δένδρα καρποφόρα, καὶ ὅλα εὐώδη, καὶ ὧσιν ἐκεῖ ὅσοι πώλοι ἐπιτετραίς, ὅσοι ὄψαλοι καὶ πεληρωμένοι εὐωχίας καὶ ἀναπαύσεως· καὶ ὅστις ἐν ἀπέλλῃ ἐκεῖ, εὐφραίνεται καὶ ἀναπαύεται· οὕτως γίνονται αἱ ψυχὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ, ὅσοι εἰσὶν ἐν χαρᾷ, καὶ εὐφροσύνῃ, καὶ εἰρήνῃ· βασιλεῖς καὶ κύριοι εἰσι καὶ θεοί. Γέγραπται γάρ, *Βασιλεὺς τῶν βασιλευσάντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευσάντων.*

Δ'. Οὐκ ἔστιν οὖν τὸ τυχερὸν ὁ Χριστιανισμός· τὸ γὰρ μυστήριον τοῦτο μέγα ἔστιν. Ἐπίγνωθι οὖν σου τὴν εὐγένειαν, ὅτι εἰς βασιλικὸν ἀξίωμα ἐκλήθης, γένος ἐκλεκτὸν, *ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον*· τὸ γὰρ μυστήριον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔξινεῖται τοῦ κόσμου τούτου. Ἡ μὲν φαινομένη δόξα τοῦ βασιλέως, καὶ ὁ πλοῦτος, ἐπιγεία ἐστίν, καὶ φθαρτὰ, καὶ παρερχόμενα· ἐκίνη δὲ ἡ βασιλεία, καὶ ὁ πλοῦτος, πρόφγμνα ἐστὶ θεία, πράγματα ἐπουράνια καὶ ἔνδοξα, μηδέποτε παρερχόμενα ἢ λυόμενα. Συμβασιλεύουσι γὰρ τῷ ἰουδαϊκῷ βασιλεῖ, ἐν τῇ ἐπουρανίᾳ Ἐκκλησίαι· καὶ πρωτότοκος μὲν ἐστὶν αὐτὸς ἐκ νεκρῶν, πρωτότοκος δὲ καὶ αὐτοί. Ἀλλὰ καίπερ τοιούτοι ὄντες ἐκλεκτοὶ καὶ δίκαιοι παρὰ Θεῷ, παρ' ἑαυτοῖς εἰσὶν ἐλάχιστοι, καὶ λίαν ἀποδοκιμασμένοι· καὶ τοῦτο αὐτοῖς ὡς φυσικὸν καὶ πηκτόν ἐστι ταπεινός ἢ τὸ μηδὲν ἑαυτοῦς ἡγεῖσθαι.

Ε'. Ἐρώτησις. *Οὐκ οἶδασιν οὖν, ὅτι προσθήτην ἔλαβον, καὶ ὃ οὐκ εἶχον, ἐκτήσαντο, ἔξινον τῆς φύσεως αὐτῶν.*

Δ' ἀπόκρισις. Ἐγὼ γάρ σοι λέγω, ὅτι οὐκ εἰσὶ δόκιμοι καὶ ἀποδοκιμασμένοι, καὶ οὐκ εἰσὶν ἐν προκοπῇ, καὶ ἀγνωστοί, ὡς ὃ οὐκ εἶχον ἐκτήσαντο. Ἀλλὰ τοιούτους ὄντας, αὐτῇ ἡ χάρις ἀποδοῦσα διδάσκει, μὴ ἔχειν τὴν ψυχὴν αὐτῶν τιμίαν, ὄντας ἐν προκοπῇ, ἀλλὰ φυσικῶς ἀτίμους ἑαυτοῦς ἡγεῖσθαι· καὶ παρὰ Θεῷ τίμιοι ὄντες παρ' ἑαυτοῖς οὐκ εἰσὶ. Καὶ ἐν προκοπῇ καὶ γνώσει Θεοῦ ὄντες, ὡς μηδὲν εἰδότες εἰσὶ· καὶ παρὰ Θεῷ πλοῦτοι ὄντες, παρ' ἑαυτοῖς εἰσὶ· ὡσπερ δὲ ὁ Χριστὸς μορφὴν δούλου λαβὼν, διὰ τῆς ταπεινωρῶσύνης ἐκίνησε τὸν διάβολον· οὕτως ἐξ ἀρχῆς ὁ δοῦς διὰ τῆς ὑψηλοφροσύνης καὶ τυφώσεως κατέστρεψε

69 Apoc. xviii, 14 70 I Pet. ii, 9. 71 Coloss. i, 18. 72 Philipp. ii, 7.

τὸν Ἀδάμ. Καὶ νῦν ὁ αὐτὸς ὄφρις ἐνδομυχῶν ταῖς καρδίαις διὰ τυφώσεως καταβάλλει καὶ ἀπολύει τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν.

Γ'. Ὅσπερ γὰρ ἐάν ᾗ τις ἐλεύθερος, καὶ εὐγενής κατὰ κόσμον καὶ πλοῦτον ἔχων πολὺν, ἔτι προσοδεύεται, καὶ εἰσάγη καρπούς, οὗτος ἀπονοεῖται καὶ θαμβεῖ ἑαυτῷ, καὶ ἀβάστακτος ὢν πάντας λακτίζει, καὶ κολαφίζει· οὕτως εἰσὶ τινες μὴ ἔχοντες διάκρισιν, μικρὰν δὲ ἀνάπαυσιν εὐρόντες καὶ εὐχὴν, ἔρξαντο τυφοῦσθαι καὶ ἀπονοεῖσθαι καὶ κατακρίνειν· καὶ οὕτω κατέπεσον εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς. Ὁ γὰρ αὐτὸς ὄφρις ὁ ἐκβαλὼν τὸν Ἀδάμ διὰ τῆς ὑψηλοφροσύνης, εἰπὼν, Ὡς θεοὶ γενήσεσθε· οὗτος καὶ νῦν ἐν ταῖς καρδίαις ὑποβάλλει ἰψηλοφροσύνην, λέγων, *Τέλειος εἶ, ἀρκεῖσσι, ἐκλούτησας, οὐ χρεῖων ἔχεις, μακάριος εἶ*. Εἰσὶ δὲ ἕτεροι κατὰ κόσμον, οἱ πλοῦτον μὲν ἔχοντες, τὸν δὲ προσοδεύοντες ἐν καρποῖς πολλοῖς, κατέχουσιν ἑαυτοὺς ἐν διακρίσει, καὶ οὕτε καυχῶνται, οὕτε ἐπαίρονται, ἀλλ' εἰσὶν ἴσοι· οἶδασι γὰρ ὅτι μετὰ τὴν πρόσδοον ἐρχεται ἀφορία. Καὶ πάλιν ὅταν ἐμπέσωσιν εἰς ζημίαν καὶ ἀφορίαν, οὐ λυποῦνται, ἀλλ' ἴσοι εἰσὶν· οἶδασι γὰρ ὅτι πάλιν διαδέχεται εὐφορία. Καὶ ἐν τούτοις ἐπιπολὺ γυμνασθέντες οὐ ξενίζονται, οὕτε ἐν προσόδοις καὶ εὐφορίαις τυφοῦνται, οὕτε ἐὰν ἐπέλθῃ ζημία, ξενίζονται.

nihil peregrini ipsis accidit, neque de redivitibus ingruat, obstupescunt.

Ζ'. Τὸ οὖν πρᾶγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦτό ἐστι· γαυσις ἀληθείας, βρώσις καὶ πόσις ἐξ ἀληθείας, φαεῖν ἔτι καὶ πεινὴν διὰ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας. Ὅσπερ ἐάν ᾗ πηγὴ, καὶ ὢν τις ἐκεῖ διψῶν ἐρχεται πίνειν· εἶτα ἐν τῷ μεταξύ ἀποσπάσῃ τις αὐτὸν, καὶ μὴ δῶ ἐμπλησθῆναι ὅσον θέλει, λοιπὸν μᾶλλον ἐκκαίεται γευσάμενος τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπιζητεῖ σπουδαιότερον· οὕτως καὶ τὸ πνευματικὸν γεύεται τις καὶ μεταλαμβάνει τροφῆς ἐπουρανίου, εἶτα ἐν τῷ μεταξύ ὑποστέλλει, καὶ οὐδεὶς αὐτῷ δίδωσιν ἐμπλησθῆναι.

Η'. Ἐρώτησις. Διὰ τί οὐ δίδωσιν ἐμπλησθῆναι;

Ἀπόκρισις. Ἐπίσταται ὁ Κύριος τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ταχέως ὑπεραίρεται, διὰ τοῦτο ὑποστέλλει, καὶ παραχωρεῖ γυμνασθῆναι καὶ βληθῆναι τὸν ἀνθρώπον. Εἰ γὰρ μικρὸν λαμβάνεις, καὶ οὐδεὶς σε βαστάζει, ἀλλὰ τυφοῦσαι, πόσῃ μᾶλλον εἰ ὑπ' ἐν σοὶ τις ἐδίδου ἐμπλησθῆναι, οὐκ ἂν σε ἐφερον; Ἀλλ' εἰδὼς ὁ Θεὸς τὴν ἀσθένειαν, οἰκονομεῖ σε εἰς θλίψεις, ἵνα ταπεινὸς γένη, καὶ σπουδαιότερος τοῦ ἐπιζητεῖν τὸν Θεόν. Καὶ γὰρ κατὰ κόσμον πτωρὶς τις εὐρῶν βαλάντιον χρυσοῦν, ἀπὸ ἐλαφρίας ἔρξατο κηρύσσειν, *Εὐρον, εὐρον βαλάντιον, πλουσιώσ εἰμι*. Τότε ἐκ τῆς φήμης ἤκουσεν ὁ ἀπολέσας, καὶ ἔλαβεν αὐτό. Ἄλλος πλούσιος ἀπενοήθη, καὶ

A lum : sic initio serpens per arrogantiam et fastum subvertit Adamum. Nunc quoque ille ipse serpens, in interioribus cordis recessibus abditus, per superbiam destruit ac dissolvit genus Christianorum.

VI. Quemadmodum enim si quis sit liber ac ingenuus in mundo, ac magnas possideat opes; insuper reditus percipiat, et fructus colligat; ille vesana quadam insolentia effertur, atque in se ipso fiduciam locat; cumque sit intolerabilis, omnes calce petit, et colaphis afficit: ita sunt quidam, nulla discretionem præditi, qui, paululum quietis ac precationis nacti, incipiunt altos sibi sumere spiritus, insolentia efferri, atque alios dijudicare: atque hoc modo delabuntur in profundissima terræ. Ille enim ipse serpens, qui deturbavit Adam per arrogantiam, dicens: *Eritis sicut dii*: ipse nunc quoque in cordibus suggerit arrogantiam, inquires: *Perfectus es, sufficit tibi, factus es locuples, nullius indiges, beatus es*⁷². Non desunt alii more sæculi, qui opibus quidem dum opulenti sunt, quas ex nimis fructuum redditibus accumulunt, continent se ipsos in discretionem, nec gloriantur, neque effertur, sed sunt æqui: norunt enim post ubertatem venturam sterilitatem. Et denuo ubi in damnum et sterilitatem incidierint, non afficiuntur tristitia, sed æqui remanent: norunt enim denuo successuram ubertatem. Et in his ut plurimum exercitati, aut ubertate ipsi superbiunt, neque si damnum

C VII. Res igitur Christianismi sic se habet: degustare veritatem, edere ac bibere de veritate, edere ac bibere insuper pro viribus et facultate. Quemadmodum si quis sit fons, et quis sitibundus illic ex eo incipiat bibere; deinde inter bibendum abstrahat eum quispiam, nec concedat impleri, quantum velit: postea vehementius inardescit, gustu aquæ percepto, et ardentius exoptat: sic quoque in re spirituali res se habet, degustat quispiam et particeps fit cibi cœlestis, tum inter gustandum subtrahitur, nullusque dat ei ut satietur.

VIII. Interrogatio. Quamobrem impleri non conceditur?

105 Responsio. Novit Dominus imbecillitatem hominis, quod facile extollatur; propterea subtrahit et permittit exerceri et jactari hominem. Si enim modicum accipias, nec quis te tolerare possit, sed intumescis, quanto magis, si quis uno haustu tibi concederet exsaturari, nemo te ferret? Atqui Deus, perspecta imbecillitate tua, ex dispensatione singulari exponit te afflictionibus, ut humilior reddaris, ac studiosior inquirendi Dei. More enim in mundo recepto mendicus quidam, invento marsupio auri pleno, præ levitate incipit vociferari: *Inveni, inveni marsupium, datus sum*. Tum ex rumore audit, qui perdidit, ac recepit illud. Alius dives superbia

⁷² Gen. III, 5.

quadam animi elatus, calcibus petere coepit, omnesque contumelia afficere, et super quosdam efferrī; quo audito rex ejus publicavit bona: sic se res habet in re spirituali. Paululum quietis ubi quidam degustarint, administrare id nesciunt, sed perdunt id quoque quod acceperunt. Tentat enim eos peccatum, et occæcat illorum mentem.

IX. Interrogatio. Post visitationem gratiæ factam, quo pacto labuntur nonnulli? Nonne Satanas manifeste longe imbecillior est? nam ubi dies, qua ratione potest nox esse?

Responsio. Non quod exstinguatur gratia, aut imbecillior reddatur, sed ut liberum arbitrium tuum ac libertas probetur, quo vergat, permittit te malitiæ: tuque rursus voluntate appropinquans Domino, admoneris, ut revisas gratiam. At quo pacto scriptum est: *Spiritum ne exstinguatis*⁷⁴: si ipse inextinguibilis est et lucidus? Tu vero voluntate tua negligens, et non consentiens, exstingueris a Spiritu. Eodem modo dicit: *Ne contristetis Spiritum sanctum, per quem ob signati estis in diem redemptionis*⁷⁵. Vides in tua voluntate situm esse, et in libero arbitrio tuo, ut honore afficias Spiritum sanctum, et non contristes. Ego vero tibi dico, perfectis quoque Christianis, et quidem captivatis et inebriatis amore erga bonum, inesse liberum arbitrium, unde infinitis malis examinati, convertuntur ad bonum.

X. Perinde ac si sint primates quidam, divites ac nobiles, qui propria voluntate et instinctu relinquunt divitias et nobilitatem suam ac dignitates, et abeant, ac induant sordida et vilia vestimenta, et ignominiam pro gloria, sintque miseri et abjecti; hoc situm est in eorum propria voluntate. Ego vero tibi dico, quod ipsos quoque apostolos, vel consummatos in gratia, non prohibuerit gratia, quo minus, quæ vellent, perficerent: etiamsi voluissent ipsi, ea, quæ displicebant gratiæ, peragere. Natura enim nostra capax est, tum boni tum mali: ac potestas adversaria exhortandi, non cogendi vim habet: quoad cætera tu habes liberum arbitrium vergendi quocumque volueris. Nonne percipendis, *Petrum fuisse reprehensum*⁷⁶, et Paulum abeuntem arguisse illum; qui, quamvis talis esset, adhuc reprehensibilis erat? Paulus quoque, qui erat spiritualis, propria voluntate disputationem suscepit cum Barnaba, et: *Ira exacerbati discesserunt ab invicem*⁷⁷. Itaque inquit idem: *Vos qui spirituales estis, instaurate hujusmodi spiritu mansuetudinis considerans temetipsum, ne et tu tenteris*⁷⁸. Ecce spirituales tentantur, quia superest adhuc arbitrium liberum; et hostes instant, quandiu versantur in hoc sæculo.

XI. Interrogatio. Non poterant peccare apostoli, si voluissent, an vero ipsa voluntate potentior erat gratia?

Responsio. Peccare quidem non poterant; non

A ἀπλάκτισσε, καὶ ἤρξατο πάντα ὑβρίζειν, καὶ ἀπαίρεισθαι τινῶν, ὅθεν ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐδήμησεν αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα· οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν· μικρὰς ἀναπαύσεως εἰδὼν γεύσονται τῆς οὐκ ὄδου διοικῆσαι, ἀλλ' ἀπολοῦσι καὶ αὐτὸ, ὡς εἶδον. Πειράζει γὰρ αὐτοὺς ἡ ἀμαρτία, καὶ σαρξὶς αὐτῶν τὸν νοῦν.

Θ'. Ἐρώτησις. Μετὰ τὸ ἐπίσκεψιν τῆς χάριτος γενέσθαι, πῶς πίπτουσι τινες; Οὐχὶ ὁ Σατανᾶς ἀσθενέστερος ἀποδεικνύεται πολὺ; Ὅπου γὰρ ἡμέρα, πῶς δύναται τὸ εἶναι;

Ἀπόκρισις. Οὐχ ὅτι ἡ χάρις σβέννυται, ἢ ἀσθενεῖ, ἀλλ' ἵνα τὸ αὐτεξουσίον σου, καὶ ἡ ἐλευθερία δοκιμασθῆ, ποῦ ῥέπει, παραχωρεῖ τῇ κακίᾳ· καὶ πάλιν σὺ τῷ θελήματι προσεγγίζων τῷ Κυρίῳ κτρίῃ τοῦ ἐπισκέψασθαι σε τὴν χάριν. Ἐπιπῶν γέγραπται, *τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε*, εἰ ἐπιπῶν ἀσθενέστερον ἐστὶ, καὶ φωτεινόν; Ἀλλὰ σὺ τῷ σὺ θελήματι ἀμελῶν, καὶ μὴ συμφωνῶν κατασβέννυσαι ἐκ τοῦ Πνεύματος. Ὁμοίως λέγει, *Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέρας ἀπολυτρώσεως*. Ὅραξ ὅτι ἐν τῷ θελήματι σου κίται, καὶ ἐν τῇ αὐτεξουσίᾳ σου, τὸ τιμῆσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ μὴ λυπησῆσαι. Ἐγὼ δὲ σοὶ λέγω, ὅτι καὶ τοῖς τελείοις Χριστιανοῖς τοῖς ἡμῶν λωτισμένοις, καὶ μεμεθυσμένοις εἰς τὸ ἀγαθόν, σὺνεσι τὸ αὐτεξουσίον, ὅθεν μυρίαι κακοὶ ἐκτασθέντες τρέπονται ἐπὶ τὸ ἀγαθόν.

Γ'. Ὅσπερ ὅταν ὦσι τινες ἀξιώματικοί, καὶ κλέσσιοι, καὶ εὐγενεῖς, καὶ οὗτοι ἰδίῳ θελήματι καὶ προαιρέσει καταλιπῶσι τὸν πλοῦτον, καὶ τὴν εὐγενεῖαν αὐτῶν, καὶ τὰ ἀξιώματα, καὶ ἀπέλθωσι καὶ ἐνδύσονται βυρπὰ καὶ πενιχρὰ ἐνδύματα, καὶ ἐπιμίαν ἀντὶ ὀδύνης, καὶ ὡς ταλαιπωροῦντες, καὶ ἐξουθενούμενοι, τούτο καταλείπεται τῷ ἰδίῳ αὐτῶν θελήματι. Ἐγὼ δὲ σοὶ λέγω, ὅτι καὶ τοὺς ἀποστόλους τῶς τετελειωμένους ἐν τῇ χάριτι, οὐ κεκώλυκεν ἡ χάρις, ἃ ἐβούλοντο πράξαι, εἶγε ἤθελον αὐτοὶ ἐκείνοι, μὴ ἀρέσκοντά τινα εἶναι τῇ χάριτι διαπράττεσθαι. Καὶ γὰρ ἡ φύσις ἡμῶν δεκτικὴ καλοῦ καὶ κακοῦ ἐστὶ· καὶ ἡ ἐναντία δύναμις προτροπικὴ, οὐκ ἀναγκαστικὴ. Λοιπὸν σὺ ἔχεις τὸ αὐτεξουσίον ῥέψαι, ὅπου βούλει. Οὐχ ὄραξ, ὅτι *Πέτρος κατεγνωσμένος ἦν*, καὶ ἀπαλθῶν Παῦλος ἠλεγξεν αὐτὸν, καὶ ὁ τοιοῦτος ἀμὴν κατεγνωσμένος ἦν; καὶ ὁ Παῦλος πνευματικῶν, ἐκ τοῦ ἰδίου θελήματος διάλεκτον ἐποιήσας μετὰ Βαρνάβαν, καὶ, *Προξενθέντες ἀνεχώρησαν ἀπ' ἀλλήλων*. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει, *Ἔμεις δὲ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον, σκεπῶσθε αὐτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς*. Ἰσοὶ οἱ πνευματικοὶ πειράζονται, διὰ τὸ παραμένειν ἐπὶ τὸ αὐτεξουσίον· καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐπίκεινται, ἕως ὅτου εἰσὶν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ.

ΙΑ'. Ἐρώτησις. Οὐκ ἠδύνατο ἀμαρτάνειν ὁ ἀπόστολος, εἰ ἤθελον, ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ θελήματος ἰσχυροτέρα ἦν ἡ χάρις;

Ἀπόκρισις. Ἀμαρτάνειν μὲν οὐκ ἠδύνατο· ὡς

⁷⁴ I Thess. v, 19. ⁷⁵ Ephes. iv, 30. ⁷⁶ Gal. ii, 11. ⁷⁷ Act. xv, 10. ⁷⁸ Gal. vi, 1.

γάρ ἤρουντο ἐν φωτὶ ὄντες καὶ ἐν χάριτι τοιαύτη. Πλὴν οὐ λέγομεν ὅτι ἡ χάρις ἐν αὐτοῖς ἠσθένει, ἀλλὰ λέγομεν, ὅτι παραχωρεῖ ἡ χάρις καὶ τοῖς τελείοις πνευματικοῖς ἔχειν τὰ θελήματα, καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ποιεῖν ἃ θέλουσι, καὶ τρέπεσθαι ὅπου βούλονται. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη ἀσθενὴς ὅσα ἔχει ἐξουσίαν, καὶ συνόντος τοῦ ἀγαθοῦ τρέπεσθαι. Ὡσπερ ἐάν ᾤσιν τινες ἐνδεδυμένοι πανοπλίαν, θώρακα, καὶ ὄπλα, τὸ λοιπὸν ἐσωθέν εἰσιν ἠσφαλισμένοι, καὶ ἐχθροὶ οὐκ ἐπέρχονται αὐτοῖς· ἢ ἐπέρχονται μὲν, λοιπὸν δὲ ἐν τῷ θελήματι αὐτῶν ἔστιν, ἢ χρῆσασθαι τοῖς ὅπλοις, καὶ ἀνταγωνισασθαι, καὶ ἀντιπαλαῖσαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τὰ νικητήρια ἀπενέγκασθαι, ἢ συντηθῆναι καὶ εἰρηνεῦσαι μετὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ μὴ πολεμῆσαι, καίτοι ἔχοντες ὄπλα· οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐνδεδυμένοι τὴν τελείαν δύναμιν, καὶ ἔχοντες τὰ ὄπλα τὰ ἐπουράνια, εἰ θέλουσι, συνήδονται τῷ Σατανᾷ, καὶ εἰρηνεῦσουσι μετ' αὐτοῦ, καὶ οὐ πολεμοῦσι. Τρεπὴ γὰρ ἔστιν ἡ φύσις, καὶ εἰ θέλει τις, γίνεται υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἴτε πάλιν υἱὸς ἀπωλείας, διὰ τὸ παραμένειν τὸ αὐτεχούσιον.

IB. Ἄλλο ἐστὶ τὸ περὶ ἄρτου διηγῆσασθαι καὶ τραπέζης, καὶ ἄλλο ἐστὶ φαγεῖν καὶ λαβεῖν τὸν νόστον τοῦ ἄρτου, καὶ ἐνδυναμωθῆναι διὰ τὰ μέλη. Ἄλλο ἐστὶν εἰπεῖν περὶ ποτοῦ ἡδυτάτου λόγους, καὶ ἄλλο ἐστὶν ἀπελθεῖν καὶ δρᾶσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς, καὶ ἐμπλησθῆναι αὐτῆς τῆς γεύσεως τοῦ ἡδυτάτου ποτοῦ. Ἄλλο ἐστὶ διηγῆσασθαι περὶ πολέμου, καὶ γενναίων ἀθλητῶν, καὶ πολεμιστῶν, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἀπελθεῖν τινα εἰς παράταξιν πολέμου, καὶ συμβαλεῖν τοῖς ἐχθροῖς, καὶ εἰσελθεῖν καὶ ἐξελθεῖν, καὶ λαβεῖν, καὶ δοῦναι, καὶ ἀπενέγκασθαι τὰ νικητήρια. Οὕτω καὶ τοῖς πνευματικοῖς. Ἄλλο ἐστὶ τὸ γνώσει τι καὶ νοεῖ διηγῆσαι λόγους, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἐν ὑποστάσει καὶ ἔργῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ, καὶ ἐν τῷ ἔνδον ἀνθρώπῳ, καὶ τῷ νῷ ἔχειν τὸν θησαυρὸν, καὶ τὴν χάριν, καὶ τὴν γεῦσιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οἱ γὰρ ψαλοὺς λόγους λέγοντες, φαντάζονται, καὶ φυσιοῦνται ὑπὸ τοῦ νοῦς αὐτῶν. Ὁ γὰρ λόγος, φησὶν, ἡμῶν καὶ τὸ κήρυγμα οὐκ ἐν κειθαροῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδεδειγμένῳ Πνεύματι καὶ δυνάμει· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει, τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἔστιν ἀγάπη ἐκ καρδίας καθαρᾶς, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστewος ἀνυποκρίτου. Ὁ τοιοῦτος οὐ πύπτει. Πολλοὶ γὰρ ἐκζητήσασιν τὸν Θεὸν ἠνοίγει θύρα, καὶ εἶδον θησαυρὸν, καὶ εἰσῆλθον εἰς αὐτόν. Καὶ ὡς ἦσαν ἐν χαρᾷ λέγοντες, εὗρομεν θησαυρὸν, ἀπέκλεισεν αὐτοῖς τὰς θύρας, ἤρξαντο βῆναι καὶ πενθεῖν, καὶ ἐπιζητεῖν, θησαυρὸν εὗρομεν καὶ ἀπώλεσαμεν. Οἰκονομικῶς γὰρ ὑποστέλλει ἡ χάρις, ἵνα μειζρόνως ἐπιζητήσωμεν· ὁ γὰρ θησαυρὸς δεικνύεται πρὸς τὸν τρόπον τῆς ζητήσεως.

II. Ἐρώτησις. Ἐπειδὴ τινες λέγουσιν, ὅτι μετὰ τὴν χάριν μετέβη τις ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, εἰ δυνατόν τις ἐν φωτὶ ὡς ἔχειν ῥυπαροὺς λογισμοὺς;

¹⁹ I Cor. II, 4. ²⁰ I Tim. I, 5.

A enim extollebatur, quippe qui erant lumine ac gratia præditi. Non tamen dicimus imbecillum in his fuisse gratiam; sed dicimus gratiam permittere vel ipsis spiritualibus perfectis, ut habeant suas voluntates, ac potestatem faciendi quæcumque libuerint, et inclinandi quo voluerint. Ipsi quoque naturæ humanæ, ut imbecillis est, licet, etiamsi bonum illi inhæreat, converti et mutari. Quæ admodum si quidam universam armaturam, thoracem, et arma fuerint induti, quod ad cætera, intus sunt muniti, nec hostes insultant illis: aut si insultarint, in eorum voluntate situm est, aut uti armis, repugnare ac reluctari hostibus, et victoriam referre; aut deliciarum et pacem inire cum hostibus, et non decertare, quamvis habeant arma: sic quoque Christiani perfectam virtutem induti, et arma cælestia obtinentes, si velint, oblectantur cum Satana, et pacem cum eo contrahunt, nec bellum inferunt. Mutabilis enim est natura, et si velit quis, fit filius Dei; sin contra, filius interitus: eo quod supersit liberum arbitrium.

XII. Aliud est de pane et mensa disserere; et aliud edere ac sumere suavitate panis, ut corroborentur inde omnia membra. Aliud est disputare verbis de potu suavissimo, et aliud abire, et ex ipso fonte capere, ipsoque gustu suavissimi potus repleri. Aliud est disserere de bello, strenuis athletic et bellatoribus: et aliud abire quempiam in aciem militarem, cum hostibus manus conserere, ingredi, egredi, accipere, dare, et victoriam reportare. Sic quoque se res habet in spiritualibus. Aliud est notitia quadam et intellectu explicare sermones, et aliud in hypostasi et opere, ac certitudine fidei, et in interiori homine et animo possidere thesaurum, gratiam, gustum, et efficaciam Spiritus sancti. Qui enim nuda verba proferunt, imaginatione jactant se et intumescunt animo suo. Sermo enim meus, inquit, et prædicatio mea, non erat in persuasoriis humane sapientiæ verbis, sed in ostensione Spiritus ac potentia¹⁹. Et rursus alibi dicit: Finis præcepti est charitas, ex puro corde, et conscientia bona et fide non simulata²⁰. Hujusmodi qui est non cadit. Multis enim, qui Deum quæsierant, aperta est janua, ac viderunt thesaurum ac ingressi sunt in eum. Et cum gaudio perfunderentur dicentes: Invenimus thesaurum, occlusit illis fores: cœperunt clamare, lugere, et inquirere, thesaurum invenimus et perdidimus. Dispensatione enim singulari subducit se gratia, ut diligentius inquiramus. Thesaurus enim monstratur pro modo indagationis.

XIII. 107 Interrogatio. Cum afferant nonnulli, quod accepta gratia transeat quispiam a morte in vitam, num potest aliquis lumine donatus habere sordidas cogitationes?

Responsio. Scriptum est : *Cum spiritum accep-
eritis, nunc carne consummanini* ⁸¹. Iterum autem
inquit : *Induite universam armaturam spiritus, ut
possitis stare adversus assultus diaboli* ⁸². Per eum
sermonem duo sunt loca, tum ubi erat, cum induit
arma, tum ubi est, cum bellum gerit adversus
principatus et potestates : in lumine nempe aut in
tenebris. Et : *Ut possitis omnia jacula mala illius
ignita extinguere* ⁸³. Et rursum : *Ne contristetis
Spiritus sanctum Dei* ⁸⁴. Et iterum : *Fieri non potest
ut qui semel fuerint illuminati, et gustaverint donum
Dei, ac participes facti fuerint Spiritus sancti, si pro-
labantur, renoveantur* ⁸⁵. Ecce, qui sunt illuminati,
et gustaverunt, labuntur. Vides, quod homo habeat
voluntatem consentiendi Spiritui, et habeat volun-
tatem eum contristandi. Omnino enim assumit arma,
ad prodeundum in bellum, et confiligendum
cum hostibus : omnino illuminatus est, ut militet
adversus tenebras.

XIV. *Interrogatio. Qua ratione dicit Apostolus :*
*« Si habuero omnem scientiam, et omnem propheta-
tiam, ac loquar linguis angelorum, nihil sum » ? »*

Responsio. Nou ita debemus opinari, quasi nihil
sit Apostolus ; sed quoad illam charitatem, quæ est
perfecta, hæc esse exigua : et eum, qui hosce gra-
dus adeptus est, labi posse : qui vero charitatem
habuerit, cadere nequit. Ego vero tibi dico me
vidisse viros omnibus donis accumulatos, ac Spiritus
participes factos, qui cum non pervenissent ad
perfectam charitatem, lapsi sunt. Quidam enim e
nobilibus, cum renuntiasset terrenis, vendidit bona
sua, servos libertate donavit, prudens quidem, ac
sobriæ mentis, percelebris alioqui ob honestam vitam :
interea se ipsum magnificans, arrogantia intumuit,
ac tandem ad scelera et infinita mala pro-
lapsus est.

XV. Alius tempore persecutionis corpus suum
tradidit, et cum esset confessor, postea pace facta
solutus est, eratque magni nominis : palpebræ enim
ejus læsæ sunt, quoniam fumo erant perustæ. Hic
postmodum gloria illustratus, cum ad preces voca-
retur, frumentum accepit, deditque id puero suo,
eoque devenit ejus mens, ac si nunquam audivisset
verbum Dei. Alius præbuit corpus suum tempore
persecutionis, et suspensus est atque efferbuit,
ac postea conjectus in carcerem. Ministrabat igitur
ei juxta fidem quædam canonica, cum qua fami-
liaritate contracta, in carcere dum esset, delapsus
est in stuprum. Vide, dives qui vendiderat bona
sua, et qui tradiderat corpus suum ad martyrium,
quo pacto ceciderit.

XVI. Alius quidam athleta sagax, qui conversa-
batur mecum in domo, mecumque preces faciebat,
108 adeo locuples erat gratia, ut inter orandum
juxta me compungeretur. Fervebat enim in illo gra-
tia. Donatum quoque ipsi erat donum sanationum,

⁸¹ Gal. iii, 3. ⁸² Ephes. vi, 2. ⁸³ ibid. 16. ⁸⁴ Ephes. iv, 30. ⁸⁵ Hebr. vi, 4. ⁸⁶ I Cor.
xiii, 2.

Ἀποκρισις. Γέγραπται, ὅτι *Πνεύματι ἐναρξά-
μενοι ἐν σαρκὶ τῶν ἐπιτελειῶθε.* Λέγει δὲ πάλιν·
*Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Πνεύματος, πρὸς
τὸ δύνασθαι ὑμᾶς ἀντιστηταὶ πρὸς τὰς μεθοδίας
τοῦ διαβόλου.* Πρὸς λόγον εἶσι δύο τόποι, καὶ ἰσ-
ἐνεδύσατο τὰ ὄπλα, καὶ τοῦ ὄν πολέμου πρὸς τὰς
ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐν φωτὶ ὄν, ἢ ἐν σκότει.
Καὶ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς πάντα τὰ βέλη τοῦ
πονηροῦ τὰ κεκυρωμένα σθέναι· καὶ πάλιν, *Μὴ
λυκαίτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ· καὶ πάλιν,
Ἄδύνατον τοὺς ἀπαξ φωτισθέντας γενομένους
τε τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ μετόχους γενομένους
Πνεύματος ἁγίου, καὶ παραπνοίας ἀνακατα-
λυσιν.* Ἰδοὺ οἱ φωτισθέντες καὶ γενομένοι παραβή-
πτουσιν. Ὁρᾶς, ὅτι ἔχει θέλημα τοῦ συμφωνῆσαι
τῷ Πνεύματι, καὶ ἔχει θέλημα τοῦ λυκῆσαι. Πάντως
γὰρ ἀναλαμβάνει ὄπλα τοῦ ἀπελθεῖν εἰς πόλεμον, καὶ
ἀγωνισασθαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν· πάντως ἐκωλύθη,
ἵνα στρατευσῆται κατὰ τοῦ σκότους.

14'. *Ἐρώτησις. Πῶς λέγει ὁ Ἀπόστολος :* *Ἐγὼ
ἔχω πάσαν τὴν γνῶσιν, καὶ πάσαν προφητείαν,
καὶ λαλῶ ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων, οὐδὲν
εἰμι.* »

Ἀποκρισις. Οὐχ οὕτως ὀφειλομένον νοεῖν, ὅτι οὐδὲν
ἔστιν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνην τὴν ἀγάπην,
ἣτις ἐστὶ τελεία, ταῦτα μικρὰ ἐστὶ, καὶ ὁ ἐν τούτοις
ὄν τοῖς μέτροις, πίπτει· ὁ δὲ ἔχων τὴν ἀγάπην,
ἀπτεπὸς ἐστίν. Ἐγὼ δὲ σοι λέγω, ὡς εἶδον ἀνθρώ-
που· εἰς ὅλα τὰ χάρισματά γενομένους καὶ μετόχους
Πνεύματος· καὶ οὗτοι μὴ φθάσαντες εἰς τὴν τελείαν
ἀγάπην, ἔπεσον. Εἷς γὰρ τις τῶν εὐγενῶν ἀποταξά-
μενος ἐπώλησεν αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα, ἠλευθέρωσεν
δούλους, ὡν φρόνιμος καὶ συνετὸς, λοιπὸν περιβή-
τος ἦν ἐπὶ σεμνῷ βίῳ· καὶ ἐν τῷ μεταξὺ οἰκτεῖ
περὶ ἑαυτοῦ, καὶ τυφωθεὶς, τέλος κατέπεισεν εἰς
ἀσελγείας, καὶ μυρία κακά.

15'. Ἄλλος ἐπὶ διωγμοῦ ἔδωκεν ἑαυτοῦ τὸ σῶμα,
καὶ ὄν ὁμολογητῆς, μετὰ ταῦτα εἰρήνης γενομένης
ἀπελύθη, καὶ ἦν ὀνομαστός. Τὰ γὰρ βλέφαρα αὐτοῦ
ἦν βλαβέντα, ἐπειδὴ ὑπεκαπνίσθη. Οὗτος λοιπὸν ὀ-
ξαζόμενος, καὶ καλούμενος εἰς τὰς εὐχὰς, λαμβάνει
σιτίον, εἰδίδου τῷ παιδί αὐτοῦ· καὶ οὕτως ἦν ὁ νοῦς
αὐτοῦ, ὡς μηδέποτε ἀκούσας λόγον Θεοῦ. Ἄλλος
ἔδωκε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ διωγμοῦ, καὶ ἐκρεμάσθη,
καὶ ἐξέστη, εἶτα ἐβλήθη εἰς τὴν φυλακὴν. Ὑπέρβη
οὖν αὐτῷ κατὰ πίστιν κακονική τις, καὶ ποιῆσαι
συνήθειαν μετ' αὐτῆς, ὡν ἐν τῇ φυλακῇ, ἐξέπεισεν
εἰς πορνείαν. Ἰδοὺ ὁ πλούσιος ὁ πωλήσας τὰ ὑπάρ-
χοντα αὐτοῦ, καὶ ὁ δοὺς τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς μαρτυ-
ριον, πῶς ἔπεσεν.

16'. Ἄλλος δὲ τις φρόνιμος ἀσκητῆς συνώνμα
ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ μετ' ἐμοῦ εὐχόμενος, οὕτως ἦν κλει-
σιος· ἐν τῇ χάριτι, ὡς εὐχόμενος ἐγγὺς μου κατατί-
τεσθαι. Ἐβρασε γὰρ ἐν αὐτῷ ἡ χάρις : ἐδόθη δὲ
αὐτῷ καὶ τὸ χάρισμα τῶν ἰαμάτων, καὶ οὐ μόνον

τοὺς δαίμονας ἀπέλαυνεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς δεδεμένους ἅμα χειρὰς καὶ πόδας, καὶ ἔχοντας πάθη δεινὰ, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐθεράπευσεν. Ἐἶτα ἀμελήσας καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τοῦ κόσμου, καὶ συνηδόμενος αὐτῷ, ἐτυφώθη, καὶ ἐξέπεσεν εἰς αὐτὰ τὰ βαθύτατα τῆς ἀμαρτίας. Ἴδε καὶ ὁ ἔχων χάρισμα λαμάτων ἔπεσεν. Ὁρᾷ, πῶς πρὸ τοῦ ἔρχεσθαι εἰς ἀγάπην μέτρα πίπτουσιν. Ὅς γὰρ φθάσας εἰς τὴν ἀγάπην, δέχεται καὶ μεμῆσται, οὗτος καταπεπόντισται, καὶ πικρῶς ἐστὶν εἰς ἄλλον κόσμον, ὡς τῆς ἰδίας φύσεως οὐκ ἀσθανόμενος.

ΙΖ. Ἐρώτησις. *Τι ἐστὶν ἡ ἄσθαλιὰ οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη;*

Ἀπόκρισις. Κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν οἱ μεγάλοι, καὶ δίκαιοι, καὶ βασιλεῖς, καὶ προφῆται, οἱ μὲν ἐρχεται ὁ Λυτρωτὴς, ἤδεισαν ὅτι δὲ πάσχει, καὶ σταυροῦνται, καὶ αἶμα ἐκχέεται ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, οὗτε ἤδεισαν, οὗτε ἤκουσαν, οὗτε ἀνέβη αὐτῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν, ὅτι ἐστὶν βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος ἁγίου· καὶ ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσφέρεται ἄρτος καὶ οἶνος, ἀντίτυπον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος· καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες ἐκ τοῦ φαινομένου ἄρτου, πνευματικῶς τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἐσθίουσι· καὶ ὅτι οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ δέχονται τὸν Παράκλητον, καὶ ἐνδύονται δύναμιν ἐξ ὕψους, καὶ πληροῦνται τῆς θεότητος· καὶ ὅτι συγχιρῶνται αἱ ψυχαὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Τοῦτο οὐκ ἤδεισαν οἱ προφῆται καὶ βασιλεῖς, οὗτε ἀνέβη αὐτῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν. Νῦν γὰρ οἱ Χριστιανοὶ ἄλλως πλουτοῦσι, καὶ ἐπιποθοῦσιν εἰς τὴν θεότητα· ἀλλὰ καὶ τοιαύτην χαρὰν καὶ παράκλησιν ἔχοντες ὑπὸ φόβον καὶ τρόμον εἰσίν.

ΙΗ. Ἐρώτησις. *Υπὸ ποῖον φόβον καὶ τρόμον;*

Ἀπόκρισις. Τοῦ μὴ σφαλῆναι ἐν τινι, ἀλλὰ συμφωνεῖν τῇ χάριτι. Ὡσπερ ἐάν ἦ τις ἔχων θησαυροὺς, καὶ ὀδεύῃ εἰς τόπους ἐνθα εἰσὶ ληστὰς, λοιπὸν χαίρει μὲν διὰ πλοῦτον καὶ τὴν θησαυρὸν, ὑπὸ φόβον δὲ ἐστὶ, μήπως ἐπιελθόντες εἰς ληστὰς σιλήσωσιν αὐτὸν, καὶ ὡς βαστάζων εἰς τὰς χειρὰς αὐτοῦ τὸ ἴδιον σῶμα οὕτως ἐστίν. Ἰδοὺ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις πάντες ἀπεταξάμεθα, καὶ ἐσμὲν ξένοι καὶ ἀκτήμονες, καὶ κοινωνίας σαρκικῆς ἐστερημένοι. Λοιπὸν, ἴδε τὸ σῶμα κεῖται εἰς εὐχὴν· ὀφείλουσιν ἰδεῖν οἱ ἀδελφοί, εἰ ἄρα σὺν τῷ σῶματι καὶ ὁ νοῦς συμφωνεῖ. Ὡσπερ ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ τεχνῖται μετὰ κόσμον, καὶ οἱ ἐργαστηριάρχαι ἔχουσι τὸ σῶμα ἀποδεδεμένον εἰς τὴν τέχνην, ὁμοίως καὶ τὸν νοῦν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Λοιπὸν σὺ ἐπίσκεψαι σεαυτὸν, ἔχων τὸ σῶμα ξένον τοῦ κόσμου τούτου, ἄρα ἔχεις καὶ τὸν νοῦν ἀλλότριον τούτου τοῦ αἰῶνος, καὶ οὐ βέβηθ' εἰς τὸν κόσμον; Καὶ γὰρ ἕκαστος κοσμηκὸς ἢ στρατιωτὴς, ἢ ἔμπορος, ὅπου ἔχει τὸ σῶμα, ἐκεῖ ἔχει τὸν νοῦν ἀποδεδεμένον, καὶ ἐκεῖ αὐτῷ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς. Γέγραπται γὰρ, Ὅπου ὁ θησαυρὸς, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία.

⁶⁷ I Cor. II, 9. ⁶⁸ Matth. VI, 21.

(1) Id est, non visibili modo et eo, quo editur alia caro, sed spirituali et invisibili.

ΠΑΤΚΟΛ. GR. XXXIV.

23

nec solum dæmones expellebat, verum etiam vinclos manibus ac pedibus, ac gravibus morbis laborantes, per impositionem manuum curabat. Postea cum negligentia diffuisset, atque gloriam nactus a mundo, sui ipsius delectatione teneretur, superbia intumuit, atque delapsus est in ipsa profundissima peccati. Vide, quod etiam ille, qui donum sanationum habebat, ceciderit. Vides quomodo, antequam perveniant ad mensuram charitatis, labantur. Qui enim charitatem assecutus vincitur et inebriatur, hic demergitur et captivatur in alium mundum, ac si propriam naturam non sentiat.

XVII. Interrogatio. *Quid est? ἡ Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendendum est?*

B. Responsio. Illo tempore magnates, justi, reges et prophetæ, venturum esse Salvatore, noverant; passurum autem esse, crucifigendum, ac sanguinem profusurum in cruce, non noverant, neque audierant; neque ascendit in eorum cor futurum baptisma ignis ac Spiritus sancti; item, in Ecclesia offerendum esse panem et vinum, typum seu figuram carnis ejus ac sanguinis: atque eos, qui participant de pane visibili (1), spiritualiter carnem Domini esuros: item, apostolos et Christianos suscepturos Paracletum, atque induendos virtute ex alto, ac replendos divinitate: commiscendas quoque animas cum Spiritu sancto. Hoc ignorabant prophetæ ac reges, neque ascenderat in cor illorum. Nunc enim Christiani alio pacto ditescunt, ac desiderio rapiuntur ad divinitatem; at licet hoc gaudio et consolatione perfuantur, timore tamen ac tremore concutiuntur.

XVIII. Interrogatio. *Quo timore ac tremore?*

Responsio. Ne aberrent in aliquo, sed concordent gratiæ. Perinde ac si quis, qui habeat thesauros, et profisciscatur ad loca, ubi sunt latrones, gaudet quidem propter opes et thesaurum, sub metu nihilominus est, ne supervenientes latrones deprædentur se, et perinde est ac si gestet manibus suum proprium corpus. Ecce enim, quoad ea, quæ oculis patent, omnes renuntiavimus, ac sumus peregrini, atque inopes, carnalique societate privati: quoad cætera vide, corpus ad orationem propendet; debent fratres attendere, num corpori mens quoque consonet: quemadmodum ut plurimum in mundo artifices, atque architectorum principes habent corpus devinctum ad artem, itidem et animum noctu diuque. Tu ergo perpende te ipsum, qui habes corpus peregrinum ab hoc mundo, num etiam habeas mentem alienam ab hoc sæculo, ac non occupationibus mundi detinear? Quilibet enim sæcularis, sive miles, sive mercator, ubi corpus habet, ibi quoque habet mentem devinctam, ibique thesaurus ejus est. Scriptum enim est: *Ubi thesaurus, ibi etiam cor* ⁶⁸.

109 XIX. Reliquum est, tuus animus quali thesauro sit intentus, an totus plane Deo nec ne? sin minus est, exponatis mihi, quid impediatur? Profecto Satanas et dæmones sunt spiritus nequam, qui detinent mentem atque animam subvertunt. Versutus enim est diabolus, instructus machinis, foribus tergeminis, ac vafritie multa, occupata tenet pascua animæ atque cogitationes, nec permittit recte precari et accedere ad Deum; quoniam ipsa natura participes est dæmonum ac spirituum nequitiae; itidem angelorum ac Spiritus sancti: templum est Satanae, ac templum sancti Spiritus. Cæterum expandite animum vestrum, fratres, cujusnam estis participes, angelorum an dæmonum? cujus templum et domicilium estis, Dei an diaboli? cor quali thesauro sit repletum, gratiæ an Satanae? Velut igitur domus cum referta est graveolentia ac stercore, convenit illam penitus purgari atque exornari, ac repleri quavis fragrantia et thesauris; ut Spiritus sanctus veniat pro Satana, ac requiescat in animis Christianorum.

XX. Verumenimvero, non statim audito verbo Dei, aliquis sit bonæ partis. Si enim simul audiendo efficeretur partis bonæ, nequaquam exstitissent certamina, aut occasiones bellorum, aut cursus; sed sine labore, modo audisset, pervenisset ad quietem ac gradum perfectum. Nequaquam autem ita res se habet. Tollis enim voluntatem hominis, dum hoc asseris, et reluctantem facultatem esse negas, quæ repugnet animo. Nos autem hoc asserimus, eum qui verbum audit, venire in compunctionem; ac postea, subducente se gratia, per dispensationem ad emolumentum hominis, ingredi in exercitationem ac disciplinam militarem; tum luctam committere, ac certamen inire adversus Satanam, ac multo cursu et certamine reportata victoriæ palma, evadere Christianum. Si quis enim ex auditu solum, absque ullo labore efficeretur bonæ partis, etiam qui theatrica pompa gaudent, et scortatores omnes, ingressuri sunt in regnum ac vitam: at nemo eis largietur eam absque labore ac pugna, siquidem *Angusta est ac afflictionis plena via* ⁹⁹ Per ipsam asperam viam transire, tolerare et affligi oportet, et sic ingredi vitam.

XXI. Si enim absque labore prospero successu uti licuisset, non amplius lapis offensionis ac petra scandali esset Christianismus; nec fides et infidelitas. Constituis insuper quoque hominem devinctum, immutabilem tum ad bonum, tum ad malum. Etenim ei, qui mutari potest in utramque partem, lex data est; ei nimirum, qui liberum arbitrium habet, ut bellum gerat adversus contrariam potestatem. Devinctæ enim naturæ lex non imponitur: neque enim sol, neque cælum aut terra lege teneantur: quia creaturæ sunt ligatæ naturæ, unde nec præmio, nec supplicio subjacent. Honor

⁹⁹ Matth. vii, 14.

10' Λοιπὸν ὁ σὸς νοῦς εἰς ποῖόν ἐστι θησαυρὸν, ἄρα ὅλος διόλου πρὸς τὸν Θεόν ἐστιν, ἢ οὐ; εἰ δὲ οὐκ ἐστίν, ὀφείλετέ μοι εἰπεῖν, τί ἐστὶ τὸ ἐμποδίζον; Πάντως πνεύματ' εἰσι πονηρὰ, ὁ Σατανᾶς καὶ οἱ δαίμονες, κατέχοντες τὸν νοῦν, καὶ περισκελιζόντες τὴν ψυχὴν. Ὁ γὰρ πολύπλοκος διάβολος ἔχων μάγαν, καὶ τράβουρα καὶ ποικιλίαν πολλήν, κατέχει τὰς νομὰς τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς λογισμοὺς, καὶ οὐκ ἐξ ὀρθῶς προσεύχεσθαι καὶ προσεγγίζειν Θεῷ, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ φύσις κοινωνικὴ ἐστὶ τῶν δαίμόνων καὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ὁμοίως καὶ ἀγγέλων, καὶ Πνεύματος ἁγίου· ναὸς ἐστὶ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Λοιπὸν ἐπισκέψασθε τὸν νοῦν ὑμῶν, ἀδελφοί, τίνοις ἐστὲ κοινωνοί, ἀγγέλων, ἢ δαίμόνων; τίνοις ἐστὲ ναὸς, οἰκητήριον Θεοῦ, ἢ διαβόλου;

B Ἡ καρδία τοῦ θησαυροῦ μεμέστωται, τῆς χάριτος, ἢ τοῦ Σατανᾶ; Ὡσπερ οὖν οἰκίαν μεμεστωμένην δυσωδίας καὶ κοπρίας, χρὴ ταύτην καθαρισθῆναι τὸ ὄλον, καὶ κοσμηθῆναι, καὶ πληρωθῆναι πάσης εὐωδίας καὶ θησαυρῶν, ὥστε Πνεῦμα ἅγιον ἐλθεῖν ἀντὶ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἐπαναπαῆναι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν.

K' Πλὴν οὐκ εὐθύς τις ἀκούσας λόγον Θεοῦ, εὖ γέγονε τοῦ ἀγαθοῦ μέρος. Εἰ γὰρ ἄμα τῷ ἀκούσῃ, ἐγίγνετο τοῦ ἀγαθοῦ μέρος, οὐκέτι ἂν ἦσαν ἀγῶνες, ἢ καιροὶ πολέμων, ἢ δρόμοι· ἀλλ' ἀκαμάτως, εἰ μόνον ἤκουσεν, ἦλθεν ἂν εἰς κατάπαυσιν καὶ τὰ τέλει μέτρα. Οὐχ οὕτως δὲ ἐστὶ τὰ πράγματα. Περιαιρεῖ γὰρ τὸ θελημα τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτο λέγων, καὶ τὴν ἀντίπαλον δύναμιν οὐ λέγεις εἶναι παλαιούσαν τῷ νῷ.

C Ἥμεῖς δὲ τοῦτο φάμεν, ὅτι ὁ ἀκούων λόγον, ἐρχεται εἰς κατάνυξιν, καὶ μετὰ τοῦτο ὑποστελλοῦστος τῆς χάριτος κατ' οἰκονομίαν πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ εἰσέρχεται εἰς γυμνασίαν καὶ παιδείαν πολέμου, καὶ ποιεῖ πάλην καὶ ἀγῶνα πρὸς τὸν Σατανᾶν, καὶ μετὰ πολλοῦ δρόμου καὶ ἀγῶνος ἀποφέρεται τὰ νικητήρια, καὶ γίνεται Χριστιανός. Εἰ γὰρ τις ἀκούων μόνον, ἀκαμάτως ἐγίγνετο τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ οἱ θεατρικοὶ, καὶ οἱ πόρνοι πάντες μέλλουσιν ἀπελθεῖν εἰς βιτιλιεῖν καὶ ζῶην· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτοῖς δώσει ταύτην ἄνευ καμάτου καὶ ἀγῶνος, ἐπειδὴ *στενὴ ἐστὶ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός*. Δι' αὐτῆς τῆς τραχείας ἰδοῦ καὶ διδοεῖται χρῆ, καὶ ὑπομεῖναι, καὶ θλιθῆναι, καὶ οὕτως εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν.

D **KA'** Εἰ γὰρ ἄνευ καμάτου ἦν κατορθῶσαι, οὐκ ἔτι λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου ἦν ὁ Χριστιανισμὸς, οὔτε πίστις καὶ ἀπιστία, ποιεῖς δὲ λοιπὸν καὶ τὸν ἀνθρώπον δετὸν, ἄτρεπτον εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ κακόν. Τῷ γὰρ δυναμένῳ τραπήναι εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη, νόμος δέδοται, τῷ ἔχοντι τὸ αὐτεξούσιον ποιῆσαι πόλεμον πρὸς τὴν ἐναντίαν δύναμιν. Δετὴ γὰρ φύσει νόμος οὐ κεῖται· οὔτε γὰρ ὁ ἥλιος, οὔτε ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ νενομοθέτηται, ἐπειδὴ τὰ κτίσματα δετῆς εἰσι φύσεως· εἴθεν οὔτε τιμῆ, οὔτε κρίσεως ὑπόκεινται. Ἡ γὰρ τιμὴ καὶ ἡ δόξα ἡτοίμαται τῷ τρεπομένῳ εἰς τὸ ἀγαθόν· πάλιν δὲ ἡ γένηται καὶ

ἡ κόλασις ταύτη τῇ τρεπτῇ φύσει ἡτοίμασται, τῇ δυναμένην ἀποφυγεῖν τὸ κακὸν, καὶ βέβαιαι εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ δεξιὸν μέρος. Ἰδοὺ λέγεις αὐτὸν δεξιῆς φύσεως. Ἄκουσον, τὸν ἀγαθὸν ἄνθρωπον οὐ ποιεῖς δεξιὸν ἐπαίνου. Ὅ γὰρ ἀπὸ φύσεως χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς οὐκ ἐστὶν ἐπαίνου δεξιός, εἰ καὶ ἐπιθυμητὸς ἐστίν. Οὐ γὰρ ἐπαινετὸν, εἰ καὶ ἐπιθυμητὸν, τὸ μὴ προαιρέσει ἀγαθόν. Ἐκεῖνος γάρ ἐστὶν ἐπαίνου δεξιός, ὁ ἰδίᾳ σπουδῇ μετὰ ἀγῶνος καὶ πάλης ἐπανελλόμενος τὸ ἀγαθὸν αὐτεξουσίῳ προαιρέσεως.

proprio studio non absque certamine ac pugna amplectitur quod bonum est, libera arbitrii voluntate ductus.

ΚΒ'. Ὡσπερ ὅταν ἡ παρεμβολὴ Περσῶν, καὶ παρεμβολὴ Ῥωμαίων, καὶ ἐξέλθωσιν ἀπ' αὐτῶν περὶ τὸν δύο νεανίσκοι ἰσοδύναμοι, καὶ ποιήσωσι πάλιν· οὕτως ἡ ἀντίπαλος δύναμις καὶ ὁ νοῦς ἔχουσι ἐδ' ἰσόρροπον κατ' ἀλλήλων· καὶ τὴν ἰσοδυναμίαν ἔχει ὁ Σατανᾶς τοῦ προτρέπεσθαι καὶ κατακεῖναι τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἴδιον θέλημα· καὶ ἡ ψυχὴ πάλιν ἔχει τοῦ ἀντιλέγειν, καὶ ἐν μηδενὶ αὐτῷ ὑπακούειν. Προτρεπτικὰ γὰρ εἰσὶν αἱ ἀμφοτέραι δυνάμεις τοῦ τε κακοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, οὐκ ἀναγκαστικά. Τῇ οὖν ταυτῇ προαιρέσει δίδοται θεῖα ἀντίληψις, καὶ δύναται παλαιούσα λαβεῖν ὄπλα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ δι' αὐτῶν ἐκτριῶσαι καὶ νικῆσαι τὴν ἁμαρτίαν. Τὸ μὲν γὰρ ἀντιλέγειν τῇ ἁμαρτίᾳ δύναται ἡ ψυχὴ, ἀνευ δὲ Θεοῦ νικῆσαι ἢ ἐκτριῶσαι τὸ κακὸν οὐ δύναται. Οἱ δὲ λέγοντες τὴν ἁμαρτίαν εἶναι ὡς γίγαντα γενναῖον, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς παιδίον, κακῶς λέγουσιν. Εἰ γὰρ οὕτως ἐστὶ τὰ πράγματα ἀνόμοια, ὡς γίγας ἡ ἁμαρτία, καὶ ὡς παιδίον ἡ ψυχὴ, ἀδικος ὁ νομοθέτης, νόμον δεδοκῶς τῷ ἀνθρώπῳ ποιεῖν πάλιν πρὸς τὸν Σατανᾶν.

ΚΓ'. Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ θεμέλιος τῆς πρὸς Θεὸν ὁδοῦ, τὸ ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν ἐλπίδι, ἐν ταπεινοφροσύνῃ, ἐν πτωχείᾳ πνεύματος, ἐν πραότητι διδοεῖν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καὶ διὰ τούτων κτήσασθαι δύναται τις τὴν δικαιοσύνην ἐν ἑαυτῷ. Λέγομεν δὲ δικαιοσύνην αὐτὸν τὸν Κύριον. Αὗται γὰρ αἱ ἐντολαὶ οὕτως προστάσσουσι, ὡσπερ μιλίαι εἰσι στήκοντα καὶ σημεῖα τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, ἀναγούσης εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν τοὺς διωδεδυμένους. Λέγει γὰρ, *Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, μακάριοι οἱ πραεῖς, μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί.* Τοῦτον εἶπε Χριστιανισμὸν. Εἰ δὲ τις ταύτη τῇ ὁδῷ οὐ διωδεύει, ἀνοδὴν πεπλάνηται, κακῶ θεμελίῳ κέχρηται. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΗ'.

Διαγράφει καὶ ἀποδύρεται αὕτη ἡ ὁμιλία τὴν ἐπιφορὰν τῆς ψυχῆς, διὲν διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ Κύριος οὐκ οἰκεῖ ἐν αὐτῇ. Καὶ περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, οὗ οὐδεὶς ἐν γεννητοῖς γυναικῶν αὐτοῦ μείζων ἐστὶ.

Α'. Ὡσπερ ὀργισθεὶς ὁ Θεὸς ποτε Ἰουδαίους, παρέδωκε τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς τὸ προφανὲς ἐχθροῖς, καὶ ἐκυρίευσεν αὐτῶν οἱ μισοῦντες αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἦν ἐκεῖ ἐσθρῆ, οὕτως προσφορά· οὕτω καὶ τῇ ψυχῇ

A enim et gloria præparata est ei, quod converti potest ad bonum : e diverso vero gehenna et supplicium eidem mutabili naturæ præparatum est, quæ nempe potest evitare malum, ac vergere ad bonam et dextram partem. Ecce asseris eum ligatæ naturæ : bonum ergo virum non constituit laude dignum. Qui enim a natura **110** mansuetus ac bonus est, non erit laude dignus, quamvis sit desiderabilis. Non enim laudabile, licet desiderabile, quod non est ex proposito bonum. Ille enim laude dignus est, qui

XXII. Perinde ac si sit acies Persarum atque acies Romanorum, atque prodeant ex iis pennati adolescentes duo, viribus æquales, qui lucta contendant ; ita adversaria potestas et mens æquas vires obtinent adversus se invicem : ac parem facultatem habet Satanas adhortandi et alliciendi animam ad voluntatem suam, atque anima e diverso pugnam habet, ut contradicat, et in nulla re ei obsequatur. Exhortatione enim excitari possunt ambæ facultates, tum ad bonum, tum ad malum, non tamen compelli. Huic igitur liberæ electioni datur divina remuneratio, potestque dimicando sumere arma de cælo, atque eorum beneficio eradicare ac superare peccatum. Contradicere enim peccato potest quidem anima : sine Deo vero superare aut exstirpare vitium nequit. Verum qui asserunt peccatum esse velut strenuum gigantem, animam vero velut pusillum, perperam dicunt. Si enim adeo essent res dissimiles, ut peccatum sit velut gigas, anima vero velut pusillus, iniquus esset legislator qui legem tulit homini, ut pugnam ineat adversus Satanam.

XXIII. Hoc autem est fundamentum viæ ad Deum deducentis, in tolerantia multa, in spe, in humilitate, in paupertate spiritus, in mansuetudine viam viæ peragrare ; et horum beneficio quis obtinere potest justitiam in se ipso : dicimus autem justitiam ipsum Dominum. Hæc enim mandata, quæ hunc in modum præcipiunt, sunt tanquam lapides miliares fixi, et signa regis viæ, deducentis ad cælestem civitatem inambulantes. Inquit enim : *Beati pauperes spiritu ; Beati mites ; Beati misericordes ; Beati pacifici* ⁹⁹. Hunc dicito esse Christianismum. Si vero quis hæc via non inambulet, per devia errat, malo fundamento usus. Gloria miserationibus Patris, et Filii, et Spiritus sancti in sæcula. Amen.

HOMILIA XXVIII.

Describit ac deplorat hæc homilia calamitatem animæ, in qua propter peccatum non habitat Christus. Et de Joanne Baptista, quod inter natos mulierum nullus eo sit major.

I. Quemadmodum olim Deus infensus Judæis tradidit Jerusalem in spectaculum hostibus, et dominati sunt in eos, qui oderant illos, nec erat amplius ibi festum, neque oblatio : sic etiam iratus

⁹⁹ Matth. v, 2 seq.

animæ, propter transgressionem mandati, tradidit eam hostibus, dæmonibus et affectionibus : qui cum sic seduxissent eam, penitus eam deformarunt : nec amplius illic erat festum, nec incensum, nec oblatio per eam Deo offerebatur, repletis in viis insignibus ejus diris feris, ac reptilibus spiritibus in ea diversantibus. Et quemadmodum domus, si careat domino inhabitante, tenebras, probrum ac contumeliam induit, sordibusque ac stercore repletur; sic quoque anima destituta Domino suo, cum angelis in se tripudiante, tenebris peccati, turpitudine affectionum atque omni ignominia repletur.

II. Væ viæ, si nemo in ea ambulet, nec audiat in ea vocem hominis! quia receptaculum est bestiarum. Væ animæ, si non ambulet in ea Dominus, atque voce sua suget ex ea spirituales nequitiæ: bestias! Væ domui, si non dominus eam inhabitet! Væ terræ, **||** si caruerit, qui exerceat eam, colono! Væ navi, si destituatur gubernatore, quoniam fluctibus et tempestate maris jactata perit! Væ animæ, cum verum gubernatorem Christum in se non habuerit! quoniam in acerbo tenebrarum mari degens, et fluctibus affectionum quassata, atque a spiritibus nequam, velut hiemali tempestate jactata, tandem interitum consequitur. Væ animæ, si caruerit, qui excolat illam diligenter, Christo, ut bonos fructus Spiritus producere possit! quia, cum sit deserta, spinis ac tribulis plena, tandem exustionem ignis pro fructu producit ac consequitur. Væ animæ, si non habuerit Dominum suum Christum in se habitantem! quia, cum sit deserta, ac fetore affectionum sateat, diversorium existit vitiorum.

III. Quemadmodum enim colonum, si accingat se ad excolendam terram, oportet instrumenta atque indumenta ad culturam accommoda sumere : ita Christus, rex ille cœlestis ac verus agricola, veniens ad desolatam per vitium humanitatem, assumpto corpore, ac pro instrumento crucem portando, excoluit animam desertam, et ex ea decerpit spinas et tribulos pravorum spirituum, et lolia peccati evulsit, atque omne fenum peccatorum ejus igni combussit : cumque sic exercuisset illam ligno crucis, plantavit in ea pulcherrimum hortum Spiritus, omnis generis suavissimum et gratissimum fructum Deo velut Domino producentem.

IV. Et sicut in Ægypto, triduis tenebris factis, non videbat filius patrem, nec frater fratrem, nec amicus sincerum ac germanum amicum, tenebris obvelantibus eos : sic postquam Adamus transgressus est mandatum, et a pristina gloria excidit, ac spiritui mundi obnoxius est factus, velamine quoque tenebrarum veniente in animam ejus, ipsius culpa, vel usque ad postremum Adamum, nempe Dominum, non videbat verum Patrem cœlestem, bonam ac benignam matrem, gratiam Spiritus;

Α ὄργισθεις, διὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐν ὀλῆς, παρέδωκαν αὐτὴν τοῖς ἐχθροῖς, δαίμοσι τε καὶ πάθεσι· καὶ οὕτω πλανήσαντες αὐτὴν, τελείως ἠφάνισαν, καὶ οὐκ ἔτι ἦν ἐκεῖ οὔτε ἔορτη, οὔτε θυμίαμα, οὔτε προσφορά· δι' αὐτῆς τῷ Θεῷ ἀναπεμπομένη, πλησθέντων ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν γνωρισμάτων αὐτῆς θηρίων δεινῶν, καὶ ἐρπετῶν πνευμάτων πονηρίας ἐν αὐτῇ καταλύοντων. Καὶ ὡσπερ οἶκος, ἐὰν μὴ ἔχη τὸν δεσπότην κατοικοῦντα, σκότος, καὶ ἀτιμία, καὶ ὕβριν ἐνδύεται· καὶ ρυπαρίας καὶ κοπριῶν ἐμπέπλησται· οὕτω καὶ ψυχὴ ἢ μὴ ἔχουσα τὸν δεσπότην αὐτῆς μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐν αὐτῇ χορεύοντα, σκότους ἀμαρτίας, καὶ αἰσχύνης παθῶν, καὶ πάσης ἀτιμίας ἐμπέπληται.

Β'. Οὐαὶ ὀδῶ, ἐὰν μηδεὶς ἐν αὐτῇ περιπατῇ, μήτε ἀκούῃ ἐν αὐτῇ φωνῆς ἀνθρώπου! ὅτι καταλυτῆριον θηρίων τυγχάνει. Οὐαὶ ψυχῇ, ὅπταν μὴ ὀδεύῃ ἐν αὐτῇ ὁ Κύριος, καὶ τῇ φωνῇ αὐτοῦ φεύγῃ ἐξ αὐτῆς; τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας θηρία! Οὐαὶ οἰκίᾳ, ὅπταν ὁ δεσπότης οὐκ οἰκεῖ ἐν αὐτῇ! Οὐαὶ γῆ, ὅπταν μὴ ἔχει τὸν ἐργαζόμενον αὐτὴν γεωργόν! Οὐαὶ πλοῖω, ὅπταν μὴ ἔχη τὸν κυβερνήτην, ὅτι ἀπὸ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ σάλου τῆς θαλάσσης φερόμενον ἀπώλλυται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὅπταν μὴ ἔχη τὸν ἀληθινὸν κυβερνήτην Χριστὸν ἐν αὐτῇ! ὅτι ἐν τῇ θαλάσσῃ τῆς πικρίας τοῦ σκότους τυγχάνουσα, καὶ ὑπὸ τοῦ σάλου τῶν παθῶν κυματουμένη, καὶ ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων χειμαζομένη, τὸ τέλος ἀπώλειαν κτάται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὅπταν μὴ ἔχη τὸν ἐργαζόμενον αὐτὴν ἐπιμελῶς Χριστόν, ἵνα καρποὺς ἀγαθοῦ τοῦ Πνεύματος ἐνεγκεῖν δυνηθῇ! ὅτι ἐρημος οὖσα, καὶ ἀκανθῶν καὶ τριβόλων μεστή, τὸ τέλος καῦσιν πυρὸς καρποῦται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὅπταν μὴ ἔχη τὸν δεσπότην αὐτῆς Χριστόν ἐν αὐτῇ κατοικοῦντα! ὅτι ἐρημος οὖσα καὶ δυσωδίας παθῶν ἐμπέπλησμένη, καταλυτῆριον κακίας τυγχάνει.

Γ'. Ὡσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς ἐπὶ τὴν πορεύεται ἐργασίᾳ τὴν γῆν, δέον τὰ ἐργαλεῖα καὶ ἀμφοὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν λαμβάνειν, οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς ὁ ἐπουράνιος καὶ ἀληθινὸς γεωργός, ἐλθὼν πρὸς τὴν ἐρημωθεῖσαν ὑπὸ τῆς κακίας ἀνθρωπότητος, ἐνδυσάμενος τὸ σῶμα καὶ ὡς ἐργαλεῖον τὸν σταυρὸν βαστάσας, εἰργάσατο τὴν ἐρημον ψυχῆν, καὶ ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς τὰς ἀκανθὰς καὶ τριβόλους τῶν πονηρῶν πνευμάτων, καὶ τὰ ζιζάνια τῆς ἀμαρτίας ἐξέτιλε, καὶ πάντα χόρτον ἀμαρτημάτων αὐτῆς πυρὶ κατέκαψε· καὶ οὕτως ἐργασάμενος αὐτὴν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ, ἐφύτευσεν ἐν αὐτῇ τὸν παγκράλλιστον παρδεισον τοῦ Πνεύματος, πάντα καρπὸν ἡδῶν καὶ ἐπιθυμητῶν φέροντα ὡς δεσπότη Θεῷ.

Δ'. Καὶ ὡσπερ ἐν Αἰγύπτῳ τριήμερου σκότους γενομένου, οὐκ ἔβλεπεν υἱὸς πατέρα, οὔτε ἀδελφεὶς ἀδελφὸν, οὔτε φίλος γνήσιον φίλον, τοῦ σκότους κελύφαντος αὐτούς· οὕτω τοῦ Ἀδάμ παραβάσαντος τὴν ἐντολήν, καὶ πεσόντος ἀπὸ τῆς προτέρας δόξης, καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου γεγονότος, καὶ τοῦ κελύμματος τοῦ σκότους ἐλλόντος ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ μέχρι τοῦ ἐσχάτου Ἀδάμ τοῦ Κυρίου, οὐκ ἔβλεπε τὸν ἀληθινὸν Πατέρα τὸν ἐπουράνιον, καὶ τὴν ἀγαθὴν καὶ χρηστὴν μητέρα τὴν χάριν τοῦ Πνεύ-

ματος, καὶ τὸν γλυκὺν καὶ ποθοῦμενόν ἀδελφὸν τὸν Δ Κύριον, καὶ τοὺς φίλους καὶ γνησίους ἀγγέλους ἄγιους, μεθ' ὧν ἔχαιρε χορεύων καὶ ἑορτάζων. Οὐ μόνον δὲ ἕως τοῦ ἐσχάτου Ἀδάμ, ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἐφ' οὗ οὐκ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης Χριστός, καὶ ὧν οὐκ ἠνοίγησαν οἱ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοί, ἀπὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς φωτισθέντες, ὑπὸ τὸ αὐτὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας ἔτι τυγχάνουσι, τὴν αὐτὴν τῶν ἡδονῶν ἐνέργειαν ἔχοντες, τῇ αὐτῇ τῇ τιμωρίᾳ ὑποκαίμενοι, ὀφθαλμοὺς βλέποντας τὸν Πατέρα μηδέπω ἔχοντες.

Ε'. Τοῦτο γὰρ ὀφείλει γινώσκειν ἕκαστος, ὅτι εἰσι ἐν ὀφθαλμοῖς ἐνδότεροι ὀφθαλμῶν τούτων, καὶ ἔστιν ἀκοῆ ἐνδοτέρα τῆς ἀκοῆς ταύτης. Καὶ ὥσπερ οὗτοι οἱ ὀφθαλμοὶ αἰσθητικῶς βλέπουσι καὶ κατανοοῦσι τὸ πρόσωπον τοῦ φίλου, ἢ τοῦ ἀγαπητοῦ, οὕτως καὶ οἱ τῆς ἀξίας καὶ πιστῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὶ πνευματικῶς φωτισθέντες φωτὶ θεϊκῷ, βλέπουσι καὶ κατανοοῦσι τὸν ἀληθινὸν φίλον, καὶ γλυκύτατον, καὶ πολυπόθητον νυμφίον τὸν Κύριον, καταλαμπομένης τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ προσκυνητοῦ Πνεύματος· καὶ οὕτω βλέπουσα νοερώς τὸ ἐπιθυμητὸν καὶ μόνον ἀνεκλάητον κάλλος εἰς ἔρωτα θεῖον τιτρώσκειται, καὶ εἰς πάσας ἀρετὰς τοῦ Πνεύματος κατευθύνεται, καὶ οὕτως ἀόριστον καὶ ἀνέκλειπτον κέκτηται ἀγάπην, πρὸς τὸν ὑπ' αὐτῆς ποθοῦμενον Κύριον. Τί τοίνυν μακαριώτερον τῆς ἀξίου φωνῆς ἐκείνης Ἰωάννου, δεικνύοντος πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Κύριον, λέγοντος, *Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου* ;

Γ'. Ἀληθῶς, *Ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδεὶς μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ*. Πλήρωμα γὰρ πάντων προφητῶν τυγχάνει· καὶ πάντες μὲν προεφήτευσαν περὶ τοῦ Κυρίου, μήκοθεν δεικνύοντες αὐτὸν παραγινόμενον· αὐτὸς δὲ προφητεύων περὶ τοῦ Σωτήρος, ἐδείκνυε παρ' ὀφθαλμοῖς πᾶσι, βοῶν καὶ λέγων, *Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. Τί ἦδελα καὶ καλὴ ἡ φωνὴ εὐθὺ δεικνύοντος τὸ ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσόμενον ! Μείζων Ἰωάννου ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδεὶς· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἔστιν*. Οἱ ἀνωθεν ἐκ τοῦ θεοῦ γεννηθέντες ἀπόστολοι· οἱ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ παρακλήτου Πνεύματος λαβόντες· οὗτοι γὰρ συνδικασταὶ καὶ σύνθρονοι κατηξιώθησαν γενέσθαι, οὗτοι λυτρωταὶ τῶν ἀνθρώπων γεγόνασιν. Εὐρίσκεις αὐτοὺς σχίζοντας θάλασσαν δυνάμεων πονηρῶν, καὶ διαγαγόντας ψυχὰς πιστευούσας. Εὐρίσκεις αὐτοὺς γεωροῦς τὴν ἄμπελον τῆς ψυχῆς ἐργαζομένους. Εὐρίσκεις αὐτοὺς πικρὰν νυμφίον, νυμφεύοντας ψυχὰς Χριστῷ· *Ἡρμოსάμνη γὰρ, φησὶν, ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ*. Εὐρίσκεις αὐτοὺς διδόντας ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις· καὶ ἀπαξιαπλῶς εὐρίσκεις αὐτοὺς πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως διακονούντας τῷ Πνεύματι. Οὗτος οὖν ἔστιν ὁ μικρὸς ὁ μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Ζ'. Ὡσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς ζεύγος βοῶν κατέχων, ἐργάζεται τὴν γῆν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ καλὸς καὶ ἀληθινὸς γεωργός, δύο ἀποστόλους ζεύξας, ἀπέστειλεν αὐτοὺς, μετ' αὐτῶν ἐργαζόμενος τὴν γῆν τῶν ἀκούστων καὶ ἐν ἀληθείᾳ πιστευόντων. Πλὴν καὶ τοῦτο εἰπεῖν δεῖον, ὡς οὐκ ἐν λόγῳ

dulcem ac desideratum fratrem, Dominum; amicos et germanos, sanctos angelos, quibuscum gaudebat tripudians et festa celebrans. Non solum autem usque ad postremum Adamum, sed etiamnum hi, quibus non est exortus sol justitiæ Christus, quorumque oculi animæ non sunt aperti, a vero lumine illuminati sub iisdem adhuc hærent tenebris peccati, eadem voluptatum agente vi præditi, eidem supplicio subjecti, oculos, qui Patrem videant, nondum consecuti.

V. Hoc enim quilibet perspectum habere debet, esse oculos interiores horum oculorum, et interiorum auditum hujus auditus. Et quemadmodum hi oculi sensibiliter conspiciunt ac cognoscunt faciem amici aut dilecti : sic quoque pretiosæ ac fidelis animæ oculi spiritualiter illuminati divino lumine, intuentur ac cognoscunt verum amicum, suavissimum, multisque votis desideratum sponsum Dominum, et quidem illuminata anima a Spiritu adorando. Quæ sic intellectu conspiciens desideratam ac solam inenarrabilem pulchritudinem, amore divino sauciatur, atque ad omnes virtutes Spiritus dirigitur, atque adeo immensam et perpetuam consequitur dilectionem, erga sepius a se desideratum sponsum. Quid igitur beatius æterna voce illa Joannis, monstrantis ob oculos Dominum, ac dicentis : *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi* ?

112 VI. *Revera inter natos mulierum nullus major Joanne Baptista* 91. Complementum enim est omnium prophetarum. Et omnes quidem vaticinati sunt de Domino, procul monstrantes eum venturum. Ipse vero de Salvatore prophetans, commonstrabat ante omnium oculos, clamans ac dicens : *Ecce agnus Dei* 92. Quid erat suavis ac præclara vox recta monstrantis eum, quem prædicabat? *Major Joanne inter eos qui nascuntur e mulieribus nullus ; qui autem minor est in regno cælorum, major est illo* 93. Qui superser ex Deo nati sunt apostoli et primitias Spiritus paraclæti acceperunt : hi siquidem, ut una judices essent, ac in eodem throno sederent, digni reputati sunt : hi redemptores hominum facti sunt. Invenis eos dividentes mare pravarum potestatum, atque educentes fideles animas. Invenis eos colonos, vineam animæ excolentes. Invenis eos paranympnos, desponsantes animas Christo. *Despondi enim, inquit, vos uni viro* 94. Invenis eos largientes vitam hominibus, et summam invenis eos variis ac diversis modis ministrantes Spiritui. Hic igitur est ille parvus, qui major est Joanne Baptista.

VII. Quemadmodum enim agricola jugum boum dirigens excolit terram : eodem quoque modo Dominus Jesus, præclarus ac verus agricola, binos apostolos copulans, emisit eos, cum illis excolens terram audientium ac vere credentium. Cæterum hoc quoque dictu dignum est, non in solo verbo auditus regnum Dei, et apostolorum prædicationem

91 Joan. 1, 29. 92 Matth. xi, 11. 93 Joan. 1, 29.

94 Matth. xi, 11. 95 II Cor. xi, 2.

esse, veluti si quis dicendi facultate polleat, atque apud alios peroret; sed in virtute atque efficacia Spiritus regnum consistere. Hæc enim obtigerunt quoque Israelitarum filiis, continuo meditantibus Scripturas, utpote qui de Domino meditationem suscipiebant, ipsam vero hæreditatem aliis tradebant: ita qui sermones Spiritus aliis enarrant, cum ipsi verbum in virtute non possideant, aliis tradunt hæreditatem. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto in sæcula. Amen.

HOMILIA XXIX.

Duplici ratione dispensationem gratiæ in genus humanum exercet Deus, fructus ejus justo judicio iterum repetiturus.

I. Sapientia Dei, cum sit infinita et incomprehensibilis, incomprehensibili et impervestigabili modo dispensationes gratiæ erga genus humanum varie exercet, ad liberam arbitrii voluntatem probandam, ut manifestentur, qui ex toto corde Deum diligunt, atque omne periculum ac laborem ejus causa sustinent. Quos enim præoccupant charismata, ac Spiritus sancti dona, hi quamprimum accesserunt cum fide et postulatione, absque labore, sudore et fatigatione interdum in mundo degunt. Insuper largitur gratiam illam Deus non otiose, non frustra, neque fortuito; sed arcana quadam et incomprehensibili sapientia ad probandum intentionem ac liberam arbitrii voluntatem eorum, qui statim divinam gratiam consequuntur, an perceperint beneficium, et sibi præstitam benignitatem ac dulcedinem Dei, juxta proportionem gratiæ absque propriis laboribus oblatæ; quo digni habiti, debent studium, cursum, conatum ac fructum dilectionis a voluntate et proposito perfectum, demonstrare, ac retributionem charismatum rependere, hoc est, se totos dilectioni Domini addictos dedere, ipsius voluntatem solam peragere, et ab omni carnali concupiscentia penitus recedere.

II. Quibus vero, quamvis secesserint a mundo, et renuntiarint huic sæculo secundum Evangelium, atque assidue in continuatione precum, jejunii, diligentiae, reliquarumque virtutum perseverarint, non statim Deus concedit gratiam, requiem et exultationem spiritus, longanimitate erga eos usus, donumque retinens: nec quoque hoc otiose, neque intempestive, neque fortuito facit, sed secreta quadam sapientia ad probandam liberi arbitrii voluntatem, ut videat, an fidelem ac veracem repententem Deum, qui pollicitus sit se daturum petentibus, ac pulsantibus aperturum januam vitæ: ut perspiciat quoque, an qui vere credunt verbo suo, ad finem usque permansuri sint in plena fiducia fidei ac industriæ, postulantes ac quærentes: annon afflicti, et remissiores facti avertantur, ac diffidentes et desperantes contemnant, non perdurantes ad

μόνη ἀκοῆς ἢ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ τῶν ἀποστόλων κήρυγμα, ὡς ἂν τις εἰδῶς λόγους καὶ ἑτέροις ἐκδιηγούμενος, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος ἢ βασιλεία τυγχάνει. Ταῦτα γὰρ πεπρόθεσι καὶ Ἰσραηλιτῶν παῖδες, μελετῶντες τὰς Γραφὰς αἱ, καὶ περὶ τοῦ Κυρίου δῆθεν τὴν μελέτην ἔχοντες, καὶ τὴν ἀληθειαν αὐτὴν μὴ δεξάμενοι, ἑτέροις τὴν αὐτὴν κληρονομίαν ἀπέδοντο· οὕτως καὶ οἱ λόγοι τοῦ Πνεύματος διηγούμενοι ἑτέροις, αὐτοὶ τὸν λόγον ἐν δυνάμει μὴ κεκτημένοι, ἄλλοις ἀποδίδονται τὴν κληρονομίαν. Δόξα Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA KΘ.

Κατὰ δισσοδὸν τρόπον τὰς οικονομίας τῆς χάριτος εἰς τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξεργάζεται ὁ Θεός, μέλλων τῆς αὐτῆς καρποῦς ἐν δικαίῳ κρίματι πάλιν ἀπαιτῆσαι.

Α'. Ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἄπειρος καὶ ἀκατάληπτος· οὐσα, ἀκατάληπτος καὶ ἀνεξιχνίαστος τὰς οικονομίας τῆς χάριτος εἰς τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξεργάζεται ποικίλως, πρὸς τὴν τοῦ αὐτεξουσίου θελήματος δοκιμασίαν, ὥστε φανερωθῆναι τοὺς ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπῶντας αὐτόν, καὶ πάντα κίνδυνον καὶ πόνον διὰ τὸν Θεὸν ὑπομένοντας. Οἷς μὲν γὰρ προαπαντῶσι τὴν χαρισίαν, καὶ τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δοκίμασι, εὐθὺς ἅμα τῷ προσελθεῖν μετὰ πίστεως, καὶ αἰτήσεως, ἀνευ καμάτων καὶ ἰδρώτων καὶ πόνων, ἔστιν ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τυγχάνουσιν· ἔτι δίδωσι τὴν χάριν ὁ Θεός, οὐκ ἀργῶς, οὐδὲ ἀκαίρως, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ σοφίᾳ τινὶ ἀρρήτῳ καὶ ἀκατάληπτῳ, εἰς τὸ δοκιμασθῆναι τὴν προαίρεσιν, καὶ τὸ αὐτεξουσίον θέλημα τῶν ταχέως ἐπιτυχόντων τῆς θείας χάριτος, εἰ ἦσθοντο τῆς εὐαγγελίας, καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς γενομένης χρησιμότητος καὶ γλυκύτητος τοῦ Θεοῦ, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἀνευ πόνων ἰδίων χάριτος, ἧς καταξιωθέντες ἕξουλοισι σπουδῆν, καὶ δρόμον, καὶ ἀγῶνα, καὶ τὸν ἐκ θελήματος καὶ προαιρέσεως ἀγάπης καρπὸν ἐπιπέλασθαι, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν χαρισμάτων ἀναπαύδουσαι, τούτῳστιν ὁλοῦς ἑαυτοὺς διδόντες ἐκδότης· εἰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην, καὶ τὸ αὐτοῦ θέλημα μόνον ἐπιτελοῦντες, καὶ πάσης σαρκικῆς ἐπιθυμίας· τελείας ἀναχωροῦντες.

Β'. Οἷς δὲ καὶ ἀναχωρήσασι τοῦ κόσμου, καὶ ἀρυσάμενοι τὸν αἰῶνα τοῦτον κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἐν πολλῇ προσκαρτερήσει εὐχῆς καὶ νηστείας, καὶ σπουδῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν τυγχάνουσιν, οὐκ εὐθὺς ὁ Θεός διδωσι τὴν χάριν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ ἀγαλλίασιν τοῦ Πνεύματος, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς καὶ τὴν δωρεὰν ἐπέχων. Καὶ τοῦτο οὐκ ἀργῶς, οὐδὲ ἀκαίρως, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ σοφίᾳ τινὶ ἀρρήτῳ εἰς δοκιμασίαν τοῦ αὐτεξουσίου θελήματος, τοῦ ἰδεῖν, εἰ πιστῶν καὶ ἀληθῆς ἡγηται τὸν Θεὸν τὸν ἐπαγγειλάμενον τῷ· αἰτοῦσι δίδουαι, καὶ τοὺς κρούουσιν ἀνοχγεῖν θύρας ζωῆς, τοῦ ἰδεῖν καὶ πιστεῦσαντας ἐξ ἀληθείας τὸν λόγον αὐτοῦ, εἰ ἕως τέλους παραμένουσιν ἐν πληροφορίᾳ πίστεως καὶ σπουδῆς, αἰτοῦντες καὶ ζητοῦντες, εἰ μὴ περικακήσαντες καὶ ὑποστειλαντες ἀποστρεφῶσι, καὶ ἀπιστήσαντες καὶ ἀπεπίσταντες· ἀλιμωρῶσι, μὴ εἰς τέλος ὑπομείναντες διὰ τὴν παραβολὴν

τοῦ χρόνου, καὶ τὸ δοκιμάσαι τὸ θέλημα καὶ τὴν A
προαίρεσιν.

Γ'. Ὁ γὰρ μὴ τάχιον λαμβάνων, διὰ τῆς ἀναβο-
λῆς καὶ μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ πλέον ἐκκαίεται, καὶ
πλέον ὀρέγεται πῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, καὶ πλείονα
πάθον καὶ σπουδὴν, καὶ δρόμον καὶ ἀγῶνα, καὶ πᾶσαν
ἀρετῆς κατὰστασιν, καὶ πείναν, καὶ δίψαν, εἰς τὸ
ἀγαθὸν ὁσημέραι προστίθῃσι, μὴ χαινούμενος ὑπὸ
τῶν τῆς κακίας λογισμῶν τῶν συνόντων τῇ ψυχῇ,
καὶ εἰς ὀλιγορίαν, καὶ ἀνυπομονησίαν, καὶ ἀπεπι-
σμὸν ἐκτρεπόμενος, ἢ πάλιν προφάσει μακροθυμίας
εἰς χαιύωσιν ἑαυτὸν ἐπιδώσῃ, λογισμῶ τοιοῦτω χρώ-
μενος, ὡς οἶτι "Ὅτε δὴ ποτε λαμβάνω τὴν χάριν τοῦ
Θεοῦ; κἀνεῦθεν εἰς ἀμέλειαν ὑπὸ τῆς κακίας ὑπο-
κλιπτόμενος. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον αὐτὸς ὁ Κύριος διὰ τῆς
ἀναβολῆς μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτῷ, δοκιμάζων τὴν
πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θελήματος αὐτοῦ, αὐτὸς
ὀξυτέρως, καὶ ἐκπανεστέρω, καὶ ἀνευδεδῶς, καὶ ἀπε-
ρικακῆτως ὀφείλει ζητεῖν τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ,
ἅπαξ πεπιστευκῶς καὶ πληροφορησῶς ἑαυτὸν, ὅτι
Θεὸς ἀψευδῆς καὶ ἀληθινός ἐστιν, ἐπαγγελιάμενος
διδόναι τοῖς μετὰ πίστεως αἰτούσι τὴν χάριν αὐτοῦ
ἕως τέλους, ἐν πάσῃ ὑπομονῇ.

Δ'. Ταῖς γὰρ πισταῖς ψυχαῖς πιστὸς καὶ ἀληθῆς
ἡγεῖται ὁ Θεός, καὶ ἐσφράγισαν ὅτι ἀληθῆς ἐστι, κα-
τὰ τὸν ἀληθῆ λόγον. Ἀκολουθῶν οὖν τῇ προσηρημένῃ
τῆς πίστεως ἐννοίᾳ ἀνακρίνουσιν ἑαυτὰς, ἐν τίσιν
ὑπεροῦσι τὸ ὅσον ἐξ αὐτῶν, ἢ πόνῳ, ἢ ἀγῶνι, ἢ
σπουδῇ, ἢ πίστει, ἢ ἀγάπῃ, ἢ τῇ λοιπῇ τῶν ἀρετῶν
καταστάσει· καὶ ἀνακρίνουσιν ἐν πάσῃ ἀκριβεῖα λε-
πίστῆτος, βιάζονται, ὅση δύναμις, καὶ ἄγχουσιν εἰς
τὴν εὐαρέστησιν τοῦ Κυρίου, ἅπαξ πιστεύσασαι, ὅτι
ὁ Θεὸς ἀληθῆς ὢν οὐ στερῆσει τῆς τοῦ Πνεύματος
δωρεᾶς· αὐτὰς, εἰ παραμείνωσιν ἕως τέλους εἰς τὴν
πρὸς αὐτὸν διὰ πάσης σπουδῆς λατρίαν καὶ ἀναμο-
νήν, ἀλλὰ καταξιωθήσονται τῆς οὐρανοῦ χάριτος,
ὡς ἔτι ἐν σαρκὶ τυγχάνουσαι, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς
τεύξονται.

Ε'. Καὶ οὕτως κινουῖσιν ὅλην τὴν ἀγάπην αὐτῶν
πρὸς τὸν Κύριον, ἀρνησάμεναι πάντα, καὶ αὐτὸν
μόνον ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ πείνῃ καὶ δίψει προσ-
δοκῶσαι, καὶ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ παράκλησιν τῆς
χάριτος ἐκδεχόμεναι πάντοτε καὶ ἐπὶ μηδενὶ τούτου
τοῦ κόσμου παρακαλούμεναι, καὶ ἀναπαυόμεναι, καὶ
δεσμούμεναι ἐκουσίως· ἀλλὰ πάντοτε τοῖς ὀλικοῖς
λογισμοῖς ἀντιλέγουσαι, τὴν τοῦ Θεοῦ βοηθειαν καὶ
ἀντιληψὶν μόνον προσδοκῶσιν, ὅποτε ταῖς τοιαύτην
σπουδῇν καὶ προαίρεσιν καὶ ὑπομονὴν ἀναδεχομέναις
ψυχαῖς αὐτὸς ὁ Κύριος ἰῆδῃ κρυπτῶς σύνεστι, καὶ
βοηθεῖ, καὶ διαφυλάττει, καὶ ὑποστηρίζει· ἕκαστον
τῆς ἀρετῆς καρπὸν· κἂν ἐν πόνῳ καὶ θλίψει τυγχά-
νωσι, κἂν ἐν ἐπιγνώσει ἀληθείας, καὶ φανερώσει
ψυχῆς, οὐδέπω ἐκομίσαντο τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος,
καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ἐπουρανοῦ δωρεᾶς, καὶ ἐν
πληροφορίᾳ οὐκ ἤσθοντο ταύτης διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ
ἄρρητον σοφίαν, καὶ τὰ ἀνεκδιήγητα κρίματα, δοκι-

finem usque propter interjectionem temporis, ac
probationem voluntatis et propositi.

III. Qui enim non confestim accipit, propter
dilationem ac longanimitatem Dei, ardentius ac-
cenditur, vehementiusque appetit cœlestia bona,
atque majus desiderium, studium, cursum, certa-
men, omnem virtutis statum, esuriam et sitim ad
bonum quotidie apponit, non factus remissior a
malitia cogitationum animæ inhærentium, et in con-
temptum, impatientiam ac desperationem conver-
sus: aut contra, prætextu longanimitatis, socordię
se ipsum dedat, hac cogitatione usus, nempe, *Quando
consequar gratiam Dei?* inde ad negligentiam a ma-
litia subreptus. At vero quanto magis Dominus
ipse differendo longanimum se præstat erga eum,
examinans fidem ac dilectionem voluntatis ejus;
tanto acrius, tanto diligentius debet donum Dei, semel cre-
dens, ac certa fiducia sibi persuadens Deum men-
dacii expertem ac veracem esse, qui promisit se
daturum gratiam suam in fide eam petentibus,
usque ad finem cum omni patientia.

IV. Fideles enim animæ fidelem ac veracem exi-
stimant Deum, *et obsignaverunt, quod verax sit* ⁹⁶,
ut verus sermo perhibet. Consequenter igitur juxta
prædictam fidei notitiam dijudicant se ipsas, quar-
um rerum inopiam patientur, quantum possunt,
sive labore, sive certamine, sive studio, sive fide,
sive dilectione, sive reliqua virtutum acie: et ubi
se examinerint omnino accurate et subtiliter, com-
pellunt, pro viribus, atque adigunt se ipsas ad bene
placendum Domino; quippe quæ semel credide-
runt Deum, qui verax est, non privaturum eas
dono Spiritus, si permanserint usque ad finem in
cultu atque expectatione cum omni diligentia, sed
dignas se reputaturum iri cœlesti gratia, ut adhuc
in carne existentes, atque vitam æternam conse-
cuturas.

V. Atque hoc pacto mota omni dilectione sua ad
Dominum, repudiatisque omnibus, eum solum
summo desiderio, esurie et siti expectant; et re-
creationem et consolationem gratiæ perpetuo præ-
stolantes, in nulla re hujus mundi consolationem
accipiunt et requiescunt, ac ultro ligatæ sunt: sed
crassis semper cogitationibus contradicentes, auxi-
lium atque remunerationem Dei tantum expectant,
114 cum hujusmodi studio, intentione ac patientia
præditis animis ipse Dominus jam occulte adsit, sup-
petias ferat, conservet et suffulciat omnem virtutis
fructum: ac licet in labore et afflictione sint, et
in cognitione veritatis et illustratione animæ, non-
dum tamen consecutæ sunt gratiam Spiritus, ac re-
creationem cœlestis doni, nec in plena fide consti-
tutæ perceperunt eam, propter arcanam sapien-
tiæ et inenarrabilia judicia Dei, qui variis modis
fideles animas probat, et dilectionem ex voluntate

⁹⁶ Joan. III, 33.

et proposito manantem inuatur. Termini enim quidam sunt, mensuræ ac trutinæ, liberæ intentionis, et voluntariæ dilectionis, atque affectionis erga omnia sancta ejus mandata, quantum licet. Quo fit, ut animæ, quæ implent amoris (atque officii sui mensuram, regno ac vita æterna idoneæ judicantur.

VI. Justus enim Deus est, et justa judicia ejus, neque respectus personarum apud eum ullus : sed pro modo beneficiorum, sive corporalium, sive spiritualium, sive scientiæ, sive intellectus (quæ Deus naturæ quoque humanæ varie indidit) judicaturus unumquemque, fructus virtutis requiret, et pro dignitate reddet cuique juxta opera ejus ; et : *Potentibus potentia tormenti patientur*⁷⁷. Minimus enim venia ac misericordia dignus. Et Dominus ait : *Servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, et non se præparavit, nec fecit secundum voluntatem ejus, plagis vapulabit multis. Qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Porro cuicumque multum datum est, multum quæretur ab eo, et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo*⁷⁸. Scientiam autem et intellectum diversimode intellige, tam secundum gratiam et donum cœlestis Spiritus, quam secundum naturalem progressum intellectus et discretionis, atque e sacris Litteris profectæ institutionis. Ab unoquoque enim reposcentur fructus virtutis, pro modo a Deo in se collatorum beneficiorum, sive naturalium, sive a divina gratia concessorum. Inexcusable ergo est omnis homo apud Deum in die judicii. A quolibet enim, prout novit, fructus fidei, et dilectionis, atque omnis sibi concessæ virtutis, intentionis ac voluntatis ratione habita, restitutio exigetur, sive auditu perceperit, sive nunquam verbum Dei audiverit.

VII. Anima enim fidelis, ac veritatis amans, inuens æterna bona justis reposita, atque ineffabile venturæ gratiæ divinæ beneficium, se ipsam, ac studium suum, laborem atque fatigationem indignam statuit arcanis promissionibus Spiritus. Hic *pauper est Spiritu, quem Dominus beatum prædicat*⁷⁹ : hic esurit et sitiit justitiam : hic est contritus corde. Qui hujusmodi intentionem suscipiunt, studium, laborem ac desiderium virtutis, et ad finem usque in eo permanent, vitam et regnum æternum vere consequi poterunt. Ne igitur quis fratrum extollatur adversus fratrem, nec ad arrogantem sui existimationem procedat, a malitia subreptus, inquiring nempe : *Ego donum spirituale consecutus sum*. Non enim decet Christianos hæc cogitare. Quid enim crastina lux illi allatura sit, ignoras : et quis finis ejus, quisve tuus futurus sit, nescis. Verum quisque sibi attendat, et propriam conscientiam assidue dijudget, ac probet opus cordis sui, quo studio, quoque conatu mens sua Deum prosequatur : et ad

Α μάζοντος διαφόρως τὰς πιστευούσας ψυχὰς, καὶ εἰς τὴν ἐκ θελήματος καὶ προαιρέσεως ἀγάπην ἀποσκοποῦντος. Ὅροι γὰρ καὶ μέτρα καὶ σταθμοὶ τῆς ἀνεξουσίῃ προαιρέσεώς εἰσι, καὶ τοῦ θελήματος τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς εἰς πάσας τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς, δυνάμεις διαθέσεως. Καὶ οὕτως ἀνακληροῦσαι εἰ ψυχὰι τὸ τῆς ἀγάπης αὐτῶν καὶ ὀφειλῆς μέτρον, τῆς βασιλείας καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς καταξιοῦνται.

Γ'. Δίκαιος γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς, καὶ δίκαια τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ προσωπολήψια παρ' αὐτῷ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῶν εὐεργεσιῶν, ἧτοι σωματικῶν, ἢ πνευματικῶν, ἧτοι γνώσεως, ἧτοι συνέσεως, ἢ διακρίσεως, ἢ καὶ ἐν τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ὁ Θεὸς διαφόρως ἐνέθηκεν, ἕκαστον κρίνων τοὺς καρποὺς τῆς ἀρετῆς ἐπιζητήσει, καὶ κατ' ἀξίαν ἀποδώσει ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται. Ὁ γὰρ ἐλάχιστος συγγνωστὸς ἐστὶν ἐλέους· καὶ ὁ Κύριος λέγει, Δουλὸς ὁ γυνὸς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμίας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, θαρῆσεται πολλὰς. Ὁ δὲ μὴ γυνὸς, ποιήσας δὲ ἄξια κληρῶν, θαρῆσεται ὀλίγας· παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ πολὺ παραθήκετο, περισσώτερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. Τὴν δὲ γνώσιν καὶ σύνεσιν διαφόρως νόει, ἧτοι κατὰ χάριν καὶ δόμα ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος, ἧτοι κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν συνέσεως ἢ διακρίσεως, καὶ διὰ τῶν θείων Γραφῶν παιδεύσεως· ἕκαστος γὰρ τοὺς καρποὺς ἀπαιτηθήσεται τῆς ἀρετῆς, κατὰ ἀναλογίαν τῶν παρὰ Θεοῦ γενομένων εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν, ἧτοι φυσικῶν, ἧτοι ἐκ θείας χάριτος δεδομένων. Ἀναπολόγητος τοίνυν ἐστί παρὰ ἀνθρώπου παρὰ Θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ἕκαστος γὰρ καθ' ὃ ἔγνω τοὺς καρποὺς τῆς πίστεως, καὶ ἀγάπης, καὶ πάσης ἀρετῆς τῆς πρὸς αὐτὸν, ἐκ προαιρέσεως καὶ θελήματος ἀνεκπόθου ἀπαιτηθήσεται, ἧτοι δι' ἀκοῆς, ἧτοι μηδέποτε λόγον ἀκούσας Θεοῦ.

Ζ'. Ἀποσκοποῦσα γὰρ ἡ ψυχὴ ἢ πιστὴ καὶ φιλαλήθης εἰς τὰ ἀποκείμενα αἰώνια ἀγαθὰ τοῖς δικαίως, καὶ εἰς τὴν ἀρῆρην τῆς μελλούσης ἐπιφοιτῆν θείας χάριτος εὐεργεσίαν, ἀναξίαν ἑαυτῆν, καὶ τὴν σπουδὴν αὐτῆς, καὶ πόνον, καὶ κόματον ἡγεῖται πρὸς τὰ ἀρῆρητους ἐπαγγελίας τοῦ Πνεύματος. Οὕτως ἐστὶν ὁ πτωχὸς τῷ πνεύματι, ὃν ὁ Κύριος μακαρίζει· οὕτως ἐστὶν ὁ πεινῶν καὶ διψῶν τὴν δικαιοσύνην· οὕτως ἐστὶν ὁ συντετριμμένος τὴν καρδίαν. Οἱ εὐαγέτην προαίρεσιν ἀναλαμβάνοντες, καὶ σπουδὴν, καὶ πόνον, καὶ κόπον ἀρετῆς, καὶ ἕως τέλους ἐν αὐτῷ διαμένοντες, τῆς ζωῆς καὶ τῆς αἰωνίου βασιλείας ἐπιτυχεῖν ἐξ ἀληθείας δυνήσονται. Μὴ τοίνυν τις τῶν ἀδελφῶν κατεπαίρεσθω τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ εἰς οἴησιν προσημιώσω, ὑπὸ τῆς κακίας ὑποκλιπετόμενος, ὡς εἶπεν Ἰησοῦς ἐγὼ χάρισμα πνευματικῶν κέκτημαι· οὐκ ἔστι γὰρ ἄξιον ταῦτα Χριστιανούς ἐνθυμεῖσθαι. Τί γὰρ κρεῖττον ἢ αὐτὸν εἰς ἐκεῖνον οὐκ οἶδας· καὶ ποῖον τέλος ἐκεῖνου, καὶ ποῖον τὸ σὸν ἀγνοεῖς. Ἄλλ' ἕκαστος ἑαυτῷ προσέχων, ἀνακρινέτω τὴν ἰδίαν συνείδησιν

⁷⁷ Sap. vi, 7. ⁷⁸ Luc. xii, 47. ⁷⁹ Matth. v, 3.

πάντοτε, καὶ δοκιμαζέτω τὸ ἔργον αὐτοῦ τῆς καρ-
 διας, πόταν σπουδὴν καὶ ἀγῶνα ὁ νοῦς ἔχει πρὸς τὸν
 Θεόν· καὶ εἰς τὸν τέλειον σκοπὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ
 ἀπαθείας, καὶ τῆς καταπαύσεως τοῦ πνεύματος
 ἀποσκοπῶν, ἀπαύστως τρεχέτω καὶ ἀόκως, ἐν μη-
 δεινί χαρίσματι, ἢ καὶ δικαίωματι πληροφορούμενος.
 Δόξα καὶ προσκύνησις Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἀγίῳ
 Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Α'.

Ἐκ τοῦ ἀγίου Πνεύματος δεῖ γερνηθῆναι τὴν
 μέλλουσαν εἰσελθεῖν εἰς βασιλείαν Θεοῦ ψυ-
 χήν· καὶ ὁρ τρόπον τοῦτο γένηται.

Α'. Οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, ἔργον τοῦ λόγου ἐν
 ταῖς ἐαυτῶν ψυχαῖς ὀφείλουσιν ἐπιδείξασθαι. Ὁ
 λόγος γὰρ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστὶ λόγος ἀργός, ἀλλ' ἔρ-
 γον ἔχει εἰς τὴν ψυχὴν γιγνόμενον. Διὰ τοῦτο γὰρ
 καὶ ἔργον λέγεται, ἵνα καὶ ἔργον εὐρεθῇ ἐν τοῖς
 ἀκούουσι. Παράσχοι τοίνυν ὁ Κύριος τὸ ἔργον τῆς
 ἀληθείας ἐν τοῖς ἀκούουσιν, ἵνα ὁ λόγος ἔγκαρπος
 εὐρεθῇ εἰς ἡμᾶς. Ὡσπερ γὰρ σκιά προάγει τὸ σῶ-
 μα· ἡ σκιά δὲ τὸ σῶμα δηλοῖ, καὶ ἡ ἀλήθεια τὸ σῶμά
 ἐστὶ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ λόγος ὥσπερ σκιά τυγ-
 χάνει τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ. Προάγει δὲ ὁ λόγος
 τὴν ἀλήθειαν. Οἱ ἐπὶ γῆς πατέρες ἐκ τῆς ἐαυτῶν
 φύσεως γεννῶσι τέκνα ἐκ τοῦ σώματος αὐτῶν καὶ
 τῆς ψυχῆς, καὶ γεννηθέντα πάση σπουδῇ ἐπιμαλῶς
 παιδεύουσιν ὡς ἐαυτῶν τέκνα, ἕως τέλειοι ἄνδρες
 γίνωνται, καὶ διάδοχοι κατεκληρονόμοι. Τοῖς γὰρ πα-
 τράσιν ἐξαρχῆς σκοπὸς καὶ σπουδὴ πᾶσα γίγνεται
 πρὸς τὸ γεννησάσθαι τέκνα, καὶ σχεῖν κληρονόμους, καὶ
 εἰ μὴ ἐγέννησαν, μεγίστην λύπην καὶ ὀδύνην ἂν
 εἶχον, ὥστε πάλιν γεννήσαντες, χαρὰν ἔσχον. Χαί-
 ρουσι δὲ καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ γείτονες.

Β'. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστὸς περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίας φροντί-
 σας, πᾶσαν οἰκονομίαν καὶ σπουδὴν ἐπετέλεσεν ἐξα-
 ρχῆς διὰ Πατέρων, πατριάρχων, διὰ νόμου καὶ προ-
 φητῶν· ἔσχον καὶ αὐτὸς παραγεγόμενος, καὶ σταυ-
 ροῦ αἰσχύνης καταφρονήσας, ὅπερ μένει θάνατον. Καὶ
 οὗτος ὅλος ὁ κάματος, καὶ ἡ σπουδὴ αὐτοῦ γέγονεν,
 ὅπως γεννήσῃ ἐξ ἐαυτοῦ ἐκ τῆς ἐαυτοῦ φύσεως τέκνα
 ἐκ τοῦ Πνεύματος, ἄνωθεν εὐδοκήσας γεννηθῆναι ἐκ
 τῆς αὐτοῦ θεότητος. Καὶ ὥσπερ οἱ πατέρες οὗτοι,
 εἰ μὴ γεννήσωσι, λυποῦνται· οὕτως καὶ ὁ Κύριος
 ἀγαπήσας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ὡς ἰδίαν εἰκόνα,
 ἠθέλησεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος γεννησάσθαι
 τῆς θεότητος. Εἰ τινες οὖν μὴ θελήσωσιν εἰς τοιαύ-
 τὴν γέννησιν ἐλθεῖν, καὶ ἐκ τῆς γαστρὸς τοῦ Πνεύ-
 ματος τῆς θεότητος γεννηθῆναι, πολλὴν λύπην ὁ
 Χριστὸς ἀναδέχεται, παθῶν δι' αὐτοὺς καὶ ὑπομι-
 νας, ἵνα τούτους σώσῃ.

Γ'. Πάντας γὰρ ἀνθρώπους θέλει ὁ Κύριος τῆς
 γεννήσεως καταξιοθῆναι ταύτης. Ὅτι πᾶν πάντων γὰρ
 ἀπέθανε, καὶ πάντας εἰς ζωὴν ἐκάλεσε. Ζωὴ δὲ ἐστὶν
 ἡ ἄνωθεν ἐκ τοῦ Θεοῦ γέννησις· ἄνευ γὰρ ταύτης
 ζῆσαι ψυχὴν ἀδύνατον, ὡς φησι ὁ Κύριος· Ἐὰν μὴ
 τις γερνηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται εἶδεν τὴν βασι-
 λείαν τοῦ Θεοῦ. Ὡστε πάλιν ὅσοι πιστεύουσι ἐν

! Joan. iii, 3.

A perfectum scopum libertatis, et affectionum vacui-
 tatis, atque quietis spiritualis colligans, citra
 omnem intermissionem ac segnitiam currat, in
 nullo 115 charismate aut justificatione collocata
 fiducia. Gloria et adoratio Patri, et Filio, et Spiritui
 sancto in saecula. Amen.

HOMILIA XXX.

Ex Spiritu sancto renasci oportet animam, quae
 regnum Dei ingressura est, et quo pacto hoc
 fiat.

I. Qui verbum audiunt, opus verbi in suis ipso-
 rum animis demonstrare debent. Verbum enim
 Dei non est otiosum, sed opus habet, quod in
 anima perficitur: propterea enim opus appellatur,
 ut opus quoque inveniatur apud eos, qui audiunt.
 Exhibeat igitur Dominus opus veritatis audientibus,
 ut verbum fructuosum reperiat in nobis. Perinde enim ac umbra praecedit corpus; umbra
 autem corpus demonstrat, at veritas est ipsum
 corpus: sic quoque est verbum velut umbra veri-
 tatis Christi. Praecedit itaque verbum veritatem.
 Patres qui in terris sunt, e sua ipsorum natura
 generant liberos, e corpore suo et anima, eosque
 natos omni studio et accurata diligentia instituunt,
 ut suos filios, donec perfecti viri evadant, et suc-
 cessores ac haereditas. Omnis enim scopus patrum,
 et omne studium, ab initio eo tendit, ut procreent
 liberos, ac haereditas habeant; et nisi genuerint,
 summa tristitia ac mœrore afficiuntur; sicut e di-
 verso, ubi procreaverint liberos, gaudio perfun-
 duntur: gaudent quoque cognati et vicini.

II. Eodem modo Dominus noster Jesus Christus
 de hominis salute sollicitus, omnem dispensatio-
 nem ac studium perfecit a principio, ministerio
 Patrum, patriarcharum, legis ac prophetarum,
 postremo quoque ipse adveniens, ac crucis ignomi-
 niam spernens, mortem pertulit. Omnis itaque la-
 bor ille et studium ejus in eo fuit, ut generaret
 ex se ipso, e sua ipsius natura filios e Spiritu,
 placide acquiescens, quod supernitus nascerentur e
 sua divinitate. Et quemadmodum patres hi, nisi
 genuerint, tristitia et dolore afficiuntur: eodem
 modo Dominus, diligens genus humanum ut
 propriam imaginem, voluit eos ex ipso semino
 divino procreare. Si qui ergo renuerint ad hujus-
 modi generationem venire, et de ventre Spiritus
 divini nasci, summum dolorem suscipit Christus,
 qui propter eos passus est ac pertulit, ut eos ser-
 varet.

III. Omnes enim homines vult Dominus hanc
 nativitatem consequi, pro omnibus siquidem mor-
 tuus est, et omnes ad vitam vocavit. Vita vero est
 desuper ex Deo generatio: absque hac enim vivere
 animam, impossibile, ut inquit Dominus: Nisi quis
 natus fuerit e supernis, non poterit videre regnum
 Dei. Ut contra, quicumque Domino crediderint,

et accedentes nativitatem hanc consecuti fuerint, gaudium conciliant et summam exultationem in cælis parentibus, qui eos procrearunt. Et omnes angeli sanctæque virtutes lætantur de anima, quæ e Spiritu prognata et Spiritus effecta est. Hoc enim corpus similitudo est animæ; anima vero imago Spiritus existit. Et quemadmodum corpus absque anima mortuum est, nec quid peragere valet: sic absque cælesti anima, absque divino Spiritu, mortua est a regno anima, nec potest quidquam peragere eorum, quæ ad Deum pertinent, absque Spiritu.

116 IV. Quemadmodum enim statuarius attendit ad faciem regis, tum pingit: ac, si ex adversa parte sit facies regis, intendens in ipsum pictorem, facile atque eleganter ille imaginem ad vivum depingit: sin vero faciem avertat, pingere nequit, eo quod intentis oculis non intuebatur pingentem: eodem quoque modo insignis ille pictor Christus, credentibus ei, et fixis eum oculis semper intuentibus, confestim depingit ad imaginem suam hominem cælestem, ex ipso Spiritu, ex substantia ipsius luminis arcani, pingit imaginem cælestem, et largitur ei præclarum et bonum illius sponsum. Si quis ergo in motis oculis eum non semper intueatur, spreto omnibus, nequaquam pinget Dominus imaginem ejus e suo ipsius lumine. Oportet ergo fixis oculis intueri nos eum, credere, et diligere illum, omnia projicere eique attendere, ut pingat sui ipsius imaginem cælestem et immittat animis nostris: atque sic nos gestantes Christum, vitam æternam consequamur, et hinc certiori fiducia fulti requiescamus.

V. Perinde ac moneta aurea, nisi impressam habuerit regiam imaginem, non in commercio versari potest, nec in regis thesauros reconditur, sed rejicitur: sic quoque anima, nisi habuerit imaginem cælestis Spiritus in lumine arcano, Christum in se insculptum, non est commoda ad supernos thesauros, et a mercatoribus regni, præclaris apostolis, respuitur. Qui enim invitatus fuerat, non exornatus veste nuptiali, tanquam alienus ejectus est in exteriores tenebras, eo quod non gestaret imaginem cælestem. Hoc enim est signum ac sigillum Domini animis impressum, Spiritus nimirum luminis arcani. Et quemadmodum mortuus inutilis est, nec omnino quid commodat iis, qui hic vivunt; quapropter exportant quoque eum ex urbe, et humi deponunt: sic quoque anima, quæ non gestat cælestem divini luminis imaginem, vitam scilicet animæ, velut reprobæ ac plane rejectitiæ evadit. Non enim commodat illi civitati sanctorum anima mortua, quæ non gerit lucidum ac divinum Spiritum. Quemadmodum enim in mundo vita corporis est anima: sic quoque in æterno ac cælesti mundo animæ vita est Spiritus divinus.

VI. Oportet igitur quærentem credere, et acce-

Κυρίου, καὶ προσερχόμενοι καταξιούνται τῆς γενήσεως ταύτης, χαρὰν ἐμποιοῦσι καὶ μεγάλην ἀγαλλίασιν ἐν οὐρανοῖς τοῖς γεννήσασι γονεῦσι· πάντες τε ἄγγελοι, καὶ δυνάμεις ἄγιοι χαίρουσι τῇ ψυχῇ τῇ ἐκ Πνεύματος γεννηθείσῃ, καὶ γενομένη πνεῦμα. Τοῦτο γὰρ τὸ σῶμα ὁμοίωμα τυγχάνει τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ ψυχὴ εἰκὼν τοῦ Πνεύματος ὑπάρχει· καὶ ὡς περὶ τὸ σῶμα χωρὶς τῆς ψυχῆς νεκρὸν ἐστὶ, μηδὲν δυνάμενον διαπράξασθαι, οὕτως ἄνευ τῆς ἐπουρανίου ψυχῆς, χωρὶς τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος, νεκρὰ τυγχάνει ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡ ψυχῆ, μηδὲν δυναμένη διαπράξασθαι τῶν τοῦ Θεοῦ, ἄνευ τοῦ Πνεύματος.

Δ'. Ὡς περὶ γὰρ ὁ εἰκονογράφος προσέχει τῷ πρόσωπῳ τοῦ βασιλέως, καὶ γράφει· καὶ ἐπὶν ἐξ ἐναετίας ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως προσέχον αὐτῷ ῥέφοντι, εὐκόλως καὶ καλῶς ἐκείνος ζωγραφεῖ τὴν εἰκόνα· ἐπὶν δὲ ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον, οὐ δύναται γράψαι, διὰ τὸ μὴ ἀτενίζειν αὐτῷ τῷ γράζοντι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς, τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ καὶ ἀτενίζουσιν διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν, εὐθέως ζωγραφεῖ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐπουράνιον ἄνθρωπον, ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος· ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ τοῦ φωτὸς τοῦ ἀνεκλιβήτου, γράφει εἰκόνα οὐράνιον, καὶ δίδωσιν αὐτῇ τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν αὐτῆς νυμφίον. Εἰ τις οὖν οὐκ ἀτενίζει διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν τῶν πάντων ὑπερῶν, οὐ μὴ γράψῃ ὁ Κύριος αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ φωτὸς. Χρὴ τοίνυν ἀτενίζειν ἡμᾶς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, καὶ ἀγαπῶντας αὐτὸν, πάντα βίβντας, καὶ αὐτῷ προσέχοντας· ἵνα γράψας τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον, ἀποστείλῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν· καὶ οὕτως φορέσαντες τὸν Χριστὸν ζωὴν αἰώνιον λάβωμεν, καὶ ἀπεντεῦθεν πληροφωρηθέντες ἀναπαύωμεν.

Ε'. Ὡς περὶ τὸ νόμισμα τοῦ χρυσοῦ, ἐκ μὴ λάβῃ καὶ ἐντυπωθῇ τὴν βασιλικὴν εἰκόνα, οὔτε εἰς ἐμπορίαν ἀπέρχεται, οὔτε εἰς βασιλέως θησαυροὺς ἀποτίθεται, ἀλλὰ ἀπόβλητον τυγχάνει· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ, ἐὰν μὴ ἔχῃ εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου Πνεύματος ἐν φωτὶ ἀβρόχῳ, Χριστὸν ἐντετυπωμένον ἐν αὐτῇ, οὐ χρησιμεύει εἰς τοὺς ἀνω θησαυροὺς, καὶ ὑπὸ τῶν ἐμπορῶν τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποσέλλων ἀπόβλητος γίνεταί. Καὶ γὰρ ὁ κληθεὶς, καὶ μὴ φορῶν τὸ ἐνδυμα τοῦ γάμου, ὡς ἀλλότριος ἐξεδίβη εἰς τὸ ἀλλότριον σκότος, μὴ φορῶν τὴν εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον. Τοῦτο γὰρ σημεῖον καὶ σίγνον ὑπάρχει τοῦ Κυρίου ἐντυπούμενον ταῖς ψυχαῖς, πνεῦμα φωτὸς ἀβρόχου ὑπάρχον. Καὶ ὡς περὶ ὁ νεκρὸς ἀχρεῖος, καὶ ὅλως μὴ χρησιμεύων τοῖς ἐκεῖ ἐστὶ· διὸ καὶ ἐκκομίζουσιν αὐτὸν ἐξω τῆς πόλεως καὶ κατατίθενται· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἡ μὴ φέρουσα τὴν ἐπουράνιον τοῦ θεϊκοῦ φωτὸς εἰκόνα, τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς, ὡς περὶ ἀδόκιμος καὶ πάντῃ ἀπόβλητος τυγχάνει· οὐ χρησιμεύει γὰρ εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν τῶν ἁγίων νεκρὰ ψυχῆ, μὴ φέρουσα φωτεινὸν καὶ θεῖον Πνεῦμα. Ὡς περὶ γὰρ ἐν κόσμῳ ζωὴ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ ἐστίν, οὕτως καὶ ἐν τῷ αἰωνίῳ καὶ ἐπουρανίῳ κόσμῳ τῆς ψυχῆς ἡ ζωὴ, τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος ὑπάρχει.

Γ'. Χρὴ τοίνυν τὸν ζητοῦντα πιστεῦσαι καὶ προσέ-

θεῖν τῷ Κυρίῳ, παρακαλεῖν ἐντεῦθεν λαβεῖν τὸ θεῖον Πνεῦμα· αὐτὸ γὰρ ἔστιν ἡ ζωὴ τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐποίησατο τὴν ἑλευσιν ὁ Κύριος, ἵνα ζωὴν ἐντεῦθεν δῶ τῇ ψυχῇ, τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Ἔως γὰρ, φησὶ, ἔχετε τὸ φῶς, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς· ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐκέτι δύνασθε ἐργάζεσθαι. Εἰ τις τοίνυν οὐκ ἐζητήσεν ἐντεῦθεν καὶ ἔλαβε ζωὴν τῇ ψυχῇ τὸ θεῖον φῶς τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ ἐξέρχασθαι τοῦ σώματος, ἐν τοῖς ἀριστοῦς τόποις τοῦ σκότους ἤδη ἀφορίζεται, εἰς βασιλείαν οὐρανῶν μὴ εἰσερχόμενος, ἐν γεννῇ τὸ τέλος ἔχων μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Ἡ ὡσπερ χρυσίον ἢ ἀργύριον, ἐπὶν ἐμβληθῆ τῷ πυρὶ, καθαρώτερον καὶ δοκιμώτερον γίνεταί, καὶ οὐδὲν δύναται ἀλλοιωθῆσαι αὐτὸ, ὅσον ξύλα, ἢ χόρτος· πάντα γὰρ ἐσθίει τὰ προσερχόμενα αὐτῷ, πῦρ γὰρ γίνονται· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἐν τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος ἀναστρεφομένη καὶ τῷ θεῖῳ φωτὶ, ὑπὸ οὐδενός τι κακὸν παύεται τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Εἰ δὲ καὶ προσεγγίσει τι αὐτῇ, ἀναλίσκεται ὑπὸ τοῦ ἐπουρανίου πυρὸς τοῦ Πνεύματος. Ἡ ὡσπερ πετεινὸν, ἐπὶν ἐν ὕψει πετασθῆ, ἀμέριμνὸν ἔστιν, ὡς μηδὲν δεδοκός, θηρευτῆς, ἢ θηρία πονηρά· ἄνω γὰρ ποῦ ὄν καταγελά πάντων· οὕτως καὶ ψυχὴ λαβοῦσα τὰς πτέρυγας τοῦ Πνεύματος, καὶ εἰς τὰ ὑψηλά τοῦ οὐρανοῦ πετομένη, πάντων ἀνωτέρα οὔσα, πάντων καταγελά.

Z'. Καὶ ὁ μὲν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, τότε σχίσαντο· Μωσέως τὴν θάλασσαν, διήρχοντο κάτω· οὗτοι δὲ τέκνα Θεοῦ ὄντες· ἐπάνω περιπατοῦσιν ἐπὶ τὴν θάλασσαν τῆς πικρίας τῶν πονηρῶν δυνάμεων. Ἐν τῷ σῶμα γὰρ καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῶν οἶκος Θεοῦ γεγόνασιν· ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὅτε ἔπεσεν ὁ Ἀδὰμ, ἦλθεν ὁ θεὸς περιπατῶν ἐν τῷ παραδείσῳ, ἔκλαυσεν, ὡς εἰπεῖν, ἰδὼν τὸν Ἀδὰμ, καὶ εἰρηκεν· Ἐκ ποίων ἀγαθῶν ποία ἡρετίσω κακά! ἐκ ποίων δόξης ποία ἰσχυρῆν φορεῖς! ἐκ σκοτεινῶς εἰ νῦν! τί δυσειδής! τί σαρκός! ἐκ ποίου φωτός ὄλον σκότος ἐκάλυψέ σε! καὶ πεσόντος τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἀποθανόντος· ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔκλαυσεν αὐτὸν ὁ Ποιητής, ἄγγελοι, πᾶσαι αἱ δυνάμεις, οὐρανοὶ, γῆ, καὶ πάντα τὰ κτίσματα ἐπένηθησαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ καὶ τῇ πτώσει αὐτοῦ· τὸν γὰρ δοθέντα αὐτοῖς βασιλεία δουλον εἶδον γεγονότα ἐναντίας καὶ πονηρὰς δυνάμεις. Σκότος τοίνυν ἐνεθύσατο ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ, σκότος πικρὸν, καὶ πονηρόν· ἐβασίλευθη γὰρ ὑπὸ τοῦ ἔρχοντος τοῦ σκότους. Οὗτος· ἦν ὁ τραυματισθεὶς ὑπὸ τῶν ληστῶν, καὶ ἡμιθανὴς γεγὼώς, κατερχόμενος ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱεριχὼ.

H'. Καὶ γὰρ καὶ Λάζαρος, ὃν ὁ Κύριος ἀνέστησεν, ὁ πολλῆς δυσωδίας γέμων, ὥστε μηδένα δύνασθαι τῷ μνήματι προσεγγίσει, σύμβολον ἦν τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ πολλὴν δυσωδίαν ἐν τῇ ψυχῇ προσλαβόντος, καὶ μελανίας καὶ σκότους πληρωθέντος. Ἀλλὰ σὺ, ὅταν ἀκούσης περὶ Ἀδὰμ, καὶ περὶ τοῦ τετραυματισμένου, καὶ τοῦ Λαζάρου, μὴ ἀπολύσης σου τὴν νοῦν ὡσπερ εἰς ὄρη, ἀλλ' ἐνδὸν ἐν τῇ ψυχῇ σου γίγνου, ὅτι καὶ σὺ τὰ αὐτὰ τραύματα, καὶ τὴν

A dere ad Dominum, obsecrare ut hinc consequatur Spiritum divinum: ipse enim est vita animæ, et propterea advenit Dominus, ut hinc vitam largiretur animæ, Spiritum nempe suum: Dum enim, inquit, lucem habetis, credite in lucem: venit nox, quando nemo potest operari. Si quis ergo non quaesierit hinc, et consecutus fuerit vitam animæ, divinum lumen Spiritus, ille ubi migrabit e corpore, in sinistra loca tenebrarum jam segregatur, in regnum cœlorum non ingrediens, nactus finem in gehenna cum diabolo et angelis ejus. Aut quemadmodum aurum vel argentum, conjectum in ignem, purius et probatius efficitur, nec quidquam potest illud mutare, nempe vel lignum vel herba: omnia enim sibi adjecta consumit, quæ quidem in ignem evadunt: sic quoque anima in igne Spiritus, et in lumine divino conversans, nihil a quoquam pravorum spirituum patitur: et licet appropinquet quidpiam illi, consumitur id a cœlesti igne Spiritus. Aut veluti volucris, si in altum evolarit, segura est, velut nihil metuens aucupes, aut noxias bestias; siquidem supra dum est, deridet omnes: sic quoque anima, acceptis alis Spiritus, in sublimes 117 cœli regiones evolans, cum sit omnibus sublimior, omnia risui habet.

VII. Et quidem populus Israel secundum carnem, cum tunc divideret Moses mare, deorsum trajecit: hi vero, cum sint filii Dei, sursum deambulant super mare acerbissimum perversarum potestatum. Corpus enim et anima illorum domus Dei facta sunt. Die illa, qua lapsus est Adam, accessit Deus, ambulans in paradiso, lamentatus est, ut ita dicam, conspecto Ada, ac dixit: Quibus e bonis qualia excitasti mala? E qua gloria quale dedecus geris? Cur tenebrosus es modo? cur deformis? cur putridus? quali ex lumine tales tenebræ obvelaverunt te? Et quidem, cum cecidisset Adam, et a facie Dei mortuus esset, luxit eum Creator, angeli, virtutes omnes, cœli, terra, et omnes creaturæ luxerunt mortem et casum ejus: cum enim, qui datus erat illis rex, servum videbant factum esse adversariæ et pravæ potestatis. Tenebris igitur induit suam animam, et quidem tenebris acerbis ac pravis: siquidem redactus est sub imperium principis tenebrarum. Is erat, qui vulneratus a latronibus, semimortuus relictus est, cum descenderet ab Jerusalem versus Jericho.

VIII. Quinimo Lazarus quoque, quem Dominus excitavit, adeo multo fetore plenus, ut nemo posset monumento appropinquare, typus erat Adæ, qui multam fetoris et graveolentiæ in animam ascivit, et caligine ac tenebris repletus fuit. Cæterum tu, cum audieris de Adamo, de vulnerato, et Lazaro, ne dimittas mentem tuam velut in montem, sed intus in anima tecum habita, quia tu quoque eadem vulnera, eundem fetorem, eandemque

¹ Joan. ix, 4. ² Luc. x. ³ Joan. ix, 39.

tenebras gestas. Omnes enim filii sumus illius tenebrosi generis, et omnes illius graveolentiæ participes sumus. Qua igitur laboravit affectione ille, eadem omnes, qui ex semine Adæ sumus, laboramus. Talis enim affectio contigit, uti Isaias inquit: *Non est vulnus, non est cicatrix, non est plaga, quæ saniem emittat. Non datur fomentum apponere vel oleum, nec obligaturam facere*⁶: usque adeo incurabili vulnere sauciati sumus, quod non nisi solus Dominus potuit curare. Propterea enim ille ipse venit, quia nemo ex veteribus, neque lex ipsa, nec propheta potuerunt sanare. Hic vero solus cum venisset, curavit plagam illam animæ insanabilem.

IX. Suscipiamus ergo ipsum Deum ac Dominum, verum medicum, qui solus veniens, potest sanare animas nostras, postquam ingentes nostri causa sustinuit labores. Pulsat enim perpetuo fores cordium nostrorum, ut aperiamus ei, quo ingressus requiescat in animis nostris; et ut abluamus et ungamus pedes ejus, et mansionem ipse apud nos faciet. Etenim illic exprobrat Dominus ei, qui non laverat pedes ejus⁷. Et rursum alibi dicit: *Ecce sto ad ostium, et pulso, si quis audierit vocem meam, et aperuerit januam, intrabo ad illum*⁸. Propterea enim multa perpessus sustinuit, tradens suum ipsius corpus morti, nos redimens a servitute, ut veniret ad animam nostram, et mansionem faceret in ea. Quapropter ad illos, qui a sinistris stantes in iudicio, ab eo mittuntur in gehennam cum diabolo, ait Dominus: *Hospes eram, et non collegistis me. Esurivi, et non dedistis mihi cibum. Sitivi, et non dedistis mihi potum*⁹. Cibus enim et potus, indumentum, domicilium et requies ejus est in animis nostris. Semper **IS** ergo pulsat, volens ad nos ingredi. Quocirca suscipiamus eum, et introducamus intra nos; siquidem noster cibus, vita, potus et vita æterna ipse est. Itaque omnis anima, quæ non susceperit nunc eum intus ac requieverit, imo in ipso recreata fuerit, in regno cælorum cum sanctis hæreditatem non cernit, neque in cælestem civitatem ingredi potest. Ipse vero, Domine Jesu Christe, introduce nos in illam, glorificantes nomen tuum cum Patre et sancto Spiritu, in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXI.

Fidelem oportet mutari animo, atque in Deum omnes cogitationes colligere, in quibus vere omne obsequium divinum consistit.

I. Oportet eum, qui credit, obsecrare Deum, ut immutetur intentione sua per mutationem cordis, quod vertatur ab acerbitate in dulcedinem; et recordari, quo pacto sanatus est cæcus, iidem, quæ sanguinis profluvio laborabat, tacta simbria vestimenti, sanitatis particeps est facta, leonum natura mansuefacta est, et ignis natura exstincta.

⁶ Isa. 1, 5, 6. ⁷ Luc. vii, 44. ⁸ Apoc. iii, 10. ⁹ Matth. xxv, 42, 43.

αὐτὴν δυσωδίαν, καὶ τὸ αὐτὸ σκότος φορεῖς. Ἐκεῖν γὰρ πάντες ἐσμὲν υἱοὶ τοῦ σκοτεινοῦ γένους, καὶ πάντες τῆς αὐτῆς δυσωδίας μετέχομεν. Ὅπερ οὖν πέπονθε πάθος ἐκείνου, τοῦτο πάντες ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀδάμ θύτες πεπόνθαμεν τοιοῦτον γὰρ πάθος συμδέθημεν, ὡς φησὶν Ἡσαίας· Ὅχι ἔστι τραῦμα, οὔτε μῶλωψ, οὔτε πληγὴ φλεγμαίνουσα, οὐκ ἔστι μάλαιγμα ἐπιθεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους ποιῆσαι. Οὕτως ἀνίατον τραῦμα ἐτραυματίσθημεν, μόνω τῷ Κυρίῳ δυνατὸν θεραπεῦσαι αὐτό. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ δι' αὐτοῦ ἦλθεν, ὅτι μηδὲς τῶν ἀρχαίων, οὔτε ὁ νόμος αὐτὸς, οὔτε οἱ προφῆται τοῦτο ἠδυνήθησαν θεραπεῦσαι. Οὗτος δὲ μόνος ἐλθὼν, ἐθεράπευσε τὴν πληγὴν ἐκείνην τῆς ψυχῆς τὴν ἀνίατον.

Θ. Προσδεχόμεθα τοίνυν τὸν Θεὸν καὶ Κύριον, τὸν ἀληθινὸν θεραπευτὴν, ὃς μόνος δυνατὸς ἐστὶν ἐλθὼν λάσασθαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν, κεκοπιαικῶς πολλὰ ἐ' ἡμᾶς. Κρούει γὰρ αἰεὶ τὰς θύρας τῶν καρδιῶν ἡμῶν, ἵνα ἀνοίξωμεν αὐτῷ, καὶ εἰσελθὼν ἀναπαύσῃ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ νήσωμεν, καὶ ἀλειψώμεν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ μόνην παρ' ἡμῶν ποιῆσει. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ὀνειδίξει ὁ Κύριος τὸν μὴ νήσαντα τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει, Ἴδοὺ ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, ἐὰν ἀκουσῇ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν. Διὰ τοῦτο γὰρ πολλὰ παθεῖν ὑπέμεινε, τοῖς τὸ αὐτοῦ σῶμα εἰς θάνατον, καὶ ἐξαγοράσας ἡμᾶς τῆς δουλείας, ἵνα ἐλθὼν τῇ ψυχῇ ἡμῶν μόνην ποιῆσθαι παρ' αὐτῆ. Διὰ τοῦτο ἐκείνοις τοῖς ἐξ ἀριστέρων ἐν τῇ κρίσει ὑπ' αὐτοῦ παμπομῆνοις εἰς γέενναν μετὰ τοῦ διαβόλου φησὶν ὁ Κύριος, ἔστρος ἡμῶν, καὶ οὐ συντηγάρτε με· ἐπείρωσαν, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψωσαν, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. Ἢ γὰρ τροφή αὐτοῦ καὶ ἡ πόσις, καὶ ἄμφιον, καὶ στέγη, καὶ ἀνάπαυσις ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐστίν. Ἀεὶ τοίνυν κρούει, βουδόμενος εἰσελθεῖν πρὸς ἡμᾶς. Δεξόμεθα τοίνυν αὐτόν, καὶ εἰσαγάγωμεν ἐνδον ἡμῶν, ὅτι καὶ ἡμῶν ἡ τροφή, καὶ ἡ ζωὴ, καὶ ἡ πόσις, καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος αὐτός ἐστιν. Καὶ πᾶσα ψυχὴ ἡ μὴ δεξαμένη αὐτόν ἐνδον νῦν καὶ ἀναπαύσασα, μᾶλλον δὲ ἀναπαύσεια ἐν αὐτῷ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ τῶν ἀγίων κληρονομίαν οὐκ ἔχει, οὔτε εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν εἰσελθεῖν δύναται. Αὐτὸς δὲ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εἰσάγαγε ἡμᾶς εἰς αὐτήν, δοξάζοντάς σου τὸ ἄνωμα σὺν Πατρὶ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΑ'.

Δεῖ τὸν πιστεύοντα μεταλλαγεῖν τοῦ τοῦ αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς λογισμοὺς εἰς Θεὸν συλλεγεῖν, ἐν οἷς ἀληθῶς πᾶσα διακονία τοῦ Θεοῦ ἐστίν.

Α'. Δεῖ τὸν πιστεύοντα αἰτεῖν τὸν Θεὸν μεταλλαγεῖν τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ, μεταβολῆ καρδίας μεταβαλλομένης ἀπὸ πικρότητος εἰς γλυκασίαν, καὶ μνημονεύειν, πῶς ὁ τυφλὸς λίθη, ἡ αἰμορροῦσις ὁμοίως ἀφαμένη τοῦ κρασπέδου λάσεως ἔτυχε, λεόντων φύσις ἡμερωθήη, πυρὸς φύσις ἐνεκρώθη· ὅτι τὸ ἄκρωσ καλὸν ὁ Θεὸς ἐστὶν πρὸς ὃν ὀφείλεις συναγαγεῖν.

γαίν τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς, καὶ μηδὲν ἄλλο ἂν ἐνοεῖν, ἢ τὴν προσδοκίαν αὐτοῦ καθορᾶν.

Β. Ἦτω οὖν ἡ ψυχὴ ὡς τέκνα βεμβόμενα συναρούσα, καὶ νουθετοῦσα τοὺς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐσκορπισμένους λογισμοὺς, εἰσαγέτω εἰς τὸν οἶκον τοῦ σώματος αὐτῆς, ἀεὶ προσδοκῶσα τὸν Κύριον ἐν νηστείᾳ καὶ ἀγάπῃ, πότε ἐλθὼν ἐξ ἀληθείας συναγάγοι αὐτήν. Ἀδήλου δὲ τοῦ μέλλοντος ὄντος, ἐλπίζειτω πλέον ἐτι τῷ κυβερνήτῃ καλῶς ἐπελπίζουσα, καὶ μνημονεύετω, πῶς καὶ Ῥαὰβ οὕσα μετὰ ἀλλοφύλων ἐπίστευσε τῶν Ἰσραηλῖταις, καὶ μετ' αὐτῶν κατοικήθη· οἱ δὲ Ἰσραηλῖται τῇ ἀγάπῃ εἰς Αἴγυπτον μεταστράφησαν. Ὡς οὖν οὐδὲν ἐβλάψε τὴν Ῥαὰβ ἡ μετὰ τῶν ἀλλοφύλων οἰκησις, ἀλλ' ἡ πίστις ὤκεισε τῇ με- **B** ρίδι τῶν Ἰσραηλιτῶν· οὕτως οὐδὲν βλάψει ἀμαρτία τοὺς ἐν ἐλπίδι καὶ πίστει τὸν Λυτρωτὴν ἐκδεχομένους, οὐ παραγενόμενος· μεταβάλλει τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς, καὶ ποιεῖ αὐτοὺς θεϊκοὺς, οὐρανίους, ἀγαθοὺς, καὶ διδάσκει τὴν ψυχὴν εὐχὴν ἀληθινήν, ἀπερισταστον, ἀβρόμβαστον. *Μὴ φοβοῦ, φησὶν, ἐγὼ ἐμπροσθέν σου πορεύομαι, καὶ ὄρη ἀμαλῶν, θύρας χαλκῆς συντριψῶ, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω. Καὶ πάλιν, Πρόσεχε, φησὶ, σεαυτῷ μήποτε γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα· μὴ εἰπῆς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Τοῦτο τὸ ἔθνος πολεῖ καὶ ἰσχυρόν.*

Γ. Ἐάν μὴ ἡμεῖς χανωθῶμεν, καὶ παραδῶμεν εἰς τοὺς νομᾶς τοῖς ἀτάκτοις λογισμοῖς τῆς κακίας, ἀλλὰ τῷ θελήματι ἡμῶν ἐλκωμεν τὸν νοῦν, βιαζόμενοι τοὺς λογισμοὺς πρὸς τὸν Κύριον· πάντως ὁ Κύριος **C** τῷ θελήματι αὐτοῦ ἐλεύσεται πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐξ ἀληθείας συναγάγοι ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν. Πᾶσα γὰρ ἡ εὐαρέστησις καὶ ἡ διακονία ἐν τοῖς διαλογισμοῖς ἐστίν· ὥστε σπούδασον ἀρεῖσαι τῷ Κυρίῳ, προσδοκῶν αὐτὸν ἀεὶ ἔσωθεν, ζητῶν αὐτὸν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς, καὶ βιαζόμενος καὶ ἀναγκάζων τὸ ἑαυτοῦ θέλημα καὶ τὴν προαίρεσιν, πρὸς αὐτὸν ἀεὶ ἀνατείνεσθαι. Καὶ ὅρα πῶς ἔρχεται πρὸς σέ, καὶ μονὴν ποιεῖται παρὰ σοί. Ὅσον γὰρ συνάγεις τὸν νοῦν σου εἰς τὴν ζήτησιν αὐτοῦ, πολλὴ πλέον αὐτὸς ἀναγκάζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας εὐσπλαγχνίας καὶ χρηστότητος ἐλθεῖν πρὸς σέ, καὶ ἀναπαῦσαι σε. Ἔστηκε γὰρ θεωρῶν σου τὸν νοῦν, τοὺς διαλογισμοὺς, τὰς ἐνθυμήσεις· ἐπισκοπῶν πῶς ζητεῖς αὐτὸν, καὶ εἰ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, εἰ **D** μὴ νωθρῶς, εἰ μὴ ἀμελῶς.

Δ. Καὶ ὅταν ὄβῃ τὴν σπουδὴν σου πρὸς τὴν αὐτοῦ ζήτησιν, τότε φανεροῦται καὶ ἐπιφαίνεται σοι, καὶ τῆς αὐτοῦ βοηθείας μεταδίδωσι, καὶ τὴν νίκην σοι ποιεῖ, ρυόμενός σε ἐκ τῶν ἐχθρῶν σου. Θεωρήσας γὰρ πρῶτον τὴν σὴν πρὸς αὐτὸν ζήτησιν, καὶ ὡς ὅλην σου τὴν προσδοκίαν ἀδιαλείπτως πρὸς αὐτὸν ἔχεις· οὗτος διδάσκει, καὶ διδάσει σοι εὐχὴν ἀληθινήν, ἀγάπην ἀληθινήν, ἥτις ἐστὶν αὐτὸς ἐν σοὶ πάντα γινόμενος, παράδεισος, ξύλον ζωῆς, μαργαρίτης, στέφανος, οἰκοδόμος, γεωργός, παθητός,

A Deus enim summum bonum est, in quem debet colligere mentem et cogitationes, nec quid aliud animo concipere, quam expectationem ejus inveni.

II. Sit igitur anima, perinde ac quæ filios vagantes colligit, et castigans dispersas a peccato cogitationes, inducatque in domum corporis sui, semper expectans Dominum in jejuniis et dilectione, quando veniens vere eam colligat. Futurum autem cum sit incertum, eo amplius speret, in gubernatore spe recte collocata; et revocet in memoriam, quomodo Raab cum alienigenis conversans, credidit Israelitis, eorumque societate digna habita est. Israelitis autem ex amore in Ægyptum reversi sunt. Quemadmodum ergo nihil nocuit Raab habitatio cum alienigenis, sed fides eam domesticam reddidit partibus Israelitarum: ita peccatum nihil lædit eos, qui in spe et fide redemptorem expectant, qui adveniens immutat cogitationes animæ, redditque eas divinas, cœlestes, bonas; et docet animam verum precandi modum, non distractum nec vagabundum. *Ne timeas, inquit, ego ante te ibo, et montes adæquabo, portas æneas conteram, et vertes ferreos confringam.* Et rursus: *Attende tibi ipsi, ait, nequando verbum absconditum in corde tuo fiat iniquitas, ne dicas in corde tuo: Gens hæc numerosa est et potens.*

III. Si nos socordia non dissolvamur, nec pabula præbeamus incompositis cogitationibus malitiæ, sed voluntate nostra trahamus animum, et compellamus cogitationes ad Dominum; dubio procul Dominus sponte sua veniet ad nos, et revera congregabit nos ad se ipsum. Omnis enim complacentia et ministerium in cogitationibus consistit. Quocirca contende ut placeas Domino, expectans eum perpetuo interius, quærens eum in cogitationibus, et compellens atque adigens tuam ipsius voluntatem atque intentionem, ut in eum perpetuo intendat: et expende qua ratione venit ad te, et mansionem facit apud te. Quanto enim magis colligis animum tuum ad eum quærendum, tanto magis ipse compelletur a propria misericordia atque benignitate, ut veniat ad te, et te refocillet. Fixus enim intuetur mentem tuam, cogitationes et meditationes; **119** considerans quomodo quæras eum, et an ex tota anima tua, annon segniter, annon negligenter.

IV. Et ubi videris diligentiam tuam, in eo quærendo adhibitam, tunc manifestatur et apparet tibi, auxiliumque suum impertitur, ac victoriam tibi præparat, liberans te ab hostibus tuis. Conspiciens enim prius tuum quærendi eum ardorem, et quo pacto omnem tuam spem indesinenter in eo locatam habes, hic docet aque largitur verum precandi modum, dilectionem veram, quæ est ipse, qui omnia apud te fit, paradisos, lignum vitæ, margarita, corona, architectus, agricola, patibilis, impa-

⁹ Isa. xiv, 1. ¹⁰ Deut. vii, 27.

tibilis, homo, Deus, vinum, aqua viva, ovis, sponsus, bellator, arma, omnia in omnibus Christus. Quemadmodum vero infans non novit se ipsum curare vel ornare, sed solum oculos convertit ad matrem, fiens, donec misericordia commota illum suscipiat: sic fideles animæ in solo Domino spem habent perpetuo, omnem justitiam ei tribuentes, quia sicut sine vite palmes arescit, sic quoque qui absque Christo vult justificari. Et quemadmodum latro est et fur, qui per ingressum non intrat, sed aliunde ascendit¹¹: ita qui sine justificante se ipsum justificat.

V. Tollamus ergo corpus nostrum, et construamus altare et superimponamus omnes nostras cogitationes, ac deprecemur Dominum, ut mittat e caelo invisibilem et magnum ignem qui consumat altare, et omnia quæ in eo sunt: omnesque sacerdotes Baal cadant, quæ sunt adversariæ potestates: tumque visu percipiemus spiritualesm pluviam, velut vestigium hominis, venientem in animam, ut impleatur in nobis divina promissio, quemadmodum dictum est apud prophetam: *Erigam et reedificabo tabernaculum David, quod collapsum est, et diruta ejus reedificabo*¹²; ut animam in nocte ac tenebris agentem, in ebrietate nempe ignorantis, sua benignitate Dominus illustret, quæ postea ad sobrietatem rediens absque offendiculo ambulet, diei vitæque opera peragens. Illic enim alitur anima, ubi quoque edit, sive de hoc sæculo, sive de Spiritu divino: et illic Deus nutritur, vivit, requiescit et versatur.

VI. Cæterum quisque, si velit, probare se ipsum potest, unde nutriatur, ubi vivat, et apud quos degat, ut, ubi hoc pacto intellexerit, et accuratam discernendi facultatem consecutus fuerit, toto, ad id quod bonum est, impetu plene se ipsum tradat. Insuper inter precandum atque orandum attende tibi ipsi, observans cogitationes atque operationes unde sint, a Deo, an ab adversario? et quis præbeat alimentum cordi, Dominus, an principes mundi et sæculi hujus? Quod ubi probaveris et cognoveris, o anima, pete a Domino cum labore et desiderio cibum cælestem, et incrementum atque operationem Christi, juxta id quod dictum est: *Nostra autem conversatio in caelis est*¹³: non autem in typo et figura, ut quidam existimant. Ecce enim eorum, qui speciem pietatis solum habent, animus atque intellectus similis est mundo: ecce commotio et fluctuatio voluntatis eorum, inconstans animus, timiditas, et metus, secundum quod dictum est: *In angustia et tremore eris super terram*¹⁴: infidelitate et confusione fluxarum cogitationum quanto tempore agitantur, ut reliqui omnes homines; specie solum, non etiam animi sententia dissident hi a mundo; et corporea pro-

Α ἀκαθής, ἀνθρώπος, θεός, οἶνος, ὕδαρ ζῶν, πρόσ-
τον, νυμφίος, πολεμιστής, ὄπλον, πάντα ἐν και
Χριστός. Καὶ ὡς περ τὸ νήπιον οὐκ οἶδεν ἑαυτὸ βε-
ραπεῦσαι, ἢ τημελῆσαι, ἀλλὰ μόνον ἀποβλέπει πρὸς
τὴν μητέρα, κλαίον ὅποτε σπλαγγισθεῖσα τὸν
ἀναλάβῃται· οὕτως αἱ πισταὶ ψυχαὶ μόνον τῷ Κυρίῳ
ἐλπίζουσιν αἰεὶ, πᾶσαν δικαιοσύνην αὐτῷ ἀποπέμ-
σαι. Ὅσπερ γὰρ χωρὶς τῆς ἀμπέλου τὸ κλήμα φύ-
χεται, οὕτως καὶ ὁ ἄνευ Χριστοῦ δικαιοῦσθαι θέλων.
Ὡς ὁ ληστής καὶ ὁ κλέπτης ἐστίν, ὁ μὴ διὰ τῆς
εἰσόδου εἰσερχόμενος, ἀλλὰ ἀλλὰχόθεν ἀναβαί-
νων· οὕτως ὁ ἄνευ τοῦ δικαιοῦντος ἑαυτῷ δικαιοῦ-
μενος.

Ε'. Ἄρωμεν οὖν τὸ σῶμα τοῦτο, καὶ ποιήσωμεν
θυσιαστήριον, καὶ ἐπιθώμεν ἐπάνω πᾶσαν τῶν τῆν
ἐνθύμησιν, καὶ δεηθώμεν τοῦ Κυρίου, ἵνα κέμῃ
ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἀόρατον καὶ μέγα πῦρ, καὶ καταράτῃ
τὸ θυσιαστήριον, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. Καὶ πάντες
οἱ ἱερεῖς τοῦ Βαὰλ πέσωσιν, αἰτινὲς εἰσὶν ἀντικεί-
μεναι ἐνέργου· καὶ τότε ἀλόμβητα τὸν πνευματικῶν
δετῶν, ὡς ἱγνοῖ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν ψυχῇ, ὡσα
γενέσθαι ἐν ἡμῖν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαν, καθὼς
εἴρηται ἐν τῷ προφήτῃ, Ἄνορθώσω, καὶ ἀνοικοδο-
μήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν κεκωκυῖαν, καὶ
τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω· ἵνα τὴν
ἐν νυκτὶ καὶ σκότει δαιτυμένην ψυχὴν ἐν μέθῃ
ἀγνοίας, τῇ ἰδίᾳ χρηστότητι ὁ Κύριος ἐπιλάμψῃ, καὶ
λοιπὸν ἀνανήψασα ἐκείνη ἀπροσκόπως ὀδεύῃ τὰ τῆς
ἡμέρας καὶ ζωῆς ἔργα ἐπιτελούσα· ἐκείθεν γὰρ
τρέφεται ψυχὴ, ἔνθα καὶ ἐσθίει, ἦτοι ἐκ τοῦ αἰῶνος
τούτου, ἦτοι ἐκ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ θεός
ἐκεῖ τρέφεται, καὶ ζῆ, καὶ ἀναπαύεται, καὶ ἀνε-
στρέφεται.

Ζ'. Τὸ λοιπὸν ἕκαστος, εἰ βούλεται, δοκιμάσῃ
ἑαυτὸν δύναται, πόθεν τρέφεται, καὶ τοῦ ζῆ, καὶ ἐν
οἷς ἐστίν· Ἴν' οὕτως νοήσας, καὶ τὴν ἀκριβῆ ἐπί-
κρισιν κτησάμενος, τῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁρμῇ τελείᾳ
ἑαυτὸν ἐπιθῶ. Λοιπὸν προσευχόμενος ἐν τῇ εὐχῇ
πρόσχε ασαυτῷ, ἐπέχων τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς ἐπε-
ργαῖς πόθεν εἰσὶν, ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου,
καὶ τίς προσφέρει τροφήν τῇ καρδίᾳ, ὁ Κύριος, ἢ εἰ
κοσμοκράτορες τοῦ αἰῶνος τούτου. Καὶ δοκιμάσας
καὶ ἐπιγνοῦσα, ὧ ψυχῇ, αἰτοῦ τὸν Κύριον ἐν πόνῳ καὶ
πόθῳ τροφήν οὐράνιον, καὶ αὐξησιν, καὶ ἐργασίαν
Χριστοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἡμῶν δὲ τὸ πολλεύμεν
ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει· καὶ οὐκ ἐν σχήματι καὶ τύπῳ,
ὡς τινες νομίζουσιν. Ἰδοὺ γὰρ, τῶν μόρφωσιν εὐσε-
θείας μόνον ἔχοντων ὁ νοῦς καὶ ἡ διάνοια ἔοικε τῷ
κόσμῳ. Ἰδοὺ ὁ σεισμός καὶ ὁ σάλος τῆς προαιρέσεως
αὐτῶν, ἡ ἀστατος γνώμη, ἡ δειλία καὶ ὁ φόβος, κατὰ
τὸ εἰρημένον, Στένων καὶ τρέμων ἔσθ' ἐκ τῆς γῆς,
κατὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ σύγχυσιν τῶν ἀστάτων λο-
γισμῶν, ὅσας ὥρας σαλευόμενοι, ὡς οἱ λοκοὶ πάντες
ἄνθρωποι· σχήματι δὲ μόνῳ οὐ καὶ νοήματι ἐκπέ-
ρουσιν εἰ τοιοῦτοι τοῦ κόσμου, καὶ σωματικοὶ κτι-
ορθώμασι τοῦ ἔξω ἀνθρώπου, τῇ δὲ καρδίᾳ καὶ τῷ
κόσμῳ σύρονται, καὶ δεσμοὶς γῆνιους, καὶ μεμρῶν

¹¹ Joan. x, 1. ¹² Amos ix, 11. ¹³ Philipp. iii, 20. ¹⁴ Gen. iv, 12.

ἀνοφελῶν ἐμπεριέχονται τὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰρήνην ἐν καρδίᾳ μὴ κτησάμενοι, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, *ὅτι ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ βραβεύεται ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν*, ἥτις ἐστὶ βασιλεύουσα καὶ ἀνακαίνιζουσα τὰς τῶν πιστῶν διανοίας, ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ, καὶ πάσης τῆς ἀδελφότητος. Δόξα καὶ προσκύνησις Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΒ'.

Ἡ δόξα τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς ἐμμένει, μέλλουσα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως φανερωθῆναι, καὶ δοξάσαι τὰ σώματα κατ' ἀναλογία τῆς αὐτῶν εὐσεβείας.

Α'. Αἱ τοῦ κόσμου τούτου γλώσσαι διάφοροί εἰσι· **Β** παντὸς γὰρ ἔθνος ἰδίᾳ γλώσσᾳ ἐστίν· οἱ δὲ Χριστιανοὶ μίαν καὶ νῦν γλώσσαν μανθάνουσι, καὶ ἴλοι ὅπῃ μίαν σοφίαν παιδεύονται τοῦ Θεοῦ, σοφίαν οὐ τοῦ κόσμου τούτου, οὐτε τοῦ αἰῶνος τοῦ παρερχομένου. Καὶ ὡς περιπατοῦσιν εἰς τὴν κτίσιν ταύτην οἱ Χριστιανοί, εἰς καινότερας θεάς οὐρανίους ἐμπέπτουσι, καὶ εἰς δόξας, καὶ μυστήρια, ἀπὸ τῶν φαινομένων λαμβάνοντες τὰς ἀφορμάς. Ἔστι ζῶων ἡμέρων γένη, οἷον ἵππος καὶ βοῦς· ἕκαστον αὐτῶν ἴδιον σῶμα ἔχει καὶ ἰδίαν φωνήν. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τοῖς θηρίοις· ὁ λέων ἴδιον σῶμα ἔχει καὶ ἰδίαν φωνήν, ὁ ἔλαφος ὁμοίως· καὶ ἐν τοῖς ἐρπετοῖς διαφορὰ πολλή, καὶ ἐν τοῖς πετεινοῖς πολλὰ σώματα· ἄλλο σῶμα καὶ φωνὴ ἀετοῦ, καὶ ἄλλο σῶμα καὶ φωνὴ ὄξυπτερου. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ ἐστὶ· **Γ** σῶματα πολλὰ μὴ εἰκόστα ἀλλήλοισ, καὶ ἐν τῇ γῆ σπέρματά εἰσι πολλὰ, ἀλλ' ἕκαστον σπέρμα ἴδιον ἔχει καρπόν. Καὶ δένδρα πολλὰ εἰσιν· ἀλλ' εἰσὶ δένδρα μείζονα, καὶ εἰσὶ δένδρα μικρότερα. Καὶ εὗται αἱ ὀπῶραι διαφορὰν ἔχουσι πολλήν· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν ἰδίαν γεῦσιν. Καὶ εἰσὶν βοτάναι, καὶ ἐν αὐταῖς διαφορὰ πολλὰ, αἱ μὲν εἰς ὕψιστον προχωροῦσαι, αἱ δὲ εἰς εὐώδιαν μόνον. Ἐκαστον δὲ τῶν δένδρων ἐνδοθεν ἐκφέρει τὰ ἐνδύματα φαινόμενα φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρπούς. Ὅμοίως καὶ τὰ σπέρματα ἐνδοθεν ἐνδύματα φέρει φαινόμενα· καὶ αὐτὰ τὰ κρῖνα ἐνδοθεν ἐκφέρει ἐνδύματα, καὶ καλαμπόκις τὴν γλῶσσην.

Β. Οὕτω καὶ τῶν Χριστιανῶν ὅσοι κατηξιώθησαν ἀπεντεῦθεν κτήσασθαι τὸ ἐπουράνιον ἐνδύμα, αὐτὸ ἐκεῖνο ἔχουσι ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐμμένον. Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ Θεοῦ προῦρισται διαλυθῆναι τὴν κτίσιν ταύτην, καὶ παραλθεῖν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὸ ἐνδύσαν, καὶ δοξάσαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνδύμα οὐράνιον τὴν ψυχὴν, ὅπερ ἐκτήσαντο ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐκεῖνο καὶ τὰ γυμνὰ σώματα, ἅπερ ἀνίστανται ἐκ τῶν τάφων, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὰ ἐγειρόμενα σώματα· ἀλλὰ δῆλον ὅτι περιβαλεῖ ταῦτα δόξαν· ὃ ἀπὸ τοῦ νῦν λαμβάνουσιν οἱ Χριστιανοὶ δόμα καὶ ἐνδύμα ἀράτον, καὶ οὐράνιον. Ὡσπερ δὲ τὰ πρόβατα, ἣ αἱ κάμηλοι χόρτον εὐρίσκοντα, λάθρως καὶ ὀξέως

speritate exterioris hominis; corde vero et animo in mundo distrahuntur, et laqueis terrenis, et inutilium curarum implicantur, pacem cœlestem in corde non consecuti, quemadmodum inquit Apostolus: *Pax Dei pacem ferat in cordibus vestris*¹⁵, quæ regnat, ac renovat fidelium animos in dilectione Dei et omni fraternitate. Gloria et adoratio Patri, **120** et Filio, et Spiritui sancto in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXII.

Gloria Christianorum nunc in illorum animis latet, quæ tempore resurrectionis emerget, et illustrabit corpora pro modo eorum pietatis.

I. Linguæ hujus mundi variæ sunt. Quilibet enim populus propriam linguam habet. Christiani vero et nunc unam ediscunt linguam, et omnes sub una sapientia erudiuntur, sapientia nimirum divina, non hujus mundi, neque sæculi prætereuntis. Et licet in his creatis rebus ambulent Christiani, in novas tamen divisiones cœlestes incidunt, in gloriam, et in mysteria, a conspectibus rebus sumpta occasione. Animalium mansuetorum genera sunt, equus et bos: unumquodque horum proprium habet corpus et propriam vocem. Idem in bestiis; leo proprium habet corpus, vocem propriam: itidem et cervus. In reptilibus quoque differentia non exigua, atque in volucris multiplicia sunt corpora: aliud corpus et vox aquilæ, et aliud corpus et vox oxypteri. Eadem quoque sunt in mari; corpora multa inter se dissimilia: et in terra semina sunt multa, verum unumquodque semen peculiarem habet fructum. Itidem multæ sunt arbores, verum sunt arbores, quædam altiores, quædam arbores humiliores. Ipsi quoque autumnus fructus magnum inter se obtinent discrimen; quilibet enim eorum peculiarem habet gustum. Sunt quoque inter herbas discrimina multa: hæc quidem ad sanitatem conducunt, illæ vero ad fragrantiam duntaxat. Unaquæque vero arborum intus producit indumenta, quæ videmus folia, flores et fructus: item semina intus producant indumenta, quæ videntur. Ipsa quoque lilia intus proferunt tegmina, et exornant terram.

II. Sic quoque quotquot Christianorum hinc digni sunt habiti consequi cœlestem amictum, illum ipsum habent in animis suis commorantem. Et quoniam a Deo præfinitum est, ut dissolvatur creatura hæc, atque cœlum et terra transeat, indumentum cœleste nunc tegens et illustrans animam, quod obtinent in corde, illud nuda quoque corpora, quæ resurgent ex sepulcris, in illa die, qua corpora excitabuntur, illa videlicet induet gloria; quod donum et indumentum invisibile ac cœleste nunc consequuntur Christiani. Quemadmodum autem oves aut cameli in fenum incidentes, incontinenter et celeriter accedunt ad pabulum, atque in-

¹⁵ Coloss. III, 15.

cludunt sibi alimentum; hora autem famis illud ipsum e ventriculo reducunt et ruminant, habentque velut alimentum, quæ ante reposuerant: sic quoque quicumque nunc regnum cælorum raperunt, et cælestem cibum in spiritu viventes degustarunt, tempore resurrectionis eum ipsum habent tegentem et solventem omnia eorum membra.

III. Quemadmodum ergo diximus discrimen esse inter semina, quia multiplicia in unam terram **121** seminata diversos producunt fructus, inter se dissimiles: itidem de arboribus sic se res habet, videlicet quasdam earum esse majores, quasdam minores, unam autem terram radices omnium continere: sic quoque cælestis Ecclesia cum sit una, innumerata est, quisque autem peculiariter exornatur a gloria Spiritus. Perinde enim ac volucres e corpore indumenta alarum producunt, discrimen autem inter eas non est exiguum; quasdam enim propius terram volant, quasdam vero in aere evolant: aut quemadmodum cælum unum est, et multas in se stellas continet, has quidem splendidiore, illas majores, illas vero minores; universæ vero in cælo fixæ sunt: sic quoque sancti in uno cælo divino, et in invisibili terra diversimode radices egerunt. Itidem quæ Adæ obveniunt cogitationes, diversæ sunt: at Spiritus in cor veniens, unam producit cogitationem et unum cor: siquidem qui deorsum sunt, et qui sursum, ab uno gubernantur Spiritu.

IV. Quid vero sibi volunt animalia bifida? Quoniam duobus unguibus celeriter viam conficiunt, in figuram posita sunt eorum, qui in lege recte ambulant. Quemadmodum autem umbra corporis in eodem corpore est, at officium carnis implere nequit: umbra enim vulnera alligare nequit, nec cibum præbere aut loqui: ab ipso nihilominus corpore manat, et præcedens præsentiam corporis declarat: ad eundem modum lex vetus umbra est novi testamenti¹⁴. Præmonstrat autem umbra veritatem, at ministerium Spiritus non obtinuit. Non enim potuit Moses carne amictus penetrare cor, et auferre sordida vestimenta tenebrarum: sed solum spiritus a spiritu, et ignis ab igni dissolvit vim perversarum tenebrarum. Circumcisio ergo, quæ erat in lege, significat appropinquantem veram circumcisionem cordis, et baptisma legis umbra est verarum rerum. Illic enim abluebat corpus: hic vero animum cæno coinquinatum baptisma ignis et Spiritus purgat et abluit.

V. Illic sacerdos imbecillitate circumdatus ingrediebatur in sancta, et pro se et pro populo offerens victimam; hic vero verus pontifex Christus semel ingressus est in non manufactum tabernaculum, et supernum altare, promptus ad purgandum eos, qui postulant ab eo, et inquinatum conscientiam. Inquit

¹⁴ Coloss. ii, 17; Hebr. x, 1.

προσέρχονται τοῖς βρώμασι, καὶ ἐγκαίεται τροφή αὐτοῖς· ἐν δὲ καιρῷ πείνης, αὐτὸ ἐκείνο ἐκ τῆς κοιλίας ἀναφέρουσι, καὶ ἀναμηρυκῶνται, καὶ ἔχει ὡς τροφήν, ἅπερ ἐνεθηχίασε πρότερον, οὕτως καὶ δοῦν ἤρπασαν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐγείσαντο τῆς ἐπουρανίου βρώσεως ἐν πνεύματι ζήσαντες, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως αὐτὸ ἐκεῖνο ἔχουσι σκεπάζον καὶ θάλλον αὐτῶν ὅλα τὰ μέλη.

Γ. Καθὼς οὖν εἴπομεν τὴν διαφορὰν τῶν σπερμάτων, ὅτι πολλὰ ἐν μιᾷ γῆ σπείρεται, καὶ διαφόρους καρποὺς δίδωσι, μὴ εἰκότας ἀλλήλοις· ὁμοίως καὶ περὶ τῶν δένδρων, ὅτι τὰ μὲν αὐτῶν εἶσι μείζω, τὰ δὲ μικρότερα, μία δὲ γῆ τὰς ρίζας ὄλων κατέχει· οὕτως καὶ ἡ ἐπουράνιος Ἐκκλησία μία οὖσα, ἀαρθίμητός ἐστιν, ἕκαστος δὲ ἰδίως ἐκκόσμηται ἐκ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος. Ὅσπερ γὰρ τὰ πετεινὰ ἀπὸ τοῦ σώματος τὰ ἐνδύματα τῶν πτερῶν ἐκφέρει, διαφορὰ δὲ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς· πολλή· τὰ μὲν γὰρ προσηγύτερον πέτανται, τὰ δὲ ἐν ἀέρι ἵπτανται· ἢ ὡσπερ ὁ οὐρανὸς εἰς ἐστὶ, καὶ ἔχει πολλοὺς ἀστέρας ἐν ἑαυτῷ, τοὺς μὲν λαμπροτέρους, τοὺς δὲ μείζονας, τοὺς δὲ μικροτέρους, ὅλοι δὲ ἐν οὐρανῷ πεπηγμέναι εἰσὶν· οὕτως καὶ οἱ ἄγιοι ἐν ἐπὶ οὐρανῷ τῆς θεότητος, καὶ ἐν τῇ ἀοράτῳ γῆ διαφόρους ἐρρύθμισται εἰσὶν. Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ εἰς αὐτὸν τὸν Ἄδμ λογισμοὶ ἐρχόμενοι, διάφοροι εἰσι· τὸ δὲ Πνεῦμα ἐν τῇ καρδίᾳ ἐρχόμενον, ἕνα λογισμὸν ποιεῖ καὶ μίαν καρδίαν· οἱ κάτω γὰρ καὶ οἱ ἄνω ὑπὸ ἑνὸς Πνεύματος κυβερνῶνται.

Δ. Τί δὲ ἐστὶ τὰ διχηλοῦντα ζῶα; Ἐπίθετὸς τῶν δυσὶν ὄνυσιν εὐθέως περιπατεῖ τὴν ὁδὸν, εἰς τύπον κείται τῶν ἐν τῷ νόμῳ πορευομένων ὀρθῶς. Ὅσπερ δὲ ἡ σκιά τοῦ σώματος, ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματος ἐστὶν, ἀλλὰ διακονίαν σαρκικὴν πληρῶσαι οὐ δύναται· σκιά γὰρ τραύματα ἐπιθεῖσαι οὐ δύναται, τροφή δοῦναι, ἢ λαλῆσαι· ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ προλαμβάνουσα δηλοῖ τὴν παρουσίαν τοῦ σώματος· οὕτως καὶ ὁ νόμος, ὁ παλαιὸς σκιά ἐστὶ τῆς καινῆς διαθήκης· προσηλοῖ δὲ ἡ σκιά τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ διακονίαν Πνεύματος οὐκ εἶχεν. Οὐ γὰρ τῆς οὐ Μωϋσῆς σάρκα περιβεβλημένος εἰσελθεῖν εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἀφελῆσθαι τὰ ῥυπαρὰ ἐνδύματα τῶν σκόντων, εἰ μὴ πνεῦμα ἐκ πνεύματος, καὶ πῦρ ἐκ πυρὸς λύει τὴν δύναμιν τοῦ πονηροῦ σκότους. Περιτομή γὰρ ἢ ἐν τῇ οὐκίᾳ τοῦ νόμου δηλοῖ προσεγγίζουσαν τὴν ἀληθινὴν περιτομὴν τῆς καρδίας, καὶ τὸ βάπτισμα τοῦ νόμου σκιά ἐστὶ τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων. Ἐκεῖ γὰρ σῶμα ἀπέπλυνεν, ὧδε δὲ τὸν ἐρρύθμισμένον νοῦν βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος καθαρίζει καὶ ἀποπλύνει.

Ε'. Ἐκεῖ ἱερεὺς ἀσθένειαν περιβεβλημένος εἰσῆκε εἰς τὰ ἅγια, ὑπὲρ τε αὐτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ προσέριπων θυσίαν; ὧδε ἀρχιερεὺς ἀληθινὸς ὁ Χριστὸς, ἅπαξ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀχειροποίητον σκηνὴν καὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον, τοὺς αἰτούοντας αὐτὸν ἱεραγίας καθαρῆσαι, καὶ τὴν μεμολυσμένην συνείδησιν. Δέξαι

γάρ, *Μεθ' ὁμῶν ἔσομαι ὡς τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος*. Ἐίχεν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ στήθους δύο τιμίους λίθους, καὶ εἶχον τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα πατριαρχῶν. Τὸ γενόμενον ἐκεῖ, τύπος ἐστίν· οὕτως γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐνδυσάμενος τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εὐαγγελιστάς, καὶ κήρυκαζ διου τοῦ κόσμου. Ὅρξ πῶς ἡ σκιά προσεγγίζουσα τὴν ἀλήθειαν δείκνυσιν. Ὅν δὲ τρόπον ἡ σκιά διακονίαν οὐκ ἔχει, οὔτε πόνους ἰάται· οὕτως οὐδὲ ὁ παλαιὸς νόμος τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς πόνους ἰάσασθαι ἠδυνήθη· οὐδὲ γὰρ εἶχεν ζωὴν.

ζ'. Δύο γὰρ πρόσωπα συναπτόμενα, τέλειόν τι πρᾶγμα ἀπεργάζεται, ὅσον δύο διαθῆκαι· κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ γέγονεν ὁ ἄνθρωπος, δύο ὀφθαλμοὺς ἔχει, δύο ὄφρυας, δύο χεῖρας, δύο πόδας, καὶ ἐὰν συμβῆ μονόφθαλμον εἶναι, ἢ μονόχειρα, ἢ μονόπουον, ὡσπερ ἐπίμωμός ἐστιν· ἢ ὡσπερ πετεινὸν ἐὰν ἔχη πτερὸν ἓν, ἐν τῷ ἐνὶ πετασθῆναι οὐ δύναται· οὕτως καὶ ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος, ἐὰν καθ' ἑαυτὴν γυμνῆ, ἀπομαίνη, καὶ μὴ λάβῃ τὴν μίξιν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ἐπουρανίου φύσεως, οὐδὲν θεωρηθῆ· ἀλλ' ἔμεινε γυμνῆ, καὶ ἐπίμωμος εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς ἐν ῥυπαρίᾳ πολλῇ. Αὐτὴ γὰρ ἡ ψυχὴ, ναὸς Θεοῦ καὶ οἰκητήριον ἐπεκλήθη, καὶ νόμφη βασιλείας· λέγει γὰρ, *Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπερικατήσω*. Οὕτως εὐδόκησεν ὁ Θεός, ὅτι κατελθὼν ἐξ ἁγίων οὐρανῶν, συμπεριέλαθε τὴν φύσιν σου τὴν λογικὴν, τὴν σάρκα τὴν ἐκ τῆς γῆς, καὶ συνεκέρρασε τῷ θεῷ αὐτοῦ Πνεύματι, ἵνα καὶ σὺ ὁ χοῦδὸς δέξῃ τὴν ἐπουράνιον ψυχὴν. Καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ σου κοινωνήσῃ τῷ Πνεύματι, καὶ εἰσέλθῃ ψυχὴ ἐπουράνιος εἰς τὴν ψυχὴν σου, τότε εἰ τέλειος ἄνθρωπος ἐν Θεῷ, καὶ κληρονόμος, καὶ υἱός.

Ζ'. Ὅσπερ δὲ τὸ μέγεθος τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἀκατάληπτον αὐτοῦ, οὔτε οἱ ἄνω αἰῶνες χωροῦσιν, οὔτε οἱ κάτω· οὕτως πάλιν τὸ λεπτόν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅπως συσμικρύνεται λεπτοῖς καὶ μικροῖς, οὔτε οἱ ἄνω κόσμοι, οὔτε οἱ ἐπίγειοι καταλαβεῖν δύνανται. Ὅσπερ γὰρ τὸ μέγεθος αὐτοῦ ἀκατάληπτον, οὕτως καὶ τὸ λεπτόν αὐτοῦ· καὶ συμβαίνει, ὅτι οἰκονομεῖται εἰς θλίψεις εἶναι, καὶ πάθη, καὶ στίγματα, καὶ ἀνομίαις ἐναντία, ταῦτα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς σου γίνεται. Εἰ ἐν τῷ κόσμῳ θέλεις εἶναι καὶ πλουτεῖν, ἀπαντᾷ σοι πᾶσα ἀτυχία· ἀρχὴ καθ' ἑαυτὸν λογιζέσθαι, *Παρ' ὃ οὐκ εὐτύχημα εἰς τὸν κόσμον, ἀπελθὼν ἀρ ἀποτάσσομαι, καὶ τῷ Θεῷ δουλεύω*. Λοιπὸν ἐρχόμενος ὧδε, ἀκούεις τῆς ἐντολῆς λεγούσης· *Πώλησον σου τὰ ὑπάρχοντα, μίσησον κοινωνίαν σαρκικὴν, δούλευσον τῷ Θεῷ*. Τότε ἀρχὴ εὐχарιστεῖν τῇ ἀτυχίᾳ σου τῇ ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι διὰ προφάσεως εὐρίσκομαι ὑπήκοος τῆς ἐντολῆς τοῦ Χριστοῦ. Λοιπὸν εἰ ἐν μέρει ἐν τοῖς φαινομένοις ἡλλαξάς σου τὸν νοῦν, καὶ ἀνεχώρησας κόσμου καὶ κοινωνίας σαρκικῆς· οὕτως οὖν χρῆ σε καὶ εἰς τὸν νοῦν ἀλλαγῆναι ἀπὸ σαρκικοῦ φρονήματος εἰς φρόνημα οὐράνιον. Λοιπὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἀκοὴν ἀρχὴ διακρίνειν, καὶ οὐκ εἶτι ἔχεις ἀνάπαυσιν, ἢ μόνον

enim : *Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* ¹⁷. Habebat pontifex in pectore duos lapides pretiosos, qui continebant nomina duodecim patriarcharum. Illic quod fiebat, est figura : sic enim quoque Dominus indutus duodecim apostolis, misit eos evangelistas et præcones universi mundi. Vides quomodo umbra appropinquans veritatem indicet : quemadmodum autem umbra nihil confert, nec laboribus medetur : sic neque antiqua lex vulnera animæ ac molestias sanare potuit : siquidem vitam non habebat.

VI. Duæ enim personæ conjunctæ perfectam rem quampiam efficiunt, videlicet, duo testamenta. Ad imaginem et similitudinem Dei homo factus est, duos oculos habet, duas nares, duas manus, duos pedes : quem si contingat unoculum aut unimanum esse, aut altero pede carere, velut reprehendus est. Aut quemadmodum avis, si unicam habuerit alam, ea sola volare nequit ; sic quoque humana natura, si nuda quoad se maneat, et non recipiat mistionem et communionem cœlestis naturæ, nihil laude **122** dignum efficit ; sed nuda manet, et culpanda in sua natura, et sordibus multis. Ipsa enim anima templum Dei et domicilium appellata est, sponsa regis. Inquit enim : *Inhabitabo in illis, et inambulabo* ¹⁸. Ita Deo placuit, ut descendens e sanctis cœlis, assumeret naturam tuam rationalem, carnem nempe terrenam, quam temperavit cum divino suo Spiritu, ut quoque tu terrenus cœlestem susciperes animam. Et ubi anima tua cum Spiritu communicaverit, et ingressa fuerit anima cœlestis animam tuam, tum perfectus homo in Deo est, et hæres, et filius.

VII. Quemadmodum vero majestatem Dei, et incomprehensibilem ejus naturam, neque superiora sæcula capiunt, neque inferiora : sic e converso humilitatem Dei, et quo pacto exinaniat se cum humilibus et parvis, nec superni mundi, nec terreni consequi possunt. Quemadmodum enim majestas ejus non comprehenditur, sic neque ejus humilitas. Itaque contingit ut, si ex dispensatione subjiciaris affectionibus, passionibus et stigmatibus, aut aliis, quæ tibi adversa videntur, ea grata animæ tuæ accidant. Si in mundo versari velis, et discere, occurrunt tibi infortunata omnia : incipis tecum ratiocinari : *Quoniam feliciter res meæ non successerunt in mundo, decedo ac renuntio, et Deo inservio*. Postmodum ubi hue perveneris, audis mandatum quod dicit : *Vende facultates tuas, odio prosequitor carnalem societatem, inservi Deo* ¹⁹ : tum incipis gratum te exhibere adversæ fortunæ, qua in mundo obruebaris, inquiring : *Illius sane occasione deprehendor obediens mandato Christi*. Cæterum si ex parte, quoad res externas, mutasti animum, et a mundo ac carnali eommercio secessisti : sic igitur oportet te quoque quoad animum immutari, a sapientia carnali in cœlestem sapien-

¹⁷ Matth. xiiii, 20. ¹⁸ II Cor. vi, 16. ¹⁹ Matth. xii, 21.

tiam. Postmodum ex eodem auditu discernere incipies, nec amplius habet requiem, sed solam curam et laborem, ut nanciscaris quod audieris.

VIII. Ubi putaveris te perfecisse omnia, eo quod renuntiaris, sermonem confert tecum Dominus: *Quid gloriaris? nonne corpus tuum et animam tuam ego creavi? quid fecisti tu?* Incipit anima constando regare Dominum, et dicere, videlicet: *Tua sunt omnia, domus, in qua dego, tua est: indumenta mea tua sunt: a te nutrior, et a te dirigor ad omne emolumentum.* Tum incipit Dominus ad hæc dicere: *Habeo tibi gratiam, facultates tuæ sunt: bona voluntas tua est: et ob tuum in me amorem, quoniam tu haecenus possedisti, nec qui super terram sunt homines, habent. Accipe me Dominum cum anima tua, ut sis perpetuo mecum in lætitia et exultatione.*

IX. Perinde enim ac mulier viro desponsata, omnia bona sua, et totam dotem offert præ summo amore, et in manus viri projicit, atque hoc ait: *Meum quod sit, nihil habeo, bona mea tua sunt: dos quoque tua est, et anima mea, et corpus meum, tuum est:* sic quoque temperans anima est virgo Domini, participans cum Spiritu ejus sancto. Oportet autem, perinde ac ipse, cum venisset supra terram, passus et crucifixus est, te quoque simul pati. Ubi enim recesseris a mundo, ac Deum quærere cœperis, et discernere, superest, ut pugnam ineam cum natura tua, antiquis nimirum moribus, consuetudine tibi innata. Et inter pugnandum cum consuetudine, reperis cogitationes reluctantes tibi, et repugnantes animo tuo: quæ cogitationes te trahunt, et **123** occupatum reddunt rebus, unde exivisti, oculis subjectis. Deinceps incipis prælium conserere ac bellum, cogitationes movens adversus cogitationes, mentem adversus mentem, animam adversus animam, Spiritum adversus Spiritum: cæterum illic æterna quoque anima præsto est.

X. Latet enim occulta quædam et subtilis facultas tenebrarum, insidens cordi. Dominus quoque prope animam et corpus tuum est, spectans pugnam tuam, et arcanas cœlestes cogitationes indit tibi, atque incipit clam te refocillare. Dimittit autem te, donec erudiaris, et in ipsis afflictionibus dirigit te gratia: quæ ubi a pugna ad quietem perveneris, cognoscendam tibi se ipsam tradit, et commonstrat tibi, se ad emolumentum tuum permisisse, ut exercearis. Perinde ac si sit divitis cujusdam puer, qui habeat pædagogum, tandem quidem loris illum cædit; et castigatio, vulnera ac plagæ molestæ ei videntur, donec evadit in virum; tunc vero incipit gratum se exhibere pædagogo: sic quoque gratia cum dispensatione castigat, donec in perfectum virum evadas.

XI. Agricola semen in quamcunque partem projicit, et qui plantat vineam, cupit ut tota fructum

Α την μέριμναν, και τον πόνον, ίνα κτήση ο ήκουσας.

Η'. 'Οτι νομίζεις ότι έποίησας πάντα άποταξίματος, ποιεί λόγον μετά σου ο Κύριος· *Τί καυχάσαι; ουχι το σώμα σου και την ψυχήν έγω έκτισα; τί έποίησας σύ; άρχεται ή ψυχή έξομολογουμένη δέσθαι του Κυριου και λέγειν, ότι Πάντα σά έστι, ο οικος εις ον ειμι, σός έστι τα ένδύματά μου, σά έστιν.* Έκ σου τρέφομαι, και από σου οικονομούμαι εις πᾶσαν χρείαν. Τότε άρχεται ο Κύριος προς ταύτα λέγειν, *Χάρις σοι έχω, τα υπάρχοντα σά έστι· το θέλημα το άγαθόν, σόν έστι· και διά την προς μέ σου άγάπην, έπι προσέφυγές μοι, δεύρο λοιπόν δώσω σοι, ά ούτε σέ έως άρτι έκτήσω, ούτε έπι γής άνθρωποι έχουσιν.* Έμέ λαβέ τον Κύριόν σου μετά της ψυχής σου, ίνα ής πάντοτε μετ' έμου εύφραινομένη και άγαλλιωσα.

Θ'. 'Ωσπερ γάρ γυνή μεμνηστευμένη άνδρϊ, πάντα τα υπάρχοντα αύτης, και όλην την προικα άποφέρει εκ πολλής αγάπης εις τās χειρας όίψασα τώ άνδρϊ, και τουτου λέγειν, *Έμόν ούδέν έχω, τα έμοι υπάρχοντα σά έστι· και προίξ σή έστι, και ή έμή ψυχή και το σώμα το έμόν, σόν έστιν· ούτω και ή σώφρων ψυχή παρθένος έστι τῷ Κυρίῳ, κινουόσα τῷ άγίῳ αύτου Πνεύματι. Χρή δέ σε ώσπερ αύτός έπι γής έλθών έπαθε, και έσταυρώθη, και σε συμπαθεϊν.* Όταν γάρ αναχωρήσης του κόσμου, και άρξῃ ζητεϊν τον Θεόν και διακρίνειν, λοιπόν μάχη τῇ φύσει σου έν τοϊς παλαιοϊς ήθασι και τῇ συνηθεία ή συνεγεννήθης. Καί έν τῷ μάχεσθαι τῇ συνηθεία, εύρίσκεις λογισμούς άντικειμένους σοι και μαχομένους τῷ νῷ σου, και έλκουσί σε οι λογισμοί, και βρεμβάζουσιν, οθεν έξῆλθες εις το φαινώμενον. 'Αρχῃ λοιπόν ποιείν άγώνα και πόλεμον, λογισμοί κινών πρὸς λογισμούς, νοῦν πρὸς νοῦν, ψυχήν πρὸς ψυχήν, πνεύμα πρὸς πνεύμα· και λοιπόν και αί εινία ή ψυχή.

Ι'. 'Αποκαλύπτεται γάρ κεκρυμμένη τις και λεπτή δύναμις του σκότους έγκαθεζομένου τῇ καρδίᾳ· και ο Κύριος έγγύς τῆς ψυχῆς και του σώματός ού έστιν ορών τον πόλεμόν σου, και κρυπτούς λογισμούς; ούρανίους έντεθῆσι σοι, και άρχεται αναπαύειν σε έν τῷ κρυπτῷ. 'Αφήσι δέ σε τέως παιδευθῆναι, και εις αύτάς τās θλίψεις οικονομεϊ σε ή χάρις· και όταν έλθῃ; εις ανάπαυσιν, γνωρίζει σοι έαυτήν, και δείκνυσι σοι, ότι υπέρ του συμφέροντός σου παρεχώρησιν γυμνασθῆναι σε. 'Ωσπερ όταν ή πλουσιου τινός παιδίον, και έχη παιδαγωγόν, τέως μέν λώροις αύτόν βασανίζει, και ή παιδεία, και τὰ τραύματα, και ει πληγαί βαρελαί φαίνονται, έως οτε γένηται άνήρ, τότε δέ άρχεται εύχαριστεϊν τῷ παιδαγωγῷ· ούτως και ή χάρις οικονομικῶς παιδεύει, έως οτε φθάσῃ; εις τέλειον άνδρα.

ΙΑ'. 'Ο γεωργός τον σπόρον πανταχοῦ ρίπτει, και ο φυτεῶν άμπελον, θέλει, ίνα όλη καρποφορήσῃ. Α-

πὸν οὖν ἐπιφέρει τὸ ἑρέπανον, καὶ εἰ μὴ εὖροι καρ-
πὸν, λυπεῖται· οὕτως καὶ ὁ Κύριος τὸν λόγον αὐτοῦ
σπαρῆναι θέλει εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ'
ὥσπερ ὁ γεωργὸς ἐν τῇ ἀποκένῳ χώρῃ λυπεῖται· οὕ-
τως καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ ἀποκένῳ καρδίᾳ καὶ μὴ καρ-
ποφοροῦσῃ λυπεῖται. Ὡσπερ οἱ ἀνεμοὶ πανταχοῦ
πνέουσιν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ὥσπερ ἥλιος
πίση τῇ οἰκουμένῃ ἐπιλάμπει· οὕτως ἡ θεότης
πανταχοῦ ἐστὶ, καὶ πανταχοῦ εὐρίσκεται. Εἰ ζη-
τεῖς αὐτὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐκεῖ εὐρίσκεται ἐν
τοῖς λογισμοῖς τῶν ἀγγέλων· εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐπὶ τῆς
γῆς, καὶ ὧδε εὐρίσκεται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀν-
θρώπων. Ἀπὸ πολλῶν δὲ ὀλίγοι εὐρίσκονται οἱ
εὐαρεστοῦντες αὐτῷ Χριστιανοί. Δόξα καὶ μεγαλο-
πρέπεια Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς
τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΓ'.

Ἄδιαλείπτως καὶ προσεχῶς δεῖ τῷ Θεῷ προσεύ-
χεσθαι.

Α'. Δεῖ ἡμᾶς, μὴ κατὰ ἔθος σωματικῶν, μήτε
κραυγῆς ἔθει, μήτε συνηθείᾳ σιωπῆς, μήτε κλισίως
γονάτων προσεύχεσθαι· ἀλλὰ ἠγαθῶς τῷ νῷ
προσέχοντας προσδοκᾶν τὸν Θεὸν πότε ἐπιστῆ, καὶ
ἐπισκέψῃται διὰ πασῶν τῶν ἐξόδων τὴν ψυχὴν, καὶ
τῶν ἐρίθων αὐτῆς καὶ αἰσθητηρίων. Καὶ οὕτως ἡνίκα
χρῆ σιωπᾶν, καὶ ἡνίκα βοᾶν χρῆ, καὶ ἐν κραυγῇ
προσεύχεσθαι, μόνον ὁ νοῦς ἐβρωμένος ἢ πρὸς τὸν
Θεόν. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα ἔστιν ἐργάζηται τι, ὅλον
δὲ ὅλου ἀποσχωλεῖται ἐγκείμενον τῷ ἔργῳ, καὶ πάν-
τὰ αὐτοῦ τὰ μέλη ἀλλήλοις βοηθεῖ· οὕτω καὶ ἡ ψυ-
χὴ ὅλη δὲ ὅλου ἀποδεύσθω εἰς τὴν πρὸς Κύριον αλ-
τησιν καὶ ἀγάπην, μὴ βεβρωμένη καὶ περιφερομένη
τοῖς λογισμοῖς, καὶ πάσῃ τῇ προσδοκίᾳ προσανακει-
μένη Χριστοῦ.

Β'. Καὶ οὕτως αὐτὸς ἐπιλάμψει, ἀληθινὴν διδάσκων
αἰτησιν, διδοὺς εὐχὴν καθαρὰν, πνευματικὴν, Θεοῦ
ἀξίαν, καὶ τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκῦ-
νησιν. Ὡσπερ δὲ ὁ ἐμπορίας τέχνην ἐπανελόμενος,
οὐ μόνον ἔχει τοῦ κέρδους τὴν ἐπίνοιαν, ἀλλὰ
πάντοθεν αὖξιν καὶ πολυπλασιάζειν τὸ κέρδος
ἐπιτελεῖται, ἀπὸ ταύτης ἐφ' ἑτέραν μετῶν ἐπίνοιαν,
καὶ ἐντεῦθεν πρὸς ἕτερον τρέχων πόρον, καὶ ἀπὸ τοῦ
μηδὲν ὀνήσαντος αἰεὶ ἀποπηδῶν ἐπὶ τὸ κερδαλεώτε-
ρον τρέχει· οὕτως καὶ ἡμεῖς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ποι-
κίλως καὶ ἐντέχνως εὐτρεπίσωμεν, ὅπως κερδάνωμεν
τὸ ἀληθινὸν καὶ μέγα κέρδος, τὸν Θεὸν τὸν διδάσκοντα
ἡμᾶς ἐξ ἀληθείας προσεύχεσθαι. Οὕτως γὰρ ἐπανα-
παύεται ὁ Κύριος τῇ ἀγαθῇ τῆς ψυχῆς προαιρέσει,
θρόνον δόξης αὐτὴν ἐργαζόμενος, ἐπικαθήμενός τε
καὶ ἐπαναπαυόμενος ἐπ' αὐτήν. Οὕτως γὰρ παρὰ
Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου ἠκούσαμεν περὶ τῶν πνευ-
ματικῶν ζώων, τῶν ὑπερευγμένων τῷ Δεσποτικῷ
ἄρματι· ὀλόφθαλμα γὰρ ἡμῖν παριστᾷ ταῦτα, ὥσπερ
ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἡ βασιλεύουσα τὸν Θεόν, μᾶλλον δὲ βαστα-
ζομένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· γίγνεται γὰρ ὅλη ὀφθαλμός.

Γ'. Καὶ ὅν τρόπον οἶκος τὸν δεσπότην παρόντα
ἐχῶν, πάσης γέμει εὐκοσμίας καὶ ὠραιότητος καὶ εὐ-

A proferat; postmodum ergo illata falce, si non inve-
niat fructum, mœrore afficitur: sic quoque Domi-
nus verbum suum seminari vult in cordibus ho-
minum. Verum perinde ac agricola ob regionem
inanem angitur; sic quoque Dominus de vacuo
corde, nec fructus producente, contristatur. Quem-
admodum venti perflant ubique cunctam creatu-
ram; et quemadmodum sol omnem terram illustrat,
sic deitas ubique est, et ubique reperitur. Si quæras
illum in cœlis, illic reperitur in cogitationibus an-
gelorum; si quæras eum in terra, hic quoque repe-
ritur in cordibus hominum. E multis vero pauci
reperiuntur, qui placeant Deo Christiani. Gloria et
magnificentia Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in
sæcula. Amen.

B

HOMILIA XXXIII.

Indesinenter et attente oportet Deo vota facere
et precari.

I. Oportet nos, non ex more corporeo, nec pro
more vociferandi, nec ex consuetudine silendi,
aut genua flectendi, preces facere; verum sobrie
animum attendentes expectare Deum, quando
aderit et visitabit per omnes egressiones animam,
per semitas ejus ac sensuum organa; et ita quando
conveniat tacere, et quando conveniat clamare, et
cum vociferatione precari, modo mens sit firmata
in Deum. Perinde enim ac corpus cum operatur
quidpiam, totum penitus occupatum incumbit operi,
et omnia ejus membra se invicem adjuvant: sic
quoque anima tota prorsus consecratur postulationi
et charitati Domini, quæ nec vagis occupetur, aut
circumferatur cogitationibus, et spem atque ex-
pectationem omnem collocatam habeat in Christo.

II. Atque hoc pacto illucescet ille, qui purum
docet petendi modum, et suggerit orationem pu-
ram spiritualem, Deo dignam, et quæ fit in spiritu
et veritate, adorationem¹⁰. Quemadmodum vero,
qui mercatoriam artem elegit, non unicum solum
lucri faciendi excogitat inventum, sed undecunque
augere et cumulare lucrum cogitur, ab hac 124 ad
aliam transiens solertiam et inventum; et inde aliud
iter suscipiens, et ab eo, quod nihil prodest semper
transiliens, ad id, quod quæstuosius est, currit:
sic quoque nos animam nostram varie et artificiose
adornemus, ut lucrificiamus verum ac summum
lucrum, Deum nimirum, qui doceat nos in veritate
precari. Ad hunc enim modum requiescit Dominus
in bona animæ intentione, thronum gloriæ eam
constituens, insidens, et requiescens in ea. Sic enim
apud Ezechielem prophetam audivimus de spiritua-
libus animalibus¹¹, subjugatis currui Domini. Tota
enim oculata nobis proponit ea, cujusmodi est anima
quæ Deum gestat, quinimo quæ gestatur a Deo.
Fit enim tota oculus.

III. Et quemadmodum domus, quæ dominum
præsentem habet, omni abundat ornatu, pulchritu-

¹⁰ Joan. 17, 24. ¹¹ Ezech. 1, 1; x, 2; Homil. 1, 1 seq.

dine et decore; eodem modo anima, quæ Dominum suum apud se ipsam habet, et in se manentem, omni pulchritudine et decore repleta est; siquidem Dominum cum spiritualibus suis thesauris inhabitantem habet, et aurigam. Væ domui, cujus dominus peregrinatur, cuique dominus non præsto est, quia desolata est, diruta, plena omni impuritate et perturbatione. Illic *Sirenes et dæmonia* ²²; secundum prophetam habitant. In deserta enim domo feles, canes, et omnis immunditia latet: Væ animæ, quæ non resurgit a gravi lapsu suo; et intra se habet, qui persuadeat ei, atque adigant eam inimicitias suscipere cum suo ipsius Sponso, et qui exoptent corrumpere ejus animi sensa a Christo.

IV. Cum vero Dominus viderit, quod colligat se ipsam pro viribus suis, semper Dominum quærens, noctu diuque exspectans, atque clamans ad eum, quemadmodum mandavit *citra intermissionem* in omni negotio *precari, faciet vindictam ejus* ²³, ut promisit, atque eam expurgatam ab omni malitia sua, *irreprehensibilem et immaculatam sponsam ipse sibi constituet eam* ²⁴. Cæterum si credis hæc vera esse, ut quoque sunt, attende tibi ipse, num consecuta sit anima tua lumen dirigens eam, verum cibum et potum, qui est Dominus; sin minus nactus sis, quære noctu diuque, ut consequaris. Si ergo aspexeris solem, inquirito verum solem; cæcus siquidem es. Si spectaveris lumen, respice animam tuam, num verum et bonum lumen nactus sis. Omnia enim, quæ visui patent, sunt umbra verarum rerum ad animam pertinentium. Est enim præter hominem conspicuum, alius homo interior, et alii oculi, quos occæcavit Satanias; et aures, quas surdas effecit. Itaque venit Jesus, ut interiori huic homini restituat sanitatem. Cui gloria et imperium cum Patre, et Spiritu sancto in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXIV.

De gloria Christianorum quam corpora illorum in resurrectione consequentur, et qua cum anima illustrabuntur.

I. Quemadmodum oculi corporei clare omnia conspiciunt, sic quoque animis sanctorum manifesta et conspicua sunt ornamenta divinitatis, quibus permisti Christiani sapiunt. At vero corporeis oculis occultata est illa gloria; animæ vero credenti perspicue revelatur, quam Dominus necatam excitat a peccato, quemadmodum suscitavit et mortua corpora; cui præparat cælum novum, et terram novam, et solem justitiæ, cui largitur omnia e divinitate sua. Ipse est mundus verus, terra vivens, vitis fructifera, **125** panis vitæ, et aqua vivens, ut scriptum est: *Credo videre bona Domini in terra viventium* ²⁵. Et rursum: *Orietur timentibus Dominum Sol justitiæ, et sanitas in altis ejus* ²⁶. Et Dominus quoque inquit: *Ego sum vitis vera* ²⁷. Et rur-

²² Isa. xxxiv. 14. ²³ Luc. xviii, 1, 7. ²⁴ Ephes. v, 26, 27. ²⁵ Psal. xxvi, 26. ²⁶ Malach. iv, 2. ²⁷ Joan. xv, 1; vi, 48.

πρεπείας · οὕτω καὶ ψυχὴ ἡ ἔχουσα τὸν δεσπότην αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἐν αὐτῇ καταμένοντα, πάτη; ὠραιότητος καὶ εὐπρεπείας γέμει · τὸν γὰρ Κύριον σὺν τοῖς πνευματικοῖς αὐτοῦ θησαυροῖς ἔνοικον ἔξει καὶ ἡνιοχόν. Οὐαὶ δὲ οἰκίᾳ, ἧς ὁ δεσπότης ἀποδημεῖ, καὶ ὁ κύριος οὐ παρέστιν, ὅτι ἡρῆμωται κατεσκαμμένη, γέμουσα πάσης ἀκαθαρσίας, καὶ ἀταστασίας. Ἐκεῖ *Σειρήνες καὶ δαιμόνια*, κατὰ τὴν προφήτην, οἰκοῦσιν. Ἐν γὰρ τῇ ἡρῆμωμένῃ οἰκίᾳ, αἰλουροὶ καὶ κύνες, καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία ἐστίν· οὐαὶ ψυχῇ τῇ μὴ ἀνισταμένη ἐκ τῆς χαλεπῆς πώσεως αὐτῆς, καὶ ἐνθὸν αὐτῆς ἐχούση τοὺς πειθόντας αὐτήν, καὶ ἀναγκάζοντας ἔχθραν ἔχειν πρὸς τὸν αὐτῆς Νυμφίον, καὶ βουλομένους φθείρειν τὰ νοήματα αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ.

Δ'. Ὅταν δὲ ἴδῃ ὁ Κύριος, ὅτι συνάγει ἑαυτὴν ὅσον τὸ κατὰ δύναμιν, αὐτὸν τὸν Κύριον ζητοῦσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ βούσῃ πρὸς αὐτὸν, καθὼς ἐνεπιλάτο, *ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι ἐν παντί, κοίμει τῆς ἐκδίκησιν αὐτῆς*, ὡς ὑπέσχετο, καθαρῶς αὐτὴ ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ κακίας, καὶ ἀμωμον, καὶ ὁσκιον *νύμφην αὐτὸς αὐτῷ παραστήσει αὐτήν*. Εἰ δὲ πιστεύεις ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ὥσπερ καὶ εἶπαι, *πρόσεχε σεαυτῷ, εἰ εὖρεν ἡ ψυχὴ σου τὸ ὁδηγοῦν αὐτὴν φῶς, καὶ τὴν ἀληθινὴν βρώσιν καὶ πόσιν, ἧτις ἐστὶν ὁ Κύριος*. Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, ζήτησον νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἵνα λάβῃς. Ὅταν οὖν ἴδῃς τὸν ἥλιον, ζήτησον τὸν ἀληθινὸν ἥλιον· τυφλὸς γὰρ εἶ. Ὅταν θεωρῆς φῶς, ἐπιβλεψὼν εἰς τὴν ψυχὴν σου, εἰ εὖρες τὸ ἀληθινὸν φῶς, καὶ ἀγαθόν. Σκια γὰρ ἐστὶ πάντα τὰ φαινόμενα τῶν ἀληθινῶν τῆς ψυχῆς πραγμάτων. Ἔστι γὰρ παρὰ τὸν φαινόμενον ἄλλος ἄνθρωπος ἐνθὸν · καὶ ὀφθαλμοί, οὓς ἐτύφλωσεν ὁ Σατανᾶς, καὶ ὄψα δὲ ἐκώφωσεν, καὶ ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς τοῦτον τὸν ἔσω ἄνθρωπον ὕγι ποιῆσαι · ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΔ'.

Περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν δόξης, ἧς τὰ σώματα αὐτῶν ἐν τῇ ἀναστάσει καταξιώθησεται, καὶ μετὰ τῆς ψυχῆς φωτισθήσεται.

Α'. Ὅσπερ οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοὶ τηλαυγῶς πάντα βλέπουσιν, οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἁγίων φανερὰ καὶ ὁρατὰ ἐστὶ τὰ κάλλη τῆς θεότητος, εἰς δὲ συγκρινῶνται καὶ φρονοῦσι Χριστιανοί. Ἀλλὰ τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς κεκάλυπται ἡ δόξα ἐκεῖνη, τῇ ψυχῇ δὲ τῇ πιστευσούσῃ τηλαυγῶς ἀποκαλύπτεται, ἣν ὁ Κύριος νεκρωθεῖσαν ἀνιστᾷ ἐκ τῆς ἀμαρτίας, ὡσπὶ εἰργεῖ καὶ τὰ νεκρὰ σώματα, ἐτοιμάζων αὐτῇ οὐρανὸν καινὸν, καὶ γῆν καινὴν, καὶ ἥλιον ἀκαίωτον, διδοὺς αὐτῇ πάντα ἐκ τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἔστι κόσμος ἀληθινὸς, καὶ γῆ ζῶσα, καὶ ἔρπελος καρποφόρος, καὶ ἄρτος ζωῆς, καὶ ὕδωρ ζωῆς, καθὼς γέγραπται, *Πιστεύτω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζῶσαν* · καὶ πάλιν, *Ἀνατελεῖ τὸς φοβουμένους τὸν Κύριον ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ*

Ιασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ. Καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή. Καὶ πάλιν, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Καὶ πάλιν, Ὁ πλῆρω ἐκ τοῦ ὕδατος οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγή ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Β'. Ἡ γὰρ ἔλευσις τοῦ Κυρίου πᾶσα διὰ τὸν ἄνθρωπον γεγένηται, τὸν τεθανατωμένον ἐν τάφῳ σκώτους, ἀμαρτίας, πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ δυνάμεων πονηρῶν, ἵνα ἐν τῷ αἰῶνι τεύτῃ νῦν ἀναστήσῃ καὶ ζωοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον, καὶ καθάρσιον ἀπὸ πάσης μελανίας, καὶ φωτίσῃ αὐτὸν τῷ ἰδίῳ φωτὶ, καὶ ἀμψιάσῃ αὐτὸν τὰ ἑαυτοῦ ἐνδύματα τῆς θεότητος τὰ οὐράνια. Ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει τῶν σωμάτων, ὧν προσίστησαν καὶ προεδοξάσθησαν αἱ ψυχαί, τότε καὶ τὰ σώματα συνδοξάζονται, καὶ φωτίζονται τῇ ἀπὸ τοῦ νῦν πεφωτισμένη καὶ δεδοξασμένη ψυχῇ. ἔστι γὰρ αὐτῶν οἶκος καὶ σκηνή καὶ πόλις ὁ Κύριος. Τὸ οἰκητήριον δὲ τὸ ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἀχειροποίητον περιδέληται δόξαν φωτὸς θεικοῦ, ὡς τέκνα φωτὸς γενόμενοι, οὐ προσέξουσιν ἀλλήλους ὀφθαλμῷ πονηρῶν γὰρ ἐξήρθη. Οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ἄρσεν καὶ θῆλυ, δούλος καὶ ἐλεύθερος· εἰς θεϊκὴν γὰρ φύσιν ἅπαντες μεταβάλλονται, χρῆστοι, καὶ θεοὶ, καὶ τέκνα θεοῦ γενόμενοι. Ἐκεῖ ἀνεπαισχύντως τότε λαλήσει εἰρήνην ἀδελφὸς ἀδελφῇ· ἐν γὰρ εἰσιν ἐν Χριστῷ πάντες, καὶ πάντες ἐν ἐνὶ φωτὶ ἀναπαύομενοι. Προσέξει ἕτερος τῷ ἑτέρῳ, καὶ ἐν τῷ προσέχειν, εὐθέως πάλιν εἰς ἀλήθειαν ἐκλάμψουσιν, εἰς ἀληθινὴν θείαν φωτὸς ἀρρήτου.

Γ'. Οὕτως πολλοῖς σχήμασι, καὶ πολλαῖς καὶ ποικίλαις δόξαις θεϊκαῖς ἀλλήλους ἐνορῶσι, καὶ ἕκαστος ἐκπλήσεται καὶ ἀγαλλιάσῃ ἀνεκλαλήτῳ, προσέχων τῇ τοῦ ἑτέρου δόξῃ. Ὁρᾷς πῶς αἱ τοῦ θεοῦ δόξαι ἀφραστοὶ εἰσι καὶ ἀκατάληπτοι, φωτὸς ἀρρήτου καὶ ἀπίδων μυστηρίων, καὶ ἀναριθμήτων ἀγαθῶν ὑπάρχουσι; Ὡσπερ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις τὰ τῆς γῆς φυτὰ, ἢ σπέρματα, ἢ ἄνθη ποικίλα ἀδύνατόν τινα καταλαβεῖν ἀριθμῷ, καὶ τὸν πάντα πλοῦτον τῆς γῆς, ἀμψχανόν τινα μετῆσαι ἢ ἐπίστασθαι· ἢ ὡσπερ ἐν τῇ θαλάσῃ τὰ ἐν αὐτῇ ζῶα, ἢ τὸν ἀριθμόν, ἢ τὰ γένη, ἢ τὴν διαφορὰν, ἢ τὸ μέτρον τοῦ ὕδατος αὐτῆς, ἢ τὸ μέτρον τοῦ τόπου αὐτῆς ἀδύνατόν τινα τῶν ἀνθρώπων καταλαβεῖν· ἢ ὡσπερ ἐν τῷ ἀέρι τὸν ἀριθμὸν τῶν πετεινῶν· ἢ τὰ γένη ἢ τὴν ποικίλιαν ἀδύνατον γινῶναι· ἢ ὡσπερ τὸ τοῦ οὐρανοῦ μέγεθος, ἢ τὰς θέσεις τῶν ἄστρων, ἢ τὸν δρόμον αὐτῶν ὡς ἔστιν ἀδύνατον καταλαβεῖν· οὕτως ἔστιν ἀδύνατον εἰπεῖν, ἢ διαγορεῦσαι τὸν πλοῦτον τῶν Χριστιανῶν τὸν ἀμέτρητον, ἀπέραντον καὶ ἀκατάληπτον. Εἰ γὰρ τὰ κτίσματα ταῦτα τοσοῦτον ἄπειρα καὶ ἀκατάληπτα τοῖς ἀνθρώποις τυγχάνει, πόσῳ μᾶλλον ὁ κτίσας καὶ κατασκευάσας αὐτά! Ὁφείλει οὖν τις μᾶλλον ἀγαλλιασθῆναι καὶ χαρῆσαι, ὅτι τοσοῦτος πλοῦτος καὶ κληρονομία τοῖς Χριστιανοῖς ἡτοιμασται, ὥστε μηδένα δυνηθῆναι εἰπεῖν, ἢ ἐξαγορεῦσαι. Μετὰ πάσης δὲ σπουδῆς καὶ ταπεινοφροσύνης προσελθεῖν δεῖ ἐπὶ τὸν ἀγῶνα τῶν Χριστιανῶν, καὶ λα-

sum : Ego sum panis vitæ; et rursum : Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam ²⁸.

II. Adventus enim Domini totus penitus propter hominem fuit, qui mortuus jacebat in sepulcro tenebrarum, peccati, spiritus impuri, et perversarum potestatum, ut in hoc sæculo nunc resuscitet ac vivificet hominem, emundet ab omni nigredine, illuminet eum suo lumine, atque amiciat eum suis ipsius indumentis divinis et cœlestibus. In resurrectione autem corporum, quorum ante resurrexerint et gloria illustratæ fuerint animæ, tunc quoque corpora simul glorificabuntur et illustrabuntur cum anima, quæ nunc illuminata et illustrata fuit. Dominus enim est eorum domus, tabernaculum et civitas; domicillo vero cœlesti, non manufacto protecti sunt, gloria nimirum luminis divini velut filii lucis effecti. Non intuebuntur se invicem oculo pravo; malitia enim sublata est. Non est illic masculus et femina, servus et liber. In divinam enim naturam omnes transmutantur, benigni, dii et filii Dei facti. Illic absque ullo pudore tunc loquetur pacem frater cum sorore. Unum siquidem sunt in Christo omnes, et omnes in uno lumine requiescunt. Attendet alter in alterum, et inter attendendum confestim denuo in veritate splendebunt, in verâ contemplatione luminis arcani.

III. Adeo multiplicibus figuris, multa et varia gloria divina se invicem aspiciunt : quisque stupore percuetiur et exsultabit exultatione ineffabili, animadversa alterius gloria. Vides quo pacto gloria Dei verbis explicari aut comprehendi nequeat, gloria scilicet luminis arcani, æternorum, mysteriorum et bonorum innumerabilium. Quemadmodum enim in rebus aciei oculorum subjectis, plantas terræ, semina aut flores varios non datum est cuiquam numero comprehendere, atque ut omnes opes terræ metiatur quisquam aut cognoscat, fieri non potest; aut veluti animalia in mari degentia, aut numerum, aut genera, aut differentiam, aut mensuram aquæ ejus, aut mensuram loci ejus impossibile est ulli hominum comprehendere; aut veluti per aerem volantium volucrum numerum, aut genera aut varietates non licet cognoscere; aut veluti magnitudinem cœli, aut positus astrorum, aut cursum eorum consequi impossibile est: sic quoque impossibile est enarrare aut explicare divitias Christianorum immensas, infinitas et incomprehensibiles. Si etenim creaturæ istæ adeo infinitæ et incomprehensibiles hominibus sunt, quanto magis, qui condidit et creavit illas? Debet igitur quisquam vehementius exsultare et lætari, tantas opes et hæreditatem Christianis præparatam esse, ut nemo possit eloqui aut enarrare. Cæterum omnî studio et animi humilitate accedere oportet ad cer-

²⁸ Joan. iv, 4.

tamen Christianorum, ac consequi illas divitias. *Hereditas enim et pars Christianorum, est ipse Deus. Dominus enim, inquit, pars hereditatis meæ et calicis mei*¹⁹. Gloria sit ei, qui se ipsum donat, atque permiscet sanctam animam suam animis Christianorum, in sæcula. Amen.

126 HOMILIA XXXV.

De Sabbato antiquo et novo.

I. In umbra legis per Mosen datæ mandavit Deus, unumquemque requiescere in Sabbato, et nihil agere. Hoc autem figura erat et umbra veri Sabbati, quod animæ donatur a Domino. Anima enim, quæ digna censetur ab obscenis et turpibus cogitationibus liberari, tum verum Sabbatum celebrat, tum veram requiem requiescit, otium agens et liberata ab omnibus operibus tenebrosis. Illic enim in typici Sabbati celebratione, etsi corpora quiescebant, verumtamen animæ nequitias ac vitiiis erant illigatæ. Hoc verò, verum Sabbatum vera est requies animæ, quæ vacat, et expurgata est a cogitationibus Satanae, et requiescit in perpetua quiete et lætitia Domini.

II. Quemadmodum enim tunc mandavit, ut ipsa quoque bruta animalia Sabbato quiescerent, ne bos jugum necessarium traheretur; ne asino onera imponerentur; quiescebant enim ipsa quoque animalia a duris operibus; sic quoque cum venisset Dominus, et verum æternumque Sabbatum contulisset, refocillavit animam oneribus iniquitatis, immundarumque cogitationum gravatam et onustam, et operantem iniquitatis opera necessario, quippe quæ sub acerbiorum dominorum servitutem erat redacta; et levavit eam ob oneribus intolerabilibus, variis atque obscenis cogitationibus, sublatoque gravi jugo operum iniquorum recreavit eam, cogitationibus impuris laborantem.

III. Dominus enim vocat hominem ad recreationem, inquit: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego refocillabo vos*²⁰. Itaque quæcunque animæ crediderint et accesserint, refocillet eas ab his gravibus, molestis et immundis cogitationibus, quæ vacantes ab omni iniquitate, celebrant Sabbatum verum, deliciarum plenum et sanctum: peragunt festum Spiritus, gaudii et exultationis inenarrabilis, et serviunt servitium purum et Deo gratum ex puro corde, hoc est, verum et sanctum Sabbatum. Obsecremus ergo nos quoque Deum, ut ingrediamur in hanc requiem, ut feriemur a turpibus, malitiosis atque vanis cogitationibus, quo hoc pacto possimus servitium exhibere Deo ex puro corde, ac celebrare festum Spiritus sancti. Beatus ergo, qui ingressus est illam requiem. Gloria Patri, cui sic placuit, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula. Amen.

¹⁹ Psal. xvi, 5. ²⁰ Matth. xi, 28.

δεν ἐκεῖνον τὸν πλοῦτον. Κληρονομία γὰρ καὶ μερὶς τῶν Χριστιανῶν αὐτός ἐστιν ὁ Θεός· Κύριος γὰρ, φησί, μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου. Δόξα τῷ ἑαυτὸν δίδοντι, καὶ συγκιρρώνει τῇ ἀγίαν φύσιν αὐτοῦ ταῖς ψυχαῖς τῶν Χριστιανῶν, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA ΛΕ'.

Περὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ καινοῦ Σαββάτου.

A'. Ἐν τῇ σκιά τοῦ νόμου τοῦ διὰ Μωσείας ἐθέντος, προσέταξεν ὁ Θεὸς ἐν τῷ Σαββάτῳ ἕκαστον ἀναπαύεσθαι καὶ μὴδὲν ποιεῖν. Τοῦτο δὲ τύπος ἦν καὶ σκιά τοῦ ἀληθινοῦ Σαββάτου τοῦ διδομένου τῇ ψυχῇ ἀπὸ τοῦ Κυρίου. Ἡ γὰρ καταξιωθεῖσα ψυχή [ἐλευθεροθῆναι] ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν καὶ ῥυπαρῶν λογισμῶν, καὶ ἀληθινὸν Σάββατον σαββατίζει, καὶ ἀληθινὴν ἀνάπαυσιν ἀναπαύεται, ἀργούσα καὶ ἐλευθερουμένη ἀπὸ πάντων τῶν σκοτεινῶν ἔργων. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰς τὸ τυπικὸν Σάββατον, εἰ καὶ σωματικῶς ἀνεπαύοντο, ἀλλ' αἱ ψυχαὶ εἰς τὰς πονηρίας καὶ κακίας ἦσαν ἐδεμένα. Τοῦτο δὲ τὸ ἀληθινὸν Σάββατον, ἀνάπαυσις ἀληθινή ἐστι, ψυχῆς ἀργούσης καὶ καθαριζομένης ἀπὸ τῶν διαλογισμῶν τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἀναπαυομένης εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάπαυσιν αἰωνίαν, καὶ χαράν.

B'. Ὡσπερ γὰρ τότε προσέταξε καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα ζῶα τῷ Σαββάτῳ ἀναπαύεσθαι, τὸν βοῦν μὴ ὑπὸ ζυγὸν ἀνάγκης ἔλκεσθαι, τὸν ὄνον μὴ ἐπιφορτίζεῖν (ἀνεπαύοντο γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα ἀπὸ τῶν βαρέων ἔργων)· οὕτως ἐλθὼν ὁ Κύριος καὶ τὸ ἀληθινὸν καὶ αἰώνιον Σάββατον δοῦς, ἀνέπαυσε τὴν βεβαρημένην καὶ πεφορτισμένην ψυχὴν φορτίοις ἀνομίας, ἀκαθάρτων διαλογισμῶν, καὶ ἐργαζομένην ἀδικίας ἐργα μετὰ ἀνάγκης ὡς ὑπὸ δεσπότας πικροῦς δεδουλωμένην, καὶ ἐκούρυσεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν δυσθαστάκτων φορτίων, ματαίων καὶ ῥυπαρῶν διαλογισμῶν. Καὶ ἦρε τὸν ζυγὸν τὸν πικρὸν τῶν ἔργων ἀδικίας, καὶ ἀνέπαυσεν αὐτὴν κοπιῶσαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς τῆς ἀκαθαρσίας.

Γ'. Ὁ γὰρ Κύριος καλεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀνάπαυσιν λέγων, *Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι· κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς*. Καὶ ὅσκι ψυχαὶ παῖθονται καὶ προσέρχονται, ἀναπαύει αὐτὰς ἀπὸ τούτων τῶν βαρέων καὶ φορτικῶν καὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν, καὶ ἀργοῦσιν ἀπὸ πάσης ἀνομίας, σαββατίζουσαι Σάββατον ἀληθινὸν, τρυφερὸν, ἄγιον· καὶ ἐορτάζουσιν ἐορτὴν Πνεύματος, χαρᾶς, καὶ ἀγαλλιᾶσεως ἀνεκκλήτου. Καὶ λατρεύουσι λατρεῖαν καθάραν, καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ, ἐκ καθαρᾶς καρδίας· τοῦτό ἐστι τὸ ἀληθινὸν καὶ ἄγιον Σάββατον. Παρακλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεὸν εἰσελεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν ταύτην, τοῦ ἀργεῖν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν, καὶ πονηρῶν, καὶ ματαίων διαλογισμῶν, ἵνα οὕτως δυνηθῶμεν λατρεῖσαι τῷ Θεῷ ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ ἐορτάσαι ἐορτὴν Πνεύματος ἁγίου. Μακίριος οὖν ὁ εἰσελθὼν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν· δόξα τῷ οὕτως εὐδοκῆσαντι Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΖ΄.

Περὶ δισσοῦς ἀναστάσεως τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων, καὶ διαφοροῦ δόξης τῶν ἀνισταμένων.

Α'. Ἀνάστασις τῶν νεκρῶν ψυχῶν ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεται. Ἀνάστασις δὲ τῶν σωμάτων ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Ὅσπερ δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ πεπηγμένοι ὄντες οἱ ἀστέρες, οὐκ ἴσοι πάντες εἰσὶν, ἀλλ' εἰς τοῦ ἐνὸς διαφέρει ἐν τῇ λαμπρότητι καὶ μεγαλειότητι· οὕτω καὶ τοῖς πνευματικοῖς, κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως εἰσι προκοπαὶ ἐν αὐτῷ τῷ Πνεύματι, εἰς πλουσιώτερος τοῦ ἑτέρου. Καὶ ἡ Γραφή λέγει, ὅτι Ὁ λαλῶν ἐν γλώσσῃ, Πνεύματι Θεοῦ λαλεῖ· Οὗτος πνευματικός ἐστι Θεῷ λαλῶν· Ὁ δὲ προφητεύων, Ἐκκλησιαίαν οἰκοδομεῖ. Οὗτος περισσεῖαν ἔσχε τῆς χάριτος· ὁ μὲν γὰρ ἑαυτὸν μόνον οἰκοδομεῖ, ὁ δὲ ἑαυτὸν καὶ τὸν πλησίον. Τοῦτο δὲ ἐστίν, ὡσπερ κόκκος σίτου σπειρόμενος ἐν τῇ γῆ, καὶ ὁ αὐτὸς ἐκ τῆς μιᾶς καρδίας πολλοὺς καὶ διαφοροὺς κόκκους ἐκφέρει. Καὶ πάλιν αὐτοὶ οἱ στάχυες, οἱ μὲν εἰσι μειζότεροι, οἱ δὲ μικρότεροι, ὅλοι δὲ εἰς μίαν συνάγονται ἄλωνα, εἰς μίαν ἀποθήκην, διάφοροι ὄντες εἰς ἕξ αὐτῶν γίνεται ἄρτος.

Β'. Ὡσπερ εἰσὶν ἐν πόλει πληθὴ ἀνθρώπων, καὶ οἱ μὲν εἰσι παῖδια νήπια, οἱ δὲ ἄνδρες, ἡ νεανίσκοι· πάντες δὲ ἀπὸ μιᾶς πηγῆς ὕδωρ πίνουσι, καὶ ἀπὸ ἑνὸς ἄρτου ἐσθίουσι, ἕνα ἀέρα ἔχοντες· ἡ ὡσπερ εἰσὶ λύχνοι, καὶ ὁ μὲν ἔχει δύο μυχτῆρας, ὁ δὲ ἐπτά· ἀλλ' ὅπου ἐστὶν ἡ περισσεῖα τοῦ φωτὸς ἄλλως φωτίζει· οὕτως ὅσοι εἰσὶν ἐν πυρὶ καὶ φωτὶ, οὐ δύναται εἶναι ἐν σκότει· ἀλλὰ διαφορὰ πολλή ἐστίν. Ὅσπερ ἂν εἰ τις πατὴρ ὢν υἱοὺς ἔχει δύο, τὸν μὲν παιδίον, τὸν δὲ νεανίσκον, καὶ τὸν μὲν εἰς πόλεις ἀποστέλλει καὶ πατρίδας, τὸ δὲ νήπιον πάντοτε δορυφορεῖ, ἐπεὶ μηδὲν δύναται ποιεῖν. Δόξα τῷ Θεῷ. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΖ΄.

Περὶ τοῦ παραδείσου, καὶ νόμου πνευματικοῦ.

Α'. Ἡ φίλια τοῦ κόσμου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἔχθρα ἐστὶν εἰς Θεόν. Διὸ ἡ Γραφή κελεύει πάση φυλακῇ τηρεῖν ἑαυτοῦ καρδίαν, ἵνα τις ὡς παράδεισον φυλάσσω ἐν αὐτῇ τὸν λόγον, ἀπολαύσῃ τῆς χάριτος, μὴ ἀκούων τοῦ ἔνδον εἰλισσομένου ὄφεως συμβουλευόντος τὰ πρὸς ἡδονήν, δι' ἧς γεννᾶται θυμὸς ὁ ἀδελφοκτόνος, καὶ θνήσκει ψυχὴ ἡ τίχτουσα· ἀλλ' ἀκούων τοῦ Κυρίου λέγοντος, Ἐπιμελεῖσθε πιστῶς καὶ ἐλπίδος, δι' ὧν γεννᾶται ἡ φιλόθεος καὶ φιλόανθρωπος ἀγάπη, ἡ τὴν ἀκρίβιον ζωὴν παρέχουσα. Εἰς τοῦτον τὸν παράδεισον εἰσῆλθε Νῶε, τὴν ἐντολὴν φυλάσσω καὶ ἐργάζομενος, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης ἐλυτρώθη τῆς ὀργῆς. Τοῦτον φυλάσσω Ἀβραάμ φωνὴν Θεοῦ ἤκουσε. Τοῦτον φυλάσσω Μωϋσῆς δόξαν εἰς τὸ πρόσωπον ἐλάμβάνεν. Ὁμοίως Δαβὶδ τοῦτον φυλάσσω εἰργάζετο, ὅθεν τῶν ἐχθρῶν ἐκυρῆεν· ἀλλὰ καὶ Σαοὺλ ἕως οὗ ἐφύλασσε τὴν καρδίαν, εὐωχῶντο. Ὅτε δὲ εἰς τέλος παρέβη, εἰς τέλος ἐγκατελήφθη. Ἐν μέτρῳ γὰρ κατὰ ἀνολογίαν

Α

HOMILIA XXXVI.

De duplici resurrectione animarum et corporum, et diversa resurgentium gloria.

I. Resurrectio mortuarum animarum ab hoc momento fit: resurrectio vero corporum in illa die. Quemadmodum vero in caelo, quæ fixæ sunt stellæ, non sunt omnes aequales, sed una ab altera differt splendore et magnitudine; sic in rebusspiritualibus pro modo fidei sunt promotiones in ipso Spiritu, unus locupletior altero. Scriptura quoque ait: *Qui loquitur lingua, Spiritu Dei loquitur* ²¹. Hic spiritualis est, qui cum Deo loquitur: *At 127 qui prophetat, ecclesiam ædificat*. Iste abundantiam adeptus est gratiæ. Ille enim se ipsum duntaxat ædificat, hic vero se ipsum et proximum. Hoc porro se habet, ut granum frumenti in terram coniectum: idem ex uno corde plura et diversa grana producit. Et rursus ex spicis ipsis aliæ sunt ampliores, aliæ tenuiores; universæ vero in unam congregantur aream, in unum horreum; et licet diversæ sint, unus ex ipsis conficitur panis.

Β

II. Aut quemadmodum in civitate sunt hominum multitudines, et nonnulli sunt pueri pusilli, alii vero viri vel adolescentes; omnes vero ex uno fonte aquam bibunt, unum panem comedunt, unumque aerem spirant. Aut perinde ut sunt lucernæ, et hæc quidem habet duo luminaria, illa vero septem, at ubi est abundantia lucis, ibi aliter illuminat: sic quicumque sunt in igne et lumine, nequeunt esse in tenebris: verum magna inter eos est discrepantia. Veluti ac si pater quispiam habeat duos filios, hunc pusillum, alterum adolescentem, hunc quidem in urbes mittit et regiones, pusillum autem semper tuctur, quia nihil potest agere. Gloria Deo. Amen.

HOMILIA XXXVII.

De paradiso et lege spirituali.

Amicitia hujus mundi, ut scriptum est, inimicitia est Dei ²². Quapropter Scriptura jubet unumquemque omni custodia observare cor suum ²³, ut quis, velut paradysum, conservans in eo verbum, fruatur gratia, nec audiat serpentem intus se implicantem, et consulentem quæ voluptati inserviunt, ex qua nascitur iracundia ad fratricidium committendum adigens, et moritur anima pariens; verum audiat Dominum dicentem: *Curam habete fidei ac spei, e quibus profiscitur charitas, et Dei et hominum amans, quæ vitam æternam largitur*. In hujusmodi paradysum ingressus est Noe, mandatum observans atque exsequens, atque per charitatem servatus est ab ira. Hunc conservans Abraham divinæ voci obtemperavit. Hunc custodiens Moses, gloriam in facie recepit. Itidem et David hunc custodiens, effecit, unde dominium in hostes adeptus est. Verum etiam Saul, quandiu custodivit cor, felici rerum successu utebatur; quando vero sub finem trans-

²¹ I Cor. xiv. 2. ²² Jac. iv. 4. ²³ Prov. iv. 23.

gressus est, tandem est circumventus. Juxta mensuram enim et ex proportione pervenit ad unumquemque verbum Dei, quantum quis possedit, tantum possidebitur : et quantum quis custodierit, tantum custodietur.

II. Propterea universus chorus sanctorum prophetarum, apostolorum, et martyrum verbum in cordibus suis custodierunt, de nulla re solliciti, sed despicientes terrena in mandato Spiritus sancti permanserunt, eligentes quod Deo Spiritui gratum et bonum erat : non verbo solo aut cognitione nuda, sed verbo et opere, ac rebus ipsis : pro divitiis eligentes paupertatem, pro gloria honorum contemptum, pro voluptate miseriam, unde etiam pro ira dilectionem : odio enim prosequentes quæ jucunda sunt in hac vita, eos qui hæc auferebant, vehementius diligebant, tanquam opitulantes sibi ad scopum attingendum, prohibiti a cognitione boni mali que : neque enim bonos repellabant, nec improbos accusabant : eos omnes legatos administrationis Dominicæ esse existimantes. Quocirca erga omnes gerebant animum benevole affectum. Cum enim **128** audirent Dominum dicentem : *Remittite, et remittetur vobis* ²⁸, tunc qui se læderent, beneficos reputabant, velut ab iis consecuti occasionem remittendi. Cum vero rursus audirent : *Quemadmodum vultis, ut faciant vobis homines, ita vos quoque facite illis* ²⁹, tunc quoque probos in conscientia diligebant. Relinquentes enim suam justitiam, et justitiam Dei quærentes, consequenter invenerunt et charitatem in ea naturaliter reconditam.

III. Dominus enim cum multa de charitate præciperet, jussit quærere justitiam Dei : novit enim hanc matrem charitatis esse. Non licet enim salvari, nisi per proximum, ut præcepit : *Remittite, et remittetur vobis*. Hæc est lex spiritualis, quæ in cordibus fidelibus scribitur, complementum nimirum prioris legis. *Non enim, inquit, veni ad destruendam legem, sed ut compleam* ³⁰. Quo ergo pacto impleatur, accipe. Prior lex sumpta occasione benedicendi ei, qui peccaverat, fortius condemnavit eum, qui læsus est. *In quo, inquit, judicas alterum, in eo te ipsum condemnas : in quo vero remittis, remittetur ei* ³¹. Ita enim lex inquit : *In medio judicii judicium, et in medio remissionis* ³²

IV. Plenitudo ergo legis remissio est. Cæterum priorem legem diximus, non quod Deus duas leges præscripserit hominibus, sed unicam, et quidem illam spiritualem ex natura : quoad vindictam vero, justam inferens unicuique ultionem, remittenti remittit, et æmulum æmulatur. Inquit enim : *Cum electo, electus eris, et cum perverso, perverse ages* ³³. Quapropter, qui spiritualiter eam implent, et pro modo participes sunt gratiæ, non beneficos solum, sed etiam conviciantes ac persecutores diligunt, spirituales charitatem exspectantes pro remuneratione

Α μετέρχεται ἕκαστον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅσον ἐπικρατεῖ τις, τοσοῦτον ἐπικρατεῖται, καὶ ὅσον φυλάσσει, τοσοῦτον φυλάσσεται.

Β'. Διὰ τοῦτο πᾶς ὁ χορὸς τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, τὸν λόγον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐφύλασσαν, μὴδὲν ἕτερον μεριμνῶντες, ἀλλὰ τὰ γήινα ὑπερορῶντες, καὶ ἐν ἐντολῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαμένοντες καὶ τὸ τοῦ Πνεύματος φιλοθεον, καὶ ἀγαθὸν πάντων προκρίνοντες, οὐ λόγῳ μόνῳ ἢ γνώσει ψιλλῇ, ἀλλ' ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων· ἀντὶ πλοῦτου ἐλόμενοι πτωχεῖαν, ἀντὶ δόξης ἀτιμίαν, ἀντὶ ἡδονῆς ταλαιπωρίαν, ἕθεν καὶ ἀντὶ τοῦ θυμοῦ ἀγάπην· μισοῦντες γὰρ τὰ ἔδαια τοῦ βίου, τοὺς ἀφαιρουμένους αὐτὰ μᾶλλον ἡγάπων, ὡς συνεργοῦντας αὐτοῖς πρὸς τὸν σκοπὸν, ἀπεχόμενοι τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν. Οὕτε γὰρ τοῖς ἀγαθοῦς ἠρνούετο, οὕτε τοῖς πονηροῦς ἡτιώετο, πάντας ἀποκριταίους τῆς δεσποτικῆς οἰκονομίας ἡγοῦμενοι. Πρὸς πάντας οὖν εἶχον εὐδιάθετον εὐνοίαν. Ὅτε γὰρ ἤκουον τοῦ Κυρίου, Ἄφεςτε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν, τότε τοὺς ἀδικοῦντας εὐεργέτας ἐλογίζοντο εἰς ἄφεσιν ἔχοντες τὰς παρ' αὐτῶν ἀφορμὰς· ὅτε δὲ πάλιν ἤκουον, Καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς, τότε καὶ τοὺς ἀγαθοῦς κατὰ συνειδήσιν ἡγάπων. Ἀφέντες γὰρ τὴν δικαιοσύνην ἑαυτῶν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην ζητήσαντες, εὗρον ἀκολουθῶς καὶ τὴν ἀγάπην ἐν αὐτῇ κατὰ φύσιν ἐγκαχυμένην.

Γ'. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος πολλὰ περὶ τῆς ἀγάπης ἐνετείλαμενος, τὴν δικαιοσύνην ἐκέλευσε ζητεῖν τοῦ Θεοῦ· οἶδε γὰρ ταῦτα ἡμέτερα τῆς ἀγάπης ὑπάρχειν. Οὐκ ἔστι γὰρ ἄλλως σωθῆναι, εἰ μὴ διὰ τοῦ πλησίον, καθὼς ἐνετείλατο, Ἄφεςτε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν. Οὗτός ἐστιν ὁ πνευματικὸς νόμος, ὁ ἐν καρδίαις πισταῖς γραφόμενος, τὸ πλήρωμα τοῦ πρώτου νόμου· οὐκ ἤλθοι γὰρ, φησὶ, καταλύσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι. Πῶς δὲ πληροῦται, μάθε· ὁ πρῶτος νόμος διὰ τῆς εὐλόγου ἀφορμῆς τοῦ ἀμαρτήσαντος κατέκρινε περισσώτερος τὸν ἀδικηθέντα· Ἐν ᾧ γὰρ, φησὶ κρινεῖς τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρινεῖς· ἐν ᾧ δὲ ἀφίησιν, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅπως γὰρ ὁ νόμος λέγει, Ἀνὰ μέσον κρίσεως κρίσις, καὶ ἀνὰ μέσον ἀφέσεως ἄφεσις.

Δ'. Πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἄφεσις τυγχάνει. Πρῶτον δὲ νόμον εἰρήκαμεν, οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς δύο νόμους παρέθετο τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἕνα πνευματικὸν μὲν κατὰ φύσιν, κατὰ δὲ τὴν ἐκδίκησιν, δικαίαν ἐπιφέρων ἐκάστην τὴν ἐκδίχησιν, τῷ ἀφιέντι ἀφίησι, καὶ τῷ παραζηλοῦντι παραζηλοῖ. Φησὶ γὰρ· Μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτός ἐστι, καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέφεις. Διὰ τοῦτο οἱ πνευματικῶς αὐτὸν ἐκτελοῦντες, καὶ ἀναλόγως τῆς χάριτος μετέχοντες, οὐ μόνον τοὺς εὐεργετοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐνειδίξοντας καὶ διώκοντας ἡγάπων, τὴν πνευματικὴν ἀγάπην, ἀν-

²⁸ Luc. vi, 37. ²⁹ Matth. vii, 12. ³⁰ Matth. v, 17.

³¹ Rom. ii, 1, 2. ³² Psal. cxviii, 26.

αποδοσιν ἐκδεχόμενοι τῶν ἀγαθῶν· ἀγαθῶν δὲ λέγω, οὐχ ὅτι τὰ ἀδικήματα συνεχώρησαν, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀδικούντων εὐηργέτησαν. Οὕτω γὰρ αὐτοὺς παρατίθεντο τῷ Θεῷ, ὡς δι' αὐτῶν τοῦ μακαρισμοῦ τυχάνοντες, καθὼς φησι, *Μακάριοι ἐστε, ὅταν ἐρευνήσωσιν ὑμᾶς, καὶ δώξωσιν, καὶ εἰπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἔρεκεν ἐμοῦ.*

Ε'. Ὑπὸ δὲ πνευματικοῦ νόμου, οὕτω φρονεῖν ἐδιδάσκοντο· ὑπομενόντων γὰρ αὐτῶν, καὶ τὴν νοεράν πραότητα τηρούντων, ὁ Κύριος βλέπων τὴν ὑπομονὴν τῆς καρδίας πολεμουμένης, καὶ τῆς ἀγάπης μὴ ἐξισταμένης, διέβηκε τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ τὴν τελείαν ἔχθραν ἀπεβάλοντο, καὶ οὐκέτι μετὰ βίας, ἀλλὰ μετὰ βοηθείας εἶχον τὴν ἀγάπην. Ὁ γὰρ Κύριος λοιπὸν κατείργει τὴν στρεφομένην βροφαίαν, τὴν κινούσαν τοὺς λογισμοὺς, καὶ εἰσήρχοντο εἰς τὸ ἐσιώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρῶτος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσηλθὼν ὁ Κύριος· καὶ ἐντερύψων τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ μέλλοντα ἐν βεβαιότητι καρδίας θεασάμενοι, καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οὐκέτι ἐν ἐσώπτῳ, καὶ ἐν αἰνίγματι ἔλεγον, *Ἄ θθαλαμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.* Ἀλλ' ἐγὼ τοῦτο θαυμαστὸν ἐπερωτήσω.

Γ'. Ἐρωτήσις. *Εἰ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὑμῖς αὐτὰ πῶς οἴδατε· μάλιστα ὁμολογήσαντες ἐν ταῖς Πράξεσιν, ὁμοιοπαθεῖς ὑμεῖς εἶναι ἄνθρωποι;*

Ἀπόκρισις. Ἄλλ' ἀκούετε, τί πρὸς τοῦτα ἀποκρίνεται Παῦλος· *Ἡμῖν δὲ, φησὶν, ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ· τὸ γὰρ Πνεῦμα, πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βόθρη τοῦ Θεοῦ.* Ἄλλ' ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι αὐτοῖς ἐδόθη τὸ Πνεῦμα ὡς ἀποστόλοις, ἡμῖν δὲ κατὰ φύσιν ἀχώρητον τοῦτο, ἀλλαγοῦ ἐπευχόμενος λέγει, *Ἴνα δὴ ἡμῖν ὁ Θεὸς κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δύναμιν κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικήσῃαι τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.* Καὶ πάλιν· *Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστίν· ὅπου δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία.* Καὶ πάλιν, *Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ.*

Ζ'. Εὐξώμεθα τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἐν πληροφορίᾳ καὶ αἰσθήσει μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἰσελθεῖν ὅθεν ἐξεληλύθαμεν, καὶ τοῦ λοιποῦ ἀποστραφῆναι ἀφ' ἡμῶν τὸν θυμοκτόνον ὄφιν, καὶ κενόδοξον σύμβουλον τὸ Πνεῦμα τῆς μερίμνης καὶ κραυγῆς· ὅθεν βεβαίως πιστεύσαντες τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου φυλάξωμεν, καὶ αὐξηθῶμεν ἐν αὐτῷ εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας, τοῦ μηκέτι κατακυριεύεσθαι ὑπὸ τῆς ἀπάτης τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλ' ἐν πληροφορίᾳ τοῦ Πνεύματος εἶναι, καὶ μὴ ἀπιστεῖν, ὅτι καὶ εἰς ἀμαρτωλοὺς μετανοοῦντας ἡ χάρις Θεοῦ εὐδοκεῖ. Τὸ γὰρ κατὰ χάριν δωρούμενον, οὐκέτι ἐν παρ-

A bonorum : bonorum autem dico, non quia offensas remiserunt, verum quia animas injuriam inferentium beneficio quoque affecerunt. Sic enim eos obtulerunt Deo, ac si per eos beatitudinem consecuti essent, quemadmodum inquit : *Beati estis cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversus vos, mentientes propter me* 33.

V. A lege spirituali, ut sic sentirent, edocti sunt. Dum enim patienter ferunt, et animi mansuetudinem servant, Dominus intuens patientiam cordis bello oppressi, et charitate minime labascente, diruit interstitium maceræ 34, atque adeo ingentem inimicitiam expulerunt, ut non amplius vi, sed cum auxilio charitatem sibi subjectam habeant. Dominus enim posthac coercesat versatilem gladium, excitantem cogitationes, et ingrediuntur interiora velaminis, quo præcursor pro nobis introiit Dominus : et cum delectatione fruuntur fructibus Spiritus, atque futura cum animi constantia contemplant, nec, ut Apostolus ait, amplius in speculo atque enigmate 35 versantes, inquirunt : *Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se* 36. Verum ego hanc admirandam quæstionem movebo.

VI. Interrogatio. *Si in cor hominis non ascenderunt, vos quo pacto illa nostis : qui maxime confiteamini in Actis : « Vos esse homines iisdem cum nobis affectionibus subjectos » ?*

129 Responsio. Sed audite, quid ad hæc respondeat Paulus : *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates Dei* 37. Verum ne quis dicat, ipsis datum esse Spiritum tanquam apostolis, a nobis vero secundum naturam comprehendi hoc non posse, alicubi deprecans ait : *Ut det vobis Deus juxta divitias gloriæ suæ, ut fortitudine corroboremur in internum hominem, ut inhabitet Christus per fidem in cordibus vestris* 38. Et rursum : *Dominus autem Spiritus est. Ubi vero Spiritus Domini, ibi libertas* 39. Et rursum : *Si quis vero Spiritum Christi non habet, hic non est ejus* 40.

VII. Obsecremus ergo quoque nos in certitudine fidei et sensu, ut participes flamus Spiritus sancti, et ingrediamur unde egressi sumus : et ut impostereum avertatur a nobis serpens et interfectore animi, superbus et vanus consultor, Spiritus sollicitudinis et crapulæ : ut inde firmiter credentes mandata Domini servemus, et crescamus in eo in virum perfectum, in mensuram ætatis 41, ne ultra dominetur nobis deceptio hujus sæculi, sed in certitudine fidei Spiritus simus, neque diffidamus : quia peccatores quoque resipiscentes gratia Dei benevole suscipit. Quod enim per gratiam donatur, id

33 Matt. v, 11. 34 Ephes. ii, 14. 35 Cor. xiii, 12. 36 I Cor. ii, 9. 37 Act. xiv, 15. 38 I Cor. ii, 10. 39 Ephes. iii, 16, 17. 40 II Cor. iii, 17. 41 Rom. viii, 9. 42 Ephes. iv, 13.

non licet amplius, comparando cum antecedente A infirmitate, metiri; quia gratia jam non esset gratia, sed in Deum omnipotentem credentes, simplici et curis vacuo corde accedamus ad eum, qui per fidem participationem Spiritus largitur, non per assimilationem operum fidei: inquit enim: *Non ex operibus legis Spiritum accepistis, sed ex auditu fidei*⁹⁹.

VIII. *Interrogatio. Dixisti, omnia spiritualiter in anima esse recondita. Quid est ergo: « Volo quinque verba in Ecclesia mente mea loqui*¹⁰⁰. »

Responsio. Ecclesia in duabus personis intelligitur, congregatione scilicet fidelium, et in concrectione animæ. Si ergo spiritualiter in homine accipitur, ecclesia est tota ejus compages. Quinque autem verba sunt virtutes, quibus comprehenditur, quæ totum hominem construunt, variis modis divisæ. Quemadmodum enim qui loquitur in Domino, per quinque verba omnem complectitur sapientiam; sic qui sequitur Dominum per quinque virtutes, summopere pietatis cultum ædificat. Quæ cum sint quinque, reliquas omnes comprehendunt, prima nimirum oratione. Cæteræ continentia, misericordia, paupertas, longanimitas, hæ desiderio ac voluntate implentur; suntque verba animæ, quæ a Domino proferuntur, et in corde exaudiuntur. Dominus enim operatur, et tunc Spiritus loquitur in intellectu: et cor quantum desiderat, tantum quoque in aperto operatur.

IX. Virtutes autem illæ, in quantum omnes comprehendunt, tantum sese mutuo generant. Sublata enim prima, tolluntur omnes. Itidem per secundam quæ sequuntur: et ita deinceps. Quo pacto enim quis precabitur non a Spiritu impulsus? Et attestatur mihi Scriptura, quæ dicit: *Nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi per Spiritum sanctum*¹⁰¹. Insuper quo pacto **130** absque orationis auxilio continens permanebit? Et qui non est per omnia continens, quo pacto miserebitur esurientis aut injuriam passi? Verum qui misericordia non ducitur, ille neque spontaneo motu paupertatem suscipit. Rursum vero iracundia est alumna et nutrix cupiditatis pecuniarum; sive pecuniam habeat, sive non. Cæterum prædita virtutibus anima ita ædificatur in ecclesia, non quia operata est, sed quia desideravit. Non enim proprium opus salvat hominem, sed qui operandi facultatem largitur. Si ergo quis stigmata Domini perfert, ne existimet aliquid esse, licet quidvis fecerit, vel etiam, quod summo amore atque animi conatu operi producendo incubuerit. Ne igitur existimes te in virtute prævenisse Dominum, secundum eum qui dicit: *Ipse est qui operatur in vobis, velle et perficere, pro bona voluntate*¹⁰².

X. *Interrogatio. Quid igitur præcipit Scriptura homini facere?*

Responsio. Antea diximus, promptitudinem animi hominem habere a natura, quam quoque Deus re-

εικασμῷ τῆς προλαβούσης ἀσθενείας μετρεῖται· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι ἐστὶ χάρις, ἀλλὰ τῷ παντοδυνίῳ Θεῷ πιστεύσαντες, ἀπλή, καὶ ἀπεριέργῃ καρδίᾳ προσέλωμεν τῷ διὰ πίστεως τὴν μεταύσαν τὸ Πνεύματος χαριζομένῳ, καὶ οὐ διὰ παρεικασμοῦ πίστεως ἔργων· φησὶ γάρ, *Ὅτε ἐξ ἔργων νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε, ἀλλὰ δι' ἀκοῆς πίστεως.*

Η'. *Ἐρώτησις. Εἰςες, πάντα ἐν τῇ ψυχῇ πνευματικῶς ἀποκρύπτεσθαι, τί ἐστὶ, « θέλω κτετε λόγους ἐν ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ στόματός μου λαλῆσαι; »*

Ἀπόκρισις. Ἐκκλησία ἐν δυοῖν προσώποις νοεῖται, τῷ συστήματι τῶν πιστῶν, καὶ τῷ συγκρίματι τῆς ψυχῆς. Ὅταν οὖν πνευματικῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον λαμβάνηται, Ἐκκλησία ἐστὶν ὅλον αὐτοῦ τὸ σύγμα. Πέντε δὲ λόγοι εἰσὶν αἱ περιεκτικαὶ ἀρεταὶ, ὡς τὸν ἄνθρωπον οἰκοδομοῦσαι, πολυτρόπως διαμερούμεναι. Ὅσπερ γὰρ ὁ λαλῶν ἐν Κυρίῳ, διὰ τῶν πέντε λόγων πᾶσαν περιέλαβεν τὴν σοφίαν· οὕτως ὁ ἀκολουθῶν τῷ Κυρίῳ διὰ τῶν πέντε ἀρετῶν πολλὴν ἀκοδομεῖ τὴν εὐσέδειαν. Πέντε γὰρ οὐσαι λογικῆς ζωῆς περιέχουσι πρώτην εὐχὴν. Λοιπὸν ἐγκράτεια, ἐλεημοσύνη, πτωχεία, μακροθυμία, ταῦτα πᾶσι καὶ προαιρέσει ἐπιτελούμενα· λόγοι εἰσὶν ψυχῆς ὑπὸ Κυρίου λαλούμενοι, καὶ ὑπὸ καρδίας ἀκούμενοι. Ὁ γὰρ Κύριος ἐνεργεῖ· καὶ τὸ Πνεῦμα τότε κερῶς ἐκλεῖ καὶ ἡ καρδία ὅσον ἐπιποθεῖ, τοσοῦτον καὶ φανερώς ἐπιτελεῖ.

Θ'. Αἱ δὲ ἀρεταὶ ὅσων εἰσὶν περιεκτικαὶ πασῶν, τοσοῦτον ἀλλήλων γεννητικαὶ. Τῆς πρώτης γὰρ ἀπόδοσις, ἀναιροῦνται πᾶσαι. Ὅμοιως διὰ τῆς δευτέρας, αἱ ἀκόλουθοι· ὡσαύτως αἱ καθεξῆς. Πῶς γὰρ εἰσέλθῃ τις μὴ ὑπὸ Πνεύματος ἐνεργηθείς; καὶ μαρτυρήσοι ἡ Γραφὴ λέγουσα, *Ὁὐδεις δύναται εἰσεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ*. Πῶς δὲ ὑπομένῃ ὁ χωρὶς εὐχῆς ἐγκρατευσόμενος ἀβουθήτως; Ὁ δὲ ἐν παντὶ μὴ ἐγκρατευσόμενος, πῶς ἐλεήσει τὸν πενῶντα ἢ ἀδικούντα; Ὁ δὲ οὐκ ἐλεῶν, οὐδὲ πτωχῶν ἐκουσίως καταδέχεται. Πάλιν δὲ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας ὁ θυμὸς σύντροφος, κὰν ἔχη χρήματα, κὰν μὴ ἔχη· ἢ δὲ ἐνάρετος ψυχὴ οὕτως προσοικοδομεῖται τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐχ ὅτι ἐποίησεν, ἀλλ' ὅτι ἐπέθηκεν. Οὐ γὰρ τὸ ἴδιον ἔργον σώζει τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ χριστάμενος τὴν δύναμιν. Εἰ οὖν ὑπομένῃ τις τὰ σίγματα τοῦ Δεσπότη, μὴ οἰθῆ ἔν τι, κὰν τὸ τυχὸν πεποίηκεν, ἀλλ' ἢ μόνον τὸ ἀγαπήσαι, καὶ ἐπιτρέψασαι πρὸς τὰς ἐνεργείας. Μὴ οὖν δόξης ποτὲ ἐν ἀρετῇ προειληφέναι τὸν Κύριον κατὰ τὸν λέγοντα, ὅτι *Ὅστις ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλει καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας.*

Ι'. *Ἐρώτησις. Τί οὖν ἡ Γραφὴ παραγγέλλει τῷ ἀνθρώπῳ ποιεῖν;*

Ἀπόκρισις. Προσέπομεν, ὅτι τὴν ἐπιτήδευσαν ἔχει ὁ ἄνθρωπος κατὰ φύσιν, καὶ ταύτην ὁ Θεὸς ἐπίζητει.

⁹⁹ Galat. iii, 2. ¹⁰⁰ I Cor. xiv, 19. ¹⁰¹ I Cor. xii, 3.

¹⁰² Philipp. ii, 13.

Παραγγέλλει οὖν, ἵνα πρῶτον νοήσῃ, καὶ νοήσας ἀγα- A
πήσῃ, καὶ θελήματι ἐπιτηδεύσῃ· τὸ δὲ ἐνεργηθῆναι
τὸν νοῦν, ἢ ὑπομεῖναι τὸν κόπον, ἢ τελέσαι τὸ ἔργον,
ἢ χάρις τοῦ Κυρίου παρέχει τῷ θελήσαντι καὶ πι-
στεύσαντι. Τὸ οὖν θέλημα τοῦ ἀνθρώπου ὡς παρά-
στασις ὑποστατική· μὴ παρόντος δὲ θελήματος, οὐδὲ
αὐτὸς ὁ Θεὸς τι ποιεῖ, καίπερ δυνάμενος, διὰ τὸ αὐ-
εξούσιον. Ἡ οὖν τελεσιουργία τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ
θελήματι τοῦ ἀνθρώπου κεῖται. Πάλιν, ἐὰν ὅλον τὸ
θέλημα δώμεν, ὅλον τὸ ἔργον ἡμῖν ἐπιγράφει, θαυ-
μαστός ὁ Θεὸς ἐν παντί, καὶ ἀπερινόητος τὸ σύνολόν·
ἄνθρωποι δὲ μέρος τι τῶν θαυμασίων αὐτοῦ λαλεῖν
ἐπιχειροῦμεν, τῇ Γραφῇ ἐπερειδόμενοι, μᾶλλον δὲ
ὀπ' αὐτῆς συνεταζόμενοι. *Τίς γὰρ, φησὶν, ἔγνω
νοῦν Κυρίου;* αὐτὸς δὲ φησι, *Ποσάκις ἠθέλησα
ἐπισυνάξει τὰ τέκνα σου, καὶ οὐκ ἠθέλησατε;* B
Ὁ; ἐκ τούτου πιστεύειν, ὅτι αὐτὸς ἡμᾶς ἐπισυνάγει.
Ἡμῶν δὲ μόνον παραζητεῖ τὸ θέλημα. Τίς δὲ ἡ φα-
νέρωσις τοῦ θελήματος, εἰ μὴ πόνος ἐκούσιος;

ΙΑ'. Ὅσπερ γὰρ σίδηρος πρίζων, ἐκκόπτων, γεωρ-
γῶν, καταρυτεύων, αὐτὸς μὲν ὑποβλιδόμενος ἐνδίδωσι,
πλὴν ἄλλος ἐστὶν ὁ κινῶν, καὶ ἐπάγων, καὶ ἐν τῷ
συντριβῆναι πυρῶν καὶ ἀνακαινίζων· οὕτως καὶ ὁ
ἄνθρωπος κἂν θλιβῆται καὶ κοπιᾷ ἐργαζόμενος τὸ
ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ Κύριος λανθανόντως ἐν αὐτῷ ἐργάζε-
ται, καὶ ἐν τῷ κοπιᾶσαι καὶ συντριβῆναι, τὴν καρ-
δίαν παρακαλεῖ καὶ ἀνακαινίζει, καθὼς καὶ ὁ προ-
φήτης λέγει, *Μὴ δουρασθήσεται ἀξίτη ἀνευ τοῦ* C
κόπτορος; ἢ *ὄψωθήσεται πλῶν ἀνευ τοῦ ἐλ-
κοτος;* Οὕτως δὲ ἐστὶ καὶ εἰς τὸ κακόν, ὅτε ὁ ἄν-
θρωπος ὑπακούει καὶ ἐτοιμάζεται· τότε καὶ ὁ Σατα-
νᾶς ἐλαύνει καὶ παροξύνει αὐτὸν ὡς ὁ ληστής τὸ ξί-
φος. Σιδήρω δὲ παρεϊκάσαμεν τὴν καρδίαν, διὰ τὴν
ἀναισθησίαν τῶν πραγμάτων καὶ πολλὴν σκληρότητα.
Οὐκ ἔδει δὲ ἡμᾶς ἀγνοεῖν τὸν κρατοῦντα ὡς ἀναισθη-
τος σίδηρος· ἐπεὶ ταχέως ἀπὸ τοῦ γεωργοῦ λόγου εἰς
τὸν τοῦ πονηροῦ λογισμὸν οὐ μετεπίπτομεν· ἀλλὰ
μᾶλλον ὡς ὁ βοῦς καὶ ὁ βνος εἰδέναί τὸν ἐλαύνοντα
καὶ ἰδηγούντα κατὰ διάνοιαν· φησὶ γὰρ, *Ἔγνω βοῦς
τὸν κτησάμενον, καὶ βνος τὴν φάτην τοῦ κυ-
ρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δὲ με οὐκ ἔγνω.* Εὐξώμεθα
τοῖνον διέξασθαι γνῶσιν Θεοῦ, καὶ πνευματικῶ παι-
δευθῆναι νόμῳ εἰς ὑπούργησιν τῶν ἀγίων αὐτοῦ ἐν-
τολιῶν, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἄγιον Πνεῦ-
μα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΗ'.

Πολλῆς ἀκριβείας καὶ συνέσεως χρεῖα ἐστὶν, ἐν
τῷ δοκιμάσαι τοὺς ἀληθινοὺς Χριστιανοὺς, καὶ
τίνας ἐκείνοι εἶναι.

Α'. Πολλοὶ δίκαιοι φαινόμενοι νομίζονται εἶναι Χρι-
στιανοί, τεχνιτῶν δὲ ἐστὶ καὶ πεπειραμένων δοκιμά-
σαι, εἰ ἀληθῶς οἱ τοιοῦτοι ἔχουσι τὸ σίγνον καὶ τὴν
εἰκόνα τοῦ βασιλέως. Μήπως ἄρα παρακεχάραται
τεχνιτῶν ἔργα, καὶ θαυμάζουσι τεχνίται καὶ ψέ-

quirit. Præcipit igitur, ut primum cognoscat, et
cum cognorit, diligat, et voluntate incumbat. Ut
autem exerceatur mens, aut laborem toleret, aut
opus aliquod perficiat, gratia Domini largitur vo-
lenti et credenti. Voluntas ergo hominis est velut
adjutorium a natura insitum: absente vero volun-
tate, neque ipse Deus quidpiam operatur, quamvis
possit; propter liberam nimirum arbitrii volunta-
tem. Perfectio igitur operis Spiritus, in voluntate
hominis sita est. Rursum, si totam voluntatem
concedamus, integrum opus nobis adscribit, mira-
bilis ille Deus in omnibus, et qui animo compre-
hendi omnino non potest: nos homines vero por-
tiunculam aliquam mirabilium ejus explicare co-
namur, Scriptura nixi, quin potius ab illa edocti.
Quis enim, ait, cognovit sensum Domini? Ipse
vero dixit: *Quoties volui congregare filios tuos, et
noluistis?* Itaque ex hoc credamus, quod ipse nos
congregat; a nobis autem solam requirit volunta-
tem. Quæ vero voluntatis erit declaratio nisi labor
spontaneus?

XI. Quemadmodum enim ferrum, dum secat,
scindit, arat, plantat, ipsum quidem quatenus im-
pellitur, aliquid porrigit: alius tamen est, qui mo-
vet et agitat ferrum, et ubi fuerit attritum, inflam-
mat atque renovat; sic quoque homo, licet pre-
matyr et laboret, operans quod bonum est, Domi-
nus tamen clam in ipso operatur, et dum labore
defatigatur et atteritur ille, cor consolatur atque
recreat, ut quoque propheta inquit: *Num gloriabitur
securis absque scindente? aut in altum tolletur
serra sine trahente?* Eodem modo se res quoque
habet in committendo malo: quando homo obtem-
perat, et promptum se exhibet, tum quoque Satanas
impellit et exacuit illum, velut latro ensem. Ferro
autem assimilavimus cor, ob imperitiam rerum
summamque duritiam. Tametsi non decebat nos
ignorare eum, qui gubernat nos, velut ferrum
sensu carens (quoniam celeriter ab agricolæ verbo
ad malitiæ cogitationem non dilabimur); sed potius
veluti bos et asinus nosse debemus eum, qui im-
pellit et dirigit pro mentis agitatione. Inquit enim:
*Cognovit bos possessorem suum, et asinus præcepere
131 domini sui; Israel autem me non cognovit.* D
Precemur igitur ut consequamur cognitionem Dei,
et in spiritali erudiamur lege, ad obsequium san-
ctorum mandatorum ejus, glorificantes Patrem, et
Filium et Spiritum sanctum, in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXVIII.

Accurato judicio atque intellectu opus est in discer-
nendis veris Christianis, et quinam sint illi.

I. Multi qui justii apparent, habentur pro Chri-
stianis: verum artificum est et peritorum probare,
num tales revera habeant signum et imaginem
regis, an forsitan adulterino impresso signo cusa
sint artificum opera, an admirentur artifices, et

¹³ II Cor. II, 16; Rom. XI, 34. ¹⁴ Luc. XIII, 34; Matth. XIII, 37. ¹⁵ Isa. X, 15. ¹⁶ Isa. I, 2.

reprehendant. Si vero defuerint artifices, non poterunt probari dolosi fabricatores: quoniam ipsi quoque gerunt habitum eorum, qui solitariam vitam agunt aut Christianorum. Etenim pseudoapostoli pro Christo patiebantur, et ipsi annuntiabant regnum cœlorum. Quapropter inquit Apostolus: *In periculis copiosius, in afflictionibus supra modum, in carceribus abundantius*⁵⁷: volens ostendere, se plura, quam ipsi, passum esse.

II. Aurum facile reperitur; margaritæ vero et lapides pretiosi, commodi ad diadema regium, rarius inveniantur; sæpenuero enim ex iis reperias, qui minus sint idonei: sic quoque inter Christianos, qui superetruuntur coronæ Christi, ut sociæ sanctorum fiant animæ illæ. Gloria sit ei, qui usque adeo dilexit animam hanc, et pro illa passus est, et suscitavit eam a mortuis. Queniammodum autem Mosi velamen imponebatur in vultum⁵⁸, quia non poterat intendere in faciem ejus populus; sic quoque nunc cordi tuo injectum est velamen, ne conspicias gloriam Dei. Ubi vero illud fuerit ablatum, tum apparet et manifestat se ipsum Christianis, et diligentibus se, et inquirentibus in veritate, ut ait: *Manifestabo ei me ipsum, et mansionem apud eum faciam*⁵⁹.

III. Contendamus ergo accedere ad Christum mendacii expertera ut consequamur promissionem et novum testamentum, quod renovavit Dominus per crucem et mortem, effractis portis inferni et peccati; cum eduxisset animas fideles, donavit eisdem interius Paracletum, atque reduxit illas in regnum suum. Una ergo cum illo nos quoque regnemus, in Jerusalem civitate ejus, in cœlesti Ecclesia, in choro sanctorum angelorum. Qui vero fratrum longo tempore exercitati et probati sunt, hi possunt rudibus suppetias ferre et compati.

IV. Quidam enim munientes se ipsos, et a gratia Dei imprimis agitati, adeo sanctificata membra sua repererunt, ut existimarent, non contingere, ut in Christianismum cadat cupiditas; sed eos possidere mentem sobriam et castam; et quoad reliqua interiorum hominem pendere a divinis et cœlestibus: ut omnino existimarent talem jam ad perfectum pervenisse gradum, qui cum putaret, appulisse se jam ad portum tranquillum, insurrexerunt ei fluctus, ut denuo inventus sit in medio pelagi, illicque delatus, ubi mare, cœlum et mors prompta: adeo peccatum ingressum produxerat omnem malam cupiditatem. Rursum vero tales, aliqua gratia digni habiti, **132** et, ut ita dicam, ex imo maris profundo guttulis quibusdam irrorati, reperiunt hoc ipsum singulis horis, singulisque diebus tam admirandam operationem fieri, ut qui operetur ob inopinatum, peregrinam et divinam effectioem obstupescat et admiretur, qua ratione deceptus sit.

⁵⁷ II Cor. xi, 23. ⁵⁸ Exod. xxxiv, 35, 36; II Cor. iii, 13. ⁵⁹ Joan. xiv, 21, 23.

γουςιν. Ἐάν δὲ μὴ ὧσι τεχνῆται, οὐ δύνανται δοκιμάσαι τοὺς δολίους ἐργάτας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἐπιφέρονται σχῆμα μοναζόντων, ἥτοι Χριστιανῶν. Καὶ γὰρ οἱ ψευδαπόστολοι ἐπασχον ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτοὶ εὐηγγελίζοντο βασιλείαν οὐρανῶν. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος, Ἐν κινδύνοις περισσοτέρως, ἐν θλίψεσιν ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, θέλων δεῖξαι ὅτι πλεῖον αὐτῶν ἐπάθε.

Β'. Χρυσὸς εὐχερῶς εὐρίσκειται· μαργαρίται δὲ καὶ λίθοι τιμίοι προχωροῦντες εἰς διάδημα βασιλέως σπανίως εὐρίσκονται· πολλάκις γὰρ ἐξ αὐτῶν ὡς εὐρίσκοντες προχωροῦντες. Οὕτως καὶ οἱ Χριστιανὲς ἐπιποδομοῦντες εἰς τὸν στέφανον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κοινωνοὶ γένωνται τῶν ἀγίων αἱ ψυχὰς ἐκείναι. Δὲν τῷ οὕτως ἀγαπήσαντι τὴν ψυχὴν ταύτην, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς παθόντι καὶ ἀναστήσαντι αὐτὴν ἐκ νεκρῶν. Ὅσπερ δὲ τῷ Μωϋσεὶ κάλυμμα ἐπιτίθετο εἰς τὸ πρόσωπον, πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι προσέχειν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τὸν λαόν· οὕτω καὶ νῦν ἐπὶ τὴν καρδίαν σου κεῖται κάλυμμα πρὸς τὸ μὴ βλέπειν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ περιαιρεθῇ τοῦτο, τότε ἐπιφαίνεται καὶ ἐμφανίζει ἑαυτὸν τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ ἐκζητοῦσιν ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς λέγει, ὅτι Ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτὸν, καὶ μονὴν κατ' αὐτῷ ποιήσω.

Γ'. Σπουδάζωμεν οὖν προσελθεῖν τῷ ἀψευδεῖ Χριστῷ, ἵνα τύχωμεν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τῆς καινῆς διαθήκης, ἣν ἀνεκαίνισεν ὁ Κύριος διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου διαρρήξας πύλας ᾄδου, καὶ ἁμαρτίας· καὶ ἐξ ἀγαθῶν τὰς πιστὰς ψυχὰς, καὶ δούς αὐταῖς ἰσὺν παρὰ κλητῶν, καὶ ἀνεπέγκας εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Συμβασιλεύωμεν οὖν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ τὴν πόλιν αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν, εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀγίων ἀγγέλων. Οἱ δὲ ἐπὶ πολὺν χρόνον γυμνασθέντες ἀδελφοὶ καὶ δοκιμασθέντες, οὗτοι δύνανται τοῖς ἀπίστοις βοηθῆσαι, καὶ συμπάθησαι.

Δ'. Τινὲς γὰρ ἀσφαλισάμενοι ἑαυτοὺς καὶ ὑπὸ χάριτος Θεοῦ ἐνεργηθέντες μεγάλης, οὕτως εὖρον τὰ μέλη αὐτῶν ἠγιασμένα, ὥστε λογίζεσθαι αὐτοῖς, ὅτι οὐ συμβαίνει εἰς Χριστιανισμὸν γίνεσθαι ἐπιθυμίαι, ἀλλὰ κέκτηνται νοῦν σώφρονα καὶ ἀγνόν· καὶ ἐπιλοιπὸν ὁ ἔσως ἀνθρωπος μετέωρος εἰς τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια, ὥστε πάντως νομίσει τὸν τοιοῦτον ἑᾶ ἐφθακέναι εἰς τὰ τέλεια μέτρα. Καὶ ὡς ἐνόμιζε προηγγικέναι ἤδη τῷ εὐδίῳ λιμένι, ἐπανεστήσαν αὐτῷ κλύδωνες, ὥστε πάλιν εὐρεθῆναι εἰς τὸ μέσον τῶν πελάγους, καὶ εἰσενεχθῆναι ὅπου ἡ θάλασσα, οὐρανός, καὶ θάνατός ἐστιν ἑτοιμός. Οὕτως ἡ ἁμαρτία ἐπεισελθούσα κατειργάσατο πᾶσαν ἐπιθυμίαν τῆς κτῆ· αὐτὸς δὲ οἱ τοιοῦτοι χάριτος τινος ἀξιοθέτηται, καὶ, ὡσπερ εἰπεῖν, ἀπὸ ὄλου βυθοῦ τῆς θαλάσσης, ψεκάδα τινὰ δεξάμενοι, εὐρίσκουσιν αὐτὸ ἐκεῖνο κατ' ὥραν, καὶ καθ' ἡμέραν τοσαύτην θαυματουργίαν γυνομένην, ὥστε τὸν ἐνεργούμενον ἐπὶ τῇ παραδόξῃ, καὶ ξένη καὶ θεϊκῇ ἐργασίᾳ θαμβεῖσθαι καὶ ἐκκλί-

τεσθαι πῶς ἐσοφίσθη. Λοιπὸν, φωτίζει ἡ χάρις αὐ-
τὸν, ὁδηγεῖ, εἰρηνεύει, ἀγαθύνει, τὰ πάντα οὐσα
θεῖα καὶ ἐπουράνιος· ὥστε πρὸς σύγκρισιν ἐκείνου
βασιλεὺς καὶ δυνάστας, σοφοὺς καὶ ἀξιοματικούς ὡς
ἐλπιόστους καὶ εὐτελεῖς ἡγεῖσθαι. Μετὰ δὲ καιρὸν
καὶ ὥραν μεταβάλλεται τὰ πράγματα, ὥστε ἐξ ἀλη-
θείας τὸν τοιοῦτον ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι ἀμαρτωλότερον
πάντων ἀνθρώπων· καὶ πάλιν ἄλλη ὥρα, ὁρᾷ ἑαυ-
τὸν ὅσον βασιλέα μέγιστον ἐξαίσιον, ἢ δυνάστην φίλον
βασιλέως· πάλιν ἄλλη ὥρα ἑαυτὸν ὁρᾷ ἀσθενῆ καὶ
πτωχόν. Λοιπὸν εἰς ἀμηχανίαν ἐμπιπτει ὁ νοῦς, διὰ
τιούτως, καὶ πάλιν οὕτως; Ὅτι ὁ Σατανᾶς μισόκαλος
ᾧν, τὰ πονηρὰ ὑποβάλλει τοῖς τὴν ἀρετὴν κατορθού-
σι, καὶ ἀγωνίζεται αὐτοὺς μεταστρέψαι· ἔργον γὰρ
ἔχει τοῦτο.

Ε'. Ἀλλὰ σὺ τούτῳ μὴ ὑποταγῆς τὴν, ἐν τῷ
ἔσω ἀνθρώπῳ ἐπιτελουμένην δικαιοσύνην ἐργαζόμε-
νος, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Χριστοῦ βῆμα ἔστηκεν ἅμα τῷ
ἀχράντῳ ἁγιαστηρίῳ, ὅπως τὸ μαρτύριον τῆς συνει-
δήσεώς σου καυχῆσεται ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ,
τοῦ καθαρῖσαντός σου τὴν συνείδησιν ἀπὸ νεκρῶν
ἔργων, ἵνα τῷ πνεύματί σου Θεῷ λατρεύσης, ἵνα
γνῶς τί προσκυνεῖς, κατὰ τὸν εἰπόντα, Ἡμεῖς προσ-
κυνοῦμεν ὃ οἶδαμεν. Πείσθητι τῷ ὁδηγούντι σε Θεῷ,
κοινωνησάτω ἡ ψυχὴ σου τῷ Θεῷ, ὡς κοινωνεῖ νόμ-
φῃ νυμφίῳ· Ἐγὼ γὰρ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν,
φησὶν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἁμω-
μον ψυχὴν. Ὡ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΘ'.

Τίτος ἐνεκεν ἐδόθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ θεῖα
Γραφή;

Α'. Ὅσπερ βασιλεὺς γράψας ἐπιστολάς, οἷς βούλε-
ται κωδικέλους καὶ δωρεὰς ἰδίᾳς χαρίσασθαι, ση-
μαίνει πᾶσιν, ὅτι Ταχέως σπουδάσατε ἐλθεῖν πρὸς
με, ἵνα λάβητε παρ' ἐμοῦ δωρεὰς βασιλικὰς, καὶ
εἰ μὴ ἀπέλθωσι καὶ λάβωσιν, οὐδὲν ὠφελήθησαν,
ἀναγνόντες τὰς ἐπιστολάς, μᾶλλον δὲ καὶ θανάτου
εἰσὶν ἔνοχοι μὴ θελήσαντες ἀπελθεῖν, καὶ ἐκ χειρὸς
βασιλέως τιμῆς ἀξιοθῆναι· οὕτως καὶ τὰς θεῖας
Γραφὰς ὡσπερ ἐπιστολάς ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς
Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις, δηλώσας δι' αὐτῶν, ἵνα παρα-
καλέσαντες τὸν Θεόν, καὶ πιστεύσαντες αἰτήσωσι
καὶ λάβωσι δωρεὰν οὐράνιον ἐκ τῆς ὑποστάσεως τῆς
θεότητος αὐτοῦ. Ἐγραπται γάρ, Ἴνα γινώμεθα
θεῖας κοινωνοὶ φύσεως. Ἐὰν δὲ μὴ προσέλθῃ, καὶ
αἰτήσῃ, καὶ λάβῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲν ὠφελήθη ἀνα-
γνοὺς τὰς Γραφὰς, μᾶλλον δὲ καὶ θανάτου ἔνοχός
ἐστίν, ὅτι παρὰ βασιλέως οὐράνιου οὐκ ἠθέλησε λα-
θεῖν ζωῆς δωρεάν, ἧς ἀνευ ἀδύνατόν ἐστι ζωῆς ἀθα-
νάτου τυχεῖν, ἧτις ἐστὶν ὁ Χριστός. Ὡ ἡ δόξα εἰς
τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Μ'.

Ὅτι πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ, καὶ πάντα κατὰ ἀλλήλων
ἐκδέδεται, καὶ ὡσπερ αἰνός τις μία τῆς
μῆκος ἡρτηνται.

Α'. Περὶ τῆς φαινομένης ἀσκήσεως, καὶ ποῶν ἐπι-

⁶⁶ Joan. iv, 22. ⁶⁷ Ephes. v, 32. ⁶⁸ II Petr. i, 4.

A Porro gratia ipsum illuminat, dirigit, pacificum
reddit, ac bonum efficit, quæ gratia per omnia di-
vina et cœlestis; ut collatione ejus reges, poten-
tes, sapientes, et in dignitate constituti velut mi-
nimi ac viles reputentur. Exiguo vero temporis
aut horæ spatio post, res immutantur, ut re vera
ipse se ipsum reputet graviorem peccatorem
omnibus hominibus: et rursum alia hora videat se
ipsum veluti regem maximum et ingentem, aut
potentem amicum regis: rursum alia hora se ipsum
videat infirmum et pauperem. Cæterum in per-
plexitatem labitur animus, quamobrem sic, et rur-
sum sic. Quia Satanas, cum id quod bonum est
odio prosequatur, mala suggerit his, qui virtutem
consectantur, eosque avertere contendit; hoc enim
ejus est opus.

V. Verum ne illi subjiariis, sed operare justi-
tiam, quæ in interiori homine perficitur, in quo
Christi altare consistit una cum impolluto sanctua-
rio, ut testimonium conscientiæ tuæ gloriatur in
cruce Christi, qui expurgat conscientiam tuam ab
operibus mortuis, ut spiritu tuo Deo ministres, ut
noris quid adoras, secundum eum qui dicit: Nos
adoramus, quod scimus⁶⁶: Confide dirigenti te Deo,
consortium habeat anima tua cum Deo, ut sponsa
societatem colit cum sponso. *Mysterium enim hoc
magnum est: ego vero dico, inter Christum⁶⁷ et
incontaminatam animam. Cui gloria in sæcula.
Amen.*

HOMILIA XXXIX.

Ad quid Scriptura divina nobis a Deo donata sit?

I. Quemadmodum rex, qui scribit Litteras ad
eos, quibus vult codicillos et peculiaria munera
largiri, notum facit omnibus, nempe: *Contendite
confestim ad me venire, ut accipiatis a me munera
regia*: qui nisi venerint et acceperint, nihil ipsis
proderit, quod has legerint; quin potius mortis
supplicio sunt obnoxii, quod renuerint venire, et
e manu regis honorarium consequi: sic quoque di-
vinas Scripturas velut epistolas misit rex Deus ho-
minibus, iis significans, ut invocantes Deum, et
credentes petant et consequantur donum cœleste
ex hypostasi divinitatis ejus. Scriptum enim est:
Quo famus divinæ consortes naturæ⁶⁸. Si vero non
accesserit, non petierit, nec acceperit, nihil ei
proderit, quod legerit Scripturas, imo potius capi-
tali supplicio tenebitur, quod a Rege cœlesti no-
luerit accipere donum vitæ; sine quo fieri nequit,
ut vitam immortalem, quæ est Christus, consequatur.
Cui gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XL.

Cunctas virtutes, et cuncta vitia inter se colligata
esse, et velut catenam unam ab altera dependere.

I. De exteriori exercitatione, et quodnam institu-

tam sit potius et primum hoc scitote, dilecti, quod **A** inter se devinctæ sint omnes virtutes. **133** Velut enim quædam spiritualis catena una ab altera dependet; precatio a dilectione, dilectio a gaudio, gaudium a mansuetudine, mansuetudo ab humilitate, humilitas ab obsequio, obsequium a spe, spes a fide, fides ab auditu, auditus a simplicitate. Quemadmodum etiam ex adversa parte vitia, unum ab altero, dependent; odium ab ira, ira a superbia, superbia a vana gloria, vana gloria ab infidelitate, infidelitas a duritie cordis, durities cordis a negligentia, negligentia a pigritia, pigritia ab acedia, acedia ab impatientia, impatientia a voluptate, et reliqua membra vitiorum ab invicem dependent: sic quoque in bona parte ab invicem dependent, et suspensæ sunt virtutes.

ἡδονίας· καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων ἡδονίας· καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα· οὕτως κἀν τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα· οὕτως κἀν τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα· οὕτως κἀν τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα.

II. Caput autem totius boni instituti, et vertex honestarum actionum est perdurare in precatioe, cujus ope cæteras quoque virtutes per postulationem a Deo quotidie consequi possumus. Hinc enim profvenit iis qui digni habentur, communicatio divinæ sanctimonix et spiritualis efficacix, et connexio affectionis animi erga Dominum, velut per arcanam dilectionem. Qui enim se ipsum quotidie ad perseverandum in oratione compellit, ille in amore divinum et desiderium ardens a spirituali dilectione accenditur erga Deum et gratiam perfectionis sanctificantis Spiritus suscipit

III. Interrogatio. Quoniam quidam vendunt facultates suas, servos libertate donant, et implent mandata, non tamen student consequi in hoc mundo Spiritum, num qui sic vivunt, non abeunt in regnum cælorum?

Responsio. Disputatio hæc subtilis est. Quidam enim aiunt (2) unicum esse regnum, et unicam gehennam. Nos autem asserimus, multos esse gradus, differentias atque mensuras, non solum in ipso regno, verum etiam in gehenna. Quemadmodum ergo est una anima in omnibus membris. nihilominus ea sursum in cerebro vim suam exserit, et deorsum pedes commovet: sic quoque divinitas omnes creaturas, tum cælestes, quæ subter abyssum sunt, continet, et ubique plene est in creaturis, quamvis aliena a creaturis sit, eo quod sit dimensionis et comprehensionis experta. Attendit ergo ipsa divinitas hominibus, et gubernat omnia cum ratione. Et quoniam nonnulli precantur, ignorantes quid quærant; quidam vero jejunt; alii consistunt in ministerio, unicuique pro modo fidei, Deus, qui justus iudex est, reddit mercedem. Quæ enim faciunt, metu Dei peragunt: verum non omnes isti filii, aut reges, aut hæredes sunt.

IV. Cæterum in mundo alii sunt homicidæ, alii stupro dediti, alii raptores: rursum nonnulli sua

(2) Unicum accipe pro uniformi et pari.

τηδευμα μερίζον, καὶ πρῶτον τυγχάνει, τοῦτο γινώσκατε, ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλων ἐκδέδονται πάντα εἰ ἀρεταί. Ὅσπερ γάρ τις πνευματικῆ δλουας, μία τῆς μιᾶς ἡρτηνται· ἡ εὐχὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἡ χαρὰ ἀπὸ τῆς πραότητος, ἡ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἡ ταπεινῶσις ἀπὸ τῆς διακονίας, ἡ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἡ ἐλπίς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἡ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἡ ὑπακοή ἀπὸ τῆς ἀπλότητος. Ὅσπερ καὶ τὸ ἐναντίον μέρος ἐν ἀφ' ἐνὸς τὰ κακὰ ἐκδέδονται· τὸ μῖσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ὁ θυμὸς ἀπὸ τῆς ὑπερηφανίας, ἡ ὑπερηφάνια ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἡ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τῆς χυνῶσεως, ἡ χυνῶσις ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἡ ἀκηδία ἀπὸ τῆς ἀνυπομονησίας, ἡ ἀνυπομονησία ἀπὸ τῆς φιλίας.

B τῆς ἀνυπομονησίας, ἡ ἀνυπομονησία ἀπὸ τῆς φιλίας εἰσὶν ἐκκρεμάμενα· οὕτως κἀν τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα· οὕτως κἀν τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα.

B'. Κεφάλαιον δὲ πάσης σπουδῆς ἀγαθῆς, καὶ κρυφαῖον τῶν κατορθωμάτων ἐστὶ τὸ προσκαρτερεῖν τῇ εὐχῇ, ἀφ' ἧς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὶ Θεοῦ αἰτήσεως ὁσμημέραι προσκτάσθαι δυνάμεθα. Ἐντεῦθεν γὰρ ἐγγίνεται τοῖς καταξιουμένοις ἡ κοινωνία τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγιότητος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας, καὶ ἡ συνάφεια τῆς τοῦ νοῦ διαθέσεως. ὡς πρὸς τὸν Κύριον, ἐν ἀγάπῃ ἀρρήτων. Ὁ γὰρ ἐαυτὸν ὁσμημέραι τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖν ἀναγκάζων, εἰς ἔρωτα θεῖον καὶ πόθον ἔμπυρον ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης ἐκκαίεται πρὸς Θεὸν, καὶ τὴν χάριν τῆς τοῦ Πνεύματος ἀγιαστικῆς τελειότητος ὑποδέχεται.

C **Γ.** Ἐρώτησις. Ἐπειδὴ τινες πωλοῦσι μὲν τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δοῦλους ἐλευθεροῦσι, καὶ κοῦσιν ἐντολὰς, οὐ ζητοῦσι δὲ λαβεῖν ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτο τὸ Πνεῦμα, ἄρα ζῶντες οὕτως οὐκ ἀίερονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν;

Ἀπόκρισις. Ὁ λόγος οὗτος λεπτὸς ἐστὶ. Τινὲς γὰρ λέγουσι μίαν βασιλείαν, καὶ γένηαν· ἡμεῖς δὲ λέγομεν βαθμοὺς πολλοὺς καὶ διαφορὰς, καὶ μέτρα· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βασιλείᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γένει. Ὅσπερ δὲ ἐστὶ ψυχὴ ἐν ὄλοις τοῖς μέλεσι, καὶ ἀνα ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐνεργεῖ, καὶ κάτω τοὺς πόδας αὐτῆς κρεῖ· οὕτως καὶ ἡ θεότης πάντα τὰ κτίσματα τὰ ἐπουράνια, καὶ τὰ ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου περιέχει, καὶ πανταχοῦ πεπληρωται ἐν τῇ κτίσει, εἰ καὶ ἐξωτέρα τῶν κτισμάτων ἐστὶ, διὰ τὸ ἀμέτρητον καὶ ἀπερίληπτον.

D Προσέχει οὖν αὐτῇ ἡ θεότης τοῖς ἀνθρώποις, καὶ οἰκονομεῖ πάντα κατὰ λόγον· καὶ ἐπειδὴ τινὲς μὲνέρονται μὴ εἰδότες τί ζητοῦσι· τινὲς δὲ νηστεύουσιν, ἄλλοι στήκουσιν εἰς διακονίαν, ἐκάστῳ κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως, ὁ θεὸς δικαιοκρίτης ὡν ἀποδίδωκε τὸν μισθόν. Ἄ γὰρ ποιούσι, διὰ φόβον Θεοῦ κοῦσιν ἄλλ' οὐκ εἰσὶν οὗτοι πάντες υἱοί, οὔτε βασιλεῖς οὔτε κληρονόμοι.

Δ'. Εἰσὶ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ οἱ μὲν φονεῖς, ἄλλοι κλέπται, καὶ ἄλλοι ἄρπαγες· οἱ δὲ πάλιν τὰ ἴδια πωροῦσι

διαβιδόντες, προσέχει και τούτοις κάκεινους ὁ Κύριος, και τοῖς μὲν ἀγαθοποιούσιν ἀνάπαυσιν και μισθὸν δίδωσιν. Εἰσὶ γὰρ μέτρα ὑπερέχοντα, και μέτρα μικρά· και ἐν αὐτῷ τῇ φωτὶ και τῇ δόξῃ διαφορά ἐστὶ· και ἐν αὐτῇ τῇ γέννῃ, και τῇ κολλάσει φαίνονται οἱ φαρμακοὶ, και οἱ λησταί, και ἄλλοι οἱ μικρὰ πλημμελήσαντες. Οἱ δὲ λέγοντες, Μία ἐστὶ βασιλεία, και μία γέννα, και οὐκ εἰσὶ βαθμοὶ, κακῶς λέγουσι. Πόσοι γὰρ εἰσὶ κοσμικοὶ νῦν εἰς θέατρα στήκοντες, και λοιπὰς ἀταξίας! και πόσοι εἰσὶν ἄρτι εὐχόμενοι και φοβούμενοι τὸν Θεόν! τούτοις οὖν κάκεινους ὁ Θεὸς προσέχει· και ὡς δικαιοκρίτης, τοῖς μὲν ἀνάπαυσιν ἐτοιμάζει, τοῖς δὲ κόλασιν.

Ε'. Ὅσπερ δὲ ζευγύοντες ἄνθρωποι ἵππους, και ἄρματα ἡνιοχοῦσι, και κατ' ἀλλήλων ἐλαύνουσιν· ἕκαστος γὰρ ἀγωνίζεται, πῶς ῥίψει και κινήσει τὸν ἐξ ἐναντίας· οὕτως ἐστὶν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀγωνιζομένων, θέατρον τῶν πονηρῶν πνευμάτων παλαιόντων τῇ ψυχῇ, και Θεοῦ και ἀγγέλων θεωρούντων τὸν ἀγῶνα· λοιπὸν καθ' ἑκάστην ὥραν κτίζονται ὑπὸ τῆς ψυχῆς πολλοὶ λογισμοὶ νεαροὶ· ὁμοίως και ὑπὸ τῆς κακίας ἐνδον. Καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ πολλοὺς ἀποκρύφους ἔχει λογισμοὺς, και ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προφέρει και γεννᾷ· και αὐτὴ ἡ κακία λογισμοὺς ἔχει πολλοὺς, και ἐπιτηδεύματα, και καθ' ὥραν γεννᾷ λογισμοὺς νεαρῶν κατὰ τῆς ψυχῆς. Καὶ γὰρ ὁ νοῦς ἡνιοχός ἐστὶ και ζευγύσει τὸ ἄρμα τῆς ψυχῆς κατέχων ἡνίας τῶν λογισμῶν· και ὧδε τρέχει κατὰ τοῦ ἔρματος τοῦ Σατανᾶ, ὅπου και αὐτὸς ἐξουξέ κατὰ τῆς ψυχῆς.

Γ'. Ἐρώτησις. Εἰ ἀνάπαυσις ἐστὶν ἡ ψυχῇ (3), πῶς λέγουσὶ τινες, ὅτι Οὐ δύναμθα εὐξασθαί, οὐδὲ ὑπομένουσιν ἐν τῇ εὐχῇ;

Ἀπόκρισις. Αὐτὴ ἡ ἀνάπαυσις πλεονάζουσα δίδωσι σπλάγγνα και διακονίας ἑτέρας, ὅσων τοῦ ἐπιπέφασθαι τοὺς ἀδελφοὺς, τοῦ εἰς τὸν λόγον διακονῆσαι. Καὶ αὐτὴ ἡ φύσις θέλει ἀπελθεῖν και ἰδεῖν τοὺς ἀδελφοὺς λαλῆσαι λόγον. Οὐδὲν γὰρ ἐν πυρὶ βαλλόμενον δύναται μένειν ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει, ἀλλ' ἀνάγκη και αὐτὸ γίνεσθαι πῦρ. Ὅν τρόπον ἐὰν βάλῃς κάχληκας εἰς πῦρ, ὀλίγος γίνεταί ἄσβεστος· και εἰ εἰς θάλασσαν, ἐπιπολὺ καταδῦναι και ἀπελθεῖν εἰς μέσον πέλαγος, καταποντίζεται και ἀφανῆς γίνεταί· ὁ δὲ, κατὰ βαθμὸν εἰσέρχόμενος, πάλιν ἀναβῆναι θέλει, και ἐπιπλεῦσαι και ἐξελθεῖν εἰς λιμένα, και ἰδεῖν τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους· οὕτως και εἰς τὸ πνευματικὸν εἰσέρχεται τις εἰς βάθος χάριτος, και πάλιν μνημονεύει τῶν ἐταίρων αὐτοῦ, και αὐτὴ ἡ φύσις θέλει ἀπελθεῖν εἰς ἀδελφοὺς, ἀποκληρῶσαι τὴν ἀγάπην, πληροφορησαί λόγον.

Ζ'. Ἐρώτησις. Πῶς δύναται τὰ δύο πρόσωπα εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ, και ἡ χάρις και ἡ ἁμαρτία;

Ἀπόκρισις. Ὅσπερ ὅταν ἡ πῦρ ἔξωθεν χαλκίου, λοιπὸν ἐὰν ὑποβάλῃς ξύλα, ἰσοῦ ἔκπυρον γίνεταί, και τὸ ἔσωθεν τοῦ σκεύους ἔψεται, και βράσσει, τοῦ

A pauperibus largiuntur; attendit quoque his et illis Dominus, et quidem bene agentibus, quietem et præmium largitur. Sunt enim mensuræ exiguæ. Et in ipso lumine ac gloria discrepantia quædam est. In ipsa porro gehenna et supplicio inveniuntur venefici, latrones et alii, qui levia peccata commiserunt. Qui vero asserunt, unicum esse regnum, et unicam gehennam, nec esse gradus, perperam loquuntur. 134 Quot enim sunt modo mundani, qui spectaculis et aliis absurdis rebus hærent intenti? Et quot sunt modo qui deprecantur ac metuunt Deum? His igitur et illis attendit Deus, et velut justus iudex, his requiem, illis vero supplicium præparat.

V. Quemadmodum autem homines qui jungunt equos, currus dirigunt, et adversus se invicem impellunt; quilibet enim eorum contendit; quæ ratione prosternat et superet adversarium: ita se habet in corde certantium, spectaculum improborum spirituum cum anima luctantium, Deo et angelis certamen spectantibus. Itaque singulis horis producantur ab animæ multæ recentes cogitationes; itidem a vitio quoque interius. Anima enim multas reconditas habet cogitationes, quas ad horam ipsam procreat et gignit. Ipsum quoque vitium permultas habet cogitationes et studia, et ad horam producit cogitationes novas adversus animam. Mens etenim auriga est, quæ jungit currum animæ, tenens habenas cogitationum: et currit illic contra currum Satanæ ubi ipse quoque junxit currum adversus animam.

VI. Interrogatio. Si quies est anima, quo pacto dicunt aliqui nos non posse orare, nec perseverant in oratione?

Responsio. Ipsa requies si abundet, suppeditat viscera misericordiæ atque alia obsequia, velut, visitandi fratres, ministrandi verbo. Ipsa quoque natura desiderat progredi, et visere fratres ad loquendum verbum. Nihil enim est, quod in ignem conjectum, potest permanere in sua natura, sed necesse est ipsum quoque in ignem converti: veluti si projicias lapillos in ignem, paucillum producitur calcis. Sin in mare mittas queinpiam, fit ut plurimum, ut demersus et delatus in medium pelagus, fluctibus obruatur, et visum effugiat. Qui vero per gradus ingreditur, denuo ascendere desiderat, adnavigare et egredi ad portum, ut aspiciat, qui sunt in terris, homines: sic quoque in re spirituali, aliquis in profundum gratiæ ingressus, rursus recordatur sociorum suorum, quinimo ipsa natura desiderat accedere ad fratres, implere charitatem, et corroborare verbum.

VII. Interrogatio. Quo pacto possunt duæ personæ in corde consistere, gratia nimirum et peccatum?

Responsio. Quemadmodum si sit ignis extra vas æneum, cæterum si subjeceris ligna, ecce accenditur ille, et quod intra vas est, coquitur, et fervet,

(3) Εὐχή, oratio, legi debet.

igne extrinseco accenso : si vero quis negligat, nec ligna submittat, incipit tepidior evadere ignis, et propemodum exstingui : sic quoque gratia, ignis nimirum cœlestis intra te est. Itaque si precatus fueris, ac contuleris cogitationes tuas ad dilectionem Christi, vide quo pacto subjeceris ligna, et evadunt cogitationes tuæ in ignem, et tinguntur desiderio Dei. Et licet secedat Spiritus, qui extra te est, nihilominus etiam intra te est, et extra te apparet. Quod si vero quis socordia diffluens, paulisper se ipsum tradat aut mundanis rebus aut occupationibus, denuo **135** accedit vitium, induitque animam, ac totum hominem affligere incipit. Recordatur ergo anima prioris requiei, atque incipit affligi, et contiuais ærumnis affici.

VIII. Iterum intendit animus in Deum, cœpit illi appropinquare prior requies, incipit vehementius inquirere. *Deprecor te, ait, Domine.* Paulatim apponitur ei ignis et accendens et recreans animam : quemadmodum hamus paulatim extrahit e profundo piscem. Nisi enim hoc ita esset, ac gustaret amaritudinem et mortem, quo pacto posset discernere amarum a dulci, et mortem a vita, et gratiam se exhibere vivificanti Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula? Amen.

HOMILIA XLI.

Profunda valde sunt penetrabilia animæ, quæ paulatim incrementa gratiæ aut vitiorum accipit.

I. Pretiosum vas animæ in summa profunditate consistit, ut alicubi inquit : *Abyssum et cor ipse scrutatur*⁶³. Ubi enim diverterit homo a mandato, et sententiæ iræ obnoxius factus fuerit, rediit illum in suam potestatem peccatum, quod cum sit velut abyssus quædam acerbitalis in subtilitate et profunditate consistens, ingressum intro, pascua animæ occupavit, usque ad ima ejus receptacula. Hunc autem in modum assimilabimus animam et peccatum permistum, perinde ac si sit arbor ingens, quæ habeat multos ramos, habeat quoque radices profundæ terræ infixas : sic quoque pascua intimorum animæ receptaculorum ubi penetrans peccatum occupavit, in consuetudinem abit et præoccupationem, cum unoquoque ab infantia simul augmentum sumens conservatur, et vitia edocet.

II. Ubi ergo gratiæ divinæ efficacia obumbraverit animæ pro modo uniuscujusque fidei, atque desuper auxilium receperit, adhuc aliqua in parte adumbrat gratia. Ne ergo arbitreris quempiam tota anima esse illuminatum : adhuc multum pabulum vitii intus lalet, summoque labore indiget homo, et defatigatione, quæ consentiat collatæ ipsi gratiæ. Propterea enim particulatim incipit divina gratia adventare in animam, quæ vel unius horæ momento possit hominem, ubi expurgarit eum, perfectum reddere ; verum ut probet intentionem hominis, an dilectionem erga Deum integram conservet,

⁶³ Eccl. XLII, 18.

πυρὸς ἐξωθεν ὑποκαιομένου · εἰ δὲ τις ἀμελήσῃ καὶ μὴ ὑποβάλλῃ ξύλα, ἀρχεται χλιαριώτερον γίνεσθαι τὸ πῦρ, καὶ ὡσπερ κατασθέννυσθαι · οὕτως καὶ ἡ χάρις τὸ πῦρ τὸ οὐράνιον καὶ ἔσωθεν σου ἐστὶ. Λοιπὸν ἐὰν εὐδῆ, καὶ δώσης τοὺς λογισμοὺς σου εἰς ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἴδε πῶς ὑπέβαλες τὰ ξύλα, καὶ γίνονται οἱ λογισμοὶ σου πῦρ, καὶ βάπτονται εἰς τὸν πῶλον τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ ὑποχωρεῖ τὸ Πνεῦμα ὡς ἐξωτέρῳ σου γινόμενον, ἀλλὰ καὶ ἔσωθεν σου ἐστὶ, καὶ ἐξωθεν σου παραφαίνεται. Ἐὰν δὲ ἀμελήσῃ τις, δίλογον ἐκδόξος ἑαυτὸν, ἢ εἰς κοσμικὰ πράγματα, ἢ εἰς ῥαμβασμὸν, πάλιν ἔρχεται ἡ κακία, καὶ ἐνδύεται τὴν ψυχὴν, καὶ ὅλον τὸν ἄνθρωπον ἀρχεται θλίβεσθαι. Μνημονεύει οὖν ἡ ψυχὴ τῆς προτέρας ἀναπαύσεως, καὶ ῥχεται θλίβεσθαι, καὶ συνεχέστερον ταλαιπωρεῖν.

B. Πάλιν προσέσχευ ὁ νοῦς πρὸς τὸν Θεόν, ἤρξατο προσεγγίζειν αὐτῷ ἡ προτέρα ἀνάπαυσις, ἀρχεται σφοδρότερος ἐπιζητεῖν · Δέομαι σου, φησὶ, Κύριε, κατὰ μικρὸν προστίθεται αὐτῷ τὸ πῦρ ἐξάπτον καὶ ἀναπαύον τὴν ψυχὴν · ὡσπερ τὸ ἀγκιστρον αἶραι ἐκ τοῦ βυθοῦ τὸν ἰχθὺν κατὰ μικρὸν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, καὶ ἐγεύετο τοῦ πικροῦ καὶ τοῦ θανάτου, πῶς ἠδύνατο διακρίνειν τὸ πικρὸν ἀπὸ τοῦ γλυκέως, καὶ τὸν θάνατον ἀπὸ τῆς ζωῆς, καὶ εὐχαριστῆσαι τῷ Ἰωποῦ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας ; Ἀμήν.

OMIAIA MA'.

Βαθέα ἴσταν τὰ τῆς ψυχῆς ταμεία, τῆς ἀπὸ μέρους τῆ χάριτι καὶ ταῖς κακίαις συναυξανόμενης.

A. Τὸ τίμιον σκεῦος τῆς ψυχῆς ἐν πολλῇ βαθύτηι τυγχάνει, ὡς πού φησιν, Ἄβυσσος καὶ καρδίαν αὐτὴς ἐρευνᾷ · ἐκτραπέντος γὰρ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐνολής, καὶ ἀπὸ ἀπόφρασιν ὀργῆς γεγεννημένου, λαβοῦσα αὐτὴ ὑποχείριον ἡ ἁμαρτία, καὶ αὐτὴ ὡσπερ ἄβυσσός τις πικρίας ἐν λεπτότητι καὶ βαθύτητι τυγχάνουσα, εἰσελθοῦσα ἐνδον, τὰς νομάς τῆς ψυχῆς κατέσχευ, ἐκ τῶν βαθυτάτων αὐτῆς ταμείων. Τοιοῦτω δὲ τρόπῳ παρεικάσομεν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἁμαρτίαν, μυγίσαν, ὡσπερ ἔταν ἡ δένδρον μέγιστον, ἔχον πολλοὺς κλώνας · ἔχη δὲ καὶ τὰς ρίζας ἐν τοῖς βαθυτάτοις τῆς γῆς · οὕτως τὰς νομάς τῶν βαθυτάτων τῆς ψυχῆς ταμείων ἡ παρελθοῦσα ἁμαρτία κατασχοῦσα, ἐν συνηθείᾳ γέγονε καὶ προλήψει, ἐκάστῳ νηπιόθεν συναυξανόμενῃ, καὶ τὰ κακὰ ἐκδιδύσκουσα.

B. Ἐπὶν τοίνυν χάριτος θείας ἐνέργεια ἐπισηπῆ τῆ ψυχῇ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐκάστου πίστεως, καὶ δέξεται ἄνωθεν βοήθειαν, ἀκμὴν ἐν μέρει τινὶ ἐσοκίασεν ἡ χάρις. Μὴ νομίση οὖν τις, ὅλην τὴν ψυχὴν πεφώτισται · ἀκμὴν πολλὴ νομῆ τῆς κακίας ἐνδον ἐστὶ, καὶ πολλοῦ πόνου χρεια καὶ καμῆτω τῷ ἀνθρώπῳ συμφωνούντος τῆ πρὸς αὐτὸν χάριτι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀπὸ μέρους ἤρξατο ἡ θεία χάρις ἐπιφοιτᾷ τῆ ψυχῇ, δυναμένη ροπή ὥρας τὴν ἄνθρωπον καθαρῖσασα τελειῶσαι. Ἄλλ' ἵνα δοκιμάσῃ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ τὴν ἀγάπην πρὸς Θεὸν ἀλόκληρον ἀποσώζει, μὴ συνδυάζων τῷ πονηρῷ

ἐν μηδενί, ἀλλ' ὅλον τῆ χάριτι ἑαυτὸν ἐκδίδους· καὶ οὕτως εὐδοκιμοῦσα ἡ ψυχὴ χρόνους καὶ καιροὺς, καὶ τὴν χάριν ἐν μηδενί λυποῦσα, μήτε ἐνουθείζουσα, ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον βοηθεῖται. Καὶ αὕτη δὲ ἡ χάρις νομῆν λαμβάνει ἐν τῆ ψυχῇ, καὶ ἕως τῶν βαθυτάτων αὐτῆς μερῶν καὶ διαλογισμῶν ριζοῦται, ἐν καιροῖς πλειοσιν εὐδοκιμώσεως καὶ συμφωνούσεως τῆς ψυχῆς τῆ χάριτι· ἕως οὗ ὅλη ἡ ψυχὴ περιληφθῆ ὑπὸ τῆς ἐπουρανίου χάριτος, λοιπὸν βασιλευούσης ἐν αὐτῷ τῷ σκευεῖ.

Γ. Ἐὰν δὲ τις μὴ ἦ ἐν ταπεινοφροσύνῃ πολλῇ, παραδίδεται οὕτως τῷ Σατανᾷ, καὶ ἀπογυμνοῦται τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης θείας χάριτος, καὶ πειράζεται ἐν θλίψεσι πολλαῖς, καὶ τότε φανεροῦται αὐτοῦ ἡ οἰησις, ὅτι γυμνὸς καὶ ταλαίπωρος ὑπάρχει. Ὅφει- **B** λει οὖν ὁ πλουτῶν τῆ χάριτι τοῦ Θεοῦ ἐν πολλῇ ταπεινοφροσύνῃ καὶ συντριμμῷ καρδίας ὑπάρχειν, καὶ ὡς πτωχὸν καὶ μηδὲν ἔχοντα ἑαυτὸν ἠγείσθαι· ἀλλότριον αὐτοῦ ἔσται, καὶ ἄλλος ἔδωκεν αὐτῷ, καὶ ὅτε βούλεται αἰρεῖ αὐτό. Ὁ οὕτως ταπεινῶν ἑαυτὸν ἐπὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δύναται διαφυλάξαι τὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην χάριν, καθὼς φησιν, Ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται· καὶ περ ὢν ἐκλεκτός Θεοῦ, παρ' ἑαυτῷ ἀποδοκιμασμένος ἦτω· καὶ ὢν πιστός, ὡς ἀνάξιον ἑαυτὸν ἠγείσθω. Τοιαῦται γὰρ ψυχὰι εὐαρεστοῦσι Θεῷ, καὶ ζωοποιοῦνται ἐν Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA MB.

Μὴ τὰ ἔξωθεν, ἀλλὰ τὰ ἐνδοθεν προάγει ἡ βλάβη **C** πται τὸν ἄνθρωπον, δηλαδὴ τὸ τῆς χάριτος Πνεῦμα, ἢ τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας.

Α'. Ὅσπερ ἐὰν ἦ πόλις μεγάλη, ἔρημος δὲ ἦ τῶν τειχῶν διαλελυμένων, καὶ ὑπὸ ἐχθρῶν ληφθῆ, οὐδὲν τῆς μεγαλειότητος ἕφαλος· ζητητίον οὖν καὶ [alii κατὰ] τὸ μέγεθος, ἵνα ἔχη καὶ τείχη ὄχυρά πρὸς τὸ μὴ τοὺς ἐχθροὺς εἰσεῖναι· οὕτω δὲ καὶ ψυχὰι εἰ κακοσημέναι γνώσει καὶ συνέσει, καὶ νῦ ὀξυτάτω, ὡς πόλεις εἰσι μεγάλαι. Ἀλλὰ ζητητέον, εἰ ὠχύρωνται τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, μήποτε οἱ ἐχθροὶ εἰσελθόντες ἐρημώσωσιν αὐτάς. Οἱ γὰρ σοφοὶ τοῦ κόσμου, Ἀριστοτέλης, ἢ Πλάτων, ἢ Σωκράτης, φρόνιμοι ὄντες ἐν γνώσει, ὥσπερ πόλεις μεγάλαι ἐτύγχανον, ἀλλ' ἔρημοι ἦσαν ὑπὸ ἐχθρῶν, διὰ τὸ μὴ εἶναι Πνεῦμα Θεοῦ ἐν αὐτοῖς.

Β'. Ὅσοι δὲ εἰσιν ἰδιῶται μέτοχοι τῆς χάριτος, ὥσπερ πόλεις μικραὶ εἰσιν ὠχυρωμέναι τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ. Ἐκπίπτουσι δὲ τῆς χάριτος ἀπὸ δύο πραγμάτων, καὶ ἀπόλλυνται· ἢ ὅτι τὰς ἐπιφερομένης θλίψεως οὐχ ὑπομένουσιν· ἢ ὅτι εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς ἁμαρτίας ἐνηδυνθεῖσαι ἀπέμειναν [alii ἐνηδυνθηναὶ ὑπέμειναν]· οὐ δύναται γὰρ οἱ διοδεύοντες ἀνευ πειρασμῶν διελθεῖν. Ὅσπερ δὲ ἐν τῷ τοκετῷ ἡ προσαιτις καὶ ἡ βασιλις τὰς αὐτὰς ὠδίνους ἔχουσιν, ὁμοίως καὶ ἡ γῆ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πένητος, εἰ μὴ τὴν δέουσαν λάβῃ [ἀρδεῖαν], οὐ δύναται καρποῦς ἀξίους ἐνεργεῖν· οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς ψυχῆς, οὐ σοφός, οὐ πλούσιος ἐν τῇ χάριτι βασιλεύει, εἰ μὴ δι' ἔμπονον, καὶ θλίψεων, καὶ καμάτων πολλῶν· ὁ γὰρ

PATROL. GR. XXXIV.

nullo prorsus habito commercio cum improbo; sed totum gratiæ se ipsum tradat: hocque pacto probata tempore et opportunitate anima, gratiamque in nulla prorsus re contristans, nec ulla contumeliâ afficiens, a modico sumpto initio auxilium consequitur. Ipsa quoque gratia partum in anima sumit, et ad profundissimas usque ejus partes et cogitationes radices mittit, cum in multis occasionibus probata sit, et consentiens gratiæ anima, donec tota anima absorpta est a cœlesti gratia, postmodum in ipso vase regnante.

III. Quod si vero quis non studuerit summæ humilitati, traditur iste Satanæ, et denudatus divina sibi collata gratia, tentatur afflictionibus multis; et tum manifestatur ejus existimatio, quod nudus et ærumnosus sit. Debet ergo, qui locuples est gratiæ divina, in multa humilitate et contritione cordis versari, et velut pauperem ac nihil habentem **136** se ipsum existimare; alienum est quod habet, aliisque sibi dedit, et quando vult, aufert illud. Qui hoc pacto se ipsum humiliat, tam apud Deum quam homines, potest conservare collatam sibi gratiam, ut inquit: *Qui se humiliat, exaltabitur*. Et quamvis sit electus Dei, apud se reprobatus esto: quamvis sit fidelis, velut indignum se ipsum reputet. Ejusmodi enim animæ Deo summopere placent, et vivificantur per Christum. Cui gloria et potentia in sæcula. Amen.

HOMILIA XLII.

Non externa, sed interna promovent aut lædunt hominem, veluti Spiritus gratiæ, aut spiritus nequitias.

I. Quemadmodum si fuerit urbs ingens, eaque sit deserta, muris videlicet dissolutis, atque ab hostibus capta, nulla magnitudinis est utilitas: expetendum ergo est præter magnitudinem, ut habeat quoque muros firmos, ne hostes invadant: sic sane quoque animæ, exornatæ scientia et intellectu, et ingenio acutissimo, velut magnæ sunt urbes. Cæterum querendum, an munitæ sint virtute Spiritus, ne quando hostes irruentes desolentur eas. Sapientes enim hujus mundi Aristoteles, Plato vel Socrates, qui rerum multitudinem callebant, instar magnarum erant urbium; verum vastati erant ab hostibus, eo quod **D** non esset Spiritus Dei in ipsis.

II. Quicumque vero ex idiotis participes sunt gratiæ, velut urbes parvæ sunt, munitæ virtute crucis. Excidunt verò a gratia duplici de causa, et pereunt, aut quod illatas afflictiones non sustineant, aut quod voluptatibus peccati se deliniri permiserint. Non enim possunt qui transmeant, absque tentationibus penetrare. Quemadmodum ergo in partu, paupercula et regina eosdem dolores sustinent, itidem quoque terra divitis et pauperis, nisi convenientem acceperit imbrem, non potest fructus dignos producere: sic quoque in operatione animæ, non sapiens, non locuples in gratia regnum obtinet, nisi per tolerantiam, afflictiones et labores multos; Christianorum enim vitæ ejusmodi esse debet. Per-

inde ac mel dulce quod est, nihil suscipit amari, nec venenati quid admittit; sic isti quæcunque evererint, sive bona, sive mala, benigni sunt, ut inquit Dominus: *Estote benigni, sicut Pater vester cælestis. Quod enim lædit et inquinat hominem, intus est. Nam de corde exeunt cogitationes malæ* ⁶⁶, ut Dominus ait, quoniam quæ inquinant hominem, interna sunt.

III. Intus ergo est in anima repens et progrediens spiritus malitiæ, rationale impulsivum, quod est vclamen tenebrarum, vetus nimirum homo, quem oportet eos qui ad Dominum confugiunt, exuere, atque induere cælestem et novum hominem, qui est Christus. Nihil ergo eorum, quæ externa sunt, lædere potest hominem, nisi qui vivit, operatur, et habitat in corde spiritus tenebrarum. Quocirca unusquisque in cogitationibus suis debet certamen inire, ut illucescat cordi ejus Christus. Cui gloria in sæcula. Amen.

137 HOMILIA XLIII.

De progressu viri Christiani, cujus tota vis ex corde dependet, ut hic varie describitur.

I. Quomodo ab igni accenduntur lucernæ multæ et lampades ardentes; cunctæ vero lampades et lucernæ ab una natura accenduntur et splendent: sic quoque Christiani ab una natura accenduntur et lucent, ignis nimirum divini, Filii Dei: et habent lampades ardentes in cordibus suis, lucentque in conspectu ejus, vel adhuc in terra degentes, sicut et ipse. Inquit enim: *Propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ* ⁶⁷. Idcirco appellatus est Christus, ut eo ipso oleo, quo ipse est unctus, nos quoque uncti flamus Christi, ejusdem, ut ita dicam, substantiæ, et unius corporis. Inquit rursum: *Qui sanctificat, et qui sanctificantur ex uno omnino* ⁶⁸.

H. Similes igitur sunt Christiani ex aliqua parte lucernis habentibus oleum in se, hoc est fructus justitiæ, et nisi accendatur lucerna in eis a lucerna divina, nihil sunt. Dominus erat lucerna ardens, propter Spiritum divinitatis manentem substantia-liter in ipso, et accendentem ejus cor pro humana natura. Perinde vero ac si sit marsupium putidum, plenum margaritis: sic quoque Christiani, quoad externum hominem, humiles debent esse, et vilis conditionis, intus vero in interiori homine obtinent pretiosam margaritam. Nonnulli vero sunt sepulchris dealbatis similes, exterius quidem depicti et valde splendidi ⁶⁹, intus vero pleni ossium mortuorum, fetoris multi et spiritu immundorum; mortui sunt a Deo: atque omni turpitudi, sordibus et tenebris adversarii induti.

⁶⁶ Luc. vi, 56; Matth. xv, 11. ⁶⁷ Psal. xlv, 8. ⁶⁸ Hebr. ii, 2. ⁶⁹ Matth. xxiii, 27.

A Χριστιανῶν βίος ὀφείλει τοιοῦτος εἶναι. Ὅπως τὸ μέλι γλυκὺ τυγχάνον, οὐδὲν ἐκιδέχεται τῶν πικρῶν, ἢ τῶν ἰοδύλων μεταλαβεῖν· οὕτως αὐτοὶ πᾶσι τοῖς ἐπερχομένοις, εἴτε ἀγαθοῖς εἴτε πονηροῖς, χριστοὶ τυγχάνουσιν, ὡς φησὶν ὁ Κύριος, *Γίνεσθε χριστοὶ, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· τὸ γὰρ βλέπει καὶ μαίνον τὸν ἄνθρωπον, ἐνδοθέν ἐστίν· ἐκ τῆς τῆς καρδίας ἐκπορεύονται διαλογισμοὶ πονηροί, καθὼς ὁ Κύριος λέγει, ὅτι τὰ κοινούντα τὸν ἄνθρωπον ἐνδοθέν ἐστίν.*

Γ. Ἐνδοθέν οὖν ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ ἔρχον καὶ προὖν πνεῦμα πονηρίας, λογιστικῶν κινητικῶν, ὅπερ ἐπὶ τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ἢ δει τοὺς τῷ Θεῷ προσφεύγοντας ἀποδύσασθαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἐπουράνιον καὶ καινὸν ἄνθρωπον, ἢ ἐστὶ Χριστός. Οὐδὲν οὖν τῶν ἐξωθεν βλέπεται δύναιται τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ τὸ ζῶν καὶ ἀνεργητικῶν τὸ ἐνοικῶν ἐν τῇ καρδίᾳ πνεῦμα σκότους· ὥστε οὖν τὸν ἀγῶνα ἕκαστος ἐν τοῖς λογισμοῖς ὀφείλει κεκτῆσθαι, ἵνα ἐπιλάμψῃ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ Χριστός. Ὡς ἢ ἔξω εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμην.

OMILIA MG.

Περὶ τῆς προκοπῆς τοῦ Χριστιανοῦ ἀδελφε, ἥς πάσα ἡ δύναμις ἐκ τῆς καρδίας ἀποκρυσταλλομένη ἐστίν, ὡς περ ποιητικῶς ἐνταῦθα διαγράφεται.

A'. Ὅπως ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἀπτονται λύχνου πολλοὶ καὶ λαμπάδες καίόμεναι, πᾶσαι δὲ αἱ λαμπάδες καὶ οἱ λύχνου ἀπὸ μιᾶς φύσεως ἀνάπτονται καὶ φαίνουσιν οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ μιᾶς φύσεως ἀνάπτονται, καὶ φαίνουσι, τοῦ πυρὸς τοῦ θεοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχουσι τὰς λαμπάδας καίόμενας εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν, καὶ φαίνουσι κατενώπιον αὐτοῦ ἐν γῆ ὄντες, καθὼς καὶ αὐτός. Λέγει γάρ, *Διὰ τοῦτο ἐχρυσέ σε ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως. Διὰ τοῦτο Χριστὸς ἐκεκλήθη, ἵνα τῷ αὐτῷ ἔλαιῳ, ὃ αὐτὸς ἐχρυσέθη, καὶ ἡμεῖς χρισθέντες γενώμεθα Χριστοὶ, τῆς αὐτῆς, ὡς εἶπεν, οὐσίας καὶ ἐνὸς σώματος. Λέγει πάλιν, Ὁ τὸ ἀγαλλίζω, καὶ οἱ ἀγαλλίζονται ἐν ὄντι πάντες.*

B'. Ἐοίκασιν οὖν οἱ Χριστιανοὶ ἐν ἐνὶ μέρει λυχνίαῖς ἐχούσαις τὸ ἔλαιον ἐν αὐταῖς, τοῦτοισι τοῖς καρποῖς τῆς δικαιοσύνης. Ἐὰν δὲ μὴ ἀφθῇ λύχνος ἐκ τοῦ λύχνου τῆς θεότητος ἐν αὐτοῖς, οὐδὲν εἶναι· ὁ Κύριος ἦν ὁ λύχνος ὁ καίόμενος, διὰ τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος τὸ μένον οὐσιωδῶς ἐν αὐτῷ, καὶ ἐκείνῳ αὐτοῦ τὴν καρδίαν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. Ὅπως γὰρ ἐὰν ἡ βαλάντιον σαπρὸν πεπληρωμένον μαργαρίτων, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ τῷ ἐξωθεν ἀνθρώπῳ ταπεινὸν ὀφειλοντες εἶναι καὶ εὐκαταφρόνητοι, ἐνδοθέν εἰς τὴν ἔσω ἄνθρωπον ἔχουσι τὸν πολυτίμον μαργαρίτην. Ἄλλοι δὲ εἰσι τάφοις κεκοσμημένοι τοικότες, ἐξωθεν μὲν ἐζωγραφημένοι καὶ περικαλλεῖς, ἔσωθεν ἢ γέμοντες ὀστέων νεκρῶν, καὶ δυσωδίας πολλῆς, καὶ πνευμάτων ἀκαθάρτων. Νεκροὶ εἰσιν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ πᾶσαν αἰσχύνην καὶ ῥυπαρίαν, καὶ τὸ σκότος τοῦ ἀντικειμένου ἐνδεδυμένοι.

Γ. Ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι Ὁ νήπιος, ὥς ὅτε ἂν μικρὸς ἔσται, ὑπὸ ἐπιτρόπους καὶ οἰκονόμους τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐστίν, ἅτινα πνεύματα οὐ θέλουσι τὸν νήπιον αὐξῆσαι· ἵνα μὴ γενόμενος ἀνὴρ τέλειος, ἄρξηται ἐπιζητεῖν τὰ κατὰ τὸν οἶκον, καὶ ἐκδικεῖν τὴν κυριότητα. Ὁ Χριστιανὸς πάντοτε ὀφείλει τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ ἔχειν· γέγραπται γάρ, Ἐργασθε Κύριον τὸν Θεὸν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, ἵνα μὴ μόνον, ὅτε εἰσέρχεται εἰς τὸ εὐκτήριον, ἀγαπᾷ τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ περιπατῶν, καὶ ὁμιλῶν, καὶ ἐσθίων ἐχὼν τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν στοργήν. Λέγει γάρ, Ὁπου ὃ τοῦς σου, ἐκεῖ καὶ ὁ Θεσαυρὸς σου. Εἰς δὲ γὰρ πρᾶγμα ἡ καρδία τινὸς δέδεται, καὶ ὅπου ἡ ἐπιθυμία ἔλαει αὐτὸν, ἐκεῖνὸς ἐστὶν αὐτοῦ ὁ θεός. Ἐὰν ἐπιθυμῇ ἡ καρδία πάντοτε τοῦ Θεοῦ, αὐτός ἐστι Κύριος τῆς καρδίας αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀποταξάμενός τις, γενόμενος ἀκτήμων, καὶ ἀπολις, καὶ νηστεύων, οὗτος εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἀνθρώπων ἀκμήν δέδεται, ἢ εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα, ἢ εἰς οἰκίαν, ἢ εἰς φίλον γονέων, ὅπου ἐδέθη αὐτοῦ ἡ καρδία, καὶ ὁ νοῦς ἠχμαλωτίσθη, ἐκεῖνὸς αὐτοῦ ἐστὶ θεός· καὶ εὐρίσκεται, διὰ μὲν τῆς κλατείας θύρας ἐξελθὼν τοῦ κόσμου, διὰ δὲ τῆς παραθύρου εἰσελθὼν καὶ ἐμπεσὼν εἰς τὸν κόσμον. Ὡς περὶ τὰ φρύγανα ἐπιρριπτόμενα εἰς τὸ πῦρ, οὐ δύνανται ἀντιστῆναι τῇ δυνάμει τοῦ πυρός, ἀλλ' εὐθέως κατακάονται· οὕτως καὶ οἱ δαίμονες θέλοντες πολεμεῖν ἀνθρώπῳ Πνεύματος ἠξωμένῳ, καίονται καὶ καταναλισκονται ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως τοῦ πυρός, μόνον ἵνα ὁ ἀνθρώπος πάντοτε προσακλιώμενος ἢ τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν πεποθήσῃ καὶ τὴν ἐλπίδα πρὸς αὐτὸν ἔχων. Καὶ ἐὰν ὣσιν οἱ δαίμονες ἰσχυροὶ ὡς ὄρη ἰσχυρά, ὑπὸ τῆς εὐχῆς καίονται, καθάπερ ὁ κηρὸς ὑπὸ πυρός. Μέγας δὲ ἐν τῷ μεταξὺ κεῖται ἄγων καὶ πόλεμος τῇ ψυχῇ πρὸς αὐτούς. Ποταμοὶ εἰσι δρακόντων ἐκεῖ, καὶ στίματα λεόντων· πῦρ ἐστὶ φλεγόμενον εἰς τὴν ψυχήν. Ὡς περὶ ὁ τέλειος κακοποιὸς μεθύων εἰς τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης ἢ φονεύων, ἢ μοιχεύων, ἀκόρετός ἐστιν εἰς τὸ κακόν· οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ βεβαπτισμένοι εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ ἁγίου, ἀπειροὶ γίνονται τοῦ κακοῦ. Οἱ δὲ ἔχοντες χάριν, καὶ ἐτι μιμνημένοι τῇ ἀμαρτίᾳ, οὗτοι ὑπὸ φόβον εἰσι, καὶ διὰ φόβον τόπον ὀδεύουσι.

Δ'. Καθάπερ γὰρ οἱ ἔμποροι πλέοντες κἄν εὐρωσιν ἴδιον ἀνεμον καὶ γαληνῶσαν τὴν θάλασσαν, μήπω δὲ φθάσωσιν εἰς τὸν λιμένα, ἀεὶ ὑπὸ φόβον εἰσι, μήπως ἀφνω ἐναντίου κινήθεντος ἀνέμου κλυδωνισθῇ ἡ θάλασσα, καὶ κινδυνεύσῃ τὸ πλοῖον· οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοί, εἰ καὶ ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς αἰσιμον τοῦ ἁγίου Πνεύματος πνέοντα, ἀλλ' ἐτι ὑπὸ φόβον εἰσι, μήπως ὁ ἀνεμος τῆς ἐναντίας δυνάμεως πνεύσῃ ἐπελθὼν, καὶ παραχῆν τινα καὶ κλυδωνὰ κινήσῃ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν. Σπουδῆς οὖν πολλῆς χρεῖα, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς καταπαύσεως, εἰς τὸν τέλειον κόσμον, εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ τρυφήν, εἰς τὴν πόλιν τῶν ἁγίων, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων. Ἐὰν δὲ

III. Apostolus ait: Puer, quandiu parvulus est, sub tutoribus et curatoribus⁶⁸ spirituum immundorum agit, qui spiritus nolunt puerum crescere, ne ubi in virum perfectum evaserit, incipiat quærere, quæ ad familiam pertinent, et vindicare dominium. Christianus nullo non tempore debet memoriam Dei habere. Scriptum enim est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo⁶⁹: ne solum quando ingreditur oratorium, diligit Dominum, sed etiam ambulans, colloquens, et comedens, in memoria Deum habeat, diligit, et amore prosequatur. Inquit enim: Ubi mens tua, ibi quoque thesaurus tuus⁷⁰. Ad quamcunque enim rem cor alicujus alligatur, et quo eum trahit cupido, illa res est ejus deus. Si desideret cor ubique Dominum, ipse est Dominus cordis ejus. Quispiam vero, qui abrenuntiavit, omnibusque suis facultatibus et urbe relicta, jejuno dat operam, iste sui ipsius homini adhuc alligatus hæret, aut rebus mundanis, aut familiaribus, aut amori parentum: ubi alligatum est ejus cor, et mens ejus captivata, id ipsum est ejus deus: et deprehenditur quidem per amplam portam e mundo excessisse, per osiolum autem ingressus in mundum incidisse. Quemadmodum sarmenta in ignem projecta nequeunt resistere vi ignis, sed confestim comburuntur; sic quoque dæmones, qui bellum volunt inferre homini Spiritum consecuto, comburuntur et consumuntur a divina virtute ignis, modo homo perpetuo Domino adhæreat, fiduciamque et spem in eum colloquet. Et si fuerint dæmones fortes, robore montibus haud absimiles, ab oratione comburuntur, velut cera ab igni. Ingens vero interea intercedit certamen ac bellum animæ adversus eosdem. Fluvii draconum sunt illic, atque ora leonum; ignis accendens animam. Quemadmodum ergo perfectus in malo committendo, inebriatus spiritu erroris, homicidio aut adulterio deditus, exsaturari malitia nequit: sic quoque Christiani, baptizati in Spiritum sanctum, rudes evadunt vitiorum. Qui vero consecuti gratiam adhuc permiscetur peccato, hi sub metu sunt, et per formidabilem locum iter faciunt.

IV. Quemadmodum enim mercatores dum navigant, licet nacti sint secundum ventum et tranquillum mare, nec dum pervenerint ad portum, continuo sub metu sunt, ne derepente contrario excitato vento fluctibus mare agiletur, et navis in periculum incidat: sic quoque Christiani, licet habeant in se prosperum ventum sancti Spiritus flantem, nihilominus metuunt, ne aliquando ventus contrariæ potestatis spiret et insurgat, et tempestatem quamdam ac fluctus excitet animis eorum. Diligentia ergo summa opus, ut perveniamus ad portum requiei, ad mundum perfectum, ad vitam et delicias æternas, ad civitatem sanctorum, ac coelestem Jerusalem⁷¹, ad Ecclesiam primogenitorum. Nisi

⁶⁸ Gal. iv, 1. ⁶⁹ Deut. vi, 5. ⁷⁰ Matth. vi, 21. ⁷¹ Hebr. xii, 22, 23.

vero quis gradus illis transierit, summopere me-
tuit, ne forte interea lapsum quemdam adversaria
potestas molliatur.

V. Perinde vero ac mulier quæ concepit, intus
habet infantem suum in tenebris, ut ita dicam, et
denso loco : si vero postmodum contingat egredi
puerum tempore debito, intuetur novam creatu-
ram, quam nunquam viderat, cœli, terræ et solis,
et amici atque cognati continuo hilari vultu ex-
cipiunt eum in ulnas : quod si vero contingat a
confusione quadam divelli intus infantem, necessa-
rio superest, ut ad hoc constituti medici cultello
utantur, itaque deprehenditur postea infans a
morte in mortem pergere, a tenebris in tenebras :
sic accipe quoque in re spirituali. Quicumque
susceperunt semen divinitatis, hi invisibili modo
obtinere illum, et propter inhabitans sibi peccatum
in tenebrositate et timendis locis occultant. Si ergo
muniant se ipsos, et conservent semen, isti debito
tempore producant in lucem, et tandem in disso-
lutione corporis, angeli et omnes superni chori
læto vultu excipiunt illos. Si vero quis susceptis
armis Christi ad bellum fortiter gerendum, socor-
dia diffuserit, ejusmodi qui est, quam primum tra-
ditur hostibus, et in dissolutione corporis a tene-
bris, quæ nunc comprehendunt illum, in alias mo-
lestiores tenebras et in interitum pergit.

VI. Perinde vero ac si sit hortus, arboribus fru-
ctiferis et aliis fragrantibus plantis conisus, atque
per omnia bene excultus et exornatus, munitus
quoque pro vallo, exiguo pariete conservante eum ;
contingat vero fluvium rapidum illic transcurrere,
licet modicum aquæ allidat parieti, corrumpit fun-
damentum, sumptaque educatione paulatim dis-
solvit, atque irruens affringit et extirpat om-
nes plantas, et universam culturam delet, et steri-
lem reddit : sic quoque se habet cor hominis : pos-
sidet cogitationes honestas ; appropinquant vero
cordi perpetuo et fluvii vitiorum, volentes illud
deicere, atque in suam partem protrahere. Itaque
si **139** animus paululum levis factus, illabatur in
impuras cogitationes, ecce acceperunt pabulum
spiritus erroris, et ingressi everterunt illius orna-
menta, extinctisque bonis cogitationibus animam
devastarunt.

VII. Quemadmodum vero oculus omnium mem-
brorum est minimus, et ipsa pupilla, quæ est exi-
gua, est vas ingens : intuetur enim uno momento
cœlum, astra, solem, lunam, urbes, et alias crea-
turas : eodem quoque modo, quæ conspiciuntur
uno eodemque momento, in illa parva pupilla oculi
formantur et edinguntur : sic quoque se mens habet
in corde : ipsumque cor est vas quoddam exiguum,
ibique sunt dracones, ibi leones, ibi venenosæ bes-
tiæ, ibi cuncti vitiorum thesauri : ibi quoque aspe-
ræ et salebrosæ viæ, ibi præcipitia : itidem e di-
verso, ibi est Deus, ibi quoque angeli, ibi vita et
regnum, ibi lumen et apostoli, ibi thesauri gratiæ :
ibi sunt omnia. Quemadmodum enim est nebula

μη διέλθη τις τὰ μέτρα εκείνα, ὑπὸ φόβον ἐστὶ πω-
λὸν, μήπως ἐν τῷ μεταξύ πτώσῃ τινα ἢ πωρὰ
δύναμις ἐργάσῃται.

Ε'. Ὅσπερ δὲ γυνὴ συλλαβοῦσα ἐντὸς ἔχει τὸ βρέ-
φος αὐτῆς ἐν σκότει, ὡς εἰπεῖν, καὶ ὀλώδει τόπῳ·
ἐὰν δὲ συμβῇ λοιπὸν ἐξελεῖν τὸ παιδίον ἐν ἔσθῃ
καιρῷ, βλέπει κτίσιν καινότεραν, ἣν οὐδέποτε εἶδεν,
οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ ἡλίου· καὶ εὐθύς οἱ φίλοι καὶ
συγγενεῖς ἰλαρῶ τῷ προσώπῳ δέχονται αὐτὸ εἰς τὰς
ἀγκάλας· ἐὰν δὲ συμβῇ ὑπὸ ἀταξίας τινὸς σπασθῆ-
ναι ἐνδον τὸ παιδίον, ἀνάγκη λοιπὸν τοὺς εἰς τοῦτο
τεταγμένους λατροὺς ξίφει χρῆσασθαι· καὶ λοιπὸν
εὐρίσκειται τὸ παιδίον ἀπὸ θανάτου εἰς θάνατον χω-
ροῦν, καὶ ἀπὸ σκότους εἰς σκότος· οὕτως ἀνάβει
καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. Ὅσοι ὑπεδέξαντο τὸν σπέρμα
τῆς θεότητος, οὗτοι ἀοράτως ἔχουσιν αὐτὸν, καὶ ἐκ
τῆν σύνοικον ἀμαρτίαν ἐν σκοτεινοῖς καὶ φοβερῶς
τόποις κρύπτουσιν. Ἐὰν οὖν ἀσφαλίσωνται ἑαυτοὺς,
καὶ τηρήσωσι τὸ σπέρμα, οὗτοι τῷ θεῷ καιρῷ
ἀναγεννῶντες εἰς τὸ φανερόν, καὶ λοιπὸν ἐν τῇ βα-
λύσει τοῦ σώματος οἱ ἄγγελοι καὶ πάντες οἱ ἕνω χορῶ
ἰλαροῖς προσώποις προσδέχονται αὐτούς. Ἐν ἡ
ὑποδεξάμενος τὰ ὄπλα τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ πολεμῆσαι
ἀνδρείως χανωθῆ, εὐθέως ὁ τοιοῦτος παραβίβεται
τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ἐν τῇ διαλύσει τοῦ σώματος ἐκ
σκότους τοῦ νῦν περιέχοντος αὐτὸν εἰς ἄλλο χω-
ρῶτερον σκότος χωρεῖ καὶ ἀπώλειαν.

Γ'. Ὅσπερ δὲ ἐὰν ἡ παράδεισος ἔχων δένδρα κερ-
ποφόρα, καὶ ἄλλα φυτὰ εὐώδη, καὶ ὄλιω ἢ κλίω
εἰργασμένους καὶ πεφιλοκαλημένους, ἔχη δὲ καὶ μι-
κρὸν τεῖχος ἀντὶ θριγγίου φυλάσσειν αὐτὸν· συμβῆ
δὲ ἐκεῖ ποταμὸν ὀρμητικῶν διέρχεσθαι, εἰ καὶ μι-
κρὸν τοῦ ὕδατος προσκρούσει τῷ τοίχῳ, ὑποθεῖρα
τὸν θεμέλιον, λαμβάνει ἀγωγὴν, καὶ κατὰ μικρὴν
λύει τὸν θεμέλιον, καὶ εἰσελθὼν διαρρήσει καὶ ἐκρη-
ζοῖ πάντα τὰ φυτὰ, καὶ ὅλην τὴν ἐργασίαν ἀφανίζει,
καὶ ἀκαρπὸν ποιεῖ· οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ καρδία τοῦ
ἀνθρώπου. Ἐχει τοὺς λογισμοὺς τοὺς καλοὺς, πλησι-
ζουσι δὲ πάντοτε καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς κακίας τῇ καρ-
δίᾳ, θέλοντες αὐτὴν καταβαλεῖν καὶ ρίψαι εἰς τὸ ἕω
μέρος, λοιπὸν ἐὰν ἡ μικρὸν κούφος ὁ νοῦς, καὶ ἡ
τοῖς ἀκαθάρτοις λογισμοῖς, ἴδωθ ἔλαβον νομῆν ἐν
πνεύματα τῆς πλάνης, καὶ εἰσῆλθον καὶ κατέστρεψαν
τὰ ἐκεῖ κάλλη, ἠφάνισαν τοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς
D καὶ ἠρῆμωσαν τὴν ψυχὴν.

Ζ'. Ὅσπερ ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς μικρὸς παρ' ὅλα τὰ
μέλη, καὶ αὐτὴ ἡ κόρη μικρὰ οὖσα, μέγα ἐστὶ
σκευὸς· βλέπει γὰρ ὑφ' ἐν, οὐρανὸν, ἀστέρων, ἥλιου,
σελήνην, πόλεις καὶ ἄλλα κτίσματα· ὁμοίως καὶ
αὐτὰ τὰ ὀρώμενα ὑπὸ τὸ ἐν, τῇ μικρῇ κόρῃ τοῦ
ὀφθαλμοῦ ἐμμορφοῦται καὶ ἐνεικονίζονται· οὕτως ἐστὶ
καὶ ὁ νοῦς εἰς τὴν καρδίαν. Καὶ αὐτὴ ἡ καρδία, μικρὴ
τι σκευὸς ἐστὶ, καὶ ἐκεῖ οἱ ὀράοντες, καὶ ἐκεῖ οἱ ἰσχυ-
ρες, καὶ ἐκεῖ τὰ ἰοβόλα θηρία, καὶ ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς
κτίσεως καὶ ἐκεῖ αἱ τραγεῖαι καὶ ἀνώμαλοι ὄδοι, ἐκεῖ αἱ
φάραγγες· ὁμοίως πάλιν ἐκεῖ ὁ θεὸς, ἐκεῖ καὶ οἱ ἄγ-
γελοι, ἐκεῖ ἡ ζωὴ καὶ ἡ βασιλεία, ἐκεῖ τὸ φῶς καὶ οἱ
ἀπόστολοι, ἐκεῖ οἱ θησαυροὶ τῆς χάριτος, ἐκεῖ τὰ
πάντα ἐστὶν. Ὅσπερ γὰρ ἐστὶν ὁμίχλη εἰς ἅπαν τὴν

οικουμένην ἐπικαιμένην, καὶ ἄνθρωπος ἄνθρωπον οὐχ ἄρᾳ· οὕτως ἐστὶ καὶ τὸ σκοτός τοῦ αἰῶνος τοῦτου ἐπικαιμένον πάσῃ τῇ κτίσει καὶ πάσῃ φύσει ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς παραβάσεως· ὅθεν ἐπισκιαζόμενοι ἐκ τοῦ σκοτοῦ ἐν νυκτὶ εἰσι, καὶ ἐν φοβεροῖς τόποις ἔχουσι τὴν διαγωγὴν· καὶ ὡσπερ καπνοῦ πληθὸς ἐστὶν ἐν οἴκῳ ἐνί, οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ ἀμαρτία μετὰ τῶν ρυπαρῶν λογισμῶν αὐτῆς, ἐγκαθεζομένη καὶ ἐφέρπουσα εἰς τοὺς λογισμοὺς τῆς καρδίας, καὶ ἀπειρον πληθὸς δαιμόνων.

Η'. Ὡσπερ δὲ ἐν τοῖς φαινόμενοις, πολεμου συγκροτούμενου, οὐκ ἀπέρχονται οἱ σοφοὶ καὶ μεγαστάνες ἐκεῖ, ἀλλὰ φοβούμενοι τὸν θάνατον ἀπομένουσι· λοιπὸν προβάλλονται οἱ τίρῳνες, καὶ οἱ πένητες, καὶ οἱ ἰδιῶται, καὶ συμβαίνει εἰς νίκην ἐργάζονται κατὰ τῶν πολεμίων, καὶ διώκουσιν αὐτοὺς ἐκ τῶν ὄρειων, καὶ τὰ ἐπινίκια καὶ τοὺς στεφάνους λαμβάνουσιν ἀπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ ἔρχονται εἰς προκοπὰς καὶ ἀξιώματα, κἀκεῖνοι οἱ μεγάλοι ὀπίσω τούτων εὐρίσκονται· οὕτως ἐστὶ καὶ τὸ μέρος τὸ πνευματικόν. Οἱ ἰδιῶται ἀκούοντες ἐξ ἀρχῆς τὸν λόγον, φιλαλήθει λογισμῶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ποιοῦσι, καὶ λαμβάνουσι παρὰ Θεοῦ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· οἱ δὲ σοφοὶ καὶ λεπτῶς ζητοῦντες τὸν λόγον, οὗτοι φεύγουσι τὸν πόλεμον, καὶ οὐ προκόπτουσι, καὶ ὀπίσω εὐρίσκονται τῶν πολεμησάντων καὶ νικησάντων.

Θ'. Ὡσπερ δὲ οἱ ἀνεμοὶ σφοδρῶς πνέοντες πάντα τὰ κτίσματα τὰ ὑπὸ τῶν οὐρανῶν κινᾶσι, καὶ ἦχον πολὺν ἀποτελοῦσιν· οὕτως ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ κρούει καὶ φέρει τοὺς λογισμοὺς, καὶ σαλεύει τὰ βᾶθη τῆς καρδίας πρὸς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ εἰς τὴν διακονίαν αὐτοῦ σκορπίζει τοὺς λογισμοὺς. Ὡσπερ εἰσὶν οἱ τελῶναι καθεζόμενοι εἰς τὰς στενὰς ὁδοὺς, καὶ κατέχοντες τοὺς παρίοντας καὶ διασειόντες, οὕτως καὶ οἱ δαίμονες ἐπιτηροῦσι καὶ κατέχουσι τὰς ψυχὰς, καὶ ἐν τῷ ἐξέρχασθαι αὐτὰς ἐκ τοῦ σώματος, εἴ μὴ τελείως καθαρισθῶσιν, οὐκ ἐπιτρέπονται ἀνελεῖν εἰς τὰς μονὰς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπαντῆσαι τῷ Δεσπότη αὐτῶν· καταφέρονται γὰρ ὑπὸ τῶν ἀερίων δαιμόνων. Οἱ δὲ ὑπάρχοντες ἐν σαρκί, εἴτι διὰ πόνου καὶ ἀγῶνος πολλοῦ τὴν ἐξ ὕψους παρὰ Κυρίου κτήσονται χάριν· δηλαδὴ οὗτοι μετὰ τῶν δι' ἐναρέτου ἀναπαυσαμένων πολιτείας, πρὸς τὸν Κύριον ἀπελεύσονται, καθὼς ἐπηγγεῖλατο, Ὁσον εἰμι ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας συμβασιλεύσουσι τῷ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

OMIAIA ΜΔ'.

Ποῖον ἐν ἀνθρώπῳ Χριστιανῷ μεταβολὴν καὶ ἀνακατασκευὴν ἀπεργάζεται ὁ Χριστὸς, ὃ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη καὶ νόσους θεραπεύσας.

Α'. Ὁ προσερχόμενος τῷ Θεῷ, καὶ Χριστοῦ πάρεδρος ἐν ἀληθείᾳ θέλει εἶναι, τούτου χάριν τοῦ σκοποῦ ὀφείλει προσερχεσθαι τοῦ ἀλλαγῆναι αὐτὸν, καὶ μεταβληθῆναι ἀπὸ τῆς προτέρας καταστάσεως καὶ ἀναστροφῆς, καὶ καλὸν καὶ καινὸν ἄνθρωπον

super universam terram extensa, et homo hominem non videt; sic quoque sunt tenebrae sæculi hujus expansæ super omnem creaturam et universam naturam humanam a tempore transgressionis; unde tenebris offusi sunt in nocte, et in formidabilibus locis vitam agunt. Et quemadmodum magna fumi copia est in domo quapiam; sic quoque peccatum cum obscenis cogitationibus suis insidet et serpit in cogitationes cordis, et infinita multitudo dæmonum.

VIII. Sicut vero in rebus oculorum aciei subiectis, bello indicto, non proficiscuntur sapientes aut magnates eo, sed, mortem formidantes, domi remanent; ergo proferuntur tirones, pauperes et idiotæ, et accidit, ut victoria comparata adversus hostes, persequantur eos extra limites usque, atque victoriæ præmiis ac coronis a rege acceptis, ad dignitates et honorum gradus promoveantur; illi vero magni longe ab horum tergo reperiuntur: sic quoque se res habet spiritualis. Rudes ac plebei, audientes initio verbum veritatis, amanti cogitatione opus ejus perficiunt, et accipiunt a Deo gratiam Spiritus; sapientes vero, et qui subtilitatem verborum requirunt, hi fugiunt bellum, nec proficiunt, sed posteriores inveniuntur iis qui bello gesto victoriam reportarunt.

IX. Quemadmodum vero venti vehementer flantes omnes creaturas quæ sunt sub cælis, commovent, atque sonum ingentem edunt; sic potentia hostis pulsat, fert cogitationes, atque agitat profunda cordis pro suo ipsius lubitu, et in ministerium sui dispergit cogitationes. Sicut publicani sedent juxta vias angustas, et retinent atque concutiunt prætereuntes: sic quoque dæmones observant et detinent animas, et dum decedunt eæ e corpore, nisi perfecte fuerint expurgatæ, non permittunt eis ascendere ad mansiones cæli, et occurrere Domino suo: evertuntur enim ab aeriis dæmonibus. Qui vero versantur in carne, nihilominus summo labore ac certamine supernam a Domino consequentur gratiam: nempe hi cum illis, qui per honestam quieverunt conversationem, ad Dominum proficiscuntur, ut pollicitus est: *Ubi sum ego, illic et minister meus erit*¹³; et per infinita sæcula regnabunt cum Patre et Filio, et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

140 HOMILIA XLIV.

Quantam in homine Christiano mutationem et renovationem faciat Christus, qui animæ affectiones ad morbos sanavit.

I. Qui accedit ad Deum, et Christi assessor vera esse desiderat, hujus scopi gratia accedere debet, ut convertatur ipse, et transmutetur a priori stata et conversatione, ac bonum et novum hominem demonstret, qui nihil veteris hominis gesset:

¹³ Joan. XII, 26.

Si quis enim, inquit, in Christo, nova creatura¹³. Dominus enim noster Jesus Christus propterea venit, ut naturam converteret, mutaret et renovaret, atque rursus conderet animam hanc eversam affectionibus propter transgressionem, commiscens eandem cum suo Spiritu divino. Novam mentem, novam animam, novos oculos, novas aures, novam linguam spirituales, et ut omnino dicam, novos homines credentes ei ut efficeret, venit, seu novos utres, ungens eos suo ipsius lumine cognitionis, ut infunderet vinum novum, quod est Spiritus ejus. *Vinum enim, ait, novum in utres novos mittendum*¹⁴.

II. Quemadmodum, enim hostis nactus hominem sibi subjugatum, eum novum in sui gratiam effecit, vitiosisque affectionibus circumvolutum unxit spiritu peccati, ac vinum omnis iniquitatis et pravae doctrinae in eum immisit: sic quoque Dominus, cum redemisset eum ab hoste, novum constituit: cumque unxisset suo ipsius Spiritu, vinum quoque vitae et novam Spiritus doctrinam in eum infudit. Qui enim mutavit naturam quinque panum in naturam multitudinis, et naturae asini ratione destitutae vocem dedit, et meretricem ad temperantiam convertit, et ignis, adurendi vi praediti, naturam ad irrigandos eos qui erant in camino idoneam reddidit, et naturam leonum agrestium ferarum propter Daniele mansuefecit, hic quoque potest animam desertam et agrestem a peccato effectam, convertere in suam ipsius bonitatem, clementiam et pacem, Spiritu promissionis sancto et divino.

III. Perinde enim ac pastor scabiosam ovem potest curare, et a lupis custodire, eodem modo verus pastor Christus veniens solus potuit curare et convertere perditam et scabiosam ovem, hominem, a scabie et lepra peccati. Priores enim sacerdotes, Levitae atque magistri, non potuerunt sanare animam oblationibus munerum et sacrificiorum, atque aspersionibus sanguinis, cum nec se ipsos potuerint curare; etenim ipsi quoque infirmitate erant amicti. *Non enim potest, inquit, sanguis taurorum et hircorum auferre peccata*¹⁵. Dominus vero dixit, commonstrans infirmitatem tum temporis medicorum: *Omnino dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura te ipsum*¹⁶. Pro eo: *Non sum ego ut illi, qui nec se ipsos possunt curare*. Ego sum verus medicus, et bonus pastor, qui pono animam meam pro ovibus, qui possum curare omnem morbum et omnem imbecillitatem animae. Ego sum immaculata ovis, quae semel oblata est, et qui accedunt ad me, eos possum curare. Vera enim sanitas a Domino solo proficiscitur. *Ecce enim, inquit, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*¹⁷: animae nimirum credentis ei, et diligentis eum ex toto corde.

Θεοῦ ὁ αἰών τῆν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τῆς ψυχῆς ἐξ ὅλης καρδίας.

Ἀποδειχθῆναι, μηδὲν τι τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἐπιφερόμενον. *Εἰ τις γάρ, φησὶν, ἐν Χριστῷ, καιρὴ κτίσις.* Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκ τοῦτο παραγγέλονεν, ὥστε τὴν φύσιν ἀλλάξαι καὶ μεταβαλεῖν καὶ ἀνακαινίσαι, καὶ ἀνακτίσαι, τὴν ψυχὴν ταύτην τὴν κατεστραμμένην τοῖς πάθεσι διὰ τὴν παράδοσιν, κεράσας τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ Πνεύματι τῆς θεότητος. Καίνον νοῦν, καὶ καινὴν ψυχὴν, καὶ καινοὺς ὀφθαλμοὺς, καινὰ ὄτα, καινὴν γλῶττιαν πνευματικὴν, καὶ ἀπακαπλῶς καινοὺς ἀνθρώπους τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ ἦλθεν ἀπαργάσασθαι, ἕτα καινοὺς ἀσχοὺς, χρίσας αὐτοὺς τῷ ἑαυτοῦ φωτὶ τῆς γνώσεως, ἵνα μεταβάλῃ νέον οἶνον, ὃ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. *Οἶνον γάρ, φησὶ, νέον εἰς ἀσχοὺς καινοὺς βλητέον.*

B. Ὁσπερ γὰρ ὁ ἐχθρὸς λαδῶν τὸν ἀνθρώπον ὑποχείριον, καινὸν αὐτόν, εἰς ἑαυτὸν εἰργάσατο, πάθει κακίας περιβαλὼν, καὶ χρίσας τῷ πνεύματι τῆς ἁμαρτίας, τὸν οἶνον τῆς ἀνομίας πάσης καὶ κακίας διδασκαλίας ἐπέβαλεν εἰς αὐτόν· οὕτως καὶ ὁ Κύριος λυτρωσάμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καινὸν ἀπειργάσατο· χρίσας τῷ ἑαυτοῦ Πνεύματι, καὶ τὸν τῆς ζωῆς οἶνον, τὴν καινὴν τοῦ Πνεύματος διδασκαλίαν εἰς αὐτόν ἐπέχευεν. Ὁ γὰρ μεταβαλὼν τὴν φύσιν τῶν πέντε ἄρτων εἰς φύσιν πλήθους, καὶ φύσει θνοῦ ἀλόγου δούε φωνῆν, καὶ τὴν πόρνην εἰς σωφροσύνην μεταστρέψας, καὶ πυρὸς φύσιν καυστικού δροσίζων τοὺς ἐν τῇ χαμίνῃ παρασκευάσας, καὶ φύσιν λεόντων ἀγρίων θηρίων τῷ Δαυὶδ ἡμερώσας, οὕτως δύνатаι καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐρημὴν καὶ ἀτριωθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μεταβαλεῖν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα, καὶ χρησιμότητα, καὶ εἰρήνην τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἀγίῳ καὶ ἀγαθῷ.

Γ. Ὁν γὰρ τρόπον ποιμὴν τὸ ψωριῶν πρόβατον δύνатаι θεραπεῦσαι, καὶ ἀπὸ λύκων φυλάξαι· ὡσαύτως ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν Χριστὸς ἐλθὼν, μόνος ἡδυνήθη θεραπεῦσαι, καὶ ἐπιστρέψαι τὸ ἀπολωλὸς καὶ ψωριῶν πρόβατον, τὸν ἀνθρώπον, ἀπὸ τῆς φώρας καὶ λέπρας τῆς ἁμαρτίας. Οἱ γὰρ πρὶν ἱερεῖς καὶ Λευῖται καὶ διδάσκαλοι οὐκ ἡδυνήθησαν θεραπεῦσαι τὴν ψυχὴν ταῖς προσφοραῖς τῶν δώρων καὶ θυσιῶν, καὶ βαντισμοῖς αἵματος, ὅπουγε οὐδὲ αὐτοὺς ἡδυνήθησαν θεραπεῦσαι· καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀσθένειαν περιέκειντο. Ἀδύνατον γάρ, φησὶν, αἷμα τῶν ἄνθρωπων καὶ τράγων ἀφελεῖν ἁμαρτίαν. Ὁ δὲ Κύριος ἔλεγε, δεικνύς τὴν ἀσθένειαν τῶν τότε ἱατρῶν, Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, Ἰατρὰ, θεράπευσον σεαυτὸν· ἀντὶ τοῦ, οὐκ εἰμι ἐγὼ ὡς ἐκεῖνοι, οἱ μήτε ἑαυτοὺς δυνάμενοι θεραπεῦσαι. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἀληθινὸς ἱατρός, καὶ καλὸς ποιμὴν, ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὁ δυνάμενος θεραπεῦειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ψυχῆς· ἐγὼ εἰμι τὸ ἀμωμον πρόβατον, τὸ Ἰπαξ προσερχθῆναι, καὶ τοὺς ἐμοὶ προσερχομένους δυνάμενος θεραπεῦσαι. Ἡ γὰρ ἀληθινὴ ἰασις τῆς ψυχῆς ἀπὸ Κυρίου μόνου γίνεται· Ἰδοὺ γάρ, φησὶν, ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἰών τῆν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τῆς ψυχῆς δηλονότι πιστευσάσης αὐτῷ, καὶ ἀγαπῶσας

¹³ 1 Cor. v, 17. ¹⁴ Matth. ix, 17. ¹⁵ Hebr. x, 4. ¹⁶ Luc. iv, 23. ¹⁷ Joan. i, 29.

Δ'. Ὁ ποιμὴν τοίνυν ὁ καλῶς τὸ ψωριῶν πρόβατον ἄ
 θεραπεύει. Πρόβατον δὲ πρόβατον θεραπεύσαι οὐ δύ-
 νάται. Καὶ εἰ μὴ θεραπευθῆ τὸ λογικὸν πρόβατον, ὁ
 ἄνθρωπος, εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου τὴν ἐπουράνιον οὐκ
 εἰσέρχεται. Οὕτως γὰρ καὶ ἐν τῷ νόμῳ εἰρηται διὰ
 σκιδᾶς καὶ εἰκόνας· περὶ γὰρ τοῦ λέπρου, καὶ μῶ-
 μων ἔχοντος, ταῦτα αἰνίσσεται μὴνῶν τὸ Πνεῦμα·
 Λεπρός, φησὶν, ἢ μῶμον ἔχων, οὐκ εἰσελεύσεται
 εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου. Ἀλλὰ προσέταξε τῷ λεπρῷ
 ἐπίρχεσθαι πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ παρακλήσει πολλῇ
 ἄγειν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς σκηνῆς αὐτοῦ, καὶ
 ἐπιτιθέναι τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν λέπραν, ση-
 μειούμενον τὸν τόπον τῆς ἀφῆς τῆς λέπρας, καὶ
 θεραπεύειν. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ Χριστὸς ὁ ἀλη-
 θῆς ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ταῖς λεπρώ-
 σαις ψυχαῖς λέπραν ἁμαρτίας ἐπικαμπτόμενος, εἰσέρ-
 χεται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ σώματος αὐτῶν, καὶ θερα-
 पेύει καὶ ἴσται τὰ πάθη. Καὶ οὕτως δυνήσεται ἢ
 ψυχὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν τῶν
 ἁγίων τοῦ ἀληθινοῦ Ἰσραὴλ· πᾶσα γὰρ ψυχὴ φο-
 ροῦσα λέπραν ἁμαρτίας παθῶν, καὶ μὴ προσελθοῦ-
 σα τῷ ἀληθινῷ ἀρχιερεῖ, καὶ θεραπευθεῖσα νῦν, εἰς
 τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων, εἰς τὴν ἐπουράνιον
 Ἐκκλησίαν οὐκ εἰσέρχεται. Ἄμωμος γὰρ οὐσα καὶ
 καθαρὰ, ἀμώμους καὶ καθαρὰς ψυχὰς ζητεῖ. Μακά-
 ριοι γάρ, φησὶν, οἱ καθαρὸι τῆ καρδία, οἱ αὐτοὶ
 τὸν θεὸν ὁψονται.

Ε'. Δεῖ γὰρ τὴν ψυχὴν τὴν ἐν ἀληθείᾳ πιστεύου-
 σαν Χριστῷ, μετατεθῆναι καὶ ἀλλαγῆναι ἀπὸ τῆς
 νῦν πονηρᾶς καταστάσεως, εἰς ἑτέραν κατάστασιν
 ἀγαθῆν, καὶ ἀπὸ τῆς νῦν φύσεως ταπεινῆς, εἰς ἑτέ-
 ραν θείαν φύσιν, καὶ καινὴν αὐτὴν ἀπεργασθῆναι
 διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ οὕτως
 δύναται χρησιμεῦσαι εἰς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν.
 Τυχὴν δὲ τούτων ἡμῖν ἔσται πιστεύουσι, καὶ ἀγαπῶ-
 σιν αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀγίαις
 αὐτοῦ ἐντολαῖς ἀναστρεφόμενοι. Εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ
 Ἐλισσαίου τὸ φύσει κοῦφον ξύλον ἐν τοῖς ὕδασι
 βληθὲν ἀνήνεγκε τὸ φύσει βαρὺ σιδήριον, πόσω
 μᾶλλον ἐνταῦθα ἀποσσελεῖ ὁ Κύριος τὸ κοῦφον, καὶ
 ἑλαφρὸν, καὶ ἀγαθόν, καὶ ἐπουράνιον αὐτοῦ Πνεῦμα,
 καὶ δι' αὐτοῦ τὴν βεβουλισμένην τοῖς ὕδασι τῆς πω-
 νηρίας ψυχὴν ἀνενεγκεῖ, καὶ κουφίσει, καὶ πτερῶ-
 σαι πρὸς τὰ ὕψη τῶν οὐρανῶν, καὶ μεταβαλεῖ καὶ
 ἀλλάξει αὐτὴν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως!

Ζ'. Καὶ ὡσπερ ἐν τοῖς φαινομένοις οὐδεὶς δύναται
 δι' ἑαυτοῦ περᾶσαι καὶ διελθεῖν τὴν θάλασσαν, εἰ μὴ
 ἔχει τὸ κοῦφον καὶ ἑλαφρὸν πλοῖον, τὸ ἐκ ξύλου κα-
 τασκευασθὲν, τὸ μόνον ἐπάνω τῶν ὑδάτων περιπα-
 τεῖν δυνάμενον· καταποντίζεται γὰρ καὶ ἀπόλλυται,
 ἂν ἐπιβαίνῃ τις ἐν τῇ θαλάσῃ· τὸν αὐτὸν τρόπον
 ἀδύνατον ψυχὴν δι' ἑαυτῆς διελθεῖν καὶ ὑπερβῆναι,
 καὶ διαπεράσαι τὴν πικρὰν θάλασσαν τῆς ἁμαρτίας,
 καὶ τὴν χαλεπὴν ἄβυσσον τῶν πονηρῶν δυνάμεων
 τοῦ σκότους τῶν παθῶν, εἰ μὴ τὸ ἑλαφρὸν καὶ ἐπου-
 ράνιον καὶ εὐπετερον τοῦ Χριστοῦ Πνεῦμα δέξεται,
 ἐπάνω τῆς πονηρίας ὅλης περιπατοῦν καὶ διοδοῦν,

141 IV. Pastor ergo bonus scabiosam ovem
 curat. Ovis autem ovem curare nequit. Et nisi
 curata fuerit rationalis ovis, homo scilicet, in
 Ecclesiam Domini caelestem non ingreditur. Ad hunc
 enim modum in lege quoque dictum est sub umbra
 et imagine. De leproso enim aut maculam habente
 hæc obscure loquens significat Spiritus: *Leprosus,*
inquit, et maculam habens, non ingreditur in Ec-
clesiam Domini 78. Verum præcepit leproso, ut abeat
 ad sacerdotem, et precibus multis adducat eum in
 domum tabernaculi sui, et imponat manus suas
 super lepram, locum nimirum notatum tactu lepræ,
 et curet. Eodem quoque modo Christus, verus Pon-
 tificex futurorum bonorum, ad leprosas animas, lepra
 peccati laborantes inclinans, ingreditur tabernaculum
 cordis illarum, et curat ac sanat affectiones. At-
 que hoc pacto poterit anima ingredi in caelestem
 Ecclesiam sanctorum veri Israelis. Quæcunque enim
 anima, laborans lepra affectionum peccati, non ac-
 cesserit ad verum Pontificem, et nunc curata fue-
 rit, in ordinem sanctorum, in caelestem Ecclesiam
 non ingreditur. Immaculata enim cum sit et pura,
 incontaminatas et puras quærit animas. *Beati*
enim, inquit, mundi corde, quoniam ipsi Deum vide-
bunt 79.

V. Oportet enim animam quæ vere Christo cre-
 dit, transferri ac mutari ab hoc pravo statu in alium
 statum bonum, et ab hac humili natura, in alte-
 ram divinam naturam, eamque novam effici virtute
 Spiritus sancti; et hac ratione poterit idonea esse
 ad caeleste regnum. Consequi autem hæc nostrum
 est, qui credimus et vere diligimus illum, et in
 omnibus sanctis mandatis ejus conversamur. Si enim
 tempore Elisæi, lignum, quod natura leve est, in
 aquam conjectum 80, extulit ferrum, quod natura
 grave est: quanto magis mittet huc Dominus levem,
 subtilem, bonum et caelestem suum Spiritum, ejus-
 que ope submersam aquis nequitiae animam extollet,
 et elevabit atque evolare faciet ad sublimia cœ-
 lorum, ac transmutabit et convertet eam a natura
 sua!

VI. Et quemadmodum in rebus conspicuis nemo
 potest per se transire et trajicere mare, nisi habeat
 levem et tenuem naviculam, ex ligno constructam,
 quæ sola super aquas incedere potest; demergitur
 enim et interit, si ambulet quis in mari: eodem
 modo nequit anima per se ipsam transire, superare
 aut trajicere acerbum mare peccati, et difficilem
 abyssum pravorum spirituum caliginis affectionum,
 nisi subtilem, caelestem et volatilem Christi Spi-
 ritum susceperit, super omnem nequitiam ambu-
 lantem et incedentem, ejus ope, auxilio, recto
 et minus erroneo cursu ad caelestem portum quietis,

78 Lev. xxi, 18. 79 Matth. v, 8. 80 IV Reg. vi, 5.

ad civitatem regni poterit pervenire. Quemadmodum autem qui sunt in navi, e mari non hauriunt nec bibunt, nec ex eo vestimenta aut victum accipiunt; sed aliunde in navem important: sic quoque animæ Christianorum non ex hoc sæculo, sed supernitus e cælo cibum cœlestem et indumenta spiritualia accipiunt: atque inde viventes, in navi boni et vivifici Spiritus ambulant, et transgrediuntur adversarias principum et potestatum pravas facultates. Et quemadmodum ex unica natura ligni omnes naves construuntur, quarum beneficio homines amarum possunt transmeare mare: sic ex unica divinitate lucis cœlestis diversorum gratiæ donorum unius

142 Spiritus, omnes Christianorum animæ corroboratæ universam supervolant nequitiā.

ρων χαρισμάτων τοῦ ἐνὸς Πνεύματος, πᾶσαι τῶν ἵπτανται πονηρίαν.

VII. Verum cum navis et gubernatore indigeat, et temperato et amœno vento, ad feliciter navigandum; hæc omnia est ipse Dominus in anima fideli degens, et perferre eam faciens molestas temperatas et feroces malitiæ fluctus, atque impetus violentorum peccati ventorum; et quidem fortiter, ferventer ac scite, ut ipse novit, dissoluto eorum æstu. Absque cœlesti enim gubernatore, Christo, non potest quispiam trajicere perversum mare potestatum tenebrarum, ac molestarum tentationum afflatus. *Ascendant enim, inquit, usque ad cœlos, et descendant usque ad abyssos*⁸¹. Omnem porro gubernandi scientiam, item bellorum ac tentationum novit, super feroces fluctus incedens. *Ipse enim, inquit, tentatus, potest iis qui tentantur, succurrere*⁸².

VIII. Oportet ergo converti ac transmutari animas nostras a præsentī statu in alterum statum, et divinam naturam, et fieri novos e veteribus, hoc est, bonos, benignos ac fideles, ex acerbis et infidelibus, et sic idoneos cœlesti regno fieri et constitui. Beatus enim Paulus de conversione et assumptione sua, qua comprehensus est a Domino, scribit hæc: *Sed sector, si etiam apprehendam, quatenus et apprehensus sum a Christo*⁸³. Quo igitur pacto comprehenditur a Deo? Quemadmodum enim si captivos quosdam, quos rapuerat, tyrannus abducat, deinceps ipse comprehendatur a vero rege: ita quoque Paulus, cum a tyrannico spiritu peccati torqueretur, Ecclesiam persequebatur et devastabat: verum cum non odio Dei, sed per ignorantiam hoc ageret, tanquam pro veritate dimicans, non est neglectus, sed apprehendit eum arcanoque splendore circumfudit Dominus, cœlestis et verus rex, eumque voce sua dignatus, in faciem percussit, atque ut servum liberavit. Vide Domini honitatem et conversionem, quo pacto possit mutare animas vitio agglutinatas, et feroces effectas, atque momento horæ in suam ipsius honitatem et pacem traducere!

⁸¹ Psal. cVII, 26. ⁸² Hebr. n, 18. ⁸³ Philipp. III, 13.

Α δι' οὐ εὐθυδρόμως καὶ ὀρθῶς εἰς τὸν ἐπουράνιον λήμνα τῆς ἀναπαύσεως, εἰς τὴν πόλιν τῆς βασιλείας δυνήσεται κατανηῆσαι. Ὡσπερ δὲ οἱ ἐν τῷ πλοίῳ ἐκ τῆς θαλάσσης οὐκ ἀρύονται καὶ κινουσιν, οὕτε ἐξ αὐτῆς τὰ ἐνδύματα καὶ τὰς τροφὰς ἔχουσιν, ἀλλ' ἐξωθεν ἐν τῷ πλοίῳ ἐπικομιζονται· οὕτως αἱ ψυχὰι τῶν Χριστιανῶν, οὐκ ἐκ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλ' ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ τροφήν οὐράνιον καὶ ἐνδύματα πνευματικὰ λαμβάνουσι, κάκειθεν ζῶσαι ἐν τῇ νηὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐμδῶσαι, παρέρχονται τὰς ἐναντίας τῶν ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν πονηρὰς δυνάμεις. Καὶ ὡσπερ ἐκ μιᾶς φύσεως ξύλου πάντα τὰ πλοῖα κατασκευάζονται, δι' ὧν παρελθεῖν οἱ ἄνθρωποι τὴν πικρὰν δυνήσονται θάλασσαν· οὕτως ἐκ μιᾶς θεότητος φωτὸς οὐρανοῦ τῶν διαφόρων Χριστιανῶν αἱ ψυχὰι δυναμούμεναι τὴν ἄλην περι-

Z'. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλοῖον καὶ κυβερνήτου χρήζει, καὶ εὐκράτου καὶ ἡδέος ἀνέμου πρὸς τὸ διαπλεύσαι καλῶς, ταῦτα πάντα αὐτὸς ἐστιν ὁ Κύριος ἐν τῇ πιστῇ ψυχῇ γινόμενος, καὶ διαπερῶν αὐτὴν τοῦ δεινοῦ χειμῶνος, καὶ τὰ ἄγρια τῆς πονηρίας κύματα, καὶ τὰς καταιγίδας τῶν βλαίων τῆς ἀμαρτίας ἀνέμων, δυνατῶς καὶ ἐμπύρως καὶ ἐπιστημόνως, ὡς αὐτὸς ἐπίσταται, διαλύων τὸν κλύδωνα αὐτῶν. Ἄνευ γὰρ τοῦ ἐπουρανοῦ κυβερνήτου Χριστοῦ, ἀδύνατόν τινι παρελθεῖν τὴν πονηρὰν θάλασσαν τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους, καὶ τῶν πικρῶν πειρασμῶν τὰ καταφυσήματα· Ἄναβαίνουσι γὰρ, φησὶν, ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων. Πᾶσαν δὲ κυβερνητικὴν ἐπιστήμην καὶ πολέμων καὶ πειρασμῶν ἐπίσταται, ὑπερᾶνω τῶν ἀγρίων κυμάτων ἐπιβαίνων· Αὐτὸς γὰρ, φησὶν, πειρασθεὶς δόξαται πειρασμένοις βοηθῆσαι.

H'. Δεῖ τοίνυν ἀλλαγῆναι καὶ μεταβληθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀπὸ τῆς νῦν καταστάσεως εἰς ἑτέραν κατάστασιν, καὶ φύσιν θεῖαν, καὶ γενέσθαι καινῶς ἐκ παλαιῶν, τουτέστιν ἀγαθοῦς καὶ χρηστοῦς καὶ πιστοῦς, ἐκ πικρῶν καὶ ἀπίστων καὶ οὕτω χρησίμους γενομένους εἰς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν ἀποκαταστήναι. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος περὶ τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ καὶ καταλήψεως, ἧς κατελήφθη ὑπὸ Κυρίου, γράφει ταῦτα· Διὼκα δὲ, εἰ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ Χριστοῦ. Πῶς τί ἄρα καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ; Ὡσπερ γὰρ ἂν αἰχμαλωσίαν τινὰ τύραννος ἀρπάσας ἀπάγῃ, εἴτα καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως· οὕτω καὶ Παῦλος, εἴτι ὑπὸ τοῦ τυραννικοῦ πνεύματος τῆς ἀμαρτίας ἐτηργαίτο, τὴν Ἐκκλησίαν ἐδίωκε καὶ ἐσκόλευεν. Ἄλλ' ἐπεὶ μὴ ζήλω Θεοῦ κατὰ ἀγνοίαν ἐποίησεν, ὡς ὑπὲρ ἀληθείας ἀγωνιζόμενος, οὐκ παρωράθη, ἀλλὰ κατέλαβεν αὐτὸν ὁ Κύριος, περιλάμπας ἀρβήτως ὁ ἐπουράνιος καὶ ἀληθινὸς βασιλεὺς, φωτὴς τῆς αὐτοῦ τοῦτον ἀξίωσας, καὶ βαπτίσας ὡς δοῦλον ἡλευθέρωσεν. Ἴδε Δεσπότου ἀγαθότητα καὶ μεταβολὴν, πῶς δύναται μεταβαλεῖν ψυχὰς τὰς τῇ κακίᾳ συμπεκτικίας, καὶ ἀγρίας ἀποκαταστάσας, καὶ βοήθῃ ὥρας εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα, καὶ εἰρήνην μετενεγκεῖν.

Θ. Πάντα γὰρ δυνατὰ παρὰ Θεῷ, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ Ἀληθοῦ γέγονε, ῥοπή ὥρας διὰ τῆς πίστεως μεταβλήθη, καὶ εἰς παράδεισον ἀποκατέστη. Διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Κύριος, ἵνα τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀλλάξῃ καὶ ἀνακτίσῃ, καὶ ποιήσῃ αὐτὰς, καθὼς γέγραπται, *θείας κοινωνοὺς φύσεως*, καὶ δοῦναι εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐπουράνιον ψυχὴν, τοῦτέστι Πνεῦμα θεότητος ὀδηγοῦν ἡμᾶς εἰς πᾶσαν ἀρετὴν, ὅπως ζῶν αἰώνιον ζῆσαι δυναθῶμεν. Εἰη τοίνυν ἐξ ὅλης καρδίας πιστεῦσαι ἡμᾶς ταῖς ἀνεκδιηγήτοις αὐτοῦ ἐπαγγελίαις, ὅτι ἀληθὴς ἔστιν ὁ ἐπαγγελάμενος. Χρὴ οὖν ἀγαπήσαι τὸν Κύριον, καὶ σπουδάσαι παντοίως ἐν πάσαις ἀρεταῖς, καὶ αἰτῆσαι ἐπιμόνως καὶ ἐνδελχῶς, ὥστε δεῖξασθαι τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ὁλοκλήρως καὶ τελείως, ἵνα ζωοποιηθῶσιν αἱ ψυχὰς ἡμῶν, ὡς ἔτι ἐν σαρκὶ ἔσμεν. Ἐὰν μὴ γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω δέξῃται ἡ ψυχὴ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος διὰ πολλῆς πίστεως καὶ δεήσεως, καὶ κοινωνὸς θείας φύσεως γένηται, ἀνακραθεῖσα τῇ χάριτι, δι' ἧς πᾶσαν ἐντολὴν ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἐπιτελεῖν δυναθῆσεται, ἀποίητός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅσπερ γὰρ τις ἐντεῦθεν ἀγαθὸν ἐκτήσατο, τοῦτο αὐτὸ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἔσται αὐτοῦ ζῶη διὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA ME.

Οὐδεμία τέχνη, οὐ πλοῦτος τοῦτου τοῦ κόσμου, εἰ μὴ μόνη ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνεια θεραπεῦσαι τὸν ἀνθρώπον δύναται, ὃ μάλιστα πρὸς τὸν Θεὸν συγγένειαν αὐτῆ ἡ ὁμιλία ἀποφαίνεται.

Α'. Ὁ τὸν μονήρην βίον ἐπιλεξάμενος, πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω στερφόμενα πράγματα ἀλλότρια ἑαυτοῦ καὶ ξένα ἠγείσθαι ὀφείλει. Ὁ γὰρ ἐξ ἀληθείας μεκαδύκων τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, πάντα ἀρνησάμενος, ἔτι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, προσηλωμένον τὸν νοῦν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ ἔχειν ὀφείλει· προσιμῶν δηλαδὴ τὸν Κύριον γονέων, ἀδελφῶν, γυναικὸς, τέκνων, συγγενείας, φίλων, ὑπαρχόντων. Τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος ἀπεφῆνατο εἰπὼν, *Πᾶς ὅστις οὐκ ἀρῆκε πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, καὶ οὐκ ἀκολουθεῖ μοι, οὐκ ἔστι μου ἀξίος*. Ἐν οὐδενὶ γὰρ ἐτέρῳ ἐδρίσκεται σωτηρία τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἀνάπαυσις, ὡς ἠκούσαμεν. Πόσοι γὰρ βασιλεῖς ἀνεφάνησαν ἐκ τοῦ γένους Ἀδάμ, κρατοῦντες πάσης τῆς γῆς, μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῇ βασιλικῇ δυναστείᾳ! καὶ τούτων οὐδεὶς διὰ τῆς τοιαύτης ἱκανότητος ἰσχυροῦ γνωρίσαι τὴν ἐκ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐπισειληθούσαν τῇ ψυχῇ κακίαν, καὶ σκοτίσασαν αὐτὴν, πρὸς τὸ μὴ ἐπιγνώνας τὴν μεταβολὴν, ὅτι πρῶτον καθαρεύων ὁ νοῦς ἐώρα τὸν Δεσπότην αὐτοῦ ἐν ἀξιώματι ὧν, καὶ νῦν ἐνδέδεται διὰ τὴν ἐκπτώσιν αἰσχύνῃ, τυφλωθέντων τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας τοῦ μὴ βλέπειν ἐκείνην τὴν δόξαν, ἣν ἐβλεπε πρὸ τῆς παρακοῆς ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀδάμ.

Β'. Ἐγένοντο δὲ καὶ διάφοροι σοφοὶ κατὰ κόσμον ὧν οἱ μὲν διὰ φιλοσοφίας ἀρετὴν ἐπεδείξαντο· οἱ δὲ

IX. Omnia enim apud Deum sunt possible, ut in latrone contigit, qui momento horæ per fidem conversus est, et in paradisu translatus. Propterea venit Dominus, ut animas nostras converteret atque reformaret; ac faciat eas, ut scriptum est, *divinæ consortes naturæ*⁴⁶, et conferat in animam nostram cœlestem animam, hoc est, Spiritum divinum, deducentem nos in omnem virtutem, ut vitam æternam vivere possimus. Oportet ergo ex toto corde nos credere inenarrabilibus ejus promissionibus, quia verax est, qui promisit. Quapropter decet diligere Dominum, atque contendere omnino in omnibus virtutibus, et assidue petere absque omni intermissione, ut consequamur promissionem Spiritus ejus integre ac perfecte, quo vivificentur animæ nostræ, quippe qui adhuc in carne sumus. Nisi enim in hoc sæculo consecuta fuerit anima sanctificationem Spiritus summa fide atque obsecratione, et particeps divinæ naturæ facta fuerit, permixta gratiæ, cujus beneficio omne mandatam absque reprehensione et pure perficere poterit, non est apta ad regnum cœlorum. Quidquid enim boni quis jam hinc obtinuerit, hoc ipsum in illa die erit ejus vita, per Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, in sæcula. Amen.

143 HOMILIA XLV.

Nulla ars aut divitiæ hujus mundi, sed solus Christi adventus sanare hominem potest, cujus maximam cum Deo cognationem hæc homilia explicat.

I. Qui solitariam vitam elegit, universa quæ in hoc sæculo versantur, a se aliena atque peregrina existimare debet. Qui enim vere prosequitur crucem Christi, omnibus abnegatis, vel sua ipsius anima, fixam mentem in amorem Christi habere debet, anteponens videlicet Dominum parentibus, fratribus, uxori, liberis, cognatis, amicis, facultatibus. Hoc enim Dominus innuit, dicens: *Quicumque non dimiserit patrem, aut matrem, aut fratres, aut uxorem, aut liberos, aut agros, et me secutus non fuerit, non est me dignus*. In nullo enim alio invenitur salus hominum et requies, ut audivimus. Quot enim reges emicuerunt e genere Adæ, qui nacti dominium universæ terræ, altos sibi sumebant spiritus propter regiam potentiam! horum tamen nullus ex hac rerum copia potuit cognoscere, malitiam e transgressionem primi hominis ingredientem in animam, et obtenebrantem eam, ne agnosceret mutationem, quod nempe mens pura prius viderit Dominum suum in dignitate constituta; nunc vero induta sit propter lapsum pudore, excæcatis oculis cordis, ne conspiciant gloriam illam quam spectabat ante inobedientiam pater noster Adam.

II. Cæterum sapientes in mundo fuere diversimodi, quorum nonnulli philosophiæ beneficio virtutem

⁴⁶ II Petr. i, 4. ⁴⁷ Lue, xiv, 26; Matth. x, 37.

ostendebant: alii vero, ob sophisticum exercitium admirationi sunt habiti: alii rhetoricam docebant gravitatem: alii grammatici et poetæ facti pro instituto scribebant historias. Porro fuerunt quoque varii artifices, qui, quæ sunt in mundo, artes exercuerunt. Quorum nonnulli quidem in lignis tornantes genera avium et piscium, et imagines hominum, in illis suam industriam monstrare contenderunt: nonnulli vero in ære similitudines statuarum aliorumque quorundam sculperere conati sunt: alii ædificia ingentia ac splendida fabricaverunt: alii terram fodientes referunt, quod corrumpitur, aurum et argentum: alii lapides preciosos: alii vero corporis elegantia præditi, cum ob venustatem vultus sui extollerentur, magis illecti sunt a Satana, atque in peccatum lapsi. Et hi omnes prædicti artifices detenti ab intus habitante serpente, et non cognoscentes secum habitare peccatum, captivi ac servi perversæ potestatis facti sunt, nihil adjuti a scientia et arte sua.

III. Similis est ergo mundus, omni varietate plenus, homini diviti possidenti domos splendidas et magnas, aurum et argentum, ac possessiones varias, omneque ministerium invidendum: verum cum graviter morbis atque afflictionibus distineretur, astiterunt ei cuncti cognati cum omnibus opibus non valentes eum ex infirmitate expedire. Nulla ergo diligentia eorum, qui sunt in sæculo, non fratres, non divitiæ, non fortitudo, nec alia, quæ prædicta sunt, demersam a peccato animam, et quæ pure prospicere nequit, eripiunt e peccato; sed sola Christi apparitio expurgare potest animam et corpus. Ab omni igitur hujus vitæ cura liberati, vacemus Domino, clamantes ad eum noctu diuque. **¶** Mundus enim hic conspicuus, et quæ est in eo requies, quanto magis corpus videntur fovere, tanto vehementius animæ affectiones irritant, atque augent ejus afflictionem,

IV. Quidam vero vir prudens, cum desideraret curam gerere sui studij, contendit experiri omnia quæ voluntur in hoc mundo, si forte emolumentum quid invenire possit. Accessit ad reges, potentes et principes, nec invenit medelam salutarem, quam inde animæ afferret: et cum his diu conversatus, nihil emolumentum percepit. Abiit denuo ad sapientes mundi et oratores, quos eodem quoque modo reliquit, nullum lucrum referens: transiit per pictores, et eos qui aurum et argentum e terra referunt, atque per omnes artifices, nec ullam curationem potuit suis invenire vulneribus. Tandem recedens ab his, inquirebat sibi Deum, qui sanat affectiones et morbos animæ: cum vero se ipsum consideraret, et hæc meditaretur, deprehensa est mens ejus, a quibus rebus antea occupata palam recesserat, eadem odisse.

V. Quemadmodum vero mulier quædam in mundo

Α την σοφιστικὴν ἐξασκήσαντες ἰδουμαστέθησαν· ἄλλοι τὴν ῥητορικὴν ἐπέδειξαντο δεινότητα· ἄλλοι γραμματικοὶ καὶ ποιητὰι γενόμενοι, τὰς κατὰ συνθήκην ἱστορίας ἐγράφαντο. Ἄλλα καὶ τεχνίται διάφοροι γέγονασι τὰς κατὰ τὸν κόσμον ἐξασκήσαντες τέχνας· ὧν οἱ μὲν ἐν τοῖς ξύλοις τορνεύσαντες γένη ὀρνέων, καὶ ἰχθύων, καὶ εἰκόνας ἀνθρώπων, ἐν ἐκείνοις τὴν ἑαυτῶν ἀρετὴν ἐπιδείξαι ἐσπούδασαν· ἄλλοι δὲ διὰ χαλκοῦ ὁμοιώματα ἀνδριάντων καὶ ἄλλων τιῶν ἐπεχειρήσαν κατασκευάσαι· ἄλλοι οἰκοδομὰς μεγίστας καὶ περικαλλεῖς ἐκτίσαν· ἕτεροι δὲ τὴν γῆν ὀρύσσοντες, ἀναφέρουσι τὸν φθειρόμενον ἀργυρον καὶ χρυσόν· ἄλλοι δὲ λίθους τιμίους· ἄλλοι δὲ κάλλη σωματίων ἔχοντες, ἐπὶ τῇ ὠριότητι τῶν προσώπων ἐπαίρομενοι, μᾶλλον ἐδεδάσθησαν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ εἰς ἁμαρτίαν ἔπεσαν. Καὶ οὗτοι πάντες οἱ προῤῥηθέντες τεχνίται, κατεχόμενοι ὀπὸ τοῦ ἔθνος οἰκοῦντος ὄψεως, καὶ μὴ γινόντες τὴν σύνοικον αὐτοῖς ἁμαρτίαν, αἰχμάλωτοι καὶ δοῦλοι τῆς πονηρᾶς ἐυνάμεως γέγονασι, μηδὲν ὠφελήθεντες ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης αὐτῶν.

Γ'. Ἐοικεν οὖν ὁ κόσμος, ὁ πάσης ποικιλίας πεπληρωμένος, ἀνθρώπων πλουσίῳ κεκτημένῳ οἴκῳ λαμπροῦς καὶ μεγάλους, χρυσόν τε καὶ ἀργυρον, καὶ κτήσεις διαφόρους, καὶ πᾶσαν ὑπηρεσίαν ἔφθονον· ἀθρόως δὲ συσχεθέντι νόσοις καὶ πάθει πᾶσα παρέστηκεν ἡ συγγένεια, μετὰ παντὸς τοῦ πλοῦτου, μὴ δυναμένη αὐτὸν ἐξελεῖσθαι τῆς ἀσθενείας. Οὐδεμία τοίνυν σπουδὴ τῶν κατὰ τὸν βίον, οὐκ ἀδελφοί, οὐ πλοῦτος, οὐκ ἀνδρῶν, οὐκ ἄλλα, ὅσα προεῖρηται, τὴν βεβαπτισμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ψυχὴν, καὶ καθαρῶς διαβλέψαι μὴ δυναμένην, ἐξαιρεῖται τῆς ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνῃ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνεια καθαρῶσαι δύναται ψυχὴν καὶ σῶμα. Πάσης οὖν ἀπαλλαγέντες τῆς κατὰ τὸν βίον μερίμνης, σχολάζομεν τῷ Κυρίῳ, βεῶντες πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Ὁ γὰρ φαινόμενος οὗτος κόσμος καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἀνάπαυσις, ὅσα τὸ σῶμα δοκοῦσι θάλασσαν, τοσοῦτον τῆς ψυχῆς τὰ πάθη παροξύνουσι, καὶ αὐξοῦσιν αὐτῆς τὴν κάκωσιν.

Δ'. Ἄνθρωπός τις φρόνιμος ἐπιθυμήσας ἐπιμύσειν ποιήσασθαι τῆς σπουδῆς, ἐσπούδασεν ἀποπειρασθῆναι πάντων τῶν κυλιόμενων ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἴπως εὐρεῖν ὠφέλειαν δυνήσῃ. Προσῆλθε βασιλεῦσι, δυνάστασι, ἀρχουσι, καὶ οὐκ εὗρεν λαμὰ σωτηριῶδες ἐκείθεν τῇ ψυχῇ προσενέγκαι· καὶ τούτοις ἐπιπαλῶς συνδιατρέψας, οὐδὲν ἔνησεν. Ἀπῆλθεν αὖθις πρὸς τοὺς σοφοὺς τοῦ κόσμου καὶ ῥήτορας· τῷ αὐτῷ τρόπῳ κατέλιπε κάκωσιν, μηδὲν κέρδος ἀπεινεγμένως. Διῆλθε διὰ τῶν ζωγράφων, καὶ τῶν τὸν χρυσὸν καὶ ἀργυρον ἀπὸ γῆς ἀναφερόντων, διὰ πάντων τε τῶν τεχνιτῶν, καὶ οὐδεμίαν θεραπείαν ἴσχυσε αὐτῷ ἰδίῳ ἐφαυρεῖν τραύμασι. Τέλος ἀναχωρήσας τούτων, ἐπεζήτησε ἑαυτῷ Θεὸν ἰώμενον τὰ πάθη καὶ τὰς νόσους τῆς ψυχῆς, ὡς δὲ ἐπισκέπτετο ἑαυτὸν, καὶ ταῦτα διηλογίζετο, εὐρέθη ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐν ἐκείνῳ βεβηθόμενος τοῖς πράγμασιν, ὧν φανερῶς ἀνεχώρησε, μισήσας αὐτά.

Ε'. Ὅσπερ δὲ γυνὴ τις ἐν κόσμῳ πλουσίῳ, καὶ

χρήματα πολλά καὶ οἶκον λαμπρὸν ἔχουσα, λείπεται προστάσις· καὶ οἱ ἐπερχόμενοι ἐπὶ τὸ βλάσαι αὐτήν, καὶ τὰς οἰκίσεις ἐρημῶσαι, πολλοί· κάκεινη μὴ φέρουσα τὴν ὕβριν, περιέρχεται ζητούσα ἄνδρα δυνάστην, ἱκανόν τε καὶ πεπαιδευμένον ἐν πᾶσι· καὶ ὅταν πολλὰ ἀγωνισαμένη λάβῃ τοιοῦτον ἄνδρα, ἀγάλλεται ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἔχει αὐτὸν ἀντὶ τείχους ἰσχυροῦ· τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ψυχὴ μετὰ τὴν παράθασιν, ἐπιπολὺ θλιθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐναντίας δυνάμεως, καὶ εἰς μεγάλην ἐρημίαν ἐμπεσοῦσα, καὶ χήρα, καὶ μεμονωμένη ἀπὸ τοῦ ἔπουρανίου ἀνδρὸς διὰ τὴν παράθασιν τῆς ἐντολῆς καταλειφθεῖσα καὶ παύρινον πάσαις ταῖς ἀντικειμέναις δυνάμεσι γενομένη· ἐξέστησαν γὰρ αὐτὴν τῶν ἰδίων φρενῶν, θαμβήσαντες ἀπὸ τῆς οὐρανόθεν διανοίας, ὥστε μὴ ὄρῶν τὰ ὑπ' αὐτῶν εἰς αὐτὴν γινόμενα, ἀλλὰ νομίζειν, ὅτι οὕτως ἐξ ἀρχῆς γεγένηται. Εἶτα δι' ἀκοῆς μαθοῦσα τὴν μόνωσιν αὐτῆς καὶ ἐρημίαν, στενάχασα ἐνώπιον τῆς φιλάνθρωπιᾶς τοῦ Θεοῦ, εὖρε ζωὴν καὶ σωτηρίαν. Διὰ τί; Ἐπειδὴ ἀνήλθεν εἰς τὴν συγγένειαν αὐτῆς. Οὐδεμία γὰρ ἄλλη τις οἰκειώσις ἐστὶ καὶ ὠφέλεια τοιαύτη, εἰ μὴ ψυχῆς πρὸς Θεόν, καὶ Θεοῦ πρὸς αὐτήν. Ἐποίησε γὰρ ὁ Θεὸς ὀρνέων γένη διάφορα· τὰ μὲν ὥστε φωλεύειν ἐν τῇ γῆ, κάκειθεν ἔχειν τὴν διατροφὴν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν· τὰ δὲ ὠκονόμησεν ὑπὸ τὰ ὕδατα φωλεύειν, κάκειθεν ἔχειν τὴν ζωὴν· ἐξημουργήσασα καὶ δύο κόσμους, τὸν μὲν ἄνω τοῖς λειτουργικοῖς πνεύμασι, καὶ τὴν πολιτείαν ἔχειν ἐκεῖ διετάξατο· τὸν δὲ κάτω τοῖς ἀνθρώποις, ὑπὸ τὸν αἴρα τοῦτον· ἔκτισε δὲ καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν, ἥλιον καὶ σελήνην, ὕδατα, δένδρα καρποφόρα, γένη ζώων παντοίων· ἀλλ' ἐν οὐδενὶ αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐπαναπαύεται. Πᾶσα ἡ κτίσις ὑπ' αὐτοῦ κεκράτηται, καὶ ὅμως οὐκ ἐπηξεν ἐν αὐτοῖς θρόνον, οὔτε κοινωνίας ἡρόμοσατο, εἰ μὴ ἐν ἀνθρώπῳ μόνον εὐδόκησε, κοινωνήσας αὐτῷ, καὶ ἐπαναπαυσάμενος. Ὅρῃς ὧδε συγγένειαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπον, καὶ ἀνθρώπου πρὸς Θεόν; Ἡ οὖν συνετὴ καὶ φρονίμη ψυχὴ περιελθοῦσα πάντα τὰ δημιουργήματα, οὐκ εὖρεν ἀνάπαυσιν ἐαυτῆς, εἰ μὴ μόνον ἐν Κυρίῳ· καὶ ὁ Κύριος ἐν οὐδενὶ εὐδόκησεν, εἰ μὴ μόνον ἐν ἀνθρώπῳ.

Γ'. Ἄν ἐκπετάσῃς τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν ἥλιον, εὕρισκεῖς ἐν οὐρανῷ τὸν κύκλον αὐτοῦ· τὸ δὲ φῶς καὶ τὰς ἀκτίνας ἐπὶ γῆν βεπούσας καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ φωτὸς, καὶ τὴν λαμπρότητα πρὸς γῆν φερομένην· οὕτως καὶ ὁ Κύριος ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας κάθεται· τὸν δὲ ὀφθαλμὸν αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐκ τῆς ἀνθρώπων ἔχει τεταμένον, ὅπως τοὺς ἀπεκδεχόμενους τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν, ἀνεύγκη, ἔνθα αὐτὸς ὑπάρχει, ἐπισιθὴ λέγει, Ὅπου ἐγὼ εἰμι, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος Ὅτι συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν δεξιῷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔπουρανίοις. Πολὺ δὲ ἄλογα ζῶα συνετώτερα εἰσὶν ἡμῶν. Καὶ γὰρ ἕκαστον αὐτῶν συνήνουνται· τῇ ἰδίᾳ φύσει, τὰ ἄγρια πρὸς τὰ ἄγρια,

A locuples, vel amplas divitias ac domum magnificam possidens, destituitur auxilio et patrocinio; et qui in eam insurgunt ut eam ledant, et sedificia devastent, non sunt pauci; illa non ferens injuriam obambulat, quærens virum potentem, idoneum, et in omnibus eruditum; et ubi post multos labores exantlato nacta fuerit ejusmodi virum, exultat propter eum, et habet eum pro viro valido: eodem modo anima, post transgressionem vehementer ab adversaria potestate afflicta, et in magnam solitudinem illapsa, et vidua et deserta a cœlesti Sponso propter transgressionem peccati derelicta, ac ludibrio omnibus adversariis potestatibus exposita (everterunt enim illam a sua mente, atque deturbarunt ab intellectu cœlesti, ne conspiciat, quæ ab illis in eam committuntur, sed putet sic ab initio contigisse); postmodum ubi ex auditu percepit solitudinem suam, deplorata desolatione sua in conspectu humanissimi Dei invenit vitam et salutem. Quapropter? Quia reversa est ad cogitationem suam. Nulla enim est talis familiaritas atque opitulatio, ac est animæ erga Deum, et Dei erga animam. Condedit enim Deus avium genera diversa: quasdam ut nidus componant in terra, et in ea habeant pastum ac requiem: quasdam vero ordinavit, ut sub aquis nidifcent, indeque vitam habeant: fabricavit quoque duplicem mundum; unum superiorem, administratoris spiritibus, ut illic conversentur, constituit; alterum inferiorem hominibus sub hoc aere. Creavit quoque cœlum et terram, solem ac lunam, aquas, arbores fructiferas, et variorum animalium genera: in nullo tamen horum requiescit Deus. Universa creatura sub ejus est imperio; nec tamen construxit in eis thronum, neque societatem iniit, nisi in homine solo complacitum ei est, ac societatem cum eo contraxit, et in ea requiescit. Videsne hic cognationem Dei cum homine, et hominis cum Deo? Sagax ergo et prudens anima pertransiens cunctas creaturas, non invenit requiem sibi ipsi, nisi solum in Domino: neque Domino in ullo complacitum est, nisi solum in homine.

VI. Si expandas oculos ad solem, reperis in cœlo circulum ejus: lumen autem et radios in terram vergere, atque omnem vim luminis et splendorem ad terram deferri: sic quoque Dominus a dextris **145** Patris super omnem principatum et potestatem sedet; oculum autem suum in corda hominum in terra viventium habet extentum, ut eos qui suscipiant ab eo auxilium, extollat eo, ubi ipse est. Quoniam inquit: *Ubi sum ego, illic quoque minister meus erit*⁶⁶. Et iterum Paulus: *Simul resuscitavit, et simul sedere fecit ad dexteram suam inter cœlestes*⁶⁷. Verum animalia ratione destituta, sunt longe intelligentiora quam nos. Unumquodque enim horum unitur his, quæ sunt ejusdem naturæ, agrestia agrestibus, et oves sam

⁶⁶ Joan. xii, 26, ⁶⁷ Ephes. ii, 5, 6.

speciei. Tu verò non reverteris ad cœlestem tuam cognationem, quæ est Dominus; sed cogitationibus tuis tradis te et assentiris cogitationibus pravis, adjutor peccati factus, ejusque ope tibi ipsi bellum inferis, atque adeo escam hostis te ipsum constituis, periade ac si avis ab aquila comprehensa absumatur aut ovis a lupo, aut puer ignorans extendat manum suam ad serpentem, a quo exesus inflammatur. Similitudines enim velut effigiem gerunt rerum spiritualium.

VII. Quemadmodum vero virgo dives desponsata viro, quæcunque acceperit dona ante conjunctionem, sive ornamenta, sive vestimentum, sive suppellectilem pretiosam, non quiescit in illis, donec tempus nuptiarum advenerit, et conjunctione posita fuerit: sic quoque anima aptata in sponsam cœlesti Sponso, accipit arrhabonem e Spiritu, sive dona sanationum, sive cognitionis, sive revelationis: sed non conquiescit in illis, donec consequatur plenam societatem, hoc est dilectionem, quæ cum nec mutetur, nec excidat, omnis passionis et concussionis expertes constituit illos, qui eam desiderant. Aut quemadmodum infans amictus margaritis et indumentis pretiosis, ubi esurierit, nihil æstimat quæ gestat, sed ea negligit, omnem vero curam habet in mamilla alimenti, quo pacto lac accipiat: idem quoque putato mihi in spiritualibus donis Dei. Cui gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XLVI.

De differentia inter Verbum Dei et inter verbum mundi: et inter filios Dei et inter filios hujus mundi.

I. Verbum Dei, Deus est, et verbum mundi, mundus est. Magnum vero discrimen et intervallum est inter Verbum Dei et inter verbum mundi, atque inter filios Dei et inter filios mundi. Utraque enim proles suorum similis est parentum. Si voluerit ergo propago spiritus tradere se ipsam verbo mundi, ac rebus terrenis, atque gloriæ sæculi hujus, mortificatur et perit, quippe quæ veram requiem vitæ consequi non possit. Requies enim ejus illic est, unde prognata est. Suffocatur enim, ut inquit Dominus, et infructuosus redditur Verbo divino, qui sæcularibus curis occupatus terrenis laqueis illigatur. Similiter, qui carnali intentione detinetur, hoc est homo mundanus, si velit Verbum Dei audire, suffocatur, et velut quispiam expertis rationis constituitur. Assuefacti enim vitiorum illecebris, ubi de Deo quid audierint, tanquam minus suavi sermone turbati, animi lædio afficiuntur.

146 II. Ait quoque Paulus: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus, stultitia enim est illi*²³. Et propheta inquit: *Factus est illis sermo Dei, quasi vomitus*. Vides, vivere alibi non licere, quam

²³ I Cor. II, 14.

καὶ τὰ πρόβατα πρὸς τὸ ὄμιον γένος· καὶ οὐ οὐκ ἐπανερχῆται πρὸς τὴν οὐράνιον σου συγγένειαν, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος· ἀλλὰ συνειπιδίδοις καὶ συννεύεις τοῖς λογισμοῖς σου εἰς τοὺς λογισμοὺς τῆς κακίας, βοηθὸς τῆς ἁμαρτίας γενόμενος, καὶ σὺν αὐτῇ ἑαυτῷ πολεμῶν, καὶ οὕτω κατάθρωμα τοῦ ἐχθροῦ ποιῶν ἑαυτόν· ὡσπερ ἂν ὄρνειον ὑπὸ ἀετοῦ συλληφθὲν καταναλωθῆ, ἢ πρόβατον ὑπὸ λύκου, ἢ παιδίον ἀγνοοῦν ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς ὄφιν, καὶ βρωθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἀποκαυθῆ· αἱ γὰρ παραβολαὶ ὡσπερ πρόσωπα ἔχουσιν εἰς τὰ πνευματικὸν ἔργον.

Z'. Ὡσπερ δὲ παρθένος πλουσία μεμνηστευμένη ἀνδρὶ, ὅσα ἂν δέξῃται δῶρα πρὸ τῆς κοινωνίας, εἴτε κόσμια, εἴτε ἱματισμὸν, εἴτε σκευὴ πολυτίμη, οὐκ ἐπαναπαύεται τοῦτοις, ἔως οὗ ὁ καιρὸς ἔλθῃ τοῦ γάμου, καὶ τύχη τῆς κοινωνίας· οὕτως ἀρμοσθεῖσαι εἰς νόμφην ἢ ψυχὴ τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ, λαμβάνει ἀρραβῶνα ἐκ τοῦ Πνεύματος, εἴτε χαρίσματα λαμβάνων, εἴτε γνώσεως, εἴτε ἀποκαλύψεως· ἀλλ' οὐκ ἐπαναπαύεται ἐκείνοις, ἕως ἂν τύχη τῆς τελείας κοινωνίας, τουτέστι τῆς ἀγάπης, ἥτις ἀτρεπτος οὐσα καὶ ἀπτωτος, ἀπαθείς καὶ ἀσαλεύτους ἐργάζεται τοὺς αὐτὴν ποθήσαντας. Ἡ ὡσπερ βρέφος περιεβλημένον μαργαρίτας καὶ ἐνδύματα τίμια, ὅταν πεινάσῃ, ὡς οὐδὲν λογίζεται ἃ φορεῖ, ἀλλὰ καταφρονεῖ αὐτῶν, ὅλην δὲ τὴν μέριμναν ἔχει εἰς τὸν μαστὸν τῆς τροφῆς, πῶς τὴ γάλα λάβῃ· τὸ αὐτὸ μοι λογίζου κἀν τοῖς πνευματικῶς χαρίσμασι τοῦ Θεοῦ· ὧ ἢ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMIAIA MΓ'.

Περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ τε Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Λόγου τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν τέκνων τούτου τοῦ κόσμου.

A'. Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, Θεὸς ἐστὶ. Καὶ ὁ λόγος τοῦ κόσμου, κόσμος ἐστὶ. Πολλὴ δὲ διαφορὰ καὶ μεσότης τυγχάνει, τοῦ τε Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λόγου τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν τέκνων τοῦ κόσμου. Ἐκαστον γὰρ γέννημα τοῖς ἰδίοις ἔοικε γονεῦσιν. Εἰ οὖν θελήσει τὸ τοῦ Πνεύματος γέννημα ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸν λόγον τοῦ κόσμου, καὶ τὰ πράγματα τῆς γῆς, καὶ τὴν δόξαν τοῦ αἰῶνος τούτου, θανατοῦται καὶ ἀπόλλυται, ἀνάπαυσιν ἀληθινήν ζωὴν εὐραῖν μὴ δυνάμενον. Ἡ γὰρ ἀνάπαυσις αὐτοῦ ἐκεῖ ἐστίν, ὅθεν καὶ ἐγεννήθη. Συμπνίγεται γὰρ, ὡς φησὶν ὁ Κύριος, καὶ ἄκαρτος γίνεται ἀπὸ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ὁ βωτικαῖς φροντίσι συνεχόμενος, καὶ γῆνιους δεσμοῖς δεσμούμενος. Ὡσαύτως ὁ σαρκικῇ προαιρέσει κατεχόμενος, τουτέστιν ἄνθρωπος ὢν κόσμου, ἐὰν θελήσῃ τοῦ Λόγου ἀκοῦσαι τοῦ Θεοῦ, συμπνίγεται, καὶ ὡσπερ ἀλόγιστός τις καθίσταται· ἐθισθέντες γὰρ ταῖς τῆς κακίας ἀπάταις, ὅποταν περὶ Θεοῦ ἀκούσωσιν, ὡς ἀπῆλθε δμῖλῃ περιχλούμενοι, τὸν νοῦν ἀγρίζονται.

B'. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Παῦλος, *Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος· μωρὰ γὰρ αὐτῷ ἐστε· καὶ ὁ προφήτης λέγει, Ἐγένετο αὐτοῖς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὡς ἔμετος*. Ὁρᾷς, ὅτι ζῆν ἄλλαχθῶ

οὐκ ἐνδέχεται, εἰ μὴ καθ' ὃν ἕκαστος γεγέννηται λόγον. Καὶ ἑτέρως δὲ ἀκουστέον περὶ τούτου. Ἐάν ἐπιδῶ ἑαυτὸν εἰς μεταβολὴν ἰλθεῖν ὁ σαρκικός ἄνθρωπος, ἀποθνήσκει πρότερον ἐκείθεν, καὶ ἀκαρπὸς γίνεται ἀπὸ τῆς προτέρας ἐκείνης ἐν τῇ πονηρίᾳ ζωῆς. Ὡσπερ δὲ εἴ τις νόσῳ ἢ πυρετῷ κατέχεται, εἰ καὶ τὸ σῶμα ἐπὶ τῆς κλίνης ἐβρίπται, μηδὲν δυνάμενον διαπράξασθαι τῶν τῆς γῆς ἔργων, καὶ ὁ νοῦς οὐκ ἡσυχάζει, περισπώμενος καὶ μεριμνῶν περὶ ἐργασίας, καὶ τὸν ἰατρὸν ἐπιζητεῖ, ἀποστέλλων πρὸς αὐτὸν τοὺς φίλους αὐτοῦ· τὸν αὐτὸν ἔρπον καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς, ἐν ἀσθενείᾳ τῶν παθῶν γεγонуῖα, καὶ ἄτονος καταστᾶσα, προσερχομένη τῷ Κυρίῳ, καὶ πιστεύουσα, τῆς ἀντιλήψεως αὐτοῦ τυγχάνει, καὶ ἀρνησαμένη τὴν προτέραν κακίστην ζωὴν, εἰ καὶ ἐν τῇ καλαιᾷ ἀσθενείᾳ κατέκειται, μὴ δυνάμενη τὰ ἔργα τῆς ζωῆς ἐν ἀληθείᾳ διαπράξασθαι, ἀλλ' ὁμῶς τὸ μεριμνήσαι περὶ τῆς ζωῆς ἐμπῶνως, τὸ δεηθῆναι τοῦ Κυρίου, τὸ ζητῆσαι τὸν ἀληθινὸν ἰατρὸν ἔχει καὶ δύναται..

Γ'. Καὶ οὐχ ὡς τινὲς φασὶ κακοδιδασκαλαίς ὑπαγομένοι, οἱ καθάπαξ ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὅλως οὐ δύναται τι ἀγαθὸν διαπράξασθαι. Καὶ γὰρ τὸ βρέφος κλῖν μηδὲν ἰσχύει διαπράττεσθαι, ἢ τοῖς ἰδίοις ποσὶν ἰλθεῖν πρὸς τὴν μητέρα ἀδυνατῆ, ὁμῶς κυλίεται, καὶ βοᾷ, καὶ κλαίει ἐπιζητοῦν τὴν μητέρα. Καὶ ἐν τούτῳ σπλαγγίζεται ἡ μήτηρ, καὶ χαίρει ἐπιζητοῦντος αὐτὴν τοῦ νηπίου ἐν πόνῳ καὶ κραυγῇ, καὶ ἀδυνατοῦντος τοῦ βρέφους ἰλθεῖν πρὸς αὐτὴν, ὁμῶς διὰ τὴν πολλὴν τοῦ παιδίου ζήτησιν, αὐτὴ ἡ μήτηρ ἀπέρχεται πρὸς αὐτὸ, ὑπὸ τῆς περὶ τὸ βρέφος ἀγάπης ἀιχμαλωτισζομένη, καὶ ἀναλαμβάνει καὶ περιβάλλει, καὶ τροφοφορεῖ ἐν κολλῇ στοργῇ. Τοῦτο καὶ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ποιεῖ ἐπὶ τῇ προσερχομένῃ καὶ αὐτὸν ἐπιποθοῦσῃ ψυχῇ. Πολλῇ δὲ μάλλον αὐτὸς ἀγάπῃ φερόμενος ἐνδιθέτω καὶ ἰδίᾳ χρηστότητι κολλᾶται τῇ διανοίᾳ αὐτῆς, καὶ γίγνεται μετ' αὐτῆς εἰς ἓν πνεῦμα, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον. Τῆς γὰρ ψυχῆς κολλωμένης τῷ Κυρίῳ, καὶ τοῦ Κυρίου ἰλεοῦντος, καὶ ἀγαπῶντος, ἐρχομένου τε πρὸς αὐτὴν, καὶ κολλωμένου αὐτῇ, καὶ τῆς διανοίας λοιπὸν παραμενούσης ἀδιαλείπτως τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου, εἰς ἓν πνεῦμα, καὶ εἰς ἓν κρᾶσιν, καὶ εἰς ἓν μίαν διάνοιαν γίγνεται ἡ ψυχὴ καὶ ὁ Κύριος· καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς ἐβρίπτεται ἐν τῇ γῇ, καὶ ἡ διάνοια αὐτῆς ὅλη ἐξ ὅλου τῇ ἐπουρανίῳ Ἱερουσαλὴμ πολιτεύεται, ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἀνερχομένη, καὶ κολλωμένη τῷ Κυρίῳ, καὶ καὶ διακονοῦσα αὐτῷ.

Δ'. Καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θρόνῳ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς καθεζόμενος, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει, ὅλος πρὸς αὐτὴν ἐν τῷ σώματι αὐτῆς ἔστι. Τὴν μὲν γὰρ αὐτῆς εἰκόνα τέθεικεν ἄνω ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει τῶν ἁγίων Ἱερουσαλὴμ· τὴν δὲ ἰδίαν εἰκόνα τοῦ ἀρρήτου φωτὸς τῆς θεότητος αὐτοῦ τέθεικεν ἐν τῷ σώματι αὐτῆς. Αὐτὸς αὐτῇ διακονεῖ ἐν τῇ τοῦ σώματος πόλει· καὶ αὐτῇ αὐτῷ διακονεῖ ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει. Αὐτὴ αὐτὸν ἐκκληρονόμησεν ἐν οὐρανοῖς, καὶ αὐτὸς ἐκκληρονόμησεν

A ea, qua quisque natus est, ratione. Quin etiam aliter de hoc est audiendum. Si tradat se ipsum ad consequendam mutationem carnalis homo, moritur prius illic, et infructuosus efficitur priori illi, quam in pravitate traduxit, vita. Quemadmodum ergo si quis morbo aut febris detineatur, licet in cubile corpus projectum sit, non valens perficere opus aliquod terrenum, non tamen quiescit animus, sed distractus et curans, quæ sunt peragenda, medicum requirit, missis ad eum amicis suis: eodem quoque modo anima transgressionem mandati, in infirmitatem affectionum redacta, et languidior reddita, ubi accesserit ad Dominum et crediderit, auxilium ab eo consequitur: et abnegans priorem pessimam vitam, licet antiqua ægritudine decumbat, et nequeat opera vitæ vere peragere; nihilominus curare, quæ ad vitam pertinent, sedulo deprecari Dominum, et inquirere verum medicum, et habet et potest.

III. Et non, ut aiunt quidam perversa doctrina seducti, prorsus mortuus est homo, ut omnino non possit quidquam boni peragere. Etenim infans, licet nihil possit perficere, aut propriis pedibus accedere ad matrem nequeat, nihilominus volvitur, clamat et plorat, inquirens matrem: erga eum summa afficitur misericordia mater, et gaudet de infante, quærente se cum labore et clamore; et cum non possit infans ad eam pervenire, nihilominus ob multam pueri inquisitionem, ipsa mater abit ad illum, amore pueri capta, et amplectitur, circumfovet, atque alimentum profert summa cum dilectione: hoc ipsum benignus quoque Deus facit in anima ad eum accedente, et ejus desiderio detenta: longe vero majori ipse sibi insita dilectione, et propria benignitate doctus, adhærescit intellectui ejus, et evadit cum illa in unum spiritum²², juxta sermonem apostolicum. Si enim adhæreat anima Domino, et Dominus misericordia et charitate motus accedat ad eam, et jungatur ei, atque intellectus tandem permaneat indesinenter in gratia Domini, in unum spiritum, et in unum temperamentum, et in unum intellectum evadunt anima et Dominus: atque corpus ejus in terram projicitur, mens vero tota plane in cœlesti Jerusalem versatur, ad tertium cœlum usque ascendens, atque conjuncta Domino, illic ministrat ei.

IV. Ipse vero in throno magnificentiæ in excelsis sedens, in cœlesti civitate, penitus cum illa in corpore ejus est: siquidem ejus imaginem collocavit sursum in cœlesti civitate sanctorum Jerusalem; propriam vero imaginem luminis æreani atque divinitatis suæ collocavit in corpore ejus: ipse ministrat ei in civitate corporis: illa vero ei ministrat in cœlesti civitate. Hæc illius hæreditatem adit in cœlo: ille vero cernit ejus hæreditatem in terra.

²² I Cor. vi, 17.

Dominus enim hæreditas sit animæ, et anima hæreditas sit Domini. Si etenim peccatorum in tenebris agentium intellectus et mens tam procul a corpore abesse potest, ac longius peregrinari, atque in remotiores regiones proficisci momento horæ valet, et sæpenumero reflecto in terra corpore, mens in alia regione cum dilecto vel amica sua degit, et illic se ipsum quasi vitam degere conspicit: si igitur **147** peccatoris anima est adeo subtilis et volatilis, ut mens ejus non prohibeatur a procul dissitis locis; multo magis anima, a qua sublatum est velamen tenebrarum virtute sancti Spiritus, et illuminati sunt intellectuales ejus oculi lumine celesti, et quæ liberata est perfecte ab afflictionibus obscenis, ut munda beneficio gratiæ reddita, tota in Spiritu in cælis ministrat Domino, et tota in corpore servit illi: et in tantum extenditur intellectu, ut ipsa sit ubivis, et ubi, et quando liberit, Christo ministret.

V. Hoc dicit Apostolus: *Ut valeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, et longitudo, et profunditas, et sublimitas, cognoscereque præminentem cognitionis dilectionem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei***. Contemplare arcana mysteria animæ, a qua aufert Dominus incumbentes tenebras, et revelat eam, et revelatur ei; qua ratione dilatet et extendat prudentiam mentis ejus in latitudines, longitudines, profunditates et sublimitates universæ visibilis et invisibilis creaturæ. Magnum ergo, et divinum opus, et admirandum, revera est anima. Cum enim crearet illam, talem condidit Deus eam, ut in natura ejus nullum inereret vitium, sed ad imaginem virtutum Spiritus condidit illam: posuit in ea leges virtutum, discretionem, scientiam, prudentiam, fidem, dilectionem, atque cæteras virtutes ad imaginem Spiritus.

VI. Adhuc enim vel nunc in scientia, prudentia, dilectione et fide reperitur, et manifestatur ei Dominus: locavit in ea intellectum, cogitationes, voluntatem ac mentem duces præcipuum: constituit quoque in ea multiplicem aliam subtilitatem; fecit illam facile mobilem, volatilem, et indefessam. Donavit illi, ut in momento ire et redire possit, et mente ministrare ei, prout Spiritus voluerit, atque ut omnino dicam, creavit illam talem, ut ipsa sit sponsa et socia ejus, ut ipse cum illa contemperetur, et unus Spiritus cum eo fiat, ut inquit: *Qui adheret Domino, unus spiritus est***. Cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLVII.

Explicatio allegorica quorundam sub lege factorum.

I. Gloria Mosis, quam gerebat in facie, typus erat veræ gloriæ. Quemadmodum enim illic fixis

** Ephes. iii, 19. ** I Cor. vi, 17.

A αὐτὴν ἐπὶ γῆς. Ὁ Κύριος γὰρ κληρονομία γίνεται τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ψυχὴ κληρονομία γίνεται τοῦ Κυρίου. Εἰ γὰρ τῶν ἐν σκότει ἀμαρτωλῶν ἡ διάνοια καὶ ὁ νοῦς τοσοῦτον πόρρω τοῦ σώματος εἶναι εὐνᾶται, καὶ μακρὰν ἀποδημεῖν, καὶ εἰς μακροτέρως πατρὶδας ἀπελθεῖν ῥοπή ὕρας ἰσχύει, καὶ πολλάκις ἐβριμμένον ἐν τῇ γῇ τοῦ σώματος, ἡ διάνοια ἐν ἑτέρῃ πατρίδι πρὸς τὸν ἀγαπητὸν, ἢ τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ τυγχάνει, κάκει αὐτὸν ὡς διαιτώμενον καθορᾶ· εἰ οὖν ἡ τοῦ ἀμαρτωλοῦ ψυχὴ οὕτω ελαφρά τε καὶ εὐπτερος, ὥστε τὸν νοῦν αὐτοῦ μὴ ἐμποδίζεσθαι ἀπὸ τῶν πόρρωθεν τόπων, πολλῶν μᾶλλον ἢ ψυχῆ, ἥς ἤρθη τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, καὶ ἐφωτίσθησαν οἱ νεκροὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς διὰ τοῦ ἐπουρανοῦ φωτός, καὶ ἐκτρώθη τελείως ἀπὸ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, καὶ καθαρὰ διὰ τῆς χάριτος κατεργάσθη, ὅλη ἐν οὐρανοῖς ἐν πνεύματι διακονεῖ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὅλη ἐν τῷ σώματι διακονεῖ αὐτῷ· καὶ τοσοῦτον πλατύνεται τῷ φρονήματι, ὥστε πανταχοῦ αὐτὴν εἶναι· καὶ ὅπου βούλεται, καὶ ἐθα βούλεται διακονεῖν τῷ Χριστῷ.

E. Τοῦτο φησὶν ὁ Ἀπόστολος· *Ἴνα ἐξιχύσητε καταλαβεῖν σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος, καὶ μήκος, καὶ ὕψος, καὶ βάθος, γινώσκαι τε τὴν ἀπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πληρωμα τοῦ Θεοῦ.* Θεώρησον ἄρρητα μυστήρια ψυχῆς, ἥς περιείρει Κύριος τὸ ἐπικείμενον σκότος, καὶ ἀποκαλύπτει αὐτὴν, καὶ ἀποκαλύπτεται αὐτῇ· πῶς πλατύνει καὶ τείνει τὰ φρονήματα τοῦ νοῦς αὐτῆς, εἰς τὰ πλάτη, καὶ μήκη, καὶ βάθη, καὶ ὕψη πάσης ὁρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως. Μέγα τοίνυν καὶ θεῖον ἔργον καὶ θαυμαστὸν ὄντως ἐστὶν ἡ ψυχὴ. Ἐν γὰρ τῷ δημιουργῆσαι αὐτὴν, τοιαύτην ἐποίησεν ὁ Θεὸς αὐτὴν, ὡς ἐν τῇ φύσει αὐτῆς μὴ ἐνεῖναι κακίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰκόνα τῶν ἀρετῶν τοῦ Πνεύματος ἐποίησεν αὐτὴν. Ἐθῆκεν εἰς αὐτὴν νόμους ἀρετῶν, διάκρισιν, γνῶσιν, φρόνησιν, πίστιν, ἀγάπην, καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Πνεύματος.

Γ. Ἐτιγὰρ καὶ νῦν ἐν τῇ γνῶσει, καὶ φρονήσει, καὶ ἀγάπῃ, καὶ πίστει εὐρίσκεται καὶ φανεροῦται αὐτῇ ὁ Κύριος· ἐθῆκεν εἰς αὐτὴν διάνοιαν, λογισμοὺς, θέλημα, νοῦν ἡγεμόνα· ἐνεβρόντισεν ἐν αὐτῇ καὶ εὐλητὴν πολλὴν λεπτότητα. Ἐποίησεν αὐτὴν εὐκίνητον, εὐπτερον, ἀκοπον· ἐχαρίσατο αὐτῇ τὸ ἐν ῥοπή ἔργεσθαι καὶ ἀπέρχεσθαι, καὶ τοῖς φρονήμασι διακονεῖν αὐτῷ, ἕνεκα τοῦ Πνεύματος βούλεται, καὶ ἀπαξικλῶς ἐκτισεν αὐτὴν τοιαύτην, ὥστε γενέσθαι εἰς νόμῳν καὶ κοινωνικὴν αὐτοῦ, τοῦ αὐτὸν μετ' αὐτῆς κεκράσθαι, καὶ ἐν Πνεύμα μετ' αὐτοῦ εἶναι, καθὼς φησὶν, Ὁ πολέμομερος τῷ Κυρίῳ, ἐν Πνεύμα ἐστίν. Ὁ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

OMILIA MZ.

Ἀλληγορικὴ παράφρασις τῶν ἐπὶ τὸν νόμον γεγραμμένων.

A. Ἡ δόξα Μωσέως ἦν εἶχεν ἐν τῷ προσώπῳ, τῆς ἦν τῆς ἀληθινῆς δόξης. Ὅν γὰρ τρέπων ἐπὶ

ἀπειλοῖται εἰς τὸ πρόσωπον Μωσῶς· οὐκ ἴσχυον οἱ Ἰουδαῖοι, οὕτως νῦν ἐκείνην τὴν δόξαν τοῦ φωτὸς· ἐν ταῖς ψυχαῖς δέχονται οἱ Χριστιανοί, καὶ τὸ σκότος μὴ φέρον τὴν αὐγὴν τοῦ φωτὸς ἐκτυφλούμενον φυγαδεύεται. Ἐκεῖνοι δὲ, ὅτι λαὸς Θεοῦ ἦσαν, ἐκ τῆς περιτομῆς ἐφαίνοντο· ἐνταῦθα δὲ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὁ περιούσιος, τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς ἐνδοθεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὑποδέχεται. Μάχαιρα γὰρ ἐπουράνιος ἐκείμηναι τὸ περισσὸν τοῦ νοῦ, τουτέστι τὴν ἀκάθαρτον ἀκροβυστίαν τῆς ἁμαρτίας. Παρ' ἐκείνους βάπτισμα τὴν σάρκα ἀγιάζον· παρ' ἡμῖν δὲ ἐστὶ βάπτισμα ἁγίου Πνεύματος καὶ πυρὸς· τοῦτο γὰρ ἐκήρυξεν Ἰωάννης, αὐτὸς ὁμᾶς βαπτίσει ἐν ἁγίῳ Πνεύματι καὶ πυρὶ.

B. Ἐκεῖ σκηνὴ ἐσωτέρα καὶ ἔξωτέρα, καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην, διὰ παντὸς εἰσῆσαν οἱ ἱερεῖς, τὰς λειτουργίας ἐπιτελοῦντες· εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἀπαξ τοῦ ἑνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς σὺν αἵματι, τοῦτο δηλοῦντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μήπω πεφανερωσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδόν. Ἐνταῦθα δὲ οἱ κατεξιόμενοι εἰσερχονται εἰς τὴν ἁγιοροπήτην σκηνήν, ὅπου προδρόμος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε Χριστὸς. Γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ, τὸν ἱερεὰ λαβεῖν δύο περιστεράς, καὶ θῆσαι μὲν τὴν μίαν, βατίσαι δὲ τὴν ζῶσαν ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐκείνης, καὶ ἀπολῦσαι, καὶ ἵπτασθαι ἐλευθέραν. Τὸ δὲ γινόμενον τύπος ἦν καὶ σκιά τῆς ἀληθείας· καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς ἐτύθη, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ βαντίσαν ἡμᾶς περραυῆσαι ἐποίησεν. Ἔδωκε γὰρ ἡμῖν πτέρυγας ἁγίου Πνεύματος, πρὸς τὸ ἵπτασθαι ἀκωλύτως εἰς τὸν ἀέρα τῆς θεότητος.

Γ. Ἐκεῖνος νόμος ἐδόθη ἐν πλαξὶ γεγραμμένος λιθίναις, ἡμῖν δὲ νόμοι πνευματικοὶ πλαξὶν ἐγγραφόμενοι καρδίας σαρκίνας· λέγει γὰρ, Διδούς νόμον μου ἐν καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διανοίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς. Κάκεινα μὲν πάντα καταργούμενα καὶ πρόσκαιρα· νῦν δὲ πάντα ἐξ ἀληθείας εἰς τὸν ἴσῳ ἀνθρώπων ἐπιτελούμενα· διαθήκη τε γὰρ ἔσῳθεν, καὶ ἀκαταπέμωτος, Ὅσα ἐκεῖνοι συνέθη, τυχαῶς ἐτίγγετο· ἐγγράφη δὲ πρὸς νοουθεσίαν ἡμετέραν. Τῷ γὰρ Ἀβραάμ προεῖπεν ὁ Θεὸς τὸ ἐσόμενον, ὅτι Πάροικος ἐστὶ τὸ σπέρμα σου ἐν τῇ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ κακώσουσι, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ ἐτη τετρακόσια. Τοῦτο ἐπλήρου τὴν τῆς σκιάς εἰκόνα. Πάροικος γὰρ ἐγένετο ὁ λαὸς, καὶ κατεδουλώθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἐκακώθη ἐν πληρῷ καὶ κλινοῖσι. Ἔστησε γὰρ αὐτοῖς Φαραὼ ἐργασιαστάτας καὶ ἐργαδιώκτας, ἵνα ποιήσῃσι τὰ ἔργα αὐτοῦ μετὰ ἀνάγκης, καὶ ὅτε ἐστένανον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων πρὸς τὸν Θεόν, τότε ἐπισκέψατο αὐτούς διὰ Μωσῆως· καὶ πολλὰς πληγαῖς πατάξας τοὺς Αἰγυπτίους, ἐν τῷ μηνὶ τῶν ἀνθῶν, ὅτε πρῶτον ἐκπαίνεταί τὸ ἦδιστον ἔαρ, τῆς συγκρότητος τοῦ χειμῶνος παρερχομένης, ἐξάγει αὐτούς ἐξ Αἰγύπτου.

Δ. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τῷ Μωσῶσι, Ἄρα λαβεῖν ἀμωμον, καὶ σφάξαι, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ χρίσαι ἐπὶ

A oculis intueri vultum Moſis non valebant Judaei, eodem modo nunc illam gloriam lucis in sanctis recipiant Christiani : ac tenebrae non ferentes splendorem laetis, occaecatae fugantur. Porro illi, quod essent populus Dei, ex circumcissione agnoscebantur : modo vero populus Dei peculiaris, signum circumcissionis intus in corde suo suscepit. Gladius enim celestis amputat abundantiam mentis, hoc est, impurum praeputium peccati. Apud illos erat baptismum carnem sanctificans : apud nos vero baptismum sancti Spiritus et ignis. Hoc enim praedicavit Joannes : *Ipse vos baptizabit in sancto Spiritu et igni* 11.

B. Ibi tabernaculum interius et exterius; atque in prius semper ingrediebantur sacerdotes, cultum divinum peragentes : in secundum autem semel in anno solus pontifex cum sanguine : *Hoc significante sancto Spiritu, nondum manifestatam esse sanctorum viam* 12. Hic vero, qui meruerunt, ingrediantur in non manufactum tabernaculum, quo praecursor pro nobis introiit Christus. Scriptum est in lege : *Ut sacerdos accipiat duas columbas, et alteram quidem mactet, aspergat vero vivam sanguine ejus, et dimittat liberam evolare. Verum quod fiebat, typus erat et umbra veritatis. Etenim Christus immolatus est, et sanguis ejus nos aspergens fecit ut nascerentur nobis aë. Dedit enim nobis alas Spiritus sancti ad volandum sine ullo impedimento in aerem divinum.*

Γ. Illis data est lex, in tabulis scripta lapideis; nobis vero leges spirituales tabulis cordis inscriptae carnis. Inquit enim : *Dans leges meas in cordibus illorum, et in mentibus eorum inscribam eas* 13. Et illa quidem omnia abolebantur et temporanea erant : nunc autem cuncta vere in interiori homine perficiuntur : testamentum enim etiam est intrinsecus, atque ut breviter dicam : *Quaecunque contingebant illis, in figura fiebant : scripta vero sunt propter admonitionem nostri* 14. Abraham enim praedixit Deus futurum, nempe : *Semen tuum erit incola in terra non sua, et affligent illud, ac in servitute redigent quadringentos annos* 15. Hoc implebat umbræ imaginem. Siquidem incola fuit populus, et in servitute ab Aegyptiis redactus, atque in luto et latere afflictus 16. Praeſciebat enim illis Pharao praefectos et stimulos operis, ut perficerent opera sua necessitate quadam coacti. Cumque ingemiscerent filii Israel ab operibus suis ad Deum, tum visitabat eos per Moſem; ac multis plagis Aegyptiis percussis, mense florum, quando primum apparet amoenissimum ver, tristitia hiemis praetereunte, educit eos ex Aegypto.

IV. Dixit autem Deus Moſi : *Ut agnum acciperet immaculatum, et immolaret, et sanguine ejus ungeret*

11 Matth. iii, 11. 12 Hebr. ix, 8. 13 Jerem., xxxi, 31. 14 I Cor. x, 11. 15 Gen. xv, 13. 16 Exod. i, 11, 14.

*limina et fores, ne qui perdebat primogenita Ægyptiorum, tangeret eos*⁹⁹. Conspiciebat enim missus angelus signum sanguinis eminus, et recedebat. Ingrediebatur vero domos non signalas, et omne primogenitum interficiebat. Præterea quoque *fermentum ex quacunque domo jussit aboleri, et mactatum agnum cum azymis et lactucis agratibus comedere præcepit*¹⁰⁰. Et quidem manducare eos jussit, *circumcinctos renibus, et pedibus sandaliis calcatos, baculos manibus tenentes*. Et ita cum omni festinatione ad vesperam edere jubet Pascha Domini, nec ullo modo ossa coram facie Domini confringere.

V. Verum eduxit eos cum argento et auro¹, cum jussisset mutuo accipere quemlibet a vicino suo Ægyptio vasa aurea et argentea. Egressi sunt autem ex Ægypto, cum Ægyptii sepelirent primogenita. Et illis quidem oboriebatur gaudium, quod liberati essent a squalida servitute: his vero luctus et planctus propter interitum liberorum. Quare inquit Moses: *Hæc est nox, in qua pollicitus est Deus se redempturum nos*. Hæc autem omnia mysterium sunt animæ per adventum Christi redemptæ. Israel interpretatione redditur *animus videns Deum*. Liberatur ergo a servitute tenebrarum, ab Ægyptiis spiritibus.

149 VI. Postquam enim per inobedientiam mortuus est homo gravi morte animæ, et maledictionem super maledictionem suscepit: *Tribulos et spinas producet tibi terra*². Et iterum: *Coles terram, et non addet, ut tibi præbeat fructus suos*: creverunt et exortæ sunt in terra cordis ejus spinæ et tribuli. Abstulerunt ejus gloriam inimici dolo et technis, et induerunt eum pudore. Ablatum est lumen ejus, et indutus est tenebris: interfecerunt animam ejus, dissipatis ac divisis cogitationibus ejus, et distraxerunt e sublimi mentem ejus; factusque est Israel homo servus veri Pharaonis. Et præfecerunt præfectos et stimulos operis, spiritus malitiæ, cogentes eum, velit nolite, committere prava sua opera, et constructionem luti ac lateris complere. Qui etiam arcentes eum a cælesti sapientia, abduxerunt ad crassa, terrena ac lutosa opera prava, ad sermones, ad meditationes et ad cogitationes vanas. Ubi enim excidit e sua sublimitate anima, incidit in regnum homini infestum, et in principes crudeles, compellentes eam construere ipsis vitii peccatique civitates.

VII. Si vero ingemiscat anima, et clamet ad Deum, emittit ei spiritualem Mosem, qui liberet eam a servitute Ægyptiorum: verum primum clamat, et suspiria ducit, et tum redemptionis initium consequitur. Ipso quoque mense recentium florum liberatur, tempore nimirum veris, quando terra animæ emittere potest pulchros et floridos ramos justitiæ,

τῶν φλιῶν, καὶ τῶν θυρῶν, ἵνα μὴ ὁ ἀλοθροῦν τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων θίγη αὐτῶν. Ἐώρα γὰρ ὁ ἀποσταλὸς ἄγγελος τὸ σημεῖον τοῦ αἵματος πόρρωθεν, καὶ ἀφίπτατο. Ἐπισηεῖ δὲ ταῖς μὴ σσημειωμέναις οἰκίαις, καὶ πᾶν πρωτότοκον ἀνήρει. Ἔτι δὲ καὶ ζύμην ἐκ παντὸς οἴκου ἐκέλευσεν ἀρηνισθῆναι, καὶ τὸ σφαζόμενον ἀρνίον μετὰ ἀζύμων καὶ κικριδῶν ἐσθίειν προσέταξεν· ἐσθίειν δὲ αὐτοὺς περιζωμένους τὰς ὀσφύας, καὶ ὑποδεσμένους ἐν τοῖς ποσὶ τὰ ὑποδήματα, καὶ τὰς βακτηρίας ἔχοντας ἐν ταῖς χερσὶ· καὶ οὕτω μετὰ πάσης σπουδῆς ἐσθίειν πρὸς ἑσπέραν κελεύει τὸ πάσχα Κυρίου, καὶ μήτε ὄστον ἀπὸ τοῦ Κυρίου συντρίβει.

Ε'. Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ, κελεύσας χρῆσασθαι ἕκαστον παρὰ γείτονος αὐτοῦ Αἰγύπτου σκευὴ χρυσῆ καὶ ἀργυρᾶ. Ἐξήρχοντο δὲ ἐξ Αἰγύπτου, τῶν Αἰγυπτίων θαιπτότων τὰ πρωτότοκα. Καὶ τοῖς μὲν ἦν χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀπαλλαγῇ τῆς αὐχημῆδος δουλείας· τοῖς δὲ πένθος καὶ κοπετὸς ἐπὶ τῇ τῶν τέκνων ἀπωλείᾳ. Διὸ φησὶν ὁ Μωϋσῆς, Ἀυτὴ ἡ νύξ ἐν ᾗ ἐπηγγέλλατο ὁ Θεὸς λυτρώσασθαι ἡμᾶς. Ταῦτα δὲ πάντα μυστήριόν ἐστι ψυχῆς, τῆς ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ λυτρωθείσης· Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται τοῖς ὄρασιν τὸν Θεόν. Ἐλευθεροῦνται οὖν ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ σκότους, ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων πνευμάτων.

Γ'. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ παρακοῇ ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος θανάτῳ δεινῷ τῆς ψυχῆς, καὶ κατάραν ἐπὶ κατάρᾳ ἐδέξατο· *Τριβόλους καὶ ἀκάνθας ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ*· καὶ αὖθις, *Ἐργάση τὴν γῆν, καὶ οὐ προσθήσει δούνα σοι τοὺς καρπούς αὐτῆς*· ἀνεψύχων καὶ ἀνέτειλαν ἐν τῇ γῆ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀκανθαὶ καὶ τριβόλοι. Ἦραν αὐτοῦ τὴν δόξαν οἱ ἐχθροὶ διὰ τῆς ἀπάτης, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν αἰσχύνῃ. Ἦρθη τὸ φῶς αὐτοῦ, καὶ ἐνεδύθη τὸ σκότος· ἐρένευσαν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ διεσκέβασαν, καὶ διεύλον τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ, καὶ κατέσπασαν ἀπὸ τοῦ ὕψους τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ὁ Ἰσραὴλ ἄνθρωπος δούλος τοῦ ἀληθινοῦ Φαραῶ. Καὶ ἐπέστησαν αὐτῷ τοὺς ἐργοποιεστάτας καὶ ἐργοδιώκτας, τὰ κλύματα τῆς πονηρίας ἀναγκάζοντα αὐτὸν ἐπιόντα καὶ ἀκοντα ποιεῖν τὰ πονηρὰ αὐτοῦ ἔργα, καὶ τὴν σύνταξιν ἐκπληροῦν τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς κλινθείας. Οἱ καὶ χωρήσαντες αὐτὸν τοῦ οὐρανοῦ φρονήματος, κτήγαγον ἐπὶ τὰ ὄλικά καὶ γήινα καὶ πηλώδη ἔργα πονηρὰ, καὶ λόγους, καὶ ἐνθυμήματα, καὶ διαλογισμοὺς ματαίους. Ἐκπσοῦσα γὰρ τοῦ ἴδιου ὕψους ἡ ψυχὴ εὖρε βασιλείαν μισάνθρωπον, καὶ ἀρχοντας πικροὺς τοὺς καταναγκάζοντας αὐτὴν οἰκοδομεῖν αὐτοῖς τὰς τῆς κακίας πόλεις ἁμαρτιῶν.

Ζ'. Ἐὰν δὲ στενάξῃ ἡ ψυχὴ, καὶ βοήσῃ πρὸς τὸν Θεόν, ἐξαποστέλλει αὐτῇ τὸν πνευματικὸν Μωϋσῆν, τὸν λυτρώμενον αὐτὴν ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων· ἀλλὰ πρῶτον βοᾷ καὶ στενάζει, καὶ τότε τῆς ἀπολυτρώσεως τὴν ἀρχὴν λαμβάνει. Καὶ αὐτὴ ἐν τῷ μηνὶ τῶν νέων ἀνθῶν λυτρουμένη κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἔαρος, ἠνίκα ἡ γῆ τῆς ψυχῆς ἐξανθεῖν ὀνεικται

⁹⁹ Exod. xii, 3, 7, 11. ¹⁰⁰ ibid., 12, 13. ¹ ibid., 35, 36. ² Gen. iii, 18.

τούς καλοὺς καὶ ἀνθρώπους κλάδους τῆς δικαιοσύνης, ἅ τῶν πικρῶν χειμῶνων διελθόντων τῆς ἀγνοίας τοῦ σκότους, καὶ τῆς πολλῆς πωρώσεως τῆς ἐκ τῶν αἰσχυρῶν πράξεων καὶ ἁμαρτιῶν. Κελεύει δὲ τότε ἀφαισθῆναι ἐξ ἐκάστης οἰκίας πᾶσαν ζύμην παλαιάν, τὰς πράξεις, καὶ τὰ φρονήματα τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τοῦ φθειρομένου, διαλογισμοὺς πονηροῦς, καὶ ἐνθυμήσεις ῥυπαρὰς, ὅσον δυνατὸν, ἀπορρίψασθαι.

Η'. Σφαγῆναι δεῖ τὸ ἀρνίον, καὶ τυθῆναι, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ χρισθῆναι ἐπὶ τῶν θυρῶν. Χριστὸς γὰρ τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ ἁμωμον ἀρνίον ἐσφάγη, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐχρίσθη ἐπὶ τῶν φλιῶν τῆς καρδίας, ὅπως γένηται τὸ ἐκχυθὲν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τῇ μὲν ψυχῇ εἰς ζωὴν καὶ ἀπολύτρωσιν· τοῖς δὲ Αἰγυπτίοις δαίμοσιν εἰς πένθος καὶ θάνατον· ἀληθῶς γὰρ πένθος αὐτοῖς ἐστὶ, χαρὰ δὲ καὶ ἀγαλλιασις τῇ ψυχῇ τὸ τοῦ ἀμώμου ἀρνίου αἷμα. Ἐτα μετὰ τὸ χρίσμα κελεύει πρὸς ἐσπέραν φαγεῖν τὸ ἀρνίον, καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ πικριδῶν, περιεζωσμένους τὰς ζώνας, καὶ ὑποδήματα, καὶ ἔχοντας τὰς βακτηρίας ἐν ταῖς χερσίν. Ἐὰν γὰρ μὴ πρότερον γένηται ἡ ψυχὴ παρεσκευασμένη πανταχόθεν δι' ἔργων ἀγαθῶν, ὅσον ἐστὶν ἐν αὐτῇ, οὐ δίδεται αὐτῇ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ἀρνίου. Εἰ δὲ καὶ τὸ ἀρνίον ἦδύ, καὶ τὰ ἄζυμα καλὰ, ἀλλ' αἱ πικρίδες πικραὶ καὶ τραχελαί. Μετὰ θλίψεως γὰρ πολλῆς, καὶ πικρίας ἐσθίει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ ἀρνίου καὶ τῶν χρηστῶν ἄζυμων, θλιβούσης αὐτὴν τῆς συνοῦσης αὐτῇ ἁμαρτίας.

Θ'. Καὶ πρὸς ἐσπέραν φησὶν ἔδεσθαι αὐτό· ἡ δὲ πρὸς ἐσπέραν ὥρα μέση φωτὸς καὶ σκότους ἐστίν. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ πρὸς ταύτη οὕσα τῇ ἀπολυτρώσει, μέση γίνεται φωτὸς καὶ σκότους, ἐστῶσης τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐώσης τὸ σκότος ἐπελθεῖν τῇ ψυχῇ, καὶ καταπιεῖν αὐτήν· καὶ ὃν τρόπον εἶπε Μωϋσῆς, Αὕτη ἡ νύξ τῆς ἐπαγγελίας ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς, δοθέντος αὐτῷ βιβλίου ἐν τῇ συναγωγῇ, ὡς γέγραπται, ἐκάλεσεν ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτὸν καὶ ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. Ἐκεῖ νύξ ἀναποδόσεως, ἐνταῦθα ἡμέρα ἀπολυτρώσεως· εἰκότως· πάντα γὰρ ἐκεῖνα τύπος ἦν καὶ σκιά τῆς ἀληθείας, καὶ μουσικῶς προτυπούμενα τὴν ἀληθινὴν σωτηρίαν ὑπέγραφον τῆς ψυχῆς τῆς ἐγκεκλεισμένης τῷ σκότει, καὶ πεπεδημένης κρυπτῶς ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ, καὶ ἐναποκεκλεισμένης πύλαις χαλκαῖς, καὶ μὴ δυναμένης ἀνευ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀπολυτρώσεως ἐλευθερωθῆναι.

Ι'. Ἐξάγει οὖν τὴν ψυχὴν ἐξ Αἰγύπτου καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δουλείας, τῶν πρωτοτόκων αὐτῆς ἀναιρουμένων ἐν τῇ ἐξόδῳ. Ἡδὴ γὰρ μέρος τι τῆς δυνάμεως τοῦ ἀληθινοῦ Φαραῶ καταπίπτει. Πένθος· ἔχει τοὺς Αἰγυπτίους. Στενάζουσι γὰρ λυπούμενοι ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ αἰχμαλώτου. Κελεύει χρῆσασθαι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων σκευὴ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ λαβόντας ἐξελεῖν. Ἀπολαμβάνει γὰρ ἐξιοῦσα τοῦ σκότους ἡ ψυχὴ τὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ σκευή, ἦγουν τοὺς ἰδίους ἀγαθοὺς λογισμοὺς πεπωρωμένους ἐπταπλασίως, ἐν οἷς διακονεῖται καὶ ἐπαναπέυεται ὁ Θεός. Ἐσκόρπι-

A gravi hieme ignorantiae tenebrarum, et summa excæcatione ex obscenis actionibus et peccatis prognata, præterita. Porro præcipit tum aboleri ex unaquaque domo omne fermentum antiquum, actiones nimirum, et consilia veteris hominis qui corrumpitur, ac perversas cogitationes et meditationes sordidas, quoad fieri potest, abjicere.

VIII. Mactari oportet agnum et immolari, ejusque sanguinem illinere foribus. Christus enim verus bonus et immaculatus agnus mactatus est, et sanguine ejus uncta limina cordis, ut fiat effusus in cruce sanguis Christi, animæ quidem vita et redemptio; Ægyptiis vero dæmonibus luctus et mors. Vere enim luctus illis est; gaudium autem et exultatio animæ, immaculati illius agni sanguis. Deinde post unctionem jubet ad vesperam comedere agnum, et azyma cum lactucis agrestibus, circumcinctos renibus, calceatos sandaliis, et tenentes baculos in manibus. Nisi enim prius sit anima præparata undequaque per bona opera, quantum in ipsa est, non conceditur illi, ut comedat de agno. Et licet suavis sit agnus et azyma bona, amaræ tamen et asperæ sunt lactucæ. Cum afflictione ergo summa et molestia edit anima de agno et bonis azymis, affligente eam quod illam inhabitat, peccato.

IX. Et ad vesperam jubet edere illum. Vespertina autem hora media inter lucem et tenebras est. Sic quoque anima in ipsa constituta redemptione, media est inter lucem et tenebras, assistente virtute divina, nec permittente tenebras insurgere in animam, et absorbere illam. Et quemadmodum Moses dixit: *Hæc est nox promissionis Dei*, sic quoque Christus, oblato sibi libro in Synagoga, ut scriptum est, appellavit *annum Domini acceptabilem, 150 et diem redemptionis* *. Ibi nox retributionis, hic dies redemptionis; et merito. Omnia enim illa typus erant et umbra veritatis, et mystice præfigurata veram describebant salutem inclusæ tenebris animæ, atque compeditæ clam in lacu infimo, et intus inclusæ portis æneis, et quæ non possit absque Christi redemptione liberari.

X. Educit igitur animam ex Ægypto, et, qua in ea premebatur, servitute, primogenitis ejus interfectis in egressu. Jam enim pars quædam potentiae veri Pharaonis interit. Luctus occupat Ægyptios. Ingemiscunt enim contristati de salute captivi. Jubet mutuo accipere ab Ægyptiis vasa aurea et argentea; et iis acceptis egredi. Accipit enim, egrediens ex tenebris anima, argentea et aurea vasa, videlicet, suas probas cogitationes septuplo fervidiores, quibus ministratur Deo, et in quibus Deus conquiescit. Disperserant enim, qui prius vicini ei erant, dæ-

* Luc. iv, 18.

mones, et occuparant ac dissiparant cogitationes A
ejus. Beata anima, quæ redempta est e tenebris!
Et vix animæ, quæ non elamat nec ingemiscit ad
eum, qui potest eam liberare a molestis illis et
acerbis operum exactoribus!

XI. Abeunt filii Israel celebrato Pascha. Proficit
anima, quæ accepit vitam sancti Spiritus, degusta-
vit agnum, ejusque sanguine uncta est, et comedit
verum panem, Verbum vivum. Columna ignis et
columna nubis illos præcedit custodiens⁴: Spi-
ritus sanctus suffulsit hos, fovens et dirigens in in-
telligentia animam: Pharaon et Ægyptii animadversa
populi Israelitici fuga, seque servitio eorum priva-
tum, et post primogenitorum interfectionem perse-
qui illum ausus est. Festinanter ergo curribus suis
junctis, cum omni populo ad eos interficiendos
impellebatur: jamjamque futurum cum esset, ut
permisceretur eis, intercessit nubes in medio, quæ
hos quidem tenebris obrutos impediēbat; illos vero
luce ducebat et conservabat. Et ne historiam totam
evolvens producā longius sermonem, sume mihi
per omnia similitudinem ad res spirituales.

XII. Quam primum enim anima Ægyptios effugit,
accedens divina potentia opitulatur, deducens eam
ad veritatem. Ubi vero cognoverit spiritualis ille
Pharaon, rex tenebrarum peccati, deficere a se ani-
mam, et effugere regni sui cogitationes, quibus
olim detinebatur (hæ enim sunt ejus facultates);
existimavit ac spem sibi fecit horribilis ille, illam
reversuram ad se. Ubi vero intellexit animam
omnino evitare suam tyrannidem, cæde primogeni-
torum et furto cogitationum impudentius accurrit,
veritus ne forsā anima prorsus effugiente, nemo
reperiat, qui voluntatem et opus suum impleat.
Persequitur ergo eam afflictionibus, tentationibus
ac bellis invisibilibus. Hic probatur, hic tentatur,
hic apparet amor, quo eum, qui eduxit ex Ægypto,
complectitur, siquidem traditur, ut probetur, et
variis modis tentetur.

XIII. Videt enim facultatem hostis volentem ir-
ruere et interficere, nec tamen posse; medius enim D
inter eam et Ægyptios spiritus consistit Dominus.
Spectat autem ab interiori parte mare amaritudi-
nis et afflictionis aut desperationis; et nec in po-
steriora quidquam efficere potest; quippe quæ videat
151 hostes promptos; nec in anteriora
secedere; metus enim mortis, et graves ac variae
afflictiones, quibus circumdatur, mortem ob oculos
ei ponunt. Desperat ergo de se ipsa, senten-
tiam mortis in se habens, anima, propter circum-
dantem illam malorum multitudinem. Et ubi con-
spexerit Deus metu mortis collabi animam, hostem-
que ad eam absorbendam promptissimum, tum

⁴ Exod. xiv, 19, 20.

σαν γὰρ οἱ γειτονεύσαντες αὐτῇ δαίμονες, καὶ κατ-
έσχον καὶ διεσκέδασαν τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς. Μακα-
ρία ἡ ψυχὴ ἢ λυτρωθεῖσα ἐκ τοῦ σκότους· καὶ οὐαὶ
ψυχῇ ἢ μὴ βώσῃ, καὶ στεναζούσῃ πρὸς τὸν δυνά-
μενον ῥύσασθαι αὐτὴν ἀπὸ τῶν χαλεπῶν ἐκείνων καὶ
πικρῶν ἐργοδιωκτῶν.

ΙΑ'. Ἀπαίρουν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ Πάσχα ποιήσαντες.
Προκόπτει ἡ ψυχὴ, λαβοῦσα ζωὴν Πνεύματος ἁγίου,
καὶ ἀπογευσασμένη τοῦ ἄρτου, καὶ χρυσθεῖσα τῷ εὐ-
ματι αὐτοῦ, καὶ φαγοῦσα τὸν ἀληθινὸν ἄρτον, τὸν
ζῶντα Λόγον. Στύλος πυρὸς καὶ στύλος νεφέλης ἐκεί-
νων προηγείται φυλάττων· τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπο-
στηρίζει τοὺτους, θάλαπρον καὶ ὁδηγοῦν ἐν αἰσθήσει
τὴν ψυχὴν. Γνοὺς Φαραὼ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι τὴν τοῦ
λαοῦ φυγὴν, καὶ τὴν ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν σιέρη-
σιν, καὶ μετὰ τὴν τῶν πρωτοτόκων ἀνάβρεσιν, διώκειν
ἐθάρσησε. Σπουδῆ γὰρ ζεύξας τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ
μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἀνελεῖν ἠπειγέτο·
ἤδη μέλλοντος ἀναμύγνυσθαι αὐτοῖς, ἵστατο νεφέλη
ἐν μέσῳ, τοῖς μὲν ἐμποδίζουσα καὶ ἐπισκοπίζουσα,
τοῖς δὲ φωταγωγοῦσα τε καὶ φυλάττουσα. Καὶ ἵνα
μὴ τὴν ἱστορίαν ἅπασαν ἀνελέττων, μηκύνω τὸν λό-
γον, λάβε μοι ἐν πᾶσι τὴν παραβολὴν πρὸς τὰ πνευ-
ματικά.

ΙΒ'. Ὅταν γὰρ πρῶτον ἡ ψυχὴ τοὺς Αἰγυπτίους
ἀποφύγῃ, προσελθοῦσα ἢ τοῦ Θεοῦ δύναμις βοηθῇ
ὁδηγοῦσα αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. Γνοὺς δὲ ὁ πνευ-
ματικὸς Φαραὼ, ὁ βασιλεὺς τοῦ σκότους τῆς ἁμαρ-
τίας, ὅτι ἀφίσταται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, καὶ ἀποφεύγει
τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοὺς λογισμοὺς πάλαι κατεχο-
μένους· ταῦτα γὰρ αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα· ὑπέλαθε
καὶ ἤλπισεν ὁ δεινός, πάλιν αὐτὴν ἐπανέειν πρὸς
αὐτόν. Μαθὼν δὲ, ὅτι παντάπασιν φεύγει τὴν κατα-
δυναστείαν αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, τῆς σφαγῆς τῶν πρωτο-
τόκων καὶ κλοπῆς τῶν λογισμῶν ἀναιδέστερον προσ-
έδραμε, φοβηθεὶς μήποτε τῆς ψυχῆς ἐκφυγούσης
παντελῶς, οὐδεὶς εὐρεθῆ, ὃ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ
τὸ ἔργον ἐκπληρῶν. Καταδιώκει αὐτὴν διὰ θλίψεων
καὶ πειρασμῶν, καὶ πολέμων ἀοράτων. Ἐνταῦθα
δοκιμάζεται, ἐνταῦθα πειράζεται, ἐνταῦθα φαίνεται
ἢ πρὸς τὸν ἐξάγοντα αὐτὴν ἐξ Αἰγύπτου ἀγάπῃ·
παραδίδοται γὰρ δοκιμασθῆναι καὶ πειρασθῆναι κτυ-
τοδαπῶς.

ΙΓ'. Θεωρεῖ γὰρ τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ βουλομέ-
νην ἐπιθεῖν, καὶ θανατώσαι καὶ μὴ ἐξισχύουσαν·
μέσος γὰρ αὐτῆς καὶ τῶν Αἰγυπτίων πνεύματα ἔστι-
κεν Κύριος. Θεωρεῖ δὲ καὶ ἐμπροσθεν θάλασσαν πι-
κρίας καὶ θλίψεως, ἢ ἀπογνώσεως, καὶ οὕτε εἰς τὰ
ὀπίσω ἀνύσαι ἰσχύει, ὄρῳσα ἑτοίμως τοῖς ἐχθροῖς,
ὅστε εἰς τὰ ἐμπροσθεν χωρῆσαι· δειλία γὰρ θανάτου
καὶ θλίψεως δεῖναι καὶ ποικίλαι περιέχουσαι, θάνα-
τον ὄραν ποιοῦσιν. Ἀπευδοκεῖ οὖν ἑαυτὴν τὸ ἀπόκριμα
τοῦ θανάτου ἐν ἑαυτῇ ἔχουσα ἡ ψυχὴ, διὰ τὸν περι-
κυκλῶσαντα αὐτὴν τῶν πονηρῶν ἔσμον. Καὶ ἐπειδὴ
ἴδῃ ὁ Θεὸς δειλίαν θανάτου περιπεσοῦσαν τὴν ψυχὴν
καὶ τὸν ἐχθρὸν καταπιεῖν αὐτὴν ἑτοίμως ἔχοντα,
τότε δὲ δίδωσι μικρὰν βοήθειαν, μακροθυμῶν ἐπὶ

την ψυχὴν, καὶ δοκιμάζων αὐτὸν, εἰ τῆ πίστις ἔστι· **A** καὶ εἰ τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς αὐτὸν ἔχει. Τοιαύτην γὰρ ὁ Θεὸς ἔθετο τὴν ὁδὸν, τὴν ἀπέγουσαν εἰς τὴν ζωὴν μετὰ θλίψεως εἶναι καὶ στενοχωρίας, καὶ δοκιμασίας πολλῆς, καὶ πειρασμῶν πικροτάτων, ἵνα ἐνταῦθεν κατακτήσῃ λοιπὸν ἡ ψυχὴ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν θλίψιν καὶ τὸν παρ' ὀφθαλμοῖς θάνατον. Τοτηνικαῦτα χειρὶ κραταιᾷ καὶ ὑψηλῷ βραχίονι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆς ἐπιλάμψεως ῥήσσει τὴν δύναμιν τοῦ σκότους, καὶ διέρχεται ἡ ψυχὴ τοὺς φοβεροὺς τόπους ἐκφυγοῦσα, καὶ διαπεράσασα τὴν θάλασσαν τοῦ σκότους, καὶ τοῦ καμφάγου πυρός.

IA'. Ταῦτα μυστήριά ἐστι ψυχῆς ἀληθῶς γιγνώμενα ἐν ἀνθρώπῳ σπουδάζοντι ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ζωῆς, καὶ λυτρωμένῳ ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ θανάτου, καὶ λαμβάνοντι ἀρραβῶνα παρὰ Θεοῦ, καὶ μετέχοντι Πνεύματος ἁγίου. Εἶτα ῥυθθεῖσα ἡ ψυχὴ ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, καὶ τὴν πικρὰν θάλασσαν τῆς δύναμει τοῦ Θεοῦ διελθοῦσα, καὶ ὁρῶσα τοὺς πολέμους ἀπολλυμένους πρὸ ὀφθαλμῶν, οἷς τὸ πρὶν ἐδούλευεν, ἀγαλλιάται χαρᾷ ἀνεκκαλήτῳ, καὶ δεδοξασμένην, παρακαλουμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀναπαυομένην ἐν Κυρίῳ. Τότε τὸ πνεῦμα ἕστερ ἔλαβε, καινὸν ἄσμα τῷ Θεῷ ᾄδει, διὰ τοῦ τυμπάνου, ἤγουν τοῦ σώματος, καὶ τῶν τῆς κιθάρας, ἤτοι ψυχῆς, λογικῶν χορδῶν καὶ λεπτοτάτων λογισμῶν, καὶ τοῦ πλήκτρου τῆς θείας χάριτος, καὶ ἀναπέμπει αἶνους τῷ ζωοποιῷ Χριστῷ. Ὡς γὰρ διὰ τοῦ αὐλοῦ τὸ πνεῦμα διερχόμενον λαλεῖ, οὕτω διὰ τῶν ἁγίων καὶ πνευματοφόρων ἀνθρώπων τὸ Πνεῦμα τὸ ἁγίον ἔστιν ὑμνοῦν, καὶ ψάλλον, καὶ προσευχόμενον τῷ Θεῷ ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ. **C** Δόξα τῷ ῥυσαμένῳ τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς δουλείας Φαραῶν, καὶ θρόνον ἰδίων καταστήσαντι, καὶ οἶλον, καὶ τὰδν, καὶ ῥύμφην καθαρὰν, καὶ εἰσαγαγόντι αὐτὴν εἰς βασιλείαν ζωῆς αἰωνίου, ἐκ οὖσαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

IB'. Ἐν τῷ νόμῳ ζῶα ἄλογα προσέφεροντο εἰς θυσίαν, καὶ εἰ μὴ ἐσφάζοντο, οὐκ ἦσαν δεκταὶ αἱ προσφοραὶ· καὶ νῦν ἐὰν μὴ σφαγῇ ἡ ἁμαρτία, οὐκ ἔστι δεκτὴ ἡ προσφορὰ τῷ Θεῷ καὶ ἀληθινή. Ἦλθεν ὁ λαὸς εἰς Μεδράν, ὅπου ἦν πηγὴ πικρὴν ὕδωρ βρύουσα, καὶ ἄχρηστον πρὸς πόσιν. Κελεύει οὖν ὁ Θεὸς Μωσῆ ἀποκνήσαντα ξύλον ῥίψαι εἰς τὸ πικρὸν ὕδωρ, καὶ ἐμβληθέντος οὕτως τοῦ ξύλου, ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ· καὶ μεταβληθὲν ἐκ τῆς πικρότητος, χρήσιμον καὶ πότιμον ἐγένετο τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ πατίσκειται ἐκπιοῦσα τὸν οἶνον τοῦ ὄφεως, καὶ ὁμοιωθεῖσα τῇ πικρᾷ αὐτοῦ φύσει, καὶ ἁμαρτωλῶς γενομένη. Διὸ ἐμβάλλει ὁ Θεὸς τὸ ξύλον τῆς ζωῆς εἰς αὐτὴν τὴν πικρὰν πηγὴν τῆς καρδίας, καὶ γλυκαίνεται ἐκ τῆς πικρότητος μεταβληομένη, καὶ συγκιρνωμένη τῷ Πνεύματι τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως εὐχρηστος γενομένη, εἰς διακονίαν τοῦ Δεσπότου αὐτῆς προχωρεῖ· γίνεται γὰρ πνεῦμα σαρκοφόρον. Δόξα τῷ μεταβάλλοντι τὴν πικρότητα ἡμῶν εἰς τὴν ἡδύτητα καὶ χρηστότητα τοῦ Πνεύματος. Οὐαὶ ἐκείνῳ, ἐν ᾧ οὐκ ἐβλήθη τὸ ξύλον τῆς ζωῆς· ὡς δύναται μεταβολῆν τινα κτήσασθαι ἀγαθὴν.

* Exod. xv, 25.

præbet quidem exiguum auxilium, longanimis erga animam, et probans eam, an in fide stet, et an dilectionem erga eum habeat. Talem enim Deus constituit viam, deducentem ad vitam, degere in afflictione, in angustia, in probatione multa, et iu tentationibus acerbissimis, ut inde postea occurrat anima per ingentem afflictionem, et mortem ante oculos positam : tunc manu valida et excelso brachio sancti Spiritus illuminatione dirumpit vim tenebrarum, et transit anima horrenda loca evitans, atque trajiciens mare tenebrarum et ignis omnia devorantis.

XIV. Hæc sunt mysteria animæ, quæ vere sunt in homine, qui contendit pervenire ad promissam vitam, et qui liberatus e regno mortis, accipit arrhabonem a Deo, particeps Spiritus sancti factus. Deinceps liberata ab hostibus suis anima, acerbis virtute divina trajecto, ubi conspicit hostes, quibus antea inserviebat, ante oculos interiisse, exultat gaudio ineffabili, et glorificata consolationem a Deo accipit, et in Domino requiescit. Tum Spiritus, quem accepit, Deo canticum canit novum, tympano, nempe corporis, et citharæ, sive animæ chordis rationalibus, ac subtilissimis cogitationibus, et plectro divinæ gratiæ; mittitque laudes ad Christum vivificum. Quemadmodum enim per tibiarn spiritus transiens, sonum edit, ita per sanctos et spiritu præditos homines Spiritus sanctus psallit, et precatur Deum in puritate cordis. *Gloria sit ei, qui redemit animam e servitute Pharaonis, thronumque suum eam constituit, domicilium, templum et sponsam puram; atque introduxit eam in regnum vitæ æternæ, vel adhuc in hoc sæculo existentem.*

XV. In lege animalia ratione destituta offerabantur in sacrificium, quæ, nisi mactarentur, non erant gratæ oblationes. Nunc quoque nisi mactetur peccatum, non est grata oblatio apud Deum, et vera. Venit populus in Maran *, ubi erat fons, amaram aquam e scaturigine mittens, eamque inutilem ad bibendum. Jubet ergo Deus Mozen metu correptum lignum projicere in aquam amaram; hoc pacto injecto ligno dulcis effecta est aqua, et mutata amaritudine, utilis et potabilis reddita est populo Dei. Eodem modo quoque anima, epoto vino serpentis, amaritudinem contraxit, factaque est similis amaræ ejus naturæ, ac peccatrix evasit. Quapropter immittit Deus lignum vitæ in ipsum amarum fontem cordis, qui dulcescit, ab amaritudine transmutatus, et admistus Spiritui Christi : atque hoc pacto utilis effectus in obsequium Domini sui cedit : evadit enim Spiritus carnis gestans. Gloria sit ei qui mutat amaritudinem nostram in suavitatem et bonitatem Spiritus. Væ illi, in quem non missum est lignum vitæ! non potest enim aliquam bonam mutationem consequi.

XVI. Virga Mosis duplicem gerebat imaginem. A Hostibus velut serpens occurrebat, mordens et interficiens, **152** Israelitis vero erat baculus, quo fulciebantur. Sic quoque verum lignum crucis, quod est Christus, hostium quidem est mors, spirituum nempe malitiæ; animarum vero nostrarum baculus, sedes tuta, et vita, in qua conquiescunt. Figuræ enim et umbræ prius fuerunt, quam veræ hæc res, siquidem antiquus cultus præsentis cultus umbra et imago est. Item circumcisio, tabernaculum, arca, urna, manna, sacerdotium, incensum et ablutiones, et, ut summam dicam, quæcunque fiebant in Israelitico populo, in lege Mosis, aut prophetarum temporibus, propter animam ipsam facta sunt, quæ secundum imaginem Dei condita, atque sub jugum servitutis, et sub regnam molestarum tenebrarum lapsa est.

XVII. Cum hac enim voluit Deus communicare, hanc aptavit sibi in sponsam regis, hanc expurgat a sordibus, et abluta nigredine et turpitudine sua splendidam reddit, e mortificatione vivificat, e contritione curat, et pacat, inimicitias ejus conciliatis. Creatura enim cum sit, in sponsam filio regis aptata est, Deusque propria virtute suscipit eam, paulatim eandem immutans, donec auxerit eam suo ipsius incremento. Extendit enim et producit eam ad infinitum et immensum augmentum, donec incontaminata et digna eo sponsa evadat. Primum enim gignit eam apud semetipsum, atque auget per se ipsum, donec consequatur integram mensuram dilectionis ejus. Ipse enim cum sit sponsus perfectus, assumit eam sponsam perfectam, in sanctam, arcanam et impollutam societatem nuptiarum, tumque regnat simul cum eo in infinita sæcula. Amen.

HOMILIA XLVIII.

De perfecta fide in Deum.

I. Dominus in Evangelio suos discipulos ad perfectam fidem deducere volens, dixit: *Qui in modico infidelis est, et in multo infidelis est. Et qui in minimo fidelis est, et in multo fidelis est* *. Quid est modicum, et quid est multum? Modicum, sunt promissiones sæculi hujus, quæ promisit se præstiturum credentibus ei, velut victum, vestitum et reliquam corporis recreationem, aut sanitatem, et similia, præcipiens, omnino non sollicitum esse de his †, sed per fiduciam in eum sperare, quod Dominus provisor eorum, qui ad eum confugiunt, per omnia futurus sit. Multum autem, sunt æterni atque incorruptibilis sæculi dona, quæ promisit se collaturum credentibus in eum, et iis qui absque ulla intermissione de iis sunt solliciti, et poscunt ab eo, quia sic præcepit. *Vos autem, inquit, querite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis* †: ut ex his modicis et temporaneis quisque probetur, an credat Deo, quod promiserit se largiturum, modo nos de talibus nihil

* Luc. xvi, 10. † Matth. vi, 31. ‡ ibid. 33.

IG. Ἡ ῥάβδος Μωυσεως δύο εφερον εἰκόνας. Τοῖς μὲν γὰρ ἐχθροῖς ὡς ὄφεις ἀπήνητα, δάκνων καὶ ἀναιρῶν· τοῖς Ἰσραηλιταῖς δὲ βακτηρία, ἐφ' ἣν ἐπεστηρίζοντο. Οὕτω καὶ τὸ ἀληθινὸν ξύλον τοῦ σταυροῦ, ὃ ἐστὶ Χριστός, τῶν μὲν ἐχθρῶν ἐστὶ θάνατος, τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας· τῶν δὲ ψυχῶν ἡμῶν βακτηρία καὶ ἔδρασμα ἀσφαλές καὶ ζωῆς, ἐφ' ἣν ἐπανακαίονται. Τύποι γὰρ καὶ σκιαὶ τὸ πρὶν ἐτίγοντο τῶν ἀληθινῶν τούτων πραγμάτων· σκιά γὰρ ἐστὶ, καὶ εἰκὼν ἢ καλαιὰ λατρεία τῆς νῦν λατρείας. Καὶ ἡ περιτομή, καὶ ἡ σκηνή, καὶ ἡ κιβωτός, καὶ ἡ στάμνος, καὶ τὸ μάννα, καὶ ἱερατεία, καὶ τὸ θυμίαμα, καὶ τὰ βαπτίσματα, καὶ ἀπαξιαπλῶς πάντα ὅσα γέγονεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ Μωυσεως, ἢ ἐν τοῖς προφήταις, διὰ τὴν ψυχὴν ταύτην γέγονε, τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενημένην, καὶ πεσοῦσαν ὑπὸ ζυγῶν δουλείας, καὶ ὑπὸ βασιλείαν σκότους πικρίας.

IZ. Ταύτη γὰρ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς κοινωῆσαι, καὶ ταύτην ἠρόμοσατο ἑαυτῷ εἰς νύμφην βασιλέως, καὶ ταύτην καθαρίζει ἀπὸ τοῦ ῥύπου καὶ ἐκπλύνων λαμπρύνει ἀπὸ τῆς μελανίας καὶ τῆς αἰσχρότητος αὐτῆς, καὶ ζωοποιεῖ ἐκ τῆς νεκρώσεως, καὶ ἰσθαι ἐκ τῆς συντριψέως, καὶ εἰρηνεύει αὐτῆς τὴν ἐχθρὰν καταλλάσσει. Κτίσμα γὰρ εἶσα εἰς νύμφην τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως ἠρόμοσθη, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ δυνάμει ὁ Θεὸς παραδέχεται αὐτὴν κατὰ μικρὸν συµμεταβαλλόμενος αὐτὴν, ἕως αὐξήσῃ αὐτὴν τῇ ἰδίᾳ αὐξήσει. Τείνει γὰρ αὐτὴν καὶ μηχανεῖ εἰς ἀπέραντον καὶ ἀμέτρητον αὐξήσιν, ἕως ἂν ἄμμος καὶ ἀξία αὐτοῦ νύμφη γένηται. Πρῶτον γὰρ γενᾶ αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ, καὶ αὐξάνει δι' ἑαυτοῦ, ἕως ἀπολάβῃ τὸ τέλειον μέτρον τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. Αὐτὸς γὰρ ὢν τέλειος νυμφίος, λαμβάνει αὐτὴν τελείαν νύμφην εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μουσικήν, καὶ ἄχραντον κοινῶν τῷ γάμῳ, καὶ τότε συµβασιλεύει αὐτῷ εἰς τοὺς ἀπείραντους αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΗ'.

Περὶ τῆς τελείας πίστεως εἰς Θεόν.

A'. Ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς εἰς τελείαν πίστιν ἀγαγεῖν βουλόμενος, ἔλεγεν· Ὁ ἐν ὀλίγῳ ἀπιστός, καὶ ἐν πολλῷ ἀπιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ὀλίγῳ πιστός, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι. Τί ἐστὶ τὸ ὀλίγον, καὶ τί ἐστὶ τὸ πολὺ; τὸ ὀλίγον τὰ ἐπαγγέλματα ἐστὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἅπερ ὑπέσχετο παρασχεῖν τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, ὅσον τροφάς, ἐνδύματα, καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ σώματος ἀνάκτασιν, ἢ ὑγίειαν, καὶ τοιαῦτα. Προστάξας μὴ μεριμνᾶν ὅλως περὶ τούτων, ἀλλὰ τῇ εἰς αὐτὸν πεποιθήσει ἐλπίζειν, ὅτι Κύριος προνοητής τῶν εἰς αὐτὸν καταφευγόντων κατὰ πάντα γίνεται. Τὸ δὲ πολὺ τὰ τοῦ αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου αἰῶνος δωρήματά ἐστιν, ἅπερ ὑπέσχετο παρασχεῖν τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, καὶ ἀδιαλείπτως περὶ ἐκείνων μεριμνῶσι, καὶ αἰτοῦσιν αὐτὸν, ὅτι οὕτως ἐνετείλατο· Ὑμεῖς δὲ, φησὶ, πρώτον ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἐκικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· ὅπως ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων καὶ προσχαίρων δοκιμασθῇ ἕκαστος, εἰ πιστεύει τῷ Θεῷ, ἐτ.

ἐπηγγελάτο παρασχέιν, ἡμῶν ἀμερίμων περὶ τὰ
τοιαῦτα ὄντων, καὶ μόνον περὶ τῶν μελλόντων αἰ-
ώνων τὴν φροντίδα ἐχόντων.

Ε'. Καὶ τότε φανερόν ἐστιν, ὅτι πιστεύει περὶ τῶν
ἀφθάρτων, καὶ ὄντως ζητεῖ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, εἰ περὶ
τῶν εἰρημένων ὀγιῇ τὴν πίστιν ἀποσώζει. Ὁφείλει
γὰρ ἕκαστος τῶν ὑπακούοντων τῇ τῆς ἀληθείας λόγῳ,
δοκιμάζειν ἑαυτὸν, καὶ ἀνακρίνειν, ἥτοι ὑπὸ πνευ-
ματικῶν ἀνθρώπων ἀνακρίνεσθαι καὶ δοκιμάζεσθαι,
πῶς ἐπίστευσε, καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ· εἰ ὄντως
ἐν ἀληθείᾳ κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, ἢ οἷστει δικαιο-
σεως καὶ πίστεως, ἐν ἑαυτῷ πιστεύειν νομίζων·
ἕκαστος γὰρ εἰ ἐν τῷ ὀλίγῳ πιστός ἐστι, περὶ τῶν
προσκαιρῶν λέγω, δοκιμάζεται, καὶ ἐλέγχεται. Τὸ
δὲ πῶς, ἔκουε· Πιστεύειν λέγεις βασιλείας οὐρα-
νῶν καταξιούσθαι, καὶ υἱὸς Θεοῦ γυννηθεὶς ἀνω-
θεν γενέσθαι, καὶ συγκληρονόμος τοῦ Χριστοῦ,
καὶ εἰς αἰῶνας ὁλοῦς συμβασιλεύειν αὐτῷ, καὶ
τροφῶν ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ, ἐν ἀπεράντοις καὶ ἀνα-
ριθμήτοις αἰώσιν, ὡς ὁ Θεός; Πάντως ἐρεῖς· Ναί.
Διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν ἀναχωρήσας τοῦ κόσμου,
ἑμαυτὸν τῷ Κυρίῳ δέδωκα.

Ε'. Δοκίμασον τοίνυν σεαυτὸν, μὴ ποτὲ σε μέριμναι
γῆναι κατέχουσιν ἔτι, καὶ φρονεῖς πολλὴ περὶ τῆς
τοῦ σώματος τροφῆς καὶ ἐνδύσεως, καὶ τῆς λοιπῆς
ἐπιμελείας καὶ ἀναπαύσεως, ὡς τῆ σῆς δυνάμει περιγι-
γνόμενος, καὶ προνοούμενος ἑαυτοῦ, ἀπρροσετάχθης μὴ
μεριμνῶν ὄλων περισεαυτοῦ. Εἰ γὰρ πιστεύεις τὰ ἀθά-
νατα, καὶ αἰώνια, καὶ παράμονα καὶ ἀφθονα λήψεσθαι,
πόσῳ μᾶλλον ταῦτα τὰ παρερχόμενα καὶ γῆνα, ἔπει-
ρ ὁ Θεὸς δέδωκε καὶ ἀσεβέσιν ἀνθρώποις, καὶ θηρίοις,
καὶ πετεινοῖς, οὐ πιστεύεις παρασχέσθαι σοὶ τὸν Κύ-
ριον, ὡσπερ καὶ ἐνετάλατο, μὴ μεριμνῶν ὄλων περὶ
τούτων εἰπὼν, *Μὴ μεριμνήσητε εἰ φάγητε. ἢ εἰ
πίνητε, ἢ εἰ περιβάλλησθε· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ
ἐθροῖ ἐπιζητεῖ*; εἰ δὲ περὶ ταῦτα ἔτι μέριμναν ἔχεις,
καὶ οὐκ ἐνεπίστευσας ὄλον σεαυτὸν τῷ λόγῳ αὐτοῦ,
γινῶθι, ὅτι τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, ἔπειρ ἐστὶν ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν, ἀκμὴν οὐκ ἐπίστευσας λαβεῖν, καὶ νο-
μίσεις πιστεύειν, ἔτι ἐν τοῖς μικροῖς καὶ φθαρτοῖς
ἀπιστος εὐρισκόμενος· καὶ πάλιν, *Ὅσπερ τὸ σῶμα
τιμωτέρον ἐστὶ τοῦ ἐνδύματος, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ
τιμωτέρα ἐστὶ τοῦ σώματος. Πιστεύεις τοίνυν,
ὅτι ἡ ψυχὴ σου ὑπὸ Χριστοῦ ἰασιν δέχεται, ἀπὸ
τῶν αἰωνίων καὶ ἀθεραπεύτων παρὰ ἀνθρώποις
τραυμάτων, τῶν καθῶν τῆς ἀτιμίας, δι' ἣν καὶ ἡλ-
θεν ἐν ταῦθα ὁ Κύριος Ἰησοῦς τὰς ψυχὰς τῶν πι-
στῶν θεραπεύσῃ ἐκ τῶν ἀνάτων καθῶν, καὶ κα-
θαίρησιν ἐκ τοῦ ρύπου τῆς λέπρας τῆς κακίας, ὁ
μόνος ἀληθινὸς ἰατρός καὶ θεραπευτής*;

Δ'. Ἐρεῖς, Πάντως πιστεύω. Εἰς τοῦτο γὰρ
ἔστηκα, καὶ ταύτην ἔχω τὴν προσδοκίαν. Γινῶθι
τοίνυν, ἐρευνήσας σεαυτὸν, μὴ ποτὲ σε τὰ σαρκικὰ
πάθη πρὸς ἰατροὺς γηϊνοὺς ἀποφέρει, ὡς Χριστοῦ,
ᾧ ἐπίστευσας, μὴ δυναμένου σε θεραπεύσαι. Ἴδε πῶς
σεαυτὸν ἀπατᾷς, ὅτι νομίζεις πιστεύειν, μηδέπω πι-
στεύων, ὡς δεῖ ἐξ ἀληθείας. Εἰ γὰρ τὰ αἰώνια καὶ

A simus solliciti; sed duntaxat de futuris rebus æter-
nis curam suscipiamus.

II. Et tunc manifestum est illum credere de in-
corruptibilibus, et revera quærere æterna bona, si
de jam dictis sanam fidem conservat. Debet enim
quisque eorum, qui obtemperant veritatis verbo,
probare se ipsum, ac discutere, vel a spiritualibus
viris dijudicari atque probari, qua ratione credide-
rit, et Deo se ipsum tradiderit: an revera in veri-
tate juxta verbum ejus, an opinione justificationis
153 et fidei, quam habet apud se, se credere exi-
stimet. Quilibet enim an in modico fidelis sit, de
temporaneis loquor, probatur et arguitur. Quo
pacto autem, audi: *Aisne te credere regno cælo-
rum dignum haberi, et Filium Dei natum desuper
esse, et cohæredem Christi, atque per cuncta sæcula
te regnaturum cum eo, et fructurum deliciis in lu-
mine arcano, per infinita et innumerabilia sæcula,
quemadmodum et Deus? Utique dices: Imo. Pro-
pter hanc enim causam digressus e mundo, me
ipsum Domino dedidi.*

III. Examina ergo te ipsum, num forte te deti-
neant adhuc curæ terrenæ, et sollicitudo multa
de corporis victu et amictu, nec non reliqua studia
et recreatio; quasi tua facultate promptus sis ac
provides tibi ipsi, quæ mandata tibi sunt, ne om-
nino sis sollicitus de te ipso. Si enim credis te
immortalia, æterna et permanentia atque invidia
carentia consecuturum esse, quanto magis hæc
caduca et terrena, quæ Deus contulit vel impiis
hominibus, bestiis ac volucris, credere debes
Dominum tibi largiturum, ut quoque præcepit,
prorsus non de his sollicitum esse, dicens: *Ne
solliciti sitis quid manducetis, aut quid bibatis, aut
quo operiamini. Hæc enim omnia gentes inquirunt?**
Sin de his adhuc curam geris, nec credis te ipsum
totum verbo illius, scio, te, quod æterna bona,
quæ sunt regnum cælorum, consecuturus sis, non-
dum credere, quamvis putes te credere, vel adhuc
in exiguis et corruptibilibus incredulus deprehen-
sus. Et iterum: *Sicut corpus plus est quam vesti-
mentum, sic anima plus est quam corpus* 10. Credis
ergo, animam tuam per Christum medelam consequi
a perpetuis et incurabilibus apud homines vulneribus,
ignominiosis nimirum affectionibus, propter quam
quoque huc venit Dominus, ut nunc animas fidelium
curet a non curabilibus affectionibus, et repurget a
sordibus lepræ nequitiæ, qui solus verus medicus et
curator est.

IV. Dices: Utique credo. In hoc enim consisto, et
hanc foveo spem ac fiduciam. Quapropter cognosce
ac scrutare te ipsum, num aliquando morbi corpo-
rei ad medicos terrenos te deducant, perinde ac si
Christus, cui credidisti, nequeat te curare. Vide
quo pacto te ipsum decipias, quia putas te credere,
qui nondum, ut oportet, vere credis. Si enim

* Matth. vi, 32. 10 ibid. 25.

æterna et incurabilia immortalis animæ vulnera et affectiones vitiosas credidisses a Christo curari, crederes quoque eum posse curare temporaneas corporis affectiones et morbos, atque ad eum solum confugeris neglecta medicorum industria et cura. Qui enim animam condidit, ipse quoque corpus creavit: et qui illam immortalē sanat, idem quoque corpus a temporaneis affectionibus et morbis curare potest.

V. Verum utique hæc mihi dices: *Ad medendum corpori concessit Deus tum herbas terræ, tum pharmaca, atque medicorum officia ad corporis morbos præparavit, disponens, ut corpus e terra sumptum variis e terra ortis speciebus curetur.* Confiteor quoque ego hæc ita se habere; verum attende, et intelliges modum, quibus hæc data sint, et quibus hæc concesserit Deus summa et infinita humanitate ac benignitate ductus. Cum excidisset homo a mandato, quod acceperat, et iudicio iræ obnoxius factus esset, et velut in captivitate et infamiam, **154** et in cujusdam metalli officinam, a deliciis paradisi in hunc mundum exterminatus, et sub potestatem tenebrarum redactus, infidelis errore affectionum redditus esset, tandem in affectiones et morbos carnis incidit, qui prius omnis affectionis et morbi erat expers. Patet ergo omnes quoque ex eo progenitos in easdem affectiones delapsos esse.

VI. Concessit ergo hæc Deus infirmis et infidelibus, nolens omnino perire obnoxium peccatis genus humanum, pro summa sua clementia. Sed dedit ad refocillandum, sanandum, et curandum corpus, pharmaca hujus mundi hominibus et extraneis omnibus: quibus etiam eos uti permisit, qui nondum Deo se totos concredere possunt. Tu vero, qui solitariam agis vitam, qui accessisti ad Christum, qui Filius Dei esse desideras, qui desuper e Spiritu nasci expetis, qui sublimiores et ampliores, quam primus homo, omnis affectionis expers, promissiones accepisti, gratissimum nimirum Domini adventum, qui peregrinus hujus mundi es factus, magis novam quamdam et peregrinam fidem, intellectum et conversandi rationem præter omnes hujus mundi homines obtinere debes. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula Amen.

HOMILIA XLIX.

Non satis est hujus sæculi delicias reliquisse, nisi quis alterius sæculi beatitudinem consequatur.

Si quis egressus e propriis, huic mundo renuntiet, et deliciis hujus sæculi, tum possessionibus, tum patre, tum matre, Domini gratia, relictis et amotis, se ipsum crucifigendo, peregrinus, pauper et egenus fiat; pro quiete autem hujus sæculi requiem divinam in se ipso non inveniat; et pro deliciis temporaneis, delicias Spiritus in sua ipsius anima non sentiat; et pro corruptilibus vestimentis, vestimenta diviniæ lucis non induat in

ἀθεράπευτα τῆς ἀθανάτου ψυχῆς τραύματα, καὶ πᾶθη κακίας ἐπίστευσας ὑπὸ Χριστοῦ θεραπευθῆναι, ἐπίστευες ἂν αὐτῷ δυνατῷ ὄντι θεραπεύειν, καὶ τὰ πρὸς καιρὰ τοῦ σώματος πάθη καὶ νοσήματα, καὶ πρὸς αὐτὸν ἂν μόνον κατέφευγες ὑπερῶν λατρικῶν ἐπιτηδεύματων, καὶ θεραπειῶν, Ὁ γὰρ τὴν ψυχὴν κτίσας, αὐτὸς καὶ τὸ σῶμα πεποίηκε· καὶ ὁ ἐκείνην τὴν ἀθάνατον ἰώμενος, αὐτὸς τὸ σῶμα δύναται ἀπὸ τῶν προσκαίρων παθῶν καὶ νοσημάτων θεραπεύσαι.

Ε'. Ἀλλὰ πάντως ἐρεῖς μοι ταῦτα· Τῷ σώματι ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς θεραπείαν, τὰς τε βοτάνας τῆς γῆς, καὶ τὰ φάρμακα, καὶ λατρῶν ἐπιτηδεύματα, πρὸς τὰ τοῦ σώματος πάθη προσετρέψεις, τὸ ἀπὸ γῆς ὄν σῶμα θεραπεύεσθαι οἰκονομήσας, ἐκ τῶν τῆς γῆς διαφόρων εἰδῶν. Σύμφημι καὶ γὰρ ταῦτα οὕτως ἔχειν· ἀλλὰ πρόσεχε, καὶ γνώση τὸν τρόπον, τίσι ταῦτα δέδοται, καὶ τίσιν ἕκονόμησεν ὁ θεός, κατὰ πολλὴν καὶ ἀπειρον φιλανθρωπίαν καὶ χρηστότητα. Ἐκπεσὼν ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ τῆς ἐντολῆς ἧς εἰλήφει, καὶ ὑπὸ τὴν ἀπόφασιν ὀργῆς γεγονώς, καὶ ὡσπερ εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ ἀτιμίαν, ἢ μετάλλου τινοῦ ἐργασίαν, ἐκ τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου εἰς τὴν κόσμον τοῦτον ἐξορισθεὶς, καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ σκότους γεγονώς, καὶ ἀπιστος τῶν παθῶν κακαστά, ὑπὸ τὰ πάθη λοιπῶν, καὶ τὰ νοσήματα τῆς σαρκὸς πέπτωκεν, ὁ πρὶν ἀπαθῆς, καὶ ἀνοσος. Αἴηλον δὲ ὅτι καὶ πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες τοῖς αὐτοῖς πάθεσιν ὑποπεπτῶκασιν.

Ζ'. Ἐκονόμησε τοίνυν ταῦτα τοῖς ἀσθενέσι καὶ ἀπίστοις ὁ θεός, μὴ βουληθεὶς παντελῶς ἐξολοθρευθῆναι τὸ ἁμαρτωλὸν τῶν ἀνθρώπων γένος διὰ πολλῆς χρηστότητος. Ἀλλ' ἔδωκεν εἰς ψυχαγωγίαν καὶ θεραπείαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος τὰ φάρμακα τοῖς τοῦ κόσμου ἀνθρώποις, καὶ τοῖς ἔξω πᾶσι· κακείνους συνεχώρησε τούτους χρᾶσθαι τοὺς τῷ θεῷ μὲτέπειθ δυναμένους ἐξ ὅλου ἑαυτοὺς ἐμπιστεύειν. Σὺ δὲ ὁ μονάζων, ὁ προσεληλυθὼς τῷ Χριστῷ, καὶ υἱὸς θεοῦ βουλόμενος εἶναι, καὶ ἀνοθεν ἐκ Πνεύματος γεννηθῆναι, καὶ ἀνούτερας καὶ μείζους τοῦ πρώτου καὶ ἀπαθοῦς ἀνθρώπου ἐπαγγελίας ἐκδεχόμενος, τῆς εὐδοκίας τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιδημίας, καὶ ξένος τοῦ κόσμου γεγονώς, καινοτέραν τινα καὶ ξένην κίστην, καὶ ἔνοϊαν, καὶ πολιτείαν παρὰ πάντας τοὺς τοῦ κόσμου ἀνθρώπους κεκτηθεὶς ὀφελείας. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΘ'.

Ὁὐκ ἐπαρκεῖ, τῆς τρυφῆς τούτου τοῦ κόσμου ἀπαλλαγῆναι, ἐὰν μὴ τις τὴν μακαρίαν ἄλκυ τοῦ κόσμου λάβῃ.

Α'. Ἐὰν τις ἐξελθὼν τῶν ἰδίων, καὶ ἀποταξάμενος τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ τῆς τρυφῆς τοῦ κόσμου ἀπαλλαγεί, καὶ κτημάτων, καὶ πατρὸς, καὶ μητρὸς, ἐνεκεν τοῦ Κυρίου, καὶ ἑαυτὸν σταυρώσας, ξένος καὶ πένης, καὶ ἐνδεθῆς γένηται, ἀντὶ δὲ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ κόσμου ἀνάπαυσιν θεϊκὴν, ἐν αὐτῷ μὴ εὔρη, καὶ ἀντὶ τῆς προσκαίρου τρυφῆς, τρυφὴν Πνεύματος εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν μὴ ἀσθηται, καὶ ἀντὶ τῶν φθορῶν ἐνδύματων, ἐνδύματα φωτὸς θεότητος μὴ

ἀμφιάσεται, εἰς τὸν ἕσω ἄνθρωπον, καὶ ἀντὶ τῆς ἁπλοῦς καὶ σαρκικῆς κοινωνίας ταύτης, κοινωνίαν τοῦ ἐπουρανίου ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ἐν πληροφορίᾳ μὴ γνῶ, καὶ ἀντὶ τῆς φαινομένης τοῦ κόσμου τούτου χαρᾶς, χαρὰν Πνεύματος ἔνδον μὴ σχῆ, καὶ παράκλησιν οὐρανίου χάριτος, καὶ χορτασίαν θεῶν ἐν τῇ ψυχῇ μὴ λάβῃ ἐν τῷ ἐποφθῆναι αὐτῷ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ ἀπαξαπλῶς ἀντὶ ταύτης τῆς προσκαιροῦ ἀπολαύσεως, ἀπόλαυσιν ἀφθαρτον ἐπιθυμητήν, ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ μὴ κτήσεται νῦν· οὗτος γέγονεν ἄλλος μωρόν· οὗτος ἐλεινός ἐστι παρὰ πάντας ἀνθρώπους· οὗτος καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἐσοτρήθη, καὶ τῶν θεϊκῶν οὐκ ἀπέλαυσε· μυστήρια θεῶν δὲ ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος οὐκ ἔγνω ἐν τῷ ἕσω αὐτοῦ ἀνθρώπῳ.

Β. Διὰ τοῦτο γὰρ ξένος τοῦ κόσμου γαίνεταί τις, ἵνα εἰς ἕτερον κόσμον, καὶ αἰῶνα τῷ φρονήματι μετέλθῃ ἢ ψυχὴ αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· *Ἡμῶν γὰρ, φησὶ, τὸ πολεμεῖμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. Καὶ πάλιν, Ἐπὶ γῆς περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. Δεῖ τοίνυν τὸν ἀποταξάμενον τῷ κόσμῳ τοῦτῳ, βεβαίως πιστεῦσαι, ὅτι χρεὶ εἰς ἕτερον αἰῶνα τῷ φρονήματι ἀπὸ τοῦ νῦν διὰ τοῦ πνεύματος μεταβῆναι, κάκει πολιτεῦσθαι καὶ τρυφᾶν, καὶ ἀπολαβεῖν πνευματικῶν ἀγαθῶν, καὶ τὸν ἕσω ἄνθρωπον ἐκ πνεύματος γεννηθῆναι, καθὼς ὁ Κύριος εἶπεν· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν· ἐπειδὴ ἐστὶν ἄλλος θάνατος παρὰ τὸν φαινόμενον, καὶ ἄλλη ζωὴ παρὰ τὴν φαινομένην· λέγει γὰρ ἡ Γραφή ὅτι Ἡ σκαταλώσα, ζῶσα ἐβλήθηκεν. Καὶ, Ἄφετε τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς· ὅτι οὐχ οἱ νεκροὶ ἀνέσουςί σε, Κύριε, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογησομέν σε.*

Γ. Ὅσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀνατείλας ἐπὶ τὴν γῆν, ἔλος ἐν τῇ γῇ ἐστίν· ἐπὶ δὲ πρὸς δυσμὰς γένηται, πᾶσας αὐτοῦ τὰς ἀκτίνας συνάγει, πορευόμενος ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ· οὕτως καὶ ψυχὴ, ἢ μὴ ἀνωθεν ἐκ τοῦ Πνεύματος ἀναγεννηθεῖσα, ὅλη ἐν τῇ γῇ ἐστὶ τοῖς λογισμοῖς αὐτῆς καὶ τῷ φρονήματι ἐπὶ γῆς ἐκτεινομένη, ἕως τῶν περάτων αὐτῆς· ἐπὶ δὲ καταξιωθῆ τὴν ἐπουράνιον λαβεῖν τοῦ Πνεύματος γέννησιν καὶ κοινωνίαν, πάντας αὐτῆς τοὺς λογισμοὺς συνάγουσα, καὶ μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσα, εἰσέρχεται πρὸς τὸν Κύριον εἰς τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἀχειροποιήτον κατοικητήριον, καὶ πάντες οἱ λογισμοὶ αὐτῆς οὐράνιοι, καὶ καθαροὶ, καὶ ἄγιοι γίνονται, χωροῦντες εἰς ἀέρα θεϊκόν. Ὑσθεῖσα γὰρ ἢ ψυχὴ ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ σκότους τοῦ πονηροῦ ἄρχοντος τοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου, εὐρίσκει λογισμοὺς καθαρῶς καὶ θεῶς, ὅτι εὐδόκησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον ποιῆσαι θείας φύσεως κοινωνόν.

Δ. Εἰ οὖν ἀναχωρήσεις πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων, καὶ προσκαρτερεῖς τῇ εὐχῇ σου, μᾶλλον τὸν κάματον τοῦτον ἀναπαύσεως μεστὸν ἡγήσῃ· καὶ τὴν ὀλίγην θλίψιν, καὶ τὸν πόνον χαρᾶς καὶ ἀνώμας ἀνάπλεων νομίσεις μεγίστης. Εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμά σου καὶ ἡ ψυχὴ σου καταδεδαπάνητο κατὰ πᾶ-

A interiori homine; et pro priori et carnali societate hac, societatem caelestem in sua ipsius anima, certa fiducia nixus, non agnoscat; et pro conspicuo hujus mundi gaudio, gaudium Spiritus intus non habeat, et consolationem caelestis gratiae, et satietatem divinam in anima non consequatur, dum apparet ei gloria Domini, ut scriptum est; et, ut semel dicam, pro momentanea hac voluptate, voluptatem incorruptibilem desideratam in sua ipsius anima nunc non obtineat, hic factus est sal insipidum, hic miserabilior est quam cuncti homines: hic et saecularibus privatus est, et divinis non fruitur: mysteria divina per operationem Spiritus in homine interiore non cognovit.

B. II. Propterea enim alienus mundo fieri quis solet, ut ad alium mundum et saeculum intellecta transeat anima ejus, secundum Apostolum: *Nostra enim, inquit, conversatio in caelis est*¹¹. Et rursum: *In carne ambulantes, non secundum carnem militamus*¹². Oportet ergo eum, qui renuntiavit huic mundo, firmiter credere, quod oporteat in aliud saeculum animo jam nunc per spiritum transcendere, ibique conversari ac delectari, et frui spiritualibus bonis, et interiorem hominem e Spiritu nasci, ut dixit Dominus; *Qui credit in me, transit a morte in vitam*¹³. Siquidem est alia mors praeter eam quae videtur, et alia vita praeter eam quae videtur. Ait enim Scriptura: *Quae in deliciis est, vivens 155 mortua est*¹⁴. Item: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos*¹⁵. *Quia non mortui laudabunt te, Domine, sed nos qui vivimus*¹⁶.

III. Quemadmodum enim sol exortus super terram, totus in terra est; ubi autem ad occasum vergit, omnes radios suos colligit, procedens in domum suam: sic quoque anima, quae desuper e Spiritu renata non fuerit, tota est in terra cogitationibus et meditationibus suis, super terram extensa usque ad ejus limites: ubi autem digna habetur caelestem consequi Spiritus generationem et communionem, cunctas suas cogitationes colligit, easque secum habens, ingreditur ad Dominum, in domicilium caeleste non manufactum, omnesque cogitationes ejus, caelestes, purae et sanctae evadunt, migrantes in aerem divinum. Anima enim liberata e carcere tenebrarum improbi principis spiritus saeculi, reperit cogitationes puras et divinas, quia placuit Deo hominem naturae divinae participem facere.

IV. Si igitur recesseris a cunctis, quae sunt in vita, rebus, et in oratione perseveraveris, potius hunc laborem quietis plenum arbitraberis, et modicam afflictionem et laborem, gaudio et remissione repletum existimabis maxima. Si etenim et corpus et anima tua consumerentur singulis horis per

¹¹ Philipp. iv, 20. ¹² II Cor. x, 3. ¹³ Joan. v, 25. ¹⁴ I Tim. v, 5. ¹⁵ Luc. ix, 50. ¹⁶ Psal. cxv, 17.

totum vitæ curriculum propter tanta bona, quidnam hoc esset? O ineffabilem misericordiam Dei! qui gratis se ipsum largitur credentibus, se post exiguum tempus Deum hæreditario jure possessuros, et Deum habiturum in corpore hominis, et habiturum Dominum speciosam domum, hominem. Sic enim Deus cælum et terram creavit, ut in iis habitet Dominus, sic quoque corpus et animam hominis creavit in domicilium suum, ut inhabitet et requiescat in corpore, velut in domo sua: habens sponsam speciosam, dilectam animam, ad imaginem suam conditam. *Despondi enim vos*, inquit Apostolus, *uni viro virginem castam exhibere Christo*¹⁷. Et iterum: *Cujus domus sumus nos*¹⁸. Quemadmodum enim vir in domo sua summa diligentia, omnis generis bona in thesaurum colligit, sic quoque Dominus in domum suam, animam et corpus, reponit et colligit divitias Spiritus cælestes. Neque vero sapientes sapientia sua, neque prudentes prudentia sua potuerunt animæ subtilitatem comprehendere, aut de illa dicere, quo pacto se haberet, nisi solum ii, quibus per Spiritum sanctum revelatur comprehensio, et exacta animæ cognitio perspicitur. Cæterum hic contemplare, discernito et intellige, quo pacto, audi: hic Deus est, illa non est Deus; hic Dominus, illa ancilla; hic Creator, illa creatura; hic opifex, illa figmentum. Nihil commune inter hujus et filii naturam est. At per infinitam, ineffabilem et incomprehensibilem dilectionem et misericordiam ejus placuit illi, in hoc ipso figmento et creatura intellectuali, pretiosa et electa inhabitare, ut ait Scriptura, *Ut simus nos initium aliquod creaturarum ejus*¹⁹, in sapientiam et societatem ejus, in proprium ejus habitaculum, in propriam ac mundam sponsam.

V. Tantis igitur bonis propositis, tantis promissionibus factis, tantaque benignitate a Domino nobis exhibita, ne contemnamus, o filii, neve cunctemur ad vitam æternam proficisci, et nos ipsos penitus Domini beneplacito tradere. Obsecremus **156** ergo Dominum, ut sua divina virtute liberet nos e carcere tenebrarum ignominiosarum affectionum, et imaginem suam et figmentum vindicet, ac splendidum reddat, salvam et puram constituat animam; et ut hac ratione digni habeamur societate Spiritus, glorificantes Patrem, Filium et Spiritum sanctum, in sæcula. Amen.

HOMILIA L.

Deus est qui per sanctos suos et creaturas edit miracula.

I. Quis, qui clausit portas cælorum? Elias, an Deus erat in eo, qui imperabat etiam pluvie²⁰? puto eum, qui potestatem habet in cælum, insedis in animo illius, verbumque Dei per linguam ejus prohibuisse, ne descenderet pluvia super terram²¹.

¹⁷ II Cor. xi, 24. ¹⁸ Hebr. iii, 6. ¹⁹ Jac. i, 18.

σαν ὡραν ἐν ὧν τῷ βίῳ διὰ τηλικαῦτα ἀγαθὰ, τί τοῦτο ἦν; ὡ τῆς ἀρρήτου εὐσπλαγγίας τοῦ Θεοῦ, οἱ δωρεάν ἑαυτὸν χαρίζεται τοῖς πιστεύουσιν, ἐν ἀλίγῳ καιρῷ Θεὸν κληρονομήσαι, καὶ Θεὸν οἰκίῃσαι ἐν σώματι ἀνθρώπου, καὶ ἔχειν τὸν Κύριον οἰκίαν καλῆν τὸν ἄνθρωπον. Ὡς περ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἔκτισεν εἰς τὸ κατοικῆσαι τὸν ἄνθρωπον, οὕτως καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἔκτισεν εἰς ἰδίαν οἰκίαν, εἰς τὸ ἐνοικῆσαι καὶ ἀναπαῆναι, ὡς ἐν ἰδίῳ οἴκῳ, τῷ σώματι, ἔχων νύμφην καλὴν τὴν ἐράσμιον ψυχὴν, τὴν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πεποιημένην. *Ἦρμωσάμην γὰρ ὑμᾶς*, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, *ἐπὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χριστῷ*. Καὶ πάλιν, *Ὁὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς*. Ὡς περ γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετὰ σπουδῆς πάντα τὰ ἀγαθὰ ἀποθησαυρίζει· οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ἀποτίθεται καὶ θησαυρίζει τὸν πλοῦτον τοῦ Πνεύματος τὸν οὐράνιον. Οὕτε δὲ σοφοὶ διὰ τῆς σοφίας, οὕτε φρόνιμοι διὰ τῆς φρονήσεως αὐτῶν ἠδυνήθησαν καταλαβεῖν ψυχῆς λεπτότητα, ἢ εἰπεῖν περὶ αὐτῆς ὡς ἔστιν, εἰ μὴ μόνον οἱς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποκαλύπτεται ἡ κατάληψις καὶ γνώσις ἀκριβῆς περὶ ψυχῆς γνωρίζεται. Ἄλλ' ἐνταῦθα θεωρεῖ, καὶ διακρίνον, καὶ σύνες, πῶς, ἀκουσον· οὗτος Θεός, αὕτη οὐ Θεός· οὗτος Κύριος, αὕτη δούλη· οὗτος κτίστης, αὕτη κτίσις· οὗτος ποιητής, αὕτηποίημα. Οὐδὲν κοινὸν τῆς αὐτοῦ φύσεως, καὶ αὐτῆς συγγάνει· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπειρον, καὶ ἀβήρτην, καὶ ἀνενοήτην ἀγάπην, καὶ εὐσπλαγγίαν αὐτοῦ, εὐδόκησεν εἰς τοῦτο τὸ ποίημα καὶ κτίσις νοερὸν, καὶ τίμιον καὶ ἐξαιρετὸν ἔργον ἐνοικῆσαι, ὡς φησὶν ἡ Γραφή, *Εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων*, εἰς τὴν αὐτοῦ σοφίαν καὶ κοινωνίαν, εἰς ἰδίον κατοικητήριον, εἰς ἰδίαν καὶ καθαρὰν νύμφην.

Ε'. Τοιούτων οὖν ἀγαθῶν προκειμένων, καὶ τοιαύτων ἐπαγγελιῶν ἐπαγγελθεῖσιν, καὶ τοιαύτης εὐδοκίας ὑπὸ Κυρίου εἰς ἡμᾶς γεγεννημένης, μὴ ἀμαρτωσωμεν, ὡ τέκνα, μήτε ὀκνήσωμεν ἐπαθῆναι πρὸς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, καὶ ἑαυτοὺς ὀλοτελῶς τῇ τῷ Κυρίου εὐαρεστήσει ἐπιδοῦναι· παρακαλέσωμεν τοίνυν τὸν Κύριον, ἵνα τῇ ἰδίᾳ τῆς θεότητος δυνάμει λυτρώσθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ σκότους τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα, καὶ τὸ πλάσμα ἐκδικήσας ἀναλάβῃ ποιήσῃ, σώαν καὶ καθαρὰν τὴν ψυχὴν ἀπεργασάμενος, καὶ οὕτως ἀφωθώμεν τῆς κοινωνίας τοῦ Πνεύματος, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν.

OMIAIA N°.

Θεός ἐστὶν ὁ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ θαυματουργῶν.

Α'. Τίς ἦν ὁ κλεισας τὰς θύρας τῶν οὐρανῶν; Ἑλλας, ἢ ὁ Θεός ἦν ἐν αὐτῷ, ὁ ἐπιτάξας καὶ τῷ ὕδατι; νομίζω, οἱ εἰσοσιαστής τῷ οὐρανῷ, αὐτὸς ἐνεκαθέσθῃ ἐντὸς τοῦ νοδῶ αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ ὁ ἄγιος τοῦ Θεοῦ ἐκάλυψε τοῦ μὴ κατα-

²⁰ I Reg. xvii, 4. ²¹ I Reg. xviii, 41, 45.

θαίν ὑπερὸν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ πάλιν εἶπε, καὶ ἠνοίγησαν αἱ πύλαι τῶν οὐρανῶν, καὶ κατέβηεν ὁ ὑετός· ὁμοίως καὶ Μωϋσῆς ἔθηκε ῥάβδος, καὶ ἐγένετο ὄφις· καὶ πάλιν εἶπε, καὶ ἐγένετο ῥάβδος. Καὶ ἔλαθεν ἀπὸ καμίνου τέφραν, καὶ ἐσκόρπισε, καὶ ἐγένετο ἕλκη· καὶ πάλιν ἐπέταξε, καὶ ἐγένετο σκνίπες, καὶ βάτραχοι. Ἄρα ταῦτα φύσις ἀνθρώπων ποιεῖν ἠδύνατο; Εἶπε τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐμερίσθη· τῷ ποταμῷ, καὶ μεταβλήθη εἰς αἷμα. Ἄλλὰ δῆλον, ὅτι οὐρανία δύναμις ὄφκει ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ, καὶ διὰ Μωϋσέως ἐποιεῖ τὰ σημεῖα ταῦτα.

Β. Ὁ Δαβὶδ πῶς ἀνευ ὀπλοῦ ἠδύνατο μετὰ τοιοῦτου γίγαντος συμβαλεῖν εἰς πόλεμον; Καὶ ὅτε ἐβρίσθη τὸν λίθον κατὰ τοῦ ἀλλοφύλου, διὰ τῆς χειρὸς Δαβὶδ, χεῖρ Θεοῦ ὠδήγει τὸν λίθον, καὶ αὐτὴ ἡ θεία δύναμις ἀπέκτεινε αὐτὸν ποιήσασα τὴν νίκην. Οὐ γὰρ Δαβὶδ ἠδύνατο ἀσθενῆς ὢν τῷ σώματι. Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Ἰεριχὼν περικαθέσθη ἐπὶ τὰς ἡμέρας μὴδὲν δυνάμενος ποιῆσαι τῇ ἰδίᾳ φύσει, ἀλλ' ὅτε ὁ Θεὸς ἐκέλευσε, τὰ τεῖχη ἀφ' ἐαυτῶν κατέπεσε. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, λέγει αὐτῷ ὁ Κύριος, Ἄπαλθε εἰς πόλεμον· ἀπακρίθη Ἰησοῦς, Ζῆ Κύριος, οὐ μὴ ἀπέλωθω ἄνευ σοῦ. Καὶ εἰς ἔστιν ὁ ἐπιτάξας τῷ ἡλίῳ στήναι ἄλλας δύο ὥρας ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου, ἢ φύσις αὐτοῦ μόνη, ἢ ἡ συνοῦσα αὐτῷ δύναμις; καὶ Μωϋσῆς ὅτε συνέβαλε τῷ Ἀμαλήκ, εἰ μὲν ἐξέτεινε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, πρὸς τὸν Θεόν, ἐπάτει τὸν Ἀμαλήκ· εἰ δὲ ἐκλίνε τὰς χεῖρας, ὁ Ἀμαλήκ περιεγίνετο.

Γ. Σὺ δὲ ἀκούειν ταῦτα γινόμενα, μὴ μακρὰν σου ἀπέλθῃ ὁ νοῦς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνα τύπος ἦν καὶ σκιά τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων, ἀνάλαβε εἰς ἐαυτὸν ταῦτα. Ὅτε γὰρ ἐκτενεῖς τὰς χεῖρας τοῦ νοῦς σου, καὶ τοὺς λογισμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ θελήσεις προσκολληθῆναι τῷ Κυρίῳ, κατώτερος τῶν λογισμῶν σου γίνεσαι ὁ Σατανᾶς. Καὶ ὡσπερ εἰς Ἰεριχὼν τὰ τεῖχη ἔπεσον διὰ δυνάμεως Θεοῦ, οὕτω καὶ νῦν τὰ τεῖχη τῆς κακίας τὰ κωλύοντά σου τὸν νοῦν, καὶ αἱ πόλεις τοῦ Σατανᾶ, καὶ οἱ ἐχθροὶ σου ἐξολοθρευοῦνται διὰ δυνάμεως Θεοῦ· οὕτως ἐν τῇ σκιά Θεοῦ δύναμις ἀδίαλείπτως συνῆν τοῖς δικαίοις, ποιούσα θαυμάσια φανερά· καὶ ἐσωθεν δὲ ἐν αὐτοῖς ὄφκει ἡ θεία χάρις. Ὅμοιως καὶ εἰς τοὺς προφήτας ἐνήργει, καὶ διεκρόνει τὸ Πνεῦμα ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τοῦ προφητεῦσιν, καὶ λαλεῖν, ὅτε χρεια ἦν πράγματα μεγάλα εἰπεῖν τῷ κόσμῳ. Οὐ γὰρ πάντοτε ἐλάλουν, ἀλλ' ὅτι ἤθελε τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα· πλὴν ἡ δύναμις πάντοτε συνῆν.

Δ. Εἰ οὖν εἰς τὴν σκιάν τοσοῦτον ἐξεχύθη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πόσω μᾶλλον εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, εἰς τὸν σταυρὸν, εἰς τὴν Ἐλευσιν τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἐγένετο ἡ ἐκχυσίς καὶ ἡ μέθη τοῦ Πνεύματος; Ἐκχεῖ γὰρ, φησὶ, ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. Τοῦτό ἐστιν ὃ εἶπεν αὐτὸς ὁ Κύριος, ὅτι Μεθ' ὑμῶν ἔσομαι ἕως τῆς συντε-

A Iterum locutus est, et apertæ sunt portæ cœlorum, ac descendit pluvia. Similiter quoque Moses ponebat virgam²², et fiebat serpens; et rursus locutus est, et fiebat virga. Et accepit a camino cinerem, et dispersit, et producebantur ulcera²³, et iterum percussit, et fiebant ciniphes et ranæ. Num hæc natura humana facere potuit? Locutus est mari, et divisum est²⁴: fluvio, et mutatus est in sanguinem. Verum patet, quod cœlestis virtus habitaverit in ejus animo, [et per Moysen ediderit hæc signa.

B II. David quo pacto potuit absque armis in bellum congredi cum tali gigante? Et cum projiceret lapidem in alienigenam sua manu David²⁵, manus Dei dirigebat lapidem, ipsa quoque virtus divina interfecit illum, parans victoriam. Non enim David hoc poterat, qui erat imbecillis corpore. Jesus, filius Nave²⁶, cum venisset Jericho, sedit septem dies, nihil efficere valens sua ipsius natura: at ubi jussit Deus, muri sua sponte corruerunt. Et cum ingrederetur terram promissionis, dicit ei Dominus: *Proficiscere in bellum*; respondit Jesus; *Vivit Dominus! non procedam sine te*²⁷. Et quis est, qui mandavit soli, ut subsisteret duas alias horas in conflictu belli? An sola ipsius natura, an quæ illi assistebat potentia²⁸? Moses quoque, cum manus consereret cum Amalecho, quando extendebat manus in cœlum ad Deum, conculcabat Amalech: quando autem declinaret manus, Amalech superior erat.

C III. Tu vero quando hæc auditu percipis, ne procul a te procedat mens tua; verum quia illa typus erant et umbra verarum rerum, accommoda eadem tibi ipsi. Quandocumque enim extenderis manus animi tui et cogitationes in cœlum, atque volueris agglutinari Domino, inferior cogitationibus tuis fit Satanas. Et quemadmodum Jericho muri corruerunt virtute divina²⁹, sic quoque nunc muri malitiæ impediunt mentem tuam, atque urbes Satanæ et inimici tui perdentur virtute divina. Ad hunc modum in umbra legis virtus divina indesinenter aderat justis, edens manifesta miracula. Atque iatus in ipsis habitabat divina gratia. Eisdem quoque in prophetis operabatur, atque suppeditabat animis eorum Spiritum prophetandi, et loquendi et dicendi mundo res ingentes, necessitate id poscente. Non enim semper loquebantur, sed quando **157** volebat, qui in ipsis erat, Spiritus: nihilominus facultas semper aderat.

IV. Si igitur in umbram tantopere est effusus Spiritus sanetus, quanto magis in Novum Testamentum, in crucem, in adventum Christi, quando facta est effusio et ebrietas Spiritus? *Effundam enim, inquit, de Spiritu meo super omnem carnem*³⁰. Hoc est quod ipsemet Dominus dixit, nempe: *Vobiscum ero usque ad consummationem sæculi. Omnis enim*

²² Exod. vii, 10. ²³ ibid., 17. ²⁴ Exod. xiv, 16, 21. ²⁵ I Reg. xvii, 47. ²⁶ Jos. vi, 20. ²⁷ Jos. x, 13. ²⁸ Exod. xvii, 11. ²⁹ Jos. vi, 20. ³⁰ Act. ii, 16. 17; Joel ii, 20.

qui quærit, invenit ²¹. Si etenim, inquit, vos, qui estis mali, nostis bona dona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester cælestis dabit Spiritum potentibus eum cum virtute et summa fidei certitudine ²² secundum Apostolum? Cæterum ista modo, tempore, labore summo, patientia atque dilectione ejus comparantur, dum exercentur organa animæ sensitiva, ut dictum est, et bono et malo, videlicet, machinis, insidiis et multiplicibus circumstantiis atque deceptionibus malitiæ: itidem quoque diversis gratiæ donis, variis auxiliis, a virtute et efficacia Spiritus profectis. Qui enim cognoscit cicatrices malitiæ, affectionibus inquinantes interiorem hominem; et non perspicit in se auxilium sancti Spiritus veritatis, corroborantem infirmitatem suam atque renovantem animam in exultatione cordis, ejusmodi qui est, sine discretionem graditur non perspicens multiforsem dispensationem gratiæ pacisque divinæ. Et e diverso, qui adjuvatur a Domino, et affluit lætitia spirituali, ac donis cælestibus, si existimet se non amplius obnoxium peccato, decipitur occulte, quippe qui non habeat facultatem discernendi subtilitatem malitiæ, nec intelligat paulatim fieri incrementum pueritiæ, atque perfectionem in Christo: nam per subinistrationem Spiritus sancti et divini, simul fides aucta in incrementum tendit, et omne munimen pravarum cogitationum ex parte destruitur usque ad integrum eversionem. Scrutari igitur debet quisque nostrum, si invenerit in fictili hoc apparatu thesaurum, si induerit purpuram spiritus, si viderit regem, et quieverit proximum illi factus, si tandem in alienas domos se direxerit. Nam anima habet partes multas, et altitudinem magnam, et demum peccatum ingressum possedit illius universas partes et cordis penetralia. Deinde inquirente homine, venit gratia ad eum, et occupat duas animæ partes æqualiter. Qui igitur inscius est, invitatus a gratia, arbitratur gratiam ingressam omnes animæ partes obtinere, et peccatum radicibus evelli. Major autem pars a peccato possidetur, et una pars a gratia; et decipitur ille et nescit. Per plura autem adhuc de his habentes attentionem vestræ sinceritatis patefacere, per pauca dedimus vobis principium ut intelligentibus hominibus, ut exercentes et meditantibus sermonum virtutem, intelligentiores fiat in Domino, et **158** simplicitatem cordis vestri augeatis in ejus gratia, et virtute veritatis, ut cum omni securitate vestræ saluti incumbentes, et liberati ab omni curiositate et fraude adversarii digni habeamini innoxii et invicti inveniri in die judicii Domini nostri Jesu Christi; cui gloria et potestas cum Patre et vivifico ejus Spiritu

Α λειας του αλωνος· πῶς γὰρ ὁ ζητῶν εὐρίσκει. Εἰ γὰρ, φησὶν, ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ δίδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει Πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν, δυνάμει καὶ πληροφορίᾳ πολλῇ κατὰ τὸν Ἀπόστολον; Τὰ οὖν τοιαῦτα καὶ μέτρα, καὶ κόπῳ, καὶ κόπῳ πολλῷ, καὶ ὑπομονῇ, καὶ φιλίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν εὐρίσκειται, γυμναζομένων τῶν αἰσθητηρίων τῆς ψυχῆς, κατὰ τὸ εἰρημένον, διὰ καλοῦ τε καὶ κακοῦ, δηλαθὴ διὰ τε τῶν μηχανῶν καὶ ἐπιβουλῶν, καὶ πολυτρόπων περιστάσεων, καὶ ἐνεδρῶν τῆς κακίας· ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τῶν διαφόρων χειρισμάτων καὶ ποικίλων ἀντιλήψεων τῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως τοῦ Πνεύματος. Ὁ γὰρ γνωρίζων τὴν ἐποικίην τῆς κακίας διὰ τῶν παθῶν μαινοῦσαν τὸν ἕσω ἄνθρωπον, καὶ μὴ ἐπιγινώσκων ἐν αὐτῷ τὴν ἀντιλήψιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆς ἀληθείας ἐνδυναμοῦσαν αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀνανεοῦσαν τὴν ψυχὴν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας, ὁ τοιοῦτος ἐν ἀδιακρίσιᾳ πορεύεται, μὴ γνωρίζων γὰρ μὴ τὴν πολύτερον οικονομίαν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος καὶ εἰρήνης. Καὶ πάλιν δὲ ὁ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Κυρίου, καὶ εὐρισκόμενος ἐν εὐφροσύνῃ πνευματικῇ καὶ χαρίσμασι ἐπουρανίοις, ἐὰν νομίῃ μηκέτι ἀνακίσθαι ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἀπατάται κλεπτόμενος, μὴ διακρίνων λεπτότητα τῆς κακίας· καὶ μὴ συνιών τὴν κατὰ μέρος γενομένην τῆς νηπιότητος ἀβύθον καὶ τελειότητα ἐν Χριστῷ. Διὰ γὰρ τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ ἁγίου καὶ θεοῦ Πνεύματος [ἰμοῦ τε καὶ ἡ πίστις ἀύξανομένη εἰς προκοπὴν ἔρχεται, καὶ πᾶν ὀχύρωμα πονηρῶν λογισμῶν κατὰ μέρος χωρεῖ εἰς καθάρσειν παντελῆ. Ἐρευνᾶν οὖν ὀφείλει ἕκαστος ἑμῶν, εἰ εὗρεν ἐν τῷ ὄστροφῳ τούτῳ σκευεῖ τὸν θησαυρὸν, εἰ ἐνεδύσατο τὴν πορφύραν τοῦ πνεύματος, εἰ εἶδε τὸν βασιλεῖα, καὶ ἀνεπαύθη ἡ ἐγγύτατος αὐτοῦ γενόμενος, εἴτε ἀκμὴν εἰς τοὺς ἐξωτάτους οἴκους διακινεῖ· ἡ γὰρ ψυχὴ ἔχει μέλη πολλά, καὶ βάθος πολὺ, καὶ λοιπὸν ἡ ἀμαρτία ἐπιεσελοῦσα κατέσχευεν αὐτῆς ὅλα τὰ μέλη καὶ τὰς νομάς τῆς καρδίας. Εἴτα ἐπιζητούντος τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται ἡ χάρις πρὸς αὐτόν, καὶ κατέχει δύο μέλη τῆς ψυχῆς ἰσως. Ὁ οὖν ἀπειρος, παρακαλούμενος ὑπὸ τῆς χάριτος, νομίζει, ὅτι ἐλθοῦσα ἡ χάρις ὅλα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατέσχευε, καὶ ἐξεβρίζωθη ἡ ἀμαρτία. Τὸ πλεῖστον δὲ μέρος τῆς ἀμαρτίας κρατεῖται, καὶ ἐν μέρος ὑπὸ τῆς χάριτος· καὶ ὑποκλείπεται καὶ οὐκ οἶδε. Διὰ πλειόνων δὲ ἐπιπερ τούτων ἔχοντας ἐπιστελλαι τῇ διαθέσει τῆς ὑμετέρας εὐκρινείας, δι' ὀλίγων ἐδώκαμεν ὑμῖν ἀφορμὴν ὡς συνετοῖς ἀνδράσιν, ἵνα ἐργασάμενοι καὶ ἐξερευνησαντες τὴν τῶν λόγων δύναμιν, συνετώτεροι γένησθε ἐν Κυρίῳ, καὶ τὴν ἀπλότητα τῆς καρδίας ὑμῶν ἀξάνητε ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι, καὶ δυνάμει τῆς ἀληθείας, ἵνα μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἀντεχόμενοι τῆς ἐαυτῶν

²¹ Matth. xxviii, 20. ²² Matth. vii, 11.

VARIÆ LECTIONES.

¹ Cod. σκευῆ. ² Ἰσ., ἀνεπαύη καὶ ἀνεπαύη. ³ Cod. ἐξεβρίζωθη.

σωτηρίας, καὶ ρυσθίντες ἀπὸ πάσης περιρρείας καὶ nunc et semper, et in infinita saecula saeculorum.
 δολιότητος τοῦ ἀντικειμένου καταξιοθῆτε ἄπλωτοι Amen.

καὶ ἀκαταγώνιστοι, εὐρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς διαγνώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα
 καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ζῶσποσῷ Πνεύματι αὐτοῦ νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους
 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.]

S. P. N. MACARII ÆGYPTII

OPUSCULA ASCETICA.

(GALLAND. *Biblioth. Patr.* t. VII, p. 161.)

Hæc opuscula sub sancti Macarii Ægyptii nomine primus edidit ex Francisci Turriani Societatis Jesu codice antiquo Petrus Possinus Tolosæ 1683 in-4, exinde a Georgio Pretio inter Macariana opera, Lipsiæ, 1714, in-8, et a Gallandio in *Bibliotheca Veterum Patrum* denuo sunt recusa. Hæc opuscula non esse quidem genuina sancti Macarii opera, sed ex ejusdem homiliis fuisse compilata ex comparatione opusculorum cum homiliis patet et insuper comprobatur fide codicum Græc. Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensi nr̄is CIV, olim CCXL, in-fol.), CXL (olim CLXXIX, in-4), CLXXIX (olim CLVI, in-4), CXCH (olim CCXXXIV in-4). Codex CIV etiam Simeonem Logothetam qui floruit sæculi duodecimi priore parte (1152), opusculorum compilatorem esse diserte prodit. Opuscula enim ibidem ita leguntur inscripta : *Κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μακαρίου μεταφρασθέντα παρὰ Συμεὼν τοῦ Λογοθέτου* (sic) *ἢ Sancti Macarii capita 50 a Simeone Logotheta transcripta.* EDIT.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΦΥΛΑΚΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE CUSTODIA CORDIS

LIBER.

Α'. Πως δύναται λέγειν ὁ τυχὼν, ὅτι νηστεύων,
 καὶ ξενιτεύων, καὶ ψωμιζῶν μου τὰ ὑπάρχοντα ἁγιός
 εἰμι; Ἁγιός ἐστιν, οὐ καθαρθεὶς τὸν ἕσω ἄνθρωπον;

159 Quomodo potest dicere quilibet : Jejunans,
 peregre degens, divisus disperitisque bonis meis om-
 nibus, sanctus sum? An ille sanctus est, qui nondum

emundavit interiorem hominem? non enim qualiscunque abstinentia a malis, sed quæ intimos conscientiae sinus omni inquinamento cum diligentia expurgat. perfecta demum emundatio est. Ergo ingredi sis heus tu, in laxa penitus conclavia late intus vagantium cogitationum tuarum, ad tuam captivam et servam peccati mentem; et vide in intimo ejus fundo, sub turba bullientium cogitationum, in ipsis, quæ animæ penetralia dicuntur, occultissimis conscientiae recessibus, reptantem nidulantemque anguem, qui te occidit, veneno suo insectis vitalibus animæ tuæ partibus ac membris. Abyssus enim imperscrutabilis cor est, et si quidem istum interfeceris, tunc sane aude apud Deum gloriari de tua puritate: sin minus, humiliatus, ut indigens et peccator, accede ad Deum, et coram illo prode orans, ut te ab occultis tuis mundet.

II. Vera mors intus in corde abscondita est, qua exterior homo, utcumque spirare videatur, revera est mortuus. Si quis igitur in illo arcano cordis a morte ad vitam transit, is vere vivit vita perenni, nec amplius moritur. Etsi enim talium quoque corpora, separantibus se statuto tempore ab iis animalibus, certo spatio solvuntur, eadem tamen, utpote sanctificata, resurgent cum gloria. Propterea somnum vocamus mortem sanctorum.

III. Totum adversarii certamen in eo desudat, ut queat mentem nostram a Dei recordatione et amore abstrahere, illecebras ad id adhibens terrenas, omnique arte satagens affectum sensumque nostrum ab eo, qui unus vere donus est, ad ea, quæ sola opinione, non autem solida veritate, bona sunt, avertere. Quodcumque enim homo bonum facit, polluere ac contaminare improbus conatur, maximeque contendit, cum quem videt legi observandæ operam dantem, operi bono aut vanæ gloriæ, aut tumidæ sui præsentis labem inspergere, ne Dei solius causa, et ex bono vereque laudabili proposito, quod exterius bene sit interius geratur.

IV. Quid igitur? nos nunquam ac nusquam soliti in cor nostrum ingredi, quomodo incipiemus? Per jejunium et orationem foris stantes pulsemus, prout Dominus jussit, dicens: *Pulsate et aperietur vobis*¹. Si enim permanserimus in verbo Domini et in sensu intime demisso mendicitatis et vilitatis nostræ; ac simul exercitio cunctarum quæ per mandata imperantur, virtutum, nocte ac die perseveraverimus pulsantes spiritualem Domini januam, poterimus potiri eo, quod querimus. Per hanc enim januam potest liberationem assequi quicumque vult fugere a captivitate tenebrarum. Invenit quippe ibi libertatem animæ, et recipit congruas ipsi cogitationes; ac tandem eo usque provehitur, ut possideat cælestem regem Christum.

160-162 V. Quando mens oblita fuerit mentalis et piæ afflictionis, tunc et mandatorum obliviscitur; quando videtur currere, errat a via plana, et obliquis gyrans semitis ambulat: propter quod in feras incurrit bestias. Nisi enim orationis et spei laborum excidissimus, non utique peccavissimus.

¹ Matth. vii, 7; Luc. ix, 9.

οὐ γὰρ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ κάθαρσις, ἀλλ' ἡ κατὰ συνείδησιν τελεία κάθαρσις. Εἰσελθε γὰρ, ὡς οὗτος, διὰ τῆς τῶν λογισμῶν σου ἐπιτάσεως πρὸς τὸν αἰχμάλωτον, καὶ δοῦλον τῆς ἁμαρτίας νοῦν σου, καὶ ἴδε τὸν κατώτερον τοῦ νοῦ καὶ βαθύτερον τῶν λογισμῶν, εἰς τὰ λεγόμενα ταμιαία τῆς ψυχῆς σου τὸν ἔρποντα καὶ ἐμφωλεύοντα ὄφιν, τὸν φονεύσαντά σε διὰ τῶν καιριωτέρων τῆς ψυχῆς σου μελῶν· ἄβυσσος γὰρ ἐστὶν ἀκατάληπτος ἡ καρδία· καὶ ἐὰν τοῦτον φονεύσῃς, καύχησαι τῷ θεῷ περὶ καθαρότητος· εἰ δὲ μὴ, ταπεινωθεὶς ὡς ἐνδεὴς καὶ ἁμαρτωλῶς ὑπὲρ τῶν κρυφίων σου δαόμενος τοῦ θεοῦ.

B' B'. Ὁ ἀληθινὸς θάνατος ἐνδοθεν ἐν τῇ καρδίᾳ κρύπτεται, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔσω νεκρῶται. Εἰ τις οὖν μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν ἐν τῷ κρυπτῷ, οὗτος ἀληθῶς εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆ, καὶ οὐκ ἀποθνήσκει· ἀλλ' εἰ καὶ τὰ σῶματα τῶν τοιοῦτων λύεται πρὸς καιρὸν τινα, ἀλλ' οὖν ἠγιασμένα τέ εἰσι καὶ ἐγείρονται σὺν δόξῃ· διὰ καὶ ὕπνον λέγομεν τὴν κοίμησιν τῶν ἁγίων.

Γ'. Ὅλος ὁ ἀγὼν τοῦ ἀντικειμένου οὗτός ἐστιν, ἵνα δυνηθῇ τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπὸ τῆς πρὸς θεὸν μνήμης καὶ ἀγάπης ἐκσπᾶσαι, δελεάσμασι γηϊνοῖς χρωμένους, καὶ ἀπὸ τοῦ δυτοῦ καλοῦ παρεκτρέπων ἐπὶ τὰ δοκῆσει, ἀλλ' οὐκ δυτὸς καλά. Πᾶν γὰρ ὃ ἐὰν ποιεῖ ἄνθρωπος καλὸν, σπιλοῦν καὶ μαινεῖν ὁ πονηρὸς βούλεται, καὶ τὴν ἰδίαν ἐπεισπορᾶν τῆς κενοδοξίας ἢ ὀνήσεως τῇ ἐντολῇ συμμείγειν ἀγωνίζεται· ἵνα μὴ διὰ θεὸν καὶ μόνον κατὰ προθυμίαν ἀγαθὴν τὸ γινόμενον ἀγαθὸν γένηται.

ne Dei solius causa, et ex bono vereque laudabili proposito, quod exterius bene sit interius geratur.

Δ'. Τί οὖν; ἡμεῖς οἱ μηδὲν εἰς τὴν καρδίαν εἰσελθόντες, πῶς ἀρξώμεθα; διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς ἔξω ἐστῶτες κρούομεν, καθὼς ὁ Κύριος· ἐκέλευσεν εἰπῶν· *Κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν*. Ἐὰν γὰρ ἐμμελῶμεν τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου, καὶ τῇ πτωχείᾳ, καὶ τῷ ταπεινῷ φρονήματι, καὶ πάσαις ταῖς τῶν ἐντολῶν ἀρεταῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας κρούοντες εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ Κυρίου θύραν, δυνησόμεθα τυχεῖν τοῦ ζητουμένου. Διὰ ταύτης γὰρ τῆς θύρας δύναται ἀπολυτρώσεως τυχεῖν πᾶς ὁ βουλόμενος φυγεῖν τοῦ σκότους. Εὐρίσκει γὰρ ἐκεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπολαμβάνει τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς, καὶ κτᾶται τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖα Χριστόν.

Ε'. Ὅταν ὁ νοῦς ἐπιλάβῃται τῆς νοερᾶς καὶ εὐσεβοῦς θλίψεως, τότε καὶ τῶν ἐντολῶν ἐπελάβητο· καὶ ὅθεν ἂν δοκῆ τρέχειν, παρεκτρέπεται τῆς λείας, καὶ σχολιάζων πολιτεύεται. Διὰ τοῦτο συναντᾶ ἄθλιοις. Εἰ γὰρ μὴ τὸν τῆς εὐχῆς καὶ ἐλπίδος κόπον ἐκκόπτωμεν, οὐκ ἂν ἐπιλημμελήσαμεν· τοῖς γὰρ περὶ ψυχῆς θλι-

βομῶνους λέγει ἡ Γραφή· Πιστὸς ὁ Θεός, οὐκ ἔδωκε ἅμα ὑμῶν πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀπαυθεύετε δὲ συναρτήσασθαι κινῆ.

Γ'. Ὡςπερ οἱ ἔξω ὀφθαλμοὶ βλέπουσι μακρόθεν τὰς ἀκάνθας, καὶ τοὺς κρημνοὺς· οὕτω καὶ ὁ προβλεπτικὸς νοῦς προβλέπει ταχὺς ὄν τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπισκευὰς, καὶ ἀσφαλίζεται τὴν ψυχὴν, ὡς ὀφθαλμὸς ὢν αὐτῆς.

Ζ'. Ἀγῶνος πολλοῦ καὶ πόνου κρυπτοῦ καὶ ἀοράτου χρεία, λογισμῶν ἔρευναν ποιῆσθαι, καὶ τὰ ἡσθενηκότα τῆς ψυχῆς ἡμῶν οἰσθητήρια γυμνάζειν πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ· δεῖ πάντοτε καὶ ἀναζωπυρεῖν διὰ τοῦ νοῦς πρὸς Θεὸν ἐπιεικῶς τὰ ἐξησθενηκότα τῆ ψυχῆ μέλη· τοῦ νοῦ ἡμῶν προσκαλουμένου μετὰ τοῦ Κυρίου πάντοτε, ἵνα γένηται εἰς ἕν πνεῦμα κατὰ τὸ λόγιον Παύλου. Τοῦτον δὲ τὸν κρυπτὸν ἀγῶνα καὶ μελέτην Κυρίου καὶ πόνον νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἔχειν ἡμᾶς χρὴ εἰς πᾶσαν ἐπιτηδευσιν ἐντολῆς, εἴτε εὐχομένων, εἴτε ἐσθιόντων, ἢ διακονούντων, ἢ πινόντων, ἢ ἑτερόν τι ποιούντων, ἵνα πᾶν ὃ γίνεται ἀγαθὸν ἐπιτηδεύμα εἰς δόξαν Θεοῦ γένηται. Ἀγιάζεται γὰρ καὶ ἡ τῶν ἐντολῶν πᾶσα ἀκολουθία· καὶ καθαρῶς ὑπ' ὡμῶν ἐπιτελεῖται, διὰ τῆς ἀδιαλείπτου μνήμης τοῦ Θεοῦ, καὶ φόβου καὶ ἀγάπης τῆς πρὸς Θεὸν, καὶ γινόμεθα ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ μαιίνοντος τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ.

Dei perque timorem et charitatem erga Deum; per eo, qui polluit mandata Dei.

Η'. Καὶ γὰρ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ ἐκ τῶν ἀκροθινίων τῷ Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ Μελχισεδέκ προσήνεγκε, καὶ οὕτως τὴν εὐλογίαν ἐδέξατο παρ' αὐτοῦ. Τί ἄλλο διὰ τούτων αἰνέσσεται τὸ Πνεῦμα, ἀλλ' ἢ ὑψηλοτέραν θεωρίαν ἐμφαίνων που, τὰ ἄκρα καὶ τὰ ὀστέα τοῦ ὅλου συγκριματος τῆς φύσεως ἡμῶν; τουτέστιν, αὐτὸν τὸν νοῦν, αὐτὴν τὴν συνείδησιν, αὐτὴν τὴν διάθεσιν, αὐτὸν τὸν λογισμὸν, αὐτὴν τῆς ψυχῆς τὴν ἀγαπητικὴν δύναμιν, τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ὅλου ἡμῶν ἀνθρώπου τῷ Θεῷ πρότερον κομίζειν δεῖν πάντοτε, τὴν τῆς καρδίας ἱερὰν θυσίαν· τὰ ἀκροθίνια, καὶ τὰ ἄκρα τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν εἰς τὴν αὐτὴν μνήμην καὶ μελέτην διὰ παντὸς ἀπασχολούντος. Καὶ οὕτως δυνάμεθα ὁσήμεραι τὴν αὐξήσιν καὶ προκοπὴν λαμβάνειν βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, καὶ τὸ φορτίον τῆς δικαιοσύνης τῶν ἐντολῶν, ἐλαφρὸν ἡμῖν καταφανήσεται, καθαρῶς καὶ ἀμώμως ταῦτα ἐπιτελοῦντες, συνεργούμενοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἡμῶν πίστεως. Περὶ δὲ τῆς φαινομένης ἀσκήσεως, καὶ ποῖον ἀγαθὸν ἐπιτηδεύμα μείζον καὶ πρῶτον τυγχάνει, τοῦτο γινώσχετε, ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλων πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ κρέμονται, καὶ ἀλλήλων συνδέονται, καὶ ὡςπερ ἱερὰ τις πνευματικὴ ἔλυσις, μία ἀπὸ μιᾶς ἡρτηται· ἡ εὐχὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἡ χαρὰ ἀπὸ τῆς πραότητος, ἡ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἡ ταπεινώσις ἀπὸ τῆς διακονίας, ἡ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἡ ἐλπίς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἡ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἢ

His porro, qui animo angustiantur, dicit Scriptura: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis* ¹. *Qui autem indociles sunt, eis occurrunt mala* ².

VI. Sicut exteriores oculi longe prospiciunt spinas et præcipitia; sic et acri providendi perspicacia prædita mens cito prospicit adversariæ potestatis artes insidiasque, ac contra eas præmunit animam, cujus est oculus.

VII. Contentione multa, et labore, eoque occulto et invisibili, est opus in scrutatione cogitationum facienda: et in hebetatis animæ nostræ sensibus acuenendis exercitandisque ad disretionem boni et mali ³. Oportet omnino undecunque exsuscitare conatu mentis ad Deum se incitantis, debilitata animæ membra: mente nostra cum Domini adjutorio semper nos provocante, ut cum illo coalescamus in unum spiritum ⁴ juxta oraculum Pauli. Hoc autem certamen occultum, et meditationem Domini, ac laborem diu noctuque necesse est nos habere ad omnem studiosam executionem mandati præscribentis quidpiam sive orantibus sive comedentibus, sive ministrantibus, sive bibentibus, sive aliud quidvis agentibus, ut quodcumque sit opus bonum, in Dei gloriam fiat. Sanctificatur enim tota series mandatorum, et pure perfecteque a nobis executioni traditur per indesinentem memoriam hæc enim nos disjungimus seorsimque locamus ab

VIII. Etenim patriarcha Abraham e primitiis sacerdoti Dei Melchisedech obtulit ⁵; et sic benedictionem accepit ab ipso; Quid vero aliud per hæc adumbrat Spiritus? sublimiori nimirum intelligentia significare vult, utique summa et intima, verticem et ossa totius concretionis naturæ nostræ; hoc est, ipsam mentem, ipsam conscientiam, ipsam dispositionem, ipsam cogitationem, ipsam amandi potentiam, tanquam primitias totius nostri hominis, Deo ante omnia debere nos afferre, et velut sacram cordis nostri offerre victimam, primitias et summitates bonarum cogitationum, in eandem Dei memoriam et meditationem, omni alia occupatione seposita, vacantis. Et sic possumus quotidie augmentum et profectum accipere, adjuti a divina gratia; et onus justitiæ mandatorum leve nobis apparebit, pure et irreprehensibiliter ea implentibus, cooperante ad hoc nobis ipso Domino per nostram in ipsum fidem. De apparente vero exercitatione, et quodnam bonum studium majus inter omnia et primum sit, illud scitote, dilectissimi, hæcere committique invicem virtutes omnes, et nexu pendere mutuo devinctas unam ab altera, sic constituentes sacram quamdam et spiritualem catenam, in qua oratio charitatis, charitas gaudio, gaudium mansuetudini, **163** mansuetudo humilitati, humilitas ministrationi, ministratio spei, spes fidei, fides obedientiæ, obedientia simplicitati,

¹ I Cor. x, 13. ² Deut. xxxi, 29. ³ Hebr. v, 14.

⁴ I Cor. vi, 17. ⁵ Gen. xiv, 18.

subjuncta insertaque connectitur. Sicut e contrario vitia quoque inter sese junguntur, et ex uno aliud germinat; puta odium ab ira, ira a superbia, superbia a vana gloriatioe, vana gloriatio ab infidelitate, infidelitas a duritie cordis, durities cordis a negligentia, negligentia a languore, languor a despicientia, despicientia a pigritia, pigritia a pusillanimitate, pusillanimitas ab amore voluptatis, et sic alia membra malitiæ suspensa nexaque trahuntur invicem. Pari exemplo atque in parte meliori virtutes ex se mutuo pendent. Caput vero virtutis omnis et supremus vertex operum laudabilium est constans in oratione perseverantia, per quam reliquas quoque virtutes a Deo continua petitione impetratas adipisci quotidie possumus.

IX. Nisi humilitas, et simplicitas, et benignitas exornet nos, habitus orationis nihil nobis proderit. Non solum autem id de oratione dicimus, sed et de quavis alia contentione et labore, sive in virginitatis custodia, in precibus recitandis, in alia qualibet ærumnosa functione virtutis causa suscepta; nisi fructus charitatis, pacis, gaudii, mansuetudinis, humilitatis, simplicitatis, sinceritatisque, fidei, longanimitatis candidè in nobis ipsis reperiamus, in vanum et vacuum nostri labores suscipiuntur; omnis enim ista exercitatio et contentio propter hos fructus suscipi debet. Quare his fructibus non comparentibus iutra nos, frustranea et irrita illa omnis fuit operatio, adeoque, qui sine his operantur, similes in die iudicii deprehendentur fatuis quinque virginibus¹, quæ, quod hinc non asportassent in vasis cordis spirituale oleum, quo prius memoratæ virtutes designantur, fatuæ nominatæ sunt, et spirituali regni thalamo exclusæ. Laborque virginitatis, propter defectum virtutum, et privationem manifestæ inhabitationis Spiritus, pro nihilo reputatus est. Sicut enim in cultura vineæ omnis industria et labor ad fructuum perceptionem refertur; quæ si demum fallat, non reperitis uvis in vite, nequidquam et sine operæ pretio existimatur desudasse vinitor; ita nisi per operationem Spiritus sancti fructus charitatis, pacis, gaudii, humilitatis, aliorumque enumeratorum ab Apostolo donorum², in omni certitudine ac sensu spirituali in nobis ipsis agnoscamus, frustra contentionem virginitatis, orationis, psalmodiæ, jejunii et vigiliarum laborem suscepisse convincemur. Hi quippe labores animæ ac corporis, spe spiritualium ejusmodi fructuum exerceri debent: Spiritus vero in virtutibus fructificatio, fruitio est spiritualis in voluptate incorrupta, in cordibus fidelibus operatione Spiritus sancti animatis. In multa siquidem discretionem prudentiæ, operatio, labores, et ærumnæ naturæ, existimentur per fidem et spem a sancto Spiritu iis, qui digni sunt, efficaciter inditi. Bonum est jejunium, bona vigilia; bona fuga patriæ et conversationis humanæ in solitudine. Sed hæc flos ipse ac vigor sunt conversa-

A ἡ ὑπακοὴ ἀπὸ τῆς ἀπλότητος. Ὡστερ καὶ τὸ ἐναντιον, ἐφ' ἐνὸς τὰ κακὰ ἐκδίδονται· τὸ μίσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ὁ θυμὸς ἀπὸ ὑπερηφανίας, ἡ ὑπερηφανία ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἡ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τῆς χαυνώσεως, ἡ χαυνώσις ἀπὸ τῆς ὀλιγωρίας, ἡ ὀλιγωρία ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἡ ἀκηδία ἀπὸ τῆς μικροψυχίας, ἡ μικροψυχία ἀπὸ τῆς φιληθονίας, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα. Οὕτως ἐν τῷ ἀγαθῷ μέρει αἱ ἀρεταὶ εἰσὶν ἀπηρητημέναι. Κεφαλὴ δὲ πάσης ἀρετῆς καὶ κορυφὴ τῶν κατορθωμάτων ἐστὶν ἡ προσευχῆς προσκαρτέρησις, δι' ἧς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως ὁσημέραι κτᾶσθαι δυνάμεθα.

B Θ'. Ἐάν μὴ ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ ἡ ἀπλότης, καὶ ἡ ἀγαθότης, κατακοσμήσῃ ἡμᾶς, τὸ σχῆμα τῆς εὐχῆς ἡμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. Οὐ μόνον δὲ περὶ τῆς εὐχῆς λέγομεν, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς καμᾶτου, ἡ πένου, ἡ παρθενίας, ἡ εὐχῆς, ἡ οὐλοῦσθε καμᾶτου καὶ ἐργασίας ἀρετῆς ἐνεκεν ἐπιτελουμένου· ἐάν μὴ τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης καὶ χαρῆς καὶ πραότητος καὶ ταπεινότητος, ἀπλότητός τε καὶ ἀφελότητος, πίστεως καὶ μακροθυμίας, ἀφθόνως ἐν ἑαυτοῖς εὐρίσκομεν, εἰκὴ καὶ μάτην οἱ κάματοι ἡμῶν γέγονασι· ἡ πᾶσα γὰρ ἐκεῖνη ἐργασία, καὶ οἱ κάματοι διὰ τοὺς καρποὺς γίνεσθαι ὀφείλουσι. Τῶν δὲ καρπῶν τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης μὴ εὐρίσκομένων ἐν ἡμῖν, εἰκὴ καὶ μάτην ἡ ὅλη ἐργασία γίνεται. Οἱ γὰρ χωρὶς τούτων ἐργαζόμενοι κατὰ τὰς πέντε μωρὰς παρθένοὺς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀποδείκνυνται, εἰτινες διὰ τὸ μὴ ἐντεῦθεν ἀποκομισσασθαι ἐν τοῖς τῆς καρδίας ἀγγείοις τὸ πνευματικὸν ἔλαιον, ὅπερ ἐστὶ τῶν προειρημένων ἀρετῶν, μωρὰ ἐνομάσθησαν, καὶ τοῦ πνευματικοῦ τῆς βασιλείας νυμφῶνος ἀπεκλείσθησαν. Καὶ ὁ τῆς παρθενίας κάματος εἰς τῶν ἀρετῶν ἔλλειψιν καὶ στέρησιν τῆς ἐναργυῶς ἐνοικίσεως τοῦ Πνεύματος, εἰς οὐδὲν ἰλογίσθη. Ὡστερ γὰρ ἐν τῇ γεωργίᾳ τῆς ἀμπέλου πᾶσα ἐπιμέλεια καὶ διὰ τὴν τῶν καρπῶν ἀπόλαυσιν γίνεται, καρπῶν δὲ μὴ εὐρίσκομένων ἐν τῇ ἀμπέλῳ εἰκὴ καὶ μάτην πᾶσα ἐμπόνησις τῆς ἐργασίας γίνεται· οὕτως ἐάν μὴ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος καρποὺς ἀγάπης καὶ εἰρήνης καὶ χαρῆς καὶ ταπεινώσεως, καὶ τῶν λοιπῶν παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ ρηθέντων ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ καὶ αἰσθήσει πνευματικῇ ἐν ἑαυτοῖς ἐπιγνώμεν, εἰκὴ ὁ τῆς παρθενίας κάματος, καὶ εὐχῆς, καὶ ψαλμοφθίας, νηστείας τε καὶ ἀγρυπνίας ὁ πόνος εἰς οὐδὲν ἀποδείκνυται. Οὗτοι γὰρ οἱ πόνοι ψυχῆς καὶ σώματος ἐπ' ἐλπίδι πνευματικῶν καρπῶν ἐπιτελεῖσθαι ὀφείλουσι· ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς ἀρεταῖς καρποφορία ἀπλάουσις ἐστὶ πνευματικὴ ἐν ἡδονῇ ἀφθάρτου, ἐν καρδίαις πισταῖς, ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐνεργουμένης· ἐν πολλῇ γὰρ διακρίσει συνέσεως ἡ ἐργασία καὶ πόνος καὶ κάματοι τῆς φύσεως ἡγεσθῶσαν διὰ πίστεως καὶ ἐλπίδος ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῖς ἀξίοις ἐνεργούμενοι. Καλὸν ἐστὶν ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, ἡ ξενιτεία· ἀλλὰ ταῦτα ἀκμὴ πολιτείας

¹ Matth. xxv, 8. ² Galat. v, 22.

ἐστὶν ἀγαθῆς· πλὴν ἡ τάξις τῶν Χριστιανῶν ἐσω-
τέρα ἐστὶ τούτων, καὶ οὐκ ὀφείλει τις ἐπὶ τούτοις
τὴν πεποθήσιν ἔχειν καὶ μόνοις. Συμβαίνει δὲ ὅτι
εἰσὶ τινες χάριτος μέτοχοι· καὶ ἡ κακία ἐτι οὐσα
τεχνάζεται, καὶ παραχωρεῖ ἑκοῦσα, καὶ οὐκ ἐνεργεῖ,
ἀλλὰ ποιεῖ νομίσαι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἐκαθαρίσθη ὁ
νοῦς αὐτοῦ· καὶ λοιπὸν φέρει αὐτὴν οἴησιν, ὅτι Χρι-
στιανός εἰμι τέλειος, καὶ μετὰ ταῦτα, ὅταν νομίσῃ ὁ
ἄνθρωπος, ὅτι Ἐλεύθερός εἰμι, καὶ ἀμεριμνῶ, τότε
ληστρικῶς τρόπῳ ἔρχεται αὐτῷ ἡ κακία ἔγκρυμμα
ποιούσα, καὶ πειράζει αὐτὸν, καὶ καταφέρει αὐτὸν
εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι πολλὰ-
κι λησται ὄντες ἢ στρατιῶται κατὰ πολεμίων οἴδας
τεχνάζεσθαι, καὶ ὑποκαθέζονται, καὶ ποιοῦσιν ἔγ-
κρυμμα, καὶ λαμβάνουσι τὰ νῦτα τῶν ἐχθρῶν, καὶ
περικυκλοῦσιν αὐτοὺς ἀθρόως, καὶ ἀποκτείνουσι· B
πολλῶ μᾶλλον ἡ κακία οὐσα τοσοῦτων χλιδῶν τοῦτο
τὸ ἔργον ἔχουσα, τόσας ἀπολέσασα ψυχὰς, οἶδεν οὖν
ἔγκρυμμα ποιεῖν ἐν τῇ καρδίᾳ, κατὰ καιροὺς μὴ
ἐνεργεῖν, ἵνα ἐνέγκῃ τὴν ψυχὴν εἰς οἴησιν τελειότη-
τος;

Γ. Ὁ θεμέλιος τοῦ Χριστιανισμοῦ οὗτός ἐστιν,
ἵνα ἂν ποιῆσῃ ὁ ἄνθρωπος δικαιοσύνας, μὴ ἐπανα-
παύῃ ἐν αὐταῖς, καὶ ἔχη ἑαυτὸν μέγαν, ἀλλ' ἢ πτω-
χὸς τῷ πνεύματι· καὶ ἐὰν γένηται μέτοχος χάριτος,
μὴ νομίσῃ ἑαυτὸν κατελιφέναι τι, καὶ οἴηθῇ εἶναι
τις, καὶ ἀρῆται διδάσκειν· ἀλλ' ἵνα ὢν καλῆς ξενι-
τείας καὶ πολιτείας, νηστεύων πολλῶ, ξενιτεύων, εὐ-
χόμενος, μετέχων χάριτος, μὴ ἠγῆσθαι τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ τιμῶν· ἀλλὰ τότε μάλιστα, ὅταν ἀρχῇ χάριτος
γένηται, ἵνα ἔχη τὸν πόνον, τὴν δίψαν, ἵνα μὴ κεκο-
ρεσμένος ἔχη ἑαυτὸν δίκαιον ἢ πλούσιον ἐν χάριτι·
ἀλλ' ἢ πενθῶν καὶ δακρύων. Καὶ ὅν τρόπον ἐὰν ἦ
μητέρα, καὶ ἔχη υἱὸν μονογενῆ καὶ παιδείῃ αὐτὸν,
καὶ ὅταν γένηται ἀνήρ, συμβῆ αὐτῷ ἀποθανεῖν· καὶ
λοιπὸν ὅσοι ἂν ᾧσι παραμυθούμενοι τὴν μητέρα,
μᾶλλον ἐπεγείρουσιν αὐτῇ τὸ πένθος, καὶ ἀπαραμύ-
θητός ἐστιν· οὕτω χρὴ κλαίειν τὸν Χριστιανὸν τὴν
πτῶσιν αὐτοῦ, καὶ ἀδιαλείπτως δακρύειν· πρὸ πάν-
των δὲ ἔχειν συντετριμμένην τὴν καρδίαν.
accumulant; sic flere indesinenter Christianom oportet
lapsam suum, et ante omnia habere cor-

IA. Ὅσοι εἰ οἴκος βασιλέως ἔχων διαίτας πολλὰς
καὶ αὐλὰς διαφόρους, καὶ πρόθυρα πολλὰ, καὶ ἐσω-
τέρους οἴκους, ἐνθα μένει ὁ βασιλεὺς, καὶ ἡ πορ-
φύρα, καὶ οἱ θησαυροὶ ἀπόκεινται· λοιπὸν ὁ εἰσερχό-
μενος εἰς τὰς ἐξωτερὰς αὐλὰς μὴ νομίσῃ, ὅτι ἤδη εἰς
τοὺς ἐσωτέρους οἴκους ἦλθεν, ὅπου ἡ δόξα τοῦ βασι-
λέως, καὶ ἡ πορφύρα, καὶ οἱ θησαυροὶ· οὕτως εἰς τὸ
πνευματικόν, οἱ νηστεύοντες, οἱ ἀγρυπνοῦντες, οἱ
ψάλλοντες καὶ εὐχόμενοι, μὴ νομίσωσιν, ὅτι εἰσῆλθον
εἰς τὴν κατόπαισιν, ὡς δὲ ἀκμὴν εἰς τὰ πρόθυρα
καὶ εἰς τὰς αὐλὰς εἰσέρχονται, οὐχ ὅπου ἡ πορφύρα,
καὶ οἱ θησαυροὶ. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν ἀδελφοὶ τῇ ἐξω-
πολιτεία θαρρῆναι, καὶ λέγειν, ὅτι εἰμὶ τις· εἰ δὲ καὶ
χάριτος μέτοχος γένηται, οἴηθῆναι ὡς καταλαβόν,
ἢ γενόμενος ἐγγύτατος τοῦ βασιλέως· ἀκμὴν γὰρ εἰς
τὴν ἐξωτερὰς οἴκους διατρέβει. Οὐκ ὀφείλει ἐρεῦ-

A tionis bonæ. Cæterum ordo Christianorum interior
est his; et non debet quis his inniti solis ad confi-
dentiam. Contingit autem esse quosdam participes
gratiæ; in quibus malitia, cum revera subsit, insi-
diose latere satagit, ultro agere cessans et se
abscondens, ipsumque, in quo habitat, fallat, male
persuadens, esse suam mentem jam purgatam;
unde in arrogantiam inflatur, aïens: Perfectus ego
Christianus sum, at dum miser isti fiduciæ homo
164 indormit, liberum se nunc demum prædicans,
opprimitur ab irruente in eum, latronum more, e
latebris, ubi subsederat, malitia, quæ nihil minus
opinantem tentatione vehementi adoriens, vincit et
deprimit in terræ infima. Si enim homines sæpe
latrocinio aut militiæ dediti, stratagemate, uti sciunt,
subsidentes in locis occultis, et ex insidiis repente
coorientes in hostium terga, ipsoque circumventos
vi subita trucidant, quanto magis malitia, quæ tot
millibus annorum hoc opus exercuit, tot perdens
animas, notam habebit artem insidiarum in imo corde
struendarum, ut aliquando cesset ab agendo, quo
persuasionem ista imbuat animam, se esse perfectam?

X. Fundamentum Christianismi hoc est, ne ho-
mo post quantalibet bona opera, in ipsis acquie-
seat, aut se magnum putet, sed perseveret esse
pauper spiritu: ac cum gratiæ particeps factus fue-
rit, ne existimet se quidpiam adeptum, putetque
se esse aliquem, incipiatque magistrum agere.
Neve se aliquem supra vulgus, quin etiam, cum se-
cesserit in solitudinem et bene ambulaverit, mul-
tum jejunans, exilium mundi fortiter tolerans, pie
orans, gratiæ donorum compos, nihilo tamen magis
animam suam pretiosam habeat. Imo tum maxime,
quando primum sentit appulsum gratiæ, sollicite
laboret; sitimque monstret ulterioris profectus;
valde cavens ne, quasi jam satius, se abunde ju-
stum, aut locupletem habeat; e contrario potius
lugeat, et lacrymetur. Quomodo si mater educave-
rit a puero cura magna unicum filium, ubi, cum ad
virilem pervenit ætatem, mori eum contingat, quæ
consolari eam aggrediuntur, incentiva luctus magis
oportet lapsam suam, et ante omnia habere cor-

XI. Ut si palatium regis cujuscumque multa habeat
D cubicula, et multa vestibula et atria, ac interiora
conclavia, ubi residet rex, ubi purpura et thesauri
reponuntur, aliquis exteriorum tenuis atriorum in-
grediens, ne putet se jam in intima quasi viscera
tantarum ædium penetrasse, atque adeo tenere apo-
thecas, in quibus gaza et gloria regis, purpura et
thesauri custodiuntur: sic, ista imagine ad spiri-
tuale negotium translata, ne putent jejunantes, vi-
gilantes, psallentes, orantes, pervenisse se jam ad
fruitionem pacis: utpote qui adhuc in vestibula
tantum et prima atria ingressi sunt, nondum co-
ubi purpura; ubi thesauri jacent. Non debent igitur
fratres exteriori conversatione ac disciplina
niti magnopere, nec de se propter illam di-
cere: Ego sum aliquis; nec, simul ac quispiam

gratiam adipiscitur, prædientia niti, quasi jam A comprehenderit, aut regi sit intime admotus; modo enim in extimis duntaxat adhuc diversatur ædium partibus: nec convenit scrutari unumquemque, num forte inveniat in vase fictili thesaurum, aut regiam induerit Spiritus purpuram, an regem invenierit, et quiete fruatur. Sic quippe comparata est hominis anima, habet profunditatem quamdam et membra velut plurima. In eam porro subintrans peccatum, cuncta ejus occupat membra, et cogitationes cordis; deinde cum homo quærit, venit ad ipsum gratia, et occupat duo membra animæ. Qui ergo inexpertus rerum, sentit appulsum provocantis gratiæ, continuo putet, quod adveniens gratia omnes animæ partes occupaverit, planeque ac radicatus extirpatum sit peccatum; cum tamen pleaque adhuc animæ membra revera a peccato detineantur, unum tantum ex his quodpiam gratia possidente; nesciente ipso homine, et supine sistente sibi imponi. Est enim gratia plerumque **165** indesinenter operans, sicut oculus defixus in corpore. Et peccatum subest mentem clam subripiens. Et tunc qui discretione caret, temere autumans se perfectionis culmen tenere, intumescit opinione sui, plene jam se liberatum putans, quod non ita est; uti enim dixi, subest dolus latentis in insidiis Satanæ; aliquando nihil se moventis, ut credatur abesse, ac sic noxiam fiducia ingeneret homini, falso arbitranti purum se ac perfectum esse. Atqui neque plantans vineam statim ex ea uvam maturam aut vinum legit; neque seminans triticum in terra, eodem tempore segetes metit, et fructus capit; neque modo natus puer subito potest in virum adlescere: nec militiæ prima rudimenta ponens tiro, jam præfecturis militaribus aptus gerendis est: oportet enim hunc primum longa patientia insuescere labori; tum facta pugnae copia fortiter in campo stare, vincereque hostem ac coronari.

XII. Pulchræ igitur et bonæ res sunt, inopia vo- C luntaria, psalmodia, jejunium, vigiliæ, et gratia potiri; sed parum prosunt ei, qui nondum, ut oportuerat, coepit fodere, ubi fundamentum ponat. Nec se decipi mens in eo patiat, utcunque gratiæ particeps; aut inde sibi aduletur, pretiosam æstimans suam animam. Respice in Jesum, a quali gloria Dei Filius, Deus ipse, in quas passiones usque ad crucifixionem venit? Propter hanc ergo humilitatem exaltatus est, in dextera Patris sedens. At serpens a principio insevit Adamo, exaltationis amorem suggerens: *Eritis sicut Dii*®, per istam autem affectationem sublimitatis, vides in quam ignominiam descendit genus humanum. Sane quæro hominem pauperem spiritu, nec invenio. Ut si quis habens reconditos domi thesauros, tamen circumceat mendicans et ab omnibus petens: sic sunt Christiani gratiæ possessione apud Deum divites, humili sui æstimatione pauperes, et quasi nihil habentes. Debentur alicui centum auri libræ; si ille quinque acceptis sit contentus, nec ultra quidquam quærat; an aget sapienter? Pejus etiam sibi consulant quidam, habentes, ut sic dicam, decem un-

νῶν ἕκαστον, εἰ εὗρεν ἐν τῷ ὀστρακῆν σκευὴ ἐν θησαυρῶν, ἢ ἐνεδύσατο τὴν πορφύραν τοῦ Πνεύματος, ἢ εὗρε τὸν βασιλέα, καὶ ἀνεπαύσατο. Ἡ γὰρ ψυχὴ τοιαύτη ἐστίν· ἔχει βάθος· τι καὶ μέλη πολλὰ καὶ λοιπὸν ἢ ἁμαρτία ἐπεισελθούσα κατέχει αὐτὴν, ὅλα τὰ μέλη, καὶ τὰ νοήματα τῆς καρδίας. Εἰς ἐπιζητούντος τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται ἡ χάρις πρὸς αὐτὸν, καὶ κατέχει δύο μέλη τῆς ψυχῆς. Ὁ οὖν ἀπειρος παρακαλούμενος τῇ χάριτι, νομίζει ὅτι ἐλθούσα ἡ χάρις ὅλα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατέσχε, καὶ ἐξεργιζώθη ἡ ἁμαρτία· τότε οὖν πλείστον μέρος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κρατεῖται καὶ ἐν μέρος ὑπὸ τῆς χάριτος, καὶ ὑποκλέπτεται καὶ οὐκ οἶδεν· ἐστὶ γὰρ ἡ χάρις πολλάκις ἐνεργοῦσα ἀδιαλείπτως, ἐν τρέπον ὁ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ σώματι πέπρακται· καὶ ἁμαρτία B σύνεστιν ὑποκλέπτουσα τὸν νοῦν· καὶ ὁ ἀδιάκριτος, ὡς ἦδη καταλαβὼν, οἴεται τι περὶ αὐτοῦ καὶ τυφώται ὡς ἐλευθερωθεὶς. Οὐχ οὕτως γὰρ ἐστὶ τὰ πράγματα· καθὼς γὰρ εἶπον, ἔγκρυμμα ποιεῖ ὁ Σατανᾶς, εἰς καιροὺς μὴ ἐνεργῶν, ἵνα ποιήσῃ νομίσει τὸν ἀνθρώπον, ὅτι εἶμι καθαρὸς καὶ τέλειος· μὴ ὁ φουτεῖων ἀμπελῶνα εὐθέως λαμβάνει σταφυλῆν, ἢ γεωργεῖ ὄνον, καὶ ὁ σπείρων τὸ σπέρμα ἐν τῇ γῆ, ἦδη ἐθέρισε καὶ ἔλαβε καρποὺς, καὶ τὸ γεννώμενον παιδίον εὐθέως δύναται εἰς ἀνδρα τέλειον ἐλθεῖν, ἢ στρατευόμενος τῶν ἡδὴ ἐγένετο ἀξιοματικῶς; καὶ γὰρ αὐτὸν πρῶτον κοπιᾶσαι, καὶ εἰσελθόντα πόλεμον λαβεῖν τὰ νικητήρια καὶ στεφανωθῆναι.

IB'. Καλὸν οὖν ἐστὶν ἡ ἀκτημοσύνη καὶ ἡ ψαλμῶδία, καὶ ἡ νηστεία καὶ ἡ ἀγρυπνία, καὶ τὸ λαβεῖν χάριν Θεοῦ· ὁ δὲ ἀκμὴν οὐπω ἤρξατο ὡς δεῖ σάπτειν καὶ τιθεῖν θεμέλιον. Καὶ ἐν τοιούτοις ὁ νοῦς δεῖ ἀνεπιληπτος εἶναι μέτοχος χάριτος· λοιπὸν οἴεται περὶ αὐτοῦ, καὶ ἔχει τιμὴν τὴν ψυχῆν. Ἀπόδειξον εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀπὸ ποίας δόξης Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ὢν, εἰς ποία πάθη καὶ σταύρωσιν ἤλθε. Διὰ ταύτην οὖν τὴν ταπεινοφροσύνην ὑπερυψώθη ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθέσθαι· καὶ ὁ ὄψις ἐξ ἀρχῆς ὑπέσταιμε τῷ Ἀδάμ ὕψωμα, ὅτι Ὁς Θεὸς γένη· διὰ ταύτην τῆς ὑψηλοφροσύνης εἶδες οὖν εἰς ὅποιαν ἀτιμίαν κατήλθε τὸ γένος τοῦ Ἀδάμ. Ἐπιζητῶ δὲ ἀνθρώπων πτωχῶν τῷ πνεύματι, καὶ οὐχ εὐρίσκω· ὡς περὶ ἵνα ἦ τις πλούσιος ἔχων ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ θησαυροὺς, καὶ ἢ ἐπιδεόμενος, καὶ πτωχὸς καὶ παρὰ πάντων ζῆτῶ. Οὕτως εἰσὶ Χριστιανοὶ ἔχοντες χάριν, πλοῦσιοι εἰς Θεὸν, πτωχοὶ εἰς τῷ πνεύματι, ὡς μηδὲν ἔχοντες· εἰσὶ πρὸς λόγον ἑκατὸν λίτραι χρυσοῦ α; ὀφείδει κτήσασθαι· ὁ λαβὼν πέντε λίτρας ἐκορέσθη. Εἰσὶ δὲ τινες πρὸς λόγον δέκα οὐγκία; ἔχοντες τῆς χάριτος, καὶ ποιοῦσιν αὐτά; ἑκατὸν, καυχώμενοι. Καὶ εἰσὶ πολλάκις πέντε οὐγκία; ἔχοντες τῆς ἀμφορίας,

® Gen. iii, 5.

καὶ ποιῶσιν αὐτὰς ἡμιούγκια· τοῦτο δὲ αὐτοῖς A
 συμβαίνει, ἢ κατ' ἀγνοίαν, ὅτι ἐν αὐτῇ εἴῃ χάριτι
 ὑποκλεπτόμενοι οὐκ οἶδασιν. Ἡ κατὰ κενοδοξίαν,
 αἰσχυρόμενοι εἰπεῖν ὅτι ἐνεργεῖ τὸ κακόν· ἤδη γὰρ
 κηρύττουσιν εἶναι ἑαυτοὺς τελείους. Τὸ δὲ δίκαιον
 δεῖ ποιεῖν καὶ λέγειν τὸν ἄνθρωπον· καὶ τὰ τῆς
 χάριτος ὁμολογεῖν, καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἁμαρτίας.
 Φεῦδεται γὰρ ὁ τοιοῦτος καθαρὰν λέγων ἔχειν τὴν
 καρδίαν· οὐχ οὕτως γὰρ ἐστὶ τὰ πράγματα, ὡς ἅμα
 τὴν χάριν ἐπιδημῆσαι ἤδη καθαρὸν γενέσθαι τὸν
 ἄνθρωπον· παραδέδονται γὰρ τοῖς πολεμίοις καὶ
 τοῖς πειρατηρίοις εἰς γυμνασίαν καὶ παιδεύσιν, ὅν
 τρόπον καὶ ὁ Ἰωβ τῷ πειρασμῷ. Συνεργεῖ γὰρ τὸ
 κακὸν τῷ ἀγαθῷ, προαιρέσει οὐ καλῇ· τὸν δὲ Χρι-
 στιανὸν δεῖ πέντε οὐγκίας τῆς ἁμαρτίας ἔχοντα,
 λέγειν, ὅτι εἴκοσιν ἔχω, καὶ πεπληρωμένος εἰμι τοῦ
 κακοῦ. Καὶ ἔχοντα πρὸς λόγον οὐγκίας εἴκοσι τοῦ
 ἀγαθοῦ, λέγειν, ὅτι Ἡμιούγκιον ἔχω. Εἰ δὲ τοῦτο
 κατὰ κενοδοξίαν αἰσχυνεται εἰπεῖν, τὸ δίκαιον γούν
 εἰπάτω. Ὁμολογησάτω μὲν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς
 χάριτος· ὁμολογησάτω δὲ καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐν
 μέρει. Καθὼς οὖν προείπον περὶ τῆς ψυχῆς, ὅτι
 ἔχει βάθος, ὑποδείγμασι χρώμαθα· διαγράφωντας
 αὐτῆς τὰ μέλη. Ὡσπερ ἴνα ἢ ἥλιος, καὶ ὣσιν ἐξ
 αὐτοῦ ἀκτίνες πολλαί· ἢ ἴνα ἢ δένδρον ὕψηλόν, καὶ
 ἔχη κλάδους· ἢ ἴνα ἢ πόλις μεγάλη, καὶ ἔχη γειτο-
 νας πολλὰς· οὕτως ἐστὶν ἡ νοερά οὐσία, ἡ ἀθάνατος
 ψυχή, κάλλος τίμιον ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα,
 εἰκὼν καὶ ὁμοίωμα Θεοῦ. Λοιπὸν ἐλθοῦσα ἡ χάρις,
 εἰς δύο ἀκτίνας τῆς ψυχῆς ἐπιλάμπει· ἢ ἀπὸ ὄλου
 τοῦ δένδρου εἰς κλάδους δύο, ἢ ἀπὸ πάσης τῆς
 πόλεως εἰς δύο γειτωνίας. Ἐστὶ δὲ τὰ πλεῖονα μέρη
 τῆς ψυχῆς κατέχεται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· καὶ νομίζει
 ὅτι ὅλη δι' ὄλου, τοῦ ἀγαθοῦ μέρους καὶ τῆς χάριτος
 καὶ τῆς λαμπρότητος γέγονε· πρὸς λόγον πέντε λί-
 τρας χρυσοῦ κτησάμενος, δοκεῖ αὐτῷ ὅτι ἑκατὸν λί-
 τρας ἐκτήσατο· μὴ τὸ ἐμβρυον ἐν τῇ μήτρᾳ ἤδη γέ-
 γονεν ἄνθρωπος; ἢ ὅτι θεὸς ἕνα λίθον τοῦ θεμελίου,
 ἤδη ἐτελείωσε τὸ οἰκοδόμημα; ἢ ὁ σπόρος ὁ χωσθεὶς
 ἐπὶ τῆς γῆς, ἤδη ἐγένετο στάχυς; μὴ ὁ πραγμα-
 τεύόμενος ἅμα τοῦ ἀρεῖσθαι τῆς πραγματείας, ἤδη
 ἐπλήρωσε τὴν ἀποθήκην; καὶ ὁ μετέχων χάριτος μι-
 κρᾶς, παρὰ τοῦτο γέγογε Χριστιανός; ἀκμὴν οἱ
 πρῶτοι καὶ οἱ μεγάλοι οὕτως εἶσι πρὸς τελειότητα,
 ὡς ὁ ὀφφικιάλιος πρὸς ἡγεμόνα· ἢ ὡς ῥύαξ μικρὸς
 πρὸς Εὐφράτην ποταμόν. Ὁ ἔχων πρόθεσιν ἀπελ-
 θεῖν εἰς πόλιν μακρὰν τριάκοντα μιλίων, δύο ἢ τρεῖς
 ἐὰν ἀπέλθῃ, μὴ νομίσῃ ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν·
 ἐπειδὴ οὖν ἡ ἐναντία δύναμις προτρεπτικὴ ἐστίν,
 οὐκ ἀναγκαστικὴ· καὶ θεὸς χάρις προτρεπτικὴ ἐστὶ
 διὰ τὸ αὐτεξούσιον καὶ λιτὸν τῆς φύσεως, λοιπὸν ἐὰν
 ποιήσῃ κακὰ ὁ ἄνθρωπος προτρεπόμενος ὑπὸ τοῦ
 Σατανᾶ, οὐ κρινεται ἀνε' αὐτοῦ ὁ Σατανᾶς· ἀλλ'
 αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τιμωρεῖται καὶ κολάζεται, ὡς
 ὀπήκοος γεγωνὸς τῆς κακίας ἰδίῃ θελήματι. Ὁμοίως
 καὶ ἐὰν τραπῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ πε-
 ριγένοιτο χάρις Θεοῦ, οὐκ ἐπιγράφει τὸ ἀγαθὸν ἑαυ-
 τῇ ἢ χάρις, ἀλλ' ἰαποδίδωσι τῷ ἀνθρώπῳ καὶ δοξάζει
 αὐτὸν· ἐπειδὴ ἑαυτῷ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος αἴτιος

PATROL. GR. XXXIV.

et eas vano tumore gloriationis falsæ
 in centum multiplicantes : e contrario vero plerum-
 que nonnulli habentes quinque uncias peccati, eas
 in semiunciam extenuant. Id ipsis accidit vel per
 ignorantiam, quod quantula sint impertiti mensura
 gratiæ ex vero non norunt, vel per vanæ gloriæ
 appetitum, non sustinentes fateri, quam in se ex-
 periuntur, operationem mali. Jam enim prædicant
 se perfectos. Oportet autem et fieri et dici ab ho-
 mine quod justum est; et gratiæ quam accipit, dona
 profiteri; et non dissimulare, quam sentit in se
 peccati operationem. Mentitur quippe talis purum
 aiens se habere cor; haud enim in hunc modum
 se res habent; quasi ad primam statim adven-
 nientem gratiam purus omni ex parte homo reddat-
 ur : traditur quippe hostibus, et horum tentationi
 bus exponitur ad exercitationem et disciplinam :
 quomodo Job tentatione probatus est. Cooperatur
 quippe et malum bono, intentione non bona. Chri-
 stianum vero convenit quinque uncias peccati habentem,
 dicere humiliando se : viginti uncias habeo, et
 plenus sum iniquitate : habentem autem, exempli
 causa, uncias viginti bonitatis, dicere : vix boni semi-
 unciam habeo. Si autem hoc dicere, ob vanæ
 gloriæ studium, erubescit; saltem quod justum est
 proferat, fateaturque tum quid in se operetur gra-
 tia, tum quid ex parte altera peccatum molitur.
 Jam circa id quod dixi de anima, inesse illi profun-
 ditatem latebrosam, exemplis utemur membra ipsius
 describentes. Quemadmodum enim ut sol est, ita
 sunt ex ipso plures radii; ut arbor alta est, ita et
 ramos habet; ut civitas magna est et circum habet
 166 urbes multas : sic est intellectualis substan-
 tia, immortalis anima, pulchritudo pretiosa super
 omnes creaturas, imago et simulacrum Dei; in hanc
 veniens gratia duobus ei radiis affulget, aut ex uni-
 versa arbore, duos illuminat ramos, aut binas dun-
 taxat ex universa provincia urbes ingreditur : quod
 allegorice significat unam tantum et alteram ani-
 mæ potentiam gratia contingi, adhuc vero pluri-
 mas ejus quasi membro peccato teneri. Utcunque
 autemet se totam ex toto transisse in partem me-
 liorem, et in solidum a gratia possideri, et ejus
 radiis splendere; perperam subductis rationibus;
 ita ut cum vix quinque libras auri vere habeat, sibi
 tamen persuadeat non minus libris centum se possi-
 dere. An fetus adhuc informis in utero, homo jam
 perfectus est? An qui unum in fundamentum lapi-
 dem jecit, jam perfecit ædificium? utrum semen
 sulco ingestum, jam spica est? Num mercator, qui
 modo incipit negotiari, replevit jam apothecas?
 Non sane magis, qui primæ gratiæ particeps est factus,
 jam Christianus est. Atqui primi ipsi ac mag-
 ni sic se ad perfectionem habent, ut minister ad
 imperatorem, ut rivulus ad Euphraten fluvium.
 Habens propositum in urbem eundi triginta dierum
 itinere dissitam; ne ubi biduum aut triduum viæ
 peregerit, jam se putet ingressum esse civitatem
 illam. Quoniam igitur adversariæ potestas instigare,

27

non autem afferre necessitatem potest; divina item gratia hortatur, propter sui potens arbitrium et libertatem innatam naturæ; itaque si mala fecerit homo persuasus a Satana, non judicatur vice ipsius Satanas, sed ipse homo castigatur ac punitur, quod malitiæ obediens factus fuerit ex propria voluntate. Similiter si vergat homo ad bonum, et vincat gratia Dei; haud ascribat ipsi sibi bonum gratia; sed attribuit homini et glorificat ipsum; quoniam sibi homo causa boni factus est; talis enim hic est naturæ; non autem ut veniens ad ipsum gratia liget ejus voluntatem, inducente necessitatem potentia; ac de cætero volentem nolentem ipsum immobiliter affligat bono; sed dat locum libero arbitrio, etiam cum illi præsens adest divina vis: ut demonstretur, utrumque hominis voluntas animam in pretio habeat, auctorem habeat; consentiat, annon consentiat? Multi enim in pretio habuerunt, et consenserunt; alii aversi abierunt; dicit enim Apostolus: *Cum spiritu ceperitis, carnis consummamini* ¹⁰. Naturæ quippe lex non est posita, sed sui compoti arbitrio et electioni, quæ verti ad bonum et malum potest. Propterea dicit Dominus: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur* ¹¹? Vult Dominus accendi cœlestem ignem in cordibus hominum; horum vero quidam volunt, quidam nolunt. Similiter rursus dicit: *Quoties volui congregare vos ut gallina congregat pullos suos, et nolistis* ¹²? Vides Dominum velle, rursus autem homines nolle accedere ad Dominum, et misericordiam nancisci.

XIII. Qui vult accedere ad Dominum et vita æterna dignus haberi, et habitaculum Dei fieri, et Spiritu sancto dignus haberi, ut fructus ejus juxta mandata Domini queat irreprehensibiliter et pure facere, sic debet incipere. Primum credere Domino firmiter, et dare ex toto se ipsum verbis mandatorum ejus, et renuntiare mundo per omnia, ita ut in nullo prorsus apparentium mens occupetur; et obfirmare semper se omni conatu ad perseverantiam in oratione; et non desperare, expectans cum fiducia Domini inspectionem et auxilium ubique, scopum suæ mentis in eo habens defixum semper. Deinde urgere se cum conatu et contentione indesinenter ad omne bonum, et in executionem omnium Dei mandatorum, quantumvis invito corde propter inherens peccatum; puta per vim adigendo se ipsum ad humiliter sentiendum coram omnibus **167** hominibus, et se ipsum cunctis minorem et pejorem existimandum, non querendo honorem, aut laudem, aut gloriam ab ullo, sicut in Evangelio scriptum est, sed solum Dominum præ oculis habendo semper ipsiusque mandata, eique soli studendo placere ¹³. In mansuetudinem quoque se per vim inclinet, reluctantem etiam corde, sicut ait Dominus: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris* ¹⁴. Similiter esse misericordem, benignum, compatentem, bonum, quantum potest, se vi assuefaciat, juxta id quod dicit Dominus: *Estote boni et benigni, sicut Pater vester cœlestis misericors est* ¹⁵. Et rursus: *Si diligitis me, mandata mea servate* ¹⁶. Et

¹⁰ Gal. III, 3. ¹¹ Luc. XII, 49. ¹² Matth. XXIII, 37. ¹³ Joan. V, 44. ¹⁴ Matth. XI, 29. ¹⁵ Luc. VI, 36. ¹⁶ Joan. XIV, 25.

του αγαθου· αυτης γαρ εστι της φυσικως ουτος· και οχι οσον ερχομενη η χαρις προς αυτον αναγκαστικη δυναμει δεσμευει αυτου το θελημα, και λοιπων εκουσια και ακοντα ποιει αυτον απρακτον αγαθου, αλλα παραχωρει τω αυτεξουσιω και συνουσα η θεια δυναμις, ινα αποδειχθη το θελημα του ανθρωπου, ει τιμα την ψυχην η ου τιμα· ει συμφωνει η ου συμφωνει· πολλοι γαρ επιτησαν και συνεφωνησαν. Άλλοι δε εξετραπησαν. Λεγει γαρ ο Άποστολος, *Εραρξάμεντι πνεύματι· νυν σαρκί επιταλείτε*· τη γαρ φύσει νόμος ου κείται, αλλα τη αυτεξουσιω προαιρείται δυναμένη τραπηναι επι το αγαθον και το κακόν. Διό λεγει ο Κύριος· *Πύρ ήλωσθ βαλειν επι την γην, και ήθάλησα ει ήδη άρτήθη*. Θέλει ο Κύριος αναφθηναι το ούράνιον πύρ εις τάς καρδιας των ανθρωπων, και οι μιν θέλουσιν, οι δε ου θέλουσιν· ομοίως παλιν λεγει· *Ποσάκις ήθέλησα επισυναγαγην υμάς, ως όρνις τα έαυτης νοσσία, και οτα ήθελήσατε; όρξς δει ο Κύριος θέλει· και αυ οι ανθρωποι ου θέλουσι προσεγγισαι τω Κυρίω, και ευρειν έλεος*.

Propterea dicit Dominus: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur* ¹¹? Vult Dominus accendi cœlestem ignem in cordibus hominum; horum vero quidam volunt, quidam nolunt. Similiter rursus dicit: *Quoties volui congregare vos ut gallina congregat pullos suos, et nolistis* ¹²? Vides Dominum velle, rursus autem homines nolle accedere ad Dominum, et misericordiam nancisci.

IV. Ο βουλόμενος προσελθειν τω Κυρίω, και ζωής αιωνίου καταξωθηναι, και κατοικητήριον θεου γενέσθαι, και Πνεύματος αγίου καταξωθηναι, ινα τους καρπους αυτου κατά τάς έντολάς του Κυρίου δυνηθη άμώμως και καθαρώς ποιειν, ούτως όφειλει ενάρξασθαι. Πρώτον πιστεύσαι τω Κυρίω βεβαίως, και επιδοϋναι εξ όλου έαυτον τοις λόγοις των έντολων αυτου, και αποτάξασθαι τω κόσμω κατά πάντα, ινα εν ουδενι όλως των φαινομένων έ νου; ασχολήται. Και εις την εύχην πάντοτε προσκαρτερειν αυτον, και μη απογινώσκειν προσδεχόμενος του Κυρίου την έπισκεψιν και την βοθηειαν πάντοτε, τον σκοπον του νοος αυτου εις τουτο έχων δια παντός. Έτα βιάζεσθαι χρη άει εις πάν αγαθόν, και εις πάσας τάς έντολάς του Κυρίου, εάν μη θελούσης της καρδιας δια την συνουσαν αυτη ήμαρτιαν· οσον βιάζεσθαι έαυτον εις το ταπεινοφρονειν ενώπιον πάντων ανθρωπων, και έαυτον πάντων έλάττω και χειρονα ήγεισθαι, μη ζητων τιμήν η έπαινον η δόξαν παρά τινοσ, καθώς εν τω Εύαγγελιω γέγραπται, αλλα μόνον τον Κύριον άει πρό όφθαλμών έχειν, και τάς έντολάς αυτου, αυτω μόνω βουλόμενος άρέσαι. Εις την πραότητα ομοίως έαυτον βιάζέτω, και μη θελούσης της καρδιας, ως φησιν ο Κύριος· *Μάθετε άπ' έμου, ότι πρώος ειμι και ταπεινός τη καρδίω, και εύρήσετε ανάπαυσιν ταίς ψυχαίς υμών*. Όμοίως εις το είναι έλεήμονα, χρηστόν, ευσπλαγγνον, αγαθόν, δση δυναμις, έαυτον έθίζειν μετά βίας, ως φησιν ο Κύριος· *Γίνεσθε αγαθοι και χρηστοι, καθώς ο Πατήρ υμών ο cύρανιος οικτιρμων έστι· και παλιν φησιν· Έάν*

ἀγαπᾷτέ με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε. Καὶ πάλιν· Βιάζεσθε· βιασται γὰρ ἀρπάξουσιν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ τό· Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης. Ἄει δὲ τὴν τοῦ Κυρίου ταπεινώσειν καὶ πολιτείαν καὶ ἀναστροφήν ἐχέτω πρὸ ὀφθαλμῶν, ὥσπερ ὑπογραμμὸν ἐν πάσῃ μνήμῃ ἀληθαργῆ· καὶ ὅση δύναμις βιάζεσθω ταῖς εὐχαῖς προσκαρτερεῖ, διὰ παντὸς δεόμενος καὶ πιστεύων· ἵνα ἐλθὼν ὁ Κύριος ἐνοικήσῃ ἐν αὐτῷ καὶ καταρτίσῃ καὶ δυναμώσῃ αὐτὸν ἐν ταῖς ἐντολαῖς πάσαις αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἡ ψυχὴ αὐτοῦ γένηται οικητήριον Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως δὲ νῦν μετὰ βίας καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐθίζειν ἑαυτὸν διὰ παντὸς εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ τοῦ Κυρίου δεῖ μνημονεύειν, καὶ προσδοκᾷ αὐτὸν διὰ παντὸς ἐν πολλῇ ἀγαθότητι καὶ ἀγάπῃ. Τό τε θεωρῶν ὁ Κύριος τὴν τοιαύτην αὐτοῦ προαίρεσιν καὶ τὴν ἀγαθὴν σπουδὴν, πῶς βιάζει ἑαυτὸν πάντοτε εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ ἀγαθὸν δεῖ, καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ πραότητα καὶ ἀγάπην· καὶ μὴ θέλουσαν τὴν καρδίαν ἀγγεῖ, καὶ ἀγει, ὅση δύναμις, ἑαυτὸν μετὰ βίας, ποιεῖ μετ' αὐτοῦ τὸ εἶδος αὐτοῦ· καὶ λυτροῦται αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐνοικουσης ἁμαρτίας; Πνεύματος ἀγίου ἐμπιπλῶν αὐτὸν, καὶ οὕτως λοιπὸν ἀνευ βίας καὶ καμάτου πάσας ποιεῖ πάντοτε τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἐξ ἀληθείας· μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐντολάς, καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, ὅτε καρποφορεῖ καθαρῶς. Χρῆ δὲ πρότερον προσελθόντα εἶναι τῷ Κυρίῳ, οὕτως βιάζειν καὶ αὐτὸν εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας, προσδοκῶντα διὰ παντὸς ἐν πίστει ἀδιστακτῶ τὸ εἶδος αὐτοῦ, καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ οικτεῖρειν καὶ ἐλεῆμονα ἔχειν καρδίαν, βιάζεσθαι εἰς τὸ καταφρονησθαι, εἰς τὸ μακροθυμεῖν, ἐξουθενούμενον, ἢ ἀτιμαζόμενον μὴ ἀγανακτεῖν· κατὰ τὸ εἰρημίνον· *Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικούστας, ἀγαπήτοί· βιάζεσθαι τε ἑαυτὸν εἰς τὴν εὐχὴν, μὴ πῶ ἔχοντα εὐχὴν Πνεύματος.* Καὶ οὕτως ὁ Θεὸς θεωρῶν τὸν οὕτως ἀγωνιζόμενον, καὶ βίᾳ ἑαυτὸν ἀγοντα εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας, δίδωσιν εὐχὴν ἀληθινὴν Χριστοῦ, δίδωσι σπλάγχνα οικτιρμῶν, χρηστότητα ἀληθινὴν, καὶ ἀπαξιαπλῶς τηρεῖ αὐτῷ τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος. Εἰ δὲ τις μόνον εἰς τὴν εὐχὴν βιάζεται ἑαυτὸν, μὴ ἔχων εὐχὴν, ἵνα σὴν εὐχὴν χάριτος, καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ ἀγάπην καὶ τὰς λοιπὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἑαυτὸν, οὐ βιάζεται, ἐνίοτε δίδεται αὐτῷ εὐχὴ χάριτος, καὶ ἐν ἀναπαύσει καὶ εὐφροσύνῃ μερικῶς κατὰ τὸ αἴτημα αὐτοῦ, τοῖς δὲ τρὸποῖς ὁμοίος ἐστὶν ὃ ἦν πρότερον ὁμοίος. Οὐκ ἔχει γὰρ πραότητα, ὅτι οὐκ ἐζήτησεν ἐμπόνως, καὶ οὐ προηυτέρισεν ἑαυτὸν οὕτω γενέσθαι. Οὐκ ἔχει ταπεινοφροσύνην, ἐπειδὴ οὐκ ἤτσησε, καὶ ἑαυτὸν ἐδίδασατο εἰς τοῦτο· οὐκ ἔχει ἀγάπην πρὸς πάντας, ἐπεὶ περὶ τούτου μέριμναν καὶ ἀγῶνα οὐκ ἔχεν ἐν τῇ αἰτίῃσει τῆς προσευχῆς· χρῆ γὰρ ἕκαστον, ὥσπερ εἰς τὴν εὐχὴν βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἀγγεῖ, καὶ μὴ θελούσης

A iterum : *Vim vobis facite, violenti enim rapiunt regnum caelorum* ¹⁷. Et illud : *Contendite intrare per angustam portam* ¹⁸. Semper autem Domini humilitatem, rationem vivendi, et conversationem habeat prae oculis, uti exemplar in memoria omni sine oblivione. Contendat etiam quantum habet virium in assidue orando, nusquam non petens et credens, ut veniat Dominus et inhabitet in ipso, instruatque ac corroboret ipsum in cunctis ejus mandatis; et ut ejus anima sit habitaculum Jesu Christi. Et sic quae nunc per vim et corde invito facit, assuefacient ipsum in omne tempus ad bonum, et ad semper vivam Dei memoriam habendam, et expectandum eum semper in multa bonitate et charitate. Tunc considerans Dominus tale ipsius propositum, et bonum studium, quo vim infert sibi jugiter ad ejus recordandum, et ad prosequendum semper bonum; itemque ad humilitatem, mansuetudinem, charitatem; et quamlibet reluctans cor subigit in haec, promovetque quantum potest summa vi seipsum; facit cum ipso misericordiam suam, et liberat ipsum ab inimicis suis; et ab irhabitante in ipso peccato, replens illum Spiritu sancto, cujus ope de caetero citra vim et laborem cuncta in veritate mandata Domini exsequitur; aut potius Dominus in illo cuncta implet propria mandata et fructus Spiritus, quando fructificat pure. Oportet autem prius accedentem quemvis ad Dominum, sic vim inferre sibi urgendo se ad bonum, in eoque frangendo resistentiam cordis, expectantem ubique ac semper, fide omne dubium pellente, misericordiam ejus : cogere quoque seipsum ad miserandos alios, corque in omnes egentes beneficium habendum; item ad longanimitate tolerandum quidvis durum, et ad non indignandum nec aegre ferendum, quando vilipenditur et contemnitur; juxta dictum illud : *Non vosmetipsos defendentes, charissimi* ¹⁹. Vim etiam sibi facere ad orandum, quando nondum accepit donum orandi per Spiritum. Videns enim Deus sic contententem seseque compellentem ad bonum, invito etiam corde, dat illi orationem Christi veram, dat viscera misericordiae, benignitatem veram : uno verbo, seponit et confert illi totum fructum Spiritus. Quod si quis desiderans, quo caret, orationis donum, ut illud impetret, solum sibi ad orandum vim facit, non item ad humiliter sentiendum de se, non ad exercendam charitatem, aut ad mandata Domini caetera implenda sibi vim facit, continget interdum dari huic orationis donum, etiam cum quiete et laetitia ex parte, prout postulavit; moribus autem similis est ei, cui prius erat similis; non enim habet mansuetudinem, pro qua adipiscenda non laboravit; et ad quam sese non disposuit. Non habet humilitatem, quoniam eam nec petit, nec sibi ad eam exercendam vim adhibuit. **168** Non habet charitatem ad omnes, quando de hac esse sollicitus, pro eaque contendere flagi-

¹⁷ Matth. xi, 12. ¹⁸ Luc. xiii, 24. ¹⁹ Rom. xii, 19.

tans in oratione sibi concedi, tanti non duxit. Oportet enim unumquemque, sicut ad orationem se compellit, et per vim urget; frustra reluctantante corde, ita se pariter in charitatem, in mansuetudinem, in omnem patientiam et longanimitatem, cum gaudio, secundum quod scriptum est, urgeat seipsum; itemque ad ferenda libenter opprobria, et pejorem se cunctis, infimumque omnium reputandum: ad non proferendum in conversatione, quod utile non est, sed ad meditanda corde semper, et ore enuntianda eloquia Domini. Similiter ad non irascendum, juxta quod dictum est: *Omnis amaritudo, et ira, et clamor, tollatur a vobis, cum omni malitia* ⁴⁰. Ut sic Dominus viso ejus studio, det ipsi hæc cuncta facilia citra laborem et vim, quæ antea laborioso conatu tenere vix poterat, propter inhabitans in eo peccatum: ita ut ipsi jam fiant ille omnes virtutis exercitationes quasi natura. De cætero enim Dominus in eum adveniens, et in ipso sua ipsius mandata, sine molestia ejus ulla; replens

XIV. Si vero quispiam ad orationem fundendam sibi vim infert, donec aliquam gratiam a Deo impetret, in hæc autem, scilicet humilitatem, charitatem, mansuetudinem, et reliquas virtutes pari conatu non incumbit, sibi ad eas vim inferens, nonnunquam ipsi se indulget divina gratia petenti et oranti; bonus quippe et clemens Deus est, pronusque ad concedendum flagitantibus quæ volunt; qui tamen talis non præparavit seipsum, neque assuefecit ad prius memoratas virtutes, aut perdit gratiam, aut accipit et cadit, aut non proficit, in superbiam elatus; quoniam mandatis Domini seipsum ex proposito non tradit totum. Nam domicilium et requies Spiritus humilitas est, charitas est, mansuetudo est, et cæteræ præscriptæ a Domino virtutes. Debent igitur qui volunt in veritate placere Deo et accipere ab ipso cælestem gratiam, crescereque ac se perficere in sancto Spiritu, primum cogere seipsum ad exercenda officia omnium virtutum, quantumvis reluctantante animo, sicut dictum est: *Propterea ad omnia mandata tua dirigebat* ⁴¹. Uti enim aliquis ad perseverandum in oratione sibi vim infert seseque cogit, usque dum recte hoc munere fungatur; ita debet se pariter ad cuncta virtutis officia compellere, urgendo et cogendo, quoad ex consuetudine bonum habitum paret: sic enim quod perseveranter petierit a Domino consecutus, plena jam et segura optati possessione gaudebit: crescente utique ac florente in ipso permanenter, quam anxie postulavit, gratia Spiritus; gratia quæ donatur ipsi, quæque requiescit in humilitate ipsius, et in reliquis virtutibus, et docet ipsum veram humilitatem, veram charitatem, veram mansuetudinem, ad quam possidendam sese compulit, quamque anxie quæsit. Et sic auctus in profectum, et ad ipsum perfectionis in Deo erectus culmen, hæreditate cælorum regni dignus censetur.

Α τῆς καρδίας· οὕτως εἰς τὴν ἀγάπην, εἰς τὴν πραύτητα, καὶ εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, κατὰ τὸ γεγραμμένον· οὕτω βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ ἐξουθενεῖσθαι, καὶ χεῖρω καὶ ἐσχατον ἑαυτὸν λογίζεσθαι πάντων, ὡς τὸ μὴ ὂν χρήσιμον, μὴ ὀμλεῖν· ἀλλὰ τὰ τοῦ Κυρίου μελετᾶν ἅλι λόγια καὶ λαλεῖν στόματι καὶ καρδίᾳ· οὕτως εἰς τὸ μὴ θυμοῦσθαι κατὰ τὸ εἰρημένον· Πᾶσα πικρία, καὶ ὀργή, καὶ κραυγὴ ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πόσῃ κακίᾳ· Ἴνα οὕτως ὁ Κύριος ἰδὼν αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν δώσῃ αὐτῷ ταῦτα πάντα ἀκόπως καὶ ἀβιάστως, ἅπερ πρὶν οὕτω μετὰ βίας φυλάξαι ἠδύνατο, διὰ τὴν οἰκοῦσαν ἐν αὐτῷ ἁμαρτίαν· καὶ γίνεται αὐτῷ ταῦτα πάντα τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα ὡς περ φύσις· τὸ λοιπὸν γὰρ ἐλθὼν ὁ Κύριος, ἐλθὼν καὶ γενόμενος ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας ἐντολάς ἀνευ καμάτου, πληρῶν αὐτὸν τοῖς καρποῖς τοῦ Πνεύματος.

permanens, uti et ipse in eo, exsequitur in ipso ipsum fructibus Spiritus.

ΙΔ'. Εἰ δέ τις εἰς εὐχὴν βιάζεται ἑαυτὸν, ἕως ὅσον λάβῃ τι χάρισμα παρὰ τοῦ Θεοῦ, εἰς ταῦτα δὲ ἦγουν εἰς ταπεινοφροσύνην, εἰς ἀγάπην, εἰς πραύτητα, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀρετὰς, ὁμοίως οὐ βιάζεται ἑαυτὸν, καὶ ἀγχει, ἐνίοτε γίνεται πρὸς αὐτὸν θεία χάρις αἰτούμενος καὶ δεόμενος· ἀγαθὸς γὰρ καὶ χρηστός ὁ Θεός, καὶ τοῖς αἰτούσιν αὐτὸν δίδωσι τὰ αἰτήματα· μὴ προευνεπίστας δὲ ἑαυτὸν, καὶ μὴ ἐθίσας εἰς τὰς προειρημένους ἀρετὰς, ἢ ἀπόλλαι τὴν χάριν, ἢ λαμβάνει καὶ πίπτει, ἢ οὐ προκόπτει ὀφηλοφρονήσας· ἐπιειθὲ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἑαυτὸν ἐκ προαιρέσεως οὐ δίδωσι. Τὸ γὰρ κατοικητήριον ἢ ἀνάπαυσις τοῦ Πνεύματος, ἢ ταπεινοφροσύνη ἐστὶ, καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ πραύτης, καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ Κυρίου ἐντολαί. Ὀφείλουσιν οὖν βουλόμενοι ἐξ ἀληθείας εὐσεβεσθῆσαι τῷ Θεῷ, καὶ δεῖξασθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον χάριν, καὶ αὐξῆσαι καὶ τελειῶσαι ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ βιάζεσθαι πρῶτον ἑαυτὸν φυλάσσειν πάσας τὰς ἀρετὰς, καὶ μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας, κατὰ τὸ εἰρημένον· Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατορθοῦμην. Ὡς γὰρ τις εἰς τὴν καρτέρησιν τῆς εὐχῆς βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἀγχει ἕως ὅσον κατορθώσῃ τοῦτο· ὁμοίως εἰς πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἀγχει, καὶ ἐθίξει ἕως ἀγαθόν· καὶ οὕτως αἰτούμενος καὶ δεόμενος τοῦ Κυρίου διαπαντός, καὶ τυγῶν τῆς αἰτήσεως, αὖτις κηθαλεῖ ἐν αὐτῷ τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος, τὸ χάρισμα τὸ χαρισθὲν αὐτῷ ἐναπαυόμενον ἐν τῇ ταπεινοφροσύνῃ αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἀρεταῖς, καὶ διδάσκει αὐτὸν ἀληθινὴν ἀγάπην, ἀληθινὴν πραύτητα, ἣν προεβιάσατο καὶ ἐξήγησε· καὶ οὕτως αὐξήσας καὶ τελειωθείς ἐν Θεῷ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀξιοῦται. Ὁ γὰρ ταπεινὸς οὐδέποτε πίπτει. Πῶ γὰρ πεσεῖν ἔχει ὑποκάτω πάντων ὄν; μεγάλη ἔβρωσις ἢ ταπεινώσις· καὶ τιμιότης, καὶ ἀξίωμα ἢ ταπεινοφροσύνη. Ἐθίσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς αὐτοῦς, καὶ ἀγξωμεν εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ μὴ θελοῦ-

⁴⁰ Ephes. iv, 33. ⁴¹ Psal. cxviii, 116.

σης τῆς καρδίας ἡμῶν, δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι καὶ ἀγάπῃ ἀδιαλείπτως ἐν τῇ προσδοκίᾳ ταύτῃ, ἵνα ἀποστελεῖ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ἵνα εὐξώμεθα καὶ προσκυνήσωμεν ἐν Πνεύματι τῷ Πατρὶ· καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα εὐξῆται ἐν ἡμῖν ἵνα αὐτὸ τὸ Πνεῦμα διδάξῃ ἡμᾶς εὐχὴν ἀληθινήν, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, ἀγάπην, ἃ νῦν μετὰ βίας οὐ δυνάμεθα ποιῆν, σπλάγχχνυ οἰκτιρῶν, χρηστότητα, καὶ πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου διδάξῃ ἡμᾶς ποιῆσαι ἐξ ἀληθείας, ἀπόνοως καὶ ἀδιάστως· ὡς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα οἶδε πληροῦν ἡμᾶς τοῖς καρποῖς αὐτοῦ· καὶ οὕτως τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου πληρωθειῶν ἐφ' ἡμῖν διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, τοῦ μόνου γινώσκοντος τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, καὶ καθαρίζοντος ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ σπύλου τῆς ἁμαρτίας, ὥσπερ νύμφας καλὰς καθαρὰς καὶ ἀμώμους παραστήσῃ τῷ Χριστῷ, ἀναπαυόμενων ἡμῶν ἐν Θεῷ, καὶ ἀναπαυομένου τοῦ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ ἐλέει, καὶ τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, ὅτι εἰς τοσαύτην τιμὴν κατηξίωσε τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἰδίου ἀδελφοῦ καὶ υἱοῦ Πατρὸς ἐπουρανίου κατὰ ξυῶν καὶ προσαγορεύων. Δόξα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Humilis enim nunquam cadit; quo enim caderet qui infra omnia est? Magna exaltatio humilitas est; summus honoris apex, excelsa dignitas, sui demissio. Assuesfaciamus ergo nos, et vi etiam adhibita cogamus ad submisso, nolente etiam corde nostro, de nobis sentiendum; Deumque cum fide, spe ac charitate indesinenter obsecrantes, in longanima expectatione, ut mittat Spiritum suum in corda nostra, ut oremus et adoremus in Spiritu Patrem; et ipse Spiritus oret in nobis; ut idem ipse Spiritus doceat nos orationem veram, humilitatem, mansuetudinem, charitatem: quas nunc, vi etiam adhibita, **169** vix valemus exercere, viscera misericordiae, benignitatem, et omnes mandatis praescriptas Domini bonas operationes, citra laborem ac vim exercere; quo modo divinus ille Spiritus novit implere nos donis suis. Unde fiet ut, adimpletis a nobis mandatis Dei per Spiritum ipsius, cui optime uni perspecta est voluntas Christi, quippe nos purgat a sorde peccati; idem nos velut sponsas pulchras puras et irreprehensibiles exhibeat Christo; acquiescentibus nobis in Deo, et Christo acquiescente in nobis, usque in saecula interminata. Gloria miserationibus ejus, et benignitati ac charitati ipsius, quod in tantum honorem vocare dignatus est genus humanum, proprios fratres et filios Patris caelestis nos et esse dignatus et appellitans. Gloria, inquam, Patri et Filio et Spiritui sancto, in saecula saeculorum. Amen.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE PERFECTIONE IN SPIRITU

LIBER.

A. Χάρτι μὲν καὶ δωρεᾷ τοῦ Πνεύματος θεῶν ἑκαστος ἡμῶν τὴν σωτηρίαν πορίζεται· πίστει δὲ καὶ ἀγάπῃ, ἀγῶνι τε προαιρέσει αὐτεξουσίῳ, τοῦ τελείου μέτρου τῆς ἀρετῆς ἐφικέσθαι δύναται· ἵν' ὥσπερ χάριτι, οὕτω καὶ δικαιοσύνῃ τῆς αἰωνίου κληρονομήσῃ ζωῆς· μὴ διὰ μόνης τῆς θεῆς δυνάμεως τε καὶ χάριτος, μὴ καὶ τοὺς ἰδίους συνεισενεργῶν ἰδρώτας, τῆς πλείας προκοπῆς ἀξιούμενος· μὴτε πάλιν ἐκ μόνης τῆς αἰετίας σπουδῆς καὶ δυνάμεως, μὴ καὶ θεῆς ἀνωθεν συνεργουσίας χειρὸς, τοῦ τελείου τῆς ἐλευθερίας μέτρου, καὶ τῆς καθαρῶ-

I. Gratia quidem et largitione Spiritus divina unusquisque nostrum salutem assequitur: fide vero et charitate ac contentione libera sui potentis arbitrii ad perfectae virtutis mensuram pertinere potest: ut sicut gratia, ita et justitia, aeternae hereditatem capiat vitae: neque per solam divinam virtutem et gratiam, absque eo quod proprios et ipse conferat sudores, perfecto profectu dignus habitus: neque rursus solo proprio studio, absque superne cooperante divina manu perfectae libertatis apicem et puritatis, attingens. *Nisi enim*

Dominus œdificaverit domum et custodierit civitatem in vanum vigilavit custodiens 21; frustra pariter fabri architectique laborarunt.

II. Interrogatio. *Quæ sit voluntas Dei, ad quam scilicet hortatur et provocat Apostolus unumquemque contendere?*

Responsio. Perfecta peccati purgatio, et a passionibus ignominie libertas, et summi virtutis apicis comprehensio. Quod est purgatio et sanctificatio cordis, quæ per interventum perfecti et divini Spiritus in fiducia certissima fit. *Beati, enim ait, mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt* 22. Et: *Estote, et nos et vos, perfecti, sicut Pater noster cælestis perfectus est* 23. Et: *Fiat, inquit, cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar* 24. Et rursus: *Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis* 25. Iterum quoque ad interrogantem. **170** *Quis ascendet ad montem Domini?* respondet: *Innocens manibus et mundo corde* 26: peccati quod vel operatione, vel interno voluntatis assensu consciscitur, perfectam per hoc significans abolitionem.

III. Sub aspectum non cadentes affectus et occulta animæ sciens Spiritus sanctus curatu esse difficilia, quippe quæ ipsi veluti penitus inhæreant; per Davidem ostendit, quomodo earum administranda purgatio sit, dicentem: *Ab occultis meis munda me, Domine* 27: per quæ verba innuit, unam earum sanandarum efficacem esse rationem, perfectam cum multa prece ac fide conversionem ad Deum; cooperatione Spiritus; sed tamen et nobis in idem toto conatu annitentibus, et omni custodia servantibus cor nostrum.

IV. Etiam beatus docet Moyses, per symbola subindicans, haud indulgendum duabus propensionibus, altera in malum, altera ad bonum trahente; sed in unam prosecutionem boni incumbendum. Neque oportere duos simul fractus serere, utilem et noxium; sed utilem ac bonum solum. Ut hoc exprimat, sic scribit: *Non junges eodem iugo in area tua diversi generis animalia, puta bovem et asinum; sed iis quæ sint ejusdem speciei invicem junctis, triturabis messem tuam* 28. Hoc est; ne in area cordis nostri virtus et malitia simul operentur, sed virtus [sola]. Iterum præcipit: *Non intexes laneo panno linum: neque rursus in veste qua utaris linea lanam* 29. *Non seres in agro tuo duas fruges simul. Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus; sed homogœna homogœnis conjunges* 30. Per quæ omnia mystice innuit non oportere vitium et virtutem, ut dictum est, in nobis feri; sed unius virtutis fruges seri excolique. ut germinent in nobis. Neque duobus

ἄλλοις ἐπιχρῶμενος· Ἐὰν γὰρ μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, καὶ φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρούπησον ὁ φυλάσσω, ὁ κοπιῶν καὶ οἰκοδομῶν, εἰς μάτην ὁμοίως.

Β'. Ἐρώτησις. *Τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πρὸς ὃ δέηκου προτρέπεται καὶ παρακαλεῖ ὁ Ἀπόστολος ἕκαστον ἡμῶν φθάσαι,*

Ἀποκρισις. Ἡ τελεία τῆς ἁμαρτίας κάθαρσις, καὶ τῶν τῆς ἀτιμίας παθῶν ἐλευθερία, καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς ἀνάληψις· ὅπου ἐστὶν ὁ καθαρισμὸς, καὶ ὁ ἀγιασμὸς τῆς καρδίας, ὃ διὰ τῆς μετουσίας τοῦ τελείου καὶ θεικοῦ Πνεύματος ἐν πληροφῶρᾳ γενόμενος· Μακάριοι γὰρ, φησὶν, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁρῶνται· καὶ· *Γίνεσθε, καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς, τέλειοι, ὡς ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τέλειος ἐστὶ καὶ· Γενηθήτω, φησὶν, ἡ καρδία μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαιώμασι σου, ὥστε ὄν μὴ αἰσχυνθῶ· καὶ αὖτις· Τότε σὺ μὴ αἰσχυνθῶ ἐν τῷ με ἐπιβλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς σου· καὶ πρὸς τὸν ἐρωτῶντα δὲ πάλιν· *Τίς ἀναθήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου; Ἄθῶος χερσίν, ἐποκρίνεται, καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ· τῆς διὰ πρᾶξεως καὶ διανοίας ἁμαρτίας τὴν τελείαν ἐντεῦθεν δηλῶν ἀναθέρσιν.**

Γ'. Τὰ ἀφανῆ πάθη, φησὶ, καὶ κρύφια τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπιστάμενον δυσανάλλακτα ὄντα, καὶ ὁμοίᾳ τῇ ψυχῇ κατεβριζωμένα, διὰ τοῦ θαυμάσιου δεικνύουσι, πῶς ἔρα τούτων ποιητέον τὴν κάθαρσιν· *Ἐκ τῶν κρυφίων μου γὰρ καθάρισόν με, φησὶν· ὡς διὰ πολλῆς τῆς δεήσεώς τε καὶ πίστεως, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν τελείας ῥοπῆς, τῆ συνεργείᾳ τοῦ Πνεύματος, κατεργασθῆναι δυναμένον ἡμῶν· πλὴν ἄλλα καὶ ἡμῶν κερδὲς ταῦτα ἀντιτείνοντων, καὶ φυλακῆ πάσῃ τηρούντων τὴν ἑαυτῶν καρδίαν.*

Δ'. Καὶ ὁ μακαρίως φησὶ Μωϋσῆς, διὰ τύπων ὁποδεικνύς, τὸ μὴ δεῖν γνώμαις δυοῖν, κακοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ, τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τῷ ἀγαθῷ μόνῃ ἀκολουθεῖν, καὶ τὸ μὴ χρῆναι δύο καρποὺς γεωργεῖν, χρηστοῦ καὶ χείρονος, ἀλλὰ χρηστὰ μόνα, οὕτω φησὶν· *Οὐ ζεύξετε ἐν τῇ ἀλφῇ σου ἀλλογενῆ ζῶα ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οἰοῦναι βούν καὶ ὄνον· ἀλλὰ τὰ ὁμογενῆ ζεύξετε ἀλωθῆσις τὸν ἀμμητόν σου· τούτεστιν, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἀλφῇ τῆς καρδίας ἡμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀρετὴ καὶ κακία τὴν ἐργασίαν ἔχη, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ μόνῃ· *Οὐ σπυραγεῖς ἐρέψῃ ματίῳ λινοῦν· οὐδὲ πάλιν λιπὸν ἔριον· οὐ γεωργήσεις ἐν τῇ χώρα τῆς γῆς σου δύο καρποὺς ἐπὶ τὸ αὐτό· οὐκ ἐπιβαλεῖς ἑτερογενῆς ζῶον εἰς γορῆν ἑτέρῳ· ἀλλὰ τὰ ὁμογενῆ τοῖς ὁμογενέσι συζεύξετε· δι' ὧν πάντων αἰνίσσεται μυστικῶς, τὸ μὴ δεῖν κακίαν καὶ ἀρετὴν, ὥσπερ εἰρηται, ἐν ἡμῖν γεωργεῖσθαι· ἀλλὰ μονοτρόπως τὰς τῆς ἀρετῆς γονὰς ἀποκίττεσθαι· καὶ τοῦ μὴ διὰ πνεύμασι, τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ κόσμου ψυχὴν τινα κοινοῦναι. Διὰ τοῦτο γὰρ,**

21 Psal. cxvii, 4. 22 Matth. v, 8. 23 ibid. 48. 24 Psal. cxviii, 80. 25 ibid. 6. 26 Psal. cxiii, 3, 4. 27 Psal. xviii, 15. 28 Deut. xxii, 10. 29 ibid. 11. 30 Lev. xix, 19.

φησι, πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην· ἅσας ὁδὸν ἁδικῶν ἐμίσησα.

Ε'. Οὐκ ἀπὸ τῶν φανερῶν ἀμαρτημάτων μόνον, ὅσον πορνείας, φόβου, κλοπῆς, γαστριμαργίας, καταλαλιᾶς, ψεύδους, φιλαργυρίας τε καὶ πλεονεξίας, καὶ τῶν τοιούτων ἀγνεύειν χρῆ τὴν παρθένον ψυχὴν, καὶ τῷ Θεῷ συναφθῆναι προσηρημένην· ἀλλὰ καὶ πολλῶ πλείον ἀπὸ τῶν κρυφίων, ὡσπερ εἰρήκαμεν· τουτέστιν, ἐπιθυμίας, κενοδοξίας, ἀνθρωπαρεσκειας, ὑποκρισεως, φιλαρχίας, ὄλου, κακοηθείας, μισους, ἀπιστίας, φθόνου, φιλαυτίας, τύφου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ὁμοίως. Οἶδα γὰρ, φησὶν ἡ Γραφή, τὰ κρύφια ταῦτα τῆς ψυχῆς ἀμαρτήματα ἐν ἴσῃ τοῖς ἐκτὸς τίθεσθαι. Κύριος γάρ φησι· *Διανοήσασθε δὲ τὰ ἀνθρωπαρεσκῶν*· καὶ, *Ἄνδρα αἰμάτων καὶ δόλιον βδελύσσει Κύριος· τὸν δόλον ἐπ' ἴσῃ τῷ φόβῳ δεικνύων ὑπὸ Θεοῦ βδελυσσόμενον· καὶ τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάλιν· Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίᾳ ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῆ· καὶ, Οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς εἰπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι· τουτέστιν, ὅπταν ὑμῖν ἐστί θάλασις παρὰ ἀνθρώπων καλῶς ἀκούειν, καὶ τῆς δόξης καὶ τῶν ἐπαίνων αὐτῶν ἐξήρησθε· ἐπεὶ πῶς δυνατὸν ἀγαθοεργούντας ἐσάπαν λαθεῖν; ἄλλως τε καὶ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος, λαβὼν λέγει, τὸ ρῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. Πλὴν, ἄλλ' εἰς δόξαν σπεύδετε τοῦ Θεοῦ, φησὶ, τὸ ἀγαθὸν πράττειν, καὶ μὴ διὰ δόξαν ἰδίαν, μηδ' ὡς τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνων ἐρωτικῶς ἔχοντες· καὶ γὰρ καὶ ἀπίστους ἀπέδειξεν εἰπών· *Πῶς δύνασθε πιστεῖν*· ἔχειν, *δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες*; Ὅρα καὶ τὸν Ἀπόστολον, πῶς καὶ αὐτοῦ μέχρι τοῦ φαγεῖν καὶ πίνειν, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ἐντέλλεται ποιεῖν· *Εἶτε γὰρ, φησὶ, ἐσθίετε, εἶτε πίνατε, εἶτε τι ἄλλο ποιεῖτε, εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε*. Ὁ δὲ γε θεῖος, Ἰωάννης τῷ φόβῳ συντάττων τὸ μῖσος, Ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, φησὶν, ἀθροσκοτόνος ἐστίν.*

Ζ'. Ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει· τὸ, οὐδέποτε ἐκπίπτει, τοῦτο δηλοῦντός ἐστιν· ὅτιπερ οἱ τῶν εἰρημέων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος ἐπιτυχόντες, μήπω δε διὰ τῆς πληρεστάτης καὶ ἐνεργοῦς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος τῆς ἄκρας τῶν παθῶν ἐλευθερίας ἀξιοθέντες, οὐδέπω τοῦ ἀσφαλοῦς ἤψαντο· ἀλλ' ἐν κινδύνῳ ἔτι καὶ φόβῳ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐσθηκε, διὰ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας. Τοῦτο γὰρ τὸ μέτρον, μηκέτι ὑπὸ πτώσειν ὄν, μηδὲ πάθος ὑπέδειξε τοιοῦτον ὑπάρχον, ὡς γλώσσαν ἀγγέλων, καὶ προφητείας, πᾶσάν τε τὴν γῶσιν, καὶ τὰ τῶν ἰαμάτων χαρίσματα μηδὲν εἶναι, πρὸς ἐκεῖνο παραβαλλόμενα.

A spiritibus, spiritui Dei et spiritui mundi, animam quamlibet communicare. Propterea, enim dicit omnem viam iniquitatis odio habui³⁵, ad omnia mandata tua dirigebar.

V. Non ab exterius apparentibus peccatis solum, puta fornicatione, homicidio, furto, crapula, calumniae studio, mendacio, cupiditate pecuniae, avaritia et talibus praestare se puram oportet virginem animam, et quae Deo se conjungere decreverit; sed et multo magis ab occultis, uti diximus, hoc est, a cupiditate, a vanae gloriae ambitu, a nimio desiderio hominibus placendi, a simulatione, ad affectatione dominationis, a dolo, a malignitate, ab odio, ab infidelitate, ab invidia, a sui amore immoderato, ab arrogantia, similibusque id genus. Novit enim, ait Scriptura, occulta haec animae peccata pari loco cum externis Dominus censere, dicit quippe: *Dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent*³⁶. Et: *Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus*³⁷. Dolum aequae ac homicidium ostendens abominationi Deo esse. *Et qui loquuntur pacem cum proximo*³⁸, et quae sequuntur. Et rursus: *Etenim in corde iniquitates operamini, in terra, etc.* Et: *Vae vobis cum benedixerint vobis homines*³⁹. Hoc est; cum studueris ab hominibus bene audire, et in gloriam laudesque ipsorum ferimini. Etenim qui potest fieri, ut bene operantes omnino lateant? praesertim cum ipse Dominus dicat: *Luceat lux vestra coram hominibus*⁴⁰. At de caetero studete, ait, ad Dei gloriam quod bonum est agere, non autem ad captandam **171** vobis laudem propriam; nec ut videamini humanarum laudum encomia impudenter amare. Nam et infideles esse tales ostendit dicens: *Quomodo potestis fidem habere, gloriam ab invicem accipientes, et gloriam, quae a solo Deo est, non quaerentes*⁴¹. Vide et Apostolum, quomodo omnia usque ad ipsum manducare et bibere, in gloriam Dei praecipit agere; ait enim: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid agitis, omnia in gloriam Dei facite*⁴². At divinus Joannes homicidioadæquans odium, qui odit, inquit, fratrem suum homicida est⁴³.

VI. Charitas omnia suffert, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit⁴⁴. Haec verba, nunquam excidit, sunt ejus, qui significare velit: eos, qui supra memorata charismata Spiritus assecuti sunt, nondum autem per plenissimam et efficacem charitatem Spiritus summa a passionibus libertate sunt dignati, nondum securitatem attigisse: sed in periculo adhuc et timore res ipsorum stare, propter spiritualia nequitiae. Istam enim mensuram haud adhuc infra discrimen lapsus ex perturbatione vehementi, constitutam esse ostendit: nec talem esse, cui linguae angelorum, prophetia, omnis scientia, et curationum charisma comparata, nihil sint.

³⁵ Psal. cxviii, 128. ³⁶ Psal. lvi, 6. ³⁷ Psal. v, 7. ³⁸ Joan. v, 44. ³⁹ I Cor. v, 31. ⁴⁰ I Joan. iii, 15.

⁴¹ Psal. xxvii, 3. ⁴² Luc. vi, 26. ⁴³ Matth. vi, 16. ⁴⁴ I Cor. xiii, 7, 45.

VII. Per hoc perfectionis declaravit scopum, ut unusquisque egenum se tantarum divitiarum recognoscens ferventi et perseveranter contendente spiritu usque ad ultimum festinet, et spirituale sic percurrat stadium, donec comprehendat, sicut dictum est: *Sic currite, ut comprehendatis* ⁴³.

VIII. Abnegare se ipsum hoc puta esse: promptum se ad omnia fraternitati præbere, et in nullo prorsus voluntati propriæ obsequi; nec ullius se, præter solam vestem, dominum putare, ut undique expeditus in procinctu stet ad quidvis imperatum cum gaudio exsequendum, ut mancipium se habet adversus omnes; maxime autem præpositis obsequatur, Christo obtemperans dicenti: *Qui vult inter vos primus esse et magnus, sit omnium minister, et ultimus, et servus* ⁴⁴; non gloriam, honorem aut laudem venans; non ad oculum serviens, aut placere hominibus studens; sed debitorem se per omnia reputans ministerii in charitate et simplicitate fratribus exhibendi.

IX. Præpositos fraternitatis, operi magno admodum, adversus contra molientis malitiæ artificia decertare per humilitatem oportet, ne vitio superbiæ, ut in fratres ipsis subditos dominantes, vice lucri proximi, damnum nobis ipsis procuremus. Sed ut misericordes Patres, quique potius propter Deum se fraternitati ad serviendum, corporaliter et spiritualiter dederint, eorum ut Dei filiorum diligentem in omnibus curam gerant; arguendo ubi convenit, ubi oportet consolando; ne obtentu humilitatis et mansuetudinis in confusione monasteria sint; congruum ordinem præsentium et subjectorum non servantia; in secreto autem mentis servos indignos omnium fratrum se ipsos reputantes; atque ut boni pædagogi, quibus spirituales filii concreditæ sunt, cum omni benevolentia et Dei timore unumquemque fratrum promovere ad omne bonum studentes; non ignari, magnam ipsis et inamissibilem, laborisque quantivis excedentem meritum, repositam esse mercedem.

172 X. Ut qui curam suscipiunt regendorum et instituendorum adolescentum, quos contingit aliquando et proprios ipsorum esse dominos; tamen ut disciplina eos salubri imbuant, et mores ipsorum honestos forment, non cunctantur eos interdum plagis etiam magna libertate impositis castigare; sic oportet et præpositos, non iræ perturbatione, aut fastu superbiæ; neque ut se ipsos ulciscentes, afficere poena merita eos ex fratribus, qui correctione indigent aliqua; verum id faciant benignis visceribus et scopum intuentes unam spiritualis ipsorum utilitatis, ut operentur ipsorum conversionem.

XI. Multo studio, contentione, cura, et certamine possumus charitatem in Deum acquirere, gratia et dono Christi, qui formatur in nobis. Ex hoc quoque primo sic expleto mandato, ad secundum

Z'. Διὰ τοῦτο τῆς τελειότητος ὑπέβημεν τὸν σκοπὸν· ἕκαστος πτωχεῖν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ τηλικούτου πλούτου διαγινώσκων, θερμῶ τῷ πνεύματι καὶ συντόνῳ πρὸς τὸ ἔσχατον καταπειγῆται, τὸν πνευματικὸν οὕτω τρέχῃ δρόμον, ἄχρις ἂν καταλάβῃ, καθὼς εἴρηται· *Οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε.*

H'. Τὸ ἀπαρνήσασθαι ἑαυτὸν τοῦτο νόμιζε εἶναι· τὸ ἐκδοτὸν εἰς ἅπαν τῇ ἀδελφότητι παρασχεῖν, καὶ θελήματι ἰδίῳ παντάπασι μὴ στοιχεῖν· μήτε τινας κύριον εἶναι, ὅτι μὴ τοῦ ἐνδύματος μόνον· ἵνα πάντοθεν ἀνετος ὢν, τῶν ἐπιταττομένων αὐτῷ μόνον μετὰ χαρᾶς ἔχηται, ὡς ἂν τις ἀργυρώνητος ὢν πρὸς πάντας, καὶ μάλιστα τοὺς ἐξηγουμένους, Χριστῶ πειθόμενος τῷ εἰπόντι· *Ὁ θέλω ἐν ὑμῖν πρῶτος εἶναι καὶ μέγας, ἔστω πάντων διάκονος, καὶ ἔσχατος, καὶ δούλος, μὴ δόξαν καὶ τιμὴν, μὴ ἐπαινον ποριζόμενος· μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ ὡς ἀνθρωπάρεσκος· ἀλλ' ὀφειλέτην ἑαυτὸν διὰ παντὸς ἡγούμενος τῆς ἐν ἀγάπῃ τε καὶ ἀπλότῃ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς διακονίας.*

Θ'. Τοὺς ἐξηγουμένους τῆς ἀδελφότητος, ὡς μεγάλῳ ἔργῳ ἐπιβαλλομένους πρὸς τὰς τῆς κακίας ἀντιτέχνους μεθοδείας ἀγωνίζεσθαι διὰ ταπεινοφροσύνης δεῖ, ἵνα μὴ πάθει ὑπερηφανίας ὡς τῶν ὑποτεταγμένων ἀδελφῶν καταξουσιάζοντες, ἀντὶ μεγίστου κέρδους, ζημίαν ἑαυτοῖς προξενήσωμεν· ἀλλ' ὡς εὐσπλαγγῆνοι πατέρες, καὶ δουλεύειν μᾶλλον διὰ τὸν Θεὸν ἐκδόσεις τῇ ἀδελφότητι· ἑαυτοὺς σωματικῶς τε καὶ πνευματικῶς, ὑπὲρ αὐτῶν φροντίζουσι, καὶ ὡς τέκνον Θεοῦ, διαπαντὸς ἐπιμέλονται, ἐλέγξει ὅπου χρῆ, καὶ ἐν ᾧ δεῖ παρακαλεῖσαι· ἵνα μὴ προφάσει ταπεινότητος καὶ πραότητος ἐν συγχύσει τὰ μοναστήρια ἦν, τὴν προσήκουσαν τάξιν τῶν προεστῶτων καὶ ὑποδεσπῶτων οὐκ ἀποσώζοντα· ἐν δὲ γε τῷ ἀφανεί τῆς διανοίας ὡς δούλους ἀναξίους πάντων τῶν ἀδελφῶν ἑαυτοὺς ἡγούμενοι, ὡς παιδαγωγοὶ πνευματικὰ τέκνα πεπιστευμένοι, μετὰ πάσης εὐνοίας καὶ φόβου Θεοῦ ἕκαστον τῶν ἀδελφῶν καταρτίζειν εἰς πᾶν ἀγαθὸν σπουδάζοντες· μὴ ἀγνοοῦντες, ὅτι μέγας αὐτοῖς καὶ ἀναφαίρετος ὁ ὑπὲρ τοῦ καμάτου μισθὸς ταμιεύεται.

I'. Ὡσπερ οἱ παιδαγωγεῖν τοὺς νέους παραλαμβάνοντες, ἔστιν ὅτε καὶ δεσπότης ὄντας ἰδίους, ἀλλ' οὖν παιδείας χάριν καὶ εὐκοσμίας ἡθῶν οὐκ ὀκνοῦσιν ὄμωσιν καὶ πληγὰς αὐτοῖς ἐντείνειν, κατὰ πολλὴν ἀδειαν· οὕτω δεῖ καὶ τοὺς προεστῶτας, οὐ πάθει θυμοῦ καὶ ὑψηλοφροσύνης, οὐδ' ὡς ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀμύνεσθαι τοὺς παιδείας τινὸς τῶν ἀδελφῶν ἐπιθεορμήτους, ἀλλὰ σπλάγγχνως χρηστοῖς, καὶ σκοπῶ πνευματικῆς ὠφελείας, τὴν ἐπιστροφὴν ἐκείνων ἐργάζεσθαι.

II'. Ὅτι διὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ πόνου, μερίμνης τε καὶ ἀγῶνος τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην δυνατὸν γινώμεθα κτήσασθαι χάριτι καὶ δωρεᾷ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν διαμορφουμένου. Ἐκ δὲ ταύτης καὶ τῆν δευτέραν

⁴³ I Cor. ix, 4. ⁴⁴ Matth. xx, 27.

φημι ἐντολὴν, τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, βραδίως κατορθῶσαι γίνεται. Τὰ γὰρ πρῶτα καὶ προταττέσθω τῶν ἄλλων, καὶ πλέον αὐτῶν σπουδευέσθω· καὶ οὕτω τὰ δεύτερα τοῖς πρῶτοις ἐπόμενα ἔσται· εἰ δέ τις τῆς μεγάλης ταύτης καὶ πρώτης ἐντολῆς, τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης φημι, κατολιγωρήσας, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐνδον ἡμῶν διαθέσεως συνειδήσεώς τε ἀγαθῆς, καὶ ὕγειῶν τῶν πρὸς Θεὸν ἐννοιῶν, συνάμα καὶ βοηθίας συνεφαπτομένης συνίσταται· τῆς δὲ δευτέρας τῆς ἐξωθεν μόνον ἐπιμέλειαν τῆς διακονίας ἀφοσιοῦν βούλεται, ἀδύνατον αὐτῷ ταύτην ὕγιως τε καὶ καθαρῶς μετελθεῖν. Ἡ γὰρ τῆς κακίας μέθοδος μνήμης ἔργον καὶ ἀγάπης καὶ Θεοῦ ζητήσεως τὸν νοῦν ἀνευρίσκουσα, ἢ δυσχερῆ καὶ ἐπίπονα τὰ θεῖα ἐπιτάγματα φαίνεσθαι ποιεῖ, γογγυσμούς καὶ λύπας καὶ μέμφεις κατὰ τῆς εἰς τοὺς ἀδελφούς διακονίας τῇ ψυχῇ ἀνακινούσας· ἢ οἴησει δικαιοσύνης ἐξαπατήσασα φυσιοῦ, καὶ ἑαυτὸν ἠγείσθαι τίμιόν τε καὶ μέγαν, καὶ ἄκρωτος κατορθοῦντα τὰς ἐντολάς ἀναπειθεῖ.

ut se existimet pretiosum quemdam ac magnum ; et dicit.

IB. Ὅποτεν ἑαυτὸν οἴηθῃ ἄνθρωπος τῶν ἐντολῶν ἐπιμελητῆν, δὴλός ἐστιν ἁμαρτάνων, καὶ τῆς ἐντολῆς φαλλόμενος· ὅτε κρίνων ἑαυτὸν, καὶ μὴ τὸν ἀληθῶς κρίνοντα προσδεξάμενος· ὅταν γὰρ *συμμετρῶν τῷ πνεύματι ἡμῶν τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα*, κατὰ τὸ λόγιον Παύλου, τότε φιλαλήθως Χριστοῦ ἄξιοι, καὶ τέκνα Θεοῦ τυγχάνομεν ὄντες, οὐχ ὅταν ἰδίᾳ οἴησει ἑαυτοὺς δικαιοῦσμεν· *Οὐ γὰρ ἑαυτὸν συνιστῶν, φησὶ, δόκιμος· ἀλλ' ὅν ὁ Κύριος συνίστησιν*· ἐπεὶ περ ὅταν μνήμης καὶ φόβου Θεοῦ γυμνὸς ὢν εὐρίσκηται ὁ ἄνθρωπος, πολλὴ ἀνάγκη καὶ δόξης ἔρῃ καὶ θηρεῦει ἐπαινον παρὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διακονουμένων. Ὁ δὲ γε τοιοῦτος ἄπιστος παρὰ τοῦ Κυρίου ἐλήλεγκται, καθάπερ ἦδη δεδήλωται· *Πῶς γὰρ, φησὶ, δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦειν, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;*

IF. Ἀγῶνι πολλῷ καὶ καμάτῳ νοδὸς διὰ σεμνῶν ἐννοιῶν καὶ τῆς συνεχοῦς πάντων τῶν καλῶν μερίμνης ἢ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ, καθάπερ εἰρηται, κατορθοῦσθαι δύναται· ἅτε τοῦ ἐναντιοῦ τῷ ἡμετέρῳ νῷ ἐμποδίζοντος, καὶ οὐ συγχωροῦντος αὐτῷ διὰ τῆς τῶν καλῶν μνήμης τῷ θείῳ ἔρωτι προσανέχειν, ἀλλὰ ταῖς γῆναις ἐπιθυμίαις τὴν αἰσθησὶν περισαίνοντος. Ἐν τούτῳ γὰρ ὁ τοῦ πονηροῦ θάνατος, καὶ οἷον εἰπεῖν, ἀγγόνῃ, ὅτε τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ καὶ μνήμῃ ἀπερισπάστως ὁ νοῦς εὐρίσκηται. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ πρὸς τὸν ἀδελφὸν εἰλικρινὴς ἀγάπη συστήναι δύναται, καὶ ἡ ἀληθὴς ἀπλότης, καὶ ἡ πραότης τέ φημι καὶ εὐχῆ, καὶ πᾶς ὁ περικαλλῆς τῶν ἀρετῶν στέφανος, διὰ τῆς μιάς, καὶ μόνης, καὶ πρώτης ἐντολῆς, τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τὴν τελειότητα δέχεται. Ἀγῶνος τοίνυν πολλοῦ καὶ πόνου κρυπτοῦ καὶ ἀδήλου χρεῖα, λογισμῶν ἐρεῦνης τε καὶ τῆς τῶν ἡσθητικῶν τῆς ψυχῆς ἡμῶν αἰσθητηρίων γυμνασίας, πρὸς διάκρισιν

A facili eadem ope nobis continget transitus, ad dilectionem, inquam, proximi. Nam prima præponantur aliis, et plus in iis studii ponatur, ac tum demum ordine convenienti secunda primis consequenter adjungentur. Si quis autem magno illo et primo mandato, dilectionis, inquam, Dei, neglecto (quæ dilectio ex interiori nostra dispositione, conscientiaque bona, et sanis de Deo cogitationibus, concurrente simul auxilio gratiæ cooperatricis elicitor) secundo mandato dilectionis proximi, exteriori tantum tenus ministerii accurate defungi voluerit ; nequaquam illud poterit sane ac pure exsequi. Nam ratio impugnantis nos malitiæ, memoriæ, amoris, et Dei inquisitionis vacuam mentem reperiens, aut efficit, ut molesta et laboriosa nimis ipsi Dei præcepta videantur ; unde in murmuraciones, dolores, et querelas contra ministerium erga fratres animam incitat ; aut opinione justitiæ deceptum sic ministrantem inflat ; et ei persuadet , summa perfectione cuncta Dei efficientem man-

XII. Cum homo se ipsum existimat accurate mandata exsequi, hoc ipso manifesto prodit indicio errare se, ac a præcepti observatione deviasse. Utpote qui præoccupet iudicium de se ipso ferre , non exspectans vere iudicantem. Quando enim testimonium reddit spiritui nostro Dei Spiritus ⁴⁴, secundum Pauli, tunc solum Christo digni, et filii Dei vere sumus ; non autem quando propriæ opinionis arrogantia justos nos ipsi declaraverimus. *Non enim qui se ipsum commendat*, ait, *ille probatus est, sed quem Deus commendat* ⁴⁵. Quandoquidem cum memoriæ et timoris Dei expertus reperitur homo, fieri non potest, quin et gloriam amet, et venetur laudem ab iis, quos ministerio suo juvat. Talis porro fide carere a Domino convictus est, uti supra jam significatum est : *Quomodo potestis credere vos, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam, quæ a solo Deo est, non queritis* ⁴⁶.

XIII. Certamine multo et labore mentis, per sanctas cogitationes et continuam pro omnibus bonis rebus sollicitudinem charitas in Deum, sicut dictum est, ab homine, prout fas est, potest exerceri : quod adversarius impediatur mentem nostram, nec eidem permittat, ut per memoriam bonarum rerum amoris divino vacet ; sed terrentis desiderii sensui abblauditur. Nam mors, et ut sic dicam, suspendium diaboli est, quando in Dei charitate et memoria indivulse commorans mens humana reperitur. Hinc jam pronò quasi flexu illimis in fratrem facile redundat charitas, et vera simplicitas, et mansuetudo, et humilitas, sinceritas, et bonitas, et ipsa oratio **173** cunctarumque formose resplendens corona virtutum, per illud unum et solum et primum dilectionis Dei mandatum perfectionem accipit. Certamine igitur multo et conatu occulto, nec foris observabili contentionis labore opus est,

⁴⁴ Rom. viii, 16. ⁴⁵ II Cor. x, 18. ⁴⁶ Joan. v, 44.

in perscrutatione cogitationum, in exercitatione infirmorum animæ sensuum ad discretionem boni et mali, in corroborandis et excitandis per studiosam versus Deum inclinationem debilitatis animæ membris. Ita mens nostra continue Deo affixa, coalescet in unum cum Domino spiritum, juxta oraculum Pauli.

XIV. Hanc autem interiorem contentionem, laborem, et meditationem, incessanter conferre oportet virtutis amatores ad omnem observationem mandati sive orantes, sive ministrantes, comedentes quin etiam aut bibentes: ut quodcunque demum bonum ab ipsis fiet, in gloriam Dei, et non in nostram fiat gloriam; prona autem et facilia nobis cuncta, quæ ad quorumvis Dei mandatorum plenam executionem attinent; amore Dei, ista alleviante, et quod laboriosum est in ipsis, dissolvente.

XV. Omnis contentio et studium adversarii, in hoc, ut dictum est, vigilat, ut annitatur mentem nostram a Dei memoria, timore, amoreque avellere; terrenis ipsam avocationibus et delinimentis, a vero bono ad apparentia divertendo.

XVI. Invicem virtutes connectuntur et mutuo inhærent, ut in catena commissi annuli uno ex alio pendente. In hunc enim modum oratio ex charitate; charitas et gaudium; gaudium et mansuetudine; mansuetudo ex humilitate; humilitas e ministerio; ministerium e spe; spes ex fide; fides ex obedientia; obedientia e simplicitate; sicuti e contrario vitiorum quoque unam ex altero dependet. Ex ira quippe pendet odium; ex hoc superbia; ex hac vanæ gloriæ affectatio; hæc infidelitatem trahit, quæ duritiei cordis mater est, proles autem incuriæ, quam gignit languor spiritus, ex supino neglectu ducens originem; hunc producit acedia; illa hæc impatientiæ, cujus amor voluptatis est pater. Ita cætera quoque membra malitiæ invicem apta nexaque sunt.

XVII. Omne bonum, quod homo facit, inquinare ac contaminare nititur diabolus immistione suorum seminum, vanæ nimirum gloriæ, præfidentiae, uti et murmurationis, aut cujuscumque alterius talium, ut non propter Deum solum, nec tantum ex sincero mentis proposito bonum opus fiat. Scriptum est enim: Abelem obtulisse sacrificium Deo de adipibus et de primogenitis ovium⁴⁷: Cainum quoque similiter dona obtulisse de fructibus quidem terræ, sed non e primis aut optimis. Et propterea Deum respexisse ad sacrificia Abelis, ad Caini autem munera non attendisse. Inde discere debemus contingere posse, ut aliquod bonum non bene fiat: puta si fiat negligenter aut contemptim, aliove vitio submisto, et non mere propter Deum: ex quo evenit ut gratum id et acceptum Deo non sit.

⁴⁷ Gen. iv, 4.

καλοῦ τε καὶ κακοῦ, καὶ τοῦ βροννύειν καὶ ἀνακρυπτεῖν διὰ τῆς τοῦ νοῦ πρὸς Θεὸν ἐπιμαλοῦς νεύσεως τὰ πεπονηκότα τῆς ψυχῆς μέλη. Ὁ γὰρ νοῦς ἡμῶν οὕτω διαπαντὸς τῷ Θεῷ προσκαλλώμενος, γενήσεται μετὰ τοῦ Κυρίου εἰς ἓν πνεῦμα, κατὰ τὸ λόγιον Παύλου.

ΙΔ'. Τοῦτον δὲ φησι τὸν κρυπτὸν ἀγῶνα, καὶ τὸν πόνον, καὶ τὴν μελέτην, ἀδιαλείπτως ἔχειν τοῖς φιλαρέτους χρῆ πρὸς πᾶσαν ἐπιτήδευσιν ἐνκοιτῆται εὐχομένους, ἢ διακουοῦντας, ἐσθλιόντας ἢ κινητάς· ἵν' ὅπερ ἀν γένηται ἀγαθόν, εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ μὴ εἰς ἡμετέραν γένηται δόξαν· εὐπατὴ ἢ ἡμῖν καὶ βόδια πάντα τὰ τῶν ἐντολῶν ἴσται, τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης αὐτὰ διευμαριζούσης, καὶ τὸ ἐκπίπνον αὐτῶν ἐκλουούσης ἕπαν.

ΙΕ'. Ὁλος ὁ ἀγὼν καὶ σπουδὴ τοῦ ἀντικειμένου τοῦτο ἐστίν, ὡς δεδῆλωται, τὸ δυνηθῆναι τὸν κῶν ἀπὸ τῆς πρὸς Θεὸν μνήμης, καὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγάπης περισπᾶσαι, γηθναίς αὐτὸν παρατῶναι; καὶ δελεάσασιν, ἀπὸ τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ πρὸς τὰ δοκῆσαι κατὰ παρατρέποντος.

ΙΓ'. Ἀλλήλων αἱ ἀρεταὶ δίδονται, καὶ ἀλλήλων ἔχονται, καθάπερ ἱερὰ τις σειρά μία τῆς μιᾶς ἡρημένη· ὅσον ἢ μὲν εὐχῆ, τῆς ἀγάπης, ἢ ἀγάπῃ τῆς χαρᾶς, ἢ χαρᾶς, τῆς πραότητος, ἢ πραότητος, τῆς ταπεινοφροσύνης, ἢ ταπεινοφροσύνης δὲ τῆς διακονίας, ἢ διακονίας δὲ, τῆς ἐλπίδος, ἢ δὲ ἐλπίδος τῆς πίστεως· καὶ ἢ μὲν πίστις, τῆς ὑπακοῆς, ἢ δὲ ὑπακοῆς τῆς ἀπλότητος, ὡς περ ἐναντία πάλιν ἐν ὕφ' ἐνὸς δέδεται· ὅσον τοῦ μὲν θυμοῦ, τὸ μῖσος· ὃ δὲ, τῆς ὑπερηφανίας· τῆς κενοδοξίας αὕτη· ἐκείνη, τῆς ἀπιστίας· ἢ δὲ τῆς σκληροκαρδίας· καὶ αὕτη μὲν ἐκ τῆς ἀμελείας· ἐκείνη δὲ τῆς χαυνώσεως, ἐκ δὲ τῆς ὀλιγωρίας αὕτη· κάκεινη μὲν ἐκ τῆς ἀπειρίας· ὡς ἐκ τοῦ ἄνυπομονήτου πάλιν αὕτη· τὸ δὲ τῆς φιληθονίας· καὶ οὕτω τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων ἐχόμενά εἰσιν.

ΙΖ'. Πᾶν ὅπερ ἀν ποιῆ καλὸν ὁ ἄνθρωπος, σπουλοῦν αὐτὸ καὶ καταματαίνειν ὁ πονηρὸς τῇ ἐπιμύσει τῶν ἑαυτοῦ σπερμάτων βούλεται· ὅσον τῆς κενοδοξίας, τῆς οἰήσεως, εἴτε μὴ καὶ τοῦ γογγυμοῦ, ἢ ἑτέρου τινὸς τῶν τοιοῦτων· ἵν' ἢ μὴ διὰ Θεοῦ μόνου, ἢ μὴ ἐκ προθυμίας τὸ γινόμενον ἀγαθὸν γένηται· Γέγραπται γὰρ τὸν Ἄβελ προσενεγκεῖν θυσίαν τῷ Θεῷ ἀπὸ τῶν στεφάνων, καὶ ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων· καὶ τὸν Κάιν δὲ ὁμοίως ὄρεα προσενεγκεῖν ἀπὸ τῶν καρπῶν μὲν τῆς γῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῶν πρώτων· καὶ διὰ τοῦτο ἐπι μὲν αἰς θυσίαις τοῦ Ἄβελ ἐπίδειν τὸν Θεόν· ἐπὶ δὲ αἰς δώροις τοῦ Κάιν μὴ προσχεῖν. Ἐκ τούτου μανθάνειν ἔχομεν, ὅτι ἐστὶ τι καλὸν μὴ ποιῆσαι καλῶς· ὅσον ἀμελῶς ἢ καταφρονητικῶς ἢ δι' ἑτερόν τι, καὶ οὐ διὰ Θεόν· καὶ παρὰ τοῦτο συμβαίνει γίνεσθαι μὴ πρόσδεκτον τῷ Θεῷ.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

ΛΟΓΟΣ.

174 MACARII MAGNI

DE ORATIONE

LIBER.

Α'. Κεφάλαιον πάσης αγαθῆς σπουδῆς, καὶ κορυφή τῶν κατορθωμάτων ἡ προσευχῆς ἐστὶ προσεδρεία, δι' ἧς καὶ τῶν ἄλλων ἐν κτήσει γινόμεθα, τοῦ καλουμένου χεῖρα συνεργῶν ἐπορέγοντος· καὶ γὰρ κοινωνία τῆς μυστικῆς ἐνεργείας, καὶ συνάφεια διαθέσεως τῆς πρὸς Θεὸν ἀγιότητος, καὶ αὐτοῦ τοῦ νοῦ δι' ἀγάπης ἀρρήτου πρὸς Κύριον, ἐν τῇ εὐχῇ τοῖς καταξιωμένοις γίνεται· "Ἐδωκας γὰρ, φησὶν, εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος· Ἡ βασιλεία οὐρανῶν ἐντός ὑμῶν ἐστὶ. Τὸ δὲ ἐντός εἶναι τὴν βασιλείαν, τί ἂν ἄλλο δηλοῦν εἴη, ἢ τὴν τοῦ Πνεύματος οὐράνιον εὐφροσύνην ταῖς ἀξίαις ψυχαῖς ἐναργῶς ἐνημαίνεσθαι; τῆς ἀπολαύσεως γὰρ τε καὶ χαρᾶς καὶ τῆς ἐν πνεύματι εὐφροσύνης, ἧς ἐν φωτὶ αἰωνίῳ οἱ ἅγιοι ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ μεθέξουσι βασιλείᾳ, ταύτης τὸν ἀρραβῶνα, καὶ τὰ προόμια ἐνεῦθεν ἤδη αἱ ἀξίαι διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργουῦς κοινωνίας ψυχὰς λαμβάνουσιν· Ἡ καρδία μου γὰρ, φησὶ, καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα· καὶ τό· Ὡς ἐκ στέατος καὶ πιδέτητος ἐμπλησθεῖν ἡ ψυχὴ μου· καὶ τὰ συνῶδ' αὐτοῖς, εἰς ταυτὸν φέρουσι, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐνεργῶν εὐφροσύνην καὶ παράκλησιν ὑπαινέττονται.

Β'. Ὡς περ μείζον τῶν ἄλλων τὸ τῆς εὐχῆς ἔργον, οὕτω πλείονος δεῖ καὶ μερίμνης τῷ πρὸς αὐτὴν ἔχοντι· μήπου κλοπὴν τινα παρὰ τῆς κακίας ὑπομείνας λάθῃ. Οἷς γὰρ μείζονος ἀγαθοῦ ἐπιμέλεια, μείζονι καὶ ὁ πονηρὸς τῇ πείρᾳ προσβάλλει· ὥστε πολλῆς αὐτῷ δεήσει τῆς νήψεως, ἵνα καὶ μάλλον καρποὶ ἀγάπης, καὶ ταπεινοφροσύνης, ἀπλότητος τε καὶ ἀγαθότητος, καὶ διακρίσεως, ὁσημέραι τῷ παραμόνῳ τῆς εὐχῆς ἀναφύονται, καὶ αὐτοῦ μὲν φανεράν τὴν ἐπὶ τὰ θεῖα προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν καθιστώσιν, τοὺς ἄλλους δὲ εἰς τὸν ἴσον ζῆλον παρακαλῶσιν.

I. Caput omnis boni studii et vertex operum bonorum assiduitas orationis est, per quam in aliorum possessionem bonorum inducimur, eo qui nos ad ea vocat, manum cooperatricem porrigente. Etenim communicatio arcanæ efficacis et connexio intentionis in sanctitate adversus Deum, ipsiusque mentis per ineffabilem, quo fertur erga Dominum, amorem, in oratione iis, qui digni judicantur, obveniunt: *Dedisti enim, ait, lætitiām in corde meo*⁴⁸, et ipse dicit Dominus: *Regnum cælorum intra vos est*⁴⁹. Nam intra nos esse regnum, quid aliud putemus significare, quam cælestem lætitiām Spiritus sancti animabus dignis sensibiliter immissam esse? Fruitionis siquidem et gaudii lætitiæque illius spiritualis, quam in luce æterna sancti in Christi regno participant, arrham velut quamdam et prælibationem jam hinc dignæ ad hoc effectæ per gratiose communicatam ipsis operationem Spiritus animæ accipiunt. *Cor enim, inquit, meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum*⁵⁰. Et illud: *Sicut adipe et pinguedine repletur anima mea*⁵¹. Et iis consona, in idem tendunt, et efficacem Spiritus animæ lætitiām et consolationem indicant.

II. Ut præstantius cæteris est opus orationis; ita majori opus habet sollicitudine, qui in id incumbit: ne qua illi subrepat a malitia deceptio. Nam quo quisque majoris adipiscendi boni curam concipit, eo majori diabolus conatu ei obstare contendit. Quare multam eum adhibere necesse erit vigilantiam, ut fructus charitatis, humilitatis, simplicitatis, bonitatis, discretionis e patienti orationis cultura ipsi pleni uberesque progerminet: ipsiusque perspicuum in divina progressum profectumque demonstrent: sicque alios ad paræmulationem studii provocent.

⁴⁸ Psal. iv, 7. ⁴⁹ Luc. xvii, 21. ⁵⁰ Psal. lxxvii, 3. ⁵¹ Psal. lxxii, 6.

III. Sine intermissione orandum et perseveranter A
insistendum orationi esse, et divinus Aposto-
lus ²², et ipsius Domini oraculum præcipit, dicen-
tis : *Quanto magis Deus faciet vindictam clamantium
ad se die ac nocte* ²³! Et illud : *Vigilate et orate* ²⁴.
Oportet igitur ubique orare : nec unquam conatum
remittere. Quanto autem capitalius, qui perseve-
rare in oratione decrevit, opus aggressus est, tanto
ipsum plus certaminis suscipere, tantoque magis
id eum ad extremum perducere oportet, eo quod
perseverantiæ orationis multa objicit impedimenta
pravitas, somnum, acediam, pondus corporis, cogi-
tationum aversionem, mentis instabilitatem, lan-
guorem et reliqua malitiæ studia. Præterea affli-
ctiones et ipsorum malorum dæmonum insultus
vehementer impugnantium nos, et **175** omni vi B
obstantium, ne appropinquare Christo valeat Deum
post veritatem incessanter quærens anima.

IV. Omni studio atque vigilantia, longanimi
patientia certamineque animæ ac labore corporis
oportet eum, qui orationi diligenter vacare con-
tendit, viriliter agere, nihil unquam remittentem
de ardore, nec cedentem distractionibus cogita-
tionum, aut somno multo, aut desidi torpori, aut
inordinatæ confusioni actionum temere permista-
rum; non utentem turbulentis et indecentibus cla-
moribus; aut effluere animum sinentem in quidvis
ejusmodi; sed certo et immutabili proposito men-
tis; defigendo se soli patienti stationi, et flexioni
genuum; et cohibitis evagationibus longe aber-
rantis interim mentis. Nihil enim sane prohibet,
quin, nisi diligenter et attente ad orandum paratus
quis accedat, nisi turbæ vanarum cogitationum
fortiter obsistat, excutiens singulas et dijudicans,
flagrantis semper desiderio se intime ad Deum ad-
movendi, nihil, inquam, obstat, si hæc negliget,
quin versutis inhabitantis in ipso malitiæ clam
illiciatu artibus : aut efferrî se sinendo in contemptum
aliorum, comparatione sui cum iis qui perse-
verare diu in oratione nequeunt; alio quopiam errore
in quem suis eum astuta malitia machinationibus
induxerit, corrumpendo præclaram operationem,
eamque sic irridendam propinando malo dæmoni.

V. Nisi humilitas, charitas, simplicitas et bonitas
arcte conglutinent nobis orationem, ipsa oratio,
aut potius inane simulacrum orationis, minime
sane juvare nos poterit. Neque id de oratione sola
dicimus, sed de omni genere arduorum quantum-
vis et laboriosorum operum, puta de virginitate,
jejunio, vigiliis, psalmodia, ministerio, similibusque
officiis speciosarum plausibiliumque virtutum. In
quarum exercitiis nisi fructus charitatis, pacis,
gaudii, mansuetudinis, humilitatis, quin etiam et
simplicitatis sinceritatisque ac fidei ut oportet,
longanimitatis quoque ac benevolentiae in nobis-
metipsis experiendo videamus, inutiliter laborave-
rimus. Labores siquidem istos spe assequendæ
fructuum utilitatis suscipimus. Si ergo post eos in
nobis non reperiantur fructus charitatis, superva-
canea profecto illa omnia opera fuerit. Ac mihi

Γ. Ἀδιαλείπτως εὐχέσθαι, καὶ προσκαρτερεῖν
τῇ εὐχῇ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ Ἀπόστολος, καὶ τὸ ἐκ
τοῦ Κυρίου εἰρημένον διδάσκει, Πόσω μᾶλλον, εἰ-
πόντος, ποιήσει ἐκδίκησιν ὁ θεὸς τῶν βοῶντων
πρὸς αὐτὸν νύκτας καὶ ἡμέρας; καὶ τὸ Γρηγο-
ρεῖτε, καὶ προσεύχεσθε. Δεῖ οὖν πάντοτε προπι-
χεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν. Ὡσπερ δὲ κεφαλαυδι-
στερον ὁ τῇ εὐχῇ προσκαρτερῶν εἴλετο ἔργον, οὕτως
αὐτὸν ἀγῶνα πολλὸν, καὶ τόνον ἀνένδοτον ἀνέχεσθαι
χρῆ, διὰ τὸ πολλὰ τῇ προσεδρεῖα τῆς εὐχῆς ὑπέκειναι
τὰ τῆς κακίας ἐμπόδια ὕπνον, ἀκηδῖαν, βάρος σώ-
ματος, λογισμῶν ἐπιτροπήν, νοδὸς ἀκαταστασίαν,
ἐκλυσιν, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας ἐπιτηδεύματα·
εἶτα θλίψεις καὶ αὐτῶν τῶν πονηρῶν πνευμάτων
ἐπαναστάσεις ἐκθύμως πολεμούντων ἡμῖν καὶ ἀντι-
καθισταμένων, καὶ προσεγγίζειν τῷ Χριστῷ διει-
γόντων τὴν μετὰ τὴν ἀλήθειαν τὸν θεὸν ἀπαύτως
ἐπιζητούσαν ψυχὴν.

Δ'. Πάση σπουδῇ καὶ νήψει, ὑπομονῇ τε καὶ
ἀγῶνι ψυχῆς καὶ πόνου σώματος, τὸν τῆς εὐχῆς
ἐπιμελούμενον ἀνδρίζεσθαι χρῆ, μὴ ἐκκακούμενη
συνεπιδιδόντα ταῖς τῶν λογισμῶν ἐκτροπαῖς, ἢ ποι-
λῷ ὕπνῳ, ἢ ἀκηδίᾳ, ἐκλύσει τε καὶ συγχύσει, καὶ
ταραχῶδες καὶ ἀπρεπέσι φωναῖς χρώμενον, ἢ τὰ
τοιούτοις ἐπιτρέποντα τὴν διάνοιαν, μόνῃ μὲν
ἐκπληροφρορούμενον τῇ παραμόνῳ στάσει, κλίσει α
τῶν γονάτων, τὸν δὲ νοῦν μακρὰν ποῦ τῶν γινόμενων
ἀποπλανώμενον, ἔχοντα. Οὐδὲν γὰρ τὸ κωλύον, ἢ εἰ
ἀκριβῶς νήφων παρασκευάζεται, ἐναντιούμενος
μὲν τῇ ὄλῃ τῶν περιττῶν λογισμῶν, διαβασάντων
C δὲ πάντας αὐτοὺς καὶ φιλοκρινῶν, ἐπιποθῶν τε εἰ
τὸν Κύριον, ποικίλως ὑπὸ τῆς κακίας κατὰ τὸ ἀπα-
νὲς δελεάζεσθαι ἢ καὶ τῶν μήπω τῇ εὐχῇ δυναμέ-
ων προσκαρτερεῖν καταπαίρεσθαι, καὶ διὰ τῶν
τοιούτων τῆς κακίας μηχανημάτων τὴν καλὴν διατρέ-
ρειν ἐργασίαν, καὶ προπίνειν ταύτην τῷ πονηρῷ
δαίμονι.

Ε'. Εἰ μὴ ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἀγάπη, ἡ ἐπί-
της τε καὶ ἀγαθότης κατακολλῶσιν ἡμῖν τὴν εὐχὴν,
ἡ εὐχὴ αὕτη, μᾶλλον δὲ τὸ πρόσχημα τῆς εὐχῆς
ἡκιστα γὰρ ἡμᾶς ὠφελεῖν δύναται. Καὶ οὐκ ἐπὶ τῆς
εὐχῆς τοῦτο μόνος φαιμέν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς κα-
μάτου καὶ πόνου, παρθενείας, ἡ νηστείας ἢ ἀργουσίας
D ἢ ψαλμωδίας, ἢ διακονίας, ἢ οἰασθη ποιοῦν ἐργασίας
ἀρετῆς ἕνεκεν ἐπιτελουμένης. Εἰ μὴ τοὺς καρπῶν
τῆς ἀγάπης, εἰρήνης τε καὶ χαρῆς, καὶ πραότητος,
ταπεινοφροσύνης τε, φημί, καὶ ἀπλότητος, καὶ ἐφ-
λείας καὶ πίστεως ὡς δέον, μακροθυμίας τε καὶ σωφρο-
σύνης, ἐν ἑαυτοῖς ὄρῃν ἔχοιμεν, ἐπ' οὐδενὶ χρησιμῆ
τὰ τῶν πόνων ὑπέστημεν. Τοὺς γὰρ πόνους διὰ τῆ
τῶν καρπῶν ὠφέλειαν ὑπομένειν καταδεχόμεθα·
τῶν δὲ καρπῶν τῆς ἀγάπης ἐν ἡμῖν μὴ εὐρισκόμε-
νων, περιττὴ πάντως ἡ ἐργασία. Ὡστε οὐδὲν αἱ
τοιούτοι τῶν πέντε μωρῶν διενηγόησι παρθένοι.

²² I Thess. v, 17. ²³ Luc. xviii, 1. ²⁴ Matth. xxvi, 41.

αἰτινες διὰ τὸ μὴ ἐντεῦθεν ἔχειν ἐν ταῖς καρδίαις τὸ πνευματικὸν ἔλαιον, ὅπερ τῶν εἰρημένων ἐστὶν ἀρετῶν ἢ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια, μωραὶ τε ὠνομάσθησαν, καὶ τοῦ βασιλικοῦ νυμφῶνος ἐλεεινῶς ἀπεκλείσθησαν, μὴδὲν τοῦ παρθενίας ἀπονάμεναι χαμάτου. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῇ τῆς ἀμπέλου γεωργίᾳ, πᾶσα ἐπιμέλεια καὶ πόνος διὰ τὴν τῶν καρπῶν ἐλπίδα προκαταβάλλεται· καρπῶν δὲ μὴ γεωργηθέντων, εἰκαῖα πάντων ἡ ἐργασία δεικνύται· οὕτως, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος καρποὺς ἀγάπης, καὶ εἰρήνης καὶ χαρᾶς καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν ὁ Ἀπόστολος ἀπηρέθησεν, ἐν ἑαυτοῖς ἔδοιμεν, καὶ τοῦτο κατὰ πληροφορίαν πᾶσαν καὶ πνευματικὴν αἰσθησὶν διομολογεῖν ἔχοιμεν, περιττὸς δὲ τῆς παρθενίας, εὐχῆς τε καὶ ψαλμῶδίας, νηστείας καὶ ἀγρυπνίας κάματος ἀποδείκνυται. Οἱ μὲν γὰρ πόνοι οὗτοι καὶ κάματοι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐπ' ἐλπίδι πνευματικῶν καρπῶν, ὡσπερ ἐφημεν, ἐπιτελεῖσθαι ὀφείλουσιν· ἢ δ' ἐν ταῖς ἀρεταῖς καρποφορία, ἀπόλαυσις ἐστὶ πνευματικῆ μεθ' ἡδονῆς ἀφθάρτου ἐν καρδίαις πισταῖς τε καὶ ταπειναῖς, ὅπερ τοῦ Πνεύματος ἀπορρήτως ἐνεργουμένη· ὥστε οἱ πόνοι καὶ οἱ κάματοι, καθὼς εἰσι πόνοι, φημί, καὶ κάματοι λογιζέσθωσαν, καὶ οἱ καρποὶ, καρποὶ. Εἰ δὲ τις διὰ γνώσεως ἐνδείας τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ καὶ τὸν κάματον καρποῦς τοῦ Πνεύματος εἶναι νομίσῃ, μὴ ἀγνοῶν φαίνεται ψυχαγωγεῖν ἑαυτὸν παρακρούμενος, καὶ μεγάλων ὄντως καρπῶν τοῦ Πνεύματος, διὰ τὸ οὕτως ἔχειν, ἀποστερῶν.

ur se ipsum lactare et **176** decipere, ac, dum ipsa Spiritus fructibus privare.

Γ'. Ὡσπερ ὁ τῇ ἀμαρτίᾳ ὄλον ἑαυτὸν ἐκδοτὸν παρασχόμενος, τὰ παρὰ φύσιν πάθη τῆς ἀτιμίας, τουτέστιν ἀσέλγειαν, πορνείαν, πλεονεξίαν, μίσος, καὶ δόλον, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας ἐπιτηδεύματα ἐν ἀπολαύσει καὶ ἡδονῇ ὡς φυσικὰ καταπράττεται· οὕτως ὁ ἐν ἀληθείᾳ καὶ τελειότητι Χριστιανὸς ὢν, τὰς ἀρετὰς πάσας, καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος ἄπαντας τοὺς ὕπερ τὴν φύσιν, τὴν ἀγάπην δηλονότι καὶ τὴν εἰρήνην, τὴν ὑπομονὴν, τὴν πίστιν, καὶ τὴν ταπεινώσιν, καὶ πᾶν τὸ χρυσοῦν ὄντως γένος τῆς ἀρετῆς, ἐν ἀπολαύσει πολλῇ καὶ ἡδονῇ πνευματικῇ, ἀπονητὶ λοιπὸν καὶ βραδίως ὡς φυσικὰ μέτεισιν· οὐκ ἔτι ἄρδς τὰ πάθη τῆς κακίας διαμαχόμενος· ἅτε τελείως ἀπὸ Κυρίου λελυτρωμένος, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος τὴν ἐντελῆ τοῦ Χριστοῦ εἰρήνην καὶ ἀγαλλίασιν ἐν τῇ καρδίᾳ δεξάμενος. Οὗτός ἐστιν ὁ κολληθεὶς τῷ Κυρίῳ, καὶ γινόμενος εἰς ἓν πνεῦμα.

Δ'. Τοὺς μὴπω δυναμένους ἄκρως τῷ τῆς ψυχῆς ἔρωτι διὰ νηπιότητα ἑαυτοὺς ἐπιτρέπειν· τοὺτους τὴν ὀπηρεσίαν τῶν ἀδελφῶν μετ' εὐλαβείας καὶ πίστει, φόβου τε θείου, καταδέξασθαι χρῆ, ὡς Θεοῦ ἐντολῇ, καὶ ὡς πνευματικῶν πράγματι διακονουμένους· ἀλλ' οὐχ ὡς παρ' ἀνθρώπων μισθὸν, ἢ τιμὴν, καὶ εὐχαριστίαν προσδοκωμένους· μηδὲ δόντας χώραν ὄλως γογγυσμῷ, ἢ ὑψηλοφροσύνῃ, ἢ ἀμελείᾳ καὶ χουρότητι· ὡς μὴ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἔργον σπιλοῦσθαι καὶ παραφθείρεσθαι, διὰ δὲ τῆς

⁵⁵ Gal. v, 22.

A videntur homines ejusmodi a quinque fatuis in nullo differre virginibus, quæ idcirco, quod domo allatum in suis cordibus non habuerunt spirituale oleum, quod est modo memoratarum, quæ per Spiritum exercetur, operatio virtutum, et fatuarum nomenclatione traductæ sunt, et regio thalamo miserabiliter exclusæ, nullum nactæ operæ pretium custoditæ laboriose virginitatis. Sicut enim in viæ cultura omnis diligentia et labor, fructuum unice speratorum causa impenditur; unde iis non provenientibus, frustranea tota ista fuisse contentio monstratur; ita nisi per operantem in nobis Spiritum fructus charitatis, pacis, gaudii, et illos reliquos enumeratos ab Apostolo in nobis ipsis videamus⁵⁵; et hoc omni experimentalis evidentia, sensusque convictione spiritualis plane persuasum fateri ac profiteri valeamus, irritus et utilitate cassus omnis virginitatis, orationis et psalmodiæ, jejunii et vigiliarum deprehenditur labor. Illi enim animæ et corporis labores spe spiritualium fructuum perfici debent, uti diximus. In virtutibus autem quæ dicitur fructificatio, fructio est spiritualis cum voluptate incorruptibili, in cordibus fide ac humilitate præditis a Spiritu clam ineffabiliter effecta. Seorsim itaque reputentur et labores et fructus, prout in se divisim sunt. Si quis vero per cognitionis defectum, propriam operationem et laborem, fructus Spiritus esse crediderit, is per ignorantiam videtur se adulatione noxia habet, vere magnis semet-

VI. Ut qui peccato totum se ipsum deditum exhibet, naturam inhonorantes ignominie passionibus, hoc est impudicitiam, fornicationem, avaritiam, odium, dolum, et reliqua malitiæ studia cum fruitione ac voluptate tanquam naturalia exercet; sic qui vere ac perfecte Christianus est, virtutes omnes et fructus Spiritus, qui supra naturam sunt, videlicet, charitatem, pacem, patientiam, fidem, humilitatem, et omne genus vere aureum virtutis, jucunditate multa et voluptate spirituali, de cætero sine labore ac facile, ut naturalia exsequitur; non jam contra passiones nequitie depugnans; utpote qui perfecte a Domino liberatus, et a bono Spiritu plenam absolutamque Christi pacem et exultationem in corde adeptus sit. Talis est intime atque individue Domino adherens, et in unum cum eo coalitus spiritum.

VII. Illis, qui nondum valent ob ruditatem velut quamdam infantie, se totos addicere amori summo animæ nisu exercendo, convenit, se ipsos impendere ministerio fratrum, sedulo illud ac cum fide timoreque divino amplectendo, tanquam Dei mandato in negotio spirituali obsequentes; non autem ab hominibus mercedem, aut honorem, aut gratiarum actionem exspectantes; nec dantes locum omnino ullum murmurationi, superbiæ, negligentie et torpori; ne bonum istud opus maculari aut

corrumpi contingat : sed per pietatem potius impigram cum Dei timore et alacri lætitia conjunctam, gratum idem acceptumque Deo fiat.

VIII. Tanta humanitate et bonitate (o divinæ in nos misericordiæ viscera!) demisit se ad consulendum hominibus Dominus, ut sedulo hoc agat, ne quisquam boni operis mercede per suam incuriam fraudetur; sed a parvis ad majores virtutes cunctos quasi quibusdam gradibus provehat, ita ut ne porrectio quidem calicis aquæ frigidæ mercede frigitura sit. Dixit enim: *Qui dederit calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam*⁵⁶. Et rursus: *In quantum uni hoc fecistis, mihi fecistis*⁵⁷. Dummodo secundum Deum fiat, quod sit; et non propter laudem humanam fiat; adjunxit enim: *Tantum in nomine discipuli*, hoc est, ex reverentia et amore Christi. Nam iis, qui ostentationis gratia reu bonam exsequuntur, reprehendens Dominus, et asseveratione certa sententiam confirmans, subjungit dicens: *Amen dico vobis: receperunt mercedem suam*⁵⁸.

IX. Simplicitas ante alia, et mutua charitas, et gaudium, et humilitas omnino tanquam fundamentum substernantur in fraternitate, ne super nos invicem elati, et unus de alio murmurantes, inutilem nobis laborem efficiamus. Ergo nec qui sine intermissione perdurat in orationibus, ideo se per arrogantiam extollat supra eum, qui hoc facere non potest; neque qui ministerio se addixit, de illo, qui orationi vacat, murmuret. Etenim si ejusmodi simpliciter ac bona dispositione animi erga se invicem affecti fuerint, quod abundat in perseveranter orantibus, redundabit in supplementum ejus, quod ministrantibus deest: vicissimque si quid lucrabuntur ministrantes, explebit in quo deficient attenti orationibus. Ex qua compensatione æqualitas magis videtur conservari posse, congrue ad illud: *Neque qui multum habuit, abundavit, neque qui parum, defectum sensit*⁵⁹.

177 X. Tunc fit Dei voluntas sicut in celo et in terra⁶⁰, quando, ut dictum est, nos nobis invicem non prætulimus; quando non solum sine æmulatione, sed et cum mutua exhibitione simplicitatis et charitatis, alacritatisque lætæ connexi invicem fuerimus, unoquoque sui vicissim proximi profectum velut proprium, quemadmodum par est; similiterque alterius defectum, jacturam propriam reputante: cæterum in oratione piger, quique in ministerio fratrum aut opere alio, quod secundum Deum fit, languide et negligenter versatus, ac ab Apostolo piger diserte vocatus, ipso quoque pane indignus pronuntiatur. Dixit enim: *Qui non laborat, nec manducet*⁶¹: Et alibi: *Pigros autem Deus odit*. Et: *Piger nec fidelis esse potest*. Et Sapientia: *Multam malitiam docuit otiositas*⁶². Convenit igitur unumquemque, quaecunque opus, quod Dei causa

Α εὐλαβείας μᾶλλον, καὶ τοῦ φόβου, καὶ τῆς ἐπιεικείας εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ γίνεσθαι.

Η'. Τοσαύτη φιλανθρωπία καὶ ἀγαθότης (ὡ τῶν θείων σπλάγγων περὶ ἡμᾶς!) συγκατέβη ταῖς ἀνθρώποις ὁ Κύριος, τοῦτο πραγματευόμενος, τὸ μηδένα ἔργου ἀγαθοῦ μισθὸν παρῖδειν· ἀλλ' ἀπὸ τῶν μικρῶν ἐπὶ τὰς μεγάλους τῶν ἀρετῶν, πάντας ἀναγαγεῖν· τὸ μὴδὲ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος ἀποστέρησεν ἀντιδόσεως. Εἶρηκε γάρ· Ὅς ἂν ποτίσῃ ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς δρομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ· καὶ αὖθις· Ἐφ' ὅσον ἐνὶ τούτῳ ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Μόνον κατὰ Θεὸν τὸ γινώμενον, καὶ μὴ κατὰ δόξαν γινέσθω. προσέθηκε γάρ· μόνον εἰς δρομα μαθητοῦ· τούτεστι φόβῳ καὶ ἀγάπῃ Χριστοῦ· τοῖς γὰρ ἐπιδεικτικῶς τὸ ἀγαθὸν μετιοῦπ καὶ μεμφόμενος ὁ Κύριος, ἀποφάσει βεβαίᾳ τὸν λόγον ἀσφαλιζόμενος· ἐπάγει, λέγων· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.

Θ'. Ἡ ἀπλότης πρὸ τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἀφέλεια καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη, καὶ χαρὰ, καὶ ταπεινωσις, ἐκ πάντῳ τρόπου, ὡσπερ τις θεμέλιος ὀβελισθῆσαν ἐν τῇ ἀδελφότητι, ἵνα μὴ ἀλλήλων καταπειρόμενοι, καὶ καταγογγύζοντες, ἀνώνηται τὴν κάματον ἀποδείξωμεν. Καὶ μήτε ὀβελισθῆσαν προκαρτερῶν ταῖς εὐχαῖς, τοῦ μὴ οὕτω ποιεῖν δυναμένου καταπειρῆσθω· μήτε ὁ τῇ διακονίᾳ ἐνυπὸς ἐκδιδοῦς, τοῦ τῇ προσευχῇ σχολάζοντος, καταγογγύζέτω· ὡς εἰ γε μετὰ τοιαύτης ἀπλότητος τε καὶ θαθέσεως ἀλλήλοις προσφέροντο, γίνηται τὸ περισσεύμα τῶν ταῖς εὐχαῖς ἐμπαραμενοντων, ἐπὶ τὸ ὑστέρημα τῶν διακονούντων· καὶ αὖθις τὸ τῶν διακονούντων περισσεύμα ἐπὶ τὸ ὑστέρημα τῶν ταῖς εὐχαῖς σχολάζοντων· καὶ οὕτω μᾶλλον ἡ ἰσότης, κατὰ τὴν εἰρημίαν, φαίνεται σωζομένη· ὡς, τὸ πολὺ οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὡς τὸ, τὸ ὄλλον οὐκ ἠλαττώσεται.

Ρ'. Τότε γίνεται τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅταν μὴ, ὡσπερ εἴρηται, ἀλλήλων καταπειρώμεθα, ὅταν μὴ μόνον ζήλου χωρὶς ἀλλὰ καὶ ἀπλότητος ἐν μετοχῇ καὶ ἀγάπης, εἰρήνης τε καὶ χαρᾶς συνημμένοι ὦμεν, ἀλλήλοις τὴν πῶ πλησίον προκοπὴν ἰδίαν, ὡς θεόν, καὶ τὴν ἐκείνου ὑστέρησιν ζημίαν ἑαυτῶν λογιζόμενοι, καὶ τῇ εὐχῇ ὀκνηροὺς, καὶ τῇ διακονίᾳ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐν ἐπιείκειᾳ τινι, ἔργῳ τῷ [κατὰ Θεὸν γινόμενῳ] χαίνουσ καὶ ἀμελῶς διακείμενος, οὗτος ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου ἀρετῆ διαβρῆθην καλούμενος, αὐτοῦ τοῦ ἀρετοῦ ἀνάξιος εἶναι καταψηφίζεται· εἰρηκε γάρ· Ὁ δὲ ἀργός μὴ ἐδυσθιέτω καὶ ἀλλαχού· Τούτος δὲ ἀργός καὶ ὁ θεὸς μισεῖ. καὶ, Ὁ ἀργός οὐδὲ πιστός εἶναι δύναται. Καὶ Σοφία· Πολλὴν κακίαν, ἔφη, διδάσκει ἡ ἀργία. Προσέχει τοιγαροῦν ἕκαστον ἐποῶν δέχεται ἔργον κατὰ Θεὸν γινόμενον καρποφορεῖν, καὶ σπου-

⁵⁶ Matth. x, 42. ⁵⁷ Matth. xxv, 40. ⁵⁸ Matth. vi, 5. ⁵⁹ Exod. xvi, 18. ⁶⁰ Matta. vi, J. ⁶¹ I Thess. ii, 10. ⁶² Eccli. xxxiii, 29.

δαίως κἀν ὄφ' ἐνὶ τῶν ἀγαθῶν διατίθεσθαι, ἵνα μὴ ἂ τὸ παράπαν ἄκαρπος εὐρισκόμενος, ἀμέτοχος εἰς ἅπαν καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν γένηται.

ΙΑ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας ἀδύνατον εἶναι τῆς τελειότητος ἐφικέσθαι, καὶ τῆς εἰσπάξ ἀπαλλαγῆς τῶν παθῶν, εἰ καὶ τῆς μετουσίᾳς καὶ πληρώσεως τοῦ ἀγαθοῦ τυχεῖν Πνεύματος, ἀναγκαῖον τὴν ἀπὸ τῶν θεῶν Γραφῶν μαρτυρίαν ἐπινεγκεῖν, καὶ δεῖξαι κακῶς εἰδόμενους, ψευδῶς τε θεῖα καὶ ἐπισημῶς λέγοντας· *Γίνεσθε γάρ, φησὶν ὁ Κύριος, καὶ ὑμεῖς τέλειοι, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν οὐράνιος τέλειός ἐστι· καὶ παντελῆ καθαρότητα διὰ τούτων σημαίνων· καὶ, θέλω ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ καὶ οὐτοι ὡσεὶ μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τῆν ἐμήν.* Ταῦτα τοῦ εἰρηκότους εἰσὶν· *Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι· καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου· Ἴνα παραστήσωμεν πάντα ἀνθρώπων τέλειον ἐν Χριστῷ.* Καὶ τό· *Μέχρι δὲ καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἀνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς ταυτὸν φέρει.* Οὕτω δὲ πρὸς τὴν τελειότητα ἀφορῶντας συμβαίνει δύο τὰ κάλλιστα γίνεσθαι, συντονόν τε καὶ ἀδιάπαυστον τὸν ἀγῶνα ἔχοντας εἰς τὸ πέρας διώκειν, διὰ τὴν ἐπιδοῦ τοῦδε τοῦ μέτρου, φημί, καὶ τῆς ἀναστάσεως· τύφω τε μὴ ἀλίσκεσθαι, ἀλλὰ μετριοφρονεῖν, καὶ μικροῦς ἑαυτοὺς ἡγίσθαι διὰ τὴν μὴπω τοῦ τελείου κατὰληψιν.

ΙΒ'. Οἱ ταῦτα λέγοντες, φησὶν, ἐκ τριῶν τρόπων τὴν μεγίστην ψυχῆ περιάπτουσι βλάβην· πρῶτον μὲν, ὅτι ταῖς θεοπνεύστοις φαίνονται διαπιστοῦντες Γραφαίς· εἰθ' ὅτι τὸν μείζονά τε καὶ τέλειον μὴ προστησάμενοι τοῦ Χριστιανισμοῦ σκοπὸν, μηδὲ πρὸς ἐκεῖνον φθάσαι κατατεινόμενοι, πόνον καὶ σπουδὴν, πεινᾶν τε καὶ δίψαν τῆς δικαιοσύνης ἔχειν οὐ δύνανται· ἀλλὰ τοῖς ἐξωτερικοῖς σχήμασι τε καὶ ἤθει, καὶ ὀλίγοις τίσι κατορθώμασιν ἐμπληροφούμενοι, τῆς μακαρίας ἐλπίδος, καὶ τελειότητος, καὶ τῆς παντελοῦς τῶν παντελῶν παθῶν καθάρσεως ἀπολείπονται. Τὸ τρίτον ὡς οἰόμενοι τῆς ἀκρότητος ἐφικέσθαι τῇ κατορθώσει τῶν ὀλίγων, ὡς ἐφημεν, ἀρετῶν, καὶ μὴ πρὸς τὸ τέλειον ἐπειγόμενοι, οὐ μόνον ταπεινώσιν καὶ πτωχεύσιν καὶ συντριβὴν καρδίας ἤκιστα ἔχειν δύνανται· ἀλλὰ δικαιούντες ἑαυτοὺς ὡς ἤδη κατεληφότες, οὐ προκοπὴν οὐκ ἐπίδοσιν ὀσημέραι δέχονται.

ΙΓ'. Τοὺς ἀδύνατον φησὶν ἡγουμένους τὴν κατορθώσιν ταύτην, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος τοῖς ἀνθρώποις ἐγγινωμένην, ἥτις ἡ καινὴ κτίσις ἐστὶ τῆς καθαρᾶς καρδίας, ὁ Ἀπόστολος διαρρήθην ἐοικώς αὐτοὺς δεικνύσι τοῖς δι' ἀπιστίαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν μὴ ἠξιωμένους, καὶ διὰ τοῦτο πεστωκότων αὐτοῖς τῶν κώλων ἐν τῇ ἐρήμῳ δ

⁶⁵ Matth. v, 48. ⁶⁶ Joan. xvii, 21. ⁶⁷ Matth. xxiv, 35; Luc. xxi, 33. ⁶⁸ Coloss. i, 28. ⁶⁹ Ephes. iv, 13. ⁷⁰ Hebr. iii, 17.

A facit, fructuose agere : ac diligentiam cuiuslibet actioni bonæ impendere, ne tanquam infructuosus omnino repertus, omni prorsus participatione bonorum æternorum excludatur.

XI. Dicentibus fieri non posse, ut homo ad perfectionem pertingat, et ad plenam liberationem ab affectibus; itemque participationem et impletionem boni Spiritus, necesse est opponere testimonia divinarum Scripturarum, ostendereque et errore mentis laborare ipsos, et falso ac periculose loqui. Ait enim Dominus : *Estote et vos perfecti, sicut Pater vester cælestis, perfectus est* ⁶⁵. Plenam absolutamque puritatem per hæc indicans. Et : *Volo, ut ubi sum ego, et hi sint mecum, ut videant claritatem meam* ⁶⁶. Hæc affirmat is, qui alias dixit : *Cælum et terra transibunt* ⁶⁷, etc. Eodem spectat et illud Apostoli : *Ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo* ⁶⁸. Illud quoque : *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi* ⁶⁹, idem suadet. Porro qui perfectionem præ oculis habent, illis duo quædam præstantissima evenire contingit. Summus ac irremissus contentionis ardor in ipsum apicem, spe hujus mensuræ, cursum in ascendendo persequendi; et ut superbia ne capiantur; sed modice de se sentiant, et exigui se existiment, quoniam perfectionem nondum consecuti sunt.

XII. Qui ea proferunt, tribus modis maximum animæ damnum important, primum quidem, quod divinitus inspiratis negare videntur Scripturis fidem; deinde quod majorem et perfectum non præstituant christianismo scopum, neque ad illum pervenire contententes, laborem et studium, famem et sitim justitiæ habere possunt; sed externis et superficialibus habitibus et moribus, paucisque quibusdam tralatitiæ virtutis officiis abunde contenti, a spe beatæ et perfectionis, absolutæque pravorum omnis generis affectuum purgationis excidunt. Postremo, quod exhibitione paucarum vulgarium virtutum, ut diximus, inflantur in opinionem sui, quasi jam apicem teneant, in quem summum eniti vis humana quæ; ideoque ulterius aspirare desinunt; nec solum humilem æstimationem sui, et paupertatem et contritionem cordis minime habere possunt: sed etiam justificantes se ipsos, ut qui jam comprehenderint, crescere quotidie promoverique in melius cessant.

XIII. Qui existimant impossibilem eam reformationem, quæ per habitantem in hominibus Spiritum sit, quæ nova est creatio puri cordis; eos Apostolus diserte pronuntiat similes illis, qui propter infidelitatem indigni iudicati terra promissionis : *Et quorum propterea cadavera prostrata sunt in deserto* ⁷⁰. Quæ enim illic promissionis terra sensu

aperto dicitur, mystico sensu ac affectibus liberationem indicat; quam et idem Apostolus finem esse omnis mandati declaravit. Hæc enim vera demum est promissionis terra, in cujus significationem cuncta illa typice traduntur. Propter quod divinus Apostolus, securitati prospiciens discipulorum, ne cui contigerit capi contumaci incredulitatis supercillo: *Videte, inquit, fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi a Deo vivo* ⁶⁹. Quod discedendi verbum non ad abnegationis, sed ad diffidentiae promissionum significationem posuit: videlicet typica Judæorum ex allegoriis evolvens, et figuras cum veritate comparans subinfert dicens: *Quidam enim audientes exacerbaverunt: sed non unibersi, qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen. Quibus autem infensus est quadraginta annis? nonne illis qui peccaverunt, quorum cadavera prostrata sunt in deserto? Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius, nisi incredulis? Et videmus quia non potuerunt introire propter incredulitatem* ⁷⁰. *Timeamus ergo ne forte, relicta pollicitatione introeundi in requiem ipsius, existimetur aliquis ex vobis desse. Etenim et nobis nuntiatum est, quemadmodum et illis, quæ audierunt. Ingredivimur enim in requiem qui credidimus* ⁷¹. Et post pauca rursus infert: *Festinemus ergo ingredi in illam requiem, ut ne in ipsum quis incidat incredulitatis exemplum* ⁷². Quæ autem alia est Christianorum requies, a perfecta perturbationum ad peccatum trahentium liberatione, atque a plenissima et efficaci boni Spiritus in puro corde habitatione? Propterea et inducens rursus eos ad fidem, ait: *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala* ⁷³. Et iterum: *Quanto magis sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo vivo et vero* ⁷⁴! Convenit igitur annuntiatam per hæc verba immensam Dei erga homines benignitatem confiteri nos, ut servos fideles; et vera firmaque reputare quæ promissa sunt, ut quantumvis propter propositi pigritiam et infirmitatem non prorsus nos semel in omne tempus Creatori præbuimus, neque ad magnas et perfectas virtutis aspiravimus meas: at aliquam saltem misericordiam ob rectitudinem irreflexam intentionis, et sanam fidem, consequi possimus.

XIV. Orationis et verbi opus rite ac convenienter exercitum, supra omnem virtutem et omne mandatum excellit. Hujus rei testis ipse est Dominus. Cum enim in Marthæ ac Mariæ divertisset domum ⁷⁵, et Martha circa ministerium occupata, interim dum Maria ad pedes Domini sedens, ambrosia divinæ illius linguæ quasi suaviter epulans fruebatur, quereretur de sorore, quod ipsam non adju-

A γὰρ ἐκεῖ ἐπαγγελίας γῆ κατὰ τὸ φανερόν, τοῦτο ἐν ταῦθα παθῶν ἀπολύτρωσις κατὰ τὸ κρυπτόν ὅτι δὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος τέλος πάσης ἐντολῆς εἶναι ἀπέδειξε· καὶ τοῦτο ἐστὶν ἢ ἀληθινή τῆς ἐπαγγελίας γῆ, καὶ δι' αὐτὴν πάντα ἐκεῖνα τυπικῶς παραβόλοι. Παρ' ὃ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος δι' ἀσφαλείας τὰ τῶν μαθητῶν ποιούμενος, ὡς μὴ τινα συμδῆναι ἀπιστίας ἀλώνας φρονήματι· *Βλέπετε, ἀδελφοί μου, φησὶ, μήποτε εἴη ἐν τινὶ ὑμῶν καρδία ποτηρᾶ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ζῶντος*· τὸ δὲ ἀποστῆναι οὐκ ἐπὶ τοῦ ἀρνήσασθαι, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ταῖς ἐπαγγελίαις αὐτοῦ ἀπιστῆσαι, τέθεικεν ἀμέλει καὶ τὰ τυπικὰ τῶν Ἰουδαίων ἀλληγορῶν καὶ παραβάλλων ταῦτα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐπιφέρει, λέγων *Τινὲς γὰρ ἀκούσαντες αὐτοῦ παρεκίχρασαν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελεθότες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως· τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἀμαρτήσασιν, ὡν τὰ κώλα ἐκασεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασιν; καὶ βλέπομεν, οὐ μὴ ἐδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν· καὶ ἐπάγει· Φοβηθῶμεν ὅν μὴ ποτε καταλιπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκεῖ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι· καὶ γὰρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι καθάπερ κακεῖνοι· ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκεῖνους μὴ συγκεκραμένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν· εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες· καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν ἐπιφέρει *Σπουδάσωμεν ὅν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδοιγῆται περιπέση τῆς ἀπειθείας*. Τίς δὲ Χριστιανῶν κατάπαυσις ἑτέρα, ἢ τῶν τῆς ἀμαρτίας παθῶν ἢ ἀπολύτρωσις, καὶ ἡ πληρεστάτη καὶ ἐνεργητὴ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἐν τῇ καθαρᾷ καρδίᾳ ἐνοικησίς; ταύτη τοι καὶ ἐνάγων αὐτοὺς πάλιν πρὸς τὴν πίστιν φησὶ· *Προσερχόμεθα μετ' ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐρρατισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως ποτηρᾶς, καὶ αἵθις· Πόσω μάλλον τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ καθαρῶν τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ!* Προσῆκει τοίνυν, τὴν διὰ τῶν ῥημάτων τούτων ἐπηγγελμένην τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀθρώπους ἀμετρον ἀγαθότητα καθομολογεῖν ἡμεῖς, οἱ αὐτοὺς εὐγνώμονας, καὶ ἀληθῆ καὶ βέβαια λογίζεσθαι τὰ ἐπηγγελμένα· ἵνα κ' ἐν διὰ νωθεῖαν ἢ ἀτίθειαν προαιρέσεως μὴ καθάπαξ ἑαυτοὺς τῷ πεποιηκότι παρέσχομεν, μηδὲ τῶν μεγάλων καὶ τελείων τῆς ἀρετῆς ἀντεποιήσασθαί μετρων· ἀλλ' οὐ γέ τινας ἐλέους διὰ τὸ ὀρθῶν καὶ ἀδιάστρατον πᾶ φρονήματος, καὶ τὴν ὑγιῆ πίστιν ἐπιτεύξασθαι δυνήθωμεν.*

D ζεσθαι τὰ ἐπηγγελμένα· ἵνα κ' ἐν διὰ νωθεῖαν ἢ ἀτίθειαν προαιρέσεως μὴ καθάπαξ ἑαυτοὺς τῷ πεποιηκότι παρέσχομεν, μηδὲ τῶν μεγάλων καὶ τελείων τῆς ἀρετῆς ἀντεποιήσασθαί μετρων· ἀλλ' οὐ γέ τινας ἐλέους διὰ τὸ ὀρθῶν καὶ ἀδιάστρατον πᾶ φρονήματος, καὶ τὴν ὑγιῆ πίστιν ἐπιτεύξασθαι δυνήθωμεν.

14'. Τὸ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ λόγου ἔργον ἀρμοστικῶς ἐπιτελούμενον, πάσης ἀρετῆς τε καὶ ἐντολῆς ὑπεράνω τελεῖ. Καὶ τούτου μάρτυς αὐτὸς ἐπιπέη γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν Μάρθας τε, φημι, καὶ Μαρίας· πρέσβαλε, τῆς μὲν Μάρθας περὶ τὴν διακονίαν ἀσχολουμένης, Μαρίας δὲ περὶ τοὺς αὐτοῦ πόδας καθεζομένης, καὶ τῇ ἀμδροσίᾳ τῆς θείας ἐκείνης γῶντις εὐωγομένης, μεμφομένης αὐτῆς τῆς ἀδελφῆς, ὅτι

⁶⁹ Hebr. iii, 12. ⁷⁰ ibid. 16, 19. ⁷¹ Hebr. iv, 1-6. ⁷² ibid. 11. ⁷³ Hebr. x, 22. ⁷⁴ Hebr. x, 14

⁷⁵ Luc. x, 58.

μη συμπράττη ταῦτα, καὶ διὰ τοῦτο Χριστῷ προσ-
ελεύσῃς, αὐτὸς τὸ κυριώτερον τοῦ δευτέρου προ-
θεῖς, *Μάρθα*, ἔφη, *μεριμνᾷς καὶ τυρβάλλῃ περι-πολ-
λά· ἐνός δέ ἐστι χρεία· Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν
μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ’
αὐτῆς*. Τοῦτο δὲ εἰρηκεν, ὡς ἐφημεν, οὐχ ὡς τὸ τῆς
διακονίας ἔργον ἀποποιούμενος, ἀλλ’ ὡς τὸ μείζον
πάντως τοῦ ἐλάττονος προτιθεῖς· ἐπεὶ πῶς αὐτὸς
ἠνελετο τῆς διακονίας; πῶς καὶ αὐτουργὸς φαίνεται
τούτου γενόμενος, καὶ τοὺς πόδας νίψας τῶν μαθη-
τῶν; τοσοῦτον δὲ ἀποσχόμενος τοῦ κωλύσαι, ὅτι καὶ
τὸν Ἰσον τρόπον πρὸς ἀλλήλους ποιεῖν τοῖς μαθηταῖς
ἐγκελεύεται· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς εὐρήσεις τοὺς
ἀποστόλους, ἡνίκα πρότερον περὶ τὴν τῶν τραπεζῶν
ἐπονοῦντο διακονίαν, τοῦ μείζονος ἔργου πρόκρισιν
θεμένους, τῆς εὐχῆς, φημί, καὶ τοῦ λόγου, *Οὐ δι-
καιον γάρ, φησὶν, ἡμᾶς καταλιπόντας τὸν λόγον
τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις· ἀλλ’ εὐξάμενοι,
ἀνδρας πλήρεις Πνεύματος ἁγίου καταστήσω-
μεν ἐπὶ τῆς διακονίας ταύτης· ἡμεῖς δὲ τῇ δια-
κονίᾳ τοῦ λόγου καὶ τῇ προσευχῇ προσκατε-
ρῶμεν*. Ὅρα, ὅπως τὰ πρῶτα τῶν δευτέρων προ-
έκριναν, καίπερ ἀμφοτέρα μίαις ἀγαθῆς ρίζης οὐκ
ἀγνοοῦντες εἶναι βλαστήματα.

A varet, ac propter id ad Christum accessisset, ille
principale accessorio præferens, *Martha*, inquit,
*solicita es, et turbaris erga plurima: porro unum est
necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non
auferetur ab ea* ¹⁶. Hoc autem dixit, ut præfati su-
mus, non ut ministerii opus reproberet; sed ut ma-
jus **179** minori præponeret. Enimvero cui tandem
videri possit male illum sensisse de ministerio,
cujus utique auctorem et exemplar se ipsum exhi-
buit, pedes etiam discipulorum lavans ¹⁷? Tantum
profecto absuit ut illud vetaret, ut discipulis præ-
ceperit, idem similiter erga sese mutuo exercere.
Quin et ipsos invenies apostolos, quando primum
circa mensarum ministerium laborabant, prælato
huic potiori opere, orationis scilicet ac verbi, ^B
dixisse: *Non est æquum nos derelinquere verbum
Dei et ministrare mensis, sed præmissa oratione,
viros plenos Spiritu sancto constituamus super hoc
opus; nos vero orationi et ministerio verbi instantes
erimus* ¹⁸. Vides, ut prima secundis prætulerint:
utcumque non ignorarent, unius utraque bonæ ra-
dicis esse germina.

¹⁶ Luc. i, 41. ¹⁷ Joan. xiii, 5. ¹⁸ Act. vi, 2-4.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ

ΛΟΓΟΣ

MACARII MAGNI

DE PATIENTIA ET DISCRETIONE

LIBER.

Α'. Τοῖς πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ βουλομέ-
νοις, καὶ ἀγαθὸν καρπὸν ἐργαζομένοις, σημεῖα παρ-
ακολουθεῖ ταῦτα· στεναγμοὶς, κλαυθμοὶς, κατῆφεια,
ἡσυχία, κεφαλῆς κίνησις, προσευχή, σωπὴ, ἐπιμο-
νή, ὀδυνηρὸν πένθος, πόνος καρδίας ὑπὲρ εὐσεβείας
γενόμενος. Τὰ δὲ ἔργα· ἀγρυπνία, νηστεία, ἐγκρά-
τεια, πραότης, μακροθυμία, ἀδιάλειπτος προσευχή,
μελέτῃ τῶν θείων Γραφῶν, πίστις, ταπεινώσις, φι-
λαδελφία, ὑποταγή, πόνος, κακοπάθεια, ἀγάπη, ἀγα-
θωσύνη, κοσμιότης, καὶ τὸ ὅλον φῶς, ὃ ἐστὶν ὁ Κύ-
ριος. Τῶν δὲ γε μὴ ποιούντων καρπὸν ζωῆς σημεῖά
ἐστὶ ταῦτα· ἀκηδία, μεθορισμὸς, περιβλεψίς, ἀπροσ-
ΠΑΤΡΟΛ. GR. XXXIV.

C I. Eos qui volunt obedire Dei verbo, et bonum
fructum faciunt, hæc sequuntur signa: suspi-
rium, plangens, mœstitia, quies, capitis motio,
oratio, silentium, constantia in loco, dolorosus lu-
ctus, labor cordis pro pietate susceptus. Hæc vero
opera: vigiliæ, jejunium, continentia, mansuetudo,
longanimitas, oratio non intermissa, meditatio di-
vinarum Scripturarum, fides, humilitas, charitas
fraterna, subjectio, labor, aperorum percussio,
charitas, bonitas, honestas, et omne lumen, quod
est Dominus. Eorum autem qui non faciunt fru-
ctum vitæ, signa hæc sunt: incuria, transgressio

ultra terminos, effusio aspectus in omnes partes, A negligentia, murmuratio, levis circumactio. Opera vero : voracitas, ira, vehementia, obtreectatio, tumor, importuna loquacitas, incredulitas, instabilitas, oblitio, urbatio, lucri sordidi captatio, pecuniae cupiditas, æmulatio, contentio, despicientia, nugacitas, intempestivus risus, pertinacia sensus proprii; et omnes tenebræ, quæ sunt Satanas.

II. Per arcanæ, sed Deo dignæ, providentiæ consilium, non statim in decretam ipsi gehennam impius mittitur, sed interim sinitur hic vivere, ut vexet, ac vexando probet homines; atque ita, ut cunque non volens, efficiat, ut sancti crescant in justitia per patientiam; ac per hoc majoris ipsis gloriæ causa sit; sibi que vicissim per suam voluntariam obstinationem in peccatis, et malitiosas machinationes in sanctos, tanto justius infligendam probet, quæ ipsi servatur, pœnam. Nimirum, quod divinus ait Apostolus : *Ut fiat supra modum peccans peccatum* 79.

180 III. Cum decepisset Adamum inimicus, et sic eum dominio suo subjugasset, eripuit ei, quam prius habebat, potestatem; ita princeps hujus sæculi declaratus est. Princeps siquidem hujus sæculi, et dominus omnium visibilium homo ab initio fuerat a Deo constitutus. Non enim ipsi prævalere ignis poterat, non eum aqua demergere, non illi fera nocere, non suum in ejus membra venenum noxium quodvis animal diffundere. Ex quo autem deceptioni succubuit, prodidit deceptoris principatum suum. Propter quam causam magi et præstigiatores, et per adversariam efficaciam mira, Deo sic permitte, operantur, venenatis dominantibus bestiis, ignemque et aquas sine noxa subeuntes, ut Jannes et Mambres adversarii Moysis : ut Simon principi apostolorum Petro sese ausus est opponere.

IV. Existimo diabolus, quando animadvertit iterum effulgentem in facie Moysis eandem gloriam, quam in vultu Adami viderat, non parum fuisse perculsum; utpote inde augurium ducentem dejectionis ex suo regno. Nihil autem impedit, quin Apostoli dictum ad id referamus : *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysem, etiam in eos qui non peccaverunt* 80. Opinio enim hæc mea est, glorificatam illam faciem Moysis, expressam velut ex antiquo exemplari formam repræsentasse conspicuæ claritatis, qua Deus primi suis manibus efficti hominis vultum insigniverat. Quod cum videret mors, hoc est, mortis auctor diabolus, tum suspicari eum cœpisse, excidere se regno, et a Domino vero hoc se passurum. Eandem porro gloriam et nunc veri Christiani induunt intus in mente; ubi deleta morte, hoc est, passionibus ignominia, sive concupiscentiis ita debilitatis, ut operari nequeant, gloria Spiritus effulget in sensu, et plenitudine omni fiducia animas illorum irradians.

V. Per mulierem, aptum ob similitudinem instru-

Α εζία, γογγυσμός, κέπρωσις. Τὰ δὲ ἔργα ἀδύναμις ὀργή, θυμός, καταλαλιά, φυσίωσις, ἀκαιρολογία, ἀπιστία, ἀκαταστασία, λήθη, παραχή, αἰσχροκέρεια, φιλαργυρία, ζήλος, ἐρίθεια, ὑπεροψία, φλυαρία, ἀκαιρος γέλως, ἐθελοδοξία, καὶ τὸ πᾶν σάτος, ὅπερ ἐστὶν ὁ Σατανᾶς.

Β'. Κατ' οἰκονομίαν θειοτέραν φησὶ, οὐκ εὐθὺς εἰς τὴν κληρωθείσαν αὐτῷ γένναν ὁ πονηρὸς περιέμφθη· ἀλλὰ βασάνου καὶ δοκιμασίας χάριν τῷ τε ἀνθρώπῳ, φημί, παρεῖθη· ἵνα καὶ ἀκων δικαιοσύνης μὲν τοὺς ἀγίους διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀπαργασται, καὶ μείζονος αὐτοῖς δόξης αἴτιος καταστή· ἐκ τῷ δὲ πάλιν διὰ τῆς ἰδίας ἐθελοκακίας, καὶ τῶν κατὰ τῶν ἀγίων ἐπινοῶν δικαιοτέραν κατασκευάζει τὴν κόλασιν· Καὶ ἵνα, φησὶν ὁ θεὸς Ἀποστόλος, καθ' ὑπερβολὴν γένηται ἀμωρεωδὸς ἡ ἀμαρτία.

Γ'. Απατήσας τὸν Ἀδὰμ ὁ ἐχθρὸς, καὶ οὕτως αὐτῷ κυριεύσας ἀπέειλε τε αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἄρῃ ἐκεῖνος τοῦ αἰῶνος τοῦδε προσηγορεύθη. Ἄρῃ δὲ τοῦ αἰῶνος· τοῦτου καὶ δεσπότης τῶν ὁραμάτων ὁ ἀνθρώπος· ἦν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου καταστέ. Οὐτε γὰρ πῦρ αὐτοῦ κατίσχυεν, οὐχ ὕδωρ ἐπίσπυζεν, οὐ θηρίον ἐδραπέτευεν, οὐκ ἰσθάλον ἐπ' αὐτῷ οἰκεῖον ἐνήργει· ἀφ' οὗ δὲ τῆ ἀπάτης εἶξε, προέδωκε τῷ ἀπατήσαντι τὴν ἀρχὴν· δι' ἣν αἰτίαν φαρμακοὶ τε καὶ γόητες κατ' ἐναντίαν ἐνεργεῖαν, θεοὶ δὲ συγχώρησιν, παραδοξοποιοὶ δείκνυνται· ἰσθάλον τε γὰρ κυριεύουσι, καὶ πύρρος καὶ ὑδάτων κατακλιμῶσιν, ὡς οἱ περὶ Ἰαννῆ, φημί, καὶ Μαρμαρῆ τῷ Μωσῆ ἀντικείμενοι, καὶ ὡς Σίμων τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ ἀντιφερόμενος.

Δ'. Οἶμαι, φησὶν, ὅτι καὶ τὴν προτέραν αὐτοῦ Ἀδὰμ δόξαν ὁμοίως τῷ προσώπῳ Μωσέως ἐπιλάμπουσι, τὸν ἐχθρὸν θεασάμενον ἱκανῶς τραπήναι· καθαιρεθεὶς τεκηρηγμένον τὴν τῆς αὐτοῦ βασιλείας καθαιρεθεῖν. Οὐδὲν δὲ τὸ κωλύον καὶ τὸ Ἀποστόλου ῥητὴν πρὸς τοῦτο φέρεσθαι, τὸ, Ἐθεωρίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἀμωρετήσαντας. Δοκῶ γὰρ μοι, τὸ δεδοξασμένον πρῶτον Μωσέως τύπον καὶ ὑπόδειγμα σώζειν τοῦ πρώτου διὰ χειρῶν Θεοῦ δημιουργηθέντος ἀνθρώπου· ἔπερ ἰδόντα τὸν θάνατον, τουτέστι θανάτου αἴτιον διάβολον, ἐκεῖ μὲν ὑποπευῖσαι τῆς βασιλείας ἔκπεσαι· ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου πρὸς ἀλήθειαν τούτο τιθεῖν. Ταύτην τοιγαροῦν τὴν δόξαν ἀπὸ γε τοῦ νῦν οἱ ἀψευδεῖς Χριστιανοὶ περιβάλλονται· καὶ ἐνδοξοῦν ὑπ' αὐτῶν ὁ θάνατος, εἴτουν τὰ τῆς ἀτιμίας καταργεῖται πάθος, ἐνεργεῖν μὴ δυνάμενα· ἅτε δὴ τῆς τοῦ Πνεύματος δόξης ἐν αἰσθησί καὶ πληροφορίᾳ πάντας ψυχὰς αὐτῶν ἐλλαμπούσης.

Ε'. Διὰ τῆς νυναικῆς ὡς δι' ὁμοίου τινὸς ὁ ἐχθρὸς

79 Rom. vii, 15. 80 Rom. v, 1.

ἀπατήσας, ἀφαιρεθῆναι τὴν περιχειμένην τὸν Ἀδὰμ ἄμαρταν πεποίηκε. Καὶ οὕτως γυμνὸς τε εὐρέθη, καὶ τὴν ἀσχημοσύνην εἶδε τὴν ἑαυτοῦ, ἣν δὴ πρότερον οὐχ ἔώρα, ἕτε τοῦ φρονήματος αὐτοῦ τοῖς οὐρανόις κάλλεσιν ἐντροπῶντος. Καὶ γὰρ μετὰ τὴν παράδοσιν πρόσγεια γέγονεν αὐτῷ καὶ χαμαιπετὴ τὰ νοήματα· καὶ τὸ ἀπλοῦν αὐτῷ καὶ ἀγαθὸν φρόνημα φρονήματι κακίας σαρκικῆς συνεπλάκη· τὸ δὲ κλεισθῆναι τὸν παράδεισον καὶ τῆ φλογίνῃ βόμφαίᾳ, καὶ τῷ Χερουβίμ ἐπιτραπῆναι διακωλύειν αὐτῷ τὴν εἰσοδὸν, τοῦτο κατὰ μὲν τὸ ὄρατον καὶ πιστεύεται γεγενῆσθαι, ὡς εἰρηται· εὐρίσκειται δὲ καὶ παρ' ἐκάστη ψυχῇ κατὰ τὸ λανθάνον. Κύκλω γὰρ τῆς καρδίας τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους περιχωρεῖ, τοῦ πυρὸς, φημί, τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος, ὅπερ οὕτε τὸν νοῦν ἐντυχεῖν τῷ Θεῷ, οὕτε τὴν ψυχὴν ἀφήσει κατὰ τὸ αὐτῆς θέλημα ἢ εὐξασθαι ἢ πιστεῦσαι, ἢ ἀγαπήσαι τὸν Κύριον· τούτων δὲ πάντων ἡ πείρα διδάσκαλος τοῖς γνησίως ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ πιστεῦσαι, τῆ τε ἐπιμονῇ τῆς εὐχῆς, καὶ τῆ εὐτόνῃ κατὰ τοῦ πολυμῦντος ὁρμῆ.

Γ'. Ράβδος ἐστὶ παιδείας καὶ λῶρος μαστίγων, ὃ τοῦδε τοῦ αἰῶνος ἄρχων τοῖς κατὰ Πνεῦμα νηπίοις· αὐτοῖς μὲν, ὥσπερ γόνυ καὶ πρότερον εἰρηται, μεγάλην δόξαν καὶ πλείονα τὴν τιμὴν διὰ τῶν θλίψεων τε καὶ πειρασμῶν· ἐκ τούτων γὰρ καὶ τὸ τελείους αὐτοὺς γίνεσθαι περιγίνεται· ἑαυτῷ δὲ πλείονά τε καὶ βαρύτεραν κατασκευάζων τὴν κόλασιν. Ὅπως γὰρ μεγίστη τις δι' αὐτοῦ οἰκονομεῖται οἰκονομία, καθὼς εἰρηται ποῦ· *Συναρτῆι τὸ πονηρὸν τῷ ἀγαθῷ προαιρῶσι οὐ καλῆ.* Ταῖς γὰρ ἀγαθαῖς καὶ καλῆν τὴν προαίρεσιν ἔχουσαι ψυχαίς, καὶ τὰ δοκοῦντα λυπηρὰ εἰς ἀγαθὸν τελευτᾷ· καθὰ δὴ καὶ τὸ τῷ Ἀποστόλῳ εἰρημένον ἐστίν· *Ἔχουν τὸ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συναρτῆι εἰς τὸ ἀγαθόν.*

Τούτου ἕνεκεν ἡ τῆς παιδείας αὕτη ράβδος ἀφείθη, φησὶν, ἵνα δι' αὐτῆς ὡς ἐν καμίνῳ πυρὸς τὰ σκευῆ πυρούμενα, τὰ μὲν δοκίμα στερεώτερα φανῆ· τὰ δὲ ἀδόκιμα εὐθραυστα ὄντα ἐλεγχθῆ, τοῦ πυρὸς τὴν καύσιν οὐχ ὑπομείναντα· δοῦλος δὲ ὢν οὕτος καὶ κτίσμα δεσποτικόν, οὐχ ὅσον αὐτῷ δοκεῖ ἐκπειράζει, οὐδὲ καθόσον βούλη τὰς θλίψεις ἐπάγει· ἀλλ' ὅσον δὴ τοῦ δεσποτικόν ἐπιτρέφει νεῦμα διὰ τῆς παραχωρήσεως· αὐτὸς γὰρ σὺν ἀκριβείᾳ τὰ πάντων εἰδώς, ὁπόσον ἐστὶ δύναμις ἐκάστῳ, τοσοῦτον αὐτῷ καὶ τὸ δοκίμιον ὑποστῆναι παραχωρεῖ, καθὰ δὴ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ δοκεῖ· *Πιστὸς γὰρ ὁ Θεός, φησὶν, ὃς οὐκ ἔσσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑπερτερῆσθαι.*

Η'. Ζητῶν καὶ κρούων κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνήν, καὶ μέχρι τέλους αἰτῶν τυγχάνει τῶν αἰτημάτων.

mentum fallendi, decepto inimicus Adamo effocit, ut auferretur ipsi gloria. Inde ille nudus repertus, suam vidit turpitudinem, ad quam antea non adverterat, mente quippe contemplandis formis celestibus cum delectatione affixa. Etenim post transgressionem in terram vergentes et humo promæ fuerunt ejus cogitationes; et prior illa simplex et bona intelligentia notionibus malitiæ carnis concreta fuit. Clausus autem quod dicitur homini fuisse paradisi⁸¹, et flammeo gladio, ac Cherubim injectum, ut ingredi prohiberet ipsum, credendum quidem est vere ita et sensibiliter tunc factum; reperitur autem idem arcana ratione in qualibet anima fieri. Undique enim circum cor velum quoddam tenebrarum oppansum est, fumus, inquam, ex igne mundani spiritus, qui neque mentem conversari cum Deo sinit, neque animam permittit, prout ipsa vellet, aut orare, aut credere, aut amare Dominum. Horum autem omnium experientia magistra est iis, qui sincere se ipsos Domino crediderunt, tum perseverantia orationis, tum constanti adversus hostem oppugnantem impetu.

VI. Virga est disciplinæ et lorum plagas-inflixens, princeps hujus sæculi parvulis in spiritu; ipsis quidem, ut prius etiam dictum est, magnam gloriam et abundantiorum honorem per afflictiones et tentationes procurans; ex his enim, ut et ipsi perfecti evadant, oritur; sibi autem miser ipsi majorem gravioresque præparans pœnam. Omnino enim maxima et mira quædam per eum administratur dispensatio, **ISI** prout dictum alicubi est: *Cooperatur malum bono intentione non bona*⁸². Bonis siquidem et laudabili vigentibus proposito animabus, quæ molesta videntur in bonum desinunt; quod ipse quoque affirmavit Apostolus sic scribens: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*⁸³.

VII. Hujus rei gratia ista, de qua dixi, virga disciplinæ sævire permittitur, ut per eam velut in fornace ignis excocta vasa, quæ quidem proba sunt, soliditatem demonstrent; quæ vero proba non sunt, fragilitatis coarguantur, ignis ardorem non ferentia. Cum sit autem diabolus servus et creatura Dei, imperium ejus absolutum agnoscens, non quantum ipsi libet tentat, nec quam multas ac graves vult afflictiones immittit; sed quantum herilis nutus permittit, permissione limitata. Sane Deus exactissime quantum in unoquoque est pervidens, exploratum habet, quantum cuique insit virium; et ad eum modum probationem ei admoveri permittit; sicut etiam videtur Apostolo, dum ait: *Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere*⁸⁴.

VIII. Quærens et pulsans juxta Domini vocem, et usque ad finem petens, consequitur quæ petit.

⁸¹ Gen. iii, 24. ⁸² Rom. viii, 28. ⁸³ ibid. 28.

⁸⁴ I Cor. x, 13.

Tantum circa hoc suæ conscientiæ satisfacere is A curet, ut mente et lingua indesinenter quærat, et corporeo ministerio enixim incumbat; nec sæcularibus negotiis implicetur, neve pravitalis delectetur affectibus. Verax siquidem est qui dixit: *Omne quodcumque petieritis me in oratione, credentes, accipietis*⁸¹. Qui autem dicunt: *Utcunque omnia quis effecerit quæ præscribuntur, expectatam autem gratiam consecutus non fuerit, quod ad præsens attinet sæculum, nihil profecit*; male et sentiunt et loquuntur, divinisque haud congrue Scripturis. Non enim iniustitia est apud Deum, ut iis, quæ nostri sunt officii a nobis perfectis, ipse quæ suarum sunt partium, negligat. Tantum curæ tibi sit, ut reperire tunc, quando anima tua ex hoc solvitur corpore, fortiter decertans, studiose satagens, expectans promissionem, perseverans, credens, in discretionem quærens; et ego tibi dico, nec credere dubites, cum gaudio abibis, et fiduciam habebis, et regno videberis dignus. Etenim talis (in tenuitate inea per fidem et piam confidentiam, aio), talis, inquam, jam Deo communicat. Ut enim, *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo*⁸², etsi minime hic fuerit corpore pollutus, tamen jam adulterii reputatur reus: sic qui cor quidem suum a malis avertit, Deo autem adhærens desiderio et inquisitione, perseverantia apud Deum, ac flagrante in Dei amorem proposito animi, jamjam quasi particeps Dei est; certe magnum donum statim a Deo habet, istam ipsam persistendi in oratione gratiam, simul cum bono studio, et conversatione virtutis amantem. Si enim ne calicis quidem frigidæ donatio mercede caret sua, quanto magis iis, qui diu noctuque intentis in ipsum oculis ab eo postulant, promissum Deus præbebit!

IX. Illis, qui anxio animo æstuantibus dicunt: *En erit illa unquam dies, qua non sentiam aversionem animi a fratre, aut alias similes, quarum mihi sum concius, pravæ affectiones, quas quidem invidiosus patior*; hæc reponenda sunt: Homini certamen studiumque omne in hoc esse constitutum, ut diabolo et pravis cogitationibus semper obluetur. Vitari **182** autem non posse, quin caligo perturbationum, et mors insidens sapientiæ carnis non producant fructum aliquem malitiæ vel occulte vel palam. Ut enim vulnus in corpore quoad non plane obductum est, caveri nequit, quin exiguo saltem aliquo tabis effluxu madens sordeat; quantalibet diligentia curetur, nihilque omittatur industriæ in eis adhibendis remediis adjumentisque omnis generis; idem vero si prorsus negligatur, corruptionem interdum perniciemque toti infert corpori: simili puta modo affectiones quoque animæ, utcunque multa fuerit adhibita cura, intus tamen adhuc tabo suo corrumpuntur, tandem tamen assiduitate diligentissimæ curationis, per Christi gratiam, perfecte sanantur. Est enim occulta quædam sæx,

των· μόνον· ἐχέτω· παρρησίαν· οὗτος, τοῦ τῷ νῷ καὶ γλώττῃ ἀπαραιλέπτως ἐπιζητεῖν, καὶ τοῦ τῇ σωματικῇ λειτουργίᾳ ἀνεκδότως προσκαρτερεῖν· μὴ τοῖς κοσμικοῖς πράγμασιν ἐμπλεκόμενος, μηδὲ τοῖς τῆς κακίας πάθεσι συνηδόμενος. Ἀψευδῆς γὰρ ὁ εἰπὼν· ὅτι· Πᾶν· ὃ· ἐὰν· αἰτήσητέ· με· ἐν· προσευχῇ,· πιστεύοντες,· λήψεσθε· Οἱ· δὲ· λέγοντες,· Κἄν· κἀντα· ποιήσῃτε· τις· τὰ· ὑποταγμένα,· παραμεινὰς· δὲ· μὴ· εὐχῆ· τῆς· χάριτος,· κατὰ· τὸν· αἰῶνα· τούτου,· οὐδὲν· ὄνησε· κακῶς· οὐδασί· τε· καὶ· λέγουσι,· καὶ· ταῖς· θείαις· ἀσυμφώνως· Γραφαῖς. Οὐ· γάρ· ἐστιν· ἀδικία· κατὰ· τῷ· Θεῷ,· ἵνα· τῶν· ἡμῖν· καθηκόντων· κατορθωθέντων,· αἰ· τὸς· τῶν· παρ'· ἐαυτῷ· ἀμελήσειε. Μόνον· ἐπιμελεῖς· ἵστω· σοι· εὐρεθῆναι· τότε,· ὅτε· σου· ἡ· ψυχὴ· τοῦ· ἄθλου· τοῦ· αἵ· λυεται· σώματος,· ἀγωνιζόμενος,· σπαιδόντα,· προσε· χόμενος· τὴν· ἐπαγγελίαν,· προσκαρτεροῦντα,· πιστεύοντα,· ἐν· διακρίσει· ζητοῦντα· κἀγὼ· σοι· λέγω· καὶ· μὴ· ἀπίστει,· μετὰ· χαρᾶς· ἀπελεύσῃ,· καὶ· παρρησίαν· ἔξεις,· κατὰ· τῆς· βασιλείας· θφθήσῃ· ἔξιος. Καὶ· γὰρ· ὁ· τοιούτος,· ἐν· λεπτότητι· διὰ· τῆς· πίστεως,· φημί,· καὶ· τῆς· προθυμίας,· ἤδη· κοινωνεῖ· τῷ· Θεῷ. Ὡς· γὰρ,· ὁ· βλέπων· γυναῖκα· πρὸς· τὸ· ἐπιθυμῆσαι· ταύτης,· ἐν· τῇ· καρδίᾳ· μεμοίχευσε,· καί· τοι· κατὰ· σῶμα· μὴ· μαν· θεὸς· οὗτος,· ὁμῶς· ὡς· μοιχεύσας· ἤδη· λελόγιται· ὁ· τὸς· δὲ· τὰ· πονηρὰ· μὲν· ἐν· τῇ· καρδίᾳ· ἀποστραφεῖς,· τῷ· δὲ· Κυρίῳ· κολλώμενος· πόθῳ· καὶ· ἐκζητήσει,· κρε· εδρεῖα· τε,· φημί,· καὶ· θεοφιλεῖ· διαθέσει,· καθάπερ· ἡμῶς· κοινωνεῖ· τῷ· Θεῷ,· καὶ· μέγα· δῶρον· αὐτίκα· κατὰ· Θεοῦ· ἔχει· αὐτὸ· τοῦτο,· τὸ· τῇ· εὐχῇ· προσεδρεῖναι· τῇ· ἀγαθῇ· τε· σπουδῇ· καὶ· πολιτείᾳ· τῇ· φιλαρέτῳ. Εἰ· γὰρ· καὶ· ποτηρίου· ψυχροῦ· ὄσις· οὐκ· ἄμισθος,· πόσις· μὴ· λον· τοῖς· αὐτῷ· προσανέχουσιν· ἡμέρας· τε· καὶ· νυκτός,· δεομένους· τὸ· ἐπαγγελθὲν· Θεοῦ· παρέξει!

Θ. Πρὸς τοὺς διαπορούντας φησι, *Τι· ὅτι· μὴ· γίνεσθε· τις· ἡμέρα,· ἐν· ἧ· καὶ· μὴ· διὰ· μίσους· ἐν· τὸν· ἀδελφόν,· ἢ· καὶ· ἄλλα· τινὰ· πονηρὰ· ἱμασῶ· συνεπιστάται,· δι· καὶ· ἀκοιτε· συμβαίνει· μοι· ἀσ· χεῖν;* ταῦτα· λακτέον· ὡς· ὁ· μὲν· ἀγών· ἕκασ· καὶ· ἡ· σπουδὴ· τῷ· ἀνθρώπῳ,· ὥστε· καὶ· τῷ· πονηρῷ· καὶ· τοῖς· πονηροῖς· ἀντιτίθεσθαι· λογισμοῖς· διὰ· παντός· ἵστω. Ἀμήχανον· δὲ,· ἵνα· τὸ· σκότος· τῶν· παθῶν,· καὶ· ὁ· θέ· νματος· τοῦ· φρονήματος,· φημί,· τῆς· σαρκὸς· μὴ· ἐπι· κινεσθαι· τινὰ· καρπὸν· ἴδιον· τὴν· κακίαν· ἦτοι· κερκ· μένως· ἢ· φανερώς. Ὡς· γὰρ· εἰ· τραῦμα· ἐν· σώ· ματι· ὄν,· ἀδύνατον· ἕως· οὕτω· τέλειον· λαθῆ,· ὡς· μὴ· ὀλίγῳ· τινὶ· τῷ· ἰχθύρι· μυδῆν· καὶ· ταῦτα· θεραπευόμε· νόν· τε,· καὶ· μεθ'· ἐνός· τῶν· εἰς· ἐπιμελείας· τούτου· ἰ· γων· ἠκόντων· ἀπαξιούμενον· ἀμεληθὲν· δὲ· σῆμ'· ἐπι· δ'· ὅτε· καὶ· λύμην· τῷ· ὅλῳ· ἐργάζεται· σώματι· τὸν· ἐ· τὸν· οἴου· μοι· τρόπον· καὶ· τὰ· τῆς· ψυχῆς· πάθη,· καὶ· πολλῆς· ἀπολαύοντα· τῆς· σπουδῆς,· ὁμῶς· ἔνδον· σμύροντα· ἐπιμένειν· πλὴν· ἄλλα· τῷ· παραμόνῳ· τῆς· ἐπιμελείας· διὰ· τοῦ· Χριστοῦ· χάριτός· τε· καὶ· συνεργείας· ἐντελεῖ· λα· θάνει· τὴν· ἵασιν. Ἔστι· γὰρ· τις· κρυπτός· βύπος,· καὶ· περιττόν· τε· σκότος· παθῶν,· ὃ· παρὰ· τὴν· καθαρὰν· αὐ·

⁸¹ Matth. xxi, 22. ⁸² Matth. v, 28.

ἀνθρώπου φύσιν διὰ τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως ἅ
 παρεισέδω πάση τῇ ἀνθρωπότητι· καὶ τοῦτο θολοί
 καὶ καταμαίνας καὶ σῶμα δῆπου καὶ τὴν ψυχὴν.
 Ἄλλ' ὡσπερ σιδηρὸς πυρούμενός τε καὶ τυπτόμενος
 καθαίρεται· ἢ χρυσὸς χαλκῷ ἢ καὶ σιδήρῳ συγκρα-
 θεὶς πυρὶ διαιρεῖται μόνῳ· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ διὰ τῶν
 ἀχράντων τοῦ Σωτῆρος παθῶν τῷ ἀγαθῷ Πνεύματι
 πυρουμένη καὶ τυπτομένη, παντὸς πάθους καὶ πά-
 σης ἐκκαθαίρεται ἀμαρτίας.

Γ'. Ὅσπερ τινὲς λαμπάδες πολλὰ ἐνὶ ἐλαίῳ καὶ
 ἐνὶ ἀναφθείσαι πυρὶ, οὐκ ἴσῳ τῷ μέτρῳ πολλαί-
 κων τοῦ πυρὸς αὐτῆν ἀφίσσιν· οὕτω καὶ τὰ χαρί-
 σματα τὰ ἐκ διαφόρων κατορθωμάτων, διάφορον
 ἔχει καὶ τὴν αὐτῆν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος· ἢ ὡσπερ
 ἐν πόλει πολλῶν ὄντων, καὶ τὴν αὐτὴν οἰκοῦντων,
 ἐνὶ τε ἄρτι καὶ ἐνὶ χρωμένων ὕδατι, οἱ μὲν αὐτῶν
 ἄνδρες, οἱ δὲ νῆπιοι, οἱ δὲ παῖδες εἰσιν, οἱ δὲ γέ-
 ροντες, καὶ πολὺ τὸ παραλλάττον ἐν αὐτοῖς καὶ
 διάφορον ἢ ὡσπερ σίτος ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ χώρᾳ
 κατεσπαρμένον, διαφόροθ δῆπου καὶ τοὺς στάχους
 ἀναδίδωσιν· ἐν μέντοι τῇ αὐτῇ ἄλλῳ συναίεται, καὶ
 τῇ αὐτῇ ἀποθήκη ἐναποτίθεται· οὕτως οὖν μοι κἀν
 τῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει διαφορὰν δόξης τῶν ἀν-
 ισταμένων δοξάζεσθαι, καὶ γνωρίζεσθαι κατὰ τὴν
 ἀξίαν τῶν κατορθωμάτων, κατὰ τὴν μετουσίαν τοῦ
 ἐνευθεν ἡδὴ ἐνερκεχότος αὐτοῦς θεοῦ Πνεύματος·
 καὶ τοῦτο εἶναι τὸ, Ἄστὴρ ἀστῆρος διαφέρει ἐν
 δόξῃ.

ΙΑ'. Τοῦτο μόνον κατὰ σπουδὴν ἔστω, ἵνα τις
 γεννηθεὶς τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ τὴν νοικον ἀπονή-
 ψηται ἀμαρτίαν. Καὶ γὰρ ἐν τινὶ μέρει καὶ ἐκείνη
 ἢ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου γέννησις, εἰκόνα τε-
 λειότητος ἔχει ἐν τε τῇ μορφῇ καὶ τοῖς μέλεσιν·
 οὐ μέντοι δυνάμει, ἢ νῷ, ἢ ἀνδρείᾳ· ὁ γὰρ πρὸς
 ἄνδρα τέλειον καὶ μέτρον ἀφικόμενος ἡλικίας, τὰ
 τοῦ νηπίου πέφυκε καταργεῖν· καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ
 ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν· *Εἴτε γλώσσαι καταργηθή-
 σονται, εἴτε προφητεῖαι*. Ὅσπερ γὰρ ὁ ἀνήρῃ ἡδὴ
 γενόμενος, οὔτε τροφὰς οὔτε λόγους τοὺς παιδὶ προση-
 χοντας καταδέχεται, ἀλλ' ἀναξιοπαθεὶ πρὸς αὐτὰ,
 ὡς ἐτέρας ἡδὴ διαγωγῆς ἐπιθάς· οὕτως ὁ πρὸς τε-
 λείωσιν τῶν εὐαγγελικῶν αὐξάνων κατορθωμάτων,
 τὴν νηπιότητα τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τὴν τελειότητα κα-
 τασπάσει. Ὅτε γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς Ἀπόστολος,
γέγονα ἀνὴρ, κατήργησα τὰ τοῦ νηπίου.

ΙΒ'. Τὸ μὲν κατὰ Πνεῦμα γεννώμενον, τρόπῳ τινὶ,
 καθὼς ἐδείκνυμεν, τελειόν ἐστιν. Ὅσπερ καὶ τοῦτὲ
 τὸ νηπίον τέλειον εἶναι λέγομεν, ἐν τῷ τὰ μέρη
 πάντα τῆς ὀλότητος ἀποσώζειν. Πάλιν ὁ μὲν Κύριος
 οὐχὶ Πνεῦμα καὶ χάριν δίδωσιν, ἵνα τις περιπέση
 ταῖς ἀμαρτίαις· αὐτοὶ δὲ ἑαυτοῖς αἴτιοι τῶν κακῶν
 οἱ ἄνθρωποι, τῇ χάριτι μὴ στοιχοῦντες, καὶ διὰ
 τοῦτο τοῖς κακοῖς ἀλισκόμενοι· δύναται δὲ καὶ ἐξ
 ἰδίων ὀλισθαίνειν καὶ φυσικῶν ὁ ἄνθρωπος λογι-
 σμῶν, ἀμελῶν, ἢ καταφρονῶν, ἢ καὶ οἰήσει χρῶ-

et tenebrarum redundans offusio ex affectibus, quæ
 in puram a principio hominis naturam Adami se
 transgressione insinuavit in humanitatem; hæc
 polluit, hæc contaminat tam corpus videlicet quam
 animam. Verum ut ferrum dum ignitum contundi-
 tur, expurgatur; utque aurum æris aut ferri
 mistione infectum, igni secernitur; pari ratione
 anima per immaculatas perpassiones Salvatoris,
 bono Spiritu ignita, et percussa, ab omni pravo
 affectu et peccato expurgatur.

X. Ut quædam lampades uno plures oleo, uno
 accensæ igni, haud parem tamen sæpe emittunt
 fulgorem; sic et charismata in diversis ad quæ
 habilitant bonis operibus, differentem evibrant
 ejusdem boni Spiritus splendorem. Aut ut in civi-
 tate multos amplectente cives, licet cuncti uno
 pane, unoque potus genere utantur; tamen horum
 alii quidem viri, alii parvuli, multi pueri, alii
 senes; multumque discriminis et differentiæ in
 ipsis est: vel quemadmodum frumentum in uno
 et eodem seminatum agro, diversas spicas profert;
 tamen universum in eadem una confertur aream,
 in unum pariter reconditur horreum: sic et tu
 existima, me auctore, in inortuorum quoque resur-
 rectione differentiam gloriæ fore, iis, qui resurgunt,
 glorificatis et illustribus pro dignitate operum
 honorum, et pro communione inhabitantis jam
 ibidem ipsos divini Spiritus; et hanc esse senten-
 tiam illius dicti apostolici: *Stella differt a stella
 in claritate*⁶⁶.

XI. Solum peculiari quisque studio curet, ut
 regeneratus Spiritu sancto, inhabitans in sese
 peccatum abstergat. Etenim in parte quadam,
 etiam illa ipsa per sanctum Spiritum generatio
 imaginem perfectionis habet, et in forma et in
 membris; non tamen virtute, aut mente, aut for-
 titudine. Nam qui in virum perfectum et mensuram
 pervenit ætatis, quæ erant parvuli, solet
 evacuare. Et hoc est quod Apostolus dixit: *Sive
 linguæ cessabunt, sive prophetiæ*⁶⁷. Sicut enim vir
 jam factus, neque escas neque sermones puero
 convenientes admittit, sed ea ut sibi indecora de-
 dignatur, tanquam qui in alterum jam vitæ statum
 profecerit; sic qui ad perfectionem evangelicorum
 crescit officiorum, infantiam propriam ad per-
 fectionem trahet. *Quando enim, ait divinus Apo-
 stolus, factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli*⁶⁸.

XII. Quod quidem per Spiritum gignitur, modo
 quodam, ut ostendimus, perfectum est. Sicut ali-
 quem infantulum recens natum, suo modo esse
 perfectum dicimus, eo quod partes habeat omnes
 humani corporis. Rursus Dominus quidem haud-
 quaquam Spiritum et gratiam dat, ut quis cadat in
 183 peccata; ipsi autem homines sibi causa ma-
 lorum sunt ductum abnuentes gratiæ, ideoque
 illaqueati malis. Potest autem ex propriis labi etiam
 naturalibus homo cogitationibus, negligens, vel

⁶⁶ I Cor. xv, 41. ⁶⁷ I Cor. xiii, 8. ⁶⁸ ibid. 25.

contemnens, aut arroganti utens prædientia; audi enim quid dicat Paulus: *Ne extollar, datus est mihi stimulus carnis angelus Satanæ*⁹⁹. Vides, ut etiam qui tantis profectibus ad tam sublimem sunt evecti virtutis gradum, securitatis sint indigi. Cæterum nisi det occasionem ultro et aditum Satanæ homo, non utique per vim ei dominabitur. Propter quod, neque parti Christi, neque adversarii res imputatur: sed qui gratiæ Spiritus se adjungit usque in finem, partis Christi sit: qui vero non ita se habet, utcunque Spiritu generetur, hoc est, etiamsi participans sancti Spiritus fiat, in suo arbitrio habebit sequi voluntatem Satanæ. Sive enim ipse Dominus, sive Satanæ per vim traherent, non esset homo sibi causa ipsi suæ sortis malæ aut bonæ, cadendi in gehennam, aut in regnum perveniendi.

XIII. Homini, virtutis studioso, multa cura satagendum est, ut discretione polleat, ut quo differentiam boni et mali exploratam habeat, et varias diaboli versutias, soliti per speciosas imaginationes plurimos pervertere, discat, atque intelligat. Siquidem in omni negotio utilissimum est securitati consulere. Ne igitur levitate mentis cito te ipsum præbe credulum spiritualium potestatum impulsibus, ad te decipiendum forte comparatis: etiamsi qui loquuntur cœlestes sint angeli: sed sta in gradu tardus, examini istius generis subiciens exactissimo; quod bonum est amplectens, quod malum, rejiciens. Non enim ignoii sunt effectus gratiæ, quos peccatum, utcunque boni personam assumulet, non potest repræsentare. Nam etsi, secundum Apostolum, *Novit Satanæ transfigurare se in angelum lucis*¹⁰⁰, tamen licet visiones offerat splendidas, bonam operationem, ut dictum est, exhibere non poterit; ex quo certum ejus existet indicium. Non enim charitatem in Deum aut proximum, non mansuetudinem, non humilitatem, non gaudium, non pacem, non refrenationem cogitationum, non mundi odium, non quietem spirituales, non desiderium cœlestium operationum potest dare, non pravos affectus et voluptates compescere, quæ manifesta sunt opera gratiæ. Nam: *Fructus (inquit) Spiritus sunt, charitas, gaudium, pax*¹⁰¹, etc., quorum vice fastum ille potius et arrogantiam ingenerare multo aptissimus maximeque potens fuerit. Ex operatione igitur dignosces, quale sit quod tuæ forte animæ illuxerit intellectuale lumen, utrum a Deo, an a Satana sit ortum. Quin et ipsi animæ, si gustum ad discretionem non obtusum habet; ab ipso statim primum impulsu sensuque, manifesta se prodet differentia. Ut enim acetum et vinum quoad aspectum unum idemque sunt; si vero lingua explorentur, palatum protinus de utroque pronuntiat quid vere sit; ita et anima ex ipso spiritualis experientiæ sensu ac propria quadam facultate potest dijudicare, quæ boni Spiritus charismata, quæ alieni sint phantasmata.

A μενος· άκουε γάρ τί φησιν ὁ Παῦλος· "Ἰνα μή θάρσιναι ἰδῶμαι ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί ἀγγελος Σατανᾶ. Ὅρξ, ὅτι καί οἱ τηλικούτων ἀφάμενοι μέτρων ἐπιθεεῖς εἰσὶν ἀσφαλείας. Ἄλλως τε καί εἰ μή δὴ πρόφασιν τῷ Σατανᾷ ὁ ἄνθρωπος, οὐ κυριεύσειεν ἄν αὐτοῦ βίβ· παρὰ τοῦτο, οὔτε τῷ μέρει τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τοῦ ἀντικειμένου τὸ πρᾶγμα λογίζονται· ἀλλὰ τῇ μὲν χάριτι τοῦ Πνεύματος προστεθεῖς· εἰς τέλος, τῆς μερίδος γίνεται τοῦ Χριστοῦ· μή ὡς δὲ σχών, κἂν Πνεύματι γεννηθῆ, τὸ δὲ ἐστὶ, κἂν μέτοχος καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος γένηται, παρ' ἑαυτοῦ ἔξει, τὸ ὅπισω τοῦ θελήματος πορευθῆναι τοῦ Σατανᾶ. Ἐστε γάρ αὐτὸς ὁ Κύριος, εἴτε καὶ ὁ Σατανᾶς πρὸς βίαν ἐλάμβανον, οὐκ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἑαυτῷ ἄκτιος, οὔτε εἰς γέωναν ἐμπεισείν, οὔτε βασιλείας ἐπιτυχεῖν.

B III. Πολλῆς τῆς φιλαρέτω φροντιστίου τῆς διακρίσεως, ὥστε τῶν καλοῦ καὶ κακοῦ διαφορῆς ἀπογνώμονα εἶναι, καὶ τῆς ποικιλίας τοῦ πονηροῦ τέχνας δι' εὐλόγων φαντασιῶν εἰωθότος τοὺς πολλοὺς παρακρούεσθαι, βασανίζειν καὶ συνίναναι. Πῶς τὸ ἀσφαλές, πρὸς πάντα λυσitteλές· μὴ τοῖνον ἐλαφρότητι διανοίας ταχὺ σεαυτὸν ἐμπάρεχε τῆς τῶν νοερῶν ἐπιστάσεις εἰς ἀπάτην σου· κἂν αὐτοὶ οἱ οὐράνιοι ἄγγελοι ὦσιν· ἀλλὰ μένε βαρὺς, βασανηταῦτα διδοὺς ἐπιμελεστάτη· τὸ μὲν καλὸν οἰκειόμενος, τὸ [δὲ] πονηρὸν διωθόμενος. Οὐ γὰρ ἄδηλα τὰ τῆς χάριτος ἐνεργήματα, ἅπερ ἡ ἁμαρτία, κἂν ἐν τοῦ ἀγαθοῦ πρόσωπον ὑποκρίνηται, παρασεῖν ἐν δεδύνηται. Εἰ γὰρ καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οὐδὲν ἡ Σατανᾶς εἰς ἄγγελους φωτὸς μετασχηματίζεσθαι, γέριν τοῦ ἀπατήσαι· ἀλλ' οὐκ κἂν ὁράσεις λαμπρῆς περιβάλληται, ἀγαθῆν ἐνέργειαν, ἥπερ εἴρηται, παρασεῖν οὐ δυνήσεται· δι' οὗ καὶ τὸ παράτημον ἀκριδὲς γίνεται. Οὐ γὰρ ἀγάπην τὴν εἰς θεὸν ἡ πλησίον, οὐ πραότητα, οὐ ταπεινώσιν, οὐ χαρὴν, οὐκ εἰρήνην, οὐ τοῦ κόσμου μῖσος, οὐκ ἀνάγκασιν πνευματικῆν, οὐκ ἐπιθυμίαν τῶν οὐρανίων ἐνεργημάτων δύναται (11), οὐ πάθη καὶ ἡδονὰς καταπεισάσαι, ἅπερ φανερώς εἰσι τῆς χάριτος ἐνεργήματα. Ὁ γὰρ καρπὸς, φησὶ, τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, καὶ τὰ ἐξῆς· τάχα δὲ τύπον μᾶλλον ἐκείνου ἐμποιῆσαι καὶ ὑψηλοφροσύνην ἐπιτηδεύτατος τε καὶ δυνατώτατος. Ἐκ γοῦν τῆς ἐνεργείας εἴση τὸ ἐλλαμφθὲν ἐν τῇ ψυχῇ σου νοερὸν φῶς, πότερον τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ Σατανᾶ πέφυκεν ἐν· κἂν ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ψυχῇ, εἴπερ ἐβρωται τὰ τῆς διακρίσεως, εὐθὺς ἀπὸ τῆς νοερᾶς αἰσθήσεως, ὅτλη τὰ τῆς διαφορᾶς γίνεται. Ὅσπερ γὰρ ἕξος ὄνω, καὶ μὲν τὴν ὄρασιν ἐν, ἐκ δὲ τῆς κατὰ τὴν γεῦσιν αἰσθήσεως ὁ λάρυγξ ἐκατέρου κρίνει τὸ ἴδιον· οὕτω δὴ καὶ ψυχὴ ἐξ αὐτῆς γε τῆς νοερᾶς αἰσθήσεως, καὶ τῆς ἐνεργείας δυνατὴ κρίνειν τὰ τε τοῦ Πνεύματος χαρίσματα, καὶ τὰ τοῦ ἄλλοτρίου φαντάσματα.

⁹⁹ II Cor. xii, 7. ¹⁰⁰ II Cor. xi, 14. ¹⁰¹ Gal. v, 22.

ΙΔ'. Ἀρὴ σκοπεῖν καὶ προβλέπειν ἀριστα τὴν ψυχὴν, μή ποτε δὴ καὶ τῷ βραχυτάτῳ ὑπὸ τῆς τοῦ ἀντικειμένου ἀλφῶ δυνάμει. Ὅσπερ γὰρ ἐνδὸς μέρους ζώου παγίδι ληφθέντος, ὄλον ἀνάγκη κάμπτεσθαι, καὶ ὑπὸ ταῖς τῶν θηρευόντων χερσίν γίνεσθαι· οὕτω δὴ καὶ ψυχῇ τὰ ὅμοια συμβαίνειν παρὰ τῶν ἐχθρῶν εἴωθε. Καὶ τοῦτο δῆλον καθίστησιν ὁ προφήτης· *Παγίδα γάρ, φησὶν, ἡτοίμασαν τοῖς ποσὶ μου, καὶ κατέκαμψαν τὴν ψυχὴν μου.*

ΙΕ'. Δεῖ τὸν βουλόμενον διὰ τῆς στενῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθεῖν, καὶ τὰ σκευὴ αὐτοῦ διαρπάσαι, μὴ εἰδοκαίῃ εὐπαθείᾳ σώματος· ἀλλ' ἐνδυναμοῦσθαι τῷ ἀγαθῷ Πνεύματι, ἔχοντα διὰ μνήμης τὸν εἰπόντα, ὅτι *Σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι.* Πῶς δὲ δεῖ ἐνδυναμωθῆναι πνεύματι; τῷ Ἀποστόλῳ λέγοντι, τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μωρίαν τοῖς ἀνθρώποις λογίζεσθαι, προσικτεῖον· καὶ ὁ προφήτης δὲ· *Εἶδον, φησὶ, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλείπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.* Δεῖ τοιγαροῦν τὸν βουλόμενον υἱὸν Θεοῦ γενέσθαι κατὰ τὸ ὅμοιον ταπεινωθῆναι πρότερον, καὶ μωρὸν καὶ ἄτιμον λογισθῆναι· μὴ ἀποστρέφοντα τὸ πρόσωπον ἀπὸ ἐμπυσμμάτων, μὴ δόξαν, μὴ κάλλος τοῦ αἰῶνος τούτου, μηδὲ τοιοῦτον μεταδιώκοντα, μὴ ἔχοντα ποῦ τὴν κεφαλὴν ἀνακλιναί, ὀνειδίζόμενον καὶ ἐξουθενοῦμενον, καὶ πάντων παρῳαμά τε καὶ καταπάτημα λογιζόμενον, πολεμούμενον ἀφανῶς τε καὶ φανερῶς, καὶ τῇ διανοίᾳ ἀντιμαχόμενον· καὶ τότε αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, αὐτὸς γε εἰπὼν· *Ἐνοικήσω καὶ ἐμπεριπατήσω ἐν ὑμῖν, ἐμφανῆς ἔσται τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ, καὶ λήψεται δύναμιν καὶ ἰσχύον, ὥστε δεσμῶσαι τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τὰ σκευὴ αὐτοῦ διαρπάσαι· ἐπὶ ἀσπίδα τε καὶ βασιλίσκον, καὶ ἐπάνω σκορπίων καὶ ὄφειων ἐπιθῆναι.*

ΙΓ'. Οὐ μικρὸς ἡμῖν ἀγὼν πρόκειται, διαβόηται τὸν θάνατον. Φησὶ γάρ, *Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ὑμῶν ἐστίν.* Εὐρίσκειται δὲ τρόπον τινὰ καὶ αὐτὸς ὢν ἐντὸς ὁ πολεμῶν ἡμᾶς καὶ αἰχμαλωτίζων. Μὴ οὖν ἐνδιδοῦσα μηδαμῶς ἡ ψυχὴ, ἕως ἂν νεκρὸν θεῖ τὸν ταύτην αἰχμαλωτίζοντα· καὶ τότε διαφεύξεται ὀδύνη πᾶσα καὶ λύπη καὶ στεναγμὸς, διὰ τὸ βραχύναι ὕδωρ ἐν γῆ διψώσῃ, καὶ γενέσθαι τὴν ἔρημον εἰς πληθὸς ὕδατων.

ΙΖ'. Ψυχὴ ἀλώσιμος ἀκηδία δῆλος ἐστὶ κατὰ σχετος· οὐσα καὶ ἀπιστία· καὶ διὰ τοῦτο ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερβιάζει, τὸν λόγον οὐ δεχομένη· ἀναπτεροὶ δὲ ἑαυτὴν καὶ ὀνειροὶς πολλάκις, τὸν ἐντὸς μὴ κατανοοῦσα πόλεμον, ἅτε οἴσει κατελιγμένη· ἡ δὲ οἴσει πύρωσις ἐστὶ τῆς ψυχῆς, οὐδαμοῦ ἀφείσα τὴν ἑαυτῆς ἀσθένειαν ἐπιγνώσκει.

ΙΗ'. Ὅσπερ βρέφος νεογενὲς εἰκόνα τοῦ τελείου διασωῶζει ἀνδρὸς, οὕτω δὴ καὶ ψυχὴ εἰκὼν τίς ἐστὶ τοῦ πεποιηκότος αὐτὴν Θεοῦ. Ὡς οὖν καὶ παιδίον κατὰ μέρος μὲν αὐξανόμενον ἐκ μέρους ἐπιγινώσκει

XIV. Attendere ac prospicere diligentissime animam oportet, ne quando vel minima sui parte ab adversaria potestate capiatur. Sicut enim illaqueato quolibet animalis membro, totum inflecti necesse est, et in venantium manus cadit; sic et animæ similia ab hostibus contingere solent. Et hoc manifeste denuntiat propheta: *Laqueum, inquit, 184 paraverunt pedibus meis, et incurvaverunt animam meam*²².

XV. Oportet volentem per angustum aditum in domum fortis ingredi et vasa ejus diripere, non indulgere deliciis corporis, sed corroborari bono spiritu, memorem ejus, qui dixit: *Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt*²³. Quo autem modo illum oportet corroborari spiritu? Si attendat Apostolo dicenti: Dei sapientiam reputari ab hominibus stultitiam²⁴. Cui propheta concinens, ait: *Vidi Filium hominis et species ejus inhonorata infra omnes filios hominum*²⁵. Oportet igitur eum, qui vult filius Dei fieri, prius similiter humiliari, et stultum ignobilemque reputari; non avertentem faciem a sputis, nec gloriam nec decorem mundi hujus, aut aliquid simile prosequentem; non habentem ubi caput reclinet; opprobriis obrutum, nihili habitum, pro despicibili et digno qui ab omnibus conculcetur, reputatum; oppugnatum occulte ac palam, et mente reluctantem; et tunc ipse Dei Filius; ipse, inquam, qui dixit: *Inhabitabo et ambulabo in vobis*²⁶, manifestum se præbebit ejus cordi, et ipse accipiet virtutem et robur ad vincendum fortem et vasa ejus diripienda; quin et ad ambulandum super aspidem et basiliscum²⁷, et ad calcandum supra scorpiones et serpentes²⁸.

XVI. Non parvum nobis certamen propositum est, dum perfringenda est mors. Ait enim: *Regnum Dei intra vos est*²⁹; ita reperitur quoque iatra nos modo quodam, qui nos impugnat et captivos ducit. Ne igitur remittat conatum anima, quoad occisum ante se straverit captivantem se. Et tunc aufugiet dolor omnis et mœror et gemitus, eo quod eruperit aqua in terra sitienti, et desertum stagnis jam aquarum inundetur¹.

XVII. Quæ facile incuria capitur anima, manifeste monstrat, incredulitate se fuisse captam: ac propterea diem ex die ignave morando traxisse, verbum salutis non accipientem. Alias autem sibi fingit inanibus sæpe somniis et non animadvertens intestinum bellum; utpote, vana sui capta fiducia, quæ cæcitas animæ est, non sinens illam propriam conscientiam infirmitatis esse.

XVIII. Sicut infans recens natus formam perfecti servat viri, ita et anima imago quædam est Dei, qui fecit ipsam. Ut igitur sensim puer et per partes crescens, incipit ex parte patrem agnoscere; ubi

²² Jerem. xviii, 22. ²³ I Cor. xv, 50. ²⁴ I Cor. i, 23. ²⁵ Isa. liii, 2. ²⁶ II Cor. vi, 12; Lev. xxvi, 12. ²⁷ Psal. xc, 13. ²⁸ Luc. x, 19. ²⁹ Luc. xvii, 21. ¹ Isa. xxxv, 6, 7.

vero plenius adoleverit, tunc non fere minus clare ipse patrem, quam pater ipsum noscit ac diligit; ac tali jam ostenditur patris thesaurus: sic anima quoque ante inobedientiam profectura fuerat et in virum perfectum occursura; sed per inobedientiam in pelagus oblivionis et in abyssum erroris depressa est; atque in portis inferi inhabitavit, ubi lato velut intervallo distans a Deo anima accedere ad illum nequit, et clare agnoscere creatorem suum. At Deus primum quidem per prophetas convertere studebat ad se illam, et provocabat, atque in notitiam trahebat sui. Postremo adveniens et coram ipse apparens, oblivionem quidem ei abstulit, errorem quoque detraxit. Deinde, et ipsas inferni perrumpens portas, in vagam illam pervenit animam, se ipsum exemplar ei proponens, per quod facile jam poterit ad mensuram ætatis, nempe **185** ad perfectionem Spiritus, pervenire. Porro Verbum Dei tentari a maligno divina dispensatione permittitur, deinde opprobria, contempiones, contumelias, alapas manuum audacium illarum, et ipsam extremam per crucem mortem sustinet, ostendens, ut diximus, quam animi æquitatem præ nobis ferre debeamus erga opprobriis nos incessentes, et vilipendentes nos, aut mortem etiam inferentes nobis; ut et ipsi nos iis qui surdi sunt, muti namus non aperientes os, ut vim et subtilitatem perspicientes malitiæ, ex cruce cui suffixi clavis sumus; cum clamore valido¹ invocemus eum, qui potest nos salvos facere a morte; dicamusque: *Ab oculis meis munda me*: et, *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero*². Tunc igitur immaculatus factus, invenit eum, qui subiecit ipsi omnia³, et conregnat et conrequiescit cum Christo. Etenim per inobedientiam a materialibus et sordidis absorpta cogitationibus, velut irrationalis facta fuerat anima, adeo ut non parvi laboris ei sit ex tanto luto vultum sursum erigere, ac subtilitatem malitiæ observare et perfringere, ut cum mente æterna commisceatur.

XIX. Si vis redire ad te ipsum, homo, et quam prius habebas gloriam resumere, quæ tibi ob inobedientiam periiit; sicut neglectis prius Dei mandatis, hostis et præceptis et consiliis attendisti; sic nunc ab hoc deficiens, cui obtemperavisti, convertere ad Dominum. Cæterum scito, in multo labore et sudore vultus tui recepturum te thesaurum amissum tuum. Non enim ad rationes accommodata tuas est sine labore boni acquisitio; siquidem quæ sine labore accepisti, perdidisti, hostique hæreditatem tuam prodidisti. Recognoscamus ergo pro se quisque quid tandem id ac quantum sit quod amisimus: et luctum assumamus prophetæ: Vere enim *Hæreditas nostra versa est ad alienos; domus nostra ad extraneos*⁴. Eo quod non audierimus mandatum; et propriis voluntatibus obsecuti; quodque terre-

καὶ τὸν πατέρα· ἐπειδὴν δὲ εἰς ἡλικίαν ἀφίστηται, τότε συνδιατίθεται, οὐ γὰρ τε πατὴρ ἀκριβῶς καὶ οὐκ πατρὶ, ἀποκαλύπτεται δὲ αὐτῷ καὶ ὁ τοῦ πατρὸς θησαυρός· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ πρὸς τῆς παρακοῆς προκόπτειν ἐμελλε, καὶ εἰς ἄνδρα τέλειον καταστῆν· διὰ μέντοι καὶ παρακοῆν εἰς πέλαιος λήθησ καὶ εἰς βυθὸν πλάνης κατεβιδάσθη, καὶ ἐν πύλαις ἔδου καταψήσθη. Ἀπὸ γοῦν πολλοῦ καθαπερὶ διαστήματος μακρυνθεῖσα τοῦ Θεοῦ ἡ ψυχὴ, ἀδύνατος αὐτῷ προσελθεῖν ἦν, καὶ ἐπιγῶναι καλῶς τὸν πλάσαντα. Ἄλλ' ὁ Θεὸς πρῶτα μὲν διὰ προφητῶν ἐπέστρεφεν αὐτὴν καὶ προσεκαλεῖτο, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν εἴλακε τὴν ἑαυτοῦ. Ἔσχατον δὲ καὶ αὐτὸς παρελθὼν ἐκείνος, ἀφείλετο μὲν τὴν λήθην, ἀφείλετο δὲ τὴν πλάνην· εἶτα καὶ τὰς ἔδου διαβρήξας πύλας ἐπὶ τὴν πεπλανημένην εἰσήλαθε ψυχὴν, ἑαυτὸν ὑπόδειγμα ταύτῃ θέμενος, δι' οὗ δυνατόν αὐτῇ ἔσται πρὸς μέτρον ἡλικίας πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ Πνεύματος καταστῆσαι. Πειράζεται τοιγαροῦν ἔ τοῦ Θεοῦ Λόγος πρὸς τοῦ πονηροῦ κατ' οἰκονομίαν· ἔπειτα ὀνειδισμοὺς καὶ ἐξουθενώσεις, ὕβρεις τε βαρίσματα χειρῶν ἐκείνων τῶν τολμηρῶν, καὶ αὐτὸν ἔσχατον τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον ὑπομένει, ὑποδεικνύς, ὡσπερ ἐξημεν, τίνα τὴν διάθεσιν ἐπιδεικτέον πρὸς γε τοὺς ὀνειδίζοντας, ἐξουθενούντας, ἢ καὶ θάνατον ἑμὲν ἐπάγοντας· ἵνα καὶ αὐτοὺς τοῖς οὐσι κωφοῖς καὶ ἄλαλος γένηται μὴ ἀνοίγων τὸ στόμα, ἵνα τὴν ἐνέργειαν καὶ λεπτότητα διαβλέπων τῆς πονηρίας, καὶ ὡς ἐν σταυρῷ τοῖς ἡλοῖς ἐμπεπαρμένος μετὰ κρουγῆς ἰσχυρᾶς βοήσῃ πρὸς τὸν δυνάμενον αὐτὸν ῥύσασθαι τοῦ θανάτου, καὶ, Ἄπὸ τῶν κρουγῶν μου, φαίη, καθάρισόν με· καὶ, Ἐὰν μὴ μου κατακρυψύσῃσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι. Τότε γοῦν ἄμωμος γεγονὼς εὐρίσκει τὸν ὑποτάξαντα αὐτῷ ἐκ πάντα, καὶ συμβασιλεύει καὶ συναναπαύεται τῷ Χριστῷ. Καὶ γὰρ διὰ τὴν παρακοῆν ὑπὸ ὀλιπῶν τε καὶ ῥυπαρῶν καταποθεῖσα λογισμῶν οἰοεὶ ἄλογο; γέγονεν ἡ ψυχὴ· ὥστε οὐ μικροῦ πόνου τῆς τοιαύτης ἀνακύψαι ὕλης, καὶ τὴν λεπτότητα κατανεῖσαι τῆς πονηρίας, καὶ διελθεῖν, ἵνα καὶ ἀνάρχῳ νοεῖ συκραθῇ.

18°. Εἰ βούλει ἐπιναλθεῖν εἰς ἐκυτόν ἄνθρωπον, καὶ ἦν πρόων εἰχεσ δόξαν ἀναλαθεῖν, ἦτις ἄρα σοι καὶ ἐκ παρακοῆς παραπίλετο· ὡς ἡμεληκῶς πρότερον τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, τοῖς τοῦ ἐχθροῦ διατάγμασι καὶ τῇ συμβουλῇ προσέσχεσ, οὕτως νῦν ἀποστάς οὐ ἐκῆκουσας, ἐπιτρέψῃς πρὸς τὸν Κύριον· πλὴν ἔσθι ἐπὶ ἐν πολλῷ κόπῳ καὶ ἰδρωτί, φησὶ, τοῦ προσώπου σου ἀπολήψῃ τὸν πλοῦτόν σου· οὐ γὰρ σοι λυσιστελής ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἔκγονος κτήσις· ἐπεὶ περ ἀπονητεῖ λαβῶν ἀπίωλεσας ἄπερ εἰληφας, καὶ τῷ ἐχθρῷ προὔδωκας τὴν κληρονομίαν σου· ἐπιγῶμεν οὖν ἕκαστος τίποτε δὴ ἀπωλέσαμεν, καὶ τὸν θρῆνον ἀναλάβωμεν τοῦ προφήτου· τῷ δυνεὶ γὰρ *Κληρονομία ἡμῶν κατεστράφη ἀλλοτρίοις, καὶ ὁ οἶκος ἡμῶν ξένοις*· τῷ παρακούειν τῆς ἐντολῆς καὶ τοῖς ἑαυτῶν θελήμασιν εἰκεῖν, καὶ τοῖς ῥυπαροῖς καὶ γηϊνοῖς ἐνῆδεσθαι λογισμοῖς·

¹ Hebr. v, 7. ² Psal. cxviii, 13. ³ I Cor. xv, 27. ⁴ Thren. v, 2.

ὥστε καὶ πολλῶ διαστήματι τότε ἀπέχει ἡμῶν ἡ ψυχή ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ὡς καὶ ὄφρανοις εὐκαίμεν μὴ ἔχουσι πατέρα· ὅτι οὐ μὲναι λογισμοὺς πονηροῦς, καὶ πᾶν ὄψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ οὕτω βιαζομένων τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ τηρεῖν ἀσπίλον, τότε ἐρχεται ὁ ἐπαγγειλάμενος ἐνοικῆσαι καὶ ἐμπεριπατῆσαι ἐν ἡμῖν· καὶ τότε ἀπολαμβάνει καὶ τὴν ἑαυτοῦ κληρονομίαν ἡ ψυχή, καὶ ναὸς Θεοῦ γενέσθαι καταξιοῦται. Αὐτὸς γὰρ οὗτος αὐτῷ στρατεύματι τὸν πονηρὸν ἐκδιώξας, τὸ λοιπὸν ἐν ἡμῖν βασιλεύσει.

Κ'. Ὁ τῷ Καῖν ῥηθεὶς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κατὰ τὸ φανερὸν λόγος. *Στένων καὶ τρέμων καὶ καλλόμενος ἐπὶ τῆς γῆς ἔσθῃ, τύπος τις καὶ εἰκὼν πάντων ἀμαρτωλῶν κατὰ τὸ ἀπόβροχον ἦν.* Οὕτω γὰρ τὸ τοῦ Ἀδάμ γένος τῆς ἐντολῆς ἐκπεσὼν, καὶ ἀμαρτίας ἐνοχον γεγονός σαλεύεται λογισμοῖς ἀστάτοις, φόβου τε καὶ δευλίας καὶ ταραχῆς πληρούμενον· αὐτοῦ τε τοῦ ἐχθροῦ ἐπιθυμίας καὶ ἡδονῆς ποικιλίας πᾶσαν ψυχὴν, τὴν μὴ γεγεννημένην ἐκ τοῦ Θεοῦ, κλυδωνίζοντος, καὶ ὡς εἶπον τινὲς σινῶ ἐνστρέφοντος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος τοὺς τοῖς θελήμασιν ἐπομένους τοῦ πονηροῦ, δεικνύων ὅτι τὴν εἰκόνα τῆς τοῦ Καῖν διασώζουσι πονηρίας, ἐλέγχων αὐτοὺς, Ὑμεῖς, ἔλεγε, τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν ὀλέθρα ποιεῖν τοῦ ἀνθρωποκτόνου· ἐκείνος γὰρ ἀνθρωποκτόνος ἐστὶν ἀρχῆθεν, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν.

ΚΑ'. Κατανόειν προσήκει, φησὶ, πῶς ἡ τοῦ κατὰ γῆν βασιλείως θεῶ ἐπιπόθητός ἐστι καὶ περισπούδατος τοῖς ἀνθρώποις· καὶ πᾶς ὅστις πόλιν ἐπιδημῶν ἐν ἧπερ ὁ βασιλεὺς, ἐπιθυμητὸν αὐτῷ καὶ μόνον τῆς περιβολῆς ἵδαι τὸ πολυτελὲς καὶ φιλότιμον· ἐκτὸς εἰ μὴ ὑπὸ τῶν πνευματικῶν ἀμελεῖται ταῦτα καὶ ἀτιμάζεται· τῷ ἐτέρῳ κάλλει τετρωσθαι, καὶ ἀλλῆς αὐτοὺς δόξης ἐπιθυμεῖν. Εἰ οὖν οὕτω τοῖς σαρκικοῖς ἡ τοῦ θνητοῦ βασιλείως ἐσπούδαται θεῶ· πῶς οὐχὶ μᾶλλον τοῦ ἀθανάτου πολυέρατος ἐκείνοιο ἐστὶν, οἷς ἐνέσταξέ τις βανὸς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, καὶ τὴν καρδίαν θεοῖς ἐπληξεν ἔρωσι; διὰ τοῦτο καὶ πάσης τοῦ κόσμου φιλίας ἑαυτοὺς λύουσιν, ἵνα δυνηθεῖεν ἐκείνον τὸν πόθον ἔχειν ἐγκάρδιον διηνεκῶς, καὶ μηδένα ἕτερον πρὸ ἐκείνου. Ὅλιγοὶ δὲ κομιθῆ οὗτοι, οἷγε τῇ ἀγαθῇ ἀρχῇ καὶ πέρας ἴσον ἐπιτιθέντες, καὶ μέχρι τέλους ἀπρόσκοποι διαμένοντες. Πολλοὶ μὲν καταλύσσονται, καὶ πολλοὶ χάριτος οὐρανοῦ μέτοχοι γίνονται, καὶ ἔρωσι τιτρώσκονται θεῷ· ἀλλὰ τοὺς μεταξὺ πόνοιο, καὶ τὰς τοῦ πονηροῦ πείρας ποικίλη τέχνη καὶ πολυτρόπῳ προβάλλοντος οὐ διενεγκόντες, ὑπέμεινάν τε τῷ κόσμῳ, καὶ ἐθυθίσθησαν ἐν τῷ ἐκείνου βυθῷ, διὰ γνώμης χαυνότητα καὶ ἀσθένειαν, ἡ καὶ τὸ προσπαθεῖν τῶν γῆινων ἀλῶναι. Ὅσοι γὰρ πρὸς ἀσφάλειαν μέχρι τέλους διαδραμεῖν βούλονται, ἄλλον ἔρωτα καὶ ἄλλον ἀγάπην τῇ ἐπουρανίῳ ἐκείνῃ συμπαραμῖξαι οὐχ ὑπομένουσι.

* II Cor. x, 5. † Gen. iv, 12. ‡ Joan. viii, 44.

nis et sordidis cogitationibus delectati fuerimus; ut adeo longa sane tunc distantia abesset a Deo anima nostra; et assimilati orphanis simus patrem non habentibus. Cui ergo curæ est anima, huic totis contendendum viribus est ad funditus exstirpandas e mente sua pravæ cogitationes; et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei⁴. Quando enim ita nobis ipsi vim inferemus, ad templum Dei custodiendum expers omnis maculæ, tunc veniet ad nos qui promisit se habitaturum et ambulaturum in nobis. Et tunc resumet amissam hæreditatem suam anima, et templum Dei fieri digna habebitur. Ipse enim in fugam eiciens cum exercitu malignum, de cætero in nobis regnabit.

XX. Quod Caino secundum sensibilem litteræ sonum dictum a Creatore verbum est: *Gemens, tremens, et titubans super terram eris*⁷, juxta sensum allegoricum figura et imago omnium peccatorum erat. Sic enim Adami progenies transgressa mandatum, et peccatorum rea fluctuat cogitationibus inquietis, metu, pavore, perturbatione plena. Ipso præterea inimico concupiscentiis et voluptatibus variis omnem quæ regenerata ex Deo non sit, agitante animam, et ut triticum in cribro, sursum deorsum jactante. Quid quod et Deus ipse obsequentes voluntatibus diaboli per sese conculit, demonstrans ipsos imaginem pravitatis Caini conservare: Vos, inquit, desideria patris vestri vultis facere homicidæ; ille enim homicida erat ab initio, et in veritate non stetit⁸.

186 XXI. Considerare convenit, quantum aspectus terreni regis desiderari, et quam ardenti procurari studio ab hominibus soleat: et quisquis in urbem advenit, ubi rex degit, in eo flagranti versatur voto, ut vel solum pretiosum splendidumque palatii ambitum videat; nisi forte quispiam ex iis sit, qui sancto se dediderit Spiritui, qui hæc insuper habeat, ac aspernetur; alia pulchritudine saucius, aliusque gloriæ cupidus. Si ergo carni deditis hominibus adeo expetibilis censetur, tamquæ avidè captatur intuendi regis mortalitatis copia; quomodo non incomparabiliter optanda magis visio fuerit immortalis Regis, iis sane quibus guttula saltem inspersa quædam Spiritus boni, divino amore cor vulneraverit? Quapropter isti omni mundi amicitia se ipsos exsolvent, ut possint propensum hunc semper in corde habere amorem, et pro illo nullum alium. Sed hi valde pauci sunt: qui quidem bono principio parem finem adjungant, et usque ad extremum inoffense perseverent. Multi compunguntur; multi gratiæ cœlestis sunt participes; et amore divino feriuntur; sed qui varie per vitam incurrunt labores, nec diaboli tentationes arte verstitiæque illatas multiplici sustinent, et in mundo permanent, et demerguntur in ejus profunda voragine, ob propositi languorem et infirmitatem; vel etiam quod affectu terrenorum capiantur. Qui-

cunque porro securitate omni perducere ad extremam metam cursum hunc volunt, aliam amorem, aliam charitatem cœlesti admiscere illi nequaquam sustinent.†

XXII. Ut magna prorsus et inenarrabilia bona sunt quæ Deus promisit; ita multis ad eorum assecutionem opus laboribus et certaminibus est; iisque cum spe ac fide toleratis et susceptis. Hoc ex his Christi verbis patet: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me* †. Et rursus: *Nisi quis oderit patrem et matrem, et fratres et sorores et filios; adhuc autem et animam suam; non potest meus esse discipulus* †. Plerique autem hominum sic stulti sunt, ut regnum quidem consequi velint, et æternæ hæreditatem vitæ, ac Christo in ævum omne conregnare; id quod magnum est, et omnem cogitationem superat; propriis tamen obsequendo voluntatibus; si non potius illi, qui vana ista et manifeste noxia ipsis inspirat.

XXIII. Usque ad finem cursum inoffense perfectentes, hi sunt, qui mundi omnes cupiditates et se ipsos, transgressioneseque ejus ac voluptates, et circa illum occupationes omnino odio habent. Hoc enim est abnegare se ipsum. Quare propria voluntate unusquisque regno ejicitur, eo quod haudquam ex veritate labores eligat, ut se ipsum abneget: nimirum volens ita Dei amori ac desiderio servire, ut simul delectari quoque possit quibusdam hujus mundi rebus, nec totum necesse sit impetum propriæ voluntatis Deo tradere. Uno autem exemplo declarabitur id quod in manibus habemus. Discernens nempe discernit unusquisque, nec latet ipsum, malum esse hoc ad quod forte agendum propendet. Primum quidem intus in corde observatur ambiguitas; bilanx vero cum jugo suspensa in intima sui ipsius conscientia, palam anceps in utrumvis, Dei scilicet aut mundi amorem impetum intus facit: et tunc circa exteriora prodit. Discernens enim (ut dictum est) discernit quisque. Exempli causa, quispiam forte cum fratre contendens, dissidet a se ipso. Ac primo opponit: *Dicamne? an non dicam? reponamne quæ ulciscantur illata* 187 *mihi probra? sed potius silebo. Tenemus Dei mandata; cæterum ita ut propriæ quoque cura gloriolæ non negligatur; adeo vix quispiam plene ac perfecte animum induxit, prorsus in omnibus abnegare se. Si ergo vel minimo momento lanx amicitie mundanæ jugum stateræ in corde traxerit, statim malum verbum exit usque ad labra; deinde mens, tanquam arcum intus tendens, jaculatur in proximum per linguam. Jurgium inde progreditur usque ad manus, interdum et vulnera; quin ad cædem nonnunquam ipsam rixa pervenit. Ex quo licet perspicere, unde ducto principio in quantum sceleris processerit brevis ille motus animæ. Et ex hoc exemplo reputa, sic ad singulos evenire*

† Matth. xvi, 24. † Luc. xiv, 26.

(1) Ἐχομεν, κ. τ. λ.] Forte leg. ἔχομαι καὶ τῶν Θεοῦ ἐντολῶν; πλὴν, κ. τ. λ. *Adhærebone etiam Dei mandatis? sic tamen ut, etc.*

ΚΒ'. Ὡσπερ μεγάλη δηλαδὴ καὶ ἀνεκδιήγητα τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπηγγελμένα πεφύκασιν ἀγαθὰ, οὕτω καὶ πολλῶν δεῖται πόνων τε καὶ ἀγώνων τῶν μετ' ἐλπίδος καὶ πίστεως· καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· *Εἰ τις θέλει ἀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.* Καὶ πάλιν· *Ἐὰν μὴ τις μισήσῃ πατέρα καὶ μητέρα, καὶ ἀδελφούς, καὶ γυναῖκα, καὶ τέκνα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητῆς.* Οἱ πλείστοι δὲ τῶν ἀνθρώπων οὕτως ἔχουσιν ἀνοήτως, ὡς τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν βούλεσθαι, καὶ τῆς αἰωνίου κληρονομήσει ζωῆς, καὶ Χριστῷ διὰ τέλους συμβασιλεῦσαι, τὸ μέγα τοῦτο καὶ ὑπὲρ ἐννοίαν· τοῖς ἰδίους δὲ ζῶντες θελήμασι, καὶ τούτοις ἀκολουθοῦντες· μᾶλλον δὲ τῷ ἐνσπεῖροντι τὰ μάταια Β ταῦτα, καὶ φανερώς βλαβερά.

ΚΓ'. Οὗτοι εἰσιν οἱ μέχρι τέλους ἄπρωτοι διερχόμενοι, οἱ τὰς τοῦ κόσμου πάσας ἐπιθυμίας, καὶ εὐτοῦς, μεθορισμούς τε τούτου καὶ ἤθους, καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀσχολίας τὸ παράπαν μισήσαντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἀπαρνησάσθαι ἑαυτὸν. Ὡστε ἴδιω θελήματι ἕκαστος τῆς βασιλείας ἐκβάλλεται· τῷ μὴ ἐξ ἀληθείας ἐλθεῖν τοὺς πόνους, καὶ ἑαυτὸν ἀπαρνησάσθαι, ἀλλὰ ἐθέλειν ἔτι πρὸς κεῖναι τῷ θεϊκῷ πόθῳ, καὶ τισι τοῦ αἰῶνος τούτου συνήεσθαι· καὶ μὴ τὴν ῥοπήν εὐθὺς τοῦ ἰδίου θελήματος τῷ Θεῷ δοῦναι. Δι' ἐκείνου δὲ ὑποδείγματος γνώρισμα ἔσται τῷ μετὰ χειρᾶς. Διακρίνων μὲν γὰρ διακρίνει ἕκαστος, καὶ οὐ λήθησεν αὐτὸν, ὅτι ἀτοπον τὸδε τυχόν ὑπερ ὤρηται ποιῆσαι. Πρῶτον μὲν γὰρ εἶπω κατὰ τὴν καρδίαν ἐπισημαίνεται ἡ ἀμφιβολία· ἡ στάθμη δὲ καὶ ὁ ζυγὸς τῷ ἑαυτοῦ συνειδίῳ, φανερὰν πρότερον τῆς τε τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς τοῦ κόσμου ἀγάπης τὴν ῥοπήν ἔδωκεν ποιεῖν, καὶ τότε περὶ τὰ ἔξω πρόσεισι. Διακρίνων γὰρ, ὡς εἴρηται, διακρίνει ἕκαστος· οἷον εἰ τύχοι τῷ ἀδελφῷ διαπληκτιζόμενος στασιάζει πρὸς ἑαυτὸν, πρῶτον καὶ ἀντιτίθεισιν· *Εἶπω; ἀλλὰ μὴ εἶπω· ἀντιφθέγγομαι πρὸς ταυτὶ μοι τὰ ἐπιανεχθέντα ὑβείῃ; ἀλλὰ σωτήσομαι μᾶλλον· ἔχομεν καὶ τῶν Θεοῦ ἐντολῶν (1)· πλὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδίας δόξης οὐκ ἀπερχομένης, οὐδὲ παντάπασιν ἑαυτὸν ἐλόμενος ἀπαρνησάσθαι.* Εἰ οὖν καὶ μικρὸν ἡ ῥοπή τῆς τοῦ κόσμου φιλίας τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ζυγὸν καθελκύσειεν, εὐθύς ὁ πονηρὸς λόγος πρόσεισιν ἀκρι καὶ τῶν χειλέων· εἶθ' οὕτως, ὡσπερ εἶπεν εὐθὺς ἐντείνόμενος ὁ νοῦς ἐνδοθέν, βάλλει τὸν πλησίον διὰ τῆς γλώττης, καὶ μέχρι χειρῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ τραυμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ φόνου, τὸ κακὸν πρόσεισιν. Ἐξεστὶ τοίνυν καὶ παραθεωρεῖν, ὅθεν ἀρξάμενον οἷον προέβη δεινὸν τὸ βραχὺ τοῦτο κίνημα τῆς ψυχῆς. Οὕτω νοεῖ μοι, καὶ εἰς ἐν ἕκαστον συμβαίνειν ἀμαρτημὰ τε καὶ ἐπιτήδευμα, τῆς κακίας· κολακευούσης τε καὶ περισαινούσης τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαις κοσμηταῖς καὶ σαρκὸς ἡδοναῖς·

οὕτως ἀπαρτίζεται μοιχεία, οὕτω κλοπή, οὕτω πλεονεξία, οὕτω καὶ κενοδοξία, οὕτω καὶ πᾶν ὀτιοῦν πονηρόν.

A lapsus in peccata vel prava studia; malitia ubique adulationibus quibusdam blanditiisque pellicient voluntatem animæ in cupiditates mundanas. et carnis voluptates. Sic perpetratur adulterium, sic furtum, sic avaritia, sic vana gloriatio; sic omne aliud cujusvis generis malam.

ΚΔ'. Καὶ αὐτὰ τὰ κατὰ πολλάκις ἐπιτηδεύματα διὰ κενὴν δόξαν ἐπιτελεῖται· ὅπερ ἴσον κλοπῆς τε καὶ ἀκηδίας, καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων ἀμαρτημάτων τῷ θεῷ κρίνεται. Ὁ θεὸς γάρ, φησὶν, *δισκόρπισαν ὄστᾰ ἀνθρωπαρέσκων*· ὥστε καὶ δι' αὐτῶν τῶν καλῶν ὑπηρετεῖσθαι καὶ θεραπεύεσθαι ὁ ἐχθρὸς βούλεται, ἀπατηλὸς ὢν ἐκαίνος, καὶ ποικίλος, καὶ σκολιός.

ΚΕ'. Ὅπερ τις ἐφίλησε τοῦ παρόντος κόσμου τούτου, καὶ βαρύνει δὴ τὴν ἐκείνου διάνοιαν, καὶ οἶονε B καίτω καθέλει, καὶ συνοθεῖ καὶ ἀνακύψαι αὐτὴν οὐκ ἀνίησι. Τῶν γὰρ τοιοῦτων τὸ πλάθμιόν τε καὶ ἡ βροπή, καὶ τὸ ζύγιον τοῦ θελήματος τῆς καρδίας ὥπερ ἐξήρηται, καὶ βάσανος ἔθεν γίνεται πανεὶ τῷ ἀνθρωπείῳ γένει, ἤτοι τῶν ἐν πόλεσιν οἰκούντων Χριστιανῶν, ἢ τῶν ἐν ὄρεσι, τῶν ἐν μοναῖς, ἢ ἐν ἀγροῖς, ἢ ἐν ἐρημίαις, οἱ ἐκῶν τις δελεαζόμενος ὑφ' οὗπερ φιλεῖ, *θῆλοξ* ἐστὶν οὕτω τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ὄλην παραδοῦς τῷ θεῷ. Οἶον, ἡγάπησέ τις, εἰ τύχοι, κτήματα, χρυσίον ἄλλο, ἕτερος τῇ γαστρὶ δουλεύειν, ἢ ἐπιθυμίας τὰς τῆς σαρκὸς χαρίζεσθαι, ἄλλος σοφίαν λόγων διὰ δόξαν ἐπικηρον· ὁ μὲν ἀρχὴν, ὁ δὲ τὰς ἐξ ἀνθρώπων τιμὰς, ὀργὴν ἄλλος καὶ μῆνιν· τὸ γὰρ ἐκδοτον ταυτὸν παρασεῖν τῷ φίλῳ αὐτῷ φαίνεται· ἕτερος ὁμιλίας ἐς οὐδὲν δέον. Ἄλλος ἀπλῶς τὸ μεθορίζεσθαι, ἢ C λόγων προσέχειν ἀγροῖς, ἢ τὸ διδάσκαλος εἶναι, καὶ τοῦτο διὰ δόξαν τὴν ἐξ ἀνθρώπων· καὶ ὁ μὲν χαυνώσει καὶ ἀμελεῖα πρόσκειται· ὁ δὲ ἱματίων καλλωπισμοῖς ἤδεται· οὗτος ὑπὸν, ἐκείνος εὐτραπελεῖ, καὶ ἄλλος μικρῷ τινι ἢ μεγάλῳ τοῦ κόσμου δέδεται καὶ κατέχεται, καὶ οὐκ ἀνίσταται ἀνακύψαι· πρὸς δὲ γὰρ πάθος οὐ διαμάχεται τις γενναίως, οὐδὲ ἀντικαθίσταται ἐκαίῳ πᾶντως, καὶ ἤδεται· κάκεινο καθέλιον αὐτὸν καὶ κατέχον οἶονε θεσμός τις, καὶ κύφῳ τῆς διανοίας αὐτοῦ γίνεται τοῦ μὴ πρὸς τὸν θεὸν ἀναφίρεσθαι, μὴδ' αὐτῷ μόνῳ λατρεύειν. Ψυχὴ γὰρ ἢ ἀληθῶς πρὸς Κύριον τὴν ἀρμὴν ἀπειθύνουσα, πᾶσαν αὐτῷ τὴν ἔφεσιν ἐπιτρέπει, αὐτῇ σε αὐτῆς ἔξαρνος γίνεται, καὶ τοῦ ἰθιῦ νοδὸς τοῖς θελήμασιν οὐκ ἀκολουθεῖ.

D incurvans negato illi suspectu ad Deum libero; nec permittens illi soli servire. Anima enim, quæ vere ad Dominum impetum suam dirigit, omne illi suam desiderium permittit, ipsaque in omnibus se ipsam abnegat, propriæque mentis inclinationibus haud obsequitur.

ΚΖ'. Διδακτέον ἐκ παραδείγματος, πῶς θελήματι ἰδίῳ παραπίλλυται ἀνθρώπος. Διὰ γὰρ ἀγάπην τινὸς τῶν τοῦ κόσμου ἐν τε πυρὶ βάλλεται καὶ ἐν θαλάσῃ βυθίζεται, καὶ αἰχμαλωσία αὐτὸν ἐμπαράχει· ὅποκεισθω γὰρ, οἰκόν τινος ἢ ἀγρὸν, οὕτω συμβᾶν, κατακίμπρασθαι. Ὁ τοίνυν αὐτὸν περιῶσαι βουλόμενος, ὡς τοῦ ἐμπρησμοῦ ἦσθετο, γυμνὸς ἐκπέφευγε πᾶντων ἀμελήσας, καὶ τῆς αὐτοῦ μόνης ψυχῆς γε-

XXIV. Ipsa quoque per se laudabilia ob vanam sæpe gloriam opera efficiuntur. Quod quidem par furto, inertia, magnisque aliis peccatis a Deo judicatur: *Deus enim* (ait David) *dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent* 11. Itaque vectigales sibi facere virtutes, tributum e bonis operibus cultus obsequique captans proprii hostis noster satagit, veterator ille versutus, varius et pravus.

XXV. Quam quisvis ex mundi hujus rebus amat, B ea gravat illius mentem, et quasi deorsum trahit ac detrudit, vertereque sursum oculos non sinit. Apud tales enim statera et anceps momentum, jugumque arbitrii cordis quasi sublatum est; examenque sic fit explorans intimos sensus omnis generis hominum, seu in urbibus degentium Christianorum, seu in montibus, seu in monasteriis; sive in agris, sive in solitudinibus. Deprehenditurque ex eo quod volens quis alliciatur ab ea re, quæcunque tandem est, quam amat, nondum suum omnem amorem Deo addixisse. Exempli gratia, diligit quis forte possessiones, alius aurum, alius amat ventri servire, et indulgere concupiscentiis carnis; alius sapientiam amat propter gloriam fragilem; non nemo ambit præfecturam; alter honores ab hominibus; huic placet ira efferrī, et bile; nam impendere se ipsam amicis vindicandis, laus ipsi videtur: alii jucundæ sunt confabulationes facietæ de nugis scurrilibus. Quemdam soluta licentia ultra decori terminos evagandi; aut verbis otiosis attendere, aut magistrum esse; et hoc aucupandæ causa ab hominibus gloriari. Ac aliquis quidem in torpore et negligentiam incumbit. Est quem delectet ornatus ac splendor vestium. Hic somno, ille dicacitati facetiarum, alius parvæ cuiquam aut magnæ mundanarum rerum affectu defixus hæret; ita ut ea quasi vincius teneatur, nec possit sursum aspicere; quam enim aliquis animi sui pravam affectionem non oppugnat acriter, cuique non obsistit generose, ea tandem delectatur, et tunc illa trahit ipsum ac detinet, et uncus D velut quidam collaris ejus mentis fit, deorsum illam

XXVI. Docendum in exemplo, quomodo fiat, ut pereat homo, eo quod propriæ obsecutus fuerit voluntati; propter enim affectam ad aliquid ex mundanis contingit eum aut in ignem conjici, aut mari demergi, 188 aut in captivitatem se ipsum tradere. Ponatur, domum aut villam casu fortuito inflammari. Qui ergo salutem consulere propriæ decruvit, neglectis statim omnibus aufugit, quasi qui

11 Psalm. LII, 6.

incendium jam sentiat, suæ unice vitæ curam ser-
vandæ habens. Alius autem amore cujusdam vasis,
ut id flammæ subtractum secum efferat, moratur;
inque ista mora et conatu circumventus a præva-
lente undique igne corripitur et comburitur. Vides
ut propria voluntate et amore cujuspiam tempora-
lis rei, quam præter se, imo super se ac salutem
suam videtur diligere, talis flammis absumitur. Alii
rursus in naufragium incidentibus, is quidem illo-
rum qui servare se ipsum, quantum potest, omnino
constituit, cunctis confestim vestibus abjectis, nu-
dum se in aquam mittit, et hac ratione potest suam
conservare vitam. At quispiam ex istis, vestem
conservare cupiens, absorbetur fluctibus, propter
vile lucrum, o miseriam! se ipsum perdens. Fingat-
ur iterum, judicium perferri irruptionis hostilis,
et quemdam statim a cognito periculo pedes in fu-
gam quam potest velocissimam dare, securum reli-
quorum, præter se, omnium. At alium non prius
velle fugere, quam pecuniam secum auferat; sed
hunc cunctantem hostilis manus superveniens com-
prehendit. Vides, voluntate istius propria, et pro-
pter adhæSIONem nimis addictam cuidam mundanarum rerum, misere illum et corporis et animæ
irreparabilem subire jacturam.

XXVII. Pauci profecto sunt, qui perfectam ad
Deum charitatem habeant; qui omnes voluptates
mundi et omnes cupiditates nihili ducant; qui deni-
que omnes maligni tentationes patienti longani-
mitate perferant. Cæterum non ob hoc desperan-
dam; neque bona spes negligenda est. Etsi enim
multæ naves naufragium patiantur; sunt tamen
omnino non paucae, quæ felici trajectu portum ten-
ent. Propterea fide nobis in primis opus; patienti-
æ et attentione; generoso quoque in certami-
nibus animo; ac præterea fame ac siti bonitatis,
simul cum multa prudentia et discretione; quin
et acrimonia et impudentia in petendo. Nam ple-
rique hominum, ut diximus, sine labore ac sudore
consequi regnum cœlorum volunt: et sanctos qui-
dem viros felices prædicant: honoremque ipsorum
ac charismata concupiscunt; parium vero cum
ipsis tribulationum, laborum et passionum consor-
tes fieri renuunt. Sed istud omnes, et meretrices et
publicani cupiunt. Atqui propter hoc tentationes
propositæ sunt et probationes; ut per eas appareat,
quinam vere suum ipsorum Dominum diligant, et
ut hi juste consequantur cœleste regnum.

XXVIII. Afflictionibus, passionibus, patientia et
fide absconditas esse promissiones puta, ipsamque
gloriam, ac honorum cœlestium fruitionem. Quan-
doquidem et jactum in terram frumenti granum, et
insitum arboris surculum, necesse est putrescere,
et ignominiose procidere; et sic demum multipli-
cem ornatissimi sui indumenti fructum recipere.
Nisi enim per illam putredinem, per illas velut
ignominias transierint, nunquam eum ultimum de-
corem, nunquam speciosam illam pompam sibi cir-
cumdarent, qua se ostentant. In hac quidem sen-
tentia Apostolus est: *Per multas enim, inquit,*

νόμος. Ἐταρος ἰδὲ εἰς τοῦν αὐτῶ ἐπαλθὼν καὶ τινα
τῶν σκευῶν ἐξελεῖν, ὑπέμεινεν ἄραι· καὶ ὡς ἐναυτῶ
λαμβάνειν αὐτὸς ἦν, κατακρατῆσαν ἤδη τῆς οἰκίας
τὸ πῦρ καὶ αὐτὸν συνέλαβε καὶ κατέκαυσεν. Ὅρθς
ὅπως ἰδίῳ θελήματι, φίλῃ τινὸς τῶν προσκαίρων ἢ
παρ' αὐτὸν φαίνεται ἀγαπήσας, τῷ πυρὶ παρακ-
ώλετο. Ἐτέρων πάλιν ναυαγίῳ περιπεσόντων, ὁ μὲν
σώζειν ἑαυτὸν βουλομένης, ἀποδύεται καὶ γυμνῶς
τοῖς ὕδασι ἐπαφίεται· καὶ οὕτω δυνατὸν αὐτῷ γί-
νεται τὴν ἰδίαν περισῶσαι ψυχὴν. Ὁ δὲ καὶ τῶν
ἐνδύματων συνδιασῶσαι τινα θελήσας, ὑπὸ τῶν ὑδά-
των κατεδαπτίσθη, καὶ διὰ βραχὺ τι κέρδος, ὃ τῆς
συμφορᾶς! καὶ ἑαυτὸν συναπώλεσεν. Καὶ πάλιν
ὑποκείσθω καὶ ἐγθρῶν τινα ἔφοδον παρηγγέλλεται, καὶ
τὸ μὲν ἅμα τὸ ἀκούσαι, εὐθύς ὡς εἶχε ποδῶν ἐκφυ-
γεῖν, μὴ μελήσαν σὺτῶ τῶν μηδεὸς· τὸν δὲ διαπα-
στήσαντα, εἰ καὶ τῶν πραγμάτων τινα βουληθέντα
συνεκομιῆσαι, εἶτα ἐφυστερῆσαντα συλληφθῆναι κα-
ταλαβόντων τῶν πολεμίων. Ὅρθς δὲ θελήματι τις
ἰδίῳ δι' ἀμέλειαν, καὶ τὸ προσηλώσθαι τισὶ τῶν τοῦ
κόσμου, τὴν τε τοῦ σώματος καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀκ-
ώλειαν ὑπομένει.

KZ'. Ὀλίγοι μὲν ἀτεχνῶς οἱ τελείαν τὴν πρὸς
θεὸν ἀγάπην κτησάμενοι, πάσας τε ἡδονὰς τοῦ κό-
σμου, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τὸ μὴθὲν λογιζόμενοι, καὶ
τοῦ τοῦ πονηροῦ πειρασμοῦ φέροντες μακροθύμως.
Πλὴν οὐ παρὰ τοῦτο ἀπογνωστέον, οὐδὲ τῆς ἀγαθῆς
ἐλπίδος ἀμελήτεον. Κἀν γὰρ πολλὰ τῶν πλοίων ὑπο-
μένη ναυάγιον· ἀλλ' εἰσὶ πάντως ἅ καὶ διαπαρῶντα,
τοῦ λιμένος ἐπιλαμβάνεται. Διὰ τοῦτο πίστεως ἡμῖν
πολλὴ χρεια, ὑπομονῆς τε καὶ προσοχῆς καὶ ἀγώνων·
πρὸς δὲ πείνης τε καὶ δίψης τοῦ αγαθοῦ, κατὰ πολ-
λὴν σύνεσιν καὶ διάκρισιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὀξύτητός
τε καὶ ἀναιδείας περὶ τὴν αἰτησιν. Οἱ γὰρ πλείους
τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ πρόφημεν, καμάτων ἔσω
καὶ ἰδρώτων τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν βούλονται· καὶ
τοὺς μὲν ἀγίους μακαρίζουσιν ἄνδρας, καὶ τῆς τιμῆς
αὐτῶν καὶ τῶν χαρισμάτων ἐπιθυμοῦσι, τῶν ἰσῶν δὲ
θλίψεων αὐτοῖς, τῶν πόνων τε καὶ τῶν παθημάτων
οὐ βούλονται κοινωνεῖν. Τοῦτο δὲ πάντες, καὶ πόρ-
ναι καὶ τελῶναι καὶ πᾶς τὸς ἀνθρώπων ἐπιθυμεῖ. Ἀλλὰ
διὰ τοῦτο πειρασμοὶ πρόκεινται καὶ δοκιμασίαι, ἵνα
δηλοὶ γένωνται, τίνες οἱ πρὸς ἀλήθειαν τὸν ἑαυτῶν
ἠγάπησαν Δεσπότην· καὶ δικαίως· οὗτοι τῆς τῶν
οὐρανίων ἐπιτύχῃσι βασιλείας.

KH'. Ταῖς θλίψεσι, καὶ τοῖς παθήμασι, τῇ ὑπομο-
νῇ τε καὶ πίστει ἐγκυκρῶσθαι νόμιζε τὰς ἐπαγγελίας,
αὐτὴν τε τὴν νόθεαν, τὴν τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ἀπόλη-
ψιν· ἐπεὶ καὶ τὸν ῥιπτούμενον τῇ γῆ σίτον, ἢ καὶ τὸ
δένδρον φημί τὸ ἐγκυκρῶζόμενον, ἀνάγκη σῆψαι πρό-
τερον καὶ ἀτιμίᾳ ὑποπεσεῖν· καὶ οὕτω τοῦ εὐκρε-
ποῦς αὐτοῦ ἐνδύματος τὸν πολλακλάσιον καρπὸν ἀπο-
λαβεῖν. Εἰ μὴ γὰρ διὰ τῆς σήψεως ταύτης, κίχαινον
τῶν ὥσπερ ἀτίμων διελεῖν αὐτοῖς γέγονεν, οὐκ ἂν
τὴν ἐσχάτην εὐπρέπειαν, καὶ τὸ τῆς θέας κάλλος· πα-
ριεβάλλοντο. Τοῦτο δὲ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ δίκαι· Διὰ
πολλῶν γὰρ, φησὶ, θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν βα-

σι. *Is. an* τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν· καὶ ὁ Κύριος· Ἐν τῇ **A** ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν· καὶ, Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε.

ΚΘ. Ἐκαστος ὑμῶν ὅσον περ ἂν καταξιώθει τῇ τε πίστει καὶ τῇ σπουδῇ μέτοχος ἁγίου γενέσθαι Πνεύματος, τοσοῦτον ἐκείνης τῆς ἡμέρας δοξασθήσεται αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα. Ὁ γὰρ νῦν ἔνδον ἀπεθησαύρισε τῇ ψυχῇ, τότε καὶ ἐκτὸς ἐπὶ τοῦ σώματος ἀποκαλυφθήσεται· καὶ τὸ παράδειγμά φησιν ἐκ τῶν δένδρων. Χειμῶνος γὰρ παρελθόντος, καὶ ἡλίου φαιδρότερόν τε καὶ ἀκμαιότερον ἐπιλάμψαντος, ὡς εἶον, καὶ ἀνέμων ἐπιπνευσάντων, ἔσθθεν ἐκεῖνα φύει, καὶ ὡς ἐνδύματα, φύλλα καὶ τὰ ἄνθη, καὶ τοὺς καρποὺς περιβάλλεται. Παραπλησίως δὲ καὶ τοῦ χόρτου ἄνθος κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν κόλπων τῆς γῆς ἀναδίδεται, καὶ σκέπεται· τούτοις γῆ· καὶ ὡς ἐμπρεπὲς αὐτὰ **B** περιβάλλει ἀμφιέννυται. Καὶ γὰρ ἐνδοξασθήσονται δι' αὐτοῦ τοῦ ἀπὸ γῆ τοῦ νῦν ἐνυπάρχοντος ἀρρήτου φωτός, εἴτ' οὖν (2) τῆς τοῦ Πνεύματος δυνάμεως· ὅπερ καὶ τότε ἔσται αὐτοῖς ἐνδύμα, βρώσις, πόσις, ἀγαλλιασμὸς, χαρὰ, εἰρήνη, καὶ τὸ πᾶν, ζωὴ αἰώνιος.

¹¹ Act. xiv, 21. ¹² Luc. xxi, 9.

(2) Εἴτ' οὖν.] Id vero in mendo cubare videtur.

A tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei ¹². Et Dominus : In patientia vestra possidebitis animas vestras. Et : In mundo tribulationem habebitis ¹³.

189XXIX. Quanta unusquisque vestrum fide diligentiaque dignus fuerit habitus sancti fieri Spiritus particeps, tanta ipsi mensura gloriae continget in illa resurrectionis die corpus ejus coronari. Quod enim nunc collegit in anima, tunc exterius revelatum apparebit in corpore; cujus quasi experimentum aut exemplum spei capere licet ex arboribus. Hieme siquidem jam transacta, et lætiores calidioresque passim diffundente radios sole; ac, pro mitiori videlicet tempestate anni, ventis flantibus, trudent illæ foras folia et flores et fructus induunt; similiter et flos fœni per idem tempus e sinu telluris germinat, tegiturque illis terra, et veluti decoro pallio amicitur : ad hunc modum et corpora sanctorum tunc splendent, foras demum erumpente luce illa, quæ in ipsis erat ineffabili; virtutem dico et gratiam spiritus; quæ tunc ipsis erit vestis, esca, potus, exsultatio, gaudium, pax : et ut verbo cuncta uno complectar, vita æterna.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΕΡΙ ΥΨΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΟΣ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI DE ELEVATIONE MENTIS

LIBER

A. Μωσῆς ὁ μακάριος ὑπέδειξε τύπον διὰ τῆς **C** τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐπιλαμπούσης τοῦ Πνεύματος δόξης, ἥ οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀτενίσαι ἐδύνατο, πῶς ἐν τῇ τῶν δικαίων ἀναστάσει τὰ σώματα δοξασθήσεται τῶν ἁγίων· ἦν δόξαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ αἱ πισταὶ τῶν ἁγίων ἔχειν καταξιοῦνται ψυχῶν· Ἡμεῖς γὰρ, φησιν, ἀτακτακαλυμμένῳ προσώπῳ, τουτέστιν ἐν τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ, τὴν δόξαν Κυρίου κατοπεριζόμεθα, εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν. Περὶ τούτου γέγραπται πάλιν, τεσσαράκοντα νύκτας καὶ ἡμέρας

I. Beatus Moses subostendit formam, per resplendentem in ejus vultu Spiritus gloriam, in quam nullus hominum posset intendere, ejus gloria qua in justorum resurrectione glorificabuntur corpora sanctorum : qua gloria ex hoc tempore in interiori homine sanctorum animæ dignæ habentur. Nos enim, ait Apostolus, *revelata facie*, hoc est interiori homine, *gloriam Domini specularantes, in eandem imaginem transformati a claritate in claritatem* ¹⁴. Circa hoc scriptum est rursus : Mosem quadraginta noctibus et totidem diebus ¹⁵, nec cibi memi-

¹⁴ I Cor. iii, 18. ¹⁵ Exod. xxiv, 18; καὶ xiv, 23.

nisse nec potus, quod humanæ naturæ modum excedit : nisi spiritualis impertita ipsi esca fuerit. Qualem videlicet jam nunc sanctæ animæ percipiunt ex spiritu.

II. Claritas qua jam hinc sanctorum abundant animæ, illa ipsa reget et amiciet nuda corpora in resurrectione, ac raptā in cœlos auferet ; et tunc illi corpore pariter et anima in Dei regno simul perpetuo requiescent. Adamum quippe creans Deus alas ipsi corporeas, velut avibus, non indidit ; utpote cui alas spirituales, quibus post resurrectionem attolleretur, et raptus quocunque vellet spiritus, libere ferretur, dare ipsi decreverat. Has spirituales alas, sanctorum animabus jam tunc datum est habere, quæ ad cœlestem ipsas transferunt sensum. Christianorum enim alius, quam cæterorum ornatus, alia indumenta, mensa alia, et alia fruitio est, quandoquidem e cœlis venturum Christum scimus, suscitaturum **190** eos, qui ex omni ævo dormierunt ; quemadmodum sacræ Scripturæ docent : in duas partes dividet¹⁶ ; et quæ sequuntur.

III. Quibus curæ est Christianæ vitæ officia quam optime omnia exsequi, eos ante quidvis aliud oportet, partis animæ, quam superiorem et prædominantem vocant, intellectualis videlicet ac discretivæ, diligentem habere rationem ; ut accurate boni malique discrimen facientes, nec quæ præter naturam invecæ sunt cupiditates, naturæ puræ esse judicantes, inoffensum vitæ cursum habeant, utpote qui discretionis veluti oculo utantur : et qui a fallaciis pravitatis securi esse possint. Est enim voluntas animæ, membra corporis a noxa errantium sensuum incorrupto servari ; seque ipsam a mundi avocationibus arcere : custodireque cor ne in mundum extendat membra suarum cogitationum ; sed ea colligat et undecunque restricta contineat, ab humili cura et voluptate coercens. Enimvero ubi Dominus aliquem id sedulo agentem viderit, sic, inquam, attentum, semperque cum metu ac tremore servire ipsi paratum, suggeret ipsi ad ulteriora gratiæ auxilium. Quare vero Deus ultro se mundo tradentibus et voluptates sectantibus id faceret ?

IV. Prudentes illæ virgines, quæ peregrinum a sua ipsarum natura oleum (quod est Spiritus gratia) in vasis cordis præsumperant, potuerunt in thalamum simul intrare cum sponso. Aliæ vero fatuæ et malæ, ea sibi sufficere ducentes, quæ natura ipsis suppeditabat sua, iisque propterea contentæ, omni sollicitudine ommissa supinæ securitati se dederunt, neque quod debuerant, studuerunt oleum istud lætitiæ in vasis cordis ipsarum præsumere : sed velut obdormierunt per incuriam torporemque ac confidentiam justitiæ propriæ. Ob quod regni thalamus ipsis occlusus est. Manifestum enim erat, a

¹⁶ Matth. xxv, 32.

Α τὰς ἰσας μὴ τροφῆς μνηστῆναι, μὴ πόσεως, ἕπερ οὐκ ἀνθρωπίνης φύσεως ἔργον, εἰ μὴ τι ἄρα τροφῆς ἔκοινωνεῖ πνευματικῆς ἥ ἡσπερ δὴ καὶ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ ἄγται ψυχὰι μεταλαμβάνουσιν ἐκ τοῦ πνεύματος.

Β'. Τὴν δόξαν ἣν ἐντεῦθεν αἱ τῶν ἁγίων κλοουτοῦσι ψυχὰι, ἐκέλετο καλύψει καὶ ἀμφιάσει τὰ γυνὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνάρπαστα ποιήσει· καὶ τότε λοιπὸν σώματι καὶ ψυχῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ Θεοῦ ἕμα διηνεκῶς ἀναπαύσονται. Τὸν γὰρ Ἀδὰμ κτίσας ὁ Θεὸς πτέρυγας αὐτῷ σωματικῶς ὡς τοῖς πετεινοῖς οὐκ ἐνέθηκεν, ἅτε τὰς τοῦ Πνεύματος κατὰ τὴν ἀνάστασιν παρέξειν αὐτῷ μέλλων, ἵνα κουφίζηται δι' αὐτῶν καὶ ἀρπάξηται ὅπου πάντως τὸ Πνεῦμα βούληται· ταύτας δὲ τὰς νοητὰς πτέρυγας ταῖς τῶν ἁγίων ψυχῶν ἀπὸ τοῦ νῦν δέδοται ἔχειν, εἰ πρὸς τὸ οὐράνιον αὐτὰς μεθορίζουσι φρόνημα. Χριστιανῶν γὰρ κόσμος ἄλλος, καὶ ἄλλα ἐνδύματα, καὶ τράπεζα ἄλλη, καὶ ἄλλη ἀπόλαυσις. Ἐπεὶ καὶ οὐρανὸθεν ἐλεύσεσθαι τὸν Χριστὸν οἴδαμεν ἀναστῆσαι τε τοὺς ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος κεκοιμημένους, καθὼς αἱ θεῖαι Γραφαὶ, καὶ εἰς δύο τούτους διελθὸντα μέρη, καὶ τὰ ἐξῆς.

Γ'. Οἷς μέλει τὸν τοῦ Χριστιανοῦ βίον ὡς κάλλιστα κατορθοῦν, τούτοις καὶ προσήκει προηγουμένως τοῦ διανοητικοῦ τε καὶ διακριτικοῦ καὶ ἡγεμονικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς διὰ πάσης ἐπιμελεῖσθαι τῆς σπουδῆς ἵνα τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ διάκρισιν ἀκριβώσαντες, καὶ ἂ παρὰ φύσιν ἐπεισῆχθῃ πάθῃ τῆς καθαρᾶς ἀποκρίναντες φύσεως, ἀπροσκόπως ζῆν ἔχουσιν, ὡς ὀφθαλμῷ τῷ τῆς διακρίσεως μέλει χρωμένοι, καὶ ἀσύσθετοι πρὸς τὰς τῆς κακίας ἀφορμὰς εἶναι δυνάμενοι. Ἔστι γὰρ θέλημα τῇ ψυχῇ τὰ μέλη τοῦ σώματος τῆς τῶν αἰσθήσεων βλάβης ἀχραντα συντηρεῖν, ἀπειρᾶν τε ἑαυτὴν τῶν τοῦ κόσμου περισσασμῶν, καὶ φυλάξαι τὴν καρδίαν, τοῦ μὴ ἐξαπλοῦν τῷ κόσμῳ τὰ μέλη τῶν αὐτῆς λογισμῶν, ἀλλὰ περισφιγεῖν αὐτὰ πάντοθεν καὶ συνέγειν χαμαιζήλου μερίμνης καὶ ἡθονῆς. Ἐπειδὴν οὖν ὁ Κύριος ἴθι τιλ ταύτη διάγοντα, καὶ οὕτως ἑαυτὸν ἀκριβοῦντα, φόβῳ τε καὶ τρόμῳ δουλεύειν αὐτῷ προθέμενον, ἐπορεύει καὶ τὴν ἐκ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐπικουρίαν. Ἐπεὶ εἰ ποιήσεις ὁ Θεὸς τῷ ἔκοντι τῷ κόσμῳ ἑαυτὸν ἐκκαρῆγοντα, καὶ ὀπίσω τῶν ἡδονῶν αὐτοῦ πορευόμενον ;

Δ'. Αἱ νῆψασαι πέντε παρθένοι ἐκείναι, καὶ τὸ ἔβρον τῆς ἑαυτῶν φύσεως ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις παραλαβοῦσαι τῆς καρδίας, τοῦτο δὲ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἐδυνήθησαν εἰς τὸν νυμφῶνα συνεισελθεῖν τῷ νυμφίῳ. Αἱ ἄλλαι δὲ αἱ μωραὶ, αἱ κακαὶ, τῇ βίᾳ φύσει ἐναπομείνασαι, οὐκ ἐνηψαν, οὐδὲ κατὰ σπουδῆς ἔσχον τὸ τοιόνδε τῆς ἀγαλλιᾶσεως ἔλαιον εἰς τὰς ἐαυτῶν καρδίας παραλαβεῖν· ἀλλ' οἶονε ἀφύπνωσαν, δι' ἀμέλειάν τε καὶ χαυνότητα, καὶ δικαιοσύνης οἰσίν· παρ' ὅ καὶ ὁ νυμφῶν αὐταῖς ἀπεκλείσθη τῆς βασιλείας. Δῆλον γὰρ ὅτι δεσμῷ τινι τοῦ κόσμου καὶ φιλῆ γεγονόσιν καθεκταί, καθότι τὴν ἀγάπην

αὐτῶν ἐντελῆ, καὶ τὸν ἔρωτα τῷ ἐπουρανίῳ μὴ παρέσχον νομφίῳ· καὶ γὰρ αἱ τὸ ξένον τῆς φύσεως τὸν ἁγιασμὸν τοῦτον ζητοῦσαι ψυχαὶ τοῦ Πνεύματος, ὄλην τὴν ἀγάπην αὐτῶν ἐξάπτουσαι τῷ Χριστῷ, ἐκεῖ περιπατοῦσιν, ἐκεῖ εὐχονται, ἐκεῖ λογίζονται, ἐκεῖ μελετοῦσι, πάντων ἀποστάσει τῶν ἄλλων. Αἱ γὰρ πάντες τῆς ψυχῆς αἰσθήσεις, σύνεσις, γνώσις, διάκρισις, ὑπομονή, ἔλεος, ἄν τὴν ἄνωθεν χάριν καὶ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος δέξονται, καὶ φρόνιμοι τῇ ἀληθείᾳ παρόντοι ἐσονται· εἰ δὲ τῇ φύσει ἑαυτῶν ἐγκαταλειφθεῖν, μωρὰ τῷ ὄντι εὐρίσκονται, καὶ τέκνα οὐσαι τοῦ κόσμου δείκνυνται.

Ε'. Ὅσπερ ξένην τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν κακίαν οὖσαν, διὰ δὲ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου παρεισδύσαν ἀνθρώπου κατεδεξάμεθα, φύσιν ἡμῖν τῷ χρόνῳ καθάπερ ἐγεννημένην. Οὕτω δὴ καὶ διὰ τοῦ ξένου τοῦτου τῆς ἡμετέρας φύσεως, τῆς ἐπουρανίου, φημί, τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς, ἀποσκορακισθῆναι πάλιν αὐτὴν τῆς ἡμετέρας προσήκει φύσεως, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἡμᾶς καθαρῶτητα καταστήναι. Ὡς εἰ μὴ τοῦτο τῇ πολλῇ δεήσει καὶ πίστει, προσοχῇ, καὶ τῶν τοῦ κόσμου ἀποτροφῇ γένοιτο, καὶ ἡ μianθεισα πρὸς τῆς κακίας φύσιν ἡμῶν, ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἐκείνης, ἥτις ὁ Κύριός ἐστιν, ἁγιασθῆναι, καὶ μέχρι τέλους ἀπῶτοι διαμεινωμέν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τῶν θεῶν μεταποιούμενοι, τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἐπιτυχεῖν οὐ δυνάμεθα.

Γ'. Λεπτὸν τινα καὶ βαθῶν λόγον κατὰ τὰ ἐμοὶ δυνατὰ, διελεῖν βούλομαι. Σωματοποιεῖ ἑαυτὸν ὁ ἄπειρος καὶ ἀχώματος Κύριος διὰ χρηστότητα ἀπειρον, καὶ σμικρύνει, ὡς ἄν τις φαίη, ὁ μέγας καὶ ὑπερούσιος, τοῦ δυναθῆναι τοῖς νοεροῖς αὐτοῦ κτίσμασι συγκραθῆναι ψυχαῖς, ἀγίῳν, φημί, καὶ ἀγγέλων, ἵνα δυνατὰ γένοιτο καὶ αὐταὶ ζωῆς ἀθανάτου τῆς αὐτοῦ θεότητος μετασχεῖν· ἐπεὶ καὶ ἕκαστον κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, σῶμά ἐστιν, ὁ ἀγγελος, ἡ ψυχὴ, ὁ δαίμων. Κἂν γὰρ λεπτὰ εἴεν, ἀλλ' ὅμως ἐν ὑποστάσει χαρακτῆρί τε, καὶ εἰκόνι κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς ἑαυτῶν φύσεως, σῶμα τυγχάνει λεπτόν. Ὅσπερ ἐν ὑποστάσει τοῦτὲ τὸ σῶμα παχὺ ἐστὶ, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ σῶμα οὖσα λεπτὸν περιέβαλε καὶ ἐνεδύσατο τὰ μέλη τοῦδε τοῦ σώματος. Περιέβαλλε γὰρ τὸν ὀφθαλμὸν δι' οὗπερ γοῦν καὶ ὄρᾳ· περιέβαλλε τὸ οὖς τοῦτο δὴ, δι' οὗ καὶ ἀκούει· τὴν χεῖρα, τὴν ῥίνα, καὶ ἀπαξ-απλῶς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος περιέβαλλε καὶ συνεκράθη ὅλοις αὐτοῖς ἡ ψυχὴ, δι' οὗ καὶ πάντα ὅσα εἶη τῷ βίῳ ἐνστρέφεται ἐπιτηδεύματα διανύει. Τὸν οὖν αὐτὸν τρόπον, καὶ ἡ ἀλάλητός τε καὶ ἀεννόητος τοῦ Χριστοῦ χρηστότης σμικρύνει καὶ σωματοποιεῖ ἑαυτὴν, καὶ συγκρινᾶται καὶ περιλαμβάνει τὰς πιστὰς καὶ φίλας αὐτοῦ ψυχὰς, καὶ εἰς ἐν αὐταῖς πνεῦμα γίνεται, κατὰ τὸ λόγιον Παύλου, ψυχὴ εἰς ψυχὴν, ὡς φάναι, καὶ ὑπόστασις γοῦν εἰς ὑπόστασιν, ὡς ἄν τῇ τοιαύτῃ ἐν τῇ αὐτοῦ θεότητι ζῆσαι τε ὑπάρξῃ, καὶ ἀθανάτου ζωῆς ἐφιπέσθαι, καὶ ἡδονῆς ἀφάρτου καὶ ἀρρήτου δόξης κατατρυφῆσαι.

1 Cor. iv, 17.

A partibus eas mundi stare, illi defixas quodam quasi amicitiae vinculo, quæ fuit causa cur totum et integrum amorem suum sacrare sponso in solidum nequiverint. Sed illæ peregrinam a natura ipsarum bonum, sanctificationem, inquam, Spiritus querentes, totam suam Christo affixerunt charitatem, ibi conversantur, ambulans, orant; ibi ratiocinantur; ibi meditantur, ab aliis omnibus aversæ. Nam quinque animæ sensus, qui sunt: prudentia, intelligentia, discretio, patientia et misericordia, si superne gratiam et sanctificationem Spiritus acceperint, sicut virgines vere prudentes: si autem in natura ipsarum relinquuntur, fatuæ verissime reperiuntur; et merito accensentur illis hujus sæculi.

V. Sicuti hospitem naturæ nostræ malitiam, per primi transgressionem hominis in nos peregre intrusam admittimus; novam quasi naturam in nobis mora et usu longi temporis operatam; ita per hospes quoque istud nostræ naturæ bonum (donum dico Spiritus cælestis) ejicere vicissim convenit e nostra natura pestem illam, et in primævam nos restituere puritatem. Etenim nisi multa oratione et fide, multa attentione, et a rebus mundi aversione, consequamur, ut polluta immistione malitiæ natura nostra, ab illa charitate, quæ Deus est, sanctificetur; et ad finem usque sine offensa permanserimus in plena et exacta divinorum ejus observatione mandatorum, cælestis regni compotes esse non poterimus.

191 VI. Subtilem quamdam abstrusioemque doctrinam, prout potero, exponere hic volo. In corpus quodammodo se ipsum transformat immensus et incorporeus Dominus, per benignitatem infinitam; et minuit, parvumque, ut sic dicam, contrahens se facit, ingens ille supersubstantialis, ut sic possit cum intellectualibus suis creaturis quasi coalescere. Animas sanctorum dico, et angelos, ut sic hæ creaturæ possint vitæ immortalis, qua ipsa ejus divinitas fruitur, participes effici. Quoniam horum quodque secundum propriam naturam corpus est; corpus, inquam, sunt et angelus, et anima, et dæmon. Etsi enim res tenues subtilesque sunt, tamen in hypostasi, caractere, ac forma propriis, secundum tenuitatem naturæ ipsorum corpus sunt tenue; sicut in sua hypostasi corpus hoc nostrum, crassum corpus est; itaque anima corpus cum sit exilis tenuitatis, circumdat sibi atque induit membra hujus corporis, induit nempe oculum, per quem videt, aurem, per quam audit, manum, nares; uno verbo, cuncta corporis membra circumponit sibi, cumque illis penitus commiscetur, perque hæc cunctas functiones humanæ conversationis exsequitur. Ad similem igitur modum ineffabilis et incomprehensibilis Christi bonitas contrahit ac parvam facit ac quasi in corpus fingit se ipsam; atque se immiscens amplectitur fideles et amicas sibi animas, et unus cum ipsis fit spiritus, secundum oraculum Pauli; anima in animam, ut sic di-

catur, et hypostasi in hypostasim quasi coalescente. Ut per hoc tali animæ in ipsius divinitate vivere contingat, et ad immortalem vitam tandem pervenire, voluptateque incorrupta, et ineffabili gloria gaudere.

VII. Tali animæ Dominus, quoties quidem vult, A fit ignis, consumens quidquid in ea pravum ac aliunde invectum est; sicut ait propheta: *Deus noster ignis consumens est*¹⁸. Alias eidem animæ fit ineffabilis quies: aliquando gaudium et pax, circumlovens, et undique amplectens ipsam. Tantum ne desimus nostris partibus, ut illum amemus, illi gratificemur moribus probis. Hæc qui præstabit, ipso sensu perspiciet, inire se jam possessionem inenarrabilem honorum, quæ oculus non vidit, auris non audivit et in cor hominis non ascenderunt; per quæ Spiritus Domini fit nunc in requiem, nunc in exultationem, et voluptatem et vitam ejus animæ quæ se illo dignam ostenderit. Incorporat enim se ipsum sicut in escam spiritualem, ita et in indumentum et ornatum inenarrabilis splendoris, B ut sic eam spiritali lætitia impleat. *Ego enim, ait, panis vitæ sum*¹⁹. Et: *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*²⁰.

VIII. Ita cuique sacerdotum et sanctorum Deus apparuit, ut et ipsi fuit Deo placitum et videnti utile: aliter Abrahamo, aliter Isaaco, aliter quoque Jacobo, Noe, Danieli, Mosi, Davidi, et unicuique prophetarum, minuens et in corpus fingens se ipsum, sicut dictum est, transfiguransque se, ac forma visibili assumpta intuendum se præbens diligentibus ipsum; non quantus est, cum sit incomprehensibilis; sed quantum illi capere possunt; propter multum et incomprehensibilem, quo in ipsos fertur, amorem.

IX. Anima Dei dignatione consecuta, ut virtutem illam ex alto, divinumque illum ignem intra se domesticum habeat; illa supercælestis boni Spiritus quasi concretam suis ipsius membris charitatem 192 obtinens, omni profecto mundani amoris expeditur nexu, et vinculo malitiæ solvitur. Ut enim ferrum, plumbum, aurum, argentum coniecta in ignem solvantur; ipsorumque inflexibilis antea et ad tactum resistens soliditas in fluidam molliem mutatur; ita ut quando in igne perstant, fluxa, liquida, resoluta cernantur et sint, rigiditate prorsus deposita naturali, ob flammæ vim: sic et anima quæ supercælestem illum concepit ignem spiritalis charitatis, omnem a se affectum mundani spiritus procul habet, vinculisque malitiæ cunctis exsolvitur; et ex ipsa se relaxat emollescens duritie peccati; parva omnia mundana reputans, et ut vilia contemnens. Hanc aio equidem vel si quosdam fratres habeat, ipsi charissimos; senseritque aliquid impediti ipsos obicere exercitio suæ in Deum charitatis, amori ipsorum, nuntium extemplo esse remissuram. Si enim amor erga nuptias ob carna-

Z'. Τῆ τοιαύτη ψυχῇ, φησὶν, ὁ Κύριος, ὅτι μὴ βούλεται πῦρ γίνεσθαι, πᾶν φαῦλον αὐτῆς καὶ ἐπιεσκατον διακαλῶν· ὡσπερ καὶ ὁ προφήτης φησὶν· Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ κατακαλλσκον. Ὅτε δὲ ἀνάπαυσις ἀρήρτος, ὅτε δὲ χαρὰ καὶ εἰρήνη, περιβάλλον καὶ περιβάλλον αὐτήν. Μόνον ἐν σπουδῇ θετίον φιλεῖ αὐτὸν καὶ χαρίζεσθαι τρόποις ἀγαθοῖς, καὶ αὐτῇ κείρᾳ, αὐτῇ αἰσθήσει ὑφέται ἀφάμενος ἀλλήλων ἀγαθῶν, ἃ ὀφθαλμῶς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα τὸ Πνεῦμα Κυρίου γίνεται, τοῦτο μὲν εἰς ἀνάπαυσιν, τοῦτο δ' εἰς ἀγαλλίασιν καὶ τρυφήν, καὶ ζωὴν τῆς ἀφίης· ἐκείνου δεικνυμένης ψυχῆς. Σωματοποιεῖ γὰρ ἑαυτὸν ὡσπερ εἰς βρῶσιν πνευματικὴν, οὕτω καὶ εἰς ἐνδομήτε καὶ κάλλη ἀνεκδιήγητα, ἐν εὐφροσύνης οὕτω πληρώσει πνευματικῆς· Ἐγὼ γὰρ εἰμι, φησὶν, ὁ ἄριστος τῆς ζωῆς· καὶ, Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος ὃ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γετήσεται αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

H'. (Ὁὕτω, φησὶ, καὶ ἐκάστῳ τῶν ἱερέων καὶ ἁγίων ὁ Θεὸς ὤφθη, ὡς αὐτῷ θέλημα καὶ τῶν ὁρώντι λυσιτελεῖς, ὄφον, ἄλλως τῶν Ἀβραάμ, καὶ ἄλλως τῶν Ἰσαὰκ, τῶν Ἰακώβ ἄλλως, τῶν Νῶε, τῶν Δαυὶδ, τῶν Μωσέ, τῶν Δαβὶδ, καὶ ἐκάστῳ τῶν προφητῶν, συγκρύνων ἑαυτὸν καὶ σωματοποιῶν, ὡσπερ εἰρηται, μεταμορφούμενός τε καὶ ὀπιτανόμενος, τοῦτους ἀγαπῶσιν αὐτὸν, οὐ καθόσον αὐτός ἐστιν (ἀχώρητος γὰρ), ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκείνου χάρησιν τε καὶ δύναμιν, διὰ τὴν πολλὴν καὶ ἀπεριόριστον ἣν ἔσχεν εἰς αὐτοὺς C ἀγάπην.

Θ'. Ψυχὴ καταξωθεῖσα τὴν ἐξ ὕψους εἰσοικισασθεῖ δύναμιν, καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ θεῖον, καὶ τὴν ἐπουράνιον τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἀγάπην συγκακράμην ἔχουσα τοῖς ἑαυτοῦ μέλεσι, πάσης κοσμητικῆς ἀγάπης ἀτεχνῶς λύεται, καὶ δεσμοῦ κακίας ἀνίεται. Ὅσπερ γὰρ σίδηρος ἢ μόλυβδος, χρυσοῦς τε καὶ ἄργυρος πῦρὶ παραβληθεῖς λύεται, καὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ τὸ ἀντίτυπον εἰς ἀπαλότητα μεταβάλλει, ἐν ἑαυτῷ τε τῷ πυρὶ ὁμιλεῖ, χαυῶνός ἐστι καὶ ἐκλυτός, καὶ τὴν φυσικὴν ἀποβεβληκῶς ἀντιτυπίαν διὰ τὴν τοῦ πυρὸς δύναμιν· οὕτω καὶ ψυχὴ ἐπὶ ἐπουράνιον ἐκεῖνο δεξιμένη πῦρ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, πάσης κρησπαθείας τοῦ κοσμικοῦ Πνεύματος ἐκχωρεῖ, καὶ τῶν δεσμῶν ἀφίεται τῆς κακίας, ἐξ αὐτῆς τε τῆς φύσεως; σκληρότητος μεταβάλλει τῆς ἀμαρτίας, μικρὰ κίττα λογιζομένη καὶ ἀτιμάζουσα. Φησὶ δ' ὅτι κεν ε- νες αὐτῇ εἰεν ἀδελφοὶ κατ' ἄκραν φιλοῦμενοι, πρὸς δὲ ἐκείνην αὐτῇ παραποδίζοιεν τὴν ἀγάπην, καὶ εἰ- τοὺς ἂν ἀποστέρησιεν, ἢ τῷ τοιοῦτῳ ἔρωτι ἀλοῦσα ψυχῇ. Εἰ γὰρ σαρκικῆς κοινωνίας ἀγάπη γέμει, πατρός τε καὶ μητέρων καὶ ἀδελφῶν δίστασι· πᾶν τις φίλῃ τινα τούτων, ἐξ ἐπιπολῆς φιλεῖ, τὴν δὲ ἐκ-

¹⁸ Deut. iv, 24; Hebr. xii, 29. ¹⁹ Joan. vi, 51. ²⁰ ibid. 44.

θεσιν ὄλην καὶ τὸν πόθον πρὸς τὴν συνφιμισμένην
αὐτῷ τέτακεν· εἰ ἢ τῆς σαρκὸς φιλία οὕτω λύει πά-
σης ἄλλης τοῦ κόσμου φιλίας, σχολῆ γ' ἂν οἱ ἐκείνῳ
τῷ ἀπαθεὶ βληθέντες ἔρωτι τινὶ τῶν τοῦ κόσμου
καθεκτοὶ γένοιτο.

amicitia omnem aliam carnis amicitiam dirumpat, an segne otium erit desiderio perturbationis om-
nis immuni permissis amorem aliquem mundi non cohibendi ?

Γ'. Χρηστὸς ὢν φιλόανθρωπος ὁ Θεὸς, μακροθύμως
ἔχει, καὶ πολὺς ἐστὶν ἀναμένων τὴν ἐκάστου τῶν
ἁμαρτανόντων μετάνοιαν· ἐορτὴν οὐρανίαν τιθέμε-
νος τὴν τοῦ μεταμελομένου ἐπιστροφῆν· Χαρὰ γάρ,
φησὶν αὐτὸς, ἐν τῷ οὐρανῷ γίνεται ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρ-
τωλῷ μετανοοῦντι. Εἰ δέ τις τὴν χρησιότητα αὐ-
τὴν καὶ μακροθυμίαν ὄρων, καὶ ὅτι μὴ τοῖς κατὰ
μέρος ἁμαρτήμασιν ἐπεξέρχεται, τὴν μετάνοιαν,
ὡσπερ ἔφημεν, ἐκδεχόμενος, κατολιγορήσει τῆς
ἐντολῆς, καὶ τὴν χρησιότητα, ψεῦδ' ἀφορμὴν σχολῆς
πρὸς καταφρόνησιν, ἁμάρτημα ἐπὶ ἁμαρτήματι
προσιθείς, καὶ προσκώμματα πρόσκωμια ἐπικαιοδο-
μῶν, ῥαθυμίαν τε συνάπτων τῇ ῥαθυμίᾳ, πληροὶ τοὺς
τῶν ἁμαρτιῶν ὄρους, καὶ τοιοῦτ' ἰοὺσιν ἄλλοις κατα-
παρτώματι, ἐξ οὗ μηκέτι παρὸν αὐτῷ ἀνακτήσα-
σθαι· ἀλλ' ἐς μάτην τὴν συντριβὴν ὑποστάς, καὶ τῷ
πονηρῷ εἰς τέλος συγχωρηθεὶς, ἀπόλλυται. Οὕτως
ἐπὶ Σοδόμων γέγονεν· ἀποκλήσαντες γάρ καὶ ὑπερ-
βάντες τοὺς τῶν ἁμαρτιῶν ὄρους, ἐπεὶ μηδὲν, ὡς
εἶπαί, ζώπυρον μετανοίας αὐτοῖς ὑπελείφθη, ἀνά-
λωμα πυρὸς ὑπὸ τῆς θείας δίκης γεγόνασιν. Οὕτως
ἐπὶ Νῶε· καὶ γὰρ ἀγαλλίνοις χρώμενοι ταῖς ἐπὶ τὴν
κακίαν ὀρμαῖς, καὶ μηδὲν εἶδος μετανοίας ἐπιδεικνύ-
μενοι, τηλικούτων ἑαυτοῖς ἁμαρτιῶν ὄγκον ἐξεκορύ-
ψασαν, ὡς πᾶσαν ὁμοῦ τὴν γῆν εἰς πᾶν διαφθερῆ-
ναι. Οὕτω τοῖς Αἰγυπτίοις πολλὰ πλημμυλοῦσι καὶ
εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ λαὸν ἐξυθρίζουσι· χρηστὸς ἦν ἐκεῖ-
νος οὐ πανωλεθρία παραδίδους, ἀλλὰ διὰ τῶν κατὰ
μέρος μαστίγων εἰς μετάνοιαν ἐπαγόμενος· ἐπεὶ δὲ
ἐπιστρέφοντες ἀγαπητῶς, πάλιν πρὸς τὴν κακίαν
ἀνίστραφον, καὶ τῆς προτέρας εἶχοντο ἀπιστίας,
ἔσχατον δὲ καὶ τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου ἀναγόμενον
κατεδίωκον, ἀνάλωσεν αὐτοὺς ἡ θεία δίκη τὸ σύνο-
λον καὶ ἀπώλεσεν. Οὕτω τοῦ Ἰσραὴλ πολλὰ ἁμαρτά-
νοντος, καὶ τοὺς προφῆτας ἀποκτενόντος τοῦ Θεοῦ,
τῆς συνήθους οὕτως μακροθυμίας ἐγένετο· ἐπεὶ δὲ εἰς
τοῦτο κακίας προέκοψαν, ὡς μηδὲ τὸ Δεσποτικὸν
δυσωπηθῆναι ἀξίωμα, ἀλλὰ κακείνῳ μαιφόνους
χειρας ἐπιβαλεῖν· καὶ αὐτοὶ καθάπαξ ἀπεβλήθησαν
τε καὶ καταβλήθησαν· καὶ ἦρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ τε
προφητεία, καὶ ἡ ἱερατεία καὶ ἡ λατρεία. Καὶ ἐπι-
στεύθη ταῦτα τοῖς πιστεύουσιν ἔθνεσι.

ΙΑ'. Προσδράμωμεν τῷ καλοῦντι Χριστῷ προθύ-
μως, ἐκχίοντες ἐπ' αὐτὸν τὰς καρδίας· καὶ μὴ τὴν
ἑαυτῶν ἐθελοκακοῦντες ἀπογινώσκωμεν σωτηρίαν.
Καὶ τοῦτο γὰρ τοῦ πονηροῦ σόφισμα, ὑπομνήσει
προτέρων ἁμαρτιῶν ἰδοποιεῖν εἰς ἀπόγνωσιν. Ἄλλ'
ἡμῖν κατανοητέον, ὅτι περὶ εἰ Κύριος ἐλθὼν τυφλῶν

lem conjunctionem initas, a patre, matre et fratri-
bus disjungit, ut si quis horum aliquem amet, leviter
et superficialiter amet; omnem vero affectum
animi, omnino desiderium ad cohabitantem ipsi con-
jugem affixum habeat; atque si carnalis hujusmodi

X. Benignus et hominum amans Deus, multa pa-
tientia exspectat cujusque peccantium poenitentiam,
in festum caeleste instituens resipiscentis conver-
sionem: Gaudium enim, ait ipse, est in caelo super
uno peccatore poenitentiam agente¹¹. Si vero quis
hanc animadvertens Dei bonitatem et longanimita-
tem, qua sibi temperat a singulis protinus crimini-
bus ulciscendis, exspectans, ut diximus, poeniten-
tiam, negligat praecipuum, et Dei bonitatem, pro
nefas! in occasionem contemptus veritat, peccata
peccatis accumulans, et scandalo scandalum super-
struens, desidiamque assuens desidiae; is sane pec-
catorum implet terminos, et de caetero in tali de-
prehenditur lapsu, ex quo non amplius illi continget
in integrum restitui; quippe quasi contritis ruina
membris innitens, et maligno se usque in finem
permittens, perit. Sic Sodomis accidit; expleta
enim et supercumulata mensura peccatorum, cum
ne scintillam quidem, ut sic dicam, bonae mentis
ad spem poenitentiae reliquam fecissent, igne divinae
ultionis instrumento sunt assumpti. Sic et in diebus
Noe, quando ruentes effusis in nefas omne habenis
homines, nullo argumento dato verisimiliter confi-
dendi fore, ut ad meliorem se frugem reciperent,
tantam tamque gravem supra sese molem exag-
gerarunt delictorum, ut secum terram universam
in exitium pertraherent. Haud dissimilia Aegyptiis
evenere, multa contra Deum impie ausis, multis
grassatis in ejus populum injuriis. Bonus quidem
Dominus cladem extremam diu distulit, aliis super
aliis castigationibus eos ad resipiscentiam invitans;
at cum nullum finem facerent saepius iniquitatis
resumendae, tandem populum Domini rite dimis-
sum persequentes, ac retrahere conantes, extremo
ipsos ira divina exitio mactavit. Israelitas pariter
multa delinquentes, caedis quin etiam prophetarum
Dei reos, postquam solita sibi longanimitate diu
tolerasset Dominus; ubi ad extremum vidit eo
ipsos immanis processisse amentiae, ut neque di-
vinam in misso ad eos Dei Filio reveriti majesta-
tem, manus ei eruentas intulerint, damnatos irre-
vocabiliter abjecit in omne tempus, dejecitque,
ablata iis prophetia, sacerdotio, religione; quas
commisit credentibus in ipsum gentibus.

193 XI. Accurramus ad vocantem nos Christum
alacriter, effundentes super ipsum corda; et in
nostram, sponte remittentes de nostra contentione,
desperemus salutem. Nam et hoc diaboli sophisma
est, recordatione priorum delictorum inducere in
desperationem. At nobis ita cogitandum est: α

¹¹ Luc. xv, 10.

Dominus, cum in hunc mundum advenit, cæcorum, paralyticorum, surdorum medicus et restitutor integrum fuit; si mortuos jam corruptos suscitavit; quanto magis cæcitatē mentis, animæ pigritiam, incuriosi cordis curabit surditatem; quandoquidem ut non alius ab ipso corporis creator est; ita et animam ipse condidit? Et si erga fluxa et mortalia tam benigne ac clementer affectus est; quanto magis immortalī animæ, morbo iniquitatis et ignorantīæ laboranti, deinde accedenti ad ipsum et oranti, benevole curationem adhibebit? ejus enim vox hæc est: *Pater meus cælestis annon faciet vindictam clamantium ad se die ac nocte? Ita, dico vobis, quia cito faciet vindictam eorum*²². Et illa ejus quoque vox est: *Petite et dabitur vobis*²³. Et rursus: *Si eo quod amicus ejus sit, non dabit; propter improbitatem tamen ejus surget, et dabit illi quanto indiget*²⁴. Quibus verbis ad piā nos quamdam in petitione impudentiam, et improbam importunamque instantiam hortatur. Enimvero propter peccatores ipse venit, ut eos ad se converteret. Tantum a falsis recedentes præoccupationibus Domino vacemus; et ille nos non despicit; sed promptus est, subministrans, quo ab ipso egemus, auxilium.

XII. Sicut in morbo et infirmitate deprehensis, quando jam corpus non amplius alimenta cibi et potus percipere potest, desperator de ægroto, et pro certo signo mortis ejus id habetur, unde amici et necessarii ipsius illum lugent: sic Deus et angeli animas. esca cælesti pasci amplius non valentes, multo luctu ac lamentis prosequuntur. Si ergo factus sis Dei thronus, illum insidentem tibi habens, si anima tua sit tota spiritualis oculus, tota lux; si pastus es cibo illo spirituali; si potatus aqua viva et spirituāli vino lætificante cor; si tuam induisti animam vestibis ineffabilis luminis: si horum omnium interior tuus homo experimentum ceperit, et plenam securitatem, vivis ecce vita ahinc æterna; ex præsentī jam tempore Christo conrequiescens. Sin nondum hæc percepisti, neque adhuc eo profecisti, ut ista possideas, plora vehementer, et lamentis indulge, quod tales haud dum lucratus divitias sis. Sit vero tibi ea cura, hæc tua oratio perpetua pro tua mendicitate. Sed utinam saltem paupertatis suæ sensus possidentem subeat; et non, ut jam plenus ac satur opum divinarum, secure circumvagetur, nec quærens, nec pulsans: *Quærens enim, inquit, inveniet, et pulsanti aperietur*²⁵.

XIII. Si compositum illud oleum tantam habet vini, ut eo usi ad dignitatem ascendant regiam; quanto magis qui quoad mentem et interiorem hominem sanctificante exsultationis oleo uncti, et arrham boni accipientes Spiritus, mensuras perfectionis inscendent; regni, inquam, et filiationis Cbristo regi consortes et collegæ facti; ingrediendi ad Patrem et egrediendi, ut videtur ipsis liberam

τε και παραλύτων και κωφῶν ἰατρὸς και διορθωτῆς ἦν, νεκροὺς τε ἤδη καταφθαρέντας ἀνίστη, πόσω μᾶλλον τυφλότητα διανοίας, και ψυχῆς πείρασιν, και ἀμελοῦς καρδία; λίσεται κώφευσιν, ἐπεὶ μὴ ἐταρος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τὸ σῶμα κτίσας, αὐτὸς ἐστὶ και ὁ τὴν ψυχὴν; Και εἰ πρὸς τὰ λυόμενα και θνήσκοντα οὕτω; εὐμενῶς και ἰλέως εἶχε, πόσω μᾶλλον τῇ ἀθανάτῃ ψυχῇ κακίας νόσῃ και ἀγνοίας ἀλούσῃ, ἔπειτα προσερχομένη τούτῳ και δεομένη, φιλανθρώπως θεραπευτικῶς χρῆσεται; αὐτοῦ γὰρ φωνή, τό· Ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος οὐ μὴ ποιήσῃ ἐκδικήσῃ τῶν βούδων πρὸς αὐτὸν τυκτὸς και ἡμέρας; Ναί, λέγω ὑμῖν, ποιήσῃ τὴν ἐκδικήσῃ αὐτῶν ἐν τάχει· και τό· Αἰτήσῃ, και δοθήσεται ὑμῖν και αὐθις· Κἂν διὰ τὸ φέλον εἶναι οὐ δώσει αὐτῷ, διὰ γε τὴν ἀναλθειαν αὐτοῦ, ἀναστὰς δώσει αὐτῷ ὅσου χρήσῃ, ἀναιδῆ και παράμονον τὴν αἰτήσῃ προτροπόμενος, ἐπεὶ τοι και διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἦλθεν ἵνα ἐπιστρέψῃ πρὸς ἑαυτόν. Μόνον ἡμεῖς τῶν κακῶν προλήψεων ἀποστάνας, σχολάζωμεν τῷ Κυρίῳ· και αὐτὸς οὐχ ὑπερορῆ, ἀλλ' ἔτοιμος ἐστὶ παρῆχων τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν.

15. Ὅπως ἐπὶ τῶν νόσῃ και ἀσθενείᾳ κατεληγμένων, ἐπειδὴν μηκέτι τὸ σῶμα δυνατὸν ἦ τροφῆ; και πόσεως μετασεῖν, εἰς ἀπόγνωσιν τοῦτο συνθεῖ, και θανάτου τεκμηρίον γίνεται, θρηῆς τε ἐπὶ τούτῳ και φίλους ἔχει και τοὺς προσήκοντας· οὕτω δὲ και θεὸς και ἄγγελοι ψυχὰς τὰς μὴ τροφῆ τῇ ἐπουρανίῳ χρῆσασθαι δυναμένας, διὰ πολλῆς λύπης και θρηῆων ποιοῦνται. Εἰ τοίνυν ἐγένου τῷ θεῷ θρόνος, ἐκείνον ἔχων ἐπικαθήμενος, εἰ γέγονε ἡ ψυχὴ σου ὅλη πνευματικὴς ὀφθαλμὸς, ὅλη φῶς, εἰ ἐτρέφη τὴν τροφήν ἐκείνην τοῦ Πνεύματος, εἰ πρέζῃ τοῦ ζῶντος ἕδατος, και τοῦ πνευματικοῦ οἴνου τοῦ τὴν καρδίαν εὐφραίνοντος, εἰ ἐνῆλδουσαι τῇ ψυχῇ τὰ τοῦ ἀβήρητου φωτὸς ἐνδύματα, εἰ πάντων τούτων ὁ ἔσω σου ἄνθρωπος εἰς πείραν ἀφίκετο και κληροφορίαν, ἰδοὺ ζῆς τὴν αἰώνιον τέως ζωῆν, ἐκ τοῦ παρόντος ἤδη τῷ Χριστῷ συναναπαυόμενος. Εἰ ὅπου εἰληφας ταῦτα, οὐδ' εἰς κτήσῃν τούτων ἐβλήθας, κλαίε θερμῶς, και ὀδυρμοῖς κέχρησο, μήπως τοῦ τοιοῦτου πλοῦτου τετυχηκέναι· και φροντικῶς ἔστω σοι και δέησις διγμεκῆς περὶ τῆς πτωχείας σου· ἀλλ' εἶθε κἂν τῆς ἑαυτοῦ πτωχίας αἰσθησις εἰσῆι τῷ κεκτημένῳ· και μὴ ὡς τοῦ θελοῦ πλοῦτου καταπαρηῆς ὢν, ἀφροντικῶς περιῆγῃ· Ὁ γὰρ ζητῶν, φησὶν, εὐρήσῃ, και τῷ προσορῃ ἀνοιγῆσεται.

16. Εἰ τὸ σύνθετον ἐκεῖνο ἔλαιον τσσαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὡς τοὺς χρησαμένους αὐτῷ λοιπὴν βασιλικῆς ἐπιβαίνειν δόξης, πόσω γε μᾶλλον οἱ ἐνοῦν και τὸν ἔσω ἄνθρωπον τῷ ἀγιασματικῷ τῆς ἀγαλιάσεως ἔλαιῳ χριόμενοι, και τὸν ἀβραδῶνα τῷ ἀγαθοῦ λαμβάνοντες Πνεύματος, τῶν μέτρων τῆς τελειότητος ἐπιθήσονται, τῆς Χριστοῦ φημι βασιλείας και υἰοθεσίας αὐτῷ συμμύσται τῷ βασιλεῖ

²² Luc. xviii, 7. ²³ Matth. vii, 7. ²⁴ Luc. xi, 8. ²⁵ Matth. vii, 7; Luc. xi, 10.

γενόμενοι, εἰσέναι καὶ ἐξέναι πρὸς τὸν Πατέρα Ἀ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἔχοντες; Εἰ γὰρ καὶ μήπω τέλειον τὴν κληρονομίαν εἰλήφασι, τὸ βάρος ἔτι περικαίμενοι τῆς σαρκὸς, ἀλλ' οὖν διὰ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ ἀσφαλεῖ αὐτοῖς καίται τὰ τῶν ἐλπιδῶν, καὶ ὅτι συμβασιλεύσουσι τῷ Χριστῷ, καὶ ἐν περιουσίᾳ καὶ πλεονασμῷ Πνεύματος ἔσονται, αὐτοῖς ἐνδοιαζόμενον, καθότι τῇ σαρκὶ περιόντες ἔτι, εἰς πείραν ἤλθον τῆς δυνάμεως καὶ ἡθονῆς ἐκείνης· καὶ γὰρ τὸ ἐπιτεθὲν κατὰ τὴν παρακοὴν τοῖς ἀνθρώποις τοῦ Σατανᾶ κάλυμμα, ἡ χάρις ἐρχομένη διὰ καθάρσεως τοῦ ἔσω ἀνθρώπου καὶ τοῦ νοῦς, περιαιρεῖ τέλειον, καὶ πᾶν μίasma καὶ λογισμὸν ἄπαντα ρυπαρὸν τῆς ψυχῆς ἀποσκυβαλίζει, καθαρὰν αὐτὴν γενέσθαι βουλομένη, καὶ τὴν ἰδίαν ἀπολαβοῦσαν φύσιν τρανοῖς καὶ ἀνεπικαλύτοις τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν δόξαν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς κατοπτρεύειν. Οἱ τοιοῦτοι δὲ αὐτόθεν ἦδη πρὸς ἐκείνον ἀρπάζονται τὸν αἰῶνα, καὶ τὰ ἐκεῖ κάλλη καὶ θαύματα καθορῶσι. Καθάπερ γὰρ ὁ σωματικὸς ὀφθαλμὸς ἀπαθῶς τε καὶ ὀγιῶς ἔχων ταῖς ἡλιακαῖς αὐγαῖς θαρρόντως ἐνατενίζει· οὕτω καὶ οὗτοι φωτεινῷ χρώμενοι καὶ διακεκαθαρμένῳ τῷ νῷ τὰς ἀδύτουσ ἀγίας Κυρίου διὰ παντὸς κατοπτρεύουσιν· οὐ τί τὸ μέτρον φησίν; οὐ βρῆδιὸς ἐφικτὸν τοῖς ἀνθρώποις· ἀλλὰ πόνων δεῖται συγῶν, ἀγῶνων τε καὶ ἰδρώτων μυριῶν. Πολλοὶ γὰρ εἰσιν, οἷς καὶ ἡ χάρις σύνεστιν ἐνεργουσα, καὶ ἡ κακία πάλιν ἐνδομυχούσα ἀφέστηκεν οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὰ δύο πνεύματα, τὸ τε τοῦ φωτὸς καὶ τὸ τοῦ σκότους, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐνεργεῖ καρδίαν· τὸ δὲ εἰρημένον· *Τίς γάρ ἡ κοινωρία φωτὶ πρὸς σκότος;* καὶ ὅτι, *Τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει*, καὶ τὰ ἐξῆς, ἀναμέρος ἐκληπτέον οὐδὲ μονοτρόπως τὰ πράγματα· καὶ γὰρ ἐς τοσοῦτόν τινες ἐναπαύονται τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, ἐς ὅσον ἑαυτῶν δύνασθαι κρατεῖν, καὶ μὴ ἠτᾶσθαι τῆς ἐγκατοικουσίας αὐτοῖς ἁμαρτίας· καὶ συμβαίνει νῦν εὐχὴν εὐπάρεδρον ἔχοντας καὶ ἀναπαύσαι· ἔπειτα ὑπὸ ρυπαρῶν λογισμῶν ἐνεργεῖσθαι, καὶ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κλέπτεσθαι, συνουσίας δηλαδὴ καὶ αὐτῆς χάριτος. Οἱ μὲν οὖν ἐλαφροὶ τε καὶ οὐπω τῆς ἀκριθείας ἐπιλημμένοι πόσω; αὐτοῖς τῆς θείας χάριτος ἐνεργουσίας, ἔδοξαν εἰσάπαν ἀπολεῖσθαι τῆς ἁμαρτίας· οἱ δὲ διάκρισίν τε καὶ νοῦν ἔχοντες, οὐκ ἂν ἀρνηθεῖεν, ὅτι καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐνοικουσίας, οὐχὶ καὶ ὑπὸ αἰσchrῶν καὶ ἀτόπων διασελόνται λογισμῶν.

ΙΔ'. Εἰδομέν τινες ἐν τοῖς ἀδελφοῖς πολλὰκις οὕτω πλουσίας τῆς χάριτος ἐπιελαυκότητας, ὡς πέντε χρόνων καὶ ἕξ ἀπομαρνηθῆναι τέλειον αὐτοῖς; καὶ ἀποσθῆναι, τὰ τῆς ἐπιθυμίας εἶτα, ὡς ἔδοξαν ὄρμου καὶ γαλήνης ἐπιλαθέσθαι, τότε καθάπερ ἐξ ἐνέδρας ἐπιφανείσα τούτοις ἡ κακία οὕτω δυσμενῶς ἐπέθετο καὶ ἀγρίως, ὡς ἐκπληξίαν αὐτοῖς ἐνθεῖναι καὶ ἀπορίαν· τὴν ἀπῆλθε τῶν οὐδαμῶς τῶν ὀφθάλμων εἰπεῖν, ὅτι χάριτός μοι συνουσίας, ἀπῆλλαγμαὶ λιπῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας. Ἐνεργεῖ γὰρ, ὡς

habentes potestatem; etsi enim solidam istam nondum creverunt hereditatem, mole utique adhuc gravati carnis, tamen, ob arrhabonem Spiritus, certa et secura spe confidunt, et conregnaturos se tandem Christo, et fructuosos copiose et abundanter Spiritu; minime dubitantes quin, quoad in carne vixerint, perstituri in possessione sint virtutis et voluptatis illius, cujus semel experiendo gustum acceperunt; quippe cum superimpositum post inobedientiam hominibus Satanæ operculum, gratia veniens per purgationem interioris hominis et mentis, auferat penitus, et omne inquinamentum, omnemque cogitationem ab anima everrat; volens illam esse mundam, et propriam recipere naturam, perspicacibus et omni liberis impedimento veri luminis claritatem intueri oculis. Qui tales sunt jam ex hoc tempore ac vitæ statu in illud rapiuntur sæculum, et quæ ibi sunt pulchritudines ac miracula spectant. Quemadmodum enim corporeus oculus plene sanus et vicens, solares audacter inspicit radios; sic et hi lucida mente, inaccessibleis splendoris Domini semper intuentur: ad quam tantæ mensuram pertingere felicitatis haud facile hominibus est: sed laboribus ad hoc opus est plurimis, certaminibusque et sudoribus innumeris. Multi quippe sunt quibus gratia inest quidem operationes etiam quasdam suas exercens: cæterum ita ut simul non absit ab iis malitia intus latens. Itaque tunc ambo spiritus, lucidus et tenebrosus, in uno et eodem operantur corde. Quod autem dictum est: *Quæ enim societas luci ad tenebras?* Et: *Lux in tenebris lucet*: similiaque, divisim ac sigillatim, non uniformiter et in universum accipienda sunt. Nam in tantum quidam acquiescunt gratiæ Dei, in quantum continere seipsos possunt, et non vinci ab inhabitante in ipsis peccato. His contingit, dum constantius interdum attentiusque orationi vacant, ut quiete perfundantur; postea tamen sordidarum cogitationum insultus pati; quin et a subrepente furtim inaccessi peccato; præsentem nihilominus ipsa quoque gratia. Leviores igitur et minus cauti, nec satis intelligentes, quatenus in ipsis polleat divina gratia, temere credunt plane jam exterminatum esse peccatum. At discreti et vere prudentes rerum, non utique inficias iverint, se utcunque inhabitante dignatos gratia, nec tamen turpibus et absurdis cogitationibus non concuti.

XIV. Novimus quosdam ex fratribus sæpe adeo uberi superfusione gratiæ ditatos, ut quinque ac sex totis annis in ipsis penitus veluti emarcuerint et extinctæ fuerint cupiditates; deinde tamen, dum portu et tranquillitate frui videbantur, apparentem rursus, velut ex insidiis, malitiam tam vehementibus ipsis et feris insultibus pulsasse, ut pavorem et consternationem ipsis incuteret. Nemo igitur eorum, quibus acutius cernere sacræ prudentiæ lumen dedit, ausit unquam dicere: Ex quo

²⁶ II Cor. vi, 14. ²⁷ Joan. i, 5.

presentem in me sentio gratiam, liberatus sum in omne tempus ab omni malitia. Duo enim, ut dictum est, inter se adversa in mente agunt, gratia et concupiscentia, utcumque cito creduli et imprudentes statim dicant: *Vicinus, et debellatum jam est.* Mihi quidem contra sic videntur hujus se generis res habere, ut quando soli pure fulgenti suboriens repente vapor et caligo velamen veluti obdlexerit; sic similiter, uti diximus, se habent, qui gratia Dei potiti, sed accurate nondum purgati sunt; sed in penetrabilibus profundis adhuc a peccato tenentur. Quare multa profecto discretione opus est, ad experientiam rerum talium perfectissimam parandam.

XV. Ut sine oculis, lingua, auribus, pedibus, videri, dici, audiri, ambulari nequit; sic pariter impossibile est, sine Deo et ab ipso dato efficaci **195** auxilio, communicare mysteriis divinis, et nosse Dei sapientiam, aut in Spiritu ditescere. Nam sapientes quidem Græcorum, in meditatione doctrinarum exercentur, et ad invicem reciprocan- das verborum rixas longo triti usu sunt. Servi autem Dei, etsi congressibus disputationum inexercitati sint, tamen divina notitia et Dei gratia perficiuntur.

XVI. Audeo dicere, ne ipsis quidem illis sancto Paracleta repletis apostolis contigisse ut liberi prorsus a curis essent; sed exultationem et ineffabile eorum gaudium et timor aliquis conseqnebatur ex ipsa gratia, ne forte pejoris partis tentarentur occasionibus. Ipsa enim gratia in tuto res ipsorum ponebat, ne vel ad minimum excederent a recto. Atque ut puerulus parvo calculo in murum solidum coniecto nullum ei damnum infert; aut jaculum hebes, lorica firmam minime lædit; sic pars illa malitiæ reliqua in ipsos impetum faciens inefficax et frustraneum esse demonstrabatur, quod illos nimirum Christi virtus optime munivisset. Cæterum quantumlibet perfectis, libertas tamen arbitrii inerat. Non enim verum est, quod quidam inscite garrunt, post acceptam gratiam, nihil nisi laxationem et quietem restare. Requirit enim Dominus in perfectis quoque voluntatem animæ in obsequium Spiritus: ut hæc invicem consentiant. Dicit enim Apostolus: *Spiritum nolite extinguere* ¹⁸.

XVII. Simplici nomenclatione designare res facile cuivis et factu pronum est. Facile quippe omni homini est dicere, panem hunc (ut hoc exemplo utamur) ex frumento esse compactum; quo autem modo quave arte tota ejus præparatio administrata fuerit, sigillatim exponere, haud quis queat; sed id eorum saltem est, qui experientiam rei habent. Ad hunc igitur modum cuilibet in promptu est, de affectuum vacuitate et perfectione disserere; experientia vero capessere negotium; hoc vero est re ipsa et in veritate methodum perfectionis percipere.

XVIII. Quicumque de spirituali doctrina sine

Α εἴρηται, καὶ τὰ δύο ἐν τῷ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ νῷ, κινεῖται οἱ εὐκολοὶ τε καὶ ἀμαθεῖς μικρὸν τι νῆμα πνευματικὸν ἐσχηκότες, *Νενίκημεν ἤδη, λέγουσιν.* Ἐπιθεὶ δὲ δωκῶ τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν· ὡς περὶ ὅταν ἡλίος καθαρῶς ἐπιλάμπωντος σκοτεινὸς ὁ ἀνθρώπινος ἢ ὁμίχλη ἐπιδραμούσα ἐπισκοπῆσθαι αὐτοῦ τῷ καιρῷ φωτὶ· τοῦτω γὰρ παρακλησίως ἔχουσι τῷ λόγῳ αὐτῆς μὲν τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐπιτυχόντες, μήπω δὲ πρὸς ἀκριβείαν διακαθαρθέντες, ἀλλ' ἐν τῷ βάθει ἔτι κατὰσχετοὶ θυεὶς ὅπως τῆς ἀμαρτίας· ὥστε πολλῆς τῷ ὄντι τῆς διακρίσεως δεῖ πρὸς τὸ πείρα ταῦτα τῇ τελευτῇ τῇ προλαβεῖν.

Β ΙΕ'. ὡς περὶ ἀμνηχανὸν ὀφθαλμῶν ἀνευ καὶ γλῶσσης, ὠτων τε καὶ ποδῶν βλέπειν ἢ λέγειν, ἀκοεῖν ἢ περιπατεῖν· οὕτως ἐπίσης ἀδύνατον, ἀνευ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐκείθεν διδομένης ἐνεργείας, μυστηρίων κοινωνῆσαι θεῶν, καὶ εἰδέναι Θεοῦ σοφίαν, ἢ κατὰ Πνεῦμα πλουτεῖν. Οἱ μὲν γὰρ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν λόγοις ἀσκούονται, καὶ πρὸς λογομαχίας ἐκθύμως ἠσχόλησαν. Οἱ δὲ τοῦ Θεοῦ δούλοι, κἀν ἀνομιλίᾳ λόγων ὄντιν, ἀλλ' οὖν θείᾳ γνώσει καὶ Θεοῦ χάριτι καταρτίζονται.

Γ ΙΖ'. Πείθομαι λέγων, φησὶν, ὅτι καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις τοῖς ἀποστόλοις τοῦ ἀγαθοῦ Παρακλητοῦ πληρωμένοις, οὐ μνοῦν καθαρῶς ὑπῆρχε φρονεῖν ἀνεῖσθαι· ἀλλὰ πρὸς τῇ ἀγαλλιάσει καὶ ἀρρήτων χαρῶν, καὶ φόβος τις εἶπετο ἐξ αὐτῆς δέητου τῆς χάριτος, οὐχὶ τοῦ τῆς κακίας μέρους ἔχοντας ἀφορμῶς. Αὕτη γὰρ ἡ χάρις ἐν ἀσφαλεῖ τὰ ἐκείνων ἐτίθει τοῦ μή πρὸς μικρὸν ἐκθῆναι τοῦ καλῶς ἔχοντος. Καὶ ὡς περὶ τὸ παιδίον μικρῶ ψηφίδι τείχος βεβληκὸς οὐδὲν ἔκτισεν, ἢ ὡς τὸ βέλος ἀσθενεῖ θώρακα ἰσχυρὸν ἔκτισεν, ἢ ὡς τὸ βέλος δὴ καὶ μέρος ἐστὶ τῆς κακίας προσβάλλον αὐτοῖς ἀπρακτὸν τε καὶ μάταιον ἀπὸ λέγχετο· ἅτε τῇ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει καλῶς φραζόμεναις. Πλὴν ἀλλὰ καὶ τελείως οὖσιν ἡ τοῦ αὐτεῖν οἴου ἐλευθερία παρῆν, καὶ οὐχ ὡς τινες ἀνοήτως φασὶν, ὅτι μετὰ χάριν τὸ ἀπὸ τοῦδε φρονεῖν ἴσους καὶ ἀνεῖς. Ζητεῖ γὰρ ὁ Κύριος κἀν τοῖς τελείαις τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς εἰς διακονίαν τοῦ Πνεύματος, ὡς συμβῆναι ταῦτα ἀλλήλοις. Αἰεὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· *Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε.*

Δ ΙΖ'. Τὸ μὲν ἀπλῶ λόγῳ παραδιδόναι τὰ πράγματα πρόχειρόν τι καὶ εὐπετές· Ῥῥῆσιον γὰρ τῷ παντὶ λέγειν τὸν ἔρπον τοῦτον, ὑποδείγματός δὲ λόγῳ φασὶν, ἀπὸ οἴτου γεγενῆσθαι· τὴν μέντοι, κατὰ μέρος αὐτοῦ κατασκευὴν ἐκθέσθαι, οὐ τοῦ παντός γινώσκει· ἀλλὰ μόνον ἐστὶ τῶν πεπειραμένων. Οὕτω γοῦν καὶ τὸ μὲν ἀπλῶς περὶ ἀπαθείας λέγειν τε καὶ τελειότητος εὐπετές τε καὶ εὐχερές· τὸ δὲ πείρα τὸ πρόγμ παραλαβεῖν, τοῦτό ἐστι τῷ ἔργῳ καὶ ἀληθεῖα καταλαβεῖν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς τελειότητος.

ΙΗ'. Ὅσοι λόγους πνευματικῶς γεύσεως τε καὶ

¹⁸ 1 Thess. v, 19.

πειράς ἐκτὸς φθέγγονται, τοὺτους τοικένοι φημι ἄνθρωπῳ θέρους ὥρα μεσημβρίας ἀκριβοῦς ἰσταμένης πεδίον ἐρημὸν τι καὶ ἄνυδρον διούντι· εἶτα ὑπὸ πολλῆς καὶ φλογώδους τῆς δέψης κατὰ νοῦν αὐτῶ ὑπογράφονται πηγὴν τινα ψυχρὰν ἐγγύς οὖσαν γλυκὺ τε καὶ διειδὲς ὕδωρ ἔχουσαν, καὶ αὐτοῦ οὐδενὸς εἶργοντος ἀπολαύοντι κατὰ κόρον· ἢ ἄνθρωπῳ μέλιτος μὲν οὐδὲ βραχὺ γευσασμένῳ, ἐτέροις δὲ ὅπως ἔχει γλυκύτητος πειρωμένῳ διασαφεῖν. Τοιοῦτοι γὰρ ἀληθῶς, ὅσοι μὴ ἐργῶ καὶ πληροφορίᾳ τῇ ἑαυτῶν τὰ περὶ τελειότητος τε καὶ ἀγιασμοῦ καὶ ἀπαθείας παραλαβόντες ἐτέροις εισηγεῖσθαι βούλονται· καὶ γὰρ εἰ δὴ Θεὸς μικρὰν τινα τῶν παρ' αὐτῶν λεγόμενων λαθεῖν αἰσθησιν, εἰσονται πάντως, ὅτι μὴ κατὰ τὴν ἐκείνων εισηγήσιν, ἀλλὰ πολλῶ τῷ διαφέροντι τὰ τῆς ἀληθείας εἶχε καὶ τῶν πραγμάτων.

10. Τὸ μὲν Εὐαγγέλιον, φησιν, ἀποφαντικῶς διακαλεῖται πάντα ἄνθρωπον, τὸδε μὴ ποιεῖν, ἢ ποιεῖν, ὥστε φίλον γενέσθαι τῷ φιλανθρώπῳ Βασιλεῖ· *Μὴ ἐργισθῆς γὰρ, φησὶ, μὴ ἐκπιθυμήσης· ἐάν τις σε βασιλεῖα εἰς τὴν δεξιάν σιαγῶνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην.* Ὁ δὲ Ἀπόστολος κατὰ πόδα τῶν τεταγμένων ἐλθὼν, καὶ ὅπως χρῆ κατὰ μικρὸν γενέσθαι τὸ τῆς καθάρσεως ἔργον, ὅτι μεθ' ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας, ἐκπαιδεύει. Πρῶτον μὲν γαλακτοτροφῶν ὡς νηπίους· εἶτα φέρων εἰς ἀβύθσιν· καὶ αὐθὶς εἰς τελειότητα· οἶον, ὡς ἐν παραδείγματι φάναι, τὸ μὲν Εὐαγγέλιον τέλειος, ἐξ ἐρίου, εἶπε, γινέσθω χιτῶν· ὁ δὲ Ἀπόστολος, καὶ πῶς δεῖ φαίνεσθαι τοῦτο, ὑφαίνεσθαι τε καὶ κατασκευάζεσθαι τὸν χιτῶνα καλῶς διεσάφησεν.

Κ'. Εἰσὶ τινες πορνείας μὲν τῆς φαινομένης, καὶ κλοπῆς, καὶ πλεονεξίας, καὶ τῶν ὁμοίων ἀπεχόμενοι μοχθηρῶν καὶ κατὰ τοῦτο ἑαυτοὺς ἐκκρίνοντες τοῖς ἀγίοις· πολλοὺ δὲ δέουσι τῶν πραγμάτων γίνεσθαι καὶ τῆς ἀληθείας. Οἰκουρεῖ γὰρ ἐν τῷ νῷ τούτων ἡ κχία πολλάκις, ζῆ τε καὶ ἔρπος, καὶ οὕτω ἀπολιποῦσα τοὺτους ὄχετο. Ἄγιος δὲ ἐστὶν ὁ ἀγιασθεὶς καὶ τὸν ἔσω τέλειον διακαθαρθεὶς ἄνθρωπον· καὶ γὰρ τις τῶν ἀδελφῶν ἀδελφοῖς τισὶ συνευχόμενος πρὸς τῆς θείας ἐξηγκλωτίσθη δυνάμεως, καὶ ἀρπαγεις εἶδε τὴν ἄνω πόλιν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰς ἐκεῖ φωτεινάς οἰκίας, καὶ φῶς ἀπειρον καὶ ἀπόβρῆτον. Ἦκουσέ τε φωνῆς λεγούσης, τοῦτου εἶναι τὸν τόπον τῆς τῶν δικαίων ἀναπαύσεως· εἶτα φουσιθεις καὶ μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ οἰηθεὶς βαθεῖ κατέπεσεν ἀμαρτία, καὶ πολλοὺς ὕστερον ἐάλω κακοῖς. Εἰ οὖν οὗτος οὕτως, πῶς γε τῷ τυχόντι δυνάτων λέγειν, ὡς Ἐπεὶ νηστεύω, καὶ ξενιτεύω, ψωμίζω τε τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἀπὸ τῶν εἰρημίων ἐφυλαξάμην κακῶν, οὐδὲν ἐστὶ τὸ λειπόμενον ἄγιον κάμει εἶναι; Καὶ γὰρ οὐχ ἡ τῶν φαινομένων κακῶν ἀποχὴ τελειώσις ἐστίν, ὥσπερ εἴρηται, ἀλλ' ἡ κατὰ διάνοιαν καθάρσις, αὕτη τελεία.

² Matth. v, 59.

A gustu et experientia disputant, eos aio ego esse similes homini, per aestatem, meridie calidissimo exsistente, per campum desertum aridumque trans-eunti, atque in siti, qua multa et flagrantissima torquetur, animo sibi fontem fingenti gelidum proxime fluentem aquam dulcem et cristallinam habentem, et ea se, ad satietatem usque, nullo prohibente, prolui: aut homini qui, cum mel omnino nunquam gustarit, tamen aliis declarare conatur quanta sit ejus suavitas. Tales profecto sunt quicunque re ipsa et intimo in se ipsis experimento eorum, quæ ad perfectionem, sanctificationem et perturbationum abolitionem pertinent, non ante præparati, alios de his docere disserendo volunt. Etenim si dederit his Deus, ut vel exiguum aliquem horum, quæ inexperti prædicant, sensum percipiant, tunc demum clare intelligent, veritatem et ipsas res non secundum eorum expositionem, sed multo aliter sese habere.

XIX. Evangelium quidem diserte præcipit omni homini, hoc non agere, hoc agere, si velit amicus fieri amantis homines Regis. Ait enim: *Ne irascaris, ne concupiscas: si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et alteram*². At Apostolus distincte ac minutatim exsequens partes singulas rerum præceptorum, qua sensim ratione administrari oporteat purgationis opus, cum patientia nimirum **196** et longanimitate, edocet. Primum quidem lacte pascens, ut infantes; deinde promovens in augmentum, postremo ad perfectionem perducens. Atque ut in exemplo rem exponamus: Evangelium quidem perfectam ex lana exhiberi tunicam mandat; Apostolus autem distincte insuper tradit, qua methodo pectendum sit, qua inde texendus arte pannus, et quomodo in tunicam is sit præparandus.

XX. Sunt quidam a fornicatione quidem apparente, a furto, ab avaritia similibusque abstinentes delictis; ac propterea se ipsos accensentes sanctis; a cujus tamen veritate appellationis longo absunt intervallo. Habitat enim in mente ac sensibus ipsorum malitia sæpe; vivit et serpit, necdum iis plane relictis foras profecta. Sanctus porro is demum est, qui est sanctificatus et interiorem perfecte purgatum habet hominem. Etenim aliquis fratrum, una simul cum aliis quibusdam fratribus orans divina captivatus vi, et raptus, vidit supernam civitatem Jerusalem, et lucidas, quæ illic sunt, domos, et lucem immensam atque ineffabilem. Audiit quoque vocem dicentem: hunc esse locum justorum requiei; deinde, inflatus et magna de se præsumens, in grave incidit peccatum, et multis consequenter implicatus est malis. Si ergo hic ita lapsus est, quomodo poterit e vulgo aliquis dicere: Quandoquidem jejuno, et peregre dego, et facultates meas dispertior; prætereaque a supra memoratis custodivi me malis, nihil profecto deest quominus ego quoque sanctus sim? Etenim non ab apparentibus malis abstinentia, est perfectio, uti dictum est, sed mentis purgatio, eaque perfecta.

XXI. Hæc qui reputas, ingredi, aio, per atten- A
tam in cogitationes tuas vigiliam, penitus intra
captivam tuam et servam peccati mentem; et vide
illum adhuc infra cogitationes ipsas in imis, quæ
dicuntur, animæ penetralibus tuæ nidulantem an-
guem, interficientemque te suo inficiendis veneno
primariis animæ tuæ membris. Abyssus enim vere
incrustabilis cor est. Si ergo hunc occidisti, si
quantum erat in te iniquitatis, totum expurgasti, et
peccatum ejecisti, gloriare in Deo de puritate. Sin
minus, humiliatus, ut egenus et peccator adhuc,
accede ad Christum, pro occultis tuis orans. Appa-
ret enim universam tam veteris quam novi sæderis
Scripturam ad puritatem præcipue referri: quippe
cum omni homini, tam Judæo quam Græcò, inprimis
expetibilis puritas sit; quanquam eadem cun- B
ctis haud adeo adeptu facilis; pertingere autem ad
istam cordis munditiam, aio neminem aliter quam
per Jesum solum posse. Ipse enim substantialis
vere veritas est; absque quali veritate impossibile
est, aut nosse veritatem, aut salutem assequi.

KA'. Εἰσελθε, φησὶν, ὁ ταῦτα ὀπολαμβάνων ἐκ
τῆς τῶν λογισμῶν σου ἐπιστασίας πρὸς τὸν αἰχμάλω-
τὸν σου καὶ δοῦλον τῆς ἁμαρτίας νοῦν, καὶ ἴδε
τὸν ἐν τούτῳ κατώτερον καὶ βαθύτερόν σου τῶν
λογισμῶν, τὸν ἐκ τὰ λεγόμενα τῆς ψυχῆς σου τα-
μιεῖα ἐμφωλευόμενα ὄφιν, καὶ ἀναιροῦντά σε διὰ τῶν
κατριωτάτων τῆς ψυχῆς σου μελῶν. Ἄβυσσος γὰρ
ἀκατάληπτος ἀληθῶς ἡ καρδία. Εἰ οὖν τοῦτον ἀνεί-
λες, εἰ τὴν ἀνομίαν τὴν ἐν σοὶ πάσαν ἐξεκάθηρας,
καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐκδέδληκας, καύχῃσαι περὶ καθα-
ρότητος ἐν Θεῷ. Εἰ δ' οὖν ἀλλὰ ταπεινωθεὶς ὡς ἐνδεής
τε καὶ ἁμαρτωλὸς εἶ, πρόσθε δὲ ὑπὲρ τῶν κρυφίων
σου δεόμενος τοῦ Χριστοῦ· πᾶσα γὰρ παλαιὰ καὶ νέα
Γραφή περὶ καθαρότητος φαίνεται διαλεγομένη, καὶ
παντὶ ἀνθρώπῳ καὶ Ἰουδαίῳ καὶ Ἑλληνι ἐπέραστα
τὰ τῆς καθαρότητος, κὰν μὴ πάσιν ἀνύσιμα· γενέ-
σθαι δὲ τοῦτο, τὴν τῆς καρδίας φημι καθαρότητα,
οὐ δυνατόν ἄλλως, ὅτι μὴ διὰ Ἰησοῦ μόνου· αὐτὸς
γὰρ ἡ ἐνυπόστατός τε καὶ ὄντως ἀλήθεια· καὶ δίχα
ταύτης τῆς ἀληθείας ἀμήχανον, ἢ ἀλήθειαν γινῶναι,
ἢ σωτηρίας ἐπιτυχεῖν.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

ΛΟΓΟΣ.

197 MACARII MAGNI

DE CHARITATE

LIBER.

I. Sicut in hisce apparentibus, exteriori homini C
renuntiasti, erogasti et distribuisti res tuas; sic et
renuntiare te præ occupationibus pravis circa res
morum oportet: et si sapientiam didicisti carna-
lem, aut cognitionem es adeptus negotiorum, et
hanc abdica. Si justificationibus carnalibus confi-
dis, ab his quoque absiste, humilians te ipsum et
in parvum contrahens. Sic enim *stultitia prædica-*
tionis percipere doctrinam poteris. In hac autem
veram invenies sapientiam; non in sermonibus ex-
quisite ornatis, sed in crucis virtute. His quasi
elaboratus transcriberis in sortem eorum, qui di-
gni habitus sunt eandem acquirere. *Cruz enim Chri-*

A'. Ὡσπερ ἐν τοῖς φαινομένοις τούτοις τῷ ἐπίτῳ ἀ-
ετάξω ἀνθρώπῳ, ἐψώμισάς τε τὰ ὄντα καὶ διεσάρ-
πισας, οὕτως ἀποτάξασθαι σε ταῖς τῶν ἡθῶν προ-
λήψειςι χρη, καὶ εἰ σοφίαν ἐμαθεὶς σαρκικὴν ἢ γνώσιν
πραγμάτων, ἀρνησαὶ ταύτην· εἰ δικαιομασίαι πέποι-
θας σαρκικοί, ἀπόστηθι τούτων, ταπεινῶν σεαυτὸν καὶ
κατασμικρύνων. Οὕτω γὰρ καὶ δυνήσῃ τῇ τοῦ κη-
ρύγματος μωρὰ μαθητευθῆναι. Ἐν ταύτῃ δὲ τὴν
ἀληθινὴν εὐρήσεις σοφίαν, οὐκ ἐν λόγοις κεκομψυ-
μένοις, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ σταυροῦ δυνάμει. Τούτοις
ἐνεργούμενος ἐν ὑποστάσει (1) τοῖς καταξιώθῃσι ταύ-
την κτήσασθαι· Ὁ γὰρ σταυρός, φησὶν ὁ Παῦλος,
τοῦ Χριστοῦ τοῖς μὲν Ἰουδαίοις σκάνδαλον,

¹ 1 Cor. 1, 21.

(1) Corruptus videtur locus; sensu tamen non obscuro.

Ἐλλῆσι δὲ μυρία, ἡμῖν δὲ τοῖς σωζομένοις Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία.

Β'. Εἰ καὶ ἑλαβες, φησί, γεῦσιν ἐξ οὐρανοῦ, εἰ καὶ μετέσχες ἐκείνης τῆς σοφίας, καὶ ἀνάπαυσιν ἔσχες ἐν τῇ ψυχῇ σου, μὴδ' οὕτως ἐπαίρου, καὶ μὴ ὡς ἐφθικῶς ἤδη καὶ πᾶσαν καταλαβὼν τὴν ἀλήθειαν τεθαβῆκῶς ἔσο. Μὴ σὺ ἀκούσης· Ἦδη κεκορισμένοι ἐστέ, ἤδη πεπλουτήκατε· χωρὶς ἡμῶν ἐδασιλεύσατε, καὶ δρᾶλον γε ἐδασιλεύσατε ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. Ἀλλὰ καὶ γευσάμενος, ὡς μήπω τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀψάμενος εἶναι νόμιζε· καὶ μὴ ἐξ ἐπιτολῆς ἔστω τοῦτό σοι, ἀλλ' ὡς ἐμπεφυτευμένον διαπαντός καὶ κεκυρωμένον τῇ διαβολῇ σου.

Γ'. Ὅσπερ τις φιλόπλουτος, κἂν μυρία συναγαγὼν χρήματα ἤ, οὕτω διακορῆς, γίνεται μᾶλλον τῆς ἐπιθυμίας· ἢ καθάπερ τις πόματος ἡδυτάτου πρὸς τοῦ θύρου διασπασθεὶς τὴν δίψαν, μᾶλλον ἐξέκαυσεν· οὕτω δὲ καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ γεῦσις παντός οἶδε κόρου κατακαυῆσθαι, ἀλλὰ καὶ ὅσῳ πλουτεῖ τις τουτοὶ τὴν πλουτοῦν, πένητα ἑαυτὸν εἶναι κατανοεῖ. Οἱ τοιοῦτοι Χριστιανοὶ οὐκ ἔχουσι παρ' ἑαυτοῖς τιμίαν τὴν ἰδίαν ψυχὴν, ἀλλ' ὡς τινες τῶν ἐξουδενωμένων παρὰ Θεοῦ διάκεινται δούλους τε πάντων ἀνθρώπων ἑαυτοῦς εἶναι λογίζονται. Ἐπὶ ταύτῃ πολλὰ χαίρει Κύριος καὶ ἐπαναπέσεται τῇ ψυχῇ, διὰ τὴν ἑαυτῆς ταπεινώσιν. Εἰ οὖν καὶ ἡ ἔχει τίς τι, μὴ παρὰ τοῦτο εἰρηθῆ εἶναι τι ἡ ἔχειν. Ἡ γὰρ οἴησις βδέλυγμα Κυρίου· καὶ αὐτὴ ἀπ' ἀρχῆς ἐκβέβληκε τοῦ παραδείσου τὸν ἀνθρώπου, ἀκούσαντα, ὅτι Ἄς θεοὶ ἔσσησθε, καὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ τῇ ματαίᾳ ἐπιθαρῆσαντα· κατάρθε πῶς· ὁ Θεός σου καὶ βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ Θεοῦ Υἱὸς ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφήν δούλου λαβὼν· πῶς ἐπιώχουσε, πῶς τοῖς ἀτίμοις συνελογίσθη, πῶς πέπονθεν. Εἰ δὲ καὶ ὁ Θεὸς οὗτος, ὁ αἵματι καὶ σαρκὶ συνεστηκὼς ἀνθρώπος, ὁ γῆ καὶ σποδός, οἶμοι, καὶ τὸ παράπαν ἀγαθοῦ μὴ μεταλαβὼν, ἀλλ' ἀκαθαροῖα ὦν, μέγα φρονεῖς καὶ ἀλαζονεύῃ; σὺ δὲ ἀλλ' εἴπερ· εἰ συνετός, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου μᾶλλον, εὐπερ ἐληφας ἐκ Θεοῦ Οὐκ ἐμὸν, λέγε, τοῦτο τὸ χρέμα· παρ' ἑτέρου τοῦτο ἔχω λαβὼν· καὶ δόξαν αὐτῷ, πάντως ἀραιρεῖται τὸ θεθὲν ἀπ' ἐμοῦ. Οὕτω μὲν πᾶν ἀγαθὸν ἐφ' Κυρίῳ, τὸ δὲ κακὸν τῆ σεαυτοῦ ἐπίγραφε ἀσθενεῖα. Θεο, dic : Meum hoc non est; ab alio accepi; et cum ipsi videbitur prorsus auferet a me id quod dedit. Sic omne quidem bonum Domino, malum autem tuæ ipsius ascribe infirmitati.

Δ'. Ὅσπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, θησαυρὸν ἐν δόστρακίνοις ἔχειν τοῖς κεύθεσι, τὴν ἀγιαστικὴν οἴου τοῦ Πνεύματος δύναμιν, ἣν ἐτι τῆ σαρκὶ περιωὴν ἀξίως κατέστη λαβεῖν. Καὶ γάρ που πάλιν φησὶν ὁ αὐτός· Ὅς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμός, καὶ ἀπολύτρωσις. Ὁ γοῦν εὐρών καὶ παρ' ἑαυτῷ σῶν τὸν ἐπουράνιον τοῦτον τοῦ Πνεύματος θησαυρὸν, πᾶσαν δικαιοσύνην ἐντελῶν, πᾶσαν τὴν ἐντελῶν ἐργασίαν οὐ καθαρῶς μόνον καὶ ἀμωμήτως, ἀλλὰ καὶ πόνων ἐκτός· καὶ καμάτων ἀνύειν δύναται, ὅσπερ ἀπονητὶ πρότερον πολλοῦ

siti, ait Paulus, Judæis quidem scandalum; gentibus autem stultitia; nobis vero, qui salvamur, Dei virtus et Dei sapientia².

II. Etiam si acceperis gustum e caelo; etsi particeps sis factus sapientiae illius, et requiem habueris in anima tua; neque sic extollaris; neque quasi jam perveneris ad omnem veritatem, eamque comprehenderis, arroganti apud te sis confidentia. Ne et tu audias: Jam saturati estis: jam divites facti estis: sine nobis regnatis; et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus³. Sed etsi gustaveris, te tanquam nondum Christianismum attigeris, esse reputa. Neque hoc superficialiter præ te feras velim; sed ut penitus insitum semper, ac intime sancitum in mente sit tua.

III. Ut avarus quispiam, etsi pecuniam congesserit innumerabilem, haud exsatiatur, sed plura potius desiderat; aut qui a portione dulcissima ante satietatem depulsus est, sitim magis accendit: sic Dei gustus, contra omnem satietatem gloriari novit, imo quanto quis magis istiusmodi divitiis abundat, tanto magis considerat se esse pauperem. Tales Christiani non habent in aestimatione sua pretiosam animam propriam; sed velut quidam prorsus nihili, sic se coram Deo dejectos tenent, servosque omnium hominum se ipsos reputant. De tali valde gaudet Deus, et in ea suaviter requiescit anima, ejus humilitate delectatus. Si ergo aliquid habet quispiam, ne propterea inflatur, existimans, esse aut habere se aliquid. Nam arrogans confidentia abominatio est Domino; et hæc a principio ejecit e paradiso hominem. Is enim cum audisset: Eritis sicut dii⁴, concepit illam insanam spem, et in dementem intumuit fiduciam. Considera quomodo Deus tuus et rex tuus, sed et Dei Filius, se ipsum **198** exinanivit formam servi accipiens⁵; quomodo pauper factus est, quomodo cum inhonoratis est reputatus, quomodo passus est. Si autem ille cum Deus esset talia ultro subiit: tu, homuncio concretus carne et sanguine, tu, terra et cinis, heu me! tu, nullam ex te boni particulam omnino habens, sed totus quantus es ex immunditia conflatus, altum sapis, et gloriaando te ostentas! Quin tu si quidem sapis, propter hoc ipsum quod accepisti a

IV. Quem ait Apostolus, thesaurum se habere in vasibus fictilibus⁶, sanctificamentum existima Spiritus virtutem, quam adhuc in carne superstes dignus habitus est accipere. Etenim a tibi rursus idem dicit: Qui factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio⁷. Qui igitur invenit et apud se habet caelestem hunc Spiritus thesaurum, omnem justitiam mandatorum, omnem operationem præscriptam, non pure solum et irreprehensibiliter, sed etiam sine labore et ærumna potest exsequi, quod antea citra laborem multum

² I Cor. i, 18. ³ I Cor. iv, 8. ⁴ Gen. iii, 5. ⁵ Philipp. ii, 7. ⁶ II Cor. iv, 7. ⁷ I Cor. i, 30.

facere, tantum aberat, quin posset. Neque enim valet quis, quantumvis velit, fructum Spiritus vere ac prout oportet excolere, ante perceptionem boni Spiritus. Itaque vim sibi quis inferat subinde patientiam currens et fidem, ac ferventer Christum oret, ut thesaurum istum cœlestem queat assequi; et tunc omnem justitiam in ipso et per ipsum præstare poterit pure ac perfecte; sine labore, inquam, et ærumna.

V. Qui divinas divitias Spiritus in se ipsis habent, quando cum aliquibus miscent spirituales sermones, eas quasi promentes e proprio thesauro, iis quibuscum conversantur, communicant. Qui vero istiusmodi opes non recondiderunt in penetralibus cordis, ex quo divinorum sensuum, mysteriorumque et doctrinarum naturæ captum excellentium præstantia redundaret; sed desolata solum quædam e libris utriusque Testamenti, summa in lingua ferunt; aut auditores facti spiritualium virorum; eorum doctrina se ostentant, quæ ab iis perceperunt tanquam sua proferentes, et partus sibi subjicientes alienos: hi sane aliis quidem facilem præbent eorum quæ dicunt, fruitionem; ipsi vero post dictionem reperiuntur mendicis similes. Quippe cum ad suum quæque verum auctorem, quæ ipsi falso pro suis venditarunt, sponte quasi sua redeant; ipsis in egestate domestica relictis, utpote qui thesaurum non possideant proprium, quem si haberent, possent se quidem primum ipsos oblectare, allisque deinde, unde juvarentur, impertire. Propterea primum debemus a Deo nobis veras istas divitias comparare, tunc facile poterimus prodesse aliis communicando ipsis doctrinas spirituales et mysteria. Sic enim complacuit divinæ bonitati, habitare in quolibet qui crediderit; etenim, *Qui diligit me, inquit, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum*⁹. Et alibi: *Ego et Pater veniemus, et mansionem apud eum faciemus*⁹.

VI. Qui eo digni habiti honore, ut filii Dei fiant, et Christum in se ipsis resplendentem circumferrent, variis et differentibus modis a sancto reguntur Spiritu, et in arcano cordis a gratia demulcentur. Nihil vero conducibilius est, quam aliqua voluptatum genera, quæ in mundo conspicua sunt, **199** in medium adducere, ut, quibus fruitur anima gratiæ divinæ oblectamentis, iisdem comparentur. Est videlicet quando sancti videntur quibusdam velut excipi regiis epulis supra modum opiparis ac lautis, iisque jucundissime, imo ultra quam exprimi dicendo queat, beate saginari. Et nunc quidem ut sponsa cum sponso spiritualiter congaudentes; nunc ut incorporei quidam angeli, in tanta agilitate sunt et levitate, ut putent nullo corpore se circumvestiri. Aliquando veluti potu aliquo exhilarati, et inebriati ebrietate ineffabili mysteriorum Spiritus exsultant. Aliquando fletu et

γαλε αιδει ποιειν. Καλ Πνεύματος ἀληθινῶς γεωργησαι πρὸς τῆς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος μεταλήψεως. Πλὴν ἀλλὰ καὶ βιαζέσθω πᾶς τις ἑαυτὸν ἐκάστωε ἐ' ὑπομονῆς τρέχων καὶ πίστεως, καὶ θερμῶς τοῦ Χριστοῦ δεέσθω, ὥστε τοῦ θησαυροῦ τοῦδε τοῦ ἐπουρανοῦ ἐπιτυχεῖν· καὶ τότε πᾶσαν δικαιοσύνην ἐν αὐτῷ τε δι' αὐτοῦ ποιεῖν δύναται καθαρῶς καὶ τελείως, ἀμόχθως τε φημι καὶ ἀταλαιπώρως.

Ε'. Οἱ τὸν θεὸν πλοῦτον τοῦ Πνεύματος ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες ἐπειδὴν τισι κοινωνῶσι λόγων πνευματικῶν, τοῦ ἰδίου ὡσπερ ἐκβάλλοντες θησαυροῦ τοῖς οἷς μεταδίδωσιν. Ὅσοι δὲ τὸν πλοῦτον ἐν μυχοῖς καρδίας οὐκ ἐθησαύρισαν, ἐξ οὗ θεῶν ἐνθυμημάτων καὶ μυστηρίων, λόγων τε ὑπερβαίνοντων βρούει ἀγαθωσύνη· ἀπανθησάμενοι τινα μόνον ἐξ ἑκατέρας Γραφῆς ἐκ ἄκρας τῆς γλώσσης φέρουσιν, ἢ καὶ ἀνδρῶν πνευματικῶν ἀκουσται γενόμενοι τοῖς τούτων λόγοις ἐπιχομπάζουσιν ὡς ἴδια τὰ ἐκείνων προτεινόντες, καὶ τοῖς ἄλλοις τοκοῖς ὑποβαλλόμενοι. Οὗτοι μὲν τοῖς ἄλλοις ἀπονον παρέσχον τῶν εἰρημένων ἀπόλαυσιν· αὐτοὶ δὲ μετὰ τὴν διάλεξιν πτωχοῖς εὐρέθησαν τοιχοῖτες· ἅτε τῶν μὲν λόγων ἐκάστω, καθαπερὶ πρὸς τὰ ἴδια τῶν ἀφ' ὧν ἐλήφθη ἐπανελθόντος· ἐκείνων δὲ μὴ κεκτημένων ἰδίου θησαυροῦ, ἀφ' οὗπερ δυνατῶς εἶχον πρώτους τε αὐτοὺς εὐφραίνειν, καὶ τοὺς ἄλλους κατὰ μεταδίδωσιν ὠφελεῖν. Διὰ τοῦτο ζητητέον πρῶτον παρὰ Θεοῦ πλοῦτον τὸν ἀληθινὸν τοῦτον εἰσοικισσάσθαι· τότε ῥῆδιον ἡμῖν ἔσται καὶ ἐτέρους δύνασθαι ὠφελεῖν, καὶ λόγων πνευματικῶν καὶ μυστηρίων αὐτοῖς μεταδίδωσιν. Οὕτω γὰρ ἠδὲ ἐήσεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης παντὶ τῷ πεπιστευκότι ἐγκατοικῆσαι· καὶ γὰρ, Ὁ ἀγαπῶν, φησὶν, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου· καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτὸν· καὶ ἐν ἄλλοις· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.

Ζ'. Οἱ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι καταξωθέντες, καὶ τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐλλάμποντα ἔχοντες, ἐν ποικίλοις καὶ διαφόροις τοῦ Πνεύματος διέπονται τρόποις, καὶ ἐν τῷ ἀφανεί τῆς καρδίας ὑπὸ τῆς χάριτος περιθάλλονται. Οὐδὲν δὲ οἶον καὶ τινὰς τῶν κατὰ κόσμον φαινομένων ἀπολαύσεων εἰς μέσον παραγαγεῖν πρὸς εἰκασίαν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ θεῶν διαγωγῶν τῆς χάριτος. Ἔστι γὰρ ὅτε γίνονται καθάπερ τινὶ βασιλικῷ δαίτην ἐνευφραίνόμενοι, καὶ ἀγαλλιώντες ἀφραστον τινα καὶ ἀφατον ἀγαλλίασιν· καὶ νῦν μὲν ὡς νύμφη τῷ νυμφίῳ πνευματικῶς συνηδόμενοι· νῦν δὲ ὡς ἀσώματοι τινες ἄγγελοι τοσαύτη τοῦ σώματος ἐλαφρῶς τε καὶ κουφότητι, ὡς μὴδὲ νομίζειν σῶμα περιβεβλησῶσι. Καὶ ἄλλοτε μὲν ὡσπερ τινὶ πότῃ ἐνευφραίνόμενοι καὶ μεθύοντες μέθην ἀφραστον τῶν μυστηρίων τοῦ Πνεύματος· ἄλλοτε δὲ κλαυθμῶς καὶ ὀδυρμῶς αὐτοὺς ἔχει, τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐνεκα σωτηρίας ποτινωμένους· ὑπὸ γὰρ τῆς θεῆς ἀγάπης

⁹ Joan. xiv, 20. ⁹ ibid. 25.

τοῦ Πνεύματος τῶν ἀνθρώπων πάντων περικαίμε-
 νοι ὄλου τοῦ Ἀδάμ τὸ πένθος ἀναλαμβάνουσι. Καί
 ποτὲ μὲν πρὸς τοσαύτην ἀγάπην μεθ' ἡδονῆς οὐ λόγῳ
 ῥητῆς τοῦ Πνεύματος ἐξεκαύθησαν, ὡς εἰ γε ἦν δυ-
 νατὸν ὄλωσ, πάντα ἀνθρώπων τοῖς σπλάγχθοις ἐγκολ-
 πώσασθαι τοῖς ἰδίοις, κακοῦ διαφορὰν τὸ παράπαν
 ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ μὴ ποιούμενοι· ποτὲ δὲ τοσοῦτον
 ἐαυτοὺς ἐξουδένωσαν, ὡς μηδένα εἶναι τὸν μετ' αὐ-
 τοῦς οἰεσθαι, ἀλλὰ πάντων ἐσχάτους ἐαυτοὺς λογιζε-
 σθαι. Καὶ νῦν μὲν ἀνεκλαλήτω χαρᾷ τοῦ Πνεύματος
 κτεπεσθῆσαν· νῦν δὲ καθάπερ τις τῶν ἰσχυρῶν βα-
 σιλικὴν λαβὼν πανοπλίαν, καὶ πρὸς πόλεμον κατελ-
 θὼν τοὺς ἐναντίους κατετροπώσατο, τὸν ἴσον καὶ οὐ-
 τοι τρόπον ὄπλοις φραζάμενοι τοῖς τοῦ Πνεύματος
 πρὸς τοὺς ἀφανεῖς κατήλθον ἐχθροὺς, καὶ τούτους
 τοῖς ποσὶν ὑπέθεντο τοῖς ἰδίοις· ἄρτι μὲν πολλή τις
 γαλήνη αὐτοὺς περιβάλλει καὶ ἡσυχία, εἰρήνη τε
 περιβάλλει, καὶ ἡδονὴ κάτοχοι γίνονται θαυμασιᾶ·
 ἄρτι δὲ συνέσει καὶ σοφίᾳ θείᾳ καὶ γνώσει Πνεύματος
 ἀνεξερευνητῶ· τοιαῦτα πρὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ σοφί-
 ζονται χάριτος, ἃ μηδεμίᾳ γλώσση δύναμις ἐξε-
 παῖν. Ἔστι δ' ὅτε καὶ ὡς ἕνα, τῶν πάντων αὐτοὺς
 ἀνθρώπων ἕψαι φαινομένους· οὕτως ἡ θεία χάρις
 πολυτρόπως ἐαυτὴν ἐν τούτοις ἐξαλλάττουσα καὶ
 πικίλλουσα παιδοτριβεῖν ὥσπερ καὶ γυμνάζειν βού-
 λεται τὴν ψυχὴν, ἵνα τελείαν αὐτὴν καὶ ἀμω-
 μον καὶ καθαρωτάτην τῷ ἐπουρανίῳ παραστήσῃ
 Πνεύματι.

Ζ'. Τὰ εἰρημένα ταυτὶ τοῦ Πνεύματος ἐνεργήματα,
 μεγάλων μέτρων εἰσι, καὶ τῶν ἐγγυτάτω τῆς τελειό-
 τητος. Αὗται γὰρ αἱ ποικιλίαι τῆς χάριτος παρακλή-
 σεις διαφόρων μὲν, ἀλλ' ἀδίαλειπτως αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ
 Πνεύματος ἐνεργοῦνται, ἐνεργείας ἐνεργείαν Πνεύ-
 ματος διαδεχομένης. Ὅποτε γὰρ εἰς τὴν τελειότητά
 τι; τοῦ Πνεύματος κατανήσσει, πάντων ἀκριδῶς
 τῶν παθῶν ἀποκαθαρθεῖς, καὶ ὄλωσ τῷ Παρακλήτῳ
 Πνεύματι διὰ τῆς ἀβήτου κοινωνίας ἐνωθεῖς· ἐπει-
 δὴν καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ καταξιοθεῖ Πνεῦμα γενέσθαι,
 ὡς συκραθεῖσα τῷ Πνεύματι, τότε ὄλων φῶς, ὄλον
 χαρὰ, ὄλον ἀνάπαυσις, ὄλον ἀγαλλίασις, ὄλον ἀγάπη,
 ὄλον σπλάγχνα, ὄλον ἀγαθότης καὶ χρηστότης γίνε-
 ται· καὶ οἷον καταπέποιται εἰς τὰς ἀρετὰς τῆς δυ-
 νάμεως τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, ὡς ἐν ἀθύσῳ θαλάσ-
 σης λίθος ὕδατι πανταχόθεν περισχόμενος· ταύτη
 τοιγαροῦν οἱ τοιοῦτε κατὰ πάντα τρόπον, τῷ τοῦ
 Θεοῦ Πνεύματι συναφθίντες, αὐτῷ τῷ Χριστῷ ἀψω-
 μοῖωνται, τὰς ἀρετὰς τοῦ Πνεύματος ἀτρέπτους
 παρ' ἐαυτοῖς ἔχοντες, καὶ καρποὺς τοιούτους τοῖς
 πᾶσιν ἐπιδεικνύμενοι. Ἐπὶ γὰρ ἔνδον ἄμωμοι τε καὶ
 καθαροὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀπηρτίσθησαν, ἀμήχανον
 ἔξω καρποὺς κακίας προσενεργεῖν, ἀλλὰ πάντοτε
 διὰ πάντων οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος ἐν ἐαυτοῖς δια-
 λάμπουσιν· αὕτη ἐστὶν ἡ προκοπὴ τῆς πνευματικῆς
 τελειότητος, τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἣν
 φθάσαι ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος παραινεῖ λέγων· Ἴνα
 πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πληῶμα τοῦ Χριστοῦ.

A luctu squalent, ob hominum salutem cum gemitu
 ingemiscentes. Nam divino erga omnes homines
 amore accensi, ob totum humanum genus luctu
 comprehenduntur. Et interdum tanto amore cum
 voluptate verbis non exprimenda inflammati sunt,
 ut, si fieri possit, omnem prorsus hominem, sine
 discrimine boni, mali, innocentis, scelerati, intra
 suæ viscera colligere charitatis, et fovere cupiant.
 Nonnunquam adeo se vilipendunt, ut pateat nemi-
 nem sibi esse inferiorem; quin et postremos om-
 nium se esse existiment. Et nunc quidem inenarra-
 bili absorpti sunt Spiritus gaudio, mox veluti
 aliquis ex fortibus heroibus regia indutus armatura
 in bellum descendit, atque hostes propulsat; eum-
 dem in modum et ipsi, armis Spiritus muniti, invis-
 biles adoriuntur inimicos, eosque propriis concul-
 cant pedibus. Est cum ipsos multa circumam-
 plectitur serenitas et tranquillitas, paxque fovet
 beata, et voluptate inis in sensibus delibutos prorsus
 mira. Rursus prudentia, sapientia divina et
 cognitione Spiritus ineffabili beantur, et tot ac
 tantas res a gratia Christi edocentur, ut nulla
 lingua ea possit effari. Est vero quando non alii ac
 unus ex vulgo appareant. Sic multifariam divina
 gratia se ipsam varians ac multipliciter transfor-
 mans exercere vult ac diverse instruere animam,
 ut perfectam ipsam, immaculatam, purissimam
 supercoelesti sistat Spiritui.

VII. Hi quos modo diximus Spiritus effectus
 magnorum graduum sunt, et perfectioni proximo-
 rum. Hæ siquidem diversæ consolationes gratiæ,
 differenter quidem cæterum indesinenter in iis a
 Spiritu exercentur, operatione operationem Spiritus
 semper excipiente. Quando enim aliquis ad
 perfectionem Spiritus pervenerit, cunctis perfecte
 perturbationibus purgatus, et totus Paracletio
 Spiritui per ineffabilem communionem unitus; et
 cum ejus anima ad eam evecta dignationem fuerit,
 ut Spiritus et ipsa sit, in unum cum Spiritu con-
 creta; tunc totus lux, totus gaudium, totus requies,
 totus exultatio, totus charitas, totus visceralis
 compassio, totus bonitas, totus benignitas fit; et
 quasi absorptus immergitur in virtutes potentiae
 boni Spiritus, sicut in abyssso maris lapis aqua
 undecunque comprehensus. In hunc igitur modum
 tales homines omnimode Dei Spiritui coherentes,
 ipsi Christo assimilantur, virtutes Spiritus immu-
 tabiles in se ipsis habentes, et fructus iis consen-
 taneos cunctis exhibentes. Fieri enim nequit ut,
 cum intus ipsi inculpati et puri per Spiritum effecti
 sint, fructus extra molitiae proferant; sed omni ex
 parte per omnia fructus in iis Spiritus elucent.
 Talis profectus est spiritualis perfectionis, *plenitudo
 Christi*, in quam occurrere nos Apostolus
 adhortatur dicens: *Ut impleamini in omnem plenitudinem
 Christi*¹⁰. Et rursus: *Donec occurramus*

¹⁰ Ephes. iii, 19.

*in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi*¹¹. A Καὶ πάλιν· Μέχρι καταστήσωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ.

200 VIII. Est quando, simul ac incipit aliquis genua flectere, plenum huic repente divina operatione sit cor; et anima condelectatur Domino, ad instar, ut dictum est, sponsæ cum sponso. Hoc magnus dicit Isaias: *Quo enim modo gaudet sponsus super sponsam, sic gaudebit Dominus super te*¹². Est etiam, quando contingit occupari quidem talem tota die; una autem ubi se idem hora orationi permiserit, rapitur ab ipsa interior homo, et immenso profundo illius sæculi futuri tenetur comprehensus. Oblectat autem ipsum arcana et ineffabilis voluptas, ita ut mens quidem obstupescat tota suspensa et in sublime raptā; obliquoque internis sensibus subrepat terrenæ hujus mundi sapientiæ; utpote repletis ipsi objecto digniori cogitationibus, ut dictum est, et captivis procul abductis contemplatione infinitarum et incomprehensibilium rerum, ut in illa hora per orationem homini accidat evolare simul cum oratione ipsius animam.

IX. Ad interrogantem autem, an possibile homini sit in eo semper statu durare, sic respondendum est: nunquam quidem gratiam non inesse, et non penitus radicari quasi coalescentem in naturam unam homini in quo est. Cæterum una cum sit ipsa, non uno tamen modo, sed multipliciter, prout vult, et convenire videt ad ipsius utilitatem hominis, varias vicissitudines dispensat. Nam aliquando quidem acriorem ipsi, aliquando languidiorem flammam subjicit. Est quando lux magis resplendeat; est quando contrahat fulgorem, et caliginem obducat quamdam, divina prorsus dispositione, lampade inextinguibiliter nihilominus ardente. Quando vero fulgentiori et puriori radiat lumine, velut abundantiori potu exhilaratus homo festum diem celebrat. Est etiam cum ipsum in corde micans lumen alteri lumini sub intimis profundius latenti velut fenestram aperit, ut homo totus dulcedine illa et speculatione plane absorptus, non amplius in se ipso sit, sed quasi fatuus et noxius habeatur mundo, propter inusitatas illecebras amoris et voluptatis et profunditatem, queis dignus habetur, mysteriorum. Ei contingit sæpius isto tempore ipsum perfectorum contingere graduum mensuram, et omni liberum esse peccato et irreprehensibilem; verum posthæc contrahi rursus quodammodo gratiam; et ab adversaria pro-

X. Sic tecum reputa res gratiæ se habere: finge tibi, residere perfectionem in duodecimo gradu; est igitur, ut ad hanc gradus mensuram liceat ascendere; sed vicissim remittit gratia, et uno descendens gradu, in undecimo, ut ita loquar, subsistit, ubi mirabilia illa ipsi ostenduntur, et quorum ille experimentum cepit homo: sed eodem modo si hæc se semper haberent, non esset ipsi

H'. Ἔστιν ὅτε, φησὶν, εἰσέρχεται τις κλῖναι γόνυ, καὶ τοῦτο ἡ καρδία μεσθὴ θαλάσσης ἐνεργείας γίνεται, καὶ ἡ ψυχὴ συνευφραίνεται: Κυρίῳ, καθάπερ ἤδη ἐδήλωται, νόμφης τρόπον κατὰ τοῦ νομφίου. Ὁ μέγας τοῦτο φησὶν Ἡσαίας· Ὅν γὰρ τρόπον εὐφραίνεται νομφίος ἐπὶ νόμφης, οὕτως εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ σοί· ἔστι δ' ὅτε συνέδη μὲν ἀσχολεῖσθαι τὸν τοιοῦτον ὅλης ἡμέρας, κατὰ δὲ μίαν ὥραν εἰς εὐχὴν ἑαυτὸν ἐπιτρέψαντα, ἀρπάζεται παρ' αὐτῆς ὁ ἔσω ἄνθρωπος, καὶ ἀκόχοτος ἀπέριον βάθει τοῦ αἰῶνος ἐκείνου γίνεται. Ἐχει δὲ αὐτὸν ἀπόρρητος ἡδονή, ὡς ἐκπλήττεσθαι μὲν τὸν νοῦν μετέωρον ὅλον ὄντα καὶ ἠρηπαγμένον· λήθην δὲ τὰς φρεσὶν ἐγγίνεσθαι τοῦ ἐπιγίλου τοῦδε φρονήματος· ἅτε μετωθέντων αὐτῶ τῶν λογισμῶν, ὥσπερ εἰρηται, καὶ εἰς ἀπέραντά τε καὶ ἀκατάληπτα πράγματα αἰχμαλώτων αὐτῶ ἀκαθόντων, ὡς ἐν ἐκείνῃ ὥρᾳ δι' εὐχῆς τῶ ἀνθρώπου γίνεσθαι συναπαλθεῖν ὄμα τῇ εὐχῇ καὶ τὴν ψυχὴν.

Θ'. Πρὸς δὲ γε τὸν ἐρωτῶντα, φησὶν, εἰ πάντοτε δυνατόν τῷ ἀνθρώπῳ τῇ τοιαύτῃ διαρκεῖν καταστάσει, ταῦτα λεκτέον· ὡς ἡ μὲν χάρις οὐκ ἔστιν ὅτε μὴ σύνεσι καὶ ἐβρίζωται, καὶ ὡς φυσικόν τι πεπηγὸς ἐγγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ ὅς σύνεσι· μία δὲ οὖσα αὐτῇ πολυτρόπως, ὡς θέλει, πρὸς τὸ τοῦ ἀνθρώπου συμφέρον, οἰκονομεῖ· ποτὲ μὲν γὰρ πλέον αὐτῶ τὸ πῦρ, ποτὲ δὲ ἀμυδύτερον ἀνακαλεῖ. Καὶ τὸ φῶς, ἔστι μὲν ὅτε μᾶλλον ἐκλάμπει, ἔστι δ' ὅτε καὶ συστελλεται καὶ ἐπιστυγνάζει κατὰ θείαν πάντως οἰκονομίαν, καίτοιγε τῆς λαμπάδος ἀσθεστα κατομένης. Ὅτι δὲ παιδρυνθῆ πλέον, τότε καθάπερ ἐν μέθῃ κλείονι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐορτάζεται· ἔστι δ' ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τὸ φαῖνον ἐν καρδίᾳ, τῷ ἐνδοτέρῳ δῆπου καὶ βαθυτέρῳ διανοίγει φωτὶ, ὥστα ὅλον τὸν ἄνθρωπον τῇ γλυκύτητι, ἐκείνῃ καὶ θεωρίᾳ καταποθόντα μηκέτι ἐν ἑαυτῷ εἶναι, ἀλλ' ὡς μωρὸν τε καὶ βλαβερόν ὕπναιαι τῷ κόσμῳ, διὰ καινοῦς συγγας ἀγάπης καὶ ἡδονῆς, καὶ τὸ βάθος ὧν ἤξιώται μυστηρίων. Καὶ συμβαίνει πολλάκις κατ' ἐκείνον μὲν τὸν καιρὸν τῶν τελείων αὐτὸν ἐπιθεῖναι μέτρων, καὶ εἶναι πάσης ἀμαρτίας ἐλεύθερόν τε καὶ ἀνεπίληπτον, μετὰ δὲ ταῦτα συσταλῆναι τρόπον τινὰ τῆν χάριν, καὶ τὸ κάλυμμα τῆς ἐναντίας ἐπιστῆναι ὀνόμαως.

Γ'. Οἶου μοι, φησὶν, οὕτως τὰ τῆς χάριτος ἔχειν ὑποκείσθω γὰρ σοι πρὸς δωδέκατον βαθμὸν ἀνέναι τὴν τελειότητα· εἶναι μὲν οὖν ὅτε καὶ τοῦτο τὸ μέτρον ἐφικτόν γίνεται· πλὴν ἀλλ' ἐνδίδωσι πάλιν ἡ χάρις, καὶ ἕνα ὑποβάσσει βαθμὸν, εἰς τὸ ἐνδέκατον, ὡς εἰπεῖν, ἴσταται. Ἐδέλχη ἐκείνα δὴ τὰ θαυμάσια, καὶ ὧν πείραν καὶ ἄνθρωπος ἔσχεν ἐκεῖνος· εἰ τὸν ἴσον αὐτῷ τρόπον εἶχε ταῦτα διαπαντός, οὐκ ἔν ὄ-

¹¹ Ephes. iv, 15. ¹² Isa lxxii, 5.

νατὸν αὐτῷ ἦν τὴν οἰκονομίαν καὶ τὸ βάρος ὑπείναι τοῦ λόγου, ὅτε μὴν ἀκούειν τι καὶ λέγειν, ἢ καὶ περὶ τοῦ, κἀν τὸ βραχύτατον, μεριμνῶν, ὅτι μὴ καίσθαι μόνον μίαις γωνίας ἐπειλημμένον, καὶ μετέωρον, καὶ μεμεθυμένον· ταύτη τοι καὶ τὸ τέλειον αὐτῷ μέτρον οὐ παρεσχέθη· ἵνα καὶ τῇ ἀδελφῶν προνοίᾳ, καὶ τῇ τοῦ λόγου διακονίᾳ καιρὸν ἔχη σχολάζειν.

ΙΑ'. Ἀκούοντες, φησὶ, τοῦ λόγου τῆς βασιλείας, καὶ πρὸς δάκρυα καταγόμενοι, μὴ τοῖς ἡμετέροις τούτοις ἐναπομεινωμένον δάκρυον, μηδὲ τῇ ἡμῶν ἀκοῇ ὡς καλῶς ἀκούσαντες, μηδὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὡς καλῶς ἰδόντες, ἀρκούντως ἔχειν ἑαυτοῖς λογιώματα· καὶ γὰρ εἰσὶν ἕτερα ὦτα καὶ ἕτεροι ὀφθαλμοί, καὶ κλαυθμοὶ ἕτεροι, ὡς δὴ καὶ διάνοια καὶ ψυχὴ ἕτερα, ὅπερ ἔστιν αὐτὸ θεῖον Πνεῦμα καὶ ἐπουράνιον, τὸ ἀκούον τε καὶ κλαίον, εὐχόμενόν τε καὶ γινώσκον, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ἐν ἀληθείᾳ ποιοῦν· ἐπεὶ καὶ τοῖς ἀποστόλοις ὁ Κύριος τὴν μεγίστην ἐπαγγελόμενος τοῦ Πνεύματος δωρεάν· Ὑπάγω, ἔλεγεν, ὁ δὲ Παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, ὃ πέμψει Πατὴρ ἐν τῷ ὄνοματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα. Καὶ πάλιν· Ἐτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἅρα· ἄρα δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἐκεῖνος οὖν προσεύξεται καὶ ἐκεῖνος κλαύσεται. Τὸ γὰρ, τί προσευξόμεθα, φησὶν ὁ βασιλεὺς Ἀπόστολος, καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν· ἀλλ' αὐτὸ Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλλήλοισι· αὐτῷ γὰρ τῷ Πνεύματι μόνῳ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα δηλὸν ἔστι. Τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ, φησὶν, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ καὶ, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ Παρακλήτου ἐπιφοιτήσαντος, καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀποστόλων σκηνωσάσης, τὸ μὲν τῆς κακίας κάλυμμα εἰσάπαν αὐτῶν ἀφῆρθη, τὰ πάθη δὲ κατηγορήθη, καὶ τὰ τῆς καρδίας αὐτοῖς ἀπεκαλύφθησαν ὕμματα. Καὶ τότε λοιπὸν σοφίας πλησθέντες, καὶ τέλειοι καταστάντες ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, δι' ἐκείνου μὲν καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ποιεῖν ἔγνωσαν, δι' ἐκείνου δὲ καὶ πρὸς πᾶσαν ἀλήθειαν ἐχειραγωγήθησαν ἡγεμονεύσαντός τε καὶ βασιλεύσαντος αὐτοῖς τῶν ψυχῶν. Ὅταν οὖν καὶ ἡμῖν ἐπακούσῃ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ κλαίειν ἐπέρχεται, δεηθῶμεν Χριστοῦ, πιστεῖ ἀναπιδιώστω ἐλεύσεσθαι πρὸς ἡμᾶς, ἐλπίζαντες ἀληθῶς ἀκούον ἡμα.

ΙΒ'. Τὸ πρᾶγμα ὅπως ἔχειν οἶον, φησὶν· ἐπίκειται τις δύναμις ἐπικαλύπτουσα τὸν ἐλαφρὸν νοῦν, ὡς ἄῃρ τις λεπτός· καίτοι δὲ τῆς λαμπάδος ἀεὶ ποτε καιομένης καὶ φαινούσης, καθάπερ εἴρηται· ἀλλὰ τῷ φωτὶ ἐκείνῳ ὡς κάλυμμά τι ἐπίκειται· ταύτη τοι οὐδὲ ἔξαρνός ἐστιν ὁ τοιοῦτος μὴ εἶναι τέλειος, μηδὲ τὸ ὅλον ἐλεύθερος ἐκ τῆς ἀμαρτίας· ἀλλ' οἷον εἰπεῖν ἐλεύθερός τε καὶ οὐκ ἐλεύθερος· τοῦτο τε οὐκ ἀθεεὶ πάντως· ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεσθαι θεῖον· καὶ ποτε μὲν διαλύεται καὶ θραύεται ἐκεῖνο τὸ μυστό-

A possibile ut dispensationem hanc gratiosam et onus illud sustinet. Neque sane audire, nec curare quilibet quamvis minimum rerum humanarum potest, nisi quod jacet tantum in angulo correptus, et suspensus, et inebriatus. Unde perfecti ipsi gradus mensura non indulgetur; ut et fratrum curam habere, et ministerio verbi vacare possit.

XI. Cum audiendo sermones de regno Dei ad pias lacrymas movemur, non acquiescamus iis lacrymis tanquam nostris; neque has imputemus aut auribus nostris, quasi bene audierint; aut oculis, quasi bene viderint; et sufficere istos sensus ad talia reputantes. Etenim aliæ sunt aures, alii oculi, alii fletus, uti et alia mens et anima alia; divinus nempe **201** ipse ac supercœlestis Spiritus audiens et fletus, orans et cognoscens, voluntatemque in veritate divinam faciens. Quandoquidem apostolis Dominus maximum promittens Spiritus donum: *Vado, ait, et Paracletus Spiritus sanctus, quem Pater mittet in nomine meo, ille vos docebit omnia*¹³. Et rursus: *Adhuc multa habeo vobis discere; sed non potestis portare modo; cum autem venerit ille Spiritus veritatis, deducet vos in omnem veritatem*¹⁴. Ille igitur orabit, ille lacrymabitur. Etenim *Quid oremus, inquit divinus Apostolus, prout oportet, nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*¹⁵. Nam ipsi Spiritui soli Dei voluntas perspecta est. Siquidem *Quæ Dei sunt, inquit, nemo novit, nisi Spiritus Dei*¹⁶. Quoniam et quando, juxta promissionem, die Pentecostes descendit Paracletus, et virtus boni Spiritus animabus apostolorum insedit; velamen quidem illud, quo innata homini pravitas mentem obumbrat, plane ab iis ablatum est; vitiosi vero affectus aboliti sunt; oculique mentis ipsorum sunt aperti. Et tunc de cætero sapientia repleti, et perfecti constituti a Spiritu, per illum quidem et Dei voluntatem facere decreverunt, per illum et ad omnem veritatem manuducti sunt, regnantem in animabus ipsorum. Quando ergo nobis quoque audientibus verbum Dei in lacrymas resolvi contigerit, oremus Christum, fiducia omnem dubitationem pellente, ut veniat ad nos, certo sperantes, suum Spiritum auditurum, et oraturum in nobis ad ipsius voluntatem. καὶ προσευχόμενον Πνεῦμα κατὰ τὸ αὐτοῦ θέ-

XII. Rem sic se habere puta: incumbit vis quædam superne obtegens expeditam mentem, ut aer quidam tenuis; ardente nihilominus semper et lucente, ut dictum est, lampade; sed illi ejus luci quoddam superne quasi operculum imponitur; unde qui ejusmodi est, haud inficias iverit, nequaquam esse perfectum, nec ex toto liberum a peccato; verum, ut sic dicam, liberum simul et non liberum, id vero haudquaquam omnino sive numine; sed per dispensationem divinam. Ac nonnunquam

¹³ Joan. xiv, 26. ¹⁴ Joan. xvi, 22. ¹⁵ Rom. viii, 26. ¹⁶ I Cor. ii, 2.

quidem dissolvitur et scinditur ille *medius paries* *A macerix*; quandoque omnino non dissolvitur. Neque pari per omnia in his passu procedit orationis negotium; sed est quando amplius accenditur gratia, et consolatur, et quietem præbet; est rursus, quando hebetior et remissior fit, prout ipsa gratia, accommodate ad ipsius utilitatem hominis benevole providens, varie dispensat. Ingressus tamen sum certis momentis in perfectam mensuram; gustum percepi et experientiam habui beati illius ævi. Nondum autem quemquam vidi Christianum perfectum, aut omni ex parte, in tempus omne, liberum. Sed requiescit aliquis in gratia, et mysteriorum ac revelationum fit particeps; et in multam dulcedinem gratiæ intrat; et peccatum rursus nihilominus inest ipsi. Tales porro propter exuberantem gratiam et lumen ipsos illustrans, per imprudentiam dico, perfecti esse et liberi videntur sibi; ego vero nondum, uti dixi, vidi ullum hominem perfecte liberum; nam et quadam ex parte mihi contigit, momentis quibusdam, in illam, quatenus dictum est, mensuram ingredi. Et novi, edoctus experimentis, qualis demum sit perfectus homo.

XIII. Cum audire tibi contigerit de communicatione sponsi cum sponsa, de choris, de cantu et festis, nihil materiale aut terrenum cogitaveris. Et enim in exemplum duntaxat per condescensionem **202** hæc assumuntur. Quoniam illa quæ his designantur, spiritualia et oculis carneis incontigua sunt. Animæ vero sanctæ ac fideli sub comprehensionem veniunt et ipsa communicatio sancti Spiritus, et supercælestes thesauri, chori ac festa sanctorum angelorum. Quin isti tantum homini manifestata fiunt, qui experimentum eorum ceperit; non introductus autem in hæc adyta, nec qualemcunque talium formare ideam potest. Reverenter igitur de huiusmodi rebus audi, quoad tibi contingat credenti, ut dignus habearis fruitione tuarum rerum. Et tunc scies ipsa experientia oculorum animæ, qualium honorum animæ Christianorum fieri compotes queant. Nam in resurrectione corpori quoque continget horum esse participi, videreque illa et quodammodo palpate, quando ipsum spirituale factum fuerit.

XIV. Propria animæ nostræ decora, et boni **D** fructus, videlicet oratio, charitas, fidesque et vigilia et jejuniū, et alia virtutum officia, ubi mista per participationem fuerit communioni Spiritus, tunc et ipsa, velut thymiamā conjectum in ignem, opulentam emittunt fragrantiam: sed et nobis redditur facile conversari congrue ad voluntatem Dei; utpote cum sine Spiritu sancto, quemadmodum jam antea dictum est, nemo possit intelligere Dei voluntatem. Ut enim quæ viro nubit mulier, prius quidem quam ei conjungatur, proprio vivit arbitrio, et prout ipsi libitum est de se consulit; simul autem sub mariti convenerit manum, sub eo rerum omnium actionumque suarum moderatore vivit, se respicere ipsam ex eo desinens; pari modo et anima prius habet

χορ τοῦ φραγμοῦ, ποτὲ δὲ τὸ σύμπαν οὐ διαλύεται. οὐδὲ διαπαντὸς ἐπίσης τὰ τοιαῦτα τῆς εὐχῆς· ἀλλὰ ἔστι μὲν ὅτε πλέον ἢ χάρις ἀνάπτεται, καὶ παρακαλεῖ καὶ διαναπαύει· ἔστι δὲ ὅτε συγνοτέρα καὶ ὑφειμένη γίνεται, καθὼς αὕτῃ ἢ χάρις πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ οἰκονομεῖ. Ὅμως εἰσῆλθον εἰς τὸ τέλειον μέτρον ἐν τισὶ καιροῖς, καὶ ἔγευσάμην καὶ πείρην ἔσχον ἐκείνου τοῦ αἰῶνος. Οὕτω δὲ οὐδένα εἶδον Χριστιανὸν τέλειον ἢ καθάπαξ ἐλεύθερον· ἀλλὰ καὶ διαναπαύεται τις ἐν τῇ χάριτι, καὶ μυστηρίων καὶ ἀποκαλύψεων κοινωνῶς γίνεται, καὶ εἰς φθύττετα πολλὴν τῆς χάριτος εἰσεσι· καὶ ἡ ἁμαρτία κἀν αὐτῷ σύνεστιν. Οἱ δὲ τοιοῦτοι διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν, καὶ τὸ ἑλλάμπον αὐτοῖς φῶς, κατὰ γὰρ ἀπειρίαν φημι, τέλειοι τε καὶ ἐλεύθεροι ἔδοξαν εἶναι· **B** ἐγὼ δὲ, ὡς εἴρηται, οὕτω οὐδένα εἶδον ἀκριβῶς ἐλεύθερον· ἐπειδὴ κάμολ μερικῶς καιροῖς ἐν τισὶν ἐξεγένετο εἰς ἐκεῖνο τὸ μέτρον ἢ λέλεκται εἰσελθεῖν, καὶ οἷα καταμαθὼν ὁποῖός τις ὁ τέλειος ἀνθρώπος ἔστιν.

Π'. Ἐπειδὴν ἀκοῦσαι σοι γένοιτο περὶ κοινωνίας νυμφίου καὶ νύμφης, καὶ χορῶν, καὶ ἑορτῶν, μὴ ἐν ὕλικόν μὴδὲ πρόσγειον ἐννόησον. Καὶ γὰρ εἰς ὑπέδειγμα μόνον συγκαταβατικῶς ταῦτα παραλαμβάνεται. Ἐπεὶ ἐκεῖνα ἀρρήτὰ τέ ἐστι καὶ πνευματικὰ καὶ ὀφθαλμοῖς τοῖς σαρκικοῖς ἀφαισῶντα· ψυχῇ δὲ ἀγία καὶ πιστῇ πρὸς κατάληψιν ἔρχεται, αὕτη τε ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ οἱ ἐπουράνιοι θησαυροί, οἱ χοροὶ τε καὶ ἑορταὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τῷ πείρῃ λαθόντι μόνῳ καταφανῆ γίνονται, ἀμύτην δὲ οὐδὲ ἐννοῆσαι δυνατὸν τὸ παράπαν. Εὐλαδῶς οὖν περὶ αὐτῶν ἄκουε, μέχρις ἂν καὶ σοὶ γένοιτο πιστεῦοντι καταξιώθῃναι τῶν τοιούτων τυχεῖν· καὶ τότε εἰση αὕτῃ πείρῃ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς εἰς ἀγαθῶν ψυχῶν τε Χριστιανῶν κἀνταῦθα κοινωνεῖν δύνανται. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει καὶ αὐτῷ τῷ σώματι τῶν τοιούτων παρέσται τυχεῖν, βλέπειν τε αὐτὰ καὶ οἶονε κρατεῖν, ὅπταν καὶ αὐτὸ γένηται πνεῦμα.

ΙΑ'. Τὰ ἴδια τῆς ψυχῆς κάλλη, καὶ οἱ ἀγαθοὶ κερτοὶ, ἦτοι εὐχή, ἀγάπη, πίστις τε καὶ ἀγρυπνία καὶ νηστεία, καὶ ἄλλα τῶν ἀρετῶν ἐπιτηδεύματα, ἐπειδὴν μιγείη, καὶ κοινωνήσοι τῆς τοῦ Πνεύματος κοινωνίας, τότε καὶ αὐτὰ καταπερὶ θυμιάμα πρὸ βληθὲν, πλουσίαν ἀποδίδωσι τὴν εὐδοίαν· ἀλλὰ καὶ ἡμῖν γίνεται ῥάδιον ἀκολούθως τῷ θελήματι ταυτεύεσθαι τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἄνευ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, καθάπερ ἦδη πρότερον εἴρηται, μηδενὶ δυνατὸν ἐν συνίεναι τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα. Ὡσπερ γὰρ ἀνερὶ πρὸς γάμον συνοῦσα γυνή, πρότερον μὲν ἢ συναρθεῖναι, γνώμη τῇ ἰδίᾳ στοιχεῖ, καὶ θελήματι τοῖς ἑαυτῆς κέχρηται, ἐπειδὴν δὲ συνέλθη καθ' ἐν, ὅπ' ἐκείνη ἡγεμόνη τὸ σύνολον ζῆ, τοῦ πρὸς ἑαυτὴν ὄρην, ἀρεμῆν· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ψυχῇ ἔχει μὲν ἴδόν τι θέλημα, καὶ ἰδίους νόμους, καὶ ἔργα ἴδια· ἐπιτεῖν

ὅς γένηται ἀξία τῷ ἐπουρανίῳ ἀνδρὶ Χριστῷ συνελθεῖν, ὑποτάσσεται τῷ τόμῳ τοῦ ἀνδρός, οὐκ ἔτι τῷ ταύτης θελήματι, ἀλλὰ τῷ ταύτης νυμφίου ἐπομένη Χριστοῦ.

IE'. Τὸ τοῦ γάμου ἔνδυμα τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριν ἡγοῦ· τὴν ὃ μὴ ἐνδύναί γεγωνῶς ἀξίος, τοῦ ἐπουρανίου γάμου καὶ τοῦ δεῖπνου τοῦ πνευματικοῦ κοινωνῶς οὐκ ἔσται. Θώμεν σπουδῆν τοῦ πνευματικοῦ καὶ θείου πιεῖν οἴνου, καὶ μεθυσθῆναι μέθην νηφάλιον· Ἰν' ὡσπερ οἱ οἴνου διακορεῖς λαλιότεροι γίνονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς, τοῦ πνευματικοῦ τούτου διάπλοι· γεγονότες οἴνου, μυστηρίων θεῶν λαλήσωμεν διηγήματα· *Καὶ τὸ ποτήριόν σου γὰρ, φησὶ Δαβὶδ, μεθύσκον με, ὡσεὶ κρατίστον!*

IC'. Αὕτη ἐστὶν ἡ πτωχότης Πνεύματι ψυχῆ, ἣτις ἐπιγινώσκει μὲν τὰ ἐαυτῆς τραύματα, ἐπιγινώσκει δὲ τὸ περιέχον αὐτὴν τῶν παθῶν σκότος, καὶ τὴν ἀπὸ Κυρίου διαπαντός· ἐπιζητεῖ λύτρωσιν· ἣ φέρει μὲν πόνους, ἐπ' οὐδενὶ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν χαίρει· ἀλλὰ τῷ καλῷ μόνῳ Ιατρῷ, καὶ τῇ αὐτοῦ πέποιθεθεραπείᾳ. Πῶς οὖν ἡ τετραυματισμένη αὕτη ψυχὴ καλὴ καὶ εὐπρόσωπος ἔσται, καὶ πρὸς συμβίωσιν ἀρμόζουσα τῷ Χριστῷ; πῶς ἄλλως ἢ κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κτίσιν, καὶ τὴν σαφῆ τῶν οἰκείων τραυμάτων καὶ τῆς πτωχείας ἐπίγνωσιν; Εἰ γὰρ οὗς ἔχει τραύμασι τε καὶ μύλωσι τῶν παθῶν μὴ συνήδεται, μηδὲ συνηγορεῖ τοῖς σφάλμασιν, οὐ λογιέσται αὐτῇ τὴν ἀμορφίαν ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐλθὼν ἰσθαι καὶ θεραπεύει, καὶ ἀπαθὲς αὐτῇ καὶ ἀφροδόν τι κάλλος ἀποκαθίστησι· μόνον αὕτη προαιρέσει μὴ κοινωνεῖτω τοῖς πραττομένοις, καθάπερ εἴρηται, μηδὲ τοῖς ἐνεργουμένοις συνευδοκεῖτω πάθεισιν. Ἄλλ' ὅλη δυνάμει πρὸς Κύριον ἐκδοκῶ, ἵνα διὰ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τῆς ἐλευθερίας πάντως ἀξιοθῆ τῶν παθῶν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ ψυχὴ μακαρία· οὐαὶ δὲ τῇ μὴ συναίσθησιν δεχομένη τραυμάτων, μηδὲ ἔχειν τι κακίας διὰ πολλὴν καὶ ἄμετρον οἰομένη κακίαν· ταύτην γὰρ οὐδὲ ὁ ἀγαθὸς ἐπισκέπτεται Ιατρός, οὐδὲ θεραπεύει, ὅτι μηδὲ μέλει αὐτῇ τῶν τραυμάτων, ἅτε καλῶς ἔχειν καὶ ὕγιως ἡγουμένη· *Ὁ γὰρ χρεῖαν ἔχουσι, φησὶν, οἱ ὀφειλόντες Ιατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.*

invisit medicus, nec sanat; quoniam sollicitudine se bene habere ac vigere sanitate existimet. *Non habent* ¹⁸.

IZ'. Μακάριοι τῷ ὄντι καὶ ζηλωτοὶ τοῦ βίου καὶ D τῆς ὑπερφυοῦς ἀπολαύσεως, ὅσοι διὰ θερμῆς καὶ φιλαρέτου διαγωγῆς τῶν ἐπουρανίων τοῦ Πνεύματος μυστηρίων πείρα καὶ αἰσθήσει τὴν γνῶσιν εἰλήφασιν, καὶ τὸ πολλτεῦμα ἐν οὐρανοῖς ἔχουσιν. Οὗτοι καὶ συμπάντων κρείττους ἀνθρώπων εἰσὶ· καὶ φανερά ἡ ἀπόδειξις. Τίνι γὰρ τῶν δυνατῶν, ἢ σοφῶν, ἢ φρονίμων ἀνελθεῖν εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπῆρξεν ἐπιστρεφόμενῳ περὶ τὴν γῆν, ἐκεῖ τε ἐργάσασθαι ἔργα πνευματικὰ, καὶ τὰ κάλλη τοῦ Πνεύματος κατοπεῦσαι; νυνὶ δὲ πένης τις τὸ φαινόμενον, πένης ἄκρω καὶ ἐξουδε-

A voluntatem quamdam propriam, leges usque proprios, opera propria: postquam vero digna facta fuerit quæ supercœlesti viro jungeretur Christo. subjicitur legi viri, non amplius suam, sed sponsi sequens voluntatem.

XV. Nuptialem vestem Spiritus gratiam esse puta, quam qui induere dignus non fuerit, celestium nuptiarum epulique spiritualis particeps non erit. Ponamur studium in spirituali et divino bibendo vino, et inebriemur ebrietate sobria, ut, quemadmodum qui vino pleni sunt, loquaciores fiunt, ita et nos, spirituali hoc large hausto mero, mysteriorum divinorum eloquamur narrationes. *Et calix tuus (ait David) inebrians me, quam præclarus est!* ¹⁹!

B XVI. Ipsa est illa pauper Spiritu anima, quæ cognoscit quidem sua vulnera; cognoscit vero etiam eas, quibus circumambitur, perturbationum tenebras; et a Domino continue liberationem quaerit. Quæ tolerat quidem labores, de nullo autem eorum, quæ super terram sunt, bono gaudet; sed in bono tantum medico, et in ejus curatione confidit. Quomodo igitur hæc vulnerata anima decora et formosa erit, et ad vitæ societatem individua cum Christo ineundam apta? quomodo aliter quam perspectam habendo antiquam suam originem, et claram præ se ferendo propriorum vulnerum et mendicitatis notitiam? Nam si iis, quæ habet, vulneribus et cicatricibus passionum non delectatur, nec patrocinator delictis suis; non imputat ipsi suam deformitatem Dominus; sed venit et sanat ac curat eam, nullique obnoxiam alterationi et immarcescibilem quamdam ei restituit pulchritudinem. Tantum ipsa ne libero assensu participet iis quæ sunt, ut dictum est; neve consentiendo ea comprobet, quæ inordinatæ perturbationes operantur; sed tota virtute ad Dominum clamet, ut per bonum ipsius **203** Spiritum liberare se dignetur a cunctis pravis affectibus. Beata profecto talis anima: vix autem illi, quæ sensum intimum non capiet vulnerum suorum; quæque omnis se pravitatis funditus expertem per multam et immensam putaverit pravitatem. Talem enim neque bonus non tangitur vulnerum propriorum; utpote quæ *enim* (inquit) *egent qui sani sunt medico, sed qui mala*

XVII. Beati revera, et invidendi ob vitæ et exsuperantis naturæ modum fruitionis felicitatem, quicunque per ferventem fidem, et vivendi usum ad virtutem normam exactum, supercœlestium sancti Spiritus mysteriorum sensu et experientia notitiam perceperunt, et conversationem in cœlis habent. Tales omnium, qui usquam vivunt hominum, præstantissimi sunt. Id quod demonstrari manifesto potest. Cui enim potentum, aut sapientum, aut prudentum, ascendere in cœlum contigit, interim dum versantur in terra et illic operari opera spiritua-

¹⁷ Psal. xlii, 5. ¹⁸ Matth. ix, 12; xu, 17; Luc. v, 31.

[The page contains several columns of text that are almost entirely illegible due to extreme horizontal line artifacts. The text appears to be organized into paragraphs and possibly lists or tables, but the content cannot be discerned.]

καθ' ἑαυτὴν οὐσα, τὴν ἐντελῆ τῶν ἀρετῶν διακόσμησιν καὶ τὴν πνευματικὴν εὐπρέπειαν τῆς ἀγιωσύνης ἐκτός, εἰ μὴ καὶ τῆς θείας ἀπολαύσει χεῖρες, ἀδύνατός ἐστιν ἐπιδειξασθαι. Οἷον ἡ γῆ, καθ' ἑαυτῆς μένουσα, εἰ μὴ μετάσχοι τῆς διὰ τῶν γηπῶνων ἐπιμελείας, εἶτα καὶ τὴν ἐκ τῶν θμβρων καὶ τοῦ ἡλίου καταδέξεται συνεργίαν, ἀνεπιτήδευός ἐστι καὶ ἥμισυ διαρκῆς πρὸς καρπογονίαν. Καὶ οἶκος δὲ πᾶς τοῦ ἡλιακοῦ τοῦδὲ δεῖται φωτός, ὅπερ οὐκ ἐστι τῆς αὐτῆς ἐκείνῃ φύσεως· ἐπεί σκότους ἂν εἴη πεπληρωμένος καὶ ἀχρηστός· καὶ ἕτερα δὲ τούτοις ὁμοίως ἔχοντα εἴησι. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀδυνάτως, καθ' ἑαυτὴν σχοῦσα, τοὺς καρποὺς τῶν ἀρετῶν τελείους ἀποδιδόναι, δεῖται τοῦ πνευματικοῦ γηπῶνου τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, τούτεστι τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ· ὅπερ καὶ αὐτὸ ξῆνον τῆς ἡμετέρας ἀτεχνῶς φύσεως· κτίσμα γὰρ ἡμεῖς, τὸδε ἄκτιστον· ἵνα καὶ τῇ ἰδίᾳ τέχνῃ γεωργῆσαν τῶν πιστῶν φημι τὰς καρδίας, τὰς θλιψθλήματι ἑαυτὰς τῷ πνευματικῷ γεωργῷ παραδούσας, τελείους τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος ἀποδοῦναι παρασκευάσῃ, λάμπῃ τε τὸ ἑαυτοῦ φῶς ἐν τῇ ἐσκοτισμένῃ τοῖς πάθεσιν τῆς ψυχῆς ἡμῶν οἰκίᾳ.

Κ'. Διπλοῦς ἐστὶ τοῖς Χριστιανοῖς ὁ πόλεμος, καὶ διπλῆ ἡ πάλη· πρὸς τε τὰ ὀρώμενα τῷ ὀφθαλμῷ τούτῃ· ὀπερετιζέει γὰρ ταῦτα καὶ διαγαργαλίζει καὶ παρακαλεῖ τὴν ψυχὴν προσπάσχειν αὐτοῖς καὶ συνηθεσθαι· εἶτα καὶ πρὸς τὰς τοῦ δεινοῦ κοσμοκράτορος ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας.

ΚΑ'. Ἡ δόξα Μωσέως, ἦν ἐπὶ τοῦ προσώπου εἶχε, τύπος τῆς ἀληθοῦς δόξης τοῦ παναγίου Πνεύματος ἦν· ὃν γὰρ τρόπον ἐκεῖ πᾶς ὅστις ἀτενίσαι ἀδύνατος. Οὕτω καὶ νῦν ταύτην τὴν δόξαν, τὴν ψυχὴν Χριστιανῶν ἐπιλάμπουσαν, τὸ τῶν παθῶν σκότος οὐχ ὑπομένει· ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀόγῃς ταύτης ἀποδιωκόμενον φαύγεται.

ΚΒ'. Τῷ φιλαλήθει καὶ φιλοθείῳ καὶ τῆς ἐπουρανίου γλυκύτητος γευσταμένῳ, ἐμφοτῶν τε καὶ κεκραμένῃ ἐν τῇ ψυχῇ κεκτημένῳ τὴν χάριν, καὶ ὅπως ἑαυτὸν τοῖς θελήμασι τῆς χάριτος ἐπιτρέψαντι, πάντα τοῦ αἰῶνος τοῦδε διὰ μίσους ἐστὶ· κράττεον γὰρ οὗτος τῶν τοῦ κόσμου κατέστη πάντων· κἂν χρυσοῦν εἴπη, κἂν ἀργυρον, κἂν τιμὰς καὶ δόξας, κἂν μακαρισμοὺς καὶ ἀπαύτους· ὑπ' οὐδενὸς ἀλῶναι τῶν τοιούτων δύναται· καθότι πλοῦτου ἄλλου καὶ τιμῆς ἄλλης, ἑτέρας δὲ δόξης εἰς πείραν ἀφίεται, καὶ ἡδονῇ ἀφθάρτῳ τρέφεται τὴν ψυχὴν, καὶ ἀσθησιν ἔχει καὶ πληροφροσίαν πᾶσαν διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ Πνεύματος.

ΚΓ'. Οὗτος, ὅπως τῷ λογικῷ ποιμένι διαφορὰ πρὸς τὰ ἄλογα θρέμματα, τοσοῦτον ἐν συνέσει τε καὶ γνώσει καὶ διακρίσει, τῶν ἀνθρώπων διαφέρων ἐστὶ· καὶ γὰρ ἄλλου Πνεύματος, καὶ ἄλλου νοῦ, ἄλλης τε συνέσεως καὶ σοφίας παρὰ τὴν τοῦ κόσμου τούτου μετέχει σοφίαν· *Σοφίαν γὰρ, φησὶ, λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις· σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμέ-*

A los incurrunt, isque monstrat naturam humanam, sibi relictam soli, esse insufficientem ad exhibendum in se perfectum virtutum ornatum et spiritualem sanctimoniam decorem, nisi divinae subsidio perfruatur manus. Sicut terra, in suis manens naturalibus, nisi agrorum artibus laboribusque praeparatur, praetereaque nisi et imbrium et solis benignos recipiat influxus, inepta est et minime sufficiens ad gignendos fructus; similiter et domus quaelibet, ut fiat habitabilis, eget lumine solari, alienae utique ab ipsa naturae; quo si careat, oppleta tenebris nulli sit usui: his similia multa videbis: ad hunc igitur modum humana quoque natura impotens per se ipsam est ad fructus virtutum perfectos producendos; indigetque ad id opera spiritualis agricolae animarum nostrarum, qui est Spiritus Christi, alienae profecto a nostra naturae, cum nos creaturae, ipse increatus sit; ut excolendis arte sibi propria fidelium cordibus, iis, inquam, quae se tota voluntate spirituali colono praebent, efficiat ea feracia perfectorum Spiritus fructum; et lumen ejus splendeat in obtenebrata perturbationibus affectuum animae nostrae domo.

XX. Duplex Christianis est bellum et duplex lucta. Nam et ea quae se corporis oculis objiciunt, invitant, titillando irritant et provocant animam, ad se affectu complectenda, et ad oblati per ipsa voluptatibus fruendum; ultraque haec, adversus acris principis mundi principatus et potestates.

XXI. Gloria Mosis quam in facie habuit ²⁵, typus verae gloriae sanctissimi Spiritus erat; quemadmodum enim illi nemo poterat intendere oculos in Mosis faciem ²⁶, sic et nunc resplendentem in anima Christiana ejusmodi gloriam tenebrae affectuum non sustinent: sed ab illo abactae fulgore diffugiunt.

XXII. Ei qui veritatem et Deum amat, quique caelestem dulcedinem gustavit, et insitam concretamque penitus animae possidet gratiam, totumque se arbitrii gratiae permisit, omnia saeculi hujus exosa sunt. Praestantior quippe hic et superior et quibuscunque mundi rebus, sive aurum dixeris, sive argentum; sive honores et dignitates, sive congratulationes et laudes; nullo talium capere potest, quoniam aliarum longe divitiarum, alterius excellentioris dignitatis gustum experiendo percepit, et voluptate incorruptibili anima ejus allitur; sensuque intimo ac possessione beata communicatis ab inhabitante ipsi Spiritu fruitur bonis.

XXIII. Hujus tanta est supra vulgares homines excellentia, quantum ratione praeditus pastor eminet supra brutas pecudes; tantum, inquam, antistat mortalium caeteris sapientia, scientia, discretionem, quippe qui alium Spiritum, aliam mentem, aliam prudentiam ac sapientiam, quam prudentia mundi est, possidet. Sapientiam enim, inquit, loquimur **205** inter perfectos, sapientiam vero non hujus

²⁵ Exod. xxxiv, 30. ²⁶ II Cor. iii, 7.

lia, et pulchritudines divini Spiritus intueri? Nunc vero pauper aliquis in speciem, summe pauper et exinanitus; ac ne vicinis quidem vel minimum notus, procidens in faciem suam coram Domino, ascendit in cœlum ducente sancto Spiritu, et in plena fiducia suæ animæ, mirabilibus illic rebus delectatur; ibique operatur, ibi diversatur, ibi conversationem habet, juxta divinum Apostolum dicentem: *Nostra autem conversatio in cœlis est*¹⁹. Et rursus: *Quæ oculus non vidit, et auris non audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum*²⁰. Mox subjungit: *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum*. Hi sunt vere sapientes et potentes, hi et nobiles et prudentes.

XVIII. Quinetiam, non habita ratione cœlestium illorum, e solis his quæ præsentia sunt de sanctis judicans, non dubitabis, eos omnium longe hominum celsissimos pronuntiare. Age, res dijudicetur hoc modo: Nabuchodonosor Babylonis imperator, congregatis, quibus præerat, gentibus ad adorationem statuæ quam erexerat, Dei hoc ita sapientissime moderante providentia, ut et puerorum omnibus conspicua virtus fieret, et cuncti discerent unum esse Deum verum, qui in cœlis habitat: tres pueri, iique captivi, ac libertate privati, ausi sunt ipsi obsistere; et cunctis, ex multo metu, adorantibus, nec quidquam præter obsequium tentantibus, mutarum ritu pecudum, quo trahebantur, sequentibus, illi tantum abfuerunt ut similia aliis paterentur; ut neque ignorari sint passi suam de religione sententiam, nec latere sustinerint, sed cunctis audientibus dixerint: *Deos tuos non colimus, et statuam auream, quam erexisti, non adoramus*²¹. Quos cum in pœnam terribilis illa fornax excepisset, non sane vim suam exseruit, ac quasi et ipsa venerata ipsos esset, a malis eos immunes conservavit: universis ac rege ipso Deum jam verum agnoscentibus. Hos equidem non magis terras incolentium, quam in cœlis degentium chori plausu celebrarunt. Nam heroica facinora sanctorum haudquaquam esse ignota cœli incolis, sed hos illis accursu et testes adesse, divinus innuit Apostolus, dum ait: *Spectaculum facti sumus angelis et hominibus*²². Potes et hæc in Elia videre, qui, unus homo cum esset, contra plurimos prævaluit, per devotionem ignis e cœlo. Sed et Moyses universam Ægyptum et Pharaonem **204** tyrannum superavit. Idem in iis quæ de Loth, in iis quæ de Noe, quæ de multis aliis narrantur, cernere est, qui cum apparent contemptibiles, multis illustribus et potentibus superiores evaserunt.

XIX. Unius fere cujusque, quas videmus rerum, ea conditio est, ut, ni eis subveniat alienæ naturæ auxilium, quantum in ipsis est, ad operandum inutiles informesque relinquantur. Ineffabilis enim Dei sapientia mysteria et typos per ea quæ in ocu-

λώμενος, καὶ οὐδὲ τοῖς ἐγγειτόνων μικροῦ γνώριμος, προσπίπτων ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ, ἀκείνῳ εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ Πνεύματος ὀδηγούμενος, καὶ ἐν πληροφωρίᾳ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς τῶν ἐκεῖ θαυμασιῶν κατατροφᾶ, ἐκεῖ τε ἐργάζεται, ἐκεῖ τὸ πολίτευμα ἔχει, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· *Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα, φησὶν, ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει· καὶ πάλιν· Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπων οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν*. Εἶτα ἐπάγει· *Ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ*. Οὗτοι εἰσι οἱ ἐν ἀληθείᾳ σοφοί, οἱ δυνατοί, οὗτοι καὶ εὐγενεῖς καὶ φρόνιμοι.

B IH. Καὶ χωρὶς, φησὶ τῶν οὐρανίων ἐκεῖνων, ἀπὸ τῶν παρόντων κρίνων τοὺς ἁγίους, οὐκ ἐπιδοκίμασι πάντων ὑψηλοτέρους εἰπόν. Κρινέσθε δὲ οὕτως· Ναβουχοδονόσορ ὁ Βαβυλωνῶς ἄρξας, ὅποτε τὰ ἔθνη αὐτῷ πάντα εἰς προσκύνησιν ἤς ἔτυχε κατασκευάσας εἰκόνας ἠθροίζετο· τῷ δὲ Θεῷ τοῦτο πανσόφως ἔκονομαίτο, ἵνα καὶ ἡ τῶν παιδῶν ἀρετὴ πᾶσι γνωρίμος καταστῆ, καὶ μάθωσι πάντας, ὅτι θεὸς ἀληθὴς εἶ, ὃς τοὺς οὐρανοὺς κατοικεῖ· τρεῖς παῖδες, καὶ αὐτοὶ αἰχμάλωτοι καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀφρηρημένοι ἐπαρτήσασαντο πρὸς αὐτόν, καὶ πάντων πολλῶν δέει προσκυνούντων, καὶ μὴδ' ὄλωσ' εἰ μὴ κείθεσθαι τολμῶντων, ἀλλὰ σχεδὸν ἀφόνων ἴσα καὶ ταῖς κτίσειν ἐλκομένων, αὐτοὶ τοσοῦτον ἀπέχοντας τοῦ τὰ ἄνω τοῖς ἄλλοις παθεῖν, ὡς μὴδ' εὐσεβοῦντας ἀγνωσίᾳ βούλεσθαι, μὴδ' ὑπομένειν λαθεῖν, ἀλλ' εἰς ἀπόη πάντων λέγειν· *Τοῦς θεοὺς σου οὐ λατρεύομεν, καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσοῦ, ἣν ἔστηκας, οὐ προσκυνούμεν*· τοῦτους εἰς τιμωρίας λόγον καὶ ἡ φοβερὴ ἐκείνη παραλαβοῦσα κάμινος ἦν, οὐδὲ τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν ὑπεδείξατο, ὥσπερ δὲ καὶ αὐτὴ διευλαθεῖσα τοῦτους, ἀπαθείς κακῶν διεφύλαξε, καὶ πάντας καὶ βασιλεὺς αὐτὸς τὸν ἀληθῆ δι' ἐκεῖνων θεὸν ἐπέγνωσαν. Ἐκείνους οὐχ οἱ ἐν γῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν οὐρανοῖς χοροὶ κατεπλάγησαν· καὶ γὰρ εἰς τὰς τῶν ἁγίων ἀνδραγαθείας οὐδὲ τοὺς ἐν οὐρανοῖς ἀκείναι, ἀλλὰ συμφοιτῶν κάκεινοις, ὁ θεὸς Ἀπόστολος ὑπέφανει· *Θέατρον γὰρ, φησὶν, ἐγενήθημεν καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους*. Ἐχεις τοιαῦτα καὶ ἐπὶ Ἡλὴν ὁρᾶν· ὃς, εἰς ἀνθρώπος ὢν, πρὸς πλείστους ἴσχυε διὰ τῆς τοῦ οὐρανοῦ πυρὸς καταγωγῆς· ἀλλὰ καὶ Μωϋσῆς ὅλης Αἰγύπτου καὶ Φαραὼ τοῦ τυράννου περιεγένετο. Τοῦτο καὶ ἐπὶ Λῶε, τοῦτο καὶ ἐπὶ Νῶε, καὶ ἐπὶ πολλῶν ἰδοῦς ἐτέρων· οἵτινες τῷ φαινομένῳ πολλὴν εὐτέλειαν ὑπερχόμενοι, πολλῶν ἐκράτουν ἐκσῆμων καὶ δυνατῶν.

10. Ἐκάστῳ τῶν φαινομένων, ἦν μὴ καὶ ἐτέρω τις ξένη φύσις πρὸς βοήθειαν ἐπιγένοιτο, τὸ ὄν καθ' ἑαυτὸ ἀνέργαστόν ἐστι καὶ ἀκόσμητον. Καὶ γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ ἄφρατος σοφία μυστήρια καὶ τύπους ἐκ τῶν ἐρωμένων δείκνυσιν, ὅτι περ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις,

¹⁹ Philipp. iii, 20. ²⁰ I Cor. ii, 9. ²¹ Dan. iii, 18. ²² I Cor. iv, 9.

καὶ αὐτὴν οὖσα, τὴν ἐντελῆ τῶν ἀρετῶν διακόσμησιν καὶ τὴν πνευματικὴν εὐπρέπειαν τῆς ἀγιοσύνης ἐκτός, εἰ μὴ καὶ τῆς θαλάσσης ἀπολαύσει χειρὸς, ἀδύνατός ἐστιν ἐπιδείξασθαι. Οἷον ἡ γῆ, καθ' ἑαυτῆς μένουσα, εἰ μὴ μετασχοί τῆς διὰ τῶν γηπέδων ἐπιμελείας, εἶτα καὶ τὴν ἐκ τῶν θύβρων καὶ τοῦ ἡλίου καταδέχεται συνεργίαν, ἀνεπιτέθειός ἐστι καὶ ἥμισυ διαρκῆς πρὸς καρπογονίαν. Καὶ οἶκος δὲ πᾶς τοῦ ἡλιακοῦ τοῦδε δεῖται φωτός, ὅπερ οὐκ ἔστι τῆς αὐτῆς ἐκείνῃ φύσεως· ἐπὶ σκότους ἂν εἴη πεπληρωμένος καὶ ἀχρηστος· καὶ ἕτερα δὲ τούτοις ὁμοίως ἔχοντα ὄψει. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀδυνάτως, καθ' ἑαυτὴν οὐκ οὖσα, τοὺς καρποὺς τῶν ἀρετῶν τελείους ἀποδιδόναι, δεῖται τοῦ πνευματικοῦ γηπέδου τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, τουτέστι τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ· ὅπερ καὶ αὐτὸ ξέρον τῆς ἡμετέρας ἀτεχνῶς φύσεως· κτίσμα γὰρ ἡμεῖς, τὸδε ἄκτιστον· ἵνα καὶ τῇ ἰδίᾳ τέχνῃ γεωργῆσαν τῶν πιστῶν φημι τὰς καρδίας, τὰς ὁψὲς θελήματι ἑαυτὰς τῷ πνευματικῷ γεωργῷ παραδούσας, τελείους τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος ἀποδοῦναι παρασκευασῆ, λάμπῃ τε τὸ ἑαυτοῦ φῶς ἐν τῇ ἐσκοτισμένῃ τοῖς πάθεσιν τῆς ψυχῆς ἡμῶν οἰκίᾳ.

Κ'. Διπλοῦς ἐστὶ τοῖς Χριστιανοῖς ὁ πόλεμος, καὶ διπλῆ ἡ πάλη· πρὸς τε τὰ θρώμενα τῷ ὀφθαλμῷ τούτῳ· ὑπερετίξει γὰρ ταῦτα καὶ διαγαργαλίξει καὶ παρακαλεῖ τὴν ψυχὴν προσπάσχειν αὐτοῖς καὶ συνηθεῖσθαι· εἶτα καὶ πρὸς τὰς τοῦ δαινοῦ κοσμοκράτορος ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας.

ΚΑ'. Ἡ δόξα Μωσέως, ἣν ἐπὶ τοῦ προσώπου εἶχε, τύπος τῆς ἀληθοῦς δόξης τοῦ παναγίου Πνεύματος· ἦν· ὃν γὰρ τρόπον ἐκεῖ πᾶς ὅστις ἀτέλει· ἀδύνατος. Οὕτω καὶ νῦν ταύτην τὴν δόξαν, τὴν ψυχὴν Χριστιανῶν ἐπιλάμπουσαν, τὸ τῶν παθῶν σκότος οὐκ ὑπομένει· ἀλλ' ὑπὸ τῆς αὐγῆς ταύτης ἀποδιωκόμενον φεύγειται.

ΚΒ'. Τῷ φιλαλήθει καὶ φιλοθείῳ καὶ τῆς ἐπουρανίου γλυκύτητος γευσταμένῳ, ἐμφυτὸν τε καὶ κεκραμένην ἐν τῇ ψυχῇ κεκτημένῳ τὴν χάριν, καὶ ὅπως ἑαυτὸν τοῖς θελήμασι τῆς χάριτος ἐπιτρέψαντι, πάντα τοῦ αἰῶνος τοῦδε διὰ μίσους ἐστὶ· κρείττων γὰρ οὗτος τῶν τοῦ κόσμου κατέστη πάντων· κἂν χρυσὸν εἴπῃς, κἂν ἄργυρον, κἂν τιμὰς καὶ δόξας, κἂν μακαρισμοὺς καὶ ἐπαίνους· ὑπ' οὐδενὸς ἀλῶναι τῶν τοιούτων δύναται· καθότι πλοῦτος ἄλλου καὶ τιμῆς ἄλλης, ἑτέρας δὲ δόξης εἰς πείραν ἀφίχεται, καὶ ἡδονῇ ἀφθάρτων τρέφεται τὴν ψυχὴν, καὶ ἀσθησὶν ἔχει καὶ πληροφορίαν πᾶσαν διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ Πνεύματος.

ΚΓ'. Οὗτος, ὅπως τῷ λογικῷ ποιμένι διαφορὰ πρὸς τὰ ἄλογα θρέμματα, τοσοῦτον ἐν συνέσει τε καὶ γνώσει καὶ διακρίσει, τῶν ἀνθρώπων διαφέρων ἐστὶ· καὶ γὰρ ἄλλο Πνεῦματος, καὶ ἄλλου νοῦς, ἄλλης τε συνέσεως καὶ σοφίας παρὰ τὴν τοῦ κόσμου τούτου μετέχει σοφίαν· *Σοφίαν γὰρ, φησὶ, λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις· σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμέ-*

A los incurrunr, iisque monstrat naturam humanam, sibi relictam soli, esse insufficientem ad exhibendum in se perfectum virtutum ornatum et spiritualem sanctimonix decorem, nisi divinæ subsidio perfruatut manus. Sicut terra, in suis manens naturalibus, nisi agriculturalum artibus laboribusque præparetur, prætereaque nisi et imbrium et solis benignos recipiat influxus, inepta est et minime sufficiens ad gignendos fructus; similiter et domus quælibet, ut fiat habitabilis, eget lumine solari, alienæ utique ab ipsa naturæ; quo si careat, oppleta tenebris nulli sit usui: his similia multa videbis: ad hunc igitur modum humana quoque natura impotens per se ipsam est ad fructus virtutum perfectos producendos; indigetque ad id opera spiritualis agricolæ animarum nostrarum, qui est Spiritus Christi, alienæ profecto a nostra naturæ, cum nos creaturæ, ipse increatus sit; ut excolendis arte sibi propria fidelium cordibus, iis, inquam, quæ se tota voluntate spiritali colono præbent, efficiat ea feracia perfectorum Spiritus fructuum; et lumen ejus splendeat in obtenebrata perturbationibus affectuum animæ nostræ domo.

XX. Duplex Christianis est bellum et duplex lucta. Nam et ea quæ se corporis oculis objiciunt, invitant, titillando irritant et provocant animam, ad se affectu complectenda, et ad oblati per ipsa voluptatibus fruendum; ultraque hæc, adversus acris principis mundi principatus et potestates.

XXI. Gloria Mosis quam in facie habuit ²², typus veræ gloriæ sanctissimi Spiritus erat; quemadmodum enim illie nemo poterat intendere oculos in Mosis faciem ²³, sic et nunc resplendentem in anima Christiana ejusmodi gloriam tenebræ affectuum non sustinent: sed ab illo abactæ fulgore diffugiunt.

XXII. Ei qui veritatem et Deum amat, qui quæcælestem dulcedinem gustavit, et insitam concretamque penitus animæ possidet gratiam, totumque se arbitriis gratiæ permittit, omnia sæculi hujus exosa sunt, Præstantior quippe hic et superior et quibuscunque mundi rebus, sive aurum dixeris, sive argentum; sive honores et dignitates, sive congratulationes et laudes; nullo talium capere potest, quoniam aliarum longe divitiarum, alterius excellentioris dignitatis gustum experiendo percepit, et voluptate incorruptibili anima ejus alitur; sensuque intimo ac possessione beata communicatis ab inhabitante ipsi Spiritu fruitur bonis.

XXIII. Hujus tanta est supra vulgares homines excellentia, quantum ratione præditus pastor eminet supra brutas pecudes; tantum, inquam, antistat mortalium cæteris sapientia, scientia, discretionem, quippe qui alium Spiritum, aliam mentem, aliam prudentiam ac sapientiam, quam prudentia mundi est, possidet. Sapientiam enim, inquit, loquimur **205** inter perfectos, sapientiam vero non hujus

²² Exod. xxxiv, 30. ²³ I Cor. iii, 7.

sæculi; neque principum hujus sæculi, qui destruantur, A
sed loquimur Dei sapientiam in mysterio 25. Propter
 hæc cunctis hominibus, mundi spiritum habentibus,
 uti dictum est, seu prudentiæ, seu sapientiæ com-
 paratione, ille a nobis descriptus immenso inter-
 vallo supereminet; siquidem hic *omnes homines*
dijudicat 26, secundum quod scriptum est: spiri-
 tuallis, inquam, cognoscit unumquemque, discer-
 nens unde loquatur, ubi stet, in quibus versetur.
 Ipsum autem vicissim dignoscendi aut dijudi-
 candi, nemini spiritum mundi habentium facultas
 est; nisi qui pariter cum eo divinitatis impertitus
 Spiritu fuerit: ut ait de talibus loquens divinus
 Apostolus: *Spiritualibus spiritualia comparantes;*
animalis autem homo non percipit quæ sunt Spiritus
Dei. Stultitia enim est illi; spiritualis autem judicat
omnia, et ipse a nemine judicatur 27.

XXIV. Non aliter cuiquam contingere sanctis-
 simi hujus Spiritus participatio potest, quam si
 plane peregrinus factus huic sæculo, totum se ad-
 dicat inquisitioni charitatis Christi; ita ut omni-
 bus quæ circa materiam versantur, caris solutus
 animus, uni huic assequendo scopo vacet, quo sic
 dignus fiat in unum cum Christo coalescere spiri-
 tum, ut ait Apostolus: *Qui adheret Domino, unus*
spiritus est 28. Animæ vero quæ omnino cuiquam
 rerum hujus sæculi defixa est, aut in eam affectu
 aliquo propendet; puta divitiis, gloriæ, aut ami-
 citiæ mundanæ, non erit possibile fugere et tra-
 jiciendo perrumpere tenebras diabolicarum pote-
 statum.

XXV. Veritatis et Dei amantes animæ, ne bre-
 vem quidem intermissionem admittere sustinent
 amoris quo erga Dominum flagrant; sed totæ ex
 toto cruci hujus confixæ, spirituales profectum
 sensu quodam intimo et arcana intelligunt expe-
 rientia. Vulneratæ igitur isto desiderio, et, ut sic
 dicam, famelicæ justitiæ omniumque virtutum,
 atque illustrationis boni Spiritus, etsi mysteriis
 dignæ divinis, etsi lætitiæ cœlestis et gratiæ partici-
 picipes factæ sint, non tamen in se confidunt, neque
 esse se aliquid putant; sed quanto abundantius
 consequuntur spiritualia dona, tanto avidius inex-
 plebiliter inhiant ulteriori participationi cœlestium
 gratiarum; tantoque ad hanc se laboriosius eni-
 tendo disponunt. Rursus quanto dulcius sentiunt
 se proficere in spiritu, tanto quasi gulosius appe-
 tunt perceptionem deliciarum earumdem; et spiri-
 tualiter locupletatæ, sibi, quantum in ipsis est,
 pauperes videntur, juxta divinam Scripturam: *Qui*
edunt me, adhuc esurient; et qui bibunt me, adhuc
sitient 29.

XXVI. Tales animæ et gratiam accipiunt plenæ
 liberationis a perturbationibus affectuum; et illu-
 strationem et communionem divini Spiritus in pleni-
 tudine gratiæ perfecte assequuntur. Diversæ au-
 tem ab his pigræ, laborum impatientes, non quæ-

ραν· ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ, ἐν μυστηρίῳ.
 Διὰ ταῦτα καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων τὸ τοῦ κόσμου
 πνεῦμα ἐχόντων, καθάπερ εἴρηται, εἶτε φρονίμων
 εἶτε σοφῶν, ὁ τοιοῦτος τοῖς ὄλοις διενήνοχε· καὶ
 πάντα μὲν ἀνθρώπους ἀνακρίνει, κατὰ τὴν γε-
 γραμμένον. Ὁ τοιοῦτος γινώσκει τε ἕκαστον πῶθεν
 τε λέγει, καὶ ποῦ ἕστηκε, ἐν ποιοῖς ἐστίν· αὐτὸν δὲ
 οὐδένι τῶν ἐχόντων τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα διαγνώ-
 σκειν τε καὶ ἀνακρίνειν δύναμις· ὅτι μὴ ἐκείνῳ ἢ τῷ
 ὁμοίῳ ἐστὶ τῆς θεότητος πνεῦμα, κατὰ τὸν θεῖον
 Ἀπόστολον· Πνευματικοῖς πνευματικὰ συζη-
 ροντες· ψυχικῶς δὲ ἀνθρώπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ
 Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρία γάρ ἐστι· τούτῳ· ὁ δὲ
 πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς ὅπ-
 δενός ἀνακρίνεται.

ΚΔ'. Τοῦ παναγίου δὲ φησι τούτον Πνεύματος
 ἀμήχανον ἄλλως τυχεῖν, εἰ μὴ πᾶσιν τις τῶν τοῦ
 αἰῶνος τούτου ἕξως γενόμενος, πρὸς τὴν ζήτησιν
 τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης ἑαυτὸν ἀποτάξῃεν, ἐκ
 πασῶν τῶν κατὰ τὴν ὕλην μεριμῶν ἀνεθείς ὁ νοῦς,
 περὶ τὸν ἕνα τούτον σκοπὸν ἀπασχολῆται μόνον· καὶ
 οὕτω καταξωθεῖη μετὰ Χριστοῦ εἰς ἓν πνεῦμα γε-
 νέσθαι, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ὁ κολλώμενος τῷ
 Κυρίῳ, ἔσται εἰς ἓν πνεῦμα. Ψυχῇ δὲ τῇ ὄλιγῃ
 τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου συνδεδεμένη καὶ πρὸς αὐτὴν
 ἐχούσῃ, οἷον πλοῦτῳ ἢ δόξῃ, ἢ φιλίᾳ τῇ κατὰ κόσμον,
 οὐκ ἔσται δυνατόν φυγεῖν καὶ διαπεράσσει τὸ σκότος
 τῶν πονηρῶν δυνάμεων.

ΚΕ'. Αἱ φιλαλήθεις ψυχαὶ καὶ φιλόθεοι οὐδὲ τὴν
 βραχίστην ὕφασιν τοῦ πρὸς τὸν Κύριον ἔρωτος ὑπα-
 μένουσιν· ἀλλ' ὄλαι δι' ὄλου τῷ σταυρῷ τούτου προ-
 ηλωμένοι, τὴν τῆς πνευματικῆς προκοπῆς ἀσθησιν
 ἐν ἑαυταῖς γινομένην ἐπιγινώσκουσι. Τετρωμένοι
 γοῦν τούτῳ τῷ πόθῳ, καὶ, ὡς εἰπεῖν, ἔκπεινοι οὕτω
 περὶ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἀρετῶν, καὶ τὴν τοῦ ἀγα-
 θοῦ Πνεύματος Ἐλλαμψίν, κἂν μυστηρίων ἕξι-
 θείων, κἂν εὐφροσύνης ἐπουρανίου καὶ χάριτος μέ-
 τοχοὶ γίνονται, οὐ πεποῖθασιν περὶ αὐταῖς, οὐδὲ εἶναι
 τι οἴονται· ἀλλ' ὅσῳ χαρισμάτων ἀξιούονται πνευμα-
 τικῶν, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀπλήστως ἔχουσαι τῶν οὐρα-
 νίων φιλοπονώτερον ἐκζητοῦσι· καὶ ὅσῳ πνευματικῆς
 αἰσθάνονται προκοπῆς, τοσοῦτῳ δὴ καὶ λιχνοτέρως
 πρὸς τὴν μετάληψιν τούτων γίνονται, καὶ πνευματι-
 κῶς πλουτοῦσαι, τό γε παρ' ἑαυταῖς, κενωμένως
 εἰκόασιν, κατὰ τὴν θεῖαν Γραφήν· Οἱ πρώγοντες
 γάρ με, φησὶν, εἶτε κενώσουσι, καὶ οἱ αἰρωτῆς
 με εἶτε διψήσουσιν.

ΚΖ'. Αἱ τοιαῦται ψυχαὶ καὶ τῆς τῶν παθῶν κλυ-
 θερίας παντάπασιν ἀξιοῦνται, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ
 Πνεύματος Ἐλλαμψίν τε καὶ κοινωνίαν ἐν πληρώματι
 τῆς χάριτος τελείως κομίζονται. Ὅσαι δὲ ὀκηραὶ
 τε καὶ ἀφερέπονοι, καὶ μὴ ζητοῦσαι τὸν τῆς καρδίας

25 I Cor. II, 6. 26 ibid. 15. 27 ibid. 13. 28 I Cor. VI, 17. 29 Eccli. XXIV, 29.

ἀγαστρὸν, ἐντεῦθεν ὡς ἐν σαρκὶ ἐτι τυγχάνουσιν, οὐκ ἔκ μέρους ἀλλ' ὁλοκλήρως δι' ὑπομονῆς διέξασθαι καὶ μακροθυμίας· μηδὲ κοινωνῆσαι τῷ Πνεύματι τῷ παρακλήτῳ κατὰ πᾶσαν ἀσθησιν καὶ πληροφρίαν ἠλπίζασαι, καὶ δι' ἐκείνου τῶν παθῶν τῆς κακίας ἀπαλλαγῆναι αὐταί, κἀν χάριτος θείας ἀξιοθελεῖν· ἄλλ' ὑπὸ τῆς κακίας κλεπτόμεναι πάσης φροντίδος ἑαυτὰς ἀνῆκαν· ἅτε λαβοῦσαι τὴν χάριν, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς τυγχάνουσαι παρακλήσεως, καὶ πνευματικῆς γλυκύτητος ἀπολαύουσαι. Ταύτη καὶ βῆδιαί εἰσιν οἰηθῆναι, μὴ συντριβόμεναι τὴν καρδίαν, μηδὲ τῷ φρονήματι ταπεινούμεναι, μηδὲ ἐκθυσοῦσαι, καὶ πρὸς τὸ τέλειον μέτρον τῆς ἀπαθείας κατατετινόμεναι· ἐναπομείνασαι δὲ τῇ ὀλίγῃ ταύτῃ τῆς χάριτος παρακλήσει, καὶ εἰς ἔπαρσιν, οὐκ εἰς ταπεινώσιν προκόψασαι, μᾶλλον καὶ οὐπερ ἠξιώθησαν χαρίσματος, ἔστιν ὅτε ἀπογυμνούνται. Ψυχὴ γὰρ ὡς ἀληθῶς φελλόθεος, ὡς ὁ λόγος ἐφθῆ δηλώσας, κἀν μυρίας μετέλλθη δικαιοσύνας, κἀν ἄραις ἀγρυπνίαις ἐκτρέψῃ τὸ σῶμα, κἀν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος διαφόρων, ἐποκαλύψεων τε καὶ μυστηρίων ἀξιοθείῃ, οὕτως ἔχει μετρίως ὡς μήπω τῆς κατὰ Θεὸν ἀγωγῆς ἠργμένη, μηδὲ κτησαμένη τι τῶν δεξιωτέρων, ἐρωτικῶς καὶ ἀπλήρως πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ἀγάπην διακειμένη.

præstantiorum in via Spiritus æstimet dotium; tota insatiabiliter amandum incumbens.

KZ. Εἰς τὰ μέτρα δὲ ἐπιπέσθαι ταῦτα, οὕτε ἀθρόως, οὕτε βῆδιας ἐπιπέδον οὐδενί· ἀλλὰ πολλῶν πόνων καὶ ἀγώνων ἠγγισαμένον, χρόνων τε καὶ σπουδῆς, κατὰ δοκιμασίας καὶ πειρασμῶν ποικίλων, ἀχρι καὶ τοῦ τελείου, φημι, τῆς ἀπαθείας μέτρον. Οὕτω γὰρ πρὸς πάντα πόνον καὶ κόπον ἐξετασθεῖς, καὶ ὅλους πειρασμοὺς τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ἐπαγομένους εὐψύχως ὑπενεγκῶν, τότε καὶ τῶν μεγάλων τιμῶν καὶ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, καὶ τοῦ θείου τελείου καταξιοῦται· εἶτα καὶ κληρονόμος τῆς οὐρανίου γίνεσθαι βασιλείας.

KH. Ἡ ψυχὴ δὲ οὐκ ἔχουσα μὲν τὴν εἰρημένην τῆς πολιτείας ἀκρίθειαν· μήπω δὲ τοῦ ἀγαστροῦ τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν ἀσθησιν δεξαμένη, πυνθείτω καὶ ζητεῖτω παρὰ τοῦ Κυρίου θερμῶς, ἵνα τοῦ ἀγαθοῦ τούτου καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς ἐν νῷ δι' ἀβρότητων θεωριῶν γινομένης τοῦ Πνεύματος ἐπιτύχῃ. Ὡσπερ δὲ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν νόμον, οἱ σωματικοὶ ἄλλοις ἀμαρτήμασιν, ἀφορίζονται μὲν παρὰ τοῦ ἱερέως τὸ πρότερον· εἶτα τὴν κατὰ λόγον μετάνοιαν ἐπιδειγμένοι, καὶ τῆς κοινωνίας μεταποιοῦνται· ὅσοι δὲ ἀπώτως καὶ καθαρῶς βεβύχασαι, προκόπτοισι τε πρὸς ἱερωσύνην, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐξωτέρου τόπου τὴν ἔσω τοῦ θησιαστηρίου μετὰστασιν τε καὶ τάξιν ἀπολαμβάνουσιν, ἵνα λειτουργοὶ καὶ κἀρεδροὶ τῷ Κυρίῳ διατελώσιν· οὕτω δὴ σκοπῶμεν καὶ περὶ τῆς μυστικῆς τοῦ Πνεύματος κοινωνίας, περὶ ἧς τῷ Ἀποστόλῳ εἴρηται· Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ κοινωρία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅψι σωζομένην ἀκολουθίαν· ἐνοικεῖ μὲν γὰρ ἡ θεία Τριὰς

** II Cor. xiii, 13.

PATROL. GR. XXXIV.

A runt sanctificationem cordis (unde et quasi in carne adhuc existunt) non ex parte sed integram per perseverantiam et patientiam recipere; quæ neque sperant omnibus sensibus et plena fiducia cordis participes Spiritus paraclæti fieri, perque ipsum a perturbationibus malitiæ liberari, licet gratiam divinam adeptæ sint. Sed a malitia illius omnem sollicitudinem remittunt, veluti receperint jam gratiam, et quæ ex ipsa fluit, consolationem, et spirituali dulcedine perfuuntur. Unde et faciles in tumorem mentis incidunt, non contritæ corde, nec sitientes, nec anhelantes ad perfectam extinctionionis affectuum mensuram; 206 acquiescentes exigua hac gratiæ consolatione; et magis in elationem, quam in humilitatem proficientes, unde et gratia potius, quam consecuti erant, spoliantur. Non sic vere Dei amans anima, ut præcedens declaravit sermo; quantumlibet enim innumeris se commendabilem fecerit officiis virtutum; etiamsi acerrimis vigiliis corpus extriverit; utcumque donis Spiritus magnis et variis, etiam revelationum et communicationis mysteriorum fuerit digna habita, de se tamen adeo sentit modice, ut sibi videatur, ne rudimentum quidem adhuc ponere cepisse vitæ secundum Deum rectæ: nedum se possidere ullam interim, vehementi charitatis nisu ad Christum

XXVII. Ad hunc gradum pertingere, neque cito, neque facile contingit ulli. Sed præcedant necesse est multi labores et certamina, moræ longæ et studium cum probatione et tentationibus variis, usque dum ad perfectam mensuram quietis perturbationum perveniatur. Ita enim demum per cuncta contentionum ærumnarumque genera exploratus, et tentationibus a malitia suscitatis animose toleratis, magnorum denique honorum, et donorum Spiritus, opumque divinarum beatur; postremoque hæres fit regni coelestis.

XXVIII. Anima vero non habens quidem hanc, de qua diximus, exquisitæ conversationis solertiam; neque dum intimi sensus experimento sibi conscia ejus, quæ est in corde suo, sanctificationis, iugeat et quærat a Domino ferventer, ut boni hujus et operationis Spiritus, quæ in mente fit per arcanas contemplationes, efficiatur compos. Porro quemadmodum juxta ecclesiasticam legem, in delictis deprehensi corporeis, segregantur quidem primum per sacerdotem; deinde præscripta canonibus pœnitentiæ exhibita, communioni restituntur; qui vero sine offensione et pure vixerunt, promoventur ad sacerdotium, et ab exteriori loco interius ad altaris viciniam admissi, statum jam et ordinem accipiunt, ut ministri et assessores Domino fiant; ad consimilem modum rem se habere reputeamus in hac mystica Spiritus communioni, qua dictum ab Apostolo est: *Gratia Domini nostri Jesu Christi, charitas Dei et Patris, et communicatio sancti Spiritus***.

Videbis, inquam, similem

hic quoque quasi disciplinae ordinem. Habitat enim divina Trinitas in anima pure vivente, cum adjuvante ipsam divinae benignitatis auxilio; habitat autem non in quantum in se est; sic enim est incomprehensibilis universae, quanta est, creaturae; sed in quantum aptus et capax est homo. Postquam vero anima in quopiam offenderit, transgrediens ordinem divinum, ac Dei spiritum contristaverit, ejicitur et segregatur a spirituali laetitia mens, divina quidem gratia, et charitate omni, et operatione Spiritus sese contrahentibus; lapsa in defectum anima afflictionibus interim, et tentationibus, et malignorum spirituum vexationibus, tradita; quoad rursus recte jam ambulans, denuo se ad Spiritus beneplacitum adaptaverit; deinde velut per omnes circumducta poenitentium gradus, confessione nempe et humiliatione, visitatione tandem iterum gratiae beatur; quin et coelestis uberiores interdum mensuram laetitiae recipit. Quod si nulla in re Spiritum contristaverit, sed juxta Dei beneplacitum vixerit, cunctis pravis cogitationibus valide resistens, Dominoque indivulso adhærens; talis merito ac consequenter nunquam interrupto auctu proficit anima, donisque ineffabilibus 207 instruitur; nec non a gloria in gloriam, a quiete in perfectiorem quietem transferetur. Denique et usque ad supremum, quo perducere Christianismus hominem potest, perfectionis apicem progressa, perfectis operariis, et inculpatis Christi ministris in aeterno regno adjungitur.

XXIX. Hæc quæ videmus in paulo ante memorato sacrorum ritu, figuras esse puta et umbras occultorum. Templum puta visibile, cordis; sacerdotem, veri sacerdotis Christi gratiam: et sic porro. Ut igitur in Ecclesia visibili nisi prius fiant sacrae lectiones, et quæ cætera canone ecclesiastico consequi debent, procedant, psalmodiæ et sacram ipsum mysterium corporis et sanguinis Christi peragi a sacerdote, inconsequens est. Vicissim autem, si vel maxime ecclesiasticus canon expetitus fuerit, oblatio autem mystica non celebratur a sacerdote, nec eucharistia et communio corporis Christi administratur, haud perfecte absolvitur ecclesiasticarum caeremoniarum ordo, et mancus mutilusque Dei cultus ac religio est. Sic mihi ta de Christiano quolibet cogita. Si enim is in jejuniis quidem et vigilia, et in psalmodia item et in cunctis officii virtutum universarum omni se diligentia exereuerit: nec tamen eo unquam proficiendo pervingat, ut mystica Spiritus operatio in altari cordis ejus a gratia cum sensu intimo, et omnis spiritualis quietis arcana experientia peragatur, imperfecta fuerit tota illa præcedens series religionum observationum, et sermo inutilis non productam.

XXX. Bonum est jejuniis, bona vigilia, bona similiter omnis exercitatio, et vita peregre traducta; cæterum hæc preciosa sunt status et conversationis Domini vere amantium; unde inconsultum profectus est iis magnopere confidere. Est enim, quando gratiæ cujusdam participes sumus: et tum malitia

Α εν τῇ καθαρῶς ἔχουσῃ ψυχῇ, τῆς θείας χρηστότητος συναφαπτομένης· ἐνοικεῖ δὲ οὐ καθ' ὅ ἐστιν· ἀγῶρητος γὰρ καὶ αὐτῇ πάσῃ τῇ κτίσει· ἀλλὰ καθ' ὅσον γοῦν ἐπιτηδείως ἔχει καὶ δεκτικῶς ὁ ἄνθρωπος· ἐπειδὴν δὲ τε παρατραπῆ τῆς τῶ θεῷ κατὰ γνώμην διαγωγῆς, καὶ τὸ θεῖον Πνεῦμα λυπηθεῖεν, ἐκβάλλεται· καὶ ἀφορίζεται τῆς πνευματικῆς εὐφροσύνης ὁ νοῦς· τῆς μὲν θείας χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ πάσης τῆς ἀγαθῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας συσταλομένης· ἐκείνου δὲ θλίψει τε καὶ πειρασμοῖς καὶ πονηροῖς πνεύμασι παραδιδόμενον· καὶ μέχρις ἐν πάλιν ὀρθοποδῆσειεν ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος εὐαρέστησιν· εἶτα διὰ πάσης ἐφομολογήσεώς τε καὶ ταπεινώσεως τὴν μετένοιαν ἐκπεριεξαμένην, τότε καὶ αὐθις τῆς ἐπισκοπῆς ἀξιοῦται τῆς χάριτος, καὶ τὴν οὐράνιον εὐφροσύνην πλέον ἢ κατὰ πρῶτον ἀπολαμβάνει. Εἰ δὲ πρὸς μηδὲν τὸ Πνεῦμα λυπηθεῖεν, ἀλλ' εἴη ζωσὰ τε εὐαρέστως, καὶ λογισμοῖς μὴ πᾶσι πονηροῖς ἀντιταττομένην, τῷ Κυρίῳ δὲ κολλωμένη διαπαντός, ἡ τοιαύτη διαπίως ἄρα καὶ ἀπολύτως προκόπτει ψυχὴ, καὶ σωρῶν ἀρετῶν ἀξιοῦται, ἐπὶ δόξης εἰς δόξαν, καὶ ἀπὸ ἀνάπαύσεως εἰς τελωτέραν ἀνάπαυσιν μετατίθεται. Εἶτα καὶ εἰς τὸ τέλειον τῷ Χριστιανισμοῦ μέτρον ἀραιομένη, τοῖς τελείαις ἐργάταις, καὶ τοῖς ἀμώμοις τοῦ Χριστοῦ λειτουργοῖς κατὰ τὴν αἰώνιον αὐτοῦ συναρτῆσεται βασιλείαν.

perfectis operariis, et inculpatis Christi ministris in aeterno regno adjungitur.

ΚΘ'. Τὰ φαίνόμενα ταῦτα τύπους οὖν μοι καὶ σκιὰς τῶν κρυφίων εἶναι· τὸν ναὸν τὸν ἑσώμενον τοῦ τῆς καρδίας ναοῦ, τὸν ἱερέα, τοῦ ἀληθινοῦ ἱερέως τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος· καὶ ἐρατῆς οὐσίας. Ἄπειρον οὖν κατὰ τῆς τῆς τῆς ἑκκλησίας, ἐν μὴ κρείτερον αἱ ἀναγνώσεις, αἱ ψαλμοὶ καὶ εἰς ἑσπιν ἀκολουθία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ, προχωρήσειεν, ἀπὸ τὸ θεῖον μυστήριον τοῦ σώματός τε καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ τὸν ἱερέα ἐπιταλεῖν οὐκ ἀπολυθόν. Εἶτα κὰν πᾶς μὲν ὁ ἐκκλησιαστικῶς κανὼν ἐπιταλεῖται, ἡ μυστικὴ δὲ τῆς προσφορῆς ὑπὸ τοῦ ἱερέως· εὐχαριστία, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μὴ γίνηται, οὕτε ὁ ἐκκλησιαστικῶς ἐπιτεταλεῖται θεομῆς, καὶ ἄλλοις ἐστὶν ἡ λατρεία τοῦ μυστηρίου· οὕτω μοι καὶ τὸ τοῦ Χριστιανοῦ νεί· ἂν γὰρ νηστειῶν μὲν καὶ ἀγρυπνῶν καὶ ψαλμοῦν, ἄλλην τε ἀσκησῶν καὶ ἀρετῶν πᾶσαν κατορθώσῃς· εἰς ἡ μυστικὴ δὲ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια τῶν θεομιστηρίων τῆς αὐτοῦ καρδίας ὑπὸ τῆς χάριτος κατ' αἴσθησιν πᾶσαν καὶ πνευματικὴν ἀνάπαυσιν μὴ ἐπιταλοῖτο, ἀτελής ἡ τοιαύτη πᾶσα τῆς ἀσκήσεως ἀκολουθία καὶ σχεδὸν ἀργή, οὐκ ἔχουσα τὴν τοῦ Πνεύματος ἀγαλλίαν μυστικῶς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνεργουμένην. habens exultationem spiritualem, arcane in corde

Α'. Καλὸν ἡ νηστεία, καλὸν ἡ ἀγρυπνία, καλὸν ὁμοίως ἡ ἀσκησις, καὶ ἡ ἐπὶ ξένης διαγωγῆ· καὶ προοίμια ταῦτα πολιτείας θεοφίλους· ἀλόγιστον δὲ ἀτεχνῶς τὸ ἀπλῶς τοῖς τοιοῦτοις ἐπιθερῆσθαι. Ἐστὶ γὰρ οὕτε καὶ χάριτος τινος ἐν μετοχῇ καθιστάμεθα· καὶ ἡ κακία ἐνδόν ὑποκαθήμενη, καθάπερ ἐν τῷ

ἄνω λέλεκται, σοφίζεται καὶ ὑποχωρεῖ ἐκουσα, οὐκ ἀφάρτει τὰ ἑαυτῆς· ἀλλὰ ποιεῖ νομίσει τὸν ἄνθρωπον, διακεκαθάρθαι τὸν νοῦν· καὶ τὸ λοιπὸν ἐξάγει πρὸς οἴησιν τελειότητος. Ἔϊτα ληστροικῶν ἐπιτίθεται καὶ τῶν κατωτάτων ἄχρι καταφέρει τῆς γῆς. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι πολλάκις εἰκοσιν ἔτη γενόμενοι ληστοὶ τινες ἢ στρατιῶται τὸ ἐπιτήδευμα, μηχανὰς τε κατὰ τῶν πολεμίων ἐπίστανται, ὑποκάθηται τε καὶ ἐνέδρας ἐπινοοῦσι, καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν λαμβάνουσιν ὄψα, καὶ κτείνουσιν ἀνεπίστως περιβαλόντες. Πόσω γε μᾶλλον ἢ κακία τοσαύτας χιλιάδας ἐτῶν γεγενημένη, καὶ τοῦτο ἔργον ἑαυτῆς τεθειμένη, τὸ σπουδαίετατον τὸ ἀπολεῖν ψυχὰς, ἐνέδρας εἶδε τοιαύτας ἐν ἀπακρύφῳ τῆς καρδίας ἐπινοεῖν, καὶ κατὰ καιροὺς ἀτρεμεῖν ἐπίτηδες, καὶ μὴ ἐνεργεῖν· ὥστε τὴν ψυχὴν ἐλκῦσαι πρὸς οἴησιν τελειότητος; Ὁ μέντοι θεμελιος τοῦ Χριστιανισμοῦ, κἂν πάσας τις μετέλθῃ δικαιοσύνας, μὴ ἐπαναπαύεσθαι τούτων, μηδὲ ἐπιθαβρεῖν, μηδὲ μέγα τι πεπονημέναι λογίζεσθαι· κἂν μέτοχος χάριτος καταστῆ, μὴ νομίσει κατελιγμέναι· μηδὲ κατακόρως ἔχειν· ἀλλὰ πεινᾷν τότε καὶ διψᾷν δὲ, πενθεῖν καὶ κλαίειν, καὶ συντετριμμένην ὄψα τὴν καρδίαν ἔχειν.

hendiase arbitrari; multo minus velut jam saturum fieri, ac contritum penitus cor habere.

Αἰ· Νόει μοι τὴν πνευματικὴν κατάστασιν ὁδῶς ἔχειν. Ἰπόθου τινὰ εἶναι βασιλικὸν οἶκον· τούτω δὲ αὐλὰς ὑπάρχει διαφόρους, καὶ πρόθυρά τινα καὶ οἰκίας ἄλλας ἐξωτέρας· καὶ ὁδῶν πάλιν κατὰ τὸ ἀκολουθοῦν ἐνδοτέρας, ἐν αἷς τὴν πορφύραν καὶ τοὺς θησαυροὺς εἰκὸς ἀποκεῖσθαι. Ἔϊτα καὶ τὴν τούτων αὐτῶν ἐσωτέραν, ὅπου τὴν βασιλικὴν εἶναι διαγωγὴν ἐπιτίθειον. Ὅσπερ οὖν εἴ τις τὰς ἐξωτέρας αὐλὰς τε καὶ μονὰς ἀπαντήσας, εἰ δόξει τοὺς ἐνδον οἶκους κατελιγμέναι, πεπλάνηται· ὁδῶν δὲ καὶ κατὰ τὸ πνευματικὸν ἀκολουθῶς. Οἱ πρὸς γαστέρα καὶ ὑπὸν διαμαχόμενοι, ψαλμοὶς τε καὶ εὐχαῖς διηνεκῶς προσκαίμενοι, μὴ νομίζωσαν ἦδη τοῦ τέλους καὶ τῆς καταπαύσεως ἐπιβῆναι. Πόθεν; Ἐπει γὰρ αὐτοὶ περὶ τὰ πρόθυρα καὶ τὰς αὐλὰς ἢ ἀναστροφή· οὐχ ἵνα τὴν πορφύραν καὶ τοὺς θησαυροὺς ἀποκεῖσθαι τοὺς βασιλικούς ὑπάρχει· κἂν χάριτος τινος πνευματικῆς ἠξιώθησαν· μηδὲ τοῦτο πάλιν αὐτοὺς ἀπατάτω, τοῦ τέλους ἐπιτυχεῖν· ἐρευνᾷν οὖν προσήκειν, εἰ εὔρεν ἐν τῷ ὄστρακίνῳ τούτῳ σκευεῖ τὸν θησαυρὸν· εἰ ἀνεύσατο τοῦ Πνεύματος τὴν πορφύραν· εἰ τὸν βασιλεῖα εἶδε καὶ ἀνεπαύσατο. Καὶ γὰρ οἶον μοι πάλιν τὴν μὲν ψυχὴν βάθος τι ἔχειν καὶ μέλη πολλά, τὴν δὲ ἁμαρτίαν ὑπεισελθοῦσαν τὰ μέλη πάντα, καὶ τὰ νοήματα τῆς καρδίας καταλαβεῖν· εἶτα ἐπιζητήσαντος τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν, εἶδεν, καὶ δύο τυχόν τῆς ψυχῆς μέρη περιλαβεῖν· τὸν οὖν ἀπείρως ἔχοντα, πρὸς τῆς χάριτος ταύτης παρακαλούμενον δόκησις ἔχει, πάντα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατελιγθῆναι, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ὄψα ἐκρίζωσθαι, μὴ εἰδὸτα, ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς ἐπι κατασχετόν ὑπ' ἐκείνης ἐστίν. Ἐνὸν γὰρ, ὡς πολλάκις δεδήλωται, καὶ τὴν χάριν ἀδίαλεπτος ἐνεργεῖν, ὃν τρῖπον ἐφθαλμὸν ἐν τῷ σώματι, καὶ συνεῖναι τὴν κοιλίαν ὑποκλέπτουσαν

intus in nobis subsidens (prout superius est memoratum a nobis) subdole agit et sponte se subtrahit; nec operatur, quæ sua sunt. Sed hominem inducit, ut existimet mentem suam esse emundatam: et sic porro impellit eundem in perfectionis persuasionem. Tum vero latronum ritu in ipsum facit impetum, eumque in infima usque terræ præcipitat. Sunt homines innutriti tractationi armorum, qui annis viginti aut latrocinio, aut militiæ assueverunt; quippe sciunt machinationes in rebus militaribus. Hi subsident, et insidiis intendunt, ac hostium avertunt aures; et sic insilientes trucidant ex improvizo. Quanto magis malitia, tot millium annorum, et opus hoc perendi animas sibi proponens, insidias noverit ejusmodi in cordis abscondito comminisci, et temporibus opportunis de industria? Imo quietam esse et non operari, ut animam ipsam in persuasionem perfectionis pertrahat? Fundamentum itaque Christianismi est, quantumcunque quis obierit omnium officia virtutum, his tamen non acquiescere; non iis confidere; non inde magnum quid se fecisse reputare; neque ubi gratiæ particeps est factus, repente, ac se comprehendi; quin tum magis esurire ac sitiore; lugere ac

XXXI. Cogita mihi, sic se habere spirituales statum. Finge tibi animo palatium quoddam regium, aulis constans diversis; ac vestibula quidem principio existare, partesque anteriores ædium; tum introrsum continua serie penitus recedentes alias, in quibus et purpuram et thesauros verisimile sit latere reposita. Deinde rursus post has adhuc interiora 208 conclavia: ubi diversari rex ipse creditur. Ut igitur si quispiam istiusmodi extimas tantum quasdam forte ingressus mansiones, existimaret se ipsa jam penetralia domiciliæ tenere, vehementer erraret: ita in rebus spiritualibus se res habet; qui bellum ventri et somno inferentes, in psalorum quoque decantatione, et continuatione precum perseverant, ne putent se pervenisse jam ad metam, ac quietis inscendisse cubile. Unde enim hæc persuasio? Adhuc eorum in primoribus porticibus et circa aulas hæret conversatio; nondum ubi purpura et thesauri regii sunt repositi; nec gratiæ spiritualis alicujus sint beati; ne, quæso, hoc eos decipiat, ut apicem arripuisse jam se perfectionis putent. Explorare aliquem æquius fuerit; ecquid in suo vase fictili thesaurum invenerit? Ecquid jam induerit Spiritus purpuram? An regem viderit, et conquieverit? Etenim existima rursus animam quidem profunditatem quampiam habere, et membra multa; peccatum autem subrepsisse putet in membra omnia, et cogitationes quoque cordis occupasse. Deinde postquam homo requisivit Spiritus gratiam, eam venire, et duas apprehendisse forsitan animæ partes. Id cum sentiret imperitus gratiæ hujus, opinatur, universa pariter animæ membra gratiæ comprehensa vi teneri, ac peccatum ex ea prorsus eradicatum; nesciens pleras-

que adhuc animæ partes occupari a peccato. Con- A
 oesso enim (ut sæpius demonstratum est) gratiam
 indesinenter operari, sicut oculum in corpore;
 cum eo tamen nihilominus est verum, simul cum
 ea subesse pariter malitiam, latenter mentem fal-
 lentem. Qui ergo haud satis novit discernere, quasi
 magnum quid jam sit assecutus, magnum aliquid de
 se ipso opinatur; et quasi ultima purgatione ad
 purum excoctus sit, inflatur. Sed multum a vero
 abest hæc ejus vanissima persuasio. Ut enim præ-
 cedens sermo monstravit, ars hæc est Satanæ, quo-
 dam tempore de industria se abscondere, ac, quasi
 recessisset, intermittere operari quæ solebat; hoc
 spectantis, ut arroganter sui fiduciam parum
 cautis spiritualibus ingeneret. Verumenimvero
 qui plantat vineam, haud statim vindemiat ejus
 fructum. Neque qui semen in terram jacet, fru-
 mentum eodem tempore in horrea convehit. Quid
 ergo? an recens natus infans perfectæ subito in-
 crementum adipiscitur ætatis? Respice in Jesum.
 Ex quanta gloria Filius Dei et Deus cum esset Chri-
 stus, in quot qualesque perpassiones, ignominiam
 et crucem descenderit; et rursus propter illam ipsam
 ejus humiliationem superexaltatus idem
 fuerit, adeo ut sedeat ad Patris dexteram. At malus
 serpens subseminata primo suo susurro in Adami
 animo cupiditate divinitatis, in quantam ipsum dejecit
 ignominiam, illius superbissimi justa punitione
 desiderii. Hæc igitur ipse reputans, consule tibi,
 constituens quantum potes in securo res tuas; et
 stude sæpè humiliare tuum cor, et illud habere contritum.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΝΟΟΣ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE LIBERTATE MENTIS

LIBER.

209 I. Cum audieris descendisse Christum in in- C
 feros, et detentas illic animas liberasse, non longe
 distare illa ab his, quæ nunc geruntur, puta. Co-
 gita mihi sepulcrum esse cor. Ibi cogitationes et
 mentes defossas gravi teneri comprehensas caligine.
 Venit igitur Dominus ad animas in inferis ipsum
 clamore magno invocantes, in profundum videlicet
 cordis advenit; et ibi morti imperans. Dimitte,
 ait, clausas isthic animas, me qui possum eas
 liberare, ut id faciam orantes. Deinde gravem
 lapidem removens superpositum animæ, tumulum
 aperit, et quæ vere erat mortua, resuscitat: quæ-

A'. Ὅταν ἀκούσης, ὅτι καταθῶν ὁ Χριστὸς εἰς
 ἕδου, τὰς κατόχους ἐκεῖ ψυχὰς ἀνεβρύσατο, μὴ
 μακρὰν εἶναι ταῦτα καὶ τῶν νῦν τελουμένων νόμιζε.
 Οἶσθαι μοι γὰρ μνημεῖον εἶναι τὴν καρδίαν· καὶ οἷς
 λογισμοῦ καὶ τὸν νοῦν καταρῦχθαι βαρεῖ σκέπει
 κατελιημένους. Ἐρχεται τοιγαροῦν ὁ Κύριος εἰς τὰς
 ἐν ἕδου ἐπιδομμένας αὐτῶν ψυχὰς, εἰς τὸ βάθος ἐγ-
 λαθὴ τῆς καρδίας, καὶ οἷς τῶν θανάτῳ ἐγκλεισμένους
 Ἄνάπεμπε, λέγει, τὰς ἐγκλεισμένας ψυχὰς, τὰς
 ἐμὲ τὸν βύσασθαι δυνάμενον ἐκζητούσας. Εἶτα τὸν βα-
 ρὺν λίθον διὰ τὰς τῶν ψυχῶν ἐπικειμένον, τὸν τε ἀπέ-
 ἀνοίγει, καὶ τὸν ἐν ἀληθείᾳ νεκρὸν ἀνίσταται, καὶ τῶν

ἀπαγγεῖν φυλακῆς τὴν ἐγκαλεισμένην ψυχὴν ἀπ-
αλλάττει.

Β. Συμβαίνει, φησὶ, πολλάκις διαλέγεσθαι σοὶ καθ' ὑποβολὴν ἐν καρδίᾳ τὸν Σατανᾶν, καὶ, Σύνεσσα εἰργασαὶ πονηρὰ, λέγειν· ἀναπέπλησταί σοι ἀνομιῶν ἡ ψυχὴ, βεβάρησαι πολλὰς καὶ χαλεπωτάτας ἁμαρτίας. Μὴ λαυθάνετω γούν σε τοῦτο ποιῶν, καὶ προσχῆματι ταπεινώσεως εἰς ἀπόγνωσιν συνωθῶν. Ἄφ' οὗ γὰρ διὰ τῆς παραβάσεως εἰσέφρησεν ἡ κακία, πάροδον ἔσχε διαλέγεσθαι καθεκᾶστην τρόπον τινὰ τῇ ψυχῇ ὡς ἄνθρωπον ἀνθρώπου, καὶ ὑποτιθέναι τὰ ἄτοπα. Ἀπόκριται τοιγαροῦν αὐτῷ οὐ· Ἄλλ' ἔχω τὰς τοῦ Θεοῦ διαβεβαιώσεις ἐγγράφους· Οὐ βούλομαι, λέγοντος, τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι διὰ μετανοίας καὶ ζῆν αὐτόν. Τί γὰρ ἐβούλετο αὐτῷ ἡ κάθοδος, εἰ γε μὴ τοὺς ἁμαρτωλοὺς σώσει, καὶ τοὺς ἐν σκότει φωτίσει, καὶ ζῶποιήσει τοὺς τεθανατωμένους;

Γ. Ὡσπερ ἡ ἐναντία δύναμις, οὕτω δὴ καὶ ἡ θεὰ χάρις προτρεπτικὴ, οὐκ ἀναγκαστικὴ δέικνυται οὐσα, ἐν ὄντως ἡμῖν τὸ ἐλεύθερόν τε καὶ αὐτεξούσιον περιώζοιτο. Ταύτη τοι καὶ ἐφ' οἷς ὁ ἄνθρωπος ἐργάζεται κακοὺς πρὸς τοῦ Σατανᾶ ὑπαγόμενος, οὐχ ὁ Σατανᾶς μᾶλλον, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τὴν τιμωρίαν εἰσπράττειται, ὡς μὴ βίβρα συναλαθεῖς, ἀλλ' ἐξίψω θέληματι πεισθεὶς τῇ κακίᾳ. Παραπλησίως δὲ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ· οὐκ ἐπιγράφει τὸ γεγονός ἐαυτῇ, ἀλλὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἡ χάρις, καὶ διὰ τοῦτο δόξαν αὐτῷ περιτίθεισιν, ὅτι αὐτὸς ἐαυτῷ τοῦ ἀγαθοῦ γέγονεν αἴτιος. Οὐδὲ γὰρ ἀναγκαστικὴ δύναμις, ὡς εἰρηται, συνδουλοῦσα αὐτοῦ τὸ θέλημα, κοίτ' ἀτρεπτον ἡ χάρις· ἀλλὰ καίτοι συνοῦσα, τῷ αὐτεξούσιῳ παραχωρεῖ, ἵνα δῆλον εἴη τὸ τοῦ αὐτοῦ θέλημα, ὅπως ἔχει πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν. Κεῖται γὰρ οὐ τῇ φύσει νόμος, ἀλλὰ τῷ αὐτεξούσιῳ τῆς προαιρέσεως, τραπῆναι δυναμένῳ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ κακόν.

Δ. Φυλάττειν δεῖ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀνομιλητον συντηρεῖν βεβήλων καὶ πονηρῶν λογισμῶν. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα σώματι συνελθὼν ἐτέρῳ, πρὸς ἀκαθαρσίαν μεταίεται· οὕτω δὴ καὶ ψυχὴ φθείρεται πονηροῖς συνδοιάζουσα καὶ μιαιοῖς λογισμοῖς, συνάδουσά τε αὐτοῖς καὶ συντιθεμένη· οὐχὶ τοῖς τῆς πονηρίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκάστης κακίας· οἷον, ἀπιστίας, δόλου, κενοδοξίας, ὀργῆς, καὶ φθόνου, καὶ ἐριδος. Καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ καθαίρειν ἐαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος. Εἶναι γὰρ οἶον καὶ φθορὰν καὶ πορνείαν ἐν τῷ ἀφανεῖ τῆς ψυχῆς, διὰ λογισμῶν ἀτόπων ἐνεργουμένην· καὶ ὡσπερ πρὸν φθειρόντα τὸν πᾶν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός, ὅπερ τὸ σῶμα ἐστίν· οὕτω δὴ καὶ ὁ φθειρῶν ψυχὴν τε καὶ νοῦν, τῷ συντίθεσθαι τοῖς ἀτόποις, τιμωρίας ἐστὶν ὑπεύθυνος. Φυλάττειν τοιγαροῦν προσήκει καθάπερ τὸ σῶμα ὄρατου ἁμαρτήματος, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν λογισμῶν ἀτόπων, ὅτι νόμφη Χριστοῦ ἐστίν· Ἐρμωσάμηρ γὰρ ὑμᾶς ἐπὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγγηρ παρασηῆσαι τῷ Χριστῷ·

A que obscura custodia conclusa tenebatur, animam liberat.

II. Contingit sæpe insurrare tibi Satanam in aurem cordis, et dicere : Scis quot et quanta perpetrasti mala ? repleta tibi sceleribus est anima ; gravaris multis et foedissimis peccatis. Non te lateat, suggerentem talia malum dæmonem id agere, ut te in desperationem, humilitatis prætextu, contrudat. Ex quo enim per transgressionem primam irrepsit in hominem malitia, liber aditus diabolo datus est animam quotidie alloquendam, ut homo hominem, et ad eisdem suggerenda absurda. Responde igitur illi tu : *At habeo scriptas asseverationes Dei aientis : Nolo mortem peccatoris ; sed ut convertatur per pœnitentiam, et vivat*²¹. Quam enim aliam potuit habere causam descendendi, nisi ut peccatores salvos faceret, jacentes in tenebris illuminaret, vitæ redderet mortuos ?

III. Ut adversaria potestas, ita et divina gratia ceu hortatoria, non necessitatem inducens esse ostenditur ; ut vere nobis libertas, et nostri potens arbitrium servetur. Inde est, cur eorum, quæ homo inductus a Satana perpetraverit mala, non a Satana potius exigantur pœnæ, quam ab homine ipso ; utpote qui non vi adactus, sed propria voluntate persuasus, malitiæ assenserit. Similiter autem et in bono, non ascribit successum sibi, sed homini gratia, et ei propter hoc gloriam apponit, quoniam ipse sibi boni causa fuerit. Neque enim necessitatem inducente vi, ut dictum est, constrictam ipsius voluntatem facit immobilem gratia ; sed, etiam cum præsens adest, libero cedit arbitrio ; ut manifestetur, quænam sit ejus voluntas ; uti se habeat erga virtutem et malitiam. Posita quippe lex est, non naturæ, sed sui compoti arbitrio, electionis in alterutrum domino, nempe ad bonum et malum.

IV. Custodire oportet animam, eamque a conversatione **210** arcere profanarum malarumque cogitationum. Ut enim corpus cum corpore coiens ad immunditiam polluitur ; sic et anima corrumpitur malis et sordidus copulata cogitationibus, concordansque et assentiens : nec iis solum quæ ad nequitiam et impuritatem, sed et illis quæ ad quodvis malitiæ impellunt genus : velut, infidelitatis, doli, vanæ gloriæ, iræ, invidiæ, rixæ. Et hoc est : *Mundare nos ipsos ab omni inquinamento carnis et spiritus*²². Esse enim quandam putam et corruptionem et fornicationem in occulto animæ ab impuris illis cogitationibus perpetratam ; et quemadmodum : *Qui templum Dei violaverit* (juxta magnum Apostolum) *disperdet illum Deus*²³ ; quod Dei templum corpus est ; sic qui polluit animam et mentem, assentiendo pravis, pœnam utique debet. Custodire igitur convenit, sicut a visibili peccato corpus, ita et animam a cogitationibus immundis ; quoniam hæc sponsa Christi est : *Despondi*

²¹ Ezech. xliii, 11. ²² II Cor. vii, 1. ²³ I Cor. iii, 17.

enim vos, ait, uni viro virginem castam exhibere Christo²⁶. Audi quoque Scripturam dicentem : *Omni custodia serua cor tuum ; quia ex ipso vita procedit*²⁷. Et : *Perversas cogitationes separare a Deo*²⁸; rursus disce a divina id docente Scriptura.

V. Rationem exigit a sua unusquisque anima , discernens et explorans, ad quænam afficiatur. Et si haud consonans Dei legibus contigerit videre cor; omni conatu quemadmodum corpus, ita et mentem conservare incorruptam studeat, atque impuris assensum cogitationibus negantem. Si quidem velit iuxta promissionem introduci in convictum et choros purarum virginum²⁹. Cohabitatio enim et familiaris conversatio puris omnino et in recti amore fixis promissa est animabus.

VI. Sicut agri proprii diligentissimus colonus novat eum prius et ex eo spinas tollit; ac tum demum injicit semina ; ita et qui a Deo exspectat sementem gratiæ accipere, purgare prius debet animæ suæ agrum ; ut semen deinde in eum incidens Spiritus, perfectos et multiplices reddat fructus. Nam ni hoc fiat ante omnia, et nisi mundaverit quis seipsum ab omni inquinamento carnis et spiritus, caro est et sanguis, et longe distat a vita.

VII. Undecunque hostis machinationes astutas, dolos et maleficia, circumspicere oportet. Etenim ut Spiritus sanctus per Paulum : *Fit omnibus omnia, ut omnes salvos faciat*³⁰ ; sic et spiritui malo in studio est, omnia fieri, ut omnes in interitum propellat. Itaque is cum orantibus simul orare simulat, id spectans, ut ex ipsa oratione sumat anam decipiendi orantem subjiciatque eidem arrogantem confidentiam ; cum jejnantibus jejunit , ut ipsos inanibus decipiat et dementet ; Scripturarum habentibus notitiam, similibus dat operam , sub specie scientiæ cupiens eos subvertere. Cum aliqui revelationis lumine beantur, videtur et ipse ejusmodi habere. *Transfigurat enim* (ait Paulus) *se Satanas in angelum lucis*³¹. Ut opinione ficiæ lucis deceptos ad se adducat. Et, ut cuncta ejusmodi semel colligam, mira se artium subtilitate omnia variat , quo similitudine subjugatos, boni specie apparentis in veram alliciat irreparabilemque perniciem : *Consilia, inquit, destruentes et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei*³². Vide quousque superbus ille impostor audendi proterviam extendat, ut non dubitet conari eos ipsos dejicere, qui **211** divinum Numen in cognitione veritatis possideant. Ut adeo unumquemque oporteat cor suum omni custodia servare ; multamque a Deo prudentiam pascere, ut det nobis deprehendere diaboliæ malignitatis artes. Prætereaque exercitare, ac quasi elaborare mentem ac cogitationes nostras eliminando per spiritualem curam sine intermissione convenit, et ad Dei voluntatem adaptare ipsas ; quo non majus nec pretiosius opus est. *Confessio, cuius ait, et magnificentia opus ejus*³³.

καὶ, Πάση φυλακῇ τηρεῖ τὴν καρδίαν, τῆς Γραφῆς ἀκούε λεγούσης· ἐκ γὰρ τούτων ἐξοδοὶ ζωῆς· καὶ, Σκολιοῦς δὲ λογισμοῦς χαρίζεται ἀπὸ Θεοῦ, καὶ πάλιν τῆς θείας διδασκαλίας Γραφῆς μύθαναι.

Ε'. Λόγον ἀπαιτεῖτω τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἕκαστος ἀνακρίνων καὶ βασανίζων, τίσι πρόσκειται· καὶ εἰ μὴ συμφωνοῦσαν συμβαίνει τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις τὴν καρδίαν ὀρᾶν, πάση δυνάμει καθάπερ τὸ σῶμα, οὕτω δὴ καὶ τὸν νοῦν διατηρεῖν ἀφθονον σπουδαζέτω, καὶ τοῖς πονηροῖς ἀσύνθετον λογισμοῖς. Εἴ γε δὴ βούλοιντο κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν καθαρὰν ἐσοικίσασθαι· ἐνοικήσαι γὰρ καὶ ἐμπερικατῆσαι ταῖς καθαραῖς πάντως καὶ φιλοκάλοις ψυχαῖς ἐπήγγελται

Β Γ'. Ὅσπερ ὁ τῆς ἰδίας γῆς ἐπιμελέστατος γεωργὸς ἀνανεοῖ ταύτην πρότερον, καὶ τὰς ἀκάνθας περιαιρεῖ, εἰθ' οὕτω καταβάλλει τὰ σπέρματα· οὕτω καὶ τὸν παρὰ Θεοῦ προσδοκῶντα τῆς χάριτος σπόρον λαβεῖν, καθαίρειν πρότερον χρῆ τῆς αὐτοῦ καρδίας τὴν γῆν, ἢ ὁ σπόρος πεσὼν τοῦ Πνεύματος ἐντελεῖς καὶ πολλαπλασίους ἀποθῶ τοὺς καρπούς· ὡς εἰ μὴ τοῦτο γένοιτο πρότερον, καὶ καθάρῃ τις αὐτὸν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, σὰρξ ἔστιν ὅτι καὶ αἷμα, καὶ μακρὰν ἀφέστηκε τῆς ζωῆς.

Ζ'. Πανταχόθεν τὰς τοῦ ἐχθροῦ μαγανείας, τοὺς δόλους τε καὶ τὰς κακουργίας, θέξιτατα περισκοπεῖν δεῖ. Καὶ γὰρ ὡς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ Παύλου τὰ πάντα γενέσθαι φησὶν, ἵνα τοὺς πάντας κερδήσῃ· οὕτω δὴ καὶ τῇ κακίᾳ γίνεσθαι πάντα διὰ σκουδῆς, ὡς τοὺς πάντας παραπέμψῃ τῇ ἀπωλείᾳ· ἀμέλει τοῖς εὐχομένοις ὡς συνευχόμενος ὑποκρίνεται κατὰ σκοπεῖν τοῦ προφάσι· εὐχῆς ἐμβαλόντα πρὸς οὐρανὸν ἀπατήσαι· τοῖς υἰοῦσι τοῦ αὐτοῦ συνηστῆσαι, αὐτοῦ οἰήσαι φευκίσι βουλόμενος· τοῖς ἔχουσι γνῶσιν Γραφῶν ἐπιτηδεύει ἐὰ ἕμοια, προσήματι γνώσεως ἐπιποθῶν αὐτοῦ παραρούσασθαι· τοῖς ἀποκαλίψων φωτὸς καταξιώσει, παραπλησίως ἔχειν δοκεῖ. *Μετασχηματίζεται γὰρ, φησὶν, ὁ Σατανᾶς εἰς ἀγγελον φωτός·* ἵνα τῇ δοκῆσαι τοῦ καταλλήλου φωτὸς ἀπατήσας, εἰς αὐτὸν ἐπαγάγηται· καὶ ἀπλῶς οὕτω πρὸς πάντα πικίλλεται καὶ τοῖς πᾶσιν, ἵνα τῷ ὁμοίῳ χειρούμενος εὐλογοφανεῖ προφάσει προξενῇ τὴν ἀπώλειαν· *Λογισμοῦς, φησὶ, κηθαιροῦντες καὶ πᾶν*

Δ ὄψωμα ἐπαρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ὅρα μέγρι καὶ πίνων ὁ ἀλαζόν ἐκτείνει τὸ δόλημα, τῷ βούλεσθαι καὶ τοὺς ἦθη τὰ θεῖον κατ' ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔχοντας κατενεγκεῖν. Ὅσατε πάση φυλακῇ τηρεῖν τὴν αὐτοῦ καρδίαν χρῆ, παλλῆν τε παρὰ Θεοῦ τὴν σύνεσιν αἰτεῖν, ἵνα ὁμῶς ἡμῖν τὰς τῆς κακίας τάχως φερῶν. Ἐργάζεσθαι δὲ καὶ ἐκποιεῖν τὸν νοῦν ἐν συνέσει καὶ ταῖς λογισμοῖς προσήκει δεσνεκῶς, καὶ πρὸς τοῦ Θεοῦ θέλημα καταρτίζειν αὐτοῦ· οὗ ἔστι τούτου μείζον ἔργον ἢ τιμιότερον· *Ἐξομαλόγητις γὰρ, φησὶ, καὶ μεγαλοπρόκειμα τὸ ἔργον αὐτοῦ.*

²⁶ II Cor. xi, 2. ²⁷ Prov. iv, 23. ²⁸ Sap. i, 5. ²⁹ Apoc. x, 22. ³⁰ I Cor. ix, 22. ³¹ II Cor. xi, 14. ³² II. Cor. x, 5. ³³ Psalm. cx, 5.

H. Τῇ φιλοθέῳ ψυχῇ, καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ πρά-
 ξειεν, οὐδὲν ἑαυτῇ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἕκαστα ἐπιγράφειν
 ἔθος. Ταύτη τοι καὶ ὁ Θεὸς πάλιν τῇ ὑγίει ταύτης
 καὶ ὀρθῇ συνέσει καὶ γνώσει προσχῶν, τοῦναντίον
 ἐκείνη πάντα λογίζεται· καὶ ὡς αὐτῆς καμουσίας καὶ
 παρ' ἑαυτῆς τὸ ὅλον ἐργασαμένης, τὰς ἀντιδόσεις ἐπι-
 μετρεῖ· καίτοι δόξαν αὐτῷ πρὸς Χριστὸν ἡμῖν ἐλθεῖν,
 οὐδὲν πρὸς ἀλήθειαν τῷ ἀνθρώπῳ δίκαιον εὐρεθή-
 τεται· ἐπεὶ καὶ τὰ χρήματα, καὶ τὰ δοκοῦντα πάντα
 ταυεὶ ἀγαθὰ, δι' ὧν καὶ εὐποιοῖν ἕκαστος δύναται,
 ἐκείνου εἰσὶ, γῆ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ· αὐτὸ τὸ σῶ-
 μα, καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι,
 ἄνθρωπος κατὰ χάριν ἔχει. Τί τοίνυν αὐτῷ λείπεται
 ἰδίου, ἐφ' ᾧ τὸ οἰηθῆναι ἢ δικαιωθῆναι κατὰ λόγον
 ἔξει; πλὴν ἀλλὰ ταύτην ὁ Θεὸς μεγίστην ἐξ ἀνθρώ-
 πων δέχεται χάριν, καὶ τοῦτο τῶν προσφερομένων
 ἐκείνῳ τὸ χαριέστατον, τὸ τὴν ψυχὴν καλῶς ἐπιγνοῦ-
 σαν ὅπως ἔχει τὰ ὄντα, πάντα ὅσαπερ ἂν ποιῆ ἀγαθὰ
 καὶ ὅσα κάμνει διὰ Θεόν, ὅσα τε συνήσει καὶ γινώ-
 σκει, αὐτῷ λογίζεσθαι, καὶ αὐτῷ τὸ σῦμπαυ ἀνα-
 τιθεῖναι.

accidit; anima res, uti se vere habent, agnoscat; et
 mala tolerat, quæcunque intelligit et sentit, imputet

Θ. Ὅσπερ Ἰσραὴλ ἕως μὲν εὐαρέστως εἶχε πρὸς
 τὸν Δεσπότην, καίτοιγε οὐδέποτε μὲν ὡς ἐχρῆν·
 πλὴν ἀλλ' οὖν ἕως ἐδόκει ὑγιῆ τινα ποσῶς πρὸς αὐτὸν
 ἔχειν τὴν πίστιν, στύλος περὶ καὶ νεφέλη αὐτοῦ
 προηγέτο, θάλασσα δὲ αὐτῷ ὀπισθῆκε, καὶ μυρίων
 ἄλλων ἀπέλασε θαυμασίων· ὁπότε δὲ τῆς πρὸς Θεόν
 εὐνοίας ἀπίστευτο, τότε καὶ τοῖς ἔχθοις παρεδίδοτο,
 καὶ δουλείαις πικραῖς κατεργάζετο. Οὕτω μοι νοεῖ
 καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς· ἢ διὰ τῆς χάριτος τὸν Θεὸν ἐπ-
 ἔγνω, καὶ ἀπὸ ῥύπων μὲν ἐκαθάρθη πολλῶν τῶν πρῶ-
 τερων, εἶτα καὶ χαρίτων ἅγία γέγονε, τὴν προσ-
 ἤκουσαν δὲ οὐ φυλάξασα τῷ ἀδρανῶ ἀνδρὶ διὰ τέλους
 εὐνοίαν, ἐξέπειρε τῆς ζωῆς ἧς μέτοχος γεγενῆσθαι. Δυ-
 νατὸν γάρ τῷ ἀντικειμένῳ καὶ τῶν εἰς τὰ τοιαῦτα
 φθασάντων καταπαίρεσθαι μέτρα. Ὅστε ἀγωνιστέον
 ἐπίσῃ δυνάμει, καὶ μετὰ φόβου καὶ τρόμου τῆς
 ἑαυτῶν ζωῆς ἐπιμαλητέον, μάλιστα τοῖς ὅσοι τοῦ
 Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ γεγενῆσθαι μέτοχοι, τοῦτο
 μὲν μικρὸν ἢ μέγα δι' ὀλιγοῦραν ποιεῖν, καὶ δι'
 αὐτὸ τοῦτο τοῦ Κυρίου Πνεύμα λυπεῖν. Ὅσπερ γάρ
 Καρὰ γίνεται ἐν τῷ ἀδρανῶ, καθὰ φησιν ἡ Ἀλήθεια,
 ἐπὶ ἐστὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι· οὕτω καὶ λύπη
 πάλιν ἐπὶ μετ' ψυχῇ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐκπιπτούσῃ.
 aut magnam oseltanter fiat, unde contingat Domini Spiritum contristari. Quemadmodum enim Gen-
 dium est in celo, ut Veritas testatur, super uno peccatore penitentiam agente⁴¹; sic et morose vi-
 cissim super una anima excidente ab æterna vita.

Γ. Ὅταν ψυχὴ τῆς χάριτος καταξιώθῃ, τότε δὴ
 καὶ χρήσιμα ταύτῃ μάλιστα γνώσεις, συνέσεις, καὶ
 διακρίσεις· ἅπερ γοῦν καὶ αὐτὰ Θεὸς δίδωσιν ἐκείνης
 αἰτούσης, ὥστε εὐαρέστως αὐτὴν διακονῆσαι τῷ
 Πνεύματι, ὃ καὶ κατηξιώθη λαθεῖν, μὴ κλεπτομένην
 ὅπῃ κακίας, μὴ σφαλλομένην δι' ἀγνωσίαν, μὴ τῷ
 ἀμαλεῖν καὶ ἀφῶδες ἔξῃ παρατραπομένην, καὶ παρὰ
 τὸ Δεσποτικὸν τι διατραπομένην θέλημα.

VIII. Dei amanti animæ, utcunque omnia bona
 faciat, nihil sibi, sed Deo cuncta ascribere mos est.
 At Deus vicissim sanam ejus et rectam, cum ad-
 mitione prudentiæ, scientiam attendens, in con-
 trarium plane modum omnia ipsi imputat; ac velut
 illa sola laborasset, et suis unius viribus in solidum
 cuncta peregisset, sic ei remunerationes admeli-
 tur. Enimvero si Deo luberet rigido nobiscum ju-
 dicio agere, nihil prorsus homini ab eo vere de-
 bitum reperiretur, quandoquidem possessiones,
 pecunia, cunctaque hujus vitæ bona, quæ instru-
 menta bene operandi bonis sunt, in solidum ejus
 dominio subjacent. Terram et universa quæ illa
 fert aut continet; ipsum corpus, ipsam animam,
 sed et ipsum esse, homo per gratiam habet. Quid
 igitur ipsi relinquitur proprium, unde possit in
 confidentiam inflari, aut spem concipere vera ra-
 tione nixam obtinendæ districto judicio quasi jure
 sibi debitum quidpiam? Cæterum hæc maximam
 ex hominibus Deus percipit gratiam; et hoc ex iis
 quæ ipsi offeruntur unum longe jucundissimum
 et quæcunque facit bona, quæcunque propter Deum
 supremo largitori, et uni ei accepta referat.

IX. Sicut Israelitas, quoad quidem ad Domini
 beneplacitum se conformarunt (etsi nunquam id illi
 ea qua oportuerat diligentia separant), veram quan-
 diu saltem in speciem sana in eum fide se prædites
 utcunque operando monstrarunt, columna ignis et
 nubes præibat, mare autem iis dans transituris
 viam recedebat; ipsique innumerieque aliis adjuti
 miris operibus fuerunt; quando autem a fidelitate Deo
 debita defecerunt, tunc et hostibus sunt dediti, et
 diris servitutibus attriti sunt. Sic et tu reputa, si-
 milia contingere animæ, postquam per gratiam
 Deum agnoverat; postquam a multis per eum sor-
 dibus fuerat abluta, gratiæque præterea exornata;
 cum fidem charitatemque tot nominibus debitas
 celesti suo sponso ad extremum non præstiterit,
 ut excidat vita, cujus particeps erat effecta. Eo enim
 neque potest vis exitialis Satanae pertingere, ut etiam
 eos dejiciat, qui ad tam sublimem istum dignitatis
 ascenderunt apicem. Quocirca contendendum tota
 virtute est, ut cum timore et tremore invigiletur
 conservandæ spirituali vitæ; iis maxime, qui Spi-
 ritus Christi particeps sunt facti. Quam ad rem
 cavendum diligentèr est, ne quid ab iis parvum
 X. Quando gratiæ dignationem acceperit anima,
 tunc ei maxime utiles sunt scientia, prudentia et
 discretio; quas propterea ipsas res Deus illi, dum-
 modo postulet, largitur, ut ad beneplacitum per
 has possit servire Spiritui, quod ut faceret, est illi
 per gratiam indultum; in quo cavere sollicitè de-
 bet, ne illi subrepat insidians innata malitia,
 ne labatur per ignorantiam; ne idcirco, quod ne-

⁴¹ Luc. xv, 10.

gligenter et sine timore vivat, pervertatur ad aliquid agendum, quod Domini voluntati non congruat.

XI. Sicut operatio affectuum, quæ est spiritus erroris, tenebrarum et peccati mundum hunc animans, in eo domicilium obtinet homine, qui plenus turget dictatis sapientiæ carnalis; ita e contrario, vis et operatio lucidi Spiritus in homine sanctificato habitat; juxta dicentem: *An experimentum queritis ejus, qui in me loquitur, Christi* ⁴³? Et rursus: *Vivo autem jam non ego: vivit vero in me Christus* ⁴⁴. Et: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis* ⁴⁵. Et Dominus: *Veniemus ego et Pater meus, et mansionem apud eum faciemus*. Hæc non obscure, neque otiose, sed in virtute et veritate iis, qui digni habentur, insunt. Lex enim prius sermone experte substantiæ instruebat homines, grave ipsis et importabile imponens jugum, et nullum valens porrigere auxilium; ex eo quod non posset virtutem Spiritus conferre. Sicut ait Paulus: *Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem* ⁴⁶, etc. Ab adventu autem Christi ostium gratiæ credentibus in veritate apertum est; Deique virtus et operatio Spiritus ipsis suppeditatur.

XII. Postquam Christus, prima et naturalis bonitas, donum Spiritus divinis transmisit discipulis; exinde credentibus divina illa virtus obumbrans, et eorum inhabitans animas, medetur quidem passionibus peccati, tenebris autem et morte ipsos liberat. Estenus quippe et vulnerata et carcere clausa erat anima, et caligine peccati undique comprehensa. Denique nunc quoque anima nondum gratiam sortita inhabitantem in se Dominum habendi; nec in se intime sentiendi informantem animantemque sese, ac penitus fecundantem omni operatione virtutem Spiritus divini, in tenebris adhuc est. Quibus autem divini Spiritus supervenit gratia, et imis mentis ipsorum penetralibus insedit; his sane Dominus vice animæ est. *Qui enim adhæret Deo* (divinus ait Apostolus), *in unum cum eo coalescat Spiritum* ⁴⁷. Et ipse Dominus, *Sicut tu, Pater, in me, et ego in te, ita et ipsi in nobis unum sint* ⁴⁸. O bonitatem et dignationem indultam tantum depressæ a malitia hominum naturæ! Cæterum uti quando pravitate vitiorum adhærebat, anima, unum idemque quasi cum ipsis erat; et quanquam propriam habebat voluntatem, tamen quod illi lubebat, nequibat facere. Quod et Paulus de se ait: *Non enim quod volo hoc facio* ⁴⁹; quanto utique magis Dei virtute cum sanctificata et digna eo facta anima convenienter, in unam illa cum Deo voluntatem erit? Fit enim anima tunc vere quasi anima Dei, per hoc quod sponte, et ex proposito regenti se submittit boni Spiritus virtuti; et per propriam voluntatis vias non amplius ambulat. *Quis enim*

A IA'. Ὅσπερ ἡ ἐνέργεια τῶν παθῶν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐγκλίσιμον πνεῦμα τῆς πλάνης, τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας, ἀνθρώπων τοιοῦτον ἀν ἐνοικῆσειεν. ὃς δὲ πλεῶς ἐστὶ φρονήματος σαρκικοῦ· οὕτω πάλιν ἡ ἐνέργεια τε καὶ δύναμις τοῦ φωτεινοῦ Πνεύματος ἀνθρώπων τῷ ἁγιασθέντι ἐγκατοικεῖ, κατὰ τὸν εἰπόντα· *Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ; καὶ αὐθις· Ζῶ δὲ οὐκ ἐτι ἐγὼ, ἣ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· καὶ, Ὅσοι δὲ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε· καὶ ὁ Κύριος· Ἐλευσόμεθα ἐγὼ τε καὶ ὁ Πατήρ μου, καὶ μόνῃ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν*. Ταῦτα οὐκ ἀδήλως, οὐδ' ἀνεργῆτως, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ τοῖς καταξουμένους ἐγγίνεται. Ὁ μὲν γὰρ νόμος τὸ πρότερον λόγῳ ἀνποστατῶν ἐπέστρεφε τοὺς ἀνθρώπους, βαρὺν αἰσῶς καὶ δυσπρόδητον ἐπιτεθεὶς τὸν ζυγὸν, καὶ μηδεμίαν εἰδῶς δρέγειν βοήθειαν, τοῦτο δὲ παρὰ τὸ μὴ δυνατῶς· ἔχειν τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν παρέχειν· *Τὸ γὰρ ἀδύνατον, φησὶ, τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθέθει διὰ τῆς σαρκός, καὶ ἐξῆς*. Ἀπὸ δὲ τῆς Χριστοῦ παρουσίας, ἡ θύρα τῆς χάριτος τοῖς ἐν ἀληθείᾳ πιστεύουσαι διηνοίχθη, δύναμις τε Θεοῦ καὶ ἐνέργεια Πνεύματος αὐτοῖς χορηγεῖται.

B IB'. Χριστοῦ, τῆς πρώτης καὶ φυσικῆς ἀγαθότητος, τὴν δωρεάν τοῦ Πνεύματος τοῖς θεοῖς διακέρφαντος μαθηταῖς, ἐκείθεν ἅπασιν τοῖς πιστεύουσιν ἡ θεία δύναμις ἐκείνη ἐπισκιάζουσα, καὶ ταῖς ἐκείνων ἐγκατοικοῦσα ψυχαῖς, ἴστω μὲν τῶν παθῶν τῆς ἁμαρτίας, καὶ σκότους δὲ καὶ τῆς νεκρώσεως αὐτοῦ; ἀπῆλλαττε· καὶ γὰρ μέχρι τότε τετραυμάτιστό τε καὶ πεφυλάκιστο ἡ ψυχὴ καὶ τῷ ζῶσφι τῆς ἁμαρτίας κάτοχος ἦν. Ἀμέλει καὶ νῦν ψυχὴ μὴ ποῦ συνέικον ἔχειν ἀξιωθεῖσα τὸν Κύριον, μηδὲ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος δύναμιν ἐνεργητικῶς αὐτῇ καὶ κατὰ πάσαν δύναμιν καὶ πληροφορίαν ἐπισκηνώσασαν, ἐν τῷ σκότει ἐστίν· οἷς δὲ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐκπεριότησαι χάρις, καὶ τοῖς βαθυτάτοις τοῦ νοῦς αὐτῶν ἐγκατόκησε, τοῦτοις δὲ καὶ ὁ Κύριος ὡς ψυχὴ γίνεται· *Ὁ γὰρ κολλάμενος τῷ Κυρίῳ, ὁ θεὸς φησὶν Ἀπόστολος, εἰς ἐν πνεῦμα ἔσται· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος· Ὅσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἑσμεν, ἵνα καὶ ὅμοι ἐν ἡμῖν ἐν ᾧσιν*. Ὁ ἀγαθότητος καὶ εὐδοκίας ἥς ἔτυχεν ἡ οὐτω πρὸς τῆς κακίας ταπεινωθεῖσα τῶν ἀνθρώπων φύσις! Πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τῇ μοχθηρίᾳ τῶν παθῶν ἡ ψυχὴ συνοῦσα ἐν ὡσπερ μετ' αὐτῆς ἦν, καὶ ἴδιος εἶχε θέλημα, ἀλλὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ ποιεῖν οὐκ ἐδύνατο. Ὁ καὶ Παῦλος φησὶν· *Ὁ γὰρ ὁ θέλω τοῦτο ποιῶ· πόσῳ γε μᾶλλον τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως τῇ ἁγιασθειῇ καὶ ἀξίᾳ τοῦτου γεγεννημένη ψυχῇ συνελευσούσης, εἰς ἐν αὐτῷ ἔσται τὸ τοῦτου θέλημα; γίνεται γὰρ ἡ ψυχὴ τότε πρὸς ἀλήθειαν ὡς ψυχὴ τοῦ Κυρίου· τῷ ἔκονει καὶ κατὰ γνώμην ὑπὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος δυνάμεως βασιλεύσθαι, καὶ θελήματι ἰδίῳ μηκέτι αὐτὴν πορεύεσθαι*.

⁴³ II Cor. xiii, 5. ⁴⁴ Gal. ii, 20. ⁴⁵ Gal. iii, 27. 17. ⁴⁶ Joan. xvii, 21. ⁴⁷ Rom. viii, 19.

⁴⁸ Joan. xiv, 25. ⁴⁹ Rom. vii, 3. ⁵⁰ I Cor. vi,

Τίς γάρ, φησὶν, ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; τούτοις τῆς ἐνωθείας ψυχῆς τῷ Πνεύματι ἁγίῳ.

II'. Τῷ βουλομένῳ μιμητῆ ὄν γενέσθαι Χριστοῦ, ἵνα καὶ αὐτῷ γένοιτο Υἱὸς Θεοῦ προσαγορευθῆναι, γεννηθέντι ἐκ Πνεύματος, πρὸ τῶν ἄλλων προσήκει τὰς ἀπεινώσας θλίψεις, ἥτοι σωματικὰς νόσους, ἢ τὰς ἐξ ἀνθρώπων ὕβρεις, καὶ τὰ ὀνειδῆ, πρὸ δὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν ἀοράτων ἐπιβουλὰς εὐψύχως καὶ καρτερικῶς ὑποφέρειν. Κατ' οἰκονομίαν γὰρ Θεοῦ τὸ δοκίμιον ταῖς ψυχαῖς τῶν διαφόρων παραχωρεῖται θλίψεων, ἵνα φανεραὶ γένοιτο πάντως αἱ γνησίως ἀγαπᾶσαι τὸν Κύριον. Σημεῖον δὲ τοῖς ἐκ παντὸς αἰῶνος πατριάρχαις τε καὶ προφήταις καὶ ἀποστόλοις καὶ μάρτυσι, διὰ τῆς στενοπόρου τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων διελθεῖν ὑπέρβη, καὶ οὕτως εὐαρεστήσαι Θεῷ. Τέκνον γάρ, φησὶν ἡ Γραφή, *κάν προσέρχῃ δουλεύειν Θεῷ, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν, εὐδυνον τὴν καρδίαν σου καὶ καρτέρησον*. καὶ ἀλλαχοῦ δέ· *τὰ ἐπιφερόμενά σοι ὡς ἀγαθὰ πρόσδεξαι, εἰδὼς δτι ἀπὸ Θεοῦ οὐδὲν γίνεται*. Τῆς ὑπομονῆς τοίνυν καὶ τῆς ἐλπίδος πρὸ παντὸς ἄλλου ψυχῇ τῇ εὐαρεστήσαι Θεῷ βουλομένη ἀνυλιηπτέον· μία γάρ καὶ αὐτὴ τῆς κακίας τέχνη, ἀκαρδίαν ἡμῖν ἐμβάλλειν ἐν καιρῷ θλίψεως, ἵνα τῆς πρὸς τὸν Κύριον ἀποστῆσι ἐλπίδος. Οὐδέποτε δὲ Θεὸς ἐπιτρέπει ἐπ' ἐκείνου ἐπιζέουσιν καταπονηθῆναι τοῖς πειρασμοῖς, ὥστε καὶ ἐξαπορηθῆναι· *πιστὸς γάρ, ὁ Ἀπόστολος φησιν, ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑπερνεγκεῖν*. Καὶ ὁ πονηρὸς δὲ εὖ ὅσον ἐκείνῳ θλίψις λυπεῖ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὅσον αὐτῷ ἐφαίται παρὰ τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ ἀνθρώποις οὐκ ἀδελον, πόσον ἂν ἡμῶν βάρος, πόσον δὲ ὄνη, πόσον δὲ καμήλῳ ἀγώγιμον εἴη· ἀλλὰ τὸν φόρητον ἐπιτίθει· καὶ τῷ κεραμαεὶ δὲ δῆλον πόσον τῷ πυρὶ χρῆ τὰ σκευὴ παραδοῦναι· χρῆνον, ἵνα μῆτε πλέον ἐμμεῖναντα διαβράσῃ, μῆτε πάλιν πρὸ τῆς ἀρκοῦστος πυρώσεως ἐκδηθέντα ἀχρηστα ἦ· εἰ τοσαύτη περὶ τὸν ἀνθρώπων σύνεσις, οὐχὶ πολλῷ πλέον καὶ ἀπειρωσ πλέον, ἢ τοῦ Θεοῦ σύνεσις εἶδε πόσον ἐκάστη ψυχῇ τὸν πειρασμὸν δεόν ἐπενεχθῆναι· ἵνα δόκιμος γένοιτο καὶ ἐπιτηδεῖα πρὸς τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείαν.

IA'. Ὅσπερ τὸ τῆς κανάδεως χρῆμα εἰ μὴ ἐπιπολὺ τυπτόμενον διαμείνῃ, οὐκ ἂν γένοιτο χρήσιμον εἰς λεπτοτάτων νημάτων ἐργασίαν, ἀλλ' ὅσπερ ἂν τύπτοιο καὶ ὅσον ξαίνοιο, τοσοῦτον καθαριώτερόν τε καὶ εὐχρηστότερον γίνεται. Καὶ ὅν τρόπον τὸ νεόπλαστον σκευὸς μὴ πυρὶ βληθὲν, χρῆσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἀνεπιτήδειον· καὶ ὡς τὸ νήπιον εἶτι πρὸς τὰ τοῦ κόσμου ἔργα ἀδόκιμον· οὕτε γὰρ οἰκοδομεῖν, οὐ φτεβεῖν, οὐ σπῆρον κατατιθέναι δύναται, οὐχ ἕτερόν τι τῶν τοῦ κόσμου ἔργων ἀνύειν· οὕτω καὶ ψυχαὶ καλλάκι· κἀν θείας μετέσχον χάριτος καὶ

(inquit) nos separabit a charitate Christi⁴¹? Quæ vox est animæ unitæ Spiritui sancto.

XIII. Qui vult imitator esse Christi, et per hoc consequi, ut appelletur filius Dei; utpote genitus ex Spiritu; eum ante omnia convenit occurrentes afflictiones, sive hæ corporel morbi sint, sive injuriæ ab hominibus, sive opprobria, seu etiam ex insidiis invisibilium hostium; animose ac fortiter tollerare. Per divinam providentiam sapienter ac benevole **213** cuncta disponentem, permittuntur advenire animabus ejusmodi probationes adversitatum variarum, ut manifestentur quæ inter eas sincere Dominum diligunt. Signum id fuit ab omni ævo sanctis patriarchis, prophetis, apostolis et martyribus, ut per angustam hanc viam tentationum et afflictionum transirent, et sic Deo placerent. *Fili, ait Scriptura, accedens ad servitum Dei, præpara animam tuam ad tentationem, deprime cor tuum et sustine*. Et alibi: *Quæ inferuntur tibi omnia ut bona excipe; sciens quoniam sine Deo nihil fit⁴²*. Patientiæ igitur et spei ante omne aliud opera danda est animæ Deo placere volenti. Una enim hæc est ex artibus diaboli, torporem nobis injicere in tempore afflictionis, ut avertat nos a spe in Domino ponenda. Nunquam autem Deus tantum fatigari tentationibus permittit animam in ipsam sperantem, ut ad ineitas redacta, omnis inops consilii æstuet. *Fidelis enim (ait Apostolus) Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod possitis; sed faciet etiam cum tentatione eventum, ut possitis sustinere⁴³*. Neque vero diabolus, quantum ipsi libitum est, affligit animam; sed qua mensura id agere sinitur a Deo. Si enim hominibus ignotum non est, quantum oneris portare melius possit, quanto par ferendo sit asinus, quanto camelus; unde consentaneum cujusque viribus cuique pondus imponunt; et si perspectum figulo est, quanto temporis spatio vasa in fornace relinqui debeant, ne longius æquo ibi hærentia dissiliant; nec rursus, ante sufficientem coctionem cum eximuntur, inutilia fiant: si tanta, inquam, in hominē prudentia est, multo atque adeo infinitis partibus magis, divina sapientia perspicit, animæ cuique quantum pondus tentationis immitti debeat, ut per eam probetur, et idonea regnæ cælorum fiat.

XIV. Sicut cannabis mataxa nisi diu tusionem ferat, non habebit usum attenuationis in fila subtilissima; sed quanto contusa longius fuerit, quanto radiis pectinum sulcata crebritis, tanto prior utiliorque evadet. Et quemadmodum recens formatum vas, quoad iaduratum igne fuerit, ineptum est usibus humanis; denique veluti puer parvulus non idoneus est ad functiones vitæ, cum nec ædificare, nec plantare, nec semen in terram jacere ad hoc paratam valeat, aut aliud quid ex usu mundi hujus agere: sic animæ plerumque, licet

⁴¹ Rom. viii, 35. ⁴² Eccli. ii, 4. ⁴³ I Cor. x, 15.

divinæ participes gratiæ, etiamsi per Dei benignitatem indulgentem infantie ipsarum, perfusæ fuerint dulcedine cælesti, usque ad gustandam Spiritus requiem; nondum tamen probationibus exercitæ; nondum exploratæ malorum spirituum insultibus variis; nihil ultra puerilem sunt progressus balbutiem, ut ita dicam, necdum aptæ regno Dei sunt. Etenim: *Si extra disciplinam (ait divinus Apostolus) estis, cujus participes facti sunt omnes; ergo adulteri, et non filii estis*⁵⁴. Itaque et tentationes et afflictiones utiliter immittuntur homini; utique probatiorem et robustiorem ejus animam reddentes, quas si ad finem usque pertulerit, cum spe ad Dominum; fieri non poterit, quin consequatur promissiones Spiritus, et liberationem a perturbationibus affectuum pravorum.

XV. Quomodoque per multa traducti tormenta martyres, postquam usque ad ipsam etiam perferendam mortem robur invictæ fortitudinis ostenderunt; coronis sic gloriæ facti sunt digni: ac quanto pluribus et gravioribus perfuncti laboribus sunt, tanto majorem apud Deum claritatem ac libertatem sunt adepti: pariter animæ diversi generis afflictionibus traditæ, sive iis, quæ palam ab hominibus proficiuntur, sive quæ intra mentem contingunt exurgentibus cogitationibus absurdis; sive quæ morbis corporeis sese exerunt; si patienter, perseverando usque ad finem toleraverint, eandem cum martyribus coronas, eandem apud Deum consequuntur libertatem; quandoquidem martirium afflictionum, quod martyres ab hominibus sunt passi, hi ab impressionibus acerbis infestorum ipsis malignorum spirituum pertulerunt; ac quanto plures hi quoque gravioresque adversantis insultus diaboli perpessi fuerint, tanto abundantioram gloriam, non in futurum solum a Deo recipient; sed et hic quoque uberiori beabuntur Spiritus consolatione.

XVI. Quandoquidem in confesso est, arctam et angustam esse viam quæ ducit ad vitam; ideoque paucos esse, qui per eam transeunt: omnia diaboli tentatio propter nobis repositam in cælis spem robusta ac constanter sustinenda est; quantascunque enim tandem tribulationes pertulerimus, quid hæ comparandum habent, aut cum futura repromissione; aut cum jam hinc dari solita consolatione boni Spiritus; aut cum liberatione a caligine pravarum inclinationum; aut cum multitudine debitorum. *Non enim sunt (ait) condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*⁵⁵. Quoniam ergo, ut dictum est, ferre fortiter debemus, propter Dominum; uti generosi milites ne mori quidem pro nostro imperatore dubitantes. Cur enim, quando mundo et sæcularibus attendamus rebus, molestias eas, in quas postea incidimus, non experiebamur; sed nunc cum accessimus ad serviendum Deo, multiplices illas tentationes

Α εἰεν ἐμπληροφоруόμενοι τῇ γλυκύτητι καὶ τῇ Πνεύματος ἀναπαύσει, διὰ τὴν αὐτῶν νηπιότητα τῇ τοῦ Κυρίου χρηστότητι, ἀλλ' οὖν μήπω δοκιμασθεῖσθε, μηδ' ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων διαφόροις ἐξετασθεῖσθε θλίψεσιν, ἔτι τῆς νηπιότητος ἔχοντες, καὶ ἴν' οὕτως εἴπω, οὐδέπω πρὸς τὴν τῶν αὐραίων βασιλείαν ἐπιτηθείως ἔχουσιν. *Εἰ γὰρ χωρὶς ἔσση, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, παιδείας ἧς μέτοχοι γένησθε πάντες, ἄρα νόθοι ἔσση καὶ οὐκ υἱοὶ*. ὥστε καὶ οἱ πειρασμοὶ καὶ αἱ θλίψεις κατὰ τὸ λυσταλέες ἐπάγονται τῷ ἀνθρώπῳ, δοκιμωτέραν οὕτω καὶ στερροτέραν ἐργαζόμεναί τὴν ψυχὴν· καὶ εἴπερ εἰς τέλος ὑπομάνοι μετ' ἐλπίδος τῆς πρὸς τὸν Κύριον, ἀμήχανον ἀποτυχεῖν αὐτὴν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς ἀπολυτρόσεως τῶν κακίας παθῶν.

ΙΕ'. Ὅσοι πολλὰς βασάνους διωμοληκότες αἱ μάρτυρες, καὶ θανάτου μέχρι τῆς καρτερίας ἐπιδειξάμενοι, στεφάνων οὕτω τῆς δόξης γεγόνασιν ἄξιοι· καὶ ὅσοι πλείοσι καὶ χαλεπωτέροις τοῖς ἐκπύνοις ἐχρήσαντο, πλείονα καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἐκτέσαντο παρρησίαν· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ψυχὰς διαφόροις παραδοθεῖσαι θλίψεσιν, ἢ τῷ φαινομένῳ ταῖς ἐξ ἀνθρώπων ἐπερχομέναις, ἢ τῷ νοσημένῳ λογισμῶς ἀτόποις ἐγγινόμεναις, ἢ νόσοις σωματικαῖς ἀποτικτομέναις, αἱ μέχρι τέλους τὴν ὑπακομὴν διενέγκωσι, τῶν αὐτῶν τοῖς μέρτυσι στεφάνων, καὶ τῆς αὐτῆς ἐκτελεῖσθαι παρρησίας· ἐπεὶ καὶ τὸ μαρτύριον τῶν θλίψεων, ὅσοι ἐκτελεῖσθαι δι' ἀνθρώπων, οὗτοι διὰ τῶν πονηρίας πνευμάτων ἐκείνοις ἐνεργησάντων ὑπομειννηκότες εἰσὶ, καὶ ὅσοι πλείους καὶ οὗτοι τοῦ ἀντικειμένου θλίψεως ὑπήνεγκαν, τοσοῦτον καὶ πλείονα τὴν δόξαν οὐκ εἰς τὸ μέλλον μόνον ἐκ Θεοῦ κομιοῦνται· ἀλλὰ κἀνταῦθα τῆς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἀξιοθήσονται παρακλήσεως.

ΙΓ'. Ἐπειδὴ τοιαύτη ὁμολογῆται ἢ πρὸς τὴν ζῴην φέρουσα στενὴ τε καὶ ἐσθλιμμένη, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὀλίγοις ἔχει τοὺς ταύτην διερχομένους, πᾶσαν τοῦ πονηροῦ πείραν διὰ τὴν ἐν οὐρανόις ἀποκειμένην, ἐλπίδα στερρῶς ὑπομεγετέον· ὅσας γὰρ ἂν καὶ ὑπενέγκωμεν θλίψεις, τί ἀντάξιον ἢ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐπαγγελίαν, ἢ πρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἐγγινόμενῃ ταῖς ψυχαῖς ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος παρακλήσιν, ἢ πρὸς τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώτους τῶν παθῶν τῆς κακίας, ἢ πρὸς τὸ τῶν χρεῶν πλῆθος τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν, εἰσαίσωμεν; Οὐ γὰρ ἄξια, φησὶ, τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. Πάντα γὰρ, ὡς εἰρηται, καρτερητέον διὰ τὸν Κύριον δεῖ, εἰς γενναίους στρατιώτας τοῦ βασιλείως ἡμῶν ὑπεραποβηθήσονται. Διὰ τί γὰρ, ὅτε τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς βωτικῶς προσείλωμεν πρῆγμασιν, οὐ λυπηροῖς τοιοῦτοις περιεπίπτομεν, ἀλλὰ νῦν ἐπεὶ προσήλθομεν δευλεῖσαι Θεῷ, τοὺς πολυτρόπους τοῦτους πειρα-

⁵⁴ Hebr. XII, 8. ⁵⁵ Rom. VIII, 18.

σμοὺς θπομένομεν; Ὅρξς δτι διὰ τὸν Χριστὸν αἱ Ἀ θλίψεις, φθονοῦντος ἡμῖν τοῦ ἀντικειμένου τῆς τῶν ἐλπίζομένων ἀναποδόσεως, χαύνωσιν τε καὶ ραθυμίαν ἐνθέσθαι ταῖς ἡμετέραις βουλομένου ψυχᾶς, ἵνα μὴ εὐαρέστως ζήσαντες τούτων ἀξιωθῶμεν. Πῶσαι αἱ καθ' ἡμῶν ἐκείνου μηχαναὶ λύονται τῇ τοῦ Χριστοῦ συμμαχίᾳ· καὶ τὸν ὑπερασπιστὴν ἡμῶν καὶ ὑπέρμαχον ἐκείνον, ἐνθυμηθῶμεν, δτι καὶ αὐτὸς τὸν αἰῶνα τοῦτον οὕτω θωάδευσεν, ὄνειδιζόμενος, διωκόμενος, ἐμπαιζόμενος, τέλος καὶ ἀτίμηθ θανάτῳ διὰ σταυροῦ τελειούμενος.

ΙΖ. Εἴπερ βουλομεθα θλίψιν ἄπασαν καὶ τοὺς πειρασμοὺς ὑπομένειν ῥαδίως, ὁ δὲ Χριστὸν θάνατος ἐπιθυμητὸς ἡμῖν ἔστω, καὶ πρὸ ὀμμάτων διαπαντός. Τοιοῦτον γὰρ ἡμῖν καὶ ἐπίταγμα, τὸν σταυρὸν ἀφροντα; αὐτῷ ἀκολουθεῖν· ὅπερ ἔστιν, εὐτρεπείς εἶναι καὶ ἐτοιμοὺς πρὸς τὸ ἀποθανεῖν. Ἄν οὕτω διατεβειμένοι ὦμεν, πᾶσαν, ὡς εἴρηται, θλίψιν ἀφανῆ τε καὶ δῆλην κατὰ πολὺ τὸ ῥῆθον ὀπομενοῦμεν. Ὁ γὰρ καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ δι' ἐπιθυμίας ἔχων, σχολῆ γ' ἂν πρὸς τὰ ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ δυσχεράναι. Παρὰ τοῦτο γὰρ καὶ βαρείας εἶναι τὰς θλίψεις ἡγοῦμεθα, παρὰ τὸ μὴ τὸν ὑπὲρ Χριστὸν θάνατον καταθύμιον ἔχειν, μηδὲ πάντοτε Χριστῷ τὴν δίανοιαν ἀναρτᾶν. Ὁ δὲ ἐκείνον κληρονομήσει ἐπιθυμῶν, καὶ τὰ αὐτοῦ πάθῃ ζηλοῦν, ὁμοίως ἐπιθυμεῖτω. Ὡστε οἱ τὸν Κύριον ἀγαπᾶν λέγοντες ἐν τούτῳ φανεροὶ γίνονται, ἐν τῷ πᾶσαν θλίψιν ἐπερχομένην οὐ γενναίως μόνον, ἀλλὰ καὶ προθύμως διὰ τὴν εἰς αὐτὸν φέρειν ἐλπίδα.

ΙΗ. Χρῆ πρότερον τὸν τῷ Χριστῷ προσεληλυθότα, καὶ πρὸς βίαν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔλκειν ἑαυτὸν, οὐκ ἀδελούσης ἡμῶν τῆς καρδίας· *Βιάζεται γὰρ, φησὶν ὁ ἀφειδῆς Κύριος, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιαστοὶ ἀρπαξουσιν αὐτήν· ἀγωνίζεσθαι κάλιον αὐτὸν εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας.* Χρῆ τοίνυν, ὡς εἴρηται, καὶ κατὰ τὸ ἀβούλητον ἑαυτοὺς πρὸς τὴν ἀρετὴν ευνοθεῖν, πρὸς ἀγάπην μὴ ἔχοντα ἀγάπην, πρὸς πραότητα ταύτης ὄντα ἐν ἀπορίᾳ, πρὸς τὸ συμπαθεῖν καὶ φιλόανθρωπὸν τὴν καρδίαν ἔχειν, πρὸς τὸ ἀνέχεσθαι ἀτιμίας καὶ παρορέσεως, καὶ τοῖς ἐξουθενημένοις ἐγκατερεῖν· οὕτω ταύτην ἐσχῆκτοσας τὴν ἕξιν πρὸς εὐχὴν, μήπω Πνεύματος εὐχὴν κακτημένους. Ἄν οὕτως ἀγωνιζόμενοις ὁ θεὸς ἴδῃ, καὶ ἀναγκάτως ἑαυτοὺς, ἀντιπρατεύουσις ὥστερ ἡμῶν τῆς καρδίας, πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔλκοντα, δίδωσιν εὐχὴν ἀληθινήν, δίδωσι σπλάγγνα οὐκ ἐριμῶν, ὀπομονῆν, μακροθυμίαν, καὶ ἀπαξικλῶς κληροῖ πάντων ἡμᾶς τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος. Εἰ δέ τις καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐπιθεῖς ὢν, πρὸς μὲν εὐχὴν μόνην εἰ τύχοι καὶ παραδιόχοιτο ἑαυτὸν, ὥστε σχεῖν εὐχῆς χάρισμα, πρὸς δὲ γε πραότητα, πρὸς ταπεινοφροσύνην τε καὶ ἀγάπην, καὶ πᾶν τὸ εὐγενὲς φύλλον τῶν ἀρετῶν. Ἔτι καὶ πρὸς τὸ βέβαιον εἶναι τὴν πίστιν καὶ τὴν παπα-

patimur? vides propter Christum has in nos im-mitti afflictiones ab adversario invidente nobis speratas retributiones, languoremque ac desidiam injicere animabus nostris studente, ne ad Dei beneplacitum vita transacta, promissis præmiis doneimur. Omnes ejus contra nos irritæ fiunt machinæ nobis cum Christo pugnantibus. Hic enim magnus, hic invictus nobis protector et propugnator præsto est. Reputemus animo, ipsum quoque, quando pertransiit hoc sæculum, opprobriis oneratum. Impugnatum, irrisum, denique ignominiosa morte per crucem consummatum esse.

XVII. Si voluerimus omnem afflictionem et tentationes sustinere facile, mors propter Christum optetur a nobis, et is scopus voti nostri obversetur perpetuo mentis nostræ oculis. Id quippe est nobis præceptum, ut tollamus crucem nostram et sequamur ipsum; quod significat, paratos nos esse debere ad moriendum. Si sic affecti præparatiq; animo fuerimus, omnem, ut dictum est, afflictionem internam et apparentem facilitate perferemus magna. Mori enim utique pro Christo cupiens, quæ tandem ægre ferre adversa vel molesta poterit? ob hoc ipsum enim graves esse putamus afflictiones, quia nobis non placet pro Christo mori, nec spes ac rationes nostras ex eo ducere suspensas. Qui vero Christum possidere, et tam opimam hæreditatem desiderat cernere, ejus quoque imitari passiones similiter concupiscat. Quare qui se dicunt amare Dominum, in eo demonstrabunt, an vere id affirmant, si omnem ipsis supervenientem afflictionem non generose modo, sed libenter etiam et amanter, ob spem in ipso positam, perferant.

XVIII. Eum, qui ad Christum accessit, oportet ante omnia, etiam per vim ad bonum trahere se ipsum, quamvis reluctante nostro corde. *Vim enim patitur 215 (sit mentiri nescius Dominus) regnum caelorum, et violenti rapiunt illud* 26. Opus quoque est eundem contendere intrare per angustam portam. Oportet igitur, ut dictum est, ipsos vel invitos adigere se ad virtutem; ad eharitatem, qui eharitate carent; ad mansuetudinem, qui hac indigent; ad habendum cor humanam et misericordis alienis compatiens, quin etiam ad sustinendas æquo animo ignominias et despectus, et in pace durandum etiam cum villipenditur. Quos sic laboriose certantes Deus videt, subjugantesque ut multa rebellantem inutiliter naturam, et frangentes contumaciam cordis trahi ad bonum recusantis, eos etsi nondum orationi assueverint; et nondum precandi donum Spiritus adepti fuerint; illis dat orationem veram, dat viscera misericordiae, patientiam, longanimitatem, et, ut semel dicam, replet nos omnibus fructibus Spiritus. Si vero quis aliarum quidem egens virtutum sit; ad orationem tamen solam ipsum contingat, vi etiam sibi facta incambere; ita ut donum orationis aliquod assecutus

²⁶ Matth. xi, 12.

ait; ad parandam autem mansuetudinem, humilitatem, charitatem, et totam illustrem illam familiam virtutum; prætereaque ad firmam obtinendam fidem fiduciamque in Christum, remissus sit ac negligens; tali aliquando datur oratio illa gratiæ ex parte in gaudio et quiete, juxta illius desiderium a bono Spiritu; sed aliorum idem expers manet omnium bonorum; eo quod ad eorum quoque acquisitionem vim sibi non inferat, dictum est, nec a Christo ea postulet. Oportet enim non solum ad prædicta urgere se ipsum etiam invitum; et a Deo eadem eo usque, quoad assequamur, petere; sed et dijudicare non utilia aut prorsus otiosa verba; meditari autem semper ore et corde divina oracula; nec porro irasci, et clamore uti. *Omnis enim, ait, amaritudo et ira, et clamor tollatur a vobis* 27. Similiter vitet murmurare de quoquam, vitet judicare temere, vitet inflari despiciendo superbe alios. Sic enim se gerens consequetur, ut Dominus ipsum sibi acriter imperantem cernens, ac trahentem se ad bonum multo nisu, vique adhibita, tribuat illi omnino gratiam facile ac sine labore agendi, quæ prius vix conatu anhelato, ac summa contentione, propter reluctantem innatam corruptionem, poterat exsequi; et tunc redduntur ipsi cuncta hæc officia virtutis, quasi ea, quæ naturaliter operatur, quoniam de cætero Dominus, juxta promissionem, ingressus in ipsum est, et in eo residet, uti vicissim et ipse in Domino; unde in ipso Dominus intime habitans, sua ipse intra eum et per eum mandata multa facilitate implet.

XIX. Qui ad orationem duntaxat vi se adhibita cogit, uti prius exposui; præterea vero ad humilitatem, ad charitatem, ad mansuetudinem, aliarumque virtutum ordinem in se accersendum non elaborat, nec se in id violentia adigit; ad hunc tantummodo profectus terminum potest pertingere, ut interdum ei poscenti divina gratia adveniat; quoniam pro innata sibi bonitate Deus petentibus amanter innuit quæ volunt. Cum autem is non assefecerit seipsum, nec usu tritum exercitando sese fecerit in cæteris, quas memoravimus, virtutibus, aut excidit gratia quam acceperat; et elatus in superbiâ labitur: aut in illo, quem attigit gradu, non proficit, nec crescit. Fere enim sedes ac requies est boni Spiritus humilitas, charitasque ac mansuetudo, et quæ sequuntur sancta Christi mandata. Qui ergo voluerit harum complexu concursuque pariter omnium per assiduum augmentum ad perfectionem tandem pertingere, primum quidem vim inferat sibi, ut dictum est, et contumaciter reluctans cor suum docile et morigerum Deo efficeat **216** studeat. Etenim qui sic sibi vim prius intulerit; et quicquid est in anima rebelle, totum id, velut cicuratum belluam, patiens jam imperii, et obediens ad nutum rectæ rationi, ac sanctæ disciplinæ, reddiderit; quique cum adeo jam bene se habente anima, petierit, et Deum oraverit, ut promoveat quod cœpit, obtinebit cumulate quantum postulat; benignissimo Domino large illi conces-

θησιν εις τον Χριστον, ολιγώρως εχει και εμπίμνωσ· τῷ τοιούτῳ ἐνιστε μὲν εὐχὴ δίδεται χάριτος ἐκ μέρους ἐν εὐφροσύνῃ και ἀναπαύσει, κατ' ἐκείνου ζήτησιν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος· ἐρημια δὲ τῶν ἄλλων πάντων μένει καλῶν, τῷ μὴ πρὸς τὴν ἐκείνων κτήσιν ἀποβιάσασθαι ἑαυτὸν, ὡσπερ εἴρηται, μηδὲ δεθηθῆναι Χριστόν. Χρῆ γὰρ μὴ πρὸς τὰ εἰρημένα μόνον ἑαυτὸν και ἄκοντα συνωθεῖν, και παρὰ Θεοῦ αἰτεῖν τοῦ λαβεῖν, ἀλλὰ και πρὸς τὸ τὰ μὴ χρήσιμα τῶν βῆμάτων και ὄλωσ ἀργά, μηδὲ γλιώττις ἕξια κρίνειν· διαμελετῆν δὲ ἀεὶ και στόματι και καρδίᾳ τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια· ἐτι πρὸς τὸ μὴ θυμοῦσθαι μηδὲ κραυγῇ χρεῖσθαι· Πᾶσα γὰρ, φησὶ, πικρία και ὀργὴ και κραυγὴ ἀρθήτω ἀφ' ὕμῶν. Πρὸς τὸ μὴ καταλαλεῖν τινας, μὴ κρίνειν, μὴ φυσιοῦσθαι, ἐν' οὕτως ἰδῶν ὁ Κύριος ἑαυτὸν, ὡς εἴρηται, ἔρχοντα και πρὸς βίαν συνέλκοντα, παράσχη πάντως τὸ ἀπονητὶ και βραδίως ποιεῖν ἂ πρότερον οὐδὲ μετὰ βίας, διὰ τὴν σύνοικον πονηρίαν, ἐνεργεῖν ἐνήν· και τότε γίνεται ἀετῷ πάντα ταῦτα τὰ τῆς ἀρετῆς ἐκτεθηδεύματα ὡσπερ φύσις· ἐπει και τὸ λοιπὸν ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ἰλθὼν και γενόμενος ἐν αὐτῷ, αὐτὸς ὁμοίως ἐν τῷ Κυρίῳ, αὐτὸς ἐν ἐκείνῳ μετὰ πολλῆς εὐπειτίας τὰς ἐντολὰς ἐκπληροῖ.

ΙΘ'. Ὁ εἰς εὐχὴν ἀποβιάσμενος ἑαυτὸν, ὡς ὁ λέγος φθάσας ἐδήλωσε, πρὸς ταῦτα δὲ πρὸς ταπεινοφροσύνην, πρὸς ἀγάπην, πρὸς πραότητα και τὴν τῶν ἄλλων ἀρετῶν ὄραμθὸν μὴ ἐκποῦν ἑαυτὸν μηδὲ βιαζόμενος, τοιούτῳ πέρατι κατανατῆ· ἐνιστε γὰρ αὐτῷ δεομένῳ και θεία χάρις ἐπιφοιτῆ· ἐπει και ἀγαθὸς ὢν ὁ Θεὸς ὀρέγει τοῖς αἰτούσι φιλονεικώταρον τὰ αἰτήματα. Μὴ συνθεῖσας δὲ ἑαυτὸν, μηδὲ ἐντριβῆ και γεγυμνασμένον πρὸς τὰς ἀρετὰς, ἂς ἐφημεν, καταστήσας, ἢ ἐκπίπτει τῆς χάριτος ἢ εἰλαβε, και ὑψηλοφρονησας πίπτει, ἢ ἐν αὐτῇ ταύτῃ οὐκ ἐπιδίδωσιν, οὐδὲ ἀβξει. Ὡς γὰρ φάναι, τὸ κατοικητήριόν τε και ἀνάπαυσις τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, ἢ ταπεινοφροσύνη ἐστίν, ἢ ἀγάπη τε και πραότης, και ἀκολουθῶσ αἱ ἄγαι τοῦ Χριστοῦ ἐντολαί. Ὁ τοίνυν βουλόμενος διὰ πασῶν τούτων εἰς εὐχῆσιν, και τελείωσιν προελθεῖν, τὴν μὲν πρώτην βιαζέσθω ἑαυτὸν, ὡσπερ εἴρηται, και φιλονεικώσων ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν και ἀντερίζουσων ἐνδοτικῆν, και πειθῆνιον τῷ Θεῷ ποιεῖν σπουδαζέτω. Τῷ γὰρ οὕτω βιασζόμενῳ πρότερον, και τὸ ἀντιτεῖνον τῆς ψυχῆς ἄλον οἶοναί χειρόθησ καταστήσων ἐθει τῷ χρηστῷ, κατήκοον ἐκείνῳ ποιησαμένῳ, και μεθ' οὕτως ἐχαισῆς ψυχῆς αἰταῦντι και δεομένῳ, ἀβξει και θέλλει ἐν αὐτῷ τὸ θεδὸν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τῆς εὐχῆς χάρισμα τῷ μετρίῳ τοῦ φρονήματος ἐκπακαυόμενον· ὁ πρὸς τῇ ἀγάπῃ, και τῇ ἀγαπητικῇ πραότητι ἐπεζήτησε· και τότε χαρίζεται αὐτῷ ταῦτα τὸ Πνεῦμα, και διδάσκει ταπεινοφροσύνην τε ἀληθῆ και

27 Ephes. iv, 31.

ἀγάπην ἀψευδῆ καὶ πραότητα, ἃ καὶ προδιασάμενος ἀπεξήτησε. Οὕτως οὖν αὐξήσας καὶ τελειωθείς κατὰ Κύριον τῆς βασιλείας ἀξίος ἀποδείκνυται. Ὁ γὰρ ταπεινὸς οὐδέποτε πίπτει· ποῦ γὰρ καὶ πεσεῖται ὁ ὑποκάτω πάντων τό γε ἑαυτοῦ ὢν; ὥστε μεγάλη γε τοῦναντίον ὑψώσις καὶ ἀσφαλὲς ἀξίωμα ἢ ταπεινοφροσύνη.

lucro proficiens et perfectus in Domino regno dignus caderet, qui, quantum in ipso est, imo semper loco sub rebus omnibus jacet? quare magna quædam superbia humilitas; magna contra humilitas exaltatio et secunda dignitas.

Κ'. Οἱ πρὸς ἀλήθειαν τὸν Θεὸν ἀγαπήσαντες, οὗτε διὰ τὴν βασιλείαν αὐτῶν δουλεύειν προεῖρηται, καθάπερ ἐμπορίας χάριν καὶ κέρδους· οὗτε μὴν διὰ τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἀμαρτωλοῖς κόλασιν· ἀλλ' ἅτε Θεῷ μόνον αὐτὸν καὶ δημιουργὸν ἴδιον ἠγαπήκοτες, καὶ ἀκολουθῆσά τάξιος ἐπιγόνους, ὅτι Δεσπότη καὶ Κτίστη δούλους εὐαρεστεῖν ὀφειλόμενον· οἱ καὶ πολλῇ τῇ συνέσει πρὸς τὰ παραπίπτοντα χρῶνται. Πολλὰ γὰρ τὰ ἐμπόδια τῆς πρὸς Θεὸν τυγχάνει εὐαρεστησεως· ἐπεὶ καλὴ πενία μόνον καὶ ἀδοξία, ἀλλὰ καὶ πλοῦτος καὶ τιμὴ ὁμοίως πειρασμοὶ καθίστανται τῇ ψυχῇ· ἐν μέρει δὲ πως καὶ ἡ παράκλησις αὐτῆ καὶ ἡ ἀνεσις ἐκείνη ἢ ὑπὸ τῆς χάριτος καταλαμβάνουσα τὴν ψυχὴν, εἰ μὴ αἰσθηταὶ ταύτης ἢ καταξιώθεισα, καὶ πολλῶ τῶ μετρίῳ καὶ συνετῶ χρήσεται, πολλὸ τὸ εὐκολον ἔχει πρὸς τὸ πειρατήριον αὐτῇ μᾶλλον καὶ κώλυμα καταστήσει· ἅτε κακίας προφάσις τῆσδε τῆς χάριτος ὑπολύειν αὐτῇ τὸν τόνον, χαύνωσιν τε καὶ ὀλιγωρίαν ἐνείνει μηχανωμένης. Διὸ καὶ αὐτῇ ἡ χάρις εὐλαβοῦς δεῖται πρὸς μετάληψιν καὶ εὐσυνέτου ψυχῆς· ὥστε καὶ τιμῆσαι ταύτην, καὶ ἀξίους τοὺς καρποὺς ἐπιδείξασθαι. Κινδυνεύει τοίνυν οὐ τὰς θλίψεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀνεσις πειρατήριον γίνεσθαι τῇ ψυχῇ· καὶ δι' ἀμφοτέρων γὰρ αἱ ψυχαὶ τῶ κτίσαντι δοκιμάζονται, ἕνα δὴλοι σαφῶς γίνονται τίνες οἱ μὴ κέρδους αἰτίαν θέμενοι τῆ πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπην· ἀλλ' αὐτὸν μόνον τὴν πολλῆς τῶ ὄντι καὶ φιλίας καὶ τιμῆς ἀξίον. Ὡσπερ δὲ τῶ ἀμελεῖ, καὶ περὶ τὴν πίστιν ἐνδεεῖ, καὶ τῶ φρονήματι νηπιάζονται, ἐμπόδιον πρὸς τὴν αἰωνίαν ζωὴν ταῦτα γίνονται· ἥτοι τὰ λυπηρὰ καὶ ἐπίπονα, νόσοι, πενίαι, καὶ ἀδοξίαι· τάναντία, πλοῦτος, δόξα, καὶ οἱ ἐξ ἀνθρώπων μακαρισμοί, πρὸς δὲ καὶ ὁ ἐν τῶ ἀφανεί πλῆττων τοῦ πονηροῦ πόλεμος· οὕτω πάλιν ἀντιστρέφων εὐρήσεις, ὅτι τῶ πιστῶ καὶ συνετῶ καὶ γενναίῳ συνεργῶ μᾶλλον πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ καθίσταται βασιλείαν. Τοῖς γὰρ **D** τὸν Θεὸν ἀγαπῶσι, κατὰ τὴν θέλον Ἀπόστολον, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. Δείκνυται οὖν ἐντεῦθεν, ὅτι τὰ ἐν τῶ κόσμῳ πάντα ἐμπόδιον εἶναι νομιζόμενα διαρρήξας, καὶ νικήσας, καὶ ὑπερβάς ὁ ἀληθῶς φιλόθεος τοῦ Θεοῦ μόνου περιέχεται φιλτροῦ· Σχοιρία γὰρ ἀμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι, ὁ θεὸς φησι Προφήτης, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμεν.

A suro, ut crescat et floreat indultum ipsi a Spiritu orationis donum; quod in de se modice sapientibus libenter et permanentemente acquiescit. Hoc enim ipsum, cum charitate et charitatis prole mansuetudine expetierat. Et tunc gratificatur hæc illi Spiritus, et docet eum veram humilitatem, charitatemque non fictam, quas illa sibi vi poposcit. Sic igitur de ca-

XX. Qui Deum vere amaverunt, neque ob spem regni elegerunt ei servire: quasi mercatores, lucrum; aut operarii, mercedem captantes; sed neque ob metum præparatæ peccatoribus pœnæ; verum in illum uti Deum solum et creatorem proprium affectu inclinati, ex recte conclusa inde ratione consequenter agnoscentes, æquum ac juste debitum esse, ut creaturæ conditori, servi Domino, propter ipsam ejus excellentiam, placere ac gratificari studeant; hoc agunt et conantur sincero piæ voluntatis nisu: cui et parem mentis attentionem merito adjungunt. Etenim ipsis multa est necessaria prudentia, si præcavere velint, ne quotidiana quæ accidunt, impedimenta ipsis sint placendi Deo ista intentionis puritate; siquidem nos egestas solum et ignominia, sed et opes et honor tentationes animæ sunt; quin et ex parte, ipsa consolatio, ipsa illa beata quies ex inhabitantis dono gratiæ complectens animam; nisi se illa tantum boni, mera Dei liberalitate, nullo suo nactam merito, intime sentiat, et multam insuper adhibeat, cum modica sui æstimatione, circumspeditionem. Nam sine his, excellens hæc gratia, valde pronum secum affert periculum præbendi ei, quam ornat, animæ occasionem tentationis, et objiciendi profectui ejus obstaculum. Ut pote insidiatore malo dæmone, conari solito hujus, qua videt frui animam, prætextu et fiducia nimia gratiæ, sensim relaxare contentionem in ulteriora nitendi, languoremque et neglectum injicere. Atque adeo ipsa gratia, ut secure innoxieque possideatur, exigit in illo qui eam percipit, reverentem quamdam trepidationem, qua in vigiliam acuatur circumspiciendi ac disponendi providenter cuncta; ut e, donum tantum quanti valet æstimet; et dignos ejus fructus repræsentare studeat. Igitur, non ab afflictionibus solum, sed et a consolationibus periclitatur anima tentari. Et per ambas istas res a conditore animæ probantur; ut his explorationibus manifeste appareat quales sint? mercenariæ ne nundinatrices charitatis, quæstus sui causa Deum amantes; an solum propter se ipsum eum diligant; quod illum, ut est in sua natura propria, citra respectum ad nos, omni dignum amore honoreque sciat. Ut autem negligenti, modicam habenti fidem, et pueriliter adhuc sapienti, impedimento hæc sunt ad

æternam vitam: videlicet tam acerbæ ac laboriosæ res, ut morbi, penuriæ, ignominia; quam his contrariæ, divitiæ, gloria, laudes et applausus hominum; prætereaque pungens in occulto Satanæ impugnatio, sic rursus, aliter dispositos, in loco memoratorum modo, ponens, reperies: fervido in fide, prudenti, et generose forti subsidia potius et adjumenta res illas easdem esse ad consecutionem

regni Dei : *Diligentibus enim Deum (ait divinus Apostolus) omnia cooperantur in bonum* ¹⁹. Ex his igitur apparet, quis demum sit verus Dei amator; is **217** nimirum, qui per cuncta, quæ in hoc mundo putantur obstare, perrupta, victa, calcata, tantum versus Deum amore feruntur, dicentes cum propheta : *Funes peccatorum circumplexi sunt me, et legem tuam non sum oblitus* ²⁰.

XXI. Divinus apostolus Paulus exactius et clarius demonstrare volens, quid vere sit perfectum Christianismi mysterium in unaquaque anima credente, venire talem animam in hujus experimentum docet, per divinam operationem. Quæ scilicet operatio est supercælestis luminis in revelatione et virtute Spiritus irradiatio. Ne forte quis, in hoc errans, putet nihil aliud esse illuminationem Spiritus, nisi cognitiones vi humani productas intellectus; et propter istam ignorantiam, et desidiam periclitetur, a perfecto gratiæ excidere mysterio. Propterea exemplum circumambientis faciem Mosis Spiritus gloriæ, ad cognitionis repræsentationem haud dubie conformem refert. At igitur : *Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur; quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis in gloria est, multo magis abundat ministerium justitiæ in gloria. Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte propter excellentem gloriam. Si enim quod evacuatur per gloriam est; multo magis quod manet in gloria est* ²¹. *Quod evacuatur, dixit, idcirco quod mortali corpori Mosis circumaffulgeret illa lucis gloria. Subjungit: Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur* ²². Et progressus paulum, ostendit immortalam illam Spiritus in apocalypsi gloriam, nunc in immortal, qui latet intus, homine, dignis immortaliter et inconvacuabiliter resplendere. Ait ergo : *Nos vero omnes (hoc est, per fidem perfectam ex Spiritu geniti) revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu* ²³. *Revelata facie, animæ scilicet; et quando reversus quis fuerit ad Dominum, tollitur velamen. Dominus autem Spiritus est* ²⁴. Manifesto igitur per hæc monstravit velamen tenebrarum superinjectum fuisse animæ, quod ab Adami transgressionem culpam habuit naturam humanam pervadendi. Nunc autem per illustrationem Spiritus id auferri e fidelibus et vere dignis animabus: quæ et causa Christi adventus fuit. Nam Deo complacuit ad talem mensuram sanctitatis pertingere eos, qui vere in ipsum credunt.

XXII. Ea, de qua dictum est, *Spiritus irradiatio*, non solum intellectualium sensuum revelatio est, et illuminatio gratiæ; sed substantialis et subsistentis lucis in animabus emissio. Nam illud : *Qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in*

ΚΑ'. Ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος ἀκριβέστερον καὶ τηλαυγέστερον τὸ ἐπιτελεῖ τοῦ Χριστιανισμοῦ μυστήριον ἐκάστη πιστεύουσα ψυχὴ δεδύλωκε, ἐνεργείας θείας εἰς τείραν ἵνα· ὅπερ ἐστίν, ἡ ἰσχυροῦς φωτὸς ἐν ἀποκαλύψει καὶ δυνάμει τοῦ Πνεύματος Ἐλλαμψίς· ἵνα μὴ τις τὸν διὰ γνώσεως νοημάτων φωτισμὸν τοῦ Πνεύματος μόνον εἶνα νομίσας, κινδυνεύσῃ δι' ἀγνοίαν τε καὶ βραθυμίαν τῷ τελείῳ τῆς χάριτος ἀποτυχεῖν μυστηρίου. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὁπόμενον τῆς τῷ προσώπῳ Μωσέως περιειμένης τοῦ Πνεύματος δόξης εἰς παράστασιν ὡμοιογημένην τῆς γνώσεως ἤνεγκεν· φησὶ γοῦν· *Εἰ ἐὶ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν ἐπιτετακωμένη ἐν λίθοις ἐγερτήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀτελεῖσαι εἰς πρόσωπον Μωσέως διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τῆν καταργουμένην· πόσω μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ Πνεύματος ἐστὶ ἐν δόξῃ! Εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα· πολλῶ μᾶλλον περισσεύσει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ· καὶ γὰρ οὐ δεδοξασται τὸ δεδοξαμένον ἐν τούτῳ μέρει ἔνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. Εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον διὰ δόξης, πολλῶ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ. Καταργούμενον εἶρηκα διὰ τὸ θνητῷ σώματι Μωυσέως περιχεῖσθαι τὴν τῷ φωτὸς δόξαν. Ἐπάγει· Ἐχόντες οὖν ἐπιτελεῖ πολλῆ παρήρησι χάρισμα. Καὶ προβάς μικρὸν εἰδείξε τὴν ἀθάνατον ἐκείνην τοῦ Πνεύματος ἐν ἀποκαλύψει δόξαν, νῦν ἐν τῷ ἀθανάτῳ τοῦ ἰσῶ ἀνθρώπου τοῖς ἀέλοις ἀθανάτως τε καὶ ἀκαταργήτως ἐλλάμπεται. Φησὶ γοῦν· Ἡμεῖς δὲ πάντες, τοῦτο ἐστίν, οἱ κατὰ τελείαν πιστῖν ἐκ τοῦ Πνεύματος γενηθέντες, ἀνακαλυμμένην προσώπῳ τῆν δόξαν Κυρίου ἐνοπεριζόμεθα, εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξας εἰς δόξαν καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος. Ἀνακαλυμμένην προσώπῳ, τῷ τῆς ψυχῆς δηλαδὴ· καὶ ἠνίκη δὲ ἐπιτρέψῃ τις πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστι. Φανερῶς οὖν διὰ τούτων ἀπέδειξε, κάλυμμα σκότους ἐπιτεδληῖσθαι τῇ ψυχῇ, ὅπερ ἐπὶ τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως χώραν ἔσχε εἰς τὴν ἀθροπότητα παραδύναμι. Νυνὶ δὲ ὑπὸ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐλλάμψεως περιαιρεῖσθαι τοῦτο τῶν πιστῶν καὶ ἀξίων τῷ ὄντι ψυχῶν· δι' ἣν αἰτίαν καὶ ἡ ἑλευσις τοῦ Χριστοῦ γεγένηται· εἰς γὰρ τοιαῦτα μέτρα ἀγιότητος φθάσαι τοὺς ἐπ' ἀληθείας πιστεύοντας ἠύδωκῃσεν ὁ θεός.*

ΚΒ'. Ἡ τοιαύτη, φησι, τοῦ Πνεύματος Ἐλλαμψίς, οὐχ ὅσον νοημάτων μόνον ἀποκαλύψει; ἐστὶ καὶ φωτισμὸς χάριτος, ὡς περ εἴρηται, ἀλλ' ὁποσοῦτον φωτὸς ἐν ταῖς ψυχαῖς; βεβαία καὶ διηνεκῆς Ἐλλαμψίς. Τὸ γὰρ· *Εἰκὼν ἐκ σκότους τὸ φῶς λάμψει*, ὃ ἔλαμψεν ἐν καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς

¹⁹ Rom. viii, 28. ²⁰ Psal. cxviii, 61. ²¹ II Cor. iii, 7. ²² II Cor. v, 12. ²³ ibid. 18. ²⁴ II Cor. iii, 19.

γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τὸ· Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπάρωσω εἰς θάνατον· τουτέστιν· ἵνα μὴ λυομένη τῆς σαρκὸς ἡ ψυχὴ, ἀποσκοπῆται τῷ τοῦ θανάτου τῆς κακίας καλύμματι· πρὸς δὲ καὶ τὸ· Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου ἔτι, καὶ κατονοήσω τὰ θυνμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου· Καὶ τὸ· Ἐξαπόστειλον φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου· αὐτὰ με ὁδηγήσουσι καὶ ἄξουσιν εἰς ὄρος ἁγίον σου, καὶ εἰς τὰ σκηνώματα σου· ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ· Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, καὶ τὰ λοιπὰ, τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν τοῦ σκοποῦ παρίστην.

ΚΓ. Καὶ τῷ μακαρίῳ δὲ Παύλῳ φησὶ τὸ ἐλάμψαν ἐν τῇ ὁδῷ φῶς, δι' οὗ καὶ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἦρται, καὶ μυστήριον ἀλαλήτων ἀκουστικῆς γίνεται, οὐ νοημάτων τις καὶ γνώσεως φωτισμὸς ἦν, ἀλλὰ θυνάμειος τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος καθ' ὑπόστασιν ἐν τῇ ψυχῇ ἑλλαμψίαι, οὗ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος οἱ τῆς σαρκὸς ὀφθαλμοὶ μὴ διενεγκόντες ἀπετυφλώθησαν, δι' οὗ πᾶσα τε γνώσις ἀποκαλύπτεται, καὶ πρὸς ἀλήθειαν Θεοῦ τῇ ἀξίᾳ καὶ φιλουμένη ψυχῇ γυωρίζεται.

ΚΔ. Πᾶσα ψυχὴ διὰ σπουδῆς καὶ πίστεως τέλειον ἐνδύσασθαι τὸν Χριστὸν ἐντεῦθεν κατὰ δυνάμιν τε καὶ πληροφαιρίαν χάριτος καταξυθεῖσα, καὶ τῷ ἐπουρανίῳ τῆς ἀφάρτου εἰκότος φωτὶ ἐνωθεῖσα, καὶ νῦν μὲν μυστηρίων οὐρανίων γνῶσιν ἐν ὑποστάσει μυσταίων πάντων· ἐν δὲ γε τῇ μεγάλῃ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ ἐπουρανίῳ τῆς δόξης εἰκότι καὶ τὸ σῶμα ταύτης ἐνδοξασθὲν, καὶ ὑπὸ Πνεύματος, κατὰ τὸ γεγραμμένον εἰς οὐρανοὺς ἀρπαγῆν, καὶ σύμμορφον γενέσθαι τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ καταξυθεὶν καὶ τὴν βασιλείαν αἰώνιον τε καὶ ἀδιάδοχον καὶ τῷ Χριστῷ σύγκληρον ἔξει.

ΚΕ. Ὅπόσον τις ἰδίᾳ σπουδῇ καὶ πίστει Πνεύματος ἁγίου δόξης κακοινώηκεν οὐρανίου, ἔργοις τε ἀγαθοῖς τὴν ψυχὴν διακόσμησε, τοσοῦτον ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἀξίον αὐτοῦ γενήσεται καὶ τὸ σῶμα συνδοξασθῆναι. Ὅ γὰρ τις ἐνδὸν ἀπεθησαύρισε νῦν, τοῦτο πρόβειν ἔξω τότε· καθάπερ ὁ εἰσω τῶν ξύλων ἐν χειμῶνι καρπὸς, ἔξω κατὰ τὸν ἔαρος καιρὸν γίνεται· ὡς περ δὴ καὶ πρότερον ἐδηλώθη. Τῶν μὲν οὖν ἁγίων ἡ θεοειδῆς τοῦ Πνεύματος εἰκὼν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνδὸν ὡς περ ἐντυπωθεῖσα, καὶ τὸ σῶμα θεοειδὲς ἔξω καὶ οὐράνιον ἀπεργάσεται· τῶν βεβήλων δὲ καὶ ἀμαρτωλῶν τὸ τοῦ κοσμικοῦ Πνεύματος κάλυμμα περιβαλὼν τὴν ψυχὴν, καὶ τῇ τῶν παθῶν εἰδοχθεῖζ σκοτεινὸν, οἱ μοι, τὸν νοῦν καὶ ἀσχήμονα καταστῆσαν, σκοτεινὸν ἄμα καὶ τὸ σῶμα, καὶ αἰσχύνῃς ἑμπλεῶ πάσης ἔξωθεν ἀποδειξεται.

ΚΖ. Ὅσπερ κατὰ τὴν παράβασιν τοῦ Ἀδάμ θάνατον αὐτοῦ καταψηφισαμένης τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, τοῦτο πρῶτον μὲν ὑπέστη κατὰ ψυχὴν, τῶν νοερῶν αὐτῆς αἰσθητηρίων τῇ στερήσει τῆς ἐπουρα-

A *facie Christi Jesu*⁶⁶. Et illud t *Illumina oculos meos: ne unquam obdormiam in morte*⁶⁷. Hoc est, ne cum solvetur carne anima, obtenebretur mortis malitiæ velo. Illud præterea: *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua*⁶⁸. Illud quoque: *Emitte lucem tuam et veritatem tuam: ipsa me deducant et adducent in montem sanctum tuum et in tabernacula tua*⁶⁹. Sed et illud etiam: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*⁷⁰. Et reliqua in unam eandemque quam proposui sententiam conspirant.

218 XXIII. Illa item quæ beato Paulo *circumfuisse lux*⁷¹ dicitur in via, per quam et in tertium cælum elevatus est⁷², et mysteriorum ineffabilem auditor factus, non intellectualium sensuum et cognitionis illuminatio erat; sed virtutis boni Spiritus in substantia in anima facta irradiatio: cujus excessum splendoris non ferentes carnis oculi, excæcati sunt; per quam et omnis scientia revelatur, et ad veritatem Deus dignæ et amatæ animæ innoscit.

XXIV. Omnis anima, quæ per studium et fidem perfectam in virtute et plena certitudine gratiæ, digna facta est quæ Christum indueret jam hinc, et supercælesti incorruptibilis imaginis luci uniretur; ea nunc quidem cognitione cœlestium mysteriorum in substantia, et prout sunt, impertitur; in magna vero resurrectionis die, eadem illa supercælestis claritatis imagine corpus quoque ipsius glorificatum, et a Spiritu, sicut scriptum est⁷³, in cœlos raptum: et tanta dignatione honoratum, ut configuretur corpori claritatis ejus, regnum æternum vicissitudine successionum carens, Christo ipsi collega et consors habeat⁷⁴.

XXV. Quantum quis proprio studio et fide de cœlesti claritate Spiritus sancti participaverit, animamque bonis operibus ornaverit; tanto dignius efficiet corpus suum glorificatione, quæ illi in illam resurrectionis diem reservatur. Quod enim quisque intus nunc condidit, tunc prodibit exterius; quemadmodum quæ per hiemem in sinu arborum latet vis generativa fructuum, verna temperie se foras exserit; ut et demonstratum superius est. Impressa ergo mentibus sanctorum deiformis imago Spiritus, quæ in occulto nunc latet, corpus quoque divina specie induet, et cœlesti efficiet; profanorum vero ac scelestorum, quod nunc mundani spiritus velamen circumvolvitur, deformes stigmatibus criminum, mentesque, heu mei ipsorum, tenebrosas et fœdas reddit, tunc etiam corpora maculosa, in summam palam dedecus omnium oculis ostendet.

XXVI. Quemadmodum post transgressionem Adami, lata in eum sententia mortis justo Dei optimi judicio, primum executioni mandata est in ejus anima, vere per peccatum jam tum mortua, intel-

⁶⁶ II Cor. iv, 6. ⁶⁷ Psal. xii, 4. ⁶⁸ Psal. cxviii, 18. ⁶⁹ Psal. xiii, 5. ⁷⁰ Psal. iv, 7. ⁷¹ Act ix, 5. ⁷² II Cor. xii, 2. ⁷³ I Thess. vi, 16. ⁷⁴ Philipp. iii, 21.

lectualibus ejus sensibus, per privationem cœlestis A et spiritualis gratiæ, extinctis, et ad mortuorum similitudinem reductis: posterius vero ad corpus quoque mors pervenit, expletis trahendo mortalem vitam annis triginta supra nongentos: sic et nunc per crucem et mortem Salvatoris humano generi reconciliatus Deus, restituit vere credentem animam adhuc carni devinctam in fruitionem spiritualium luminum et mysteriorum, et intellectuales ejus sensus divina luce gratiæ oculatos reddit; denique ipsum etiam corpus immortali et incorruptibili circumvestiet claritate.

XXVII. Qui se ab hoc mundo procul tenent, sancte et ex virtutum præscriptis viventes; adhuc tamen velamento perturbationum inumbrati; cui miseræ, propter inobedientiam protoplasti obnoxii B omnes sumus, carnali, inquam, subjecti sensui, quem Apostolus *mortem merito appellat*⁷³; hi similes sunt hominibus noctu iter agentibus, ad lucem astrorum, quæ sunt Dei præcepta. Quandiu enim nondum perfecte liberati a tenebris sunt, clarè omnia perspicere non possunt. Quibus et convenit, labore ac fide, virtuti attendendo, orare Christum 219 solem justitiæ, ut illuminet corda ipsorum, quo possint exacte pervidere cuncta, et spiritualium bestiarum incursum in nos varium atque multiplicem; et incorruptibilis mundi pulchritudines arcanas ineffabilis et decoris et voluptatis, quo scilicet modo valde provecis in virtute, et quorum cordibus lumen intellectuale radios C immisit, talia omnia manifesta et plane perfecta sunt. *Perfectorum enim est, ut beatus ait Paulus, solidus cibus, eorum nempe, qui bonis habitibus exercitatos habent sensus, ad discretionem boni et mali*⁷⁴. Sed et divinus Petrus ait: *Et vos habentes propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, sicut lucernæ lucenti in catiginoso loco, donec dies elucescat et lucifer oriatur in cordibus vestris*⁷⁵. Vulgus autem nihil plane differt ab illis, qui per noctem, omni carentem lumine, ambulant, nec minimo splendore fruuntur; id quod est Verbum Dei, animas eorum illuminare valens; ut fere non dissimiles cæcis sint. Hujusmodi homines sunt materialibus implicati curis, et sæcularium nexibus negotiorum vincti, et neque divino timore firmati, nec ullum curantes exercere beneficentiæ aut virtutis cujusdam opus. Etenim quotquot sæcularem utcumque degentes vitam, tamen, uti dictum est, a mandatis sanctis, velut a quibusdam illuminantur stellis, fidei et Dei timori attendentes; hi sane non prorsus comprehensi sunt tenebris, unde et spem salutis habere possunt.

XXVIII. Ut multum inter se differentes viæ ac rationes sunt, quibus ab hominibus colliguntur divitiæ; utique cum alii ex functionibus publicorum magistratum; alii ex mercimoniorum negotiatione,

νίου και πνευματικῆς ἀπολαύσεως ἀποσθηκόντων αὐτῶ, καὶ νεκρῶν ὡσεὶ γεγεννημένων· ὕστερον δὲ καὶ ὁ τοῦ σώματος θάνατος μετὰ γε τριάκοντα ἑπτὰ πρὸς τοὺς ἑνεακκοσίους ἐπεγένετο· οὕτως νῦν διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου τοῦ Σωτῆρος τῇ ἀνθρωπότητι καταλλαγείς ὁ Θεός, ἀποκαθίστησι τὴν πιστεύουσαν ἐν ἀληθείᾳ ψυχὴν ἑτι ἐν σαρκὶ οὕσαν εἰς τὴν τῶν οὐρανίων φώτων καὶ μυστηρίων ἀπώλειαν, καὶ τὰ νοερά αὐτῆς αἰσθητήρια τῶ θεῷ πάλιν φασὶ τῆς χάριτος ὀμματοί· ὕστερον δὲ καὶ αὐτῶ τῶ σώματι ἀθάνατόν τε καὶ ἀφθάρτον περιβαλεῖ δόξαν.

KZ'. Οἱ τοῦ κόσμου τοῦδε μακρὰν γενόμενοι, καὶ σεμνῶς μὲν καὶ φιλαρέτως πολιτευόμενοι· ἔτι δὲ καλύμματα τῶν παθῶν ὑποκείμενοι, ὡς διὰ τῆς τοῦ πρωτοπλάστου παρακοῆς ἔνοχοι κατέστημεν πάντες, τὸ σαρκικόν φημι φρόνημα, ὃ καὶ τῶ Ἀποσθῆφ θάνατος οἰκίως ἐκλήθη· οὗτοι παραπλήσιοι εἰσι ἀνθρώποις νυκτὸς μὲν βαδίζουσιν, ὑπὸ δὲ τῶν ἀστρῶν, ἅπαρ εἰσὶν αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί, καταυγάζομενοις. Ὀψω γὰρ εἰς τέλος τοῦ σκότους ἀπαλλαγείσι, καλῶς ἅπαντα κατοπιτεύειν αὐτοὺς ἀδύνατον. Οὐς καὶ προσήκων ἔστι, πόνη καὶ πιστεὶ πολλῇ τῆς ἀρετῆς ἐπιμελουμένοις δεηθῆναι Χριστὸν τὸν ἕλεον δικαιοσύνης ἐπιλάμψαι ταῖς καρδίαις αὐτῶν, ὥστε θυνηθῆναι πάντα πρὸς ἀκρίβειαν ἐπιθεῖν, τὴν τε τῶν νοητῶν θηρίων καθ' ἡμῶν ἐπιθεσὶν ποικίλην καὶ παντοδαπὴν οὕσαν, καὶ τὰ τοῦ ἀφθάρτου κόσμου ἄβρητα τὴν ἄψιν, καὶ τὴν ἡθονὴν ἀπόβρητα κάλλη, ὃν γε δὴ τρόπον καὶ τοὺς ἄκροισ τὴν ἀρετὴν, καὶ ὡς ἐνεργοῦν ἐν ταῖς καρδίαις νοερὸν φῶς διαμψεν, ἐπίδηλα ταῦτα καὶ καταφανῆ γίνεται· *Τελείων γὰρ, ὡς ὁ μακάριός φησι Παῦλος, ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἔξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένων πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ διάκρισιν*· ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς Πέτρος φησὶν· *Καὶ ὑμεῖς ἔχοντες τὸν προφητικὸν λόγον, ὃ καλῶς κοιθεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνον φαινοῦντι ἐν ἀσχηρῶ τόπῳ, ἕως εὐ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ ἡλιοσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν*. Οἱ δὲ πολλοὶ, οὐδὲν διενηνόχασιν ἐκεῖνων τῶν ἐν νυκτὶ φωτὸς παντάπασιν ἀπόρων περιπατούντων, καὶ μηδὲ βραχέως ἀπολαυόντων αἰγῆς, ὅπερ ἔστι θεῖος λόγος ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐπιλάμπειν δυνάμενος, ὡς σχεδὸν μὴ ἀνομοίους εἶναι τυφλοῖς. Οὗτοί εἰσι οἱ ταῖς ὀλιγαῖς τὸ δλον περιτλοκαῖς καὶ τοὺς βιωτικῶς ἁμμασι καταδεδεμένοι, καὶ μήτε θεῷ φόβῳ διακρατούμενοι, μήτε τινὰς τῶν ἀγαθοεργῶν μετεργόμενοι. Καὶ γὰρ ἔσοι τῶν βιωτικῶν ἀνδρῶν, ὡσεὶν λέλεκται, ὑπὸ ἐντολῶν ἀγίων, ὡς ὑπὸ ἀστρῶν τινῶν διαυγάζονται, πιστεὶ καὶ φόβῳ τῶ τοῦ Θεοῦ προσέχοντες· οὗτοι οὐχὶ καθάπαξ τῆ σκότει περιλαμβάνονται· καρ' ὃ καὶ ἐλπὶδα σωτηρίας ἔχειν δύνανται.

KH'. Ὅσπερ ἐκ διαφόρων ἀφορμῶν τε καὶ ἐπιτηδευμάτων ὁ ἐν τῶ κόσμῳ τοὺς ἀνθρώπους συλλέγεται πλοῦτος; ὁ μὲν ἐξ ἀρχοντικῶν ἀξιωματίων, ὁ δὲ ἐξ ἐμπορίας, ὁ δὲ ἐκ φιλοπονίας δήπου, καὶ γεωργίας,

⁷³ Rom. vii, 24. ⁷⁴ Hebr. v, 14. ⁷⁵ II Petr. i, 19.

καὶ ἄλλος ἄλλως· τὴν αὐτὴν οὐο μοι καὶ τοῖς πνευματικοῖς εἶναι διάταξιν. Οἱ μὲν γὰρ ἐκ διαφόρων χαρισμάτων, ὡς τὸ τοῦ Ἀποστόλου δηλοῖ· Ἐχόντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα. Οἱ δὲ ἐκ διαφόρων τε δικαιωμάτων καὶ ἀρετῶν διὰ μόνον Θεὸν γενομένων, τὸν ἐπουράνιον ἀθροίζουσι πλοῦτον· πλὴν ἄλλ' οὐκ ἄδηλοι καὶ οἱ τὸν χρυσὸν ἀνορύττοντες· οἱ διὰ μακροθυμίας καὶ ὑπομονῆς δηλαδὴ τρέχοντες, καὶ κατὰ μέρος πλοῦτον τῶς τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ὑπερῆδουσης· οὐκ ἄδηλοι δὲ καὶ οἱ καθαπερὲ μίσθιοι, βλάκες ὄντες καὶ νωχελεῖς· οἱ εὐθὺς τὸ ἐμπέπτον ὥσπερ ἐσθιοντες, καὶ μὴ μεθ' ὑπομονῆς τὰ μετὰ χεῖρας ἀνύοντες, ἀεὶ γυμνοὶ τε καὶ πένητες περιέρχονται. Καὶ γὰρ οὗτοι πρὸς μὲν τὸ λαβεῖν τὴν χάριν ἐτόλμως ἄγαν καὶ θερμῶς ἔχοντες, εὐμετάβλητοι καὶ ἄμα τοῦ ἄψασθαι κορευόμενοι, ἀψίκοροι δὲ νερκώδεις περὶ τὸ πονεῖν γνωρίζόμενοι, καὶ ἤς ἔτυχον ἀξιοθέντες χάριτος ἀφαιρούνται. Ἀεὶποτε γὰρ ἡ νωθεία, καὶ ἀμβλεία, καὶ ἡμελημένη προαίρεσις, ἀσύμφωνος ἐν χάριτι, ἔρημος δὲ ἀγαθῶν πράξεων. Ἀδόκιμος δὲ παρὰ Θεῷ καὶ ἄδοξος καὶ νῦν ἔγνωσται, καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι εὐρεθήσεται.

et a primo statim gustatu saturi, pigritiæque comperti, ac fugæ laboris, qui debebat adhiberi, exercendo quod acceperunt dono, eo merito privantur, ablata ipsis, qua fuerant beati, gratia. Nunquam enim non socordia, oscitantia, hebes tarditas supine secunda propositi; dissonæ res et inconstanæ gratiæ fuerunt. Quare qui scalet hisce viliis, expers operum bonorum, apud Deum reprobus et inglorius, uti jam nunc agnoscitur, sic et in futuro sæculo perferetur.

18. Παραβάντι τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς τοῦ παραδείσου διαγωγῆς ἐκπεσόντι, δυοῖν ὡσπερ ἀλύσει δεδέσθαι συνηκολούθησε· μὴ μὲν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ σαρκικῶν ἡδονῶν, πλοῦτου, δόξης, φιλίας, γυναικός, τέκνων, συγγενείας, πατρίδος, κτημάτων, καὶ ἀπλῶς πάντων τῶν φαινομένων, ἀφ' ὧν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος κατ' οἰκίαν ἡμᾶς προαίρεσιν ἀπολύεσθαι κελεύει. Ἐτέρῃ δὲ ἀδύτῳ, καὶ γὰρ δέδεται τινι δεσμῷ σκόπου ἢ ψυχῆ πρὸς τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων αὐτῶν, παρ' ἧς μὴδὲ δυνατόν αὐτῇ μήτε ἀγαπῆσαι Θεόν, μήτε πιστεῦσαι μήτε προσευχῆ χρήσασθαι κατὰ περ ἔχει θελήματος. Πάντων γὰρ ἡ ἐναντιότης ἐν τε τοῖς φανεροῖς ἐν τε τοῖς ἀδήλοισι, ἀπὸ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου πάντας ἡμᾶς μέτεισι. Ἐπειδὴν οὖν τις ὑπήκοον οὐς τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ παρσχομένος, ἀποστῆ μὲν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, ἀποτάσσεται δὲ πάσαις ταῖς σαρκικαῖς ἡδοναῖς· τότε δὲ τῷ Θεῷ προσεδρεύων, καὶ κατὰ σχολὴν αὐτῷ συγγινόμενος, δύναμιν λαμβάνει πρὸς τὸ μαθεῖν· ὅτι κέρυπται τις ἐν ἀδύτοις καρδίας ἄλλη πάλῃ, καὶ ἄλλος λογισμῶν πόλεμος· καὶ οὕτω παραμένων καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ δεόμενος οἰκτιρμῶν, πίστει αὐτῷ πολλῆς μετὰ γε τοῦ ὑπομένειν συνεπομένης· οὐ μὴν ἄλλὰ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ῥοπῆς συνεπαπτομένης, δύναται τῶν ἔνδον ἀπαλλαγῆναι δεσμῶν τε καὶ φραγμῶν ἐκείνων, καὶ τοῦ σκότους τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ἅπερ εἰσὶν αἱ τῶν κεκρυμμένων παθῶν ἐνέργειαι· τοῦτον δὲ τὸν πόλεμον διὰ μὲν χάρι-

A alii ex diligenti labore et agricultura rem faciant; alii aliunde: parem mihi tu quoque puta observari posse in rebus spiritualibus rationem et modum. Ex his aliqui locupletantur usu exercitioque charismatum variorum, ut significat Apostolus verbis illis: *Habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes* ⁷⁶. Alii multiplices exercitatione religiosorum varii generis operum, praxique virtutum ac frequentatione laudabilium in diversa specie officiorum, Dei causa unius obitorum, celestes ingenti copia congerunt opes. Ne ii quidem in hac parte non insignes sunt, qui aurum infodiunt; longanimitate videlicet et patientia currentes in singulis lucris particulis captandis, ex quibus magni olim conflandi cumuli spe interim bona

B gaudent. Neque latent nonnulli quasi mercenarii molles iidem ignavique, qui statim veluti devorant quodcumque bonum ipsis in manus incidit, cum multa exinde deberent in usum secuturi temporis, solerti cum patientia tractatione maturare; hinc sit, ut nudi semper egentesque circumeant. Etenim tales ad capiendam quidem gratiam parati et ardentur sunt cupidi; mox tamen facile mutabiles,

XXIX. Transgresso Dei mandatam homini, et ex beata paradisi dejecto statione, duabus ex hoc contigit quasi catenis ligari. Prior est, qua devincitur nexu sensibili cum negotiis sæcularibus, carnalibus voluptatibus, divitiis, existimatione, amicitia, uxore, liberis, cognatione, patria, possessionibus, et ut uno cuncta complectar verbo, cum omnibus quæ **220** hic cernuntur; a quibus Dei sermo nos juxta propriam professionem abjungit præcipit. Altera est catena in arcano astringens. Etenim vinculo quodam tenebrarum anima ligatur ab ipsis spiritibus nequitæ; quo fit, ut non possit neque amare Deum, nec credere, nec oratione uti, quemadmodum vellet. Omnino enim hæc, quam experimur, adversantium oppositio, tam in palam apparentibus, quam in intus abstrusis, ex transgressione primi hominis in nos omnes transit. Quando igitur quis obedientem aurem verbo Dei præbens, abjunxerit quidem se a sæcularibus negotiis, renuntiaverit autem cunctis carnalibus voluptatibus; tunc ille Deo adhærens, et per otium cum eo conversans, virtutem accipit ad discendum, latere in adytis cordis aliam luctam, et aliud cogitationum bellum; et sic permanens, ac Christi miserationes implorans, fide ipsum multa, postquam sustinuerit, sequente, quin et Dei impulsu cooperante, potest interigibus liberari vinculis, et maceria illa tenebrarum, quam obmoliuntur ipsi spiritus nequitæ, qui sunt occulte rebellantium in nobis appetituum

⁷⁶ Rom. xii, 6.

motus et conatus. Hoc autem bellum, per gratiam Christi et virtutem, possumus vincendo finire. Sine Deo vero adjuvante, et per se ipsum, liberare se quemquam, quoad lucta, quæ ipsi est cum cogitationibus expeditus fuerit, est impossibile; renuere tamen et non condelectari, possibile.

XXX. Si quis rebus mundi hujus et variis teneatur vinculis, idemque feratur motibus appetituum inordinatorum, procul is sane aberit, ut cognoscat quod diximus, esse quamdam occultam aliam luctam, et bellum in arcano aliud. Sat enim et abunde gratulandum fuerit, si quis se abjunxerit ab apparentibus cunctis, et carnales prorsus voluptates abdicaverit, Dominoque adhærere cœperit, ac intelligere queat penitus intra nos habitantem perturbationum ex pravis affectibus luctam, et occultum in nobis bellum. Nisi enim in eum, quem diximus modum, cuncta comparata sint, haud utique ex omnibus animæ viribus, et totus ex toto quis adhærere Deo, sincero affectu decernet. Neque cognoscat arcános istos in prava tendentium appetituum insultus, et vincula quæ intra sunt; sed periclitatur eo erroris labore, ut vulneribus transfixus, et morbis affectus, quos ultro sovet, perfecte tamen putet se valere. Ei autem qui concupiscentias et gloriam contempserit, primum quidem posse datur ea quæ diximus cognoscere; deinde precatu Christum cum fide, et arma Spiritus e caelis adeptu, loriam scilicet justitiæ, galeam salutis, illas adversas debellare acies.

XXXI. Innumerabiles hosti nostro insunt nocendi artes, avellere nos a charitate in Christum conanti. Aut enim intus afflictiones, per Spiritus nequitiae in animam immittit; aut cogitationes obscenas et nefandas producit, patrum olim flagitiorum memoriam refricans; interdum etsatagens injicere tædium, suggestionesque desperationis inserens, salute eam potiri non posse; ita quidem ut cogitationes istas ex anima per se ipsa ultro enatae videantur; non autem ab alieno spiritu maligne subreminatae, utpote qui cupit latere. Aut igitur hæc agit, aut labores corporeos immittit; aut variis excogitatis modis procurat, contumeliis bonos affici ab hominibus. At quanto acerbius malignus hostis hæc in nos ignea jaculatur tela; tanto nos instantius convenit spei suspensas ex Deo magis magisque habere rationes; certo utique persuasos, divina nobis talia permitti voluntate, quæ unum id spectat, ut amantes Dei animæ tot exploratæ probationibus, manifesto monstrent se eum in veritate diligere.

221 XXXII. Anni mille hujus ævi, mundo incorruptibili et æternitati comparati, ea illi fere proportionem respondent, qua ut si quis ex universa arena unum granum accipiat. Considerationem et hanc instituit; concessum tibi esse supremum in omnes terras imperium cum plena et securâ possessione omnium thesaurorum. Faciamus præterea unum illud regnum incœpisse statim a primo rerum

Α τοῦ Χριστοῦ καὶ δυνάμειος δυνατοὶ γινόμεθα καταργεῖν. Ἄθρα δὲ καὶ δι' αὐτοῦ ῥύσασθαι τινα αὐτοῦ μέχρι τοῦ καὶ τῶν ἐκ τῶν λογισμῶν ἀπὸ πάλης, ἀδύνατον· τὸ δὲ ἀντιλέγειν καὶ μὴ συνδέσθαι, δυνατόν.

Δ'. Εἴ τις τοῖς πράγμασι τοῦ κόσμου τούτου, καὶ τοῖς ποικίλοις ἐνέχοιτο δεσμοῖς, τοῖς τῆς κακίας, π συναπάγοιτο πάθει, πολλοῦ γε καὶ δεῖ γινώσκειν, ὡς φθάσαντες ἔφημεν, εἶναι τινα πάλην ἄλλην καὶ πόλεμον ἐν τῷ ἀφανεί ἕτερον. Ἀγαπητὸν γὰρ ἐκ λύσας τις αὐτὸν πάντων φαινομένων, καὶ τῶν ἐρκεϊκῶν ἡδονῶν ἀποστήσας, τῷ Κυρίῳ τε προσεβήθει ἀρξάμενος, ἐπιγινῶναι δυνήθη, τὴν ἔνδον οἰκουρσαν τῶν παθῶν πάλην, καὶ τὸν ἐν ἡμῖν κροπὸν πόλεμον. Εἰ γὰρ μὴ, ὡς ἔφημεν, ταῦτα γένηται, οὐ παρ' ὅλης ἡμῶν τῆς ψυχῆς καὶ ὅλος ἐξ ἑσῆς τις προσεβήθει τῷ Θεῷ στέρξειεν, οὐδ' ἐπιρροσκει τὰ ἀπόρρητα ταῦτα τῆς κακίας πάθη, καὶ τὸ ἐσῶ δεσμούς· ἀλλὰ κινδυνεύει τραύματα ἔχειν καὶ ἀφανῆ πάθη περὶ θάλακων, ὕψαινεῖν οἴεσθαι, καὶ νοεῖν· τῷ δὲ γε ἐπιθυμίας καὶ δόξης ὑπερβῶν, πρῶτον μὲν ἐπιγινῶναι ταῦτα δυνατὸν γίνεται, ἔπειτα δὲ δεηθέντι Χριστοῦ μετὰ πίστεως, καὶ ὅπλα λάθων ἐξ οὐρανοῦ τὰ τοῦ Πνεύματος, τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, τὸν θωρόν τῆς πίστεως, καὶ τὴν Πνεύματος μάχιαν, ταῦτα καταπαλάσσει.

scutum fidei, et gladium Spiritus, facile fit, totas

ΑΑ'. Μυρία τῷ ἀντικειμένῳ αἱ μηχαναὶ καθ' ἡμῶν, τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀγάπης ἀποσπᾶν περιρμένῳ. Ἡ γὰρ ἔνδον θλίψεις διὰ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων τῇ ψυχῇ ἐπάγει, ἢ λογισμοῦς μισροῦς τε καὶ ἀθεμίτους ταύτης κατασκευάζει, τῶν κροπῶν ἀμαρτημάτων τὴν μνήμην ἀνασκαλεῖται. Ἐπιχαύωνσιν αὐτῇ ἐνθεῖναι βουλόμενος, καὶ λογισμοῦς ἀπογνώσεως, ἐμβάλλειν, ὅτι δὲ οὐ δυνατὸν αὐτῇ σωτηρίας τυχεῖν· καὶ ὡς τοῦς λογισμοῦς τοῦτους καθ' αὐτῆς ὅλος τῆς ψυχῆς γεννώσης, καὶ οὐχὶ πνεύματος ἀλλοτρίου κακῶς αὐτοῦς ὑποσπεύραντος, καὶ βουλομένου λανθάνειν. Ἡ τοίνυν ἐκεῖνα ποιεῖ, ἢ πόνους σωματικοῦς ἐπάγει. Ἡ ὀνειδιζμοῦς καὶ θλίψεις τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐπινοεῖ· ἀλλ' ἔσον ὁ ποτῶρὸς τὰ πεπρωμένα ταῦτα βέλη καθ' ἡμῶν ἀφ' ἡ, τοσοῦτον ἡμᾶς προσήκει τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος μᾶλλον ἐξῆφθαι, ἀκριβῶς εἰδότας, ὅτι τοῦτο αὐτῷ θέλημα· τὸ τὰς ἐρωτικῶς ἐχούσας αὐτοῦ εἰς δικίμιον δοῦναι ψυχὰς, εἰ ἐξ ἀληθείας αὐτὸν ἠγαπήκασι.

ΑΒ'. Χίλια ἔτη τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀφθάρτων κίσμων καὶ αἰῶνι παραβαλλόμενα τοιοῦτό τί εἰσιν, ὡς εἰ τις φάμμον μίαν τῆς ὅλης φάμμου τῆς θαλάσσης λάθοι. Σκέψαι δέ μοι καὶ τὸν τρόπον τοῦτον· ἔστω γὰρ ἐξεῖναι σοι μόνῳ μὲν γενέσθαι βασιλεῖ πάσης τῆς γῆς· μόνῳ τῶν θησαυρῶν ἀπάντων δεσπόζει τῆς οἰκουμένης. Θῶμεν δὲ τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν ἀθρώπων εἰς τὸ εἶναι παραγωγῆς, ἀρχὴν καὶ σοι γι-

νέσθαι τῆς βασιλείας· ὄφρον δὲ ταύτης εἶναι τὴν τῶν Α φαινομένων τούτων καὶ τοῦ κόσμου παντὸς ἀλλοίω- σὶν τε καὶ μεταποίησιν. Τί οὖν; ἀιρέσθως σοι δο- θείσης, ἡμεῖς αὐτὴν τῆς ἀληθινῆς καὶ βεβαίας, καὶ οὐδὲν οὐδόλως ἐχούσης παροδικῶν καὶ λυόμενων; Οὐκ ἂν ἔγωγε φαίην, εἰ σοι τὸ κρῖνον εἶχε, καὶ κα- λῶς ἐσκέπτου περὶ τῶν σῶν· Τὶ γὰρ κέρδος, φησὶ, τῷ ἀνθρώπῳ, εἰ τὸν κόσμον δλοσ κερδήσας, ζη- μωθῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἧς οὐδ' εἶναι τι ἀντάλ- λαγμα μεμαθήκαμεν; ἐπεὶ καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ τῆς κατὰ κόσμον βασιλείας αὐτὴ μόνη καθ' ἐαυτὴν ἢ ψυχὴ τιμιωτέρα πολλῶν, μήτοι γε ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεῖα· τιμιωτέραν δὲ κατὰ τοῦτο τὴν ψυχὴν εἶναι, φαμέν, καθ' ὃ μὴ ἐπ' οὐδὲν ἄλλο τῶν ὄντων ἠυδόκησεν ὁ θεὸς τοῦ Πνεύματος τῆς ἰδίας φύσεως ἔνωσιν θέσθαι καὶ κοινωνίαν· οὐκ οὐρανῶν, οὐκ ἡλίω, οὐκ ἄστροισι, οὐ θαλάττῃ, οὐ γῆ, οὐκ ἐτέ- ρα τινὶ κτίσει τῶν ὄρωμένων, ὅτι μὴ τῷ ἀνθρώπῳ μόνῳ· ὧ καὶ τῶν κτισμάτων αὐτὸς ἠγάπησε τῶν οἰκείων. Εἰ οὖν τὰ μεγάλα ταυτὶ τοῦ κόσμου, πλοῦ- τὸν φημι τοσόνδε καὶ βασιλείαν τῆς γῆς ἀπάσης ὕφ' ἐνὶ μόνῳ κειμένην, οὐκ ἂν ὀρθῶς κρῖναντες τῆς αἰωνίου ἠλλάξαμεν βασιλείας, εἰ παθόντες οἱ πλείους ψαύλων αὐτὴν καὶ τῶν τυχόντων τιμώντων πραγμά- των· οἷον ἐπιθυμίας εἰνός, δόξης ὀλίγης, κέρδους μετρίου, καὶ τῶν τοιούτων; ὅπερ γὰρ τις τοῦ αἰῶνος τούτου φιλεῖ, καὶ ὧ δέδεται, ἐκεῖνο πάντως καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν ἀλλάττεται βασιλείας· καὶ τὸ χαλεπώ- τατον, ὅτι καὶ θεὸν ἠγέται τοῦτο· καθὼς που λέ- λεκται, ὅτι ὧ τις ἠετῆται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. Χρὴ οὖν ὄλον ὄλω δι' ὄλου τῷ θεῷ προσδραμεῖν, ἀναρτῆσαι τε ἑαυτὸν καὶ σταυρῶσαι ψυχῇ καὶ σώ- ματι διὰ πασῶν πορευόμενον τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τῶν ἁγίων.

tur, id omnino, quantum in ipso est, cum cœlorum et id Deum suum facit. Sicut alicubi scriptum est : A totum ex toto hominem ad Deum totum confugere, corpus, quasi clavis cruci configere, incedentem per omnia sancta ejus mandata.

ΑΓ'. Εἴεν· ἄρα δὲ σοι καὶ δίκαιον εἶναι δοκεῖ, τὴν μὲν φθαρτὴν αὐτὴν δόξαν, καὶ τὴν ἐφημερον βασι- λείαν, καὶ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα τῶν ἐπικαιρῶν, πόνων καὶ ἰδρώτων πολλῶν, τοῖς ὀρεγομένοις αὐτῶν περι- γίνεσθαι· τὸ δὲ σὺν Χριστῷ ἀπέραντα βασιλεύειν, καὶ τὸ τῶν ἀνεκκλητῶν ἐκείνων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, τούτο δὲ οὕτως καὶ ῥῆδιον εἶναι, ὡς πόνων ἐκτὸς καὶ καμάτων κατορθοῦσθαι τῷ βουλομένῳ ;

ΑΔ'. Τίς ἡ οἰκονομία τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ἢ τίς ἡμῶν φύσεως πρὸς ἑαυτὴν ἐπάνοδος καὶ ἀπο- κατάστασις; Ἀπέδωκε γὰρ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὸ τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδάμ ἀξίωμα, πρὸς δὲ καὶ κλη- ρονομίαν αὐτῷ οὐρανίαν, ὧ θείας καὶ μεγάλης τῷ ὄντι χάριτος τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, ἐδωρήσατο· ἐξαγαγὼν τε αὐτὴν ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ σκότους, δι' ἧς ἐλθόντι, καὶ ἐν ἧ κρούσαντι δυνατὸν ἐντὸς γενέ- σθαι τῆς βασιλείας· Αἰεσίτε, γάρ φησι, καὶ δοθί-

ortu, ac terminum ejus fore consummationem ul- timam sæculi, et rerum modo apparentium ex- spectatam aliquando mutationem. Quid ergo? num opinione tibi data eligendi, utram malles ex istis duobus regnis, præoptares hoc terrenum in mundi fine desitutum, præferens id illi cœlesti alteri, vero, solido et permanenti regno? Haud equidem crediderim, si utique sapias, et æquo rectoque ju- dicio de re tua tanta statuas. Quid enim (ait Veritas) prodest homini, si mundum universum lucratur, animæ autem suæ detrimentum patitur⁷¹. Pro qua nihil par in commutationem dari posse didi- cimus, quandoquidem et mundo ipso toto, et qua- licunque mundano regno, sola per se ipsam anima pretiosior multo est; nedum ut comparari cum iis possit cœlorum regnum. Inde autem pretiosiore cunctis dicimus animam, quod solam illam inter omnes inferiores creaturas dignam Deus judicavit, cui suum propriæ naturæ Spiritum intime unitum penitus inderet et communicaret; quod non cœlo, non soli, non astris, non mari, non terræ concessit; non alii denique visibilibus creaturæ ulli præter- quam uni homini; quem vice omnium a se condi- torum in partem quasi propriam sibi seposuit, sibi que applicuit, eo contentus. Si ergo hæc quæ maximi fiunt in mundo, divitiæ, dico, amplæ, et terræ totius imperium in monarchæ unius pleno arbitrio positum haudquaquam, recte judicantes, cum æterno commutarem regno; quæ dementia plurimorum est, quos quotidie videmus vilibus illud et mediocris, etiam vulgari æstimatione, pretii rebus posthabere, puta, cupiditati cupriam, exiguæ laudi, lucro non magno, et similibus? Enim- vero quod quis in hoc mundo diligit, cuique desigi-

regno commutat; quin, quod longe est capitalius. A quo quis victus est, ei mancipatur⁷². Oportet igitur illum amplecti, ex eo pendere, ipsi animam et

XXXIII. Hæc sint ita. Cæterum idem utique ju- stum arbitraris, corruptibilem istam gloriam, et desitutum regnum, aliaque, quotquot sunt ejus generis caducarum rerum, illa concupiscentibus contingere multis empta laboribus et sudoribus; æquumne tamen censes, æternum consortium regni Christi, et inenarrabilem illorum adeptionem ho- norum, gratis quiddam esse parabile; ac facilitate summa, citra laborem contentionemve ullam cuivis volenti evenire?

XXXIV. Quod consilium quæve ratio est adven- tus Christi: quisve naturæ nostræ ad se ipsam reditus, et in integrum restitutio? Reddidit enim Christus humanæ naturæ ablatam ipsi prius digni- tatem Adami protoplasti; prætereaque donavit hæ- reditatem ipsi cœlestem: o vere divinam et magnam boni Spiritus gratiam! Educens vero ipsam ex car- cere tenebrarum viam etiam vitæ et januam mon- stravit, per quam cum transit, et ad quam cum

⁷¹ Matth. xvi, 26. ⁷² II Petr. ii, 19.

pulsat, potest in interiora regni penetrare : *Petite* A enim, ait, *et dabitur vobis; pulsate et aperietur vobis* 79. Per illam portam nemini eorum, qui volunt, impossibile est, suæ ipsius animæ invenire libertatem, 222 nec eam convenientes ipsi recipere cogitationes, et cum Christum secum possidet habitantem, locupletem esse, eoque veluti sponso frui per communicationem boni Spiritus. Vide ineffabilem charitatem Domini adversus hominem, ad sui ipsius imaginem conditum.

79 Matth. vii, 7.

σται ὑμῖν· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται. Διὰ ταύτης τῆς θύρας οὐδεὶς τῶν βουλομένων ἀπορον τὴν ἑλευθερίαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐφευρεῖν, ἐκείνην τε τοῖς ἰδίοις ἀπολαβεῖν λογισμοῦς, καὶ πλουτῆσαι Χριστὸν σύνοικον, καὶ ὡς νυμφίῳ αὐτῷ κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος χρῆσασθαι. Ἴδε ἀγάπην ἀβήρητον Δεσπότου πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον κατὰ τὴν εἰκόνα τὴν ἑαυτοῦ ἀνθρώπων.

S. MACARII ALEXANDRINI

ABBATIS NITRIENSIS

REGULA AD MONACHOS⁽¹⁾

I. Milites ergo Christi sic taliter suos debent componere gressus, charitatem in se perfectissimam continentes : *Deum ex tota anima diligere, et ex toto corde, et ex tota virtute sua* 1.

II. Invicem inter se perfectissimam sectantes obedientiam, pacifici, mites, moderati, non superbi, non injuriosi, non susurriones, non irrisores, non verbosi, non præsumptuosi, non sibi placentes, sed Deo cui militant Christo : non blasphemiam sectantes, nec dicentes quidquam præter quod bonum est : ad obsequium non pigri, ad orationem parati, in humilitate perfecti, in obedientia præcincti, in vigiliis instantes, in jejuniis hilares.

III. Nullus se alio justiore arbitretur ; sed unusquisque omnibus se inferiorem contemnat : *Quia qui se exaltat, humiliabitur ; et qui se humiliat, exaltabitur* 2.

IV. Præceptum semoris ut salutem suscipias : non murmurando ullam operam facias : non responsionem contra præceptum usurpes.

V. Non te extollas, aut magnifices aliquam utilem operam fecisse : non in acquirendo aliquid lucri congaudeas, aut in damno contristeris.

VI. Non te familiaritas ulla sæcularis trahat ; sed tota delectatio tua in cellula demoretur. Cellam ut paradisum habeas ; fratres tuos spirituales ut æternos confidas habere parentes.

VII. Præpositum monasterii timeas ut dominum, diligas ut parentem. Similiter quoque omnes oportet diligere fratres, cum quibus etiam te confidis videre gloriam Christi.

1 Marc. xii, 30. 2 Luc. xiv, 11. 3 Eccli. vii, 16. 4 Philipp. ii, 14.

(1) Post hanc inscriptionem sequitur altera in edito Holsteniano, ex ms. codice, ut videtur, desumpta, quæ sic se habet : *Incipit regula S. Ma-*

VIII. *Non oderis laboriosam operam* 3 : otium quoque ne sectatus fueris. In vigiliis confectus, in opere justo affectus, ambulans quasi dormitans lassus ad stratum tuum venias, et cum Christo requiescere te credas.

IX. Cursumque monasterii super omnia diligas. Qui vero sæpius orare voluerit, uberiorem inveniet misericordiam Christi.

X. Matutinoque dicto ita meditationem habeant fratres usque ad horam secundam : si tamen nulla causa exstiterit, qua necesse sit etiam prætermissa meditatione aliquid fieri in commune.

XI. Post horam vero secundam unusquisque ad opus suum paratus sit usque ad horam nonam, ut quidquid injunctum fuerit, *sine murmuratiæ perficiat* 4, sicut dicit sanctus Apostolus.

XII. Si quis autem murmuraverit, vel contumacius exstiterit, aut referens in aliquo contrariam voluntatem præceptis ; digne correptus secundum arbitrium senioris vel modum culpæ, tandiu obstineat, quandiu vel culpæ qualitas poposcerit, vel se poenitendo humiliaverit, vel emendaverit ; ita ut correptus non audeat usquam recidere.

XIII. Si quis frater, vel qui in oratorio sunt, vel qui per cellulas consistunt, quicumque ejus errori consenserit, culpabilis erit.

XIV. Ad horam vero orationis dato signo non statim prætermisso omni opere quod agit, paratus fuerit, foras excludatur, ut erubescat ; quia nihil orationi præponendum est.

XV. Operam Deo dabunt singuli fratres tempore quo Missæ in vigiliis observandis sunt, quando

carii, qui habuit sub ordinatione sua quinque milia monachorum.

omnes conveniunt, ne deficiant. Quicumque gravatur somno, exeat foras: non se fabulis occupet, sed statim redeat ad opus, quo convenitur. In congregatione autem ipsa ubi legitur, aures semper ad Scripturas habeant, et silentium observent.

XVI. Hoc etiam attendendum fuit, ut frater qui pro qualibet culpa arguitur vel increpatur, patientiam habeat, et non respondeat arguenti se, sed humiliet se in omnibus, secundum præceptum Domini dicentis: *Quia Deus humilibus dat gratiam, superbis autem resistit*². Et: *Qui se humiliat, exaltabitur*³.

XVII. Qui vero sæpius corripitur, et non se emendaverit, novissimus in ordine stare jubeatur. Qui si nec sic quidem se emendaverit, extraneus habeatur, sicut Dominus dixit: *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus*⁴.

XVIII. Ad mensam autem specialiter nullus loquatur, nisi qui præest vel qui interrogatus fuerit.

XIX. Nullus se in sua peritia neque in voce exaltet, sed per humilitatem et obedientiam lætetur in Domino.

XX. *Hospitalitatem sectantes* per omnia⁵, et ne avertas oculum, aut inanem dimittas pauperem; ne forte Dominus in hospite aut in paupere ad te veniat, et videat te hæsitantem: et contemnaris; sed omnibus hilarem te ostende, et fideliter age.

XXI. Passus injuriam taceas. Injuriam facere non nosse, factam posse tolerare. Non te inania seducant consilia, sed magis te specialiter in Christo confirma. Non tibi æstimes ullos proximiores parentes, quam qui tecum sunt in cellula fratres.

XXII. Si ad necessaria requirenda e monasterio bini egrediantur vel terni fratres, tales fiant quibus creditur, qui timorem Dei in se habere videntur, non qui verbositatem aut gulam sectantur.

XXIII. Ergo si quis de sæculo ad monasterium converti voluerit, regula ei introeunti legatur, et omnes actus monasterii illi patefiant. Qui si omnia apte sustinuerit, sic digne a fratribus suscipiatur in monasterio.

XXIV. Nam si aliquam in cellula voluerit inferre substantiam, in mensa ponatur coram omnibus

fratribus, velut regula continet. Qui susceptus fuerit, non solum de substantia quam intulit, sed etiam nec de se ipso ab illa judicabit hora. Nam si aliquid prius erogavit pauperibus, aut veniens in cellulam aliquid intulit fratribus, ipsi tamen non est licitum, ut aliquid habeat in sua potestate.

XXV. Et si ex qualibet causa scandali post tertium diem inde exire voluerit, nihil penitus accipiat, nisi in veste qua venit. Quod si casu transierit, nullus hæredium (2) ejus adire debeat. Quod si impulsare (3) voluerit, regula ei legatur, et confundatur turpiter, et discedat confusus: quia et illi a quo repetit, fuerat recitata.

XXVI. Ergo ex qualibet causa quis peccaverit frater, ab oratione suspendatur, et jejuniis distringatur. Quod si coram omnibus fratribus prostratus veniam postulaverit, dimittatur illi.

XXVII. Nam si in sua voluerit perseverare nequitia et superbia, et dicat: Hic ego durare non possum, sed accipiam casulam meam, et eam ubi voluerit Dominus: quisquis de fratribus eum hoc dixisse prius audierit, referat præposito, et præpositus abbati. Abbas coram omnibus fratribus resideat, et eum exhiberi jubeat, et virgis purgetur: et oratio fiat, et sic ad communionem recipiatur. Ut si quis sane non emendatur doctrina, virgis purgetur.

XXVIII. Quod si casu quis frater de monasterio exire voluerit, nihil penitus accipiat, nisi in notatissimo (4) vestimento, et extra communionem infidelis discedat. Nam quieti et pacifici excelsum diripiunt regnum⁶, et filii computantur Altissimi, et pretiosas splendidasque accipient coronas; filii autem tenebrarum in exteriora ibunt tormenta. *Super quem requiescam, dicit Dominus, nisi super humilem, et quietum, et tremementem sermones meos*⁷?

XXIX. Quarta et sexta feria qui infrangunt jejunium, Judæ æstimantur participes qui Christum tradidit.

XXX. Illud etiam attendendum fuit, ut intra monasterium artificium non faciat ullus, nisi ille cujus fides probata fuerit, qui ad utilitatem et necessitatem monasterii faciat quod poterit facere.

¹ Jac. iv, 6. ² Matth. xxiii, 12. ³ Matth. xviii, 17. ⁴ Rom. xii, 13. ⁵ Matth. v, 4, 9. ⁶ Isa. lvi, 2.

(2) *Hæredium*. Idem ac *prædium*. Vide Cangium in *Glossar*, v. *Hæredium*.

(3) *Impulsare*. *Excitare*. Apud Marculfum lib. ii *Form*. 52, ex epistola Henrici V, abbatis Fuldensis ad alios abbates Ordinis S. Benedicti: *Abbatibus qui-*

dam ordinis nostri nos.... multipliciter impulsarunt, quatenus... assumere curaremus, etc. Vid. Cangium in *Glossar*. v. *Impulsare*.

(4) *Notatissimo vest*. Vide infra quæ adnotavimus ad cap. 10, regulæ III Patrum ad monachos.

Sancti Macarii Apophthegmata, necnon excerpta varia e sancto Macario, sermonem de Excessu Justorum, etc. et Epistolas quæ sequuntur in editione Gallandiana, jam dedimus supra col. 235-265, 385-392, 406-447.

S. SERAPIONIS, MACARII, PAPHNUTII ET ALTERIUS MACARII ⁽¹⁾ REGULA AD MONACHOS.

CAPUT I.

Præfatio.

223-243 Sedentibus (2) nobis in unum consilio saluberrimo, cum prece Dominum nostrum rogavimus, ut nobis distribueret Spiritum sanctum, qui nos instrueret, qualiter fratrum conversationem vel regulam vitæ ordinare possimus.

CAPUT II.

De prima conjugatione cœnobarum. Serapion dixit.

Quoniam misericordia Domini plena est terra¹ et multorum (3) agmina ad vitæ fastigium tendunt, et quia eremi vastitas et diversorum monstrorum terror singillatim habitare fratres non permittit; optimum videtur Spiritus sancti præceptis obedire. Nec (4) nostra propria verba possunt firma perseverare, nisi firmitas Scripturarum e centesimo tricesimo secundo psalmo nostrum ordinem firmet, quo dicit: *Ecce quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum*². Et iterum: *Qui habitare facit unanimes in domo*³; firmam jam nunc regulam pietatis per Spiritus sancti ostensionem fratribus ordinare, prosequamur.

CAPUT III.

Idem ipse, De unanimitate et jucunditate fratrum.

Volumus ergo fratres unanimes in domo cum jucunditate habitare: sed qualiter unanimitas ipsa vel jucunditas recto ordine teneatur, Deo adjuvante mandamus.

CAPUT IV.

Qui supra, De abbate, et quomodo ei obediant monachi.

Volumus ergo unum præesse senioresem super omnes fratres, nec ab ejus consilio vel imperio quemquam sinistrum declinare. sed sicut imperio Domini cum omni lætitia obedire; dicente Apostolo ad Hebræos: *Obedite præpositis vestris, quia ipsi vigilant pro vobis*⁴. Et Dominus dixit: *Nolo sacrificium, sed obedientiam*⁵. Considerandum est

¹ Psal. xxxii, 5. ² Psal. cxxxii, 1. ³ Psal. lxxvii, 7. ⁴ Hebr. xiii, 15. ⁵ Matth. ix, 13. ⁶ Jac. ii, 25. ⁷ Joan. iv, 38. ⁸ I Thess. i, 7. ⁹ II Tim. iv, 2. ¹⁰ I Cor. iv, 21. ¹¹ Matth. vii, 2. ¹² Eccli. vii, 4. ¹³ Luc. xiv, 8. ¹⁴ Rom. xi, 20.

(1) Holstenius ad calcem *Cod. Regul.* ex antiquissimo exemplari cod. Vat. 3542. aliquot varias lectiones profert hujusce *Regulæ sanctorum*, etc. prout sequuntur. Illic autem post nomina quatuor Patrum addit in laudato codice, *abbatum*.

(2) *Sedentibus*. Id. cod. *residentibus*. Et mox, ut no-

A quoque ab his qui se tali opere unanimes esse cupiunt, quia per obedientiam Abraham placuit Deo, et *amicus Dei appellatus est*⁶. Per obedientiam ipsi apostoli meruerunt testes Domino in tribus et populis esse. Ipse quoque Dominus noster de supernis ad inferiora descendens ait: *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui me misit*⁷. His ergo tantis virtutibus firmata obedientia magnopere magnoque studio teneatur.

CAPUT V.

Macarius dixit: Qualiter spirituale exercitium ab his qui præsumunt Patribus teneatur.

Quoniam fratrum insignia virtutum, habitationes quoque, vel obedientia superius conscripta sunt (5), nunc qualiter spirituale exercitium ab his qui præsumunt Patribus teneatur, Deo juvante ostendamus. Debetis, qui præestis Patres, tales vos exhibere, ut Apostolus ait: *Estote forma credentibus*⁸, hoc est, ut per qualitatem mysticæ pietatis et severitatis, fratrum animos ad cœlestia de terrenis erigatis, dicente Apostolo: *Argue, obsecra, increpa, cum omni patientia et doctrina*⁹. Et alio loco inquit: *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis*¹⁰? Decernendum est ab illo qui præest, qualiter circa singulos debeat pietatis affectum monstrare; et qualiter tenere debeat disciplinam, non immemor Domini dicentis: *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis*¹¹.

CAPUT VI.

Idem ipse, Ut in oratione astantibus nullus sine præcepto abbatis psalmum imponat.

Astantibus ergo ad orationem nullus præsumat sine præcepto qui præest Patris, psalmi laudem emittere. Ordo iste teneatur, ut nullus priorem in monasterio ad standum vel psallendum ordine præsumat præcedere, dicente Salomone: *Fili, primum concupiscere noli*¹², — *neque accubueris prior in convivio; ne* (6) *veniat melior te, et dicat tibi: Surge, et confusionem patiaris in die illa*¹³. Et iterum dicitur: *Noli altum sapere, sed time*¹⁴. Quod si tardat

bis triheret. Rectius, ut videtur.

(5) *Multorum*. Id. cod. addit *hominum*.

(4) *Nec*. Ms. *Nec tamen*. Idemque caput secundum cum tertio in unum conjungit.

(5) *Conscripta sunt*. Ms. *Conscripta placuerunt*.

(6) *Ne*. Ms. *Ne forte*.

is qui præest, oportet primum in notitiam ejus A differre, et secundum ejus imperium obedire convenit fratres.

CAPUT VII.

Idem ipse, Quomodo examinentur, qui ex sæculo convertuntur.

Qualiter vero examinatio erga eos qui de sæculo convertuntur teseri debeat, ostendamus vobis. Amputandæ sunt primo ab hujusmodi divitiæ sæculi. Et si quis pauper converti videatur, habet et ipse divitias quas amputare debeat, quas Spiritus sanctus ostendit per Salomonem dicens: *Odit anima mea pauperem superbum et divitem mendacem* ¹². Et alio loco dicit: *Sicut vulneratum superbum* ¹³. Debet ergo is qui præest Pater, magno studio hanc regulam tenere; ut si pauper convertitur, primo exponat sarcinam superbiæ: et sic examinatus suscipiatur. Debet ante omnia humiliter (7) imbui, ut quod magnum et Deo acceptum sacrificium est, suam voluntatem non faciat unasquique vestrum, fratres; sed *ad omne opus bonum parati estote* ¹⁴ Quidquid acciderit, aut justum quid fuerit, memores esse debetis: *In tribulatione patientes* ¹⁵; in operibus honesti. *Nolite vos invicem ad iracundiam provocare* ¹⁶. Sed *semper bona sectamini* ¹⁷. Si qui tales sunt, cum de sæculo hujus illecebris liberari voluerint, appropiantes monasterio, hebdomada (8) pro foribus jaceant: nulli cum eis de fratribus jungantur, et semper dura et laboriosa eis proponantur. Si vero perseveraverint pulsantes, eis non negetur ingressus; sed is qui præest Pater hujusmodi homines introire permittat, et qualiter vitam fratrum, vel regulam tenere possint, ostendat. Quod si dives est, et habens multas divitias in sæculo et converti voluerit, debet primo (9) Dei voluntatem implere, et consequi præceptum illud præcipuum, quod adolescenti diviti dicitur: *Vende omnia bona tua, et da pauperibus, et tolle crucem tuam, et sequere me* ¹⁸. Deinde instruendus est ab eo qui præest Patre, ut nihil sibi relinquat, nisi crucem Christi quam tenet, et sequatur Dominum. Crucis vero fastigia quæ tenenda sunt; primo omni obedientia non suam voluntatem facere, sed alterius. Quod si voluerit monasterio partem conferre, noverit quo ordine sive ipse, sive ejus oblatio suscipiatur. Et si voluerit de suis servis secum in monasterio conducere, noverit (10) jam non eum servum habere, sed fratrem; ut in omnibus perfectus inveniat homo ille.

CAPUT VIII.

Idemque, Qualiter peregrini hospites suspiciantur.

Venientibus eis nullus nisi unus, cui cura circa hospitale fuerit injuncta occurrat, et responsum (11) det venientibus. Orare, vel pacem offerre non liceat ulli, nisi primo videatur ab eo qui præest Patre; et oratione simul peracta, sequatur ordine suo pacis officium reddere. Nec licebit alicui fratri cum superveniente sermocinari; non sit ulli eura interrogandi, unde venerit, quid venerit, vel quando ambulaturus sit, nisi soli qui præest Patri, aut quibus ipse jusserit. Venientibus vero fratribus ad horam refectionis, non licebit peregrino fratri cum fratribus manducare, nisi cum eo qui præest Patre, ut possit ædificari. Nullo licebit cum eo loqui; nec alicujus (12) audiatur sermo, nisi divinus, qui ex pagina proferatur, et ejus qui præest Patris, vel quibus ipse jusserit loqui, ut aliquid de Deo conveniat.

244 CAPUT IX.

Qualiter jejuniorum ordo teneatur. Paphnutius dicit:

Magna et utilia ad animæ salutem dieta sunt, fratres: nec hoc tacendum est, qualiter jejuniorum ordo tenendus sit. Nec aliud huic firmitati testimonium convenit, dulcissimi fratres, nisi illud quod dicit: *Petrus autem et Joannes ascendebant in templum circa horam orationis nonam* ¹⁹. Debet ergo iste ordo teneri, fratres, ut nullo die nisi hora nona reficiantur fratres in monasterio, excepta Dominica die et Quinquagesima Pentecostes. Die autem Dominica nihil aliud agant, nisi Deo vacent, ne pro aliqua occasione se velint aut alios excusare. Tamen contestor fratres, quod nulla operatio in die illa sancta comperiat, nisi tantum hymnis et psalmis, et canticis spiritualibus dies illa transigatur.

CAPUT X.

Idem ipse, Qualiter fratres debent operari.

Idemque (13) præcipimus. Debent ergo fratres istum ordinem tenere. A prima hora usque ad horam tertiam Deo vacent fratres; a tertia vero usque ad nonam, quidquid injunctum fuerit a Patre, sine aliqua murmuratione faciant. Meminisse debent hi quibus injungitur, dictum Apostoli: *Omnia quæ facitis, sine murmuratione facite* ²⁰. Timere debent illud dictum terribile: *Nolite murmurare, sicut quidam eorum murmuraverunt, et ab exterminatore perierunt* ²¹. Debet etiam qui præest Pater, opus

¹² Eccli. xiv, 4. ¹³ Psal. lxxxviii, 11. ¹⁴ II Tim. ii, 21. ¹⁵ Rom. xii, 12. ¹⁶ Ephes. vi, 4. ¹⁷ I Thess. v, 15. ¹⁸ Marc. x, 21. ¹⁹ Act. iii, 1. ²⁰ Philip. ii, 14. ²¹ I Cor. x, 10.

(7) *Humiliter.* Ms. *Humilitate.* Et paulo post *paratus sit pro parati estote.* Recte.

(8) *Hebdomada.* Ms. *heb. continua.*

(9) *Primo.* Addit. ms. *ante omnia.* Ex mox, *quam teneat.*

(10) *Noverit.* Idem cod. *noverit se.*

(11) *Et resp.* Ms. *ut resp.* Mox item ms. post *venientibus* addit, *nec ipse audeat cum venientibus.*

(12) *Alicujus.* Addit. ms. *ibi.* Panko post *recitetur*, loco *proferatur.*

(13) *Idemque.* An *Itemque?*

quod faciendum est uni injungere, ut cæteri ejus A præcepto cui injunctum fuerit, fratres obediant sine querela.

CAPUT XI.

Qualiter infirmitas vel passibilitas corporum ab eo qui præest Patre cognoscenda sit.

Si quis ex fratribus pro jejunio, vel operibus manuum suarum, quæ Apostolus præcepit (14): *Operantes manibus nostris, ne quem vestrum gravaremus*¹⁴; si is qui talis est fuerit infirmitate obsessus, providendum est ab eo qui præest, qualiter ipsa infirmitas sustentetur. Quod si infirmus est animo (15) hujusmodi frater, oportet eum frequentius operari, considerando Apostolum¹⁵, qualiter corpus suum servituti redigit. Hoc autem observandum est, ut in nullo voluntatem suam faciat B ille.

CAP. XII.

Qualiter officiis mutuis se fratres præveniant (16).

Si congregatio multa est, debet is qui præest Pater, disponere hebdomadarios, et ordinem officii, quo sibi invicem succedant ad ministrandum: et decernere debet ille (17), quomodo debeat esse, qui cellarium fratrum contineat. Debet talis tantummodo eligi, qui possit in omnibus gulæ suæ suggestionibus dominari, et evangelico ordine fratribus suis victum gubernare: qui timeat Judæ sententiam, qui ab initio fur fuit¹⁷. Studere debet qui huic officio deputatur, ut audiat: *Quia qui bene ministraverit, bonum gradum* (18) *acquirit*¹⁸; et animæ suæ lucrum facit. Nosse debent etiam fratres, quia quidquid in monasterio tractatur, sive in vasis, sive in ferramentis, vel cætera omnia, esse sanctificata. Si quis de fratribus aliquid negligenter tractaverit, partem se habere noverit cum illo rege, qui in vasis domus Dei sanctificatis cum suis bibeat concubinis, et qualem meruit vindictam (19). Custodienda sunt ista præcepta, et per singulos dies in aures fratrum recitanda sunt, ut non condemnentur in peccatis suis.

CAP. XIII.

Qualiter inter se monasteria pacem firmam obtineant.

Alius (20) *Macarius dixit*:

Quoniam veritas protestatur, quæ dicit: *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum*²⁰, firmanda ergo est regula pietatis; nec (21) tacendum est, qualiter inter se monasteria pacem firmam

obtineant. Nón licebit de alio monasterio, sine voluntate ejus qui præest Patris, fratres recipere (22), sed nec videre oportet, dicente Apostolo: *Quia qui primam fidem irritam fecit, est infideli deterior*²². Quod si precatus fuerit ab eo qui præest Patre, ut in alio monasterio ingrediatur, commendetur ab eo ei qui præest, ubi esse desiderat; et sic suscipiatur. Nam sine voluntate (23) qui præesse debet in monasterio Patris, nullatenus alibi recipiatur frater. Quod si præsumpserit talia facere, noverit se in synodo episcoporum, aut in conventu fratrum suorum in audientiam venire: et tunc recedet tanquam junior suus, donec ab eo cui injuriam fecit veniam petat; ut non per ipsius vitium alii despiciantur Patres. Ille vero monachus quantos fratres in alio monasterio invenerit, tantos se noverit habere priores. Nec attendendum est, qui fuit antea; sed probandum est, qualis esse cœperit. Susceptus 245 vero si habere videatur aliquid, sive in rebus, sive in codicibus, ultra ei possidere non licebit, ut possit esse perfectus, quod alibi non potuit. Residentibus vero fratribus, si fuerit aliqua de Scripturis collatio, et fuerit ex his (24) talis scitus, non ei licebit aliquid dicere, nisi præceptum ei fuerit a Patre (25).

CAP. XIV.

Idemque: Qualiter clerici hospites suscipiendi sunt in monasterio.

Cum omni reverentia ut ministri altaris: non licebit nisi ipsis orationem complere, sive ostiarius, sive minister est templi Dei. Quod si aliquo casu lapsus est, et in eo quod dicitur probatus crimine, non liceat ei ante eum qui præest Patrem, vel secundum complere. Nulli permittatur clerico in monasterio habitare, nisi ei tantummodo quem lapsus peccati ad humilitatem deduxit, et est vulneratus; ut in monasterio humilitatis medicina sanetur. Hæc vobis tenenda sufficiant, fratres, custodienda convenient, et eritis irreprehensibiles in populo Dei.

CAP. XV.

Qualiter culpæ singulorum emendentur.

Nec hoc tacendum est, qualiter culpæ singulorum emendentur: pro qualitate culpæ erit excommunicatio. Ergo iste ordo teneatur. Si quis ex fratribus sermonem otiosum emiseric, ne reus sit concilii, præcipimus eum triduo a fratrum congre-

¹⁴ I Cor. iv, 12. ¹⁵ I Cor. ix, 27. ¹⁷ Joän. xii, 6. ¹⁸ I. Tim. iii, 13. ²⁰ Matth. xviii, 16. ²¹ I Tim. v, 12.

(14) *Præcepit. Ms. Præcepit dicens.*

(15) *Quod si infirmus est animo. Ms. Quod si firmus est corpore.*

(16) *Præveniant.* Post hanc vocem addit ms. *iste ordo teneatur.*

(17) *Et decernere debet ille.* Hæc desunt in ms. Et statim idem cod. *qualis habet pro quomodo.*

(18) *Gradum. Ms. gradum sibi aq.*

(19) *Meruit. Ms. meruerit.*

(20) *Alius. Ms. Item alius.*

(21) *Nec. Ms. Nec hoc tac.*

(22) *Recipere.* Post verbum hujusmodi addit ms. *et non solum non recipere*: quæ quidem ob ejusdem verbi repetitionem librario exciderint, ut ex contextu liquet.

(23) *Nam sine voluntate cæt.* Hæc et sequentia usque ad ea, *Ille vero monachus*, desunt in ms.

(24) *Ex his*]. Deest præpositio in ms. et quidem rectius.

(25) *A Patre*], Ms. *ab eo qui præest.* Hic vero desinit codex. Vat. neque tria ultima capita agnoscit.

gatione vel colloquio esse alienum, ut nullus cum A eo jungatur. Si vero aliquis deprehensus fuerit in risu, vel in scurrilitate sermonis, sicut ait Apostolus, *quæ ad rem non pertinet* ²¹, jubemus hujusmodi duarum hebdomadarum spatio in nomine Domini omni flagello humilitatis coerceri, dicente Apostolo: *Si quis frater nominatur iracundus, aut superbus, aut maledicus, hunc notate* ²². Et: *Non odite ut inimicum, sed corripite ut fratrem* ²³. Et in alio loco: *Si quis frater fuerit præventus in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, instruite hujusmodi* ²⁴, et corripite fratrem; ita ut per humilitatis frequentiam non reprobis, sed probatus in congregatione perseveret.

CAP. XVI.

Ut sine personarum acceptione æqualiter judicetur.

Hoc ante omnia præcipimus vobis qui huic officio præestis, ut personæ a vobis non accipiantur, sed æquali affectu omnes diligantur, et per correctionem omnes sanentur: quia æqualitas placet apud Deum, dicente Propheta: *Si vere utique* **246** *justitiam loquimini, juste judicate, filii hominum* ²⁵. Nec latere vos volumus, quia qui non corripit errantem, noverit se pro eo rationem redditurum. Estote fideles et boni doctores ad omnes: corripite inquietos: suscipite infirmos: patientes estote ad omnes: et quantos fueritis lucrati, pro tantis mercedem accipietis, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

²¹ Ephes. v, 4. ²² I Cor. v, 11. ²³ II Thess. III, 15. ²⁴ Gal. vi, 1. ²⁵ Psalm. LVII, 2.

REGULA ALIA AD MONACHOS.

PRÆFATIO.

Cum resideremus in unum in nomine Domini nostri Jesu Christi, secundum traditionem Patrum sanctorum virorum, visum est nobis conscribere vel regulam ordinare, quæ in monasterio teneatur ad profectum fratrum; ut neque nos laboremus, neque sanctus præpositus qui constitutus est in loco, dubitationem aliquam pati possit: ut omnes *unanimes*, sicut scriptum est, *et unum sentientes* ²⁶, invicem honorantes, ea quæ statuta sunt a Domino jugi observatione custodiant.

CAP. I.— *De unanimitate charitatis, et de diligendo ac obtemperando abbati.*

Ante omnia habentes charitatem, humilitatem, patientiam, mansuetudinem, vel cætera quæ docet sanctus Apostolus ²⁷; ita ut nemo quidquam suum vindicet, sed, sicut scriptum est in Actibus apostolorum, habeant omnia communia ²⁸. Ille vero qui præpositus est, Dei judicium et ordinationem sacerdotis in omnibus timere, diligere et obaudire debet secundum veritatem: quia si quis illum putat se spernere, Deum spernit, sicut scriptum est: *Qui vos audit, me audit: et qui vos spernit, me spernit: et qui me spernit, spernit eum qui me misit* ²⁹. Ita ut sine ipsius voluntate nullus frater quidquam agat, neque accipiat ab aliquo aliquid, neque det, nec usquam prorsus recedat sine verbo.

CAP. II.— *Ut non se fabellis vanis destruant, et ut in conventu nisi interrogatus quis loquatur.* **D**

Observantes etiam hoc, ut non se invicem fabulis vanis destruant, sed unusquisque opus suum meditetur et custodiat, et cogitationes habeat apud

B Deum. In conventu omnium nullus junior quidquam nisi interrogatus loquatur. Cæterum si quis vult consolationem accipere vel verbum audire, secretum et opportunum tempus requirat.

CAP. III.— *Ut advenienti peregrino, nihil plus exhibeat quis, quam occursum humilem et pacem.*

Advenienti peregrino nihil plus exhibeat quam pacem: reliquum non sit illi cura unde venerit, pro quo venerit, vel quando ambulaturus sit, nec se jungat ad fabulas cum illo.

CAP. IV.— *Ut præsentem seniore psallendi loquendive non habeat facultatem.*

Illud quoque observandum est, ut præsentem seniore quocunque, vel præcedente in ordine psallendi, sequens non habeat facultatem loquendi vel aliquid præsumendi, nisi tantum is qui in ordine, ut dictum est, præcedere videtur. Hoc usque ad imum ante omnia in oratione, seu in opere, sive in responso, dando erit servandum. Si vero simplicior fuerit, vel impeditior sermone, et dederit locum, ita demum sequens loquatur. *Omnia tamen in charitate fiant* ³⁰, non per contentionem vel aliquam præsumptionem.

CAP. V.— *De cursu orationis, et horis operandi, ac de correctione delinquentium.*

Cursus vero orationum vel psalmodiarum, sicut dudum statutum est, ultra tempus istud meditandi operandique servabitur. Ita meditationem habeant fratres, ut usque ad horam secundam legant; si tamen nulla causa extiterit, qua necesse sit etiam **247** prætermissa meditatione aliquid fieri in commune. Post horam vero secundam unusquisque ad

²⁶ Philipp. II, 2. ²⁷ Coloss. III, 12-14. ²⁸ Act. IV, 32. ²⁹ Luc. X, 16. ³⁰ I Cor. XVI, 14.

opus suum paratus sit : et usque ad horam nonam **A** quidquid injunctum fuerit, sine murmuratione vel hæsitatione ⁴¹ perficiat, sicut docet sanctus Apostolus. Si quis autem murmuraverit, vel contentiosus exstiterit, aut opponens in aliquo contrariam voluntatem præceptis, digne correctus tam diu abstineat, quam diu vel culpæ qualitas poposcerit, vel se pœnitendo humiliaverit atque emendaverit. Correctus autem non audeat usquam recedere. Si quis vero de fratribus, vel qui in oratorio sunt, vel qui in cellis consistunt, ejus errori consenserit, culpabilis erit, atque excommunicatione dignissimus.

CAP. VI. — *De his qui ad opus Dei tarde occurrunt.*

Ad horam vero orationis dato signo si quis non statim prætermissis omni opere quod agit (quia nihil orationi præponendum est) paratus fuerit, foras excludatur confundendus. Operam vero dabunt **B** singuli fratres, ut tempore quæ missæ (26) fiunt, sive die, sive nocte, quando diutius ad orationem standum est non deficiant, vel superfluo foras recedant; quia scriptum est in Evangelio: *Oportet autem semper orare, et non deficere* ⁴². Et alio loco: *Non impediarius orare semper* ⁴³. Si quis autem non

⁴¹ Philipp. II, 14. ⁴² Luc. XVIII, 1. ⁴³ Eccli. XVIII, 22. ⁴⁴ I Petr. V, 5. ⁴⁵ Luc. XIV, 11. ⁴⁶ Matth. XVIII, 27.

(26) *Missæ*. Orationes et collectæ quæ in fine versus a sacerdote dicebantur dictæ *Missæ*, eo quod Deo missæ sint. Aliquando accipiuntur pro horis canonicis et cursibus nocturnis, prout hic.

necessitate, sed magis vitio procedendum putaverit, sciat se, cum deprehensus fuerit, culpabilem judicandum, quia per suam negligentiam et alios in vitium mittit. In vigiliis observandum est, quando omnes conveniunt, quicumque gravatur somno, et exit foras, non se fabulis occupet, sed statim redeat ad opus ad quod convenitur. In congregatione autem ipsa ubi legitur, aurem semper ad Scripturas habeant, et silentium observent omnes.

CAP. VII. — *Ut frater qui pro qualibet culpa arguitur, patientiam habeat; et ut ad mensam nemo loquatur.*

Hoc etiam addendum fuit, ut frater qui pro qualibet culpa arguitur vel increpatur, patientiam habeat, et non respondeat arguenti; sed humiliat se in omnibus secundum præceptum Domini dicentis: *Quia Deus humilibus dat gratiam, superbis autem resistit* ⁴⁴. Et, *Qui se humiliat exaltabitur* ⁴⁵. Qui vero sæpius correptus non se emendaverit, novissimus in ordine stare jubeatur; sicut Dominus dixit: *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus* ⁴⁶. Ad mensam autem specialiter nullus loquatur, nisi qui præest, vel qui interrogatus fuerit.

Vide Menardum ad Concord. regul., pag. 331, 376, 377, qui alias declarationes affert. HOLSTEN., in *Indict. declar.* v. *MISSÆ*.

REGULA TERTIA AD MONACHOS.

CAPUT I. — *De conversis.*

Cum in nomine Domini una cum fratribus nostris convenissemus, imprimis placuit ut regula et instituta Patrum per ordinem legerentur: quibus lectis placuit, si de sæculo quis in monasterio converti voluerit, regula ei introeundi legatur, et omnes actus monasterii illi patefiant. Quod si omnia apte susceperit, sic digne a fratribus in cellula suscipiatur: tum si aliquam in cellulam voluerit inferre substantiam, in mensa ponatur coram omnibus fratribus, velut regula continet. Quod si susceptus fuerit, non solum de substantia quam intulit, sed etiam nec de se ipso ab illa judicabit hora.

CAP. II. — *Ut abbas nihil sibi proprium vindicet.*

Abbati vero nulli liceat sibi quidquam proprie vindicare, cum omnia Deo proptio in illius maneant potestate. Si quis vero, quod in regula junioribus prohibetur, sibi aliquid ex successione parentum, seu quolibet donato retinere præsumserit, et non omnia in commune posuerit, a fratribus arguatur. Si in vitio perstiterit, in notitiam episcopi deferatur: qui si ab episcopo correptus nec sic emendaverit, deponatur.

C CAP. III. — *De vestimentis monachorum.*

Vestimenta vero fratribus necessaria ita abbas omnibus ordinare debet, quæ monachis deceant; non diversis coloribus tincta, exceptis cucullis quæ comparantur, si fuerint nigræ, uti eas debere censemus.

CAP. IV. — *Ut nulla mulier ad monasterium vel agrum monachorum accedat.*

Familiaritatem mulierum, tam parentum, quam extranearum pro custodienda vita, **248** vel caveadis laqueis diaboli, ab omnibus monasteriis vel culturis monachorum; seu frequentationem monachorum a monasteriis puellarum, sicut regula docet, prohibere, censemus. Neque ulla mulier interius atrium monasterii ingredi audeat. Quod si cum consilio vel voluntate abbatis monasterium vel cellulas monachorum quædam fuerit ingressa, merito ipsis abbas et nomen abbatis reponat, et inferiorem se omnibus presbyteris recognoscat: quia talis sancto gregi præponi debet, qui eos immaculatos Deo offerre procuret; non per quaslibet familiaritates diabolo sociare festinet.

CAP. V. — *De lectione et operatione monachorum.*

Matutino dicto fratres lectioni vacent usque

ad horam secundam : si tamen nulla causa exstiterit, qua necesse sit etiam prætermissa lectione aliquid fieri in commune. Post horam secundam unusquisque ad opus suum paratus sit usque ad horam nonam : quod injunctum fuerit, *Sine murmuratione perficiet* ⁴⁷.

CAP. VI. — *De his qui ad opus Dei tarde occurrunt.*

Ad horam vere orationis dato signo, qui non statim prætermisso omni opere quod agit (quia nihil orationi præponendum est) paratus fuerit, ab abbate vel præposito corripitur : et nisi prostratus veniam petierit, excommunicatur.

CAP. VII. — *De silentio ad mensam.*

Ad mensam autem specialiter nullus loquatur, nisi qui præest, vel qui interrogatus fuerit.

CAP. VIII. — *Ut ad necessaria quærenda bini vel terni mittantur.*

Ad necessaria quærenda in cellula, bini egrediantur vel terni fratres : et ita illi, quibus creditur, non qui verbositatem aut gulam sectantur.

CAP. IX. — *Ut nusquam sine præcepto senioris egrediantur.*

Si quis vero extra conscientiam abbatis vel præpositi, qualemcunque locum ingressus, gulæ vel ebrietati se sociaverit ; aut si in proximo transmissus, pro sua levitate vel gula, non statim expedita necessitate ad cellam redierit ; cum in id facinus fuerit detectus, ut canones docent, aut triginta diebus a communione separetur, aut virgis cæsus emendetur.

CAP. X. — *De his qui de monasterio exire voluerint.*

Quod si casu quis frater de cellula ex qualibet scandali causa exire voluerit, nihil penitus nisi nugalissimo (27) induatur vestimento, et extra communionem infidelis discedat.

⁴⁷ Philipp. II, 14.

(27) *Nugalissimo*. Id est, quod risum moveat currentibus, interprete Gangio, qui hunc ipsum recitat in *Glossar.* v. *Nugalissimus*. Eodem sensu accipiendum *notatissimum vestimentum*, cujus inen-

A CAP. XI. — *Ut abbas cum fratribus reficiat omni tempore.*

Illud quoque statuimus, ut abbates omni tempore cum fratribus reficiant : quia eo tempore, quo fratres aut pro negligentia arguere, aut spirituali debent sermone imbuere, absque certa necessitate se removere non debent.

CAP. XII. — *Ut nullus monachus in infirmitate positus parentum studio commendetur.*

Id etiam pro custodienda fama specialiter statuimus, ut nullus monachus in infirmitate positus relicto monasterio parentum suorum studio commendetur : quia magis eum sæcularium spectaculorum visu aut auditu pollui censemus, quam ab ægritudine posse purgari.

CAP. XIII. — *De his qui furtum faciunt.*

Si quis vero monachus furtum fecerit, quod potius sacrilegium dici potest, id censuimus ordinandum ; ut junior virgis cæsus tanti criminis reus nunquam officium clericatus excipiat ; si vero jam clericus in id facinus fuerit deprehensus, nominis ipsius dignitate privetur : cui sufficere potest pro actus sui levitate, impleta pœnitentiæ satisfactione, communio.

CAP. XIV. — *Ut nullus alterius monasterii monachum sine permissu abbatis suscipiat.*

Monachum nisi abbatis sui aut permissu aut voluntate ad aliud monasterium commigrantem, nullus abbas aut suscipere aut retinere præsumat. Quod si ad districtiorem regulam non pro actus sui levitate tendentem abbas suus ipsum ad alterum monasterium transire permiserit, ut inde postea sub aliqua occasione aggredi præsumat, nulla ratione permittimus. Sane si quis post hanc diligentissimam sanctionem non observare quæ sunt superius comprehensa præsumpserit, reum se divinitatis pariter et fraternitatis iudicio futurum esse cognoscat.

fio in superiore regula S. Macarii cap. 28, quod Holstenius interpretatur, *parvi momenti ac nullius valoris*.

REGULA ORIENTALIS

EX PATRUM ORIENTALUM REGULIS COLLECTA

A VIGILIO DIACONO.

249 I. Ut neque seniores in regendis fratribus inaniter laborent, neque disciplina juniorum vacillet, quæ abbatibus conversatione stabilita firma sit, oportet abbatem irreprehensibilem esse, severum, patientem, jejunum, pium, humilem : ut doctoris et patris locum impleat, se ipsum formam præbens bonorum operum⁴⁶. Ad cujus ordinationem omnes fratres respiciant, nihil sine consilio et auctoritate ipsius facientes. Qui sustinens monasterii necessitates, de omnibus quæ in monasterio sunt libere iudicabit; nullius personam accipiens, nec ulli gratiam præstans; sed unumquemque secundum merita quotidianæ conversationis in veritate iudicans, admoneat, hortetur, castiget, condemnet : vel suscipiat, si ita utile videtur, venientes ad monasterium; vel ejiciat, si ita necessitas fuerit, male habitantes.

II. In monasterio seniores sint duo, ad quos vel præsentem abbatem vel absentem omnium fratrum disciplina, et omnis cura monasterii pertineat : dantes sibi vices per dies, et dividentes inter se pondus ac necessitatem monasterii; ex quibus unus tempore suo præsentis in monasterio semper erit, ad præstandum abbati solatium, vel obsequium advenientibus fratribus; et ad procedendum ubi necessitas communis exegerit, atque diligentiam circa omnia quæ ad quotidianam custodiam et conversationem monasterii pertinent adhibendam : ut quæcunque ad obsequium usumque monasterii faciendæ sunt, sine negligentia et querela faciant. Alius cum fratribus erit, tempore suo exiturus cum ipsis ad omnia opera et omnem necessitatem, providens ne quid contra disciplinam faciant. Qui considerans omnes actus singulorum, si qua contra rationem facta viderit, vel per se emendet, vel abbati indicet.

III. Ille vero qui secundum ordinem disciplinæ ordinatione abbatibus ex consilio et voluntate omnium fratrum fratribus præpositus est, omnem ad se curam de disciplina fratrum et diligentiam monasterii revocabit; habens potestatem abbate absente faciendi omnia quæ abbas præsentis facit. Ille autem patientiam, mansuetudinem, humilitatem, charitatem, æquitatem, sine personarum acceptione servabit; ita agens, ut nec abbati tedium generet, nec

fratres intemperantia illius laborent. Hæc observabit senior monasterii qui fratribus præpositus est, referens ad abbatem omnia, vel præcipue illa quæ per se non valuerit explicare.

IV. Commendatum aliquod etiam a germano fratre nullus accipiat : nihil in cella sua absque præpositi jussione quispiam habeat, ne poma quidem vilissima, et cætera hujusmodi.

V. Operantes vero fratres nihil loquantur sæculare : sed aut meditentur ea quæ sancta sunt, aut certe silebunt.

VI. Qui autem coquinat, antequam fratres reficiant, non gustabit quidquam.

VII. Nemo in cella aut in domo sua habeat quidquam præter ea quæ in communi monasterii lege præcepta sunt.

VIII. Cumque ad dormiendum se collocaverint, alter alteri non loquatur. Cellam alterius, nisi prius ad ostium percutiat, introire non audeat.

IX. Mutare de his quæ a præposito acceperit cum altero non audebit. Nec accipiat melius, et dabit deterius; aut e contrario dans melius et deterius accipiens. Nemo ab altero accipiat quidpiam, nisi præpositus jusserit.

X. Clausa cella nullus dormiat; nec habeat cubiculum quod claudî possit : nisi forte ætati alicujus vel infirmitati Pater monasterii concesserit.

XI. Nemo a terra solvat funiculum absque jussione patris. Qui in monasterio fratrum invenerit quidpiam, suspendat, ut tollat qui cognoverit.

XII. Ad collectam et ad psallendum nullus sibi occasionem inveniat, quibus se dicat occupatum quasi ire non possit. Et si in monasterio, vel in agro, aut in itinere, aut in quolibet ministerio fuerit, orandi et psallendi tempus non prætermittat.

XIII. Qui minister est, habeat studium ne quid operis pereat in monasterio. In qualicumque omnino arte quæ exercetur a fratribus, si quid perierit, et per negligentiam fuerit dissipatum, increpetur a Patre minister operum : et ipse iterum increpet alium, qui opus perdidit; duntaxat juxta volun-

⁴⁶ Tit. II, 7.

tatem et præscientiam principis, absque quo nullus A increpandi fratrem habebit potestatem.

XIV. Si inventus fuerit unus e fratribus aliquid per contentionem agens, vel contradicens majoris imperio, increpabitur juxta mensuram peccati sui.

XV. Qui mentitur, aut odio quemquam habere fuerit deprehensus, aut inobediens, aut plus joco quam honestum est deditus, aut otiosus, aut dure respondens, aut habens consuetudinem fratribus detrahendi, vel his qui foris sunt; et omnino quidquid contra regulam Scripturarum est et monasterii disciplinam, et audierit Pater monasterii, vindicabit juxta mensuram opusque peccati.

250 XVI. Si omnes fratres viderint præpositum nimium negligentem, aut dure increpantem fratres, et mensuram monasterii excedentem, referant hoc Patri, et ab eo increpetur. Ipse autem præpositus nihil faciat, nisi quod Pater jusserit; maxime in re nova. Quæ ex more descendit, servabit regulam monasterii.

XVII. Præpositus vero non inebrietur, nec sedeat in humilioribus locis. Ne rumpat vincula quæ Deus in cælo condidit, ut observentur in terris. Ne luceat in die festo Domini Salvatoris: dominetur carni suæ, juxta mensuram sanctorum. Non inveniat in excelsis cubilibus, imitans morem gentilium. Non sit duplicis fidei. Non sequatur cordis sui cogitationes, sed legem Dei. Non resistat sublimioribus tumentis animo potestatibus. Ne fremat, nec hirriat iratus super humiliores: nec transferat terminos regulæ. Non sit fraudulentus, neque in cogitationibus verset dolos; nec negligat peccatum animæ suæ; nec vincatur carnis luxuria. Non ambulet negligenter. Non loquatur verbum otiosum. Non ponat scandalum ante pedes cæci. Non doceat voluntatem animam suam. Non resolvatur risu stultorum ac joco. Non capiatur cor ejus ab his qui inepta loquuntur et dulcia. Non vincatur muneribus: non parvulorum sermone ducatur. Non deficiat in tribulatione. Non mortem timeat, sed Deum: non prævaricator sit propter imminentem timorem. Non relinquat verum lumen propter modicos cibos. Non nutet ac fluctuet in operibus suis. Non mutet sententiam, sed firmus sit solidique decreti: justus, cuncta considerans: judicans in veritate absque appetitu gloriæ; manifestus Deo et hominibus, et a fraude procul. Nec ignoret conversationem suorum, nec ad eorum scientiam cæcus existat. Nulli noceat per superbiam; nec sequatur concupiscentias oculorum. Veritatem nunquam prætereat: oderit injustitiam. Secundum personam nunquam judicet pro muneribus, nec condemnet animam innocentem per superbiam. Non rideat inter pueros: non deserat veritatem timore separatus. Non despicat eos qui indigent misericordia. Non deserat justitiam propter lassitudinem; ne perdat animam

suam propter vrecundiam: ne respiciat dapes lautioris mensæ: nec pulchra vestimenta desideret; nec se negligat, sed semper dijudicet cogitationes suas. Non inebrietur vino; sed humilitati junctam habeat veritatem. Quando judicat, sequatur præcepta majorum et legem Dei, quæ in toto orbe prædicata est.

XVIII. Si deprehensus fuerit aliquis e fratribus libenter cum pueris ridere et ludere, et habere amicitias ætatis infirmæ, tertio commoneatur, ut recedat ab eorum necessitudine, et memor sit honestatis, et timoris Dei: si non cessaverit, corripatur ut dignus est correptione severissima.

XIX. Qui contempnunt præcepta majorum et regulas monasterii quæ Dei præcepto constitutæ sunt, et parvipendunt seniorum consilia, corripiantur juxta ordinem constitutum, donec corrigantur.

XX. Majores qui cum fratribus mittuntur foras, quandiu ibi fuerint, habebunt jus præpositorum et eorum cuncta regentur arbitrio. Docebunt fratres per constitutos dies; et si forte inter eos ortum fuerit aliquid simultatis, audient ipsi majores, et dijudicabunt causam, et dignum culpa increpabunt; ut ad imperium eorum statim pacem pleno corde consocient.

XXI. Si quis frater contra præpositum suum habuerit tristitiam, aut ipse præpositus contra fratrem aliquam querimoniam; probatæ fratres conversationis et fidei eos audire debent, et dijudicabunt inter eos. Si tamen absens est Pater monasterii vel alicubi profectus, primum quidem expectabunt eum: sin autem diutius vident foris demorari, tunc audient inter præpositum et fratrem; ne diu suspensio judicio tristitia major oriatur; ut et ille qui præpositus est, et ille qui subjectus est, et illi qui audiunt, juxta timorem Dei cuncta faciant, et non dent in ullo occasionem discordiæ.

XXII. Nullus mittatur foras ad aliquod negotium solus. Missi vero non singuli, sed bini vel terni ambulent: ut dum se invicem custodiunt et consolantur, et seniores eorum de honesta eorum conversatione securi sint, et illi non periclitentur. Observantes tamen hoc, ut non se invicem fabulis inanibus destruunt, neque negligentiam dent locum destructionis; sed unusquisque in actu suo attentus sit, prout tempus fuerit.

XXIII. Quando autem reversi fuerint in monasterium, si ante ostium viderint aliquem quærentem suorum affinium, de his qui in monasterio commorantur, non valebunt ire ad eum, et nuntiare, vel evocare. Et omnino quidquid foris gesserint, in monasterio narrare non præsumant.

XXIV. Omnibus erit potestas legendi usque ad horam tertiam: si tamen nulla causa exstiterit, qua necesse sit etiam aliquid fieri. Post horam vero tertiam si quæ statuta sunt, sicut scriptum est,

per superbiam, vel negligentiam, vel desidiam, intercedentem non custodierit, sciat se cum in hoc errore deprehensus fuerit, culpabilem iudicandum; quia per suum errorem et alios in vitium mittit.

XXV. Cellarii vero cura sit, ut ab continentiam et sobrietatem studens, illata in monasterio ad sumptus fratrum diligenter et fideliter servet: nihil suscipiens, nec quidquam tradens sine auctoritate vel seniorum consilio. Qui etiam omnia utensilia quæ in monasterio sunt, id est, vestem, vas, ferramentum, et quidquid usibus quotidianis necessarium est, custodiat; et unamquamque rem proferens, cum fuerit necessarium, ab eo iterum ad reponendum cui utendo consignaverit recepturus. Ad vitium vero fratrum proferat ac tradat septimanariis; ad condiendos cibos det necessaria secundum quotidianæ expensæ consuetudinem, neque profuse neque avare; ne vitio ipsius vel monasterii substantia gravetur, vel fratres patiantur injuriam. Sed et necessitatem infirmorum fratrum ac laborem considerans, nihil ægotantium desideriis neget ex his quæ habuerit, quantum illis necesse fuerit. Advenientibus diversis fratribus escas parabit. Hæc erit cura custodis cellarii, recurrens semper ad seniorum consilium, et requirens de omnibus, vel præcipue de his quæ proprio suo intellectu non potuerit adimplere.

XXVI. Ostiarii cura sit, ut omnes advenientes intra januas recipiat; dans eis responsum honestum **251** cum humilitate et reverentia, ac statim nuntians vel abbati vel senioribus, quis venerit et quid petierit. Nec ullus extraneorum patiatu injuriam: neque habeat cum aliquo de fratribus necessitatem ac facultatem loquendi, absque conscientia abbatis vel seniorum præsentia. Si quid vero cuicumque de fratribus missum mandatumque fuerit, nihil ad ipsum perveniat priusquam abbati vel senioribus indicetur. Ante omnia ostiarius monasterii hæc observabit, ne quemquam de fratribus foris januam exire permittat.

XXVII. Si quis accesserit ad ostium volens sæculo renuntiare, et fratrum aggregari numero, non habeat libertatem intrandi: sed prius nuntietur Patri monasterii, et manebit paucis diebus foris ante januam, ac docebitur orationem Dominicam, et psalmos, quantos potuerit discere; et diligenter sui experimentum dabit, ne forte mali quidpiam fecerit, ut turbatus ad horam timore discesserit, aut sub aliqua potestate sit; et utrum possit renuntiare parentibus suis, et propriam contemnere facultatem. Si eum viderint aptum ad omnia, tunc docebitur et reliquas monasterii disciplinas; quæ facere debeat, quibusque servire, sive in collecta omnium fratrum, sive in domo cui tradendus est, sive in vescendi ordine: ut instructus atque perfectus in omni opere bono fratribus copuletur. Hæc observa-

bit custos januæ, referens omnia, sicut superius scriptum est, et annuntians senioribus.

XXVIII. Septimanarii ad cibos parandos, vel ad luminaria concinnanda, vel ad nitores faciendos, et quæ ad obsequium ususque monasterii pertinent, semper parati sint. Hos nulla alia necessitas occupet, sed in hoc studium impendant, ut rem susceptam utiliter et diligenter impleant. Et si quid forte nesciunt de his quæ agere debent, sine dissimulatione seniores suos semper interrogent.

XXIX. Hi itaque quibus disciplina, vel utilitas, vel opinio, vel obsequium monasterii creditur, officia sibi injuncta fideliter custodiant et impleant. Hos enim errare non decet, qui ad omnes errores emendandos præpositi sunt. Qui si vel superbia, vel negligentia, vel desidia aliqua ex his prætermiserint quæ in regula continentur, per ipsosque destructio esse cõperit per quos debet ædificatio crescere, omnibus condemnationibus quas regula continet, subjacebunt.

XXX. Inter omnes fratres hoc observabitur, ut obedientes senioribus suis, et deferentes sibi invicem, habeant patientiam, moderationem, humilitatem, charitatem, pacem sine figmento et mendacio, et maledictione, et verbositate, et jurandi consuetudine: ita ut nemo suum quidquam vindicet, neque ullus aliquid peculiariter usurpet; sed habeant omnia communia.

XXXI. Sine seniorum verbo et auctoritate nullus fratrum quidquam agat: neque accipiat aliquid, neque det; neque usquam prorsus procedat.

XXXII. Cum vero inventa fuerit culpa, ille qui culpabilis invenitur, corripiatur ab abbate secretius. Quod si non sufficit ad emendationem, corripiatur a paucis senioribus. Quod si nec sic emendaverit, excommunicetur; et non manducet quidquam. Cui si ne hoc quidem profuerit, in quolibet loco fuerit, postremus inter omnes in psallendi ordine ponatur. Quod si in pravitate perseverat, etiam psallendi ei facultas auferatur. Quem si vel hæc confusio non commoverit, absteineatur a conventu fratrum; ita ut nec mensæ, nec Missæ intersit, neque cum eo ullus frater de junioribus colloquatur. Abstinebitur autem tam diu, quam diu vel qualitas culpæ poposcerit, secundum abbatis ac seniorum arbitrium; vel se ex corde pro culpa penitentiam humiliaverit, et veniam erroris sui omnibus præsentibus petierit. Quod si in fratrem peccavit, etiam ab eo fratre veniam petat, cui injuriam fecit.

XXXIII. Si quis errori ejus consenserit, et secundum duritiam illius magis consilium dederit, ut se tardius humiliet, sciat se cum in hoc errore fuerit deprehensus, simili modo culpabilem iudicandum.

XXXIV. Hoc etiam addendum fuit; ut frater qui

pro qualibet culpa arguitur vel increpatur, patientiam habeat, et non respondeat arguenti se : sed humiliet se in omnibus, et emendet.

XXXV. Si vero fuerit aliquis tam durus et tam alienus a timore Domini, ut tot castigationibus et tot remissionibus non emendet, projiciatur de monasterio, et velut extraneus habeatur : ne vitio ipsius alii periclitentur.

XXXVI. Quod si aliquis locutus fuerit, vel riserit in vescendo, increpetur, et agat pœnitentiam.

XXXVII. Si quis ad manducandum tardius venerit absque majoris imperio, similiter agat pœnitentiam, aut ad cellam suam jejunos revertatur.

XXXVIII. Si aliquid necessarium fuerit in mensa, nemo audebit loqui, sed ministrantibus signum soni dabit. Ministri vero absque his quæ in commune fratribus præparata sunt, nihil aliud comedant, nec mutatos cibos sibi audeant præparare.

XXXIX. Nemo plus alteri dabit quam alter accepit : quod si obtenditur infirmitas, præpositus domus perget ad ministros ægrotantium, et ab his quæ necessaria sunt accipiet.

XL. Quando ad ostium monasterii aliqui venerint, si clerici fuerint aut monachi, majori honore suscipientur : lavabuntque pedes eorum, juxta

(28) *Psiatho. Psiatnum* sive *Psathium*, est teges sive storea, ex junco sive papyro confecta, qua pro lecto et stragulo utebantur monachi. Vid. Roswey-

A Evangelii præceptum, et præbebunt eis omnia quæ apta sunt usui monachorum.

XLI. Si quis ad ostium monasterii venerit, dicens velle se videre fratrem suum vel propinquum, janitor nuntiabit abbati, et permittente eo accipiet comitem cujus fides probata est ; et sic mittetur ad fratrem videndum vel proximum.

XLII. Si propinquus alicujus mortuus fuerit, prosequendi funus non habebit licentiam, nisi Pater monasterii præceperit.

XLIII. Nullus de horto tollat olera, nisi ab hortulano acceperit.

XLIV. Nemo alteri loquatur in tenebris : nullus in psiatho (28) cum altero dormiat : manum alterius nemo teneat : sed sive steterit, sive ambulaverit, sive sederit, uno cubito distet ab altero.

XLV. Si quis tulerit rem non suam, ponetur super humeros ejus ; et sic agat pœnitentiam publice in collecta.

XLVI. Si præpositus injuste judicaverit, injustitiæ ab aliis condemnabitur.

XLVII. Qui consentit peccatis, et defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum et homines, et corripietur increpatione severissima.

dum in *Onomast.* ad Vit. PP. 1035, et Menardum ad *Concordiam Regul.*, pag. 758. HOLSTEN. — Videsis Cangium in *Glossario*, v. *Psiatium*.

PALLADII

HELENOPOLITANI EPISCOPI

HISTORIA LAUSIACA.

PRÆFATIO GENTIANI HERVETI.

De monachorum vita, moribus et institutis, cum multi multa sparsim scripserint. Lausus præpositus utilem historiam: Cassianus collationes: Sophronius Hierosolymitanus paratum et novum paradysum titulo ediderit: Hieronymus aliquorum vitas: Basilius in ascetico regulas: Damianus et Odo res gestas: duo tamen celeberrimi et magni nominis auctores, Palladius et Theodoretus, ea litterarum monumentis mandaverunt, quæ (cum in de quibus scribunt, Sytiotæ et Tabensiotæ videlicet, vel illorum temporibus, vel paulo ante eorum tempora vixerint) aut a viris fide dignis qui ea viderant, acceperø, aut ipsi suis oculis præsentibus perspexere. Quorum alter quidem, nempe Palladius, antea Latine versus, sub Heraclidis nomine in lucem exiit, sed non integer, cum in eo plus quam triginta vitæ desiderentur. Itaque non satis habui id quod ei deerat, supplere, nisi eum denuo a capite verterem. Hoc autem esse opus Palladii, nemo dubitaverit qui legerit caput 44, lib. II *ecclesiasticæ Historiæ* Nicephori: *Palladius*, inquit, *Evagrii discipulus, vitas sanctorum optime exposuit.* Non dubitaverit etiam qui legerit cap. libri VII. *Hist. Trip.* Cass. et 23 Socratis scholastici: qui loquens de sanctis de quibus paulo ante scripserat, hæc dicit: *Si quis autem velit scire ea quæ ipsi egerint et fecerint, et quæ ad eorum qui audierunt, locuti sint utilitatem, et quemadmodum eis obedirent bestiæ; a Palladio monacho scriptus est liber unus, qui Evagrii quidem erat discipulus: de iis autem omnia accurate pertractavit: in quo etiam meminit mulierum quæ par vitæ institutum cum viris prius dictis susceperunt.* Quod autem hic liber scriptus sit ad Lausum, probatur testimonio Joannis Damasceni in libro qui inscribitur: *De iis qui in fide dormierunt.* Quod si quis dixerit, id quod Macario ab eo ascribitur, non inveniri in hoc nostro Opere: duorum alterum necesse est, vel id fuisse in hoc opere tempore Damasceni, et fuisse postea ab hæretico aliquo malitiose sublatum: vel eum librum qui inscribitur: *De doctrinis Patrum*, fuisse etiam Palladio conscriptum: quem constat fuisse e Græco conversum: cum, de capite mortui, miraculum quod Macario ascribit Damascenus, iisdem verbis in eo opere referatur, libro quarto, capite de exemplis et doctrinis vitæ spiritualis. Non est autem quod a Palladio nostro Ciceroniana expectetur eloquentia. Nam cum ipse nullo adhibito orationis ornamento, humilique ac plane plebeio stylo; visus sum mihi fidelis interpretis non functurus officio, si aliter vertissem quam scripsisset. Lege ergo non ut ex ejus lectione sis eloquentior, sed ut melior, et in iis quæ ad pietatem et pulcherrimæ historiæ cognitionem pertinent, eruditior, imitatus videlicet vitam angelicam eorum virorum, qui in carne minus carnalem vitam, sed angelicam degerunt: juxta exemplum quod et tibi proposuit Theodosius princeps optimus, qui quarto cujusvis hebdomadis die jejunabat, hymnos Deo cum sororibus alternis canebat, et ne ab asceterio monachorum aula

sua differret, spiritus verba semper in ore habuit, cum episcopis et sacerdotibus congressus, obscuros locos, *τρίψα*, et nodos Scripturarum, haud aliter quam si sacris ipse initiatus esset, explicuit, noctu libris legendis *ἀντίματον* lucernam excogitavit, *ἀοργησταν*, id est, injuriarum remissionem, invexit. Sacerdotes adeo dilexit, ut episcopi Chebronensis defuncti sagulum sub imperiali chlomyde gestaverit: tanti fecit monachos, ut a quodam excommunicatus, cui quidpiam denegaverat, non prius cibum sumpserit quam ab eodem diu multumque quæsito, vinculis solutus esset. Vixit autem Palladius imperante Theodosio. Vale.

Ut probe noscas, lector, quisnam Palladius fuerit, accipe judicia Patrum de ipso. Sanctus Hieronymus, cujus in hac re iudicium probat sanctus Gelasius I, præfatione in libro adversus Pelagianos, ait: *Palladius servilis nequitiae hæresim Pelagianam instaurare conatus est.* Sanctus Epiphanius epist. ad Joannem Hierosolymitan. sic inquit: *Palladium vero Galatam, qui quondam nobis charus fuit, et nunc misericordia Dei indiget, cave, quia Origenis hæresim prædicat et docet, ne forte aliquos de populo tibi credito ad perversitatem sui inducat erroris.* Hæc sanctus Epiphanius. At res Palladii gestas, vafritiem et odium in sanctum Hieronymum pluribus exponunt Annal. Ecclesiastici tom. V. Ex quibus omnibus disces, quæ fides adhibenda sit hæretico homini Origenistæ et Pelagiano, in his præsertim quæ de quibusdam sui similibus monachis eadem fuligine tinctis in hoc opere prodit: ac maxime verendum ne aliquos pro sanctis venditet, qui fuerunt Origenistæ, vel Pelagiani. Sagaci conjectura suis locis in opere quosdam istius furfuris indicabimus. Ut magis autem faciem et intima Palladii introspicias, scito ipsum fuisse discipulum Evagrii Pontici, Origenistæ hæretici toties ab Ecclesia damnati, de quo plura annotavimus tomo V, initio libri Evagrii. Hoc de se testatur Palladius in hac Lausiaca, cum ait: Respondi me esse peregrinum, et de Galatiæ partibus venire, et unum ex Evagrii fratribus esse confessus sum. Idem affirmarunt Socrates lib. iv, cap. 18, et Nicephorus lib. ii, cap. 44, ut nihil miram sit, si eodem luto errorum, quo magister, tinctus Palladius fuerit. Quocirca ut hoc opus laudent Socrates et Nicephorus, ut non imus inficias multa illi inesse utilia et recta, ita certum est illos, qualis Palladius fuerit, non penitus perspectum habuisse.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΛΕΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Η ΠΡΟΣ ΛΑΥΣΟΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ ΒΙΟΥΣ ΟΣΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

Gentiano Herveto interprete.

DUCÆUS, Supplementum Biblioth. Patrum ed. Paris. 1624, fol. t. II, p. 893.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ ἀναγέγραπται ἐνάρετος ἀσκήσις, καὶ θαυμαστὴ βίου διαγωγή, τῶν μακαρίων καὶ ἁγίων Πατέρων μοναχῶν, καὶ ἀναχωρητῶν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τῶν τῆν οὐρανίων πολιτείαν ἐθελόντων κατορθοῦν, καὶ τὴν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν βουλομένων ὁδεύειν ὁδόν· καὶ γυναικῶν πρεσβυτέρων καὶ αἰοιδίμων θεοπνεύστων μητέρων μνήμαι, τῶν ἀνδρείων καὶ τελείων φρονήματι πῶς τῆς ἐναρέτου ἀσκήσεως ἄθλους ἐξυψασάντων, πρὸς ὑπογραμμὸν καὶ ἔρωτα θεῖον, τῶν ἐθελοσῶν τὸν τῆς ἐγκρατείας καὶ ἀγνείας ἀναδῆσασθαι στέφανον· διὰ τὸ ὑπὸ ἀνδρὸς τινος παγκρατίστου, καὶ τῇ γνώμῃ πολυμαθοῦς, καὶ τῷ ἤθει εἰρηρικοῦ, καὶ τῇ καρδίᾳ εὐσεβοῦς, καὶ τῇ διανοίᾳ θεοφιλοῦς, καὶ τοῦ πρὸς θεομένους τῶν χρειῶν κοινωνικοῦ, καὶ αὐτῇ κορυφῇ τῶν ἀξιομάτων διὰ χρηστότητα τρύπων πολλῶν λογάζων ἀνδρῶν προτετιμημένου, καὶ τὸ ὅλον τῇ δυνάμει τοῦ θείου Πνεύματος φρουρουμένου, ἐπιτάξαντος ἡμῖν, μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, πρὸς τὴν τῆς τῶν κριτετῶν θεωρίας τὸν καθρὸν ἡμῶν νοῦν διεγείραντος πρὸς μίμησιν καὶ ἀμιλλαν τῶν ἀρετῶν τῆς ἀσκήσεως· τῶν ὁσίων καὶ ἀθανάτων πνευματικῶν ἡμῶν Πατέρων, τῶν ἐν ἀρεσκείᾳ Θεοῦ, ἐν σκληραγωγίᾳ πολλῇ τοῦ σώματος· βεβιωκότων· ὡς ἀναγραφάμενους ἡμᾶς τοὺς τῶν ἀνικῆτων ἀθλητῶν βίους διαπέμψασθαι τούτῳ, ἀνακηρύττοντας ἐνὸς ἐκάστου τῶν μεγάλων τῆς ἐνεργείας ἀρετάς. Ἔστι δὲ ὁ τοῦ θεοῦ τούτου καὶ πνευματικοῦ πόθου ἐραστῆς ὁ ἀριστος τῶν ἀνδρῶν Λαῦσος ὁ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ῥοπήν φύλαξ τεταγμένος τῆς ἐνθέου καὶ εὐσεβοῦς βασιλείας.

Ἐγὼ τοίνυν ὁ καὶ τῇ γλυπτῇ ἀπαίδευτος, καὶ πνευματικῆς γνώσεως ἀκροθιγῶς πῶς γευσάμενος, καὶ τοῦ καταλόγου τῶν ἁγίων Πατέρων πνευματικοῦ βίου ἀνάξιος, δεδοικώς τὸ ὑπὲρ ἐμὲ ἄμετρον τῆς ἐπιταγῆς μέγεθος, δυσανησχέτουν ἐγγειρησαί τοῦτῳ τῷ ἐπιτάγματι πολλῆς θεομένης καὶ σοφίας τῆς ἐξωθεν, καὶ πνευματικῆς συνήσεως. Ὅμως καταιδεσθεῖς πρῶτον τὸ σπουδαῖον τῆς ἀρετῆς τοῦ εἰς ταύτην τὴν σπουδὴν ἡμᾶς διεγείραντος, ἀναλογισάμενος δὲ καὶ τῶν ἐντυγχανόντων τὴν ὠφέλειαν, δεδιώς δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τῇ εὐλόγῳ παρακοῇ κίνδυνον, Θεοῦ προνοίᾳ πρῶτον ἀναθετικῶς τὸ γενναῖον ἐπίταγμα, καὶ πολλῇ προσεχείᾳ χρησάμενος τῇ τῶν ἁγίων Πατέρων πρεσβείᾳ, πετροῦμενος ἀνέδην εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ σκάμματος, καὶ ὡς ἐν ἐπιτομῇ τῶν γενναίων ἀθλητῶν καὶ μεγάλων ἀνδρῶν τὰ ἔπακρα μόνον καὶ σημεῖα ἀναγραφάμενος.

Οὐ μόνον ἀνδρῶν αἰοιδίμων κατορθωκότων πολιτείαν ἀρίστην, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν μακαρίων καὶ εὐσημῶν ἀκραν πολιτείαν ἐξασκησασάντων. Καὶ τῶν μὲν τὰ ἱεροπρεπῆ πρόσωπα αὐτοπροσώπῳ θῆξ ἰδεῖν κατηξιώθη τῶν δὲ ἤδη τελειωθέντων ἐν τῷ σκάμματι τῆς εὐσεβείας παρὰ θεοφόρων ἀθλητῶν τοῦ Χριστοῦ τὴν οὐράκιον τούτων ζωὴν ἐκμεμάθηκα. Πολλὰς δὲ πόλεις, καὶ πλείστας κώμας, σπήλαιά τε ἅμα καὶ πάσας σκηνὰς τῆς ἐρήμου τῶν μοναχῶν πολλῇ τῇ πορείᾳ περινοστήσας· θεοσεβείας σκοπῶν, μετὰ πάσης ἀκριβείας, ἃ μὲν αὐτὸς ἱστορήσας ἀνεγραψάμην, ἃ δὲ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἀκήκοα, ἄθλους μεγάλων ἀνδρῶν καὶ ἀνδρειοτέρων τῆς φύσεως γυναικῶν διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα, ἐσημήνας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἀπέσταλα τῇ τῶν θεῶν λογίων φιλῆ ἀκοῇ σου, ἀνδρῶν ἀρίστων καὶ θεοφιλῶν ἐγκαλλώπισμα, καὶ τῆς πιστοτάτης καὶ θεοφιλοῦς βασιλείας ἀγλάισμα, γνήσιε καὶ φιλόχριστε δοῦλε Θεοῦ Λαῦσε, ἐγγαράξας κατὰ τὴν προσοῦσαν ἐμοὶ βραχυτέτα ἐκάστου τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῶν ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν τὸ αἰοιδίμον ὄνομα· ἐξηγητήμενός τε ἀπὸ πολλῶν καὶ πάνυ μεγάλων ἄθλων ἐκάστου ὀλίγους καὶ σφόδρα βραχεῖς, προσθετικῶς τῶν πλείστων καὶ τὸ γένος, καὶ τὴν πόλιν, καὶ τὸν τρόπον τῆς μονῆς.

Ἐμνημονεύσαμεν δὲ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν κατορθωκότων μὲν εἰς ἄκραν τὴν ἀρετὴν, διὰ δὲ τὴν μητέρα τῆς ὑπερηφανίας, τὴν καλουμένην κενοδοξίαν, εἰς ἔσχατον βάραθρον καὶ πυθμένα ἄδου κατενεχθέντων, καὶ τὰ ἐκ μακρῶν χρόνων καὶ πολλῶν κόπων κτηθέντα αὐτοῖς ἐπέραστα καὶ περιμάχητα τῆς ἀσκήσεως κατορθώματα, ἐν μὲν καιροῦ ῥοπῇ ὑπὸ τοῦ τύφου καὶ τῆς οἰήσεως διαρρῦθέντα· χάριτι δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ προνοίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ συμπαιθεῖα σκλάγγων πνευματικῶν, ἐξαρπασθέντων τῶν τοῦ διὰ τοῦ δικτύου, καὶ ταῖς εὐχαῖς τῶν ἁγίων τῶν πρότερον ἀνακτησαμένων ἐνάρετον βίον.

PALLADII EPISCOPI HELENOPOLEOS

HISTORIA AD LAUSUM

CONTINENS VITAS SANCTORUM PATRUM.

PROCEMIUM.

In hoc libro scripta est, qua in virtute utebantur, exercitatio et admirabilis vitæ agendæ ratio beatorum et sanctorum Patrum qui degebant in solitudine; ut eos æmulentur ac imitentur qui cœlestem volunt vitam agere, et quæ ad regnum cœlorum deducit, vitam ingredi; annumque mulierum memoria, et inclytarum matrum a Deo inspiratarum, quæ magno et forti animo virtutis exercitationis peregere certamina, ut exemplar proponatur, et amor excitetur iis quæ continentia ac castitatis volunt corona redimiri, ex sententia et voluntate viri, qui est varia ac multiplice doctrina præditus, moribus pacificus, et corde pius, menteque religiosus, et in iis quæ sunt opus egentibus communicandis liberalis, et propter morum bonitatem multis viris eximii est in summis honoribus præpositus, et omnino custoditur virtutè divini Spiritus. Qui quidem nobis jussit, vel, si verum potius dicere oporteat, ad eorum quæ sunt meliora contemplationem hebes nostrum et obtusum excitavit ingenium, ut ad proponendam adimitandum virtutum exercitationis decertationem sanctorum et immortalium et spiritalium patrum nostrorum, qui, ut Deo placerent, in dura et aspera tractatione corporis vitam egerunt; præclarorum athletarum vitam a nobis descriptam ad eum mitteremus, unusquisque ex magnis strenuas prædicando virtutes. Divini autem hujus et spiritalis desiderii amator est Lausus, cui post divinum auxilium mandata est custodia divinitus afflati et religiosi imperii.

Ego igitur qui et lingua sum inruditus, et spiritalem cognitionem summis quodammodo labris attingi, et indignus sum qui recenseam catalogum spiritalem vitam agentium sanctorum Patrum, et si reformidem præcepti magnitudinem quod meas vires superat, et jussum ægre feram, quod et magnam externam sapientiam, et spiritalem requirit intelligentiam; reveritus tamen primum et ejus qui ad hoc exsequendum nos excitavit virtutem, et reputans eorum qui hæc legent utilitatem, et extimescens periculum quod essem aditurus, etsi jure parere recusarem; cum egregium primum jussum divinæ ascripsissem Providentiæ, magnaque usus essem diligentia; sanctorum Patrum intercessione erectus, ad ea sum aggressus, veluti quodam compendio præclarorum athletarum et magorum virorum summa solum certamina et signa describens.

Nec solummodo clarorum virorum, qui optimam ac præstantissimam ex virtute vitam egere, sed etiam beatarum mulierum quæ in excellentissimæ vitæ genere se honeste exercuerunt. Et aliquorum quidem ex iis sacros voltus ut ipse coram viderem sum dignatus, qui jam ante sunt consummati in certamine pietatis; aliquorum autem cœlestem vitæ institutionem didici a divinis athletis. Multas autem urbes, et multos vicos, et spelæas, et omnia tabernacula deserti monachorum pedestri itinere obiens, diligentissime consideravi eorum pietatem ac religionem. Atque cum quæ partim quidem ipse vidi scripsissem, partim autem quæ a sanctis Patribus audivi, magnorum virorum certamina, et mulierum, quæ propter spem in Christum erant fortiores quam earum ferebat natura, hujus libri scriptis mandassem, nisi ad tuas aures amicas divinatorum eloquiorum, optimorum virorum et religiosorum decus, fidelissimique et religiosi imperii splendor, germane et Christi amico serve Dei Lause, pro ea quæ mihi inest exiguitate, uniuscujusque ex Christi athletis tam masculis quam feminis insigne nomen, exprimens, et ex multis et magnis uniuscujusque certaminibus pauca breviter exponens; plurimorum quoque genus etiam adjiciens, et urbem, et locum mansionis.

Meminius autem virorum et mulierum, qui ex virtute quidem vitam perfecte instituerunt, propter arrogantiam autem matrem inanem quæ vocatur gloriam, in infimum inferorum barathrum, et fundum præcipitati fuerant, et quæ longo tempore et plurimo labore sibi pepererant, amplectenda, et acerrimo studio comparanda exercitationis benefacta, uno temporis momento arrogantia et vana de se persuasionem amiserant. Gratia autem nostri Servatoris, et sanctorum Patrum providentiæ, et viscerum miseratione, erepti sunt a spiritalibus diaboli laqueis, et sanctorum precibus recuperaverunt priorem vitam quam agebant ex virtute.

EXEMPLAR EPISTOLÆ SCRIPTÆ AD LAUSUM PRÆPOSITUM ,

AB HERACLIDE EPISCOPO * CAPPADOCIÆ.

Laudo magnopere tuum institutum. Par est enim ut incipiat epistola a laudatione : quod cum omnes vanis rebus inhient, et lapides ædificent, ex quibus nullam capient utilitatem, libros ædifices, et velis doceri. Solus enim est universorum Deus qui nequit doceri, quandoquidem et ipse per se est, et ante se non habet alium. Alia autem omnia doceri possunt, quoniam sunt et facta et creata. Atque primi quidem ordines magistram habent summam Trinitatem, secundi autem discunt a primis, tertii autem a secundis; et sic deinceps, et per ordinem, usque ad extremos. Qui enim sunt præstantiores honore et virtute, docent eos qui sunt inferiores cognitione. Qui ergo existimant se non egere magistris, aut non parent iis qui docent in charitate, laborant morbo ignorationis, quæ est mater arrogantia. Inter quos primas partes tenent ad interitum, qui eodem vitio exciderunt a cœlesti habitatione in aere volantes dæmones, ut qui aufugerint ab iis qui erant in cœlo magistris. Non enim dictiones aut syllabæ sunt doctrinæ, quas nonnunquam habent etiam qui sunt pessimi; sed mores recte compositi, et molestiæ et terroris, metus et iræ vacuitas, et in rebus omnibus fiducia ac dicendi libertas, et quæ sermones non secus gignit quam ignis flammam, mansuetudo. Nam si ita non esset, non diceret magnus magister suis discipulis : Di-cite a me, quoniam mitis sum et humilis corde (*Math. xi*), non verborum ornatu instituens et dirigens apostolos, sed morum bonitate neminem molestia afficiens, præter eos qui verbum habent odio, et oderunt magistros. Oportet enim animam, quæ Christo convenienter exercetur, vel fideliter discere ea quæ non novit, vel aperte docere ea quæ scit. Si enim alterutrum horum nolit, laborat insania. Defectionis enim principium est doctrinæ satietas, et verbi fastidium, quod semper curret anima ejus qui Deum diligit. Vale ergo, et sis sanus et fortis, et (quod magnum est) tibi Deus concedat cognitionem Christi.

EXEMPLAR EPISTOLÆ SCRIPTÆ AD LAUSUM PRÆPOSITUM ,

A PALLADIO EPISCOPO CAPPADOCIÆ

Cum multi multa et varia diversis temporibus scripta huic sæculo reliquerint, quorum alia quidem, ex Dei supernæ gratiæ inspiratione, sunt ad ædificationem et securitatem eorum qui fideli proposito sequuntur dogmata Servatoris; alia autem, ex corrupto et quod hominibus placere cupit proposito, luxuriant ad eorum consolationem qui inanis gloriæ morbo laborant; alia autem, ex importuna quadam insania, et dæmonis, quæ sunt honesta habet odio, impulsione, ad levium hominum perniciem, et intemperatæ catholicæ Ecclesiæ labem, ira et arrogantia irruerunt in mentes stultorum, ut vitam honestam et param obscurarent; visum et mihi quoque humili propter spem in Christum, et magnificentia tuæ jussu reverenti, vir studiosissime, primum omnium narrare ea omnia quæ ad me pertinent, et ætatem et mentis meæ ad virtutem in Deum profectum, incipiendo a juvenili ætate.

Cum trigessimum quidem et tertium annum agerem in conversatione cum fratribus et vita solitaria, vigesimum autem episcopatus, totius autem vitæ meæ quinquagesimum tertium, necessarium existimavi, spiritualis utilitatis gratia, tibi cupienti in scriptis narrare quæ a sanctis Patribus recte et ex virtute gesta sunt, tam masculis quam feminis, quos et ipse vidi, et de quibus audiavi ab animis fidelissimis, cum quibus versatus sum in Ægypti solitudine, et in Libya, et Thebaide, et Syene, sub qua sunt etiam qui dicuntur Tabennæsiotæ; deinde in Mesopotamia, Palæstina, et Syria, et in partibus Occidentis, et Romæ, et in Campania, et in iis quæ sunt circa eas partibus; ut tibi ab initio accurratissime in hoc libro exponam instar narrationis; ut cum habeas honestum et animæ utile monumentum, perpetuum et non intermittendum pietatis et religionis medicamentum, omnem quidem oblivionis dormitationem, quæ ex cupiditate rationis experte in anima ingeneratur, omnem autem in fide dubitationem, omnesque in rerum usu sordes et parcitatem, omnemque dubitationem pusillique et abjecti animi vitium, et nimiam ad iram propensionem, perturbationemque, et ægritudinem rationis expertem, et intempestivum timorem per id expellas; et ne a corrupti mundi vanis spe pendeas, effugias; perpetuo autem desiderio in spe ad Deum proficias, et in proposito pietatis; sis et in via dux tuus, et eorum qui tecum sunt, et eorum qui tibi subjiuntur, et maxime piorum imperatorum. Per quæ quidem bene facta omnes qui Christum diligunt, Deo uniri properant, expectantes scilicet quotidie resolutionem animæ a corpore, prout scriptum est : Coarctor, cupiens dissolvi et esse cum Christo; est enim multo melius (*Philip. i*). Et illud : Para in exitum opera tua, et præpara te in agrum (*Prov. xxiv*). Qui enim semper mortis meminit, quæ necessario omnino veniet, et non tardabit, in magnis non offendet, sicut scriptum est : In omnibus operibus tuis memento novissima, et in æternum non peccabis (*Eccles. vii*). Neque vero præter alia omnia hæc te fallat brevis admonitio narrationum; neque respoas rudem et inornatam dictionem. Non est enim divinæ doctrinæ, ornata et ad ostendendam sapientiam composita uti oratione, sed menti persuadere per intelligentiam veritatis, ut scriptum est : Aperi os tuum verbo Dei, et judica omnia sane (*Prov. xxx*). Et rursus : Ne declines a narratione senum; ipsi enim didicerunt a patribus eorum (*Eccles. viii*).

* Græce est, *παρὰ Παλλαδίου επισκόπου*, a Palladio episcopo.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΓΡΑΦΕΙΣΗΣ ΛΑΥΣΩ ΠΡΑΙΠΟΣΙΤΩ ΠΑΡΑ ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ.

Μακαρίζω σου την προαίρεσιν· ξέιος γάρ ἀπὸ μακαρισμοῦ ἄρξασθαι τῆς ἐπιστολῆς· ὅτι πάντων εἰς τὰ μάταια κεχηνότων, ἐξ ὧν οὐκ ὠφελήθησονται, αὐτὸς λόγους οἰκοδομεῖς, καὶ διδάσκεισθαι θέλεις. Ἄδιδάκτος γάρ μόνος ἐστὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός· ἐπειδὴ καὶ αὐτοφυῆς, καὶ πρὸ αὐτοῦ ἄλλον οὐκ ἔχων· τὰ δ' ἄλλα πάντα ἐστὶν διδακτά· ἐπειδὴ ποιητὰ καὶ κτιστά· καὶ τὰ μὲν πρῶτα τάγματα διδάσκαλον ἔχει τὴν ἀνωτάτω Τριῖδα· τὰ δὲ δευτέρα, παρὰ τῶν πρώτων μανθάνει· τὰ δὲ τρίτα, παρὰ τῶν δευτέρων· καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς κατὰ τάξιν, μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων. Οἱ γὰρ κρείττους ἐν γνώμῃ καὶ ἀρετῇ τοὺς ἡλαττωμένους ἐν γνώσει διδάσκουσιν. Οἱ τοίνυν οἰόμενοι διδασκάλων μὴ χρῆζειν, ἄγνοιαν νοσοῦσιν, τὴν μητέρα τῆς ὑπερηφάνειας, οἱ μὴ πειθόμενοι τοῖς ἐν ἀγάπῃ διδασκουσιν. Ἄν πρωτεύουσιν εἰς ἀπώλειαν, οἱ τῷ αὐτῷ πάθει τῆς οὐρανόθεν διαγωγῆς ἐκπεσόντες, οἱ ἐν ἀέρι πετόμενοι δαίμονες, τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποδράσαντες διδασκάλων. Οὐ γὰρ αἱ λέξεις ἢ αἱ συλλαβαὶ εἰσὶν διδασκαλαί, ἅς ἔχουσιν ἐνίοτε καὶ οἱ ἐπὶ πλείστον φαῦλοι· ἀλλὰ τοῦ ἡθους τὰ κατορθώματα, ἢ τὴ ἀλυπία, καὶ ἀπτοσησία, καὶ ἡ ἀδειλία, καὶ τὸ ἀόργητον, καὶ ἡ ἐπὶ πάντων παρρησία, καὶ τοὺς λόγους ὡς πυρὸς φλόγα γεννώσα. Εἰ γὰρ μὴ ἦν τοῦτο, οὐκ ἂν ἔλεγεν ὁ μέγας διδάσκαλος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρῶτός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· οὐ τῇ εὐλεξίᾳ ρυθμιζῶν τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ τῇ εὐσεβείᾳ τοῦ ἡθους, μηδένα λυπῶν πλὴν τῶν μισολόγων καὶ διδασκάλων μισούντων. Δεῖ τοίνυν τὴν κατὰ Χριστὸν ἀσκουμένην ψυχὴν, ἢ μανθάνειν πιστῶς ἢ οὐκ οἶδεν, ἢ διδάσκειν σαφῶς ἢ ἐπέγλω. Εἰ γὰρ ὀπίτερον μὴ βούληται, μανίαν νοσεῖ. Ἀρχὴ γὰρ ἀποστασίας, διδασκαλίας κόρος καὶ ἀνορεξία λόγου, ὅν δεῖ πεινᾶ ἢ ψυχῇ τοῦ φιλοθέου. Ἴσχυε σὺν, καὶ ὑγιαίνε, καὶ τὸ μέγα χαρίσθηται σοι· ὁ Θεός, τὴν γυνῶσιν τοῦ Χριστοῦ.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

Πολλῶν πολλὰ καὶ ποικίλα κατὰ διαφόρους καιροὺς συγγράμματα τῷ βίῳ καταλειπότων, τῶν μὲν ἐξ ἐπινοίας τῆς ἀνωθεν καὶ χάριτος θεοδότου εἰς οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν τῶν πιστῆ προθέσει ἐπομένων τοῖς ὑόμασι τοῦ Σωτήρος· τῶν δὲ ἐξ ἀνθρωπαρέσκου καὶ διεφθαρμένης προθέσεως ὑλομανησάντων εἰς παραμυθίαν τῶν κενοδοξίαν κισσώντων· ἀτέρων δὲ ἐκ τινος μανίας ἀκαίρου καὶ ἐνεργείας τοῦ μισοκάλου δαίμονος τύφῳ καὶ μὴνιδι ἐπιλύμῃ τῶν εὐεξαπατητῶν ἀνθρώπων, καὶ σπίλῃ τῆς ἀχράντου καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐπεισοφρησάντων ταῖς διανοίαις τῶν ἀνοήτων ἐπὶ ἐγκότῳ τῆς σεμνῆς καὶ καθαρᾶς πολιτείας· ἔδοξε κάμω τῷ ταπεινῷ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα αἰδεσθέντα με τὴν ἐπιταγὴν τῆς σῆς μεγαλονοίας, φιλομαθέστατε τῶν ἀνδρῶν, πρῶτον πάντα τὰ κατ' ἐμαυτὸν διηγήσασθαι· τὰ τε τῆς ἡλικίας, καὶ τὰ ἐπὶ τῇ προκοπῇ τῆς διανοίας τῆς εἰς Θεὸν ἀρετῆς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἀρξάμενον.

Τριακοστὸν καὶ τρίτον ἔτος ἄγοντί μοι ἐν τῇ ἀδελφῶν πολιτείᾳ δῆθεν καὶ τῷ μονῆρι βίῳ· εἴκοσι δὲ τῆς ἐπισκοπῆς, πενήκοντα δὲ καὶ τρία τῆς πάσης ζωῆς μου, ἀναγκαῖον ἠγγισάμην ποδοῦντί σοι τὰ τῶν ἀγίων Πατέρων κατορθώματα ὠφελείας χάριν πνευματικῆς ἐν γραφῇ διηγήσασθαι εἰς ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, ὧν τε αὐτὸς ἔρωρακα, καὶ περὶ ὧν ἀκήκοα παρὰ πιστοτάτων ψυχῶν, οἷς τε συνανεστράφην ἐν τῇ κατ' ΑΓ-ϋπυτον ἐρήμῳ, καὶ Λιδίῃ, καὶ Θηβαίῃ, καὶ Συήνῃ, ὅψ' ἦν καὶ οἱ λεγόμενοι Ταβεννησιῶται· ἔπειτα Μεσοποταμίᾳ, Παλαιστίνῃ τε καὶ Συρίᾳ, καὶ τοῖς μέρεσι τῆς Δύσεως, Ῥώμῃ τε καὶ Καμπανίᾳ, καὶ τοῖς περὶ ταῦτα μέρεσιν, ἀκριθέστατα ἀπ' ἀρχῆς ἐκθέσθαι σοι ἐν διηγήματος εἶδει ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· ὅπως σεμνῶν καὶ ψυχωφελῶν ὑπομνηστικῶν ἔχων ἀδιάλειπτον φάρμακον ἀληθείας, πάντα μὲν νυσταγμῶν λήθης τὸν ἐξ ἀλόγου ἐπιθυμίας ἐγγινόμενον τῇ ψυχῇ, πᾶσαν δὲ διψυχίαν τὴν ἐν πίστει, καὶ κερδικίαν τὴν ἐν ταῖς γρίαις, πάντα τε δκνον καὶ μικροψυχίαν τὴν ἐν τῷ ἡθει, ὀξυθυμίαν τε καὶ τάρραχον ὄλογον, καὶ φόβον δκαιρον εἰς τοῦτου ἀποσκευαζόμενος, καὶ τὴν μάταιον μετωρισμῶν τοῦ διεφθαρμένου κόσμου ἀποφεύγων, ἀδιαλείπτῳ πόθῳ προκόπτεις ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδι, τῇ προθέσει τῆς εὐσεβείας ὁδηγὸς καὶ σαυτοῦ καὶ τῶν μετὰ σοῦ, καὶ τῶν ὑπὸ σέ, καὶ τῶν εὐσεβεστάτων γινόμενος βασιλέων. Δι' ὧν κατορθωμάτων πάντες οἱ φιλόχριστο· ἐνωθῆναι Θεῷ ἐπείγονται, συνεκδεχόμενοι καὶ τὴν ἀνάλυσιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, δηλονότι τὸ καθ' ἡμέραν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· Συνέχομαι ἀγαθὴν ἐπιθυμίαν ἔχων τοῦ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· πολλῶ μᾶλλον κρείσσον. Καὶ τὸ, Ἐτοιμάζε εἰς τὴν ἐξοδὸν τὰ ἔργα, καὶ παρασκευάζου εἰς τὸν ἀγρόν. Ὅ γὰρ μνημονεύων δεῖ τοῦ θανάτου ὡς ἐξ ἀνάγκης ἔξει πάντως, καὶ οὐ μελλήσει, οὐ πταίσει μεγάλα· κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις σου μνησέσκου τὰ ἐσχάτα, καὶ ἐς τὸν αἰῶνα οὐχ ἁμαρτήσεις. Καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις πᾶσι, μὴ παραλογιζόμενος ἡμῖν τὴν βραχείαν ταύτην ὑπόθεσιν τῶν ἐξηγήσεων, μήτε διαπτῶν τὴν ἰδιωτείαν καὶ τὸ ἀκαλλῆς τῶν λέξεων. Οὐ γὰρ τοῦτ' ἔργον ἐστὶ θεϊκῆς διδασκαλίας τὸ σεσοφισμένως φράζειν, ἀλλὰ πείθειν τὴν γνώμην νοήμασιν ἀληθείας κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἄνοιγε σὺν στόμα λόγῳ Θεοῦ, καὶ κρινε πάντα ὑγιῶς. Καὶ ἄλλιν· Μὴ ἀστόχει διηγήματος γερότων. Καὶ γὰρ αὐτοὶ ἔμαθον παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν.

Ἐγὼ τοίνυν, φιλομαθέστατε Θεοῦ ἀνθρώπου, ἐκ μέρους ἐπόμεινος ταύτῃ τῇ ῥήσει πολλοῖς τῶν ἁγίων συντακτικῶν, οὐ παρέργῳ χρησάμενος λογισμῶν, ἀλλὰ καὶ τριάκοντα ἡμερῶν ὁδὸν καὶ δις τοσούτων ἰδὼν ἐξανύσας, ὡς ἐπὶ Θεοῦ περὶ τῆς πορείας πατήσας πᾶσαν τὴν γῆν Ῥωμαίων, ἡσμένισα τὴν κακουχίαν τῆς ὁδοπορίας ἐπὶ συντυχίᾳ ἀνδρῶς φιλοθέου, ἵνα τι κερδήσω ἕπερ οὐκ εἶχον. Εἰ γὰρ ὁ πολλῶν κρείττων ἐμοῦ, τάχα δὲ καὶ παντὸς κόσμου, ὁ πολλοὺς ὑπερβεβηκὼς πολιτείας γνώσει καὶ συνέσει πνευματικῆ καὶ πίστει τῇ εἰς Χριστὸν, ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, τὴν ἀπὸ Ταρσοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐστελλομένου ἀποδημίαν ἐπὶ συντυχίᾳ Πέτρου καὶ Ἰωάννου καὶ Ἰακώβου, διδὼν καὶ εἶδει καυχήματος αὐτὸ διηγῆται, στηλιτεύων αὐτοῦ τοὺς πόρους εἰς παροφυσμὸν τῶν δεινῶν καὶ ἀργίᾳ ἀρετῆς βίᾳ συζώντων, ἐν τῷ εἰπεῖν· Ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορήσαι Πέτρον, οὐκ ἀκούμενος τῇ φήμῃ μόνον τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκεῖνου, ἀλλ' ἐπιπαθῶν καὶ αὐτὴν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν συντυχίαν· πῶσψ δὲ πλέον ἐγὼ ὁ τῶν μυρίων ταλάντων χρεωφειλέτης ὤφειλον τοῦτο ποιῆσαι, οὐκ ἐκείνους τοὺς ἁγίους εὐεργετῶν, ἀλλ' ἑμαυτὸν τὸν ἀμαρτωλὸν ὠφελῶν. Καὶ γὰρ καὶ οἱ τοῦ Πατέρων ἀναγραφάμενοι βίους, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, Μωσῆς τε καὶ Ἡλίου, καὶ τῶν καθεστῶν, οὐχ ἵνα ἐκείνους δοξάζουσιν, ἐξηγήσαντο, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἐντυγχάνοντας ὠφελήσωσιν.

Τοῦτο οὖν εἰδὼς, πιστότατε καὶ σεμνότατε δοῦλε τοῦ Χριστοῦ Λαῦσε, τὰ πολλὰ σαυτὴν νοουθετῶν, ἀνάσχου καὶ τῆς φλυαρίας ἡμετέρας ἐπὶ φυλακῇ τῆς εὐσεβοῦς σου γνώμης, ἥτις διαφοροῖς κακίαις ὁραταῖς τε καὶ ἀοράτοις κυμαίνεσθαι πέφυκεν, ἡμῶν δὲ ἡ συνεχῆς προσευχὴ καὶ ἰδιοπραγμοσύνη δύναται ἡρεμεῖν. Πολλοὶ γὰρ τῶν εὐλαβεστέρων ἀδελφῶν, καὶ πόνοις ἀσκήσεως καὶ ἐλεημοσύναις κομώντων καὶ ἐπὶ ἀγαμίᾳ καὶ παντελεῖ παρθενίᾳ μεγαλαυχοῦντες, καὶ μελέτῃ θείων λογίων ἑαυτοὺς κατατείνοντες, καὶ σπουδασμάτων μαθήσει θαρβύοντες, ἠστοχῆσαν ἀπαθείας, ἀδιακρίτῳ γνώμῃ δουλεύοντες, προσχῆματι δῆθεν εὐσεβεῖς τινὲς φιλοπραγμοσύνην νοσήσαντες, ἐξ ὧν τίκονται καὶ φιλοπραγμοῦναι, τὴν μητέρα τῆς ἰδιοπραγμοσύνης ἐκριζῶσαι.

Ἀνδρίζου τοίνυν ἐν πάσῃ συνέσει, παρακαλῶ, μὴ πιαίνων τὸν πλοῦτον ὃ δὴ καὶ πεποίηκας αὐτάρκως αὐτὸν σμικρύνας τῇ διαδόσει τῶν χρεῖαν ἐχόντων. Διδὼν τὴν ἐκ τούτου ὑπηρεσίαν εἰς ἀρετῆς ἔργον γινομένην μήτε ὀρμῇ τι καὶ προλήφει ἀλόγῳ γίνεσθαι, ἢ προσχῆματι ἀνθρωπαρεσκείας τινὸς κρίσεως, ὄρω πεδήσας τὴν προσίρεσιν, καθὼς πεπόνθασιν πολλοὶ, οἵτινες φιλονεικῶ κενοδοξίᾳ τὸ μὴ πικρὴν ἢ φαγεῖν δουλώσαντες τὸ αὐτεξούσιον τῇ ἀνάγκῃ τοῦ ὄρκου, καὶ τούτῳ πάλιν ὑποπεσόντες οἰκτερῶς ἢ φιλοζῶντα καὶ ἀκηδίᾳ, ἢ ἀσθενείᾳ σώματος, καὶ ἐπιθυμίᾳ ἡδονῆς τινος τὴν ἐπιορκίαν ὠδίναντες. Λόγῳ τοίνυν μεταλαμβάνων καὶ λόγῳ ἀπεχόμενος, οὐχ ἀμαρτήσεως ποτέ. Θεὸς γὰρ ὁ λόγος τῶν ἐν ἡμῖν κινήσεων ἐξορίζων τὰ βλαβερά, προσλαμβάνόμενος δὲ τὰ ἐπωφελεῖ. Δικαίῳ γὰρ νόμος, φησὶν, οὐ κείται. Ἄμεινον γὰρ ἢ μετὰ λόγου οἰνοποσία τῆς μετὰ τύφου ὕδροποσίας. Καὶ βλέπε μοι τοὺς μετὰ λόγου θεοσεβείας τὸν οἶνον πίνοντας ἄνδρας ἁγίους ὑπάρχοντας, καὶ τοὺς ἀλογίστους μετὰ ἀπονοίας ὕδροποτήσαντας ἀνθρώπους, βεβήλους καὶ διεφθαρμένους. Μηκέτι ψέξης ἢ ἐπαινήσεως τὴν ὕλην τῶν βρωμάτων, ἀλλὰ μακαρίσεως ἢ ταλανίσσεως τὴν γνώμην τῶν κακῶς ἢ καλῶς χρωμένων τῇ ὕλῃ. Ἐπιέν ποτε Ἰωσήφ παρ' Αἰγυπτίους οἶνον, ἀλλ' οὐκ ἐβλάθη τὴν φρένα ἡσάλλιστο γὰρ τὴν γνώμην. Ὑδροπότισεν δὲ Πυθαγόρας, καὶ Διογένης, καὶ Πλάτων· ἐν οἷς καὶ Μανιχαῖοι, καὶ τὸ λοιπὸν σύστημα τῶν ἐθελοφίλοσώφων· καὶ ἐπὶ τοσούτων ἤλασαν κουφοδοξίαν ἀκολασίᾳ, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν τὸν τῶν ἀπάντων ποιητὴν ἀγνοῆσαι, καὶ προσκυνῆσαι ἀψύχοις εἰδώλοις. Ἦσαντο δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν μακάριον ἀπόστολον Πέτρον τῆς χρήσεως τοῦ οἴνου, ὡς καὶ αὐτὸν ὀνειδίξεσθαι τὸν Κύριον καὶ διδάσκαλον τούτων, Σωτῆρα δὲ τῶν ἀπάντων, ἐπὶ μεταλήφει ἐγκυλοῦντων Ἰουδαίων, διὰ τί οἱ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν, ὡς καὶ Ἰωάννου; καὶ πάλιν τοῖς μαθηταῖς ἐπέδεικνον, καὶ ὀνειδίζοντες ἔλεγον οἱ ἀπειθεῖς· Ὁ διδάσκαλος ὡμῶν μετὰ τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει. Οὐκ ἂν δὲ ἐπὶ ἔρτου καὶ ὕδατος ἐπελαμβάνοτο, εἰ μὴ ἐπὶ ὕψου καὶ οἴνου δηλονότι. Ἐν οἷς τοῖς παντάπασιν ἀλόγως ψέγουσι μὲν οἰνοποσίαν, θαυμάζουσι δὲ ὕδροποσίαν, ἀποκρίνεται ὁ Σωτὴρ, Ἦλθεν ὁ Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, μήτε ἐσθίειν, μήτε πίνειν· δηλαδὴ κρέα καὶ οἶνον. Ἄνευ γὰρ τῶν ἄλλων ζῆν οὐκ ἔδύνατο· καὶ λέγουσι, Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ Ἰῆδς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίειν καὶ πίνειν· καὶ λέγουσι· Ἴδοὺ ἀνθρώπος φάγος, καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν, διὰ τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν. Τί οὖν ἡμεῖς ποιήσομεν; Μήτε τοῖς ψέγουσι, μήτε τοῖς ἐπαινοῦσιν ἀκολουθήσομεν· ἀλλ' ἢ μετὰ Ἰωάννου λόγῳ νηστεύσομεν, κἂν εἴπωσιν ἡμῖν, Δαιμόνιον ἔχετε· ἢ μετ' Ἰησοῦ σοφίᾳ οἰνοποτήσομεν, εἰ χρήζοι τὸ σῶμα, κἂν εἴπωσιν ἡμῖν, Ἴδοὺ ἀνθρώποι φάγοι καὶ οἰνοπόται. Οὐτε γὰρ ἢ βρώσει ἐστὶ τι κατὰ ἀλήθειαν, οὐτε ἢ ἀποχῆ, ἀλλ' ἢ πίστις δι' ἀγάπης τοῖς ἔργοις παρεκτεινομένη. Ὅταν γὰρ πάσῃ πράξει ἀκολουθήσῃ ἢ πίστις, ἀκατάκριτός ἐστιν ὁ ἐσθίων καὶ πίνων, διὰ τὴν πίστιν. Πᾶν γὰρ, ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἀμαρτία ἐστίν. Ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶς τις τῶν φιληδόνων, ἢ ὀτιοῦν πλημμελοῦντων, ἔρει, ὅτι Πίστις μεταλαμβάνω, ἢ ὃ ἕτερόν τι πράττων ἀλόγῳ ἐπιθυμίᾳ, ἢ διεφθαρμένῳ τῷ συνειδήτῳ, τῇ πίστει ἐπεριδόμενος, ἐσφαταί. Ὁ γὰρ Σωτὴρ διεστείλατο λέγων· Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Ὅτι δὲ ὁ καρπὸς τῶν θείων λόγων πολιτευομένων καὶ πνευματικῆ συνέσει, κατὰ τὸν θεὸν Ἀπόστολον, ἀγάπη ἐστὶ, καὶ χαρὰ, καὶ εἰρήνη, καὶ μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθισύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια, ἀγνεία, ὠμολόγηται. Αὐτὸς γὰρ ἔλεγεν ὁ μακάριος Παῦλος· Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστι ταῦτα καὶ ταῦτα. Ὅτι δὲ ὁ σπουδάζων τοιοῦτους ἔχειν καρπῶν, ἀλόγως, ἢ ἀκαίρως, ἢ ἀσκόπως, οὐ βρώσεται κρέα, οὐδὲ πίεται οἶνον,

Ego itaque, vir cognitionis Dei studiosissime, aliqua ex parte sequens hoc dictum, multos conveni sanctos. Neque vero ea cogitatio mihi aliud agenti in mentem venit, sed cum triginta atque adeo bis totidem dierum viam confecissem, et Dei gratia pedestri itinere, omnem Romanorum regionem pervasissem, viæ molestiam nihili feci si convenire possem virum piûm ac Dei amicum, ut lucrifacerem quod non habebam. Si enim qui me est longe præstantior, atque adeo forte etiam universo mundo, multosque superavit et vitæ agendæ ratione, et cognitione, et spiritali intelligentiâ, et fide in Christum, beatus apostolus Paulus, Tarso in Judæam profectus est, ut conveniret Petrum et Joannem et Jacobum; et ideo veluti gloriâns id narrat, referens suos labores, ad eos incitandos qui in secordia et otio vitam transigunt, dicendo: Ascendi Jerusalem ut viderem Cephâ, non contentus sola fama illius virtutis, sed desiderans ejus quoque intueri faciem (*Gal. 1*); quanto magis ego qui sum innumerabilium talentorum debitor, debui hoc facere, non illos sanctos beneficio afficiens, sed mihi peccatori utilitatem afferens. Nam et quoque qui Patrum Vitas conscripserunt, Abraham, et Isaac, et Jacob, et Moysis, et Eliæ, et Joannis, et eorum qui deinceps consequuntur, non narrarunt ut eorum illustraretur gloria, sed ut prodesse iis qui eas legerent.

Hæc ergo cum scias, fidelissime et inprimis venerande Christi serve Lause, teipsum sæpe admonens, feras patienter nostras ineptias, ut piâ tuam mentem custodias, cui natura est insitum ut diversis vitiis, quæ sub aspectum cadunt et quæ non cadunt, tanquam undis agitur, potest autem sedari sola perpetua oratione et propria tui ipsius cura. Multi enim etiam ex fratribus paulo religiosioribus, qui et de exercitationis et elemosynæ laboribus sibi placebant, et de cœlibatu perfecta et absoluta virginitate se jactabant, et in divinum eloquiorum meditatione animum vehementer intendebant, et rerum bonarum disciplina freti erant, aberrarunt ab impatibilitate (*Cautè lege*), temerariæ suæ sententiæ servientes: ut qui alicujus scilicet pietatis prætextu negotii gerendi cupiditate laborarent, ex qua oriuntur et gerendi negotii nimis sollicitudines, et ad mala negotia animi applicationes, quas consequuntur curæ alienorum negotiorum quæ honestorum negotiorum curam evellunt radicitus, quæ est mater propriæ sui ipsius curæ.

Esto ergo, rogo te, fortis in omni intelligentia, non pingues et nitidas efficiens divitias, quod quidem certe fecisti, eas satis minuens, impertiendo iis qui indigent: eæque ad exercendam virtutem tibi fuere ministerio, cum nec impetu aliquo, nec ulla quæ ratione careret anticipatione, neque ullo prætextu quo placeret hominibus, jurejurando obligasses tuam liberam eligendi voluntatem, sicut multis eventit hominibus, qui cum non comedendi vel bibendi contentiosæ vanæ gloriæ servire fecissent liberum arbitrium, necessitate jurisjurandi, ei rursus miserabiliter succubuerunt, vel vitæ amore et ignavia, vel imbecillitate corporis, vel cupiditate alicujus voluptatis perjurium patientes. Si ergo et ratione participes, et ratione abstineas, nunquam peccabis. Divina est enim in nobis ratio, quæ ab iis quæ sunt in nobis monitionibus exterminat quidem ea quæ sunt noxia, assumit autem ea quæ sunt utilia. Justo enim, inquit, lex non est posita (*1 Tim. 1*). Melius est ergo vinum bibere cum ratione, quam aquam cum fastu et superbia. Atque mihi quidem aspicio, eos qui cum ratione pietatis ac religionis vinum bibunt esse viros sanctos; eos autem qui inconsiderate et citra rationem cum arrogantia aquam biberunt, esse homines profanos et corruptos. Et nec amplius vituperes aut laudes materiam cibi aut potus, sed beatam vel miseram judices mentem eorum qui recte vel male utuntur materia. Bibit aliquando Joseph vinum apud Ægyptios, sed non fuit mente læsus; erat enim animo munitus. Aquam autem biberant Pythagoras et Diogenes et Plato, inter quos etiam Manichæi et reliquis cæctis theologorum philosophorum, et eo vanæ eos perduxit opinionis intemperantia, ut ipsum Deum universorum effectorem ignorarent, et inanima simulacra adorarent. Usam vini tetigerunt et quoque, qui cum beato Petro apostolo erant discipuli, adeo ut ipsi Domino et eorum magistro, omnium autem Servatori id probro daretur (*Matth. 11*), ob participationem increpantibus Judæis, et dicentibus: Quare discipuli tui non jejunant, sicut Joannis discipuli (*Marc. 11*)? Et rursus insultabant discipulis, et exprobrantes dicebant increduli: Magister vester cum publicanis et peccatoribus comedit et bibit (*Lucæ 7*). De pane autem et aqua non reprehendissent, nisi de obsonio et vino scilicet, si qui vini quidem potionem vituperant, aquæ vero laudant et admirantur. Respondet autem Servator pulchre, dicens: Venit Joannes in via justitiæ, neque comedens, nec bibens, carnem scilicet et vinum, nam absque aliis non potuisset vivere, et dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis comedens et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax et vini potor, amicus publicanorum et peccatorum (*Matth. 11*), propterea quod comedat et bibat. Quid nos ergo faciemus? Nec eos qui vituperant sequamur, nec eos qui laudant. Sed vel cum Joanne ratione jejunemus, etiamsi nobis dicant Judæi: Dæmonium habetis; vel cum Jesu sapienter vinum bibamus, si corpus indigeat, etiam si nobis dixerint: Ecce homines voraces et vini potores. Neque enim revera esca est aliquid, nec potus, sed fides quæ per charitatem extenditur operibus. Cum enim omnem actionem fides fuerit consecuta, condemnari non potest qui comedit et bibit, propter fidem. Quidquid enim non est ex fide, peccatum est (*Ro. 14*). Sed quando aliquis ex voluptuariis, vel ex iis qui quodlibet aliud peccant, dicit: Fide participo, vel aliquid aliud ago, a ratione aliena cupiditate, vel corrupta conscientia innitens fidei, labitur. Servator enim distinxit, dicens: A fructibus ipsorum cognoscetis eos (*Matth. 7*). Quod autem fructus eorum qui divino ratione vitam instituunt et spiritali intelligentiâ, sit, ex divini Apostoli sententia, charitas, et gaudium, et pax, et longanimitas

tas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas (*Gal. v*), est extra controversiam. Ipse enim dixit beatus Paulus: Fructus autem Spiritus est hoc et hoc. Quod autem qui studet tales habere fructus, extra rationem aut inconsiderate, aut intempestive non comedet carnes, nec bibet vinum, neque cum illa mala cohabitabit conscientia. Rursus dixit idem beatus Paulus: Omnis qui certat ab omnibus abstinet (*I Cor. ix*). Cum sana quidem est caro, abstinens ab iis quæ pinguefaciunt; quod si sit ægra vel mœrore confecta, vel aliquo casu afflicta, tunc utetur quidem vel cibo vel potione tanquam medicamento, ad ea curanda quæ molestiam afferunt. Abstinebit autem ab iis quæ sunt animæ noxia, ira et invidia, vana gloria, tristitia et de- tractione, superbia et elatione, Deo agens gratias.

Cum de his itaque satis disseruerim, tuæ rursus docilitati aliam affero adhortationem. Fuge pro viribus eorum virorum congressiones qui nullam habent utilitatem, et pellem exornant aliter quam conveniat etiamsi sint orthodoxi, non solum hæretici, et lædunt hypocrisi, etiamsi cano capite et corrugata fronte præ se ferant longitudinem temporis. Nam ut propter mores generosos ab eis nihil lædaris, id certe quod videtur esse minimum te sauciabit. Insolens enim redditus, animo effereris, eos irridens. Quod quidem tibi detrimentum afferet, ut qui in superbiam incideris. Super lucidam autem fenestram perseguere et virorum et mulierum sanctas congressiones, ut per eorum veluti subtiliter scriptum librum possis tuum cor aperte videre, et per collationem probare socordiam tuam vel diligentiam. Multa enim sunt quæ probitati ferunt testimonium: color vultus qui in ea vita quæ degitur efflorescit, et vestium ornatus, et mores compositi, et modestia orationis, et verba non exquisita et affectata, elegans sententia, cogitata sensaque sapientia. Dominus autem vires dabit tuæ mansuetudini, et omnibus qui sequuntur scopum pietatis, etiamsi vel desidia vel casu aliquid acciderit. Amictus enim, et gressus pedis, et risus dentium annuntiabit de ipso, ut ait Proverbum (*Eccles. x*).

Incipiens itaque tibi narrare vitam sanctorum Patrum, neque eos qui sunt in urbibus, vel vicis, vel speluncis, vel solitudinibus tibi ignoti, prætermittam oratione; adjiciens eos etiam qui sunt in cœnobiis. Neque enim locus quaeritur in quo se recte et ex virtute gesserunt, sed modus rectæ eorum institutionis, per quam Christi auxilio vitam egerunt angelicam.

CAPUT PRIMUM.

Vita Isidori (1) presbyteri et xenodochi.

Cum ergo primum venissem in Alexandrinam civitatem, secundo consulatu Theodosii magni imperatoris, qui propter suam rectam in Christum fidem nunc est cum angelis, in ipsa civitate incidi in quemdam virum admirandum, et omni ex parte ornatum, sermone, moribus, et scientia, nempe Isidorum, qui erat et presbyter et xenodochus Alexandrinæ ecclesiæ. Is dicebatur prima quidem juventute versans in solitudine, peregrisse certamina exercitationis. Cujus etiam cellam vidi ego in monte Nitriæ: offendi autem eum senem septuaginta annos natum; qui cum vixisset alios quindecim annos, in pace obiit. Hic sanctus usque ad horam obitus nihil lineum gestavit extra vittam (2), non balneo est usus, non tetigit carnes, nunquam a mensa recessit repletus ad satietatem. Erat autem corpore a Dei gratia tam bene temperato, ut omnes qui ignorabant ejus victus rationem, persuasum haberent eum laute vivere et opipare. Hujus virtutes animæ si velim sigillatim narrare, narrantem me tempus deficiet. Qui erat adeo mitis, benignus, et pacificus, ut etiam infideles ejus inimici, propter rectam in Christum fidem, vel ejus umbram revererentur, ob insignem viri bonitatem. Tantam autem habuit spiritalem gratiam et cognitionem sanctarum Scripturarum, et comprehensionem divinarum dog-

matum, ut etiam in ipso convivio hora solita refectio- nis fratrum sancti hujus fieret mentis excessus, mutaque evaderet ipse et obstupesceret; et eum rogaretur ut quæ in excessu evenerant narraret, diceret: Mente sum peregrinatus ab aliqua raptus contemplatione. Scio ego eum sæpe in mensa fuisse lacrymatum; et cum rogaretur causam cur esset lacrymatas, audivi eum dicentem: Pudet me vesci cibo a ratione alieno, cum sim ratione præditus, et versari deberem in paradiso deliciarum, replendus ambrosiæ nutrimento, propter eam quæ nobis a Domino data est potestatem. Is erat Romæ notus cuncto senatui et procerum uxoribus, quo tempore cum beato Athanasio episcopo prius recesserat, deinde cum sancto Demetrio episcopo. Is cum abundaret opibus, et iis quæ sunt ad usum necessaria, non scripsit testamentum decedens, non pecuniam reliquit, non rem ullam suis sororibus quæ erant virgines, sed eas Christo commendavit, dicens: Deus qui vos creavit, vobis quoque victum providebit sicut et mihi. Erat autem conventus virginum quæ erant cum sororibus ejus, septuaginta. Is, cum ad eum venissem adolescens, et rogarem ut ad vitam cooptarer monasticam, mea adhuc ætate lasciviente, et non opus habente sermonibus, sed laboribus qui carnem subigerent, duraque et aspera vivendi ratione quæ corpus compesceret; is, inquam, tanquam bonus domitor pullorum, duxit me extra civitatem ad eas quæ dicuntur

οὐδὲ συνοικήσει: τινὶ πονηρῷ συνειδότει, πάλιν ἔλεγεν ὁ αὐτὸς μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι Πᾶς ὁ ὕψωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, ὑγιαίνουσας μὲν τῆς σαρκὸς, ἀπεχόμενος τῶν παινόντων. Ἀρρώστουσης δὲ, ἢ ὀδυνωμένης, ἢ καὶ λύπαις, ἢ περιστάσει κοινωνούσης, χρήσεται μὲν τότε ἢ βρώμασιν, ἢ πόμασιν, ὡς φαρμάκοις ἀλεξιτηρίοις εἰς ἰασιν αὐτῶν, ἀφέξεται δὲ τῶν κατὰ τὴν ψυχὴν βλαβερῶν, ὀργῆς, καὶ φθόνου, κενοδοξίας, καὶ ἀκηδίας, καὶ καταλαλιᾶς, καὶ ὑπονοίας ἀλόγου, εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ.

Αὐτάρκως τοίνυν ὑπὲρ τούτων διαλαθὼν πάλιν ἄλλην παράκλησιν προσάγω σοι τῇ φιλομαθείᾳ. Φεῦγε, ὅση σοι δύναμις, συντυχίας ἀνδρῶν οὐδὲν ὄφελος ἐχόντων, καὶ κοσμούμετων μὲν τὸ δέρμα ἀκαταλλῆως, καὶ ὀρθόδοξοι εἶεν, μὴ τι γε δὴ αἰρετικοί, βλάπτοντες τῇ ὑποκρίσει, καὶ δόξωσι πολιταῖς κεφαλῆς, ἢ βυτίσι προσώπου ἐπισύρεσθαι μῆκος χρόνου. Κἂν γὰρ μὴδὲν βλαθῆς παρ' αὐτῶν δι' εὐγένειαν τρόπων, τὸ γοῦν ἐλάχιστον δοκοῦν[τα] τρώσει σε. Καὶ χαννοθεὶς κατ' αὐτῶν τὴν διάνοιαν ἐπαρθήσῃ καταγελῶν τούτων, ὅπερ ἔστι σοι βλάβη εἰς ὑπερηφανίαν ἐμπεπτωκότι. Ὑπὲρ δὲ θυρίδα φωτεινὴν μεταδίδωκε ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὁσίας συντυχίας, ἵνα διὰ τούτων καθάπερ λεπτογράφον βιβλίον δυνηθῆς ἰδεῖν σαφῶς καὶ τὴν σὴν καρδίαν, διὰ τῆς ἀντιπαράθεσως, τὴν βῆθυσίαν, ἢ ἐμμέλειαν δυνάμενος τὴν σὴν δοκιμάζειν. Πολλὰ γὰρ ἔστι τὰ τῇ χρηστότητι μαρτυροῦντα· ἢ τε χρῶς τῶν προσώπων ἢ ἐπανθοῦσα τῇ πολιτείᾳ, καὶ ὁ στολισμὸς τῆς ἐσθῆτος, καὶ τὸ ἀπέρπερον ἦθος, καὶ ἡ ἀτυφία τῶν λόγων, καὶ ἡ εὐλάβεια τῶν τρόπων, καὶ τὸ ἀπερίεργον τῶν λέξεων, καὶ τὸ χαρίεν τῆς γνῶμης, καὶ τὸ συνετὸν τῶν νοημάτων. Ἐνδυναμώσει καὶ τὴν σὴν κοσμιότητα ὁ Κύριος, καὶ πάντας τοὺς ἐπομένους τῷ τῆς θεοσεβείας σκοπῷ· κἂν ἐν ἀκηδίᾳ ἢ ἐτέρα τινὶ περιστάσει τυγχάνοιτε. Στολισμὸς γὰρ, φησὶν, ἀνδρὸς, καὶ βῆμα ποδὸς, καὶ γέλως ὀδόντων ἀναγγελεῖ τὰ περὶ αὐτοῦ, καθὼς ἡ Παροιμία λέγει.

Ἀρξάμενος τοίνυν ἐγὼ σοι τῶν ἐξηγήσεων τοῦ βίου τῶν ἁγίων Πατέρων, οὔτε τοῖς ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ κώμαις ἢ σπηλαίοις ἢ ἐρημίαις ἀγνώστους σοι καταλείψω τῷ λόγῳ, προσθεὶς καὶ τοὺς ἐν τοῖς κοινοβίοις. Οὐ γὰρ ὁ τόπος ἔστιν ὁ ζητούμενος, ἐνθα κατοικοῦντες οὗτοι κατώρθωσαν τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ὀρθῆς προαιρέσεως, δι' ἧς τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν τῇ τοῦ Χριστοῦ συμμαχίᾳ ἐξήσκησαν.

ΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Περὶ Ἰσιδώρου Ξενοδόχου.

Πρῶτον τοίνυν πατήσας ἐγὼ τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν, ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑπατίᾳ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὃς νῦν ἐν ἀγγέλοις ὑπάρχει διὰ τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν, περιέτυχον ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἀνδρὶ θαυμασίῳ, τὸν τρόπον πανταχόθεν κεκοσμημένῳ, ἐν τε λόγῳ, καὶ ἡθει, καὶ γνῶσει, Ἰσιδώρῳ πρεσβυτέρῳ ὄντι ξενοδόχῳ τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας. Ὅς τὰ μὲν πρῶτα τῆς νεότητος ἐλέγετο ἐν τῇ ἐρήμῳ διατριφῆς ἠνυκῆναι τὰ τῆς ἀσκήσεως ἄλλα, οὐ καὶ τὴν κέλλην εὐθεασάμην ἐγὼ ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας. Κατέλαθον δὲ τούτον ἐγὼ ἐτῶν ἑβδομήκοντα γέροντα, ὅς ἐπιζήσας πεντεκαίδεκα ἄλλα ἔτη τελευτᾶ ἐν εἰρήνῃ. Οὗτος ὁ ἅγιος μέχρις αὐτῆς τῆς τελευτῆς οὐκ ὀθόνην ἐφόρησεν ἐκτὸς φακιάλιου, οὐ λουτρῷ ἐχρήσατο, οὐ κρεῶν ἤφατο, οὐ τραπέζης ποτὲ πρὸς κόρον ἐνεφορήθη· ὃς τοιοῦτον εἶχεν τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ συγκροτούμενον, ὡς πεπληροφορηθῆναι πάντας τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτοῦ τὴν δίκαιαν, ὅτι ἐν μεγάλῃ τρυφῇ διάγει. Τούτου τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς ἐὰν θέλω διηγήσασθαι κατὰ μέρος, ἐπιλείψει με διηγούμενον ὁ χρόνος. Ὅς τοσοῦτον ἦν πρῶτος, καὶ φιλόπλοθος, καὶ εἰρηνικός, ὡς καὶ αὐτοῖς τοὺς ἀπίστους ἐχθροὺς αὐτοῦ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὀρθὴν αὐτοῦ πίστιν αἰδεῖσθαι καὶ τὴν σκιάν δι' ὑπερβολὴν τῆς τοῦ ἀνδρὸς χρηστότητος. Τσαύτην δὲ ἔσχεν χάριν πνευματικὴν, καὶ γνῶσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν, καὶ τῶν θείων δογμάτων κατάληψιν, ὡς καὶ

Α παρ' αὐτὰ τὰ συμπόσια τῆς εἰωθίας ὥρας τῆς μετὰ τῆς ψευδος τῶν ἀδελφῶν ἐξιστασθαι τὴν διάνοιαν τοῦ ἁγίου, καὶ ἐνεάζειν αὐτὸν, καὶ παρακαλούμενον διηγεῖσθαι τὰ τῆς ἐκστάσεως, καὶ λέγειν, ὅτι Ἀπεδήμησα τῇ διανοίᾳ ἀρπαγίς ὑπὸ θεωρίας τινός. Ἐγὼν καὶ γὰρ τοῦτον πολλάκις δακρύσαντα ἐπὶ τῆς τραπέζης· καὶ τῶν δακρύων τὴν αἰτίαν πυθόμενος, ἤκουσα αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι Αἰδοῦμαι ἀλόγου μεταλαμβάνων τροφῆς λογικῆς ὑπάρχων, καὶ ὀφείλων ἐν παραδείσῳ τρυφῆς ὑπάρχειν, καὶ ἐμφορεῖσθαι ἀμβροσίας τροφῆς, διὰ τὴν δοθείσαν ἡμῖν παρὰ Χριστοῦ ἐξουσίαν. Οὗτος γινώμιος ἦν πάσῃ τῇ κατὰ Ῥώμην συγκλήτῳ, ταῖς γε γυναιξὶ τῶν μεγιστάνων, ὀπνηίκα σὺν τῷ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ ἀπεληλύθει τὸ πρότερον, ἔπειτα σὺν τῷ ἁγίῳ Δημητρίῳ τῷ ἐπισκόπῳ. Οὗτος περιττεύων πλοῦτη καὶ ἀφθονία χρεῶν, οὐ διαθήκην ἔγραψε τελευτῶν, οὐ νόμισμα καταλείπειν, οὐ πρᾶγμα ταῖς ἑαυτοῦ ἀδελφαῖς παρθένοις οὐσαι· ἀλλὰ παρέθετο αὐτὰς τῷ Χριστῷ, λέγων, Ὁ κτίσας ἡμᾶς Θεὸς αὐτὸς οἰκονομήσει ἡμῖν καὶ τὰ πρὸς τὴν ζωὴν, ὡς καὶ μοί [Μ. μέ]. Ἦν δὲ σὺν ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῦ σύστημα παρθένων ἑβδομήκοντα.

Οὗτος φοιτήσαντί μοι νέμ ὄντι πρὸς αὐτὸν, καὶ παρακαλοῦντι στοιχειωθῆναι ἐν τῷ μονήρῳ βίῳ, σφρηγώσης μοι ἐτι τῆς ἡλικίας, καὶ λόγων μὴ δεομένης, ἀλλὰ πόνων τῶν κατὰ σάρκα, καὶ σκληραγωγίας τῆς κατὰ σῶμα· οὗτος, ὡς καλὸς πωλοδάμνης, ἐξάγει με ἐξω τῆς πόλεως εἰς τὰ λεγόμενα ἐρημικὰ ἀπὸ πέντε σμμελίων.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Περὶ Δωροθέου.

Και παραδίδοσι με Δωροθέω τινὶ ἀσκητῇ Θηβαίῳ ἐξηκοστὸν ἄγοντι ἔτος ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ κελεύει με πληρῶσαι παρ' αὐτοῦ τρία ἔτη πρὸς δαμασκῶν τῶν παθῶν ἠπίστατο γὰρ τὸν γέροντα μεγάλη σκληραγωγία συζῶντα. Καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι με τὸν ἀριθμὸν τῶν ἔτων, πάλιν πρὸς αὐτὸν ἐπανακάμπτεται με ἐντειλόμενος, λοιπῆς διδασκαλίας ἔσκεν πνευματικῆς. Καὶ μὴ δυνηθεὶς τῶν τριῶν ἔτων τὸν ἀριθμὸν παρ' αὐτῷ ἐκπληρῶσαι, διὰ τὸ κραταιῶν ἀβρωστίξ περιπεσεῖν με, οὕτως ἤρθην ἀπ' αὐτοῦ πρὸ τοῦ χρόνου τῆς προθεσμίας. Ἦν γὰρ αὐτοῦ ἡ διαίτα πᾶν σκληροτάτη, αὐχμῶδης λιβαν, καὶ ξηροτάτη. Διὰ πάσης μὲν γὰρ τῆς ἡμέρας, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καύματι τῆς μεσημβρίας, ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ κατὰ θάλασσαν συνήγεν λίθους· καὶ τούτους ἀεὶ οἰκοδομῶν, καὶ κέλλας ποιῶν, παρεχώρει τοῖς μὴ δυναμένοις οἰκοδομησῆσαι, κατ' ἔτος κέλλαν τελίσκων. Ἐμοῦ δέ ποτε τῷ ἀγίῳ τούτῳ εἰρηκότος, Τί ποιεῖς, Πάτερ, ἐν γῆρι τοιοῦτῳ ἀποκτείνων σου τὸ σωματίον ἐν τῷ καύματι τοῖς χαλεποῖς; ἀπεκρίνατό μοι, λέγων· Ἐκεῖνο ἀποκτείνει με, ἀποκτενῶ αὐτὸ καγῶ. Ἦσθιεν μὲν γὰρ οὐγκίας ἐξ ἄρτου καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ λεπτολαχάνων δέμα· ἐπινεν δὲ ὕδατος τὸ ὄσον. Ἐπὶ Θεοῦ μάρτυρος, οὐκ ἔγνων τούτον ἀπλώσαντα πόδας, οὐ καθευθήσαντα ἐξεπίτηδες ἢ ἐπὶ ψιαθίου ἢ ἐπὶ κλίνης· ἀλλὰ διὰ πάσης νυκτὸς καθήμενος ἐπλεκεν σειρᾶν τὴν ἐκ θαλλῶν φοινίκων εἰς λόγον τροφῆς. Ὑπονοήσας δὲ ὅτι ἐπὶ ἐμοῦ μόνου τοσαύτη ἀκρότητι ἀσκήσεως κέχρηται, ἐφιλοπεύστησα παρὰ πλειόνων αὐτοῦ μαθητῶν ἀκριβῶς, εἰ ταύτην ἔχοι διὰ παντὸς τοῦ βίου τὴν ἀσκησιν· ὅστινες λοιπὸν ἔμεινον κατ' ἰδίαν, καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν λοιπὸν κατορθοῦντες· αὐτοὶ μοι ἔλεγον, ὅτι ἐκ νεαρῆς ἡλικίας ταύτην ἔσχον τὴν πολιτείαν, μηδὲ ποτε κοιμηθεὶς ἐξεπίτηδες, εἰ μὴ τι ἐν τῷ ἐργάζεσθαι ἢ ἐσθίειν ἐκάμμουσιν που τὸν ὀφθαλμὸν κατενεχθεὶς, ὥστε πολλάκις καὶ τὸν φωμὸν ἐκπίπτειν τοῦ στόματος αὐτοῦ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ φαγεῖν, ὑπερβολῇ νυσταγμοῦ. Ἀναγκάζοντος δέ μου ποτε τοῦτον τὸν ἅγιον μικρὸν ἐπὶ τῆς ψιάθου πεσεῖν, ὑπολυπούμενος οὕτως ἔλεγέν μοι· Ἐάν πείσης τοὺς ἀγγέλους κοιμηθῆναι ποτε, πείσεις ἐν τούτῳ καὶ τὸν σπουδαῖον.

Μιᾶ δὲ τῶν ἡμερῶν ἀπέστειλὲν με ἐν τῷ φρέατι αὐτοῦ περὶ ὥραν ἐνάτην πληρῶσαι τὸν κάδον εἰς λόγον τῆς μεταλήψεως, ἐνστάσης τῆς τοῦ φαγεῖν ὥρας. Ἐτυχεν δὲ με ἀπελθόντα, ἀσπίδα θεάσασθαι ἐν τῷ φρέατι κάτω, καὶ μηκέτι φόβῳ ἀντλήσαι τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ ἀπελθόντα ἄρομαῖον ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ, ὅτι Ἀπεθίνομεν, ἀββᾶ. Ἀσπίδα γὰρ εἶδον ἐν τῷ φρέατι κάτω. Ὑπομειδίσασα δὲ ἐκεῖνος σεμνὸν, ἐπὶ πολὺ μοι προσέχων, καὶ σεῖων κεφαλὴν ἔλεγεν· Ἐάν δόξῃ τῷ διαβόλῳ κατὰ πᾶν φρέαρ ἀσπίδας ἐμβαλεῖν, ἢ βφαιεῖ ἢ ἔτερα λοβόλα θηρία εἰς πάσας τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, σὺ μένεις μηδέποτε πίνων; καὶ ἐξελθὼν τῆς κέλλης αὐτοῦ, καὶ δι' ἑαυτοῦ γέμισας τὸν κάδον, νῆστις πρῶτος αὐτῷ τοῦ ὕδατος

Ἀ ἀπεβρόβησεν, ἐπισφραγίσας τὸ ὕδωρ, εἰπὼν, Ὅπου σταυρὸς ἐπιφοιτᾷ, οὐκ ἰσχύει κακία τοῦ Σατανᾶ.

ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

Περὶ Ποταμιαίνης.

Ὁ μακάριος Ἰσιδώρος ὁ ξενοδόχος συντετυχητῶς Ἄντωνίῳ τῷ ἀγίῳ καὶ μακαρίῳ, γραφῆς ἄξιον ἀηγῆσατο πρᾶγμα ἀκηκοὺς παρ' αὐτοῦ·

Ὅτι Ποταμιαῖνα τις ὠραισιώτη κόρη (12) κατὰ τὸν καιρὸν Μαξιμίου τοῦ διώκτου, παιδείᾳ τινὸς ἀκολάστου ὑπῆρχεν. Ἦν πολλὰ λιπαρήσας ὁ ταύτης δεσπότης ὑποσχέσασαι διαφόροις, ἀπατήσασαι ταύτην οὐκ ἴσχυσεν. Ἐν οἷς τὸ τελευταῖον μανεῖς, παραδίδοσι ταύτην τῷ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐπάρχῳ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔκδοτον αὐτὴν δεδωκὼς ὡς Χριστιανῆν, καὶ βλασφημοῦσαν καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς βασιλεῖς; ἐπὶ τοῖς διωγμοῖς, ὑποσχόμενος αὐτῷ χρήματα ἱκανὰ ἐπὶ τῇ ταύτης συμφορᾷ, Ἐάν πείσης ταύτην, φήσας, συνθέσθαι μοι τῷ σκοπῷ, φύλαξον αὐτὴν ἀτιμώρητον. Ἐάν δὲ ἐμμεῖνη τῇ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς αὐστηρίᾳ, παρεκάλεσεν τιμωρομένην αὐτὴν ἀποθανεῖν· Ἴνα μὴ ζῶσα, λέγων, καταγέλαση μου τῆς ἀσωτίας. Προαχθεῖσα δὲ πρὸ τοῦ βήματος ἡ ἀνδρεία, διαφόρους ὀργάνους τιμωρητικούς τὸ σῶμα ἐβασανίζετο. Καὶ πρὸς πολλοὺς λογισμοὺς καὶ διαφόρους ἐπιρρομαίετο τῇ γνώμῃ, ἐν οἷς ὀργάνοις τῶν τιμωριῶν ὠμότερός τις κολαστηρίων βάσανος παρὰ τοῦ τότε δικάζοντος εὐρηται. Κελεύει λέβητα μέγαν πίσην πλησθέντα ὑποκαίεσθαι τοῦτον λαμπροτάτῳ πυρὶ. Βραζούσης οὖν τῆς πίσης, καὶ σφόδρα ἐκκαυμένης, προέτεινεν ὁ ἀνήμερος ἄρχων τῇ μακαρίᾳ ἐκεῖνην, λέγων, ὅτι Ἡ ἀπειθε, ὑποτάγηθι τοῖς θελήμασι δεσπότητος σου· ἢ, ἴνα εἰδέναι ἔχῃς, ἐν τῷ λέβητι σε καταγγισθῆναι κελεύω. Ἡ δὲ ἀπεκρίνατο λέγουσα· Μὴ γένοιτο τοιοῦτος πῶποτε ἀδικος δικαστῆς, ὁ κελεύων ὑποτάττεσθαι με ἀσωτί. Ἀπομανεῖς οὖν ἐκεῖνος, κελεύει αὐτὴν ἐκδυθεῖσαν ἐμβληθῆναι τῷ λέβητι. Ἡ δὲ ἀφίση φωνὴν, εἰπούσα· Τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως σου, ὃν σὺ φοβῆ, εἰ κέρταται σοὶ τὸ οὕτως με τιμωρησασθαι, μὴ κελεύσης με ἐκδυθῆναι, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον με πρόσταξον ἐν τῇ βραζούσῃ πίσην καταχαλῆσθαι, ἴνα ἴδῃς πόσην ὑπομονὴν μοι ἔχαριστο ὁ Χριστὸς ὃν σὺ ἀγνοεῖς. Καὶ χαλασθεῖσα κατὰ μικρὸν, ὡς ἐπὶ παρατάσει ὠρῶν τριῶν, οὕτως ἐξέβουξεν φθατάσης τῆς πίσης περὶ τὸν τράχηλον.

ΚΕΦΑΛ. Δ΄.

Περὶ Διδύμου.

Πλειστον μὲν οὖν σύστημα χοροῦ ἀγίου ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐτελειώθησαν τότε ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίᾳ, ἄξιοι εὐρεθέντες τῆς γῆς τῶν πραιῶν. Ἐν οἷς τελειούται καὶ ὁ μακάριος Διδύμος ὁ συγγραφεὺς ὁ ἀπὸ ὀμμάτων γενόμενος, σὺ καὶ συντυχίας ἔσχηκα τέσσαρας, ἐκ διαλειμμάτων ἀπερχόμενος πρὸς αὐτὴν ἐπὶ δέκα ἔτη. Τελειούται δὲ οὗτος, ἔτων ὀδοήκοντα πέντε. Οὗτος ἀπ' ὀμμάτων ὑπῆρχεν, ὡς αὐτὸς μοι διηγῆσατο, τετραετῆς τὰς ὄψεις ἀποβαλὼν, μήτε γραμμάτων μεμαθηκώς, μήτε παρὰ διδασκάλους φοιτήσας· εἶχε γὰρ τὸν κατὰ

cellæ eremiticæ, circiter quinto ab uibe lapide. **A** tu manebis nunquam bibens? Ipse autem e cella

CAPUT II.

Dorotheus (3) Thebanus.

Et me tradit cuidam Dorotheo exercitatori Thebano sexagesimum annum agenti in spelunca, et jubet me implere apud ipsum tres annos ad domandas animi perturbationes (sciebat enim senem agere vitam admodum duram et asperam), et postquam annorum numerum implesem, rursus ad eum reverterer, wandavit ob reliquam doctrinam spiritalem. Cum autem non potuissem apud eum implere numerum trium annorum, eo quod in morbum incidissem vehementem, ab eo recessi ante tempus præstitutum. Erat enim ejus vitæ ratio longe asperrima, squalida et plane arida. Toto enim die, atque adeo in ipso æstu meridiei, in solitudine quæ est propter mare, coligebat lapides, et ex eis semper ædificans, et cellas faciens, eas cedeat iis qui non poterant ædificare, singulis annis cellam faciens. Cum autem ego aliquando huic sancto dixissem: Quid agis, Pater, in tanta senectute corpuseulum tuum occidens caloribus intolerabilibus? Respondit mihi, dicens: Illud me occidit, ego quoque ipsum occidam. Comedeat autem singulis diebus sex uncias panis, et minutorum olerum fasciculum (4); aquæ autem bibebat modicam quid. Deum autem testor me nunquam eum cognovisse pedes extendisse, non dedit opera dormiisse in toro, aut super lectum; sed per totam noctem sedens conticebat funem ex ramis (5) palmarum, ut ex eo sibi victum pararet. Cum autem suspicarer eum, cum adessem solummodo, tam extrema usum esse exercitatione, sciscitatus sum ut scirem a compluribus ejus discipulis, an perpetuo uteretur tam accurata exactaque exercitatione: qui quidem manebant ipsi quoque deinceps seorsum, se recte et ex virtute gerentes. Hi mihi dixerunt quod a juventute vitam suam ita instituit, nunquam dedita opera dormiens nisi quod inter operandum vel comedendum aliquando convivebat oculis dejectis; adeo ut sæpe panis quoque (6) ex ejus ore excideret esus tempore propter nimiam dormitationem. Cum autem ego aliquando cogerem hunc sanctum paululum jacere super stoream, ægre ferens mihi dixit: Si quando persuaseris angelis ut dormiant tum virtutis studioso quoque persuaseris.

D Quodam autem die ad puteum suum me misit circa horam nonam, ut implerem eadum, quo eo in refectione uteretur cum instaret hora cibi capiendi. Accidit autem ut cum accessissem, infra in puteo viderem aspidem, et præ metu aquam minime haurirem, sed currendo reversus ei nuntia rem, dicens: Perimus, abba, vidi enim aspidem inferius in puteo. Ille autem honeste subridens, quoniam mei magnam habebat rationem, et caput quatiens, dixit: Si visum fuerit diabolo in omnem puteum injicere serpentes, et aspides, vel testudines, aut alia venenata animalia, in omnes fontes aquarum,

¹ Illic Didymus initio sanctitate et doctrina clarus, ad extremum, Origenista.

egressus, cum per se hausisset, bibit jejunos, cum prius signaculo crucis munisset, et dixisset: Ubi crux adest (7), illic viribus caret diaboli improbitas.

CAPUT III.

Acta et temperantia Potamicæ (8).

Beatus ergo Isidorus xenodochus, qui beatum Antonium convenerat, narravit mihi, se ab eo audivisse rem dignam quæ mandetur litteris.

Potamicæ quædam puella formosissima, tempore Maximini persecutoris fuit ancilla cujusdam intemperantis et libidinosi. Quam cum multum rogasset, et ei varia promisisset ejus dominus, eam non potuit decipere. Quo factum est ut is tandem furore percitus, eam traderet præfecto Alexandrino (9), qui erat eo tempore, tanquam Christianam, et quæ tempora et imperatores insectaretur maledictis propter persecutiones; pollicitus se ei magnam pecuniæ vim daturum ob ejus calamitatem, dicens: Si ei persuaseris ut meo desiderio assentiatur, eam custodi nullo affectum supplicio. Quod si mansisset in ea quam ab initio ostenderat auctoritate, rogavit ut ea supplicio affecta moreretur, ne, dicens, viva meam irrideat intemperantiam. Producta autem ante tribunal virgo fortis, diversis ad pœnas sumendas comparatis instrumentis, corpore fuit excruciatâ, et adversus multas ac varias rationes mente tanquam turris firma ac stabilis resistebat. Inter instrumenta autem suppliciorum, crudelius quoddam cæteris tormentum ab eo qui tunc erat judex inventum est. Jubeat enim magnum lebetem pice repletum vehementissimo igne accendi. Cum bulliret ergo pice et valde arderet, conversus ad illam beatam sævus præses, dixit: Abi, pare voluntati domini tui; alioqui, ut intelligas, jubeo te devolvi in lebetem. Illa vero respondit, dicens: Absit ut sit judex adeo iniquus qui me jubeat parere libidini et intemperantiæ. Ille itaque furore percitus, jubet eam exui, et in lebetem injici. Illa vero vocem emittit, dicens: Per caput imperatoris (10) quem tu times, si statuisti sic me supplicio afflicere, ne jusseris me exui; sed jube me paulatim in picem ferventem demitti, ut videas quantam mihi largitus est patientiam Christus quem tu ignoras. Quæ sic paulatim demissa spatio trium horarum, emisit spiritum cum pice pervenisset ad ejus collum.

CAPUT IV.

Vita ¹ Didymi (11) orbi.

Plurimus ergo cœtus sanctorum virorum et mulierum tunc fuit consummatus in ecclesia Alexandrina, qui sunt inventi digni terra mittium. Inter quos consummatur etiam beatus scriptor Didymus qui fuit orbus (12). Cum quo fuit mihi quater congressio, cum decem annorum interjecto intervallo ad eum proficiscerer. Is autem consummatur natus annos octoginta quinque. Fuit autem is orbus, ut qui cum esset quatuor annos natus, oculos amiserit, ut ipse mihi narravit; et neque litteras didicit, neque ventitavit ad præceptores. Habebat enim secundum naturam

magistram firmam ac validam, propriam conscientiam. Tanta autem spiritualis cognitionis fuit exornatus gratia, ut revera impleretur in eo quod scriptum est: Dominus illuminat (13) cæcos (*Psal. cxlv*). Vetus enim et novum Testamentum interpretabatur ad verbum: dogmata autem subtiliter et tam strenue exponebat, ut omnes veteres scientia superarit.

Is cum aliquando me cogeret in cella facere orationem, ego autem nollem, mihi dixit narrans: Ter in hanc cellam ingressus est beatus Antonius, ut me videret; qui a me rogatus ut faceret orationem, statim genu flexit in hac cella, neque commisit ut quod dixeram iterum repeterem, re ipsa quidem docens in obedientia. Quare si tu quoque ejus vitæ vestigia sequeris, ut qui sis monachus et hospes ob virtutem, omnem deponere contentionem.

Illic ipse hoc quoque mihi narravit: Cum quodam die, aiebat, de vita miseri Juliani imperatoris, utpote persecutoris, essem sollicitus, et animo angerer, accidit ut propter hanc sollicitudinem ad vesperam usque seram nihil comederem; et cum in sedili sederem, me somnus opprimeret, et viderem in extasi equos albos cum insessoribus percurrentes, et annuntiantes: Dicite Didymo, hodie hora septima mortuus est Julianus; surge ergo et comede: et quod tu scis, domum mitte ad episcopum Athanasium, ut ille quoque hoc sciat. Notavi autem, inquit, et horam, et diem, et hebdomadam, et mensem, et sic inveni.

CAPUT V.

Alexandræ Vita.

Narravit autem mihi quoque hic beatus de quadam ancilla, nomine Alexandra, quæ relicta civitate in monumento se inclusit, per foramen accipiens quæ erant necessaria, neque in virorum neque in mulierum conspectum veniens spatio decem annorum. Decimo autem anno aiunt beatam, cum dormisset, seipsam composuisse, adeo ut quæ solita erat ad eam venire, cum illi non respondisset, nobis renuntiaverit. Cum nos ergo accessissemus, et monumenti ostium amovissemus, ingressi sumus et invenimus eam obdormisse.

De ea autem dicebat etiam beatissima Melania Romana, cujus vitam narrabo tempore et loco convenienti (*Infra, hic, cap. 117*). Hujus, inquit, beatæ faciem non potui intueri: stans autem ego circa foramen, eam rogavi ut mihi diceret causam propter quam secessit quidem a civitate, seipsam autem inclusit monumento. Illa autem, inquit, per foramen me est allocuta, dicens: Quidam, inquit, insano mei amore tenebatur, et ne eum viderer molestia afficere, vel in invidiam vocare, malui me vivam in hoc monumentum inferre, quam offendere animam quæ facta est ad Dei imaginem. Cum autem ego ei dixissem: Quomodo ferre potes, serva Christi Dei, cum nullo omnino colloqui, sed sola pugnare cum vesidiis et cogitationibus? mihi respondit, dicens: A mane usque ad horam nonam oro, per horam

mens linum; reliquis autem horis mente revolvo vitam sanctorum Patrum, et patriarcharum, et certamina beatorum apostolorum, et prophetarum, et martyrum. Postquam autem advenit vespera, cum Dominum meum glorificavero, cibum panis capio, plurimas horas noctis perseverans in oratione, et finem exspectans, quando hinc dissolvam cum spe bona, et apparebo ante faciem Christi Dei.

Non præternittam autem in narratione eos quoque qui ita vixerunt, ut speciem quidem præ se ferrent pietatis ac religionis; sed eam contemnerent, ad laudem quidem eorum qui recte et ex virtute se gerunt, et ut cauti sint et attenti qui legunt.

CAPUT VI.

De quadam Virgine quæ laborabat amore divitiarum.

Erat quædam Alexandriæ virgo solum nomine, habitu quidem humilis, animi autem instituto parca, superba et insolens, et laborans avaritia, auri potius quam Christi amans: ex rebus suis nulli unquam exhibens, non hospiti, non pauperi aut afflicto, non monacho, non virgini, non ecclesiæ vel obolum unum. Ea multis sanctorum atrum admonitionibus incitata, non repellebat grave pondus divitiarum. Erat autem ei quoque genus, ex quo sororis suæ filiam in filiam adoptaverat. Cui noctu et diu sua pollicebatur, cum ipsa excidisset ab opibus cælestibus. Nam hæc quoque est una species fraudis diaboli, qui pretextu amoris in cognatos, efficit ut nascatur avaritia. Nam quod ei nulla sit cura generis, hinc patet. Ipse enim docuit et fratrem, et matrem, et patrem occidere. Idque est ex Scripturis extra controversiam. Sed etsi videatur nonnullis curam cognatorum inserere (*Deut. xii*), non hoc facit quod illis bene velit, sed ut eorum qui ei parent animam aperte exerceat ad injustitiam, cum ipse sciat litam sententiam, quæ dicit: Injusti regnum Dei non possidebunt (*I Cor. vi*). Potest autem aliquis, et spiritali motus intelligentia, et divino desiderio, neque suam negligere animam, et cognatis opem ferre, si quid eis defuerit. Quando autem quis ita totam suam instituit animam, ut ea despiciatur et obruatur præ cura cognatorum (14), is incidit in legem, ut qui suam pro vano aestimet animam. Canit autem David quoque sacer psalmographus de iis qui animam curam gerunt, in timore Dei dicens: Quis ascendet in montem Domini? pro eo quod est, rarus. Aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus, et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam (*Psal. cxviii*). Illi enim animam suam in vano accipiunt, qui existimant eam dissolvi una cum hac caruncula, qui virtutes spirituales negligunt.

Huic virgini, quæ solo nomine sibi paraverat appellationem, moribus autem erat aliena ab exercitatione, cum venam, ut dicitur, vellet incidere ad levandam avaritiam, sanctissimus Macarius (15) presbyter et præfectus ptocotrophii eorum qui sunt corpore mutilati, talem actum cogitat. Erat enim is a juventute lapidarius (16). Ad eam autem accedens, dicit: In me inciderunt pulchræ gemmæ,

φύσιν διδάσκαλον ἐβρώμενον τὸ ἴδιον συνειδός· ὅς Α τὸς ἄθλους τῶν μακαρίων ἀποστόλων, καὶ προφητῶν, καὶ μαρτύρων. Τῆς δὲ ἐσπέρας καταλαβούσης, δοξολογήσασά μου τὸν Δεσπότην, ἐσθίω μου τὸν ψωμὸν, τὰς πάσας ὥρας τῆς νυκτὸς προσκατεροῦσά μου τῇ δεήσει, καὶ τὸ τέλος ἐκδεχομένη μου, ὅτε ἀναλύσω ἐντεῦθεν μετ' ἑλπίδων χρηστῶν, καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ.

Ὁὐ παραλείψω δὲ ἐν τῷ διηγῆματι καὶ τοὺς ἐν προσῆματι θεοσεβείας ἐν καταφρονήσει βεβιωκότας, εἰς ἔπαινον τῶν κατωρθοκῶτων τὴν ἀρετὴν, ἀσφάλειαν δὲ καὶ παραφυλακὴν τῶν ἐντυγχανόντων.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Περὶ τῆς φιλαργύρου παρθένου.

Τούτου ποτὲ ἀναγκάζοντός με ποιῆσαι εὐχὴν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ μὴ βουλομένου μου, ἐλεγέν μοι διηρημένος, ὅτι εἰς τὴν κέλλαν ταύτην τρίτον εἰσήλθεν ὁ μακάριος Ἀντώνιος ἐπισκεψόμενός με, καὶ παρακληθεὶς παρ' ἐμοῦ ποιῆσαι εὐχὴν, εὐθύς ἔκλινεν γόνυ ἐν τούτῳ τῷ κελλήῳ, καὶ οὐ παρεσκευασέ με δευτερῶσαι τὸν λόγον, ἔργῳ με παιδεύσας ἐν τῇ ὑπακοῇ. Ὡστε οὖν εἰ κατ' ἴχνος βαίνει καὶ οὐ τῆς ἐκείνου πολιτείας, ὅσα τε μονάζων, καὶ δι' ἀρετὴν ξενιτεύων, ἀπόθου πᾶσαν φιλονεικίαν. Ὁ αὐτὸς διηγῆσάτο μοι καὶ τοῦτο, ὅτι Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν φρονιζόντός μου περὶ τῆς ζωῆς Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀθλίου βασιλέως, ὡς διώκτου, καὶ ἀδημονούντός μου, ἔτυχέ ποτε ἀχρις ἐσπέρας βαθεῖα μηδὲν γεύσασθαι με ἔνεκεν ταύτης τῆς φρονίδος, καὶ καθεζομένου μου ἐν τῷ θρόνῳ κατενεχθῆναι ὑπὸν, καὶ ἰδεῖν ἐν ἐκστάσει Ἰππους λευκοῦς διατρέχοντας μετὰ τῶν ἐπιδατῶν, καὶ κηρύττοντας, Ἐίπατε Διδύμω, σήμερον ἐβδόμην ὥραν ἐτελεύτησεν Ἰουλιανός. Ἀναστάς οὖν φάγε σὺ, καὶ γνῶσιν ἀπόστειλον τῷ ἐπισκόπῳ Ἀθανασίῳ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἵνα κακεῖνος γνῶ περὶ τούτου. Καὶ ἐσημευσάμην, φησί, καὶ τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἐβδομάδα, καὶ τὸν μῆνα· καὶ εὐρηται οὕτως.

Παρθένος τις γέγονεν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, ὀνόματι μόνον, τῷ μὲν σχήματι δῆθεν ταπεινῇ, τῇ δὲ προαιρέσει φειδωλῆς, σοδαρῆ, καὶ φιλόπλουτος εἰς ἄγαν ἐν χρήμασιν· φιλόχρυσος μᾶλλον ἢ φιλόχριστος· μηδέποτε προιεμένη τῶν ἑαυτῆς τι, μὴ ξένῳ, μὴ πενομένῳ, μὴ ἀγχομένῳ, μὴ μοναχῷ, μὴ παρθένῳ, μὴ Ἐκκλησίᾳ ὀβολὸν ἕνα. Αὕτη πολλὰς νοουθεσίας τῶν ἁγίων Πατέρων οὐκ ἀπεσκευάζετο τὴν ὕλην τοῦ πλοῦτου. Ἰπῆρχε δὲ ταύτη καὶ γένος, ἐν οἷς τεκνοποιεῖται θυγατέρα ἀδελφῆς ἰδίας· ἢ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπηγγέλλετο τὰ ἑαυτῆς, τοῦ οὐρανίου πόθου ἀπὸ τῆς ἐκπεσοῦσα. Εἶδος γὰρ ἐστὶ καὶ τοῦτο ἐν τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου, ἐν προσῆματι φιλοσυγγενείας τὴν πλεονεξίαν ὠδίνειν παρασκευάζοντο· Ὅτι γὰρ αὐτῷ οὐ μέλει γένους, δῆλον ἐντεῦθεν.

Ἀδελφοκτονεῖν γὰρ καὶ μητροκτονεῖν καὶ πατροκτονεῖν αὐτὸς ἐξεδίδαξεν. Καὶ τοῦτο ταῖς θείαις Γραφαῖς ὠμολόγηται. Ἀλλὰ κἄν δόξῃ συγγενῶν κηδεμονίαν ἐντιθέσθαι τισὶν, οὐκ εἰς εὐνοίαν ἐκείνων τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ τὴν ψυχὴν ἀδικῶν ἐξασκήσαι τινῶν, σαφῶς αὐτὸς εἰδὼς τὴν ἀπόφασιν, ὅτι ἀδικοὶ βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. Δύναται δὲ τις συνέσει πνευματικῇ καὶ θείῳ πόθῳ κινούμενος, μήτε τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἀμαλύνει, καὶ τοῖς συγγενέσιν ἐπικουρεῖν, εἰ ἄρα λίποιτο, καὶ διαφόρους παρέχειν παραμυθίας. Ὅταν δὲ τις ὀλην τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ καταπατήσῃ κηδεμονίᾳ συγγενῶν, ὑποπίπτει νόμῳ, ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λογιζόμενος. Ἄδει δὲ καὶ ὁ ἱεροφάντης Δαβὶδ περὶ τῶν τῆς ψυχῆς φρονιζόντων ἐν φόβῳ Θεοῦ· λέγων, ὅτι Τίς ἀναθήσεται εἰς τὸ ἔρος τοῦ Κυρίου; ἀντὶ τοῦ, σπανίως. Ἡ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ; Ἀθῶς χεροί, καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὅς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν λαμβάνουσιν, οἱ νομίζοντες αὐτὴν τῷ σαρκίῳ τούτῳ συνδιαλύεσθαι, οἱ τῶν πνευματικῶν ἀρετῶν ἀμελοῦντες.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Περὶ Ἀλεξάνδρας.

Διηγῆσατο μοι Δίδυμος ὁ συγγραφεὺς περὶ παιδείας τινὸς ὀνόματι Ἀλεξάνδρας· ἧτις καταλείψασα τὴν πόλιν, ἐν μνήματι ἑαυτὴν ἐγκαθεῖρξεν, δι' ὅπτης λαμβάνουσα τὰ τῆς χρείας, μήτε ἀνδράσι μήτε γυναῖξι κατ' ἔβην συντυγχάνουσα ποτε ἐπὶ ἑτῆ δέκα. Τῷ δὲ δεκάτῳ ἔτει κοιμηθεῖσα, φασὶν, ἐσχημάτισεν ἑαυτὴν ἢ μακαρίτις· ὡς τὴν ἐν συνηθίᾳ ἀπελοῦσαν, καὶ μὴ τυχοῦσαν ἀποκρίσεως, ἀλαγγεῖλαι ἡμῖν. Ἀπελθόντες τοῖνον ἡμεῖς, καὶ ἀποκρούσαντες τὴν θύραν τοῦ μνήματος, καὶ εἰσελθόντες, εὐρομεν αὐτὴν κοιμηθεῖσαν.

Ἐλεγεν δὲ περὶ ταύτης καὶ ἡ τρισμακαρία Μελάνη ἢ Ρωμαία (περὶ ἧς εἰς τὸν καθήκοντα καιρὸν καὶ τόπον τὰ περὶ αὐτῆς διηγῆσομαι), ὅτι Κατ' ἔβην μὲν, φασὶν, τὴν μακαρίαν ταύτην οὐκ ἔδυνήθην θεάσασθαι, περὶ αὐτὴν ὅπην στάσα ἐγὼ παρεκάλεσα αὐτὴν εἰπεῖν μοι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἀνεχώρησεν μὲν τῆς πόλεως, ἐγκατέκλεισεν δ' ἑαυτὴν ἐν τῷ μνήματι. Ἡ δὲ διὰ τῆς ὅπτης μοι ἐφθέγγετο λέγουσα, ὅτι Ἐβλάδῃ τις τὸν νοῦν εἰς ἐμέ, καὶ ἵνα μὴ δόξω λυπεῖν αὐτὸν, ἢ διαβάλλειν, ἠρησάμην ζῶσαν ἑμαυτὴν εἰς τὸ μνῆμα τοῦτο εἰσαγαγεῖν, ἢ σκανδαλίσαι ψυχὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ ποιηθεῖσαν. Ἐμοῦ δὲ εἰρηκυίας αὐτῇ. Πῶς διακαρτερεῖς, δούλη Χριστοῦ, τὸ παράπαν μηδὲν συντυγχάνουσα, ἀλλὰ μόνῃ πυκτεῖουσα τῇ ἀκηθῆᾳ καὶ τοῖς λογισμοῖς; ἢ δὲ ἀπεκρίνατο· Ἄπο πρώτῃ ἕως ὥρας ἐνάτης εὐχόμαι, καὶ ὥραν νήθουσα λίνον· τὰς δ' ὑπολοίπους ὥρας περιέρχομαι τῷ νῷ τῶν πιστῶν τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ πατριαρχῶν, καὶ

Ταύτην τὴν παρθένον τὴν τῷ ὀνόματι μόνῳ τὴν ἐπωνυμίαν κεκτημένην, τοῖς δὲ τρόποις τῆς ἀσκήσεως ἀπεξενωμένην, τὸ δὴ λεγόμενον, θελήσας φλεβοτομήσασθαι εἰς κουφισμὸν τῆς πλεονεξίας ὁ ἀγιώτατος Μακάριος ὁ πρεσβύτερος, καὶ ἀφηγούμενος τοῦ πτωχεῖου τῶν λελωθῆμένων, σοφίζεται δρᾶμα τοιοῦτον. Ἦν γὰρ ἐν νεότητι αὐτοῦ λιθουργὸς, ὃν λέγουσι μακιδάριον. Καὶ ἀπελθὼν λέγει αὐτῇ· Λίθοι ἀναγκαῖοι συμβάραχοι καὶ ὑάκινθοι ἐμπεπτωχασί μοι· καὶ εἶτε κλεψιμαῖοι ἢ ἐμπορικὸι εἰπέιν οὐκ ἔχω. Τιμῇ οὐχ ὑποβάλλονται, ὑπὲρ διατίμησιν ὄντας. Πιπράσκει δὲ αὐτὸς πεντακοσίῳ νομισμάτων ὁ ἔχων

Ἐάν σὺν δόξῃ σοι αὐτοὺς λαθεῖν, δὲ τὰ πεντακόσια νομίσματα· τοῖς δὲ λοιποῖς χρῆσασθαι εἰς κατασκευὴν κόσμου ποικίλην τῆς ἀδελφιδῆς σου. Ἐκκρεμαμένη δὲ ἡ λεγομένη παρθένος πάσῃ ψήφῳ τῆ κόρη, δελεάζεται τῆ φιλοκοσμίᾳ ταύτης, καὶ πίπτει αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας, καὶ λέγει αὐτῷ· Δέομαι σου, μὴ τις αὐτοὺς λάθῃ. Προτρέπεται οὖν ταύτην ὁ ἅγιος, λέγων, ὅτι Παραγενοῦ ἕως τῆς οἰκίας μου, καὶ βλέπε αὐτούς. Ἡ δὲ οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ προσρίπτει αὐτῷ τὰ πεντακόσια νομίσματα, λέγουσα, Δέομαι σου, ὡς θέλεις, λάβε αὐτούς. Ἐγὼ γὰρ οὐ θέλω ἰδεῖν τὸν ἀνθρώπον τὸν πιπράσκοντα αὐτούς. Λαθὼν οὖν τὰ πεντακόσια νομίσματα παρ' αὐτῆς, ὁ ἅγιος Μακάριος, δίδωσι ταῦτα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πτωχείου. Χρόνου δὲ παρελθόντος, ἐπειδὴ μεγάλην ὑπόληψιν εἶχεν ὁ ἀνὴρ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἰς ἄκρον φιλόθεος ὢν καὶ ἐλεήμων πρεσβύτερος (ἤκμασεν γὰρ μέχρι τῶν ἑκατῶν ἐτῶν, ᾧ συνεχρονίσσαμεν καὶ ἡμεῖς), ἠύλαθειτο αὐτὸν ὑπομνήσαι. Τέλος εὐροῦσα αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, λέγει αὐτῷ, Δέομαι σου, τί λέγεις περὶ τῶν λίθων ἐκείνων, ὧν δεδώκαμεν τὰ πεντακόσια νομίσματα; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, λέγων αὐτῇ· Ἀφ' ἧς ἡμέρας δέδωκάς μοι τὸν χρυσόν, κατέβαλον αὐτὸν εἰς τὴν τιμὴν τῶν λίθων. Καὶ εἰ βούλει ἰδεῖν αὐτούς, ἔλθι ἐν τῷ ὁπιστίῳ μου· ἐκεῖ γὰρ κεῖνται οἱ λίθοι, καὶ βλέπε ἂν σοι ἀρέσωσιν, ἐπεὶ αἴρῃς σου τὸν χρυσόν. Ἦλθεν δὲ ἐκεῖν ἄσμενεστάτη. Ἦν δὲ τὸ πτωχεῖον, εἰς μὲν τὰ ἀνάγκαια ἔχον τὰς γυναῖκας, εἰς δὲ τὰ κατάγια, τοὺς ἀνδράς. Παραγενομένης δὲ αὐτῆς, εἰσάγει αὐτὴν εἰς τὸν πολῶνα, καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἅγιος· Τί θέλεις; πρῶτον ἰδεῖν; τοὺς ὑακίνθους, ἢ τοὺς σμαράγδους; λέγει αὐτῷ, Ὅ δοκεῖ σοι. Ὡς δὲ ἀνάγει αὐτὴν εἰς τὰ ἀνάγκαια, καὶ δείκνυσιν αὐτῇ ἡκρωτηριασμένας γυναῖκας, λελωθημένας ὄψεις ἔχούσας· καὶ λέγει αὐτῇ, Ἰδοὺ οἱ ὑακίνθοι· εἶτα κατάγει αὐτὴν εἰς τὰ κατάγια, καὶ δείκνυσιν αὐτῇ τοὺς ἀνδράς, εἰπὼν· Ἰδοὺ οἱ σμαράγδοι· καὶ νομίζω τοῦτων τιμιωτέρους μὴ εὐρεθῆναι. Ἐάν σὺν σοι ἀρέσκωσιν, ἐπεὶ λάβε σου τὸν χρυσόν. Τοῦτων τοίνυν οὕτως γεγονόσων διατραπέισα ἡ παρθένος ἐξῆλθεν, καὶ ἀπελθοῦσα ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς ἀπὸ πολλῆς λύπης ἐνόστησεν, ὅτι οὐ κατὰ θεὸν τοῦτο ἐποίησεν τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναγκαστῶς. Εἰς ὑπερῶν δὲ ἠύχαριστησεν τῷ πρεσβυτέρῳ, τῆς κόρης ἧς ἐφρόντιζεν μετὰ γάμον ἀτέκνου τελευτησάσης, καὶ λοιπὸν ταύτης εἰς θεόν καταχρησαμένης τῷ βίῳ.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Περὶ τῶν ἐν τῇ Νιτρίᾳ.

Συνετυχῆσθε οὖν πολλοὶ τῶν ἁγίων· ἐγὼ, καὶ ἐνδιατρίψας τοῖς περὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν μοναστηρίοις ἐπὶ ἑπτὰ τρία, καὶ συνδιατρίψας καλλίστοις καὶ σπουδαιωτάτοις μεγάλοις ἀνδράσιν ὡς δισχιλίους, πᾶσιν ἀρετῇ κεκοσμημένοις, ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν ἦλθον ἐπὶ τὸ βρος τῆς Νιτρίας. Μεταξὺ δὲ τοῦ βρους τοῦτου καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας λίμνη κεῖται, ἡ καλούμενη Μαρία. Κατέχει δὲ αὕτη ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἡμέρας ἦλθον εἰς τὸ βρος ἐπὶ τὸ μέρος τῆς μεσημβρίας.

Ἡ δρεὶ παράκειται ἡ πανέρημος παρατείνουσα ἕως Αἰθιοπίας καὶ τῶν Μαζικῶν καὶ τῆς Μαυριτανίας. Ἐν ᾧ δρεὶ οἰκοῦσιν ἄνδρες ὡς πεντακισχίλιοι, εἰτινες διαφόρους ἔχουσι πολιτείας, ἕκαστος ὡς δύναται καὶ ὡς βούλεται· ὡς ἐξεῖναι καὶ μόνον μένειν, καὶ δεύτερον, καὶ πολλοστόν. Ἐν τούτῳ τῷ δρεὶ ἀρτοκοπεῖα ἐστὶν ἑπτὰ, ὑπηρετούμενα κάκεινους, καὶ τοῖς εἰς τὴν πανέρημον ἀναχωρηταῖς, ἀνδράσιν οὖσιν ἐξακοσίους. Παροιχῆσας οὖν ἐγὼ ἐν τῷ δρεὶ τούτῳ ἐνιαυτὸν ὅλον, καὶ πολλὰ ὠφεληθεὶς ἀπὸ τῶν μακαρίων καὶ ὁσίων Πατέρων, Ἀρσισίου τοῦ μεγάλου, καὶ Πουτουθαστοῦ, καὶ Ἀγώνου, καὶ Χρονίου, καὶ Σεραπίωνος, καὶ πολλοῖς διηγῆμασιν ἀρχαιοτέρων πνευματικῶν Πατέρων παρ' αὐτῶν κενρωθεὶς, ἦλθον εἰς τὴν Ἐρημον τὴν ἐνδοτάτω. Ἐν τῷ δρεὶ τούτῳ τῆς Νιτρίας ἐκκλησία μία ἐστὶ μέγιστη. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ τρεῖς φοίνικες ἐστῆσαν, ἕκαστος ἔχων μάλιστα ἑφ' ἑαυτοῦ κρεμαμένην. Καὶ ὁ μὲν ἐστὶν εἰς ἐπιστροφὴν τῶν μοναχῶν τῶν παιόντων· ὁ δὲ, εἰς τιμωρίαν ληστῶν, ἂν γε ἐμπέσωσι ποτε· ὁ δὲ, εἰς διόρθωσιν τῶν περιτυγχανόντων καὶ ἐκπεπωκότων οἰοισθῆποτε σφάλμασιν· ὡς πάντας τοὺς παιόντας, καὶ διελεγχομένους, καὶ ὑπευθύνους πληγῶν καθεστῶτας, περιλαμβάνειν τὸν φοίνικα, καὶ λαμβάνοντα κατὰ νότου βῆτας οὕτως ἀπολύεσθαι. Πρόσκειται δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ ξενοδοχεῖον εἰς ὃ τὸν ἀπελθόντα ξένον δεξιῶνται πάντα τὸν χρόνον, κἂν ἐπὶ διετίαν ἢ τριετίαν μέναι θελήσῃ, μέχρις οὐ αὐθαίρετος ἀναχωρηῆσαι θελήσῃ, συγχωρήσαντες αὐτῷ ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἐν ἀργίᾳ διάξει· τὰς λοιπὰς ἡμέρας περισπῶσιν αὐτὸν λοιπὸν ἐν ἐργοῖς, ἢ ἐν κήπῳ, ἢ ἐν ἀρτοκοπείᾳ, ἢ ἐν μαγειρείῳ. Εἰ δὲ ἀξίολογός τις εἴη, δίδασιν αὐτῷ βιβλίον ἀναγινώσκειν, μὴ συγχωρήσαντες αὐτῷ ἕως ἕκτης ὥρας μηδενὶ συνευχεῖν. Ἐν τούτῳ τῷ δρεὶ καὶ ἱεροὶ διάγουσι, καὶ πλακουντᾶριοι. Κέχρηται δὲ καὶ οἶνω, καὶ πιπράσκειται οἶνος. Πάντες δὲ οὗτοι ὁδόνην ἐργάζονται ταῖς χερσὶν ἑαυτῶν, ὡς εἶναι τοὺς πάντας ἀνευθεῖς. Καὶ τῆς ἐσπέρας καταλαβούσης ἐστὶν ἐσθῆναι καὶ ἀκοῦειν ἀφ' ἑκάστης μονῆς ὕμνου. καὶ ψαλμοῦς τῷ Χριστῷ ἄδομένους, καὶ προσευχὰς εἰς οὐρανούς· ἀνακεκομμένας, ὡς νομίσαι τινὰ μεταίρειον ἐν τῷ τῆς τρυφῆς παραδείσῳ μετοικισθῆναι. Τὴν δὲ ἐκκλησίαν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ καταλαμβάνουσι μόνον. Ὅκτω δέ εἰσιν πρεσβύτεροι ἀφηγούμενοι ταύτης τῆς ἐκκλησίας· ἐν ᾗ, μέχρις οὗ ζῆ ὁ πρῶτος πρεσβύτερος, οὐδὲ εἰς τῶν ἄλλων οὐ προσφέρει, οὐ δικάζει, οὐχ ὀμιλεῖ, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ αὐτῷ συγκαθέζονται μόνον.

Περὶ Ἀρσισίου. Οὗτος ὁ μέγας Ἀρσισιος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ γέροντες τῶν ἁγίων, οἱ σὺν αὐτῷ, οὐ; ἡμεῖς ἐωράκαμεν, σύγχρονοι ἦσαν τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου. Ἐν οἷς διηγείτο οὗτος αὐτὸς ὁ μέγας Ἀρσισιος καὶ τὸν Ἀμοῦν εἰξεῖναι τὸν Νιτριώτην, οὗ τὴν ψυχὴν εἶδεν ἀναλαμβάνουμένην ὑπὸ ἀγγέλων ὁ μέγας Ἀντωνίου, καὶ εἰς τοὺς οὐρανούς ἀναγομένην. Ἐλεγεν δὲ οὗτος καὶ Παχώμιον εἰδεῖναι τὸν Ταβεννησιώτην, ἄνδρα προφητικὸν χάρισμα ἐσχηκότα, ἀρχιμανδρίτην γεγονότα ἀνδρῶν τρισχιλίων, περὶ οὗ εἰς ὑπερῶν τὰς ἀρετὰς διηγῆσομαι.

amaragdi et hyacinth., nec scio an sint furtivi, an alicujus mercatoris. Non constituitur enim eis pretium, cum aestimationem superent; qui habet autem, vendit eas quingentis solidis. Si ergo tibi visum fuerit eas accipere, da quingentos solidos, potes ex una gemma accipere quingentos, reliquis autem uti ad variandam mundum filiae tuae sororis. Cum autem quae dicebatur virgo tota penderet a puella, inescatur ejus ornandae cupiditate; et praecipit ad ejus pedes, et dixit: Rogo te ne quis alius eas accipiat. Eam ergo adhortatur sanctus, dicens: Veni usque ad domum meam, et eas aspice. Illa autem noluit; sed ei praebet quingentos solidos, dicens: Rogo te, ipse eas ut vis cape; nolo enim videre hominem qui eas vendit. Cum autem quingentos solidos ab ea accepisset sanctus Macarius, dat eos ad usum ptochotrophii. Cum autem multum tempus praeterisset, quoniam magna erat existimatione apud Alexandrinos vir ille, utpote summe pius ac misericors (vixit autem ad centum usque annos, cujus tempore nos quoque fuimus), verebatur eam admonere. Tandem cum eum invenisset in ecclesia, dicit ei: Rogo te, quid jubes de lapidibus, pro quibus dedimus solidos quingentos? Ille ei respondit, dicens: A quo die mihi dedisti aurum, eos impendi in pretium gemmarum, et si velis eas videre, veni in hospitium meum. Illic enim sitae sunt gemmae, et vide; quod si tibi non placeant, tolle aurum tuum. Venit autem illa lubentissime. Habebat autem ptochotrophium in superiori quidem parte mulieres, in inferiori autem viros. Cum ea autem accessisset, introducit eam in vestibulum, et dicit ei sanctus Macarius: Quid vis primum videre, hyacinthos, an amaragdos? Ea vero illi dicit: Quod tibi videtur. Ille vero eam ducit in partem superiorem, et ostendit ei consociatis feminas membris, et vultibus totis varia morbositate laceratis, et dicit ei: Ecce hyacinthi. Deinde deducit eam in partem inferiorem, et ostendit ei viros, dicens: Ecce smaragdi; et existimo non inveniri his pretiosiores; quod si tibi non placeant, accipe aurum tuum. His ergo sic gestis, pudore affecta virgo exiit, et domum reversa magnum accepit dolorem, quod haec rem ex Deo non fecisset, sed adducta necessitate. Postea autem gratias agit presbytero, cum puella cujus curam gerebat, post nuptias mortua esset sine liberis, ipsaque deinceps facultates suas in rectos usus expendit.

CAPUT VII.

Vita abbatis Arsisii (17) et eorum qui cum eo erant in monte Nitriae.

Cum ego cum multis sanctis essem congressus, et versatus tres annos in monasteriis quae sunt circa Alexandriam, et mansissem cum magnis studiosissimisque et optimis viris ciciter bis mille, omni virtute ornatus, illinc recedens veni in montem Nitriae. Inter hunc montem autem et Alexandriam positus est lacus, qui dicitur Maria: is autem continet ad millia septuaginta. Quero cum transmissem, per

diem unum et dimidium veni in montem ad partem meridionalem. In quo monte sita est ingens solitudo, quae pertinet usque ad Aethiopiā, et Mazicos, et Mauritaniam. In eo autem habitant ad quinque milia virorum (18), qui utuntur vario vitam genere, unusquisque ut potest et vult, adeo ut liceat et solum manere, et cum duobus, et tribus, et cum quo velit numero. In hoc monte sunt septem pistrinae, quae et illis serviunt, et anachoretis qui sunt in vasta solitudine, viris perfectis, numero sexcentis. Cum ergo toto anno in monte habitassem apud beatos et sanctos Patres, magnum Arsisium et Putuphastum, et Hagionem (19), et Cronium, et Serapionem, et multis antiquiorum Patrum spiritalibus narrationibus, ab ipsis essem stimulatus, veni in intimam solitudinem. In hoc monte Nitriae una est maxima ecclesia, et in ipsa ecclesia sunt tres palmae, ex quibus unaquaeque habet flagellum (20) suspensum. Et est unum quidem ad castigandos monachos qui delinquant; alterum vero ad puniendos latrones, si quando inciderint; tertium vero ad corrigendos eos qui forte veniunt, et in aliqua delicta incidunt; adeo ut quicumque delinquant, et convincantur meruisse ut dent poenas, palmam amplectantur, et tergo plagas praefinitas accipiant, et sic dimittantur. Prope ecclesiam autem positum est xenodochium, in quo venientem hospitem toto tempore accipiunt, etiam si biennium aut triennium voluerit manere, donec velit sua sponte recedere, permittentes ei una hebdomada manere in otio. Aliis autem diebus deinceps occupant eum in operibus, aut in horto, aut in pistrino, aut in coquina. Quod si fuerit quispiam cujus sit habenda ratio, dant ei librum legendum, non permittentes ei ut cum ullo colloquatur usque ad horam sextam. In hoc monte degunt etiam medici et placentarii. Utuntur etiam vino, et vinum illic venditur. Illi autem omnes suis manibus faciunt vestem lineam, adeo ut sint omnes minime egentes. Circa horam autem nonnam licet stare, et audire in unoquoque monasterio hymnos et psalmos Christo canentes, et preces ad hymnos emittontes, adeo ut existimet quispiam se sublime elatum transmigrasse in paradysum deliciarum; veniunt autem ad ecclesiam Sabbato solum et Dominico. Sunt autem octo presbyteri qui praesunt huic ecclesiae, in qua quoadiu vivit primus presbyter hujus ecclesiae, nullus alius offert, nec judicat, nec habet sermonem, sed tacite solum cum eo sedent.

Hic magnus Arsisius; et alii multi cum eo senes, quos nos vidimus, fuerunt aequales tempore magno Antonio. Atque mihi quidem narravit hic magnus Arsisius se Amon quoque vidisse Nitriotem, cujus animam vidit assumi Antonius ab angelis, et in coram deduci (*Vita Antonii, c. 32; Ruff., l. II, c. 30*). Is dicebat se etiam Pachomium vidisse Tabennesiotem, virum prophetica gratia clarum, ter mille virorem archimandritam; cujus narrabo postea virtutes (*Infra, c. 38*).

CAPUT VIII.

De sancto Amon (21) et ejus conjugē.

Dicebat autem Amon hoc modo vixisse. Cum esset, inquit, parentibus orbatus adolescens circiter viginti duos annos natus, vi a suo patruo mulieri junctus est matrimonio; et cum non posset resistere necessitati quam ei afferebat patruus, visum est ei, et corona redmiri (22), et sedere in thalamo, et omnia sustinere quæ sunt in matrimonio. Postquam autem omnes essent egressi, qui in thalamo et lecto dormituros collocaverant, surgit beatus Amon, et claudit fores; et sedens vocat beatam et germanam suam conjugem, et ei dicit: Ades dum, domina et soror (23), deinde rem tibi narrabo. Hoc quo conjuncti sumus matrimonium, nihil habet eximium. Recte ergo faciemus, si abhinc unusquisque nostrum seorsum dormierit, ut Christo placeamus, intactam nostram redentes virginitatem. Et cum e sinu suo parvum libellum protulisset, tanquam ex persona Apostoli et Servatoris, legebat puellæ, quæ erat ignara litterarum, plurimam lectionis partem, adjiciens ex sua divinitus inspirata doctrina, et in vita, in virginitate et castitate degenda eam instituens. Quo factum est ut illa Christi gratia repleta, diceret: Ego quoque, domine mi, persuasum habeo fore ut castam vitam libenter agam; et si quid jubes, hoc deinceps faciam. Ne vero, Ego, inquit, jubco et rogo ut unusquisque nostrum seorsum maneat. Ea vero hoc non tulit, dicens: Maneamus in eadem domo, sed in diversis lectis. Vivens ergo cum ea decem et octo annos in iisdem ædibus, toto die vacabat hortis et balsameto. Operabatur enim balsamum; quæ balsamus instar vitis plantatur, ut in qua colenda et putanda multum laboris ponatur. Vespere ergo domum ingrediens, et faciens orationes, cum ea comedebat. Et rursus nocturnas preces fundens, et synaxim peragens, summo mane ibat in hortum. Cum hæc sic fierent, et pervenisset uterque ad impatibilitatem (*Cautè lege*), vim et efficaciam habuerunt preces Amonis. Postremo autem ei dicit illa beata: Est aliquid quod tibi dicam, domine mi, ut si me audieris, mihi plane constabit quod vere ex Deo me diligas. Is vero ei dicit: Dic quod velis. Ea vero dicit illi: Æquum est ut tu qui es vir pius et religiosus, et exerces justitiam, et similiter ego qui eandem viam institui sum secuta, seorsum maneamus, et multi ex eo capiant utilitatem. Non par est enim ut propter hæc tanta et talis occultetur tua virtus philosophiæ, qui mecum propter Christum cohabitabas in casutate. Is vero cum ei gratias egisset, et gloriam Deo dedisset, ei dicit: Recte tibi visum est, domina et soror; et si hoc tibi placet, tu habeto hanc domum; ego vero abibo, et aliam mihi domum faciam. Qui cum ab ea esset egressus, ingressus est in interiora montis Nitriæ; nondum enim tunc illic erant frequentia monasteria, et sibi fecit duos cellarum tholos. Et cum vixisset alios viginti duos annos, et recte summam exercita-

¹ Illic Or fuit Origenista.

tionis virtutem exercuisset, in vita obiit monastica, vel potius translatus est sanctus Amon, natus sexaginta duos annos, bis in anno videns beatam vitam suæ consortem.

Cum is ergo solus esset in Nitriis, ferunt ad eum puerum rabie exagitatum, vinctum catenis. Canis enim rabiosus mordendo illi rabiem dederat. Seipsum ergo totum laniabat, ut qui intolerabilem morbum ferre non posset. Postquam ergo vidit ejus parentes, ad supplicandum procedentes: Quid mihi, inquit, labores exhibetis, o homines, ea petentes quæ mea merita superant, cum in vestris manibus præsto sit auxilium? Reddite enim viduæ bovem quem clanculum occidistis, et sanus reddetur vobis puer. Illi vero cum convicti essent, læti fecerunt quæ jussa fuerant, et eo orante puer sanus evasit.

Accesserunt autem alii ejus visendi gratia. Ad quos dixit vir sanctus, tentandi eorum animi gratia: Afferte ad me dolium unum, ut habeam satis aquæ ad eos qui veniunt excipiendos. Ille autem promiserunt seipso allaturos. Cum autem alterum poenitisset, ubi in vicum venisset, dicit alteri: Nolo occidere camelum, neque ei dolium imponere, ne moriatur. His auditis, alius suis junctis asinis magno labore dolium sursum portavit. Præveniens autem Amon ei dixit: Quid? quod socii tui camelus est mortuus interim dum huc venisti? Is autem reversus invenit eum a lupis devoratum. Multa quoque alia hic vir fecit.

Hoc autem miraculum narravit beatus Athanasius Alexandriæ episcopus, scribens in Vita Antonii, quod cum aliquando monachi ad ipsum missi essent ab Antonio (erat enim in interiori solitudine Antonius), cum ad ipsum venissent, surrexit senex, et ambulabat cum eis. Et cum esset transiturus Lycum fluvium cum ejus discipulo Theodoro, verebatur exui, ne se ipsum videret aliquando nudum: et interea dum de ea re disereret, inventus est trans fluvium, ut qui absque cymba in extasi trajecisset, translatus ab angelo: fratres autem natatu transmiserunt. Postquam autem accessit ad Antonium, primus ei dixit Antonius: Cum Deus mihi multa de te revelasset, et tuam translationem mihi significasset, te ad me accersivi necessario, ut cum nobis invicem frai licuisset, pro nobis invicem intercederemus. Cum autem eum collocasset in quodam loco longe separato, hortatus est ne recederet ante translationem. Cum autem ipse seorsum fuisset consummatus, vidit Antonius ejus animam in caelum assumptam ab angelis. Hic est ergo Amon, qui sic vixit, et sic obiit. Hunc Lycum fluvium ego cum metu pontone aliquando transmisi; est enim fossa et derivatio magni Nili.

CAPUT IX.

Vita abbatis Or (21).

In hoc monte Nitriæ fuit vir admirabilis abbas, Or nomine, habens monasteria mille fratrum, habitu angelico præditus (*Ruff.*, l. II, c. 2); ut qui cum esset nonaginta annos natus, nihil amisisset de corpore,

ΚΕΦΑΛ. Η΄.

Βίος τοῦ ἁγίου Ἀμοῦν καὶ τῆς τούτου συζύγου.

Οὗτος ἔλεγεν καὶ τὸν Ἀμοῦν τοιοῦτῳ τρόπῳ βεβιωκέναι· Ὀρφανὸς, φησὶν, ὑπάρχων νεανίσκος ὡς ἑτῶν εἰκοσι δύο, βίβη παρὰ τοῦ ἰδίου θεοῦ γυναικὶ συνεζεύχθη. Καὶ μὴ δυνηθεὶς ἀντιτεῖναι τῇ τοῦ θεοῦ ἀνάγκῃ, ἔδοξεν καὶ στεφανοῦσθαι, καὶ ἐν παστῶ καθέζεσθαι, καὶ πάντα μεμνηκέναι κατὰ τὸν γάμον. Μετὰ δὲ τὸ ἐξελεῖν πάντας κοιμήσοντας αὐτοὺς ἐν τῷ παστῶ καὶ τῇ κλίνῃ, ἀναστὰς ὁ μακάριος Ἀμοῦν ἀποκλείει τὴν θύραν, καὶ καθίσας προσκαλεῖται τὴν μακαρίαν αὐτοῦ καὶ γνησίαν σύζυγον, καὶ λέγει αὐτῇ· Δεῦρο δὴ, κυρία καὶ ἀδελφῆ, λοιπὸν διηγήσομαι σοὶ τὸ πρᾶγμα· ὁ γάμος ὃν ἐγαμήσαμεν οὗτος ἔστιν περιστὸν ἔχων οὐδέν. Καλῶς οὖν ποιήσομεν ἡμεῖς, ἐὰν ἀπὸ τοῦ νῦν ἕκαστος ἡμῶν κατ' ἴδιαν καθουδήσῃ, ἵνα καὶ τῷ Χριστῷ λοιπὸν ἀρέσωμεν, ἐκτελέσαντες ἀδικτον ἡμῶν τὴν παρθενίαν. Καὶ ἐξενηκῶν ἐκ τοῦ κώλου βιβλίον γεγραμμένον, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ ἀποστόλου καὶ τοῦ Σωτῆρος ἀνεγίνωσκεν τῇ κόρῃ ἀπειρῶ οὖσῃ Γραφῶν· τὸ κλειστόν μέρος τῆς ἀναγνώσεως προστιθεὶς ἀπὸ τῆς ἰδίας θεοπνεύτου διανοίας, τὸν περὶ παρθενίας καὶ ἀγγελίας εἰσηγοῦμενος αὐτῇ βίον· ὡς τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ πληροπορηθεῖσαν ἐκείνην εἰπεῖν· Κάγῳ πέπεισμαι, κύριέ μου, τὸν ἀγνὸν βίον ἡδέως βιοῦσα, καὶ εἴ τι κελεύεις, τοῦτο ποιήσω λοιπόν. Ὁ δὲ, Τοῦτο κελεύω, φησὶ, καὶ παρακαλῶ, ἵνα ἕκαστος ἡμῶν ἀπὸ τοῦ νῦν κατ' ἴδιαν μένῃ. Ἡ δὲ οὐκ ἠθέσχετο εἰποῦσα· Ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ μένωμεν, ἐν διαφόροις δὲ κλίμασι. Ζήσας οὖν μετ' αὐτῆς ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ ἔτη ἕκκα ὀκτώ, διὰ πᾶσας ἡμέρας ἐσχόλαζεν ἐν τῷ κήπῳ καὶ τῷ βαλαμῶνι· βαλσαμουργὸς γὰρ ἦν ἡτις βάλσαμος ἀμπέλου δίκην φυτεύεται, γεωργουμένη καὶ κλαδευομένη, πολὺν ἔχουσα πόνον. Ἐσπέρας οὖν εἰσερχόμενος εἰς τὸν οἶκον, καὶ ποιῶν εὐχὰς, ἡσθιεν μετ' αὐτῆς, καὶ πάλιν νυκτερινὰς ποιῶν εὐχὰς καὶ συνάξεις, ὑπὸ βαθῶν ὄρθρον ἀπίει εἰς τὸν κήπον. Τούτων οὕτως ἐπιτελουμένων, καὶ ἀμφοτέρων εἰς ἀπάθειαν ἐληλακῶτων, ἐνήργησαν αἱ εὐχαὶ τοῦ ἁγίου Ἀμοῦν, καὶ λέγει αὐτῷ τὰ τελευταῖα ἡ μακαρίτις ἐκείνη· Ἐγὼ σοὶ τι εἰπεῖν, κύριέ μου· ἵνα, ἂν μου ἀκούσῃς, πληροπορηθῶ ὅτι ὄντως κατὰ Θεὸν ἀγαπᾷς με. Λέγει αὐτῇ, Εἰπέ ὁ βούλει· λέγει αὐτῷ· Δικαῖόν ἐστι πρᾶγμα ἄνδρα σε ὄντα θεοσεβῆ καὶ δικαιοσύνην ἀσκούντα, ὁμοίως δὲ καὶ ἐμὲ ἐζηλωκυῖαν τὴν αὐτὴν σοὶ ὀδὸν κατ' ἴδιαν μένειν, καὶ πολλοὺς ὠφελεῖσθαι. Ἄτοπον γὰρ ἐστὶ δι' ἐμὲ κρῦπτεσθαι σοὺ τὴν τσοαύτην καὶ τσοαύτην ἀρετὴν τῆς φιλοσοφίας, συνοικουντά μοι διὰ τὸν Κύριον ἐν ἀγγελίᾳ. Ὁ δὲ εὐχαριστήσας αὐτῇ, καὶ δεδωκῶς δόξαν τῷ Θεῷ, λέγει αὐτῇ· Καλῶς σοὶ ἔδοξεν, κυρία καὶ ἀδελφῆ. Καὶ εἰ τούτῳ σοὶ ἀρέσκει, ἔχε σὺ τοῦτον τὸν οἶκον, ἐγὼ δὲ ἀπελθὼν ποιήσω μοι ἕτερον οἶκον. Καὶ ἐξελθὼν ἀπ' αὐτῆς εἰσηλθεν ἐνδότερον τοῦ τῆς Νιτρίας ὄρους. Οὕτω γὰρ ἦν ἐκεῖ τότε συνεχῆ μοναστήρια. Οἰκοδομεῖ αὐτῷ δύο θόλους κελλίων, καὶ βιώσας ἄλλα εἰκοσι καὶ δύο ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κατορθώσας εἰς ἄκρον τὴν τῆς ἀσκήσεως ἀρετὴν, ἐν τῷ μονῆρῳ βίῳ ἐτελεύτησε· μάλλιοι δὲ ἐκοιμήθη ὁ ἅγιος Ἀμοῦν, ἑτῶν ἐξήκοντα δύο, δις οὐτ' ἔτους ὄρων τὴν μακαρίαν σύμβιον αὐτοῦ.

ΠΑΤΡΟΛ. Gr. XXXIV.

A Μόνου οὖν αὐτοῦ ἐν ταῖς Νιτρίας ὑπάρχοντος, φέρουσιν παῖδα λυσσῶντα πρὸς αὐτὸν, ἀλύσει δεδεμένον· λυσσῶν γὰρ δῆξας κύων, ἐκείνῳ τὴν λύσσαν μετέδωκεν. Ἐσπάρασεν οὖν ἑαυτὸν ὄλον, ἀφορήτως ἔχων τὸ πάθος. Ὡς γοῦν ἴδεν αὐτοῦ τοὺς γονεῖς πρὸς τὴν ἱεσίαν χωροῦντας, Τί μοι κόπους παρέχετε, φησὶν, ὦ ἄνθρωποι, τὰ ὑπὲρ τὴν ἐμὴν ἀξίαν ἐπιζητοῦντες, ἔχοντες οὖν ἐν χερσὶ τὸ βοήθημα; ἀπόδοτε γὰρ τῇ χήρᾳ τὸν βοῦν ἐν λαθραίως ἀπεκτείνετε, καὶ ὕγιες ὁμῖν ὁ παῖς ἀποδοθήσεται. Οἱ δὲ ὡς ἠλέγχθησαν, χαίροντες ἐποίησαν τὰ προσταχθέντα, τοῦ παιδὸς ὑγιάναντος εὐξαμένου αὐτοῦ.

Ἄλλοι δὲ παρήσαν πρὸς αὐτὸν ἐπισκέψεως ἕνεκα· πρὸς οὓς δοκιμάζων τὴν γνώμην αὐτῶν ὁ ἀνὴρ ἔλεγεν· Πίθον μοι ἕνα κομίσατε, ἵνα ἔχω ὕδωρ ἱκανὸν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐρχομένων. Οἱ δὲ ὑπέσχετο δι' αὐτῶν ἐνεγκεῖν. Μεταμεληθεὶς δὲ ὁ ἕτερος; παραγενομένος εἰς τὴν κώμην, λέγει τῷ ἐτέρῳ· Οὐκ ἀποκτενῶ μου τὴν κάμηλον, οὐδὲ ἐπιτίθημι τὸν πίθον ἐπ' αὐτήν, ἵνα μὴ ἀποθῆνῃ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἄλλος, τὰς οικείας ὑποζεύξας ἄνους, πολλῶν καμάτιν τὸν πίθον ἀπήνεγκεν. Προλαβὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἀμοῦν εἶπεν· Τί ἐστὶ ἡ κάμηλος τοῦ ἐτέρου σου τέθνηκεν, ἔως οὗτο σὺ ἐνταῦθα παραγέγονας; Ὁ δὲ ὑποστρέψας, εὔρεν αὐτὴν ἀπὸ λύκων βεθρωμένην. Πολλὰ τε καὶ ἄλλα ὁ ἀνὴρ διεπράξατο.

Τούτου θαῦμα διηγήσατο ὁ μακάριος Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας; γράψας εἰς τὸν περὶ Ἀντωνίου βίον, δετιπέρ ποτε μοναχῶν ἀποσταλέντων παρὰ Ἀντωνίου πρὸς αὐτὸν, καὶ φωνοῦντες αὐτόν. Ἦν γὰρ ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ ἐρήμῳ ὁ Ἀντώνιος. Ὡς δὲ ἀπίεσαν πρὸς αὐτὸν, ἀναστὰς ὁ γέρον συνεπορεύετο αὐτοῖς· ὅτι παρέρχεσθαι ποτε μέλλων τὸν Λύκον ποταμὸν ἕμα Θεοδώρῳ μαθητῇ αὐτοῦ, εὐλαβεῖτο ἀποδύσασθαι, ἵνα μὴ γυμνὸν ἑαυτὸν ἴδῃ ποτέ. Καὶ ἐν τῷ διαπορεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν εὐρέθη τοῦ ποταμοῦ, ὡς ἐν ἐκστάσει περάσας δίχα πορθμοῦ ὑπὸ ἀγγέλων μετενεχθεὶς. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ κολύμβῳ διεπόρθμευσαν. Ὡς δὲ παρεγένετο πρὸς Ἀντώνιον, πρῶτος ὁ Ἀντώνιος εἶπεν πρὸς αὐτόν· Τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφθέντός μοι πολλὰ περὶ σοῦ, καὶ τὴν μετὰθεσίην σου δηλώσαντός μοι, ἀναγκαίως σε πρὸς ἑμαυτὸν προσεκαλεσάμην, ἵνα ἀλλήλων ἀπολαύσαντες, ὑπὲρ ἀλλήλων προσευσωμεν. Τάξας δ' αὐτὸν ἐν τότῳ τινὶ κωχωρισμένῳ μακρὰν, μὴ ἀναχωρεῖν ἐκείθεν μέχρι τῆς μεταθέσεως προετρέφατο. Τελειωθέντος δὲ αὐτοῦ κατὰ μόνας, ἴδεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὁ Ἀντώνιος ἀναλαμβανομένην εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ ἀγγέλων. Οὗτος ἐστὶν ὁ Ἀμοῦν, ὁ οὕτως βιώσας, καὶ οὕτως τελευτήσας, ὡς τὸν μακάριον Ἀντώνιον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἰδεῖν ὑπὸ ἀγγέλων ἀναγομένην εἰς τὸν οὐρανόν. Τοῦτον τὸν Λύκον ποταμὸν μετὰ δειλίας ἐγὼ πορθμῷ παρηλθὼν ποτε. Διῶρξ γὰρ ἐστὶ τοῦ μεγάλου Νεῖλου

ΚΕΦΑΛ. Θ΄.

Βίος τοῦ ἀββᾶ Ἰωρ.

Ἐν τῷ ὄρει τούτῳ τῆς Νιτρίας γέγονεν ἀνὴρ τις θαυμάσιος, ἀββᾶ Ἰωρ ὄνομα (30) αὐτῷ, Πατὴρ μονᾶς ἔχων ἀδελφῶν χιλίων, σχῆμα ἔχοντας ἀγγελικόν, ἐνενηκοντα ἔτη που ὑπάρχων, οὐκ ἀπεβάλετο ἐκ τοῦ πλήθους τοῦ σώματος, λαμπρῶς ἄγαν καὶ φαίδρῶς

τῷ προσώπῳ, ὡς καὶ δρώμενον μόνον, δυσωπήσιμον εἶναι τὸν ἄνδρα. Οὗτος πολλά πρότερον κατ' ἑαυτὸν ἀσκήσας ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ πορρωτέρῳ, ὕστερον ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ τὰ μοναστήρια συνεκρότησεν, ἔλοσφουτεύσας χερσὶν οἰκειαίς, ξύλων οὐκ ὄντων ἐν τῷ τόπῳ, ὡς ὕλην εἶναι τινα ἐν τῇ ἐρήμῳ πυκνήν. Ἔλεγον γὰρ ἡμῖν οἱ περὶ αὐτὸν Πατέρες, ὅτι οὐδὲ βλαττὸς ἦν ὠδὲ ποτε, ὅτε πρὶν ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῆς ἐρήμου παρεγένετο· ἐφύτευον δὲ αὐτὸ, ἵνα μὴ διὰ τινα χρεῖαν οἱ συνεκρότηται πρὸς αὐτὸν ἀδελφοὶ ἀναγκασθῶσιν περιάγειν· ἀλλὰ πᾶσαν πρόνοιαν αὐτῶν ἐποιεῖτο, εὐχόμενος τῷ Θεῷ, καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἀγωνιζόμενος, ἵνα ἐν μηδενὶ λείπωνται τῶν ἀναγκαίων, καὶ μὴ πρόφασιν αὐτοῖς βραθυμίας γένηται τις. Οὗτος ἐν τῇ ἐρήμῳ πρῶτον διάγων, ἥσθην μὲν βοτάνας καὶ ῥίζας γλυκείας, ἔπιεν δὲ καὶ ὕδωρ ὅτε ἤβρισκον, ἐν εὐχαίς καὶ ὕμνοις διατελῶν πάντα τὸν χρόνον. Ὡς δὲ λοιπὸν τὴν τελευτὴν τοῦ γήρωος ἐφθασεν ἠλικίαν, ἀγγελοῦ αὐτῷ φαίνεται κατ' ὄναρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, λέγων, ὅτι Ἔσθι εἰς ἔθνος μέγα, καὶ πολὺν λαὸν πιστευθήσῃ, ἔσονται δὲ οἱ σωζόμενοι διὰ σοῦ χιλιάδες δέκα· οὐσπερ ἐὰν ἐνταῦθα κερδήσῃς, τοσοῦτων ἀρετῆς ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Καὶ μηδὲν διστάσεις, φησὶν ὁ ἀγγελος πρὸς αὐτόν. Οὐδέποτε γὰρ σοὶ λείψει τῶν πρὸς τὴν χρεῖαν, ἄχρι τῆς τελευτῆς σου, ὁσάκις ἂν ἐπικαλέσῃ τὸν Θεόν. Ταῦτα ἀκούσας, ἐπὶ τὴν πλησίον ἔρημον ὤρμησεν, καταμόνας πρῶτον διάγων· καλύθει γὰρ μικρὸν ἵε ἑαυτῷ κατασκευάσας, λαχάνους συνθέτους μόνον ἀρκοῦμενος, πολλάκις δὲ καὶ δι' ἑβδομάδος μόνης μεταλαμβάνων, ἀγράμματος μὲν ὢν τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὴν οἰκουμένην ἤρχετο, χάρις αὐτῷ θεόθεν δίδεται, καὶ τὰς Γραφὰς ἐξωθεν ἀπεστήθιζεν. Ἐπιδοθέντος γὰρ αὐτῷ βιβλίου παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἐμπειροῦ τῶν γραμμάτων, οὕτως λοιπὸν ἀνεγίνωσκον. Εἰλήφει δὲ καὶ ἑτέραν χάριν, τὴν κατὰ δαιμόνιον ἔλασσαν· ὡς πολλοὺς τῶν πασχόντων καὶ μὴ βουλομένων αὐτοὺς παριστῆναι βούοντας αὐτοῦ τὴν πολιτείαν· ἴασαις τε τὰς ἄλλας ἐπιτελῶν οὐκ ἐπαύετο, ὡς συναχθῆναι πρὸς αὐτὸν μοναχοὺς τρεῖς χιλιάδας. Ἰδὼν δ' ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος, καὶ περιχαρὴς γενόμενος, ἥσπασατο καὶ περιεπιτύξατο. Νίψας δὲ τοὺς πόδας ἡμῶν χερσὶν οἰκειαίς, πρὸς διδασκαλίαν ἐτρέπετο. Ἐμπειροῦ γὰρ ἦν ἴλιαν τῶν Γραφῶν, θεόθεν τὴν χάριν ταύτην δεξάμενος. Πολλὰ δὲ τῶν Γραφῶν λύσας ἡμῖν κεφάλαια, καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν παραδοὺς, ἐπὶ τὰς εὐχὰς προστρέπετο. Ἔθος γὰρ τοῖς μεγάλοις, μὴ προῖσθαι τι τῆς σαρκὸς, πρὶν τὴν πνευματικὴν τροφήν τῇ ψυχῇ παραδοῦναι· αὕτη δὲ ἐστὶν τοῦ Χριστοῦ κοινωνία. Μεταλαβόντες οὖν ταύτης καὶ εὐχαριστήσαντες, ἐπὶ τὴν τράπεζαν προστρέπετο αὐτοῖς ἡμᾶς, αὐτὸς αἶε τῶν σπουδαίων ὑπομιμνήσκων, καθήμενος καὶ λέγων ἡμῖν τὰ πρὸς σωτηρίαν. Ἦν γοῦν τοιοῦτος· ὁ ἄνθρωπος ἐπίδοξος ἐν πολλοῖς Πατράσιν· ὡς πολλῶν μοναχῶν πρὸς αὐτὸν ἐρχομένων, πάντας τούτους παρόντας ἀδελφοὺς συγκαλούμενον, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ κελλία αὐτοῖς ποιεῖν, τοῦ μὲν πληθὺν ἐπιδιδόντος, τοῦ δὲ κλίνονον, ἄλλου δὲ ὕδωρ ἀντλοῦντος, ἄλλου δὲ ξύλα κόπτοντος. Καὶ ἀποτελεσθέντων αὐτοῖς τῶν κελλίων, αὐτὸς τὰς χρεῖας ἐπήρκει τοῖς ἐρχομένοις. Οὗτος ψευδάδελφόν ποτε ἐλθόντα πρὸς

αὐτόν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἀποκρυψάμενον, ἐλέγξας αὐτὸν ἐπὶ πάντων, εἰς μέσον τὰ εἰδη προσήνεγκεν· ὥστε μηκέτι τολμᾶν τινα ἐπὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι, τοσαύτην χάριν ἀρετῆς ἔχοντος, ἦν διὰ τῆς πολλῆς καὶ καλῆς πολιτείας αὐτῷ συνελέξατο. Ἦν δὲ ἰδεῖν τὸ πλῆθος τῶν σὺν αὐτῷ μοναχῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀγγέλων χοροὺς ὁμοῦντων τὸν Θεόν.

Ἡ πολλὴν προσεμαρτύρει ἀρετὴν πᾶσα μὲν ἡ ἀδελφότης, ἐξαιρέτως δὲ ἡ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Μελάνη, πρὸ ἐμοῦ εἰσελθούσα εἰς τοῦτο τὸ ἕρος. Ἐγὼ γὰρ αὐτὸν οὐ καταλιπαρὰ ζῶντα. Ταῦτα δὲ ἔλεγον ἐν τοῖς διηγήμασιν ἀνδραγαθήματα τοῦ ἀνδρός, ὅτι οὐτε ἐψεύσατο ποτε, οὐτε ὁμοσεν, οὐτε κατηράσατο τινα, οὐτε ἐκτὸς χρεῖας· ἐλάλησεν τί ποτε.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Περὶ Παμβῶ.

Τοῦτου τοῦ ἕρους ἐγένετο πάρικος ὁ μακάριος Παμβῶ, διδάσκαλος Διοσκόρου τοῦ ἐπισκόπου, καὶ Ἀμμωνίου, καὶ Εὐσεβίου, καὶ Εὐθυμίου τῶν ἀδελφῶν, καὶ Ὀριγένους τοῦ ἀδελφιδοῦ Ἀρακοντίου ἀνδρός ἐνδόξου καὶ θαυμαστοῦ. Οὗτος ὁ Παμβῶ πολὺ μὲν καὶ μέγала εἶχεν ἀνδραγαθήματα καὶ προσηφύματα πλείστα καὶ διάφορα· ἐν οἷς καὶ τοῦτο αὐτοῦ ἦν πλεονέκτημα ἐν τοῖς μεγάλοις αὐτοῦ κατορθώμασιν· τοσοῦτον ἦν ὑπερόπτης χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου, ὅσον ἀπῆται ὁ Δεσποτικὸς λόγος. Ἐν οἷς διηγεῖτό μοι ἡ μακαρία Μελάνη, ὅτι Ἐν ἀρχαῖς παρατιμωμένη εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, καὶ ἀκούσασα περὶ τῆς τοῦτου ἀρετῆς, τοῦ μακαρίου Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ξενοδόχου περὶ αὐτοῦ μοι διηγησάμενος, καὶ ὀδηγήσαντος πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον, ὅτι προσήνεγκα αὐτῷ ἀργενταρίαν τριακασίων λιτρῶν ἀργύρου, παρακαλέσασα αὐτὸν ἐκ τῶν πραγμάτων μου μετασχεῖν. Ὁ δὲ, φησὶ, καθεζόμενος, καὶ πλέκων θαλλοὺς, ἠλόγησέν με φωνῇ μόνῃ εἰπόν· Ὁ Θεὸς δώσει σοὶ τὸν μισθόν. Καὶ λέγει τῷ οἰκονόμῳ αὐτοῦ Ὀριγένει· Δέξαι καὶ οἰκονόμησον αὐτὰ πᾶσι τοῖς κατὰ Λιθύνην, καὶ τοῖς ἐν ταῖς νήσοις ἀδελφοῖς· ταῦτα γὰρ τὰ μοναστήρια κίνετα πλέον παρὰ τὰ ἄλλα· παραγγέλλας αὐτῷ μηδενὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ δοῦναι ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρήματος, διὰ τὸ εὐπορωτέραν εἶναι τὴν χώραν. Ἐγὼ δὲ, φησὶν, ἐστῶσα ἐξεδεχθῆμην παρ' αὐτοῦ εὐλογίαις τιμηθῆναι, ἢ κἂν λόγῳ δοξασθῆναι ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ δόσει. Καὶ μηδὲν ὄλωσ παρ' αὐτοῦ ἀκούσασα, εἶπον αὐτῷ, ὅτι Κύριε, ἵνα ἴδῃς πόσον ἐστίν, τριακῶσαι λίτραι ἀργύρου εἰσίν. Ὁ δὲ πάλιν καὶ ἐπὶ τούτῳ μὴδ' ὄλωσ ἀνανεύσας, ἢ κἂν προσεχῶν τῷ σκεύει τῆς θήκης, ἀπεκρίνατό μοι, Ἡ ἐνήνοχος αὐτὸ, τέκνον, παρὰ σοῦ μαθεῖν τὴν ποσότητα τοῦ σταθμοῦ χρεῖαν οὐκ ἔχει. Ὁ γὰρ τὰ δρη σταθμίσας, καὶ τὰς νάπας στήσας ζυγῶν, πολλῷ πλέον ἐτίσταται τὴν ποσότητα τοῦ ἀργύρου. Εἰ μὲν γὰρ ἐμοὶ αὐτὸν εἰδὼς, καλῶς ἂν μοι καὶ τὸν σταθμὸν ἔλεγε· εἰ δὲ τῷ Θεῷ αὐτὰ προσήνεγκας, τῷ καὶ τοὺς δύο ὀβολοὺς μὴ παριδόντι, ἀλλὰ πλέον πάντων τούτους τιμῶσάντι, σίωπα, ἡσύχαζε. Οὕτως οὖν ὀκονόμησεν, φησὶν, ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἐν τῷ εἰσελθεῖν με εἰς τὸ ἕρος. Μετ' ὀλίγον χρόνον κεκοίμηται ὁ ἄνθρωπος Θεοῦ μὴ νοσήσας, μὴ ἀλγήσας τι τῶν τοῦ σώματος μελῶν, ἀλλὰ τὴν σπυρίδα καταράπτων μεταστελιστὸς με, καὶ

erat enim vultu nitido et alacri, adeo ut cum vel solum videretur, vir esset reverendus. Is cum longe ante se in alteriore exercisset solitudine, postea in propiori solitudine congregavit monasteria, palude propriis plantata manibus, cum ligna non essent in eo loco, adeo ut esset densa silva in solitudine. Dixerunt enim nobis qui cum eo erant Patres, quod ne germen quidem illic erat, quando vir ille venit ex solitudine. Ipsam autem plantavit, ne propter res necessarias, qui ad ipsum conveniebant fratres, cogerebantur circumire; sed eorum omnem gerebat curam, Deum orans, et pro eorum salute decertans, ut nihil eis deceret necessarium, nec esset eis ullus socordia prætextus. Is primum quidem degens in solitudine, vescabatur herbis et dulcibus radicibus: aquam quoque bibebat quando inveniebat, in precibus et hymnis toto tempore perseverans. Postquam autem pervenit ad perfectam ætatem senectutis, angelus ei apparuit in somnis, dicens in solitudine: Eris in gentem magnam, et magnus tuæ fidei credetur populus. Qui per te autem salvi fient, erunt decies mille: quos si hic lucrifeceris, totidem tibi parebunt in futuro sæculo. Neque quidquam dubitaveris, ait ei Angelus: nihil enim tibi deficiet eorum quæ sunt ad usum necessaria, usque ad mortem tuam, quoties Deum invocaveris. Hæc cum audisset, venit ad propinquam solitudinem, seorsum primum degens, sibi quodam parvo constructo tugurio, solum compositis contentus oleribus; sæpe etiam semel solum vescens in hebdomada. Atque erat quidem primum illitteratus; postquam autem venit ex solitudine in terram habitam, ei gratia fuit data divinitus, et Scripturas expromebat memoriter. Ei enim libro dato a fratribus, ita deinceps legebat tanquam peritus litterarum. Aliam quoque acceperat gratiam, nempe dæmonum expellendorum, adeo ut multi ex iis qui laborabant, etiam eo nolente, clamantes ejus vitam ostenderent. Alias quoque curationes non cessabat peragere. Quo factum est ut ad eum convenirent tria millia monachorum. Cum eos autem vir ille vidisset, lætitiæ affectu eos salutavit, et complexus est. Cum pedes eorum propriis lavasset manibus, conversus est ad doctrinam; erat enim valde peritus litterarum, ut qui hanc gratiam accepisset divinitus. Cum autem Scripturarum multa solvisset capita, et fidem tradidisset orthodoxam, adhortatus est ad preces. Viris enim magnis mos est, nihil carnis admittere, priusquam spiritale alimentum animæ tradiderint; hæc autem est Christi communio. Cum ejus ergo fuissent participes, et egissent gratias, hortatus est ad mensam, ipse semper inter sedendum eos admonens eorum quæ sunt bona et honesta, et dicens eis ea quæ pertinent ad salutem. Fuit ergo hic vir clarus inter multos Patres, adeo ut cum multi ad eum venirent monachi, omnes præsentibus fratres convocans, in uno die eis cellas faceret: uno quidem subministrante lutum, altero vero laterem, alio autem hauriente aquam. Perfectis autem cellis, ipse præbebat venientibus quæ erant necessaria. Is falsum fratrem, qui ad

eum aliquando venerat, et vestes suas occultaverat, cum coram omnibus arguisset, in medium produxit. Quo factum est ut nemo auderet deinceps apud eum mentiri, cum tantam haberet gratiam, quam per honestam suam vitam sibi collegerat. Licebat autem videre multitudinem eorum qui cum ipso erant monachorum in ecclesia, tanquam angelorum choros Deum laudantium.

Magnam huic sancto, suo testimonio tribuit virtutem universa fraternitas: præcipue autem ancilla Dei Melania, quæ hunc montem ante me est ingressa. Ego enim eum non offendi vivum. Hæc autem præclara de hoc viro narrabat, quod nec unquam sit mentitus, neque juraverit, neque ulli male sit precatus, neque locutus sit nisi opus esset.

CAPUT X.

Vita abbatis Pambo (25).

Hujus montis æcola fuit etiam abbas Pambo, qui fuit magister Dioscuri episcopi Ammonii et Eusebii et Euthymii fratrum, et Origenis filii (26) fratris Dracontii viri illustris et admirabilis. Hic Pambo multa quidem habebat et varia privilegia: inter cætera autem quæ recte et ex virtute ab eo gerebantur, hoc habebat quo erat reliquis superior, quod scilicet aurum et argentum despiciebat, quantum postulat ratio dominica. Unde mihi narravit beata Melania quod cum ab initio Roma venisset Alexandriam, et de ejus virtute audiisset a beato Isidoro presbytero et xenodocho, qui de eo mihi narravit, et ad ipsum deduxit in solitudinem. Ad eum, aiebat, attuli vasa argentea trecentarum librarum argenti, rogans eum ut rerum mearum esset particeps. Ille autem, inquit, operans, et ramos texens mihi benedixit, voce magna dicens: Deus det tibi mercedem. Et dixit suo œconomo Origeni [Al., Theodoro]: Accipe, et ea dispensa: universæ fraternitati quæ est in Libya et in insulis. Hæc enim monasteria magis indigent: ei præcipiens ut ex eo nihil daret iis qui erant in Ægypto, propterea quod sit regio ditior et abundantior. Ego autem, inquit, stans expectabam ut vel benedictionibus ab eo honorarer, vel verbo saltem laudarer ob tantum donum. Cum vero nihil omnino ab eo audissem, ei dixi: Domine, ut scias quantum sit, sunt trecentæ libræ argenti. Is autem rursus cum ad hoc ne omnino quidem annuisset, et nec ad vasis quidem thecam attendisset, respondit: Is cui hæc attulisti, o filia, non opus habet ut a te discat quantitatem ponderis. Qui enim montes appendit et saltus statera (Isa. xl, 12), multo magis scit quantitatem tui argenti. Si enim hæc mihi dares, recte mihi pondus dixisses; sed si Deo ea obtulisti, qui ne duos quidem obolos (27) despexit, sed eos plus quam omnia æstimavit (Marci xii, 42), tace. Sic ergo, inquit, dispensavit gratia Domini, dum ingressa sum in hunc montem. Brevi autem post tempore dormiit homo Dei, nec ægroians, nec in ulla parte corporis dolorem sentiens, sed sportam contextens se accersit, et cum adesset jam extre-

mus stimular, dicit mihi : Cape hanc sportam a meis manibus, ut tui memineris. Nihil enim habeo aliud quod tibi relinquam. Et cum hoc dixisset, excedit sine febre, cum esset annorum septuaginta, Domino commendans spiritum. Quem cum ego curassem (28), et linteis sancti corpus involvissem et deposuissem, recessi a solitudine, usque ad diem mortis mecum habens illam sportam. Hic Pambon cum esset moriturus, in ipsa hora excessus, eum circumstantibus Origene presbytero ac œconomio (29), et Ammonio viris inlytis, et reliquis fratribus, dicitur hoc dixisse : Ex quo veni in hunc locum solitudinis, et meam œdificavi cellam, et hic habitavi, nullus fuit dies quo non aliquid operis fecerim meis manibus : nec memini me ab aliquo panem gratis datum comedisse ; nec me in hanc horam pœnitet **716** alicujus sermonis, quem dixerim ; et sic ad Deum recedo, ut qui nec pius quidem ac religiosus esse cœperim. Hoc quoque de eo ferebant testimonium Christi servi Origenes et Ammonius, quod nunquam de re aliqua interrogatus, quæ vel ad Scripturam, vel ad actionem negotiumve aliquod pertineret, statim responderit, sed dixerit : Nondum inveni quod respondeam ; sæpe autem præterierant tres menses, et non dabat responsum, dicens : Nondum comprehendi. Tam considerate quidem ex Deo dabat responsa, ut a Deo cum omni metu omnes acciperent. Dicebatur enim hanc virtutem etiam supra magnum Antonium, et super omnes sanctos exercuisse, nempe ut esset in loquendo accuratus et perfectus.

CAPUT XI.

Vita abbatis Pior (30).

Fertur autem præter alia hæc quoque actio sancti Pambon, quod Pior, qui se in vita exercebat monastica, ad ejus cellam aliquando accedens, proprium panem detulit. Cum eum autem Pambon reprehendisset, dicens : Cur hoc fecisti ? respondit Pior : Ne te gravarem. Itaque tacitus eum dimisit. Post aliquantum autem temporis accedens magnus Pambon ad cellam Pior, panem suum secum madefactum attulit. Ab eo autem rogatus, quam de causa panem attulisset madefactum, respondit Pambon : Ideo madefeci, ne ego quoque te gravarem.

CAPUT XII.

Vita abbatis Ammonii (31) et fratrum simul cum sororibus.

Ammonius, qui fuit magni Pambo discipulus, simul cum tribus fratribus et duabus sororibus, cum pervenissent ad summum pietatis ac religionis, venerunt in solitudinem, et seorsum fecerunt utrumque monasterium, virorum scilicet et mulierum, ita ut satis magnum intercederet spatium. Quoniam autem insigniter doctus erat virorum optimus Ammonius, quædam civitas desideravit eum habere episcopum. Qui cum accessissent ad beatum Timotheum episcopum, rogarunt eum ut eis episcopum ordinaret Ammonium. Ille autem dicit : Adducite eum ad me, et ego cum vobis ordinabo. Cum ergo cum magno auxilio ivissent ad eum comprehendendum, is conversus est in fugam. Cum vidisset autem se jam esse comprehensum, stans eos rogabat. Cum ii autem non parerent, juravit senex se rem non suscipere, neque

A posse egredi e solitudine. Ubi autem non cedebant, ipsis videntibus, arrepto forfice sinistram aurem sibi abscidit ad imum usque, eis dicens : Nunc intelligite fieri non posse ut ego fiam quod me cogitis, cum lex prohibeat ne ad sacerdotium provehatur is cui sunt aures amputatæ. Cum sic ergo eum dimisissent, recesserunt, et ad episcopum venientes hæc ei renuntiaverunt. Is autem eis dicit : Hæc lex in usu sit apud Judæos. Mihi autem si vel truncatum naribus adduxeritis qui sit bonis moribus, ego eum ordinabo. Euntes ergo eum rursus rogabant. Cum ipse autem non pareret, aggressi sunt eum vel vi adducere. Is autem eis juravit, dicens : Si me coegeritis, etiam linguam meam excindam. Eo itaque post hæc dimisso, recesserunt. Hujus Ammonii fertur hoc miraculum. Nunquam, inquit, si quando turpis voluptatis carunculae insurrectio ejus corpus invasit, corpori suo pepercit ; sed ferrum candens suis membris admovebat, adeo ut esset totus ulceratus. Ejus autem mensa talis fuit a juventute usque ad mortem, quod crudis scilicet vesceretur ; nihil enim unquam comedebat quod igni fuisset admotum, præter panem. Vetus autem et Novum Testamentum dicebat memoriter (32) ; et in doctorum virorum Origenis et Didymi, et Pierii et Stephani scriptis ita erat versatus, ut sexagies centena milia versuum percurreret, ut de eo ferunt testimonium magni quoque Patres in solitudine. Hujus autem feruntur etiam prophetiæ. Tantum autem valebat in consolandis fratribus qui erant in solitudine, quantum nullus alius.

Hoc ei suo suffragio tribuebat Evagrius, qui erat C vir discernendi vi præditus, se nullum hominem vidisse qui esset magis impatiibilis (33), et alienus ab omnibus animi perturbationibus (*Caute lege*).

[Hic idem sanctissimus cum a Rufino temporis illius præfecto prætorii multiplici supplicatione rogatus fuisset, ut magno illo Ammonio Constantinopolim ob necessarias eremi actiones adveniente, ipse quoque dignaretur venire, vehementer id precantibus sanctis diversarum provinciarum episcopis, aliisque quampluribus eremitis (qui ad dedicationem basilicæ, quam ipse condiderat, convenerant), memoratum Rufinum propriis manibus suscepit sacro fonte mundatum. Quem suæ conversationis merito plurimum veneratus est, sancto Ammonio cupiens in omnibus obedire : qui paulo post dormivit in Domino, sepultusque est in basilica quæ appellatur Ruffiniana ; in cujus sepulcro curari feruntur cuncti diversis febribus laborantes. *Ex Heraclide, cap. 2.*]

CAPUT XIII.

Vita abbatis Benjamin (31).

In hoc monte Nitriæ fuit vir admirabilis, qui vocabatur Benjamin, qui recte et ex virtute vitam egit annis octoginta. Qui cum summe virtutem exercuisset, dignatus fuit gratia curationum, adeo ut cuicunque manus imposuisset, aut quod benedixerat oleum dedisset, qui laborabat liberaretur ab omni ægritudine. Hic qui tanta gratia dignus fuerat habitus, octo mensibus ante obitum fuit hydropticus, et ejus corpus usque adeo intumuit, ut propter dolores inveniretur alius Job nostri temporis. Cum nos autem assumpsisset Dioscorus episcopus, qui tunc erat pres-

τοῦ τελευταίου κεντήματος πρὸς ἀπαρτισμὸν ὄντος, ἄσθαι τὸ πρᾶγμα, μὴ δὲ δύνασθαι ἐξελεῖν τῆς ἐρήμου. λέγει μοι, Δέξαι ταύτην τὴν σπυρίδα ἐκ τῶν ἐμῶν χειρῶν, ἵνα μέμνησάι μου. Ἄλλο γὰρ σοι οὐκ ἔχω τί καταλείψω. Ἐκλιμπάνει ἀπύρετος ἐτὼν ἑβδομήκοντα, παραθέμενος τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα· ὃν ἐνταφιάσασα ἐγὼ, καὶ θύναςαι τὴ σῶμα τοῦ ἁγίου ἐλίξασα, καὶ ἀποθεμένη, οὕτως ἀνεχώρησα τῆς ἐρήμου, ἕως ἡμέρας θανάτου τὴν σπυρίδα ἐκείνην μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσα. Οὗτος ὁ Παύμῶδ τελευτᾶν μέλλων, κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν τοῦ ἐκλιμπάνειν αὐτὸν, παρεστῶσιν Ὀριγένει τῷ πρεσβυτέρῳ καὶ οἰκονόμῳ, καὶ Ἀμμωνίῳ, ἀνδράσι περιβοήτοις, τοῦτο λέγεται εἰρηκέναι, ὅτι Ἄφ' οὗ ἦλθον εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς ἐρήμου, καὶ ψυχοδόμησά μου τὴν κέλλαν, καὶ ἔκρησα ἐνθάδε, οὐκ ἐκτὸς ἔργου τῶν ἐμῶν χειρῶν πεποίηκα ἡμέραν μίαν· οὐδὲ μέμνημαι δωρεὰν ἄρτον φαγῶν ἀπὸ τινος· οὐ μεταμέλωμαι ἕως τῆς ἄρτι ὥρας ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ ἐλάλησα. Καὶ οὕτως ἀπέρχομαι πρὸς τὸν Θεόν, ὡς μὴδὲ ἀρξάμενος τοῦ θεοσεθεῖν. Προσεμαρτύρουν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ Ὀριγένης καὶ Ἀμμωνίου ἀφηγούμενοι ἡμῖν, ὅτι οὐδέποτε ἐρωτηθεὶς λόγον παρὰ τινος ἢ Γραφικὸν ἢ ἄλλον τινα πραγματικόν, εὐθύς ἢ παρανατὰ ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἔλεγεν μὴδέπω τῶν ἀπὸκρισιν εὐρηκέναι. Πολλάκις δὲ παρήλθε καὶ ἐρίμῳ, καὶ οὐκ ἐδίδου ἀπόκρισιν, λέγων μὴ πω κατειληφέναι. Οὕτω μέντοι τὰς ἀποφάσεις ἐδίδου περιεσκεμμένως κατὰ Θεόν, ὡς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μετὰ παντὸς φόβου· τοὺς πάντας δέχεσθαι ταύτας. Ταύτην γὰρ τὴν ἀρετὴν ἐλέγχετο καὶ ὑπὲρ τὸν μέγαν Ἀντώνιον, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁγίους ἐσχηκέναι τὴν εἰς τοὺς λόγους ἀκριβείαν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Περὶ Πίωρ.

Φέρεται δὲ πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ αὕτη ἡ πράξις τοῦ ἁγίου Παμβῶ· ὅτι ὁ μακάριος Πίωρ ὁ ἀσκητὴς παραβαλὼν αὐτοῦ τῇ κέλλῃ ποτὲ, ἴδιον βαστάσας ἀπήνεγκεν ἄρτον. Ἐγκληθεὶς δὲ παρ' αὐτοῦ, Τίνος ἔνεκεν τοῦτο πεποίηκας; ἀπεκρίνατο ὁ Πίωρ, ἵνα μὴ σε βαρῆσω, ὃν σιωπήσας οὕτως ἀπέλυσεν. Μετὰ τινα χρόνον παραβάλλει ὁ μέγας Παμβῶ τῇ κέλλῃ τοῦ Πίωρ· καὶ βρέξας τὸν ἄρτον αὐτοῦ, οὕτως ἀπήνεγκεν. Ἐρωτηθεὶς δὲ παρ' αὐτοῦ δι' ἣν αἰτίαν βεδρεγμένον ἀπήνεγκεν, ἀπεκρίνετο ὁ Παμβῶ· ἵνα μὴ κἀγὼ σε βαρῆσω, ἔβρεξα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Περὶ Ἀμμωνίου.

Ὁ Ἀμμώνιος οὗτος μαθητὴς γεγονὼς τοῦ μεγάλου Παμβῶ ἅμα τρισὶν ἀδελφοῖς ἐτέροις, καὶ δυσὶν ἀδελφαῖς, εἰς ἄκρον φιλοθείας ἐλάσαντες, κατειλήφασιν τὴν ἐρημον, καὶ ἀμφοτέρως τὰς μονὰς κατ' ἴδιαν ποιήσαντες τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, ὡς ἱκανὸν ἀπέχειν ἀπ' ἀλλήλων διάστημα. Ἐπεὶ δὲ καθ' ὅπερ βολὴν φιλόλογος ἦν ὁ ἄριστος τῶν ἀνδρῶν Ἀμμώνιος, πόλις τις τούτου ἤρξασθη εἰς λόγον ἐπισκοπῆς. Καὶ προσελθόντες Τιμοθέῳ τῷ μακαρίῳ ἐπίσκοπῳ, παρεκάλουν αὐτὸν χειροτονῆσαι αὐτοῖς ἐπίσκοπον τὸν Ἀμμώνιον. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Φέρετέ μοι αὐτὸν καὶ χειροτονῶ ὑμῖν τοῦτον. Ἀπελθόντων οὖν αὐτῶν μετὰ βοηθείας πολλῆς εἰς τὸ συλλαβέσθαι αὐτὸν, εἰς φυγὴν οὕτος ἐτρέπη. Ἰδὼν ἐξ ὅτι λοιπὸν κατειλήφθη, στάς παρεκάλει αὐτούς. Μὴ κειθόμενων δὲ αὐτῶν, καὶ διώμνυτο μὴ καταδέχε-

σθαι τὸ πρᾶγμα, μὴ δὲ δύνασθαι ἐξελεῖν τῆς ἐρήμου. Ὡς δὲ οὐ συνεχώρουν αὐτῷ, βλεπόντων πάντων ἀφαρπάσας ψαλίδα, τὸ ἀριστερὸν οὖς ἑαυτοῦ ἕως τοῦ πυθμένος ἐψάλισεν, λέγων αὐτοῖς, Κἂν ἀπὸ τοῦ νῦν πεπληροφόρησθε, ὅτι ἀδύνατόν με γενέσθαι λοιπὸν ὅπερ αὐτοὶ ἀναγκάζετε, τοῦ νόμου ἀπαγορεύοντες, ὡτόσμητον εἰς ἱερωσύνην μὴ προάγεσθαι. Οὕτως οὖν ἀφέντες αὐτὸν ἀνεχώρησαν, καὶ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν ταῦτα τῷ ἐπισκόπῳ. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Οὗτος ὁ νόμος παρὰ Ἰουδαίους πολιτευέσθω· ἐμοὶ δὲ καὶ βινότημητον, ἔαν ἐνέγκητε μόνον ἄξιον τοῖς τρόποις ὄντα, χειροτονῶ. Ἀπελθόντες οὖν πάλιν παρεκάλουν αὐτόν. Μὴ πειθομένον δὲ τοῦ ὅσιου ἀνδρός, ἐπεχείρουν καὶ βίαν προσάγειν αὐτῷ. Ὁ δὲ διωμόσατο αὐτοῖς εἰπὼν, ὅτι Ἐὰν ἀναγκάσῃτέ με, καὶ τὴν γλῶσσάν μου ἀποτέμνω. Ἐπὶ τούτοις ἀφέντες αὐτὸν ἀνεχώρησαν. Τούτου τοῦ ἁγίου Ἀμμωνίου φέρεται τοῦτο τὸ θαῦμα. Οὐδέποτε, φησί, τῷ σωματικῷ αὐτοῦ ἡδονῆς ἐπαναστάσης ἀτόπου γεγυνοίας, τοῦ σαρκίου αὐτοῦ ἐφείσαστο, ἀλλὰ σίδηρον ἐκπυρακτώσας προσετίθει τοῖς μέλεσιν ἑαυτοῦ, ὡς πάντοτε αὐτὸν ἠλωκόμενον εἶναι. Ἡ μέντοι τράπεζα αὐτοῦ τοιαύτη γέγονεν ἐκ νεότητος ἕως θανάτου ὡμοφαγία. Οὐδὲν γὰρ ὃ διὰ πυρὸς δίει· ἔφαγέν ποτε ἐκτὸς ἄρτου. Παλαιὰν δὲ καὶ Καινὴν Γραφὴν ἀπεστήθισεν· καὶ ἐν συγγράμμασιν ἀνδρῶν λογάδων Ὀριγένους τε καὶ Διδύμου, καὶ Πιερίου, καὶ Στεφάνου διήλθεν μυριάδας ἑξακοσίας. Ταῦτα δὲ μαρτυροῦσιν αὐτῷ καὶ οἱ μεγάλοι τῆς ἐρήμου Πατέρες. Τούτου καὶ προφητεία φέρονται. Παρακλητικὸς δὲ ἦν τοσοῦτον τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀδελφοῖς, εἰ καὶ τις ἄλλος.

Τούτῳ ψήφους ἐδίδου ὁ μακάριος Εὐάγγελος ἀνὴρ πνευματοφόρος καὶ διακριτικὸς, λέγων, ὅτι Οὐδέποτε αὐτοῦ ἀπαθέστερον ἔώρακα ἀνθρώπων. Οὗτος ὁ μακάριος πολλαῖς ἱκεσίαις καταδουσωπηθεὶς παρὰ Ῥουφίνου τοῦ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων, εἰ; τοὺς καιροὺς ἐκείνους ἐλθόντος τοῦ μεγάλου Ἀμμωνίου ἐν Κωνσταντινῷ πόλει διὰ χρείας τῶν τῆς ἐρήμου πολιτῶν, ἱκανῶς παρακληθεὶς, καὶ παρὰ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, τῶν ἐκ διαφόρων ἐπαρχῶν, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐρήμου συνελθόντων, εἰς τὰ καταθέσια τῶν ἁγίων ὕψηρ αὐτὸς ἐκτίσεν μαρτυρίου (43), ἐν αὐτοῖς τοῖς καταθεσίαις ἀποδέχεται τὸν Ῥουφίνον ὁ ἅγιος ἀπὸ τοῦ ἀχράντου βαπτίσματος παρὰ τῶν ἐπισκόπων, ὃν ἐσεδάσθη ἀξίως τῆς αὐτοῦ πολιτείας, εἰς πάντα ὑπακούσας τῷ ὀσίῳ ἀνδρὶ Ἀμμωνίῳ. Ὅς μετ' ὀλίγον χρόνον κοιμᾶται, καὶ θάπτεται· ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ λεγομένῳ Ῥουφινιαναῖς (44). Οὗ τὸ μνήμα λέγεται θεραπεύειν πάντας τοὺς ριγαιζομένους.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ Βενιαμίν.

Ἐν τούτῳ τῷ ἔρει τῆς Νιτριδας γέγονεν ἀνὴρ τις θαυμαστός, ὀνόματι Βενιαμίν καλούμενος, ζῶν βιωίας ἐνάρετον ἔτεσιν, ὀγδοήκοντα. Καὶ εἰς ἄκρον ἀσχῆσας τὴν ἀρετὴν κατηξιώθη χάρισματος ἰαμάτων, ὡς παντὶ ᾧ ἂν χεῖρας ἐπέτιθει, ἢ ἔλαιον εὐλογήσας· ἐδίδου, πάσης ἀπηλλάττετο ἀρρώστιας ὁ ἐνοχλούμενος. Οὗτος ὁ τοῦ τηλικούτου χάρισματος καταξιώθεις πρὸ ἔκτου μηνῶν τῆς κοιμήσεως ὕδρωπίασεν. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὠχώμασεν τὸ σῶμα αὐτοῦ τῇ οἰδήσει, ὡς ἄλλοι ἰὼβ ταῖς ἀλγηδῶσιν εὐρεθῆναι· ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς. Παραλαβὼν οὖν ἡμᾶς

Διόσκορος· ὁ ἐπίσκοπος, τότε δὲ πρεσβύτερος ὢν τοῦ Ἰεροῦ τῆς Νιτρίας, ἐμὲ τε καὶ τὸν μακάριον Εὐάγριον, λέγει ἡμῖν· Δεῦτε, βλέπετε νέον Ἰώβ, ἐν τοιοῦτῳ ὄγκῳ σώματος, πάθει ἀνιάτῳ, ἀμετρον κερκτημένον εὐχαριστίαν. Ἀπελθόντες οὖν ἐθεασάμεθα τοσοῦτον ὄγκον τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὡς μὴ δύνασθαι τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς χειρὸς αὐτοῦ περιλαμβάνειν ταῖς δύο χερεῖς τῶν δακτύλων. Μὴ δυνάμενοι δὲ ἡμεῖς ἐνατενίζειν τῇ τοῦ πάθους δεινότητι, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἀπ' αὐτῶν ἀποστρέφομεν. Τότε λέγει ἡμῖν ὁ μακάριος ἐκεῖνος Βενιαμὴν· Ἐξέσασθε, τέκνα, ἵνα μὴ μου ὁ ἔσωθεν ἄνθρωπος ὀδρωπίσῃ. Τοῦτο γὰρ τὸ σῶμα οὐτε με εὐπαθεύοντα ὤνῃσεν, οὐτε δυσπαθεύοντα παρεβλάψεν. Τοὺς ὀκτώ οὖν μῆνας ἐκεῖνους δίφρος αὐτῷ πλατύτατος γέγονεν, ἐν ᾧ ἀδιαλείπτως ἐκαθέζετο, μηκέτι ἐν κλίνῃ ἀναπσεῖν δυνάμενος, διὰ τὰς λοιπὰς χρείας τοῦ σώματος. Καὶ ἐν τούτῳ ὢν τῷ ἀνιάτῳ πάθει ἄλλους ἴατο τοὺς, ἐν οἰοσθῆποτε οὖν νοσήμασι κατεχομένους. Ἀναγκαῖον τοίνυν ἡγησάμην ἐξηγήσασθαι τοῦτο τοῦ ἀγίου τὸ πάθος, ἵνα μὴ ξενίζώμεθα ὅταν τι περιστάτικόν δικαίως ἀνδράσι συμβαίῃ. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ γενναίου ἐκείνου, τὰ φίλα τῆς θύρας ἐπήρθη καὶ αἱ παραστάδες, ἵνα δυνηθῇ τὸ σῶμα ἐξενεχθῆναι τῆς κέλλης. Τοσοῦτος ἦν ὁ ὄγκος τοῦ σώματος τοῦ μακαρίου καὶ αἰδιμίμου Πατέρως Βενιαμὴν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ Ἀπολλωνίου.

Ἀπολλωνίος τις ὀνόματι ἀπὸ πραγματευτῶν, ἀποταξάμενος καὶ οἰκίσας τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας, μήτε τέχνην τὸ λοιπὸν μαθεῖν δυνάμενος, μήτε ἐπὶ ἀσκήσιν γραφικὴν, τῷ παραβεβηκέναι τὴν ἡλικίαν, ζήσας ἐν τῷ ὄρει εἰκοσι ἔτη, ταύτην ἔσχεν τὴν ἀσκήσιν. Ἐκ τῶν ἰδίων χρημάτων καὶ τῶν οἰκείων τόνων παντοία λατρικά καὶ κελλαρικά ἀγοράζων ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, πάσῃ τῇ ἀδελφότητι εἰς τὰς νόσους ἐπήρκει. Καὶ ἦν ἰδεῖν αὐτὸν βροθιον μέχρι τῆς ἐνάτης ὥρας κυκλεύοντα τὰ ἀσκητήρια, καὶ μοναστήρια, καὶ πάσας σκηνὰς τὰς ἐκεῖ, κατὰ θύραν εἰσερχόμενον καὶ ἐπισκοποῦντα, μὴ τις ἀνάκειται. Ἐδάσταζεν δὲ σταφίδας, ρόζας, ὠά, σιλίγνια, ὦν ἐπιδόνεται οἱ ἀρρώστους, ταύτην αὐτῷ λυσιτελοῦσαν εὐρῶν πολιτείαν εἰς τὸ γῆρας τοῦ Χριστοῦ δούλος· ὅστις τελευτῶν μέλλων, ὁμοίῳ ἑαυτοῦ καταλιμπάνει τὰ γρυτάρια, παρακαλέσας αὐτὸν ταύτην ἐκτελεῖν τὴν διακονίαν. Πεντακισχιλίων γὰρ οἰκούντων μοναζόντων τὸ ὄρος ἐκεῖνο, χρεία καὶ τῆς τοιαύτης ἐπισκέψεως, διὰ τὸ ἔρημον εἶναι τὸν τόπον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ', ΙΓ'.

Περὶ Παησίου καὶ Ἡσαίου.

Ἐτέρως τις Παῆσιος καὶ Ἡσαῖος οὕτω καλούμενοι ἀδελφοὶ ὑπῆρχον πατρὸς ἐμποροῦ Σπανοδρόμου. Ὅστινες τοῦ πατρὸς αὐτῶν τελευτήσαντος ἐμερίσαντο τὰ ὑπάρχοντα ἐν κινήτοισι, ἃ ἔσχον ἐν μὲν νομίσμασι πεντακισχιλίοις, ἐν ἱματίοις δὲ καὶ οἰκέταις τὰ εὐρεθέντα. Οὗτοι μετ' ἀλλήλων ἐσκέψαντο, καὶ συμβουλευόντες ἐκτοῖς ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· Ἐπὶ ποίαν μέθοδον ἔλθωμεν βίου, ἀδελφέ; ἂν ἔλθωμεν ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν, ἦν μετῆλθεν ὁ πατήρ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ἑτέροις ἔχομεν καταλεῖψαι τοὺς πόνους ἡμῶν. Ἴσως δὲ καὶ κινδύνοις περιπεσούμεθα πάντως

ἢ ἡ ληστρικοίς ἢ θαλαττίοις. Δεῦρο οὖν, ἀδελφέ, ἐπὶ τὸν μονήρη βίον ἔλθωμεν, ἵνα καὶ τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν κερδήσωμεν, καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν μὴ ἀπολέσωμεν. Ἦρσεν οὖν ἀμφοτέροις ὁ σκοπὸς τοῦ μονήρου· βίου. Εὐρέθησαν οὖν ἄλλος κατ' ἄλλο διαφωνοῦντες. Μερισάμενοι δὲ τὰ χρήματα, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, τοῦ μὲν σκοποῦ εἵχοντο ἕκαστος τοῦ ἀρέσαι Θεῷ, ἐνηλλαγμένη δὲ τῇ πολιτείᾳ. Ὁ μὲν γὰρ πάντα διασκορπίσας ἔδωκεν ἀσκητήριοις, καὶ ἐκκλησίαις, καὶ φυλακαῖς· καὶ τεχνίτριον ἔμαθεν ὄθεν τὸν ἄρτον πορίσεται, καὶ τῇ ἀσκήσει προσέσχεν, καὶ τῇ προσευχῇ. Ὁ δὲ ἕτερος τοῦτο μὴδὲν διασκορπίσας, ἀλλὰ τοῖσας ἑαυτῷ μοναστήριον, καὶ προσλαβόμενος ἀδελφούς ὀλίγους, πάντα ξένον ἐδεδίξαστο, πάντα ἀρρώστον ἐθεράπευεν, πάντα γέροντα περιεκράτει, παντὶ πένητι παρεῖχεν κατὰ Σάββατον καὶ Κυριακὴν τρεῖς ἢ τέσσαρας τραπέζας ἰσῶν τοῦ· λειπομένους· ἐδεδίξαστο. Τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν ἑαυτοῦ βίον κατηγάλωσεν. Τούτων οὖν ἀμφοτέρων τελευτησάντων, διέφορον μακαρισμοὶ ἑκατέρων ἐγένοντο παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἀμφοτέρων τελείων ἐν ἀρετῇ εὐρεθέντων. Καὶ τοῖς μὲν ἤρσεν ὁ τοῦ ἁπαξ ἀποταξάμενου βίος, τοῖς δὲ ὁ κοινωνικὸς πρὸς πάντας τοὺς δεομένους. Φιλοεικίας οὖν ἐμπεισοῦση· ἐπὶ τῇ διαφόρῳ πολιτεῖᾳ τούτων τῶν μακαρίων τῇ ἀδελφότητι, μάλιστα ἐπὶ τοῖς διαφόροις ἐπαίνοις, ἀπέρχονται πρὸς τὸν μακάριον καὶ ἅγιον Παμῶν, καὶ ἀνατίθενται αὐτῷ τὴν περὶ τούτων ἐπίκρισιν, ἀξιούντες μαθεῖν παρ' αὐτοῦ τὴν ἀμείνω πολιτείαν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Ἀμφοτέρωι τελειοὶ εἰσι πρὸς τὸν Κύριον. Ὁ μὲν γὰρ Ἀβραμιαῖον ἐξετέλεσεν ἔργον δεξιούμενος πάντας· ὁ δὲ τοῦ προφήτου Ἠλίου τὸ ἀκαμπές· τοῦ ζήλου τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστῆσεως ἐνεδέξαστο. Καὶ τῶν μὲν λεγόντων, Τῶν ποδῶν σου ἀπέμεθα, πῶς δυνατὸν εἶναι τούτους ἰσοῦς, προτιμώντων τινῶν τὸν ἀσκητήν, καὶ λεγόντων, ὅτι Οὗτος τὸ εὐαγγελικὸν πεπλήρωκεν πρόσταγμα, τὰ πάντα πωλήσας, καὶ διαδεδωκὼς· πτωχοῖς, καὶ προσκαρτερῶν ταῖς εὐχαῖς, κατὰ πᾶσαν ἡμέραν καὶ ὥραν καὶ νύκτα τὸν σταυρὸν βαστάζων, καὶ ἀκολουθῶν τῷ Σωτῆρι, τῶν δὲ περὶ τοῦ ἑτέρου ἀντιφιλονεικούντων, ὅτι Καὶ οὗτος, δεόμεθ' αὐτοῦ, τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα σπλάγχνα ἐπεδείξατο εἰς πάντας τοὺς δεομένους, ὡς καὶ εἰς αὐτὰς τὰς λεωφόρους ἐξερχόμενον καθῆσθαι, καὶ τοὺς θλιβομένους συναγεῖν καὶ ἐπαρκεῖν· καὶ οὐ μόνον τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀνέπαυεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν, νοσοκομῶν, καὶ ἐπικουρῶν· λέγει αὐτοῖς ὁ μακάριος Παμῶν· Πάλιν ὑμῖν ἐρῶ· ἀμφοτέροι εἰσι ἴσοι πρὸς τὸν Κύριον· ἕκαστον δὲ ὑμῶν πληροφρήσω περὶ αὐτῶν. Οὗτος εἰ μὴ ἦσκει τοσαύτη ἀκρότητα, οὐκ ἂν ἐγένετο ἄξιος τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀγαθότητι συγκριθῆναι. Ἐκεῖνος πάλιν ἀναπαύων τοὺς ξένους, καὶ τοῖς δεομένοις διακονῶν, ἰσόβροτος, κατὰ δύναμιν, τοῦ Κυρίου ἀναδέδεικται. Αὐτὸς γὰρ λέγει· Ἐγὼ οὐκ ἦλθον διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι. Διάκονος ὢν καὶ οὗτος, εἰ καὶ δοκεῖ τὸ ἐκ τοῦ κόπου ἔχειν φορτίον, ἀλλὰ καὶ τὴν παρ' αὐτὰ εἶχεν ἀνάπαυσιν. Ἐκδέξασθε δὲ μικρὸν, ἵνα καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ δέξωμαι τὴν περὶ αὐτῶν ἀποκάλυψιν· καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθόντες μαθήσεσθε. Διαλιπόντες οὖν ὀλίγας ἡμέρας, ἦλθον πάλιν περὶ τούτων τὸν μέγαν παρακαλοῦντες. Ὁ δὲ μακάριος ἀπεκρίνατο, λέγων αὐτοῖς, ὡς Ἐπὶ Θεοῦ ἀμφοτέρους εἶδον ἅμα ἐσιῶτας ἐν τῷ παραδείσῳ.

byter montis Nitriæ, me inquam et beatum Evangelium, dicit nobis : Adeste, videte novum Job qui in tanto corporis morbo et tanto tumore immensam habet patientiam cum gratiarum actione. Accedentes ergo vidimus tantam molem ejus corporis, ut parvum ejus digitum non possemus complecti digitis duarum manuum. Cum autem morbi gravitatem non possemus fixis oculis intueri, nostros oculos avertēbamus. Tunc dicit nobis beatus ille Benjamin : Orate, filii, ne meus internus homo sit hydropicus. Hoc enim corpus neque cum bene se haberet, mihi quidquam profuit, neque cum male, me læsit. Illis ergo octo mensibus facta est illi sella latissima (35), in qua sedebat assidue, ut qui non posset in lecto accumbere, propter ea quæ sunt corpori necessaria. Cum autem laboraret hoc morbo immedicabili, medebatur aliis qui tenebantur quibusvis ægritudinibus. Necessarium itaque duxi, morbum hujus sancti exponere, ne nobis alienum videatur, si viris justis aliquis casus accidat. Egregio ergo illo viro mortuo, sublatus est limen ostii et postas, ut posset corpus efferi ex cella. Tanta erat moles corporis beati et luclyti patris Benjamin.

CAPUT XIV.

Vita Apollonii (36) qui cognominabatur ἀπὸ πραγμάτων, id est a negotiatoribus.

Quidam Apollonius nomine ἀπὸ πραγμάτων, id est, a negotiatoribus, cum mundo renuntiasset, et montem Nitriæ habitasset, et nec artem discere posset, nec litteras, quod ætate esset proventus, vixit annis quibus vixit in monte, hanc habuit exercitationem. Suis pecuniis et suis laboribus emens Alexandriæ vasa medica omne genus (37), universæ fraternitati ea suppeditabat ad morbos : et licebat eum videre a prima luce usque ad horam nonam discurrentem obeundo monasteria, et ostium ingredientem, et visentem num quis decumberet. Portabat autem uvam passam, mala punica, ova, panem sili-gineum, et ea quibus opus habent ægroti. Hanc sibi conferentem invenit vitæ rationem usque ad senium Christi servus. Qui cum esset mortuus, alteri sibi simili sua reliquit frivola, rogans eum ut idem obiret ministerium. Nam cum quinque millia monachorum illum montem habitent, tali quoque opus est curatione, quod sit locus desertus.

CAPITA XV ET XVI.

Vita Præsii et Isaia (38).

Alii Præsius et Isaia nomine fuerunt fratres, pater mercatore Hispanico (39), qui quidem cum pater eorum esset mortuus, dividerunt facultates quas habebant in mobilibus : in nummis quidem quinque millia, in vestibus autem et servis quæ inventa fuerant. Il inter se deliberarunt, et sibi consulentes, dicebant : Quodnam vitæ iter ingredimur, o frater ? Si exerceamus mercaturam quam pater noster exercuit, nos relinquemus aliis nostros labores, et forte incidemus in pericula vel latronum vel maris. Age

ergo, frater, vitam aggrediamur monasticam, ut et patris nostri lucremur facultates, et nostras animas non perdamus. Placuit ergo utrisque scopus vitæ solitariae, sed inventi sunt alius in alio discrepantes. Cum itaque pecunias divisissent, et reliqua omnia, hunc quidem sibi scopum proposuerunt, ut Deo placerent, sed diverso vitæ instituto. Unus enim omnia dispergens, dedit monasteriis, et ecclesiis, et custodiis, et cum artem didicisset, ex qua sibi panem pararet, exercitationi operam dabat et orationi. Alter autem ejus nihil dispersit, sed facta sibi monasterio, et paucis assumptis fratribus, quemlibet excipiebat hospitem, quemlibet curabat ægrotum, quemvis senem retinebat, cuius pauperi dabat ; Sabbato et Dominica, tres aut quatuor mensas statuens, eos qui erant egeni excipiebat. Hoc modo vitam suam consumpsit. Amobus autem mortuis, diversæ beatitudines utrisque dabantur a fratribus, utpote quod essent inventi ambo virtute perfecti : et aliis quidem placebat vita ejus, qui renuntiaverat ; aliis vero ex quæ communicabat omnibus egentibus. Cum ergo inter fratres incidisset contentio, propter horum beatorum diversum vitæ institutum, et maxime propter laudes diversas, vadunt ad beatum Pambo, et ad eum referunt, ut de hac re responderent, volentes scire utranam sit melior vitæ ratio. Is autem eis dicit : Utrique sunt perfecti apud Deum. Alter quidem functus est munere Abrahamæ, qui omnes excipiebat ; alter vero suscepit firmissimum et constantissimum zelum Eliæ prophetæ, ut Deo placeret. Et cum alii quidem ei dicerent : Quomodo fieri potest, dic, quæsumus, nobis pedes tuos attingentibus (40), ut hi sint æquales. Cumque alii exercitatorum præferrent et dicerent : Præceptum implevit evangelicum, ut qui omnia vendiderit et dederit pauperibus, noctu et diu perseverans in orationibus, crucem ferens, et sequens Servatorem ; contra autem alii de altero contenderent, dicentes : Illic, obsecramus te, tot et talia viscera ostendit in omnes egentes, ut exiret et sederet in viis regis, et qui erant afflicti colligeret, et opem ferret ; neque solum suam recreavit animam, sed etiam aliorum, ægrotos curans, et eis dans auxilium. Et dicit beatus Pambo : Rursus vobis dicam : ambo sunt pares apud Dominum, unicuique autem vestrum de his satisfaciam. Illic si non usque adeo se exercuisset, non fuisset dignus ut illum bonitati illius compararem. Ille rursus qui recreabat ac reficiebat hospites, et egenis ministrabat, ostensus est Domino pro viribus æqualis. Ipse enim dixit : Ego non veni ministrari, sed ministrare (Matth. xx). Hic ergo minister etsi videbatur habere onus ex labore, attamen ex ipso quoque habuit recreationem. Expectate autem paululum, ut a Deo quoque de his habeam revelationem, et postea scietis cum veneritis. Internissis ergo aliquot die' us redierunt, de his Magnum illum rogantes. Senex autem respondit illis, dicens : Ante Deum (41) vobis loquor ; vidi utrosque simul stantes in paradiso.

CAPUT XVII.

Vita Macarii junioris (42).

Quidam ætate junior, nomine Macarius, decem et octo annos natus, cum luderet cum suis æqualibus ad lacum qui dicitur Maria, pascens pecora cædem fecit involuntariam. Is cum nemini hoc dixisset, venit in solitudinem, et eo processit metu et Dei et hominum, ut non senserit se tribus annis mansisse sine tecto in solitudine. Est autem illa terra arida, idque zelunt omnes, tam qui auditione acciperunt, quam qui ex ipsa norunt experientia. Illic ipse Macarius sibi postea ædificavit cellulam; et cum in ea vixisset alios viginti et quinque annos, tanta gratia dignus est habitus, ut solitudine (43) delectatus despiceret dæmones. Ego cum eo versatus longo tempore, ab eo didici quomodo affecta esset ejus ratio ob peccatum cædis. Dicebat autem, tantum abesse ut doleret, ut etiam gratias ageret de crimine cædis. Fuit enim cædes involuntaria mihi causa salutis. Dicebat autem, ex Scripturis afferens testimonium cædis, quæ a magno Dei servo Moyse facta fuit in Ægypto, quod nisi propter cædem, et metum Pharaonis, non dignus habitus fuisset Moyses visione Domini, et tanto dono, et conscriptione sanctorum eloquiorum Spiritus. Nam cum effugisset ex Ægypto, pervenit in montem Sina. Hæc autem dico non muniens viam ad cædem aliquam; sed potius ostendens esse etiam virtutes quæ oriuntur ex casu, quando non vult quis sua sponte ad bonum accedere. Ex virtutibus enim aliæ quidem sunt quæ ex voluntate et ex nostro animi instituto proficiuntur; aliæ vero quæ ex casu nascuntur.

CAPUT XVIII.

Vita abbatis Nathanael.

Ex veteribus sanctis fuit quidam alius, optimus Christi athleta, nomine Nathanael. Eum ego non offendi in carne; dormierat enim quindecim annis ante meum adventum in montem. Cum autem in eos incidissem qui cum hoc sancto se exercuerant, et fuerant ei tempore æquales, de viri virtute lubenter sum eos sciscitatus. Mihi autem ejus quoque cellam ostenderunt, in qua nullus adhuc habitat, quod sit terræ habitata propinquior. Ille enim beatus tunc eam condidit, quando rari fuerant anachoretæ. Narravit autem mihi egregiam ejus exercitationem; nempe quod tantam habuerit in cella tolerantiam, ut nunquam dimotus sit a proposito. Cum ab initio fuisset illusus a dæmone, qui omnes illudit, qui cum labi fecerat in socordiam et animi mœrorem, et eum e cella exegerat (visus est enim esse tristis et animo angī in prima cella), illinc itaque recedens, ædificavit aliam propinquiorem pago. Postquam ergo perfecit cellam, et in ea habitavit tres vel quatuor menses, accedit noctu dæmon tauream tenens sicut lictores, præ se ferens speciem militis pannis induti, et taurea (44) edens strepitus. Cui succensus, dixit beatus Nathanael: Quis tu es qui hæc facis in meo hospitio? Dæmon autem respondit: Ego sum qui te ex tua prima cella

A exegi, et nunc veni ut te ex hac quoque fugem. Cum ergo cognovisset beatus Nathanael se fuisse illum, reversus est ad primam cellam; et spatio triginta septem annorum non est egressus extra fores, contendens cum dæmone, qui tot et tanta ei fecerat ut eum cogeret ex cella egredi, ut ne ea narrare quidem liceat. Atque inter cætera quidem hoc machinatus est bonorum inimicus, nempe ut eum probro ac dedecore afficeret, ad ejus abruptum institutum.

Cum septem sanoti episcopi sanctum invisissent, aut ex Dei providentia, aut ex suggestione illius temptationis, eum propemodum deturbavit a proposito. Cum enim episcopi postquam eum invisissent, orassent, et post orationem exirent, ne gressum quidem unum pedis eos comitatus est vir egregius, ne daret B locum inimico bonorum. Et ergo dicunt diaconi episcoporum: Superbe te geris, o abbas, qui non dedecis episcopos. Is vero dicit eis: Ego et dominos meos episcopos colo, et omnem clerum honoro; sumque ego peccator omnium hominum peripetema: his autem omnibus et toti vitæ, quod in me est, proposito sum mortuus. Ego enim habeo scopam occultam, quem scit Dominus qui novit occulta mei cordis, cur eos non sum comitatus.

Cum ergo hic quoque actus non successisset dæmoni, rursus talem suscipit figuram. Novem mensibus autem dormitionem athletæ transformatus est in puerum duodecim annos natum, tanquam agentem asinum panem in sporta ferentem. Qui puer cum sero vespere esset prope cellam, simulabat cecidisse asinum, et se clamare: Abba Nathanael, miserere mei, et porrige mihi manum. Ille autem audivit utique vocem pueri; et aperto ostio cellæ, stans intus ei dicebat: Quis es, et quid vis tibi faciam? Respondet dæmon: Ego sum hujus monachi minister, et fero panes, quoniam est agape tui noti fratris; et cras ilucescente Sabbato opus est oblationibus. Rogo ergo te ne me despicias, ne devorer ab hyænis. Sunt enim hyænes in his locis. Stans ergo mutus beatus Nathanael, præ ingenti ejus misericordia caligabat conturbatus visceribus, et reputabat apud se quid faceret, dicens: Aut futurum est ut transgrediar mandatum, aut a proposito excidam. Postea pia apud se reputans cognitione, dixit: Melius est ne labefactem tot annorum propositum ad ignominia afficiendum et vincendum diabolium. Cum itaque Dominum rogasset, dicit puero qui cum eo loquebatur: Audi, puer, aut quicumque sis. Credo in Deum quem colo, qui dominatur cuivis spiritui, quod si auxilio revera egeas, Deus tibi mittit auxilium; et neque hyænis, neque aliquid aliud tibi male faciet; sin autem es tentatio, hoc quoque Deus mihi exhinc jam revelabit, et clauso cellæ ostio est ingressus. Pudore autem affectus dæmon quod sic quoque esset victus, resolutus est in turbinem, onagrisque exsultantibus ac fugientibus et strepitum edentibus assimilatus, sic evanuit.

Hoc fuit certamen beati Nathanael, et hæc sunt virtutes ejus exercitationis, et pugna invicta adversus adversarium; et hic ejus celebris vitæ finis.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ΄.

Ἐπι Μακαρίου τοῦ ἀκούσιου φόνου κηθήσαντος.

Νεώτερος τις τῆ ηλικία ὀνόματι Μακάριος, ὡς ἐτῶν δεκαοκτώ, ἐν τῷ παίζειν αὐτὸν μετὰ τῶν συνηλικῶν παρὰ τὴν λίμνην τὴν λεγομένην Μαρίαν, τετράποδα νέμων, ἀκούσιον εἰργάσατο φόνον. Οὗτος μὴδὲν μὴδὲν εἰρηκῶς καταλαμβάνει τὴν ἔρημον, καὶ εἰς τοσοῦτον ἤλασεν φόβον θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, ὡς ἀναισθητῆσαι αὐτὸν τριετίαν ἀστεγον μείναντα ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἄβροχος δὲ ἡ γῆ ἐκεῖνη ὑπάρχει· καὶ τοῦτο ἴσασι πάντες, καὶ οἱ διὰ λόγων γενόμενοι, καὶ οἱ διὰ τῆς πείρας αὐτῆς. Ὁ αὐτὸς οὗτος Μακάριος ὑστερον ψυχοδόμησεν αὐτῷ κελλίον· καὶ ζήσας ἐν αὐτῷ ἄλλα ἐικοσιπέντε ἔτη, τοιοῦτου χαρισματος ἤξιώθη, ὡς καταπτύειν δαιμόνων, ἐντροφῶν τῇ μονότητι. Τοῦτῳ πολλὰ συγχρονίως ἐγὼ ἐμάνθανον παρ' αὐτοῦ πῶς αὐτοῦ ὁ διαλογισμὸς διδάσκεται ἐπὶ τῇ τοῦ φόνου ἀμαρτίᾳ. Ὅς τοσοῦτον ἔλεγεν ἀπέχειν λύπης, ὡς καὶ προσευχαριστεῖν τῇ τοῦ φόνου αἰτίᾳ. Γεγένηται γάρ μοι, φησὶν, ὑπόθεσις σωτηρίας ὁ ἀκούσιος φόνος. Ἐλεγεν δὲ ἀπὸ Γραφῶν φέρων τὴν μαρτυρίαν τοῦ κατὰ τὸν μέγαν θεράποντος τοῦ Θεοῦ Μωϋσέως τοῦ κατὰ τὴν Αἴγυπτον φόνου, ὅτι Εἰ μὴ διὰ τὸν φόβον τοῦ φόνου, οὐκ ἂν Μωϋσῆς ἤξιώθη τῆς Δεσποτικῆς θεοπτείας, καὶ τῆς τοσαύτης δωρεᾶς, καὶ τῆς συγγραφῆς τῶν ἁγίων λόγων τοῦ Πνεύματος, εἰ μὴ τῷ δέει τοῦ Φαραῶ· δι' ὃ ἔδρασεν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ κατελιφεν τὸ βρος Σινᾶ. Ταῦτα δὲ λέγω ἐγὼ οὐχ ὀδοποιῶν εἰς φόνον τινὰ, ἀλλὰ μᾶλλον ὑποδεικνύων, ὅτι εἰσὶ καὶ περιστατικά ἀρεταί, ὅταν μὴ ἐκουσίᾳ γνώμῃ τῷ ἀγαθῷ τις προσελθεῖν βουληθῆ. Τῶν γὰρ ἀρετῶν αἱ μὲν εἰσι προαιρετικά, αἱ δὲ περιστατικά.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ΄.

Ἐπι Ναθαναήλ.

Ἐτερός τις τῶν ἁγίων γέγονεν τῶν παλαιῶν ὁριστος ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ, ὀνόματι Ναθαναήλ. Τοῦτον ἐγὼ ἐν σφρακὶ οὐ κατελίφα· κεκοιμητο γὰρ περὶ τῆς ἑμῆς εἰσόδου ἐν τῷ ἔρει πρὸ ἐτῶν δεκαπέντε. Τοῖς δὲ συνασκήσασαι τῷ ἁγίῳ τούτῳ καὶ συγχρονίως περιτυγῶν, φιλοφρόνως ἠρώτων περὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς. Ἐδείξαν δὲ μοι αὐτοὶ καὶ τὴν κέλλαν, εἰς ἣν ἦκει μὲν οὐκέτι οὐδεὶς διὰ τὸ ἐγγυτέρω εἶναι τῆς οἰκουμένης. Ἐκείνος γὰρ ὁ μακάριος τότε αὐτὴν ἔκτισεν ὡς σπάνιον ἦσαν οἱ ἀναχωρηταί. Διηγούντο δὲ μοι τοῦτο περὶ αὐτοῦ ἐξαίρετον τῆς ἀσκήσεως· ὅτι τοσαύτην ἔσχεν ὑπομονὴν ἐν τῷ κελλίῳ, ὡς μὴ σαλευθῆναι ποτε τοῦτον ἀπὸ τῆς προθέσεως· ἐν οἷς ἐμπαιθθεὶς κατ' ἀρχὰς παρὰ τοῦ πᾶσιν ἐμπαίζοντος καὶ ἀπατώντος δαίμονος, τοῦ καὶ τοῦτον τῇ ἀκηδίᾳ περιβαλόντος, καὶ τῆς κέλλης αὐτὸν ἐξέλασαντος. Ἐδοξεν γὰρ ἀκηδεῖν εἰς τὴν πρώτην κέλλαν. Ἀναχωρήσας ἐκεῖνης ἀπελθὼν ἄλλην ἔκτισεν πλησιώτερον κώμης. Μετὰ οὖν τὸ τελέσαι τὴν κέλλαν, καὶ ἐν αὐτῇ οἰκῆσαι, μετὰ τρεῖς μῆνας ἢ τέσσαρας, παραγίνεται ὁ δαίμων ἐν νυκτὶ, ταυρεῖαν κατέχων ὡς περ οἱ δῆμιοι, σχῆμα ἔχων στρατιώτου βακοδυτοῦντος, φόρους ἐργαζόμενος τῇ ταυρῆ. Πρὸς δὲ ἀχθόμενος ἔλεγεν ὁ μακάριος Ναθαναήλ, λέγων αὐτῷ· Τίς εἶ σὺ, ὅτι ταῦτα δρᾷς ἐν τῇ ἐμῇ ξενίᾳ; Ὁ δὲ δαίμων ἀπεκρίνετο· Ἐγὼ εἰμὶ ὁ καὶ ἐκ τῆς πρώτης κέλλης ἐλάσας σε, καὶ νῦν ἦλθον καὶ ἐκ ταύτης φυγαδεύσαι σε. Ἐγνωνκῶς οὖν ὁ μακάριος Ναθαναήλ, ὅτι

Α ἐνεπαίχθη, ὑποστρέφει αὖθις εἰς τὴν πρώτην σκέπην. Καὶ πληρώσας τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη, οὐχ ὑπερέβη τὸν οὐδὸν, φιλονεικήσας τῷ δαίμονι· ὃς τοσαῦτα αὐτῷ ἐνεδείξατο, ἵνα αὐτὸν ἀναγκάσῃ ἐξελεῖν ἐκ τῆς κέλλης, ὅσα οὔτε ἐστι διηγήσασθαι. Ἐν οἷς καὶ τοῦτο· Ἐπιτηρήσας ὁ μισοκαλὸς ἐπιτηρέσσει τοῦτον ἐσοῦδας ἐν εἰρηκῶν τῆς προθέσεως. Ἐπὶ ἐπισκόπων ἁγίων ἐπισκεψαμένων τὸν ἅγιον, ἢ ἐκ Θεοῦ προνοίας, ἢ ἐξ ὑποθέσεως τοῦ πειρασμοῦ, ἐξ ἐκεῖνου παρ' ὀλίγον αὐτὸν ἐξώκειλεν τῆς προθέσεως. Τῶν γὰρ ἐπισκόπων μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν εὐξαμένων, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἐξιόντων, οὐ προέπεμψεν αὐτοὺς ὁ γενναῖος· οὐδὲ βῆμα ποδῶν, ἵνα μὴ διψώωσαν τῷ μισοκαλῷ. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ διάκονοι τῶν ἐπισκόπων, Ἐπερήσανον πρᾶγμα ἐργάζῃ, ἀββᾶ, μὴ προπέμψων τοὺς ἐπισκόπους. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς·

Β Ἐγὼ καὶ τοὺς κυρίους μου τοὺς ἐπισκόπους σέβω, καὶ πάντα τὸν κληρὸν τιμῶ, καὶ πάντων ἀνθρώπων ἐγὼ ὁ ἀμαρτωλὸς περιήρημα. Πᾶσι δὲ τούτοις καὶ ἄλλῳ τῷ βίῳ ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοὶ τῇ προθέσει ἀπέθανον. Ἐγὼ γὰρ κεκρυμμένον σκοπὸν, ὃν οἶδεν ὁ Κύριος, ὁ καὶ τὰ κρυπτά τῆς ἑμῆς καρδίας εἶδω, διὰ τί οὐ προέπεμψα.

Ἄστοχῆσας δὲ ὁ δαίμων καὶ ἐν τούτῳ τῷ δράματι, σχῆμα πάλιν τοιοῦτον ὑπέρχεται· Πρὸ ἐννέα μηνῶν τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀθλητοῦ μεταμορφοῦται εἰς παιδάριον δεκαετῆς, ὡς ἐλαύνον θύον ἀρτους ἐν σαργάνῃ βαστάζοντα. Καὶ γενόμενος ἐσπέρας βαθείας πλησίον τῆς τούτου κέλλης, ἐσχρηματίσατο ὡς πεπεωκίνας τὸν θύον, καὶ κράζον τὸ παιδίον, Ἄββᾶ Ναθαναήλ, ἐλήσόν με, καὶ δός μοι χεῖρα. Ἦκουσεν δὲ ἐκεῖνος τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου δῆθεν, καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν

Γ τῆς κέλλης, ἔσω ἐστὼς ἐλάλει αὐτῷ· Τίς εἶ, καὶ τί θέλεις ποιῆσω σοι; Ἀποκρίνεται ὁ δαίμων· Ἐγὼ δὲ εἰμι τοῦδε τοῦ μοναχοῦ τὸ μελλάκιον, καὶ ἀρτους ἀποφέρω. Ἐπειδὴ ἀγάπη ἐστὶν τοῦ σοῦ γνωρίμου τοῦδε τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἄβριον Σαββάτου διαφαύοντος χρεια τῶν προσφορῶν. Δέομαι οὖν σου μὴ με παρῖδος, μὴ ποτε καὶ ὑπὸ ὑαινῶν βρωθῶ. Πολλὰ γὰρ ὕαιναί εἰσιν ἐν τοῖς τόποις. Ἐνὸς οὖν ἐσθηκῶς ὁ μακάριος Ναθαναήλ, ὑπὸ πολλῆς συμπαιθείας σφάδρα λιγγία, ταραττόμενος τοῖς σπλάγγνοις, καὶ ἰλογίζετο τί ποιήσει, λέγων, Ἦ τῆς ἐντολῆς ἔχω ἐκπεσεῖν, ἢ τῆς προθέσεως ἐξολισθησάμην. Ὑστερον ἐπιλογισάμενος τῷ εὐσεβεῖ λογισμῷ, εἶπεν ἐν αὐτῷ· Ἄμεινόν ἐστι τὸ μὴ σαλεύσαι τοσοῦτων ἐτῶν πρόθεσιν, εἰς αἰσχύνῃν καὶ ἤτταν τοῦ διαβόλου. Προσευξάμενος τοίνυν τῷ Κυρίῳ, λέγει πρὸς τῷ λαλοῦντι δῆθεν παιδίῳ· Ἄκουσον, παιδίον, ἢ ὅστις δὴ ποτε εἶ, πιστεύω εἰς τὸν ἐν ᾧ λατρεύω τῷ δεσπόζοντι πάσης πνοῆς· ὅτι εἰ χρήσεις ὅπως βοηθείας, πέμψει σοὶ ὁ Θεὸς μου βοήθειαν, καὶ οὔτε σε ὕαιναί, οὔτε τι ἄλλο ἀδικήσαι. Εἰ δὲ πειρασμός τις εἶ, καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς μου ἐνεῦθεν ἤδη τὸ δράμα ἀποκαλύψει μοι· καὶ κλεισας τὴν θύραν τῆς κέλλης ἐνδοτέρω ἀπῆλθεν. Αἰσχυνθεὶς δὲ ὁ δαίμων καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἤττᾳ αὐτοῦ, εἰς λαίλαπα ἀνελύθη, καὶ εἰς ὄναργος φριπυτώντας καὶ φεύγοντας, καὶ ψόφους ἀφ' ἑαυτῶν ἀπολύοντας ἐξομοιωθεὶς, οὕτως ἀφαντος ἐγένετο.

Τοῦτο τὸ ἄθλον τοῦ μακαρίου Ναθαναήλ, καὶ αὐταὶ αὐτοῦ αἱ ἀρεταὶ τῆς ἀσκήσεως, καὶ ἡ ἀήττητος μάχη πρὸς τὸν ἀντίπαλον, καὶ αὐτὴ αὐτοῦ ἡ διαγωγή, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν τοῦ ἀοιδίμου βίου τέλος.

ΚΕΦΑΛ. 18', Κ'.

Περὶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.

Τὰ κατὰ τοὺς ἁγίους καὶ ἀθανάτους Πατέρας Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον, καὶ Μακάριον τὸν Ἀλεξανδρίαν, τοὺς γενναίους ἄνδρας καὶ ἀκαταγωνίστους ἀθλητάς, τοῦ ἐναρέτου βίου ἄλλα πολλὰ ὄντα καὶ μεγάλα, καὶ μικροῦ δὲν δύσπιστα τοὺς ἄπιστους, ὀκνῶ διηγῆσασθαι, καὶ γραφῇ παραδοῦναι, μὴ ποτε καὶ ψεύστου δόξαν ἀπενέγκωμαι. Ὅτι δὲ ἀπολλύει Κύριος πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος, σαφῶς ἔστιν ἰδεῖν ἀποφηνάμενον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἐμοῦ τοίνυν μὴ ψευδομένον διὰ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου, πιστότατος τῶν ἀνδρῶν Λαῦσε, καὶ αὐτὸς μὴ ἄπιστος εἰς τῶν ἁγίων Πατέρων ἄθλοισι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐγκλωπιζοῦ τούτων τῶν ἀοιδίμων, καὶ ὅπως μακαρίων, τῶν κατ' ἀξίαν τῶν ὁσίων ἁθλῶν αὐτῶν τῆς ἀσκήσεως καὶ τὰ ὀνόματα κεκτημένων.

Ὁ μὲν πρῶτος ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ, Μακάριος ὀνόματι, Αἰγύπτιος τῷ γένει ὑπῆρχεν· ὁ δὲ δευτερός τῆ ἡλικίᾳ, πρῶτος δὲ τοὺς προτερήμασι τῶν μοναχῶν, καὶ αὐτὸς Μακάριος καλούμενος τῷ ὀνόματι, Ἀλεξανδρέων πολίτης γέγονεν, τραγῆματα πιπράσκων.

Καὶ τὰ μὲν πρῶτα διηγῆσομαι τοῦ Αἰγυπτίου Μακαρίου τὰς ἀρετάς, δεξίσην τὰ σύμπαντα ἔτη ἐνενήκοντα. Ἀπὸ τούτων ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποίηκεν ἑξήκοντα ἔτη. Τριακονταετῆς ἀνελθὼν νεώτερος τῇ ἡλικίᾳ σφριγῶν, τοσαύτη οὗτος ἐχρήσατο καρτερία πόνων ἀσκητικῶν ἐν ὄλοι· δέκα ἔτεσιν, ὡς πολλῆς καὶ μεγάλης τοῦτον ἀξιώθηνα διακρίσεως· ὥστε καλεῖσθαι αὐτὸν παιδαριόγερον, ἐπειδὴ ὅστων τῆς ἡλικίας προέκοψεν ταῖς ἀρεταῖς. Τεσσαρακονταετῆς γὰρ γενόμενος κατὰ πνευμάτων ἔλαβεν ἐξουσιαστικὴν δύναμιν, καὶ χάρισμα ἰαμάτων, καὶ πνεῦμα προρρήσεων. Κατηξιώθη δὲ καὶ τῆς ἐντίμου ἰερωσύνης. Τοῦτω συνῆσαν δύο μαθηταὶ εἰς τὴν ἐρημὸν τὴν ἐνδοτάτω, τὴν καλουμένην Σχητεῖν· ὧν ὁ μὲν εἰς αὐτῶν ἦν αὐτῷ ὑπηρέτης, πλησίον αὐτοῦ διὰ παντός ἐυρισκόμενος διὰ τὸς εἰσερχομένους θεραπεύεσθαι· ὁ δὲ εἰς ἀνεχώρει κατ' ἴδιαν εἰς κέλλαν.

Χρόνου δὲ προκόψαντος, διορατικῶς ἤματι προβλέψας ὁ ἅγιος λέγει τῷ ὑπηρετοῦντι αὐτῷ ὀνόματι Ἰωάννη, εἰς ὕστερον δὲ γενομένην πρεσβυτέρῳ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἁγίου Μακαρίου (πρεσβυτερίου γὰρ ἡξιώθη ὁ μέγας Μακάριος), ὅτι Ἄκουσόν μου, ἀδελφε Ἰωάννη, καὶ ἀνάσχου μου τῆς νοουθεσίας, καὶ συνενέγκαι σοι ἔχει. Πειράζῃ γὰρ, φησὶ, καὶ πειράζει σε τὸ πνεῦμα τῆς φιλαργυρίας. Οὕτω γὰρ ἐγὼ ἐώρακα. Καὶ οἶδα, ὅτι ἐάν μου ἀνάσῃς τῆς παρακλήσεως, τελεωθήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ δοξασθήσῃ, καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγίει τῷ σκηνώματι σου. Ἐστὶν δὲ μου παρακούσης, τοῦ Γιεζῆ ἥξει ἐπὶ σὲ τὰ τέλη, οὗ καὶ τὴν νόσον νοσεῖς. Συνέδη δὲ αὐτὸν τοῦ μὲν ἁγίου τούτου παρακοῦσαι μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀθανάτου Μακαρίου, ὕπακουσαι δὲ αὐτὸν τῷ τὸν Ἰουδαῖν τῇ φιλαργυρίᾳ τῇ ἀγχάνῃ προσάψαντι· καὶ μετὰ ἄλλα δεκαπέντε ἔτη, ἦγον ἐικοσι, οὕτως αὐτὸν ἐλεφαντιάσας νοσησάμενον τὰ τῶν πτωχῶν, ὡς μὴ εὐρεθῆναι ἐν τῷ σώματι ἀκέραιον τόπον ἐν ᾧ τις δάκτυλον πῆξοι. Καὶ αὕτη εἶναι ἔστιν ἡ προφητεία τοῦ ἁγίου Μακαρίου.

Περὶ μὲν οὖν βρώσεως καὶ πόσεως περιττόν ἐστι καὶ τὸ διηγῆσασθαι περὶ τούτων, ὅπως οὐδὲ παρὰ

Α τοὺς ῥαθυμοτέροις τῶν ἔξω μοναχῶν ἔστιν εὐρεθῆναι ἀδηφάγιαν, ἢ παρὰ τοῖς οὖσιν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, καὶ διὰ τὴν σπάνιν τῶν χρεῖων, καὶ διὰ τὸν κατὰ Θεὸν ζῆλον τῶν κατοικούντων ἐκεῖ, δεῖ πρὸς ἀλλήλους ἐκάστῳ φιλονεικούντων ὑπερβαίνειν τὴν πλησίον ταῖς διαφοροῖς πολιτείας.

Περὶ δὲ τῆς ἄλλης ἀσκήσεως τούτου τοῦ οὐρανοῦ ἀνδρὸς, Μακαρίου λέγω, ἐλέγετο οὗτος ὁ ἅγιος ἀδιαλείπτως ἐξιστασθαι, καὶ μᾶλλον τῷ κλεινῷ χρέω προδιατρίβειν Θεῷ, ἢ τοῖς ὑπ' οὐρανὸν πράγμασιν. Οὗ καὶ διάφορα φέρονται θαύματα.

Ἄνῃ τις Αἰγύπτιος ἄσως ἔρασθεις γυναικὸς ἐλευθέρας ὑπάνδρου, καὶ μὴ δυνάμενος αὐτὴν δελεῖσαι, διὰ τὴν σωφροσύνην ταύτης πρὸς τὸν παρθενικὸν αὐτῆς ἄνδρα, προσωμίλησεν γόητι ὁ καχόσχυλος, λέγων αὐτῷ· Ἡ ἔλιν ταύτην εἰς τὸ ἀγαπῆσαι με, ἢ ἐργασαί τι τῇ τέχνῃ σου, ἵνα ῥίψη αὐτὴν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. Λαθὼν οὖν ὁ γόης τὸ ἱκανὸν παρ' αὐτοῦ, ἐχρήσατο ταῖς ἑαυτοῦ γοητείας καὶ μαγανείας. Καὶ μὴ δυνηθεὶς αὐτῆς ἐκαστῆσαι τὸν νοῦν εἰς τὸ τούτῳ συνθέσθαι, παρασκευάζει αὐτὴν ὡς φορὰ φανῆναι τοῖς αὐτὴν θεωμένοις. Ἐξωθεν τοίνυν ἐλθὼν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐν σχήματι φορὰδος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐβλεπὲν· καὶ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ κοίτης κατακλιθεὶς, ἐξενίζετο ὅτι εἰς τὸν κράδατον αὐτοῦ φορὰς ἀνεκτετο. Κλαίει οὖν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, καὶ ὀδύρεται, μὴ εὐρίσκων τὸ πρᾶγμα· καὶ ὡς νομίζων ζῶν προσομιλεῖν, ἀποκρίσεως οὐκ ἐτύγχανεν, ὀργιζομένης τῆς γυναικός. Ἐπὶ ταῦτοις παρακαλέσας τοὺς πρεσβυτέρους τῆς κώμης, εἰς τὸν οἶκον εἰσάγει, καὶ δείκνυσι ταύτην αὐτοῖς. Οἱ δὲ οὐδ' αὐτοὶ συνῆκαν τὴν συμφορὰν τὴν καταλαβοῦσαν αὐτοῖς. Ἐπὶ τρεῖς τοίνυν ἡμέρας οὔτε χόρτου μετελάμβανεν ὡς φορὰς, ὅτε ἄρτου ὡς ἀνθρωπος, ἀμφοτέρων ἐστερημένη τῶν τροφῶν. Τέλος, ἵνα δοξασθῇ ὁ Θεός, καὶ φανῇ ἡ ἀρετὴ τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ἀνέδη ἐπὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀγαγεῖν αὐτὴν εἰς τὴν ἐρημὸν πρὸς τὸν ὅσιον ἄνδρα· καὶ φορτίσας αὐτὴν ὡς ἱππῶν, οὕτως αὐτὴν ἤγαγεν εἰς τὴν ἐρημὸν ἐνθα ὄκει ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπος.

Ἐν δὲ τῷ ἐγγίσει αὐτοῖς, εἰστήκεισαν οἱ ἀδελφοὶ πλησίον τῆς κέλλης τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ἀπομαχόμενοι τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ λέγοντες, Τί ἤγαγες ὧδε τὴν φορὰδα ταύτην; Ἀποκρίνεται λέγων αὐτοῖς ἐκείνος, Ἴνα ἐλεθῆ τῇ προσευχῇ τοῦ δικαίου. Οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν· Τί γὰρ ἔχει κακόν; Αἰτίαι αὐτοῖς ἐκείνος, Ἐν ὄρατε φορὰδα ταύτην, γυνὴ μου ἦν ἀθλία, καὶ οὐκ οἶδα πῶς μετεβλήθη εἰς ἱππῶν· καὶ σήμερον ἔχει τρεῖς ἡμέρας μηδενὸς γευσαμένη.

Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα ἀναφέρουσι τῷ θεράποντι τοῦ Χριστοῦ Μακαρίῳ, περὶ αὐτῆς ἔκδοσιν προσευχομένῳ· ἀπεκαλύφθη γὰρ αὐτῷ ἀπὸ Θεοῦ, ἀπερχομένων αὐτῶν πρὸς αὐτόν. Καὶ διὰ τοῦτο προσήχητο φανερωθῆναι ἀπὸ τὴν αἰτίαν δι' ἣν τοῦτο ἐγένετο, ἅπερ καὶ ἤκουσεν ἐν τῇ προσευχῇ πάντα ὡς καὶ ἐγένετο. Ἀπεκρίνατο δὲ ὁ ἅγιος Μακάριος ταῖς ἀπαγγελλασιν αὐτῷ ἀδελφοῖς, ὅτι φορὰδα τίς ποτε ἐνταῦθα ἤγαγεν, λέγων αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἱπποὶ ἐστέ οἱ τῶν ἱππῶν ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμούς· ἐκείνη δὲ γυνὴ ἐστίν, ὡς καὶ ἐκτίσθη, μὴ μετασχηματισθεῖσα, ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἡπατημένων. Καὶ προσαχθείσης αὐτῷ ταύτης, εὐλογήσας ὕδωρ, καὶ ἀπὸ κορυφῆς ἐκχέας αὐτῇ γυνῆ, ἐπιθύετο τῇ ταύτης κεφαλῇ. Καὶ παραστῆσαι ἐποίησεν αὐτὴν πᾶσι τοῖς ὄρωσι γυναῖκα φανῆναι.

CAPITA XIX ET XX.

Vita abbatis Macarii Ægyptii, et Macarii Alexandrini (45).

Sanctorum et immortalium Patrum, Macarii Ægyptii et Macarii Alexandrini (Ruff., l. II, c. 28, 29) egregiorum et invictorum athletarum, honestæ vitæ certamina, quæ sunt multa et magna, et incredulis prope incredibilia, et narrare vereor et scriptis mandare, ne forte mei tanquam mendacis fiat mentio. Quod autem Deus perdat omnes qui loquuntur mendaciam (Psal. v), licet aperte videre sancto Spiritu pronuntiante.

Cum ego ergo per Dei gratiam non mentiar, hominum fidelissime Lause, ne sis quoque ipse incredulus de Patrum certaminibus; sed gloriare potius in æmulatione exercitationis eorum qui vere sunt Macarii, hoc est beati.

Atque primus quidem Christi athleta, nomine Macarius, erat genere Ægyptius; secundus autem ætate, sed in iis quæ sunt monachorum præcipua, primas partes obtinens, qui ipse quoque vocabatur Macarius, erat Alexandrinus, qui vendebat bellaria.

Et primum quidem narrabo virtutes Macarii Ægyptii, qui vixit nonaginta annos integros. Ex his in solitudine annos sexaginta. Cum triginta annos natus ascendisset, essetque ætate junior, tam toleranter tulit labores exercitationis totum decennium, ut magna quadam et insigni dignus haberetur discretione, adeo ut vocaretur *παιδαγωγέων*, id est, in puerili ætate senex, quoniam citius quam pro ætate profecerat virtutibus. Cum enim esset quadraginta annos natus, et potestatem accepit contra spiritus, et gratiam curationum, et spiritum futurorum prædictionis; dignus quoque est habitus honorando sacerdotio. Cum eo habitarent duo discipuli in intima solitudine, quæ vocatur Scete: ex quibus unus quidem erat ei minister, qui semper prope ipsum inveniebatur, propter eos qui veniebant ut curarentur; alter autem eorum sedebat in cella.

Procedente autem tempore, cum sanctus perspicaci oculo prævidisset, dicit suo ministro, Joanni nomine, qui postea factus est presbyter in loco sancti Macarii (presbyteratu enim dignus fuerat habitus magnus Macarius): Audi me, frater Joannes, et ser æquo animo meam admonitionem, eaque tibi proderit. Tentaris enim, inquit, et te tentat spiritus avaritiæ. Sic enim vidi: et scio quod si meam æquo animo tuleris adhortationem, in Dei timore consummaberis et in ejus opere, et in isto loco, et laudaberis, et ad tuum tabernaculum non appropinquabit flagellum. Quod si non audieris, in te veniet finis Giezi (IV Reg. v), cujus vitio laboras. Contigit autem ut sancto quidem non obedierit post ejus mortem, sed obedierit ei qui Judæ alligavit laqueum propter avaritiam. Et post alios quindecim aut viginti annos, cum bona pauperum sibi usurpasset, ita laboravit elephantia, ut non inveniretur integer locus in ejus corpore, in quo quis

A posset figere digitum. Hæc est propheta sancti Macarii.

Ac de cibo quidem et potione supervacaneum est dicere, cum nec apud eos socordiores monachos qui sunt extra inveniri possit ingluvies, aut ultra ei ra delectum et discrimen vivendi ratio alia ab iis qui sunt in illis locis, cum propter inopiam rerum necessariorum, tum etiam propter zelum qui est in Deum, unoquoque contendente vincere proximum diversis vitæ institutis.

De alia autem exercitatione cœlestis hujus viri, Macarii inquam, dicebatur hic sanctus esse assidue in extasi, et majori tempore cum Deo versari quam hujus mundi rebus occupari (46); cujus etiam feruntur diversa miracula.

B Ægyptius quidam libidinosus (Ruff. l. II, c. 28), captus amore cujusdam mulieris ingenuæ, quæ viro nupserat, cum non posset eam inescare propter pudicitiam et castitatem erga conjugem virginitatis (47), convenit improbus præstigiatorum, dicens: Aut eam incita ut me amet, aut arte tua effice ut ejus maritus eam dimittat. Cum ergo præstigiator satis ab eo accepisset, usus est suis præstigiis et incantationibus; et cum non posset ejus animum movere ut ei assentiretur, efficit ut videretur equa iis qui eam intuebantur. Cum ergo foris venisset ejus maritus, aspexit uxorem suam in forma equæ; cumque in suo lecto cubulisset, alienum ei videbatur quod in suo cubili equa jaceret. Flet ergo ejus maritus, et lamentatur quod rem non inveniat; et quod existimans se alloqui bestiam, responsum non assequatur, præterquam quod solummodo eam videbat irasci. Unde magis angebatur animo, cum intelligeret eam esse suam uxorem, curiosis autem hominum artibus esse mutatam in equam. His de causis accersit vici presbyteros, et domum adducit, et eis eam ostendit; sed nec ii cognoverunt calamitatem quæ ei acciderat. Tribus ergo diebus neque fenum comedit ut equa, neque panem ut homo, utroque alimento privata. Tandem ut Deus glorificaretur, et videretur virtus sancti Macarii, ascendit in cor mariti ejus ducere eam in solitudinem ad sanctum virum; et cum eam capistro ligasset ut equam, duxit in solitudinem. Dum autem appropinquassent, steterunt fratres prope cellam sancti Macarii cum ejus marito contententes, et dicentes: Cur D hic adduxisti hanc equam? Is autem dicit: Ut misericordiam consequatur sancti oratione. Illi vero dicunt ad eum: Quid mali habet? Ille eis dicit: Quam videtis equam, ea misera erat uxor mea; neque scio quemadmodum mutata sit in equam, et jam sunt tres dies ex quo nihil comedit. Ille autem cum hæc audissent, referunt ad servum Dei Macarium eo jam intus pro illa orante; ei enim Deus revelaverat, ipsis ad eum venientibus; et ideo orabat ut sibi declararetur causa propter quam hoc evenerat. Respondit autem sanctus Macarius fratribus qui ei renuntiaverunt quemdam illuc equum adduxisse, dicens: Equi vos estis, qui habetis equorum oculos; illa enim est femina ita ut est creata, non transformata, sed sic so-

lum apprens oculis eorum qui sunt decepti. Quae cum esset adducta, aquamque benedixisset, et in ejus nudae caput infudisset, super ejus caput est precatus; statimque effecit ut omnibus videntibus videretur femina. Cum autem jussisset ei cibum afferri, fecit ut comederet, et eam sic curatam dimisit cum suo marito, Deo agentes gratias. Eam autem admonuit vir Dei, sic dicens: Nunquam ecclesiam deseras, nunquam abstineas a communione Christi sacramentorum. Haec enim tibi acciderunt, quod jam quinque hebdomadis non accessisti ad intermerata nostri Servatoris sacramenta.

Alia est actio magnae ejus exercitationis. Magno vitae suae tempore a cella sua in dimidium usque stadium fodiens cuniculum, summam effecit speluncam; et si quando complures ei essent molesti, occulte e sua cella egrediens, ibat in speluncam, neque quisquam eum inveniebat. Narravit autem nobis quidam ex studiosis ejus discipulis, quod recedens usque ad speluncam per cuniculum, dicebat viginti quatuor orationes; et rediens, totidem.

De eo exit fama, quod mortuum suscitavit (*Ruff.*, l. II, c. 28); ut persuaderet haeretico qui non confitebatur esse resurrectionem corporum. Et fuit constans haec fama in solitudine.

Ad hunc sanctum adductus est aliquando a matre propria lamentante adolescens qui vexabatur a daemone, a duobus adolescentibus ex utraque parte constrictus. Hunc autem ita vexabat daemon. Trium modiorum panes postquam comedisset, et amphorae unius Cillicensis (48) aquam bibisset, utraque eructans, cibos resolvebat in vaporem. Ab eo enim, non secus ac igne consumebantur quae comederat et biberat. Est enim ordo quoque daemonum qui dicitur igneus. Sunt enim daemonum quoque sicut hominum differentiae, non mutata essentia, verum voluntate distincta. Illic ergo adolescens cum ei mater non suppeditaret, saepe sua comedeat excrementa, et lotium bibebat. Flens ergo ejus matre, et alienam sui filii moerente calamitatem, et sanctum valde obstante et rogante, illum accipiens invictus Christi athleta Macarius, supplex pro eo Deum oravit. Post unum autem aut alterum diem, remisit daemon vexationem. Tunc ergo dicit matri adolescentis sanctus Macarius: Quantum vis ut filius tuus comedat? Illa autem respondit, dicens: Rogo te, jube eum solum comedere decem libras panis. Eam autem increpans, ut quae nimium dixerat, dixit: O mulier, cur hoc dixisti? Cumque septem dies orasset cum jejunio, expulso ab eo pernicioso daemone ingluvie, constituit ei vescendi rationem ad tres usque libras panis, quas deberet ipse comedere si operaretur. Cum hoc modo Dei gratia puerum emundasset, eum matri reddidit.

Has res admirabiles et praeter opinionem fecit Deus per sanctum Macarium, cujus immortalis anima nunc est cum angelis. Eum ego non conveni, obierat enim anno antequam ego ingrederer in solitudinem. Conveni autem eum qui erat ejus socius in fidei operibus, et idem venerabile nomen quod ipse habebat.

Dico autem sanctum Macarium Alexandrinum, qui erat presbyter earum quae dicuntur Cellarum. In quibus Cellis ego novem annos habitans, ex quibus tres annos mecum vixit ille Macarius, in quiete sedens, ejus quidem optimae vivendi rationis alia quidem vidi opera et signa, alia vero didici ab iis qui cum eo vixerunt.

Is cum apud magnum virum et Patrem Antonium electos palmae ramos vidisset, quos ipse laboraverat, petiit ab eo unum manipulum ramorum palmae. Dixit autem ei Antonius: Scriptum est: Non concupisces res proximi tui (*Deut.* vii). Et cum id solum dixisset, rami omnes statim tanquam ab igne torrefacti sunt. Quod quidem cum vidisset Antonius, dixit Macario: Ecce Spiritus sanctus requievit super te, et erisque mihi deinceps haeres mearum virtutum.

Illic rursus eum invenit diabolus in solitudine, corpore valde defatigato, et dicit ad eum: Ecce accepisti gratiam Antonii; cur non uteris auctoritate, et a Deo petis cibum et vires ad iter ingrediendum? Is autem dicit ad eum: Virtus mea et laus mea Dominus, tu autem ne tentaveris servum Dei. Facit ergo diabolus ut ei phantasma appareat, camelus onera bajulans et errans per solitudinem, habens onera bajulans et errans per solitudinem, habens omnia ad usum necessaria. Qui cum vidisset Macarium, prope eum assedit. Is autem suspicatus esse phantasma, sicut erat, constitit ad orandum; is vero protinus a terra fuit absorptus.

Aliquando rursus venit hic Macarius Alexandrinus ad magnum Macarium qui erat in Scete. Et cum ambo essent Nilum transmissuri, accidit ut ipsi maximum pontonem ingrederentur; in quem ingressi sunt duo tribuni cum magno fastu et apparatu, ut qui intus haberent rhedam totam aeneam, et equos frenis aureis, et quosdam eos stipantes milites, satellites, et pueros torquibus et aureis zonis ornatos. Postquam ergo tribuni viderunt ipsos veteribus pannis indutos, et sedentes in angulo, humilem illam et tenuem vivendi rationem beatam judicabant; unus autem ex ipsorum tribunis dixit ad ipsos: Beati estis vos qui mundum illuditis. Respondens autem Macarius, qui erat urbanus, dixit eis: Nos quidem mundum illosimus, vos autem illudit mundus. Scias autem te non tua sponte hoc dixisse, sed propheticè: ambo enim vocamur Macarii, hoc est, beati. Is autem ejus sermone compunctus, cum domum venisset, vestes exuens, delegit vitam agere solitariam, multas faciens elemosinas.

Rursus cum aliquando cupisset vesci ovibus recentibus perbellisque ad se missis, ostendens continentiam, eas misit ad alium fratrem laborantem, qui ipse quoque ovem desiderabat. Qui cum eas accepisset, et magna affectus esset laetitia, suam celare volens continentiam, eas misit ad alium fratrem laborantem, qui ipse quoque eum cibum appeteret. Cum ille quoque accepisset, rursus hoc ipsum fecit, eisdem ipse valde vesci cuperet. Postquam autem ad multos fratres deinde venerunt ovae, cum nullis eis vesci voluisset, postremus qui eas acceperat, eas rursus

Κελεύσας δὲ αὐτῇ προσενεχθῆναι τροφάς, ἐποίησεν αὐτὴν φαγεῖν· καὶ οὕτως ἰασάμενος αὐτὴν ἀπέλυσεν μετὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρός, εὐχαριστοῦντας τῷ Θεῷ. Ἰπέσθητο δὲ αὐτῇ ὁ ζοῦ Χριστοῦ ἀνδρώποπος, εἰπὼν αὐτῇ· Μηδέποτε ἀπολειφθῆς τῆς Ἐκκλησίας, μηδέποτε ἀπόσχῃς τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα γάρ τοι συνέθη, τὸ ἐπὶ πάντε ἐδομαδάς μὴ προσεληλυθῆναι σε τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

Ἄλλῃ πάλιν πράξις τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀσκήσεως· Ἐν τῷ μακρῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ ὑπὸ τὴν γῆν ποιήσας σύριγγα ὀργήματος ἀπὸ τῆς κέλλης ἑαυτοῦ μέχρις ἡμισταδίου εἰς τὸ ἄκρον σπήλαιον ἀπετέλεσεν. Καὶ εἰ ποτε πλείονες αὐτῷ ὄχλων, κρυπτῶν ἐκ τῆς κέλλης αὐτοῦ ἐξιών ἀπὲρ εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἤυρισκεν. Διηγέτο οὖν ἡμῖν τις τῶν σπουδαίων αὐτοῦ μαθητῶν λέγων, ὅτι Ἀπίων ἕως τοῦ σπηλαίου διὰ τῆς σύριγγος εἰκοσιτέσσαρας ἐπολεῖ προσευχάς, καὶ ἐρχόμενος πάλιν τὰς αὐτάς. Περὶ τούτου ἐξῆλθεν φήμη, ὅτι καὶ νεκρὸν ἤγειρεν, ἵνα αἰρειτῶν περὶ τὸν μὴ ὁμολογῶντα ἀνάστασιν εἶναι σωμάτων. Καὶ αὕτη ἡ φήμη ἐκράτει περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Τούτῳ τῷ ἁγίῳ ἀνδρὶ προσηνέχθη τίς ποτε νεανίσκος δαιμονίων, παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς ὀλοφυρομένης περὶ αὐτὸν, δυοὶ νεανίσκοις συνδεδεμένος ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν. Ὅς ταύτην τὴν ἐνέργειαν εἶχεν ὁ δαίμων, μετὰ τὸ φαγεῖν τριῶν μοδίων ἄρτους, καὶ πεινᾶ ἀμφορὰ Κιλικισίων ὕδατος, ὅπερ ἐρευγόμενος εἰς ἀτμὸν ἀνέλυεν τὰ βρώματα. Οὕτως γὰρ ἀνηλάσκοντο τὰ βρωθέντα παρ' αὐτοῦ καὶ ποθέντα, ὡς ὑπὸ πυρός. Ἔστι γὰρ καὶ τᾶγμα δαιμονίων τὸ λεγόμενον πύρινον. Διαφοραὶ γάρ εἰσι τῶν δαιμονίων, ὡσπερ καὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ οὐσίας ἀλλασσομένης, ἀλλὰ τῆς γνώμης ἀλλοιουμένης. Οὗτος τοίνυν ὁ νεανίσκος μὴ ἐπαρκούμενος παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς, πολλάκις τὴν ἰδίαν ἤσθιεν κόπρον, καὶ τὸν ἑαυτοῦ ἔπινεν οὖρον. Κλαιούσης οὖν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ σφῆδρα ἀνωμένης ἐπὶ τῇ συμφορᾷ ἀπορρήτην τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ πολλὰ παρακαλοῦσης τὸν ἅγιον, καὶ δεομένης, λαθὼν ἑκείνου ὁ ἀήττητος ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ Μακάριος, ἐπηύξατο αὐτῷ τὸν Θεὸν ἰκετεύων. Καὶ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν ἡμέραν ὑπελώφθησεν τοῦ δεινοῦ πάθους ὁ δαίμων. Λέγει οὖν τότε τῇ τοῦ νεανίσκου μητέρι ὁ ἅγιος Μακάριος, Πόσον ἐθέλεις ἐσθίειν σου τὸν υἱόν; Ἡ δὲ ἀπεκρίνατο λέγουσα· Δέομαι σου, δεκάλιτρον κέλευσον ἄρτου. Ἐπιτιμησας δὲ αὐτῇ σφοδρῶς ὡς πολὺ εἰρηκυίας, εἶπεν, Ὡ γύναι, τί τοῦτο ἐλάλησας; Καὶ ἐπευξάμενος τῷ νεανίσκῳ ἑπτὰ ἡμέραις μετὰ νηστείας, καὶ ἐξελάσας ἐπ' αὐτοῦ τὸν ἀλάστορα δαίμονα τῆς πολυφαγίας, ἔστησεν αὐτῷ τὴν διαίταν τῆς τροφῆς εἰς τριλιτρον ἄρτου, ὡς ὀφείλειεν αὐτὸν ἐργαζόμενον τοῦτο ἐσθίειν. Καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι καὶ τῇ θεοφορήτῃ αὐτοῦ πολιτείᾳ ἀποθεραπεύσας τὸν παῖδα, ἀπέδωκεν τῇ μητέρι ὁ πάσης δαιμονικῆς ἐνεργείας ἀνανταγώνιστος τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῆς Μακάριος. Ταῦτα τὰ παράδοξα θαύματα πεποίηκεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἑαυτοῦ γνησίου φίλου Μακαρίου, οὗ ἡ ἀθάνατος ψυχὴ νῦν μετ' ἀγγέλων ἐστὶ. Τῷ ἁγίῳ τούτῳ ἐγὼ οὐ συντετύχηκα· πρὸ ἑνιαυτοῦ γὰρ τῆς εἰς ἔρημον ἐισόδου ἡμῆς οὗτος ὁ πολεμιστῆς τῶν ἀλόγων παθῶν ἑκκοιμήτο.

Τῷ δὲ ὁμοζύγῳ τούτῳ τοῖς ἔργοις τῆς πίστεως, καὶ τῷ ὁμωνύμῳ τοῦ σεβασμίῳ ὀνόματος, λέγω δὴ τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ, συντετύχηκα πρῶτον ἐν τῶν λεγομένων κέλλων. Εἰς δὲ καλλιὰ παρήκησα ἐγὼ ἑνναεταίῳ· ἐν οἷς τρία ἔτη μοι ἐπέζησεν ὁ μακάριος οὗτος καθεζόμενος ἐν ἡσυχίᾳ. Καὶ τὰ μὲν εἶδον ἐγὼ παρ' αὐτοῦ τῆς ἀρίστης αὐτοῦ πολιτείας ἔργα καὶ σημεῖα, τὰ δὲ παρὰ τῶν τούτῳ συμβωσάντων μεμάθηκα, τὰ δὲ καὶ παρ' ἑτέρων πλειόνων ἀκήκοα.

Οὗτος σεβασάμενός ποτε παρὰ τῷ μεγάλῳ Πατρὶ Ἀντωνίῳ βατὰ ἐκλεκτά, αὐτὸν ἐργαζόμενον ἦτησε παρ' αὐτοῦ μίαν δέσμην τῶν βατῶν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος· Γέγραπται, Οὐκ ἐπιθυμῆσεις εἰς τοῦ πλησίον σου· καὶ μόνον εἰπόντος, εὐθέως τὰ βατὰ πάντα, ὡς ὑπὸ πυρός ἐφρύγη. Ὅπερ ἰδὼν ὁ Ἀντώνιος, ἔφη τῷ Μακαρίῳ, Ἰδοὺ ἀναπέπαιται τὸ Πνεῦμα ἐπὶ σέ, καὶ ἔση μοι λοιπὸν τῶν ἐμῶν ἀρετῶν κληρονόμος.

Ἐκείθεν πάλιν αὐτὸν ὁ διάβολος εὔρεν ἐν τῇ ἐρήμῳ λίαν κεκμηκότα τῷ σώματι, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Ἰδοὺ τὴν χόριν εἰληφας Ἀντωνίου. Τί δὴτα μὴ χέρησαι τῷ ἀξιώματι; καὶ αἰτεῖς παρὰ Θεοῦ βρώματα καὶ ἰσχὺν πρὸς τὴν ὀδοπορίαν; Ὁ δὲ φησι πρὸς αὐτόν· Ἰσχύς μου καὶ ἡμνησίς μου ὁ Κύριός ἐστιν· σὺ δὲ οὐκ ἐκπειράσεις τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ. Ποιεῖ οὖν φαντασίᾳ ὁ διάβολος κάμηλον ἀγθοφόρον διὰ τῆς ἐρήμου κλαζομένην, ἔχουσαν πάντα τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἐπιτήδεα· ἦτις ἰδοῦσα τὸν Μακάριον ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐκάθισεν. Ὁ δὲ ὑπολαθὼν αὐτὸ φάντασμα εἶναι, ὅπερ καὶ ἦν, ἔστη εἰς προσευχὴν· ἡ δὲ εὐθύς εἰς τὴν γῆν κατεπόθη.

Οὗτος ἀνὴρ Μακάριος πολιτικὸς ὑπάρχων συνήφθη ποτὲ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ, καὶ ὡς ἐμελλον διαπορθμεύειν τὸν Νεῖλον, συνέθη εἰσελθεῖν αὐτοῖς εἰς πορθμεῖον μέγιστον, ἐν ᾧ τριβοῦνοι τινες μετὰ πολλοῦ κόμπου εἰσεληλύθησαν, βέδιον ἔχοντες ὀλόχαλκον, καὶ χρυσοχαλίνους ἵππους, καὶ δορυφόρους τινὰς στρατιώτας, καὶ κλοισφόρους παῖδας χρυσοζώνους τινὰς. Ὡς οὖν ἴδον τοὺς μοναχοὺς οἱ τριβοῦνοι βράχη παλαιὰ ἐνδεδυμένους, καὶ καθημένους εἰς τὴν γωνίαν, ἐμακάριζον αὐτῶν τὴν εὐτέλειαν. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν τριβοῦνων ἔφη πρὸς αὐτοὺς, Μακάριοι ἔστε ὅμοιοι οἱ τῷ κόσμῳ ἐμπαιζαντες. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πολιτικὸς Μακάριος, εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἡμεῖς μὲν τῷ κόσμῳ ἐνεπαίξαμεν, ὑμῖν δὲ ὁ κόσμος ἐνεπαίξεν. Γίνωσκε δὲ ὅτι οὐχ ἐκῶν, ἀλλὰ προφητεύων τοῦτο εἶρηκας. Ἀμφότεροι γὰρ μακάριοι καλούμεθα. Ὁ δὲ κατανυχθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπελθὼν οἴκοι ἀπεδύσαστο τὰ ἱμάτια, καὶ μονάζειν ἤρῃσαστο, ποιήσας πολλὰς ἐλεημοσύνας.

Ἄλλοτε δὲ σταφυλῆς πεμφθείσης αὐτῷ νεαρὰς ἐπιθυμήσαντι μεταλαβεῖν, ἐνδεικνύμενος τὴν ἐγκράτειαν, ἀπέστειλεν αὐτὴν πρὸς ἀδελφόν τινα κάμνοντα, καὶ αὐτὸν σταφυλὴν ἐπιθυμοῦντα· ὃς δεξάμενος καὶ λίαν περιχαρῆς γενόμενος, κρύπτειν ἑαυτοῦ τὴν ἐγκράτειαν βουλόμενος, πρὸς ἄλλον αὐτὴν ἀδελφὸν ἐξαπέστειλεν, ὡς αὐτὸς ἀνορέκτως ἔχων περὶ τὸ βρῶμα. Δεξάμενος δὲ πάλιν κακείνος τὸ αὐτὸ πεποίηκε, λίαν ποθῶν καὶ αὐτὸς μεταλαβεῖν. Ὡς δὲ λοιπὸν εἰς πολλοὺς ἀδελφοὺς ἦλθον αἱ σταφυλαί, μηδεὶν βουληθέντος αὐτὸν μεταλαβεῖν, ὁ τελευταῖος

λαβών, πρὸς Μακάριον πάλιν ἀπέστειλεν, ὡς μετὰ Α ὑπερβολὴν τῆς ἀτίμου τέχνης αὐτῶν. Τοῦτο δὲ τὸ κηποτάφιον γέγονεν παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰαννοῦ καὶ Ἰαμβροῦ τῶν ἀδελφῶν, δι' ὑπερβολὴν τῆς μαγικῆς τέχνης τὰ πρῶτα ἔχοντων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ παρὰ τῷ Φαραῶ. Ὡς οὖν πολλὴν κεκτημένοι τὴν δυναστείαν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνῳ, ἐτετραπέδων λίθων ἔκτισαν τὸ ἔργον ἐκεῖνο, ἐν αἷσιν μνήμα πεποιηκότες, καὶ χρυσοῦν πολλὸν ἀποθέμενοι.

Ἐφύτευσαν δὲ καὶ δένδρα παντοία, καὶ φρέαρ ὕδατος μέγιστον ὠρυξαν· ὕπικμος γάρ ἐστιν ὁ τόπος. Ταῦτα δὲ πάντα ἐποίησαν, ἐλπίζοντες μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἔκτισιν ἀφίξιν ἐν τούτῳ τῷ παραδείσῳ τρυφῆν. Τέλος οὖν ἀγνοῶν τὴν ὁδὸν ἄγουσαν ἐπὶ τούτῳ τῷ τόπον ὁ τοῦ Χριστοῦ δούλος Μακάριος, στοχαστῶς μόνον ἠκολούθει τοῖς ἀστροῖς· καθάπερ οἱ ναυτικοὶ διαβαίνοντες τὰ πελάγη. Οὕτως οὖτος ὁ ἅγιος τὴν ἔρημον πᾶσαν διώδευσεν, καὶ λαβὼν δέμα καλάμου,

ἕνα κατὰ μίλιον ἴσα χάριν σημείου, ἵνα εὖρη εἰ αὐτῆς ὑποστρέψαι. Διοδεύσας οὖν ἐκείνην τὴν ἔρημον πᾶσαν ἐν τῷ ἡμερῶν ἑννέα, καὶ γενόμενος κτήσιον τοῦ κήπου ἐκείνου, ἐπικαταλαβούσης τῆς νεκτὸς μικρῶν ἐκαθεύθησεν. Ὁ οὖν ἄγριος δαίμων, ὁ αἰεὶ τοῖς ἀθληταῖς τοῦ Χριστοῦ ἀντιπράττων, συναγαγὼν ὄλους τοὺς καλάμους ἐκείνου· τοῦ Μακαρίου καθεῦδοντος ὡς ἀπὸ σημείου ἑνὸς τοῦ κηποταφίου πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ θεθεικῶς ἀπὸ πλάγῃ. Ἀναστὰς οὖν εὗρεν τοὺς καλάμους συνδεμένους, ὡς αἰεὶ τὸν χάριν σημείου κατέψηξεν. Τάχα δὲ καὶ τοῦτο τοῦ Θεοῦ συγχωρήσαντος εἰς μείζονα τοῦτο γυμνασίον, ἵνα μὴ καλάμους ἐπελπίξῃ ἄλλοι οὖτοι, ἀλλὰ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ τοῦ διὰ στόλου νεφέλης ὀδηγησαντος τὸν Ἰσραὴλ τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ φορεβῇ ἐρήμῳ ἐκείνῃ. Ἐλεγεν δὲ ὁ ἅγιος, ὅτι Ἐγγίζοντός μου μόνον τῷ κηποταφίῳ, ἀπ' αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς συνάντησίν μου ἑβδομήκοντα δαίμονες παντοίῳ τῷ σχήματι, οἱ μὲν βωῶντες, οἱ δὲ πηδῶντες, οἱ δὲ μετὰ μεγάλου βρυγμοῦ τρίζοντες κατ' ἐμοῦ τοὺς ὁδόντας. Ἐτεροι δὲ ὡς κόρακες περυσσομένοι ἐτόλμων κατὰ τῆς ὀψέως μου, λέγοντες· Τί θέλεις, Μακάριε, περυσσῆς τῶν μοναχῶν; τί πρὸς ἡμᾶς παρεγένεο; μή καὶ ἡμεῖς εἰς τινὰς τῶν μοναχῶν ἐνεργήσαμεν; Ἰὰ ἡμέτερα ἔχεις ἐκεῖ μετὰ τῶν σοι ὁμοίων, τὴν ἔρημον· κακεῖθεν τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν ἐξεδιώξαι. Οὐδὲν κοινὸν ἡμεῖς ἔχομεν μετὰ σοῦ. Τί ἐπιθαίνας ἡμῶν τοῖς τόποις; ὡς ἀνχωρητῆς ἀρκεῖσθαι τῇ ἐρήμῳ. Ἡμῖν τοῦτον τὸν τόπον οἱ κτίσαντες ἀπεκλήρωσαν. Οὐ δύνασαι αὐτοὺς μείναι ἐνθάδε. Τί ζητεῖς εἰσελθεῖν εἰς τοῦτο τὸ κτήμα, εἰς ὃ οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων τῶν ζώντων εἰσῆλθεν ἀφ' οὐπερ οἱ τοῦτο κτίσαντες ἀδελφοὶ ὑφ' ἡμῶν ἐνθάδε κατεκτηδέυσαν; καὶ ἐτι πολλὰ παρατομένων τῶν δαιμόνων καὶ ἀεφυρομένων, εἶπον αὐτοῖς, φησὶν ὁ Μακάριος, ἔπεισέλω μόνον, καὶ ἱστορήσω, καὶ ἀπέρχομαι ἐντεῦθεν. Οἱ δὲ δαίμονες· Τοῦτο ἡμῖν ὁμολόγησον ἐπὶ τῆς σῆς συνειδήσεώς σου. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ δούλος· Τοῦτο ποιήσω. Οἱ δὲ δαίμονες ἀφαντοὶ γέγονασιν. Ἐἰσελθὼν οὖν, φησὶν, ἔθεασάμην τὰ πάντα, ἐν οἷς εἶρον καὶ κάθον χαλκοῦν ἀλύσει σιδηρᾷ κρεμάμενον κατὰ τοῦ φρέατος· λοιπὸν τῷ χρόνῳ ἀναλωθέντα· καὶ

ἄλλη ἄσκησις τοῦ ἀθλητοῦ. Ἐκρινεν οὖτος ὁ ἀδάμας ὑπνον περιγενέσθαι. Καὶ τοῦτο διηγῆσατο, ὅτι Οὐκ εἰσῆλθον ὑπὸ στέγην ἐν ὄλοις εἰκοσι νυχθημέροις, ἵνα νικήσω ὑπνον· τοῖς μὲν καύμασι φλεγόμενος τὴν ἡμέραν, τῇ δὲ νυκτερινῇ στυφόμενος ψυχρότητι. Καὶ ὡς ἔλεγεν οὗτος, ὅτι Εἰ μὴ τάχιον ὑπὸ στέγην εἰσῆλθον, καὶ ἐχρησάμην ὑπνῳ, οὕτως ἐξηράνθη μου ὁ ἐγκέφαλος, ὡς εἰς ἔκστασίν με ἔλασαι λοιπόν. Καὶ τὸ ὅσον ἐν ἡμῶν, φησὶν, ἐνίκων τὸν ὑπνον· τὸ δὲ ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει τῇ χρεῖαν ἐχούσῃ τοῦ ὑπνου, παρεχώρησα αὐτῇ.

Τοῦ ἀγίου τούτου καθεζομένου ὑπὸ πρῶν ἐν τῷ κελίῳ, κώνωψ στάς ἐπὶ τοῦ ποδὸς αὐτοῦ ἐκέντησεν. Ἀλγῆσας δὲ κατέβησεν τοῦτον τῇ χειρὶ μετὰ τὸ κορεσθῆναι τοῦ αἵματος. Κατεγνώκως οὖν ὑστερον αὐτοῦ ὡς ἑαυτὸν ἐκδικήσαντος, καταδικάζει ἑαυτὸν, ὥστε εἰς τὸ ἔλος τῆς Σκήτεως, ὃ ἐστὶν ἐν τῇ πανερήμῳ, καθεσθῆναι γυμνὸν ἐπὶ μῆνας ἕξ. Ἐνθα οἱ κώνωπες δύνανται καὶ σνάγρων δέρματα τιτράν, ὡς σφήκες ὄντες μεγάλοι. Οὕτως ὄλος ὑπ' αὐτῶν κατετρώθη, ὡς καὶ σπονδύλους ἐξενεγκεῖν δι' ὅλου τοῦ σώματος, ὡς καὶ τινὰς νομίσαι ὅτι ἐλεφαντία ἐστίν. Ἐπανελθὼν οὖν εἰς τὸ κελλὶον αὐτοῦ μετὰ τοὺς ἕξ μῆνας ἀπὸ τῆς φωνῆς ἐγνωρίζετο μόνον ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ κύριος Μακάριος.

Ἐπεθύμησέν ποτε οὗτος ὁ αὐτὸς, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγῆσατο, εἰς τὸ κηποτάφιον εἰσελθεῖν τοῦ Ἰαννοῦ καὶ Ἰαμβροῦ τῶν μάγων τῶν ἐπὶ τοῦ Φαραῶ, χάριν ἱστορίας ἢ καὶ συντυχίας τῶν ἐκεῖσε δαιμόνων. Ἐλέγετο γὰρ παμπόλλους· καὶ χαλεποὺς ἀποκεκληρωσθαι παρ' αὐτῶν ἐκείνων τῷ τόπῳ ἐκείνῳ δαίμονας δι'

ὑπερβολὴν τῆς ἀτίμου τέχνης αὐτῶν. Τοῦτο δὲ τὸ κηποτάφιον γέγονεν παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰαννοῦ καὶ Ἰαμβροῦ τῶν ἀδελφῶν, δι' ὑπερβολὴν τῆς μαγικῆς τέχνης τὰ πρῶτα ἔχοντων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ παρὰ τῷ Φαραῶ. Ὡς οὖν πολλὴν κεκτημένοι τὴν δυναστείαν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνῳ, ἐτετραπέδων λίθων ἔκτισαν τὸ ἔργον ἐκεῖνο, ἐν αἷσιν μνήμα πεποιηκότες, καὶ χρυσοῦν πολλὸν ἀποθέμενοι.

Ἐφύτευσαν δὲ καὶ δένδρα παντοία, καὶ φρέαρ ὕδατος μέγιστον ὠρυξαν· ὕπικμος γάρ ἐστιν ὁ τόπος. Ταῦτα δὲ πάντα ἐποίησαν, ἐλπίζοντες μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἔκτισιν ἀφίξιν ἐν τούτῳ τῷ παραδείσῳ τρυφῆν. Τέλος οὖν ἀγνοῶν τὴν ὁδὸν ἄγουσαν ἐπὶ τούτῳ τῷ τόπον ὁ τοῦ Χριστοῦ δούλος Μακάριος, στοχαστῶς μόνον ἠκολούθει τοῖς ἀστροῖς· καθάπερ οἱ ναυτικοὶ διαβαίνοντες τὰ πελάγη. Οὕτως οὖτος ὁ ἅγιος τὴν ἔρημον πᾶσαν διώδευσεν, καὶ λαβὼν δέμα καλάμου,

ἕνα κατὰ μίλιον ἴσα χάριν σημείου, ἵνα εὖρη εἰ αὐτῆς ὑποστρέψαι. Διοδεύσας οὖν ἐκείνην τὴν ἔρημον πᾶσαν ἐν τῷ ἡμερῶν ἑννέα, καὶ γενόμενος κτήσιον τοῦ κήπου ἐκείνου, ἐπικαταλαβούσης τῆς νεκτὸς μικρῶν ἐκαθεύθησεν. Ὁ οὖν ἄγριος δαίμων, ὁ αἰεὶ τοῖς ἀθληταῖς τοῦ Χριστοῦ ἀντιπράττων, συναγαγὼν ὄλους τοὺς καλάμους ἐκείνου· τοῦ Μακαρίου καθεῦδοντος ὡς ἀπὸ σημείου ἑνὸς τοῦ κηποταφίου πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ θεθεικῶς ἀπὸ πλάγῃ. Ἀναστὰς οὖν εὗρεν τοὺς καλάμους συνδεμένους, ὡς αἰεὶ τὸν χάριν σημείου κατέψηξεν. Τάχα δὲ καὶ τοῦτο τοῦ Θεοῦ συγχωρήσαντος εἰς μείζονα τοῦτο γυμνασίον, ἵνα μὴ καλάμους ἐπελπίξῃ ἄλλοι οὖτοι, ἀλλὰ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ τοῦ διὰ στόλου νεφέλης ὀδηγησαντος τὸν Ἰσραὴλ τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ φορεβῇ ἐρήμῳ ἐκείνῃ. Ἐλεγεν δὲ ὁ ἅγιος, ὅτι Ἐγγίζοντός μου μόνον τῷ κηποταφίῳ, ἀπ' αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς συνάντησίν μου ἑβδομήκοντα δαίμονες παντοίῳ τῷ σχήματι, οἱ μὲν βωῶντες, οἱ δὲ πηδῶντες, οἱ δὲ μετὰ μεγάλου βρυγμοῦ τρίζοντες κατ' ἐμοῦ τοὺς ὁδόντας. Ἐτεροι δὲ ὡς κόρακες περυσσομένοι ἐτόλμων κατὰ τῆς ὀψέως μου, λέγοντες· Τί θέλεις, Μακάριε, περυσσῆς τῶν μοναχῶν; τί πρὸς ἡμᾶς παρεγένεο; μή καὶ ἡμεῖς εἰς τινὰς τῶν μοναχῶν ἐνεργήσαμεν; Ἰὰ ἡμέτερα ἔχεις ἐκεῖ μετὰ τῶν σοι ὁμοίων, τὴν ἔρημον· κακεῖθεν τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν ἐξεδιώξαι. Οὐδὲν κοινὸν ἡμεῖς ἔχομεν μετὰ σοῦ. Τί ἐπιθαίνας ἡμῶν τοῖς τόποις; ὡς ἀνχωρητῆς ἀρκεῖσθαι τῇ ἐρήμῳ. Ἡμῖν τοῦτον τὸν τόπον οἱ κτίσαντες ἀπεκλήρωσαν. Οὐ δύνασαι αὐτοὺς μείναι ἐνθάδε. Τί ζητεῖς εἰσελθεῖν εἰς τοῦτο τὸ κτήμα, εἰς ὃ οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων τῶν ζώντων εἰσῆλθεν ἀφ' οὐπερ οἱ τοῦτο κτίσαντες ἀδελφοὶ ὑφ' ἡμῶν ἐνθάδε κατεκτηδέυσαν; καὶ ἐτι πολλὰ παρατομένων τῶν δαιμόνων καὶ ἀεφυρομένων, εἶπον αὐτοῖς, φησὶν ὁ Μακάριος, ἔπεισέλω μόνον, καὶ ἱστορήσω, καὶ ἀπέρχομαι ἐντεῦθεν. Οἱ δὲ δαίμονες· Τοῦτο ἡμῖν ὁμολόγησον ἐπὶ τῆς σῆς συνειδήσεώς σου. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ δούλος· Τοῦτο ποιήσω. Οἱ δὲ δαίμονες ἀφαντοὶ γέγονασιν. Ἐἰσελθὼν οὖν, φησὶν, ἔθεασάμην τὰ πάντα, ἐν οἷς εἶρον καὶ κάθον χαλκοῦν ἀλύσει σιδηρᾷ κρεμάμενον κατὰ τοῦ φρέατος· λοιπὸν τῷ χρόνῳ ἀναλωθέντα· καὶ

ἄλλη ἄσκησις τοῦ ἀθλητοῦ. Ἐκρινεν οὖτος ὁ ἀδάμας ὑπνον περιγενέσθαι. Καὶ τοῦτο διηγῆσατο, ὅτι Οὐκ εἰσῆλθον ὑπὸ στέγην ἐν ὄλοις εἰκοσι νυχθημέροις, ἵνα νικήσω ὑπνον· τοῖς μὲν καύμασι φλεγόμενος τὴν ἡμέραν, τῇ δὲ νυκτερινῇ στυφόμενος ψυχρότητι. Καὶ ὡς ἔλεγεν οὗτος, ὅτι Εἰ μὴ τάχιον ὑπὸ στέγην εἰσῆλθον, καὶ ἐχρησάμην ὑπνῳ, οὕτως ἐξηράνθη μου ὁ ἐγκέφαλος, ὡς εἰς ἔκστασίν με ἔλασαι λοιπόν. Καὶ τὸ ὅσον ἐν ἡμῶν, φησὶν, ἐνίκων τὸν ὑπνον· τὸ δὲ ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει τῇ χρεῖαν ἐχούσῃ τοῦ ὑπνου, παρεχώρησα αὐτῇ.

Τοῦ ἀγίου τούτου καθεζομένου ὑπὸ πρῶν ἐν τῷ κελίῳ, κώνωψ στάς ἐπὶ τοῦ ποδὸς αὐτοῦ ἐκέντησεν. Ἀλγῆσας δὲ κατέβησεν τοῦτον τῇ χειρὶ μετὰ τὸ κορεσθῆναι τοῦ αἵματος. Κατεγνώκως οὖν ὑστερον αὐτοῦ ὡς ἑαυτὸν ἐκδικήσαντος, καταδικάζει ἑαυτὸν, ὥστε εἰς τὸ ἔλος τῆς Σκήτεως, ὃ ἐστὶν ἐν τῇ πανερήμῳ, καθεσθῆναι γυμνὸν ἐπὶ μῆνας ἕξ. Ἐνθα οἱ κώνωπες δύνανται καὶ σνάγρων δέρματα τιτράν, ὡς σφήκες ὄντες μεγάλοι. Οὕτως ὄλος ὑπ' αὐτῶν κατετρώθη, ὡς καὶ σπονδύλους ἐξενεγκεῖν δι' ὅλου τοῦ σώματος, ὡς καὶ τινὰς νομίσαι ὅτι ἐλεφαντία ἐστίν. Ἐπανελθὼν οὖν εἰς τὸ κελλὶον αὐτοῦ μετὰ τοὺς ἕξ μῆνας ἀπὸ τῆς φωνῆς ἐγνωρίζετο μόνον ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ κύριος Μακάριος.

Ἐπεθύμησέν ποτε οὗτος ὁ αὐτὸς, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγῆσατο, εἰς τὸ κηποτάφιον εἰσελθεῖν τοῦ Ἰαννοῦ καὶ Ἰαμβροῦ τῶν μάγων τῶν ἐπὶ τοῦ Φαραῶ, χάριν ἱστορίας ἢ καὶ συντυχίας τῶν ἐκεῖσε δαιμόνων. Ἐλέγετο γὰρ παμπόλλους· καὶ χαλεποὺς ἀποκεκληρωσθαι παρ' αὐτῶν ἐκείνων τῷ τόπῳ ἐκείνῳ δαίμονας δι'

misit ad Macarium, tanquam magnum ei donum largiens. Qui cum rem curiose inquisisset, admiratus, et Deo actis gratiis ob tantam eorum continentiam, ne ipse quidem ex iis tandem comedit.

Atque hæc quidem est magni Macarii exercitatio, quam ego et multi accurate apud ipsum didicimus. Si quod opus exercitationis aliquem unquam fecisse audivit, omnino id ardentem effecit.

Cum ab aliquibus audiisset, Tabennesiotes per totam quadragesimam nulla re vesci quæ igni esset admota, statuit hic sanctus septem annis nihil comedere quod per ignem transisset, et toto illo septennio nihil gustavit præter cruda olera vel si quæ forte invenisset legumina humectata. Cum hoc ergo recte vixisset, aspernatus est hanc vivendi rationem. Audiit autem ab aliquo alio hic monachorum optimus, quod quidam monachus comedeat libram panis. Quem æmulatus, fregit quod habebat buccellatum, et immisit in lagenam, statuens solummodo tantum comedere, quantum manus ejus sursum ferret. Magna est autem hæc in tractando corpore asperitas. Festive enim nobis narrabat: Plura quidem frustra apprehendebam; sed non sinebat efferre ob angustiam foraminis. Publicanus enim meus mihi non permittebat omnino vesci. Totos ergo tres annos hanc exercuit continentiam, quatuor vel quinque uncias comedens, et aquam quæ eis responderet; olei autem sextarium toto anno consumebat in alimentum.

Alia athlete exercitatio. Statuit indomitus hic vir somnum superare. Etenim utilitatis gratia hoc ipse narravit: Totis viginti diebus et noctibus non sum tectum ingressus, ut somnum vincerem, cum interdum quidem æstu arderem, noctu vero algore rigerem. Quod nisi, inquebat, tectum essem ingressus, et somno usus essem, ita mihi erat arefactum cerebrum, ut deinceps ageret in extasim; et quod ad me quidem attinet, vici somnum; quod autem ad naturam opus habentem, ei cessi¹.

Ei aliquando molestiam exhibuit spiritus fornicationis (49); et tunc condemnavit seipsum sedere nudum sex menses in palude Scetes, quæ est in vasta solitudine, in qua possunt culices vel sauciare pelles aprorum, ut qui sint æque magni ut vespæ, adeo ut in toto ejus corpore infixerint aculeos; ut nonnulli existimaverint eum esse leprosum. Reversus ergo in suam cellulam post sex menses, ex voce cognitum est eum esse dominum Macarium.

Is capit aliquando, ut ipse nobis narravit, quod in hortis erat, ingredi monumentum, quod dicitur *πυκτόφιον* Janne et Mambre, magorum qui erant tempore Pharaonis, ut id videret, vel etiam ut conveniret eos qui illic sunt dæmones. Dicebatur enim plurimos, eosque ferocissimos, in eo loco ab illis collocatos esse dæmones per infamis artis eorum excellentiam. Hoc autem monumentum factum est a Janne et Mambre fratribus, qui propter magicæ artis excellentiam primas partes habebant illo tempore

A apud Pharaonem. Ut qui ergo illo vitæ suæ tempore maximam in Ægypto haberent potestatem, construxerunt illud opus ex lapidibus quadratis (50), et suum illic fecerunt monumentum; et cum multis illie auri deposuissent, et omne genus arbores plantassent, maximum quoque puteum aquæ foderunt; est enim locus humidus (51). Hæc autem omnia fecerunt, sperantes post suum hinc discessum frui deliciis in illo paradiso. Tandem ergo quoniam nesciebat viam quæ ad eum ducit hortum, Dei servus Macarius, conjectura quadam sequebatur astra, et sicut nautæ qui transmittunt maria, totam pervasit sanctæ solitudinem; et cum aliquot etiam accepisset arundines, unam statuit in unoquoque milliari, ut per ea signa remicaret. Cum ergo intra novem dies totam illam

B pervasisset solitudinem, et esset prope illum hortum, succedente nocte parum dormiit. Immanis vero dæmon qui semper adversatur Christi athleticis, cum collegisset omnes illas arundines, dormiente Macario, et circiter ad unum lapidem a monumento ad ejus caput posuisset, recessit; postquam ergo surrexit, invenit colligatas arundines quas ipse fixerat signi causa. Fortasse autem hoc quoque fuit Dei permissio ad majorem ejus exercitacionem, ut non speraret in arundinibus, sed in Dei gratia, quæ per columnam nobis deduxit Israel quadraginta annis in terribili illa solitudine. Dicebat autem Macarius: Cum propius accessi ad illud monumentum, ex eo egressi mihi occurrerunt ad septuaginta dæmones

C variis formis præditi; alii quidem clamantes, alii vero exsilliantes, alii vero cum magno fremitu in me stridentes dentibus, alii vero tanquam corvi volantes, audebant meo vultui insultare, dicentes: Quid vis, Macari, tentatio monachorum? quid ad nos accessisti? an non nos quoque aliquem ex monachis vexavimus? Quæ nostra sunt, tu cum tuis similibus illic habes, nempe solitudinem, et illine nostros cognatos fugavisti. Nihil est nobis tecum commune. Quid loca nostra invadis? Tanquam anachoreta, contentus esto solitudine. Qui hunc locum ædificaverunt, eum nobis assignarunt; non potes hic manere. Quid quæris ingredi in hanc possessionem, in quam nullus ex vivis hominibus est ingressus, ex quo fratribus qui hoc condiderunt sunt a nobis hic factæ exsequia.

D Et cum multa adhuc turbarent et insultarent dæmones, dixit eis sanctus Macarius: Ingrediar tantum, et videbo, et hinc recedam. Dixerunt autem dæmones: Hoc nobis promitte in tua conscientia. Dicit autem Christi servus, Hoc faciam. Dæmones autem evanuerunt. Ingrediente autem eo in paradysum, ei occurrit diabolus cum stricta rhomphæa, ei minitans. Ad quem hanc vocem respondit sanctus Macarius: Tu venis ad me in stricta rhomphæa; et ego contra te ingrediar in nomine Domini sabaoth, in acie Dei Israel. Ingressus autem, contemplatus sum omnia, in quibus inveni etiam cadum æneum catena ferrea pendente ex puteo, jam tempore consumptum, et fructum malorum puniceorum quæ nihil intus habe-

¹ Hic paragraphus variat in Græco. Est ut in Heraclide, cap. 6.

bant, fuerant enim arefacta a sole, et plurima aurea donaria. Cum sanctus ergo illinc recessisset absque tumultu et citra ullam perturbationem, reversus est per viginti dies in suam cellam.

Cum autem defecissent panes et aqua quam portabat, in magna erat afflictione. Viginti enim diebus ingrediens per solitudinem, ut existimo, nihil omnino gustavit, ut etiam res ostendit. Fortasse autem tentabatur quoque intolerantia. Et cum jam parum abesset quin collaberetur, visa est ei quædam puellæ speciem præ se ferens, ut ipse narrabat, munda linea veste induta et tenens urnam aqua stillantem: quam dicebat Macarius abfuisse ab eo circiter unum stadium. Qui tres dies ingressus est eam videns cum urna tanquam stantem, et eum provocantem, non valentem eam assequi: spe autem bibendi, trium dierum laborem fortiter sustinuit. Postquam apparuit multitudo bubalarum, ex quibus una stetit ex adverso ejus habens vitulum; sunt enim multæ in illis locis. Et ut dicebat nobis Macarius, uber ejus lacte fluebat, et desuper sonuit vox ei dicens: Macari, accede ad bubalam, et lactare. Cum ergo, inquit, ad eam accessissem et lactatus essem, mihi suffecit. Ut autem majorem gratiam ostenderet Dominus, docens meam parvitatem, jubet bubalam me sequi usque ad cellam. Illa vero parens jussui secuta est, me quidem lactans, suum autem non admittens vitulum.

Aliquando rursus cum puteum foderet hic vir virtute præditus, ad recrandos monachos (is autem erat prope folia et sarmenta illic posita) morsus est ab aspide (est autem venenatum et exitiosum animal), ambas fauces aspidis apprehendens sanctus ambabus manibus, eam discerpit, dicens: Cum te non misisset Dominus meus, quomodo ad me ausus es accedere?

Cum ipse rursus magnus audiisset Macarius quod haberent præclarum vitæ institutum Tabennesiotæ, veste mutata, et assumpto mundano habitu operarii, spatio quindecim dierum pervenit Thebaidem, ingressus per solitudinem. Et cum venisset in monasterium Tabennesiotarum, quæsiit eorum archimandritam, nomine Pachomium, virum probatissimum, qui et gratiam habebat propheticam (*De eo infra, cap. 38*), cui quidem sancto tunc revelatus non fuerat magnus Macarius. Cum ergo eum convenisset, dicit ei Macarius: Oro te, suscipe me, quæso, in tuum monasterium, ut sim monachus. Dicit ei magnus Pachomius: Non potes deinceps fieri monachus qui sis tam proventus ætate, non potes te exercere: sunt fratres qui se exercent a juventute, et laborem tolerant. Tu autem in hac ætate non potes ferre tentationes exercitationis. Offenderis, et exibis, et nobis maledices. Neque enim accepit nec primo die, nec secundo usque ad septem dies. Ille vero fuit constans, manens jejunos. Postea autem dicit ei senex Macarius: Suscipe me, abba, et nisi jejunavero et fecero ea quæ ipsi opera, jube me ejici ex monasterio. Persuadet fratribus magnus Pachomius ut eum admittant. Est autem unius monasterii conventus, mille

quadringenti viri usque in hodiernum diem. Ingressus est ergo. Cum autem præterisset aliquantum temporis, advenit quadragesima; et vidit senex Macarius unumquemque suscepisse diversas vivendi rationes: alium quidem comedere vespere, alium vero post duos dies, alium post quinque; alium stare per totam noctem, interdiu vero sedere ad opus. Ipse autem cum aliquot palmæ ramos sibi madefecisset, stetit in uno angulo, et donec quadraginta dies impleti essent, et advenisset Pascha, non sumpsit panem, non aquam, non genu flexit, non sedit, non accubuit, nihil aliud gustavit præter pauca cruda crambes folia, quæ sumebat die Dominico, ut videretur comedere, et non incideret in arrogantem de se persuasionem; et si quando egrediebatur ad aliquid necessarium, cito rursus ingrediens, stabat ad opus, os non aperiens, sed stans silentio, nihil aliud faciens præterquam silentium in corde exercens, et faciens orationem, et ramos palmæ operans quos habebat in manibus. Cum autem hæc vidissent omnes exercitatores illius monasterii, seditionem excitarunt adversus suum præfectum: Undenam nobis adduxisti hunc hominem sine carne ad nostri condemnationem? Aut eum hinc ejice, aut, ut scias, nos omnes hinc recedimus. Cum hæc autem a fratribus audiisset magnus Pachomius, de eo est sciscitatus. Et cum didicisset ejus vitæ agendæ rationem, Deum rogavit ut ei revelaretur quisnam sit. Revelatum est autem ei eum esse Macarium monachum. Tunc ejus manum apprehendit magnus Pachomius, et eum foras educit; et cum deduxisset in domum oratorii ubi est ara, et esset amplexus, ei dicit: Ades dum, venerande senex. Tu es Macarius, et me id celasti. Multis ante annis cupii te videre cum de te audirem. Ago tibi gratias, quod filios meos subegoris, ne se jactent et magnifice circumspiciant propter suam exercitationem. Rogo ergo te, recede in locum tuum, nos enim satis ædificasti, et ora pro nobis. Tunc ab ipso rogatus, et eum omnibus fratribus orantibus, sic recessit.

Aliquando rursus narravit nobis hic vir impatientis: Quando recte geassissem omnem vitæ monasticæ agendæ rationem, tunc veni ad aliud spirituale desiderium. Stavi enim quinque dies solam mentem meam ita componere, ut a Deo avelli non posset, et nihil aliud omnino cogitaret. Et cum id apud me statuissem, clausi meam cellam et aulam extrinsecus, ut nulli darem responsum. Et steti incipiens a secunda, et menti meæ præcipiens, et ei dicens: Vide ne descendas de cœlis. Habes angelos, archangelos, omnes supernas potestates, cherubim et seraphim, Deum horum omnium effectorem. Illic versare, ne sub cœlos descenderis, ne incideris in mundanas cogitationes. Cum duos autem, inquit, dies et duas noctes perseverassem, ita irritavi dæmonem, ut ipse fieret flamma ignis, et combureret omnia quæ habebam in cella, adeo ut etiam stercora, supra quam stabam, igne arderet, et sic me quoque existimarem totum conflagrare. Tandem timore affectus tertio die destiti ab hoc proposito, cum non possem am-

καρπὸν ῥῶν οὐκ ἔχουσιν ἔνδον οὐδέν· ἐξήρανο γάρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Ἀταράχως οὖν ἐκειθεν ἀναχωρήσας ὁ ἄγιος διὰ εἰκοσι ἡμερῶν ὑπέστρεψεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ κέλιαν.

Ἐκλειοπέτων δὲ τῶν ἄρτων καὶ τοῦ ὕδατος οὐ ἐπεφέρετο, ἐν πολλῇ περιστάσει ἐγένετο. Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις ὀδεύων τὴν ἐρημον, σχεδὸν οὐδ' ὄλωσ ἐγεύσατο. Ὡς δὲ τὸ πρᾶγμα εἰδείξεν, τάχα καὶ εἰς ὕπομονὴν ἐπιπράζετο. Καὶ ὡς ἐγγὺς ἐγένετο τοῦ ὀκλάσαι, ὤφθη αὐτῷ τις ἐν σχήματι κόρης, ὡς αὐτὸς διηγήσατο, καθαρὰν ὀδόντων φέρουσα, καὶ κατέχουσα καυκάλιον ὕδατος στάζον. Ἦν ἔλεγεν ὁ Μακάριος μακρόθεν αὐτοῦ εἶναι, ὡς ἀπὸ σταδίου· καὶ ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς ὤδευεν βλέπων αὐτὴν μετὰ τοῦ καυκαλλίου ὡς ἐστῶσαν, καὶ τοῦτον προσκαλουμένην· καταλαβείν δὲ τοῦτον ταύτην μὴ δυνάμενον. Ὡς ἐπὶ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν μυστηρίων ἔστιν ἰδεῖν· τῇ δὲ ἐλπίδι τοῦ πεινῶν τὸν κάματον τῶν τριῶν ἡμερῶν ὑπομείναντος τῇ εὐτοσίᾳ. Μεθ' ἣν ἀνεφάνη πλήθος βουβάλων· ἐξ ὧν μία ἔχουσα μύσχον ἔστη κατέναντι τοῦ μοναχοῦ (εἰσι γὰρ πολλοὶ ἐν τοῖς τόποις ἐκεῖνοις). Καὶ ὡς ἔλεγεν ὁ Μακάριος, ὅτι ἔρρει αὐτῆς τὸ οὐθαρ τοῦ γάλακτος. Ἦν ἔλεγεν ὁ Μακάριος, ὅτι ἔρρει αὐτῆς, φησὶν, καὶ θηλάσας, ἠρκέσθη. Ἰνα δὲ ἐπὶ πλείον ὀείξῃ τὴν ἑαυτοῦ χάριν ὁ Κύριος, παιδεύων τὴν ἐμὴν ὀλιγοτήτα, κελεύει τὴν βουβάλον ἕως τῆς κέλλης ἀκολουθήσαι μοι. Ἦ δὲ τῷ προστάγματι πειθαρχήσασα ἠκολούθει ἐμὲ μὲν θηλάζουσα, τὸν δὲ μύσχον αὐτῆς μὴ δεχομένη.

Ἄλλοτε πάλιν ὀρύσσαν φέρει ὁ ἐνάρετος οὗτος εἰς ἀνάπαυσιν μοναχῶν (τοῦτο δὲ ἦν πλησίον θρύων καὶ φρυγάνων ἐκεῖ κειμένων), ὑπὸ ἀσπίδος ἐδήχθη. Ἀναρετικὸν δὲ ἔχει ἰδὼν τοῦτο τὸ ζῶον. Δραξάμενος οὖν τῆς ἀσπίδος ὁ ἄγιος ταῖς ἀμφοτέραις χερσὶν ἀπὸ τῶν δύο αὐτῆς χελυκῶν ταύτην διέβρῆξεν, εἰπὼν πρὸς αὐτήν· Μὴ ἀποστελιαντός σε τοῦ Κυρίου μου, πῶς ἐτόλμησας ἔλθειν πρὸς ἐμέ;

Αὗτος οὗτος ἀκούσας ὁ μέγας Μακάριος ὅτι μεγάλην ἔχουσι πολιτείαν οἱ Ταβεννησιῶται, μεταμφιεσάμενος καὶ ἀναλαβὼν κοσμηκὸν σχῆμα ἐργάτου, δι' ἡμερῶν δεκαπέντε ἀνήλθεν εἰς τὴν Θηβαίδα διὰ τῆς ἐρήμου ὀδεύσας. Καὶ εἰσελθὼν ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ τῶν Ταβεννησιωτῶν, ἐπεζήτησεν τὸν ἀρχιμανδρίτην τοῦτον Παχώμιον, ὀνόματι ἄνδρα δοκιμώτατον, καὶ χάρισμα ἔχοντα προφητικόν· ᾧ ἀπεκρύβη τότε τῷ ἀγίῳ ἐκεῖνῳ τὰ κατὰ τὸν μέγαν Μακάριον. Περιτυχὼν οὖν αὐτῷ ὁ Μακάριος εἶπεν· Δέομαί σου, κύριε, δέξαι με εἰς τὴν μονὴν σου, ἵνα γένωμαι μοναχός. Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας Παχώμιος· Λοιπὸν εἰς γῆρας ἤλασας, ἀσκεῖν σὺ πῶς δύνασαι; Ἀδελφοί εἰσιν ἀπὸ νεότητος ἀσκήσαντες, καὶ τοὶς πόνοις συντραφέντες φέρουσι τὸν κάματον· σὺ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ οὐ δύνασαι ἐνεγκεῖν τοὺς τῆς ἀσκήσεως πειρασμούς, καὶ σκανδαλίζῃ, καὶ ἐξέρχῃ, καὶ κακολογεῖς ἡμᾶς. Καὶ οὐκ ἐδέξατο αὐτὸν, οὔτε τὴν δευτέραν, μέχρις ἡμερῶν ἑπτὰ. Ὁ δὲ ἠτύνησεν παραμείνας νηστὺς. Ὑστερον δὲ λέγει αὐτῷ ὁ γέροντος Μακάριος· Δίξαι με, ἀδελφὲ, καὶ ἐάν μὴ νηστεύσω κατ' αὐτοὺς, καὶ ἐργάζωμαι ἂ ἐργάζονται, τότε κέλευσόν με ἐκριφῆναι τῆς μονῆς. Πείθει τοὺς ἀδελφούς ὁ μέγας Παχώμιος εἰσδέξασθαι αὐτόν. Ἔστι δὲ τὸ σύστημα τῆς μῆδος μονῆς ἐκεῖνης χίλιοι τετρακόσιοι ἄνδρες μέχρι τῆς σήμερον. Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὴν αὐτὴν ὁ μέγας Μακάριος. Περιελθόντος δὲ χρόνου ὀλί-

γου ἐπέστη ἡ Τεσσαρακοστή. Καὶ ἰδὼν ὁ γέροντος Μακάριος ἕκαστον διαφόρους πολιτείας ἀναλαβόντα, τὸν μὲν ἐσθίοντα ἐν ἐσπέρᾳ, τὸν δὲ διὰ πάντες. Ἄλλον πάλιν ἐσθίοντα διὰ πάσης νυκτός· τὴν δὲ ἡμέραν καθεζόμενον εἰς ἔργον. Οὗτος βρέξας θαλλοὺς τοὺς ἐκ φονικῶν εἰς πλῆθος, ἔστη ἐν γωνίᾳ μῆ καὶ μέχρις οὐ αἱ τεσσαράκοντα ἡμέραι ἐπληρώθησαν, καὶ τὸ Πάσχα παραγέγονεν, οὐκ ἄρτου ἔλαβεν, οὔτε ὕδατος ἤψατο, οὐ γόνυ ἐκαμψεν, οὐκ ἐκαθέσθη, οὐκ ἀνέπεσεν, οὐδενὸς ἄλλου ἐγεύσατο, παρεκτός φύλλων κράμβης ὀλίγων ὠμῶν, ὧν ἐλάμβανεν κατὰ Κυριακὴν, ἵνα δόξῃ ἐσθίειν, καὶ μὴ εἰς οἴησιν ἐμπίεσθαι. Καὶ εἴ ποτε ἐξέβαιεν εἰς τὴν χρεῖαν ἑαυτοῦ, θάττον εἰσὼν ἴστατο εἰς ἔργον, μὴ ἀνοίγων στόμα, μὴ λαλήσας· μὴ μικρὸν μὴ μέγα, ἀλλ' ἐστῶς ἐσιώπα, μηδὲν ἄλλο ποιῶν παρεκτός τῆς ἐν καρδίᾳ προσευχῆς, καὶ τῶν θαλλῶν ὧν εἶχεν ἐν ταῖς χερσίν. Θεασάμενοι δὲ τοῦτον πάντες ὁ ἀσκηταὶ τῆς μονῆς ἐκείνης, ἐστασίασαν κατὰ τοῦ ἡγουμένου αὐτῶν, λέγοντες· Πόθεν ἡμῖν ἤγαγες τοῦτον τὸν ἀσκητικὸν ἄνθρωπον εἰς ἡμετέραν κατὰ κρῖσιν; ἢ ἐκβαλε τοῦτον ἐνευθεν, ἢ ἵνα εἰδέναι ἔγῃς, ὅτι πάντες ἡμεῖς ἀναχωροῦμέν σου σήμερον. Ἀκούσας δὲ ταῦτα παρὰ τῶν ἀδελφῶν ὁ μέγας Παχώμιος, ἠρώτησεν τὰ κατ' αὐτόν· καὶ μαθὼν τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας, προσήύξατο τῷ Θεῷ ἵνα αὐτῷ ἀποκαλύψῃ τὸ τίς ἐστὶν οὗτος. Ἀπεκαλύφθη δὲ αὐτῷ ὅτι οὗτός ἐστι Μακάριος ὁ μοναχός. Τότε κρατεῖ αὐτοῦ τὴν χεῖρα ὁ κύριος Παχώμιος, καὶ ἐξάγει αὐτὸν ἔξω. Καὶ εἰσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸν εὐκτῆριον οἶκον, ἔνθα ἀνέκειτο αὐτῶν τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀσπασάμενος αὐτόν, λέγει αὐτῷ· Δεῦρο, καὶ λόγηρε· σὺ εἰ Μακάριος, καὶ ἀπέκρυψας ἀπ' ἐμοῦ. Ἐκ πολλῶν σε ἐτῶν ἐπεπόθουν ἰδεῖν, ἀκούων τὰ περὶ σοῦ. Χάριν σοι ἔχω ὅτι ἐκονδύλισας τὰ παιδιά μου, ἵνα μὴ μέγα φρονίσιν ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν ἀσκήσει. Παρακαλῶ σε, ἀπλθε εἰς τὸν τόπον σου. Αὐτάρκως γὰρ ψυχοδόμησας ἡμᾶς, καὶ εὐχου ὑπὲρ ἡμῶν. Τότε ἀξιωθαίς ὅπ' αὐτοῦ, δεηθέντων αὐτοῦ πάντων τῶν ἀδελφῶν, ἀνεχώρησεν οὕτως.

Ἄλλοτε πάλιν διηγείτο ἡμῖν οὗτος ὁ ἀπαθής· Ὅτε πᾶσαν πολιτείαν ἀσκητικὴν ἦν ἐπεθύμησα κατωρθώσας, τότε εἰς ἄλλην ἤλθον ἐπιθυμίαν πνευματικῆν. Ἐν οἷς ἐκρινά ποτε εἰς ταύτην τῶν ἔργων ἐπιθυμίαν ἔλθειν. Καὶ ἠθέλησα, φησὶ, πέντε ἡμερῶν μόνον ἐν τῷ νούμ μου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπερίσπαστον ποιῆσαι, καὶ μηδὲν ὄλωσ ἐννοῆσαι, ἀλλὰ ἐκεῖνῳ μόνῳ προσανασχεῖν. Καὶ τοῦτο κρῖνας ἐν ἑμαυτῷ, ἀπέκλεισά μου τὴν κέλλαν καὶ ἐξώθεν τὴν αὐλήν, ὥστε μὴ δοῦναι ἀνθρώπῳ ἐλθόντι ἀπόκρισιν. Καὶ ἔστην ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς δευτέρας, παραγγείλας μου τῷ νῷ, εἰπὼν αὐτῷ, Ἠλέπε μὴ κατέλθῃς ἐκ τῶν οὐρανῶν. Ἐχεις ἐκεῖ ἀγγέλου ἀρχαγγέλου, τὰς ἀνω πάσας δυνάμεις, τὰ Χερουσίμ, τὰ Σεραφίμ, τὸν Θεὸν τῶν πάντων ποιητὴν· ἐκεῖ διάτριψον· μὴ κατέλθῃς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ· μὴ ἐμπέσῃς εἰς λογισμοὺς ψυχικούς. Καὶ διαρκέσας, φησὶν, ἡμέρας δύο καὶ δύο νύκτας οὕτως παρῶντα τὸν δαίμονα, ὡς φλόγα πυρὸς γενέσθαι τοῦτον, καὶ κατακαύσαι μου πάντα τὰ ἐν τῷ κελλίῳ, ὡς καὶ τὸν ψίαθον ἐφ' ὃν εἰσῆκεν πυρὶ καταφλεγῆναι. Καὶ οὕτως νομίσει με ὅτι ἐγὼ ὄλωσ ἐμπύπραιμαι. Τέλος, πληγείς ἐγὼ φόβῳ ἀπέστην τῆς προθέσεως ταύτης τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, μὴ δυναθεὶς λοιπὸν ἀπερίσπαστόν μου ποιῆσαι τὸν νοῦν, ἀλλὰ κατήλθον εἰς θεωρίαν τοῦ κόσμου

τούτου, ἵνα μὴ εἴη μοι τούτο λογισθῆναι εἰς τύφον.

Τούτῳ τῷ πνευματικῷ λοιπὸν μοναχῷ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ παρέβαλον ἐγὼ, καὶ εὐρον ἔξω τῆς κέλλης αὐτοῦ πρεσβύτερον κώμης τινὰ κατακείμενον, οὗ ἰὴ κεφαλῇ πᾶσα ἐδέδρωτο ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ λεγομένου καρκίνου, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὄστον ἀπὸ τῆς κορυφῆς φαίνεσθαι ἄπαν. Οὗτος παρεγένετο πρὸς αὐτὸν ἰαθῆναι, καὶ οὐκ ἐδέχετο τούτον ἐν συντυχίᾳ. Παρακαλέσας τοῖνον αὐτὸν, λέγω· Δέομαί σου, κατοίκτηιρον τοῦτον τὸν ἄθλιον, καὶ δὸς αὐτῷ κἄν ἀπόκρισιν. Καὶ αὐτὸς ἀποκρίνεται, λέγων μοι, ὅτι Ἐνάξιός ἐστι τοῦ ἰαθῆναι. Παιδεῖα γὰρ Κυρίου αὐτῷ αὐτῆ ἀπεστάλη. Εἰ δὲ θέλεις αὐτὸν ἰαθῆναι, πείσον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀποστῆναι τῆς λειτουργίας τῶν μυστηρίων. Ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῷ· Διὰ τί; δέομαί σου. Λέγει μοι· Πορνεύων ἐλειτούργει, καὶ διὰ τοῦτο παιδεύεται νῦν. Ἐάν οὖν ἀποστῇ φόβῳ ὧν καταφρονῶν κατετόλμησεν, ὁ Θεὸς αὐτὸν ἰάται. Εἶπον οὖν ἐγὼ ταῦτα τῷ κακιώμένῳ. Ὁ δὲ συνέθετο ὁμῶς ἐπὶ Θεοῦ μηκέτι ἱερατεύσαι, καὶ τότε τούτον ἐδέξατο. Καὶ λέγει αὐτῷ· Πιστεύεις ὅτι ἐστὶν Θεὸς ἐν οὐδὲν λανθάνει; Ἄποκρίνεται ἑκαίνο· Ναί, δέομαί σου. Εἶτα λέγει αὐτῷ ὁ Μακάριος· Μὴ ἠδυνήθης διαπαίξαι τὸν Θεόν; Λέγει ἑκαίνο· Οὐκ ἠδυνήθην, κύριέ μου. Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας Μακάριος· Εἰ γινώριζεις σὺ τὴν ἁμαρτίαν σου, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ παιδείαν, δι' ἣν ταῦθ' ὑπέστης, διόρθωσαι εἰς τὸ ἐξῆς. Καὶ ἐξομολογήσατο τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἔδωκε λόγον τοῦ μηκέτι ἁμαρτῆσαι, μήτε λειτουργῆσαι τῷ θυσιαστηρίῳ, ἀλλὰ τὸν λαϊκὸν ἀσπασασθαι κληρὸν. Εἶθ' οὕτως ἐπέθηκεν αὐτῷ χεῖρας ὁ ἅγιος. Καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις καὶ ἴαθη καὶ ἐτρέχων, καὶ ἀπῆλθεν ὑγιής εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν Θεόν, εὐχαριστῶν δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ.

Οὗτος εἶχεν διαφόρους κέλλας ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν αἷς τοὺς ἄθλους τῆς ἀρετῆς ἐξεργάζετο· μίαν ἐν τῇ Σκῆτῃ ἐν τῇ πανερήμῳ τῇ ἐνδοτέρᾳ· μίαν ἐν τῇ Λιθύῳ ἐν τὰ λεγόμενα Κελλία· μίαν ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας. Καὶ αἱ μὲν εἰσὶν ἀθυρίδωτοι, εἰς ἃς ἐλέγετο ὁ Μακάριος καθέζεσθαι ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ ἐν σκοτίᾳ· ἡ δὲ ἄλλη κέλλα στενωπὴ πάνυ ὑπῆρχεν, εἰς ἣν ἐκτείνει πόδας οὐκ ἦν· ἡ δὲ τρίτη κέλλα ἦν πλατυτέρα, ἐν ἣ καὶ συνετύγγανε τοῖς πρὸς αὐτὸν φοιτῶσιν.

Ὁ φιλόθεος οὗτος τοσοῦτον πλῆθος ἐθεράπευσε δαιμονιζομένων, ὡς μὴ βραδίως ἀριθμῆναι ὑποβάλλεσθαι τούτους. Παρόντων δὲ ἡμῶν πρὸς τούτον τὸν ὄσιον ἄνδρα παρθένος τις φορὰν ἐκομίσθη ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἐνορίας τῆς Ἀχαΐας, εὐγενῆς τῷ γένει, πλουσία ἐν βίῳ, πολυεταίαν ἔχουσα ἐν παραλύσει. Καὶ τούτῳ προσερχθεῖσα ἐβρίθη πλησίον τῆς αὐτοῦ κέλλης. Εἰς ἣν σπλαγχνισθεὶς καὶ ἐπευξάμενος, ἐλαίῳ τε ἁγίῳ ἀλείφων αὐτὴν ταῖς ἑαυτοῦ χερσίν, καὶ συνεχῶς μᾶλλον δὲ νουνεῶς ὑπὲρ αὐτῆς προσευχόμενος· ἐν εἰκοσι ὀλαῖς ἡμέραις, ταύτην ὑγιῆ εἰς τὴν ἑαυτῆς ἐξαπέστειλεν πόλιν. Ἦτις τοῖς ἰδίοις ποσὶν ἀπελθούσα πολλὴν καρποφορίαν ἀπέστειλεν τοῖς ἁγίοις.

Ἦπ' ὄψεσιν πάλιν ἐμαῖς προσηνέχθη τῷ πνευματικῷ πάντων τῶν ἀλόγων παθῶν ἱατρῷ τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ παιδαρίσκος ἐνεργούμενος ὑπὸ πνεύματος χαλεποῦ. Ἐπιθεὶς δὲ αὐτῷ τὴν δεξιὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν εὐώνυμον ἐπὶ τὴν καρδίαν, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ ἅγιος τούτῳ ἐπήυξατο, ἕως οὗ αὐτὸν ἐπὶ ἀέρος ἐποίησεν κρεμασθῆναι. Οἰδῆσας οὖν ὁ παῖς ὡς ἀσπὸς ὄλω τῷ σώματι τοσοῦτον ἐφλέγμαῖνεν, ὡς γενέσθαι πολυτάλαντον τῷ σηκώματι. Καὶ αἰφνίδιον ἀνακράξας διὰ πᾶσιν τὰ ἰσθῆσεν ὕδωρ ἤνεγκεν καὶ λωφῆσας, γέγονεν εἰς τὸ μέτρον ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς. Παραδίδωσιν οὖν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀλείψα; αὐτὸν ἐλαίῳ ἁγίῳ, ἐπιχέων αὐτῷ ὕδωρ ἡλόγημένον,

Ἄ παραγγεῖλας τοῖς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ μὴ κρείως αὐτὸν ἀφασθαι, μὴ οἴνου ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα. Καὶ οὕτως αὐτὸν ἀπέλυσε ἰασάμενος.

Ὁ γὰρ ποτε τούτῳ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ λογισμοὶ κενοδοξίας, πειρώμενοι τούτον ἐκκαλεῖν τῆς κέλλης. Καὶ ὑποτιθέμενοι οἰκονομίας χάριν κτεταλαμβάνειν τὴν Ῥώμην, ὡς ἐπὶ προφάσει διῆθεν εὐεργεσίας τῶν ἐκεῖ ἀρῶστούτων. Ἄκρως γὰρ κατὰ τῶν πνευμάτων εἰς αὐτὴν ἐνήργει ἡ χάρις τοῦ Κυρίου. Καὶ ὡς ἐπὶ πολὺ ὄχλουσεν οὐκ ὑπηκούοντο, σφοδρῶς δὲ αὐτῷ προσκαλοῦσάντες, τούτον ἐξήλαυον. Περὶ οὖν ἐπὶ τῆς φιλῆς τῆς ἑαυτοῦ κέλλης ὁ ἅγιος τοὺς πόδας ἐκτείνει ἀφήκεν ἐπὶ τὰ ἔξω, λέγων τοῖς τῆς κενοδοξίας δαίμοσιν, Ἐλκετέ με σύροντες, δαίμονες, ἐάν δύνασθε. Ἐγὼ γὰρ τοῖς ἐμοῖς ποσὶν ἀλαχοῦ οὐκ ἀπέρχομαι. Εἰ οὖν δύνασθέ με οὕτως ἀπεινεγκεῖν, ὅπου λέγετε ἀπελεύσομαι· διομνύμενος αὐτοῖς καὶ λέγων, ὅτι· Οὕτως ἔσομαι κείμενος ἕως ἐσπέρας, ἐάν μὴ σαλεύσητέ με, οὐ μὴ ὑμῶν ὑπακούσω. Ἐπὶ πολὺ οὖν πεσὼν, καὶ μείνας ἀσάλευτος, ἀνέστη λοιπὸν ἐσπέρας ὕψους βαθείας. Ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς, πάλιν τούτῳ διὰ πυρὸς ἐνόηλθην. Ἀναστὰς οὖν ὁ ἅγιος λαβὼν σπιρίδα ὡς δύο μοδίον ψάμμου ταύτην ἐπλήρωσεν, καὶ θετικῶς αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ ὤμων διεκίνησε ἀνὰ τὴν ἔρημον οὕτως. Τούτῳ συνήγγισεν Θεοσεβίος ὁ κοσμήτωρ, Ἄντιοχεὺς τῷ γένει, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί βαστάξεις, ἀδελφῆ; παραυώρησον ἐμοὶ τὸ φορτίον, καὶ μὴ σκύλλου αὐτός. Ὁ δὲ λέγει· Σκύλλω τὸν σκύλλοντά με. Ἄνετος γὰρ ὧν ἀποδημίας μοι ὑποβάλλει. Καὶ ἐπὶ πολὺ διακινήσας οὕτως εἰς τὴν κέλλαν εἰσῆλθεν συντρέψας τὸ σῶμα.

Διηγέτο δὲ ἡμῖν καὶ ὁ δούλος τοῦ Χριστοῦ Παφνούτιος, ὁ τοῦ γενεαίου τούτου τοῦ ἀθλήτου μαθητῆς, ὅτι μὲν τῶν ἡμερῶν καθεζομένου τοῦ μακαρίου καὶ ἀθανάτου Μακαρίου ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ τῷ Θεῷ προσομιλοῦντος, ὕαινα λαβοῦσα αὐτῆς τὸν σκύμον τυφλὸν ὄντα ἤνεγκεν· καὶ τῇ κεφαλῇ κρούσασα τὸ θυρίδιον τῆς αὐλῆς, εἰσῆλθεν· εἰς αὐτὸ ἐκεῖ καθεζόμενος· καὶ ῥίπτει αὐτὸν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Τούτον τὸν σκύμον λαβὼν ὁ ἅγιος Μακάριος, καὶ ἐπιπίψας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐπήυξατο· καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψεν. Καὶ θηλάσαντα αὐτὸν λαβοῦσα ἡ μήτηρ οὕτως ἀπῆλθεν. Καὶ τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ κώδιον μεγάλου προβάτου ἤνεγκεν τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ, καὶ ὑεασάμενος ὁ ἅγιος τὸ κώδιον, ταῦτα ἔλεγεν τῇ ὑαίνῃ· Πόθεν σοι τοῦτο, εἰ μὴ βεβρωκίαις πρέβατόν τινος; Τὸ οὖν ἐξ ἀδικίας ὄν, ἐγὼ οὐ δέχομαι παρὰ σοῦ. Ἡ δὲ ὑαίνα κλίνας τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ ἔδαφος, ἐγονυπέτει πρὸς τοῖς ποσὶν τοῦ ἁγίου, καὶ ἐτίθει τὸ κώδιον. Αὐτὸς δὲ ἔλεγεν αὐτῇ· Εἰρηκά σοι ὅτι οὐ λαμβάνω, ἐάν μὴ μοι ὁμοσεῖς μηκέτι λυπεῖν πένητας κατασθίονσα αὐτῶν τὰ πρόβατα. Ἡ δὲ καὶ ἐπὶ τούτῳ δένευσε τῇ κεφαλῇ αὐτῆς, ὡς συνθεμένη τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ. Τότε ἐδέξατο τὸ κώδιον παρὰ τῆς ὑαίνης. Ὅπερ κώδιον οὗτος ὁ τοῦ Χριστοῦ δούλος καταλέλοιπεν τῷ ἁγίῳ καὶ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ τῷ μεγάλῳ. Ὡς δὲ καὶ ἡ μακαρία δούλη τοῦ Χριστοῦ Μελένη μοι εἶπεν· ὅτι Παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ θαυμασίου ἀνδρός Μακαρίου ἐγὼ ἔλαβον τὸ κώδιον ἐκεῖνο, ξένιον τῆς ὑαίνης ἐπιλεγόμενον. Καὶ τί τοῦτο θαυμαστὸν παρὰ ἀνδράσι τῷ κόσμῳ ἐσταυρωμένοις ὕαιναν εὐεργετηθείσαν, εἰς ὄξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τιμῆν τῶν δούλων αὐτοῦ εὐαίσθητῆσσαν ξένια τούτοις κομίσει; Ὁ γὰρ τοῦς λόντες ἐπὶ τοῦ προφήτου Δανιὴλ ἡμερώσα; καὶ ταύτῃ τῇ ὑαίνῃ συνέσειν ἐχαρίσατο.

Ἐλέγετο δὲ περὶ τούτου τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ὅτι ἀφ' οὗ ἔδαπτισθη, οὐκ ἔπυσεν χαμαί· ἐξηκοστὸν

pius mentem meam tenere indivulsam, sed descendi ad hujus mundi contemplationem; Deo fortasse permittente, ne hoc mihi reputaretur in superbiam.

Ego ad eum accessi aliquando, et inveni extra ejus cellam jacentem quemdam cujusdam vici presbyterum, cujus caput ita erat exesum a morbo qui dicitur cancer, ut etiam ipsum os totum appareret in vertice. Is accessit ad ipsum ut curaretur, nec eum admittēbat ad colloquium. Rogavi autem eum, dicens: Miserere hujus miseri, et saltem da ei responsum. Is vero mihi respondit, dicens: Est indignus qui curetur, missa est enim ad eum hæc a Domino disciplina. Quod si velis eum curari, persuade ei ut deinceps absteineat a ministerio sanctorum sacramentorum. Ego autem ei dico: Quamobrem, quæso? Is vero dicit: Fornicans sacrum peregit ministerium, et ideo castigatur. Nunc ergo si metu desistat ab eo quod ausus est facere per contemptum, Deus ipsum curabit. Postquam ergo dixi ei qui affligebatur, jurjurando est pollicitus se non amplius sacerdotis partes obiturum. Tunc eum accepit, et dixit ei: Credisne esse Deum quem nihil latet? Respondet ille: Maxime, rogo te. Deinde ei dicit Macarius: Non potuisti Deo illudere? Dicit ille: Non potui, domine mi. Dicit ei Macarius: Si agnoscis tuum peccatum, et Dei disciplinam propter quam hæc subiisti, corrigitor in posterum. Qui confessus est peccatum, et spondit se non amplius peccaturum, neque altari ministraturum, sed sortem laicam amplexurum. Deinde sic sanctus ei manus imposuit, et paucis diebus fuit curatus, capillique ei creverunt et sanus domum rediit Deum glorificans; egit autem magno quoque Macario gratias.

Hic sanctus habebat diversas cellas; unam quidem in Scete, quæ est interior in solitudine, et unam in Libya, et unam in Celliis, et unam in monte Nitriæ. Et aliæ quidem carebant ostio, in quibus dicebatur sedere in quadagesima in tenebris, alia autem erat angustior, in qua non poterat pedem extendere; alia autem latior, in qua conveniebat eos qui ad ipsum ventitabant.

Illic curavit tantam multitudinem eorum qui vexabantur a dæmonibus, ut ea non cadat in numerum. Cum nos autem illic essemus, virgo nobilis et dives deducta est ad eum a Thessalonica in finibus Achaïæ, quæ multis annis laborarat paralyti. Hanc ante cellam suam projectam, misericordia commotus, viginti diebus ungens oleo sancto suis manibus, et orans, sanam remisit in suam civitatem. Quæ cum pedibus suis recessisset, ad sanctos copiosam misit oblationem.

Me autem præsentē adductus est ad eum puer qui vexabatur a spiritu. Ei autem manum imponens in capite, et sinistram supra cor, tandiu oravit donec fecisset ipsum pendere in aere. Tanquam uter ergo puer infatus, adeo intumuit, ut esset maximi ponderis. Et cum repente exclamasset, per omnes sensus aquam emisit; et cum rursus desisset, rediit ad eam in qua prius erat mensuram. Et tradidit eum patri,

¹ Heraclides hæc de Marco.

cum unxisset oleo sancto, et cum aquam infudisset præcepit ne quadraginta diebus carnes gustaret, nec vinum; et sic eum curavit.

Eum aliquando subierunt cogitationes vanæ gloriæ, quæ eum e cella ejiciebant, et suggerebant ut honesto consilio et justa de causa Romam pergeret, pro beneficio eorum qui ægrotabant; valde enim in eum operabatur gratia adversus spiritus. Postquam autem longo tempore non ohediit, valde agitabatur. Cadens vero in limine cellæ, foras pedes emisit, et dicit: Trahite et vellite, o dæmones, si potestis. Ego enim non abeo meis pedibus, jurans fore ut jaceat usque ad vesperam, et nisi eum exeant, non esse auditurum. Cum autem diu procubisset, surrexit; cum nox autem adventasset, ei rursus exhibuere negotium. Et cum duorum modiorum sportam impleisset arena, et imposuisset humeris, pervadebat totam solitudinem. Huic occurrit Theosebius Cosmetor, genere Antiochenus, et ei dicit: Quid portas, abba? Cede mihi onus, et ne vexeris. Ille autem dixit: Vexo eum qui me vexat; nam cum sim remissus et ignavus, suggerit mihi peregrinationes. Cum autem diu promovisset, ingressus est cellam contrito corpore.

¹ Narravit autem nobis (52) Dei quoque servus Paphnutius, præclari hujus sancti discipulus, quod cum quodam die sederet in aula sanctus Macarius, et Deum alloqueretur, hyæna acceptum suum catulum, qui erat cæcus, attulit ad sanctum Macarium; et cum capite pulsasset ostium aulae, ingressa est, eo adhuc sedente, et projecit catulum ad ejus pedes. Cum autem accepisset catulum sanctus Macarius, et spuisset in ejus oculos, oravit, et statim vidit. Et cum mater eum lactasset et accepisset, ita exit. Die autem sequenti pellem magnæ ovis attulit ad sanctum Macarium; et cum sanctus vidisset pellem, hæc dixit hyæna: Undenam hanc habuisses, nisi ovem alicujus devorasses? Quod ergo proficiscitur ab injuria, ego a te non accipio. Hyæna autem humi inclinato capite, genua flectebat ad pedes sancti, et ponebat pellem. Ipse autem ei dicebat: Dixi me non accepturum, nisi juraveris te non amplius offensuram pauperes, comedendo eorum oves. Illa vero ad hoc quoque capite suo annuit, ut quæ sancto assentiretur Macario. Tunc accepit pellem ab hyæna. Beata autem Christi ancilla Melania dixit mihi, se illam pellem accepisse a Macario illo, quod appellabatur munus hyænae. Quid vero mirum est apud viros mundo crucifixos, si hyæna beneficio affecta, ad Dei gloriam, et honorem servorum ejus, id sentiens ad eum munera attulerit? nam qui in Daniele propheta mansuefecit leones, huic quoque hyænae largitus est intelligentiam.

De eo autem dictum est quod ex quo fuit baptizatus, humi non spuerit, cum essent sexaginta anni ex quo fuerat baptizatus. Annos enim natus quadraginta baptismum susceperat.

Forma autem ejus erat hujusmodi: oportet enim me quoque tibi hoc significare, Christi ærve, ut qui

hoc sciam optime, cum mea parvitas ei fuerit tempore æqualis. Erat autem ejus forma satis minuta ac mutila et rara, pilos solum habens in labro. Quinetiam in suprema parte habebat paucos. Nam propter ingentes labores exercitationis, ne pili quidem menti barbæ ei enati sunt.

Ad hunc sanctum Macarium cum quodam die venissem, et essem animo valde anxius, dico illi: Abba Macari, quid faciam, quoniam me affligunt cogitationes, mihi dicentes: Nihil facis, recede hinc. Respondet mihi dicens sanctus Pater Macarius: Dic tu tuis cogitationibus: Propter Christum custodio parietes.

Hæc, o studiose et amantissime Christi serve, ex multis et magnis signis et certaminibus inclyti et virtute præditi Macarii significavi.

Hic Macarius nobis narravit (erat enim presbyter) se observasse tempore communionis Christi sacramentorum, se Marco exercitatori nunquam dedisse oblationem, sed ei angelum dedisse ex ara; solum autem se vidisse digitum manus ejus qui dabat.

CAPUT XXI.

Vita abbatis Marci (53).

Cum esset autem hic Marcus junior, dicebat memoriter Vetus et Novum Testamentum, eratque insiniger mitis, et summe temperans. Quodam ergo die cum satis otii haberem in cella mea, in extrema jam ejus senectute ad eum venio, et ostio ejus cellæ assideo. Quem ego, utpote qui essem adhuc rudis, existimabam esse supra hominem, sicut erat; et auscultabam quidnam diceret vel faceret. Is autem intus solus, cum jam centum annos transegisset, et dentes amisisset, secum pugnat et cum diabolo, et dicebat: Quid vis deinceps, *κακότης*, id est, male senex? Ecce jam et vinum bibisti, et oleum tetigisti. Quid vis deinceps *πολιόφαγος*, id est, vorax in canitie, et *κολιόδουλος*, id est, ventri serviens, probro et contumelia te ipsum afficiens? Et diabolo dicens: Recede a me, diabole, consenuisti mecum in disensionibus, injecisti mihi imbecillitatem corporis, fecisti me bibere vinum, et sumere oleum, me reddens voluptarium. Adhucne tibi aliquid debeo? Apud me nihil invenis quod velis diripere. Recede a me deinceps, inimice hominum. Ac veluti se provocans et irritans, secum loquebatur, dicendo: Absedum, o nugator, in canitie vorator, et belluo in senectute. Quandiu ero tecum?

CAPUT XXII.

Vita abbatis Moysis (54), qui fuit ex latronibus.

Fuit quidam Moyses nomine, Æthiops genere, niger, servus cujusdam qui gerebat rempublicam; quem propter morum improbitatem et latrocinii crimen projecit ejus dominus. Dicebatur enim etiam usque ad cædes progredi; cogor enim dicere facta ejus improbitatis, ut postea ostendam virtutem ejus penitentiae. Narrarunt ergo aliqui eum fuisse præfectum magnæ catervæ latronum. Cujus inter cætera latrocinandi opera hoc quoque fertur, quod infe-

sto et vindictæ cupido animo erat in pastorem, qui ad rem aliquam patranda eunti sibi fuerat cum canibus suis impedimento. Quem cum vellet occidere, obibat locum in quo ejus oves habebant stationem, ei autem significatum est ipsum esse trans Nilum. Et cum fluvius illo tempore inundaret, et ad mille passus pateret latitudine, ense tenens mordicus, et tunicam qua erat indutus imponens suo capiti, natando sic transmisit fluvium. Dum autem transnataret, potuit pastor se abscondere alicubi infodiens. Cum ergo Moysi coeptum non successisset, occisis quatuor egregiis arietibus, et fune colligatis, Nilum rursus tranavit; et cum in parvam quamdam villam venisset, excoriat arietes; et cum quæ erant carnis optima comedisset, et pelles pro vino vendidisset, cum saltem Italicorum circiter octodecim (55) ebibisset, illinc ad quinquaginta milliaria est profectus, ubi habebat collegium.

Hic princeps latronum sero tandem casu aliquo qui ei acciderat compunctus, tradidit seipsum monasterio; et ad tantam processit penitentiam, quantum res ipsæ indicarunt. Inter cætera autem dicitur, quod cum quatuor latrones in eum in cella sedente irruissent, ignorantes eum esse Moysen, beatus Moyses eos tanquam saccum paleæ ligatos, et humeris imposuit, et ad fratrum portavit ecclesiam, dicens: Quoniam non licet mihi alicui facere injuriam, iuveni autem eos me aggressos, quid de illis jubetis fieri? Hoc modo autem comprehensi a sancto Moysæ, Deo confessi sunt. Et cum cognovissent eum esse Moysen qui fuit aliquando insignis princeps latronum, Christum eo nomine glorificantes, illi quoque mundo renuntiarunt propter ejus penitentiam, et evaserunt monachi probatissimi, sic cogitantes: Si hic qui tantum valebat viribus latrocinia parvi faciens, sic Deum timet; quid nos adhuc nostram salutem differimus?

Beatum autem Moysen (sic enim oportet eum vocare) deinceps adorti sunt dæmones, ad fornicatoriæ intemperantiæ impellentes eum consuetudinem; qui usque adeo ab ipsis fuit tentatus, sicut ipse narravit, ut parum abfuerit quin eum ab instituto dimoverent. Cum autem accessisset ad magnum Isidorum, qui sedebat in Scete, tertio ad eum retulit de bello fornicationis. Cui respondit sanctus: Ne conturberis, o frater; sunt principia, et ideo te vehementius invaserunt, priorem requirentes consuetudinem. Sicut enim canis cum assueverit in macello pernas rodere, non recedit a consuetudine; sed si fuerit clausum macellum, et nemo ei dederit, fame enectus non amplius accedit; sic tu quoque, si permanseris in tuæ continentiae exercitatione, mortificans membra tua quæ supra terram (*Coloss. iii*), et excludens ab ingressu ingluviem quæ parit intemperantiam, ægre ferens dæmon, ut qui cibos non habeat qui accendant, a te recedet. Cum ergo secessisset Christi servus Moyses, et ab illa hora seipsum inclusisset in cella, maxima in omnibus exercebatur tolerantia, maxime autem in abstinentia a cibis;

ἔτος ἔχων ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη. Τεσσαράκοντα γὰρ ἔτων ἐτύγγανεν, ὅτε ἐβαπτίσθη ὁ γνήσιος τοῦ Χριστοῦ δούλος, καὶ ἀθάνατος Μακάριος.

Ἦν δὲ τὸ εἶδος ἀηττήτου ἀθλητοῦ τοῦ Χριστοῦ Μακαρίου τοιοῦτον τῆς ἡλικίας. Δεῖ με γὰρ καὶ περὶ τούτου σημᾶναι σοι, δούλε τοῦ Χριστοῦ, ἀκριδῶς ἔμοῦ τούτον γινώσκοντος, ὡς ἄτε καὶ μετ' αὐτοῦ τὴν ἐμὴν βραχύτητα συγχρονίσασαν. Ἦν οὖν τὸ εἶδος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὑποκολοδόν, σπανὸν, ἐπὶ τοῦ χειλοῦς μόνον ἔχον τρίχας· καὶ εἰς τὸ ἄκρον δὲ τοῦ γενείου εἶχεν ὀλίγας. Ὑπερβολῆ γὰρ πόνων ἀσκήσεως οὐδὲ αἱ τρίχες τῆς γενειάδος αὐτοῦ ἐξέφυσαν.

Τούτῃ τῷ ἄγιῳ ἐγὼ προσήθην μῖα τῶν ἡμερῶν, λέγων αὐτῷ, ἐν ἀκηδία μοι σφόδρα διάγοντος· Ἀββᾶ Μακάριε, τί ποιήσω, ὅτι θλίβουσι με οἱ λογισμοὶ λέγοντές μοι, ὅτι Οὐδὲν ποιεῖς, ἀπελθε ἐντεῦθεν· Ἀποκρίνεται μοι λέγων ὁ ἅγιος Πατήρ Μακάριος· Εἰπόν σου τοῖς λογισμοῖς, ὅτι Διὰ τὸν Χριστὸν τοὺς τοίχους τηρῶ.

Ταῦτά σοι, φιλόκριστε καὶ φιλομαθῆς δούλε Θεοῦ, ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων σημείων καὶ ἄθλων τοῦ αἰδίου καὶ ἐναρέτου ἀνδρὸς Μακαρίου ἐσήμανα.

Τούτο τὸ παράδοξον ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνὴρ Μακάριος ἡμῖν διηγῆσατο (ἦν γὰρ τῆ χειροτονία τῶν ἐπισκόπων πρεσβύτερος), λέγων· Ἐπσημηνάμην ἐγὼ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς διαδόσεως τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἔτι Μακαρίῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα ἐγὼ προσφορὰν, ἀλλ' ἄγγελος αὐτῷ ἐπέδιδου ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου λαμβάνων. Μόνον δὲ τὸν ἀστράγαλον τῆς χειρὸς ἐθεώρουν τοῦ ἐπιδιδόντος τούτῃ τὴν κοινωνίαν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Περὶ Μάρκου.

Μάρκος δὲ οὗτος νεώτερος ὢν Παιλαῖν καὶ Καινὴν Γραφὴν ἀπεστήθισεν· πρὸς ὧν καθ' ὑπερβολὴν, σὺφρων εἰ καὶ τις ἄλλος. Μῖα τῶν ἡμερῶν εὐκαιρούμενος ἐγὼ εἰς τὸ ἔσχατον αὐτοῦ γῆρας λοιπὸν ἀπέρχομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ παρακαθέζομαι τῇ θύρᾳ τῆς κέλλης αὐτοῦ, ὡς ἄτε ἐγὼ ὁ ἀρχάριος ὢν νομίζων αὐτὸν ὑπὲρ ἄνθρωπον, ὡσπερ καὶ ἦν. Καὶ ἠκροώμην, τί ἄρα λαλεῖ, ἢ τί διαπράττειται. Καὶ μονώτατος ὢν ἔνδον περὶ τὰ ἑκατὸν ἔτη ἐλάσας ἤδη, καὶ τοὺς ὀδόντας ἀπολέσας, αὐτῷ διεμάχετο καὶ τῷ διαβόλῳ, καὶ ἔλεγεν· Τί θέλεις λοιπὸν κακὸν γρη; Ἰδοὺ καὶ οἴνου ἔλαβες, καὶ ἐλαίου ἤψω. Δοιπὸν τί θέλεις ποιήσω σοι; πολιοφάγε, κοιλίοδουλε, αὐτὸν ἐξυδρίζων. Εἶτα καὶ τῷ διαβόλῳ· Ἀπελθε, λέγων, λοιπὸν ἀπ' ἐμοῦ, διάβολε, συγγεγῆρακάς μοι ἐν ἀδιαφορίαις. Ἀθθένειάν μοι τοῦ σώματος ἐπιγράψας, οἴνου ἐποίησας μεταλαβεῖν καὶ ἐλαίου, φιλήδονόν με ἀπεργασάμενος. Μὴ ἀκίμην σοὶ τί χρευστώ; οὐδὲν εὐρίσκεις ἐν ἐμοὶ ὃ θέλεις συλῆσαι. Ἀπελθε λοιπὸν ἀπ' ἐμοῦ, μισάνθρωπε. Καὶ ὡς τερτίζων αὐτῷ ἔλεγεν διαλεγόμενος· Δεῦρο λοιπὸν, λήρω, πολιοφάγε, φαγόγητρε, ἔως τότε ἔσομαι μετὰ σοῦ;

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Περὶ Μωϋσέως τοῦ Αἰθίοπος.

Μωϋσῆς οὕτω καλούμενος τις, Αἰθίοψ τῷ γένει, μέλας, οἰκίτης ὑπῆρχεν πολιτευομένου τινός· ὃν διὰ πολλὴν δυστροπίαν καὶ ληστρικὴν αἰτίαν ἐβρίβεν ὁ ἴδιος δεσπότης. Ἐλέγετο γὰρ καὶ μέχρι φόνων φθάνειν αὐτόν. Ἀναγκάζομαι γὰρ λέγειν αὐτοῦ τὰ ἔργα τῆς πονηρίας, ἵνα δέξω αὐτοῦ τὴν μετὰ ταῦτα ἀρετὴν ἐκ μετανοίας. Διηγούντο γοῦν τινες ὅτι καὶ ἀφηγούμενος ἦν ληστῆριον μεγίστου· οὐ καὶ τοῦτο φέρεται ἐν τοῖς ἔργοις ληστρικοῖς, ὅτι ποιμένι τινὶ ἐμνησικακήσεν παρεμποδίσαντι αὐτὸν εἰς πρᾶγμα τι

ἀπίοντα, μετὰ τῶν τῆς ποιμένης κυνῶν ἐν νυκτὶ· ὃν ἀποκτείνει θελήσας περιενόσσει τὸν τόπον ἐνθα τὴν στάσιν εἶχεν τὴν τῶν προβάτων. Ἐμνηύθη οὖν αὐτῷ ὅτι πέραν τοῦ Νεῖλου ἐστίν· καὶ κατὰ τὸν καιρὸν κείνον πλημμυρούντος τοῦ ποταμοῦ, καὶ κρατούντος ἐπὶ ἐν σημείον τῷ πλάτει, δακύν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ ἐν τῷ στόματι, καὶ τὸν χιτωνίσκον, ὃν ἐνεδέδυτο, ἐπιθεῖς τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ, διεπέρασεν οὕτως κολουμήσας τὸν ποταμόν. Ἐν τῷ τούτῳ οὖν διακολουμῶν ἠδυνήθη λαθεῖν ὁ ποιμὴν, εἰς κρύφιον ἑαυτὸν καταχώσας. Ἀποτυχὼν οὕτως Μωϋσῆς τοῦ ἐγχειρήματος, τοὺς ἐξ ἐπιλογῆς τέσσαρας κριοὺς σφάζας, καὶ δῆσας σειράδην, ἐκολύμβησεν αὐθις τὸν Νεῖλον. Καὶ ἐλθὼν εἰς μικρὸν ἐναύλιον, ἀπέδειρε τοὺς κριοὺς. Καὶ φαγὼν τὰ κάλλιστα τῶν κρεῶν, καὶ εἰς οἶνον διαπωλήσας τὰ κώδια, σατήτην πῶν ὡς Ἱταλικῶν δεκαοκτῶ, πεντήκοντα σημεῖα ἀπῆλθεν, ὅπου τὸ κολλήγιον εἶχεν.

Οὗτος ὅφει ποτε τοῦ καιροῦ ὁ τοιοῦτος λῆσταρχος κατανυχθεὶς ἐκ περιστάσεως τινος ἐπιδέδωκεν ἑαυτὸν μοναστηρίῳ· καὶ οὕτω προσήλθεν τῷ πράγματι τῆς μετανοίας, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν συμπράκτην αὐτοῦ καὶ ὑποβολέα τῶν κακῶν ἐκ νεότητος, δαίμονα, τὸν εἰς πάντα αὐτῷ συναμαρτόντα, ἀντικρυς εἰς ἐπίγνωσιν ἀγαγεῖν τοῦ Χριστοῦ. Ἐν οἷς λέγεται, ὅτι ποτὲ τούτῃ ἐπέβριψαν λησταὶ τέσσαρας καθεζομένῳ ἐν τῷ κελίῳ, ἀγνοήσαντες ὅτι Μωϋσῆς ἦν οὗτος. Οὗς δῆσας ὁ μακάριος ἄπαντας, καθάπερ σάκκον πλήρη ἀχῦρων, τοῖς ὤμοις ἑαυτοῦ ἐπιθεῖς, ἤνεγκεν εἰς τὴν ἐκκλήσιαν τῶν ἀδελφῶν, εἰπὼν, ὅτι Ἐπειδὴ οὐκέτι ἔξεστί μοι ἀδικεῖν οὐδένα, εὐρὸν δὲ αὐτοὺς ἐπελθόντας μοι, τί κελεύετε περὶ τούτων; Συλληφθέντες οὖν οὗτοι τούτῃ τῷ τρόπῳ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μωϋσέως ἐξομολογήσαντο τῷ Θεῷ. Καὶ γνωρίσαντες τοῦτον ὅτι Μωϋσῆς ἐστίν ὁ ποτὲ ὄνομαστός καὶ περιβόητος; λῆσταρχος, δοξάζαντες ἐπ' αὐτῷ τὸν Χριστὸν, κάκεινοι ἀπετάξαντο διὰ τὴν τοῦτου μεταβολὴν, καὶ γεγόνασι μοναχοὶ δοκιμώτατοι· λογιζόμενοι τοῦτο, ὅτι εἰ οὕτως ἱκανὸς ἐνδυνάμει, καὶ κατ' ἄκραν πεποιθμένος τῷ ἔργῳ τῷ ληστρικῷ, οὕτως κομψῶς πεφόδηται τὸν Θεόν, τί ἡμεῖς ἀναβαλλόμεθα τὴν σωτηρίαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν,

Τούτῃ τῷ μακαρίῳ Μωϋσεὶ (δεῖ γὰρ αὐτὸν λοιπὸν οὕτω προσαγορεύεσθαι) ἐπέθεντο οἱ τῆς ἀσωτίας δαίμονες, εἰς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν τῆς ἀκολασίας τῆς πορνικῆς αὐτὸν κατακαλούντες. Ὅς ἐπὶ τοσοῦτον ὑπ' αὐτῶν ἐπειράσθη, ὡς αὐτὸς διηγῆσατο, ὡς μικροῦ δεῖν τῆς προθέσεως αὐτὸν ἐξοκεῖλαι. Παραγενόμενος οὖν οὗτος πρὸς τὸν μέγαν Ἰσίδωρον τὸν ἐν τῇ Σκήτῃ καθήμενον, ἀνήνεγκεν τούτῃ τὰ περὶ τοῦ τῆς πορνείας πολέμου. Πρὸς δὲ ἀπεκρίθη ὁ ἅγιος· Μηδὲν θρονηθῆς, ἀδελφέ· ἀρχαί γὰρ εἰσιν. Διὰ τοῦτο σφοδρότερόν σοι ἐπέθεντο, τὴν προτέραν ἐπιζητούντες συνήθειαν. Ὅσπερ γὰρ ὅταν κύων ἐν μακέλλῳ ἐτίση κωλέας περιτρούχειν, τῆς συνηθείας οὐκ ἀναχωρεῖ· ἐὰν δὲ τις κλείσῃ τὸ μακέλιον, καὶ μηδεὶς αὐτῷ μηδὲν ἐπιδῷ, ἢ λιμαχονηθεὶς, οὐκ ἐτι ἐγγίξει ἐκεῖ μηδεμίαν ἔχων βορὰν· οὕτω καὶ σὺ, ἐὰν ἐπιμείνης τῇ σου ἀσκήσει τῆς ἐγκρατείας, νεκρώσας σου τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀποκλείσας τὴν εἰσοδὸν τῇ γαστριμαργίᾳ τῇ τικτούσῃ τὴν ἀκολασίαν, ἀκηδιάσας ὁ τῆς πορνείας δαίμων, μὴ ἔχων τὰ βρώματα τοῦτον ἐξάπτοντα, οὕτως σου ἀποστήσεται. Ἀναχωρήσας οὖν ὁ τοῦ Χριστοῦ δούλος Μωϋσῆς ἀπὸ τῆς ὄρας ἐκεῖνης, καὶ κατακλείσας ἑαυτὸν ἐν τῇ ἑαυτοῦ κέλλῃ, ὑπομονῆ σφοδρότατῃ ἤσκειτο ἐν πᾶσι μάλιστα

ἀπὸ βρωμάτων, οὐδενὸς ἄλλου μεταλαμβάνων πλὴν ἄρουρου ξηροῦ ἐν οὐγκίαις δέκα δύο· πλείστον ἐργαζόμενος ἔργον, καὶ πεντήκοντα ἐκτελῶν προσευχὰς τὴν ἡμέραν.

Κατατήξας αὖν ἑαυτοῦ τὸ σωματίον ἔμενον ἐπιπυρούμενος, καὶ ἀδιαφόρως ἐνυπνιζόμενος. Πάλιν οὗτος παρέβαλεν ἄλλω τινὶ μοναχῷ τῶν ἁγίων πάνυ δοκίμῳ, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί ποιήσω, ἀββᾶ, ὅτι σκοτίζουσί μου τὸν λογισμὸν τὰ ἐνύπνια τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν συνηδομένης αὐτοῖς; λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος ὁ ἅγιος, ὅτι Ἐπειδὴ τὸν νοῦν σου οὐκ ἀπέστησας τῶν περὶ ταῦτα φαντασιῶν, οὗτοῦ χάριν τὴν μυσαρὰν ταύτην ὑφίστασαι ἐπιθυμίαν. Ποίησον οὖν ὅ σοι λέγω· ὁδὸς σεαυτὸν εἰς ἀγρυπνίαν κατὰ μικρὸν, καὶ προσεύχου νηφόντως, καὶ ἐλευθερωθήσῃ ἀπὸ τούτων ταχέως. Ἀκούσας δὲ ὁ γενναῖος καὶ ταύτης τῆς ὑποθήκης ὡς παρὰ τεχνίτου τῆ περὶ ὤρα, ἀπελθὼν ἐν τῇ κέλλῃ, ἔδωκεν λόγον τῷ ἑαυτοῦ συνειδότε μη κοιμηθῆναι διὰ πάσης τῆς νυκτὸς, μὴ κλίνας γόνυ ὡς ἐπὶ προφάσει προσευχῆς, ἐπὶ τῷ φυγεῖν τὴν τυραννίδα τοῦ ὕπνου.

Μεῖνας οὖν ἐπὶ τῷ κελλίῳ ἔτη ἕξ, τὰς νύκτας πάσας μέσον τῆς κέλλης ἱστάμενος, καὶ ἀδιαλείπτως τῷ Θεῷ προσευχόμενος, καὶ μὴ ἐπικαμύων τοὺς ὀφθαλμούς· καὶ ταῦτα ποίων τοῦ πράγματος τῆς ἀκλόαστου ἐπιθυμίας περιγενέσθαι οὐκ ἠδυνήθη. Τῷ ὄντι γὰρ ἀληθῶς ἀκλόαστος ἐπιθυμία. Ἐαυτὸν γὰρ ἐκτῆξας τοῖς πόνους ἐκεῖνο τὸ αἰσχρὸν πάθος ὑποτάξαι οὐκ ἴσχυεν.

Μετὰ ταῦτα πάντα ἑαυτῷ πάλιν ἄλλην πολιτείαν σκληραγωγίας ὑπέθετο. Ἐξερχόμενος οὗτος ὁ πύκτης τοῦ Σατανᾶ (διαφόρως γὰρ τοῦτῳ ἐπύκτευσεν) τὰς νύκτας ἀπῆει εἰς τὰς κέλλας τῶν τοῖς πόνους συγγεγραφότων τῇ ἀσκήσει μοναχῶν, καὶ λοιπὸν μὴ δυναμένους τὴν τοῦ ὕδατος χρεῖαν δι' ἑαυτῶν κομίσαι· καὶ λαμβάνων τὰς ὑδρίας αὐτῶν, ἀγνοούντων ἐκεῖνων ἐπλήρου τοῦ ὕδατος. Ἀπὸ μήκουσ γὰρ ἔχουσιν ἐν ἐκεῖνοισ· τὰς τόποις τὸ ὕδωρ, οἱ μὲν ἀπὸ δύο, οἱ δὲ ἀπὸ πέντε σημείων, οἱ δὲ ἀπὸ ἡμίσεως. Μιᾶς οὖν φῶν νυκτῶν ἐν ᾧ τοῦτο ἐποίει, ἐπιτηρήσας ὁ δαίμων, καὶ μηκέτι φέρων τοῦ ἀθλητοῦ τὴν καρτερίαν, ἐγκύψαντι αὐτῷ εἰς τὸ φρέαρ ἐπὶ τῷ τῆν ὑδρίαν πληρῶσαι τίνος μοναχοῦ, δέδωκεν αὐτῷ κατὰ τῶν ψυῶν βροπάλῳ τινὶ, καὶ ἀφήκεν αὐτὸν τῷ τόπῳ κείσθαι νεκρὸν, μηδ' ὄλως αἰσθανόμενον μήτε δὲ πέπονθεν, μήτε παρὰ τίνος τοῦτο ὑπέστη. Τὴν οὖν ἄλλην ἡμέραν ἐλθὼν τις τῶν μοναχῶν ἀνέτησαι, εὔρεν αὐτὸν ἐκεῖ κείμενον καὶ ψυχορραγούντα. Καὶ ἐλθὼν ἀνήγγειλεν τῷ μεγάλῳ Ἰσιδώρῳ τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς Σκήτης. Ἀπελθὼν δὲ μετὰ τινων λαθῶν αὐτὸν ἤνεγκεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐπὶ ἐνιαυτὸν, πλήρη οὗτος ἐνόσησεν, ὡς μόλις γενέσθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ τὴν ψυχὴν ἐν ἰσχύϊ. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ μέγας ἱερεὺς τοῦ Χριστοῦ Ἰσιδώρος· Παῦσαι λοιπὸν τοῖς δαίμοσι φιλονεικῶν, ἀδελφὲ, καὶ μὴ αὐτοῖς ἐπέμβαινε. Μέτρα γὰρ εἶσι καὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς πρὸς τοὺς δαίμονας ἐν τῇ ἀσκήσει. Ὁ δὲ ἀδάμαστος τοῦ Χριστοῦ Μωϋσῆς λέγει τῷ μεγάλῳ· Οὐ μὴ παύσωμαι τοῦ μάχεσθαι μετ' αὐτῶν, ἕως ἀνπαύσῃται μου ἡ φαντασία τῶν ἐνυπνίων. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ τοῦ Χριστοῦ δούλος Ἰσιδώρος ὁ πρεσβύτερος· Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν πέπαυται σου τὰ ἀπρεπῆ ἐνύπνια. Λοιπὸν μετὰ παρήσιας τοῖς μυστηρίοις κοινωνήσων. Ἴνα γὰρ μὴ καυχῆτη, ὡς τῇ σῆ ἀσκήσει περιγενόμενος

τούτου τοῦ πάθους, διὰ τοῦτο σφοδρῶς ὕπ' αὐτοῦ κατεδυναστεύθη πρὸς τὸ σοι συμφέρον, ἵνα μὴ ὑπὸ ἐπάρσεως καταπέσῃ. Ταῦτα ἀκούσας ἀπῆλθεν πάλιν εἰς τὴν κέλλαν, λοιπὸν προσέχων μεθ' ἡσυχίας τῆ τῆς ἀσκήσεως πολιτεία ἐν μέτρῳ. Μετὰ δὲ μῆνας δύο ἢ τρεῖς ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ μακαρίου Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου ὁ ἀσκητῆς Μωϋσῆς, μὴ ἐτι αὐτῷ ὠχλησεν ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα, εἶπεν, ὅτι Ἄπ' ἐκεῖνης τῆς ὥρας, ἧς ἐπήρξω μοι, ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος, οὐκ ἐτι οὐδὲν μοι τοιοῦτον συμβέβηκεν. Κατηξιώθη δὲ οὗτος ὁ ἅγιος χάρισματος κατὰ δαιμόνων· οὕτως, ὡς ἡμεῖς τῶν μυῶν ἐν τῷ χειμῶνι καταφρονοῦμεν, τοσοῦτον καὶ μᾶλλον οὗτος ὁ μέγας Μωϋσῆς παλαιότης τῶν δαιμόνων. Αὕτη ἡ ἔνθεος τῆς ἀσκήσεως πολιτεία τοῦ ἀκαταγωνίστου ἀθλητοῦ Μωϋσεῶς τοῦ τῷ γένει Διθίοπος, τὴν δὲ ψυχὴν ἐθίσαντος θεῖα χάριτι. Ὅς καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τοῖς μεγάλοις τῶν Πατέρων κατορθώμασιν ἀριθμούμενος. Τελευτᾷ δὲ οὗτος ἐτῶν ἑβδομήκοντα πέντε ἐν τῇ Σκήτι, γενόμενος πρεσβύτερος, καταλιπὼν μαθητὰς ἑβδομήκοντα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ Παύλου τοῦ ἐν τῇ Φέρμῃ.

Ὅρος ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἐστὶν ἀπάγον ἐπὶ τὴν Σκήτιν τὴν ἔρημον, ὃ καλεῖται Φέρμη. Ἐν τούτῳ τῷ ὄρει καθέζονται ὡς πεντακῶσι ἀνδρες ἀσκαόμενοι. Ἐν οἷς καὶ Παῦλός τις μοναχὸς οὗτος κηλούμενος ἄριστος, ὃς ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ αὐτοῦ ταύτην εἶχεν τὴν πολιτείαν. Οὐκ ἔργου ἠψατό ποτε, οὐ πραγματείας τινὸς, οὐκ ἔλαβεν τι παρὰ τίνος παρεκτός οὐ ἔμελλεν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐσθίειν. Ἐργον δὲ αὐτῷ τῆς ἀσκήσεως γέγονεν, τὸ ἀδιαλείπτως προσεύεσθαι. Οὗτος τετυπωμένος εἶχεν τὰς εὐχὰς τριακοσίας, τοσαύτας φήφους συνάγων, καὶ ἐν τῷ κόλπῳ κατέχων, καὶ ῥίπτων καθ' ἑκάστην εὐχὴν ἐκ τοῦ κόλπου ψήφον μίαν. Οὗτος ὁ ἔνθεος ἄνθρωπος παραβαλὼν συντυχίας ἔνεκεν καὶ ὠφελείας πνευματικῆς τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ λεγομένῳ πολιτικῷ, λέγει αὐτῷ· Ἀββᾶ Μακάριε, θλίβομαι σφοδρῶς. Ἠνάγκασεν οὖν αὐτὸν ὁ τοῦ Χριστοῦ δούλος εἰπεῖν τὴν αἰτίαν δι' ἣν λυπεῖται· ὁ δὲ λέγει αὐτῷ·

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ παρθένου ἐκτακοσίας εὐχὰς ποιησάσης.

Ἐν κώμῃ τινὶ παρθένος τις κατοικεῖ τριακοστὸν ἔτος ἤδη ἔχουσα ἀσκαομένη· περὶ ἧς πολλοὶ μοι διηγήσαντο, ὅτι παρεκτός Σαββάτου ἡ Κυριακῆς οὐδέποτε γέυεται ἄλλην ἡμέραν, ἀλλὰ τὸν σὺμπαντα χρόνον ἔλκουσα τὰς ἑβδομάδας, καὶ δι' ἡμερῶν πέντε ἐσθίουσα, ποιεῖ εὐχὰς ἐπτακοσίας. Καὶ ἀπευδόκησα ἐγὼ ἑμαυτοῦ, τοῦτο μαθῶν, καὶ λογισάμενος, ὅτι ἄνθρωπ' ἐκείνην τῇ ῥώμῃ τοῦ σώματος δημιουργηθεὶς ὑπὲρ τὰς τριακοσίας εὐχὰς ποιῆσαι οὐκ ἠδυνήθη. Ἀποκρίνατε αὐτῷ ὁ ἅγιος Μακάριος, λέγων· Ἐγὼ ἐξηκοστὸν ἔτος ἔχω ἀφ' οὗ ἑκατὸν τεταγμένας εὐχὰς ποιῶ καὶ τὰ πρὸς τροφήν ἐργαζόμενος ταῖς χερσίν, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τὴν ὀφειλὴν τῆς συντυχίας ἀποδίδους· καὶ οὐ κρίνει με ὁ λογισμὸς ὡς ἀμλήσαντα. Εἰ δὲ σὺ τριακοσίας εὐχὰς ποίων κρίνη ὑπὸ τοῦ συνειδότες, ὅπως εἰ καθαρῶς αὐτὰς μὴ εὐχόμενος, ἢ δυνάμενος πλείονας εὐχεσθαι καὶ μὴ εὐχόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Περὶ Εὐλόγιου καὶ τοῦ Λαλωδημένου.

Κρόνιός μοι διηγήσατο ὁ πρεσβύτερος τῆς Νιτρίας, ὅτι νεώτερος ὢν τὸ κατ' ἀρχαίαν, καὶ ἀκηδίας χάριν φυγὼν ἐκ τῆς μονῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου μου Ἀλώμηνος ἐφθασα ἕως τοῦ ὄρους τοῦ ἁγίου Ἀτωνίου. Ἐκαθ-

ut qui nihil aliud sumeret præter panis sicci uncias duodecim, plurimum operans, et quinquaginta orationes quotidie peragens.

Porro autem quamvis suum macerasset corpusculum, permansit tamen inflammatus, et præcipue in somnis. Cum autem surrexisset, convenit quemdam alium monachum sanctum probatissimum, et ei dicit: Quid faciam, abba? Rationi meæ tenebras offundunt somnia animi, ut qui eis ex veteri consuetudine delecter. Dicit ei ille sanctus: Non cohibuisti mentem tuam a visis quæ in eis versantur, ea de causa hæc sustines. Fac ergo quod dico. Dede te paulatim vigiliæ, et ora sobrius; et ab his cito liberaberis. Cum hoc autem monitum audisset vir præclarus, tanquam ab eo qui erat artifex experientia, in cellam reversus, divit ei, quod quidem sua sciat conscientia, tota nocte non dormiisse; non orationis prætextu genuflexisse, ut somni fugeret tyrannidem.

Cum annis ergo sex mansisset in cella, totas noctes stans in medio cellæ, et Deum orans assidue, et non claudens oculos, non potuit intemperantem vincere cupiditatem. Revera enim non potest vere castigari cupiditas. Cum enim seipsum tabefecisset laboribus, turpem illam affectionem non potuit subigere.

Post hæc aliam sibi suggestit rationem asperæ vitæ agendæ. Egrediens hic pugil Satanæ (varie enim cum eo decertavit) noctibus abibat ad cellas monachorum, qui se exercendo consenuerant in laboribus, et per se aquam non poterant amplius importare: et accipiens hydrias eis nescientibus, illas aqua implebat. Habent enim in illis locis aquam certa distantem longinquitate, alii quidem ad duos lapides, alii vero ad quinque, alii vero ad dimidium. Una ergo nocte qua hoc faciebat, dæmon qui eum observaverat, non amplius ferens athletæ fortitudinem, cum ipse se inclinasset in puteum, ut unius monachi impleret hydriam, clavam quamdam ei impexit in lumbos, et eum in eo loco reffiquit jacentem mortuum, nihil omnino sentientem, neque quid, neque a quo id passus sit. Cum ergo alio die venisset quidam monachus ad aquam hauriendam, eum illic invenit jacentem linqui animo. Is autem id renuntiavit magno Isidoro presbytero Scetis. Qui abiens cum aliquot aliis, eum accepit, et tulit in ecclesiam. Ille vero anno toto ægrotavit, ut vix corpus ejus et anima convaluerit. Tunc dicit illi magnus Christi sacerdos Isidorus: Cessa deinceps, frater Moyses, contendere cum dæmonibus, et ne sic eis insultaveris, est enim modus quoque fortitudinis in exercitatione. Is autem illi dicit: Non cessabo cum eis pugnare, donec mihi cessaverit phantasia somniorum. Tunc ei dicit Christi servus Isidorus presbyter: In nomine Domini nostri Jesu Christi ab hoc temporis articulo cessabunt turpia tua somnia: bono deinceps et fidenti animo communica sacramentis (56). Ne enim gloriareris, ut qui tua exercitatione vicisses affectionem, ideo vehementer in te suam exercuit potestatem, ad tuam utilitatem,

ne incidere: in animi elationem. His auditis reversus est in cellam, quiete deinceps attendens moderate instituto exercitationis. Post duos autem vel tres menses rogatus a beato Isidoro presbytero excitator Moyses nunquid amplius ei molestiam exhibuisset spiritus, respondit: Ab illa hora qua mihi precatus est Christi servus, nihil mihi accidit ejusmodi. Dignatus est autem hic sanctus gratia adversus dæmones, adeo ut sicut nos muscas hieme contemnimus; ita, atque adeo amplius, hic magnus Moyses contemneret dæmones. Hæc est religiosa et sancta vita quam egit invictus athleta Moyses Æthiops, qui ipse quoque numerabatur inter magnos. Obiit ante [F. leg. autem] septuaginta quinque annos. natus in Scete, cum factus esset presbyter, relictis septuagintaquinque discipulis.

CAPUT XXIII.

Vita abbatis Pauli (57).

Mons est in Ægypto, abducens in vastam Scetes solitudinem, qui appellatur Pherme. In hoc monte sedent circiter quingenti homines qui exercentur. Inter quos fuit etiam quidam, nomine Paulus, monachus optimus, qui toto suo tempore hanc egit vitam. Nunquam opus attingit, nec ullum suscepit negotium, nil unquam accepit ab aliquo, præterquam quod posset in ipso die comedere. Fuit autem ejus opus et exercitatio, orare perpetuo. Hic habebat trecentas preces expressas et præstitutas, totidem habens in sinu calculos, et in unaquaque oratione jacens unum calculum (58). Is cum accessisset ad sanctum Macarium qui dicitur Politicus, ejus conveniendi gratia, et propter spiritalem utilitatem, ei dicit: Abba Macari, valde affligor. Coegit eum Christi servus dicere causam propter quam molestia afficiebatur. Is vero ei dicit:

CAPUT XXIV.

De Virgine quæ faciebat septingentas orationes.

In quodam vico habitat quædam virgo, quæ trigessimum annum jam exercetur. De qua multi mihi narrarunt, quod præter Sabbatum et Dominicam nullo alio die vescitur; sed toto tempore trahens hebdomadas, et post quinque dies comedens, facit septingentas orationes. Hoc cum didicissem, meipsum reprobavi, quod vir creatus his viribus corporis, non potuerim facere plus quam trecentas orationes. Ei respondet sanctus Macarius, dicens: Sexagesimus annus agitur, ex quo centum constitutas facio orationes, et laborans manibus ea quæ sunt ad alimentum necessaria, et fratribus debitum reddens congregationis, nec mea me judicat ratio quod fuerim negligens. Si tu autem cum trecentas facias orationes, judicaris a conscientia, aperte ostendis te non pure orare, vel posse plures orationes facere quam facias.

CAPUT XXV.

De Cronio (59) presbytero.

Cronius quidam mihi narravit presbyter Nitriæ (Ruffin., l. II, cap. 25, de Cronio Antonii discipulo): Cum essem, inquit, junior ab initio, et propter animal

angorem et tristitiam fugerem ex monasterio mei archimandritæ, errans perveni ad montem sancti Antonii. Sedebat autem beatus Antonius inter Babylonem (60) et Heracleam in vasta solitudine, quæ fert ad mare Rubrum, circiter triginta milliaribus a fluvio. Cum ergo venissem ad ejus monasterium quod est prope fluvium, in quo sedebant ejus discipuli Macarius et Amatas in eo qui Pisper appellatur loco, qui eum etiam cum dormiisset sepelierunt, expectavi quinque dies, ut convenirem sanctum Antonium. Dicebatur autem accedere ad hoc monasterium, aliquando quidem post decem dies, aliquando vero post viginti, aliquando vero post quinque, prout expediebat pro beneficio eorum qui veniebant ad monasterium. Conveneramus ergo diversi fratres diversis de causis: inter quos fuit etiam Eulogius Alexandrinus monachus, et cum eo alius membris mancus, qui quidem propter talem causam accesserunt.

CAPUT XXVI.

De Eulogio (61) Alexandrino et eo qui erat membris mancus.

Hic Eulogius fuit disciplinarum liberalium scholasticus (*Pasch. c. 19, n. 3*), qui divino amore sanctiatus, propter desiderium immortalitatis renuntiavit tumultibus; et cum omnes suas dispersisset facultates, sibi reliquit paucos nummos, cum non posset operari. Cum ergo per se angeretur animo et esset tristis, et neque vellet cum aliis congregari, neque ut solus esset satis sibi persuaderet, invenit quemdam mancum ac mutilatum in foro projectum, qui nec manus habebat nec pedes: ei solum lingua remanserat integra ad alloquendum eos qui incidebant. Eulogius autem stans, eum fixis intuetur oculis, et Deum rogat, et cum Deo hoc modo paciscitur, dicens: Domine, propter nomen tuum accipio hunc mutilatum, et eum me recreaturum ac refecturum spondeo usque ad horam mortis ejus, ut ego quoque per eum salvus sim. Largire ergo mihi, Christe, patientiam, ut ei inseruiam. Et ad eum accedens, dicit ei: Vis ego te domo accipiam, et te recreem ac reficiam? Ille ei dicit: Utinam dignareris, sed ego sum indignus. Vado ergo, inquit, et adducam asinum, et te hinc auferam. Cum magno autem gaudio est assensus is qui erat mutilatus. Eum ergo sustulit et portavit in suum hospitium, ejusque curam gessit in omnibus quibus opus habuit. Perpetuis ergo quindecim annis, is qui erat mutilatus benevole ab eo curabatur tanquam pater, ut qui lavaretur, ungeretur, foveretur, et portaretur manibus Eulogii, et supra suam dignitatem quidem custodiretur, morbo autem convenienter resiceretur. Post quindecim autem annos invasit daemon eum qui erat mutilatus, volens privare Eulogium mandato et proposito, et mutilatum a refectone, et Dei gratiarum actione, seditionemque excitat in Eulogium; multisque eum probris cepit insequi, adeo ut eum etiam appetaret maledictis, dicens deinceps: Abi hinc, scelerate fugitive (62). Suffuratus es alias pecunias, et dominum spoliasti; et meo prætextu vis latere, ut qui

prætextu bene faciendi me acceperis in tuum hospitium, et propter me vis esse salva. Eulogius autem cor ejus leniebat, dicens: Ne, domine, ne hæc dixeris; sed dicas quam in re tibi fuerim molestus, et eam corrigam. Mancus autem dicebat arroganter: Non fero has assentationes; aufer me hinc, et projice in foro, recuso tuam curationem. Dicebat autem Eulogius: Rogo te, patere tui curam geri, et dic si quid sit tibi grave, domine mi. Mutilatus autem magis incensus, ei dicebat: Non possum amplius ferre tuam subdolam et ironicam adulationem. Non placet mihi hæc vita parca et sordida, ego volo vesci carnibus. Patiens autem Eulogius carnes ad eum attulit. Cum eas autem vidisset impatiens: Non satis est mihi, inquit, tecum esse solum, turbas volo cernere. Ei autem dicit Eulogius: Ego ad te jam adducam monachorum multitudinem. Ille autem rursus ægre ferens, dicit: Væ mihi misero: tum aspectum ferre non possum; et tu ad me adducis tui similes, qui cum sint otiosi, comedunt. Et insolenti voce seipsum lanians, vociferabatur, dicens: Nolo, nolo; in forum deduci volo. O violentia! abjice me ubi invenisti. Dico quod si habuisset manus, in animum induxisset vel se suffocare, vel sibi ense manus inferre. Cum daemon sic eum efferasset, postea se confert Eulogius ad propinquos monachos, et dicit eis: Quid faciam? ad desperationem me deduxit mutilatus. Dicunt ei: Quamobrem? Ille autem: Me, inquit, graviter afficit; nec scio quid faciam. Abjiciam ipsum? sed Deo dedi dexteram, et timeo. Non abjiciam? sed me dies noctesque male habet. Nescio quid faciam. Ei dicunt illi absolute: Adhuc vivit magnus ille (sic enim vocabant sanctum Antonium), ascende ad ipsum, mutilatum imponens in navigium; et defer eum in monasterium, et expecta donec magnus venerit a spelunca, et ad eum refer judicium, et quod tibi dixerit, sta illius sententiæ. Deus enim tibi dicet per ipsum. Verbis eorum morem gessit Eulogius, et mutilato blandiens, cum eum immisisset in cymbam pastorem, noctu egressus est ex urbe, et tulit eum in monasterium discipulorum magni Antonii. Accidit autem ut alio die veniret magnus sero vespere, ut narravit Cronius, amictus chlamyde pellicea. Ingressus est ergo in suum monasterium, erat autem hæc ejus consuetudo, ut alloqueretur Macarium, et eum interrogaret: Frater Macari, veneruntne huc aliqui? Respondebat Macarius: Venerunt. Dicebat autem magnus: Suntne Ægyptii, an Jerosolymitani? Dederat autem magnus ei signum, dicens: Cum videris venisse aliquos quibus est minus negotii, dic: Adsunt Ægyptii. Quando autem videris venisse aliquos religiosiores et paulo consideratiores, dic: Sunt Jerosolymitani. Rogabat ergo magnus pro more, dicens fratri Macario: Sunt Ægyptii fratres, an Jerosolymitani? Respondet Macarius, dicens: Est mixtura. Quando ergo dicebat Macarius: Sunt Ægyptii, dicebat ei magnus: Para eis lentem, et da eis quod comedant. Et faciebat eis unam orationem, et dimittebat eos. Quando autem dicebat: Sunt Jerosolymitani, sedebat per totam noctem, et eis dicebat ei

ἔζετο δὲ ὁ μακάριος οὗτος μεταξὺ Βαθυλῶνος καὶ Ἀμῆ λέγε τοιαῦτα. Ἄλλ' εἶπε τί σε ἐλύπησα, καὶ διορθοῦμαι. Ὁ δὲ ὄλος λελωθμένος ἔλεγεν ἐμβριθῶς· Οὐ θέλω σου ταύτας τὰς κολακείας· ἀπένεγκε, ρίψον με ἐν τῇ ἀγορᾷ παρὰ τὴν ἐμὴν πρῶτην ἀνάπαυσιν. Ὁ δὲ Εὐλόγιος· Παρακαλῶ σε, θεραπεύθητι, εἴ τι λυπῆ, κύριε ὁ μέγας. Ὁ δὲ λελωθμένος ἀγριαίνων θυμῷ πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· Οὐκέτι ἀνέχομαι τῆς ὑπόουλου σου καὶ εἰρωνικῆς κολακείας. Οὐκ ἀρέσκομαι τῇ ζωῇ ταύτῃ τῇ τεταριγευμένη καὶ φειδωλῷ. Ἐγὼ κρέα θέλω ἐσθίειν. Ὁ δὲ μακρόθυμος Εὐλόγιος ἤνεγκεν αὐτῷ κρέα. Ἰδὼν δὲ αὐτὰ πάλιν, ἀνακράζει ὁ δυσπαθής· Οὐ πληροφοροῦμαι εἶναι μετὰ σοῦ μόνου, δόχλους θέλω βλέπειν. Λέγει αὐτῷ ὁ Εὐλόγιος· Ἐγὼ σοι φέρω ἄρτι πλήθος ἀδελφῶν. Ὁ δὲ πάλιν ἀποδυσπατῶν λέγει· Οὐαί μοι τῷ ταιλαιπύρῳ, τὴν σὴν ὄψιν οὐ θέλω ἰδεῖν, καὶ ἄγεις μοι τοὺς ὁμοίους σου ἀργοφάγους; Καὶ σπαράξας ἑαυτὸν, ἀτάκτῳ φωνῇ ἀνέκραξεν, λέγων· Οὐ θέλω, οὐ θέλω, εἰς τὴν ἀγορὰν θέλω.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Περὶ Εὐλόγιου, καὶ τοῦ λελωθμένου.

Οὗτος ὁ Εὐλόγιος σχολαστικὸς ὑπῆρχεν ἐκ τῶν ἐγκυκλιῶν παιδευμάτων, ὃς ἔρωτι θεῷ πληγῆς ἐπιθυμίᾳ ἀθανασίας ἀπετάξατο τῶν θυρῶν. Καὶ πάντα διασκορπίσας τὰ ὑπάρχοντα κατέλιπεν ἑαυτῷ βραχέα νομίματα, ἐργάσασθαι μὴ δυνάμενος. Ἀκηδιῶν οὖν καθ' ἑαυτὸν, καὶ μήτε εἰς συνοδίαν βουλόμενος εἰσελθεῖν, μήτε δὲ μόνος πληροφοροῦμενος, εὐρέν τινα ἀνά τὴν ἀγορὰν ἐρρίμμενον λελωθμένον, ὃς οὔτε χεῖρας εἶχεν, οὔτε πόδας. Τούτῳ μόνῃ ἡ γλῶττα ὑπῆρχεν ἀκατάτριπτος πρὸς συμφορὰν τῶν παρατυγχανόντων. Ὁ δὲ Εὐλόγιος στάς ἐνατενίζει αὐτῷ, καὶ προσεύχεται τῷ Θεῷ, καὶ τίθειαι διαθήκην μετὰ τοῦ Θεοῦ, εἰπὼν, ὅτι Κύριε, ἐπὶ τῷ σῷ ὄνοματι λαμβάνω τοῦτον τὸν λελωθμένον, καὶ διαναπαύω αὐτὸν ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ, ἵνα καγὼ διὰ τούτου σωθῶ. Χάρισαι μοί οὖν, Χριστέ, τὴν ὑπομονὴν τῆς εἰς αὐτὸν ὑπηρεσίας. Καὶ προσελθὼν τῷ λελωθμένῳ, λέγει αὐτῷ· Θελεῖς, ὁ μέγας, λαμβάνω σε εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἀναπαύω; Λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Ἐφθε κατηξίσις, ἀλλ' ἐγὼ ἀνάξιος εἰμι. Λέγει ὁ Εὐλόγιος· Οὐκοῦν ἀπέρχομαι, φέρω βρον, καὶ λαμβάνω σε ἔνθεν. Συνέθετο ὁ λελωθμένος μετὰ πολλῆς χαρᾶς. Ἐνεγκὼν οὖν βρον ἐκεῖνος, ἐπήρην αὐτῶν, καὶ ἀπήνεγκεν εἰς τὸ ἴδιον ξενίδιον. Καὶ ἦν αὐτοῦ ἐπιμελούμενος κατὰ πάσαν αὐτοῦ χρεῖαν. Διαρκέσας οὖν ὁ λελωθμένος ἐπὶ ἑτη δεκαπέντε, ἐνοσοκομῆτο παρ' αὐτοῦ ὡς πατὴρ, φιλοφρόνως, λουόμενος, ἀλειφόμενος, ἐν πᾶσι θεραπευόμενος, καὶ διαβασταζόμενος ταῖς χερσὶ τοῦ Εὐλόγιου, καὶ ὑπὲρ ἀξίαν μὲν ἐκείνου δορυφοροῦμενος, καταλλήλως δὲ τῆς νόσου ἀναπαυόμενος. Μετὰ δὲ πεντεκαίδεκα ἑτη ὁ δαίμων ἐνέσκηψεν τῷ λελωθμένῳ, θέλων τάχα καὶ τὸν Εὐλόγιον τῆς ἐντολῆς καὶ τῆς προθέσεως στερῆσαι, καὶ τὸν λελωθμένον τῆς ἀναπίστεως καὶ τῆς εὐχαριστίας Κυρίου. Καὶ ἀποστασιάζει οὗτος πρὸς τὸν Εὐλόγιον, καὶ ἤρξατο λέγειν κατ' αὐτοῦ δύσφημα, ὡς καὶ λοιδορίας λοιπὸν πλύνειν τὸν ἄνδρα, ἐπιλέγων αὐτῷ· Σχάτα, γλοῦττων, φυγοκύριε, ἀλλότρια χρήματα ἐκλάψας. Καὶ τάχα δοῦλος ὑπάρχων τὸν ἴδιον δεσπότην ἐσύλησας· καὶ τῇ ἐμῇ προφάσει βούλει λαθεῖν, ὡς ἐπὶ προφάσει δῆθεν εὐπορίας εἰς τὸ ξενίδιον σου λαθῶν με, καὶ δι' ἐμοῦ βούλει σωθῆναι. Ὁ δὲ Εὐλόγιος· παρεκάλει αὐτὸν ὑεραπεῖναι αὐτοῦ τὴν καρδίαν, λέγων· Μῆ, κύριε,

μὴ λέγε τοιαῦτα. Ἄλλ' εἶπε τί σε ἐλύπησα, καὶ διορθοῦμαι. Ὁ δὲ ὄλος λελωθμένος ἔλεγεν ἐμβριθῶς· Οὐ θέλω σου ταύτας τὰς κολακείας· ἀπένεγκε, ρίψον με ἐν τῇ ἀγορᾷ παρὰ τὴν ἐμὴν πρῶτην ἀνάπαυσιν. Ὁ δὲ Εὐλόγιος· Παρακαλῶ σε, θεραπεύθητι, εἴ τι λυπῆ, κύριε ὁ μέγας. Ὁ δὲ λελωθμένος ἀγριαίνων θυμῷ πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· Οὐκέτι ἀνέχομαι τῆς ὑπόουλου σου καὶ εἰρωνικῆς κολακείας. Οὐκ ἀρέσκομαι τῇ ζωῇ ταύτῃ τῇ τεταριγευμένη καὶ φειδωλῷ. Ἐγὼ κρέα θέλω ἐσθίειν. Ὁ δὲ μακρόθυμος Εὐλόγιος ἤνεγκεν αὐτῷ κρέα. Ἰδὼν δὲ αὐτὰ πάλιν, ἀνακράζει ὁ δυσπαθής· Οὐ πληροφοροῦμαι εἶναι μετὰ σοῦ μόνου, δόχλους θέλω βλέπειν. Λέγει αὐτῷ ὁ Εὐλόγιος· Ἐγὼ σοι φέρω ἄρτι πλήθος ἀδελφῶν. Ὁ δὲ πάλιν ἀποδυσπατῶν λέγει· Οὐαί μοι τῷ ταιλαιπύρῳ, τὴν σὴν ὄψιν οὐ θέλω ἰδεῖν, καὶ ἄγεις μοι τοὺς ὁμοίους σου ἀργοφάγους; Καὶ σπαράξας ἑαυτὸν, ἀτάκτῳ φωνῇ ἀνέκραξεν, λέγων· Οὐ θέλω, οὐ θέλω, εἰς τὴν ἀγορὰν θέλω. Ὡ βία! ρίψον με ὅπου με εὔρες. Λέγω ὅτι εἰ εἰχεν χεῖρας, οὐ παρητεῖτο καὶ ἀγχόνῃ χρῆσασθαι, ἢ ξίφει ἑαυτὸν χειρίσασθαι. Οὕτως αὐτὸν τοῦ δαίμονος ἰξαστριώσαντος, μετὰ ταῦτα ἀπέρχεται ὁ Εὐλόγιος πρὸς τοὺς ἐκ γειτόνων αὐτοῦ ἀσκητὰς, καὶ λέγει αὐτοῖς· Τί ποιήσω, ὅτι εἰς ἀπειλισμὸν ἠγαγὲν με ὁ λελωθμένος οὗτος; Λέγουσιν αὐτῷ· Διὰ τί; Ὁ δὲ· Δεινά μοι διατίθεται, καὶ τί ποιήσω οὐκ οἶδα. Ῥίψω αὐτὸν, ἀλλὰ τῷ Θεῷ δεξιὰς ἔδωκα, καὶ φοβοῦμαι. Μῆ ρίψω αὐτόν· ἀλλὰ κακὰς ἡμέρας μοι καὶ νύκτας δίδωσιν. Οὐκ οἶδα τί αὐτῷ ποιήσω. Λέγουσιν αὐτῷ ἐκεῖνοι, ὡς ἐτι ζῆ ὁ μέγας (οὗτω γὰρ ἐκάλουν τὸν ἄγιον Ἀντωνίου), ἀνελθε πρὸς αὐτόν, βαλὼν τὸν λελωθμένον εἰς πλοῖον, καὶ ἀνένεγκε αὐτόν εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ ἐκδεξαι ἕως οὗ ἐξέλθῃ ὁ μέγας ἐκ τοῦ σπηλαίου, καὶ ἀνένεγκε αὐτῷ τὸ κρέμα· καὶ ὁ ἐάν σοι εἴπη αὐτὸς, στοίχησον αὐτοῦ τῇ ἐπικρίσει. Ὁ γὰρ Θεός σοι λέγει δι' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εὐπειθὴς Εὐλόγιος ἠνέσχετο αὐτῶν, καὶ κολακεύσας τὸν λελωθμένον ἐμβάλων αὐτόν εἰς σκάφος βουκολικόν, ἐξῆλθεν τῆς πωλεως ἐν νυκτὶ, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὸν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου. Συνέθεθ δὲ τῆς ἄλλης ἡμέραν ἐλυεῖν τὸν μέγαν ἐσπέρας βαθείας, ὡς Κρόνιος διηγῆσατο, ἐμπεφιδλωμένον χλιμῦδα ἐρματίνην. Ἐρχόμενος οὖν εἰς τὸ μοναστήριον ἑαυτοῦ εἰσῆρχετο. Καὶ ταύτην εἶχε τὴν συνθήθειαν καλεῖν τὸν Μακάριον, καὶ ἔρωτῆν αὐτόν· Ἀδελφε Μακάριε, ἦλθόν τινες ἀδελφοὶ ἐνθάδε; Ἀπεκρίνατο ὁ Μακάριος· Ἦλθον. Καὶ ὁ μέγας· Αἰγύπτιοι εἰσιν ἢ Ἰεροσολυμίται. Ἐδεδώκει δὲ αὐτῷ σημεῖον ὁ μέγας, λέγων· Ὅταν ἀπραγμονεστέρους τινὰς ἴδῃς ἐλθόντας, λέγε ὅτι Αἰγύπτιοι εἰσιν· ὅταν δὲ τινὰς εὐλαβεστέρους καὶ λογιωτέρους, λέγε ὅτι Ἰεροσολυμίται εἰσιν. Ἡρώτα οὖν κατὰ τὸ εἰωθὸς ὁ μέγας, λέγων τῷ μαθητῇ Μακαρίῳ· Αἰγύπτιοι εἰσιν οἱ ἀδελφοί, ἢ Ἰεροσολυμίται εἰσι; Ἀπεκρίνατο ὁ Μακάριος, λέγων αὐτῷ, ὅτι Μίγμα εἰσιν. Ὅταν οὖν εἶπεν ὁ Μακάριος, ὅτι Αἰγύπτιοι εἰσιν, ἔλεγεν αὐτῷ ὁ μέγας· Ποίησον αὐτοῖς φακόν, καὶ δός αὐτοῖς; φαγεῖν· καὶ ἐποίει αὐτοῖς εὐχὴν μίαν, καὶ ἀπέλυεν αὐτούς. Ὅταν δὲ ἔλεγεν, ὅτι Ἰεροσολυμίται, ἐκαθίστοτο διὰ πάσης νυκτὸς, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὰ προσήκοντα πρὸς σωτηρίαν. Ἐν ἐκείνῃ οὖν τῇ ἐσπέρᾳ καθεσθεις, φησὶ, προσκαλεῖται

πάντας ὁ μέγας, καὶ μηδενὸς αὐτῷ εἰρηκότος τὸ Α
 ποῖον ὄνομα ἔχει ὁ σχολαστικὸς, ἐσπέρας οὐσης βα-
 θεῖας καλεῖ αὐτόν, λέγων, Εὐλόγιε, Εὐλόγιε,
 ἐκ τρίτου τοῦτο εἰρηκός. Ὁ δὲ σχολαστικὸς Εὐλόγιος
 οὐκ ἀπεκρίνατο, οἴμενος ἄλλον τινὰ καλεῖσθαι τῷ
 ὀνόματι τούτῳ. Λέγει αὐτῷ ἐκ δευτέρου πάλιν· Σοὶ
 λέγω, Εὐλόγιε, τῷ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἑλθόντι. Τότε
 λέγει αὐτῷ ὁ Εὐλόγιος· Τί κελύεις, δέομαι σου;
 Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Τί ἤλθες ἐνθάδε; Ἀπεκρίνατο
 ὁ Εὐλόγιος, λέγων αὐτῷ· Ὁ ἀποκαλύψας σοὶ τὸ ὄνομά
 μου, καὶ τὸ πρᾶγμα σοὶ ἀποκαλύψει δι' ὃ ἦλθον.
 Λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Ἀντώνιος· Ἔμαθον δι' ὃ ἦλθες.
 Ἄλλ' ἐπὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν εἶπε, ἵνα καὶ αὐτοὶ
 ἀκούσωσιν. Κελευσθεὶς οὖν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ὁ τοῦ
 Χριστοῦ δούλος Εὐλόγιος, εἶπεν ἐπὶ πάντων·

Τούτων τὸν λελωθημένον ἔδρον ἐγὼ ἐν τῇ ἀγορᾷ
 ἐβριμώμενον καὶ ἀμελοῦμενον. Κατελθῆσας δὲ αὐτὸν
 καὶ τῷ Θεῷ προσευξάμενος δοθῆναι μοι χάριν ὑπο-
 μονῆς εἰς αὐτόν, ἀνέλαβον αὐτόν· ἐδεδώκειν δὲ καὶ
 δεξιὰς τῷ Χριστῷ, ἵνα αὐτὸν νοσοκομήσω, ὅπως κἀγὼ
 σωθῶ δι' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἀνακαυθῆ δι' ἐμοῦ. Ἐξ
 οὗ δὲ ἐσμεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔτη εἰσὶ δεκαπέντε, ὥσπερ
 καὶ τῇ σῆ ἀγιωσύνῃ ἀπεκαλύφθη πάντα. Ἄλλ' οὐκ
 οἶδα τί θεῖον πεπονηθῶ; παρ' ἐμοῦ μετὰ τριακτα ἔτη
 εἰς ἄκρον με νῦν χειμάζει. Ἐνεθυμήθην αὐτὸν βί-
 ψαι, αὐτοῦ τούτου εἰς τοῦτο με καταναγκάζοντος.
 Τούτου χάριν ἦλθον πρὸς τὴν σὴν ἀγιωσύνην, ἵνα
 μοι συμβουλεύσῃς τί ὀφείλω ποιῆσαι, καὶ προσεύξῃ
 περὶ ἐμοῦ. Δεινῶς γὰρ χειμάζει με.

Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας Ἀντώνιος, ἐμβριθεστάτη καὶ
 αὐστηρᾷ τῇ φωνῇ· Ῥίπτεις αὐτόν, Εὐλόγιε; ἄλλ' ὁ
 ποιήσας αὐτόν οὐ ῥίπτει αὐτόν. Σὺ αὐτὸν ἀπορρίπτεις,
 ἐγείρει ὁ Θεὸς τὸν καλλίω σου, καὶ συνάγει αὐτόν. C
 Καὶ ἀφησυχάσας ὁ Εὐλόγιος κατέπτηξεν ταῦτα ἀκού-
 σας. Καταλείψας δὲ τὸν Εὐλόγιον ὁ μέγας Ἀντώνιος,
 ἄρχεται τῇ γλώσσῃ μαστιζεῖν τὸν λελωθημένον, καὶ
 ἀποδοῖν πρὸς αὐτόν· Λελωθημένον, πεπηλωμένον, ἀν-
 άξει καὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ, οὐ παύη θεομαχῶν,
 παροργίζων τὸν ἀδελφόν; οὐκ οἶδας ὅτι ὁ Χριστὸς
 ἔσειν ὁ ὑπηρετῶν σοι; πῶς τολμᾷς κατὰ τοῦ Χριστοῦ
 τοιαῦτα φεθέγγεσθαι; οὐ διὰ τὸν Χριστὸν ἑαυτὸν
 ἐδούλωσεν εἰς τὴν σὴν ὑπηρεσίαν; Στύψας οὖν καὶ
 τούτων τοῖς ἐπιπλήκτους λόγους ἀφίξει τούτους, καὶ
 διαλεχθεὶς τοῖς ἀδελφοῖς πᾶσι τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν
 ἐκάστω, ἀπολαμβάνεται πάλιν τὸν Εὐλόγιον καὶ τὸν
 λελωθημένον ὁ ἅγιος οὗτος, καὶ λέγει αὐτοῖς· Μὴ
 περιστεραφῆτε, τέκνα μηδαμῶθεν, ἀλλ' ἀπέλθετε μετ'
 εἰρήνης, καὶ μὴ χωρισθῆτε· ἀλλήλων, ἀποθέμενοι
 πᾶσαν λύπην ἢ ὁ δαίμων ὑμῖν ἐνέβαλεν, καὶ μετὰ
 καθαρᾶς ἀγάπης ὑποστρέψατε εἰς τὴν κέλλαν εἰς ἣν
 καὶ ἔχρονίσαστε. Ἦθῃ γὰρ ἀποστέλλει ὁ Θεὸς ἐφ' ὑμᾶς.
 Ὁ πειρασμὸς γὰρ οὗτος ἐπεσεισθή ὑμῖν ἀπὸ τοῦ
 Σατανᾶ, ἐπειδὴ ἴδεν ὅτι ἀμφοτέροι πρὸς τὸ τέλος
 ἔχετε, καὶ στεφάνου μέλλετε ἀζιουῦσθαι παρὰ τοῦ
 Χριστοῦ· καὶ αὐτὸς διὰ σοῦ, καὶ σὺ δι' αὐτοῦ. Μὴ
 φῶν ἄλλο τι φρονήσῃς. Καὶ ἑλθὼν ὁ ἄγγελος μὴ εὐρῆ
 ὑμᾶς ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, καὶ μέλλετε τὸν
 στέφανον στερεῖσθαι. Σπεύσαντες οὖν θάπτον ὠδευ-
 σαν, καὶ ἦλθον εἰς τὴν κέλλαν ἑαυτῶν ἐν τελείᾳ ἀγά-
 πῃ. Καὶ ἐντὸς τριακτάκοντα ἡμερῶν τελευτᾷ ὁ μα-
 κάριος Εὐλόγιος ἀναλύσας πρὸς τὸν Κύριον. Καὶ ἐν-
 τὸς ἄλλων τριῶν ἡμερῶν τελευτᾷ ὁ τὸ σῶμα λελωθη-
 μένος, τὴν δὲ ψυχὴν ἐβριμώμενος, καὶ αὐτὸς παραθέ-
 μενος εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ.

Χρονοτριβήσας τοῖνον ὁ Κρόνιος εἰς τοὺς περὶ Θη-
 βαῖδα τόπους κατήλθεν εἰς τὰ μοναστήρια Ἀλεξαν-
 δρείας. Καὶ συνέθη τοῦ μὲν μακαρίου Εὐλόγιου τὰ
 τρισσαρακοστὰ ἐπιτελεῖσθαι, τοῦ δὲ λελωθημένου τὸ
 σῶμα τὰ τρίτα παρὰ τῆς ἀδελφότητος. Μεμαθηκώς
 οὖν τοῦτο ὁ Κρόνιος· ἐξέστη, καὶ λαθὼν Εὐαγγέλιον
 εἰς πίστιν τῶν ἀκούοντων τέθεικεν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελ-
 φῶν, καὶ διωμόσατο αὐτοῖς ἀφηγησάμενος τὴν πρόγνω-
 σίν τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου περὶ αὐτῶν, καὶ περὶ πάν-
 των τῶν συμβεβηκότων, ὅτι· Τούτων τῶν ὄλων λόγων
 ἐρμηνεύς· αὐτὸς γέγονα, τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου Ἑλλη-
 νιστὶ μὴ εἰδότες. Ἐγὼ γὰρ ἠπιστάμην ἀμφοτέρων τὰς
 γλώσσας, καὶ ἐρμηνεύσα αὐτοῖς· τοῖς μὲν μακαρίοις
 λοιπὸν διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ χάριν, Εὐλόγιω καὶ τῷ
 λελωθημένῳ τῷ σώματι, Ἑλληνιστὶ, παρὰ τοῦ με-
 γάλου εἰρημένα· τῷ δὲ παναγίῳ καὶ μακαρίῳ καὶ με-
 γάλῳ Ἀντωνίῳ, Αἰγυπτιστὶ, παρὰ τῶν ἀμφοτέρων
 εἰρημένα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ.

Διήγησις τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου.

Καὶ τοῦτο δὲ διηγείτο ὁ Κρόνιος, ὅτι ἐν ἡ νυκτὶ
 εἰρηνεύσας τοὺς περὶ τὸν μακάριον Εὐλόγιον ἀπέλυ-
 σεν, διηγείτο ἡμῖν ὁ μέγας, ὅτι· Ἐνιαυτὸν ὀλόκληρον
 ἠυξάμην ἀποκαλυφθῆναι μοι τὸν τόπον τῶν
 δικαίων καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν. Καὶ ἑθασάμην μα-
 κρὸν γίγαντα μέλανα ὑψούμενον μέχρι τῶν νεφελῶν,
 τὰς χεῖρας ἐκτεταμένας ἔχοντα εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ
 ἦν ὑποκάτω αὐτοῦ λίμνη θαλάσσης ἔχουσα μέτρον,
 καὶ ἑώρων ψυχὰς ἀνιπαταμένας ὡς ὄρυα. Καὶ ὅσαι
 μὲν ὑπερίπτανον αὐτοῦ τῶν χερῶν καὶ τῆς κεφαλῆς,
 διεσώζοντο ὑπὸ ἀγγέλων. Ὅσαι δὲ παρὰ τῶν χειρῶν
 αὐτοῦ ἐκοσσίζοντο, ἐνέπιπτον εἰς τὴν λίμνην. Ἦλθεν
 οὖν μοι, φησὶ, φωνὴ λέγουσα· Ταύτας ἄς βλέπεις
 ὑπερίπταμένας τῆς τοῦ γίγαντος κεφαλῆς καὶ τῶν
 τούτου χερῶν ψυχὰς, αὐταὶ εἰσὶν αἱ ψυχαὶ τῶν δι-
 καίων, αἵτινες σώζονται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν
 παράδεισον. Αἱ δὲ πλησσόμεναι ὑπὸ τῶν τοῦ μέλανος
 χερῶν, αὐταὶ εἰς τὸν ἕδρον καταποντίζονται, αἱ
 ὑποσυρεῖσαι τοῖς θελήμασι τῆς σαρκὸς καὶ τῇ μνησι-
 καλίᾳ ἐξακολουθήσασαι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ.

Περὶ Παύλου τοῦ ἀπλοῦ.

Διηγείτο δὲ ὁ ἅγιος τοῦ Χριστοῦ δούλος Ἰεραξὶ
 καὶ Κρόνιος δὲ οὗτος, καὶ ἕτεροι πλείονες τῶν
 ἀδελφῶν, περὶ ὧν μέλλω λέγειν, ὅτι Παῦλος ἡς
 ἀγροικὸς γεωργός, καθ' ὑπερβολὴν ἄκακος καὶ
 ἀπλοῦς τὸν τρόπον, ὡριστάτη συνεζεύχθη γυναῖκα
 κακοτρόπῃ τὴν γνώμην· ἦτις τοῦτον διελάνθανεν
 ἀμαρτάνουσα ἐπὶ μήκιστον χρόνον. Ἐξελθὼν οὖν ἐξ
 ἀγροῦ αἰφνίδιον εἰς τὸν οἶκον εὗρεν αὐτοὺς αἰσχροπρα-
 γούντας, τῆς προνοίας εἰς τὸ συμφέρον ὁδηγοῦτης τὸν
 Παῦλον. Καὶ θεασάμενος ταύτην μετὰ τοῦ συνήθους
 αὐτῆ, γλώσσης σμνόν, ἐπιφωνεῖ αὐτοῖς, λέγων,
 Καλῶς, καλῶς· ἀληθῶς οὐ μέλει μοι. Μὰ τὸν ἴη-
 σοῦν, ἐγὼ αὐτὴν οὐκέτι αἴρω. Ὑπάγε, ἔχεις αὐτὴν
 καὶ τὰ παιδία αὐτῆς· ἐγὼ γὰρ ὑπάγω, καὶ γίνομαι
 μοναχός. Καὶ μηδενὶ μηδὲν εἰρηκῶς ἀνατρέχει τὰς
 ὀκτὼ μόνας, καὶ ἀπέρχεται πρὸς τὸν μακάριον.
 Ἀντώνιον, καὶ κρούει τὴν θύραν. Ἐξελθὼν οὖν ὁ μακά-
 ριος Ἀντώνιος ἐρωτᾷ αὐτόν· Τί θέλεις; Λέγει αὐτῷ
 Παῦλος· Μοναχὸς θέλω γενέσθαι. Ἀποκρίνεται

quæ pertinent ad salutem. Sedens ergo illo vespere omnes accersit magnus. Cumque nullus ei dixisset quod nomen haberet scholasticus, cum serus esset vesper, vocat eum dicens: Eulogi, Eulogi, Eulogi; et cum ter proclamasset, et scholasticus Eulogius non respondisset, putans aliquem alium vocari hoc nomine, dicit ei magnus: Tibi dico, Eulogi, qui venisti ab Alexandria. Tunc ei dicit Eulogius: Quid jubes, quæso? Dicit ei magnus: Quid huc venisti? Respondit ei Eulogius, dicens: Qui tibi revelavit nomen meum, rem quoque propter quam veni revelavit. Dicit ei sanctus Antonius: Didici quare venisti; sed dic coram fratribus, ut ipsi quoque audiant. Jesus autem a magno Eulogius, dixit coram omnibus:

Hunc mutilatum inveni ego in foro projectum et neglectum habitum. Ejus autem miseratus, Deum sum precatus ut daret mihi gratiam in ipsum tolerantiam, et illum assumpsi. Dexteram quoque dedi Deo, quod in morbo ejus curam geram, ut et ego per ipsum salvus fiam, et ipse a me recreetur. Sunt autem quindecim anni ex quo simul versamur, sicut etiam tuæ sanctitati revelata sunt omnia. Sed nescio quidam mali a me passus, post tot annos me summe vexat, et in animo habui ipsum ejicere, ipso me ad hoc cogente. Ea de causa veni ad tuam sanctitatem, ut mihi consulas quidnam debeam facere, et ores pro me; me enim vexat graviter.

Dicit ei magnus Antonius gravi et austera voce: Abjicias tu eum, Eulogi? at qui eum creavit non abjicit. Si tu eum abjicias, Deus ei excitabit te meliorem qui eum colligat. Conticuit Eulogius, et extimuit cum hæc audiisset. Relicto autem Eulogio, magnus Antonius incipit lingua flagellare mutilatum, et ad eum exclamare: Mutilate, maculate (63), terra et cælo indigne, non cessas cum Deo pugnare, et tuum fratrem irritare? Nescis esse Christum qui tibi ministrat? Quomodo audes hæc loqui adversus Christum? Non propter Christum se tuo mancipavit servitio? Cum ergo eum quoque verbis coercuisset increpantibus, eos dimittit; et cum disseruisset cum fratribus de iis quæ erant unicuique necessaria, rursus accedit ad Eulogium et mutilatum, et dicit eis: Ne usquam immoremini, o fratres, sed abite in pace, et ne invicem separemini, deposita omni molestia quam vobis injecit dæmon; et cum bona dilectione revertimini in cellam in qua longo tempore versati estis; jam enim Deus mittet ad vos. Hæc enim tentatio in vos excitata est a Satana, quoniam scit vos jam ad finem pervenisse, et futurum esse ut coronas a Christo accipiatis, ipsum per te, et te per eum. Nihil ergo aliud cogitaveritis. Quod si veniens angelus non invenerit vos in eodem loco, futurum est ut coronis privemini. Cito ergo festinantes ingressi sunt, et venerunt in suam cellam charitate (64) perfecta. Et intra quadraginta dies, obit beatus Eulogius migrans ad Dominum, et intra tres alios obit is qui erat corpore mutilatus, sed anima firmus ac robustus, qui ipse

A quoque in manus Dei sum commendavit spiritum. Cum ergo aliquanto tempore versatus esset Cronius circa loca Thebaidis, descendit in monasterium Alexandriæ, et accedit ut beati quidem Eulogii obitus a fraternitate celebraretur quadragesimus dies, manci autem tertius. Cum hoc ergo didicisset Cronius, obstupuit; et acceptum Evangelium, ut fidem haberent audientes, posuit in medio fratrum; et eis juravit, narrans magni Antonii de his præscientiam, et de omnibus quæ acciderunt, et dicens: Horum ergo verborum fui interpretas, cum beatus Antonius Græce nesciret; ego vero sciebam utramque linguam, et eis sum interpretatus, beatis quidem deinceps per Christi gratiam: Eulogio et corpore mutilato Græce, quæ a magno dicta sunt; ipsi autem sancto et beato B magnoque Antonio Ægyptiæ, quæ dicta sunt ab utroque.

CAPUT XXVII.

De contemplatione quam vidit abbas Antonius.

Hoc quoque narravit Cronius illa nocte magnum eis narrasse Antonium: Ego, aiebat, anno integro oraveram ut revelaretur mihi locus justorum et peccatorum (*Supra l. 1, in Vita S. Antonii, c. 38; Pasch., c. 19, n. 4*). Vidi autem gigantem nigrum altissimum, qui ad nubes usque pertingebat, habebat autem manus ad cælum usque extensas; infra autem erat lacus qui mare æquabat magnitudine. Vidi quoque animas tanquam aves sursum volantes; et quæcunque quidem ejus manus et caput supervolabant, servabantur ab angelis; quæ autem a manibus ejus verberabantur, incidebant in lacum. Ad me itaque vox pervenit, quæ dicebat: Quas vides animas supervolasse caput gigantis et ejus manus, eæ sunt animæ justorum, quæ quidem ab angelis servantur in paradiso: quæ autem a manibus nigri percuntur, eæ in inferno demerguntur. Quæ quidem attractæ fuerunt a voluntate carnis, et odium secutæ sunt, et referendæ injuriæ cupiditatem.

CAPUT XXVIII.

Vita abbatis Pauli Simplicii (65).

Narravit autem sanctus Christi servus Hierax, et Cronius, et plures alii ex fratribus ea quæ sum dicturus (*Ruff., l. 11, c. 31*), quod quidam Paulus agrestis agricola, insigniter innocens et moribus simplex, uxorem duxerat mulierem formosissimam, sed moribus improbam, quæ longissimo tempore peccans eum latuit. Aliquando autem de improvviso regressus ex agro, et ingressus domum suam, invenit eos turpia perpetrantes, deducente Paulum providentia ad id quod erat sibi conducibile. Eamque cum vidisset, cum eo cum quo habebat stupri consuetudinem, honeste ac decore risit, et eis exclamavit, dicens: Bene est, bene est, revera non est mihi curæ. Per Jesum, ego eam non accipiam amplius, abi, eam tibi habe et ejus filios; ego enim recedo, et efficior monachus. Cum nulli autem dixisset aliquid, pertransit octo mansiones (66), et abit ad sanctum Antonium, et pulsat ostium. Egressus autem sanctus Antonius, eum interrogat: Quid vis? Et dicit

Paulus: Volo fieri monachus. Respondet ei Antonius: A unum madefecit, erant ealm sicci; illi autem tres. Senex sexagenarius non potest hic fieri monachus; sed potius abi in vicum, et operare, et vitam dege operariam, Deo agens gratias. Non potes enim sustinere afflictiones solitudinis. Respondet senex, et dicit: Si quid me docueris, illud faciam. Dicit ei Antonius: Dixi tibi te esse senem, et non posse esse monachum; abi. Si enim vis esse monachus, ingredere cœnobium ubi sunt complures fratres qui possunt tuam ferre imbecillitatem. Ego enim solus hic sedeo, quinque dierum spatio interjecto comedens, idque esuriens. His ergo verbis Paulum abigebat. Postquam autem eum non admisit, clauso ostio Antonius tribus diebus foras non est egressus, propter ipsum, ne quidem ad necessitates suas. Senex autem permansit non recedens. Quarto vero die cum eum B promeret necessitas, aperto ostio egressus est. Et cum rursus vidisset Paulum, ei dicit: Abi hinc, senex. Quid mihi es molestus? non potes hic manere. Dicit ei Paulus: Fieri non potest ut ego alibi quam hic moriar. Cum aspexisset autem Antonius, et vidisset eum non ferre ea quæ sunt ad victum necessaria, non panem, non aquam, non aliquid aliud, et jam quartum diem perseverasse jejunum, cogitavit apud se: Ne forte moriatur, ut qui non sit assuetus jejunare, et meam maculet animam. Eum ergo admittit. Tunc ei dicit Antonius: Potes esse salvus si habeas obedientiam, et quod a me audieris hoc feceris. Paulus autem respondens, dixit: Faciam quæcunque jusseris. Talemque vitæ asperæ agendæ rationem et illis diebus suscepit Antonius, qualem quando erat C in principio juventutis. Ejus ergo mentem probans Antonius, ei dixit: Sta, et ora in hoc loco, donec ingrediar, et afferam tibi quod opereris. Ingressus autem speluncam, per fenestram animadvertit eum in eo loco totam hebdomadam manere immobilem, cum ab æstu torreretur. Egressus autem post hebdomadam, cum ex palmis ramos madefecisset, ei dicit: Accipe, et contexe funem ut me vides. Texit senex ad horam usque nonam quindecim ulnas magno labore. Cum autem vidisset Antonius id quod contextuerat, id minime ei placuit, et ipsi dicit: Male contextuisti, retexe, et denuo contexe; cum jam septimo die jejunus ageret, idque cum esset grandis ætate. Tantum autem eum hac de causa afflixit, ut ægre ferens senex fugeret Antonium, et vitam monachorum. Is autem eisdem ramos et retexuit, et iterum contextuit cum magno labore, quod ex contextura prima fuissent corrugati. Cum ergo vidisset magnus Antonius eum nec murmurasse, neque animum abjecisse, neque vultum suum omnino avertisse, et neque vel tantillum succensusse, propter eum est compunctus. Et sole occidente ei dicit: Patercule, vis comedamus fragmentum panis? Dicit ei Paulus: Ut tibi videtur, abba. Hoc quoque rursus inflexit Antonium, quod non ad cibi nuntium protinus accurrerit, sed ei potestatem permiserit. Para ergo, inquit, mensam; et obediit. Fert panes Antonius, et imponit mensæ quatuor paxamates, sex unciarum; et sibi quidem

Paulum psallit Antonius quem noverat; et cum eum duodecies cecinisset, duodecies oravit ut in hoc quoque Paulum probaret. Senex autem simul precatus est ipso magno Antonio promptius et alacrius. Malebat enim, ut arbitror, pascere scorpios, quam una vivere cum adultera. Post duodecim autem orationes, Paulo dicit magnus Antonius: Sede, inquit, et ne comedas usque ad vesperam; sed solum attende esculentis. Cum autem fuisset vespera, et Paulus non comedisset, dixit ei Antonius: Surge, ora, et dormi. Ille autem mensa relicta sic fecit. Media autem nocte excitavit eum ad orationem, et usque ad horam nonam produxit orationes. Mensa autem rursus apposita cum et rursus cecinisset et orasset, B sero vespere sederunt ad comedendum. Cum ergo comedisset magnus Antonius unum paxamatem, aliud non tetigit. Senex autem comedens tardius, adhuc tenebat paxamidium quod ceperat. Expectabat ergo Antonius donec perfecisset, et dicit ei: Comede, patercule, etiam unum aliud paxamidium. Dicit ei Paulus: Si tu comedas, ego quoque comedam; te autem non comedente, nec ego comedam. Dicit ei Antonius: Mihi sufficit, sum enim monachus. Et ille: Et mihi sufficit; nam ego quoque volo fieri monachus. Surgit rursus, et facit duodecim orationes, et psallit duodecim psalmos. Et post orationes primi somni parum dormiunt; et rursus expurgantur ad psallendum a media nocte ad diem usque.

Deinde misit eum ad obsequendam solitudinem, dicens ei: Veni huc post tres dies. Cum hoc autem factum esset, et quidam fratres ad eum venissent, observabat Paulus Antonium quidnam vellet eum facere. Is autem dixit ei: Tacens ministra fratribus; neque aliquid gustaveris donec fratres fuerint iter ingressi. Postquam autem tertia jam impleta esset hebdomada ex quo non comederat Paulus, fratres eum rogabant: Qua de causa taces? Cumque ille non responderet, dicit ei Antonius: Quid taces? colloquere cum fratribus. Ille vero est collocutus. Cum aliquando ei fuisset allata urna mellis, dixit ei Antonius: Frange vas, et mel effundatur. Sic autem fecit. Et ei rursus dicit: Collige rursus mel concha, ne sordes aliquas inferas. Et rursus iussit eum aquam haurire toto die. Et rursus cum vestem ejus D dissolvisset, iussit consuere. Tantam denique hic vir possedit obedientiam, ut ei etiam data sit gratia divinitus, nempe ut ejiceret dæmones. Postquam ergo vidit senem magnus Antonius, prompte eum esse ad omnia secutum in vitæ exercendæ ratione, ei dicit: Vide, frater, si sic in dies potes, mane mecum. Dicit ei Paulus: An quid mihi possis amplius ostendere, nescio. Nam ea quæ vidi a te fieri, ego quoque facio facile et citra laborem, Deo mihi opem ferente. Tunc ei dicit Antonius alio die: In nomine Jesu, ecce factus es monachus. Cum autem satis superque compertum haberet in omnibus magnus et beatus Antonius, esse admodum perfectam animam Christi servum, ut qui esset admodum simplex; post certos menses,

αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος, καὶ λέγει· Ἐγὼν ἐξήκοντα γέρων
 ἄνθρωπος ὡς μοναχὸς γενέσθαι οὐ δύνασαι· ἀλλὰ
 μᾶλλον ἀπελθε εἰς κώμην, καὶ ἐργάζου, καὶ ζῆθι
 ἐργατικὸν βίον εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. Ὑπομῖναι γὰρ
 οὐ τὰς θλίψεις τῆς ἐρήμου οὐ δύνασαι. Ἀποκρίνε-
 ται πάλιν ὁ γέρων, καὶ λέγει· Εἰ τι ἄν με διδάξης,
 ἐκεῖνον ποιήσω. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος· Εἰρηκά σοι
 δεῖ γέρον εἶ, καὶ οὐ δύνασαι μονάσαι. Ἀπελθε. Εἰ
 ἄρα θέλεις μοναχὸς εἶναι, εἰσελθε εἰς κοινόδιον
 πλειόνων ἀδελφῶν, οἵτινες δύνανται σοι τῆς ἀσθε-
 νείας ἀνεγέσθαι. Ἐγὼ γὰρ μόνος κἀθημαι ὡς διὰ
 πέντε ἡμερῶν ἐσθίων, καὶ τοῦτο λιμῶντων. Τοῦτοις
 καὶ τοῖς τοιοῦτοις ῥήμασιν ἀπεσῶθει τὸν Παῦλον.
 Καὶ ὡς οὐκ ἠγάγετο αὐτοῦ, κλείσας τὴν θύραν ὁ
 Ἀντώνιος οὐκ ἐξῆλθεν ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς δι' αὐτὸν,
 οὐδὲ πρὸς τὴν ἰδίαν χρεῖαν. Ὁ δὲ γέρων παρέμενε
 οὐκ ἀναχωρῶν. Τῇ οὖν τετάρτῃ ἡμέρᾳ χρεῖας αὐ-
 τὸν ἀναγκαζούσης ἀνοίξας ἐξῆλθεν. Καὶ ἰδὼν
 αὐτὸν πάλιν λέγει τῷ Παύλῳ· Ἀπελθε ἔνθεν,
 γέρον, τί με ὑποτιμᾶεις; οὐ δύνασαι ὡς μεῖναι.
 Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· Ἀμῆχανόν ἐστι ἀλλα-
 χῶ με ἀποθανεῖν ἢ ὡςδε. Περιθλιψάμενος οὖν
 ὁ Ἀντώνιος, καὶ ἰδὼν δεῖ τὰ πρὸς τροφήν οὐ
 βαστάζει, οὐκ ἄρτον, οὐκ ὕδωρ, οὐκ ἑσπερόν τι, καὶ
 τετάρτην ἔχει καρτερήσας νήστις, ἐλογίσατο ὁ μέ-
 γας Ἀντώνιος, ὅτι Μὴ ποτε καὶ ἀποθάνῃ ἀπειρος
 ὢν τοῦ νηστεύειν, καὶ κηλιδίῃ μου τὴν ψυχὴν.
 Εἰσδέχεται οὖν αὐτὸν τότε. Ἐφη πρὸς αὐτὸν Ἀντώ-
 νιος· Δύνη σωθῆναι, ἐὰν ἐχῆς ὑπακοήν, καὶ ὅπερ ἂν
 παρ' ἐμοῦ ἀκούσης, τοῦτο ποιήσης; Ὁ δὲ Παῦλος
 ἀποκριθεὶς, εἶπε· Πάντα ποιήσω ὅσαπερ ἂν προσ-
 τάξης. Καὶ τοιαῦτην ἀνέλαθεν ὁ Ἀντώνιος πολι-
 τείαν σκληραγωγίαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, οἷαν
 οὐτε ἐν ἀρχαῖς τῆς νεότητος. Δοκιμάζων δὲ αὐτοῦ τὴν
 γνώμην ὁ Ἀντώνιος, ἔφη πρὸς αὐτὸν· Στήθι καὶ
 πρόσευξαι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἕως ἐξελθῶν ἐξενέ-
 γχω σοι ἔργον, ὅπερ ἐργάση. Καὶ εἰσελθὼν εἰς
 τὸ σπήλαιον προσεῖχεν αὐτῷ διὰ θυρίδος ἀκινήτω
 μένοντι ἐν τῷ τόπῳ ὅλην τὴν ἑβδομάδα ὑπὸ καύματος
 φρυγομένου. Καὶ βρέξας θαλλοὺς ἐκ φοινίκων,
 λέγει αὐτῷ· Δέξαι, πλέξον σειράν, ὡς βλέπεις ἐμέ.
 Πλέκει ὁ γέρων μέχρι ἐνάτης ὀργυῖδς δεκαπέντε
 μόχθῳ πολλῷ. Θεασάμενος δὲ ὁ μέγας Ἀντώνιος τὸ
 πλέγμα δυσχερεστήθη· καὶ ἐπιπερὸς, λέγει
 αὐτῷ· Οὐ καλῶς ἐπλέξας, ἀτόπλεξον, καὶ ἀνωθεν
 πλέξον. Νήστι αὐτῷ οὕτι τετάρτην ἡμέραν ἄγοντι,
 καὶ ἡλικιωτῆ, τοσοῦτον αὐτῷ ἐπήνεγκε τὸν κόπον, ἵνα
 δυσφορήσας ὁ γέρων φύγῃ τὸν Ἀντώνιον, καὶ τὸν βίον
 τῶν μοναχῶν. Ὁ δὲ καὶ ἀπέπλεξεν, καὶ πάλιν ἐπλέξεν
 τοὺς αὐτοὺς θαλλοὺς πᾶν δυσχερεστέρους διὰ τὸ
 εἶναι αὐτοὺς ἐκ τῆς πρώτης πλοκῆς ἐρυσιδωμένους.
 Θεασάμενος οὖν ὁ μέγας Ἀντώνιος, ὅτι οὐτε ὁ
 γέρων ἐδόγγυσε, οὐτε ἐμικροψύχησεν, οὐτε κἂν
 πρὸς βραχὺ ἠγανάκτησεν, οὐδ' ὄλωσεν τὸ πρόσωπον
 αὐτοῦ διέστρεψεν, κατενύγη ἐπ' αὐτῷ. Καὶ δύνοντας
 τοῦ ἡλίου, λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος· Παππία, θέλεις
 φάγωμεν ἄρτου κλάσμα; Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος·
 Ὡς δοκεῖ σοι, ἀδελφ. Καὶ τοῦτο πάλιν ἐπὶ πλείον
 ἔκαμψε τὸν Ἀντώνιον, τὸ μὴ προσδραμεῖν προθύ-
 μως τῆ τῆς τροφῆς ἀγγελίᾳ, ἀλλ' αὐτῷ ἐπιτρέψαι
 τὴν ἐξουσίαν. Θῆς οὖν, φησὶν ὁ Ἀντώνιος τῷ γέροντι,
 τὴν τράπεζαν· καὶ ὑπήκουσεν. Φέρει ἄρτου; ὁ Ἀν-
 τώνιος, καὶ ἐπιτίθησι τῇ τραπέζῃ παζαμάτας τέσ-
 σαρρας ἔχοντας ὡς ἀπὸ ἑξ οὐγκιῶν. Καὶ ἑαυτῷ μὲν

ἄβρεξεν ἓνα (ζηροὶ γὰρ ἦσαν), ἐκεῖνῳ δὲ τρεῖς·
 βάλλει φαλμὸν ὁ Ἀντώνιος ὃν ἦδει, καὶ δωδέκατον
 αὐτὸν ψάλας, δωδέκατον πῦξατο, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ
 δοκιμάσῃ τὸν Παῦλον. Ὁ δὲ γέρων προθυμότερον
 συνήυξατο τῷ μεγάλῳ. ἤρειτο γάρ, ὡς οἶμαι, σκορ-
 πίους μᾶλλον ποιμᾶναι, ἢ μοιχαλίδι συζῆσαι....
 Μετὰ δὲ τὰς δώδεκα προσευχὰς, εἶπε πρὸς αὐτὸν·
 Δεῦρο, μετάλαβε τῆς τροφῆς. Ὡς δὲ παρέθηκε
 τράπεζαν, καὶ τὰ σιτία, Κάθισον, φησὶ, καὶ μὴ φά-
 γῃ· ἕως ἐσπέρας, ἀλλὰ πρόσεχε μόνον τοῖς ἐδω-
 διμοῖς. Ἐσπέρας δὲ γενομένης, καὶ τοῦ Παύλου μὴ
 βεδρωκότος, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος· Ἀναστὰς
 εὔξαι, καὶ κἀθευθε. Ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν τράπεζαν,
 ἐποίησεν ὡσαύτως. Μεσαζούσης δὲ τῆς νυκτὸς ἐγει-
 ρει αὐτὸν εἰς προσευχὴν ἄχρις ἐνάτης ὥρας ἡμερι-
 νῆς παρατείνας τὰς εὐχὰς. Παραθείς δὲ τράπεζαν
 πάλιν ἐκέλευσε μεταλαβεῖν, κατέκαθέσθησαν τοῦ φα-
 γεῖν ἐσπέρας οὕτης βαθείας. Φαγὼν οὖν ὁ μέγας Ἀν-
 τώνιος τὸν παζαμᾶν τὸν ἓνα, ἄλλου οὐκ ἤφατο. Ὁ δὲ
 γέρων σχολαιότερον ἐσθίων, εἶτι εἶχεν τοῦ παζαμαθίου
 οὐ ἤρξατο· ἐξεδέξατο οὖν ὁ Ἀντώνιος, ἕως οὐ τελείῃ·
 καὶ λέγει αὐτῷ· Φάγε, παππία, καὶ ἄλλον παζαμᾶν.
 Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· Ἐὰν σὺ ἐσθῆς, κἀγὼ· σοὺ
 δὲ μὴ ἐσθίνοντος, οὐκ ἐσθίω. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώ-
 νιος· Ἐμοὶ ἐπαρκεῖ μοναχὸς γὰρ εἶμι. Ἀποκρίνε-
 ται τῷ μεγάλῳ ὁ Παῦλος· Ἀρκεῖ ἄν μοι. Κἀγὼ
 γὰρ θέλω μοναχὸς γενέσθαι. Ἐγειρονται πάλιν, καὶ
 ποιεῖ δώδεκα προσευχὰς, καὶ δώδεκα ψάλλει φαλ-
 μούς. Καὶ μετὰ τὰς προσευχὰς καθεύδουσι μικρὸν
 τοῦ πρώτου ὕπνιου· καὶ πάλιν ἐγειρονται ψάλλειν
 ἀπὸ μεσονυκτίου ἕως ἡμέρας.

Εἶτα ἐπεμπεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐρημον περιάγειν, λέ-
 γων αὐτῷ· Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἦξε ἀνταῦθα. Τοῦτου
 δὲ γενομένου καὶ ἀδελφῶν τινων πρὸς αὐτὸν ἐλληλυθό-
 των προσεῖχεν ὁ Παῦλος τῷ Ἀντωνίῳ, τί κελεύσει
 αὐτὸν ἐργάσασθαι. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος,
 σιωπῶν διακόνησον τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ μηδενὸς γεύσῃ
 ἄχρις ἂν οἱ ἀδελφοὶ ὀδεύσωσιν. Ὡς δὲ λοιπὸν τρίτῃ
 ἑβδομάς ἐπληρώθη [μὴ βεδρωκότος τοῦ Παύλου, οἱ
 ἀδελφοὶ ἠρώτων αὐτὸν, τίνας ἔνεκεν σιωπῆς; Τοῦ δὲ
 μὴ ἀποκρινομένου λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος·
 Τί σιωπῆς; ὁμίλησον τοῖς ἀδελφοῖς. Ὁ δὲ ὁμίλησεν.
 Ἄλλοτε δὲ στάμνον μέλιτος αὐτῷ ἐνεχθέντος, εἶπεν
 Ἀντώνιος πρὸς αὐτόν· Κλᾶσον τὸ ὄγγειον, καὶ ἐκ-
 χυθῆτω τὸ μέλι. Ἐποίησε δὲ οὕτω· καὶ λέγει αὐτῷ·
 Σύναξον πάλιν τὸ μέλι. Ἐποίησε δὲ οὕτω· καὶ λέγει
 αὐτῷ· Σύναξον πάλιν τὸ μέλι· μουκίῳ ἀνωθεν, ἵνα μὴ
 ῥυπαρίαν τινὰ εἰσενέγκῃς. Καὶ πάλιν ἀντλείν ὕδωρ
 προσέταξε πᾶσαν ἡμέραν. Καὶ παραλύσας αὐτοῦ
 τὸ ἱμάτιον ἐκέλευσε βάπτειν, καὶ πάλιν ἐκείνος ἐβ-
 ραπτε. Καὶ τοσαύτην ὁ ἀνὴρ ἐκτίσατο ὑπακοήν,
 ὥστε καὶ χάριν αὐτῷ διδοῦσαι θεοῦθεν τὴν κατὰ τῶν
 δαιμόνων ἐλασίαν. Ὡς οὖν ἴβε τὸν γέροντα ὁ μέγας
 Ἀντώνιος εἰς πάντα προθύμως αὐτῷ ἐπακολουθή-
 σαντα εἰς τὴν τῆς ἀσκήσεως πολιτείαν· πάλιν λέ-
 γει αὐτῷ· Ἴδε, ἀδελφε, ἐὰν δύνασαι καθ' ἡμέραν
 οὕτως, μείνον μετ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος·
 Ἐὰν μὲν πλέον τί ποτε ἐχῆς μοι δεῖξαι, οὐκ οἶδα,
 ἐπεὶ ταῦτα ἃ εἶδον ποιοῦντά σε, ποιῶ κἀγὼ εὐχερῶς.
 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος τὴν ἄλλην ἡμέραν· Ἐν
 ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ἰδοὺ γέγονας μοναχὸς. Πληρο-
 φορηθεὶς οὖν καθ' ὑπερβολὴν ἐν πᾶσιν εἰς αὐτὸν
 ὁ μακάριος καὶ μέγας Ἀντώνιος, ὅτι τέλειός ἐστι
 πᾶν ψυχῆς ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Παῦλος ὁ ἀπλαστὸς

λιαν ἀπλοῦς ὦν, μετὰ μῆνας ῥητοῦς τῆς τοῦ Θεοῦ A καὶ τοῦ ἀπέλω οὐκ οἶδα. Καὶ παραχρῆμα ἐξῆλθεν τὸ πνεῦμα τοῦ δαίμονος, καὶ μετεβλήθη εἰς δράκοντα μέγιστον ὡσεὶ πηχῶν ἑβδομήκοντα. Καὶ ἀπῆμι συρόμενος εἰς τὴν θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὰν ἵνα πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· Ἐπιδεικνυμένην πίστιν ἀναγγελεῖ δίκαιος. Καὶ πάλιν ἐν ἐτέρῳ· Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, φησὶν ὁ Κύριος, ἐπὶ τὸν ταπεινόν, καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοῦς λόγους. Ἐβώθε γὰρ τὰ ταπεινότερα τῶν δαιμόνων ὑπὸ τῶν ἀρχικῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ πίστει ἐκθάλλεσθαι· τοὺς δὲ ἀρχικοὺς πάλιν δαίμονας ὑπὸ τῶν ταπεινῶν φυγαδεύεσθαι. Ταυτὰ ἐστὶ θαύματα τοῦ ἀπλοῦ καὶ ταπεινόφρονος, καὶ ἄλλα πλείονα καὶ μείζονα πούτων. Ὅς ἀπεκλήθη Ἄπλοῦς παρὰ πάσης τῆς ἀδελφότητος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Περὶ Παχῶν.

Παχῶν τις ὀνόματι περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ἐλάσας; ἔτη ἐκαθέζετο ἐν τῇ Σκῆτει. Συνέβη δ' ἐμὲ ὀχληθέντα ὑπὸ τοῦ δαίμονος συνεχόμενον ἐπιθυμίᾳ γυναικεῖα δυσφορεῖν καὶ πρὸς τοὺς λογισμοὺς καὶ πρὸς τὰς φαντασίας τὰς νυκτερινάς. Καὶ ἔγγις γενόμενος ὑπὸ τούτου τοῦ πειρασμοῦ ἐξελεθὲν τῆς ἐρήμου, ἐλαύνοντός με σφοδρότατος τοῦ πάθους (τοῖς μὲν γὰρ γέττοι τῶν Πατέρων οὐκ ἀνεθέμην τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' οὕτε τῷ διδασκάλῳ μου Εὐαγγίῳ)· ληληθότως δὲ παραβαλὼν εἰς τὴν σπανήριον, συνετύγχανον ἐπὶ ἡμέρας δεκαπέντε τοῖς κατὰ τὴν Σκῆτιν Πατέρας γηράσασιν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐν εἰς δὴ περιέτυχον καὶ τῷ Παχῶν. Εὐρὼν οὖν αὐτὸν ἀκραιότερον καὶ ἀσκητικώτερον, ἐθάρσασα αὐτῷ ἀναθέσθαι μου τὰ τῆς διανοίας. Καὶ λέγει μοι ὁ ἅγιος οὗτος· Μὴ ἐπίνοιση σε τὸ πρᾶγμα. Οὐ γὰρ αὐτὸ πάσχεις ἀπὸ βουθυμίας. Μαρτυρεῖ γὰρ σοὶ καὶ ὁ τόπος καὶ ἡ σπάνις· τῶν χρεῶν, καὶ τὸ μὴ εἶναι συντυχίας θηλειῶν ἐνθάδε. Ἄλλα μᾶλλον ἀπὸ σπουδῆς τῆς κατ' ἀρετὴν συμβαίνει σοὶ τοῦτο παρὰ τοῦ ἐναντίου. Τρικλώς γάρ ἐστιν ὁ πόλεμος ὁ πορνικός. Ποτὲ μὲν γὰρ ἡ σὰρξ ἡμῶν ἐπιτίθεται εὐ παθοῦσα· ποτὲ δὲ τὰ πάθη ἡμῶν ἐπανίστανται διὰ τῶν λογισμῶν· ποτὲ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ δαίμων τυραννεῖ ἡμᾶς διὰ τῆς βασκανίας. Ἐγὼ γὰρ πολλὰ παρατηρήσας εὕρηκα τοῦτο. Ἰδοὺ, ὡς ὀρέξ με, γέροντα ἀνθρώπων· τεσσαρακοστὸν ἔτος ἔχω ἐν τῇ κέλλῃ ταύτῃ φροντίζων τῆς ἑμαυτοῦ σωτηρίας· καὶ ταύτην ἄγων τὴν ἡλικίαν μέχρις ἄρτι κειράζομαι. Καὶ ὤμνυτο λέγων, ὅτι Δώδεκα ἔτη, μετὰ τὸ πεντηκοστὸν με ἔτος ἄγειν, οὐ νύκτα μοι συνεχῶρσεν, οὐχ ἡμέραν ἐπιτιθέμενός μοι. Ἰπποκρίστας οὖν ἐπὶ ἀπέστη μου ὁ Θεός, διὸ καὶ καταδυναστεύομαι οὕτως· ἡρησάμην ἀποθανεῖν μᾶλλον ἀλόγως, ἢ πάθει σώματος ἀσχημονῆσαι αἰσχροῦς. Καὶ ἐξελεθῶν μου τῆς κέλλης, καὶ περιῶν τὴν ἔρημον, σπηλαιῶν εὗρον αἰνίγας· εἰς ὃ σπηλαῖον ἔβηκα ἑμαυτὸν ἐν ἡμέρᾳ γυμνός· ἵνα ἐξελεθόντα με φάγη τὰ θηρία. Ὡς οὖν ἐγένετο ἐσπέρα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ. Ἔθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ. Ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ. Οἱ σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἀρπάσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρώσιν αὐτοῖς. Ἐξελεθόντες οὖν οἱ θῆρες ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ὃ τε ἄρσση καὶ ἡ θήλεια ὠσφράνθησάν με, ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς περιελίξαντές με. Καὶ ὡς ἐδόκουν βρωθῆναι, ἀνεχί-

Μιὰ τοίνυν τῶν ἡμερῶν καθ' ὑπερβολὴν δεινοτάτως δαιμονιῶν ἤχθη νεανίσκος Ἀντωνίῳ τῷ μακαρίῳ ἀρχικὸν ἔχων χαλεπώτατον δαίμονα, ὃς καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἐδυσφήμει. Προσεσχηκῶς οὖν ὁ μέγας Ἀντωνίος τῷ νεανίσκῳ, λέγει τοῖς ἀγούσιν αὐτόν· Οὐκ ἐστὶ τοῦτο ἐμὸν τὸ ἔργον. Κατὰ γὰρ B οὕτω ἤξιώθη χάρισματος τῶν δαιμόνων τοῦ ἀρχικοῦ οὕτω ἤξιώθη χάρισματος, ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶ τὸ χάρισμα Παύλου τοῦ ἀπλοῦ. Ἀπελθὼν οὖν ὁ μακάριος Ἀντωνίος πρὸς τὸν δόκιμον Παῦλον ἀπήγαγεν καὶ αὐτούς, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀββᾶ Παῦλε, ἐκβαλε τὸν δαίμονα τοῦτον ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα ὑγιαίνω ἀπέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, καὶ δοξάζῃ τὸν Κύριον. Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· Σὺ γὰρ εἶ; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντωνίος· Οὐδ' σχολάζω ἐγὼ, ἄλλο ἔχω ἔργον. Καὶ καταλείψας ἔκει' τὸν παῖδα ὁ μέγας Ἀντωνίος, ὑπέστρεψεν πάλιν εἰς τὴν ἴδιαν κέλλαν. Ἀναστὰς οὖν ὁ ἄκακος γέρων, καὶ προσευξάμενος ἐνεργῆ προσευχῆν, προσκαλεσάμενος τὸν δαιμονιῶντα, λέγει· Ἐβρηκεν ὁ ἀββᾶς Ἀντωνίος, ὅτι Ἐξέλθε ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα δοξάζῃ τὸν Κύριον ὑγιῆς. Ὁ δὲ δαίμων μετὰ δυσφημίας ἀνέκραξεν· Οὐκ ἐξέρχομαι, φαγγόγηρε, λῆρε. Λαθὼν οὖν τὴν μιλωτὴν αὐτοῦ κατὰ τοῦ νότου αὐτὸν ἐτυπτεν, λέγων· Ἐξέλθε, εβρηκεν ὁ ἀββᾶς Ἀντωνίος. Ὁ δὲ δαίμων ἐλοιδορεῖ καὶ Ἀντωνίον σφοδρότερον μετὰ τοῦ Παύλου, λέγων· Οἱ πολιοφάγοι οὗτοι, οἱ λεληθαρηγμένοι, οἱ ἀπληστοὶ, οἱ μηδέποτε τοῖς ἰδίοις ἀρκούμενοι, τί κοινὸν ἔχετε μεθ' ἡμῶν; τί ἡμᾶς τυραννεῖτε; Τέλος λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· Ἐκθαίνεις, ἢ ὑπάγων λέγω τῷ Χριστῷ; μὰ τὸν Ἰησοῦν, ἐάν οὐκ ἐκθαίνεις, ἐγὼ ἄρτι ὑπάγω, λέγω τῷ Χριστῷ, καὶ οὐαί σοι ἔχει ποιῆσαι. Προσεδυσφήμησεν καὶ τὸν Ἰησοῦν ὁ ἀνήμερος δαίμων, κράζων, Οὐκ ἐξέρχομαι. Ἐπὶ τούτῳ χολώσας ὁ ἅγιος Παῦλος κατὰ τοῦ δαίμονος, ἐξῆλθε τῆς ἑαυτοῦ ξενίας κατ' αὐτὴν τὴν σταθερὰν μεσημβρίαν. Τῶν δὲ Αἰγυπτίων τὸ καῦμα μάλιστα τὸ ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις συγγενές ἐστὶ τάχα τῆς Βαβυλωνίας κριμίνου. Στάς οὖν ὡς στύλος ὁ τοῦ οὐρανοῦ στύλος ἐπὶ τῆς πέτρας ἐν τῷ ὄρει προσεύχεται, λέγων οὕτως· Σὺ βλέπεις, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ σταυρωθεὶς ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ὅτι οὐ καταβῶ ἀπὸ τῆς πέτρας, οὐ φάγω, οὐ πίνω, ἕως οὐ ἀποθάνω· ἐάν μὴ ἄρτι ἀκούσης καὶ ἐκθάλης τοῦτον τὸν δαίμονα ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐλευθερον αὐτὸν ποιήσης ἀπὸ τούτου τοῦ πνεύματος τοῦ ἀκαθάρτου. Ἐτι λαλοῦντος τοῦ ἀπλοῦ καὶ ταπεινόφρονος Παύλου τῷ Ἰησοῦ, πρὸ τοῦ τελεσθῆναι τοὺς λόγους τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ καθαροῦ, ἀνέκραξεν κάτω πρὸς τὴν κέλλαν ὁ δαίμων· Ἰπάγω, ὑπάγω, ἐξέρχομαι, βίε καὶ τυραννίδι ἐλαύνομαι, ἀναχωρῶ τοῦ ἀνθρώπου, οὐκέτι ἐγγίζω. Τὸ ταπεινὸν καὶ ἀπλοῦν Παύλου ἐλαύνει με φυγαδεύων,

Dei gratia opem ferente beato Antonio, facit et deinceps cellam ad tres vel quatuor lapides a sua cella. Et dicit ei : Ecce Christi virtute opem ferente tu factus es monachus, mane deinceps seorsum, ut etiam facias periculum dæmonum. Cum ergo anno uno apud se habitasset Paulus Simplicissimus, et gratia dignatus est adversus dæmones et adversus omne genus morbos, se perfecte gerens in virtute exercitationis.

Quodam ergo die adolescentulus qui supra modum graviter vexabatur a dæmone, allatus est ad beatum Antonium, habens principale sævissimum dæmonem (67), qui etiam ipsum cælum maledictis et probris insequabatur. Cum igitur adolescentem observasset magnus Antonius, dicit iis qui eum ducebant : Non est hoc meum opus ; nam contra hunc ordinem dæmonum, nempe principalem, nondum sum donatus gratia, sed hæc est Pauli gratia Simplicis. Abiens ergo magnus Antonius ad probatissimum Paulum, ipsos quoque deduxit, et dicit ei : Abba Paule, ejice hunc dæmonem ab hoc homine, ut sanus ad sua redeat, et Dominum glorificet. Dicit ei Paulus : Tu vero quid ? Dicit ei Antonius : Non est mihi otium, est aliud quod agam. Et relicto illic puero, reversus est magnus Antonius in suam cellam. Cum ergo surrexisset innocens senex, et efficacem fudisset orationem, dicit provocans dæmoniacum : Dixit abbas Antonius, Egredere ab homine. Dæmon autem cum probris ac maledictis exclamabat, dicens : Non egrediar, belluo, senex (68) nugator. Accepta itaque pelle sua ovilla, verberabat eum in tergo, dicens : Egredere, dixit abbas Antonius. Dæmon autem maledictis insequabatur Paulum et Antonium. Helluones isti in senectute (69), veternosi, insatiabiles, qui propriis nunquam sunt contenti, quid est vobis commune nobiscum ? quid in nos exercetis tyrannidem ? Tandem dicit ei Paulus : Aut exhibis, aut abeo ut id dicam Christo, itaque faciet ut sit tibi vix. At Jesum quoque probris et maledictis insecrabitur immitis ille dæmon, clamans : Non exibo. Ea de causa indignatus Paulus adversus dæmonem, egressus est e suo hospitio in ipso puncto meridiei ; æstui autem Ægyptiorum intercedit cognatio cum fornace Babylonia. Stans ergo sanctus senex tanquam columna super petram, sic orat Christum, dicens : Tu vides, Jesu Christe, qui fuisti crucifixus sub Pontio Pilato, me non descensurum ex hac petra, neque esurum nec bibiturum donec moriar, nisi me nunc audieris, et hunc dæmonem ab homine ejeceris, et a spiritu immundo ipsum liberaveris. Adhuc cum Jesu loquente simplici et humili Paulo, priusquam ipse preces perfecisset, exclamavit dæmon, dicens : Recedo, recedo, vi egredior, et per tyrannidem expellor ; discedo ab homine, non amplius ad eum accedo. Pauli simplicitas et humilitas me expellit, neque scio quo abeam. Protinusque exiit dæmon, et mutatus est in maximum draconem circiter septuaginta cubitorum, receditque reptans in mare Rubrum ut impleretur quod dictum est per sanctum Spiritum : Fidem quæ demonstratur

A justus annuntiabit (Prov. x:1). Et rursus alibi : Super quem respiciam, inquit Dominus, nisi super mansuetum et humilem et trementem verba mea (Isa. Lxvii) ! Solent enim humiliores dæmones ejici ab hominibus fide principalibus, principales rursus dæmones fugari ab humilibus. Hæc sunt miracula sancti Pauli Simplicis et humilis, aliaque plura et his majora. Hic vocatus est Simplex a tota fraternitate.

CAPUT XXIX.

Vita abbatis Pachon (70).

Quidam Pachon nomine, cum pervenisset ad annum septuagesimum, sedebat in Scete. Accidit autem ut ego vexatus ab affectione femineæ cupiditatis, cogitationibusque et visis nocturnis, ferrem difficiliter. Cumque parum abesset quin propter hanc tentationem exirem e solitudine, quod me hæc animi perturbatio ageret vehementissime, vicinis quidem meis rem non exposui ; sed neque meo magistro Evagrius [At., Eulogio] : sed latenter veniens in solitudinem quindecim diebus versatus sum cum patribus senescentibus in solitudine, qui erant in Scete. Inter quos incidi etiam in sanctum virum Pachonem. Cum ergo invenissem eum sinceriorum et magis versatum in exercitatione, ausus sum ei meum animum aperire. Dixit autem mihi ille sanctus : Ne tibi videatur res mira et aliena ; hoc enim non tibi accidit ob delicias, otiumque et negligentiam. Nam et mores tibi ferunt testimonium, et penuria eorum quæ sunt necessaria, et quod nulla sit hic tibi consuetudo cum feminis ; sed potius hoc tibi accidit ab adversario ob studium virtutis. Est enim triplex hostis qui impellit ad fornicationem. Aliquando enim nos caro invadit luxurians, et quæ nimis laute et delicate est curata ; aliquando autem in nos insurgunt motus animi propter cogitationes ; aliquando autem ipse quoque dæmon in nos exercet tyrannidem propter invidiam ; nam ego quoque multa observans, hoc inveni. Ecce me, ut vides, hominem senem ; cum jam quadragesimum annum degam in hac cella, curam gerens meæ salutis, et ad hanc ætatem pervenerim, tentor usque in hodiernum diem. Et juravit dicens : Jam duodecim annis postquam transegi annum quinquagesimum, nullam diem nec noctem intermisit qua me non invaserit. Cum itaque suspicatus essem Deum a me recessisse, quandoquidem tanta in me dæmon uteretur potestate, potius delegi mori absque ratione, quam vitio affectioneque corporis, me turpiter gerere. Egressusque a cella mea, et obiens solitudinem, inveni speluncam hyænx. In quam speluncam me nudum immisi toto die, ut feræ egressæ me devorarent. Postquam autem fuit vespera, prout scriptum est, Sol cognovit occasum. Posuisti tenebras, et facta est nox. In ipsa transibunt omnes bestiæ silvæ. Catuli leonum rugientes ut rapiant et quærant a Deo eseam sibi (Psal. ciii). Egressæ ergo feræ in illa hora, et masculus et femina, me a pedibus ad caput usque odorati sunt, circumlingentes. Cumque expectarem

fore ut devorarer, a me recesserunt. Cum ergo illic A
tota nocte jacuissem, non fui devoratus. Existimans
ergo Deum omnino mihi pepercisse, surrexi. Rorsus
vero in cellam redii. Cum autem se paucis diebus
continuisset dæmon, me est adortus vehementius
quam antea, ut parum abfuerit quin blasphemarem.
Transformatus enim cum esset in puellam Æthiopi-
sam, quam in mea juventute videram ætate spicas
legentem, ea mihi visa est meis insidere genibus;
meque usque adeo commovit ut putarem me cum ea
coivisse. Furore ergo percitus impegi ei colaphum;
eaque sic evanuit. Hoc autem mihi crede dicenti:
biennio non poteram ferre manus meæ fetorem. Cum
ergo hac de causa pusilli et abjecti animi evasissem,
et de me omnem spem abjecissem, egressus sum per-
errans vastam solitudinem, et inveni parvam aspi-
dem. Quam cum accepissem, eam admoveo meis ge-
nitalibus, ut vel sic morsus morerer; et cum eis ca-
put virilibus applicassem, ut quæ mihi fuissent causa
tentationis, ne sic quidem morsus sum gratiæ pro-
videntia. Post hæc autem audivi vocem dicentem
mihi in mea cogitatione: Abi, Pachon, decerta;
ideo enim permisi in te tantam exerceri potestatem,
ne tibi esset elatior et arrogantior spiritus, perinde
ac ipse posses hanc superare affectionem: sed tuam
agnosceres imbecillitatem, et in tuæ vitæ instituto
nunquam haberes fiduciam, sed recurreres ad Dei
auxilium. Sic autem admonitus et confirmatus, ad
cellam sum reversus, et deinceps sedens cum fiducia,
et nullam belli curam gerens, reliquos dies egi in
pace. Dæmon autem cum cognovisset meam ejus
despicientiam, pudore deinceps affectus, ad me non
accessit amplius. His verbis cum ad luctam adversus
Satanam me confirmasset, et ad bellum instruxisset,
et adversum dæmonem fornicationis me parasset ac
docuisset, dimisit, jubens ut ferti animo me gererem
in omnibus.

CAPUT XXX.

Vita Abbatis Stephani (71).

Stephanus quidam Libs genere, sedit sexaginta
annos ex latere (72) Marmaricæ et Mareotæ. Is cum
fuisset summe versatus in exercitatione, et esset dis-
cernendi potestate præditus, hanc gratiam est
consecutus, ut quicumque eum conveniret, a quacun-
que cruciaretur molestia, is molestia vacuus ab eo
recederet. Fuit autem is quoque notus beato Anto-
nio. Pervenit autem etiam ad nostra usque tempora;
atque ego quidem cum eo non sum versatus propter
viæ longitudinem: sanctus autem Ammonius et Eva-
grilus, qui eum convenerunt, narraverunt se eum in-
venisse in talem prolapsam ægritudinem in ipsis lo-
cis testicularum, et penis summum ulcerasse can-
crum, qui *περιδαρυα* dicitur. Eum, aiebant, inve-
nimus dum a quodam medico curaretur. Et manibus
quidem operabatur; et palmæ ramos contexebat, et
nobiscum etiam loquebatur: reliquo autem corpori
manum adhibebat chirurgus. Erat autem Dei gratia,
en præditus patientia, ut perinde affectus videretur,
ac si corpus alterius secaretur; et cum ejus membra

A rescinderentur, non secus ac si essent pili incensitas,
ita mansit immutabilis, tam insigniter et admirabi-
liter erat a Deo instructus. Cum nos autem, inquit,
partim angeremur, partim vero terreremur, quod
tanti viri talis vita in tantum morbum incidisset, et
tales medicorum exsecutiones, nostras autem cogita-
tiones sensisset beatus Stephanus dicebat nobis: Na
ex hac re offendamini, o filii; nihil enim quod Deus
facit, ad malum unquam facit, sed ad bonum facem.
Fortasse enim membra merebantur supplicium, et
melius est ea hic dare poenas, quam post excessum
ex hoc stadio. Cum nos ergo sic est hortatus, et ver-
bis confirmavit ad tolerantiam, ædificavit ad fortiter
ferendas afflictiones. Hæc autem narravi, ne videatur
nobis alienum, quando viderimus aliquos sanctos in-
cidisse in tales calamitates.

CAPUT XXXI.

De Valente (73) qui excidit.

Fuit quidam Valens, genere quidem Palæstinus,
mente autem Corinthius; Corinthiis enim vitium
inflationis tribuit sanctus Paulus, dicens: Et vos in-
flati estis (I Cor. v). Qui cum venisset in solitudinem,
ipse quoque plures annos habitavit nobiscum. Eo autem
processit superbiæ, ut deceptus sit a dæmonibus. Ex eo
enim quod ipse paulatim deciperetur, fecit ut ipse
de se magnifice ac præclare sentiret, tanquam cum
eo versarentur angeli, eique in singulis ministeriis
inserirent. Quodam certe die, ut narrabant, cum
operaretur in tenebris, acum dimisit qua consuebat
sportam. Quam cum ipse non invenisset, dæmon ei
fecit lampadem, et invenit acum. Hoc nomine rursus
inflatus, magnificam de se induit opinionem; et us-
que adeo elatus est, ut etiam contemneret ipsam
Sacramentorum communionem. Cum autem Christus
Dominus ejus esset misertus, sic providit ut ejus
detrimendum cito fieret manifestum universæ fra-
ternitati. Accidit ut quidam venientes hospites af-
ferrent ad fraternitatem bellaria in ecclesiam. Porro
autem cum eas accepisset sanctus Macarius presby-
ter noster, misit ad unumquemque in cellam circiter
pugillum, inter quos etiam ad Valentem. Cum autem
accepisset Valens, eum qui aitulerat contumelia af-
fecit, et verberavit, et ei dicit: Abi, et dic Macario:
Non sum te deterior, ut tu ad me mittas benedictio-
nes. Cum cognovisset ergo sanctus Macarius eum
esse seductum, accessit uno die postea ad eum ex-
hortandum. Et ei dicit: Valens, illusus es, desine,
Deumque deprecare. Postquam autem non audivit
ejus admonitiones, recessit admodum afflictus et
mœrens ob Valentis ruinam. Cum ergo certo sibi
persuasisset dæmon, eum ejus deceptioni maxime
fidem habuisse, abit, et figuram Servatoris induit,
et noctu accedit in phantasmate, mille angelis lam-
padas tenentibus, et rotam igneam, in qua visus est
figuram exprimere Servatoris. Unusque eum præcedit
et dicit: Christus dilexit tuum institutum, tuamque
vivendi libertatem et confidentiam, et venit ut te vi-
deat; egredere ergo e cella, et nihil aliud feceris, nisi
cum procul eum videris, procumbens eum adora, et

ρησαν ἀπ' ἐμοῦ. Περσῶν οὖν ἐκεῖ διὰ πάσης νικητὸς ἄ
 οὐκ ἐβρόθην, λογισάμενος διὰ πάντως ἐφείσατό μου
 ὁ Θεός. Αὐθις οὖν ὑπέστρεψα εἰς τὴν κέλλαν. Καρτε-
 ρήσας οὖν ὁ δαίμων ὀλίγας ἡμέρας, πάλιν μοι ἐπ-
 ἔθετο τοῦ προτέρου σφοδρότερον, ὡς παρὰ μικρόν
 με καὶ βλασφημήσαι. Μετασχηματισθεὶς γὰρ εἰς
 Αἰθίοπισσαν κόρην ἦν ἐωράκειν ποτὲ ἐν νεότητί μου
 ἐν τῷ θέρει καλαρωμένην, ταύτην ἔδοξα ἐπικαθ-
 εσθῆναι μου τοῖς γόνασιν. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτόν με
 κελίνηκεν, ὡς νομίσαι με συγγενέσθαι αὐτῇ. Ἀπο-
 μανείς οὖν ἐγὼ, ἔδωκα κόσσον· καὶ οὕτως γέγονεν
 ἀφαντος. Καὶ πιστεύε μοι λέγοντι, ὅτι τῆς δυσωδίας
 τῆς χειρὸς μου ἐπὶ διετίαν ἀνασχέσθαι οὐκ ἠδυνά-
 μην. Μικροψυχήσας οὖν καὶ ἐπὶ τούτῳ μειζρόως,
 καὶ ἀπευδοκῆσας ἑμαυτοῦ, εἰς τέλος ἐξῆλθον εἰς τὴν
 πανέρημον ἀλώμενος, εὗρον ἀσπίδα μικράν, καὶ
 λαθὼν αὐτὴν προσφέρω τοῖς γεννητικοῖς μου μορῖοις,
 ἵνα κἂν οὕτω δηχθεὶς ὑπ' αὐτῆς ἀποθάνω. Καὶ
 προστρίψας τὴν κεφαλὴν τοῦ θηρίου τοῖς μορῖοις, ὡς
 αἰτίοις μου τοῦ πειρασμοῦ γενομένοις, οὐδὲ οὕτως
 ἐδήχθη, προνοίᾳ τῆς χάριτος. Μετὰ δὲ ταῦτα ἤκουσα
 φωνῆς ἐλθούσης ἐν τῇ διανοίᾳ μου, ὅτι Ἄπελθε, Πα-
 χῶν, ἀγωνίζου. Διὰ γὰρ τοῦτο ἀφῆκά σε ἐπὶ τοσοῦτον
 καταδυναστευθῆναι, ἵνα μὴ μεγαφρονῆσῃς ὡς αὐτὸς
 δυνάμενος τοῦ δαίμονος τούτου περιγενέσθαι, ἀλλ'
 ἔγνωκῶς σου τὴν ἀσθένειαν, μηδέποτε θαρσήσῃς
 σου τῇ πολιτείᾳ· ἀλλ' ἀεὶ προσδράμῃς τῇ τοῦ Θεοῦ
 βοηθείᾳ. Οὕτως· πληροφωρηθεὶς ἀνεκαμψά εἰς τὴν
 κέλλαν, καὶ μετὰ θάρρους λοιπὸν καθίσας, καὶ μη-
 κέτι φροντίσας τοῦ κατὰ τὴν γυναικομανίαν πολέμου,
 εἰρήνευσα ἐκ τῆς μάχης ἐκείνης τὰς λοιπὰς ἡμέρας.
 Ὁ δὲ δαίμων ἔγνωκῶς μου τὴν εἰς αὐτὸν καταφρο-
 νῆσιν, λοιπὸν αἰσχυροθεὶς οὐκ ἔτι μοι ἤγγισεν. Τούτοις
 τοῖς λόγοις τῶν πρὸς τὸν Σατανᾶν παλαισμάτων ὁ
 ἅγιος Παχῶν· στριβίξας με, καὶ γενναϊότερον πρὸς
 τοὺς πόνους ἀλείψας με, φέρειν βράδιως τὸν πόλεμον
 τοῦ τῆς πορνείας δαίμονος· ἐκδιδάξας, ἀπέπεμφεν,
 ἐν πᾶσιν ἀνδρίζεσθαι με παρακελευσάμενος.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Περὶ Στεφάνου.

Στέφανος τις Ἰδίως τῷ γένει, ἐκ πλαγίου τῆς
 Μαρμαρικής καὶ τοῦ Μαρεώτου, ἐκαθέσθη ἐπὶ ἐξή-
 κοντα ἔτη. Οὗτος εἰς ἄκρον γενόμενος ἀσκήτης καὶ
 διακριτικὸς κατηξιώθη χάρισματος, ὡς πάντα τὸν
 λυπούμενον οἰανδήποτε λύπην, συντυχόντα αὐτῷ
 ἄλυτον ἀναχωρεῖν ἀπ' αὐτοῦ. Γνωρίμος δὲ οὗτος ἦν
 τῷ μακαρίῳ Ἀντωνίῳ. Ἐφθασεν δὲ καὶ μέχρι τῶν
 ἡμετέρων καιρῶν. Ὡ ἐγὼ μὲν οὐ συνέτυχον διὰ τὸ
 μῆκος τῆς ὁδοῦ. Οἱ δὲ περὶ τὸν ἅγιον Ἀμμώνιον καὶ
 Ἐδάγγριον συντυχόντες αὐτῷ, αὐτοῖς μοι διηγήσαντο,
 ὅτι Κατελάδομεν αὐτὸν ἀρβρωσῖα τοιαύτη περιπε-
 σόντα κατ' αὐτοὺς τοὺς τόπους, φησὶ, τῶν διδύμων
 καὶ τῆς βάλανου, ἔλκος ποιήσαντα τὴν λεγομένην
 παρὰ πᾶσι φαγέδαιναν. Ὁν εὗρομεν ἐπιμελούμενον
 παρὰ τινος ἱατροῦ· καὶ ταῖς μὲν χερσὶν ἐργαζόμενον,
 καὶ πλέκοντα θαλλοὺς τὸν ἅγιον, λαλοῦντα δὲ καὶ
 ἡμῖν, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα χαρίζομενον. Ὅς οὕτως
 ἦν διακείμενος τῇ χάριτι· τῆς ὑπομονῆς, ὡς ἑτέρου
 τινὸς σώματος διατετιμωμένου. Ἀποκοπέτων δὲ τῶν
 τούτου μελῶν καθάπερ τριχῶν ἀνεπαισθήτως οὗτος·
 ἔμμενεν ἀτρεπτος ὑπερβολῇ παρασκευῆς θεϊκῆς. Ἡμῶν
 δὲ, φησὶ, τοῦτο μὲν ὑπολυπούμενον, τοῦτο δὲ καὶ
 οἰζυμένον ὅτι ὁ τοιοῦτος βίος τοῦ τοσοῦτον ἀνδρὸς
 τηλικούτῳ περιπέπτωκε πάθει, καὶ ἱατρῶν χειρουρ-
 γίας τοιαύταις. Αἰσθανόμενος οὖν ὁ μακάριος Στέ-
 φανος τοὺς λογισμοὺς ἡμῶν, λέγει ἡμῖν· Μὴ βλαβῆτε,
 τέκνα, ἐκ τοῦ πράγματος τούτου. Οὐδὲν γὰρ ὦν
 ποιεῖ ὁ Θεὸς κακία ποτὲ, ἀλλὰ τέλος χρηστῶ. Ἴσως

PATROL. GR. XXXIV.

γὰρ ὑπεύθυνα ἦν Κυρίῳ τὰ μέλη κολάσεως, καὶ
 συμφέρον ἔστιν αὐτὰ ὡδε δοῦναι τὴν δικήν, ἢ μετὰ
 τὴν ἔξοδον τοῦ ἐνθάδε σταδίου. Οὕτως οὖν ἡμᾶς
 παρακαλέσας, καὶ τοῖς τοιοῦτοις λόγοις τῆς ὑπομο-
 νῆς στηρίξας, ψκοδόμησεν ἐγκαρτερεῖν τοῖς θλιβε-
 ροῖς. Ταῦτα δὲ διηγησάμεν, ἵνα μὴ ξενίζώμεθα,
 ὅταν ἀγίους τινὰς ἴδωμεν τοιοῦτοις περιπεσόντας·
 δεῖνοι· πάθεισιν.

ΚΕΦΑΛ. ΑΑ'.

Περὶ Οὐάλεντος.

Οὐάλης τις γέγονεν τῷ γένει Παλαιστίνος, τῇ
 γνώμῃ Κορίνθιος, πεψυσιωμένος τὸ φρόνημα. Ὁ
 γὰρ μακάριος Παῦλος ὁ ἀπόστολος Κορινθίους γρά-
 φων, τοῦτοις τὸ πάθος περιήφεν τῆς φυσιώσεως,
 εἰπὼν· Καὶ ὑμεῖς πεψυσιωμένοι ἐστέ. Οὗτος αὐτὸς
 ὁ Οὐάλης τὴν ἔρημον καταλαβὼν, ᾤκησεν μεθ' ἡμῶν
 ἐπὶ πλείονα ἔτη· ὅστις μεγάλη βιοῦς σκληραγωγία
 τὸν ἄκρον βίον τῆς ἀσκήσεως κατορθώσας, ὑπὸ τοῦ
 τῆς οἰήσεως καὶ τοῦ τύφου δαίμονος δελασθεὶς, εἰς
 ἄκρον κορυφῆς ἐξεπέδησεν ὑπερηφανίας, ὡς ὑπὸ
 δαιμόνων τούτων ἀπατηθῆναι. Ἐκ γὰρ τοῦ θλαβρίου
 πάθους τῆς οἰήσεως ἐπαρθεὶς κατὰ μικρὸν ἑαυτὸν
 ἀπατῶν τὴν διάνοιαν ἑαυτοῦ παρεσκεύασεν μέγα
 φρονῆσαι, ὡς ἀγγέλων αὐτῷ συντυχανόντων, καὶ
 τὰ πρὸς ἐκάστην διακονίαν αὐτῷ εὐτρεπίζόντων.
 Μισθ γοῦν τῶν ἡμερῶν ὡς διηγούντο οἱ τούτῳ συν-
 θηθεὶς, ὅτι ἐργαζόμενος τὰς σπυρίδας ἐν ἐσπέρᾳ
 βαθεῖα οὐσῆς σκοτίας τὴν βελόνην ἀφῆκεν, ῥίψας·
 ἐν τῷ ἐδάφει ἐν ᾧ κατέβραπτεν τὰς σπυρίδας. Καὶ
 μὴ εὐρίσκοντος ταύτην αὐτοῦ, λαμπάδα φανῆναι ὁ
 δαίμων τούτῳ ἐποίησεν, καὶ οὕτως ἦν ἀπώλεσεν
 εὗρον βελόνην. Καὶ πάλιν φυσηθεὶς δγκω κενῷ, καὶ
 ἐπὶ τούτῳ μειζρόως· πρισθεὶς τῷ τύφῳ μέγα φρο-
 νεῖ. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐφυσιώθη ὁ ἄθλιος, ὡς καὶ
 αὐτῶν καταφρονῆσαι τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ.
 Συνέβη δὲ ἐλθόντας τινὰς ξένους τραγήματα ἐνο-
 γχεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἀδελφότητι. Λαθὼν οὖν ὁ
 κύριος Μακάριος ὁ πρεσβύτερος ἡμῶν ἀπήγγει-
 λεν ἐκάστῳ εἰς τὴν κέλλαν πρὸς δράκα, ἐν οἷς καὶ
 τούτῳ τῷ Οὐάλεντι ἀπέστειλεν. Λαθὼν οὖν ὁ Οὐά-
 λης, τὸν ἀπενέγκαντα καὶ ὕβρισεν καὶ ἐτύπησεν·
 καὶ λέγει αὐτῷ· Ἄπελθε, ἵνα σὺ μοι εὐλογίας πέμψῃς.
 Ἐγνωκῶς οὖν ὁ ἅγιος Μακάριος ὅτι ἐπλανήθη,
 μετὰ μίαν ἡμέραν ἀπήλθεν αὐτὸν παρακαλέσαι, καὶ
 λέγει αὐτῷ· Ἀδελφε Οὐάλη, ἐνεπαίθης. Παῦσαι,
 καὶ δεηθῆτι τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Οὐάλης οὐ προτέχε
 ταῖς καινέσεσι τοῦ Πατρὸς Μακαρίου. Ὡς δὲ οὐκ
 ἤκουσεν αὐτοῦ τῆς παρακλήσεως, ἀνεχώρησεν τούτου
 σφόδρα Ολιθόμενος ἐπὶ τῇ τοῦ Οὐάλεντος ἤττα.
 Πληροφωρηθεὶς οὖν ὁ δαίμων ὅτι ἐπ' ἄκρον αὐτοῦ
 ἐπέισθη τῇ πλάνῃ, ἀπέρχεται, καὶ σχηματίζει ἑαυτὸν
 εἰς τὸν Σωτήρα ὁ διάβολος, καὶ παραγίνεται ἐν
 νυκτὶ πρὸς αὐτὸν μετὰ τῶν ἑαυτοῦ δαιμόνων ἐν
 φαντασίᾳ ὡς ἀγγέλων χιλίων λαμπαδηφορούντων.
 Καὶ δείκνυσιν αὐτῷ δῆθεν τροχὸν πύρινον, ἐν ᾧ
 ἔδοξεν μέσον τῶν Σωτήρα σχηματίζειν· καὶ ἕνα προ-
 λυμβάνοντα τῶν δαιμόνων ὡς ἀγγελοῦν λέγοντα αὐτῷ,
 Ἡρέσθη σου ὁ Χριστὸς τῇ πολιτείᾳ, καὶ τῇ παρῴρησίᾳ
 τοῦ βίου, καὶ παρεγένετο πρὸς σὲ τοῦ ἰδεῖν σε.
 Ἐξέλθε οὖν τῆς κέλλης σου, καὶ μηδὲν ἄλλο ποιήσῃς,
 ἀλλὰ πόρρωθεν ἐστῶς, καὶ τοῦτον ἰδῶν, τὸν ἐν μέπῳ
 πάντων ἐστῶτα κύψας προσκύνησον, καὶ εἰσελεύ-
 σον εἰς τὴν κέλλαν. Ἐξελθὼν οὖν ὁ Οὐάλης, καὶ
 θεασάμενος τὴν παράταξιν τῶν λαμπαδηφόρων, ὡς
 ἀπὸ σταδίου δὲ τὴν Ἀντιχριστον πεσῶν προσεκύνη-
 σεν. Ἐπὶ τοσοῦτον οὖν ἐφρονοβλάθησεν ὁ ἡπατημέ-
 νος, ὡς πάλιν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔλθειν εἰς τὴν

ἐκκλησίαν, καὶ συνηγμένης πάσης τῆς ἀδελφότητος, εἰπεῖν· Ἐγὼ κοινωνίας χρεῖαν οὐκ ἔχω. Τὸν Χριστὸν εὐρακα σήμερον. Τότε δῆσαντες αὐτὸν οἱ ἄγιοι Πατέρες εὐδῆροι ἐπὶ ἔτος ἐν ἀπεθεράπευσαν, εὐχαῖς καὶ ποικίλῃ ἀδιαφορήσει καὶ ἀπραγότερῳ βίῳ τὸ σῆμα αὐτοῦ καθελόντες, καθὼς λέγεται, τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις ἰάματα.

Ἄναγκαῖον δ' ἐστὶν καὶ τοὺς τῶν ἡπατημένων βίους ἐνθεῖναι τῷ βιβλιδιάρῳ τούτῳ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἐντυγχανόντων, καθάπερ καὶ τοῖς ἁγίοις τοῦ παραδείσου φυταῖς συμφυεῖς ἐστὶ τὸ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν· ἢ εἰ ποτέ τινη συμβαίῃ κατόρθωμά τι, μὴ μέγα φρονήσῃ ἐπὶ τῇ ἀρετῇ. Πολλάκις γὰρ καὶ ἀίφρατα ὑποθέσεις γίνονται πτώσεως, ὅταν μὴ μετὰ πνευματικῆς σοφίας ταύτας τις κατορθοῖ τῷ τῆς εὐσεβείας σκοπῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἴδον δίκαιον ἀπολλύμενον ἐν δικαίῳ αὐτοῦ· καὶ γὰρ τοῦτο ματαιότης.

ΚΕΦΑΛ. ΑΒ'.

Περὶ Ἡρώως.

Ἡρῶν γέγονεν γεινῶν μοι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀστειος, νεώτερος, εὐφυῆς τὴν διάνοιαν, καθαρὸς τὸν βίον, ὃς καὶ αὐτὸς μετὰ πόρους μεγάλους, καὶ ἰδρωτὰς γενναίους, καὶ βίον εἰς ἄκρον ἐνάρετον, τῷ τῷφῳ τῆς ἀπονοίας ἀρθεὶς εἰς ὑψος μετέωρον κἀκείθεν ἔλειπεν πᾶσι πτώμα κατενεχθεὶς, ἐξετραχλίσθη. Καὶ κατὰ τῶν ἁγίων Πατέρων οἴησει ματαία κινούμενος ἐφρόνησεν μέγα, τοὺς πάντας ὑβρίσας, καὶ μετ' αὐτῶν τὸν μακάριον Εὐάγγριον, λέγων, ὅτι Οἱ πειθόμενοι σου τῇ διδασκαλίᾳ ἀπατώνται. Οὐ γὰρ χρῆ, φησὶν, διδασκαλῶς ἑτέροις χρῆσθαι, παρεκτός τοῦ Χριστοῦ μόνου. Ἀπεχρήσατο δὲ καὶ τὴν μαρτυρίαν πρὸς τὸν κατεστραμμένον σκοπὸν τῆς ἑαυτοῦ μωρίας, καὶ ἔλεγεν, ὅτι Αὐτὸς ὁ Σωτὴρ λέγει· Μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅς ἐπὶ τοσοῦτον καὶ αὐτὸς ἐσκοτώθη τὸν λογισμὸν τῇ κενῇ δόξῃ τῆς οἰήσεως ἄνωθεν κάτω ἐλθῶν, ὡς καὶ αὐτὸν ὕστερον σιθηρωθῆναι, μὴ θέλοντα τῇ οἴησει μῆδὲ τοῖς μυστηρίοις αὐτοῖς προσέρχεσθαι. Φίλη δὲ ἡ ἀλήθεια. Καθ' ὑπερβολὴν λεπτός ἦν τῇ πολιτείᾳ, ὡς πολλοὺς διηγεῖσθαι τοὺς ἐν συνηθείᾳ τούτῳ τὴν ἄκραν αὐτοῦ τῆς ἀσκήσεως πολιτείαν, λεγόντων τινῶν, ὅτι πολλάκις διὰ τριῶν μηνῶν ἦσθιε, ἀρκούμενος μόνῃ τῇ κοινωνίᾳ τῶν μυστηρίων, καὶ εἰ ποῦ ἂν παραφανῆσθαι ἄγρια λάχανα. Πείραν δὲ τούτου ἐληφα κἀγὼ μετὰ τοῦ μακαρίου Ἀλθινίου ἀπῶν ἐπὶ τὴν Σκῆτιν. Ἀπεῖχεν δὲ ἡμῶν ἡ Σκῆτις τεσσαράκοντα σημείοις. Ἡμεῖς δεύτερον βεβρώκαμεν, καὶ τρίτον ἐπίομεν ὕδωρ. Ἐκεῖνος δὲ μῆδ' ὄλως γευσάμενος πεζὸς βαδίζων ἀπεστήθιζεν ψαλμοὺς δεκαπέντε, ἔπειτα τὸν μέγαν, εἶτα τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴν, εἶτα Ἡσαΐαν καὶ μέρος Ἱερεμίου τῶν προφητῶν, εἶτα Λουκᾶν τὸν εὐαγγελιστὴν, ἔπειτα τὰς Πανομίαι· Καὶ τούτων οὕτως ἔχόντων, καταλαμβάνειν αὐτὸν οὐκ ἠδυνάμεθα βαδίζοντα. Οὗτος τελευταῖον τῇ τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐνεργείᾳ ληφθεὶς, ὡς ὑπὸ σφοδρότατου πυρὸς ἐλαυνόμενος, ἐν τῇ κέλλῃ μὲν αὐτοῦ καθεσθῆναι οὐκ ἠδυνήθη. Ἀπελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, τάχα καὶ τοῦτο κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἤλω τὸν ἦλον ἐξέκρουσεν. Περιέπεσεν γὰρ ἔκουστος τῇ ἀδιαφορίᾳ, εἰς ὕστερον ἀκούσιον εὐράμενος σωτηρίαν. Παρέβαλεν γὰρ καὶ θεάτρους, καὶ ἵπποδρομίας, καὶ πρὸς διατριβὰς εἶχεν ἐν καπηλείοις. Οὕτως δὲ γαστρι-

μαργῶν καὶ οἰνοφυγιῶν ἐνέπεσεν καὶ εἰς τὸν βόρβορον τῆς γυναικείας ἐπιθυμίας. Καὶ ὡς ἐσκέπτετο ἄμαρτήσαι, μιμᾶδι τινὶ προσομιλῶν συνεχῶς, τὰ πρὸς τὸ ἔλκος ἑαυτοῦ διελέγετο. Τούτων οὕτως ὁ αὐτοῦ διαπραττομένων γέγονεν αὐτῷ κατὰ τινε οἰκονομίαν ἀνθραξ κατὰ τῆς βαλάνου. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐνόσησεν ἐξαμηνιαῖον χρόνον, ὡς κατασαπῆναι αὐτοῦ τὰ μόρια, καὶ αὐτομάτως ἀποπεσῖν. Ὑστερον δὲ ὑγιάνας καὶ ἐπανελθὼν ἀνευ τούτων τῶν μελῶν, καὶ εἰς φρόνημα θεῖκὸν ἐλθὼν, καὶ εἰς μνήμη τῆς οὐρανοῦ πολιτείας, καὶ ἐξομολογησάμενος πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ τοῖς ἁγίοις Πατέρσιν, ἐνεργῆσαι μὴ φθάσας ἰκοιμήθη μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

ΚΕΦΑΛ. ΑΓ'.

Περὶ Πτολεμαίου.

Ἄλλος τις πάλιν Πτολεμαῖος ὀνόματι, δυσδιήγητον, μᾶλλον δὲ ἀνεκδιήγητον ἀρετῆς βίον ζήσας, τοκαταρχὰς οἰκησεν ἐπέκεινα τῆς Σκῆτικῆς τὴν καλουμένην Κλίμακα. Τόπος δὲ ἐστὶν οὕτω καλούμενος, εἰς δὲ οὐδεὶς ἠδυνήθη οἰκήσασθαι ποτε τῶν μοναχῶν, τοῦ ἀπὸ δεκαοκτὼ σημείων εἶναι τὸ φρεῖρ τοῦ ὕδατος. Βαστάσας οὖν ἐκείνος κεράμια Κιλίκισι πλείονα ἐκείσε ἀπήνεγκεν. Καὶ τῷ Δεκεμβρίῳ καὶ Ἰανουαρίῳ μηνὶ συναγαγὼν τὴν δρόσον ἐκ τῶν πετρῶν (δρροσιζει γὰρ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι τίτις πολλὰ) καὶ τὰ κεράμια πληρώσας τῆς δρόσου διέρεκεσεν ἑαυτῷ ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη οἰκήσας ἐκεῖ, πλείονα χρόνον μηδὲν ἐντυγχάνων. Ὅς ἀποξενωθεὶς διδασκαλίας πνευματικῆς, καὶ συντυχίας ἀνδρῶν ὁσίων, καὶ ὠφελείας ἁγίων Πατέρων, καὶ συνεχῶς κοινωνίας τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον ἐμάνη, ἐκτραπείς τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ὡς τὸ παρά τισι τῶν ἀσεβῶν λεγόμενον, αὐτοματισμὸν καὶ τοῦτον τὸν ἄθλιον ὁμολογεῖν, τοῦ τῆς πλάνης δαίμονος αὐτῶν στρατηγούοντος λοιπόν. Οὗτος γὰρ ὁ δυσμηθὲς τὸ καινὸν τοῦτο ὑπέθετο λέγειν, μηδεμίαν οἰσίαν ἔχειν τὰ πράγματα, ἀλλ' ἀπλῶς εἶναι τὰ πάντα ἐκ τοῦ τὸν κόσμον αὐτομάτως φέρεσθαι. Ἰπέβαλεν οὖν αὐτῷ πολέμιος τῆς πάντων ζωῆς, ἐνοχίφας ὄλος εἰ τὴν τούτου ψυχὴν, λέγων· Τούτων οὕτως ἔχόντων εἰ μάτην οὕτως σαυτὸν καταδαμάξεις; ἢ εἰς ποῦ σοι ὀνήση, Πτολεμαῖε, μὴ οὐσίας ἀντιμισθίας; ποῖος ἐἴ σοι μισθὸς ἂν ἐξήρκεσεν τούτων τῶν πόρων, εἰ καὶ τις ἦν ὁ ἀποδοῦός σοι; ποῖα δὲ καὶ κρίσις ἐστὶν ἢν ἀπειλοῦσιν αἱ Γραφαὶ ἀπρονοήτων ὑπαρχόντων ἀπίντων; Τούτοις τοῖς σατανικοῖς λόγοις κατακλασθεὶς ὁ πανάθλιος Πτολεμαῖος λέγεται φέρεσθαι μετέωρος ἐξεστηκῶς τῶν κατὰ φύσιν φρενῶν μέχρι τῆς δευρῆ ἀλώμενος ἐν Αἰγύπτῳ, ἐκδοτὸν ἑαυτὸν δεδωκῶς γαστριμαργίᾳ, καὶ οἰνοφυγιᾳ, μηδὲν μὴδὲν ὀμῶν, ἀλλὰ ἐνεὸς ἀνακάπτων τὴν ἀγορὰν, ἔλειπεν θέαμα καὶ πλήρες ὀκρυῶν προκείμενος Χριστιανῶν ἐφθάλμοις, παίγνιον δὲ καὶ χλαύη τοῖς ἀγνοοῦσι τὸν ἡμέτερον βίον. Καὶ αὕτη δὲ ἀνάστασις συμφορὰ κατεῖλε τὸν ἐλεεινὸν Πτολεμαῖον ἐκ τῆς ἀλόγου οἰήσεως, τῷ νομίζειν αὐτὸν ἐμπαιζόμενον ὑπὸ τοῦ πλάνου ὅτι γινώσκειν ἔχει ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁγίους Πατέρας· δι' ἧς φυσιωθεὶς ὁ ἑαυτοῦ πολέμιος· εἰς τὸν βυθὸν τούτων κατεποντίσθη τῆς ἀπωλείας, μηδέποτε μὴδὲν συντυχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν σορῶς κυβερνησάντων, καὶ τῇ τούτων πνευματικῇ διδασκαλίᾳ τηλετήθεις, ἀλλ' ἀκυβέρνητος εὐρεθεὶς, καὶ ὑπὸ τῆς σκοτεινῆς λαίλαπος χειμασθεὶς, εἰς ἔσχατον θανάτου πυθμένα ἐξώκειλεν. Ἢ ὡσπερ δένδρον γενναῖον καὶ

ingredere in tuam cellam. Egressus ergo cum vidisset apparatus lampadum, circiter a stadio procul Antichristum adoravit. Alio itaque die adeo fuit emotæ mentis, ut ingrederetur ecclesiam, et fraternitate congregata diceret: Ego non habeo opus comunione; Christum enim vidi hodie. Tunc Patres eum anno uno vixerunt, et in ferreos compedes conjecerunt, et curarunt; precibus, ejusque contemptione, vitæque austeriore detrahentes ejus persuasionem; nam, ut dicitur, contraria contrariis medicamentis curantur.

Necesse est autem eorum quoque qui sunt tales vitam in hoc libro inserere, ad securitatem eorum qui legunt: sicut etiam sanctis plantis accessit lignum paradisi, nempe cognitio boni et mali (*Gen. 11*); ut si quando contigerit eos in aliqua re se recte gerere, non se esserant et se jactent de virtute. Nam sæpe quoque virtus efficitur occasio prolapsionis, quando non recto scopo facta fuerit. Scriptum est enim: Vidi justum pereuntem in sua justitia (*Eccle. vii*). Id quoque est vanitas.

CAPUT XXXII.

De Erone (74).

Fuit quidam, Ero nomine, mihi vicinus, Alexandrinus genere, urbanus adolescens, bono ingenio, vita mundus. Qui ipse quoque post magnos labores et præclaros sudores, ab arrogantia arreptus et elatione, præcepit ruit, et adversus patres superbus evasit et insolens, et cum illis beatum etiam Evagrium [*Al. Macarium quoque presbyterum*] affectu contumelia, dicens: Qui tuæ doctrinæ parent, decipiuntur; non oportet enim alios magistros attendere præter Christum. Abusus est autem testimonio quoque ad perversum scopum suæ stultitiæ, dicens: Ne vocaveritis magistrum super terram (*Math. xv*). Qui ipse quoque mentem adeo habuit obtenebratam vana persuasionem suæ opinionis, ut fuerit etiam ferro vincitus cum nollet convenire ad sacramenta. Amica autem veritas. Fuit is vitæ instituto admodum subtili et accurato, adeo ut multi dicant, quibus cum eo intercessit consuetudo, quod sæpe non nisi post tres menses comedebat, contentus comunione sacramentorum, et sicubi ei apparuisset olus agreste. Accepi autem ego quoque ejus experientiam cum beato Albino, cum irem in Scetem: aberat autem Scete a nobis quadraginta milliariibus. In his quadraginta milliariibus nos bis comedimus, et ter aquam bibimus; ille vero cum nihil gustasset pedes ingrediens, pronuntiavit memoriter quindecim psalmos, deinde magnum psalmum, deinde epistolam ad Hebræos, deinde Isaiam, et partem prophetorum Jeremias, deinde Lucam Evangelistam, deinde Proverbia. Eum autem ambulantem non poteramus consequi. Is postremo arreptus a mali dæmonis operatione, ut qui ageretur ab igne vehementissimo, in sua quidem cella sedere non poterat: profectus autem Alexandriam, divino quodam consilio clavum clavo extrusit. Sua sponte enim incidit in promiscuum et indifferenter rerum usum, inventa postea salute involuntaria.

A Accessit enim ad theatra et equestria certamina, et versabatur in cauponis; is autem cum gulæ esset deditus et ebrietati, incidit in cœnum femineæ cupiditatis; et cum peccare constituisset, cum quadam mîma assidue collocutus, ulcus suum aperuit. Cum hæc sic fierent, divino quodam consilio enatus est ei anthrax in glande; et tempore semestri usque adeo ægrotavit, ut ejus virilia membra computruerint, et sua sponte ceciderint. Cum postea autem convalescisset, reversus est ad hoc ut ea sentiret quæ Dei sunt, et venit in solitudinem, hæc omnia confitens patribus; et cum non pervenisset ad operationem, paucis post diebus obdormit.

CAPUT XXXIII

De Ptolemæo qui escidit.

B Alius quidam rursus, nomine Ptolemæus, cum narratu difficilem, vel potius quæ narrari non potest vitam transegisset, habitavit initio ultra Scetem in ea quæ dicitur κλίμαξ, id est scala. Est autem locus qui sic dicitur in quo nemo potest habitare, propterea quod puteus aquarum distet decem et octo milliariibus. Cum is ergo multa vasa scitilia portasset, et Decembri et Januario mense rorem collegisset (est enim permultum roris in illis partibus) et spongia ex lapidibus expressisset, perstitit illic habitans annos quindecim. Qui abalienatus a doctrina et congressione virorum sanctorum et utilitate et continua sacramentorum comunione, a recta via usque adeo recessit, ut quod nonnulli dicunt impii, casu omnia fieri, is quoque infelix id fateatur, dæmone erroris deinceps in eum obtinente imperium. Illic enim inimicus vano hunc homini suggestit, ut diceret res nullam habere essentiam; sed omnino esse omnia ex eo quod mundus ferretur sua sponte. In hujus ergo animam hæc inmisit omnium vitæ hostis, dicendo: Cum res ita se habeant, quid frustra te ipsum foris domas? Quidnam te juvabit, Ptolemæe, si non sit remuneratio? Quænam autem tibi sufficeret merces tot et tantorum laborum, etiamsi esset qui redderet? Quodnam autem est judicium quod minantur Scripturæ, si nulla sit providentia? His satanicis circumseptus cogitationibus miserimus Ptolemæus, dicitur esse emotæ mentis, et hucusque errare in Ægypto, et seipsum dedidisse gulæ et ebrietati, cum nemine conversans, sed mutus forum obiens, miserabile et lacrymabile spectaculum Christianorum oculis, ludibrium autem iis qui vitam nostram nesciunt. Hæc autem calamitas immedicabilis miserum invasit Ptolemæum, ex rationis experte quadam arrogantia, quod a seductore dæmone illusus, existimaret se scientia pollere super omnes sanctos Patres: per quam inflatus, sui ipsius hostis, præcepit datus est in profundum interitus, cum nullum unquam convenisset ex sanctis Patribus qui sapienter gubernaverant, nec eorum fuerit fundatus spiritali doctrina; sed inventus absque gubernatore, in extremum mortis profundum cecidit, et sicut arbor viridibus foliis comata, et fructibus ornata, quæ uno temporis mo-

mento omnibus simul est nodata, reddita est arida. Nam ut scriptum est: Quibus non est gubernatio, ii cadunt ut folia (*Prov. xi*).

CAPUT XXXV.

De virgine lapsa.

Novi rursus quamdam virginem Jerosolymis, quæ saccum gestavit sexennio, et fuit inclusa; nec aliquid accepit ex iis quæ tendunt ad voluptatem, sed summam continentiam exercuit inter feminas. Postea autem a divino deserta auxilio propter summam superbiam quæ malorum omnium est nutrix, lapsa est, et aperta fenestra admisit eum qui ei inservebat, et cum eo fuit commixta; eo quod non divino proposito et ex charitate se exercuerat, sed ut humanæ scenæ serviret, quod quidem est vanæ gloriæ et pravi instituti. Nam cum ejus piæ cogitationes occupatæ essent in damnandis aliis, incitaretur autem furore a dæmone superbix, eoque valde delectaretur, ab ea recessit sanctus angelus custos temperantiæ.

Idco autem scripsimus, o virorum fidelissime, et vitam eorum qui se recte et ex virtute gesserunt, et eorum qui post multos labores per otium et socordiam a summo et perfectissimo vitæ instituto exciderunt, capti a diabolo omne genus laqueis, ut unusquisque ex suæ vitæ instituto intelligens occulta repta hostis honorum, fugiat ejus laqueos. Cum sint ergo multi, iique magni viri et mulieres, qui ab initio se recte gesserunt in honesto instituto exercitationis, tandem autem fuerunt eversi radicitus ab omnium hominum adversario; ex multis facta mentione paucorum, plurimos præteribo silentio, ut qui neque ipsos erigam, neque mihi prosim, dum in iis multum immoror, et eximios Christi atletas negligo, non narrans virtutes divinæ eorum exercitationis.

CAPUT XXXV.

Vita abbatis Eliæ.

Eliæ quidam optimus exercitator, fuit virginum amantissimus, curam gerens partis imbecillioris. Sunt enim tales animæ, quibus fert finis testimonium, quod id faciunt ex virtute. Is cum misertus esset ordinis seminarum quæ se exercent, haberet autem facultates in Athribæ [*Al.*, Athlebe] civitate, ædificavit magnum monasterium, et illic congregavit omnes quæ errabant virgines, consequenter earum in omnibus curam gerens, suppeditans eis omnia quæ ad usum pertinent necessarium: hortos, et ad eorum culturam instrumenta (75), atque ut semel dicam, omnia quæ postulat vita exercitationis. Eæ autem ex diversis vitæ institutis et privata deductæ consuetudine, inter se depugnabant assidue. Cum ergo oporteret hunc sanctum et eas audire, et efficere ut pacem inter se servarent, collegerat enim ad trecentas, et necesse ei fuerat esse earum intercessor biennio, licet ætate juveni; erat enim circiter triginta aut quadraginta annos natus, is tentatus fuit a voluptate. A monasterio autem recedens jejunos, errabat per solitudinem duos dies, hoc rogans, et dicens: Aut occide me, ne ipsas videam afflictus; aut meam au-

ratio. Cum fuisset ergo vespera, eum somnus oppressit in solitudine. Venientes autem ad eum tres angeli, ut ipse mihi narravit, eum retinentes, ei dicunt: Cur exiisti ex monasterio seminarum? Rem itaque eis narravit, dicens: Timui ne et illas læderem et meipsum. Dicunt ei angeli: Si te ergo liberaverimus ab hac affectione, redibis, et earum curam geres? His assensus est. Ab eo autem jusjurandum exigunt: narrabat autem jusjurandum. Jura nobis tale jusjurandum: Per eum qui mei curam gerit, earum curam geram. Hoc eis juravit. Tunc angeli eum tenuerunt: unus manus, et alter pedes, tertius autem accepta novacula excidit ejus testiculos tanquam in extasi, non vere, sed quadam visione.

Visus est ergo in illa extasi veluti excisus fuisse et curatus. Post hoc interrogant ipsum angeli, dicentes: Sensisti utilitatem aliquam? Eis dicit ille: Valde magnam accepi utilitatem; valde enim levatus sum, et persuasum habeo me esse liberatum a labore et affectione. Tunc angeli ei dicant: Abi ergo ad tuum monasterium. Reversus est autem post quinque dies, eum lugente toto monasterio, et intus ingressus est; atque ex eo tempore mansit in cella ad lactus (*sic*) monasterii, quandoquidem cum esset prope, eas corrigebat assidue, quantum in illo erat. Cum autem postea vixisset alios quadraginta annos, affirmabat Patribus, quod ab eo tempore non ascenderat in cor ejus affectio cupiditatis feminæ. Hæc est gratia sancti viri Eliæ, et hæc exercitatio, et quemadmodum curam gessit monasterii virginum.

CAPUT XXXVI.

Vita abbatis Dorothei.

Cui successit Dorotheus vir probatissimus, qui in bona vita, et quæ in agendo versatur, consenuit. Qui eum non posset quidem sic curam gerere monasterii ut hic beatus, neque mansisset in illa cella, in ipso monasterio in superiori cœnaculo seipsum inclusit, et fecit fenestram quæ spectabat ad monasterium seminarum, quam claudebat et aperiebat. Perpetuo ergo assidebat fenestræ, procurans ut inter eas pugnx cessarent. Sicque in superiori cœnaculo consenuit, cum nec ullus seorsum ascendere, neque ille posset descendere, non enim stabant scilicet. Hæc est beati Dorothei religiosa et virtutibus ornata vita. Hic ejusdem vitæ finis.

CAPUT XXXVII.

De Amma Piamun.

Fuit quædam virgo Piamun, quæ annos vitæ suæ vixit cum matre propria, sola cum sola vespere comedens, et linum nens. Hæc dignata est gratia predictionis futurorum inter homines. Accidit aliquando in Ægypto, cum Nilus ascenderet, ut vicus vicum invaderet; pugnant enim pro aquarum divisione, adeo ut sequantur cædes et sauciationes. Potentior ergo vicus ejus vicum invasit, et venit virorum multitudo cum lanceis et clavis, ut ejus vicum exacerderet. Astitit autem huic beatæ angelus revelans eorum invasionem; et accersitis vici presbyteris, eis dicit:

εὐθαλὲς κομῶν τοῖς φύλλοις καὶ τοῖς καρποῖς ἐν μιᾷ **A**
 καιροῦ βοσῆ πάντων ἀθρόον γυμνωθὲν ἐδείχθη ξη-
 ρόν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τούτῳ δὲ ἐφαρμόζον· Ὅς
 μὴ ἐπάσχει κυβέρνησις, οὗτοι πίπτουσιν ὡσπερ φύλλα.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Περὶ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις παρθένου.

Παρθένον οἶδα ἐγὼ πάλιν ἐν Ἱεροσολύμοις σακ-
 κοφορούσαν ἐπὶ ἐξασίαν, καὶ κέλλη ἐγκεκλεισμένην,
 μηδεὶς ποτε τῶν εἰς ἡδονὴν συντεινόντων λαβοῦσαν,
 ἀλλ' ἄκραν πολιτείαν ἐγκρατείας ἀσκούσαν ἐν γυναι-
 ξίν· ἥτις εἰς ὕστερον καταλειφθεῖσα ὑπὸ τῆς τοῦ
 Θεοῦ βοηθείας δι' ὑπερβολὴν τῆς ὑπερηφανίας τῆς
 τιθηνοῦ τῶν πάντων κακῶν ἐξαισίῳ πτώματι περι-
 έπεσεν. Ἀνοιξάσα γὰρ τὴν θυρίδα τῆς κέλλης εἰσεδέ-
 ξατο τὴν ὑπηρετούμενον αὐτῇ, καὶ τούτῳ συνεφύρη.
 Τοῦτο δὲ ταύτη συνέθη, τῷ μὴ κατὰ πνευματικὴν
 πρόθεσιν καὶ ἀγάπην Θεοῦ ἐσχηκέναι τὴν ἀσκήσιν,
 ἀλλὰ κατὰ σκηπὴν ἀνθρωπίνην, τούτεστι κενοδοξίαν, **B**
 εὐθρᾶς προαιρέσεως εὐρεμα. Τῶν γὰρ εὐσεδῶν λο-
 γισμῶν αὐτῆς ἀπασχοληθέντων ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς
 κενοδοξίας, ἐνήσκησεν ταύτην εἰς τὸ καταγινώσκειν
 τὸν ἄλλον. Ἐκθαχθευμένης δὲ ταύτης ὑπὸ τοῦ
 δαίμονος τῆς ὑπερηφανίας, καὶ τούτῳ μᾶλλον ταύ-
 τῆς συνηθουμένης, ἀπέστη ἀπ' αὐτῆς ὁ ἅγιος ἀγγελος,
 ὁ φύλαξ τῆς σωφροσύνης.

Αἰτὰ δὲ τοῦτο γεγράφαμεν, πιστότατε τῶν ἀνδρῶν,
 καὶ τῶν ἐξ ἀρετῆς κατωρθωκότων τὸν βίον, καὶ τῶν
 ἀπὸ βῆθυμίας ἐξ ἄκρας πολιτείας μετὰ πόνους πολ-
 λούς χειρωθέντων ὑπὸ τοῦ διαβόλου ταῖς παντοίας
 τούτου σαγήναις, ἐν ἑκάστῳ ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας
 τοῦ μισοκάλου καταμανθάνων τὰ κεκρυμμένα δίκτυα,
 φεύγη τὰς τούτου παγίδας. Πολλῶν τοίνυν ὄντων καὶ
 μεγάλων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν τῶν κατ' ἀρχὰς **C**
 τὴν ἐνάρετον τῆς ἀσκήσεως πολιτείαν κατορθωσάν-
 των, τελευταῖον δὲ ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου πάντων ἀνθρώ-
 πων ἐκριζωθέντων, ἀπὸ τῶν πολλῶν μνημονεύσας
 ὀλίγων, ἀποσιωπήσω τοὺς πλείστους, μήτε αὐτοὺς
 ἀνιστῶν, μήτε ἐμαυτὸν ὠφελῶν ἐπὶ πολὺ τούτοις
 προσδιατριβῶν, καὶ τῶν ἐξόχων τοῦ Χριστοῦ ἀμελῶν
 ἀθλητῶν, τοῦ μὴ διηγεσθαι με μᾶλλον τὰς τούτων
 ἀρετὰς τῆς ἐνθέου αὐτῶν ἀσκήσεως.

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Περὶ Ἡλίας.

Ἡλίας τις τῷ ὀνόματι ἄριστος ἀσκητῆς, σφόδρα
 γέγονεν φιλοπάρενος, τοῦ ἀσθενεστέρου μέλους
 ποιούμενος πρόνοιαν. Εἰσὶ γὰρ τοιαῦται ψυχαι, αἷς
 μαρτυρεῖ τὸ τέλος ὅτι κατ' ἀρετὴν τοῦτο ποιῶσιν.
 Οὗτος κατοικτειρήσας τὸ πρᾶγμα τῶν ἀσκητριῶν, ἐν **D**
 Ἀορίθῃ τῇ πόλει ἔχων ἀναλώματα, φιλοδόμησεν με-
 γάλην μονήν, καὶ συνήγαγεν πάσας τὰς ἀλωμένας
 ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀκολούθως αὐτῶν φροντίζων εἰς
 πάντα, ποιήσας αὐταῖς πᾶσαν ἀνάπαυσιν τῶν εἰς
 τὴν χρείαν, κήπους, καὶ τὰ τούτων χρηστήρια· καὶ
 ἀπαξιαπλῶς ἅπαντα ὅσα ἀπαιτεῖ ὁ τῆς ἀσκήσεως
 βίος. Αὐτὰ δὲ ἐκ διαφόρων βίων καὶ συνηθείας ἰδίας
 ἡγμέναι συνεχεῖς μάχας ἐποιοῦν μετ' ἀλλήλων.
 Ἐρχρὴν δὲ τοῦτον τὸν ἅγιον καὶ διακοῦειν τούτων καὶ
 εἰρηνεύειν αὐτάς. Συνήγαγεν γὰρ ὡς τριακοσίας,
 καὶ ἀνάγκην ἔσχεν μεσιτεύειν αὐταῖς ἐπὶ δύο ἔτη
 νέαν ἄγων τὴν ἡλικίαν. Ἦν γὰρ ὡς τριακόσια ἔτων,
 ἡ τεσσαράκοντα. Οὗτος ἐπειράσθη καθ' ἡδονήν. Καὶ
 ἂ ἀνωρήσας τοῦ μοναστηρίου, νῆστις ἐπιπλάτο ἀνὰ
 τὴν ἔρημον ἐπὶ ἡμέρας δύο, τοῦτο δεόμενος, καὶ λέ-
 γων, ὅτι Κύριε, ἀπόκτεινόν με, ἵνα μὴ ἴω αὐτὰς

ὀλιθομένας, ἢ τὸ πάθος μου λάβε, ἵνα αὐτῶν φρον-
 τίσω κατὰ λόγον. Ἐσπέρας τοίνυν γενομένης ἤπνω-
 σεν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐλθόντες δὲ πρὸς αὐτὸν ἀγγελοι
 τρεῖς, ὡς αὐτὸς διηγείτο, λοιπὸν κατέσχον αὐτὸν, καὶ
 λέγουσι τούτῳ· Τί ἐξήλαθες ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου τῶν
 γυναικῶν; Διηγῆσατο δὲ τούτοις τὸ πρᾶγμα εἰπών·
 Ὅτι ἐφοβήθην μήποτε κάκεινας βιάσω καὶ ἐμαυτὸν.
 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἀγγελοι· Ἐὰν τοίνυν σε τοῦ πά-
 θους τούτου ἀπαλλάξωμεν, ἀπέρχη καὶ φροντίσεις
 αὐτῶν; Ἐπὶ τούτοις συνέθετο. Εἰσπράττονται αὐτὸν
 ὄρνικον. Τὸν δὲ ὄρνικον διηγείτο εἶναι τοιοῦτον· Ὅμοσον
 ἡμῖν, φησὶν, ὅτι Μὰ τὸν φροντίζοντά μου, φροντίζω
 αὐτῶν. Ἐπὶ τούτῳ ὤμασεν αὐτοῖς. Τότε οἱ ἀγγελοι
 κατέσχον αὐτὸν ὁ εἰς τοὺς πόδας, καὶ ὁ ἕτερος τὰς
 χεῖρας, ὁ δὲ τρίτος λαβὼν ξυρὸν ἐξέτεμεν αὐτοῦ τοὺς
 διδύμους, ὡς ἐν ἐκστάσει, ἀλλ' οὐ κατὰ ἀλήθειαν, **B**
 κατὰ δὲ φαντασίαν τινὰ. Ἐδοξεν οὖν ἐν τῇ ἐκστάσει
 ἐκείνῃ, ὡς ἂν εἴποι τις, καὶ ἀπομηθῆναι καὶ ἀποθε-
 ραπεύεσθαι. Μετὰ τοῦτο ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ ἀγγε-
 λοι λέγοντες· Ἡσθήθης ὠφελείας τίνος; Λέγει αὐτοῖς
 ἐκεῖνος· Σφόδρα ὠφέλημα. Ἐκουσίσθη γὰρ πᾶν, καὶ
 πέπεισμαι ἀππληγῆθαι καὶ τοῦ πόνου καὶ τοῦ
 πάθους. Τότε οἱ ἀγγελοι λέγουσιν αὐτῷ· Ἀπελθε οὖν
 εἰς τὸ ἀσκητήριόν σου. Ὑπέστρεψεν δὲ οὗτος μετὰ
 πέντε ἡμέρας. Πενθοῦντος οὖν περὶ αὐτοῦ παντὸς τοῦ
 μοναστηρίου εἰσέρχεται ἕνδον, καὶ ἔκτοτε ἐμεινεν ἐν
 κελλίῳ ἐκ πλαγίων τοῦ μοναστηρίου· ἐξ οὗ ἐγγύτερος
 ὢν συνεχῶς αὐτὰς διωρούτο, ὅσον ἐπ' ἐκείνῳ· ἐπι-
 ζήσας αὐταῖς ἄλλα τεσσαράκοντα ἔτη, διαβηδαιούμε-
 νος τοῖς Πατράσιν, ὅτι Οὐκίτι ἀνέθη εἰς τὴν καρδίαν
 μου πάθος γυναικὸς ἐπιθυμίας. Τοῦτο τὸ χάρισμα
 τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς Ἡλία, καὶ αὐτὴ ἡ ἀσκησις· καὶ
 οὕτως ἐφρόντισεν τοῦ μοναστηρίου ὁ μακάριος οὗτος.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Περὶ Δωροθέου.

Ὅν διεδέξατο Δωροθέος τις, ἀνὴρ δοκιμώτατος,
 γηράσας ἐν βίῳ χρηστῷ καὶ ἐμπράκτῳ· μὴ δυνηθεῖς
 μὲν οὕτω φροντίσαι ὡς ὁ μακάριος οὗτος τοῦ μον-
 αστηρίου, μήτε μείναι ἐν τῇ κέλλῃ ἐκείνῃ. Ἐν ἀνα-
 γαίῳ δὲ κελλίῳ ἀποκλειόμενος θυρίδα ἐποίησεν ἀφ-
 ῥώσαν ἐπὶ τὴν τῶν γυναικῶν μοναστήριον. Καὶ ταύτην
 ἐκλείειν καὶ ἤνοιγεν. Ἀδιαλείπτως δὲ παρακαθεζόμε-
 νος τῇ θυρίδι, τὴν ἀμαχίαν ταύταις ἐπραγματεύσατο.
 Οὕτως ἀπροσκόπως ἐπιτηράσας ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀνα-
 γαίῳ, μὴδ' ὄλωσ ποτέ τινος ἀνελθόντος ἐκεῖ, οὐτε δὲ
 ἐκείνου κάτω ποτὲ κατελθεῖν δυναμένου, διὰ τὸ κλί-
 μακα μὴ ἐστάναι. Αὕτη ἡ ἀρετὴ τῆς ἀσκήσεως τοῦ
 μακαρίου Δωροθέου, καὶ ἐν ταύτῃ τὸ τέλος.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Περὶ Πιαμοῦν παρθένου.

Πιαμοῦν τὸ ὄνομα γέγονεν παρθένος, ἥτις πάντα
 τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς ἐξῆσεν μετὰ τῆς μητρὸς· ἑαυ-
 τῆς μία παρὰ μίαν ἐσθίουσα δεῖ ἐν ἑσπέρῃ, καὶ
 νήθουσα λίνον. Αὕτη κατηξιώθη χάρισματος προῤῥή-
 σεως. Ἐν οἷς συνέθη ἐν Αἰγύπτῳ ποτὲ τῆς ἀναβά-
 σεως ὕψους τοῦ Νεβλου κόμην ἐπιθέσθαι. Μά-
 χονται γὰρ εἰς τὰς ὕδρημερίας, ὡς καὶ φόνους
 παρακολουθεῖν πολλάκις, καὶ κατακοπάς. Δυνατωτέρα
 οὖν κόμην ἐπέθετο τῇ αὐτῆς κόμῃ. Καὶ ἤρχοντο ἐπ'
 αὐτὴν ἄνδρες ἐν πλήθει μετὰ δοράτων καὶ βολῶν,
 ὥστε συγκάψαι τὴν κόμην αὐτῆς. Παρέστη δὲ ταύτῃ
 τῇ μακαρίᾳ ἀγγελοῦ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτων αὐτῇ
 τὴν ἐπίθεσιν τούτων. Μεταστειλαμένη δὲ αὐτὴ τοὺς
 πρεσβυτέρους τῆς κόμης αὐτῆς, λέγει αὐτοῖς, Ἐξείλ-

θετε εις συνάντησιν τοῖς ἐρχομένοις ἐφ' ὕμᾱς ἐκ Α τῆσθε τῆς κώμης, ἵνα μὴ πάντες ὄφ' ἐν συναπολώ-
 μεθα οἱ ταύτης τῆς κώμης. Καὶ παρακαλέσατε αὐ-
 τοὺς λωφῆσαι τῆς καθ' ὕμᾱς ἐπιβουλῆς. Φοβηθέντες
 δὲ οἱ πρῶτον ἀφ' ὧν ἀποβύθησαν αὐτῆς εἰς τοὺς
 πόδας, δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες αὐτὴν καὶ λέ-
 γοντες ὅτι Ἡμεῖς οὐ τολμῶμεν αὐτοῖς συναντῆσαι.
 Οἴδαμεν γὰρ αὐτῶν τὴν μέθην, καὶ τὴν ἀπόνοιαν.
 Ἄλλ' εἰ ποιεῖς ἔλεος καὶ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν
 τὴν κώμην, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τὸν σὸν, ἐξελοῦσα
 αὐτὴ αὐτοῖς συνάντησον, καὶ εἰρηνεύσατα τοῦτος
 ἀπόστρεψον. Ἡ δὲ ἅγια ἐκείνη τοῦτο μὲν οὐ συνέθετο
 ἀνελοῦσα δὲ εἰς τὸ δωμάτιον τὸ ἑαυτῆς ἔστη δι'
 ὅλης νυκτὸς εὐχομένη, καὶ μὴ κλίνασα γόνυ, ἀλλὰ
 δεομένη τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγουσα, ὅτι Κύριε, ὁ κρινῶν
 πᾶσαν τὴν γῆν, ᾧ οὐδὲν τῶν ἀδίκων ἀρέσκει ποτὲ,
 τῆς προσευχῆς ταύτης ἐλλοῦσης πρὸς σὲ, ἡ ἅγια Β
 δύναμις στηλωσάτω αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον ὅπου ἂν
 αὐτοὺς καταλάβῃ. Προσευξαμένης δὲ ταύτης τῆς
 ἁγίας παρθένου γίνεται τι τοιοῦτον· Περὶ ὧραν πρῶ-
 τῆν εὐρέθησαν οἱ πολέμοι ἀπὸ τριῶν σημείων τῆς
 κώμης, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἐστηλώθησαν καθὼς
 ἠτήσατο ἡ ἅγια, μηδ' ὄλωσεν δυνάμει σαλευθῆναι.
 Ἀπεκαλύφθη δὲ κάκειναις τοῖς μαχίμοις, ὅτι πρῶ-
 τερα τῆς δούλης Χριστοῦ Πιαμοῦν τοῦτο τοῦτοισι συμ-
 βέβηκεν. Ἀποστελλαντες οὖν εἰς τὴν κώμην αὐτῆς
 ἠτήσαντο εἰς εἰρήνην, διελώσαντες τοῖς κατοίκοις, ὅτι
 εὐχαριστήσατε τῷ Θεῷ καὶ ταῖς καθαφαῖς προσευχαῖς
 Πιαμοῦν τῆς δικαίας, αἵτινες καὶ ὕμᾱς διεφύλαξαν,
 καὶ ἡμᾶς συνεπέδισαν εἰς ἀνατροπὴν μεγάλου κακοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΑΗ'.

Περὶ τῶν Ταβερνη[σιω]τῶν.

Ταβερνησιός ἐστι τόπος ἐν τῇ Θηβαίῳ οὕτω κα-
 λούμενος, ἐν ᾧ Παχώμιος γέγονε τις μοναχός, ἀνὴρ
 τῶν εἰς ἄκραν πολιτείαν βεδωκότων, ὡς καταξιω-
 θῆναι τοῦτον καὶ προβήσασθαι, καὶ ὁπτασιῶν ἀγγε-
 λικῶν. Οὗτος εἰ; ἄγαν ἐγένετο φιλόπτωχος, καὶ φιλ-
 ἀνθρωπος. Καθεζόμενος οὖν αὐτῷ ἐν τῷ σπηλαίῳ
 ὠφθη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, καὶ λέγει αὐτῷ· Παχώ-
 μιε, τὰ κατὰ σαυτὸν κατῳρθώσας· περιττῶς οὖν
 κατέζη ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ. Δεῦρο τοῖνον, ἐξελθὼν
 συνάγαγε πάντας τοὺς νεωτέρους μονάζοντας, καὶ
 οἰκησον μετ' αὐτῶν, καὶ κατὰ τὸν τύπον ὃν δίδωμι
 σοι οὕτως αὐτοῖς νομοθέτησον. Καὶ ἐπιδέδωκεν αὐτῷ
 δέλτον χαλκῆν ἐν ἣ ἔγγραπτο ταῦτα· Συγχορήσεις
 ἐκίστην κατὰ τὴν δυνάμιν φαγεῖν καὶ πιεῖν. Καὶ πρὸς
 τὰς δυνάμεις τῶν ἐσθίουτων ἀνάλογα καὶ τὰ ἔργα
 αὐτῶν ἐγχειρίσον, καὶ μήτε νηστεύσαι κωλύσης,
 μήτε φαγεῖν. Οὕτω μέντοι τὰ ἰσχυρὰ τοῖς ἰσχυροτέ-
 ροις καὶ ἐσθίουσιν ἐγχειρίζε ἔργα, τὰ ἄτονα δὲ καὶ
 ἑλαφρὰ τοῖς ἀνασκητικωτέροις καὶ ἀσθενεστέροις.
 Πόησον δὲ κέλλας διαφόρους ἐν τῇ αὐτῇ· καὶ τρεῖς
 κατὰ κέλλαν μενέτωσαν. Ἡ δὲ τροφή πάντων ὑπὸ
 ἓνα οἶκον ἐξεταζέσθω· καθευδέτωσαν δὲ μὴ ἀνακριν-
 νόμενοι, ἀλλὰ θρόνους οἰκοδομητοὺς ὑπτιωτέρους πε-
 ποιηκότας, καὶ ἐνθέντες ἐκεῖ τὰ στρώματα ἑαυτῶν καθ-
 ευδέτωσαν καθήμενοι. Φορεῖτωσαν ἐδ' ἐν ταῖς νυξί-
 λεδιτύνας λινοῦς ἐξωσμένοι. Ἐκαστος αὐτῶν ἔχτω
 μηλωτὴν αἰγείαν εἰργασμένην λευκὴν. Ἦς ἀνευ ταύ-
 τῆς μήτε ἐσθιέτωσαν, μήτε καθευδέτωσαν. Εἰσιόντες
 δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ κατὰ
 Σάββατον καὶ Κυριακὴν τὰς ζῶνας λυέτωσαν, καὶ
 τὴν μηλωτὴν ἀποτιθέσθωσαν, καὶ μετὰ κουκουλλίου
 μόνου εἰσιτύσων. Κουκούλλια δὲ αὐτοῖς ἐτύπωσεν

ἀλλά ὡς παιδίοις· ἐν οἷς καὶ καυστήρας τινὰς
 σταυροῦ διαπορφυρίου ἐκέλευσε τοῦτοισι ἐντίθεσθαι.
 Ἐκέλευσεν δὲ εἰκοσιτέσσαρα τάγματα εἶναι τῶν
 ἀδελφῶν, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκοσιτεσσάρων
 γραμμάτων. Καὶ προσέταξεν ἐκάστῳ τάγματι τὸ
 ὄνομα τεθῆναι στοιχείον Ἑλληνικόν, ἀπὸ τοῦ ἄλφα
 καὶ βῆτα καὶ τῶν καθ' ἑξῆς ἕως τοῦ ω μεγάλου· ἵνα
 ἐν τῷ ἔρωτῳ καὶ φιλοπραγμαίνειν τὸν ἀρχιμανδρί-
 τῆν περὶ τινος εἰς τοσοῦτον πλῆθος, ἐρωτᾷ τὸν δεύ-
 τερον ἑαυτοῦ πῶς ἔχει τοῦ ἄλφα τὸ τάγμα, ἢ πῶς
 ἔχει τὸ βῆτα· πάλιν ἀσπασαί τὸ βῶ· ἰδίῳ τινὶ ση-
 μείῳ ὀνόματος γραμμάτων ἀκολουθοῦντος. Καὶ τοῖς
 μὲν ἀπλουστέροις καὶ ἀκεραιότεροις ἐπιθήσας τὸ
 ἴωτα· τοῖς δὲ δυσχερεστέροις καὶ σχολωτέροις προ-
 τάξας τὸ ξ. Καὶ οὕτως κατ' ἀναλογίαν τῆς καταστά-
 σεως τῶν προαιρέσεων καὶ τῶν τρόπων καὶ τῶν
 βίων ἐκάστῳ τάγματι τὸ στοιχείον τοῦ γράμματος
 ἐφαρμόσει, μόνων τῶν πνευματικῶν εἰδῶτων τὰ
 σημαίνόμενα. Ἐγγραπτο δὲ ἐν τῇ δέλτῳ ὅτι ξένος
 ἄλλου μοναστηρίου ἐὰν ἔλθῃ, ἄλλον ἔχοντος τύπον,
 τοῦτοισι μὴ συμφάγη, μὴ συμπίῃ, μὴ συνεσέλθῃ εἰς
 τὴν μονήν, ἐκτός ἂν εἰ μὴ εἰς ὁδὸν εὐρεθῇ. Τὸν μέν-
 τιν εἰσελθόντα εἰσάπαξ συμμεῖναι αὐτοῖς. Ἐπὶ
 τριετίαν εἰς ἀγῶνα ἀδύτων αὐτὸν οὐ δέξῃ· ἀλλ'
 ἐργατικώτερα ἔργα ποιήσας, οὕτως εἰς τὰ στάδιον
 ἐμβαινέτω μετὰ τὴν τριετίαν. Ἐσθιοντες τὰς κερφα-
 λὰς καλυπτέσθωσαν τοῖς κουκουλλίοις· ἵνα μὴ ἀδελ-
 φὸς ἀδελφῶν μασσόμενον ἴδῃ. Οὐκ ἔστι λαλήσει
 ἐσθιόντα, οὐδὲ ἐκτός τοῦ πίνακος ἢ τῆς τραπέζης
 ἀλλαχοῦ προσέγειν τῷ ὀφθαλμῷ. Ἐτύπωσεν δὲ διὰ
 πάσης τῆς ἡμέρας ποιεῖν αὐτοὺς εὐχὰς δώδεκα, καὶ
 ἐν τῷ λυχνικῷ δώδεκα, καὶ ἐν ταῖς παννυχίαις δώδεκα,
 καὶ ἐννάτην ὧραν τρεῖς. Ὅτε δὲ δοκεῖ τὸ πλῆθος
 ἐσθιῖν, ἐκάστῳ τάγματι καθ' ἐκάστην εὐχὴν ψαλμῶν
 προφθεσθαι ἐτύπωσεν. Προσαντιλέγοντος δὲ τοῦ με-
 γάλου Παχωμίου τῷ ἀγγέλῳ ὅτι ὀλίγα εἰσὶν αἱ εὐ-
 χαί, λέγει αὐτῷ ὁ ἄγγελος, ὅτι ταύτας διετύπωσα,
 ὡς ὀφείλειν φθάνειν καὶ τοὺς μικροὺς ἐπιτελεῖν τὸν
 κανόνα, καὶ μὴ λυπεῖσθαι· οἱ δὲ τέλειοι, νομοθεσίας
 χρεῖαν οὐκ ἔχουσιν. Καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ἐν ταῖς κέλ-
 λαις ὄντες ὄλον τὸ ζῆν αὐτῶν τῇ τοῦ Θεοῦ θεωρίᾳ
 παρεχώρησαν. Τοῦτοισι δὲ ἐνομοθέτησα ὅσοι οὐκ
 ἔχουσι νοῦν ἐπιγνώμονα· ἵνα κἂν ὡς οἰκέται κατα-
 φρονηταί, τῷ φόβῳ τοῦ Δεσπότη, τὴν σύνταξιν πλη-
 ροῦντες τῆς πολιτείας διατεθῶσιν ἐν πρῆσει. Ταῦτα
 διαταξάμενος ὁ ἄγγελος, καὶ πληρώσας τὴν
 διακονίαν, ἀνῆλθεν ἀπὸ τοῦ μεγάλου Παχωμίου. Ἔστι
 οὖν ταῦτα τὰ μοναστήρια πλείονα κρατήσαντα τούτων
 τῶν τύπων, συντινόντα εἰς ἑπτακισχίλους ἀνδρας.
 Ἔστι δὲ τὸ πρῶτον καὶ μέγα μοναστήριον ἐνθα αὐτὸς
 ὁ μακάριος Παχώμιος ὦκει, τὸ καὶ τὰ ἄλλα ἀποκυήσαν
 ἀσκητήρια, ἔχον ἀνδρῶν ἀριθμὸν χιλίων τριακισίων.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

Βίος τοῦ ἀββᾶ Ἀφθονίου.

Ἐν οἷς καὶ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ καλούμενος Ἀφθ-
 νιος, φίλος μου γενόμενος γνήσιος, οὖν δευτερεῦτος
 ἐστὶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκεῖνον. Ὅν ὡς ἀσκανδάλι-
 στον ἀποστέλλουσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ τὰς χρεῖας,
 διαπωλῆσαι μὲν αὐτῶν τὰ ἔργα, συνωνησασθαι δὲ
 τὰς χρεῖας. Ἔστι καὶ ἄλλα μοναστήρια ἀπὸ διακο-
 σίων καὶ τριακισίων ψυχῶν, ἐν οἷς καὶ εἰς Πανὸς
 τὴν πόλιν, εἰς δ' εἰσῆλθεν ἀνδρῶν τριακισίων σύ-
 στημα. Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ ἑώρακα ῥάπτας
 δεκαπέντε, χαλκίεις ἑπτὰ, τέκτονας τέσσαρας, καμψ-

Exite, et ex hoc vico occurrите eis qui veniunt contra vos, ne vos quoque una cum vico pereatis, et rogat eos ut desistant ab insidiis adversus vos paratis. Terviti autem presbyteri ei ad pedes procumbunt, eam rogantes et dicentes: Nos non audemus eis ire obviam; scimus enim eorum temulentiam et petulantiam; sed si facis misericordiam in nos et in totum vicum, et in domum tuam, ipsa eis egredere obviam, illosque pacatos averte. Illa autem cum non assensa esset, veniens in suam domunculam, stetit tota nocte orans et genu minime flectens, sed rogans, dicendo: Domine qui iudicas terram, cui nihil placet quod est iniustum, cum hæc ad te venerit oratio, virtus tua eos sistat immobiles tanquam columnam, ubicunque eos deprehenderit. Cum hæc sancta virgo sic orasset, tale quid accidit. Hostes circa horam primam, a tribus milliaribus, in loco fixi tanquam columna, labefactari non poterant. Illis quoque revelatum est quod servæ Christi Piamun intercessionibus factum est eis impedimentum; iique ad vicum mittentes pacem petierunt, dicentes: Agite Deo gratias et precibus Piamun quæ nos impedièrunt, ne magnum vobis malum inferremus.

CAPUT XXXVIII.

Vita abbatis Pachonii (76), et eorum qui cum ipso erant.

Tabennesis (77) est locus sic appellatus in Thebaide, in quo fuit Pachomius monachus, vir ex iis qui vixerunt in summo et perfecto vitæ instituto (*Vita ejus supra, l. i*), adeo ut is fuerit dignatus et futurorum prædictionibus et angelicis visionibus. Is fuit valde amans pauperum, et magna charitate in homines. Eo ergo sedente in hac spelunca, visus est ei angelus Dounini, qui ei dicit: Pachomi, ea quidem quæ ad te pertinent, recte et ex virtute gessisti; supervacanea ergo sedes in hoc loco; age ergo, egredere, et congrega omnes juniores monachos, et habita cum eis, et sequens formam quam dabo tibi, eis leges constitue. Eique dedit tabulam æneam, in qua hæc scripta fuerant: Concede unicuique ut comedat et bibat pro viribus comedentium; eis quoque manda opera quæ proportionem convenientiam ac respondeant, et neque jejunare prohibe nec comedere. Sic quidem fortibus fortia manda opera, imbecilla autem et levialia qui se magis exercent, et sunt imbecilliores. Fac autem diversas cellas in eadem aula, et tres in cella maneant. Omnibus autem cibus in una domo paretur. Dormiant autem non recumbentes, sed exstructis sibi sedibus paulo supinioribus, et illic suis impositis stragulis dormiant sedentes. Noctu autem gestent lebitones lineos, succincti. Habeat unusquisque ex his pellem ovillam albam laboratam, absque ea neque comedant, neque dormiant. Ingredientes autem ad Christi communionem Sabbato et Dominica, zonas solvant, et pellem ovillam deponant, et cum sola cuculla ingrediantur. Fecit autem eis cucullas sine villis (78) tanquam pueris, in quibus etiam iussit imponi figuram crucis purpureæ. Iussit autem esse viginti qua-

tuor ordines fratrum, ex numero viginti quatuor litterarum; præcepitque unicuique ordini imponere nomen elementum Græcum, ab α , β , et quæ deinceps sequuntur, usque ad ω , ut dum interrogat archimandrita de aliquo in tanta multitudine, sciscitetur eum qui est ab eo secundus, quomodo se habet ordo α , aut quomodo se habet ordo β . Rursus saluta ρ , sequendo quoddam proprium nomen litterarum: et simplicioribus quidem et sincerioribus impones nomen ϵ ; difficilioribus autem ξ : et sic convenienter institutis eorum et vitæ et moribus, unicuique ordini elementum litteræ accommodabis; solis spiritalibus intelligentibus ea quæ significantur. Scriptum autem erat in tabula: Si venerit hospes alterius monasterii, quod habet aliam formam, cum eis nec comedat nec bibat, et nec ingrediatur in monasterium, nisi fuerit inventus in via. Porro eum qui semel ingreditur, nec potest cum eis ad triennium sustinere certamen, non admittes; sed cum opera fecerit difficiliora, sic prodeat in stadium post triennium. Comedentes autem volent capita cucullis, ne frater fratrem videat mandentem. Comedenti non licet loqui, nec extra quadram et mensam usquam alio oculos convertere. Constituit autem ut per totum diem facerent duodecim orationes, et cum ad vespertinum lumen (79) venirent, et in nocturnis vigiliis duodecim, et hora nona tres. Quando autem videretur comedendum esse multitudini, constituit ut unusquisque ordo in unaquaque oratione psalmum prius caneret. Cum autem magnus Pachomius contra angelum diceret esse paucas orationes, ei dicit angelus: Has constitui, ut parvi quoque possint procedere ad perficiendam regulam, nec eis sit molestum; qui autem sunt perfecti, non opus habent ut leges eis serantur; nam cum per se sunt in cellis, totam suam vitam attribuunt contemplationi. His autem legem tuli, qui mentem minime habent intelligentem, ut sicut servi contumaces, metu domini totum vitæ institutum implentes, secure et libere degant. Cum hæc ordinasset angelus, et implet et ministerium, recessit a magno Pachomio. Sunt autem hæc monasteria quæ formam hanc obtinuerunt, habentia virorum circiter septem millia. Est autem primum et magnum monasterium, in quo ipse habitat beatus Pachomius, quod alia peperit monasteria, continens numerum circiter mille quadringentorum virorum.

CAPUT XXXIX.

Vita abbatis Aphthonii (80).

Inter quos est etiam servus Dei qui vocatur Aphthonius, qui est mihi germanus ac sincerus amicus, qui nunc obtinet secundum locum in illo monasterio. Quem ut qui sit potens in Christo, firmusque ac stabilis, nec facile offendi possit, mittunt ad suos usus Alexandriam, ut vendat quidem eorum opera, emat autem quæ sunt eis necessaria. Sunt autem alia quoque monasteria quæ constant ex ducentis et trecentis animabus¹. Atque in Panis quidem ingressus sum civitatem (81), in qua monasterium constat ex viris

¹ Hic quædam in Græco, quæ habet Heraclides cap. 19.

trecentis. Exercent autem omnem artem, et ex iis A
quæ supersunt, ædificant (82) etiam mulierum monasteria, et custodias. Mane ergo surgentes ii quibus
qua vice hoc munus obtingit, alii quidem sunt occupati in culina, alii vero versantur in mensis parandis, mensæ imponentes panes et olera agrestia, olivas, caseos, et extremas carniū partes, et comminuta olera. Atque ingrediuntur quidem, qui minus sunt robusti, hora septima, et comedunt, ut qui sint imbecilliores; alii nona, alii decima, alii sero vespere, alii post biduum, alii post triduum, alii post quatuoriduum, alii post quinque dies, adeo ut unumquodque elementum horam propriam significet. Sic autem erant eorum quoque opera: alius quidem laborat in agro colendo, alius in horto, alius in pistrino, alius in æris officina, alius in fabricando, alius in arte fullonia, B
alius in parandis coriis (83), alius in consuendis calceis, alius in pulchre scribendo, alius contexebat magnas sportas, alius canistros et sportulas. Memoriter autem omnes expromunt Scripturas.

Horum est mulierum quoque monasterium circiter quadringentarum, quod habet eandem vivendi formam et idem institutum, præter pellem ovillam. Et sunt quidem mulieres trans fluvium Nilum; viri autem ex adverso earum. Si virgo autem obierit, reliquæ virgines cum eam ad sepulturam concinnaverint, offerunt, et eam ponunt ad ripam fluvii. Trajicientes autem fratres cum palmis et ramis olivæ et psalmodia, eam transmittunt, et in suis monumentis sepeliunt. Præter presbyterum autem et diaconum nullus transit ad monasterium feminarum, idque die Dominico. C

CAPUT XL.

De Virgine (84), de qua fuerat dictum falsum testimonium.

In hoc monasterio feminarum hæc res accidit. Sutor sæcularis cum trajecisset per ignorantiam, quærebat opus: egressa autem una junior quam ejus postularet ratio (est enim locus desertus) invita cum convenit, deditque ei responsum: Nos habemus nostros sutores. Alia autem quæ ejus viderat colloquium, cum processu temporis inter eas exorta esset contentio, ex diaboli suggestione, præ summa malitia et animi exardescencia eam calumniata est apud fraternitatem propter id colloquium. Cum qua concurrerunt paucæ, quæ non adeo magna ferebantur malitia. Illa autem dolore confecta, ut quæ talem subiisset calumniam, quæ ne in ejus quidem mentem venerat, nec rem potuisset tolerare, eo clam jecit in fluvium, et sic obiit. Cum autem id sensisset ea quæ ipsam fuerat calumniata, et vidisset se malitiose eam fuisse calumniatam, et hoc scelus (85) a se commissum, et ipsa quoque se clam suffocavit, cum factum ægre ferret. Cum autem venisset presbyter, reliquæ virgines ei rem renuntiaverunt: jussit itaque pro nulla harum fieri oblationem. Reliquas autem tanquam conscias, et quæ calumniantem non compescuerant, et quæ dicta sunt crediderant, septennium segregavit, eas excommunicans.

CAPUT XLI.

De Virgine (86) quæ simulabat stultitiam.

In hoc monasterio fuit alia virgo quæ propter Christum simulabat stultitiam (*Pelag., libell. xviii, n. 19*), et se a dæmone occupari, persuadens sibi per hæc virtutem optime exercere, se in ea præclare gerens, seque reddens abjectam et humilem. Hanc usque adeo reliquæ sunt aspernatæ, ut nec cum ea quidem vescerentur, id illa excipiente cum lætitia. Discurrens itaque in culinam, exhibebat aliis omnino genus ministerium, adeo ut nec horam quidem unam intermitteret, sed tanquam ancilla serviret: eratque hæc beata, ut dicitur, spongia monasterii, revera implens id quod scriptum est in Evangelio: Qui vult inter vos esse magnus, sit omnium servus, et omnium minister (*Matt. xx; Marc. x*). Et rursus alibi: Si quis videtur esse inter vos sapiens in hoc sæculo, sit stultus ut fiat sapiens (*I Cor. iii*). Atque aliarum quidem virginum erat ejusmodi habitus, ut essent tonsæ, et haberent cucullos in capite; ipsa vero panno caput obvoluta obibat earum omnium ministerium. Eam nulli ex quadringentis vidit mandentem omnibus annis vitæ suæ. In mensa nunquam sedit, neque unquam fragmentum panis comedit, sed micæ mensarum spongia colligens, et ollas lavans, his erat contenta. Neque vero ea unquam induit calceos, neque aliquem affecit contumelia, non murmuravit, non parvum vel magnum quid est locuta, etsi contumelia afficeretur, et pugnis tunderetur, et maledictis appeteretur, et plurimi eam abominarentur.

CAPUT XLII.

De sancto Pitirum.

De hac sancta, sancto Pitirum anachoretæ, qui sedebat in Porphyrite, viro probatissimo in virtute exercitationis, astitit revelans angelus (*Pelag., libell. xviii, num. 19, ubi dicitur Pyoteris*, qui ei dixit: Cur tibi places, et te magnifice circumspicis ob ea quæ a te recte et ex virtute geruntur, ut qui sis pius et religiosus, et sedeas in hoc loco? Vis videre mulierem te magis piam ac religiosam? Abi in monasterium feminarum Tabennesiotarum, et invenies illic unam quæ habet redimiculum (87) in capite; ea est te melior: quæ cum tanta turba decertans, et omnibus indiscriminatim serviens, cor nunquam abduxit a Deo, etsi ab omnibus superbe contemnatur. Tu autem etiamsi hic sedeas, per urbes tamen vagaris cogitatione, qui orbem habitabilem nunquam calcasti pedibus. Surgens autem magnus Pitirum, venit usque ad monasterium Tabennesiotarum, et rogat magistros ut liceat ei transire usque ad monasterium feminarum; ut qui esset ergo inter Patres magnæ existimationis, et consequens in exercitatione, bono ac fidenti animo transmissio fluvio eum introduxerunt. Cum autem crassent, petiit magnus Pitirum ut virgines omnes coram ex facie videret. Cum omnes ergo in medium accessissent, illa non apparuit. Tandem dicit eis sanctus Pitirum: Cunctas ad me adducite. Cum autem dicerent: Adsumus omnes, dicit eis: Deest una quam ostendit mihi angelus. Eæ vero dicunt: Unam habemus Sa-

λαρίους δώδεκα, κναφαίς δεκαπέντε. Ἐργάζονται δὲ ἅπασαν τέχνην, ἐκ τῶν περισσευμάτων οικονομούντες καὶ τὰ τῶν γυναικῶν μοναστήρια, καὶ φυλακὰς. Τρέφουσι δὲ καὶ χοίρους. Ἐμοῦ δὲ ψέγοντος τὸ πρῶτον, λέγουσί μοι: Ἐν τῇ παραδόσει παρελήφθαι, ὅτι Τρεφέσθωσαν μὲν διὰ τὰ σινιάσματα, διὰ τὰ ἀποκαθαρίσματα τῶν λαχάνων, διὰ τὰ ριπτόμενα ἀφ' ἐκάστου περιττώματα, ἵνα μὴ ζημιούνται. Καὶ θυέσθωσαν οἱ χοῖροι, καὶ τὸ κρέας μὲν πιπρασκέσθω, τὰ δὲ ἄκρα τοῖς νοσοῦσιν καὶ τοῖς γέρουσιν ἀναλιτκώσθωσαν, τῷ εἶναι μετρίαν τὴν ἕωραν καὶ πολυάνθρωπον. Τὸ γὰρ ἔθνος τῶν Βλεμμύων αὐτοὺς παροικεῖ. Ἀναστάντες οὖν οἱ ἐφημερεύοντες ἄσκησις οἱ μὲν περὶ τὸ μαγειρεῖον ἀσχολοῦνται· οἱ δὲ περὶ τὰς τραπέζας γίνονται. Ἰστώσιν οὖν αὐτὰς μέχρι τρίτης ὥρας ἀπαρτήσαντες, ἐπιθέοντες κατὰ τράπεζαν ἄρτους, λαψάνας, συνθετὰς ἐλαίας, τυρῶν βοῶν, τὰ ἄκρα τῶν κρεῶν, καὶ λεπτολάχανα. Εἰδὼν οὖν οἱ εἰσερχόμενοι ἄνοιον ἕκτην ὥραν, καὶ ἐσθίοντες. Οἱ ἀσθενέστεροι εἰσέρχονται ὥραν ἐβδόμην, ἄλλοι ογδόην, ἄλλοι ἑνάτην, ἕτεροι δεκάτην, ἄλλοι ἐσπέραν βαθείαν. Ἄλλοι διὰ δύο· ἕτεροι διὰ τριῶν· ἄλλοι διὰ πέντε· ὡς ἕκαστος στοιχεῖον τὴν ἰδίαν ὥραν γνωρίζει. Οὕτως ἦν αὐτῶν καὶ τὰ ἔργα. Ὁ μὲν ἐργάζεται γῆν γεωργῶν, ἄλλος κῆπον, ἄλλος χαλκίζει, ἄλλος ἄρτοκοπεῖον, ἄλλος τεκτονεῖον, ἄλλος γναφείον, ἄλλος βυρσεῖον, ἄλλος πλέκων σπιριδῆς τὰς μεγάλας, ἄλλος τὰ λεγόμενα μαλάκια, τὰ σπιριδῆλια τὰ μικρά. Ἀποσθηθίζουσι δὲ πάσας τὰς Γραφάς.

Τούτων ἐστὶ καὶ μοναστήριον γυναικῶν ὡς τετρακοσίων, τὴν αὐτὴν ἔχον διατύπωσιν, τὴν αὐτὴν πολιτείαν ἐκτὸς τῆς μηλωτῆς. Καὶ αἱ μὲν γυναῖκες εἰσι πέραν τοῦ Νεῖλου ποταμοῦ· οἱ δὲ ἄνδρες ἀντίτ' ἐρα τούτων. Ἐὰν τελευτήσῃ παρθένος, ἐνταφιάσασαι αὐτὴν αἱ λοιπαὶ παρθένοι ἰφέρουσι καὶ τιθέασιν αὐτὴν εἰς τὴν θύην τοῦ ποταμοῦ. Περάσαντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ μετὰ πορθμοῦ, μετὰ βαθῶν κλάδων ἐλαιῶν, μετὰ ψαλμωδίας, διαφέρουσι ταύτην εἰς τὸ πέραν, καὶ θάπτουσιν εἰς τὰ μνήματα αὐτῶν. Παρεκτὸς μέντοι τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ διακόνου οὐδεὶς περᾶ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν γυναικῶν· καὶ τοῦτο κατὰ Κυριακῆν.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ τῶν γυναικῶν συνέθη πρῶτον τοιοῦτον· Ῥάπτῃς κοσμικὸς περάσας κατ' ἀγνίαν ἐξήτει ἔργον. Ἐξελεύσασα δὲ μία νεωτέρα τῶν παρθένων λόγῳ αὐτῆς (ἐρημῆς γὰρ ἐστὶν ὁ τόπος), συνέτυχεν αὐτῷ ἀκουσίως, καὶ δέδωκεν αὐτῷ τὴν ἀπόκρισιν, ὅτι: Ἡμεῖς ἔχομεν ῥάπτῃς ἡμετέροισιν. Ἄλλη ἔωρακυῖα τὴν συντυχίαν ταύτην, χρόνου παρελθόντος γενομένης μάχης, ἐξ ὑποβολῆς τοῦ διαβόλου, ἀπὸ πολλῆς πονηρίας καὶ ζήσεως θυμοῦ ἐσυκοφάντησεν ταύτην ἐπὶ τῆς ἀδελφότητος διὰ τὴν συντυχίαν. Ἡ συνέδραμον ὄλιγα οὐ πολλῆ κακίᾳ φερόμεναι. Ἀπολυπηθεῖσα δὲ ἐκέλευε ὡς τοιαύτην ὑποστᾶσα συκοφαντίαν, τὴν μὴδὲ εἰς ἐνοσίαν αὐτῆς ἀνελοῦσαν, καὶ μὴ ἐνεγκούσα τὸ πρῶτον, ἐβαλεν αὐτὴν εἰς τὸν ποταμὸν λάθρα, καὶ ἐτελεύτησεν οὕτως. Εἰς συναίσθησιν δὲ ἔλθοῦσα ἢ συκοφαντήσασα, καὶ ἔωρακυῖα, ὅτι ἀπὸ πονηρίας ἐσυκοφάντησεν, καὶ τοῦτο εἰργάσατο τὸ ἄγος τῆς ἀδελφότητος, λαβοῦσα αὐτὴν ἀπήγγαστο καὶ αὐτὴ μὴ ἐνεγκούσα τὸ πρῶτον. Ἐξελεθῆντος δὲ τοῦ πρεσβυτέρου, ἀνήγγειλαν ταῦτα αἱ λοιπαὶ παρθένοι. Ἐκέλευσεν οὖν

τούτων μηδεμίαν προσφορὰν ἐπιτελεσθῆναι. Τὰς δὲ λοιπὰς ὡς συνειδυῖα; καὶ μὴ εἰρηνευσάσας τὴν συκοφαντίαν, ἀλλὰ μάλλον πιστευσάσας τὰ εἰρημένα, ἐπταετίαν ἀφώρισεν ἀκοιωνήτου; ποιήσας.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Περὶ τῆς ὑποκρινομένης μωρίας.

Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος τις ἦν μία Ἰσιδώρα καλουμένη, διὰ τὸν Χριστὸν ὑποκρινομένη μωρίαν καὶ δαιμονίαν, προθεμένη δι' αὐτῶν κατορθῶσαι τὴν ἀρετὴν, εἰς ἄκρον αὐτὴν ταπεινοῦσα καὶ κατευελλίζουσα. Ταύτην ἐπὶ τοσοῦτον ἐβδελύξαντο αἱ λοιπαὶ, ὥστε μὴδὲ συνεσθίειν αὐτῇ, καὶ τοῦτο ἐκείνης μετὰ χαρᾶς καταδεξαμένης. Ἀλωμένη οὖν περὶ τὸ μαγειρεῖον ἐκείνη πᾶσαν ἐποίει ὑπηρεσίαν πάσαις αὐταῖς, ὡς δούλη ὑπακούουσα εἰς πᾶσαν ὑπακοήν. Καὶ ἦν αὐτὴ ἡ μακαρίτις (τὸ δὴ λεγόμενον) σπόγγος τῆς συνόδας, ἔργων πληροῦσα τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ ἁγίῳ Εὐαγγελίῳ, τὸ, Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι μέγας, ἔστω πάντων δούλος καὶ πάντων διάκονος. Καὶ εἰ τις δοκεῖ σοφός εἶναι, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. Τῶν οὖν ἄλλων παρθένων τὸ σχῆμα ἦν κεκαρμένων, ἔχουσῶν κουκούλλια ἐπὶ τῶν κεφαλῶν. Ἀὕτη δὲ ῥάκος ἀναθήσασα τὴν κεφαλὴν, οὕτως ἐποίει πᾶσαν αὐτῶν τὴν ὑπηρεσίαν. Ταύτην μασσωμένην οὐκ ἴδεν οὐ μία τῶν τετρακοσίων τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς. Ἐπὶ τραπέζης οὐδὲ ποτε ἐκαθέσθη, οὐδὲ κλάσματος ἄρτου μετέλαβεν ποτε, ἀλλὰ τὰς ψίχας σπογγιλογοῦσα τῶν τραπεζῶν, καὶ τὰς χύτρας περιπλύνουσα, τούτους ἵκνειτο, μὴ ὑποδησαμένη ποτε, μὴ ὑβρίσασα τινα, μὴ γογγύσασα μικρὸν ἢ μέγα ῥήμα, καίπερ ὑβριζομένη, καὶ καταρωμένη, καὶ ὑπὸ τῶν πλείωνων μυσαστομένη.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

Περὶ τοῦ Πιτηροῦμ.

Περὶ ταύτης τῆς ἐσίας τῷ ἁγίῳ Πιτηροῦμ παρέστη ὁ ἄγγελος ἐν τῷ Πορφυρίτῃ καθεζομένῳ ἀναχωρητῇ, ἀνδρὶ δοκιμωτάτῳ εἰς τὴν τῆς ἀσκήσεως ἀρετῆν. Καὶ λέγει αὐτῷ: Διὰ τί μέγα φρονεῖς ἐπὶ τοῖς σωτοῦ κατορθώμασιν ὡς εὐλαβῆς, καὶ ἐν τοιοῦτῳ καθεζόμενος τόπῳ; Θέλεις ἰδεῖν σου εὐλαβεστέραν γυναῖκα; ἀπελθε εἰς τὸ μοναστήριον τῶν γυναικῶν τῶν Ταβεννησιωτῶν, καὶ εὐρήσεις ἐκεῖ μίαν, διάδημα ἔχουσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς· ἐκείνη σου ἀμείνων ἐστὶ. Τοσοῦτῳ γὰρ ἄγλην πικτεῦσασα, καὶ διαφόρως πάσαις δουλεύουσα, τὴν αὐτῆς καρδίαν οὐδέποτε ἀπέστησεν τοῦ Θεοῦ, καίπερ παρά πᾶσῶν καταφρονουμένη. Σὺ δὲ καθεζόμενος ὡς ἀνὰ τὰς πόλεις πλανᾶσαι τῇ διανοίᾳ, ὁ μὴδέποτε οἰκουμένην πατήσας. Ἀναστὰς δὲ ἐκ τούτου τοῦ τόπου ὁ μέγας Πιτηροῦμ, ἤλθεν ἕως τοῦ μοναστηρίου τῶν Ταβεννησιωτῶν, καὶ παρακαλεῖ τὸν διδασκάλου διαβῆναι εἰς τὸ μοναστήριον τῶν γυναικῶν. Ὡς οὖν ἐπίδοσον τῶν Πατέρων καὶ ἐν τῇ ἀσκήσει γεγραμκότα θαυροῦντες εἰσήγαγον αὐτὸν, διαπεράσαντες τὸν ποταμόν. Καὶ μετὰ τὸ εὐξασθαι αὐτοῦς, ἐπεζήτησεν ὁ μέγας πάσας τὰς παρθέτους ἰδεῖν κατὰ πρόσωπον. Πᾶσῶν οὖν ἔλθοῦσῶν ἐν τῷ μέσῳ ἐκείνη οὐ παρεφαίνετο. Τέλος λέγει αὐταῖς ὁ ἅγιος Πιτηροῦμ· Φέρετέ μοι πᾶσας. Τῶν δὲ λεγοῦσῶν, Πάρεσμεν πᾶσαι· λέγει αὐταῖς, Λεῖπει μία, ἦν εἰδείξεν μοι ὁ ἄγγελος. Λέγουσιν αὐτῷ· Μίαν ἔχομεν σελήν· ἐν τῷ μαγειρίῳ ἐστίν. Οὕτω γὰρ ἐκεῖ καλοῦσι τὰς πασχούσας. Λέγει ὁ μέγας· Ἀγάγετε κάκεινην, ἄφετε ἰδῶ αὐ-

τήν. Ἀπῆλθον οὖν φωνῆσαι αὐτήν. Ἡ δὲ οὐχ ὑπέκουσεν τότε αἰθομένη τοῦ πράγματος· ἴσως γάρ καὶ ἀπεκαλύφθη αὐτῇ. Σύρουσιν οὖν αὐτὴν μετὰ βίας ἀγούσαι καὶ λέγουσαι αὐτῇ· Ὁ ἅγιος Πιττηροῦμ ἰδεῖν σε θέλει. Ἦν γὰρ οὗτος ὀνομαστός. Ἀχρείσης οὖν αὐτῆς, ἐθεάσατο ὁ μέγας τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ τὸ βῆκος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς καὶ τοῦ μετώπου. Καὶ περὶ αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας, λέγει αὐτῇ· Εὐλόγησόν με ἀμμᾶ. Πεσοῦσα δὲ καὶ αὐτὴ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἔλεγεν· Σύ με εὐλόγησον, κύριέ μου. Ἰδοῦσαι δὲ τοῦτο πᾶσαι, ἐξέστησαν λέγουσαι αὐτῶν· Ἀββᾶ, μὴ πάσχε ὕδριν· σαλὴ γὰρ ἐστίν. Λέγει αὐταῖς πάσαις ὁ ἅγιος Πιττηροῦμ· Ὑμεῖς ἐστε σαλαί. Αὕτη γὰρ καὶ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ ἀμείνων οὐσα ἀμμᾶ ἐστίν (οὕτω γὰρ καλοῦσι τὰς πνευματικὰς μητέρας)· καὶ εὐχομαι ἄξιός αὐτῆς εὐρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Ἀκούσασαι δὲ τούτων ἔπεσαν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας, κλαίουσαι καὶ ἐξομολογούμεναι πᾶσαι, πῶς διαφόρως τὴν ἀγίαν ταύτην ἐλύπου· ἡ μὲν λέγουσα· Ἐγὼ αὐτὴν δεῖ ἐχλευάζον· καὶ ἄλλη· Ἐγὼ δὲ τὸ σχῆμα αὐτῆς ταπεινὸν κατεγέλων· καὶ ἑτέρα· Ἐγὼ αὐτὴν ὕβριζον σιωπῶσαν καὶ πάλιν ἄλλη· Ἐγὼ τοῦ πίνακος τὸ ἀπόπλυμα πολλακίς αὐτῇ κατέχεα· ἄλλη Πληγὰς αὐτῇ ἐγὼ ἔδωκα· καὶ ἑτέρα πάλιν· Ἐγὼ ἡμῖν κονδύλους αὐτῇ ἐνερψισμένη· ἄλλη πάλιν· Ἐγὼ πολλακίς τὴν βίβλα αὐτῆς ἐσινάπησα· καὶ ἀπαξ ἀπλῶς, πᾶσαι διαφόρους ὕβρεις ἀπήγγελλον πεποιηκυῖαι εἰς αὐτήν. Δεξάμενος οὖν αὐτῶν τὴν ἐξομολόγησιν ὁ ἅγιος Πιττηροῦμ, καὶ εὐξάμενος ὑπὲρ αὐτῶν ἅμα αὐτῇ, καὶ ἐπὶ πολὺ παρακαλέσας τὴν τιμίαν τοῦ Χριστοῦ δούλην, οὕτως ἐξῆλθεν. Μετὰ δὲ ὀλίγας ἡμέρας ὑπὸ πασῶν τιμωμένη μεγάλης, καὶ παρὰ πασῶν θεραπευομένη, μὴ ἐνεγκούσα ἐκεῖνη ἡ μακαρίτις τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τὴν παρὰ πάσης τῆς ἀδελφότητος, καὶ τὰς ἀπολογίας, ἄχθος τοῦτο ἡγησαμένη, λάθρα ἐξῆλθεν τοῦ μοναστηρίου· καὶ ὅπου ἀπῆλθεν, ἢ ποῦ κατέδω, ἢ ποῦ ἐτελεύτησεν, ἔγνω οὐδεὶς ἄχρι τῆς δεῦρο. Ταῦτά ἐστι τὰ ἐνῆρτα ἔργα τῆς γενναίας παρθένου τῆς ταπεινόφρονος ταύτης καὶ μακαρίας.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ΄.

Περὶ Ἰωάννου τοῦ Λυκοπολίτου.

Γέγονέν τις Ἰωάννης ὀνόματι ἐν Λυκῷ τῇ πόλει, δὲ ἐκ παιδίου ἔμαθεν τὴν τεκτονικὴν· ᾧ ἀδελφὸς ὑπῆρχεν βαφεύς. Ὁς ὕστερον γενόμενος ἐτῶν εἰκοσιπέντε, ἀπετάξατο· καὶ διατρίψας ἐν διαφόροις μοναστηρίοις πέντε ἔτη, ἀνεχώρησε μόνος εἰς τὸ δρος τὸ Λυκῷ, εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρῶρειαν ποιήσας ἐαυτῷ τρεῖς θόλους. Καὶ εἰσελθὼν εἰς αὐτοὺς ἐνυκοδόμησεν ἑαυτόν. Ἦν οὖν ὁ εἰς θόλος, ἐνθα προσήυχετο· ὁ δὲ ἑτερός, ἐν ᾧ εἰργάζετο, καὶ ἡσθιεν· ὁ ἄλλος, εἰς τὰς χρείας, τὰς τῆς σαρκός. Οὗτος τριάκοντα πληρώσας ἔτη ἐγκεκλεισμένος, καὶ διὰ θυρίδος λαμβάνων διὰ τοῦ διακονοῦντος τὰ πρὸς τὰς χρείας, κατηξιώθη χάρισμα προρρήσεως. Ἐν οἷς καὶ τῷ μακαρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ διαφόρους ἀπέστειλεν προρρήσεις, δὲ ἐκ τῶν ἔργων ἐκδήλος γέγονε πᾶσι προφητείας χάρισμα κεκτημένος. Καὶ γὰρ πάντα τὰ ἐκ Θεοῦ ἐρχόμενα τῷ κόσμῳ, τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ προεμήνυεν Θεοδοσίῳ, καὶ τὰ ἐκδησόμενα πάλιν προαπήγγελλον τὴν τε τῶν τυράννων αὐτῷ ἐπανά-

στασιν καὶ τὴν ταχέαν αὐτῶν πάλιν ἀναίρεισιν, καὶ τὴν ἐπιβρόδον αὐτῶν ἀφανισμόν. Καὶ στρατηλάτου δὲ τινος πρὸς αὐτὸν ἔλθοντος πυθέσθαι εἰ περιγενήσεται τῶν Αἰθίοπων τῶν κατὰ τὴν Συτήνην, ἧτις ἐστὶν ἀρχὴ τῆς Θηβαίδος, τότε συνεισπεσόντων καὶ τὴν περιχώρων αὐτῆς ἐρημωσάντων, φήσαντος πρὸς αὐτὸν τοῦ Πατέρος, ὅτι Ἀνελθὼν αὐτὸς καταλήψῃ καὶ χειρῶσιν καὶ ὑποτάξεις, καὶ παρὰ τοῖς βασιλευσὶν εὐδόκιμος ἔσῃ, γέγονέ τε οὕτως, καὶ τὰ συμβάντα τὴν προρρήσιν ἐβεβαίωσεν. Ἔλεγε δὲ ὅτι καὶ οἰκίαν θανάτῳ ὁ Χριστιανικώτατος Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς τελευτήσῃ. Εἶχε δὲ καὶ τινα ὑπερβολὴν ὁ ἀνὴρ προφητείας, ὡς ἐκ τῶν παραμεινόντων αὐτῷ Πατέρω ἀκηκόαμεν· ὡν ὁ βίος δόκιμος παρὰ τοῖς ἐκεῖ πᾶσι πεφημισται· καὶ ὅτι οὐδὲν κεχαρισμένον, ἀλλ' ἔλατόν τι περὶ τοῦ ἀνδρὸς ὑπηγήσαντο. Τριβούνου γάρ τινος εἰσελθόντος εἰς αὐτόν, καὶ ἰκετεύοντος συγχωρεῖν ἔλθειν πρὸς αὐτόν τὴν αὐτοῦ γαμητὴν πολλὰ παθοῦσαν, καὶ θέλουσαν αὐτὸν θεάσασθαι, ἐπὶ τὴν Συτήνην μέλλουσαν ἀνιέναι, ἵνα δὴ πρότερον περὶ αὐτῆς εὐξῆται, καὶ εὐλόγησας αὐτὴν ἀπολύσῃ· ὁ τε μὴ ἔωρακῶς· τεσσαρακοστὸν ἤδη ἔτος ἔχων ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐνενηκονταετῆς σου ὑπάρχων, καὶ μήτε αὐτὸς ἐξελθὼν ποτε, μήτε γυναῖκα ὀφθῆναι αὐτῷ συγχωρῶν, παρητεῖτο θεάσασθαι τὴν ἐλευθέραν· ἀλλ' οὐδὲ ἀνὴρ τις εἰσῆλθέ ποτε πρὸς αὐτόν. Ἡὐλόγηε γὰρ μόνον διὰ θυρίδος, καὶ ἠσπάζετο τοὺς προσιόντας, ἐκάστω ὑπὲρ τῆς ἰδίας σπουδῆς διαλεγόμενος. Ὡς οὖν ἐπέμνε δεόμενος ὁ τριβούνος, εἰ κελεύοι ἤξειν αὐτοῦ τὴν ἐλευθέραν (ἦν γὰρ ὡς ἀπὸ διαστήματος πέντε σημείων τῆς πόλεως ὁ ἀνὴρ εἰς τὴν ἔρημον ἐν τῷ ὄρει διάγων), οὐκ ἐπένευσεν· ἀλλὰ ἀδύνατον εἶναι λέγων, κατηφῆ τὸν ἀνδρα ἀπέπεμπεν. Ἡ δὲ ἐλευθέρα οὐκ ἐπαύετο ἡμέριον διοχλοῦσα καὶ ἐνομῶτως λέγουσα μηδαμῷ ἀπιέναι, εἰ μὴ τὸν προφήτην θεάσοιτο. Ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ μακαρίῳ Ἰωάννῃ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ὁ τῆς γυναίκος ὄρκος, καταφῆσας τὴν πίστιν αὐτῆς ἐφη πρὸς τὸν τριβούνον, Ὁφθίσομαι αὐτῇ τῇ νυκτὶ ταύτῃ κατ' ὄναρ· καὶ μὴ προσθῆ ἰδεῖν ἐτι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί. Ἀπήγγειλε δὲ τοὺς λόγους τοῦ Πατέρος τῇ γυναίκα ὁ ἀνὴρ. Καὶ δὴ καθ' ὕπνον ὄρα ἡ γυνὴ τὸν προφήτην πρὸς αὐτὴν ἐρχόμενον, καὶ φησι· Τί μοι καὶ σοὶ, γυναῖκα; τί τῶν ἐμῶν βλεψὼν ἐπεθύμησας; μὴ γὰρ προφήτης εἰμι ἐγὼ, ἢ δικαίου τάξιν ἐπέχω; ἀνθρωπὸς εἰμι ἀμαρτωλὸς καὶ ὁμοιοπαθὴς ὑμῖν. Ὅμως ἠξιάμην ὑπὲρ σοῦ καὶ τοῦ οἴκου τοῦ ἀνδρὸς σου, ἵνα κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθῆ ὑμῖν. Πορεύεσθε οὖν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπηλλάγη. Ἐξυπνος δὲ ἡ γυνὴ γενομένη, ἀπήγγειλε τῷ ἀνδρὶ τὰ τοῦ προφήτου βήματα, καὶ τὸ σχῆμα διηγείτο, καὶ εὐχαριστήριους αὐτῷ φωνὰς; διὰ τοῦ ἀνδρὸς προσεπαύετο. Ἰδὼν δὲ αὐτὸ, ὁ μακάριος Ἰωάννης προλαβὼν εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοῦ, τὴν ἀξίωσίν σου ἐπλήρωσα. Ἰδὼν γὰρ αὐτὴν ἐπληροφόρησα τοῦ μηκέτι ἰδεῖν με, ἀλλὰ πορεύεσθαι ἐν εἰρήνῃ.

Ἄλλου δὲ πραιποσίτου γυνὴ ἀπόντος ἐκυοφόρει. Καὶ δὴ γεννήσασα κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς τῷ Πατρὶ Ἰωάννῃ συνέτυχεν, ἐμίλει κινδυνεύειν λειποψυχήσασα. Ὁ δὲ ἅγιος εὐαγγελίζεται αὐτῷ, λέγων, Εἰ ἤβεις τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι υἱὸς σοὶ σήμερον γεγέννηται, ἐδόξαζε; ἂν

lem (88), quæ est in culina. Sic enim vocant illic eas quæ non sunt sanæ mentis. Dicit eis magnus : Illam quoque adducite, sinite ut eam videam. Iverunt itaque ad eam vocandam. Illa vero nequaquam obediit, ut quæ rem sentiret, nam forte ipsi quoque fuerat revelatum. Eam ergo vi trahunt, ipsi dicentes : Sanctus Pitirum vult te videre, erat enim is magni nominis. Ea ergo adducta, vidit magnus ejus faciem, et pannum in capite et fronte ejus, et cadens ad pedes ejus, dicit ei : Benedic Amma. Cadens autem ad pedes ejus ipsa quoque dicebat : Tu mihi benedic, domine mi. Cum hoc autem cunctæ vidissent, obstupuerunt, et ei dixerunt : Ne tibi fiat probrum ac vituperium, est enim Sale. Eis dicit sanctus Pitirum : Vos estis Sale, hæc enim et me et vobis est melior ; est Amma (sic enim vocant Matres spiritales), et quæso ut ea dignus inveniar in hora judicii. Eæ autem cum audiissent, ceciderunt ad pedes ejus flentes, et confidentes omnes quod beatam diversis modis afficerent contumelia. Alia quidem dicens : Ego hanc semper subsannabam ; alia, Ego ejus humilem habitum irridebam ; et alia, Ego eam tacentem afficiebam contumelia ; et rursus alia, Ego quadæ eluviem æpe in eam effudi ; alia, Ego ei plagas infixi ; alia rursus, Ego ea sum quæ ei pugnos incussi ; alia rursus, Ego sinapio ejus nares aspersi. Et ut semel dicam, significabant omnes se eam variis affecisse contumeliis. Cum harum ergo confessionem accepisset sanctus Pitirum, et pro eis simul cum ipsa orasset, et diu esset consolatus venerandam Christi servam, sic exiit. Paucis autem post diebus cum ab omnibus valde honoraretur, et ab omnibus observaretur, non ferens beata gloria et honorem quo afficiebatur ab omni fraternitate, et excusationes onus esse arbitrans, clam exiit ex monasterio ; et quoniam iverit, aut quem locum subierit, aut ubi obierit, nemo cognovit in hodiernum diem. Hæc sunt generosæ et humilis virginis hujus ac beatæ recte facta et opera.

CAPUT XLIII.

De abbate Joanne (80) urbis Lyco.

Fuit quidam Joannes in urbe Lyco, qui a puero quidem didicit artem fabrilem, cui fuit frater tinctor (*Ruff., lib. II, cap. 1*). Postea autem cum esset circiter viginti quinque annos natus, sæculo renuntiavit ; et cum quinque annos versatus esset in monasterio, recessit solus in montem Lyco, et in cacumine montis factis sibi tribus tholis, ingressus, seipsum inædificavit. Atque erat quidem unus tholus ad corporis necessitates, unus autem ubi operabatur, alius vero ubi orabat. Is cum complexisset triginta annos, inclusus, et ab eo qui ei ministrabat per fenestram accipiens quæ erant ad usum necessaria, dignus est habitus gratia futurorum prædictionis, quem donum habere prophetiæ planum factum est ex operibus. Etenim cuncta quæ a Deo in mundum veniebant, in primis pio imperatori Theodosio prius significavit, et quæ rursus eventura erant, prius annuntiavit ; nempe et tyrannorum (90) in eum insurrectionem,

* Hic quædam Græcus textus interserit, quæ habes apud Heraclidem, cap. 22.

et rursus velocem eorum interitum, et quæ in eum irruerant gentium deletionem : adeo ut cum quidam dux exercitus ad eum venisset sciscitatum an Æthiopes qui sunt in Syene esset superaturus, quæ quidem est principium Thebaidis ; ii autem tunc irruerant, et eorum finitimam regionem vastaverant ; ei autem dixit Joannes : Si ascenderis, eos comprehendes, vincies, et subjunges, et clarus eris apud imperatores. Id etiam factum est, et quæ acciderunt confirmarunt ejus prædictionem. Dicebat autem Christianissimum imperatorem Theodosium esse morte sua moriturum. Habuit autem hic vir admirabilem quoque, et quæ modum superabat, prophetiam, ut audivimus ex Patribus qui cum eo versabantur, quorum vita fuit probata apud omnes qui illic erant. Quod autem de eo nihil narrarint ad gratiam, sed minus quam meretur, hinc facile sciri potest. Nam cum ad eum venisset quidam tribunus, et supplex peteret ut permitteret uxorem suam ad eum venire, quæ multa passa fuerat, et volebat eum videre, ventura Syenem ut pro ipsa prius oraret, et eam data benedictione dimitteret ; is autem qui jam quadraginta anni non viderat mulierem in spelunca, cum esset nonagenarius, et nec ipse unquam esset egressus, nec sibi permitteret videre mulierem, recusabat videre ejus uxorem. Sed nec vir ullus ad eum unquam est ingressus. Solum enim benedicebat per fenestram, et salutabat eos qui accedebant, cum unoquoque disserens de eo quod volebat. Cum ergo instaret tribunus, rogans an juberet suam venire conjugem (degebat enim in solitudine quinto ab urbe lapide) is autem non annuisset, dicens id non posse fieri, tristem dimisit hominem. Uxor autem non cessabat die et nocte marito exhibere molestiam, et jurejurando affirmare se nusquam abituram nisi videret prophetam. Postquam autem beato Joanni a marito renuntiatum est jurjurandum uxoris, ejus fide intellecta, dicit ad ipsum : Hac nocte ab ea videbor in sompnis ; nec amplius pergat in carne videre meam faciem. Uxor autem renuntiavit maritus ea quæ Pater dixerat. Videbat autem mulier in sompnis prophetam ad ipsam venientem, qui dicit : Quid tibi mecum rei est mulier ? quid meam cupiisti videre faciem ? nunquid enim propheta ego sum, aut justus locum obtineo ? homo sum peccator, et similiter atque vos patibilis : oravi tamen pro te et domo mariti tui, ut fiat vobis secundum fidem vestram. Ite ergo in pace. Et cum hæc dixisset, recessit. Cum autem excitata fuisset mulier, renuntiavit marito verba prophetæ, et narravit figuram et habitum, et per maritum ei misit agendas gratias. Cum eum autem vidisset beatus Joannes, occupans ei dixit : Ecce implevi quod postulaveras ; eam enim videns, monui ne me videret amplius, sed, Ite in pace.

Alterius autem præpositi uxor, absente marito, ferebat uterum. Cum autem peperisset, eo ipso die quo ejus maritus convenit Patrem Joannem, animi deliquio venit in periculum. Ei autem sanctus annuntiavit, dicens : Si scires donum Dei (*Joann. IV*), et

quod tibi natus sit hodie filius, Deum glorificares; A sed mater ejus propemodum venit in periculum. Cum veneris igitur, invenies infantem septem dies natum: ei impone nomen Joannes. Cumque eum recte educaveris, et ad annum septimum venerit, mitte eum ad monachos qui sunt in solitudine. Et hæc quidem ostendebat miracula iis qui veniebant ab exteris; suis autem civibus propter suum usum assidue ad ipsum venientibus et præsciebat et prædicebat futura; et quæ ab unoquoque occulte facta fuerant, et de Nilo, et de futura anni fertilitate eis significabat. Similiter autem Dei quoque minas ad eos venientes prius annuntiabat, et ejus auctores arguebat. Atque ipse quidem beatus Joannes non peragebat aperte curationes; dans autem oleum, curavit multos ex iis qui laborabant.

Senatorii enim cujusdam viri uxor, quæ oculos amiserat, et habebat pupillas obductas albugine, rogavit maritum suum ut ad ipsum deduceretur. Cum is autem diceret, eum nunquam convenisse mulierem, ea autem rogaret ut ipsi solum significaretur, et pro ipsa id efficeret, ille sic fecit, et misit oleum. Cum tres autem dies solum innoxisset oculos, respexit, et Deo aperte egit gratias.

Et quid opus est dicere de aliis ejus operibus quæ ipsis oculis accepimus? Erasmus enim septem fratres peregrini omnes in solitudine Nitriæ, ego et beatus Evagrius, et Albinus, et Ammonius. Quærebamus autem scire accurate quænam esset hujus viri virtus. Dixit autem magnus Evagrius: Lubenter scirem ab aliquo qui norit examinare et mentem et orationem, cujusnam modi sit vir; si enim ego eum non potuero videre, ejus autem vitæ institutum accurate audire potuero alio narrante, discam ut eum conveniam; quod si non didicero, non ibo usque ad montem. Cum hoc autem audissem, et nemini quidquam dixissem, quievi unum diem, alio autem oclusi cellam; et cum me et ipsam Deo commendassem, profectus sum usque ad Thebaidem. Cum eo autem decem et octo dierum spatio pervenissem, partim quidem pedibus, partim vero navigando in flumine: erat autem tempus ascensus (91), in quo multi ægrotant, quod mihi quoque accidit. Cum venissem autem, inveni clausum ejus vestibulum; fratres enim posterius edificarunt maximum vestibulum, quod capiebat viros circiter centum: quod clave claudentes, aperiebant tantum Sabbato et Dominica. Cum ergo didicissem causam propter quam erat clausum, silentium egi usque ad Sabbatum. Et cum venissem hora secunda, in congressione eum inveni assidentem in fenestra, per quam videbatur consolari eos qui accedebant. Cum me autem salutasset, dixit per interpretem: Cujasnam es regionis, et cur venisti? conjicio enim te esse ex conventu Evagrii. Dixi autem me esse hospitem ex Galatia, et confessus sum me esse ex sodalitate Evagrii. Interim autem dum loqueremur, ingressus est præses regionis, Alypius nomine; quo accurrente, desiit mecum colloqui. Cum ergo parum recessissem, dedi eis locum

sum affectus, et murmuravi adversus venerabilem senem (92), quod me quidem contempsisset, illum autem honorasset; et ob id animo conturbatus, in animo habebam eo contempto recedere. Vocato autem interprete, Theodoro nomine, dicit ei: Vade, dic illi fratri ut ne ægro ferat; jam dimitto præsidem, et eum alloquar. Visum est ergo mihi toleranter ferre, ut qui animadvertissem, eum esse spiritalem. Cum exisset autem præses, me accersito, dicit mihi: Cur contra me fuisti indignatus? Quid invenisti quod te jure offenderet, quod illa animo reputasi quæ neque mihi adsunt, neque te decant? An necis scriptum esse: Non opus habent sani medico, sed male habentes (*Math. ix; Marc. x; Lucæ v*). Te, quando volo, invenio, et tu me; et si te non fuero consolatus, alii te consolantur fratres, et alii Patres. Hic autem qui per mundana negotia erat deditus diabolo, et cum brevi temporis spatio respirasset ut servus qui aufugit ab austero domino, accessit ut aliquam caperet utilitatem. Absurdum ergo fuisset ut eo relicto tecum versarer, cum tu assidue vaces saluti. Cum eum ergo rogassem ut pro me oraret, exploratum habui eum esse virum spiritalem. Tunc urbane mecum jocans, cum sinistram maxillam mihi sensim pulsasset, dicit: Multæ te manent afflictiones, et gravia bella passus es ut exires e solitudine, timoreque affectus es, et distulisti: pius autem prætextus et rationi consentaneos asserens dæmon, te exagitat. Tibi enim suggerat et patris tui desiderium, et fratris tui et sororis tuæ in vita monastica institutionem. Ecce ergo bonum tibi affero nuntium: ambo salvi sunt, mundo enim renuntiarunt, et pater tuus est adhuc victurus septem annos. Esto ergo forti et constanti animo in solitudine, nec eorum causa velis abire in patriam. Scripsum est enim: Nemo qui manum admovit aratro, et est conversus, est apud regno Dei (*Lucæ ix*). Ex his ergo verbis adjutus et satis roboratus, Deo egi gratias, cum intellexi, eos qui me urgebant prætextus esse peractos. Deinde rursus mihi dicit, urbane mecum jocans: Vis fieri episcopus? Dixi autem: Nequaquam; sum enim. Is autem mihi dicit: Ubi? Dixi ego: In coquina, in pena, in mensis, in dolis: ea diligenter inspicio, et si vinum acuerit, id segrego; bonum autem bibo; similiter ollam quoque diligenter inspicio, et si sal delerit vel condimenti aliquid, eam condio, et sic eam comedo. Hic est meus episcopatus, mea inquam inspectio, me enim ad eum delegit gula. Is vero dixit subridens: Mitte ridicula; futurum est ut eligaris episcopus, et multum labores, et affligaris; si ergo fugis afflictiones, ne exeas e solitudine, in solitudine enim nemo te potest ordinare episcopum. Ego autem ejus verborum sum oblitus, tribus enim post annis et splene et stomacho laboravi. Illinc autem a fratribus missus sum Alexandriam, morbus enim (93) ad hydropisin vergebat, ab Alexandria autem consulerunt medici ut aeris gratia irem in Palæstinam; habet enim quod ad meam attinet temperaturam sub-

ἐν Θεόν· ἄλλ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ μικροῦ δεῖν ἐκινδύ-
νευσε. Ἀπελθὼν οὖν εὐρήσεις τὸν παῖδα ἑπτὰ ἡμέ-
ρα; ἔχοντα, καὶ ἐπιθήσεις αὐτῷ τὸ τοῦ Ἰωάννου
ὄνομα· καὶ κατ' ἐπιστήμην αὐτὸν ἀναθρέψας εἰς
ἑβδόμον ἔτος ἐλθόντα, πρὸς τοὺς μοναχοὺς ἐν τῇ
ἐρήμῳ ἀπόστειλον. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς ἐξωθεν
ἔρχομένους ἀπέδεικνε τὰ θαυμάσια· τοῖς δὲ ἑαυτοῦ
πολίταις συνεχῶς διὰ τὰς αὐτῶν χρείας πρὸς αὐτὸν
ἵπτιοῦσι προεδήλου τε καὶ προεγίνωσκε τὰ ἐσόμενα,
καὶ τὰ κρυφίως ἐκίστην πεπραγμένα, καὶ περὶ τοῦ
Νεῖλου, καὶ περὶ τῆς ἰσφορίας αὐτῆς προηγόρευεν.
Ὅμοιως δὲ καὶ ἀπειλὴν τινα τοῦ Θεοῦ ἐρχομένην ἐπ'
αὐτοὺς προσηγγεῖλεν, καὶ τοὺς αἰτίους διήλεγχεν.
Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ μακάριος Ἰωάννης, προφανῶς τὰς
λάσεις οὐκ ἐπετέλει, ἔλαιον δὲ διδοὺς, πλείστους τῶν
καμνόντων ἐθεράπευεν.

Συγκλητικῶ γάρ τινας γυνὴ τὰς ὁράσεις ἀποδα-
λοῦσα, καὶ λευκώματα κατὰ τῶν κορῶν ποιήσασα,
ἤξiou πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, πρὸς αὐτὸν ἀπαχθῆναι.
Ὁ δὲ ὡς ἔλεγεν γυναικὶ αὐτὸν μὴδ' ὄλως συντατυ-
χηκάναι· ἡ δὲ παρεκάλει μόνον αὐτῷ δηλωθῆναι, καὶ
εὐχὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἐκτελέσαι. Ὁ δὲ ὡς ἐποίησε, καὶ
ἔλαιον ἀπέστειλε, χρισσαμένη τοὺς ὀφθαλμοὺς, τρί-
τον μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβλεψεν, καὶ τῷ Θεῷ φα-
νερῶς ἠὲ χαρίσθη.

Ἐπτὰ γάρ ἦμεν ἀδελφοὶ ξένοι πάντες ἐν τῇ ἐρήμῳ
τῆς Νιτρίας, ἐγὼ τε, καὶ οἱ περὶ τὸν μακάριον Εὐά-
γριον, Ἀλδῖον, καὶ Ἀμμώνιον. Ἐζητοῦμεν μαθεῖν
τὴν ἀκρίθειαν τίς ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός. Λέγει οὖν
Εὐάγριος· Ἦδέως ἐμάνθανον παρὰ τοῦ εἰδότες δοκι-
μάειν νοῦν καὶ λόγον, ποταπὸς εἴη ὁ ἀνὴρ. Ἐὰν γάρ
μάθω, ἵνα αὐτῷ συνύχω· ἂν δὲ μὴ μάθω αὐτοῦ τὴν
πολιτείαν, οὐκ ἀπέρχομαι ἕως τοῦ δρους. Ἀκούσας
οὖν ἐγὼ μὴθεὶ μὴδὲν εἰρηκῶς ἡσυχάσας μιαν ἡμέ-
ραν, τὴν ἄλλην ἀποκλείω μου τὸ καλλίον, καὶ τῷ Θεῷ
παραθέμενος ἕμαιτον, καὶ αὐτὸς ἐσχύλην ἕως Θη-
βαίδος. Καὶ ἔφασκα δι' ἡμερῶν δεκαοκτὼ, τὰ μὲν πε-
ζεύσας, τὰ δὲ καὶ πλεύσας ἐν τῷ ποταμῷ· ὁ καιρὸς
δὲ ἦν τῆς ἀναβάσεως, ἐν ᾧ νοστοῦσι πολλοί· ὁ δὲ καὶ
ὑπέστην. Ἀπελθὼν οὖν εὗρον αὐτοῦ κεκλεισμένον τὸ
προσισοδικόν. Ὑστερον γὰρ προσωκοδόμησαν οἱ ἀδελ-
φοὶ προσισοδικὸν μέγιστον, ἐν ᾧ ἐχώρουν ἄνδρες ὡς
ἑκατόν. Καὶ κλειδίῳ ἀποκλείοντες, κατὰ Σαββάτου
καὶ Κυριακῆν μόνον ἀνοίγοντες. Μαθῶν οὖν τὴν αἰ-
τίαν δι' ἣν ἐκέκλειστο, ἡσυχάσας ἕως τοῦ Σαββάτου,
καὶ παραγενόμενος ὦραν δευτέραν ἐπὶ συντυχίᾳ τοῦ
δικαίου ἀνδρός, εὗρον αὐτὸν τῇ θυρίδι παρακαθεζό-
μενον. Δι' ἣν ἐδόκει παρακαλεῖν τοὺς παρατυγχάνον-
τας. Ἀσπασάμενος οὖν ἐμὲ, ἔλεγεν ἐν ἑρμηνείᾳ·
Πόθεν εἶ, καὶ τί παραγένονας; στοχάζομαι γὰρ σε
τῆς συνοδίας εἶναι τῆς Εὐαγρίου. Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ
λαλούντων ἡμῶν εἰσῆλθεν ὁ ἀρχων τῆς χώρας Ἀλύ-
πιος ὀνόματι. Οὗ προσδραμόντος ἀφῆκεν τὴν πρὸς
ἐμὲ ὀμιλίαν ὁ μέγας. Ἀναχωρήσας οὖν ὀλίγον ἐγὼ
δέδωκα αὐτοῖς τόπον εἰς τὸ πόρρωθεν. Ἐπὶ πολὺ
δὲ συνομιλοῦντων αὐτῶν ἡχηθῆσα, καὶ ἀκηδιάσας
κατεγόγγυσα τοῦ καλογήρου, εἰς ἐμὲ μὲν καταφρο-
νήσαντος, τιμήσαντος δὲ ἐκεῖνον. Καὶ ἐπὶ τούτῳ σιαν-
θεὶς τὴν διάνοιαν ἐσκεπτόμην ἀναχωρῆσαι καταφρο-
νήσας αὐτοῦ. Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ
δούλος τὸν ἑρμηνεῖα Θεόδωρον ὀνόματι, λέγει αὐτῷ·
Ἀπαθε, εἶπε τῷ ἀδελφῷ ἐκεῖνῳ, μὴ μικροψύχει, ἀρτι
ἀπολύω τὸν ἡγεμόνα, καὶ λαλῶ σοι. Ἐγνων οὖν ἀκρι-
βῶς πνευματικὸν αὐτὸν εἶναι, καὶ προγινώσκων

ἅ πάντα· καὶ τούτῳ προσχὼν μᾶλλον προσεκατέρουν.
Ἐξεληθόντος οὖν τοῦ ἡγεμόνος, προσκαλεῖται με, καὶ
λέγει μοι· Διὰ τί ἐβλάβης κατ' ἐμοῦ; τί ἄξιον βλάβης
εὗρες ἐν ἐμοί; Ὅτι ἐκεῖνα ἐλογίσω ἄπειροὺς ἐμοὶ πρός-
σεν, οὐτε σοὶ ἔπραπεν ἐκεῖνα λογισασθαι. Ἦ οὐκ
οἶδας ὅτι γέγραπται· Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες
ἱατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες; Σὲ ὅτε θέλω, εὗρίσκω,
καὶ σὺ ἐμέ. Κἂν ἐγὼ σε μὴ παρακαλέσω, ἄλλοι σε
ἀδελφοὶ παρακαλοῦσιν καὶ ἄλλοι Πατέρες. Οὗτος δὲ
ἐκδοτος; ἐκδεδομένος τῷ διαβῶλῳ διὰ τῶν κοσμικῶν
πραγμάτων, καὶ ἐὰν βραχεῖαν ἀναπνεύσας ὦραν
ὡσπερ τις αὐστηρὸν δραπετεύσας δεσπότην οἰκέτης·
ὕδωτος καὶ στος βραχεῖαν ὦραν εὐρῶν παρεγένετο
πρὸς ἡμᾶς τοῦ ὠφελῆσθαι. Ἄστοπον οὖν ἡμᾶς ἦν
καταλείψαντας ἐκεῖνόν σοι προσδιατρίψαι, σοῦ ἀδια-
λείπτως τῇ σωτηρίᾳ σχολάζοντος. Παρακαλέσας οὖν
αὐτὸν ἐγὼ εὐξασθαι ὑπὲρ ἐμοῦ ἐπιληροφόρησιν τε-
λεῖως ὅτι δυνῶ; ἀνὴρ ἐστὶ πνευματικός. Τότε χαριεν-
τιζόμενός μοι τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ εἰς τὴν ἀριστε-
ρὰν μου σιαγόνα ἤρμα ἐκόσσειεν, καὶ λέγει μοι· Πο-
λαί σε μένουσι θλίψεις, καὶ πολλὰ ἐπολεμήσεις ἐξελεῖν
τῆς ἐρήμου, καὶ ἐδειλάνθης, καὶ ὑπερέδω. Εὐσεθεὶς
δὲ σοι προφάσεις καὶ ἐπιλόγους δῆθεν φέρων ὁ δαίμων
ἀναρρίπιζει. Ὑπέθετο γὰρ σοι καὶ τὴν τοῦ πατέρος
σου ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν κατήχησιν τοῦ ἀδελφοῦ σου,
καὶ τῆς ἀδελφῆς σου εἰς τὸν μονῆρη βίον. Ἴδε οὖν
σοι εὐαγγελίζομαι, ἀμφοτέρω ἐσιώθησαν. Ἀπετά-
ξαντο γάρ, καὶ ὁ πατήρ σου ζῆσαι ἔχει ἀκμήν ἄλλα
ἐτη ἑπτὰ. Ἐγκαρτέρει οὖν σὺ τῇ ἐρήμῳ καὶ μὴ τοῦ-
των χάριν θελήσης ἀπελθεῖν ἐν τῇ πατρίδι σου. Γέ-
γραπται γάρ· Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ'
ἀστρον, καὶ στραφείς εἰς τὸ ὀπίσω, εὐθετόζεστιν ἐν
τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Ὀφελῆθεὶς οὖν ἐγὼ ἐκ τῶν
ῥημάτων τοῦ θεοπνεύστου ἀνδρός, καὶ στυφθεὶς ἱκα-
νῶς, ἠὲ χαρίσθησα τῷ Θεῷ δι' ἔλαυνούσας με προφά-
σεις ἡγουμένους μαθῶν τῇ προγινώσει τοῦ ἀγίου ἀν-
δρός. Εἶτα πάλιν λέγει μοι χαριεντιζόμενος, θέλεις
ἐπίσκοπος γενέσθαι; Ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῷ, ὅτι Εἰμί.
Ὁ δὲ λέγει μοι, Ποίας πόλεως; Λέγω αὐτῷ, Εἰς τὰ
μαγειρεῖα, εἰς τὰ καπηλεῖα, εἰς τὰς τραπέζας, εἰς
τὰ κεράμια, ἐπισκοπῶ αὐτά. Καὶ ἐὰν ἡ οἶνος δξίνως,
ἀφορίζω αὐτόν· τὴν δὲ χρηστὸν πίνω. Ὅμοιως ἐπι-
σκοπῶ καὶ τὴν χύτραν καὶ ἐὰν λείπη ἄλας, ἡ τι τῶν
ἀρτυμάτων, ἐκβάλλω εἰς αὐτήν, καὶ ἀρτύω αὐτήν,
καὶ οὕτως αὐτὴν ἐσθίω. Ἀβτη μοῦ ἐστὶν ἡ ἐπισκοπὴ.
Ἐχειροτόνησεν γὰρ με ἡ γαστριμαργία. Λέγει μοι ὁ
μακάριος μειδιάσας· Ἄφες τὰ παίγνια. Ἐπίσκοπος
ἔχεις χειροτονηθῆναι, καὶ πολλὰ καμῖν, καὶ θλιθῆναι.
Κὶ τὸν οὖν φεύγεις θλίψεις, καὶ ἐξέληθς τῆς ἐρήμου.
Ἐν γὰρ τῇ ἐρήμῳ σε ἐπίσκοπον χειροτονησάμενος οὐδεὶς
δύναται. Ἀναχωρήσας οὖν αὐτοῦ, ἦλθον εἰς τὴν ἐρη-
μον εἰς τὸν τόπον μου τὸν συνήθη, αὐτὰ ταῦτα δι-
τηγησάμενος τοῖς ἀγίοις Πατράσιν τὰ περὶ τοῦ θεσπε-
σίου καὶ πνευματοφόρου ἀνδρός. Ὅστινες μετὰ δύο
μῆνας διαπλεύσαντες ἦλθον καὶ συνέτυχον τούτῳ τῷ
μακαρίῳ. Ἐγὼ δὲ ὁ ἄθλιος τῶν ῥημάτων αὐτοῦ ἐπ-
ελαθόμην, καὶ μετὰ τρία ἔτη ἡρῶσθησα ἀρῶστίαν
τὴν ἀπὸ σπληνός καὶ στομάχου, κάκειθεν ἀπεστάλην
εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρὰ τῶν ἀδελφῶν. Εἰς ὕδρω-
πα γὰρ λοιπὸν ἐμελέτα τὸ πάθος. Ἀπὸ τῆς Ἀλεξαν-
δρέων πάλιν συνεβούλευσάν μοι οἱ ἱατροὶ τῶν ἀέρων
ἐνεκεν καταλαμβάνειν με τὴν Παλαιστίνην. Ἐχει
γὰρ λεπτοτέρους ἀέρας ὡς πρὸς τὴν κρᾶσιν τὴν ἡμε-
τέραν. Ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης πάλιν κατέλαθον τὴν

Βιθυνίαν· και ἐν ταύτῃ, οὐκ οἶδα πῶς εἶπω, εἴτε και ἐξ ἀνθρωπίνης σπουδῆς, εἴτε και ἐξ εὐδοκίας τοῦ κρείττονος, μόνος ὁ Θεὸς ἀν εἰδείη, κατηξιώθη τῆς ὑπὲρ ἐμὲ χειροτονίας, κοινωθήσας τῇ περιστάσει τῇ κατὰ τὴν μακάριον Ἰωάννην. Καὶ ἐπὶ ἔνδεκα μῆνας ἐν ζοφερῷ κελίῳ κρυπτόμενος ἐμνήσθην τοῦ μακαρίου και θαυμαστοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅτι ταῦτά μοι προεῖρηκεν ἄπερ νῦν ὑπέστην.

Διηγῆσάτο μοι δὲ και τοῦτο ὁ μέγας ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ, ὡς ὄφελων με διὰ τοῦ διηγῆματος εἰς τὴν ὑπομονὴν ἀγαγεῖν τῆς ἐρήμου πρὸς τὸ μηδέποτε αὐτῆς χωρισθῆναι· λέγων μοι τοῦτο, ὅτι Τεσσαρακονταοκτῶ ἔτη ἔχω ἐν τῇ κέλλῃ ταύτῃ· οὐ γυναικὸς πρόσωπον ἴδον, οὐ νομίσματος· οὐ μασσώμενόν με τις ἴδεν, οὐκ ἐσθίοντα, οὐ πίνοντά με ἴδεν τις πώποτε.

Ἀναχωρήσας οὖν αὐτοῦ ἦλθον εἰς τὴν ἐρημον εἰς τὸν τόπον μου τὸν συνήθη, αὐτὰ ταῦτα διηγησάμενός τοις ἁγίοις Πατράσι τὰ περὶ τοῦ θεοπεσιτοῦ ἀνδρός· οἱ τινες μετὰ δύο μῆνας μεταπλεύσαντες ἦλθον, και συνέτυχον αὐτῷ, και αὐτοὶ ἡμῖν διηγῆσαντο. Πρὸς αὐτὸν δὲ ἀπελθόντας ἠσπάζαστο ἡμᾶς, φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκάστω προσλαρευόμενος. Καὶ ἤξιούμεν αὐτὸν εὐθὺς εὐχὴν τελέσαι πρῶτον ὑπὲρ ἡμῶν (τοῦτο γὰρ ἔθος τοῖς Πατράσιν ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ). Ὁ δὲ ἐπέθηκε τὸ μὴ ἄρα τις κληρικὸς ἐν ἡμῖν εἶη. Ὡς δὲ ἐφημεν πάντες μὴ εἶναι, περιβλεψάμενος ἅπαντας ἐπέγνω τὸν κεκρυμμένον (ἦν δὲ ἄρα εἰς ἐξ ἡμῶν τῆς διακονίας ἠξιωμένος, ἐνδὸς ἀδελφοῦ αὐτὸ τοῦτο ζυνοειδὸτος μόνου, ὃ και παρήγγειλε μηδενὶ φράζειν, ταπεινοφροσύνης ἔνεκα, και ὅτι ἐν συγκρίσει τοιούτων ἁγίων και τῆς προσηγορίας τῶν Χριστιανῶν μόλις ἐαυτὸν ἄξιον ἠγεῖτο, μήτιγε τοῦ ἀξιώματος). Τῇ χειρὶ οὖν ἐπιδεικνύς αὐτὸν, πᾶσιν ἔλεγεν, Οὗτος διάκονός ἐστι. Τοῦ δὲ συνεχῶς ἀρνούμενου, και λαθεῖν πειρωμένου, λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἐκ τῆς θυρίδος ἐφίλει, και νοουθετῶν παρεκάλει, λέγων, Μὴ ἀδέεται τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τέκνον· μηδὲ ψεύσει ἀρνούμενος τὴν δωρεάν αὐτοῦ Χριστοῦ. Τὸ γὰρ ψεύδός ἐστιν ἀλλότριον τοῦ Χριστοῦ, και τῶν Χριστιανῶν, κἂν ἐπὶ μικρῷ, κἂν ἐπὶ μεγάλῳ γένηται πράγματι· κἂν διὰ τὸδε χρήσιμον γένηται, ὅμως οὐδὲ ἐστὶν ἐπαινετὸν, τοῦ Σωτῆρος εἰπόντος, ὅτι τὸ ψεύδος αὐτοῦ πονηροῦ ἐστίν. Ὁ δὲ ἐλεγχθεὶς ἠσύχασεν, καταδεξάμενος αὐτοῦ τὴν πραιεῖαν ἐπιτίμησιν. Εὐξαμένον δὲ ἡμῶν και τῆς εὐχῆν πληρωσάντων, εἰς ἐξ ἡμῶν ἀδελφὸς τριταίῳ ἤδη πυρετῷ δεινῶς συνεχόμενος, ἠξίω θεραπευθῆναι. Εἰπόντος δὲ τοῦ Πατρός πρὸς αὐτὸν συμφέρειν αὐτῷ τέως τὴν κάκωσιν δι' ὀλιγοπιστίαν αὐτῷ προσγενομένην, ὅμως ἐπιδοῦς ἔλαιον ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀλείφεισθαι. Ἀλειψάμενος δὲ αὐτοῦ πᾶν ὁ τι και εἶχεν ἐνδοθεν διὰ τοῦ στόματος ἤνεγκεν, καθόλου τοῦ πυρετοῦ ἀπαλλαγείς, και οικείοις ποσὶν ἐπὶ τὴν ξενίαν ἀνεχώρησεν. Ἦν δὲ ἰδεῖν αὐτὸν ἐνενηκοστὸν ἔτος ἤδη ἄγοντα, τετηγμένον ὅλῳ τῷ σώματι ὡς ὑπὸ ἀσκήσεως μηδὲ τὸν πῶγωνα φῦναι εἰς τὸ πρόσωπον. Ἦσθι γὰρ οὐδὲν ἕτερον πλην ὀπώρας, και τοῦτο μετὰ τὴν ἡλίου δύσιν, ἐν τοιούτῳ γῆρα πολλὰ προσασκήσας· πρότερον, και μήτε ἄρτου μετείληφώς μήτε ὄσα διὰ πυρὸς ἔχει τὴν χρεῖαν. Κελεύσαντος δὲ αὐτοῦ καθεσθῆναι, ἠγαριστούμεν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ συντησίας. Ὁ δὲ ὡς ἄτε γνήσια ἑαυτοῦ ὑποδεξάμενος, μειδιώντι προσώπῳ πρὸς ἡμᾶς τοιούτους ἀπαφθέγγετο λόγους· Πόθεν, ὦ τέκνα, και ἐκ ποίας χώρας πρὸς ἀνθρώπων ταπεινὸν παρεγένεσθε; Ἄ

Δὲ εἶπαμεν τὴν πατρίδα, και ὅτι Ἰβηρείας φυγῶν ἔνεκα ἀπὸ Ἱεροσολύμων παρεγενόμεθα πρὸς σὲ, Ἰν', ἄπερ δι' ἀκοῆς παρειλήφαμεν, ταῦτα ὄψεαι παραλάβωμεν (ὅσα γὰρ πέφυκεν ἀπίστοτερα εἶναι ὀφθαλμῶν, και ὅτι τῇ ἀκοῇ πολλάκις λήθη τις ἔσται, τῆς δὲ ὀράσεως ἡ μνήμη οὐκ ἀπαλείφεται· ἀλλ' ἡ ἱστορία τῇ διανοίᾳ οἰονεὶ ἐντετύπυται)· εἶπε δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀποκριθεὶς ὁ μακάριος· Καὶ τί θαυμαστὸν ὄψόμενος, ὦ προσφιλέστατοι παῖδες, τοσαύτην ὄδον και κάματον ὑπήλθατε; ἀνθρώπους ταπεινοῦς και εὐτελεῖς ὄρᾶν ἐπιθυμήσατε, ὁὐδὲν ἄξιον θεωρίας, οὐδὲ θαύματος ἔχοντας. Πανταχοῦ δὲ εἰσὶν ἄξιαι θαύματος και ἐπαινοῦ, ὅπου Θεοῦ προφηταὶ τε και ἀπόστολοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναγινώσκονται, οὓς δεῖ μιμεῖσθαι. Θαυμάζω δὲ, φησὶν, λίαν ὑμᾶς, και τὴν ὑμῶν σπουδὴν, πῶς τοιούτους ὑπεριδόντες κινδύνους, δι' ὠφέλειαν πρὸς ἡμᾶς ἐληλύθατε, δι' ἡμῶν ὑπὸ ὀκνηρίας μηδὲ αὐτοῦ τοῦ σπηλαίου προελθεῖν βουλομένοι. Ἀλλὰ γε νῦν, φησὶν, εἰ και ἔπαινον ὑμῶν ἔχει τὸ πρᾶγμα ὡς καλὸν κατορθώσαντες ἰκανῶς ἔχειν δόξητε, ἀλλὰ μιμεῖσθε τὰς ἀρετὰς ἃς οἱ πατέρες ὑμῶν μετέρχονται. Εἰ δὲ και πάσας κτήσασθε, ὅπερ σπάνιον, μηδὲ οὕτως ἐκτοῖς καταπιστεύσητε. Τινὲς γὰρ οὕτω θαρβήσαντες, και πρὸς αὐτὸ τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν γεγονότες, τέλος ἄρ' ὑψηλοῦ ἐκπεπτώκασιν. Ἀλλ' ὄρατε εἰ εὐ ἔχει ὑμῖν ἐν ταῖς προσευχαῖς· εἰ μὴ τὸ καθαρὸν τῆς διανοίας ὑμῶν τεθλόλωται· εἰ μὴ ὁ νοῦς ὑμῶν βημασμοῦς πάσχει τινὰς εἰς εὐχὴν τῷ Θεῷ παριστάμενος· μὴ ἕτερός τις παρεισελθὼν λογισμὸς τὸν νοῦν ἐκ ἄλλο τι στρέφει· μὴ μνήμη τις τῶν ἀτόπων ἐνθυμημάτων παρενοχλεῖ τῇ διανοίᾳ. Ὀρατε εἰ κατὰ ἀλήθειαν τῷ κόσμῳ ἀπετάξασθε· εἰ μὴ ὡς κατασκοπήσοντες τὴν ἑλευθερίαν ἡμῶν προσεληλύθατε· εἰ μὴ πρὸς κενδοξίαν τὰς ὑμετέρας ἀρετὰς θηρᾶτε, ἵνα δὴ ὡς ἐπιδεικνύοντες φανήσασθε τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἡμῶν ἔργα μιμούμενοι. Ὀρατε μὴ πάθος ὑμῖν ἐνοχλήσει, μὴ τιμὴ και δόξα, και ἔπαινος, ἀνθρώπων, μὴ ἱερατείας ὑπόκρισις, και φιλαυτίας· μὴ νομίζοντες εἶναι δικαίους, ἐπὶ δικαιοσύνη καυχήσασθε. Μὴ μνήμη συγγενειῶν ἐπὶ τῇ διανοίᾳ προσευχομένων· μὴ μνήμη εὐπαθείας, ἢ ἄλλης τινὸς διαβάσεως, μηδὲ αὐτοῦ ὅλου τοῦ κόσμου. Εἰ δὲ μὴ, ματαιότης τὸ πρᾶγμα γίνεται· ὅταν τις ὀμιλῶν τῷ Δεσπότῃ ὑπὸ τῶν ἀντισπῶντων λογισμῶν καταφέρηται. Πάσχει δὲ τὸν διελθόν τοῦτον τῆς διανοίας ἕκαστος μὴ παντελῶς τὸν κόσμον ἀπαρησάμενος; ἀλλὰ θηρώμενος αὐτοῦ τὴν ἀρέσκειαν. Διὰ γὰρ τὰς πολλὰς ἔγχειρήσεις μερίζονται αὐτοῦ τὴν διάνοιαν αἱ φροντίδες σωματικαὶ οὔσαι και γῆναι· και λοιπὸν πρὸς τὰ πάθη διαμαχόμενος, οὐ δύναται ὄρᾶν τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς αὐτὴν τὴν γνώσιν ὀφείλει τι; ἀκριβῶς καταγίνεσθαι, μὴ πως ἀνάξιος ὢν τοῦ τοιούτου κτήματος και μικροῦ τινος καταξιώθει; νομίση τὸ πᾶν κασιληφέναι, και παντελῶς ἐκπέση πρὸς τὴν φθοράν. Ἀλλὰ χρῆ μετρίως ἀεὶ και εὐλαβῶς τῷ Θεῷ προσεῖναι, ὅσον ἕκαστος δύναται, τῷ νοῖ προσοδεῖν, και ὅσον ἀνθρώπων ἐστὶν ἐφικτόν. Δεῖ οὖν τῶν ἄλλων ἀπάντων σχολάσαι τὴν γνώμην τῶν τὸν Θεόν ἐπισητούντων. Σχολάσατε γὰρ, φησὶ, και γνῶτε, ὅτι ἐγὼ εἶμι ὁ Θεός. Ὁ οὖν γνώσεως Θεοῦ ἐκ μέρους καταξιώθει; (τὴν πᾶσαν γὰρ οὐδενὶ δυνατόν ἐστιν ὑποδέξασθαι) τυγχάνει και τῆς τῶν ἄλλων ἀπάντων γνώσεως, και ὄρᾳ μυστήρια Θεοῦ δεικνύντος αὐτῷ, και προβλέπει· τὰ μέλλοντα, και θεωρεῖ ἀπακαλύψαι; ἃ;

tiliorem aerem. A Palæstina autem veni in Bityniam, et in ea nescio quomodo, an humano studio, an divina voluntate (94), Deus scit, dignus habitus sum ordinatione quæ meas vires superat, in eum casum incidens quem Joannes prædixerat. Et undecim mensibus latens in cella tenebrosa, recordatus sum illius beati qui mihi prædixit ea quæ passus sum.

Porro autem hoc quoque mihi narrabat, tanquam profuturus ad hoc, ut per narrationem me deduceret ad patienter ferendam solitudinem: Quadraginta annos versor in hac cella; non vidi faciem feminæ, non ullum nummum; non vidi aliquem mandentem, non comedentem nec bibentem me vidit aliquis.

Cum ergo ab eo recessissem, veni in solitudinem in loco consueto, hæc omnia narrans beatis Patribus qui post duos menses venerunt et sunt cum eo collocuti, siquæ hæc nobis narrarunt. Cum ad eum venissemus, læto vultu nos excepit et salutavit, se hilarum unicuique ostendens. Rogabamus autem eum ut statim pro nobis perageret orationem, est enim hic mos Patribus qui sunt in Ægypto. Is autem nos interrogavit num inter nos esset clericus aliquis. Postquam autem omnes non esse diximus, nos omnes circumspiciens, agnovit eum qui erat occultus: erat autem unus ex nobis qui dignus fuerat habitus diaconatu, cum esset unus frater ejus rei conscius, cui etiam præcepit ut nemini diceret. Qui causa humilitatis, et in talium Patrum comparatione, vix se dignum censebat Christiani appellatione, tantum abest ut alicujus dignitatis. Manu ergo eum ostendens, dicebat omnibus: Hic est diaconus. Cum is autem assidue negaret, et latere conaretur, e fenestra ejus manum apprehensam osculatus est, et admonens eum hortatus est, dicens: Ne irritam facias gratiam Dei, fili, ne mentiaris donum Dei inficias. Mendacium enim alienum est a Christianis, et sive sit in re magna, sive in parva, non est tamen laudabile, cum dicat Servator: Mendacium est a malo (*Joann. viii*). Is vero convictus tacuit, accipiens paternam ejus reprehensionem. Cum preces autem complevissemus, unus frater ex nobis, quem jam tertiana febris vehementer tenebat, rogabat ut curaretur. Cum autem dixisset frater ei conferre afflictionem propter exiguam quæ ei inest fidem, tradens tamen oleum jussit eum iungi. Cum is autem se unxisset, quidquid intus habebat per os emisit, et a febre omnino liberatus, propriis pedibus recessit ad hospitium. Licebat autem videre hominem nonagenarium toto corpore ita afflictum, ut præ exercitatione ne barba quidem nata esset in facie. Nihil enim aliud comedit quam arborum fructus, idque post solis occasum in summa senectute, cum se prius multum exercuisset, et neque panem sumpsisset, neque aliquid ex iis quæ igni admota veniunt in usum. Cum ipse autem nos jussisset sedere, Deo egimus gratias quod ejus fruere congressione. Is autem cum tanquam dilectos suos filios longo tempore accepisset, ridenti vultu hæc nobis est locutus: Undenam, o filii, et ex

A quam regione ad hominem abjectum et humilem accessistis? Postquam autem diximus patriam, et adjecimus: Pro utilitate animarum nos rarum ad te venimus ab Jerusalem, ut quod auditione acceperamus, id cerneremus oculis; sunt enim aures minus fideles oculis: et auditionem quidem sæpe consequitur oblivio, rei autem visæ non deletur memoria, sed menti quodammodo imprimitur historia. Ad nos ergo dixit beatus Joannes: Et quid mirandum visuri, o filii charissimi, tantum itineris et laboris tolerantibus huc venistis, homines abjectos et humiles videre cupientes, qui nihil habent spectatu dignum nec admiratu? Ubique autem sunt admirandi et laude digni Dei prophetæ et apostoli, qui leguntur in ecclesiis, quos oportet imitari. Valde autem miror, inquit, B vestrum studium, quemadmodum tot contemptis periculis, ad nos venistis propter utilitatem, cum nos præ socordia ne ex ipsa quidem spelunca velimus progredi. Sed age nunc, inquit, etiamsi res vestra sit laude digna, ne tanquam re aliqua præclare gesta, vobis sufficere putetis, sed imitemini virtutes quas patres vestri persequuntur. Quod si etiam omnes possederitis, quod quidem est rarum, ne sic quidem vobis ipsis credideritis. Quidam enim qui sic confiderunt, et ad ipsum virtutum fastigium pervenerunt, tandem ex alto ceciderunt. Sed videte num preces vestræ se recte habeant; num conturbata sit cordis vestri puritas; num mens vestra inter orandum sit occupata aliis negotiis; num aliqua alia mentem subiens cogitatio avertat ad aliquid aliud; num aliqua cogitatorum memoria animo exhibeat molestiam. Videte num mundo vere renuntiastis; num ingressi estis tanquam nostram speculantes libertatem; num ad vanam gloriam vestras virtutes venamini, ut ad ostentationem videamini hominibus nostra opera imitantes. Videte ne vobis facessat negotium animi perturbatio, ne honor et gloria et laus humana, ne rerum sacrarum curæ simulatio, aut amor proprius; ne putetis vos esse justos; neque de justitia gloriemini, ne propter virtutes efferamini; ne orantibus cognitionis memoria animo inseat; ne memoria commiserationis aut alicujus alterius rei, neque ipsius universi mundi vobis succurrat. Sin minus; res efficitur vanitas, quando quis Dominum alloquens, deorsum impellitur ab iis quæ ex adverso trahunt cogitationibus. Hæc autem mentis prolapsio unicuique accidit qui hunc mundum non omnino abnegavit, sed veneratur ut ei placeat. Ob multa enim quæ aggreditur, ejus mentem dividunt curæ corporeæ et terrestres; et dum deinceps disputat cum animi perturbationibus, non potest Deum videre. Sed neque ipsam cognitionem debet accurate et exacte contemplari, ne si forte fuerit indignus tali possessione, et ejus aliquam partem fuerit consecutus, existimet se totum comprehendisse, et omnino labatur in interitum. Sed oportet semper moderate et pie ad Deum accedere, quantum potest unusquisque mente progredi, et quantum possunt homines consequi. Oportet ergo mentem eorum qui Deum quærunt, otium

agere ab aliis omnibus. Vacate enim et cognoscite, **A** et tandem exercitorem redegit in servitorem. inquit, quod ego sum Deus (*Psal. xlv*). Qui ergo Dei cognitionem ex parte est consecutus, universam enim nemo potest accipere, consequitur quoque aliorum omnium cognitionem, et videt mysteria Dei illa ei ostendentis, et prævīdet futura, et contemplatur revelationes quales sancti, et efficit virtutes, et obtinet a Deo omnem petitionem.

Alia quoque multa dixit de exercitatione; et quod oportet expectare mortem tanquam vitam bonæ translationis, et non imbecillitatem intueri corpoream; et nec vel quibuslibet obviis implere ventrem: Nam qui, inquit, fuerit satiatus, eadem caput consilia quæ ii qui vivunt in deliciis; sed tentare oportet per exercitationem etiam appetitionum parare impati- **B** bilitatem. Nec quærat aliquis ea quæ sunt parata, et animi relaxationem; sed nunc sit imbecillus afflic- tusque et oppressus, ut regni Dei latitudinis possideat hæreditatem. Oportet enim nos per multas afflictiones intrare in regnum Dei (*Act. xiv*). Est enim, inquit, angusta porta, et arcta via quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui eam inveniunt. Et: Lata est via quæ ducit ad perditionem, et multi sunt qui ingrediuntur per eam (*Math. vii*). Et oportet, inquit, nos hic contemnerc, cum paulo post eamus ad vitam æternam. Nec oportet aliquem efferri ob ea quæ recte a se gesta sunt, sed semper esse humilem, et longiores persequi solitudines, quando senserit se efferri. Habitatio enim propinqua vicis, eos etiam qui erant perfecti sæpe offendit. Quod etiam psallit David cui tale quid acciderat: Ecce elongavi fugiens, et habitavi in solitudine. Expectabam eum qui sal- vum me facit a pusillanimitate et tempestate (*Psal. lvi*). Hoc autem accidit multis quoque ex nostris fratribus, et propter arrogantiam exciderunt a scopo.

CAPUT XLIV.

Narratio abbatis Joannis de eo qui lapsus est.

Erat enim, inquit, quidam monachus qui in propinqua solitudine degebat in spelunca, et omnem ostenderat exercitationem, et propriis manibus panem sibi quærebat (*Ruff., lib. ii, cap. 1*). Postquam autem permansit in orationibus, et profecit virtutibus, in seipso deinceps habuit fiduciam, fretus pulchro suæ vitæ instituto. Qui autem tentat, eum quoque, sicut Job, expetiit ad tentandum, et ei vespere præbet phantasiam formosæ mulieris errantis per solitudinem. Quæ cum ostium invenisset apertum, ingressa est speluncam; et procumbens ad viri genua, petiit ut sibi illic liceret quiescere, utpote quod nox eam apprehendisset. Ille autem cum ejus esset misertus, quod quidem non debuit, eam admisit in speluncam, et de errore illam est percontatus. Illa vero et narravit, et blanda ac fallacia verba inspersit, et sermonem diu cum eo protraxit. Eum autem sensim nescio quomodo pelliciebat ad amorem; pluraque deinceps verba inter se conserunt, ridentque ac sub- rident, cumque ipsa multo sermone seduxit, et deinde contrectatione manus et barbæ et cervicis;

Cum autem ille internis versaretur cogitationibus, deinde ut qui jam rem haberet in manibus, reputans opportunitatem et voluptatis explendæ securitatem, cogitationi assentitur, et tentat cum ea habere consuetudinem, ut qui jam evasisset insipiens et equus in feminas insanens. Illa vero cum repente magna voce exclamasset, evasit evanescens ex ejus manibus non secus ac umbra aliqua. Risus autem in aere auditur multorum dæmonum qui ipsum increpabant, et in fraudem induxerant, et magna voce ad ipsam clamabant: Qui se exaltat, humiliabitur (*Luce xli*). Tu autem usque ad cælos quidem es exaltatus, humiliatus vero es usque ad abyssos. Exinde surgit mane nocturnum luctum attrahens; et cum totam **B** diem transeisset in lamentatione, sua desperata salute, quod non debuit, in mundum reversus est. Hoc est enim maligni studium, ut quando quempiam irriserit, eum redigat ad insipientiam, ut non possit deinceps surgere. Unde, o filii, non est nobis conducibilis propinqua vicis habitatio, neque mulierum collocutio, ut ex quibus oriatur memoria, quæ non potest deleri, quam ex visu attrahimus et collocutione. Sed neque debemus animum despondere, et nos ipsos detrudere ad desperationem. Jam enim ii quoque qui non spem abjecerunt, non fuerunt privati Dei misericordis clementia.

CAPUT XLV.

De fratre qui ductus fuit pœnitentia, ejusdem abbatis Joannis narratio.

C Erat enim, inquit, alius adolescens in civitate, qui multa mala fecerat, et graviter peccaverat (*Ruff., lib. ii, cap. 1*). Qui Dei nutu, propter multa peccata compunctus, veniens ad sepulcra, priorem suam vitam deslevit; pronus cadens in faciem, et non a- dens vocem emittere, nec Deum nominare, neque supplicare, ipsa quoque vita seipsum indignum existimans. Et cum ante mortem se inclusisset in sepulcris mortuorum, et suam vitam diceret, gemebat ex profundo cordis. Cum jam autem ab eo tempore præterisset hebdomada, noctu ei assistunt dæmones, qui ejus vitæ prius damnus attulerant, clamantes et dicentes: Ubi est ille scelestus et profanus, qui libidinibus et lasciviis exsatiatus, nunc nobis intempe- stivus, temperans et honestus repente apparuit; et **D** quando non potest amplius, tunc vult esse Christianus, et probis compositisque moribus? Ecquidam tibi boni amplius futurum expectas, cum sis nostris malis impletus? Non hinc cito exsurges? Non venies ad ea quæ sunt nobiscum consueta? te manent scorta et caupones. Non venies, et frueris cupidinibus, cum sit cuncta alia tibi spes extincta? Velox ad te quando veniet judicium, qui sic teipsum perimis. Et cur miser festinas ad supplicium? cur autem contendis tibi pœnas citius infligere? Multaque alia dicentes: Noster es, in nostrum ordinem es relatus, exercuisti omnem iniquitatem. Tu es nobis omnibus obnoxius, et audes fugere? non assentieris? non respondebis? non simul egredieris? Postquam autem ille constans

οὐ δύνανται· καὶ θανάμεις ἐπιτελεῖ, καὶ φίλος γίνεται ἅ
 Θεοῦ, καὶ πᾶν αἶψα παρὰ Θεοῦ κομίζεται.

Ἐπεὶ τε ἄλλα πολλὰ καὶ περὶ ἀσκήσεως, καὶ ὅτι
 δεῖ τὸν θάνατον ὡς περὶ ἀγαθῆς ζωῆς μετὰ θεοῖς περι-
 μένειν, καὶ μὴ προορᾶν ἀσθένειαν σωματικὴν, καὶ
 μὴ ἐμπιπλᾶν κἄν τῶν τυχόντων γούνην γαστέρα.
 Κορεσάμενος γάρ τις, φησὶν, τὰ αὐτὰ τοῖς τρυφῶσι
 πάσχει βουλεύματα, ἀλλὰ πειρᾶσθαι δεῖ ἀσκήσεως,
 καὶ τὴν τῶν ὀρέξεων ἀπάθειαν κτήσασθαι. Καὶ μη-
 δεὶς τὰ ἔτοιμα καὶ τὴν ἀνεσίαν ἐπιζητήτω, ἀλλὰ στε-
 νοῦσθω νῦν καὶ θλιδέσθω, ἵνα τὴν εὐρυχωρίαν τῆς
 τοῦ Θεοῦ βασιλείας κληρονομήσῃ. Δεῖ γάρ ἡμᾶς,
 φησὶ, διὰ πολλῶν θλίψεων εἰς τὴν βασιλείαν εἰσ-
 ελθεῖν. Τί; στενή γάρ, φησὶν, ἡ πύλη καὶ θαλιμμένη
 ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν· καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ
 εὐρίσκοντες αὐτήν. Τί; πλατεία ἡ πύλη, καὶ εὐρύ-
 χωρος ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπόλειαν· καὶ
 πολλοὶ εἰσὶν οἱ πορευόμενοι δι' αὐτῆς. Καὶ τί; δεῖ,
 φησὶν, ὀλιγωρεῖν ἐνταῦθα ὀλίγον ὀστερον εἰς αἰωνίαν
 ἀνάπαυσιν ἀπύοντα. Καὶ δεῖ οὐ δεῖ ἐπαίρεσθαι τινα
 ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ κατορθώμασιν, ἀλλὰ ταπεινοῦσθαι
 πάντοτε, καὶ τὰς μακροτέρους ἐρήμους μεταδιώκειν,
 ἡνίκα τις αἰσθάνηται ἑαυτὸν ὑπεραιρόμενον. Ἡ γάρ
 πλησίον τῶν χωρῶν διαγωγὴ πολλὰκις καὶ τοὺς τε-
 λείου; ἔδραψε. Διόπερ καὶ ὁ Δαβὶδ ψάλλει τοιοῦτον
 τι πεπονηθῶς· Ἴδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ τῷ ἴ-
 σθην ἐν τῇ ἐρήμῳ. Προσεδεχόμεν τὸν Θεὸν τὸν σώ-
 ζοντά με ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ καταγίγδος. Πολλοὶ
 δὲ καὶ τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν πεπόνθασιν τοιοῦτο, καὶ
 δι' ἀλαζονείαν τοῦ σκοποῦ ἐκπεπτῶκασιν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Περὶ Ἰωάννου τοῦ ἀδελφῶ.

Ἦν γάρ τις τῶν μοναχῶν, φησὶν, ἐν τῇ πλησίον
 ἐρήμῳ, ἐν τῷ σπηλαίῳ διάγων, πᾶσαν ἀσκησιν ἐν-
 δεχόμενος, καὶ χερσὶν οἰκείαις τὸν ἑαυτοῦ ἄρτον
 πορίζόμενος. Ὡς δὲ προσέμενε ταῖς δεήσεσι, καὶ
 προσέκοπτε ταῖς ἀρεταῖς, ἐφ' ἑαυτῷ λοιπὸν ἐπεποιήθη
 θαρσύνει ἐπὶ τῇ καλῇ πολιτείᾳ. Ὁ δὲ πειράζων αὐτὸν,
 ὡς τὸν Ἰωβ ἐξητήσατο. Καὶ δὴ φαντασίαν αὐτῷ
 παρέσχε πρὸς ἑσπέραν γυναικὸς εὐμόρφου πλανω-
 μένης κατὰ τὴν ἔρημον, ἣτις εὐροῦσα τὴν θύραν
 ἀνεψφμένην εἰσεπήδησεν εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ προσ-
 πεσοῦσα τοῖς γόνασι τοῦ ἀνδρὸς ἦκει παρ' αὐτοῦ τὴν
 ἀνάπαυσιν, ὡς ἐπέρας αὐτὴν καταλαβούσης. Ὁ δὲ
 ὡς ἠλέησεν αὐτήν, ὅπερ οὐκ ὤφειλεν, καὶ ἐδέξατο
 αὐτήν ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ τοὺς ἐπονθάνετο αὐτῆς τὴν
 πλάνην· ἡ δὲ ὡς ἀπήγγειλλε, καὶ λόγους αὐτῷ κο-
 λακίας καὶ ἀπάτης ὑπέσπειρε, καὶ παρέτεινεν ἐπὶ
 πολὺ αὐτῶν τὴν ὁμιλίαν, ἡρέμα δὲ πως αὐτὸν καὶ
 ἐπὶ ἔρωτα προσκαλεῖτο· καὶ λόγοι πλείους λοιπὸν
 πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς γίνονται, καὶ γέλως, καὶ μει-
 δίαμα. Ἀπαπλάνησε δὲ αὐτὸν πολλὴ ὁμιλία, καὶ τὸ
 ἐντεῦθεν λοιπὸν, ἀφῆ χειρὸς καὶ γενεῖου, καὶ αὐ-
 χίνος, καὶ ἡμικαλύπτουσε τέως τὸν ἀσκητήν. Ὡς δὲ
 ἐστρέφετο μὲν ἐκεῖνος ἐνδοθεν τοῖς λογισμοῖς, ὅτε
 δὴ ἐν χερσὶν ἔχων τὸ πρᾶγμα, τὴν εὐκαίριαν καὶ τὴν

ἀδειαν τοῦ ἐκτελεῖν, τὴν ἡδονὴν λογιζόμενος, συν-
 εκατέθετο λοιπὸν τῇ διακοίᾳ, καὶ συνελθεῖν αὐτῇ
 ἐπειράτο, ἀφρων ἤδη καὶ θηλυμανῆς καὶ ἵππος γε-
 νόμενος. Ἡ δὲ ἐξαίφνης μέγα ἀναδοήσασα, ἀφαντος
 ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γέγονεν, ὡς περὶ σκιά τις ἀπο-
 δραμοῦσα. Γέλως δὲ αὐτῷ ἀέρι πολλῶν ἀκούεται
 δαιμόνων ἐλεγχόντων αὐτὸν, καὶ τῇ ἀπάτῃ παρ-
 αγόντων καὶ μεγάλη φωνῇ πρὸς αὐτὸν βοώντων· Πᾶς
 ὁ ὕψων ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται. Σὺ δὲ ὑψώθης ἕως
 τῶν οὐρανῶν, ἐταπεινώθης δὲ ἕως τῶν ἀδύσσων.
 Ἐνταῦθεν ἀνίσταται τὸ πρῶτ' ἐν νυκτερινὸν πένθος
 ἐπισυρόμενος, καὶ διημερεύσας ἐν τοῖς θρήνοις, ἀπο-
 γνοῦς ἑαυτοῦ τῆς σωτηρίας, ὅπερ οὐκ ὤφειλεν, εἰς τὸν
 κόσμον πάλιν ὑπέστρεψεν. Τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ πονηροῦ
 τὸ ἐπιτήδευμα, ὅταν εἰνὰ καταπαλαίση, εἰς ἀφροσύνην
 αὐτὸν καθίστησιν, ἵνα τοῦ λοιποῦ μηκέτι δύνηται ἀνα-
 στῆναι. Ὅθεν, ὡς τέκνα, οὐ συμβάλλεται ἡμῖν ἡ πλτ-
 σίον τῶν χωρῶν οἰκησις, οὐδὲ τῶν γυναικῶν συντυχία
 ἀνεξάλειπτον ὀχλοῦσα μνήμη, ἣν ἐκ τῆς ὕψεως καὶ
 ὁμιλίας ἐπισπώμεθα. Ὅθεν δὲ ὀφειλομεν ἑαυτῶν ἀπο-
 γνῶναι, καὶ εἰς ἀνελεπίσταν ἑαυτοῦ; καταγαγεῖν. Ἡδὴ
 γὰρ πολλοὶ καὶ τῶν μὴ ἀπογνόντων παρὰ τοῦ ἐλεή-
 μονος Θεοῦ φιλανθρωπίας οὐκ ἐστερήθησαν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ'.

Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ κινήθου μετανοία τοῦ αὐ- τοῦ ἀδελφῶ Ἰωάννου διήγησις.

Ἦν γάρ τις ἕτερος, φησὶ, νεανίας ἐν τῇ πόλει
 πᾶν ἀμύπολλα ἐργασάμενος, καὶ χαλεπῶς ἡμαρτι-
 κῶς, ὃς νεύματι τοῦ Θεοῦ κατανοεῖς ἐπὶ ταῖς πολ-
 λαῖς ἡμαρτίαις, καὶ τοὺς τάφους καταλαβὼν, τὴν
 προτέραν ἑαυτοῦ ζωὴν ἀπωδύρετο, ἐπὶ πρόσωπον
 ἑαυτὸν καταβαλὼν, μὴ καὶ τολμῶν ἀφιέναι φωνήν,
 μηδ' ὀνομάζειν Θεὸν, μηδὲ ἐκτεθεῖν, ἀνάξιον ἑαυτὴν
 ἡγούμενος καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς, καὶ πρὸ θανάτου ἐν
 τοῖς νεκροτάφοις ἑαυτὸν κατακλείσας· καὶ ἀπειτῶν
 ἑαυτοῦ τὴν ζωὴν, ἔστανε μόνον κάτωθεν ἐκ τοῦ βά-
 θους τῆς καρδίας. Ἐβδομάδος δὲ ἐπ' αὐτῷ παρελ-
 θούσης, νύκτωρ αὐτῷ ἐφίστανται οἱ δαίμονες οἱ τὸ
 πρὶν αὐτοῦ τὴν ζωὴν καταλάβαντες· κεκραγότες
 καὶ λέγοντες· Ποῦ ὁ μιὰς ἐστὶν ἐκεῖνος, ὁ ταῖς
 λαγναῖαις ἱκανῶς κορεσθεὶς, νῦν ἡμῖν ἀκαιρος σώ-
 φρων καὶ καλῶς ἀνεψφάνη, καὶ ὅτε οὐκέτι δύναται,
 τότε Χριστιανὸς καὶ εὐτακτος εἶναι βούλεται; καὶ
 τί καλὸν ἐτι ἔσεσθαι σεαυτῷ προσδοκᾶς ἐμφορηθεῖς,
 τῶν ἡμετέρων κακῶν; οὐκ ἀναστήσῃ ταχὺ ἐκείθεν,
 οὐκ ἐπὶ τὰ συνήθη μεθ' ἡμῶν ἦξει; μένουσί σε
 πόρνοι καὶ κάπηλος· οὐκ ἐλευσῇ καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν
 ἀπολαύσεις, πάσης σου τῆς ἄλλης ἐλπίδος κατασθε-
 σθείσης; ἦξει σοι πάντως ταχὺ ἡ κρίσις οὕτως
 ἑαυτὸν ἀναιροῦντι. Καὶ τί σπεύδεις πρὸς τὴν τι-
 μωρίαν, ὡς ἄθλιος; τί δὲ φιλονεικεῖς, ὅσπῃ ἐπελθεῖν
 σοὶ τὴν δίκην; ἄλλα τε πολλὰ λέγοντες, Ἡμέτερος εἶ,
 ἡμῖν συνετάξω· ἀνομίαν ἡσυχίας πᾶσαν, πάντων
 ἡμῖν ὑπεύθυνος; γέγονας, καὶ δραπετεύειν τολμᾷ;
 οὐκ ἀποκρίνη; οὐ συντάσῃ; οὐ συνελεύσει; Ὡς
 δὲ ἐκεῖνος πρὸς ταῖς οἰμωγὰς καρτερῶν οὐδὲ τὴν
 ἀκοὴν ὑπέειχεν αὐτοῖς, οὐδὲ ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λόγον,

ἐπὶ πολλῷ ἐπιμονόντων αὐτῶ τῶν δαιμόνων· ὡς δὲ οὐδὲν ἤνυσαν πολλάκις ταῦτα λέγοντες, διαλαβόντες αὐτὸν οἱ πονηροὶ καὶ αἰσχροὶ δαίμονες, ἤκιζον χαλεπῶς ἄγαν, ἅπαν τὸ σῶμα αὐτοῦ καταξαινοντες, καὶ βασανίσαντες αὐτὸν χαλεπῶς, ἡμιθανῆ καταλιπόντες ἕχοντο. Ὁ δὲ οὐδὲν ἤτεον ἀκίνητος ἐνθαπερ αὐτὸν κατέλιπον, ἔκειτο στένων αἰσθίς, ἐπειθὴ τῇ ψυχῇ συνελδέσθαι. Τῶν δὲ οἰκείων αὐτοῦ κατ' ἴχνος ἀναζητούντων αὐτὸν, καὶ εὐρόντων, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ σώματος συμφορᾶς μαθόντων, ἤξιον αὐτὸν ἀγαγεῖν οἴκαδε. Ὁ δὲ ἐπει πολλάκις βιασαμένω ἀντέσχε· καὶ πάλιν αὐτὸν τὴν ἐπιούσαν νύκτα χεῖρω τῶν ἐμπροσθεν οἱ δαίμονες ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς διατίθενται. Καὶ οὐδὲ οὕτως πάλιν αὐτὸν οἱ προσήκοντες παῖδουσι μεταστῆναι τοῦ τόπου, κρεῖττον εἶναι τεθνᾶναι λέγοντα ἢ ἐν ταιαύταις τοῦ βίου κηλίσαι ζῆν. Ἡ τρίτη νύξ τῶν δαιμόνων μικροῦ πάντη τὸν ἀνθρώπου τῆς ζωῆς ἀπῆλλαξεν ἀνηλεῶς ἐπιπεσόντων αὐτῶ ταῖς βασάνοις. Ὡς δὲ οὐκ εἶδον ἐνδόντα, ἕχοντο, ἄπνον μὲν καταλιπόντες τὸν ἀνθρώπου. Ἀπερχόμενοι γοῦν ἔκεκράγασι λέγοντες· Ἐνίκησας, ἐνίκησας. Καὶ οὐκέτι αὐτῶ συνήνησεν οὐδὲν δεινὸν, ἀλλ' ἀφώδως τὸν τάφον ἕκασεν ἕως ἔξῃ, ἀσκήσας καθαρὰν τὴν ἀρετὴν· οὕτως καὶ θεῶ τίμιος γενόμενος ἐν δυνάμει καὶ θαυμάτων ἐπιδείξεισιν, ὥστε πολλοῖς καὶ θαῦμα καὶ ζῆλον καλῶν ἐπιτηδευμάτων παρασχέιν. Ἐν τούτοις κλείσται καὶ τῶν σφόδρα ἀπεργασθέντων ἑαυτῶν μετῆλθον τὰς καλὰς πράξεις καὶ κατορθώσεις. Καὶ γέγονεν αὐτοῖς τὸ τῆς Γραφῆς λεγούσης, Πᾶς ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψώθησεται. Προηγουμένως οὖν, τέκνα, ταπεινοφροσύνην ἀσκήσωμεν, κρηπίδα πάσων οὖσαν τῶν ἀρετῶν. Πάνυ δὲ συμβάλλεται ἡμῖν καὶ ἡ μακροτέρα ἔρημος πρὸς τὴν ἀσκησιν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Διήγησις τοῦ ἀεθῶ Ἰωάννου περὶ ἐκπεσότου καὶ μετανοήσαντος.

Γέγονε γὰρ τις καὶ ἔτερος μοναχὸς τὴν πόρρω ἔρημον κατελιπὼς, καὶ ἐν πολλοῖς ἔτεσι τὰς ἀρετὰς κατορθώσας. Ἐν γῆρει λοιπὸν τυγχάνων τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς ἐπειράτο. Ἦν γὰρ πάνυ ἀσκητῆς τὴν ἡσυχίαν ἀσπαζόμενος, καὶ ἐν εὐχαίς καὶ ἐν ὕμνοις καὶ θεωρίαις πολλὰς διημερεύων, καὶ ὁράσεις θειοτέρας τινὰς ἐναργῆς θεώρει. Τοῦτο μὲν ἐργηγόρων, τοῦτο δὲ καθ' ὕπνου, καὶ σχεδὸν ἴχνος ἐπέληπτο τῆς ἀσωμάτου ζωῆς, οὐ γῆν φυτεύων, οὐδὲ φροντίζων διαίτης, οὐδὲ ἐν τοῖς φυτοῖς ζητῶν, ὅ τι παρέρχοι τῶ σώματι δεομένω, ἀλλ' οὐδὲ ἐκ τῆς χλόης οὐδὲ ἄγαν ὀρνίθων οὐδὲ ἄλλου τινὸς μετήρχετο ζώου. Ἀλλὰ πεποιθήσεως γέμων εἰς Θεὸν ἐξότου ἐκ τῆς οἰκουμένης μετῆλθεν ἐκεῖ, καὶ λόγον οὐδενὸς εἶχεν ὅπως αὐτῶ τρεφόμενον διαμένει τὸ σῶμα. Ἀλλ' ἐν λήθῃ πάντων ἑκὼν ἀνεῖχεν ἑαυτὸν, τελείψι πόθω πρὸς Θεὸν παραμένων καὶ περιμένων τὴν κλήσιν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ κόσμου μετάσεις, καὶ τῶ πλείστω γε, τῇ τέρψει τῶν φαινομένων καὶ ἐλπίζομένου ἐτρέφετο, καὶ οὕτε τὸ σῶμα κατετήκατο αὐτῶ τῇ παρατάσει, οὕτε ἄθυμος ἦν ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ἐν σεμνῇ τινι καταστάσει τὴν καλὴν ἔξιν ἔσχε· πλην ἀλλὰ τιμῶν αὐτὸν ὁ Θεὸς διὰ τινος τεταγμένου χρόνου, δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ἄρουν ἐπὶ τῆς τραπέζης· ἐδίδου, φαίνεσθαι τε καὶ εἶναι, καὶ χρῆσθαι· καὶ εἰσιῶν ἐν τῶ σπηλαίῳ

ἤνικα ἠσθάνετο δεομένου τοῦ σώματος, εὕρισκέ τε τὴν τροφήν, καὶ προσκυνήσας, καὶ εὐαχῆθεῖς πάλιν, τῶν ὕμνων ἀπήλαυεν, ἐπιμόνως τῆς εὐχῆς καὶ τῆς θεωρίας ἐχόμενος, θάλλων ὀσημέραι, καὶ ἐπιδοῦς τῶ παρόντι, καὶ τῶ μέλλοντι τῆς ἐλπίδος ἐπὶ τὸ μείζον προβαίνων αἶε, καὶ σχεδὸν ἐθάρασε περὶ τῆς ἀμείνων αὐτοῦ λέξεως, ὡς ἔχων αὐτὴν ἐν χερσὶν ἦδη, ὃ καὶ γέγονεν αὐτῶ, μικροῦ δεῖν ἀποπεισόντος ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα αὐτῶ πειρασμοῦ. Τί γὰρ οὐ λέγομεν αὐτοῦ τὴν παρ' ὀλίγα πτώσιν; ὡς γὰρ εἰς τὸ φρόνημα τοῦτο προῆλθεν, ἔλαθεν ἑαυτὸν οἰόμενος πλέον εἶναι τι τῶν πολλῶν, καὶ ὡς ἤδει τι παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μείζον τι κεκτημένος· καὶ τοιοῦτος ὢν λοιπὸν ἑαυτῶ ἐπεποιθεῖ. Γεννᾶται οὖν οὐκ εἰς μακρὰν αὐτῶ πρῶτόν τις μικρὰ ραθυμία, ὅσον μὴ εἶναι ραθυμίαν δοκεῖν· εἶτα φύεται μείζων ἀμέλεια, εἶτα ὅσον καὶ αἰσθησθῆναι εἶναι. Καὶ γὰρ καὶ ἐκ τῶν ὕπνων ὀκνηρότερον διανίστατο πρὸς τοὺς ὕμνους, καὶ τὸ τῶν εὐχῶν ἦδη ἀργότερον, καὶ ὁ ὕμνος οὐχ οὕτως ἐκτεταμένος· καὶ ἡ ψυχὴ βουλομένη, φησὶν, ἀναπαύεσθαι, καὶ ὁ νοῦς ἔπεσε κάτω, καὶ οἱ λογισμοὶ βεμβασμοῖς τινὰς ἐπασχον· καὶ πού τις ἐν τοῖς κρυφίοις καὶ ἀμέλεια ἐμελετάτο, πλὴν ἀλλ' ὁ ἐθισμὸς ἐκ τῶν ἐμπροσθεν ἀπήγεν πως ἐπὶ τὸν ἀσκητὴν, ὡς περὶ ῥύμη τις ἐκ τῆς ὀρμῆς ἐκείνης· καὶ διέσωζε τέως. Καί ποτε εἰσελθὼν μετὰ τὰς συνήθεις εὐχὰς πρὸς ἐπίραν, εὗρεν τὸν ἄρτον ἐπὶ τῆς τραπέζης θεσθὲν αὐτῶ χορηγούμενον, καὶ ἀνεκτίσαστο· ἐν τῷ δὲ τὰς μεώσεις ἐκείνας οὐκ ἀπεθάλετο· οὐδὲ ἐλογίσαστο ὅτι τὰ παροράματα τὴν σπουδὴν βλάπτει, οὐδὲ ἐπὶ τὴν ἴασιν ἐτρέπετο τοῦ κακοῦ· ἀλλὰ μικρὸν ᾤθη τὸ παρ' ὀλίγον, τῶν δεόντων ἀποπεισῖν. Τοιγαροῦν ἔρωσ ἐπιθυμίας ἀρπάσας εἰς τὸν κόσμον ἀπήγαγεν τοῖς λογισμοῖς· ὁμοῦς ἐπισχὼν ἑαυτὸν τέως τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ἐπὶ τὴν συνήθη τρεπόμενος ἀσκησιν, καὶ ἐξάμενος, καὶ ὑμνήσας εἰσελθὼν ἐν τῷ σπηλαίῳ, τὸν μὲν ἄρτον εὗρεν αὐτῶ παρακαίμενον· οὐχ οὕτως ἔπιμελῆ καὶ καθαρὸν, ἀλλὰ βερυτωμένον πως ἔδο. Καὶ θαυμάσας καὶ κατηφῆς πως γενόμενος, ὁμοῦς μετέσχε καὶ ἀνεκτίσαστο. Τρίτῃ νύξ γέγονε, καὶ τριπλάσιον τὸ κακὸν προσετίθετο. Καὶ γὰρ θᾶπτον ὁ νοῦς αὐτῶ τοῖς λογισμοῖς ἐγκατέστησεν. Ἡ μνήμη δὲ αὐτῶ ὡς ἀν παρούσης γυναικὸς καὶ συνουσιμένης συνδιετίθετο. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἐν ὀφθαλμοῖς εἶχεν, καὶ ὡς πράττων αὐτὸ διετέλει. Ἐξῆλθε ἔθ' ὁμοῦς καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐπὶ τὸ ἔργον, καὶ τὴν εὐχὴν καὶ τοὺς ὕμνους, οὐκέτι καθαρὰς ἔχων τὰς ἐπιθυμίας· ἀλλὰ πυκνὰ μεταστρεφόμενος μετεωρίζετο τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς κἀκεῖ ἀκοντίζων. Διέτεμνον γὰρ αὐτοῦ τὸ καλὸν ἔργον αἱ μνημαὶ τῶν ἐνθυμημάτων. Ἐσπέρας οὖν ἐπανῆλθεν ἄρτον δεόμενος, τὸν δὲ εἶρε μὲν ἐν τῇ τραπέζῃ οἶον ὑπὸ μυτῶν ἢ κυνῶν βεβρωμένον, καὶ λαίψανόν τι τῶν ξηρῶν ἐξώθεν. Τότε στένει μὲν καὶ δακρύνει, ἀλλ' οὐχ ὅσον ἱκανὸν, οὐδὲ ὅσον ἐπισπείλει· τὴν ἀποσίαν, καὶ στραφεῖς οὐχ ὅσον ἠθέλει, ἔτοιμα· ἦν ἀναπαύεσθαι. Ἐπῆλθον δὲ αὐτῶ οἱ λογισμοὶ ἀθρόως πάντοθεν αὐτὸν περιέχοντες, καὶ πολεμοῦσ· αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, καὶ εὐθύς αἰχμάλωτον εἶρασε· εἰς τὸν κόσμον. Ἀναστάς δὲ ἕχοντο ἐπὶ τὴν οἰκουμένην διὰ τῆς ἐρήμου νυκτοπορῶν. Καταλαβούσας δὲ αὐτὸν τῆς ἡμέρας, καὶ τῆς οἰκουμένης ἔτι μακρὸν

in fletibus, ne aures quidem eis præbebat, et nec verbum respondebat eum diu urgentibus dæmonibus; postquam, inquam, nihil effecerunt, eadem sæpe illi dicentes, acceperunt eum mali et turpes dæmones, et totum ejus corpus male multarunt, eum graviter flagris cædentes; et cum eum graviter torquissent, abierunt eo relicto semimortuo. Ille autem nibilo secius immobilis jacebat ubi eum reliquerunt, rursus gemens postquam animum collegerat. Cum autem ejus necessarii eum investigassent et invenissent, et causam ejus quod ipsius corpori acciderat dilicissimè, rogabant eum ut domum rediret: is autem cum vim ei sæpe attulissent, resistit. Rursus autem sequenti nocte eum iisdem de causis pejus quam prius affecerunt dæmones; et ne sic quidem ejus consanguinei ei persuadent ut emigret, dicens satius esse mori quam vivere in talibus vitæ maculis. Tertia nox propemodum fecit ut excederet ab hominibus, cum crudelibus tormentis in eum invasissent dæmones, et eum vexassent usque ad extremum spiritum. Postquam autem viderunt eum non concessisse, recesserunt, homine relicto exanimi. Recedentes itaque exclamarunt, dicentes: Vicisti, vicisti, vicisti. Neque ei amplius aliquid mali occurrit; sed in purissimo sepulcro pure habitavit dum vixit, puram exercens virtutem. Is Deo quoque fuit pretiosus, et virtutibus, miraculorum effectationibus; adeo ut et multos in admirationem induxerit, et ad zelum adduxerit et æmulationem honestorum institutorum. Hinc factum est ut multi quoque ex iis qui de se valde desperaverant, bonas actiones aggressi sint, et se recte gesserint, eisque factum est id quod dicit Scriptura: Omnis qui seipsum humiliat exaltabitur (*Lucæ xiv*). Præcipue ergo, o filii, exerceamus humilitatem, quæ est fundamentum primum omnium virtutum. Nobis autem multum quoque confert solitudo longior et remotior.

CAPUT XLVI.

Alia narratio abbatis Joannis, de eo qui lapsus, ductus est penitentia.

Fuit enim alius quoque monachus qui ulteriorem occuparat solitudinem, et multis annis se recte et ex virtute gesserat (*Ruff., lib. II, cap. 1*). Qui cum esset deinceps senio confectus, tentabatur a dæmonum insidiis. Silentium enim valde amplectebatur exercitator, et in orationibus et hymnis et multis contemplationibus diem transigebat, et visiones quasdam divinas clare videbat, partim quidem vigitans, partim vero etiam in somnis; et somni propemodum expers tenebatur a vita incorporea, non terram plantans, neque victus ullam curam gerens, neque in plantis quærens quod egenti præberet corpori. Sed neque avium aucupium, neque ullum animal persequabatur; sed fiducia plenus, ex quo ex regione habitabili illuc migrarat, nullam habebat rationem ut ei permaneret corpus nutritum, sed omnium oblitus, se perfecto sustinebat in Deum desiderio, expectans vocationem, et ex hoc mundo migrationem; et ut plurimum quidem alebatur delectatione eorum

quæ non cernuntur et sperantur, et neque diuturnitate ei corpus macerabatur, neque moriebat tristisque erat anima, sed in quodam honesto ac venerando statu bonum habebat habitum. Verum enimvero Deus eum honorans, post præfinitum temporis intervallum, dabat ei super mensam panem duorum vel trium dierum, ut et videretur, et esset, et eo uteretur. Et ingrediens in speluncam, quando sentiebat corpus indigere, inveniebat nutrimentum. Et cum adorasset et cibum sumpsisset, hymnis rursus fruebatur, perseverans in precibus et contemplatione, in dies germinans, et se tradens præsentī virtuti et futuræ spei, semper magis magisque progrediens; et fere jam de meliori sua sorte confidebat, tanquam jam eam haberet in manibus: quod etiam fuit ei causa lapsus, cum propemodum excideret per eam quæ ipsum postea invasit tentationem. Quid enim non dicimus ejus eum qui prope fuit casum? Postquam enim ad hanc processit cogitationem, paulatim imprudens eo devenit, ut existimaret se esse pluris quam alios, et jam majus quid possidere quam alii quines; et cum talis esset, jam deinceps in seipso habuit fiduciam. Ei ergo gignitur haud ita diu post primum parva quædam animi remissio, ut ne videretur quidem esse remissio. Deinde oritur major negligentia, quæ deinde eousque progressa est ut sentiretur; nam et ex somno tardius surgebat ad hymnos, et erant preces paulo otiosiores, nec hymnus adeo prolixus, et dicit ei anima se velle requiescere, et mens ei annuit; et fluctuabant et vagabantur ei cogitationes, et jam occulte aliquid absurdi meditabatur. Sed prior assuefactio adhuc exercitatore quodammodo abducebat, veluti quidam motus ex priori illa incitatione, et eum interim conservabat. Et aliquando post solitas preces ingressus vespere, invenit panem super mensam, qui ei suppeditabatur divinitus, et se refecit. Quo tempore nec illas execrabiles abjecit cogitationes, neque reputavit animam lædi a contemplatione, neque conversus est ad quærendam mali curationem; sed parum duxit parum abesse quominus excideret ab iis quæ decet facere. Amor itaque cupiditatis eum raptum cogitatione in regionem abduxit habitabilem. Cum se tamen interim cohibuisset in diem sequentem, ad consuetam conversus exercitationem, cum orasset et hymnos dixisset, ingressus speluncam, invenit quidem panem sibi appositum, sed non tam diligenter confectum, nec tam purum, sed sordidum et inquinatum. Qui etsi esset id admiratus, et tristitia affectus, sumpsit tamen, et se refecit. Successit tertia nox, et triplex malum addidit. Etenim mens ejus cito irrupit in cogitationes. Ita autem erat ei affecta memoria, ut videretur una cum eo adesse femina et simul accumbere, et eam rem habebat in oculis, et eam veluti facere perseverabat. Egressus tamen est tertio quoque die ad opus, et preces, et hymnos, sed non habens amplius mundas cogitationes, sed frequenter conversus, in altum tollebat oculos, eos huc et illuc torquens; ejus enim pulchrum opus interrumpebant memoriæ cogitationum. Vespere ergo re-

versus pane indigena, illum quidem invenit in mensa, A
 veluti corrosum a muribus aut canibus, et foris sic-
 cas quasdam reliquias. Tunc ingemiscit quidem et
 lacrymatur, sed non quantum satis esset ad coercen-
 dam nequitiam. Nutritusque non quantum volebat, se
 parabat ad quietem. Eum autem acervatim invase-
 runt cogitationes, eum undique circumdantes; et ejus
 mentem oppugnant, et captivum statim in mundum
 abducunt. Surgens autem ivit versus regionem quæ
 habitatur, ingrediens noctu per solitudinem. Cum au-
 tem dies eum apprehendisset, et quæ habitatur regio
 adhuc procul abesset, et eum æstus affligeret, defati-
 gatus est. Undequaque autem in orbem considerans
 circumspicit, an alicubi appareret monasterium, in
 quod ingressus requiesceret. Quod etiam accidit, eum
 excipientibus quibusdam piis et fidelibus fratribus, qui
 cum eum tanquam patrem germanum aspexissent,
 vultum ejus et pedes laverunt; et cum orassent, men-
 sam apposuerunt, et rogarunt ut quæ erant apposita
 sumeret cum charitate. Postquam autem se refecit,
 postularunt fratres ut verbum salutis ab eo acciperent,
 et quam ratione possent servari a laqueis diaboli,
 et quemadmodum superarent turpes cogitationes. Is
 autem ipsos tanquam pater filios admonens, hortabatur
 ut essent fortes et constantes in laboribus, ut qui es-
 sent paulo post in summa quiete collocandi. Multa
 quoque alia cum eis disserens de exercitatione, eos
 valde juvit. Cum autem cessasset ab admonitione, et
 se parum recollegisset, considerabat quemadmodum
 alios admonens, se non monebat nec corrigebat; et
 se esse victum intelligens, cursu rursus rediit in soli-
 tudinem, seipsum deflens, et dicens: Nisi quia Do-
 minus mihi opem tulisset, propemodum in inferno
 habitasset anima mea (*Psal. xcix*). Propemodum in
 omne malum sum redactus, propemodum me in terra
 confecerunt. Et in eo factum est quod dictum est:
 Frater qui a fratre adjuvatur, est tanquam urbs mu-
 nita et excelsa, et tanquam murus qui non potest
 corruere (*Prov. xviii*). Quanquam abhinc toto vitæ
 tempore luxit perpetuo, privatus mensa quæ ei da-
 batur divinitus, et panem suum quærens cum labore.
 Nam cum se in spelunca inclusisset, et sibi saccum
 et cinerem substravisset, non prius e terra surrexit,
 nec cessavit flere, quam vocem angeli audiisset ei
 dicentem in somnis: Accepit Dominus tuam pœni-
 tentiam, et tui est misertus; deinceps autem vide ne
 decipiaris. Ad te enim venient fratres quos admo-
 nuisti, et afferent ad te eulogias, quas cum accepe-
 ris, vesceris cum ipsis, et perpetuo Deo ages gratias.

Hæc ergo vobis narravi, o filii, ut humilitatem
 exerceatis, seu in parvis, seu in magnis esse videa-
 mini. Hoc est enim primum præceptum Servatoris,
 qui dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum
 est regnum cœlorum (*Matth. vi*). Et ne decipi-
 amini a dæmonibus, qui vobis visa et phantasias excitant;
 sed si quis ad vos venerit, aut frater, aut amicus, aut
 mulier, aut pater, aut magister, aut mater, aut so-
 ror, primum extendite manus ad orationem; et si sit
 phantasma, fugiet a vobis. Et si vos decipiant dæmo-

nes aut homines, vobis assentantes et laudantes, ne
 eis pareatis, nec mente efferamiui: nam me quoque
 sæpe noctu sic deceperunt dæmones; et neque me
 sinebant orare, nec quiescere, quasdam mihi phan-
 tasia præbentes tota nocte, et mane illudentes humi
 procumbebant, dicentes: Condona nobis, abba, quod
 tibi labores præbuimus tota nocte. Ego autem dice-
 bam illis: Discedite a me omnes qui operamini ini-
 quitatem (*Psal. vi*); ne tentetis servum Domini.

Quare vos quoque, o filii, quietem perscrutamini,
 vos semper exercentes ad contemplationem, ut pu-
 ram possideatis mentem, Deum rogantes. Nam ille
 quoque est bonus exercitator, qui assidue in mundo
 exercetur, et in honestis occupatur actionibus: qui
 humanitatem ostendit et clementiam, hospitalitatem-
 que et charitatem, et fecit eleemosynas, et bene facit
 adventibus, et opem fert laborantibus, et permanet
 citra ullam offensionem. Est quidem hic quoque
 valde bonus; versatur enim in actione et præcepta
 exsequitur; sed in rebus terrenis occupatur. His qui-
 dem certe præstantior est et major qui versatur in
 contemplatione, qui a rebus agendis se transfert ad
 intelligentiam, eas res aliis relinquens providendas,
 ipse autem et seipso abnegato, et sui oblitus, scruta-
 tur cœlestia, Deo omnium solutus et expeditus assis-
 tens, a nulla autem alia cura retro avulsus. Qui est
 enim hujusmodi, una cum Deo degit, una cum Deo
 versatur, assiduis hymnis Deum semper celebrans.

Novi enim ego hominem in solitudine, qui decem
 annos cibi terreni nihil gustavit, sed ei angelus tertio
 quoque die cœlestem cibum ad eum afferbat, et ei
 in os injiciebat, isque erat ei instar cibi et potus. Scio
 quoque ad hunc hominem in phantasia venisse dæ-
 mones, ostendentes angelicos exercitus, et currus
 ignis, et multos satellites, tanquam alicujus regis ve-
 nientis, et ei dicentes: In omnibus te recte et ex vir-
 tute gessisti, o homo; de cætero me adora, et tan-
 quam Eliam te assumam. Dicebat autem apud se mo-
 nachus: Adoro quotidie Regem meum et Servato-
 rem; et si hic esset ille, non hoc a me peteret.
 Postquam autem ei dixit quod habebat in animo;
 Dominum meum et Regem habeo Deum, quem sem-
 per adoro, tu autem non es rex meus, ille proinus
 evanuit. Hæc autem tanquam de alio disserens, insti-
 tuta vitæ suæ, et res gestas volebat celare. Qui au-
 tem una cum eo erant patres, eum dicebant hæc
 vidisse.

Hæc et alia multa nobis narrans beatus Joannes,
 et tres dies ad nonam usque disserens, nostras cu-
 ravit animas. Cum autem dedisset nobis benedictio-
 nes, jussit ire in pace, nobis quoque dicta quadam
 propheta: Hodie, aiebat, nuntiata est (95) Alexan-
 driæ victoria maxime pii Theodosii, propter de me-
 dio sublatus tyrannum Eugenium, et oportet impe-
 ratorem mori morte propria, quod quidem revera
 ita fieri contigit. Licebat autem cernere multitudi-
 nem eorum qui cum ipso erant monachorum in eccle-
 sia, veluti quosdam justorum choros, lucidis vestibus
 indutos, et hymnis assiduis Deum glorificantes.

ἀπαχούσῃς, καὶ τοῦ καύματος αὐτὸν θλίβοντος ἐκο-
πλάσε· κατενόει δὲ πάντοθεν ἑαυτοῦ κύκλῳ περι-
σκοπῶν εἶπου μοναστήριον ἀναφανείη, καὶ εἰσελθὼν
ἀναπαύσεται· ὅπερ καὶ γέγονεν· ὑποδεξαμένον αὐ-
τὸν τινῶν εὐλαβῶν καὶ πιστῶν ἀδελφῶν· οἳ ὡς Πα-
τέρα γνήσιον θεασάμενοι ἐνίψαν τὴν ὄψιν αὐτοῦ καὶ
τοὺς πόδας, καὶ εὐξάμενοι τράπεζαν παραθέντες,
τῶν εὐρεθέντων ἤξιον μετὰ ἀγάπης μεταλαβείν.
Ὡς δὲ ἀνεκτῆσατο, ἦθουν σωτηρίας λόγον παρ' αὐ-
τοῦ οἱ ἀδελφοὶ λέγεσθαι, καὶ οἷαις μεθοδῶν δύναιτο
σωθῆναι ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, καὶ πῶς τῶν
αἰσχυρῶν λογισμῶν περιγιγνώσκονται. Ὁ δὲ αὐτοῖς ὡς
πατὴρ τέκνα νοθετῶν παρήγει προσκαρτερεῖν ἐν
τοῖς πόνοις ὀλίγον ὑστερον εἰς ἀνάπαυσιν πολλὴν
μεθισταμένους· καὶ πολλὰ ἕτερα περὶ ἀσκήσεως
αὐτοῖς διαλεγόμενος λίαν ὠφέλησε. Πausάμενος δὲ
τῆς νοθεσίας, καὶ μικρὸν ἐν αὐτῷ γινόμενος, διελο-
γίζετο πῶς ἄλλους νοθετῶν αὐτὸς ἀνουθέτητος
ἔμεινεν. Καὶ συνιδὼν ἑαυτοῦ τὴν ἤτταν, δρομαίως
πάλιν ἐπὶ τὴν ἔρημον ἐχώρει, ἀποδουρόμενος ἑαυτὸν
καὶ λέγων, Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἐδοθήσά μοι, παρὰ
βραχῶ παραύκησε τῷ ᾄδῃ ἡ ψυχὴ μου· καὶ, παρ'
ὀλίγον ἐγενόμην ἐν παντὶ κακῷ· παρὰ μικρὸν συν-
ετέλεσάν με ἐν τῇ γῇ, καὶ γέγονεν ἐπ' αὐτῷ τὸ εἰρη-
μένον, Ἀδελφός ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις
ἰσχυρὰ, καὶ ὡς τείχος ἀπυτων. Καὶ τότε ἐκεῖθε
λοιπὸν πενθῶν διετέλει πάντα τὸν βίον, τὴν θεοδὸν
τράπεζαν ζημωθεὶς, καὶ μετὰ καμάτου τὸν ἄρτον
αὐτοῦ πορίζόμενος. Καθεῖρξας γὰρ ἑαυτὸν ἐν τῷ
σηπταίῳ, καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσας, οὐ
πρότερον ἀνέστη χαμόθεν, οὐδὲ ἐπαύσατο ἀποδουρό-
μενος, ἕως φωνῆς ἀκούσαι ἀγγέλου λέγοντος πρὸς
αὐτὸν κατ' ὄναρ· Ἐδέξατο Θεὸς τὴν μετάνοιάν σου,
καὶ ἠλέησέ σου, καὶ τοῦ λοιποῦ, ἔρα μὴ ἀπατηθῆς.
Ἐλευσονται δὲ οἱ ἀδελφοὶ πρὸς σέ, παρακαλοῦντές σε,
οὐς σὺ ἐνουθέτησας, καὶ κοιμοῦσί σοι εὐλογία, ἃς
ὑποδεξάμενος μεταλήψῃ σὺν αὐτοῖς, καὶ τῷ Θεῷ
διαπαντὸς εὐχαριστήσεις. Ταῦτα οὖν, ὡς τέκνα, ὑμῖν
ὑφηγησάμην, ἵνα τὴν ταπεινοφροσύνην πρώτην
ἀσκήσητε, κἄν ἐν μεγάλοις δόξητε εἶναι. Αὕτη γὰρ
ἐστὶν ἡ πρώτη τοῦ Σωτῆρος ἐντολή, λέγοντος· Μα-
κάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν· καὶ ἵνα μὴ ἀπατηθῆτε ὑπὸ
τῶν δαιμόνων, τὰς φαντασίας ὑμῖν ἐγειρόντων· ἀλλ'
εἰάν τις ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς ἀδελφός, ἢ φίλος, ἢ γυνή, ἢ
πατήρ, ἢ μήτηρ, ἢ ἀδελφός, ἢ διδάσκαλος, ἢ παῖς, ἢ
οἰκέτης, πρῶτον εἰς προσευχὴν τὰς χεῖρας ἐκτείνετε,
καὶ εἰάν ἢ φάντασμα, φεύξεται ἀφ' ὑμῶν· κἄν ἀπατω-
σιν ὑμᾶς οἱ δαίμονες ἢ ἄνθρωποι· κολακεύοντες ὑμᾶς
καὶ ἐπαινοῦντες, μὴ πειθῆσθε αὐτοῖς μηδὲ ἐπαίρεσθε
τῇ διανοίᾳ. Κἄμὲ γὰρ οὕτως πολλάκις ἠπάτησαν οἱ
δαίμονες ἐν νυκτὶ, καὶ οὐτε εὐξασθαι με, οὐτε ἀνα-
παύσασθαι συνεχώρουν, φαντασίας μοι τινὰς παρ-
έχοντες ὄλην τὴν νύκτα· καὶ πρωτὶ ἐμπαίζοντες προσ-
έπεσαν μοι λέγοντες· Συχώρησον ἡμῖν, ἀδελφῶ, ὅτι
κόπους σοι παρέσχομεν ὄλην τὴν νύκτα. Ἐγὼ δὲ
εἶπον πρὸς αὐτούς· Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ
ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. Οὐ γὰρ μὴ ἐκπειράσητε
δοῦλον Κυρίου.

Ὅστε οὖν καὶ ὑμεῖς τὴν ἡσυχίαν μεταδιώξατε
πρὸς τὴν θεωρίαν ἀεὶ γυμναζόμενοι, ἵνα καθαρῶν
νοῦν κτήσησθε τῷ Θεῷ προσευχόμενοι. Καλὸς
μὲν γὰρ κἀκεῖνος ὁ ἀσκητῆς ὁ συνεχῶς ἐν τῷ κόσμῳ
γυμναζόμενος, καὶ περὶ τὰς καλὰς πράξεις ἐπα-
σχολούμενος, ὁ τὴν φιλαδελφίαν ἐπιδικνύμενος,
καὶ τὴν φιλοξενίαν, καὶ ἀγάπην, καὶ ἐλεημοσύνας
διαπραττόμενος, καὶ εὐεργετῶν τοὺς παρόντας καὶ
τοὺς κἀμνονοὺς βοηθῶν, καὶ ἀσκαδόλιτος διαμένων.
Καλὸς μὲν οὗτος καὶ πάνυ καλὸς· πρακτικὸς γὰρ
οὗτος καὶ ἐργάτης ἐστὶ τῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ περὶ τὰ
γῆϊνα ἀσχολεῖται. Κρεῖττων γε μὴν τούτου καὶ μεί-
ζων ὁ θεωρητικὸς ἐκεῖνος ὁ ἀπὸ τῶν πρακτικῶν ἐπὶ
τὴν νόησιν ἀναδραμῶν, παρὲς ἑτέροις ταῦτα φροντί-
ζειν, αὐτὸς δὲ καὶ ἑαυτὸν ἀπαρνησάμενος, καὶ
ἑαυτοῦ λήθην ἔχων πολυπραγμανεῖ τὰ οὐράνια,
ἐβλυτος πάντων τῷ Θεῷ παριστάμενος, ὑπ' οὐδεμιᾶς
φροντίδος ἑτέρας ὄπισθεν κατασπώμενος. Ὁ τοιοῦ-
τος γὰρ Θεῷ συνάγει, Θεῷ συμπολιτεύεται, ἀπαύ-
στοις ὕμνοις ἀεὶ ὕμνων Θεόν.

Οἶδα γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπον ἐν τῇ ἐρήμῳ, μηδὲν γῆϊ-
νον βρῶμα ἐπὶ δέκα ἔτη γευσαμένον· ἀλλ' ἀγγελος
αὐτῷ κατὰ τρεῖς ἡμέρας οὐράνιον βρῶμα ἐκόμιζεν,
καὶ ἐβαλλεν αὐτοῦ εἰς τὸ στόμα, καὶ τοῦτο αὐτῷ
ἀντὶ τροφῆς καὶ πότου ἐγένετο. Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦ-
τον ἄνθρωπον, ὅτι ἦλθον πρὸς αὐτὸν ἐν φαντα-
σίαις οἱ δαίμονες, ἀγγελικὰς στρατιάς ἐπιδεί-
κνυντες, καὶ ἄρματα πυρός, καὶ δορυφορία πολλή [αἰ.
δορυφορίαν πολλήν], οἷά τε βασιλείως τινὸς ἐπιδημοῦν-
τος, καὶ λέγοντες [αἰ. λέγουτος] αὐτῷ· Κατῶρθωσας
πάντα, ἄνθρωπε, λοιπὸν προκύνῃσόν με, καὶ ὡς· Ἦλθον
σε ἀναλίσσομαι. Ἐλεγε δὲ ὁ μοναχὸς ἐν τῇ αὐτοῦ
διανοίᾳ· Καθημέραν προσκυνῶ τῷ ἐμῷ βασιλεῖ τῷ
Σωτῆρι, καὶ εἰ ἦν οὗτος ἐκεῖνος, οὐκ ἂν παρ' ἐμοῦ
τοῦτο ἦται. Ὡς δὲ μόνον εἶπεν ἐν ἑαυτῷ τὰ τῆς διανο-
ίας, ὅτι· Ἐχω ἐγὼ τὸν ἐμὸν βασιλεῖα [καὶ] τὸν Θεόν,
ὃν ἀεὶ προσκυνῶ, σὺ δὲ οὐκ εἶ ἐμὸς βασιλεὺς, εὐθύς
ἄφαντος γέγονεν. Ταῦτα δὲ ὡς περὶ ἄλλου διαλεγό-
μενος, τὰς ἑαυτοῦ πολιτείας κρύπτειν ἠβούλετο. Οἱ
δὲ συνόντες αὐτῷ Πατέρες, αὐτὸν ἔλεγον ταῦτα
ἔωρακῆναι.

Ταῦτα καὶ ἄλλα πάμπολλα ἡμῖν διηγούμενος ὁ μα-
κάριος Ἰωάννης ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἕως ἐνάτης ὥρας
διαλεγόμενος, τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐθεράπευε. Δοῦς δὲ
ἡμῖν εὐλογίας, ἐν εἰρήνῃ πορευθῆναι προσέταξεν·
εἰπὼν ἡμῖν καὶ προφητεῖαν τινά· ὅτι σήμερον τὰ
ἐπινίκια τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Θεοδοσίου εἰς
τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰσεληλύθασιν, κατὰ τῆς τοῦ τυ-
ράννου Εὐγενίου ἀναιρέσεως· καὶ ὅτι δεῖ τὸν
βασιλέα οἰκείῳ θανάτῳ τελευτῆσαι· ὅπερ συνέβη
κατὰ ἀλήθειαν οὕτως γενέσθαι.

Ἦν δὲ ἰδεῖν τὸ πλῆθος τῶν συνόντων αὐτῷ μονα-
χῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἶονε χοροὺς τινὰς δικαίων λαμ-
προφροῦντας, καὶ ἀπαύστοις ὕμνοις τὸν Θεὸν δο-
ξάζοντας.

Ὡς δὲ πολλοὺς καὶ ἄλλους Πατέρας θεασάμεθα, ἅμα παρακαλοῦντων εἰπεῖν πρὸς ἡμᾶς προτρεπτικόν τινα λόγον, μόλις ἠνέσχετο· περὶ πραότητος· ἡμῖν μόνον ἑλίγα διαλεχθῆναι. Οὕτως ἱπποποτάμου ποτὲ λυμνημένου τὴν γείτονα χώραν, ἐπιστὰς τῷ τόπῳ ὑπὸ τῶν γεωργῶν παρακληθεὶς, καὶ ἰδὼν τὸ θηρίον ἐξαίσιον μέγεθος ἔχον, πρᾶξι φωνῇ ἐνετέλλετο αὐτῷ λέγων· Παραγγέλλω σοι ὄνοματι τοῦ Χριστοῦ μηκέτι λυμνηνασθαι τὴν χώραν. Ὁ δὲ, ὡς ὑπὸ ἀγγέλου ἀπαλασθεὶς τοῦ τόπου, παντάπασιν ἀφανὴς γέγονεν. Οὕτω καὶ κροκόδειλον ἀπεδίωξεν ἄλλοτε.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ΄.

Περὶ Ποιμενίης.

Οὕτως καὶ τῇ δούλῃ τοῦ Χριστοῦ Ποιμενίῃ παραβαλοῦσθαι αὐτῷ ἱστορίας χάριν, οὐ συντετύχηκε μὲν αὐτῇ κατὰ πρόσωπον, ἐδήλωσεν δὲ αὐτῇ τινα, καὶ τῶν ἀπορρήτων, παρήγγειλεν δὲ αὐτῇ κατερχομένη ἀπὸ Θηβαίδος· μὴ ἐκνεύσαι ἐπὶ Ἀλεξάνδρειαν, ἐπεὶ πειρασμοῖς ἔχει περιπεσεῖν. Ἡ δὲ, ἢ παραλογισμένη τοῦ μεγάλου τὴν πρόρρησιν, ἢ ἐπιλαθομένη, ἐξένευσεν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἱστορίας χάριν, τάχα θέλουσα ἰδεῖν τὴν πόλιν. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν πλησίον Νικιοῦς τῆς πόλεως παράλαθεν αὐτῆς τὰ πλοῖα ἀναπαύσεως χάριν. Ἐξεληθόντες οὖν οἱ παῖδες ἐξ ἀταξίας τινὸς συνέβαλον μάχην μετὰ τῶν ἐπιχωρίων ἀνδρῶν ἀπονεσημένων· οἱ τινες ἐνὸς μὲν εὐνοῦχου δάκτυλον ἀπέκοψαν, ἄλλον δὲ ἐφόνευσαν· Διουτύσιον δὲ τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ἔβαψιν ὁμῶς ἀγνοήσαντες· κάκεινῃν αὐτῇ ἐπλυναν λοιδορίας καὶ ἐφόδησαν ἀπειλαῖς, τοὺς λοιποὺς παῖδας πάντας τραυματίσαντες.

ΚΕΦΑΛΑ. ΜΗ΄.

Περὶ ἀββᾶ Ἀμμωνᾶ.

Ἐθεασάμεθα ἐν Θηβαΐδι καὶ ἕτερον ἄνδρα ὀνόματι Ἀμμωνᾶν, Πατέρα μοναχῶν ὡσεὶ τρεῖς χιλιῶδες· οὐδὲ καὶ Ταβεννησιώτας ὀνόμαζον, μεγάλην ἔχοντες πολιτείαν, καὶ μηλωτὰς φοροῦντας, καὶ κεκαλυμμένῳ προσωπῷ ἐσθιοντας, κάτω νεύοντας, μήτις τὸν πλησίον θεᾶσθαι ἐσθίοντα, καὶ σιωπῆν ἀσκούντας πολλήν, ὡς δοκεῖ ἐν ἐρημίαις εἶναι, ἐκάστου τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν κρύφα ἐκτελοῦντος, μόνον δὲ σχήματι καθήμενους ἐπὶ τὴν τράπεζαν, καὶ δοκεῖν ἐσθίειν, πειρωμένους δὲ λανθάνειν ἀλλήλους. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἅπαξ ἢ δεῦτερον τῷ στόματι τὴν χεῖρα προσήγαγον, ἄρτου ἢ ἐλαίων, ἢ τινος τῶν παρακειμένων ἀφάμενοι, καὶ ἐκάστου προσφαίγου ἅπαξ γευόμενοι, ἤρκοῦντο τῇ τροφῇ ταύτῃ. Ἄλλοι δὲ τὸν ἄρτον ἡρέμα μαστῶμενοι ἀπροσπονήτως τε τῶν ἄλλων ἔχοντες, οὕτως ἐνεκατρέφον. Ἄλλοι δὲ τοῦ ζωμοῦ μόνου τρίτον ἐγεύοντο, ἐνεκρατεύοντο δὲ τῶν ἄλλων. Ἄπειρ πάντα κατὰ λόγον θαυμάσας οὐ παρήκα τὴν ἐκ τούτων ὠφελειαν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ΄.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Βῆ.

Ἰδομεν δὲ καὶ ἄλλον πρεσβύτερον πραότητι πάντας ἀνθρώπους ὑπερβαλλόμενον, ἀββᾶ Βῆ ὀνόματι. Ὅν διεβεβαιῶντο οἱ περὶ αὐτὸν ἀδελφοί, μηδὲ ποτε ὁμῶσαι, μηδὲ ψεύσασθαι, μηδὲ ὀργισθῆναι κατὰ τινος, μηδὲ ἐπιπλήξαι λόγῳ τινὶ πώποτε. Ἦν γὰρ ὁ βίος αὐτοῦ λίαν ἡσύχιος, καὶ ὁ τρόπος ἐπεικῆς, ἀγγελικὴν κατάστασιν ἔχοντος. Ἦν καὶ ταπεινόφρων ἄγων, καὶ ἑαυτὸν εὐτελεῖζων. Πολλὰ γὰρ αὐτὸν ἡμῶν

παρακαλοῦντων εἰπεῖν πρὸς ἡμᾶς προτρεπτικόν τινα λόγον, μόλις ἠνέσχετο· περὶ πραότητος· ἡμῖν μόνον ἑλίγα διαλεχθῆναι. Οὕτως ἱπποποτάμου ποτὲ λυμνημένου τὴν γείτονα χώραν, ἐπιστὰς τῷ τόπῳ ὑπὸ τῶν γεωργῶν παρακληθεὶς, καὶ ἰδὼν τὸ θηρίον ἐξαίσιον μέγεθος ἔχον, πρᾶξι φωνῇ ἐνετέλλετο αὐτῷ λέγων· Παραγγέλλω σοι ὄνοματι τοῦ Χριστοῦ μηκέτι λυμνηνασθαι τὴν χώραν. Ὁ δὲ, ὡς ὑπὸ ἀγγέλου ἀπαλασθεὶς τοῦ τόπου, παντάπασιν ἀφανὴς γέγονεν. Οὕτω καὶ κροκόδειλον ἀπεδίωξεν ἄλλοτε.

ΚΕΦΑΛ. Ν΄.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Θέωνος.

Ἰδομεν δὲ καὶ ἄλλον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως ἐκ τὴν ἐρημιον, ὀνόματι Θεωνᾶν, ἄνδρα ἅγιον, ἐν οἰκίῳ κατὰ μόναν ἐγκλεισμένον, ἐπὶ τριακονταετῆ χρόνον σιωπῆν ἀσκήσαντα· ὅς κλειστάς δυναμεις ἐπιτελών, ὡς προφήτης παρ' αὐτοῖς ἐνομιζέτο. Ἐξήρχετο γὰρ πρὸς αὐτὸν ἡμέριον τὸ πλῆθος τῶν ἀσθενούντων. Καὶ διὰ θυρίδος ἐπιτεθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας ὕγει· ἀπέπεμπεν. Ἦν δὲ ἰδεῖν αὐτὸν πρόσωπον ἀγγέλου ἔχοντα, χαροποιὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ πολλῆς χάριτος ὄλον μεστόν. Ὅς οὐ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου ληστῶν αὐτῷ ἐπιλαθόντων νυκτὸς μακρόθεν, οἰθηθέντων χρυσίον παρ' αὐτῷ· εὐρήσιν, καὶ βουλομένων αὐτὸν ἀναερεῖν, ἠξήσατο, καὶ ἀκίνητοι παρὰ τὰς θύρας ἄχρι πρωῆ ἔμειναν. Παραγενομένων δὲ πρὸς αὐτὸν τῶν δολῶν, καὶ πυρὶ παραδούναι νοουμένων, ἀναγκασθεὶς ἕνα πρὸς αὐτοὺς ἀπεφθέγγετο λόγον· Ἄφετε τούτους ὕγεις ἀπαλεῖν· εἰ δὲ μὴ, ἢ χάρις τῶν λαμμάτων ἀπ' ἐμοῦ φεύξεται. Οἱ δὲ ἤκουσαν αὐτοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἀνταίπειν ἐτόλμων. Καὶ ἦσαν εὐθὺς οἱ λησταὶ ἐν τοῖς πέριξ μοναστηρίοις σὺν τοῖς μοναχοῖς μεταβαλόντες τὸν τρόπον, καὶ ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις μετανοοῦντες. Παιδαυτο δὲ ὁ ἀνὴρ τριπλῆ τῶν λέξεων χάριτι· ἐν τε Ἑλληνικοῖς, καὶ Ῥωμαϊκοῖς, καὶ Αἰγυπτιακοῖς ἀναγνώσματος, καθὼς παρὰ πολλῶν καὶ παρ' αὐτοῦ ἑκαίνοι ἐμάθομεν. Ἐπιγνοὺς γὰρ ἡμᾶς· ξένους ὄντας, γράψας ἐν πινακιδίῳ τῷ Θεῷ ἐφ' ἡμῖν εὐχαρίστησεν. Ἦσθιεν δὲ τῶν σπερμάτων τὰ ἀνεφθα. Ἐξῆγει δὲ, ὡς φασί, νύκτωρ τοῦ καλλίου, καὶ ἀγρίοις θηρίοις συνηγιάζετο, καὶ ἐξ οὗ εἶχεν ὕδατος αὐτὰ ἐπότιζεν. Ἦν γὰρ ἰδεῖν ἵχνη βουβάλων καὶ ὀνάγων καὶ θορᾶδων τινῶν περὶ τὴν μονὴν αὐτοῦ οἷς ἀεὶ προσετέρετο.

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ΄.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἡλίου.

Ἰδομεν δὲ καὶ ἕτερον πρεσβύτερον τῆς Ἀντινόου μητροπόλεως τῆς Θηβαίδος· ἑκατὸν δέκα ἐτῶν λοιπὸν ὄντα· ἐφ' ὃν ἐλέγετο τοῦ προφήτου Ἡλίου πνεῦμα ἀναπαυθεῖσθαι. Διαδόχτος γὰρ ἦν οὗτος, ἐν τῇ φοβερᾷ ἐκείνῃ ἐρήμῳ ἐδομήκοντα ἔτη ποιήσας. Οὐ δύναται δὲ λόγος ἐπάξιως τὴν τραχείαν ἐκείνην ἐρημιον διηγήσασθαι τῆς ἐν τῷ ὄρει, ἐν ᾧ ἐκεῖνος ἐκαθέζετο, μηδέποτε κατελθὼν εἰς τὴν οἰκουμένην. Ἄτραπος δὲ στενή τις ἦν τῶν πρὸς αὐτὸν ἀπιόντων, ὡς μόλις ἐκιδαινεῖν τοῖς ἵχνοι τοῦ ἀφικνουμένου, ὅθεν ἐκείθεν λίθων ἀγρίων παρακειμένων. Ἦν δὲ καθήμενος ὑπὸ πέτραν τινα εἰς

Postquam autem multos quoque alios Patres vidimus, venerunt fratres nobis annuntiantes consummatum esse beatum Joannem modo quodam admirabili: hanc cum jussisset ut tres dies neminem sinerent ad se venire, genibus flexis ad orationem, consummatus est, ad Deum veniens, cui gloria in sæcula.

CAPUT XLVII.

De Pœmenia.

Is quoque cum Christi ancilla Pœmenia, quæ ad eum videndum accesserat, non est quidem collocutus, significavit autem ei quoque quædam arcana. Ei autem præcepit, dicens: Descendens a Thebaide, ne deflectas Alexandriam, quandoquidem futurum est ut cadas in tentationes. Ea autem magni Joannis prædicationem vel nihili ducens, vel ejus oblita, B deflexit Alexandriam, ut videret civitatem. In itinere autem prope urbem Niciæ, ad eam accesserunt naves ejus quiescendi gratia. Egressi autem famuli ex quadam insolentia cum illius loci habitatoribus, amenibus et profligatis hominibus, manus conseruerunt: qui quidem unus quidem eunuchi digitum secuauerunt, alium autem occiderunt, Dionysium autem sanctissimum episcopum in fluvium ignorantes projecerunt, et illam ipsam conviciis et maledictis impetierunt, et reliquos omnes servos sauciarunt.

CAPUT XLVIII.

Vita abbatis Ammonæ (96), et eorum qui cum ipso erant.

Vidimus autem alium quoque virum Thebaide, nomine Ammonam (Ruff., l. II, cap. 3), Patrem ter mille monachorum: quos etiam nominabat Tabennesiotas, qui habebant magnum vitæ agendæ institutum, ut qui et ovillas pelles ferrent, et vultu tecto comederent, et se deorsum inclinantes, ne quis proximum comedentem aspiceret; et tantum exercerent silentium, ut viderentur esse in solitudine, unoquoque occulte peragente suum vitæ institutum; solum autem specie quadam in mensa sederent, conantes se invicem latere. Aliqui enim ex his semel vel bis manum ori admovebat, tangentes panem vel oleum, vel aliquid ex iis quæ erant apposita, et cum de unoquoque obsonio semel gustassent, contenti erant hoc alimento; alii autem panem sensim mandentes, alia autem accipientes citra simulationem, sic perseverabant; alii autem jusculum ter tantum degustabant, D reliquis autem abstinebant. Quæ cum, ut erat consentaneum, essem admiratus, non prætermisi eam quæ ex eis capitur utilitatem.

CAPUT XLIX.

De abbate Be (97).

Vidimus autem alium quoque senem, qui lenitate superabat omnes homines, nomine abbatem Be (Ruffin., l. II, cap. 4): de quo affirmabant fratres qui apud ipsum versabantur, eum nunquam jurasse, nunquam de aliquo mentitum esse, neque aliquo verbo increpasse, neque iratum fuisse; erat enim ejus vita valde quieta, et mores mansueti, ut qui statum haberet angelicum; erat autem valde quoque humilis,

A et seipsum vilipendens. Cum nos autem multum ro-garemus, ut adhortatorium nobis sermonem diceret, vix in animum induxit ut nobis pauca dissereret de mansuetudine. Is, cum hippopotamus aliquando vastaret vicinam regionem, stans prope fluvium, rogatus ab agricolis, visa bellua ingentis magnitudinis, ei præcepit, dicens: Denuntio tibi in nomine Jesu Christi, ne amplius vastes hanc regionem. Illa autem tanquam ab angelo loco pulsa, omnino evanuit. Sic etiam aliquando abegit crocodilum.

CAPUT L.

De abbate Theona (98).

Vidimus etiam alium non procul a civitate, in solitudine, nomine Theona, virum sanctum, in domuncula seorsum inclusum, qui tempore triginta annorum silentium exerceverat (Ruff., lib. II, cap. 6). Is cum plurimas virtutes perageret, habebatur ab eis pro propheta. Exhibet enim ad ipsum per dies singulos multitudo ægotantium, quibus manus imponens per fenestram, dimittebat eos abire salvos. Licebat enim videre ipsum habentem vultum angeli, ætis oculis, et totum plenum maxima gratia. Is, cum non multo ante tempore latrones eum noctu invasis-sent, existimantes se multum auri apud eum inventuros, et vellent eum occidere, precatu est, et manserunt immobiles ad portas ejus usque ad matutinum. Cum turbæ autem mane ad eum accessissent, et eos igni mandare in animo haberent, unum tantum verbum ad eos est locutus: Sinite eos abire sanos; sin minus, a me fugiet gratia curationum. Ii vero ipsum audierunt; non audebant enim contra eum dicere, et protinus abire latrones ad ea quæ erant circumcirca monasteria, mutati moribus, et de iis quæ fecerant ducti pœnitentia. Erat autem vir eruditus in triplici gratia sermonum, in scriptis Romanis, Græcis, et Ægyptiacis, sicut a multis et ab illo ipso audimus. Cum enim nos agnovisset esse hospites, scribens in tabella, Deo propter nos egit gratias. Comedeat autem semina non cocta. Noctu autem, ut aiunt, egrediebatur e cella, et congregabatur cum feris, et eas petabat ex ea quam habebat aqua. Erat enim videre vestigia bubalorum, et onagrorum, et quarundam caprearum, circa ejus monasterium, quibus semper delectabatur.

CAPUT LI.

De abbate Elia (99).

Vidimus autem alium quoque senem in solitudine Antinoi, quæ est metropolis Thebaidis, Eliam nomine, qui natus erat centum et decem annos (Ruff., lib. II, cap. 12). Super eum dicebant spiritum Eliæ prophete requevisse; erat enim valde celebratus, ut qui in terribili illa solitudine egisset septuaginta annos. Non potest autem oratio pro dignitate narrare asperam illam solitudinem, quæ est in monte in quo ille sedebat, nunquam descendens in eam quæ habitatur regionem. Est enim quædam semita eorum qui ad ipsum accedunt ejusmodi, ut vix possint insistere vestigiis ii qui accedunt, hinc et inde lapidibus asperis obvallata. Erat autem sedens sub quadam petra

In spelunca, adeo ut ipsam quoque videre esset formidabile. Tremebat autem jam totus, ut quem senectus opprimeret. Multa autem signa quotidie peragebat, nec cessabat mederi ægrotantibus. Dicebant autem qui apud ipsum erant Patres, neminem meminisse ejus ascensus in montem. Comedebat autem in senectute tres uncias panis, et tres oleas vespere. In juventute autem semper semel comedebat in hebdomada.

CAPUT LII.

Vita abbatis Apollo (100).

Vidimus autem alium quoque virum sanctum in Thebaide, in finibus Hermopolis (*Ruff., l. II, cap. 7*): in quam Servator venit cum sancta Maria et Joseph, implens prophetiam Isaïæ, quæ dicit: Ecce Dominus sedet super nubem levem, et veniet in Ægyptum; et qualientur manufacta Ægypti a facie ejus, et cadent in terram (*Isaïæ XI*). Vidimus enim illic quoque templum, in quo, ingresso urbem Servatore, ceciderunt omnia simulacra in faciem super terram. Vidimus autem illic in solitudine virum, Apollo nomine, qui monasteria habebat super montem. Erat enim pater monachorum circiter quingentorum, qui erat valde clarus et celebratus in Thebaide; erantque ejus magna opera, et magnas virtutes per eum faciebat Dominus, et plurima signa et admirabilia per eum efficiebantur. Illic enim cum a pueritia multam ostendisset exercitationem, in perfecta ætate talem est consecutus gratiam. Cum enim esset octogenarius, sibi magnum congregavit monasterium virorum perfectorum, qui poterant omnes fere signa efficere. Is cum quindecim annos natus a mundo recessisset, et quadraginta annos in solitudine transegisset, et in ea omnem virtutem exercuisset: visus est postea audire Dei vocem, dicentis ei: Apollo, Apollo, per te sapientium in Ægypto, et prudentiam gentium prudentium abolebo. Perdes autem mihi cum eis etiam sapientes Babylonis, et de medio tolles omnem cultum dæmoniacum; et nunc vade in eam quæ habitatur regionem; generabis enim mihi populum peculiarrem, amulatorem honorum operum. Is autem respondens, dixit: Aufer a me, Domine, arrogantiam, ne forte elatus supra fraternitatem, priver omni bono opere (*Tit. II*). Ei autem rursus dixit vox divina: Mitte manum tuam super collum tuum, et deinde comprehendes, et infodies arena. Is autem cum statim manum misisset super collum, apprehendit parvum Æthiopem, et eum infodit in arena clamantem et dicentem: Ego sum dæmon superbix. Et rursus facta est vox ad eum, dicens: Vade, quoniam quod a Deo petieris, accipies. Is autem eum primum hoc audisset, profectus est in eam quæ habitatur regionem, tempore Juliani tyranni, et tunc venit in propinquam solitudinem.

Cum quamdam autem parvam occupasset speluncam, manebat subter montem. Ejus autem opus erat, toto diurno spatio preces edere; noctu quidem cæcites, interdum autem toties, flexis genibus. Ejus autem alimentum tunc quoque sicut prius, admirabili et

A præter opinionem ratione a Deo suppeditatur. Et enim in solitudine per angelum afferebatur nutrimentum. Ejus autem indumentum erat lebiton, quod nonnulli colobium appellant, et parvum linteam in ejus capite. Hæc enim ei manebant in solitudine, nec veterascebant. Erat autem in solitudine propinqua terræ quæ habitatur, faciens signa et virtutes admirabiles in virtute Spiritus: quas propter miraculi insignem magnitudinem nemo potest omnes dicere, sicut audivimus a senibus qui cum eo versabantur, qui ipsi quoque erant viri perfecti, et præerant multis fratribus. Fuit itaque protinus clarus ac celebratus, tanquam novus aliquis propheta vel apostolus, qui venisset nostro sæculo; et cum magna fama de eo sparsa easset, omnes qui circumcirca dispersi habitabant monachi, semper ad eum veniebant, et tanquam patri germano, dona suas offerebant animas. Is autem alios quidem hortabatur ad contemplationem; alios vero instituebat, ut persequerentur virtutem, quæ versatur in actione, primum ostendens opere ea quæ ipsos facere admonebat sermone. Sæpe enim eis ostendens exercitationem, Dominica solum cum eis versabatur: ipse quidem non amplius sumens, quam olera quæ sua sponte nascuntur in terra; non panem interim vel legumen, non ex fructibus arborum aliquid comedens, nec quæcumque igni admodum veniunt in usus hominum.

Cum autem tempore Juliani aliquando audisset fratrem in exercitu captum vinctum teneri in custodia, accessit ad eum cum fraternitate, rogans eum et admonens, ut esset fortis et constans in laboribus, et despiceret pericula sibi imminentia. Dicit enim esse sibi tempus certaminum, et tunc quoque mens ejus probetur insultu tentationum. Postquam autem his verbis ejus animum confirmavit, adveniens tribunus, qui quodam sceleris ferebatur impetu, cum quidam ei de ipsis significasset, clausis portis custodiri, et ipsum et omnes qui cum eo erant monachos inclusit, tanquam futuros aptos ad militiam; et cum eis quot satis essent custodes constituisset, domum rediit, nec auditione quidem ab eis rogari sustinens. Media autem nocte, lampadem ferens angelus apparet custodibus, lumine illustrans omnes qui erant in carcere, adeo ut præ stupore hiantes starent custodes. Qui cum surrexissent, eos rogarunt ut omnes abirent, eis apertis januis; fatebantur enim esse satius pro iis mori, quam quæ ad eos divinitus venisset libertatem qui citra rationem detinebantur despiciore. Tribunus itaque cum magistratibus mane veniens in custodiam, contendebat ut viri egredereantur e civitate; dicebat enim domum suam cecidisse terræ motu, et e suis servis optimos oppressos fuisse. Illic autem hæc audientes, Deo gratias agentes, abierunt in solitudinem, erantque omnes simul, ut dicit Apostolus, habentes cor unum et unam animam (*Act. IV*).

Docebat autem quotidie ornari virtutibus, et machinas diaboli in cogitationibus in principio protinus

σπῆλαιον, ὥστε καὶ τὸ ἰδεῖν αὐτὸν λίαν ἦν φοβερόν. Ἄ τσοσαυτάκις δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, κάμπτοντος τὰ γόνατα. Ἐτρεμε δὲ λοιπὸν ὄλος ὑπὸ τοῦ γήρωσ συνεχόμενος. Πολλὰ δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν σημεῖα ἐπιτελῶν, καὶ ἰώμενος τοὺς κάμνοντας οὐκ ἐπαύετο. Ἐλεγον δὲ περὶ αὐτοῦ οἱ Πατέρες, ὅτι οὐδέ τις μέμνηται τὴν αὐτοῦ ἐν τῷ δρεῖ γεγενημένῳ ἄνοθον. Ἦσθιεν δὲ ἐν τῷ γήρει τρεῖς οὐγγίλια ἄρτου εἰς ἐσπέραν, καὶ τρεῖς ἐλαίας. Ἐν νεότητι δὲ ἀεὶ δι' ἑβδομάδος ἐσθίων ἅπας διετελεῖ.

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ΄.

Περὶ τοῦ ἀδδῶ Ἀπολλῶ.

Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον ἄνδρα ἅγιον ὀνόματι Ἀπολλῶ, ἐν Θεβαίτι, ἐν ὀρίοις Ἐρμουπόλεως· ἐν ᾧ ὁ Σωτὴρ μετὰ τῆς παρθένου Μαρίας καὶ τοῦ δικαίου Ἰωσήφ παρεγένετο, Ἦσαυτο τὴν προφητείαν ἀναπλαρῶν, λέγοντος· Ἰδοὺ Κύριος κἀθήται ἐπὶ νεφέλης κούφης, καὶ ἔξει εἰς Αἴγυπτον, καὶ σεισθήσονται χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ πεσοῦνται ἐπὶ τὴν γῆν. Ἴδομεν ἐκεῖ καὶ τὸν ναὸν ἐνθα, εἰσελθόντος τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ πόλει, τὰ εἰδῶλα πάντα κατέπεσεν ἐπὶ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν. Ἴδομεν οὖν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ τῷ ὄρει ἔχοντα μοναστήριον, Πατέρα ὡς πεντακοσίων μοναχῶν· ὃς διαδόχτος ἐν Θεβαίτι· καὶ ἔργα μεγάλα ἦν αὐτῷ, καὶ δυνάμεις μεγάλας ἐποίησεν δι' αὐτοῦ ὁ Κύριος. Σημεῖα δὲ πάνυ πολλὰ δι' αὐτοῦ ἐπετελοῦντο. Οὗτος γάρ ἐκ παιδῶν πολλὴν ἀσκησιν ἐνδείξάμενος, ἐν τῷ τέλει τῆς ἡλικίας τσοσαύτης ἔτυχε χάριτος. Ὅγδοηκοστοῦ γάρ ἔτος μέγα μοναστήριον αὐτῷ συνεκρῆθησεν τελείων ἀνδρῶν πεντακοσίων δυναμένων σχεδὸν πάντων σημεῖα ἐπιτελεῖν. Οὗτος δεκαπέντε ἔτων ἀναχωρήσας τοῦ κόσμου καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ διατελέσας, πᾶσαν ἀρετὴν ἀκριδῶς ἐξασκήσας, ὕστερον φωνῆς ἀκούειν ἔδοξε τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν λέγοντος· Ἀπολλῶ, Ἀπολλῶ, διὰ σοῦ τὴν σαρῖαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὴν σύνασιν τῶν συνετῶν ἔθνῶν ἀθετήσω. Ἀπολεῖς δέ μοι σὺν αὐτοῖς καὶ τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος, καὶ πᾶσαν τὴν δαιμονικὴν λατρείαν ἐξαφανίσεις. Καὶ νῦν πορεύου εἰς τὴν οἰκουμένην. Γεννήσεις γάρ μοι λαὸν περιούσιον ζηλωτῆν καλῶν ἔργων. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἄφελε ἀπ' ἐμοῦ, Δέσποτα, τὴν ἀλαζονίαν, μὴ πως ὑπεραρθεῖς ὑπὲρ τὴν ἀδελφότητα, τὸ πᾶν ἀγαθὸν ζημιωθῶ. Εἶπε δὲ πάλιν ἡ θεία φωνὴ πρὸς αὐτόν· Ἐπίδαλον τὴν χειρὰ σου ἐπὶ τὸν αὐχένα σου· καὶ καθέξεις, καὶ κατορύξεις αὐτὴν ἐν τῇ ἄμμῳ. Ὁ δὲ ταχέως τὴν γείρα ἐπὶ τὸν αὐχένα ἐπιβαλὼν, ἐδράξατο Αἰθίοπος μικροῦ· καὶ κατέχωσεν αὐτὸν ἐν τῇ ἄμμῳ, βῶντα καὶ λέγοντα· Ἐγὼ εἰμι ὁ τῆς ὑπερηφανίας δαίμων. Καὶ πάλιν φωνὴ ἐγένετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα· Πορεύου, ὅτι πᾶν ὃ ἐάν αἰτήσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ λήψῃ. Ὁ δὲ εὐθὺς ἀκούσας εἰς τὴν οἰκουμένην ἐξώρμησε, κατὰ τὸν καιρὸν Ἰουλιανοῦ τοῦ τυράννου, καὶ παραβάλλει τέως ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ.

Σπῆλαιον δὲ τι μικρὸν καταλαθῶν, ἐκεῖ κατέμενεν ὑπὸ τῷ ὄρει. Τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἦν τὸ πᾶν, ἡμερίους εὐχὰς ἀποδοῦναι τῷ Θεῷ, ἑκατοντάκις μὲν ἐν νυκτὶ,

τσοσαυτάκις δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, κάμπτοντος τὰ γόνατα. Ἡ τροφή δὲ αὐτοῦ τέως καθάπερ πρῶτον παρὰ Θεοῦ ἐξ ἀμηχανίας ἐχορηγεῖτο. Ἐν τῇ ἐρήμῳ γάρ αὐτῷ ἡ τροφή παρ' ἀγγέλου ἐχομιζέτο. Τὸ δὲ ἐνδύμα ἦν αὐτῷ ὁ λεβιτῶν, ὅνπερ τινὲς κολόβιον προσάγορεύουσι, καὶ λέντιον μικρὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ταῦτα γάρ αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔμεναν μὴ παλαιούμενα. Ἦν γοῦν ἐν τῇ πλησίον τῆς οἰκουμένης ἐρήμῳ, ἐν τῇ δυνάμει διάγων τοῦ Πνεύματος, σημεῖα δὲ καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶν θαυμαστάς, ὃς οὐκ ἂν τις δι' ὑπερβολὴν θαύματος πᾶσας ἐξεῖπειν δύναται, καθὼς παρὰ τῶν συνόντων αὐτῷ πρεσβυτέρων ἠκούσαμεν, καὶ αὐτῶν τελείων ὄντων καὶ ἠγουμένων πολλῆς ἀδελφότητος. Γέγονεν οὖν εὐθὺς διαδόχτος ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἂν νέος τις προφήτης καὶ ἀπόστολος τῇ ἡμετέρᾳ γενεᾷ ἐπιφοιτήσας. Φήμης δὲ πολλῆς περὶ αὐτοῦ διαδραμούσης, πάντες οἱ περίεξ σποράδην ἰκόντες μοναχοὶ πρὸς αὐτὸν ἀεὶ ἔφθανον, ὡς πατρὶ γνησίῳ τὰς ἐαυτῶν ψυχὰς δῶρα προσφέροντες. Ὁ δὲ οὐς μὲν πρὸς θεωρίαν προσεκαλεῖτο, οὐς δὲ τὴν πρακτικὴν συνεβίβαζε μετελθεῖν ἀρετῆν· πρῶτον δεικνύς ἔργῳ, ἄπερ λόγῳ ποιεῖν ἄλλους ἐνουθέτει. Πολλάκις γάρ ἐπιδεικνύων αὐτοῖς τὴν ἀσκησιν, κατὰ Κυριακὴν μόνον μετ' αὐτῶν μετελάμβανεν· αὐτὸς μὲν, ἡ ἕσον περ τῶν λαχάνων αὐτομάτως ἐκ τῆς γῆς ἀνεψύετο, οὐκ ἄρτον, οὐκ ὄσπριον, οὐ τῶν ἐν τοῖς φυτοῖς ὀπίρων τι διαιτώμενος, οὐδ' ὅσα διὰ τοῦ πυρὸς ἔχει τὴν χρῆσιν.

Ἀκούσας δὲ ποτε ἐν τοῖς Ἰουλιανοῦ καιροῖς, ὅτι ἀδελφὸς εἰς στρατείαν κρατηθεὶς ἐν φυλακῇ δεσμώτης κἀθήται, παρεγένετο πρὸς αὐτὸν μετὰ τῆς ἀδελφότητος, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ νοθεύων καρταρεῖν ἐν τοῖς πόσις, καὶ τοὺς ἐπερχομένους αὐτῷ κινδύνους ὑπερορᾶν Καιρὸν γάρ φησιν εἶναι ἀγώνων αὐτῷ, τότε καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ τῇ τῶν πειρασμῶν προσβολῇ δοκιμάζεσθαι. Ὡς δὲ ἐπεστήριξεν αὐτοῦ τὴν φυκτῆν, τοῖς λόγοις τούτοις ἐπιστάς ὁ χιλιάρχος ὄρμη τῆς κκκίας φερόμενος, ἐπαγγελῶντος αὐτῷ τινος περὶ αὐτῶν, ἐπιθεὶς κλειθρα ταῖς θύραις τῆς φυλακῆς, αὐτόν τε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ μοναχοὺς πάντας κατέκλεισεν, ὡς ἐπιτηδείους ἐσομένους πρὸς τὴν στρατείαν, καὶ φύλακας ἱκανοὺς αὐτοῖς καταστήσας, ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν ἀνεχώρησε, μηδὲ ἄχρι ἀκοῆς παρακληθῆναι ὑπ' αὐτῶν ἀνασχομέος. Κατὰ δὲ τὸ μασονύκτιον λαμπαδηφόρος ἀγγελος φαίνεται τοῖς φυλάττουσι, φωτὶ καταστράπτων πάντας ἐν τῷ οἰκίματι· ὡς ὑπ' ἐκπλήξεως ἀγανεῖς γενέσθαι τοὺς φύλακας, οἳ καὶ ἀναστάντες ἤξιον αὐτοῦ ἀπελθεῖν ἄπαντας, τῶν θυρῶν αὐτοῖς ἀνοιχθεισῶν. Ἄρμενον γάρ εἶναι αὐτοῖς τεθνᾶναι ὑπὲρ αὐτῶν ὠμολόγουν, ἡ τὴν θεοθὲν ἐλθοῦσαν τοῖς ἀλόγως κτεχομένους ἐλευθερίαν παριδεῖν. Ὁ τοίνυν χιλιάρχος, σὺν τοῖς ἀρχουσιν ἔωθεν τῇ φυλακῇ ἐπιστάς, ἐσπούδαζε τῆς πόλεως τοὺς ἀνδρας ἐξελεθεῖν· σισμῶ γάρ τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐφασκε πεπτωκέναι, καὶ τοὺς βελτίστους τῶν θεράποντων αὐτοῦ κατελιθέναι. Οἱ δὲ ὡς ἠκούσαν, φωνὰς εὐχαριστηρίους ἄδοντες τῷ Θεῷ, ἀπήσαν ἐπὶ τὴν ἐρημον, καὶ ἦσαν λοιπὸν ὁμοῦ πάντες κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον ἔχοντες καρδίαν καὶ ψυχὴν μίαν.

Ἐδίδασκέ τε αὐτοὺς καθ' ἡμέραν δισπρέπειν ταῖς

ἀρεταίς, καὶ τὰς μηχανὰς τοῦ διαβόλου τὰς ἐν τοῖς λογισμοῖς παρὰ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς ἀποκορούεσθαι. Θραυσθείσης γὰρ, φησί, τῆς κεφαλῆς τοῦ θφωσ, ἅπαν τὸ σῶμα νεκρὸν ἐστὶ. Τηρεῖν γὰρ ἡμῖν, φησὶν, ὁ Κύριος ἐντέλλεται τὴν κεφαλὴν τοῦ θφωσ. Τοῦτο δὲ ἐστίν, ἵνα μὴδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν τοὺς φαύλους καὶ ἀπρεπεῖς λογισμοὺς διανοεῖσθαι καταδεξώμεθα, μὴτε δὲ καὶ τὴν αἰσχροὴν φαντασίαν τοῦ νοῦς ἡμῶν ἀπαλείψαι, πειρᾶσθαι δὲ ἀλλήλους ὑπερβάλλειν ταῖς ἀρεταῖς, μὴ τίς ἐλάττων ἐν ταῖς εὐδοκίμησιν ταῦταις φανεῖται τοῦ ἔτερου. Τεκμήριον δὲ, φησὶν, ὑμῶν ἔστω ἡ τῶν ἀρετῶν προκατῆ, ὅταν τὴν ἀπάθειαν καὶ τὴν ἀνορεξίαν κτήσησθε. Ἀρχὴ γὰρ τῶν τοῦ Θεοῦ χαρισμάτων ἐστὶ ταῦτα. Ὅταν δὲ καὶ τῶν θαυμάτων ἐπίδειξις παρὰ Θεοῦ κτήσηται τις, μὴδὲ ὡς ἱκανῶς ἔχων φυσιοῦσθω, μὴδὲ ὑπεραρθῆτω τῷ λογισμῷ, ὡς ἦδη τὸ πλεον παρὰ τοὺς ἄλλους τετιμημένος, μὴδὲ ὡς ἐπιδεικνύμενος πᾶσιν ὅτι τοιαύτης ἔλαχεν χάριτος. Εἰ δὲ μὴ, φρεναπατᾶ ἑαυτὸν, συληθεὶς τὰς φρένας, καὶ τῆς χάριτος ζημιωθείς. Εἶχεν οὖν μεγάλα ταῦτα ἐν τοῖς λογισμοῖς διδάγματα ὧν καὶ ἡμεῖς πολλάκις παρ' αὐτοῦ ὑστερον ἀκηκόαμεν. Ἐν δὲ τοῖς ἔργοις μείζονα ἐπέτελλε. Πᾶν γὰρ αἴτημα αὐτῷ εὐθὺς εἰδοτο παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτουμένων.

Καὶ ἀποκαλύψεις δὲ ἑώρα τινάς. Εἶδε γὰρ τὸν ἑαυτοῦ προσφύτατον ἀδελφὸν καὶ αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τελειωθέντα, καὶ μείζονα πολιτεῖαν ἢ αὐτὸς ἐνδείξασθαι, ὧ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ πολὺν χρόνον συνέζησε. Καθ' ὕπνον οὖν ἐφαντάζετο σύνθρονον αὐτὸν τῶν ἀποστόλων γινόμενον, καὶ τὴν κληρονομίαν τῶν ἀρετῶν αὐτῷ καταλείψαντα, καὶ ὡς ἐπείσειεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἱκετεύων ταχέϊαν αὐτοῦ τὴν μετάθεσιν ποιῆσθαι, καὶ σὺν αὐτῷ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναπέυσθαι, εἰπόντος δὲ πρὸς αὐτὸν τοῦ Σωτῆρος, ἔτι μικρὸν αὐτὸν χρεωστῆν αὐτῷ χρόνον ἐπὶ τῆς γῆς πρὸς τὴν τελείωσιν, ἄχρις ἂν τῆς πολιτείας αὐτοῦ πολλοὶ ζηλωταὶ ἔσονται. Λαὸς γὰρ αὐτῷ μέγας τῶν μοναχῶν αὐτῷ ἐμπιστευθῆσθαι μέλλει, καὶ στρατεία τις εὐσεβῆς, ἵνα ἄξιαν τῶν καμάτων τὴν εὐδοκίμησιν οὕτω σχολῆ παρὰ τῷ κρείττονι. Ταῦτα ἑώρα, ἅπερ καὶ γέγονε. Συνελθόντων γὰρ πολλῶν πάντοθεν ἐξ ἀκοῆς μοναχῶν, καὶ διὰ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ καὶ ἀναστροφῆς πλείστον παντελῶς ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ, ἐγένετο συνοικία τῶν ἀδελφῶν ὁμοῦ πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει ἄχρι πεντακοσίων, κοινὸν τῶν βίον ἔχόντων καὶ τράπεζαν μίαν διαιτωμένων. Καὶ ἦν ἰδεῖν αὐτοὺς ἀγγελικὴν τινα στρατείαν κεκοσμημένων, κόσμου παντὶ λευκοφορούντων, καὶ τὸ τῆς Γραφῆς ἐπὶ τούτοις πεπληρωσθαι, λεγούσης, Ἐυφράνθητι, ἔρημο· διψῶσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἢ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνθρωπον. Πεπλήρωτο μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίας τὸ προφητικὸν τοῦτο λόγιον· τετελειώτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐρήμου, πλείονα τέκνα τῷ Θεῷ παρ. στώσης ὑπὲρ τὴν οἰκουμένην γῆν. Ποῦ γὰρ τοσαῦτα ἐν ταῖς πόλεσι τῶν σωζομένων ἀγγέλων μοναχῶν, ὡς περ ὅσαι αἱ κατ' Αἰγυπτιακὴν ἔρημον τῷ Θεῷ παριστώσιν; ὅσοι γὰρ ἐνταῦθα λαοί, τοσοῦτοι ἐν ταῖς ἐρήμοις ἐκεῖ μοναχοί. Κάμοι δεκεῖ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥητὸν καὶ ἐπ' αὐτοῖς πληροῦσθαι, λέγοντος· Ὅπου ἐπλεόνησεν ἡ ἀμαρτία, ἐκεῖ ὑπερπερίσσευσεν ἡ χάρις. Ἐπλεόνησε γὰρ ποτε ἐν τῇ Αἰγύπτῳ πολλή τις καὶ ἀσεμνος εἰδωλοατρατεία, ὡς ἐν οὐδενὶ ἔθνεσι. Κύνας γὰρ καὶ πιθήκους, καὶ ἄλλα

τινὰ ἰθεράπευον· καὶ σκόροδα, καὶ κρόμμυα καὶ πολλὰ τῶν εὐτελῶν λαχάνων, θεοὺς ἐνόμιζον· ὡς αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Ἀπολλῶς ἤκουσα διηγουμένου περὶ αὐτῶν, καὶ τῆς προτέρας πολυθείας τὴν αἰτίαν ἀπαγγέλλοντος. Τὸν μὲν γὰρ βούν, φασὶν, ἔθεοποιούτο οἱ τὸ πρὶν παροικούντες ἡμῖν Ἕλληνας, ἔπειθ' αὐτοῦ τὴν γεωργίαν ἐπιτελοῦντες τὴν τροφὴν ἐκομίζοντο, τὸ δὲ ὕδωρ τοῦ Νεῖλου, ὃς τὰς χύρας πάσας ἤρδευεν. Ἐσέθοντο δὲ καὶ τὴν γῆν ὡς εὐφορωτάτην οὔσαν παρὰ τὰς ἄλλας χώρας· τὰ τε λοιπὰ βδελύγματα, κύνας τε καὶ πιθήκους· καὶ πῖσαν τὴν λοιπὴν ἀπρέπειαν τῶν ζώων τε καὶ λαχάνων ἰθεράπευον καθ' ὅτι πρόφασιν αὐτοῖς καὶ περὶ ταῦτα γέγονε σωτηρίας ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Φαραῶ τοῦ ἀνθρώπου ἀπασχολῆσαι, ἥνικα ἐκεῖνος Ἰσραὴλ διώκων κατεπετίθη. Ἐκαστος γὰρ περὶ οὗ ἡσχολῆθη μὴ ἐξακολουθήσας τῷ Φαραῶ, τοῦτο ἔθεοποίησε, λέγων, Τοῦτο μοι Θεὸς γέγονε σημερον, διὸ οὐ συναπαλώμην τῷ Φαραῶ. Ταῦτα μὲν ἐν λόγοις εἶχεν ὁ ἅγιος Ἀπολλῶς.

Πρὸ δὲ τῶν λόγων, ἅπερ ἐν τοῖς ἔργοις ἐκέκτητο χρῆ γράψαι. Ἦσαν γὰρ αὐτῷ ποτε Ἕλληνας παροικούντες κατὰ πάντας τοὺς τόπους, καὶ κύματι δὲ μᾶλλον αἱ πλησίον αὐτοῦ τὴν δαιμονικὴν πλάνην ἐσέθοντο. Ναδς δὲ ἦν μέγιστος ἐν μιᾷ τῶν κωμῶν, καὶ εἰδωλον ἐν αὐτῷ ἐπιφανέστατον. Ἐύλιον δὲ ἔρα τὸ ξόανον τοῦτο ἦν. Ἐπόμπειον δὲ περιφέροντες αὐτὸ κατὰ τὰς κύμας οἱ μισροὶ ἱερεῖς, βακχεύοντες μετὰ τοῦ πληθους· ὡς καὶ ὑπὲρ τοῦ ποταμιαίου ὕδατος τὴν τελετὴν ἀποδόντες. Συνεβη δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐκεῖθεν παριέναι τὸν ἅγιον Ἀπολλῶ, ὅμα τῶν ὠλιγοῖς ἀδελφοῖς. Ὡς δὲ ἴδε τὸν πληθὸς ἐξαίφνης δαιμονιωδῶς κατὰ τὴν χώραν μαινόμενον, κάμψας τὰ γόνατα τῷ Σωτῆρι πάντας ἐξαίφνης τοὺς Ἕλληνας ἀκινήτους ἐποίησεν. Ὡς δὲ προελθεῖν ἐκεῖνου τοῦ τόπου οὐκ ἠδύνατο, ἄλλος τὸν ἄλλον ὠθοῦντες, ἐφρῦγοντο τῷ καύματι πανήγριοι, τὸ συμβᾶν αὐτοῖς ἀπορούντες πῶθεν γεγίνεται. Τότε οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἔφασκον, Χριστιανὸν τινα εἶναι ἐν τοῖς ὄροις αὐτῶν καταμένοντα εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ταῦτα αὐτοῖς ἐνεργοῦντα. Τὸν Ἀπολλῶ ἔφασκον, καὶ δεῖν αὐτὸν ἱκετεύειν, ἵνα μὴ κινδυνεύσωσιν· ὡς δὲ οἱ πόρρωθεν προσοκούντες τὰς φωνὰς καὶ τὸν θρόνον ἀκούσαντες παρεγένοντο, καὶ, Τί, φασὶν, τὸ συμβᾶν ὑμῖν ἐξαίφνης, ἢ πῶθεν γέγονεν; Οἱ δὲ οὐκ εἰδέναι ἔφασκον, πλὴν ἐν ὑποψίαις εἶναι περὶ τοῦ ἀνδρὸς λέγοντος ὡς δεῖ ἐξιλεῦσθαι ἐκείνον. Οἱ δὲ καὶ ἐμαρτύρουν, ὡς θεασάμενοι αὐτὸν παριόντα· καὶ ὡς ἤξιον αὐτοῖς ταχέϊαν γενέσθαι τὴν βοήθειαν, βίας ἀγαγόντας μετακινεῖν τὸ εἰδωλον ἐπειρώντο· τὸ δὲ ἀκίνητον σὺν αὐτοῖς τοῖς ἱερεῦσι διέμενον. Καὶ μηδεμίαν ἔτεραν μηχανὴς ἐφευρόντες προσεβίαν διὰ τῶν παροικούντων, πρὸς τὸν Ἀπολλῶ ἔπεμπον, ὥστε ἀπαλλαγέντας ἐκείθεν ἀποστῆναι τῆς πλάνης. Τούτων δὲ τῷ ἀνδρὶ δηλωθέντων, κατήλθεν ὡς τάχιστα ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος πρὸς αὐτοὺς, καὶ προσευξάμενος πάντας ἔλυσε τὸν δεσμοῦ. Οἱ δὲ ὁμοθυμαδὸν πάντες πρὸς αὐτὸν ὤρμησαν, τῷ Σωτῆρι τῶν ὄλων καὶ παραδοξοποιῷ Θεῷ πιστεύσαντες, τὸ εἰδωλον εὐθὺς τῷ πυρὶ παρέδωκαν, οὓς ἀπικτας κατηχῆσας, ταῖς ἐκκλησίαις προσέθηκε. Πολλοὶ δὲ αὐτῶν μέχρι νῦν ἐν τοῖς μοναστηρίοις διάγουσιν. Διέδραμε δὲ πανταχῇ ἡ φήμη περὶ αὐτοῦ. Καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν Κύριον, ὡς μηκέτι ἐν τοῖς ὄροις αὐτοῦ Ἕλληνας ἐνομιάζεσθαι.

propulsare. Contrito enim capite serpentis, totum corpus est mortuum. Jubet enim Dominus ut observemus caput serpentis : id autem est, ne in principio admittamus malas et turpes cogitationes, non solum ut obscenas animi nostri phantasias deleamus : conari autem nos invicem superare virtutibus, et ne quis in his laudibus altero videatur inferior. Hoc autem, inquit, sit vobis argumentum profectus virtutum, quando fueritis vacui affectionibus et appetitionibus, hæc enim sunt Christi donorum principium. Quando autem a Deo habuerit aliquis ostensionem miraculorum, ne nimium intumescat, quasi sufficienter profecerit nec effertur cogitatione, tanquam sit jam magis honoratus quam alii, neque ut ostentans quod talem gratiam acceperit; sin minus, seipsum decipit mente captus, et gratia mulabitur. Habuit ergo hæc magnam doctrinam in sermonibus, quam nos quoque sæpe postea ab ipso audivimus; in operibus autem efficiebat majora, omnis enim petitio ei statim dabatur a Deo.

Quin etiam videbat quasdam revelationes : vidit enim suum fratrem natu maximum, qui ipse quoque fuerat consummatus in solitudine, et ipso pulchro vitæ instituto eum superaverat, cum quo ipse quoque longo tempore vixit in solitudine. Videbatur ergo cum videre sedentem in eodem throno cum apostolis, cum ei reliquisset suarum virtutum hæreditatem; et sic pro se ipso intercedebat, Deum rogans, ut esset velox ejus translatio, et cum ipso sibi requiem præstaret in cælis. Visus est autem ei dixisse Servator, oportere eum adhuc parvo tempore esse in terra ad multorum perfectionem, donec multi fiant ejus virtutis æmulatores. Magnus enim monachorum populus credetur ejus fidei, et pius exercitus, ut gloriam dignam laboribus consequatur apud Deum. Hæc vidit, quæ etiam evenerunt. Nam cum multi undique ex auditione ad eum convenissent monachi, et per ejus doctrinam et conversationem plurimi omnino mundo renuntiassent, facta est fratrum cohabitatio, cum ad quingentos fratres simul apud ipsum communem vitam haberent, et unam mensam, tota veste candidati; et in eis impleta est Scriptura, quæ dicit : Lætare desertum siliens, erumpe et clama quæ non parturis; quoniam multi sunt filii desertæ, magis quam virum habentis (*Isaiæ* LIV). Nam impletum quidem est hoc eloquium propheticum ex Ecclesia quæ congregata est ex gentibus : perfectum est autem in hac etiam Ægyptiaca solitudine, quæ plures filios Deo exhibet, quam terra quæ est habitata. Ubi enim sunt in urbibus tot greges eorum qui salvi fiunt, quot Deo exhibent quæ sunt in Ægypto solitudines? Quot sunt enim hic populi, tot sunt illic in desertis monachi. Ac mihi videtur dictum Apostoli, etiam in ipsis esse impletum : Ubi enim abundavit peccatum, superabundavit et gratia (*Rom.* v). Abundavit enim quondam in Ægypto multus et impius idolorum cultus, adeo ut in nulla gente magis; canes enim et simias quidam colebant; alii alia et cæpe; et ex vilibus oleribus multa deos existimabant, ut ipsum sanctum Patrem

A hæc narrantem audivimus, et reddentem causam prioris ignorationis. Nam bovem quidem, aiebat, in deos referabant gentiles qui prius apud nos habitabant, quoniam per ipsum exercentes agriculturam, victum sibi parabant; aquam autem Nili, quoniam irrigat omnes agros; terram quoque colebant, ut quæ esset aliis omnibus regionibus fertilior. Reliquas autem abominationes, canes et simias, et reliquam omnem animantium et olerum colebant turpitudinem, quatenus eorum usus fuit eis occasio salutis, qui tempore Pharaonis homines occupatos tenuit, quando ille Israël persequens, submersus est. Unusquisque enim id in quo fuit occupatus, cum Pharaonem non esset secutus, hoc in deos retulit, dicens : Hoc fuit mihi deus hodie per quod effectum est ut non B perirem una cum Pharaone. Hæc quidem in sermonibus habuit sanctus Apollo.

Ante sermones autem scribeendum est quæ possedit in operibus. Fuerunt enim aliquando gentiles prope accolentes in locis omnibus, et decem pagi qui erant ei propinquiore magis colebant dæmones. Erat autem templum maximum in uno vico, et simulacrum maxime insigne, lignea autem erat hæc statua. Pompam autem ducebant, eam per vicos circumferentes nefarii sacerdotes, qui bacchabantur cum multitudine, veluti pro aqua fluviali celebrantes mysteria. Accidit autem ut illo tempore illic adesset Apollo cum paucis quibusdam fratribus : postquam autem vidit multitudinem repente dæmoniace furentem per regionem, flexis Servatori genibus, fecit omnes gentiles repente immobiles. Cum autem non possent ex illo loco progredi, alius alium trudentes, et æstu toto die torrerentur, ignorantes unde hoc eis evenisset, sacerdotes eorum dixerunt esse quemdam Christianum habitantem in eorum finibus sub solitudine, qui hæc faceret, dicentes de Apollo; et oportere ei supplicare, sin minus fore ut veniant in periculum. Postquam autem qui procul habitabant, auditis clamoribus et lamentationibus, accesserunt, et eos rogarunt : Quidnam est, dicentes, quod vobis repente accidit? quo pacto hoc factum est? Illi autem dixerunt se nescire, nisi quod virum habebant suspectum, dicentes oportere illum placare. Alii vero testabantur se eum vidisse prætereuntem; et sic rogarunt eos ut eis cito daretur auxilium : adductis hibus conati sunt movere simulacrum; id autem manebat tanquam immobile cum ipsis sacerdotibus. Cum nullam ergo evadendi rationem invenissent, miserunt per accolas legationem ad Apollo, ut illinc liberati ab errore recederent. His autem Apollo significatis, celerrime descendit homo Dei; et cum orasset, omnes solvit a vinculo. Hi autem omnes uno animo ad ipsum processerunt, universorum Servatori credentes, et Deo qui facit admirabilia, idolo protinus igni mandato. Quos omnes entechesi institutos adjecit ecclesiis. Multi autem ex his in hodiernum usque diem degunt in monasteriis. Hujus autem rei fama pervasit in omnes partes, et multi crediderunt

In Dominum; adeo ut nullus amplius gentilis nominetur in ejus finibus.

Non multo post autem tempore, duo pagi inter se bellum incipiunt committere, pro agris decertantes. Postquam autem est Apollo renuntiatum, statim ad eos descendit, inter eos pacem conciliaturus. Qui erant autem ex parte adversa non parebant, sed contradicebant, freti uno latronum principe, ut viro ad bellum præstantissimo. Cum eum ergo Apollo vidisset contradicentem, dixit ei: Si parueris, o amice, rogabo Dominum meum, ut tua peccata remittantur. Is autem ubi hoc audivit, non cunctatus, abjectis armis, ejus genibus advolutus supplicavit; et pace facta ejus intercessione, suos remisit ad propria. Cum ii autem pacem egissent, et abiissent, insignis eorum propugnator, Apollo de cætero sequebatur, promissum aperte exigens. Quem cum assumpsisset beatus Apollo in propinqua solitudine, admonuit et hortatus est ut patienti et constanti esset animo, posse enim Deum ei condonare. Ubi autem nox advenit, ambo viderunt in somnis se astare ante tribunal Christi: utriusque autem contemplabantur angelos Deum una cum justis adorantes. Cumque ipsi una cum eis procubuissent, Patrem adoraverunt; et vox ad eos facta est Dei dicentis: Quæ est societas luci cum tenebris? aut quæ pars est fidelis cum infideli (II Cor. II)? Quid vero stat cum justo homicida, cum sit indignus tali contemplatione? Tu autem abi, o homo, tibi enim est concessus hic tarde perfuga. Qui cum alia multa vidissent et audiissent admirabilia, quæ neque audent oratio dicere, neque auribus C excitati annuntiarunt iis qui cum eis conversabantur. Omnes autem maxima invasit admiratio, utriusque unam narrantis visionem. Permansit autem cum exercitatoribus, is qui non erat amplius homicida, usque ad mortem vitam suam corrigens, ex lupo in simplicem et innocentem agnum mutatus. In eo quoque impleta est Isaie propheta, dicentis: Lupi et agni simul pascuntur, et leo et bos simul comedent paleas (Isaie LXV). Licebat enim illic quoque videre Æthiopes cum monachis se exercentes, et multos virtutibus superantes, et Scripturam in eis impletam, quæ dicit: Æthiopia præveniet manum ejus Deo (Psal. LXXVII).

Aliquando autem decertabant gentiles adversus Christianos rusticos pro suis finibus: erat autem D multitudo utrorumque armatorum, quibus astitit Apollo pacem inter eos concilians. Ei autem restitit gentilium in pugna antesignanus, qui erat vir gravis et sævus; affirmabat autem et dicebat se non esse daturum pacem usque ad mortem. Is autem ei dicit: Atque adeo tibi fiat quod elegisti, nullus enim præter te occidetur. Tibi autem mortuo non erit terra sepulcrum, sed ventres ferarum et vulturum te implebuntur. Atque adeo oratio effectum protinus est sortita, cum ex utraque parte nullus sit interfectus præter antesignanum. Quem etiam cum in arena tumulassent, mane irruerunt membra laniata ab hyænis et vulturibus. Illi autem cum vidissent

A miraculum, et eventum ejus quod dixerat, omnes Servatori credentes eum prædicabant prophetam.

Erat autem adhuc antea in montis spelunca sanctus Apollo, cum quinque aliis fratribus, qui primi fuerunt ejus discipuli, cum recenter venisset e solitudine. Cum autem adventasset dies festus Paschæ, et Dei cultum impleissent, erant esuri ea quæ inveniebantur: erant autem alii quot sicci panes, et quedam olera reposita. Eis autem dixit Apollo: Si sumus fideles, o filii, et germani Christi filii, petat unusquisque vestrum a Deo id quod ejus animo gratum est ad vescendum. Illi vero ei universum permiserunt, existimantes se esse indignos tali gratia. Cum læto autem vultu orasset, et omnes dixissent Amen, protinus noctu venerunt in speluncam quidam B viri penitus incogniti, qui dicebant se venire a longinqua regione; et omnia ferebant, ea etiam de quibus ne auditione quidem acciperant, et quæ non nascuntur in Ægypto, horti fructus omnis generis, uvæ et mala punica, et ficus et nuces, omnia intempestive: quin etiam quosdam inventos mellis favos, et urnam recentis lactis, et nicotios maximos, et panes mundos et calidos (101) e regione externa. Ii autem qui ea attulerant, cum solummodo tradidissent, tanquam missi a viro magno et divite, protinus prope recesserunt. Cum autem quæ erant esculenta percepissent, ea illis suffecerunt usque ad Pentecosten; adeo ut ipsi quoque mirarentur, et dicerent fuisse ea vere a Deo missa.

Quidam autem ex monachis rogabat Patrem ut statim Deum pro ipso oraret, ut gratiam aliquam consequeretur. Cum ipse autem orasset, ei dabatur gratia humilitatis et mansuetudinis, adeo ut mirarentur omnes eum esse tam mansuetum. Has autem ejus virtutes narrarunt nobis qui cum ipso erant fratres, hæc multis quoque attestantibus fratribus.

Etenim cum non multo ante tempore fuisset aliquando famas in Thebaide, qui autem ea loca accolebant populi audissent quod qui erant apud eum monachi præter spem omnem et opinionem quotidie alerentur, uno animo apud ipsum accesserant cum uxoribus et liberis, simul benedictionem petentes et alimentum. Is autem nihil veritus, ne cibus ei aliquando deesset, dabat omnibus venientibus, unicuique quod in diem sufficeret. Relictis autem tribus solis magnis sportis cum panibus, et fame invalescente, jubet sportas afferri in medium, quas ipso die erant esuri monachi; et audientibus omnibus fratribus et populi multitudine, dixit magna voce: Non potens est manus Domini hæc implere? Hæc autem dicit Spiritus sanctus: Non deficiet panis ex his sportis, donec novo frumento fuerimus satii. Et affirmarunt omnes qui tunc aderant eis panes suffecisse quatuor menses. Similiter autem et in oleo et frumento; adeo ut veniret satiamus, et ei diceret: Num tu es Elias, aut alius ex prophetis et apostolis, quod hæc facias? Is autem dixit ipsi: Quid enim? non homines sancti fuerunt apostoli et prophetae, qui hæc nobis tradiderunt? An tunc qui-

Μετ' οὐ πολὺ δὲ τοῦ χρόνου, δύο κῶμαι πρὸς ἀλ-
 λήλας ἐμβάλλουσιν εἰς πόλεμον ὑπὲρ ἀρουρῶν δια-
 μαχόμεναι. Ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ ἀνδρὶ, εὐθύς κατῆει
 πρὸς αὐτούς, διαλλάσσω αὐτούς πρὸς εἰρήνην. Οἱ δὲ
 ἐξ ἐναντίας οὐκ ἐπέβησαν, ἀλλ' ἦσαν αὐτῷ ἀντιλέ-
 γοντες, ἐφ' ἐνί τινι ἀρχιλήστῃ πεποιθότες, ὡς γεν-
 ναιοτάτῃ πρὸς πόλεμον. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἀπολλῶς
 ἀντιλέγοντα, εἶπε πρὸς αὐτόν· Εἰ πεισθῆς μοι, ὦ φί-
 λος, ἐρωτήσω μου τὸν Δεσπότην ἀφεθῆναι σοι τὰς
 ἀμαρτίας. Ὁ δὲ ὡς ἤκουσεν, οὐκ ἐμέλλησεν· ἀλλὰ
 βίβας τὰ ὄπλα, τοὺς γόνασιν αὐτοῦ προσκίτευσεν, καὶ
 μεσίτης εἰρήνης γενόμενος τοὺς ἰδίους εἰς τὰ ἴδια
 ἐπέστρεψε. Τούτων εἰρηνευσάντων καὶ ἀπελθόντων,
 τότε ὁ διαδόχτος αὐτῶν πρόμαχος εἶπετο λοιπὸν τῷ
 ἀνδρὶ, τὴν ὑπόσχασιν φανερώς ἀπαιτῶν. Ὁν προσ-
 λαθόμενος ὁ μακάριος Ἀπολλῶς ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ
 ἐνοουθεῖται καὶ παρεκάλει μακροθυμεῖν, δυνατὸν γάρ
 εἶναι τοῦτο λέγων τὸν Θεὸν παρασχεῖν. Ὡς δὲ ἡ νύξ
 ἐπέστη καὶ δὴ ἄμφω καί ὄναρ ἦσαν, ἐν οὐρανῷ τῷ
 βῆματι τοῦ Χριστοῦ παρεστῶτες, ἰθεὺς ἄρουρον ἀμφοτέ-
 ροι τοὺς ἀγγέλους σὺν τοῖς δικαίοις τῷ Θεῷ προσκυ-
 νοῦντας. Ὡς δὲ καὶ οὗτοι πεσόντες ὁμοῦ προσεκυ-
 νησαν τῷ Σωτῆρι, φωνὴ πρὸς αὐτοῦ· γέγονε, τοῦ
 Θεοῦ λέγοντος· Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς
 μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τί δὲ καὶ ὁ ἀνδροφόνος
 σὺν τῷ δικαίῳ παρέστηκεν, ἀνάξιος ὢν τῆς τοιαύτης
 θεωρίας; Ἀλλὰ ἀπάθε σὺ, ὦ ἄνθρωπε, κεχαρίσται
 σοι γὰρ ὁ ὀψίτινος οὗτος πρόσφυξ. Ἀλλὰ τε πάμ-
 πλοια θαύματα ἰδόντες τε καὶ ἀκούσαντες, ἀ οὔτε
 λόγος τολμᾶ φράσαι, οὔτε οὖς ἀκούσαι, ἐξυπνοὶ
 γίνονται καὶ τοῖς συνοῦσι ἀπηγγέλον. Θαῦμα δὲ
 πάντας εἶχεν ἐξαισίον τὸ δράμα ἀμφοτέρων διηγου-
 μένων. Διέμενε γοῦν σὺν τοῖς ἀσκηταῖς ὁ οὐκ ἔτι
 ἀνδροφόνος; ἄχρι τῆς τελευταῖς τὸν ἑαυτοῦ τρόπον
 διορθωσάμενος, οἷον ἀρνίον τι ἀκακὸν ἐκ λύκου μετα-
 βληθεῖς. Ἐπληροῦτο δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἡ προφητεία
 Ἡσαίου λέγοντος· Λύκοι καὶ ἄρνες ἅμα βοσκηθή-
 σονται, καὶ λέων καὶ βουὸς ἅμα φάγονται ἄχυρα. Ἦν
 γὰρ ἰδεῖν ἐκεῖ καὶ Αἰθίοπας σὺν τοῖς μοναχοῖς
 ἀσκούοντας, καὶ πολλοὺς ὑπερβάλλοντας ἐν ταῖς ἀρε-
 ταῖς· καὶ πεπληρωμένην ἐπ' αὐτοῖς τὴν Γραφήν,
 λέγουσαν· Αἰθιοπία προφθάσει· χεῖρα αὐτῆς τῷ
 Θεῷ.

Ἄλλοτε δὲ ἦσαν Ἕλληνας πρὸς Χριστιανούς κω-
 μήτας διαμαχόμενοι ὑπὲρ ὀρίων αὐτῶν. Πληθὸς δὲ
 ἦν ἑκατέρων ἐνόπλων, οἷς ἐπέστη ὁ Ἀπολλῶς εἰρη-
 νεύων. Ἀνθίστατο δὲ αὐτῷ ὁ καὶ ἑλλήνων πρόμαχος,
 Δεινός τις καὶ ἄγριος ὢν, διαβεβαιούμενος καὶ λέγων,
 Μὴ δώσω εἰρήνην ἄχρι θανάτου. Ὁ δὲ φησι πρὸς
 αὐτόν· Καὶ δὴ γενέσθω ὅπερ εἶπω. Οὐδεὶς γὰρ ἕτερος
 ἀναιρεθῆσεται πλην σοῦ. Ἔσται δὲ σοι θανόντι οὐχ ἡ
 γῆ τάφος, ἀλλὰ γαστέρες θηρίων καὶ γυπῶν πλησθή-
 σονται ἀπὸ σοῦ. Καὶ δὴ ὁ λόγος εὐθύς εἰς ἔργον γέ-
 γονεν, οὐδενὸς ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀναιρεθέντος
 πλην τοῦ προμαχοῦ ὃν καὶ χύσαντες ἐν τῇ ἄμμῳ,
 πρωτὶ εὗρον εἰς μέλη ἐσπαράγμενον ὑπὸ γυπῶν καὶ
 ὑαίνων. Οἱ δὲ ὡς ἶδον τὸ θαῦμα καὶ τὴν τοῦ λόγου
 ἐκθεασιν, πάντες τῷ Σωτῆρι πιστεύσαντες, προφήτην
 αὐτὸν ἀνεκήρυττον.

Ἦν δὲ ἔτι πρὸ τούτου ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ δρους ὁ
 ἄγιος Ἀπολλῶς σὺν πέντε τισὶν ἀδελφοῖς, οἱ πρῶτοι

πρὸς αὐτὸν ἐμαθητεύοντο, νεωστὶ τῆς ἐρήμου ἐλη-
 λυθότες. Ἐπῆλθε δὲ ἡ ἐορτὴ τοῦ Πάσχα, καὶ τὴν
 λατρείαν τῷ Θεῷ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἀποπληρώσαντες,
 ἐμελλον τὰ εὐρισκόμενα διαιτᾶσθαι. Ἦσαν δὲ καὶ
 ἄρτοι ὀλίγοι ζηροὶ, καὶ συνθετὰ τινὰ λάχανα. Καὶ
 δὴ πρὸς αὐτούς ὁ Ἀπολλῶς ἔφη· Εἰ πιστοὶ ἐσμεν,
 ὡ τέκνα, καὶ γνήσιοι τοῦ Χριστοῦ παῖδες, αἰτήσασθε
 ἕκαστος ὑμῶν παρὰ Θεοῦ ὃ καταθύμιον ἔχει πρὸς
 τὴν μετάληψιν. Οἱ δὲ αὐτῷ τὸ πᾶν ἐπέτρεψαν, ἀν-
 αξίους ἑαυτοὺς ἡγούμενοι ταύτης τῆς χάριτος. Φαιδρῶ
 δὲ τῷ προσώπῳ προσευξαμένου αὐτοῦ καὶ πάντων
 τῶ ἀμῆν εἰρηκότων, εὐθύς ἐπέστησαν τῷ σπηλαίῳ
 τινὲς ἄνδρες ἄγνωστοι, παντελῶς καὶ πόρρωθεν καὶ
 αὐτοὺς ἤκειν φάσκοντες, πάντα φέροντες ὅσα οὐδὲ
 εἰς ἀκοὴν αὐτῶν ἐληλύθει, καὶ ὅσα ἐν Αἰγύπτῳ οὐ
 γίνονται, καρποὺς παντοδαποὺς παραδείσου, στα-
 φυλάς, καὶ βόας, καὶ σῖκα, καὶ κάρμα παρὰ καιρὸν
 ἅπαντα εὐρημένα, καὶ μέλι, καὶ κηρία τινὰ, καὶ
 γάλακτος νεαροῦ στάμνον, καὶ νικολάους παρμεγέ-
 θεϊς ἄρτους δέκα καθάρους καὶ θερμοὺς ξένης τε
 χώρας αὐτοῖς κομιζομένης. Οἱ δὲ κομισάντες αὐτὰ
 ἄνδρες ἐπιδόντες μόνον ὡς παρὰ τινος μεγάλου ἀν-
 δρός καὶ πλουσίου ἀποσταλέντα εὐθύς μετὰ σπουδῆς
 ἀνεχώρησαν. Μεταλαβόντες δὲ τῶν ἰδωδύμων ἄχρι
 πεντηκοστῆς ἐξ αὐτῶν ἐπηρέσθησαν, ὥστε θαυμά-
 ζειν αὐτούς· καὶ λέγειν, ὅτι Ἀληθῶς ταῦτα παρὰ Θεοῦ
 ἀπεστάλησαν.

Εἰς δὲ τις τῶν μοναχῶν ἡξίου παραχρῆμα τὸν
 Πατέρα δεηθῆναι ὑπὲρ αὐτοῦ, χάριτός τινος ἀξιοῦ-
 σθαι. Προσευξαμένου δὲ αὐτοῦ, ἡ τῆς ταπεινοφρο-
 σύνης αὐτῷ δίδοται χάρις, καὶ τῆς πραότητος· ὡς
 θαυμάζειν πάντας ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπερβολὴν πραότη-
 τος κτησαμένου. Ἐξηγουντο δὲ ἡμῖν οἱ περὶ αὐτὸν
 Πατέρες ταύτας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, μαρτυρούντων
 αὐτῷ ταῦτα καὶ πολλῶν ἀδελφῶν.

Καὶ γὰρ λιμοῦ ποτε οὐ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου
 κατὰ τὴν Θηβαΐδα γενομένου, ἀκούσαντες οἱ προσο-
 κούντες τὰς πόλεις λαοὶ ὅτι περὶ οὐλοῦσιν ἄνθρωποι
 πολλὰς ἐξ ἀμνηστῶν ἐτρέφοντο, παρήσαν ὁμο-
 θυμαδὸν πρὸς αὐτὸν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, εὐλο-
 γίας ἅμα καὶ τροφὴν αἰτοῦντες. Ὁ δὲ μηδὲν δεδιὼς
 μὴ ποτε λήψῃ τῶν βρωμάτων, ἐδίδου πᾶσιν τοῖς
 ἐρχομένοις ἐκάστῳ τὸ αὐταρκές ἡμέριον. Ὑπολει-
 φθέντων δὲ τριῶν σπύριδων μεγάλων μόνον μετὰ
 τῶν ἄρτων, καὶ τοῦ λιμοῦ ἐπικρατοῦντος, προστάσσει
 εἰς μέσον φέρεσθαι τὰς σπυρίδας, ἅς οἱ μοναχοὶ κει-
 αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐσθίειν ἐμελλον, καὶ εἰς ὑπήκουον
 πάντων τῶν ἀδελφῶν, καὶ τῶν δούλων, εἶπε μεγάλη
 τῇ φωνῇ· Μὴ οὐχ ἰσχύει ἡ χεὶρ Κυρίου πληθύναι
 ταῦτα; καὶ τότε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Οὐ μὴ
 ἐκλείψῃ ἄρτος ἐκ τῶν σπυρίδων τούτων, ἄχρις ἂν
 κορεσθῶσιν ἅπαντες τοῦ νέου σίτου. Καὶ διαβεβαιώ-
 σαντο πάντες οἱ παραγενόμενοι τότε τετράμηνον πᾶ-
 σιν ἐπαρκέσει τοὺς ἄρτους. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ
 ἐλαίῳ καὶ σίτου πεπολήκεν ὡς παρεῖναι τὸν Σατα-
 νᾶν, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ, Μὴ Ἥλιος εἶ σὺ, ἡ ἕτερός τις
 τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, ὅτι ταῦτα τολμᾶς; Ὁ
 δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· Τί γάρ; οὐκ ἀνθρωποὶ ἦσαν οἱ
 ἄγιοι προφῆται καὶ ἀπόστολοι οἱ ταῦτα ἡμῖν ποιεῖν
 παραδῶσαντες; ἡ τότε παρῆν μὲν ὁ Θεός, νῦν δὲ
 ἀπεδήμησεν; δυνατὰ ὁ Θεός ἀεὶ ποιεῖν ταῦτα, καὶ

οὐδὲν ἀδυνατήσει αὐτῶ. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς ἀγαθός, οὐ δὲ ἄ ματος ἐσιωπήσαμεν ἐκάστοτε, παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀκούοντες;

Πολλὰ δὲ περὶ ἀσκήσεως καὶ πολιτείας ἡμῖν διαλεχθεὶς κατὰ μόνους πολλὰκις, καὶ περὶ τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἀδελφῶν, ἔλεγεν, ὅτι δεῖ ἐρχομένους τοὺς ἀδελφούς προσκυνεῖν. Οὐ γὰρ αὐτούς, ἀλλὰ τὸν Θεὸν προσεκύνησας· ἴδες γὰρ, φησί, τὸν ἀδελφόν σου, ἴδες Κύριον τὸν Θεὸν σου· παρὰ τοῦ Ἀβραάμ παρελήφσαμεν, εἰ καὶ δεῖ δεῖ εἶθ' ὅτε τοὺς ἀδελφούς πρὸς ἀνάπαυσιν παραβιάζεσθαι, παρὰ τοῦ Λῶτ μεμαθήκαμεν, παραβιασάμενο τοὺς ἀγγέλους, καὶ δεῖ εἰ δυνατόν τοὺς μοναχοὺς καθ' ἐκάστην ἡμέραν τῶν μυστηρίων κοινωνεῖν. Ὁ γὰρ μακρύνων ἑαυτοῦ ἀπὸ τούτων, μακρύνεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ συνεχῶς τοῦτο ποιῶν τὸν Σωτῆρα συνεχῶς ὑποδέχεται. Ἡ γὰρ σωτήριος φωνὴ φησιν, Ὁ ἐσθίων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, μένει ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Τοῦτο οὖν συμφέρει τοῖς μοναχοῖς, ὑπόμνησιν τοῦ σωτηρίου πάθους συνεχῶς ποιουμένοις, καὶ μεθ' ἡμέραν ἐτοιμοὺς εἶναι παρασκευάζειν ἑαυτοὺς τοιούτους, ὡς ἀξίους εἶναι πάντοτε πρὸς τὴν τῶν ἁγίων καὶ οὐρανίων μυστηρίων ὑποδοχὴν, ἐπεὶ καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν οὕτω καταξιούμεθα. Τὰς δὲ καθολικὰς νηστείας, φησί, μὴ ἐξὼν λύσειν ἀνευ πάσης ἀνάγκης. Ἐν γὰρ τετράδι ὁ Σωτῆρ παραδίδεται, ἐν δὲ τῇ παρασκευῇ σταυροῦται. Ὁ οὖν ταύτας λύων, συμπαραδίδωσι τὸν Σωτῆρα καὶ συσταυροῖ. Ἐὰν δὲ ἦκει πρὸς ἡμᾶς ἀδελφός, ἀναπαύσεως δεόμενος, νηστείας οὕσης, παραθήσεις αὐτῷ μόνω τὴν τράπεζαν. Εἰ δὲ μὴ βούλεται, μὴ ἀναγκάσης. Κοινὴν γὰρ ἔχομεν πάντες τὴν παράδοσιν. Ἐμέμφοτε δὲ πολλὰ τοὺς τὰ σιδηρὰ φέροντας, καὶ τοὺς κομῶντας. Οὗτοι γὰρ ἐνδοικνύουσι, φησί, καὶ τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν θηρῶσι· δέον αὐτοὺς μᾶλλον νηστείας ἐκλύειν τὸ σῶμα, καὶ ἐν κρυπτῷ τὸ καλὸν πράττειν. Οἱ δὲ οὗ τούτο, ἀλλὰ πᾶσιν ἑαυτοῦς φανεροὺς καθιστῶσι. Καὶ τί ἂν τις εἴποι τὰς διδασκὰς αὐτοῦ πάσα; παραπλησίως οὕτως αὐτοῦ τῇ πολιτείᾳ, ἃς οὐδὲ φράσαι τις οὐδὲ γράφαι κατ' ἄξιον δύνησεται; Πλείστα οὖν πολλάκις ἡμῖν καταμόνας ἄληθην τὴν ἐβδομάδα διαλεγόμενος, καὶ προπέμπων ἡμᾶς, ἔλεγεν· Εἰρήνην ἔχετε μετ' ἀλλήλων, καὶ μὴ ἀπ' ἀλλήλων εἰς ὄδον χωρίζεσθε.

Εἰπόντος δὲ τοῖς σὺν αὐτῷ ἀδελφοῖς, τίς ἂν ἐκὼν βούλοιο ἐξ αὐτῶν συμποπέμψαι ἡμᾶς ἄχρι τῶν ἄλλων Πατέρων, σχεδὸν ἅπαντας παρεκάλουν προθύμως συμποπέμψαι ἡμᾶς. Ὁ δὲ ἅγιος Ἀπολλῶς τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἐπιλεξάμενος, ἀνδρας ἱκανοὺς ἐν λόγῳ καὶ πολιτείᾳ, καὶ ἐμπείρους τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς καὶ Αἰγυπτιακῆς διαλέκτου, συμποπέμπων ἡμᾶς αὐτοῖς ἐνετέλλετο μὴ πρότερον ἀφίενοι ἡμᾶς πρὶν ἂν ἱκανῶς ἔχοιμεν τοὺς Πατέρας διους θεωρήσαντες. Οὐς ἂν βούληται τίς ἰδεῖν ἅπαντας, οὐκ ἂν φθάνοι διὰ παντός τοῦ βίου θεάσασθαι. Εὐλογήσας οὖν ἡμᾶς ἐξαπέστειλε, λέγων, Εὐλογήσαι ὑμᾶς Κύριος ἐκ Σιών, καὶ ἴδοιτε τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν.

Πορευομένων δὲ ἡμῶν κατὰ τὴν Ἐρημον ἐν μεσημβρίᾳ, ἐξαίφνης ὁρῶμεν σῶμα μεγάλο δράκοντος οἷά τε δοκοῦ διὰ τῆς ψάμμου ἐκλυσθείσης, καὶ ἰδόντες φόβῳ πολλῷ συνεσχέθημεν. Οἱ δὲ ὀδηγοῦντες ἡμᾶς ἀδελφοὶ παρεκάλουν ἡμᾶς μὴ δεδιέναι, ἀλλὰ

ὡς καὶ ἕτερον θαῦμα ἰδόντες ἐξεπλάγημεν, δίκαιόν ἐστιν εἰπεῖν. Ἐλθόντες γὰρ πρὸς αὐτὸν τρεῖς ἡμεῖς ἀδελφοὶ ἐγνωρίσθημεν πόρρωθεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ὁραθέντες, τῶν προακουσάντων παρ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἡμῶν πρὸς αὐτὸν ἀφίξεως· οἱ μετὰ σπουδῆς προσδραμόντες ὑπήνησαν ἡμῖν ψάλλοντες (τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἔθος ἐστὶν πρὸς πάντας τοὺς μοναχοὺς), καὶ προσκυνήσαντες ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, ἐφίλου ἡμᾶς, ἀλλήλοις ἐπιδοικνύοντες· Ἰδοὺ ἦκασιν οἱ ἀδελφοὶ περὶ ὧν ὁ Πατήρ πρὸς τριῶν ἡμερῶν προεῖρηκεν ἡμῖν, ὅτι Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔξουσι πρὸς ἡμᾶς τρεῖς ἀδελφοὶ ἀπὸ Ἱερουσολύμων ἐρχόμενοι. Καὶ οἱ μὲν προῆγον ἡμᾶς, οἱ δὲ ἠκολούθουν ὀπισθεν ἡμῶν ψάλλοντες, ἄχρις οὗ κλησίων αὐτῶν ἐφθάσαμεν. Ἀκούσας δὲ ὁ πατήρ Ἀπολλῶς τῆς φωνῆς τῶν ψαλλόντων, ὑπήνησεν ἡμῖν κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ τὸ πρὸς πάντας τοὺς ἀδελφούς. Καὶ ἰδὼν ἡμᾶς προσεκύνησας πρῶτος, ἐπὶ τὴν γῆν ἑαυτὸν ἐναπλώσας· καὶ ἀναστὰς ἐφίλησας. Καὶ εἰσαγαγὼν ὑπερῆξαστο. Καὶ τοὺς πόδας ἡμῶν νίψας χερσὶν οἰκταῖς, πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν προετρέψαστο. Τοῦτο δὲ πᾶσιν ἐποιεῖ τοῖς ἐρχομένοις πρὸς αὐτὸν ἀδελφοῖς. Οἱ γὰρ σὺν αὐτῷ ἀδελφοὶ οὐ πρότερον τῆς τροφῆς μετελάμβανον, πρὶν τῆς εὐχαριστίας τοῦ Χριστοῦ κοινωνήσωσι. Τοῦτο δὲ ἐποίουν κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν ἡμέριον· εἶθ' οὕτως διαιτηθέντες ἐκάθητο, ἀκούοντες αὐτοῦ διδάσκοντες· πάσας τὰς ἐντολάς ἄχρι τοῦ πρωθυπνίου. Ἐκείθεν δὲ οἱ μὲν ἐπὶ τὴν Ἐρημον ἐξ αὐτῶν ἀνεχώρουσαν ἀποστηθίζοντες τὰς Γραφὰς ἄληθην τὴν νύκτα· οἱ δὲ ἐκεῖ προσεκατέρουν ἀπαύστοις ὕμνοις τὸν Θεὸν εὐφημοῦντες ἄχρις ἡμέρας, οὐς ἐγὼ αὐτὸς αὐτοῖς ἔθεσα ἰθὺς ἡμέρας, ὡς ἐγὼ αὐτὸς αὐτοῖς ἔθεσα ἰθὺς ἡμέρας, ὡς ἐγὼ αὐτὸς αὐτοῖς ἔθεσα ἰθὺς ἡμέρας, καὶ μέχρι πρωτῆ οὐ παυσαμένους τῆς ψῆδης. Πολλοὶ γοῦν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν μόνον καθήχοντο ἐκ τοῦ θρους, καὶ τῆς εὐχαριστίας μετελάμβανον, καὶ πάλιν ἀνῆσαν ἀρκούμενοι τῇ πνευματικῇ μόνῃ τροφῇ ἄχρις ἄλλης ἐννάτης. Τοῦτο δὲ ἐποίουν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Ἦν δὲ ἰδεῖν αὐτοὺς ἀγαλλιωμένους κατὰ τὴν Ἐρημον. Οὐκ ἂν τις εἴποι ἐπὶ τὴν γῆν ταύτην τοιαύτην ἀγαλλίαι, οὐδὲ εὐφροσύνην σωματικὴν. Οὐδὲ στυγνὸς ἢ κατηφῆς τις ἦν ἐν αὐτοῖς· ἀλλ' εἰ τίς που καὶ στυγνάζων ἐφάνη, εὐθὺς ἐπίθετο παρ' αὐτοῦ ὁ πατήρ Ἀπολλῶς τὴν αἰτίαν, καὶ τὰ ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ἐκάστοτου ἀπήγγελεν. Ἐλεγε δέ· Οὐ χρὴ στυγνάζειν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ μέλλοντος βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομεῖν. Στυγνάζουσι μὲν, φησὶν, Ἕλληνες, κλαύσουσι δὲ Ἰουδαῖοι, πενήθουσι δὲ ἁμαρτωλοὶ, οἱ δὲ δίκαιοι εὐφρανθήσονται, καὶ οἱ τὰ γῆτινα μὲν φρονούντες ἐπὶ τοῖς γῆτινοις εὐφραίνονται, ἡμεῖς δὲ οἱ τηλικαύτης ἐλπίδος καταξιώθεντες, πῶς οὐχὶ διαπαντός εὐφρανόμεθα, τοῦ Ἀποστόλου ἡμᾶς παρορμῶντος πάντοτε χαίρειν, ἀδιαλείπτως προσεχέσθαι, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖν; Τί δ' ἂν τις εἴποι τὴν ἐν λόγοις αὐτοῦ χάριν, καὶ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ ἀρετάς, ἃς δι' ὑπερβολὴν θαύ-

dem adorat Deus, nunc autem peregre est profectus? Potest autem Deus hæc semper facere, et nihil erit quod ipse non possit. Si ergo Deus est bonus, cur tu malus? Quid vero non oportet nos quoque dicere ea quæ vidimus, nempe quod fratres ingrediebantur cum sportis, ad mensas panes afferentes, et cum comederent quingenti fratres ad salutem, eas rursus penas accipiebant?

Aliud quoque miraculum, quod videntes obstupimus, par est dicere. Cum enim ad eos venissemus spatio trium dierum, cogniti sumus, procul visi a fratribus, qui ex eo audierant de nostro ad eum adventu: qui quidem propere accurrentes nobis venerunt obviam psallentes, est enim hic mos apud omnes monachos. Et cum proni in terram adorassent, nos osculati sunt, nos sibi invicem ostendentes, et dicentes: Ecce venerunt fratres, de quibus pater noster dixit tribus ante diebus, dicendo: Post tres dies venient ad nos tres fratres, venientes Jerusalemis. Et alii quidem nos deducebant, alii vero nos retro sequebantur, psallentes, donec prope ipsum venimus. Cum autem audisset pater Apollo vocem psallentium, venit nobis obviam, ut mos ei erat erga omnes fratres; et cum nos vidisset, adoravit primus se in terra extendens; et cum surrexisset, est osculatus; et postquam introduxisset, oravit, et pedes nostros manibus lavit propriis, et hortatus est ad refectionem. Hoc autem faciebat omnibus fratribus qui ad ipsum veniebant. Qui enim cum ipso erant fratres, alimentum non prius accipiebant, quam Eucharistiæ Christi communicassent: hoc autem faciebant hora nona diei. Deinde cum sic comedissent, sedebant audientes eum docentem omnia præcepta, usque ad primum somnum. Illinc alii quidem ex ipsis secedebant in solitudinem, Scripturas tota nocte memoriter expromentes; alii vero illic perseverabant, assiduus hymnis Deum laudantes, ad diem usque: quos ego vidi his oculis, cum vespere hymnos cõpissent, usque ad matutinum non cessasse a cantu. Multi certe ex iis hora nona solum descendebant de monte, et Eucharistiam sumentes, rursus ascendebant, contenti spiritali nutrimento usque ad aliam nonam. Hoc autem multi ex iis faciebant multos dies. Licebat autem eos videre exsultantes in solitudine, adeo ut nullam ejusmodi aliam exultationem in terra videre liceat, nec lætitiã corporalem. Neque enim erat inter eos aliquis mœstus aut tristis; sed si quis videbatur præ se ferre tristitiã, statim pater Apollo ex eo rogabat causam, et quæ erant in occulto uniuscujusque cordis, renuntiabat. Dicebat autem: Non oportet esse tristes propter salutem, cum futuri simus hæredes regni cœlorum. Tristes autem, inquit, erunt gentiles, flebunt Judæi, lugebant peccatores; justis autem lætabuntur: et qui terrena quidem animo agitant, lætantur in rebus terrenis; nos autem qui tanta spæ digni sumus habitati, quomodo non lætamur perpetuo? cum nobis Apostolus suadeat, ut semper lætemur, et in omnibus gratias agamus (*I Thes. v.*). Quis autem dixit ejus

A in sermone gratiam, et reliquas ejus virtutes, quas propter summum miraculum siluimus, auditas utique ex ipso et ex aliis?

Cum autem de exercitatione et vitæ instituto nobiscum sæpe seorsum disseruisset, sæpe etiam dixit de suscipiendis monachis, quod oportet adorare fratres advenientes: Non enim ipsos, aiebat, sed Deum adorasti. Vidisti enim, inquit, fratrem tuum? Vidisti Dominum Deum tuum; et hoc, inquit, ab Abraham accepimus (*Gen. xviii*); et quod oporteat, inquit, nonnunquam cogere fratres ad refectionem, a Lot accepimus, qui coegit angelos (*Gen. xix*); et quod oportet, si fieri potest, monachos quotidie communicare sacramentis. Qui enim se ab eis procul amovet, Deus quoque procul ab eo recedit. Qui B autem hoc facit assidue, assidue suscipit Servatorem. Est enim, inquit, vox salutaris: Qui comedit carnem meam, et bibit meum sanguinem, manet in me, et ego in eo (*Joan. vi*). Hoc confert monachis salutaris passionis commemorationem continenter facientibus, quotidie etiam se præparare, ut omni tempore digni sint qui suscipiant celestia sacramenta, quandoquidem sic quoque consequitur remissionem peccatorum. Catholica autem et generalia jejunia non licet solvere sine ingenti necessitate; in quarta enim feria traditur Servator, et in parasceve crucifigitur; qui ea ergo solvit, Servatorem una tradit, et una crucifigit. Sed si ad vos veniat frater qui opus habet ut reficiatur cum sit jejunium, ipsi soli mensam apponite; sin autem nolit, ne cogatis, habemus enim communem traditionem. C Multum autem reprehendebat eos qui ferrum gestabant, et comam nutriebant. Hi enim, inquit, se ostentant et quærunt placere hominibus, cum oporteat ipsos potius corpus solvere jejuniis, et quod bonum est facere in occulto; ii vero non sic, sed se propalant omnibus. Et quid opus pluribus? Omnis enim ejus doctrina est ejus vitæ instituto similis, quam nec quis scribere potuerit nec dicere. Plurima ergo nobiscum seorsum, tota sæpe hebdomada disserendo, tandem dimittens dixit: Habete pacem inter vos, neque separemini in via.

Cum autem dixisset iis qui cum ipso erant fratribus, quisnam ex ipsis vellet nos deducere ad visitandos alios Patres, sanctus Apollo, tribus viris delectis qui valerent et sermone et vitæ instituto, erantque periti linguæ Græcæ et Romanæ et Ægyptiacæ, cum eis nos dimittens, iussit eis ne nos prius relinquerent quam satisfactum esset nostro videndorum Patrum desiderio: quos si quis vellet omnes videre, ad eos aspiciendos tota vita non sufficeret. Cum nobis ergo benedixisset, amandavit, dicens: Benedicat vos Dominus ex Sion, et videatis bona Jerusalem omnibus diebus vitæ vestræ (*Psal. cxvii*).

Nobis autem ambulantibus meridie per solitudinem, videmus tractum magni draconis, qui tanquam trabes erat protractus per arenam: quem cum vidissemus, nos magnus timor invasit. Qui autem nos ducebant fratres, hortati sunt ne timeremus,

sed essemus bono animo, et sequeremur draconis vestigium: Videbitis enim fidem nostram, cum ipsi simus eum manu nostra superaturi. Multos enim, inquit, et dracones et cerastas manu interfecimus, sicut scriptum est. In eis enim implebatur illud: Dedi vobis potestatem ambulandi super serpentes et scorpiones, et super omnem potestatem inimici (*Lucæ x*). Nos autem qui ferebamur incredulitate, et qui majori eram affecti formidine, rogabamus eos ne iremus per vestigia draconis, sed recta via. Unus autem frater ex ipsis, magna animi alacritate, cum nos eo in loco dimisisset, profectus est in solitudinem quærens belluam. Quam cum invenisset, non procul ab antro, magna voce exclamabat draconem esse in spelunca; et vocabat ipsos, ut ad se venirent visuri quid esset eventurum; et hortantibus nos alii fratribus ne timeremus, cum magno metu abiimus visuri belluam. Nobis autem repente occurrens frater unus, manu nos traxit in suum monasterium, dicens nos non posse ferre impetum belluæ, et maxime quod nondum vidissemus ta'lem, se vero sæpe vidisse ipsam belluam tam vasta magnitudine, ut quæ sit plus quam quindecim cubitorum. Cum nos ergo jussisset manere in loco, abiit ad fratrem, dicens ei ut recederet a caverna; conabatur enim ille a loco non recedere, priusquam interfecisset draconem. Cui cum persuasisset, eum ducit ad nos increpantem modicam nostram fidem. Quiescentes autem apud illum fratrem, qui circiter unum milliare remotum habebat monasterium, satis refecti sumus.

CAPUT LIV.

Vita abbatis Amun.

Ille autem nobis narrabat, in illo loco in quo ipse sedebat, fuisse virum sanctum, cujus ipse fuit discipulus, nomine Amun (*Ruff., l. II, cap. 8, vocat Ammonem*), qui in illo loco plurimas fecit virtutes; ad quem sæpe latrones venientes, accipiebant ejus panem et alimenta. Hæc ergo ægre ferens, cum uno die egressus esset in solitudinem, adduxit secum duos magnos dracones, et jussit eis ut in eo loco manerent, et portam custodirent. Homicidæ autem cum pro more venissent, et vidissent miraculum, præ stupore hiantes ceciderunt in faciem. Egressus autem invenit eos mutes, et fere seminortuos; et cum eos excitasset, probris eos affectit, dicens: Videte quantum estis læstis agrestiores; nam istæ quidem propter Deum nostræ parent voluntati, vos autem neque Deum timuistis, neque Christianorum castis reveriti religionem. Introductis autem eis in cellam, mensam apposuit, et monuit ut mores mutarent. Illi autem surgentes, protinus multis visi sunt meliores; non multo post autem ipsi quoque visi sunt eadem signa facere.

Aliquando autem, inquit, cum unus magnus draco propinquam vastaret regionem, et multa occideret animalia, quicunque habitabant juxta solitudinem, omnes simul venerunt ad Patrem, rogantes ut deceretur bellua ex eorum regione. Is autem eos ita

dimisit, ut qui eis tristitia affectis nihil prodesse posset. Mane autem surgens, venit in eum locum quo transitura erat bellua: postquam autem ter flexit genua ad orationem, in ipsum veniebat bellua, magno cum stridore gravem emittens anhelitum, et intumescens ac sibilans, tetrumque edens spiritum. Is autem nihil territus, ad draconem conversus, dixit: Vincet te Jesus Christus, Filius Dei vivi, qui est magnum cetum victurus. Idque cum dixisset, protinus disruptus est draco, per os omne virus evomens cum sanguine. Cum autem venissent rustici postridie, et illud magnum vidissent miraculum, et non ferrent spiritum, in animal multam arenam congeserunt, Patre illic eis astante, ad draconem enim licet mortuum non audebant accedere.

Puer autem, inquit, pascens cum repente vidisset adhuc vivum draconem, statim emota mente fuit exanimatus; jacuit itaque puer nihil spirans in loco tota die in solitudine. Cum eum autem sui vespere invenissent parum spirantem, totum inflatum et ecstasi, deducunt ad patrem, ignorantes causam ejus quod acciderat. Cum is autem orasset, et cum unxisset oleo, surrexit puer narrans id quod fuerat deprehensum. Qua re vir maxime motus, ad intermedium draconem est conversus.

CAPUT LIV.

Vita abbatis Copre (102) presbyteri.

Erat autem illic quidam presbyter, qui monasterium prope habebat in solitudine, Copres nomine (*Ruff., lib. II, cap. 9*): vir sanctus, prope novagenarius, præpositus fratrum quinquaginta, qui ipse quoque plures faciebat virtutes, morbis medens, et multas faciens curationes, et dæmones expellens, et res multas efficiens, atque adeo quasdam in nostris oculis. Is ergo postquam nos vidit salutavit, et pro nobis oravit, et postquam pedes nostros lavasset, sciscitatus est a nobis, quamnam in mundo berent; nos autem rogavimus, ut ipse nobis potius exponeret sui vitæ instituti virtutes, et quo modo esset Deus ei dona largitus, et quam ratione fuisset particeps ejus gratiæ. Is autem nulla eo nomine elatus superbia, nobis suam vitam narravit, et majorum suorum qui ipsam superarunt, quorum ipse vitæ institutum est imitatus: Non est, inquit, o fili, quod a me sit admirabile, si conferatur cum iis quæ in vita gesta sunt a Patribus nostris. Et cum narraret nobis Copres presbyter quæ recte et ex virtute gesta fuerant a Patribus, unus ex fratribus nostris dormitans, ut qui iis quæ dicebantur fidem nequaquam haberet, videt in ejus manibus librum admirabilem, scriptum litteris aureis, et canum virum astantem, et miraciter ej dicentem: Non audis attente lecturam, sed dormitas? Is autem conturbatus, nobis eum audientibus, statim quod audierat et viderat Romane exposuit. Eo autem hæc nobis adhuc dicente, venit quidam rusticus habens calathum arenæ, qui expectabat donec implessent narrationem: rogavimus autem nos presbyterum: Quid tibi vult rusticus cum arena? nobis respondit Pater, dicens:

μᾶλλον θαρβέειν· καὶ ἐπέχεσθαι τῷ ἴχνει τοῦ δράκοντος. Ὁφείθε γάρ, φησί, τὴν πίστιν ἡμῶν, μελλόντων αὐτῶν χειροῦσθαι. Πολλοὺς γάρ, φησί, καὶ δράκοντας, καὶ ἀσπίδας, καὶ κεραστάς ἐκ χειρὸς ἀνηρόκαμεν. Καὶ τὸ γεγραμμένον ἐπ' αὐτοῖς ἐπληροῦτο· Δίδωκα ὄψιν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω θφειων, καὶ σκορπέων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἡμεῖς οὖν ἀπιστία φερόμενοι, καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἐμφοβοὶ γένόμενοι, μὴ κατ' ἴχνος τοῦ δράκοντος, ἀλλὰ τὴν εὐθείαν βαδίξαι ἠξιοῦμεν αὐτούς. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀδελφός, ἀπὸ πολλῆς προθυμίας καταλιπὼν ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐπὶ τὴν ἔρημον ὤρησεν ἀνιχνεύων τὸ θηρίον, καὶ εὐρῶν οὐκ εἰς μακρὰν τὸν φωλεὸν, φωνῇ ἐβόα ἡμῖν, ἐν τῷ σπηλαίῳ εἶναι τὸν δράκοντα, καὶ ἐκάλει πρὸς αὐτὸν ὄψεσθαι τὸ ἐκθροσόμενον, προτροπομένων ἡμᾶς ἄλλων καὶ μὴ δεδιέναι. Ὡς δὲ ἡμεῖς μετὰ πολλοῦ φόβου ἀπήειμεν θρόμβοι τὸ θηρίον, συνήτησεν ἡμῖν ἐξαίφνης· εἰς ἀδελφός ἐκ χειρὸς αὐτοῦ Ἰλακὼν εἰς τὸ ἑαυτοῦ μοναστήριον, φάσκων μὴ δυνατοὺς ἡμᾶς εἶναι ὑπενεγκεῖν τὴν ὁρμὴν τοῦ θηρίου, καὶ μάλιστα ὅτι οὐδέποτε ἦμεν τοιοῦτόν τι ἑωρακότας· πολλάκις γάρ αὐτὸν ἔλεγεν ἑωρακεῖναι τὸ ζῶον, ὑπερμέγεθες ὑπάρχον καὶ ὑπερδεκαπέντε πήχεις ἔχον. Μένειν οὖν ἡμᾶς κλεύσας ἀπῆει ἐπὶ τοῦ τόπου πρὸς τὸν ἀδελφόν, πείθων μεταστῆναι τοῦ φωλεοῦ. Ἐπειρᾶτο γάρ ἐκεῖνος μὴ μεταστῆναι τοῦ τόπου πρὶν ἀνελεῖν τὸν δράκοντα. Καὶ δὴ πείσας αὐτὸν ἄγει πρὸς ἡμᾶς, τὴν ὀλιγοπιστίαν ἡμῶν μεμφάμενον. Ἀναπαυσάμενοι δὲ παρ' ἐκείνῳ τῷ ἀδελφῷ ὡς ἀπὸ ἐνὸς μιλίου τὸ μοναστήριον ἔχοντι ἰκτανῶς ἀνεκτησάμεθα.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Περὶ τοῦ ἀββά Ἀμμοῦν.

Διηγεῖτο δὲ ἡμῖν ἐκεῖνος γεγενῆσθαι κατ' ἐκείνων τὸν τόπον, ἐνθαπερ αὐτὸς ἐκαθέζετο, ἄνδρα ἅγιον ᾧ αὐτὸς ἐμαθητεύθη, Ἀμμοῦν ὀνόματι, πλείστας δυνάμεις ἐκ ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ποιήσαντα. Πρὸς δὲ πολλάκις ἐλθόντες οἱ λωποδύται τοὺς ἄρτους καὶ τὰς τροφὰς αὐτοῦ ἐλάμβανον. Ἐξελθὼν δὲ μιάς τῶν ἡμερῶν δύο δράκοντες μεγάλους ἐκ τῆς ἐρήμου πρὸς αὐτὸν συνηγάγετο, κλεύσας αὐτοῖς παραμένειν καὶ φυλάσσειν τὴν θύραν. Οἱ δὲ ἀνδροφόνοι ἐπελθόντες κατὰ τὸ ἔθος, καὶ θεασάμενοι τὸ θαῦμα, ἀχανεῖς γένόμενοι ὑπ' ἐκπλήξεως ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον. Ἐξελθὼν δὲ ἴδεν αὐτοὺς ἐννεοὺς γενομένους, καὶ σχεδὸν ἡμιθανεῖς· καὶ ἀναστήσας αὐτοὺς ὠνείδιξε λέγων· Ὅρατε πόσον ὑμεῖς ἀγριώτεροι τῶν θηρίων· οἱ μὲν γὰρ ἡμῶν διὰ Θεοῦ τοῖς βουλήμασι πείθονται, ὑμεῖς δὲ οὐδὲ τὸν Θεὸν ἐφοβήθητε, οὐδὲ τὴν τῶν Χριστιανῶν εὐλάβειαν ἐδουσηθήθητε. Εἰσαγαγὼν δὲ αὐτοὺς αὐτῷ κελίῳ παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἐνουθέτει μεταβαλεῖν ταῦ τρέπου. Οἱ δὲ παρ' αὐτῶν μεταναστάντες κρείττους πολλῶν ἀνεφάνησαν· μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ σημεῖα ἐπιτελοῦντες ὤφθησαν.

Ἄλλοτε δὲ, φησί, μεγάλου δράκοντος τὴν πλησίον χώραν λυμαينوμένου, καὶ τὰ πολλὰ τῶν ζῶων ἀναιρούοντος, ἦλθον οἱ προσοικουντες τὴν ἔρημον πάντες ὁμοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, δεόμενοι ἀφανισθῆναι ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τὸ θηρίον. Ὁ δὲ ὡς μὴδὲν δυνάμενος

αὐτοὺς ὠφελεῖν, λυπουμένους τοὺς ἄνδρας ἀπέλυσεν. Ἐωθεν δὲ ἀναστὰς ἐπὶ τὴν ἄβδν τοῦ θηρίου ἀπήρχετο. Ὡς δὲ ἐκλίνα τὰ γόνατα εἰς προσευχὴν ἐπὶ τρίτον, ἤρχετο πρὸς αὐτὸν τὸ θηρίον, βοιζήματι μεγάλῳ ἄσθμα δεινὸν προπέμπον, καὶ φυσοῦν, καὶ συρίζον, καὶ πνοὴν πονηρὰν ἀποπέμπον. Ὁ δὲ οὐδὲν φοβηθεὶς, ἐπιστραφείς τὸν δράκοντα, εἶπεν, Χειρώσεταί σε ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος διαχειρώσασθαι. Καὶ τοῦτο εἰπόντος εὐθύς ὁ δράκων ἐβράγη, πάντα τὸν ἴον μετὰ τοῦ αἵματος διὰ τοῦ στόματος ἐξεμέσας. Ἐλθόντες δὲ οἱ ἀγροικοὶ μεθ' ἡμέρας, καὶ τὸ μέγα θαῦμα ἐκεῖνο θεασάμενοι, καὶ τὴν πνοὴν μὴ φέροντες, ἄμμον πολὺν ἐπὶ τὸ ζῶον ἐσώρευσαν, παρεστῶτος αὐτοῖς ἐκεῖ τοῦ Πατέρος. Οὐ γὰρ ἐτόλμων προσεῖναι καίτοι νεκροῦ βντος τοῦ δράκοντος. Παῖς, φησὶν, ἄλλοτε ποιμαίνων, ἀθρόως ἔτι ζῶντα τὸν δράκοντα θεασάμενος, ἐν ἐκστάσει γένόμενος ἐλαίποφύχησεν. Ἐκεῖτο οὖν ἄπνους ὁ παῖς ἐν τῷ χωρίῳ παρὰ τὴν ἔρημον πᾶσαν ἡμέραν. Εὐρόντες δὲ αὐτὸν πρὸς ἐσπέραν οἱ ἴδιοι μικρὸν ἐμπνεόντα, πεφυσημένον ὄλον ἐκ τῆς ἐκστάσεως, ἄγρουσι πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγνοοῦντες τὴν αἰτίαν τοῦ συμβάντος αὐτῷ. Εὐξάμενος δὲ αὐτοῦ καὶ ἐλαίῳ αὐτὸν χρίσαντος, ἀνέστη ὁ παῖς διηγούμενος τὸ δραθὲν· ἔθεν μάλιστα ἀνιθθείς ὁ ἀνήρ, πρὸς τὴν ἀναίρεσιν ἐτράπη τοῦ δράκοντος.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ'.

Περὶ ἀββά Κόπρη πρεσβυτέρου.

Ἦν δὲ τις πρεσβύτερος ἔχων πλησίον ἐκεῖ μοναστήριον ἐν τῇ ἐρήμῳ, Κόπρης λεγόμενος, ἀνὴρ ἅγιος, ἐτῶν σχεδὸν ἐνενηκοντα, ἡγούμενος ἀδελφῶν πενητήκοντα· δς καὶ αὐτὸς πλείστας δυνάμεις ἐποίησε, θεραπεύων τὰς νόσους, καὶ ἰάσεις πολλὰς ἐπιτελών, καὶ δαίμονας ἀπελαύνων, καὶ πολλὰ θαύματα ἀποπραττόμενος, τινὰ μὲν καὶ ἐν ὄψεσιν ἡμετέραις. Ὡς γοῦν ἡμᾶς ἐθεάσατο, καὶ ὑπερεῖξατο, καὶ τοὺς πόδας ἡμῶν νίψας, ἠρώτα ἡμᾶς τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πραττόμενα· ἡμεῖς δὲ ἠξιοῦμεν αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν τῆς οἰκείας αὐτοῦ πολιτείας τὰς ἀρετὰς ὀφηγήσασθαι· καὶ πῶς αὐτῷ τὰ χαρίσματα ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο, καὶ ἐκ πῶς αὐτοῦ μεθόδου ταύτης εἰλήφει τῆς χάριτος. Ὁ δὲ μὴδὲν ὑπερήφανον λογισάμενος, ὀφηγεῖτο ἡμῖν τὸν ἑαυτοῦ βίον, καὶ τῶν αὐτοῦ προγενεστέρων καὶ μεγάλων καὶ πολλῶν μειζόνων αὐτοῦ γεγονόντων, ὧν τὴν πολιτείαν αὐτὸς ἐμιμείτο. Οὐδὲν γάρ, φησὶν, θαυμαστὸν τὸ ἐμὸν ἔργον, ὧ τέκνα, πρὸς τὸ τῶν Πατέρων ἡμῶν πολιτεύμα. Καὶ ὡς ἦν ἔτι ταῦτα διηγούμενος Κόπρης ὁ πρεσβύτερος, ἀπουυστάξας, εἰς ἐξ ὑμῶν ἀδελφός ἀπιστία περὶ τῶν λεγομένων φερόμενος, ὄρᾳ βίβλον θαυμαστικὴν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐπικειμένην χρυσοῖς γράμμασι γεγραμμένην, καὶ ἐφεστῶτα ἄνδρα τινὰ πολλὸν μετὰ ἀπειλῆς αὐτῷ λέγοντα· Οὐκ ἀκούεις προσεχῶς τοῦ ἀναγνώσματος, ἀλλὰ νυστάξεις; Ὁ δὲ παραχθεὶς εὐθύς ἡμῖν τὸ ἀκροῦμενον καὶ ὄφθην Ῥωμαῖσι ἐξέφηνεν. Ἐτι δὲ τοῦτου λαλοῦντος πρὸς ἡμᾶς ταῦτα, ἐπῆλθέ τις ἀγροῖκος κλάβων ἔχων μεστὴν ψάμμου· καὶ παρείστηκει ἐκδεχόμενος πληρῶσαι αὐτὸν τὴν διήγησιν. Ἐπυνηθάνομεθα δὲ ἡμεῖς αὐτοῦ τοῦ πρεσβυτέρου, Τί

δρα θέλει ὁ ἀγροίκος μετὰ τῆς ψάμμου; Ἀπεκρίνατο δὲ πρὸς ἡμᾶς ὁ Πατὴρ λέγων· Τέκνα, οὐκ ἔχρησεν μὲν ἡμᾶς καυχᾶσθαι πρὸς ὑμᾶς, οὐδὲ ἐξείπειν τὰ τῶν Πατέρων κατορθώματα, ἵνα μὴ ἐπαρθέντες κατὰ διάνοιαν, τὸν μισθὸν ἀπολέσωμεν. Διὰ δὲ τὴν ὑμῶν σπουδὴν καὶ ὠφέλειαν, ὅτι ἐκ τοσούτου μήκους, πρὸς ὑμᾶς ἐληλύθατε, οὐ ζημειώσω ὑμᾶς τῆς ὠφελείας, ἀλλ' ἄπερ δι' ἡμῶν ὁ Θεὸς ὠκονόμησε, παρόντων τῶν ἀδελφῶν διηγήσομαι.

Ἄκαρπος ἦν ἡ πλησίον ἡμῶν χώρα, καὶ οἱ κεκτημένοι αὐτὴν ἀγροίκοι σπείραντες σίτον μόλις ἐν διπλῷ τὸ σπέρμα ἐθέριζον. Σκώληξ γὰρ γεννώμενος ἐν τῷ στάχυϊ ὄλον τὸν ἀμνητὸν διέφθειρεν. Οἱ δὲ κατηγοθέντες γεωργοὶ παρ' ἡμῶν καὶ Χριστιανοὶ γεγονότες, ἤξιον ἡμᾶς εὐχεσθαι ὑπὲρ τοῦ θρισμοῦ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτούς· Εἰ ἔχετε πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἐρημικὴ αὐτῆ ψάμμος ὑμῖν καρποφορήσει· οἱ δὲ οὐδὲν ἀναβαλλόμενοι, τῆς ψάμμου ταύτης τῆς παρ' ἡμῶν πατουμένης τοὺς ἑαυτῶν κόλπους πληρωσάντες, εὐλογοῦντες προσέφερον ἀξιούντες. Ἐγὼ δὲ ὡς ἠξιάμηνα αὐτοὺς κατὰ τὴν πίστιν αὐτῶν γενέσθαι, ἔσπειραν αὐτὴν σὺν τῷ σίτῳ ἐν ταῖς χώραις· καὶ ἐξαίφνης πολύκαρπος αὐτῶν ἡ χώρα γεγένηται παρὰ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου. Τοῦτο οὖν ποιεῖν ἔθος ἔχοντες, κατ' ἐνιαυτὸν ἡμῖν ἐνοχλοῦσιν. Ἐν δὲ μοι μάγα, φησὶν, ὁ Θεὸς πολλῶν παρόντων θαῦμα παρέσχεν. Κατελθὼν γὰρ ἐγὼ ποτε ἐν τῇ πόλει, εὗρον ἄνδρα τινὰ Μανιχαῖον, τοὺς δῆμους ἀποκλανήσαντα· ὡς δὲ πείθειν αὐτὸν δημοσίᾳ οὐκ ἔδυνάμην, στραφεὶς πρὸς τὸ πλῆθος, εἶπον, Πυρὰν μεγάλην εἰς τὴν πλατείαν ἀνάψατε, καὶ εἰσερχώμεθα ἀμφω ἐν τῇ φλογί. Καὶ εἰ τις ἡμῶν ἀφλόγιστος διαμαίη, οὗτος ἔχει τὴν καλὴν πίστιν. Ὡς δὲ γέγονε τοῦτο, καὶ οἱ ὄχλοι ἐν σπουδῇ τὴν πυρὰν ἀνῆψαν, εἶκον αὐτὸν μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ πῦρ. Ὁ δὲ φησιν, Ἐκαστος ἡμῶν κατὰ μόνος εἰσελθέτω, καὶ πρῶτος εἰσελθεῖν ὀφείλει αὐτὸς ὁ προστάξας. Ὡς δὲ ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ κατασφραγισάμενος εἰσελήλυθα, ἡ φλόξ ὡδε κάκει διαμερισθεῖσα οὐ παρηνόχησέ μοι, ἡμῶριον ἐν αὐτῇ διατρέψαντι. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι τὸ θαῦμα ἀνεβόησαν, καὶ ἠνάγκαζον πάλιν κάκεινον εἰς τὴν πυρὰν εἰσελθεῖν. Ὁ δὲ ὡς οὐκ ἠθέλε δειδιῶς, λαθόντες αὐτὸν οἱ δῆμοι εἰς μέσον ὤθησαν, καὶ περιφλογοσθεὶς ὄλω, ἀτίμως τῆς πόλεως ἐξεβρίφη, τῶν δῆμων κραζόντων, Τὸν πλάνον ζῶντα καύσατε· ἐμὲ δὲ ἀναλαθόντες ὁ ὄχλος καὶ εὐφημοῦντες, εἰς τὴν ἐκκλησίαν προέπεμψαν.

Ἄλλοτε δὲ μοι παριόντος διὰ ναοῦ τινος, τινὲς τῶν ἔθνων τοῖς εἰδωλοῖς αὐτῶν ἐθυσίαζον· εἶπον δὲ αὐτοῖς· Εἰ λογικοὶ ὄντες, ἀλόγοις τί θύετε; καὶ ὑμεῖς αὐτῶν ἔστε λοιπὸν ἀλογώτεροι. Οἱ δὲ ὡς καλῶς εἰπόντι εὐθέως μοι ἠκολούθησαν, τῷ Σωτῆρι πιστεύσαντες.

Κήπου δὲ μοι ποτε ἐν τῇ πλησίον χώρᾳ ὑπάρχοντος διὰ τὴν ἐρχομένην πρὸς ἡμᾶς ἀδελφότητα, καὶ ἐνός τινος αὐτὸν πένητος ἐργαζομένου, εἰσῆλθέ τις τῶν Ἑλλήνων συλῆσαι τὰ λάχανα. Ὡς δὲ συλῆσας ἀπῆλθεν, ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας ἔψεν αὐτὰ οὐκ ἔδυνάτο, ἀλλ' ἔμειναν ἐν τῷ λέβητι οἷά περ καὶ ἐλήφθησαν. μὴ θερμαινόμενον ὄλωσεν τοῦ ὕδατος. Ἐν αὐτῷ δὲ γενόμενος ὁ ἀνὴρ, ἀναλαθὼν τὰ λάχανα,

πρὸς ἡμᾶς διεκόμισεν, παρακαλῶν συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ πλημμέλημα, καὶ γενέσθαι Χριστιανός. Ὅπερ καὶ γέγονεν. Ἦσαν γὰρ κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ξένοι πρὸς ἡμᾶς ἐλθόντες ἀδελφοί, δι' οὓς μάλιστα ἐπιτηδεῖως ἡμῖν τὰ λάχανα προσηνέχθη. Μεταλαθόντες οὖν ἐξ αὐτῶν, εὐχαριστήσαμεν τῷ Θεῷ, διπλῆν εὐφροσύνην ποιησάμενοι, τὴν τε τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίαν καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἀνάπαυσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ'.

Περὶ ἀβδῶ Σούρους.

Ἀβδᾶ Σούρους δὲ ποτε καὶ ἀβδᾶ Ἦσατας, καὶ ἀβδᾶ Παῦλος συνέντευχον ἀλλήλοις, ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ ἀσκηταί, τὸν μέγαν ὁμολογητὴν ἀβδᾶ Ἀνοῦθ ἐπισκεψόμενοι. Ἀπέειχεν δὲ αὐτῶν τρεῖς μόνος τὸ διάστημα. Καὶ φασὶ πρὸς ἀλλήλους· Ἐπιδειξάτω ἕκαστος ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν, καὶ ὅπως κατὰ Θεοῦ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τετίμηται. Ἀβδᾶ Σούρους δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη· Αἰτοῦμαι παρὰ τοῦ Θεοῦ δῶρον, ἀκαμάτους ἡμᾶς φθάσαι ἐπὶ τοῦ τόπου ἐν δυνάμει τοῦ Πνεύματος· καὶ μόνον εὐξαμένῳ αὐτοῦ, πλοῖον ἔτοιμον εὐρέθη παραχρῆμα, καὶ ἄνεμος ἐπιτήθειος, καὶ ἐν ῥοπῇ εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ τόπου ἀνελθόντες κατὰ τοῦ ῥεύματος.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Περὶ καὶ ἀβδῶ Ἦσατων.

Ἦσατας δὲ φησὶ πρὸς αὐτούς, Καὶ τί θαυμαστόν, ὦ φίλοι, ἂν συναντήσῃ ἡμῖν ὁ ἀνὴρ ἐκάστου τὰς πολιτείας διαγορευῶν;

ΚΕΦΑΛ. ΝΖ'.

Περὶ καὶ ἀβδῶ Παύλου.

Παῦλος δὲ φησὶ πρὸς αὐτούς· Εἰ ἀπεκάλυψε καὶ ἡμῖν ὁ Θεός, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναλαμβάνει τὸν ἀνθρώπον; Ὡς δὲ προῆλθεν ἐμπροσθεν τοῦ τόπου, ὁ ἀνὴρ αὐτοῖς ἀπαντήσας ἠσπάζετο. Ὁ δὲ Παῦλος φησὶ πρὸς αὐτόν· Φράσον ἡμῖν τὰ σεαυτοῦ κατορθώματα· μεθαύριον γὰρ πρὸς Θεὸν ἀπελεύσῃ.

ΚΕΦΑΛ. ΝΗ'.

Περὶ καὶ ἀβδῶ Ἀνοῦθ.

Εἶπε δὲ ἀβδᾶ Ἀνοῦθ πρὸς αὐτούς· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ κάμει ταῦτα γνωρίσας, καὶ τὴν ὑμῶν παρουσίαν καὶ πολιτείαν. Εἶπόν δὲ ἐκάστου τὰ κατορθώματα, καὶ τὰ ἑαυτοῦ λοιπὸν ἐξηγεῖτο, λέγων· Ἐξ οὗ τὸ Σωτήριος ὄνομα ἐπὶ τῆς γῆς ὠμολόγησα, οὐ προῆλθε ψεῦδος ἐκ τοῦ στόματός μου, γῆτινον οὐδὲν διητήθη, τοῦ ἀγγέλου με ἡμέριον τρέφοντος τὴν οὐράνιον τροφήν· οὐδὲ ἑτέρου τινὸς ἐπιθυμία ἀνῆλθεν εἰς τὴν καρδίαν μου, πλὴν ἡ τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲ ἀπέκρυψεν ὁ Θεός τι τῶν ἐπιγγελῶν, ὃ οὐκ ἐγνώρισέ μοι. Οὐκ εἴητε φῶς τοῖς ὀφθαλμοῖς μου· οὐκ ἐν ἡμέρᾳ ὑπνωσα, οὐκ ἐν νυκτὶ ἀνεπαυσάμην, τὸν Θεὸν ἐκζητῶν, ἀλλὰ ἀγγελός μοι παρῆν αἰεὶ, τὰς τοῦ κόσμου δυνάμεις ἐπιδικυῶν· τὸ φῶς τῆς διανοίας μου οὐκ ἐσβέσθη· πᾶν αἴτημα παρὰ Θεοῦ μου εὐθύς ἐλάμβανον. Ἴδον πολλάκις μυριάδας ἀγγέλων τῷ Θεῷ παρεστῶσας· ἴδον χοροὺς δικαίων· ἴδον μαρτύρων ἀθροίσματα· ἴδον πάντων τὸ ἔργον τῶν τὸν Θεὸν εὐφρυνόντων· ἴδον τὸν Σατανᾶν πυρὶ παραδιδόμενον· ἴδον τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ κολαζομένους· ἴδον τοὺς δικαίους αἰωνίως εὐφραίνομένους. Ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα πολ-

Filloli mei, non oportebat me gloriari apud vos. neque ea enuntiare quæ gesta sunt a Patribus; ne merito elati amittamus mercedem: propter studium autem vestrum et utilitatem, quod tam procul ad nos venistis, non fraudabo vos utilitate; sed quæ per nos Servator gessit, narrabo præsentibus fratribus.

Sterilis erat ager qui est prope nos, et rustici qui ipsum possidebant, seminantes, vix semen duplicatum metebant; vermis enim nascens in spica, totam messem corrumpibat. Agricola autem catechismo a nobis instituti, et effecti Christiani, rogarunt nos ut oraremus pro messe. Dixi autem eis: Si habetis fidem in Deum, vel arena deserti fructum vobis effe-ret. Si autem nihil conctati, cum hac arena, quæ a nobis calcatur, sinus impleant, attulerunt, rogantes ut benediceremus. Postquam autem sum precatus ut illis fieret secundum ipsorum fidem, ipsi eam cum frumento seminarunt in arvis suis; et repente eorum ager ita multiplicavit fructum, ut omnem superaret Ægyptum. Hoc ergo facere soliti, nobis quotannis exhibent molestiam. Unum autem, inquit, magnum miraculum præbuit mihi Deus multis præsentibus. Cum enim in civitatem aliquando descendissem, inveni quemdam virum Manichæum qui populos seduxerat; cum autem non possem ei publice persuadere, dixi convorsus ad multitudinem: Magnum rogam in platea accendite, et ingrediamur in flammam; et qui ex nobis illæsus a flamma manserit, is habet bonam fidem. Postquam autem hoc factum est, et turbæ rogam cito accenderunt, ipsum mecum traherant in ignem. Is autem dicit: Unusquisque seorsum ingreditur, debe-que primus ingredi qui fuisseti. Cum autem in nomine Christi signatus essem ingressus, flamma in hanc et illam partem divisa, me nulla affectit molestia, cum semihoram in ea essem moratus. Turbæ autem viso miraculo exclamarunt, et cogebant illum pyram pervadere, is autem nolebat, timore affectus. Cum eum autem accipissent populi, in medium protruserunt; et totus flamma ambustus, ejectus est e civitate, clamantibus populi: Planum viventem exurite. Me autem turbæ accipientes, et laudibus prosequentes, deduxerunt in ecclesiam.

Cum autem ego aliquando per quoddam templum transirem, quidam ex gentibus suis idolis sacrificabant. Dixi autem eis: Cur cum sitis participes rationis, sacrificatis iis quæ earent ratione: vosque estis de cætero iis magis expertes rationis? Illi autem, ut qui recte dixissem, me statim sunt secuti, credentes Servatori.

Cum autem esset mihi aliquando hortus in agro propinquo, propter eam quæ ad nos veniebat fraternitatem, et quidam pauper eum operaretur, ingressus est quidam gentilis, ut furaretur olera: ubi vero ea suffuratus recessisset, eaque tribus horis non potuisset coquere, sed mansisset in lebetæ qualis acceperat, nupte quod aqua minime caleficeret, vir se colligens, accepta olera ad nos detulit, rogans ut sibi

A condonaretur erratum, et ut fieret Christianus, quod etiam factum est. Erant autem hac ipsa hora hospites fratres qui ad nos venerant: propter quos tempestive admodum ad nos allata sunt olera. Quæ cum comelissemus, egimus Domino gratias, duplici accepta lætitia, et ex salute hominis, et ex refectione fratrum.

CAPUT LV.

Vita abbatis Suri.

Abbas autem Surus, inquit, et Isaias (*Ruff.*, l. n, cap. 10), et Paulus sibi invicem repente occurrerunt ad fluvium, viri pii et egregii exercitatores, invisuri magnum abbatein Anuph. Distabat autem eorum intervallum tribus mansionibus; et dicunt ad se invicem: Ostendat unusquisque nostrum suam vitæ institutum, et quemadmodum fuit in hac vita a Deo honoratus. Abbas autem Surus dixit eis: Peto a Deo donum, ut nos virtute spiritus indefessi ad locum perveniamus; et cum ipse solum orasset, inventum est protinus paratum navigium, et ventus secundus, et momento temporis inventi sunt in loco, cum ad-verso flumine navigassent.

CAPUT LVI.

Vita abbatis Isaiæ.

Isaias autem dicit eis: Et quid mirum, o amici, si vir nobis occurrerit, qui vitam varret unuscujusque (*Ruff.*, lib. n, cap. 10)?

CAPUT LVII.

Vita abbatis Pauli.

Paulus autem dicit eis: Si Deus nobis revelaverit quod post tres dies assumit hominem? Cum autem paulo ulterius processissent, vir eis obviam factus eos salutavit; Paulus autem ei dicit: Dic nobis quæ recta gessisti; nam post crastinum diem abibis ad Deum (*Ruffin.*, l. n, cap. 10).

CAPUT LVIII.

Vita abbatis Anuph (103).

Dixit autem eis Anuph: Benedictus Deus, qui mihi hæc quoque signavit, et vestrum vitæ institutum et adventum (*Ruffin.*, l. n, cap. 10). Cum autem dixisset quæ unusquisque eorum recte gesserat, exposuit deinceps, quæ ipse fecerat, dicens: Ex quo Servatoris nomen professus sum in terra, ex ore meo non est egressum mendacium: humani cibi nihil sumpsi, me cælesti alimento alente quotidie angelo: nullius alterius rei cupiditas in cor meum ascendit, præterquam Dei; nihil ex rebus terrenis occultavi mihi Deus, quod non significaverit et ostenderit mihi. Non interdium somnum cepi, non noctu requievi, Deum quærens: Una mihi semper adfuit angelus, mundi ostendens potestates; lumen cogitationis meæ nunquam fuit extinctum; omnem petitionem accepi a Deo protinus. Vidi sæpenumero Deo assistentes myriades angelorum, vidi choros justorum, vidi martyrum congeriem, vidi monachorum vitæ institutionem; vidi opus autem omnium Deum laudantium. Vidi Satanam igni traditum, vidi angelos ejus paucos, vidi justos lætantes in æternum. Hæc et multa alia narrans. tertio die tradit animam; eamque sta-

im suscipientes angeli et chori martyrum, in colos sustulerunt, ijsis videntibus et hymnos audientibus.

CAPUT LIX.

Vita abbatis Hellenis (104).

Quidam autem alius pater, qui vocabatur abbas Hellen (*Ruffin., lib. II, cap. 11*), cum ab ineunte ætate se fortiter exercuisset, sæpenumero ignem gestabat in sinu, incitans eos qui prope erant fratres ad ostendenda signa, dicens eis: Si vos vere exercetis, virtutis signa de cætero ostendite. Aliquando autem cum per se esset in solitudine, incessit eum mellis desiderium; cum vero illico favos invenisset sub petra, dixit: Recede a me intemperans cupiditas; scriptum est enim: Spiritu ambulate, et desiderium carnis non perficietis (*Gal. v*), eisque relictis abiit. Cum autem jam tres hebdomadas jejunasset in solitudine, inventis qui disjecti erant fructibus, dixit: Non comedam, neque attingam aliquid ex iis, ne fratrem meum scandalizem, nempe meam animam; scriptum est enim: Non in alimento solum vivit homo (*Math. IV; Lucæ IV*). Cum autem adhuc aliam jejunasset hebdomadam, postea dormitavit; et veniens angelus in somnis, ei dixit: Surge et tolle ea quæveniuntur, et comede. Is autem surrexit, et circumquaque aspiciens, videt fontem in orbem herbas delcatas germinasse. Cum autem et potum sumpsisset, et comedisset olera, affirmabat nihil unquam sibi fuisse jucundius. Cum parvam autem speluncam in loco invenisset, mansit illic paucos dies jejunus. Ubi autem egebat alimento, orabat flexis genibus: ei autem protinus apponebantur esculenta omnia, et panis calidus, et olivæ, et varii fructus.

Aliquando autem invisit fratres suos; et cum eos multum monuisset, contendebat in desertum, afferens quædam ad usum necessaria. Cum autem vidisset quosdam onagros pascentes, ait ijsis: In nomine Jesu Christi, veniat unus ex vobis, et suscipiat onus meum. Is autem statim ad ipsum accessit. Cum autem supellectilem ei imposuisset, et ei insedisset, uno die pervenit ad speluncam. In sole vero ab eo positus panibus et fructibus, cum ad ea venissent forte, ut solent ad fontem, et panes solum tetigissent, mortuæ sunt.

Accessit autem aliquando ad quosdam monachos, cum esset dies Dominicus, et dixit eis: Cur hodie non egistis synaxim? Cum ii autem aperte dicerent: Eo quod non venerit presbyter, dixit eis: Ego ibo et eum vocabo. Ii autem dixerunt, non posse aliquem transmittere alveum propter altitudinem. Quinetiam dicebant eo in loco esse belluam maximam, nempe crocodilum, qui multos homines consumpserat. Is autem non cunctatus, statim surgens profectus est ad vadum: quem cum bellua statim tergo excepisset, ad partem ripæ ulterioris transvexit. Cum autem in agro invenisset presbyterum, rogavit ne despiceret fraternitatem. Ille autem eum videns multis consutis pannis obsutum, rogavit undenam pannum habuisset, dicens: Habes vestem animæ pulcherrimam, o frater: ejusque humilitatem et fru-

galitatem admiratus, eum secutus est abeuntem ad fluvium. Cum autem qua transveherentur cymbam non invenissent, vocem emisit abbas Hellen, advocans crocodilum. Is autem ei statim obediens aderat, tergum substernens: rogavit autem presbyterum at cum eo ascenderet; is vero timore affectus, cum vidisset belluam, retrocessit. Cum autem eum teneret admiratio, et eos qui trans fluvium habitabant fratres, videntes eum cum bellua transmittentem alveum, ille ascendens in terram, una secum attraxit belluam, dicens, melius esse ei ut moreretur, quam interemptarum animarum acquireret supplicium. Ea autem cadens, protinus est mortua.

Tres autem dies permanens apud fratres, sedebat, docens eos præcepta, et quæ erant occulta uniuscujusque consilia aperte enuntians: hunc quidem dicens vexari a fornicatione, illum vero a vana gloria, alium a deliciis, alium ab ira, et alium quidem pronuntiabat esse mitem, alium vero pacificum: illorum quidem vitia, horum vero virtutes arguens. Hæc autem audientes, mirabantur dicendo revera ita esse. Eis autem dixit: Parate nobis olera, hodie enim ad nos venient plures fratres. Cum illi autem adhuc pararent, supervenientes fratres se invicem salutarunt.

Rogavit autem eum quidam ex fratribus, volens una cum eo degere in deserto. Eo autem dicente non posse illum sustinere tentationes dæmonum, is contentiosius se omnia toleraturum asseveravit. Cum eum autem excepisset, jussit habitare in alia spelunca. Ad eum autem noctu adventantes dæmones, eum suffocare aggrediebantur, cum eum primum terribus perturbassent cogitationibus. Ille autem excurrentes renuntiavit abbati Helleni quæ evenerant. Ipse autem cum loco figuram impressisset, jussit eum deinde manere secure. Cum autem aliquando panes ei defecissent in spelunca, adventans angelus in figura fratris ei attulit nutrimentum.

Rursus autem ipsam aliquando quærentes fratres decem numero, errabant per solitudinem, septimo jam die jejuni permanentes; cum vero eos invenisset, jussit in spelunca quiescere, illi vero eum victus admonuerunt. Ille qui nihil habebat quod eis apponeret, dixit eis: Potens est Deus mensam parare in deserto. Statim autem quidam adolescens de pontone ipsi orantibus pulsavit fores. Cum autem aperuisset, viderunt adolescentem habentem magnam sportam panis et olivarum. Iis autem susceptis, comederunt, Deo agentes gratias, cum adolescens statim evanuisset. Hæc et alia multa miracula cum nobis narrasset Pater Copres, nosque benigne et humaniter tractasset, induxit in suum hortum, ostendens nobis palmas, et alias arbores frugiferas quas ipse plantavit in solitudine, admonitus a fide rusticorum, quibus dixit: Potest desertum fructus producere iis qui fidem habent in Deum. Postquam enim vidi, siebat eos qui aream seminaverant, et eorum agrum fructum tulisse, ipse quoque idem aggressus, idem sum consecutus.

λάκις ἡγούμενος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας παραβίβωσι τὴν ψυχὴν. Τὴν δὲ εὐθὺς ἄγγελοι ὑποδεξάμενοι καὶ χοροὶ μαρτύρων, εἰς οὐρανοὺς ἀνήγον αὐτῶν ὁράντων καὶ ἀκούοντων τοὺς ὕμνους.

ΚΕΦΑΛΑ. ΝΘ΄.

Περὶ Ἀββᾶ Ἑλλήν.

Ἄλλος δὲ τις Πατὴρ Ἀββᾶ, Ἑλλῆν καλούμενος, παιδῶθεν τὴν ἀρετὴν ἐξασκήσας, τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἀδελφοῖς πολλὰκις πῦρ ἐν κόλπῳ ἐδότασεν, ἐρεθίζων αὐτοὺς προβαίνειν εἰς ἐπιδείξιν τῶν σημείων, λέγων αὐτοῖς, Εἰ κατὰ ἀλήθειαν ἀσκεῖτε, τὰ σημεῖα λοιπὸν τῆς ἀρετῆς ἐπιδείξασθε. Ἄλλοτε δὲ αὐτῷ κατ' ἑαυτὸν γενομένῳ, ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν ἐπιθυμίᾳ μέλιτος, εὐθὺς δὲ ὑπὸ πέτρῳ κηρία εὐράμενος, φησὶν, Ἄπελθε ἀπ' ἐμοῦ, ἢ ἀκόλαστος ἐπιθυμία· γέγραπται γάρ, Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελήσητε, καὶ καταλιπὼν αὐτὰ ἀπὸ λήθη. Ἦδῃ δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ τρεῖς ἑβδομάδας νηστεύοντος, ὁπώρας εὐρῶν ἐβρίμμενας, εἶπεν· Οὐ μὴ φάγω, οὐδὲ ἄψωμαί τινας ἐξ αὐτῶν, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίω, σουτέσει τὴν ψυχὴν. Γέγραπται γάρ, Οὐκ ἐπὶ τροφῇ μόνῃ ζήσεται ἄνθρωπος. Νηστεύσας δὲ καὶ ἄλλην ἑβδομάδα, ὕστερον ἀπενύσταξε· καὶ εὐρῶν ὁ ἄγγελος κατ' ὄναρ, φησὶ πρὸς αὐτὸν, Ἀναστὰς τὰ εὐρισκόμενα φάγε. Ὁ δὲ ἐξανέστη, καὶ κύκλιπ περιβλεπόμενος ὄρξ πηγῆν βοτάνας πρυφερὰς κύκλιπ βλαστήσασαν. Μετελιπὼς δὲ τοῦ πότου καὶ τῆς τροφῆς τῶν λαχάνων, διεβδαιούτο μὴδὲν ἥδύτερον αὐτῶν πῶποτε γεύσασθαι. Σπήλαιον δὲ εὐρῶν μικρὸν ἐν τῷ τόπῳ, ἔμεινεν ἐκεῖ ὀλίγας ἡμέρας ἄσιτος. Ὡς δὲ λοιπὸν τροφῆς ἐδέετο, κλίνας τὰ γόνατα ἠύχαστο. Εὐθὺς δὲ αὐτῷ πάντα τὰ τῶν βρωσίμων παρέκειντο, καὶ ἄρτοι θερμοὶ, καὶ ἑλαῖαι, καὶ ὁπώρα τις διάφορος.

Ἐπεσκέψατο δὲ ποτε τοὺς ἑαυτοῦ ἀδελφούς, οὗς καὶ πολλὰ νουθετήσας ἐπὶ τῆν ἔρημον ἐσπευδεν, ἐπιχομιζόμενος τινα τὴν εἰς τὰς χρεῖας ἐπιτηδείων. Ἰδὼν δὲ ὀνόγγρους τινὰς βοσκομένους, φησὶ πρὸς αὐτάς· Ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ἡκέτω μία ἐξ ὑμῶν ὑποδεξαμένη μου τὸ βῆρος. Ἡ δὲ εὐθὺς ἐπ' αὐτὸν ὤρμησεν. Ἐπιθεὶς δὲ αὐτῇ τὰ σκεύη, καὶ ἐπικαθίσας, ἐν μονημέρῳ ἐπὶ τὸ σπήλαιον ἐφθασεν. Διαθέντος δὲ αὐτοῦ τοὺς ἄρτους καὶ τὰς ὁπώρας ἐν τῷ ἡλίῳ, ἦλθεν ἐπ' αὐτὰ, ὡς ἔθος ἦν, τὰ θηρία ἐπὶ τὴν πηγῆν, καὶ ἀψάμενα μόνον τῶν ἄρτων ἀπέψυξαν.

Παραβαλὼν δὲ πρὸς τινας μοναχούς Κυριακῆς οὐσης, εἶλεγε πρὸς αὐτούς· Τί δὴ σήμερον τὴν συναξιν οὐκ ἐπιτελέσατε; Τῶν δὲ φασκόντων μὴ ἐηλυθῆναι πέρρηθεν τὸν πρεσβύτερον· εἶλεγε πρὸς αὐτούς· Ἀπελθὼν καλέσω αὐτόν. Οἱ δὲ ἐφασκον μὴ δύνασθαι τινα διαβαίνειν τὸν πόρον διὰ τὸ βῆθος. Ἄλλὰ γὰρ καὶ θηρίον μέγιστον εἶλεγον εἶναι ἐν τῷ τόπῳ κροκόδειλόν τινα, πολλοὺς ἀνθρώπους καταναλώσαντα. Ὁ δὲ μὴ μελλήσας, εὐθὺς ἀναστὰς ὤρμησεν ἐπὶ τὸν πόρον, καὶ εὐθὺς αὐτὸν τὸ θηρίον ἐπὶ τοῦ νύτου ὑποδεξάμενος εἰς τὸ πέραν ἀποκατέστησεν. Εὐρῶν δὲ τὸν πρεσβύτερον ἐν τῷ χωρίῳ, παρεκάλει μὴ περιιδεῖν τὴν ἀδελφότητα. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἐκεῖνος βῆκος ἐνδεδυμένον πολὺβραβον, παρ' αὐτοῦ ἐπυθῆνατο, πόθεν ἄρα τὸ βῆκος ἐκέκτητο· ἐπειπὼν, Κάλιστον ἔχε·ς ἱμάτιον τῆς ψυχῆς, ἀδελφέ. Τὴν δὲ

ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ θαυμάσας καὶ εὐτέλειαν, εἶπετο αὐτῷ· ἀπύοντι εἰς τὸν ποταμόν. Ὡς δὲ πόρθμιον οὐχ' εὔρον, φωνῆν ἀφήσιν ὁ ἀββᾶς Ἑλλῆν, προσκαλούμενος τὸν κροκόδειλον. Ὁ δὲ εὐθὺς ὑπακούσας αὐτοῦ, παρῆν τὸν νύτον ὑποστρωσάμενος. Ἠξίου δὲ τὸν πρεσβύτερον συνεπιθῆναι αὐτῷ. Ἐμφοβος δὲ γενόμενος ἐκεῖνος συνεωρακῶς τὸ θηρίον, ἐπὶ τὰ θηρίον ὑπεχώρει. Ὡς δὲ θάμβος ἔσχεν αὐτόν, καὶ τοὺς ἀντιπέραν οἰκούντας ἀδελφούς, θεασαμένους αὐτοὺς σὺν τῷ θηρίῳ τὸν πόρον διαπορθμεύσαντα, ἀνελθὼν εἰς τὴν ξηρὰν συνεπεσπάσατο τὸ θηρίον· τεθνῆναι λέγων αὐτῷ ἄμεινον, καὶ κερδάναι τῶν ἀναρθεῖσων ψυχῶν τὴν δίκην. Τὸ δὲ παραχρῆμα πεσὼν ἐξέψυξε.

Προσκαρτερήσας δὲ ἡμέρας τρεῖς τοῖς ἀδελφοῖς ἐκάθητο διδάσκων αὐτοὺς τὰς ἐντολάς, καὶ τὰ ἐκάστου ἐν κρυπτῷ βουλευμάτα φανερώς ἐξαγγέλλων. Τὸν μὲν ὑπὸ πορνείας ἐνοχλεῖσθαι λέγων, τὸν δὲ ὑπὸ κενοδοξίας, ἄλλον ὑπὸ τρυφῆς, ἕτερον δὲ ὑπὸ ὀργῆς, καὶ ὃν μὲν πρῶον, ὃν δὲ εἰρηνικὸν ἀπεφθῆναι, καὶ τοῦ μὲν τὴν κακίαν, τοῦ δὲ τὰς ἀρετὰς ἐξελέγγων. Ἀκούοντες δὲ ταῦτα ἐθαύμαζον λέγοντες ἀληθῶς οὕτως εἶναι. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Ἐτοιμάσατε ἡμῖν λάχανα· ἐλεύσονται γὰρ σήμερον πλείονες ἀδελφοὶ πρὸς ἡμᾶς. Οἱ δὲ ὡς ἐτι ἠυτέρεπίζον ἐπιστάντων τῶν ἀδελφῶν, ἀλλήλους ἠπαύοντο.

Ἠξίου δὲ τις αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν, συνδιάγειν αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ βουλεύμενος. Λέγοντος δὲ αὐτοῦ μὴ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν τοὺς περὶ αἰσῶτος τῶν δαιμόνων, φιλονεικότερον ἐκεῖνος διατεθεῖς, πάντα ὑπενεγκεῖν ἐπηγγέλλετο. Καὶ δὴ ὑποδεξάμενος αὐτὸν εἰς ἕτερον σπήλαιον οἰκεῖν παρεκαλύετο. Ἐπιστάντες δὲ νύκτωρ οἱ δαίμονες πνίγειν αὐτὸν ἐπεχείρουν, τὸ πρῶτον αἰσχροῖς λογισμοῖς ἱκανῶς διαταράξαντες. Ἐκθραμῶν δὲ ἐκεῖνος τὰ συμβῆντα ἐπήγγελε τῷ ἀββᾶ Ἑλλῆνι. Περιχαράξας δὲ ἐκεῖνος τὸν τόπον, ἐκέλευσε τὸ λοιπὸν μετὰ ἀδείας μένειν αὐτόν.

Ἄρτων δὲ ἀθόως ποτε ἐπιλιπόντων ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐπιστὰς ἄγγελος ἐν ἀδελφοῦ σχήματι ἐκόμιζεν αὐτοῖς τὴν τροφήν. Ἄλλοτε δὲ ἐπιζητούντες αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ δέκα τὸν ἀριθμὸν, ἐπλάζοντο κατὰ τὴν ἔρημον ἐβδόμην ἡμέραν ἄσιτοι διατελούντες. Εὐρῶν δὲ αὐτούς ἐκέλευεν ἀναπαύεσθαι ἐν τῷ σπηλαίῳ. Οἱ δὲ ὡς ὑπέμνησαν περὶ διαίτης, ἐκεῖνος μὴδὲν ἔχων παραθεῖναι, εἶλεγε πρὸς αὐτούς, Δυνατός ἐστιν ὁ Θεὸς ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ. Εὐθὺς δὲ πρὸ θυρῶν παῖς τις καλὸς νεανίας ἐπέμενε, κρούων εὐχομένων αὐτῶν. Ἀνοίξαντες δὲ εἶδον τὸν νεανίαν, σπυρίδα μεγάλην μεστήν ἄρτων τε καὶ ἐλαιῶν ἔχοντα· ὑποδεξάμενοι δὲ αὐτὰ μετελάμβανον, εὐχαριστοῦντες τῷ Κυρίῳ, τοῦ παιδὸς εὐθὺς ἀφανοῦς γενομένου. Ταῦτα τε καὶ ἄλλα πλείονα θαυμαστὰ ὁ πατὴρ Κοπρῆς ἡμῖν ὑψηγησάμενος καὶ φιλοφρονησάμενος ἡμᾶς κατὰ τρόπον, εἰς τὸν ἑαυτοῦ κῆπον ἐπέστηγε, δεικνύων ἡμῖν φοίνικας, καὶ ἄλλα ὅπωρικὰ, ἅπερ αὐτὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐφύτευσεν ὑπὸ τῆς τῶν ἀγροίκων πίστεως ὑπομνηθεῖς. Πρὸς οὗς εἶπεν, δεῖ Δύναται καὶ ἡ ἔρημος καρποφορῆσαι τοῖς ἔχουσι πίστιν εἰς τὸν Θεόν. Ὡς γὰρ εἶδον, φησὶν, αὐτούς τὴν ψάμμον σπείραντας, καὶ τὴν χώραν αὐτῶν καρποφοροῦσαν, καγὼ τὸ αὐτὸ ἐπιχειρήσας ἐπέτυχον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τοῦ ἀδδᾶ Ἀπέλλη τοῦ πρεσβυτέρου.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἕτερον πρεσβύτερον ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς ἀνωτέροις, ὄνόματι Ἀπέλλην, ἄνδρα δίκαιον, τὴν χαλκευτικὴν τέχνην πρῶτον μετελθόντα, καὶ ἐκεῖθεν εἰς ἀσκησιν τραπέντα· ὃς ἐλθόντος ποτὲ τοῦ διαβόλου πρὸς αὐτὸν ἐν γυναικείῳ σχήματι, ὡς τὰς χρεῖας τῶν μοναχῶν χαλκεύων ἐτύγχανεν, ἀρπάσας ἐκ τοῦ πυρὸς πεκυρωμένον τὸ σιδήριον τῇ χειρὶ, διὰ σπουδῆς τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὄλον καὶ τὸ σῶμα κατέκαυσεν. Καὶ ἤκουον ταύτης οἱ ἀδελφοὶ ὀλουζούσης ἐν τῷ κελλίῳ· ἐξ ἐκεῖνον λοιπὸν ὁ ἀνὴρ πάντοτε τὸ σιδήριον τῇ χειρὶ κρατεῖ πεκυρωμένον, καὶ μὴ βλαπτόμενος· ὃς ἡμᾶς φιλοφρόνως ὑποδεξάμενος, περὶ τῶν σὺν αὐτῷ γενομένων ἀξιοθέων ἀνδρῶν ὑφηγεῖτο, ἔτι νῦν περιόντων.

ΚΕΦΑΛ. ΕΑ΄.

Περὶ ἀδδᾶ Ἰωάννου.

Ἔστι, φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἀδελφὸς ἡμέτερος Ἰωάννης, ἄλλης μὲν λοιπὸν ἡλικίας πάντας μὲν τοὺς νῦν μοναχοὺς τὰς ἀρεταῖς ὑπερβάλλον, ὃν οὐδεὶς ταχέως εὐρεῖν δύναται, διὰ τὸ ἀεὶ μεταβαίνειν αὐτὸν τόπον ἐκ τόπου ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οὗτος τὸ πρῶτον ἔτιώς ἐπὶ τρισὶν ἔτεσιν ὑπὸ πέτρων τινὰ πάντοτε, προσευχόμενος, διετέλεσε μὴ καθίσας ὄλος, μὴ κοιμηθεὶς, ἀλλ' ὅσον ἔστως τοῦ ὕπνου μόνον ἀφήρπαζε, τῇ Κυριακῇ μόνον τῆς εὐχαριστίας μεταλαμβάνων, τοῦ πρεσβυτέρου αὐτῷ ἀποφέροντος, ἄλλο οὐδὲν διητάτο. Καὶ δὴ μιᾶς τῶν ἡμερῶν μετασχηματισάμενος ἑαυτὸν ὁ Σατανᾶς εἰς τὸν πρεσβύτερον ταχυτέρω πρὸς αὐτὸν ἔπεισι, προσποιούμενος αὐτῷ τὴν κοινωνίαν ἐπιδιδοῦναι. Ἐπιγνοὺς δὲ αὐτὸν ὁ μακάριος Ἰωάννης εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ὡ παντὸς δόλου καὶ πάσης βλαβουργίας πάτερ, ἔχθρῃ πάσης δικαιοσύνης, οὐ καύει ἀπατῶν τὰς τῶν Χριστιανῶν ψυχὰς, ἀλλὰ τολμᾶς καὶ αὐτοῖς ἐπιθῆναι τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· Παρὰ μικρὸν ἐκέρδησα ἄν σε καταλαθῶν. Οὕτω γὰρ καὶ τινὰ τῶν σὺν ἀδελφῶν ἀπεπλάνησα, καὶ ἐκφρονα γενόμενον εἰς μανίαν ἐπήγαγον. Ὑπερ οὐ πολλοὶ δίκαιοι πολλὰ προσευξάμενοι μολίς ἴσχυσαν αὐτὸν εἰς φρόνησιν ἀγαγεῖν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ δαίμων ἀπ' αὐτοῦ ἀπηλλάγη.

Διαβραγέντων δὲ αὐτοῦ τῶν ποδῶν ἐκ τῆς ἀκινήσιας τοῦ πολλοῦ χρόνου, καὶ τῶν ἰχθύων προσερχομένων, ἐπιστάς ἄγγελος ἤψατο τοῦ στόματος, αὐτῷ λέγων, Ὁ Κύριος ἔσται σοι ἀληθὴς βρῶσις, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀληθὴς πόμα. Καὶ ἀρκεῖ σοι τέως ἡ πνευματικὴ πόσις καὶ τροφή, ἵνα μὴ πλησθεὶς ἐξέμεσης· καὶ θεραπεύσας αὐτὸν μετέστησεν ἐκ τοῦ τόπου. Διῆγε δὲ κατὰ τὴν ἐρημον λοιπὸν περιάγων, καὶ ἐσθίων βοτάνας. Τῇ Κυριακῇ δὲ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἠύρισκετο τῆς κοινωνίας μεταλαμβάνων. Ἡαῖα δὲ ὀλίγα παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου αἰτησάμενος, ζῶνα; τοῖς ζώοις εἰργάζετο. Βουλευθέντος δὲ ἀπελθεῖν πρὸς αὐτὸν χωλοῦ τινος θεραπείας ἕνεκα, καὶ ἐπιζήντος μόνον τῷ ὄνῳ, πρὸς οἱ πόδες αὐτοῦ μόνον τῆς ζώνης ἤψαντο τῆς σάρκα τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς γενομένης, παρὰ τὴν ἑβραϊκὴν ἐθεραπεύθη· ἄλλοτε εὐλαγίας τοῖς ἀρρώτοις ἀπέστειλε, καὶ ἀπηλλάγησαν εὐθέως τῆς νόσου. Ἀποκαλύπτεται δὲ αὐτῷ περὶ τῶν αὐτοῦ

Α μοναστηρίων, ὅτι τινὲς αὐτῶν οὐκ ὀρθῶν ἔχουσι πολιτείαν· καὶ γράφει πᾶσιν ἐπιστολὴν διὰ τοῦ πρεσβυτέρου, ὅτι οἱ μὲν τινες βραθυμοῦσιν, οἱ δὲ σπαύδουσι πρὸς ἀρετὴν. Καὶ εὐρέθη ἀλήθεια οὕτως ἔχουσα. Γράφει δὲ καὶ τοῖς Πατράσιν, ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν ὀλιγωροῦσι περὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν σωτηρίας· ἄλλοι δὲ ἱκανῶς παρακαλοῦσι· καὶ ἑκατέρωθεν τὰς τιμὰς καὶ τὰς κολάσεις ἀπήγγειλεν. Καὶ πάλιν ἄλλους πρὸς τὴν τελειότεραν κατάστασιν προσκαλομένους, ὑπεμίμνησεν, ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὴν νόησιν ἀναχωρεῖν. Καιρὸς γὰρ λοιπὸν τὴν τοιαύτην ἐνδείξασθαι πολιτείαν. Οὐ γὰρ παῖδες, φησὶ, καὶ νῆπιοι τὸν πάντα χρόνον ὀφειλομένον διαμένειν, ἀλλ' ἤδη τοῖς τελειότεροις ἐπιβαίνειν νοήμασι, καὶ τῆς ἀνδρείας ἐφάψασθαι καὶ ταῖς μεγίσταις ἀρεταῖς ἐπιθῆναι. Ταῦτα καὶ τοῦτων πλείονα ὁ Πατήρ περὶ τοῦ ἀνδρὸς διηγέτο· ἅπερ δι' ὑπερβολὴν θαύματος ἅπαντα οὐκ ἐγράψαμεν· οὐχ ὅτι οὐκ ἦν ἀληθῆ, ἀλλὰ διὰ τὴν τιμῶν ἀπιστίαν. Ἡμεῖς δὲ ἱκανῶς πεκληροφορήμεθα πολλῶν καὶ μεγάλων τὰ αὐτὰ ἡμῖν διηγουμένων, καὶ αὐτὰς ὕψισιν ἑωρακῶτων.

ΚΕΦΑΛ. ΕΒ΄.

Περὶ ἀδδᾶ Παφνουτίου.

Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον τόπον Παφνουτίου τοῦ ἀναχωρητοῦ, ἀνδρὸς μεγάλου καὶ ἐναρτέου· ὃς σὺ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου ἐτελειώθη ἐν τῇ περιχώρῳ Ἡρακλέως τῆς Θηβαΐδος· περὶ οὗ πολλοὶ πολλὰ διηγῆσαντο.

ΚΕΦΑΛ. ΕΓ΄.

Περὶ σαλπικητοῦ.

Οὗτος μετὰ πολλὴν ἀσκησιν δέεται τοῦ Θεοῦ ἐν τῶν κατορθωσάντων ἀγίων ἄρα εἷη ὁμοιος. Ἄγγελος δὲ ὀφθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Ὅμοιος εἶ τῷδε τῷ αὐτῇ τῷ ἐν τῇδε τῇ πόλει διάγοντι. Ὁ δὲ μετὰ σπουδῆς ὀρμήσας πρὸς αὐτὸν, ἐπύθετο παρ' αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ πολιτείαν, καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ διερευνᾶτο. Ὁ δὲ φησὶ πρὸς αὐτὸν, ὅπερ καὶ ἦν ἀληθὲς, ἀμαρτωλῶν ἑαυτὸν εἶναι καὶ μέθυσον, καὶ πόρνον, οὐ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου ἐκ τῆς ληστρικῆς εἰς τοῦτο μεταβληθεὶς. Ὡς δὲ ἠκριθεύετο παρ' αὐτοῦ, εἰ τῶν καλῶν αὐτῷ κατώρθωτο πώποτε, ἔφησε πρὸς αὐτὸν μηδὲν ἕτερον ἐκ τῶν καλῶν συνειδέσθαι, πλην ὅτι ποτὲ ἐν τῷ ληστρικῷ τόπῳ ὑπάρχων παρθένον Χριστοῦ μέλλουσαν ὑπὸ ληστῶν διαφραρῆναι, ἐξεβλάτο νυκτὸς, καὶ ἔφυγε τῆς κώμης ἀποκατέστησεν. Ἄλλοτε δὲ πάλιν γυναικί εὐμορφον εὐρῶν πλανωμένην κατὰ τὴν ἐρημον, φυγαδευθεῖσαν ὑπὸ τῶν ταξιωτῶν τοῦ ἀρχοντος καὶ τῶν βουλευτῶν διὰ χρέος δημόσιον ἀνδρῶν, καὶ ἀποδουρμένην τὴν πλάνην, ἐπυθόμην παρ' αὐτῆς τοῦ ὄδου τοῦ τῆν αἰτίας. Ἡ δὲ εἶπε· Μηδὲν με ἐρώτα, δέσποτα, μηδὲ ἐξέταξε τὴν ἀθλίαν, ἀλλ' ὡς θεραπεύειδαι σὴν, ὅπου βούλει, ἀπάγαγε. Τοῦ γὰρ ἀνδρὸς μου πολλῆς μαστιγῆθέντος ἐπὶ διετῆ χρόνον ὑπὲρ χρέους δημοσίου χρυσίων τριακοσίων, καὶ ἐν φυλακῇ καθειργμένου, καὶ τῶν φιλάτων μου παιδῶν τριῶν διαπραθέντων, ἐγὼ φυγὰς ὀλομαι, τόπον ἐκ πόπου περιερχομένην. Νῦν δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐρημον πλανῶμαι, πολλὰκις εὐρεθεῖσα, καὶ συνεχῶς μαστιγῶμεθα· καὶ τρίτην ἔχω ἐν τῇ ἐρήμῳ ἄετος διαμείνασα. Ἐγὼ δὲ ἐλεήσας αὐτήν, καὶ ἀπαγορεύων εἰς τὸ σπήλαιον, δούς τε αὐτῇ τοὺς τριακοσίους χρυσίους

CAPUT LX.

Vita abbatis Appelle (105).

Vidimus autem alium quoque presbyterum in partibus superioris regionis, Appellem nomine (*Ruff., l. II, cap. 15*), virum justum, qui fabricæ ærariæ artem primum tractavit, et exinde conversus est ad exercitationem. Is cum ad eum venisset diabolus in figura muliebri, quo tempore ad usum monachorum quædam tractabat fabrilis; ferrea lamina ex igne raptâ, idque manu propter festinationem, totum ejus vultum et corpus combussit, eamque audierunt fratres ululantem in cella. Ab eo tempore vir ille semper manu tenebat ferrum ignitum, nec lædebat. Is cum nos benigne et humaniter accepisset, narravit nobis de viris præclaris et Deo dignis qui cum eo fuerant, et erant adhuc superstitis.

CAPUT LXI.

Vita alterius Joannis (106).

Est, inquit, in hac solitudine frater noster, nomine Joannes (*Ruff., l. II, c. 15*), alterius quidem jam ætatis, omnes autem monachos superans virtutibus: quem nemo potest cito invenire, quod semper in solitudinibus locum loco commutat. Is primum stans tres annos sub quadam rupe, orans perpetuo, non sedens omnino, non dormiens, nisi quantum somni stans suffurabatur, et Dominica solum sumens Eucharistiam, afferente ei presbytero, nihil aliud comedeat. Atque adeo cum quodam die se Satanæ transfigurasset in presbyterum, ad eum abibat celerius, præ se ferens se ei velle dare Eucharistiam. Cum eum autem agnovisset beatus Joannes, dixit ei: **C** Omnis fraudis et malitiæ pater, inimice omnis justitiæ, non cessabis decipere animas Christianorum, sed audes sanctis insultare Sacramentis? Is autem ipsi respondit: Parum abfuit quin te dejectum lucriferim; nam sic quoque seduxi quemdam ex tuis fratribus, et mente motum deduxi ad insaniam. Pro quo cum multi justum multum rogassent, vix potuerunt efficere ut esset sanæ mentis. Hæcque cum dixisset dæmon, ab eo recessit.

Cum autem essent disrupti ejus pedes ex eo quod tanto tempore stetisset immobilis, et exiret sanies, adveniens angelus, tetigit ejus corpus, dicens: Christus erit tibi verus cibus, et sanctus Spiritus verus potus, interim autem tibi sufficit spiritale nutrimentum, ne repletus evomas. Et cum eum curasset, **D** dimovit a loco. Deinceps autem vitam egit in solitudine, circumiens, et herbis vescens: Dominica autem inveniebatur in eodem loco sumens Communionem. Cum paucos autem palmæ ramos petisset a presbytero, effliciebat cingula animalibus. Cum vero vellet quidam claudus ad eum venire ut curaretur, et asinum solummodo inscendisset, ubi primum ejus pedes tetigere cingulum quod fuerat a sancto viro factum, fuit illico curatus. Alias autem ægrotis mittebat eulogias (107), et a morbis liberabantur protinus. Porro autem revelabatur de ejus monasteriis, quod quidam ex iis qui sunt in ipsis, vitam non recte instituunt, et per presbyterum ad cunctos scribit epistolas, quod illi

A quidem sunt otio dediti, hi vero contendunt ad virtutem, et inventa est sic se habere veritas. Scribit autem ad eorum quoque Patres, quod quidam ex his sunt de fratrum salute minus solliciti, alii vero eos quantum satis est hortantur, annuntiavitque utrorumque honores et supplicia. Et rursus alios quoque provocans ad statum perfectiorem, admonerat ut a sensilibus se transferrent ad ea quæ percipiuntur intelligentia. Tempus est enim, inquit, deinceps tale vitæ ostendere institutum. Non debemus enim, inquit, omni tempore permanere pueri et infantes, sed jam nos perfectioribus applicare cogitationibus, et magni et excelsi animi virtutem attingere, et cæteras maximas virtutes aggredi. Hæc et complura alia nobis Pater de Patre narrabat, quæ quidem, propterea quod excedant miraculi modum, omnia non scripsimus; non quod non sint vera, sed propter incredulitatem aliquorum. Nos autem satis de his certiores facti sumus, cum multi et magni viri ea nobis narraverint, qui suis viderunt oculis.

CAPUT LXII.

De abbate Paphnutio (108).

Vidimus autem locum quoque Paphnutii anachoretæ, viri magni et virtute præditi, qui haud ita multo abhinc tempore consummatus est in regione quæ est circa Heracleotas Thebaidis; de quo multi multa nararunt (*Ruff., lib. II, cap. 16*).

CAPUT LXIII.

De Tibicins.

Is enim post multam exercitationem Deum rogavit ut ei significaretur cuinam ex iis sanctis qui se recte gesserunt esset similis (*Ruff., l. II, cap. 16*). Angelus autem apparens ei dixit: Es similis tibicini qui degit in hac civitate. Is autem studiose ad eum profectus, ejus vitæ institutum ab eo est sciscitatus, et omnia ejus vitæ facta est perscrutatus. Is autem ei dixit id quod etiam erat verum, se esse peccatorem, et ebriosum, et scortatorem; haud ita longo autem abhinc tempore, se ex arte latrocinandi eo contulisse. Cum autem accurate examinaretur quidam unquam recte ab eo gestum esset, dixit se nullius rei honestæ sibi esse conscium, nisi quod cum aliquando latronis vitam ageret, Christi virginem, cui erat a latronibus vitium afferendum, liberaverit, et noctu ad vicum usque reduxerit. Rursus autem, inquit, inventi aliquando formosam mulierem errantem in solitudine, fugatam ab apparitoribus et curialibus præsidis et senatorum, propter publicum mariti debitum, et errorem suum deflentem. Sciscitatus sum autem ex ea causam fletus. Illa autem dixit: Ne me roges, domine, nec miseram examines; sed tanquam ancillam team abducas quo velis. Nam cum maritus tempore biennii ob debitum publicum trecentorum aureorum sæpe fuerit flagellatus, et in carcere inclusus, et tres mihi charissimi filii venditi fuerint, ego recedo fugitiva, locum loco commutans: nunc autem etiam errans per solitudinem, sæpe inventa, et assidue flagellata, jam tres dies permansi jejuna in solitudine. Ego autem ejus sum misertus, inquit latro; et enim

eam deduxisset in speluncam, dedit ei trecentos aureos, et deduxi eam usque ad civitatem, et ejus maritum liberaui cum liberis, citra ullum probrum et contumeliam. Cui respondit Paphnutius: Ego quidem nullius rei talis mihi sum conscius, in exercitatione autem omnino audiisti me esse celebrem; non enim vitam traduxi in otio. Mihi ergo Deus de te revelavit, te rebus gestis nihilo me esse inferiorem; si ergo, o frater, non parva a Deitate tui habetur ratio, ne tuam animam temere neglexeris. Is autem statim projectis quos habuit in manibus tibiis, et lyrae musicae harmonia in spiritalem traducta melodiam, virum secutus est in desertum. Cum autem tribus annis se pro viribus exercuisset, et in hymnis et orationibus vitae suae tempus peregrasset, in caelum iter direxit, et cum eberis angelorum et justorum ordinibus connumeratus, requievit.

CAPUT LXIV.

De Protocomite.

Ubi ergo illum qui se exercuerat virtutibus, prius ad Deum misit, majori et accuratiori vitae instituto, quam prius esset, sibi imposuit, rogavit Deum ut sibi significaretur cuiquam esset similis, et rursus vox divina ad eum facta est, dicens: Es similis vicini pagi protocomiti (*Ruff., l. II, cap. 16*). Is autem ad eum abiit celerrime; et cum ipse pulsasset ostium, processit ille, ut ei mos erat, ad accipiendum hospitem. Et cum pedes ejus lavisset, et mensam apposuisset, hortatus est ut vesceretur. Cum autem facta ejus sciscitaretur, et ei diceret: Narra mihi, o homo, institutum vitae tuae; multis enim monachis, ut mihi Deus ostendit, evasisti superior, ille dixit se esse peccatorem et indignum nomine monachorum. Cum autem instaret percontari, homo respondit, dicens: Non habeo quidem necesse narrare ea quae a Deo facta sunt; sed quoniam dieis te a Deo venisse, quae mihi adsunt referam. Jam agitur trigesimus annus, ex quo me a mea uxore separavi, cum tribus annis solum cum ea habuissem consuetudinem, et tres ex ea filios suscepissem, qui etiam mihi ad meos usus inserviunt; hospitalitatem autem nunquam intermisi usque in hodiernum diem: non gloriatur aliquis ex comitibus se hospitem ante me excepiisse. Non egressus est pauper nec hospes ex mea aula vacuis manibus, qui non prius rationi conveniente esset viatico sustentatus. Non adspexi praeteriens pauperem infortunio affectum, cui non suppeditarim quod satis fuit solatii. Non accepi personam filii mei in iudicio, non ingressi sunt in domum meam fructus alieni, non fuit lis aliqua quam non composuerim et pacificaverim, non increpavit aliquis meos filios quod se inhoneste gererent, non tetigerunt fructus alienos mei greges, non seminavi primus agros meos, sed cum eos omnibus proposuissem communes, colligebam ea quae erant reliqua. Non concessi ut pauper opprimeretur a potentia divitis, non affeci aliquem molestia in vita mea, nunquam malum iudicium protuli in aliquem. Haec a me esse facta Deo volente mihi sum conscius. Cum autem

A viri virtutes audisset Paphnutius, ejus caput occultatus est, dicens: benedicat te Dominus ex Sion; et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitae tuae (*Psal. cxxvii*). In his enim te recte gessisti: unum autem tibi restat quod est caput virtutum, nempe Dei omnem ex parte sapiens cognitio, quam non poteris sine labore consequi, nisi cum teipsum a mundo abnegaris, crucem accipias, et sequaris Servatorem. Is autem ubi haec audiit, statim nec suis quidem valere jussis, virum secutus est in montem. Et cum venissent ad fluvium, scapha non inventa jussit Paphnutius eum flumen transire pedibus, quod propter altitudinem nemo illo tempore pedibus trajecerat. Cum autem transiissent, et eis pervenisset aqua usque ad cingulum, constituit eum in quodam loco. Cum se autem separasset, Deum rogavit ut ejusmodi hominibus videretur praestantior. Non multo autem interjecto tempore, vidit viri animam assumi ab angelis Deum laudantibus et dicentibus: Beatus quem elegisti et assumpsisti: habitabit in atriis tuis (*Psal. lxxv*). Et rursus justis respondentibus et dicentibus: Pax multa diligentibus legem tuam, et non est eis scandalum (*Psal. cxviii*). Et tunc cognovit virum esse mortuum.

CAPUT LXV.

De Mercatore (109).

Cum autem perseveraret abbas Paphnutius Deum venerari precibus, et multiplicare jejunia, rursus oravit ut sibi ostenderetur cuiquam esset similis (*Ruff., l. II, cap. 6*). Dicit ei rursus vox divina: Similis es mercatori quaerenti bonas margaritas; sed surge deinceps, et ne cunctare; tibi enim occurret vir cui es assimilatus. Cum ille autem descendisset, vidit virum quemdam mercatorem Alexandrinum, pium et Christi amantem, vicies mille aureis negotiantem, cum centum navibus descendantem ex superiore Thebaide, qui omnes suas facultates et merces distribuerat pauperibus. Is cum suis filiis decem saccos leguminum ad eum afferbat. Et quid haec, o amice? ei dixit Paphnutius. Is autem dixit ipsi: Sunt fructus meae mercaturae, qui Deo offeruntur ad justam refectionem. Quid autem haec, inquit ipsi Paphnutius, et tu nostro nomine non frueris? Is autem confessus est se ad id studiose contendere. Ei respondit Paphnutius: Quosque ergo tu terrenam exerces negotiationem, nec caelestia attingis mercimonia? Sed haec quidem es aliis dimissurus; tu vero his te adjuvans quae sunt maxime opportuna, sequere Servatorem, ad eum venturus paulo post. Is vero nihil differens, jussit filios suos reliqua dividere pauperibus; ipse autem cum in montem ascendisset, et seipsum in eo loco inclusisset, ubi duo priores consummati fuerant, perseverabat in orationibus. Parvo autem elapso tempore, relicto corpore, factus est civis caelestis. Postquam autem eum quoque praemisit in caelos, ipse etiam respondit animum, ut qui se non posset amplius exercere. Assistens autem angelus ei dixit: Iluc deinceps accede, veni tu quoque, o beate, in aeterna Dei tabernacula, venerunt enim prophetae te in suos choros

ἄχρι τῆς πόλεως ᾠδήγησα· ἐλευθερώσας αὐτὴν Ἀ μετὰ τῶν τέκνων, καὶ τὸν ἄνδρα. Πρὸς δὲ ἀπεκρίνατο ὁ Παφνούτιος· Ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἑμαυτῷ συνοῖδα τῶν τοιούτων κατορθωκῆτι· ἐν δὲ τῇ ἀσκήσει πάντως ἀκηχοῦς με εἶναι διαβόητον. Οὐ γὰρ βραθύμως τὴν ἑμαυτοῦ ζωὴν διελήλυθα. Ἐμοὶ οὖν ὁ Θεὸς περὶ σοῦ ἀπεκάλυψεν, ὅτι οὐδὲν ἔλαττον ἔμοι ἔχεις ἐν τοῖς κατορθώμασιν. Εἰ οὖν οὐκ ὀλίγος λόγος, ἀδελφε, περὶ σοῦ τῇ θεότητι γίνεται, μὴ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ὡς ἔτυχεν, καταφρονήσης. Ὁ δὲ βίβας εὐθύς ὡς εἶχεν ἐν ταῖς χερσὶ τοὺς αὐλοὺς, καὶ τὴν ἑναρμόνιον τῆς μουσικῆς φῶδης εἰς πνευματικὴν μεταβαλὼν μελωδίαν, τῷ ἄνδρι εἰς τὴν ἔρημον ἠκολούθησεν. Ἐν τρισὶ δὲ ἔτεσιν ὄλοις κατὰ κράτος ἀσκήσας, καὶ ἐν ἔμνοις καὶ ἐν προσευχαῖς τὸν ἑαυτοῦ χρόνον τῆς ζωῆς διατελέσας, πρὸς τὴν οὐράνιον πορείαν ἐτέλλετο, σὺν χοροῖς ἁγίων καὶ τάγμασι δικαίων ἀριθμηθεὶς ἀνεπαύσατο.

ΚΕΦΑΛ. 5Δ.

Περὶ πρωτοκομήτος.

Ἦς γοῦν ἐκεῖνον ἐνασκήσαντα καλῶς ταῖς ἀρεταῖς πρὸς Θεὸν ἀπέστειλεν, ἐπιθείς ἑαυτῷ μείζονα πολιτεῖαν τῆς ἔμπροσθεν, ἡρώτα τὸν Θεὸν πάλιν δηλωθῆναι αὐτῷ τίνι τῶν ἁγίων ἄρα εἴη ὁμοιος· καὶ πάλιν φωνή τις γέγονε θεία, πρὸς αὐτὸν λέγουσα· Ἔοικας τῷ τῆς πλησίον κώμης πρωτοκομήτῃ. Ὁ δὲ ὡς τάχιστα πρὸς αὐτὸν ἦκε. Καὶ δὴ κρούσαντος αὐτοῦ τὸν πυλῶνα, προσῆλθεν ἐκεῖνος, κατὰ τὸ εἶδος τὸν ξένον ὑποδεξάμενος. Νίβας δὲ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παραθείς τράπεζαν, προστρέπετο μεταλαβεῖν τῶν ἐπιδομίων. Πυθόμενου δὲ τὰς πράξεις αὐτοῦ, καὶ λέγοντος· Ὁ ἄνθρωπε, τὰς σαυτοῦ πολιτείας φράσον· πολλοὺς γὰρ μοναχοῦς, ὡς μοι ὁ Θεὸς ἐδήλωσεν, ὑπερβέβηκας. Ὁ δὲ ἔλεγεν ἑαυτὸν ἀμαρτωλὸν εἶναι, καὶ ἀνάξιον τοῦ ὀνόματος τῶν μοναχῶν. Ἦς δὲ ἐπέμεινεν ἐρωτῶν, ἀπεκρίνατο ὁ ἄνθρωπος, λέγων· Ἐγὼ μὲν οὐκ εἶχον ἀνάγκην τὰ ἑμαυτοῦ δράματα ἐξαγορεύσαι. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ Θεοῦ λέγεις ἐληλυθῆναι, τὰ προσόντα μοι ἀπαγγεῖλῶ σοι. Ἐμοὶ τριακοστὸν ἦδη τοῦτ' ἔστιν ἔτος, ἐξ οὗ ἑμαυτὴν τῆς γαμετῆς μου ἔχωρῖσα, τρία αὐτῇ μόνον προσομιλήσας ἔτη, καὶ τρεῖς υἱοὺς ἐξ αὐτῆς ποιήσας, οἱ δὲ καὶ ταῖς χρεῖαις μου ὑπηρετοῦσιν· οὐκ ἐπαυσάμην τῆς φιλοξενίας μέχρι τῆς σήμερον. Οὐ καυχᾶται τις τῶν κομητῶν πρὸ ἐμοῦ τὸν ξένον ὑποδεξάμενος. Οὐκ ἐξῆλθε πένης ἢ ξένου κεναῖς χερσὶ τὴν ἐμὴν αὐλήν, μὴ πρότερον ἐφοδισθεὶς κατὰ λόγον· οὐ παρίδον πένητα δυστυχῆσαντα, μὴ ἱκανὴν παραμυθίαν αὐτῷ χορηγήσας· οὐκ ἔλαβον πρόσωπον τέκνου ἐν κρίσει· οὐκ εἰσηλθὼν εἰς τὸν οἶκόν μου καρποὶ ἀλλότριοι· οὐκ ἐγένετο μάχη, ἢ μὴ εἰρήνευσα· οὐκ ἐμέμψατό τις ἐπ' ἀτομίᾳ τοὺς ἐμοὺς παῖδας· οὐχ ἦψαντο τῶν ἀλλοτρῶν καρπῶν αἱ ἀγγεῖλαι μου· οὐκ ἔσπειρα πρῶτος τὰς ἐμὰς χώρας, ἀλλὰ πᾶσιν αὐτάς κοινὰς προθέμενος, τὰς ὑπολειφθεῖσας ἑκαρπυσάμην· οὐ συνἔχωρῖσα καταδυναστευθῆναι πένητα ὑπὸ πλουσίου· οὐ παρελύπησά τινα ἐν τῷ βίῳ μου· κρίσιν πονηρὰν κατ' οὐδενός ποτε οὐκ ἐξενήνοχα· ταῦτα Θεοῦ θέλοντος συνοῖδα ἑμαυτῷ πεπραγμένα. Ἀκούσας δὲ ὁ

Παφνούτιος τὰς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὰς, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐφίλει, λέγων· Εὐλόγησε σε Κύριος ἐκ Σιών, καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ. Λέιπεται δὲ σοι τῶν ἀρετῶν τὸ κεφάλαιον, ἢ πάνσοφος περὶ Θεοῦ γνῶσις, ἢ οὐκ ἂν δύνῃ ἀπόναυς κτήσασθαι, εἰ μὴ σαυτὸν τῷ κόσμῳ ἀπαρησάμενος, καὶ λαβὼν τὸν σταυρὸν τῷ Σωτῆρι ἀκολουθήσης. Ὁ δὲ ὡς ἤκουσε ταῦτα, μὴδὲ τοῖς ἑαυτοῦ ἀποταξάμενος, εὐθύς εἶπετο τῷ ἀνδρὶ ἐπὶ τὸ ὄρος. Καὶ δὴ ἐλθόντων ἐπὶ τὸν ποταμὸν, μὴδαμοῦ σκάφους παραπανέντος, προσέταται ὁ Παφνούτιος περὶ τὸν ποταμὸν, ὃν οὐδεὶς πώποτε κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐπέξυσεν διὰ τὸ βῆλος. Παρελθόντων δὲ αὐτῶν καὶ τοῦ ὕδατος αὐτοῖς ἕω; τῆς ζώνης γενομένου, κατέστησεν αὐτὸν ἐν τινὶ τόπῳ. Αὐτὸς δὲ αὐτὸν διαχωρίσας, ἐδεῖτο τοῦ Θεοῦ κρείττων φανῆναι τῶν τοιούτων. Μετ' οὐ πολλὸν δὲ χρόνον ἴδε τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνδρὸς ὑπὸ ἀγγέλων ἀναλαμβάνομένην, ὑμνοῦντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων· Μακάριος δὲ ἐξελέξω καὶ προσελάδω, καταστηνώσει ἐν ταῖς αὐλαῖς σου· καὶ πάλιν τῶν δικαίων ἀποκρινομένων καὶ λεγόντων, Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸ ὄνομά σου. Καὶ ἔγνω ὅτι ὁ ἀνὴρ τετελειώται.

ΚΕΦΑΛ. 5Ε.

Περὶ ἐμπόρου.

Ἦς δὲ ἐπέμεινεν ὁ Παφνούτιος; δυσωπῶν ταῖς εὐχαῖς τὸν Θεὸν, καὶ τὴν νηστεῖαν παρατείνων, πάλιν ἤξιου δηλωθῆναι αὐτῷ, τίνι ἂν εἴη ὁμοιος. Ἐφη δὲ πάλιν ἡ θεία φωνή· Ἐμπόρῳ ἔοικας ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας. Ἀλλὰ ἀνάστηθι λοιπὸν, καὶ μὴ μέλλε. Προαπαντήσῃ γάρ σοι ὁ ἀνὴρ ἢ ἀπεικάσθης. Κατελθὼν δὲ ἐκεῖνος ἴδεν ἄνδρα τινὰ ἔμπορον, Ἀλεξονδρέα, ἄνδρα εὐλαθεῖ καὶ φιλόχριστον δύο μυριάδας χρυσίνων πραγματευόμενον μετὰ ἑκατὸν πλοίων, ἐκ τῆς ἀνωτέρας Θηβαϊδος κατεόντα, πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ ἔμποριαν τοῖς πτωχοῖς καὶ μοναχοῖς διανείμαντα. Ὁς μετὰ τῶν αὐτοῦ παιδῶν δέκα σάκκους ὀσπρίων ἀνέφερεν πρὸς αὐτόν. Καὶ τί ταῦτα, ὦ φιλε; ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Παφνούτιος. Ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτόν· Οἶδε οἱ καρποὶ τῆς ἔμπορίας εἰσὶν εἰς δικαίων ἀνάπαυσιν τῷ Θεῷ προσφερόμενοι. Τί δέ; φησὶν πρὸς αὐτὸν ὁ Παφνούτιος, καὶ σὺ τοῦ ὀνόματος οὐκ ἀπολαύεις τοῦ ἡμετέρου; Ὁ δὲ ὡς ἐπὶ τῷ ποταμῷ στεῦθεν πρὸς αὐτὸν ὠμολόγη, ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν. Μέχρι τίνος οὖν τὰ γῆνα πραγματεύεις; τῶν οὐρανίων ἐμπορευμάτων μὴ ἀπτόμενος; ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἑτέροις μέλλων ἀφεῖναι, σὺ δὲ τῶν καιριωτάτων ἐχόμενος, ἀκολούθησον τῷ Σωτῆρι, ὀλίγον ὑπερον πρὸς αὐτὸν ἀφιξόμενος. Ὁ δὲ μὴδὲν ὑπερβέβηκας, τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν ἀνετέλλετο τὰ λοιπὰ τοῖς πτωχοῖς διανεῖμαι, αὐτὸς δὲ ἀνελθὼν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἑαυτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ καθειρξας ἔνθα οἱ πρὸ αὐτοῦ δύο ἐτελειώθησαν, προσεκαρτέρει τῷ Θεῷ προσευχόμενος. Ὀλίγου δὲ διηπεύσαντος χρόνου, καταλιπὼν τὸ σῶμα οὐρανοπολίτης ἐγένετο. Ὡς δὲ καὶ τοῦτον προπέμψας εἰς οὐρανούς, λοιπὸν καὶ αὐτὸς τὴν φυγὴν ἀτελείετο, μηκέτι πλέον ἀσκήσαι δυνάμενος. Ἄγγελος δὲ παραστὰς εἶπεν αὐτῷ· Δεῦρο δὴ λοιπὸν, ὦ μακάριε, καὶ σὺ εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. Ἦκας γὰρ οἱ προφήται εἰς τοὺς ἑαυτῶν χοροὺς σὺ ἔκα

δεξιμένοι. Τοῦτο δὲ ἐν σοὶ τὸ πρὶν οὐκ ἐξεφάνη, ἵνα μὴ ἐπαρθεῖς ζημιωθῆς τῆς ἀξίας. Ἐπιζήσας δὲ μίαν ἡμέραν μόνον, πρεσβυτέρων τινῶν κατὰ ἀποκάλυψιν πρὸς αὐτὸν ἐληλυθότων, πάντα αὐτοῖς ὑφηγησάμενος, παρέδωκε τὴν ψυχὴν. Ἐμφανῶς δὲ αὐτὸν οἱ πρεσβύτεροι ἐθεάσαντο σὺν χοροῖς δικαίων καὶ ἀγγέλων ἀναλαμβανόμενον, καὶ ὑμνούντων τὸν Θεόν.

ΚΕΦΑΛ. ΕΓ'.

Περὶ Ἀπολλωνίου μάρτυρος.

Γίγνετο δὲ τις κατὰ τὴν Θηβαίδα μοναχὸς, ὀνόματι Ἀπολλώνιος. Οὗτος πλείστας δυνάμεις τῆς πολιτείας αὐτοῦ ἐπεδειξάτο· ἦν δὲ καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς διακονίας ἡξιωμένος. Ὑπερβάλλον δὲ πάσαις ἀρεταῖς τοὺς πώποτε εὐδοκίμησαντας ἐν τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ, παραθαρσύνων τοὺς Χριστοῦ ὁμολογητάς, πολλοὺς μάρτυρας ἀπετέλεσε. Καὶ αὐτὸς δὲ συλληφθεὶς ἐν τῇ εἰρκτῇ ἐφυλάττετο· πρὸς δὲ ἤρχοντο τῶν Ἑλλήνων οἱ φαυλότεροι, καὶ λόγους αὐτῷ παρωξυμῶ καὶ βλασφημίας προσεπῆγον.

ΚΕΦΑΛ. ΕΖ'.

Περὶ Φιλήμονος μάρτυρος καὶ περὶ τῶν μετ' αὐτῷ μαρτύρων.

Ἦν δὲ τις ἐξ αὐτῶν χοραυλῆς ἀνὴρ, διαβόητος ἐν τοῖς ἀποτήμασιν, ὃς προσελθὼν αὐτὸν ὕβριζεν, ἀνόσιον λέγων, καὶ ἐπιθέτην, καὶ πλάνον, καὶ παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους μισούμενον, καὶ ὀφελοντα θάττον ἀποθανεῖν. Πρὸς δὲ φησὶν ὁ Ἀπολλώνιος· Ἐλεῆσαι σε Κύριος, ἐν θρωπῆ, καὶ μηδὲν σοὶ τῶν παρὰ σοῦ εἰρημένον εἰς ἀμαρτίαν λογισθῆται. Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ χοραυλῆς ἀκείνου, Φιλήμων ὀνόματι, ἐδάκνυτο ταῖς φρεσὶν ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ ἀνδρὸς κατανυγείς. Ὁρμήσας δὲ εὐθύς ἐπὶ τὸ βῆμα, τῷ δικαστῇ παρεστήκει. καὶ φησὶν αὐτῷ ἐπὶ τοῦ δήμου· Ἄδικα πράττετε, ὦ δικαστὰ, θεοφιλεῖς καὶ ἀναίτιους ἀνδρας κολάζων. Οὐδὲν γὰρ φαῦλον οἱ Χριστιανοὶ ποιοῦσιν, οὐδὲ λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄχθρους αὐτῶν εὐλογοῦσιν. Ὁ δὲ, ταῦτα αὐτοῦ λέγοντας, τὰ πρῶτα μὲν ἔρετο αὐτὸν εἰρωνεύεσθαι καὶ γελοιάζειν, ὡς δὲ ἐπιμένοντα εἶδεν· Μέμνησας, φησὶν, ὦ ἄνθρωπε, πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐκ φρενῶν γέγονας ἐξάπινα. Ὁ δὲ, Οὐ μαινομαι, φησὶν, ἀδικώτατος δικαστὰ. Χριστιανὸς γάρ εἰμι. Ὁ δὲ πολλὰς κατακλείας ἅμα τῷ δχλω παῖθαι αὐτὸν ἐπειράτο. Ὡς δὲ ἀμετάθετον εἶδε, παντοίας βασάνους αὐτῷ προσῆγεν. Τὸν δὲ Ἀπολλώνιον ἀνάρπαστον ποιησάμενος, καὶ πολλὰς αἰκίαις περιβαλὼν, ὡς πλάνον αὐτὸν ἐβάσανιζεν. Ὁ δὲ Ἀπολλώνιος πρὸς αὐτὸν ἔφη· Εὐξαίμην ἂν καὶ σὲ, δικαστὰ, καὶ πάντα τοὺς συμπαρόντας μοι ταύτῃ τῇ πλάνῃ μου ἐξακολουθήσαι. Ὁ δὲ τοῦ ταῦτα λέγοντος ἀμφοτέρους πυρὶ παραδοθῆναι προσάττει ἐν ὄψει παντὸς τοῦ πλήθους. Ὡς δὲ ἐν τῇ φλογὶ ἦσαν, παρόντος τοῦ δικαστοῦ, φωνὴν ἀφίησι πρὸς τὸν Θεόν ὁ μακάριος Ἀπολλώνιος εἰς ὑπήκοον παντὸς τοῦ δήμου καὶ τοῦ δικαστοῦ· Μὴ παραδῶς, Δέσποτα, τοῖς θηρίοις ψυχὰς ἐξομολογούμενας σοὶ, ἀλλὰ σαυτὸν ἐμφανῶς ἡμῖν ἐπίδειξον. Καὶ δὴ νεφέλη ὄρουσε ἰδῆς καὶ φωτεινὴ ἀελοῦσα ἐκάλυψε τοὺς ἀνδρας, τὸ πῦρ ἀποσβέσασα. Θαυμάσαντες δὲ οἱ ἄνθρωποι καὶ ὁ δικαστὴς, εἰδόν, εἰς ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν. Ἀναγγέλλει δὲ τις ταῦτα τῶν κακούργων τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπαρχῷ· ὃς ὡμοῦς τινὰς καὶ ἀγρίους προτέκτορας καὶ ταξείωτας ἐπιλεξάμενος, ἐξαπέστειλε πρὸς τὸ δεσμίω; πάντας ἀχθῆναι τοὺς περὶ τὴν δικαστὴν καὶ

Φιλήμονα. Ἦγετο οὖν σὺν αὐτοῖς ὁ Ἀπολλώνιος καὶ ἄλλοι τινὲς ὁμολογησάμενοι. Πορευόμενον δὲ πάντων, κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπέβη χάρις ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἤρξατο διδάσκειν τοὺς στρατιώτας. Ὡς δὲ καὶ αὐτοὶ κατανυγένας ἐπίστευσαν τῷ Σωτῆρι, πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ βῆμα δέσμιοι ἦσαν. Οὐδὲ ἀπαντας ὁ ἐπαρχὸς θεασάμενος, ὡς ἴδεν ἀμεταθέτους τῆς πίστεως, τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης κελεύει παραδοθῆναι. Τοῦτο δὲ σύμβολον αὐτοῖς ἐγένετο τοῦ βαπτίσματος· εὐρόντες δὲ αὐτοὺς οἱ οἰκαιοὶ πρὸς τὰς ὕδας ἐβρίμμενοι, πᾶσιν ὁμοῦ τέμενος κατασκεύασαν· ἐνθα δυνάμεις πολλαὶ τε ἐπιτελοῦνται. Τσαοτὴ γὰρ τις χάρις γίγνετο τοῦ ἀνδρὸς, ὥστε καὶ ὑπὲρ ὧν ἠέξατο εὐθύς εἰσακουσθῆναι, τοῦ Σωτῆρος αὐτὸν οὕτω τιμῆσαντος· ὃν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ μαρτυρίῳ εὐξάμενοι ἐθεασάμεθα ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ μαρτυρήσομεν. Καὶ προσκυνήσαντες τῷ Θεῷ ἡσπασάμεθα αὐτῶν τὰ σκηνώματα ἐν τῇ Θηβαΐδι.

ΚΕΦΑΛ. ΣΗ'.

Περὶ Ἀβδῶ Διοσκόρου πρεσβυτέρου.

Ἄλλον δὲ πρεσβύτερον ἴδομεν ἐν Θηβαΐδι Διοσκόρον ὀνόματι, Πατέρα μοναχῶν ἱερατῶν, ὃς μέλλοντας αὐτοὺς προσελθεῖν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, ἔλεγε πρὸς αὐτούς· Ὁρᾶτε μὴ τις ἐν φαντασίᾳ γυναικὸς γενόμενος, ἐν νυκτὶ τοιμῆσαι προσελθεῖν τοῖς ἀγίοις μυστηρίοις, μὴ τις ἐξ ὑμῶν φανταζόμενος ἐνυπνιασθῆ. Αἱ γὰρ ἀνευ τῶν φαντασιῶν γονόβροιοι αὐτομάτως γινόμενοι, οὐκ ἐκ προαιρέσεως ἐκάστου, ἀλλ' ἀβουλήτως γινόμεναί εἰσιν. Ἐκ φύσεως γὰρ προέρχονται, καὶ ἐκ περιουσίας ὕλης ἐκκρίνονται. Διὸ οὐδὲ ὑπεύθυνοί εἰσι τῇ ἀμαρτίᾳ. Αἱ δὲ φαντασθῆσαι ἐκ προαιρέσεως ἔρχονται, καὶ τῆς κακῆς γνώμης ἐστὶ τεκμήριον. Δεῖ οὖν τὸν μοναχὸν καὶ τῆς φύσεως ὑπερβαίνειν τὸν νόμον, καὶ μηδὲ εἰς τινα μικρὸν μολυσμὸν σαρκὸς εὐρεθῆναι· ἀλλὰ τῆκεν τὴν σάρκα, καὶ μὴ συγχωρεῖν ἐν αὐτῇ περισσεύειν τὴν ὕλην. Πειράσθε οὖν κενώσαι τὴν ὕλην τῇ τῆς νηστείας ἱκανῇ παρατάσει· εἰ δὲ μὴ, καὶ πρὸς τὰς ὀρέξεις ἡμᾶς ἐρεθίζει. Οὐ δεῖ δὲ τὸν μοναχὸν τῶν ὀρέξεων ὅλως ἐφάπτεσθαι· ἐπεὶ ἐν τίνι διολεῖ τῶν κοσμικῶν; οὐδὲ πολλὰς ὀρώμεν καὶ τῶν τέρψεων ἀπεχομένους δι' ὑγίαν σώματος, ἢ δι' ἄλλας τινὰς οὐκ ἀλόγους αἰτίας; πόσῃ δὴ οὖν ἄλλοι ἐπιμελητέον τῷ μοναχῷ τῆς ψυχῆς τὴν αἰτίαν καὶ ὑγίαν, καὶ τοῦ νοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος;

ΚΕΦΑΛ. ΣΘ'.

Περὶ τῶν ἐν τῇ Νιτρῖᾳ μοναχῶν.

Κατήχθημεν δὲ καὶ εἰς Νιτρῖαν, ἐνθα πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀναχωρητὰς ἐωράκαμεν· τοῦτο μὲν ἐγγυρῖους, τοῦτο δὲ καὶ ξένους, ἀλλήλους ταῖς ἀρεταῖς ὑπερβάλλοντας, καὶ φιλονεικώτερον πρὸς τὴν ἀσκησιν διακειμένους, πᾶσάν τε ἀρετὴν ἐνδεικνυμένους, καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀλλήλους ὑπερβάλλειν· καὶ οἱ μὲν ἐν τῶν περὶ τὴν θεωρίαν, οἱ δὲ περὶ τὴν πρακτικὴν ἡσυχολοῦντο· Ἰδόντες γὰρ ἡμᾶς τινες ἐξ αὐτῶν πόρρωθεν ἐρχομένους διὰ τῆς ἐρήμου· οἱ μὲν μετὰ ὕδατος ἡμῖν προὔπηνησαν, οἱ δὲ τοὺς πόδας ἡμῶν ἔσκιον. οἱ δὲ τὰ ἱμάτια ἐπλυνον, οἱ δὲ ἐπὶ τροφῆν παρεκάλουν· ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν μάθησιν, ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν· καὶ ὅσπερ ἕκαστος αὐτῶν ἠδύνατο, τοῦτο ἐσπευδεν ἡμᾶς ὠφελεῖν. Καὶ εἰ ἂν τις εἴποι πάσας αὐτῶν τὰς ἀρετὰς, μηδὲν ἐπαξίως λέγειν δυνάμενος; Ἐρημον οὖν οἰκοῦσι τὸν τόπον·

accepturi. Hoc autem non tibi prius declaravi, ne si fuisses elatus, de tuis detraheretur meritis. Cum ergo uno solo die supervixisset, et per revelationem ad eum venissent quidam presbyteri, omnibus illis narratis, tradidit animam. Aperte autem videntes presbyteri eum assumi in choris justorum et angelorum, Deum laudabant.

CAPUT LXVI.

Vita abbatis Apollonii (110).

Fuit in Thebaide quidam monachus, nomine Apollonius (*Ruff., l. II, cap. 19*). Is plurimas ostendit virtutes et facta egregia, dignus quoque fuit habitus dono doctrinae supra multos qui tunc fuerunt insignes virtutibus. Is in tempore persecutionis addens animum Christi confessoribus, multos effecit martyres. Porro autem ipse quoque comprehensus custodiebatur in carcere; ad quem veniebant qui ex gentibus erant nequiores, et cum eo disputabant, incensebantque maledictis, et irridebant.

CAPUT LXVII.

De Philomone (111) martyre et iis qui cum ipso fuere martyribus.

Erat autem quidam ex ipsis choraules, vir nequitiis famosus, qui accedens eum appetebat contumeliis, dicens eum implum et impostorem, et planum, et qui ab omnibus habebatur odio, et qui debebat mori citius (*Ruff., l. II, cap. 19*). Cui dicit Apollonius: Miserebitur tui Dominus, o homo, et eorum quae dicta sunt nihil tibi reputetur ad peccatum. Haec autem eum audiisset ille choraules, Philemon nomine, mordebatur animo, a verbis ejus compunctus. Statim autem ad tribunal profectus, coram iudice se sistit, et ei dicit, populo praesente: Injuste facis, o iudex, qui viros pios et nulli culpae affines penis; nihil enim mali faciunt nec dicunt Christiani. Ille autem eum ipse haec diceret, in principio quidem existimabat eum loqui ironice et ludificari; postquam autem eum vidit persistere: Insanis, inquit, o homo, et meus tibi repente est emota. Ille autem: Non insano, inquit, o iudex injustissime, sum enim Christianus. Is autem multis blanditiis una cum turba ei conabatur persuadere: postquam autem vidit immobilem, ei omne genus tormenta adhibuit. Cum autem rapuisset Apollonium, et multis eum affecisset contumeliis, ipsum torquebat tanquam planum. Apollonius autem ei dixit: Optarem, o iudex, ut tu et omnes praesentes hunc meum errorem sequeremini. Is autem eo haec dicente, iussit ambos igni tradi, toto inspiciente populo. Cum autem in flamma essent praesente iudice, vocem ad Deum emittit beatus Apollonius, toto populo audiente et iudice: Ne tradas, Domine, bestiis animam consentem tibi, sed te ipsum nobis aperte ostende (*Psal. LXXIII*). Nubes autem roscida et lucida adveniens, viros texit, igne extincto. Admiratae autem turbae et ipse iudex, clamabant: Unus est Deus Christianorum; maleficus vero quispiam haec renuntiat praefecto Alexandriae. Qui cum crudeles quosdam et immanes elegisset protectores et apparitores, eos misit ut vincitos adducerent judi-

com et Philemonem. Ducebatur ergo una cum Apollonius, et quidam alii confessores. Cum omnes autem iter ingrederentur, eum invasit gratia, et coepit docere milites. Ubi autem ipsi quoque compuncti crediderunt Servatori, erant omnes uno animo victi. Quos omnes cum vidisset praefectus a fide non posse dimoveri, iussit projici in profundum maris: hoc autem fuit eis signum baptismatis. Cum eos autem sui invenissent disiectos in littore, fecerunt omnibus salem unam, ubi nunc multae virtutes peraguntur. Tanta autem fuit viri gratia, ut de iis quae esset precatus, statim exaudiretur, eum sic honorante Servatore. Quem etiam nos in martyrio (112) precamur, vidimus cum iis qui cum ipso fuerunt martyrio affecti, et Deum adorantes, eorum tabernacula (115) salutavimus in Thebaide.

CAPUT LXVIII.

Vita abbatis Dioscuri (114) presbyteri.

Vidimus autem aliam quoque presbyterum in Thebaide, nomine Dioscurum, Patrem centum monachorum (*Ruff., l. II, cap. 20*). Qui cum ad Dei gratiam essent accessuri, dicebat eis: Videte ne qui noctu phantasiam habuit mulieris, audeat accedere ad sancta Sacramenta. Ne quis ex vobis visis et phantasiis pulsus somniaverit. Nam qui absque phantasiis sunt fluxus seminis, casu sunt; nec ex uniuscujusque libero animi arbitrio insunt, sed absque voluntate; procedunt enim ex natura, et ex redundanti materia excernuntur, quocirca nec sunt peccato obnoxii: visa autem ac phantasiae procedunt ex libera eligendi voluntate, et sunt argumentum mali animi. Oportet autem, inquit, monachum transilire etiam legem naturae; corpus autem liquare, nec inveniri in ullo inquinamento carnis, sed carnem macerare, et non concedere ut in ipsa redundet materia. Conamini ergo illam exhaurire frequentibus et prolixis jejuniis; sin minus autem, nos ad appetitiones et desideria incitant. Non oportet autem monachum attingere appetitiones animi. In quo enim differet a mundanis, quos saepe videmus abstinere a voluptatibus propter sanitatem corporis, aut propter aliquas alias causas a ratione minime alienas? quanto autem magis, inquit, monacho curanda est animae sanitas et spiritus!

CAPUT LXIX.

Nitrienses (115) Anachoretas.

Devenimus quoque ad Nitrienses, ubi multos et magnos vidimus anachoretas; partim quidem indigenas, partim vero etiam hospites, qui se invicem superabant virtutibus, et magno studio se exercebant, et in vita se invicem contendeabant superare (*Ruff., l. II, cap. 21*). Et alii quidem ex ipsis versabantur in contemplatione, alii vero in actione. Cum vidissent autem aliqui ex ipsis nos procul venientes, aliqui quidem nobis cum aqua occurrerunt; et alii quidem pedes nostros lavabant, alii vero vestes mundabant, alii vero ad eibum invitabant, alii autem ad contemplationem et Dei cognitionem, et quod unusquisque ex iis poterat, in eo studebat nos juvare. Et quid dixerit quispiam omnes eorum virtutes, cum nihil pos-

sit dicere pro dignitate? Habitant itaque locum desertum, et habent cellas magno inter se intervallo disjunctas, ut nullus possit procul agnosci ab altero, neque cito videri, nec vox audiri; sed degunt in multa quiete, unusquisque per se inclusus. Solum autem Sabbato et Dominico congregantur in ecclesiis, et se invicem excipiunt. Multi autem ex iis sæpe etiam quatuor dies inveniuntur in cellis, eo quod se invicem non videant, præterquam in collecta. Et alii quidem ex his veniebant ad collectam a tertio et quarto lapide, tam longe sunt remoti a se invicem. Tantam autem habent inter se charitatem, etiam supra reliquam fraternitatem, ut multis qui cum ipsis salvi esse voluerint, unusquisque studeat suam cellam eis dare ad se rescindendum.

CAPUT LXX.

De Abbate Ammonio (116) et iis qui erant cum ipso.

Vidimus autem Patrem quoque eorum qui illic erant, nomine Ammonium, habentem extimas cellas, et atrium, et puteum, et reliqua necessaria. Cum autem ad eum venisset quidam frater qui volebat salvus fieri, et ei diceret ut ipsi inveniret cellam ad habitandum, illico egressus, præcepit ei ne egrederetur e cellis, donec ipsi invenisset aptum habitaculum; et cum ipsi reliquisset omnia quæ habebat, cum ipsis cellis, seipsum inclusit in parvam cellam. Quod si plures erant qui conveniebant volentes salvi fieri, congregabat universam fraternitatem, et illo quidem tradente lateres, hoc vero aquam, perficiebantur cellæ in uno die. Eos autem qui erant habitaturi in cellis, in ecclesiam vocabant ad convivia; dumque illi se recreant et exultant, unusquisque cum e sua cella ovillam suam pellem aut sportam pane vel cæteris impleisset necessariis, deferrebant ad novas cellas, ut nulli nota esset uniuscujusque oblatio. Noctu autem venientes habitaturi suas cellas, repente inveniabant omnia necessaria. Multi autem ex ipsis neque panem comedebant nec fructus, sed solum intyba agrestia. Quidam autem ex ipsis tota nocte non dormiebant; sed sedentes vel stantes usque ad mane, perseverabant in oratione.

CAPUT LXXI.

Vita abbatis Isidori (117) et eorum qui erant cum ipso.

Vidimus autem in Thebaide monasterium cujusdam magni Isidori, quod intus habebat mille monachos (Ruff., l. II, cap. 17). Habebat autem intus puteos et hortos, et quæcunque sunt ad usum necessaria, nemine egrediente extra monasterium: sed erat presbyter janitor, qui nullum permittebat egredi, neque alium ingredi, præterquam si quis vellet usque ad mortem illic permanere nusquam progrediens. Porro autem eos qui portam ingrediebantur in parvo habitaculo excipiebat hospitio; et cum mane dedisset eulogias, in pace deducebat. Duo autem ex ipsis presbyteri solum exhibant opera fratrum administrantes, et referebant ea quæ erant ipsis ad usum necessaria. Dixit autem mihi is qui portam custodiebat presbyter, eos qui intus sunt sanctos esse tales, ut possint omnes signa efficere; et neminem ante decessum in morbum incidere; sed

A quando uniuscujusque venisset translatio, id omnibus prius significantem et se reclinantem, dormire.

CAPUT LXXII.

Vita abbatis Ammonia (118) presbyteri

Est autem alia quoque solitudo in Ægypto, maritima quidem, sed difficillima, in qua multum et magni habitant anachoretæ, quæ est prope urbem Diolcon (Ruff., l. II, cap. 32, cui dicitur Piammon). Vidimus autem illic presbyterum virum sanctum et valde humilem, et assidue videntem visiones, nomine Ammoniam. Is aliquando offerens Deo sacrificium (119), videt angelum stantem a dextris altaris, et notantem fratres accedentes ad gratiam, et scribentem in libro eorum nomina. Cum autem non adfuisset aliqui in synaxi, vidit deleri eorum nomina, qui post tres dies sunt mortui. Eum sæpe torquentes dæmones in tantam adduxerunt imbecillitatem, ut non posset ipse stare ad aram, nec offerre: angelus autem veniens, ejus manu apprehensa, protinus eum confirmavit, et sanum ad aram statuit. Cujus tormenta cum vidissent fratres, obstupuerunt.

CAPUT LXXIII.

De abbate Joanne (120).

Vidimus autem alium quoque in Diolco, Joannem nomine (Ruff., l. II, cap. 33), patrem monasteriorum, qui ipse quoque multam habebat gratiam, et Abrabæ habitum, et barbam Aaron. Efficiebat autem virtutes atque curationes, ut qui multos curavit paralyticos et podagra laborantes.

CAPUT LXXIV.

Vita abbatis Pityriouis et (121) eorum qui cum ipso erant.

Vidimus autem in Thebaide altum montem fluvio imminens, valde terribilem et præcipitem, et monachos illic viventes in speluncis (Ruff., l. II, cap. 31). Eorum autem pater erat nomine Pityriou, qui fuit unus ex discipulis Antonii, et tertius qui illam locum exceperit; qui quidem multas virtutes efficiebat, et efficaciter spiritus expellebat. Cum enim successisset Antonio et ejus discipulo Ammonæ, merito etiam successit hæreditati donorum: qui multos quidem alios quoque apud nos habuit sermones, quin etiam de discretione spirituum accurate disseruit, dicens esse aliquos dæmones qui sequuntur animi motus, et nostras affectiones ad malum sæpe convertunt. Quisquis ergo, o filii, dicebat is nobis, vult exigere dæmones, prius in servitutem redigat affectiones animi; qualem enim quis superaverit affectionem, ejus quoque expellit dæmonem. Operet autem vos paulatim vincere affectiones, ut earum expellatis dæmones. Sequitur gulam dæmon. Si quis ergo gulam superaverit, expellit ejus dæmonem. Is autem comedebat bis in hebdomada, Dominica et quinta feria, parvam partem ex farina (122); nec poterat aliquid aliud sumere, propterea quod suum habitum ita formasset.

CAPUT LXXV.

Vita Eulogii (123) presbyteri.

Vidimus autem alium quoque presbyterum, nomine Eulogium, qui in offerendis Deo donis tantam acceperat

καὶ τὰ κελλία ἐκ διαστήματος ἔχουσιν· ὡς καὶ μὴ ἄλλ' ὅταν ἐκάστου ἢ μετὰθεσις ἤρχετο, προμηνύων ἅπασιν κατακλιθεὶς ἰκοιμᾶτο.

καὶ τὰ κελλία ἐκ διαστήματος ἔχουσιν· ὡς καὶ μὴ διαγνωρίζεσθαι πόρρωθεν ὑφ' ἑτέρου, μηδὲ ὁρᾶσθαι τοχέως, μηδὲ φωνῆς ἐπακούειν, ἐκάστου καθ' ἑαυτὸν καθαιργμένον. Μόνον δὲ ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις συνάγονται, καὶ ἀλλήλους ἀπολαμβάνουσιν. Πολλοὶ δὲ αὐτῶν πολλάκις καὶ τεταρταῖοι ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν εὐρίσκονται, ἐκ τοῦ μὴ ὄρεῖν ἀλλήλους πλὴν ἐν ταῖς συνάξεσι. Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀπὸ τριῶν σημείων καὶ τεσσάρων εἰς τὴν σύναξιν ἔρχονται, τοσοῦτον μακρὰν ἄλλ' ἀλλήλων διεστήκασιν. Ἀγάπην δὲ τοσαύτην ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφότητα, ὡς πολλοὶς συμβουλεύεται αὐτοὺς συσσωθῆναι, ἕκαστον τὸ ἑαυτοῦ κελλίον σκεύδειν αὐτοὺς εἰς ἀνάπαυσιν δοῦναι.

ΚΕΦΑΛ. Ο΄.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἀμμωνίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

Ἴδομεν δὲ καὶ Πατέρα τινὰ τῶν ἐκεῖ, Ἀμμώνιον ὀνόματι, ἐξαιρετὰ κέλλια ἔχοντα καὶ αὐλὴν καὶ φρέαρ καὶ τὰς λοιπὰς χρείας. Ἐλθόντος δὲ πρὸς αὐτὸν τινος ἀδελφοῦ, σὴθῆναι σπεύδοντος, καὶ λέγοντος αὐτῷ ἐπινοεῖν αὐτῷ κελλίον πρὸς οἰκίαν, ὅς ἐπὶ τοῦτῳ ἐξελεῖται, παρηγγείλεν αὐτῷ μὴ ἀναχωρεῖν αὐτὸν ἐκ τῶν κελλίων, ἔχρις ἂν εὐρῆ αὐτῷ ἐπιτήθειον καταγώγιον· καὶ καταλιπὼν αὐτῷ πάντα ὅσα εἶχε σὺν αὐτοῖς τοῖς κελλίοις, ἑαυτὸν εἰς μικρὸν τι κελλίον μακρὰν ἐκείθεν ἀπέκλεισεν. Εἰ δὲ καὶ πλείονες ἦσαν οἱ συνερχόμενοι σὴθῆναι θέλοντες, συνῆγε πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα· καὶ τοῦ μὲν πλίνθους ἐπιδιδόντος, τοῦ δὲ ὕδωρ, ἐν ἡμέρᾳ μίξῃ τὰ κελλία ἀπεπληροῦντο. Τοὺς δὲ μέλλοντας οἰκεῖν τὰ κελλία ἐκάλουν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εἰς εὐωχίαν· καὶ ὡς ἔτι ἐκείνοι ἠυφραίνοντο, ἕκαστος ἐκ τοῦ οἰκείου κελλίου γεμίσας ἑαυτοῦ τὴν μηλωτὴν ἢ τὴν σπυρίδα ἄρτων, ἢ τῶν λιπῶν ἐπιτηδείων, εἰς τὰ νέα κελλία ἐπέφερεν, ἵνα μηδενὶ φανερὸν γένηται ἢ ἐκάστου καρποφορία. Ἐρχόμενοι δὲ εἰς ἐσπέραν οἱ μέλλοντες οἰκεῖν τὰ κελλία, ἠῦρισκον ἐξαίφνης πάντα τὰ ἐπιτήθεια.

Πολλοὶ τε αὐτῶν οὕτε [α]. δὲ τῶν ἐκείσε Πατέρων οὐκ] ἄρτον ἤσθιον, οὕτε ὀπώρας, ἀλλὰ πικρίδας μόνον. Τινὲς δὲ αὐτῶν οὐδὲ ἐκάθευδον ὅλην τὴν νύκτα, ἀλλὰ καθήμενοι ἢ ἐστῶτες ἔχρι πρῶτ' ἑκαρτέρουν προσευχόμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΟΑ΄.

Περὶ ἀββᾶ Ἰσιδώρου.

Ἴδομεν καὶ κατὰ τὴν Θηβαίδα μονὴν τινὰ Ἰσιδώρου τινὸς μεγάλῃ τείχει πλινθίνων ὠχυρωμένην, χιλίους μοναχοὺς ἔνδον ἔχουσαν. Εἶχε δὲ ἔνδον καὶ φρέατα, καὶ παραδείσους, καὶ ὅσα ἐστὶν ἀναγκαῖα, μηθενὸς· ἔξω ποτὲ τῶν μοναχῶν ἐξίσταντο. Ἀλλὰ πρεσβύτερος ἦν ὁ θυρωρὸς, μηδένα συγχωρῶν ἐξίεῖναι, μηδὲ εἰσεῖναι ἄλλον, πλὴν εἰ ποῦ τις ἐδούλετο ἄχρι τελευτῆς ἐκεῖ παραμένειν μηδαμῷ προσερχόμενος· ὅς θῆ καὶ πρὸς τὸν πυλῶνα εἰς μικρὸν καταγώγιον τοὺς ἐρχομένους ἐξένειε, καὶ διδοὺς εὐλογίας πρῶτ' ἐν εἰρήνῃ προπεμπτε. Ἄσθ δὲ ἐξ αὐτῶν πρεσβύτεροι μόνον τὰ ἔργα τῶν ἀδελφῶν διοικούντες ἐξίεσαν, καὶ τὰς ἀναγκαίας αὐτοῖς χρείας ἀπεκόμικον. Ἐλεγεν δὲ ἡμῖν ὁ τῷ πυλῶνι προσκαρτερῶν πρεσβύτερος, τοιοῦτους εἶναι τοὺς ἔνδον ἀγίους, ὡς δύνασθαι πάντας σημεῖα ἐπιτελεῖν, καὶ μηδένα ἐξ αὐτῶν προμπεσεῖν εἰς νόσον πρὸ τῆς τελευτῆς.

ἄλλ' ὅταν ἐκάστου ἢ μετὰθεσις ἤρχετο, προμηνύων ἅπασιν κατακλιθεὶς ἰκοιμᾶτο.

ΚΕΦΑΛ. ΟΒ΄.

Περὶ Ἀμμωνῶν.

Ἔστι καὶ ἄλλη ἔρημος ἐν Αἰγύπτῳ, παράλιος μὲν οὖσα, ἀλλὰ χαλεπωτάτη· ἐν ἣ πολλοὶ καὶ μεγάλοι ἀναχωρητὰ κατοικοῦσι· πλησίον ὑπάρχουσα τῆς Διόλκῃ πόλεως. Ἴδομεν δὲ ἐκεῖ πρεσβύτερον Πατέρα ἄγιον, καὶ λίαν μέγαν ταπεινόφωνα, καὶ ὀπτασίας συνεχεῖς ὄρωντα, ὀνόματι Ἀμμωνῶν. Οὗτος προσφέρων τῷ Θεῷ ἅπαξ τὰς λατρείας, ὄρεῖ ἄγγελον ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ τοὺς προσερχομένους τῇ χάριτι ἀδελφούς σημειούμενον, καὶ γράφοντα αὐτῶν τὰ ὀνόματα ἐν βιβλίῳ. Μὴ παραγενομένων δὲ τινῶν ἐν συνάξει, ἴδε τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀπαλειφόμενα. Οἱ δὲ μετὰ δεκατρεῖς ἡμέρας ἐτελεύτησαν. Τοῦτον πολλάκις οἱ δαίμονες βασανίσαντες τοσαύτη ἀσθενείᾳ περιέβαλλον, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτὸν σῆθῆναι ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, μηδὲ προσφέρειν. Ἄγγελος δὲ ἐλθὼν καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἐνεδυνάμωσεν αὐτὸν παραχρῆμα, καὶ ὄγη τῷ θυσιαστηρίῳ παρόστησεν, οὐ τὰς βασάνους θεασάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἐξεπλάγησαν.

ΚΕΦΑΛ. ΟΓ΄.

Περὶ ἀββᾶ Ἰωάννου.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον Ἰωάννην ἐν Διόλκῃ Πατέρα μοναστηρίων, καὶ αὐτὸν πύλλην χάριν ἔχοντα, τό τε Ἀβραμαῖον σχῆμα, καὶ τὸν πύγωνα Ἀαρῶν, δυνάμεις τε καὶ λάσεις ἐπιτελέσαντα, καὶ πολλοὺς παρλυτικῶς καὶ ποδαγροὺς θεραπεύσαντα.

ΚΕΦΑΛ. ΟΔ΄.

Περὶ ἀββᾶ Πιτυρίωνος.

Ἴδομεν δὲ κατὰ τὴν Θηβαίδα, ὄρος ὄρητῶν τῷ ποταμῷ ἐπιχειμένον, φοβερὸν ἄγαν καὶ κρημνῶδες, καὶ μοναχοὺς ἐκεῖ βιούοντας ἐν τοῖς σπηλαίοις. Πατὴρ δὲ ἦν τις αὐτῶν ὀνόματι Πιτυρίων, εἰς τῶν μαθητῶν Ἀντωνίου γένομενος· καὶ τρίτος τὸν τόπον ἐκεῖνον διαδεξάμενος, ὅς πολλὰς καὶ ἄλλας δυνάμεις ἐπιτελῶν, τὴν τῶν πνευμάτων ἑλασίαν ἐνεργῶς ἐποιεῖτο. Διαδεξάμενος γὰρ Ἀντωνίων καὶ τὸν τούτου μαθητὴν Ἀμμωνῶν, εἰκότως καὶ τὴν κληρονομίαν τῶν χαρισμάτων ὑπεδέξατο, ὅς πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους πρὸς ἡμᾶς ἐποίησατε λόγους. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τῶν πνευμάτων διακρίσεως ἰσχυρῶς διεδέξατο δαίμονας εἶναι τινὰς τοὺς τοῖς πάθεσιν ἀκολουθοῦντας, καὶ τὰ πάθη ἡμῶν πολλάκις ἐπὶ τὸ κακὸν διατρέποντας. Ὅς τις οὖν, ὡς τέκνα, φησὶ πρὸς ἡμᾶς, βούλεται τοὺς δαίμονας ἀπελαύνειν, πρότερον ἐὰ πάθη δουλώσῃ. Οὐ γὰρ ἂν πάθους τις περιγένηται, τούτου καὶ τὸν δαίμονα ἀπελαύνει· καὶ δεῖ κατὰ μικρὸν ὕμᾶς δουλώσαι τὰ πάθη, ἵνα τούτων τοὺς δαίμονας ἀπελάσῃτε. Ἐπειτα δαίμων τῇ γαστριμαργίᾳ. Ἐάν οὖν τῆς γαστριμαργίας κρατήσῃτε, ἀπελαύνετε ταύτης τὸν δαίμονα. Ἦσθιεν δὲ ὁ ἀνὴρ τῆς ἐβδομάδος δευτέρου, ἐν τῇ Κυριακῇ, καὶ τῇ πέμπτῃ, ζωμὸν ἀλεύρου, μηθενὸς ἑτέρου μεταλαμβάνειν δυνάμενος, διὰ τὸ τὴν ἔξιν αὐτοῦ οὕτω τετυπωκέναι.

ΚΕΦΑΛ. ΟΕ΄.

Περὶ ἀββᾶ Εὐλογίου πρεσβυτέρου.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον πρεσβύτερον Εὐλόγιον ὀνόματι, ὅς ἐν τῷ προτφέρειν τῷ Θεῷ τὰ δῶρα, τοσαύτην

χάριν ἐλάβραθεν γνώσεως, ὡς ἐκάστου τῶν προσερχομένων μοναχῶν τὰς γνώμας εἰδέναι. Οὗτος ἰδὼν πολλὰκις μέλλοντας μοναχοὺς τινὰς προσεῖναι τῷ θυσιαστηρίῳ, ἐπισχῶν αὐτούς, ἔλεγε· Πῶς κατατολμάτε τοὺς ἁγίους προσελθεῖν μυστηρίοις, ποτηρὰς τὰς διανοίας ἔχοντες; καὶ σὺ μὲν ἐλογίσω ταύτην ἄπρεπὴ τῆ; πορνείας ἐνθύμησιν. Ὁ δὲ ἕτερος, φησὶν, ἐλογίσαιτο ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ οὐδὲν διαφέρειν κἀν ἁμαρτωλῶν κἀν δίκσιον προσελθεῖν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι. Ὁ δὲ ἄλλος διεκρίθη πρὸς τὸ δῶρον· Ἄρα ἀγιάσει με προσελθόντα; Ὑποχωρήσατε οὖν μικρὸν τῶν ἁγίων μυστηρίων, καὶ μετανοήσατε ἐκ ψυχῆς, ἵνα ἄφεσις ὑμῖν γένηται τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ἄξιοι γένησθε τῆς τοῦ Χριστοῦ κοινωνίας. Ἐὰν δὲ μὴ πρῶτον τὰς ἐνθυμήσεις καθάρητε, οὐ μὴ δυνησθε προσελθεῖν τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΟΓ΄.

Περὶ ἀββᾶ Σεραπίωνος τοῦ πρεσβυτέρου.

Ἴδμεν δὲ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Ἀρσενίου τοῦ πρεσβυτέρου τινὰ, ὀνόματι Σεραπίωνα, πατέρα πολλῶν μοναστηρίων, καὶ ἠγούμενον πολλῆς ἀδελφότητος, ὡς μὴδὲ μυριάδος ὄντων τὸν ἀριθμὸν· πολλὴν τε διὰ τῆς ἀδελφότητος ἐκτελοῦντα οἰκονομίαν, πάντων ἡμῶν ἐν καιρῷ θερισμοῦ συγκομιζόντων τοὺς ἑαυτῶν καρποὺς πρὸς αὐτὸν, οὗς ἐπὶ μισθῷ θέρους ἐκομίζοντο ἕκαστος ἐνιαυσιαίας σίτου ἀρτάδας δεκαδύο, ὡς τεσσαράκοντα τοὺς παρ' ἡμῖν μοδίου λαγομένους· καὶ ταῦτα εἰς διακονίαν πτωχῶν δι' ἑαυτοῦ χορηγοῦντα, ὡς μηδένα πένεσθαι λοιπὸν ἐν τῇ περιχώρῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰς Ἀλεξάνδρειαν πτωχοῖς διαπέμπεσθαι. Οὐ μὴν οὐδὲ οἱ προρῥηθέντες Πατέρες, κατὰ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον ἠμέλησάν ποτε ταύτης τῆς διοικήσεως, ἀλλ' ἐκ τῶν καμάτων τῆς ἀδελφότητος μετὰ πλοῖα σίτου καὶ ἀμφιάσεως εἰς Ἀλεξάνδρειαν τοῖς πτωχοῖς ἀποστέλλουσι, διὰ τὸ σπανίου εἶναι παρ' αὐτοῖς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας.

ΚΕΦΑΛ. ΟΖ΄.

Περὶ Ποσειδωνίου.

Τὰ κατὰ Ποσειδωνίου τὸν Θηβαῖον ἀνδρα δοκιμώτατον καὶ καρτερικώτατον, πολλὰ μὲν καὶ ἀδιήγητα, πῶς τε ἦν πρῶτος, καὶ ὄπως ἀσκητικώτατος, καὶ πόσην τινὰ ἐν ἑαυτῷ εἶχεν τὴν ἀκακίαν, οὐκ οἶδα εἰ συντετύχηκά τινα πώποτε. Συνέζησα γὰρ ἐγὼ τούτῳ ἐπὶ ἔτος ἐν ἐν Βηθλεὲμ, ὅπνῃκα ἐκαθέζετο ἐπέκεινα τοῦ Ποιμενίου. Καὶ πολλάς τούτου κατίδον ἀρετὰς, ἐν οἷς μοι ἐν μίᾳ τῶν ἡμερῶν αὐτὸς διηγείτο, ὅτι· περ εἰς τὸν Πορφυρίτην τόπον οἰκήσας ἔτος ἐν, ἀνθρώπων οὐ συντετύχηκα ἐν ὄλῳ τῷ ἔτει, οὐχ ὁμιλίας ἀκήκοα, οὐκ ἄρτου ἠψάμην, ἀλλ' ἦ βραχέσι φοινικίοις διεγινόμεν, καὶ εἶπου βοτάνας ἡῦρον ἀγρίας· ἐν οἷς ποτε ἐκλιπόντων μου τῶν βρωμάτων, ἐξῆλθον τοῦ σπηλαίου ἐλθεῖν εἰς τὴν οἰκουμένην. Καὶ περιπατήσας διὰ πάσης τῆς ἡμέρας, μόλις ἀπέσχον τοῦ σπηλαίου μιλία δύο. Περιδλεψάμενος δὲ ὄρω ἰππία στρατιώτου ἔχοντα σχῆμα, τιαροφόρον κρᾶνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχοντα. Καὶ προσδοκήσας αὐτὸν εἶναι στρατιώτην, ὤρμησα πάλιν ἕως τοῦ σπηλαίου. Καὶ εἰσελθὼν, εὔρον κάρταλλον σταφυλῶν καὶ συκῶν νεομήτων· ἃ λαθὼν, καὶ περιχαρῆς γενόμενος εἰσελθὼν ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐνοίκησα ἐπὶ μῆνας δύο, ἔχων τὰ βρώματα ἔκεινα παραμύθημα. Τοῦτο δὲ πεποιήθην θαῦρα ἐν Βηθλεὲμ ὁ θαυμασιος Ποσειδωνίος· Γυνὴ τις ἐγκύμων εἶχεν πνεῦμα ἀκάθαρτον, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μέλλειν τίκτειν αὐτὴν ἔδυστόκει,

Α τοῦ πνεύματος αὐτὴν συντρίβοντας. Δαιμονιοζομένης οὖν τῆς γυναίκος, ὁ ἀνὴρ ταύτης ἐπέστη, καὶ παρεκάλεε τὸν ἅγιον Ποσειδωνίου τοῦ παραγενέσθαι. Εἰσελθόντων οὖν ἡμῶν ἕμα εὐξασθαι, στὰς καὶ προσευξάμενος μετὰ δευτέρων γονυκλισίαν ἐξέβαλεν τὸ πνεῦμα. Τότε ἀναστὰς λέγει ἡμῖν· Εὐξασθε, παρεκαλῶ, ἄρτι. Ὡς γὰρ ἐλαύνεται τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, σημεῖον ἡμῖν ἔχει τι ὑπάρξει, ἵνα πληροφηθῶμεν ὅτι τούτο οὕτως ἔχει. Καὶ εὐθὺς ἐξερχόμενος ὁ δαίμων ἀπὸ θεμελίων ὄλων τὸν τοῖχον τῆς αἰλῆς ἐβαλεν κάτω. Ἦν δὲ τοῦτο τὸ γύναιον ἐξαστίαν μὴ λαλήσαν. Μετὰ δὲ τὸ ἐξελεθεῖν τὸν δαίμονα, ἔτεκεν τὸ γύναιον, καὶ ἐλάλησε.

ΚΕΦΑΛ. ΟΗ΄.

Περὶ Ἰερωνύμου.

Τούτου τοῦ ἀνδρός, λέγω δὴ, Ποσειδωνίου τοῦ ἀσιδίου, καὶ προφητεῖαν ἔγνων ἐγώ. Ἰερώνυμος γὰρ τις πρεσβύτερος ἦκει εἰς τοὺς τόπους ἐκεῖνους, ἀρετῇ λόγων Ῥωμαϊκῶν πολλῇ κεκοσμημένος, καὶ ἰκανῆ εὐφυῆ. Τσαούτην δὲ ἔσχεν βασκανίαν, ὡς ὑπὸ ταύτης καλύπτεσθαι τῶν λόγων τὴν ἀρετὴν. Συγχρονίσας οὖν τούτῳ ὁ ἅγιος Ποσειδωνίος ἡμέρας πλείους, λέγει μοι πρὸς τὸ οὗς.

ΚΕΦΑΛ. ΟΘ΄.

Περὶ Παύλης.

Ἵτι ἡ μὲν ἐλευθέρη Παῦλα, ἡ φρονεῖζουσα αὐτοῦ, προτελευτήσῃ, ἀπαλλαγεῖσα αὐτοῦ τῆς βασκανίας, ὡς οἶμαι. Χάριν δὲ τούτου τοῦ ἀνδρός οὐ μὴ ἅγιος ἀνὴρ εἰς τοὺς τόπους οἰκήσῃ, ἀλλὰ φθάσει αὐτοῦ ὁ φθόνος καὶ μέχρι τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ. Ἐν οἷς καὶ συνέβη τὸ πρᾶγμα.

ΚΕΦΑΛ. Π΄.

Περὶ Ὁξυπερέντιου.

Καὶ γὰρ καὶ Ὁξυπερέντιον τὸν μακάριον ἤλασεν ὁὗτος ἐνθὸν τὸν Ἰταλόν.

ΚΕΦΑΛ. ΠΑ΄.

Περὶ Πέτρου.

Καὶ Πέτρον ἄλλον τινὰ Αἰγύπτιον.

ΚΕΦΑΛ. ΠΒ΄.

Περὶ Συμεῶνος.

Καὶ Συμεῶνα, θαυμασιος ἀνδρας, οὗς τέως ἐγὼ ἐπαισημηνάμην. Οὗτός μοι διηγείτο ἐγκρατικώτατος τῆς ἀρετῆς ἀσκητῆς Ποσειδωνίος, ὡς ἄρτου πείραν μὴ ἔχων ἀπὸ τεσσαρακοστού ἔτους· μήτε μὴ μνησικαχῆσας τινὰ ἕως ἡμέρας ἡμισίας ταῦτα.

Τὰ ἄλλα καὶ τὰ σημεῖα τοῦ γενναίου τοῦ Χριστοῦ ἀθλητοῦ Ποσειδωνίου, ἃ προμηθεῖα τῆς πασῶν τῶν δυνάμεων μείζονος εἰργάσατο ταῦτα. Καὶ ἐν τούτοις τὸ ἀοίδιμον τοῦ μακαρίου πέρας τοῦ βίου.

ΚΕΦΑΛ. ΠΓ΄.

Περὶ Σεραπίωνος.

Σεραπίων τις ὀνόματι γέγονεν, τῷ γένει Αἰγύπτιος, ἐπίκλητος Σινδόνιος (παρεκτός γὰρ σινδόνιου οὐδὲ ποτε οὐδὲν ἄλλο περιβάλετο)· ὅς πολλὴν ἐξήσκησεν ἀκτημοσύνην· διὸ καὶ Ἀπαθὴς ἐπελέγετο. Εὐγράμματος δὲ ὢν ἀπιστήθιζεν πάσας τὰς θείας Γραφάς· ὅς ἀπὸ πολλῆς ἀκτημοσύνης καὶ μελέτης θεῶν Λογίων τοῦ Πνεύματος οὐδὲ ἠρεμήσῃ ἰσχυσεν ἐν καλλίῳ, ἵν' ἐν ὕλῃ μὴ περισπάται. Ἄλλ' ἀποστολικῶν ἡδέως μετρεῖ βίον. Περιερχόμενος τὴν οἰκουμένην, τὴν τῆς ἄκρας ἀκτημοσύνης κατορθώσας ἀρετῆν ὡς πανταλῆ ἀπάθειαν τούτων κεκτησθαι. Ταύτης γὰρ ἐγεγόνει καὶ τῆς ἔξεως. Διαφοραὶ γὰρ εἰσιν ἔξεων, οὐκ οὐσῶν. Διηγούντο δὲ οἱ Πατέρες, ὅτι λαθὼν τινὰ συμπαικίτην

gratiam cognitionis, ut unusquisque ex iis qui accedebant monachis mentem cognosceret (*Ruff.*, l. II, cap. 14). Is cum sæpe vidisset aliquos monachos ad aram accessuros, eos retinuit, dicens : Quomodo audetis ad sanctia accedere sacramenta, cum habeatis malas cogitationes? Et tu quidem hac nocte animo versasti turpem fornicationis cogitationem; alius autem in animo suo reputavit, dicens nihil referre an peccator an justus accedat ad Dei gratiam; alius autem de dono dubitavit, dicens : Nunquid me autem de dono sanctificabit? Parum ergo secedite a sanctis sacramentis, et ex animo agite poenitentiam, ut sit vobis remissio peccatorum, et sitis digni Christi communionem. Nisi enim primum mundaveritis cogitationes, non poteritis ad Christi gratiam accedere.

CAPUT LXXVI.

Vita Serapionis (124) presbyteri.

Vidimus vero etiam in partibus Aresnoitæ presbyterum quemdam, nomine Serapionem (*Ruff.*, l. II, cap. 18), Patrem multorum monasteriorum, et qui præset multæ fraternitati, ut qui sint decies mille numero, magiamque per fratres exsequitur dispensationem, cum omnes simul, tempore messis, omnes suos fructus ad ipsum afferant, quos pro messis mercede acceperunt, unusquisque frumenti annuus duodecim artabas (125), qui sunt veluti quadraginta qui apud nos dicuntur modii; et ea ad ministerium pauperum per se dispensat, adeo ut deinceps in ea quæ est circumcirca regione nullus sit pauper, sed etiam mittat ad eos qui sunt Alexandriæ pauperes. Sed neque prædicti Patres per totam Ægyptum unquam neglexerunt hanc administrationem; sed ex laboribus fraternitatis, navigia plena frumento et vestimentis pauperibus miserunt Alexandriam, propterea quod rari essent apud ipsos qui egerent.

CAPUT LXXVII.

Vita abbatis Posidonii.

Posidonii Thebani multa quidem sunt, eaque narrata difficilia, quemadmodum erat miles, et in se exercendo acerrimus, et quanta fuerit in eo innocentia. Nescio an ullum talem convenerim. Vixi enim cum eo anno uno in Bethleem, quando sedit ultra Pœsuenum (126), et multas vidi ejus virtutes; atque inter cætera ipse mihi quodam die narravit : Cum habitarem, inquit, in loco Porphyrite anno uno, toto anno nullum hominem conveni, non audivi sermocinationem, non panem gustavi, nisi si quando paucis interer dactylis, et sicubi herbas invenirem agrestes. Quo quidem tempore cum mei panes aliquando defecissent, egressus sum e spelunca, ut venirem in orbem terræ habitabilem, et cum toto die ambularem, vix aberam a spelunca duo milliaria. Cum ergo circumspexissem, video equitem militis habitum præ se ferentem, habentem in capite galeam tauriferam; et cum conjectassem eum esse militem, profectus sum usque ad speluncam, et inveni canistrum vvarum et sicum nuper decerptarum : quem cum accepissem, lætus veni ad speluncam, habens duobus mensibus cibos illos ad meam refectionem.

A Hoc autem miraculum fecit beatus Posidonius in Bethleem. Quædam mulier gravida habebat spiritum immundum, et in ipso tempore quo erat paritura, laborabat in parto, ipsam conterente spiritu. Cum ergo a dæmone vexaretur mulier, advenit ejus maritus, et rogavit sanctum illum ut adesset : et nobis ingressis ad orandum, cum stetisset et precratus esset, post secundam genuflexionem, ejecit spiritum. Surgens autem dixit nobis : Orate, modo enim expellitur immundus spiritus. Oportet autem esse aliquod signum ut de eo fiamus certiores. Egre diens autem dæmon, diruit a fundamento totum aulæ parietem. Mulier autem sexennio non fuerat locuta; postquam autem egressus est dæmon, et peperit, et locuta est.

B

CAPUT LXXVIII.

De Hieronymo (127).

Hujus sancti novi hanc quoque prophetiam; Hieronymus enim quidam presbyter habitabat in illis locis, qui in sermone Romano magna erat virtute ornatus, et præclaro ingenio; sed tanta fuit ejus invidia, ut ab ea obrueretur virtus doctrinæ. Cum ergo multis diebus cum eo versatus esset sanctus Posidonius, dicit mihi in aurem :

CAPUT LXXIX.

De Paula (128).

Ingenua quidem Paula, quæ ejus curam gerit, præmoriatur liberata ab ejus invidia. Ut autem arbitror, propter hunc virum non habitabit vir sanctus in his locis, sed ejus pervadet invidia vel usque ad proprium fratrem. Resque ita accidit.

CAPUT LXXX.

De Oxyperentio.

Etenim beatum Oxyperentium Itium is hinc expulit.

CAPUT LXXXI.

De Petro

Et Petrum alium quemdam Ægyptium.

CAPUT LXXXII.

De Simeone.

Et Simeonem, viros admirabiles, quos ego adnotavi. Narravit mihi hic Posidonius continentissimus et virtutis observantissimus, quod quadraginta abhinc annis panem non gustasset, neque acceptæ injuriæ sit recordatus usque ad diei dimidium.

Hæc sunt certamina et signa præclari Christi athlete Posidonii, quæ fecit providentia ejus quæ est omnium virtutum maxima; et in his est insignis finis vitæ hujus beati.

CAPUT LXXXIII.

Vita Serapionis (129) Sindonite.

Fuit alius quidam Serapion Sindonites (nam præter sindonem nihil unquam induerat), qui exercuit magnam possessionum et facultatum vacuitatem : quam ob causam et impasibilis vocabatur. Cum esset autem imperitus litterarum, memoriter dicebat omnes Scripturas. Et neque ob possessionum egestatem et Scripturarum meditationem potuit in cella

quiescere, non quod traheretur a terrena materia, sed quod apostolicam vitam sectabatur, orbem terrarum obiens exactissimam paupertatis virtutem præseferbat, sic ut perfectam impassibilitatem hic sit assecutus. Natus enim erat hac natura; sunt enim naturarum, non substantiarum differentie (*Cause lege*). Narrabant itaque Patres, quod cum quendam accepisset exercitorem qui cum eo luderet, se in quadam urbe gentilibus vendidit histrionibus viginti solidis (130), et cum recondidisset solidos sub sigillo, eos apud se servabat. Tandiu autem permansit et servit mimis qui eum emerant, donec eos fecit Christianos, et eos avulsit a theatro: præfer panem et aquam nihil sumens, neque præ meditatione Scripturarum ore silens; longo autem tempore primus compunctus est nimis, deinde minima, deinde universa eorum familia. Dictum est autem quod quo tempore eum ignorabant, lavabat pedes amborum. Ambo ergo baptizati, a theatro recesserunt; et cum ad vitam honestam et piam processissent, virum valde reverebantur. Ei itaque dicunt: Ades dum, frater, nos te liberabimus, quando quidem ipse nos liberasti a turpi servitute. Dicit ergo eis: Quandoquidem Deus meus est operatus, et vos cooperati estis, et salva facta est vestra anima, vobis dicam mysterium secretum.

Ego vestrae animæ misertus quæ in multo errore versabatur, cum essem liber exercitator, genere Ægyptius, ea de causa me ipsum vendidi, ut vos servarem. Quoniam autem hoc fecit Deus, et per meam humilitatem salva evasit anima vestra, accipite aurum vestrum, ut etiam aliis opem feram. Illi autem cum multum rogassent et affirmassent, dicendo: Te tanquam patrem et dominum habebimus, solum mare nobiscum; non potuerunt ei persuadere. Tunc dicunt ei: Da tu aurum pauperibus, nam id nobis fuit causa salutis. Ait illis: Date vos illud, quia vestrum est; ego enim alienas pecunias non do pauperibus. Tum illi cohortantur eum, dicentes: Sed saltem post annum nos invias. Et sic ab illis abiit.

Is frequenter peregrinationibus pervenit in Græciam; et cum tribus diebus moratus esset Athenis, non fuit qui ei panem præberet; nam neque mas ferebat, neque peram, non pellem ovillam, non virgam, nihil horum, sed sola sindone amictus erat. Cum autem venisset quartus dies, valde esuriit; nihil enim illo tempore gustaverat. Res est enim gravis famis involuntaria, quæ adjutricem habet incredulitatem. Et stans super tumulum civitatis, in quo congregantur qui erant in dignitate (131) constituti in civitate, cepit vehementer et cum planctu lamentari, et clamare: Viri Athenienses, ferite opem. Ad quem accurrentes omnes qui pallium gestabant et byrrum (132), dicunt ei: Quid habes, unde nam es, et quid patieris? Is vero dicit ipsis: Genere quidem sum Ægyptius, monachus professione; ex quo autem absum a vera mea patria, incidi in tres feneratores: et duo quidem a me recesserunt exsoluto eis debito, cum non haberent de quo me accerarent; unus autem a me non discedit. Illi ergo studiose querentes

A de feneratoribus ut eis satisfacerent, ipsum rogant: Ubi sunt? quis est qui tibi exhibet molestiam? ostende nobis eum, ut tibi feramus auxilium. Tunc eis dicit: Molestiam mihi exhibuit avaritia, et gula, et fornicatio; et a duobus quidem sum liberatus, avaritia scilicet et fornicatione; neque enim aurum habeo, neque aliquid aliud possideo; non fruor delictis quæ sunt nutrices hujus morbi: quocirca nihil mihi exhibent amplius molestiæ. A gula autem non possum recedere; jam enim quatuor diebus nihil comedi, et mihi pergit ven'er molestiam exhibere, quærens consuetum debitum, sine quo non possum vivere. Tunc quidam philosophi suspicati eum composita quædam et ficta narrare, dant ei solidum: quem acceptum posuit in officina panaria, et accepto pane recessit; statim profectus a civitate, et in eam non reversus amplius. Tunc cognoverunt philosophi eum vere fuisse virtute præditum; et cum pistori dedissent pretium panis, acceperunt solidum.

Cum autem venisset in loca Lacedæmonis proxima, audivit quemdam ex primis civitatis esse Manichæum simul cum tota domo, alioqui virum bonum. Hic optimus monachus huic rursus seipsum vendidit sicut in primo actu. Et cum intra duos annos ipsum abduxisset ab hæresi et ejus uxorem cum tota familia, adduxit in Ecclesiam. Tunc eum amantes, non amplius habebant tanquam servum, sed plusquam germanum fratrem et patrem, et magno honore adiciebant, et cum eo Deum laudabant.

Paulo post ubi eos pluribus cohortatus esset, illi C relictiis spiritualibus hic adamas Serapion, cum heri istis pretium suum persolvisset, seipsum coniecit in navem tanquam Romam navigaturum. Nautæ autem conjicientes eum vel intulisse sumptus, vel in æro habere quod expenderet, nihil aliud percontati eum exceperunt, alius alium ex-timans accepisse ejus utensilia. Cum autem ipsi enavigassent, et abessent quingentis stadiis ab Alexandria, ceperunt vectores vesci circa occasum solis, cum nautæ prius comedisent. Viderunt autem eum primo die non comedere; et putaverunt causam esse navigationem, similiter et secundo, et tertio, et quarto die; quinto autem die vident ipsum sedentem quietum, dum omnes comederent, et dicunt ei: Homo, cur non comedis? Is vero dicit eis: Quoniam non habeo quod edam. Cui D ergo inter se quævisissent quis ejus accepisset utensilia vel impensas, vidissent autem neminem accepisse (neque enim habebat aliquid) ceperunt eum eo contendere: Quomodo sic ingressus es absque impensis? quomodo dabis nobis nautum? quomam autem aleris? Is vero eis dicit: Ego nihil habeo; auferite me, et abjicite ubi invenistis. Illi vero: Cur irasceris? ne si centum quidem aureos nobis dares, lubenter hoc faceremus, cum sit nobis ventus adeo secundus: scopum ergo urgeamus, perag-ntes quæ sunt nobis proposita. Sic fuit in navi, et eum abierunt Romam usque. Cum autem Romam venisset, curiose indagavit quis esset in civitate magnus exercitator aut exercitatrix.

ἀσκητὴν, πέπρακεν ἑαυτὸν ἐν τινὶ πόλει μίμοις, Ἐλληνιστῶν οὖσιν, εἰκοσι νομισμάτων. Καὶ σφραγισάμενος τὰ νομίσματα, ἐφύλαττεν παρ' ἑαυτοῦ. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ παρέμεινε, μέχρις οὗ καὶ Χριστιανούς αὐτοὺς ποιήσῃ, καὶ τοῦ θεάτρου αὐτοὺς ἀποστήσῃ, παρεκτός δ' ἄρτου καὶ ὕδατος μηδενὸς ἄλλου λαμβάνων, μηδὲ ἡσυχάζων τῷ στόματι ἀπὸ μελέτης θείων Γραφῶν. Οὕτως δὲ τοῦτος ὁ μακάριος παραμείνας τῷ μακρῷ χρόνῳ, πρῶτον κατένυξεν τὸν μίμον, εἶτα τὴν μιμάδα, εἶτα τὴν σύμπαντα οἶκον αὐτῶν. Ἐλέγετο δὲ ἐν ὄσῳ ἡγνῶν αὐτὸν ἀμφοτέρων νίπτειν τοὺς πόδας. Ἐκότεροι οὖν βαπτισθέντες ἀπέστησαν καὶ τοῦ θεατρῖζειν λοιπὸν, καὶ ἐπὶ τὸν σεμνὸν καὶ θεοφιλῆ ἰλάσαντες βίον σφόδρα ἡδονῦτο τὸν ἀνδρα, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Δεῦρο, ἀδελφε, ἐλευθερωσόμεν σε λοιπὸν, ἐπειδὴ ἀπὸ αἰσχρᾶς ἡμᾶς δουλείας αὐτὸς ἡλευθέρωσας. Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ μέγας Σαραπίων· Ἐπειδὴ ἐνήργησεν ὁ θεὸς μου, καὶ ὑμεῖς συνηργήσατε, καὶ ἐσώθη δι' ἐμοῦ ἡ ψυχὴ ὑμῶν, λοιπὸν εἰπω ὑμῖν ἅπαν τὸ μυστήριον τοῦ δράματος·

Ἐγὼ κατοιικειρήσας τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἐν πολλῇ πλάνῃ διάγουσαν, ἐλευθερὸς ὢν ἀσκητῆς, τῷ γένει Αἰγύπτιος, χάριν τοῦ σωθῆναι ὑμᾶς, πέπρακα ἑμαυτὸν, ἵνα ὑμεῖς ἐλευθερωθῆτε ἀπὸ μεγάλων ἁμαρτιῶν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο πεποίηκεν ὁ θεὸς διὰ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως, χαίρω. Λάθετε οὖν ὑμῶν τὸ χρυσίον, ἵνα καὶ ἄλλοις ἀπελευθέρωσῃ. Οἱ δὲ παρακάλουν αὐτὸν, δεόμενοι, καὶ διαδεδαιούμενοι, ὅτι Ἦς πατέρα σε ἐξομεν τοῦ λοιποῦ, καὶ δεσπότην τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, μόνον μείνον μεθ' ἡμῶν. Οὐκ ἰσχύσαντες δὲ αὐτὸν πείσαι, λέγουσιν αὐτῷ· Ἄδς συ τὸ χρυσίον πτωχολοῖς, ἐπεὶ ἀρράβων ἡμῖν ἐγένετο σωτηρίας· λέγει αὐτοῖς· Ἄδς τοῦτο ὑμεῖς· ὑμέτερον γὰρ ἐστὶν ἐγὼ γὰρ ἄλλοτρια χρήματα οὐ χαρίζομαι πένθιν· Ἐπὶ τοῦτοις παρακάλουν αὐτὸν, λέγοντες· Κἂν διὰ ἐνιαυτοῦ ἡμᾶς δρα.

Οὗτος ὁ δαίσιος δούλος Χριστοῦ ταῖς συνεχθεῖς ἀποδημίας καθήνησέν ποτε καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διατριψάσας τρεῖς ἡμέρας ἐν Ἀθήναις, οὐκ ἠξιώθη παρὰ τινὸς ἄρτου, οὐδὲ κέρμα ἰδέσθαι. Οὐδὲ γὰρ εἶχεν ὁ δαίσιος οὗτος οὐ πῆραν, οὐ μηλωτὴν, οὐ ῥάβδον, οὐδ' ἄλλως τι τῶν τοιούτων, ἢ μόνον τὸ σινδόβιον, ὃ περιεβίβλητο. Τετάρτης οὖν ἐπιλαμβανομένης τοῦτῳ ἡμέρας, σφόδρα ἐπέπνευσε, μηδενὸς ἐν ταύταις γευσάμενος. Δεινὴ γὰρ ἐστὶν ἀκούσιος νηστεία, σύμμαχον ἔχουσα τὴν ἀπιστίαν. Καὶ στὰς ἐπί τινος γεωλόφου τῆς πόλεως, ἐθα οἱ ἐν τέλει τῶν ἐκεῖ ἦσαν συναθροισμένοι, ἤρξατο κράζειν καὶ ἀποδύρεσθαι λίαν μετὰ κρότου χειρῶν, λέγων· Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, βοηθεῖτε. Συνδραμόντες δὲ πάντες ὕψ' ἐν τριωνοφόροι τε καὶ βυβρόφοροι, λέγουσιν αὐτῷ· Τί χεῖς, ἀνθρώπε; ἢ πόθεν εἶ; ἢ τί πάσχεις; Λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ μὲν εἰμι τῷ γένει Αἰγύπτιος, μοναχὸς ἐ τῇ πολιτείᾳ. Ἄφ' οὗ δὲ τῆς σαρκικῆς μου πατρὸς ἀπέστην, τρισὶ δανεισταῖς περιέπεσα· καὶ οἱ μὲν ἵο ὁμοῦ ἀπηλλάγησαν, πληρωθέντες τοῦ χρέους, οὐκ ὄντες δ' ἐγκάλεσάι με. Ὁ δὲ τρίτος μου οὐκ ἀπαλιττεται, καὶ οὐκ ἔχω ὄθεν τοῦτον πληροφορησάμην. λοιπραγμονοῦντες δὲ ἐκείνους τοὺς δανειστάς, ἵνα ἵτους πληροφορησῶσιν, ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες· οὐ εἰσι καὶ τίνες οἱ διοχλοῦντές σε; δεῖξον ἡμῖν τοὺς, ἵνα σοι βοηθήσωμεν. Τότε λέγει αὐτοῖς· Ἰχλησέν μοι ἐκ νεότητος φιλαργυρία, καὶ πορνεῖα, καὶ γαστρομαργία· τῶν οὖν δύο ἀπηλλάγην, φιλαρ-

Α γυρίας καὶ πορνείας. Οὕτε γὰρ χρυσὸν ἔχω, οὕτε ἄλλο τι κέκτημαι· οὐ τροφῆς ἀπολαύω, τῆς τροφίμου ταύτης τῆς νόσου· διὸ οὐκέτι με ὀχλοῦσιν. Γαστρομαργίας δὲ ἀπαλλαγῆναι οὐ δύναμαι. Τετάρτην γὰρ ἡμέραν ἔχω σήμερον μὴ φαγῶν, καὶ παραμένει μοι ὡς ἀσπυρὸς δανειστής ἡ γαστήρ, ἀγγουσα, καὶ ἀπαιτούσα τὸ σύνθεος χρέος, ὅπερ ἐάν μὴ ἀποδῶ, ζῆσαι οὐ συγχωρεῖ μοι. Τότε τινὲς τῶν φιλοσόφων ἐνόμισαν σκητὴν εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὁμοῦς διδάσιν αὐτῷ νόμισμα ἐν. Ὁ δὲ τοῦτο δεξάμενος ἐθήκεν ἐν ἀρτοπωλείῳ, καὶ λαβὼν ἕνα ἄρτον ἀνεχώρησεν παραχρημα δεύσας τῆς πόλεως, καὶ μηκέτι εἰς αὐτὴν ὑποστρέψας. Τότε ἔγνωσαν οἱ φιλόσοφοι ὅτι ἀληθῶς ἐν ἄρτον κέκτηται ὁ ἀνθρώπος οὗτος. Καὶ δεδωκότες ἐκείνῳ τοῦ ἄρτου τὸ τίμημα, ἔλαβον τὸ νόμισμα.

Ἐλθὼν οὖν ὁ μακάριος ἐκεῖθεν εἰς τοὺς περὶ Λακαδαίμονα τόπους, ἤκουσέν τινα τῶν πρώτων τῆς πόλεως· Μανιχαῖον εἶναι τῷ δόγματι, ἅμα παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ἐνάρετον ἄνδρα τὰ ἄλλα. Οὗτος ὁ ἀριστος τῶν μοναχῶν τοῦτῳ πάλιν πέπρακεν ἑαυτὸν κατὰ τὸ πρῶτον δρᾶμα, καὶ ἐντὸς δύο ἐτῶν ἀποστῆσας αὐτὸν τῆς αἰρέσεως, καὶ τὴν τούτου ἐλευθέραν ἅμα πάσῃ τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, προσήγαγεν τούτους τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἵτινες τοῦτον ἠγάπησαν οὐκέτι ὡς οἰκέτην, ἀλλ' ὑπὲρ γνήσιον ἀδελφὸν καὶ πατέρα, ἔχοντες αὐτὸν ἐν μεγάλῃ τιμῇ, καὶ δοξάζοντες μετ' αὐτοῦ τὸν Θεόν.

Μετ' ὀλίγον πάλιν χρόνον παρακαλέσας πολλὰ τούτους, καὶ ἀναχωρήσας ὁ πνευματικὸς ἀδάσιος Σαραπίων, ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς πλοῖον, ἀπεμπολήσας καὶ τούτοις ὁμοίως τοῖς δεσπότηταις τὸ τίμημα, μηδ' ἄλλως τι ἐπικομιζόμενος, ὡς ὀφείλων ἐπὶ τὴν Ῥώμην πλεῦσαι. Οἱ οὖν ναυτικοὶ τούτου ἰδόντες ὑπενόουν αὐτὸν ἔχειν θάνατον, καὶ ἐν τῷ πλοίῳ εἰσηνηνοχέειν, ἢ καὶ ἐν χρυσῷ κεκτησθαι πολλὰ ἀναλώματα τοῦτον. Διὸ καὶ ἀπεριέργως αὐτὸν ὑπεδέξαντο, ἄλλως ἄλλον νομίσιος εἰληφέναι αὐτοῦ πᾶ σκευῇ. Ἐν τῷ οὖν ἀποπλεῦσαι αὐτοῦ, καὶ γενέσθαι ὡς ἀπὸ σταβίων πεντακοσίων τῆς Ἀλεξανδρείας, λοιπὸν ἤρξαντο οἱ ἐπιβάται περὶ δυσμὰς ἡλίου ἐσθίειν ἕκαστος, τῶν ναυτικῶν προφαγόντων. Ἰδόντες δὲ αὐτὸν ὅτι οὐκ ἠσθιεν τὴν πρώτην ἡμέραν, προσεδόκησαν ἀηδῖαν τινὰ ἐκ τοῦ πλοῦς αὐτῷ προσγεγενησθαι· ὁμοίως καὶ τὴν δευτέραν· καὶ πάλιν τὴν τρίτην, εἶτα καὶ τὴν τετάρτην. Τῇ οὖν πέμπτῃ ἡμέρᾳ πάντων ἐσθιόντων βλέπουσι πάλιν τοῦτον καθεζόμενον ἡσυχῇ· καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Διὰ τί οὐκ ἐσθιεις, ἀνθρώπε; λέγει αὐτοῖς· Ὅτι οὐκ ἔχω. Ἀκούσαντες δὲ τοῦτο οἱ ναυτικοὶ, περιεργάζοντο ἀλλήλους, τίς αὐτοῦ ἄρα ἔλαθεν ἐν τῷ πλοίῳ τὰ ἀναλώματα. Ὡς δὲ εὔρον ὅτι οὐδεὶς (οὐδὲ γὰρ εἶχεν τι) ἤρξαντο αὐτοῦ διαμάχεσθαι λέγοντες, Σὺ πῶς εἰσῆλθες ἐνθάδε ἄνευ ἀναλωμάτων; τοσοῦτον δὲ πλοῦν πόθεν ἔχεις οἰκονομηθῆναι, καὶ ἄλλως ἡμῖν τὸ ναῦλον πόθεν ἔχεις πληρωθῆναι; Ὁ δὲ μακρόθυμος λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ πρᾶγμα οὐκ ἔχω. Ἀπενέγκάτε με, καὶ βίψατε ὅπου με εὔρετε. Οἱ δὲ ναυτικοὶ τοῦτῳ λέγουσι· Χολᾶ; τί ποτε; οὔτε εἰ ἐκατὲν ἰδίως χρύσινα, τοῦτο ἐποιοῦμεν ἡδέως, τοσαύτης ἡμῖν διὰ τοῦ Θεοῦ ὄσης εὐπλοίας. Ἐχόμεθα οὖν τοῦ σκοποῦ, τὰ προκειμένα ἡμῖν ἐξανύοντες. Οὕτως οὖν ἦν ἐν τῷ πλοίῳ ἀμέριμνος, καὶ οἱ ναυτικοὶ εὐρέθησαν ἕως Ῥώμης τρέφοντες. Εἰσελθὼν οὖν ὁ ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ ἐν Ῥώμῃ περιεργάζετο ἐν αὐτῇ, τίς ἄρα ἐστὶν ἀριστος τῶν ἀσκητῶν μέγας ἢ καὶ ἀσκήτρια ἐν τῇ πόλει.

ΚΕΦΑΛ. ΠΔ'.

Περὶ Δομνίνου.

Ἐν οἷς Δομνίνῳ τιγὶ γενναίῳ ἐν τῇ ἀσκήσει ἀνδρὶ, μαθητῇ Ὀριγόνους περιέτυχε, μεγάλην ἀσκήσει πεπονημένῳ· περὶ οὗ φήμη διέτρεχε πολλά θαύματα πεπονημένα. Οὐ ἡ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐλέγετο νόσους ἰδοῦναι.

ΚΕΦΑΛ. ΠΕ'.

Περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ παρθένου.

Περιτυχὼν οὖν αὐτῷ, καὶ οἰκοδομηθεὶς παρ' αὐτοῦ (ἀνὴρ γὰρ ἦν τετορνευμένος ἐν τε ἡθει καὶ γνώσει, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ) ἐρωτῶν τε μαθεῖν παρ' αὐτοῦ τίς ἄρα εἴη ἐκεῖ ἄλλος ἀσκητῆς ἢ ἀσκήτρια, ἔγνω παρ' αὐτοῦ περὶ ἡσυχαστοῦσης τινὸς παρθένου, ὡς εἴη αὐτῇ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος ἐγκατακεκλεισμένη ἐν κέλλῃ μηδέποτε μηδὲν συντυγγάνουσα. Μαθὼν οὖν αὐτῆς ὁ ἀοιδίμος οὗτος τὸν οἶκον, ἀπῆλθεν ἐκεῖ, καὶ λέγει τῇ ὑπηρετουμένῃ αὐτῇ γραῖδι· Εἰπὼν τῇ παρθένῳ, ὅτι Μονάζων τις ἀναγκαίως σοι θέλει συντυχεῖν. Δεδῶκει δὲ αὐτῷ ἀποκρισὶν ἡ γραῖς, ὅτι ἐκ πολλῶν ἐτῶν οὐδὲν συντετύχηκεν. Λέγει αὐτῇ· Εἰπὼν αὐτῇ, ὅτι ἵνα σοι συντύχῃ· ὁ Θεὸς γὰρ με ἀπέστειλεν πρὸς σέ. Ἡ δὲ οὐδὲ οὕτως ἠμέσχετο. Παραμεινας δὲ τρεῖς ἡμέρας τῇ εὐτονίᾳ ὑστερον αὐτῇ συνέτυχεν, καὶ ἰδὼν αὐτήν, λέγει· Τί καθέζῃ ἐνταῦθα; Ἀποκρίνεται αὐτῷ ἐκεῖνη λέγουσα· Οὐ καθέζομαι, ἀλλὰ οὐδῶ. Λέγει αὐτῇ ἐκεῖνος, Ποῦ οὐδῶεις; Λέγει αὐτῷ ἡ παρθένος· Πρὸς τὸν Θεόν μου. Λέγει αὐτῇ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ· Ζῆς, ἢ ἀπέθανες; Λέγει αὐτῷ ἐκεῖνη· Πιστεύω εἰς τὸν Θεόν μου ὅτι ἀπέθανον τῷ κόσμῳ. Ζῶν γὰρ τῇ σαρκὶ οὐ μὴ οὐδέσῃ πρὸς τὸν Θεόν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ μακάριος Σερραπίων, λέγει αὐτῇ· Οὐκοῦν, ἵνα με πληροφορήσῃς ὅτι ἀπέθανες τῷ κόσμῳ, ποιήσον ὃ ἐγὼ ποιῶ. Λέγει αὐτῷ ἐκεῖνη· Δυνατὰ μοι μόνον ἐπίταξον, καὶ ποιῶ. Ἀπεκρίνατο αὐτῇ ἐκεῖνος· Νεκρῶ δυνατὰ ἐστὶ πάντα τῷ κατὰ σέ, παρεκτὸς τοῦ ἀσεβῆσαι. Εἶτα λέγει αὐτῇ· Κάταλθε καὶ πρόελθε. Ἀπεκρίνατο αὐτῷ ἐκεῖνη· Εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος ἔχω μηδέποτε προελθοῦσα, καὶ ἵνα τί σήμερον προέλθω; Λέγει αὐτῇ ἐκεῖνος· Οὐαί, οὐκ εἶπες, ὅτι Ἐγὼ τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀπέθανον; ὁ δὴλον πάντως ὅτι καὶ σοὶ ὁ κόσμος οὐκ ἔστιν. Εἰ οὖν τοῦτό ἐστιν, νεκρὸς οὐδενὸς ἐπισθάνεται. Ταυτόν σοι οὖν ἐστὶν καὶ προελθεῖν καὶ μὴ προελθεῖν. Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ παρθένος, προήλθεν· μετὰ δὲ τὸ προελθεῖν αὐτὴν ἔξω, καὶ ἐλθεῖν ἕως ἐκκλησίας τινὸς, ἐλθὼν ὁ μακάριος εὗρεν αὐτὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ λέγει αὐτῇ· Εἰ ὅντως θέλεις τελείως πληροφορηθῆσαι με ὅτι ἀπέθανες, καὶ οὐκέτι ζῆς ἀνθρώποις ἀρέσκουσα, ποιήσον ὃ ἐγὼ δύναμαι ποιῆσαι, καὶ τότε πληροφορήσεις με ὅτι ἀληθῶς τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀπέθανες. Καὶ ἡ παρθένος λοιπὸν, τί θέλεις ποιήσω; Λέγει αὐτῇ ἐκεῖνος· Ἐκδυσάμενη πάντα τὰ ἱμάτιά σου, ὡς ἐγὼ, ἐπὶ τὸν ὤμων σου θεῖς, καὶ περιέλθε μέσθην τὴν πόλιν, ἐμοῦ δυναμένου ἀναισχύντως προλαμβάνειν σε τῷ σχήματι τούτῳ. Λέγει αὐτῷ ἐκεῖνη· Ἄλλ' ἐγὼ ἂν τοῦτο ποιήσω, σκανδαλίζω πολλοὺς ἐπὶ τῷ σχήματι τοῦ πράγματος· καὶ ἔχουσι λέγειν τινὲς, ὅτι Ἐξέστη καὶ δαιμονιώσᾳ ἐστίν. Ἀποκρίνεται ὁ μακάριος Σερραπίων, καὶ λέγει αὐτῇ· Καὶ σοὶ τί μέλει ἂν τοῦτο εἰπωσιν; σὺ γὰρ αὐτοίς, ὡς λέγεις, ἀπέθανες. Νεκρῶ δὲ οὐδέποτε μέλει εἰ τις τοῦτον λοιδορεῖ ἢ καταγαλᾷ· ἀναίσθητος γὰρ τοῖς πᾶσιν ἐστίν. Τότε λέγει αὐτῷ ἡ παρθένος ἐκεῖνη· Δίνομαι σου, εἰ τι ἄλλο θέλεις ἐν τῇ ἀσκήσει, κέλευσον καὶ

Α ποιῶ· εἰς τοῦτο γὰρ τὸ μέτρον οὐκ ἤλθον ἀκμήν, εὐχομαι δὲ ἐλθεῖν. Τότε λέγει αὐτῇ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Σερραπίων ὁ ἀπροσπαθῆς· Βλέπε οὖν, ἀδελφῆ, μηκέτι μεγαλοφρονεῖ ἐπὶ σεαυτῇ ὡς πάντων οὔσα ἀγιωτέρα, καὶ καυχωμένη ὡς τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀποθανοῦσα· ἔμαθες γὰρ ὅτι ζῆς, καὶ ἀκμήν ἀνθρώποις ἀρέσκεις. Ἐγὼ γὰρ σου δύναμαι νεκρότερος εἶναι, ἔργῳ δυνάμενος δεῖξαι ὅτι τῷ κόσμῳ ἀπέθανον, ἀπροσπαθῆς ἔχων τὰ πρὸς αὐτόν. Ἀνεπαισχύντως γὰρ δύναμαι καὶ σκανδαλίστως τοῦτο ποιῆσαι ἔπερ ἐπέταξά σοι. Ἀπὸ τούτων τῶν λόγων παιδεύσας αὐτὴν ἐν ταπεινοφροσύνῃ, τότε κατέλιπεν ταύτην τελείαν, καὶ κλάσας αὐτῆς τὸ φύσημα τοῦ τύπου, οὕτως αὐτῆς ὁ μακάριος ἀνεχώρησεν. Οὗτος ὁ βίος Σερραπίωνος τοῦ ἀπαθούς καὶ ἀκροτάτου ἀκτῆμονος.

Πολλὰ δὲ καὶ λαμπρὰ ἃ πεποίηκεν θαυμάσια πράγματα ὁ ἐνάρετος τοῦ Χριστοῦ σοφιστῆς τὰ συντείνοντα εἰς ἀπάθειαν, ἅτινα ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα γεγραφαίμεν, τὸ καθαρὸν τοῦ βίου τούτου δηλώσαντες. Οὗτος ὁ ἀθάνατος τελευταῖ ἄγων τῆς ἡλικίας ἔτος ἔξηκοστὸν, ἐν αὐτῇ τῇ ἐρήμῳ ταφείς.

ΚΕΦΑΛ. ΟΓ'.

Περὶ Εὐάγριου.

Τὰ κατὰ Εὐάγριον τὸν ἀοιδίμον διάκονον τοῦ Χριστοῦ, ἀνδρὰ βεδιωκότα κατὰ τοὺς ἀποστόλους, οὐ δίκαιον ἡσυχάσαι, ἀλλὰ ταῦτα γραφῇ παραδοῦναι εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἐντυχανόντων, καὶ ὄξεν τῆς ἀγαθότητος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, δίκαιον ἠγησάμενος, ἀνωθεν ἐκτιθεμαι, πῶς τε ἦλθεν ἐπὶ τὸν μονήρη σκοπὸν, καὶ ὅπως ἀξίως τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτὸν ἐξασκήσας τελευταῖ ἐτῶν πενήτηκοντα τεσσάρων, ἐν τῇ ἐρήμῳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ ἐπιλήρωσε χρόνους μακρούς. Ἀρεστῆ γὰρ ἔνταως γέγονε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ. Οὗτος τῷ μὲν γένει γέγονε Ποντικὸς, πόλιος Ἰδῆρων, υἱὸς πρεσβυτέρου, ἀναγνώστης προαχθεὶς παρὰ τοῦ ἁγίου Βασιλείου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας Καισαρείας τῆς πρὸς τὸ Ἄργεον. Μετὰ δὲ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου Βασιλείου προσέχων αὐτοῦ τῇ ἐπιτηδεώτητι ὁ σοφώτατος, καὶ ἀπαθέστατος καὶ πάσῃ παιδείᾳ λάμπων ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νυσσαεὺς ἐπίσκοπος ἀδελφὸς τοῦ ἐν τιμῇ τῶν ἀποστόλων Βασιλείου τοῦ ἐπισκόπου, προχειρίζεται τούτον διάκονον. Ἐκείθεν ἐλθὼν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ ἐπίσκοπος, ἐν τῇ μεγάλῃ συνέδῳ τῇ κατὰ Κωνσταντινούπολιν, καταλιμπάνει αὐτόν, Νεκταρίῳ τῷ μακαρίῳ ἐπισκόπῳ, διαλεκτικώτατον ὄντα κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων. Ἦνθις γοῦν ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει, λόγιος νεανεισούμενος κατὰ πάσης αἰρέσεως. Συνέβη οὖν τοῦτον ὑπερβολῇ ἐρόπων χρηστότητος τιμώμενον παρὰ πάσης τῆς πόλεως περιπαγγῆναι εἰδὼλῳ γυναικικῆς ἐπιθυμίας, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγείτο ὑστερον ἐλευθερωθεὶς τὸ φρονεῖν. Ἀντεράσθη δὲ τούτου πάλιν τὸ γύναιον· ἦν δὲ ἐν τούτῳ τῶν μεγιστάνων. Ὁ δὲ Εὐάγριος καὶ τὸν Θεὸν φοβούμενος, καὶ τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς αἰδοῦμενος, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ δνειδος τῆς ἀσχημοσύνης θέμενος καὶ τὸ χαιρέκακον τῶν αἰρέσεων, τῆξάτο τὸν Θεὸν ἰκετεύσας ἐμποδισθῆναι παρ' αὐτοῦ, τοῦ προκειμένου σκόλου τῆς γυναικὸς ἐπιχειμένης αὐτῷ συμπράττειν τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ λυτῶσης τῷ πάθει, θέλων τε αὐτῆς ὑπαναχωρῆσαι οὐκ ἰσχυρὸν, δεσμοῖς τῆς θεραπείας αὐτῆς κατεχόμενος. Μετ' οὐ πολὺ δὲ τῆς προσευχῆς αὐτοῦ προκοφάσης πρὸς τῆς τοῦ πράγματος πείρας ἐπέστη αὐτῷ ἀγγελικὴ ὄψασις ἐν σχήματι στρα-

CAPUT LXXXIV.

Vita abbatis Domnionis

Inter quos incidit in quemdam Domnionem fortissimum atque abstinētissimum, Origenis discipulum, quem rumor erat multa miracula edidisse, et cujus lectus curavit aegrotos post mortem.

CAPUT LXXXV.

De Virgine silente.

Cum ergo in eum incidisset, et ex eo utilitatem accepisset (erat enim vir et moribus ornatus, et eruditione et sermone et vita), et ab eo didicisset quoniam esset illic alius exercitator aut exercitatrix, cognovit esse quamdam virginem silentium agentem et quiescentem, quæ jam viginti quinque annis in cella erat inclusa, et cum nemine unquam colloquebatur. Cum autem ejus domum didicisset, venit, et dicit vetulæ quæ ei inserviebat: Dic virgini: me necesse habere eam convenire. Anus vero responsum reddidit illam ex multis annis neminem convenisse. Tum ait illi: Dic ei ut conveniam illam, Deus enim me misit. At illa ne sic quidem acquievit. Cum autem duos vel tres dies intermisisset, eam convenit postea. Et ei dixit: quid sedes? Ea vero dicit ipsi: Non sedeo, sed ambulo. Is vero dicit: Quo ambulas? Illa vera dicit: Ad Deum. Is autem dicit: Vivisne, an es mortua? Illa vero ei dicit: Credo in Deum me esse mortuam mundo: Qui enim carne vivit, non potest ad Deum ambulare. Is autem dicit ei: Ut me ergo certiore reddas te esse mortuam mundo, fac quod facio. Ea illi dicit: Impera mihi quæ possunt fieri, et faciam. Is autem dicit ei: Nihil est quod non possit mortuus, absque eo quod non potest esse impius. Tunc dicit ei: Descende, et progredere. Ea vero respondit: Jam agitur vigesimus quintus annus ex quo non sum progressa, et cur progrediar? Ei autem dicit: Vah! nonne tu dixisti, mortua sum huic mundo? unde et manifestum est et mundum tibi mortuum esse. Si hoc quidem verum est, et mortuus nihil sentit, idem est tibi progredi et non progredi; ergo progredere. Illa vero progressa est. Et postquam progressa fuit usque ad quamdam ecclesiam, ei dicit in ecclesia: Si vis ergo me certiore reddere quod vere sis mortua, et non amplius vivis placens hominibus, fac quod facio, et sciam te esse mortuam. Ei ita ut dicit: Exuens sicut ego omnia vestimenta, ea impone humeris, et transi mediam civitatem, me in fletu habitu præeunte ¹. Illa vero ei dicit: Hac re minime honesta multos offendam, et poterunt dicere me esse emotæ mentis et dæmoniæ. Is autem dicit ei: Et quid tibi est curæ, si dixerint te esse emotæ mentis et dæmoniæ? tu enim es eis mortua; mortuo vero non est cura, si quis ei vel detraxerit vel eum irriserit; nihil enim potest sentire. Tunc illa ei dicit: Dic si quid aliud veils, neque enim ad hunc usque modum me venisse glorior. Tunc ei dicit Serapion impassibilis: Ecce ergo, ne amplius te jactes et tibi placeas, tanquam omnibus magis pia et mundo mortua. Ego enim sum te magis mortuus; et re

¹ Mirandum hoc, non imitandum,

A ipsa ostendo me esse mortuum mundo, nam citra ullam animi perturbationem et pudorem hoc facio. Tunc cum eam ad humilitatem instituisset, et ejus frengisset arrogantiam, recessit.

Sunt autem multa quoque alia magna et illustra facta istius Christi doctoris, virtute præditi, quæ pertinent ad impatibilitatem, quæ ex multis pauca selecta perscripsimus, ut ex illis puritas ejus vitæ patefieret. Is decessit agens annum ætatis sexagesimum, in locis desertis sepultus est.

CAPUT LXXXVI.

De ³ Evagrio (133) celebri diacono.

De Evagrio clero Christi diacono, qui vixit instar apostolorum, non est æquum tacere; sed ea litteris mandare ad ædificationem eorum qui sunt lecturi, et ad bonitatis Servatoris nostri gloriam æquum arbitratus, ab alto expono, et quemadmodum venerit ad institutum monasticum, et quomodo cum se digne exercuisset, moritur quinquaginta quatuor annos natus, in solitudine: qui, ut scriptum est, in brevi consummatus, implevit longa tempora (*Sap. 17*). Fuit enim revera ejus anima grata Domino. Is genere quidem fuit Ponticus civitatis Iberorum (134), filius presbyteri, lector promotus a sancto Basilio episcopo ecclesiæ Cæsareæ ad Argeum (135). Post decessum autem sancti Basilii episcopi, attendens ejus aptitudinem, sapientissimus, et a perturbationibus animi alienus, et omni doctrina clarus Gregorius episcopus Nyssenus (136), frater episcopi cui datur honor inter apostolos, eum ordinat diaconum. Illinc cum venisset sanctus Gregorius episcopus in magnam synodum Constantinopolitanam, relinquit eum beatus Nectario episcopo, cum esset omnium disserendi artis peritissimus. Floruit ergo in magna civitate, in disputationibus juveniliter exsultans adversus omnem hæresim. Accidit autem ut is qui propter morum insignem bonitatem honorabatur a tota civitate, configeretur a simulacro muliebris concupiscentiæ, ut ipse nobis narravit postea, cum esset mens ejus libera. Eum autem vicissim amavit muliercula. Erat autem ea una ex primis. Evagrius autem et Deum timens, et suam veritatem conscientiam, et habens ante oculos dedecus turpitudinis, et quam hæresis de alienis malis concipiunt lætitiæ, Deum supplex rogavit ut ab ipso impediretur scopus quem sibi proposuerat mulier, quæ eum urgebat cupiditate, et ejus insano tenebatur desiderio. Cumque vellet ab ea recedere, non poterat, ut qui ejus obsequii blandis detineretur vinculis. Haud multo post autem eam quæ præcessit orationem, antequam rem esset expertus, astiuit ei visio angelica, præ se ferens speciem militum præfecti, quæ eum rapit, et ducit tanquam in iudicium, et conjicit eum in eam quæ dicitur custodiam, collari ferreo ejus collo injecto, et catena ferrea alligatis manibus, iis videlicet qui ad ipsum venerant, ei causam minime dicentibus. Ipse autem qui pungebatur conscientia, existimabat se ea subire ejus gratia, arbitrans maritum mulieris de hac re iudicem contra-

² Origenista hic fuit.

nisse. Animi itaque admodum anxius conatit Evagrius, dum de alia causa ageretur, et de aliis propter tale crimen haberetur quæstio. Post magnum ergo illum metum et summum animi angorem, angelus qui ab initio præbuerat visionem, ita transformatur, ut videretur adesse germanus et sincerus amicus Evagrii, valde obstupefactus, et tristitia affectus ob tantam viuculorum infamiam, et dicens ei vincito inter catenas quadraginta reorum: Cur cum tanta ignominia detineris cum reis, domine diacone? Ille ei dicit: Revera quidem nescio; suspicor autem N., qui est ex præfectis, me detulisse, motum zelotypia citra ullam rationem; et vereor ne magistratus fuerit ab eo corruptus pecunia, et me maximo afficiat supplicio. Dicit ei is qui amici figuram susceperat: Si audias amicum, tibi consulo; non tibi expedit degere in hac civitate. Dicit ei Evagrius: Si Deus me liberaverit ab hac calamitate, et me videris Constantinopoli, scias me jure subire hoc supplicium, et esse dignum alio majore. Dicit ei amicus: Si ita habet, fero ad te sanctum evangelium; jura mihi in eo quod recedes ab hac civitate, et tuæ animæ curam gerēs; et te lii erabo ab hac necessitate. Evagrius autem: Rogo te, inquit, jurabo ut volueris; me solummodo libera ab hac nube tenebrosa. Interim autem ei affert sanctum evangelium, et exigit jusjurandum. Evagrius autem ei jurat per evangelium verbis sic conceptis: Non manebo hic præter unum diem, Idque ut meas vestes in navem inmittam. Cum autem processisset jusjurandum, ad se rediit ab ecstasi quæ ei noctu evenerat. Cumque surrexisset, cogitavit: Etsi mihi fuit datum jusjurandum in ecstasi, juravi tamen. Omnibus ergo quæ habebat in nave coniectis, venit Jerosolyma, et illic excipitur a beata Melania Romana. Rursus cum diabolus ejus cor tanquam Pharaonis indurasset, utpote adolescentis et ætate luxuriantis, eum rursus incesit dubitatio, et animi fuit ancipitis, cum tamen nemini quidquam dixisset. Quo factum est ut et vestes rursus mutaret, et in differendo ei veterum afferret vana gloria: sed Deus qui impedit omnium nostrum interitum, ei rursus attulit calamitatem, rursus in febrem conjiciens, et deinde in longuin morbum, tempore semestri ejus carnem macerans, quæ ei afferebat impedimentum ad virtutem, medicis dubitantibus, et non invenientibus modum curationis. Dicit ergo ei beata Melanium: Non placet mihi, fili, morbus tuus diuturnus; dic ergo mihi quæ habes in animo, non est enim verus hic tuus morbus. Confessus est ergo ei rem quæ sibi evenerat Constantinopoli. Dicit ei beata: Promitte mihi teste Domino, te vitæ monasticæ scopum esse secuturum, et ego licet peccatrix, orabo Deum, ut detur tibi tempus commæatus, et vitæ terminus. Is autem est assensus. Cum ea autem orasset, intra paucos dies convaluit; cumque is surrexisset, ab illa ipsa est amictu monastico indutus, et peregre proficiscitur in montem Nitriæ, qui est in Ægypto: in quo cum habitasset biennio, tertio ingreditur solitudinem.

^a Simile supra, in Pelag., libell. 1, n. 5.

A Cum itaque vixisset quatuordecim annis in iis quæ dicuntur Celliis, comedebat quidem panis libram in die; trimestri autem tempore olei sextarium, vii qui in molli delicata et lauta vita fuerat educatus. Faciebat autem centum orationes, scribens annuatim pretium solum eorum quæ comedebat; eleganter enim scribebat celerem characterem. Cum ergo intra quindecim annorum spatium mentem expiasset, dignus est habitus dono cognitionis et sapientiæ, et discretionis spirituum. Is composuit tres sacros libros monachorum, qui dicitur *Ἀντιρρήτικα*, hoc est Contradictoria, suppeditans artes quibus sit utendum adversus dæmones. Ei aliquando gravem exhibuit molestiam dæmon fornicationis, ut ipse nobis narravit; et tota nocte stetit in puteo cum esset hiems, adeo ut ejus carnes gelu constringerentur. Aliquando autem rursus ei molestiam exhibuit spiritus blasphemæ; et quadraginta diebus non est tectum ingressus, ut ipse nobis narravit, adeo ut corpus ejus, non secus ac corpus ferarum animalium, ricinis scateret (157). Ei tres apparuerunt dæmones in habitu clericorum, de fide cum eo inquirentes; et unus quidem dicebat eum esse Arianum, alter vero Eunomianum, tertius autem Apollinarianum, et eos paucis superavit spiritu sapientiæ. Rursus cum quodam die periisset clavis ecclesiæ, sera cruce signata, manu trudens eam aperuit, Christo invocato. Is a dæmonibus adeo fuit flagellatus, et variorum dæmonum tantam fecit experientiam, ut ii non possint facile enumerari. Uni ex discipulis suis, quæ post decem et octo annos erant eventura ei, dixit, omnia ei prædicens in specie. Dicebat autem hic beatus: Ex quo veni in solitudinem, non tetigi lactucam, non minutum olus, non aliquid viride, non fructum, non uvam, non lavacrum, non carnem, non panem, non vinum, neque omnino aliquid ex iis quæ per ignem transeunt, præter quamdam olera cruda, et modicum aquæ. Postea autem sexto decimo anno instituti vitæ suæ actæ absque decoctione ignis, cum caro, propter imbecillitatem corporis et stomachi, opus haberet ut aliquid sumeret quod per ignem transisset, panem quidem tetigit, nequaquam autem sumpsit cocta olera; sed vel ptisanam, vel legumina duos annos. In his corpus consumebat hic beatus, vivificans animam sancto Spiritu, in Epiphaniis in ecclesia communicans. Nobis autem narrabat hic generosus Christi athleta circa tempus mortis: Jam sunt tres anni ex quo non sum amplius vexatus a cupiditate carnis. Si autem post vitam ita ex virtute actam, et immensum laborem exercitationis, eumque vel maxime inflexibilem, et sobriam perpetuo orationem, hunc immortalē adeo invasit bonis infestus et exitiosus dæmon; quid ab execrabili dæmone pati putamus eos qui sunt scordiores, propter suam negligentiam? Huic sancto significata est aliquando mors patris sui, et dicit ei qui renuntiavit: Desine blasphemare, meus enim Pater est immortalis¹. Deum autem dicebat. Illicque est exac-

τώτου τοῦ ἐπάρχου· καὶ ἀρπάξει αὐτὸν, καὶ ἄγει ὡς ἐν δικαστηρίῳ, καὶ βάλλει αὐτὸν εἰς τὴν λεγομένην κουστωβίαν κλοιούς σιδηροῦς κατ' αὐχένα βαλὼν, καὶ ἄλύσει σιδηρᾶ καταδησάντων τὰς χεῖρας, τῶν ἐπ' αὐτὸν δῆθεν ἐλθόντων, τὴν αἰτίαν αὐτῷ οὐ λέγοντων· αὐτὸς δὲ τῆ συνειδήσει κεντούμενος ἐνόμιζε ταῦτα χάριν τῆς προφάσεως ἐκείνης ὑφίστασθαι, προσδοκῆσας τὸν τοῦ γυναικοῦ ἄνδρα ἐντετυχημέναι περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης τῷ δικαστῇ. Ἐν δὲ τῷ ἐστάναι αὐτὸν λίαν ἀγωνιώντα, ἄλλης δίκης δῆθεν πρακτομένης, καὶ βασανιζομένων ἑτέρων ἐπὶ τοιοῦτω ἐγκλήματι, ἔμενον ὁ Εὐάγγριος σφόδρα ἀγωνίων. Μετὰ δὲ τὸν πολλὸν φόβον ἐκείνον καὶ τὴν ἀμετρον ἀγωνίαν μετασχηματίζεται ὁ ἄγγελος ὁ τὸν πολλὸν αὐτῷ φόβον ἐν τῇ ὀπτασίᾳ παρασχών, εἰς παρουσίαν γησιῦ φίλου πρὸς ἐπίσκεψιν ἤκοντος πρὸς αὐτόν. Ὁς καὶ σφόδρα δῆθεν ἐκπλαγείς καὶ γενόμενος κατηφῆς τῇ τοσαύτῃ ἀτιμίᾳ τῶν δεσμών τοῦ γησιῦ φίλου, λέγει αὐτῷ δεδεμένῳ μεταξὺ σειρᾶς τεσσαράκοντα καταβάντων· Τί οὕτως ἀτίμως μετὰ τῶν καταδικῶν κατέχη, κύριε διάκονε; Λέγει αὐτῷ ἐκείνος· Κατὰ μὲν ἀλήθειαν οὐκ ἐπίσταμαι· ὑπόνοια δὲ με ἔχει ὅτι ὁ δαίνα ὁ ἀπὸ ἐπάρχων ἀνέτυχε κατ' ἐμοῦ ἀλόγῳ ζηλοτυπίᾳ πληγείς, καὶ δέδοικα μήποτε ὁ ἄρχων χρήμασιν ὑπ' αὐτοῦ διαφθαρή, καὶ τιμωρίᾳ με περιβάλῃ μεγίστη. Λέγει αὐτῷ ὁ φίλος τῷ σχήματι· Εἰ ἀκούεις τοῦ φίλου σου, συμβουλεύσω σοι· οὐ συμφέρει σοι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διαγίνειν. Λέγει αὐτῷ ὁ Εὐάγγριος· Ἐὰν ὁ Θεὸς με ταύτης τῆς συμφορᾶς ἀπαλλάξῃ, καὶ ἴδῃ με ἐν Κωνσταντινουπόλει, γνῶθι ὅτι εὐλόγως ὑφίσταμαι ταύτην τὴν τιμωρίαν, καὶ ἐτέρας μελιζῶς ἄξιος ὢν. Λέγει αὐτῷ ὁ φίλος· Εἰ οὕτως ἔχει, φέρω τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἠμωσὴν μοι ἐν αὐτῷ ὅτι ἀναχωρεῖς τῆς πόλεως ταύτης, καὶ φροντίσεις σου τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπαλλάσσω σε ἐγὼ ταύτης τῆς ἀνάγκης. Ὁ δὲ Εὐάγγριος· Δέομαι σου, δμνυμί σοι ὡς θέλεις, μόνον με ἀπάλλαξον τούτου τοῦ σκοτεινοῦ νέφους. Καὶ ἐν τούτοις κομίζει αὐτῷ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπαίτει τὸν ὄρκον. Ὁ δὲ Εὐάγγριος δμνυσὶν αὐτῷ κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅτι Παρακλῆτος μίθς ἡμέρας οὐ μὴ μείνω ἐνθάδε, καὶ ταύτης, ἵνα φθάσω ἐμβαλεῖν μοι τὰ ἱμάτια ἐν τῷ πλοίῳ. Τοῦ ὄρκου οὖν προχωρήσαντος, ἀναγώνιος ὢν ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐκστάσεως τῆς γενομένης αὐτῷ ἐν τῇ νυκτί. Καὶ ἀναστὰς ἐλογίσαστο, ὅτι εἰ καὶ ἐκστάσει γέγονεν ὁ ὄρκος, ἀλλ' ὄμως ὤμοσα. Βαλὼν οὖν πάντα ἃ ἔειχεν εἰς πλοῖον, ἔρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐκεῖ δεξιοῦται παρὰ τῆς μακαρίας Μελάνης τῆς Ῥωμαίας. Πάλιν τοῦ διαβόλου σκληρύναντος αὐτοῦ τὴν καρδίαν, καθάπερ τοῦ Φαραῶ, ὡς νέφ καὶ σφριγῶντι τὴν ἡλικίαν, γέγονε πάλιν ἐνδυσασμός, καὶ ἐδυσψύχησε μὴδενὶ μὴδὲν εἰρηκῶς· κάκεισε πάλιν ἐξαλλάσσων τοῖς ἱματίοις, καὶ ἐν τῇ διαλέκτῳ καρούμενος ὑπὸ τῆς κανδοξίας. Ἄλλ' ὁ ἐμποδιστῆς τῆς πάντων ἡμῶν ἀπωλείας Θεός, ἐνέβαλεν αὐτὸν καὶ ἐνταῦθα εἰς ἐτέραν περιστασιν, ἐπιβαλὼν αὐτῷ πυρετὸν, κάκειθεν εἰς νόσον μακρὰν ἐν ἐξαμηνιαίῳ χρόνῳ ταριχεύσας αὐτοῦ τὸ σαρκίον, δι' οὐ ἐνεποδίζετο εἰς ἀρετήν. Τῶν οὖν ἱερτῶν ἀποροῦντων, καὶ τρόπον θεραπείας μὴ εὐρισκότων, λέγει ἡ μακαρία Μελάνη· Οὐκ ἀρέσκει μοι, υἱέ, ἡ σὴ μακρονομία· ἐπεὶ οὖν μοι τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ σου. Οὐκ ἔστι γὰρ ἀληθεῖα αὕτη ἡ νόσος. Ἐμολόγησεν οὖν αὐτῇ τὸ κατὰ Κωνσταντινούπολιν αὐτῷ συμβάν. Λέγει αὐτῷ ἡ μακαρίτις· Δός μοι

ἄ λόγον ἐπὶ Κυρίου ὅτι ἔχη τοῦ σκοποῦ τούτου εἰς τὸν μονήρη βίον, καὶ, εἰ καὶ ἁμαρτωλὸς εἰμι, προσεύξομαι πρὸς τὸν Κύριον ἵνα σοι δοθῇ καιρὸς κομιάτου, καὶ προβεσμία ζωῆς. Ὁ δὲ συνέθετο. Εὐξαμένης δὲ αὐτῆς, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὄγλιανεν. Καὶ ἀναστὰς, παρ' αὐτῆς ἐκείνης μετῆμφιάθη, καὶ ἐξέρχεται ἐκδημήσας εἰς τὸ ἄστρος τῆς Νιτρίας τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν ᾧ οἰκήσας δεύτερον ἔτος, τῷ τρίτῳ εἰσβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Ζήσας οὖν δεκατέσσαρα ἔτη ἐν τοῖς λεγόμενοις κελλίσις, ἤσθιε μὲν ἄρτου λύτταν τὴν ἡμέραν· ἐν τριμηνιαίῳ δὲ χρόνῳ ξέστην ἑλαίου· ἀνήρ ἀπὸ ἀβροδιαίτου καὶ τρυφηλοῦ βίου καὶ ὑγροτάτου ἡγμένος. Ἐποίησε δὲ εὐχὰς ἐκατὸν, γράφων ἐξ ἑτους τὴν τιμὴν μόνον ὧν ἤσθιεν· εὐφῶς γὰρ ἔγραψεν τὸν δέξυρυγον χαρακτήρα. Ἐντὸς οὖν πεντεκαίδεκα ἐτῶν καθαρῶσας τὸν νοῦν, κατηξιώθη χάρισματος γνώσεως καὶ σοφίας καὶ διακρίσεως πνευμάτων. Συντάττει οὖν οὗτος τρία βιβλία, Ἰερὰ, Μοναχὸν, Ἀντιβρητικὸν, οὕτω καλούμενα· τὰς πρὸς τοὺς δαίμονας ὑποθέμενος τέχνας. Τούτῳ ὠχλήσῃ ποτα εἰς βάρος ὁ τῆς πορνείας δαίμων, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγείτο, καὶ διὰ πάσης νυκτὸς γυμνὸς ἔσθη ἐν τῷ φρέατι, χειμῶνος ὄντος, ὡς παγῆναι αὐτοῦ τὰς σάρκας. Ἄλλοτε πάλιν ὠχλήσεν αὐτῷ πνεῦμα βλασφημίας, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις ὑπὸ στέγῃν οὐκ εἰσῆλθεν, ὡς καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, καθάπερ τῶν ἀγρίων ζώων, κρότωνας ἐκθράσσει. Τούτῳ τρεῖς ἐπέστησαν ἐν ἡμέρᾳ δαίμονες, ἐν σχήματι κληρικῶν, περὶ πίστεως συζητοῦντες αὐτῷ· καὶ ὁ μὲν ἔλεγεν ἑαυτὸν Ἀρειανὸν, ὁ δὲ Εὐνομιανὸν, ὁ δὲ Ἀπολλιναριστὴν. Καὶ τούτων περιεγένετο διὰ βραχέων τῇ πνευματικῇ σοφίᾳ. Πάλιν μίθς τῶν ἡμερῶν τῆς κλειδῶς ἀπολομένης τῆς Ἐκκλησίας, σφραγίσας τὸ πρόσωπον τοῦ ἡλωταρίου, καὶ τῇ χειρὶ ὤσα, ἤνοιξεν, ἐπικαλεσάμενος τὸν Χριστόν. Τοσαῦτα ἔμαστιγώθη οὗτος ὑπὸ δαιμόνων, καὶ τοσοῦτον ἔλαβε πειρὰν δαιμόνων ποικίλων, ὡς μὴ βραδίως τούτους ἀριθμηθῆναι. Ἐνὶ δὲ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν τὰ μετὰ δέκα ὅκτω ἔτη συμβησόμενα τούτῳ προεῖπε πάντα, κατ' εἶδος προφητείας αὐτῷ. Ἐλεγε δὲ ὁ μακάριος οὗτος, ὅτι Ἄφ' οὗ κατέλαβον τὴν ἔρημον, οὐ θριδακίου ἡψάμην, οὐ λεπτολαχάνου, οὐ χλωροῦ τίνος, οὐκ ὀπῶρας, οὐ σταφυλῆς, οὐ λουτροῦ, οὐ κρεῶν, οὐκ ἄρτου, οὐκ οἴνου, οὐδ' ὄμως τινὸς τῶν διὰ πυρὸς διερχομένων, πλὴν ῥητῶν λαχάνων ὤμων, καὶ ἐμμέτρου ὕδατος. Εἰς ὕστερον δὲ τῷ ἐκκαίδεκάτῳ ἔτει τῆς πολιτείας, τῆς ἀνευ πυρὸς ἐψήματος, λοιπὸν χρεῖαν ἐχούσης αὐτοῦ τῆς σαρκὸς διὰ τὴν ἀσθένειαν, καὶ τὴν τοῦ στομάχου ἀνωμαλίαν, τοῦ μεταλαμβάνειν διὰ πυρὸς, ἄρτου μὲν ἤψατο, οὐκέτι δὲ λαχάνων μεταλαμβάναν ἐψημένον· ἀλλ' ἡ πτεισάνης ἢ ὀσπρίων ἐπὶ δύο ἔτη. Ἐν τούτοις τελευτᾷ τὸ σῶμα ὁ μακάριος, τὴν ψυχὴν ζωοποίησας τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· κοινωνήσας τῇ ἑορτῇ τῶν Ἐπιφανίων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀφηγείτο οὖν ἡμῖν ὁ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῆς περὶ τὸν θάνατον, ὅτι Τρίτον ἔτος ἔχω ἀφ' οὗ οὐκέτι ὠχλήθη ὑπὸ ἐπιθυμίας σαρκικῆς. Εἰ μετὰ τοσοῦτον ἀρετῆς βίον καὶ θεκῆσεως πόνον ἀμετρον, καὶ κόπον ἀκαμπέστατον, καὶ προσευχὴν νήφουσαν ἀδιάλειπτον, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὁ μισόκαλος καὶ διεφθαρμένος δαίμων τούτῳ τῷ ὄσιῳ ἐπέθετο, τί τοίνυν πάσχειν τοὺς ῥαθυμοτέρους οἰόμεθα ὑπὸ τοῦ μουσαροῦ δαίμονος, ἢ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἀμελείας; ἐμνησθῆ τῷ ἁγίῳ τούτῳ ποτὲ ἡ τελευτῇ τοῦ ἑαυτοῦ πατέρος. Καὶ λέγει τῷ ἀναγγελλαντι, Παύται βλασφημῶν· ὁ γὰρ

ἕως πατὴρ ἀθάνατος ἐστίν. Ἔως ἐνταῦθα ὁ ἄκρος Α πικρὰς πηγῆς ἀκόνιον νεῖμα γλυκύτητος μετὰ μεγάλης πνευματικῆς χαρᾶς ἀπολαύων διὰ παντός.

ΚΕΦΑΛ. ΠΖ'.

Περὶ Πίωρ.

Πίωρ τις ὀνόματι, τὸ γένος Αἰγύπτιος, νέος τῆ ἡλικίᾳ, ἀποταξάμενος ἐξῆλθεν τοῦ οἴκου τοῦ πατρικοῦ, καὶ δι' ὑπερβολὴν ἔρωτος πνευματικοῦ λόγον ἔδωκεν τῷ Θεῷ μηκέτι ἰδεῖν τινα τῶν ἰδίων. Μετὰ οὖν πεντήκοντα ἔτη τοῦτου ἀδελφῆ γηράσασα, καὶ μαθοῦσα παρὰ τινος ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς ζῆ, εἰς ἐκστάσεις ἤλαινεν ἂν μὴ ἰδῆ αὐτόν. Ἐλθεῖν δὲ μὴ δυναμένη ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἰκέτευσεν τὸν κατὰ τὸν τόπον ἐπίσκοπον γράψαι τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἵνα αὐτὸν ἀποστελῶσι, καὶ ἰδῆ αὐτόν. Βίας οὖν αὐτῷ πολλῆς περιτεθείτης ὑπακούσαι τῶν Πατέρων, ἔδοξεν ἄλλον ἕνα παραλαβόντα ἀπαλθεῖν. Καὶ ἐσήμανεν τῷ οἴκῳ τῆς ἀδελφῆς, ὅτι Πίωρ ὁ ἀδελφὸς σου παραγένητο, καὶ ἔξω ἔστηκεν. Αἰσθόμενος δὲ τοῦ φόβου τῆς θύρας ὅτι εἰς συνάντησιν αὐτοῦ ἐξέρχεται ἡ ἀδελφῆ, καμύσας ὁ Πίωρ τοὺς ὀφθαλμούς, ἐδόξασεν πρὸς αὐτήν· Ἄδελφῆ ἡ δεῖνα, ἐγὼ εἰμι Πίωρ ὁ ἀδελφός σου, ἐγὼ εἰμι, ἴδε, βλέπε με ὅσον θέλεις. Πληροφορηθεῖσα οὖν ἐκαίην ἐδόξασεν τὸν Θεόν, καὶ πολλὰ ποιήσασα οὐκ ἔπεισεν αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον· ἀλλὰ εὐχὴν ποιήσασα ἐπὶ τῆς φιλίᾳς ἀπεδήμησεν πάλιν εἰς τὴν ἐρήμον, τὴν ἰδίαν πατρίδα, ἐκεῖ κατορθῶν τὴν τῆς ἀσκήσεως ἀρετὴν. Τούτου δὲ τοῦ ἁγίου τοῦτου φέρεται τῆς ὑπομονῆς τὸ θαῦμα. Εἰς τὸν τόπον οὗ ἕκησεν ὀρύξας φρέαρ, εὔρεν ὕδωρ πικρότατον, καὶ μέχρις ὅτου ἐτελεύτησεν ἐκεῖσε παρέμεινε, στοιχήσας ἐκαίῳ μόνῳ τῷ πικροτάτῳ ὕδατι, ἵνα δειχθῆ τοῦ γενναίου τούτου ἀθλήτου τοῦ Χριστοῦ ἡ ὑπομονή. Πολλοὶ γοῦν τῶν μοναχῶν δοκιμώτατοι ἄνδρες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀθανάτου φιλονεικήσαντες μέναι ἐν τῇ κέλλῃ ἐκαίῳ, ἕναι αὐτὸν ὅλον οὐκ ἴσχυσαν ἐκτελέσαι. Ἔστι γὰρ καθ' ὑπερβολὴν καὶ τὸ ὕδωρ πικρὸν, καὶ σφόδρα φοβερός ὁ τόπος, καὶ παντάσῃ ἀπαράκλητος.

ΚΕΦΑΛ. ΠΗ'.

Περὶ Μωδσῶος τοῦ Αἰθύος.

Μωδσῆς ὁ Αἰθύς, ἀνὴρ πραότατος λίαν καὶ ἀγαπητικώτατος· οὕτως κατηξιώθη χάρισματος ἱαμάτων. Αὐτός μὴ ἀφηγήσατο, ὅτι Ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἡμην νέος ἀκμῆν, καὶ φρέαρ ὠρύξασαμεν μέγιστον, εἴκοσι ποδῶν πλάτους· ἐν τούτῳ τρεῖς ἡμέρας ἐκχοισαντες ἄνδρες ὀδοῦντες, καὶ τὴν συνήθη καὶ ὑποπιονφλέδα παρελθόντες ὡς πῆχυν, οὐχ εὔρομεν ὕδωρ. Πάνυ γοῦν ἀπολυπηθέντες ἐσκεπτόμεθα ἀναχωρῆσαι τοῦ ἔργου. Καὶ ἐν τῷ σκέπτεσθαι ἡμᾶς τοῦτο, ἐπιστάς ἡμῖν μακάριος Πίωρ ἐκ τῆς πανερήμου ἐν αὐτῇ τῇ ἔκτῃ τοῦ καύματος, γέρον περιβεβλημένος τὴν μηλωτὴν, καὶ ἀσπασάμενος ἡμᾶς, λέγει μετὰ τὸν ἀσπασμὸν πρὸς ἡμᾶς· Τί ἐμικροψυχῆσατε, ὀλιγόπιστοι; ἑώρακα γὰρ ὑμᾶς ἀπὸ ἐχθῆς μικροψυχούνας. Καὶ τοῦτο εἰπὼν καθίστην τὴν κλίμακα εἰς τὸ βρυγμα τοῦ φρέατος, καὶ ποιεῖ εὐχὴν ἐν αὐτοῖς. Καὶ λαβὼν τὸν βρυγα, καὶ κατενεγκὼν τρίτην πληγὴν, εἶπεν· Ὁ Θεὸς τῶν ἁγίων πατριαρχῶν, μὴ ἀχρειώσης τὸν πόνον τῶν δούλων σου, ἀλλὰ ἀπέστειλον αὐτοῖς τὴν τῶν ὕδατων χάριαν. Καὶ παραχρῆμα ἐξεπήδησεν ὕδωρ, ὡς βανθῆναι πάντας ἡμᾶς. Πάλιν οὖν προσευξάμενος ὤχετο. Ἀναγκάζοντων οὖν αὐτὸν ἵνα φάγῃ ἐκεῖ, οὐκ ἠνέσχετο, εἰπὼν· Δι' ὁ ἀπεστάλην, ἠνέσθη· εἰ ἔκεινο δὲ οὐκ ἀπεστάλην. Ταῦτα τὰ παράδοξα θαύματα Πίωρ τοῦ γενναίου στόλου τῆς ὑπομονῆς, καὶ τοῦτο τὸ τέλος τῆς ἐκαίῳ ἀρετῆς, ἀντὶ τῆς

πικρὰς πηγῆς ἀκόνιον νεῖμα γλυκύτητος μετὰ μεγάλης πνευματικῆς χαρᾶς ἀπολαύων διὰ παντός.

ΚΕΦΑΛ. ΠΘ'.

Περὶ Χρορίου.

Χρόριος τις ὀνόματι ὀρμώμενος ἐκ τῆς κώμης τῆς λεγομένης Φοίνικος, ἀπομετρήσας ἀπὸ τῆς ἰδίας κώμης πλησίον οὔσης τῆς ἐρήμου μύρια πεντακξίλια βήματα, τῷ δεξιῷ ποδὶ ἀριθμούμενα, ἐκεῖσε προσευξάμενος ὠρυξεν φρέαρ, καὶ εὔρεν κάλλιστον ὕδωρ ἀπέχον εἰς βάθος ὀργυιάς ἑπτὰ. Καὶ ὑποδομήσεν ἑαυτῷ ἐκεῖ ξενίαν μικράν. Καὶ ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐνεθρόνισεν ἑαυτὸν τῇ μονῇ, ἠύδατο τῷ Θεῷ μὴ ἀνακάμψαι οὐκέτι εἰς οἰκούμενον τόπον. Παρελθόντων δὲ ὀλίγων ἐτῶν, ἠξιώθη πρεσβυτερίου, ἀδελφότητος περὶ αὐτὸν συναχθείσης ὡς ἀνδρῶν διακοσίων. Αὐτῇ οὖν αὐτοῦ φέρεται τῆς ἀσκήσεως ἀρετῆ, ὅτι ἐξήκοντα ἔτη παρεδρεύσας τῷ θυσιαστηρίῳ ἱερατεύων, οὐ τῆς ἐρήμου ἐξῆλθεν, οὐκ ἐκτός ἔργου ἰδίων χειρῶν βέδρωκεν ἄρτον.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Περὶ Ἰακώβ.

Τούτῳ συνώκει Ἰακώβ τις ἐκ γειτόνων, ὁ ἐπέκλην Κωλλῆς, γνωστικώτατος εἰς ἄκρον. Ἀμφότεροι γνώριμοι τῷ μακαρίῳ Ἀντωνίῳ ὑπῆρχον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Περὶ Παφνουτίου.

Μετὰ τῶν ἡμερῶν συνδραμόντος καὶ Παφνουτίου τοῦ ἐπιλεγόμενου Κεφαλά, ἀνδρὸς θαυμαστοῦ (οὗτος χάρισμα γνώσεως εἶχεν τῶν θείων Γραφῶν, Παλαιῶν καὶ Καινῆς Διαθήκης, πᾶσαν αὐτὴν ἠρμήνευσεν, μὴ ἀνεγνωκῶς Γραφᾶς. Πρῶτος δὲ ἦν τοσοῦτον, ὡς καλύπτεσθαι ἐπ' αὐτοῦ τὴν προφητικὴν ἀρετὴν. Οὐ φέρεται ἐγκώμιον ἀρετῆς, ὅτι ὀδοῦντες ἔτη οὕτως ὕψ' ἐν δύο χιτώνας οὐκ ἔσχεν)· τοῦτοις συντυχόντες ἐγὼ τε καὶ οἱ μακάριοι διάκονοι Εὐάγγελος καὶ Ἀλβίκος, ἐζητοῦμεν μαθεῖν κατ' αὐτῶν τὰς αἰτίας τῶν παραπιπτόντων ἢ ἐπιπιπτόντων ἀδελφῶν, ἢ σφαλόμενων ἐν τῷ καθήκοντι βίῳ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Περὶ Χαιρήμονος.

Συνέβη γὰρ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκαίνας καὶ Χαιρήμονι τὸν ἀσκητὴν καθαζόμενον τελευτήσῃαι καὶ εὐρεθῆναι νεκρὸν ἐν τῇ καθέδρᾳ, κατέγοντα τὸ ἔργον ἐν ταῖς χερσίν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ ἄλλου.

Συνέβη καὶ ἄλλον ἀδελφὸν ὀρύσσοντα φρέαρ καταχωσθῆναι ὅπ' αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ ἄλλου.

Καὶ ἄλλον ἐκ τῆς Σχῆτης ἐρχόμενον ἀποθανεῖν ἀπὸ δίψης ὕδατος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ Στεφάνου τοῦ ἐκπεσόντος.

Ἐμνήσθημεν δὲ καὶ τὰ κατὰ Στέφανον τὸν ἐκπεσόντα εἰς αἰσχρὰν ἀσωτίαν· καὶ Εὐχάρπισον, καὶ τὰ κατὰ Ἡρώνα τὸν Ἀλεξανδρεῖα, καὶ τὰ κατὰ Οὐάλην τὸν Παλαιστίνου, καὶ τὰ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον τὸν ἐν τῇ Σχῆτι Αἰγύπτου. Συνερωτῶντων ἡμῶν τίς ἦ αἰτία, τοῦ οὕτως ζῶντος ἐν ἀρετῇ βίου ἐν ἐρημῇ τοσαύτῃ τοὺς μὲν ἀπατηθῆναι βλαβέντας τὴν φρένα, τοὺς δὲ ἀλῶναι γαστριμαργίᾳ, τοὺς δὲ περιβραγῆναι ἀκολασίᾳ· ταύτην οὖν ἡμῖν οἱ ἄγιοι τὴν ἀπόκρισιν πεποιήκασιν, Παφνουτίῳ, τε ὁ γνωστικώτατος ὅτι περ Πάντα τὰ γινόμενα διαρῶνται εἰς δύο, εἰς τε

tinuum et perfectissimum vitæ institutum insignis A
Evagrii.

CAPUT LXXXVII.

Vita abbatis Pior (138).

Quidam Pior nomine (*Ruff., l. III, n. 31; Pelag., libell. IV, n. 34*), Ægyptius genere, ætate juvenis, cum mundo renuntiasset, exiit e domo paterna; et propter insignem amorem spiritalem, Deo est professus se nullum ex suis visurum amplius. Quinquaginta ergo post annis, soror ejus quæ consenuerat, et ab aliquo resciverat fratrem suum vivere, veniebat in mentis emotæ periculum, nisi ipsum videret. Cum autem non posset venire in vastum desertum, rogavit illius loci episcopum ut scriberet ad sanctos Patres qui erant in solitudine, ut ipsum mitterent, et eum videret. Cum ergo ei vis magna afferretur, Patribus obediens, statuit uno alio assumpto, abire; et significavit domui sororis fratrem suum Pior advenire, et foris stare. Cum autem sensisset strepitum ostii, et quod ejus soror ei veniret obviam, Pior, clausis oculis, clamavit ad ipsam: O soror N., ego sum Pior frater tuus, ego sum: ecce, vide, aspice quantum velis. Illa ergo facta certior Deum glorificavit, et cum multa fecisset, non potuit ei persuadere ut domum ingrederetur: sed oratione facta in limine, reversus est in solitudinem, propriam patriam illic sibi virtute comparans. Hoc ejus fertur miraculum, quod cum fodisset in loco quem ædificavit, invenit aquam amarissimam, et donec decessit, illic permansit, contentus inventis amaritudinibus aquæ (139), ut generosi hujus tolerantia innotesceret. Multi autem C monachi post ejus mortem cum in cella manere contendissent, non potuerunt unum annum id efficere. Est enim locus terribilis, et alienus ab omni consolatione.

CAPUT LXXXVIII.

Vita abbatis Moysis (140) Libyci.

Moyses Libycus fuit vir mitissimus, et maxima charitate præditus: is dignus est habitus dono curationum. Is hoc narravit: In monasterio, inquit, eram valde juvenis, et fodiebam maximum puteum, latum viginti pedes: in eo cum tres dies fodiassemus viri octoginta, et venam consuetam, et quæ aspiciabatur transissemus circa cubitum, aquam non invenimus. Magna ergo affecti molestia, deliberabamus de desistendo ab opere; dumque de eo deliberamus, ad nos adveniens Pior ex vasta solitudine, in ipsâ sexta hora æstus, cum esset senex indutus sua pelle ovilla, et cum nos salutasset, dicit nobis post salutationem: Quid animum abjecistis, homines modicæ fidei? vidi enim vos jam ab hesterno die abjecisse animum. Quod cum dixisset, in putei fossam statim demisit scælas, et cum eis facit orationem; et accepto ligone, et tertio ictu ineusso, dixit: Deus sanctorum patriarcharum, ne irritum et inutilem feceris laborem servorum tuorum, sed mitte ad eos usum aquæ. Et statim aqua exiit, et nos omnes ea aspergeremur. Et cum rursus orasset, abiit, dicens: Hæc de causa missus sum. Et aperta est. Cum autem

illi vim facerent ut illic comederet, non potuit in animum inducere, dicens: Propter quod missus sum (141) hoc factum est. Hæc sunt res admirabiles Pior præclaræ columnæ tolerantia; et hic est finis illius virtutis, qui pro amaro fonte fruitur perpetuo dulcedinis fluente cum magno spiritali gaudio

CAPUT LXXXIX.

Vita abbatis Chronii (142).

Quidam qui dicebatur Chronius, ex vico qui dicitur Phœnix, cum a suo vico qui est prope solitudinem, mensus esset quindecim millia passuum dextero pede numeratorum, illic precatus fodit puteum; et cum aquam invenisset optimam, quæ in profundo aberat septem ulnis, illic quoque sibi ædificavit parvum hospitium. Et ex quo die seipsum collocavit B in monasterio, Deum rogavit ne reverteretur in locum qui habitatur. Cum pauci autem anni præterissent, dignus fuit habitus presbyteratu, circiter ducentorum virorum circa ipsum congregata fraternitate. Hæc ergo fertur ejus virtus exercitationis, quod cum sexaginta annis aræ assedisset fungens sacerdotio, non egressus est e deserto, non extra laborem manuum comedit panem.

CAPUT XC.

Vita abbatis Jacobi.

Cum eo habitavit quidam Jacob e vicinis, qui cognominatus est Claudus, vir summa cognitione præditus. Erant autem ambo noti beato Antonio.

CAPUT XCI.

Vita abbatis Paphnutii Cephalæ (143).

Cum ergo quodam die convenisset etiam Paphnutius vir mirabilis qui dicebatur Cephalæ, qui quidem habuit donum cognitionis divinarum Scripturarum Veteris et Novi Testamenti, omnes eas interpretans, cum non legisset Scripturas: erat autem adeo modestus, ut celaret virtutem propheticam. De quo dicitur, quod octoginta annis non habuit simul duas tunicas. Cum una hos convenissemus, ego et beati diaconi Evagrius et Albinus, quærebamus scire causas fratrum qui decidebant vel labeantur inhonestæ vitæ.

CAPUT XCII.

De Cheremone

Accidit enim illis diebus ut Cheremon exercitator sedens decederet, et inveniretur mortuus sedens in cathedra, et tenens opus in manibus.

CAPUT XCIII.

De alio.

Accidit etiam ut alius frater fodiens puteum, obrueretur a puteo.

CAPUT XCIV.

De alio.

Accidit etiam ut alius veniens a Scete, siti aquæ moreretur.

CAPUT XCV.

De Stephano lapsio (144).

Inter quos commemoravimus etiam Stephanum, qui in turpem lapsus est intemperantiam, et Eucæpium, et Heronem Alexandrinum et Valentem Pa-

læstinum, et Ptolomæum Ægyptium qui erat in Scete¹. Simul ergo rogavimus quænam esset causa, quod qui sic vivunt in solitudine, ex iis alii quidem mente decipiuntur, alii vero erumpunt in intemperantiam. Hoc ergo responsum nobis dederunt et cum illis sanctus Paphnutius, vir maxima cognitione præditus: Quæcunque fiunt, in duo dividuntur, in Dei placitum, et Dei permissionem. Atque quæcunque quidem fiunt ex virtute ad Dei gloriam, ea fiunt Dei placito: quæ vero damnosa, periculosa, et quæ infortunia et casus important, ea fiunt Dei permissione. Permissio autem ex egestate rationis, vel infidelitate eorum qui deseruntur. Fieri enim non potest ut qui pie vivit et recte cogitat, incidat in ignominie lapsus vel imposturæ dæmonum. Quicumque ergo pravo scopo ac instituto, nempe ut hominibus placeant, et arroganti cogitatione, virtutem videntur aggredi, in casus incidunt, Deo eos deserente ad eorum utilitatem; ut cum per derelictionem mutationem senserint, aut propositum, aut actionem corrigant. Nam aliquando quidem peccat propositum, quando fit malo scopo; ut sæpe accidit intemperantem pravo scopo facere eleemosynam in adolescentulas propter turpem finem: et actionem esse rationi consentaneam, ut orphanæ, et quæ exercetur monachæ, dare auxilium. Accidit autem recto quoque scopo facere eleemosynam, in ægrotos vel eos qui eversi sunt bonis, vel eos qui consenuerunt: sed parce et cum murmuratione; et esse scopum quidem rectum, actionem autem scopo indignam. Oportet enim misericordem misereri in hilaritate et largitate. Hoc quoque dicebat: in multis animis sunt dotes quædam præcipuæ, in aliis quidem bonitas ingenii; in aliis vero aptitudo ad exercitationem; sed quando non fit propter ipsum bonum et ex divino scopo, neque actio, neque ingenii bonitas, neque ii qui dotes habent præcipuas, non bonorum datori Deo ascribentes, sed suo libero arbitrio, ingenio, et sufficientiæ; qui tales sunt, relicti a providentia, incidunt in facta turpia, turpes perpassiones, probraque et dedecora. Derelicti ergo, per adventum humilitatem et pudorem, sensim nescio quomodo expellunt arrogantiam, quam susceperant ex ea quæ virtus reputabatur; non in seipsis confisi amplius, sed Deo, qui cuncta largitur, beneficium sua confessione tribuunt. Qui enim est inflatus, qui de bonitate inquam ingeni effertur, et Deo non ascribit bonitatem ingenii, neque eam quæ sibi suppedatur cognitionem, sed vel suæ exercitationi vel naturæ, abducit ab eo Deus angelum providentiæ, huic gratiæ præfectum. Quo averso, superatus a viribus adversarii is qui effertur ob bonitatem ingenii, incidit in intemperantiam propter insolentiam, ut ablata teste temperantia, non videantur credibilia quæ dicuntur ab ipsis, fugientibus piis doctrinam quæ ex tali ore procedit, tanquam fontem qui scatet hircinibus, ut impleatur quod scriptum est: Peccatori autem dixit Deus: Cur tu enarras justificationes meas, et assumis testamentum meum per os

atum (*Psal.* 49)? Eorum enim animæ qui vitis laborant, sunt revera diversis fontibus assimilæ. Nam qui sunt gulæ et vino dediti, lutulentis fontibus; qui vero tenentur avaritia et plura habendi cupiditate, fontibus ranas habentibus; invidi autem, qui habent aptitudinem cognitionis, fontibus serpentes alentibus, in quibus semper fluctuat ratio; propterea quod nemo haurit ex ipsis, propter morum acerbiteriam, vel propter injistarum actionum odorem. Quocirca tria rogat David a Deo doceri, bonitatem, et disciplinam, et cognitionem (*Psal.* cxviii). Nam absque bonitate cognitio est inutilis; et si correctus quidem fuerit is qui est hujusmodi, deposita causa derelictionis, nempe arrogantia, et assumpserit humilitatem, et sui modum cognoverit, neque adversus aliquem se effrens, et Deo agens gratias, ad eum rursus revertitur, quæ testimonio fulcitur cognitio. Orationes enim spirituales, quæ non habent vitam honestam et temperantem simul equitantem, sunt spicæ quæ a vento intereunt, quæ habent quidem spicarum figuram, sed ab eis ereptum est alimentum. Omnis ergo lapsus, sive fiat per linguam, sive per sensum, sive per actiones, sive per totum corpus, convenienter proportioni arrogantia, fit per Dei derelictionem parcentis iis qui derelinquuntur. Si enim cum intemperantia, eorum quoque bonitati ingenit Dominus tulerit testimonium, suppeditando eloquentiam, dæmones ipsos facit superbia, se extollentes cum immunditia.

Hæc quoque dicebant nobis hi sancti viri, et optimi Patres: cum videritis aliquem vita quidem perversum, oratione autem aptum ad persuadendum, recordemini dæmonis qui in sacra Scriptura cum Christo loquitur, et testimonii quod dicit: Serpens autem erat prudentissimus omnium bestiarum quæ erant super terram (*Gen.* ii). Cui prudentia potius detrimentum attulit, cum alia virtus non concurreret. Oportet enim eum qui est fidelis et bonus ea quidem animo sentire quæ dat Deus, loqui autem quæ sentit, facere autem quæ loquitur. Si enim cum veritate verborem non concurrat vitæ cognatio, panis est sine sale, ut dicit Job (*Job.* vi); qui est autem talis, minime comedetur: quod si etiam comedatur, conjicit eum qui comedit in malam habitudinem. Si comedetur enim, inquit, panis sine sale, et si est gustus in verbis inanibus, hoc est non ad utilitatem (145), impletis bonorum operum testimonio. Derelictionum ergo plures sunt causæ: una quidem est ut virtus occultata manifestetur, ut virtus Job, Deo respondente et dicente (*Job.* xl): Ne rejicias iudicium meum, neque putes me tibi aliter respondisse, sed ut justus appareas; es enim mihi notus qui novi occulta, et profunda cogitationum intueor humanarum. Sed quoniam ignoraris ab hominibus, suspicantur enim nonnunquam me a te coli propter divitias, ideo feci ut in hujusmodi casum incideres. Demessui divitias, ut ostendam eis tuam gratiarum actionem et philosophiam. Alia autem propter avertendam superbiam, ut in Paulo. Relictus est enim Paulus casibus, et colaphorum in-

¹ De Herone, supra, cap. 32. De Valente, supra, cap. 31. De Ptolomæo, supra, cap. 35.

εὐδοκίαν Θεοῦ, καὶ συγχώρησιν. Ὅσα τοίνυν γίνεται κατ' ἀρετὴν εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ, ταῦτα γίνεται εὐδοκία Θεοῦ. ὅσα δ' αὖ πάλιν ἐπιζημία, καὶ ἐπικίνδυνα, καὶ περιστατικά, ταῦτα γίνεται κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ· ἢ δὲ συγχώρησις ἐξ ἀλογίας ἢ ἀπιστίας τῶν ἔγκραταλιμπανομένων. Ἀδύνατος γὰρ τὸν ὀρθῶς φρονούντα, καὶ εὐσεβῶς βιούντα, ἔγκραταλειφθῆναι, καὶ περιπεσεῖν πταίσματι αἰσχύνης, ἢ πλάνῃ δαιμόνων. Ὅσοι τοίνυν διεφθαρμένῳ σκοπῷ, ἢ νόσῳ ἀνθρωπαρσεκειας, καὶ αὐθαδεῖα λογισμῶν μετέριπτοι εἰσι δοκοῦσι τὴν ἀρετὴν, οὗτοι καὶ σφάλματι περιπίπτουσιν, τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἐκεῖνων κατεστραμμένον σκοπὸν ἔγκραταλιμπάνοντος· αὐτοὺς, ἵνα διὰ τῆς ἔγκραταλείψεως αἰσθόμενοι τὴν ἐκ τῆς μεταβολῆς ἀλλοίωσιν, διορθώσονται ἢ τὴν πρόθεσιν ἢ τὴν πράξιν· ποτὲ μὲν γὰρ ἢ πρόθεσις ἐξαμαρτάνει, ποτὲ δὲ ἢ πράξις· ὅταν διεφθαρμένῳ σκοπῷ, ἢ καθ' ἓν δεῖ τρόπον μὴ γένηται· ὅπερ συμβαίνει πολλάκις, καὶ τὸν ἀκόλαστον, διεφθαρμένῳ σκοπῷ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ἐπὶ νεωτέρας διὰ τέλος αἰσχρόν. Πρᾶξιν δὲ εὐλογον, τὸ ὡς ὀρφανῇ καὶ μόνῃ καὶ ἀσκουμένη διδόναι ἐπικουρίαν. Συμβαίνει δὲ καὶ σκοπῷ ὀρθῷ ποιεῖν μὲν ἐλεημοσύνην εἰς νοσοῦντας, ἢ γεγηρακότες, ἢ ἐκπετηκότες ἀπὸ πλοῦτου· φειδωλῶς δὲ, καὶ μετὰ γογγυσμοῦ, αἰνεῖται τὸν μὲν σκοπὸν ὀρθόν, τὴν δὲ πρᾶξιν τοῦ σκοποῦ ἀναξίαν. Δεῖ γὰρ τὸν ἐλεήμονα ἐν ἰλαρότητι ἐλεεῖν, καὶ ἐν ἀφειδίᾳ. Ἐλεγον δὲ καὶ τοῦτο οἱ ἄγιοι, ὅτι Προτερήματα εἰσιν ἐν πολλαῖς ψυχαῖς· ἐν ταῖς μὲν, εὐφυα διανοίας, ἐν ταῖς δὲ ἐπιτηδεϊότης τῆς ἀσκήσεως. Ἄλλ' ὅταν μὴ γένηται δι' αὐτὸ τὸ καλὸν, μηδὲ κατὰ θεῖον σκοπὸν, μήτε ἐκ τοῦ προτερήματος πρᾶξις, μήτε ἡ εὐφυα, μήτε οἱ τὴν εὐκλειαν λόγων κεκτημένοι, οὐκ ἐπιγράφουσι τὴν χάριν τῷ δοτῆρι τῶν ἀγαθῶν Θεῷ, ἀλλὰ τῇ οἰκείᾳ προαιρέσει, καὶ εὐπαθείᾳ, καὶ ἰκανότητι· καὶ οὗτοι ἔγκραταλειφθέντες ὑπὸ τῆς Προνοίας ἐμπέπτουσιν εἰς αἰσχροουργίαν, ἢ αἰσχροπάθειαν καὶ αἰσχύνην. Καταλείφθεντες οὖν διὰ τῆς ἐπιγενομένης αὐτοῖς ταπεινώσεως, καὶ ἀτιμίας, ἡρέμα πως καὶ κατὰ μικρὸν τὸν ἐπὶ τῇ νομιζομένῃ ἀρετῇ ἑαυτῶν ἀποτρίβονται τύφον, μηκέτι ἐφ' ἑαυτοῖς πεποιθότες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ χαριζομένῳ τὰ πάντα ὁμολογοῦντες τὴν χάριν. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ πεφυσωμένος Θεὸς ἐυροία λόγων ἐπαίρομενος, οὐκέτι ἐπιγράφει τῷ Θεῷ τὴν δωρεάν τῆς εὐφύας, οὐδὲ τὴν χορηγίαν τῆς γνώσεως, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ ἀσκήσει, ἢ φύσει, ἀφιστᾷ ὁ Θεὸς τὸν ἀγγελον τῆς προνοίας τὸν ἐπὶ ταύτῃ τῇ χάριτι τεταγμένον· οὐ ἀποστάντος καταδυναστευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου ὁ ἐπαίρομενος τῇ εὐφυῖα, περιπίπτει ἀκολασίᾳ, ἵνα κτηνώδης, ἢ ἡ κυνώδης ἀκολασία ἐξελάσῃ τὴν δαιμονιώδη φυσίωσιν, ὅπερ ἐστὶν ὑπερηφανία· ἵνα τοῦ μάρτυρος τῆς σωφροσύνης ἀφαιρεθέντος, οὐκ ἀξιώπιστα γένηται τὰ λεγόμενα παρ' αὐτῶν· φευγόντων τῶν εὐλαθῶν τὴν ἐκ τοῦ τοιοῦτου στόματος διδασκαλίαν, καθάπερ πηγὴν βδέλλας ἔχουσαν· ὡς πληροῦσθαι τὸ γεγραμμένον· Τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σου ἐκδιηγῆται τὰ δικαίωμάτα μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; Ἔοικας γὰρ ἀληθῶς αἰ τῶν ἐμπαθῶν ψυχῶν διαφόροις πηγαῖς· αἱ μὲν γαστρίμαργοι καὶ οἰνόφιλοι πηγαῖς βορβορώδεσι, αἱ δὲ φιλάργυροι καὶ πλεονεκτικαὶ πηγαῖς βιτράχους ἔχουσαι. Αἱ δὲ βάσκανοι καὶ ὑπερήφανοι, ἐπιτηδεϊότητα δὲ γνώσεως ἔχουσαι, ὅμοιαί εἰσι πη-

γαῖς ὄφεις τρεφούσαις, αἷς αἰ ἐνλιμνάζει ὁ λόγος, καθάπερ ὕδωρ ἔξω ἐν λίμνῃ, τῷ μηδένα ἐκείθεν ἠδέως ἀρύεσθαι, διὰ τὴν πικρίαν τοῦ ἡθους, καὶ διὰ τὴν ὀσμὴν τῶν ἀκαθάρτων πράξεων. Ὅθεν ὁ Δαβὶδ παρακάλει τρία αἰτῶν χαρίσματα παρὰ τοῦ Θεοῦ διδαχθῆναι, χρηστότητα, καὶ παιδείαν, καὶ γνώσιν. Ἄνευ γὰρ χρηστότητος γνώσις ἄχρηστος· καὶ ἐὰν μὲν διορθώσεται ὁ τοιοῦτος, τὴν αἰτίαν τῆς ἔγκραταλείψεως ἀποθέμενος, τούτεστι τὸν τύφον, καὶ ἀναλάβῃ ταπεινοφροσύνην, καὶ ἐπιγνῶ ἑαυτοῦ τὰ μέτρα, μήτε κατὰ τινος ἐπαίρομενος, ἀλλὰ καὶ Θεῷ εὐχαριστῶν, ἐπανέρχεται πάλιν εἰς αὐτὸν ἐμάρτυρος γνώσιν. Λόγοι γὰρ πνευματικοὶ βίον σεμνὸν καὶ σώφρονα μὴ ἔχοντες συνιπτάζοντα, στάχυς εἰσιν ἀνεμόφθοροι, τὸ μὲν σχῆμα σταχύων ἔχοντες, τὸ δὲ τρῶφιμον τῆς Δημήτρας ὑποκλαπέντες. Πᾶσα οὖν πτώσις, εἴτε ἢ διὰ γλώσσης, εἴτε ἢ δι' ὀράσεως, ἢ ἀκοῆς, ἢ ὁσφρήσεως, ἢ πράξεως, εἴτε ἢ δι' ἔλου τοῦ σώματος, κατ' ἔγκραταλείψιν γίνεται Θεοῦ φειδομένου τῶν ἔγκραταλιμπανομένων. Εἰ γὰρ μετὰ τῆς ἀκολασίας καὶ τῇ εὐφυῖα αὐτῶν μαρτυρήσῃ τῇ χορηγίᾳ τῶν λόγων ὁ Κύριος, δαίμονας αὐτοῖς ἀν ἀπεργάσατο ἐπαίρομενούς τῷ τύφῳ μετὰ ἀκαθαρσίας.

Καὶ ταῦτα δὲ ἔλεγον ἡμῖν οἱ ὅσιοι ἄνδρες οὗτοι καὶ ἄριστοι τῶν Πατέρων· Ὅταν ἴδητε, φασί, τινὰ βίῳ μὲν χαλεπὸν, λόγοις δὲ πιθάνον, μνημονεύσατε τοῦ δαίμονος τοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τῷ Κυρίῳ προσμιλοῦντος, καὶ τῆς λεγούσης τῶν Γραφῶν μαρτυρίας· Ὅ δὲ ὄφεις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· ὃ ἢ φρόνησις μᾶλλον εἰς βλάβην τούτῳ γέγνηται, ἄλλης ἀρετῆς τούτῳ μὴ συνδρομούσης. Δεῖ γὰρ τὸν πιστὸν καὶ ἀγαθὸν φρονεῖν μὲν ἃ δίδωσιν ὁ Θεός, λαλεῖν δὲ ἃ φρονεῖ, ποιεῖν δὲ ἃ λαλεῖ. Ἐὰν γὰρ μὴ τῇ ἀληθείᾳ τῶν λόγων ἢ ἀρετῇ τοῦ βίου συντρέχη, καὶ ἡ λοιπὴ τῶν χρηστῶν τρόπων εὐγένεια, ἄρτος ἐστὶν ἀνευ ἄλλος, κατὰ τὴν μακάριον Ἰώβ. Ὅ δὲ τοιοῦτος βρωθήσεται οὐδὰ μῶς· ὃς κἂν βρωθῇ εἰς πολλὴν καχεξίαν ἐμβάλλει τὸν ἐσθίοντα. Εἰ βρωθήσεται γὰρ, φησὶν, ἄρτος ἀνευ ἄλλος; εἰ δὲ καὶ ἔστι γεῦμα ἐν ῥήμασι κενός, τοῦτ' ἐστὶν εἰς ὠφέλειαν μὴ πεπληρωμένοις τῇ μαρτυρίᾳ τῶν καλῶν ἔργων. Τῶν οὖν ἔγκραταλείψων διάφοροι εἰσιν αἱ αἰτίαι. Ἡ μὲν γὰρ γίνεται διὰ κεκρυμμένην ἀρετὴν, ἵνα φανερωθῇ ὡς ἡ τοῦ μεγάλου τῆς ὑπομονῆς ἀθλητοῦ Ἰώβ, τοῦ Θεοῦ χρηματίζοντος τούτῳ, καὶ λέγοντος· Μὴ ἀποποιοῦ μου τὸ κρίμα· μηδὲ οἶη με ἄλλως σοι κεκρηματικέαι, ἀλλ' ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος. Ἐμοὶ μὲν γὰρ γνωστὸς ἦς ἐξ ἀρχῆς τῷ βλέποντι τὰ κρυπτά, καὶ ὀρῶντι εἰς βάθη λογισμῶν ἀνθρωπίνων. Ἐπειδὴ δὲ ἠγνόηθ' σου τοσαῦτα κατορθώματα τοῖς ἀνθρώποις, ὑπονοούντων τῶν κακοσχόλων διὰ τὸν πλοῦτόν σε θεραπεύειν ἐμὲ, ἐπαγαγὼν τὴν τοσαύτην περίστασιν, ἀπεθέρισα τὸν πλοῦτον, ἵνα δείξω αὐτοῖς εὐχάριστον φιλοσοφίαν. Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρως ἔγκραταλειφθῆναι δι' ἀποτροπὴν ὑπερηφανίας καὶ ἀποφυγὴν οἰήσεως ἢ ἀλαζονίας· ὡς ἐπὶ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου ἐστὶν ἰδεῖν. Ἐγκρατελείφθη γὰρ καὶ αὐτὸς περιστάσει ἀναφθεῖς, καὶ κολαφισμῶς, καὶ διαφόροις ἐλλείψεσιν βολδόμενος. Διδὸν καὶ ἔλεγεν· Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ ἀγγελος Σατάν, ἵνα με κολαφίσῃ, ἵνα μὴ ὑπερβίρωμαι· ἵνα μὴ ποτε διὰ τῶν τοσοῦτων θαυμάτων, καὶ ἡ ἀνεσις, καὶ ἡ εὐθηνία, καὶ ἡ τιμὴ τούτῳ προσγενομένη εἰς τύφον αὐτὴν ἐμβάλλῃ διαβολικὸν ὑπὸ τῆς ἀδείας

χαυνωθέντα. Ἐγκατελείφθη καὶ ὁ παραλυτικὸς, διὰ ἁμαρτίας· ὡς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός· Ἴδε, υγιῆς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. Ἐγκατελείφθη καὶ ὁ Ἰούδας, προτιμήσας ἀργύριον τοῦ τῆς ζωῆς λόγου, διὸ καὶ ἀπήγατο· ἔγκατελείφθη καὶ ὁ Ἦσαῦ, διὸ καὶ ἀκολασίᾳ περιέπεσεν, προτιμήσας κόπρον ἐντέρων εὐλογίας πατρικῆς. Ταῦτα οὖν πάντα συναισθόμενος τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγεν περὶ τῶν τοιοῦτων ἐρόπων ἔγκαταλειμμένων· Καθὼς οὖν οὐκ ἔδοξίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα. Περὶ ἐτέρων τῶν δοκούντων γνώσει ἔχειν Θεοῦ μετὰ διεσφαιμένης γνώμης καὶ κενοῦ φουσηματος, λέγει· Διότι γνόντες τὸν Θεόν, οὐχ ὡς Θεὸν ἔδοξασαν, ἢ εὐχαριστήσαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος, αὐτῶν καρδία. Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν· οἱ τῷ τῆς οἰήσεως καὶ ἀπονοίας δαίμονι προσριζήντες· διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν. Ὡστε ἐκ τούτου γινώσκειν ἡμᾶς χρῆ, ὅτι ἀμύχανόν ἐστι περὶ τινὰ εἰς ἀκολασίαν, μὴ ἔγκαταλειφθέντα ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας ὑπὸ ἀμελείας καὶ βραθυμίας οἰκείας τῶν ἐγκαταλειμνομένων καὶ διατιδομένων εἰς τὸ ταῦτα συμβαίνειν αὐτοῖς.

ΚΕΦΑΛ. 47.

Περὶ Σολομώντος.

Ἐν Ἀντινόῳ τῆς Θηβαίδος διατριψάς ἐγὼ τέσσαρα ἔτη, ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ γνῶσιν εἰληφα πάντων τῶν ἐκείσε μοναστηρίων. Καθίζονται μὲν γὰρ ἀμφὶ τὴν πόλιν ἄνδρες ὡς χίλιοι διακόσιοι, ταῖς χερσὶν ἀποζῶντες, εἰς ἄκρον ἀσκούμενοι τῇ ἀρετῇ. Ἐν τούτοις εἰσὶ καὶ ἀναχωρηταὶ ἐν τοῖς σπηλαίοις τῶν πετρῶν αὐτοῦς ἔγκαθειρξάντες. Ἐν οἷς ἐστὶ Σολομών τις ἀναχωρητῆς, ἀνὴρ πραθτατος, καὶ σώφρων, χάρισμα ἔχων ὑπομονῆς· ὃς ἔλεγεν ἔχειν πεντηκοστὸν ἔτος ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐπαρκέσας αὐτῷ ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν, καὶ ἐκμαθὼν πᾶσαν ἀγίαν Γραφήν.

ΚΕΦΑΛ. 48.

Περὶ Δωροθέου.

Δωροθέος, ἐν ἄλλῳ σπηλαίῳ οἰκῶν πρεσβύτερος, εἰς ὑπερβολὴν ἀγαθώτατος, καὶ αὐτὸς ζήσας τὸν ἀνεπίληπτον βίον, πρεσβυτέρου ἡξιωμένος, καὶ λειτουργῶν τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν τοῖς σπηλαίοις. Τοῦτῃ ποτὲ τῷ ἀφιλαργύρῳ τὸν ἐρόπον Μελανίη ἡ νεωτέρα τῆς μεγάλης Μελανίας ἐχρόνη, περὶ ἧς ὕστερον λέξω, ἀπέστειλεν νομίσματα πενταχόσια, παρακαλέσασα αὐτὸν ἐκεῖνα διακοῦναι τοῖς ἐκείσε ἀδελφοῖς. Ὁ δὲ τρία νομίσματα λαβὼν, παρέπεμψεν τὰ λοιπὰ Διοκλεῖ τῷ ἀναχωρητῇ, ἀνδρὶ γνωστικωτάτῳ, λέγων, ὅτι Σοφώτερός μοι ἐστὶν ὁ ἀδελφὸς Διοκλῆς, καὶ δύναται αὐτὰ ἀβλαβῶς διοικῆσαι, ἐπιστάμενος· μᾶλλον ἔμοῦ τοὺς εὐλόγως ὄφελοντας ἐπικουρηθῆναι. Ἐγὼ γὰρ τούτοις ἀρκοῦμαι.

ΚΕΦΑΛ. 49.

Περὶ Διοκλῆ.

Οὗτος δὲ ὁ Διοκλῆς ἀπὸ γραμματικῆς μὲν ἀρχεὶς τὰ πρῶτα, εἰς ὕστερον δὲ δούς αὐτὸν εἰς φιλοσοφίαν, τῷ χρόνῳ τῆς χάριτος αὐτὸν ἐλκυσάσης εἰς τὴν οὐράνιον φιλοσοφίαν· εἰκοστὸν τοίνυν ἔχουσαν ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας, ἀπετάξατο μὲν τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων, συνετάξατο δὲ τῶν τοῖς οὐράνιοις τοῦ Χριστοῦ μαθήμασι. Καὶ αὐτὸς ἔγων τριακοστὸν πέμπτον ἔτος ἐν τοῖς σπηλαίοις. Οὗτος ἔλεγεν ἡμῖν· Ὁ νοῦς ἀποστὰς τῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας κατ' ἐνοσίαν, ἡ δαίμων γίνεται, ἢ κτήνος· ἡμῶν δὲ φιλοπευστούντων τὸν ἐρόπον ὅν εἶπεν, ἔλεγεν οὕτως, ὅτι Νοῦς ἀνθρώπου Θεοῦ θεωρία· ἀναχωρήσας ἐξ ἀνάγκης ἢ

τῷ τῆς ἐπιθυμίας δαίμονι περιπίπτει ὡς ἄγοντι εἰς ἀκολασίαν, ἢ τῷ θυμικῷ πνεύματι περιπίπτει τῷ πονηρῷ, ὅθεν αἱ ἄλογοι τίκονται ὄρμαί. Καὶ τὴν μὲν ἀκολαστον ἐπιθυμίαν ἔλεγεν εἶναι κτηνώδη, τὸν δὲ θυμὸν κίνησιν δαιμονιώδη. Ἐμοῦ δὲ ἀντιλέγοντος, ὅτι Πῶς δυνατόν ἐστιν εἶναι νοῦν ἀνθρώπινον ἀδιαλείπτως μετὰ Θεοῦ, ἔλεγεν οὗτος, ὅτι Ἐν ᾧ δ' ἂν νοήματι ἢ πράγματι τυγχάνει ἢ ψυχῇ οὖσα, μόνον ἐν εὐσεβείᾳ λογισμῷ καὶ βίῳ, μετὰ Θεοῦ ἔσται.

ΚΕΦΑΛ. 50.

Περὶ Καπίτωνος.

Τούτου τοῦ γενναιωτάτου ἀθλητοῦ πλησίον κατέκειτο Καπίτων τις ἀπὸ ληστῶν γεγονὼς μοναχὸς δοκιμώτατος. Οὗτος πενήκοντα ἔτη κληρώσας ἐν τοῖς σπηλαίοις, ἀπὸ τεσσάρων μιλίων τῆς πόλεως Ἀντινόου, οὐ κατήλθεν ἀπὸ τοῦ σπηλαίου αὐτοῦ, οὐδὲ μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ Νεῖλου, λέγων, μήπω δύνασθαι αὐτὸν συντυγχάνειν τοῖς ὄχλοις, τῷ ἀκμήν ἀντιπράττειν αὐτῷ τὸν ὑπεναντίον.

ΚΕΦΑΛ. 51.

Περὶ τοῦ κενοδόξου ἀναχωρητοῦ.

Ἐγγὺς τούτων ἐωράκαμεν καὶ ἕτερον ἀναχωρητὴν, ὁμοίως καὶ αὐτὸν ἐνοικούντα σπηλαίοις. Οὗτος οἰστρω κενοδοξίας ἐμπαιζόμενος ὑπὸ δνειράτων ἀνενέπαιζεν τοὺς πρὸς αὐτὸν παραγινόμενους καὶ ἀπατωμένους. Ἄφρων γεγονὼς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τοὺς ἐνυπνίους ἀναπτερούμενος, ἀνέμους ποικαίνων, καὶ διώκων σκιάς. Καὶ τὴν μὲν κατὰ τὸ σῶμα σωφροσύνην ἐπέκτητο· καὶ διὰ τὸ γῆρας λοιπὸν καὶ διὰ τὸν χρόνον, τάχα δὲ καὶ διὰ τὴν κενοδοξίαν, τὴν δὲ κατ' ἀρετὴν φρένα ἀπόκλεσε, διαφθαρεὶς ὑπὸ τῆς ἀκαθάρτου κενοδοξίας, καὶ ἐξωκείας δι' αὐτῆς τῆς ἐνθέσου μοι πολιτείας.

ΚΕΦΑΛ. 52.

Περὶ Ἐφραῖμ.

Τὰ κατὰ Ἐφραῖμ τὸν διάκονον τῆς Ἐδεσσηνῶν Ἐκκλησίας πάντως ἀκήκοας. Γέγονεν γὰρ οὗτος εἰς τὸ μνημονεύεσθαι ἄξιος παρὰ τῶν ὁσίων δούλων τοῦ Χριστοῦ. Οὗτος ὁ ἀξίως τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξανύσας τὴν ὁδόν, καὶ μηδ' ὄλωσ ἐκτραπέλς τῆς εὐθείας ἰδοῦ, κατηξιώθη χάρισματος γνώσεως φυσικῆς, ἣν διαδέχεται θεολογία καὶ ἐσχάτη μακαριότης. Τὸν ἦσυχον οὖν αἰ ἐξασκήσας βίον εἰς ἄκρον, καὶ τούτος παρατυγχάνοντας δι' αὐτὸν αἰ ἐοικοτομῶν ἐπὶ ἱκανά ἔτη, εἰς ὕστερον προήλθεν τῆς κέλλης ἐξ αἰτίας τοιαύτης· Αἰμοῦ καταλαβόντος μεγάλου τὴν Ἐδεσσηνῶν πόλιν, καὶ κατοικητήρῃσας πᾶσαν τὴν ἀγροικίαν διαφθειρομένην ὁ ἔνθεος οὗτος, προσῆλθεν τοῖς ἀδελφοῖς ἐν ὕλῃ, καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνος ἔνεκεν οὖν ἔλαίτε διαφθειρομένην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλὰ τὸν πλοῦτον ὕμῶν σῆψετε εἰς κατάκριμα τῶν ψυχῶν ὕμῶν; Ἐκαίνοι σκηψάμενοι δῆθεν εὐλογον σκῆψιν, λέγουσι τῷ ἁγίῳ, ὅτι Οὐκ ἔχομεν τίνα πιστεύσωμεν πρὸς τὸ διακοῦναι τοὺς λιμῶντους ἄρτους. Πάντες γὰρ κατηλεύουσι τὰ πρᾶγματα. Λέγει αὐτοῖς ὁ ἐνάρετος οὗτος· Τὰ περὶ ἐμοῦ πῶς ἔχετε; τί ὑμῖν δοκῶ ἐγώ; Ἀνθρωπὸν ὅς οἶδαμεν τοῦ Θεοῦ· φιλῆ δὲ ἀλήθεια· μεγάλην ὑπόληψιν εἶχεν παρὰ πᾶσιν οὐ ψευδῶς, ἀλλ' ἀληθῶς. Λέγει αὐτοῖς ὁ τοῦ Χριστοῦ δούλος· Εἰ οὕτως οἴεσθε τὰ κατ' ἐμὲ, ἐμοὶ ἐμπιστεύσατε τὴν τῶν λιμῶντων ἐπιμέλειαν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ σοβαροὶ· Εἶθε καταξιοῖς. Ἀποκρίνεται αὐτοῖς Ἐφραῖμ ὁ ἐκλεκτός τοῦ Θεοῦ· Ἴδοι ἀπὸ σήμερον δι' ὑμᾶς χειροτονῶ ἐμαυτὸν ξενόδογον τῶν δεομένων· καὶ λαβὼν παρ' αὐτῶν ἀργύρια, καὶ διαφρίξας τοὺς ἐμβόλους, καὶ στήσας κλίνας ὡς τριακοσίας, ἐνοσοκῶμαι ἀσθενεστέρους, ἐπὶ ἔρχει δὲ τοῖς λιμῶντους. Καὶ τοὺς μὲν ἐκ-

constantibus, et diversis jactatus afflictionibus, A et dixit: Datus est mihi stimulus carnis, ut me colat hizez, ne forte extollar (*I Cor. xi*); ne forte cum miraculis quies et rerum successus et honor ei accedens, cum in arrogantiam injiceret diabolicam superbiam elatum. Relictus quoque est paralyticus propter peccatum. Cui dixit Dominus: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare (*Joan. v*). Derelictus quoque est Judas, qui pluris fecerat pecuniam quam verbum vitæ; quocirca fuit etiam suffocatus (*Act. i*). Derelictus quoque est Esau, et incidit in intemperantiam, ut qui stercus intestinorum præposuerit benedictioni paternæ (*Gen. xxvii*); adeo ut cum hæc omnia sensisset beatus apostolus Paulus, dixerit de aliquibus: Quoniam enim non probaverunt Deum habere in cognitione, tradidit eos in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt (*Rom. i*). De aliis autem qui videbantur habere Dei cognitionem cum mente corrupta et inani tumore, dicit: Quoniam enim cum Deum cognovissent, non ut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, tradidit eos Deus in passiones ignominie; adeo ut nos ex eo cognoscamus fieri non posse ut cadat aliquis in intemperantiam, qui non fuerit derelictus a Dei providentia, propter negligentiam et socordiam eorum qui derelinquantur et deseruntur ad hoc ut hæc eis eveniant.

CAPUT XCVI.

Vita abbatis Solomonis.

In Antiohi civitate regionis Thebaidis quadraginta annos versatus, eo tempore accepi etiam cognitionem omnium quæ sunt illic monasteriorum. Nam circa civitatem sedent viri circiter bis mille, manibus viventes, et se summe exercentes. In his sunt etiam anachoretæ qui seipos incluserunt in speluncis rupium: inter quos est Solomon vir mansuetissimus et temperantissimus, et qui donum habet tolerantie. Is quinquaginta annos degit in spelunca, sibi victum suppeditans opere manuum, et didicit totam sacram Scripturam.

CAPUT XCVII.

Vita abbatis Dorothei.

Fuit etiam quidam Dorotheus presbyter in alia spelunca habitans, qui in summa bonitate ipse quoque vitam vixit inculpatam, dignusque est habitus presbyteratu, et ministrat fratribus qui sunt in speluncis. Huic aliquando Melaniam junior, magnæ Melaniæ D neptis, de qua dicam postea, misit quingentos solidos, rogans eum ut ministraret fratribus. Is autem cum tres solos accepisset, misit reliquos ad Dioclem anachoretam, virum summa cognitione præditum, dicens: Est me sapientior frater Diocles, et potest eos integre et innocenter dispensare, ut qui me melius sciat eos quibus sit merito ferendum auxilium: nam hi mihi sufficient.

CAPUT XCVIII.

Vita abbatis Diocli.

Hic Diocles in grammatica quidem primum edoctus,

¹ Vita ejus exstat supra lib. 1.

cum se postea dedisset philosophiæ, tandem trahente eum gratia ad cœlestem philosophiam, ætatis annum agens vigesimum octavum, renuntiavit quidem disciplinis liberalibus, se Christo vero conjunxit; et jam trigesimum quintum annum agit in spelunca. Is dicebat nobis quod mens quæ cogitatione recessit a Dei contemplatione, fit vel dæmon, vel bestia. Nobis autem rogantibus: Quonam modo? sic dixit: Mens quæ recessit a Dei contemplatione, necessario (146) incidit vel in dæmonem cupiditatis, qui in lasciviam impellit, vel in spiritum iræ malignum, unde irrationales appetitus gignuntur. Et lasciviam quidem cupiditatem esse dicebat belluam, iram vero dæmoniacam commotionem. Cum ego autem contradicerem: Quomodo fieri potest ut mens humana sit cum Deo sine intermissione? ipse dicebat: Quod in quacunque cogitatione vel re pia et divina fuerit anima, ea est cum Deo.

CAPUT XCIX.

Vita abbatis Capitonis.

Prope eum manebat quidam Capito qui fuerat latro, qui cum quinquaginta annos impleisset in speluncis, quatuor millibus longe ab urbe Antiohi, non abiit a spelunca usque ad fluvium Nilum, dicens se non posse turbas convenire, eo quod communis adversarius ei adhuc resisteret.

CAPUT C.

Vita anachoretæ qui illudebatur.

Cum hiis vidimus etiam alterum anachoretam, qui ipse quoque erat similiter in spelunca. Is in somniis C illusus cæstro vanæ gloriæ, vicissim illudebat eos qui decipiebantur, ventos pascens (147), et umbras persequens (*Eccli. xxxiv*). Et habebat quidem in corpore temperantiam, et propter senectutem, et propter tempus, et forte etiam propter vanam gloriam: vanæ autem gloriæ intemperantia corruptus erat ejus animus, et a religiosa conversatione fuerat alienatus.

CAPUT CI.

Vita sancti Ephræm (148) diaconi.

Audisti omnino de Ephræm diacono ecclesiæ Edessenorum ¹. Fuit enim unus ex iis qui digni sunt de quibus fiat mentio a sanctis Christi servis. Is cum spiritus viam digne peregrinasset, et a recta non declinasset, dignus est habitus gratia naturalis cognitionis, quam consequitur theologia, et postremo beatitudo. Cum ergo vitam exercuisset quietam, et multis jam annis ædificaret eos qui ventitabant, postea e cella progressus est hac de causa. Cum magna famas invasisset civitatem Edessenorum, misertus omnium qui peribant agrestium, processit ad eos qui erant divites in civitate, et dicit eis: Cur non miseremini humanæ naturæ quæ interit, sed opes vestras sinitis putrescere ad condemnationem animarum vestrarum? Se autem honeste excusantes, dicunt: Non habemus cui credamus ad hoc ut panem subministret esurientibus: omnes enim res cauponantur (149). Is vero dicit eis: Quid ego vobis videor? erat autem apud omnes in magna existimatione, non falso, sed revera. Ei itaque dicunt: Novimus te homi-

nem Dei. Si eam de me opinionem concepistis, sit Christi servus, mihi de cætero credite. Ecce, me propter vos eligo hospitem exceptorem. Cumque pecuniam accepisset, et infixis vallis septum construxisset, et lectos ad trecentos statuisset, curabat eos qui infirmiores erant, suppeditabat iis qui fame conficiebantur: eos quidem qui deficiebant sepeliens; eorum vero qui spem vitæ habebant curam gerens; et ut semel dicam, hospitium et ministerium propter famem quotidie exhibens ex iis quæ suppeditabantur. Impleto ergo anno, cum successisset fertilitas, et omnia recte succederent, cum nihil haberet amplius quod ageret, ingressus est in suam cellam; et post mensem est mortuus, cum Deus ei hanc occasionem præbuisset adipiscendæ coronæ in extremis diebus. Reliquit autem scripta quoque studio digna quæ magnam viri virtutem testantur.

CAPUT CII.

Vita abbatis Juliani.

Audivi a quodam in illis partibus fuisse Julianum virum maximæ exercitationis, qui cum carnem suam supra modum afflisset, ossa solum et pellem circumferebat. Is in extremis finis sui diebus dignus est habitus gratia curationum.

CAPUT CIII.

Vita beati Innocentii.

De beato Innocentio presbytero Oliveti, a multis quidem et magnis audisti: nihilo secius autem a nobis quoque audies, qui tres annos cum eo viximus. Nam quæ sæpe illos latuerunt, nobis innotuerunt; neque vero unus vel alter, sed neque decem poterunt hujus viri narrare virtutes. Is fuit longe simplicissimus. Cum autem is fuisset illustris in palatio sub imperatore Constantio (150) in principiis ejus imperii, mundo renuntiavit, profectus a matrimonio: in quo etiam habuit filium, Paulum nomine, qui inter domesticos militabat (154). Is cum peccasset in filiam presbyteri, imprecatus est proprio filio Innocentius, Deum rogans, et dicens: Domine, da ei spiritum, ne amplius inveniat ejus caro tempus peccandi, melius arbitratus eum pugnare cum dæmone quam cum intemperantia. Quod etiam factum est: nam nunc quoque adhuc est in monte Olivarum, ferrum gestans, et castigatus a spiritu; et quod mirabile est, hujus pater qui alios sanat, hujus misertus non est, qui tanto tempore a dæmone torquetur. Hic Innocentius adeo fuit misericors (fortasse autem videbor etiam nugari dum vera narro), ut sæpe suffuraretur a fratribus, et daret egentibus. Fuit autem summo simplex et innocens. Is dignus est habitus dono adversus dæmones: et ad eum aliquando adductus est nobis videntibus adolescens quem invaserat spiritus et paralysis, ut ego cum vidissem, voluerim aperte matrem expellere cum iis a quibus fuerat adductus, desperans eum posse curari. Accidit autem ut interim veniens senex hanc videret astantem, deflentemque, et ejulantem propter inenarrabilem calamitatem filii. Lacrymatus ergo præclarus senex et commotus visceribus. accepto adolescente ingressus est

A in suum martyrium, quod ipse edificarat, in quæ sitæ sunt reliquæ Joannis Baptistæ; et cum pro orasset usque ad horam nonam ab hora tertia. sanum reddidit adolescentem matri, et eodem die et paralyticum expulit et dæmonem. Erat autem talis ejus paralysis, ut spuens puer tergum suum conspueret; ita erat inversus. Aliud rursus fuit ejus signum. Quendam anus quæ oves pascebat in locis Lazario vicinis, et ovem amiserat, accessit ad eum flens; quam secutus dicit ei: Ostende mihi locum ubi amiseris. Ea vero ducit eum ad loca quæ sunt circa Lazarium. Stans ergo oravit. Qui suffurati autem erant adolescentes, ipsam prius occiderant. Dum ergo ipse oraret, nemine confitente, carne occultata in vinea, alicunde veniens corvus stetit supra furtum, et frustum ex illo rapuit, ac rursus evolavit. Cum beatas autem animadvertisset, vidit maculatam victimam. Et sic juvenes ad pedes ejus accidentes confessi sunt se occidisse, et justum pretium fuit ab eis exactum; atque ita castigati sunt, ut ne quid tale amplius auderent.

CAPUT CIV.

Vita abbatis Adolii.

Rursus novi Jerosolymis quemdam, nomine Adolium, genere Tarsensem: qui cum venisset Jerosolyma, ingressus est viam minime tritam (152), non quam multi ingressi sunt, sed selecto sibi quodam novo vitæ instituto. Se enim super hominem exercuit; ut etiam ipsi pravi dæmones horrentes ejus austeritatem, ne ad eum quidem auderent accedere. Propter summam autem exercitationem et vigiliam, existimatus est esse spectrum. In quadragesima enim comedebat post quinque dies, toto autem alio tempore, uno die interjecto. Hoc autem fuit ejus virtutis magnum facinus. A vespera usque ad illud tempus quo congregabatur fraternitas in oratoris, in Oliveto, in colle Assumptionis unde ascendit Jesus, perpetuo stabat psallens, et orans, et jejuabat; et sive pluebat, sive grandinabat, manebat immobilis. Impleto autem tempore consueto, excitatorio malleo pulsabat cellas omnium, eos congregans ad oratoria, et in unoquoque oratorio una cum eis psallens unam aut duas antiphonas, et una cum eis orans; et sic die appropinquante ibat in cellulam, et revera fratribus eum exuentibus, et vestes exprimentibus perinde quasi lotæ fuissent ita distillantes, cum aliis induebant. Et cum quievisset usque ad horam tertiam, psalmodia excitatus, erat ei intentus usque ad vesperam. Ilæc est ergo virtus Adolii Tarsensis, qui consummatus Jerosolymis, et ibi æternum somnum dormiit, et sepultus est.

CAPUT CV.

De Abramo (153).

Fuit quidam Abramius, genere Ægyptius, qui vitam asperrimam et maxime agrestem egit in solitudine. Is animo sauciatus ab intempestiva persuasione, veniens in ecclesiam, contendit cum presbyteris, dicens: Noctu a Christo ordinatus sum presbyter, suscipite me ut sacerdotem. Patres cum abduxissent eum a solitudine, et ad vitam deduxissent crassiorem

λιμπάνοντας θάπτων, τοὺς δὲ ἐλπίδα ζωῆς ἔχον-
τας διατρέφων καὶ νοσοκομῶν, καὶ ἀπαγαπῶν πᾶσι
τοῖς ἐπιχωριάζουσιν αὐτῷ τοῦ λιμοῦ ἔνεκεν ξενοδο-
χεῖαν καὶ ὑπηρεσίαν παρεῖχεν καθ' ἡμέραν ἐκ τῶν
παροχομένων αὐτῷ. Πληρωθέντος δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
καὶ διαδεξαμένης τῆς εὐθηνίας καὶ πάντων οἴκοι
πορευομένων, ὁ ἀσπίμιος οὗτος μηκέτι ἔχων ὁ
πράξη αὐδὲς ὑποστρέψας εἰς τὴν ἑαυτοῦ κέλλαν
πάλιν εἰσῆλθεν, καὶ κοιμάται μετὰ μήνα, κληρο-
νομήσας τὴν μακαρίαν γῆν τῶν πραιών, πρὸς
τοὺς ἄλλοις αὐτοῦ κατορθώμασι. Καὶ ταύτην τὴν
διακονίαν παρασχόντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ἔσχατα
πρὸς ὑπόθεσιν λαμπροτέρων στεφάνων διὰ τρόπων
πραότητα. Καταλλόλιπεν δὲ καὶ συντάγματα οὗτος
ὁ δοκιμώτατος, ὧν τὰ πλείστα σπουδῆς ἐστὶν ἀξία,
πολλὴν ἀρετὴν τῷ ἀνδρὶ μαρτυροῦντα.

ΚΕΦΑΛ. ΡΒ.

Περὶ Ἰουλιανοῦ.

Ἀκήκοα περὶ Ἰουλιανοῦ τινος ἐν τοῖς μέρεσι
τῶν Ἐδessaίων, ἀνδρὸς ἀσκητικωτάτου ὃς καθ'
ὑπερβολὴν ἑαυτοῦ καταθέξας τὸ σαρκίον ὅστια καὶ
δέρμα περιέφερον κατὰ νύκτα. Οὗτος εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ
τέλους κατηξιώθη τιμῆς ἔνεκεν χαρίσματος ἰαμάτων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΓ.

Περὶ Ἰρροκαστίου.

Τὰ κατὰ τὸν μακρὸν Ἰννοκέντιον τὸν πρεσβύ-
τερον τοῦ Ἐλαιῶνος παρὰ πολλῶν μὲν καὶ μεγάλων
ἀκήκοας ὁδὸν δὲ ἤττον, εἰ καὶ παρ' ἡμῶν τῶν
ταπεινῶν μάθοις τὰ περὶ αὐτοῦ τῶν συζησάντων
αὐτῷ τριετὴ χρόνον. Ἄ γὰρ ἐκείνους πολλὰκις ἔλα-
θεν τὸν ἀρετῶν τοῦ ἀνδρός, ἡμῖν πεφανέρωται.
Ὡ γὰρ ῥῥῆδιον τοιοῦτου ἀνδρὸς ἀρετὰς ἐξεργάσασθαι,
ἕνα καὶ δεῦτερον, ἀλλ' οὐτε δέκατον. Οὗτος τοίνυν
ὁ ἄριστος τῶν ἀσκητῶν ἀπλοῦστατος ἦν καθ' ὑπερβο-
λὴν. Γενόμενος τῶν ἐπιδοξῶν τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ἐν
ταῖς ἀρχαῖς Κωνσταντινίου τοῦ βασιλέως, ἀπετάξατο
ὀρμώμενος ἀπὸ γάμου ἐν οἷς καὶ εἶχεν καὶ υἱόν, Παύ-
λον ὀνόματι, δομέστικον στρατευόμενον. Τοῦτον ἀμαρ-
τήσαντα πρὸς θυγατέρα πρεσβυτέρου ἑπαράσατο ὁ
ἅγιος Ἰννοκέντιος τῷ ἰδίῳ υἱῷ παρακαλέσας τὸν
Θεόν, καὶ εἰπὼν αὐτῷ, ὅτι Κύριε, ὅς αὐτῷ τοιοῦτον
Πνεῦμα, ἵνα μηκέτι εὐροὶ καιρῶν τοῦ ἔξαμαρτήσαι
τῷ σαρκίῳ. Ἄμεινόν ἐστιν, εἰπὼν, δαίμονι τοῦτον
πυκτεύειν, ἢ ἀκολασίᾳ δουλεύειν. Ὁ δὲ καὶ γεγένη-
ται. Ὁ δὲ καὶ νῦν ἐστὶν εἰς ὄρος τῶν Ἐλαιῶν σιδη-
ροφωμῶν, καὶ παιδεύόμενος ὑπὸ τοῦ πνεύματος. Καὶ
τὸ θαυμαστὸν ὁ τοῦτο Πατήρ ἐτέρουσι ἴωμενος,
τοῦτον οὐκ ἠλέησε τοσοῦτον χρόνον τιμωρούμενον
ὑπὸ τοῦ δαίμονος. Οὗτος ὁ ἀσπίμιος Ἰννοκέντιος οἷος
μὲν γέγονεν ἐλεήμων, οἷος δὲ πάλιν ἀπλοῦς, λῆρος
ὀφθήσομαι ἔ' ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ διηγουόμενος οὗτος
πολλὰκις κλέπτων παρὰ τῶν ἀδελφῶν, εἰ τι αὐτῷ
ἐνέπεσον, εἰδίδου τοῖς δεομένοις. Καθ' ὑπερβολὴν δὲ
γεγονὼς ἀκακος, καὶ τὸν τρόπον ἀπλοῦς, κατηξιώθη
χαρίσματος κατὰ δαιμόνων. Ἐν οἷς ποτε ἠνέχθη
αὐτῷ νεανίσκος ὀρώντων ἡμετέρων ὑπὸ τοῦ πνεύμα-
τος ληφθεὶς καὶ παρέστω ὡς ἐμὲ θεασάμενον
ἀντικρῦς ἀπευδοκῆσαι τῆς αὐτοῦ θεραπείας, καὶ
θελῆσαι διώξαι ἐκείθεν τὴν μητέρα τοῦ δαιμο-
νίωντος σὺν τοῖς αὐτῶν ἐνεγκούσιν. Συνέθη οὖν ἐν
τῷ μεταξὺ θεωρούμενος ἡμῶν τὸ ἀφόρητον ἄγος,
ἔλθειν τὸν τῷ πνεύματι νεανειούμενον γέροντα·
καὶ θεασάμενον τὸν δαιμονιώντα, καὶ περιεστῆ-
σαν τὴν τοῦτο μητέρα κλαίουσαν, καὶ ὄδυρομέ-
νην ἐπὶ τῇ ἀνεκδιγήτῳ συμφορᾷ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς.
Δακρύσας οὖν ὁ καλόγηρος, καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐπ'
αὐτοῦς, λαθῶν τὸν νεανίσκον εἰσῆλθεν εἰς τὸ μαρ-
τύριον ἑαυτοῦ, ὃ ὠκοδομηκεῖ αὐτοῦς, ἐν ᾧ κατέκειτο

Α λείψανα τοῦ θείου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Καὶ
ἐπευξάμενος αὐτῷ ἀπὸ τρίτης ὥρας μέχρι ἐνά-
της, ὑγιῆ ἀπέδωκεν τὸν νεανίσκον τῇ αὐτοῦ μητρὶ·
καὶ τὸν δαίμονα ἐξέλασας ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τὴν πάρ-
εσιν ἰασάμενος. Τοιαύτη δὲ ἦν ἡ πάρεσις, ὡς
πύθοντα τὸν παῖδα ἐπὶ τὸν νῶτον ἑαυτοῦ πύθειν.
Οὕτως ἦν ἐκστραφεί· καὶ ὁ οὕτως ἔλασινος τῇ
εὐχῇ τοῦ δικαίου παραχρῆμα λάθη. Εἰς τοὺς περὶ τὸ
Λαζάριον τόπους νέμουσα πρόβατα γραῦς ἀπόλεσεν
ἐν, νεωτέρων τῶν κατὰ τὸν τόπον τοῦτο κλεψάντων.
Κλαίονσα οὖν ἡ γραῦς προσῆλθεν τούτῳ τῷ ἐνθίῳ
ἀνδρὶ. Ὁ δὲ λέγει αὐτῇ· Δεῖξόν μοι τὸν τόπον ἐνθά
τοῦτο ἀπόλεσας. Ἀπιστοῦσης οὖν αὐτῆς ἐπὶ τὸ Λα-
ζάριον, ἠκολούθει ὁ μέγας. Καὶ γενόμενος κατὰ
τὸν τόπον, στάς προσηύξατο. Οἱ οὖν κλέψαντες
τοῦτο πρόβατον, ἔσφαξαν, καὶ τὰ κρέα ἐν τῇ ἀμ-
πέλω κατέκρυψαν. Ἐν τῷ οὖν τὸν δεῖον ἄνδρα προσ-
εὔχεσθαι μηδενὸς τῶν αἰτιῶν ὁμολογούντων, τῆς
χάριτος ἐνεργούσης, κόραξ ποθὲν ἐλθὼν, καὶ ἐπιστάς
τῇ κλοπῇ, λαθῶν κοπάδιον ἀπ' αὐτοῦ πάλιν ἀπέπτη.
Προσεσχηκῶς οὖν τούτο ὁ μακάριος οὗτος, μικρὸν
προελθὼν εὗρεν τὸ θῦμα, καὶ τοὺς κλέψαντας τοῦτο.
Ἐἶθ' οὕτως προσπεσόντες αὐτῷ οἱ κλέψαντες τοῦτο
νεώτεροι, καὶ τὴν αἰτίαν ὁμολογήσαντες, ἀπῆρηθη-
σαν τὸ ἀξίον τίμημα, καὶ οὕτως ἐσωφρονίσθησαν,
τοῦ μηκέτι τὰ τοιαῦτα τολμᾶν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΔ.

Περὶ Ἀδολλίου.

Ἐγνων πάλιν τινὰ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὀνόματι
Ἀδδῖον, Ταρσέα τὸ γένος. Οὗτος παραγενόμενος ἐν
τοῖς Ἱεροσόλοις ἰαν τὴν ἀτριπτον τῆς ἀρετῆς
ὠδεύσεν ὀδὸν, οὐχ ἦν ἡμεῖς οἱ πολλοὶ ὠδεύσαμεν,
ἀλλὰ ξένην τινὰ καὶ καινὴν ἑαυτῷ ἀνατεμὼν ὑπὲρ
ἄνθρωπον πολιτεῖαν ἤσκησεν ἐν αὐτῇ ὡς καὶ αὐ-
τοῦς τοὺς δαίμονας πονηροῦς φρίζοντας αὐτοῦ τὴ
αὐστηρὸν τῆς ἀρίστης πολιτείας μὴ τολμᾶν αὐτῷ
προσεγγίσει. Δι' ὑπερβολὴν γὰρ ἐγκρατείας καὶ
ἀγρυπνίας φάντασμα εἶναι ὑπενοήθη. Ἐν μὲν γὰρ
πάσῃ τῇ τεσσαρακοστῇ ἡσθιεν διὰ πάντες, καὶ τοῦτο
ἐν μέτρῳ· τὸν δὲ ἄλλον χρόνον ἡσθιεν τρίτον. Τὸ δὲ
μέγα καὶ παράδοξον τοῦτο ἦν αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς·
οὗτος τρεφόμενος ἀπ' ἐσπέρας μέχρι ὅτε τῇ ἐσθίῃ
ὤρε πάλιν ἡ ἀδελφότης ἐν τοῖς εὐκτηρίοις συνήγετο.
Οὗτος ὁ ἀθλητὴς ἐστώς ἐν τῷ Ἐλαιῶνι εἰς τὸν τῆς
ἀναλήψεως βουνόν, ὅθεν ἀνελήφθη ὁ Ἰησοῦς, ἐστώς,
καὶ ψάλλων, καὶ προσευχόμενος διετέλει. Καὶ τοῦτο
ἵπποις ἐν παντὶ καριῶ, εἴτε ἐπιφεν, εἴτε ἐβρεχεν, εἴτε
ἐπάχνιζεν, ἀσάλευτος ἔμενον. Καὶ πληρώσας τὸν συν-
ῆθη τῶν εὐχῶν κανόνα, τὸ τηνικαῦτα τῷ ἐξυκνια-
στικῷ σφυρίῳ τὰς πάντων ἔκρουεν κέλλας, συνάγων
αὐτοὺς εἰς τοὺς εὐκτηρίους οἴκους πρὸς ὀρθρινὴν
D δοξολογίαν, καθ' ἑκάστην κέλλαν συμψάλλον αὐτοῖς
ἐν ἡ δεῦτερον ἀντίφωνον, καὶ συνευχόμενος οὕτως
ἀπῆσι πρὸ ἡμέρας εἰς τὸ κελλῖον. Ὡς δὲ ἐπὶ τῆς ἀλη-
θείας ἐπίσταται αὐτοῦς πολλὰκις τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν
ἀποδιδόντων ἐν καιρῷ θέρος καὶ ἀποκτείνοντων τῶν
ἱματίων αὐτοῦ τὸν ἰδρωτὰ, ὡς ἀπὸ λουτροῦ οὕτως
ἀπέσταζον, ἀλλὰ δὲ περιβαλλόμενοι ἕως οὐ ταῦτα
ἐψύχοντο. Καὶ μέχρι τρίτης ὥρας διαναπαυσάμενος,
οὕτω πάλιν τὰς λοιπὰς ὥρας ἕως ἐσπέρας τῇ ψαλμ-
ῳδίᾳ καὶ ταῖς προσευχαῖς προσείχεν. Ἀβτη τοίνυν ἡ
ἀρετὴ τῆς ἀκρας ὑπομονῆς Ἀδδῖου τῆς πέτρας τῆς
στερεᾶς, ὃς ἐγένετο τὸ γένος Ταρσεύς. Ἐντελειωθεὶς
δὲ μέχρι τέλους τοῖς ἄθλοις καρτερίας τὸν αἰώνιον
ὑπνον κοιμάται ἐν τοῖς Ἱεροσόλοις, καὶ θάπτεται.

ΚΕΦΑΛ. ΡΕ.

Περὶ Ἀβραάμου.

Ἀβραάμῳ τις γέγονεν μοναχὸς ἀκριβῆς, τῷ γέ-

ναι Αιγύπτιος, τραχύτατον και ἀγιώτατον βίον ζήσας ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οὗτος ἐπλήγη τὴν φρένα ὑπὸ ἀκρας οἰήσεως· και ἐλθὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διεμάχετο τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, ὅτι Καὶ ἐγὼ πρεσβύτερος ἐχειροτονήθην ταύτῃ τῇ νυκτὶ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, και ὀφείλετε δέξασθαι με ὡς πρεσβύτερον ἱερατεύειν μέλλοντα. Τοῦτον οἱ ἅγιοι Πατέρες διαχωρίσαντες τῆς ἐρήμου, και ἐπὶ τὸν παχύτερον και διαφορύτερον ἀγαγόντες βίον, ἀπεθεράπευσαν τῆς ὑπερηφανίας, και εἰς γνῶσιν αὐτὸν ἀγαγόντες τῆς οικείας ἀσθενείας, εἰδείξαν τοῦτον παιχθόντα ὑπὸ τοῦ δαιμονος τῆς ὑπερηφανίας, και ταῖς ἀγίαις αὐτῶν εὐχαῖς εἰς τὴν ἀρχαίαν βίου ἀρετὴν ἀποκατέστησαν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΓ'.

Περὶ Ἐλπίδιου.

Ἴδον δὲ και ἕτερον ἀνδρα ἀξιωμαθμόνευτον ἐν τοῖς κατὰ Ἱερὶχὸν σπηλαίοις, τῶν κατ' ἀρχὰς τῶν Ἀμορραίων γεγονότων, ἅπερ λελαξεύκεισαν φυγόντες ἡνίκα ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐξεπορθοῦντο, πρὸς τὸ ἐγκρυβθῆναι ἐν αὐτοῖς εἰς τὸ βρος τοῦ Λουκά, Ἐλπίδιον τοβνομα, Καππαδόκην τῷ γένει, εἰς ὑστερον πρεσβυτερίου ἤξιωμένον τοῦ μοναστηρίου ἐκεῖσε γινόμενον ὑπὸ τοῦ χωρεπισκόπου Τιμοθέου τῆς Καππαδοκίας, ἀνδρὸς ἰκανωτάτου. Οὗτος ἐλθὼν παρώκησεν ἐν ἐνὶ τῶν σπηλαίων, ὅς ποσαύτην ἐγχεράτειαν ἀσκήσεως ἐνεδείξατο, ὡς καλύψαι τοὺς πάντας. Ζήσας γὰρ εἰκοσι και πέντε ἔτη, τὰ σάββατα και τὰς Κυριακάς μεταλάμβανε μόνον. Τὰς δὲ νύκτας πάσας ἐστὼς ἐψαλλε· καθάπερ βασιλεὺς τῶν μελισσῶν, ἐν μέσῳ τῆς ἀδελφότητος οἰκῆσας, τὸ βρος ἐκεῖνο ἐπόλισε, και ἦν ἰδεῖν ἐκεῖ λοιπὸν παρ' ἐκάστῳ διαφόρους τῆς ἀσκήσεως πολιτείας. Τοῦτόν ποτε τὸν Ἐλπίδιον τὸν ὄντως τῇ ἐλπίδι χαίροντα, και διὰ τὸν Χριστὸν τῇ θλίψει ὑπομένοντα, ψάλλοντα ἐν νυκτὶ, συμπυλλόντων ἡμῶν αὐτῷ, σκορπίος ἐπιήρξεν· ὅς πετήσας αὐτόν, οὐδὲ μετέστη τῆς τοῦ σχήματος σάσεως, τοσούτον τῇ ὑπομονῇ ἀλογήσας τῆς κατὰ τὸν σκορπίον ὀδύνης. Μιᾶς δὲ πάλιν τῶν ἡμερῶν ἀδελφοῦ τινος κόμμα κατέχοντος κλήματος, τοῦτο λαθὼν ὁ μακάριος ἐν τῷ καθήσθαι παρὰ τὴν ὄχραν τοῦ βρους, ἔχασεν ὡς φυτεύων, και περ ἐν οὐ καιρῷ θείῳ. Τοσούτον δὲ ἠύξθη και γέγονεν ἀμπελος, ὡστε σκεπάσειν πῶσαν τὴν Ἐκκλησίαν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΖ'.

Βίος Αἰθρσίου τοῦ ἀδδᾶ.

Τούτῳ τῷ ἀγίῳ ἀθλητῇ τοῦ Χριστοῦ συνετελειώθη και ὁ αἰδύμιος δούλος τοῦ Θεοῦ Αἰνέσιος, ἀνὴρ τις ἀξιόλογος, και τῇ ἀσκήσει διαπρέψας.

ΚΕΦΑΛ. ΡΗ'.

Βίος Εὐσταθίου τοῦ ἀδδᾶ.

Και Εὐστάθιος ἀδελφὸς τούτου ὁμοτύμος, και τοὺς ἀθλους τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας ἐξανύσας προθύμως.

Ἐπὶ τοσούτον δὲ ὁ μακάριος Ἐλπίδιος ἤλασεν ἀπαθείας, ταριχεύσας τὸ σῶμα, ὡς ὄλον διαφαινεσθαι αὐτοῦ τῶν ὀστέων τὸ πῆγμα. Φέρεται δὲ και τοῦτο ἐν τοῖς τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ διηγήμασιν παρὰ τῶν σπουδαίων αὐτοῦ μαθητῶν, ὅτι ἐν ὄλοις εἰκοσι πέντε ἔτεσιν οὐδέποτε ἐπὶ δύσιν ἐστράφη, και τοῖ γε τοῦ σπηλαίου τῆς θύρας εἰς τὸ ὕψος τοῦ βρους ἐπικειμένης, οὐδὲ μετ' ἐξαιρωίαν τὸν ἦλλον ὑπὲρ κεφαλῆς τούτου γινόμενον ἴδεν ποτὲ κατὰ δύσιν κλίναντα, οὐδὲ τοὺς κατὰ δυσμὰς ἀνατέλλοντας ἀστέρας ποτὲ ἐθεάσατο ἐν τοῖς εἰκοσιπέντε ἔτεσιν. Οὗτος ὁ μέγας

ἀθλητῆς τῆς ὑπομονῆς ἀφ' οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπηλαίον, οὐ κατήλθεν ἐκ τοῦ βρους μέχρις ὄτου ἐτάφη. Ταῦτα τὰ οὐράνια ἐγχειρήματα τοῦ στεφανίου και ἀηττήτου παλαιστοῦ Ἐλπίδιου τοῦ νῦν ἐν παραδείσῳ διατειμμένου μετὰ τῶν αὐτοῦ ὁμοίων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΘ'.

Περὶ Σισυρίου.

Τούτου τοῦ ἀθανάτου Ἐλπίδιου μαθητῆς γέγονεν Σισυρίσιος ὀνόματι, ἐξ οικειτικῆς μὲν ὀρμώμενος τύχης, ἐλεύθερος δὲ κατὰ τὴν πίστιν, τῷ γένει Κακπαδόκης. Δεῖ γὰρ και τὰ γένη σημαίνειν πρὸς δόξαν τοῦ ἐξευγενίζοντος ἡμᾶς Χριστοῦ, και εἰς τὴν μακαρίαν και ἀληθινήν ἀπάγοντος ἡμᾶς εὐγένειαν εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. Χρονίσιος τολύον παρὰ τῷ μακαρίῳ Ἐλπίδιῳ ὁ διάκτυρος ἐραστής τῶν τῆς ἀσκήσεως ἀρετῶν Σισυρίσιος· ἔκτον ἢ και ἔβδομον ἔτος, και ἐκμεμαθηκὸς τοῦ ἀνδρὸς τὰς ἀρετὰς, και τὸ καρτερόν τῶν τῆς ἀσκήσεως πόνων, εἰς ὑστερον οὗτος μνήματι ἑαυτὸν ἐγκαθεῖρξεν. Ἐπὶ τρία ἔτη σταθεῖς ἐν τῷ μνήματι, ἐν προσευχαῖς διατέλει, μὴ νύκτωρ, μὴ μεθ' ἡμέραν, μὴ καθίσας, μὴ ἀνεπεσὼν, μὴ βαδίσας ἔξω. Οὗτος κατηξιώθη χαρίσματος κατὰ δαιμόνων. Νυκτὶ δὲ ἐπανελθὼν ἐπὶ τὴν πετρίδα ἡξιώθη πρεσβυτερίου, συναγαγὼν ἀδελφότητα ἀνδρῶν τε και γυναικῶν, τῇ μαρτυρίᾳ τῆς ἀπαθείας, διὰ τῆς σεμνῆς πολιτείας, και τὸ ἑαυτοῦ ἀρρεν τῆς ἐπιθυμίας ἐλάσας, και τὸ τῶν γυναικῶν ὄθλυ τῆς ἐγκρατείας φημίσας, ὡς πληροῦσθαι τὸ γεγραμμένον· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν ἄρρεν και ὄθλυ. Ἔστιν δὲ και φιλόξενος καθ' ὑπερβολὴν, και περ ὦν ἀκτῆμων, εἰς ἑαγγον τῶν ἀμεταδότων πλουσίων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙ'.

Περὶ Γαδδανῶ.

Ἐγνων ἐγὼ γέροντά τινα Παλαιστίνον Γαδδανᾶ ὀνόματι· ὅς τὸν ἄστυγον ἔζησε βίον τὸν πάντα τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον, εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἰορδάνην τόπους. Τούτῳ ποτὲ τῷ μακαρίῳ ἐρημίτῃ Ἰουδαίου κατὰ ζῆλον ἐπιθέμενοι ἐν τοῖς περὶ τὴν Νεκρὰν θάλασσαν τόποις, ξίφος γυμνώσαντες κατ' αὐτοῦ ἐπῆλθον αὐτῷ. Συνέθη δὲ θαῦμα τοιοῦτον γενέσθαι· Ἐν τῷ τῷ ξίφος ἐπᾶρει, και βουληθῆναι σπᾶσαι κατὰ τοῦ Γαδδανᾶ τὸν δλεθρον, ἀπεξηράνθη ἡ χεὶρ τοῦ τῷ ξίφος κατέχοντος· και τοῦτο ἀπ' αὐτοῦ ἀναισθητικῶς κατέπεσεν. Αὕτη ἢ παρὰ Θεοῦ βοήθεια σύμμαχος γέγονεν τοῦ ἀγίου Γαδδανᾶ, και αὕτη ἢ ἀρετὴ τοῦ μακαρίου ἀνδρὸς ἕως ἔξω τοῦ βίου.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΑ'.

Περὶ Ἡλίας.

Ἡλίας πάλιν ὀνόματι μονάζων εὐδοκιμώτατος ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις ἐν σπηλαίῳ κατέκει, σεμνοτάτου και ἐνθέσιμου βίου ὑπάρχων, τῇ ἐγκρατείᾳ και τῇ εὐχῇ προσανείχων, φιλοφρόνως πάντας ἐξυνοδοχοῦν τοὺς παραγινομένους. Μιᾶς οὖν τῶν ἡμερῶν ἀδελφῶν αὐτῷ ἐπεληλυθότων πλειόνων (ἦν γὰρ πάροδος δι' αὐτοῦ) ἐλείφθη ἄρτων· και διορνούμενος ἔπεισεν ἡμᾶς, ὅτι Πᾶρ' ὀλίγον ἐλιποθύμησα ἐπὶ τῇ σπᾶνει τῶν τροφῶν. Εἰσελθὼν οὖν ἐν τῷ κελλίῳ πάνυ περίλυπος τὸ πῶς εἰς τοὺς παραγινομένους πρὸς με τὸ τῆς ἀγάπης μέτρον ἀποπλήρωσω, εὔρον τρεῖς ἄρτους· μεγάλους νεαροὺς κειμένους, οὐς λαθὼν χαίρων παρέθηκα. Καὶ φαγόντων εἰς κόρον εἰκοσι ἀνδρῶν ἐπερῖσσευσεν ὁ εἰς ἄρτους. Ἄρα οὖν τοῦτον ἐγὼ ἐχρησάμην ἐπὶ ἡμέρας εἰκοσι πέντε. Αὕτη ἢ χάρις μετὰ τοῦ φιλοξένου γέγονεν Ἡλίας, οὐ αἰ ἀμοιβαί τῶν πόνων παρὰ τῷ φιλοφρόνῳ Δεσπότη· εὐερεπιζόμεναι ἔπαρχουσιν.

et magis indifferentem, curarunt eum a superbia, A deducentes eum ad cognitionem suæ imbecillitatis, illum a dæmone superbiæ, et sanctis precibus suis in pristinam vitæ sanctitatem restituerunt.

CAPUT CVI.

Vita abbatis Elpidii.

In Amorrhæorum speluncis quæ sunt in Jericho, quas olim construxerant fugientes Jesum Nave, qui tunc populabatur alienigenas, in monte Luca fuit quidam Elpidius, Cappadox genere, postea autem dignatus presbyteratu monasterii quod illic est, factus a Timotheo chorepiscopo Cappadociæ, viro sufficientissimo. Is habitavit in quadam spelunca, et tantam in exercitatione ostendit continentiam, ut omnes obscuraret. Vixit enim viginti quinque annos, B vescens solum Sabbatis et Dominicis; stans autem totas noctes cantabat. Quem sicut apes regem suum, ita innumera multitudo fratrum secuta, illum montem ædificavit: licebatque illic videre apud unumquemque diversos modos vitæ exercitationis. Hunc aliquando Elpidium, et vere Elpidium, qui revera spe gaudebat, et propter Christum sustinebat afflictionem, noctu psallentem nobis una cum eo psallentibus, pupugit scorpium: quem cum calcasset stans, non mutavit habitum corporis; tanta tolerantia nullum duxit rationem doloris quem inussit scorpium. Porro autem cum quodam die quidam frater teneret frustum sarmenti (154), id accepit sanctus dum sederet in margine montis, et infodit tanquam plantans, etiam non esset tempus; usque adeo autem crevit, C et tam ampla vitis evasit, ut tegeret totam ecclesiam.

CAPUT CVII.

Vita abbatis Ænesii.

Cum hoc sancto Dei athleta una etiam fuit consummatus inelytus Dei servus Ænesius, vir magnæ existimationis, et qui fuit insignis in exercitatione.

CAPUT CVIII.

Vita abbatis Eustathii (155).

Et ejus frater Eustathius ei honore æqualis, promptoque et alacri animo exerceans vitæ certamina.

Eo autem processit beatus Elpidius impatibilitate D corpus macerans, ut tota ejus (156) ossium structura perspicue pateret. Fertur autem hoc quoque in ejus virtutis narrationibus a studiosis ejus discipulis, quod totis viginti quinque annis non fuit conversus ad Occidentem; etsi speluncæ ostium esset positum in montis cacumine. Neque post horam sextam solem qui imminebat capiti, vidit unquam inclinantem ad Occidentem; neque stellas quæ in occasu oriuntur vidit viginti annis. Hic magnus athleta patientiæ, ex quo ingressus est speluncam, non descendit de monte donec fuit sepultus. Hæc sunt cœlestia facinora coronati et invicti athletæ Elpidii, qui nunc cum sui similibus degit in paradiso.

CAPUT CIX.

Vita abbatis Sisinnii.

Hujus discipulus Sisinnius nomine, qui prodit quidem ex servili fortuna; fide autem liber, genere Cappadox. Oportet enim genera quoque significare ad gloriam Christi qui nos reddit claros genere, nosque deducit ad beatam et veram nobilitatem, nempe regnum cœlorum. Hic cum fuisset longo tempore apud beatum Elpidium acris athleta virtutum exercitationis, ut qui sex vel septem annis didicisset viri virtutes, et fortitudinem laborum in exercitatione, in postea seipsum inclusit monimento. In eo autem constitutus tres annos, perseveravit in orationibus, non noctu, non interdiu sedens, non accumbens, non foras egrediens. Is assecutus est gratiam adversus dæmones. Nunc autem reversus in patriam, dignus est habitus presbyteratu; ab eo collecta fraternitate virorum et mulierum, dato testimonio impatibilitatis per honestam vitæ institutionem, et mascula expulsa sua cupiditate, et feminarum molliæ constricta continentia, adeo ut impleatur quod scriptum est: In Christo Jesu non est masculus et femina; non est servus, nec liber (Galat. 3.1). Est autem etiam insigniter hospitalis, etsi careat possessionibus, in vituperium divitum qui minime impertiantur.

CAPUT CX.

Vita abbatis Gaddana (157).

Novi ego senem quemdam Palæstinum genere, Gaddanam nomine, qui toto vitæ suæ tempore vixit absque tecto, vixit autem circa Jordanem. Hunc beatum eremitam, cum Judæi moti æmulatione, in locis quæ sunt circa mare Mortuum adorti, stricto gladio invasissent, accidit ut tale fieret miraculum. Dum enses extolleret, et vellet Gaddanz afferre interitum, exsiccata est manus ejus qui enses tenebat, inque illi ita cecidit ut non sentiret. Hoc auxilium a Deo latum est beato Gaddana, et hæc victus beati viri usque ad finem vitæ.

CAPUT CXI.

Vita abbatis Eliæ.

Rursus quidam Elias monachus probatissimus, in hisdem locis habitabat in spelunca; et cum esset vitæ honestissimæ et in primis religiosæ, vacabat continentiæ et orationi, omnes advenientes benigne excipiens. Quodam ergo die cum complures fratres ad eum accessissent, erat enim illac eis transeundum, ei panes defecerunt; juransque nobis affirmabat dicens: Propemodum sum exanimatus ob cibi penuriam. Ingressus ergo cellam incore animi confectus, quod nescirem quemadmodum in eos qui adventarant, implerem pro viribus mensuram charitatis, inventi tres recentes panes illic positos, quos lætus accepi et apposui. Cum autem viginti viri comedissent ad satietatem, superfuit unus panis. Eum autem cum sustulisset, usus sum eo viginti quinque diebus. Hæc domini gratia facta est cum hospitali Eliæ, cujus laborum remunerationes paratæ sunt apud benignum Dominum.

CAPUT CXII.

De Sabbatio.

Quidam sæcularis Sabbatius nomine, Jerichuatinus genere, cum haberet uxorem, propter Dei timorem adeo amavit monachos, ut ipse obiret cellas et omnem solitudinem noctibus, et in unoquoque monasterio foris poneret unum modium dactylorum, et oleum quod satis esset, propterea quod pane non vescantur qui in Jordane sunt exercitatores. Huic Monachorum exceptori (158), et commodæ mensæ pro continentibus structori, cum is quodam die tulisset sanctis quæ exercitationi erant necessaria, maligni æmulatione leo occurrit, inimico monachorum excitate immanem feram adversus ministrum monachorum, studente et illos privare refectione, et hunc suo proposito. Et cum fera eum comprehendisset a lapide B unius ex monachis, suis unguibus eum protrusit et evertit. Sed qui docuit in Daniele leones jejungere, prohibuit ne eum qui servabat præcepta devoraret leo, etsi valde esuriret. Quo factum est ut accepto senis asino recederet; qui enim huic vitam donaverat, feræ quoque famem sedavit.

CAPUT CXIII.

De Philoromo (159) presbytero.

Religiosissimum presbyterum Deique amantissimum Philoromum in Galatia convenimus, et cum eo longo tempore versati sumus, qui fuit vir exercitativissimus. Is ortus quidem est ex matre serva, patre vero libero. Tantam autem virtutum nobilitatem ostendit in vitæ Christianæ institutione, ut etiam ipsi qui sunt in genere insuperabiles, ejus vitam angelis C æqualem revererentur, et efficacem virtutem exercitationis. Is mundo renunciavit in diebus Juliani execrandi imperatoris, et libere cum hoc impio est loutus generosus Christi athleta Philoromus, quem jussit radi, et a pueris validissime verberari (160). Is vero rem fortiter et toleranter tulit, et ei egit gratias, ut ipse nobis narravit. Hunc præclarum virum in principio adortum est bellum fornicationis et gulae, ut dicebat, quem morbum tyrannidem (161) exercentem ita superavit, ac si immensum incendium multa aqua exstingeret: summa cura continentiae ferrum gestando, et se concludendo, et abstinendo a cibus et pane triticeo, et ut semel dicam, ab omnibus coctis, et in his se fortiter gerendo ac tolerando annis octodecim. Qui cum id vicerit, potuit hymnum victoriae D canere, sic dicens: Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, et non lætificasti inimicos meos supra me (Psal. xxix). Hic a spiritu fornicationis varie oppugnatus, perseveravit quadraginta annos in monasterio. Is autem narrabat, dicens: Triginta et duos annos nullum fructum tetigi. Cum autem, inquit, timiditas me summe oppugnasset, adeo ut vel interdiu pertimescerem, me inclusi sex annos in monimento; et ea ratione evasi superior, ex impatibilitate bellum gerens cum spiritu, qui mihi hanc imponebat servitutem. Hujus viri insignis magnam curam gerebat beatus Basilius episcopus, qui delectabatur ejus austeritate, constantia, et in opere diligentia.

A qui adhuc in hodiernum diem a calamo et charta non recessit, cum sit natus annum octogesimum. Dixit hic beatus: Ex quo sum initiatus et regeueratus ex Spiritu et aqua, usque in hodiernum diem, alienum panem gratis non comedi, sed eum qui ex propriis laboribus paratur: et coram Deo loquens (162) nobis persuadebat se ducentos quinquaginta solidos ex opere manuum suarum dedisse iis qui erant manci ac mutili, neque ulli unquam fecisse injuriam. Is pedestri itinere venit Romam usque ad orandum in martyrio sanctorum Petri et Pauli: pervenit autem etiam usque ad Alexandriam, cum vovisset, in martyrium venerandi athletæ Marci. Dignus autem, inquit, sum habitus, qui voti gratia bis propriis pedibus ventrem Jerosolyma ad honoranda loca sancta, et ipse mihi suppeditavi impenas. Dicebat autem nobis, ut utilitatem ex eo caperemus: Non memini me unquam animo a Deo meo recessisse. Hujus beati Philoromi talia sunt certamina, et in his est invicta victoria, et beatorum laborum ei redditur finis, corona gloriæ immarcescibilis.

CAPUT CXIV.

Vita beati Severiani (163) et ejus uxoris.

In Ancyra Galatiæ, in ipso loco contigit mihi alloqui quemdam Severianum ex comitibus una cum ejus conjugē Rosphoria, nec eorum magnam haberi experientiam. Ii quidem multa spe bona repleti sunt, et suos frustrantur filios, revera in futura intuentes. Suorum enim prædiorum redditus consumunt in egenos, habentes quatuor filios, et duas filias, quibus nullam possessionem (164) dederunt, præterquam C iis quæ nupserant. Dicebant autem reliquis suis filiis: Post nostrum decessum omnia sunt vestra; quandiu autem sumus superstitēs, nos possessionum nostrarum fructus colligemus, eos distribuentes ecclesiis, et monasteriis, et xenodochiis, et omnibus egentibus, quorum preces et vobis et nobis et filiis pro hac temporaria et laboriosa vitam æternam comparabant (Eccli. xxi, 6). In quibus hoc quoque est eorum virtutis egregiæ. Cum esset magna fames, et quæ omnium hominum pervadebat viscera, illi tunc eas quæ tunc erant hæreses traduxerunt ad rectam opinionem. Nam cum in multis prædiis horrea sua aperuissent, ea præbebant in alimentum pauperum; adeo ut ex hac inexplicabili eorum boniguitate in D unam rectæ fidei consonantiam convenirent qui erant hæreticæ opinionis, Deo gratias agentes ob simplicem eorum fidem, et immensam beneficentiam. Alia autem exercitatio eorum erat admirabilis veatis eorum habitus erat maxime venerandus et parcus; eratque in eis magna et quæ dici nequit victus tenuitas; erant valde modici sumptus, alimentorum frugalitate contenti quantum vita requirebat; pietatem in Deum mirandum in modum exercentes; in agris degentes plurimum tempore, semper fugientes civitates, et vitia quæ ex eis oriuntur, ne ex jucunda cum turba conversatione tumultus civiles atraherent, et exciderent a Dei proposito. Propter hæc omnia horum beatorum rectæ vitæ facinora, hinc jam

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΒ'.

Περὶ Σαββατίου.

Σαββάτιος ὀνόματι κοσμικῶς, τῷ γένει Ἰεριχοῦντιος, γυναίκα ἔχων, διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον τοσοῦτον ἐγένετο φιλομονάζων, ὡς κυκλεῖται τοῦτον ἀνὰ τὰς κάλλας, καὶ τὴν ἔρημον πᾶσαν ἐν ταῖς νυξίαις. Καὶ καθ' ἑκάστην μὴν λάθρα ἔξω τιθέναι φοινίκων μύδιον ἓνα, καὶ λαχάνων τὸ αὐταρκές, διὰ τὸ μὴ ἐσθίειν ἄρτον τοὺς ἀσκητὰς κατὰ τὸν Ἰορδάνην. Τούτῳ δὲ τῷ δεξιῷ τῶν μοναχῶν, καὶ εὐτραπέζῳ τῶν ἐγκρατῶν, μᾶλλον τῶν ἡμερῶν ἀποκομίσαντι τοῖς ἁγίοις τὰ τῆς ἀσκήσεως ἐπιτήδεια, ζήλω τοῦ πονηροῦ τούτῳ λέων ὑπήντησεν, τοῦ ἐχθροῦ τῶν μοναχῶν τὸν ἀνήμερον θῆρα κατὰ τοῦ διακόνου αὐτῶν ἐξεγέραντος, στερεῆσαι σπουδάζοντος κἀκείνοις τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ τοῦτον τῆς προθέσεως. Καὶ καταλαθὼν αὐτὸν ὁ θῆρ ἀπὸ σημείου ἐνδὸς τῶν μοναχῶν, τῇ ἰδίᾳ θρακί ὤσεν αὐτὸν, καὶ κατέστρεψεν. Ἄλλ' ὁ ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ διδάξας νηστεύειν τοὺς λέοντας, καὶ τοῦτον τῆς τοῦ φιλεντόλου θοήτης ἐκώλυσεν σφοδρῶς πεινῶντα τὸν λέοντα. Ἐξ ὧν τὸν θῆρον τοῦ γέροντος λαθῶν ἀνεχώρησεν. Ὁ γὰρ τούτῳ τὴν ζωὴν χάρισάμενος, καὶ τοῦ θηρὸς τὴν πείναν παρεμυθήσατο.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΓ'.

Περὶ Φιλωρώμου.

Περὶτύχομεν ἐν Γαλατίᾳ καὶ συνεχρονίσασμεν μακρῷ χρόνῳ τῷ θεοφιλεστάτῳ πρεσβυτέρῳ Φιλωρώμῳ, ἀνδρὶ ἀσκητικωτάτῳ καὶ καρτερικωτάτῳ. Ὅς ὤρητο μὲν ἐξ οἰκείτου μητρὸς ἐλευθέρου δὲ πατρὸς. Τοσαύτην δὲ εὐγένειαν ἐνάρετον εἰς τὴν κατὰ τὸν Χριστὸν ἐνεδειξάτο πολιτεῖαν, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνιχῆτους ἐν γένει αἰδεῖσθαι αὐτοῦ τὴν ἰσαγγελλὸν ζωὴν, καὶ τὴν τῆς ἀσκήσεως ἐνεργὴν ἀρετὴν. Οὗτος ἀπατάζατο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰουλιανῶ τοῦ θυσωνίου βασιλέως, καὶ μετὰ παύσεως διελέχθη τούτῳ τῷ δυσσεβεῖ ὁ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῆς ὁ Φιλωρώμος· ὃν ξυρισθῆναι ἐκέλευσεν, καὶ ὑπὸ παιδαρίων ἐντονώτατα κοσσιοσθῆναι. Ὅς ἐγκαρτερήσας τῷ πράγματι, καὶ χάριτας αὐτῷ ὠμολόγησεν, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγῆσατο. Τούτῳ ἐπέθετο τῷ γενναίῳ ἐν προομίῳ ὁ τῆς πορνείας πόλεμος καὶ τῆς γαστριμαργίας, ὡς ἔλεγον· ὃς τυραννῆσαν τὸ πάθος ἐξήλασεν· καθάπερ πυρκαϊᾶν ἄμετρον ὕδατι λάθρῳ κατασβέσας ἄκρας ἐγκρατείας ὄρω, σιδηροφορία τε, καὶ ἐγκλεισμῷ, καὶ ἀποχῇ βρωμάτων καὶ σαίνου ἄρτου, καὶ ἀπαξιαπλῶς πάντων τῶν ἐφομέων διὰ πυρὸς, διακαρτερήσας ἐν τούτοις ἐπὶ δέκα καὶ ὀκτῶ ἔτεσιν. Ὅστις ταῦτα ὑπερνικήσας τὰ δευκατὰ πάθη, ἦσεν τὸν ἐπινίκιον ὕμνον τῷ Χριστῷ· Ὑψώσω σε, Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με, καὶ οὐκ εὐφρανας τοὺς ἐχθροὺς μου ἐπ' ἐμέ. Οὗτος ὑπὸ τῶν πνευματῶν τῆς πονηρίας διαφόρους πολεμήθεις ἐνεκαρτέρησεν ἐν ἐνὶ μοναστηρίῳ τεσσαράκοντα ἔτη. Ἀφῆγετο δὲ οὗτος, ὅτι Ἐπὶ τριάκοντα καὶ δύο ἔτη οὐδεμιὰς ὀπώρας ἠψάμην. Δειλίας δὲ ποτὲ μὲ, φησὶ, πολεμησάσης εἰς ἄκρον, ὡς καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐκφοβὸν γίνεσθαι, πρὸς τὸ ταύτης περιγενέσθαι, μνήματι ἑαυτὸν καθειρῆξεν ἐπὶ ἔτη ἑξ. Καὶ ταύτης περιγενέτο τὸν ἐξ ἐπαφῆς πόλεμον πολεμήσας μετὰ τοῦ πνεύματος τοῦ τὴν δειλίαν τούτῳ ἐπάγοντος. Τούτου τοῦ αἰοδίου πάνυ ἐκίχθετο ὁ μακάριος Βα-

PATROL. GR. XXXIV.

Α σίλειος ἐπίσκοπος, ἡδόμενος αὐτοῦ τῇ αὐστηρίᾳ, καὶ τῇ στυφότητι, καὶ προσεχείρῳ τοῦ ἔργου· ὃς εἰσέει καὶ νῦν τοῦ καλάμου καὶ τῆς τετραδὸς τοῦ γράφειν οὐκ ἐνεχώρησεν, ὀδοηχοστόν που ἔγων ἔτος τῆς ἡλικίας. Οὗτος ἔφησεν ὁ μακάριος, ὅτι ἀφ' οὗ ἐμυσταγωγῆθη καὶ ἀνεγεννήθη ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας, ἄρτον ἀλλότριον ὄρωεον οὐ βέδρωκεν παρά τινι, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων πόνων, καὶ ἐπὶ Θεοῦ ἡμᾶς ἐπεισεν, ὅτι διακόσια πενήτηκοντα νομίσματα ἐκ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ λελωθήμενοις δέδωκεν, ἀδικήσας οὐδένα οὐδέποτε. Ὅς περὶ τῇ πορείᾳ καὶ μέχρις αὐτῆς Ῥώμης ἀπῆλθεν, ἐξόμενος εἰς τὸ ἀγιώτατον μαρτύριον τῶν μακάρων καὶ ἱερῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ Πέτρου καὶ Παύλου. Ἐφθασε δὲ καὶ μέχρις Ἀλεξανδρείας, εὐξόμενος εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ τιμίου ἀθλητοῦ Μάρκου. Κατηξιώθη δὲ, ἔφη, χάριν εὐχῆς, καὶ δεύτερον ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς τιμὴν τῶν ἁγίων τόπων ἰδίῳ ἀπελθὼν ποσὶν, καὶ ἀναλώμασιν αὐτῷ ἱεραρχήσας. Ἐλεγεν δὲ ἡμῖν οὗτος αὐτὸς χάριν τοῦ ἡμᾶς ὠφελῆθῆναι, ὅτι Ὁ μὲν ἡμῶν πατέρα ἀποστάς κατὰ νοῦν τοῦ Θεοῦ μου. Ταῦτα τὰ ἄβλα τοῦ μακαρίου Φιλωρώμου, καὶ ἐν τούτοις ἡ ἀήττητος νίκη· καὶ αὐτῷ ἀποδίδεται τῶν μακαρίων πόνων τὸ πέρασ, ὁ ἀμάραντινος τῆς δόξης στέφανος.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΔ'.

Περὶ Σευηριανῶ.

Ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας, ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, περιετύχον Σευηριανῶ τινι λαμπροτάτῳ ἀπὸ κομήτων ζῆμα τῇ τούτου ἐλευθέρῳ Βοσπορίᾳ· ὧν καὶ μικρὰν πείραν ἔσχον· οἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον ἐλπίδων χρηστῶν ἐπληρώθησαν, ὡς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν παραλογίσασθαι, ἔργῳ τὰ μέλλοντα βλέποντες. Τὰς γὰρ προσόδους τῶν χωρίων ἀναλίσκουσιν εἰς τοὺς δεομένους, ἔχοντες τέσσαρας υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας, οἷς οὐδὲ κτήμα ἐδίδοσαν, παρεκτός τῶν γαμηθειῶν· λέγοντες τοῖς λοιποῖς τῶν τέκνων, ὅτι Μετὰ μὲν ἡμετέραν ἀποβίωσιν πάντα ἐστὶν ὑμέτερα, ἐν ᾧ δὲ περιεσμεν, τοὺς καρποὺς τῶν κτημάτων ἡμεῖς κομισόμεθα διανεμόντες ἐκκλησιαῖς, καὶ μοναστηρίοις, καὶ ξηνοδοχείοις, καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις· ὧν αἱ εὐχαὶ καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν, ὧ τέκνα, τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀντὶ τῆς προσκαίρου ταύτης καὶ ἐπιτόπου παρεῖσθε. Καὶ τοῦτο δὲ αὐτοῖς ἐνάρετον ὑπήρξεν· λιμοῦ γενομένου μεγάλου, καὶ κατὰ σπλάγγνων χωροῦντος πάντων ἀνθρώπων, τότε ἐκείνοι τὰς αἱρέσεις τὰς ἐκείσε εἰς ὀρθοδοξίαν μετήνεγκαν. Ἐν πολλοῖς γὰρ χωρίοις τοὺς σιτοβολῶνας αὐτῶν ἀνοίξαντες παρέβησαν εἰς διατροφήν τοῖς πεινῶσιν. Ὡς ἐκ τῆς τούτων ἀφάτου φιλοφρονίας εἰς μίαν συμφωνίαν τῆς ὀρθῆς πίστεως συνελθεῖν τὰς αἱρέσεις, δοξάζοντας τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ τούτων ἀπλῇ πίστει καὶ ἀμέτρῳ εὐπορίᾳ. Ἡ δὲ ἄλλη ἀσκησις τούτων θαυμασία, σῆμα σεμνότητος καθ' ὑπερβολὴν, λιτότης ἐσθῆτος καὶ εὐτέλεια παρ' αὐτοῖς πολλῇ καὶ ἀνεκφραστός. Ὀλιγοδάπανοι σφόδρα λιτότητι τροφῆς ἀποχωρῶμενοι ὄσον τὸ ζῆν ἀπατεῖ· ἐξασκοῦντες τὴν εἰς Θεὸν σωφροσύνην ὑπερφυῶς· τὸ πλεῖστον τῶν χρόνων ἐν ἀγροῖς διαιτῶμενοι, ἡδιστα μᾶλλον τῇ ἡσυχίᾳ προσομιλοῦντες· φεύγοντες αἰ τὰς πόλεις καὶ τὰς ἐκ τούτων τικτομένους κακίας· μήποτε τῷ συνασμενισμῷ τῶν ὄχλων σπάσῃσι τὶ τῶν

θορύβων τῶν πολιτικῶν, ἐκπίπτοντες τῆς ἐνθου προθέσεως. Διὰ τοι ταῦτα πάντα τὰ καταρθώματα τῆς ἐναρέτου πολιτείας τούτων τῶν μακαρίων ἐντεῦθεν ἤδη βλέπουσιν τοῖς νοητοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ ἵτοιμασμένα αὐτοῖς παρὰ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΕ'.

Περὶ τοῦ ἐλεήμονος μοναχοῦ.

Ὁμοίως ἐν ταύτῃ τῇ πόλει εὐρήκαμεν μονάζοντα, χειροτονίαν μὲν πρεσβυτερίου μὴ καταβεβαμένῳ δέξασθαι, ἀπὸ στρατείας ἡγμένον ὀλίγου χρόνου. Ὅς εἰκοστὸν ἔτος ἄγων ἐν ἀσκήσει ταύτῃ εἶχε τὴν πολιτείαν· παραμένει μὲν τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως ἀνδρὶ ἀγιωτάτῳ. Τοσοῦτον δὲ ἐστὶ φιλόανθρωπος καὶ ἐλεήμων, ὡς καὶ τὰς πόλεις περιεῖναι, καὶ ἐλεῖν τοὺς δεομένους. Οὗτος οὐκ ἀμελεῖ οὐ φυλακῆς, οὐ νοσοκομείου, οὐ πτωχείου, οὐ πλουσίου, οὐ πένιτος, ἀλλὰ πᾶσιν ἐπικουρεῖ· τοῖς μὲν πλουσίοις λόγους εὐσπλαγγνίας παρέχων καὶ ἐλέους, ὡς ἀσπλάγγνοις καὶ ἀνελεήμοσιν· τῶν δὲ ἐνδεῶν φροντίζων ἐκάστου τὰ πρὸς τὰς χρεῖας· τοὺς μαχομένους εἰρηνεύων, τοὺς γυμνοὺς χορηγῶν ἐνδύματα, τοὺς ἀσθενοῦσι τὰ ἀλεσιτήρια πρὸς θεραπείαν. Οἷα δὲ φιλεῖ γίνεσθαι ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι ταῖς μεγάλας, ἐστὶ καὶ ἐν αὐτῇ. Ἐν γὰρ τῇ στοῦτῆς ἐκκλησίας πλῆθος τῶν λωδῶν ἐστὶ κατακείμενον, ἐρανιζόμενον τὴν τροφήν τὴν ἡμέμερον, τῶν μὲν ἀγάμων, τῶν δὲ γεγαμηκότων. Συνέδη οὖν μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἐν νυκτὶ τίκτειν ἐνδὸς τούτων τὴν γυναῖκα ἐν τῇ στοῦτῃ, καὶ τοῦτο ἐν χειμῶνι. Βώσης οὖν αὐτῆς, καὶ κεντουμένης ὑπὸ τῆς ἀφορήτου ἐκείνης δδύνης, ἐπήκουσεν τῆς ὀλολυγῆς ὁ μακάριος οὗτος προσευχόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ καταλείψας τὰς συνήθεις αὐτοῦ προσευχὰς, ἐξελθὼν ἐπίδη, καὶ μηδένα εὐρῶν τὸν ταύτῃ παραστησόμενον ἐν τῇ ἀνάγκῃ ἐκείνῃ, αὐτὸς ἱατρῆνης τόπον ἐπέσχεν, οὐ βδελυζόμενος τὸ μῦσος τὸ παρακολουθοῦν ταῖς τικτούσαις τῶν γυναικῶν, ἀναισθησίαν αὐτῷ χαρισάμενης τῆς βαθυτάτης ταύτης ἐλεημοσύνης τῆς παρ' αὐτοῦ γεινημένης. Τούτου μὲν τοῦ φιλοχρίστου τὸ εἶδος τῶν ἱματίων, ὧν περιβέβληται, οὐκ ἐστὶν ἄξιον ὀβολοῦ. Τὸ δὲ βρῶμα τῶν ἱματίων ἀμφήριστον· πυκτὴν ἐγκύψαι οὐ καρτερεῖ, τῆς φιλοανθρωπίας αὐτὸν ἀπελαυνούσης τῶν ἀναγνωσμάτων. Βιδίον ἔαν τις αὐτῷ χρησθῆται τῶν ἀδελφῶν, παραχρῆμα τοῦτο πιπράσκει, τοῖς ἐνδεομένοις δὲ τὸ τίμημα διανέμων, ἐπιλέγων τοῦτο τοῖς ἐπισκήπτουσι, διὰ τί ταῦτα πωλεῖ, ὅτι Πόθεν ἔχω μου πείσαι τὸν διδύσκαστον, ὅτι τὴν τέχνην αὐτοῦ μεμάθηκα ἀκριθῶς, ἔαν μὴ αὐτῷ ἐκείνῳ καταχρήσωμαι εἰς τὸ τῆς τέχνης κατόρθωμα; Ὁ ἀθάνατος οὗτος ἐν ταύτῃ παρμείνας τῇ πράξει ἀχρι τῆς δεῦρο ἀειθαλῆς μνήμης ὄνομα πάσῃ τῇ περιοίῳ ἐκείνῃ κατέλιπεν, αὐτὸς τὴν αἰώνιον χαρὰν ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ καρπούμενος· ἀπολαμβάνων τῶν μακαρίων πόνων τὰ ἄξια ἑπάθλα· πεινῶντας θρέψας ἐνθάδε, καὶ γυμνοὺς περιβόλαια χαρισάμενος, νυκὶ παρὰ τῷ μισθολογῆ τῶν καλῶν ἔργων παντοδαπῆς τρυφῆς ἀπολαύων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΖ'.

Βίος τοῦ ἀβδῶ Βησαρίωνος.

Ἐγένετο τις γέρων ἀκτῆμων καὶ ἐλεήμων, ἀβδῶ

Α Βησαρίων ὄνοματι. Οὗτος καταλθὼν εἰς κώμην τινα, ἴδεν γυμνὸν πτωχὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ τεθνηκότα. Αὐτὸς δὲ ἕνα χιτῶνα φορῶν, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν παράδοσιν, καὶ μικρὸν μαφόριον· οὐδὲν γὰρ ἐκέκτητο πλὴν τούτου τοῦ ἀναγκαίου σκεπάσματος. Εἶχεν δὲ καὶ μικρὸν εὐαγγέλιον ὑπὸ τὴν μάλῃν ἀεὶ, πρὸς ἔλεγον ἑαυτοῦ τοῦ διαπαντός ὑπακούειν τῇ Δεσποτικῇ φωνῇ, ἢ μᾶλλον ἔργῳ κατορθωθέντα τὸν λόγον ἐπιπερόμενος. Τοιαύτη γὰρ ὁ ἀνὴρ ὑπερβολῆ βίου χρησάμενος, ἀνεπαισχύντως ὡς ἐπίγειος ἀγγελος τὴν ἐπουράνιον ἐν νόμῳ διήνωσεν πορείαν. Οὗτος οὖν ἑωρακὼς τὸ λεῖψανον, εὐφρῶς τὸ μαφόριον ἀποφορτωσάμενος, ἐναπέθετο τῷ τεθνηκότι. Καὶ πάλιν ὀλίγον βαδίσας, θεομένῳ γυμνῷ συνήνησεν· καὶ διακρινόμενος ἔστη καθ' ἑαυτὸν λογιζόμενος οὕτως· Πῶς ἐγὼ μὲν, ὁ δὲ θεν ἀποταξάμενος τῷ κόσμῳ, ἱμάτιον περιέκειμαι, ὁ δὲ ἐμὸς ἀδελφὸς ψύχει καταπήγνυται; Εἰ τοίνυν ἐσθω τούτον λιποψυχησά, θανάτου πάντως αἴτιος τῷ πλησίον γενήσομαι. Τί οὖν; ἀποδυσάμενος μερίστω, τὸν χιτῶνα κόψας, ἢ τὸ πᾶν τῷ κατ' εἰκόνα Θεοῦ δώσω; Ἀλλὰ τί χρῆσιμον ἔμοι τε κάκεινον τὸ σχιζόμενον μέρος; Καὶ διακριθεὶς ἔφη· Μὴ βλάβη τις ἤμιν, εἰ πλέον ποιήσωμεν τῆς ἐντολῆς; Τοιγαροῦν ὁ γεναῖος οὗτος ἀθλήσας, προθύμως καλεῖ τὸν πτωχὸν εἰς τὸν πυλῶνα, καὶ τοῦτον ἐνδεδυμένον ἀπολύσας, ἔστη γυμνός, ἑαυτὸν ταῖς χερσὶ περισκεπών, ὀκλάσας καὶ ὑποκαθήμενος, μόνον ἔχων τὸν πλουτισκοῦν λόγον ὑπὸ τὴν μάλῃν. Κατ' οἰκονομίαν δὲ τούτου παρῆντος ὁ ἐπὶ τῆς εἰρήνης ἐπέγνων τὸν γέροντα, καὶ πρὸς τὸν ἐχόμενον σύμμαχον εἶπε· Βλέπετα ἐκεῖ οὐκ ἐστὶν ὁ γέρον ἀβδῶ Βησαρίων; τοῦ δὲ φήσαντος, Ναί· καταβάς ἐκ τοῦ ζώου ταχείως, ἠρώτησεν τὸν ἄγιον, ὅτι Τίς σε ἐξέδυσεν; Ὁ δὲ τῇ δεξιᾷ προσενεγκῶν τὸ εὐαγγέλιον, τοῦτο, φησὶν, ἐξέδυσέν με. Παραχρῆμα δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἱμάτιον ὁ ἐπὶ τῆς εἰρήνης ἀποδυσάμενος, τὸν τέλειον στρατιώτην ἐνέδυσεν. Καὶ ἀπαθῶς φορέσας τὴν ὥ· μικρὰν ἐσθῆτα τῶν μοναχῶν τοῦ κόσμου ἀνεχώρησεν ἀφανῆς, τούτου τὴν πολιτείαν ἑωρακὸς, ἐκκλίνων τὸν ἑπαινον, τὴν παρὰ τοῦ κρυπτοῦ τιμὴν ὁ κρυπτόμενος ἀναμένων. Ὁ αὐτὸς οὗτος μετὰ τὸ κατωρθωθέναι πᾶσαν εὐαγγελικὴν ἐντολήν, μηδὲ ἔχων τοῦ κόσμου τούτου εἶτι κατὰ δίδοναιον, πρὸς ἐντελεστέραν τῆς θαλας ἀποφάσεως ἐργασίαν, ἐν παρόδῳ πτωχὸν ἑωρακὼς, δρομαίως εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπήλθεν, ἐνθα στάς ὀλίγον, τόμον εὐαγγελίου διαπέπρακεν. Μεθ' ἡμέρας οὖν ὁ σὺν αὐτῷ μαθητῆς, ἀβδῶ Δουλᾶς λεγόμενος, ἠρώτησεν τὸν γέροντα, λέγων, ὅτι Τί γέγονεν τὸ μικρὸν βιδίον, ἀβδῶ; πρὸς ὃν ἡσύχως ὁ γέρον σεμνὸν καὶ χαριέστατον ῥῆμα λίαν ἐφοθέξατο, φάσκων οὕτως· Μὴ λυκοῦ, ἀδελφέ· ἕνα γὰρ ἐκεῖ παρῆρσιαν ἔχωμεν, αὐτὸν τὸν λόγον ἐπώλησα διὰ τὴν ὑπακοήν τὸν ἀεὶ λέγοντά μοι· Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ὅς πτωχοῖς. Εἰσὶν δὲ καὶ ἄλλαι πράξεις πάμπολλαι ἐνάρεται τοῦ μεγάλου τούτου Πατρὸς· μεθ' οὐ καὶ ἡμεῖς μέρος ἔχων καταξιοθῶμεν, χάριτι τοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΖ'.

Περὶ Μελάνης.

Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμεν καὶ γυναικῶν ἀνδρείων

intelligentibus oculis aspiciunt aeterna bona quae parata sunt a Dei gloria.

CAPUT CXV.

Vita Eleemonis monachi.

Vidimus in hac civitate monachum, qui ordinem presbyteratus suscipere recusavit. Venerat autem ad tale propositum post militiam exigui temporis. Is vigesimum annum agens in exercitatione, hoc habuit vitae institutum ut permaneret apud civitatis episcopum virum sanctissimum. Est autem adeo benignus et misericors, ut etiam urbes circumeat, et misereatur eorum qui indigent. Is non negligit custodiam, non nosocomium, non ptocbium, non divitem, non pauperem; sed fert opem omnibus: apud divites quidem, ut immites et immisericordes, verba faciens de misericordia, unicuique autem ex indigentibus providens quae sunt necessaria, eos qui pugnant pacificans, undis suppeditans indumenta, aegrotis medicamenta asserens ad curationem. Quod autem solet fieri in omnibus magnis civitatibus, in ea quoque sunt; in porticu enim ecclesiae jacet multitudo mancorum ac mulitorum, quotidianum victum emendicantium; qui partim quidem uxores non duxerunt, partim vero etiam duxerunt. Quodam ergo die accidit ut unus horum uxor pareret in porticu, et in ipsa hieme; ea ergo clamante cum ab illo intolerabili dolore pangeretur, audivit hic beatus ululatum, orans in ecclesia; et relictis sibi consuetis precibus, egressus respexit; et cum neminem invenisset qui illi adesset in hac necessitate, ipse functus est vice obstetricis, non abhorrens fastidium quod consequitur mulieres parientes, mulierum insensibilitatem ei largiente hac profundissima eleemosyna. Atque vestium quidem quibus est indutus pretium non est unius oboli; cibus autem contendit cum vestibus: bello autem non sustinet incumbere, a lectionibus cum abducente clementia. Si quis ex fratribus ei librum donaverit, eum statim vendit, et distribuit pauperibus. Is autem qui sciscitabantur: Cur haec vendis? dicebat: Qui possum meo persuadere magistro me ejus artem accurate didicisse, nisi illo ipso usus fuero ad artem recte exercendam? Ille immortalis cum in hac actione hucusque permansisset, perpetuo germinans memoriae nomen reliquit illi quae est circumcirca regioni. Ipse fruens aeterno gaudio in regno caelorum, recipiens digna praemia beatis laboribus: et qui esurientes hic nutrit, et nudis dedit vestimenta, nunc apud bonorum operum remuneratorem fruitur omne genus delictis.

CAPUT CXVI.

Vita abbatis Bisarionis (165).

Fuit quidam senex, possessionibus carens, et misericors, nomine Bisarion. Is cum venisset in quemdam vicum, vidit mendicum nudum in foro mortuum, unam quidem ferens tunicam convenienter evangelicae traditioni, et parvum superhumerali: nihil enim possidebat praeter hoc necessarium tegu-

mentum. Habebat autem semper quoque parvum Evangelium sub axilla, aut ad sui faciendum periculum, num perpetuo voci Domini obediret, aut potius gestans sermonem quem erat opere executus. Tam admirabili enim vita usus est hic vir, et citra ullum dedecus, ut perinde ac terrestris angelus caeleste iter legitime peregerit. Hic ergo cum vidisset reliquias, se protinus exuens superhumerali, eo induit mortuum. Et rursus cum parum processisset, nudo egenti occurrit, et stetit apud se disceptans, et sic ratiocinans: Quomodo ego quidem, qui mundo renuntiavi, veste induor, frater autem meus algore concrevit? si ergo ego eum si vero exanimari, ero omnino causa mortis proximo. Quid ergo, exuens scindam, et partem distribuam, an totum dabo ei qui est factus ad Dei imaginem? Sed quid mihi et illi erit utilis pars quae scinditur? Et cum apud se disceptasset, dixit: Damne aliquid patiemur, si plus quam sit praecipuum faciamus? Generosus itaque hic athleta prompto et alacri animo vocat pauperem in vestibulum; et cum eum dimisisset indutum, stetit nudus, se operiens manibus, genua flectens et subidens; solum habens sub axilla verbum quod facit divites. Ejus autem consilio et providentia transiens quidam irenarcha (166), agnovit senem; et dixit proximo suo socio: Respice illuc; non est hic senex abbas Bisarion? Cum is autem dixisset: Maxime; de equo descendens rogavit sanctum, dicens: Quis te exiit? Ille vero dextera protendens Evangelium, Ille, inquit, me exiit. Statim autem se sua veste exuens irenarcha, perfectum militem induit, et protinus gestans veluti quamdam parvam vestem monachorum, a mundo latens recessit; declinans laudem ejus qui suum vidisset vitae institutum, eum qui est ab occulto honorem celando exspectans. Hic ipse postquam omne praecipuum evangelicum recte esset executus, cum nihil hujus mundi amplius haberet in animo, ad divinorum dictorum perfectiorem executionem, cum in transitu vidisset pauperem, cursu in forum contendit: ubi cum paulisper constitisset, vendidit Evangelium. Paucis igitur post diebus, qui cum eo erat abbas discipulus, Dolas nomine, rogavit senem, dicens: Quid parvo libello factum est, o abba? Cui senex placide verbum pulchrum admodum et valde scitum est locutus, sic dicens: Ne tristitia afficiaris, o frater; nam ut illic habeamus fiduciam, propter obedientiam vendidi ipsum sermonem, qui mihi semper dicebat: Vende quae habes, et da pauperibus (*Marc. 1; Lucæ xviii*). Sunt autem aliae quoque res plurimae ex virtute gestae hujus magni Patri- cum quo nos quoque digni habeamur habere partem, gratia Christi. Amen.

CAPUT CXVII.

Vita beatae Melaniae (167).

Necessarium autem existimavi, virilium quoque et honestarum mulierum meminisse in hoc libro, quibus Deus aequalia donavit praemia viris qui ex vir-

¹ Simile dictum cap. seq.; et sup., apud Pclag., *Serapionis*.

libel. vi, num. 5; Ruff., l. iii, num. 70, nomine

tute vitam egere, et ipsis reddidit coronam eorum A est in Jerusalem, habens conventum virginum quinquaginta qui ipsi placuerunt, ne molles teneraque reddantur quæ sunt socordiores, et prætextam quarant et excusationem, tanquam quæ sint imbecilliores ad certamina virtutis, et ad honestam vitam agendam. Atque multas quidem vidi pias ac religiosas, et plurimas virtutis ergo conveni et virgines et viduas; inter quas erat etiam beatissima Melania Romana (168), quæ fuit quidem filia Marcelli consularis (169), uxor cujusdam viri qui erat in magna auctoritate, cujus nominis non recte memini. Hæc cum esset vidua, agens annum vigesimum secundum (170), divino amore digna fuit habita; et nemini quidquam dicens (prohibebatur enim iis temporibus, Valente tenente imperium) cum curasset ut filii sui nominaretur tutor, ipsa acceptis suis mobilibus, et in navem B injectis cum aliquot famulis et ancillis, cursu navigavit Alexandriam; et cum illic res suas vendidisset, et in aurum minutum convertisset, ingressa est in montem Nitriæ, sanctos Patres conveniens, Pambo, et Arsiuum (171), et Serapionem magnum, et Paphnutium Scetiotem, et Isidorum confessorem episcopum Hermapolis, et Dioscurum; et versata est apud eos circiter annum dimidium, obiens solitudinem, et videns omnes sanctos. Post hæc autem cum Augustalis Alexandriæ relegasset Isidorum, et Pissimum, et Adelphium (172), et Paphnutium, et Pambo, et inter eos etiam Ammonium Parotium seu unam habentem auriculam, et duodecim episcopos, et presbyteros et clericos, et anachoretas, ut essent omnes numero centum viginti sex, in Palestinam circa C Diocæsaream, ipsa eos est secuta, eis ex suis propriis pecuniis subministrans, in necessitatibus sumptuum atque omnibus suppeditans. Cum autem prohiberentur ministri, ut narrabant (conveneram enim sanctum Pissimum, Isidorum, et Paphnutium, et Ammonium), hæc fortis mulier induta servili carcalla (173), vespere eis ferabat quæ erant ad usum necessaria. Cum autem id cognovisset consularis Palestinæ, et vellet sinum suum implere, speravit fore ut eam terreret (174); eamque retentam coniecit in carcerem, ignorans ejus libertatem. Hæc autem significat ei, dicens: Ego illius quidem fui filia, hujus vero uxor qui in terra fuit genere clarus, nunc autem sum Christi ancilla. Neque meum vilem habitum despexeris, possum enim me, si velim, extolere; nec potes me terrere, neque ex rebus meis aliquid accipere; ne ergo forte ignorans in aliquod crimen incidas, quænam sim tibi declaravi. Oportet enim adversus stolidos, tanquam caue et accipere uti animi elatione, et in tempore eorum superbiæ in ipsos immittere. Tunc certe iudex cum hæc accepisset, se excusavit, et eam adoravit, et iussit eam absque ullo impedimento cum sanctis viris versari.

CAPUT CXVIII.

Vita Ruffini (175) presbyteri.

Hæc, postquam hi fuerunt revocati, monasterio tradidit Jerosolymis, viginti septem annos versata

est in Jerusalem, habens conventum virginum quinquaginta.

Cum qua vixit etiam nobilissimus et moribus simillimus et fortissimus Ruffinus ex Aquileia civitate Italiæ, qui postea dignus est habitus presbyteratu, quo non est inventus inter homines nec docti r nec mitior. Viginti autem et septem annis excipiebant eos qui veniebant Jerosolyma voti causa, et episcopos, et monachos, et virgines et matrimonio junctos, et illustres et privatæ conditionis, et omnes qui adventabant, suis sivebant expensis. Juverunt quoque schisma (176) quod Paulinum sectabatur, circiter quadringentorum virorum vitam monasticam agentium; et omnem hæreticum ex Pneumatomachis, hoc est ex iis qui bellum gerunt adversus sanctum Spiritum, persuasum introduxerunt in Ecclesiam; et clerum qui erat in eo loco, et donis et alimentis honorantes, sic vitam transegerunt, neminem offendentes, sed omnem propemodum orbem terræ juvenes.

Atque de admirabili quidem et sancta muliere Melania superius quidem narraui attingendo leviter; nihilo secius autem reliqua, vel potius ea quæ teneo memoria de ejus virtutibus, adtexam oratione, nempe inenarrabilem religiosissimæ mulieris beneficentiam, per quam cum beatum incorruptionis indumentum suis texuisset laboribus, et quæ non potest marcescere gloriæ coronam, suis pecuniis, proprio suo capiti fabricata esset et indaisset, cum multa fiducia hinc excessit ad Dominum. Me ergo incipientem C narrare præclara hujus beatæ facinora, si volo dicere quæ scio, tempus deficient. Quantam quidem opam materiam ea consumpsit in egenas, cœlesti correpta desiderio, non arbitror flammam ignis, si in copiosam inciderit materiam, tantam posse exurere. Hoc autem non est meum solum narrare, sed etiam eorum qui Persidem et Britanniam, et omnes habitant insulas. Beneficiorum enim et largitionum hujus immortalis femine non Occidens, non Oriens, non Septentrio fuit expers, nec Meridies. Triginta enim et septem annos hospites excipiens, illis ea quæ erant usui suis præbuit sumptibus, ecclesiisque et monasteriis et hospitibus et carceribus; et ut semel dicam, nullus ex iis qui eam convenit non est aliquam partem ejus opum consecutus, suppeditantibus ei consanguineis, et ipso filio, et procuratoribus D quatuordecim pecuniis et tanquam luculentæ lucernæ oleum ministrantibus, ut fulgido lumine flammam accendens eleemosynæ largitione cunctos illuminaret. Ea autem cum in hospitalitate adeo perseveraverit, ne palmum quidem terræ possedit, non abstracta est a cupiditate filii ab amore solitudinis, non eam divisit a charitate in Christum unigeniti (177) filii desiderium. Sed ejus precibus adolescens et ad summam pervenit doctrinam, moribusque fuit ornatissimus, claroque et illustri fuit matrimonio conjunctus, et mundanos est honores consecutus; qui duos quoque habuit filios (178), qui testarentur justum matrimonium.

καὶ εὐσημῶνων μνημονεύσαι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, **A**
 αἷς ὁ θεὸς τὰ ἴσα τῶν ἐν ἀρετῇ βεβιωκότων αὐτῷ
 στέφανον ἀποδίδωκεν, ὑπὲρ τοῦ μὴ καταμαλακίζε-
 σθαι τὰς ῥαθυμοτέρας, καὶ ἀναχαιτίζειν ὡς ἀσθενε-
 στέρας πρὸς τοὺς ἀθλοὺς τῆς ἀρετῆς καὶ σεμνοῦ
 βίου κατορθώσιν. Πολλὰς μὲν ἑώρακα τῶν εὐσεβῶν,
 πλείσταις δὲ ἀστελαῖς εἰς ἀρετὴν συντετυγχα παρ-
 θένους τε καὶ χήραις. Ἡ τρισμακαρία Μελάνη Σπανῆ
 ἦν τὸ γένος, εἶπὼν Ῥωμαία. Θυγάτηρ μὲν γέγονεν
 Μαρκελλίνου τοῦ ἀπὸ ὑπάτων, ἀνδρὸς δὲ τινος ἀπὸ
 ἀξιωματῶν γυνῆ· οὐ καλῶς τὸ ὄνομα οὐ μέμνημαι.
 Ταύτης χρησεύσασθαι εἰκοστὸν δευτερον ἀγούσης ἔτος·
 ἦτις μετὰ τὴν ἐκείνου ἀποβίωσιν ἔρωτος θεοῦ
 καταξιώθεισα τῷ αἰωνίῳ Νυμφίῳ συνήφθη εἰς τέλος
 ἀγαπήσασα τοῦτον· καὶ μηδὲν μὴδὲν εἰρηκυία·
 ἐκωλύετο γὰρ ἐν τοῖς καιροῖς. Οὐάλενος τοῦ βασι-
 λέως ἀρχὴν ἔχοντος ἐν τῇ βασιλείᾳ, ποιήσασα ἐπι-
 τροπον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ὀνομασθῆναι, τὰ κινήτὰ
 πάντα ἑαυτῇ λαβοῦσα, καὶ εἰς πλοῖον ἐμβαλομένη
 μετὰ φανερῶν παιδίων καὶ ῥήτων παιδισκῶν δρομαία
 κατέπελυσεν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, Καὶ ταύτην
 καταλαβοῦσα, ἐκεῖ διαπυλῆσασα τὰς ὕλας, καὶ εἰς
 χρωσὸν κατακερματίσασα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ βρος τῆς
 Νιτρίας, τοῖς ἀγίοις Πατράσιν περιτυγχάνουσα τοῖς
 περὶ τὸν μακάριον Παμβῶ, καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ
 δοῦλον Ἀρασίον, καὶ τὸν μέγαν Σεραπίωνα, καὶ
 τὸν ἅγιον Παφνούτιον, καὶ τὸν ἀοίδιμον Ἰσίδωρον
 τὸν ὁμολογητὴν, ἐπίσκοπον δὲ Ἐρμουπόλεως, καὶ
 τὸν δοκιμώτατον Διδύσκορον· καὶ χρόνισασα παρ'
 αὐτοῖς· ὡς ἡμισυ ἔτους, κυκλεύουσα ἀνά τὴν ἔρημον,
 καὶ πᾶσι συντυγχάνουσα τοῖς ἀγίοις. Μετὰ δὲ ταῦτα
 τοῦ Ἀύγουσταλιου ἐξορίσαντος τοὺς ἀγίους Πατέρας,
 Ἰσίδωρον, καὶ Πισσίμιον, καὶ Ἀδελφίον, καὶ Παφνού-
 τιον, καὶ Παμβῶ, καὶ Ἀμμωνίον τὸν παρώτιον, καὶ
 ἑτέροισιν εἰκόσι, τοὺς πάντας δώδεκα ἐπισκόπους καὶ
 πρεσβυτέρους, καὶ λοιποὺς κληρικούς τε καὶ ἀνα-
 χωρητάς, ὡς γίνεσθαι τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν εἰκοσι
 ἕξ, τοὺς πάντας δεκαθῦο ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέ-
 ρους εἰς τὴν Παλαιστίνην, περὶ τὴν Διοκαισαρείαν·
 ἐν οἷς καὶ αὐτὴ συνελθοῦσα ἡ μακαρτίς ἐκ τῶν ἰδίων
 ὑπαρχόντων διακονοῦσα αὐτοῖς. Κυκλομένων δὲ τῶν
 ὑπηρετουμένων αὐτοῖς, ὡς διηγουέτω (συνέτυγον
 γὰρ ἐγὼ τῷ ἁγίῳ Πισσίμῳ, καὶ Παφνουτίῳ, καὶ
 Ἰσίδωρῳ, καὶ Ἀμμωνίῳ), αὐτὴ ἡ ἀνδρεία παιδα-
 ρίου καρακάλιον λαμβάνουσα καθ' ἑσπέραν εἰσέφερεν
 αὐτοῖς τὰ πρὸς τὰς χρείας. Ἐγνωκῶς οὖν ὁ ὑπατικός
 τῆς Παλαιστίνης, θελήσας ἀπ' αὐτῆς τὸν κόλπον
 πληρῶσαι, καὶ προσεδόκησεν ταύτην καπνίσαι. Καὶ
 κατασχὼν ἔβαλεν ταύτην εἰς φυλακὴν, ἀγνοῶν τὴν
 ἐλευθερίαν αὐτῆς. Συγκλεισθεῖσα δὲ ἡ θεοφιλὴς,
 δηλοῖ τῷ ὑπατικῷ, λέγουσα· Ἐγὼ τοῦδε μὲν γεγέν-
 νημαι θυγάτηρ, τοῦ δὲ γυνῆ τοῦ ἐπιδόξου γένους·
 τὰ δὲ νῦν εἰμὶ δούλη Χριστοῦ. Καὶ μὴ τῇ εὐτελείᾳ
 τοῦ σχήματός μου προσέχων καταπτύσης. Δύναμαι
 γὰρ, ἐάν θέλω, ἐμαυτὴν καὶ ὑφ' ἑσέως καὶ ἐκδικῆσαι,
 καὶ οὐκ ἔχεις με ἐν τούτῳ καπνίσαι, οὐδὲ τῶν ἐμῶν
 τι λαβεῖν. Ὅστε οὖν ἵνα ἀγνοήσας μὴ μέλλης ἐγκλη-
 μασι περιπέπτειν, ἐδήλωσά σοι. Δεῖ γὰρ, φησὶ,
 κατὰ τῶν ἀναισθητῶν καθάπερ κυνὶ ἢ ἰέρακι τῷ
 τύφῳ κεχρησθαι, καὶ ἐν καιρῷ ὑπερφανίας αὐτῶν
 τοούτους ἐπαφίεσθαι. Τότε ἀκούσας ταῦτα ὁ δικαστὴς
 εἰς συναίσθησιν ἔλθων, καὶ ἀπελογησάτο, καὶ ἐδεήθη
 αὐτῆς, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀκωλύτως συντυγχάνειν
 τοῖς ἀγίοις ἀνδράσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΠΙΓ.

Περὶ Ρουφίνου.

Αὐτὴ μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τῶν ἐθνῶν ἀνδρῶν
 μοναστήριον κτίσασα ἐν Ἱεροσολύμοις εἰκοσι ἑπτὰ
 ἔτεσιν ἐχρόνισεν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, ἔχουσα συνοδίαν
 παρθένων πενήτηκοντα.

Ἡ συνέξῃ καὶ ὁ εὐγενέστατος καὶ μονότροφος καὶ
 σπιδαρώτατος Ρουφίνος, ὁ ἀπὸ Ἰταλίας ἐξ Ἰακ-
 λητίας τῆς πόλεως πρεσβυτέρου εἰς ὑστερον καταξίω-
 θεῖς· οὐ γνωστικώτερον καὶ ἐπιεικέστερον ἐν ἀνδρά-
 σιν οὐχ ἠδρίσκετο· δεξιούμενοι ἀμφοτέροι ἐν τοῖς
 εἰκοσι ἑπτὰ ἔτεσιν τοὺς ἐπιχωριάζοντας τοῖς Ἱερο-
 σολύμοις εὐχῆς χάριν, ἐπισκόπους τε καὶ μονάζον-
 τας, παρθένους καὶ τοὺς ἐν συζυγίαις, ἀξιολόγους τε
 καὶ ἰδιώτας, καὶ ἀπαξαπλῶς ἐπιθεομύοντες τῆς συν-
 τυχίας αὐτῶν καταλλήλως ἀναπαύοντες, οἰκειοὺς ἀνα-
 λώμασιν οἰκοδομοῦντες πάντας τοὺς παρατυγχάνον-
 τας. Ἦνωσαν δὲ καὶ τὸ σχίσμα τὸ κατὰ Παυλίον
 ὡς ἀνδρῶν τετρακοσίων μοναζόντων, καὶ πάντα αἰρε-
 τικὸν Πνευματομάχων συμπείσαντες εἰσῆγαγον εἰς
 τὴν Ἐκκλησίαν, τιμῶντες τὸν κατὰ τόπον κληρὸν,
 ἄσφοις τε καὶ τροφαῖς. Καὶ ταῦτα ποιοῦντες οὕτω
 τὸν βίον ἐν εὐσεβείᾳ διετέλεσαν, μηδένα μὲν σκαν-
 δαλίσαντες, σχεδὸν δὲ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὠφε-
 λήσαντες.

Περὶ τῆς θαυμασίας καὶ ἀγίας Μελανίας ἀκροθιγῶς
 μὲν ἄνω διηγησάμην περὶ αὐτῆς, οὐδὲν δὲ ἤττον τὰ
 λοιπὰ, μᾶλλον δὲ ἂ καταλαμβάνω τῇ μνήμῃ τῶν
 ταύτης ἀρετῶν καὶ νῦν ἐνουφανῶ τῷ ποικίλῳ τοῦ
 λόγου χιτῶνι, διηγούμενος τὰς ἀπάτους τῆς θεοφιλε-
 στάτης ταύτης εὐποιίας. Δι' ὧν τὸ μακάριον τῆς
 ἀφθαρσίας ἑνδύμα οἰκειοὺς πόνοις αὐτῇ ἐξουάνασα,
 καὶ τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον τοῖς ἰδίοις
 χρήμασι τῇ τιμῇ αὐτῆς κεφαλῇ καλῶς ἐκχαλκεύσασα,
 καὶ μεταμφιασάμενη μετὰ πολλῆς παρθένιας, πρὸς
 τὸν θεὸν ἀπεδήμησεν. Ἀρξάμενόν με τοῖνον διηγῆ-
 σασθαι τὰ ταύτης τῆς μακαρίας κατορθώματα, ἐάν
 θέλω ἄπερ ἐπίσταμαι, λέγειν, ἐπιλείψει καὶ ὁ χρόνος.
 Ὅσῃ μὲν ὕλην αὐτὴ εἰς θεομύονους ἠνάλωσεν ληφθεῖσα
 τῷ οὐρανίῳ ζήλῳ, οὐκ οἶμαι πυρὸς φλόγα ἐμπροσθ-
 σαν εἰς ἀφθολίαν ὕλας τοσαύτης συνήθηται ἐμπρη-
 σαι. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐμὸν ἐστὶ διηγῆσασθαι, ἀλλὰ καὶ
 τῶν τῆν Περούδα, καὶ Βρεττανίας, καὶ τὰς πάσας νή-
 σους οἰκούντων. Τῶν γὰρ εὐποιῶν καὶ ἐπιδόσεων τῆς
 ἀθανάτου ταύτης, οὐ δύσιν, οὐκ Ἀνατολή, οὐκ Ἀρ-
 κτος, οὔτε Μεσημβρία ἠστόχησε. Τριακοστὸν γὰρ καὶ
 ἑβδομον ξενιτεύσασα ἔτος, ἰδίοις ἀναλώμασιν ἐπήρ-
 κσε, καὶ ἐκκλησίαις, καὶ μοναστηρίοις, καὶ ξένοις,
 καὶ φυλακαῖς· καὶ ἀπαξαπλῶς, οὐδεὶς τῶν παρα-
 τυγχάνοντων ἄμοιρος αὐτῆς ἀνεχώρησεν· χορηγοῦν-
 των αὐτῇ, τῶν πρὸς γένος, καὶ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, καὶ
 τῶν αὐτῆς ἐπιτρόπων κατ' ἔτος τὰ χρήματα, ὥστε
 λύχνῳ φαιδρῷ χορηγοῦντες τὸ εἶλαιον· ἦτις λαμπρῶ
 ἐπ' φωτὶ τῆς ἐλεημοσύνης· τὴν φλόγα ἀνάπτουσα
 ἐλαρῶ τῇ δόσει πάντας ἐφώτιζεν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ
 τῇ ξενιτείᾳ ἐγκατερήσασα, οὐδὲ σπιθαμὴν ἐκτέτατο
 γῆς· οὐκ ἐξεκχύσθη τῷ πόθῳ τῆς ἐρημίας ὑπὸ τῆς
 τοῦ υἱοῦ ἐπιθυμίας· οὐκ ἐμέρισεν αὐτὴν τῆς πρὸς
 Χριστὸν ἀγάπης ὁ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτῆς πόθος.
 Ἀλλὰ ταῖς προσευχαῖς ταῖς ὁσίοις ταύτης καὶ ὁ
 νεώτερος τῆς ἄκρον παιδείας ἤλασεν, καὶ εἰς τρώπων
 χρησιότητα. Ἐφθασεν δὲ καὶ εἰς γάμον κατὰ τὸν
 κόσμον τοῦτον ἐπίδοξον, καὶ ἐντὸς τῶν κοσμικῶν
 ἀξιωματῶν ἐγένετο. Ἔσχεν δὲ καὶ τέκνων δυάδα.

Μετὰ πολλοὺς οὖν τούτῳ χρόνῳ ἀκούσασα αὐτὴ ἡ Α τευτον καταλείπει, γράβων τάχα πολλῶν συνετῶν καὶ σπουδαίων ταύτην πολλὸ μᾶλλον διαφέρουσαν. Τὴν νέαν τοῖων τῆ ἡλικίᾳ, πρεσβύτεν δὲ τῆ γνώμη τῆς εὐσεβείας· ταύτην μὲν βίβ οἱ γεννησάντες ἤγαγον πρὸς γάμον, ζεύξαντες αὐτὴν τῷ πρώτῳ τῆς Ῥώμης. Ἦτις αἰετὸς διηγῆμασι τῆς αὐτῆς μᾶμμης νυτομένη ἐπὶ τοιοῦτον ἐκεντρώθη, ὡς μηδὲ δυνηθῆναι ἐξυπηρετήσασθαι τῷ γάμῳ. Γενομένων γὰρ αὐτῆ δύο παιδίων ἀρρένων, καὶ τῶν δύο τελευτησάντων, εἰς τοσοῦτον μῆρος τοῦ γάμου ἤλασεν, ὡς εἰπεῖν τῷ αὐτῆς ἀνδρὶ Πινιανῷ, τῷ υἱῷ Σευῆρου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων, ὅτι εἰ μὲν αἰρήσεις συνοικῆσαί μοι κατὰ τὸν τῆς σωφροσύνης λόγον, καὶ δεσπότην σε οἶδα, καὶ κύριον τῆς ἐμῆς ζωῆς ὁμολογήσω σε· εἰ δὲ βάρος σοι τοῦτο ὡς νεωτέρῳ φαίνεται, πάντα μου λάβε τὰ πράγματα, καὶ μόνον τὸ σῶμά μου ἐλευθέρωσον, ἵνα πληροφορήσω μου κατὰ Θεὸν ἐπιθυμίαν, κληρονόμος γενομένη τῆς κατὰ Θεὸν ἀρετῆς τῆς ἐμῆς μᾶμμης, ἧς καὶ τὸ νοῦμα ἔχω. Εἰ γὰρ ἐδοῦλετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτῳ διάγειν, καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπολαύειν, οὐκ ἂν μου ἔλαβεν ἄωρα τὰ τεχθέντα παιδιά. Ἐπὶ πολλὸν δὲ χρόνον ζυγομαχησάντων αὐτῶν εἰς ὑπερον ὁ Θεὸς κατοικτειρήσας τὸν νέον, ἐνήθηκεν καὶ τοῦτῳ ζῆλον ἰεσοσεβείας, ὡς ἀποτάξασθαι πάσῃ τῇ ὕλῃ τοῦ κόσμου, ὡς πληρωθῆναι τὸ γεγραμμένον τοῦ Ἀποστόλου ρητόν· Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; Γημμαμένη οὖν δεκατριῶν ἐτῶν, καὶ συζήσασα τῷ ἀνδρὶ ἐπτά ἐτη, τῷ εἰκοστῷ ἔτει ἀπετάξατο. Καὶ πρώτων μὲν πάντα αὐτῆς τὰ σθηρικὰ ἡμιφῆρια ἀκαλύμματα τοῖς θυσιαστηρίοις ἐδωρήσατο. Τοῦτο δὲ πεποίηκεν καὶ ἡ σεβασμιωτάτη Ὀλυμπιάς. Τὰ δὲ λοιπὰ σθηρικὰ ἐνδύματα συγχόψασα, διάφορα ἐποίησεν ἐκκλησιαστικὰ ἐπιπλά. Τὸν δὲ ἄργυρον καὶ τὸν χρυσὸν ἐμπιστεύσασα Παῦλῳ τινὶ πρεσβυτέρῳ, μοναχῷ Δαλματησίῳ, διὰ θαλάσσης ἀπέστειλεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, Αἰγύπτῳ, καὶ Θηβαῖδι νομίσματα μύρια· Ἀντιοχεῖα καὶ τοῖς μέρεσιν αὐτῆς νομίσματα μύρια· Παλαιστίνῃ νομίσματα μύρια πεντακισχίλια· ταῖς ἐν ταῖς νήσοις ἐκκλησιαίαις, καὶ τοῖς ἐν ταῖς ἐξορίαις, νομίσματα μύρια· ταῖς κατὰ τὴν Δύσιν ἐκκλησιαίαις, καὶ μοναστηρίοις, καὶ ξενοδοχεῖοις, καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις, δι' αὐτῆς χορηγήσασα καὶ χορηγοῦσα τοῦτων τετραπλασίονα· ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἐξαρπάσασα ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος Ἀλαρίχου τῆ αὐτῆς πίστει. Ἠλευθέρωσεν δὲ τὰ βουληθέντα ἀνδράποδα, ἀλλ' ἤρῃσαντο μᾶλλον δουλεύουσι τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς, ᾧ παρεχώρησεν. Ἄλλ' ἡ ἀπὸ τριῶν νομισμάτων, πάντα τὰ κτήματα τὰ ἐν ταῖς Σπανίαις, καὶ Ἀκυτανίᾳ, καὶ Ταρρακωνησίᾳ, καὶ Γαλλίαις διαπωλήσασα, τὰ ἐν Σικελίᾳ, καὶ Καμπανίᾳ, καὶ Ἀφρικῇ, αὐτῇ καταλείπειν εἰς χορηγίαν μοναστηρίων, καὶ πάντων τῶν δεομένων. Αὐτῇ ἡ σοφία τῆς θεοφιλεστάτης, καὶ πρεσβυτικῆν νοῦν ἐθεοῦ ἀνειληφύλας, περὶ τῆς ὕλης τοῦ φορτίου τῶν χρημάτων, Μελανίης τῆς νέας.

Ἡ δὲ ἀσκησις αὐτῆς ἐστὶ τοιαύτη· ἐσθίειν μίαν παράμην· ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς καὶ ὑπὲρ πέντε εἰς ἐφημερίαν αὐτὴν τάξασα τῶν αὐτῆς δουλῶν, ἃς συνασκητρίας εἰργάσατο.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΘ'.

Περὶ Μελανίης τῆς νεωτέρας.

Ἐπειδὴ δὲς προὔπεσχόμενη ἀνωτέρω διηγῆσασθαι περὶ τοῦ παιδίου Μελανίης, ἀνεγκαῖον τὸ χρέος ἀποδοῦναι με νῦν. Οὗ γὰρ δίκαιον ὑπεριδόντας ἡμᾶς τὸ ταύτης νεώτερον ἐν σαρκί, τοσαύτην ἀρετὴν ἐστηλί-

Α τευτον καταλείπει, γράβων τάχα πολλῶν συνετῶν καὶ σπουδαίων ταύτην πολλὸ μᾶλλον διαφέρουσαν. Τὴν νέαν τοῖων τῆ ἡλικίᾳ, πρεσβύτεν δὲ τῆ γνώμη τῆς εὐσεβείας· ταύτην μὲν βίβ οἱ γεννησάντες ἤγαγον πρὸς γάμον, ζεύξαντες αὐτὴν τῷ πρώτῳ τῆς Ῥώμης. Ἦτις αἰετὸς διηγῆμασι τῆς αὐτῆς μᾶμμης νυτομένη ἐπὶ τοιοῦτον ἐκεντρώθη, ὡς μηδὲ δυνηθῆναι ἐξυπηρετήσασθαι τῷ γάμῳ. Γενομένων γὰρ αὐτῆ δύο παιδίων ἀρρένων, καὶ τῶν δύο τελευτησάντων, εἰς τοσοῦτον μῆρος τοῦ γάμου ἤλασεν, ὡς εἰπεῖν τῷ αὐτῆς ἀνδρὶ Πινιανῷ, τῷ υἱῷ Σευῆρου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων, ὅτι εἰ μὲν αἰρήσεις συνοικῆσαί μοι κατὰ τὸν τῆς σωφροσύνης λόγον, καὶ δεσπότην σε οἶδα, καὶ κύριον τῆς ἐμῆς ζωῆς ὁμολογήσω σε· εἰ δὲ βάρος σοι τοῦτο ὡς νεωτέρῳ φαίνεται, πάντα μου λάβε τὰ πράγματα, καὶ μόνον τὸ σῶμά μου ἐλευθέρωσον, ἵνα πληροφορήσω μου κατὰ Θεὸν ἐπιθυμίαν, κληρονόμος γενομένη τῆς κατὰ Θεὸν ἀρετῆς τῆς ἐμῆς μᾶμμης, ἧς καὶ τὸ νοῦμα ἔχω. Εἰ γὰρ ἐδοῦλετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτῳ διάγειν, καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπολαύειν, οὐκ ἂν μου ἔλαβεν ἄωρα τὰ τεχθέντα παιδιά. Ἐπὶ πολλὸν δὲ χρόνον ζυγομαχησάντων αὐτῶν εἰς ὑπερον ὁ Θεὸς κατοικτειρήσας τὸν νέον, ἐνήθηκεν καὶ τοῦτῳ ζῆλον ἰεσοσεβείας, ὡς ἀποτάξασθαι πάσῃ τῇ ὕλῃ τοῦ κόσμου, ὡς πληρωθῆναι τὸ γεγραμμένον τοῦ Ἀποστόλου ρητόν· Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; Γημμαμένη οὖν δεκατριῶν ἐτῶν, καὶ συζήσασα τῷ ἀνδρὶ ἐπτά ἐτη, τῷ εἰκοστῷ ἔτει ἀπετάξατο. Καὶ πρώτων μὲν πάντα αὐτῆς τὰ σθηρικὰ ἡμιφῆρια ἀκαλύμματα τοῖς θυσιαστηρίοις ἐδωρήσατο. Τοῦτο δὲ πεποίηκεν καὶ ἡ σεβασμιωτάτη Ὀλυμπιάς. Τὰ δὲ λοιπὰ σθηρικὰ ἐνδύματα συγχόψασα, διάφορα ἐποίησεν ἐκκλησιαστικὰ ἐπιπλά. Τὸν δὲ ἄργυρον καὶ τὸν χρυσὸν ἐμπιστεύσασα Παῦλῳ τινὶ πρεσβυτέρῳ, μοναχῷ Δαλματησίῳ, διὰ θαλάσσης ἀπέστειλεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, Αἰγύπτῳ, καὶ Θηβαῖδι νομίσματα μύρια· Ἀντιοχεῖα καὶ τοῖς μέρεσιν αὐτῆς νομίσματα μύρια· Παλαιστίνῃ νομίσματα μύρια πεντακισχίλια· ταῖς ἐν ταῖς νήσοις ἐκκλησιαίαις, καὶ τοῖς ἐν ταῖς ἐξορίαις, νομίσματα μύρια· ταῖς κατὰ τὴν Δύσιν ἐκκλησιαίαις, καὶ μοναστηρίοις, καὶ ξενοδοχεῖοις, καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις, δι' αὐτῆς χορηγήσασα καὶ χορηγοῦσα τοῦτων τετραπλασίονα· ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἐξαρπάσασα ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος Ἀλαρίχου τῆ αὐτῆς πίστει. Ἠλευθέρωσεν δὲ τὰ βουληθέντα ἀνδράποδα, ἀλλ' ἤρῃσαντο μᾶλλον δουλεύουσι τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς, ᾧ παρεχώρησεν. Ἄλλ' ἡ ἀπὸ τριῶν νομισμάτων, πάντα τὰ κτήματα τὰ ἐν ταῖς Σπανίαις, καὶ Ἀκυτανίᾳ, καὶ Ταρρακωνησίᾳ, καὶ Γαλλίαις διαπωλήσασα, τὰ ἐν Σικελίᾳ, καὶ Καμπανίᾳ, καὶ Ἀφρικῇ, αὐτῇ καταλείπειν εἰς χορηγίαν μοναστηρίων, καὶ πάντων τῶν δεομένων. Αὐτῇ ἡ σοφία τῆς θεοφιλεστάτης, καὶ πρεσβυτικῆν νοῦν ἐθεοῦ ἀνειληφύλας, περὶ τῆς ὕλης τοῦ φορτίου τῶν χρημάτων, Μελανίης τῆς νέας.

Ἡ δὲ ἀσκησις αὐτῆς ἐστὶ τοιαύτη· ἐσθίειν μίαν παράμην· ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς καὶ ὑπὲρ πέντε εἰς ἐφημερίαν αὐτὴν τάξασα τῶν αὐτῆς δουλῶν, ἃς συνασκητρίας εἰργάσατο.

Καὶ αὕτη δὲ πολλοὺς τῶν αὐτῆς συγγενῶν, εἰς ζῆλον θεῖον ὀδηγοῦσα, θεοσεβεῖν ἱσως αὐτοὺς ἐποίησεν. Οὗτος ὁ βίος τῆς νέας Μελανίης διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Multis itaque post annis cum de neptis statu audisset, eam et nupsisse, et velle sæculo renuntiare; verita ne forte in aliquam malam abriperentur doctrinam, vel hæresim, vel malam vitam, aëus æxaginta annos nata navem ascendit, et Cæsarea navigans viginti dierum spatio Romam venit. Atque illic quidem cum esset, beatissimum virum maximæ existimationis clarissimum Apronianum (179), qui erat gentilis, catechesi instituit, et Christianum fecit, persuasitque ut contineret etiam cum sua uxore, ejus autem sororis filia, A-vita nomine. Cum autem suam quoque neptem confirmasset Melanium una cum ejus marito Piniano (180), et catechesi instituisset Albinam nurum suam, uxorem autem sui filii (181), et persuasisset his omnibus vendere quæ habebant, Roma eos eduxit, et ad honestum ac tranquillum vitæ portum deduxit. Et sic depugnavit adversus bestias, nempe eos qui erant ordinis senatorii, et eorum uxores; prohibentes eam renuntiare reliquis suis ædibus. Christi autem ancilla eis dicebat: Filii, plusquam quadringentis abhinc annis scriptum est: Ultima hora est (I Joan. II). Quid ergo lubentes ac volentes immoramini in vanitate vitæ? ne forte veniant dies Antichristi, et non possitis frui vestris opibus, et rebus majorum vestrorum? Cumque omnes his verbis liberasset (182), ad monasticam vitam traduxit, et filium juniorem Publicolam cum instruxisset, duxit in Siciliam; cumque reliqua omnia sua vendidisset, et pretium accepisset, duxit Jerosolyma; et cum facultates divisisset, intra quadraginta dies dormiit in bona senectute et summa mansuetudine, et veneranda memoria elemosynis redundans, relicto etiam monasterio Jerosolymis et sumptibus monasterii.

Postquam autem hi omnes Roma abscessissent qui catechesi instituti fuerant a beata Melania, barbarica quædam procella, quæ etiam in prophetis jam olim posita fuerat, in Romam irruiit, et nec æneas quidem statuas reliquit in foro, sed omnia barbarica diripiens insolentia, corruptit; adeo ut Roma quæ mille et ducentis annis pulcherrima fuerat et frequentissima, dirueretur, steretque deserta, et ut ait Sibylla, *ῥύμη*, hoc est vicus, non Roma. Tunc qui catechesi fuerant instituti, et ei minime adversati, Deum laudaverunt qui rerum mutatione persuasisset incredulis, quod aliis omnibus redactis in servitutem, eæ solæ salvæ fuerint familiæ, quæ Domino fuerunt holocausta, studio beatæ Melaniæ; cum cæteri qui eorum saluti adversabantur, eorum inutili pœnitentia detinerentur.

CAPUT CXIX.

Vita parvæ Melaniæ (183).

Quoniam autem relaturum me de filia Melaniæ spondi, necessarium est ut nunc debitum reddam. Non enim justum ut junioris quoque in carne Melaniæ vitam despiciamus, et neptis magnæ Melaniæ tantam virtutem tacitam prætereamus, quæ longe forte præstat prudentibus et studiosis vetulis. Hanc ergo ætate juvenem, pietatis autem sententia vetulam, parentis

A invitam nuptum dedere, eam jungentes matrimonio virō urbis Romæ primario. Hæc semper stimolata aviæ suæ narrationibus, tantum fuit sauciata, ut matrimonio non posset inservire. Cum autem ei nati essent duo filii masculi, iique decessissent, tantum eam cœpit odium matrimonii, ut dixerit marito sue Piniano (184) filio Severi (185), qui erat ex præfectis: Si volueris quidem mecum cohabitare ut ratio dicat temperantiæ, et te dominum agnosco, et profiteor meam vitam esse in tua potestate; sin autem hoc tibi grave videtur utpote juveni, res omnes meas tibi habe, et solum sine me corpore esse liberam, et satisfaciam meo quod est ex Deo desiderio, facta hæres ejus quæ est ex Deo virtutis meæ aviæ, cujus etiam nomen gero. Si enim vellet nos Deus degere in hoc mundo, et frui rebus mundanis, non filios mihi natos accepisset immaturos. Cum autem longo tempore inter se contenderent, Deus postea misertus adolescentis, ei quoque zelum immisit religionis, ut ipse quoque mundi universæ renuntiaret terrenæ materiæ, adeo ut impletum fuerit quod scriptum est ab Apostolo: Quid enim scis, mulier, an virum servabis (I Cor. VII)? Cum ergo nupsisset viro tredecim annos nata, septem vero cum eo vixisset, vigesimo suæ ætatis anno mundo renuntiat; et primum quidem omnia sua serica superhumeralia (186) tegumenta dedit altaribus (quod et veneranda fecit Olympias), reliqua autem serica indumenta cum conscidisset, diversam suppellectilem fecit ecclesiasticam. Argentum autem et aurum cum credidisset cuidam Paula presbytero (187) monacho Dalmatæ, id per mare misit ad Orientem; atque Ægypto quidem et Thehaidi decies mille solidos, Antiochiæ autem et ejus quæ circa ipsam sunt regionibus solidos decies mille; Palæstinæ solidos quindecies mille distribuit. Ecclesiis autem quæ sunt in Occidente, et monasteriis, et xenodochiis, et omnibus egentibus per seipsam suppediavit, et suppediat his quadruplo plura, ut Deus novit ex ore leonis (188) Alarici eripiens fide sua (II Timoth. IV, 17). Liberavit autem servorum qui voluerunt octo millia; reliqui enim noluerunt, sed maluerunt manere cum fratre (189) ejus. Omnes autem possessiones quas habuit in Hispaniis, in Aquitania, in Tarraconensi et Galliis, et in aliis civitatibus, cum vendidisset, eas ad tres usque solidos distribuit; quæ autem habebat in Sicilia, Campania, et Africa, sibi reliquit, ut suppeditare posset monasteriis et egenis. Hæc est sapientia in primis religiosæ, et quæ mentem senilem susceperat de pecuniæ materia, Melaniæ junioris.

Hæc autem erat ejus exercitatio: Post diem unum comedebat; in principio autem post quinque, vario ancillis suis serviens; quas etiam secum una reddidit exercitatrices. Jam vero ipsa quoque multos ex suis cognatis ducens ad zelum divinum, fecit ut similitur atque ipsa religiose Deum colerent. Hæc est vita juvenis Melaniæ per Dominum nostrum Jesum Christum,

CAPUT CXX.

De Albina (190).

Habebat autem secum quoque matrem Albinam, quae similiter exercetur, et similiter rursus seorsim dispersit suas pecunias. Habitant itaque in agris, aliquando quidem Siciliae, aliquando vero Campaniae cum eunuchis quindecim, et virginibus et ancillis.

CAPUT CXXI.

De Piniano (191).

Similiter autem Pinianus quoque ejus quondam maritus, nunc autem in opere virtutis adjutor nanninis, qui exercetur cum triginta monachis, et legit divinas Scripturas, hortoque colendo est intentus et congressionibus. Non parvo autem nos honore affecerunt cum Romam venissemus propter beatum Joannem episcopum nos rescientes, et abundantissimis viaticis excipientes, accersentes aeternam vitam Domini nostri Jesu Christi, et optimae vitae institutionis.

CAPUT CXXII.

De Pammachio (192).

Horum cognatus fuit vir ex proconsulibus, nomine Pammachius; qui cum mundo renuntiasset, vitam egit optimam; et suas opes partim vivus dispersit, partim autem moriens reliquit pauperibus.

CAPUT CXXIII.

De Macario (193).

Similiter etiam quidam nomine Macarius ex vicaria (194).

CAPUT CXXIV.

De Constantio (195).

Constantius quoque assessor praefectorum Italiae, insignes viri et eruditissimi, qui pervenerunt ad summum pietatis et religionis; quos existimo adhuc nunc quoque esse in carne, optimam insituendam vitae rationem exercentes, beatamque vitam et nulli exitio obnoxiam exspectantes.

CAPUT CXXV.

De Paula (196) Romana.

Inter quos fuit etiam Paula Romana mater Torotii, uxor N., ad spiritalem vitae institutionem accommodatissima. Cui impedimento fuit Hieronymus quidam Dalmata¹; nam cum posset superare multas, ne dicam conctas, ut quae ad vitam ex virtute gerendam esset optimo ingenio praedita, eam sua invidia impedit, ipsam trahens ad scopum proprium.

CAPUT CXXVI.

De Eustochio.

Cujus filia nunc quoque exercetur in Bethleem, nomine Eustochium, quam ego non conveni. Dicitur autem esse castissima, habens conventum quinquaginta virginum.

CAPUT CXXVII.

De Venerea.

Inveni autem Veneream Ballomeci comitis filiam, quae onus cameli recte dispersit, et liberata est a verberibus quae orientatur ex materia.

¹ Palladius calumniatur sanctissimum Hieronymum.

CAPUT CXXXVIII.

De Theodora (197).

Et beatam Theodoram tribuni filiam, quae ad tantam processit egestatem possessionum, ut ipsa elemosynam accipiens sit mortua.

CAPUT CXXXIX.

De Usia (198).

In monasterio Hesycha propter mare, novi mulierem nomine Usiam, longe in omnibus honestissimam.

CAPUT CXXX.

De Adolia.

Et ejus sororem Adoliam, quae ipsa quoque vixit in virtute, et non pro ejus quidem dignitate, sed pro sanarum virium facultate vixit in zelo Dei.

CAPUT XXXI.

De Basianilla.

Novi autem etiam Basianillam Candiani magistri militum filiam, quae ipsa pio et alacri animo virtutem exercuit, et in hodiernum usque diem certamina acriter exsequitur.

CAPUT CXXXII.

De Photina.

Et Photinam virginem summae honestam, filiam Theoctisti presbyteri in Laodicea.

CAPUT CXXXIII.

De Asella.

Vidi autem Romae quoque Asellam honestam Dei virginem, quae honeste consuevit in monasterio, mulier longe mitissima, et quae retinebat conventus, in quibus vidi et viros et mulieres catechesi recenter institutos.

CAPUT CXXXIV.

De Avita (199).

Vidi etiam beatam Avitam Deo dignam cum ejus marito Aproniano, et eorum filia Eunomia, in omnibus Deo bene placentes, ut aperte facile traduci fuerint a dissoluta et voluptaria vita ad honestam et continentem vitae institutionem, in his quoque digni habitati ut in Christo dormirent, ab omni quidem peccato liberi, perfecte in honesto certamine decertantes, in bona memoria vitam suam relinquentes.

CAPUT CXXXV.

De Magna (200).

In civitate Ancyra sunt multae quidem aliae virgines, nempe ad decem millia, duo autem vel plura, quae exercentur, et in omni virtutis institutione militant; omnesque temperantiae legibus clarae et insignes feminae, et divinum certamen studio exsequentes. Inter quas principatum obtinet in pietate Magna honestissima femina et probissima; quam nescio quid sim nominaturus, virginemne an viduam. A matre enim vi viro conjuncta, eum tamen variis inescans dilationibus, et corporis morbos praetextens, a corruptionis vitio integra et intacta permansit, ut dicunt ejus necessarii. Cumque paulo post decessisset ejus maritus, omnium simul facta est haeres unica; et temporalibus deinceps commutans aeterna, totam seipsam Deo obtulit, summe curam gerens vitae quam

ΚΕΦΑΛ. ΡΚ'.

Περὶ Ἀλδίνας.

Ἔχει δὲ μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν μητέρα Ἀλδίναν ἀσκουμένην ὁμοίως καὶ διασκορπιζούσαν κατ' ἴδιαν πάλιν τὰ ἴδια χρήματα. Εἰσὶν οὖν οἰκοῦσαι ἐν ἀγροῖς· ποτὲ ἐν τοῖς Σικελίας, ποτὲ ἐν τοῖς Καμπανίας, μετὰ εὐνοῦχων δεκαπέντε, καὶ παρθένων, καὶ δουλίδων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΑ'.

Περὶ Πινιανῶ.

Ὅμοίως καὶ ὁ Πινιανὸς ὁ τότε ἀνὴρ αὐτῆς, νῦν δὲ, ὁ θελοῖ, διὰ τὸν Χριστὸν τῆς ἀρετῆς συνεργὸς ὁμόφρων, συνασκούμενος μετὰ μοναζόντων τριάκοντα, καὶ ἀναγιγνώσκων τὰς θείας Γραφάς. Καὶ περὶ κήπον μετεωριζόμενος καὶ συντυχίας. Ὁ μικρῶς δὲ καὶ ἡμᾶς πλείονας ὄντας ἐτίμησαν ἀπελθόντας ἐν Ῥώμῃ, διὰ τὸν μακάριον Ἰωάννην τὸν ἐπίσκοπον, καὶ ἀνέπαυσαν ἡμᾶς καὶ ξενοδοχείῳ, καὶ ἐφοδοῖς διαψιλοστάτοις, μετὰ πολλῆς χαρᾶς καρπούμενοι τὴν αἰώνιον ζωὴν τοῖς θεοδωρήτοις ἔργοις τῆς ἀρίστης πολιτείας.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΒ'.

Περὶ Παμμαχίου.

Τούτων συγγενῆς ὀνόματι Παμμαχίος ἀπὸ ἀνθρώπων ὁμοίως ἀποταξόμενος ἔζησε τὸν ἀριστον βίον, πάντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, τὸν μὲν ζῶν διασκορπίσας, τὸν δὲ τελευτῶν τοῖς πτωχοῖς καταλείψας, πρὸς τὸν Κύριον ἀπεδήμησεν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΓ'.

Περὶ Μακαρίου.

Ὅμοίως καὶ Μακάριος τις ὀνόματι ἀπὸ Βικαρίας.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΔ'.

Περὶ Κωνσταντίνου.

Καὶ Κωνσταντίνος, συγχάθερος γενόμενος τῶν κατὰ Ἰταλίαν ἐπάρχων, ἀνδρὸς ἐπίσημοι καὶ ἐλλογιμώτατοι, καὶ εἰς ἄκρον φιλοθείας ἐλάσαντες· οὗς ἔτι νομίζω καὶ νῦν ἐν σαρκὶ ὑπάρχειν, τὸν ἀριστον τῆς πολιτείας θεομὸν ἐξασκούντας, τὴν μακαρίαν καὶ ἀκτῆρατον ζωὴν ἀναμείνοντας.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΕ'.

Περὶ Παύλης.

Ἐν αἷς καὶ Παύλῃ τῇ Ῥωμαίᾳ τῇ μητρὶ Τοξοῦ γυναικί, εἰς τὴν πνευματικὴν πολιτείαν ἀσπειροτάτη. Ἦς ἐμπόδιον γέγονεν Ἰερώνυμος τις ἀπὸ Δαλματίας. Δυναμένη γὰρ αὐτὴν ὑπερπετῆναι πολλῶν, ἵνα μὴ εἴπω πασῶν, εὐφροσάτη οὖσα, εἰς τὴν ἐνάρκτον πολιτείαν, προσενεπόδιον τῇ ἑαυτοῦ βασκανίᾳ ἐλκύσας αὐτὴν πρὸς τὸν ἴδιον αὐτοῦ σκοπὸν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΖ'.

Περὶ Εὐστοχίας.

Ἦς θυγάτηρ ἴστιν, καὶ νῦν ἀσκήσεται, Εὐστόχια ὀνόματι ἐν Βηθλεέμ. Ἦς ἐγὼ ἐν συντυχίᾳ οὐκ ἐγγόνειν. Λέγεται δὲ σφόδρα εἶναι σωφρονεστάτη, συνοδίαν ἔχουσα πεντήκοντα παρθένων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΖ'.

Περὶ Βενερίας.

Ἐγνων δὲ καὶ Βενερίαν τὴν Καλλοδίκου τοῦ κόμητος καλῶς διασκορπίσασαν τὸ τῆς καμῆλου φορτίον, καὶ ἀπαλλαγείσαν τῶν ἐκ τῆς ὕλης τραυμάτων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΗ'.

Περὶ Θεοδώρας.

Καὶ τὴν μακαρίαν Θεοδώραν τὴν τοῦ τριθούου, τὴν ἐπὶ τοσοῦτον ἀκτημοσύνης ἐλάσασαν, ὡς ἐλεγμοσύνην ταύτην λαβοῦσαν οὕτω τελευτήσῃ.

Α

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΘ'.

Περὶ Οὐσίας.

Ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἦσυχᾶ παρὰ θάλασσαν ἔγνων Οὐσίαν ὀνόματι, τὰ ὅλα καὶ σεμνοτάτην γυναῖκα.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑ'.

Περὶ Ἀδολλίας.

Καὶ τὴν ταύτης ἀδελφὴν Ἀδολλίαν, καὶ ταύτην βεδιωκυῖαν ἐν ἀρετῇ, οὐκ ἀξίως μὲν ταύτης, ἐπαξίως δὲ τῆς δυνάμεως ἑαυτῆς ζήσασαν ζήλω θεοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΑ'.

Περὶ Βαστανίλλας.

Ἐγνων ἐγὼ καὶ Βαστανίλλαν, τὴν Κανδιανῶ τοῦ στρατηλάτου, προθύμως καὶ εὐλαβῶς τὴν ἀρετὴν ἐξασχέσασαν, καὶ ἔχομένην εἰσὶ καὶ νῦν τῶν ἀγῶνων σφοδρῶς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΒ'.

Περὶ Φωτεινῆς.

Καὶ Φωτεινὴν παρθένον σεμνοτάτην εἰς ἄκρον, θυγατέρα δὲ Θεοκτίστου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατὰ Λαοδικείαν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΓ'.

Περὶ Ἀσέλλας.

Ἴδον δὲ καὶ ἐν Ῥώμῃ τὴν καλὴν Ἀσέλλαν τὴν παρθένον Χριστοῦ καλῶς γεγρακυῖαν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, σφόδρα πρᾶυτάτην γυναῖκα καὶ ἀναχομένην συνοδίας. Ἐν οἷς ἰδεασάμην ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας νεοκατηχῆτους.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΔ'.

Περὶ Ἀβίτας.

Ἐθεασάμην καὶ τὴν μακαρίαν Ἀβίτταν τὴν τοῦ Θεοῦ ἀξίαν, σὺν τῷ ταύτης ἀνδρὶ Ἀπρινιανῷ, καὶ τῇ τούτων θυγατρὶ Εὐνομίῃ, ἐν πᾶσιν εὐαρεστούντας τῷ Θεῷ· ὡς ἀντικρυς μετατεθῆναι ῥαδίως ἀπὸ τοῦ ἀναιμένου καὶ τραφηλοῦ βίου ἐπὶ τὴν ἐνάρκτον καὶ ἐγκρατῆ πολιτείαν· καταξιοθέντες ἐν τούτοις καὶ τῆς ἐν Χριστῷ κοιμήσεως· ἐλευθερωθέντες μὲν πάσης ἁμαρτίας τελείως· ἀντὶς δὲ καὶ γνώσεως γενόμενοι ἐν μνήμῃ ἀγαθῇ τὸν βίον ἑαυτῶν καταλείψαντες.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΕ'.

Περὶ Μάγνα.

Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει Ἀγκύρᾳ πολλὰ μὲν εἰσι καὶ ἄλλαι παρθέναι ὡς χιλιάδες δύο ἢ πλείω, ἀσκούμεναι τὴν ἐνθεον πολιτείαν τῆς ἀρετῆς, ἐγκρατευόμεναι καὶ πολλῇ ταπεινοφροσύνῃ τρόπῳ ἠπίων συζῶσαι. Εἰσὶ δὲ καὶ ἐπίσημοι γυναῖκες διαπρέπουσαι, καὶ τὸν θεῖον ἀγῶνα μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐξανύουσαι. Ἐν αἷς ἐπικρατεῖ κατ' εὐσέθειαν Μάγνα, σεμνοτάτη γυνὴ καὶ δοκιμωτάτη. Ἦν οὐκ οἶδα τί ὀνομάσω, ἄρα παρθένον, ἢ χήραν. Βία γὰρ συναφθεῖσα ἀνδρὶ παρὰ τῆς μητρὸς, ὁμοῦς δελεάσασα τούτον διαφόροις ὑπερθέσειν, σκηπητομένη νόσους σωματικὰς, τοῦ μύσου ἀψαυστος καὶ ἀμύητος ἔμεινε, ὡς φασὶν οἱ ταύτης οἰκεῖσι· ἐν οἷς μετ' ὀλιγώτατον χρόνον τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς, πάντων ὁμοῦ μονοκληρονόμος γενομένη καὶ διὰ τῶν προσκαιρῶν τὰ αἰώνια ἀλλαξαμένη, λοιπὸν ἑλθὼν ἑαυτὴν προσενήνοχε τῷ Θεῷ, εἰς ἄκρον φροντίσασα τῆς δει μενούσης ζωῆς, προϊσταμένη σεμνῶς τῶν ἰδίων οἰκετῶν· ζήσασα ἀσκητικώτατον βίον καὶ σωφροσύνης γέμοντα· τοιαύτην ἔχουσα ἀκριβῆ συντυχίαν, ὡς αἰδεῖσθαι αὐτῆς τὴν ἀντοψίαν καὶ τοὺς ἐν ἐξοχῇ ἐπισκόπους, ὑπερβολῆ εὐλαβείας. Αὕτη τὴν μὲν πολλὴν καὶ περιστῆν ὄλην

τῷ τῆς ἀκτημοσύνης πῦρ κατηνάλωσεν· τὰς δὲ περισσευσάσας χρείας κατέταξεν εἰς διακονίαν μοναστηρίοις, πτωχοῖς, ξενοδοχείοις, καὶ Ἐκκλησίαις, πένησι, διοδεύουσιν, ἐπισκόποις, ὀρφανοῖς, χήραις· καὶ πᾶσι τοῖς χρήζουσιν ἐπικουρίας χορηγοῦσα οὐκ ἐπαύετο ἰλαρῶς ἐργαζομένη τὴν εὐσέβειαν κατὰ τὸ λεληθός, καὶ δι' ἑαυτῆς καὶ διὰ οἰκετῶν πιστοτάτων· μὴ ἀπολιμπανομένη τῆς Ἐκκλησίας μάλιστα ἐν ταῖς νυξίν· ἐν πᾶσιν ἐξεργαζομένη τῆς ἀσκήσεως ἀρετῆν, ἐκ' ἐλπίδι τῆς αἰωνίου ζωῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΓ'.

Περὶ παρθένου τῆς ὑποδείξιμένης τὸν μακάριον Ἀθανάσιον.

Παρθένον οἶδα τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἣν κατελιψα ὡς ἐτῶν ἑβδομήκοντα· ταύτῃ ὁ κληρὸς ἅπας προσεμαρτύρει, ὅτι νέα εἶσα τῇ ἡλικίᾳ, ὡς ἐτῶν εἰκοσι σφόδρα ὠραιότατῃ ὑπάρχουσα, φευκτὴ ἦν τοῖς ἑταίροις, διὰ τὸ κάλλος, ἵνα μὴ τινα μῶμον δῶ ἐξ ὑπονοίας. Ὅσοι οὖν συνέβη τοὺς Ἀρειανούς συσκευάσασθαι τὸν μακάριον Ἀθανάσιον, τὸν ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, δι' Ἐυσέβειου τοῦ κατὰ τὸν καιρὸν πραιποσίτου ἐπὶ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, ἀθέμιτα τούτου κτηγοροῦντες ἐσυκοφάντων. Φεύγων οὖν ὁ μακάριος τὸ παρὰ διεφθαρμένου κριτηρίου κριθῆναι, οὐκ ἐθάβρησεν οὐδενί, οὐ συγγενεῖ, οὐ φίλῳ, οὐ κληρικῷ, οὐκ ἄλλῳ τινὶ τῶν συνήθων· ἀλλ' εἰσελθόντων τῶν ἐπαρχικῶν αἰφνίδιον εἰς τὸ ἐπισκοπεῖον, καὶ ζητούντων αὐτὸν, λαθῶν ἑαυτοῦ τὸ στιχάριον, καὶ τὸ βιβρίον, ἐν μεσοτάτῃ νυκτὶ, πρὸς ταύτην κατέφυγεν τὴν παρθένον. Ἡ δὲ ξεινασθεῖσα ἐπὶ τῷ πράγματι διεποθήθη. Λέγει οὖν αὐτῇ ὁ ἐπίσκοπος, ὅτι Ἐπειδὴ ζητοῦμαι παρὰ τῶν Ἀρειανῶν ἀθέμιτα συκοφαντούμενος παρ' αὐτῶν· ἵνα μὴ οὐν κάγω λόγον ἀπενόγκωμαι δόξαν, καὶ εἰς ἀμαρτιαν ἐπιβάλω τοὺς τιμωρήσασθαι με βουλομένους, τούτου χάριν ἐνεθυμήθην φυγεῖν. Ἀπεκάλυψεν οὖν μοι ὁ Θεὸς ταύτῃ τῇ νυκτὶ, ὅτι Παρ' οὐδενὶ ἑτέρῳ δύνασαι σωθῆναι, εἰ μὴ παρ' ἐκείνῃ. Ἀπὸ πολλῆς οὖν χαρᾶς ἐκείνη βύβασα πάντα λογισμῶν, ὄλη γέγεννηται τοῦ Κυρίου· καὶ προθύμως κατέκρυψεν τὸν ἀγνώστου ἐπίσκοπον ἐπὶ ἑτῆ ἕξ, μέγχι τῆς ζωῆς Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως· αὐτὴ καὶ περινύκτουσα τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ τὰ περιττώματα διακονοῦσα, καὶ τὰς ἄλλας αὐτῷ χρείας πάσας οἰκονομοῦσα, καὶ βιβλία κίχρωμένη καὶ παρέχουσα αὐτῷ· καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπων ὄλης Ἀλεξανδρείας ἔγνω πού διάγει ὁ μακάριος Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος. Ὡς οὖν ἠγγέλθη ὁ θάνατος Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, καὶ ἦλθεν αὐτοῦ εἰς τὰς ἀρκάς, σεμνῶς καὶ κοσμίως ἐνδυσάμενος πάλιν ἐν τῇ νυκτὶ ἠύρεθῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Καὶ ἰδόντες αὐτὸν πάντες ἐξέστησαν ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντα τοῦτον ἀπειληφότες, ἅμα καὶ ἐγκαλοῦντες οἱ φίλοι τὴν ἀνεύρετον τούτου κατάδυσιν τῇ ἐκείνῳ ἀγνοίᾳ. Ἀπελογεῖτο οὖν ὁ μακάριος τοῖς γνησίοις αὐτοῦ φίλοις καὶ συνήθεσιν, ὅτι τούτου χάριν πρὸς ὑμᾶς οὐ κατέφυγον, ἵνα εὐορκον ὑμῖν ὑπάρχει, ἄλλως δὲ καὶ διὰ τὴν ἔρευναν. Κατέφυγον δὲ πρὸς ἐκείνην, πρὸς ἣν ὑπαμίαν οὐδεὶς εἶδονατο ἔχειν, ὡς πρὸς ὠραίαν καὶ νεωτέραν· δύο μνηστευσάμενος τὰ καλά, καὶ τὴν σωτηρίαν ἐκείνης. Ὀφείλησα γὰρ αὐτὴν, καὶ τὴν ἐμὴν δόξαν καὶ ἀσφάλειαν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΖ'.

Περὶ Ἀματαλίδος.

Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει Ἀντινόου μοναστηρία ἐστὶ γυναικῶν δώδεκα κατορθουσῶν πολιτείαν ἀρίστην. Ἐν

ἧ συντετύχηκα τῇ δουλῇ τοῦ Θεοῦ ὀνόματι Ἀματαλίδι, γραβίδι ὀγδοήκοντα ἔτη ἐχούσῃ ἐν τῇ ἀσκήσει, ὡς καὶ αὐτὴ καὶ αἱ γειτινῶσαι αὐτῇ διηγοῦντο, ἧ συνφικον ἐξήκοντα νεάνιδες παρθέναι τὴν τῆς ἀσκήσεως καθαρῶς ἐξανύουσαι δρόμον τῇ ταύτης τῆς καλογήρου διδασκαλίᾳ. Αἴτινες τοσοῦτον αὐτὴν ἠγάπων πᾶσαι, ὡς μὴδὲ κλειδα ἐφεστάναι ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκείνῳ ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις· ἀλλὰ κρατεῖσθαι πάσας ὑπὸ τῆς ἀμέτρου ταύτης ἀγάπης, καὶ τῆς ἐνθεοῦ διδασκαλίας, εἰς ἀφθαρσίαν μετασχηματιζόμεναι. Εἰς τοσοῦτον δὲ ἤλασεν ἀπαθείας ἡ γραῦς, ὡς εἰσελθόντι μοι καὶ καθασθέντι ἐλθοῦσα συγκαθεσθῆναι μοι, καὶ τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐπιθεῖναι τοῖς ὤμοις μου, ὑπερβολῇ παρρησίας τῆς εἰς Χριστόν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΗ'.

Περὶ Ταῶρ παρθένου.

Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος μαθήτρια ταύτης, Ταῶρ ὀνόματι, ἔχουσα τριάκοντα ἔτη ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ἰμάτιον καινόν, ἢ ὠμοφόριον, ἢ ὑπόδημα οὐδέποτε λαβεῖν ἠθέλησεν, λέγουσα, ὅτι οὐ χρεῖαν ἔχω, ἵνα μὴ καὶ προσελθὴν ἀναγκασθῶ. Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι πᾶσαι κατὰ Κυριακὴν προέρχονται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χάριν τῆς κοινωνίας· ἐκείνη δὲ βακοδοῦσα ἀδιαλείπτως ἐν τῇ μονῇ ἐν τῷ ἔργῳ καθασζομένη. Οὕτω δὲ εὐφροεστάτην εἶχεν τὴν ἔψιν, ὡς ἔγγις γίνεσθαι καὶ τὸν πᾶνυ στεβρόν ἀπατάσθαι τῷ ταύτης κάλλει, εἰ μὴ φρουρὸν εἶχεν ὑπερβάλλοντα τὴν σωφροσύνην, εἰς αἰδῶ καὶ φόβον ἄγουσα τῇ κοσμιότητι τοῦ ἡθους καὶ τὸν εἰς ἄγαν ἀκόλαστον ὀφθαλμόν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΘ'.

Περὶ παρθένου τιρός, καὶ Κολλούθου.

Ἄλλη τις αὐτῇ ἀληθεῖα παρθένος τῷ τῆς ἀσκήσεως ἔργῳ νηφόντως προσήκουσα, ἐμοὶ γειτινῶσα· ἥς τὴν ἔψιν μὲν οὐκ ἐώρακα. Προήλθε γὰρ αὐτῇ, ὡς ἔλεγον οἱ εἰδότες, οὐδέποτε ἀφ' οὗ ἀπετάξατο, πληρώσασα ἐξήκοντα ἔτη ἐν τῇ ἀσκήσει μετὰ τῆς ἰδίας μητρὸς. Εἰς ὕστερον δὲ μελλούσης αὐτῆς μεταβαίνειν τὸν βίον πρὸς τὴν ζωὴν τὴν ἀκήρατον, παραστάς τῇ ἀνδρεία ὁ κατὰ τὸν τόπον ἐκείνον ἅγιος μάρτυς Κόλλουθος, λέγει αὐτῇ· Σήμερον μέλλεις ὀδεύειν πρὸς τὸν Δεσπότην σου, καὶ ὀφείν ἄπαντας τοὺς ἄγιους. Ἐλθοῦσα οὖν ἀρίστησόν μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ἀναστὰσα οὖν ὄρθρου ἡ μακαρία, καὶ ἐνδυσάμενη, καὶ λαβοῦσα ἄρτον, καὶ ἐλαίας, καὶ λεπτολάχανα ἐν τῇ ἑαυτοῦ σπυρίδι, ἐξελθοῦσα ἀπῆλθεν εἰς τὸ μαρτύριον ἡ τοσαῦτα ἔτη μὴ προσελθοῦσα. Καὶ προσευξαμένη, καὶ καθασθεῖσα, καιρὸν ἐπιτήθειον πρὸς τὸ γεῦσασθαι ἐπετήρει διὰ πάσης ἡμέρας. Παραγενομένης δὲ τῆς ἐνάτης, καὶ τῆς τοῦ φαγεῖν ὥρας ἐνοστάσης, μηδενὸς ἔνδον ὑπάρχοντος, τεθεικυῖα τὰ βρώματα προσκαλεῖται τὸν μάρτυρα, λέγουσα· Εὐλόγησόν μου τὰ βρώματα, ἅγιε Κόλλουθε, καὶ συνδοσεσάτωσάν μοι αἱ πρεσβεῖαι σου. Καὶ καθασθεῖσα ἔφαγεν. Καὶ πάλιν προσευξαμένη ἦλθεν περὶ ἡλίου δυσμᾶς εἰς τὸν οἶκον· καὶ δίδωσι τῇ ἑαυτῆς μητρὶ σύγγραμμα Κλήμεντος· τοῦ Σερωματέως εἰς τὸν προφήτην Ἀμῶς, καὶ λέγει αὐτῇ· Ἄδς τούτο τῷ ἐπισκόπῳ τῷ ἔξωρισμένῳ, καὶ εἰπέ αὐτῷ· Εὗξα περὶ ἐμοῦ· ὀδεῦω γὰρ πρὸς τὸν Κύριόν μου. Καὶ ἐτελεύτησεν ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ, μὴ πυρέξασα, μὴ κεφαλαλγῆσασα, ἀλλ' ἑαυτὴν ἐνταφιάσασα, εἰς χεῖρας Θεοῦ τὸ πνεῦμα παρέθετο.

semper manet, suis famulis honeste imperans, agens vitam laboriosissimam et plenam temperantia: in congressu tam severa, ut ipsum ejus aspectum revererentur etiam excellentissimi episcopi propter insignem pietatem et religionem. Atque ipsa quidem supervacaneam et nimiam opum materiam paupertatis igne consumpsit: quæ autem supererant, ea constituit ad subadministrationem monasteriis, ptochotrophiis, xenodochiis, ecclesiis, pauperibus, transeuntibus, episcopis, orphanis, viduis, et omnibus egentibus suppeditans auxilium, non cessabat hilariter operari pietatem latenter, et per se, et per servos fidelissimos, ab ecclesia non recedens noctu maxime: in omnibus in virtute se exercens propter spem ejus quæ vere est vita.

CAPUT CXXXVI.

De Virgine (201) quæ excepit Athanasium episcopum.

Novi ego Alexandria virginem, quam offendi natam circiter septuaginta annos. Ei clerus universon dabat testimonium, quod cum esset juvenis, nata annos circiter viginti, et longe formosissima, fugiebat ab iis qui erant studiosi virtutis propter pulchritudinem, ne inureret eis aliquam labem ex suspicione. Quando ergo accidit ut Ariani struerent insidias beato Athanasio Alexandrino episcopo per Eusebium, qui erat eo tempore præpositus sub Constantio imperatore, nefariorum criminum eum accusantes et calumniantes, vitans judicari a corrupto judicio, apud neminem ausus est delitescere, non apud cognatum, non amicum, non clericum, non apud aliquem aliam familiarem; sed repente episcopatum Ingressis præfecti ministris, et eum quærentibus, accepto suo stichario seu tunica, et birro (202), media nocte confugit ad hanc virginem. Illa autem fuit rei novitate obstupescita et timore correpta. Dicit ergo ei episcopus: Quandoquidem quæror ab Arianiis, nefariorum criminum ab eis accusatus, ne ergo et ego veniam in malam existimationem, et in peccatum conjiciam eos qui me volunt afficere supplicio, ea de causa fugere constitui; mihi ergo Deus revelavit hac nocte me apud nullum alium posse esse salvum nisi apud te. Illa ergo præ magno gaudio omni ejecta dubitatione, cum tota esset Domini, prompto et alacri animo occultavit sanctissimum episcopum sex annos, quandiu vixit imperator Constantius: ipsa et ejus pedes lavans, et excrementa expurgans, et in aliis quæ erant ei usui inserviens, librosque ei comodans et præbens. Neque ullus sex annis novit Alexandria ubinam ageret beatus Athanasius episcopus. Postquam ergo fuit annuntiata mors imperatoris Constantii, et pervenit ad ejus aures, honesto et venerabili habitu indutus, rursus noctu fuit inventus in ecclesia. Quem videntes omnes magna sunt affecti admiratione, ut qui ipsam vivum accepissent ex mortuis, simul etiam postulantibus ejus amiei de latebris quæ ab eorum ignoratione inveniri non poterant. Respondit itaque heatus Athanasius germanis suis amicis: Ea de causa ad vos non confugi, ut vere jurare possitis; et alioqui etiam propter investigationem, ad illam confugi de qua nemo suspicari poterat, utpote formosam et

junioem: duo bona procurans, et illius salutem; illi enim profui, et meæ existimationi et securitati

CAPUT CXXXVII.

Vita Ammæ Talida.

In civitate Antinoi sunt seminarum monasteria duodecim; in quibus conveni etiam Ammam Talida, quæ octoginta annos fuerat in exercitatione, ut narrabat ipsa et ejus vicinæ. Una cum ea habitabant sexaginta adolescentulæ. Eam autem adeo diligebant, ut ne esset quidem clavis aulae monasterii, ut in aliis, sed ipsæ ab ejus amore omnes detinerentur. Eo autem impatientis processit anus, ut cum ego essem ingressus et consedissem, ipsa quoque ingressa sit, et una mecum sederit, et magna libertate ac fiducia in Christo meis humeris manum imposuerit.

CAPUT CXXXVIII.

Vita Ammæ Taor.

In hoc monasterio erat virgo hujus discipula, nomine Taor, quæ triginta annos versata erat in monasterio, ut narrabant qui noverant. Ea vestem novam aut mavortem aut calceum noluit accipere, dicens: Non est mihi opus, ne etiam cogar progredi. Aliæ enim omnes die Dominico progrediuntur in ecclesiam gratia communionis; illa autem in monasterio manebat pannis obsita, operi assidue assidens. Ea autem fuit tam eleganti aspectu, ut parum abesset quin etiam valde constantes deciperentur ejus pulchritudine, nisi insigne præsidium habuisset temperantiam, quæ ad metum et verecundiam deducebat honestate impudicos oculos.

CAPUT CXXXIX.

De virgine quæ renuntiaverat.

Erat quædam alia virgo religiosæ vitæ operibus viriliter insistens, mihi vicina, cujus vultum quidem non vidi: nunquam enim, ut aiunt, est progressa ex quo renuntiavit. Cum autem implesset sexaginta annos in exercitatione cum matre sua propria, erat postea vita excessura. Ei autem in visione adstitit Colluthus (203) vocabulo martyr, qui in illis colebatur locis, hoc ei dicens: Hodie es itura ad Dominum, et visura sanctos omnes; veni ergo et prande nobiscum in martyrio. Cum ergo mane surrexisset et se induisset, et in sporta panem accepisset et olivas, et minuta olera, post tot annos est egressa; et cum venisset in martyrium, oravit; et cum toto die observasset tempus in quo nullus erat intus, et non jam advenerat hora, et sedisset, rogavit martyrem, dicens: Benedic cibos meos, Collutha sancte, et me in via comitare tuis precibus. Cum ergo comedisset et rursus orasset, domum venit circa occasum solis. Et cum dedisset matri suæ opus Clementis Stromatei in prophetam Amos, dixit ei: Da id episcopo relegato. Et dixit ei: Ora pro me; vado enim ad Dominum meum. Decessit ipsa nocte. Cumque nec febris laborasset, nec ei caput doluisset, sed seipsam ad sepulturam composuisset, in manus Dei spiritum suum commendavit.

CAPUT CXL.

De virgine quæ lapsa est, et egit pœnitentiam.

Quædam virgo exercitatrix manens cum duabus aliis virginibus, se exercuit novem vel decem annis. A quodam autem cantore insecata cum eo habuit stupri consuetudinem; et cum utero concepisset, peperit. Cum autem in summum odium prorupit ejus qui ipsam deceperat, in profundo compuncta est animo, et ad eam pervenit mensuram pœnitentiæ, ut in ea perseverans se fame vellet occidere, hoc cum lacrymis orans, Deumque rogans, et dicens: Deus magne, qui omnium nostrum peccata portas, et immensum totius mundi vitium; qui non vis mortem peccatorum, et eorum qui labuntur interitum, sed misereri universæ creaturæ; est enim voluntas tua ut omnes serventur (*Exech. xxxiii*). Si ergo me quoque, quæ pereo, vis esse salvam, in hoc mihi tuam ostende bonitatem, et nunc tua ad me perveniant mirabilia; et jube hinc abduci et colligi (204) fractum meæ iniquitatis, qui conceptus est in lascivia, et genitus in peccato; nam, nisi hoc fiat, ego hac de causa vel me laqueo suffocabo, vel meipsam in præceps dejiciam. Cum sic oraret, fuit exaudita; nam qui natus fuerat infans, non multo post decessit. Ab illo ergo die non amplius convenit eum qui ipsam redegerat in servitutem; sed se totam insigniter dedens continentia, ægrotis manisque ac mutilatis serviens triginta annos, ita Deum placavit, propitiumque reddidit, ut euidam sancto presbytero revelaretur, illam Deo magis placuisse in pœnitentia quam in virginitate. Hæc autem scribo, ne eos qui multa peccant, et ex animo ac sincere agunt pœnitentiam, contemnamus: sicut hæc beata, quæ cor suum contrivit, et in humilitate vitam suam liquifecit, non despecta fuit a Domino eorum qui ducentur pœnitentia.

CAPUT CXLI.

De filia presbyteri quæ lectorem calumniata erat, et Eustathio lectore.

Cujusdam presbyteri filia virgo in Cæsarea Palæstinæ lapsa, ab eo qui ei vitium attulerat docta fuerat, ut quædam civitatis lectorem calumniaretur, et quod corrupta esset, in eum culpam conferret. Cumque ferret ventrem, a patre suo examinata, nominavit lectorem. Hoc cum audiisset presbyter conturbatus retulit ad episcopum. Hoc cum audiisset episcopus, convocavit concilium sacerdotum, fecitque vocari lectorem, deque eo habuit quæstionem, rem examinans. Rogatus autem ab episcopo, rem non fatebatur lector; nam quod factum ab ipso non fuerat, quomodo dici poterat? Ægre ergo ferens episcopus, gravissima voce ei dicebat: Non fateberis lapsum tuum, et ages pœnitentiam, o infelix et plene immunditia? Respondit lector: Rogo te; dixi id quod res est, hanc rem ad me nihil pertinere. Plane enim culpa careo, ut qui de ea ne cogitaverim quidem; sin autem vultis audire id quod non est, dicam: Feci. Hoc cum ipse dixisset, deposuit eum episcopus ab officio lectoris. Post hoc accidens ad pedes epi-

A scopi, rogavit dicens: Si hoc tibi visum est, domine episcope, ut quoniam dixi, Næ, lapsus sum, sim de gradu ecclesiastico dejectus, et non sim dignus esse clericus tuæ sanctitatis, jube ut mihi ab hoc tempore ea detur in uxorem; neque enim ego sum deinceps clericus, neque illa virgo. Cum hæc audiisset episcopus et presbyter, eam tradidit pater ejus lectori, sperans fore ut juvenis bene esset in eam affectus, et alioqui credens non posse eum abstrahi a consuetudine. Cum eam autem adulescens accepisset in manus ab episcopo, et ejus patre, eamque esset consolatus, abduxit et deposuit in monasterio mulierum, rogans eam quæ illic erat prima ministra fraternitatis ut eam illic tolerarent usque ad partum ejus. Illa vero relicta in monasterio, lector abiens seipsum inclusit in cella sordida, vitæ summam suscipiens asperitatem, ad Christum accedens in corde contrito cum multis lacrymis et gemitibus, dicens: Tu, Domine, meas actiones nosti, qui scis omnia, quem nihil latet, neque est ullus locus occultus in quo quis se abscondat a tua quæ omnia aspicit potestate, qui vides omnia priusquam fiant. Tu solus vides profunda cogitationum, et omnis mentis conceptio a te cernitur, perinde ac si aspicitur oculis. Tu cum cogitatorum sis acer examinatus, perfecte judicas. Tu qui eis qui afficiuntur injuria fors auxilium, qui falli non potes, dum eos vindicas, qui appetuntur calumniis; cui nihil placet injustum, omne autem momentum stateræ justitiæ est a te semper; stat enim tibi perpetuo lux ad quam non patet aditus, et omne opus hominis est coram te. Est ergo tui justitiam et immutabilitatem judicium, jas quoque meum pronuntiare. Efficaciter autem orante adolescente, et in jejunio diligenter perseverante, intra breve tempus adfuerunt dolores ejus partus. Cumque advenisset hora, adfuit etiam justum Dei judicium, afferens vehementem et intolerabilem dolorem ei quæ fuerat calumniata: gemitum immensa multitudo, labores partus inenarrabiles, inferni suppliciorum visiones terribiles, hanc miseram fortiter obsidentes, et infans propter magnitudinem non prodibat ex utero. Præterit dies primus et secundus, et dolores erant intolerabiliores; adventavit tertius et quartus, et secutus est dolor multis partibus gravior; quintus et sextus et septimus tenebrosus, et infelix mulier ex multo dolore versabatur in inferis. In omnibus his diebus mansit neque omnino cibum sumens, nec tantillum somnum videns; sed luctibus et gravissimis dolorum tormentis succedentibus, post hæc omnia, vitiatæ et falsæ accusatrici cor inflexibile, victa a Dei potestate, quæ non cadit sub aspectum, intolerabilibus doloribus addidit etiam confessionem, lugubri voce exclamans: Mei mihi misera! venio in periculum ne peream, ut quæ in duo mala inciderim, neque in calumniam et fornicationem, et amissa virginitate sum tradita detractioni; et cum mihi sit ab alio alatum vitium, accusavi lectorem. Cum hæc autem audissent virgines monasterii, Patri ejus omnia re-

ΚΕΦΑΛ. ΡΜ΄.

Περὶ τῆς ἀπατηθείσης παρθένου, καὶ μεταγνοῦσης.

Ἀσκητρία τις παρθένος συνοικοῦσα ἄλλαις δυοὶ παρθένοις ἠσκήθη ἐπὶ ἔτη ἑννέα ἢ δέκα. Αὕτη δελεασθεῖσα παρὰ ψάλτου τινὸς τούτῃ συνεφθάρη, καὶ λαβούσα κατὰ γαστρός ἔτεκεν. Εἰς ἄκρον δὲ μίσος ἐλθούσα τοῦ ταύτην ἀπατήσαντος κατενώγη τὴν ψυχὴν εἰς βῆθος, καὶ εἰς τοσοῦτον ἐφθασεν μέτρον μετανοίας, ὡς ἂν ἀποκαρτερήσασαν ταύτην τῇ ἐγκρατείᾳ, καὶ λιμῶ θέλειν ἑαυτὴν ἀποκτείνειν· τοῦτο προσευχομένη μετὰ δακρῶν, καὶ τοῦ Θεοῦ δομένη, καὶ λέγουσα, ὅτι Ὁ Θεὸς ὁ μέγας, ὁ βαστάζων πάντων ἡμῶν τὰ ἀμαρτήματα, καὶ παντός τοῦ κόσμου τὴν ἄμετρον κακίαν, ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν πεσόντων, ἀλλ' ἐλεῶν πάντα τὴν κτίσιν· σὸν γὰρ ἐστὶ θέλημα τὸ σώζεσθαι πάντας. Εἰ οὖν καὶ ἐμὲ τὴν ἀπολομένην σωθῆναι θέλεις, ἐν τούτῃ μοι δέξου τὴν θὺν ἀγαθωσύνην, καὶ νῦν ὅς φθάσαι ἐπ' ἐμοὶ τὰ θαυμασιά σου, καὶ κέλευσον συναχθῆναι τὸν καρπὸν τῆς ἐμῆς ἀνομίας· τὸ συλληφθῆν ἐν ἀσελείᾳ, καὶ γεννηθῆν ἐν ἀμαρτίᾳ τῆς ἐμῆς ἀπωλείας. Ἐὰν γὰρ τοῦτο μὴ γένηται, ἢ ἀγγόνῃ ἔχω χρῆσασθαι, ἢ ἑαυτὴν δισκεῦσαι. Ἐνεκεν τούτου δεομένη εἰσηκούσθη. Τὸ γὰρ τεχθῆν οὐ μετὰ πολὺ ἐτελεύτησεν. Ἀπὸ οὖν τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῷ μὲν ταύτην αἰχμαλωτίσαντι οὐκέτι συνέτυχεν, ἐκδοτὸν δὲ ἑαυτὴν εἰς ἄκραν ἐγκράτειαν δέδωκεν· νοσοῦσαις καὶ λελωδημέναις ἐξυπηρετήσατο ἐπὶ τριάκοντα ἔτη. Οὕτως τὸν Θεὸν δυσωπήσασα, καὶ ἔλεων ἑαυτὴν καταστήσασα, ὡς ἀποκαλυφθῆναι τινὶ τῶν ἁγίων πρεσβυτέρων, ὅτι Ἡ δεινὰ μοι μάλλον εὐηρέστησεν ἐν τῇ μετανοίᾳ, ἢ ἐν τῇ παρθενίᾳ. Ταῦτα δὲ γράφω, ἵνα μὴ καταφρονῶμεν τῶν πολλὰ ἀμαρτανόντων, καὶ ἐκ καρδίας μετανοούντων· καθὼς καὶ ἡ μακαρία αὕτη τὴν ἑαυτῆς καρδίαν συντερίψασα, καὶ ἐν ταπεινοφροσύνῃ τὴν ἑαυτῆς ζωὴν καθυποτάξασα, οὐκ ἐξουδενώθη παρὰ τοῦ Δεσπότου τῶν μετανοούντων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΑ΄.

Περὶ τῆς συκοφαντησάσης ἀναγνώστην τινά.

Πρεσβυτέρου τινὸς θυγάτηρ παρθένος ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης, ἐκπεσοῦσα παρὰ τοῦ ταύτην φθειραντος, ἐδιδάχθη ἀναγνώστην τινά τῆς πόλεως συκοφαντῆσαι, κάκεινῳ περιθεῖναι τὴν διεφθαρμένην αἰτίαν. Καὶ γενομένη πρὸς γαστρός, ἐταζομένη παρὰ τοῦ Ἰδίου πατρὸς, κατεῖπεν τοῦ ἀναγνώστου. Ἀκούσας δὲ τοῦτο ὁ πρεσβύτερος, καὶ ταραχθεὶς, ἀνήνεγκεν τῷ ἐπισκόπῳ. Μαθὼν τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος, συνεκρότησεν πρὸς ἱερατεῖον· καὶ ποιήσαντες κληθῆναι τὸν ἀναγνώστην ἐβασάνιζον τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πράγματος. Ἐρωτώμενος τοίνυν ὁ ἀναγνώστης παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, οὐχ ὠμολόγει· τὸ γὰρ μὴπραχθῆν παρ' αὐτοῦ πῶς ἔτι καὶ ῥηθῆναι; Ἀγανακτῶν οὖν ὁ ἐπίσκοπος, μετὰ ἐμβριθεστάτης φωνῆς ἔλεγεν τούτῳ· Οὐχ ὁμολογεῖς σου τὸ πταίσμα, καὶ μετανοεῖς, ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε καὶ ἀκαθαρσίας μωμετωμένη; Ἀπεκρίνατο ὁ ἀναγνώστης· Ἐγὼ δέομαι σου, τὸ ὃν εἶπον, ὅτι ἐν τούτῳ πρᾶγμα οὐκ ἔχω· ἀνάτιος γὰρ εἰμι καὶ τῆς ἐννοίας τῆς πρὸς ἐκείνην. Εἰ δὲ θέλετε ἀκοῦσαι τὸ μὴ ὃν ἵνα εἶπω, πέπραχα. Τοῦτο αὐτοῦ εἰρηκότος, καθέλειν τοῦτον τοῦ ἀναγνώστου. Μετὰ τοῦτο προσπεσὼν παρεκάλει τὸν ἐπίσκοπον, λέγων· Εἰ τοῦτό σοι ἔδοξεν, κύριε ἐπίσκοπε, ἐπειθεῖ εἶπον, Ναί, ἔπεισασα, εἶναι με

ἄχωρις τοῦ τιμίου βήματος, καὶ μὴ εἶναι με ἄξιον τοῦ εἶναι κληρικὸν τῆς σῆς ἀγλωσύνης, κέλευσόν μοι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νῦν δοθῆναι εἰς γυναῖκα. Οὕτε γὰρ λοιπὸν ἐγὼ κληρικὸς, οὕτε δὲ ἐκείνη παρθένος. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ πρεσβύτερος ὁ πατήρ αὐτῆς, ἐκδοτὸν αὐτῇ δαδῶκασι τῷ ἀναγνώστῃ, προσδοχῆσαντες διακείσθαι τὸν νεώτερον περὶ αὐτὴν, καὶ ἄλλως μὴ δύνασθαι ἀποκοπήναι τῆς συνηθείας. Λαθὼν δὲ αὐτὴν ὁ νεώτερος εἰς τὰς χεῖρας, καὶ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, παρακαλέσας δὲ αὐτὴν, ἀπαγαγὼν ταύτην παρέθετο μοναστηρίῳ γυναικῶν, παρακαλέσας τὴν αὐτόθι διάκονον τῆς ἀδελφότητος μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ τοκετοῦ αὐτῆς ἀνασχέσθαι ταύτης. Καὶ καταλιπὼν αὐτὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀναγνώστης, ἀπελθὼν ἑαυτὸν ἐγκαθέρξεν εἰς κελλίον ἀνύμηρον, ἀναλαθὼν πολιτείας Β σκληραγωγίας ἀκροτάτης, προσελθὼν τῷ Χριστῷ ἐν καρδίᾳ συντετριμμένη, μετὰ πολλῶν δακρῶν καὶ στεναγμῶν, λέγων· Σὺ οἶδας, Κύριε, τὰς ἐμάς πράξεις, ὁ ἐπιστάμενος πάντα ὃν οὐδὲν ἐλίθη. Οὐδέ ἐστι τις τόπος ἀπόκριψος ἐν ᾧ τις ἀποκριθῆσεται τῆς σῆς παντεφύρου δυνάμεως. Ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσθαι, σὺ μόνος βλέπεις βᾶθῃ λογισμῶν, καὶ πᾶσα ἐννοια παρὰ σοῦ ὁρᾶται ὀφθαλμοφανῶς· σὺ ὢν ἐταστής ἐνθυμήσεως ὀξύς δικάζεις ἀκριβῶς· σὺ ἀδικουμένων βοηθός· αὐτὸς εἰ συκοφαντουμένον ἐκδικῶς ἀπαράλογιστος, ᾧ οὐδὲν ἀρέσκει τῶν ἀδίκων. Πᾶσα δὲ ῥοπή ζυγοῦ δικαιοσύνης παρὰ σοί. Πάρεστι γὰρ πάντοτέ σοι πῶς ἀπρόσιτον, καὶ πᾶν ἔργον ἀνθρώπων ἐνώπιόν σου ἐστίν. Τῆς οὖν σῆς ἐστὶ δικαίας καὶ ἀπαράλλακτου κρίσεως ἀποφῆναι καὶ τὴν δίκην τὴν ἐμήν. Προσευχομένου τοῦ νεανίσκου ἐκτενώς, καὶ τῇ νηστείᾳ προσκαρτεροῦντος ἐμμελῶς, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου παρεγένοντο αἱ ἡμέραι τοῦ τοκετοῦ αὐτῆς. Καὶ ἐνστάτης τῆς ὥρας, παρεγένετο καὶ ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ φέρουσα ἀπότομον ὀδύνην καὶ ἀφόρητον τῇ συκοφαντησάσῃ· καὶ στεναγμῶν πλῆθος ἀμέτρητον, ὠδίνες πόνων ἀνεκδιήγητοι, καταχθονίων κολαστηρίων ὀράσεις φοβεραὶ, ταύτην τὴν ἀθλίαν πολιορκούσαι· ἰσχυρῶς· καὶ τὸ βρέφος τῆς γαστρὸς τῷ ὄγκῳ οὐ προέκυπτεν. Παρῆλθεν ἡμέρα πρώτη, καὶ δευτέρα, καὶ ὠδίνες ἀφορητότεραι· ἐπέστη τρίτη, καὶ τετάρτη, καὶ τὸ ἄλγος πολλαπλασιῶς χαλεπότερον· διεδέξατο πέμπτη καὶ ἕκτη σὺν ἐδόδμῃ σκοτεινῇ, καὶ ἡ ταλαίπωρος γυνὴ ἀπὸ πολλῆς ἀνίας τῷ ᾄδῃ προσωμίλει· ἐν ταύταις ὀλαις ταῖς ἡμέραις μηδ' ὀλιγὸς τροφῆς προσλαδομένη, μηδὲ τὸ τυχὸν ἔσπου μετασχούσα· ἀλλ' οἰμωγαῖς βασάνων πόνους ἀνηκίστους διαδεχομένων, μετὰ ταῦτα πάντα ταῖς προσευχαῖς τοῦ νεανίσκου, ἢ τῆς διεφθαρμένης καὶ ψευδηγόρου ἀμειλικτος καρδία τοῖς ἀνυπολοίτοις πόνους, καὶ ἡ ἐξομολόγησις συνεξῆλθεν γοεραῖς φωναῖς βούσα· Οἶμοι τῇ ἀθλίᾳ, κινδυνεύω ἀπολέσθαι δυοὶ κακοῖς περιπεσοῦσα, συκοφαντίᾳ καὶ πορνείᾳ· ἀπώλεσά μου τὴν παρθενίαν, διχοστασίᾳ παρεδόθην· ὅπδ' ἐτέρου καταφθαρείσα, τοῦ ἀναγνώστου κατηγορήσα. Ἀκούσασαι δὲ ταῦτα αἱ παρθένοι τοῦ μοναστηρίου τῷ πατρὶ αὐτῆς ἀπήγγειλαν τὰ πάντα. Ὁ δὲ πατήρ αὐτῆς αἰδοῦμενος τοὺς πάντας ὡς μὴ καταγνώσθηται ἐπὶ τῇ συκοφαντίᾳ, τοῖς εἰρημόνους οὐ πιστεύσας, ἠσούσασεν τὰ ἅλα. Ὡς δὲ ἡ δικαία κρίσις ἐφεστώσα ἢ δικάζουσα τὰ πάντα, πάλιν ἐπαλλήλους τῇ ἀθλίᾳ ταύτῃ ἔτικτεν ὠδίνας· λοιπὸν μὴ δυναμένης ἢ ζῆσαι ἢ ἀποθανεῖν· καὶ τοῦ τοκετοῦ μὴ ἐκφυγούσης, ἐπιφαίνει ἡ ἡμέρα ἢ

ὀργῆς, καὶ πάλιν ἡ ἐννάτη, βαθυτάτῃ σκότῃ τῶν ἀλήκτων στρόφων ταύτην ἀμαυρῶσαι. Ὡς οὖν οὐκ ἔφερον ἡ συνοδία τὰς μεγάλας ταύτης οἰμωγὰς, δρομαῖαι ἀπελθοῦσαι ἀναγγέλλουσι τῷ ἐπισκόπῳ, ὅτι ἔστιν ἐννάτη σήμερον ἡμέρα ὅτι ἡ δεῖνα ἐξομολογεῖται ὅτι τοῦδε τοῦ ἀναγνώστου κατεστάθην, καὶ ἀποκυῖσαι οὐκ ἰσχύω· ἐσυκοφάνησα γὰρ τοῦτον. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἀκούσας παρὰ τῶν παρθένων πάντα τὰ ῥηθέντα, πέμπει πρὸς τὸν ἀναγνώστην δύο διακόνους, δηλῶν αὐτῷ πάντα, καὶ ἵνα εὐξηται ἐκείνος ῥυθῆναι τῆς ἀνάγκης τὴν ταλαίπωρον γυναῖκα. Ὁ δὲ γενναῖος οὗτος νεανίσκος οὐδὲ ἀπόκρισιν αὐτοῖς δέδωκεν, μηδὲ τὴν θύραν ἀνοίξας· ἀλλ' ἀπ' ἧς ἡμέρας εἰς τὴν κέλλαν εἰσιῆλθεν, τὸν συνήθη κανόνα τῆς νηστείας ἐκπληρῶν, καὶ ταῖς δεήσεσιν ἱκετεύων τὸν Θεόν. Κατακαμφθεὶς δὲ ὁ πατήρ πρὸς οἶκτον τῆς ἰδίας θυγατρὸς, εἰθὼν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ἐδεήθη αὐτοῦ σφόδρα εὐχὴν ταύτης γενέσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ γινομένης ὑπὸ πάντων προσευχῆς πρὸς τὸν Δεσπότην, οὐδ' οὕτως ἡ ἀθλία τῆς ἀνάγκης ἐλυτρώθη. Αἱ γὰρ εὐχαὶ τοῦ συκοφαντηθέντος ὑσωποῦσαι τὸν Δεσπότην, ἀπετεῖχισαν τὰς τούτων μὴ παραδεχθῆναι. Τούτων οὕτω γεγονότων ἀναστὰς ὁ ἐπίσκοπος ἐπορεύθη εἰς τὴν κέλλαν ἐν ἣ ἦν ὁ ἀναγνώστης· καὶ κρούσαντος τὴν θύραν οὐκ ἤβηεν ἀνοίξαι. Ἐπὶ πολὺ δὲ τοῦ ἐπισκόπου ἔξω παρεστῶτος, κάκεινου ἔνδον ὄντος, καλεῖται ὁ ἐπίσκοπος τὴν θύραν ἐπαρθῆναι. Καὶ εἰσελθόντες εὗρον τὸν νεανίσκον τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντα, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐραπλωμένον· καὶ πολὺ παρακαλέσας τοῦτον ἤγειρεν, λέγων· Ἀδελφὲ Εὐστάθιε ἀναγνώστα, φανερωθεῖσθαι τῆς συκοφαντίας, Θεοῦ οἰκονομίᾳ, τῶν σῶν εὐχῶν εἰσακουσθεῖσθαι, κατοικτειρήσας τὴν εἰς σὲ ἡμαρτηκυῖαν πολὺ καταικισθεῖσαν ταῖς μάστιξι τῶν βασάνων, λύσον τὰς ἀμαρτίας· ταῖς γὰρ σαῖς εὐχαῖς τοιαῦτα πάσχει· καὶ εἰπέ πρὸς τὸν Δεσπότην, ἵνα αὐτὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ τοκετοῦ τῆς κοιλίας. Τοῦ δὲ αἰδίου ἀναγνώστου ἅμα τῷ ἐπισκόπῳ ἐκτενῶς προσευξαμένου, παραχρῆμα ἡ ἀθλία ἠλευθέρωθη τῆς ἀνάγκης, ἀποκυῖσασα παιδίον, ἱκετεύουσα τοὺς πάντας ἀφεθῆναι αὐτῇ τὴν ἀνομίαν ταῖς πρεσβαιαῖς τοῦ δικαίου· ὃν λοιπὸν οἱ πάντες εἶχον τὸν γενναῖον ἐν τάξει τῶν μαρτύρων. Πᾶσης γὰρ μερίμνης ἑαυτὸν ἐλευθέρωσας· εἰς ἄκρων πολιτείαν τῆς ἀρετῆς ἀνήλθεν, ὡς καὶ χαρίσματος πνευματικοῦ τοῦτον ἀξιώθηται. Ταῦτα δὲ ἐγράψαμεν, ἵνα μηδεὶς συκοφαντήσας περιπατῇ τοῖς δικτύοις τοῦ ἔχθρου, καὶ ἐμπέσῃ εἰς ὀδύνας ἀφορήτους τέως τῆς σαρκός, καθὰ καὶ ἡ προγραφείσα ψευδοτοκος· μετὰ δὲ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ σώματος ἀπαλλαγὴν παραδοθεὶς κολαστηρίοις αἰωνίοις καὶ ἀτελευτήτοις. Ὁ γὰρ συκοφαντῶν πορροῖ τὸν Θεόν. Ὁ δὲ συκοφαντούμενος καὶ ὑποφέρων εὐλαδῶς, καὶ εὐχαῖς ἐπιτρέπων τὴν φανέρωσιν, ἀνεμμένων τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ὁ στεφανίτης τοῦ Χριστοῦ ὁ καὶ ἐνταῦθα, κατὰ κράτος ὄξασθεις, καὶ τῶν αἰωνίων στεφάνων καταξιώθεις. Μάθωμεν οὖν ἀκριβῶς τὴν ἀήττητον δύναμιν τῆς εὐχῆς τῆς καὶ τοὺς ἐν πίστει στηριζούσης, καὶ τοὺς ἐν ἀμαρτίαις ἐλευούσης, καὶ τοῖς τὴν ἀρετὴν κατορθοῦσι βοηθοῦσης, καὶ τὴν κτίσιν πᾶσαν κρατούσης, καὶ τὸν κτίστην πάντων δυσωποῦσης, καὶ τοὺς κατορθοῦντας τὴν ἀρίστην πολιτείαν στεφανούσης

καὶ τοὺς συκοφάντας φανερούσης, καὶ τοῖς ταύτη προσκαρτεροῦσιν οὐρανῶν βασιλείαν δωρουμένης.

ΚΕΦΑΛΑ. ΡΜΒ΄.

Περὶ Σαλβίας.

Κατ' ἐκεῖνο καιρὸ συνέθη ἅμα ὀδεύειν ἡμᾶς ἀπὸ Αἰλίας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, προπέμποντας τὴν μακαρίαν Σαλβίαν, τὴν παρθένον γυναῖκα, ἀδελφὴν δὲ Ῥουφίνου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων.

ΚΕΦΑΛΑ. ΡΜΓ΄.

Περὶ Ἰουβίνου.

Ἐν οἷς ἦν σὺν ἡμῖν καὶ Ἰουβίνος, τότε μὲν διάκονος, νυνὶ δὲ ἐπίσκοπος γεγονώς τῆς Ἀσκάλωνος Ἐκκλησίας, ἀνὴρ εὐλαθῆς καὶ φιλόλογος. Σφοδρότάτου οὖν καύματος καταλαβόντος ἡμᾶς, καταντήσαντας εἰς τὸ Πηλοῦσιον, ἔτυχεν τὸν Ἰουβίνον νιπτήρα λαβόντα νίφασθαι τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας πυγμῇ ψυχροτάτου ὄντος τοῦ ὕδατος, καὶ μετὰ τὸ νίφασθαι θερμὸν ἐπαναπαύσασθαι· ῥιφέντι κατὰ τοῦ ἐδάφους. Ἐπιστάσας δὲ τούτῳ ἡ μακαρίτις Σαλβία, ὡς μήτηρ σοφῆ υἱοῦ κηδομένη γνησίου, ἐπέσκηπτεν αὐτοῦ τῇ ἀπαλότῃ τοῦ σώματος, λέγουσα αὐτῷ· Πῶς θαρσεῖς σου τῷ σώματι, τοιαύτην ἀγωνίαν τὴν ἡλικίαν, καὶ εἰ ζέοντός σου τοῦ αἵματος; οὕτως σου φιλοκαλεῖς τὸ σαρκίον, ὡς μὴ αἰσθηόμενος τῶν ἐξ αὐτοῦ σοικτομένων βλαβερῶν; ἄφρασι, λέγουσα, τέκνον, ὅτι ἐξηκοστὸν νῦν ἄγουσα ἔτος τῆς ἡλικίας ἐκτὸς τῶν ἄκρων χειρῶν, καὶ αὐτὸ διὰ κοινωνίαν, οὐκ ἔμε μοι ἦψατο ὕδατος, οὐ ποῦς, οὐδ' ἄλλο τι τῶν μελῶν, καίπερ διασφόρος ληφθεῖσθαι ἀβρωστικαῖς, καὶ ὑπὸ τῶν ἱατρῶν ἀναγκαζομένης λουτρῷ χρῆσασθαι, οὐκ ἠνεσχόμην ἀποδοῦναι τῇ σαρκὶ τὸ ἔθος· οὐκ ἐπὶ κλίνης ἐκαθεύδησα, οὐ λεκτικῇ ὄδευσά ποῦ.

Αὕτη λογιστάτη γέγονεν, ἡ καὶ τὸν θεῖον λόγον φιλήσασα τὰς νύκτας εἰς ἡμέρας ἀνέστρεψεν θαυμάως ἐλαίῳ ταύτας καταλάμπουσα, πᾶν σύγγραμμα τῶν ἀρχαίων ὀκομηματιστῶν διελθοῦσα· ἐν οἷς Ὀριγένους μυριάδας τριακοσίας, Γρηγορίου καὶ Πιερίου καὶ Στεφάνου, καὶ Βασιλείου, καὶ ἐτέρων τινῶν σπουδαιοτάτων μυριάδας εἴκοσι πέντε· οὐκ ἀπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν παρελθοῦσα ταῦτα, ἀλλὰ πεπονημένως, ἕκαστον βιβλίον ἑβδομον ἢ ὄγδοον διελθοῦσα. Αἰὶ καὶ ἠδυνήθη ψευδωνύμου γνώσεως ἐλευθερωθεῖσα πτερωθῆναι πρῶτον τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, εἶτα καὶ τῇ δυνάμει τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος, ἐλπίσι χρησταῖς ἑαυτὴν ὄρνιν ἐργασαμένη πνευματικῇ, καὶ διαπεράσασα τὸν τοῦτου τοῦ βίου ζῆλον ἀνέπη πρὸς τὸν Χριστὸν, τὰς ἀθανάτους ἀμοιβὰς παρ' αὐτοῦ ἀποληφομένη.

ΚΕΦΑΛΑ. ΡΜΔ΄.

Περὶ Ὀλυμπιάδος.

Ταύτης κατ' ἔγνω βαίνουσα καὶ κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν τῆς ἐνθέου πνευματικῆς πολιτείας ἡ σεμνοκρεπιστάτη Ὀλυμπιάς, καὶ ζηλωτικωτάτη τῆς εἰς οὐρανῶν φερούσης ὁδοῦ, ἐν πᾶσιν ἀκολουθήσασα τῇ γνώμῃ τῶν θεῶν Γραφῶν, θυγάτηρ γεγονυῖα τὸ κατὰ σάρκα Σελεύκου τοῦ ἀπὸ κομήτων, ἀληθινὸν δὲ τέκνον Θεοῦ κατὰ Πνεῦμα, ἐκγόνη δὲ Ἀβλαβίου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων, νόμφη δὲ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας Νεβριδίου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων πόλεως Κωνσταντινίου· αὕτη δὲ τῇ ἀληθείᾳ γυνὴ οὐδενός. Λέγεται γὰρ ἀμίαντος κακομηθῆναι παρθένος σύμβιος γεγονυῖα τοῦ θεοῦ

nuntiarunt. Pater autem veritus ne condemnaretur aut calumniator, cum non adhiberet fidem dictis, silet duos dies. Rursus autem misera, se invicem excipientibus acerbis afflictabatur doloribus, cum non posset deinceps vel vivere vel mori. Cumque id effugit, oritur dies octavus, et rursus nonns, gravissimis perpetuarum vertiginum tenebris eam offuscantes. Cum ergo ejus magnus ejulatus non ferret conventus, hæc cursim festinantes renuntiant episcopo, jam esse nonum diem ex quo illa confitetur se accusasse lectorem, nec posse parere, quod ipsum sit calumniata. Episcopus autem cum hæc audisset a virginibus, ad lectorem mittit duos diaconos, et omnia significans, et ut pro ipsa oraret, ut misera mulier liberaretur ab iis necessitatibus. Egregius autem adolescens neque eis dedit responsum, nec aperuit ostium; sed a quo die ingressus est in cellam, non exiit, implens consuetam regulam jejunii, et Deo preces fundens. Flexus autem pater, et filia summisertus, veniens ad episcopum, eum valde rogavit ut pro ea orationes fierent in ecclesia. Et cum pro ea preces fusæ essent ab omnibus ad Dominum, ne sic quidem misera liberata est a necessitate. Ejus enim qui per calumniam fuerat accusatus, orationes Dominum monentes, arcebant, ne eorum preces admitterentur. His sic gestis, surgens episcopus ivit ad cellam in qua erat lector: et cum pulsasset ostium, volebat is aperire. Cum diu autem foris fuisset episcopus, ille autem intus, jubet episcopus tolli ostium. Et ingressi invenerunt adolescentem in oratione perseverantem, et humi procumbentem. Quem multum rogans episcopus, ei dicit: Frater Eustathi lector, in apertum prolata calumnia Dei providentia, et exauditis tuis orationibus, miserere ejus quæ in te peccavit, quæ tormentorum flagellis fuit excruciat. Miserere deinceps miseræ, et surgens solve quod ligasti, precibus enim tuis hæc patitur, et dic Domino ut eam liberet a partu ventris. Cum autem inclytus lector intense oraret simul cum episcopo, statim misera liberata est a necessitate, enixa infantem; rogans omnes ut ei remitteretur iniquitas ipsius justis intercessionibus: et illum egregium virum habuerunt omnes deinceps loco martyris. Nam cum se deinceps liberasset ab omni sollicitudine, pervenit ad summum vitæ quæ ex virtute agitur, adeo ut is sit dignus habitus spiritali gratia. Hæc autem scripsimus, ne quis calumniatus illaqueetur his inimici retribus, et incidat in dolores carnis intolerabiles, sicut hæc prius scripta est falsa accusatrix; postquam autem a dolore fuerit liberatus, tradatur æternis intolerabilibus tormentis, et quæ nunquam desinent. Deum enim ad iram provocat is qui calumniatur: qui autem per calumniam accusatur, idque fert pio et æquo animo, et ejus in apertum probationem permittit precibus, exspectans justum Dei iudicium, sicut hic a Christo coronatus; is et, quod ejus sileri potest, laudatur, et in honore habetur, et æternam coronam consequitur. Discamus ergo diligenter quam sint insuperabiles vires oratio-

nis, quæ et fideles confirmat, et peccatorum misereatur, et fleat ac movet omnium creatorem, et eos coronat qui se ex virtute recte gerunt, et eis qui in ea perseverant, largitur regnum celorum.

CAPUT CXLII.

Vita sanctæ Silvanie (205).

Illo tempore conigit ut nos simul navigaremus ab Ælia in Ægyptum, deducentes beatam Silvaniam virginem, sororem autem Ruffini, qui fuit ex præfectis.

CAPUT CXLIII.

De Jubino (206).

Inter quos erat etiam nobiscum Jubinus, tunc quidam diaconus, nunc autem episcopus ecclesie Ascalonis, vir pius et eruditus. Cum autem vehementissimus nos æstus invasisset, et pervenissemus Pelusium, accidit ut Jubinus, accepta pelvi, pedes et manus palmas lavaret aqua frigidissima, et postquam lavisset, super pelliculam humi stratum requiesceret. Cum autem illa id advertisset, ut mater sapiens germani filii, ejus increpavit molliem, dicens: Qui in animum inducis, illam agens ætatem, vivente adhuc tuo sanguine, neque adeo tuam fovere carunculam, non sentiens damna quæ ex eo oriuntur? Confide, confide: ecce ago annum ætatis sexagesimum, præter extrema manusum (207) meorum (et hæc propter communionem) non pes meus aquam tetigit, non vultus, neque ullum ex membris meis, etiamsi me variæ invaserint ægritudines; et cum a medicis cogerer uti balneo, non induxi in animum carni reddere debitum, non in lecto quiescens, non lectica usquam gestata ingrediens.

Hæc cum esset doctissima, doctrinam amore complexa, noctes uberi oleo a se illuminatas mutabat in dies, omnis antiquorum qui commentarios ediderunt scripta percurrens, Origenis tractatus centena millia versuum, Gregorii et Stephani, et Piorii (208), et Basilii, et quorundam aliorum præstantis virtutis virorum millia dacentia et quinquaginta non leviter, nec temere hæc percurrans, sed elaborato septies vel octies unumquemque librum perlegens, ut horum verborum gratia in altum erigeretur, spe bona se ipsam avem efficiens spiritalem, et ad Christum evolans, immortales ab ipso acceptura remunerationes.

CAPUT CXLIV.

De Olympiade (209).

Ejus vestigia est secuta, et omnem virtutem divinæ vitæ spiritalis, in primis veneranda et honeste Olympiade, et quæ viæ quæ fert in cælum summo zelo tenebatur, divinarum Scripturarum sententiam secuta in omnibus. Fuit autem secundum carnem filia Seleuci (210) ex comitibus; vera autem Dei filia secundum spiritum; neptis autem Ablavii qui erat ex præfectis, aliquot autem dies sponsa (211) Nebraidii, qui fuit ex præfectis urbis Constantinopolis; ipsa autem revera fuit uxor nullius. Dicitur autem domuisse virgo incorrupta, effecta divini verbi convetrix, conjux autem totius veræ humilitatis, communicans et ministrans omnibus egentibus. Ipsa cum

omnes illas infinitas et immensas dispersisset divitias, absolute et indiscriminatim opera ferebat omnibus. Non enim urbs, non res, non solitudo, mansit expertus largitionum hujus inclytæ virginis: sed et ecclesiis suppeditavit ad donaria deputata sacrificio, et monasteriis, et cœnobiis, et xenotrophiis, et custodiis, et relegatis; et, ut semel dicam, in omnem orbem terræ dispersit elemosynas. Hæc beata processit usque ad extremum terminum humilitatis, ultra quem nihil possit inveniri amplius. Vita sine ulla inani gloria, species nequaquam ficta, sinceri mores, facies non luctata, corpus florens, mens non gloriosa, animus ab arrogantia alienus, cor minime turbulentum, somni expertus vigilia, spiritus non curiosus, charitas immensa, quæ comprehendendi non potest communicatio, vilis et contempta vestis, infinita continentia, recta cogitatio, in Deum spes æterna, cum elemosyna quæ non potest narrari, ornamentum omnium humilium, cui multæ sunt accensæ tentationes ex operatione ejus qui est sua sponte malus et omnis boni expertus, nempe dæmonis: quæ pro veritate non parva adiit certamina, quæ et diu affatim vixit in immensis lacrymis, omni humanæ naturæ subjecta propter Dominum; cum omni pietate sanctis subdita episcopis, venerans presbyteratum, honorans clerum, reverens exercitationem, suscipiens virginitatem, operi ferens viduitati, curam gerens orbitatis, protegens senectutem, ægrotos invivens, peccatorum miserens, errantes in viam deducens, in omnes utens misericordia, profuse autem in pauperes, multisque infidelium in catechesi institutis uxoribus, etiam ad victum eis ferens auxilium, semper memorabile nomen benignitatis reliquit per totam vitam. A servitute in libertatem innumerabilius servorum restituens examina, reddidit eos honore æquales suæ nobilitati, vel potius (si vera dicere oporteat) facti sunt hujus sanctæ habitu nobiliores. Neque enim ejus indumentis inveniri potuit quidquam villius; nam iis etiam qui sunt paucis valde obœiti indigna erant hujus sanctæ tegumenta. Tanta autem erat ejus mansuetudo, ut etiam longe superaret simplicitatem ipsorum puerorum. Nulla vituperatione a vicino quidem unquam inventa est apud hæc quæ Christum gestabat; sed omnis ejus vita non vitalis, erat in compunctione et frequenti profusio lacrymarum; et potius videre licebat fontem tate sua deflere fluentem, quam hujus non sublimibus et Christum semper videntibus oculis lacrymas delicere. Et quid in his immoror? Quo enim magis meus versabitur animus in duræ instar saxi animæ narrandis certaminibus et virtutibus, eo magis inveniantur verba a factis remotiora. Nec me existimet aliquis hæc splendide et magnifice colligere de hac vel maxime impatiibili, et perquirere reliquias castissimæ Olympiadis, quæ tota fuit pretiosum vas sancti Spiritus; sed qui his oculis viderim hujus beatæ vitam et angelicam institutionem, ut qui fuerim spiritualis hujus germanus amicus, et ejus cognatis familiarissimus, adeo ut multæ ejus pecunie sint a me ex ejus

A sententia distribetæ. Hæc ergo non amplius de cætero quæ sunt carnis sapiens, subjecta principatibus, obediens potestatibus, venerans presbyteratum, honorans universum clerum, confessione quoque digna est habita pro veritate, importunarum recusationum multis acceptis procellis. Cujus vitam inter confessores referunt, quicunque pii habitant Constantinopolim, ut quæ proxime matrem periclitata sit in iis quæ sunt ex Deo certaminibus; et in his mortua beatam accepit gloriam, et in infinito sæculo coronata pompam agit, nulli interitui obnoxias cum sanctis et sibi similibus in sempiternum mansiones habitans, et honorum operum a Christo Domino cum fiducia accipiens remunerationem.

CAPUT CXLV.

De Candida.

B Post hæc æquali quoque modo in Domino vivens, beata Candida, Trajani uxor magistri militum, cum et ad summam pervenisset honestatem, et rationi convenienter ornasset ecclesias, et venerata esset episcopos pro dignitate Christi sacramentorum, et omnem Christi clerum aperte honorasset, et suam filiam iustitias in sorte virginitatis, eam præmisit ad Christum, donum suorum viscerum: postea autem ipsa quoque, temperantia et castitate et pecuniæ dispersionibus filiam suam est consecuta. Hanc ego vidi egregiam mulierem tota nocte laborantem et mentem, et propriis manibus facientem panem oblationis, ad vires corporis deprimendas, et dicentem: Cum non sufficiat jejuniæ, hæc ei do sociam laboriosam vigiliam, ut Esau dissolvam enervemque lasciviam. Ea ab iis quæ sunt sanguine prædita et animata omnino abstinuit; nisi quod sumebat pisces et oleum et olera, idque solum in die festo: omni autem alio tempore contenta erat oxycrato (212) et pane arido. In hac vitæ asperitate, cum beata requie obdormiisset hæc mulier inclyta, nunc fruitur bonis æternis, quæ sunt parata iis qui dilexerunt vitam quæ ex virtute agitur.

CAPUT CXLVI.

De Gelasia (215).

Consequenter zelo hujus bonæ femine, veritatis viam ingressa est, pie trahens jugum virginitatis, in primis veneranda Gelasia, cujusdam tribuni filia. Hæc optimæ hæc fertur virtus, quod sol nunquam occidit super ejus dolorem, non adversus servum, non adversus ancillam, non adversus aliquem alium. Hæc beata cum effugisset viam eorum qui sunt acceptæ injuriæ memores, quæ fert ad mortem æternam, evasit hunc malum diaboli stimulum, nempe odii et malevolentia; et cum desideraret æternam peccatorum remissionem, remisit parva delicta, ut ipsa quoque inveniret majorum remissionem.

CAPUT CXLVII.

De Juliana (214).

Quædam nomine Juliana, virgo in Cæsarea Cappadocia, dicta est esse et doctissima et fidelissima, quæ Origenem scriptorem fugientem gentiliū insurrectionem excepit, eum duos annos occultans, suis

λόγου, σύνεουσι δὲ πάσης ἀληθοῦς· ταπεινοφροσύνης· κοινωνῶν δὲ καὶ διάκονος πάντων τῶν δεομένων. Αὕτη πάντα τὸν ἀπειρον ἐκείνον καὶ ἀμέτρητον πλοῦτον διασκορπίσασα, πᾶσιν ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως ἐπήρκεσεν. Οὐτε γὰρ πόλις, οὐ χώρα, οὐκ ἔρημος, οὐ νῆσος, οὐκ ἔσχατιὰ ἀμοιρος ἔμεινεν τῶν τῆς ἐπιδόσεως τῆς αἰδιμίου· ἀλλ' ἐπήρκεσεν καὶ ἐκκλησιαί· εἰς ἀναθέματα ἱερουργικά, καὶ μοναστηρίους, καὶ κοινοβίους, καὶ πτωχοτροφείους, καὶ φυλακαίς, καὶ τοῖς ἐν ἐξορίαι, καὶ πᾶσιν ἀπλῶς τὴν οἰκουμένην καταστέρησασα ταῖς ἐλεημοσύναις. Αὕτη ἡ μακαρία εἰς τὸν ἀκρότατον ὄρον ἐξεπέθησεν τῆς ταπεινοφροσύνης, εἰς ὃν οὐκ ἦν ἐφευρεθῆναι τι πλεόν· ἀκρονόδοξος βίος, ἀσημάτιστος εἶδος· ἀπλαστον ἦθος· ἀκαλλώπιστος· ὄψις· ἀῦλον σῶμα· ἀπέρπερος νοῦς· ἀτυφος γνώμη· ἀτάρακτος καρδία· ἀῦπνος ἀγρυπνία· ἀπερίεργον πνεῦμα· ἀμέτρητος ἀγάπη· ἀκατάληπτος κοινωνία· εὐκαταφρόνητος· ἐσθῆς· ἐγκράτεια ἀμετρος· εὐθύτης διανοίας εἰς Θεόν· ἐλπιδες ἀέννοι· ἐλεημοσύνη ἀνεκδιήγητοι· πάντων ταπεινῶν ἐγκαλλώπισμα· πολλοὺς πειρασμοὺς ἐξαντήσασα ἐξ ἐνεργείας τοῦ θελοκάκου καὶ ἀπειροκάλου. Οὐ μικροῦς ἀγῶνας ἀγωνισαμένη ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ· ἀμέτροις δακρυοῖς νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀνεנדῶς συμβιώσασα· ὑποπαττομένη πάση φύσει ἀνθρωπίνῃ διὰ τὸν Κύριον· μετὰ πάσης εὐλαθείας ὑποκλινομένη τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἁγίοις· σέβουσα τὸν προσηγορευμένον· τιμῶσα τὸν κληρον. Αἰδομένη τὴν ἀσκησιν· ἀποδοχομένη παρθενίαν· χηρεῖα ἐπαρκοῦσα· ὄρφανίαν ἀνατρεφομένη· γήρω· ὑπερασπίζουσα· ἀσθενοῦντας ἐπισκεπτομένη· ἀμαρτωλοῖς συμπενθοῦσα· πεπλανημένους ὀδηγοῦσα· τοὺς πάντας ἐλεοῦσα· τοὺς πενομένους ἀφειδῶς οἰκτείρουσα· πολλὰς τε τῶν ἀπίστων κατηχῆσασα γυναῖκας, καὶ τὰ πρὸς τὴν ζωὴν ἐπικουρήσασα, ἀείμνηστον χρηστότητος ἔνομα διὰ παντός τοῦ βίου κατηλέησεν. Ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν τῶν οἰκετῶν μυρίων ἔσμον ἀνακαλεσαμένη, ἰσοτίμος τῆς ἰδίας εὐγενείας ἀπέφηνεν· μᾶλλον δὲ εἰ χρῆ τάληθῆς εἰπεῖν, καὶ εὐγενέστεροι πῶ σῆματι τῆς ἁγίας ταύτης ἐδείκνυντο. Οὐδὲ γὰρ εὐτελέστερόν τι τῶν ἐνδυμάτων ταύτης εὐρεθῆναι ἔδυνάτο. Τῶν γὰρ πάντων ῥακοθυοῦντων ἀνάξια ἦν τὰ τῆς ὀσίας ταύτης σκεπάσματα. Τοιαύτη δὲ παρ' αὐτῆς ἠπιότης ἐτρέφετο, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν παιδίων ὑπερακοντίζουσα τὸ ἀφέλεις. Ψόγος οὐδεὶς οὐδέποτε οὐδὲ τῶν πέλας παρὰ τῆ ῥησοφόρῳ ταύτῃ ἠδύρασκετο· ἀλλὰ πᾶς ὁ ταύτης ἀβιωτός βίος ἐν κατανύξει καὶ συχνῇ δακρῶν ὑπήρχεν ῥοῆ· καὶ ἦν ἰδεῖν μᾶλλον πηγὴν τὰ ἐαυτῆς νάματα ἐπιλείπουσαν ἐν τοῖς καύμασιν, ἢ τοὺς ἀμετρωρίστους ταύτης, καὶ αἰετὸν Χριστὸν ὀρώντα· ὀφθαλμοῦς διαλειπᾶναι δακρῶν ποτέ. Καὶ τὴν μέλλω· ἕσον γὰρ ἂν παρέξω τῆ ἐμῆ διανοίᾳ σχολῆν τοὺς ταύτης ἄθλους τῆς πεπετρωμένης ψυχῆς καὶ ἀρετὰς διηγουμένους, πολὺ κατόπιν οἱ λόγοι τῶν ἔργων εὐρεθῆσονται. Καὶ ἡ τις νομίσῃ μὲ κεκομψευμένω λέγειν τὰ περὶ τῆς ἀπαθεστάτης ταύτης, καὶ λοιπὸν ὅλης τοῦ ἁγίου Πνεύματος τιμίου σκεύους Ὀλυμπιάδος τῆς σεμνοτάτης· ἀλλ' αὐτὴν γεγεννημένην καὶ θεωροῦντα τὸν τῆς μακαρίας ταύτης βίον καὶ ἀγγελικὴν πολιτείαν, ὡς ἄτε πνευματικὴν γνήσιον φίλον καὶ συγγενῶν οἰκειότατον· ὡς

PATROL. GR. XXXIV.

καὶ πολλὰ κατὰ γνώμην τῶν ταύτης διανεμηθῆναι. Χρημάτων αὐτῆ τοῖνον ἢ μηκέτι λοιπὸν τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσα, ὑποπαττομένη ἀρχαῖς, ὑπέκουσα ἐξουσίαις, ὑποκατακλινομένη ἐπισκόποις· σεμνολογοῦσα τὸν προσηγορευμένον, τιμῶσα τὸν κληρον ἅπαντα, καὶ ὁμολογίας κατηξιώθη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, πολλὰς δεξαμένη νιφάδας ἀκαίρων κατηγοριῶν. Ἦς τὸν βίον ἐν ὁμολογητρίαις κρίνουσιν, ὅσοι τῶν εὐσεβῶν τὴν Κωνσταντινούπολιν οἰκοῦσιν· ἦτις τὰ θανάτου ἐκινδύνευσεν τοῖς κατὰ Θεὸν ἀγῶσιν· καὶ ἐν τούτοις τελευτήσασα, τὸ μακάριον ἤρατο κλέος ἐν τῷ ἀπεράντῳ αἰῶνι στεφανηφοροῦσα καὶ χορεύουσα, τὰς ἀκτράτους μονὰς μετὰ θείων ψυχῶν καὶ ὁμοίων ἐαυτῇ εἰς αἰετὸν κατοικοῦσα, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων παρὰ τοῦ Δεσπότη Θεοῦ μετὰ παρῆρησίας τὰς ἀμοιβὰς· ἀπαιτοῦσα.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΕ'.

Περὶ Καρδίδιας.

Ταύτης κατόπιν καὶ ἰσοτρόπως καὶ ἀξίως τοῦ Κυρίου βιώσασα ἡ μακαρία Κανόδιδα, ἡ Τραϊανῶν θυγάτηρ τοῦ στρατηλάτου, καὶ εἰς ἄκρον σεμνότητος ἐλάσασα, ἐκκλησία· τε κατὰ λόγον κοσμήσασα, καὶ ἐπισκόπου· ἀξίως τῶν τοῦ Χριστοῦ μουστηρίων σεβασθεῖσα, καὶ πάντα τὸν τοῦ Χριστοῦ κληρον καταλλήλως τιμήσασα, καὶ τὴν ἰδίαν θυγατέρα κατηχῆσασα, εἰς τὸν τῆς παρθενίας κληρον προέπεμψε ταύτην πρὸς τὸν Χριστὸν δῶρον, τῶν αὐτῆς λαγόνων· εἰς ὕστερον δὲ καὶ αὐτῆ σωφροσύνην τε, καὶ ἀγείρα, καὶ τοῖς τῶν χρημάτων σκορπισμοῖς ἐπακολουθήσασα τῇ ἐαυτῆς θυγατρὶ. Ταύτην τὴν γενναίαν οἶδα ἐγὼ διὰ πάσης τῆς νυκτὸς κοιπιῶσαν, καὶ ἀλήθουσαν ταῖς ἰδίαις χερσίν, ποιούσαν τὸν ἄρτον τῆς προσκομιδῆς ἐπὶ καθαιρέσει τῆς τοῦ σώματος δυναστείας, διηγουμένην ὅτι τῆς νηστείας μὴ ἐπαρκοῦσης, σύμμαχον δίδωμι ταύτῃ καὶ τὴν ἐπίμοχθον ἀγρυπνίαν, ἵνα καταλύσῃ τὸ φρούραγμα τοῦ Ἰησοῦ. Αὕτη ἐναίμων μὲν καὶ ἐμψύχων εἰς ἄκρον ἀπέσχετο, πλην ἰχθύος καὶ ἔλαιου καὶ λαχάνων ἐλάμβανεν· καὶ ταῦτα ἐν ἑορτῇ μόνον. Τὸν δὲ ἄλλον ἅπαντα χρόνον διατελοῦσα, ἄεσκράματι καὶ ἄρτιν ξηρῶ ἀρξομένη ἐν ἐαυτῇ, τὴν μακαρίαν ἀνάπαυσιν ἡ αἰδιμὸς κοιμηθεῖσα τῇ σκληραγωγίᾳ, νῦν ἀπολαύει τῶν αἰώνων ἀγαθῶν τῶν ἡτοιμασμένων τοῖς τὸν ἐνάρετον βίον ἡγαπηκόσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΖ'.

Περὶ Γελασίας.

Ταύτης τῆς ἐναρέτου κατὰ ζῆλον ὠδεύσεν τὴν τῆς ἀθανασίας ὁδὸν εὐσεβῶς ἐλκύσασα τὸν τῆς παρθενίας ζυγὸν ἢ σεμνοτάτη Γελασία, θυγάτηρ τριβούνου τινός. Ταύτης τῆς ἀρίστης ἀρετῆς αὕτη φέρεται, ὅτι ἥλιος οὐδέποτε ἐπέδου ἐπὶ λύπῃ ταύτης, οὐ κατὰ οἰκέτου, οὐ κατὰ θεραπευτοῦ, οὐ κατὰ τινος ἑτέρου. Ἀποφυγοῦσα γοῦν αὐτῆ ἡ μακαρία τὴν τῶν μνησικίκων ὁδὸν, τὴν εἰς θάνατον αἰώνιον φέρουσαν, τῆς εἰς αἰδίων ζωὴν φερούσης ἐπελάβετο.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΖ'.

Περὶ Ἰουλιανῆς.

Ἰουλιανῆς πάλιν ὀνόματι παρθένου· ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας λογιωτάτη καὶ πιστοτάτη ἐλέγετο εἶναι· ἦτις Ὀριγένῃ τὸν συγγραφεῖα φεύγοντα τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων ἐδέξατο, ἐπὶ δύο ἔτη κα-

τακρῦπτουσα οικείως ἀναλώμασιν, καὶ τῆ δι' ἑαυτῆς ὑπερσία ἀναπαύουσα τὸν ἄνδρα. Ἐύρον δὲ ταῦτα ἐγὼ γεγραμμένα ἐν παλαιοτάτῳ βιβλίῳ στιχηρῶ, ὅπερ ἐγγεγραπτο χειρὶ Ὀριγένους. Τοῦτο τὸ βιβλίον εὐρον ἐγὼ παρὰ Ἰουλιανῆ παρθένου ἐν Καισαρείᾳ, κρυπτόμενος ἀγῶ παρ' αὐτῆ. Ἦτις ἔλεγεν, παρ' αὐτοῦ Συμμάχου τοῦ ἑρμηνέως τῶν Ἰουδαίων αὐτὸ εἰληφέναι.

Ὁὐ παρέργως δὲ θέλεινα καὶ ταύτας τὰς ἀρετὰς τούτων τῶν αἰοιδίμων γυναικῶν· ἀλλ' ἵνα μάθωμεν ὅτι πολυτρώπως ἔστι κερδαίνειν, ἐὰν θέλωμεν, ἐκ διαφόρων προφάσεων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΗ'.

Διήγησις Ἰππολύτου τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων.

Ἐν ἄλλῳ βιβλιδαρίῳ ἐπιγεγραμμένῳ Ἰππολύτου τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων, εὖρον διήγημα τοιοῦτον·

Εὐγενεστάτη τις καὶ ὠραιότατη παρθένος ὑπήρχεν ἐν τῇ Κορίνθῳ πόλει, ἀσκουμένη εἰς τὸν ἐνάρετον βίον. Ταύτην κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διέβαλον τῷ τότε δικάζοντι· Ἕλληνη ὄντι ἐπὶ τοῦ καιροῦ τῶν δικωτῶν, ὡς βλασφημοῦσαν καὶ τοὺς καιροῦς, καὶ τοὺς βασιλεῖς, καὶ τὰ εἰδῶλα. Προέτινον δὲ τὸ ταύτης κάλλος, οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα κάπηλοι, γυναικομανοῦντι τῷ ἀθέῳ τῶν δικαστῶν. Ὁ δὲ ἡδέως ἐδέξατο τὴν διαβολὴν τοῖς ἱππικοῖς ὠτίοις, καὶ τοῖς θηλυμανέσι λογισμοῖς. Προσαχθείσης δὲ ταύτης τῷ μαιφόνῳ πολὺ πλεόν τῆ ἀσωτίας ἐκμέμνηεν. Ὡς δὲ πᾶσαν μηχανήν κατ' αὐτῆς κινήσας ὁ βέβηλος τὴν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον πείσαι οὐκ ἠδυνήθη, διαφόροις αἰκίαις ταύτην τὴν γενναίαν ὑπέβαλεν. Ὡς δὲ καὶ ἐν τούτοις ἀπέτυχεν, μὴ ἰσχύσας αὐτὴν ἀποστήσαι τῆς ὁμολογίας τῆς τοῦ Χριστοῦ, ἀπομανεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ ἀνήμερος, ὅτε τιμωρίᾳ τοιαύτῃ αὐτὴν παρέδωκεν· στήσας τῆς σώφρονος αἰετῆς πορνείον, ἐνετείλατο τῷ ταύτας νέμοντι, λέγων· Δέξαι ταύτην, καὶ ἡμερησίᾳ μοι ἐξ αὐτῆ, τρία νομίσματα ἀποκόμιζε. Ὁ δὲ εἰσπραττόμενος τὸν ἐκ τῆς αἰσχροπραγίας χρυσὸν, ἐκδοτὸν αὐτὴν ἔσθησεν τοῖς βουλομένοις ἐν τῷ τοῦ μίσους ἐργαστηρίῳ. Ὡς οὖν ἐγένωσαν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα γυναικοιέρακες, παρήδρουον τῷ παρανόμῳ ἐργαστηρίῳ, διδόντες τὸν τῆς ἀτίμου ἐργασίας μισθόν, καὶ βουλόμενοι ταύτῃ πρὸς φθορὰν ὁμιλεῖν. Ἡ δὲ σεμνοτάτη αὐτῆ, καὶ τοὺς λόγους πρὸς ἀπάτην ἐκκλίνουσα, ἐκλιπαροῦσα αὐτοὺς παρεκάλει, λέγουσα, ὅτι Ἐλκος ἔχω τι εἰς κεκρυμμένον τόπον, ὅπερ ἐσχάτως ἔδει· καὶ δέδοικα μὴ εἰς μίσός μου ἔλθητε τῷ ἀποτροπαίῳ τοῦ ἔλκους. Ἐνδοτε οὖν μοι ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ἔξουσιν μοι ἔχετε καὶ δωρεάν με ἔχειν. Τούτοις δὲ τοῖς λόγοις ἡ μακαρία πείσασα τοὺς ἀπώτους τέως ἀπέπεμψεν. Ἐμμελεστάταις δὲ δεήσας τὸν Θεὸν δυσωπήσασα, καὶ κατανευγμέναις ἰκεσίαις τοῦτον εἰς εὐσπλαγγίαν κατέκομψεν. Προσεσχικῶς τοίνυν ὁ Θεὸς ὁ τὰς ἐννοίας εἰδὼς, πῶς ἐκ καρδίας ἡ σώφρων τῆς ἀγνείας ἐκῆδετο, ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις φρονήσας ὁ φύλαξ τῆς πάντων ἀνθρώπων σωτηρίας τοῖόνδε τι.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΘ'.

Περὶ Μαγνητιανοῦ τιμος.

Νεανίσκος τις Μαγνητιανὸς, ὠρατὸς τῷ εἶδει, εὐσεβῆς τῇ γνώμῃ, ᾧ ἐντέθεικεν ὁ Θεὸς ζῆλον πνευματικὸν πυριφλεγῆ, ὡς καὶ θανάτου καταφρονῆσαι. Καὶ ἀπελθὼν τῷ σῆματι τῆς ἀκολασίας εἰσέρχεται βαθεῖαν ἑσπέραν πρὸς τὸν τρέφοντα ταύτας, καὶ δίδωσιν αὐτῷ πέντε νομίσματα, καὶ λέγει αὐτῷ·

Συγχώρησόν μοι μείναι ταύτην τὴν νύκτα μετὰ ταύτης τῆς κόρης. Εἰσελθὼν οὖν μετ' αὐτῆς εἰς τὸν ἀπόκρυφον οἶκον, λέγει αὐτῇ· Ἀνάστα, σῶσον σεαυτήν. Καὶ ἐκδύσας αὐτὴν τὰ ἱμάτια, καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἐσθῆτι μεταμφιάσας αὐτὴν, τοῖς τε χαμῖσις, καὶ τῇ χλαμῦδι, καὶ τοῖς ἀνδρείοις πᾶσιν, λέγει αὐτῇ, τῷ ἄκρῳ τῆς χλαμύδος περικαλυφάμενη ἐξέλθε. Καὶ οὕτως ποιήσασα, καὶ ὄλην ἑαυτὴν σφραγίσασα τῷ μυστηρίῳ τοῦ σταυροῦ ἐξεληθῶσα ἄφθορος τοῦ τόπου ἐκεῖνου, καὶ ἀμίαντος, παντελῶς διατέσωσται τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ τοῦ νεανίσκου αἰτίᾳ, τοῦ τῷ ἰδίῳ αἵματι ταύτην τῆς ἀτίμου φθορᾶς ἀπαλλάξαντος. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἐγνώσθη τὸ δράμα· καὶ προσηχέθη ὁ Μαγνητιανὸς τῷ θηρωδεστάτῳ δικαστῇ. Ἀνακρίνας δὲ τὴν γενναίον ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ ὁ ἀνήμερος, καὶ πάντα μαθὼν, θηρίοις τοῦτον παραβληθῆναι ἐκέλευσεν· ἵνα καὶ ἐν τούτῳ ὁ μισόκαλος δαίμων καταισχυθῆ. Νομίσας γὰρ τὸν ἀνδρείον, τῇ ἀθεμίτῳ τιμωρίᾳ περιβαλεῖν, διαπλοῦν μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ τοῦτον ἀπέφηνεν, καὶ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἀθανάτου ψυχῆς ἀθλήσαντα γενναίως, καὶ ὑπὲρ τῆς αἰοιδίμου ἐκείνης καὶ μακαρίας ἀθλητικῆς τοῖς πόνοις ἐγκατερῆσαντα. Διὸ καὶ διπλῆς τιμῆς παρὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν αἰοιδίμων καὶ μακαρίων στεφάνων παρὰ τῆς τούτου φιλανθρωπίας ἡξιώθη.

ΚΕΦΑΛ. ΡΝ'.

Περὶ Μαγνητινοῦ καὶ τῆς γυναικὸς τοῦ στυγελτικίου.

Ἐμνήσθη δὲ καὶ ἄλλης ἱστορίας, καὶ καλὸν τοῦτο μὴ παρελθεῖν. Λέγεται περὶ Μαγνητινοῦ τοῦ ἀντάρτου, ὅτι πολλαῖς γυναιξὶν ἐπεμίγνυτο Ἕλληνισιν, καὶ εἰς Χριστιανὰς ἐπέβριμεν, θέλων ἐπιμίγνυσθαι· καὶ ἦרון αὐταὶ ἀποθανεῖν, ἢ σωφροσύνην προδοῦναι. Ἐλθὼν οὖν ἐν μιᾷ πόλει, ἤρασθη τινὲς γυναικὸς συγχελητικοῦ ἀπὸ ἐπάρχων· καὶ φεβηθεὶς ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, εἶπεν αὐτῷ· Πέμψον, ἦρον αὐτῆ. Καὶ ἐλθόντες οἱ στρατιῶται ἐπ' αὐτὴν, εἶπεν αὐτοῖς ἡ γυνή· Ἐκδέξασθε μικρὸν ἕως κοσμησώμαι τὸν κόσμον ἐν ᾧ εἰθίσθη. Καὶ εἰσελθούσα εἰς τὸν κοτῶνα ἑαυτῆς, λαβοῦσα ξίφος, κατὰ τῶν σπλάγγων ἑαυτῆς ἐνέπηξεν. Ἀκουσάτωσαν αἱ παρθέναι, καὶ αἰσχυνέσασαν αἱ Χριστὸν ἐπαγγελλόμεναι ἔγειναι· Νυμφίον, καὶ ἐκ μικρᾶς φιληθονίας τοῦτον προδέσσει. Ἡμῖν δὲ δῶν ὁ Θεὸς ἐκάστῳ μέλει σῶσαι τὴν προθεσίαν· καὶ ἀγαλλόμεναι μετὰ τοῦ ἱεροφύλατου βασι· Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθη. Καὶ ἴδ' ὅδ' οὐκέτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. Γένοτο ἔτι ἡμᾶς καὶ τοῦτο νηφούσας λέγειν· Ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῶ μου, καὶ ὁ ἀδελφιδῶς μου ἐμοὶ. Ὅτε μὲν νυμφίος, ὅτε δὲ ἀδελφός, ἵνα μηδὲν σαρκικὸν νοῆται. Ἐὰν γὰρ ἀκούσης νύμφην καὶ νυμφίον, τὴν πνευματικὴν ἔνωσησιν τὴν πρὸς τὸν Πατέρα σημαίνει.

Εἴδομεν δὲ καὶ ἄλλους Πατέρας καὶ μοναχοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν Αἰγυπτὸν, πολλὰς δυνάμεις καὶ σημεῖα ἐπιτελοῦντας· ὧν διὰ τὸ πλῆθος οὐκ ἐμνημονεύομεν· ἀλλὰ ὀλίγα ἀντὶ πολλῶν διηγησάμεθα. Τί γὰρ ἂν τις εἴποι περὶ τῆς ἀνωτέρας Θεοδαίδος τῆς κατὰ Συθην, ἐν ἣ θαυμασιώτατοι ἄνδρες τυγχάνουσιν· καὶ πλῆθος μοναχῶν ἀπειρον; ὧν οὐκ ἂν τις πιστεύσειεν ταῖς πολιτείαις, ὑπὲρ ἀνθρωπίνην ζωὴν ὑπαρχούσας· οἱ καὶ νεκροὺς μέχρι τῆς σήμερον ἀνιστώσιν, καὶ τῶν ὑδάτων ἐπιβαίνουσιν ὡσπερ ὁ Πέτρος, καὶ πᾶν ὅτι ἂν ὁ Σωτὴρ διὰ τῶν ἀγίων ἀπο-

sumptibus et suo ministerio virum alens. Inveni autem hæc in antiquissimo libro scripto versibus, qui quidem scriptus erat manu Origenis. Hunc librum inveni ego apud Julianam virginem in Cæsarea, qui et ipse (215) apud eam occultatus eram. Dicebat autem se accepisse a Symmacho interprete Judæorum.

Non fuit autem alienum ab instituto opere, posuisse virtutes harum seminarum; sed ut sciamus, quod ex diversis occasionibus licet lucrari, si velimus.

CAPUT CXLVIII.

De femina (216) nobilissima quæ fuit semper virgo.

In alio libro antiquissimo, scripto ab Hippolyto, qui fuit familiaris apostolorum, inveni talem narrationem:

Fuit quædam nobilissima virgo et formosissima, quæ in vita ex virtute agenda exercebatur Corinthi. Hanc illo tempore detulerunt ad iudicem, qui erat gentilis in tempore persecutorum, ut quæ maledictis inesseret et tempora, et imperatores, et simulacra. Proponebant autem ejus pulchritudinem harum rerum cauponatores impio iudici, feminas insano amore depereunti; is vero, equinis auribus et feminas insane amantibus cogitationibus, accepit calumniam: ea autem producta ad hominem sceleratum, multo magis insana captus est intemperantia. Postquam autem omnibus adversus eam adhibitis machinis, huic Dei homini (*sic*) persuadere non potuit, variis tormentis subjecti fortem feminam. Postquam autem ne his quidem id quod volebat est assecutus, ut qui non posset eam abducere a Christi confessione, in eam insaniens crudelis, non tradit eam tormentorum cruciatibus, sed castam et temperantem feminam ponens in prostibulo, jussit ei qui eas possidebat, dicens: Hanc mihi cape et tres solidos ex ea ad me defer quotidie. Is autem aurum exigens ex turpi actione, eam tradidit volentibus in officina abominandi flagitii. Cum hæc ergo novissent qui tenebantur insano amore mulierum, assidebant sceleratæ exitii officinæ, mercedem dantes inonestæ operationis. Illa autem virgo honestissima et in primis veneranda, et verba ad deceptionem deflectens, suppliciter eis dicebat, rogans: Habeo ulcus in loco occulto, quod mirandum in modum male olet, et timeo ne vos mei odium capiat propter ulcus averrandum; concedite ergo mihi paucos dies, et tunc licebit vobis vel me habere gratis. His verbis persuasos intemperantes amandabat beata: assiduis autem precibus Deum placans, et compunctis supplicationibus eum inflexit ad misericordiam. Attendens ergo Deus qui novit cogitationes, quomodo casta pudicitie curam gerebat ex animo, in illis diebus pro salute omnium tale quid struxit.

CAPUT CXLIX.

De Magistrano (217).

Quidam adolescens Magistranus, specie formosus, mente pius, cui Deus zelum immisit spiritalem adeo ardentem, ut etiam mortem contemneret: is cum prætextu intemperantiæ eo accessisset, profundo

A vespere ingreditur ad eum qui illas alebat, et dat ei quinque solidos; et dicit ei: Concede mihi manere hac nocte cum hac puella. In locum ergo occultum cum ea ingressus, dicit ei: Surge, serva te ipsam. Et cum eam suis vestibus induisset, tunica, camisia (218), et chlamyde, et omnibus virilibus, dicit ei: Egredere, te summa chlamydis parte contegens. Quæ cum sic fecisset, et se totam signo crucis munisset, egressa ex illo loco omnino incorrupta et impolluta, servata est Christi gratia, et causa adolescentis qui eam suo sanguine liberavit a turpi vitio. Sequenti autem die res fuit cognita, et productus est Magistrianus ad sævissimum iudicem. Cum autem strenuum Christi athletam examinasset impius, et omnia didicisset, jussit eum obijci bestiis, ut etiam malis infestus dæmon in eo afficeretur ignominia. Nam cum existimasset virum fortem in nefarium injicere supplicium, eum effecit duplici [F. dupliciter] Christi martyrem, ut qui et pro sua anima præclare decertaverit, et pro illa beata in laboribus strenue perseveraverit. Quocirca duplici honore et duabus insignibus coronis dignus est habitus a Christi benignitate.

CAPUT CL.

De uxore (219) viri senatorii.

Memini autem alterius quoque historiæ, et bonum est eam non præterire. Dicitur de Magnentino inspectore, quod habuerat stupri consuetudinem cum multis gentilibus, et animum adjecerat ut rem etiam haberet cum Christianis; hæc autem malebant mori quam prodere pudicitiam. Cum ergo venisset in unam urbem, amavit quamdam uxorem viri senatorii ex præfectis. Timore autem affectus ejus maritus, dixit ei: Mitte, tolle eam. Cum autem venissent ad eam milites, dixit eis mulier: Expectate parumper donec mundum meum componam, cui sum assueta. Ingressa autem suum cubile, accepto ense, eum suis infixit visceribus. Audiant virgines et erubescant, quæ profitentur se Christum habere sponsum, et prava eum produunt libidine. Nobis autem det unicuique Deus servare virginitatem, et exsultantibus clamare cum psalmographo: Confige in timore tuo carnes meas: a iudiciis enim tuis timui (*Psal. cxviii*). Et: Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus (*Galat. ii*). Concedatur autem ut vos quoque dicatis sobriæ: Ego patrueli meo, et patruelis meus eat mihi, aliquando quidem sponsus, aliquando vero frater, ut nihil cogitetur carnale (*Cant. vi*). Si enim audieris sponsum et sponsam, significat spiritalem unionem cum patre.

Vidimus autem alios quoque Patres et monachos per totam Ægyptum, multas virtutes et signa facientes, quorum non meminimus propter multitudinem, sed pauca pro multis narravimus (*Ruff., l. ii, in epilo*). Quid enim dixerit aliquis de superiori Thebaide quæ est per Syenem, in qua sunt viri valde admirabiles, et multitudo monachorum infinita, quorum non crediderit aliquis vitæ instituta, ut quæ vitam humanam superant: qui etiam mortuos in hodiernam usque diem suscitant, et super aquas am-

bulani, sicut Petrus; et quidquid Servator per sanctos efficit apostolos, ea nunc quoque efficit. Sed quia magnum imminere periculum, si ultra Lyco transiremus, propter latronum irruptionem, non ausi sumus videre illos sanctos. Neque enim prædictos Patres vidimus sine periculo, neque sine labore aspeximus sacras has feminas: sed multa prius passi, et propemodum periclitati, vix assecuti sumus ut ea videremus. Septies enim in mortem incidimus; in octavo autem malum nos non attigit, cum Deus nos omnino servasset. Semel enim quinque dies et noctes ambulantes per solitudinem, fame et siti prope fuimus exanimati. Aliquando autem in acutas et asperas paludes incidentes, et pedes nostros perforantes, ut dolores essent intolerabiles, propemodum frigore enecti sumus. Tertio autem cæno ad lumbum usque inhæsimus, et non erat qui eriperet; et has beati David voces exclamavimus: Salvum me fac, Domine Deus, quoniam ingressæ sunt aquæ usque ad animam meam. Infixus sum in lutum profundum, et non est substantia (*Psal. lxxvii*); et, Serva me a luto, ut ne infigar. Quartum autem fuit aquæ multitudo quæ affluxit ex Nili incremento, cum quatuor dies per aquas ambulavimus: et in ostiis propemodum obruti. Tunc clamavimus, dicentes: Ne nos demergat tempestas aquæ, nec me devoret profundum (*Psal. lxxviii*). Quinto autem incidimus in latrones in littore maris, venientes in Diolcou: qui nos etiam eousque sunt persecuti, volentes comprehendere, donec nobis parvus relinqueretur spiritus, ut qui nos decies mille passus easent persecuti. Sexto autem, Nilum navigantes, propemodum eversi ac submersi sumus. Septimum fuit, quando in palude Mareotide, ubi charta nascitur, abjecti sumus in quandam parvam insulam desertam; et tres noctes et dies sub dio mansimus, magno frigore et imbribus nobis imminetibus, erat enim tempus Epiphaniarum. Octavum autem supervacaneum quidem est narrare, sed tamen est utile; nam cum nos per quemdam locum venissemus Nitreas, erat in ea regione quoddam magnum concavum, in quo multi remanserant crocodilli, cum aqua recessisset ex agris. Tribus ergo crocodillis in margine fossæ extensis, accessimus visuri belluas, putantes eas esse mortuas, illæ autem statim in nos irruerunt. Nobis autem magna voce Dominum nominantibus, Christe, adjuva nos, statim belluæ tanquam ab angelo averse, seipsas in aquam sunt jaculatæ. Nos autem Nitreas magno cursu contendimus, illam vocem Job meditantibus, ubi dicit: Septies ex necessitatibus liberabit te; in octavo autem te non attinget malum (*Job v*). Deo ergo agimus gratias qui nos ex tot liberavit periculis et nobis magna ostendit spectacula.

CAPUT CLI.

Vita fratris (220) qui cum eo versabatur.

Cum ergo pauca dixero de fratre, qui mecum versatur a juventute usque in hodiernum diem, hic deinceps finem imponam orationi. Eum ego cognovi longo tempore, cum comederet, omni gulæ affectione

caruisse, et itidem enim jejunaret, affectum non fuisse, ut qui, ut arbitror, vicisset affectionem, longe remotum ab avaritia, contentum semper presentibus, non se ornantem vestibus, contemptum gratias agentem, pro germanis amicis pericula adentem, dæmones expertum plus quam millies, adeo ut quodam die cum eo dæmon pactus sit, et dixerit: Pasciscere mecum te vel semel peccaturum, et quam mihi in hac vita dixeris, vel nobilem, vel divitem eam ad te adducam. Et rursus cum aliquando quatuordecim noctes cum eo depugnasset, ut mihi narravit, et noctu pede traxisset, ipsum est allocutus, dicens: Noli adorare Christum, et ad te non accedam. Is respondens, dixit: Propterea cum adoro, et innumerabilibus amplius partibus glorificabo, et sæpius orabo, quoniam ejus cultus te male habet. In centum et sex venit civitates, et in plurimis est etiam aliquo tempore versatus. Mulieris nullam habuit experientiam, ne in somnis quidem, nisi si se somniaret a dæmone fornicationis oppugnari. Ter eum novi cibus indigentem esculenta accepisse ab angelo. Quodam die cum in extrema solitudine ne micam quidem haberet, invenit in pelle ovina tres panes calidos paxamidios; aliquando rursus vinum et panem; aliquando rursus venit ad eum vox, dicens: Novi tibi deesse cibos; vade et accipe ab N. illo homine frumentum et oleum. Cum ergo venisset ad illum ad quem missus fuerat, is ipsi dixit: Tu es ille monachus? Tum ille: Ita, sum is quem dicis. Subjecit alter: Paterfamilias jussit quidem te accipere triginta modios frumenti, et duodecim sextarios olei. De eo potero gloriari ac prædicare qualis esset; quem novi sæpe esse lacrymatum propter eos qui ex necessitate laborabant inopia; præbebat ergo si quid habebat, suo corpore excepto. Novi etiam eum esse lacrymatum propter eum qui ceciderat in peccata, et eum qui ceciderat adduxisse lacrymis ad poenitentiam. Is mihi aliquando hoc narravit: Deum rogavi, ut neminem compungeret, maxime ex divitibus et improbis, ut mihi aliquid darent quod esset ad usum necessarium.

Mihi autem hoc sufficit, quod dignus sim habitus, qui horum omnium meminissen quæ scriptis mandavi. Non enim sine Dei numine hoc factum est, ut mens tua moveretur ut juberet me hunc librum scribere, scriptis, inquam, tradere vitam horum sanctorum et beatorum Patrum.

Tu autem, fidelissime Christi serve ac venerando Lause, et caput mihi amicissimum et maxime germanum, hunc librum libenter legens, magnam tuæ immortalis animæ præbebis utilitatem, in justorum resurrectione, inelytorum rectæ vitæ athletarum instituta, labores, et tantam tolerantiam, vitæque duriter actæ patientiam mente complectens. Quamobrem ea prompto et alacri animo sequere, bona et incorrupta spe nutritus, semper retro videns dies qui ante sunt breviores; et ora pro me, teipsum conservans alienum a reprehensione et custodiens integrum: qualem te novi et habui, a consulatu Tatiani usque in

στολών επετέλεσεν, ταῦτα καὶ νῦν διατελεῖ. Ἄλλ' ἅπειθ' ἐκινδύνους ἦν ἐν ἡμῖν μέγιστος, περαιτέρω τῆς Λυκῶ ἀνελθεῖν, διὰ τὴν τῶν ληστῶν ἔφοδον, οὐκ ἐτολήσαμεν τοὺς ἁγίους· ἐκείνους ἰδεῖν. Οὐδὲ γὰρ τοὺς πορῆθθέντας Πατέρας ἀκινδύνως ἴδομεν, οὐδ' ἀπόνως οὐδὲ ἀκηρῆι τὰς ἱερὰς ταύτας ἐωράκαμεν· ἀλλὰ πολλὰ προπαθόντες, καὶ μικροῦ δεῖν κινδυνεύσαντες, μόγις κατηξιώθημεν ταῦτα θεάσασθαι. Ἐβδομον γὰρ θανάτῳ περιεπέσαμεν, ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ οὐχ ἦφατο ἡμῶν κακόν, τοῦ Θεοῦ πάντοτε ἡμᾶς διασώσαντος. Ἄπαξ μὲν γὰρ λιμῶ καὶ δίψει πέντε νυχθήμερα διὰ τῆς ἐρήμου περιπατήσαντες, μικροῦ δεῖν ἐλιποψυχήσαμεν. Ἄλλοτε δὲ ὀξέσι καὶ παχέσιν ἐλεσιν ἐμπασόντες, καὶ τοὺς πόδας ἑαυτῶν διατρήσαντες, ὡς ἀνυποίτους γενέσθαι τὰς ἀληθδόνας, μικροῦ δεῖν ἀπεψύξαμεν. Τρίτον δὲ, βορβόρους ἐνεπαγγημεν ἀχρις ὀσφύος, καὶ οὐκ ἦν ὁ ρυόμενος· καὶ τὰς τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ἀνεβοῶμεν φωνάς· *Σῶσόν με, ὁ Θεός, δεῖ ἐισήλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου· ἐνεπάγγην εἰς ἰλὸν βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπόστασις. Καὶ· Σῶσόν με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαγῶ.* Τέταρτον ἦν τὸ τῶν ὑδάτων πλῆθος ἐπιβρυλὲν ἐκ τῆς τοῦ Νεῖλου αὐξήσεως, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δι' ὑδάτων πορευόμενοι, καὶ ἐν τοῖς στομίῳ μικροῦ δεῖν κατακλυσθεῖσιν. Τότε ἔδοξεν λέγοντες· *Μὴ μὴ καταποντισάτω καταιγὶς ὕδατος μηδὲ καταπίτω με βυθός.* Πέμπτον δὲ, λησταῖς περιεπέσαμεν κατὰ τὴν θαλασσίαν ὄχθην ἐπὶ τὴν Διολκον ἀφικόμενοι· οἱ ἀχρι τοσοῦτου ἡμᾶς κατεδίωξαν καταλαβεῖν βουλόμενοι, ἀχρις ἂν τὴν πνοὴν ἡμῶν μικρὰν ὑπολειφθῆναι, ὡς ἐπὶ δέκα μίλια ἡμῶν διωχθέντων. Ἐκτον δὲ, τὸν Νεῖλον πλέοντες, μικρὸν κατεποντισθῆμεν καταστραφέντες. Ἐβδομον ἦν, ὅτε κατὰ τὴν Μαρωτίτιδα λίμνην ἐνθα ὁ χάρτης γεννᾶται, εἰς νησὸν τινα μικρὰν ἀπερρίφθημεν ἔρημον, καὶ τρία νυχθήμερα ὑπαίθριοι ἐμείναμεν, κρύους μεγάλου καὶ θερμῶν ἡμῖν ἐπιχειμένων· ἦν γὰρ ὁ καιρὸς τῶν Ἐπιφανίων. Ἐν δὲ τῷ ἔγδοῳ, περισσὸν μὲν ἔστι τὸ διήγημα, ἔμως ὠφέλιμον. Παριόντων γὰρ ἡμῶν διὰ τινος τόπου εἰς τὰς Νιτρίας, κοιλὰς τις ἦν κατὰ τὴν χώραν μεγάλη ὕδατος γέμουσα ἐν ἣ ἑναπομειναντες κροκοδείλιοι ἦσαν πολλοί, τοῦ ὕδατος ἐκ τῶν χωρῶν ὑποχωρήσαντος. Τριῶν οὖν κροκοδείλων ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ βόθρου ἐκτεταμένω, προσήειμεν ἡμεῖς ὑλόμενοι τὰ θηρία νομιῶντες αὐτὰ τεθνηκέναι· τὰ δὲ εὐθύς ἐφ' ἡμᾶς ὤρμησαν. Ἡμῶν δὲ μεγάλη τῆ φωνῆ τὸν Κύριον ὀνομασάντων, Χριστὲ βοήθει, εὐθύς οἱ θῆρας ὡσπερ ὑπὸ ἀγγέλου ἀποστραφέντες, ἑαυτοὺς εἰς τὸ ὕδωρ ἤκοντισαν· ἡμεῖς δὲ δρόμῳ σωχῶν ἐπὶ τὰς Νιτρίας ἐπεληλυθόμεν, τὴν τοῦ Ἰωβ φωνὴν μελετήσαντες, ἐνθα φησὶν· *Ἐπτάκις ἐξ ἀναγκῶν ἐξέλθειαι σε, ἐν δὲ ὀγδόῳ οὐ μὴ ἀψήγαι σου κακόν.* Εὐχαριστοῦμεν οὖν τῷ Θεῷ τῷ ἐκ τοσοῦτον ἡμᾶς κινδύνων ῥυσσάμεν, καὶ μεγάλας θεωρίας ἡμῖν ἐπιδείξαντι.

ΚΕΦΑΛ. ΠΝΑ'.

Περὶ τοῦ συνόντος μοι ἀδελφοῦ.

Ἰλίγα τοίνυν περὶ τοῦ συνόντος μοι ἀδελφοῦ ἀπὸ νεότητος ἕως τῆς σήμερον εἰρηκῶς ἐνεαυθα λοιπὸν καταπαύσω τὸν λόγον. Τοῦτον ἐγὼ ἔγνω ἀκριδῶς ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων τὴν ἀρίστην πολιτείαν κατορθώσαντα, καὶ παθῶν κατακρατοῦντα. Καὶ οἶδα ἐγὼ τούτον ἀκριδῶς, μὴ φανόντι πάθει, μὴ προσπαθῶς

νηστεύσαντα, νικήσαντα, ὡς νομίζω, πάθος φιλαργυρίας, τὸ πλεῖστον κενοδοξίας ἐκφυγόντα, ἀρκοῦμενον αἰετὸς παρούσιν, μὴ καλλωπιζόμενον ἱματίοις, καταφρονούμενον ὑπότινον ἢ κατευελιζόμενον εὐχαριστεῖν, ὑπερκινδυνεύοντα γησιῶν φίλων, πείραν λαβόντα δαιμόνων ἕως χιλιάκις, καὶ ἐπάνω· ὡς καὶ μιᾶ τῶν ἡμερῶν δαίμονα αὐτῷ συντετυχηκέναι, καὶ εἰπεῖν μόνον· Σύνθου μοι τοῦ κἂν ἔπαξ ἄμαρτῆσαι, καὶ ἦν ἂν δόξῃ σοι εἰπεῖν εὐγενίδα, καὶ πλουσίαν, ἐγὼ σοι ἄξω εὐχερῶς. Καὶ πάλιν ἄλλοτε πυκτεύσας ὁ τῆς βλαφημίας δαίμων ἐν νυχθήμεροις δεκατέσσαρσιν, ὡς αὐτός μοι διηγείτο, καὶ ἐν νυκτὶ σύρας τούτον ἐκ ποδὸς φωνῆ ἐπ' ἀνδρῶν προσωμίλει λέγων· Μὴ προσκύνει τὴν Χριστὸν, καὶ οὐ μὴ σου προσεγγίσω. Τὸν δὲ ἀποκρινάμενον εἰπεῖν αὐτῷ· Διὰ τοῦτο δὲ αὐτό· ἐπειθὲ σὺ τούτον ἀηδίζῃ, ἐγὼ αὐτὸν προσκυνήσω καὶ δοξάσω. Καὶ πάλιν, καὶ πολυλάκις πολυπλασίως δεηθήσομαι, καὶ ἕως ἔνεστί μοι Πνεῦμα, τούτον ἱκετεύσω, διὰ τὸ σε ἐναντιοῦσθαι τῆ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ. Ἐκατὸν ἕξ πόλεις πατίσας, ἐν δὲ ταῖς πλείσταις καὶ χρονίσας, γυναικῶς πείραν οὐκ ἔσχεν ἐλέει τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τὸ κατ' ἄναρ, πλὴν τοῦ πολέμου τοῦ κατὰ τὴν πορνεῖαν δαίμονος. Τρίτον τούτον ἔγνω ἔχοντα χρεῖαν βρωμάτων, ἐκ χειρὸς ἁγίων ἀγγέλων λαβόντα. Ἐν μιᾶ τῶν ἡμερῶν εὐρεθεὶς ἐν ἀκροτάτῃ ἐρημίᾳ, καὶ μὴδ' ὄλιως βρωμά τι βαστάζων, τρεῖς ἄρτους εὔρεν θερμούς ἐν τῆ μηλωτῆ. Ἄλλοτε πάλιν παζαμίδας· καὶ εἰς τὸ τρίτον, οἶνον μετὰ ἄρτων. Ἐγνων πάλιν τούτον λιπόμενον ἀναλωμάτων ἀκούσαι παρ' ἀγγέλου, ὅτι Ἄπελθὼν λάβε παρὰ τοῦδε ἔλαιον καὶ σίτον· Ὁ δὲ μὴδὲν διακρίνας ἀπῆλθε πρὸς τὸν μηνυθέντα αὐτῷ. Ὁ δὲ ἰδὼν αὐτὸν, λέγει αὐτῷ· Σὺ εἰ ὁ δεῖνα μονάζων; Ἀποκρίνεται, καὶ λέγει· Ναί, ἐγὼ εἰμι ὃν λέγεις. Ὁ δὲ Ὁ οἰκοδεσπότης ἐκέλευσέν σοι δοθῆναι τριάκοντα μοδίους σίτου, καὶ δώδεκα ξέστια ἔλαιου. Ἰπὲρ τοῦ τοιούτου καυχῆσομαι, οἷος ἦν οὗτος ὃν ἐγὼ ἔγνω· τούτον οἶδα ἐγὼ δακρύσαντα ἐπὶ ἀνδρῶν ἐν ἀνάγκῃ ὄντων, καὶ ἀπορουμένων ἐν πενίαις, παρεσχηκότα εἰ τι εἶχεν, πλὴν τῆς ἑαυτοῦ σαρκός. Οἶδα τούτον ἐγὼ κλαύσαντα καὶ ἐπὶ ἐκπεσόντος ἐν ἄμαρτίας· ὅς τοῖς δάκρυσιν εἰς μετάνοιαν ἤγαγεν τὸν ἐκπεσόντα. Οὗτός μοι ποτε διωμόσατο, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἐδεήθη μὴδὲνα νύξαι, μάλιστα τῶν φαύλων πλουσίων, ἐπὶ τῷ δοῦναι μοι τι τῶν χρεῶν λιπομένων.

Ἐμοὶ δὲ τοῦτο ἀρκεῖ τὸ μνήμην πεποιθῆσθαι καταξιοθῆναι παρὰ τῆς θείας χάριτος τούτων ἀπάντων καὶ δυνηθῆναι ταῦτα γραφῆ παραδεωκέναι. Οὐκέτι γὰρ, ὡς οἶμαι, τὸ κινήθηναί σου τὴν ἀγαθὴν διάνοιαν ἄνευ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, εἰς τὸ ἐπιτάξει τῆ ἐμῆ οὐθενεῖξ τὴν σύνταξιν τοῦ βιβλίου τούτου ποιῆσαι, καὶ γραφῆ παραδοῦναι τοὺς βίους τῶν ἁγίων καὶ μακρῶν Πατέρων.

Σὺ δὲ γε, πιστότατε θεοῦτε τοῦ Χριστοῦ, τίμια Λαῦσε, καὶ πατῶν ἐμοὶ φίλη καὶ γνησιωτάτη κεφαλῆ, ἡδέως ἐντυγχάνων ταύτῃ τῆ βίβλῳ, ἱκανὴν ὠφέλειαν ἐπὶ τῆ τῶν δικαίων ἀναστάσει παρέξεις σου τῆ ἀθανάτου ψυχῆ, τῶν αἰοδίμων ἀθλητῶν τὰς ἐναρέτους πολιτείας, καὶ τοὺς βίους, καὶ τοὺς πόνους, καὶ τὴν τσοσάτην ὑπομονὴν, καὶ καρτερίαν σκληραγωγίας λαμβάνων ἐν νῷ. Ἐπου τούτοις προθύμως, χρηστῆ καὶ ἀκηράτῳ τρεφόμενος ἐλπίδι, βραχυτέρας αἰετὰς ἔμπροσθεν τῶν ὀπισθεν ὁρῶν ἡμέρας· καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ

προσεύχου σεαυτὸν διατηρῶν ἀνεπίληπτον· καὶ φυλάσσω ἀκέραιον, οἷόν σε οἶδα, καὶ εἶχον ἀπὸ τῆς ὑπατείας Τατιανοῦ μέχρι τῆς σήμερον, καὶ οἷόν σε πάλιν εὖρον τοῖς τρόποις χρηστότερον, χειροτονθῆντα πραιπόσιτον τοῦ εὐσεβεστάτου κοιτῶνος. Ὅν γὰρ ἀξία τοιαύτη μετὰ χρημάτων τσοούτων, καὶ ἐξουσίας τηλικαύτης, τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐποίησεν χείρονα, οὗτος ὅλος ἀνάκειται τῷ Χριστῷ, τῷ ἀκούσαντι ὑπὸ τοῦ διαβόλου· Ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσῶν προσκυνήσης μοι. Ἄλλὰ τοῦτον κατήσχυνεν ὁ Κύριος, εἰπὼν· Ὑπαγε ὀπίσω μου.

Ὅν δὲ καὶ αὐτὸς μιμούμενος, τὸν βέοντα πλοῦτον

παρωσάμενος, καὶ τὴν σκιάδην δόξαν τοῦ παρόντος βίου, τὴν οὐράνιον ἐπιποθεὶς ἀκήρατον ζωὴν, καὶ αἰδίων βασιλείαν, καὶ μένουσαν δόξαν καὶ ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον, καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ· ἃ οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη. Ὅν ἡμᾶς ὁ Κύριος κληρονόμους ἀναδείξει σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις πατριάρχαις τε καὶ προφήταις, ἀποστόλοις καὶ μάρτυσι, καὶ ὧν τὴν μνήμην ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ πεποιήμεθα· χάριτι αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

hodiernam diem, et qualem te novi rursus meliorem a moribus, et electum præpositum maxime pil cubi- culi. Nam cum sis in tanta dignitate, in tot et tantis pecuniis, et tanta potestate, non fecisti pejus quam Dei postulare metus. Is est Christo dedicatus, qui audiit a diabolo: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me (*Matth. iv*). Sed eum Dominus pudore affecit, dicens: Vale post me.

Quem quidem tu quoque imitans, fluentibus ex- pulsus divitiis, et umbratili gloria vitæ præsentis,

ROSWEYDI NOTATIO.

Ad hunc librum recensendum, cum in prima editione pauca Palladii Excerpta, partim ex Augustana Bibliotheca prompte submittentem Davide Hoeschelio, partim Venetiis a Gabriele archiepiscopo Philadelphensi Græce impetrassem, aliquam subinde in tenebris lucem ex iis tunc hausimus. Nunc postquam Græcolatina Palladii editio Parisiis ex Ms. Regio (quem etiam cum Palatino a Meursio Lugduni edito contulit), curante Frontone nostro Ducazo, prodiit, majore luce illustrati sumus. Joverit quoque in dubiis recurrere ad veterem Palladii interpretationem, et Heraclidis Paradisum, quæ Palladianæ historiæ magna est pars. Utrumque habes. *Patrol. lat. t. LXXIII.*

(1) *Isidor.* De hoc Socrates, l. iv, c. 43; Sozomenus, lib. vi, cap. xxix; Nicephorus, lib. xi, capite 54.

Baronius, tomo III, anno Christi 340. Quod autem, ait, pertinet ad Athanasii Romam adventum, reperimus duxisse secum inter alios Isidorum illum, de quo plura Palladius, qui eum niritice commendat (*Pallad., in Lausiæ., cap. 1*).

(2) *Extra vitam.*] Ita legendum liquet ex Heraclide, qui de capitis tegumento hic habet. Græce est in Ms. Veneto, ἐπὶ τὸς φακιολίου, in Ms. Regio et Palatino, φακιολίου.

(3) *Dorotheus.*] De hoc Sozomenus, lib. vi, cap. 29, et ex eo Cassiodorus, hist. Tripart., lib. viii, cap. 1, et Nicephorus, lib. xi, cap. 35.

(4) *Et minutorum olerum fasciculum.*] Τὸ λεπτολαχάνων δέμα. Hervetus legisse videtur λεπτολαχάνων δέμα; vertit enim, et minutorum olerum decem, at Heraclidis interpres lectionem receptam tuetur; unumque fasciculum oleris vilissimi, et alius vetus interpres in appendice Vitarum Patrum, et de minutis olerum condimentis fasciculum. Sic apud Pollucem legitimus φρυγίων δεισμός et δέσμα. Nicephorus de hoc ipso Dorotheo, lib. xi, c. 35: "Ἐξ δ' οὐγκίαι ἄρτου ἢ αὐτῶ τροφῆ, καὶ ἀπίδισμος λαχάνων λεπτῶν. « Cibus ei erat panis sex uncie, et tenuium olerum fasciculus. » FRONTO.

(5) *Funem ex ramis.*] Hoc maluimus, quam quod interpres, catenam ex ramis. σιρά enim non catenam solum, sed et funem sonat. Eustathio, πλέγματά τενα ἀπὸ σχοινίων, ἢ σπάρτων, ἢ κεννάβως, Heraclidæ, funem quemdam ex arbore dactylorum. Synesius in Dione, de Vita Monachorum, pag. 46: "Ἡ τὶ αὐτοῖς οὐ καλάθοι βούλονται, καὶ τὰ πλεγμάτια ἅττα μεταχειρίζονται; « Quid sibi calathi volunt, textaque quæ tractare solent? » FRONTO.

(6) *Panis quoque.*] Ψωμός hic panem, non frustum significat, ut verterat Hervetus.

(7) *Ubi crux adest.*] Quasi legisset σωτήρ, non σταυρός, vertit Hervetus, Quo venit Servator; at feliciter Heraclides: Ubi crux adest, ibi nihil Satanæ malignitas. Et alter vetus interpres: Ubi crux Christi superducitur, non prævalebit malitia diaboli. Hieronymus, in Vita Hilarionis: Christi crucem signavit in fronte. Prudentius in Hymino ante somnum:

Crux pellit omne crimen,
Fugiuit crucem teuebræ,
Tali dicatu signo
Mens fluctare nescit.

Ita Fronto.

coelestem desiderasti et immortalem vitam, regnumque æternum, et manentem gloriam, et bona arcana, quæ neque oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt (*Isa. LXIV; I Cor. II*): quorum Dominus efficiat hæredes cum sanctis ejus patriarchis et prophetis, et apostolis et martyribus, et iis quorum mentionem fecimus in hoc libro, gratia ipsius Servatoris nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorum. Amen.

(8) *Potamiæna.*] Baronius, tomo III, anno Christi 310, Eusebii papæ 2, Constantini imp. 5. Hæc, si nomen, sique ultimi supplicii genus spectes, una eademque videri posset cum ea quæ ponitur ab Eusebio lib. vi, cap. 4. Porro diversam hanc esse ab illa, differentiæ plures constituunt, nimirum diversis personarum status (nam illa ingenua, hæc serva), diversumque supplicii tempus plane declarat. Passa hæc sub Maximiano, sed sub Severo illa. Quæ non Potamiæna, sed Potamiæna dicta haberetur; verum non in lebetem immissa, sed tantum pice perfusa. Cæterum et ejusdem quoque nominis fuisse diversis temporibus plures virgines, iisdemque pœnis affectas, in amplissima civitate quis neget facile potuisse contingere? Hactenus Baronius.

Quod autem ait Baronius hanc Palladii dictam Potamiænam, alteram illam Eusebio dictam Potamiænam, potius tribuendum corrupto textui Palladii, quo Baronius usus est. Nam ita habet Paradisus Heraclidis, quem Palladii comæ edidit Lipomannus, sed prima Herveti editio Potamiænam. In Græco textu est Ποταμίνα. In Palladii vetere interprete nomen hoc de st. Potamiæna facile in Potamiænam transire potuit.

Potamiæna sub Severo martyro afficere celebris memoria agitur in Martyrologio Romæ, 28 Junii, de qua Eusebius lib. vi, cap. 4, quam Laurentius de la Barre in sua Palladii editione eandem cum hac nostra existimavit.

Palladii editio omnis ex interpretatione Herveti loco Maximiani habet Maximini; ita quoque Græca Parisiensis editio. Vereor ut erronee. Nam in aliis Græcis est Μαξιμιανού. Et ita quoque legit vetus Heraclidis et Palladii interpres.

(9) *Præfecto Alexandrino.*] Græce est, ἀρχὴν Ἀλεξανδρινῶν. Non recte Hervetus verterat, præsidit. Bene vetus Palladii et Heraclidis interpres, præfecit.

(10) *Per caput imperatoris.*] Solemne fuit olim jurare per caput imperatoris.

(11) *Didymi.*] De hoc Hieronymus in catalogo illustr. Ecclesiæ Scriptorum, cap. 109; Sozomenus libro vi, cap. 2 et ex eo Cassiodorus, Tripart. hist. lib. viii, cap. 8; Nicephorus, lib. ix, cap. 17, et lib. x, cap. 35.

Frater Joannes Maria Brasichellensis, magister sacri Palatii, in indice librorum expurgandorum, ita loco hoc ascribit: Hic Didymus tametsi et sanctitate et doctrina vir magnus ab initio fuerit, ut plura de eo Patrum elogia testantur: et tandem in Origenis errorem præcipitatus, et præcipuus Origenista habitus, tanquam hæreticus condemnatus est, una cum Origene et Evagrio Pontico, in synodo generali, ut auctores sunt sanctus Tarasius episcopus Constantinopolitanus in confessione fidei quæ habetur in synodo VII, actione 3. Nicephorus, lib. xvii histor., capite 27; Cedrenus in Annalibus. Eundem cum hisdem damnavit quoque sanctus Martinus papa et martyr, in concilio Lateranensi, secretario V, can. 18.

(12) *Orbus.*] Carens oculis. Græce est, ὁ ἀπὸ ὀμμάτων γινόμενος. Phrasis ea Græcis usitata.

(13) *Dominus illuminat cæcos.* Editio Lugdunensis mendose σοφοῦρίζει. Communis editio Psalmorum, psal. cxlv, 8, σοφοὶ τυφλοῦς. Augustinus et vetus Psalterium, sapientifical; et Heraclidis interpres hoc loco, *Dominus sapientes facit cæcos.* At Chrysostomus admonet alium Græcum interpretem edidisse, κύριος σοφίζει: unde Romanum Psalterium, et vulgata Latina: *Dominus illuminat.* FRONTO.

(14) *Ut obruatur præ cura cognatorum.* Vide egregiam Collationem super hac re sancti Antonii apud Cassianum, collat. xxiv, cap. 11.

(15) *Macarius.* Heraclides hæc tribuit Isidoro. Et ne error sit in ambiguo vocabulo μακάριος, quod nunc appellative *beatus*, nunc proprie *Macarius* vertitur, exprimit nomen Isidori.

(16) *Lapidarius.* Meursius in Lexico Græco barbaro notat hic in Græco esse καβιδάριος. Certe Hervetus recens Palladii, et vetus Heraclidis interpres, uterque vertit *lapidarius*. In Græco textu, qui nunc prodiit est: Λιθοργός, ἢ λίθουσι καβιδάριον.

(17) *Arsisii.* Ita caput hoc inscripsi, quia hic post in textu vocatur *Arsisius*. In edito onibus Palladii per Hervetum caput hoc hæctenus inscriptum fuit, *Arsacii*. Fuit quidem *Arsacius* aliquis genere Persa, ex milite, et regionum leonum custode, confessor tempore Licinii, post monachus in arce Nicomediæ, ubi et obiit. De quo Sozomenus, lib. iv, cap. xv; Nicephorus, lib. ix, cap. 58.

Sed alius hic videtur *Arsisius*, apud quem Palladius habitasse se dicit. De quo Sozomenus, libro vi, cap. 50, et Nicephorus, lib. xi, cap. 37.

Meursius hic, in præfatione regulæ Pachonii, *Arsesii* pro *Orsiesii* substituit, minus recte. Orsiesius vixit cum Pachonio, et ei post Petronium successit, ut habetur in ejus Vita, cap. 53: *Arsisius obiter dicit se eum vidisse.*

(18) *Quinque millia virorum.* Sic hodie in Athomonte xii insignia sunt monasteria Græcorum monachorum ordinis sancti Basilii, quæ tributi nomine Turcarum tyranno quotannis ex vineis et olivetis suis pendunt 6000 obolorum Turcicorum. Mons is a Christianis ἅγιος ὄρος, hoc est, *sanctus mons* dicitur, a Ruthenis *Suaita hora*. Ita notavit Joan. Langus ad lib. xi; Niceph., c. 58.

(19) *Agionem.* Apud Sozomenum, libro vi, cap. 50, et Nicephorum, lib. xi, cap. 37, *Arsisio* seu *Arsesio* jungitur *Arsion*. Heraclides hic *Agionem* habet. Fors *Arsion* ex *Agione* depravatum, vel contra.

(20) *Flagellum.* Ecce vetustam disciplinam, ut vocant, memoriam, de quibus vide Gretzerium nostrum accurate disserentem, peculiari ea de re libro.

(21) *Ammon.* De hoc Socrates, lib. iv, cap. 18; Sozomenus, lib. i, cap. 14; et ex eo Cassiodorus, histor. Tripar. lib. i, cap. 11; Nicephorus, libro viii, cap. 41.

(22) *Et corona redimiri.* Et sponsus et sponsa olim corona redimiri soliti.

(23) *Domina et soror.* Qui continenter in matrimonio vivebant, uxores suas vocabant sorores.

(24) *Or.* De eo Nicephorus, lib. xi, cap. 54.

Hic est ille Or hæreticus Origenista, quem Evagrius Ponticus (imo Rufinus, ut privilegio veno & docui) inter sanctos alios, suo de Vita Patrum libro (supra hic, lib. ii, cap. 2) immerito inseruit, ut auctor est sanctus Hieronymus, epist. ad Ctesiphontem. Eo quales sanctos nobis obrudat Palladius. Vide Scholium nostrum, tom. V (Bibliotheca Patrum) ad initium Operis Evagrii, ubi quoque observavimus, ex decreto sancti Gelasii I, ideum esse iudicium Romanæ Ecclesiæ de ejusmodi hominibus, et sancti Hieronymi. Ita magister sacri palatii supra citatus.

(25) *Pambo.* De hoc Socrates, lib. iv, cap. 18; Nicephorus, lib. ix, cap. 14.

(26) *Ammonii et Eusebii, et Euthymii fratrum, et*

Origenis filii. Ita suppletum ex Græco Codice Parisiensis editionis, cum ante esset, *Ammonii et Joannis filii.* Bene Heraclides.

(27) *Qui se duos quidem obolos.* Qui hic oboli, Marci xii, 42, dicuntur λεπτά.

(28) *Curassem.* Latinis *curare*, quod Græcis ἐκράσσειν. Hervetus hic *sepelire* verterat, non recte.

(29) *Origene presbytero ac œronomo.* Ita est in Græco Parisiensi. In aliis: Μακάριος τὸ πρεσβυτήριον, quod hic proprium videtur esse nomen, non appellativum, ut cepit Hervetus, qui vertit, *beato presbytero.* Apud Heraclidem, c. 2, est, *Parlo presbytero.* Nisi forte per *beatum presbyterum* intelligatur *Isidorus*.

(30) *Pior.* De hoc infra hic, cap. 87.

(31) *Ammonii.* De hoc Sozomenus, libro vi, cap. 30; et ex eo Cassiodorus, lib. x hist. Trip., capite 7; Nicephorus, lib. xi, cap. 52.

Baronius, tomo III, anno Christi 340, Julii papæ 4, Constantini, Constantii, et Constantis imperatorum 4. Quod pertinet, ait, ad Athanasii Romam adventum, reperimus duxisse secum inter alios Ammonium admirandæ sanctitatis virum (alius hic ab illo, quem tempore Constantini in Domino quiescere diximus; nam hic longe post Antonii obitum defunctus est), comitem habuit. De quo sic Socrates, lib. iv, cap. 18: « Alius quidam monachus erat vir plane admirabilis, qui Ammonius vocabatur. Iste idem parum curiosus fuit, ut cum Romæ una cum Athanasio forte versaretur, nihil ex magnificis urbis operibus, præter templum Petro et Paulo dicatum videre omnino desideraret. » Pervenit iste usque ad Theophili Alexandrini episcopi tempora, a quo creandus episcopus cum Evagrio, auriculam sibi præcidit, ne (quod sibi videbatur) eligeretur indignus.

Magister sacri Palatii, supra citatus, hic notat: Hic Ammonius fratresque ejus fuere palam hæretici Origenistæ, qui ex Ægypto Constantiopolim fugientes, magiarum turbarum in ecclesia causa fuere. Quos nimium execrati sunt Hieronymus epistola ad Ctesiphontem, et Theophilus Alexandrinus epistola ad sanctum Epiphanium, quæ 67 apud sanctum Hieronymum. Horum res nefarie gestas et turbines ab ipsis excitatas, ex certissimis auctoribus et monumentis exactissime exponit tom. V Annalium Ecclesiast. Ita ille.

(32) *Memoriter.* Græce, ἀποστράθίζειν. Eo fere verbo in hac re utuntur Græci, quod et infra, capite 21, in Marco, et cap. 39, in Aphthonio occurrit.

(33) *Impatibilis.* Miser Palladius præceptoris sui Evagrii dogma de impassibilitate Stoica hic obtrudere conatur. Vide Divum Hieronymum epist. ad Ctesiphontem. Ita magister sacri palatii hic annotat.

Heraclides hic immediate ante Benjamin quædam interserit de Evagrio et Ammonio, et ecclesia Rufiniana. Videtur Evagrio tribuere quod Rufinum e fonte suscepit, et sic citat et intelligit Baronius tomo IV, anno Christi 394.

(34) *Benjamin.* De hoc Sozomenus, lib. vi, capite 29; et ex eo Cassiodorus, hist. Trip. lib. viii, capite 10; Nicephorus, lib. xi, cap. 55.

(35) *Sella latissima.* Δίπρος πλατύτατος. Hervetus fuit *currus latissimus*. Nos *sellam* maluimus vertere cum Heraclide; cui suffragatur et Nicephori Callisti interpres lib. xi, cap. 55: δίπρος πλατύτατος ἐκείνητα, *latiore sella consedit.* FRONTO.

(36) *Apollonii.* Ilujus etiam meminuit Sozomenus, lib. vi, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. viii, cap. 1; Nicephorus, lib. ix, cap. 14, et lib. xi, c. 55.

(37) *Vasa medica omne genus.* Πεντροῖα ἰατρικῆ, καὶ κελάρια. Heraclides: *omnem remedium speciem atque cellaria comparans.* Meursius in Glossario τὰ κελάρια exponit res que in cellario et peniculis recondi solent, et citat Maruonopolium, l. ii, tit. 10.

Quæ in fine dicuntur *frivola*, Græce est *γρυτάρια*. A

(38) *Pæcii et Isaiæ.*] De his Nicephorus, l. ix, c. 14

(59) *Mercatore Hispanico.*] Græce, *ἐμπόρου Σπανοδρόμου*. Heraclidis vetus interpret vertit : usque ad Hispaniam semper negotiando pergebat. Vidi Excerpta, in quibus erat *Πανελόμου*. An a civitate Panos in Ægypto? Hic, infra, cap. 39 : *Ἐς Πανὸς τὴν πόλιν. Ἰν Πανος civitatem. Patrol. Gr., t. LXXXVIII, in Vita S. Joannis Eleemosynarii, c. 36, occurrit Gallodromus.*

(40) *Nobis pedes tuos attingentibus.*] Ita restitutum ex Græco, cum ante nullo sensu esset in Herveto, *ex tuis pedibus*. Obsecrationis species est, *pedes attingere, pedibus advolvi.*

(41) *Deum.*] Græca sonant, ut vertit Heraclides, *Ante Deum vobis loquor, utrosque in paradiso simul stare comperi*. Ita Paulus, in Corinth. xii, 19 : *κατενώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν. Coram Deo in Christo loquimur*, et ad Gal. 1, 20 : *Ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὐ ψεύδομαι. Ecce coram Deo, quia non mentior*; ut intelligatur esse quædam species jurisjurandi III Tim. ii, 14 : *διαμαρτυροῦμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου. Testificans coram Domino*. Simile illud infra, cap. 113 : *Ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἡμᾶς ἔκιστον, Ut coram Deo loquens nobis persuadebat*. FROSTO.

(42) *Macarii junioris.*] Sozomenus, libro vi, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, hist. Tripart. lib. viii, cap. 1; Nicephorus, lib. xi, cap. 35.

(43) *Solitudine.*] Interpret ediderat, *ut desperet dæmones solitudinis insultantes*, quasi esset *ἐντυρωμένος*. At Heraclide tuetur receptam lectionem capite 4 : *Ut exultans solitaria vita illuderet dæmones atque despiceret*. FROSTO.

(44) *Et taurea.*] Non, *taurina pelle indutus*, ut Hervetus scripserat.

(45) *Macarii Ægypti et Alexandrini.*] De his Sozomenus, libro vi, cap. 29; Socratea, lib. iv, cap. 18; et ex eo Cassiodorus, hist. Tripart. lib. viii, cap. 7; Nicephorus, lib. ix, cap. 14; et lib. xi, cap. 42, 43. C

De poena culicum a se exacta Petrus Damianus, lib. v, epist. 8 : « Nunquid et beatus ille Macarius digne ridebitur, qui dum se inimicum quid admisit e poenituit, acutissimis culicum rostris, quæ videlicet apros transsilerunt, per sex menses membra sua nudus exposuit ? »

(46) *Cum Deo versari quam hujus mundi rebus occupari.*] Interpret Hervetus aliter : *et majori tempore vel cum Deo, vel in rebus versari celestibus*. « Ἡ ὑπ' οὐρανῶν, orbis terrarum.

(47) *Erga conjugem suam virginitatis.*] Edidimus, cum antea legeretur *erga suam maritum Parthenicum*, quasi nimirum Parthenicus proprium esset mariti nomen; imo *παρθενικός ἀνὴρ* in Scriptura dicitur, qui apud Plutarchum in Pompeio dicitur *παρθένιος ἀνὴρ*. Πόπλ. α (sic) τὸν παρθένιον ἀνδρα καίμενον. Publium qui me virginem adhuc duxit. Joel. i, 8 : *Θρήνησον ὑπὲρ νύμφην περιωσμένην σάκκον ἐπὶ τὸν ἀνδρα τὸν παρθένιον*. A *Plange magis quam virgo ciliicio præcineta propter virum suum virginem*. Vulgata lat., *Super virum puertatis suæ*. Poetis est *χοιρίδιος πόσις*, ὁ ἐκ παρθενίας γεγαμηκὸς γυναῖκα. Sic *Ἰδιὸς Ἐ. κοιρίδιον ποθίουσα πόσιν τὸν ἀριστον Ἀχαιῶν*. FROSTO.

(48) *Amphoræ unius Cilicensis.*] Græce Ἀμφορία κιλικίου ὕδατος.

(49) *Spiritus fornicationis.*] Videtur Hervetus alio Græco textu usus, ut et vetus Palladii interpret. Plinius et alio sensu in Græco.

(50) *Ex lapidibus quadratis.*] Ex τετροπίδων λίθων. Hervetus verierat, *quatuor pedum magnitudine*.

(51) *Locus humidus.*] Græce ὑπικμος, ex Ms., non ut est in excuso Lugdunensi ὑπικμος, *locus humidus*. Hervetus, *locus qui cedit facile*, quasi esset εἰκτικός;

vel ἐπαικτικός, vel εὐικτος, παρὰ τὸ εἶκτος. Heraclides suffragatur nostræ correctioni : « Puteum quoque fecerunt, eo quod sine aliquo videretur humore idem locus esse. » Alter vetus interp., *Humectus est enim locus*. Ratio enim redditur, cur maximum puteum effoderint. FROSTO.

(52) *Narravit autem nobis.*] Hoc loco Heraclides interserit narrationem Macarii de Marco, quæ habetur et sequitur hic, cap. 21. Inde sequitur hic narratio Paphnutii etiam de Marco. Et dicitur Marcus dedisse Athanasio pellem, et Athanasio Melaniæ. Forte Marcus positus pro Macarius, ex compendio literarum. Tamen quod de ætate narratur, sexaginta videlicet annorum fuisse post baptismum, et quadraginta ante baptismum, ut habet Heraclides, convenit Marco, quem dicit centum annos vixisse. Rufinus vero, libro ii Histor., c. 4, Macario tribuit historiam de læana, uti et Græcus textus hic.

Similem historiam habes *Patrol. Lat., t. LXXIII, lib. iv, cap. 8, ex Severi Sulpicii dialogo 1, cap. 9, de anachoreta anonymo circa Memphis, et quinque cæcis læanæ catulis ab eo illuminatis.*

(53) *Marci.*] Sozomenus, lib. vi, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. viii, cap. 1; et Nicephorus, lib. xi, cap. 35.

(54) *Mosis.*] Sozomenus, lib. vi, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, Hist. Tripart. lib. viii, capite 1; Nicephorus, lib. xi, cap. 36 et 46. De eo etiam Theodoretus, lib. iv Hist. cap. 21.

(55) *Cum saltem Iulicorum circiter octodocim.*] Græce, σάτην ὡς ἰταλικῶν δεκαοκτώ.

(56) *Communica sacramentis.*] Magna olim sacra communio reverentia fuit, ut quicumque somnii voluptuosis fuissent inquietati, in communione eo die abstinerent.

(57) *Pauli.*] De hoc Sozomenus, lib. vi, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. viii, cap. 1; Nicephorus, lib. xi, cap. 36; Cassianus, collat. vii, cap. 26 de Paulo apud Panephy-in.

(58) *Calculum.*] Vel hinc probatur vetus usus calculorum rosarii; ut frustranei sint hæretici, qui vel recentem inventionem vel superstitionam calumniantur.

(59) *Cronio.*] Nicephorus, lib. xi, cap. 37.

(60) *Inter Babylonem.*] Hervetus, *inter Babylonem et Herculeas*. Heraclides, *inter loca quæ Babylonis et Herculis habent nomen*. Alius vetus interp., *In er medium Babylonis et Heracleæ*. Capite 72 hic mentio Ἡρακλίου ὀνηθαΐδος; apud Rufinum, in regionibus Heracleos.

(61) *Eulogio.*] Nicephorus, lib. xi, cap. 25, de alio Eulogio agit.

(62) *Abi hinc, scelerate fugitive.*] Græce, σχάτα, γλουττων, φυγοκύρι. Meursius in Glossario pro σχάτα, γλουττων, legendum hic censet σκατογλουττων : quod idem est quod apud Aristophanem in Pluto σκατοφάγος, id est, *stercorivorus*. Idem pro φυγοκύρι scriptum reperit φαγοκύρι, quod exponit *dominus helluo*, quasi φάγων κυρίως, idque dictum fuisse vult in convicio. Apud Vitas Patrum, lib. vii, interprete Paschasio, legimus, « Fugitive, qui propriam domum devorasti »; et apud veterem interpretem Palladii : *Multa mala commisisti, fugitive, forsitan domini tui alienas pecunias furatus es.* » Itaque Paschasius, cum vertit, *qui propriam domum devorasti*, legisse videtur φαγοκύρι, quasi κυρίων φάγος; sed idem tamen habet vocem *fugitive*, quemadmodum et Hervetus, et interpret vetus Palladii; proinde verior lectio *φυγοκύρι*; quasi *φυγὰς κυρίου, qui dominum fugis, ut φυγοδέμιος, φυγοπόλεμος, et φυγαργός*. Sic Plautus in Pseudolo :

Fur, fugitive, fraus populi, fraudulente.

FROSTO

(65) *Mutilate, maculate.*] Græce est, λαλωθημῆς, πεπηλωμῆς. Apud Paschasium, sup., lib. vii, cap. 19, n. 5 : *Elephantiose, cæno et luto horride*. Vetus Palli-

(15) *Dominus* mendose appellatur. Psal. cxlv, 8. Psalterium, sap. loco, *Dominus* admonet a

κύριος πορίζουσα
gala Latina: *D*
(14) *Ut obri-*
giam Collatione
Cassianum, co

(15) *Macari-*
ne error sit in
appellative be
exprimit nom

(16) *Lapida-*
baro notat hic
vetus recens
uterque vertit
prodiit est: A

(17) *Arsisu-*
in textu vocat
Hervetum cap

Fuit quide
lite, et regio
Licinii, post
obit. De quo

rus, lib. ix, t
Sed alius i
dius habitas

cap. 50, et N
Meursius
sesii pro *Or-*
vixit cum P.
ut habetur i
se eum vidi

(18) *Quin-*
monte xxii
nachorum
nomine T.
olivetis sui
Mons is a
mons dicit
Joan. Lang

(19) *He-*
50, et Nic
sesio jump
Fors *Arsi-*

(20) *Et*
vocant, n
strum acc

(21) *A-*
Sozomen
stor. Triq
cap. 41.

(22) *Et*
corona r

(23) *I-*
menio vi

(24) *C-*

Hic est
Ponticus
sanctos
lib. ii, ca
Hieronym
ctos nob
strum, to
Evagrii,
Gelasii
ejusmodi
sacri pal

(25) *P-*
ceph

ut qui meditatur defectionem, ad eam tendit. Sic A
Jouas 1, 4: *Et navis putavit conteri, ut ex Hebræo*
Vatablus; vulgata, *periclitabatur conteri*. FRONTO.

(94) *An divina voluntate.*] Interpres ediderat an po-
tentiori voluntate. Rectius Heraclides, *utrum studio*
hominum, an voluntate divina, εξ εὐδοκίας τοῦ κρείττο-
νος, quæ vox Numen divinum etiã apud profanos
significat. Plutarchus, in Pyrrho: *Ὅς τῶν τῶν κρείτ-*
τόνων θαυμάσαντες, tanquam aliquid ex diis admiran-
tes. Socrates, lib. 1, cap. 4, Histor. *Ὁμολογῆσαι χάριν*
τῷ κρείττονι, τοῦ κρείττονος ἐπιεικύντος. Deo opitulante,
Nicephorus, lib. xvi, cap. 29. Ita hujus Lausiacæ his-
toria cap. 52, *τὴν εὐδοκίμωσιν οὕτω σχεῖν παρά τῷ*
κρείττονι, quod perperam interpres, *dignu laboribus*
consequatur a potentiore. FRONTO.

(95) *Nuntiata est.*] Retinuerat vocem Græcam in-
terpres: « Hodie, aiebat, venerunt Alexandriae epi-
nicia maxime pii Theodosii. » Prosper in Chronico,
ad annum Christi 495, meminit hujus Prophetiæ
Joannis: « Joannes anachoreta, clarus habetur; qui
ornatus prophetiæ gratia Theodosium consulentem,
de eventu belli, quod adversus Eugenium movebat,
victorem futurum prædixit. » FRONTO.

(96) *Ammonæ.*] De hoc vide dicta ad Ruffinum
lib. II, cap. 3. [Patrol. Lat., tom. XXI.]

(97) *Be.*] *Benus* hic dicitur Ruffino lib. II, capite 4.
[Ibid.]

(98) *Theona.*] *Theon* hic dicitur Ruffino lib. II,
cap. 6. [Ibid.]

(99) *Elia.*] Vide citatos de hoc auctores ad librum
II Ruffini cap. 12. [Ibid.]

(100) *Apollo.*] De eo citatos auctores vide ad dic-
tum librum Ruffini cap. 7. [Ibid.]

(101) *Et nicolaos maximos, et panes mundos et cali-*
dos.] Græcus Ms. Venetus: *καὶ νικολάους παμμεγέθεις,*
ἄρτους δὲ καθαρούς καὶ θερμούς. Parisiensis editio
Græca loco dicit *δεκά, decem*. Deceptus Hervetus,
qui verterat: *Et nicolaos panes maximos, et puros lu-*
pinos. Nempe *θέρμους* legit, id est, *lupos*, pro *θερ-*
μούς, calidos.

(102) *Copre.*] Sozomenus, lib. VI, cap. 28; Cassio-
dorus, lib. VIII, cap. 50; Nicephorus, I, II, c. 34.

(103) *Anuph.*] Nicephorus, lib. XI, cap. 14.

(104) *Hellenis.*] Sozomenus, lib. VI, cap. 28; Cas-
siodorus, lib. VIII, cap. 50; Nicephorus, lib. XI,
c. 34.

(105) *Apelle.*] Sozomenus, Cassiodorus, Nicepho-
rus, ibidem.

(106) *Joannis.*] Nicephorus lib. XI, cap. 30.

(107) *Mittebat eulogias.*] Hervetus interpres verte-
rat, *mandabat benedictiones*. Vide Onomast.

(108) *Paphnutio.*] De variis Paphnutiis vide dic-
ta ad lib. II Ruffini, cap. 16. [Ibid.]

(109) *Mercatore.*] Sozomenus, lib. VI, c. 31. Nice-
phorus lib. XI, cap. 38.

(110) *Apollonii.*] Dubito an de hoc Sozomenus lib.
VI, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. VIII Tripart.,
cap. 3; Nicephorus, lib. IX, cap. 14. Vide notata ad
Ruffinum, supra, lib. II, cap. 19 Patrol. t. XXI.

(111) *Philemone.*] Vide dicta ad Ruffinum eodem
libro et capite.

(112) *Martyrio.*] Id est, templo martyrum. Vide
Onomasticon.

(113) *Tabernacula.*] Græce *σκηνώματα*. P. Fronto
noster hic substituit *corpora*. Pro utroque *σκίνωμα*
capitur, *ui et tabernaculum*.

(114) *Dioseuri.*] Dicitur hic presbyter. Quare di-
stinctus videtur a Dioscoro episcopo, cujus mentio su-
pra, cap. 10. Nisi idem ante presbyter, post episco-
pus factus sit. Vide dicta, ad Ruffini lib. II,
cap. 20, ubi alios auctores de hoc Dioscoro nostro
citavimus.

(115) *Nitrienses.*] Vide notata ad Ruffinum lib. II,
cap. 21. [Patrol. Lat., t. LXXII.]

(116) *Ammonio.*] De hoc non memini legere præ-
terea quæ habes, apud Ruffinum, lib. II, cap. 23.

(117) *Isidori.*] Vide Notationem ad lib. II Ruf-
fina cap. 17. [Patrol. Lat., tom. XXI.]

(118) *Ammonæ.*] Dicitur hic supra Ruffino, lib. II,
cap. 32, *Piammon*.

(119) *Sacrificium.*] Προσπίρων λατρείας. Quæ vox
licet proprie cultum vel obsequium sonet, tamen et
pro sacrificio usurpatur; et suffragatur nobis Ruffi-
nus, quem comperimus, cap. 32, scripsi se, P amo-
nem hæc vidisse, cum Domino sacrificio offerret
(sic enim appellat quem hic Palladius Ammonam) et
σημετούμενον Hervetus signantem, clarius notantem,
in charta scilicet scribentium eorum nomina, ut expo-
nit idem Ruffinus, accedentium ad altare scribentem
nomina; et Sozomenus uberius cap. 29 lib. VI Histor.
Τὸν Πάμμωνα ἰσχυμένον θεάσασθαι περὶ τὴν ἱερὰν τρά-
πεζαν θεῖον ἄγγελον ἰστώτα, καὶ τῶν μοναχῶν τοὺς πα-
ρόντας ἐγγράφειν βιβλῶ, τοὺς δὲ ἀπόντας ἀπαλείφειν.
« Piammonem cum sacrum faciebat, vidisse circa sa-
cram mensam stantem angelum Dei, et monachos
presentes in libro quodam scripsisse, absentes vero
delevi se. » Nicephorus, lib. XI, cap. 35. FRONTO.

(120) *Joanne.*] Consule notata ad lib. II Ruffini,
cap. 35. [Patrol. Lat., t. XXI.]

(121) *Pityrionis.* Meminit Nicephorus, I, IX, cap. 14,
Pithyrionis, qui apud Athenas asceterium habuit.

(122) *Parvam pultem ex farina.*] Græce ζωμὸν ἀλεύ-
ρου. Hervetus verterat, *parvum farinæ jusculum*.
Credo intelligi, quæ hic alibi dicuntur *sippulæ*. Vide
Onomasticon.

(123) *Eulogii.*] De hoc vide citatos auctores ad
lib. II Ruffini, cap. 4. [Patrol. Lat., t. XXI.]

(124) *Serapionis.* Vide de duobus Serapionibus
notata ad Ruffinum, lib. II, cap. 18. [Ibid.]

(125) *Artabas.*] Ægyptiæ hæc mensura, faciens
modios tres cum tridente.

(126) *Pæmenium.*] Locus in Palæstina, a pastoribus
ita dicitur Προμίνιον.

(127) *Hieronymi.*] Notat hic magister sacri Palatii
libro supra citato, ad verba Posidonii de Hieronymo;
vel Posidonius iste vaticinans adversus sanctum Hiero-
nymum fuit impostor, vel Palladius odio in sanctum Hiero-
nymum (quod est propensius) aperte mentitur,
et rabie in eundem furit. Sed haud crede, lector,
impudenti Origenistæ et Pelagiano Palladio, dum ma-
ledicentiæ frena effundit in sanctissimum virum an-
gelis venerandum.

789 (128) *Paula.*] Notissima nobilissimaque femi-
na, cujus Vitam habes apud sanctum Hieronymum.

(129) *Serapionis Sindonitæ.*] In Menæis, 24 Maii,
vocatur ὁ ἀπὸ Σινδόνος. Si idem cum nostro, legem-
dum ὁ ἀπὸ Σινδόνος. Nam Palladius clare Sindonitæ
ait dictum, quod sola sindone uteretur.

(130) *Viginti solidis.*] Interpres, *viginti nummis*.
Vide Onomasticon.

(131) *Qui erant in dignitate.*] Hervetus legisse vi-
detur οἱ εὐταλεῖς, non οἱ ἐν τιμῇ, vertit enim, *qui*
erant viles et abjecti. Heraclidis autem interpres le-
ctioni Regii Codicis et Excusi astipulatur: « stetit
supra quemdam colliculum civitatis, ubi primates
ejusdem oppidi concilium habere consueverant. »
FRONTO.

(132) *Pallium gestabant et byrrum.*] Græce, τρι-
βωνοφόροι τε καὶ θυρρόφοροι.

(133) *Evagrius.*] Dignum patella operculum. Pal-
ladius Origenista celebrat suum præceptorem Eva-
grium hæreticum pariter Origenistam, ab Ecclesia
sæpius condemnatum. Sed qualis fuerit Evagrius,
vide supra (lib. II, not. 43, ad cap. 27), ut hinc
cernas hæretico de hæretico et ejusdem hæresis
mysta proidenti quænam sit deferenda fides. Ita ma-
gister sacri palatii sæpe jam citatus.

(134) *Civitatis Iberorum.*] Heraclides: *Hiberorum*.
Græc. Venet. Ἰβέρων. Paris. Ἰβάρων. Hervetus im-
presserat *Liberorum*. Est quidem alibi *Liberorum*,
Ἐλευθερίων civitas; sed quia Ponticus dicitur Eva-
grius, investiganda civitas *Hiberorum* in Ponto. Di-
vius Hieronymus, epistola ad Ctesiphontem contra

Pelagium, vocat *Hyperboritam*, ubi Grævius restituit *Iberitam*. In concilio Constantinopolitano primo, quod fuit secundum generale, in subscriptionibus episcoporum, habes duplicem Pontum, videlicet *Amasiæ*, ubi ponitur *Pantophilus Iberorum episcopus*; et *Polemoniæ*, ubi ponitur *Atarbius episcopus*. Quare *Ponticum* et *Iberitam* Evagrium capio ex *Ponto Amasiæ*, qui fuit dicitur *Helenopontum*, ut alter *Polemoniæ*. Est autem *Ἰβωρὰ*, *Ibora* civitas *Helenoponti* in *Authenticis*, collat. iv, tit. 7, novell. 28, apud *Porphyrogenetam* *Cappadociæ*. Unde apud *Hieronimum* legitur *Iboritam*. *Sozomenus*, *Socrates*, *Nicephorus*, locis mox citandis, *Evagrium ex Iberibus* faciunt, qui *Pontum Euxinum* accolunt.

(135) *Episcopa ecclesiæ Cæsareæ ad Argeum*.] Hoc cum sequenti, *Post decessum autem sancti Basilii episcopi*, deest in *Græco Veneto*. Est in *Paris*.

(136) *Nyssenius*.] Ita *Græcus Paris*. *Heraclides*, et *Græcus textus Venetus*, *Nazianzenus*, et iis deest *frater episcopi*, cui datur *honus inter apostolos*. Jure dubites, an *Nyssenus*, an vero *Nazianzenus* hic intelligendus sit. Pro *Nyssen*o facit, quod hic dicitur *Gregorius* veniens ad concilium reliquisse *Evagrium Nectario*. Nam constat *Nyssenum* ad concilium Constantinopolitanum venisse, *Nazianzenum* vero jam tum Constantinopoli aliquot annis habitasse. Si filius *Nicephori* catalogus, duodecim annis dicitur habitasse Constantinopoli. Et ipse *Nazianzenus* oratione valedictoria, quam ipse *Συνακτῆριον λόγον* inscribit, nomine ei episcoporum sic dicit: *Τοσοῦτος χρόνος, φασίν, ἔξ οὗ τὴν ἐκκλησίαν ἄγει μετὰ τῆς τοῦ καιροῦ ροπῆς*: «Tanto jam tempore, inquit, ecclesiæ præes, temporis ope et auxilio fretus.»

Pro *Nazianzeno* adduci posset quod in testamento ejus fiat mentio *Evagrii* diaconi, cui quædam legat. Quo loco hunc nostrum *Evagrium* intelligit *Baronius*, *tomus IV*, anno Christi 389, qui etiam anno Christi 379 et 381, *Evagrium* hunc nostrum a *Nazianzeno* diaconum ordinatum asserit. Certe et *Socrates*, *lib. 19*, cap. 23, *Græcæ* edit., seu cap. 18 *Latiniæ*, *Evagrium* a *Nazianzeno* diaconum ordinatum scribit, quem exseribit *Suidas* in *Μακάριος*. Ita igitur de *Evagio* *Socrates*: *Τούτων Εὐάγριος γενόμενος μαθητὴς, τὴν δι' ἔργων φιλοσοφίαν ἐπέηρατο, πρότερον λόγῳ μόνῳ φιλόσοφος ὢν, ὅς ἐν τῇ Κωνσταντινῶν πόλει ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνῶ, εἰς τὴν τοῦ διακόνου προχειρισθεὶς τάξην, εἶτα ἅμα αὐτῷ εἰς τὴν Ἀργυρῶν κατελεύθων, καὶ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐντυχῶν ἀνδράσι τὸν ἐκείνων βίον ἐξήλωσε. Καὶ τὸσαῦτα τεράστια ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ γέγονεν ὅσα καὶ ἐν ταῖς τῶν αὐτοῦ καθηγητῶν: ἐπιστορῶν (duorum *Macariorum*) discipulus fuit *Evagrius*; qui *studium sapientiæ* in initio quidem verbis duntaxat, postea autem factis diligentissime excoluit. Hic primum Constantinopoli a *Gregorio Nazianzeno* est ordinem diaconi consecutus; deinde una cum illo in *Ægyptum* profectus, ibique cum illis piis viris, quos supra dixi, collocatus, illorum vivendi genus ardenti studio imitari cœpit, totque miracula ab eo edita quot a *Macariis* præceptoribus suis. Similia habet *Sozomenus*, *lib. vi*, cap. 30; *Nicephorus*, *lib. xi*, cap. 42. Suggesti aliquas utrinque rationes dubitandi. Certius decidi poterit si pures manuscripti *Græci* in alterutrum conspiciant.*

(137) *Riciniis scateret*.] Græcæ est: Ὅς καὶ τὸ σῶμα πρότερον ἐκδράσαι, quod *Heraclides* vertit, *ut per corpus ipsius totum quedam papulæ esirent*. Vide ad veterem *Palladii* *Lausiacam*;

(138) *Pior*.] Mentio ejus supra, cap. 41. De hoc quoque *Sozomenus*, *lib. vi*, cap. 29. *Cassiodorus* *lib. vii*, cap. 4, *Nicephorus* *lib. xi*, cap. 37.

(139) *Contentus inebentis amaritudinibus aquæ*.] Ita verterat *Heraclides*. *Hervetus*: *se aquæ concludens amaritudinē*; quasi nimirum legisset, *τιχίσις ἐν τῷ, pro στοιχιάς*. *Ruffinus*, *lib. iii*, cap. 51, hunc ipsum *Pior* apud semetipsum ait cogitasse: «Quoniam qualemque aquam inveno, oportet me ipsa contentum esse.» FRONTO.

(140) *Moysis*.] *Nicephorus*, *lib. xi*, cap. 37.

(141) *Propter quod missus sum di' ἀποσταλῶν*.] Hæc contraxerat interpres *Hervetus* hoc modo, dicens: *Non ideo missus sum*. Sed amplio rem sententiam in *Græcis* tenebat *Heraclides*, cap. 27: «Propter quod sum, inquit, missus, hoc factum est, nam ut cibum caperem, nemo me misit.» *Sozomenus*, *lib. vi*, cap. 29: *Ὅτι ἀπέστειλε, φάσας, μὴ ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλῆαι, ἠνύσθαι δὲ ἐφ' ᾧ ἦλθεν*: «Noluit, dicens, se non ea de causa ad eos missum, atque rem, ob quam ipse venerat, jam esse confectam.» *Nicephorus*, *lib. xi*, cap. 32: *Ὅτι ἀπέστειλε, εἰπὼν, μὴ ἐπὶ τούτῳ ἦσαν, ἠνύσθαι δὲ ἐφ' ᾧ παραγίγναι*. «Morem illis non gessit, non ea de causa se venisse dicens, effectum autem esse id, cujus causa venerat.» FRONTO.

(142) *Chronii*.] De alio *Cronio* supra, cap. 25.

(143) *Paphnutii Cephalæ*.] De variis *Paphnutiis* videlicet ad l. n. c. 16. n. 32. [*Patrol. Lat.*, t. XXI.]

(144) *Stephano*.] Alius hic ab eo, de quo supra, cap. 30.

(145) *Hoc est non ad utilitatem*.] Restitutus est hic locus, quem mutilum sic exhibuerat interpres: «In verbis inanibus, non impletis verborum testimonio. Ex derelictionibus ergo una quidem est.» Locus autem *Jobi* est prior c. vi, 6, posterior autem c. xl, 3, nonnihil diversus. Ἡ ἀποκοπὴ μου τοῦ κρίμα; οἷς δὲ με ἄλλως σοὶ περὶ χρηματικῶν ἢ ἐνα ἑκα; αὐτῶν δίκαιος; nunquid 790 repellas iudicium meum? *Putas autem me aliter respondisse tibi, quam ut appareas justus?* In quibusdam tamen libris editis legitur, ut hic a *Palladio* citatur, *μη ἀποκοπῆ. Ne repellas*. FRONTO.

(146) *Necessario*.] Hic mutilata interpretatio *Herveti* ex auctoris et veteris interpretis verbis restituta est. Sic apud *Platonem* ψυχῆς κίνησις *Cicero* interpretatur *animi commotio*, qui et *Tusculana* et *iram* definit: *πάθος ἐστὶν ἄλογος καὶ παρὰ φύσιν ψυχῆς κίνησις, Perturbatio aversa a recta ratione contra naturam animi commotio*. Ὁργὴ ἐπιθυμία τιμωρίας τοῦ δοκούτος ἠδικηθέντος οὐ πρόσκαιρός. *Ira est libido sentiendi ejus qui videatur læsisse injuria*. *Aristoteles*, in *Rhetoric*, cap. 2: Ὁργὴ, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένη διὰ φαινομένην ὀλέθρον μὴ πρόσκαιρός. *Appetitus cum dolore conjuncta ejus quæ appetit ultionis propter eam quæ apparet despicientiam, nec convenienter*. FRONTO.

(147) *Ventos pascens*.] *Oniserat* interpres, et *ultras persequens*, non *Heraclides*: «et pastor quadammodo insipiens videbatur esse ventorum, atque persecutor umbrarum,» cap. 47. Locus est *Eccles. xxxiv*, 2: Ὅς θρασυόμοσος σιχίης, καὶ διώκων ἑμπρ, οὕτως ὁ ἐπέχων ἐν ὕπνῳ. *Quasi qui apprehendit umbras, et persequitur ventum, sic qui attendit somnum*. Legimus quidem in *Vulgata Latina*, *Osee xii*, 1. *Ephraim pascit ventum*, sed *Græcæ* est, ὁ δὲ Ἐφραὶμ πονηρὸν πνεῦμα. *Ephraim autem pascimus spiritus*. Est et *Proverb. x*, 4 in *Latina Vulgata*, cui *Græcæ* minime respondent, *Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos, idem autem ipse sequitur aves volantes*. FRONTO.

(148) *Ephræm*.] Vide dicta ad vitam ejus. [*Patrol. Lat.*, t. LXXIII, col. 325 seq.]

(149) *Omnes enim res cauponantur*.] *καταλευσθὶ τὰ πράγματα*, ut dixit *Poeta* *vetus* apud *Ciceronem* de *Offic.*: «Non cauponantes bellum, sed belligerantes.» *Ignatius*, *epist. ad Trallianos*. Προσφέροντες τὸ ὄνομα Χριστοῦ, καὶ καταλευστές τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου. «Circumferentes nomen Christi, et Evangelii sermonem nundinantes.» *Basilius Seleuciensis*, *orat. 8*: Οἱ μὲν οὖν τὴν φύσιν καταλευστές νεκροῦ μόνον δουλεία τὸν παῖδα καταδικάζουσι. «Illi naturam cauponati abjectum pro notho puerum damnant servitute.» *Apostolus* ipse, *II Cor. ii*, 17: καταλευστές τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. *Adulterantes verbum Dei*. Apud *Hierolotum*, *νικηλεύειν πόντα τὰ πράγματα*, est, *res omnes questibus habere*, ut apud *Philostrophum*, τὸν σοφὸν κατηλεύειν, est *Budæo*, *philosophium lucro posi-*

habere. Sozomenus de hoc ipso Eubraim, lib. III, cap. 15: Σχεδόν πάντων πρὸς κέρδος κερνήτων, καὶ καπηλείων τὸ πρῶτον ποιουμένων. « Cum omnes fere lucri cupiditate ardeant, et hanc rem velut mercaturam ad questum faciunt. » Nicephorus, lib. IX, cap. 16: Πάντες γὰρ πρὸς κέρδος κερνήτες εἰσι τὰ τοιαῦτα ἀσχετῶς καπηλεύοντες. « Omnes enim lucri inhiare, et talia foede in suum questum vertere. » FRONTO.

(140) *Sub imperatore Constantio.*] Heraclides interpres. « Sub imperatore Constantio in principiis ejus imperii in magnorum virorum ordine militasset. » At r vetus interpres Palladii: « In initio imperii Constantini abrenuntiavit saeculo. » Hervetus vertit, inter magistratus. Τὰς ἀρχάς ἰgitur hic non magistratos intelligas, sed initia imperii, ut in Prato spirituales, cap. 112: Ἐν ταῖς ἀρχαῖς Τιβερίου τοῦ βασιλέως. *Initio imperii Tiberii imperatoris;* « t cap. 155: Εἰς τὰς ἀρχάς τοῦ πιστοτάτου ἡμῶν βασιλέως Μουρτίου: *Initio imperii fidelissimi imperatoris Mauritii.* » Esdræ, IV, 6: Ἐν ἀρχῇ βασιλείας αὐτοῦ. *In principio regni ejus.* FRONTO.

(151) *Qui inter domesticos militabat.*] Δομοστικῶν στρατιωτῶν. Hervetus vertit, domesticum qui militabat. Dicebantur domestici peculiari appellatione, qui in aula imperatoris militabant tam equites quam pedites (quos alii etiam oxiarios vocant) destinati custodiae Imperatoris: de quibus pluribus agit Meursius in Glossario. FRONTO.

(152) *Viam minime tritam.*] Interpres, valde immutabilem, quasi legisset ἀτραπτον, non, ἀτριπτον, quod Heraclides vertit, a nullo pene detritam ingressus est viam. Ita Lucretius, lib. IV:

Avia Pieridii peragro loca, nullus ante
Trita solo.

Ambros. sermone 74, de Natali martyris: « Via vitae ubi Dominus resurrexit nota facta, solo attrita est plurimorum. » FRONTO.

(153) *Abramio.*] Cassianus, collat. XV, cap. 4 et 5, de alio Abraham abbat.

(154) *Frustum sarmenti.*] κόμμα κλήματος. Hervetus frustum scalarum scripsit, quasi legisset, κλήματος. Heraclides, cum exiguam partem sarmenti ex arida vite teneret.

(155) *Eustathii.*] Sozomenus, lib. III, cap. 15, de alio Eustathio Sebasteae episcopo.

(156) *Ut tota ejus.*] Vitiosa lectio peperit ineptam interpretationem, ut sol ejus ossium fabrica perspicue ostenderet. Ita nimirum Lugdunobatava, p. 151: Ὡς ὄλον διαφαίνου αὐτοῦ τῶν ὀστίων τὸ πῦγμα. Neque emendationem Codicem nactus est Heraclides, apud quem lego, cap. 57: *Ut solis in-tar ossium ejus junctura luceret:* at regius Ms. ὡς ὄλον διαφαίνεσθαι αὐτοῦ. FRONTO.

(157) *Gaddanæ.*] Sozomenus, lib. VI, cap. 31.

(158) *Hic monachorum exceptori.*] τούτῳ δὲ τῷ δεξιῶτι τῶν μοναχῶν. Nempe Sabbati duplex officium monachis praestitit; et eos transeuntes hospitio excepit, et iisdem necessaria ad cellas tulit. Hervetus vertit *dextero mensæ structori*, cui rei sufficit una vox ἐντράπεζος, quae sequitur.

(159) *Philoromo.*] Alius Philoromus martyr cum Philæa tempore Diocletiani, de quo Eusebius libro VIII, cap. 10, et Nicephorus, lib. VII, cap. 9. Hic noster sub Juliano passus est. Non recte Meursius hunc cum alio confundit.

(160) *Validissime verberari.*] Secuti sumus interpretem Heraclidis, cap. 32 Paradisi: « Calvitie ei prius facta jussit a pueris verberari, qui supplicium plagarum patientissime serens. » Ferri tamen potest. Herveti interpretatio, et a pueris ei stanti alapas impingi, quod Græce est κοσασσῆσαι. Suidas: κόσος, τὸ βάκιον, alapa seu plaga. Ita supra, cap. 29: Ἀπομακρῖς ὄν ἐγὼ ἔδωκα κόσων. *Furore ergo percussus impegi ei colaphum.* Heraclides, cap. 40, *percussus cum dextera mea.* Tertull., de Spectaculis, cap. 30,

Colaphis diverberatur. Et solebant aliquando martyres ita colaphis et alapis caedi. FRONTO.

(161) *Quem morbum tyrannidem.*] Τυραννῖδαν τὸ πάθος, ex ms. scripsimus; interpres πλῆθος legisse videtur, non πάθος, nam vertit: *quod tyrannidem exercens exagitat multitudinem.* Heraclides dixit: « quos ille animi et corporis morbos ita superavit, veluti si quis immensum incendium validissimis aquis exstinguat. » FRONTO.

(162) *Coram Deo loquens.*] Ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἡμᾶς ἔπεισεν. Quæ Heraclidis interpres obscure vertit: *sicut persuadere ante Deum nobis solebat.* Obscurus Hervetus, *sed eum qui ex propriis ad nos venit divinitus.* Idem valet ὡς ἐπὶ Θεοῦ, quod, *coram Deo loquor*, ut supra, cap. 16, ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἀμωπτόρους εἶδον, quod Heraclides, *ante Deum vobis loquor.* Et cap. 30, de Adolio: *vere enim sub Deo loquor.* Et cap. 2 hujus 791 *Lausiaca:* ἐπὶ Θεοῦ μάρτυρος οὐκ ἔγνω τούτου. *Deum testor me nunquam eum cognovisse.* FRONTO.

(163) *Severiani.*] Quod hic est, in *Ancyra Galatiæ*, in Græc. Venet. est, τῇ Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίης: *In Casarea Cappadociae.*

(164) *Nullam possessionem.*] Οὐδὲν κτήμα dixit, non οὐδὲ κλῆμα, ut excusum fuit in editione Lugdunensi. Et interpres extudit minus aptam versionem ex manuscripto libro nihilo castigatior, *quibus ne vitis quidem sarmentum dederunt*, at Regius, κτήμα, *possessionem*; quemadmodum et paulo post ait Palladius, τὸς καρπὸς κτημάτων ἡμῶς κομισομεθα, *fructus possessionum nostrarum colligemus.* Heraclides vero, c. 51 *Paradisi: quibus ne unam quidem unciam tradiderunt.* FRONTO.

(165) *Bisarionis.*] Varia Bisarionis apophthegmata passim in Vitis Patrum occurrunt. Quod hic de vendito libro sequitur, refert Nicephorus lib. XI, c. 43, ex Evagrio, suppresso nomine.

(166) *Irenarcha.*] Id est, tranquillitatis publicæ et securitatis studiosus latrunculator.

(167) *Melanis.*] Vide preluhia ad lib. II *De Vitis Patrum* [Patrol. Lat., t. LXXIII. col. 707], ubi de ejus Vita et Peregrinatione ratione Ruffini comitis, ut Baronius existimat.

(168) *Romana.*] Græce est, Σπίνη ἢ το γένος ἦγον Ῥωμαῖα. Quod videtur Heraclidis interpres veteres voluisse, *beata Melania de Hispano vel urbeico genere descendens.* Nam et apud Paulum legitimus, Rom. XV, 24: ἐὰν πορεύσωμαι εἰς τὴν Σπανίαν; *cum in Hispaniam proficisci cæpero*; et apud Gellium, I. IX, c. 13, *pro Hispanico gladio*, reponunt, *spanico gladio*, et apud Hieronymum, in LXIV Isaia, *Spaniarum et Lusitanis.* Sic et antea, c. 16, *Σπανοδόμος*, Heraclidi *mercator Hispanicus.* FRONTO.

(169) *Marcelli consularis.*] Μαρκελλίνου τοῦ ἀπὸ ὑπάτων. Heraclidis interpres vertit: *sicut Marcellini cujusdam exconsulis*, aptius quam Hervetus, *Marcelli consularis.*

(170) *Vigesimum secundum.*] Ita et Heraclides, et textus Græcus. Hervetus, *vigesimum tantum* habebat.

(171) *Arsisium.*] Græce, Ἀρσίσιον. Hervetus habebat *Orsisium.*

(172) *Pissimum et Adelphium.*] Græce Πισσίμιον et Ἀδελφίον. Hervetus habebat, *Pitimum et Adelmum.*

(173) *Servitii caracalla.*] Græc. Aug. et Parisiensis, παιδαρίον καρακάλλον. Græc. Venet. καρακάλλον δουλον. Heraclides, *tunica puerili.* Vide Onomasieon.

(174) *Ut eam terreret.*] Προσεδόξασε ταύτην κεννίσαι. Hoc Ms. ita exhibuit, ταύτην κατακονίσσαι, *labore conficere, fatigare.* Sed in altero loco idem Codex habuit κεννίσαι, nec aliter legisse videtur interpres Heraclidis: *Credens quod sinus suos possit sumo quodam atque terrore ex pecunia ejus implere.* Ac deinde in altero loco: *Nec terere igitur me in aliquo valeo.* Hervetus, *speravit fore, ut ei fumo oculos perstringeret*; sed metaphorice κεννίσαι hic idem valet quod *fatigare, vel perterrefacere.* Similem habes conatum

alterius præsulis provinciae, Act. xxiv, 27, et sperans A quod pecunia ei daretur a Paulo. FRONTO.

(175) *Ruffini.*] Palladius Origenista, et Gennadius et Cassianus Pelagianis faventes, multis laudibus Ruffinum extulerunt. At sanctus Hieronymus Ruffinum tanquam hæreticum perpetuo insectatus est, cuius iudicium cum ipsa Romana Ecclesia nos etiam probare par est. Sic enim inquit sanctus Gelasius I, in Romano concilio lxx episcoporum: « Sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus Ruffinum de arbitrii libertate notavit, illa sentimus, quæ fratrum Hieronymum sentire cognoscimus. Et non solum de Ruffino, sed etiam de universis, quos vir sæpius memoratus zelo Dei et fidei religione reprehendit. » Hæc sanctus Gelasius. Ruffini res sincerissime ex probatis auctoribus excerptas exhibent tibi tomus IV et V Annalium Ecclesiasticorum. Hactenus magister sacri palatii sæpe jam citatus.

(176) *Schisma.*] Ita restituendus hic locus mire deformatus, quod legisse videretur interpret *σχίμα*, non *σχίσμα*. Vertit enim: *Juberit quoque habitum, qui est secundum Paulinum.* Vide et Sozomenum, lib. IV, cap. 26.

(177) *Unigeniti.*] Græce *μονογενοῦς*. Sed tamen dicendum et vendendum *unicū*. Ita recte apud veterem Heraclidis interpretem, nam et duos alios habuit liberos.

(178) *Qui duos quoque habuit filios.*] Editio Meursii *ἴσχε δι τέκνων δύο δικαίωμα*. Unde in notis annotatur scribendum, *τέκνων τριῶν δικαίωμα*. Notum enim esse in re Romana jus trium liberorum, et ortum esse mendum e confusione *ε* *και* *γ*. At Regius Codex veram lectionem exhibuit *τέκνων δυάδα*, cui astipulatur Heraclides, *matrimonium ex quo et filios suscepit duos*; accedit et liber, quo usus interpret Hervetus. FRONTO.

(179) *Apronianum.*] Græc. Aug. Venet. et Paris., *Ἀπρονιανόν*. Hervetus ediderat *Aprianum*.

(180) *Piniano.*] *Πινιανῶ*. Male in Herveto erat *Apriano*.

(181) *Filii.*] Græcus Venet. *ἀδελφοῦ*.

(182) *Liberasset.*] Supplevi hic quædam ex Græco. In Veneto Codice erat: *ἤγαγεν ἐπὶ τὸν μονήτην βίον καὶ τὸν Πουπλίκω ἐπὶ υἱὸν τὸν νεώτερον κατήχησι*: » Duxit ad vitam solitariam, et Publici juniorem filium catechesi instituit. » Atque ita etiam Heraclides, ubi tamen deest nomen Publici. Gr. Codex Augustanus habet *Ποπλίκολα*. Parisiensis, *Ποπλίκολα*, loco *Πουπλίκο*.

(183) *Parvæ Melaniæ.*] Hujus Peregrinationem legere est *Patrol. Lat.*, [t. LXXIII, p. 708-735.]

(184) *Piniano.*] Græc. Aug., *Πινιανῶ*. Græc. Paris., *Πινιανῶ*. Græc. Venetus, *Ἀπρινιανῶ*, vel *Ἀσπρινιανῶ*. Hervetus habebat *Pipiano*.

(185) *Filio Severi.*] In Vita sanctæ Melaniæ apud Metaphrastem, 31 Decemb., *fratri Severi*.

(186) *Superhumeralia.*] Græc., *ἡμιφόρια*.

(187) *Presbytero.*] Græc. Venet. addit: *καὶ μοναχῶ ἀσκητασίω*. Paris., *Δαμιατασίω*. Heraclidis interpret, *monacho Dalmata*. Et sic in textu addidi.

(188) *Ex ore leonis.*] Alludit (ait Fronto), de Alarico loquens, ad illud Apostoli, II Tim. iv, 17: *Ἐρρύσθη ἐκ στόματος λέοντος. Et liberatus sum de ore leonis*. Eusebius, in Chronicis, anno Abrahami 2427, circa an. Christi 413: « Roma orbis quondam victrix a Gothis Alarico duce capta. »

(189) *Fratre.*] Id est, Piniano marito. Alibi, *nunc usu fratre*, nisi et verum fratrem habuerit, de quo hoc intelligi possit.

(190) *Albina.*] De ea divus Hieronymus in variis epistolis.

(191) *Piniano.*] Græcus Ms. Venetus, *Ἀπρινιανός*, *Aprinianus*. Aug., *Πινιανός*, *Pinnianus*. Paris., *Πινιανός*.

(192) *Pammachio.*] Græc. Ms. Venet., *Μάλχιος* vel *Μαλχιος*, *Matthius* vel *Malchius*.

(193) *Macario.*] Græc. Ms. Ven., *Ἀγ. Μαριῶν*, *Agathon*. (194) *Ex Vicaria.*] Græc. Ms. Venet. *ἀπὸ βικαρία*. Paris., *ἀπὸ βικαρίας*. Heraclides, *ex vicariis*.

(195) *Constantio.*] Quod hic *assessor* dicitur Constantius, Græce est *συγκρίτωρ*. Heraclidis interpret habet, *consiliarius*. Vide Jacobum Sirmoedum nostrum, ad Sidorium, lib. I, epist. 3.

(196) *Paula.*] Quid furens odio Origenista Palladius 792 in sanctum Hieronymum et sanctam Paulam inequissime garrit? quorum sanctitas tanto clarior, quanto Palladii nequitia detestabilior. Ita Joannes Maria magister sacri palatii hic ascribendum monet.

(197) *Theodora.*] Nicephorus, I. xvii, c. 5, de *ἁγία Theodora* sub virili habitu monasticen professâ.

(198) *Usia.*] Aliter vertit Heraclides in *Paradiso*. [*Patrol. Lat.*, t. LXXIV.]

(199) *Avia.*] Quod hic est, maritum ejus dictum *Apronianum*, ita restitutum ex Græco textu. Hervetus impresserat, *Primiano*.

(200) *Magna.*] Quod hic hæc dicitur vixisse in civitate *Ancyra*, in Græc. Ms. Venet. est *τῆ Κασσαρίας τῆς Καππαδοκίας*, in *Cæsarea Cappadociae*.

(201) *Virgine.*] Totam hanc narrationem de virgine Athanasium sex annos occultante, fide notæ, magnis ostenditur argumentis tomo III Annal. Ecclesiasticorum, anno Christi 356. Ita Joan. Maria magister sacri palatii hic annotat.

(202) *Stichario et birro.*] Heraclides, *ταμικὰ ἐκ byrrho*. Metaphrastes, in Vita sancti Athanasii, *τὸ στιχάριον καὶ τὸ βίρρον*. Legerit Hervetus *καρόν*, pro *βίρρον*, vel *βίρρον*, qui hic *cereum* posuerat.

(203) *Coluthus.*] Sic olim sanctus Basilius martyr sancto Joanni Chrysostomo apparuit, et obitum prædixit.

(204) *Abduci et colligi.*] Græce hic *συνάγεσθαι*. Sic Num. xxxi, *colligeris ad populum tuum*.

(205) *Sitaniæ.*] De ea Georgius Alexandrinus in Vita sancti Chrysostomi. In Græco *Σίθαια* dicitur.

(206) *Jubino.*] Heraclides, *Jovinus*.

(207) *Præter extrema manuum.*] Additur causa, b quam manuum extrema la varet, quod nimirum sanctissimum Christi corpus illis daretur manibus excipendum.

(208) *Pierii.*] Græc. Ms. Venet., *πέτρον*, *Petri*.

(209) *Olympiade.*] De ea Sozomenus, lib. viii, cap. 24; Nicephorus, lib. xiii, cap. 24; Georgius Alexandrinus, in Vita sancti Chrysostomi.

Olympiadis celebris memoria in Menol. Græcorum, 28 Julii: « Sanctæ Olympiadis, quæ fuit sub imperatore Theodosio, Arcadio, et Honorio filiis, Augusti Secundi comitis filia, neptis Ablavii præfecti, sponsa paulisper Nebridii, qui fuit ex numero præfectorum. Cum autem adhuc esset virgo, ejus viro ante conjugium sublato, et virgo simul et vidua remansit, omnia tempus transiens in jejuniis et orationibus, et pauperum beneficentia. Itaque omnes opes suas in curam Christi sacerdotum exhausit, præsertim in sanctum Joannem Chrysostomum, quem præcipue honorabat. » Martyrol. Romanum, 17 Decembris: « Constantinopoli sanctæ Olympiadis viduæ. »

Quod hic in Menologio dicitur mansisse virgo, idem testatur Nicephorus, I. xiii, c. 24: « Et collocata quidem illa viro in matrimonio, non tamen prorsus virginitalis cælibatu orbata. Vingtique mensibus in conjugio cum illo exactis, postquam illi mors ademit, quamquam ea esset ætate, et secundas non dehonestaret nuptias, pudicitiam tamen complecti atque in ea per vitam omnem acquiescere maluit. » Virginem quoque mansisse testatur hic Palladius, hoc cap. 144, et Heraclides, c. 45. Georgius Vita Chrysostomi c. 50: *Ἄγία ὄρασα ὅσα ἀνδρὶ συνήρθη μὲν, οὐ διεθάρσα δὲ τὴν παρθενίαν, ὡς φησὶ περὶ αὐτῆς εἰδέαζε· βιώσασα δὲ μετὰ τοῦ αὐτῆς ἀνδρός περὶ πον εἰκοσι μῆνας, συντόμως τὸ τῆς φύσεως χρέος*

ἀκατηθείς τίλει τοῦ βίου ἔχρησάτο: « Parentibus or-
bata hæc viro quidem copulata est, neque pudorem
alioqui virginis sanctimonie eam corrupisse cele-
bris fama edocuit. Hæc cum convixisset viro men-
sibus circiter viginti, ille repelitus ut naturæ debi-
tum solveret, hoc temporis compendio finem acce-
pit vitæ. » Quæ desumpta sunt ex Palladii dialogo
de rebus Chrysostomi. Quare *συνουσία ἀνδρός*, in
epistola 2 Chrysostomi ad Olympiadem, intelligen-
dum de *familiari cum viro conversatione*, non de *vi-
rili concubitu*.

(210) *Filia Seleuci.*] Menologium jam citatum,
Anisii Secundi.

(211) *Sponsa.*] Heraclidis interpres, *nurus*. In
Græco est *νύμφη*, quod utrumque significat. Baro-
nius, t. IV, anno Christi 388. Quod vero Græci ha-
beant in Menologio hanc Nebridio nuptui traditam,
Palladius vero (imo Heraclides, quem Palladii no-
mine semper citat Baronius; nam hic Palladius
sponsam vocat) dicat *nurum* fuisse Nebridii, concili-
ari eo modo inter se possunt auctores ut filio il-
lius Nebridii clarissimi viri sub Constantio imp.
præfectura prætorii insigniti, cujus meminit Am-
mianus lib. xxvii; Nebridio item dicto conjuncta
fuerit matrimonio Olympias, de qua agimus. Ha-
ctenus Baronius. Ego existimo varietatem inter
auctores natam ob diversam interpretationem, dum
νύμφη unus *nurum*, alter *sponsam* vertit.

(212) *Oxycrato.*] Græce, ὄξυζάματα. Heraclides,
c. 44, *psca*, uti ibi restitui.

(213) *Gelusia.*] Ad hanc exstat divi Hieronymi epi-
stola, notat marginator Parisiensis Palladii. Sed ve-
reor ne labatur, et memoriae ejus observata fuerit
Algasia, ad quam Hieronymi epistola 151 habetur.

(214) *Juliana.*] Baronius, tomo II, an. Christi
205, postquam ex Eusebii lib. vi, c. 3, recitavit quo-
modo Origenes Alexandriae exagitatus, coactus fue-
rit subinde mutare domicilium, quarum latebrarum
hic ipse Origenes apud Palladium meminit, subdit:
Quæ certe non ad alia tempora, quam ad Severi per-
secutionis sunt referenda; nam longe ante Maximini
vel Decii persecutionem libri illi Symmachi reperti
erant. Sed de acceptis a Juliana Symmachi interpre-
tatione ejusdem Origenis quoque testificatione idem
tradit Eusebius, lib. vi, cap. 12. Hactenus Baronius.

(215) *Qui et ipse.*] Nunc sensus clarus est ex Græ-
co Codice, quod Origenes occultus fuerit, non liber,
uti verterat Hervetus. Bene Heraclides: *cum apud
ipsam laterem*.

(216) *Femina.*] Nicephorus, l. vii, c. 12 et 13 de
Virginibus mira arte pudicitiam tuentibus.

(217) *Magistrano.*] De hoc nomine dixi quædam
ad lib. v Pelagii, libello vi, n. 2. [*Patrol. Lat.*, tom.
LXXXIII.]

(218) *Camisia.*] Græce est: τοῖς τε καμισίαις, καὶ
τῇ χλαμύδι. Hervetus, *tunica, camisia, et chlamyde*.
Videtur auctius exemplar habuisse; nisi quia in
Græco est *καμισίαις* plurali numero, id per *tunicam*
et *camisiam* expresserit.

(219) *Uxore.*] Quod hic *accepto ense* dicitur se oc-
cidisse, de ea re vide Augustinum, lib. 1 de Civit.
Dei, a cap. 17 ad 28, et aliorum Patrum sententias
apud Leonardum Lessium nostrum, lib. 11 de Justitia
et Jure, cap. 9, dubit. 6.

(220) *Fratris.*] Quis hic fuerit, nullibi exprimit.
An fuit Heraclides, qui eadem Paradisi nomine
edidit?

INDICES ANALYTICI

IN SS. MACARIUM ÆGYPTIUM ET MACARIUM ALEXANDRINUM.

I.

INDEX RERUM MEMORABILIUM

QUÆ IN SS. MACARIORUM ÆGYPTII ET ALEXANDRINI VITIS, ACTIS, APOPHTHEGMATIBUS, EPISTOLIS, NEC NON ET IN PRECIBUS CONTINENTUR.

Revocatur lector ad paginas editionis nostræ. Litteræ a, b, c, d inchoantem, mediam ac desinentem paginam signant.

A

- Abraham abbas; fabula de Macario ab illo narrata, 123 b, c, d.
Abulpharagius Artemonium laudat, 90 b.
Ælurion anachoreta, 150 b.
Agathon abbas; illius responsa, 142, 143.
Aio abbas; in Thebaide habitavit, 135 a.
Amatas simul cum Macario S. Antonii discipulus, 102 b; 119 a; 120 b.
Ammon abbas, 4 c; 96 b; 128 c. Nitriæ montium monasteria fundavit, 4 c.
Ammonius episcopus, in monte Nitriæ anachoretas de gentes invisit, 156 c.
Ammonius monachus; illius abstinentiæ, 87 a.
Amor proximi, cæteraque virtutes quantopere cum amore Dei cohæreant, 426, 427.
Anachoretæ longe ab eremitis differunt; illorum vivendi modus, 6 *et seqq.*; 147 b, c.
Angeli custodes, 222 a, b; ad illos oratio, 447 b.
Anima, filia regis, scilicet Dei, 414 c; 418 a. Anima sponsa Dei, 415 b, c; templum Spiritus sancti, *ibid.* Anima, regina Deo copulata, 418 a.
Anthemius imperator; illius filia sub Dorothei nomine sit eremita, 157 *et seqq.*
Antichristus; scilicet diabolus, 104 a; 203 c.
Antonius Iphesi episcopus, 80 c.
Antonius abbas, 6 c; 41 a; 54 b; 56 b; 87 c; 91 c, 94 a; 95 b; 98 c; 102 d, 105, 106, 118 a, 119 a, 141 c, 152 b; 163 b, 173 b.
Aphraates monachus, equum imperatoris sanat, 47 a.
Apollinarius virgo, habitu virili assumpto et nomine, vitam ducit eremiticam, 131 a, b, 157 *et seqq.*
Apollo abbas, illius abstinentia laudatur, 87 c, 88 a.
Apollonius abbas futura prædict, 22 a.
Apothegmata Patrum a Cotelerio edita, 56 c, 150 b, a Possino 38 a, 149 c.
Aqua benedicta dæmoniæ curantur, 40 c, d; 46 a, 70 c.
Arsenius ex palatio egressus, sit monachus, 8 b; una somnii hora illi sufficiebat, 88 c, laudatur, 118 c.
Arsenoita regio, 50 b, 93 c, 146 c; 210 c.
Aspuna urbs, 81 a.
Athanasius (S.) citatur, 55 b, 127 b, 160 a.
Athenagoras, scholæ Alexandrinæ præpositus, Hadriani et Antonini temporibus florebat, 173 a.
Augustinus (S.) de Ægyptii monasteriis devastatis loquitur, 144 a, b.

B

- Beduini, incertis semper sedibus, huc illuc per solitudines ad prædandum vagantur, 129 a.
Benedictus (S.), vita monastica inclutus, 10 c.
Benjamin, Nitriæ abbas, 163 b.
Besarion abbas, in Scete habitans, 145 a.
Blemmyes, populi nomades, finium Ægypti accolæ, 80 a, 81 b, 97 a, b.
Bubuli lacte Macarium nutriunt, 67 a, b, 92 b, 190 a.
Buccellatum quid, 63 a, 87 b.

C

- Cassianus, illius scripta, 34, 35, 121, 122.
Cassiodorus, illius Historia de Macariis tripartita, 167 a.
Cellia vel Cellulæ sanctorum Patrum eremitaria, 4 a, 109 d, 112 a, 154 c.

- Centuriatores Magdeburgenses, 119 b.
Chrysostomus (S.), 78, 79, 164 d; quis auctor Dialogi de ejus Vita, 78, 79.
Collecta Græcæ σύναξις, quid sit, 112 a.
Columbanus abbas, quid de potu et cibo præscripsit monachis, 114 c.
Cronius Macarium invisit, 102, 148 c.

D

- Dæmones, illorum varia genera, 41 b, 56 b; variis induunt formas, 66 c, 94 b, 103 c, 111 a, b, 125 c, 142 c, 203 a, b. Pacta cum dæmonibus inita, 45 d, 92 a. Illorum conatus ad ejiciendum e cordibus nostris Dei amorem et timorem, 450 b, c.
Deus qui essentia unus est, multa nomina accipit propter dispensationem salutis hominum, 418 a.
Despectio vel abnegatio sui quid sit, 422 d.

E

- Elephantine insula, 151 c.
Encomium Macarii Ægyptii ineditum, 167 b.
Epiphanius Hagiopolita, 168 b.
Erasmus, illius sententia de exemplariis vitæ S. Pa. li. 119 a, b.
Eremitæ et illorum vivendi modus, 5 *et seqq.*
Eucharistia illusiones dæmonum arcentur et destruantur, 47 b.
Eugenia virgo, habitu virili assumpto, in eremo sanctæ vixit, 151 b.
Eugenius tyrannus, 21.
Eulogius presbyter, 102 a; 202 b. Accedentium sacramenta mentem perspiciebat, 96 b.
Eunomius hæreticus, 48 a, b.
Eusebius Historiæ ecclesiasticæ auctor, 27 c; 107 a.
Eustathius lector Cæsareæ urbis in Palæstina, 151 c.
Euzoius Antiochiæ præsul, 160 b.
Evagrius et illius scripta, 5 b; 33 a; 87, 88; 106 c, 105 a.

F

- Fanustus magus, 45 a; 53 a.
Fidei expositio antiqua, 51 c, d; 211 c, d.
Fiducia omnium passionum genitrix, 143 a.

G

- Glycas Michael, 154 a.
Gratiæ Dei homini datæ, 403, 406 *et seqq.*

H

- Hellas abbas in Apeliote, 163 b.
Heliodorus frater, 116 b.
Heliopolis in Phœnicia, 160 b.
Heraclides, 29 a; 108 a; 160 d, 163 a; ejus Paradisus, 14 a; 15, 16 c; forte Lauso dedicatus, 28 d.
Hieracius, qui resurrectionem mortuorum negabat, 48 a; 50 b; 54 a; 210 d.
Hieronymus (S.), 33 b; 93 b; 115 d. Quando obiit, 21 c.
Hilarion abbas, et ejus miracula, 11 a; 45 b; 47 a; 118 a; 128 c.
Humandi corpora quando et a quo mos obtinuit, 49, 58.

I

- Inhabitatio Dei cum sanctis, 410 c.
Isidorus monachus, 16 c; 96 a; 108 a; 117 b, c; 156 c; 160 d; 163 c; 165 b.

J

Joannes et Mambres Magi, 63 d; 85 b; 89 c; 90 d.
 Joannes sancti Antonii discipulus et minister, 59 c; 42 a.
 Joannes S. Macarii minister, 179 b.
 Joannes Hagiopolita, 134 b; 167 a, b.
 Joannes in Lyco eremita, 21, 22; 79, 80; 98 a.
 Joannes subdiaconus, libri sexti Vitarum Patrum in-
 epres, 148 b.
 Joseph abbas, 152 b; 165 b.
 Julianus monachus, 118 a.
 Justus episcopus Lugdunensis, 156 d.

L

Latrones in Ægypto creberrimi, 123, 129.
 Leo Ailatus, 167, 168.
 Leo abbas in parva palude Arsinoitis habitabat, 142 c;
 145 b.
 Lucius Artianus, Alexandriæ episcopus, 16 b, c; 144 a;
 160 a.

M

Macarius Ægyptius; ejus vitæ chronologia, 57, 58. De
 eo Palladius, 58 et seqq. De eo Rufinus, 104 et seqq. De
 eo Evagrius, 113 et seqq. Illius Apophthegmata a Cote-
 lerio et Possino edita, 149 et seqq. Macarius Ægyptius
 feminam, quæ instigante juvene libidinoso in equam fue-
 rat montata, sanat, 40 a, b, c; 106 a; 179 d; 182 a, b.
 Cuniculum subterraneum sibi effodit Macarius, 40 d;
 47 c; 182 c. Mortuum resuscitat ad refellendum Hiera-
 citam, 41 a; 47 c; 106 c; 183 a; 166 c; 182 c. Adoles-
 centem, qui a dæmone vexabatur, sanat, 41 a, b; 56 b;
 182 c, d. Puellam ante januam a parentibus projectam
 sanitati restituit, 59 b, c; 106 a. Macarii exhortatio ad
 humilitatem ac patientiam, 60 a, b. Alia ejusdem ad
 fratres admonitio, 62, 63. Ejusdem admonitio de eo quod
 iracundia commotus in aliis increpandis sibi ipsi nocet,
 64 a, b; 125 a; 138 d; 149 d. Macarius ad vitam revocat
 occisum hominem, ut liheret eum cui cædes falso im-
 pingebatur, 105 b, c; 124 d. Macarii expositio cur ac-
 ceptarum ab hominibus injuriarum remittendo vim
 memoriæ lædamus, malorum vero a demonibus infictio-
 rum recordatione non lædamus, 114 a; 159 a; 148, 149.
 Ejusdem verbum Evagrio dictum: *Umbra contentus esto*,
 114 b; 144 c. Ejusdem affirmatio se viginti annis
 aqua, pane et somno ad satietatem usque usum non esse,
 114 b, c, 144 c. Ejusdem expositio de dæmonibus, qui
 sanctas Scripturas legentibus somnum immittunt, 115 a.
 Ejusdem exhortatio ad jejunia et continentiam, 121 c, d.
 Macarius exhortat in quo utilis sit cenodoxia, 122 a. Moy-
 ses abbas ob Macarii reprehensionem dæmoni traditus,
 ab eo statim sanatur, 123 c, d. Ejusdem Macarii res-
 ponsum Moysi abbati quiete vivere cupienti, 123 a.
 Macarii fabula de tonsore, 123 b, c. Macarius quo-
 tiescunque cum fratribus vinum bibebat, postea pro
 quovis calice diem integrum etiam aqua abstinebat, 123
 a, b; 153 c. In cella sua furem deprehendit, 127 c;
 159 a; 148 c. Illi revelatur a Deo, eum virtutem duarum
 mulierum nondum attingisse, 129 a; 144 c. Macarius accu-
 satur a puella gravida se corruptum esse ab illo men-
 tente, 150, 151, 159 a. A Macario sola humilitate se vinci
 fatetur diabolus, 151 c, d; 152 a; 159 a; 148 c. Macarii
 lenitate sacerdos ethnicus ad fidem convertitur, 152, 153.
 Macarius caput aridum sacerdotis gentilis de penis infero-
 rum interrogat, 135 b, c; 144 c; 167, 168. Doctrina
 Macarii de recuperanda salute, 154, 155; de modo orandi,
 137, a, b; 139 a; de opere monachi, 139 b. Macarius lati-
 gatus, postquam oravisset, elevatur et trans flumen demit-
 titur, 157 c; 144 b. Macarii expositio de sui corporis
 ariditate, 159 c. Ejusdem verba Nitriæ monachos ulti-
 mum visitantis, 140 a, b. Ejusdem ad monachos ut multi-
 loquium fugiant exhortatio, 140 b, c. Ejusdem cum sancto
 Antonio congressus, 141 b, c. In monumento Terenuthim
 dormit Macarius, 142 a. Ejusdem cum Agathone collo-
 quium de periculis Iudæie, 142, 143. Ejusdem vaticinium
 de Scetis vastatione, 145 c. Filium paralyticum ad os-
 tum a patre projectum, sanat Macarius, 145 a. Evocat a
 sepulcro mortuum qui depositum quoddam ubi posnerit
 revelat, 145, 146. Ejusdem enarratio de duobus monachis
 quos in insula eremi nudos invenerat, 147 a, b. Macarii
 doctrina, perfectum monachum non posse in passionem
 cadere immundam, 149 a. Macarius velut Deus terrenus
 in fratribus eminebat, 149 b. Macarii simplicitas, 151 a.
 Macarii dictum de nostro amore in diaboli pauperis im-
 puritatem, et de Dei divitis lege repudiata, 152 a. Ma-
 carii querimonia, quanta difficultate suæ ætatis monachi
 salutem recuperaturi sint, 151 a, b. Præceptum Macarii
 Paphnutii datum, ne quem lædat neve condemnet, ut
 nascatur salutem, 152 c, d. Macarius prohibet ne

quis dormiat in cella fratris male audientis, 153 a. Ma-
 carii responsum datum fratribus, qui adhortabantur ut in
 pagum ascenderet ad refectionem, 153 a, b. Macarii la-
 crymæ de ficu, quam puer cum aliis buculias pascentes sub-
 latam comederat, 153 b, c. Macarii responsum abbat
 Theodoro datum de paupertate pulchris actibus præfe-
 renda, 141 a, b. Ejusdem perpalchra exhortatio, 155 a, b,
 207 d, 210 a. Macarius puerum utilitatis causa interrogat,
 156 a, 210 c. Cum Apollinari virgine confabulatur, 157 b, c.
 Macarius Alexandrinus somnum superare studet, 65 b,
 c; 88, b; 186 a. Ob culicem, qui ipsum pupugerat,
 occisum sex menses in palude Scetis sedet, 65 c, 86 a;
 89 a, 186 b. Cenotaphium Janne et Mambre magorum in-
 visit, 65 d; 85 b; 86 b; 89 c. 109 b. Aspidem quæ illum
 momorderat, a faucibus apprehensum discerpit, 67 a; 92
 c; 190 a. Virginem paralyticam sanat, 67 d; 190 b, c.
 Pachomii monasterium visitat, 68 a; 190 c, d. Ejusdem
 propositum quinque diebus mentem in solo Deo defigendi,
 tertio die irritum a dæmone factum, 69 c, d; 94 b; 194
 a, b. Sacerdotem fornicatorem funestissimo cancri morbo
 laborantem sanitati reddit, 69 d; 94 c; 194 b, c. Puerum
 a dæmone vexatum pariter sanat, 70 c; 195 a. Catulo
 hyænæ oculos restituit, 72 c; 198 b, c. Ejusdem Macarii
 narratio de Marco abbate qui ab angelo oblationem de
 altari accipiebat, 71, 72; 96 a; 166 d; 195 d. Una Ma-
 cario Alexandrino missa, 99 c; 125 a. Illum Valens mo-
 nachus contumelia afficit, 103 b, c, d; 203 a, b.

Macarius Ægyptius et Alexandrinus. De Macariis Hiero-
 nymus, 115, 1116; Cassianus, 121 122; Liber III de
 Vitæ Patrum 124 d; liber V, 138 c. liber VI, 144 b; liber
 VII, 148 b. Sententiæ Patrum Ægyptiorum de iisdem, 149
 b, c. De iisdem Socrates, Sozomenus, Suidas, Nicephorus,
 Callistus, 165 c. Dies quibus memoria eorum agatur, 171 b.
 Macarius S. Antonii discipulus et minister, 99 d; 102
 a, b; 104 c; 119 a; 120 c; 172 a.

Macarius Hierosolymorum episcopus, 175 a.
 Macarius junior, 100, c; 149 a; 174 d.
 Macarius πολιτικός scholæ Alexandrinæ antistes, 175a.
 Macarius ptochotrophii Alexandrii præfectus, 100 c,
 121 b; 174 d.

Macarius Rufini discipulus, Origenista, 116 d.
 Macedonius (S.), et illius miracula, 47 a; 56 b.
 Magi et illorum incantationes, 40 a, b; 42, c; 45, 44.
 Makrisi de Macariis, 84 c; 107 b; 169 a.
 Malchus (S.); vita ejus a S. Hieronymo conscripta, 129 a.
 Mameluci, a scorpione puncti, super recens vulnus
 conterunt ipsum scorpionem, ut vulnere medeantur, 93, a.
 Marcella vidua; ejus epitaphium a S. Hieronymo, 116, c.
 Marcus abbas, 71 b, c, 96 a; 193 c, d. Cum Macario
 Alexandrino confunditur, 75, 74.

Marina virgo, quæ habitu sub virili, sancte in eremo
 vixit, 151 b.

Martyrologia vetera, 171 b.
 Mazicum gens crudelissima, 144a.
 Melania virgo, 17 a; 29 a.
 Melotes quid, 6 b; 144 a.
 Menæa Græcorum, 154 a; 171 b.
 Mennas sancta, et illius sepulcrum, 157 b, c; 168 b.
 Menologium quid, 171 b.
 Metalla Phennensia et Proconensia, 160 c.
 Minutoli, 89 b.

Monachi Ægyptii; eorum severitas, 5, 6; eorum num-
 erus, 8, 9; eorum prodigia quomodo intelligenda, 12,
 13. Mos monachorum, messis tempore, ad metendum se
 conducendi, 146 b, c.

Monasteria Macariana; eorum status hodiernus, 1, b;
 antiquus, 3, 4, 5; illorum numerus, 3, c, d.

Moyses abbas, ex latrone monachus, 87 c; 122 c; 144
 a; 165 b.

N

Necromantia apud veteres, 54, 55.
 Neocæsarea urbs, a Judæis inhabitata, 160 c.
 Nesteros anachoreta, 48 a.
 Nicephorus Blemida, 154 a.
 Nicephorus Callistus, 167 a.
 Nilus flumen, 99 a; 137 c.
 Nitria regio, 1; 2; 107 b; 108 a; 109 c; 116; 117; 140,
 a; 147 a.
 Numenius Pythagoreus, 90 a.

O

Oleo sancto infirmi curantur, 46 a; 69 b, c; 57 d; 190
 c; pariter et dæmoniaci, 46 a; 70 c; 183 a. Varius olei
 usus, 87 b, c.

Or abbas, 19, 20; 29 b, c.
 Oratio Macarii, 446, 447. Quomodo sit orandum, 137 a,
 b. Oratio vera quænam, 433 a, b; illius fructus, *ibid.*
 Origenes, 90 a.

(15) *Dominus illuminat cæcos.* Editio Lugdunensis mendose σοφορίζει. Communis editio Psalmorum, psal. cxlv, 8, σοφοὶ τυφλοὺς. Augustinus et vetus Psalterium, sapientificat; et Heraclidis interpres hoc loco, *Dominus sapiens facit cæcos.* At Chrysostomus admonet alium Græcæum Interpretem editisse, κύριος σορίζει: unde Romanum Psalterium, et vulgata Latina: *Dominus illuminat.* FRONTO.

(14) *Ut obruatur præ cura cognatorum.* Vide egregiam Collationem super hac re sancti Antonii apud Cassianum, collat. xxiv, cap. 41.

(15) *Macarius.* Heraclides hæc tribuit Isidoro. Et ne error sit in ambiguo vocabulo μακάριος, quod nunc appellative *beatus*, nunc proprie *Macarius* vertitur, exprimit nomen Isidori.

(16) *Lapidarius.* Meursius in Lexico Græco barbaro notat hic in Græco esse καβιδάριος. Certe Hermetus recens Palladii, et vetus Heraclidis interpres, uterque vertit *lapidarius*. In Græco textu, qui nunc prodit est: *Λεθουργός, ἐν λέγουσι καβιδάριον.*

(17) *Arsisii.* Ita caput hoc inscripsi, quia hic post in textu vocatur *Arsisius*. In edito omnibus Palladii per Hermetum caput hoc hæcenus inscriptum fuit, *Arsacii*. Fuit quidem *Arsacius* aliquis generis Persæ, ex milite, et regionum leonum custode, confessor tempore Licinii, post monachus in arce Nicomedie, ubi et obiit. De quo Sozomenus, lib. iv, cap. xv; Nicephorus, lib. ix, cap. 58.

Sed alius hic videtur *Arsisius*, apud quem Palladius habitasse se dicit. De quo Sozomenus, libro vi, cap. 50, et Nicephorus, lib. xi, cap. 37.

Meursius hic, in præfatione regulæ Pachomii, *Arsesii* pro *Orsiesii* substituit, minus recte. Orsiesius vixit cum Pachomio, et ei post Petronium successit, ut habetur in ejus Vita, cap. 53: *Arsisius* obiter dicit se eum vidisse.

(18) *Quinque millia virorum.* Sic hodie in Atho monte xxii insignia sunt monasteria Græcorum monachorum ordinis sancti Basilii, quæ tributi nomine Turcarum tyranno quotannis ex vineis et olivetis suis pendunt 6000 obolorum Turcicorum. Mons is a Christianis ἅγιον ὄρος, hoc est, *sanctus mons* dicitur, a Ruthenis *Savata hora*. Ita notavit Joan. Langus ad lib. xi; Niceph., c. 58.

(19) *Flagionem.* Apud Sozomenum, libro vi, cap. 50, et Nicephorum, lib. xi, cap. 37, *Arsisio* seu *Arsesio* jungitur *Arsion*. Heraclides hic *Agionem* habet. Fors *Arsion* ex *Agione* depravatam, vel contra.

(20) *Flagellum.* Ecce vetustam disciplinam, ut vocant, memoriam, de quibus vide Gretzerum nostrum accurate disserentem, peculiari ea de re libro.

(21) *Amor.* De hoc Socrates, lib. iv, cap. 18; Sozomenus, lib. i, cap. 14; et ex eo Cassiodorus, histor. Tripar. lib. i, cap. 11; Nicephorus, libro viii, cap. 41.

(22) *Et corona redimiri.* Et sponsus et sponsa olim corona redimiri soliti.

(23) *Domina et soror.* Qui continenter in matrimonio vivebant, uxores suas vocabant sorores.

(24) *Or.* De eo Nicephorus, lib. xi, cap. 54.

Hic est ille Or hæreticus Origenista, quem Evagrius Ponticus (imo Rufinus, ut prolego bene 4 docui) inter sanctos alios, sive de Vita Patrum libro (supra hic, lib. ii, cap. 2) immerito inseruit, ut auctor est sanctus Hieronymus, epist. ad Ctesiphontem. En quales sanctos nobis obtrudit Palladius. Vide Scholium nostrum, tom. V (Bibliotheca Patrum) ad initium Operis Evagrii, ubi quoque observavimus, ex decreto sancti Gelasii I, idem esse iudicium Romanæ Ecclesiæ de ejusmodi hominibus, et sancti Hieronymi. Ita magister sacri palatii supra citatus.

(25) *Pambo.* De hoc Socrates, lib. iv, cap. 18; Nicephorus, lib. ix, cap. 14.

(26) *Ammonii et Eusebii, et Euthymii fratrum, et*

A Origenis filii.] Ita suppletam ex Græco Codice Parisiensis editionis, cum ante esset, *Ammonii et Joannis filii*. Bene Heraclides.

(27) *Qui ne duos quidem obolos.*] Qui hic oboli, Marci xii, 42, dicitur λεπτά.

(28) *Curassem.*] Latinis *curare*, quod Græcis *ἐπινοήσασθαι*. Hermetus hic *sepolire* verterat, non recte.

(29) *Origene presbytero ac œronomo.*] Ita est in Græco Parisiensis. In aliis: *Μακρίων τῶν πρεσβυτέρων*, quod hic proprium videtur esse nomen, non appellativum, ut cepit Hermetus, qui vertit, *beato presbytero*. Apud Heraclidem, c. 2, est, *Paulo presbytero*. Nisi forte per *beatum presbyterum* intelligatur Isidorus.

(30) *Pior.*] De hoc infra hic, cap. 87.

(31) *Ammonii.*] De hoc Sozomenus, libro vi, cap. 50; et ex eo Cassiodorus, lib. x hist. Trip., capite 7; Nicephorus, lib. xi, cap. 52.

B Baronius, tomo III, anno Christi 340, Julii papæ 4, Constantini, Constantii, et Constantis imperatorum 4. Quod pertinet, ait, ad Athanasii Romam advenum, reperimus duxisse secum inter alios Ammonium admirandæ sanctitatis virum (alius hic ab illo, quem tempore Constantini in Domino quiescere diximus; nam hic longe post Antonii obitum defunctus est), comitem habuit. De quo sic Socrates, lib. iv, cap. 12: « Alius quidam monachus erat vir plane admirabilis, qui Ammonius vocabatur. Iste idea parum curiosus fuit, ut cum Romæ una cum Athanasio forte versaretur, nihil ex magnificis urbis operibus, præter templum Petri et Paulo dicatum videre omnino desideraret. » Pervenit iste usque ad Theophili Alexandrini episcopi tempora, a quo creandus episcopus cum Evagrío, auriculam sibi præcidit, ne (quod sibi videretur) eligeretur indignus.

Magister sacri Palatii, supra citatus, hic notat: Hic Ammonius fratresque ejus fuerunt palam hæretici Origenistæ, qui ex Ægypto Constantinopolim fugientes, magnarum turbarum in ecclesia causa fuerunt. Quos nimium execrati sunt Hieronymus epistola ad Ctesiphontem, et Theophilus Alexandrinus epistola ad sanctum Epiphanium, quæ 67 apud sanctum Hieronymum. Horum res nefarie gestas et turbines ab ipsis excitatas, ex certissimis auctoribus et monumentis exactissime exponit tom. V Annalium Ecclesiast. Ita ille.

(32) *Memoriter.*] Græce, ἀποσθηδίζειν. Eo fere verbo in hac re utuntur Græci, quod et infra, capite 21, in Marco, et cap. 59, in Aphthonio occurrit.

(33) *Impatibilis.*] Miser Palladius præceptoris sui Evagrii dogmata de impassibilitate Stoica hic obtrudere conatur. Vide Divini Hieronymum epist. ad Ctesiphontem. Ita magister sacri palatii hic annotat.

Heraclides hic immediate ante Benjamin quædam intersevit de Evagrío et Ammonio, et ecclesiæ Rufiniana. Videtur Evagrío tribuere quod Rufinum e fonte suscepit, et sic citat et intelligit Baronius tomo IV, anno Christi 594.

(34) *Benjamin.*] De hoc Sozomenus, lib. vi, capite 29; et ex eo Cassiodorus, hist. Trip. lib. viii, capite 10; Nicephorus, lib. xi, cap. 35.

(35) *Sella latissima.*] Διπρος πλατύτατος. Hermeto fuit *currus latissimus*. Nos *sellam* maluimus vertere cum Heraclide; cui suffragatur et Nicephori Callisti interpres lib. xi, cap. 35: *διπρὸν πλατύτερον ἐκπέτατον, latiore sella consedit.* FRONTO.

(36) *Apollonii.*] Hujus etiam meminuit Sozomenus, lib. vi, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. viii, cap. 1; Nicephorus, lib. ix, cap. 14, et lib. xi, c. 55.

(37) *Vasa medica omne genus.*] Πικροῖα ἰατρικῶν, καὶ κελλαρικῶν. Heraclides: *omnem remedium speciem atque celiaria comparans*. Meursius in Glossario τὰ κελλαρικὰ exponit res quæ in cellaris et penuris recondi solent, et citat Haruonopolium, l. ii, tit. 10.

Quæ in fine dicuntur *frivola*, Græce est *γυρτάρια*. A

vel *πεικτικῶς*, vel *εὐκτικός*, *παρὰ τὸ εἶναι*. Heraclides suffragatur nostræ correctioni : « Puteum quicque fecerunt, eo quod sine aliquo videtur humore idem locus esse. » Alter vetus interp., *Humectus est enim locus*. Ratio enim redditur, cur maximum puteum effoderint. FRONTO.

(38) *Pæcii et Isaia.*] De his Nicephorus, l. ix, c. 14

(39) *Meratore Hispanico.*] Græce, *ἐμπόρου Σπανοδρομού*. Heraclidis vetus interpres vertit : *usque ad Hispaniam semper negotiando pergebat*. Vidi Excerpta, in quibus erat *Πανοδρομού*. An a civitate Panos in Ægypto? Hic, infra, cap. 39 : *Εἰς Πανὸς τὴν πόλιν*. In Panos civitatem. *Patrol. Gr.*, t. LXXXVIII, in Vita S. Joannis Eleemosynarii, c. 36, occurrat *Gallodromus*.

(40) *Nobis pedes tuos attingentibus.*] Ita restitutum ex Græco, cum ante nullo sensu esset in Herveto, *ex tuis pedibus*. Obscurationis species est, *pedes attingere, pedibus aduolvi*.

(41) *Deum.*] Græca sonant, ut vertit Heraclides, *Ante Deum vobis loquor, utrosque in paradiso simul stare comperi*. Ita Paulus, II Corinth. XII, 19 : *κατένωπιον τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν*. *Coram Deo in Christo loquimur*, et ad Gal. I, 20 : *Ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὐ ψεύδομαι*. *Ecce coram Deo, quia non mentior*, ut intelligatur esse quædam species jurisjurandi III Tim. II, 14 : *διαμαρτυροῦμεν ἐνώπιον τοῦ κυρίου*. *Testificans coram Domino*. Simile illud infra, cap. 113 : *Ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἡμᾶς ἱκέσεν*, *Ut coram Deo loquens nobis persuadebat*. FRONTO.

(42) *Macarii junioris.*] Sozomenus, libro VI, cap. 29 : et ex eo Cassiodorus, hist. Tripart. lib. VIII, cap. 1 ; Nicephorus, lib. XI, cap. 35.

(43) *Solitudine.*] Interpres ediderat, *ut despneret dæmones solitudini insultantes*, quasi esset *ἐντροφῶντας*. At Heraclide tuetur receptam lectionem : *capite 4 : Ut exsultans solitaria vita illuderet dæmones atque despiceret*. FRONTO.

(44) *Et taurea.*] Non, *taurina pelle indatus*, ut Hervetus scripserat.

(45) *Macarii Ægypti et Alexandrini.*] De his Sozomenus, libro VI, cap. 29 ; Socrates, lib. IV, cap. 18 ; et ex eo Cassiodorus, hist. Tripart. lib. VIII, cap. 7 ; Nicephorus, lib. IX, cap. 14 ; et lib. XI, cap. 42, 43.

B de anachoreta anonymo circa Memphim, et quicunque cæcis lænæ catulis ab eo illuminatis.

(53) *Marci.*] Sozomenus, lib. VI, cap. 29 ; et ex eo Cassiodorus, lib. VIII, cap. 1 ; et Nicephorus, lib. XI, cap. 35.

(54) *Moysis.*] Sozomenus, lib. VI, cap. 29 ; et ex eo Cassiodorus, hist. Tripart. lib. VIII, capite 1 ; Nicephorus, lib. XI, cap. 36 et 46. De eo etiam Theodoretus, lib. IV hist. cap. 21.

(55) *Cum sal. em Iulicorum circiter cctodccim.*] Græce, *σαίτην ὡς Ἱταλικῶν δεκαοκτώ*.

(56) *Communica sacramentis.*] Magna olim sacra communionis reverentia fuit, ut quicumque somniis voluptuosis fuissent inquietati, si communionem eo die abstinerent.

(57) *Pauli.*] De hoc Sozomenus, lib. VI, cap. 29 ; et ex eo Cassiodorus, lib. VIII, cap. 1 ; Nicephorus, lib. XI, cap. 36 ; Cassianus, collat. VII, cap. 26 de Paulo apud Panephy-in.

(58) *Calculus.*] Vel hinc probatur vetus usus calcolorum rosarii ; ut frustranei sint hæretici, qui vel recentem inventionem vel superstitionem calumniatur.

(59) *Cronio.*] Nicephorus, lib. XI, cap. 37.

(60) *Inter Babylonem.*] Hervetus, *inter Babylonem et Herculas*. Heraclides, *inter loca quæ Babylonis et Hercules habent nomen*. Alius vetus interp., *In er medium Babylonis et Heracti e*. Capite 72 hinc mentio *Ἡρακλίου; Θηβαῖδος* ; apud Rufinum, in regionibus *Herculeis*.

(61) *Eulogio.*] Nicephorus, lib. XI, cap. 25, de alio Eulogio agit.

(62) *Abi hinc, scelerate fugitive.*] Græce, *σχάτα, γλοῦττων, φυγοκύρι*. Meursius in Glossario pro *σχάτα, γλοῦττων*, legendum hic censet *σκατογλοῦττων* : quod idem est quod apud Aristophanem in Pluto *σκατοφάγος*, id est, *stercorivorus*. Idem pro *φυγοκύρι* scriptum reperit *φαγοκύρι*, quod exponit *dom nus helluo*, quasi *φάγων κυρίως*, idque dictum fuisse vult in convicio. Apud Vitas Patrum, lib. VII, interprete Paschasio, legimus, « *Fugitive, qui propriam domum devorasti* » ; et apud veterem interpretem Palladii : *Multa mala commisisti, fugitive, forsitan domini tui alienas pecunias furatus es.* » Itaque Paschasius, cum vertit, *qui propriam domum devorasti*, legisse videtur *φαγοκύρι*, quasi *κυρίως φάγος* ; sed idem tamen habet vocem *fugitive*, quemadmodum et Hervetus, et interpres vetus Palladii ; proinde verior lectio *φυγοκύρι* ; quasi *φυγὰς κυρίου, qui dominum fugis*, ut *φυγοδέμνος, φυγοπόλεμος*, et *φυγαργός*. Sic Plautus in *Pseudolo* :

De pœna culicum a se exacta Petrus Damianus, lib. V, epist. 8 : « Nunquid et beatus ille Macarius di-gne ridebitur, qui dum se inimicum quid admisit e-pœnituit, acutissimis culicum rostris, quæ videlicet apros transigerent, per sex menses membra sua nudus exposuit ? »

(46) *Cum Deo versari quam hujus mundi rebus occupari.*] Interpres Hærvetus aliter : *et majori tempore vel cum Deo, vel in rebus versari cœlestibus*. *Ἡ ὕπ' οὐρανόν, orbis te rarum*.

(47) *Erga conjugem suam virginitatis.*] Edidimus, cum antea legeretur *erga suum maritum Parthenicum*, quasi nimirum Parthenicus proprium esset mariti nomen ; imo *παρθενικός ἀνὴρ* in Scriptura dicitur, qui apud Plutarchum in Pompejo dicitur *παρθένος ἀνὴρ*. *Πόλις α* (sic) *τὸν παρθένον ἀνδρα κείμενον*. *Publium qui me virginem adhuc duxit*. Joel. I, 8 : *Θρήνησον ὑπὲρ νύμφην περιεζωσμένην σάκκον ἐπὶ τὸν ἀνδρα τὸν παρθένον*. *Plange magis quam virgo cilicio præcincta propter virum suum virginem*. *Vulgata lat., Super virum pubertatis suæ*. Poetis est *κουρίδιος πόσις, ὁ ἐκ παρθενίας γεγαμηκώς γυναῖκα*. Sic *Ἰλιῶδ. Ε'*. *κουρίδιον ποθίουσα πόσιν τὸν ἀριστον Ἀχαιῶν*. FRONTO.

(48) *Amphoræ unius Cilicensis.*] Græce *Ἀμφορέα Κιλικισίον ὕδατος*.

(49) *Spiritus fornicationis.*] Videtur Hervetus alio Græco textu usus, ut et vetus Palladii interpres. *Plinius et alio sensu in Græco*.

(50) *Ex lapidibus quadratis.*] *Ἐκ τετροπέδων λίθων*. Hervetus verterat, *quatuor pedum magnitudine*.

(51) *Locus humidus.*] Græce *ὕπικμος*, ex Ms., non ut est in excuso Lugdunensi *ὕπικμος, locus humidus*. Hervetus, *locus qui cedit facile*, quasi esset *εἰκτικῶς* ;

Fur, fugitive, fraus populi, fraudulente.

(63) *Mutilate, maculate.*] Græce est, *λελωθημένος, πεπηλωμένος*. Apud Paschasium, sup., lib. VII, cap. 19, n. 3 : *Elephantiose, cæno et luto horride*. Vetus Palla-

dii interpres : *Leprose, inveterate dierum malorum.* Quia Paschasius vertit : *casno et luto horride*, videtur legisse *πεπλωμένω*, a *πλῆς lutum*, vel simile quid. Certe *πλωμένος* est *lutuosus, lutum contrahens*. Ms. Venetus *λελωθμένον και πεπρωμένον, mutilatum et truncatum*; quem initio hujus capituli vocat *λελωθμένον*, *δς ο'τι χείρας είχαν, ο'τι πόδας, mutilatum, qui nec manus habebat, nec pedes*. Talis apud Suidam *κυλλός* dicitur. Suidas : *κυλλός, ὁ πεπρωμένος, οὐ μόνον πόδα, ἀλλὰ και χείρα. Cyllus, mutilatus non solum pede, sed etiam manu. Πεπρωμένος, ait Fronto, ut in Epigrammate, ὁ μὲν γυίος πηρός, captus et truncatus membris dicitur, apud Herodotum dicitur quis ἐαυτὸν λωβάσθαι λῶδων ἀνακαστον, qui mutilat sibi faciem ut eam deformet; ut necesse non sit hic elephantiasin suspicari, tametsi Heraclides, c. 32, λελωθμένοις vertat, elephantioso laborantibus morbo.*

(64) *Charitate.* Agapas Latini Patres convivia quædam Christianorum appellant, quibus pauperes excipiebant, ut annotarat hic interpres Hervetus, ideoque hic interpretatus erat, *et venerunt in cellam suam in fine agapes*. Sed charitatem hic potius indicari vidit Heraclides, cum vertit, cap. ix, *redintegrata pace*; nec aliter Paschasius, cap. 19. Ita dixit paulo ante Antonius : *και μετὰ καθαροῦς ἀγάπης ὑποστρέψατε, et cum bona dilectione revertimini*; ut I Joan. iv, 18 : *Ἡ τελειὰ ἀγάπη ἔξω βάλει τὸν φόβον. Perfecta charitas foras mittit timorem.* FRONTO.

(65) *Pauli Simplicis.* De hoc Sozomenus, libro 1, cap. 13; et ex eo Cassiodorus, lib. 1 Trip. Hist., c. 14; Nicephorus, lib. viii, cap. 40.

(66) *Pertransit octo mansiones.* Ὅκτω μόνάς. Ita hoc loco vertendum erat, non ut Hervetus, *octo monasteria*.

(67) *Habens principalem savissimum dæmonem.* Vide Serrarium nostrum in Tobia capite iii, part. 1; q. 5, quomodo aliqui dicantur principales dæmones.

(68) *Helluo senex.* In Græco Parisiensi est *φαγόγαστ, helluo senex*. At in meis Græcis *καχόγηστ, improbe senex*. Sic et supra, cap. 21.

(69) *Helluones isti in senectute.* Græce : *πολιοφάγοι οὔτοι*.

(70) *Pachon.* De hoc Sozomenus, lib. vi, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. viii Trip. Hist., c. 1 Nicephorus, lib. xi, cap. 36. Vincent., Spec. hist., lib. xvii, capite 79; Antonius, parte II, tit. 15, cap. 11. Dicitur hic Cassiodoro, Heraclidi, Vincentio, Antonino *Pachonius*, sed legendum *Pachonius*, a *Pachon*, quod imposuit P. Maturio nostro ad Antonium, ubi Cassiodori locum citat pro Pachomio Tabennensi, de quo hic, infra, cap. 38 agit Palladius.

(71) *Stephani.* De eo Sozomenus lib. vi, c. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. viii Trip., cap. 1; Nicephorus, lib. xi, cap. 36

(72) *Ex latere.* Hervetus : ex transverso. Scribendum potius, a *latere Marmarico*, vel, *non longe a Marmarica*. Sozomenus, lib. vi, cap. 22, *περὶ τὸν Μαρειῶτων οὐκ ἀποθὲν τῆς Μαρμαρικῆς, circiter Mareotem, non longe a Marmarica*. Nicephorus, libro xi, c. 36, *περὶ τὸν Μαρειῶτων οὐ πολλὸν τῆς Μαρμαρικῆς ἀποθὲν, circa Mareotem non longe a Marmarica*. Sic Deut. xxxi, 26 : *Θύσσετε αὐτὸ ἐκ πλαγίων τῆς κιβωτοῦ. Vulgata : Ponite eum in latere arce Domini.* Et I Reg. xx, 24 : *Ἐκίδισεν Ἀβεννὴρ ἐκ πλαγίων Σαούλ. Sedit Abenner a latere Saul.* Ita postea, cap. 35; *Ἐκ πλαγίων τοῦ μοναστηρίου, ad latus monasterii.* FRONTO.

(73) *Valente.* De hoc nihil nunc occurrit.

(74) *Eronis.* Cassianus, collat. v, cap. 2, meminit Heronis senis, qui se in puteum præcipitavit, diversus videtur ab hoc Erono.

(75) *Ad eorum culturam instrumenta.* *κῆπους, και τὰ τούτων χρυστέρια.* Hervetus verterat, *hortos et eorum oracula*; at qui non solum oracula *μαντήρια* dicuntur τὰ χρυστέρια vel loca in quibus ea redduntur, sed et τὰ χρυστέρια εὐχὴν sunt utensilia, apud Pollucem τὰ κῆπλα; itaque Heraclides hic edidit, *hortulos*

A quoque et instrumenta diversæ suppellectilis necessaria. FRONTO.

(76) *Pachonii.* Vide de hoc Auctores citatos I. 1, ad ejus Vitam. *Patrol. lat. t. LXXIII.*

(77) *Tabennests.* Græce *Ταβενήσιος*, a *Tabenna*.

(78) *Sine villis.* Græce, in Parisiensi editione, *ἀμαλλα*, et sic etiam legit Heraclides interpres, qui vertit, *sine villo*. Hervetus verterat *molles*, quæ i legitisset ἀμαλά, quod est in Excerptis Græcis Codicis Augustani; et Hesychius ἀμαλὸν exponit ἀκαλὸν, *molle*. In Veneto erat, ἀμαλλαιῶς; sed lege, ἀμαλλα ὡς.

(79) *Et cum ad vespertinum lumine.* Græce est, ἐν τῷ λυχναῖῳ, id est, *in vespertino lumine, ut habet Heraclides interpres.*

(80) *Aphthonii.* Sic et Græce Ἀφθόνιος. In Heraclide Antonius ante erat in prima editione. Nunc ex variis Mss. *Aphthonius* restitui.

(81) *Panis civitatem.* Græce, *εἰς Πανὸς τὴν πόλιν*. Atque ita interpres Heraclides, cap. 19, legit. In Herveto erat, *in Spaniam quidem*. Vide supra, cap. 16.

(82) *Ædificans.* Videtur Hervetus legisse *οὐκ ἐνομοῦντες*. Sed Mss. August. Ven. et Paris. habent, *ἐκνομοῦντες, distribuentes*, recte. Nempe per monasteria et carceres distribuunt ea quæ manibus lucrati sunt. Heraclides, cap. 19 : *Et ex his quæ quotidiano victui superesse poterant, etiam monasteriis feminarum, carceribusque vicinis necessaria quæque præbent.*

(83) *In arte fullonia, alius in parandis coriis.* Græce, *ἄλλος γναφίων, ἄλλος βυρσίων*. Hæc non exhibebat textus Latinus Herveti, tantum habebat, *in consuendis calceis*. Forte id in suo Græco textu habuit, vel ita *βυρσίων* extulit. Heraclides, capite 19, præquam de fullone egit, addit : *Alter pellium, aliter coriorum confectione sudabat.* Quare ejus interpres auctus Græcæ unum exemplar habuit. Excerpta Augustana post *βυρσίων* habent *συντορομίων*. Lege *στυρομίων*, et hoc forte Hervetus vertit, *in consuendis calceis*.

(84) *Virgine.* Quod hic habes *oblationem* pro desperata non oblatam, vide simile exemplum apud Cassianum, collat. II, cap. 5.

(85) *Et hoc scelus.* Hervetus scripserat, *et fraternitati tantum attulisset dolorem*; videtur legisse *ἀγος*, non *ἄγος*, ut habet excusus; et Heraclides vertit, *non ferens tanti sceleris atrocitatem*. Sed quod addit Palladius *ἀδελφότητος*, suadet ut *ἄγος* potius ampliatum; nisi malis casum mutare, ut sit *εἰργασκτο τὸ ἄγος τῇ ἀδελφότητι*. FRONTO.

(86) *Virgine.* Non fuit hæc dicta *Amma* proprio nomine, ut quidem putarunt, sed appellativo, ex virtute, quod ita matres spirituales vocarentur, ut hic sequitur.

(87) *Redimiculum.* Τὸ διάδημα. Hervetus Latin extulerat, *diadema in capite*; at Heraclides. *Et hæc igitur involutum pannis habebat caput.* Pelagius, l. vi, libello xviii, *coronam vertit*; sed postea : *et cum vidisset frontem ipsius panno involutam*; quod hic Græce est, *και τὸ ῥάκος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς και τῷ μετώπῳ*. Cætera nimirum religiosæ virgines cuculis coopertum habebant caput, hæc redimiculo vel tunicâ simplici, vel panno. FRONTO.

(88) *Salem.* Quid Sale sit, sequitur : *Et Sic enim vocant illic cas, quæ non sunt sanæ mentis.*

(89) *Joanne.* Vide de eo citatos auctores supra, lib. II, cap. 1. *Patrol. lat. t. LXXIII.*

(90) *Tyrannorum.* Græcus Codex exprimit nomina : *Μαξίμου και Εὐγενίου : Maximi et Eugenii*. Ita et Heraclides.

(91) *Tempus ascensus.* Græce, *καιρὸς ἀναβάσαντι*. Puto intelligi ascensum Nili. Sic supra, cap. 31, *casus Nilus ascenderet*.

(92) *Venerabilem senem.* Græce, *καλόγηρον*

(93) *Morbus enim.* Hervetus, *timens ne ferem hydropicus*. Heraclides, *atque illic hydropem meditantem*. τὸν hic idem valet, quod *studere, cogitare, versare*,

ut qui meditatur defectionem, ad eam tendit. Sic A
Jonas 1, 4: *Et navis putavit conteri, ut ex Hebræo*
Vatablus; vulgata, *periclitabatur conteri*. FRONTO.

(94) *An divina voluntate.*] Interpres ediderat an po-
tentiore voluntate. Rectius Heraclides, utrum studio
hominum, an voluntate divina, εἴς εὐδοκίας τοῦ κρείττο-
νος, quæ vox Numen divinum etiam apud profanos
significat. Plutarchus, in Pyrrho: Ὡς τὸνα τῶν κρείτ-
τόνων θαυμάσαντες, tanquam aliquem ex diis admiran-
tes. Socrates, lib. 1, cap. 4. Histor. Ὁμολογήσαι χάρον
τῷ κρείττονι, τοῦ κρείττονος ἐπινοούτος. Deo opulante,
Nicephorus, lib. xvi, cap. 29. Ita hujus Lausiaca histori-
æ cap. 52, τὴν εὐδοκίαν οὕτω σχῆμα παρὰ τῷ
κρείττονι, quod perperam interpres, *digna laboribus*
consequatur a potentiore. FRONTO.

(95) *Nuntiata est.*] Retinuerat vocem Græcam in-
terpres: « Hodie, aiebat, venerunt Alexandriam epi-
scopia maxime pii Theodosii. » Prosper in Chronico,
ad annum Christi 495, meminit hujus Prophetiæ
Joannis: « Joannes anachoreta, clarus habetur; qui
ornatus prophetiæ gratia Theodosium consulentein, B
de eventu belli, quod adversus Eugenium movebat,
victorem futurum prædixit. » FRONTO.

(96) *Ammonæ.*] De hoc [vide dicta ad Rufinum
lib. ii, cap. 5. [Patrol. Lat., tom. XXI.]

(97) *Be.*] *Benus* hic dicitur Rufino lib. ii, capite 4.
[Ibid.]

(98) *Theona.*] *Theon* hic dicitur Rufino lib. ii,
cap. 6. [Ibid.]

(99) *Elia.*] Vide citatos de hoc auctores ad librum
ii Rufini cap. 12. [Ibid.]

(100) *Apollo.*] De eo citatos auctores vide ad dic-
tum librum Rufini cap. 7. [Ibid.]

(101) *Et nicolaos maximos, et panes mundos et cali-
dos.*] Græcus Ms. Venetus: καὶ νικολάους καμμυγέθεις,
ἄρτους δὲ καθαρὸς καὶ θερμὸς. Parisiensis editio
Græca loco δὲ habet δέκα, decem. Deceptus Hervetus,
qui verterat: *Et nicolaos panes maximos, et puros lu-
pinos*. Nempe θερμὸς legit, id est, *lupinos*. pro θερ-
μὸς, calidos.

(102) *Copre.*] Sozomenus, lib. vi, cap. 28; Cassio-
dorus, lib. viii, cap. 50; Nicephorus, l. ii, c. 34.

(103) *Anaph.*] Nicephorus, lib. xi, cap. 14.

(104) *Hellenis.*] Sozomenus, lib. vi, cap. 23; Cas-
siodorus, lib. viii, cap. 50; Nicephorus, lib. xi,
c. 34.

(105) *Apelle.*] Sozomenus, Cassiodorus, Nicepho-
rus, ibidem.

(106) *Joannis.*] Nicephorus lib. xi, cap. 30.

(107) *Mittebat eulogias.*] Hervetus interpres verte-
rat, *mandabat benedictiones*. Vide Onomast.

(108) *Paphnutio.*] De variis Paphnutiis vide dic-
ta ad lib. ii Rufini, cap. 16. [Ibid.]

(109) *Mercatore.*] Sozomenus, lib. vi, c. 31. Nice-
phorus lib. xi, cap. 38.

(110) *Apollonii.*] Dubito an de hoc Sozomenus lib.
vi, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. viii Tripart.,
cap. 5; Nicephorus, lib. ix, cap. 14. Vide notata ad
Rufinum, supra, lib. ii, cap. 19 *Patrol.* t. XXI.

(111) *Philemone.*] Vide dicta ad Rufinum eodem
libro et capite.

(112) *Martyrio.*] Id est, templo martyrum. Vide
Onomasticon.

(113) *Tabernacula.*] Græce σκηνώματα. P. Fronto
noster hic substituit *corpora*. Pro utroque σκηνώμα
capitur, vii et *tabernaculum*.

(114) *Dioscuri.*] Dicitur hic presbyter. Quare di-
stinctus videtur a Dioscuro episcopo, cujus mentio su-
pra, cap. 10. Nisi idem ante presbyter, post episco-
pus factus sit. Vide dicta, ad Rufini lib. ii,
cap. 20, ubi alios auctores de hoc Dioscuro nostro
citavimus.

(115) *Nitrienses.*] Vide notata ad Rufinum lib. ii,
cap. 21. [Patrol. Lat., t. LXXII.]

(116) *Ammonio.*] De hoc non memini legere præ-
terea quæ habes, apud Rufinum, lib. ii, cap. 23.

(117) *Isidori.*] Vide Notationem ad lib. ii Ruf-
ini cap. 17. [Patrol. Lat., tom. XXI.]

(118) *Ammonæ.*] Dicitur hic supra Rufino, lib. ii,
cap. 32, *Pianmon*.

(119) *Sacrificium.*] Προσφίρων λατρείας. Quæ vox
licet proprie cultum vel obsequium sonet, tamen et
pro sacrificio usurpatur; et suffragatur nobis Rufi-
nus, quem comperimus, cap. 32, scripsisse, P amo-
nem hæc vidisse, cum Domino sacrificium offerret
(sic enim appellat quem hic Palladius Ammonam) et
σημιούμενον Hervetus signantem, clarius notantem,
in charta scilicet scribentem eorum nomina, ut expo-
nit idem Palladius, accedentium ad altare scribentem
nomina; et Sozomenus uberius cap. 29 lib. vi Histor.
τὸν Πάμμωνα ἱερωμένον θεάσασθαι περὶ τὴν ἱερὰν τρά-
πεζαν θῆτον ἄγγελον ἑστῶτα, καὶ τῶν μοναχῶν τοὺς πα-
ρόντας ἐγγράφειν βιβλῶν, τοὺς δὲ ἀπόντας ἀπαλείφειν.
« Piammonem cum sacrum faciebat, vidisse circa sa-
cram mensam stantem angelum Dei, et monachos
præsentem in libro quodam scripsisse, absentes vero
delevisse. » Nicephorus, lib. xi, cap. 35. FRONTO.

(120) *Joanne.*] Consule notata ad lib. ii Rufini,
cap. 33. [Patrol. Lat., t. XXI.]

(121) *Pityrionis.* Meminit Nicephorus, l. ix, cap. 14,
Pithyrioris, qui apud Athenas asceterium habuit.

(122) *Parvam pultem ex farina.*] Græce ζωμὸν ἀλεύ-
ρον. Hervetus verterat, *parvum farinæ jusculum*.
Credo intelligi, quæ hic alibi dicuntur *sippulæ*. Vide
Onomasticon.

(123) *Eulogii.*] De hoc vide citatos auctores ad
lib. ii Rufini, cap. 4. [Patrol. Lat., t. XXI.]

(124) *Serapionis.* Vide de duobus Serapionibus
notata ad Rufinum, lib. ii, cap. 18. [Ibid.]

(125) *Artabas.*] Ægyptiaca hæc mensura, faciens
modios tres cum triente.

(126) *Pæmenium.*] Locus in Palæstina, a pastoribus
ita dictus Ποιμῆνον.

(127) *Hieronymi.*] Notat hic magister sacri Palatii
libro supra citato, ad verba Posidonii de Hieronymo;
vel Posidonius iste vaticinans adversus sanctum Hie-
ronymum fuit impostor, vel Palladius odio in sanctum
Hieronymum (quod est propensius) aperte mentitur,
et rabie in eundem furit. Sed haud crede, lector,
impudenti Origenistæ et Pelagiano Palladio, dum ma-
ledicentiæ frena effundit in sanctissimum virum an-
gelis venerandum.

789 (128) *Paula.*] Notissima nobilissimaque femi-
na, cujus Vitam habes apud sanctum Hieronymum.

(129) *Serapionis Sindonitæ.*] In Menæis, 21 Maii,
vocalur ὁ ἀπὸ Σειδόνης. Si idem cum nostro, legem-
dum ὁ ἀπὸ Σίνδονος. Num Palladius clare Sindonitam
ait dictum, quod sola sindone uteretur.

(130) *Viginti solidis.*] Interpres, *viginti nummis*.
Vide Onomasticon.

(131) *Qui erant in dignitate.*] Hervetus legisse vi-
detur οἱ ἐπίτεις, non οἱ ἐν τιταί, vertit enim, *qui*
erant viles et abjecti. Heraclidis autem interpres lec-
tioni Regii Codicis et Excusi astipulatur: « stetit
supra quemdam colliculum civitatis, ubi primates
ejusdem oppidi concilium habere consueverant.
FRONTO.

(132) *Pallium gestabant et byrrum.*] Græce, τρι-
βωνοφόροι τε καὶ βύρροφοροι.

(133) *Evagrío.*] Dignum patella operculum. Pal-
ladius Origenista celebrat suum præceptorem Eva-
grium hæreticum pariter Origenistam, ab Ecclesia
sæpius condemnatum. Sed qualis fuerit Evagrus,
vide supra (lib. ii, not. 45, ad cap. 27), ut hinc
cernas hæretico de hæretico et ejusdem hæresis
mysta pro denti quænam sit deferenda fides. Ita ma-
gister sacri palatii sæpe jam citatus.

(134) *Civitatis Iberorum.*] Heraclides: *Hiberorum*.
Græc. Venet. Ἰβέρων. Paris. Ἰβέρων. Hervetus im-
presserat *Liberorum*. Est quidem alibi *Liberorum*,
Ἐλευθερίων civitas; sed quia Ponticus dicitur Eva-
grus, investiganda civitas *Hiberorum* in Ponto. Di-
vius Hieronymus, epistola ad Ctesiphontem contra

Pelagium, vocat *Hyperboritam*, ubi Grævius restituit *Iberitam*. In concilio Constantinopolitano primo, quod fuit secundum generale, in subscriptionibus episcoporum, habes duplicem Pontum, videlicet Amasiæ, ubi ponitur Pantophilus Iberorum episcopus; et Polemoniæ, ubi ponitur Atarbius episcopus. Quare *Ponticum* et *Iberitam* Evagrium capio ex *Ponto Amasiæ*. qui fuit dicitur *Helenoportum*, ut alter *Polemoniæ*. Est autem Ἰβωρὰ, Ἰβωρα civitas Helenoponti in Authenticis, collat. iv, tit. 7, novell. 28, apud Porphyrogennetam Cappadociæ. Unde apud Hieronymum lezo *Ihoritam*. Sozomenus, Socrates, Nicephorus, locis nox citandis, Evagrium ex *Iberibus* faciunt, qui Pontum Euxinum accolunt.

(135) *Episcopo ecclesiæ Cæsareæ ad Argeum*.] Hoc cum sequenti, *Post decessum autem sancti Basilii episcopi*, deest in Græco Veneto. Est in Paris.

(136) *Nyssenus*.] Ita Grævus Paris. Heraclides, et Grævus textus Venetus, Nazianzenus, et iis deest *frater episcopi, cui datur honos inter apostolos*. Jure dubites, an *Nyssenus*, an vero *Nazianzenus* hic intelligendus sit. Pro *Nyssen*o facit, quod hic dicitur Gregorius veniens ad concilium reliquisse Evagrium Nectario. Nam constat Nyssenum ad concilium Constantinopolitanum venisse, Nazianzenum vero jam tum Constantinopoli aliquot ann s habitasse. Si fidus Nicephori catalogus, duodecim annis dicitur habitasse Constantinopoli. Et ipse Nazianzenus oratione valedictoria, quam ipse *Συνακταρίων λόγον* inscribit, nomine c. episcoporum sic dicit: *Τοσοῦτος χρίνος, πατὴρ, ἐξ οὗ τῶν ἐκκλησιῶν ἄγχι μετὰ τῆς τοῦ καιροῦ ἰσοπῆς*: « Tanto jam tempore, inquit, ecclesiæ præes, temporis ope et auxilio fretus. »

Pro *Nazianzeno* adduci posset quod in testamento ejus fiat mentio Evagrii diaconi, cui quædam legit. Quo loco hunc nostrum Evagrium intelligit Baronius, tomo IV, anno Christi 589, qui etiam anno Christi 379 et 381, Evagrium hunc nostrum a Nazianzeno diaconum ordinatum asserit. Certe et Socrates, lib. iv, cap. 23, Græcæ edit., seu cap. 18 Latine, Evagrium a Nazianzeno diaconum ordinatum scribit, quem exscribit Suidas in *Μακάριος*. Ita igitur de Evagio Socrates: *Τούτων Εὐάγριος γενόμενος μαθητής, τὴν δι' ἔργων φιλοσοφίαν ἐκτήσατο, πρότερον λόγῳ μόνῳ φιλόσοφος ὢν, ὃς ἐν τῇ Κωνσταντινῶν πόλει ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, εἰς τὴν τοῦ διακόνου προχειρισθεὶς τάξιν, εἶτα ἅμα αὐτῷ εἰς τὴν Αἴγυπτον καταβῆναι, καὶ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐντυχῶν ἀνδράσι τὸν ἐκίμων βίον ἐβλήσσει. καὶ τὰ πάντα τεράστια ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ γέγονεν ὅσα καὶ ἐν ταῖς τῶν αὐτοῦ καθηγητῶν: (istorum (duorum Macariorum) discipulus fuit Evagrius; qui studium sapientiæ in initio quidem verbis duntaxat, postea autem factis diligentissime excoluit. Hic primum Constantinopoli a Gregorio Nazianzeno est ordinem diaconi consecutus; deinde una cum illo in Ægyptum profectus, ibique cum illis piis viris, quos supra dixi, collocatus, illorum vivendi genus ardenti studio imitari cœpit, totque miracula ab eo edita quot a Macariis præceptoribus suis.*

(157) *Ricinis scateret*.] Græce ο-ι: Ὡς καὶ τὸ σῶμα πρόπονας ἐκδράσαι, quod Heraclides vertit, *ut per corpus ipsius totum quædam papule exirent*. Vide ad veterem Palladii Lausiacam;

(138) *Pior*.] Mentio ejus supra, cap. 11. De hoc quoque Sozomenus, lib. vi, cap. 29. Cassiodorus lib. viii, cap. 4, Nicephorus lib. xi, cap. 37.

(139) *Contentus inventis amaritudinibus aque*.] ita vertit Heraclides. Helvetus: *se aquæ concludens amaritudine*; quasi nimirum legisset, *τεχίσιας ἐσῶντων, pro σταχθίας*. Rufinus, lib. iii, cap. 31, hunc ipsum *Pior* apud semetipsum ait cogitasse: « Quoniam qualemcunque aquam invenero, oportet me ipsam contentum esse. » FRONTO.

(140) *Moysis*.] Nicephorus, lib. xi, cap. 37.

(141) *Propter quod missus sum di' ὁ ἀπιστάλων*.] Hæc contraxerat interpres Helvetus hoc modo, *dicens: Non ideo missus sum. Sed amplio rem sententiam in Græcis tulerunt Heraclides*, cap. 27: « *Propter quod sum, inquit, missus, hoc factum est, nam ut cibum caperem, nemo me misit.* » Sozomenus, lib. vi, cap. 29: *Οὐκ ἠνάγκατο, φάσας, μὴ ἐπὶ τούτῳ ἀπιστάλθαι, ἠνάγκα δὲ ἐπ' ὃ ἦδεν*: « Noluit, dicens, se non ea de causa ad eos missum, atque rōm, ob quam ipse venerat, jam esse confectam. » Nicephorus, lib. xi, cap. 32: *Οὐκ ἠνάγκατο, εἰπὼν, μὴ ἐπὶ τούτῳ ἦκειν, ἠνάγκα δὲ αὐτῷ, δι' ὃ παραγγέλλει*. « Morem illis non gessit, non ea de causa se venisse dicens, effectum autem esse id, cujus causa venerat. » FRONTO.

(142) *Chronii*.] De alio *Cronio* supra, cap. 25.

(143) *Paphnutii Cephalæ*.] De variis Paphnutiis videlicet ad l. ii, c. 16. n. 32. [*Patrol. Lat.*, t. XXI.]

(144) *Stephano*.] Alius hic ab eo, de quo supra, cap. 30.

(145) *Hoc est non ad utilitatem*.] Restitutus est hic locus, quem mutilum sic exhibuerat interpres: « *In verbis inanibus, non impletis verborum testimonio. Ex derelictionibus ergo una quidem est.* » Locus autem Jobi est prior c. vi, 6, posterior autem c. xl, 3, nonnihil diversus. Ἡ ἀποκοπὴ μου τὸ καίμα; οἱ δὲ με ἄλλως σοι κερχρηματεύσαι ἢ ἵνα ἀδικήσῃς δίκαιος; nunquid 790 *repelles judicium meum?* *Pater autem me aliter respondisse tibi, quam ut appareas justus?* In quibusdam tamen libris editis legitur, ut hic a Palladio citatur, *μὴ ἀποποιῶ. Ne repellas*. FRONTO.

(146) *Necessario*.] Hic mutilata interpretatio Helveti ex auctoritis et veteris interpretis verbis restituta est. Sic apud Platonem ψυχῆς κίνησιν Cicero interpretatur *animi commotionem*, qui et *Tusculana* iram desinit: *πάθος ἰστέν ἀδολγος καὶ παρὰ φύσιν ψυχῆς κίνησις, Perturbatio aversa a recta ratione contra naturam animi commotio.* Ὁργὴ ἐπιθυμία τιμωρίας τοῦ θεοῦ κούτος ἠδικηθέναι οὐ προσήκοντως. *Ira est libido puniendi ejus qui videatur læsisse injuria.* Aristoteles, in *Rhetoric*, cap. 2: Ὁργὴ, ὁραεῖς μετὰ λύπης τιμωρίας φαινόμενης διὰ φαινόμενην ὀλέτηριαν μὴ προστηντως, *Appetitio cum dolore conjuncta ejus quæ appetit ultionem propter eam quæ apparet despicientiam, non convenienter.* FRONTO.

(147) *Ventus pascens*.] Omiserat interpres, et *ambros persequens*, non Heraclides: « *et pastor quodammodo insipiens videbatur esse ventorum, esse persecutor umbrarum,* » cap. 47. Locus est *Eccles. xxxiv, 2*: Ὡς δρασθόμενος σκιάς, καὶ διώκων ὕψην, οὕτως ὁ ἐπέχων ἐν ὑπνοῖς. *Quasi qui apprehendit umbras, et persequitur ventum, sic qui attendit sonum.* Legimus quidem in *Vulgata Latina, Osee xii, 1. Ephraim pascit ventum*, sed Græce est, ὁ δὲ Ἐφραὶμ πονηρὸν πνεῦμα. *Ephraim autem pessimus spiritus.* Est et *Proverb. x, 4* in *Latina Vulgata*, cui Græca minime respondent, *Qui nititur mendacis, hic pascit talos. idem autem ipse sequitur aves volantes.* FRONTO.

(148) *Ephraem*.] Vide dicta ad vitam ejus. [*Patrol. Lat.*, t. LXXIII, col. 325 seq.]

(149) *Omnes enim res cauponantur*.] *Ἐκαταλείπονται τὰ πράγματα*, ut dixit *Poeta* vetus apud *Ciceronem* de *Offic.*: « *Non cauponantes bellum, sed beligerantes.* » Ignatius, epist. ad *Trallianos*. *Προεβέβηται τὸ ὄνομα Χριστοῦ, καὶ καταλείποντες τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου.* « *Circumferentes nomen Christi, et Evangelii sermonem nudantes.* » *Basilius Seleuciensis*, orat. 8: Οἱ μὲν οὖν τὴν φύσιν καταλείποντες δουλοῦνται τὸν πῦρα καταδικάζουσαι. « *Illi ualuerunt cauponati abjectum pro notho puerum dāmantur servitute.* » *Apostolus ipse*, *I Cor. ii, 17*: *καταλείποντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Adulterantes verbum Dei.* Apud *Herodotum*, *καταλείπει πάντα τὰ πράγματα*, est, *res omnes questui habere*, ut apud *Philostrophum*, *τὰ σοφίαν καταλείπει*, est *Budæo*, *philosophium lacte ποι-*

habere. Sozomenus de hoc ipso Ephraim, lib. III, cap. 15: Ἐχθρὸν πάντων πρὸς κέρδος πειρηθέντων, καὶ καπηλείαν τὸ πρᾶγμα ποιουμένων. « Cum omnes fere lucri cupiditate ardeant, et hanc rem velut mercaturam ad quæstum faciunt. » Nicephorus, lib. IX, cap. 16: Πάντες γὰρ πρὸς κέρδος πειρηθέντες εἰσι τὰ τοιαῦτα εὐσχερῶς καπηλεύοντες. « Omnes enim lucro inhiare, et talia foede in suum quæstum vertere. » FRONTO.

(140) *Sub imperatore Constantio.*] Heraclides interpretis. « Sub imperatore Constantio in principiis ejus imperii in magnorum virorum ordine militasset. » Alter vetus interpretis Palladii: « In initio imperii Constantini abrenuntiavit sæculo. » Hervetus vertit, *inter magistratus.* Τὰς ἀρχάς ἰgitur hic non magistratus intelligas, sed initia imperii, ut in Prato spirituali, cap. 112: Ἐν ταῖς ἀρχαῖς Τιβερίου τοῦ βασιλέως. *Initio imperii Tiberii imperatoris;* et cap. 155: Εἰς τὰς ἀρχάς τοῦ πιστοτάτου ἡμῶν βασιλέως Μαυριτίου: *Initio imperii fidelissimi imperatoris Mauritii.* I Esdræ, IV, 6: Ἐν ἀρχῇ βασιλείας αὐτοῦ. *In principio regni ejus.* FRONTO.

(151) *Qui inter domesticos militabat.*] Δομοτικὴν στατούμενον. Hervetus vertit, *domesticum qui militabat.* Dicebantur *domestici* peculiari appellatione, qui in aula imperatoris militabant tam equites quam pedites (quos alii etiam οἰκίους vocant) destinati curæ domus Imperatoris: de quibus pluribus agit Meursius in Glossario. FRONTO.

(152) *Viam minime tritam.*] Interpretis, *valde immutabilem*, quasi legisset ἄτριπτον, non, ἄτριπτον, quod Heraclides vertit, *a nullo pene detritam ingressus est viam.* Ita Lucretius, lib. IV:

Avia Meridii peragro loca, nullus ante
Trita solo.

Ambros. sermone 74, de Natali martyris: « Via vitæ ubi Dominus resurrexit nota facta, solo atrita est plurimorum. » FRONTO.

(153) *Abramo.*] Cassianus, collat. XV, cap. 4 et 5, C de alio Abrahamo abbatr.

(154) *Frustum sarmenti.*] κόμμα κλήματος. Hervetus *fructum scalarum* scripsit, quasi legisset, κλίμακος. Heraclides, *cum exiguam partem sarmenti ex arida vite teneret.*

(155) *Eustathii.*] S zomenus, lib. III, cap. 15, de alio Eustathio Sebætiæ episcopo.

(156) *Ut tota ejus.*] Vitiosa lectio peperit ineptam interpretationem, *ut sol ejus ossium fabrica perspicue ostenderet.* Ita nimirum Lugdunobatava, p. 131: Ὡς ὅλον διαφαίνεται αὐτοῦ τῶν ὀστέων τὸ πύγμα. Neque emendatiorem Codicem nactus est Heraclides, apud quem lego, cap. 57: *Ut solis in-tar ossium ejus junctura luceret:* at regius Ms. ὡς ὅλον διαφαίνεσθαι αὐτοῦ. FRONTO.

(157) *Gaddanæ.*] Sozomenus, lib. VI, cap. 31.

(158) *Hic monachorum exceptori.*] Τούτω δὲ τῷ δεξιωτῇ τῶν μοναχῶν. Nempè Sabbati duplex officium monachis præstitit; et eos transeantes hospitio excepit, et iisdem necessaria ad cellas tulit. Hervetus vertit *de stereo mensæ structori*, cui rei sufficit una vox εὐτράπητος, quæ sequitur.

(159) *Philoromo.*] Alius Philoromus martyr cum Philare tempore Diocletiani, de quo Eusebius libro VII, cap. 10, et Nicephorus, lib. VII, cap. 9. Hic noster sub Juliano passus est. Non recte Meursius hunc cum altero confundit.

(160) *Validissime verberari.*] Secuti sumus interpretem Heraclidis, cap. 32 Paradisi: « Calvitie ei prius facta jussit a pueris verberari, qui supplicium plagarum patientissime ferens. » Ferri tamen potest. Herveti interpretatio, *et a pueris ei stanti alapis impingi*, quod Græce est κοσσιθῆναι. Suidas: κόσσοι, τὸ βάπτισμα, alapa seu *plaga.* Ita supra, cap. 29: Ἀπομακρῖς οὖν ἐγὼ ἴδωκα κόσσον. *Furore ergo percussus impegi ei colaphum.* Heraclides, cap. 40, *percussus cum dextera mea.* Tertull., de Spectaculis, cap. 30,

A Colaphis diverberatur. Et solebant aliquando martyres its colaphis et alapis cædi. FRONTO.

(161) *Quem morbum tyrannidem.*] Τυρανῆσαν τὸ πάθος, ex ms. scripsimus; interpretis πλῆθος legisse videtur, non πάθος, nam vertit: *quod tyrannidem exerceens exagitavit multitudinem.* Heraclides dixit: « quos ille animi et corporis morbos ita superavit, veluti si quis immensum incendium validissimis aquis exstinguat. » FRONTO.

(162) *Coram Deo loquens.*] Ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἡμᾶς ἔπεισεν. Quæ Heraclidis interpretis obscure vertit: *sicut persuadere ante Deum nobis solebat.* Obscurius Hervetus, *sed eum qui ex propriis ad nos venit divinitus.* Idem valet ὡς ἐπὶ Θεοῦ, quod, *coram Deo loquor*, ut supra, cap. 16, ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἀποφύρουσι εἶδον, quod Heraclides, *ante Deum vobis loquor.* Et cap. 30, de Adolio: *vere enim sub Deo loquor.* Et cap. 2 hujus 791 Lausiacæ: ἐπὶ Θεοῦ μάρτυρος οὐκ ἔγνω τούτου. *Deum testor me nunquam eum cognovisse.* FRONTO.

(165) *Severiani.*] Quod hic est, in *Ancyra Galatiæ*, in Græc. Venet. est, τῇ καισαρείᾳ τῆς καππαδοκίας: *In Cæsarea Cappadociae.*

(164) *Nullam possessionem.*] Οὐδὲν κτήμα dixit, non οὐδὲ κλῆμα, ut excusum fuit in editione Lugdunensi. Et interpretis extudit minus aptam versionem ex manuscripto libro nihilo castigatiore, *quibus ne vitis quidem sarmentum dederunt*, at Regius, κτήμα, *possessionem*; quemadmodum et paulo post ait Palladius, τὸς καρποὺς κτημάτων ἡμῶς κομισοῦμεθα, *fructus possessionum nostrarum colligimus.* Heraclides vero, c. 54 Paradisi: *quibus ne unam quidem unciam tradiderunt.* FRONTO.

(165) *Bisarionis.*] Varia Bisarionis apophthegmata passim in *Vitis Patrum* occurrunt. Quod hic de vendito libro sequitur, refert Nicephorus lib. XI, c. 43, ex Evagrio, suppresso nomine.

(166) *Irenarcha.*] Id est, tranquillitatis publicæ et securitatis studiosus intrunculator.

(167) *Melanix.* Vide præludia ad lib. II *De Vitis Patrum* [Patrol. Lat., t. LXXIII. col. 707], ubi de ejus Vita et Peregrinatione ratione Ruffini comitis, ut Baronius existimat.

(168) *Romana.*] Græce est, Σπάνη ἢ το γένος ἡγῶν Ῥωμαῖν. Quod videtur Heraclidis interpretis ventere voluisse, *beata Melania de Hispano vel urbeo genere descendens.* Nam et apud Paulum legitimus, Rom. XV, 24: ἐὰν πορεύσωμαι εἰς τὴν Ἰσπανίαν; *cum in Hispaniam proficisci cæpero*; et apud Gellium, I. II, c. 13, pro *Hispanico gladio*, reponunt, *spanico gladio*, et apud Hieronymum, in LXIV Isaiæ, *Spaniarum et Lusitanum.* Sic et antea, c. 16, Σπανοδρόμος, Heraclidis *mercator Hispanicus.* FRONTO.

(169) *Marcelli consularis.*] Μαρκιλλίνου τοῦ ἀπὸ ὑπάτων. Heraclidis interpretis vertit: *fratris Marcelini cujusdam exconsulis*, aptius quam Hervetus, *Marcelli consularis.*

(170) *Vigesimum secundum.*] Ita et Heraclides, et textus Græcus. Hervetus, *vigesimum tantum habebat.*

(171) *Arssium.*] Græce, Ἄρσιον. Hervetus habebat *Orsium.*

(172) *Pissinium et Adelphium.*] Græce Πισσίνιον et Ἀδελφίον. Hervetus habebat, *Pitinium et Adelum.*

(173) *Servili caracalla.*] Græc. Aug. et Parisiensis, παιδαρίου καρακάλλον. Græc. Venet. καρακάλλον δούλου. Heraclides, *tunica puerili.* Vide Onomasticon.

(174) *Ut eam terreret.*] Προσεδόκει ταύτην καπνίσαι. Hoc Ms. ita exhibuit, ταύτην καταπονήσαι, *labore conficere, fatigare.* Sed in altero loco idem Codex habuit καπνίσαι, nec aliter legisse videtur interpretis Heraclidis: *Credens quod sinus suos possit sumo quodam atque terrore ex pecunia ejus implere.* Ac deinde in altero loco: *Nec tertere igitur me in aliquo valeo.* Hervetus, *speravit fore, ut ei sumo oculos perstringeret;* sed metaphoricè καπνίσαι hic idem valet quod *fatigare, vel perterrefacere.* Similem habes conatum

alterius præsidis provinciæ, Act. xxiv, 27, et sperans A quod pecunia ei daretur a Paulo. Fronto.

(175) *Ruffini.*] Palladius Origenista, et Gennadius et Cassianus Pelagianis faventes, multis laudibus Ruffinum extulerunt. At sanctus Hieronymus Ruffinum tanquam hæreticum perpetuo insectatus est, cuius iudicium cum ipsa Romana Ecclesia nos etiam probare par est. Sic enim inquit sanctus Gelasius I, in Romano concilio lxx episcoporum: « Sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus Ruffinum de arbitrii libertate notavit, illa sentimus, quæ beatus Hieronymus sentire cognoscimus. Et non solum de Ruffino, sed etiam de universis, quos vir sæpius memoratus zelo Dei et fidei religione reprehendit. » Hæc sanctus Gelasius. Ruffini res sincerissime ex probatis auctoribus excerptas exhibent tibi tomi IV et V Annalium Ecclesiasticorum. Hactenus magister sacri palatii sæpe jam citatus.

(176) *Schisma.*] Ita restituendus hic locus mire deformatus, quod legissetur interpretis σχῆμα, non σχίσμα. Vertit enim: *Juverunt quoque habitum, qui est secundum Paulinum.* Vide et Sozomenum, lib. iv, cap. 26.

(177) *Unigeniti.*] Græcæ μονογενοῦς. Sed tamen dicendum et vertendum *unicum*. Ita recte apud veterem Heraclidis interpretem, nam et duos alios habuit liberos.

(178) *Qui duos quoque habuit filios.*] Editio Meursii εἶχε δὲ τέκνων δύο δ-καίωμα. Unde in notis annotatur scribendum, τέκνων τριῶν διακρίωμα. Notum enim esse in re Romana jus trium liberorum, et ortum esse mendam e confusione ε και γ. At Regius Codex veram lectionem exhibuit τέκνων δύοδα, cui astipulatur Heraclides, *matrimonium ex quo et filios suscepit duos*; accedit et liber, quo usus interpret Hervetus. Fronto.

(179) *Apronianum.*] Græc. Aug. Venet. et Paris., Ἀπρονιανόν. Hervetus ediderat *Aprianum*.

(180) *Piniano.*] Πινιανῶ. Male in Herveto erat *Apriano*.

(181) *Filii.*] Græcus Venet. ἀδελφῶ.

(182) *Liberasset.*] Supplevi hic quædam ex Græco. In Veneto Codice erat: Ἠγάγει ἐπὶ τὸν μονήρη βίον καὶ τὸν Πουπλίκου δὲ υἱὸν τὸν νεώτερον κατήχησας: « Duxit ad vitam solitariam, et Publici juniorem filium catechesi instituit. » Atque ita etiam Heraclides, ubi tamen deest nomen Publici. Gr. Codex Augustanus habet Πουπλίκα. Parisiensis, Πουπλίκα, loco Πουπλίκου.

(183) *Parvæ Melaniæ.*] Hujus Peregrinationem legere est *Patrol. Lat.*, [t. LXXIII, p. 708-735.]

(184) *Piniano.*] Græc. Aug., Πινιανῶ. Græc. Paris., Πινιανῶ. Græc. Venetus, Ἀπρινιανῶ, vel Ἀσπρινιανῶ. Hervetus habebat *Pipiano*.

(185) *Filio Severi.*] In Vita sanctæ Melaniæ apud Metaphrastem, 31 Decemb., *fratri Severi*.

(186) *Superhumeralia.*] Græc., ἡμιφόρια.

(187) *Presbytero.*] Græc. Venet. addit: καὶ μοναχῶ Δερματησίω. Paris., Δερματησίω. Heraclidis interpret, *monacho Dalmata*. Et sic in textu addidi.

(188) *Ex ore leonis.*] Alludit (ait Fronto), de Alarico loquens, ad illud Apostoli, II Tim. iv, 17: Ἐρρόσθη ἐκ στόματος λέοντος. Et liberatus sum de ore leonis. Eusebius, in Chronicis, anno Abrahami 2427, circa an. Christi 413: « Roma orbis quondam victrix a Gothis Alarico duce capta. »

(189) *Fratre.*] Id est, Piniano marito. Alibi, *nunc usu fratre*, nisi et verum fratrem habuerit, de quo hoc intelligi possit.

(190) *Albina.*] De ea divus Hieronymus in variis epistolis.

(191) *Piniano.*] Græcus Ms. Venetus, Ἀπρινιανός, *Aprinianus*. Aug., Πινιανός, *Pinnianus*. Paris., Πινιανός.

(192) *Pammachio.*] Græc. Ms. Venet., Μάλχιος vel Μάλχιος, *Malchius* vel *Malchius*.

(193) *Macario.*] Græc. Ms. Ven., Ἀγ. θ. ἁγ. Ἀγαθόν.

(194) *Ex Vicaria.*] Græc. Ms. Venet. ἐκ τοῦ βικαρίου. Paris., ἐπὶ βικαρίου. Heraclides, *ex vicarius*.

(195) *Constantio.*] Quod hic *assessor* dicitur Constantius, Græcæ est συγκρίτης. Heraclidis interpret habet, *consiliarius*. Vide Jacobum Sirmundum nostrum, ad Sidonium, lib. i, epist. 3.

(196) *Paula.*] Quid furens odio Origenista Palladius 792 in sanctum Hieronymum et sanctam Paulam ineptissime garrit? quorum sanctitas tanto clarior, quanto Palladii nequitia detestabilior. Ita Joannes Maria magister sacri palatii hic ascribendum monet.

(197) *Theodora.*] Nicephorus, l. xvii, c. 5, de eia Theodora sub virili habitu monasticen professâ.

(198) *Usia.*] Aliter vertit Heraclides in *Paradiso*. [*Patrol. Lat.*, t. LXXIV.]

(199) *Avita.*] Quod hic est, maritum ejus dictam *Apronianam*, ita restitutum ex Græco textu. Hervetus impresserat, *Primiano*.

(200) *Magna.*] Quod hic hæc dicitur vixisse in civitate Ancyra, in Græc. Ms. Venet. est τῆ Κασσαρία τῆς Καππαδοκίας, in *Cæsarea Cappadociæ*.

(201) *Virgine.*] Totam hanc narrationem de virgine Athanasium sex annos occultante, sicut notat, magnis ostenditur argumentis tomo III Annal. Ecclesiasticorum, anno Christi 356. Ita Joan. Maria magister sacri palatii hic annotat.

(202) *Stichario et birro.*] Heraclides, *tunica et byrrho*. Metaphrastes, in Vita sancti Athanasii, τὸ στιχάριον καὶ τὸ βίρρον. Legerit Hervetus *καρὸν, ὄρο βίρρον*, vel βίρρον, qui hic *cereum* posuerat.

(203) *Coluthus.*] Sic olim sanctus Basilius martyr sancto Joanni Chrysostomo apparuit, et obitum prædixit.

(204) *Abduci et colligi.*] Græcæ hic συνάγεσθαι. Sic Num. xxxi, *colligerit ad populum tuum*.

(205) *Silvania.*] De ea Georgius Alexandrinus in Vita sancti Chrysostomi. In Græco Σάλας dicitur.

(206) *Jubino.*] Heraclides, *Jovinus*.

(207) *Præter extrema manuum.*] Additur causa: «b quam manuum extrema lavaret, quod nimirum sanctissimum Christi corpus illis daretur manibus excipendum.

(208) *Pierii.*] Græc. Ms. Venet., Πέτρον, *Petri*.

(209) *Olympiade.*] De ea Sozomenus, lib. viii, cap. 24; Nicephorus, lib. xiii, cap. 24; Georgius Alexandrinus, in Vita sancti Chrysostomi.

Olympiadis celebris memoria in Menol. Græcorum, 28 Julii: « Sanctæ Olympiadis, quæ fuit sub imperatore Theodosio, Arcadio, et Honorio filiis, Anysu Secundi comitis filia, neptis Ablavii præfecti, sponsa paulisper Nebraidii, qui fuit ex numero præfectorum. Cum autem adhuc esset virgo, ejus viro ante coenam sublato, et virgo simul et vidua remansit, omne tempus transigens in jejuniis et orationibus, et pauperum beneficentia. Itaque omnes opes suas in curam Christi sacerdotum exhausit, præsertim in sanctum Joannem Chrysostomum, quem præcipue honorabat. » Martyrol. Romanum, 17 Decembris: « Constantinopoli sanctæ Olympiadis viduæ. »

Quod hic in Menologio dicitur mansisse virgo, idem testatur Nicephorus, l. xiii, c. 24: « Et collocata quidem illa viro in matrimonio, non tamen prorsus virginitalis callibatu orbata. Vingt namque mensibus in conjugio cum illo exactis, postquam lulum ei mors advenit, quantum ea esset ætate, et secundas non dehonestaret nuptias, pudicitiam tamen complecti atque in ea per vitam omnem acquiescere maluit. » Virginem quoque mansisse testatur hic Palladius, hoc cap. 144, et Heraclides, c. 45. Georgius Vita Chrysostomi c. 50: Ἀὐτὰ ἔρησαν οὐκ ἀνδρὶ συνήθη μὲν, οὐ διεφθάρη δὲ τὴν παρθενίαν, ὡς εἴρη περι αὐτῆς εἰδὼσα δὲ μετὰ τοῦ αὐτῆς ἀποῦ περι πον εἶκοσι μῆνας, συντόμος τὸ τῶ φύσεως χροῖ

ἀπαρθεὶς τῆσι τοῦ βίου ἐχρήσατο: « Parentibus orbata hæc viro quidem copulata est, neque pudorem alioqui virginialis sanctimonie eam corrupisse celebris fama edocuit. Hæc cum convixisset viro mensibus circiter viginti, ille repetitus ut naturæ debitum solveret, hoc temporis compendio finem accepit vitæ. » Quæ desumpta sunt ex Palladii dialogo de rebus Chrysostomi. Quare συνουσία ἀνδρός, in epistola 2 Chrysostomi ad Olympiadem, intelligendum de familiari cum viro conversatione, non de virili concubitu.

(210) *Filia Seleuci.*] Menologium jam citatum, Anisii Secundi.

(211) *Sponsa.*] Heraclidis interpres, *nurus*. In Græco est νύμφη, quod utrumque significat. Baronius, t. IV, anno Christi 388. Quod vero Græci habeant in Menologio hanc Nebridio nuptui traditam, Palladius vero (imo Heraclides, quem Palladii nomine semper citat Baronius; nam hic Palladius *sponsam* vocat) dicat *nurum* fuisse Nebridii, conciliari eo modo inter se possunt auctores ut filio illius Nebridii clarissimi viri sub Constantio imp. præfectura prætorii insigniti, cujus meminit Ammianus lib. xxvii; Nebridio item dicto conjuncta fuerit matrimonio Olympias, de qua agimus. Hactenus Baronius. Ego existimo varietatem inter auctores natam ob diversam interpretationem, dum νύμφη unus *nurum*, alter *sponsam* vertit.

(212) *Oxyrato.*] Græce, ὄξυράματα. Heraclides, c. 44, *posca*, uti ibi restitui.

(213) *Gelusia.*] Ad hanc exstat divi Hieronymi epistola, notat marginator Parisiensis Palladii. Sed vereor ne labatur, et memoria ejus observata fuerit *Algasia*, ad quam Hieronymi epistola 151 habetur.

A (214) *Juliana.*] Baronius, tomo II, an. Christi 205, postquam ex Eusebii lib. vi, c. 3, recitavit quomodo Origenes Alexandriæ exagitatus, coæctus fuerit subiinde mutare domicilium, quarum latebrarum hic ipse Origenes apud Palladium meminit, subdit: Quæ certe non ad alia tempora, quam ad Severi persecutionis sunt referenda; nam longe ante Maximini vel Decii persecutionem libri illi Symmachi reperti erant. Sed de acceptis a Juliana Symmachi interpretatione ejusdem Origenis quoque testificatione idem tradit Eusebius, lib. vi, cap. 12. Hactenus Baronius.

(215) *Qui et ipse.*] Nunc sensus clarus est ex Græco Codice, quod Origenes occultus fuerit, non liber, uti verterat Hervetus. Bene Heraclides: *cum apud ipsam laterem.*

(216) *Femina.*] Nicephorus, l. vii, c. 12 et 13 de Virginibus mira arte pudicitiam tuentibus.

(217) *Magistrano.*] De hoc nomine dixi quædam ad lib. v Pelagii, libello vi, n. 2. [*Patrol. Lat.*, tom. LXXXIII.]

(218) *Camisia.*] Græce est: τοῖς τὰ χαμῖσις, καὶ τῷ χαμῖδι. Hervetus, *tunica, camisia, et chlamyde*. Videtur auctius exemolar habuisse; nisi quia in Græco est χαμῖσις plurali numero, id per *tunicam* et *camisiam* expresserit.

(219) *Uxore.*] Quod hic *accepto ense* dicitur se occidisse, de ea re vide Augustinum, lib. 1 de Civit. Dei, a cap. 17 ad 28, et aliorum Patrum sententias apud Leonardum Lessium nostrum, lib. 11 de Justitia et Jure, cap. 9, dubit. 6.

(220) *Fratris.*] Quis hic fuerit, nullibi exprimit. An fuit Heraclides, qui eadem Paradisi nomine edidit?

INDICES ANALYTICI

IN SS. MACARIUM ÆGYPTIUM ET MACARIUM ALEXANDRINUM.

I.

INDEX RERUM MEMORABILIUM

QUÆ IN SS. MACARIORUM ÆGYPTII ET ALEXANDRINI VITIS, ACTIS, APOPHTHEGMATIBUS, EPISTOLIS, NEC NON ET IN PRECIBUS CONTINENTUR.

Revocatur lector ad paginas editionis nostræ. Litteræ a, b, c, d inchoantem, mediâ ac desinentem paginam signant.

A

- Abraham abbas; fabula de Macario ab illo narrata, 123 b, c, d.
Abulpharagius Artemonium laudat, 90 b.
Ælurion anachoreta, 150 b.
Agathon abbas; illius responsa, 142, 143.
Aio abbas; in Thebaide habitavit, 155 a.
Amatas simul cum Macario S. Antonii discipulus, 102 b; 119 a; 120 b.
Ammon abbas, 4 c; 96 b; 128 c. Nitriæ montium monasteria fundavit, 4 c.
Ammonius episcopus, in monte Nitriæ anachoretas de gentes invisit, 156 c.
Ammonius monachus; illius abstinentiæ, 87 a.
Amor proximi, ceteræque virtutes quantopere cum amore Dei cohæreant, 426, 427.
Anachoretæ longe ab crœnitis differunt; illorum vivendi modus, 6 *et seqq.*; 147 b, c.
Angeli custodes, 222 a, b; ad illos oratio, 417 b.
Anima, filia regis, scilicet Dei, 414 c; 418 a. Anima sponsa Dei, 415 b, c; templum Spiritus sancti, *ibid.* Anima, regina Deo copulata, 418 a.
Anthemius imperator; illius filia sub Dorothei nomine fit eremita, 157 *et seqq.*
Antichristus; scilicet diabolus, 104 a; 205 c.
Antoninus Ephesi episcopus, 80 c.
Antonius abbas, 6 c; 41 a; 54 b; 56 b; 87 c; 91 c, 94 a; 95 b; 98 c; 102 d, 105, 106, 118 a, 119 a, 141 c, 152 b; 163 b, 173 b.
Aphraates monachus, equum imperatoris sanat, 47 a.
Apollinaris virgo, habitu virili assumpto et nomine, vi tam ducit eremiticam, 151 a, b, 157 *et seqq.*
Apollo abbas, illius abstinentia laudatur, 87 c, 88 a.
Apollonius abbas futura prædicit, 22 a.
Apothegmata Patrum a Cotelerio edita, 56 c, 150 b, a Possino 38 a, 149 c.
Aqua benedicta dæmoniâ curantur, 40 c, d; 46 a, 70 c.
Arsenius e palatio egressus, fit monachus, 8 b; una somnii hora illi sufficiebat, 88 c, laudatur, 118 c.
Arsenoita regio, 50 b, 93 c, 146 c; 210 c.
Aspuna urbs, 81 a.
Athanasius (S.) citatur, 55 b, 127 b, 160 a.
Athenagoras, scholæ Alexandrinæ præpositus, Hadriani et Antonini temporibus florebat, 175 a.
Augustinus (S.) de Ægyptii monasteriis devastatis loquitur, 144 a, b.

B

- Beduini, incertis semper sedibus, huc illuc per solitudines ad prædandum vagantur, 129 a.
Benedictus (S.), vita monastica inclytus, 10 c.
Benjamin, Nitriæ abbas, 165 b.
Besarion abbas, in Scete habitans, 145 a.
Blemmyes, populi nomades, finium Ægypti accolæ, 80 a, 81 b, 97 a, b.
Bubuli lacte Macarium nutriunt, 67 a, b, 92 b, 190 a.
Buccellatum quid, 65 a, 87 b.

C

- Cassianus, illius scripta, 54, 55, 121, 122.
Cassiodorus, illius Historia de Macariis tripartita, 167 a.
Cellia vel Cellulæ sanctorum Patrum eremitaria, 4 a, 109 d, 112 a, 154 c.

- Centuriatores Magdeburgenses, 119 b.
Chrysostomus (S.), 78, 79, 164 d; quis auctor Discoli de ejus Vita, 78, 79.
Collecta Græca σὺναξις, quid sit, 112 a.
Columbanus abbas, quid de potu et cibo præscripsit monachis, 114 c.
Cronius Macarium invisit, 102, 148 c.

D

- Dæmones, illorum varia genera, 41 b, 56 b; variis induunt formas, 66 c, 94 b, 103 c, 111 a, b, 125 c, 142 c, 203 a, b. Pacta cum dæmonibus inita, 45 d, 92 a. Illorum conatus ad ejiciendum e cordibus nostris dei amorem et timorem, 450 b, c.
Deus qui essentia unus est, multa nomina accipit propter dispensationem salutis hominum, 418 a.
Despectio vel abnegatio sui quid sit, 422 d.

E

- Elephantine insula, 151 c.
Encomium Macarii Ægyptii ineditum, 167 b.
Epiphanius Hagiopolita, 168 b.
Erasmus, illius sententia de exemplariis vitæ S. Pauli, 119 a, b.
Eremitæ et illorum vivendi modus, 5 *et seqq.*
Eucharistia illusiones demonum arceatur et destruitur, 47 b.
Eugenia virgo, habitu virili assumpto, in eremo sancte vixit, 151 b.
Eugenius tyrannus, 21.
Eulogius presbyter, 102 a; 202 b. Accedentium ad sacramenta mentem perspiciebat, 96 b.
Eunomius hæreticus, 48 a, b.
Eusebius Historiæ ecclesiasticæ auctor, 27 c; 107 a.
Eustathius lector Cæsareæ urbis in Palæstina, 151 c.
Euzeius Antiochiæ præsul, 160 b.
Evagrius et illius scripta, 9 b; 33 a; 87, 88; 106 c, 105 a.

F

- Faustus magus, 45 a; 53 a.
Fidei expositio antiqua, 51 c, d; 211 c, d.
Fiducia omnium passionum genitrix, 145 a.

G

- Glycas Michael, 154 a.
Gratiæ Dei homini datæ, 405, 406 *et seqq.*

H

- Helias abbas in Apeliote, 163 b.
Heliodorus frater, 116 b.
Heliopolis in Phœnicia, 160 b.
Heraclides, 29 a; 108 a; 160 d, 163 a; ejus Paradisus, 14 a; 15, 16 c; forte Lauso dedicatus, 28 d.
Hieracitæ, qui resurrectionem mortuorum negabant, 48 a; 50 b; 54 a; 210 d.
Hieronymus (S.), 55 b; 93 b; 115 d. Quando obiit, 24 c.
Hilarion abbas, et ejus miracula, 11 a; 43 b; 47 a, 118 a; 128 c.
Humandi corpora quando et a quo mos obtinuit, 49, 50.

I

- Inhabitatio Dei cum sanctis, 410 c.
Isidorus monachus, 16 c; 96 a; 108 a; 117 b, c; 156 c; 160 d; 163 c; 165 b.

J

Joannes et Mambres Magi, 65 d; 85 b; 89 c; 90 d.
 Joannes sancti Antonii discipulus et minister, 39 c; 42 a.
 Joannes S. Macarii minister, 179 b.
 Joannes Hagiopolita, 134 b; 167 a, b.
 Joannes in Lyco eremita, 21, 22; 79, 80; 98 a.
 Joannes subdiaconus, libri sexti Vitarum Patrum in-
 epres, 148 b.
 Joseph abbas, 152 b; 165 b.
 Julianus monachus, 118 a.
 Justus episcopus Lugdunensis, 156 d.

L

Latrones in Aegypto creberrimi, 128, 129.
 Leo Allatius, 167, 168.
 Leo abbas in parva palude Arsinoitis habitabat, 142 c;
 143 b.
 Lucius Arianus, Alexandriae episcopus, 16 b, c; 144 a;
 160 a.

M

Macarius Aegyptius; ejus vitae chronologia, 57, 58. De
 eo Palladius, 58 et seqq. De eo Rufinus, 104 et seqq. De
 eo Evagrius, 113 et seqq. Illius Apophthegmata a Cote-
 lero et Possino edita, 149 et seqq. Macarius Aegyptius
 feminam, quae instigante juvene libidinoso in equam fue-
 rat mutata, sanat, 40 a, b, c; 106 a; 179 d; 182 a, b.
 Cuniculum subterraneum sibi effodit Macarius, 40 d;
 47 c; 182 c. Mortuum resuscitat ad refellendum Hiera-
 citam, 41 a; 47 c; 106 c; 183 a; 166 c; 182 c. Adoles-
 centem, qui a demone vexabatur, sanat, 41 a, b; 56 b;
 182 c, d. Puellam ante januam a parentibus projectam
 sanitati restituit, 59 b, c; 106 a. Macarii exhortatio ad
 humilitatem ac patientiam, 60 a, b. Alia ejusdem ad
 fratres admonitio, 62, 63. Ejusdem admonitio de eo quod
 iracundia commotus in aliis increpandis sibi ipsi noceat,
 64 a, b; 125 a; 138 d; 149 d. Macarius ad vitam revocat
 occisum hominem, ut liberet eum cui caedes falso im-
 pingebatur, 105 b, c; 124 d. Macarii expositio cur ac-
 ceptarum ab hominibus injuriarum remittenscendo vim
 memoriae laedamus, malorum vero a demonibus inflicto-
 rum recordatione non laedamus, 114 a; 159 a; 148, 149.
 Ejusdem verbum Evagrii dictum: *Umbra contentus esto*,
 114 b; 144 c. Ejusdem affirmatio se viginti annis
 aqua, pane et somno ad satietatem usque usum non esse,
 114 b, c, 144 c. Ejusdem expositio de demonibus, qui
 sanctas Scripturas legentibus somnum immittunt, 115 a.
 Ejusdem exhortatio ad jejuniā et continentiam, 121 c, d.
 Macarius exponit in quo utilis sit cenodoxia, 122 a. Moy-
 ses abbas ob Macarii reprehensionem demoni traditus,
 ab eo statim sanatur, 123 c, d. Ejusdem Macarii res-
 ponsum Moysi abbati quiete vivere cupienti, 123 a.
 Macarii fabula de tonsore, 123 b, c. Macarius quo-
 tiescunque cum fratribus vinum bibebat, postea pro
 quovis calice diem integrum etiam aqua abstinebat, 123
 a, b; 138 c. In cella sua furem deprehendit, 127 c;
 159 a; 148 c. Illi revelatur a Deo, eum virtutem duarum
 mulierum nondum attingisse, 129 a; 144 c. Macarius accu-
 satur a puella gravida se corruptum esse ab illo men-
 tente, 150, 151, 159 a. A Macario sola humilitate se vinci
 fatetur diabolus, 151 c, d; 152 a; 159 a; 148 c. Macarii
 lenitate sacerdos ethnicus ad fidem convertitur, 152, 153.
 Macarius caput aridum sacerdotis gentilis de poenis infero-
 rum interrogat, 153 b, c; 144 c; 167, 168. Doctrina
 Macarii de recuperanda salute, 154, 155; de modo orandi,
 157, a, b; 159 a; de opere monachi, 159 b. Macarius liti-
 gatus, postquam oravisset, elevatur et trans flumen demit-
 titur, 157 c; 144 b. Macarii expositio de sui corporis
 ariditate, 159 c. Ejusdem verba Nitriæ monachos ulti-
 mum visitantis, 140 a, b. Ejusdem ad monachos ut multi-
 loquium fugiant exhortatio, 140 b, c. Ejusdem cum sancto
 Antonio congressus, 141 b, c. In monumento Terenuthim
 dormit Macarius, 142 a. Ejusdem cum Agathone collo-
 quium de periculis illudiae, 142, 143. Ejusdem vaticinium
 de Scetis vastatione, 143 c. Filium paralyticum ad os-
 tium a patre projectum, sanat Macarius, 145 a. Evocat a
 sepulcro mortuum qui depositum quoddam ubi posuerit
 revelat, 145, 146. Ejusdem enarratio de duobus monachis
 quos in insula eremi nudos invenerat, 147 a, b. Macarii
 doctrina, perfectum monachum non posse in passionem
 cadere immundam, 149 a. Macarius velut Deus terrenus
 in fratribus eminebat, 149 b. Macarii simplicitas, 151 a.
 Macarii dictum de nostro amore in diaboli pauperis im-
 puritatem, et de Dei divitis lege repudiata, 152 a. Mac-
 arii querimonia, quanta difficultate suae aetatis monachi
 salutem recuperaturi sint, 151 a, b. Praeceptum Macarii
 Paphnutii datum, ne quem laedat neve condemnet, ut
 nasciscatur salutem, 153 c, d. Macarius prohibet ne

quis dormiat in cella fratris male audientis, 153 a. Mac-
 arii responsum datum fratribus, qui adhortabantur ut in
 pagum ascenderet ad refectorem, 153 a, b. Macarii la-
 crymae de ficu, quam puer cum aliis buculas pascentes sub-
 latam comederat, 153 b, c. Macarii responsum abbati
 Theodoro datum de paupertate pulchris actibus prae-
 ferenda, 141 a, b. Ejusdem perpulchra exhortatio, 155 a, b,
 207 d, 210 a. Macarius puerum utilitatis causa interrogat,
 156 a, 210 c. Cum Apollinari virgine confabulatur, 157 b, c.
 Macarius Alexandrinus somnum superare studet, 65 b,
 c; 88, b; 186 a. Ob culicem, qui ipsum pupugerat,
 occisum sex menses in palude Scetis sedet, 65 c, 86 a;
 89 a, 186 b. Cenotaphium Janne et Mambre magorum in-
 visit, 65 d; 85 b; 86 b; 89 c. 109 b. Aspidem quae illum
 momorderat, a faucibus apprehensum discerpit, 67 a; 92
 c; 190 a. Virginem paralyticam sanat, 67 d; 190 b, c.
 Pachonii monasterium visitat, 68 a; 190 c, d. Ejusdem
 propositum quinque diebus mentem in solo Deo defigendi,
 tertio die irritum a demone factum, 69 c, d; 94 b; 194
 a, b. Sacerdotem fornicatorem funestissimo cancri morbo
 laborantem sanitati reddit, 69 d; 94 c; 194 b, c. Puerum
 a demone vexatum pariter sanat, 70 c; 195 a. Catu-
 o hyaenae oculos restituit, 72 c; 198 b, c. Ejusdem Macarii
 narratio de Marco abbate qui ab angelo oblationem de
 altari accipiebat, 71, 72; 96 a; 166 d; 195 d. Uva Ma-
 cario Alexandrino missa, 99 c; 125 a. Illum Valens mo-
 nachus contumelia afflicto, 103 b, c, d; 203 a, b.

Macarius Aegyptius et Alexandrinus. De Macariis Hier-
 onymus, 115, 116; Cassianus, 121, 122; Liber III de
 Vita Patrum 124 d; liber V, 158 c. Liber VI, 144 b; liber
 VII, 148 b. Sententiae Patrum Aegyptiorum de iisdem, 149
 b, c. De iisdem Socrates, Sozomenus, Suidas, Nicephorus,
 Callistus, 165 c. Dies quibus memoria eorum agatur, 171 b.
 Macarius S. Antonii discipulus et minister, 99 d; 102
 a, b; 104 c; 119 a; 120 c; 172 a.

Macarius Hierosolymorum episcopus, 175 a.
 Macarius junior, 100 c; 149 a; 174 d.
 Macarius πολυτροπος scholae Alexandriae antistes, 175a.
 Macarius ptochotrophii Alexandrii praefectus, 100 c,
 121 b; 174 d.

Macarius Rufini discipulus, Origenista, 118 d.
 Macedonius (S.), et illius miracula, 47 a; 56 b.
 Magi et illorum incantationes, 40 a, b; 42, c; 45, 44.
 Makrisi de Macariis, 84 c; 107 b; 169 a.
 Malchus (S.); vita ejus a S. Hieronymo conscripta, 129 a.
 Mameluci, a scorpione puncti, super recens vulnus
 conterunt ipsum scorpionem, ut vulnere medeantur, 93, a.
 Marcella vidua; ejus epitaphium a S. Hieronymo, 118, c.
 Marcus abbas, 71 b, c, 96 a; 193 c, d. Cum Macario
 Alexandrino confunditur, 75, 74.

Marina virgo, quae habitu sub virili, sancte in eremo
 vixit, 151 b.

Martyrologia vetera, 171 b.
 Mazicum gens crudelissima, 144a.
 Melania virgo, 17 a; 29 a.
 Melotes quid, 6 b; 144 a.
 Menes Graecorum, 154 a; 171 b.
 Mennas sancta, et illius sepulcrum, 157 b, c; 168 b.
 Menologium quid, 171 b.
 Metalla Phennensia et Proconensia, 160 c.
 Minutoli, 89 b.
 Monachi Aegyptii; eorum severitas, 5, 6; eorum num-
 erus, 8, 9; eorum prodigia quomodo intelligenda, 12,
 13. Mos monachorum, messis tempore, ad metendum se
 conducendi, 146 b, c.

Monasteria Macariana; eorum status hodiernus, 1, b;
 antiquus, 3, 4, 5; illorum numerus, 5, c, d.
 Moyses abbas, ex latrone monachus, 87 c; 122 c; 144
 a; 165 b.

N

Necromantia apud veteres, 54, 55.
 Neocæsarea urbs, a Judæis inhabitata, 160 c.
 Nesteros anachoreta, 48 a.
 Nicephorus Blemida, 134 a.
 Nicephorus Callistus, 167 a.
 Nilus flumen, 99 a; 157 c.
 Nitria regio, 1; 2; 107 b; 108 a; 109 c; 116; 117; 140,
 a; 147 a.
 Numenius Pythagoreus, 90 a.

O

Oleo sancto infirmi curantur, 46 a; 69 b, c; 57 d; 190
 c; pariter et demoniaci, 46 a; 70 c; 183 a. Varius olei
 usus, 87 b, c.
 Or abbas, 19, 20; 29 b, c.
 Oratio Macarii, 446, 447. Quomodo sit orandum, 157 a,
 b. Oratio vera quænam, 453 a, b; illius fructus, *ibid.*
 Origenes, 90 a.

Origenistæ, 19 b; 29 a; 54 b; 154 b.
Oxyrinchus, civitas in Thebaide, 8 c.
P
Pachomius abbas, qui pergrandem fratrum copiam tenuit regula, 8 c; 68 b, c; 93 c; 95 d; 151 b; 191 a.
Palæmon monachus, 94 a; 95 d.
Palladius Asponensis episcopus, 81 a
Palladius Helenopolitanus episcopus, 9 b; 77 et seqq.
Fides ejus, 13 a. Historiæ Lausiacæ ab eo conscriptæ editiones et versiones, 15, 14 et seqq. Genuinus Historiæ Lausiacæ textus, 14 b, c. Historia Lausiaca quando prodierit, 24 b, c. Palladii Hierosolyma itinera, 22 b, c; 82, 83. Alexandriam, Nitriam et in Cellulas venit, 81, 82. Quando episcopus ordinatus sit, 82 a.
Pambus, S. Antonii discipulus, 16 c; 108 a; 117 b; 147 a; 148 a; 160 d; 163 a; 165 b.
Paphnutius Macarii abbatis discipulus, 72 c; 97 b; 152 c; 155 b; 157 b; 198 b.
Paschasius diaconus, libri vii Vitarum Patrum interpres, 149 a.
Passiones non naturales, neque a Deo nobis inditæ, sed adventitiæ et a natura nostra alienæ, a potestatibus nobis oppositis ortæ sunt, 411 et seqq. Passionibus non corpus tantum sed anima quoque purganda, 414 a, b. Passiones pravæ, cruci affigendæ, 418 c.
Patricius, Hiberniæ apostolus, 55 c, d.
Patrum vitæ a Rosweldo collectæ, 16 et seqq., 24 et seqq. Patrum Ægyptiorum sententiæ, 35 b.
Paula et illius pia itinera, 118 b.
Paulus eremita in Apeliote, 165 b.
Paulus monachus in Focis, 165 b.
Paulus monachus in Scetis solitudine, in monte qui Pherme vocatur, vivebat, 100 d; 199 b.
Paulus Thebæus, 118 a; illius vita, 119, 120.
Paupertas principalis monachorum virtus, 153 a, b.
Pelagius, libri quinti Vitarum Patrum interpres, sæculo sexto vivebat, 144 b.
Petrus abbas, discipulus Lot, 142 c; 145 b; 150 c.
Petrus Alexandriæ episcopus, 160 a.
Pherme mons in solitudine Scetis, 100 d; 199 b.
Philippus Sidensis, 175 a.
Philoromus presbyter, coctis cibis per duodeviginti annos se abstulit, 88 b.
Photinus, 144 b; 148 b.
Pinianus Melaniæ junioris maritus, 79 b.
Pispir monasterium, 102 a, d; 121 a; 142 a; 152 b; 165 b; 173 a.
Pœmen abbas, 152 b; 165 b.
Penitentiales libri, 94 c.
Posthumius monachus; illum Macarius successorem designat, 173, 174.
Præfecti monachorum quomodo se gerere debeant, 423 b, c.
Proprii quid habeat monachus, 423 a.
Prosper Aquitanus, 164 d.
Putei in Ægyptiorum sepulcris usati, 91 a.

R

Rhodon, scholæ Alexandriæ præpositus, 175 a.
Rufinus, 16 b; 29 a; 104 d; 115 b; 160 d; 166 a. Quando et quoties Alexandriæ fuerit, 19 a. Quando mortuus sit, 24 c. Libri secundi Vitarum Patrum non est scriptor, 21 a; 26 a. Sed interpres, 27 a. Libri tertii nec scriptor nec interpres, 138 b, c.

S

Santabareus monachus, 55 a.
Sarmata, S. Antonii discipulus, 120 c.
Scete eremus, 2 b; 39 b; 100 d; 109 c; 144 c. In ejus monasteriis vitæ severitas, 59 d; 179 c.
Scorpionis in Ægypto creberrimi, 93 a.
Scyrius monachus in Apeliote, 165 b.
Serapion monachus in regione Arsinoite, 95 c. Illius discipuli, 146 c.
Serapion scholæ Alexandriæ præpositus, 175 a.
Serapion Sardonita; illius frugalitas, 88 a.
Serenus abbas, 122 c.
Servitia quomodo sint exhibenda, 423 a, b, c.
Simeon Logotheta, 150 b.
Simeon Stylites, 10 a.
Sisois abbas, 145 b.
Siwah Oasis, 46 a; 91 c.
Socrates historiographus, 58 b; 106 c; 114 c.; 162 b; 165, 166.
Sozomenus, Historiæ ecclesiasticæ scriptor, 58 b; 76 c, d; 96 b, c; 99 d; 101 c; 109 b; 118 a; 160 c; 162 d.
Spiridon, Cyri episcopus, 146 c.
Stephanus, Libys genere, 95 a.
Stigmata Christi in corpora feramus oportet, 419 b.
Sulpitius Severus, 36 a; 97 a.
Suidas, 167 a.
Syene, urbs in Ægypto sita, 60 a.

T

Tabennesiotæ monachi, 68 a; 87 a; 151 b; 190 c.
Taciturnitas monachorum Ægypti, 140 c.
Terenthim, sepulcrum paganorum, 142 b.
Terraneh, urbs prope Nitriam sita, 94 a.
Theodora (S.) quæ mutato nomine dicebatur Theodorus, 168 b.
Theodosius imperator; de ejus morte vaticinium, 21 a, b.
Theopemptus monachus, 126 a, b.
Theosepius Comestor Antiochenus, 71 a; 95 d; 195 c.
Timotheus episcopus, 109 b.

V

Valens imperator, 55 a; 164 b.
Valens monachus, 105, 104.
Vindemius abbas, 137 a.
Virtus Christi data ad obstandum diaboli, 419 a, b.
Virtutes i. ter se coherent, 451 b, c. Virtutes monachorum quæ sint, 443 b et seqq.

Z

Zacharias abbas, 139 a, b, c.

II.

INDEX ANALYTICUS

IN HOMILIAS ET OPUSCULA ASCETICA S. MACARII.

Revocatur Lector ad numeros crassiores textui Latino intermixtos.

A

Abbas et præpositus duæ personæ in monasteriis, 241.
Abbas cujusmodi vir esset, 245. Nemo sine ejus præcepto poterat psalmum imponere, *ibid.* Infirmiorem aut valetudinem monachorum recognoscebat, 244. Non licebat sibi quidquam proprie vindicare, cum omnia in illius manerent potestate, 247.
Abnegare seipsum, quid sit, 171, 186.
Abyssus vere inscrutabilis, cor, 196.
Accedentes ad Deum quæ facere debeant, 167.
Adam. Cum Deus Adamum conderet, non præparavit ei corporeas alas ut volatilibus, quippe Spiritus sancti alas ei apparans, hoc est, quas largiturus ei esset in resurrectione, ut ipsum elevarent et abriperent, quorsum Spiritui placeret, 26. Adamo peccante et capto, capta est et omnis creatura quæ ei serviebat; ut rege quoque, comprehenso et captivo adducto, utique oportet servos et ministros a tergo illum sequi, 39, 40. Adam transgressus mandatum, duobus modis perit: quod perdidit possessionem puram naturæ suæ, speciosam, et secundum imaginem ac similitudinem Dei coaditam; altero vero, quod perdidit ipsam imaginem, in qua reposita ei

erat tota hæreditas cælestis, 45; non tamen dicimus quod totus perierit et extinctus ac mortuus sit; a conspectu Dei quidem mortuus est, sua autem natura vivit, 41. Adam si particeps fuit cælestis imaginis, igitur habuit Spiritum sanctum; sensum et participationem Spiritus sancti; et antea loco indumenti indutus gloria, 45. Ex quo transgressus est Adam, accessit serpens, dominusque factus est dominus, et velut altera anima cum anima, 62. Adamo priore corpore animaque immortalis, qua ratione Christiani, qui tamen moriuntur, superiores evadant, 63, 95. Lata in eum sententia mortis primum executioni mandata est in ejus anima, 218.

Æternitatis comparati mille anni hujus sævi, ea proportionem respondent, ut si quis ex universa arena unum granum accipiat, 221.

Amare. Quam quisque rem amat, ea gravat illius mentem ac quasi deorsum trahit, vertereque sursum oculos non sinit, 187.

Angelus, corpus est sui generis, 191.

Anima pulchritudine gloriæ luminis faciei Christi perfecte illustrata, et Spiritus sancti perfecte particeps facta, tota oculus, tota lumen, tota facies, tota gloria, tota

spiritus sit, 4. Ezechieli visa animalia, typus præcipuarum animæ partium, dico autem voluntatem, conscientiam, mentem, et diligendi vim, 4. Justorum animæ in cœleste lumen evadunt, *ibid.* Anima quo pacto corpus tenebrarum, 6. Neque naturæ divinæ est anima, neque naturæ tenebrarum malitiæ, sed est quid creatum, intellectuale, pulchrum, insigne et admirandum, atque elegans similitudo et imago Dei, *ibid.* Mori animam Deo, quid, *ibid.* Væ animæ, si in sua ipsius natura consistat, et suis operibus solum fidat, 8. Qui condidit corpus, idem ipse condidit quoque animam, 21. Animam suam utrum quis per lumen, cognitionem vel sensum conspicere possit, 50. Habet anima formam et imaginem similem angelo, 51. Mens et anima, unum; unica enim est anima, interior homo, 51. Possessionem animæ suæ quomodo quempiam invenire contingat, 55. Anima erga sponsum Christum quomodo se gerere debeat, 52. Animarum corpore solutarum duplex status, 87. Anima equo similis, 68. Dignitas, præstantia et facultates immortalis animæ, 94. Homo duplici persona in anima præditus, peccati videlicet et gratiæ, si transferatur ex hoc mundo, illic pergit, ubi intentionem suam habet animus, et ubi diligit, illic tendit, 99. Describitur et deploratur calamitas animæ in qua non habitat Christus, 110. Profunda valde sunt penetrabilia animæ, quæ pauatim incrementa gratiæ aut vitorum accipit, 155. Quæ facile incuria capitur anima facile monstrat incredulitate se fuisse captam, 184. Anima est imago Dei, ut puer imago patris, 184. Anima corpus est sui generis, 191.

Animalia ratione destituta quomodo stat longe intelligentiora quam nos, 145.

Apostoli radiorum solarium similes, 51. Ego vero tibi dico, quod ipse quoque apostolos vel consummatos in gratia, non prohibuit gratia, quominus quæ vellet, perficerent, etiamsi voluissent ipsi ea, quæ displicebant gratiæ, peragere, 105; non tamen dicimus imbecillum in his fuisse gratiam, sed dicimus gratiam permittere vel ipsia spiritualibus perfectis, ut habeant suas voluntates, et potestatem faciendi quæcunque libuerit, et inclinandi quo voluerint, 106. Audeo dicere apostolis sancto Paracleto repletis, contigisse ut liberi prorsus a curis essent: sed ineffabile eorum gaudium timor aliquis conseqnebatur ex ipsa gratia, ne forte peioris partis tentarentur occasionibus, 195. Quando die Pentecostis virtus boni Spiritus animabus apostolorum iniecit, velamen illud quo innata homini pravitatis mentem obumbrat, plane ab illis ablatum est, 201.

Aprilis, cur primus mensis veris Christianis sit, 25. Arbitrium. An exterius vitium ingrediatur, et si velit homo, non recipiat, sed rejiciat illud, 55. Tu, o homo, propterea es ad imaginem et similitudinem Dei factus; quia quemadmodum Deus sui juris est, et quod vult facit; sic quoque tu tui juris es, et si velis perire mutabilis naturæ, 58, 59. Sunt que permittendo ita administrat Deus, ut probetur et exerceatur homo, ac patefiat liberum voluntatis humanæ arbitrium, 60. Et peccator ad bonum, et sanctus ad malum converti potest, 62. Ut penitus appareat et rata sit liberi arbitrii voluntas, quam ab initio Deus concessit homini, (cujus res summa dispensatione ministrantur, 65. Illa libera voluntas quæ in hominis facultate est, in eo ut diabolo nimirum reniti possit, sita est: non autem ut possit omnino imperium tenere in affectus, 91. Post acceptam gratiam labuntur nonnulli; non quod exstinguitur gratia aut imbecillior reddatur, sed ut liberum arbitrium tuum ac libertas probetur, quo vergat, permittit te malitiæ, 105. Non, ut aiunt quidam, perversa doctrina seducti, prorsus mortuus est homo, ut omnino non possit quidquam boni peragere, 146. Lex naturæ non est postea, sed arbitrio et electioni, 166.

Archelaus in Judæam properat, 176; quædam ejus res gestæ, *ibid.*, et seqq.

Artifices in mundo facere diversimodi, 145.

B

Beati. Si quidam mercati fuerint cœlestes divitias, morantur id eorum cives, hoc est spiritus sanctorum et angelorum; et admiratione ducti, dicunt: Immensas divitias consecuti sunt fratres nostri, qui in terra sunt, 70. Quomodo Deus immensus, in corporeus, supersubstantialis, cum beatis quasi coalescat, 191.

Bonus, Bonum. Non laudabile, licet desiderabile, quod non est ex proposito bonum, 109. Cooperatur et malum bono, intentione non bona, 163. Ut magna prorsus et inenarrabilia bona sunt quæ Deus promisit; ita ad eorum assecutionem, multis opus laboribus et certaminibus est.

C

Colorum regnum an illi consequantur, qui dant sua

pauperibus et implent mandata, nec tamen in hoc mundo spiritum consequi student, 153.

Caini malitiæ imaginem gestant, qui illecebras diaboli sequuntur, 22. Quæ dona obtulerit, 175.

Catenis duabus contigit hominem Dei mandata transgressum ligari; quibus vero, 219.

Cellerarii in monasterio quæ cura esse debeat, 250.

Charitas nunquam excidit, verba sunt ejus qui significare velit, eos qui necdum summam a passionibus libertatem sunt consecuti, nondum securitatem attingisse, 171. Multo studio, contentione, cura et certamine possumus charitatem in Deum acquirere, gratia et dono Christi qui formatur in nobis, 172. Charitati quæ fundamenta subternenda sint, 176. Pauci profecto sunt, qui perfectam ad Deum charitatem habeant, 188.

Christiani ab hominibus hujus sæculi quid differant, 22, 54. Per mentis renovationem, et cogitationum tranquillitatem, et dilectionem Domini, et amorem cœlestem, omnis nova creatura Christianorum ab hominibus hujus mundi discrepat, 25. Christianis quid entendum, 24, 25.

Veris Christianis primus mensis est Xanthicus, qui dicitur Aprilis, qui quidem est dies resurrectionis, 25. Quid Christianis inter orandum contingat, 51. Quem fructum ab illis requirat Deus, 49. Dignitas Christianorum quanta, 60, 61, 66. Quomodo evadant ipso primo Adam superiores, cum ille fuerit corpore et anima immortalis, hii vero moriantur, 65. Christiani alterius sunt sæculi, sicuti Adæ cœlestis, germen novum, filii Spiritus sancti, illustres fratres Christi, similes patris sui, 70. Christianorum unctio et gloria, 72. Eorum thesaurus Christus et Spiritus sanctus, 77. Christiano homini duplex bellum incumbit; externum, cum a terrenis recedit, internum adversus cogitationes, 86. Status Christianorum similis mercaturæ, et fermentationi, 89. Status et dignitas Christiani hominis prolixius illustratur, 102. Mysterium Christianismi peregrinum est ab hoc mundo, 105, 217. Christianismus, lapis offensionis et petra scandali, 109. Christianorum gloria nunc in eorum animis latet, quæ tempore resurrectionis emerget, 120, 124. Accurato judicio opus est in discernendis veris Christianis; et quinam sint hi, 151. Progressus viri Christiani tota vis ex corde dependet, 157.

Christus cum pro arbitrio et suctoritate sua quidvis agendi potestatem habeat, victoriam ipse parat 7. Ut non licet oculum absque luce videre, aut loqui absque lingua; sic nec absque Jesu salvari, aut regnum cœlorum ingredi potes, 11. Infinitus, inaccessus et increatus Deus corpus assumpsit, 15. Descensus est de cælis Christus, et omnes generationes Adæ suceitaturus, quæ ab initio sæculi obdormiverunt, 26. Christi clementia erga homines quanta, 29. Novum opus ex Maria condidit, et hoc induit; non autem attulit corpus ex cœlo; spiritum cœlestem qui Adamum ingrediebatur, creavit, et hanc contemperavit divinitati, et induit carnem humanam, eamque formavit in utero, 41. Descensus illius ad inferos mystica interpretatio, 46. Christus quos genuit, quosque participes fecit gratiæ suæ, peculiari refectione nutrit, 50. Absque Christo salvari, aut vitam æternam consequi, impossibile est, 11. 72. Christus solus sanare potest animam, eamque vestimento gratiæ exornare, 83. Verus medicus, qui gratis sanat, 85, 117. Placuit Domino in adventu suo pati pro omnibus, 89. Quantam in homine Christiano renovationem faciat, 140. Christus verus pontifex futurorum bonorum, 142; cœlestis gubernator, 142. Christi adventus solus, cujus maxima ad Deum cognatio est, hominem salvare potuit, 145. Considera quomodo Deus tuus et rex tuus, sed Dei Filius seipsum exinanivit, 197. Christus prima et naturalis bonitas, 212. Imitator Christi quid facere debeat, 212.

Circumcisio quæ erat in lege, significat appropinquantem veram circumcisionem cordis, 121.

Confidentia arrogans, abominatio est Domino, 197.

Conscientia non approbat hujusmodi cogitationes quæ peccato obtemperant, sed eas statim arguit, 62.

Cor. Hæc est puritas cordis, ut visis peccatoribus aut infirmis, compatiaris, ac misericors erga eos sis, 54. Cor dirigit ac gubernat universa corporis organa, ac si passus cordis gratia obtulerit, dominatur omnibus membris ac cogitationibus, 58. Cor ut palatium Christi fiat, quomodo restaurandum sit, 61. Progressus viri Christiani tota vis ex corde dependet, 157. Vera mors iustus in corde abscondita est; de cujus custodia habes libellum Macarii, 161. Contentione multa opus est in scrutatione cogitationum cordis faciendis, 163. Abyssus vere inscrutabilis, cor, 169.

Corpus sunt et angelus et anima et demum: etiam enim restant esse subtiliores sint, tamen in hypostasi, caractere ac forma propriis, secundum tenuitatem naturæ ipsorum, corpus sunt tenue, 191.

Creaturæ visibiles natura quadam immutabili præditæ

Digitized by Google

Распознавание текста

ABK/FR

sunt, 58. Omnes intellectu præditæ substantiæ, angelorum, animarum, dæmonum, sinceræ ac simplicissimæ a Conditore creatæ sunt, 68.

D

Dæmones corpus sunt sui generis, 191.
Desperatio de salute, indicium pravitatis, et impedimentum salutis est, 20. Satanæ agit ut hominem in desperationem deducat, abstracta spe veniæ, 43.

Deus. Omnia ei sunt facilia et proclivia, qui se in quam vult speciem transmutat, in gratiam fidelium animarum, 16. Aliter apparuit Abraham, aliter Isaac, aliter Jacob, etc., 16. Deus rejicit eos qui se a dilectione subducunt, 17. Leni et patienti animo est, expectans nostram conversionem, 18. Ejus longanimitatem ex quibus locis Scripturæ cognoscere liceat, 19. Deus in votis habet peccatorem iterum reducere, 56. Deus sui juris est, et quod vult facit; quando ei ita visum est, mittit justos in gehennam, ac peccatores in regnum; quamvis hoc minime velit, nec placeat ei, justus enim est Dominus, 58, 59. Sunt quædam quæ ita moderatur Deus, ne nullum testimonium gratiæ divinæ et vocationis suæ eviderit: sunt item et alia, quæ ita permittendo administrat Deus, ut probetur et exerceatur homo, et pateat liberum voluntatis humanæ arbitrium, 60. Delectatio Dei insatiabilis est: et quanto magis quis gustaverit et oderit, tanto magis esuriat, 63. In cælesti palatio illi ministrant cælesti regi, qui omni culpa et reprehensione vacantes, ac puri cordis sunt, 65. Deus possessionem sui cum rebus suis pretiosis concedit animæ, *ibid.* In Deo nullum malum subsistit, cum ipse passionibus non sit obnoxius, 68, 69. Incircumscriptus est et incomprehensus, ubique apparet, et in montibus, et in mari, et subter abyssum: et id quidem non ratione transiit, sicut angeli descendunt e cælo in terra; est enim in cælo, est quoque hic, 69; pati ipse non potest, et omnia continet, *ibid.* Fideles animæ fidelem existimant Deum, 115. Vult Deus omnes homines nativitatem ex Spiritu consequi: pro omnibus siquidem mortuus est, et omnes ad vitam vocavit; vita vero est desuper ex Deo generatio, 115. Incomprehensibilem Dei naturam, neque superiora sæcula capiunt, neque inferiora, 122. Quemadmodum majestas ejus non comprehenditur, sic neque ejus humilitas, *ibid.* Deus est, qui per suos sanctos et creaturas edit miracula, 156. Deo intime adhærens quisquam sit, 176. Tanta bonitate hominibus consulit, ut sedulo hoc agat, ne quisquam boni operis mercede per suum incuriam fraudetur, 176. Deus quomodo beatissimus quasi coalescat, 191. Cuique sanctorum apparuit, ut ipsi placitum fuit, et videntur utile, *ibid.* Multa patientia expectat peccantium penitentiam, 192. Deus homini, si liberet rigido nobiscum iudicio agere, nihil debet, 211. Diabolus an sit cum Deo in aere, et in hominibus, 29. Cum peccatum in angelum lucis transformetur et simile sit gratiæ, quo pacto cognoscat homo insidias diaboli, et suscipiet ac discernet semitas gratiæ, 30. Tenebras malignosorum dæmonum effugere quando quis possit, 36. Homo nisi a Christo corroboratus, scandala nequissimi superare non potest, 91. Omnes diaboli contra nos irritæ sunt machine, nobis cum Christo pugnantibus, 214.

Dilectio. Si quis, magno illo et primo mandato dilectionis, inquam, Dei, neglecto, secundo mandato dilectionis proximi defungi voluerit, non poterit illud sane et pure exsequi, 172.

Disciplina scholis quæ ratio olim et methodus fuerit, 64.

E

Ecclesia dicitur tam de pluribus, quam de una anima, 48; in duobus personis intelligitur, 129.

Electi. Ut sidera contemplari datum est omnibus, numerum vero eorum cognoscere in nullius viribus est; sic in cælestem Ecclesiam ingrediti, omnibus certamen initurus licet, cognoscere vero numerum, soli Deo ascribitur, 4.

Ezechiels visio allegorice descripta, 3; mysteria ejus, *ibid.*

F

Fides. Nos aut exigua, aut nulla omnino fide præditos esse unde appareat, 18. Cum quis semel crediderit in Deum, addit illi Deus cælestem fidem, et ita evadit homo duplex, 58. Fides in Deum perfecta requiritur, 152.

Fiducia. Si quis afflictionibus, aut affectionum fluctibus obrutus fuerit, spem non debet abjicere: magis enim hoc modo peccatum accumulatur et subintrat, 69.

Fili. Discrimen inter filios Dei et filios mundi, 145. Filios Dei fieri volentibus, quæ sint præstanda, 184.

Fratres summa dilectione invicem conversari debent, et cogitationibus internis bellum gerere, 10. Qui preces facit, non iudicat laborantem quod non precetur; neque qui laborat condemnet precantem; neque qui ministrat alterum damnat, 11.

Fructum vitæ facientes vel non facientes, quænam signa et opera sequantur, 179.

Fundamentum Christianismi, humilitas, 63, 164. Pulchræ et bonæ res sunt inopia voluntaria, psalmodia, jejunium, vigiliæ: sed parum prosunt ei qui nondum cepit fodere, ubi fundamentum ponat, 165.

G

Gehenna. Quidam aiunt unicum esse regnum, et unicam gehennam; nos asserimus, multos esse gradus non solum in ipso regno, verum etiam in gehenna, 135.

Gloria. Laudabilia opera quæ ob vanam gloriam efficiuntur, paria furto, inertia, magnisque aliis peccatis a Deo judicantur, 187.

Gloratio monachi quænam, 242.

Gratia. Homo volare quidem in aërem divinam, atque libertatem Spiritus sancti cupit; sed nisi acceptis aliis, non potest, 9. Peccatum illicque adhærens malum radicatus evellere, hoc divina solum virtus potest, 11, 12. Donum gratiæ obtinere volentibus, quid eniteadum sit, 21. Quomodo cadunt qui a gratia Dei dirigitur, 36. Gratia indesinenter adest, 32. Fidei anima si in nulla re Spiritum contristet, sed gratiæ in omnibus præceptis consonet, tunc liberationem ab omnibus affectionibus consequi digna reputatur, 35. Humilitate et acritate retinentur et augentur dona gratiæ; et inopia et ignavia perduntur, 37. Homo qui donum gratiæ habet, si negligat, utique labitur, 56. Utrum permaneat gratia post lapsum hominis, 56. Inter Christianos contigit, ut quis degustet gratiam Dei; est autem gustatio hæc, virtus Spiritus in plenitudine fidei operans, quæ in corde ministrat, 58. Quemadmodum si rex apud pauperem deponat thesaurum suum, is qui accipit non reputat illum ut suum; sed ubique faletur pauperitatem suam: sic qui gratiam divinam consecuti sunt, debent demisse ac humiliter de se sentire, ac conlteri inopiam suam, 60.

Multi se, vel inhabitante in se gratia, a peccato clau abripi non percipiunt, 60. Sagena gratiæ super omnes expansa est, 67. Quemadmodum Satanas est in aere, et Deus qui præsto ibi est, nihil læditur omnino; sic si peccatum est in anima, similiter quoque gratia divina, ista tamen non læditur, 70. Gratia secreto exercet in coribus dilectionem suam, 70. In ipsa gratia sunt gradus et dignitates, 72. Si in sua justitia atque redemptione solum quis perseveret, frustra ac temere labores illic suscipit, 81. Nisi præstantioris auxilii ope liberati ab ignitis terris nequissimi, consequi digni habeamur adoptionem filiorum, frustranea est conversatio nostra, ut qui procul a virtute Dei absumis, 91. Quanta superni auxilii sit necessitas, 92, 93. Post acceptam gratiam, ut voluntas probeatur quo tendat cuive consentiat, natura remanet eadem: durus in duritie, et levis in levitate, 95. Contingit gratia aliquem præditum esse, cuius tamen cor nondum sit purificatum, 102. Duplici ratione dispensationem gratiæ in genus humanum exercet Deus, 112. Quo pacto possunt duæ personæ in corde consistere, gratia nimirum et peccatum, 134. Charisma in diversis ad quæ habilitat bonis operibus, differentem evibrant ejusdem boni Spiritus splendorem, 182. Multi sunt quibus gratia inest quidem, operationes etiam quasdam suas exercens, ceterum ita ut simul non absit ab eis malitia intus latens, 194. Duo inter se adversa in mente agunt, gratia et concupiscentia, 194. Impossibile est sine Deo et ab ipso dato efficaci auxilio, communicare mysteriis divinis, aut in spiritu ditescere, 194, 195. Res gratiæ quomodo se habeant, 200. Nuptialem vestem spiritus, gratiam esse puta, 202. Humana natura impotens per se ipsam est ad fructus virtutum perfectos producendos; et indiget ad id opera spiritualis agricolæ, qui est Spiritus Christi, 204. Ut adversaria potestas, ita et divina gratia, ceu hortatoris, non necessitatem inducens esse ostenditur, 209. Sine Deo adjuvante, liberare se quemquam impossibile est, 220.

H

Homo. Omne genus Adæ peccato obnoxium, 22, 23. Fundamentum quod jecerit homo, et initium quod coeperit, in eo usque ad finem permanet, 27. Nondum ultimum vidi perfectum hominem Christianum, aut liberum, 35, 201. Homo sui juris est, et si velit peccare, mutabitur naturæ, 54, 59. In eoque ad imaginem et similitudinem Dei conditus, *ibid.* Est homo ejusmodi naturæ, ut et qui in profundum nequitiæ demersus est et peccato servit, converti ad bonum; et qui Spiritu sancto devinctus, et rebus cælestibus inebriatus est, ad malum converti possit, 62. Hominis quanta dignitas, 65, 66. Subrietate in omnibus opus est: oportet in omnibus partibus temperatum esse hominem, 71. Certamen ac pugna hominis, probatio, et erga Deum benevolentia tunc apparet, quando gratia se subducente, virum se præstat, et cia-

mat ad Dominum, 73. Non externa, sed interna promovent aut lædunt hominem, 136. Quomodo pereat homo, eo quod propriæ obsecutus fuerit voluntati, 187.

Humanitas cum severitate permista sit, 71.
Humilitas Hoc est signum Christiani, ipsa scilicet humilitas: qui non est ejusmodi, non est Christianus, sed vas imposturæ et diaboli, 63, 97, 164. Gratia directrix humilitatem parit, 71.

I

Ignis ad instar est virtus Spiritus sancti in corde hominis, 58. Ignis qui Hierosolymis ministrabat in altari, tempore captivitatis defossus erat in fovea, et ille ipse pace facta ac reversis captivis, veluti renovatus pro more serviebat, 38. Ignis in quibusdam montibus est loco cibi, requiet, incrementi, vitæ animalibus quibusdam ovium similibus, 51.

Impius ideo vivit ut vexet, et vexando probet homines, 179.

Imponere psalmum quid, 243.
Inimicus. Bonos dico, non quia infensas remiserunt, verum quia animam injurias inferentem beneficis etiam affecerunt, 128. Lex spiritualis sic veteres docuit, *ibid.*
Intellectus et scientia bifariam accipiuntur, et pro ratione utriusque donorum Deus judicaturus est hominem, 114.

J

Jesus. Respice in Jesum, a quali gloria Dei Filius, Deus ipse, in quas passiones usque ad crucifixionem venit, 165. *Vide* Christus.

Joannes Baptista complementum omnium prophetarum, 112. Inter natos mulierum nullus illo major, *ibid.*

Judæi. A tempore crucis et veli scissi, recessit ab Judæis Spiritus, 76.

Judicium. Debent Christiani per omnia contendere, neque omnino judicare quemquam, ne quidem meretricem prostitutam, nec peccatores, nec lusones; sed simplici intentione et puro oculo omnes aspiciere, 54.

L

Latro in momento horæ per fidem conversus est, et in paradysum translatus, 142.

Lex. Sacerdotes, munera, decimationes, sabbatismi, neomeniæ, ablutiones, sacrificia, holocausta et universa reliqua justitia consummabatur in lege; nec tamen anima sanari et purificari potuit, donec venit Salvator, verus medicus qui gratis sanat, 85, 140. Devinctæ naturæ lex non imponitur, 109. Lex prior et spiritualis quænam, 128. Spiritualis docuit veteres diligere inimicos, et iis benefacere, *ibid.* Facta quedam sub lege allegorice explicantur: Gloria Moysis, quam gerebat in facie, 147. Tabernaculum, *ibid.* Lex in tabulis lapideis scripta, 148. Agnus paschalis, *ibid.* Exitus ab Ægypto, 148, 150. Animalis in sacrificium oblata, 151. Virga Moysis, *ibid.* Miracula in veteri lege Deus edidit per sanctos suos et creaturas, 156. Lex naturæ non est positiva, sed arbitrio, 166.

Liturgiæ ritus et typi in Ecclesiâ, 207.

M

Macarii magni Ægyptii homiliæ spirituales, 5. Liber de custodia cordis, 161. De perfectione in spiritu, 169. De oratione, 174. De patientia et discretione, 179. De elevatione mentis, 189. De charitate, 197. De libertate mentis, 209. Ejus adhuc tempore fructus terræ offerrebantur dæmonibus: panem, vinum, oleum offerrebant altaribus eorum, et animalia imponebant, 40.

Malum qui affirmant subsistentiam in aliquo habere, omnium rerum rudes sunt, 68. Cooperatur et malum bono, intentione non bona, 165.

Margaritam cælestem, imaginem nempe Domini, solis Dei filius gestare licet, 48.

Materia. Non desunt quidam hæretici, qui dicunt materiam initio carere, et materiam esse radicem, et radicem esse virtutem, et quidem potestate Deo parem, 68.

Matrimonium. Mulier quomodo cum viro sœdus connubii init, est unum cum illo: alia vero hora disjuncti sunt, cum sœpius unus ex illis vita fungatur, alter vero superstes maneat, 68.

Matutino dicto fratres lectioni vacent, 248.

Mensis Christianorum primus Aprilis vel Xanthicus, cur vero, 25.

Miracula Deus est qui edit per sanctos suos et creaturas, 156.

Missæ veteris ritus quidam, 207. In quo ejus essentia consistat, *ibid.*

Monachi gloriatio quænam, 242. Veterum monachorum tirocinium quale, 244. Ad necessaria quærenda hinc egrediebantur, vel terni fratres, 248, 250. Quid si monachus furtum fererit, 248.

Montes. Sunt quidam montes ignei, quia illic ignis

permanet; suntuque illic animalia similia ovibus. Venatores projectos hamos in ignem immittunt, quandoquidem illa animalia ignem habent loco cibi, requiet, incrementi, vitæ, 51.

Mors vera intus in corde hæret ac latet, atque homo interior moritur, 65. Subjectionem carnali sensui mortem Apostolus nominavit, 218.

Moyses. In eo resurrectionis figura, 23, 26. Moyses in montem ascendit homo, descendit habens Deum, 47. Moysis faciem refusisse primi Adami gloria putat magnum Macarius, 180.

Mulier. Cum muliere confabulatio et consuetudo quam fugienda, 242.

Mundus. Deus ex his quæ non erant, ut essent, condidit hanc visibilem creaturam magna cum differentia et varietate, quæ, antequam fieret, non erat, 16. Cum unius animæ fide et divitiis, nullam omnino proportionem habet omnis gloria et pulchritudo cæli et terræ, 18. Satanas sexies mille annorum ætatem habet, 97. Mundus similis est homini diviti, 143. Non satis est delicias hujus sæculi reliquisse, nisi quis alterius sæculi beatitudinem consequatur, 154.

N

Nasci ex patre Deo nitentibus quid agendum sit, 51.

Natura animalium ratione destitutorum, vinceta est; homo vero non ita se habet: quidam est lupus rapax, et quidam velut agnus rapinæ patet, 59. Ut voluntas post acceptam quoque gratiam probetur, quo tendat cuive consentiat, natura remanet eadem, durus in duritie et levis in levitate, 95. Devinctæ naturæ lex non imponitur, 109.

O

Oculus omnium membrorum est minimus; at ipsa pupilla que est exigua, est vas ingens, 139.

Officium. Matutinum, secunda, nona memorantur, 248.

Oratio. Qui accedunt ad Dominum debent preces suas in quiete, pace et tranquillitate multa fundere; non ineptis aut confusis clamoribus uti, sed intentione cordis et cogitationibus sobriis attendere Domino, 26. Quod si quis ad preces solas se ipsum adigat, et ad reliqua mandata Domini minus seipsum compellat; conceditur illi interdu precandi gratia, moribus tamen idem est, quibus antea erat, 81, 82, 215. At qui se ad omnia insuper præcepta compellit; eum quoque docebit Spiritus omnia, ad quæ antea se vi compellebat, et insuper veram precum rationem, quas nunc, ne vi quidem adhibita, possumus facere, 85. Qui non confessum arcepiit, ardentius accenditur vehementiusque appetit celestia bona, 115. Indesinenter et attente oportet Deo vota facere et precari, 125. Oratio, quies est, 154. Nisi humilitas et simplicitas et benignitas exornet nos, habitus orationis nihil nobis proderit, 165. Vertex operum bonorum assiduitas orationis est, de qua habes libellum Macarii, 174. Ut præstantius opus est orationis, ita majori opus habet sollicitudine, *ibid.* Oportet semper et ubique orare, nec unquam conatum remittere, *ibid.* Nisi cæteræ virtutes et assiduitas nobis orationem congruunt, ipsa oratio nihil proderit, 175. Orationis et verbi virtus ac convenienter exercitium, supra omnem virtutem, et omne mandatum excelsit, 178. Orationis negotium quo passu procedat, 201.

Originale peccatum. Adam transgressus mandatum, fermentum malitiosarum affectionum in se recepit; sic quoque participatione quidam, qui ex eo nati sunt, ac universum genus Adæ illius fermenti particeps factum est, 89. Tenebræ expansæ sunt super omnem naturam humanam, a tempore transgressionis, 139.

P

Paradisus, cor hominis, 127.

Paulus. Evangelium discrete præcipit hoc agere, hoc non agere; at Apostolus distincte et minutatim exsequitur partes, 195.

Pauper spiritu quomodo quis esse possit, 44.

Peccato tota anima inficitur, 9. Peccatum animæ commistum est, utroque tamen propriam naturam habente, *ibid.* Peccata omnia prorsus vitari nequeunt, 45. Multi se, vel inhabitante in se gratia, a peccato clam subripi non percipiunt, 60. Quomodo possunt duæ personæ in corde consistere, gratia nimirum et peccatum, 154. Non ab exterius apparentibus peccatis solum præstare se puram oportet virginem animam, sed et multo magis ab occultis, 170.

Perfectionis gradum summum an Christiani consequi possint, 52. Morbo si quis laborat, fieri tamen potest ut is membra quædam illæsa ac sana habeat: sic quoque probabile est quempiam membra spiritus tria habere sana, sed non propterea perfectus est, 54. Paulatinne, an statim quod malum est eradicatur, 64, 165, 166. Sunt

nonnulli, qui licet gustum divinitatis perceperint, adhuc tamen ab adversario agitantur et vexantur, 69. Nondum accepimus exultationem super salutem Christi, etc., 92. Proemia perfectionis qualia sint, 207. Perfectionem præ oculis habenti, contingit irremissum contentionis ardor, et ut modice de se sentiat, 177. Negantibus possibilem esse perfectionis statum, ac sic tria maxime damna animæ importantibus, quid respondendum, 177. Gratiâ plenâ liberationis a perturbantibus quinam percipiat, 206.

Perfecti utrum secure vivant, an imminet illis afflictio aut bellum, 57, 74. Nondum ullum vidi perfectum hominem Christianum, aut liberum, 52, 201.

Petrus princeps apostolorum, 180.

Pharmaca hujus mundi cur et quibus contulerit Deus, 184.

Philosophi. Aristoteles, Plato et Socrates, instar magnarum erant arborum: verum vastati erant ab hostibus, eo quod non esset Spiritus Dei in illis, 136.

Pœnitentia. Oportet nos converti celerius, et festinare ad Dominum, 20. Si impossibile nobis videatur a magna peccatorum mole converti; quod est indicium malitiæ, et impedimentum salutis nostræ; perpendamus quid Dominus egerit, cum in mundo esset, 20.

Præcepta Domini ut quis observet, debet sese compellere et vi adigere, animo licet repugnante, 82, 83. Tunc Spiritus instruit eum, ad quæ antea se compellebat, 83. Cum homo se existimat accurate mandata exsequi, hoc ipso ostendit a præcepti se observatione deviasse, 172.

Præpositus fraternitatis, operi magno admotus, decetare per humilitatem oportet, 171, 172. Præpositus et abbas in monasteriis, 241. Præposito quid agendum, 250.

Princeps. Cum decepsisset Adamum inimicus, et sic eum dominio suo subjugasset, eripuit ei quàm prius habebat potestatem: ita princeps hujus sæculi declaratur, etc., 180.

Probare seipsum quisque potest si velit, unde nutriatur, ubi vivat, et apud quos degat, 119.

Proficere volentes debent se vi compellere ad omne id, quod bonum est, etc. Male et sentiunt et loquuntur, divinisque haud congrue Scripturis, qui dicunt: Utunque omnia quis effecerit quas præscribuntur, expectatam autem gratiam consecutus non fuerit, quod ad præsens attinet sæculum, nihil profecit, 181.

Promissiones et prophetiæ divinæ per vanas probationes ac tentationes implentur, 35. Exempla hujus rei ex sacris Litteris deprompta, *ibid.*

Prophetæ. In prophetis operabatur Spiritus, et docebat eos, et intra eos erat, et extra eos apparebat, 45.

Prophetiæ et promissiones per tentationes implentur, 35.

Providentia. Sunt quædam, quæ ita moderatur Deus, ne nullum testimonium gratiæ divinæ et vocationis suæ ediderit; sunt item et alia quæ ita permittendo administrat Dominus, ut probetur et exerceatur homo, ac patefiat liberum voluntatis humanæ arbitrium, 60.

Psalmum imponere quid, 245.

Pugna spiritualis certamen, 12.

R

Regnum tenebrarum peccatum, 8. Indumenta ejus vestimentum blasphemiæ, superbiæ, concupiscentiæ, etc., 10. Indumenta regni lucis, fides, spes, dilectio, gaudium, pax, etc., 10.

Renasci animam ex Spiritu sancto quomodo contingat, 115. Christianorum gloria nunc in eorum animis laet, quæ tempore resurrectionis emerget, 120, 124.

Resurrectionis mensis Xantippus seu Aprilis, qui et primus Christianorum, 25. Typo faciei Moysis collocatis, indicatur quomodo in resurrectione glorificabuntur corpora sanctorum 25; typo vero jejunantis, quomodo delicias spiritus obtinebunt, 25, 26. Altera resurrectionis dos, agilitas, 26. Resurrectio mortuorum universalis futura est, 26. An in ea omnia membra resurgant, 54. Resurrectio mortuorum animarum ab hoc momento fit; resurrectio vero corporum in illa die, 126. Quanta quisque fide et diligentia dignus fuerit habitus sancti Spiritus fieri particeps, tanta ipsi mensura gloriæ continget in illa resurrectionis die corpus ejus coronari, 189.

S

Sabbatum antiquum et novum, 126.

Sal apostolicum, potentia Dei, 5. Quomodo hoc sale animæ nostræ victima salenda sit, *ibid.* Sal insipidum, qui flant, 154.

Salomonis tentamina ut sapientiam inveniret, 144.

Sanctus is demum est, qui est sanctificatus, et interiorè perfecte purgatum habet hominem, 196.

Sapientia cum judicio permixta sit, 71.

Sapientes hujus mundi, Aristoteles, Plato vel Socrates, instar magnarum erant arborum: verum vastati erant ab hostibus, eo quod non esset Spiritus Dei in ipsis, 136. Rudes audientes initio verbum veritatis, amanti cogitatione opus ejus perficiunt, et posteriores inventantur, 169. Sapientes in mundo fuere diversimodi, 145.

Satanas utrum sit cum Deo tam in aere, quam in hominibus, 29. Jussit Dominus, ut relicti auro, argento et cognatis, vendamus nostra bona; novit enim, quod inde Satanus roboret se adversum cogitationes, ut tradat eas in sollicitudinem rerum mundanarum et terrenarum, 40. Satanus immisericors est, et odit homines, 57. Alios tamen aliter adoritat, *ibid.* Affligitur et torquetur quando non obtemperat anima, 67. Ad certam modum immittitur, 95. Si tu viginti annos natus novisti ea quæ sunt proximi; nunquid Satanus, qui a paterfamilie tibi conversatur, ignorat cogitationes tuas, sexies enim mille annorum ætatem habet, 97. Nunquam cessat a bello gerendo, 98. Homini per vim non dominatur, 185.

Scholarum, in eisquæ addiscendi quæ olim methodus fuerit, 64.

Scholasticus quis censeretur, 64.

Scientia et intellectus bifariam intelliguntur; et pro modulo beneficiorum utriusque, Deus judicaturus est hominem, 114.

Scripturas divinas velut epistolas misit rex Deus hominibus, 152.

Septimanarii monachi quinam, 351.

Seruo cum opere comixtus sit, 71.

Serpens a Moysæ erectus, typus corporis Christi, quod assumpsit ex Maria, 41.

Sodomite. Eius eorum crimina et poena, 20.

Spiritus sancti virtus in corde hominis instar ignis est, 38. Spiritus sanctus thesaurus Christianorum varie illos exercens, 79. Domini tum et requies Spiritus sancti, virtutes sunt, 168. Effecius Spiritus, 199. Spiritus participatio qua ratione alicui contingere possit, 205. In Spiritum sanctum deliquisse, et blasphemate in ea quæ per Spiritum sanctum geruntur, hoc illud est, quod non dimittetur, 166.

Spirituales homines obnoxios esse tentationibus atque affectionibus ex primo peccato scaturientibus, 68. Spiritualia a naturalibus distinguendi ratio, 100. Qui de spirituali doctrina sine gustu et experientia disputant, quorum similes sint, 195. Status spiritualis quomodo se habeat, 207.

Superbo vel signa facient credendum non est, 65. In subripitur a vitio, et quidem neclus, *ibid.*

T

Tenebrarum regnum, peccatum, 8. Indumentum ejus regni, vestimentum blasphemiæ, diffidentiae, audaciæ, inanis gloriæ, superbiæ, avaritiæ, concupiscentiæ, etc., 10. Quotquot sunt filii tenebrarum, eorum cordi imperat peccatum, et penetrat omnia membra, 58. Latet occulta quædam et subtilis facultas tenebrarum insidens cordi, 125.

Tentatio. Fidelis anima si quando nulla in re Spiritum contristet, sed gratiæ in omnibus præceptis consonet; tunc liberationem ab omnibus affectionibus consequi digna reputatur, 35. Novit Dominus imbecillitatem hominis, quod facile extollatur: propterea subtrahit, et permittit erreceri ac jactari hominem, 105. Tentationes termini quidam sunt, mensuræ ac trutinæ liberæ affectionis, ac voluntariæ dilectionis, 114. De tentationis diuturnitate quærentibus quid respondendum, 181. Signum id fuit ab omni ævo sanctis patriarchis, prophetis, apostolis et martyribus, ut per angustam hanc viam tentationum transirent, et sic Deo placerent, 215.

Terrarum varia genera, 51.

Testamentum. Duæ personæ conjunctæ perfectam rem quampiam efficiunt, videlicet duo testamenta, 121.

Throni et coronæ quid sint, ac utrum spiritus censendi, 28.

Timotheus, episcopus Alexandrinus, septennio post synodum Constantinopolitanam quam Theophilus excepit, 245.

V

Verbum. Non statim audito verbo Dei aliquis fit bonæ partis, alioquin nequaquam existissent certamina, 109. Orationis et verbi opus rite et convenienter exercitum, supra omnem virtutem et omne præceptum excellit, 178. Obedientes Dei verbo, quæ signa sequantur, 179. Verbum Dei, Deus, etc.; et verbum mundi, mundus est, 145.

Virga disciplinæ cur sævire permittatur, 180, 181.

Virgines prudentes et fatuas spiritalis certaminis typus, 14, 15.

Virtutes domicilium et reges sunt Spiritus sancti, 168. Cunctas virtutes et cuncta vitia inter se colligata sunt, et velut catena una ab altera dependent, 132, 162, 163, 175.

Voluntas Dei, ad quam Apostolus contendere hortatur, quoniam sit, 169.

X

Xanthicus, sive Aprilis, cur primus mensis veris Christianis, 25.

III.

INDEX IN HISTORIAM LAUSIACAM.

Revocatur Lector ad columnas editionis nostrae.

A

Abrahamus sua superbia a demonibus illuditur, se credens ordinatum presbyterum a Deo, 1208 d. Humilitate a senioribus corrigitur, 1213 a.

Abstinentia Adolii, altero tantum die comedentis, in quadragesima vero post quintum diem se reficientis, 1208 c. Abstinentia Ammonae et suorum varia, 1133 c; Ammonii nihil coctum unquam gustantis, 1040 b. Abstinentia Evagrii, 1192 a; Candidae a carnibus, 1248 c. Abstinentia Eliæ mirabilis, 1135 a; Elpidii, Sabbato tantum et die Dominica comedentis, 1215 b; alterius Evagrii aqua et oleis tantum vicitantis, 1102; Hellenis a cibo, ne anima laedatur, 1159 a, b. Abstinentia Joannae, ad decennium omni cibo corporali se privantis, 1128 b, c; Macarii Alexandrini et suorum ab uva, 1048 d. Annis septem tantum cruda comedit, 1055 a; tantum buccellati comedit, quantum manus ex lagena angusti oris efferre posset, *ibid.* b. Abstinentia monachorum circa Jordanem commemorantium pane non vescentium, 1215 a. Moysis, duodecim uncis siccis panis viventis, 1077 a. Philoromi, a coctis, 1215 c. Pityrionis bis tantum in hebdomada comedentis, 1176 d. Posidonii, a pane xl annis abstinentis, 1182 c. Abstinentia virginis cujusdam Sabbato tantum et Dominica comedentis, 1070 c; item Elpidii, 1221 b. Abstinentia a pane, 1182 c, 1223 c; a carnibus et vino, 1063 a; a coctis, 1215 c. Abstinentia cibi et potus quæ et qualis esse debeat, 1005, 1006. Abstinentia a carne et vino xl diebus cuidam demoniaco in remedium et gratiarum actionem a Macario inuncta, 1055 a.

Adolescens poenitens se includit in sepulchro, 1120 c; eidem poenitenti demones insultant, d; vincit illos perseverantia, 1125 a, b.

Adolia sibi et Deo servit, 1232 a.

Adolius Tarsensis Jerosolymam proficiscitur, 1208 b; demonibus est terrori, *ibid.* Mira ejus abstinentia, in Quadragesima post quinque dies comedentis, anno toto alternis diebus, *ibid.* c. Fratres excitat, et cum eis orat, *ibid.*

Aegrotis cibis omnis et potus licitus, ut iis utantur ut medicamentis, 1007.

Aegyptus idolorum officina, 1141 d. Simulacra ejus ad ingressum Salvatoris corruunt, 1135 b. Habet deos multos, et unde, 1141 d; 1142 a. Multos etiam habet monachos, 1149 c. Aegyptii hospites et Jerosolymitani qui sint Antonio, 1072 d.

Aenesius laudatus cum Elpidio, 1213 c.

Aethiopsis specie apparet Apollilui demon superbiae, 1155 d.

Albina in Sicilia et Campania opus dispersit, 1251 a. Alexandra sive Alexandria xii annis in monumento cni se inclusit, quibus vacaverit inclusa, 1015 c, d, 1016 a.

Alimentum ut medicamentum sumendum, 1007.

Amata, seu Amma Talida, lxxx annis ascetria, 1258 a; immunis a passionibus, *ibid.*

Ammon Tabennensis, seu Ammonas, Pater ter mille monachorum, 1155 c.

Ammona, sive Piammon, æger per angelum curatur, 1176 b. Eo in altari offerente angelus signat communicantes, *ibid.* a. Quos præterit angelus, intra tres dies moriuntur, *ibid.*

Ammonii fratres Dioscorus, Eusebius, Euthymius, 1030 b. Ammonius hospiti cellulam suam cedit, 1175 b. Idem Origenista discipulus Pambo renuit episcopatum, 1032 a. Quæstus importune aurem sibi amputat, *ibid.* Minatur sibi linguam evellere, *ibid.* d. Candente ferro lidinam exstinguit, *ibid.* Crudis vescitur, *ibid.* Utrumque Testamentum memoriter tenet, *ibid.* c. Prophetiæ spiritu pollet, *ibid.*

Ammon Aegyptius seu Nitriotes, cogitur ad conjugium,

1025 a; suadet sponsæ virginitatem b; continenter vivit cum uxore c; ejus exercitio, *ibid.* Vi precum tentationes superat, *ibid.* Seorsim habitat uxoris consilio, d. Ad montem Nitriæ contendit, *ibid.* Puerum a rabiosi canis morsu suadendo furti restitutionem sanat, 1024 a; prophético spiritu furum cognoscit, *ibid.* Se nudum videre renuit, c; ultra flumen divinitus transfertur, *ibid.* Ei negans cameli ministerium, camelum amittit, 1034 b. Obit annos lxxii natus, *ibid.* d. Ejus animam videt Antonius ad cælum euntem, *ibid.*

Amun abbas, contra latrones portæ monasterii custodes duos dracones ponit, 1151 c. Latrones humaniter tractat, et ad Deum convertit, d. Draco ejus precibus disrumpitur, 1155 a. Puerum emota mente sacro oleo sibi restituit, *ibid.* b.

Ancyræ decem sunt millia virginum, 1232 c.

Angelus custos semper assistit et docet Anuph, 1158 d. Angelus Ammonam seu Piammonem ægrum curat, 1176 b. Angelus signat communicantes in missa Ammonæ, et quos præterit, intra triduum moriuntur, 1176 a. Angelus temperantiæ recedit ab obsessa spiritu superbiæ, 1095 b. Angelus poenitentiam cujusdam Deo gratam nuntiat, 1127, c, d. Angeli animam Ammonis in cælum deferunt, 1034 d. Item Anuph, 1159 a. Item Protocomitis cujusdam, 1168 b. Angelorum ordines, 999.

Animam in vanum qui accipiunt, 1016 d. Animæ sanctorum ab angelis in cælum deferuntur. Vide Angeli. Animarum diversos post obitum status videt Antonius, 1078 b, c.

Antonius magnus dicitur, 1072 c. Antonius præsentiam Eulogii divinitus novit, 1077 a. Ejus oratio ad Eulogium et Elephantiacum, 1077 c, d. Eodem conciliat, *ibid.* Antonii solitudo, 1071 a. Antonio qui Hierosolymitani, qui Aegyptii hospites, 1072 d.

Anuph nunquam mentitur, 1158 c. Ministerio angelorum pascitur, d. Ab angelo custode sibi semper assistente docetur, *ibid.* Petita a Deo semper impetrat, *ibid.* Sanctorum gloriam, demonum cruciatu videt, *ibid.* Anima ejus cum hymnis ab angelis in cælum deferitur, 1159 a.

Apelles vel Apellen labor ferrarius, presbyter, 1165 a. Ferro candente diabolum in mulieris specie fugat, *ibid.* Illæsus ferrum candens nuda manu tractat, *ibid.*

Aphthonius procurator Pachomii, 1102 d.

Apollonius seu Apollo, Pater quingentorum monachorum, 1155 b. Annos quindecim natus, eremum petit, *ibid.*, c. Orans exanditur pro jactantiæ spiritu a se auferendo, *ibid.*, c, d. Centies die, et nocte centies orat, *ibid.*, d. Vestitus ejus non veterascit, 1106 a. Die Dominico charitatis gratia suos ad cibum convocat, *ibid.*, b. Incarceratur cum aliis, ut militet, *ibid.*, c. Divinitus apertis carceris foribus liberatur, *ibid.*, d. Quod a Deo petit, consequitur, 1241 b. Revelationes habet, *ibid.* Multi ad eum veniunt ut sint monachi, *ibid.*, c. Simulacrum idoli pro pluvia imp. circumferentes facit immobiles, 1142 b, c. Oratione liberaos ad Christum convertit, *ibid.*, d. Latronem ad meliorem vitam revocat, 1151 a. Eiusdem et latronis visio, *ibid.*, b, c. Principi contentioso mortem prædicit, *ibid.*, d. Duos pagos dissidentes conciliat, *ibid.* Gratiam humilitatis et mansuetudinis alicui impetrat, 1144 c. Oratione panes in dies plurimos multiplicat, *ibid.*, c, d. Hospites adorat, osculatur, lavat pedes, 1149 b. Fratres ejus communionem ante cibum sumunt, *ibid.*, c. Quotidianam communionem suadet, 1150 a.

Apollonius diaconus, martyrum adhortator, 1173 a. Maledictionem patitur a Philemone, *ibid.*, b. Patientia et mansuetudine Philemonem convertit, et ambo traduntur liberis, *ibid.*, c, d. Incolimus cum socio perstat, *ibid.* Præfectis Alexandriae officialibus et satellitibus conversis, miracula eduntur ad ipsorum reliquias, 1174 a.

Apollonius cognomento ex negotiatoribus medicum se et pharmacopolam præstat fratribus, 1037, c.

Aquam bibere qualiter malum, 1006. Aqua benedicta phantasma a femina in equam mutata vis depellit Macarius Aegyptius, 1046 c, d. Aqua benedicta et oleo sancto demoniacum curat Macarius Alexandrinus, 1061 d.

Asrisius quid et qualia fecerit, 1022 d.

Asella virorum et mulierum conventus Romæ instituit, 1232, b.

Athanasius Romam petit, 1008 a. Sex annis latuit Alexandriæ apud virginem, 1237 b. Redit ad suos, *ibid.*, d.

Austeritas sine charitate periculosa, 995 a. Austeritas vitæ occulte assumenda, 1150 c.

Avara ut amicos dilat, bonis cœlestibus exiit, 1016, b. Avari fontibus ranarum habentibus similes, 1200 a.

Avaritia punitur elephantia, 1045 d. Avaritiæ remedium dolo bono Macarius docet virginem, et convertit, 1016 d; 1021 a, b, c.

Avita cum marito et filia Deo serviunt, 1232 c.

B

Basianilla, Candiani ducis filia, ascetria, 1232.

Be seu Benus, totus mansuetus, 1135 d. Hippopotamo et crocodilo imperat, 1134, a.

Bellarica Macario data, 1083, c.

Benjamin oleo sacro curat morbos, 1032 d. Hydroptis laborat, *ibid.* Alter est Job patientia, 1037 a. Interno homine sano, non curat de corpore, *ibid.* Aeger ipse alii medetur; moritur, *ibid.* b.

Bisarton una tunica superhumerali contentus, 1221 d; superhumerali mortuus induit, ipse interim nudus manet, 1222 a, b. Vendit Evangelium, *ibid.*, c.

C

Calculi in orationibus annumerandis utitur Paulus de Pheme, 1070 b.

Calumnia stupri Eustathio lectori illata, punitur parienti difficultate, 11239 et *seqq.* Calumniæ vis quanta inter claustrales, 1103 c. Calumniæ malitia quæ et quanta, 1239 et *seqq.* Calumniantes excommunicantur, 1103 d.

Camelo privatur, qui ejus usum sancto negat, 1024 b.

Capito quinquaginta annis in spelunca degit, 1206 b.

Castitas mulieris, ne a Magentino macularetur, dum mundum se simulat parare muliebrem, gladio se transfodientis, 1254 c. Castitas virginis Corinthiæ prostibulo tradita, 1235 b, c. Castitas Pachonem a feris illæsum servat, 1086 d. Castitatis studium Alexandriæ se duodecim annis monumento includentis, 1015 c, d.

Cellæ diversæ Macarii, 1061 c.

Charitas Apollonii, medicum se et pharmacopolam fratribus exhibentis, 1037 c. Charitas Eulogii eiephantiosum et mutilatum forentis, 1071 c. Charitas Moys. s. noctu hydras monachorum aqua replentis, 1069 c. Charitas Syrapionis Siudonitæ mercedem laborum fratrum sibi subditorum pauperibus distribuentis, 1181 b. Ejusdem, miris et Manichæo cuidam ut illos Deo lucretur se vendentis, 1183 a, b; 1184, a, c.

Cheremon operans moritur, 1198 c.

Chlamys pellicea Antonii, 1072 c.

Chronius Phœnicus fugit locum habitatum, 1198 a. Annis sexaginta sacerdos aræ assidet, *ibid.*, b.

Cibus beatitudinis consolatur esurientem, 1008 a. Cibus animæ corporis necessitati præferendus, *ibid.*

Clavis nulla in monasterio Talidæ, 1238.

Clerum honorat Olympias, 1247 b.

Cogitationum caput expugnandum, 1141 a. Cogitationum libidinosarum tres causæ, 1086 c.

Colloquendum cum iis quibus prodesse possumus, 1120 a, b.

Colloquia cum feminis cavenda monacho, 1120 b.

Communicant omni die qui sub Macario, 1088 c. Communicat Epiphaniæ festo Evagrius, 1192 d. Communicare quotidie quam proficuum, 1150 a. Communicandum Dominico die et celebraudæ synaxes, 1159 c, d. Communicantium digne nomina scribit angelus, 1176 a. Communicantium cogitationes Eulogius agnoscit, 1181 a.

Communio rarior præstigiis feminam obnoxiam facit, 1047 a. Communio non intermittenda propter somnia turpia, 1069 d. Communio in Sabbato et Dominica, sub Pachomio, 1014 a.

Constantinus ex assessore religiosus, 1231 c.

Contemplativa vita, activa melior, 1128 a, b.

Contemptus pecuniæ in Pamhone, 1030 b; in Joanne, 1117 a; in Dorotheo, 1203 d.

Continentia Ammonis cum uxore, 1023 a, b. Continentia Magnæ cum marito, 1232 d; Olympiæ cum Nebridio, 1246 d. Continentia Protocomitis cum uxore annis triginta, 1167 c. Continentia oculorum in Joanne eremita feminas refugiente quas quadraginta annis non vidit, 1110 c; 1117 a; in Pior sorori se clausis oculis offerente, 1197 b.

Contumelia abstinendum in seniore, 1093 b, c.

Conversio latronis per Apollonium, 1136 c. Conversio Moysis latronis, 1063, 1064.

Copres hospitalis, 1152 b. Ejus narrationes audiens cum tædio et dormiens, in visione increpatur, *ibid.* d. Narrat sua facta ad edificationem, 1157 a. Arena ab ipso calcata, fertilitatem terræ sterili confert, *ibid.* a, b. Illæsus in igne cruce signatus perstat ob fidei integritatem, adverso Manichæo igne adusto b, c. Convertit ad fidem idololatræ gentiles c, d. Furem gentilem miraculo ad fidem adducit, 1138 a.

Corpus affligendum ne nos occidat, 1013 b. Corpus jejunis extenuandum, 1174 c.

Crocodili ad Christi nomen fugiunt, 1233 c, d.

Cronius interpres Antonii, 1078 a. Ob tristitiam fugit monasterio, 1071 a.

Crucis signo Dorotheus venenum superat, 1014 a; Evagrius seram aperit, 1192 b. Crucis signo munitus Copres ignem illæsus pertransit, 1157 b, c. Cruce purpurea signat cucullas Pachomius, 1101 d.

D

Dæmon diversis formis apparet; in specie Æthiops apparet Apollini, 1135 d. Angeli specie Joanni, 1128 c. In Christi effigie Valenti, 1088 d. Sub specie femine Apellii, 1163 a. Dæmon comedens cibos resolvit, non digerit, 1047 c. Despectus tentare cessat, 1087 c. Ferro ignito abigitur ab Apeile, 1165 a. Egrediens dat signum, 1182 a. Dæmon superbæ instar Æthiops, 1135 d. Dæmonem gulosum eiecit Macarius, 1047 c, d. Dæmonem quem eiecit non poterat Antonius, Paulus Simplex eiecit, 1085 b, c, d. Dæmones quomodo expellendi docet Pithyrion, 1176 d. Dæmones monachum deceptum ridet, 1120 a. Insultant penitenti, 1120 c, d. In specie angelorum Joanni se exhibent, 1128 c. Dæmonum illusio in Valente, qui dum se versari cum angelis arbitratur, sacramentorum communionem contemnit, et dæmonem Salvatoris specie sibi apparentem adorat, 1068, 1093; in Abrahamo, dum ex superbia se a Deo ordinatum presbyterum credidit, 1233 d. Dæmonum differentia mente diversa eadem essentia, 1047 c.

Dæmoniacum oratione et jejunio sanat Macarius Aegyptius, 1046, 1047. Dæmoniacum sanat Paulus Simplex sua humilitate, 1083 c, d.

Desertores monasteriorum pessimi, 1093, 1094.

Desertum fidentibus fructus producit, 1135 d.

Desperatio cavenda, 1112 a, b. Desperationem post peccatum suadet diabolus, *ibid.*

Dei providentia cuius panem divinitus subministratis, 1126 a. Dei providentia Helleni in deserto mensam parantis, 1153 c, d. Dei providentia pane deficientie canistrum vis et sicibus plenum mittentis Posidonio, 1188 d. Deo vacandum, 1116 d, 1119 a.

Didymus oculis orbatus, 1014 d. Quidam vixerit *ibid.* Sacras Scripturas noverat, licet non didicisset, 1015 a. Mors Juliani Apostatæ ei revelatur, *ibid.* b.

Diocles e philosopho monachus, 1206 a.

Domnionis lectus curat ægros, 1189 a.

Dormitans in spiritali colloquio divinitus increpatur, 1152 d.

Dorotheus sexaginta annos versatus in spelunca, 1015 a. Palladius ei in disciplinam traditur, *ibid.* Ut affligat corpus continue laborat; manibus sibi victum parat, *ibid.* b, c; somnum superat modo mirabili, c; venenum signa crucis superat, d.

Dorotheus inclusus rector virginum, 1096 c.

Dorotheus pecuniæ contemptor, 1205 c, d.

Draco precibus Amun rumpitur, 1152 a. Dracones custodiunt a latronibus ostium Amun, 1151 c. Draconem ingentem sancti viri non horrent, 1151 a.

E

Ecclesia maxima in monte Nitriæ, 1022 b.

Eleemon in omnes misericos, 1221 a. Parturienti subvenit b; libros venit ut pauperibus subveniat c.

Eleemosyna danda cum hilaritate, 1199 c. Eleemosynæ pretium Deo committendum, 1031 d. Eleemosynæ Olympiadi largæ, 1246, 1247.

Elephantiacus quindecim annos optime habetur ab Eulogio, 1071, 1072.

Elias septuaginta annis vivit in solitudine, 1154 d. In integras hebdomadas jejunat, 1135 a.

Elias abbas monasterium virginum exædificat, 1093, 1193 c. Rector triginta virginum tentatur voluptate, d; fugit metu lapsus, *ibid.*; curatur ab angelis a fomite, 1096 a.

Elias hospitalis cui Deus multiplicat panes, 1214 d. Eloquens vitæ perversæ, dæmonis imitator, 1200 b, c. Elpidius habitat in spelunca, comedens tantum Sabbat-

tis et Dominici, 1215 a. Illæsus scorpiam calcit, b. Sarcmentum ab eo plantatum crescit, *ibid.* Vix ossibus hæret, semper ad orientem conversus, *ibid.*

Epiphania festo communicat Evagrius, 1192 d.
Equam apparere quidam feminam facit præstigis, 1046 b, c, d.

Ero monachus, contemnit Macarium fastu, 1093 b. Ejus abstinentia portentosa trium mensium, c. Ejus memoria incredibilis, d. Labitur in omne genus vitiorum, sed respicit et moritur, 1094, a.

Eucharistia omnibus carnalibus cibis præmittenda, 1029 d. Eucharistiam ab angelo accipit Marcus, 1063 b. Eucharistiam aliis cibis Apollo fratribus semper præmittit, 1149 b, c. Eucharistiam sumendo consequimur remissionem peccatorum, 1150 b. Eucharistia sola pascitur Joannes, 1165 b.

Eulogius Alexandrinus e scholastico fit monachus, 1071 b. Mutulatum membris recreandum suscipit, *ibid.* c, d. Consultit Antonium de mutilati malitia, 1077 a, b; moritur uterque, *ibid.*, d.

Eulogius presbyter mentes communicantium agnoscit, 1181 a.

Eunomia, filia Avitæ, 1253 c.
Eustathius lector injuste accusator de stupro, 1259 d. Deponitur ab officio, *ibid.* Oratio ejus ad Deum, 1241, b, c. Eum purgare cogit calumniatrix in partu laborans divino judicio, *ibid.*, c, d. Innocens manet inclusus instar penitentis, 1245 a, b. Ad ejus cellam pergit episcopus, b, c. Ejus precibus parit calumniatrix, *ibid.*

Eustochium sanctæ Paulæ filia, cum quinquaginta virginibus vivit, 1231 d.

Evagrius Origenista lector a Basilio creatur, 1190 b. A Gregorio Nysseno ordinatur diaconus, *ibid.* Versatur apud Nectarium Constantinopolitanum, c. Agitur concupiscentia in feminam, sed visione deterretur ab amore, c, d. Angelus specie amici eundem solatur, 1198 a, b. Jurat se migraturum ad evitandum periculum; venit Jerosolymam, et a Melania excipitur c, d. Amictu monastico induitur; victus ejus ratio et tenuitas, 1192 a.

Evangelium vendit Bisarion, 1222 c.

F

Femina cavenda monacho, 1120 b.

Feneratores tres perniciosi, avaritis, gula, luxuria, 1184 a.

Ferro ignito dæmonem feminæ specie illi apparentem abigit Apelles, 1163 a.

Fiducia sanctorum contra draconem, 1158 a. Fiducia Apollonis tempore famis, et ejus liberalitas, 1144 c, d. Fiducia in Deum angelus panem esurienti Helleni ministrat, 1185 c, d.

Flagellum triplex in monasterio, 1022 b.

Fodiens puteum a puteo obruitur, 1198 d.

Fornicationis spiritum mirabiliter superat Macarius, 1061 c, d. Fornicationis tentatio quomodo superanda Moysen docet Isidorus, 1064 d. Fornicationis spiritus in specie Æthiopissæ Pachonem tentat, 1087 a. Fornicationem fugiendam docet Evagrius, 1191 a, b.

Furtum detegitur oratione Innocentii, 1208 a, b. Furto ablata olera coqui non possunt, 1157 d.

G

Gadda absque tecto vivit, 1214 b. Exsiccat manus Judæi eum percutere volentis, *ibid.*, c.

Gelasia mitis et condonans injurias, 1248 c, d.

Gratiæ Dei, non libero arbitrio, bona ascribenda, 1199 c.

Gratitudo hyænis Macario pellem ovinam deferentis, quod cæcum illius catulum illuminasset, 1062 c.

Gula fenerator pessimus, 1184 a.

Gulosi lutulentis fontibus similes, 1200 a.

H

Hæreticos convertit liberalitas, 1206 c, d.

Hellen abbas; onager ei sarcinam deferendo obedit, 1159 c. Crocodilo vectore flumen transmittit, d. Cogitationes fratrum et tentationes occultas divinitus novit et detegit 1160 b. Ejus abstinentia a cibo, ne lædatur anima, 1159 b. Divinitus cibis mirabiliter recreatur, 1159 b; 1160 d.

Hospitalitas mira Ammonii, 1175 b, c. Protocomitis jusdam, 1167 b, c. Sisinnii pauperis in vituperium divinum, 1214 b. Hospitalitatis contentio inter Pambon et Fior, 1051 c.

Humilitas Olympiæ nobilis virginis, 1246, 1247. Humilitas Pambonis morientis, 1051 a. Humilitas virginis jusdam stultitiam simulantis, 1104 a, b. Humilitas omnium

virtutum fundamentum, 1135 c. Humilitas ex tentatione, 1086 a. Humilitatis gratiam alicui impetrat Apollonius, 1144 c.

I

Innocentius a matrimonio monachus, 1207 c; mira ejus contra dæmonem virtus, d. Paralyticum sanat, 1208 a; furtum oratione detegit, *ibid.*

Isidorus presbyter et xenodochus; a quibus abstinuerit, 1015 a, b. Moriens sororibus nullas opes reliquit, sed eas Deo commendat, 1008 b.

Isidorus abbas, mille monachorum Pater, 1175 d. Ejus monasterium omnibus abundat; nullus ibi infirmus, etiam dum moritur, *ibid.*

J

Jacobus Claudus, summa cognitione præditus, 1198 b. Jejunium Adolphi quinque dierum, 1298 c. Jejunium Eitiæ in juventute hebdomadarium, 1135 a; Elpidii comedentis tantum Sabbatis et Dominicis, 1215 b; Eronis trium mensium, communionem excepta, et quandoque olere agrestis, 1095 c. Jejunium Macarii mirandum, 1055 a, b; Serapionis Sindonitæ in navi quinque dierum 1184 c, d. Jejunium feriæ quartæ et sextæ, 1150 b, c. Jejunio et oratione septem dierum dæmonem ejicit Macarius, 1048 b. Jejunia sub Pachomio moderata, 1101, c.

Joannes abbas, urbis lyco, primum faber, deinde monachus, 1117 c. Prophetiæ spiritu donatur, et Theodosio belli eventum prædicit, *ibid.* d. Videtur in somnis ab uxore tribuni, 1110 b, c, d. Marito absentis uxoris periculum prædicit, 1111 a. Illius miracula varia et prophetiæ, 1111, 1112 et seqq. Ejus exhortationes, 1118, 1119. Decennio divinitus pascitur, 1128 b, c. Mortem Theodosii prædicit, *ibid.* Ipse flexis genibus moritur, 1153 a.

Joannes alter monachus tribus annis continuus sub rupe stat orans, 1165 b. Sola Eucharistia die Dominico sumpta vivit, *ibid.* Diabolo presbyterum simulanti resistit, c. Pedes ejus longa statione disrupti, ab angelo sanantur, *ibid.* Illius miracula, 1163 d; 1166, a, b.

Joannes alter abbas paralyticos curat et podagricos, 1176 b.

Jubinus Ascalonis episcopus, 1246 a, b.

Juliani Apostatæ mors Didymo revelatur, 1015 b.

Juveni monacho potius laboribus opus quam sermonibus, 1008 b.

L

Labores monachorum Pachonii, 1103 b, c.

Lacrymæ Olympiadis, 1247 d.

Lætitia abundare oportet Deo servientes, 1149 c, d.

Latro convertitur ab Apollonio, 1145 a, b, c.

Lectus Domnionis curat ægrotos, 1189 a.

Liberalitas hæreticos convertit, 1206 c, d.

Libidinosarum cogitationum tres causæ, caro, motus animi et dæmon, 1086 c.

Lignum aridum plantatum ab Elpidio, crescit in vitem, 1215 c.

Luxuria fenerator malus, 1184, a.

M

Macarius Ægyptius nonaginta annos vixit; ex his in solitudine sexaginta, 1045 b. Contra spiritus valet; gratia curationum et prophetiæ donatur; ordinatur sacerdos, c. Joannem discipulum spiritu avaritiæ tentatum prævidet, d. Cur equa præstigis amatoris appareat femina, revelatione cognoscit, 1046 a, b, c, d. Aquæ benedictæ virtute a femina depellit, 1047 a. Ut homines lateat cuniculos fodit, b. Dæmonem gulosum ejicit oratione et jejunio septem dierum, *ibid.* c, d.

Macarius Alexandrinus, Cellarum presbyter, 1048 a. Non concupiscendum a magno docetur Antonio, ramis palmarum quas concupierat divinitus torrefactis, *ibid.* Tentatur a diabolo in solitudine specie cameli cibis onusti, b. Ejus dicum ad tribunos, quibus mundus illudebat, c. Domat cibi concupiscentiam, uvam ad se missam fratribus transmittendo, d. Annis septem cruda tantum comedit, 1053 a. Tantum hucellati comedit, quantum manus ex lagena angusti oris efferre posset, b. Somnum superat, vixit diebus sub tectum non ingrediens, c. A spiritu fornicationis tentatus culicum se morsibus exponit per sex menses, c, d. Jannes et Mambre sepulcrum inquit ut cum dæmonibus contendat, 1054 a, b, c. Esuriens tentatur specie puellæ urnam aquæ gestantis et quasi invitantis, 1055 a. Lactatur a bufala, b. Eidem aspidis morsus non obfuit, c. Explorat austeritatem monachorum Tabennensium, d. Jejunium ejus portentuosum quadragesimale, nihil comedentis præter pauca cruda crambes

solia (die Dominico, semperque stantis, 1136 a, b. Dies quinque statui maere continuos in contemplatione, et quid inde evenit, c, d. Varia illius miracula, 1061, 1062. Illius forma describitur, 1063 a.

Macarius presbyter et praefectus Ptochotrophii, insigni actu virginem ab avaritia reduxit, 1012, d et seqq.

Macarius junior occasione caedis involuntariae solitudinem ingreditur; tribus annis sine tecto manet; despuit daemones, 1059 a, b.

Magna, mulier honestissima, in matrimonio continet, 1232 c, d. Vultu severa et episcopis etiam reverenda; munifica in pauperes, 1237 a.

Malo proposito nihil agendum, licet boni speciem habeat, 1199 b.

Mansuetudo abbatis Be miranda, 1153, d. Mansuetudo Gelasiae injuriam condonantis, 1246 c, d. Mansuetudine latrones converterit Anum, 1151 d.

Marcus abbas Vetus et Novum Testamentum tenebat memoriter, 1063 b. Ejus virtutes et cum daemone disputatio, c. Marcus Eucharistiam angeli manibus accipere solitus, *ibid.* b.

Maria lacus, 1021 d.

Melania Romana senior sub Valente, 1225 a. Nitriae montis Patres invisit, illis necessaria ministrans, b. Includitur a consulari Palaestinae, sed brevi dimittitur, c. Hierosolymis monasterium virginum extruit, d. Illius beneficia toto orbe nota, 1224 a, b, c; moritur Hierosolymis, 1229 c.

Melania junior viro continentiam suadet, 1230 a, b. Ornamenta sua vertit in ornamenta Ecclesiae, et cognatos ad religiosam vitam allicit, c, d.

Memoria Ammonii stupenda, 1052 c. Item Kronis, 1095 d.

Mens humana quomodo semper cum Deo esse possit, 1206 a, b. Mens humana quomodo fiat vel daemone vel bestia, *ibid.*

Mercator Alexandrinus in pauperes benignus Paphnutio assimilatur et aequatur, 1168 b, c. Saeculo renuntiat et pascit monachos, d, c. Feliciter moritur, 1175 a.

Miracula ad martyrum reliquias Apollonii et aliorum, 1174 a.

Misericordia Besarionis miranda, 1222 a, b. Misericordia Ephraemi fame laborantibus succurrentis, 1206, 1207. Misericordia Eleemonis mira omnibus subvenientis et libros vendentis, 1221 b, c. Misericordia socii Palladii, 1256 b, c.

Monasterium trecentarum virginum, 1095 c, d. Monasterium mulierum Tabennae, 1103 b. Monasterium Hierosolymis aedificat Melania, 1225 d. Monasteria mille fratrum sub Or abbate, 1024 d. Monasteria feminarum duodecim Antiochiae, 1256 a. Monasteria alia virorum, alia feminarum, 1031 d.

Moses ex latrone monachus, 1063 d. Conversionis ejus occasio, 1064 a. Latrones in illum quatuor irruunt, quos ille simul alligat, et convertit, b. Tentatura fornicatione, c. Isidorum consulit, d. Illius abstinencia, 1069 a; pugnae et virtutes, b, c, d. Moritur relicto septuaginta quinque discipulis, 1070 a.

N

Nathanael perpetuus cellae custos, 1039, 1040. Eum daemone taurina pelle indutus militis vel carnificis specie terrere conatur, 1039 d. Contendit cum daemone et vincit, 1040 a. Episcopi septem eum invisunt, *ibid.* a, b. Eundem daemone pueri figura e cella evocare tentat, b, c. Ejus firmum propositum et confidentia, d.

Nitriensium monachorum studia varia, 1174 d. Hospitalitas illorum, *ibid.* Silentium et cellae custodia, 1175 a. Novitatus trium annorum sub Pachomio, 1102 b.

O

Obedientia monacho necessaria, 1079 b, c.

Oblationis panes facit Candida, 1248 b.

Oculi auribus fideliores, 1118 a.

Oleo sacro Anum puerum emotae mentis sibi restituit, 1182 b. Benjamin aegrotos curat, 1032 d. Joannes aegros sanat, et mulieri visum restituit, 1111 b. Tertianam febrem pellit, 1117 c, d. Macarius Alexandrinus mulierem a paralyti curat, 1069 d; pariter puerum daemonicum, 1062 a.

Olympias stirpe nobilis, virgo in matrimonio, 1246 d. Eleemosynis larga, corpore et mente florens in omni humilitate, 1247 a. Clerum honorat, varia opera misericordiae exercet; vilibus induitur vestimentis, et lacrymis diffundit, b, c, d. Inter confessores relata, 1248 a.

Onager Heleno sarcinam defert, 1159 c.

Or abbas, Origenista, pater mille monasteriorum, 1024 d. Victus ejus qualis, 1029 a. Angelica apparitio decies

mille per se salvandos, b. Ipse cellas aedificat, d. Fictorem fratris divinitus novit, 1050 a. In eo quae maxime praecleara, *ibid.*

Oratio Apollonii reddit idolom colentes cum suo deo immobiles, 1142 c; eosdem solvit, d. Oratio Innocentii furtum detegit, 1208 a. Oratio Pior sterilitati putei medetur, 1197 b. Oratio Suri navem et ventum secundum impetrat, 1158 b. Oratio Theonis latrones reddit immobiles, 1154 b. Oratio contra phantasmas adhibenda, 1123 a. Oratio sine vita honesta est instar speciei vanae, 1200 b. Orationis vis ligat et solvit calumnatricem in partus doloribus, 1240, 1245. Orationes Paulus de Pherme recitat trecentas et totidem calculis utitur, 1070 b.

Origenes hospitatur apud virginem duos annos, 1248 d. Ornamenta saecularia vertit in ornamenta Ecclesiae Melania, 1230 b.

P

Pachomius vocatur divinitus in abbatem, et ei angelus monasterii regulam tradit, 1101 c. Cucullas monachorum cruce signat purpurea, d. Quis apud eum modus recipiendi hospites, 1102 a, b. Victus ratio et laboris, *ibid.* Pachomius agnoscit Macarium miraculose, 1056 b. In ejus monasteriis fuere circiter mille quadringenti viri, 1102 d.

Pachon aperit miras daemoneum tentationes, 1066 b, c. Ab hyena illasus circumlingitur, d. Eum tentat diabolus in specie Aethiopsiae, 1087 a.

Paesius et Isaias fratris Apollonii solitudinem spirant, 1037 d. Vitae diversum institutum arripunt, 1038 a. De eorum beatitudine post mortem contentio ob diversum vitae institutum, *ibid.* b, c, d.

Palladius Galata qualis fuerit, 997. Unde didicerit quae scribit, 998. Tenebatur studio pios viros conveniendi, 1005. Alexandriam petit et Theodoro in disciplinam traditur, 1007, 1008. De cogitationibus suis consulit Macarium, et ut parietes propter Deum custodiat docetur, 1065 a. Tentationes carnis Pachoni aperit, 1066 b. Ad Joannem contendit, 1111, 1112. Peregrinationis ejus pericula 1255 a, b, c. Socius ejus miris pollet virtutibus, 1256 a, b, c.

Pambo abbas a quo doctus; illius virtutes et pugna, 1030 b, c, d. Ne in morte quidem inceptisse religiose vivere moriens protestatur, 1031 a, b.

Paphnutius abbas ovat ut reveletur ei cui sit similis 1166 b. Eii tibiaceo aequatur, c, d. Item protocomes vel vici primarius, 1167 b, c; necnon mercator Alexandrinus, 1168 c, d. Ejus anima ab angelis in caelum defertur, 1175 a.

Patientia Apollonii in maledictis, 1175 a, b. Patientia Benjamin hydropisi laborantis, 1057 a, b. Patientia Elogii elephantiacum quindecim annis curantis, 1071, 1072. Patientia Eustathii in ferenda calumnia fornicationis, 1257 seqq. Patientia Stephani abbatis mirabilis, 1087 d.

Paulus Simplex, ex adulterio uxoris convertitur, 1078 d. B. Antonium adit, simpliciter et cum perseverantia obedit, et petium obtinet, 1079, 1080. Daemonicum adolescentem, quem Antonius sanare non poterat, ipse curat, 1085 a, b, c.

Paulus monachus in monte Pherme; illius encounter, 1070 b.

Paupertas Dorothei, manibus sibi victam parantis, 1015 c. Paupertas ejusdem ex quingentis nummis sibi submissis, tres tantum accipientis, 1205 d. Paupertas Pauli in Pherme, qui nihil accipit praeter quod possidet eodem die comedere, 1070 b. Paupertas Serapionis Sionitae, Evangelium et seipsum vendentis ut pauperibus subveniat, 1185, 1184. Paupertas Theodorae extreme egentis, 1252 a.

Pellis ovina defertur Macario ab hyena ob illuminatum ab eo catulum, 1062 b, c.

Philoromus presbyter Juliani tempore Basilio familiaris abstinentia; gulae et fornicationis spiritum exstinguit, 1215, 1216.

Photina virgo cum parva Melania exercetur, 1252 b. Piamus virgo donatur gratia prophetiae, 1096 d. Oratione adversarios sistit immobiles, 1101 a, b.

Pinianus cum triginta monachis exercetur, 1251 a. Pior abbas vovit amicos se non visurum, 1197 a. Sorori se videre volenti clausis oculis praebet videndum, *ibid.* b. Cum Pambone hospitalitate contendit, 1031 c. Vestis ejus ovilla, 1197 d.

Pithyrion sancti Antonii discipulus, 1176 c. Clares discretione spirituum, et tantum in hebdomade bis comedere solitus, *ibid.* d.

Premeniae periculum lapsus praenuntiatur a Joanne, 1153 a, b.

Pœnitentia Deo gratior quædam virgo quam virginitate, 1239 h. Pœnitentiam lapsi Deo gratam nuntiatur ab angelo, 1127 d.

Posidonius totus mitis, 1181 c; cum panis ei deesset, canistrum plenum uvis et scubus divinitus invenit, *ibid.* d. Mulierem gravidam a spiritu immundo curat, 1182 a. Quadragesima annis pane abstinet, *ibid.* c.

Potamiæna ad stuprum ab hero sollicitatur, 1014 a. Nec præmiis, nec pœnis mota, dire torquetur, *ibid.* b, c.

Protocomes Paphnutio æquatur, 1167 b. Triginta annis in matrimonio continens, *ibid.* c. Eius hospitalitas et eleemosynæ, d. Sæculo valedicit, 1168 a. Ejus animam ab angelis in cœlum deferri vidit Paphnutius, b.

Providentia Dei Eliæ tres panes divinitus ad exercendam hospitalitatem suppeditant, 1214 d. Providentia Dei miraculose Apolloni cum suis in Paschate copiosos cibos præbet, 1144 d.

Ptolemæus superbia sua omnes præ se despiciens, in miserabilem incidit hæresim, omnia casu ferri contendens, et in omnia vitia se præcipitat, 1094 b, c, d.

Pyoterius sive Pitirius ad virginem se sanctiorem ab angelo mittitur; quam reliquæ moniales insanam arbitrabantur, ipse pronus adorat, benedictique ab ea postulat, 1104 c, d; 1109 a, b.

Q

Quadragesima a monachis Tabennesiôtis transigitur cibus igne non coctis, 1055 a. Eadem ab iisdem diversimode observatur, 1056 a. Quadragesimam transigit Macarius A. ex aëdrinus nihil comedens præter pauca cruda crambes folia die Dominico, nunquam genuflectens, nunquam accubans, semper stans, 1056 a, b. Ad illius post quinque tantum dies comedens, 1206 c. In Quadragesima cellas sine ostio inhabitare solitus Macarius, 1061 c.

R

Regula imbecillioribus debet esse accommodata, 1102 c. Religiosi mundo illudunt, sæcularibus mundus illudit, 1048 c.

Relinquimur a Deo propter socordiam, 1205 a, b.

Reliquæ sancti Joannis Baptistæ honorantur, 1208 a.

Reliquæ Domnionis curant ægros, 1189 a.

Roma diruitur, 1229 c, d. Romam et Jerosolymam peregrinatur Philoromus presbyter, 1216 a, b.

S

Sabbatius liberalis in monachos, 1215 a. Ab invadente leone miro modo eripitur, b.

Sacerdos in fornicationis statu sacrificans cancro popitur, et a Macario sanatur, 1061 a, b.

Sacerdotium inter monachos venerandum, 1045 c.

Sacrificium non offertur pro desperatis, 1108 d.

Salomon abbas quinquaginta annis in spelunca degens, 1205 c.

Scriptorum differentia, 999.

Senex omnibus se vitæ commodis privat, 1125 d. Donatur pane quotidie divinitus, 1126 a.

Sepulcrum Jannes et Mambre visit Macarius, 1035 d. In sepulcro includit se Alexandra, 1015 c. Idem adolescens pœnitens, 1120 c.

Serapion decem mille fratrum Pater, 1181 b. Ut pauperibus subveniat, cum iisdem operam suam messis tempore elocat, *ibid.*

Serapion Sindonita dictus, quia sudore tantum indutus, 1182 d. Vendit se mimis ut illos lucrifaciat, 1183 a, b. Aurum respuit, et absque aëre, absque pera, absque pileo incedit, *ibid.* c. Famem suam indicat Athenis, d. Vendit se viro Manichæo ut ipsum ab errore reducat, 1184 b. Romam navigat, et jejunos in nave manet ad quinque dies, *ibid.* c, d.

Sermo cui non respondet vita, panis sine sale, 1200 c.

Silentium monachorum Tabennensium tempore refectionis, 1155 c. Silentium Nitrensiū, 1175 a. Silentium virginis viginti et quatuor pro annos tacentis, 1189 a, b.

Simulacra Ægypti ad ingressum Salvatoris corruunt, 1135 a, b.

Sisinnius Elpidii discipulus, 1214 a. Monumento se includit, *ibid.* Presbyter ordinatur, b.

Solitarii quidam unde cadant in intemperantiam, 1199 b.

Solitudo Alexandræ decem annorum in monumento, 1015 c. Solitudo Antonii inter Babylonem et Hera-

cleam, 1071 a. Capitonis quinquaginta annis in spelunca degentis, 1206 b. Dorothei sexaginta annis in spelunca viventis, 1015 a. Monachorum Isidori perpetuo in monasterio permanentium, 1175 d. Severiani civitates et vitia fugientis, 1216 b, c. Solitudinis desiderium Chronii qui sexaginta annis aræ assidet sacerdos, 1198 b.

Somnum superat Dorotheus studio incredibili, 1015 b, c. Somnum superat Macarius viginti diebus, 1053 c.

Stephanus abbas curat omnes afflictos, 1087 d. Ejus ægritudo et patientia, 1088 a.

Sterilitatem arena benedicta fugat Copres, 1157 a, b. Stultitiam simulans virgo miras virtutes exercet, 1104 a, b.

Superbia Eronis Macarium contemnentis, 1095 b. Superbia eujusdam virginis quæ labitur, 1095 a; item monachi, 1119 c. Superbia Ptolomæi hæresis punitur, 1094 b, c. Superbia monachi eum privat pane coctis dari solito, 1126, 1127. Superbia Abrahami humilitate corrigitur, 1208 d. Superbia Valentis fallaci Salvatoris specie a demone illuditur, 1088 d. Superbia et fastu nihil perniciosius, 1005, 1006.

Surus abbas oratione navem et ventum secundum impetrat, 1158 b.

T

Tabennenses monachi tempore Quadragesimæ coctis abstinent, 1055 a. Diversimode Quadragesimam transigunt, 1056 a.

Talida octoginta annorum ascetria, 1238 a.

Taor virgo novas vestes respuit ne egredi cogatur, 1238 a. Formæ suæ temperantia consultit, *ibid.*

Tentatio causa humilitatis, 1087 b. Tentationes superat Macarius arenam portando, 1062 b.

Thebais superior monachis referta, 1251 d.

Theodora extreme egens, 1252 a.

Theonas triginta annis silet, 1154 a; benedictione et manus impositione morbos curat, et oratione latrones reddit immobiles, b. Diversarum linguarum peritus, coctis se abstinere, et feras adquat, *ibid.* c.

Theosebius Cosmetus Antiochenus, 1062 b.

Tibicen quidam Paphnutio æquatur, 1166 c. A latronibus virginem liberat et mulierem afflictam juvat eleemosyna, *ibid.* d. Monachus efficitur et pie moritur, 1167 a. Tribulatio immittitur quandoque ut justus probetur; aliquando ut ab arrogantia servetur, 1200 a, b.

Tribunus monachos ad militem includit, 1136 c; sed domus suæ ruina punitur et dimittit illos, *ibid.* d.

V

Valens superbus, contemnit bellaria donata ecclesiæ, 1088 b, c. Illum fallaci Salvatoris specie demone illudit, d. In ferreis compedes a patribus conjicitur, et ad sanam mentem reducitur, 1095 a.

Vanæ gloriæ cœtrum omnia bona corrumpit, 1205 a, b. Veneria Ballomeci comitis filia dat sua pauperibus, 1251 d.

Veritas non in lepore rhetorico, 999.

Vestis vilis Olympiæ, 1247 b. Vestis una utitur octoginta annis Paphnutius Cephalæ, 1198, c.

Vestitus et virtus ratio Severiani, 1216 c, d.

Virgo quædam ab avaritia a Macario sanatur, 1021 a, b, c. Virgo a demone superbiæ obsessa ab angelo temperantiæ deseritur, et turpiter labitur, 1095 a, b. Virgo Corinthia deorum contemptrix prostibulo traditur, sed liberatur, 1253 b, c, d. Virgo lapsa desperabunda; ejus pœnitentis oratio, 1238, 1239. Virgo stultitiam simulans pro Christo, 1104 a, b. Virgines septuaginta cum sororibus Isidori exercentur, 1008 b. Virginum decem millia Ancyra, 1252 c, d.

Virginitatis amor in Potamiæna, 1014 a, b.

Viros pios quo studio adire oporteat, 1007, 1008.

Virtutes socii Palladii admirandæ, 1235, 1236. Virtutes quædam a casu, quædam ab electione, 1059 b.

Visio Antonii de animalibus justorum et damnatorum, 1078, b, c. Visio Apollonii et latronis, 1143 b, c.

Vita duplex, activa et contemplativa, et quæ mellior, 1128 a, b.

Vitium ex Dei permissione, 1199 a.

X

Xenodochium in monte Nitriæ prope ecclesiam, 1022 b.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

SS. MACARII, ÆGYPTIUS ET ALEXANDRINUS.	
<i>QUESTIONES CRITICÆ ET HISTORICÆ</i> de Vita SS. Macariorum Ægyptii et Alexandrini.	1
Caput primum. — Prolegomena.	1
Cap. II. — Palladius de sancto Macario Ægyptio.	38
Cap. III. — Palladius de sancto Macario Alexandrino.	64
Cap. IV. — Rufinus de sanctis Macariis Ægyptio et Alexandrino.	104
Cap. V. — Evagrius, S. Hieronymus, Cassianus de sanctis Macariis Ægyptio et Alexandrino.	113
Cap. VI. — Collectionis Rosweidianaë liber tertius quintus, sextus, septimus Vitæ sanctorum de sanctis Macariis Ægyptiorum de sanctis Macariis Ægyptio et Alexandrino.	124
Cap. VII. — Apophthegmata a Possino et a Cotelerio edita, inedita codicum Vindobonensium Appendix Cotelerii apophthegmatum, Vitæ sanctorum de sanctis Macariis Ægyptio et Alexandrino.	149
Cap. VIII. — Sanctorum Macariorum Ægyptii et Alexandrini exsilium sub Lucio Ariano, Alexandria episcopo, Socrates, Sozomenus, cæterique rerum ecclesiasticarum scriptores de iisdem. Quando memoria SS. Macariorum Ægyptii et Alexandrini agatur.	160
Cap. IX. — A sanctis Macariis Ægyptio et Alexandrino Macarium S. Antonii ministrum, aliosque cognomines diversos esse ostenditur.	172
APPENDIX PRIOR QUÆ CONTINET ACTA SS. MACARIORUM ÆGYPTII ET ALEXANDRINI.	178
I. — Vita sancti Macarii Ægyptii ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.	178
II. — Vita sancti Macarii Alexandrini ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.	185
III. — Cæteri Historiæ Lausiacæ loci, quibus SS. Macarii Ægyptius et Alexandrinus nec non Macarius S. Antonii minister memorantur, ad codicum duorum Vindobonensium fidem editi.	199
IV. — De sancto Marco abbate historia e codice Vindobonensi edita.	207
V. — De sancto Macario historiæ e codice Vindobonensi editæ.	207
VI. — Specimen interpretationis Germanicæ antiquæ historiarum de SS. Macariis Ægyptio et Alexandrino, e codice bibliothecæ Jesuitarum Coloniensis depromptum.	215
VII. — Macarii cujusdam abbatis visiones de sanctis angelis, a codice Vindobonensi primum editæ.	222
APPENDIX ALTERA QUÆ CONTINET SS. MACARIORUM ÆGYPTII ET ALEXANDRINI APOPHTHEGMATA.	230
I. — Evagrii historiæ de sancto Macario.	230
II. — Apophthegmata sancti Macarii magni Ægyptii, a Possino edita.	231
III. — Apophthegmata sancti Macarii Ægyptii a Cotelerio edita.	235
IV. — Alia sancti Macarii Apophthegmata a Cotelerio edita.	262
V. — Apophthegmata sancti Macarii Alexandrini a Cotelerio edita.	263
DISSERTATIONES DUM JO. SAL. SEMLERI DE SCRIPTIS S. MACARII ÆGYPTII.	263
Dissertatio prior.	263
Dissertatio altera.	274
HOMILIARUM S. MACARII ÆGYPTII EDITIO PRINCEPS.	285
Præfatio Joannis Picti ad versionem latinam Homiliarum S. Macarii Ægyptii.	285
Præfatio Zachariæ Palthenii ad editionem Homiliarum S. Macarii Ægyptii.	299
Præfatio ad editionem ann. MDXXII, Homiliarum S. Macarii Ægyptii.	314
Prolegomena P. Possini ad Opuscula S. Macarii Ægyptii.	323
Præfatio Jo. Georgii Pritii ad editionem Homiliarum S. Macarii Ægyptii.	351
Præfatio ejusdem Pritii ad editionem Opusculorum.	352
Prolegomena And. Gallandii in vitas et scripta SS. Macariorum Ægyptii et Alexandrini.	370
Casimirus Oudinus de SS. Macariis Ægyptio et Alexandrino.	374
Guillelmus Caveus de SS. Macariis Ægyptio et Alexandrino.	383
Jo. Alb. Fabricius de SS. Macariorum Ægyptii et Alexandrini Vitis et scriptis.	391
EPISTOLÆ, PRECES S. MACARII ÆGYPTII.	402
Præmonenda.	402
I. — Epistola S. Macarii Ægyptii ad filios Dei.	406
II. — Epistola ejusdem magna et perutilis.	410
III. — Epistola cujusdam B. Macarii, ut videtur, Alexandrini.	412
IV. — Epistola supposititia.	445
PRECES S. MACARII ÆGYPTII.	446
HOMILIÆ SPIRITUALES.	450
Homilia prima. — Allegorica interpretatio visionis apud Ezechielem descriptæ.	450
II. — De regno tenebrarum, hoc est peccato : et Deum solum posse a nobis peccatum auferre, ac nos liberare e jugo servitutis principis nequissimi.	463
III. — Quod fratres in sinceritate, simplicitate, dilectione ac pace inter se conversari, ac in cogitationibus internis bellum gerere debeant.	467
IV. — Cursus stadii hujus mundi attente et accuratè absolvere oportet Christianos, ut cœlesti præconium a Deo et angelis consequantur.	471
V. — Magna differentia inter Christianos et homines hujus sæculi Hi enim spiritu mundi præditi animo tenui ac corde terrestribus vinculis victi sunt : illi vero dilectione cœlestis Patris detenti, eum solum ob oculos in omni desiderio habent.	494
VI. — Qui Deo placere cupiunt, preces suas in pace, tranquillitate, mansuetudine ac sapientia facere debent, ne clamoribus usi, omnibus scandalum pariant. Continet vero homilia duas quæstiones, utrum throni et coronæ creaturæ sint, et de duodecim thronis Israel.	518
VII. — De clementia Christi erga hominem. Continet etiam homilia interrogationes et responsiones quasdam.	525
VIII. — De his quæ contingunt Christianis inter orandum, et de gradibus perfectionis, utrum videat ad perfectum gradum pervenire possint Christiani?	537
IX. — Promissiones ac prophetias divinas per varias probationes et tentationes impleri : et soli Deo adhaerendo liberari nos ab infestationibus dæmonis.	531
X. — Humilitate et alacritate retinentur et augentur dona gratiæ divinæ : elatione autem et ignavia perduntur.	539
XI. — Virtutem sancti Spiritus in corde hominis se habere instar ignis. Et quibus rebus indigeamus, ad discernendum cogitationes in corde scaturientes : et de serpente mortuo ad sublimitatem ligni a Mose affixo, qui typus fuit Christi. Continet quoque homilia disputationes duas : unam quidem, Christi cum nequissimo Satana alteram vero, peccatorum cum eodem.	545
XII. — De statu Adæ antequam transgredetur mandatum Dei ; et postquam amisit propriam ac cœlestem imaginem. Continet quoque homilia quasdam quæstiones valde utiles.	558
XIII. — Quem fructum a Christianis Deus requirit.	570
XIV. — Qui cogitationes ac mentem Deo tradant, hoc sub spe illuminandorum oculorum cordis faciunt : ac Deus hujusmodi in summa sanctimonia ac puritate mysticis dignos reputat, ac participes facit illos gratiæ suæ Quidque bona cœlestia consecuturi agere debeamus. Tandem apostoli et propheta assimilantur radiis solaribus per fenestram ingressis. Docet quoque homilia, quæ	

- sit terra Satanae, et quæ angelorum, et quod utraque nec contractari nec videri possit. 570
- XY. — Docet homilia hæc prolixæ, quo pacto anima in sanctitate, castitate ac puritate erga Sponsum suum Christum Jesum, Servatorem mundi, se gerere debeat. Continet vero quasdam questiones summa doctrina referatas, videlicet, utrum in resurrectione omnia membra resurgant, et alias infinitas de vitio, de gratia, de libertate arbitrii et dignitate generis humani. 575
- XVI. — Spirituales homines obnoxios esse tentationibus atque afflictionibus, ex primo peccato scaturientibus. 614
- XVII. — De spirituali Christianorum unctione et gloria: et quod absque Christo salvari, aut vitam æternam consequi impossibile sit. 625
- XVIII. — De thesauro Christianorum, videlicet Christo et Spiritu sancto, variis modis exercente eos, ut ad perfectionem perveniant. 634
- XIX. — Christiani proficere et crescere volentes debent se vi compellere ad omne id quod bonum est, ut liberentur ab inhabitante peccato, et Spiritu sancto repleantur. 642
- XX. — Solus Christus, verus medicus interioris hominis, sanare potest animam, eamque vestimento gratiæ suæ exornare. 650
- XXI. — Christiano homini duplex incumbit bellum, internum videlicet et externum. Hoc quidem, cum recedit ipse a distractionibus terrenis; illud vero in corde adversus cogitationes spirituum malorum. 655
- XXII. — De duplici statu eorum, qui ex hac vita decedunt. 659
- XXIII. — Quemadmodum regiam ac pretiosam margaritam gestare solum possunt, qui ex regio semine sunt prognati: eodem modo celestem margaritam solum filii Dei gestare licet. 659
- XXIV. — Status Christianorum similis est mercaturæ et fermentationi. Perinde enim ac mercatores terrena colligunt lucra, sic illi dispersas per hoc sæculum cogitationes Et quemadmodum fermentum totam massam reddit fermentatam; sic fermentum peccati universum genus Adæ percurrit. Verum Christus cæleste bonitatis fermentum fidelibus animis infundit. 662
- XXV. — Docet hæc homilia nullum hominem, nisi a Christo corrobortatum, scandala nequissimi superare posse: et quid illi, qui divinam gloriam appetunt agendum. Docet quoque nos per inobedientiam Adæ ad servitutem carnis redactos esse, a qua per mysterium crucis liberamur. Instruct denique nos magnam esse lacrymarum et ignis divini efficaciam. 667
- XXVI. — De dignitate, præstantia, facultate et operationibus immortalis animæ, et qua ratione ea a Satana tentatur, et liberationem e tentationibus consequatur. Continet vero questiones quasdam summa doctrina referatas. 675
- XXVII. — Dignitatem et statum Christiani hominis copiosa oratione prosequitur hæc homilia, ut et quæ præcedit. Deinde de libero arbitrio multa utilissima docet permixtis questionibus quibusdam divina sapientia plenis. 694
- XXVIII. — Describit ac deplorat hæc homilia calamitatem animæ, in qua propter peccatum non habitat Christus. Et de Joanne Baptista, quod inter natos mulierum, nullus eo sit major. 710
- XXIX. — Duplici ratione dispensationem gratiæ in genus humanum exercet Deus, fructus ejus justo iudicio iterum repetiturus. 715
- XXX. — Ex Spiritu sancto renasci oportet animam, quæ regnum Dei ingressura est, et quo pacto hoc fiat. 722
- XXXI. — Fidelem oportet mutari animo, atque in Deum omnes cogitationes colligere, in quibus vere omne obsequium divinum consistit. 727
- XXXII. — Gloria Christianorum nunc in illorum animis latet, quæ tempore resurrectionis emerget, et illustrabit corpora pro modo eorum pietatis. 734
- XXXIII. — Indesinenter et attente oportet Deo votata facere et precari. 742
- XXXIV. — De gloria quam corpora Christianorum in resurrectione consequentur, et qua cum animis illustrantur. 745
- XXXV. — De Sabbato antiquo et novo. 747
- XXXVI. — De duplici resurrectione animarum et corporum et diversa resurgentium gloria. 750
- XXXVII. — De paradiso et lege spirituali. 750
- XXXVIII. — Accurato iudicio atque intellecto opus est in discernendis veris Christianis, et quinam sint illi. 758
- XXXIX. — Ad quid Scriptura divina nobis a Deo donata sit. 762
- XL. — Cunctas virtutes, et cuncta vitia inter se colligata esse, et velut catenam unam ab altera dependere. 762
- XLI. — Profunda valde sunt penetralia animæ, quæ paulatim incrementa gratiæ aut vitiorum accipit. 767
- XLII. — Non externa sed interna promovent aut lædunt hominem, veluti spiritus gratiæ, aut spiritus nequitiae. 770
- XLIII. — De progressu viri Christiani, cujus tota vis ex corde dependet, ut hic varie describitur. 771
- XLIV. — Quantum in homine Christiano mutationem et renovationem faciat Christus, qui animæ affectiones ac morbos sanavit. 778
- XLV. — Nulla ars aut divitiæ huius mundi, sed solus Christi adventus sanare hominem potest, cujus maximam cum Deo cognationem hæc homilia explicat. 786
- XLVI. — De differentia inter Verbum Dei et inter verbum mundi: et inter filios Dei et inter filios huius mundi. 791
- XLVII. — Explicatio allegorica quorundam sublefactorum. 795
- XLVIII. — De perfecta fide in Deum. 807
- XLIX. — Non satis est huius sæculi delicias reliquisse, nisi quis alterius sæculi beatitudinem consequatur. 811
- L. — Deus est qui per sanctos suos et creaturas edit miracula. 815
- OPUSCULA ASCETICA. 822
- Monitum. 822
- Liber de custodia cordis. 822
- Liber de perfectione in spiritu. 822
- Liber de oratione. 854
- Liber de patientia et discretione. 866
- Liber de elevatione mentis. 890
- Liber de charitate. 907
- Liber de libertate mentis. 935
- Regula S. Macarii Alexandrini ad monachos. 967
- Regula SS. Serapionis, Macarii, Paphnutii ad monachos. 971
- Regula alia ad monachos. 977
- Regula tertia ad monachos. 979
- Regula orientalis a Vigilio diacono collecta. 985
- PALLADIUS, HELENOPOLITANUS EPISCOPUS.**
- HISTORIA LAUSIACA. 991
- Præfatio Gentiani Hervelli. 991
- Proœmium auctoris. 998
- Exemplar epistolæ scriptæ ab Heraclide episcopo Capadociae ad Lausum præpositum. 999
- Exemplar epistolæ scriptæ a Palladio ad Lausum præpositum. 999
- Caput primum. — Vita Isidori presbyteri et xenodochi. 1007
- Cap. II. — Dorotheus Thebanus. 1013
- Cap. III. — Acta et temperantia Potamianæ. 1014
- Cap. IV. — Vita Didymi Orbi. 1014
- Cap. V. — Vita Alexandræ. 1015
- Cap. VI. — De quadam virgine quæ laborabat amore divitiarum. 1016
- Cap. VII. — Vita abbatis Arsisii et eorum quicum eo erant in monte Nitæ. 1021
- Cap. VIII. — De sancto Amon et ejus conjugæ. 1023
- Cap. IX. — Vita abbatis Or. 1024
- Cap. X. — Vita abbatis Pambo. 1030
- Cap. XI. — Vita abbatis Pior. 1031
- Cap. XII. — Vita abbatis Ammonii et fratrum simul cum sororibus. 1031
- Cap. XIII. — Vita abbatis Benjamin. 1032
- Cap. XIV. — Vita Apollonii qui cognominabatur, ἀπὸ πρῶματων, id est a negotiatoribus. 1037
- Cap. XV et XVI. — Vita Preesii et Isaïæ. 1037
- Cap. XVII. — Vita Macarii junioris. 1039
- Cap. XVIII. — Vita abbatis Nathanael. 1039
- Cap. XIX et XX. — Vita abbatis Macarii Ægyptii, et Macarii Alexandrini. 1045
- Cap. XXI. — Vita abbatis Marci. 1063
- Cap. XXII. — Vita abbatis Moysis qui fuit ex latronibus. 1063
- Cap. XXIII. — Vita abbatis Pauli. 1070
- Cap. XXIV. — De virgine quæ faciebat septingenta orationes. 1070
- Cap. XXV. — De Cronio presbytero. 1070
- Cap. XXVI. — De Eulogio Alexandrino, et de eo qui erat membrum mancus. 1071
- Cap. XXVII. — De contemplatione quam vidit abbas Antonius. 1078

Cap. XXVIII. — Vita abbatis Pauli simplicis.	1078	Cap. LXXXVIII. — Vita abbatis Moysis Libyci.	
Cap. XXIX. — Vita abbatis Pachon.	1086	Cap. LXXXIX. — Vita abbatis Chronii.	
Cap. XXX. — Vita abbatis Stephani.	1087	Cap. XC. — Vita abbatis Jacobi.	
Cap. XXXI. — De Valente qui excidit.	1088	Cap. XCI. — Vita abbatis Paphnutii Cephala.	
Cap. XXXII. — De Erone.	1093	Cap. XCII. — De Cheremone.	
Cap. XXXIII. — De Ptolemæo qui excidit.	1094	Cap. XCIII. — De alio.	
Cap. XXXIV. — De virgine lapsa.	1095	Cap. XCIV. — De alio.	
Cap. XXXV. — Vita abbatis Eliæ.	1096	Cap. XCV. — De Stephano lapsa.	
Cap. XXXVI. — Vita abbatis Dorothei.	1096	Cap. XCVI. — Vita abbatis Salomonis.	
Cap. XXXVII. — De Amma Piamun.	1096	Cap. XCVII. — Vita abbatis Dorothei.	
Cap. XXXVIII. — Vita abbatis Pachomii, et eorum qui cum ipso erant.	1101	Cap. XCVIII. — Vita abbatis Dioclis.	
Cap. XXXIX. — Vita abbatis Aphtonii.	1102	Cap. XCIX. — Vita abbatis Capitonis.	
Cap. XL. — De virgine de qua fuerat dictum falsum testimonium.	1105	Cap. C. — Vita anachoretæ qui illudabatur.	
Cap. XLI. — De virgine quæ simulabat stultitiam.	1104	Cap. CI. — Vita sancti Ephræm diaconi.	
Cap. XLII. — De sancto Pitirum.	1104	Cap. CII. — Vita abbatis Juliani.	
Cap. XLIII. — De abbate Joanne urbis Lyco.	1109	Cap. CIII. — Vita abbatis Innocentii.	
Cap. XLIV. — Narratio abbatis Joannis de eo qui lapsus est.	1119	Cap. CIV. — Vita abbatis Adolii.	
Cap. XLV. — De fratre qui, ductus fuit poenitentia, ejusdem Joannis narratio.	1120	Cap. CV. — De Abramio.	
Cap. XLVI. — Alia narratio abbatis Joannis de eo qui lapsus, ductus est poenitentia.	1125	Cap. CVI. — Vita abbatis Iulpidii.	
Cap. XLVII. — De Pæmenia.	1133	Cap. CVII. — Vita abbatis Ænesii.	
Cap. XLVIII. — Vita abbatis Ammonæ, et eorum qui cum ipso erant.	1133	Cap. CVIII. — Vita abbatis Eustathii.	
Cap. XLIX. — De abbate Be.	1133	Cap. CIX. — Vita abbatis Sisinnii.	
Cap. L. — De abbate Theona.	1134	Cap. CX. — Vita abbatis Gaddana.	
Cap. LI. — De abbate Elia.	1134	Cap. CXI. — Vita abbatis Eliæ.	
Cap. LII. — Vita abbatis Apollo.	1135	Cap. CXII. — De Sabbatio.	
Cap. LIII. — Vita abbatis Amun.	1131	Cap. CXIII. — De Philoromo presbytero.	
Cap. LIV. — Vita abbatis Copre presbyteri.	1132	Cap. CXIV. — Vita beati Severiani et ejus uxoris.	
Cap. LV. — Vita abbatis Suri.	1138	Cap. CXV. — Vita Eleemonis monachi.	
Cap. LVI. — Vita abbatis Isaïæ.	1138	Cap. CXVI. — Vita abbatis Bisarionis.	
Cap. LVII. — Vita abbatis Pauli.	1138	Cap. CXVII. — Vita beatae Melaniæ.	
Cap. LVIII. — Vita abbatis Anaph.	1138	Cap. CXVIII. — Vita Rufini presbyteri.	
Cap. LIX. — Vita abbatis Hellenis.	1139	Cap. CXIX. — Vita parvæ Melaniæ.	
Cap. LX. — Vita abbatis Appelle.	1163	Cap. CXX. — De Albina.	
Cap. LXI. — Vita alterius Joannis.	1163	Cap. CXXI. — De Piniano.	
Cap. LXII. — De abbate Paphnutio.	1166	Cap. CXXII. — De Pammachio.	
Cap. LXIII. — De Tibicine.	1166	Cap. CXXIII. — De Macario.	
Cap. LXIV. — De Protocomite.	1167	Cap. CXXIV. — De Constantino.	
Cap. LXV. — De Mercatore.	1168	Cap. CXXV. — De Paula Romana.	
Cap. LXVI. — Vita abbatis Apollonii.	1173	Cap. CXXVI. — De Eustochio.	
Cap. LXVII. — De Philemonæ martyre et iis qui cum ipso luere martyribus.	1173	Cap. CXXVII. — De Venerea.	
Cap. LXVIII. — Vita abbatis Dioscuri presbyteri.	1174	Cap. CXXVIII. — De Theodora.	
Cap. LXIX. — Nitriensis anachoretæ.	1174	Cap. CXXIX. — De Usia.	
Cap. LXX. — De abbate Ammonio et iis qui erant cum ipso.	1175	Cap. CXXX. — De Adolio.	
Cap. LXXI. — Vita abbatis Isidori et eorum qui erant cum ipso.	1175	Cap. CXXXI. — De Basianilla.	
Cap. LXXII. — Vita abbatis Ammonæ presbyteri.	1176	Cap. CXXXII. — De Photina.	
Cap. LXXIII. — De abbate Joanne.	1176	Cap. CXXXIII. — De Asella.	
Cap. LXXIV. — Vita abbatis Pityrionis et eorum qui cum ipso erant.	1176	Cap. CXXXIV. — De Avita.	
Cap. LXXV. — Vita Eulogii presbyteri.	1176	Cap. CXXXV. — De Magna.	
Cap. LXXVI. — Vita Serapionis presbyteri.	1181	Cap. CXXXVI. — De virgine quæ excepta Athanasio episcopum.	
Cap. LXXVII. — Vita abbatis Posidonii.	1181	Cap. CXXXVII. — Vita Ammæ Talida.	
Cap. LXXVIII. — De Hieronymo.	1182	Cap. CXXXVIII. — Vita Ammæ Taor.	
Cap. LXXIX. — De Paula.	1182	Cap. CXXXIX. — De virgine quæ renuntiaverat.	
Cap. LXXX. — De Oxyperentio.	1182	Cap. CXL. — De virgine quæ lapsa est, et egit poenitentiam.	
Cap. LXXXI. — De Petro.	1182	Cap. CXLI. — De filia presbyteri quæ lectorem calumniata erat, et Eustathio lectore.	
Cap. LXXXII. — De Simeone.	1182	Cap. CXLII. — Vita sanctæ Silvanæ.	
Cap. LXXXIII. — Vita Serapionis Sindonitæ.	1182	Cap. CXLIII. — De Jubino.	
Cap. LXXXIV. — Vita abbatis Domnionis.	1189	Cap. CXLIV. — De Olympiade.	
Cap. LXXXV. — De virgine silente.	1189	Cap. CXLV. — De Candida.	
Cap. LXXXVI. — De Evagrio celebri diacono.	1190	Cap. CXLVI. — De Gelasia.	
Cap. LXXXVII. — Vita abbatis Prior.	1197	Cap. CXLVII. — De Juliana.	
		Cap. CXLVIII. — De femina nobilissima quæ fuit semper virgo.	
		Cap. CXLIX. — De Magistrano.	
		Cap. CL. — De uxore viri senatorii.	
		Cap. CLI. — Vita fratris qui cum eo versabatur.	
		Indices analytici.	

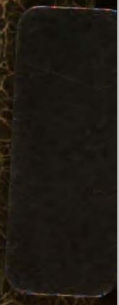
FINIS TOMI TRICESIMI QUARTI.

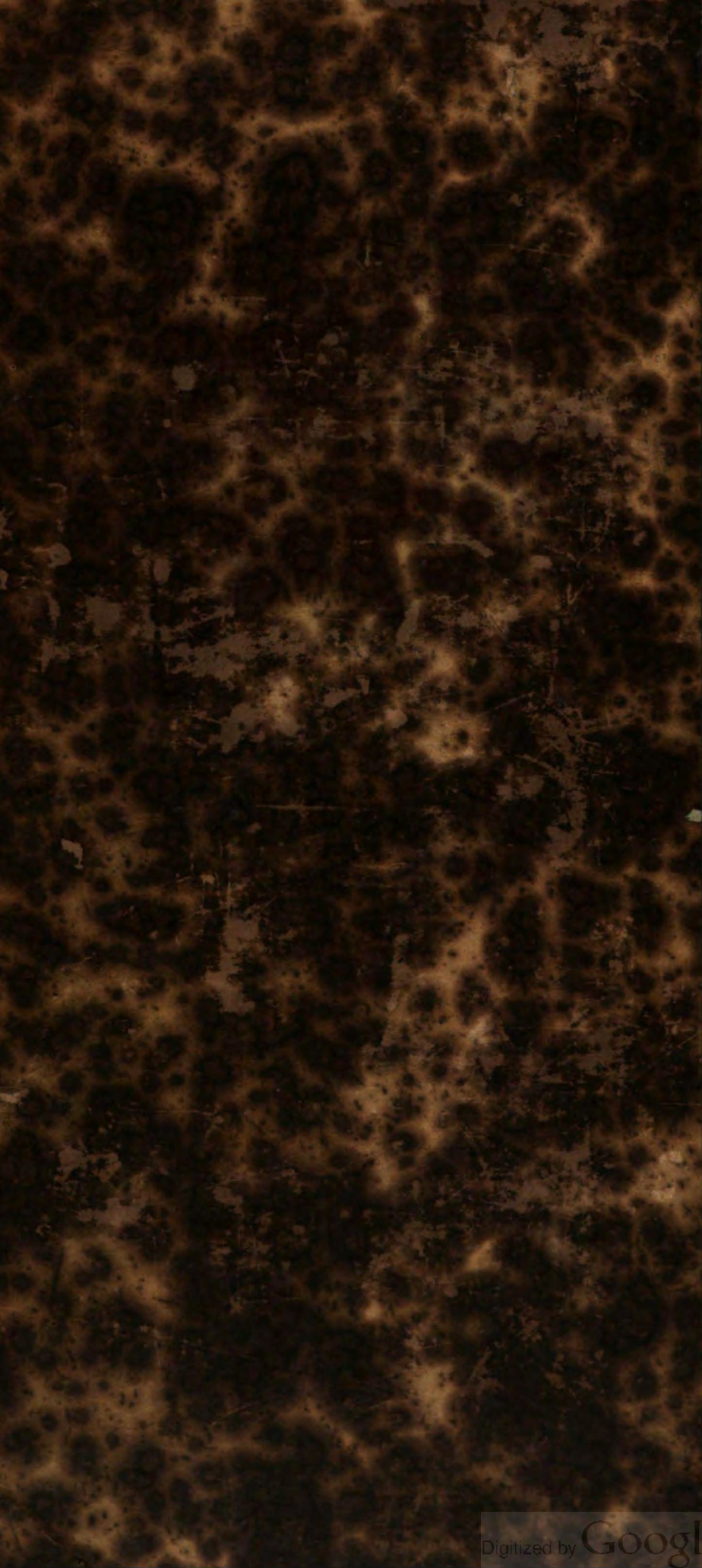
Parisii. — Ex typis L. MIGNE.

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

3 2011 012

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были поданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>